



# حدیث از

علیه السلام

# حضرت امیرالمؤمنین علی

مرکز تحقیقات رایانه ای فاطمیه اصفهان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۰۸۷ حدیث از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام

نویسنده:

واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر چاپی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

## فهرست

۵	فهرست
۳۰۲	۷۰۸۷ حدیث از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام
۳۰۲	مشخصات کتاب
۳۰۲	از ۲۰۰ تا ۲۰۰
۳۰۲	حدیث ۱
۳۰۲	حدیث ۲
۳۰۳	حدیث ۳
۳۰۳	حدیث ۴
۳۰۳	حدیث ۵
۳۰۳	حدیث ۶
۳۰۴	حدیث ۷
۳۰۴	حدیث ۸
۳۰۴	حدیث ۹
۳۰۴	حدیث ۱۰
۳۰۴	حدیث ۱۱
۳۰۴	حدیث ۱۲
۳۰۵	حدیث ۱۳
۳۰۵	حدیث ۱۴
۳۰۵	حدیث ۱۵
۳۰۵	حدیث ۱۶
۳۰۵	حدیث ۱۷
۳۰۶	حدیث ۱۸
۳۰۶	حدیث ۱۹

۳۰۶	حدیث ۲۰
۳۰۶	حدیث ۲۱
۳۰۶	حدیث ۲۲
۳۰۷	حدیث ۲۳
۳۰۷	حدیث ۲۴
۳۰۷	حدیث ۲۵
۳۰۷	حدیث ۲۶
۳۰۷	حدیث ۲۷
۳۰۷	حدیث ۲۸
۳۰۸	حدیث ۲۹
۳۰۸	حدیث ۳۰
۳۰۸	حدیث ۳۱
۳۰۸	حدیث ۳۲
۳۰۸	حدیث ۳۳
۳۰۹	حدیث ۳۴
۳۰۹	حدیث ۳۵
۳۰۹	حدیث ۳۶
۳۰۹	حدیث ۳۷
۳۰۹	حدیث ۳۸
۳۱۰	حدیث ۳۹
۳۱۰	حدیث ۴۰
۳۱۰	حدیث ۴۱
۳۱۰	حدیث ۴۲
۳۱۰	حدیث ۴۳

۳۱۰	حدیث ۴۴
۳۱۱	حدیث ۴۵
۳۱۱	حدیث ۴۶
۳۱۱	حدیث ۴۷
۳۱۱	حدیث ۴۸
۳۱۱	حدیث ۴۹
۳۱۲	حدیث ۵۰
۳۱۲	حدیث ۵۱
۳۱۲	حدیث ۵۲
۳۱۲	حدیث ۵۳
۳۱۲	حدیث ۵۴
۳۱۳	حدیث ۵۵
۳۱۳	حدیث ۵۶
۳۱۳	حدیث ۵۷
۳۱۳	حدیث ۵۸
۳۱۳	حدیث ۵۹
۳۱۳	حدیث ۶۰
۳۱۴	حدیث ۶۱
۳۱۴	حدیث ۶۲
۳۱۴	حدیث ۶۳
۳۱۴	حدیث ۶۴
۳۱۴	حدیث ۶۵
۳۱۵	حدیث ۶۶
۳۱۵	حدیث ۶۷

۳۱۵	حدیث ۶۸
۳۱۵	حدیث ۶۹
۳۱۵	حدیث ۷۰
۳۱۶	حدیث ۷۱
۳۱۶	حدیث ۷۲
۳۱۶	حدیث ۷۳
۳۱۶	حدیث ۷۴
۳۱۶	حدیث ۷۵
۳۱۷	حدیث ۷۶
۳۱۷	حدیث ۷۷
۳۱۷	حدیث ۷۸
۳۱۷	حدیث ۷۹
۳۱۷	حدیث ۸۰
۳۱۷	حدیث ۸۱
۳۱۸	حدیث ۸۲
۳۱۸	حدیث ۸۳
۳۱۸	حدیث ۸۴
۳۱۸	حدیث ۸۵
۳۱۸	حدیث ۸۶
۳۱۹	حدیث ۸۷
۳۱۹	حدیث ۸۸
۳۱۹	حدیث ۸۹
۳۱۹	حدیث ۹۰
۳۱۹	حدیث ۹۱

۳۲۰	حدیث ۹۲
۳۲۰	حدیث ۹۳
۳۲۰	حدیث ۹۴
۳۲۰	حدیث ۹۵
۳۲۰	حدیث ۹۶
۳۲۱	حدیث ۹۷
۳۲۱	حدیث ۹۸
۳۲۱	حدیث ۹۹
۳۲۱	حدیث ۱۰۰
۳۲۱	حدیث ۱۰۱
۳۲۱	حدیث ۱۰۲
۳۲۲	حدیث ۱۰۳
۳۲۲	حدیث ۱۰۴
۳۲۲	حدیث ۱۰۵
۳۲۲	حدیث ۱۰۶
۳۲۲	حدیث ۱۰۷
۳۲۳	حدیث ۱۰۸
۳۲۳	حدیث ۱۰۹
۳۲۳	حدیث ۱۱۰
۳۲۳	حدیث ۱۱۱
۳۲۳	حدیث ۱۱۲
۳۲۴	حدیث ۱۱۳
۳۲۴	حدیث ۱۱۴
۳۲۴	حدیث ۱۱۵



۳۲۴	حدیث ۱۱۶
۳۲۴	حدیث ۱۱۷
۳۲۴	حدیث ۱۱۸
۳۲۵	حدیث ۱۱۹
۳۲۵	حدیث ۱۲۰
۳۲۵	حدیث ۱۲۱
۳۲۵	حدیث ۱۲۲
۳۲۶	حدیث ۱۲۳
۳۲۶	حدیث ۱۲۴
۳۲۶	حدیث ۱۲۵
۳۲۶	حدیث ۱۲۶
۳۲۶	حدیث ۱۲۷
۳۲۶	حدیث ۱۲۸
۳۲۷	حدیث ۱۲۹
۳۲۷	حدیث ۱۳۰
۳۲۷	حدیث ۱۳۱
۳۲۷	حدیث ۱۳۲
۳۲۷	حدیث ۱۳۳
۳۲۸	حدیث ۱۳۴
۳۲۸	حدیث ۱۳۵
۳۲۸	حدیث ۱۳۶
۳۲۸	حدیث ۱۳۷
۳۲۸	حدیث ۱۳۸
۳۲۹	حدیث ۱۳۹

۳۲۹	حدیث ۱۴۰
۳۲۹	حدیث ۱۴۱
۳۲۹	حدیث ۱۴۲
۳۲۹	حدیث ۱۴۳
۳۳۰	حدیث ۱۴۴
۳۳۰	حدیث ۱۴۵
۳۳۰	حدیث ۱۴۶
۳۳۰	حدیث ۱۴۷
۳۳۰	حدیث ۱۴۸
۳۳۰	حدیث ۱۴۹
۳۳۱	حدیث ۱۵۰
۳۳۱	حدیث ۱۵۱
۳۳۱	حدیث ۱۵۲
۳۳۱	حدیث ۱۵۳
۳۳۱	حدیث ۱۵۴
۳۳۲	حدیث ۱۵۵
۳۳۲	حدیث ۱۵۶
۳۳۲	حدیث ۱۵۷
۳۳۲	حدیث ۱۵۸
۳۳۲	حدیث ۱۵۹
۳۳۳	حدیث ۱۶۰
۳۳۳	حدیث ۱۶۱
۳۳۳	حدیث ۱۶۲
۳۳۳	حدیث ۱۶۳

۳۳۳	حدیث ۱۶۴
۳۳۴	حدیث ۱۶۵
۳۳۴	حدیث ۱۶۶
۳۳۴	حدیث ۱۶۷
۳۳۴	حدیث ۱۶۸
۳۳۴	حدیث ۱۶۹
۳۳۵	حدیث ۱۷۰
۳۳۵	حدیث ۱۷۱
۳۳۵	حدیث ۱۷۲
۳۳۵	حدیث ۱۷۳
۳۳۵	حدیث ۱۷۴
۳۳۶	حدیث ۱۷۵
۳۳۶	حدیث ۱۷۶
۳۳۶	حدیث ۱۷۷
۳۳۶	حدیث ۱۷۸
۳۳۶	حدیث ۱۷۹
۳۳۶	حدیث ۱۸۰
۳۳۷	حدیث ۱۸۱
۳۳۷	حدیث ۱۸۲
۳۳۷	حدیث ۱۸۳
۳۳۷	حدیث ۱۸۴
۳۳۷	حدیث ۱۸۵
۳۳۸	حدیث ۱۸۶
۳۳۸	حدیث ۱۸۷

۳۳۸	حدیث ۱۸۸
۳۳۸	حدیث ۱۸۹
۳۳۸	حدیث ۱۹۰
۳۳۹	حدیث ۱۹۱
۳۳۹	حدیث ۱۹۲
۳۳۹	حدیث ۱۹۳
۳۳۹	حدیث ۱۹۴
۳۳۹	حدیث ۱۹۵
۳۴۰	حدیث ۱۹۶
۳۴۰	حدیث ۱۹۷
۳۴۰	حدیث ۱۹۸
۳۴۰	حدیث ۱۹۹
۳۴۱	حدیث ۲۰۰
۳۴۱	از ۲۰۱ تا ۴۰۰
۳۴۱	حدیث ۲۰۱
۳۴۱	حدیث ۲۰۲
۳۴۲	حدیث ۲۰۳
۳۴۲	حدیث ۲۰۴
۳۴۲	حدیث ۲۰۵
۳۴۲	حدیث ۲۰۶
۳۴۲	حدیث ۲۰۷
۳۴۳	حدیث ۲۰۸
۳۴۳	حدیث ۲۰۹
۳۴۳	حدیث ۲۱۰

۳۴۳	حدیث ۲۱۱
۳۴۴	حدیث ۲۱۲
۳۴۴	حدیث ۲۱۳
۳۴۴	حدیث ۲۱۴
۳۴۴	حدیث ۲۱۵
۳۴۴	حدیث ۲۱۶
۳۴۵	حدیث ۲۱۷
۳۴۵	حدیث ۲۱۸
۳۴۵	حدیث ۲۱۹
۳۴۵	حدیث ۲۲۰
۳۴۶	حدیث ۲۲۱
۳۴۶	حدیث ۲۲۲
۳۴۶	حدیث ۲۲۳
۳۴۶	حدیث ۲۲۴
۳۴۶	حدیث ۲۲۵
۳۴۷	حدیث ۲۲۶
۳۴۷	حدیث ۲۲۷
۳۴۷	حدیث ۲۲۸
۳۴۸	حدیث ۲۲۹
۳۴۸	حدیث ۲۳۰
۳۴۸	حدیث ۲۳۱
۳۴۸	حدیث ۲۳۲
۳۴۸	حدیث ۲۳۳
۳۴۹	حدیث ۲۳۴

۳۴۹	حدیث ۲۳۵
۳۴۹	حدیث ۲۳۶
۳۴۹	حدیث ۲۳۷
۳۴۹	حدیث ۲۳۸
۳۵۰	حدیث ۲۳۹
۳۵۰	حدیث ۲۴۰
۳۵۰	حدیث ۲۴۱
۳۵۰	حدیث ۲۴۲
۳۵۱	حدیث ۲۴۳
۳۵۱	حدیث ۲۴۴
۳۵۱	حدیث ۲۴۵
۳۵۱	حدیث ۲۴۶
۳۵۱	حدیث ۲۴۷
۳۵۲	حدیث ۲۴۸
۳۵۲	حدیث ۲۴۹
۳۵۲	حدیث ۲۵۰
۳۵۲	حدیث ۲۵۱
۳۵۳	حدیث ۲۵۲
۳۵۳	حدیث ۲۵۳
۳۵۳	حدیث ۲۵۴
۳۵۳	حدیث ۲۵۵
۳۵۴	حدیث ۲۵۶
۳۵۴	حدیث ۲۵۷
۳۵۴	حدیث ۲۵۸

۳۵۴	حدیث ۲۵۹
۳۵۴	حدیث ۲۶۰
۳۵۵	حدیث ۲۶۱
۳۵۵	حدیث ۲۶۲
۳۵۵	حدیث ۲۶۳
۳۵۵	حدیث ۲۶۴
۳۵۶	حدیث ۲۶۵
۳۵۶	حدیث ۲۶۶
۳۵۶	حدیث ۲۶۷
۳۵۶	حدیث ۲۶۸
۳۵۷	حدیث ۲۶۹
۳۵۷	حدیث ۲۷۰
۳۵۷	حدیث ۲۷۱
۳۵۸	حدیث ۲۷۲
۳۵۸	حدیث ۲۷۳
۳۵۸	حدیث ۲۷۴
۳۵۸	حدیث ۲۷۵
۳۵۸	حدیث ۲۷۶
۳۵۹	حدیث ۲۷۷
۳۵۹	حدیث ۲۷۸
۳۵۹	حدیث ۲۷۹
۳۵۹	حدیث ۲۸۰
۳۶۰	حدیث ۲۸۱
۳۶۰	حدیث ۲۸۲

۳۶۰	حدیث ۲۸۳
۳۶۰	حدیث ۲۸۴
۳۶۱	حدیث ۲۸۵
۳۶۱	حدیث ۲۸۶
۳۶۱	حدیث ۲۸۷
۳۶۱	حدیث ۲۸۸
۳۶۱	حدیث ۲۸۹
۳۶۲	حدیث ۲۹۰
۳۶۲	حدیث ۲۹۱
۳۶۲	حدیث ۲۹۲
۳۶۲	حدیث ۲۹۳
۳۶۲	حدیث ۲۹۴
۳۶۳	حدیث ۲۹۵
۳۶۳	حدیث ۲۹۶
۳۶۳	حدیث ۲۹۷
۳۶۳	حدیث ۲۹۸
۳۶۴	حدیث ۲۹۹
۳۶۴	حدیث ۳۰۰
۳۶۴	حدیث ۳۰۱
۳۶۴	حدیث ۳۰۲
۳۶۴	حدیث ۳۰۳
۳۶۵	حدیث ۳۰۴
۳۶۵	حدیث ۳۰۵
۳۶۵	حدیث ۳۰۶



۳۶۵	حدیث ۳۰۷
۳۶۵	حدیث ۳۰۸
۳۶۶	حدیث ۳۰۹
۳۶۶	حدیث ۳۱۰
۳۶۶	حدیث ۳۱۱
۳۶۶	حدیث ۳۱۲
۳۶۷	حدیث ۳۱۳
۳۶۷	حدیث ۳۱۴
۳۶۷	حدیث ۳۱۵
۳۶۷	حدیث ۳۱۶
۳۶۷	حدیث ۳۱۷
۳۶۸	حدیث ۳۱۸
۳۶۸	حدیث ۳۱۹
۳۶۸	حدیث ۳۲۰
۳۶۸	حدیث ۳۲۱
۳۶۹	حدیث ۳۲۲
۳۶۹	حدیث ۳۲۳
۳۶۹	حدیث ۳۲۴
۳۷۰	حدیث ۳۲۵
۳۷۰	حدیث ۳۲۶
۳۷۰	حدیث ۳۲۷
۳۷۱	حدیث ۳۲۸
۳۷۱	حدیث ۳۲۹
۳۷۱	حدیث ۳۳۰

۳۷۲	حدیث ۳۳۱
۳۷۲	حدیث ۳۳۲
۳۷۲	حدیث ۳۳۳
۳۷۲	حدیث ۳۳۴
۳۷۲	حدیث ۳۳۵
۳۷۳	حدیث ۳۳۶
۳۷۳	حدیث ۳۳۷
۳۷۳	حدیث ۳۳۸
۳۷۳	حدیث ۳۳۹
۳۷۴	حدیث ۳۴۰
۳۷۴	حدیث ۳۴۱
۳۷۴	حدیث ۳۴۲
۳۷۴	حدیث ۳۴۳
۳۷۵	حدیث ۳۴۴
۳۷۵	حدیث ۳۴۵
۳۷۵	حدیث ۳۴۶
۳۷۵	حدیث ۳۴۷
۳۷۶	حدیث ۳۴۸
۳۷۶	حدیث ۳۴۹
۳۷۶	حدیث ۳۵۰
۳۷۶	حدیث ۳۵۱
۳۷۷	حدیث ۳۵۲
۳۷۷	حدیث ۳۵۳
۳۷۷	حدیث ۳۵۴

۳۷۷	حدیث ۳۵۵
۳۷۷	حدیث ۳۵۶
۳۷۸	حدیث ۳۵۷
۳۷۸	حدیث ۳۵۸
۳۷۸	حدیث ۳۵۹
۳۷۸	حدیث ۳۶۰
۳۷۹	حدیث ۳۶۱
۳۷۹	حدیث ۳۶۲
۳۷۹	حدیث ۳۶۳
۳۷۹	حدیث ۳۶۴
۳۸۰	حدیث ۳۶۵
۳۸۰	حدیث ۳۶۶
۳۸۰	حدیث ۳۶۷
۳۸۰	حدیث ۳۶۸
۳۸۱	حدیث ۳۶۹
۳۸۱	حدیث ۳۷۰
۳۸۱	حدیث ۳۷۱
۳۸۱	حدیث ۳۷۲
۳۸۲	حدیث ۳۷۳
۳۸۲	حدیث ۳۷۴
۳۸۲	حدیث ۳۷۵
۳۸۲	حدیث ۳۷۶
۳۸۲	حدیث ۳۷۷
۳۸۳	حدیث ۳۷۸

۳۸۳	حدیث ۳۷۹
۳۸۳	حدیث ۳۸۰
۳۸۳	حدیث ۳۸۱
۳۸۴	حدیث ۳۸۲
۳۸۴	حدیث ۳۸۳
۳۸۴	حدیث ۳۸۴
۳۸۴	حدیث ۳۸۵
۳۸۵	حدیث ۳۸۶
۳۸۵	حدیث ۳۸۷
۳۸۵	حدیث ۳۸۸
۳۸۵	حدیث ۳۸۹
۳۸۵	حدیث ۳۹۰
۳۸۶	حدیث ۳۹۱
۳۸۶	حدیث ۳۹۲
۳۸۶	حدیث ۳۹۳
۳۸۶	حدیث ۳۹۴
۳۸۷	حدیث ۳۹۵
۳۸۷	حدیث ۳۹۶
۳۸۷	حدیث ۳۹۷
۳۸۷	حدیث ۳۹۸
۳۸۸	حدیث ۳۹۹
۳۸۸	حدیث ۴۰۰
۳۸۸	از ۴۰۱ تا ۶۰۰
۳۸۸	حدیث ۴۰۱

۳۸۸	حدیث ۴۰۲
۳۸۹	حدیث ۴۰۳
۳۸۹	حدیث ۴۰۴
۳۸۹	حدیث ۴۰۵
۳۸۹	حدیث ۴۰۶
۳۸۹	حدیث ۴۰۷
۳۹۰	حدیث ۴۰۸
۳۹۰	حدیث ۴۰۹
۳۹۰	حدیث ۴۱۰
۳۹۰	حدیث ۴۱۱
۳۹۰	حدیث ۴۱۲
۳۹۱	حدیث ۴۱۳
۳۹۱	حدیث ۴۱۴
۳۹۱	حدیث ۴۱۵
۳۹۱	حدیث ۴۱۶
۳۹۲	حدیث ۴۱۷
۳۹۲	حدیث ۴۱۸
۳۹۲	حدیث ۴۱۹
۳۹۲	حدیث ۴۲۰
۳۹۳	حدیث ۴۲۱
۳۹۳	حدیث ۴۲۲
۳۹۳	حدیث ۴۲۳
۳۹۳	حدیث ۴۲۴
۳۹۴	حدیث ۴۲۵

۳۹۴	حدیث ۴۲۶
۳۹۴	حدیث ۴۲۷
۳۹۴	حدیث ۴۲۸
۳۹۵	حدیث ۴۲۹
۳۹۵	حدیث ۴۳۰
۳۹۵	حدیث ۴۳۱
۳۹۵	حدیث ۴۳۲
۳۹۶	حدیث ۴۳۳
۳۹۶	حدیث ۴۳۴
۳۹۶	حدیث ۴۳۵
۳۹۶	حدیث ۴۳۶
۳۹۶	حدیث ۴۳۷
۳۹۷	حدیث ۴۳۸
۳۹۷	حدیث ۴۳۹
۳۹۷	حدیث ۴۴۰
۳۹۷	حدیث ۴۴۱
۳۹۸	حدیث ۴۴۲
۳۹۸	حدیث ۴۴۳
۳۹۸	حدیث ۴۴۴
۳۹۸	حدیث ۴۴۵
۳۹۹	حدیث ۴۴۶
۳۹۹	حدیث ۴۴۷
۳۹۹	حدیث ۴۴۸
۳۹۹	حدیث ۴۴۹

۴۰۰	حدیث ۴۵۰
۴۰۰	حدیث ۴۵۱
۴۰۰	حدیث ۴۵۲
۴۰۰	حدیث ۴۵۳
۴۰۱	حدیث ۴۵۴
۴۰۱	حدیث ۴۵۵
۴۰۱	حدیث ۴۵۶
۴۰۱	حدیث ۴۵۷
۴۰۲	حدیث ۴۵۸
۴۰۲	حدیث ۴۵۹
۴۰۲	حدیث ۴۶۰
۴۰۲	حدیث ۴۶۱
۴۰۳	حدیث ۴۶۲
۴۰۳	حدیث ۴۶۳
۴۰۳	حدیث ۴۶۴
۴۰۳	حدیث ۴۶۵
۴۰۳	حدیث ۴۶۶
۴۰۴	حدیث ۴۶۷
۴۰۴	حدیث ۴۶۸
۴۰۴	حدیث ۴۶۹
۴۰۴	حدیث ۴۷۰
۴۰۴	حدیث ۴۷۱
۴۰۵	حدیث ۴۷۲
۴۰۵	حدیث ۴۷۳

۴۰۵	حدیث ۴۷۴
۴۰۵	حدیث ۴۷۵
۴۰۶	حدیث ۴۷۶
۴۰۶	حدیث ۴۷۷
۴۰۶	حدیث ۴۷۸
۴۰۶	حدیث ۴۷۹
۴۰۷	حدیث ۴۸۰
۴۰۷	حدیث ۴۸۱
۴۰۷	حدیث ۴۸۲
۴۰۸	حدیث ۴۸۳
۴۰۸	حدیث ۴۸۴
۴۰۸	حدیث ۴۸۵
۴۰۸	حدیث ۴۸۶
۴۰۸	حدیث ۴۸۷
۴۰۹	حدیث ۴۸۸
۴۰۹	حدیث ۴۸۹
۴۰۹	حدیث ۴۹۰
۴۰۹	حدیث ۴۹۱
۴۱۰	حدیث ۴۹۲
۴۱۰	حدیث ۴۹۳
۴۱۰	حدیث ۴۹۴
۴۱۰	حدیث ۴۹۵
۴۱۰	حدیث ۴۹۶
۴۱۱	حدیث ۴۹۷



۴۱۱	حدیث ۴۹۸
۴۱۱	حدیث ۴۹۹
۴۱۱	حدیث ۵۰۰
۴۱۲	حدیث ۵۰۱
۴۱۲	حدیث ۵۰۲
۴۱۲	حدیث ۵۰۳
۴۱۲	حدیث ۵۰۴
۴۱۲	حدیث ۵۰۵
۴۱۳	حدیث ۵۰۶
۴۱۳	حدیث ۵۰۷
۴۱۳	حدیث ۵۰۸
۴۱۳	حدیث ۵۰۹
۴۱۴	حدیث ۵۱۰
۴۱۴	حدیث ۵۱۱
۴۱۴	حدیث ۵۱۲
۴۱۴	حدیث ۵۱۳
۴۱۴	حدیث ۵۱۴
۴۱۵	حدیث ۵۱۵
۴۱۵	حدیث ۵۱۶
۴۱۵	حدیث ۵۱۷
۴۱۵	حدیث ۵۱۸
۴۱۵	حدیث ۵۱۹
۴۱۶	حدیث ۵۲۰
۴۱۶	حدیث ۵۲۱

۴۱۶	حدیث ۵۲۲
۴۱۶	حدیث ۵۲۳
۴۱۷	حدیث ۵۲۴
۴۱۷	حدیث ۵۲۵
۴۱۷	حدیث ۵۲۶
۴۱۷	حدیث ۵۲۷
۴۱۷	حدیث ۵۲۸
۴۱۸	حدیث ۵۲۹
۴۱۸	حدیث ۵۳۰
۴۱۸	حدیث ۵۳۱
۴۱۸	حدیث ۵۳۲
۴۱۸	حدیث ۵۳۳
۴۱۹	حدیث ۵۳۴
۴۱۹	حدیث ۵۳۵
۴۱۹	حدیث ۵۳۶
۴۱۹	حدیث ۵۳۷
۴۲۰	حدیث ۵۳۸
۴۲۰	حدیث ۵۳۹
۴۲۰	حدیث ۵۴۰
۴۲۰	حدیث ۵۴۱
۴۲۱	حدیث ۵۴۲
۴۲۱	حدیث ۵۴۳
۴۲۱	حدیث ۵۴۴
۴۲۱	حدیث ۵۴۵

۴۲۲	حدیث ۵۴۶
۴۲۲	حدیث ۵۴۷
۴۲۲	حدیث ۵۴۸
۴۲۲	حدیث ۵۴۹
۴۲۳	حدیث ۵۵۰
۴۲۳	حدیث ۵۵۱
۴۲۳	حدیث ۵۵۲
۴۲۳	حدیث ۵۵۳
۴۲۴	حدیث ۵۵۴
۴۲۴	حدیث ۵۵۵
۴۲۴	حدیث ۵۵۶
۴۲۴	حدیث ۵۵۷
۴۲۴	حدیث ۵۵۸
۴۲۵	حدیث ۵۵۹
۴۲۵	حدیث ۵۶۰
۴۲۵	حدیث ۵۶۱
۴۲۵	حدیث ۵۶۲
۴۲۶	حدیث ۵۶۳
۴۲۶	حدیث ۵۶۴
۴۲۶	حدیث ۵۶۵
۴۲۶	حدیث ۵۶۶
۴۲۷	حدیث ۵۶۷
۴۲۷	حدیث ۵۶۸
۴۲۷	حدیث ۵۶۹

۴۲۷	حدیث ۵۷۰
۴۲۸	حدیث ۵۷۱
۴۲۸	حدیث ۵۷۲
۴۲۸	حدیث ۵۷۳
۴۲۸	حدیث ۵۷۴
۴۲۹	حدیث ۵۷۵
۴۲۹	حدیث ۵۷۶
۴۲۹	حدیث ۵۷۷
۴۲۹	حدیث ۵۷۸
۴۳۰	حدیث ۵۷۹
۴۳۰	حدیث ۵۸۰
۴۳۰	حدیث ۵۸۱
۴۳۰	حدیث ۵۸۲
۴۳۰	حدیث ۵۸۳
۴۳۱	حدیث ۵۸۴
۴۳۱	حدیث ۵۸۵
۴۳۱	حدیث ۵۸۶
۴۳۱	حدیث ۵۸۷
۴۳۲	حدیث ۵۸۸
۴۳۲	حدیث ۵۸۹
۴۳۲	حدیث ۵۹۰
۴۳۲	حدیث ۵۹۱
۴۳۳	حدیث ۵۹۲
۴۳۳	حدیث ۵۹۳

۴۳۳	حدیث ۵۹۴
۴۳۴	حدیث ۵۹۵
۴۳۴	حدیث ۵۹۶
۴۳۴	حدیث ۵۹۷
۴۳۴	حدیث ۵۹۸
۴۳۴	حدیث ۵۹۹
۴۳۵	حدیث ۶۰۰
۴۳۵	از ۱ تا ۸۰۰
۴۳۵	حدیث ۶۰۱
۴۳۵	حدیث ۶۰۲
۴۳۵	حدیث ۶۰۳
۴۳۶	حدیث ۶۰۴
۴۳۶	حدیث ۶۰۵
۴۳۶	حدیث ۶۰۶
۴۳۶	حدیث ۶۰۷
۴۳۷	حدیث ۶۰۸
۴۳۷	حدیث ۶۰۹
۴۳۷	حدیث ۶۱۰
۴۳۷	حدیث ۶۱۱
۴۳۷	حدیث ۶۱۲
۴۳۸	حدیث ۶۱۳
۴۳۸	حدیث ۶۱۴
۴۳۸	حدیث ۶۱۵
۴۳۸	حدیث ۶۱۶

۴۳۸	حدیث ۶۱۷
۴۳۹	حدیث ۶۱۸
۴۳۹	حدیث ۶۱۹
۴۳۹	حدیث ۶۲۰
۴۳۹	حدیث ۶۲۱
۴۴۰	حدیث ۶۲۲
۴۴۰	حدیث ۶۲۳
۴۴۰	حدیث ۶۲۴
۴۴۰	حدیث ۶۲۵
۴۴۱	حدیث ۶۲۶
۴۴۱	حدیث ۶۲۷
۴۴۱	حدیث ۶۲۸
۴۴۱	حدیث ۶۲۹
۴۴۲	حدیث ۶۳۰
۴۴۲	حدیث ۶۳۱
۴۴۲	حدیث ۶۳۲
۴۴۲	حدیث ۶۳۳
۴۴۳	حدیث ۶۳۴
۴۴۳	حدیث ۶۳۵
۴۴۳	حدیث ۶۳۶
۴۴۳	حدیث ۶۳۷
۴۴۳	حدیث ۶۳۸
۴۴۴	حدیث ۶۳۹
۴۴۴	حدیث ۶۴۰

۴۴۴	حدیث ۶۴۱
۴۴۴	حدیث ۶۴۲
۴۴۵	حدیث ۶۴۳
۴۴۵	حدیث ۶۴۴
۴۴۵	حدیث ۶۴۵
۴۴۵	حدیث ۶۴۶
۴۴۵	حدیث ۶۴۷
۴۴۶	حدیث ۶۴۸
۴۴۶	حدیث ۶۴۹
۴۴۶	حدیث ۶۵۰
۴۴۶	حدیث ۶۵۱
۴۴۶	حدیث ۶۵۲
۴۴۷	حدیث ۶۵۳
۴۴۷	حدیث ۶۵۴
۴۴۷	حدیث ۶۵۵
۴۴۷	حدیث ۶۵۶
۴۴۷	حدیث ۶۵۷
۴۴۷	حدیث ۶۵۸
۴۴۸	حدیث ۶۵۹
۴۴۸	حدیث ۶۶۰
۴۴۸	حدیث ۶۶۱
۴۴۸	حدیث ۶۶۲
۴۴۸	حدیث ۶۶۳
۴۴۹	حدیث ۶۶۴

۴۴۹	حدیث ۶۶۵
۴۴۹	حدیث ۶۶۶
۴۴۹	حدیث ۶۶۷
۴۴۹	حدیث ۶۶۸
۴۴۹	حدیث ۶۶۹
۴۵۰	حدیث ۶۷۰
۴۵۰	حدیث ۶۷۱
۴۵۰	حدیث ۶۷۲
۴۵۰	حدیث ۶۷۳
۴۵۰	حدیث ۶۷۴
۴۵۱	حدیث ۶۷۵
۴۵۱	حدیث ۶۷۶
۴۵۱	حدیث ۶۷۷
۴۵۱	حدیث ۶۷۸
۴۵۱	حدیث ۶۷۹
۴۵۲	حدیث ۶۸۰
۴۵۲	حدیث ۶۸۱
۴۵۲	حدیث ۶۸۲
۴۵۲	حدیث ۶۸۳
۴۵۲	حدیث ۶۸۴
۴۵۲	حدیث ۶۸۵
۴۵۳	حدیث ۶۸۶
۴۵۳	حدیث ۶۸۷
۴۵۳	حدیث ۶۸۸



۴۵۳	حدیث ۶۸۹
۴۵۳	حدیث ۶۹۰
۴۵۴	حدیث ۶۹۱
۴۵۴	حدیث ۶۹۲
۴۵۴	حدیث ۶۹۳
۴۵۴	حدیث ۶۹۴
۴۵۴	حدیث ۶۹۵
۴۵۵	حدیث ۶۹۶
۴۵۵	حدیث ۶۹۷
۴۵۵	حدیث ۶۹۸
۴۵۵	حدیث ۶۹۹
۴۵۵	حدیث ۷۰۰
۴۵۵	حدیث ۷۰۱
۴۵۶	حدیث ۷۰۲
۴۵۶	حدیث ۷۰۳
۴۵۶	حدیث ۷۰۴
۴۵۶	حدیث ۷۰۵
۴۵۶	حدیث ۷۰۶
۴۵۷	حدیث ۷۰۷
۴۵۷	حدیث ۷۰۸
۴۵۷	حدیث ۷۰۹
۴۵۷	حدیث ۷۱۰
۴۵۷	حدیث ۷۱۱
۴۵۸	حدیث ۷۱۲

۴۵۸	حدیث ۷۱۳
۴۵۸	حدیث ۷۱۴
۴۵۸	حدیث ۷۱۵
۴۵۸	حدیث ۷۱۶
۴۵۸	حدیث ۷۱۷
۴۵۹	حدیث ۷۱۸
۴۵۹	حدیث ۷۱۹
۴۵۹	حدیث ۷۲۰
۴۵۹	حدیث ۷۲۱
۴۵۹	حدیث ۷۲۲
۴۶۰	حدیث ۷۲۳
۴۶۰	حدیث ۷۲۴
۴۶۰	حدیث ۷۲۵
۴۶۰	حدیث ۷۲۶
۴۶۰	حدیث ۷۲۷
۴۶۱	حدیث ۷۲۸
۴۶۱	حدیث ۷۲۹
۴۶۱	حدیث ۷۳۰
۴۶۱	حدیث ۷۳۱
۴۶۱	حدیث ۷۳۲
۴۶۱	حدیث ۷۳۳
۴۶۲	حدیث ۷۳۴
۴۶۲	حدیث ۷۳۵
۴۶۲	حدیث ۷۳۶

۴۶۲	حدیث ۷۳۷
۴۶۲	حدیث ۷۳۸
۴۶۳	حدیث ۷۳۹
۴۶۳	حدیث ۷۴۰
۴۶۳	حدیث ۷۴۱
۴۶۳	حدیث ۷۴۲
۴۶۳	حدیث ۷۴۳
۴۶۴	حدیث ۷۴۴
۴۶۴	حدیث ۷۴۵
۴۶۴	حدیث ۷۴۶
۴۶۴	حدیث ۷۴۷
۴۶۴	حدیث ۷۴۸
۴۶۵	حدیث ۷۴۹
۴۶۵	حدیث ۷۵۰
۴۶۵	حدیث ۷۵۱
۴۶۵	حدیث ۷۵۲
۴۶۵	حدیث ۷۵۳
۴۶۵	حدیث ۷۵۴
۴۶۶	حدیث ۷۵۵
۴۶۶	حدیث ۷۵۶
۴۶۶	حدیث ۷۵۷
۴۶۶	حدیث ۷۵۸
۴۶۶	حدیث ۷۵۹
۴۶۷	حدیث ۷۶۰

۴۶۷	حدیث ۷۶۱
۴۶۷	حدیث ۷۶۲
۴۶۷	حدیث ۷۶۳
۴۶۷	حدیث ۷۶۴
۴۶۸	حدیث ۷۶۵
۴۶۸	حدیث ۷۶۶
۴۶۸	حدیث ۷۶۷
۴۶۸	حدیث ۷۶۸
۴۶۸	حدیث ۷۶۹
۴۶۹	حدیث ۷۷۰
۴۶۹	حدیث ۷۷۱
۴۶۹	حدیث ۷۷۲
۴۶۹	حدیث ۷۷۳
۴۶۹	حدیث ۷۷۴
۴۶۹	حدیث ۷۷۵
۴۷۰	حدیث ۷۷۶
۴۷۰	حدیث ۷۷۷
۴۷۰	حدیث ۷۷۸
۴۷۰	حدیث ۷۷۹
۴۷۰	حدیث ۷۸۰
۴۷۱	حدیث ۷۸۱
۴۷۱	حدیث ۷۸۲
۴۷۱	حدیث ۷۸۳
۴۷۱	حدیث ۷۸۴

۴۷۱	حدیث ۷۸۵
۴۷۲	حدیث ۷۸۶
۴۷۲	حدیث ۷۸۷
۴۷۲	حدیث ۷۸۸
۴۷۲	حدیث ۷۸۹
۴۷۲	حدیث ۷۹۰
۴۷۲	حدیث ۷۹۱
۴۷۳	حدیث ۷۹۲
۴۷۳	حدیث ۷۹۳
۴۷۳	حدیث ۷۹۴
۴۷۳	حدیث ۷۹۵
۴۷۳	حدیث ۷۹۶
۴۷۴	حدیث ۷۹۷
۴۷۴	حدیث ۷۹۸
۴۷۴	حدیث ۷۹۹
۴۷۴	حدیث ۸۰۰
۴۷۴	از ۱ تا ۸۰۰
۴۷۴	حدیث ۸۰۱
۴۷۵	حدیث ۸۰۲
۴۷۵	حدیث ۸۰۳
۴۷۵	حدیث ۸۰۴
۴۷۵	حدیث ۸۰۵
۴۷۵	حدیث ۸۰۶
۴۷۵	حدیث ۸۰۷

۴۷۶	حدیث ۸۰۸
۴۷۶	حدیث ۸۰۹
۴۷۶	حدیث ۸۱۰
۴۷۶	حدیث ۸۱۱
۴۷۶	حدیث ۸۱۲
۴۷۷	حدیث ۸۱۳
۴۷۷	حدیث ۸۱۴
۴۷۷	حدیث ۸۱۵
۴۷۷	حدیث ۸۱۶
۴۷۷	حدیث ۸۱۷
۴۷۸	حدیث ۸۱۸
۴۷۸	حدیث ۸۱۹
۴۷۸	حدیث ۸۲۰
۴۷۸	حدیث ۸۲۱
۴۷۸	حدیث ۸۲۲
۴۷۹	حدیث ۸۲۳
۴۷۹	حدیث ۸۲۴
۴۷۹	حدیث ۸۲۵
۴۷۹	حدیث ۸۲۶
۴۷۹	حدیث ۸۲۷
۴۸۰	حدیث ۸۲۸
۴۸۰	حدیث ۸۲۹
۴۸۰	حدیث ۸۳۰
۴۸۰	حدیث ۸۳۱

۴۸۰	حدیث ۸۳۲
۴۸۰	حدیث ۸۳۳
۴۸۱	حدیث ۸۳۴
۴۸۱	حدیث ۸۳۵
۴۸۱	حدیث ۸۳۶
۴۸۱	حدیث ۸۳۷
۴۸۱	حدیث ۸۳۸
۴۸۲	حدیث ۸۳۹
۴۸۲	حدیث ۸۴۰
۴۸۲	حدیث ۸۴۱
۴۸۲	حدیث ۸۴۲
۴۸۲	حدیث ۸۴۳
۴۸۲	حدیث ۸۴۴
۴۸۳	حدیث ۸۴۵
۴۸۳	حدیث ۸۴۶
۴۸۳	حدیث ۸۴۷
۴۸۳	حدیث ۸۴۸
۴۸۳	حدیث ۸۴۹
۴۸۴	حدیث ۸۵۰
۴۸۴	حدیث ۸۵۱
۴۸۴	حدیث ۸۵۲
۴۸۴	حدیث ۸۵۳
۴۸۴	حدیث ۸۵۴
۴۸۵	حدیث ۸۵۵

۴۸۵	حدیث ۸۵۶
۴۸۵	حدیث ۸۵۷
۴۸۵	حدیث ۸۵۸
۴۸۵	حدیث ۸۵۹
۴۸۵	حدیث ۸۶۰
۴۸۶	حدیث ۸۶۱
۴۸۶	حدیث ۸۶۲
۴۸۶	حدیث ۸۶۳
۴۸۶	حدیث ۸۶۴
۴۸۷	حدیث ۸۶۵
۴۸۷	حدیث ۸۶۶
۴۸۷	حدیث ۸۶۷
۴۸۷	حدیث ۸۶۸
۴۸۷	حدیث ۸۶۹
۴۸۷	حدیث ۸۷۰
۴۸۸	حدیث ۸۷۱
۴۸۸	حدیث ۸۷۲
۴۸۸	حدیث ۸۷۳
۴۸۸	حدیث ۸۷۴
۴۸۸	حدیث ۸۷۵
۴۸۹	حدیث ۸۷۶
۴۸۹	حدیث ۸۷۷
۴۸۹	حدیث ۸۷۸
۴۸۹	حدیث ۸۷۹



۴۸۹	حدیث ۸۸۰
۴۹۰	حدیث ۸۸۱
۴۹۰	حدیث ۸۸۲
۴۹۰	حدیث ۸۸۳
۴۹۰	حدیث ۸۸۴
۴۹۰	حدیث ۸۸۵
۴۹۰	حدیث ۸۸۶
۴۹۱	حدیث ۸۸۷
۴۹۱	حدیث ۸۸۸
۴۹۱	حدیث ۸۸۹
۴۹۱	حدیث ۸۹۰
۴۹۱	حدیث ۸۹۱
۴۹۲	حدیث ۸۹۲
۴۹۲	حدیث ۸۹۳
۴۹۲	حدیث ۸۹۴
۴۹۲	حدیث ۸۹۵
۴۹۲	حدیث ۸۹۶
۴۹۳	حدیث ۸۹۷
۴۹۳	حدیث ۸۹۸
۴۹۳	حدیث ۸۹۹
۴۹۳	حدیث ۹۰۰
۴۹۳	حدیث ۹۰۱
۴۹۴	حدیث ۹۰۲
۴۹۴	حدیث ۹۰۳

۴۹۴	حدیث ۹۰۴
۴۹۴	حدیث ۹۰۵
۴۹۴	حدیث ۹۰۶
۴۹۴	حدیث ۹۰۷
۴۹۵	حدیث ۹۰۸
۴۹۵	حدیث ۹۰۹
۴۹۵	حدیث ۹۱۰
۴۹۵	حدیث ۹۱۱
۴۹۵	حدیث ۹۱۲
۴۹۶	حدیث ۹۱۳
۴۹۶	حدیث ۹۱۴
۴۹۶	حدیث ۹۱۵
۴۹۶	حدیث ۹۱۶
۴۹۶	حدیث ۹۱۷
۴۹۶	حدیث ۹۱۸
۴۹۷	حدیث ۹۱۹
۴۹۷	حدیث ۹۲۰
۴۹۷	حدیث ۹۲۱
۴۹۷	حدیث ۹۲۲
۴۹۷	حدیث ۹۲۳
۴۹۸	حدیث ۹۲۴
۴۹۸	حدیث ۹۲۵
۴۹۸	حدیث ۹۲۶
۴۹۸	حدیث ۹۲۷

۴۹۸	حدیث ۹۲۸
۴۹۹	حدیث ۹۲۹
۴۹۹	حدیث ۹۳۰
۴۹۹	حدیث ۹۳۱
۴۹۹	حدیث ۹۳۲
۴۹۹	حدیث ۹۳۳
۴۹۹	حدیث ۹۳۴
۵۰۰	حدیث ۹۳۵
۵۰۰	حدیث ۹۳۶
۵۰۰	حدیث ۹۳۷
۵۰۰	حدیث ۹۳۸
۵۰۰	حدیث ۹۳۹
۵۰۱	حدیث ۹۴۰
۵۰۱	حدیث ۹۴۱
۵۰۱	حدیث ۹۴۲
۵۰۱	حدیث ۹۴۳
۵۰۱	حدیث ۹۴۴
۵۰۱	حدیث ۹۴۵
۵۰۲	حدیث ۹۴۶
۵۰۲	حدیث ۹۴۷
۵۰۲	حدیث ۹۴۸
۵۰۲	حدیث ۹۴۹
۵۰۲	حدیث ۹۵۰
۵۰۳	حدیث ۹۵۱

۵۰۳	حدیث ۹۵۲
۵۰۳	حدیث ۹۵۳
۵۰۳	حدیث ۹۵۴
۵۰۳	حدیث ۹۵۵
۵۰۳	حدیث ۹۵۶
۵۰۴	حدیث ۹۵۷
۵۰۴	حدیث ۹۵۸
۵۰۴	حدیث ۹۵۹
۵۰۴	حدیث ۹۶۰
۵۰۴	حدیث ۹۶۱
۵۰۵	حدیث ۹۶۲
۵۰۵	حدیث ۹۶۳
۵۰۵	حدیث ۹۶۴
۵۰۵	حدیث ۹۶۵
۵۰۵	حدیث ۹۶۶
۵۰۶	حدیث ۹۶۷
۵۰۶	حدیث ۹۶۸
۵۰۶	حدیث ۹۶۹
۵۰۶	حدیث ۹۷۰
۵۰۶	حدیث ۹۷۱
۵۰۷	حدیث ۹۷۲
۵۰۷	حدیث ۹۷۳
۵۰۷	حدیث ۹۷۴
۵۰۷	حدیث ۹۷۵

۵۰۷	حدیث ۹۷۶
۵۰۷	حدیث ۹۷۷
۵۰۸	حدیث ۹۷۸
۵۰۸	حدیث ۹۷۹
۵۰۸	حدیث ۹۸۰
۵۰۸	حدیث ۹۸۱
۵۰۸	حدیث ۹۸۲
۵۰۹	حدیث ۹۸۳
۵۰۹	حدیث ۹۸۴
۵۰۹	حدیث ۹۸۵
۵۰۹	حدیث ۹۸۶
۵۰۹	حدیث ۹۸۷
۵۱۰	حدیث ۹۸۸
۵۱۰	حدیث ۹۸۹
۵۱۰	حدیث ۹۹۰
۵۱۰	حدیث ۹۹۱
۵۱۰	حدیث ۹۹۲
۵۱۱	حدیث ۹۹۳
۵۱۱	حدیث ۹۹۴
۵۱۱	حدیث ۹۹۵
۵۱۱	حدیث ۹۹۶
۵۱۱	حدیث ۹۹۷
۵۱۱	حدیث ۹۹۸
۵۱۲	حدیث ۹۹۹

۵۱۲	حدیث ۱۰۰۰
۵۱۲	از ۱۰۰۱ تا ۱۲۰۰
۵۱۲	حدیث ۱۰۰۱
۵۱۲	حدیث ۱۰۰۲
۵۱۲	حدیث ۱۰۰۳
۵۱۳	حدیث ۱۰۰۴
۵۱۳	حدیث ۱۰۰۵
۵۱۳	حدیث ۱۰۰۶
۵۱۳	حدیث ۱۰۰۷
۵۱۳	حدیث ۱۰۰۸
۵۱۴	حدیث ۱۰۰۹
۵۱۴	حدیث ۱۰۱۰
۵۱۴	حدیث ۱۰۱۱
۵۱۴	حدیث ۱۰۱۲
۵۱۴	حدیث ۱۰۱۳
۵۱۴	حدیث ۱۰۱۴
۵۱۵	حدیث ۱۰۱۵
۵۱۵	حدیث ۱۰۱۶
۵۱۵	حدیث ۱۰۱۷
۵۱۵	حدیث ۱۰۱۸
۵۱۵	حدیث ۱۰۱۹
۵۱۶	حدیث ۱۰۲۰
۵۱۶	حدیث ۱۰۲۱
۵۱۶	حدیث ۱۰۲۲

۵۱۶	حدیث ۱۰۲۳
۵۱۶	حدیث ۱۰۲۴
۵۱۷	حدیث ۱۰۲۵
۵۱۷	حدیث ۱۰۲۶
۵۱۷	حدیث ۱۰۲۷
۵۱۷	حدیث ۱۰۲۸
۵۱۷	حدیث ۱۰۲۹
۵۱۷	حدیث ۱۰۳۰
۵۱۸	حدیث ۱۰۳۱
۵۱۸	حدیث ۱۰۳۲
۵۱۸	حدیث ۱۰۳۳
۵۱۸	حدیث ۱۰۳۴
۵۱۸	حدیث ۱۰۳۵
۵۱۹	حدیث ۱۰۳۶
۵۱۹	حدیث ۱۰۳۷
۵۱۹	حدیث ۱۰۳۸
۵۱۹	حدیث ۱۰۳۹
۵۱۹	حدیث ۱۰۴۰
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۱
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۲
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۳
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۴
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۵
۵۲۰	حدیث ۱۰۴۶

۵۲۱	حدیث ۱۰۴۷
۵۲۱	حدیث ۱۰۴۸
۵۲۱	حدیث ۱۰۴۹
۵۲۱	حدیث ۱۰۵۰
۵۲۱	حدیث ۱۰۵۱
۵۲۲	حدیث ۱۰۵۲
۵۲۲	حدیث ۱۰۵۳
۵۲۲	حدیث ۱۰۵۴
۵۲۲	حدیث ۱۰۵۵
۵۲۲	حدیث ۱۰۵۶
۵۲۳	حدیث ۱۰۵۷
۵۲۳	حدیث ۱۰۵۸
۵۲۳	حدیث ۱۰۵۹
۵۲۳	حدیث ۱۰۶۰
۵۲۳	حدیث ۱۰۶۱
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۲
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۳
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۴
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۵
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۶
۵۲۴	حدیث ۱۰۶۷
۵۲۵	حدیث ۱۰۶۸
۵۲۵	حدیث ۱۰۶۹
۵۲۵	حدیث ۱۰۷۰



۵۲۵	حدیث ۱۰۷۱
۵۲۵	حدیث ۱۰۷۲
۵۲۶	حدیث ۱۰۷۳
۵۲۶	حدیث ۱۰۷۴
۵۲۶	حدیث ۱۰۷۵
۵۲۶	حدیث ۱۰۷۶
۵۲۶	حدیث ۱۰۷۷
۵۲۷	حدیث ۱۰۷۸
۵۲۷	حدیث ۱۰۷۹
۵۲۷	حدیث ۱۰۸۰
۵۲۷	حدیث ۱۰۸۱
۵۲۷	حدیث ۱۰۸۲
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۳
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۴
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۵
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۶
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۷
۵۲۸	حدیث ۱۰۸۸
۵۲۹	حدیث ۱۰۸۹
۵۲۹	حدیث ۱۰۹۰
۵۲۹	حدیث ۱۰۹۱
۵۲۹	حدیث ۱۰۹۲
۵۲۹	حدیث ۱۰۹۳
۵۳۰	حدیث ۱۰۹۴

۵۳۰	حدیث ۱۰۹۵
۵۳۰	حدیث ۱۰۹۶
۵۳۰	حدیث ۱۰۹۷
۵۳۰	حدیث ۱۰۹۸
۵۳۱	حدیث ۱۰۹۹
۵۳۱	حدیث ۱۱۰۰
۵۳۱	حدیث ۱۱۰۱
۵۳۱	حدیث ۱۱۰۲
۵۳۱	حدیث ۱۱۰۳
۵۳۱	حدیث ۱۱۰۴
۵۳۲	حدیث ۱۱۰۵
۵۳۲	حدیث ۱۱۰۶
۵۳۲	حدیث ۱۱۰۷
۵۳۲	حدیث ۱۱۰۸
۵۳۲	حدیث ۱۱۰۹
۵۳۳	حدیث ۱۱۱۰
۵۳۳	حدیث ۱۱۱۱
۵۳۳	حدیث ۱۱۱۲
۵۳۳	حدیث ۱۱۱۳
۵۳۳	حدیث ۱۱۱۴
۵۳۴	حدیث ۱۱۱۵
۵۳۴	حدیث ۱۱۱۶
۵۳۴	حدیث ۱۱۱۷
۵۳۴	حدیث ۱۱۱۸

۵۳۴	حدیث ۱۱۱۹
۵۳۴	حدیث ۱۱۲۰
۵۳۵	حدیث ۱۱۲۱
۵۳۵	حدیث ۱۱۲۲
۵۳۵	حدیث ۱۱۲۳
۵۳۵	حدیث ۱۱۲۴
۵۳۵	حدیث ۱۱۲۵
۵۳۶	حدیث ۱۱۲۶
۵۳۶	حدیث ۱۱۲۷
۵۳۶	حدیث ۱۱۲۸
۵۳۶	حدیث ۱۱۲۹
۵۳۶	حدیث ۱۱۳۰
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۱
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۲
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۳
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۴
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۵
۵۳۷	حدیث ۱۱۳۶
۵۳۸	حدیث ۱۱۳۷
۵۳۸	حدیث ۱۱۳۸
۵۳۸	حدیث ۱۱۳۹
۵۳۸	حدیث ۱۱۴۰
۵۳۸	حدیث ۱۱۴۱
۵۳۹	حدیث ۱۱۴۲

۵۳۹	حدیث ۱۱۴۳
۵۳۹	حدیث ۱۱۴۴
۵۳۹	حدیث ۱۱۴۵
۵۳۹	حدیث ۱۱۴۶
۵۴۰	حدیث ۱۱۴۷
۵۴۰	حدیث ۱۱۴۸
۵۴۰	حدیث ۱۱۴۹
۵۴۰	حدیث ۱۱۵۰
۵۴۰	حدیث ۱۱۵۱
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۲
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۳
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۴
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۵
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۶
۵۴۱	حدیث ۱۱۵۷
۵۴۲	حدیث ۱۱۵۸
۵۴۲	حدیث ۱۱۵۹
۵۴۲	حدیث ۱۱۶۰
۵۴۲	حدیث ۱۱۶۱
۵۴۲	حدیث ۱۱۶۲
۵۴۳	حدیث ۱۱۶۳
۵۴۳	حدیث ۱۱۶۴
۵۴۳	حدیث ۱۱۶۵
۵۴۳	حدیث ۱۱۶۶

۵۴۳	حدیث ۱۱۶۷
۵۴۴	حدیث ۱۱۶۸
۵۴۴	حدیث ۱۱۶۹
۵۴۴	حدیث ۱۱۷۰
۵۴۴	حدیث ۱۱۷۱
۵۴۴	حدیث ۱۱۷۲
۵۴۴	حدیث ۱۱۷۳
۵۴۵	حدیث ۱۱۷۴
۵۴۵	حدیث ۱۱۷۵
۵۴۵	حدیث ۱۱۷۶
۵۴۵	حدیث ۱۱۷۷
۵۴۵	حدیث ۱۱۷۸
۵۴۶	حدیث ۱۱۷۹
۵۴۶	حدیث ۱۱۸۰
۵۴۶	حدیث ۱۱۸۱
۵۴۶	حدیث ۱۱۸۲
۵۴۶	حدیث ۱۱۸۳
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۴
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۵
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۶
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۷
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۸
۵۴۷	حدیث ۱۱۸۹
۵۴۸	حدیث ۱۱۹۰

۵۴۸	حدیث ۱۱۹۱
۵۴۸	حدیث ۱۱۹۲
۵۴۸	حدیث ۱۱۹۳
۵۴۸	حدیث ۱۱۹۴
۵۴۹	حدیث ۱۱۹۵
۵۴۹	حدیث ۱۱۹۶
۵۴۹	حدیث ۱۱۹۷
۵۴۹	حدیث ۱۱۹۸
۵۴۹	حدیث ۱۱۹۹
۵۵۰	حدیث ۱۲۰۰
۵۵۰	از ۱۲۰۱ تا ۱۴۰۰
۵۵۰	حدیث ۱۲۰۱
۵۵۰	حدیث ۱۲۰۲
۵۵۰	حدیث ۱۲۰۳
۵۵۰	حدیث ۱۲۰۴
۵۵۱	حدیث ۱۲۰۵
۵۵۱	حدیث ۱۲۰۶
۵۵۱	حدیث ۱۲۰۷
۵۵۱	حدیث ۱۲۰۸
۵۵۱	حدیث ۱۲۰۹
۵۵۱	حدیث ۱۲۱۰
۵۵۲	حدیث ۱۲۱۱
۵۵۲	حدیث ۱۲۱۲
۵۵۲	حدیث ۱۲۱۳

۵۵۲	حدیث ۱۲۱۴
۵۵۲	حدیث ۱۲۱۵
۵۵۳	حدیث ۱۲۱۶
۵۵۳	حدیث ۱۲۱۷
۵۵۳	حدیث ۱۲۱۸
۵۵۳	حدیث ۱۲۱۹
۵۵۳	حدیث ۱۲۲۰
۵۵۳	حدیث ۱۲۲۱
۵۵۴	حدیث ۱۲۲۲
۵۵۴	حدیث ۱۲۲۳
۵۵۴	حدیث ۱۲۲۴
۵۵۴	حدیث ۱۲۲۵
۵۵۴	حدیث ۱۲۲۶
۵۵۵	حدیث ۱۲۲۷
۵۵۵	حدیث ۱۲۲۸
۵۵۵	حدیث ۱۲۲۹
۵۵۵	حدیث ۱۲۳۰
۵۵۵	حدیث ۱۲۳۱
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۲
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۳
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۴
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۵
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۶
۵۵۶	حدیث ۱۲۳۷

۵۵۷	حدیث ۱۲۳۸
۵۵۷	حدیث ۱۲۳۹
۵۵۷	حدیث ۱۲۴۰
۵۵۷	حدیث ۱۲۴۱
۵۵۷	حدیث ۱۲۴۲
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۳
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۴
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۵
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۶
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۷
۵۵۸	حدیث ۱۲۴۸
۵۵۹	حدیث ۱۲۴۹
۵۵۹	حدیث ۱۲۵۰
۵۵۹	حدیث ۱۲۵۱
۵۵۹	حدیث ۱۲۵۲
۵۵۹	حدیث ۱۲۵۳
۵۵۹	حدیث ۱۲۵۴
۵۶۰	حدیث ۱۲۵۵
۵۶۰	حدیث ۱۲۵۶
۵۶۰	حدیث ۱۲۵۷
۵۶۰	حدیث ۱۲۵۸
۵۶۰	حدیث ۱۲۵۹
۵۶۰	حدیث ۱۲۶۰
۵۶۰	حدیث ۱۲۶۱



۵۶۱	حدیث ۱۲۶۲
۵۶۱	حدیث ۱۲۶۳
۵۶۱	حدیث ۱۲۶۴
۵۶۱	حدیث ۱۲۶۵
۵۶۱	حدیث ۱۲۶۶
۵۶۲	حدیث ۱۲۶۷
۵۶۲	حدیث ۱۲۶۸
۵۶۲	حدیث ۱۲۶۹
۵۶۲	حدیث ۱۲۷۰
۵۶۲	حدیث ۱۲۷۱
۵۶۲	حدیث ۱۲۷۲
۵۶۲	حدیث ۱۲۷۳
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۴
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۵
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۶
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۷
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۸
۵۶۳	حدیث ۱۲۷۹
۵۶۴	حدیث ۱۲۸۰
۵۶۴	حدیث ۱۲۸۱
۵۶۴	حدیث ۱۲۸۲
۵۶۴	حدیث ۱۲۸۳
۵۶۴	حدیث ۱۲۸۴
۵۶۵	حدیث ۱۲۸۵

۵۶۵	حدیث ۱۲۸۶
۵۶۵	حدیث ۱۲۸۷
۵۶۶	حدیث ۱۲۸۸
۵۶۶	حدیث ۱۲۸۹
۵۶۶	حدیث ۱۲۹۰
۵۶۶	حدیث ۱۲۹۱
۵۶۷	حدیث ۱۲۹۲
۵۶۷	حدیث ۱۲۹۳
۵۶۷	حدیث ۱۲۹۴
۵۶۷	حدیث ۱۲۹۵
۵۶۸	حدیث ۱۲۹۶
۵۶۸	حدیث ۱۲۹۷
۵۶۹	حدیث ۱۲۹۸
۵۶۹	حدیث ۱۲۹۹
۵۶۹	حدیث ۱۳۰۰
۵۷۰	حدیث ۱۳۰۱
۵۷۰	حدیث ۱۳۰۲
۵۷۰	حدیث ۱۳۰۳
۵۷۰	حدیث ۱۳۰۴
۵۷۱	حدیث ۱۳۰۵
۵۷۱	حدیث ۱۳۰۶
۵۷۱	حدیث ۱۳۰۷
۵۷۱	حدیث ۱۳۰۸
۵۷۲	حدیث ۱۳۰۹

۵۷۲	حدیث ۱۳۱۰
۵۷۲	حدیث ۱۳۱۱
۵۷۳	حدیث ۱۳۱۲
۵۷۳	حدیث ۱۳۱۳
۵۷۳	حدیث ۱۳۱۴
۵۷۳	حدیث ۱۳۱۵
۵۷۳	حدیث ۱۳۱۶
۵۷۴	حدیث ۱۳۱۷
۵۷۴	حدیث ۱۳۱۸
۵۷۴	حدیث ۱۳۱۹
۵۷۴	حدیث ۱۳۲۰
۵۷۵	حدیث ۱۳۲۱
۵۷۵	حدیث ۱۳۲۲
۵۷۵	حدیث ۱۳۲۳
۵۷۵	حدیث ۱۳۲۴
۵۷۶	حدیث ۱۳۲۵
۵۷۶	حدیث ۱۳۲۶
۵۷۶	حدیث ۱۳۲۷
۵۷۶	حدیث ۱۳۲۸
۵۷۷	حدیث ۱۳۲۹
۵۷۷	حدیث ۱۳۳۰
۵۷۷	حدیث ۱۳۳۱
۵۷۷	حدیث ۱۳۳۲
۵۷۸	حدیث ۱۳۳۳

۵۷۸	حدیث ۱۳۳۴
۵۷۸	حدیث ۱۳۳۵
۵۷۸	حدیث ۱۳۳۶
۵۷۹	حدیث ۱۳۳۷
۵۷۹	حدیث ۱۳۳۸
۵۷۹	حدیث ۱۳۳۹
۵۷۹	حدیث ۱۳۴۰
۵۸۰	حدیث ۱۳۴۱
۵۸۰	حدیث ۱۳۴۲
۵۸۰	حدیث ۱۳۴۳
۵۸۱	حدیث ۱۳۴۴
۵۸۱	حدیث ۱۳۴۵
۵۸۱	حدیث ۱۳۴۶
۵۸۱	حدیث ۱۳۴۷
۵۸۲	حدیث ۱۳۴۸
۵۸۲	حدیث ۱۳۴۹
۵۸۲	حدیث ۱۳۵۰
۵۸۳	حدیث ۱۳۵۱
۵۸۳	حدیث ۱۳۵۲
۵۸۳	حدیث ۱۳۵۳
۵۸۳	حدیث ۱۳۵۴
۵۸۴	حدیث ۱۳۵۵
۵۸۴	حدیث ۱۳۵۶
۵۸۴	حدیث ۱۳۵۷

۵۸۵	حدیث ۱۳۵۸
۵۸۵	حدیث ۱۳۵۹
۵۸۵	حدیث ۱۳۶۰
۵۸۶	حدیث ۱۳۶۱
۵۸۶	حدیث ۱۳۶۲
۵۸۶	حدیث ۱۳۶۳
۵۸۷	حدیث ۱۳۶۴
۵۸۷	حدیث ۱۳۶۵
۵۸۷	حدیث ۱۳۶۶
۵۸۸	حدیث ۱۳۶۷
۵۸۸	حدیث ۱۳۶۸
۵۸۸	حدیث ۱۳۶۹
۵۸۸	حدیث ۱۳۷۰
۵۸۹	حدیث ۱۳۷۱
۵۸۹	حدیث ۱۳۷۲
۵۸۹	حدیث ۱۳۷۳
۵۸۹	حدیث ۱۳۷۴
۵۹۰	حدیث ۱۳۷۵
۵۹۰	حدیث ۱۳۷۶
۵۹۰	حدیث ۱۳۷۷
۵۹۱	حدیث ۱۳۷۸
۵۹۱	حدیث ۱۳۷۹
۵۹۳	حدیث ۱۳۸۰
۵۹۳	حدیث ۱۳۸۱

۵۹۳	حدیث ۱۳۸۲
۵۹۳	حدیث ۱۳۸۳
۵۹۴	حدیث ۱۳۸۴
۵۹۴	حدیث ۱۳۸۵
۵۹۴	حدیث ۱۳۸۶
۵۹۴	حدیث ۱۳۸۷
۵۹۵	حدیث ۱۳۸۸
۵۹۵	حدیث ۱۳۸۹
۵۹۵	حدیث ۱۳۹۰
۵۹۶	حدیث ۱۳۹۱
۵۹۶	حدیث ۱۳۹۲
۵۹۶	حدیث ۱۳۹۳
۵۹۷	حدیث ۱۳۹۴
۵۹۷	حدیث ۱۳۹۵
۵۹۷	حدیث ۱۳۹۶
۵۹۷	حدیث ۱۳۹۷
۵۹۸	حدیث ۱۳۹۸
۵۹۸	حدیث ۱۳۹۹
۵۹۸	حدیث ۱۴۰۰
۵۹۹	از ۱ تا ۱۴۰ تا ۱۶۰۰
۵۹۹	حدیث ۱۴۰۱
۵۹۹	حدیث ۱۴۰۲
۵۹۹	حدیث ۱۴۰۳
۵۹۹	حدیث ۱۴۰۴

۶۰۰	حدیث ۱۴۰۵
۶۰۰	حدیث ۱۴۰۶
۶۰۰	حدیث ۱۴۰۷
۶۰۱	حدیث ۱۴۰۸
۶۰۱	حدیث ۱۴۰۹
۶۰۱	حدیث ۱۴۱۰
۶۰۱	حدیث ۱۴۱۱
۶۰۲	حدیث ۱۴۱۲
۶۰۲	حدیث ۱۴۱۳
۶۰۳	حدیث ۱۴۱۴
۶۰۳	حدیث ۱۴۱۵
۶۰۳	حدیث ۱۴۱۶
۶۰۴	حدیث ۱۴۱۷
۶۰۴	حدیث ۱۴۱۸
۶۰۴	حدیث ۱۴۱۹
۶۰۵	حدیث ۱۴۲۰
۶۰۵	حدیث ۱۴۲۱
۶۰۵	حدیث ۱۴۲۲
۶۰۵	حدیث ۱۴۲۳
۶۰۶	حدیث ۱۴۲۴
۶۰۶	حدیث ۱۴۲۵
۶۰۶	حدیث ۱۴۲۶
۶۰۷	حدیث ۱۴۲۷
۶۰۷	حدیث ۱۴۲۸

۶۰۷	حدیث ۱۴۲۹
۶۰۷	حدیث ۱۴۳۰
۶۰۸	حدیث ۱۴۳۱
۶۰۹	حدیث ۱۴۳۲
۶۰۹	حدیث ۱۴۳۳
۶۰۹	حدیث ۱۴۳۴
۶۰۹	حدیث ۱۴۳۵
۶۱۰	حدیث ۱۴۳۶
۶۱۰	حدیث ۱۴۳۷
۶۱۰	حدیث ۱۴۳۸
۶۱۰	حدیث ۱۴۳۹
۶۱۱	حدیث ۱۴۴۰
۶۱۱	حدیث ۱۴۴۱
۶۱۱	حدیث ۱۴۴۲
۶۱۱	حدیث ۱۴۴۳
۶۱۲	حدیث ۱۴۴۴
۶۱۲	حدیث ۱۴۴۵
۶۱۲	حدیث ۱۴۴۶
۶۱۲	حدیث ۱۴۴۷
۶۱۳	حدیث ۱۴۴۸
۶۱۳	حدیث ۱۴۴۹
۶۱۳	حدیث ۱۴۵۰
۶۱۴	حدیث ۱۴۵۱
۶۱۴	حدیث ۱۴۵۲



۶۱۴	حدیث ۱۴۵۳
۶۱۴	حدیث ۱۴۵۴
۶۱۴	حدیث ۱۴۵۵
۶۱۴	حدیث ۱۴۵۶
۶۱۵	حدیث ۱۴۵۷
۶۱۵	حدیث ۱۴۵۸
۶۱۵	حدیث ۱۴۵۹
۶۱۵	حدیث ۱۴۶۰
۶۱۵	حدیث ۱۴۶۱
۶۱۶	حدیث ۱۴۶۲
۶۱۶	حدیث ۱۴۶۳
۶۱۶	حدیث ۱۴۶۴
۶۱۶	حدیث ۱۴۶۵
۶۱۷	حدیث ۱۴۶۶
۶۱۷	حدیث ۱۴۶۷
۶۱۷	حدیث ۱۴۶۸
۶۱۷	حدیث ۱۴۶۹
۶۱۷	حدیث ۱۴۷۰
۶۱۸	حدیث ۱۴۷۱
۶۱۸	حدیث ۱۴۷۲
۶۱۸	حدیث ۱۴۷۳
۶۱۹	حدیث ۱۴۷۴
۶۱۹	حدیث ۱۴۷۵
۶۱۹	حدیث ۱۴۷۶

۶۱۹	حدیث ۱۴۷۷
۶۱۹	حدیث ۱۴۷۸
۶۲۰	حدیث ۱۴۷۹
۶۲۰	حدیث ۱۴۸۰
۶۲۰	حدیث ۱۴۸۱
۶۲۰	حدیث ۱۴۸۲
۶۲۱	حدیث ۱۴۸۳
۶۲۱	حدیث ۱۴۸۴
۶۲۱	حدیث ۱۴۸۵
۶۲۱	حدیث ۱۴۸۶
۶۲۱	حدیث ۱۴۸۷
۶۲۲	حدیث ۱۴۸۸
۶۲۲	حدیث ۱۴۸۹
۶۲۲	حدیث ۱۴۹۰
۶۲۲	حدیث ۱۴۹۱
۶۲۳	حدیث ۱۴۹۲
۶۲۳	حدیث ۱۴۹۳
۶۲۳	حدیث ۱۴۹۴
۶۲۳	حدیث ۱۴۹۵
۶۲۴	حدیث ۱۴۹۶
۶۲۴	حدیث ۱۴۹۷
۶۲۴	حدیث ۱۴۹۸
۶۲۵	حدیث ۱۴۹۹
۶۲۵	حدیث ۱۵۰۰

۶۲۵	حدیث ۱۵۰۱
۶۲۵	حدیث ۱۵۰۲
۶۲۶	حدیث ۱۵۰۳
۶۲۶	حدیث ۱۵۰۴
۶۲۶	حدیث ۱۵۰۵
۶۲۷	حدیث ۱۵۰۶
۶۲۷	حدیث ۱۵۰۷
۶۲۷	حدیث ۱۵۰۸
۶۲۷	حدیث ۱۵۰۹
۶۲۷	حدیث ۱۵۱۰
۶۲۸	حدیث ۱۵۱۱
۶۲۸	حدیث ۱۵۱۲
۶۲۸	حدیث ۱۵۱۳
۶۲۸	حدیث ۱۵۱۴
۶۲۹	حدیث ۱۵۱۵
۶۲۹	حدیث ۱۵۱۶
۶۲۹	حدیث ۱۵۱۷
۶۲۹	حدیث ۱۵۱۸
۶۲۹	حدیث ۱۵۱۹
۶۳۰	حدیث ۱۵۲۰
۶۳۰	حدیث ۱۵۲۱
۶۳۰	حدیث ۱۵۲۲
۶۳۱	حدیث ۱۵۲۳
۶۳۱	حدیث ۱۵۲۴

۶۳۲	حدیث ۱۵۲۵
۶۳۲	حدیث ۱۵۲۶
۶۳۲	حدیث ۱۵۲۷
۶۳۲	حدیث ۱۵۲۸
۶۳۲	حدیث ۱۵۲۹
۶۳۳	حدیث ۱۵۳۰
۶۳۴	حدیث ۱۵۳۱
۶۳۴	حدیث ۱۵۳۲
۶۳۵	حدیث ۱۵۳۳
۶۳۵	حدیث ۱۵۳۴
۶۳۵	حدیث ۱۵۳۵
۶۳۵	حدیث ۱۵۳۶
۶۳۵	حدیث ۱۵۳۷
۶۳۶	حدیث ۱۵۳۸
۶۳۶	حدیث ۱۵۳۹
۶۳۶	حدیث ۱۵۴۰
۶۳۶	حدیث ۱۵۴۱
۶۳۷	حدیث ۱۵۴۲
۶۳۷	حدیث ۱۵۴۳
۶۳۷	حدیث ۱۵۴۴
۶۳۷	حدیث ۱۵۴۵
۶۳۸	حدیث ۱۵۴۶
۶۳۸	حدیث ۱۵۴۷
۶۳۸	حدیث ۱۵۴۸

۶۳۸	حدیث ۱۵۴۹
۶۳۹	حدیث ۱۵۵۰
۶۳۹	حدیث ۱۵۵۱
۶۳۹	حدیث ۱۵۵۲
۶۳۹	حدیث ۱۵۵۳
۶۴۰	حدیث ۱۵۵۴
۶۴۰	حدیث ۱۵۵۵
۶۴۰	حدیث ۱۵۵۶
۶۴۰	حدیث ۱۵۵۷
۶۴۰	حدیث ۱۵۵۸
۶۴۱	حدیث ۱۵۵۹
۶۴۱	حدیث ۱۵۶۰
۶۴۱	حدیث ۱۵۶۱
۶۴۲	حدیث ۱۵۶۲
۶۴۲	حدیث ۱۵۶۳
۶۴۳	حدیث ۱۵۶۴
۶۴۳	حدیث ۱۵۶۵
۶۴۳	حدیث ۱۵۶۶
۶۴۴	حدیث ۱۵۶۷
۶۴۴	حدیث ۱۵۶۸
۶۴۴	حدیث ۱۵۶۹
۶۴۵	حدیث ۱۵۷۰
۶۴۵	حدیث ۱۵۷۱
۶۴۵	حدیث ۱۵۷۲

۶۴۵	حدیث ۱۵۷۳
۶۴۶	حدیث ۱۵۷۴
۶۴۶	حدیث ۱۵۷۵
۶۴۶	حدیث ۱۵۷۶
۶۴۷	حدیث ۱۵۷۷
۶۴۷	حدیث ۱۵۷۸
۶۴۷	حدیث ۱۵۷۹
۶۴۸	حدیث ۱۵۸۰
۶۴۸	حدیث ۱۵۸۱
۶۴۸	حدیث ۱۵۸۲
۶۴۸	حدیث ۱۵۸۳
۶۴۸	حدیث ۱۵۸۴
۶۴۹	حدیث ۱۵۸۵
۶۴۹	حدیث ۱۵۸۶
۶۴۹	حدیث ۱۵۸۷
۶۴۹	حدیث ۱۵۸۸
۶۵۰	حدیث ۱۵۸۹
۶۵۰	حدیث ۱۵۹۰
۶۵۰	حدیث ۱۵۹۱
۶۵۰	حدیث ۱۵۹۲
۶۵۱	حدیث ۱۵۹۳
۶۵۱	حدیث ۱۵۹۴
۶۵۱	حدیث ۱۵۹۵
۶۵۲	حدیث ۱۵۹۶

۶۵۲	حدیث ۱۵۹۷
۶۵۲	حدیث ۱۵۹۸
۶۵۲	حدیث ۱۵۹۹
۶۵۲	حدیث ۱۶۰۰
۶۵۳	از ۱۶۰۱ تا ۱۸۰۰
۶۵۳	حدیث ۱۶۰۱
۶۵۳	حدیث ۱۶۰۲
۶۵۳	حدیث ۱۶۰۳
۶۵۳	حدیث ۱۶۰۴
۶۵۳	حدیث ۱۶۰۵
۶۵۴	حدیث ۱۶۰۶
۶۵۴	حدیث ۱۶۰۷
۶۵۵	حدیث ۱۶۰۸
۶۵۵	حدیث ۱۶۰۹
۶۵۵	حدیث ۱۶۱۰
۶۵۵	حدیث ۱۶۱۱
۶۵۵	حدیث ۱۶۱۲
۶۵۶	حدیث ۱۶۱۳
۶۵۶	حدیث ۱۶۱۴
۶۵۶	حدیث ۱۶۱۵
۶۵۶	حدیث ۱۶۱۶
۶۵۶	حدیث ۱۶۱۷
۶۵۷	حدیث ۱۶۱۸
۶۵۷	حدیث ۱۶۱۹

۶۵۷	حدیث ۱۶۲۰
۶۵۷	حدیث ۱۶۲۱
۶۵۸	حدیث ۱۶۲۲
۶۵۸	حدیث ۱۶۲۳
۶۵۸	حدیث ۱۶۲۴
۶۵۹	حدیث ۱۶۲۵
۶۵۹	حدیث ۱۶۲۶
۶۵۹	حدیث ۱۶۲۷
۶۵۹	حدیث ۱۶۲۸
۶۵۹	حدیث ۱۶۲۹
۶۶۰	حدیث ۱۶۳۰
۶۶۰	حدیث ۱۶۳۱
۶۶۰	حدیث ۱۶۳۲
۶۶۰	حدیث ۱۶۳۳
۶۶۰	حدیث ۱۶۳۴
۶۶۱	حدیث ۱۶۳۵
۶۶۱	حدیث ۱۶۳۶
۶۶۱	حدیث ۱۶۳۷
۶۶۱	حدیث ۱۶۳۸
۶۶۲	حدیث ۱۶۳۹
۶۶۲	حدیث ۱۶۴۰
۶۶۲	حدیث ۱۶۴۱
۶۶۲	حدیث ۱۶۴۲
۶۶۳	حدیث ۱۶۴۳



۶۶۳	حدیث ۱۶۴۴
۶۶۳	حدیث ۱۶۴۵
۶۶۳	حدیث ۱۶۴۶
۶۶۴	حدیث ۱۶۴۷
۶۶۴	حدیث ۱۶۴۸
۶۶۴	حدیث ۱۶۴۹
۶۶۴	حدیث ۱۶۵۰
۶۶۵	حدیث ۱۶۵۱
۶۶۵	حدیث ۱۶۵۲
۶۶۵	حدیث ۱۶۵۳
۶۶۶	حدیث ۱۶۵۴
۶۶۶	حدیث ۱۶۵۵
۶۶۶	حدیث ۱۶۵۶
۶۶۶	حدیث ۱۶۵۷
۶۶۷	حدیث ۱۶۵۸
۶۶۷	حدیث ۱۶۵۹
۶۶۷	حدیث ۱۶۶۰
۶۶۷	حدیث ۱۶۶۱
۶۶۸	حدیث ۱۶۶۲
۶۶۸	حدیث ۱۶۶۳
۶۶۹	حدیث ۱۶۶۴
۶۶۹	حدیث ۱۶۶۵
۶۶۹	حدیث ۱۶۶۶
۶۷۰	حدیث ۱۶۶۷

۶۷۰	حدیث ۱۶۶۸
۶۷۰	حدیث ۱۶۶۹
۶۷۰	حدیث ۱۶۷۰
۶۷۱	حدیث ۱۶۷۱
۶۷۱	حدیث ۱۶۷۲
۶۷۱	حدیث ۱۶۷۳
۶۷۱	حدیث ۱۶۷۴
۶۷۲	حدیث ۱۶۷۵
۶۷۲	حدیث ۱۶۷۶
۶۷۲	حدیث ۱۶۷۷
۶۷۲	حدیث ۱۶۷۸
۶۷۳	حدیث ۱۶۷۹
۶۷۳	حدیث ۱۶۸۰
۶۷۳	حدیث ۱۶۸۱
۶۷۳	حدیث ۱۶۸۲
۶۷۴	حدیث ۱۶۸۳
۶۷۴	حدیث ۱۶۸۴
۶۷۴	حدیث ۱۶۸۵
۶۷۴	حدیث ۱۶۸۶
۶۷۴	حدیث ۱۶۸۷
۶۷۵	حدیث ۱۶۸۸
۶۷۵	حدیث ۱۶۸۹
۶۷۵	حدیث ۱۶۹۰
۶۷۵	حدیث ۱۶۹۱

۶۷۶	حدیث ۱۶۹۲
۶۷۶	حدیث ۱۶۹۳
۶۷۶	حدیث ۱۶۹۴
۶۷۶	حدیث ۱۶۹۵
۶۷۶	حدیث ۱۶۹۶
۶۷۶	حدیث ۱۶۹۷
۶۷۷	حدیث ۱۶۹۸
۶۷۷	حدیث ۱۶۹۹
۶۷۷	حدیث ۱۷۰۰
۶۷۷	حدیث ۱۷۰۱
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۲
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۳
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۴
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۵
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۶
۶۷۸	حدیث ۱۷۰۷
۶۷۹	حدیث ۱۷۰۸
۶۷۹	حدیث ۱۷۰۹
۶۷۹	حدیث ۱۷۱۰
۶۷۹	حدیث ۱۷۱۱
۶۷۹	حدیث ۱۷۱۲
۶۸۰	حدیث ۱۷۱۳
۶۸۰	حدیث ۱۷۱۴
۶۸۰	حدیث ۱۷۱۵

۶۸۰	حدیث ۱۷۱۶
۶۸۱	حدیث ۱۷۱۷
۶۸۱	حدیث ۱۷۱۸
۶۸۱	حدیث ۱۷۱۹
۶۸۱	حدیث ۱۷۲۰
۶۸۱	حدیث ۱۷۲۱
۶۸۱	حدیث ۱۷۲۲
۶۸۲	حدیث ۱۷۲۳
۶۸۲	حدیث ۱۷۲۴
۶۸۲	حدیث ۱۷۲۵
۶۸۲	حدیث ۱۷۲۶
۶۸۲	حدیث ۱۷۲۷
۶۸۳	حدیث ۱۷۲۸
۶۸۳	حدیث ۱۷۲۹
۶۸۳	حدیث ۱۷۳۰
۶۸۳	حدیث ۱۷۳۱
۶۸۴	حدیث ۱۷۳۲
۶۸۴	حدیث ۱۷۳۳
۶۸۴	حدیث ۱۷۳۴
۶۸۴	حدیث ۱۷۳۵
۶۸۴	حدیث ۱۷۳۶
۶۸۵	حدیث ۱۷۳۷
۶۸۵	حدیث ۱۷۳۸
۶۸۵	حدیث ۱۷۳۹

۶۸۶	حدیث ۱۷۴۰
۶۸۶	حدیث ۱۷۴۱
۶۸۶	حدیث ۱۷۴۲
۶۸۶	حدیث ۱۷۴۳
۶۸۷	حدیث ۱۷۴۴
۶۸۷	حدیث ۱۷۴۵
۶۸۷	حدیث ۱۷۴۶
۶۸۷	حدیث ۱۷۴۷
۶۸۷	حدیث ۱۷۴۸
۶۸۸	حدیث ۱۷۴۹
۶۸۸	حدیث ۱۷۵۰
۶۸۸	حدیث ۱۷۵۱
۶۸۸	حدیث ۱۷۵۲
۶۸۸	حدیث ۱۷۵۳
۶۸۹	حدیث ۱۷۵۴
۶۸۹	حدیث ۱۷۵۵
۶۸۹	حدیث ۱۷۵۶
۶۸۹	حدیث ۱۷۵۷
۶۸۹	حدیث ۱۷۵۸
۶۹۰	حدیث ۱۷۵۹
۶۹۰	حدیث ۱۷۶۰
۶۹۰	حدیث ۱۷۶۱
۶۹۰	حدیث ۱۷۶۲
۶۹۱	حدیث ۱۷۶۳

۶۹۱	حدیث ۱۷۶۴
۶۹۱	حدیث ۱۷۶۵
۶۹۱	حدیث ۱۷۶۶
۶۹۲	حدیث ۱۷۶۷
۶۹۲	حدیث ۱۷۶۸
۶۹۲	حدیث ۱۷۶۹
۶۹۲	حدیث ۱۷۷۰
۶۹۳	حدیث ۱۷۷۱
۶۹۳	حدیث ۱۷۷۲
۶۹۳	حدیث ۱۷۷۳
۶۹۳	حدیث ۱۷۷۴
۶۹۳	حدیث ۱۷۷۵
۶۹۴	حدیث ۱۷۷۶
۶۹۴	حدیث ۱۷۷۷
۶۹۴	حدیث ۱۷۷۸
۶۹۴	حدیث ۱۷۷۹
۶۹۵	حدیث ۱۷۸۰
۶۹۵	حدیث ۱۷۸۱
۶۹۵	حدیث ۱۷۸۲
۶۹۵	حدیث ۱۷۸۳
۶۹۶	حدیث ۱۷۸۴
۶۹۶	حدیث ۱۷۸۵
۶۹۶	حدیث ۱۷۸۶
۶۹۶	حدیث ۱۷۸۷

۶۹۶	حدیث ۱۷۸۸
۶۹۶	حدیث ۱۷۸۹
۶۹۷	حدیث ۱۷۹۰
۶۹۷	حدیث ۱۷۹۱
۶۹۷	حدیث ۱۷۹۲
۶۹۷	حدیث ۱۷۹۳
۶۹۷	حدیث ۱۷۹۴
۶۹۸	حدیث ۱۷۹۵
۶۹۸	حدیث ۱۷۹۶
۶۹۸	حدیث ۱۷۹۷
۶۹۸	حدیث ۱۷۹۸
۶۹۸	حدیث ۱۷۹۹
۶۹۹	حدیث ۱۸۰۰
۶۹۹	از ۱۸۰۱ تا ۲۰۰۰
۶۹۹	حدیث ۱۸۰۱
۶۹۹	حدیث ۱۸۰۲
۶۹۹	حدیث ۱۸۰۳
۶۹۹	حدیث ۱۸۰۴
۷۰۰	حدیث ۱۸۰۵
۷۰۰	حدیث ۱۸۰۶
۷۰۰	حدیث ۱۸۰۷
۷۰۰	حدیث ۱۸۰۸
۷۰۰	حدیث ۱۸۰۹
۷۰۱	حدیث ۱۸۱۰

۷۰۱	حدیث ۱۸۱۱
۷۰۱	حدیث ۱۸۱۲
۷۰۱	حدیث ۱۸۱۳
۷۰۲	حدیث ۱۸۱۴
۷۰۲	حدیث ۱۸۱۵
۷۰۲	حدیث ۱۸۱۶
۷۰۲	حدیث ۱۸۱۷
۷۰۲	حدیث ۱۸۱۸
۷۰۳	حدیث ۱۸۱۹
۷۰۳	حدیث ۱۸۲۰
۷۰۳	حدیث ۱۸۲۱
۷۰۳	حدیث ۱۸۲۲
۷۰۴	حدیث ۱۸۲۳
۷۰۴	حدیث ۱۸۲۴
۷۰۴	حدیث ۱۸۲۵
۷۰۵	حدیث ۱۸۲۶
۷۰۵	حدیث ۱۸۲۷
۷۰۵	حدیث ۱۸۲۸
۷۰۶	حدیث ۱۸۲۹
۷۰۶	حدیث ۱۸۳۰
۷۰۶	حدیث ۱۸۳۱
۷۰۶	حدیث ۱۸۳۲
۷۰۶	حدیث ۱۸۳۳
۷۰۷	حدیث ۱۸۳۴



۷۰۷	حدیث ۱۸۳۵
۷۰۷	حدیث ۱۸۳۶
۷۰۷	حدیث ۱۸۳۷
۷۰۸	حدیث ۱۸۳۸
۷۰۸	حدیث ۱۸۳۹
۷۰۸	حدیث ۱۸۴۰
۷۰۸	حدیث ۱۸۴۱
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۲
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۳
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۴
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۵
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۶
۷۰۹	حدیث ۱۸۴۷
۷۱۰	حدیث ۱۸۴۸
۷۱۰	حدیث ۱۸۴۹
۷۱۰	حدیث ۱۸۵۰
۷۱۱	حدیث ۱۸۵۱
۷۱۱	حدیث ۱۸۵۲
۷۱۱	حدیث ۱۸۵۳
۷۱۱	حدیث ۱۸۵۴
۷۱۲	حدیث ۱۸۵۵
۷۱۲	حدیث ۱۸۵۶
۷۱۲	حدیث ۱۸۵۷
۷۱۲	حدیث ۱۸۵۸

۷۱۲	حدیث ۱۸۵۹
۷۱۳	حدیث ۱۸۶۰
۷۱۳	حدیث ۱۸۶۱
۷۱۳	حدیث ۱۸۶۲
۷۱۳	حدیث ۱۸۶۳
۷۱۳	حدیث ۱۸۶۴
۷۱۴	حدیث ۱۸۶۵
۷۱۴	حدیث ۱۸۶۶
۷۱۴	حدیث ۱۸۶۷
۷۱۴	حدیث ۱۸۶۸
۷۱۴	حدیث ۱۸۶۹
۷۱۵	حدیث ۱۸۷۰
۷۱۵	حدیث ۱۸۷۱
۷۱۵	حدیث ۱۸۷۲
۷۱۵	حدیث ۱۸۷۳
۷۱۵	حدیث ۱۸۷۴
۷۱۶	حدیث ۱۸۷۵
۷۱۶	حدیث ۱۸۷۶
۷۱۶	حدیث ۱۸۷۷
۷۱۶	حدیث ۱۸۷۸
۷۱۶	حدیث ۱۸۷۹
۷۱۶	حدیث ۱۸۸۰
۷۱۷	حدیث ۱۸۸۱
۷۱۷	حدیث ۱۸۸۲

۷۱۷	حدیث ۱۸۸۳
۷۱۷	حدیث ۱۸۸۴
۷۱۷	حدیث ۱۸۸۵
۷۱۸	حدیث ۱۸۸۶
۷۱۸	حدیث ۱۸۸۷
۷۱۸	حدیث ۱۸۸۸
۷۱۸	حدیث ۱۸۸۹
۷۱۸	حدیث ۱۸۹۰
۷۱۹	حدیث ۱۸۹۱
۷۱۹	حدیث ۱۸۹۲
۷۱۹	حدیث ۱۸۹۳
۷۱۹	حدیث ۱۸۹۴
۷۱۹	حدیث ۱۸۹۵
۷۲۰	حدیث ۱۸۹۶
۷۲۰	حدیث ۱۸۹۷
۷۲۰	حدیث ۱۸۹۸
۷۲۰	حدیث ۱۸۹۹
۷۲۰	حدیث ۱۹۰۰
۷۲۱	حدیث ۱۹۰۱
۷۲۱	حدیث ۱۹۰۲
۷۲۱	حدیث ۱۹۰۳
۷۲۱	حدیث ۱۹۰۴
۷۲۱	حدیث ۱۹۰۵
۷۲۲	حدیث ۱۹۰۶

۷۲۲	حدیث ۱۹۰۷
۷۲۲	حدیث ۱۹۰۸
۷۲۲	حدیث ۱۹۰۹
۷۲۲	حدیث ۱۹۱۰
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۱
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۲
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۳
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۴
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۵
۷۲۳	حدیث ۱۹۱۶
۷۲۴	حدیث ۱۹۱۷
۷۲۴	حدیث ۱۹۱۸
۷۲۴	حدیث ۱۹۱۹
۷۲۵	حدیث ۱۹۲۰
۷۲۵	حدیث ۱۹۲۱
۷۲۵	حدیث ۱۹۲۲
۷۲۵	حدیث ۱۹۲۳
۷۲۵	حدیث ۱۹۲۴
۷۲۶	حدیث ۱۹۲۵
۷۲۶	حدیث ۱۹۲۶
۷۲۶	حدیث ۱۹۲۷
۷۲۶	حدیث ۱۹۲۸
۷۲۶	حدیث ۱۹۲۹
۷۲۶	حدیث ۱۹۳۰

۷۲۷	حدیث ۱۹۳۱
۷۲۷	حدیث ۱۹۳۲
۷۲۷	حدیث ۱۹۳۳
۷۲۷	حدیث ۱۹۳۴
۷۲۷	حدیث ۱۹۳۵
۷۲۸	حدیث ۱۹۳۶
۷۲۸	حدیث ۱۹۳۷
۷۲۸	حدیث ۱۹۳۸
۷۲۸	حدیث ۱۹۳۹
۷۲۸	حدیث ۱۹۴۰
۷۲۸	حدیث ۱۹۴۱
۷۲۹	حدیث ۱۹۴۲
۷۲۹	حدیث ۱۹۴۳
۷۲۹	حدیث ۱۹۴۴
۷۲۹	حدیث ۱۹۴۵
۷۲۹	حدیث ۱۹۴۶
۷۳۰	حدیث ۱۹۴۷
۷۳۰	حدیث ۱۹۴۸
۷۳۰	حدیث ۱۹۴۹
۷۳۰	حدیث ۱۹۵۰
۷۳۰	حدیث ۱۹۵۱
۷۳۱	حدیث ۱۹۵۲
۷۳۱	حدیث ۱۹۵۳
۷۳۱	حدیث ۱۹۵۴

۷۳۲	حدیث ۱۹۵۵
۷۳۲	حدیث ۱۹۵۶
۷۳۲	حدیث ۱۹۵۷
۷۳۲	حدیث ۱۹۵۸
۷۳۲	حدیث ۱۹۵۹
۷۳۲	حدیث ۱۹۶۰
۷۳۳	حدیث ۱۹۶۱
۷۳۳	حدیث ۱۹۶۲
۷۳۳	حدیث ۱۹۶۳
۷۳۳	حدیث ۱۹۶۴
۷۳۳	حدیث ۱۹۶۵
۷۳۴	حدیث ۱۹۶۶
۷۳۴	حدیث ۱۹۶۷
۷۳۴	حدیث ۱۹۶۸
۷۳۴	حدیث ۱۹۶۹
۷۳۵	حدیث ۱۹۷۰
۷۳۵	حدیث ۱۹۷۱
۷۳۵	حدیث ۱۹۷۲
۷۳۵	حدیث ۱۹۷۳
۷۳۶	حدیث ۱۹۷۴
۷۳۶	حدیث ۱۹۷۵
۷۳۶	حدیث ۱۹۷۶
۷۳۷	حدیث ۱۹۷۷
۷۳۷	حدیث ۱۹۷۸

۷۳۷	حدیث ۱۹۷۹
۷۳۷	حدیث ۱۹۸۰
۷۳۷	حدیث ۱۹۸۱
۷۳۸	حدیث ۱۹۸۲
۷۳۸	حدیث ۱۹۸۳
۷۳۸	حدیث ۱۹۸۴
۷۳۹	حدیث ۱۹۸۵
۷۳۹	حدیث ۱۹۸۶
۷۳۹	حدیث ۱۹۸۷
۷۳۹	حدیث ۱۹۸۸
۷۴۰	حدیث ۱۹۸۹
۷۴۰	حدیث ۱۹۹۰
۷۴۰	حدیث ۱۹۹۱
۷۴۰	حدیث ۱۹۹۲
۷۴۱	حدیث ۱۹۹۳
۷۴۱	حدیث ۱۹۹۴
۷۴۲	حدیث ۱۹۹۵
۷۴۲	حدیث ۱۹۹۶
۷۴۲	حدیث ۱۹۹۷
۷۴۳	حدیث ۱۹۹۸
۷۴۳	حدیث ۱۹۹۹
۷۴۳	حدیث ۲۰۰۰
۷۴۳	از ۲۰۰۱ تا ۲۲۰۰
۷۴۳	حدیث ۲۰۰۱

۷۴۴	حدیث ۲۰۰۲
۷۴۴	حدیث ۲۰۰۳
۷۴۴	حدیث ۲۰۰۴
۷۴۵	حدیث ۲۰۰۵
۷۴۵	حدیث ۲۰۰۶
۷۴۵	حدیث ۲۰۰۷
۷۴۵	حدیث ۲۰۰۸
۷۴۶	حدیث ۲۰۰۹
۷۴۶	حدیث ۲۰۱۰
۷۴۶	حدیث ۲۰۱۱
۷۴۶	حدیث ۲۰۱۲
۷۴۷	حدیث ۲۰۱۳
۷۴۷	حدیث ۲۰۱۴
۷۴۷	حدیث ۲۰۱۵
۷۴۷	حدیث ۲۰۱۶
۷۴۸	حدیث ۲۰۱۷
۷۴۸	حدیث ۲۰۱۸
۷۴۸	حدیث ۲۰۱۹
۷۴۹	حدیث ۲۰۲۰
۷۴۹	حدیث ۲۰۲۱
۷۵۰	حدیث ۲۰۲۲
۷۵۲	حدیث ۲۰۲۳
۷۵۲	حدیث ۲۰۲۴
۷۵۲	حدیث ۲۰۲۵



۷۵۲	حدیث ۲۰۲۶
۷۵۳	حدیث ۲۰۲۷
۷۵۳	حدیث ۲۰۲۸
۷۵۳	حدیث ۲۰۲۹
۷۵۳	حدیث ۲۰۳۰
۷۵۴	حدیث ۲۰۳۱
۷۵۴	حدیث ۲۰۳۲
۷۵۴	حدیث ۲۰۳۳
۷۵۴	حدیث ۲۰۳۴
۷۵۵	حدیث ۲۰۳۵
۷۵۵	حدیث ۲۰۳۶
۷۵۵	حدیث ۲۰۳۷
۷۵۵	حدیث ۲۰۳۸
۷۵۵	حدیث ۲۰۳۹
۷۵۶	حدیث ۲۰۴۰
۷۵۶	حدیث ۲۰۴۱
۷۵۶	حدیث ۲۰۴۲
۷۵۶	حدیث ۲۰۴۳
۷۵۶	حدیث ۲۰۴۴
۷۵۷	حدیث ۲۰۴۵
۷۵۷	حدیث ۲۰۴۶
۷۵۷	حدیث ۲۰۴۷
۷۵۷	حدیث ۲۰۴۸
۷۵۸	حدیث ۲۰۴۹

۷۵۸	حدیث ۲۰۵۰
۷۵۸	حدیث ۲۰۵۱
۷۵۸	حدیث ۲۰۵۲
۷۵۸	حدیث ۲۰۵۳
۷۵۹	حدیث ۲۰۵۴
۷۵۹	حدیث ۲۰۵۵
۷۵۹	حدیث ۲۰۵۶
۷۶۰	حدیث ۲۰۵۷
۷۶۰	حدیث ۲۰۵۸
۷۶۰	حدیث ۲۰۵۹
۷۶۰	حدیث ۲۰۶۰
۷۶۰	حدیث ۲۰۶۱
۷۶۰	حدیث ۲۰۶۲
۷۶۱	حدیث ۲۰۶۳
۷۶۱	حدیث ۲۰۶۴
۷۶۱	حدیث ۲۰۶۵
۷۶۱	حدیث ۲۰۶۶
۷۶۲	حدیث ۲۰۶۷
۷۶۲	حدیث ۲۰۶۸
۷۶۲	حدیث ۲۰۶۹
۷۶۲	حدیث ۲۰۷۰
۷۶۲	حدیث ۲۰۷۱
۷۶۳	حدیث ۲۰۷۲
۷۶۳	حدیث ۲۰۷۳

۷۶۳	حدیث ۲۰۷۴
۷۶۴	حدیث ۲۰۷۵
۷۶۴	حدیث ۲۰۷۶
۷۶۴	حدیث ۲۰۷۷
۷۶۵	حدیث ۲۰۷۸
۷۶۵	حدیث ۲۰۷۹
۷۶۵	حدیث ۲۰۸۰
۷۶۵	حدیث ۲۰۸۱
۷۶۵	حدیث ۲۰۸۲
۷۶۶	حدیث ۲۰۸۳
۷۶۶	حدیث ۲۰۸۴
۷۶۶	حدیث ۲۰۸۵
۷۶۷	حدیث ۲۰۸۶
۷۶۷	حدیث ۲۰۸۷
۷۶۷	حدیث ۲۰۸۸
۷۶۸	حدیث ۲۰۸۹
۷۶۸	حدیث ۲۰۹۰
۷۶۸	حدیث ۲۰۹۱
۷۶۸	حدیث ۲۰۹۲
۷۶۸	حدیث ۲۰۹۳
۷۶۸	حدیث ۲۰۹۴
۷۶۹	حدیث ۲۰۹۵
۷۶۹	حدیث ۲۰۹۶
۷۶۹	حدیث ۲۰۹۷

۷۶۹	حدیث ۲۰۹۸
۷۶۹	حدیث ۲۰۹۹
۷۷۰	حدیث ۲۱۰۰
۷۷۰	حدیث ۲۱۰۱
۷۷۰	حدیث ۲۱۰۲
۷۷۰	حدیث ۲۱۰۳
۷۷۱	حدیث ۲۱۰۴
۷۷۱	حدیث ۲۱۰۵
۷۷۱	حدیث ۲۱۰۶
۷۷۱	حدیث ۲۱۰۷
۷۷۱	حدیث ۲۱۰۸
۷۷۲	حدیث ۲۱۰۹
۷۷۲	حدیث ۲۱۱۰
۷۷۲	حدیث ۲۱۱۱
۷۷۲	حدیث ۲۱۱۲
۷۷۳	حدیث ۲۱۱۳
۷۷۳	حدیث ۲۱۱۴
۷۷۳	حدیث ۲۱۱۵
۷۷۳	حدیث ۲۱۱۶
۷۷۴	حدیث ۲۱۱۷
۷۷۴	حدیث ۲۱۱۸
۷۷۴	حدیث ۲۱۱۹
۷۷۵	حدیث ۲۱۲۰
۷۷۵	حدیث ۲۱۲۱

۷۷۵	حدیث ۲۱۲۲
۷۷۵	حدیث ۲۱۲۳
۷۷۶	حدیث ۲۱۲۴
۷۷۶	حدیث ۲۱۲۵
۷۷۶	حدیث ۲۱۲۶
۷۷۶	حدیث ۲۱۲۷
۷۷۷	حدیث ۲۱۲۸
۷۷۷	حدیث ۲۱۲۹
۷۷۷	حدیث ۲۱۳۰
۷۷۷	حدیث ۲۱۳۱
۷۷۸	حدیث ۲۱۳۲
۷۷۸	حدیث ۲۱۳۳
۷۷۸	حدیث ۲۱۳۴
۷۷۸	حدیث ۲۱۳۵
۷۷۸	حدیث ۲۱۳۶
۷۷۹	حدیث ۲۱۳۷
۷۷۹	حدیث ۲۱۳۸
۷۷۹	حدیث ۲۱۳۹
۷۷۹	حدیث ۲۱۴۰
۷۷۹	حدیث ۲۱۴۱
۷۷۹	حدیث ۲۱۴۲
۷۸۰	حدیث ۲۱۴۳
۷۸۰	حدیث ۲۱۴۴
۷۸۰	حدیث ۲۱۴۵

۷۸۰	حدیث ۲۱۴۶
۷۸۰	حدیث ۲۱۴۷
۷۸۱	حدیث ۲۱۴۸
۷۸۱	حدیث ۲۱۴۹
۷۸۱	حدیث ۲۱۵۰
۷۸۱	حدیث ۲۱۵۱
۷۸۱	حدیث ۲۱۵۲
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۳
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۴
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۵
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۶
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۷
۷۸۲	حدیث ۲۱۵۸
۷۸۳	حدیث ۲۱۵۹
۷۸۳	حدیث ۲۱۶۰
۷۸۳	حدیث ۲۱۶۱
۷۸۳	حدیث ۲۱۶۲
۷۸۳	حدیث ۲۱۶۳
۷۸۴	حدیث ۲۱۶۴
۷۸۴	حدیث ۲۱۶۵
۷۸۴	حدیث ۲۱۶۶
۷۸۴	حدیث ۲۱۶۷
۷۸۴	حدیث ۲۱۶۸
۷۸۵	حدیث ۲۱۶۹

۷۸۵	حدیث ۲۱۷۰
۷۸۵	حدیث ۲۱۷۱
۷۸۵	حدیث ۲۱۷۲
۷۸۶	حدیث ۲۱۷۳
۷۸۶	حدیث ۲۱۷۴
۷۸۶	حدیث ۲۱۷۵
۷۸۶	حدیث ۲۱۷۶
۷۸۶	حدیث ۲۱۷۷
۷۸۷	حدیث ۲۱۷۸
۷۸۷	حدیث ۲۱۷۹
۷۸۷	حدیث ۲۱۸۰
۷۸۷	حدیث ۲۱۸۱
۷۸۷	حدیث ۲۱۸۲
۷۸۸	حدیث ۲۱۸۳
۷۸۸	حدیث ۲۱۸۴
۷۸۸	حدیث ۲۱۸۵
۷۸۸	حدیث ۲۱۸۶
۷۸۸	حدیث ۲۱۸۷
۷۸۹	حدیث ۲۱۸۸
۷۸۹	حدیث ۲۱۸۹
۷۸۹	حدیث ۲۱۹۰
۷۸۹	حدیث ۲۱۹۱
۷۸۹	حدیث ۲۱۹۲
۷۹۰	حدیث ۲۱۹۳

۷۹۰	حدیث ۲۱۹۴
۷۹۰	حدیث ۲۱۹۵
۷۹۰	حدیث ۲۱۹۶
۷۹۰	حدیث ۲۱۹۷
۷۹۰	حدیث ۲۱۹۸
۷۹۱	حدیث ۲۱۹۹
۷۹۱	حدیث ۲۲۰۰
۷۹۱	از ۲۲۰۱ تا ۲۴۰۰
۷۹۱	حدیث ۲۲۰۱
۷۹۱	حدیث ۲۲۰۲
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۳
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۴
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۵
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۶
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۷
۷۹۲	حدیث ۲۲۰۸
۷۹۳	حدیث ۲۲۰۹
۷۹۳	حدیث ۲۲۱۰
۷۹۳	حدیث ۲۲۱۱
۷۹۳	حدیث ۲۲۱۲
۷۹۴	حدیث ۲۲۱۳
۷۹۴	حدیث ۲۲۱۴
۷۹۴	حدیث ۲۲۱۵
۷۹۴	حدیث ۲۲۱۶



۷۹۴	حدیث ۲۲۱۷
۷۹۵	حدیث ۲۲۱۸
۷۹۵	حدیث ۲۲۱۹
۷۹۵	حدیث ۲۲۲۰
۷۹۵	حدیث ۲۲۲۱
۷۹۵	حدیث ۲۲۲۲
۷۹۵	حدیث ۲۲۲۳
۷۹۶	حدیث ۲۲۲۴
۷۹۶	حدیث ۲۲۲۵
۷۹۶	حدیث ۲۲۲۶
۷۹۶	حدیث ۲۲۲۷
۷۹۶	حدیث ۲۲۲۸
۷۹۷	حدیث ۲۲۲۹
۷۹۷	حدیث ۲۲۳۰
۷۹۷	حدیث ۲۲۳۱
۷۹۷	حدیث ۲۲۳۲
۷۹۷	حدیث ۲۲۳۳
۷۹۸	حدیث ۲۲۳۴
۷۹۸	حدیث ۲۲۳۵
۷۹۸	حدیث ۲۲۳۶
۷۹۸	حدیث ۲۲۳۷
۷۹۸	حدیث ۲۲۳۸
۷۹۹	حدیث ۲۲۳۹
۷۹۹	حدیث ۲۲۴۰

۷۹۹	حدیث ۲۲۴۱
۷۹۹	حدیث ۲۲۴۲
۷۹۹	حدیث ۲۲۴۳
۸۰۰	حدیث ۲۲۴۴
۸۰۰	حدیث ۲۲۴۵
۸۰۰	حدیث ۲۲۴۶
۸۰۰	حدیث ۲۲۴۷
۸۰۰	حدیث ۲۲۴۸
۸۰۱	حدیث ۲۲۴۹
۸۰۱	حدیث ۲۲۵۰
۸۰۱	حدیث ۲۲۵۱
۸۰۱	حدیث ۲۲۵۲
۸۰۱	حدیث ۲۲۵۳
۸۰۲	حدیث ۲۲۵۴
۸۰۲	حدیث ۲۲۵۵
۸۰۲	حدیث ۲۲۵۶
۸۰۲	حدیث ۲۲۵۷
۸۰۳	حدیث ۲۲۵۸
۸۰۳	حدیث ۲۲۵۹
۸۰۳	حدیث ۲۲۶۰
۸۰۳	حدیث ۲۲۶۱
۸۰۳	حدیث ۲۲۶۲
۸۰۳	حدیث ۲۲۶۳
۸۰۴	حدیث ۲۲۶۴

۸۰۴	حدیث ۲۲۶۵
۸۰۴	حدیث ۲۲۶۶
۸۰۴	حدیث ۲۲۶۷
۸۰۵	حدیث ۲۲۶۸
۸۰۵	حدیث ۲۲۶۹
۸۰۵	حدیث ۲۲۷۰
۸۰۵	حدیث ۲۲۷۱
۸۰۵	حدیث ۲۲۷۲
۸۰۶	حدیث ۲۲۷۳
۸۰۶	حدیث ۲۲۷۴
۸۰۶	حدیث ۲۲۷۵
۸۰۶	حدیث ۲۲۷۶
۸۰۶	حدیث ۲۲۷۷
۸۰۷	حدیث ۲۲۷۸
۸۰۷	حدیث ۲۲۷۹
۸۰۷	حدیث ۲۲۸۰
۸۰۷	حدیث ۲۲۸۱
۸۰۸	حدیث ۲۲۸۲
۸۰۸	حدیث ۲۲۸۳
۸۰۸	حدیث ۲۲۸۴
۸۰۸	حدیث ۲۲۸۵
۸۰۹	حدیث ۲۲۸۶
۸۰۹	حدیث ۲۲۸۷
۸۰۹	حدیث ۲۲۸۸

۸۰۹	حدیث ۲۲۸۹
۸۱۰	حدیث ۲۲۹۰
۸۱۰	حدیث ۲۲۹۱
۸۱۰	حدیث ۲۲۹۲
۸۱۰	حدیث ۲۲۹۳
۸۱۱	حدیث ۲۲۹۴
۸۱۱	حدیث ۲۲۹۵
۸۱۱	حدیث ۲۲۹۶
۸۱۱	حدیث ۲۲۹۷
۸۱۱	حدیث ۲۲۹۸
۸۱۲	حدیث ۲۲۹۹
۸۱۲	حدیث ۲۳۰۰
۸۱۲	حدیث ۲۳۰۱
۸۱۲	حدیث ۲۳۰۲
۸۱۲	حدیث ۲۳۰۳
۸۱۳	حدیث ۲۳۰۴
۸۱۳	حدیث ۲۳۰۵
۸۱۳	حدیث ۲۳۰۶
۸۱۳	حدیث ۲۳۰۷
۸۱۴	حدیث ۲۳۰۸
۸۱۴	حدیث ۲۳۰۹
۸۱۴	حدیث ۲۳۱۰
۸۱۴	حدیث ۲۳۱۱
۸۱۴	حدیث ۲۳۱۲

۸۱۵	حدیث ۲۳۱۳
۸۱۵	حدیث ۲۳۱۴
۸۱۵	حدیث ۲۳۱۵
۸۱۵	حدیث ۲۳۱۶
۸۱۵	حدیث ۲۳۱۷
۸۱۶	حدیث ۲۳۱۸
۸۱۶	حدیث ۲۳۱۹
۸۱۶	حدیث ۲۳۲۰
۸۱۶	حدیث ۲۳۲۱
۸۱۶	حدیث ۲۳۲۲
۸۱۶	حدیث ۲۳۲۳
۸۱۷	حدیث ۲۳۲۴
۸۱۷	حدیث ۲۳۲۵
۸۱۷	حدیث ۲۳۲۶
۸۱۷	حدیث ۲۳۲۷
۸۱۷	حدیث ۲۳۲۸
۸۱۸	حدیث ۲۳۲۹
۸۱۸	حدیث ۲۳۳۰
۸۱۸	حدیث ۲۳۳۱
۸۱۸	حدیث ۲۳۳۲
۸۱۸	حدیث ۲۳۳۳
۸۱۸	حدیث ۲۳۳۴
۸۱۹	حدیث ۲۳۳۵
۸۱۹	حدیث ۲۳۳۶

۸۱۹	حدیث ۲۳۳۷
۸۱۹	حدیث ۲۳۳۸
۸۱۹	حدیث ۲۳۳۹
۸۲۰	حدیث ۲۳۴۰
۸۲۰	حدیث ۲۳۴۱
۸۲۰	حدیث ۲۳۴۲
۸۲۰	حدیث ۲۳۴۳
۸۲۰	حدیث ۲۳۴۴
۸۲۱	حدیث ۲۳۴۵
۸۲۱	حدیث ۲۳۴۶
۸۲۱	حدیث ۲۳۴۷
۸۲۱	حدیث ۲۳۴۸
۸۲۱	حدیث ۲۳۴۹
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۰
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۱
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۲
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۳
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۴
۸۲۲	حدیث ۲۳۵۵
۸۲۳	حدیث ۲۳۵۶
۸۲۳	حدیث ۲۳۵۷
۸۲۳	حدیث ۲۳۵۸
۸۲۳	حدیث ۲۳۵۹
۸۲۳	حدیث ۲۳۶۰

۸۲۴	حدیث ۲۳۶۱
۸۲۴	حدیث ۲۳۶۲
۸۲۴	حدیث ۲۳۶۳
۸۲۴	حدیث ۲۳۶۴
۸۲۴	حدیث ۲۳۶۵
۸۲۵	حدیث ۲۳۶۶
۸۲۵	حدیث ۲۳۶۷
۸۲۵	حدیث ۲۳۶۸
۸۲۵	حدیث ۲۳۶۹
۸۲۵	حدیث ۲۳۷۰
۸۲۵	حدیث ۲۳۷۱
۸۲۶	حدیث ۲۳۷۲
۸۲۶	حدیث ۲۳۷۳
۸۲۶	حدیث ۲۳۷۴
۸۲۶	حدیث ۲۳۷۵
۸۲۶	حدیث ۲۳۷۶
۸۲۷	حدیث ۲۳۷۷
۸۲۷	حدیث ۲۳۷۸
۸۲۷	حدیث ۲۳۷۹
۸۲۷	حدیث ۲۳۸۰
۸۲۷	حدیث ۲۳۸۱
۸۲۸	حدیث ۲۳۸۲
۸۲۸	حدیث ۲۳۸۳
۸۲۸	حدیث ۲۳۸۴

۸۲۸	حدیث ۲۳۸۵
۸۲۹	حدیث ۲۳۸۶
۸۲۹	حدیث ۲۳۸۷
۸۲۹	حدیث ۲۳۸۸
۸۲۹	حدیث ۲۳۸۹
۸۲۹	حدیث ۲۳۹۰
۸۳۰	حدیث ۲۳۹۱
۸۳۰	حدیث ۲۳۹۲
۸۳۰	حدیث ۲۳۹۳
۸۳۰	حدیث ۲۳۹۴
۸۳۰	حدیث ۲۳۹۵
۸۳۱	حدیث ۲۳۹۶
۸۳۱	حدیث ۲۳۹۷
۸۳۱	حدیث ۲۳۹۸
۸۳۱	حدیث ۲۳۹۹
۸۳۱	حدیث ۲۴۰۰
۸۳۱	از ۲۴۰۱ تا ۲۶۰۰
۸۳۱	حدیث ۲۴۰۱
۸۳۲	حدیث ۲۴۰۲
۸۳۲	حدیث ۲۴۰۳
۸۳۲	حدیث ۲۴۰۴
۸۳۲	حدیث ۲۴۰۵
۸۳۲	حدیث ۲۴۰۶
۸۳۳	حدیث ۲۴۰۷



۸۳۳	حدیث ۲۴۰۸
۸۳۳	حدیث ۲۴۰۹
۸۳۳	حدیث ۲۴۱۰
۸۳۳	حدیث ۲۴۱۱
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۲
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۳
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۴
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۵
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۶
۸۳۴	حدیث ۲۴۱۷
۸۳۵	حدیث ۲۴۱۸
۸۳۵	حدیث ۲۴۱۹
۸۳۵	حدیث ۲۴۲۰
۸۳۵	حدیث ۲۴۲۱
۸۳۵	حدیث ۲۴۲۲
۸۳۶	حدیث ۲۴۲۳
۸۳۶	حدیث ۲۴۲۴
۸۳۶	حدیث ۲۴۲۵
۸۳۶	حدیث ۲۴۲۶
۸۳۶	حدیث ۲۴۲۷
۸۳۷	حدیث ۲۴۲۸
۸۳۷	حدیث ۲۴۲۹
۸۳۷	حدیث ۲۴۳۰
۸۳۷	حدیث ۲۴۳۱

۸۳۸	حدیث ۲۴۳۲
۸۳۸	حدیث ۲۴۳۳
۸۳۸	حدیث ۲۴۳۴
۸۳۸	حدیث ۲۴۳۵
۸۳۸	حدیث ۲۴۳۶
۸۳۹	حدیث ۲۴۳۷
۸۳۹	حدیث ۲۴۳۸
۸۳۹	حدیث ۲۴۳۹
۸۳۹	حدیث ۲۴۴۰
۸۳۹	حدیث ۲۴۴۱
۸۳۹	حدیث ۲۴۴۲
۸۴۰	حدیث ۲۴۴۳
۸۴۰	حدیث ۲۴۴۴
۸۴۰	حدیث ۲۴۴۵
۸۴۰	حدیث ۲۴۴۶
۸۴۰	حدیث ۲۴۴۷
۸۴۱	حدیث ۲۴۴۸
۸۴۱	حدیث ۲۴۴۹
۸۴۱	حدیث ۲۴۵۰
۸۴۱	حدیث ۲۴۵۱
۸۴۱	حدیث ۲۴۵۲
۸۴۲	حدیث ۲۴۵۳
۸۴۲	حدیث ۲۴۵۴
۸۴۲	حدیث ۲۴۵۵

۸۴۲	حدیث ۲۴۵۶
۸۴۲	حدیث ۲۴۵۷
۸۴۳	حدیث ۲۴۵۸
۸۴۳	حدیث ۲۴۵۹
۸۴۴	حدیث ۲۴۶۰
۸۴۴	حدیث ۲۴۶۱
۸۴۴	حدیث ۲۴۶۲
۸۴۴	حدیث ۲۴۶۳
۸۴۵	حدیث ۲۴۶۴
۸۴۵	حدیث ۲۴۶۵
۸۴۵	حدیث ۲۴۶۶
۸۴۵	حدیث ۲۴۶۷
۸۴۵	حدیث ۲۴۶۸
۸۴۶	حدیث ۲۴۶۹
۸۴۶	حدیث ۲۴۷۰
۸۴۶	حدیث ۲۴۷۱
۸۴۶	حدیث ۲۴۷۲
۸۴۶	حدیث ۲۴۷۳
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۴
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۵
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۶
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۷
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۸
۸۴۷	حدیث ۲۴۷۹

۸۴۸	حدیث ۲۴۸۰
۸۴۸	حدیث ۲۴۸۱
۸۴۸	حدیث ۲۴۸۲
۸۴۸	حدیث ۲۴۸۳
۸۴۸	حدیث ۲۴۸۴
۸۴۹	حدیث ۲۴۸۵
۸۴۹	حدیث ۲۴۸۶
۸۴۹	حدیث ۲۴۸۷
۸۴۹	حدیث ۲۴۸۸
۸۴۹	حدیث ۲۴۸۹
۸۵۰	حدیث ۲۴۹۰
۸۵۰	حدیث ۲۴۹۱
۸۵۰	حدیث ۲۴۹۲
۸۵۰	حدیث ۲۴۹۳
۸۵۰	حدیث ۲۴۹۴
۸۵۱	حدیث ۲۴۹۵
۸۵۱	حدیث ۲۴۹۶
۸۵۱	حدیث ۲۴۹۷
۸۵۱	حدیث ۲۴۹۸
۸۵۲	حدیث ۲۴۹۹
۸۵۲	حدیث ۲۵۰۰
۸۵۲	حدیث ۲۵۰۱
۸۵۲	حدیث ۲۵۰۲
۸۵۲	حدیث ۲۵۰۳

۸۵۳	حدیث ۲۵۰۴
۸۵۳	حدیث ۲۵۰۵
۸۵۳	حدیث ۲۵۰۶
۸۵۳	حدیث ۲۵۰۷
۸۵۳	حدیث ۲۵۰۸
۸۵۴	حدیث ۲۵۰۹
۸۵۴	حدیث ۲۵۱۰
۸۵۵	حدیث ۲۵۱۱
۸۵۵	حدیث ۲۵۱۲
۸۵۵	حدیث ۲۵۱۳
۸۵۵	حدیث ۲۵۱۴
۸۵۵	حدیث ۲۵۱۵
۸۵۶	حدیث ۲۵۱۶
۸۵۶	حدیث ۲۵۱۷
۸۵۶	حدیث ۲۵۱۸
۸۵۶	حدیث ۲۵۱۹
۸۵۶	حدیث ۲۵۲۰
۸۵۷	حدیث ۲۵۲۱
۸۵۷	حدیث ۲۵۲۲
۸۵۷	حدیث ۲۵۲۳
۸۵۷	حدیث ۲۵۲۴
۸۵۷	حدیث ۲۵۲۵
۸۵۸	حدیث ۲۵۲۶
۸۵۸	حدیث ۲۵۲۷

۸۵۸	حدیث ۲۵۲۸
۸۵۸	حدیث ۲۵۲۹
۸۵۸	حدیث ۲۵۳۰
۸۵۹	حدیث ۲۵۳۱
۸۵۹	حدیث ۲۵۳۲
۸۵۹	حدیث ۲۵۳۳
۸۵۹	حدیث ۲۵۳۴
۸۵۹	حدیث ۲۵۳۵
۸۶۰	حدیث ۲۵۳۶
۸۶۰	حدیث ۲۵۳۷
۸۶۰	حدیث ۲۵۳۸
۸۶۰	حدیث ۲۵۳۹
۸۶۱	حدیث ۲۵۴۰
۸۶۱	حدیث ۲۵۴۱
۸۶۱	حدیث ۲۵۴۲
۸۶۱	حدیث ۲۵۴۳
۸۶۱	حدیث ۲۵۴۴
۸۶۲	حدیث ۲۵۴۵
۸۶۲	حدیث ۲۵۴۶
۸۶۲	حدیث ۲۵۴۷
۸۶۲	حدیث ۲۵۴۸
۸۶۲	حدیث ۲۵۴۹
۸۶۳	حدیث ۲۵۵۰
۸۶۳	حدیث ۲۵۵۱

۸۶۳	حدیث ۲۵۵۲
۸۶۴	حدیث ۲۵۵۳
۸۶۴	حدیث ۲۵۵۴
۸۶۴	حدیث ۲۵۵۵
۸۶۴	حدیث ۲۵۵۶
۸۶۵	حدیث ۲۵۵۷
۸۶۵	حدیث ۲۵۵۸
۸۶۵	حدیث ۲۵۵۹
۸۶۵	حدیث ۲۵۶۰
۸۶۵	حدیث ۲۵۶۱
۸۶۶	حدیث ۲۵۶۲
۸۶۶	حدیث ۲۵۶۳
۸۶۶	حدیث ۲۵۶۴
۸۶۶	حدیث ۲۵۶۵
۸۶۶	حدیث ۲۵۶۶
۸۶۷	حدیث ۲۵۶۷
۸۶۷	حدیث ۲۵۶۸
۸۶۷	حدیث ۲۵۶۹
۸۶۷	حدیث ۲۵۷۰
۸۶۷	حدیث ۲۵۷۱
۸۶۷	حدیث ۲۵۷۲
۸۶۸	حدیث ۲۵۷۳
۸۶۸	حدیث ۲۵۷۴
۸۶۸	حدیث ۲۵۷۵

۸۶۸	حدیث ۲۵۷۶
۸۶۸	حدیث ۲۵۷۷
۸۶۹	حدیث ۲۵۷۸
۸۶۹	حدیث ۲۵۷۹
۸۶۹	حدیث ۲۵۸۰
۸۶۹	حدیث ۲۵۸۱
۸۷۰	حدیث ۲۵۸۲
۸۷۰	حدیث ۲۵۸۳
۸۷۰	حدیث ۲۵۸۴
۸۷۰	حدیث ۲۵۸۵
۸۷۰	حدیث ۲۵۸۶
۸۷۱	حدیث ۲۵۸۷
۸۷۱	حدیث ۲۵۸۸
۸۷۱	حدیث ۲۵۸۹
۸۷۱	حدیث ۲۵۹۰
۸۷۱	حدیث ۲۵۹۱
۸۷۲	حدیث ۲۵۹۲
۸۷۲	حدیث ۲۵۹۳
۸۷۲	حدیث ۲۵۹۴
۸۷۲	حدیث ۲۵۹۵
۸۷۲	حدیث ۲۵۹۶
۸۷۳	حدیث ۲۵۹۷
۸۷۳	حدیث ۲۵۹۸
۸۷۳	حدیث ۲۵۹۹



۸۷۴	حدیث ۲۶۰۰
۸۷۴	از ۲۶۰۱ تا ۲۸۰۰
۸۷۴	حدیث ۲۶۰۱
۸۷۴	حدیث ۲۶۰۲
۸۷۴	حدیث ۲۶۰۳
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۴
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۵
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۶
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۷
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۸
۸۷۵	حدیث ۲۶۰۹
۸۷۶	حدیث ۲۶۱۰
۸۷۶	حدیث ۲۶۱۱
۸۷۶	حدیث ۲۶۱۲
۸۷۶	حدیث ۲۶۱۳
۸۷۶	حدیث ۲۶۱۴
۸۷۷	حدیث ۲۶۱۵
۸۷۷	حدیث ۲۶۱۶
۸۷۷	حدیث ۲۶۱۷
۸۷۷	حدیث ۲۶۱۸
۸۷۷	حدیث ۲۶۱۹
۸۷۸	حدیث ۲۶۲۰
۸۷۸	حدیث ۲۶۲۱
۸۷۸	حدیث ۲۶۲۲

۸۷۸	حدیث ۲۶۲۳
۸۷۸	حدیث ۲۶۲۴
۸۷۹	حدیث ۲۶۲۵
۸۷۹	حدیث ۲۶۲۶
۸۷۹	حدیث ۲۶۲۷
۸۷۹	حدیث ۲۶۲۸
۸۷۹	حدیث ۲۶۲۹
۸۸۰	حدیث ۲۶۳۰
۸۸۰	حدیث ۲۶۳۱
۸۸۰	حدیث ۲۶۳۲
۸۸۰	حدیث ۲۶۳۳
۸۸۰	حدیث ۲۶۳۴
۸۸۱	حدیث ۲۶۳۵
۸۸۱	حدیث ۲۶۳۶
۸۸۱	حدیث ۲۶۳۷
۸۸۱	حدیث ۲۶۳۸
۸۸۱	حدیث ۲۶۳۹
۸۸۲	حدیث ۲۶۴۰
۸۸۲	حدیث ۲۶۴۱
۸۸۲	حدیث ۲۶۴۲
۸۸۲	حدیث ۲۶۴۳
۸۸۲	حدیث ۲۶۴۴
۸۸۳	حدیث ۲۶۴۵
۸۸۳	حدیث ۲۶۴۶

۸۸۳	حدیث ۲۶۴۷
۸۸۳	حدیث ۲۶۴۸
۸۸۴	حدیث ۲۶۴۹
۸۸۴	حدیث ۲۶۵۰
۸۸۴	حدیث ۲۶۵۱
۸۸۴	حدیث ۲۶۵۲
۸۸۴	حدیث ۲۶۵۳
۸۸۴	حدیث ۲۶۵۴
۸۸۵	حدیث ۲۶۵۵
۸۸۵	حدیث ۲۶۵۶
۸۸۵	حدیث ۲۶۵۷
۸۸۵	حدیث ۲۶۵۸
۸۸۶	حدیث ۲۶۵۹
۸۸۶	حدیث ۲۶۶۰
۸۸۶	حدیث ۲۶۶۱
۸۸۶	حدیث ۲۶۶۲
۸۸۷	حدیث ۲۶۶۳
۸۸۷	حدیث ۲۶۶۴
۸۸۷	حدیث ۲۶۶۵
۸۸۷	حدیث ۲۶۶۶
۸۸۸	حدیث ۲۶۶۷
۸۸۸	حدیث ۲۶۶۸
۸۸۸	حدیث ۲۶۶۹
۸۸۸	حدیث ۲۶۷۰

۸۸۹	حدیث ۲۶۷۱
۸۸۹	حدیث ۲۶۷۲
۸۸۹	حدیث ۲۶۷۳
۸۹۰	حدیث ۲۶۷۴
۸۹۰	حدیث ۲۶۷۵
۸۹۰	حدیث ۲۶۷۶
۸۹۰	حدیث ۲۶۷۷
۸۹۰	حدیث ۲۶۷۸
۸۹۱	حدیث ۲۶۷۹
۸۹۱	حدیث ۲۶۸۰
۸۹۱	حدیث ۲۶۸۱
۸۹۱	حدیث ۲۶۸۲
۸۹۱	حدیث ۲۶۸۳
۸۹۲	حدیث ۲۶۸۴
۸۹۲	حدیث ۲۶۸۵
۸۹۲	حدیث ۲۶۸۶
۸۹۲	حدیث ۲۶۸۷
۸۹۳	حدیث ۲۶۸۸
۸۹۳	حدیث ۲۶۸۹
۸۹۳	حدیث ۲۶۹۰
۸۹۳	حدیث ۲۶۹۱
۸۹۴	حدیث ۲۶۹۲
۸۹۴	حدیث ۲۶۹۳
۸۹۴	حدیث ۲۶۹۴

۸۹۴	حدیث ۲۶۹۵
۸۹۵	حدیث ۲۶۹۶
۸۹۵	حدیث ۲۶۹۷
۸۹۵	حدیث ۲۶۹۸
۸۹۵	حدیث ۲۶۹۹
۸۹۵	حدیث ۲۷۰۰
۸۹۶	حدیث ۲۷۰۱
۸۹۶	حدیث ۲۷۰۲
۸۹۶	حدیث ۲۷۰۳
۸۹۶	حدیث ۲۷۰۴
۸۹۶	حدیث ۲۷۰۵
۸۹۷	حدیث ۲۷۰۶
۸۹۷	حدیث ۲۷۰۷
۸۹۷	حدیث ۲۷۰۸
۸۹۷	حدیث ۲۷۰۹
۸۹۸	حدیث ۲۷۱۰
۸۹۸	حدیث ۲۷۱۱
۸۹۸	حدیث ۲۷۱۲
۸۹۸	حدیث ۲۷۱۳
۸۹۸	حدیث ۲۷۱۴
۸۹۹	حدیث ۲۷۱۵
۸۹۹	حدیث ۲۷۱۶
۹۰۰	حدیث ۲۷۱۷
۹۰۱	حدیث ۲۷۱۸

۹۰۱	حدیث ۲۷۱۹
۹۰۱	حدیث ۲۷۲۰
۹۰۱	حدیث ۲۷۲۱
۹۰۱	حدیث ۲۷۲۲
۹۰۲	حدیث ۲۷۲۳
۹۰۲	حدیث ۲۷۲۴
۹۰۲	حدیث ۲۷۲۵
۹۰۲	حدیث ۲۷۲۶
۹۰۳	حدیث ۲۷۲۷
۹۰۳	حدیث ۲۷۲۸
۹۰۳	حدیث ۲۷۲۹
۹۰۳	حدیث ۲۷۳۰
۹۰۳	حدیث ۲۷۳۱
۹۰۴	حدیث ۲۷۳۲
۹۰۴	حدیث ۲۷۳۳
۹۰۴	حدیث ۲۷۳۴
۹۰۴	حدیث ۲۷۳۵
۹۰۵	حدیث ۲۷۳۶
۹۰۵	حدیث ۲۷۳۷
۹۰۵	حدیث ۲۷۳۸
۹۰۵	حدیث ۲۷۳۹
۹۰۶	حدیث ۲۷۴۰
۹۰۶	حدیث ۲۷۴۱
۹۰۶	حدیث ۲۷۴۲

۹۰۶	حدیث ۲۷۴۳
۹۰۶	حدیث ۲۷۴۴
۹۰۷	حدیث ۲۷۴۵
۹۰۷	حدیث ۲۷۴۶
۹۰۷	حدیث ۲۷۴۷
۹۰۷	حدیث ۲۷۴۸
۹۰۷	حدیث ۲۷۴۹
۹۰۷	حدیث ۲۷۵۰
۹۰۸	حدیث ۲۷۵۱
۹۰۸	حدیث ۲۷۵۲
۹۰۸	حدیث ۲۷۵۳
۹۰۹	حدیث ۲۷۵۴
۹۰۹	حدیث ۲۷۵۵
۹۰۹	حدیث ۲۷۵۶
۹۱۰	حدیث ۲۷۵۷
۹۱۰	حدیث ۲۷۵۸
۹۱۰	حدیث ۲۷۵۹
۹۱۰	حدیث ۲۷۶۰
۹۱۰	حدیث ۲۷۶۱
۹۱۱	حدیث ۲۷۶۲
۹۱۱	حدیث ۲۷۶۳
۹۱۱	حدیث ۲۷۶۴
۹۱۱	حدیث ۲۷۶۵
۹۱۲	حدیث ۲۷۶۶

۹۱۲	حدیث ۲۷۶۷
۹۱۲	حدیث ۲۷۶۸
۹۱۲	حدیث ۲۷۶۹
۹۱۲	حدیث ۲۷۷۰
۹۱۳	حدیث ۲۷۷۱
۹۱۳	حدیث ۲۷۷۲
۹۱۳	حدیث ۲۷۷۳
۹۱۳	حدیث ۲۷۷۴
۹۱۳	حدیث ۲۷۷۵
۹۱۴	حدیث ۲۷۷۶
۹۱۴	حدیث ۲۷۷۷
۹۱۴	حدیث ۲۷۷۸
۹۱۴	حدیث ۲۷۷۹
۹۱۴	حدیث ۲۷۸۰
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۱
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۲
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۳
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۴
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۵
۹۱۵	حدیث ۲۷۸۶
۹۱۶	حدیث ۲۷۸۷
۹۱۶	حدیث ۲۷۸۸
۹۱۶	حدیث ۲۷۸۹
۹۱۶	حدیث ۲۷۹۰



۹۱۶	حدیث ۲۷۹۱
۹۱۷	حدیث ۲۷۹۲
۹۱۷	حدیث ۲۷۹۳
۹۱۷	حدیث ۲۷۹۴
۹۱۷	حدیث ۲۷۹۵
۹۱۷	حدیث ۲۷۹۶
۹۱۸	حدیث ۲۷۹۷
۹۱۸	حدیث ۲۷۹۸
۹۱۸	حدیث ۲۷۹۹
۹۱۸	حدیث ۲۸۰۰
۹۱۸	از ۲۸۰۱ تا ۳۰۰۰
۹۱۸	حدیث ۲۸۰۱
۹۱۹	حدیث ۲۸۰۲
۹۱۹	حدیث ۲۸۰۳
۹۱۹	حدیث ۲۸۰۴
۹۱۹	حدیث ۲۸۰۵
۹۱۹	حدیث ۲۸۰۶
۹۲۰	حدیث ۲۸۰۷
۹۲۰	حدیث ۲۸۰۸
۹۲۰	حدیث ۲۸۰۹
۹۲۰	حدیث ۲۸۱۰
۹۲۰	حدیث ۲۸۱۱
۹۲۰	حدیث ۲۸۱۲
۹۲۱	حدیث ۲۸۱۳

۹۲۱	حدیث ۲۸۱۴
۹۲۱	حدیث ۲۸۱۵
۹۲۱	حدیث ۲۸۱۶
۹۲۱	حدیث ۲۸۱۷
۹۲۲	حدیث ۲۸۱۸
۹۲۲	حدیث ۲۸۱۹
۹۲۲	حدیث ۲۸۲۰
۹۲۲	حدیث ۲۸۲۱
۹۲۲	حدیث ۲۸۲۲
۹۲۳	حدیث ۲۸۲۳
۹۲۳	حدیث ۲۸۲۴
۹۲۳	حدیث ۲۸۲۵
۹۲۳	حدیث ۲۸۲۶
۹۲۳	حدیث ۲۸۲۷
۹۲۴	حدیث ۲۸۲۸
۹۲۴	حدیث ۲۸۲۹
۹۲۴	حدیث ۲۸۳۰
۹۲۴	حدیث ۲۸۳۱
۹۲۴	حدیث ۲۸۳۲
۹۲۵	حدیث ۲۸۳۳
۹۲۵	حدیث ۲۸۳۴
۹۲۵	حدیث ۲۸۳۵
۹۲۵	حدیث ۲۸۳۶
۹۲۵	حدیث ۲۸۳۷

۹۲۶	حدیث ۲۸۳۸
۹۲۶	حدیث ۲۸۳۹
۹۲۶	حدیث ۲۸۴۰
۹۲۶	حدیث ۲۸۴۱
۹۲۶	حدیث ۲۸۴۲
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۳
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۴
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۵
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۶
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۷
۹۲۷	حدیث ۲۸۴۸
۹۲۸	حدیث ۲۸۴۹
۹۲۸	حدیث ۲۸۵۰
۹۲۸	حدیث ۲۸۵۱
۹۲۸	حدیث ۲۸۵۲
۹۲۸	حدیث ۲۸۵۳
۹۲۹	حدیث ۲۸۵۴
۹۲۹	حدیث ۲۸۵۵
۹۲۹	حدیث ۲۸۵۶
۹۲۹	حدیث ۲۸۵۷
۹۲۹	حدیث ۲۸۵۸
۹۳۰	حدیث ۲۸۵۹
۹۳۰	حدیث ۲۸۶۰
۹۳۰	حدیث ۲۸۶۱

۹۳۰	حدیث ۲۸۶۲
۹۳۰	حدیث ۲۸۶۳
۹۳۰	حدیث ۲۸۶۴
۹۳۱	حدیث ۲۸۶۵
۹۳۱	حدیث ۲۸۶۶
۹۳۱	حدیث ۲۸۶۷
۹۳۱	حدیث ۲۸۶۸
۹۳۱	حدیث ۲۸۶۹
۹۳۲	حدیث ۲۸۷۰
۹۳۲	حدیث ۲۸۷۱
۹۳۲	حدیث ۲۸۷۲
۹۳۲	حدیث ۲۸۷۳
۹۳۲	حدیث ۲۸۷۴
۹۳۳	حدیث ۲۸۷۵
۹۳۳	حدیث ۲۸۷۶
۹۳۳	حدیث ۲۸۷۷
۹۳۳	حدیث ۲۸۷۸
۹۳۳	حدیث ۲۸۷۹
۹۳۳	حدیث ۲۸۸۰
۹۳۴	حدیث ۲۸۸۱
۹۳۴	حدیث ۲۸۸۲
۹۳۴	حدیث ۲۸۸۳
۹۳۴	حدیث ۲۸۸۴
۹۳۴	حدیث ۲۸۸۵

۹۳۵	حدیث ۲۸۸۶
۹۳۵	حدیث ۲۸۸۷
۹۳۵	حدیث ۲۸۸۸
۹۳۵	حدیث ۲۸۸۹
۹۳۵	حدیث ۲۸۹۰
۹۳۶	حدیث ۲۸۹۱
۹۳۶	حدیث ۲۸۹۲
۹۳۶	حدیث ۲۸۹۳
۹۳۶	حدیث ۲۸۹۴
۹۳۶	حدیث ۲۸۹۵
۹۳۷	حدیث ۲۸۹۶
۹۳۷	حدیث ۲۸۹۷
۹۳۷	حدیث ۲۸۹۸
۹۳۷	حدیث ۲۸۹۹
۹۳۷	حدیث ۲۹۰۰
۹۳۷	حدیث ۲۹۰۱
۹۳۸	حدیث ۲۹۰۲
۹۳۸	حدیث ۲۹۰۳
۹۳۸	حدیث ۲۹۰۴
۹۳۸	حدیث ۲۹۰۵
۹۳۸	حدیث ۲۹۰۶
۹۳۹	حدیث ۲۹۰۷
۹۳۹	حدیث ۲۹۰۸
۹۳۹	حدیث ۲۹۰۹

۹۳۹	حدیث ۲۹۱۰
۹۳۹	حدیث ۲۹۱۱
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۲
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۳
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۴
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۵
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۶
۹۴۰	حدیث ۲۹۱۷
۹۴۱	حدیث ۲۹۱۸
۹۴۱	حدیث ۲۹۱۹
۹۴۱	حدیث ۲۹۲۰
۹۴۱	حدیث ۲۹۲۱
۹۴۱	حدیث ۲۹۲۲
۹۴۲	حدیث ۲۹۲۳
۹۴۲	حدیث ۲۹۲۴
۹۴۲	حدیث ۲۹۲۵
۹۴۲	حدیث ۲۹۲۶
۹۴۳	حدیث ۲۹۲۷
۹۴۳	حدیث ۲۹۲۸
۹۴۳	حدیث ۲۹۲۹
۹۴۳	حدیث ۲۹۳۰
۹۴۳	حدیث ۲۹۳۱
۹۴۳	حدیث ۲۹۳۲
۹۴۴	حدیث ۲۹۳۳

۹۴۴	حدیث ۲۹۳۴
۹۴۴	حدیث ۲۹۳۵
۹۴۴	حدیث ۲۹۳۶
۹۴۵	حدیث ۲۹۳۷
۹۴۵	حدیث ۲۹۳۸
۹۴۵	حدیث ۲۹۳۹
۹۴۵	حدیث ۲۹۴۰
۹۴۵	حدیث ۲۹۴۱
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۲
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۳
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۴
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۵
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۶
۹۴۶	حدیث ۲۹۴۷
۹۴۷	حدیث ۲۹۴۸
۹۴۷	حدیث ۲۹۴۹
۹۴۷	حدیث ۲۹۵۰
۹۴۷	حدیث ۲۹۵۱
۹۴۸	حدیث ۲۹۵۲
۹۴۸	حدیث ۲۹۵۳
۹۴۸	حدیث ۲۹۵۴
۹۴۸	حدیث ۲۹۵۵
۹۴۸	حدیث ۲۹۵۶
۹۴۹	حدیث ۲۹۵۷

۹۴۹	حدیث ۲۹۵۸
۹۴۹	حدیث ۲۹۵۹
۹۴۹	حدیث ۲۹۶۰
۹۵۰	حدیث ۲۹۶۱
۹۵۰	حدیث ۲۹۶۲
۹۵۰	حدیث ۲۹۶۳
۹۵۰	حدیث ۲۹۶۴
۹۵۰	حدیث ۲۹۶۵
۹۵۱	حدیث ۲۹۶۶
۹۵۱	حدیث ۲۹۶۷
۹۵۱	حدیث ۲۹۶۸
۹۵۱	حدیث ۲۹۶۹
۹۵۱	حدیث ۲۹۷۰
۹۵۱	حدیث ۲۹۷۱
۹۵۲	حدیث ۲۹۷۲
۹۵۲	حدیث ۲۹۷۳
۹۵۲	حدیث ۲۹۷۴
۹۵۲	حدیث ۲۹۷۵
۹۵۲	حدیث ۲۹۷۶
۹۵۳	حدیث ۲۹۷۷
۹۵۳	حدیث ۲۹۷۸
۹۵۳	حدیث ۲۹۷۹
۹۵۳	حدیث ۲۹۸۰
۹۵۴	حدیث ۲۹۸۱



۹۵۴	حدیث ۲۹۸۲
۹۵۴	حدیث ۲۹۸۳
۹۵۴	حدیث ۲۹۸۴
۹۵۴	حدیث ۲۹۸۵
۹۵۵	حدیث ۲۹۸۶
۹۵۵	حدیث ۲۹۸۷
۹۵۵	حدیث ۲۹۸۸
۹۵۵	حدیث ۲۹۸۹
۹۵۵	حدیث ۲۹۹۰
۹۵۶	حدیث ۲۹۹۱
۹۵۶	حدیث ۲۹۹۲
۹۵۶	حدیث ۲۹۹۳
۹۵۶	حدیث ۲۹۹۴
۹۵۷	حدیث ۲۹۹۵
۹۵۷	حدیث ۲۹۹۶
۹۵۷	حدیث ۲۹۹۷
۹۵۷	حدیث ۲۹۹۸
۹۵۷	حدیث ۲۹۹۹
۹۵۸	حدیث ۳۰۰۰
۹۵۸	از ۳۰۰۱ تا ۳۲۰۰
۹۵۸	حدیث ۳۰۰۱
۹۵۸	حدیث ۳۰۰۲
۹۵۸	حدیث ۳۰۰۳
۹۵۸	حدیث ۳۰۰۴

۹۵۹	حدیث ۳۰۰۵
۹۵۹	حدیث ۳۰۰۶
۹۵۹	حدیث ۳۰۰۷
۹۵۹	حدیث ۳۰۰۸
۹۵۹	حدیث ۳۰۰۹
۹۶۰	حدیث ۳۰۱۰
۹۶۰	حدیث ۳۰۱۱
۹۶۰	حدیث ۳۰۱۲
۹۶۰	حدیث ۳۰۱۳
۹۶۰	حدیث ۳۰۱۴
۹۶۱	حدیث ۳۰۱۵
۹۶۱	حدیث ۳۰۱۶
۹۶۱	حدیث ۳۰۱۷
۹۶۱	حدیث ۳۰۱۸
۹۶۲	حدیث ۳۰۱۹
۹۶۲	حدیث ۳۰۲۰
۹۶۲	حدیث ۳۰۲۱
۹۶۲	حدیث ۳۰۲۲
۹۶۲	حدیث ۳۰۲۳
۹۶۳	حدیث ۳۰۲۴
۹۶۳	حدیث ۳۰۲۵
۹۶۳	حدیث ۳۰۲۶
۹۶۳	حدیث ۳۰۲۷
۹۶۴	حدیث ۳۰۲۸

۹۶۴	حدیث ۳۰۲۹
۹۶۴	حدیث ۳۰۳۰
۹۶۵	حدیث ۳۰۳۱
۹۶۵	حدیث ۳۰۳۲
۹۶۵	حدیث ۳۰۳۳
۹۶۶	حدیث ۳۰۳۴
۹۶۶	حدیث ۳۰۳۵
۹۶۶	حدیث ۳۰۳۶
۹۶۷	حدیث ۳۰۳۷
۹۶۷	حدیث ۳۰۳۸
۹۶۷	حدیث ۳۰۳۹
۹۶۸	حدیث ۳۰۴۰
۹۶۸	حدیث ۳۰۴۱
۹۶۸	حدیث ۳۰۴۲
۹۶۸	حدیث ۳۰۴۳
۹۶۹	حدیث ۳۰۴۴
۹۶۹	حدیث ۳۰۴۵
۹۶۹	حدیث ۳۰۴۶
۹۶۹	حدیث ۳۰۴۷
۹۶۹	حدیث ۳۰۴۸
۹۷۰	حدیث ۳۰۴۹
۹۷۰	حدیث ۳۰۵۰
۹۷۰	حدیث ۳۰۵۱
۹۷۰	حدیث ۳۰۵۲

۹۷۰	حدیث ۳۰۵۳
۹۷۰	حدیث ۳۰۵۴
۹۷۱	حدیث ۳۰۵۵
۹۷۱	حدیث ۳۰۵۶
۹۷۱	حدیث ۳۰۵۷
۹۷۱	حدیث ۳۰۵۸
۹۷۲	حدیث ۳۰۵۹
۹۷۲	حدیث ۳۰۶۰
۹۷۲	حدیث ۳۰۶۱
۹۷۲	حدیث ۳۰۶۲
۹۷۲	حدیث ۳۰۶۳
۹۷۳	حدیث ۳۰۶۴
۹۷۳	حدیث ۳۰۶۵
۹۷۳	حدیث ۳۰۶۶
۹۷۳	حدیث ۳۰۶۷
۹۷۳	حدیث ۳۰۶۸
۹۷۴	حدیث ۳۰۶۹
۹۷۴	حدیث ۳۰۷۰
۹۷۴	حدیث ۳۰۷۱
۹۷۴	حدیث ۳۰۷۲
۹۷۵	حدیث ۳۰۷۳
۹۷۵	حدیث ۳۰۷۴
۹۷۵	حدیث ۳۰۷۵
۹۷۶	حدیث ۳۰۷۶

۹۷۶	حدیث ۳۰۷۷
۹۷۶	حدیث ۳۰۷۸
۹۷۶	حدیث ۳۰۷۹
۹۷۶	حدیث ۳۰۸۰
۹۷۶	حدیث ۳۰۸۱
۹۷۷	حدیث ۳۰۸۲
۹۷۷	حدیث ۳۰۸۳
۹۷۷	حدیث ۳۰۸۴
۹۷۷	حدیث ۳۰۸۵
۹۷۷	حدیث ۳۰۸۶
۹۷۸	حدیث ۳۰۸۷
۹۷۸	حدیث ۳۰۸۸
۹۷۸	حدیث ۳۰۸۹
۹۷۸	حدیث ۳۰۹۰
۹۷۸	حدیث ۳۰۹۱
۹۷۹	حدیث ۳۰۹۲
۹۷۹	حدیث ۳۰۹۳
۹۷۹	حدیث ۳۰۹۴
۹۷۹	حدیث ۳۰۹۵
۹۷۹	حدیث ۳۰۹۶
۹۸۰	حدیث ۳۰۹۷
۹۸۰	حدیث ۳۰۹۸
۹۸۰	حدیث ۳۰۹۹
۹۸۰	حدیث ۳۱۰۰

۹۸۰	حدیث ۳۱۰۱
۹۸۱	حدیث ۳۱۰۲
۹۸۱	حدیث ۳۱۰۳
۹۸۱	حدیث ۳۱۰۴
۹۸۱	حدیث ۳۱۰۵
۹۸۲	حدیث ۳۱۰۶
۹۸۲	حدیث ۳۱۰۷
۹۸۲	حدیث ۳۱۰۸
۹۸۳	حدیث ۳۱۰۹
۹۸۳	حدیث ۳۱۱۰
۹۸۳	حدیث ۳۱۱۱
۹۸۳	حدیث ۳۱۱۲
۹۸۳	حدیث ۳۱۱۳
۹۸۳	حدیث ۳۱۱۴
۹۸۴	حدیث ۳۱۱۵
۹۸۴	حدیث ۳۱۱۶
۹۸۴	حدیث ۳۱۱۷
۹۸۴	حدیث ۳۱۱۸
۹۸۴	حدیث ۳۱۱۹
۹۸۵	حدیث ۳۱۲۰
۹۸۵	حدیث ۳۱۲۱
۹۸۵	حدیث ۳۱۲۲
۹۸۵	حدیث ۳۱۲۳
۹۸۵	حدیث ۳۱۲۴

۹۸۶	حدیث ۳۱۲۵
۹۸۶	حدیث ۳۱۲۶
۹۸۶	حدیث ۳۱۲۷
۹۸۶	حدیث ۳۱۲۸
۹۸۶	حدیث ۳۱۲۹
۹۸۷	حدیث ۳۱۳۰
۹۸۷	حدیث ۳۱۳۱
۹۸۷	حدیث ۳۱۳۲
۹۸۷	حدیث ۳۱۳۳
۹۸۷	حدیث ۳۱۳۴
۹۸۸	حدیث ۳۱۳۵
۹۸۸	حدیث ۳۱۳۶
۹۸۸	حدیث ۳۱۳۷
۹۸۸	حدیث ۳۱۳۸
۹۸۸	حدیث ۳۱۳۹
۹۸۸	حدیث ۳۱۴۰
۹۸۹	حدیث ۳۱۴۱
۹۸۹	حدیث ۳۱۴۲
۹۸۹	حدیث ۳۱۴۳
۹۸۹	حدیث ۳۱۴۴
۹۹۰	حدیث ۳۱۴۵
۹۹۰	حدیث ۳۱۴۶
۹۹۰	حدیث ۳۱۴۷
۹۹۰	حدیث ۳۱۴۸

۹۹۰	حدیث ۳۱۴۹
۹۹۰	حدیث ۳۱۵۰
۹۹۱	حدیث ۳۱۵۱
۹۹۱	حدیث ۳۱۵۲
۹۹۱	حدیث ۳۱۵۳
۹۹۱	حدیث ۳۱۵۴
۹۹۱	حدیث ۳۱۵۵
۹۹۲	حدیث ۳۱۵۶
۹۹۲	حدیث ۳۱۵۷
۹۹۲	حدیث ۳۱۵۸
۹۹۲	حدیث ۳۱۵۹
۹۹۲	حدیث ۳۱۶۰
۹۹۳	حدیث ۳۱۶۱
۹۹۳	حدیث ۳۱۶۲
۹۹۳	حدیث ۳۱۶۳
۹۹۳	حدیث ۳۱۶۴
۹۹۳	حدیث ۳۱۶۵
۹۹۴	حدیث ۳۱۶۶
۹۹۴	حدیث ۳۱۶۷
۹۹۴	حدیث ۳۱۶۸
۹۹۴	حدیث ۳۱۶۹
۹۹۴	حدیث ۳۱۷۰
۹۹۴	حدیث ۳۱۷۱
۹۹۵	حدیث ۳۱۷۲



۹۹۵	حدیث ۳۱۷۳
۹۹۵	حدیث ۳۱۷۴
۹۹۵	حدیث ۳۱۷۵
۹۹۵	حدیث ۳۱۷۶
۹۹۶	حدیث ۳۱۷۷
۹۹۶	حدیث ۳۱۷۸
۹۹۶	حدیث ۳۱۷۹
۹۹۶	حدیث ۳۱۸۰
۹۹۶	حدیث ۳۱۸۱
۹۹۷	حدیث ۳۱۸۲
۹۹۷	حدیث ۳۱۸۳
۹۹۷	حدیث ۳۱۸۴
۹۹۷	حدیث ۳۱۸۵
۹۹۷	حدیث ۳۱۸۶
۹۹۸	حدیث ۳۱۸۷
۹۹۸	حدیث ۳۱۸۸
۹۹۸	حدیث ۳۱۸۹
۹۹۸	حدیث ۳۱۹۰
۹۹۸	حدیث ۳۱۹۱
۹۹۹	حدیث ۳۱۹۲
۹۹۹	حدیث ۳۱۹۳
۹۹۹	حدیث ۳۱۹۴
۹۹۹	حدیث ۳۱۹۵
۱۰۰۰	حدیث ۳۱۹۶

۱۰۰۰	حدیث ۳۱۹۷
۱۰۰۰	حدیث ۳۱۹۸
۱۰۰۰	حدیث ۳۱۹۹
۱۰۰۰	حدیث ۳۲۰۰
۱۰۰۱	از ۳۲۰۱ تا ۳۴۰۰
۱۰۰۱	حدیث ۳۲۰۱
۱۰۰۱	حدیث ۳۲۰۲
۱۰۰۱	حدیث ۳۲۰۳
۱۰۰۱	حدیث ۳۲۰۴
۱۰۰۱	حدیث ۳۲۰۵
۱۰۰۲	حدیث ۳۲۰۶
۱۰۰۲	حدیث ۳۲۰۷
۱۰۰۲	حدیث ۳۲۰۸
۱۰۰۲	حدیث ۳۲۰۹
۱۰۰۲	حدیث ۳۲۱۰
۱۰۰۳	حدیث ۳۲۱۱
۱۰۰۳	حدیث ۳۲۱۲
۱۰۰۳	حدیث ۳۲۱۳
۱۰۰۳	حدیث ۳۲۱۴
۱۰۰۳	حدیث ۳۲۱۵
۱۰۰۴	حدیث ۳۲۱۶
۱۰۰۴	حدیث ۳۲۱۷
۱۰۰۴	حدیث ۳۲۱۸
۱۰۰۴	حدیث ۳۲۱۹

۱۰۰۴	حدیث ۳۲۲۰
۱۰۰۴	حدیث ۳۲۲۱
۱۰۰۵	حدیث ۳۲۲۲
۱۰۰۵	حدیث ۳۲۲۳
۱۰۰۵	حدیث ۳۲۲۴
۱۰۰۵	حدیث ۳۲۲۵
۱۰۰۵	حدیث ۳۲۲۶
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۲۷
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۲۸
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۲۹
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۳۰
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۳۱
۱۰۰۶	حدیث ۳۲۳۲
۱۰۰۷	حدیث ۳۲۳۳
۱۰۰۷	حدیث ۳۲۳۴
۱۰۰۷	حدیث ۳۲۳۵
۱۰۰۷	حدیث ۳۲۳۶
۱۰۰۷	حدیث ۳۲۳۷
۱۰۰۸	حدیث ۳۲۳۸
۱۰۰۸	حدیث ۳۲۳۹
۱۰۰۸	حدیث ۳۲۴۰
۱۰۰۸	حدیث ۳۲۴۱
۱۰۰۸	حدیث ۳۲۴۲
۱۰۰۹	حدیث ۳۲۴۳

۱۰۰۹	حدیث ۳۲۴۴
۱۰۰۹	حدیث ۳۲۴۵
۱۰۰۹	حدیث ۳۲۴۶
۱۰۰۹	حدیث ۳۲۴۷
۱۰۱۰	حدیث ۳۲۴۸
۱۰۱۰	حدیث ۳۲۴۹
۱۰۱۰	حدیث ۳۲۵۰
۱۰۱۰	حدیث ۳۲۵۱
۱۰۱۰	حدیث ۳۲۵۲
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۳
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۴
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۵
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۶
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۷
۱۰۱۱	حدیث ۳۲۵۸
۱۰۱۲	حدیث ۳۲۵۹
۱۰۱۲	حدیث ۳۲۶۰
۱۰۱۲	حدیث ۳۲۶۱
۱۰۱۲	حدیث ۳۲۶۲
۱۰۱۲	حدیث ۳۲۶۳
۱۰۱۳	حدیث ۳۲۶۴
۱۰۱۳	حدیث ۳۲۶۵
۱۰۱۳	حدیث ۳۲۶۶
۱۰۱۳	حدیث ۳۲۶۷

۱۰۱۴	حدیث ۳۲۶۸
۱۰۱۴	حدیث ۳۲۶۹
۱۰۱۴	حدیث ۳۲۷۰
۱۰۱۴	حدیث ۳۲۷۱
۱۰۱۴	حدیث ۳۲۷۲
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۳
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۴
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۵
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۶
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۷
۱۰۱۵	حدیث ۳۲۷۸
۱۰۱۶	حدیث ۳۲۷۹
۱۰۱۶	حدیث ۳۲۸۰
۱۰۱۶	حدیث ۳۲۸۱
۱۰۱۶	حدیث ۳۲۸۲
۱۰۱۶	حدیث ۳۲۸۳
۱۰۱۷	حدیث ۳۲۸۴
۱۰۱۷	حدیث ۳۲۸۵
۱۰۱۷	حدیث ۳۲۸۶
۱۰۱۷	حدیث ۳۲۸۷
۱۰۱۸	حدیث ۳۲۸۸
۱۰۱۸	حدیث ۳۲۸۹
۱۰۱۸	حدیث ۳۲۹۰
۱۰۱۸	حدیث ۳۲۹۱

۱۰۱۸	حدیث ۳۲۹۲
۱۰۱۸	حدیث ۳۲۹۳
۱۰۱۹	حدیث ۳۲۹۴
۱۰۱۹	حدیث ۳۲۹۵
۱۰۱۹	حدیث ۳۲۹۶
۱۰۱۹	حدیث ۳۲۹۷
۱۰۲۰	حدیث ۳۲۹۸
۱۰۲۰	حدیث ۳۲۹۹
۱۰۲۰	حدیث ۳۳۰۰
۱۰۲۰	حدیث ۳۳۰۱
۱۰۲۰	حدیث ۳۳۰۲
۱۰۲۱	حدیث ۳۳۰۳
۱۰۲۱	حدیث ۳۳۰۴
۱۰۲۱	حدیث ۳۳۰۵
۱۰۲۱	حدیث ۳۳۰۶
۱۰۲۲	حدیث ۳۳۰۷
۱۰۲۲	حدیث ۳۳۰۸
۱۰۲۲	حدیث ۳۳۰۹
۱۰۲۳	حدیث ۳۳۱۰
۱۰۲۳	حدیث ۳۳۱۱
۱۰۲۳	حدیث ۳۳۱۲
۱۰۲۳	حدیث ۳۳۱۳
۱۰۲۳	حدیث ۳۳۱۴
۱۰۲۴	حدیث ۳۳۱۵

۱۰۲۴	حدیث ۳۳۱۶
۱۰۲۴	حدیث ۳۳۱۷
۱۰۲۴	حدیث ۳۳۱۸
۱۰۲۴	حدیث ۳۳۱۹
۱۰۲۵	حدیث ۳۳۲۰
۱۰۲۵	حدیث ۳۳۲۱
۱۰۲۵	حدیث ۳۳۲۲
۱۰۲۵	حدیث ۳۳۲۳
۱۰۲۵	حدیث ۳۳۲۴
۱۰۲۶	حدیث ۳۳۲۵
۱۰۲۶	حدیث ۳۳۲۶
۱۰۲۶	حدیث ۳۳۲۷
۱۰۲۶	حدیث ۳۳۲۸
۱۰۲۷	حدیث ۳۳۲۹
۱۰۲۷	حدیث ۳۳۳۰
۱۰۲۷	حدیث ۳۳۳۱
۱۰۲۷	حدیث ۳۳۳۲
۱۰۲۷	حدیث ۳۳۳۳
۱۰۲۸	حدیث ۳۳۳۴
۱۰۲۸	حدیث ۳۳۳۵
۱۰۲۸	حدیث ۳۳۳۶
۱۰۲۸	حدیث ۳۳۳۷
۱۰۲۹	حدیث ۳۳۳۸
۱۰۲۹	حدیث ۳۳۳۹

۱۰۲۹	حدیث ۳۳۴۰
۱۰۲۹	حدیث ۳۳۴۱
۱۰۲۹	حدیث ۳۳۴۲
۱۰۲۹	حدیث ۳۳۴۳
۱۰۳۰	حدیث ۳۳۴۴
۱۰۳۰	حدیث ۳۳۴۵
۱۰۳۰	حدیث ۳۳۴۶
۱۰۳۰	حدیث ۳۳۴۷
۱۰۳۰	حدیث ۳۳۴۸
۱۰۳۱	حدیث ۳۳۴۹
۱۰۳۱	حدیث ۳۳۵۰
۱۰۳۱	حدیث ۳۳۵۱
۱۰۳۱	حدیث ۳۳۵۲
۱۰۳۱	حدیث ۳۳۵۳
۱۰۳۲	حدیث ۳۳۵۴
۱۰۳۲	حدیث ۳۳۵۵
۱۰۳۲	حدیث ۳۳۵۶
۱۰۳۲	حدیث ۳۳۵۷
۱۰۳۲	حدیث ۳۳۵۸
۱۰۳۳	حدیث ۳۳۵۹
۱۰۳۳	حدیث ۳۳۶۰
۱۰۳۳	حدیث ۳۳۶۱
۱۰۳۳	حدیث ۳۳۶۲
۱۰۳۳	حدیث ۳۳۶۳



۱۰۳۳	حدیث ۳۳۶۴
۱۰۳۴	حدیث ۳۳۶۵
۱۰۳۴	حدیث ۳۳۶۶
۱۰۳۴	حدیث ۳۳۶۷
۱۰۳۴	حدیث ۳۳۶۸
۱۰۳۵	حدیث ۳۳۶۹
۱۰۳۵	حدیث ۳۳۷۰
۱۰۳۵	حدیث ۳۳۷۱
۱۰۳۵	حدیث ۳۳۷۲
۱۰۳۵	حدیث ۳۳۷۳
۱۰۳۶	حدیث ۳۳۷۴
۱۰۳۶	حدیث ۳۳۷۵
۱۰۳۶	حدیث ۳۳۷۶
۱۰۳۶	حدیث ۳۳۷۷
۱۰۳۶	حدیث ۳۳۷۸
۱۰۳۷	حدیث ۳۳۷۹
۱۰۳۷	حدیث ۳۳۸۰
۱۰۳۷	حدیث ۳۳۸۱
۱۰۳۷	حدیث ۳۳۸۲
۱۰۳۷	حدیث ۳۳۸۳
۱۰۳۸	حدیث ۳۳۸۴
۱۰۳۸	حدیث ۳۳۸۵
۱۰۳۸	حدیث ۳۳۸۶
۱۰۳۸	حدیث ۳۳۸۷

۱۰۳۸	حدیث ۳۳۸۸
۱۰۳۹	حدیث ۳۳۸۹
۱۰۳۹	حدیث ۳۳۹۰
۱۰۳۹	حدیث ۳۳۹۱
۱۰۳۹	حدیث ۳۳۹۲
۱۰۴۰	حدیث ۳۳۹۳
۱۰۴۰	حدیث ۳۳۹۴
۱۰۴۰	حدیث ۳۳۹۵
۱۰۴۰	حدیث ۳۳۹۶
۱۰۴۰	حدیث ۳۳۹۷
۱۰۴۱	حدیث ۳۳۹۸
۱۰۴۱	حدیث ۳۳۹۹
۱۰۴۱	حدیث ۳۴۰۰
۱۰۴۱	از ۳۴۰۱ تا ۳۶۰۰
۱۰۴۱	حدیث ۳۴۰۱
۱۰۴۱	حدیث ۳۴۰۲
۱۰۴۲	حدیث ۳۴۰۳
۱۰۴۲	حدیث ۳۴۰۴
۱۰۴۲	حدیث ۳۴۰۵
۱۰۴۲	حدیث ۳۴۰۶
۱۰۴۲	حدیث ۳۴۰۷
۱۰۴۳	حدیث ۳۴۰۸
۱۰۴۳	حدیث ۳۴۰۹
۱۰۴۳	حدیث ۳۴۱۰

۱۰۴۳	حدیث ۳۴۱۱
۱۰۴۳	حدیث ۳۴۱۲
۱۰۴۴	حدیث ۳۴۱۳
۱۰۴۴	حدیث ۳۴۱۴
۱۰۴۴	حدیث ۳۴۱۵
۱۰۴۴	حدیث ۳۴۱۶
۱۰۴۴	حدیث ۳۴۱۷
۱۰۴۵	حدیث ۳۴۱۸
۱۰۴۵	حدیث ۳۴۱۹
۱۰۴۵	حدیث ۳۴۲۰
۱۰۴۵	حدیث ۳۴۲۱
۱۰۴۶	حدیث ۳۴۲۲
۱۰۴۶	حدیث ۳۴۲۳
۱۰۴۶	حدیث ۳۴۲۴
۱۰۴۶	حدیث ۳۴۲۵
۱۰۴۶	حدیث ۳۴۲۶
۱۰۴۷	حدیث ۳۴۲۷
۱۰۴۷	حدیث ۳۴۲۸
۱۰۴۷	حدیث ۳۴۲۹
۱۰۴۷	حدیث ۳۴۳۰
۱۰۴۸	حدیث ۳۴۳۱
۱۰۴۸	حدیث ۳۴۳۲
۱۰۴۸	حدیث ۳۴۳۳
۱۰۴۸	حدیث ۳۴۳۴

۱۰۴۸	حدیث ۳۴۳۵
۱۰۴۹	حدیث ۳۴۳۶
۱۰۴۹	حدیث ۳۴۳۷
۱۰۴۹	حدیث ۳۴۳۸
۱۰۴۹	حدیث ۳۴۳۹
۱۰۴۹	حدیث ۳۴۴۰
۱۰۵۰	حدیث ۳۴۴۱
۱۰۵۰	حدیث ۳۴۴۲
۱۰۵۰	حدیث ۳۴۴۳
۱۰۵۰	حدیث ۳۴۴۴
۱۰۵۰	حدیث ۳۴۴۵
۱۰۵۱	حدیث ۳۴۴۶
۱۰۵۱	حدیث ۳۴۴۷
۱۰۵۱	حدیث ۳۴۴۸
۱۰۵۱	حدیث ۳۴۴۹
۱۰۵۱	حدیث ۳۴۵۰
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۱
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۲
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۳
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۴
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۵
۱۰۵۲	حدیث ۳۴۵۶
۱۰۵۳	حدیث ۳۴۵۷
۱۰۵۳	حدیث ۳۴۵۸

۱۰۵۳	حدیث ۳۴۵۹
۱۰۵۳	حدیث ۳۴۶۰
۱۰۵۳	حدیث ۳۴۶۱
۱۰۵۴	حدیث ۳۴۶۲
۱۰۵۴	حدیث ۳۴۶۳
۱۰۵۴	حدیث ۳۴۶۴
۱۰۵۴	حدیث ۳۴۶۵
۱۰۵۴	حدیث ۳۴۶۶
۱۰۵۵	حدیث ۳۴۶۷
۱۰۵۵	حدیث ۳۴۶۸
۱۰۵۵	حدیث ۳۴۶۹
۱۰۵۵	حدیث ۳۴۷۰
۱۰۵۵	حدیث ۳۴۷۱
۱۰۵۶	حدیث ۳۴۷۲
۱۰۵۶	حدیث ۳۴۷۳
۱۰۵۶	حدیث ۳۴۷۴
۱۰۵۶	حدیث ۳۴۷۵
۱۰۵۷	حدیث ۳۴۷۶
۱۰۵۷	حدیث ۳۴۷۷
۱۰۵۷	حدیث ۳۴۷۸
۱۰۵۷	حدیث ۳۴۷۹
۱۰۵۷	حدیث ۳۴۸۰
۱۰۵۸	حدیث ۳۴۸۱
۱۰۵۸	حدیث ۳۴۸۲

۱۰۵۸	حدیث ۳۴۸۳
۱۰۵۸	حدیث ۳۴۸۴
۱۰۵۸	حدیث ۳۴۸۵
۱۰۵۹	حدیث ۳۴۸۶
۱۰۵۹	حدیث ۳۴۸۷
۱۰۵۹	حدیث ۳۴۸۸
۱۰۵۹	حدیث ۳۴۸۹
۱۰۵۹	حدیث ۳۴۹۰
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۱
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۲
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۳
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۴
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۵
۱۰۶۰	حدیث ۳۴۹۶
۱۰۶۱	حدیث ۳۴۹۷
۱۰۶۱	حدیث ۳۴۹۸
۱۰۶۱	حدیث ۳۴۹۹
۱۰۶۱	حدیث ۳۵۰۰
۱۰۶۱	حدیث ۳۵۰۱
۱۰۶۲	حدیث ۳۵۰۲
۱۰۶۲	حدیث ۳۵۰۳
۱۰۶۲	حدیث ۳۵۰۴
۱۰۶۲	حدیث ۳۵۰۵
۱۰۶۲	حدیث ۳۵۰۶

۱۰۶۳	حدیث ۳۵۰۷
۱۰۶۳	حدیث ۳۵۰۸
۱۰۶۳	حدیث ۳۵۰۹
۱۰۶۳	حدیث ۳۵۱۰
۱۰۶۳	حدیث ۳۵۱۱
۱۰۶۴	حدیث ۳۵۱۲
۱۰۶۴	حدیث ۳۵۱۳
۱۰۶۴	حدیث ۳۵۱۴
۱۰۶۴	حدیث ۳۵۱۵
۱۰۶۴	حدیث ۳۵۱۶
۱۰۶۵	حدیث ۳۵۱۷
۱۰۶۵	حدیث ۳۵۱۸
۱۰۶۵	حدیث ۳۵۱۹
۱۰۶۵	حدیث ۳۵۲۰
۱۰۶۵	حدیث ۳۵۲۱
۱۰۶۶	حدیث ۳۵۲۲
۱۰۶۶	حدیث ۳۵۲۳
۱۰۶۶	حدیث ۳۵۲۴
۱۰۶۶	حدیث ۳۵۲۵
۱۰۶۶	حدیث ۳۵۲۶
۱۰۶۷	حدیث ۳۵۲۷
۱۰۶۷	حدیث ۳۵۲۸
۱۰۶۷	حدیث ۳۵۲۹
۱۰۶۷	حدیث ۳۵۳۰

۱۰۶۸	حدیث ۳۵۳۱
۱۰۶۸	حدیث ۳۵۳۲
۱۰۶۸	حدیث ۳۵۳۳
۱۰۶۸	حدیث ۳۵۳۴
۱۰۶۸	حدیث ۳۵۳۵
۱۰۶۹	حدیث ۳۵۳۶
۱۰۶۹	حدیث ۳۵۳۷
۱۰۶۹	حدیث ۳۵۳۸
۱۰۶۹	حدیث ۳۵۳۹
۱۰۶۹	حدیث ۳۵۴۰
۱۰۷۰	حدیث ۳۵۴۱
۱۰۷۰	حدیث ۳۵۴۲
۱۰۷۰	حدیث ۳۵۴۳
۱۰۷۰	حدیث ۳۵۴۴
۱۰۷۰	حدیث ۳۵۴۵
۱۰۷۱	حدیث ۳۵۴۶
۱۰۷۱	حدیث ۳۵۴۷
۱۰۷۱	حدیث ۳۵۴۸
۱۰۷۱	حدیث ۳۵۴۹
۱۰۷۲	حدیث ۳۵۵۰
۱۰۷۲	حدیث ۳۵۵۱
۱۰۷۲	حدیث ۳۵۵۲
۱۰۷۲	حدیث ۳۵۵۳
۱۰۷۲	حدیث ۳۵۵۴



۱۰۷۳	حدیث ۳۵۵۵
۱۰۷۳	حدیث ۳۵۵۶
۱۰۷۳	حدیث ۳۵۵۷
۱۰۷۳	حدیث ۳۵۵۸
۱۰۷۳	حدیث ۳۵۵۹
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۰
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۱
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۲
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۳
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۴
۱۰۷۴	حدیث ۳۵۶۵
۱۰۷۵	حدیث ۳۵۶۶
۱۰۷۵	حدیث ۳۵۶۷
۱۰۷۵	حدیث ۳۵۶۸
۱۰۷۵	حدیث ۳۵۶۹
۱۰۷۶	حدیث ۳۵۷۰
۱۰۷۶	حدیث ۳۵۷۱
۱۰۷۶	حدیث ۳۵۷۲
۱۰۷۶	حدیث ۳۵۷۳
۱۰۷۶	حدیث ۳۵۷۴
۱۰۷۷	حدیث ۳۵۷۵
۱۰۷۷	حدیث ۳۵۷۶
۱۰۷۷	حدیث ۳۵۷۷
۱۰۷۷	حدیث ۳۵۷۸

۱۰۷۷	حدیث ۳۵۷۹
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۰
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۱
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۲
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۳
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۴
۱۰۷۸	حدیث ۳۵۸۵
۱۰۷۹	حدیث ۳۵۸۶
۱۰۷۹	حدیث ۳۵۸۷
۱۰۷۹	حدیث ۳۵۸۸
۱۰۷۹	حدیث ۳۵۸۹
۱۰۸۰	حدیث ۳۵۹۰
۱۰۸۰	حدیث ۳۵۹۱
۱۰۸۰	حدیث ۳۵۹۲
۱۰۸۰	حدیث ۳۵۹۳
۱۰۸۰	حدیث ۳۵۹۴
۱۰۸۱	حدیث ۳۵۹۵
۱۰۸۱	حدیث ۳۵۹۶
۱۰۸۱	حدیث ۳۵۹۷
۱۰۸۱	حدیث ۳۵۹۸
۱۰۸۱	حدیث ۳۵۹۹
۱۰۸۲	حدیث ۳۶۰۰
۱۰۸۲	از ۳۶۰۱ تا ۳۸۰۰
۱۰۸۲	حدیث ۳۶۰۱

۱۰۸۲	حدیث ۳۶۰۲
۱۰۸۲	حدیث ۳۶۰۳
۱۰۸۲	حدیث ۳۶۰۴
۱۰۸۳	حدیث ۳۶۰۵
۱۰۸۳	حدیث ۳۶۰۶
۱۰۸۳	حدیث ۳۶۰۷
۱۰۸۳	حدیث ۳۶۰۸
۱۰۸۳	حدیث ۳۶۰۹
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۰
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۱
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۲
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۳
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۴
۱۰۸۴	حدیث ۳۶۱۵
۱۰۸۵	حدیث ۳۶۱۶
۱۰۸۵	حدیث ۳۶۱۷
۱۰۸۵	حدیث ۳۶۱۸
۱۰۸۵	حدیث ۳۶۱۹
۱۰۸۵	حدیث ۳۶۲۰
۱۰۸۶	حدیث ۳۶۲۱
۱۰۸۶	حدیث ۳۶۲۲
۱۰۸۶	حدیث ۳۶۲۳
۱۰۸۶	حدیث ۳۶۲۴
۱۰۸۶	حدیث ۳۶۲۵

۱۰۸۷	حدیث ۳۶۲۶
۱۰۸۷	حدیث ۳۶۲۷
۱۰۸۷	حدیث ۳۶۲۸
۱۰۸۷	حدیث ۳۶۲۹
۱۰۸۷	حدیث ۳۶۳۰
۱۰۸۷	حدیث ۳۶۳۱
۱۰۸۸	حدیث ۳۶۳۲
۱۰۸۸	حدیث ۳۶۳۳
۱۰۸۸	حدیث ۳۶۳۴
۱۰۸۸	حدیث ۳۶۳۵
۱۰۸۸	حدیث ۳۶۳۶
۱۰۸۹	حدیث ۳۶۳۷
۱۰۸۹	حدیث ۳۶۳۸
۱۰۸۹	حدیث ۳۶۳۹
۱۰۸۹	حدیث ۳۶۴۰
۱۰۸۹	حدیث ۳۶۴۱
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۲
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۳
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۴
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۵
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۶
۱۰۹۰	حدیث ۳۶۴۷
۱۰۹۱	حدیث ۳۶۴۸
۱۰۹۱	حدیث ۳۶۴۹

۱۰۹۱	حدیث ۳۶۵۰
۱۰۹۱	حدیث ۳۶۵۱
۱۰۹۱	حدیث ۳۶۵۲
۱۰۹۲	حدیث ۳۶۵۳
۱۰۹۲	حدیث ۳۶۵۴
۱۰۹۲	حدیث ۳۶۵۵
۱۰۹۲	حدیث ۳۶۵۶
۱۰۹۲	حدیث ۳۶۵۷
۱۰۹۳	حدیث ۳۶۵۸
۱۰۹۳	حدیث ۳۶۵۹
۱۰۹۳	حدیث ۳۶۶۰
۱۰۹۳	حدیث ۳۶۶۱
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۲
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۳
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۴
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۵
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۶
۱۰۹۴	حدیث ۳۶۶۷
۱۰۹۵	حدیث ۳۶۶۸
۱۰۹۵	حدیث ۳۶۶۹
۱۰۹۵	حدیث ۳۶۷۰
۱۰۹۵	حدیث ۳۶۷۱
۱۰۹۵	حدیث ۳۶۷۲
۱۰۹۶	حدیث ۳۶۷۳

۱۰۹۶	حدیث ۳۶۷۴
۱۰۹۶	حدیث ۳۶۷۵
۱۰۹۶	حدیث ۳۶۷۶
۱۰۹۶	حدیث ۳۶۷۷
۱۰۹۷	حدیث ۳۶۷۸
۱۰۹۷	حدیث ۳۶۷۹
۱۰۹۷	حدیث ۳۶۸۰
۱۰۹۷	حدیث ۳۶۸۱
۱۰۹۷	حدیث ۳۶۸۲
۱۰۹۸	حدیث ۳۶۸۳
۱۰۹۸	حدیث ۳۶۸۴
۱۰۹۸	حدیث ۳۶۸۵
۱۰۹۸	حدیث ۳۶۸۶
۱۰۹۹	حدیث ۳۶۸۷
۱۰۹۹	حدیث ۳۶۸۸
۱۰۹۹	حدیث ۳۶۸۹
۱۰۹۹	حدیث ۳۶۹۰
۱۱۰۰	حدیث ۳۶۹۱
۱۱۰۰	حدیث ۳۶۹۲
۱۱۰۰	حدیث ۳۶۹۳
۱۱۰۰	حدیث ۳۶۹۴
۱۱۰۰	حدیث ۳۶۹۵
۱۱۰۱	حدیث ۳۶۹۶
۱۱۰۱	حدیث ۳۶۹۷

۱۱۰۱	حدیث ۳۶۹۸
۱۱۰۱	حدیث ۳۶۹۹
۱۱۰۱	حدیث ۳۷۰۰
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۱
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۲
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۳
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۴
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۵
۱۱۰۲	حدیث ۳۷۰۶
۱۱۰۳	حدیث ۳۷۰۷
۱۱۰۳	حدیث ۳۷۰۸
۱۱۰۳	حدیث ۳۷۰۹
۱۱۰۳	حدیث ۳۷۱۰
۱۱۰۳	حدیث ۳۷۱۱
۱۱۰۴	حدیث ۳۷۱۲
۱۱۰۴	حدیث ۳۷۱۳
۱۱۰۴	حدیث ۳۷۱۴
۱۱۰۴	حدیث ۳۷۱۵
۱۱۰۵	حدیث ۳۷۱۶
۱۱۰۵	حدیث ۳۷۱۷
۱۱۰۵	حدیث ۳۷۱۸
۱۱۰۵	حدیث ۳۷۱۹
۱۱۰۵	حدیث ۳۷۲۰
۱۱۰۶	حدیث ۳۷۲۱

۱۱۰۶	حدیث ۳۷۲۲
۱۱۰۶	حدیث ۳۷۲۳
۱۱۰۶	حدیث ۳۷۲۴
۱۱۰۶	حدیث ۳۷۲۵
۱۱۰۷	حدیث ۳۷۲۶
۱۱۰۷	حدیث ۳۷۲۷
۱۱۰۷	حدیث ۳۷۲۸
۱۱۰۷	حدیث ۳۷۲۹
۱۱۰۸	حدیث ۳۷۳۰
۱۱۰۸	حدیث ۳۷۳۱
۱۱۰۸	حدیث ۳۷۳۲
۱۱۰۸	حدیث ۳۷۳۳
۱۱۰۸	حدیث ۳۷۳۴
۱۱۰۹	حدیث ۳۷۳۵
۱۱۰۹	حدیث ۳۷۳۶
۱۱۰۹	حدیث ۳۷۳۷
۱۱۰۹	حدیث ۳۷۳۸
۱۱۱۰	حدیث ۳۷۳۹
۱۱۱۰	حدیث ۳۷۴۰
۱۱۱۰	حدیث ۳۷۴۱
۱۱۱۰	حدیث ۳۷۴۲
۱۱۱۱	حدیث ۳۷۴۳
۱۱۱۱	حدیث ۳۷۴۴
۱۱۱۱	حدیث ۳۷۴۵



۱۱۱۱	حدیث ۳۷۴۶
۱۱۱۲	حدیث ۳۷۴۷
۱۱۱۲	حدیث ۳۷۴۸
۱۱۱۲	حدیث ۳۷۴۹
۱۱۱۲	حدیث ۳۷۵۰
۱۱۱۲	حدیث ۳۷۵۱
۱۱۱۳	حدیث ۳۷۵۲
۱۱۱۳	حدیث ۳۷۵۳
۱۱۱۳	حدیث ۳۷۵۴
۱۱۱۳	حدیث ۳۷۵۵
۱۱۱۴	حدیث ۳۷۵۶
۱۱۱۴	حدیث ۳۷۵۷
۱۱۱۴	حدیث ۳۷۵۸
۱۱۱۴	حدیث ۳۷۵۹
۱۱۱۴	حدیث ۳۷۶۰
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۱
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۲
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۳
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۴
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۵
۱۱۱۵	حدیث ۳۷۶۶
۱۱۱۶	حدیث ۳۷۶۷
۱۱۱۶	حدیث ۳۷۶۸
۱۱۱۶	حدیث ۳۷۶۹

۱۱۱۶	حدیث ۳۷۷۰
۱۱۱۶	حدیث ۳۷۷۱
۱۱۱۷	حدیث ۳۷۷۲
۱۱۱۷	حدیث ۳۷۷۳
۱۱۱۷	حدیث ۳۷۷۴
۱۱۱۷	حدیث ۳۷۷۵
۱۱۱۷	حدیث ۳۷۷۶
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۷۷
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۷۸
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۷۹
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۸۰
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۸۱
۱۱۱۸	حدیث ۳۷۸۲
۱۱۱۹	حدیث ۳۷۸۳
۱۱۱۹	حدیث ۳۷۸۴
۱۱۱۹	حدیث ۳۷۸۵
۱۱۱۹	حدیث ۳۷۸۶
۱۱۱۹	حدیث ۳۷۸۷
۱۱۲۰	حدیث ۳۷۸۸
۱۱۲۰	حدیث ۳۷۸۹
۱۱۲۰	حدیث ۳۷۹۰
۱۱۲۰	حدیث ۳۷۹۱
۱۱۲۰	حدیث ۳۷۹۲
۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۳

۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۴
۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۵
۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۶
۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۷
۱۱۲۱	حدیث ۳۷۹۸
۱۱۲۲	حدیث ۳۷۹۹
۱۱۲۲	حدیث ۳۸۰۰
۱۱۲۲	از ۱ تا ۳۸۰ تا ۴۰۰
۱۱۲۲	حدیث ۳۸۰۱
۱۱۲۲	حدیث ۳۸۰۲
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۳
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۴
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۵
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۶
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۷
۱۱۲۳	حدیث ۳۸۰۸
۱۱۲۴	حدیث ۳۸۰۹
۱۱۲۴	حدیث ۳۸۱۰
۱۱۲۴	حدیث ۳۸۱۱
۱۱۲۴	حدیث ۳۸۱۲
۱۱۲۴	حدیث ۳۸۱۳
۱۱۲۵	حدیث ۳۸۱۴
۱۱۲۵	حدیث ۳۸۱۵
۱۱۲۵	حدیث ۳۸۱۶

۱۱۲۵	حدیث ۳۸۱۷
۱۱۲۵	حدیث ۳۸۱۸
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۱۹
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۲۰
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۲۱
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۲۲
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۲۳
۱۱۲۶	حدیث ۳۸۲۴
۱۱۲۷	حدیث ۳۸۲۵
۱۱۲۷	حدیث ۳۸۲۶
۱۱۲۷	حدیث ۳۸۲۷
۱۱۲۷	حدیث ۳۸۲۸
۱۱۲۷	حدیث ۳۸۲۹
۱۱۲۸	حدیث ۳۸۳۰
۱۱۲۸	حدیث ۳۸۳۱
۱۱۲۸	حدیث ۳۸۳۲
۱۱۲۸	حدیث ۳۸۳۳
۱۱۲۸	حدیث ۳۸۳۴
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۳۵
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۳۶
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۳۷
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۳۸
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۳۹
۱۱۲۹	حدیث ۳۸۴۰

۱۱۳۰	حدیث ۳۸۴۱
۱۱۳۰	حدیث ۳۸۴۲
۱۱۳۰	حدیث ۳۸۴۳
۱۱۳۰	حدیث ۳۸۴۴
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۴۵
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۴۶
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۴۷
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۴۸
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۴۹
۱۱۳۱	حدیث ۳۸۵۰
۱۱۳۲	حدیث ۳۸۵۱
۱۱۳۲	حدیث ۳۸۵۲
۱۱۳۲	حدیث ۳۸۵۳
۱۱۳۲	حدیث ۳۸۵۴
۱۱۳۲	حدیث ۳۸۵۵
۱۱۳۳	حدیث ۳۸۵۶
۱۱۳۳	حدیث ۳۸۵۷
۱۱۳۳	حدیث ۳۸۵۸
۱۱۳۳	حدیث ۳۸۵۹
۱۱۳۳	حدیث ۳۸۶۰
۱۱۳۴	حدیث ۳۸۶۱
۱۱۳۴	حدیث ۳۸۶۲
۱۱۳۴	حدیث ۳۸۶۳
۱۱۳۴	حدیث ۳۸۶۴

۱۱۳۴	حدیث ۳۸۶۵
۱۱۳۵	حدیث ۳۸۶۶
۱۱۳۵	حدیث ۳۸۶۷
۱۱۳۵	حدیث ۳۸۶۸
۱۱۳۵	حدیث ۳۸۶۹
۱۱۳۵	حدیث ۳۸۷۰
۱۱۳۶	حدیث ۳۸۷۱
۱۱۳۶	حدیث ۳۸۷۲
۱۱۳۶	حدیث ۳۸۷۳
۱۱۳۶	حدیث ۳۸۷۴
۱۱۳۶	حدیث ۳۸۷۵
۱۱۳۷	حدیث ۳۸۷۶
۱۱۳۷	حدیث ۳۸۷۷
۱۱۳۷	حدیث ۳۸۷۸
۱۱۳۷	حدیث ۳۸۷۹
۱۱۳۸	حدیث ۳۸۸۰
۱۱۳۸	حدیث ۳۸۸۱
۱۱۳۸	حدیث ۳۸۸۲
۱۱۳۸	حدیث ۳۸۸۳
۱۱۳۸	حدیث ۳۸۸۴
۱۱۳۹	حدیث ۳۸۸۵
۱۱۳۹	حدیث ۳۸۸۶
۱۱۳۹	حدیث ۳۸۸۷
۱۱۳۹	حدیث ۳۸۸۸

۱۱۳۹	حدیث ۳۸۸۹
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۰
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۱
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۲
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۳
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۴
۱۱۴۰	حدیث ۳۸۹۵
۱۱۴۱	حدیث ۳۸۹۶
۱۱۴۱	حدیث ۳۸۹۷
۱۱۴۱	حدیث ۳۸۹۸
۱۱۴۱	حدیث ۳۸۹۹
۱۱۴۱	حدیث ۳۹۰۰
۱۱۴۲	حدیث ۳۹۰۱
۱۱۴۲	حدیث ۳۹۰۲
۱۱۴۲	حدیث ۳۹۰۳
۱۱۴۲	حدیث ۳۹۰۴
۱۱۴۲	حدیث ۳۹۰۵
۱۱۴۳	حدیث ۳۹۰۶
۱۱۴۳	حدیث ۳۹۰۷
۱۱۴۳	حدیث ۳۹۰۸
۱۱۴۳	حدیث ۳۹۰۹
۱۱۴۳	حدیث ۳۹۱۰
۱۱۴۴	حدیث ۳۹۱۱
۱۱۴۴	حدیث ۳۹۱۲

۱۱۴۴	حدیث ۳۹۱۳
۱۱۴۴	حدیث ۳۹۱۴
۱۱۴۴	حدیث ۳۹۱۵
۱۱۴۵	حدیث ۳۹۱۶
۱۱۴۵	حدیث ۳۹۱۷
۱۱۴۵	حدیث ۳۹۱۸
۱۱۴۵	حدیث ۳۹۱۹
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۰
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۱
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۲
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۳
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۴
۱۱۴۶	حدیث ۳۹۲۵
۱۱۴۷	حدیث ۳۹۲۶
۱۱۴۷	حدیث ۳۹۲۷
۱۱۴۷	حدیث ۳۹۲۸
۱۱۴۷	حدیث ۳۹۲۹
۱۱۴۷	حدیث ۳۹۳۰
۱۱۴۸	حدیث ۳۹۳۱
۱۱۴۸	حدیث ۳۹۳۲
۱۱۴۸	حدیث ۳۹۳۳
۱۱۴۸	حدیث ۳۹۳۴
۱۱۴۸	حدیث ۳۹۳۵
۱۱۴۹	حدیث ۳۹۳۶



۱۱۴۹	حدیث ۳۹۳۷
۱۱۴۹	حدیث ۳۹۳۸
۱۱۴۹	حدیث ۳۹۳۹
۱۱۴۹	حدیث ۳۹۴۰
۱۱۵۰	حدیث ۳۹۴۱
۱۱۵۰	حدیث ۳۹۴۲
۱۱۵۰	حدیث ۳۹۴۳
۱۱۵۰	حدیث ۳۹۴۴
۱۱۵۱	حدیث ۳۹۴۵
۱۱۵۱	حدیث ۳۹۴۶
۱۱۵۱	حدیث ۳۹۴۷
۱۱۵۱	حدیث ۳۹۴۸
۱۱۵۲	حدیث ۳۹۴۹
۱۱۵۲	حدیث ۳۹۵۰
۱۱۵۲	حدیث ۳۹۵۱
۱۱۵۲	حدیث ۳۹۵۲
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۳
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۴
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۵
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۶
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۷
۱۱۵۳	حدیث ۳۹۵۸
۱۱۵۴	حدیث ۳۹۵۹
۱۱۵۴	حدیث ۳۹۶۰

۱۱۵۴	حدیث ۳۹۶۱
۱۱۵۴	حدیث ۳۹۶۲
۱۱۵۴	حدیث ۳۹۶۳
۱۱۵۵	حدیث ۳۹۶۴
۱۱۵۵	حدیث ۳۹۶۵
۱۱۵۵	حدیث ۳۹۶۶
۱۱۵۵	حدیث ۳۹۶۷
۱۱۵۵	حدیث ۳۹۶۸
۱۱۵۶	حدیث ۳۹۶۹
۱۱۵۶	حدیث ۳۹۷۰
۱۱۵۶	حدیث ۳۹۷۱
۱۱۵۶	حدیث ۳۹۷۲
۱۱۵۶	حدیث ۳۹۷۳
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۴
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۵
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۶
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۷
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۸
۱۱۵۷	حدیث ۳۹۷۹
۱۱۵۸	حدیث ۳۹۸۰
۱۱۵۸	حدیث ۳۹۸۱
۱۱۵۸	حدیث ۳۹۸۲
۱۱۵۸	حدیث ۳۹۸۳
۱۱۵۸	حدیث ۳۹۸۴

۱۱۵۹	حدیث ۳۹۸۵
۱۱۵۹	حدیث ۳۹۸۶
۱۱۵۹	حدیث ۳۹۸۷
۱۱۵۹	حدیث ۳۹۸۸
۱۱۵۹	حدیث ۳۹۸۹
۱۱۶۰	حدیث ۳۹۹۰
۱۱۶۰	حدیث ۳۹۹۱
۱۱۶۰	حدیث ۳۹۹۲
۱۱۶۰	حدیث ۳۹۹۳
۱۱۶۰	حدیث ۳۹۹۴
۱۱۶۱	حدیث ۳۹۹۵
۱۱۶۱	حدیث ۳۹۹۶
۱۱۶۱	حدیث ۳۹۹۷
۱۱۶۱	حدیث ۳۹۹۸
۱۱۶۱	حدیث ۳۹۹۹
۱۱۶۱	حدیث ۴۰۰۰
۱۱۶۲	از ۴۰۰ تا ۴۲۰
۱۱۶۲	حدیث ۴۰۰۱
۱۱۶۲	حدیث ۴۰۰۲
۱۱۶۲	حدیث ۴۰۰۳
۱۱۶۲	حدیث ۴۰۰۴
۱۱۶۳	حدیث ۴۰۰۵
۱۱۶۳	حدیث ۴۰۰۶
۱۱۶۳	حدیث ۴۰۰۷

۱۱۶۳	حدیث ۴۰۰۸
۱۱۶۳	حدیث ۴۰۰۹
۱۱۶۴	حدیث ۴۰۱۰
۱۱۶۴	حدیث ۴۰۱۱
۱۱۶۴	حدیث ۴۰۱۲
۱۱۶۴	حدیث ۴۰۱۳
۱۱۶۴	حدیث ۴۰۱۴
۱۱۶۵	حدیث ۴۰۱۵
۱۱۶۵	حدیث ۴۰۱۶
۱۱۶۵	حدیث ۴۰۱۷
۱۱۶۵	حدیث ۴۰۱۸
۱۱۶۵	حدیث ۴۰۱۹
۱۱۶۶	حدیث ۴۰۲۰
۱۱۶۶	حدیث ۴۰۲۱
۱۱۶۶	حدیث ۴۰۲۲
۱۱۶۶	حدیث ۴۰۲۳
۱۱۶۶	حدیث ۴۰۲۴
۱۱۶۷	حدیث ۴۰۲۵
۱۱۶۷	حدیث ۴۰۲۶
۱۱۶۷	حدیث ۴۰۲۷
۱۱۶۷	حدیث ۴۰۲۸
۱۱۶۷	حدیث ۴۰۲۹
۱۱۶۸	حدیث ۴۰۳۰
۱۱۶۸	حدیث ۴۰۳۱

۱۱۶۸	حدیث ۴۰۳۲
۱۱۶۸	حدیث ۴۰۳۳
۱۱۶۸	حدیث ۴۰۳۴
۱۱۶۹	حدیث ۴۰۳۵
۱۱۶۹	حدیث ۴۰۳۶
۱۱۶۹	حدیث ۴۰۳۷
۱۱۶۹	حدیث ۴۰۳۸
۱۱۶۹	حدیث ۴۰۳۹
۱۱۷۰	حدیث ۴۰۴۰
۱۱۷۰	حدیث ۴۰۴۱
۱۱۷۰	حدیث ۴۰۴۲
۱۱۷۰	حدیث ۴۰۴۳
۱۱۷۰	حدیث ۴۰۴۴
۱۱۷۱	حدیث ۴۰۴۵
۱۱۷۱	حدیث ۴۰۴۶
۱۱۷۱	حدیث ۴۰۴۷
۱۱۷۱	حدیث ۴۰۴۸
۱۱۷۱	حدیث ۴۰۴۹
۱۱۷۲	حدیث ۴۰۵۰
۱۱۷۲	حدیث ۴۰۵۱
۱۱۷۲	حدیث ۴۰۵۲
۱۱۷۲	حدیث ۴۰۵۳
۱۱۷۲	حدیث ۴۰۵۴
۱۱۷۳	حدیث ۴۰۵۵

۱۱۷۳	حدیث ۴۰۵۶
۱۱۷۳	حدیث ۴۰۵۷
۱۱۷۳	حدیث ۴۰۵۸
۱۱۷۳	حدیث ۴۰۵۹
۱۱۷۴	حدیث ۴۰۶۰
۱۱۷۴	حدیث ۴۰۶۱
۱۱۷۴	حدیث ۴۰۶۲
۱۱۷۴	حدیث ۴۰۶۳
۱۱۷۵	حدیث ۴۰۶۴
۱۱۷۵	حدیث ۴۰۶۵
۱۱۷۵	حدیث ۴۰۶۶
۱۱۷۵	حدیث ۴۰۶۷
۱۱۷۵	حدیث ۴۰۶۸
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۶۹
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۷۰
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۷۱
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۷۲
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۷۳
۱۱۷۶	حدیث ۴۰۷۴
۱۱۷۷	حدیث ۴۰۷۵
۱۱۷۷	حدیث ۴۰۷۶
۱۱۷۷	حدیث ۴۰۷۷
۱۱۷۷	حدیث ۴۰۷۸
۱۱۷۸	حدیث ۴۰۷۹

۱۱۷۸	حدیث ۴۰۸۰
۱۱۷۸	حدیث ۴۰۸۱
۱۱۷۸	حدیث ۴۰۸۲
۱۱۷۸	حدیث ۴۰۸۳
۱۱۷۹	حدیث ۴۰۸۴
۱۱۷۹	حدیث ۴۰۸۵
۱۱۷۹	حدیث ۴۰۸۶
۱۱۷۹	حدیث ۴۰۸۷
۱۱۷۹	حدیث ۴۰۸۸
۱۱۸۰	حدیث ۴۰۸۹
۱۱۸۰	حدیث ۴۰۹۰
۱۱۸۰	حدیث ۴۰۹۱
۱۱۸۰	حدیث ۴۰۹۲
۱۱۸۰	حدیث ۴۰۹۳
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۴
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۵
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۶
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۷
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۸
۱۱۸۱	حدیث ۴۰۹۹
۱۱۸۲	حدیث ۴۱۰۰
۱۱۸۲	حدیث ۴۱۰۱
۱۱۸۲	حدیث ۴۱۰۲
۱۱۸۲	حدیث ۴۱۰۳

۱۱۸۲	حدیث ۴۱۰۴
۱۱۸۳	حدیث ۴۱۰۵
۱۱۸۳	حدیث ۴۱۰۶
۱۱۸۳	حدیث ۴۱۰۷
۱۱۸۳	حدیث ۴۱۰۸
۱۱۸۳	حدیث ۴۱۰۹
۱۱۸۴	حدیث ۴۱۱۰
۱۱۸۴	حدیث ۴۱۱۱
۱۱۸۴	حدیث ۴۱۱۲
۱۱۸۴	حدیث ۴۱۱۳
۱۱۸۵	حدیث ۴۱۱۴
۱۱۸۵	حدیث ۴۱۱۵
۱۱۸۵	حدیث ۴۱۱۶
۱۱۸۵	حدیث ۴۱۱۷
۱۱۸۵	حدیث ۴۱۱۸
۱۱۸۶	حدیث ۴۱۱۹
۱۱۸۶	حدیث ۴۱۲۰
۱۱۸۶	حدیث ۴۱۲۱
۱۱۸۶	حدیث ۴۱۲۲
۱۱۸۶	حدیث ۴۱۲۳
۱۱۸۷	حدیث ۴۱۲۴
۱۱۸۷	حدیث ۴۱۲۵
۱۱۸۷	حدیث ۴۱۲۶
۱۱۸۷	حدیث ۴۱۲۷



۱۱۸۷	حدیث ۴۱۲۸
۱۱۸۸	حدیث ۴۱۲۹
۱۱۸۸	حدیث ۴۱۳۰
۱۱۸۸	حدیث ۴۱۳۱
۱۱۸۸	حدیث ۴۱۳۲
۱۱۸۸	حدیث ۴۱۳۳
۱۱۸۹	حدیث ۴۱۳۴
۱۱۸۹	حدیث ۴۱۳۵
۱۱۸۹	حدیث ۴۱۳۶
۱۱۸۹	حدیث ۴۱۳۷
۱۱۸۹	حدیث ۴۱۳۸
۱۱۹۰	حدیث ۴۱۳۹
۱۱۹۰	حدیث ۴۱۴۰
۱۱۹۰	حدیث ۴۱۴۱
۱۱۹۰	حدیث ۴۱۴۲
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۳
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۴
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۵
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۶
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۷
۱۱۹۱	حدیث ۴۱۴۸
۱۱۹۲	حدیث ۴۱۴۹
۱۱۹۲	حدیث ۴۱۵۰
۱۱۹۲	حدیث ۴۱۵۱

۱۱۹۲	حدیث ۴۱۵۲
۱۱۹۲	حدیث ۴۱۵۳
۱۱۹۳	حدیث ۴۱۵۴
۱۱۹۳	حدیث ۴۱۵۵
۱۱۹۳	حدیث ۴۱۵۶
۱۱۹۳	حدیث ۴۱۵۷
۱۱۹۳	حدیث ۴۱۵۸
۱۱۹۴	حدیث ۴۱۵۹
۱۱۹۴	حدیث ۴۱۶۰
۱۱۹۴	حدیث ۴۱۶۱
۱۱۹۴	حدیث ۴۱۶۲
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۳
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۴
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۵
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۶
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۷
۱۱۹۵	حدیث ۴۱۶۸
۱۱۹۶	حدیث ۴۱۶۹
۱۱۹۶	حدیث ۴۱۷۰
۱۱۹۶	حدیث ۴۱۷۱
۱۱۹۶	حدیث ۴۱۷۲
۱۱۹۶	حدیث ۴۱۷۳
۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۴
۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۵

۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۶
۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۷
۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۸
۱۱۹۷	حدیث ۴۱۷۹
۱۱۹۸	حدیث ۴۱۸۰
۱۱۹۸	حدیث ۴۱۸۱
۱۱۹۸	حدیث ۴۱۸۲
۱۱۹۸	حدیث ۴۱۸۳
۱۱۹۹	حدیث ۴۱۸۴
۱۱۹۹	حدیث ۴۱۸۵
۱۱۹۹	حدیث ۴۱۸۶
۱۱۹۹	حدیث ۴۱۸۷
۱۱۹۹	حدیث ۴۱۸۸
۱۲۰۰	حدیث ۴۱۸۹
۱۲۰۰	حدیث ۴۱۹۰
۱۲۰۰	حدیث ۴۱۹۱
۱۲۰۰	حدیث ۴۱۹۲
۱۲۰۰	حدیث ۴۱۹۳
۱۲۰۱	حدیث ۴۱۹۴
۱۲۰۱	حدیث ۴۱۹۵
۱۲۰۱	حدیث ۴۱۹۶
۱۲۰۱	حدیث ۴۱۹۷
۱۲۰۱	حدیث ۴۱۹۸
۱۲۰۲	حدیث ۴۱۹۹

۱۲۰۲	حدیث ۴۲۰۰
۱۲۰۲	از ۴۲۰۱ تا ۴۴۰۰
۱۲۰۲	حدیث ۴۲۰۱
۱۲۰۲	حدیث ۴۲۰۲
۱۲۰۲	حدیث ۴۲۰۳
۱۲۰۳	حدیث ۴۲۰۴
۱۲۰۳	حدیث ۴۲۰۵
۱۲۰۳	حدیث ۴۲۰۶
۱۲۰۳	حدیث ۴۲۰۷
۱۲۰۳	حدیث ۴۲۰۸
۱۲۰۴	حدیث ۴۲۰۹
۱۲۰۴	حدیث ۴۲۱۰
۱۲۰۴	حدیث ۴۲۱۱
۱۲۰۴	حدیث ۴۲۱۲
۱۲۰۴	حدیث ۴۲۱۳
۱۲۰۵	حدیث ۴۲۱۴
۱۲۰۵	حدیث ۴۲۱۵
۱۲۰۵	حدیث ۴۲۱۶
۱۲۰۵	حدیث ۴۲۱۷
۱۲۰۵	حدیث ۴۲۱۸
۱۲۰۶	حدیث ۴۲۱۹
۱۲۰۶	حدیث ۴۲۲۰
۱۲۰۶	حدیث ۴۲۲۱
۱۲۰۶	حدیث ۴۲۲۲

۱۲۰۶	حدیث ۴۲۲۳
۱۲۰۷	حدیث ۴۲۲۴
۱۲۰۷	حدیث ۴۲۲۵
۱۲۰۷	حدیث ۴۲۲۶
۱۲۰۷	حدیث ۴۲۲۷
۱۲۰۷	حدیث ۴۲۲۸
۱۲۰۸	حدیث ۴۲۲۹
۱۲۰۸	حدیث ۴۲۳۰
۱۲۰۸	حدیث ۴۲۳۱
۱۲۰۸	حدیث ۴۲۳۲
۱۲۰۸	حدیث ۴۲۳۳
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۴
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۵
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۶
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۷
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۸
۱۲۰۹	حدیث ۴۲۳۹
۱۲۱۰	حدیث ۴۲۴۰
۱۲۱۰	حدیث ۴۲۴۱
۱۲۱۰	حدیث ۴۲۴۲
۱۲۱۱	حدیث ۴۲۴۳
۱۲۱۱	حدیث ۴۲۴۴
۱۲۱۱	حدیث ۴۲۴۵
۱۲۱۱	حدیث ۴۲۴۶

۱۲۱۱	حدیث ۴۲۴۷
۱۲۱۲	حدیث ۴۲۴۸
۱۲۱۲	حدیث ۴۲۴۹
۱۲۱۲	حدیث ۴۲۵۰
۱۲۱۲	حدیث ۴۲۵۱
۱۲۱۳	حدیث ۴۲۵۲
۱۲۱۳	حدیث ۴۲۵۳
۱۲۱۳	حدیث ۴۲۵۴
۱۲۱۳	حدیث ۴۲۵۵
۱۲۱۳	حدیث ۴۲۵۶
۱۲۱۴	حدیث ۴۲۵۷
۱۲۱۴	حدیث ۴۲۵۸
۱۲۱۴	حدیث ۴۲۵۹
۱۲۱۴	حدیث ۴۲۶۰
۱۲۱۴	حدیث ۴۲۶۱
۱۲۱۵	حدیث ۴۲۶۲
۱۲۱۵	حدیث ۴۲۶۳
۱۲۱۵	حدیث ۴۲۶۴
۱۲۱۵	حدیث ۴۲۶۵
۱۲۱۵	حدیث ۴۲۶۶
۱۲۱۶	حدیث ۴۲۶۷
۱۲۱۶	حدیث ۴۲۶۸
۱۲۱۶	حدیث ۴۲۶۹
۱۲۱۶	حدیث ۴۲۷۰

۱۲۱۶	حدیث ۴۲۷۱
۱۲۱۷	حدیث ۴۲۷۲
۱۲۱۷	حدیث ۴۲۷۳
۱۲۱۷	حدیث ۴۲۷۴
۱۲۱۷	حدیث ۴۲۷۵
۱۲۱۷	حدیث ۴۲۷۶
۱۲۱۸	حدیث ۴۲۷۷
۱۲۱۸	حدیث ۴۲۷۸
۱۲۱۸	حدیث ۴۲۷۹
۱۲۱۸	حدیث ۴۲۸۰
۱۲۱۸	حدیث ۴۲۸۱
۱۲۱۹	حدیث ۴۲۸۲
۱۲۱۹	حدیث ۴۲۸۳
۱۲۱۹	حدیث ۴۲۸۴
۱۲۱۹	حدیث ۴۲۸۵
۱۲۱۹	حدیث ۴۲۸۶
۱۲۲۰	حدیث ۴۲۸۷
۱۲۲۰	حدیث ۴۲۸۸
۱۲۲۰	حدیث ۴۲۸۹
۱۲۲۰	حدیث ۴۲۹۰
۱۲۲۰	حدیث ۴۲۹۱
۱۲۲۱	حدیث ۴۲۹۲
۱۲۲۱	حدیث ۴۲۹۳
۱۲۲۱	حدیث ۴۲۹۴

۱۲۲۱	حدیث ۴۲۹۵
۱۲۲۱	حدیث ۴۲۹۶
۱۲۲۲	حدیث ۴۲۹۷
۱۲۲۲	حدیث ۴۲۹۸
۱۲۲۲	حدیث ۴۲۹۹
۱۲۲۲	حدیث ۴۳۰۰
۱۲۲۲	حدیث ۴۳۰۱
۱۲۲۲	حدیث ۴۳۰۲
۱۲۲۳	حدیث ۴۳۰۳
۱۲۲۳	حدیث ۴۳۰۴
۱۲۲۳	حدیث ۴۳۰۵
۱۲۲۳	حدیث ۴۳۰۶
۱۲۲۳	حدیث ۴۳۰۷
۱۲۲۴	حدیث ۴۳۰۸
۱۲۲۴	حدیث ۴۳۰۹
۱۲۲۴	حدیث ۴۳۱۰
۱۲۲۴	حدیث ۴۳۱۱
۱۲۲۴	حدیث ۴۳۱۲
۱۲۲۵	حدیث ۴۳۱۳
۱۲۲۵	حدیث ۴۳۱۴
۱۲۲۵	حدیث ۴۳۱۵
۱۲۲۵	حدیث ۴۳۱۶
۱۲۲۶	حدیث ۴۳۱۷
۱۲۲۶	حدیث ۴۳۱۸



۱۲۲۶	حدیث ۴۳۱۹
۱۲۲۶	حدیث ۴۳۲۰
۱۲۲۶	حدیث ۴۳۲۱
۱۲۲۷	حدیث ۴۳۲۲
۱۲۲۷	حدیث ۴۳۲۳
۱۲۲۷	حدیث ۴۳۲۴
۱۲۲۷	حدیث ۴۳۲۵
۱۲۲۷	حدیث ۴۳۲۶
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۲۷
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۲۸
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۲۹
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۳۰
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۳۱
۱۲۲۸	حدیث ۴۳۳۲
۱۲۲۹	حدیث ۴۳۳۳
۱۲۲۹	حدیث ۴۳۳۴
۱۲۲۹	حدیث ۴۳۳۵
۱۲۲۹	حدیث ۴۳۳۶
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۳۷
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۳۸
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۳۹
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۴۰
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۴۱
۱۲۳۰	حدیث ۴۳۴۲

۱۲۳۱	حدیث ۴۳۴۳
۱۲۳۱	حدیث ۴۳۴۴
۱۲۳۱	حدیث ۴۳۴۵
۱۲۳۱	حدیث ۴۳۴۶
۱۲۳۱	حدیث ۴۳۴۷
۱۲۳۲	حدیث ۴۳۴۸
۱۲۳۲	حدیث ۴۳۴۹
۱۲۳۲	حدیث ۴۳۵۰
۱۲۳۲	حدیث ۴۳۵۱
۱۲۳۲	حدیث ۴۳۵۲
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۳
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۴
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۵
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۶
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۷
۱۲۳۳	حدیث ۴۳۵۸
۱۲۳۴	حدیث ۴۳۵۹
۱۲۳۴	حدیث ۴۳۶۰
۱۲۳۴	حدیث ۴۳۶۱
۱۲۳۴	حدیث ۴۳۶۲
۱۲۳۴	حدیث ۴۳۶۳
۱۲۳۵	حدیث ۴۳۶۴
۱۲۳۵	حدیث ۴۳۶۵
۱۲۳۵	حدیث ۴۳۶۶

۱۲۳۵	حدیث ۴۳۶۷
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۶۸
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۶۹
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۷۰
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۷۱
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۷۲
۱۲۳۶	حدیث ۴۳۷۳
۱۲۳۷	حدیث ۴۳۷۴
۱۲۳۷	حدیث ۴۳۷۵
۱۲۳۷	حدیث ۴۳۷۶
۱۲۳۷	حدیث ۴۳۷۷
۱۲۳۷	حدیث ۴۳۷۸
۱۲۳۸	حدیث ۴۳۷۹
۱۲۳۸	حدیث ۴۳۸۰
۱۲۳۸	حدیث ۴۳۸۱
۱۲۳۸	حدیث ۴۳۸۲
۱۲۳۸	حدیث ۴۳۸۳
۱۲۳۹	حدیث ۴۳۸۴
۱۲۳۹	حدیث ۴۳۸۵
۱۲۳۹	حدیث ۴۳۸۶
۱۲۳۹	حدیث ۴۳۸۷
۱۲۳۹	حدیث ۴۳۸۸
۱۲۴۰	حدیث ۴۳۸۹
۱۲۴۰	حدیث ۴۳۹۰

۱۲۴۰	حدیث ۴۳۹۱
۱۲۴۰	حدیث ۴۳۹۲
۱۲۴۱	حدیث ۴۳۹۳
۱۲۴۱	حدیث ۴۳۹۴
۱۲۴۱	حدیث ۴۳۹۵
۱۲۴۱	حدیث ۴۳۹۶
۱۲۴۱	حدیث ۴۳۹۷
۱۲۴۲	حدیث ۴۳۹۸
۱۲۴۲	حدیث ۴۳۹۹
۱۲۴۲	حدیث ۴۴۰۰
۱۲۴۲	از ۴۴۰ تا ۴۶۰
۱۲۴۲	حدیث ۴۴۰۱
۱۲۴۲	حدیث ۴۴۰۲
۱۲۴۳	حدیث ۴۴۰۳
۱۲۴۳	حدیث ۴۴۰۴
۱۲۴۳	حدیث ۴۴۰۵
۱۲۴۳	حدیث ۴۴۰۶
۱۲۴۴	حدیث ۴۴۰۷
۱۲۴۴	حدیث ۴۴۰۸
۱۲۴۴	حدیث ۴۴۰۹
۱۲۴۴	حدیث ۴۴۱۰
۱۲۴۴	حدیث ۴۴۱۱
۱۲۴۵	حدیث ۴۴۱۲
۱۲۴۵	حدیث ۴۴۱۳

۱۲۴۵	حدیث ۴۴۱۴
۱۲۴۵	حدیث ۴۴۱۵
۱۲۴۵	حدیث ۴۴۱۶
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۱۷
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۱۸
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۱۹
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۲۰
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۲۱
۱۲۴۶	حدیث ۴۴۲۲
۱۲۴۷	حدیث ۴۴۲۳
۱۲۴۷	حدیث ۴۴۲۴
۱۲۴۷	حدیث ۴۴۲۵
۱۲۴۷	حدیث ۴۴۲۶
۱۲۴۷	حدیث ۴۴۲۷
۱۲۴۸	حدیث ۴۴۲۸
۱۲۴۸	حدیث ۴۴۲۹
۱۲۴۸	حدیث ۴۴۳۰
۱۲۴۸	حدیث ۴۴۳۱
۱۲۴۹	حدیث ۴۴۳۲
۱۲۴۹	حدیث ۴۴۳۳
۱۲۴۹	حدیث ۴۴۳۴
۱۲۴۹	حدیث ۴۴۳۵
۱۲۴۹	حدیث ۴۴۳۶
۱۲۵۰	حدیث ۴۴۳۷

۱۲۵۰	حدیث ۴۴۳۸
۱۲۵۰	حدیث ۴۴۳۹
۱۲۵۰	حدیث ۴۴۴۰
۱۲۵۰	حدیث ۴۴۴۱
۱۲۵۱	حدیث ۴۴۴۲
۱۲۵۱	حدیث ۴۴۴۳
۱۲۵۱	حدیث ۴۴۴۴
۱۲۵۱	حدیث ۴۴۴۵
۱۲۵۲	حدیث ۴۴۴۶
۱۲۵۲	حدیث ۴۴۴۷
۱۲۵۲	حدیث ۴۴۴۸
۱۲۵۲	حدیث ۴۴۴۹
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۰
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۱
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۲
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۳
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۴
۱۲۵۳	حدیث ۴۴۵۵
۱۲۵۴	حدیث ۴۴۵۶
۱۲۵۴	حدیث ۴۴۵۷
۱۲۵۴	حدیث ۴۴۵۸
۱۲۵۴	حدیث ۴۴۵۹
۱۲۵۴	حدیث ۴۴۶۰
۱۲۵۵	حدیث ۴۴۶۱

۱۲۵۵	حدیث ۴۴۶۲
۱۲۵۵	حدیث ۴۴۶۳
۱۲۵۵	حدیث ۴۴۶۴
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۶۵
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۶۶
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۶۷
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۶۸
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۶۹
۱۲۵۶	حدیث ۴۴۷۰
۱۲۵۷	حدیث ۴۴۷۱
۱۲۵۷	حدیث ۴۴۷۲
۱۲۵۷	حدیث ۴۴۷۳
۱۲۵۷	حدیث ۴۴۷۴
۱۲۵۷	حدیث ۴۴۷۵
۱۲۵۸	حدیث ۴۴۷۶
۱۲۵۸	حدیث ۴۴۷۷
۱۲۵۸	حدیث ۴۴۷۸
۱۲۵۸	حدیث ۴۴۷۹
۱۲۵۸	حدیث ۴۴۸۰
۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۱
۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۲
۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۳
۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۴
۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۵

۱۲۵۹	حدیث ۴۴۸۶
۱۲۶۰	حدیث ۴۴۸۷
۱۲۶۰	حدیث ۴۴۸۸
۱۲۶۰	حدیث ۴۴۸۹
۱۲۶۰	حدیث ۴۴۹۰
۱۲۶۰	حدیث ۴۴۹۱
۱۲۶۱	حدیث ۴۴۹۲
۱۲۶۱	حدیث ۴۴۹۳
۱۲۶۱	حدیث ۴۴۹۴
۱۲۶۱	حدیث ۴۴۹۵
۱۲۶۱	حدیث ۴۴۹۶
۱۲۶۲	حدیث ۴۴۹۷
۱۲۶۲	حدیث ۴۴۹۸
۱۲۶۲	حدیث ۴۴۹۹
۱۲۶۲	حدیث ۴۵۰۰
۱۲۶۲	حدیث ۴۵۰۱
۱۲۶۲	حدیث ۴۵۰۲
۱۲۶۳	حدیث ۴۵۰۳
۱۲۶۳	حدیث ۴۵۰۴
۱۲۶۳	حدیث ۴۵۰۵
۱۲۶۳	حدیث ۴۵۰۶
۱۲۶۳	حدیث ۴۵۰۷
۱۲۶۴	حدیث ۴۵۰۸
۱۲۶۴	حدیث ۴۵۰۹



۱۲۶۴	حدیث ۴۵۱۰
۱۲۶۴	حدیث ۴۵۱۱
۱۲۶۴	حدیث ۴۵۱۲
۱۲۶۵	حدیث ۴۵۱۳
۱۲۶۵	حدیث ۴۵۱۴
۱۲۶۵	حدیث ۴۵۱۵
۱۲۶۶	حدیث ۴۵۱۶
۱۲۶۶	حدیث ۴۵۱۷
۱۲۶۶	حدیث ۴۵۱۸
۱۲۶۶	حدیث ۴۵۱۹
۱۲۶۶	حدیث ۴۵۲۰
۱۲۶۷	حدیث ۴۵۲۱
۱۲۶۷	حدیث ۴۵۲۲
۱۲۶۷	حدیث ۴۵۲۳
۱۲۶۷	حدیث ۴۵۲۴
۱۲۶۷	حدیث ۴۵۲۵
۱۲۶۸	حدیث ۴۵۲۶
۱۲۶۸	حدیث ۴۵۲۷
۱۲۶۸	حدیث ۴۵۲۸
۱۲۶۸	حدیث ۴۵۲۹
۱۲۶۸	حدیث ۴۵۳۰
۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۱
۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۲
۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۳

۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۴
۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۵
۱۲۶۹	حدیث ۴۵۳۶
۱۲۷۰	حدیث ۴۵۳۷
۱۲۷۰	حدیث ۴۵۳۸
۱۲۷۰	حدیث ۴۵۳۹
۱۲۷۰	حدیث ۴۵۴۰
۱۲۷۱	حدیث ۴۵۴۱
۱۲۷۱	حدیث ۴۵۴۲
۱۲۷۱	حدیث ۴۵۴۳
۱۲۷۱	حدیث ۴۵۴۴
۱۲۷۲	حدیث ۴۵۴۵
۱۲۷۲	حدیث ۴۵۴۶
۱۲۷۲	حدیث ۴۵۴۷
۱۲۷۲	حدیث ۴۵۴۸
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۴۹
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۵۰
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۵۱
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۵۲
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۵۳
۱۲۷۳	حدیث ۴۵۵۴
۱۲۷۴	حدیث ۴۵۵۵
۱۲۷۴	حدیث ۴۵۵۶
۱۲۷۴	حدیث ۴۵۵۷

۱۲۷۴	حدیث ۴۵۵۸
۱۲۷۴	حدیث ۴۵۵۹
۱۲۷۵	حدیث ۴۵۶۰
۱۲۷۵	حدیث ۴۵۶۱
۱۲۷۵	حدیث ۴۵۶۲
۱۲۷۵	حدیث ۴۵۶۳
۱۲۷۵	حدیث ۴۵۶۴
۱۲۷۶	حدیث ۴۵۶۵
۱۲۷۶	حدیث ۴۵۶۶
۱۲۷۶	حدیث ۴۵۶۷
۱۲۷۶	حدیث ۴۵۶۸
۱۲۷۶	حدیث ۴۵۶۹
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۰
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۱
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۲
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۳
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۴
۱۲۷۷	حدیث ۴۵۷۵
۱۲۷۸	حدیث ۴۵۷۶
۱۲۷۸	حدیث ۴۵۷۷
۱۲۷۸	حدیث ۴۵۷۸
۱۲۷۸	حدیث ۴۵۷۹
۱۲۷۸	حدیث ۴۵۸۰
۱۲۷۹	حدیث ۴۵۸۱

۱۲۷۹	حدیث ۴۵۸۲
۱۲۷۹	حدیث ۴۵۸۳
۱۲۷۹	حدیث ۴۵۸۴
۱۲۷۹	حدیث ۴۵۸۵
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۸۶
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۸۷
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۸۸
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۸۹
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۹۰
۱۲۸۰	حدیث ۴۵۹۱
۱۲۸۱	حدیث ۴۵۹۲
۱۲۸۱	حدیث ۴۵۹۳
۱۲۸۱	حدیث ۴۵۹۴
۱۲۸۱	حدیث ۴۵۹۵
۱۲۸۱	حدیث ۴۵۹۶
۱۲۸۲	حدیث ۴۵۹۷
۱۲۸۲	حدیث ۴۵۹۸
۱۲۸۲	حدیث ۴۵۹۹
۱۲۸۲	حدیث ۴۶۰۰
۱۲۸۲	از ۴۶۰۱ تا ۴۸۰۰
۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۱
۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۲
۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۳
۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۴

۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۵
۱۲۸۳	حدیث ۴۶۰۶
۱۲۸۴	حدیث ۴۶۰۷
۱۲۸۴	حدیث ۴۶۰۸
۱۲۸۴	حدیث ۴۶۰۹
۱۲۸۴	حدیث ۴۶۱۰
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۱
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۲
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۳
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۴
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۵
۱۲۸۵	حدیث ۴۶۱۶
۱۲۸۶	حدیث ۴۶۱۷
۱۲۸۶	حدیث ۴۶۱۸
۱۲۸۶	حدیث ۴۶۱۹
۱۲۸۶	حدیث ۴۶۲۰
۱۲۸۷	حدیث ۴۶۲۱
۱۲۸۷	حدیث ۴۶۲۲
۱۲۸۷	حدیث ۴۶۲۳
۱۲۸۷	حدیث ۴۶۲۴
۱۲۸۷	حدیث ۴۶۲۵
۱۲۸۸	حدیث ۴۶۲۶
۱۲۸۸	حدیث ۴۶۲۷
۱۲۸۸	حدیث ۴۶۲۸

۱۲۸۸	حدیث ۴۶۲۹
۱۲۸۸	حدیث ۴۶۳۰
۱۲۸۸	حدیث ۴۶۳۱
۱۲۸۹	حدیث ۴۶۳۲
۱۲۸۹	حدیث ۴۶۳۳
۱۲۸۹	حدیث ۴۶۳۴
۱۲۸۹	حدیث ۴۶۳۵
۱۲۸۹	حدیث ۴۶۳۶
۱۲۹۰	حدیث ۴۶۳۷
۱۲۹۰	حدیث ۴۶۳۸
۱۲۹۰	حدیث ۴۶۳۹
۱۲۹۰	حدیث ۴۶۴۰
۱۲۹۰	حدیث ۴۶۴۱
۱۲۹۱	حدیث ۴۶۴۲
۱۲۹۱	حدیث ۴۶۴۳
۱۲۹۱	حدیث ۴۶۴۴
۱۲۹۱	حدیث ۴۶۴۵
۱۲۹۱	حدیث ۴۶۴۶
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۴۷
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۴۸
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۴۹
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۵۰
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۵۱
۱۲۹۲	حدیث ۴۶۵۲

۱۲۹۳	حدیث ۴۶۵۳
۱۲۹۳	حدیث ۴۶۵۴
۱۲۹۳	حدیث ۴۶۵۵
۱۲۹۳	حدیث ۴۶۵۶
۱۲۹۴	حدیث ۴۶۵۷
۱۲۹۴	حدیث ۴۶۵۸
۱۲۹۴	حدیث ۴۶۵۹
۱۲۹۴	حدیث ۴۶۶۰
۱۲۹۴	حدیث ۴۶۶۱
۱۲۹۵	حدیث ۴۶۶۲
۱۲۹۵	حدیث ۴۶۶۳
۱۲۹۵	حدیث ۴۶۶۴
۱۲۹۵	حدیث ۴۶۶۵
۱۲۹۵	حدیث ۴۶۶۶
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۶۷
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۶۸
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۶۹
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۷۰
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۷۱
۱۲۹۶	حدیث ۴۶۷۲
۱۲۹۷	حدیث ۴۶۷۳
۱۲۹۷	حدیث ۴۶۷۴
۱۲۹۷	حدیث ۴۶۷۵
۱۲۹۷	حدیث ۴۶۷۶

۱۲۹۷	حدیث ۴۶۷۷
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۷۸
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۷۹
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۸۰
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۸۱
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۸۲
۱۲۹۸	حدیث ۴۶۸۳
۱۲۹۹	حدیث ۴۶۸۴
۱۲۹۹	حدیث ۴۶۸۵
۱۲۹۹	حدیث ۴۶۸۶
۱۲۹۹	حدیث ۴۶۸۷
۱۳۰۰	حدیث ۴۶۸۸
۱۳۰۰	حدیث ۴۶۸۹
۱۳۰۰	حدیث ۴۶۹۰
۱۳۰۰	حدیث ۴۶۹۱
۱۳۰۰	حدیث ۴۶۹۲
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۳
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۴
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۵
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۶
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۷
۱۳۰۱	حدیث ۴۶۹۸
۱۳۰۲	حدیث ۴۶۹۹
۱۳۰۲	حدیث ۴۷۰۰



۱۳۰۲	حدیث ۴۷۰۱
۱۳۰۲	حدیث ۴۷۰۲
۱۳۰۲	حدیث ۴۷۰۳
۱۳۰۳	حدیث ۴۷۰۴
۱۳۰۳	حدیث ۴۷۰۵
۱۳۰۳	حدیث ۴۷۰۶
۱۳۰۳	حدیث ۴۷۰۷
۱۳۰۳	حدیث ۴۷۰۸
۱۳۰۴	حدیث ۴۷۰۹
۱۳۰۴	حدیث ۴۷۱۰
۱۳۰۴	حدیث ۴۷۱۱
۱۳۰۴	حدیث ۴۷۱۲
۱۳۰۴	حدیث ۴۷۱۳
۱۳۰۵	حدیث ۴۷۱۴
۱۳۰۵	حدیث ۴۷۱۵
۱۳۰۵	حدیث ۴۷۱۶
۱۳۰۶	حدیث ۴۷۱۷
۱۳۰۶	حدیث ۴۷۱۸
۱۳۰۶	حدیث ۴۷۱۹
۱۳۰۶	حدیث ۴۷۲۰
۱۳۰۶	حدیث ۴۷۲۱
۱۳۰۷	حدیث ۴۷۲۲
۱۳۰۷	حدیث ۴۷۲۳
۱۳۰۷	حدیث ۴۷۲۴

۱۳۰۷	حدیث ۴۷۲۵
۱۳۰۷	حدیث ۴۷۲۶
۱۳۰۸	حدیث ۴۷۲۷
۱۳۰۸	حدیث ۴۷۲۸
۱۳۰۸	حدیث ۴۷۲۹
۱۳۰۸	حدیث ۴۷۳۰
۱۳۰۸	حدیث ۴۷۳۱
۱۳۰۹	حدیث ۴۷۳۲
۱۳۰۹	حدیث ۴۷۳۳
۱۳۰۹	حدیث ۴۷۳۴
۱۳۰۹	حدیث ۴۷۳۵
۱۳۱۰	حدیث ۴۷۳۶
۱۳۱۰	حدیث ۴۷۳۷
۱۳۱۰	حدیث ۴۷۳۸
۱۳۱۰	حدیث ۴۷۳۹
۱۳۱۰	حدیث ۴۷۴۰
۱۳۱۱	حدیث ۴۷۴۱
۱۳۱۱	حدیث ۴۷۴۲
۱۳۱۱	حدیث ۴۷۴۳
۱۳۱۱	حدیث ۴۷۴۴
۱۳۱۲	حدیث ۴۷۴۵
۱۳۱۲	حدیث ۴۷۴۶
۱۳۱۲	حدیث ۴۷۴۷
۱۳۱۲	حدیث ۴۷۴۸

۱۳۱۲	حدیث ۴۷۴۹
۱۳۱۲	حدیث ۴۷۵۰
۱۳۱۳	حدیث ۴۷۵۱
۱۳۱۳	حدیث ۴۷۵۲
۱۳۱۳	حدیث ۴۷۵۳
۱۳۱۳	حدیث ۴۷۵۴
۱۳۱۳	حدیث ۴۷۵۵
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۵۶
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۵۷
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۵۸
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۵۹
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۶۰
۱۳۱۴	حدیث ۴۷۶۱
۱۳۱۵	حدیث ۴۷۶۲
۱۳۱۵	حدیث ۴۷۶۳
۱۳۱۵	حدیث ۴۷۶۴
۱۳۱۵	حدیث ۴۷۶۵
۱۳۱۵	حدیث ۴۷۶۶
۱۳۱۶	حدیث ۴۷۶۷
۱۳۱۶	حدیث ۴۷۶۸
۱۳۱۶	حدیث ۴۷۶۹
۱۳۱۶	حدیث ۴۷۷۰
۱۳۱۶	حدیث ۴۷۷۱
۱۳۱۷	حدیث ۴۷۷۲

۱۳۱۷	حدیث ۴۷۷۳
۱۳۱۷	حدیث ۴۷۷۴
۱۳۱۷	حدیث ۴۷۷۵
۱۳۱۷	حدیث ۴۷۷۶
۱۳۱۸	حدیث ۴۷۷۷
۱۳۱۸	حدیث ۴۷۷۸
۱۳۱۸	حدیث ۴۷۷۹
۱۳۱۸	حدیث ۴۷۸۰
۱۳۱۸	حدیث ۴۷۸۱
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۲
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۳
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۴
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۵
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۶
۱۳۱۹	حدیث ۴۷۸۷
۱۳۲۰	حدیث ۴۷۸۸
۱۳۲۰	حدیث ۴۷۸۹
۱۳۲۰	حدیث ۴۷۹۰
۱۳۲۰	حدیث ۴۷۹۱
۱۳۲۰	حدیث ۴۷۹۲
۱۳۲۱	حدیث ۴۷۹۳
۱۳۲۱	حدیث ۴۷۹۴
۱۳۲۱	حدیث ۴۷۹۵
۱۳۲۱	حدیث ۴۷۹۶

۱۳۲۲	حدیث ۴۷۹۷
۱۳۲۲	حدیث ۴۷۹۸
۱۳۲۲	حدیث ۴۷۹۹
۱۳۲۲	حدیث ۴۸۰۰
۱۳۲۲	از ۴۸۰۱ تا ۵۰۰۰
۱۳۲۲	حدیث ۴۸۰۱
۱۳۲۲	حدیث ۴۸۰۲
۱۳۲۳	حدیث ۴۸۰۳
۱۳۲۳	حدیث ۴۸۰۴
۱۳۲۳	حدیث ۴۸۰۵
۱۳۲۳	حدیث ۴۸۰۶
۱۳۲۳	حدیث ۴۸۰۷
۱۳۲۴	حدیث ۴۸۰۸
۱۳۲۴	حدیث ۴۸۰۹
۱۳۲۴	حدیث ۴۸۱۰
۱۳۲۴	حدیث ۴۸۱۱
۱۳۲۴	حدیث ۴۸۱۲
۱۳۲۵	حدیث ۴۸۱۳
۱۳۲۵	حدیث ۴۸۱۴
۱۳۲۵	حدیث ۴۸۱۵
۱۳۲۵	حدیث ۴۸۱۶
۱۳۲۵	حدیث ۴۸۱۷
۱۳۲۶	حدیث ۴۸۱۸
۱۳۲۶	حدیث ۴۸۱۹

۱۳۲۶	حدیث ۴۸۲۰
۱۳۲۶	حدیث ۴۸۲۱
۱۳۲۶	حدیث ۴۸۲۲
۱۳۲۷	حدیث ۴۸۲۳
۱۳۲۷	حدیث ۴۸۲۴
۱۳۲۷	حدیث ۴۸۲۵
۱۳۲۷	حدیث ۴۸۲۶
۱۳۲۷	حدیث ۴۸۲۷
۱۳۲۸	حدیث ۴۸۲۸
۱۳۲۸	حدیث ۴۸۲۹
۱۳۲۸	حدیث ۴۸۳۰
۱۳۲۸	حدیث ۴۸۳۱
۱۳۲۸	حدیث ۴۸۳۲
۱۳۲۹	حدیث ۴۸۳۳
۱۳۲۹	حدیث ۴۸۳۴
۱۳۲۹	حدیث ۴۸۳۵
۱۳۲۹	حدیث ۴۸۳۶
۱۳۲۹	حدیث ۴۸۳۷
۱۳۳۰	حدیث ۴۸۳۸
۱۳۳۰	حدیث ۴۸۳۹
۱۳۳۰	حدیث ۴۸۴۰
۱۳۳۰	حدیث ۴۸۴۱
۱۳۳۰	حدیث ۴۸۴۲
۱۳۳۱	حدیث ۴۸۴۳

۱۳۳۱	حدیث ۴۸۴۴
۱۳۳۱	حدیث ۴۸۴۵
۱۳۳۱	حدیث ۴۸۴۶
۱۳۳۲	حدیث ۴۸۴۷
۱۳۳۲	حدیث ۴۸۴۸
۱۳۳۲	حدیث ۴۸۴۹
۱۳۳۲	حدیث ۴۸۵۰
۱۳۳۲	حدیث ۴۸۵۱
۱۳۳۳	حدیث ۴۸۵۲
۱۳۳۳	حدیث ۴۸۵۳
۱۳۳۳	حدیث ۴۸۵۴
۱۳۳۳	حدیث ۴۸۵۵
۱۳۳۳	حدیث ۴۸۵۶
۱۳۳۴	حدیث ۴۸۵۷
۱۳۳۴	حدیث ۴۸۵۸
۱۳۳۴	حدیث ۴۸۵۹
۱۳۳۴	حدیث ۴۸۶۰
۱۳۳۴	حدیث ۴۸۶۱
۱۳۳۵	حدیث ۴۸۶۲
۱۳۳۵	حدیث ۴۸۶۳
۱۳۳۵	حدیث ۴۸۶۴
۱۳۳۵	حدیث ۴۸۶۵
۱۳۳۶	حدیث ۴۸۶۶
۱۳۳۶	حدیث ۴۸۶۷

۱۳۳۶	حدیث ۴۸۶۸
۱۳۳۶	حدیث ۴۸۶۹
۱۳۳۶	حدیث ۴۸۷۰
۱۳۳۶	حدیث ۴۸۷۱
۱۳۳۷	حدیث ۴۸۷۲
۱۳۳۷	حدیث ۴۸۷۳
۱۳۳۷	حدیث ۴۸۷۴
۱۳۳۷	حدیث ۴۸۷۵
۱۳۳۸	حدیث ۴۸۷۶
۱۳۳۸	حدیث ۴۸۷۷
۱۳۳۸	حدیث ۴۸۷۸
۱۳۳۸	حدیث ۴۸۷۹
۱۳۳۸	حدیث ۴۸۸۰
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۱
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۲
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۳
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۴
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۵
۱۳۳۹	حدیث ۴۸۸۶
۱۳۴۰	حدیث ۴۸۸۷
۱۳۴۰	حدیث ۴۸۸۸
۱۳۴۰	حدیث ۴۸۸۹
۱۳۴۰	حدیث ۴۸۹۰
۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۱



۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۲
۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۳
۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۴
۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۵
۱۳۴۱	حدیث ۴۸۹۶
۱۳۴۲	حدیث ۴۸۹۷
۱۳۴۲	حدیث ۴۸۹۸
۱۳۴۲	حدیث ۴۸۹۹
۱۳۴۲	حدیث ۴۹۰۰
۱۳۴۲	حدیث ۴۹۰۱
۱۳۴۳	حدیث ۴۹۰۲
۱۳۴۳	حدیث ۴۹۰۳
۱۳۴۳	حدیث ۴۹۰۴
۱۳۴۳	حدیث ۴۹۰۵
۱۳۴۳	حدیث ۴۹۰۶
۱۳۴۴	حدیث ۴۹۰۷
۱۳۴۴	حدیث ۴۹۰۸
۱۳۴۴	حدیث ۴۹۰۹
۱۳۴۴	حدیث ۴۹۱۰
۱۳۴۴	حدیث ۴۹۱۱
۱۳۴۵	حدیث ۴۹۱۲
۱۳۴۵	حدیث ۴۹۱۳
۱۳۴۵	حدیث ۴۹۱۴
۱۳۴۵	حدیث ۴۹۱۵

۱۳۴۵	حدیث ۴۹۱۶
۱۳۴۶	حدیث ۴۹۱۷
۱۳۴۶	حدیث ۴۹۱۸
۱۳۴۶	حدیث ۴۹۱۹
۱۳۴۶	حدیث ۴۹۲۰
۱۳۴۷	حدیث ۴۹۲۱
۱۳۴۷	حدیث ۴۹۲۲
۱۳۴۷	حدیث ۴۹۲۳
۱۳۴۷	حدیث ۴۹۲۴
۱۳۴۷	حدیث ۴۹۲۵
۱۳۴۸	حدیث ۴۹۲۶
۱۳۴۸	حدیث ۴۹۲۷
۱۳۴۸	حدیث ۴۹۲۸
۱۳۴۸	حدیث ۴۹۲۹
۱۳۴۸	حدیث ۴۹۳۰
۱۳۴۹	حدیث ۴۹۳۱
۱۳۴۹	حدیث ۴۹۳۲
۱۳۴۹	حدیث ۴۹۳۳
۱۳۴۹	حدیث ۴۹۳۴
۱۳۵۰	حدیث ۴۹۳۵
۱۳۵۰	حدیث ۴۹۳۶
۱۳۵۰	حدیث ۴۹۳۷
۱۳۵۰	حدیث ۴۹۳۸
۱۳۵۱	حدیث ۴۹۳۹

۱۳۵۱	حدیث ۴۹۴۰
۱۳۵۱	حدیث ۴۹۴۱
۱۳۵۱	حدیث ۴۹۴۲
۱۳۵۱	حدیث ۴۹۴۳
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۴
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۵
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۶
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۷
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۸
۱۳۵۲	حدیث ۴۹۴۹
۱۳۵۳	حدیث ۴۹۵۰
۱۳۵۳	حدیث ۴۹۵۱
۱۳۵۳	حدیث ۴۹۵۲
۱۳۵۳	حدیث ۴۹۵۳
۱۳۵۳	حدیث ۴۹۵۴
۱۳۵۴	حدیث ۴۹۵۵
۱۳۵۴	حدیث ۴۹۵۶
۱۳۵۴	حدیث ۴۹۵۷
۱۳۵۴	حدیث ۴۹۵۸
۱۳۵۴	حدیث ۴۹۵۹
۱۳۵۵	حدیث ۴۹۶۰
۱۳۵۵	حدیث ۴۹۶۱
۱۳۵۵	حدیث ۴۹۶۲
۱۳۵۵	حدیث ۴۹۶۳

۱۳۵۵	حدیث ۴۹۶۴
۱۳۵۶	حدیث ۴۹۶۵
۱۳۵۶	حدیث ۴۹۶۶
۱۳۵۶	حدیث ۴۹۶۷
۱۳۵۶	حدیث ۴۹۶۸
۱۳۵۶	حدیث ۴۹۶۹
۱۳۵۷	حدیث ۴۹۷۰
۱۳۵۷	حدیث ۴۹۷۱
۱۳۵۷	حدیث ۴۹۷۲
۱۳۵۷	حدیث ۴۹۷۳
۱۳۵۷	حدیث ۴۹۷۴
۱۳۵۸	حدیث ۴۹۷۵
۱۳۵۸	حدیث ۴۹۷۶
۱۳۵۸	حدیث ۴۹۷۷
۱۳۵۸	حدیث ۴۹۷۸
۱۳۵۸	حدیث ۴۹۷۹
۱۳۵۹	حدیث ۴۹۸۰
۱۳۵۹	حدیث ۴۹۸۱
۱۳۵۹	حدیث ۴۹۸۲
۱۳۵۹	حدیث ۴۹۸۳
۱۳۵۹	حدیث ۴۹۸۴
۱۳۶۰	حدیث ۴۹۸۵
۱۳۶۰	حدیث ۴۹۸۶
۱۳۶۰	حدیث ۴۹۸۷

۱۳۶۰	حدیث ۴۹۸۸
۱۳۶۰	حدیث ۴۹۸۹
۱۳۶۱	حدیث ۴۹۹۰
۱۳۶۱	حدیث ۴۹۹۱
۱۳۶۱	حدیث ۴۹۹۲
۱۳۶۱	حدیث ۴۹۹۳
۱۳۶۱	حدیث ۴۹۹۴
۱۳۶۲	حدیث ۴۹۹۵
۱۳۶۲	حدیث ۴۹۹۶
۱۳۶۲	حدیث ۴۹۹۷
۱۳۶۲	حدیث ۴۹۹۸
۱۳۶۲	حدیث ۴۹۹۹
۱۳۶۲	حدیث ۵۰۰۰
۱۳۶۳	از ۵۰۰۱ تا ۵۲۰۰
۱۳۶۳	حدیث ۵۰۰۱
۱۳۶۳	حدیث ۵۰۰۲
۱۳۶۳	حدیث ۵۰۰۳
۱۳۶۳	حدیث ۵۰۰۴
۱۳۶۳	حدیث ۵۰۰۵
۱۳۶۴	حدیث ۵۰۰۶
۱۳۶۴	حدیث ۵۰۰۷
۱۳۶۴	حدیث ۵۰۰۸
۱۳۶۴	حدیث ۵۰۰۹
۱۳۶۴	حدیث ۵۰۱۰

۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۱
۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۲
۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۳
۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۴
۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۵
۱۳۶۵	حدیث ۵۰۱۶
۱۳۶۶	حدیث ۵۰۱۷
۱۳۶۶	حدیث ۵۰۱۸
۱۳۶۶	حدیث ۵۰۱۹
۱۳۶۶	حدیث ۵۰۲۰
۱۳۶۶	حدیث ۵۰۲۱
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۲
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۳
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۴
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۵
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۶
۱۳۶۷	حدیث ۵۰۲۷
۱۳۶۸	حدیث ۵۰۲۸
۱۳۶۸	حدیث ۵۰۲۹
۱۳۶۸	حدیث ۵۰۳۰
۱۳۶۸	حدیث ۵۰۳۱
۱۳۶۸	حدیث ۵۰۳۲
۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۳
۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۴

۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۵
۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۶
۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۷
۱۳۶۹	حدیث ۵۰۳۸
۱۳۷۰	حدیث ۵۰۳۹
۱۳۷۰	حدیث ۵۰۴۰
۱۳۷۰	حدیث ۵۰۴۱
۱۳۷۰	حدیث ۵۰۴۲
۱۳۷۰	حدیث ۵۰۴۳
۱۳۷۱	حدیث ۵۰۴۴
۱۳۷۱	حدیث ۵۰۴۵
۱۳۷۱	حدیث ۵۰۴۶
۱۳۷۱	حدیث ۵۰۴۷
۱۳۷۱	حدیث ۵۰۴۸
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۴۹
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۵۰
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۵۱
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۵۲
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۵۳
۱۳۷۲	حدیث ۵۰۵۴
۱۳۷۳	حدیث ۵۰۵۵
۱۳۷۳	حدیث ۵۰۵۶
۱۳۷۳	حدیث ۵۰۵۷
۱۳۷۳	حدیث ۵۰۵۸

۱۳۷۳	حدیث ۵۰۵۹
۱۳۷۴	حدیث ۵۰۶۰
۱۳۷۴	حدیث ۵۰۶۱
۱۳۷۴	حدیث ۵۰۶۲
۱۳۷۴	حدیث ۵۰۶۳
۱۳۷۴	حدیث ۵۰۶۴
۱۳۷۵	حدیث ۵۰۶۵
۱۳۷۵	حدیث ۵۰۶۶
۱۳۷۵	حدیث ۵۰۶۷
۱۳۷۵	حدیث ۵۰۶۸
۱۳۷۵	حدیث ۵۰۶۹
۱۳۷۶	حدیث ۵۰۷۰
۱۳۷۶	حدیث ۵۰۷۱
۱۳۷۶	حدیث ۵۰۷۲
۱۳۷۶	حدیث ۵۰۷۳
۱۳۷۶	حدیث ۵۰۷۴
۱۳۷۷	حدیث ۵۰۷۵
۱۳۷۷	حدیث ۵۰۷۶
۱۳۷۷	حدیث ۵۰۷۷
۱۳۷۷	حدیث ۵۰۷۸
۱۳۷۷	حدیث ۵۰۷۹
۱۳۷۸	حدیث ۵۰۸۰
۱۳۷۸	حدیث ۵۰۸۱
۱۳۷۸	حدیث ۵۰۸۲



۱۳۷۸	حدیث ۵۰۸۳
۱۳۷۹	حدیث ۵۰۸۴
۱۳۷۹	حدیث ۵۰۸۵
۱۳۷۹	حدیث ۵۰۸۶
۱۳۷۹	حدیث ۵۰۸۷
۱۳۷۹	حدیث ۵۰۸۸
۱۳۸۰	حدیث ۵۰۸۹
۱۳۸۰	حدیث ۵۰۹۰
۱۳۸۰	حدیث ۵۰۹۱
۱۳۸۰	حدیث ۵۰۹۲
۱۳۸۰	حدیث ۵۰۹۳
۱۳۸۱	حدیث ۵۰۹۴
۱۳۸۱	حدیث ۵۰۹۵
۱۳۸۱	حدیث ۵۰۹۶
۱۳۸۱	حدیث ۵۰۹۷
۱۳۸۱	حدیث ۵۰۹۸
۱۳۸۲	حدیث ۵۰۹۹
۱۳۸۲	حدیث ۵۱۰۰
۱۳۸۲	حدیث ۵۱۰۱
۱۳۸۳	حدیث ۵۱۰۲
۱۳۸۳	حدیث ۵۱۰۳
۱۳۸۳	حدیث ۵۱۰۴
۱۳۸۳	حدیث ۵۱۰۵
۱۳۸۳	حدیث ۵۱۰۶

۱۳۸۴	حدیث ۵۱۰۷
۱۳۸۴	حدیث ۵۱۰۸
۱۳۸۴	حدیث ۵۱۰۹
۱۳۸۴	حدیث ۵۱۱۰
۱۳۸۵	حدیث ۵۱۱۱
۱۳۸۵	حدیث ۵۱۱۲
۱۳۸۵	حدیث ۵۱۱۳
۱۳۸۵	حدیث ۵۱۱۴
۱۳۸۶	حدیث ۵۱۱۵
۱۳۸۶	حدیث ۵۱۱۶
۱۳۸۶	حدیث ۵۱۱۷
۱۳۸۶	حدیث ۵۱۱۸
۱۳۸۶	حدیث ۵۱۱۹
۱۳۸۷	حدیث ۵۱۲۰
۱۳۸۷	حدیث ۵۱۲۱
۱۳۸۷	حدیث ۵۱۲۲
۱۳۸۷	حدیث ۵۱۲۳
۱۳۸۷	حدیث ۵۱۲۴
۱۳۸۸	حدیث ۵۱۲۵
۱۳۸۸	حدیث ۵۱۲۶
۱۳۸۸	حدیث ۵۱۲۷
۱۳۸۹	حدیث ۵۱۲۸
۱۳۸۹	حدیث ۵۱۲۹
۱۳۸۹	حدیث ۵۱۳۰

۱۳۸۹	حدیث ۵۱۳۱
۱۳۹۰	حدیث ۵۱۳۲
۱۳۹۰	حدیث ۵۱۳۳
۱۳۹۰	حدیث ۵۱۳۴
۱۳۹۰	حدیث ۵۱۳۵
۱۳۹۱	حدیث ۵۱۳۶
۱۳۹۱	حدیث ۵۱۳۷
۱۳۹۱	حدیث ۵۱۳۸
۱۳۹۲	حدیث ۵۱۳۹
۱۳۹۲	حدیث ۵۱۴۰
۱۳۹۲	حدیث ۵۱۴۱
۱۳۹۳	حدیث ۵۱۴۲
۱۳۹۳	حدیث ۵۱۴۳
۱۳۹۳	حدیث ۵۱۴۴
۱۳۹۳	حدیث ۵۱۴۵
۱۳۹۳	حدیث ۵۱۴۶
۱۳۹۴	حدیث ۵۱۴۷
۱۳۹۴	حدیث ۵۱۴۸
۱۳۹۴	حدیث ۵۱۴۹
۱۳۹۴	حدیث ۵۱۵۰
۱۳۹۴	حدیث ۵۱۵۱
۱۳۹۵	حدیث ۵۱۵۲
۱۳۹۵	حدیث ۵۱۵۳
۱۳۹۵	حدیث ۵۱۵۴

۱۳۹۵	حدیث ۵۱۵۵
۱۳۹۵	حدیث ۵۱۵۶
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۵۷
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۵۸
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۵۹
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۶۰
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۶۱
۱۳۹۶	حدیث ۵۱۶۲
۱۳۹۷	حدیث ۵۱۶۳
۱۳۹۷	حدیث ۵۱۶۴
۱۳۹۷	حدیث ۵۱۶۵
۱۳۹۷	حدیث ۵۱۶۶
۱۳۹۷	حدیث ۵۱۶۷
۱۳۹۸	حدیث ۵۱۶۸
۱۳۹۸	حدیث ۵۱۶۹
۱۳۹۸	حدیث ۵۱۷۰
۱۳۹۸	حدیث ۵۱۷۱
۱۳۹۹	حدیث ۵۱۷۲
۱۳۹۹	حدیث ۵۱۷۳
۱۳۹۹	حدیث ۵۱۷۴
۱۳۹۹	حدیث ۵۱۷۵
۱۴۰۰	حدیث ۵۱۷۶
۱۴۰۰	حدیث ۵۱۷۷
۱۴۰۰	حدیث ۵۱۷۸

۱۴۰۰	حدیث ۵۱۷۹
۱۴۰۰	حدیث ۵۱۸۰
۱۴۰۱	حدیث ۵۱۸۱
۱۴۰۱	حدیث ۵۱۸۲
۱۴۰۱	حدیث ۵۱۸۳
۱۴۰۱	حدیث ۵۱۸۴
۱۴۰۱	حدیث ۵۱۸۵
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۸۶
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۸۷
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۸۸
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۸۹
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۹۰
۱۴۰۲	حدیث ۵۱۹۱
۱۴۰۳	حدیث ۵۱۹۲
۱۴۰۳	حدیث ۵۱۹۳
۱۴۰۳	حدیث ۵۱۹۴
۱۴۰۳	حدیث ۵۱۹۵
۱۴۰۳	حدیث ۵۱۹۶
۱۴۰۴	حدیث ۵۱۹۷
۱۴۰۴	حدیث ۵۱۹۸
۱۴۰۴	حدیث ۵۱۹۹
۱۴۰۴	حدیث ۵۲۰۰
۱۴۰۴	از ۵۲۰۱ تا ۵۴۰۰
۱۴۰۴	حدیث ۵۲۰۱

۱۴۰۵	حدیث ۵۲۰۲
۱۴۰۵	حدیث ۵۲۰۳
۱۴۰۵	حدیث ۵۲۰۴
۱۴۰۵	حدیث ۵۲۰۵
۱۴۰۵	حدیث ۵۲۰۶
۱۴۰۶	حدیث ۵۲۰۷
۱۴۰۶	حدیث ۵۲۰۸
۱۴۰۶	حدیث ۵۲۰۹
۱۴۰۶	حدیث ۵۲۱۰
۱۴۰۶	حدیث ۵۲۱۱
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۲
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۳
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۴
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۵
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۶
۱۴۰۷	حدیث ۵۲۱۷
۱۴۰۸	حدیث ۵۲۱۸
۱۴۰۸	حدیث ۵۲۱۹
۱۴۰۸	حدیث ۵۲۲۰
۱۴۰۸	حدیث ۵۲۲۱
۱۴۰۸	حدیث ۵۲۲۲
۱۴۰۹	حدیث ۵۲۲۳
۱۴۰۹	حدیث ۵۲۲۴
۱۴۰۹	حدیث ۵۲۲۵

۱۴۰۹	حدیث ۵۲۲۶
۱۴۰۹	حدیث ۵۲۲۷
۱۴۱۰	حدیث ۵۲۲۸
۱۴۱۰	حدیث ۵۲۲۹
۱۴۱۰	حدیث ۵۲۳۰
۱۴۱۰	حدیث ۵۲۳۱
۱۴۱۰	حدیث ۵۲۳۲
۱۴۱۱	حدیث ۵۲۳۳
۱۴۱۱	حدیث ۵۲۳۴
۱۴۱۱	حدیث ۵۲۳۵
۱۴۱۱	حدیث ۵۲۳۶
۱۴۱۱	حدیث ۵۲۳۷
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۳۸
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۳۹
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۴۰
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۴۱
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۴۲
۱۴۱۲	حدیث ۵۲۴۳
۱۴۱۳	حدیث ۵۲۴۴
۱۴۱۳	حدیث ۵۲۴۵
۱۴۱۳	حدیث ۵۲۴۶
۱۴۱۳	حدیث ۵۲۴۷
۱۴۱۳	حدیث ۵۲۴۸
۱۴۱۴	حدیث ۵۲۴۹

۱۴۱۴	حدیث ۵۲۵۰
۱۴۱۴	حدیث ۵۲۵۱
۱۴۱۴	حدیث ۵۲۵۲
۱۴۱۴	حدیث ۵۲۵۳
۱۴۱۵	حدیث ۵۲۵۴
۱۴۱۵	حدیث ۵۲۵۵
۱۴۱۵	حدیث ۵۲۵۶
۱۴۱۵	حدیث ۵۲۵۷
۱۴۱۵	حدیث ۵۲۵۸
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۵۹
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۶۰
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۶۱
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۶۲
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۶۳
۱۴۱۶	حدیث ۵۲۶۴
۱۴۱۷	حدیث ۵۲۶۵
۱۴۱۷	حدیث ۵۲۶۶
۱۴۱۷	حدیث ۵۲۶۷
۱۴۱۷	حدیث ۵۲۶۸
۱۴۱۷	حدیث ۵۲۶۹
۱۴۱۸	حدیث ۵۲۷۰
۱۴۱۸	حدیث ۵۲۷۱
۱۴۱۸	حدیث ۵۲۷۲
۱۴۱۸	حدیث ۵۲۷۳



۱۴۱۸	حدیث ۵۲۷۴
۱۴۱۹	حدیث ۵۲۷۵
۱۴۱۹	حدیث ۵۲۷۶
۱۴۱۹	حدیث ۵۲۷۷
۱۴۱۹	حدیث ۵۲۷۸
۱۴۱۹	حدیث ۵۲۷۹
۱۴۲۰	حدیث ۵۲۸۰
۱۴۲۰	حدیث ۵۲۸۱
۱۴۲۰	حدیث ۵۲۸۲
۱۴۲۰	حدیث ۵۲۸۳
۱۴۲۱	حدیث ۵۲۸۴
۱۴۲۱	حدیث ۵۲۸۵
۱۴۲۱	حدیث ۵۲۸۶
۱۴۲۱	حدیث ۵۲۸۷
۱۴۲۱	حدیث ۵۲۸۸
۱۴۲۲	حدیث ۵۲۸۹
۱۴۲۲	حدیث ۵۲۹۰
۱۴۲۲	حدیث ۵۲۹۱
۱۴۲۲	حدیث ۵۲۹۲
۱۴۲۲	حدیث ۵۲۹۳
۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۴
۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۵
۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۶
۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۷

۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۸
۱۴۲۳	حدیث ۵۲۹۹
۱۴۲۴	حدیث ۵۳۰۰
۱۴۲۴	حدیث ۵۳۰۱
۱۴۲۴	حدیث ۵۳۰۲
۱۴۲۴	حدیث ۵۳۰۳
۱۴۲۵	حدیث ۵۳۰۴
۱۴۲۵	حدیث ۵۳۰۵
۱۴۲۵	حدیث ۵۳۰۶
۱۴۲۵	حدیث ۵۳۰۷
۱۴۲۶	حدیث ۵۳۰۸
۱۴۲۶	حدیث ۵۳۰۹
۱۴۲۶	حدیث ۵۳۱۰
۱۴۲۶	حدیث ۵۳۱۱
۱۴۲۶	حدیث ۵۳۱۲
۱۴۲۷	حدیث ۵۳۱۳
۱۴۲۷	حدیث ۵۳۱۴
۱۴۲۷	حدیث ۵۳۱۵
۱۴۲۸	حدیث ۵۳۱۶
۱۴۲۸	حدیث ۵۳۱۷
۱۴۲۸	حدیث ۵۳۱۸
۱۴۲۹	حدیث ۵۳۱۹
۱۴۲۹	حدیث ۵۳۲۰
۱۴۳۰	حدیث ۵۳۲۱

۱۴۳۰	حدیث ۵۳۲۲
۱۴۳۰	حدیث ۵۳۲۳
۱۴۳۱	حدیث ۵۳۲۴
۱۴۳۱	حدیث ۵۳۲۵
۱۴۳۱	حدیث ۵۳۲۶
۱۴۳۱	حدیث ۵۳۲۷
۱۴۳۱	حدیث ۵۳۲۸
۱۴۳۲	حدیث ۵۳۲۹
۱۴۳۲	حدیث ۵۳۳۰
۱۴۳۲	حدیث ۵۳۳۱
۱۴۳۲	حدیث ۵۳۳۲
۱۴۳۲	حدیث ۵۳۳۳
۱۴۳۳	حدیث ۵۳۳۴
۱۴۳۳	حدیث ۵۳۳۵
۱۴۳۳	حدیث ۵۳۳۶
۱۴۳۳	حدیث ۵۳۳۷
۱۴۳۳	حدیث ۵۳۳۸
۱۴۳۴	حدیث ۵۳۳۹
۱۴۳۴	حدیث ۵۳۴۰
۱۴۳۴	حدیث ۵۳۴۱
۱۴۳۴	حدیث ۵۳۴۲
۱۴۳۴	حدیث ۵۳۴۳
۱۴۳۵	حدیث ۵۳۴۴
۱۴۳۵	حدیث ۵۳۴۵

۱۴۳۵	حدیث ۵۳۴۶
۱۴۳۵	حدیث ۵۳۴۷
۱۴۳۵	حدیث ۵۳۴۸
۱۴۳۶	حدیث ۵۳۴۹
۱۴۳۶	حدیث ۵۳۵۰
۱۴۳۶	حدیث ۵۳۵۱
۱۴۳۶	حدیث ۵۳۵۲
۱۴۳۶	حدیث ۵۳۵۳
۱۴۳۷	حدیث ۵۳۵۴
۱۴۳۷	حدیث ۵۳۵۵
۱۴۳۷	حدیث ۵۳۵۶
۱۴۳۸	حدیث ۵۳۵۷
۱۴۳۸	حدیث ۵۳۵۸
۱۴۳۸	حدیث ۵۳۵۹
۱۴۳۸	حدیث ۵۳۶۰
۱۴۳۸	حدیث ۵۳۶۱
۱۴۳۹	حدیث ۵۳۶۲
۱۴۳۹	حدیث ۵۳۶۳
۱۴۳۹	حدیث ۵۳۶۴
۱۴۳۹	حدیث ۵۳۶۵
۱۴۳۹	حدیث ۵۳۶۶
۱۴۴۰	حدیث ۵۳۶۷
۱۴۴۰	حدیث ۵۳۶۸
۱۴۴۰	حدیث ۵۳۶۹

۱۴۴۰	حدیث ۵۳۷۰
۱۴۴۱	حدیث ۵۳۷۱
۱۴۴۱	حدیث ۵۳۷۲
۱۴۴۱	حدیث ۵۳۷۳
۱۴۴۱	حدیث ۵۳۷۴
۱۴۴۲	حدیث ۵۳۷۵
۱۴۴۲	حدیث ۵۳۷۶
۱۴۴۲	حدیث ۵۳۷۷
۱۴۴۲	حدیث ۵۳۷۸
۱۴۴۳	حدیث ۵۳۷۹
۱۴۴۳	حدیث ۵۳۸۰
۱۴۴۳	حدیث ۵۳۸۱
۱۴۴۳	حدیث ۵۳۸۲
۱۴۴۳	حدیث ۵۳۸۳
۱۴۴۴	حدیث ۵۳۸۴
۱۴۴۴	حدیث ۵۳۸۵
۱۴۴۴	حدیث ۵۳۸۶
۱۴۴۴	حدیث ۵۳۸۷
۱۴۴۴	حدیث ۵۳۸۸
۱۴۴۵	حدیث ۵۳۸۹
۱۴۴۵	حدیث ۵۳۹۰
۱۴۴۵	حدیث ۵۳۹۱
۱۴۴۵	حدیث ۵۳۹۲
۱۴۴۵	حدیث ۵۳۹۳

۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۴
۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۵
۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۶
۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۷
۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۸
۱۴۴۶	حدیث ۵۳۹۹
۱۴۴۷	حدیث ۵۴۰۰
۱۴۴۷	از ۱ تا ۵۴۰ تا ۵۶۰
۱۴۴۷	حدیث ۵۴۰۱
۱۴۴۷	حدیث ۵۴۰۲
۱۴۴۷	حدیث ۵۴۰۳
۱۴۴۸	حدیث ۵۴۰۴
۱۴۴۸	حدیث ۵۴۰۵
۱۴۴۸	حدیث ۵۴۰۶
۱۴۴۸	حدیث ۵۴۰۷
۱۴۴۸	حدیث ۵۴۰۸
۱۴۴۹	حدیث ۵۴۰۹
۱۴۴۹	حدیث ۵۴۱۰
۱۴۴۹	حدیث ۵۴۱۱
۱۴۴۹	حدیث ۵۴۱۲
۱۴۴۹	حدیث ۵۴۱۳
۱۴۵۰	حدیث ۵۴۱۴
۱۴۵۰	حدیث ۵۴۱۵
۱۴۵۰	حدیث ۵۴۱۶

۱۴۵۰	حدیث ۵۴۱۷
۱۴۵۰	حدیث ۵۴۱۸
۱۴۵۱	حدیث ۵۴۱۹
۱۴۵۱	حدیث ۵۴۲۰
۱۴۵۱	حدیث ۵۴۲۱
۱۴۵۱	حدیث ۵۴۲۲
۱۴۵۲	حدیث ۵۴۲۳
۱۴۵۲	حدیث ۵۴۲۴
۱۴۵۲	حدیث ۵۴۲۵
۱۴۵۲	حدیث ۵۴۲۶
۱۴۵۳	حدیث ۵۴۲۷
۱۴۵۳	حدیث ۵۴۲۸
۱۴۵۳	حدیث ۵۴۲۹
۱۴۵۳	حدیث ۵۴۳۰
۱۴۵۳	حدیث ۵۴۳۱
۱۴۵۴	حدیث ۵۴۳۲
۱۴۵۴	حدیث ۵۴۳۳
۱۴۵۴	حدیث ۵۴۳۴
۱۴۵۴	حدیث ۵۴۳۵
۱۴۵۴	حدیث ۵۴۳۶
۱۴۵۵	حدیث ۵۴۳۷
۱۴۵۵	حدیث ۵۴۳۸
۱۴۵۵	حدیث ۵۴۳۹
۱۴۵۵	حدیث ۵۴۴۰

۱۴۵۵	حدیث ۵۴۴۱
۱۴۵۶	حدیث ۵۴۴۲
۱۴۵۶	حدیث ۵۴۴۳
۱۴۵۶	حدیث ۵۴۴۴
۱۴۵۶	حدیث ۵۴۴۵
۱۴۵۶	حدیث ۵۴۴۶
۱۴۵۷	حدیث ۵۴۴۷
۱۴۵۷	حدیث ۵۴۴۸
۱۴۵۷	حدیث ۵۴۴۹
۱۴۵۷	حدیث ۵۴۵۰
۱۴۵۸	حدیث ۵۴۵۱
۱۴۵۸	حدیث ۵۴۵۲
۱۴۵۸	حدیث ۵۴۵۳
۱۴۵۸	حدیث ۵۴۵۴
۱۴۵۹	حدیث ۵۴۵۵
۱۴۵۹	حدیث ۵۴۵۶
۱۴۵۹	حدیث ۵۴۵۷
۱۴۵۹	حدیث ۵۴۵۸
۱۴۵۹	حدیث ۵۴۵۹
۱۴۶۰	حدیث ۵۴۶۰
۱۴۶۰	حدیث ۵۴۶۱
۱۴۶۰	حدیث ۵۴۶۲
۱۴۶۰	حدیث ۵۴۶۳
۱۴۶۰	حدیث ۵۴۶۴



۱۴۶۱	حدیث ۵۴۶۵
۱۴۶۱	حدیث ۵۴۶۶
۱۴۶۱	حدیث ۵۴۶۷
۱۴۶۱	حدیث ۵۴۶۸
۱۴۶۲	حدیث ۵۴۶۹
۱۴۶۲	حدیث ۵۴۷۰
۱۴۶۲	حدیث ۵۴۷۱
۱۴۶۲	حدیث ۵۴۷۲
۱۴۶۲	حدیث ۵۴۷۳
۱۴۶۳	حدیث ۵۴۷۴
۱۴۶۳	حدیث ۵۴۷۵
۱۴۶۳	حدیث ۵۴۷۶
۱۴۶۳	حدیث ۵۴۷۷
۱۴۶۳	حدیث ۵۴۷۸
۱۴۶۴	حدیث ۵۴۷۹
۱۴۶۴	حدیث ۵۴۸۰
۱۴۶۴	حدیث ۵۴۸۱
۱۴۶۴	حدیث ۵۴۸۲
۱۴۶۵	حدیث ۵۴۸۳
۱۴۶۵	حدیث ۵۴۸۴
۱۴۶۵	حدیث ۵۴۸۵
۱۴۶۵	حدیث ۵۴۸۶
۱۴۶۵	حدیث ۵۴۸۷
۱۴۶۶	حدیث ۵۴۸۸

۱۴۶۶	حدیث ۵۴۸۹
۱۴۶۶	حدیث ۵۴۹۰
۱۴۶۶	حدیث ۵۴۹۱
۱۴۶۶	حدیث ۵۴۹۲
۱۴۶۷	حدیث ۵۴۹۳
۱۴۶۷	حدیث ۵۴۹۴
۱۴۶۷	حدیث ۵۴۹۵
۱۴۶۸	حدیث ۵۴۹۶
۱۴۶۸	حدیث ۵۴۹۷
۱۴۶۸	حدیث ۵۴۹۸
۱۴۶۸	حدیث ۵۴۹۹
۱۴۶۸	حدیث ۵۵۰۰
۱۴۶۹	حدیث ۵۵۰۱
۱۴۶۹	حدیث ۵۵۰۲
۱۴۶۹	حدیث ۵۵۰۳
۱۴۶۹	حدیث ۵۵۰۴
۱۴۷۰	حدیث ۵۵۰۵
۱۴۷۰	حدیث ۵۵۰۶
۱۴۷۰	حدیث ۵۵۰۷
۱۴۷۰	حدیث ۵۵۰۸
۱۴۷۰	حدیث ۵۵۰۹
۱۴۷۱	حدیث ۵۵۱۰
۱۴۷۱	حدیث ۵۵۱۱
۱۴۷۱	حدیث ۵۵۱۲

۱۴۷۱	حدیث ۵۵۱۳
۱۴۷۱	حدیث ۵۵۱۴
۱۴۷۲	حدیث ۵۵۱۵
۱۴۷۲	حدیث ۵۵۱۶
۱۴۷۲	حدیث ۵۵۱۷
۱۴۷۲	حدیث ۵۵۱۸
۱۴۷۲	حدیث ۵۵۱۹
۱۴۷۳	حدیث ۵۵۲۰
۱۴۷۳	حدیث ۵۵۲۱
۱۴۷۳	حدیث ۵۵۲۲
۱۴۷۴	حدیث ۵۵۲۳
۱۴۷۴	حدیث ۵۵۲۴
۱۴۷۵	حدیث ۵۵۲۵
۱۴۷۵	حدیث ۵۵۲۶
۱۴۷۵	حدیث ۵۵۲۷
۱۴۷۵	حدیث ۵۵۲۸
۱۴۷۵	حدیث ۵۵۲۹
۱۴۷۶	حدیث ۵۵۳۰
۱۴۷۶	حدیث ۵۵۳۱
۱۴۷۶	حدیث ۵۵۳۲
۱۴۷۶	حدیث ۵۵۳۳
۱۴۷۷	حدیث ۵۵۳۴
۱۴۷۷	حدیث ۵۵۳۵
۱۴۷۷	حدیث ۵۵۳۶

۱۴۷۷	حدیث ۵۵۳۷
۱۴۷۷	حدیث ۵۵۳۸
۱۴۷۸	حدیث ۵۵۳۹
۱۴۷۸	حدیث ۵۵۴۰
۱۴۷۸	حدیث ۵۵۴۱
۱۴۷۸	حدیث ۵۵۴۲
۱۴۷۸	حدیث ۵۵۴۳
۱۴۷۹	حدیث ۵۵۴۴
۱۴۷۹	حدیث ۵۵۴۵
۱۴۷۹	حدیث ۵۵۴۶
۱۴۷۹	حدیث ۵۵۴۷
۱۴۸۰	حدیث ۵۵۴۸
۱۴۸۰	حدیث ۵۵۴۹
۱۴۸۰	حدیث ۵۵۵۰
۱۴۸۰	حدیث ۵۵۵۱
۱۴۸۰	حدیث ۵۵۵۲
۱۴۸۱	حدیث ۵۵۵۳
۱۴۸۱	حدیث ۵۵۵۴
۱۴۸۱	حدیث ۵۵۵۵
۱۴۸۱	حدیث ۵۵۵۶
۱۴۸۱	حدیث ۵۵۵۷
۱۴۸۲	حدیث ۵۵۵۸
۱۴۸۲	حدیث ۵۵۵۹
۱۴۸۲	حدیث ۵۵۶۰

۱۴۸۲	حدیث ۵۵۶۱
۱۴۸۲	حدیث ۵۵۶۲
۱۴۸۳	حدیث ۵۵۶۳
۱۴۸۳	حدیث ۵۵۶۴
۱۴۸۳	حدیث ۵۵۶۵
۱۴۸۳	حدیث ۵۵۶۶
۱۴۸۴	حدیث ۵۵۶۷
۱۴۸۴	حدیث ۵۵۶۸
۱۴۸۴	حدیث ۵۵۶۹
۱۴۸۴	حدیث ۵۵۷۰
۱۴۸۴	حدیث ۵۵۷۱
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۲
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۳
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۴
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۵
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۶
۱۴۸۵	حدیث ۵۵۷۷
۱۴۸۶	حدیث ۵۵۷۸
۱۴۸۶	حدیث ۵۵۷۹
۱۴۸۶	حدیث ۵۵۸۰
۱۴۸۶	حدیث ۵۵۸۱
۱۴۸۷	حدیث ۵۵۸۲
۱۴۸۷	حدیث ۵۵۸۳
۱۴۸۷	حدیث ۵۵۸۴

۱۴۸۷	حدیث ۵۵۸۵
۱۴۸۷	حدیث ۵۵۸۶
۱۴۸۸	حدیث ۵۵۸۷
۱۴۸۸	حدیث ۵۵۸۸
۱۴۸۸	حدیث ۵۵۸۹
۱۴۸۸	حدیث ۵۵۹۰
۱۴۸۹	حدیث ۵۵۹۱
۱۴۸۹	حدیث ۵۵۹۲
۱۴۸۹	حدیث ۵۵۹۳
۱۴۸۹	حدیث ۵۵۹۴
۱۴۹۰	حدیث ۵۵۹۵
۱۴۹۰	حدیث ۵۵۹۶
۱۴۹۰	حدیث ۵۵۹۷
۱۴۹۰	حدیث ۵۵۹۸
۱۴۹۰	حدیث ۵۵۹۹
۱۴۹۱	حدیث ۵۶۰۰
۱۴۹۱	از ۵۶۰۱ تا ۵۸۰۰
۱۴۹۱	حدیث ۵۶۰۱
۱۴۹۱	حدیث ۵۶۰۲
۱۴۹۱	حدیث ۵۶۰۳
۱۴۹۲	حدیث ۵۶۰۴
۱۴۹۲	حدیث ۵۶۰۵
۱۴۹۲	حدیث ۵۶۰۶
۱۴۹۲	حدیث ۵۶۰۷

۱۴۹۳	حدیث ۵۶۰۸
۱۴۹۳	حدیث ۵۶۰۹
۱۴۹۳	حدیث ۵۶۱۰
۱۴۹۳	حدیث ۵۶۱۱
۱۴۹۳	حدیث ۵۶۱۲
۱۴۹۴	حدیث ۵۶۱۳
۱۴۹۴	حدیث ۵۶۱۴
۱۴۹۴	حدیث ۵۶۱۵
۱۴۹۴	حدیث ۵۶۱۶
۱۴۹۴	حدیث ۵۶۱۷
۱۴۹۵	حدیث ۵۶۱۸
۱۴۹۵	حدیث ۵۶۱۹
۱۴۹۵	حدیث ۵۶۲۰
۱۴۹۵	حدیث ۵۶۲۱
۱۴۹۵	حدیث ۵۶۲۲
۱۴۹۶	حدیث ۵۶۲۳
۱۴۹۶	حدیث ۵۶۲۴
۱۴۹۶	حدیث ۵۶۲۵
۱۴۹۶	حدیث ۵۶۲۶
۱۴۹۶	حدیث ۵۶۲۷
۱۴۹۷	حدیث ۵۶۲۸
۱۴۹۷	حدیث ۵۶۲۹
۱۴۹۷	حدیث ۵۶۳۰
۱۴۹۷	حدیث ۵۶۳۱

۱۴۹۷	حدیث ۵۶۳۲
۱۴۹۸	حدیث ۵۶۳۳
۱۴۹۸	حدیث ۵۶۳۴
۱۴۹۸	حدیث ۵۶۳۵
۱۴۹۸	حدیث ۵۶۳۶
۱۴۹۸	حدیث ۵۶۳۷
۱۴۹۹	حدیث ۵۶۳۸
۱۴۹۹	حدیث ۵۶۳۹
۱۴۹۹	حدیث ۵۶۴۰
۱۴۹۹	حدیث ۵۶۴۱
۱۵۰۰	حدیث ۵۶۴۲
۱۵۰۰	حدیث ۵۶۴۳
۱۵۰۰	حدیث ۵۶۴۴
۱۵۰۰	حدیث ۵۶۴۵
۱۵۰۱	حدیث ۵۶۴۶
۱۵۰۱	حدیث ۵۶۴۷
۱۵۰۱	حدیث ۵۶۴۸
۱۵۰۱	حدیث ۵۶۴۹
۱۵۰۱	حدیث ۵۶۵۰
۱۵۰۲	حدیث ۵۶۵۱
۱۵۰۲	حدیث ۵۶۵۲
۱۵۰۲	حدیث ۵۶۵۳
۱۵۰۲	حدیث ۵۶۵۴
۱۵۰۲	حدیث ۵۶۵۵



۱۵۰۳	حدیث ۵۶۵۶
۱۵۰۳	حدیث ۵۶۵۷
۱۵۰۳	حدیث ۵۶۵۸
۱۵۰۳	حدیث ۵۶۵۹
۱۵۰۳	حدیث ۵۶۶۰
۱۵۰۴	حدیث ۵۶۶۱
۱۵۰۴	حدیث ۵۶۶۲
۱۵۰۴	حدیث ۵۶۶۳
۱۵۰۴	حدیث ۵۶۶۴
۱۵۰۵	حدیث ۵۶۶۵
۱۵۰۵	حدیث ۵۶۶۶
۱۵۰۵	حدیث ۵۶۶۷
۱۵۰۵	حدیث ۵۶۶۸
۱۵۰۶	حدیث ۵۶۶۹
۱۵۰۶	حدیث ۵۶۷۰
۱۵۰۶	حدیث ۵۶۷۱
۱۵۰۷	حدیث ۵۶۷۲
۱۵۰۷	حدیث ۵۶۷۳
۱۵۰۷	حدیث ۵۶۷۴
۱۵۰۷	حدیث ۵۶۷۵
۱۵۰۸	حدیث ۵۶۷۶
۱۵۰۸	حدیث ۵۶۷۷
۱۵۰۸	حدیث ۵۶۷۸
۱۵۰۸	حدیث ۵۶۷۹

۱۵۰۹	حدیث ۵۶۸۰
۱۵۰۹	حدیث ۵۶۸۱
۱۵۰۹	حدیث ۵۶۸۲
۱۵۰۹	حدیث ۵۶۸۳
۱۵۰۹	حدیث ۵۶۸۴
۱۵۱۰	حدیث ۵۶۸۵
۱۵۱۰	حدیث ۵۶۸۶
۱۵۱۰	حدیث ۵۶۸۷
۱۵۱۰	حدیث ۵۶۸۸
۱۵۱۱	حدیث ۵۶۸۹
۱۵۱۱	حدیث ۵۶۹۰
۱۵۱۱	حدیث ۵۶۹۱
۱۵۱۱	حدیث ۵۶۹۲
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۳
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۴
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۵
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۶
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۷
۱۵۱۲	حدیث ۵۶۹۸
۱۵۱۳	حدیث ۵۶۹۹
۱۵۱۳	حدیث ۵۷۰۰
۱۵۱۳	حدیث ۵۷۰۱
۱۵۱۳	حدیث ۵۷۰۲
۱۵۱۳	حدیث ۵۷۰۳

۱۵۱۴	حدیث ۵۷۰۴
۱۵۱۴	حدیث ۵۷۰۵
۱۵۱۴	حدیث ۵۷۰۶
۱۵۱۴	حدیث ۵۷۰۷
۱۵۱۴	حدیث ۵۷۰۸
۱۵۱۵	حدیث ۵۷۰۹
۱۵۱۵	حدیث ۵۷۱۰
۱۵۱۵	حدیث ۵۷۱۱
۱۵۱۵	حدیث ۵۷۱۲
۱۵۱۵	حدیث ۵۷۱۳
۱۵۱۶	حدیث ۵۷۱۴
۱۵۱۶	حدیث ۵۷۱۵
۱۵۱۶	حدیث ۵۷۱۶
۱۵۱۷	حدیث ۵۷۱۷
۱۵۱۷	حدیث ۵۷۱۸
۱۵۱۸	حدیث ۵۷۱۹
۱۵۱۸	حدیث ۵۷۲۰
۱۵۱۸	حدیث ۵۷۲۱
۱۵۱۹	حدیث ۵۷۲۲
۱۵۱۹	حدیث ۵۷۲۳
۱۵۱۹	حدیث ۵۷۲۴
۱۵۲۰	حدیث ۵۷۲۵
۱۵۲۰	حدیث ۵۷۲۶
۱۵۲۰	حدیث ۵۷۲۷

۱۵۲۰	حدیث ۵۷۲۸
۱۵۲۰	حدیث ۵۷۲۹
۱۵۲۱	حدیث ۵۷۳۰
۱۵۲۱	حدیث ۵۷۳۱
۱۵۲۱	حدیث ۵۷۳۲
۱۵۲۱	حدیث ۵۷۳۳
۱۵۲۱	حدیث ۵۷۳۴
۱۵۲۲	حدیث ۵۷۳۵
۱۵۲۲	حدیث ۵۷۳۶
۱۵۲۲	حدیث ۵۷۳۷
۱۵۲۲	حدیث ۵۷۳۸
۱۵۲۲	حدیث ۵۷۳۹
۱۵۲۳	حدیث ۵۷۴۰
۱۵۲۳	حدیث ۵۷۴۱
۱۵۲۳	حدیث ۵۷۴۲
۱۵۲۳	حدیث ۵۷۴۳
۱۵۲۳	حدیث ۵۷۴۴
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۴۵
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۴۶
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۴۷
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۴۸
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۴۹
۱۵۲۴	حدیث ۵۷۵۰
۱۵۲۵	حدیث ۵۷۵۱

۱۵۲۵	حدیث ۵۷۵۲
۱۵۲۵	حدیث ۵۷۵۳
۱۵۲۵	حدیث ۵۷۵۴
۱۵۲۵	حدیث ۵۷۵۵
۱۵۲۶	حدیث ۵۷۵۶
۱۵۲۶	حدیث ۵۷۵۷
۱۵۲۶	حدیث ۵۷۵۸
۱۵۲۶	حدیث ۵۷۵۹
۱۵۲۶	حدیث ۵۷۶۰
۱۵۲۷	حدیث ۵۷۶۱
۱۵۲۷	حدیث ۵۷۶۲
۱۵۲۷	حدیث ۵۷۶۳
۱۵۲۷	حدیث ۵۷۶۴
۱۵۲۷	حدیث ۵۷۶۵
۱۵۲۸	حدیث ۵۷۶۶
۱۵۲۸	حدیث ۵۷۶۷
۱۵۲۸	حدیث ۵۷۶۸
۱۵۲۸	حدیث ۵۷۶۹
۱۵۲۸	حدیث ۵۷۷۰
۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۱
۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۲
۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۳
۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۴
۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۵

۱۵۲۹	حدیث ۵۷۷۶
۱۵۳۰	حدیث ۵۷۷۷
۱۵۳۰	حدیث ۵۷۷۸
۱۵۳۰	حدیث ۵۷۷۹
۱۵۳۰	حدیث ۵۷۸۰
۱۵۳۰	حدیث ۵۷۸۱
۱۵۳۱	حدیث ۵۷۸۲
۱۵۳۱	حدیث ۵۷۸۳
۱۵۳۱	حدیث ۵۷۸۴
۱۵۳۱	حدیث ۵۷۸۵
۱۵۳۱	حدیث ۵۷۸۶
۱۵۳۲	حدیث ۵۷۸۷
۱۵۳۲	حدیث ۵۷۸۸
۱۵۳۲	حدیث ۵۷۸۹
۱۵۳۲	حدیث ۵۷۹۰
۱۵۳۳	حدیث ۵۷۹۱
۱۵۳۳	حدیث ۵۷۹۲
۱۵۳۳	حدیث ۵۷۹۳
۱۵۳۳	حدیث ۵۷۹۴
۱۵۳۳	حدیث ۵۷۹۵
۱۵۳۴	حدیث ۵۷۹۶
۱۵۳۴	حدیث ۵۷۹۷
۱۵۳۴	حدیث ۵۷۹۸
۱۵۳۴	حدیث ۵۷۹۹

۱۵۳۵	حدیث ۵۸۰۰
۱۵۳۵	از ۱ تا ۵۸۰ تا ۶۰۰
۱۵۳۵	حدیث ۵۸۰۱
۱۵۳۵	حدیث ۵۸۰۲
۱۵۳۵	حدیث ۵۸۰۳
۱۵۳۵	حدیث ۵۸۰۴
۱۵۳۶	حدیث ۵۸۰۵
۱۵۳۶	حدیث ۵۸۰۶
۱۵۳۶	حدیث ۵۸۰۷
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۰۸
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۰۹
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۱۰
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۱۱
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۱۲
۱۵۳۷	حدیث ۵۸۱۳
۱۵۳۸	حدیث ۵۸۱۴
۱۵۳۸	حدیث ۵۸۱۵
۱۵۳۸	حدیث ۵۸۱۶
۱۵۳۸	حدیث ۵۸۱۷
۱۵۳۸	حدیث ۵۸۱۸
۱۵۳۹	حدیث ۵۸۱۹
۱۵۳۹	حدیث ۵۸۲۰
۱۵۳۹	حدیث ۵۸۲۱
۱۵۳۹	حدیث ۵۸۲۲

۱۵۳۹	حدیث ۵۱۲۳
۱۵۴۰	حدیث ۵۱۲۴
۱۵۴۰	حدیث ۵۱۲۵
۱۵۴۰	حدیث ۵۱۲۶
۱۵۴۰	حدیث ۵۱۲۷
۱۵۴۱	حدیث ۵۱۲۸
۱۵۴۱	حدیث ۵۱۲۹
۱۵۴۱	حدیث ۵۱۳۰
۱۵۴۱	حدیث ۵۱۳۱
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۲
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۳
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۴
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۵
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۶
۱۵۴۲	حدیث ۵۱۳۷
۱۵۴۳	حدیث ۵۱۳۸
۱۵۴۳	حدیث ۵۱۳۹
۱۵۴۳	حدیث ۵۱۴۰
۱۵۴۳	حدیث ۵۱۴۱
۱۵۴۳	حدیث ۵۱۴۲
۱۵۴۴	حدیث ۵۱۴۳
۱۵۴۴	حدیث ۵۱۴۴
۱۵۴۴	حدیث ۵۱۴۵
۱۵۴۴	حدیث ۵۱۴۶



۱۵۴۴	حدیث ۵۱۴۷
۱۵۴۵	حدیث ۵۱۴۸
۱۵۴۵	حدیث ۵۱۴۹
۱۵۴۵	حدیث ۵۱۵۰
۱۵۴۵	حدیث ۵۱۵۱
۱۵۴۵	حدیث ۵۱۵۲
۱۵۴۶	حدیث ۵۱۵۳
۱۵۴۶	حدیث ۵۱۵۴
۱۵۴۶	حدیث ۵۱۵۵
۱۵۴۶	حدیث ۵۱۵۶
۱۵۴۶	حدیث ۵۱۵۷
۱۵۴۷	حدیث ۵۱۵۸
۱۵۴۷	حدیث ۵۱۵۹
۱۵۴۷	حدیث ۵۱۶۰
۱۵۴۷	حدیث ۵۱۶۱
۱۵۴۷	حدیث ۵۱۶۲
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۳
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۴
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۵
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۶
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۷
۱۵۴۸	حدیث ۵۱۶۸
۱۵۴۹	حدیث ۵۱۶۹
۱۵۴۹	حدیث ۵۱۷۰

۱۵۴۹	حدیث ۵۸۷۱
۱۵۴۹	حدیث ۵۸۷۲
۱۵۴۹	حدیث ۵۸۷۳
۱۵۵۰	حدیث ۵۸۷۴
۱۵۵۰	حدیث ۵۸۷۵
۱۵۵۰	حدیث ۵۸۷۶
۱۵۵۰	حدیث ۵۸۷۷
۱۵۵۰	حدیث ۵۸۷۸
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۷۹
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۸۰
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۸۱
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۸۲
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۸۳
۱۵۵۱	حدیث ۵۸۸۴
۱۵۵۲	حدیث ۵۸۸۵
۱۵۵۲	حدیث ۵۸۸۶
۱۵۵۲	حدیث ۵۸۸۷
۱۵۵۲	حدیث ۵۸۸۸
۱۵۵۲	حدیث ۵۸۸۹
۱۵۵۳	حدیث ۵۸۹۰
۱۵۵۳	حدیث ۵۸۹۱
۱۵۵۳	حدیث ۵۸۹۲
۱۵۵۳	حدیث ۵۸۹۳
۱۵۵۳	حدیث ۵۸۹۴

۱۵۵۴	حدیث ۵۸۹۵
۱۵۵۴	حدیث ۵۸۹۶
۱۵۵۴	حدیث ۵۸۹۷
۱۵۵۴	حدیث ۵۸۹۸
۱۵۵۴	حدیث ۵۸۹۹
۱۵۵۵	حدیث ۵۹۰۰
۱۵۵۵	حدیث ۵۹۰۱
۱۵۵۶	حدیث ۵۹۰۲
۱۵۵۶	حدیث ۵۹۰۳
۱۵۵۶	حدیث ۵۹۰۴
۱۵۵۶	حدیث ۵۹۰۵
۱۵۵۷	حدیث ۵۹۰۶
۱۵۵۷	حدیث ۵۹۰۷
۱۵۵۷	حدیث ۵۹۰۸
۱۵۵۷	حدیث ۵۹۰۹
۱۵۵۷	حدیث ۵۹۱۰
۱۵۵۸	حدیث ۵۹۱۱
۱۵۵۸	حدیث ۵۹۱۲
۱۵۵۸	حدیث ۵۹۱۳
۱۵۵۹	حدیث ۵۹۱۴
۱۵۵۹	حدیث ۵۹۱۵
۱۵۵۹	حدیث ۵۹۱۶
۱۵۵۹	حدیث ۵۹۱۷
۱۵۵۹	حدیث ۵۹۱۸

۱۵۶۰	حدیث ۵۹۱۹
۱۵۶۰	حدیث ۵۹۲۰
۱۵۶۰	حدیث ۵۹۲۱
۱۵۶۰	حدیث ۵۹۲۲
۱۵۶۱	حدیث ۵۹۲۳
۱۵۶۱	حدیث ۵۹۲۴
۱۵۶۱	حدیث ۵۹۲۵
۱۵۶۱	حدیث ۵۹۲۶
۱۵۶۳	حدیث ۵۹۲۷
۱۵۶۴	حدیث ۵۹۲۸
۱۵۶۴	حدیث ۵۹۲۹
۱۵۶۴	حدیث ۵۹۳۰
۱۵۶۵	حدیث ۵۹۳۱
۱۵۶۵	حدیث ۵۹۳۲
۱۵۶۵	حدیث ۵۹۳۳
۱۵۶۵	حدیث ۵۹۳۴
۱۵۶۶	حدیث ۵۹۳۵
۱۵۶۶	حدیث ۵۹۳۶
۱۵۶۶	حدیث ۵۹۳۷
۱۵۶۶	حدیث ۵۹۳۸
۱۵۶۶	حدیث ۵۹۳۹
۱۵۶۷	حدیث ۵۹۴۰
۱۵۶۷	حدیث ۵۹۴۱
۱۵۶۷	حدیث ۵۹۴۲

۱۵۶۷	حدیث ۵۹۴۳
۱۵۶۸	حدیث ۵۹۴۴
۱۵۶۸	حدیث ۵۹۴۵
۱۵۶۸	حدیث ۵۹۴۶
۱۵۶۸	حدیث ۵۹۴۷
۱۵۶۹	حدیث ۵۹۴۸
۱۵۶۹	حدیث ۵۹۴۹
۱۵۶۹	حدیث ۵۹۵۰
۱۵۶۹	حدیث ۵۹۵۱
۱۵۶۹	حدیث ۵۹۵۲
۱۵۷۰	حدیث ۵۹۵۳
۱۵۷۰	حدیث ۵۹۵۴
۱۵۷۰	حدیث ۵۹۵۵
۱۵۷۰	حدیث ۵۹۵۶
۱۵۷۰	حدیث ۵۹۵۷
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۵۸
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۵۹
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۶۰
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۶۱
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۶۲
۱۵۷۱	حدیث ۵۹۶۳
۱۵۷۲	حدیث ۵۹۶۴
۱۵۷۲	حدیث ۵۹۶۵
۱۵۷۲	حدیث ۵۹۶۶

۱۵۷۲	حدیث ۵۹۶۷
۱۵۷۳	حدیث ۵۹۶۸
۱۵۷۳	حدیث ۵۹۶۹
۱۵۷۳	حدیث ۵۹۷۰
۱۵۷۳	حدیث ۵۹۷۱
۱۵۷۴	حدیث ۵۹۷۲
۱۵۷۴	حدیث ۵۹۷۳
۱۵۷۴	حدیث ۵۹۷۴
۱۵۷۴	حدیث ۵۹۷۵
۱۵۷۴	حدیث ۵۹۷۶
۱۵۷۵	حدیث ۵۹۷۷
۱۵۷۵	حدیث ۵۹۷۸
۱۵۷۵	حدیث ۵۹۷۹
۱۵۷۵	حدیث ۵۹۸۰
۱۵۷۶	حدیث ۵۹۸۱
۱۵۷۶	حدیث ۵۹۸۲
۱۵۷۶	حدیث ۵۹۸۳
۱۵۷۷	حدیث ۵۹۸۴
۱۵۷۷	حدیث ۵۹۸۵
۱۵۷۷	حدیث ۵۹۸۶
۱۵۷۷	حدیث ۵۹۸۷
۱۵۷۸	حدیث ۵۹۸۸
۱۵۷۸	حدیث ۵۹۸۹
۱۵۷۸	حدیث ۵۹۹۰

۱۵۷۸	حدیث ۵۹۹۱
۱۵۷۸	حدیث ۵۹۹۲
۱۵۷۹	حدیث ۵۹۹۳
۱۵۷۹	حدیث ۵۹۹۴
۱۵۷۹	حدیث ۵۹۹۵
۱۵۷۹	حدیث ۵۹۹۶
۱۵۷۹	حدیث ۵۹۹۷
۱۵۸۰	حدیث ۵۹۹۸
۱۵۸۰	حدیث ۵۹۹۹
۱۵۸۰	حدیث ۶۰۰۰
۱۵۸۰	از ۶۰۰۱ تا ۶۲۰۰
۱۵۸۰	حدیث ۶۰۰۱
۱۵۸۱	حدیث ۶۰۰۲
۱۵۸۱	حدیث ۶۰۰۳
۱۵۸۱	حدیث ۶۰۰۴
۱۵۸۱	حدیث ۶۰۰۵
۱۵۸۱	حدیث ۶۰۰۶
۱۵۸۲	حدیث ۶۰۰۷
۱۵۸۲	حدیث ۶۰۰۸
۱۵۸۲	حدیث ۶۰۰۹
۱۵۸۲	حدیث ۶۰۱۰
۱۵۸۲	حدیث ۶۰۱۱
۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۲
۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۳

۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۴
۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۵
۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۶
۱۵۸۳	حدیث ۶۰۱۷
۱۵۸۴	حدیث ۶۰۱۸
۱۵۸۴	حدیث ۶۰۱۹
۱۵۸۴	حدیث ۶۰۲۰
۱۵۸۴	حدیث ۶۰۲۱
۱۵۸۴	حدیث ۶۰۲۲
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۳
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۴
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۵
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۶
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۷
۱۵۸۵	حدیث ۶۰۲۸
۱۵۸۶	حدیث ۶۰۲۹
۱۵۸۶	حدیث ۶۰۳۰
۱۵۸۶	حدیث ۶۰۳۱
۱۵۸۶	حدیث ۶۰۳۲
۱۵۸۶	حدیث ۶۰۳۳
۱۵۸۷	حدیث ۶۰۳۴
۱۵۸۷	حدیث ۶۰۳۵
۱۵۸۷	حدیث ۶۰۳۶
۱۵۸۷	حدیث ۶۰۳۷



۱۵۸۷	حدیث ۶۰۳۸
۱۵۸۸	حدیث ۶۰۳۹
۱۵۸۸	حدیث ۶۰۴۰
۱۵۸۸	حدیث ۶۰۴۱
۱۵۸۸	حدیث ۶۰۴۲
۱۵۸۸	حدیث ۶۰۴۳
۱۵۸۹	حدیث ۶۰۴۴
۱۵۸۹	حدیث ۶۰۴۵
۱۵۸۹	حدیث ۶۰۴۶
۱۵۸۹	حدیث ۶۰۴۷
۱۵۸۹	حدیث ۶۰۴۸
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۴۹
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۵۰
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۵۱
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۵۲
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۵۳
۱۵۹۰	حدیث ۶۰۵۴
۱۵۹۱	حدیث ۶۰۵۵
۱۵۹۱	حدیث ۶۰۵۶
۱۵۹۱	حدیث ۶۰۵۷
۱۵۹۱	حدیث ۶۰۵۸
۱۵۹۱	حدیث ۶۰۵۹
۱۵۹۲	حدیث ۶۰۶۰
۱۵۹۲	حدیث ۶۰۶۱

۱۵۹۲	حدیث ۶۰۶۲
۱۵۹۲	حدیث ۶۰۶۳
۱۵۹۲	حدیث ۶۰۶۴
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۶۵
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۶۶
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۶۷
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۶۸
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۶۹
۱۵۹۳	حدیث ۶۰۷۰
۱۵۹۴	حدیث ۶۰۷۱
۱۵۹۴	حدیث ۶۰۷۲
۱۵۹۴	حدیث ۶۰۷۳
۱۵۹۴	حدیث ۶۰۷۴
۱۵۹۴	حدیث ۶۰۷۵
۱۵۹۵	حدیث ۶۰۷۶
۱۵۹۵	حدیث ۶۰۷۷
۱۵۹۵	حدیث ۶۰۷۸
۱۵۹۵	حدیث ۶۰۷۹
۱۵۹۵	حدیث ۶۰۸۰
۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۱
۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۲
۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۳
۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۴
۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۵

۱۵۹۶	حدیث ۶۰۸۶
۱۵۹۷	حدیث ۶۰۸۷
۱۵۹۷	حدیث ۶۰۸۸
۱۵۹۷	حدیث ۶۰۸۹
۱۵۹۷	حدیث ۶۰۹۰
۱۵۹۷	حدیث ۶۰۹۱
۱۵۹۸	حدیث ۶۰۹۲
۱۵۹۸	حدیث ۶۰۹۳
۱۵۹۸	حدیث ۶۰۹۴
۱۵۹۸	حدیث ۶۰۹۵
۱۵۹۹	حدیث ۶۰۹۶
۱۵۹۹	حدیث ۶۰۹۷
۱۵۹۹	حدیث ۶۰۹۸
۱۵۹۹	حدیث ۶۰۹۹
۱۵۹۹	حدیث ۶۱۰۰
۱۵۹۹	حدیث ۶۱۰۱
۱۶۰۰	حدیث ۶۱۰۲
۱۶۰۰	حدیث ۶۱۰۳
۱۶۰۰	حدیث ۶۱۰۴
۱۶۰۰	حدیث ۶۱۰۵
۱۶۰۰	حدیث ۶۱۰۶
۱۶۰۱	حدیث ۶۱۰۷
۱۶۰۱	حدیث ۶۱۰۸
۱۶۰۱	حدیث ۶۱۰۹

۱۶۰۱	حدیث ۶۱۱۰
۱۶۰۱	حدیث ۶۱۱۱
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۲
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۳
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۴
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۵
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۶
۱۶۰۲	حدیث ۶۱۱۷
۱۶۰۳	حدیث ۶۱۱۸
۱۶۰۳	حدیث ۶۱۱۹
۱۶۰۳	حدیث ۶۱۲۰
۱۶۰۳	حدیث ۶۱۲۱
۱۶۰۳	حدیث ۶۱۲۲
۱۶۰۴	حدیث ۶۱۲۳
۱۶۰۴	حدیث ۶۱۲۴
۱۶۰۴	حدیث ۶۱۲۵
۱۶۰۴	حدیث ۶۱۲۶
۱۶۰۴	حدیث ۶۱۲۷
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۲۸
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۲۹
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۳۰
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۳۱
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۳۲
۱۶۰۵	حدیث ۶۱۳۳

۱۶۰۶	حدیث ۶۱۳۴
۱۶۰۶	حدیث ۶۱۳۵
۱۶۰۶	حدیث ۶۱۳۶
۱۶۰۶	حدیث ۶۱۳۷
۱۶۰۶	حدیث ۶۱۳۸
۱۶۰۷	حدیث ۶۱۳۹
۱۶۰۷	حدیث ۶۱۴۰
۱۶۰۷	حدیث ۶۱۴۱
۱۶۰۷	حدیث ۶۱۴۲
۱۶۰۷	حدیث ۶۱۴۳
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۴
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۵
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۶
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۷
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۸
۱۶۰۸	حدیث ۶۱۴۹
۱۶۰۹	حدیث ۶۱۵۰
۱۶۰۹	حدیث ۶۱۵۱
۱۶۰۹	حدیث ۶۱۵۲
۱۶۰۹	حدیث ۶۱۵۳
۱۶۰۹	حدیث ۶۱۵۴
۱۶۱۰	حدیث ۶۱۵۵
۱۶۱۰	حدیث ۶۱۵۶
۱۶۱۰	حدیث ۶۱۵۷

۱۶۱۰	حدیث ۶۱۵۸
۱۶۱۰	حدیث ۶۱۵۹
۱۶۱۰	حدیث ۶۱۶۰
۱۶۱۱	حدیث ۶۱۶۱
۱۶۱۱	حدیث ۶۱۶۲
۱۶۱۱	حدیث ۶۱۶۳
۱۶۱۱	حدیث ۶۱۶۴
۱۶۱۱	حدیث ۶۱۶۵
۱۶۱۲	حدیث ۶۱۶۶
۱۶۱۲	حدیث ۶۱۶۷
۱۶۱۲	حدیث ۶۱۶۸
۱۶۱۲	حدیث ۶۱۶۹
۱۶۱۲	حدیث ۶۱۷۰
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۱
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۲
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۳
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۴
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۵
۱۶۱۳	حدیث ۶۱۷۶
۱۶۱۴	حدیث ۶۱۷۷
۱۶۱۴	حدیث ۶۱۷۸
۱۶۱۴	حدیث ۶۱۷۹
۱۶۱۴	حدیث ۶۱۸۰
۱۶۱۴	حدیث ۶۱۸۱

۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۲
۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۳
۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۴
۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۵
۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۶
۱۶۱۵	حدیث ۶۱۸۷
۱۶۱۶	حدیث ۶۱۸۸
۱۶۱۶	حدیث ۶۱۸۹
۱۶۱۶	حدیث ۶۱۹۰
۱۶۱۶	حدیث ۶۱۹۱
۱۶۱۶	حدیث ۶۱۹۲
۱۶۱۷	حدیث ۶۱۹۳
۱۶۱۷	حدیث ۶۱۹۴
۱۶۱۷	حدیث ۶۱۹۵
۱۶۱۷	حدیث ۶۱۹۶
۱۶۱۷	حدیث ۶۱۹۷
۱۶۱۸	حدیث ۶۱۹۸
۱۶۱۸	حدیث ۶۱۹۹
۱۶۱۸	حدیث ۶۲۰۰
۱۶۱۸	از ۶۲۰ تا ۶۴۰
۱۶۱۸	حدیث ۶۲۰۱
۱۶۱۸	حدیث ۶۲۰۲
۱۶۱۹	حدیث ۶۲۰۳
۱۶۱۹	حدیث ۶۲۰۴

۱۶۱۹	حدیث ۶۲۰۵
۱۶۱۹	حدیث ۶۲۰۶
۱۶۱۹	حدیث ۶۲۰۷
۱۶۲۰	حدیث ۶۲۰۸
۱۶۲۰	حدیث ۶۲۰۹
۱۶۲۰	حدیث ۶۲۱۰
۱۶۲۰	حدیث ۶۲۱۱
۱۶۲۰	حدیث ۶۲۱۲
۱۶۲۱	حدیث ۶۲۱۳
۱۶۲۱	حدیث ۶۲۱۴
۱۶۲۱	حدیث ۶۲۱۵
۱۶۲۱	حدیث ۶۲۱۶
۱۶۲۱	حدیث ۶۲۱۷
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۱۸
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۱۹
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۲۰
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۲۱
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۲۲
۱۶۲۲	حدیث ۶۲۲۳
۱۶۲۳	حدیث ۶۲۲۴
۱۶۲۳	حدیث ۶۲۲۵
۱۶۲۳	حدیث ۶۲۲۶
۱۶۲۳	حدیث ۶۲۲۷
۱۶۲۳	حدیث ۶۲۲۸



۱۶۲۴	حدیث ۶۲۲۹
۱۶۲۴	حدیث ۶۲۳۰
۱۶۲۴	حدیث ۶۲۳۱
۱۶۲۴	حدیث ۶۲۳۲
۱۶۲۴	حدیث ۶۲۳۳
۱۶۲۵	حدیث ۶۲۳۴
۱۶۲۵	حدیث ۶۲۳۵
۱۶۲۵	حدیث ۶۲۳۶
۱۶۲۵	حدیث ۶۲۳۷
۱۶۲۵	حدیث ۶۲۳۸
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۳۹
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۴۰
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۴۱
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۴۲
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۴۳
۱۶۲۶	حدیث ۶۲۴۴
۱۶۲۷	حدیث ۶۲۴۵
۱۶۲۷	حدیث ۶۲۴۶
۱۶۲۷	حدیث ۶۲۴۷
۱۶۲۷	حدیث ۶۲۴۸
۱۶۲۷	حدیث ۶۲۴۹
۱۶۲۸	حدیث ۶۲۵۰
۱۶۲۸	حدیث ۶۲۵۱
۱۶۲۸	حدیث ۶۲۵۲

۱۶۲۸	حدیث ۶۲۵۳
۱۶۲۸	حدیث ۶۲۵۴
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۵۵
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۵۶
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۵۷
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۵۸
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۵۹
۱۶۲۹	حدیث ۶۲۶۰
۱۶۳۰	حدیث ۶۲۶۱
۱۶۳۰	حدیث ۶۲۶۲
۱۶۳۰	حدیث ۶۲۶۳
۱۶۳۰	حدیث ۶۲۶۴
۱۶۳۰	حدیث ۶۲۶۵
۱۶۳۱	حدیث ۶۲۶۶
۱۶۳۱	حدیث ۶۲۶۷
۱۶۳۱	حدیث ۶۲۶۸
۱۶۳۱	حدیث ۶۲۶۹
۱۶۳۱	حدیث ۶۲۷۰
۱۶۳۲	حدیث ۶۲۷۱
۱۶۳۲	حدیث ۶۲۷۲
۱۶۳۲	حدیث ۶۲۷۳
۱۶۳۲	حدیث ۶۲۷۴
۱۶۳۲	حدیث ۶۲۷۵
۱۶۳۳	حدیث ۶۲۷۶

۱۶۳۳	حدیث ۶۲۷۷
۱۶۳۳	حدیث ۶۲۷۸
۱۶۳۳	حدیث ۶۲۷۹
۱۶۳۳	حدیث ۶۲۸۰
۱۶۳۳	حدیث ۶۲۸۱
۱۶۳۴	حدیث ۶۲۸۲
۱۶۳۴	حدیث ۶۲۸۳
۱۶۳۴	حدیث ۶۲۸۴
۱۶۳۴	حدیث ۶۲۸۵
۱۶۳۴	حدیث ۶۲۸۶
۱۶۳۵	حدیث ۶۲۸۷
۱۶۳۵	حدیث ۶۲۸۸
۱۶۳۵	حدیث ۶۲۸۹
۱۶۳۵	حدیث ۶۲۹۰
۱۶۳۵	حدیث ۶۲۹۱
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۲
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۳
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۴
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۵
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۶
۱۶۳۶	حدیث ۶۲۹۷
۱۶۳۷	حدیث ۶۲۹۸
۱۶۳۷	حدیث ۶۲۹۹
۱۶۳۷	حدیث ۶۳۰۰

۱۶۳۷	حدیث ۶۳۰۱
۱۶۳۷	حدیث ۶۳۰۲
۱۶۳۸	حدیث ۶۳۰۳
۱۶۳۸	حدیث ۶۳۰۴
۱۶۳۸	حدیث ۶۳۰۵
۱۶۳۸	حدیث ۶۳۰۶
۱۶۳۸	حدیث ۶۳۰۷
۱۶۳۹	حدیث ۶۳۰۸
۱۶۳۹	حدیث ۶۳۰۹
۱۶۳۹	حدیث ۶۳۱۰
۱۶۳۹	حدیث ۶۳۱۱
۱۶۳۹	حدیث ۶۳۱۲
۱۶۴۰	حدیث ۶۳۱۳
۱۶۴۰	حدیث ۶۳۱۴
۱۶۴۰	حدیث ۶۳۱۵
۱۶۴۰	حدیث ۶۳۱۶
۱۶۴۰	حدیث ۶۳۱۷
۱۶۴۱	حدیث ۶۳۱۸
۱۶۴۱	حدیث ۶۳۱۹
۱۶۴۱	حدیث ۶۳۲۰
۱۶۴۱	حدیث ۶۳۲۱
۱۶۴۱	حدیث ۶۳۲۲
۱۶۴۲	حدیث ۶۳۲۳
۱۶۴۲	حدیث ۶۳۲۴

۱۶۴۲	حدیث ۶۳۲۵
۱۶۴۲	حدیث ۶۳۲۶
۱۶۴۲	حدیث ۶۳۲۷
۱۶۴۳	حدیث ۶۳۲۸
۱۶۴۳	حدیث ۶۳۲۹
۱۶۴۳	حدیث ۶۳۳۰
۱۶۴۳	حدیث ۶۳۳۱
۱۶۴۳	حدیث ۶۳۳۲
۱۶۴۴	حدیث ۶۳۳۳
۱۶۴۴	حدیث ۶۳۳۴
۱۶۴۴	حدیث ۶۳۳۵
۱۶۴۴	حدیث ۶۳۳۶
۱۶۴۴	حدیث ۶۳۳۷
۱۶۴۵	حدیث ۶۳۳۸
۱۶۴۵	حدیث ۶۳۳۹
۱۶۴۵	حدیث ۶۳۴۰
۱۶۴۵	حدیث ۶۳۴۱
۱۶۴۵	حدیث ۶۳۴۲
۱۶۴۶	حدیث ۶۳۴۳
۱۶۴۶	حدیث ۶۳۴۴
۱۶۴۶	حدیث ۶۳۴۵
۱۶۴۶	حدیث ۶۳۴۶
۱۶۴۶	حدیث ۶۳۴۷
۱۶۴۷	حدیث ۶۳۴۸

۱۶۴۷	حدیث ۶۳۴۹
۱۶۴۷	حدیث ۶۳۵۰
۱۶۴۷	حدیث ۶۳۵۱
۱۶۴۷	حدیث ۶۳۵۲
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۳
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۴
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۵
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۶
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۷
۱۶۴۸	حدیث ۶۳۵۸
۱۶۴۹	حدیث ۶۳۵۹
۱۶۴۹	حدیث ۶۳۶۰
۱۶۴۹	حدیث ۶۳۶۱
۱۶۴۹	حدیث ۶۳۶۲
۱۶۴۹	حدیث ۶۳۶۳
۱۶۵۰	حدیث ۶۳۶۴
۱۶۵۰	حدیث ۶۳۶۵
۱۶۵۰	حدیث ۶۳۶۶
۱۶۵۰	حدیث ۶۳۶۷
۱۶۵۰	حدیث ۶۳۶۸
۱۶۵۱	حدیث ۶۳۶۹
۱۶۵۱	حدیث ۶۳۷۰
۱۶۵۱	حدیث ۶۳۷۱
۱۶۵۱	حدیث ۶۳۷۲

۱۶۵۱	حدیث ۶۳۷۳
۱۶۵۲	حدیث ۶۳۷۴
۱۶۵۲	حدیث ۶۳۷۵
۱۶۵۲	حدیث ۶۳۷۶
۱۶۵۲	حدیث ۶۳۷۷
۱۶۵۲	حدیث ۶۳۷۸
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۷۹
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۸۰
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۸۱
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۸۲
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۸۳
۱۶۵۳	حدیث ۶۳۸۴
۱۶۵۴	حدیث ۶۳۸۵
۱۶۵۴	حدیث ۶۳۸۶
۱۶۵۴	حدیث ۶۳۸۷
۱۶۵۴	حدیث ۶۳۸۸
۱۶۵۴	حدیث ۶۳۸۹
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۰
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۱
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۲
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۳
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۴
۱۶۵۵	حدیث ۶۳۹۵
۱۶۵۶	حدیث ۶۳۹۶

۱۶۵۶	حدیث ۶۳۹۷
۱۶۵۶	حدیث ۶۳۹۸
۱۶۵۶	حدیث ۶۳۹۹
۱۶۵۶	حدیث ۶۴۰۰
۱۶۵۷	از ۱ تا ۶۴۰۰
۱۶۵۷	حدیث ۶۴۰۱
۱۶۵۷	حدیث ۶۴۰۲
۱۶۵۷	حدیث ۶۴۰۳
۱۶۵۷	حدیث ۶۴۰۴
۱۶۵۷	حدیث ۶۴۰۵
۱۶۵۸	حدیث ۶۴۰۶
۱۶۵۸	حدیث ۶۴۰۷
۱۶۵۸	حدیث ۶۴۰۸
۱۶۵۸	حدیث ۶۴۰۹
۱۶۵۸	حدیث ۶۴۱۰
۱۶۵۹	حدیث ۶۴۱۱
۱۶۵۹	حدیث ۶۴۱۲
۱۶۵۹	حدیث ۶۴۱۳
۱۶۵۹	حدیث ۶۴۱۴
۱۶۶۰	حدیث ۶۴۱۵
۱۶۶۰	حدیث ۶۴۱۶
۱۶۶۰	حدیث ۶۴۱۷
۱۶۶۰	حدیث ۶۴۱۸
۱۶۶۰	حدیث ۶۴۱۹



۱۶۶۰	حدیث ۶۴۲۰
۱۶۶۱	حدیث ۶۴۲۱
۱۶۶۱	حدیث ۶۴۲۲
۱۶۶۱	حدیث ۶۴۲۳
۱۶۶۱	حدیث ۶۴۲۴
۱۶۶۱	حدیث ۶۴۲۵
۱۶۶۲	حدیث ۶۴۲۶
۱۶۶۲	حدیث ۶۴۲۷
۱۶۶۲	حدیث ۶۴۲۸
۱۶۶۲	حدیث ۶۴۲۹
۱۶۶۲	حدیث ۶۴۳۰
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۱
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۲
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۳
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۴
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۵
۱۶۶۳	حدیث ۶۴۳۶
۱۶۶۴	حدیث ۶۴۳۷
۱۶۶۴	حدیث ۶۴۳۸
۱۶۶۴	حدیث ۶۴۳۹
۱۶۶۴	حدیث ۶۴۴۰
۱۶۶۴	حدیث ۶۴۴۱
۱۶۶۵	حدیث ۶۴۴۲
۱۶۶۵	حدیث ۶۴۴۳

۱۶۶۵	حدیث ۶۴۴۴
۱۶۶۵	حدیث ۶۴۴۵
۱۶۶۵	حدیث ۶۴۴۶
۱۶۶۶	حدیث ۶۴۴۷
۱۶۶۶	حدیث ۶۴۴۸
۱۶۶۶	حدیث ۶۴۴۹
۱۶۶۶	حدیث ۶۴۵۰
۱۶۶۶	حدیث ۶۴۵۱
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۲
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۳
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۴
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۵
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۶
۱۶۶۷	حدیث ۶۴۵۷
۱۶۶۸	حدیث ۶۴۵۸
۱۶۶۸	حدیث ۶۴۵۹
۱۶۶۸	حدیث ۶۴۶۰
۱۶۶۸	حدیث ۶۴۶۱
۱۶۶۸	حدیث ۶۴۶۲
۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۳
۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۴
۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۵
۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۶
۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۷

۱۶۶۹	حدیث ۶۴۶۸
۱۶۷۰	حدیث ۶۴۶۹
۱۶۷۰	حدیث ۶۴۷۰
۱۶۷۰	حدیث ۶۴۷۱
۱۶۷۰	حدیث ۶۴۷۲
۱۶۷۰	حدیث ۶۴۷۳
۱۶۷۱	حدیث ۶۴۷۴
۱۶۷۱	حدیث ۶۴۷۵
۱۶۷۱	حدیث ۶۴۷۶
۱۶۷۱	حدیث ۶۴۷۷
۱۶۷۱	حدیث ۶۴۷۸
۱۶۷۲	حدیث ۶۴۷۹
۱۶۷۲	حدیث ۶۴۸۰
۱۶۷۲	حدیث ۶۴۸۱
۱۶۷۲	حدیث ۶۴۸۲
۱۶۷۲	حدیث ۶۴۸۳
۱۶۷۳	حدیث ۶۴۸۴
۱۶۷۳	حدیث ۶۴۸۵
۱۶۷۳	حدیث ۶۴۸۶
۱۶۷۳	حدیث ۶۴۸۷
۱۶۷۳	حدیث ۶۴۸۸
۱۶۷۴	حدیث ۶۴۸۹
۱۶۷۴	حدیث ۶۴۹۰
۱۶۷۴	حدیث ۶۴۹۱

۱۶۷۴	حدیث ۶۴۹۲
۱۶۷۴	حدیث ۶۴۹۳
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۴
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۵
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۶
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۷
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۸
۱۶۷۵	حدیث ۶۴۹۹
۱۶۷۶	حدیث ۶۵۰۰
۱۶۷۶	حدیث ۶۵۰۱
۱۶۷۶	حدیث ۶۵۰۲
۱۶۷۶	حدیث ۶۵۰۳
۱۶۷۶	حدیث ۶۵۰۴
۱۶۷۷	حدیث ۶۵۰۵
۱۶۷۷	حدیث ۶۵۰۶
۱۶۷۷	حدیث ۶۵۰۷
۱۶۷۷	حدیث ۶۵۰۸
۱۶۷۷	حدیث ۶۵۰۹
۱۶۷۸	حدیث ۶۵۱۰
۱۶۷۸	حدیث ۶۵۱۱
۱۶۷۸	حدیث ۶۵۱۲
۱۶۷۸	حدیث ۶۵۱۳
۱۶۷۸	حدیث ۶۵۱۴
۱۶۷۹	حدیث ۶۵۱۵

۱۶۷۹	حدیث ۶۵۱۶
۱۶۷۹	حدیث ۶۵۱۷
۱۶۷۹	حدیث ۶۵۱۸
۱۶۷۹	حدیث ۶۵۱۹
۱۶۷۹	حدیث ۶۵۲۰
۱۶۸۰	حدیث ۶۵۲۱
۱۶۸۰	حدیث ۶۵۲۲
۱۶۸۰	حدیث ۶۵۲۳
۱۶۸۰	حدیث ۶۵۲۴
۱۶۸۰	حدیث ۶۵۲۵
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۲۶
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۲۷
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۲۸
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۲۹
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۳۰
۱۶۸۱	حدیث ۶۵۳۱
۱۶۸۲	حدیث ۶۵۳۲
۱۶۸۲	حدیث ۶۵۳۳
۱۶۸۲	حدیث ۶۵۳۴
۱۶۸۲	حدیث ۶۵۳۵
۱۶۸۲	حدیث ۶۵۳۶
۱۶۸۳	حدیث ۶۵۳۷
۱۶۸۳	حدیث ۶۵۳۸
۱۶۸۳	حدیث ۶۵۳۹

۱۶۸۳	حدیث ۶۵۴۰
۱۶۸۳	حدیث ۶۵۴۱
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۲
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۳
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۴
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۵
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۶
۱۶۸۴	حدیث ۶۵۴۷
۱۶۸۵	حدیث ۶۵۴۸
۱۶۸۵	حدیث ۶۵۴۹
۱۶۸۵	حدیث ۶۵۵۰
۱۶۸۵	حدیث ۶۵۵۱
۱۶۸۵	حدیث ۶۵۵۲
۱۶۸۶	حدیث ۶۵۵۳
۱۶۸۶	حدیث ۶۵۵۴
۱۶۸۶	حدیث ۶۵۵۵
۱۶۸۶	حدیث ۶۵۵۶
۱۶۸۶	حدیث ۶۵۵۷
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۵۸
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۵۹
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۶۰
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۶۱
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۶۲
۱۶۸۷	حدیث ۶۵۶۳

۱۶۸۸	حدیث ۶۵۶۴
۱۶۸۸	حدیث ۶۵۶۵
۱۶۸۸	حدیث ۶۵۶۶
۱۶۸۸	حدیث ۶۵۶۷
۱۶۸۸	حدیث ۶۵۶۸
۱۶۸۹	حدیث ۶۵۶۹
۱۶۸۹	حدیث ۶۵۷۰
۱۶۸۹	حدیث ۶۵۷۱
۱۶۸۹	حدیث ۶۵۷۲
۱۶۸۹	حدیث ۶۵۷۳
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۴
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۵
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۶
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۷
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۸
۱۶۹۰	حدیث ۶۵۷۹
۱۶۹۱	حدیث ۶۵۸۰
۱۶۹۱	حدیث ۶۵۸۱
۱۶۹۱	حدیث ۶۵۸۲
۱۶۹۱	حدیث ۶۵۸۳
۱۶۹۱	حدیث ۶۵۸۴
۱۶۹۲	حدیث ۶۵۸۵
۱۶۹۲	حدیث ۶۵۸۶
۱۶۹۲	حدیث ۶۵۸۷

۱۶۹۲	حدیث ۶۵۸۸
۱۶۹۲	حدیث ۶۵۸۹
۱۶۹۲	حدیث ۶۵۹۰
۱۶۹۳	حدیث ۶۵۹۱
۱۶۹۳	حدیث ۶۵۹۲
۱۶۹۳	حدیث ۶۵۹۳
۱۶۹۳	حدیث ۶۵۹۴
۱۶۹۳	حدیث ۶۵۹۵
۱۶۹۴	حدیث ۶۵۹۶
۱۶۹۴	حدیث ۶۵۹۷
۱۶۹۴	حدیث ۶۵۹۸
۱۶۹۴	حدیث ۶۵۹۹
۱۶۹۴	حدیث ۶۶۰۰
۱۶۹۵	از ۶۸۰۰ تا ۶۶۰۱
۱۶۹۵	حدیث ۶۶۰۱
۱۶۹۵	حدیث ۶۶۰۲
۱۶۹۵	حدیث ۶۶۰۳
۱۶۹۵	حدیث ۶۶۰۴
۱۶۹۵	حدیث ۶۶۰۵
۱۶۹۶	حدیث ۶۶۰۶
۱۶۹۶	حدیث ۶۶۰۷
۱۶۹۶	حدیث ۶۶۰۸
۱۶۹۶	حدیث ۶۶۰۹
۱۶۹۶	حدیث ۶۶۱۰



۱۶۹۷	حدیث ۶۶۱۱
۱۶۹۷	حدیث ۶۶۱۲
۱۶۹۷	حدیث ۶۶۱۳
۱۶۹۷	حدیث ۶۶۱۴
۱۶۹۷	حدیث ۶۶۱۵
۱۶۹۸	حدیث ۶۶۱۶
۱۶۹۸	حدیث ۶۶۱۷
۱۶۹۸	حدیث ۶۶۱۸
۱۶۹۸	حدیث ۶۶۱۹
۱۶۹۸	حدیث ۶۶۲۰
۱۶۹۹	حدیث ۶۶۲۱
۱۶۹۹	حدیث ۶۶۲۲
۱۶۹۹	حدیث ۶۶۲۳
۱۶۹۹	حدیث ۶۶۲۴
۱۶۹۹	حدیث ۶۶۲۵
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۲۶
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۲۷
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۲۸
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۲۹
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۳۰
۱۷۰۰	حدیث ۶۶۳۱
۱۷۰۱	حدیث ۶۶۳۲
۱۷۰۱	حدیث ۶۶۳۳
۱۷۰۱	حدیث ۶۶۳۴

۱۷۰۱	حدیث ۶۶۳۵
۱۷۰۱	حدیث ۶۶۳۶
۱۷۰۲	حدیث ۶۶۳۷
۱۷۰۲	حدیث ۶۶۳۸
۱۷۰۲	حدیث ۶۶۳۹
۱۷۰۲	حدیث ۶۶۴۰
۱۷۰۲	حدیث ۶۶۴۱
۱۷۰۳	حدیث ۶۶۴۲
۱۷۰۳	حدیث ۶۶۴۳
۱۷۰۳	حدیث ۶۶۴۴
۱۷۰۳	حدیث ۶۶۴۵
۱۷۰۳	حدیث ۶۶۴۶
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۴۷
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۴۸
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۴۹
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۵۰
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۵۱
۱۷۰۴	حدیث ۶۶۵۲
۱۷۰۵	حدیث ۶۶۵۳
۱۷۰۵	حدیث ۶۶۵۴
۱۷۰۵	حدیث ۶۶۵۵
۱۷۰۵	حدیث ۶۶۵۶
۱۷۰۵	حدیث ۶۶۵۷
۱۷۰۶	حدیث ۶۶۵۸

۱۷۰۶	حدیث ۶۶۵۹
۱۷۰۶	حدیث ۶۶۶۰
۱۷۰۶	حدیث ۶۶۶۱
۱۷۰۶	حدیث ۶۶۶۲
۱۷۰۶	حدیث ۶۶۶۳
۱۷۰۷	حدیث ۶۶۶۴
۱۷۰۷	حدیث ۶۶۶۵
۱۷۰۷	حدیث ۶۶۶۶
۱۷۰۷	حدیث ۶۶۶۷
۱۷۰۷	حدیث ۶۶۶۸
۱۷۰۸	حدیث ۶۶۶۹
۱۷۰۸	حدیث ۶۶۷۰
۱۷۰۸	حدیث ۶۶۷۱
۱۷۰۸	حدیث ۶۶۷۲
۱۷۰۸	حدیث ۶۶۷۳
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۴
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۵
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۶
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۷
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۸
۱۷۰۹	حدیث ۶۶۷۹
۱۷۱۰	حدیث ۶۶۸۰
۱۷۱۰	حدیث ۶۶۸۱
۱۷۱۰	حدیث ۶۶۸۲

۱۷۱۰	حدیث ۶۶۸۳
۱۷۱۰	حدیث ۶۶۸۴
۱۷۱۱	حدیث ۶۶۸۵
۱۷۱۱	حدیث ۶۶۸۶
۱۷۱۱	حدیث ۶۶۸۷
۱۷۱۱	حدیث ۶۶۸۸
۱۷۱۱	حدیث ۶۶۸۹
۱۷۱۲	حدیث ۶۶۹۰
۱۷۱۲	حدیث ۶۶۹۱
۱۷۱۲	حدیث ۶۶۹۲
۱۷۱۲	حدیث ۶۶۹۳
۱۷۱۲	حدیث ۶۶۹۴
۱۷۱۳	حدیث ۶۶۹۵
۱۷۱۳	حدیث ۶۶۹۶
۱۷۱۳	حدیث ۶۶۹۷
۱۷۱۳	حدیث ۶۶۹۸
۱۷۱۳	حدیث ۶۶۹۹
۱۷۱۳	حدیث ۶۷۰۰
۱۷۱۴	حدیث ۶۷۰۱
۱۷۱۴	حدیث ۶۷۰۲
۱۷۱۴	حدیث ۶۷۰۳
۱۷۱۴	حدیث ۶۷۰۴
۱۷۱۴	حدیث ۶۷۰۵
۱۷۱۵	حدیث ۶۷۰۶

۱۷۱۵	حدیث ۶۷۰۷
۱۷۱۵	حدیث ۶۷۰۸
۱۷۱۵	حدیث ۶۷۰۹
۱۷۱۵	حدیث ۶۷۱۰
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۱
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۲
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۳
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۴
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۵
۱۷۱۶	حدیث ۶۷۱۶
۱۷۱۷	حدیث ۶۷۱۷
۱۷۱۷	حدیث ۶۷۱۸
۱۷۱۷	حدیث ۶۷۱۹
۱۷۱۷	حدیث ۶۷۲۰
۱۷۱۷	حدیث ۶۷۲۱
۱۷۱۸	حدیث ۶۷۲۲
۱۷۱۸	حدیث ۶۷۲۳
۱۷۱۸	حدیث ۶۷۲۴
۱۷۱۸	حدیث ۶۷۲۵
۱۷۱۸	حدیث ۶۷۲۶
۱۷۱۹	حدیث ۶۷۲۷
۱۷۱۹	حدیث ۶۷۲۸
۱۷۱۹	حدیث ۶۷۲۹
۱۷۱۹	حدیث ۶۷۳۰

۱۷۱۹	حدیث ۶۷۳۱
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۲
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۳
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۴
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۵
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۶
۱۷۲۰	حدیث ۶۷۳۷
۱۷۲۱	حدیث ۶۷۳۸
۱۷۲۱	حدیث ۶۷۳۹
۱۷۲۱	حدیث ۶۷۴۰
۱۷۲۱	حدیث ۶۷۴۱
۱۷۲۱	حدیث ۶۷۴۲
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۳
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۴
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۵
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۶
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۷
۱۷۲۲	حدیث ۶۷۴۸
۱۷۲۳	حدیث ۶۷۴۹
۱۷۲۳	حدیث ۶۷۵۰
۱۷۲۳	حدیث ۶۷۵۱
۱۷۲۳	حدیث ۶۷۵۲
۱۷۲۳	حدیث ۶۷۵۳
۱۷۲۴	حدیث ۶۷۵۴

۱۷۲۴	حدیث ۶۷۵۵
۱۷۲۴	حدیث ۶۷۵۶
۱۷۲۴	حدیث ۶۷۵۷
۱۷۲۴	حدیث ۶۷۵۸
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۵۹
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۶۰
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۶۱
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۶۲
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۶۳
۱۷۲۵	حدیث ۶۷۶۴
۱۷۲۶	حدیث ۶۷۶۵
۱۷۲۶	حدیث ۶۷۶۶
۱۷۲۶	حدیث ۶۷۶۷
۱۷۲۶	حدیث ۶۷۶۸
۱۷۲۶	حدیث ۶۷۶۹
۱۷۲۷	حدیث ۶۷۷۰
۱۷۲۷	حدیث ۶۷۷۱
۱۷۲۷	حدیث ۶۷۷۲
۱۷۲۷	حدیث ۶۷۷۳
۱۷۲۷	حدیث ۶۷۷۴
۱۷۲۸	حدیث ۶۷۷۵
۱۷۲۸	حدیث ۶۷۷۶
۱۷۲۸	حدیث ۶۷۷۷
۱۷۲۸	حدیث ۶۷۷۸

۱۷۲۸	حدیث ۶۷۷۹
۱۷۲۸	حدیث ۶۷۸۰
۱۷۲۹	حدیث ۶۷۸۱
۱۷۲۹	حدیث ۶۷۸۲
۱۷۲۹	حدیث ۶۷۸۳
۱۷۲۹	حدیث ۶۷۸۴
۱۷۲۹	حدیث ۶۷۸۵
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۸۶
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۸۷
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۸۸
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۸۹
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۹۰
۱۷۳۰	حدیث ۶۷۹۱
۱۷۳۱	حدیث ۶۷۹۲
۱۷۳۱	حدیث ۶۷۹۳
۱۷۳۱	حدیث ۶۷۹۴
۱۷۳۱	حدیث ۶۷۹۵
۱۷۳۲	حدیث ۶۷۹۶
۱۷۳۲	حدیث ۶۷۹۷
۱۷۳۲	حدیث ۶۷۹۸
۱۷۳۲	حدیث ۶۷۹۹
۱۷۳۲	حدیث ۶۸۰۰
۱۷۳۲	از ۶۸۰۱ تا ۷۰۰۰
۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۱



۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۲
۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۳
۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۴
۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۵
۱۷۳۳	حدیث ۶۸۰۶
۱۷۳۴	حدیث ۶۸۰۷
۱۷۳۴	حدیث ۶۸۰۸
۱۷۳۴	حدیث ۶۸۰۹
۱۷۳۴	حدیث ۶۸۱۰
۱۷۳۴	حدیث ۶۸۱۱
۱۷۳۵	حدیث ۶۸۱۲
۱۷۳۵	حدیث ۶۸۱۳
۱۷۳۵	حدیث ۶۸۱۴
۱۷۳۵	حدیث ۶۸۱۵
۱۷۳۵	حدیث ۶۸۱۶
۱۷۳۶	حدیث ۶۸۱۷
۱۷۳۶	حدیث ۶۸۱۸
۱۷۳۶	حدیث ۶۸۱۹
۱۷۳۶	حدیث ۶۸۲۰
۱۷۳۶	حدیث ۶۸۲۱
۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۲
۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۳
۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۴
۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۵

۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۶
۱۷۳۷	حدیث ۶۸۲۷
۱۷۳۸	حدیث ۶۸۲۸
۱۷۳۸	حدیث ۶۸۲۹
۱۷۳۸	حدیث ۶۸۳۰
۱۷۳۸	حدیث ۶۸۳۱
۱۷۳۸	حدیث ۶۸۳۲
۱۷۳۹	حدیث ۶۸۳۳
۱۷۳۹	حدیث ۶۸۳۴
۱۷۳۹	حدیث ۶۸۳۵
۱۷۳۹	حدیث ۶۸۳۶
۱۷۳۹	حدیث ۶۸۳۷
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۳۸
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۳۹
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۴۰
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۴۱
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۴۲
۱۷۴۰	حدیث ۶۸۴۳
۱۷۴۱	حدیث ۶۸۴۴
۱۷۴۱	حدیث ۶۸۴۵
۱۷۴۱	حدیث ۶۸۴۶
۱۷۴۱	حدیث ۶۸۴۷
۱۷۴۱	حدیث ۶۸۴۸
۱۷۴۲	حدیث ۶۸۴۹

۱۷۴۲	حدیث ۶۸۵۰
۱۷۴۲	حدیث ۶۸۵۱
۱۷۴۲	حدیث ۶۸۵۲
۱۷۴۲	حدیث ۶۸۵۳
۱۷۴۲	حدیث ۶۸۵۴
۱۷۴۳	حدیث ۶۸۵۵
۱۷۴۳	حدیث ۶۸۵۶
۱۷۴۳	حدیث ۶۸۵۷
۱۷۴۳	حدیث ۶۸۵۸
۱۷۴۳	حدیث ۶۸۵۹
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۰
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۱
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۲
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۳
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۴
۱۷۴۴	حدیث ۶۸۶۵
۱۷۴۵	حدیث ۶۸۶۶
۱۷۴۵	حدیث ۶۸۶۷
۱۷۴۵	حدیث ۶۸۶۸
۱۷۴۵	حدیث ۶۸۶۹
۱۷۴۵	حدیث ۶۸۷۰
۱۷۴۶	حدیث ۶۸۷۱
۱۷۴۶	حدیث ۶۸۷۲
۱۷۴۶	حدیث ۶۸۷۳

۱۷۴۶	حدیث ۶۸۷۴
۱۷۴۶	حدیث ۶۸۷۵
۱۷۴۷	حدیث ۶۸۷۶
۱۷۴۷	حدیث ۶۸۷۷
۱۷۴۷	حدیث ۶۸۷۸
۱۷۴۷	حدیث ۶۸۷۹
۱۷۴۷	حدیث ۶۸۸۰
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۱
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۲
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۳
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۴
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۵
۱۷۴۸	حدیث ۶۸۸۶
۱۷۴۹	حدیث ۶۸۸۷
۱۷۴۹	حدیث ۶۸۸۸
۱۷۴۹	حدیث ۶۸۸۹
۱۷۴۹	حدیث ۶۸۹۰
۱۷۴۹	حدیث ۶۸۹۱
۱۷۵۰	حدیث ۶۸۹۲
۱۷۵۰	حدیث ۶۸۹۳
۱۷۵۰	حدیث ۶۸۹۴
۱۷۵۰	حدیث ۶۸۹۵
۱۷۵۰	حدیث ۶۸۹۶
۱۷۵۱	حدیث ۶۸۹۷

۱۷۵۱	حدیث ۶۸۹۸
۱۷۵۱	حدیث ۶۸۹۹
۱۷۵۱	حدیث ۶۹۰۰
۱۷۵۱	حدیث ۶۹۰۱
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۲
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۳
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۴
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۵
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۶
۱۷۵۲	حدیث ۶۹۰۷
۱۷۵۳	حدیث ۶۹۰۸
۱۷۵۳	حدیث ۶۹۰۹
۱۷۵۳	حدیث ۶۹۱۰
۱۷۵۳	حدیث ۶۹۱۱
۱۷۵۳	حدیث ۶۹۱۲
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۳
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۴
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۵
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۶
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۷
۱۷۵۴	حدیث ۶۹۱۸
۱۷۵۵	حدیث ۶۹۱۹
۱۷۵۵	حدیث ۶۹۲۰
۱۷۵۵	حدیث ۶۹۲۱

۱۷۵۵	حدیث ۶۹۲۲
۱۷۵۵	حدیث ۶۹۲۳
۱۷۵۶	حدیث ۶۹۲۴
۱۷۵۶	حدیث ۶۹۲۵
۱۷۵۶	حدیث ۶۹۲۶
۱۷۵۶	حدیث ۶۹۲۷
۱۷۵۶	حدیث ۶۹۲۸
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۲۹
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۳۰
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۳۱
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۳۲
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۳۳
۱۷۵۷	حدیث ۶۹۳۴
۱۷۵۸	حدیث ۶۹۳۵
۱۷۵۸	حدیث ۶۹۳۶
۱۷۵۸	حدیث ۶۹۳۷
۱۷۵۸	حدیث ۶۹۳۸
۱۷۵۸	حدیث ۶۹۳۹
۱۷۵۹	حدیث ۶۹۴۰
۱۷۵۹	حدیث ۶۹۴۱
۱۷۵۹	حدیث ۶۹۴۲
۱۷۵۹	حدیث ۶۹۴۳
۱۷۵۹	حدیث ۶۹۴۴
۱۷۶۰	حدیث ۶۹۴۵

۱۷۶۰	حدیث ۶۹۴۶
۱۷۶۰	حدیث ۶۹۴۷
۱۷۶۰	حدیث ۶۹۴۸
۱۷۶۰	حدیث ۶۹۴۹
۱۷۶۰	حدیث ۶۹۵۰
۱۷۶۱	حدیث ۶۹۵۱
۱۷۶۱	حدیث ۶۹۵۲
۱۷۶۱	حدیث ۶۹۵۳
۱۷۶۱	حدیث ۶۹۵۴
۱۷۶۱	حدیث ۶۹۵۵
۱۷۶۲	حدیث ۶۹۵۶
۱۷۶۲	حدیث ۶۹۵۷
۱۷۶۲	حدیث ۶۹۵۸
۱۷۶۲	حدیث ۶۹۵۹
۱۷۶۲	حدیث ۶۹۶۰
۱۷۶۳	حدیث ۶۹۶۱
۱۷۶۳	حدیث ۶۹۶۲
۱۷۶۳	حدیث ۶۹۶۳
۱۷۶۳	حدیث ۶۹۶۴
۱۷۶۳	حدیث ۶۹۶۵
۱۷۶۴	حدیث ۶۹۶۶
۱۷۶۴	حدیث ۶۹۶۷
۱۷۶۴	حدیث ۶۹۶۸
۱۷۶۴	حدیث ۶۹۶۹

۱۷۶۴	حدیث ۶۹۷۰
۱۷۶۴	حدیث ۶۹۷۱
۱۷۶۵	حدیث ۶۹۷۲
۱۷۶۵	حدیث ۶۹۷۳
۱۷۶۵	حدیث ۶۹۷۴
۱۷۶۵	حدیث ۶۹۷۵
۱۷۶۵	حدیث ۶۹۷۶
۱۷۶۶	حدیث ۶۹۷۷
۱۷۶۶	حدیث ۶۹۷۸
۱۷۶۶	حدیث ۶۹۷۹
۱۷۶۶	حدیث ۶۹۸۰
۱۷۶۶	حدیث ۶۹۸۱
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۲
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۳
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۴
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۵
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۶
۱۷۶۷	حدیث ۶۹۸۷
۱۷۶۸	حدیث ۶۹۸۸
۱۷۶۸	حدیث ۶۹۸۹
۱۷۶۸	حدیث ۶۹۹۰
۱۷۶۸	حدیث ۶۹۹۱
۱۷۶۸	حدیث ۶۹۹۲
۱۷۶۹	حدیث ۶۹۹۳



۱۷۶۹	حدیث ۶۹۹۴
۱۷۶۹	حدیث ۶۹۹۵
۱۷۶۹	حدیث ۶۹۹۶
۱۷۶۹	حدیث ۶۹۹۷
۱۷۷۰	حدیث ۶۹۹۸
۱۷۷۰	حدیث ۶۹۹۹
۱۷۷۰	حدیث ۷۰۰۰
۱۷۷۰	از ۷۰۰۱ تا ۷۰۸۷
۱۷۷۰	حدیث ۷۰۰۱
۱۷۷۰	حدیث ۷۰۰۲
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۳
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۴
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۵
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۶
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۷
۱۷۷۱	حدیث ۷۰۰۸
۱۷۷۲	حدیث ۷۰۰۹
۱۷۷۲	حدیث ۷۰۱۰
۱۷۷۲	حدیث ۷۰۱۱
۱۷۷۲	حدیث ۷۰۱۲
۱۷۷۲	حدیث ۷۰۱۳
۱۷۷۳	حدیث ۷۰۱۴
۱۷۷۳	حدیث ۷۰۱۵
۱۷۷۳	حدیث ۷۰۱۶

۱۷۷۳	حدیث ۷۰۱۷
۱۷۷۳	حدیث ۷۰۱۸
۱۷۷۴	حدیث ۷۰۱۹
۱۷۷۴	حدیث ۷۰۲۰
۱۷۷۴	حدیث ۷۰۲۱
۱۷۷۴	حدیث ۷۰۲۲
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۳
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۴
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۵
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۶
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۷
۱۷۷۵	حدیث ۷۰۲۸
۱۷۷۶	حدیث ۷۰۲۹
۱۷۷۶	حدیث ۷۰۳۰
۱۷۷۶	حدیث ۷۰۳۱
۱۷۷۶	حدیث ۷۰۳۲
۱۷۷۶	حدیث ۷۰۳۳
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۴
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۵
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۶
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۷
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۸
۱۷۷۷	حدیث ۷۰۳۹
۱۷۷۸	حدیث ۷۰۴۰

۱۷۷۸	حدیث ۷۰۴۱
۱۷۷۸	حدیث ۷۰۴۲
۱۷۷۸	حدیث ۷۰۴۳
۱۷۷۸	حدیث ۷۰۴۴
۱۷۷۹	حدیث ۷۰۴۵
۱۷۷۹	حدیث ۷۰۴۶
۱۷۷۹	حدیث ۷۰۴۷
۱۷۷۹	حدیث ۷۰۴۸
۱۷۷۹	حدیث ۷۰۴۹
۱۷۸۰	حدیث ۷۰۵۰
۱۷۸۰	حدیث ۷۰۵۱
۱۷۸۰	حدیث ۷۰۵۲
۱۷۸۱	حدیث ۷۰۵۳
۱۷۸۱	حدیث ۷۰۵۴
۱۷۸۱	حدیث ۷۰۵۵
۱۷۸۲	حدیث ۷۰۵۶
۱۷۸۲	حدیث ۷۰۵۷
۱۷۸۲	حدیث ۷۰۵۸
۱۷۸۳	حدیث ۷۰۵۹
۱۷۸۳	حدیث ۷۰۶۰
۱۷۸۳	حدیث ۷۰۶۱
۱۷۸۳	حدیث ۷۰۶۲
۱۷۸۴	حدیث ۷۰۶۳
۱۷۸۴	حدیث ۷۰۶۴

۱۷۸۴	حدیث ۷۰۶۵
۱۷۸۴	حدیث ۷۰۶۶
۱۷۸۵	حدیث ۷۰۶۷
۱۷۸۵	حدیث ۷۰۶۸
۱۷۸۵	حدیث ۷۰۶۹
۱۷۸۶	حدیث ۷۰۷۰
۱۷۸۶	حدیث ۷۰۷۱
۱۷۸۶	حدیث ۷۰۷۲
۱۷۸۷	حدیث ۷۰۷۳
۱۷۸۷	حدیث ۷۰۷۴
۱۷۸۷	حدیث ۷۰۷۵
۱۷۸۷	حدیث ۷۰۷۶
۱۷۸۸	حدیث ۷۰۷۷
۱۷۸۸	حدیث ۷۰۷۸
۱۷۸۸	حدیث ۷۰۷۹
۱۷۸۹	حدیث ۷۰۸۰
۱۷۸۹	حدیث ۷۰۸۱
۱۷۸۹	حدیث ۷۰۸۲
۱۷۹۰	حدیث ۷۰۸۳
۱۷۹۰	حدیث ۷۰۸۴
۱۷۹۰	حدیث ۷۰۸۵
۱۷۹۰	حدیث ۷۰۸۶
۱۷۹۰	حدیث ۷۰۸۷
۱۷۹۱	درباره مرکز

## ۷۰۸۷ حدیث از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام

### مشخصات کتاب

سرشناسه: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۳

عنوان و نام پدید آور: ۷۰۸۷ حدیث از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام / واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان.

مشخصات نشر دیجیتالی: اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: نرم افزار تلفن همراه ، رایانه و کتاب

موضوع: احادیث شیعه — قرن ۱۳ ق. ، خاندان نبوت — احادیث ، خاندان نبوت — فضایل

### از آفات ۲۰۰

#### حدیث ۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قِيلَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ لُقْمَانَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: الْمُؤْمِنُ الْعَيْثُ، قِيلَ: الْعَيْثُ مِنَ الْمَالِ؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنَّ الْعَيْثَ مِنَ الْعِلْمِ الَّذِي إِنْ احتِيجَ إِلَيْهِ انتَفَعَ بِعِلْمِهِ، وَإِنْ اسْتُغْنِيَ عَنْهُ اكْتَفَى.

امام علی علیه السلام: به عبد صالح ، یعنی لقمان ، گفته شد: کدام یک از مردمان ، با فضیلت ترند؟ گفت: «مؤمن برخوردار». گفته شد: از مال؟ گفت: «نه؛ لیکن برخوردار از دانشی که اگر به او محتاج شدند ، از دانشش سود برند و اگر از او بی نیاز شدند ، خودش به آن اکتفا کند».

قصص الأنبياء : ص ۱۹۷ ح ۲۴۸ ، بحار الأنوار : ج ۱۳ ص ۴۲۱ ح ۱۶ .

#### حدیث ۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ ابْنَهُ أَنْ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ، لِيَعْتَبِرَ مَنْ قَصِيرَ يَقِينُهُ وَضَعُفَتْ نَيْتُهُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ مِنْ أَمْرِهِ، وَآتَاهُ رِزْقَهُ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهَا كَسْبٌ وَلَا حِيلَةٌ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَيَّرُزُقُهُ فِي الْحَالِ الرَّابِعَةِ. أَمَّا أَوَّلُ ذَلِكَ فَإِنَّهُ كَانَ فِي رَجَمٍ أُمِّهِ يَرْزُقُهُ هُنَاكَ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ حَيْثُ لَا يُؤْذِيهِ حَرٌّ وَلَا بَرْدٌ، ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنْ ذَلِكَ وَأَجْرَى لَهُ رِزْقًا مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ يَكْفِيهِ بِهِ وَيُرَبِّيهِ وَيَنْعِشُهُ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ بِهِ وَلَا قُوَّةٍ، ثُمَّ فُطِمَ مِنْ ذَلِكَ فَأَجْرَى لَهُ رِزْقًا مِنْ كَسْبِ أَبِيهِ بِرَأْفَةٍ وَرَحْمَةٍ لَهُ مِنْ قَلْبِهِمَا، لَا يَمْلِكَانِ غَيْرَ ذَلِكَ حَتَّى أَتَهُمَا يُؤْتِرَانِهِ عَلَى أَنْفُسِهِمَا فِي أَحْوَالٍ كَثِيرَةٍ حَتَّى إِذَا كَبِرَ وَعَقَلَ وَاكْتَسَبَ لِنَفْسِهِ ضَاقَ بِهِ أَمْرُهُ، وَظَنَّ الظُّنُونَ بِرَبِّهِ، وَجَحَدَ الْحُقُوقَ فِي مَالِهِ، وَقَتَّرَ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ مَخَافَةَ إِقْتَارِ رِزْقٍ وَسَوْءَ يَقِينٍ بِالْخَلْفِ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْعَاجِلِ وَالْآجِلِ، فَبَيَّسَ الْعَبْدُ هَذَا يَا بُنَيَّ.

امام علی علیه السلام - در بیان موعظه های لقمان علیه السلام به پسرش - : ای پسر! کسی که یقینش کم شده و نیتش در طلب روزی ضعیف گشته ، [باید بداند که] خداوند - تبارک و تعالی - به اراده خود، او را در سه حالت آفریده و به او روزی داده است ، که در هیچ یک از آن [حالت]ها کاری از دست او بر نمی آید. [بنابر این، او باید بداند که] خداوند - تبارک و تعالی - او را در

حالت چهارم نیز روزی می دهد . حالت اول، این است که او در رحم مادرش بود و خداوند عز و جل او را در جایی استوار، روزی رساند ، به طوری که گرما و سرما اذیتش نکرد. سپس [در حالت دوم] او را از آن جا بیرون آورد و روزی او را از راه شیر مادرش جاری ساخت و با این وسیله، او را کفایت کرد و پرورش داد و بی آن که او توان و نیرویی داشته باشد، او را بزرگ کرد. سپس [در حالت سوم]، او را از شیر گرفت و روزی او را در کسب و کار پدر و مادرش قرار داد، و چنان در دل های آنان برای او محبت و رحمت نهاد که گویی غیر از آن، چیز دیگری ندارند ؛ به طوری که در بسیاری از حالات ، او را بر خودشان مقدم می داشتند. تا این که [به حالت چهارم رسید و] بزرگ و عاقل شد و برای خودش مشغول کسب و کار گردید . [در این حال]، عرصه بر او تنگ شد و به پروردگارش بد گمان گشت و همه حقوق خدا را در مالش انکار کرد، و از ترس تنگی روزی و بدگمانی به این که خداوند - تبارک و تعالی - اکنون و در آینده، روزی بازماندگان او را بدهد ، بر خود و خانواده اش سخت گرفت . ای پسرم! بدترین بنده، همین است .

الخصال : ص ۱۲۲ ح ۱۱۴ ، بحار الأنوار : ج ۱۳ ص ۴۱۴ ح ۵ .

### حدیث ۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ يَوْمٍ لَا يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ ؛  
 امام علی علیه السلام : هر روزی که در آن خداوند نافرمانی نشود ، عید است .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۸ .

### حدیث ۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَةِ نُشْرَةٌ ؛  
 امام علی علیه السلام : نگاه کردن به سبزه موجب شادابی است .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۴۰۰ .

### حدیث ۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا لِبَاسٍ أَجْمَلُ مِنَ السَّلَامَةِ ؛  
 امام علی علیه السلام : هیچ لباسی زیباتر از سلامتی نیست .  
 غرر الحکم و درر الکلم ، ج ۶ ، ص ۳۸۰ .

### حدیث ۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِبْدَوْوا بِالْمِلْحِ فِي أَوَّلِ طَعَامِكُمْ ؛  
 امام علی علیه السلام : غذا خوردن را با چشیدن نمک آغاز کنید .

وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۴۰۴.

### حدیث ۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نِعَمَ الْبَيْتِ الْحَمَامُ تُذَكَّرُ فِيهِ النَّارُ وَيَذْهَبُ بِالذَّرَنِ ؛  
 امام علی علیه السلام : چه نیکو جایگاهی است حمام ؛ یادآور دوزخ است و چرک را از میان می برد .  
 کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۱۵ .

### حدیث ۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ ؛  
 امام علی علیه السلام : لباس پاکیزه اندوه را می زداید .  
 همان ، ص ۴۴۴ .

### حدیث ۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَنْظَفُوا بِالْمَاءِ مِنَ التَّنِّ الرَّيْحِ الَّذِي يُتَأَذَى مِنْهُ ؛  
 امام علی علیه السلام : خود را با آب از بوی ناخوشایند ، که دیگران را می آزارد ، پاک کنید .  
 الخصال ، ص ۶۲۰ .

### حدیث ۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَظَّفُوا بِيُوتِكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ ؛  
 امام علی علیه السلام : خانه هایتان را از تار عنکبوت پاک کنید .  
 قرب الإسناد ، ص ۵۲ .

### حدیث ۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَطُّ لِسَانُ الْيَدِ ؛  
 امام علی علیه السلام : خط ، زبان دست است .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۷۰۶ .

### حدیث ۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِفْتَحْ بَرِيَّةَ قَلَمِكَ وَاسْمِكَ شَحْمَتَهُ وَ أَيْمِنَ قَطَّتِكَ يَجِدُ خَطُّكَ ؛

امام علی علیه السلام: تراشه قلمت را بشکاف و پره آن را ستبر کن و آن را به جانب راست برش بزن تا خطت زیبا شود . همان ، ح ۲۴۶۵ .

### حدیث ۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلِئِ دَوَاتِكَ وَأَطْلُ جِلْفَةَ قَلَمِكَ وَفَرِّجْ بَيْنَ الشُّطُورِ وَ قَرِّمِطْ بَيْنَ الْحُرُوفِ فَإِنَّ ذَلِكَ أَجْدَرُ بِصَبَاحَةِ الْخَطِّ ؛

امام علی علیه السلام: دوات خود را ليقه بگذار و نوک قلمت را دراز بتراش و میان خط ها فاصله بگذار و حرف ها را نزدیک هم بنویس ؛ این کار باعث زیبایی خط می شود . میزان الحکمه ، ح ۴۷۲۹ .

### حدیث ۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا زَانَهُ حُسْنُ النَّظَامِ وَ فَهَمَهُ الْخَاصُّ وَ الْعَامُّ ؛

امام علی علیه السلام: بهترین گفتار آن است که ترتیب نیک ، بدان آراستگی ببخشد و خاص و عام آن را بفهمند . غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۳۰۴ .

### حدیث ۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْذَرْ كَلَامَ مَنْ لَا يَفْهَمُ عَنْكَ ؛ فَإِنَّهُ يُضْجِرُكَ ؛

امام علی علیه السلام: از سخن گفتن با کسی که گفتارت را نمی فهمد بپرهیز ، که تو را به ستوه می آورد . شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۸۲ .

### حدیث ۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَتَكَلَّمَنَّ إِذَا لَمْ تَجِدْ لِلْكَلامِ مَوْقِعًا ؛

امام علی علیه السلام: وقتی برای گفتار ، زمان مناسبی نمی بینی سخن مگو . غررالحکم و دررالکلم ، ح ۱۰۲۷۴ .

### حدیث ۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



خَيْرُ الْكَلَامِ مَا لَا يُمِيلُ وَلَا يُقِلُّ ؛

امام علی علیه السلام: بهترین گفتار آن است که نه ملال آور باشد و نه نارسا . همان ، ح ۴۹۶۹ .

### حدیث ۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَوَدَةُ الْكَلَامِ فِي الْإِخْتِصَارِ ؛

امام علی علیه السلام: نیکویی گفتار در کوتاه بودن آن است . المواعظ العددیه ، ص ۵۵ .

### حدیث ۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْكَلَامِ الْإِطَالَةُ ؛

امام علی علیه السلام: آفت سخن ، طولانی کردن آن است . غررالحکم و دررالكلم ، ح ۳۹۶۶ .

### حدیث ۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الشُّعْرِ مَا كَانَ مَثَلًا ؛

امام علی علیه السلام: بهترین شعر ، آن است که مثل شود . شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۳۶ .

### حدیث ۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السُّوَائِكُ يَجْلُو الْبَصَرَ ؛

امام علی علیه السلام: مسواک کردن مایه روشنایی دیدگان است . بحار الأنوار ، ج ۶۲ ، ص ۱۴۵ .

### حدیث ۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُنُودُ عِزُّ الدِّينِ وَ حُضُونُ الْوُلَاةِ ؛

امام علی علیه السلام: سربازان ، مایه عزت دین و دژهای والیان اند . غررالحکم و دررالكلم ، ح ۱۹۵۳ .

**حدیث ۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُجَاهِدُونَ تَفْتَحُ لَهُمُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ ؛  
 امام علی علیه السلام: درهای آسمان به روی مجاهدان گشوده می شود .  
 همان ، ح ۱۳۴۷ .

**حدیث ۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَيْنَانٍ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَنْ فَقَدَهُمَا : الشَّبَابُ وَ الْعَافِيَةُ ؛  
 امام علی علیه السلام: دو نعمت است که ارزش آن ها را نمی داند ، مگر کسی که آن ها را از دست داده باشد : جوانی و تندرستی .  
 غرر الحکم و درر الکلم ، ح ۵۷۶۴ .

**حدیث ۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَنْفَسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى آدَابِكُمْ فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ ؛  
 امام علی علیه السلام: آداب و رسوم خویش را به فرزندانان تحمیل نکنید ؛ زیرا آنان در روزگاری ، غیر از روزگار شما می زیند .  
 شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۶۷ .

**حدیث ۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مُظَاهَرَةَ أَوْثَقُ مِنَ الْمُشَاوَرَةِ ؛  
 امام علی علیه السلام: هیچ پشتیبانی اطمینان بخش تر از مشورت نیست .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۱۰۶۹۴ .

**حدیث ۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَشِرْ عَدُوَّكَ الْعَاقِلَ وَ اخْذِرْ رَأَى صَدِيقِكَ الْجَاهِلِ ؛  
 امام علی علیه السلام: با دشمن خردمندت مشورت کن ، ولی از رأی خود بیمناک باش .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۲۴۷۱ .

**حدیث ۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ ذُووَالنُّهَى وَالْعِلْمِ وَأُولُو التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ ؛

امام علی علیه السلام: بهترین کسان برای مشورت، صاحبان خرد و دانش و افراد با تجربه و دوران‌دیش اند. همان، ح ۴۹۹۰.

### حدیث ۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَاوِرِ قَبْلَ أَنْ تَعَزِمَ وَفَكِّرْ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ ؛

امام علی علیه السلام: پیش از تصمیم‌گیری، مشورت کن و پیش از عمل بیندیش. همان، ح ۵۷۵۴.

### حدیث ۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى الْمَشِيرِ الْإِجْتِهَادُ فِي الرَّأْيِ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ ضَمَانُ النَّجْحِ ؛

امام علی علیه السلام: مشورت دهنده باید در ارائه نظرش کوشا باشد، و ضمانت پیروزی بر عهده او نیست. همان، ح ۶۱۹۴.

### حدیث ۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ النَّاسِ رَأْيَا مَنْ لَا يَسْتَعْنِي عَنِ رَأْيِ مُشِيرٍ ؛

امام علی علیه السلام: رأی و نظر کسی برتر است که خود را از رأی مشاور بی‌نیاز نداند. همان، ح ۳۱۵۲.

### حدیث ۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى كَدِّهِ صَبَرَ عَلَى الْإِفْلَاسِ ؛

امام علی علیه السلام: هرکس بر رنج کسب و کار صبر نکند، باید رنج ناداری را تحمل کند. غرر الحکم و دررالکلم، ح ۸۹۸۷.

### حدیث ۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَهَى [رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ] أَنْ يُسْتَعْمَلَ أُجِيرٌ حَتَّى يُعْلَمَ مَا أُجِرَتْهُ ؛

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا از به کار گرفتن کارگر، پیش از تعیین مزدش نهی فرمود.  
کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۰.

### حدیث ۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِرْحَمَ مَنْ دُونَكَ يَرْحَمَكَ مَنْ فَوْقَكَ؛  
امام علی علیه السلام: با فرودست خود مهربان باش تا فرادست با تو مهربان باشد.  
میزان الحکمه، ح ۶۹۶۰.

### حدیث ۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
قُمْ عَنِ مَجْلِسِكَ لِأَيِّكَ وَ مُعَلِّمِكَ وَ إِنْ كُنْتَ أَمِيرًا؛  
امام علی علیه السلام: به احترام پدر و معلّم از جای برخیز، گرچه فرمان روا باشی.  
غررالحکم و دررالکلم، ح ۲۳۴۱.

### حدیث ۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الصَّدَقَةُ وَ الْحَبْسُ ذَخِيرَتَانِ فَدَعُوهُمَا لِيَوْمِهِمَا؛  
امام علی علیه السلام: صدقه و وقف دو ذخیره اند، آنها را برای روز خودشان (قیامت) وانهد.  
دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۳۴۰.

### حدیث ۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعُلَمَاءُ أَطَهَرُ النَّاسِ أَخْلَاقًا وَ أَقْلُهُمْ فِي الْمَطَامِعِ أَعْرَاقًا؛  
امام علی علیه السلام: دانشمندان پاک ترین مردم در خُلق و خوی و کم طمع ترین آنان در خلقت و طبیعت اند.  
غررالحکم و دررالکلم، ح ۲۱۰۸.

### حدیث ۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا مَاتَ الْعَالِمُ تَلِمَ فِي الْإِسْلَامِ تِلْمَةٌ لَا يُسَدُّهَا شَيْءٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛  
امام علی علیه السلام: با مرگ هر دانشمند، چنان رخنه ای در اسلام پدید می آید که تا روز قیامت هیچ چیز آن را فرو نمی پوشد.  
المحاسن، ج ۱، ص ۳۶۴.

**حدیث ۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُثَوُّوا التُّرَابَ خَلْفَ الْبَابِ فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّيَاطِينِ ؛  
 امام علی علیه السلام : خاکروبه را پشت در منزل نریزید ؛ زیرا جایگاه شیاطین (و میکرب) است .  
 علل الشرائع ، ج ۲ ، ص ۵۸۳ .

**حدیث ۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَيْكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ أَبْلَغَ مِنْ نَظْرِكَ فِي اسْتِجْلَابِ الْخَرَاجِ لِأَنَّ ذَلِكَ لَا يَدْرُكُ إِلَّا بِالْعِمَارَةِ ؛  
 امام علی علیه السلام به مالک اشتر فرمودند : باید توجه تو به آباد کردن زمین بیش از توجه به گرفتن مالیات باشد ؛ زیرا مالیات جز در نتیجه آبادانی فراهم نمی آید .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

**حدیث ۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ابْتَلَى بِالْقَضَاءِ فُلُؤَاسٍ بَيْنَهُمْ فِي الْإِشَارَةِ وَفِي النَّظْرِ وَفِي الْمَجْلِسِ ؛  
 امام علی علیه السلام : آن که بر مسند قضاوت می نشیند ، باید میان مردم در اشاره و نگاه و نشستن برابری را مراعات کند .  
 الکافی ، ج ۷ ، ص ۴۱۳ .

**حدیث ۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْخَلْقِ أَقْضَاهُمْ بِالْحَقِّ ؛  
 امام علی علیه السلام : برترین مردم ، داورترین آنها به حق است .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۳۲۳ .

**حدیث ۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يُقِيمُ أَمْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَّا مَنْ لَا يُصَانِعُ وَلَا يُضَارِعُ وَلَا يَتَّبِعُ الْمَطَامِعَ ؛  
 امام علی علیه السلام : فرمان خدای سبحان را بر پا ندارد جز آن کس که [در حق] مدارا نکند و خود را خوار نسازد و در پی طمع نرود .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۱۱۰ .

**حدیث ۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثُمَّ اخْتَرْتُ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ ؛

امام علی علیه السلام به مالک اشتر فرمودند: برای داوری میان مردم، برترین فرد را از نظر خودت برگزین. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

#### حدیث ۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ أَسَاسٌ بِهِ قِوَامُ الْعَالَمِ ؛

امام علی علیه السلام: عدالت شالوده ای است که جهان بر آن استوار است. میزان الحکمه، ح ۱۱۹۵۵.

#### حدیث ۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ يُرِيحُ الْعَامِلَ بِهِ مِنْ تَقَلُّدِ الْمَظَالِمِ ؛

امام علی علیه السلام: عدالت، عمل کننده به آن را از به گردن گرفتن حقوق مردم و مظالم آسوده می کند. غررالحکم و دررالکلم، ح ۱۴۳۷.

#### حدیث ۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الْعَدْلِ الْاِقْتِدَاءُ بِسُنَّةِ اللَّهِ وَ ثَبَاتُ الدُّوَلِ ؛

امام علی علیه السلام: پیروی از سنت خدا و پایداری دولت ها نتیجه عدالت است. میزان الحکمه، ح ۱۱۹۷۹.

#### حدیث ۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعَدَّلُ النَّاسَ مَنْ أَنْصَفَ عَنْ قُوَّةٍ ؛

امام علی علیه السلام: عادل ترین مردم کسی است که با داشتن قدرت، عدالت بورزد. غررالحکم و دررالکلم، ح ۳۲۴۲.

#### حدیث ۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعَدَّلُ الْخَلْقَ أَفْضَاهُمْ بِالْحَقِّ ؛

امام علی علیه السلام: عادل ترین مردم کسی است که بیش از همه به حق داوری کند .  
میزان الحکمه ، ح ۱۲۰۱۶ .

### حدیث ۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْدَلُ السَّيْرَةِ أَنْ تُعَامِلَ النَّاسَ بِمَا تُحِبُّ أَنْ يُعَامِلُوكَ ؛  
امام علی علیه السلام: عادلانه ترین روش این است که با مردم آن گونه رفتار کنی که دوست داری با تو چنان باشند .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۱۷۰ .

### حدیث ۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينِ ؛  
امام علی علیه السلام: به راستی که خداوند پیشه ور امانت دار را دوست دارد .  
الکافی ، ج ۵ ، ص ۱۱۳ .

### حدیث ۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَطْلُبْ سُرْعَةَ الْعَمَلِ وَاطْلُبْ تَجْوِيدَهُ ؛ فَإِنَّ النَّاسَ لَا يَسْأَلُونَ فِي «كَمْ فَرَّغَ مِنَ الْعَمَلِ» ؟ إِنَّمَا يَسْأَلُونَ عَنِ جَوْدَةِ صَنْعَتِهِ ؛  
امام علی علیه السلام: به دنبال سرعت در انجام دادن کار مباش ، بلکه کیفیت خوب را بجوی . مردم نمی پرسند: «در چند روز کار را به پایان برده است؟» بلکه در پی خوبی و نیکویی محصول کارند .  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۶۷ .

### حدیث ۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْمَنَ فِيهِ الْقُطَّانُ ؛  
امام علی علیه السلام: بدترین وطن ، وطنی است که ساکنانش در آن ایمن نباشند .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۵۷۱۲ .

### حدیث ۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْجُنُودُ بِإِذْنِ اللَّهِ حُصُونُ الرَّعِيَّةِ وَزِينُ الْوَلَاةِ وَعِزُّ الدِّينِ وَسُبُلُ الْأَمْنِ وَلَيْسَ تَقْوَمُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ ؛  
امام علی علیه السلام: سربازان ، به اذن خداوند ، دژ مردم ، زینت زمامداران ، مایه عزت دین و امتیث اند و کار شهروندان ، جز به آنان استوار نمی شود .

نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

### حدیث ۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْبِلَادِ بَلَدٌ لَا أَمْنَ فِيهِ ؛

امام علی علیه السلام : بدترین شهرها ، شهری است که در آن ایمنی نباشد .

عیون الحکم و المواعظ ، ح ۵۲۵۳ .

### حدیث ۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ نَلْقَى أَهْلَ الْمَعَاصِي بِوُجُوهِ مُكْفَرَةٍ ؛

امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله به ما فرمان داد که با اهل گناه با چهره ای درهم کشیده روبه رو شویم .

الکافی ، ج ۵ ، ص ۹۵ .

### حدیث ۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مِنْ لَبَنٍ يَرْضَعُ بِهِ الصَّبِيُّ أَعْظَمَ بَرَكَهَ عَلَيْهِ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ ؛

امام علی علیه السلام : هیچ شیری برای تغذیه کودک از شیر مادرش با برکت تر نیست .

الکافی ، ج ۶ ، ص ۴۰ .

### حدیث ۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرُوا مَنْ يَرْضَعُ أَوْلَادَكُمْ فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشْبُ عَلَيْهِ ؛

امام علی علیه السلام : بنگرید که چه کسی فرزندان را شیر می دهد ؛ زیرا فرزند بر صفات و سرشت او می تند .

وسائل الشیعه ، ج ۲۱ ، ص ۴۶۷ .

### حدیث ۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسْتَرْضِعُوا الْحَمَقَاءَ فَإِنَّ اللَّبَنَ يَغْلِبُ الطَّبَاعَ ؛

امام علی علیه السلام : زن نابخرد را به دایگی نگیرید ، که شیر بر سرشت ها چیره می شود .

الکافی ، ج ۶ ، ص ۴۳ .

### حدیث ۶۰



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لِيَنْصَحْ وَلِيَجْتَهِدْ ؛  
 امام علی علیه السلام هر که طبابت می کند باید از خدا بترسد و خیرخواه باشد و سعی خود را به کاربرد.  
 دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۱۴۴.

### حدیث ۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ السِّيَاسَةِ يَسْتَدِيمُ الرِّئَاسَةَ ؛  
 امام علی علیه السلام: نیکویی سیاست موجب پایداری ریاست است .  
 میزان الحکمه، ح ۸۹۹۸.

### حدیث ۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأْسُ السِّيَاسَةِ اسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ ؛  
 امام علی علیه السلام: پایه سیاست، مدارا است .  
 همان، ح ۹۰۱۹.

### حدیث ۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِلَاكُ السِّيَاسَةِ الْعَدْلُ ؛  
 امام علی علیه السلام: بنیان سیاست، عدالت است .  
 همان، ح ۹۰۱۶.

### حدیث ۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَبَاتُ الدَّوْلِ بِإِقَامَةِ سُنَنِ الْعَدْلِ ؛  
 امام علی علیه السلام: پایداری دولت ها به برپاداشتن راه و رسم دادگری است .  
 غررالحکم و دررالكلم، ح ۴۷۱۵.

### حدیث ۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَمَا إِلَى الرِّيَاسَةِ صَبَرَ عَلَى مَضَضِ السِّيَاسَةِ ؛

امام علی علیه السلام: هر کس بر مسند سیاست نشیند، باید بر رنج سیاست صبر کند.  
میزان الحکمه، ح ۹۰۰۲.

### حدیث ۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَثُرَ جَمِيلُهُ أَجْمَعَ النَّاسُ عَلَى تَفْضِيلِهِ؛  
امام علی علیه السلام: آن که رفتار نیکش فراوان شود، مردم بر برتری اش اتفاق کنند.  
عیون الحکم و المواعظ، ح ۸۲۱۸.

### حدیث ۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُسْنُ السَّيْرِ جَمَالُ الْقَدْرَةِ وَ حِصْنُ الْإِمْرَةِ؛  
امام علی علیه السلام: رفتار نیکو، نشان زیبایی قدرت و پناهگاه زمام داری است.  
غررالحکم و دررالکلم، ح ۴۸۴۷.

### حدیث ۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ أَمَارَاتِ الدَّوْلَةِ الْيَقْظَةُ لِجِرَاسَةِ الْأُمُورِ؛  
امام علی علیه السلام: از نشانه های [پایداری] دولت، هشیاری در سامان دادن کارها است.  
همان، ح ۹۳۶۰.

### حدیث ۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ دَلَائِلِ الدَّوْلَةِ قَلْبُ الْعَفْلَةِ؛  
امام علی علیه السلام: از نشانه های [پایداری] دولت، کمی غفلت از کارها است.  
همان، ح ۹۴۱۰.

### حدیث ۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكَ وَالْإِسْتِثَارَ بِمَا النَّاسُ فِيهِ أَسْوَةٌ؛  
امام علی علیه السلام: بپرهیز از آن که چیزی را به خود مخصوص کنی که مردم همه در آن یکسانند.  
نهج البلاغه، نامه ۵۳.

**حدیث ۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي إِمَامًا لِيُخَلِّقَهُ فَفَرَضَ عَلَيَّ التَّقْدِيرَ فِي نَفْسِي وَ مَطْعَمِي وَ مَشْرَبِي وَ مَلْبَسِي كَضَعْفَاءِ النَّاسِ ؛  
 امام علی علیه السلام : خداوند مرا پیشوای خلقش کرده ، و مرا واداشته که بر خود تنگ بگیرم ، و در خوردن و آشامیدن و لباس  
 مانند مستمندان باشم .  
 الکافی ، ج ۱ ، ص ۴۱۰ .

**حدیث ۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ أُمُورِكَ رَأْسًا مِنْهُمْ ، لَا يَقْهَرُهُ كِبَرُهَا وَ لَا يَتَشَتُّ عَلَيْهِ كَثِيرُهَا ؛  
 امام علی علیه السلام : برای سامان دادن به هر یک از کارهایت ، سرپرستی از میان آنان بگمار که بزرگی کار ، او را مقهور خود  
 نسازد و بسیاری آن ، آشفته اش نکند .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

**حدیث ۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَكُنْ لَكَ إِلَى النَّاسِ سَفِيرٌ إِلَّا لِسَانُكَ وَ لَا حَاجِبٌ إِلَّا وَجْهَكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : میان تو و مردم رابطی جز زبانت و پرده ای جز چهره ات نباشد .  
 نهج البلاغه ، نامه ۶۷ .

**حدیث ۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَ أَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ ؛  
 امام علی علیه السلام : ای کمیل ! هیچ کاری نیست مگر این که تو در آن نیازمند شناخت هستی .  
 همان ، ص ۱۷۱ .

**حدیث ۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْزِمِ الْحَقَّ مَنْ لَزِمَهُ مِنَ الْقَرِيبِ وَ الْبَعِيدِ وَ كُنْ فِي ذَلِكَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا وَ اقْعَا ذَلِكَ مِنْ قَرَابَتِكَ وَ خَاصَّتِكَ حَيْثُ وَقَعَ ؛  
 امام علی علیه السلام حق را ، از آن هر که بود ، نزدیک یا دور ، بر عهده گیر ؛ در این راه شکیبیا باش و آن را به حساب خداوند  
 بگذار ، هر چند این رفتار با نزدیکان و خویشاوندان باشد .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

**حدیث ۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْصِفُوا النَّاسَ مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَأَصْبِرُوا لِخَوَائِجِهِمْ . . . وَلَا تَحْشَمُوا أَحَدًا عَنْ حَاجَتِهِ وَلَا تَحْبِسُوهُ عَنْ طَلَبَتِهِ ؛  
 امام علی علیه السلام داد مردم را از خود بستانید و در بر آوردن نیازهایشان شکمیا باشید . . . کسی را برای نیازش شرمگین نسازید و از خواسته اش باز مدارید .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۱ .

**حدیث ۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَاقْفِضْ لَهُ جَنَاحَكَ وَالْزِنْ لَهُمْ جَانِبَكَ وَابْسُطْ لَهُمْ وَجْهَكَ وَ آسِ بَيْنَهُمْ فِي اللَّحْظَةِ وَالنَّظَرَةِ ؛  
 امام علی علیه السلام :بال های محبت خود را بر آنان بگستر ، و با آنان نرم خو و گشاده رو باش و مساوات را در توجه و نگاه مراعات کن .  
 نهج البلاغه ، نامه ۲۷ .

**حدیث ۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ بِالْبِشَاشَةِ فَإِنَّهَا حِبَالَةُ الْمَوَدَّةِ ؛  
 امام علی علیه السلام :بر تو باد به گشاده رویی که گشاده رویی دام دوستی است .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۶۱۰۱ .

**حدیث ۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمْضِ لِكُلِّ يَوْمٍ عَمَلَهُ فَإِنَّ لِكُلِّ يَوْمٍ مَا فِيهِ ؛  
 امام علی علیه السلام :کار هر روز را در همان روز انجام ده ؛ زیرا هر روزی را کاری است [ویژه آن روز] .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

**حدیث ۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَيْقَنَ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ يَرِعْ عَهْدَهُ وَ ذِمَّتَهُ ؛  
 امام علی علیه السلام :به خدا یقین ندارد کسی که عهد و پیمان خود را فرو گذارد .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۹۵۷۷ .

**حدیث ۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طَلَبُ التَّعَاوُنِ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ دِيَانَةٌ وَ أَمَانَةٌ ؛

امام علی علیه السلام: درخواست همکاری برای برپا کردن حق، نشانه دیانت و امانت [داری] است.

. عیون الحکم والمواعظ، ح ۵۵۶۳.

### حدیث ۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ وَاجِبِ حُقُوقِ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ النَّصِيحَةُ بِمَبْلَغِ جُهْدِهِمْ وَ التَّعَاوُنُ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ بَيْنَهُمْ ؛

امام علی علیه السلام: از حقوق واجب خدا بر بندگان، خیرخواهی به اندازه توان، و یاری کردن یکدیگر برای برپایی حق در میان خود است.

. نهج البلاغه، خطبه ۲۱۶.

### حدیث ۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّ الذُّلَّ فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَقْرَبُ إِلَى الْعِزِّ مِنَ التَّعَاوُنِ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ ؛

امام علی علیه السلام: آگاه باشید که خواری در راه اطاعت خدا به عزت نزدیک تر است از یاری کردن یکدیگر برای نافرمانی خدا.

. تحف العقول، ص ۲۱۷.

### حدیث ۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ ؛

امام علی علیه السلام: جهاد دری از درهای بهشت است که خداوند آن را بر روی اولیای خاص خود گشوده است.

. نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

### حدیث ۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

در وصیت به حسنین علیهما السلام فرمود: وَاللَّهِ وَاللَّهِ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ وَ أَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ؛

امام علی علیه السلام: خدا را خدا را در باره جهاد با مال و جان و زبان تان در راه خدا.

. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

### حدیث ۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِطَالِبِ الْعِلْمِ عِزُّ الدُّنْيَا وَ فَوْزُ الْآخِرَةِ ؛  
 امام علی علیه السلام : جوینده دانش را ، عزت دنیا و رستگاری آخرت است .  
 . غرر الحکم و درر العلم ، ح ۷۳۴۹ .

### حدیث ۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 السَّفَرُ مِيزَانُ الْأَخْلَاقِ ؛  
 امام علی علیه السلام : سفر ترازوی اخلاق است .  
 شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۹۴ .

### حدیث ۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَلِّ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ ؛  
 امام علی علیه السلام : پیش از سفر از هم سفر جو یا شو .  
 . نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .

### حدیث ۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَقَارُ الشَّيْبِ نُورٌ وَ زِيَّتُهُ ؛  
 امام علی علیه السلام : وقار پیری ، روشنایی و زیور است .  
 . غرر الحکم و درر الکلم ، ح ۱۰۰۷۶ .

### حدیث ۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَبَيَّطَرَ فَلْيَأْخُذِ الْبِرَاءَةَ مِنْ وَلِيِّهِ وَ إِلَّا فَهُوَ لَهُ ضَامِنٌ ؛  
 امام علی علیه السلام : دام پزشک هنگام مداوای دام باید از صاحب آنها براءت نامه (اجازه) بگیرد و گرنه به ازای (صدمه دیدن یا تلف شدن مال) ضامن است .  
 . الکافی ، ج ۷ ، ص ۳۶۴ .

### حدیث ۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ لَيُرْفَهُ عَلَى اللَّأْغِبِ وَ لَيَسْتَأْنِ بِالنَّقَبِ وَ الظَّالِعِ ؛

امام علی علیه السلام: و باید شتر خسته را استراحت دهد و آن را، که آسیب دیده یا از رفتن ناتوان شده، آرام براند. نهج البلاغه، نامه ۲۵.

### حدیث ۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حَقُّ الْوَلَدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ... يُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ؛  
امام علی علیه السلام: حق فرزند بر پدر این است که به او قرآن خواندن بیاموزد.  
نهج البلاغه، حکمت ۳۹۹.

### حدیث ۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِطَلَبِ الْعِلْمِ؛  
امام علی علیه السلام: فرزندان خود را به آموختن دانش وا دارید.  
میزان الحکمه، ح ۲۲۷۵۱.

### حدیث ۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يَصْلِحُ... أَنْ يَعِدَ أَحَدُكُمْ صَبِيَّهُ ثُمَّ لَا يَفِي لَهُ؛  
امام علی علیه السلام: شایسته نیست فردی از شما به کودکش وعده ای دهد و به آن وفا نکند.  
الأمالی، صدوق، ص ۳۴۲.

### حدیث ۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ صَبِيًّا؛  
امام علی علیه السلام: هر که بچه ای دارد، بچگی کند (با او کودکانه رفتار کند).  
الکافی، ج ۶، ص ۵۰.

### حدیث ۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا أَدَبَ مَعَ غَضَبٍ؛  
امام علی علیه السلام: هنگام خشم نباید تأدیب (تنبيه بدنی) کرد.  
غررالحکم و دررالکلم، ح ۱۰۵۲۹.

**حدیث ۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُوْتُ الْأَجْسَادِ الطَّعَامُ وَ قُوْتُ الْأَرْوَاحِ الْإِطْعَامُ ؛  
 امام علی علیه السلام : غذا خوراک بدن است و خوراک جان ها ، اطعام کردن .  
 مشکاه الأنوار ، ح ۱۸۹۴ .

**حدیث ۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قِوَامُ الْعَيْشِ حُسْنُ التَّقْدِيرِ وَ مِلَاكُهُ حُسْنُ التَّدْبِيرِ ؛  
 امام علی علیه السلام : پایداری زندگی به برنامه ریزی درست و وسیله رسیدن به آن ، مدیریت صحیح است .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۶۸۰۷ .

**حدیث ۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ ؛  
 امام علی علیه السلام : عاقبت اندیشی پیش از عمل ، تو را از پشیمانی در امان می دارد .  
 عیون أخبار الرضا علیه السلام ، ج ۲ ، ص ۵۴ .

**حدیث ۱۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ نَظْمِ أَمْرِكُمْ ؛  
 امام علی علیه السلام : شما را به تقوای الهی و نظم در کارتان سفارش می کنم .  
 نهج البلاغه ، نامه ۴۷ .

**حدیث ۱۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَدَلُّ شَيْءٍ عَلَى غَزَاةِ الْعَقْلِ حُسْنُ التَّدْبِيرِ ؛  
 امام علی علیه السلام : بزرگ ترین دلیل بر خردمندی ، نیک عاقبت نگری است .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۱۵۱ .

**حدیث ۱۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



مَاضِي يَوْمِكَ فَائْتِ و آتِيهِ مُتَّهَمٌ و وَقْتُكَ مُغْتَنَّمٌ فَبَادِرِ فِيهِ فُرْصَةَ الْإِمْكَانِ ؛

امام علی علیه السلام: دیروزت از دست رفت و به فردایت یقین نیست و امروزت غنیمت است؛ پس این فرصت به دست آمده را دریاب .

. همان ، ح ۹۸۴۰ .

### حدیث ۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُولَى الْأَشْيَاءِ أَنْ يَتَعَلَّمَهَا الْأَحْدَاثُ الْأَشْيَاءِ الَّتِي إِذَا صَارُوا رِجَالًا إِحْتَاجُوا إِلَيْهَا ؛

امام علی علیه السلام: بهترین چیزی که نوجوانان باید فراگیرند ، چیزهایی است که در بزرگی سالی خود به آنها نیاز خواهند داشت .

. شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲ ، ص ۳۳۳ .

### حدیث ۱۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا عَاتَبْتَ الْحَدِيثَ فَاتْرُكْ لَهُ مَوْضِعًا مِنْ ذَنْبِهِ لِئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجُ عَنِ الْمُكَابَرَةِ ؛

امام علی علیه السلام: هرگاه نوجوانی را سرزنش می کنی ، جایی برای عذرخواهی از گناهش برای او باقی بگذار تا نیافتن راهی برای عذرخواهی ، او را به ستیزه جویی نکشاند .

. همان ، ج ۲۰ ، ص ۳۳۳ .

### حدیث ۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ ، مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ ؛

امام علی علیه السلام: قلب نوجوان ، همچون زمین ناکشته است که هر چه در آن افکنده شود می پذیرد .  
. نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .

### حدیث ۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكُتُبُ بَسَاتِينُ الْعُلَمَاءِ ؛

امام علی علیه السلام: کتاب ها بوستان های دانشمندان اند .

. غررالحکم و دررالکلم ، ح ۹۹۱ .

### حدیث ۱۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نِعَمَ الْمُحَدَّثِ الْكِتَابُ ؛

امام علی علیه السلام: چه سخن گوی خوبی است کتاب!  
همان ، ح ۹۹۱ .

### حدیث ۱۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ تَسَلَّى بِالْكِتَابِ لَمْ تَفْتُهُ سَلْوَةٌ ؛

امام علی علیه السلام: کسی که با کتاب آرامش یابد ، هیچ آرامشی را از دست نداده است .  
همان ، ح ۸۱۲۶ .

### حدیث ۱۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَاعْمَلَ بِهِ وَانْشَرَهُ فِي أَهْلِهِ ؛

امام علی علیه السلام: دانش بیاموز و آن را به کار بند و در میان اهلسش بپراکن .  
أعلام الدین ، ص ۲۵۴ .

### حدیث ۱۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِعْلَمُوا أَنَّ كَمَالَ الدِّينِ طَلْبُ الْعِلْمِ وَالْعَمَلُ بِهِ ؛

امام علی علیه السلام: بدانید که کمال دین در طلب دانش و به کار بستن آن است .  
الکافی ، ج ۱ ، ص ۳۰ .

### حدیث ۱۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَجْلِسُ الْعِلْمِ رَوْضَةُ الْجَنَّةِ ؛

امام علی علیه السلام: مجلس دانش ، باغ بهشت است .  
الدرّة الباهره ، ح ۳۵ .

### حدیث ۱۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أُنْظُرْ إِلَى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ ؛

امام علی علیه السلام: به گفته بنگر نه به گوینده آن .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۵۰۴۸ .

**حدیث ۱۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَكْثَرَ مُدَارَسَةَ الْعِلْمِ لَمْ يَنْسَ مَا عَلَّمَ وَاسْتَفَادَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ؛  
 امام علی علیه السلام: هر که بحث علمی بسیار کند، آموخته هایش را از یاد نمی برد و آنچه را که نمی داند، فرا می گیرد .  
 همان ، ح ۸۹۱۶ .

**حدیث ۱۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِأَفْقِهِ لِمَنْ لَا يُدِيمُ الدَّرْسَ ؛  
 امام علی علیه السلام: آن که آموختن را استمرار نمی بخشد، از درک دانش بی نصیب است .  
 همان ، ح ۱۰۵۵۲ .

**حدیث ۱۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِأَعْمَلٍ كَالْتَّحْقِيقِ ؛  
 امام علی علیه السلام: هیچ کرداری مانند پژوهش نیست .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۱۰۴۸۳ .

**حدیث ۱۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَضْلُ فِكْرٍ وَ تَفْهَمٍ أَنْجَعُ مِنْ فَضْلِ تَكَرُّرٍ وَ دِرَاسَةٍ ؛  
 امام علی علیه السلام: بسیار اندیشیدن و فهمیدن ، سودمندتر است از تکرار بسیار و درس گرفتن .  
 همان ، ح ۶۵۶۴ .

**حدیث ۱۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكُمْ بِالذَّرَايَاتِ لَا بِالرَّوَايَاتِ ؛  
 امام علی علیه السلام: بر شما باد به فهمیدن ، نه نقل کردن .  
 میزان الحکمه ، ح ۳۳۵۵ .

**حدیث ۱۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ وَعَاءٍ يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلَّا وَعَاءَ الْعِلْمِ فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ ؛

امام علی علیه السلام : گنجایش هر ظرفی با آنچه در آن نهند ، تنگ می شود ، جز ظرف دانش که [ هر چه در آن نهند ] گسترش می یابد .

. نهج البلاغه ، حکمت ۲۰۵ .

### حدیث ۱۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنَّا فِي غَزَاةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَازْدَحَمَ النَّاسُ وَتَضَائِقُوا فِي الطَّرِيقِ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مُنَادِيًا فَنَادَى: مَنْ ضَيَّقَ طَرِيقًا فَلَا جِهَادَ لَهُ؛

امام علی علیه السلام : در جنگی همراه پیامبر بودیم . مردم ازدحام کردند و راه تنگ شد . پیامبر به شخصی دستور داد تا ندا دهد : « هر کس راه را بند آورد هیچ جهادی نکرده است . »

دعائم الإسلام ، ج ۱ ، ص ۳۴۸ .

### حدیث ۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... وَلَا مَالٌ يَلْفُتُهُ وَلَا طَمَعٌ يُدِلُّهُ ، دَابَّتْهُ رِجَالُهُ وَخَادِمُهُ يَدَاةُ ؛

امام علی علیه السلام درباره حضرت عیسی علیه السلام فرمودند : نه مال و ثروتی داشت که او را به خود مشغول گرداند و نه طمعی که به خواری اش اندازد ، مرکب او دو پایش بود و خدمت کارش دو دستش .

. نهج البلاغه ، خطبه ۱۶۰ .

### حدیث ۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَالْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ وَالرَّأْيُ بِتَحْصِينِ الْأَسْرَارِ ؛

امام علی علیه السلام : پیروزی با دوراندیشی به دست می آید ، و دوراندیشی با تبادل آرا ، و رأی با رازداری .

. نهج البلاغه ، حکمت ۴۸ .

### حدیث ۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ النَّجْدَةِ الْقُوَّةُ وَتَمَرْتُهَا الظَّفَرُ ؛

امام علی علیه السلام : ریشه دلاوری توان مندی است و میوه اش پیروزی .

. میزان الحکمه ، ح ۱۱۳۵۴ .

**حدیث ۱۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَعْمِلْ مَعَ عَدُوِّكَ مُرَاقَبَةَ الْإِمْكَانِ وَانْتِهَازَ الْفُرْصَةِ ، تَظْفَرُ ؛  
 امام علی علیه السلام : برای رویارویی با دشمن در انتظار قدرت و لحظه مناسب باش تا پیروز شوی .  
 . غررالحکم و دررالکلم ، ح ۲۳۴۷ .

**حدیث ۱۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْأَدَبِ مَا بَدَأَتْ بِهِ نَفْسُكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : بهترین ادب آن است که از خود آغاز کنی .  
 . میزان الحکمه ، ح ۳۶۹ .

**حدیث ۱۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَفَاكَ أَدْبًا لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكَرَّهُهُ مِنْ غَيْرِكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : برای تربیت کردن خود همین بس که از آنچه در دیگران نمی پسندی دوری کنی .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۴۱۲ .

**حدیث ۱۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْأَدَبِ أَنْ يَقِفَ الْإِنْسَانُ عِنْدَ حَدِّهِ وَلَا يَتَعَدَّى قَدْرَهُ ؛  
 امام علی علیه السلام : بهترین ادب آن است که انسان در حدّ و مرز خود بماند و از اندازه خویش فراتر نرود .  
 . غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۲۴۱ .

**حدیث ۱۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ الْخَيْرَ وَأَدَّبُوهُمْ ؛  
 امام علی علیه السلام : به خود و خانواده خود خوبی بیاموزید و آنان را تربیت کنید .  
 . میزان الحکمه ، ح ۴۰۰ .

**حدیث ۱۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طوبی لِمَنْ أَحْسَنَ إِلَى الْعِبَادِ وَ تَزَوَّدَ لِلْمَعَادِ ؛

امام علی علیه السلام: خوشا به حال آن که به بندگان خدا نیکی کند و برای آخرت خود زاد و توشه بگیرد .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۵۹۵۵ .

### حدیث ۱۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمَا تُعِينُ تُعَانُ ؛

امام علی علیه السلام: آن گونه که یاری می کنی ، یاری می شوی .  
. همان ، ح ۷۲۰۹ .

### حدیث ۱۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَحَبَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى اللَّهِ مَنْ أَعَانَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ مِنَ الْفَقْرِ فِي دُنْيَاهُ وَ مَعَاشِيهِ ؛

امام علی علیه السلام: محبوب ترین مؤمن نزد خداوند ، کسی است که مؤمن فقیری را ، در تنگدستی دنیا و گذران زندگی ، یاری رساند .

. تحف العقول ، ص ۳۷۶ .

### حدیث ۱۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَوَامُ الشَّرِيعَةِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ ؛

امام علی علیه السلام: استواری شریعت ، به امر به معروف و نهی از منکر و برپاداشتن حدود است .  
. میزان الحکمه ، ح ۱۲۶۸۸ .

### حدیث ۱۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ الدِّينِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ إِقَامَةُ الْحُدُودِ ؛

امام علی علیه السلام: غایت دین ، امر به معروف و نهی از منکر و برپاداشتن حدود است .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۶۳۷۳ .

### حدیث ۱۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَرَكَ إِنْكَارَ الْمُنْكَرِ بَقَلْبِهِ وَ يَدِهِ وَ لِسَانِهِ فَهُوَ مَيِّتٌ بَيْنَ الْأَحْيَاءِ ؛

امام علی علیه السلام: آن که منکر را با قلب و دست و زبانش انکار نکند ، مرده ای است میان زندگان .

. تهذیب الأحکام ، ج ۶ ، ص ۱۸۱ .

### حدیث ۱۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ما أعمال البر كلها و الجهاد في سبيل الله عند الأمر بالمعروف و النهی عن المنکر إلا کففتہ فی بحر لُجی ؛  
 امام علی علیه السلام : تمام کارهای نیک ، حتی جهاد در راه خداوند ، در برابر امر به معروف و نهی از منکر ، چون دمیدنی است به دریایی موج .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۳۷۴ .

### حدیث ۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أدی أمیناً و مَضی رَشیداً و خَلَفَ فینا رَایةَ الحَقِّ ؛  
 امام علی علیه السلام : آن بزرگ ، رسالت خویش را با امانت به انجام رساند و دنیا را ترک کرد ، در حالی که راهنمای ما بود و پرچم حق را در میان ما باقی گذاشت .  
 نهج البلاغه ، خطبه ۱۰۰ .

### حدیث ۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوَسَّكَتَ الجَاهِلُ مَا اَخْتَلَفَ النَّاسُ ؛  
 امام علی علیه السلام : اگر نادان خاموشی می گزید ، مردم دچار اختلاف نمی شدند .  
 بحار الأنوار ، ج ۷۸ ، ص ۸۱ .

### حدیث ۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَیْكُمْ بِالتَّوَّاضُعِ وَالتَّبَادُلِ وَاِیَّاكُمْ وَالتَّدَابُرِ وَالتَّقَاطُعِ ؛  
 امام علی علیه السلام : بر شما باد به ارتباط و بخشش به یکدیگر و دوری گزیدن از جدایی و پشت کردن به یکدیگر .  
 نهج البلاغه ، نامه ۴۷ .

### حدیث ۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ما بَرَأَ اللهُ نَسَمَةً خَیْرًا مِنْ مُحَمَّدٍ صلی الله علیه و آله ؛  
 امام علی علیه السلام : خداوند آفریده ای بهتر از محمد نیافریده است .  
 الکافی ، ج ۱ ، ص ۴۴۰ .

**حدیث ۱۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ دَائِمَ الْبِشْرِ ، سَهْلَ الْخُلُقِ ، لَيِّنَ الْجَانِبِ ؛  
 امام علی علیه السلام : پیامبر خدا ، همواره خوش رو ، خوش خلق و نرم خو بود .  
 معانی الأخبار ، ص ۸۳ .

**حدیث ۱۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ لَا تَدْفَعَنَّ صَلَاحًا دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ وَ لِلَّهِ فِيهِ رِضَى ؛ فَإِنَّ فِي الصُّلْحِ دَعَاً لِجُنُودِكَ وَ رَاحَةً مِنْ هُمُومِكَ وَ أَمْنًا لِبِلَادِكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : اگر دشمن ، تو را به صلح فراخواند و خشنودی خدا در آن بود ، آن را ردّ مکن ؛ زیرا صلح مایه آسایش  
 سپاهیان تو و راحتی خودت از اندوه ها و ایمنی سرزمین تو است .  
 نهج البلاغه ، نامه ۵۳ .

**حدیث ۱۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ...فَإِنْ أُرِدْتَ مُجَاهِدَةً عَدُوُّكَ فَلَنْ يَصْلِحَ لَكَ مِنْ شِيعَتِكَ مَنْ لَمْ يَصْلِحْ لِأَيِّكَ لِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَأَوْفَاءَ لَهُمْ ، يُورِدُونَكَ ثُمَّ لَا يُصَدِرُونَكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : ... و اگر بخواهی با دشمنت بجنگی [بدان که] کسانی که شمشیرشان سودی برای پدردت نداشت هرگز  
 برای تو نیز سودی نخواهند داشت؛ زیرا آنان قومی بی وفا هستند که تو را وارد معرکه کارزار می کنند آن گاه برای بیرون آمدن از  
 آن یاری ات نمی کنند .  
 میزان الحکمه ، ح ۱۰۵۱۳ .

**حدیث ۱۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَجَدْتُ الْمُسَالَمَةَ مَا لَمْ يَكُنْ وَهْنٌ لِلْإِسْلَامِ أَنْجَعَ مِنَ الْقِتَالِ ؛  
 امام علی علیه السلام : من صلح را ، تا آن گاه که مایه وهن اسلام نباشد ، کارسازتر از جنگ یافته ام .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۱۰۱۳۸ .

**حدیث ۱۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ لَمْ تَزَلْ مَظْلُومَةً ، مِنْ حَقِّهَا مَمْنُوعَةٌ وَ عَنِ مِيرَاثِهَا مَدْفُوعَةٌ ؛  
 امام علی علیه السلام : فاطمه همواره مظلوم و از حق و میراث خود محروم بود .



الأمالی ، طوسی ، ص ۱۵۵ .

### حدیث ۱۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِرِّ الْوَالِدَيْنِ أَكْبَرُ فَرِيضَةٍ ؛  
امام علی علیه السلام : نیکی به پدر و مادر بزرگ ترین فریضه است .  
همان ، ح ۲۲۶۷۳ .

### حدیث ۱۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ ؛  
امام علی علیه السلام : زن گل است و لطیف ، نه کارگزار و دلیر .  
نهج البلاغه ، نامه ۳۱ .

### حدیث ۱۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَبْتَهِّجَنَّ بِخَطَا غَيْرِكَ فَإِنَّكَ لَنْ تَمْلِكَ إِلَّا صَابَةَ أَبَدًا ؛  
امام علی علیه السلام : به خطای دیگران شاد مشو که همیشه از تو درست کاری سر نزند .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۱۰۲۹۴ .

### حدیث ۱۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَظِّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالْتَّعَافُلِ عَنِ الدُّنْيَى مِنَ الْأُمُورِ ؛  
امام علی علیه السلام : با بی توجهی به امور پست ، بر ارزش خود بیفزایید .  
تحف العقول ، ص ۲۲۴ .

### حدیث ۱۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يَقْهَرْ حَسَدَهُ كَانَ جَسَدُهُ قَبْرًا لِنَفْسِهِ ؛  
امام علی علیه السلام : هر که بر حسدش غالب نشود ، بدنش گورجانش خواهد شد .  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۵۸ .

### حدیث ۱۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَهْنَ النَّاسِ عَيْشَا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا ؛  
 امام علی علیه السلام : گواراترین زندگی را کسی دارد که از آنچه خداوند نصیب او کرده است خرسند باشد .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۳۳۹۷ .

### حدیث ۱۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْعَمَلِ مَا أُرِيدَ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ ؛  
 امام علی علیه السلام : برترین کارها ، کاری است که برای خدا باشد .  
 همان ، ح ۲۹۵۸ .

### حدیث ۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُقَلِّ مَالًا تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : آنچه دوست نداری درباره ات گفته شود ، درباره دیگران مگوی .  
 بحار الأنوار ، ج ۷۷ ، ص ۱۳۲ .

### حدیث ۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا عَالَ مَنْ اقْتَصَدَ ؛  
 امام علی علیه السلام : هر که میانه روی پیشه سازد ، گرفتار فقر نشود .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۱۴۰ .

### حدیث ۱۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ضَنَّ بِعَرَضِهِ فَلْيَدْعِ الْمِرَاءَ ؛  
 امام علی علیه السلام : هر که می خواهد آب روی خود را نگاه دارد ، باید از جدال پرهیزد .  
 همان ، حکمت ۳۶۲ .

### حدیث ۱۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امضِ لِكُلِّ يَوْمٍ عَمَلَهُ ، فَإِنَّ لِكُلِّ يَوْمٍ مَا فِيهِ ؛

امام علی علیه السلام: در هر روز کار همان روز را انجام ده، که هر روز را کاری [ویژه] است.  
همان، نامه ۵۳.

### حدیث ۱۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْبَشَرُ إِسْدَاءُ الصَّنِيعَةِ بِغَيْرِ مَوْنَةٍ؛  
امام علی علیه السلام: خوش رویی احسانی است بی هزینه.  
غررالحکم و دررالکلم، ح ۱۵۰۳.

### حدیث ۱۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
نُصْحُكَ بَيْنَ الْمَالِ تَقْرِيعٌ؛  
امام علی علیه السلام: نصیحت کردن در حضور جمع، سرکوفت است.  
میزان الحکمه، ح ۲۲۱۷۱.

### حدیث ۱۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَرْسَلَهُ عَلِيٌّ حِينَ فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ وَ طُولِ هَجْعَةٍ مِنَ الْأُمَمِ وَ اعْتِرَافٍ مِنَ الْفِتَنِ وَ انْتِشَارٍ مِنَ الْأُمُورِ وَ تَلَطُّ مِنَ الْحُرُوبِ وَ الدُّنْيَا كَاسِفَةُ النُّورِ،  
ظَاهِرَةُ الْغُرُورِ عَلِيٌّ حِينَ اصْفِرَارٍ مِنْ وَرَقِهَا وَ إِيَاسٍ مِنْ ثَمَرِهَا؛  
امام علی علیه السلام: خداوند او را در زمانی فرستاد که روزگاری بود پیامبری برانگیخته نشده بود، و مردم در خوابی طولانی به  
سر می بردند، و فتنه‌ها بالا گرفته و کارها پریشان شده بود، و آتش جنگ‌ها شعله می کشید، و دنیا بی فروغ و پر از مکر و فریب  
گشته، برگ‌های درخت زندگی به زردی گراییده و از به بار نشستن آن قطع امید شده بود.  
نهج البلاغه، خطبه ۸۹.

### حدیث ۱۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَرْسَلَهُ بِالضِّيَاءِ وَ قَدَمَهُ فِي الْإِصْطِفَاءِ فَزَتَّقَ بِهِ الْمَفَاتِقَ وَ سَاوَرَ بِهِ الْمَغَالِبَ وَ دَلَّلَ بِهِ الصُّعُوبَةَ وَ سَهَّلَ بِهِ الْحُزُونََ حَتَّى سَدَرَحَ الظَّلَالِ عَنْ  
يَمِينٍ وَ شِمَالٍ؛  
امام علی علیه السلام: او را با نور فرستاد و در گزینش مقدم داشت. به واسطه او گسستگی‌ها را به هم آورد و چیره‌جو را شکست  
داد و مشکلات را آسان و ناهمواری‌ها را هموار کرد تا جایی که گمراهی را از راست و چپ دور کرد.  
میزان الحکمه، ح ۱۹۸۴۱.

### حدیث ۱۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... إلى أن بعث الله سبحانه مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ لِإِنجَازِ عِدَّتِهِ وَ إِتْمَامِ نُبُوءَتِهِ ؛

امام علی علیه السلام :... تا این که خداوند سبحان محمد پیامبر خود را فرستاد تا وعده خویش را به انجام رساند و سلسله نبوتش را کامل کند .

. نهج البلاغه ، خطبه ۱ .

### حدیث ۱۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَجَبٌ شَهْرِي وَ شَعْبَانُ شَهْرُ رَسُولِ اللَّهِ ؛

امام علی علیه السلام : رجب ماه من و شعبان ماه رسول خدا است .

. مصباح المتهجد ، ص ۷۹۷ .

### حدیث ۱۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَوْمُ شَعْبَانَ يَذْهَبُ بِوَسْوَاسِ الصَّدْرِ وَ بَلَابِلِ الْقَلْبِ ؛

امام علی علیه السلام : روزه ماه شعبان ، وسواس دل و پریشانی های جان را از بین می برد .

. الخصال ، ص ۶۱۲ .

### حدیث ۱۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ النَّاسِ رَجُلٌ حَبَسَ نَفْسَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُجَاهِدُ أَعْدَاءَهُ يَلْتَمِسُ الْمَوْتَ أَوْ الْقَتْلَ فِي مَصَافِهِ ؛

امام علی علیه السلام : بهترین مردم کسی است که در راه خدا خویشتن داری می کند و با دشمنان او به نبرد برمی خیزد ، و مرگ یا کشته شدن در میدان نبرد را آرزو می کند .

. مستدرک الوسائل ، ج ۱۱ ، ص ۱۷ .

### حدیث ۱۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ بِمَهْدِينَا تَنْقَطِعُ الْحُجَجُ فَهُوَ خَاتِمُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مُنْقِذُ الْأُمَّةِ وَ مُنْتَهَى النُّورِ وَ غَايَةُ السَّرِّ ؛

امام علی علیه السلام : با مهدی ما حجت ها گسسته می شود . او پایان بخش سلسله امامان ، نجات بخش امت و اوج نور و راز نهان است .

. همان ، ج ۷۷ ، ص ۳۰۰ .

### حدیث ۱۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِّنَّا مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ ؛  
 امام علی علیه السلام : مهدی مردی است از ما ، از نسل فاطمه .  
 میزان الحکمه ، ح ۱۱۶۵ .

### حدیث ۱۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ؛  
 امام علی علیه السلام : در انتظار فرج باشید و از رحمت خدا نومید نشوید .  
 بحار الأنوار ، ج ۵۲ ، ص ۱۲۳ .

### حدیث ۱۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُتَنَظِّرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ؛  
 امام علی علیه السلام : آن که منتظر فرج ما است ، همچون کسی است که در راه خدا در خون خود تپیده باشد .  
 کمال الدین ، ص ۶۴۵ .

### حدیث ۱۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَصْحَابُ الْمَهْدِيِّ شَبَابٌ لَا كُهُولَ فِيهِمْ ؛  
 امام علی علیه السلام : یاران مهدی جوان اند و میان سالی در میان آنان نیست .  
 الغیبه ، طوسی ، ص ۴۷۶ .

### حدیث ۱۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ : «إِنَّ الْحَقَّ فِي آلِ مُحَمَّدٍ» فَعِنْدَ ذَلِكَ يَظْهَرُ الْمَهْدِيُّ عَلَى أَفْوَاهِ النَّاسِ وَ يَشْرَبُونَ حُبَّهُ فَلَا يَكُونُ لَهُمْ ذِكْرٌ غَيْرُهُ ؛  
 امام علی علیه السلام : هرگاه آواز دهنده ای از آسمان آواز داد که «همانا حق در میان خاندان محمد است» ، در آن هنگام نام  
 مهدی بر سر زبان های مردم می افتد و از جام محبت او می نوشند و جز نام او بر زبان ندارند .  
 کنز العمال ، ح ۳۹۶۶۵ .

### حدیث ۱۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي الْآثَامِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ ؛  
 امام علی علیه السلام: روزه دل، اندیشیدن به گناهان، برتر است از روزه شکم؛ یعنی غذا خوردن.  
 . میزان الحکمه، ح ۱۰۹۴۸.

### حدیث ۱۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 عَلَيْكُمْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِكَثْرَةِ الْإِسْتِغْفَارِ وَالِدُعَاءِ ؛  
 امام علی علیه السلام: بر شما باد در ماه رمضان به بسیاری استغفار و دعا.  
 . الکافی، ج ۴، ص ۸۸.

### حدیث ۱۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 وَاللَّهِ لَا بِنِ أَيْطَالِبِ آتَسُ بِالْمَوْتِ مِنَ الطِّفْلِ بِئَدِي أُمِّهِ ؛  
 امام علی علیه السلام: به خدا سوگند که پسر ابوطالب با مرگ مانوس تر است تا کودک به پستان مادرش.  
 . نهج البلاغه، خطبه ۵.

### حدیث ۱۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 لَا تَعَزِمِ عَلَى مَا لَمْ تَسْتَبِنِ الرَّشْدُ فِيهِ ؛  
 امام علی علیه السلام: تصمیم به انجام دادن کاری که درستی آن برای روشن نیست مگیر.  
 . میزان الحکمه، ح ۱۲۹۲۲.

### حدیث ۱۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 سَلَامَةُ الدِّينِ وَالْدُنْيَا فِي مُدَارَاةِ النَّاسِ ؛  
 امام علی علیه السلام: سلامتی دین و دنیا در مدارا کردن با مردم است.  
 . غررالحکم و دررالکم، ح ۵۶۱۰.

### حدیث ۱۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الْفِكْرُ فِي الْخَيْرِ يَدْعُو إِلَى الْعَمَلِ بِهِ ؛  
 امام علی علیه السلام: اندیشیدن به خوبی‌ها آدمی را به انجام دادن آنها بر می‌انگیزد.  
 . میزان الحکمه، ح ۱۶۱۷۹.

**حدیث ۱۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَعِ الْمُمَارَاةَ وَ مُجَارَاةَ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ وَ لَا عِلْمَ ؛  
 امام علی علیه السلام : ستیز و بگو مگوی با بی خرد بی دانش را واگذار .  
 الأمالی ، طوسی ، ص ۸ .

**حدیث ۱۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَجْمَلُوا فِي الْخِطَابِ تَسْمَعُوا جَمِيلَ الْجَوَابِ ؛  
 امام علی علیه السلام : با مردم زیبا سخن بگوئید تا پاسخ زیبا بشنوید .  
 غررالحکم و دررالکلم ، ح ۲۵۶۸ .

**حدیث ۱۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الظَّنِّ يُخَفِّفُ الْهَمَّ وَ يُنْجِي مِنَ تَقَلُّدِ الْإِثْمِ ؛  
 امام علی علیه السلام : خوش بینی ، اندوه را می کاهد و از افتادن در بند گناه می رهاند .  
 همان ، ح ۴۸۲۳ .

**حدیث ۱۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِقْبَلْ عُذْرَ أَخِيكَ وَ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عُذْرٌ ، فَالْتَمِسْ لَهُ عُذْرًا ؛  
 امام علی علیه السلام : عذر برادرت را بپذیر و اگر عذری نداشت ، عذری برایش بتراش .  
 بحار الأنوار ، ج ۷۴ ، ص ۱۶۵ .

**حدیث ۱۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَيِّئَةٌ تَسُوُّوْكَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ ؛  
 امام علی علیه السلام : گناهی که اندوهگین ات کند ، نزد خدا بهتر است از کار نیکی که به خودپسندی گرفتارت سازد .  
 نهج البلاغه ، حکمت ۴۶ .

**حدیث ۱۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِرْحَمَ مَنْ دُونَكَ ، يَرْحَمَكَ مَنْ فَوْقَكَ ؛

امام علی علیه السلام : به فرودست خود رحم کن ، تا فرادستت بر تو رحم آورد .  
غررالحکم و دررالکلم ، ح ۲۴۲۲ .

### حدیث ۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْحَقَّ لَا يَعْرِفُ بِالرَّجَالِ إِعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ ؛

امام علی علیه السلام : حق با شخصیت‌ها شناخته نمی‌شود ؛ حق را بشناس تا اهل آن را بشناسی .  
روضه الواعظین ، ص ۳۱ .

### حدیث ۱۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شِرَارُكُمْ الْمَشَاوُونَ بِالنَّمِيمَةِ ، الْمُفَرَّقُونَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ ؛

امام علی علیه السلام : بدترین شما سخن‌چینان و تفرقه‌اندازان میان دوستان اند .  
الکافی ، ج ۲ ، ص ۳۶۹ .

### حدیث ۱۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عُمِرَ مَجْلِسٌ بِالْغَيْبَةِ إِلَّا خَرِبَ مِنَ الدِّينِ ؛

امام علی علیه السلام : مجلسی که با غیبت آباد شود ، دین در آن تباہ می‌شود .  
بحار الأنوار ، ج ۷۵ ، ص ۲۵۹ .

### حدیث ۱۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعَةٌ مِنْ قُصُورِ الْجَنَّةِ فِي الدُّنْيَا: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَ مَسْجِدُ الرَّسُولِ وَ مَسْجِدُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَ مَسْجِدُ الْكُوفَةِ ؛

امام علی علیه السلام : چهار قصر از قصرهای بهشت در دنیا هستند : مسجدالحرام ، مسجد الرسول ، مسجد بیت المقدس و مسجد کوفه .

بحار الأنوار ، ج ۹۹ ، ص ۳۸۰ .

### حدیث ۱۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبِلَ اللَّهَ صِيَامَهُ وَ شَكَرَ قِيَامَهُ ؛



امام علی علیه السلام: امروز تنها عید کسی است که خداوند روزه اش را پذیرفته و شب زنده داری اش را سپاس گزارده است .  
نهج البلاغه ، حکمت ۴۲۸ .

### حدیث ۱۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلَا وَ إِنَّ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمٌ جَعَلَهُ اللَّهُ لَكُمْ عِيدًا وَ جَعَلَ لَكُمْ لَهُ أَهْلًا ، فَادْكُرُوا اللَّهَ يَدْكُرْكُمْ وَ ادْعُوهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ ؛  
امام علی علیه السلام: امروز روزی است که خداوند آن را برای شما عید قرار داد و شما را نیز شایسته آن ساخت ؛ پس به یاد خدا باشید تا او نیز به یاد شما باشد و او را بخوانید تا خواسته هایتان را اجابت کند .  
کتاب من لایحضره الفقیه ، ج ۱ ، ص ۵۱۷ .

### حدیث ۱۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبٌ لَا تُغْفَرُ إِلَّا بِعَرَفَاتٍ ؛  
امام علی علیه السلام: برخی از گناهان جز در عرفات بخشوده نمی شوند .  
دعائم الاسلام ، ج ۱ ، ص ۲۹۴ .

### حدیث ۱۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْأَمَانَ الْأَمَانَ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَ لَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ؛  
امام علی علیه السلام: خدایا! از تو امان می طلبم در آن روزی که نه مال و ثروت به کار می آید و نه فرزندان ، مگر کسی که با دلی پاک به سوی خدا بیاید .  
همان ، ج ۹۴ ، ص ۱۰۹ .

### حدیث ۱۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَقَدْ لَهِ وَ حَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكْرِمَ وَفَدَهُ وَ يَحْبُوهُ بِالْمَغْفِرَةِ ؛  
امام علی علیه السلام: حج گزار و عمره گزار میهمان خدایند ، و بر خدا است که مهمانش را گرامی بدارد و او را با مغفرت خویش در میان گیرد .  
تحف العقول ، ص ۱۲۳ .

### حدیث ۱۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ حَجُّ الْبَيْتِ وَ الْعُمْرَةُ فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَ يُكْفِرَانِ الذَّنْبَ وَ يُوجِبَانِ الْجَنَّةَ ؛

امام علی علیه السلام: حَجَّ و عمره فقر را از بین می برد ، گناهان را پاک و بهشت را واجب می کند . همان ، ص ۱۴۹ .

### حدیث ۱۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِرُّ الْوَالِدَيْنِ أَكْبَرُ فَرِيضَةٍ؛  
 امام علی علیه السلام: نیکی به پدر و مادر، بزرگ ترین فریضه است.  
 غررالحکم و دررالحکم، ح ۴۴۲۳.

### حدیث ۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مَتَّابِعَةً لِعَيْرِ عَلَيْهِ كُتِبَ مُنَافِقًا؛  
 امام علی علیه السلام: هر کس سه جمعه پی در پی و بدون عتت نماز جمعه را ترک کند ، در زمره منافقان است .  
 مستدرک الوسائل ، ج ۶ ، ص ۹ .

### حدیث ۱۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينُ؛  
 خداوند انسان شاغل امین را دوست دارد.

کافی، ج ۵، ص ۱۱۳، ح ۱

### حدیث ۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَاضِعِينَ؛  
 خداوند متواضعان را دوست دارد.

تحف العقول، ص ۱۴۳

### حدیث ۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَقْلَ الْقَوِيمَ وَالْعَمَلَ الْمُسْتَقِيمَ؛

خداوند عقل استوار و کردار معتدل را دوست دارد.

غررالحکم، ح ۳۴۱۰

### حدیث ۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تَكُونَ نِيَّةُ الْإِنْسَانِ لِلنَّاسِ جَمِيلَةً، كَمَا يُحِبُّ أَنْ تَكُونَ نِيَّتُهُ فِي طَاعَتِهِ قَوِيَّةً غَيْرَ مَدْحُولَةٍ؛

خداوند دوست دارد که انسان نسبت به دیگران خوش نیت باشد، چنانکه دوستدارد نیتش در اطاعت از او محکم و خالص باشد.

غررالحکم، ح ۳۷۰۳

### حدیث ۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ الَّذِي يُحِبُّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ وَيَكْرَهُ لَهُمَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ وَيُنَاصِحُهُ الْوَلَايَةَ وَيَعْرِفُ فَضْلِي وَيَطَأُ عَقْبِي وَيَنْظُرُ عَاقِبَتِي؛

خداوند دوست دارد مسلمانی را که آنچه برای خود می خواهد، برای برادر دینی اش نیز می پسندد، و او را به ولایت ما سفارش می کند و فضیلت مرا می شناسد و پا جای پای من می گذارد و در سرانجام کار من می اندیشد.

محاسن، ج ۱، ص ۷۲

### حدیث ۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طَبِيبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ وَأَحْمَى (أَمْضَى) مَوَاسِمَهُ يَضَعُ ذَلِكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ مِنْ قُلُوبِ عَمِّي وَآذَانِ صُمَّ وَالسِّنَّةُ بِكُمْ مُتَّبِعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْغَفْلَةِ وَ مَوَاطِنَ الْحَيْرَةِ...؛

پیامبر صلی الله علیه و آله پزشکی بودند که با دانش خود، همواره در میان مردم می گشتند، مرهم هایشان را به خوبی فراهم و ابزار کارشان را آماده می ساختند و آنها را هرجا که لازم بود، می گذاردند، در دل های کور و گوش های کر و زبان های گنگ، غفلتگاه ها و جایگاه های

نهج البلاغه، از خطبه ۱۰۸

### حدیث ۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، أَجْوَدُ النَّاسِ كَفًّا وَارْحَبُ النَّاسِ صِدْرًا وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَأَوْفَى النَّاسِ ذِمَّةً وَالْيَتِيمُ عَرِيكُهُ وَآكْرَمُهُمْ عَشْرَةً مَنْ رَأَاهُ بَدِيهَةً هَابَهُو مَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ يَقُولُ نَاعْتُهُ: لَمْ أَرَقَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ؛

او که خاتم پیامبران بود، بخشنده ترین، پرحوصله ترین، راستگوترین، پایبندترین مردم به عهد و پیمان، نرم خوترین و خوش مصاحبت ترین مردم بود، هر کس بدون سابقه قبلی او را می دید، هیبتش او را می گرفت و هر کس با او معاشرت می نمود او را می شناخت دوستدارش می شد و هر کس می خواست او را تعریف کند، می گفت: نظیر او را پیش از او و پس از او ندیده ام.

بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۱۹۰

### حدیث ۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَيْسِيْرُ الرَّجُلِ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذَا رَأَاهُ مَعْمُومًا بِالْمُدَاعَبَةِ وَكَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يُغْضُ الْمُعْبَسَ فِي وَجْهِ إِخْوَانِهِ؛

هرگاه رسول اکرم صلی الله علیه و آله یکی از اصحاب خود را غمگین می دیدند، با شوخی او را خوشحال می کردند و می فرمودند: خداوند، کسی را که با برادران (دینی) اش با ترش رویی و چهره عبوس روبرو شود، دشمن می دارد.

رسائل شهید ثانی، ص ۳۲۶

### از ۴۰۰ تا ۲۰۱

### حدیث ۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يَذُمُّ أَحَدًا وَلَا يُعَيِّرُهُ وَلَا يَطْلُبُ عَثْرَاتِهِ وَلَا عَوْرَتَهُ وَلَا يَتَكَلَّمُ إِلَّا فِيمَا رَجَا ثَوَابَهُ؛

رسول خدا صلی الله علیه و آله، هرگز بدگویی کسی را نمی کردند، سرزنش نمی نمودند و در پیلغزش ها و اسرار دیگران نبودند و [درباره دیگران] چیزی جز خیر (خوبی) نمی گفتند.

عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۸۴

### حدیث ۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا سُئِلَ شَيْئًا فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَفْعَلَهُ قَالَ: نَعَمْ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ لَا يَفْعَلَ سَكَتَ وَكَانَ لَا يَقُولُ لَشَيْءٍ ... لَا...؛

هرگاه از رسول اکرم صلی الله علیه و آله چیزی تقاضا می شد، اگر ایشان آن را می خواستند انجام دهند، می فرمودند: بله و اگر نمی خواستند انجام دهند، سکوت می نمودند و هیچ گاه ایشان برای چیزی نه نمی گفتند.

بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۲۷

**حدیث ۲۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يُؤْتِرُ عَلَى الصَّلَاةِ عِشَاءً وَلَا غَيْرَهُ وَكَانَ إِذَا دَخَلَ وَقْتُهَا كَانَهُ لَا يَعْرِفُ أَهْلًا وَلَا حَمِيمًا؛  
رسول اکرم صلی الله علیه و آله چیزی مثل شام و غیر آن را بر نماز مقدم نمی داشتند و هنگامی که وقت نماز می رسید، گویی که هیچ یک از اهل خانه و دوستان را نمی شناختند.

مجموعه ورام، ج ۲، ص ۷۸

**حدیث ۲۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنَّا إِذَا أَحْمَرَ الْبَأْسُ وَ لَقِيَ الْقَوْمَ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَمَا يَكُونُ أَحَدٌ أَقْرَبَ إِلَيَّ الْعَدُوِّ مِنْهُ ؛  
وقتی که آتش جنگ بر افروخته می شد و دو لشکر به هم می رسیدند، به پیامبر پناهنده می شدیم و کسی نبود که از آن حضرت به دشمن نزدیک تر باشد.

مکارم الاخلاق، ص ۱۸

**حدیث ۲۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَسَنَتْ خَلِيقَتَهُ طَابَتْ عِشْرَتُهُ؛  
هر کس خوش اخلاق باشد، زندگی اش پاکیزه و گوارا می گردد.

غررالحکم، ح ۸۱۵۳

**حدیث ۲۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ وَهُوَ طَهْوَرٌ لِلصَّلَاةِ؛  
لباس پاکیزه غم و اندوه را می برد و موجب پاکیزگی نماز است.

کافی، ج ۶، ص ۴۴۴، ح ۱۴

**حدیث ۲۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَطْرَحَ الْحِقْدَ اشْتَرَا حَقْبَهُ وَ لُبَّهُ؛  
 هر کس کینه را از خود دور کند، قلب و عقلش آسوده می گردد.

غررالحکم، ح ۸۵۸۴

### حدیث ۲۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اقْتَصَرَ عَلَى بُلْغَةِ الْكِفَافِ فَقَدْ انْتَضَمَ الرَّاحَةَ وَ تَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ؛  
 هر کس به اندازه ای که او را کفایت می کند، قناعت کند، به آسایش و نظم می رسد و در آسودگی و رفاه منزل می گیرد.

نهج البلاغه، حکمت ۳۷۱

### حدیث ۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ غَضَّ طَرْفَهُ أَرَا حَ قَلْبَهُ؛  
 هر کس چشم خود را [از نامحرم] فرو بندد، قلبش راحت می شود.

غررالحکم، ح ۹۱۲۲

### حدیث ۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَضَلُّ الْعَقْلِ الْقُدْرَةُ وَ تَمَرَّتْهَا السُّرُورُ؛  
 ریشه عقل، قدرت است و میوه آن شادی.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۷، ح ۵۹

### حدیث ۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَعَرَّبَ عَنِ الْأَوْطَانِ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ وَ سَافَرَ فِي الْأَشْفَارِ خَمْسَ فَوَائِدَ تَفَرُّجٌ هُمْ وَ اكْتِسَابُ مَعِيشَةٍ وَعِلْمٌ وَ آدَابٌ وَ صُحْبَةُ مَا جِدَّ؛  
 برای کسب بلند مرتبگی از وطن خود دور شو و سفر کن که در مسافرت پنج فایده است: برطرف شدن اندوه، بدست آوردن روزی و دانش و آداب زندگی، و هم نشینی با بزرگواران.

مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۱۱۵، ح ۹۱۹۹

### حدیث ۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا زَيَّنَّهُ بِالسَّكِينَةِ وَالْحِلْمِ؛  
 هرگاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، او را به آرامش و بردباری زینت می بخشد.

غررالحکم، ح ۴۰۹۹

### حدیث ۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَهْنَى الْعَيْشِ أَطْرَاحُ الْكُلْفِ؛  
 گواراترین زندگی، رها کردن تکلف ها (تجملات) است.

غررالحکم، ح ۲۹۶۴

### حدیث ۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الظَّنِّ رَاحَةُ الْقَلْبِ وَ سَلَامَةُ الدِّينِ؛  
 خوش گمانی، مایه آسایش قلب و سلامت دین است.

غررالحکم، ح ۴۸۱۶

### حدیث ۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ وَثِقَ بِأَنَّ مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ لَنْ يَفُوتَهُ اسْتِرَاحَ قَلْبِهِ؛  
 هر کس اطمینان داشته باشد که آنچه خداوند برایش تقدیر کرده است به او می رسد، دلش آرام می گیرد.

غررالحکم، ح ۸۷۶۳

### حدیث ۲۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَوَقُّعُ الْفَرْجِ إِحْدَى الرَّاحَتَيْنِ؛

انتظار گشایش، یکی از دو آسایش است.

غررالحکم، ح ۴۵۷۸

### حدیث ۲۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْلَغُ مَا تَشْتَدُّ بِهِ الرَّحْمَةُ أَنْ تُضْمِرَ لِجَمِيعِ النَّاسِ الرَّحْمَةَ؛

مؤثرترین وسیله جلب رحمت خدا این است که خیرخواه همه مردم باشی.

غررالحکم، ح ۳۳۵۳

### حدیث ۲۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَصْلَحَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ أَصْلَحَ اللَّهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ؛

هر کس رابطه اش را با خدا اصلاح کند، خداوند رابطه او را با مردم اصلاح خواهد نمود.

بحارالأنوار، ج ۷۱، ص ۳۶۶، ح ۱۲

### حدیث ۲۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِيَّاكَ ... أَنْ تَعْدَهُمْ فَتَتَّبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ... فَإِنَّ الْخُلْفَ يوجبُ الْمَقْتَعِنَدَ اللَّهَ وَ النَّاسِ؛

پرهیز از خلف وعده که آن موجب نفرت خدا و مردم از تو می شود.

نهج البلاغه، از نامه ۵۳

### حدیث ۲۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُنِعَ بِهِ غَنَى، وَاللَّهُ تَعَالَى سَأَلُهُمْ عَنْ ذَلِكَ؛

خداوند سبحان غذای فقرا را در اموال ثروتمندان قرار داده است، پس هیچ فقیری در دنیا گرسنگی نمی کشد مگر این که ثروتمندی حق او را نداده باشد و خداوند از اغنیادر این باره خواهد پرسید.

نهج البلاغه صبحی صالح، حکمت ۳۲۸



**حدیث ۲۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا؛

بهترین وساطت، وساطت میان دو نفر برای ازدواج است تا این که خداوند آن دو را به یکدیگر برساند.

وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۴۵، ح ۲

**حدیث ۲۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَتْ نِعْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ، فَإِنْ قَامَ فِيهَا بِمَا أَوْجَبَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَلَيْهِ فَقَدْ عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَإِنْ مَنَعَ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِيهَا فَقَدْ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ؛

هر کس نعمت های خدا بر او زیاد شود، نیازهای مردم به او زیاد می شود، حال اگر به آنچه خداوند در این باره بر او واجب کرده عمل کند، زمینه دوام آن نعمت ها را فراهم کرده، و اگر نکند آنها را در معرض نابودی قرار داده است.

غررالحکم، ح ۸۷۵۲

**حدیث ۲۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقْرَأَ أَوْ يَعْمَلَ عَمَلًا وَيَقُولُ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَإِنَّهُ يُبَارِكُ لَهُ فِيهِ؛

هر بنده ای بخواهد چیزی بخواند یا کاری انجام دهد و بسم الله الرحمن الرحيم بگوید، در کارش برکت داده می شود.

تفسیر الإمام العسکری علیه السلام، ص ۲۵

**حدیث ۲۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى قَارِيٍّ يَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ [كَانَ لَهُ بِقَدْرِ مَا لِلْقَارِيٍّ]؛

هر کس به صدای قاری ای که بسم الله الرحمن الرحيم را قرائت می کند گوش دهد، برای او آن خواهد بود، که برای قاری است.

عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۷۱

**حدیث ۲۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِسْمِ اللَّهِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَعَوْنٌ لِكُلِّ دَوَاءٍ؛  
بِسْمِ اللَّهِ، شفاى هر دردی و یاری کننده هر دارویی است.

نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، ص ۴۲

### حدیث ۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا-فَمَنْ قَرَأَهَا (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) مُعْتَقِدًا لِمَوْلَاهُ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ مُنْقَادًا لِأَمْرِهَا مُؤْمِنًا بِظَاهِرِهَا وَبِاطْنِهَا أَعْطَاهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِكُلِّحَرْفٍ مِنْهَا حَسَنَةً كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهَا أَفْضَلُ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا مِنْ أَصْنَافِ أَمْوَالِهَا وَخَيْرَاتِهَا؛  
هر که بسم الله الرحمن الرحيم را با اعتقاد و دوستی محمد و آل پاکش و با تسلیم در برابر دستوراتشان و با ایمان به ظاهر و باطنش بخواند خداوند عزیز و جلیل در مقابل هر حرف آن، چیزی برتر از دنیا و آنچه در آن است، از ثروت و خوبی ها را به او می بخشد.

عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۲۷۰

### حدیث ۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُولُوا عِنْدَ افْتِتَاحِ كُلِّ أَمْرٍ صَغِيرٍ أَوْ عَظِيمٍ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؛ أَيْ أَسْتَعِينُ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ بِاللَّهِ الَّذِي لَا يَحِقُّ الْعِبَادَةُ لغيرِهِ، الْمُغِيثِ إِذْ اسْتُعِثَّ، الْمُجِيبِ إِذَا دُعِيَ، الرَّحْمَنِ الَّذِي يَرْحَمُ بِسِطِّ الرَّزْقِ عَلَيْنَا، الرَّحِيمِ بِنَا فِيْ أَدْيَانِنَا وَدُنْيَانَا وَآخِرَتِنَا، خَفَّفَ عَلَيْنَا الدِّينَ وَجَعَلَهُ سَهْلًا خَفِيفًا، وَهُوَ يَرْحَمُنَا بِتَمْيِيزِنَا مِنْ أَعْدَائِهِ؛  
هنگام آغاز هر کار کوچک و بزرگی بسم الله الرحمن الرحيم بگوئید. یعنی برای اینکار، از خدا مدد می جویم. خدایی که جز او کسی سزاوار پرستش نیست. پناهگاه پناهجو و فریادرس فریاد خواه است. خداوند بخشنده ای که با گسترش روزی بر ما رحم می کند، مهربان به ما، در آیین و دنیا و آخرتمان. دین را بر ما آسان و سبک و سهل گرفت. و به ما رحم می کند با جدا کردن از دشمنانش.

التوحيد، ص ۲۳۲

### حدیث ۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَغْفُو عَنِ الرَّذِّهِ وَلَا يَشْتُرُّ الْعَوْرَةَ؛  
بدترین مردم کسی است که خطا را نمی بخشد و عیب (دیگران) را نمی پوشاند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۵، ح ۵۷۳۵

**حدیث ۲۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَعْتَقِدُ الْأَمَانَةَ وَلَا يَجْتَنِبُ الْخِيَانَةَ؛  
 بدترین مردم کسی است که پایبند به امانت نباشد و از خیانت دوری نکند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۵، ح ۵۷۳۴

**حدیث ۲۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَخْشَى النَّاسَ فِي رَبِّهِ وَلَا يَخْشَى رَبَّهُ فِي النَّاسِ؛  
 بدترین مردم کسانی هستند که در اطاعت از خدا از مردم بترسند ولی در اطاعت از مردم از خدا ترسند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۶، ح ۵۷۴۰

**حدیث ۲۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَتَّبِعِي الْعَوَائِلَ لِلنَّاسِ؛  
 بدترین مردم کسی است که بدخواه دیگران باشد.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۶، ح ۵۷۴۱

**حدیث ۲۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يُقْبِلُ الذَّنْبَ؛  
 بدترین مردم کسی است که عذر را نمی پذیرد و گناه را نمی بخشد.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۶۵، ح ۵۶۸۵

**حدیث ۲۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ النَّمَطُ الْأَوْسَطُ؛  
 بهترین این امت، میانه روها هستند.

بحار الأنوار، ج ۴، ص ۴۱، ح ۱۸

### حدیث ۲۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْقَبِيحِ بِالْجَمِيلِ؛  
 بهترین مردم کسی است که در برابر بدی، خوبی نماید.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۸، ح ۵۷۵۰

### حدیث ۲۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْجَمِيلِ بِالْقَبِيحِ؛  
 بدترین مردم کسی است که در برابر خوبی، بدی نماید.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۸، ح ۵۷۵۰

### حدیث ۲۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْعِبَادِ مَنْ إِذَا أَحْسَنَ اسْتَبَشَرَ وَإِذَا أَسَاءَ اسْتَغْفَرَ؛  
 بهترین بندگان خدا کسی است که اگر کار نیک دهد شاد شود و اگر بدی نماید، آمرزش طلبد.

غررالحکم، ج ۳، ص ۴۳۳، ح ۵۰۱۹

### حدیث ۲۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَرَى أَنَّهُ خَيْرُهُمْ؛  
 بدترین مردم کسی است که خود را بهتر از دیگران بداند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۶۸، ح ۵۷۰۱

### حدیث ۲۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِنْوَانِكَ مَنْ دَعَاكَ إِلَى صِدْقِ الْمَقَالِ بِصِدْقِ مَقَالِهِ وَ نَدَبَكَ إِلَى الْفَضْلِ الْأَعْمَالِ بِحُسْنِ أَعْمَالِهِ؛  
بهترین برادران (دینی) تو کسی است که با راستگویی اش تو را به راستگویی و با کردار نیکش تو را به بهترین کارها دعوت کند.

غررالحکم، ج ۳، ص ۴۳۴، ح ۵۰۲۲

### حدیث ۲۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَغُشُّ النَّاسَ؛

بدترین مردم کسی است که دیگران را فریب می دهد.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۶۴، ح ۵۶۷۷

### حدیث ۲۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ أَقْوَمُهُمْ لِلَّهِ بِالطَّاعَةِ فِيمَا لَهُ وَعَلَيْهِمْ أَقْوَلُهُمْ بِالْحَقِّ وَلَوْ كَانَ مَرًّا فَإِنَّ الْحَقَّ بِهِ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ؛

بهترین مردم نزد خدای متعال کسانی هستند که در اطاعت از خدا استوارترند چه بهسودشان باشد چه به ضررشان و حق گو باشند، هر چند تلخ باشد، زیرا که آسمان ها و زمین براساس حق استوار است.

بحار الأنوار، ج ۳۲، ص ۴۰۱

### حدیث ۲۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مُتَّبِعًا لِعُيُوبِ النَّاسِ عَمِيًّا لِمَعَايِبِهِ؛

بدترین مردم کسی است که در پی عیوب مردم باشد و عیوب خود را نبیند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۶، ح ۵۷۳۹

### حدیث ۲۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ النَّاسِ مَنْ إِذَا أُعْطِيَ شَكَرَ وَإِذَا ابْتُلِيَ صَبَرَ وَإِذَا ظَلِمَ عَفَرَ؛

بهترین مردم کسی است که چون چیزی به او داده شود شکر کند و چنانچه گرفتار شود صبر نماید و اگر به او ظلم شود درگذرد.

غررالحکم، ج ۳، ص ۴۳۳، ح ۵۰۲۰

**حدیث ۲۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَشْكُرُ النُّعْمَةَ وَلَا يَدْعِي الحُرْمَةَ؛  
 بدترین مردم کسی است که نعمت را شکر نمی کند و حرمت را نگه نمی دارد.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۰، ح ۵۷۰۵

**حدیث ۲۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَظْلِمُ النَّاسَ؛  
 بدترین مردم کسی است که به مردم ظلم می کند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۶۴، ح ۵۶۷۶

**حدیث ۲۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَتَّقُ بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ وَلَا يَتَّقُ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ؛  
 بدترین مردم کسی است که به خاطر بدگمانیش به کسی اعتماد نمی کند و به خاطر کردار بدش کسی به او اعتماد نمی نماید.

غررالحکم، ج ۴، ص ۱۷۸، ح ۵۷۴۸

**حدیث ۲۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ السَّعْيُ فِي صَلَاحِ الْجُمْهُورِ؛  
 کوشش در راه اصلاح توده مردم، از کمال خوشبختی است.

غررالحکم، ح ۹۳۶۱

**حدیث ۲۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يُصْلِحْ نَفْسَهُ لَمْ يُصْلِحْ غَيْرَهُ؛  
 هر کس خودش را اصلاح نکند، نمی تواند دیگران را اصلاح نماید.

غررالحکم، ح ۸۹۹۰

### حدیث ۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
کونا للظالم خصما وللمظلوم عوناً؛  
پیوسته دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید.

نهج البلاغه، از نامه ۴۷

### حدیث ۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ الْجِهَادَ وَعَظَّمَهُ وَجَعَلَهُ نَصْرَهُ وَنَاصِرَهُ وَاللَّهُ مَاصِلِحَتُ دُنْيَا وَلَا دِينَ إِلَّا بِهِ ؛  
در حقیقت خداوند جهاد را واجب گردانید و آن را بزرگداشت و مایه پیروزی و یاور خود قرارش داد. به خدا سوگند کار دنیا و دین جز با جهاد درست نمی شود.

کافی، ج ۵، ص ۸، ح ۱۱

### حدیث ۲۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَإِيمَ اللَّهِ مَا كَانَ قَوْمٌ قَطُّ فِي غَضِّ نِعْمَةٍ مِنْ عَيْشٍ فَرَالَ عَنْهُمْ إِلَّا بُدُّنُوبٍ اجْتَرَحَوْهَا، لِإِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ. وَ لَوْ أَنَّ النَّاسَ حِينَ تَنْزَلُ بِهِمُ النَّقْمُ وَتَنْزُولُ عَنْهُمْ النِّعْمُ فَرَعُوا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْقٍ مِنْ تِيَابِهِمْ وَوَلَّهِ مِنْ قُلُوبِهِمْ لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُفَّارِدٍ وَأَصْلَحَ لَهُمْ كُلُّ فَاسِدٍ؛  
به خدا سوگند، هرگز ملتی در زندگی مرفه و پر نعمتی نبوده اند و رفاه از آنانزائل نشده است، مگر به سبب گناهی که مرتکب شده اند، چرا که خداوند به بندگانش ظلم نمی کند. اگر مردم به هنگامی که بلاها و سختی ها بر آنان فرود می آمد و نعمت ها از دستشان می رفت، با نیت های خوب و دلی مشتاق به پروردگارش پناه می بردند، بی گمان هر از دست رفته ای به آنان باز می گشت و هر فاسدی اصلاح می شد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۸

### حدیث ۲۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ فِي إِصْلَاحِهَا سَعِدَ، مَنْ أَهْمَلَ نَفْسَهُ فِي لَذَاتِهَا شَقِيَوْ بَعْدَ؛  
هر کس برای اصلاح خود، خویشتن را به زحمت بیندازد، خوشبخت می شود هر کس خود را در لذت ها رها کند، بدبخت می

گردد و بی بهره می ماند.

غررالحکم، ح ۸۲۴۶ و ح ۸۲۴۷

### حدیث ۲۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْعَدُ امْرُؤٌ إِلَّا بِطَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَلَا يَشْقَى امْرُؤٌ إِلَّا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ ؛

هیچ کس جز با اطاعت خدا خوشبخت نمی شود و جز با معصیت خدا بدبخت نمی گردد.

غررالحکم، ح ۱۰۸۴۸

### حدیث ۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ حَقِيقَةَ السَّعَادَةِ أَنْ يُخْتَمَ لِلْمَرْءِ عَمَلُهُ بِالسَّعَادَةِ؛ وَ إِنَّ حَقِيقَةَ الشَّقَاءِ أَنْ يُخْتَمَ لِلْمَرْءِ عَمَلُهُ بِالشَّقَاءِ؛

براستی که حقیقت خوشبختی آن است که پایان کار انسان خوشبختی باشد و حقیقت بدبختی آن است که کار انسان به بدبختی خاتمه یابد.

معانی الأخبار، ص ۳۴۵، ح ۱

### حدیث ۲۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْفِيقُ مِنَ السَّعَادَةِ وَالْخِذْلَانُ مِنَ الشَّقَاوَةِ؛

توفیق [انجام کار نیک] از خوشبختی و بی توفیقی از بدبختی است.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۱۲، ح ۷۰

### حدیث ۲۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْعَدُ أَحَدٌ إِلَّا بِإِقَامَةِ حُدُودِ اللَّهِ وَلَا يَشْقَى أَحَدٌ إِلَّا بِإِضَاعَتِهَا؛

هیچ کس جز با اجرای حدود و احکام خدا خوشبخت نمی شود و جز با ضایع کردن آن بدبخت نمی گردد.

غررالحکم، ح ۱۰۸۵۳



**حدیث ۲۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ وَالشَّقِيُّ مَنْ انْخَدَعَ لِهَوَاهُ؛

خوشبخت کسی است که از (سرنوشت) دیگران پند بگیرد و بدبخت کسی است که فریب هوا و هوس خود را بخورد.

نهج البلاغه، خطبه ۸۶

**حدیث ۲۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا مُنِيَّةُ الْأَشْقِيَاءِ، الْآخِرَةُ فَوْزُ السُّعْدَاءِ؛

دنیا آرزوی بدبختان و آخرت رستگاری خوشبختان است.

غررالحکم، ح ۶۹۴ و ۶۹۵

**حدیث ۲۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا جَمَعْتَ الْمَالَ فَأَنْتَ فِيهِ وَكَيْلٌ لِّغَيْرِكَ يَسْعُدُ بِهِ وَتَشْقَى أَنْتَ؛

هرگاه مال اندوختی، تو در آن نماینده کس دیگری هستی که او با آن خوشبختی شود و تو بدبخت می گردی.

غررالحکم، ح ۴۱۳۵

**حدیث ۲۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّعِيدُ مَنْ سَعَدَتْ بِهِ رَعِيَّتُهُ وَالشَّقِيُّ مَنْ شَقِيَتْ بِهِ رَعِيَّتُهُ؛

خوشبخت کسی است که زیر دستانش بواسطه او خوشبخت شوند و بدبخت کسیاست که زیردستانش به واسطه او بدبخت شوند.

مناقب آل ابی طالب علیه السلام، ج ۲، ص ۳۷۰

**حدیث ۲۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الْمَوْتِ رَاحَةُ السُّعْدَاءِ، فِي الدُّنْيَا رَغْبَةُ الْأَشْقِيَاءِ؛

مرگ آسایش خوشبختان و دنیا خواهش بدبختان است.

غررالحکم، ح ۶۵۰۲ و ۶۵۰۳

### حدیث ۲۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا مَنْ عَدَلَ عَمَّا يَعْرِفُ ضَرَّهُ وَ إِنَّ أَشْقَاهُمْ مَنْ تَبَعَ هَوَاهُ؛

خوشبخت ترین مردم در دنیا کسی است که از آنچه می داند برایش ضرر دارد، دوری کند و بدبخت ترین مردم کسی است که از هوا و هوس خود پیروی نماید.

وقعه صفین، ص ۱۰۸

### حدیث ۲۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُصِمَ السُّعْدَاءُ بِالْإِيمَانِ وَ خُذِلَ الْأَشْقِيَاءُ بِالْعِصْيَانِ مِنْ بَعْدِ اتِّجَاهِ الْحُجَّةِ عَلَيْهِمْ بِالْبَيَانِ إِذْ وَصَّحَ لَهُمْ مَنَارُ الْحَقِّ وَ سَبِيلُ الْهُدَى؛

خوشبختان، با ایمان محفوظ می مانند و بدبختان، پس از آن که حجت برایشان تمام شد و نشانه حق و راه هدایت روشن گردید، بر اثر گناه و نافرمانی خوار می شوند.

نهج السعادة، ج ۱، ص ۳۶۷

### حدیث ۲۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ وَ الشَّقِيُّ مَنْ اتَّعَظَ بِهِ غَيْرُهُ؛

خوشبخت، کسی است که از (حال) دیگران عبرت بگیرد و بدبخت، کسی است که همایه عبرت دیگران واقع شود.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۹، ص ۳۰۳

### حدیث ۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كِتَابِهِ لَهُ إِلَى الْأَشْتَرِ: أَمْرُهُ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ إِثَارِ طَاعَتِهِ وَ اتِّبَاعِ مَا أَمَرَ بِهِ فِي كِتَابِهِ مِنْ فَرَائِضِهِ وَ سُنَنِهِ الَّتِي لَا يَسْعُدُ أَحَدٌ إِلَّا بِاتِّبَاعِهَا وَ لَا يَشْقَى إِلَّا مَعْجُودَهَا وَ إِضَاعَتِهَا؛

امیرالمؤمنین در نامه خود به مالک اشتر نوشته است: مالک را به پرهیز کاری و ترساز خدا و برگزیدن طاعت او و پیروی از واجبات و مستحبات خدا که در کتاب خود به آنها امر فرموده است فرمان می دهد، اعمالی که هیچ کس جز با انجام آنها خوشبخت و جز بانکار و فرو گذاشتن آنها بدبخت نمی گردد.

نهج البلاغه، نامه ۵۳

### حدیث ۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُحَلِّفَنَّ وَرَاءَكَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّكَ تُحَلِّفُهُ لِأَحَدٍ رَجُلَيْنِ إِمَارَ جِلِّ عَمَلٍ فِيهِ بَطَاعَةٌ لِلَّهِ فَسَيَعِدُ بِمَا شَقِيتَ بِهِ وَأَمَّا رَجُلٌ عَمِلَ فِيهِ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَشَقِييِمَا جَمَعَتْ لَهُ فَكُنْتَ عَوْنًا لَهُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ وَلَيْسَ أَحَدٌ هَدَيْنَ حَقِيقًا أَنْ تُو؟ ثَرُهُ عَلَيْنَفْسِكَ؛  
پس از خودت چیزی از دنیا بر جای مگذار زیرا آن را برای یکی از این دو خواهی گذارد. یا کسی که آن را در طاعت خدا به کار می برد پس با چیزی که تو با آن بدبخت شده ای، خوشبخت می شود. و یا کسی که با آن نافرمانی خدا را می کند و با آنچه تو برای او فراهم کردی بدبخت می شود پس تو در نافرمانی [خدا] یاور او هستی و هیچ یک از ایندو را شایسته نیست بر خودت مقدم بداری.

نهج البلاغه، حکمت ۴۱۶

### حدیث ۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ عَقَلْتَ أَمْرَكَ وَأَصَبْتَ مَعْرِفَةَ نَفْسِكَ فَأَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا وَازْهَدْ فِيهَا فَإِنَّهَا دَارُ الْأَشْقِيَاءِ وَلَيْسَتْ بِدَارِ السُّعْدَاءِ؛  
اگر در امور زندگی خود اندیشیده و خود را شناخته ای، پس از دنیا روی بگردان و از آن دل بکن، زیرا دنیا سرای بدبختان است نه سرای خوشبختان.

غررالحکم، ح ۳۷۳۳

### حدیث ۲۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعَدْلَ مِيزَانُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الَّذِي وَضَعَهُ فِي الْخَلْقِ وَنَصَبَهُ لِإِقَامَةِ الْحَقِّ، فَلَا تُخَالِفْهُ فِي مِيزَانِهِ وَلَا تُعَارِضْهُ فِي سُلْطَانِهِ؛  
به راستی که عدالت ترازوی خدای سبحان است که در میان مردم قرار داده و برای برپاداشتن حق، نصب فرموده است، بنابراین، در ترازوی خداوند با او مخالفت نکن و با حکومتش مستیز.

غررالحکم، ح ۳۴۶۴

### حدیث ۲۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ عَقَدْتَ إِيمَانَكَ فَارْضَ بِالْمَقْضَى عَلَيْكَ وَكَكَ وَلَا تَرْجُ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَانْتَظِرْ مَا آتَاكَ بِهِ الْقَدَرُ؛

اگر ایمانت را محکم کرده‌ای، به خواست خدا خشنود باش، چه به زیان تو باشد و چه به سود تو، و به هیچ کس جز خدا امید نداشته باش و در انتظار چیزی باش که خداوند برایت پیش می‌آورد.

مختصر بصائر الدرجات، ص ۱۳۹

### حدیث ۲۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَقَدَّرَ الْأَرْزَاقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا، وَقَسَمَهَا عَلَى الضَّيِّقِ وَالسَّعَةِ، فَعَدَلَفِيهَا لِيُبْتَلَى مَنْ أَرَادَ بِمَيْسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا، وَلِيُخْتَبَرَ بِذَلِكَ الشُّكْرَ وَالصَّبْرَ مِنْ غَنِيِّهَا وَفَقِيرِهَا؛

[خداوند] روزی همگان را تعیین کرد و آن را زیاد و کم نمود و در آن تنگی و گشایش قرار داد و عدالت ورزید تا با آسانی و سختی آن، هر کس را بخواهد، بیازماید و سپاسگزاری و صبر ثروتمند و فقیر را امتحان نماید.

نهج البلاغه، از خطبه ۹۱

### حدیث ۲۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَإِيمَ اللَّهِ، مَا كَانَ قَوْمٌ قَطُّ فِي غَضِّ نِعْمَةٍ مِنْ عَيْشٍ فَزَالَ عَنْهُمْ إِلَّا يَذُنُوبٍ اجْتَرَحُوهَا لِأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ؛  
به خدا سوگند، هرگز نعمت گروهی که از زندگی خوش بهره‌مندند، از بینمی‌رود، جز به وسیله گناهی که مرتکب می‌شوند؛  
چرا که خداوند هرگز به بندگان ظلم نمی‌کند.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۸

### حدیث ۲۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَقَدْ سِئِلَ عَنِ الْقَضَاءِ وَالْقَدْرِ - لَا تَقُولُوا: وَكَلَّهُمُ اللَّهُ إِلَى أَنْفُسِهِمْ هَمَفَتَوْهُنَّ، وَلَا تَقُولُوا: أَجَبَهُمُ عَلَى الْمَعَاصِي فَتُظَلَّمُوهُ وَلَكِنْ قُولُوا: الْخَيْرُ بِتَوْفِيقِ اللَّهِ وَالشَّرُّ بِخِذْلَانِ اللَّهِ وَكُلُّ سَابِقٍ فِي عِلْمِ اللَّهِ؛

وقتی که از حضرت علی علیه السلام درباره قضا و قدر، پرسیدند، فرمودند: نگوئید: خدا آنان (گناهکاران) را به خودشان و انهاده است، که [با این سخن] خدا را سبک می‌کنید، و نگوئید: خدا آنان را بر انجام دادن گناهان، مجبور ساخته است؛ که [با این سخن] به خدانسبت ظلم می‌دهید بلکه بگوئید: خیر در سایه توفیق خدا و شر به خاطر یاری نشدن از جانب خداست و همه اینها از قبل در علم خداوند بوده است.

الاحتجاج، ج ۱، ص ۴۹۲، ح ۱۲۲

**حدیث ۲۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا فَشَى الزَّنَا ظَهَرَ مَوْتُ الْفُجَاءَةِ ، وَإِذَا جَارَ الْحَاكِمُ قَحَطَ الْمَطَرُ ؛  
 هرگاه زنا رواج پیدا کند، مرگ ناگهانی پدیدار می شود و هرگاه حاکم ستم کند، باران نمی بارد.

دعائم الإسلام، ج ۲، ص ۵۳۱، ح ۱۸۸۸

**حدیث ۲۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَعْجَبَ هَذَا الْإِنْسَانَ مَسْرُورٌ بِدَرْكِ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ ، مَحْزُونٌ عَلَيَفُوتِ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكَهُ ، وَ لَوْ أَنَّهُ فَكَّرَ لَأَبْصَرَ وَ عَلِمَ أَنَّهُ مُدَبِّرٌ ، وَ أَنَّ الرُّزْقَ عَلَيْهِ مُقَدَّرٌ ، وَ لَأَقْتَصَرَ عَلَى مَا تَيْسَّرَ ، وَ لَمْ يَتَعَرَّضْ لِمَا تَعَسَّرَ ؛  
 چه تعجب آور است این انسان! با رسیدن به چیزی که از دستش نمی رفت، خوشحالمی شود و برای از دست دادن چیزی که به آن نمی رسد، ناراحت می شود، در صورتی کهاگر فکر می کرد، می فهمید و می دانست که کارش برنامه ریزی شده است و روزی برایش تقدیر شده است و در نتیجه به آنچه آسان به دستش می رسد، اکتفا می کرد و آنچه را کهسخت به دست می آید، دنبال نمی نمود.

تحف العقول، ص ۲۱۵

**حدیث ۲۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ رَضِيَ بِمَا قَسِمَ لَهُ ، اسْتَرَاخَ قَلْبُهُ وَ بَدَنُهُ ؛  
 هر کس به آنچه برایش قسمت شده، راضی باشد، قلب و بدنش، آسوده می گردد.

شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۲۶۲، ح ۶۱

**حدیث ۲۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَسْعَدُ أَحَدًا إِلَّا بِإِقَامَةِ حُدُودِ اللَّهِ وَ لَا يَشْقَى أَحَدًا إِلَّا بِإِضَاعَتِهَا ؛  
 هیچ کس جز با برپایی حدود خداوند خوش بخت و هیچ کس جز با ضایع کردن آنها، بدبخت نمی شود.

غرر الحکم، ح ۱۰۸۵۳

**حدیث ۲۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ لَا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ ، فَإِنَّكَ إِن تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ تُعَذِّبُنِيو لَمْ تَظْلِمْنِي ، أَصِيبُحْتَ أَتَقِي عَذَابَكَ وَلَا أَخَافُ جُورَكَ ، يَا مَنْ هُوَ عَدْلٌ لَا يَجُورُ اِرْحَمْنِي ؛

خدایا! آن چنان که من سزاوارش هستم، با من رفتار نکن، زیرا اگر با من آن چنان رفتار کنی که سزاوار آنم، عذابم خواهی نمود، در حالی که بر من ظلم نکرده‌ای. من از عدالت تو می ترسم، نه ظلم کردن تو! پس، ای بسیار عادل‌ی که ظلم نمی کند، بر من رحم کن!

کافی ، ج ۴ ، ص ۴۳۳ ، ح ۵

### حدیث ۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْكُذِبُ مِنْ خَلَائِقِ الْإِسْلَامِ ؛  
دروغگویی از اخلاق اسلام نیست.

غررالحکم، ج ۵ ، ص ۷۴ ، ح ۷۴۶۰

### حدیث ۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(علامه) الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْتِرَ الصَّدَقَ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكُذِبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ ؛

(نشانه) ایمان، این است که راستگویی را هر چند به زیان تو باشد بر دروغگویی، گرچه به سود تو باشد، ترجیح دهی.

نهج البلاغه، حکمت ۴۵۸

### حدیث ۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ صِدْقُ حَدِيثٍ وَأَدَاءُ أَمَانَةٍ وَعَفْفَةُ بَطْنٍ وَحُسْنُ خُلُقٍ ؛

چهار چیز است که به هر کس داده شود خیر دنیا و آخرت به او داده شده است: راستگویی، اداء امانت، حلال خوری و خوش اخلاقی.

غررالحکم، ج ۲ ، ص ۱۵۱ ، ح ۲۱۴۲

### حدیث ۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مَنْجَاهٍ وَكَرَامَةٍ وَالْكَاذِبُ عَلَى شُرْفِ مَهْوَاهٍ وَمَهَانَةٍ؛  
راستگو در آستانه نجات و بزرگواری است و دروغگو در لبه پرتگاه و خواری.

نهج البلاغه، خطبه ۸۶

### حدیث ۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَكْتَسِبُ الْكَاذِبُ بِكَذِبِهِ ثَلَاثًا: سَخَطَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاسْتِهَانَةَ النَّاسِ بِهِ وَمَقْتُ الْمَلَائِكَةِ لَهُ؛  
دروغگو با دروغگویی خود سه چیز بدست می آورد: خشم خدا را نسبت به خود، نگاه تحقیرآمیز مردم را نسبت به خود و دشمنی فرشتگان را نسبت به خود.

غررالحکم، ج ۶، ص ۴۸۰، ح ۱۱۰۳۹

### حدیث ۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُؤْمِنُ صَدُوقُ اللِّسَانِ بَدُولُ الْإِحْسَانِ؛  
مؤمن بسیار راستگو و بسیار نیکوکار است.

غررالحکم، ج ۲، ص ۹، ح ۱۵۹۶

### حدیث ۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَبْلُغُ الصَّادِقَ بِصِدْقِهِ مَا يَبْلُغُهُ الْكَاذِبَ بِإِحْتِيَالِهِ؛  
راستگو، با راستگویی خود به همان می رسد که دروغگو با حيله گری خود.

غررالحکم، ج ۶، ص ۴۷۱، ح ۱۱۰۰۶

### حدیث ۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اللَّهُمَّ طَهِّرْ لِسَانِي مِنَ الْكُذْبِ؛  
خدایا زبانم را از دروغ پاک گردان.

بحار الأنوار، ج ۸۶، ص ۱۱۳

**حدیث ۲۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَحَرَّى الصُّدُقَ خَفَّتْ عَلَيْهِ الْمُؤْنُ؛  
 هر کس صداقت و راستگویی پیشه کند، بار زندگی برای او سبک می شود.

تحف العقول، ص ۹۱

**حدیث ۲۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا السَّيْفُ الصَّارِمُ فِي كَفِّ الشُّجَاعِ بِأَعَزَّ لَهُ مِنَ الصُّدُقِ؛  
 شمشیر بزرنده در دست شجاع برای او دشمن شکن تر از راستگویی نیست.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۹۶، ح ۳۸۷

**حدیث ۲۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُحَدِّثِ النَّاسَ بِكُلِّ مَا سَمِعْتَ بِهِ، فَكَفَى بِذَلِكَ كَذِبًا؛  
 هر چه را شنیدی برای مردم بازگو مکن، که همین برای دروغگویی (تو) کافی است.

نهج البلاغه، از نامه ۶۹

**حدیث ۲۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَقْبَحُ الصُّدُقِ ثَنَاءُ الرَّجُلِ عَلَى نَفْسِهِ؛  
 زشت ترین راستگویی، تعریف انسان از خودش می باشد.

غررالحکم، ج ۲، ص ۳۸۸، ح ۲۹۴۲

**حدیث ۲۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمْرَانِ لَا يَنْفَكَانِ مِنَ الْكَذِبِ: كَثْرَةُ الْمَوَاعِيدِ، وَ شِدَّةُ الْإِعْتِدَارِ؛  
 دو چیز از دروغ جدا نمی شود: بسیار وعده دادن و به شدت عذرخواهی نمودن.



شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۷، ح ۲۸۲

### حدیث ۲۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ الصِّدْقَ؛  
 هرگاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، راستگویی را به او الهام می نماید.

غررالحکم، ج ۳، ص ۱۶۱، ح ۴۱۰۱

### حدیث ۲۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَذِبُ فِي الْعَاجِلَةِ عَارٌ وَفِي الْآجِلَةِ عَذَابُ النَّارِ؛  
 دروغ در دنیا ننگ و عار است و در آخرت عذاب جهنم.

غررالحکم، ج ۲، ص ۳۱، ح ۱۷۰۸

### حدیث ۲۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَكْتَسِبُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ ثَلَاثًا: حُسْنَ الثَّقَةِ بِهِ، وَالْمَحَبَّةَ لَهُ، وَالْمَهَابَةَ عَنْهُ؛  
 راستگو با راستگویی خود، سه چیز را به دست می آورد: اعتماد، محبت و شکوه (در دل ها).

غررالحکم، ج ۶، ص ۴۸۰، ح ۱۱۰۳۸

### حدیث ۲۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِكَاذِبٍ أَمَانَةٌ، وَلَا لِفُجُورٍ صِيَانَةٌ؛  
 دروغگو امانتدار نیست و بدکار، نگهدارنده اسرار.

غررالحکم، ج ۵، ص ۸۵، ح ۷۵۰۶

### حدیث ۲۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ غِطَاءٌ سَاتِرٌ وَالْعَقْلُ حِسَامٌ قَاطِعٌ، فَاشْتُرِ خَلَلَ خَلْفِكَ بِحِلْمِكَ قَاتِلَ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ؛

بردباری پرده ای پوشاننده و عقل شمشیری برنده است، پس عیبهای اخلاقی خود را با بردباری بپوشان و با عقلت به جنگ هوا و هوست برخیز.

نهج البلاغه، حکمت ۴۲۴

### حدیث ۲۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ لَمْ تَكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ فَإِنَّهُ قَلٌّ مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونُوا مِنْهُمْ؛

اگر بردبار نیستی خود را بردبار جلوه ده، زیرا کمتر کسی است که خود را شبیه گروهی کند و بزودی یکی از آنان نشود.

نهج البلاغه، حکمت ۲۰۷

### حدیث ۲۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ يُطْفِئُ نَارَ الْغَضَبِ وَالْحِدَّةُ تُؤَجِّجُ إِخْرَاقَهُ؛

بردباری آتش خشم را فرو می نشاند و تندی، آن را شعله ورت می کند.

غررالحکم، ج ۲، ص ۱۲۳، ح ۲۰۶۳

### حدیث ۲۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْحَلِيمُ مَنْ عَجَزَ فَهَجَمَ وَإِذَا قَدَرَ انْتَقَمَ، إِنَّمَا الْحَلِيمُ مَنْ إِذَا قَدَرَ عَفَا وَكَانَ الْحِلْمُ غَالِبًا عَلَى كُلِّ أَمْرِهِ؛

کسی که چون ناتوان شود هجوم برد و چون قدرت یابد انتقام گیرد بردبار نیست، بلکه بردبار کسی است که قدرت داشته باشد اما گذشت کند و بردباری بر تمامی امور او غالب باشد.

غررالحکم، ج ۵، ص ۹۱، ح ۷۵۲۹

### حدیث ۲۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ بَطِيءَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفِيءِ مُجِبًا لِقَبُولِ الْعُذْرِ؛

دیر خشم و زود گذشت باش و قبول عذر را دوست بدار.

غررالحکم، ج ۴، ص ۶۰۷، ح ۷۱۶۵

### حدیث ۲۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ حَلَمَ عَنْ عَدُوِّهِ ظَفِرَ بِهِ؛

هر کس در مقابل دشمن بردبار باشد بر او پیروز می شود.

کنزالفوائد، ص ۱۴۷

### حدیث ۳۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بَسَسَ الْقَرِينُ الْغَضَبُ: يُبْدِي الْمَعَائِبَ وَيُذْنِي الشَّرَّ وَيُبَاعِدُ الْخَيْرَ؛

خشم هم نشین بسیار بدی است: عیب‌ها را آشکار، بدی‌ها را نزدیک و خوبی‌ها را دور می کند.

غررالحکم، ج ۳، ص ۲۵۷، ح ۴۴۱۷

### حدیث ۳۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ غَاظَكَ بِقُبْحِ السَّفَةِ عَلَيْكَ، فَغِظْهُ بِحُسْنِ الْجِلْمِ عَنْهُ؛

هر کس با زشتی سبکسری تو را خشمگین کرد تو با زیبایی بردباری او را بهخشم آور.

غررالحکم، ج ۵، ص ۳۳۳، ح ۸۶۲۰

### حدیث ۳۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَقْدَرُ النَّاسِ عَلَى الصَّوَابِ مَنْ لَمْ يَغْضَبْ؛

تواناترین مردم در تشخیص درست کسی است که خشمگین نشود.

غررالحکم، ج ۲، ص ۴۰۸، ح ۳۰۴۷

### حدیث ۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَعْدَى عَدُوٍّ لِلْمَرْءِ غَضَبُهُ وَشَهْوَتُهُ فَمَنْ مَلَكَهُمَا عَلَتْ دَرَجَتُهُ وَبَلَغَ غَايَتَهُ؛

بدترین دشمن آدمی خشم و شهوت اوست، پس هر کس آن دو را در اختیار بگیرد، مقامش بالا می‌رود و به هدفش می‌رسد.

غورالحکم، ح ۳۲۶۹

### حدیث ۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْضَرَ النَّاسِ جَوَابًا مَنْ لَمْ يَغْضِبْ؛

حاضر جواب ترین مردم کسی است که خشمگین نشود.

غورالحکم، ج ۲، ص ۳۹۰، ح ۲۹۵۰

### حدیث ۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ عَلَامَةِ أَحَدِهِمْ (الْمُتَّقِينَ) أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ... وَحِرْصًا فِي عِلْمٍ وَعِلْمًا فِي حِلْمٍ؛

از نشانه های پرهیزکاران این است که می بینی در دین نیرومند... در کسب دانشحریص و دارای علم همراه با بردباری اند.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۳

### حدیث ۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شِدَّةُ الْغَضَبِ تُعَيِّرُ الْمُنْطِقَ وَتَقْطَعُ مَادَّةَ الْحُجَّةِ وَتُفَرِّقُ الْفَهْمَ؛

خشم شدید، چگونگی گفتار را تغییر می دهد، اساس استدلال را برهم می ریزد و تمرکز فکری را از بین می برد.

بحارالأنوار، ج ۷۱، ص ۴۲۸

### حدیث ۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوَلَدُكَ، وَلَكِنَّ الْخَيْرَ أَنْ يَكْثُرَ عِلْمُكَ وَيَعْظُمَ حِلْمُكَ؛

خیر آن نیست که ثروت و فرزندان زیاد شود، بلکه خیر آن است که دانشت بسیار و بردباریت افزون گردد.

نهج البلاغه، حکمت ۹۴

### حدیث ۳۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِلْمُ وَالْإِنَاهُ تَوَامِنٌ، يُنْتِجُهُمَا عَلُوُّ الْهَمِّ؛  
 بردباری و وقار دو همزادند که همت عالی آنها را به وجود می آورد.

نهج البلاغه، حکمت ۴۶۰

### حدیث ۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اخْتَجِبْ عَنِ الْغَضَبِ بِالْحِلْمِ، وَعُضِّ عَنِ الْوَهْمِ بِالْفَهْمِ؛  
 با بردباری خود را از خشم پنهان کن و با فهم و دانایی از وهم و خیال چشم بیوش.

غررالحکم، ج ۲، ص ۱۹۹، ح ۲۳۶۵

### حدیث ۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكَ مَقْوَّمٌ بِأَدَبِكَ، فَزَيِّنْهُ بِالْحِلْمِ؛  
 ارزش تو به ادب توست، پس آن را با بردباری آراسته کن.

غررالحکم، ج ۳، ص ۵۷، ح ۳۸۱۳

### حدیث ۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا زَيَّنَّهُ بِالسَّكِينَةِ وَالْحِلْمِ؛  
 هر گاه خداوند بنده ای را دوست بدارد او را با آرامش و بردباری آراسته می گرداند.

غررالحکم، ج ۳، ص ۱۶۱، ح ۴۰۹۹

### حدیث ۳۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوَّلُ عَوَظِ الْحَلِيمِ مِنْ حِلْمِهِ أَنَّ النَّاسَ أَنْصَارُهُ عَلَى الْجَاهِلِ؛  
 اول نتیجه ای که شخص بردبار از بردباریش می گیرد، پشتیبانی مردم از او در برابر نادان است.

وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۲۱۲

**حدیث ۳۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْحَلْمُ نَوْرٌ جَوْهَرُهُ الْعَقْلُ؛  
 بردباری نوری است که جوهره آن عقل است.

غررالحکم، ج ۱، ص ۳۱۱، ح ۱۱۸۵

**حدیث ۳۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَضْعُ اللَّبَانِ يَشُدُّ الْأَضْرَاسَ وَيَنْفِي الْبَلْغَمَ وَيَذْهَبُ بِرِيحِ الْفَمِ؛  
 جویدن کندر، دندان ها را محکم می کند و بلغم و رطوبات و بوی دهانرا می برد.

خصال، ص ۶۱۲

**حدیث ۳۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّلَاةُ حِصْنُ الرَّحْمَنِ وَمَذْحَرَةُ الشَّيْطَانِ؛  
 نماز، دژ محکم خداوند مهربان و وسیله راندن شیطان است.

غررالحکم، ح ۲۲۱۳

**حدیث ۳۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّي مَا يَعْشَاهُ مِنَ الرَّحْمَةِ لَمَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ؛  
 اگر نماز گزار می دانست تا چه حد مشمول رحمت الهی است، هرگز سر خود را از سجده بر نمی داشت.

غررالحکم، ح ۷۵۹۲

**حدیث ۳۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْظُرْ فِيمَا تُصَلِّي وَ عَلَى مَا تُصَلِّي، إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ وَجْهِهِ وَ حِلِّهِ فَلَا قَبُولَ؛  
 بنگرید در چه [لباسی] و بر چه [چیزی] نماز می گزاری، که اگر از راه صحیح و حلالش نباشد، قبول نخواهد شد.

تحف العقول، ص ۱۷۴

### حدیث ۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَكْعَتَانِ مِنْ عَالِمٍ خَيْرٌ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنْ جَاهِلٍ؛  
دو رکعت نماز دانشمند بهتر از هفتاد رکعت نماز نادان است.

اختصاص، ص ۲۴۵

### حدیث ۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَقُومَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا وَلَا نَاعِسًا وَلَا يُفَكِّرَنَّ فِيْنَفْسِهِ فَإِنَّهُ بَيْنَ يَدَي رَّبِّهِ عَزَّوَجَلَّ وَإِنَّمَا لِلْعَبْدِ مِنْ صَلَاتِهِ مَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مِنْهَا بِقَلْبِهِ؛

هیچ کس از شما کسل و خواب آلود به نماز نایستد و به خود نیندیشد؛ زیرا که نماز گزار در پیشگاه پروردگار خویش است. و برای بنده از نمازش تنها آنچه با دلش به آن توجه داشته، می ماند.

الخصال، ص ۶۱۳، ح ۱۰

### حدیث ۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ عَمَلٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الصَّلَاةِ، فَلَا يَشْغَلَنَّكُمْ عَنَّا وَقَاتِنَا شَيْءٌ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا؛  
هیچ عملی نزد خداوند، محبوب تر از نماز نیست، پس هیچ کار دنیایی شما را در وقت نماز به خود مشغول ندارد.

خصال، ص ۶۲۱، ح ۱۰

### حدیث ۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْلَمُ النَّاسِ بِاللَّهِ أَكْثَرُهُمْ لَهُ مَسْأَلَةٌ؛  
خداشناس ترین مردم، پر درخواست ترین آنان از خداست.

غرر الحکم، ح ۳۲۶۰

## حدیث ۳۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُلْتُ : اللَّهُمَّ لَا تُحَوِّجْنِي إِلَىٰ أَحَدٍ مِّنْ خَلْقِكَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا عَلِيُّ ، لَا تَقُولَنَّ هَكَذَا ، فَلَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ مُحْتَاجٌ إِلَى النَّاسِ . فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَمَا أَقُولُ ؟ قَالَ : قُلْ : اللَّهُمَّ لَا تُحَوِّجْنِي إِلَى شَرَارِ خَلْقِكَ . قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ شَرَارُ خَلْقِهِ ؟ قَالَ : الَّذِينَ إِذَا أَعْطُوا مَتَّوَا وَإِذَا مَنَعُوا عَابُوا ؛

من گفتم : بار خدایا ! مرا محتاج احدی از خلقت مگردان . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند : ای علی چنین نگو ؛ زیرا هیچ کس نیست ، مگر آن که به مردم نیازمند است . گفتم : پس چه بگویم ، ای پیامبر خدا؟ فرمودند بگو : بار خدایا ! مرا نیازمند بدان خلقت قرار مده . گفتم : ای پیامبر خدا ، بدان خلق خدا کیانند؟ فرمودند : کسانی که هر گاه چیزی بدهند ، منت گذارند و هر گاه ندهند ، بد گویند .

تنبيه الخواطر ، ج ۱ ، ص ۳۹

## حدیث ۳۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا زَالَتْ نِعْمَةٌ وَلَا نَضَارَةٌ عَيْشٍ إِلَّا بِذُنُوبٍ اجْتَرَحُوا إِنَّ اللَّهَ لَيَسِبْطَلَامٌ لِلْعَبِيدِ ، وَلَوْ أَنَّهُمْ اسْتَقْبَلُوا ذَلِكَ بِالدُّعَاءِ وَالْإِنَابَةِ لَمْ تَزَلْ وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذَا نَزَلَتْ بِهِمُ النَّعْمُ وَ زَالَتْ عَنْهُمْ النَّعْمُ فَرَعَوْا إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ بِصِدْقٍ مِنْ نِيَّاتِهِمْ وَ لَمْ يَهِنُوا وَ لَمْ يُسْرِفُوا ، لَأَصْلَحَ اللَّهُ لَهُمْ كُلُّ فَاسِدٍ وَ لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلُّ صَالِحٍ ؛

هیچ نعمت و شادابی زندگی ای ناپود نشد، مگر به سبب گناهایی که صاحبانش مرتکب شدند . خداوند هرگز به بندگان ستم نمی کند . اگر با دعا و ناله به استقبال بلا می رفتند ، آن نعمت ها و خوشی ها ناپود نمی شدند ، اگر زمانی که عذاب برایشان فرود آمد و نعمت هایشان را گرفت ، با نیت پاک به خداوند عزوجل پناه می بردند و سستی و زیاده روی (و ستم بر خویشان) نمی کردند ، بی گمان خداوند ، نابسامانی آنان را بهسامان می آورد و خوبی ها را به ایشان بازمی گرداند .

خصال ، ص ۶۲۴ ، ح ۱۰

## حدیث ۳۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُكَاءُ الْعُيُونِ وَ خَشْيَةُ الْقُلُوبِ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ ، فَإِذَا وَجِدْتُمُوهَا فَاعْتَنِمُوا الدُّعَاءَ وَ لَوْ أَنَّ عَبِيدًا بَكَى فِي أُمَّةٍ لَرَحِمَ اللَّهُ تَعَالَى تِلْكَ الْأُمَّةَ لِبُكَاءِ ذَلِكَ الْعَبْدِ ؛

گریه چشم ها و ترس دل ها ، از رحمت خداوند بلند نام است . بنابراین ، هر گاه اینها را در خود یافتید ، دعا کردن را غنیمت شمارید . اگر در میان یک امت ، یک بنده هم گریه کند ، خداوند متعال به خاطر گریه آن بنده ، بر آن امت رحم می کند .

مکارم الأخلاق ، ص ۳۱۷



## حدیث ۳۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - أَخْفَى أَرْبَعَةً فِي أَرْبَعَةٍ : أَخْفَى رِضَاءَ فِطَاعَتِهِ فَلَا تَسْتَصِيغِرَنَّ شَيْئًا مِنْ طَاعَتِهِ ، فَرْبَمَا وَ أَفَقَّ رِضَاءَهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى سَيِّئَ خَطِّهِ فِي مَعْصِيَتِهِ فَلَا - تَسْتَصِيغِرَنَّ شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَتِهِ فَرْبَمَا وَ أَفَقَّ سَيِّئَ خَطِّهِ مَعْصِيَتُهُو أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى إِجَابَتَهُ فِي دَعْوَتِهِ فَلَا تَسْتَصَغِرَنَّ شَيْئًا مِنْ دُعَائِهِ فَرْبَمَا وَ أَفَقَّاجَابَتَهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ وَ أَخْفَى وَلِيَّهُ فِي عِبَادِهِ فَلَا تَسْتَصَغِرَنَّ عَبْدًا مِنْ عِبِيدِ اللَّهِ فَرْبَمَايَكُونُ وَلِيَّهُ وَ أَنْتَ لَا تَعْلَمُ ؛

خداوند تبارک و تعالی چهار چیز را در دل چهار چیز مخفی نموده است :خشنودی اش را در طاعتش مخفی نموده، پس مبدا که چیزی از طاعت او را کوچکشمارید ، زیرا ممکن است خشنودی او در همان باشد و تو نمی دانی . ناخشنودی اش رادر معصیتش مخفی کرده . پس مبدا که چیزی از معصیت او را کوچک بشمارید ، زیرا ممکن است ناخشنودی او در همان باشد و تو نمی دانی . اجابتش را در دعای از خود مخفی ساخته . پس چه بسا که اجابت او در همان باشد و تو نمی دانی و ولی اش را در میان بندگانش مخفی نموده است . پس مبدا هیچ بنده ای ازبندگان خدا را کوچک بشمارید ؛ زیرا ای بسا، همو ولی او باشد و تو نمی دانی.

خصال ، ص ۲۰۹، ح ۳۱

## حدیث ۳۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَمِعَ رَجُلًا يَدْعُو لِصَاحِبِهِ ، فَقَالَ : لَا أَرَاكَ اللَّهُ مُكْرَهُو ! فَقَالَ : إِنَّمَا دَعَوْتُ لَهُ بِالْمَوْتِ ، لِأَنَّ مَنْ عَاشَ فِي الدُّنْيَا لَا بُدَّ أَنْ يَرَى الْمَكْرَهُو ؛

شنیدند که شخصی برای دوستش، چنین دعا می کند الهی غم نبینی و گرفتارنشوی! امام علیه السلام فرمودند : تو در واقع برای مرگش دعا کردی ؛ زیرا هر کس در دنیا زندگی می کند ، ناچار ، غم و گرفتاری می بیند.

شرح نهج البلاغه ، ج ۲۰، ص ۲۸۹، ح ۳۰۱

## حدیث ۳۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لِقْمَانُ ابْنَهُ أَنْ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ لِيَعْتَبِرَ مَنْ قَصِيرَ يَقِينَهُو ضَعْفَتْ يَتِيَّتُهُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ مِنْ أَمْرِهِو آتَاهُ رِزْقَهُ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهَا كَسْبٌ وَ لَا - حِيلَةٌ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَرْزُقُهُ فِي الْحَالِ الرَّابِعَةِ... فِي رَحِمِ أُمِّهِ... مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ... مِنْ كَسْبِ أَبِيهِ... حَتَّى إِذَا كَبِرَ وَ عَقَلَ وَ اِكْتَسَبَ لِنَفْسِهِ ضَاقَ بِهِ أَمْرُهُ وَ ظَنَّ الظُّنُونِ بِرَبِّهِ وَ جَحَدَ الْحُقُوقِ فِيمَالِهِ وَ قَتَرَ عَلَى نَفْسِهِ وَ عِيَالِهِ، مَخَافَةَ إِفْتَارِ رِزْقٍ وَ سَوْءِ يَقِينٍ بِالْخَلْفِ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛

از جمله اندرزه‌های لقمان به فرزندش این بود: فرزندم! کسی که در به دست آوردن روزی، یقینش [به خدا] اندک و نیتش [به روزی رسان] سست است، باید از آن عبرت‌آموزد که خدای تبارک و تعالی او را در سه جا از خلقتش روزی داد؛ بی آن که خودش در آن ها تلاش و برنامه ای داشته باشد. پس خدای تبارک و تعالی در مرحله چهارم نیز روزی او را خواهد داد... در رحم مادرش... و از

شیر مادرش... و از درآمد والدینش روزی او را داد... تا آن که بزرگ شد و عقلش رشد کرد و مستقلاً درآمد کسب کرد. در این هنگامبر خود سخت گرفت و به پروردگارش بدگمان شد و از ترس تنگدستی و یقین نداشتن به وعده خدای تبارک و تعالی، حقوق مالی خود (نسبت به دیگران) را نادیده گرفت و خود و خانواده اش را در سختی و تنگنا قرار داد.

خصال، ص ۱۲۲، ح ۱۱۴

### حدیث ۳۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَمْعُ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ التَّعْقِيبُ بَعْدَ الْغَدَاةِ وَ بَعْدَ الْعَصْرِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ صِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ كَسْحُ الْفَنَاءِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ مُوَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ الْبُكُورُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ الْإِسْتِغْفَارُ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ اسْتِعْمَالُ الْأَمَانَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ قَوْلُ الْحَقِّيزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ إِجَابَةُ الْمُؤَدَّنِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تَرْكُ الْكَلَامِ فِي الْخَلَاءِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تَرْكُ الْحِرْصِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ شُكْرُ الْمُنْعَمِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ اجْتِنَابُ الْيَمِينِ الْكَاذِبَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ الْوُضُوءُ قَبْلَ الطَّعَامِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ أَكْلُ مَا يَسْقُطُ مِنَ الْخَوَانِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ كُلَّ يَوْمٍ ثَلَاثِينَ مَرَّةً دَفَعَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ أَيْسَرُهَا الْفَقْرُ؛  
 دو نماز (ظهر با عصر و مغرب با عشا) را با هم خواندن، تعقیب بعد از نماز صبح و عصر، صله رحم، نظافت حریم خانه، همدردی و یاری نمودن برادر (دینی)، سحرخیزی در طلب روزی، استغفار، امانت داری، حق گویی، اجابت دعوت مؤذن، صحبت نکردن درتوال، ترک حرص، تشکر از ولی نعمت، پرهیز از قسم دروغ، شستن دست قبل از غذا، خوردن آنچه بیرون از سفره می افتد، روزی را زیاد می کنند و کسی که هر روز سی مرتبه خدا را تسیح بگوید، خدای عزوجل هفتاد نوع بلا را از او دور می کند که آسانترین آن فقر است.

خصال، ص ۵۰۵

### حدیث ۳۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ عَيْدًا وَ أَنَّ ضَمْعًا حَيْلَتُهُ وَ وَهْنَتْ مَكِيدَتُهُ أَنَّهُ لَنْ يُنْقَصَ مِمَّا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ وَ أَنَّ قَوَى فِي شِدَّةِ الْحَيْلَةِ وَ قُوَّةِ الْمَكِيدَةِ أَنَّهُ لَنْ يُزَادَ عَلَى مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ؛

بدانید که آنچه خداوند برای انسان مقدر کرده است، بی کم و کاست به او می رسد، هر چند در چاره اندیشی و پیدا کردن راه های کسب روزی ناتوان باشد و نیز بیش از آنچه خداوند برایش مقدر کرده به او نرسد، هر چند بسیار زرننگ و چاره اندیش باشد.

امالی مفید، ص ۲۰۷، ح ۳۹

### حدیث ۳۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هُوَ (رمضان) شَهْرٌ يَزِيدُ اللَّهُ فِيهِ الْأَرْزَاقَ وَ الْأَجَالَ وَ يَكْتُبُ فِيهِ وَفْدَيْتَهُ وَ...؛

[رمضان] ماهی است که خداوند روزی‌ها و عمرها را در آن می‌افزاید و زائرانخانه اش را معین می‌کند.

فضائل الشهر الثلاثة، ص ۱۰۸

### حدیث ۳۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُسْرُ يُفْسِدُ الْأَخْلَاقَ، التَّسَهُّلُ يُدِرُّ الْأَزْزَاقَ؛  
 سخت گیری، اخلاق را فاسد، آسان گیری روزی‌ها را فراوان می‌کند.

غررالحکم، ح ۸۰۲ و ۸۰۳

### حدیث ۳۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَبْطَأَتِ الْأَزْزَاقُ عَلَيْكَ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ يُوسِّعْ عَلَيْكَ فِيهَا؛  
 هرگاه در روزی تو تأخیر و تنگی پدید آمد، از خداوند آمرزش بخواه تا روزی را بر تو فراوان گرداند.

تحف العقول، ص ۱۷۴

### حدیث ۳۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّحَّةُ أَفْضَلُ النَّعْمِ؛  
 سلامتی بهترین نعمت است.

غررالحکم، ح ۱۰۵۰

### حدیث ۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَعِدَةُ بَيْتُ الْأَدْوَاءِ وَالْحِمِيَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ، وَعَوْدُ كُلِّ بَدَنٍ مَّا اعْتَادَ. لِالصِّحَّةِ مَعَ النَّهْمِ؛  
 معده سرای دردهاست و پرهیز، بهترین درمان. هر بدنی را به همان که خو می‌گیرد، عادت دهید. با پرخوری، تندرستی نخواهد بود.

بحار الأنوار، ج ۵۹، ص ۲۶۸، ح ۵۲

### حدیث ۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَ لْيُنْصَحْ وَ لْيُجْتَهِدْ؛

هر کس طبابت می کند، باید تقوای الهی پیشه کند، خیرخواه باشد و سعی خود را به کار برد.

دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۱۴۴، ح ۵۰۳

### حدیث ۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شُرِبُ الدَّوَاءِ لِلْجَسَدِ كَالصَّابُونِ لِلثَّوْبِ، يُنْقِيهِ وَ لَكِنْ يُخْلِقُهُ؛

نوشیدن دارو برای بدن، همانند صابون (پودر شوینده) برای لباس است که آن را تمیز می کند، اما فرسوده اش هم می کند.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۳۰۰، ح ۴۲۲

### حدیث ۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ غَرَسَ فِي نَفْسِهِ مَحَبَّةَ أَنْوَاعِ الطَّعَامِ، اجْتَنَى ثِمَارَ فُنُونِ الْأَسْقَامِ؛

هر کس در دل خود، نهال علاقه به غذاهای گوناگون را بکارد، محصول بیماری های گوناگون از آن می چیند.

غررالحکم، ح ۹۲۱۹

### حدیث ۳۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا بُنَيَّ أَلَا أَعْلَمُكَ أَرْبَعَ خِصَالٍ تَسْتَعْنِيهَا عَنِ الطَّبِّ؟ فَقَالَ: بَلَى يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، قَالَ: لَا تَجْلِسَ عَلَيَّ الطَّعَامُ إِلَّا - وَ أَنْتَ جَائِعٌ لَا تَقُمُ عَنِ الطَّعَامِ إِلَّا وَ أَنْتَ تَشْتَهِيهِ، وَ جَوْدُ الْمَضْغِ، وَ إِذَا نِمْتَ فَأَعْرِضْ نَفْسَكَ عَلَيَّ الْخِلَاءِ فَإِذَا اسْتَعْمَلْتَ هَذَا اسْتَعْنَيْتَ عَنِ الطَّبِّ؛

در سفارشی به فرزند خود امام مجتبی علیه السلام فرمودند: فرزندم! آیا چهار نکته به تونیا موزم که با رعایت آنها از طبابت بی نیاز شوی؟ عرض کرد: چرا، ای امیر مؤمنان. حضرت فرمودند: تا گرسنه نشده ای غذا نخور و تا اشتها داری از غذا دست بکش و غذا را خوب بجو و قبل از خوابیدن قضای حاجت کن. اگر این نکات را رعایت کنی، از طبابتی نیاز می شوی.

خصال، ص ۲۲۹

### حدیث ۳۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْحِجَامَةَ تُصَحِّحُ الْبَدَنَ وَتَشُدُّ الْعَقْلَ؛

حجامت، بدن را سالم و عقل را تقویت می کند.

خصال، ص ۶۱۱، ح ۱۰

### حدیث ۳۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا اتَّخَمْتُ قَطُّ. فَقِيلَ لَهُ: وَ لِمَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ: مَا رَفَعْتُ لُقْمَةً إِلَى فَمِيًّا لَذَكْرَتْ إِسْمَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ عَلَيْهَا؛

«هیچ گاه به سوء هاضمه مبتلا نشدم». پرسیدند: چرا؟ فرمودند: «زیرا هیچ لقمه ای بهسوی دهان نبردم، مگر این که نام خدا را بر آن، یاد کردم».

محاسن، ج ۲، ص ۴۳۸، ح ۲۸۸

### حدیث ۳۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُغَالُوا فِي مَهْوَرِ النِّسَاءِ فَيَكُونَ عِدَاوَةً؛

مهریه های زنان را سنگین نگیرید، که باعث کدورت و دشمنی می شود.

مکارم الاخلاق، ص ۲۳۷

### حدیث ۳۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتُهَا وَلَا أَكْرَهْتُهَا عَلَى أَمْرٍ حَتَّى قَبَضَهَا اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لِيهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا وَلَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا فَتَنَكَّشَفُ عَنِّي الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ؛

به خدا سوگند که هرگز بر فاطمه علیها السلام غضب نکردم و او را به کاری مجبور نساختم، تا آن که خداوند عزوجل او را به نزد خویش برد و او نیز مرا خشمگین نساخت و هرگز برخلاف خواست من عمل نکرد و من هرگاه به او نگاه می کردم، غصه ها و اندوه هایم برطرف می شد.

کشف الغمّة، ج ۱، ص ۳۶۳

### حدیث ۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَغَرَّبَ عَنِ الْأَوْطَانِ فِي طَلَبِ الْعُلَى وَ سَافَرَ فِي الْأَسْفَارِ خَمْسَ فَوَائِدَ: تَفَرُّجُ هَمِّ وَ اِكْتِسَابُ مَعِيشَةٍ وَ عِلْمٌ وَ آدَابٌ وَ صُحْبَةُ مَا جِدَ؛

برای کسب مجد و عظمت از وطن خود دور شو و سفر کن، که در مسافرت پنجمین است: برطرف شدن اندوه، به دست آوردن روزی، و دانش و آداب زندگی، و هم نشینی با بزرگان.

مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۱۱۵، ح ۹۱۹۹

### حدیث ۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْأَنْصَافُ يَزْفَعُ الْخِلَافَ وَيُوجِبُ الْإِتِّلَافَ؛  
انصاف، اختلافات را از بین می برد و باعث الفت و همبستگی می شود.

غررالحکم، ح ۱۷۰۲

### حدیث ۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِيَّاكَ وَالتَّغَايِرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ غَيْرِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ مِنْهُنَّ إِلَى السَّقَمِ وَلَكِنْ أَحْكِمَ أَمْرَهُنَّ فَإِنَّ رَأْيَتَ ذُنُبًا فَعَاجِلِ التَّكْيِيرِ عَلَى الْكَبِيرِ وَالصَّغِيرِ وَإِيَّاكَ أَنْ تُعَاقِبَ فِتْنَعُظَمَ الذَّنْبُ وَتُهَوَّنَ الْعُتْبُ؛  
از غیرت نابه جا بپرهیز؛ چرا که این کار، زنان درستکار را به لغزش می کشاند؛ اما بر کارزنان، نظارت داشته باش و هرگاه گناهی [از آنان] دیدی، چه بزرگ و چه کوچک، از طریق نشان دادن ناخشنودی خویش، با آن برخورد کن و از مجازات کردن بپرهیز، چرا که گناه، بزرگ و تذکر، کم اثر می گردد.

تحف العقول، ص ۸۷

### حدیث ۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَلَاثٌ لَا يَهْنَأُ لِصَاحِبِهِنَّ عَيْشٌ: أَلْحِقْدُ، وَالْحَسَدُ، وَسُوءُ الْخُلُقِ؛  
سه چیز است که هر کس داشته باشد، زندگی بر او شیرین نیست: کینه، حسد و بد اخلاقی.

غررالحکم، ح ۴۶۶۳

### حدیث ۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا عَلَى عَبْدٍ رَتْقًا ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ لَجَعَلَ اللَّهُ لَهُمَا مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛  
اگر درهای آسمان ها و زمین بر روی انسانی بسته باشند و او تقوای الهی پیشه کند، خداوند، راه گشایشی در آنها برای او فراهم می

کند و از جایی که گمان ندارد، روزی اش می دهد.

غررالحکم، ح ۷۵۹۹

### حدیث ۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ رَكَّبَ فِي الْمَلَائِكَةِ عَقْلًا - بِلَا - شَهْوَةٍ وَ رَكَّبَ فِي الْبُهَائِمِ شَهْوَةً - بِلَا - عَقْلِ وَ رَكَّبَ فِي بَنِي آدَمَ كِلَيْهِمَا فَمَنْ غَلَبَ عَقْلُهُ شَهْوَتَهُ فَهُوَ خَيْرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ مَنْ غَلَبَتْ شَهْوَتُهُ عَقْلَهُ فَهُوَ شَرٌّ مِنَ الْبُهَائِمِ؛

خداوند عزوجل، در وجود فرشتگان، عقل بدون شهوت و در چارپایان، شهوت بدون عقل و در وجود انسان، عقل و شهوت را با هم قرار داد، پس هر کس که عقلش بر شهوتش پیروز گردد، از فرشتگان بهتر است و هر کس شهوتش بر عقلش پیروز گردد، از چارپایان بدتر است.

علل الشرایع، ص ۴، ح ۱

### حدیث ۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَقْلُ حَيْثُ كَانَ آلِفٌ مَأْلُوفٌ؛

عقل هر کجا باشد، انس گیرنده و الفت پذیر است.

غررالحکم، ح ۱۲۵۱

### حدیث ۳۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يُخَاطَبَ الْجَاهِلَ مُخَاطَبَةَ الطَّيِّبِ الْمَرِيضِ؛

شایسته است که برخورد عاقل با نادان، مانند برخورد طیب با بیمار باشد.

غررالحکم، ح ۱۰۹۴۴

### حدیث ۳۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَسَادَ الْأَخْلَاقِ بِمُعَاشَرَةِ الشُّفَهَاءِ وَ صَلَاحُ الْأَخْلَاقِ بِمُنَافَسَةِ الْعُقَلَاءِ وَ الْخَلْقُ أَشْكَالٌ فَكُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ؛

معاشرت با نابخردان، اخلاق را فاسد و رقابت با عقلا اخلاق را اصلاح می نماید و مردم متفاوتند، و هر کس بر حسب طینت خود رفتار می کند.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۸۲، ح ۷۸

### حدیث ۳۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ سَبَقَ إِلَى جَنَّاتِ عَدْنٍ أَقْوَامٌ مَا كَانُوا أَكْثَرَ النَّاسِ لَا صَوْمًا وَلَا صَلَاةً وَلَا حَجًّا وَلَا اِعْتِمَارًا وَلَكِنَّهُمْ عَقَلُوا عَنِ اللَّهِ مَوَاعِظَهُ؛  
گروه هایی به سوی بهشت برین (از دیگران) پیشی گرفتند که بیش از دیگران اهل روزه، نماز، حج و عمره نبودند، بلکه آنان در  
موعظه های الهی تعقل کردند.

مجموعه ورام، ج ۲، ص ۲۱۳

### حدیث ۳۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ وَخَيْرٌ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظَكَ؛  
عقل، اندوختن تجربه ها (و عمل به آن) است و بهترین تجربه، آن است که پندت داده.

نهج البلاغه، نامه ۳۱

### حدیث ۳۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ بَدْوَى الْعُقُولِ مِنَ الْحَاجَةِ إِلَى الْأَدَبِ كَمَا يَظْمَأُ الزَّرْعُ إِلَى الْمَطَرِ؛  
نیاز عاقلان به ادب، همانند نیاز کشتزار به باران است.

غررالحکم، ح ۳۴۷۵

### حدیث ۳۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ شَاوَرَ ذَوِي الْعُقُولِ اسْتِضَاءً بِأَنْوَارِ الْعُقُولِ؛  
هر کس با عقلا مشورت کند، از نور عقل ها بهره می برد.

غررالحکم، ح ۸۶۳۴

### حدیث ۳۵۶



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَاهِدْ شَهْوَتَكَ وَ غَالِبْ غَضَبَكَ وَ خَالَفْ سَوْءَ عَادَتِكَ، تَزَكُ نَفْسُكَ وَيَكْمُلُ عَقْلُكَ وَ تَسْتَكْمِلُ ثَوَابَ رَبِّكَ؛

با هوا و هوس مبارزه کن، بر خشم مسلط شو و با عادت های بدت مخالفت کن، تاروحت پاک و عقلت کامل گردد و پاداش پروردگارت را به تمامی دریافت نمایی.

غررالحکم، ح ۴۷۶۰

### حدیث ۳۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ أَحْسَنَ صَنَائِعُهُ وَ وَضَعَ سَعْيَهُ فِي مَوَاضِعِهِ ؛

عاقل کسی است که کارهایش را خوب انجام دهد و تلاشی که می کند، به جا باشد.

غررالحکم، ح ۱۷۹۸

### حدیث ۳۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْعَاقِلُ مَنْ يَعْرِفُ الْخَيْرَ مِنَ الشَّرِّ وَ لَكِنَّ الْعَاقِلَ مَنْ يَعْرِفُ خَيْرَ الشَّرِّينِ؛

عاقل، آن نیست که خوب را از بد تشخیص دهد. عاقل، کسی است که از میان دو بد، آن را که ضررش کمتر است، بشناسد.

مطالب السئول، ص ۲۵۰

### حدیث ۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الظَّنُّ الصَّوَابُ مِنْ شِيمِ أَوْلِي الْأَلْبَابِ؛

خوش گمانی، از اخلاق عاقلان است.

غررالحکم، ح ۱۳۸۶

### حدیث ۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عِبَدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ وَ مَا تَمَّ عَقْلُ امْرِئٍ حَتَّى يَكُونَ فِيهِ خِصَالُ سِتِّي: الْكُفْرُ وَ الشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونَانِ وَ الرُّشْدُ وَ الْخَيْرُ مِنْهُ مَأْمُولَانِ وَ فَضْلُ مَالِهِمْ بَدُولٌ وَ فَضْلُ قَوْلِهِ مَكْفُوفٌ وَ نَصِييُهُ مِنَ الدُّنْيَا الْقَوْتُ لَا يَشْبَعُ مِنَ الْعِلْمِ دَهْرُهُ الدُّلُاحِبُ إِلَيْهِ مَعَ اللَّهِ مِنَ الْعِزِّ مَعَ غَيْرِهِ وَ التَّوَاضُعُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الشَّرْفِ يَسْتَكْبِرُ قَلِيلًا الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِهِ وَ يَسْتَقِلُّ كَثِيرًا الْمَعْرُوفِ مِنْ نَفْسِهِ وَ يَرَى النَّاسَ كُلَّهُمْ خَيْرًا مِنْهُ وَ إِنَّهُ

شَرُّهُمْ فِي نَفْسِهِ وَهُوَ تَمَامُ الْأَمْرِ؛

خداوند با چیزی بهتر از عقل عبادت نشده است، و عقل کسی کامل نشود، مگر در او چند خصلت باشد: کفر و بدی از او انتظار نمی رود، رشد و خوبی در او امید می رود، زیادی ثروتش بخشوده و زیادی سخنش نگه داشته شده است، بهره او از دنیا تنها غذای روزانه است، در طول زندگی از دانش سیر نمی شود، خواری را با خداوند از عزت با دیگران، بیشتر دوست دارد، تواضع نزد او دوست داشتنی تر از شرف و بزرگی است، خوبی کم دیگران را بسیار و خوبی بسیار خود را کم می شمرد، همه مردم را از خودش بهتر و خود را نزد خویش از همه بدتر می داند و این مهم ترین خصلت است.

کافی، ج ۱، ص ۱۸، ح ۱۲

### حدیث ۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَتْبَعَهَا حِكْمَةً وَمَثَلًا وَالْأَحْمَقُ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَتْبَعَهَا حِلْفًا؛

عقل، هر گاه سخن بگوید، آن را با سخنی حکیمانه و ضرب المثل همراه سازد و نادان هر گاه سخن بگوید، آن را با سوگند همراه کند.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۹، ح ۳۰۶

### حدیث ۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتِّهَمُوا عُقُولَكُمْ فَإِنَّهُ مِنَ الثَّقَةِ بِهَا يَكُونُ الْخَطَاءُ؛

عقل خویش را زیر سؤال ببرید؛ زیرا از اعتماد به آن، خطاها سرچشمه می گیرد.

غررالحکم، ح ۲۵۷۰

### حدیث ۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ صَانَ لِسَانَهُ عَنِ الْغَيْبِ؛

عقل کسی است که زبانش را از بدگویی پشت سر دیگران، نگه دارد.

غررالحکم، ح ۱۹۵۵

### حدیث ۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْتِمَالُ مَا يَمُرُّ عَلَيْكَ فَإِنَّ الْأَحْتِمَالَ سِتْرُ الْعُيُوبِ وَإِنَّ الْعَاقِلَ نِصْفُهَا حِتْمَالٌ وَنِصْفُهُ تَغَافُلٌ؛

در برابر آنچه بر تو می‌گذرد، بردبار باش، زیرا بردباری، عیب‌ها را می‌پوشاند. بهراستی که نیمی از عقل، بردباری و نیمه دیگرش خود را به غفلت زدن است.

غررالحکم، ح ۲۳۷۸

### حدیث ۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنَّ اللَّيْبَ مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ بِفِكْرِ صَائِبٍ وَنَظَرٍ فِي الْعَوَاقِبِ؛

بدانید عاقل، کسی است که با فکر درست، به استقبال نظرات گوناگون برود و درعواقب امور بنگرد.

غررالحکم، ح ۲۷۷۸

### حدیث ۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْقَلَ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ جِدُّهُ هَزْلَهُ وَاسْتَظْهَرَ عَلَى هَوَاهُ بَعْقَلَهُ؛

عاقل کسی است که جدی‌اش از شوخی‌اش بیشتر باشد و با کمک عقلش بر هوا و هوسش پیروز گردد.

غررالحکم، ح ۳۳۵۵

### حدیث ۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْعَقْلُ شَجَرَةٌ أَصْلُهَا التَّقَى وَفَرْعُهَا الْحَيَاءُ وَثَمَرُهَا الْوَرَعُ فَالْتَقْوَى تَدْعُو إِلَى خِصَالِ ثَلَاثٍ: إِلَى الْفَقْهِ فِي الدِّينِ وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَالْإِنْقِطَاعِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَالْحَيَاءِ يَدْعُو إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: إِلَى الْيَقِينِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ وَالتَّوَاضُّعِ وَالْوَرَعُ يَدْعُو إِلَى خِصَالِ ثَلَاثٍ: إِلَى صِدْقِ اللِّسَانِ وَالمُسَارَعَةِ إِلَى الْبِرِّ وَتَرْكِ الشُّبُهَاتِ؛

عقل، درختی است که ریشه آن تقوا، شاخه‌هایش حیا و میوه آن، پارسایی است. تقوا به سه چیز دعوت می‌کند: دین‌شناسی، بی‌رغبتی به دنیا و دل‌بستگی به خداوند، و حیا به سه چیز دعوت می‌کند: یقین، خوش‌اخلاقی و تواضع، و پارسایی به سه چیز دعوت می‌کند: راستگویی، سرعت و شتاب در نیکی‌ها و دوری از کارهای شبهه‌ناک.

مواعظ العددیه، ص ۱۶۰

### حدیث ۳۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْقَلَ النَّاسِ مَنْ كَانَ بِعَيْبِهِ بَصِيرًا وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ ضَرِيرًا؛  
عقل ترین مردم کسی است که به عیب های خویش بینا و از عیوب دیگران، نابینا باشد.

غررالحکم، ح ۳۲۳۳

### حدیث ۳۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَحْسَنُهُمْ تَقْدِيرًا لِمَعَاشِهِ وَأَشَدُّهُمْ اهْتِمَامًا بِإِصْلَاحِ مَعَادِهِ؛  
عقل ترین مردم کسی است که بهتر بتواند امور زندگی اش را برنامه ریزی کند و برای اصلاح آخرتش بیشتر همت نماید.

غررالحکم، ح ۳۳۴۰

### حدیث ۳۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جَلِيسُ الْخَيْرِ نِعْمَةٌ، جَلِيسُ الشَّرِّ نِقْمَةٌ؛  
همنشین خوب نعمت و همنشین بد، بلا و مصیبت است.

غررالحکم، ح ۴۷۱۹ و ۴۷۲۰

### حدیث ۳۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا خَيْرٌ بِخَيْرٍ بَعْدَهُ النَّارُ وَمَا شَرٌّ بِشَرٍّ بَعْدَهُ الْجَنَّةُ وَكُلُّ نَعِيمٍ دُونَ الْجَنَّةِ فَهُوَ مَحْقُورٌ وَكُلُّ بَلَاءٍ دُونَ النَّارِ عَاقِبَةٌ؛  
خیری که به دنبال آن آتش باشد، خیر نیست و شری که به دنبال آن بهشت باشد، شر نیست. هر نعمتی جز بهشت ناچیز است و هر بلایی جز آتش، سلامتی.

نهج البلاغه، حکمت ۳۸۷

### حدیث ۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَبَسَ الْخَيْرَ تَعَزَّى مِنَ الشَّرِّ؛  
هر کس جامه «خوبی» به تن کند از «بدی» برهنه می گردد.

غررالحکم، ح ۸۰۸۵

**حدیث ۳۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَيْرُ أَسْهَلُ مِنْ فِعْلِ الشَّرِّ؛  
 کار خوب آسان تر از کار بد است.

غررالحکم، ح ۱۱۹۹

**حدیث ۳۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ لَا يُعْرِفَانِ إِلَّا بِالنَّاسِ، فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الْخَيْرَ فَاعْمَلِ الْخَيْرَ تَعْرِفْ أَهْلَهُ وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الشَّرَّ فَاعْمَلِ الشَّرَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ؛  
 خوبی و بدی جز با مردم شناخته نمی شوند. پس اگر می خواهی خوبی را بشناسی، خوبیکن تا اهل آن را بشناسی و اگر می خواهی بدی را بشناسی، بدی کن، تا اهلش را بشناسی.

بحارالأنوار، ج ۷۸، ص ۴۱، ح ۲۶

**حدیث ۳۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فاعِلُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنْهُ وَفَاعِلُ الشَّرِّ شَرٌّ مِنْهُ؛  
 خوبی کننده بهتر از خودِ خوبی و بدی کننده بدتر از خودِ بدی است.

نهج البلاغه، حکمت ۳۲

**حدیث ۳۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْزَلَ كِتَابًا هَادِيًا بَيِّنَ فِيهِ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ، فَخُذُوا نَهْجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا وَأَصْدِفُوا عَنْ سَمِّ الشَّرِّ تَقْصِدُوا؛  
 خدای تعالی کتابی راهنما فرستاد و در آن خوب و بد را روشن ساخت. پس راه خوبیرا پیش گیرید تا هدایت شوید و از راه بدی دوری جوید تا به مقصد برسید.

نهج البلاغه، خطبه ۱۶۷

**حدیث ۳۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ وَبَايِنِ أَهْلَ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ؛  
 با خوبان معاشرت کن تا از آنان باشی و از بدان دوری کن تا از آنان نباشی.

نهج البلاغه، نامه ۳۱

### حدیث ۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَجْزُ مَعَ لُزُومِ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنَ الْقُدْرَةِ مَعَ رُكُوبِ الشَّرِّ؛  
 ناتوانی همراه با خیر بهتر از توانمندی در خدمت شر است.

غررالحکم، ح ۱۹۷۳

### حدیث ۳۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْعِلْمُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ، أَلْجَهْلُ أَصْلُ كُلِّ شَرٍّ؛  
 دانایی، ریشه همه خوبی ها و نادانی ریشه همه بدی هاست.

غررالحکم، ح ۸۱۸ و ۸۱۹

### حدیث ۳۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَللَّيْمُ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُسَلَّمُ مِنْ شَرِّهِ وَلَا يُؤْمَنُ مِنْ غَوَائِلِهِ؛  
 افراد پست به خیرشان امید و از شرشان امان و از به هلاکت انداختنشایم نمی نیست.

غررالحکم، ح ۱۹۳۰

### حدیث ۳۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِ مِنْ وَرَاءِ قَلْبِهِ وَإِنَّ قَلْبَ الْمُنَافِقِ مِنْ وَرَاءِ لِسَانِهِ، لِأَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ تَدَبَّرَهُ فِي نَفْسِهِ، فَإِنْ كَانَ خَيْرًا أَبْدَاهُ  
 وَإِنْ كَانَ شَرًّا وَاوَارَاهُ وَإِنَّ الْمُنَافِقَ يَتَكَلَّمُ بِمَا آتَى عَلَى لِسَانِهِ لَا يَدْرِي مَاذَا لَهُ وَمَاذَا عَلَيْهِ؛  
 زبان مؤمن، در پشت دل اوست و دل منافق، در پشت زبان او، زیرا مؤمن هر گاه بخواهد سخنی بگوید، ابتدا درباره آن می اندیشد،  
 اگر خوب بود اظهارش می کند و اگر بد بود آن را پنهان می دارد. اما منافق هر چه به زبانش آید می گوید، بی آن که بداند

چهل‌سختی به سود او و چه سختی به زیان اوست.

نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶

### حدیث ۳۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا أدبَ مَعَ غَضَبٍ؛  
با خشم، تربیت [ممکن] نیست .

غرر الحکم ، ح ۱۰۵۲۹

### حدیث ۳۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
تَخَيَّرُوا لِلرَّضَاعِ كَمَا تَتَخَيَّرُونَ لِلنِّكَاحِ، فَإِنَّ الرِّضَاعَ يُعَيِّرُ الطَّبَاعَ ؛  
برای شیردادن ، [دایه های شایسته] انتخاب کنید، همان گونه که برای ازدواجانتخاب می کنید ، چرا که شیر ، طبیعت ها را تغییر می دهد .

قرب الاسناد ، ص ۹۳ ، ح ۳۱۲

### حدیث ۳۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ إِسْمَهُ وَيُحَسِّنَ آدَبَهُ، وَيُعَلِّمَهَا الْقُرْآنَ ؛  
حقّ فرزند بر پدر ، آن است که نام خوب بر او بگذارد و او را خوب تربیت کند و قرآن بهاو بیاموزد .

نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۹

### حدیث ۳۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ سَأَلَ فِي صِبْغِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ ؛  
هر کس در خردسالی سؤال کند، در بزرگی سالی اش پاسخ می دهد .

غرر الحکم ، ح ۸۲۷۳

**حدیث ۳۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَبْصَرَ رَجُلًا لَهُ وَلَدَانِ فَقَبِلَ أَحَدَهُمَا وَتَرَكَ الْأُخْرَى . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فَهَلَّا وَسَّيْتِ بَيْنَهُمَا ؛

پیامبر صلی الله علیه و آله کسی را دیدند که دو فرزند داشت . یکی را بوسید و دیگری را رها کرد . پیامبر خدا به او فرمودند : چرا میان آنان یکسان عمل نکردی؟ .

جعفریات ، ص ۵۵

**حدیث ۳۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشْبُ نِيرَانُ اللَّجَاجِ ؛

زیاده روی در سرزنش کردن ، آتش لجاجت را شعله ور می سازد .

تحف العقول ، ص ۸۴

**حدیث ۳۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقْرَأَ أَوْ يَعْمَلَ عَمَلًا فَيَقُولُ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فَإِنَّهُ يُبَارَكُ لَهُ فِيهِ؛

هرگاه بنده ای بخواهد چیزی بخواند و یا کاری انجام دهد و بسم الله الرحمن الرحيم بگوید در کارش برکت داده می شود.

بحار الأنوار، ج ۹۲، ص ۲۴۲، ح ۴۸

**حدیث ۳۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذُّكْرُ يُونِسُ اللَّبِّ وَيُنِيرُ الْقَلْبَ وَيَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ؛

یاد خدا عقل را آرامش می دهد، دل را روشن می کند و رحمت او را فرود می آورد.

غررالحکم، ح ۱۸۵۸

**حدیث ۳۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



مَنْ تَرَكَ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ شَيْئًا عَوَّضَهُ اللَّهُ خَيْرًا مِمَّا تَرَكَ؛

هر کس به خاطر خدای سبحان از چیزی بگذرد، خداوند بهتر از آن را به او عوض خواهد داد.

غررالحکم، ح ۸۹۰۹

### حدیث ۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا عَلَى عَبْدٍ رَثِقًا ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ لَجَعَلَ اللَّهُ لَهُمِنهَا مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛

اگر آسمان ها و زمین، راه را بر بنده ای ببندند و او تقوای الهی پیشه کند، خداوند حتماً راه گشایشی برای او فراهم خواهد کرد و از جایی که گمان ندارد روزی اش خواهد داد.

غررالحکم، ح ۷۵۹۹

### حدیث ۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَوْ أَنَّ النَّاسَ حِينَ تَنْزِلُ بِهِمُ النَّقْمُ وَتَزُولُ عَنْهُمْ النَّعْمُ ، فَرَعَوْا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْقٍ مِنْ نِيَّاتِهِمْ وَوَلَّهِ مِنْ قُلُوبِهِمْ ، لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلَّ شَارِدٍ ، وَأَصْلَحَ لَهُمْ كُلِّفَاسِدٍ؛

اگر مردم به هنگامی که بلاها بر آنان فرود می آمد و نعمت ها از دستشان می رفت، بانیت های خوب و دلی مشتاق به پروردگارشان پناه می بردند، بی گمان هر از دسترفته ای به آنان باز می گشت و هر فاسدی اصلاح می شد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۷۸

### حدیث ۳۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَكُنْ سَبِيلَ الرَّشَادِ سَبِيلَهُ وَنُورُ التَّقْوَى دَلِيلَهُ مَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُخْطِئُ السَّدَادَ كُلَّهُ وَلَنْ يَضُرَّ إِلَّا نَفْسَهُ؛

هر کس از خدا و رسولش پیروی کند راهش راه هدایت و راهنمایش نور تقوا خواهد بود و هر کس خدا و رسولش را نافرمانی کند همه درستی ها را از دست می دهد و جز بهخودش زیان نمی رساند.

کافی، ج ۵، ص ۳۷۱

### حدیث ۳۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَهْنَأَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا؛

هر کس به آنچه خداوند به او داده است راضی باشد، راحت ترین زندگی را دارد.

غررالحکم، ح ۳۳۹۷

### حدیث ۳۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَعَنْ ذِيكَ مَا حَرَسَ اللَّهُ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَاةِ وَمُجَاهِدَةِ الصَّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ تَسْكِينًا لِأَطْرَافِهِمْ وَتَخْشِيعًا لِأَبْصَارِهِمْ تَدْلِيلًا لِنُفُوسِهِمْ وَتَخْفِيزًا (تَخْشِيعًا) لِقُلُوبِهِمْ؛

خداوند، بندگان مؤمن خود را بوسیله نمازها و زکات ها و جدیت در روزه داریروزیهای واجب حفظ می کند، تا اعضا و جوارحشان آرام، دیدگانشان خاشع، جان هایشان فروتن و دل هایشان خاشع گردد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲

### حدیث ۳۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ ذَلَّتْ لَهُ الصَّعَابُ وَتَسَهَّلَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ؛

هر کس به خدا توکل کند، دشواری ها برای او آسان می شود و اسباب برایش فراهم می گردد.

غررالحکم، ح ۹۰۲۸

### حدیث ۳۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّمَا سَأَلْتُ الشَّيْءَ فَلَا تُؤْتَانِي خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ آجِلًا أَوْ صِرَفَ عَنكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ ، فَلَزِبَ أَمْرٌ قَدْ طَلَبْتَهُ فِيهِ هَلَاكُ دِينِكَ لَوْ أُوْتِيْتَهُ ، فَلَتَكُنْمَسْأَلَتُكَ فِيمَا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ وَيُنْفَى عَنكَ وَبِاللَّهِ؛

گاه چیزی را (از خدا) می خواهی اما به تو داده نمی شود و دیر یا زود بهتر از آن به تو داده می شود، یا به خاطر آنچه خیر و مصلحت تو در آن است از برآورده شدن خواسته ات دریغ می شود، زیرا بسا خواسته ای که اگر برآورده شود به نابودی و تباهی دین تو می انجامد، پس، چیزی بخواه که زیبایی و نیکیش برایت می ماند و پیامد سوئی ندارد.

نهج البلاغه، نامه ۳۱

### حدیث ۳۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَعَلَ الْحَمْدَ خِتَامَ النُّعْمَةِ جَعَلَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِفْتَاحَ الْمَزِيدِ؛

هر کس شکر خدا را پایان نعمت قرار دهد، خداوند سبحان آن شکر را کلیدافزایش نعمت ها قرار خواهد داد.

غورالحکم، ح ۸۸۹۸

### حدیث ۳۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَوَّدُ أَذْنَكَ حُسْنَ الْأَسْتِمَاعِ وَلَا تُصْغِ إِلَى مَا لَا يَزِيدُ فِي صَلَاحِكَ اسْتِمَاعُهُ فَإِنَّ ذَلِكَ يُصَدِّئُ الْقُلُوبَ وَيُوجِبُ الْمَدَامَ؛  
گوش خود را به شنیدن خوبی ها عادت بده و به آنچه که به صلاح و درستی تونمی افزاید گوش مسپار، زیرا این کار، دل ها را  
زنکار می زند و موجب سرزنش می شود.

غورالحکم، ح ۶۲۳۴

### حدیث ۴۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَوَّدُ نَفْسَكَ الْجَمِيلَ فَبَاعْتِيَادِكَ إِيَّاهُ يَعُودُ لَذِيذِهَا؛  
خودت را به کارهای زیبا عادت بده که اگر به آنها عادت کنی، برایت لذت بخش می شوند.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۶۶، ح ۹۲

### از ۴۰۱ تا ۶۰۰

### حدیث ۴۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَصْعَبَ اكْتِسَابَ الْفَضَائِلِ وَأَيْسَرَ اتِّلَافِهَا؛  
فضائل اخلاقی و صفات پسندیده چه به سختی به دست می آیند و چه آسان از دست می روند.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۵۹، ح ۳۸

### حدیث ۴۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الْعِلْمِ التَّمْيِيزُ بَيْنَ الْأَخْلَاقِ وَأَظْهَارُ مَحْمُودِهَا وَقَمْعُ مَذْمُومِهَا؛  
بالاترین درجه دانایی، تشخیص اخلاق از یکدیگر و آشکار کردن اخلاق پسندیده و سرکوب اخلاق ناپسند است.

غررالحکم، ح ۵۲۶۷

### حدیث ۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فِي سَعَةِ الْأَخْلَاقِ كُنُوزُ الْأَزْزَاقِ؛  
گنج های روزی در وسعت اخلاق نهفته است.

کافی، ج ۸، ص ۲۳

### حدیث ۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ؛  
هر کس بد اخلاق باشد، روزی اش تنگ می شود.

غررالحکم، ح ۸۰۲۳

### حدیث ۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
السَّيِّئُ الْخُلُقِ كَثِيرُ الطَّيِّبِ مُنْعَصُ الْعَيْشِ؛  
آدم بد اخلاق بسیار خطا می کند و زندگی اش تلخ می شود.

غررالحکم، ح ۱۶۰۴

### حدیث ۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ عَزِيزٍ أَذَلَّهُ خُلُقُهُ وَ ذَلِيلٍ أَعَزَّهُ خُلُقُهُ؛  
چه بسا عزیزی که اخلاق بدش او را ذلیل و چه بسا ذلیلی که اخلاق خوبش او را عزیز کرد.

بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۳۹۶، ح ۷۹

### حدیث ۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حَسَّنْ خُلُقَكَ يُخَفِّفِ اللَّهُ حِسَابَكَ؛

اخلاقت را خوب کن تا خداوند حسابت را آسان گرداند.

امالی صدوق، ص ۲۷۸

### حدیث ۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اِذَا حَسَّنَ الْخُلُقَ لَطَفَ النَّطْقُ؛  
با اخلاق نیکو، گفتار نرم می شود.

غررالحکم، ح ۴۰۵۲

### حدیث ۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حُسْنُ الْخُلُقِ فِي ثَلَاثٍ: اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ وَ طَلَبُ الْحَلَالِ وَ التَّوَسُّعُ عَلَى الْعِيَالِ؛  
خوش اخلاقی در سه چیز است: دوری کردن از حرام، طلب حلال و فراهم آوردن آسایش و رفاه برای خانواده.

بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۳۹۴، ح ۶۳

### حدیث ۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَوِّذْ نَفْسَكَ حُسْنَ النِّيَّةِ وَ جَمِيلَ الْمَقْصِدِ، تُدْرِكُ فِي مَبَاغِيكَ النَّجَاحَ؛  
خودت را به داشتن نیت خوب و مقصد زیبا عادت ده، تا در خواسته هایت موفق شوی.

غررالحکم، ح ۶۲۳۶

### حدیث ۴۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَوِّذْ لِسَانَكَ لِيْنِ الْكَلَامِ وَ بَدَلِ السَّلَامِ، يَكْتُمُ مَحْبُوكَ وَ يَقِلُّ مُبْغُضُوكَ؛  
زبان خود را به نرم‌گویی و سلام کردن عادت ده، تا دوستانت زیاد و دشمنانت کم شوند.

غررالحکم، ح ۶۲۳۱

### حدیث ۴۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَسْبِعُهُ أَشْيَاءٌ قَبِيحَةٌ وَ هِيَ مِنْ تَسْبَعَةِ أَنْفُسٍ أَقْبَحُ مِنْهَا مِنْ غَيْرِهِمْ: ضَيْقُ الدَّرْعِ مِنَ المُلُوكِ وَ البُخْلُ مِنَ الأَغْنِيَاءِ وَ سُرْعَةُ الغَضَبِ مِنَ العُلَمَاءِ وَ الصَّبَا مِنَ الكُهُولِ وَ القَطِيعَةُ مِنَ الرُّؤُوسِ وَ الكِذْبُ مِنَ القُضَاةِ وَ الزَّمَانَةُ مِنَ الأَطْبَاءِ وَ البِدَاءُ مِنَ النِّسَاءِ وَ الطَّيْشُ مِنَ ذَوِي السُّلْطَانِ؛  
 نه چیز زشت است، اما از نه گروه زشت تر: درماندگی و ناتوانی از دولتمردان؛ بخل از ثروتمندان؛ زود خشمی از دانشمندان؛ حرکات بچگانه از میانسالان؛ جدایی حاکمان از مردم؛ دروغ از قاضیان؛ بیماری کهنه از پزشکان؛ بدزبانی از زنان و سختگیری و ستمگری از سلاطین.

دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۸۳

### حدیث ۴۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَرِيمُ يَرَى مَكَارِمَ أَعْمَالِهِ دَيْنًا عَلَيْهِ يَفْضِيهِ، اللَّئِيمُ يَرَى سَوَالِفَ إِحْسَانِهِ دَيْنًا لَهُ يَفْتَضِيهِ؛

بزرگوار، نیکوکاری های خود را بدهی به گردن خود می داند که باید پردازد و فرومایه، احسان های گذشته خود را بدهی به گردن دیگران می داند که باید پس بگیرد.

غررالحکم، ح ۲۰۳۱ و ۲۰۳۲

### حدیث ۴۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا كَانَ فِي رَجُلٍ خَلَّةٌ رَائِقَةٌ فَانْتَظِرُوا أَحْوَاتَهَا؛

اگر در وجود کسی خصلتی پسندیده باشد، انتظار خصلت های پسندیده دیگری رانیز در او داشته باشید.

نهج البلاغه، حکمت ۴۴۵

### حدیث ۴۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ مَلَّهْ أَهْلُهُ؛

هر کس بد اخلاق باشد، خانواده اش از او دل‌تنگ و خسته می شوند.

تحف العقول، ص ۲۱۴

### حدیث ۴۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النُّصْحُ بَيْنَ الْمَلَأَ تَقْرِيعٌ؛

نصیحت کردن در حضور دیگران، خُرد کردن شخصیت است.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۴۱، ح ۹۰۸

### حدیث ۴۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْغِنَى وَالتَّقَى، وَشَرُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْفَقْرُ وَالْفُجُورُ؛

خیر دنیا و آخرت در دو خصلت است: بی نیازی و تقوا و شر دنیا و آخرت در دو خصلت است: نیازمندی و گناه.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۱

### حدیث ۴۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَقَدْ رُزِقَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، هُنَّ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ وَالصَّبْرُ عَلَى الْبَلَاءِ وَالشُّكْرُ فِي الرِّخَاءِ؛

به راستی خیر دنیا و آخرت روزی کسی می گردد که از سه ویژگی برخوردار باشد: خشنودی به مقدرات، صبر در بلا و شکر در آسایش.

غررالحکم، ح ۴۶۷۰

### حدیث ۴۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمْعُ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي كِتْمَانِ السَّرِّ وَمُصَادَقَةِ الْأَخْيَارِ، وَجَمْعُ الشَّرِّ فِي الْإِذَاعَةِ وَمُؤَاخَاةِ الْأَشْرَارِ؛

همه خیر دنیا و آخرت در رازداری و هم نشینی با نیکان است و همه شر در افشایاسرار و دوستی با اشرار است.

بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۷۸، ح ۱۷

### حدیث ۴۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا تَجْمَعُ الْخَيْرَ وَلَا خَيْرَ غَيْرِهَا وَيُدْرِكُ بِهَا مِنَ الْخَيْرِ مَا لَا يُدْرِكُكَ بِغَيْرِهَا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛

شما را سفارش می کنم به تقوای الهی، که گردآورنده خیر است و هیچ خیری جز آن نیست، به وسیله تقوا خیرهایی از دنیا و آخرت نصیب انسان می شود که با غیر آن نمی شود.

بحار الأنوار، ج ۷۰، ص ۶۶، ح ۱۱

**حدیث ۴۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ: صِدْقٌ حَدِيثٌ وَادَاءُ أَمَانَةٍ وَعِفَّةٌ بَطْنٌ وَحُسْنٌ خُلُقٍ؛

چهار چیز است که به هر کس داده شود خیر دنیا و آخرت به او داده شده: راستگویی، امانتداری، حلال خوری و خوش اخلاقی.

غررالحکم، ح ۲۱۴۲

**حدیث ۴۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أُعْطِيَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْعَبْدَ شَيْئًا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا بِحُسْنِ خُلُقِهِ وَحُسْنِ نِيَّتِهِ؛

خداوند خیر دنیا و آخرت را جز به خاطر خوش اخلاقی و خوش نیتی بهبنده نمی دهد.

غررالحکم، ح ۹۶۷۰

**حدیث ۴۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَزَقَ الدِّينَ فَقَدْ رَزِقَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛

هر کس دین روزی او شود، براستی خیر دنیا و آخرت روزی او شده است.

غررالحکم، ح ۸۵۲۳

**حدیث ۴۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ يُحَسِّنُ إِلَيْكَ، إِزْحَمُ تُزْحِمُ، قُلُّ خَيْرًا تُذَكِّرُ بِخَيْرٍ، اجْتَنِبِ الْغِيْبَةَ فَإِنَّهَا إِدَامُ كِلَابِ النَّارِ كَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَهُوَ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ بِالْغَيْبِ وَكَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَهُوَ يُبَغِّضُنِي وَهُوَ يُبَغِّضُنِي وَبِغْضِ الْإِثْمَةِ مِنْ وُلْدِي وَكَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ وُلِدَ مِنْ حَلَالٍ وَهُوَ يُحِبُّ الزَّانَا وَكَذَبَ مَنْ زَعَمَ أَنَّهُ يَعْرِفُ اللَّهَ وَهُوَ مُجْتَرِيٌّ عَلَى مَعْصِيَةِ اللَّهِ كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ... صَلِّ رَجْمَكَ يَزِيدُ اللَّهَ فِي عُمْرِكَ وَحَسَنُ خُلُقِكَ يُخَفِّفُ اللَّهُ حِسَابَكَ، إِنْ سِرَّكَ أَنْ تَكُونَ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تَكُنْ لِلظَّالِمِينَ مَعِينًا، مَنْ أَحَبَّنَا كَانَ مَعَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَحَبَّ حَجْرًا لِحَسْرَةِ اللَّهِ مَعَهُ، إِيَّاكَ أَنْ تَتَزَيَّنَ لِلنَّاسِ وَتُبَارِرَ اللَّهَ بِالْمَعْصِيَةِ فَيَفْطَحَكَ اللَّهُ يَوْمَ تَلْقَاؤِهِ، إِحْفَظْ عَنِّي مَا أَقُولُ لِكَيْتَلَّ بِهِ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛

خوبی کن تا با تو خوبی شود، رحم کن تارحمت کنند، خوب بگو تا به خوبی یادتکنند، از غیبت دوری کن که خورش سگان دوزخ است، دروغ گفته کسی که گمان داردحلال زاده است و با غیبت کردن گوشت مردم را می خورد، دروغ گفته کسی که



گمان دارد حلال زاده است و دشمن من و امامان از اولاد من است، دروغ گفته کسی که گمان دارد حلال زاده است و زنا را دوست دارد و دروغ می گوید کسی که گمان می کند خدا رامی شناسد و بر نافرمانی خدا شب و روز جسور است... صله رحم کن تا خدا عمرت را بپزاید، خوش اخلاق باش تا خداوند حسابت را سبک گیرد، اگر می خواهی روز قیامت بامن باشی، یاور ستمکاران مباش، هر کس ما را دوست دارد روز قیامت با ما است و اگر کسی سنگی را دوست بدارد با او محشور گردد، مبادا خود را برای مردم بیارایی و به نافرمانی خدا بر آیی، تا خدا روزی که ملاقاتش کنی رسوایت کند، آنچه به تو گفتم نگهدار تا به خیر دنیا و آخرت رسی.

امالی صدوق، ص ۲۷۸، ح ۳۰۸

### حدیث ۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صِلُّ الرَّحِمَ تَوْجِبُ الْمَحَبَّةَ وَتَكْبِتُ الْعَدُوَّ؛

صله رحم، محبت آور است و دشمنی را از بین می برد.

غررالحکم، ح ۵۸۵۲

### حدیث ۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَرُوا ذُنُوبَكُمْ وَتَحَبَّبُوا إِلَى رَبِّكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَصِلَةِ الرَّحِمِ؛

با صدقه و صله رحم، گناهان خود را پاک کنید و خود را محبوب پروردگارتان گردانید.

غررالحکم، ح ۷۲۵۸

### حدیث ۴۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صِلُّ الرَّحِمَ تُدِرُّ النَّعْمَ وَتَدْفَعُ النَّقْمَ؛

صله رحم، نعمت ها را فراوان می کند و سختی ها را از بین می برد.

غررالحکم، ح ۵۸۳۶

### حدیث ۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَكَاةُ الْيَسَارِ بُرُّ الْجِيرَانِ وَصِلَةُ الْأَرْحَامِ؛

زکاتِ رفاه، نیکی با همسایگان و صلّه رحم است.

غررالْحکَم، ح ۵۴۵۳

### حدیث ۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَوْتُ الْأَجْسَادِ الطَّعَامُ وَقَوْتُ الْأَرْوَاحِ الْأَطْعَامُ؛  
غذای جسم، خوردن و غذای روح، خوراندن است.

مشکاة الأنوار، ص ۵۶۱

### حدیث ۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صِلَّةُ الْأَرْحَامِ مِنْ أَفْضَلِ شَيْءٍ الْكِرَامِ؛  
صله رحم، از بهترین خصلت های بزرگواران است.

غررالْحکَم، ح ۵۸۸۲

### حدیث ۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ صِلَّةَ الْأَرْحَامِ لِمِنْ مَوْجِبَاتِ الْإِسْلَامِ وَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَمْرًا بِكِرَامِهَا وَإِنَّهُ تَعَالَى يَصِلُ مَنْ وَصَلَهَا وَيَقْطَعُ مَنْ قَطَعَهَا وَيُكْرِمُ مَنْ أَكْرَمَهَا؛  
به راستی که صلّه رحم از واجبات اسلام است و خدای سبحان، امر فرموده که آن را گرامییدارند و خداوند متعال با هر کس که صلّه رحم کند، رابطه برقرار می کند و با هر کس که قطع رحم کند، قطع رابطه می کند و هر کس که صلّه رحم را گرامی بدارد، گرامی اش می دارد.

غررالْحکَم، ح ۳۶۵۱

### حدیث ۴۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَأَيْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَزِينًا فَقِيلَ لَهُ: مِمَّ حُزْنُكَ قَالَ: لِسَبْعِ آتٍ لَمْ يَصِفْ إِلَيْنَا ضَيْفٌ؛  
[روزی] امام علی علیه السلام غمگین دیده شد علت را از ایشان جویا شدند. فرمودند: چون هفت روز است که میهمانی بر ما وارد نشده است.

مناقب آل ابی طالب، ج ۱، ص ۳۴۷

### حدیث ۴۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حِرَاسَةُ النَّعْمِ فِي صَلَةِ الرَّحِمِ ؛  
حفظ نعمت ها در صله رحم است.

غررالحکم، ح ۴۹۲۹

### حدیث ۴۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتْ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ ؛  
هرگاه مردم قطع رحم کنند، ثروت ها در دست افراد شرور قرار می گیرد.

کافی، ج ۲، ص ۳۴۸، ح ۸

### حدیث ۴۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاللَّهِ مَا أَرَى عَبْدًا يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ حَتَّى يَخْزِنَ لِسَانَهُ ؛  
به خدا سوگند، بنده با تقوایی را نمی شناسم که تقوایش او را سود دهد مگر آن که زبانش را نگه دارد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶

### حدیث ۴۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ التَّقْوَى مُنْتَهَى رِضَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ وَحَاجَتُهُ مِنْ خَلْقِهِ فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْ سَرَرْتُمْ عِلْمَهُ وَإِنْ أَعْلَنْتُمْ كِتَابَهُ ؛  
نهایت خشنودی خداوند از بندگانش و خواسته او از آفریدگانش، تقواست، پس نسبت به خداوندی که اگر پنهان کنید می داند و اگر آشکار سازید می نویسد تقواداشته باشید.

غررالحکم، ح ۳۶۲۰

### حدیث ۴۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ مَنْ خَاصَمَ؛

هر کس ستیزه جوست، قدرت تقوای الهی را ندارد.

نهج البلاغه، حکمت ۲۹۸

### حدیث ۴۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِأَهْلِ التَّقْوَى عِلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا: صِدْقُ الْحَدِيثِ وَ آدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ وَقِلَّةُ الْفَخْرِ وَالْبُخْلِ وَصِلْمَةُ الْأَرْحَامِ وَرَحْمَةُ الضُّعْفَاءِ وَقِلَّةُ الْمَوَاتَةِ لِلنِّسَاءِ وَبِذَلُّ الْمَعْرُوفِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَسَعَةُ الْحِلْمِ وَاتِّبَاعُ الْعِلْمِ فِيمَا يُقَرِّبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَا بٍ وَ طُوبَى شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ أَصْلُهَا فِي دَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ...؛

تقوایندگان، نشانه هایی دارند که با آنها شناخته می شوند: راستگویی، امانتداری، وفای به عهد، کم فخر فروشی، کم بخل ورزیدن، صلح رحیم، کم به ضعیفان، کم موافقت کردن با زنان، به همه نیکی کردن، خوش اخلاقی، بردباری بسیار و پیروی از علم نزدیک کننده به خداوند. و آنان طوبی و سرانجام نیک دارند. طوبی درختی است که ریشه آن در خانه پیامبر خدا صلی الله علیه و آله است ...

خصال، ص ۴۸۳، ح ۵۶

### حدیث ۴۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُلُوُّ الْقَلْبِ مِنَ التَّقْوَى يَمْلَأُهُ مِنْ فِتْنِ الدُّنْيَا؛

دلی که از تقوا خالی باشد، فتنه های دنیا آن را پر کند.

غررالحکم، ح ۵۰۷۸

### حدیث ۴۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقُونَ أَنْفُسُهُمْ عَفِيفَةٌ وَحَاجَاتُهُمْ خَفِيفَةٌ وَخَيْرَاتُهُمْ مَأْمُولَةٌ وَشُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ؛

تقوا پیشگان، پاکدامن و کم خرج و زحمت اند و مردم به خیرشان امید دارند و از شرشان در امانند.

غررالحکم، ح ۱۹۳۱

### حدیث ۴۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْتَقَى سَابِقٌ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ؛

تقوا پیشه، برای انجام هر کار خیری سبقت می‌گیرد.

کنز الفوائد، ص ۱۲۸

### حدیث ۴۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا عَلَى عِبْدِ رَبِّنَا ثُمَّ اتَّقَى اللَّهَ لَجَعَلَ اللَّهُ لَهُمَا مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛

اگر آسمان‌ها و زمین بر بنده ای بسته شوند و او تقوای الهی پیشه کند، خداوند حتماراهی برای او می‌گشاید و از جایی که گمان ندارد، روزی اش می‌دهد.

غررالحکم، ح ۷۵۹۹

### حدیث ۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْمُتَّقَى ثَلَاثٌ عِلَامَاتٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ وَقِصْرُ الْأَمَلِ وَاعْتِنَامُ الْمُهَلِّ؛

تقوای پیشه، سه نشانه دارد: اخلاص در عمل، کوتاهی آرزو، و غنیمت شمردن فرصت‌ها.

غررالحکم، ح ۷۳۷۰

### حدیث ۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقَى مِثَّةٌ شَهْوَتُهُ مَكْظُومٌ غَيْظُهُ فِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ وَفِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ؛

تقوای پیشه، هوا و هوسش مرده، خشمش فرو خورده، در آسایش شکر گزار و در سختی‌ها صبور است.

غررالحکم، ح ۱۹۹۸

### حدیث ۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَتْقِيَاءَ كُلُّ سَخِيٍّ مُتَعَفِّفٍ مُحْسِنٍ؛

همه تقوا پیشگان سخاوتمند، پاکدامن و نیکوکارند.

غررالحکم، ح ۳۴۰۱

## حدیث ۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْأَتْقِيَاءُ الْأَبْرَارُ؛  
سروران اهل بهشت، تقوا پیشگان نیکو کارند.

غررالحکم، ح ۵۵۹۹

## حدیث ۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كُونُوا بِقَبُولِ الْعَمَلِ أَشَدَّ اهْتِمَامًا مِنْكُمْ بِالْعَمَلِ فَإِنَّهُ لَنْ يَقِلَّ عَمَلٌ مَعَالَتْقَوَى وَكَيْفَ يَقِلَّ عَمَلٌ تُقْبَلُ؛  
همتتان برای پذیرفته شدن عمل، بیشتر از خود عمل باشد؛ زیرا عملی که با تقوا همراه باشد، هرگز اندک نیست و چگونه اندک باشد عملی که پذیرفته می شود.

کنز العمال، ح ۸۴۹۶

## حدیث ۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا وَآجَلِ الْآخِرَةِ فَشَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَلَمْ يُشَارِكْهُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ  
سَكَنُوا الدُّنْيَا بِأَفْضَلِ مَا سَكَنَتْ وَآكَلُوا بِأَفْضَلِ مَا أَكَلَتْ فَحَظُّوا مِنَ الدُّنْيَا بِمَا حَظَى بِهِ الْمُتَرَفُونَ وَأَخَذُوا مِنْهَا مَا أَخَذَهُ الْجَبَابِرَةُ  
الْمُتَكَبِّرُونَ ثُمَّ انْقَلَبُوا عَنْهَا بِالزَّادِ الْمُبْلَغِ وَالْمَتَجَرِّ الرَّابِحِ أَصَابُوا لَذَّةَ زُهْدِ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَتَيَقَّنُوا أَنََّّهُمْ جِيرَانُ اللَّهِ غَدًا فِي آخِرَتِهِمْ لَا تَرُدُّ  
لَهُمْ دَعْوَةً وَلَا يَنْقُصُ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنْ لَذَّةِ؛

ای بندگان خدا، بدانید که تقوا پیشگان هم از این دنیای زود گذر و هم از آخرت کهمی آید بهره گرفتند، با مردم دنیا در کارهای دنیوی شریک شدند، ولی مردم دنیا با ایشان در کارهای اخروی شریک نشدند، (از راه حلال) در بهترین خانه ها زندگی کردند و از بهترین خوردنی ها خوردند. همان لذتی را که اهل ناز و نعمت از دنیا بردند، نصیبشان شد و از آن کامیاب گردیدند آنسان که جباران خود کامه کام گرفتند، سپس باتوشه کافی و تجارت سودآور به جهان دیگر رفتند، لذت بی رغبت بودن به دنیا را بردند، و یقین کردند که در آخرت همسایگان خدایند. دعایشان بی جواب نمی ماند و بهره شاناز لذت و خوشی کم نمی شود.

نهج البلاغه، نامه ۲۷

## حدیث ۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا الزَّمَامُ وَالْقَوَامُ فَمَسَّكُمْ بِوَأْتَانِهَا وَاعْتَصَمُوا بِحَقَائِقِهَا تَوْجُلُ بِكُمْ إِلَى أَكْنَانِ الدَّعِيَةِ وَأَوْطَانِ السَّعَةِ وَ

مَعَاقِلِ الْحَزْزِوَ مَنَازِلِ الْعِزِّ...؛

ای بندگان خدا، شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم، که تقوا مهار است و مایهدوام، پس به ریسمان های استوار آن درآویزید و به حقایق آن چنگ زنید. که شما را بهنهانگاه های خوشی و سرزمین های گشایش و پناهگاه های امن و منزلگاه های عزت، رهنمون خواهد شد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۸۶

### حدیث ۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ صَرَخَتْ لَهُ الْعَبْرُ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ حَجَزَتْهُ التَّقْوِيَعَنْ تَقْحَمِ الشُّبُهَاتِ؛

آن کس که حوادث عبرت آموز روزگار را به چشم ببیند و از آن پند پذیرد، تقوا او را از آلوده شدن به کارهای شبهه ناک باز می‌دارد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶

### حدیث ۴۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ التَّقْوَى دَارٌ حِصْنٌ عَزِيزٌ، وَالْفُجُورَ دَارٌ حِصْنٌ نَدَى لَيْلٍ لَا يَمْنَعُ أَهْلَهُ وَلَا يُحْرِزُ مَنْ لَحِيَآ إِلَيْهِ إِلَّا- وَبِالتَّقْوَى تُقَطَّعُ حُمَّةُ الْخَطَايَا؛

ای بندگان خدا، بدانید که تقوا پناهگاهی نفوذناپذیر و استوار است و بدکاری و گناه، پناهگاهی سست، که هر کس به آن پناه ببرد از آسیب در امان نمی‌ماند. آگاه باشید که با تقوا می‌توان تب گناهان را قطع کرد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۵۷

### حدیث ۴۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(الْمُتَّقُونَ) لَا يَرْضَوْنَ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الْقَلِيلَ، وَلَا يَشْتَكِرُونَ الْكَثِيرَ، فَهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ مُتَّهِمُونَ وَمِنْ أَعْمَالِهِمْ مُشْفِقُونَ؛

تقوایپیشگان، از کار کم خود راضی نیستند و کارهای زیاد خود را، بسیار نمی‌شمارند، در نتیجه خودشان را زیر سؤال برده و محاکمه می‌کنند و از کردار خود بیمناک اند.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۴

### حدیث ۴۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقُونَ فِيهَا (فِي الدُّنْيَا) هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ وَمَلْبَسُهُمُ الْإِقْتِصَادُ وَ مَشِيئُهُمُ التَّوَاضُّعُ؛

تقوایندگان، در دنیا اهل فضایلند، گفتارشان راست و درست، روششان میانه رویو رفتارشان متواضعانه است.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۴

### حدیث ۴۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَ بِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبَهَائِمِ؛

تقوای الهی را درباره بندگان خدا و شهرهای او رعایت کنید؛ زیرا حتی از اماکن و حیوانات از شما سؤال خواهد شد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۶

### حدیث ۴۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اتَّقَى اللَّهَ أَحَبَّهُ النَّاسُ؛

هر کس تقوای الهی پیشه کند، مردم او را دوست خواهند داشت.

کشف الغمه، ج ۳، ص ۱۳۹

### حدیث ۴۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ قَانِعَةٌ وَ شَهَوَاتُهُمْ مَيَّتَةٌ وَ وُجُوهُهُمْ مُسْتَبْشِرَةٌ وَقُلُوبُهُمْ مَخْرُونَةٌ؛

تقوایندگان، نفسی قانع، هوا و هوسى فروخته، رویی گشاده و دلی اندوهگین دارند.

غررالحکم، ح ۱۹۳۲

### حدیث ۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْغِنَى وَ التَّقَى وَ شَرُّ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْفَقْرُ وَ الْفُجُورُ؛

خیر دنیا و آخرت در دو خصلت بی نیازی و تقواست و شر دنیا و آخرت در دو خصلت نیازمندی و گناه است.

نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۱، ح ۴۴۶



**حدیث ۴۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلتَّقْوَى ظَاهِرُهُ شَرَفُ الدُّنْيَا وَبَاطِنُهُ شَرَفُ الْآخِرَةِ ؛  
 تقوا، ظاهرش شرافت دنیا و باطنش شرافت آخرت است.

غررالحکم، ح ۱۹۹۰

**حدیث ۴۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلنَّاسُ فِي الدُّنْيَا عَامِلَانِ: عَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا، فَذُ شَعَلَتْهُ دُنْيَاهُمْ عَنْ آخِرَتِهِ، يَخْشَى عَلَى مَنْ يَخْلُقُهُ الْفَقْرَ وَيَأْمَنُهُ عَلَى نَفْسِهِ فَيُنْفِي عُمُرَهُ فِي مَنْفَعَةٍ غَيْرِهِ وَ عَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، فَجَاءَهُ الَّذِي لَهُ مِنَ الدُّنْيَا بِغَيْرِ عَمَلٍ، فَأَحْرَزَ الْحَظَّيْنِ مَعًا وَ مَلَكَ الدَّارَيْنِ جَمِيعًا، فَاصْبَحَ وَجِهَا عِنْدَ اللَّهِ ، لَا يَسْأَلُ اللَّهَ حَاجَةً فَيَمْنَعُهُ؛

مردم در دنیا دو گونه کار می کنند: یکی تنها برای دنیا کار می کند، تا جایی که کار دنیا او را از آخرت باز می دارد. او با این که خودش بی نیاز است، نگران فقر بازماندگان خوداست و عمرش را در راه سودرسانی به دیگران فنا می کند. دیگری در دنیا برای آخرت کار می کند و روزی دنیایی بدون تلاش برایش می رسد و از بهره دنیوی و اخروی با همبرخوردار شده، هر دو دنیا را با هم دارد. در نتیجه در پیشگاه خداوند آبرومند است و هر حاجتی از خدا بخواهد، بر می آورد.

نهج البلاغه، قصار ۲۶۹

**حدیث ۴۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلنَّاسُ إِخْوَانٌ فَمَنْ كَانَتْ أُخُوَّتُهُ فِي غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ فَهِيَ عَدَاوَةٌ؛  
 مردم برادرند، اما آن که برادری اش برای خدا نباشد، برادری وی، دشمنی است.

بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۶۵، ح ۲۹

**حدیث ۴۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلنَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا وَ لَا يَلَامُ الرَّجُلُ عَلَى حُبِّ أُمَّه؛  
 مردم، فرزندان دنیایند و کسی برای دوست داشتن مادرش سرزنش نمی شود.

نهج البلاغه، حکمت ۳۰۳

**حدیث ۴۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ كَالشَّجَرِ شَرَابُهُ وَاحِدٌ وَ ثَمَرُهُ مُخْتَلِفٌ؛  
 مردم، همانند درختانند که آبشان یکی و میوه هایشان گوناگون است.

غررالحکم، ح ۲۰۹۷

**حدیث ۴۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا؛  
 مردم با آنچه آشنا نیستند دشمنی می ورزند.

نهج البلاغه، حکمت ۱۷۲

**حدیث ۴۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ مَنقُوصُونَ مَدْخُولُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ؛  
 مردم، دارای عیب و نقص اند، مگر کسی که خداوند او را حفظ کند.

نهج البلاغه، حکمت ۳۴۳

**حدیث ۴۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ مِنْ خَوْفِ الدُّلِّ مُتَعَجِّلُوا الدُّلَّ؛  
 مردم از ترس ذلت، به سوی ذلت شتابانند.

غررالحکم، ح ۲۱۷۲

**حدیث ۴۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَزَالُ النَّاسُ يَخْتَرُّ مَا تَفَاوَتْوَا فَإِذَا اسْتَوَوْا هَلَكُوا؛  
 مردم تا زمانی که متفاوتند در خیرند، و هرگاه یکسان گردند هلاک می شوند.

امالی شیخ صدوق، ص ۵۳۱، ح ۷۱۸

### حدیث ۴۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ كُلُّهُمْ أَحْرَارٌ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَوَّلَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا؛  
 مردم همگی آزادند، ولی خداوند بعضی را سرپرست بعضی دیگر قرار داده است.

کافی، ج ۸، ص ۶۹، ح ۲۶

### حدیث ۴۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ بِأَمْرَائِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ؛  
 مردم، به دولتمردان خود شبیه ترند تا به پدرانشان.

تحف العقول، ص ۲۰۸

### حدیث ۴۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ إِلَى أَشْكَالِهِمْ أَمِيلٌ؛  
 مردم، به همانند خود بیشتر تمایل دارند.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۹۲، ح ۱۰۰

### حدیث ۴۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهَوْا؛  
 مردم در خوابند، چون بمیرند بیدار می شوند.

بحار الأنوار، ج ۴، ص ۴۳، ح ۱۸

### حدیث ۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ أَبْنَاءُ مَا يُحْسِنُونَ؛

مردم فرزند نیکی های خویش اند (بنگرید عملشان چیست نه پدرشان کیست).

کافی، ج ۱، ص ۵۱، ح ۱۴

### حدیث ۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ اثْنَانِ، بَرٌّ تَقِيٌّ وَ آخِرُ شَقِيٍّ؛

مردم دو دسته اند: نیکوکارِ پرهیزکار و سنگ دل بدبخت.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۲۳، ح ۸۶

### حدیث ۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ بِزَمَانِهِمْ أَشْبَهُ مِنْهُمْ بِآبَائِهِمْ؛

مردم به زمان خود شبیه ترند تا به پدران خود.

خصائص الائمة، ص ۱۱۵

### حدیث ۴۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا اسْتَوَلَى الصَّلَاحُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ ثُمَّ أَسَاءَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ لَمَتَّظَهُ مِنْهُ حَوِيَّةٌ فَقَدَ ظَلَمَ، وَ إِذَا اسْتَوَلَى الفَسَادُ عَلَى الزَّمَانِ وَ أَهْلِهِ فَأَحْسَنَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ فَقَدَ غَرَّرَ؛

هرگاه درستکاری بر روزگار و مردمش حاکم شود و در چنین زمانی کسی به دیگری آن که گناهی از او آشکار شود، گمان بد ببرد، ظلم کرده است و هرگاه فساد بر روزگار و مردم آن حاکم شود و کسی به دیگری خوشبین باشد، خود را فریب داده است.

نهج البلاغه، حکمت ۱۱۴

### حدیث ۴۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... فَإِنَّهُمْ صِئْفَانِ: إِمَّا أَخُ لَكَ فِي الدِّينِ وَ إِمَّا نَظِيرٌ لَكَ فِي الخَلْقِ يَفْرُطُ مِنْهُمْ الزَّلَّلُ وَ تَعْرِضُ لَهُمُ العِلَلُ وَ يُؤْتِي عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي العَمْدِ وَ الخَطَا فَاعْطِهِمْ مَنَعُوكَ وَ صَفْحَكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ أَنْ يُعْطِيَكَ اللهُ مِنْ عَفْوِهِ وَ صَفْحِهِ...؛

... مردم دو گروهند: یا هم دین تو هستند، یا هم نوع تو، که از همه آنها خطاهایی سر می زند، و به آنان حالات گوناگون رو می

آورد، و به عمد یا خطا دچار لغزش هاییمی گردند، پس از گذشت و بخشش خویش بهره شان ده، همانگونه که دوست داری تاخدا نیز از گذشت و بخشش خود، تو را بهره دهد... .

نهج البلاغه، از نامه ۵۳

### حدیث ۴۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَجِبْتُ مِمَّنْ يَشْتَرِي الْمَمَالِيكَ بِمَالِهِ كَيْفَ لَا يَشْتَرِي الْأَحْرَارَ بِمَعْرِوفِهِ فَيَمْلِكَهُمْ!؟

در شگفتم از کسی که بنده ها را با مال خود می خرد، چرا با نیکی و احسان خویش، آزادها را نمی خرد تا مالک آنان شود!؟

تحف العقول، ص ۲۰۴

### حدیث ۴۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ ثَلَاثَةٌ: فَعَالِمٌ رَبَّانِيٌّ وَمُتَعَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاهٍ وَهَمَّجٌ رَعَاعٌ أَتْبَاعُكُلِّ نَاعِيٍّ يَمِيلُونَ مَعَ كُلِّ رِيحٍ لَمْ يَسْتَضِيئُوا بِنُورِ الْعِلْمِ وَ لَمْ يَلْجَأُوا إِلَى رُكْنٍ وَثِيقٍ؛

مردم سه گروهند: دانشمند خداشناس، دانش جوی در راه رستگاری و فرومایگانایی اراده و سرگردان که هر دعوتی را اجابت می کنند و به هر طرف که باد بیاید به همانطرف می روند، از نور دانش روشنایی نمی گیرند و به پایگاه محکمی پناه نمی برند.

نهج البلاغه، قصار ۱۴۷

### حدیث ۴۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا مُؤْمِنُ إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ تَمَنُّ نَفْسِكَ فَاجْتَهِدْ فِي تَعْلَمِهَا فَمَا يَزِيدُ مِنْ عِلْمِكَ وَ أَدَبِكَ يَزِيدُ فِي تَمَنِكَ وَ قَدْرِكَ، فَإِنَّ بِالْعِلْمِ تَهْتَدِي إِلَى رَبِّكَ؛

ای انسان با ایمان، در حقیقت این دانش و ادب ، بهای توست ، پس در آموختن آنبکوش، زیرا هرچه بر دانش و ادب افزوده شود ، بر ارج و بهای تو افزوده می شود، چرا کهبا دانش به سوی پروردگارت هدایت می شوی .

روضه الواعظین، ص ۱۱

### حدیث ۴۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعَزُّ الْعِزِّ الْعِلْمُ ؛ لِأَنَّ بِهِ مَعْرِفَةَ الْمَعَادِ وَالْمَعَاشِ ، وَ أَدَلُّ الدُّلِّ الْجَهْلُ ؛ لِأَنَّ نَصَاحَتَهُ أَصَمُّ ، أَبْكَمُّ ، أَعْمَى ، حَيْرَانٌ؛

عزیزترین عزت، دانش است، چرا که با آن معاد شناخته می شود و راه کسب معاشبه دست می آید و خوارترین خواری، نادانی است، چرا که نادان کر و لال و کور و سرگردان است.

نزهة الناظر، ص ۷۰، ح ۶۵

### حدیث ۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلَّمَا أَزْدَادَ عِلْمَ الرَّجُلِ زَادَتْ عِنَايَتُهُ بِنَفْسِهِ وَ بَدَلَ فِي رِيَاضَتِهَا وَ صِلَاحِهَا جُهْدَهُ؛

هر اندازه دانش انسان بیشتر شود، توجه او به خودش بیشتر می گردد و در ریاضت و رشد و اصلاح نفس، کوشش بیشتری می نماید.

غرر الحکم، ح ۷۲۰۴

### حدیث ۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا طَالِبَ الْعِلْمِ إِنَّ الْعِلْمَ ذُو فَضَائِلَ كَثِيرَةٍ : فَرَأْسُهُ التَّوَاضُّعُ وَ عَيْنُهَا الْبِرَاءَةُ مِنَ الْحَسَدِ وَ أذُنُهُ الْفَهْمُ وَ لِسَانُهُ الصِّدْقُ وَ حِفْظُهُ الْفَحْصُ وَ قَلْبُهُ حُسْنُ التِّيُّوِ وَ عَقْلُهُ مَعْرِفَةُ الْأَشْيَاءِ وَ الْأُمُورِ وَ يَدُهُ الرَّحْمَةُ وَ رِجْلُهُ زِيَارَةُ الْعُلَمَاءِ وَ هِمَّتُهُ السَّلَامَةُ وَ حِكْمَتُهُ الْوَرَعُ وَ مُسْتَقَرُّهُ النَّجَاةُ وَ قَائِدُهُ الْعَافِيَةُ وَ مَرْكَبُهُ الْوَفَاءُ وَ سِلَاحُهُ لِينُ الْكَلِمَةِ وَ سَيْفُهُ الرِّضَا وَ قَوْسُهُ الْمُدَارَاةُ وَ جَيْشُهُ مُحَاوَرَةُ الْعُلَمَاءِ وَ مَالُهُ الْأَدَبُ ، وَ ذَخِيرَتُهَا جِتْنَابُ الدُّنُوبِ وَ زَادَهُ الْمَعْرُوفُ وَ مَاوَاهُ الْمَوَادَعَةُ وَ دَلِيلُهُ الْهُدَى وَ رَفِيقُهُ مَحَبَّةُ الْأَخْيَارِ؛

ای جوایب دانش! دانش فضیلت های بسیاری دارد: سرش تواضع، چشمش دوریاز حسد، گوشش فهم، زبانش راستگویی، حافظه اش جستجو، دلش خوش نیتی، عقلش شناخت اشیاء و امور، دستش رحمت، پایش دیدار دانشمندان، همتش سلامت، حکمتش تقوا، قرارگاهش نجات، جلودارش عافیت، مرکبش وفا، سلاحش نرمی سخن، شمشیرش خشنودی، کمانش سازگاری، سپاهش گفتگو با دانشمندان، دارایش ادب، اندوخته اش پرهیز از گناهان، توشه اش نیکی، جایگاهش، گفت و گو و مذاکره، رهنمایش هدایت و دوستش، عشق به نیکان است.

کافی، ج ۱، ص ۴۸، ح ۲

### حدیث ۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِلْمُ عِلْمَانِ : مَطْبُوعٌ وَمَسْمُوعٌ ، وَلَا يَنْفَعُ الْمَسْمُوعُ إِذَا لَمْ يَكُنِ الْمَطْبُوعُ؛

علم دو گونه است: فطری و شنیدنی، علم شنیدنی مفید واقع نمی شود اگر علم فطری نباشد.

نهج البلاغه، حکمت ۳۳۸

**حدیث ۴۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلِّ وَعَاءٍ يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلَّا وَعَاءَ الْعِلْمِ فَإِنَّهُ يَتَّسِعُ بِهِ؛

هر ظرفی که در آن چیزی ریخته شود پر می شود، مگر ظرف دانش که هر چه در آن ریخته شود جا باز می کند.

نهج البلاغه، حکمت ۲۰۵

**حدیث ۴۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذُوا مِنْ كُلِّ عِلْمٍ أَحْسَنَهُ فَإِنَّ النُّحْلَ يَأْكُلُ مِنْ كُلِّ زَهْرٍ أَرْيَنُهُ فَيَتَوَلَّدُ مِنْهُ جَوْهَرَانِ نَفِيسَانِ : أَحَدُهُمَا فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ وَالْآخَرُ يُسْتَضَاءُ بِهِ؛  
از هر دانشی بهترینش را انتخاب کنید، زنبورِ عسل از هر گلی زیباترینش را می خورد . در نتیجه دو جواهر گران بها از آن تولید می شود : یکی (عسل) برای مردم شفاست و دیگری (موم) که از آن روشنایی می گیرند .

غرر الحکم ، ح ۵۰۸۲

**حدیث ۴۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا لَا تَنَالُ الْعِلْمَ إِلَّا بِسِنَّةٍ سَأْنِيكَ عَنْ مَجْمُوعِهَا بَيَانِ ذِكَاةٍ وَ حِرْصٍ وَاضْطِبَارٍ وَبُلْغَةٍ وَ إِرْشَادُ أَسْتَادٍ وَ طَوْلُ زَمَانٍ  
هرگز به دانش دست نمی یابی مگر با شش چیز که من در این سخن، تو را از همه آنها آگاه می کنم: هوش، حرص، شکیبایی، شایستگی راهنمایی استاد و درازای زمان.

آداب المتعلمین، ص ۸۲

**حدیث ۴۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَالِسِ الْعُلَمَاءَ يَزِدُّدْ عِلْمَكَ وَ يَحْسُنُ أَدَبَكَ وَ تَزَكُّ نَفْسُكَ؛

با علما هم نشین باش، تا علمت زیاد و ادبت نیکو و جانت پاک گردد.

غرر الحکم ، ح ۴۷۸۶

**حدیث ۴۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ ذُوَ النُّهَى وَالْعِلْمَ ، وَأُولُو التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ؛  
بهترین مشاوران، دارندگان عقل، علم، تجربه و دوراندیشی اند.

غرر الحکم ، ح ۴۹۹۰

### حدیث ۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
... زَلَّةُ الْعَالِمِ كَانْكَسَارِ السَّفِينَةِ تَغْرُقُ وَ تُغْرَقُ مَعَهَا غَيْرَهَا؛  
لغزش عالم، مانند شکستن کشتی است. خود، غرق می شود و دیگران را هم با خود غرق می کند.

غرر الحکم ، ح ۵۴۷۴

### حدیث ۴۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَوْلَا... مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يُقَارَوْا عَلَى كِظَّةِ ظَالِمٍ وَلَا سَعَبَ مَظْلُومٍ لِأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا؛  
اگر خداوند از علما پیمان نگرفته بود که با پرخوری ظالم و گرسنگی مظلوم آرامگیرند، زمام خلافت را به حال خود رها می کردم.

نهج البلاغه، از خطبه ۳

### حدیث ۴۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقًا مِنْ أَهْلِ الْجَهْلِ بِطَلَبِ تَبْيَانِ الْعِلْمِ حَتَّى أَخَذَ مِيثَاقًا مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ بِبَيَانِ الْعِلْمِ لِلْجَهْلِ؛ لِأَنَّ الْعِلْمَ كَانَ قَبْلَ الْجَهْلِ؛  
خداوند، از مردم نادان پیمانی برای جستجوی دانش نگرفت، مگر این که پیمان بیان کردن دانش برای نادانان را از اهل دانش گرفت، چرا که دانش، پیش از نادانی بود.

امالی، مفید، ص ۶۶، ح ۱۲

### حدیث ۴۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نَكَدُ الْعِلْمِ الْكَذِبُ وَ نَكَدُ الْجِدِّ اللَّعِبُ؛  
آفت علم دروغ و آفت جدیت، بازی است.



غرر الحکم ، ح ۱۰۰۰۰

### حدیث ۴۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بَرَکَةُ الْعُمْرِ فِي حُسْنِ الْعَمَلِ ؛  
برکت عمر در خوب انجام دادن کارهاست.

غرر الحکم ، ح ۴۴۳۴

### حدیث ۴۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَثْرَةُ اصْطِنَاعِ الْمَعْرُوفِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَ تَنْشُرُ الذُّكْرَ ؛  
زیاد کار نیک انجام دادن، عمر را می افزاید و نام را پرآوازه می سازد.

غرر الحکم ، ح ۷۱۱۳

### حدیث ۴۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
زِيَادَةُ الشُّكْرِ وَ صَلََةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ وَ تَفْسَحُ فِي الْأَجْلِ ؛  
شکرگزاری فراوان و صله رحم، عمر را زیاد می کنند و بر مهلت زندگی افزایند.

عیون الحکم و المواعظ، ص ۲۷۵، ح ۴۹۹۹

### حدیث ۴۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَيْحُ النَّائِمِ مَا أَخْسَرَهُ! قَصَرَ عُمُرُهُ وَقَلَّ أَجْرُهُ؛  
وای بر آن که در خواب (غفلت) است! چه زیانکار است! عمر او کوتاه شده است و پاداش او کم.

عیون الحکم و المواعظ ، ص ۵۰۴، ح ۹۲۳۹

### حدیث ۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ جَارَ قَصَرَ عُمُرُهُ ؛

هر کس ظلم کند، عمرش کوتاه می شود.

عیون الحکم والمواعظ ، ص ۴۲۹، ح ۷۳۳۴

### حدیث ۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَطَوْلَ الْأَمَلِ فَكَمْ مِنْ مَّغْرُورٍ افْتَنَّ بِطَوْلِ أَمَلِهِ فَأَفْسَدَ عَمَلَهُ وَقَطَعَ أَجَلَهُ فَلَا أَمَلَهُ أَدْرَكَ وَلَا مَافَاتَهُ اسْتَدْرَكَ ؛

از آرزوی دور و دراز بپرهیز، چه بسا فریب خورده ای که به آرزوی دراز خویش، فریبخورد و کارش را تباه و مرگش را قطعی کرد و در نتیجه، نه به آرزویش رسید و نه آنچه را که از دست داده بود، جبران کرد.

عیون الحکم والمواعظ ، ص ۹۹، ح ۲۲۷۸

### حدیث ۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلِ الدِّينَ كَهْفِكَ وَالْعَدْلَ سَيْفِكَ تَنْجُ مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَتُظْفِرَ عَلَى كُلِّ عَدُوٍّ؛

دین را پناهگاه و عدالت را اسلحه خود قرار ده تا از هر بدی نجات پیدا کنی و بر هر دشمنی پیروز گردی.

غورالحکم، ج ۲، ص ۲۲۱، ح ۲۴۳۳

### حدیث ۴۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعَدْلَ مِيزَانُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ الَّذِي وَضَعَهُ فِي الْخَلْقِ وَنَصَبَهُ لِإِقَامَةِ الْحَقِّ فَلَا تُخَالِفُهُ فِي مِيزَانِهِ وَلَا تُعَارِضُهُ فِي سُلْطَانِهِ؛

به راستی که عدالت ترازوی (معیار) خدای سبحان است که در میان خلق نهاده است و برای برپاداشتن حق نصب فرموده، پس در ترازوی خداوند با او مخالفت نکن و باحکومتش مقابله ننما.

غورالحکم، ج ۲، ص ۵۰۸، ح ۳۴۶۴

### حدیث ۵۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ طَلَبَ عِزًّا بِظُلْمٍ وَبَاطِلٍ أَوْرَثَهُ اللَّهُ ذُلًّا بِإِنْصَافٍ وَحَقًّا؛

هر کس عزت را با ظلم و باطل طلب کند، خداوند به انصاف و حق ذلت نصیبش نماید.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۹، ح ۵۳۶

**حدیث ۵۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُلُوبُ الرِّعِيَّةِ خَزَائِنُ رَاعِيهَا فَمَا أُوْدَعَهَا مِنْ عَدْلِ أَوْ جَوْرِ وَجَدَهُ؛  
 دل های مردم صندوقچه های حاکم است، پس آنچه از عدالت و یا ظلم در آنها بگذارد، همان را خواهد دید.

غررالحکم، ج ۴، ص ۵۲۱، ح ۶۸۲۵

**حدیث ۵۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَعْمِلِ الْعَدْلَ وَاحْذَرِ الْعُسْفَ وَالْحَيْفَ فَإِنَّ الْعُسْفَ يَعُودُ بِالْجَلَاءِ وَالْحَيْفَ يَدْعُوا إِلَى السَّيْفِ؛  
 عدالت را اجرا کن و از زورگویی و ستمگری بپرهیز زیرا زورگویی مردم را به ترک از وطن وامی دارد، و ستم آنان را به قیام مسلحانه می کشاند.

نهج البلاغه، حکمت ۴۷۶

**حدیث ۵۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْسَنُ الْعَدْلِ نُصْرَةُ الْمَظْلُومِ؛  
 بهترین عدالت یاری مظلوم است.

غررالحکم، ج ۲، ص ۳۹۴، ح ۲۹۷۷

**حدیث ۵۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَرَضَ عَلَى أُمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّروا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ؛  
 خداوند عزوجل بر پیشوایان عادل واجب کرده که سطح زندگی خود را با مردم ناتوان برابر کنند تا فقیر را، فقرش برآشفته نکند.

نهج البلاغه، خطبه ۲۰۹

**حدیث ۵۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ النَّاسِ مَنْ إِنْ أُغْضِبَ حُلِمَ وَإِنْ ظَلِمَ غَفِرَ وَإِنْ أَسَىءَ إِلَيْهَا أَحْسَنَ؛

بهترین مردم کسی است که اگر او را به خشم آورند، بردباری نماید و چنانچه به او ظلم شود، بیخشاید و چون به او بدی شود، خوبی کند.

غررالحکم، ج ۳، ص ۴۳۰، ح ۵۰۰۰

### حدیث ۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْدَلُ أَفْضَلُ مِنَ الشَّجَاعَةِ لِأَنَّ النَّاسَ لَوْ اسْتَعْمَلُوا الْعَدْلَ عُمُومًا فِيَجْمَعِيهِمْ لَا سَتَغْنُوا عَنِ الشَّجَاعَةِ؛

عدالت بهتر از شجاعت است، زیرا اگر مردم همگی عدالت را درباره یکدیگر به کار گیرند، از شجاعت بی نیاز می شوند.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ح ۲۰، ص ۳۳۳، ح ۸۱۶

### حدیث ۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ... وَ كُنَّا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا؛

شما را سفارش می کنم به تقوای الهی... و دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید.

نهج البلاغه، از نامه ۴۷

### حدیث ۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَشْفَقَ عَلَى نَفْسِهِ لَمْ يَظْلِمْ غَيْرَهُ؛

هر کس دلسوز خود باشد به دیگران ظلم نمی کند.

غررالحکم، ج ۵، ص ۲۳۱، ح ۸۱۱۹

### حدیث ۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْمَلُوكِ مَنْ أَمَاتَ الْجَوْرَ وَ أَحْيَى الْعَدْلَ؛

بهترین فرمانروا کسی است که ظلم را از بین ببرد و عدل را زنده کند.

غررالحکم، ج ۳، ص ۴۳۱، ح ۵۰۰۵

**حدیث ۵۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا عَدْلَ أَفْضَلَ مِنْ رَدِّ الْمَظَالِمِ؛  
 هیچ عدالتی بهتر از بازگرداندن حقوق پایمال شده نیست.

غررالحکم، ج ۶، ص ۴۱۵، ح ۱۰۸۴۱

**حدیث ۵۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَمِلَ بِالْعَدْلِ حَصَّنَ اللَّهُ مُلْكَهُ؛  
 هر کس به عدالت رفتار کند، خداوند حکومتش را حفظ خواهد کرد.

غررالحکم، ج ۵، ص ۳۵۵، ح ۸۷۲۲

**حدیث ۵۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ فِي الْعَدْلِ سَعَةً وَ مَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجُورُ عَلَيْهِ أَضْيَقُ؛  
 به راستی که در عدالت گشایش است و هر کس عدالت بر او تنگ آید، بی عدالتی بروی تنگ تر خواهد بود.

نهج البلاغه، خطبه ۱۵

**حدیث ۵۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ بَاعَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ نَعِيمِ الْجَنَّةِ فَقَدْ ظَلَمَهَا؛  
 هر کس خودش را جز به نعمت بهشت بفروشد، براستی که به خویشتن ظلم کرده‌است.

غررالحکم، ج ۵، ص ۴۵۸، ح ۹۱۶۴

**حدیث ۵۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَعَاشِرَ النَّاسِ، الْفَقَهُ ثُمَّ الْمُتَجَرِّ، وَاللَّهُ لِلرِّبَا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أُخْفَى مِنْدَيْبِ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا؛  
 ای مردم! ابتدا احکام را یاد بگیرید، سپس تجارت کنید! به خدا قسم که ربا در میانین امت ناپیداتر از حرکت مورچه بر روی تخته

سنگ است.

بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۱۱۷، ح ۱۶

### حدیث ۵۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاعْتَنِم مِّنْ اسْتَقْرَضَكَ فِي حَالِ غِنَاكَ لِيَجْعَلَ قِضَاءَهُ لَكَ فِي يَوْمِ مَعْسَرَتِكَ؛  
غنیمت بدان کسی را که در زمان توانگریت از تو قرض بخواد تا در روز تنگدستی ات (قیامت) بپردازد.

نهج البلاغه، از نامه ۳۱

### حدیث ۵۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بُنِسَ الْقِلَادَةُ لِلْحَيْرِ الْعَفِيفِ قِلَادَةُ الدِّينِ؛  
چه بد گردنبندی است گردنبند بدهکاری بر گردن نیکوکار خویشتندار.

دستور معالم الحكم، ص ۲۱

### حدیث ۵۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِيَّاكُمْ وَالدِّينَ فَإِنَّهُ مَذْلَةٌ بِالنَّهَارِ، وَمَهْمَةٌ بِاللَّيْلِ وَ قِضَاءٌ فِي الدُّنْيَا وَ قِضَاءٌ فِي الْآخِرَةِ؛  
زیر بار بدهی نروید زیرا بدهکاری خواری روز و اندوه شب است و در دنیا و آخرت بازپرداختی دارد.

کافی، ج ۵، ص ۹۵، ح ۱۱

### حدیث ۵۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَثْرَةُ الدِّينِ تُصَيِّرُ الصَّادِقَ كَاذِبًا وَ الْمُنْجِرَ مُخْلِفاً؛  
بدهی بسیار، راستگو را دروغگو و خوش قول را بدقول می گرداند.

غررالحکم، ج ۴، ص ۵۹۲، ح ۷۱۰۵

### حدیث ۵۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الَّذِينَ رِقٌّ فَلَا تَبْدُلُ رِقِّكَ لِمَنْ لَا يَعْرِفُ حَقَّكَ؛

بدهی (نوعی) بندگی است، پس زمام اختیار خود را به کسی که حق تو را نمی شناسد مسپار (کنایه از این است که از هر کس قرض نگیر).

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۶، ح ۵۰۳

### حدیث ۵۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا اسْتَعْنَى شَكَرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا اسْتَعْنَى طَغَى؛

مؤمن هنگام بی نیازی شکر می گزارد و منافق هرگاه بی نیاز شود طغیان می کند.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا تَكَلَّمَ ذَكَرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا تَكَلَّمَ لَغَا؛

مؤمن هرگاه سخن گوید یاد (خدا) می کند و منافق هرگاه سخن گوید بیهوده گویی می کند.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ مَنْ يُرَى يَقِينُهُ فِي عَمَلِهِ، وَالْمُنَافِقُ مَنْ يُرَى شَكُّهُ فِي عَمَلِهِ؛

در عمل مؤمن یقین دیده می شود و در عمل منافق شک.

غررالحکم، ح ۳۵۵۱

### حدیث ۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شُكْرُ الْمُؤْمِنِ يَطْهَرُ فِي عَمَلِهِ، شُكْرُ الْمُنَافِقِ لَا يَتَجَاوَزُ لِسَانَهُ؛

سپاسگزاری مؤمن در کردارش آشکار می شود، [اما] سپاسگزاری منافق از زبانش فراتر نمی رود.

غررالحکم، ح ۵۶۶۱ و ۵۶۶۲

### حدیث ۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَى لِسَانِ الْمُؤْمِنِ نُورٌ يَسْطَعُ وَعَلَى لِسَانِ الْمُنَافِقِ شَيْطَانٌ يَنْطِقُ؛  
بر زبان مؤمن نوری (الهی) است و درخشان و برزبان منافق شیطانی است که سخن می گوید.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۰، ح ۲۱۸

### حدیث ۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ كَثْرَةَ الْمَالِ عَدُوٌّ لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَعْسُوبُ الْمُنَافِقِينَ؛  
ثروت فراوان، دشمن مؤمنان و پیشوای منافقان است.

التمحیص، ص ۴۸

### حدیث ۵۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُؤْمِنُ مِنْبِئٌ مُسْتَغْفِرٌ تَوَّابٌ، الْمُنَافِقُ مَكُورٌ مُضِرٌّ مُرْتَابٌ؛  
مؤمن بازگشت کننده به خدا، آمرزش خواه و توبه کننده است و منافق نیرنگباز، زیانبار و شکاک.

غررالحکم، ح ۱۲۸۸ و ۱۲۸۹

### حدیث ۵۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُؤْمِنُ حَيٌّ غَنِيٌّ مُوقِرٌ تَقِيٌّ، وَالْمُنَافِقُ وَقِيحٌ غَبِيٌّ مُتَمَلِّقٌ شَقِيٌّ؛  
مؤمن، با حیا، بی نیاز، باوقار و پرهیزگار است و منافق، بی شرم، کودن، چاپلوس و بدبخت .

غررالحکم، ح ۱۸۵۲ و ۱۸۵۳

### حدیث ۵۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَرَعَ الْمُؤْمِنُ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ، وَرَعَ الْمُنَافِقِ لَا يَظْهَرُ إِلَّا عَلَى لِسَانِهِ؛



پرهیزکاری مؤمن در رفتارش آشکار می‌شود و پرهیزکاری منافق جز در زبانش ظاهر نمی‌شود.

غررالحکم، ۱۰۱۲۹ و ۱۰۱۳۰

### حدیث ۵۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا نَظَرَ اعْتَبَرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا نَظَرَ لَهَا؛  
 نگاه مؤمن عبرت آمیز و نگاه منافق سرگرمی است.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْمُؤْمِنَ... إِذَا سَكَتَ فَكَّرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا سَكَتَ سَهَا؛  
 سکوت مؤمن تفکر و سکوت منافق غفلت است.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْمُؤْمِنَ... إِذَا أَصَابَتْهُ شِدَّةٌ صَبَرَ... وَالْمُنَافِقُ إِذَا أَصَابَتْهُ شِدَّةٌ ضَعَا؛  
 مؤمن در گرفتاری صبور است، و منافق در گرفتاری بی تاب.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِلْمُ الْمُنَافِقِ فِي لِسَانِهِ وَعِلْمُ الْمُؤْمِنِ فِي عَمَلِهِ؛  
 دانش منافق در زبان او و دانش مؤمن در کردار اوست.

غررالحکم، ح ۶۲۸۸

### حدیث ۵۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَصَابَهُ الشُّقْمُ ثُمَّ أَعْفَاهُ اللَّهُ مِنْهُ كَانَ كَفَّارَةً لِمَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ وَ مَوْعِظَةً لَهُ فِيمَا يَسْتَقْبِلُ، وَإِنَّ الْمُنَافِقَ إِذَا مَرِضَ ثُمَّ أُعْفِيَ كَانَ كَالْجَبْرِ، عَقَلَهَا هَلَةٌ ثُمَّ أَرْسَلُوهُ فَلَمْ يَدْرِ لِمَ عَقَلُوهُ وَ لِمَ أَرْسَلُوهُ؛

هرگاه مؤمن بیمار شود سپس خداوند شفایش دهد، آن بیماری کفاره گناهان گذشته و پندی برای آینده اوست و منافق هرگاه مریض شود سپس سلامت یابد، مانند شتری است که صاحبش او را بسته است و سپس رهایش کرده اند او نمی داند برای چه او را بسته اند و برای چه رهایش کرده اند.

کنز العمال، ح ۶۶۸۶

### حدیث ۵۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ ضَرَبْتُ حَيْشُومَ الْمُؤْمِنِ بِسَيْفِي هَذَا عَلَى أَنْ يُبَغِّضَنِي مَا أَبْغَضَنِوْكَ صَبَبْتُ الدُّنْيَا بِجَمَاتِهَا عَلَى الْمُنَافِقِ عَلَى أَنْ يُحِبَّنِي مَا أَحْبَبَنِي؛  
اگر با این شمشیرم بر بینی مؤمن بزنم که مرا دشمن بدارد با من دشمنی نمی کند و اگر همه دنیا را به منافق بدهم تا مرا دوست بدارد هیچگاه دوستم نخواهد داشت.

نهج البلاغه، حکمت ۴۵

### حدیث ۵۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُؤْمِنُ فَهُوَ قَرِيبُ الرَّضَى بَعِيدُ السَّخَطِ... وَالْمُنَافِقُ فَهُوَ قَرِيبُ السَّخَطِ بَعِيدُ الرَّضَى؛  
مؤمن زود خشنود و دیر ناراحت می شود و منافق زود ناراحت و دیر خشنود می گردد.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُؤْمِنُ يُرْضِيهِ عَلَى اللَّهِ الْيَسِيرُ وَ لَا يُسْخِطُهُ الْكَثِيرُ... وَالْمُنَافِقُ يُسْخِطُهُ عَلَى اللَّهِ الْيَسِيرُ وَ لَا يُرْضِيهِ الْكَثِيرُ؛  
مؤمن از اندک خدا خشنود می شود و بسیارش او را ناراحت نمی کند و منافق از اندک خدا ناخشنود می شود و بسیارش هم او را خشنود نمی سازد.

تحف العقول، ص ۲۱۲

### حدیث ۵۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْتَّظْفِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ وَهُوَ طَهْوَرٌ لِلصَّلَاةِ؛

لباس پاکیزه غم و اندوه را برطرف می کند و باعث پاکیزگی نماز است.

کافی، ج ۶، ص ۴۴۴، ح ۱۴

### حدیث ۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نِعْمَ الْبَيْتُ الْحَمَامُ تَذَكَّرُ فِيهِ النَّارُ وَيَذْهَبُ بِالذَّرَنِ؛

چه خوب جایگاهی است حمام، یادآور دوزخ است و چرک را از میان می برد.

من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۱۵، ح ۲۳۷

### حدیث ۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَظَّفُوا بُيُوتَكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ، فَإِنَّ تَرَكَهُ فِي الْبَيْتِ يورثُ الْفَقْرَ؛

خانه های خود را از تار عنکبوت پاک کنید، زیرا باقی گذاشتن آن در خانه، فقر می آورد.

وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۵۷۵، ح ۲

### حدیث ۵۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَنْظَفُوا بِالْمَاءِ مِنَ التَّنِّ الرِّيحِ الَّذِي يُتَّذَى بِهِ وَتَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُبْغِضُ مِنْ عِبَادِهِ الْقَاذِرَةَ الَّذِي يَتَأَنَّفُ بِهِ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ؛

خودتان را با آب، از بوی بدی که دیگران را آزار می دهد، پاک کنید و این کار را پیوسته انجام دهید؛ چرا که خداوند، از بنده آلوده ای که هر کس با او بنشیند، بینی اش را از [بوی بد] وی می گیرد، نفرت دارد.

خصال، ص ۶۲۰، ح ۱۰

### حدیث ۵۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَذُكَّرَنَّ رِجْلَيْهِ بِالْحَزْفِ، فَإِنَّهُ يورثُ الْجُذَامَ؛

مبادا کسی (در حمام) پای خود را سفال (سنگ پا) بکشد، زیرا این کار جذام می آورد.

کافی، ج ۶، ص ۵۰۰، ح ۱۹

### حدیث ۵۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ النَّاسَ إِلَى صَالِحِ الْأَدَبِ أَخَوْجٍ مِنْهُمْ إِلَى الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ.  
 مردم، به ادب (فرهنگ و تربیت) درست، نیازمندترند، تا به طلا و نقره.

غرر الحکم، ح ۳۵۹۰

### حدیث ۵۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّفْسُ مَجْبُولَةٌ عَلَى سُوءِ الْأَدَبِ وَالْعَبْدُ مَأْمُورٌ بِمُلَازِمَةِ حُسْنِ الْأَدَبِ وَالنَّفْسُ تَجْرِي [بِطَبْعِهَا] فِي مَيْدَانِ الْمُخَالَفَةِ وَالْعَبْدُ يَجْهَدُ بِرَدِّهَا عَنْ سُوءِ الْمُطَالَبَةِ فَمَتَى أَطْلَقَ عَنَانَهَا فَهُوَ شَرِيكٌ فِي فُسَادِهَا وَمَنْ أَعَانَ نَفْسَهُ فِي هَوَى نَفْسِهِ فَقَدْ أَشْرَكَ نَفْسَهُ فِي قَتْلِ نَفْسِهِ؛  
 نفس آدمی بر بی ادبی سرشته شده است و بنده فرمان دارد که پایبند ادب بماند. نفس آدمی با طینت خود در میدان مخالفت می تازد و بنده می کوشد آن را از خواسته ناروایش برگرداند، پس هرگاه عنان نفس را رها سازد، شریک تبهکاریاوست و هر کس نفس خود را در خواهش هایش یاری رساند، در قتل خود همدستینفس شده است.

مشکاة الأنوار، ص ۴۳۳

### حدیث ۵۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكُمْ بِالْأَدَبِ ، فَإِنْ كُنْتُمْ مُلُوكًا بَرَزْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ وَسَطًا فُقُتُمْ ، وَإِنَّا عَوَزْتُكُمْ الْمَعِيشَةَ عِشْتُمْ بِأَدَبِكُمْ؛  
 ادب بیاموزید ، زیرا که [در این صورت] اگر پادشاه باشید ، برجسته می شوید ، اگر میانه باشید ، سرآمد می شوید ، و اگر تنگ دست باشید ، با ادبتان گذران زندگی می کنید.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۴، ح ۴۸۳

### حدیث ۵۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَفَاكَ مُؤَدِّبًا لِنَفْسِكَ تَجَنُّبُ مَا كَرِهْتَهُ مِنْ غَيْرِكَ؛  
 برای ادب آموزی ات همین بس که از آنچه از دیگران نمی پسندی ، دوری کنی.

غرر الحکم، ح ۷۰۷۷

**حدیث ۵۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَدَّبْتُ نَفْسِي فَمَا وَجَدْتُ لَهَا بَعِيرَ تَقْوَى الْإِلَهِ مِنْ أَدَبِي كُلِّ حَالَتِهَا وَإِنْ قَصِيرَتْ أَفْضَلَ مِنْ صِيَمَتِهَا عَنِ الْكُذْبِ غَيْرِ النَّاسِ أَنْ غَيَّبَتْهُمْ حَرَمَهَا ذُو الْجَلَالِ فِي الْكُتُبَانِ كَانَ مِنْ فَضِّهِ كَلَامُكَ يَا نَفْسُ فَإِنَّ السُّكُوتَ مِنْ ذَهَبٍ؛

به ادب و تربیت نفس خود پرداختم و برای آن ادبی بهتر از تقوای الهی در تمام حالاتش نیافتمو اگر از پس این امر بر نیامد برای آن چیزی بهتر از دم فرو بستن از دروغ نیافتمو از غیبت مردمان، همانا غیبت آنان را خداوند با عظمت در کتاب ها حرام کرده استای نفس، اگر سخن تو نقره است، سکوت طلاست

نهج السعادة، ج ۷، ص ۳۸۶

**حدیث ۵۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَصْفُو الْخِلَّةَ مَعَ غَيْرِ أَدِيبٍ؛

دوستی با شخص بی ادب، صمیمانه نخواهد شد.

غرر الحکم، ح ۱۰۵۹۹

**حدیث ۵۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَكُونُوا أَقْلًا مَا يَكُونُونَ فِي الْبَاطِنِ أَمْوَالًا، أَحْسَنَ مَا يَكُونُونَ فِي الظَّاهِرِ أَمْوَالًا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَدَّبَ عِبَادَهُ الْمُؤْمِنِينَ الْعَارِفِينَ أَدَبًا حَسِينًا، فَقَالَ جَلَّ مَنَائِلُ: يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَعْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْتَلُونَ النَّاسَ الْإِحْفَافَ؛

در حالی که در واقع از کمترین مال برخوردار هستید، در ظاهر بهترین حال را از خود نشان دهید؛ زیرا خداوند متعال، بندگان با ایمان با معرفتش را این گونه نیکو ادب نموده که [در وصف فقیران پارسا] فرموده است: شخص بی خبر آنان را از شدت خویشنداری توانگر می پندارد. ایشان را از نشانه هایشان می شناسی، با اصرار (چیزی) از مردم نمی خواهند.

بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۸، ح ۶۳

**حدیث ۵۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَوَاسُ مَنْ خَلَا عَنِ الْأَدَبِ وَ صَبَا إِلَى اللَّعِبِ؛

کسی که از ادب بی بهره باشد و شیفته بازی شود، به ریاست نمی رسد.

غرر الحکم، ح ۱۰۸۷۵

**حدیث ۵۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِمُدَارَةِ النَّاسِ وَإِكْرَامِ الْعُلَمَاءِ وَالصَّفْحِ عَنْ زَلَّاتِ الْإِخْوَانِ فَقَدْ آدَبَكَ سَيِّدُ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ بِقَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَصَلِّ مَنْ قَطَعَكَ وَأَعْطِ مَنْحَرَمَكَ ؛

تو را سفارش می‌کنم به مدارای با مردم و احترام به علما و گذشت از لغزش برادران (دینی)؛ چرا که سرور اولین و آخرین، تو را چنین ادب آموخته و فرموده است: «گذشت کن از کسی که به تو ظلم کرده، رابطه برقرار کن با کسی که با تو قطع رابطه کرده، عطا کن به کسی که از تو دریغ نموده است».

بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۷۱، ح ۳۴

**حدیث ۵۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَالِسِ الْعُلَمَاءِ يَزِدُّدْ عِلْمَكَ وَيَحْسُنْ آدَبَكَ وَتَزَكُ نَفْسُكَ؛

با علما معاشرت کن تا علمت زیاد، ادبت نیکو و جانت پاک شود.

غرر الحکم، ح ۴۷۸۶

**حدیث ۵۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يُحْصِيَ عَلَى نَفْسِهِ مَسَاوِيَهَا فِي الدِّينِ وَالرَّأْيِ وَالْأَخْلَاقِ وَالْأَدَبِ ، فَيَجْمَعُ ذَلِكَ فِي صَيْدَرِهِ أَوْ فِي كِتَابٍ وَيَعْمَلُ فِي إِزَالَتِهَا ؛

بر عاقل است که بدی هایش را در دین، اندیشه، اخلاق و ادب یادداشت کند و به خاطرش بسپارد و برای از بین بردن آنها بکوشد.

مطالب السؤل، ص ۴۹

**حدیث ۵۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَحَرَّى الصِّدْقِ وَتَجَنَّبِ الْكُذْبِ أَجْمَلُ شِيمَةٍ وَأَفْضَلُ آدَبٍ؛

راستگو بودن و پرهیز نمودن از دروغ، زیباترین اخلاق و بهترین ادب است.

غرر الحکم، ح ۴۴۸۸

**حدیث ۵۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ نَصَبِ نَفْسِهِ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَدِّأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهَا وَلْيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلسَانِهِ وَ مَعْلَمٌ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مَعْلَمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ؛

کسی که خود را پیشوای مردم قرار داده، باید پیش از آموزش دیگران، خود را آموزش دهد و پیش از آن که دیگران را با زبان، ادب بیاموزد، با کردار شاداب آموزد و البته آموزش دهنده و ادب آموز خود بیش از آموزگار و ادب آموز مردم، شایسته تجلیل است.

نهج البلاغه ، حکمت ۷۳

**حدیث ۵۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالْتَّجَارِبِ مُؤَدِّبًا ؛

برای ادب آموزی، تجربه ها کافی اند.

غرر الحکم، ح ۷۰۱۶

**حدیث ۵۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْأَدَابِ مَا كَفَّفَكَ عَنِ الْمَحَارِمِ؛

بهترین ادب ها آن است که تو را از حرام ها باز دارد.

غرر الحکم، ح ۳۲۹۸

**حدیث ۵۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَطَفَ عَلَيْهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ أَدْبَاهُ وَ أَبْلِيَاهُ وَ إِلَى الْمَنِيَا أَدْنِيَاهُ ؛

شب و روز بر هر کس بگذرد، او را ادب می کند، فرسوده اش می نماید و به مرگ نزدیکش می سازد.

غرر الحکم، ح ۹۲۲۶

**حدیث ۵۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي عَقْلًا كَامِلًا وَعَزْمًا ثَابِتًا وَلُبًّا رَاجِحًا وَقَلْبًا زَكِيًّا وَعِلْمًا كَثِيرًا وَأَدَبًا بَارِعًا وَاجْعَلْ ذَلِكَ كُلَّهُ لِي وَلَا تَجْعَلْهُ عَلَيَّ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؛

خدایا مرا عقلی کامل، تصمیمی نافذ، خردی برتر، دلی پاک، دانشی فراوان و ادبوالا روزی کن و تمام اینها را به سود من قرار ده نه به زیانم، ای مهربان ترین مهربانان.

بحار الأنوار، ج ۸۴، ص ۳۲۵، ح ۱۴

### حدیث ۵۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُلُّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ إِلَى الْعَقْلِ وَالْعَقْلُ يَحْتَاجُ إِلَى الْأَدَبِ؛  
هر چیزی به عقل نیاز دارد و عقل به ادب نیازمند است.

غرر الحکم، ح ۶۹۱۱

### حدیث ۵۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّكَ مَقْوَّمٌ بِأَدَبِكَ فَزَيِّنْهُ بِالْحِلْمِ؛  
تو با ادب ارزش گذاری می شوی، پس آن را با بردباری زینت بخش.

غرر الحکم، ح ۳۸۱۳

### حدیث ۵۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا مُؤْمِنُ إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ تَمَنُّ نَفْسِكَ فَاجْتَهِدْ فِي تَعَلُّمِهِمَا، فَمَا يَزِيدُ مِنْ عِلْمِكَ وَأَدَبِكَ يَزِيدُ فِي ثَمَنِكَ وَقَدْرِكَ، فَإِنَّ بِالْعِلْمِ تَهْتَدِي إِلَى رَبِّكَ وَبِالْأَدَبِ تَحْسِنُ خِدْمَةَ رَبِّكَ وَبِالْأَدَبِ الْخِدْمَةُ يَسْتَوْجِبُ الْعَبْدُ وَلَايَتَهُ وَقُرْبَهُ، فَاقْبَلِ النَّصِيحَةَ كَيْتَنَجُوَ مِنَ الْعَذَابِ؛  
ای مؤمن! به تحقیق این دانش و ادب بهای جان توست پس در آموختن آن دو بکوش که هر چه بر دانش و ادب افزوده شود بر قیمت و قدرت افزوده می شود؛ زیرا با دانش به پروردگارت راه می یابی و با ادب به پروردگارت خوش خدمتی می کنی و با ادب در خدمت گزاری، بنده سزاوار دوستی و نزدیکی به او می شود. پس [این] نصیحترا بپذیر تا از عذاب برهی.

مشکاة الأنوار، ص ۲۳۹، ح ۶۸۹

### حدیث ۵۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:



مَنْ قَعَدَ بِهِ حَسْبُهُ، نَهَضَ بِهِ أَدْبُهُ؛

هر کس اصل و نسبش او را [سُست گرداند و] بنشاند، ادبش او را [حرکت بخشد و] برخیزاند.

غرر الحکم، ح ۸۱۶۷

### حدیث ۵۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي وَصِيَّتِهِ لِإِنِّهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أَلْقَيْفِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسُو قَلْبُكَ وَيَسْتَعْلَلُ لُبُّكَ ؛

در وصیت به فرزندش امام حسن علیه السلام: دل جوان ، مانند زمین کشت ناشده است . آنچه در آن افکنده شود، می پذیرد . از این رو ، پیش از آن که دلت سخت گردد و خردتسرگرم شود ، به تربیت تو همت گماشتم .

نهج البلاغه ، از نامه ۳۱

### حدیث ۵۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ «وَلَا تَنْسَ نَصِيحَكَ مِنَ الدُّنْيَا» : لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ قُوَّتَكَ وَفِرَاعَكَ وَشَبَابَكَ وَنَشَاطَكَ أَنْ تَطْلُبَ بِهَا الْآخِرَةَ ؛  
درباره آیه سهم خود را از دنیا فراموش مکن : [یعنی] سلامتی ، توانایی ، فرصت ، جوانی و شادابی ات را فراموش مکن ، تا با آنها ، آخرت را به دست آوری .

قصص ، آیه ۷۷؛ امالی صدوق ، ص ۲۹۹، ح ۳۳۶

### حدیث ۵۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَقْسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى آدَابِكُمْ ، فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ ؛

آداب و رسوم خود را به فرزندانان تحمیل نکنید، زیرا آنان برای زمانی غیر از زمان شما آفریده شده اند .

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰، ص ۲۶۷، ح ۱۰۲

### حدیث ۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا مَعْشَرَ الْفِتْيَانِ، حَصِّنُوا أَعْرَاضَكُمْ بِالْأَدَبِ وَدِينَكُمْ بِالْعِلْمِ؛

ای جوانان! آبرویتان را با ادب و دینتان را با دانش حفظ کنید.

تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۱۰

### حدیث ۵۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ دَعَاكَ إِلَى صِدْقِ الْمَقَالِ بِصِدْقِ مَقَالِهِ وَ نَدَبَكَ إِلَى الْفَضْلِ الْأَعْمَالِ بِحُسْنِ أَعْمَالِهِ؛  
بهترین برادرانت (دوستانت)، کسی است که با راستگویی اش تو را به راستگویی دعوت کند و با اعمال نیک خود، تو را به بهترین اعمال برانگیزد.

غررالحکم، ح ۵۰۲۲

### حدیث ۵۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَوْلَى الْأَشْيَاءِ أَنْ يَتَعَلَّمَهَا الْأَحْدَاثُ، الْأَشْيَاءُ الَّتِي إِذَا صَارُوا رِجَالًا اِخْتَجُوا إِلَيْهَا؛  
شایسته ترین چیزهایی که جوانان باید آنها را بیاموزند، چیزهایی هستند که در بزرگسالی به آنها نیاز دارند.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۳۳، ح ۸۱۷

### حدیث ۵۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا اِخْتَجْتَ إِلَى الْمَشُورَةِ فِي أَمْرٍ قَدْ طَرَأَ عَلَيْكَ فَاسِيَتَبَدَّهِ بِيَدَايَةِ الشُّبَّانِ ، فَإِنَّهُمْ أَحَدٌ أَذْهَانًا وَ أَسْرِعُ حَدْسًا ، ثُمَّ رُدَّهُ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى رَأْيِ الْكُهُولِ وَ الشُّيُوخِ لِيَسْتَعْقِبُوهُ وَ يُحْسِنُوا الْإِخْتِيَارَ لَهُ ، فَإِنَّ تَجْرِبَتَهُمْ أَكْثَرُ ؛

هرگاه به مشورت نیازمند شدی، نخست به جوانان مراجعه نما، زیرا آنان ذهنی تیزتر و حدسی سریع تر دارند. سپس (نتیجه) آن را به نظر میان سالان و پیران برسان تا پیگیرینموده، عاقبت آن را بسنجند و راه بهتر را انتخاب کنند، چرا که تجربه آنان بیشتر است.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۳۷، ح ۸۶۶

### حدیث ۵۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَخْتَرَسَ مِنْ سِيَرِ الْمَالِ وَ سِيَرِ الْقُدْرَةِ ، وَ سِيَرِ الْعِلْمِ ، وَ سِيَرِ الْمُدْحِ وَ سِيَرِ الشَّبَابِ ، فَإِنَّ لِكُلِّ ذَلِكَ رِيحًا خَبِيئَةً تَسْلُبُ الْعَقْلَ وَ تَسْتَخِفُّ الْوَقَارَ ؛

سزاوار است که عاقل، از مستی ثروت، قدرت، دانش، ستایش و مستی جوانی پرهیزد، چرا که هر یک را بادهای پلیدی است که عقل را نابود می کند و وقار و هیبت را کم می نماید.

غرر الحکم ، ح ۱۰۹۴۸

### حدیث ۵۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مُرُوا الْأَحْدَاثَ بِالْمِرَاءِ وَالْجِدَالِ وَالْكُهُولَ بِالْفِكْرِ وَالشُّيُوخَ بِالصَّمْتِ ؛  
جوانان را به مباحثه و مناظره ، و میان سالان را به اندیشیدن ، و پیران را به سکوت ، فرمان دهید .

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۲۸۵ ، ح ۲۶۰

### حدیث ۵۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهَا إِلَّا أَرْبَعَةٌ : الشَّبَابُ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهُ إِلَّا الشُّيُوخُ وَالْعَافِيَةُ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهَا إِلَّا أَهْلُ الْبَلَاءِ وَالصَّحَّةُ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهَا إِلَّا الْمَرَضِيُّو الْحَيَاةُ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهَا إِلَّا الْمَوْتِيُّ ؛  
ارزش چهار چیز را جز چهار گروه نمی شناسند : جوانی را جز پیران ، آسایش را جز گرفتاران ، سلامتی را جز بیماران و زندگی را جز مردگان .

مواعظ العددیه ، ص ۲۷۵

### حدیث ۵۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَصْحَابُ الْمَهْدِيِّ سَبَابٌ لَا كُهُولٌ فِيهِمْ إِلَّا مِثْلَ كُحْلِ الْعَيْنِ وَالْمِلْحُ فِي الزَّادِ وَأَقْلُ الزَّادِ الْمِلْحُ ؛  
یاران مهدی (عج) جوان اند و کهن سالان در میان آنان کم اند ، مانند سیرمه در چشم و نمک در زاد و توشه ، که کمترین قسمت توشه ، نمک است .

الغیبه طوسی ، ص ۴۷۶ ، ح ۵۰۱

### حدیث ۵۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا عَاتَبْتَ الْأَحْدَثَ فَاتَّزَكْ لَهُ مَوْضِعًا مِنْ ذَنْبِهِ لِئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجُ عَلَيَا الْمَكَابِرَةَ ؛  
هرگاه جوان را توبیخ کردی ، برخی خطاهای او را نادیده بگیر ، تا توبیخ تو ، او را بهمقابله وادار نسازد .

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید ، ج ۲۰ ، ص ۳۳۳ ، ح ۸۱۹

**حدیث ۵۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلدَّارِ شَرَفًا وَشَرَفُهَا الشَّاحَةُ الْوَاسِعَةُ وَالْحُلَطَاءُ الصَّالِحُونَ وَإِنَّهَا بَرَكَهٌ وَبَرَكَتُهَا جُودَةٌ مَوْضِعُهَا وَسَعَةُ سَاحَتِهَا وَحُسْنُ جَوَارِ جِيرَانِهَا؛  
خانه را شرافتی است. شرافت خانه به وسعت حیاط (قسمت جلوی خانه) و هم نشینان خوب است. و خانه را برکتی است، برکت خانه جایگاه خوب آن، و ستمحوطه آن و همسایگان خوب آن است.

مکارم الاخلاق، ص ۱۲۵

**حدیث ۵۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شِيعَتُنَا الْمُتَبَاذِلُونَ فِي وِلَايَتِنَا، الْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا الْمُتَزَاوِرُونَ فِي حَيَاةِ أَمْرِنَا الَّذِينَ إِنْ غَضِبُوا لَمْ يَظْلِمُوا وَإِنْ رَضُوا لَمْ يُشْرِفُوا، بَرَكَهٌ عَلَى  
مَنْجَاوَرُوا سَلَمٌ لِمَنْ خَالَطُوا؛

شیعیان ما کسانی اند که در راه ولایت ما بذل و بخشش می کنند، در راه دوستی ما به یکدیگر محبت می نمایند، در راه زنده نگه داشتن امر و مکتب ما به دیدار هم می روند. چون خشمیگین شوند، ظلم نمی کنند و چون راضی شوند، زیاده روی نمی کنند، برای همسایگانمان مایه برکت اند و نسبت به هم نشینان خود در صلح و آرامش اند.

کافی، ج ۲، ص ۲۳۶، ح ۲۴

**حدیث ۵۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَرَكَهُ فِي مَالٍ مَنْ آتَى الزَّكَاةَ وَوَأَسَى الْمُؤْمِنِينَ وَوَصَلَ الْأَقْرَبِينَ؛

برکت در مال کسی است که زکات بپردازد، به مؤمنان مدد و یاری رساند و به خویشاوندان کمک نماید.

تحف العقول، ص ۱۷۲

**حدیث ۵۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِنْدَ فَسَادِ النَّيِّ تَرْفَعُ الْبَرَكَهُ؛

هرگاه نیت ها فاسد باشد، برکت از میان می رود.

غررالحکم، ح ۶۲۲۸

**حدیث ۵۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَائِيَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ؛  
 هرگاه گناهان آشکار شوند، برکت‌ها از میان می‌رود.

غررالحکم، ح ۴۰۳۰

**حدیث ۵۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيَاكُمْ وَالْحَلْفَ فَإِنَّهُ يُنْفِقُ السَّلْعَةَ وَيَمْحَقُ الْبِرْكَهَ؛  
 از قسم خوردن بپرهیزید، چرا که کالا را تلف می‌کند و برکت را از بین می‌برد.

کافی، ج ۵، ص ۱۶۲، ح ۴

**حدیث ۵۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُوا التُّفَّاحَ فَإِنَّهُ يَدْبَغُ الْمَعِدَةَ؛  
 سیب بخورید، چرا که معده را پاک می‌کند.

کافی، ج ۶، ص ۳۵۷، ح ۱۱

**حدیث ۵۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكَلُ السَّفَرَجَلِ قُوَّةٌ لِلْقَلْبِ الضَّعِيفِ وَهُوَ يُطَيِّبُ الْمَعِدَةَ وَيَذْكِي الْفُؤَادَ وَيَشَجِّعُ الْجَبَانَ وَيَحْسِنُ الْوَلَدَ؛  
 خوردن به، قلب ضعیف را قوی، معده را پاک، ترسو را شجاع و فرزند را زیبا می‌کند.

تحف العقول، ص ۱۰۱

**حدیث ۵۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَسَلُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَلَا دَاءَ فِيهِ يُقِلُّ الْبَلْغَمَ وَيَجْلُو الْقَلْبَ؛  
 عسل شفای هر دردی است و هیچ دردی در آن نیست، بلغم را کم می‌کند و قلب را جلا می‌دهد.

مکارم الاخلاق، ص ۱۶۶

### حدیث ۵۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَعْمَ الْإِدَامُ الْخَلُّ يَكْسِرُ الْمِرَّةَ وَيَطْفِئُ الصَّفْرَاءَ وَيُحْيِي الْقَلْبَ؛

سرکه، خوب خورشتی است، زرداب را می شکند، صفرا را فرو می نشاند و قلب رازنده می کند.

کافی، ج ۶، ص ۳۲۹، ح ۷

### حدیث ۵۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكُلُ الْجَوْزِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ يَهَيِّجُ الْحَرَّ فِي الْجَوْفِ وَيَهَيِّجُ الْقُرُوحَ عَلَي الْجَسَدِ وَأَكْلُهُ فِي الشِّتَاءِ يُسَخِّنُ الْكُلَيْتَيْنِ وَيَدْفَعُ الْبُرْدَ؛

خوردن گردو در گرمای شدید، حرارت بدن و زخم های تن را تحریک می کند، اما خوردن آن در زمستان، کلیه ها را گرم می کند و سرما را دفع می کند.

کافی، ج ۶، ص ۳۴۰، ح ۱

### حدیث ۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُوا التَّمْرَ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنَ الْأَدْوَاءِ؛

خرما بخورید، چراکه شفای دردهاست.

مکارم الاخلاق، ص ۱۶۸

### حدیث ۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِدْهِنَا بِالزَّيْتِ وَاتْتَدِمُوا بِهِ، فَإِنَّهُ دُهْنُهُ الْأَخْيَارِ وَإِدَامُ الْمُضَيِّطَيْنِ، مُسَبِّحَتُ بِالْقُدْسِ مَرَّتَيْنِ، بَوْرَكَتُ مُقْبِلَةً وَبَوْرَكَتُ مُدْبِرَةً، لَا يَضُرُّ مَعَهَا دَاءٌ؛

با روغن زیتون، بدن را چرب کنید و با آن خورش درست کنید، چرا که روغن زیتون، روغن نیکان و خورش برگزیدگان است، دوبار به آن تقدس داده شده و در آن، چه در آغاز فصلش و چه در پایان آن، برکت نهاده شده است و با وجود آن، هیچ بیماری ای زیان نمی رساند.

کافی، ج ۶، ص ۳۳۱، ح ۴

**حدیث ۵۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ فِي الْإِنْسَانِ عَشْرَ خِصَالٍ يُظَهِّرُهَا لِسَانُهُ: شَاهِدٌ يُخْبِرُ عَنِ الضَّمِيرِ وَ حَاكِمٌ يَفْصِلُ بَيْنَ الْخِطَابِ وَ نَاطِقٌ يَرُدُّ بِهِ الْجَوَابَ وَ شَافِعٌ يُدْرِكُ بِهَا الْحَاجَةَ وَ وَاصِفٌ يُعْرِفُ بِهِ الْأَشْيَاءَ وَ أَمِيرٌ يَأْمُرُ بِالْحَسَنِ وَ وَاعِظٌ يَنْهَى عَنِ الْقَبِيحِ مُعِزٌّ تَسَكَّنُ بِهِ الْأَخْزَانَ وَ حَاضِرٌ تُجَلَّى بِهِ الضَّغَائِنُ وَ مُوْتِقٌ تَلْتَدُ بِهِ الْأَسْمَاعُ؛

ای مردم! انسان ده خصلت دارد که زبان او آنها را آشکار می سازد: زبان، گواهی است که از درون خبر می دهد. داوری است، که به دعواها خاتمه می دهد. گویایی است که به وسیله آن به پرسش ها پاسخ داده می شود. واسطه ای است که با آن حاجت برآورده می شود. وصف کننده ای است که با آن اشیاء شناخته می شود. فرماندهی است که به نیکی فرمان می دهد. پند دهنده ای است که از زشتی باز می دارد. تسلیت دهنده ای است که غم ها با آن آرامش می یابد. حاضری است که با آن کینه ها برطرف می شود و دلربایی است که گوش ها با آن از لذت برخوردار می شوند.

کافی، ج ۸، ص ۲۰، ح ۴

**حدیث ۵۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَهَلُمَّ أَيُّهَا النَّاسُ إِلَى التَّعَاوُنِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ الْقِيَامِ بِعَدْلِهِ وَ الْوَفَاءِ بِعَهْدِهِ وَ الْإِنْصَافِ لَهُ فِي جَمِيعِ حَقِّهِ فَإِنَّهُ لَيْسَ الْعِبَادُ إِلَى شَيْءٍ إِلاَّ أَحْوَجُ مِنْهُمْ إِلَى التَّنَاصُحِ فِي ذَلِكَ وَ حُسْنِ التَّعَاوُنِ عَلَيْهِ؛

ای مردم! بیاید یکدیگر را بر اطاعت خدا یاری کنید و عدالتش را بپادارید و به عهدش (در عبودیت او و ترک طاعت شیطان) وفا کنید و در تمامی حقوق الهی منصفانه رفتار کنید، زیرا که بندگان خدا به چیزی نیازمندتر از این نیستند که در این امور یکدیگر را نصیحت و خوب یاری کنند.

کافی، ج ۸، ص ۳۵۴، ح ۵۵۰

**حدیث ۵۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثْرَةُ الْمِرَاحِ تُدْهِبُ الْبُهَاءَ وَ تَوْجِبُ الشُّحْنَاءَ؛

شوخی زیاد، ارج و احترام را می برد و موجب دشمنی می شود.

غرر الحکم، ح ۷۱۲۶

**حدیث ۵۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي وَصِيْفِ الَّذِينَ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى: ... فَلَوْ رَأَيْتَهُمْ فِي نَهَارِهِمْ إِذَا لَرَأَيْتَقَوْمًا يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَيَقُولُونَ لِلنَّاسِ حُسَيْنًا «فَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا» «وَإِذَا مَرُّوا بِاللُّغُوِّ مَرَّوْا كِرَامًا» قَدْ قَيَّدُوا أَقْدَامَهُمُ التُّهْمَاتِ وَأَبْكَمُوا أَلْسِنَتَهُمْ أَنْ يَتَكَلَّمُوا فِي أَعْرَاضِ النَّاسِ؛ در توصیف کسانی که خداوند متعال دوستشان دارد: ... اگر در روز آنها را ببینی، خواهی دید که در زمین آرام گام برمی دارند و با مردم به نیکی سخن می گویند «و هر گاهندان ها آنان را صدا می کنند، می گویند سلام» «و هر گاه به لغو برخورد می کنند، بزرگوارانه از آن می گذرند». قدم هایشان از رفتن به جاهای تهمت خیز بسته اند و زبانشان را از این که درباره ناموس مردم سخن بگویند خاموش کرده اند.

صفات الشیعه ، ص ۴۱ - ۴۲

### حدیث ۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ وَمَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا ؛ هر کس خودرأی باشد، هلاک می شود و هر کس با افراد صاحب نظر مشورت کند، در عقل آنان شریک می شود.

نهج البلاغه، قصار ۱۶۱

### حدیث ۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَازَعَ وَخَاصَمَ قَطَعَ بَيْنَهُمُ الْفَسْلُ وَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَ سَاءَ تَعْنِدُهُ الْحَسِنَةُ وَ حَسِنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَ مَنْ سَاءَتْ عَلَيْهِ الْحَسِنَةُ أَعْوَرَتْ عَلَيْهِ طُرُقَهُ وَاعْتَرَضَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ وَضَاقَ عَلَيْهِ مَخْرَجُهُ وَ حَرِيٌّ أَنْ يَرْجَعَ مِنْ دِينِهِ وَ يَتَّبِعَ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ؛ کسانی که به کشمکش و دشمنی با یکدیگر پردازند، دچار سستی می شوند و سرانجام بد کارشان را می چشند و در نزدشان خوبی، بدی و بدی، خوبی جلوه می کند، در نتیجه راهشان را درست نمی بینند، کارشان دشوار و گریز گاهشان تنگ می شود، چنین کسان در معرض خروج از دین و پیروی از راه غیر مؤمنان هستند.

خصال، ص ۲۳۳

### حدیث ۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُنْسَ الْقَرِينُ الْغَضْبُ: يَبْدَى الْمَعَائِبَ وَيُدْنِي الشَّرَّ وَيُبَاعِدُ الْخَيْرَ ؛ خشم، بدترین همراه است: عیب ها را آشکار، بدی ها را نزدیک و خوبی ها را دور می کند.

غرر الحکم، ح ۴۱۷



**حدیث ۵۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيَجْتَمَعَ فِي قَلْبِكَ الْاِفْتِقَارُ اِلَى النَّاسِ وَالِاسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ فَيَكُونَ اِفْتِقَارًا كَالِيَهُمْ فِي لَيْلِنِ كَلَامِكَ وَحُسْنِ بَشْرِكَ وَيَكُونَ اِسْتِغْنَاءً كَعَنْهُمْ فِي نَزَاهَةِ عِرْضِكَ وَبَقَاءِ عِرْكَ؛

باید نیاز به مردم و بی نیازی از آنان، در دلت گردآیند، تا نیازت به آنان، سبب نرمیدر گفتار و خوش رویی ات شود و بی نیازی ات، سبب آبروداری و عزتت باشد.

کافی، ج ۲، ص ۱۴۹، ح ۷

**حدیث ۵۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اَلثَّنَاءُ بِاَكْثَرِ مِنَ الْاِسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ وَالتَّقْصِيرُ عَنِ الْاِسْتِحْقَاقِ عِيٌّ اَوْحَسَدٌ؛

تعریف بیش از استحقاق، چاپلوسی و کمتر از استحقاق، از ناتوانی در سخن و یا حسد است.

نهج البلاغه، حکمت ۳۴۷

**حدیث ۵۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْاٰخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ... يَنْهَى وَلَا يَنْتَهَى وَيَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي...؛

از کسانی مباش که بی عمل، به آخرت امید دارند... از گناه باز می دارند، اما خود بازنمی ایستند، به کارهایی فرمان می دهند که خود انجام نمی دهند.

نهج البلاغه، از حکمت ۱۵۰

**حدیث ۵۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ظَلَمَ ظَلِمَ \* مَنْ اَنْصَفَ اُنْصِفَ؛

هر کس ستم کند، ستم می بیند. هر کس با انصاف باشد انصاف می بیند.

غورالحکم، احادیث ۷۶۸۸ و ۷۶۹۲

**حدیث ۵۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ: إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ؛

یاری رساندن به ستم‌دیده فریاد خواه و شاد کردن غمناک، از کفاره‌های گناهان بزرگ است.

نهج البلاغه، حکمت ۲۴

### حدیث ۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ فِيهِ ثَلَاثٌ سَلِمَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ: يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَأْتِمُرُ بِهِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُنْتَهِي عَنْهُ وَيُحَافِظُ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَلا؛

هر کس سه خصلت داشته باشد، دنیا و آخرتش سالم می ماند: به خوبی فرمان دهد و خود به آن عمل کند، از زشتی باز دارد و خود از آن باز ایستد و از حدود الهی پاسداری کند.

غررالحکم، ح ۹۰۷۶

### از ۶۰۱ تا ۸۰۰

### حدیث ۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قِيَمَةُ كُلِّ امْرِئٍ مَا يُحْسِنُهُ؛

ارزش هر کس به اندازه خوبی‌های اوست.

نهج البلاغه، حکمت ۸۱

### حدیث ۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ طَابَتْ عِشْرَتُهُ؛

هر کس خوش اخلاق باشد، زندگی‌اش پاکیزه و گوارا می شود.

غررالحکم، ح ۸۱۵۳

### حدیث ۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَصَوْلُ الْمَرْءِ إِلَى كُلِّ مَا يَتَّبِعُهُ مِنْ طَيْبِ عَيْشِهِ وَآمِنْ سِرِّهِ وَ سَعَهُ رِزْقِهِ بِحُسْنِ نَيْتِهِ وَ سَعَهُ خُلُقِهِ؛  
انسان، با نیت خوب و اخلاق خوب، به تمام آنچه در جستجوی آن است، از زندگیکش و امنیت محیط و روزی زیاد، دست می  
یابد.

غررالحکم، ح ۱۰۱۴۱

### حدیث ۶۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا فَسَدَتِ النَّيَّةُ وَقَعَتِ الْبَلِيَّةُ؛  
هرگاه نیت فاسد شود، بلا و گرفتاری پیش می آید.

غررالحکم، ح ۴۰۲۱

### حدیث ۶۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْعِلْمَ حَيَاةُ الْقُلُوبِ وَ نَوْرُ الْأَبْصَارِ مِنَ الْعَمَى وَ قُوَّةُ الْأَبْدَانِ مِنَ الضَّعْفِ؛  
به راستی که دانش، مایه حیات دل ها، روشن کننده دیدگان کور و نیروبخشدن های ناتوان است.

امالی صدوق، ص ۴۹۳، ح ۱

### حدیث ۶۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْجَهْلُ مُمِيتُ الْأَحْيَاءِ وَ مُخَلِّدُ الشَّقَاءِ؛  
نادانی، مایه مرگ زندگان و دوام بدبختی است.

غررالحکم، ح ۱۴۶۴

### حدیث ۶۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْصَّبْرُ فِي الْأُمُورِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ، فَإِذَا فَارَقَ الرَّأْسَ الْجَسَدُ فَسَدَ الْجَسَدُ وَ إِذَا فَارَقَ الصَّبْرُ الْأُمُورَ فَسَدَتِ الْأُمُورُ؛  
نقش صبر در کارها همانند نقش سر در بدن است؛ همچنان که اگر سر از بدن جدا شود، بدن از بین می رود، صبر نیز هرگاه همراه  
کارها نباشد، کارها تباه می گردند.

کافی، ج ۲، ص ۹۰، ح ۹

### حدیث ۶۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَطْيَبُ الْعَيْشِ الْقَنَاعَةُ؛

خوش‌ترین زندگی، زندگی با قناعت است.

غررالحکم، ح ۲۹۱۸

### حدیث ۶۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ لَمْ يَتَدَارَكَ نَفْسَهُ بِاصْلَاحِهَا أَغْضَلَ دَاوُوهُ وَ أَعْيَى شِفَائُهُ وَ عَدِمَ الطَّبِيبُ؛

هر کس به اصلاح خود نپردازد، بیماری اش سخت می‌شود و در درمانش به رنجمی افتد و طیبی نخواهد یافت.

غررالحکم، ح ۹۰۲۵

### حدیث ۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْإِنْصَافُ رَاحَةٌ؛

انصاف، مایه آسایش است.

غررالحکم، ح ۱۶

### حدیث ۶۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْبَغْيُ يَصْرَعُ الرَّجَالَ وَ يُدْنِي الْأَجَالَ؛

ظلم و تجاوز، انسان را زمین می‌زند و مرگ‌ها را نزدیک می‌سازد.

غررالحکم، ح ۱۴۹۴

### حدیث ۶۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حُبُّ الدُّنْيَا يُفْسِدُ الْعَقْلَ وَ يُصِمُّ الْقَلْبَ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ وَ يُوْجِبُ الْعِقَابَ؛

دل بستگی به دنیا، عقل را فاسد می کند، قلب را از شنیدن حکمت ناتوان می سازد و باعث عذاب دردناک می شود.

غررالحکم، ح ۴۸۷۸

### حدیث ۶۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْزُهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعُظْمَى؛  
 بی رغبتی به دنیا، بزرگ ترین آسایش است.

غررالحکم، ح ۱۳۱۶

### حدیث ۶۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْحَقُودٌ مُعَدَّبُ النَّفْسِ، مُتَضَاعَفُ الْهَمِّ؛  
 کینه توز، روحش در عذاب است و اندوهش دو چندان.

غررالحکم، ح ۱۹۶۲

### حدیث ۶۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْجِلْمُ حِجَابٌ مِنَ الْأَفَاتِ؛  
 بردباری، مانعی در برابر آفت هاست.

غررالحکم، ح ۷۲۰

### حدیث ۶۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْحَسَدُ يُضْنِي الْجَسَدَ؛  
 حسد، بدن را فرسوده و علیل می کند.

غررالحکم، ح ۹۴۳

### حدیث ۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمُرِيبُ أَبْدَا عَلِيلٌ؛  
 آدم بدبین، همیشه بیمار است.

غررالحکم، ح ۸۳۹

### حدیث ۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَجَّ وَ تَمَادَى فَهُوَ الرَّاکِسُ الَّذِي رَانَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ وَ صَارَتْ دَائِرَةُ السَّوِّ عَلَى رَأْسِهِ ؛  
 هر کس لجاجت کند و بر آن پافشاری نماید، او همان بخت برگشته ای است که خداوند بر دلش پرده [غفلت] زده و پیشامدهای ناگوار بر فراز سرش قرار گرفته است.

نهج البلاغه، از نامه ۵۸

### حدیث ۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صِيَانَةُ الْمَرْأَةِ أَنْعَمَ لِحَالِهَا وَ أَدْوَمَ لِحِمَالِهَا؛  
 محفوظ بودن زن، برای سلامتی اش مفیدتر است و زیبایی او را با دوام تر می کند.

غررالحکم، ح ۵۸۲۰

### حدیث ۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَدْ خَاطَرَ بِنَفْسِهِ مَنْ اسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ؛  
 هر کس خود را، از رأی و نظر دیگران بی نیاز بداند، خودش را به خطر انداخته است.

من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۸، ح ۵۸۳۴

### حدیث ۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْجَبُ مَا فِي الْإِنْسَانِ قَلْبُهُ وَ لَهُ مَوَارِدُ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ أَضْدَادُ مِنْخِلَانِهَا فَإِنْ سَنَّحَ لَهُ الرَّجَاءُ أَذَلَّهُ الطَّمَعُ وَ إِنْ هَاجَ بِهِ الطَّمَعُ أَهْلَكَهُ الْجِرْصُ  
 وَ إِنْ مَلَكَهَا تِيَأَسُ قَتَلَهُ الْأَسْفُ... فَكُلُّ تَقْصِيرٍ بِهِ مُضِرٌّ وَ كُلُّ إِفْرَاطٍ بِهِ مُفْسِدٌ؛  
 شگفت ترین عضو انسان قلب اوست و قلب مایه هایی از حکمت و ضد حکمت دارد. اگر آرزو به آن دست دهد، طمع خوارش می

گرداند و اگر طمع در آن سر برکشد، حرصنا بودش می‌کند و اگر ناامیدی بر آن مسلط شود، اندوه، او را می‌گشدد... هر کوتاهی برایش زیانبار است و هر زیاده روی برایش تباهی آفرین.

علل الشرایع، ص ۱۰۹، ح ۷

### حدیث ۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اقْتَصَرَ عَلَى بُلْغَةِ الْكِفَافِ فَقَدْ انْتَضَمَ الرَّاحَةَ وَتَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ؛

هر کس به مقدار کفایت، قناعت کند، آسایش می‌یابد و برای خویش زمینه گشایش فراهم می‌کند.

نهج البلاغه، حکمت ۳۷۷

### حدیث ۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَقُّ طَرِيقُ الْجَنَّةِ وَالْبَاطِلُ طَرِيقُ النَّارِ وَعَلَى كُلِّ طَرِيقٍ دَاعٍ؛

حق، راه بهشت است و باطل، راه جهنم و بر سر هر راهی دعوت کننده ای است.

نهج السعادة، ج ۳، ص ۲۹۱

### حدیث ۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ظَلَمَ الْحَقُّ مَنْ نَصَرَ الْبَاطِلَ؛

هر کس باطل را یاری کند، به حق ستم کرده است.

غررالحکم، ح ۶۰۴۱

### حدیث ۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُؤْنَسَنَّكَ إِلَّا الْحَقُّ وَلَا يُوْحِشَنَّكَ إِلَّا الْبَاطِلُ؛

مبادا جز حق، با تو انس بگیرد و جز باطل، از تو بهراسد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۳۰

## حدیث ۶۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعٍ - فَسَرِّئِلَ عَنْ مَعْنِي قَوْلِهِ هَذَا، فَجَمَعَ أَصَابِعَهُ وَوَضَعَ بَيْنَ أُذُنِهِ وَعَيْنِهِ - ثُمَّ قَالَ: أَلْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ: سَمِعْتُو الْحَقُّ أَنْ تَقُولَ: رَأَيْتُ؛

هان! میان حق و باطل جز چهار انگشت فاصله نیست. از آن حضرت درباره معنای این فرمایش سؤال شد. امام انگشتان خود را به هم چسباند و آنها را میان گوش و چشم خود گذاشت و آن گاه فرمودند: باطل این است که بگویی: شنیدم و حق آن است که بگویی: دیدم.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۴۱

## حدیث ۶۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخْفَ عَلَى الْمُتَرَادِينَ وَ لَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ مِنْ لُبْسِ الْبَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَاذِمِينَ وَلَكِنْ يُؤْخَذُ مِنْ هَذَا ضِعْفًا مِنْ هَذَا ضِعْفًا؛

اگر باطل با حق در نیامیزد، بر حقیقت جویان پوشیده نمی ماند و اگر حق با باطل آمیخته نشود، زبان دشمنان آن بریده می شود، لیکن مستی از آن برداشته می شود و مستی از این. (و بدین ترتیب حق و باطل درهم آمیخته می شود و شبهه پیش می آید).

نهج البلاغه، خطبه ۵۰

## حدیث ۶۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ سُئِلَ عَنْ تَفْسِيرِ السُّنَّةِ وَالْبِدْعَةِ وَالْجَمَاعَةِ وَالْفُرْقَةِ - : السُّنَّةُ وَ اللَّهِ - سُنَّةُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ الْبِدْعَةُ مَا فَارَقَهَا وَ الْجَمَاعَةُ - وَ اللَّهِ - مُجَامَعَةُ أَهْلِ الْحَقِّ وَ انْقَلَبُوا وَ الْفُرْقَةُ مُجَامَعَةُ أَهْلِ الْبَاطِلِ وَ انْ كَثُرُوا؛

در پاسخ به پرسش از معنای سنت، بدعت، جماعت و تفرقه فرمودند: به خدا سوگند، سنت، همان سنت محمد صلی الله علیه و آله است و بدعت آنچه خلاف آن باشد و به خدا قسم، جماعت، همدستی شدن با اهل حق است هر چند اندک باشند و تفرقه، همدستی با اهل باطلاست هر چند بسیار باشند.

کنز العمال، ح ۱۶۴۴

## حدیث ۶۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَ مَنْ أَكَلَهُ الْحَقُّ فَالَى الْجَنَّةِ وَ مَنْ أَكَلَهُ الْبَاطِلُ فَالَى النَّارِ؛



بدانید که هر کس در راه حق از دنیا برود، به بهشت و هر کس در راه باطل از دنیا برود، به جهنم می رود.

نهج البلاغه، از نامه ۱۷

### حدیث ۶۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَقُّ سَيْفٌ قَاطِعٌ عَلَى أَهْلِ الْبَاطِلِ؛  
حق، شمشیر بُرنده ای است بر ضد اهل باطل.

عیون الحکم والمواعظ، ص ۲۸

### حدیث ۶۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَلِيلُ الْحَقِّ يَدْفَعُ كَثِيرَ الْبَاطِلِ كَمَا أَنَّ الْقَلِيلَ مِنَ النَّارِ يُحْرِقُ كَثِيرَ الْحَطَبِ؛  
اندکی حق، بسیاری باطل را نابود می کند، همچنان که اندکی آتش، هیزم های فراوانی را می سوزاند.

غررالحکم، ح ۶۷۳۵

### حدیث ۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِضْبِرْ عَلَى مَرَارَةِ الْحَقِّ وَآيَاكَ أَنْ تَنْخَدِعَ لِحَلَاوَةِ الْبَاطِلِ؛  
تلخی حق را تحمل کن، و مبدا که فریب شیرینی باطل را بخوری.

غررالحکم، ح ۲۴۷۲

### حدیث ۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِنَّ الْحَرُورِيَّةَ لَمَّا خَرَجَتْ وَهُوَ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالُوا: لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ،  
قَالَ عَلِيُّ: كَلِمَةٌ حَقٌّ أُرِيدُ بِهَا بَاطِلٌ؛

عبیدالله بن ابی رافع، وابسته پیامبر صلی الله علیه و آله زمانی که حروریه (خوارج) سر به نافرمانی برداشتند، او با علی بن ابی طالب بود. آنها می گفتند: داوری جز از آن خدا نیست. علی علیه السلام فرمودند: این سخن حقی است برای تبت باطلی.

کنز العمال، ح ۳۱۵۵۶

**حدیث ۶۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ مَنْ لَا يَنْفَعُهُ الْحَقُّ يَضُرُّهُ الْبَاطِلُ وَمَنْ لَا يَسْتَقِيمُ بِهِ الْهُدَى تَضُرُّهَا الضَّلَالَةُ وَمَنْ لَا يَنْفَعُهُ الْيَقِينُ يَضُرُّهُ الشَّكُّ؛  
 براستی که هر کس را حق سود ندهد، باطل زیانش رساند و هر کس به راه هدایت نرود، به کجراهه گمراهی افتد و هر کس یقین، او را سود نبخشد، شک زیانش رساند.

تحف العقول، ص ۱۵۲

**حدیث ۶۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ لَا يُعْرِفَانِ بِالنَّاسِ، وَلَكِنْ اعْرِفِ الْحَقَّ بِاتِّبَاعِ مَنَابِعِهِ وَالْبَاطِلَ بِاجْتِنَابِ مَنْ اجْتَنَبَهُ؛  
 حق و باطل به مردم (و شخصیت افراد) شناخته نمی شوند بلکه حق را به پیرویکسی که از آن پیروی می کند بشناس و باطل را به دوری کسی که از آن دوری می کند.

امالی طوسی، ص ۱۳۴، ح ۲۱۶

**حدیث ۶۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُقَاتِلُوا (تَقَاتِلُوا) الْخَوَارِجَ بَعْدِي، فَلَيْسَ مَنْ طَلَبَ الْحَقَّ فَآخِطَأَهُ كَمَنْطَلَبَ الْبَاطِلَ فَأَدْرَكَهُ؛  
 بعد از من با خوارج نجهنگید (آنان را نکشید)؛ زیرا کسی که طالب حق باشد و به آنرسد، با کسی که جویای باطل باشد و به آن دست یابد، یکسان نیست.

نهج البلاغه، از خطبه ۶۱

**حدیث ۶۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَيْسُ صَدِيقُ الْحَقِّ وَعَدُوُّ الْبَاطِلِ؛  
 انسان زیرک، دوستش حق است و دشمنش باطل.

غررالحکم، ح ۱۵۲۴

**حدیث ۶۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ فِيهِنَّ النَّجَاةُ: لُزُومُ الْحَقِّ وَ تَجَنُّبُ الْبَاطِلِ وَ رُكُوبُ الْجِدِّ؛

نجات و رستگاری در سه چیز است: پایبندی به حق، دوری از باطل و سوار شدن بر مرکب جدیت.

غررالحکم، ح ۴۶۶۱

### حدیث ۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا خِدَاعَ الْأَمَالِ فَكَمْ مِنْ مُؤْمِلٍ يَوْمَ لَمْ يُدْرِكْهُ وَ بَانِي بِنَاءٍ لَمْ يَسْكُنْهُوَ جَامِعِ مَالٍ لَمْ يَأْكُلْهُ وَ لَعَلَّهُ مِنْ بَاطِلٍ جَمَعَهُ وَ مِنْ حَقٍّ مَنَعَهُ أَصَابَهُ حَرَامًا وَ اخْتَمَلَبِهِ آثَامًا؛

از خدعه و حيله آرزوها بپرهیزید. چه بسیار آرزومندِ روزی که به آن روز نمی رسد و چه بسیار سازنده ای که در ساخته اش ساکن نمی شود و چه بسیار جمع کننده مالی که از آن استفاده نمی کند و شاید آن مال را از باطل به دست آورده و یا از حق کسی جلوگیری کرده، تا به آن مال رسیده است و باید بار همه آن گناهان را به دوش کشد.

غررالحکم، ح ۲۵۶۳

### حدیث ۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ لَوْ لَمْ تَتَّخِذُوا عَنْ نَضْرِ الْحَقِّ وَ لَمْ تَهِنُوا عَنْ تَوْهِينِ الْبَاطِلِ، لَمْ يَطْمَعْ فِيكُمْ مَنْ لَيْسَ مِثْلُكُمْ وَ لَمْ يَقْوِ مِنْ قَوَى عَلَيْكُمْ...؛

ای مردم! اگر در یاری حق کوتاهی نمی کردید و در خوار ساختن باطل سستی نمی نمودید، کسانی که همپایه شما نیستند، در شما طمع نمی کردند و هیچ قدرتی بر شما مسلط نمی شد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۵

### حدیث ۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَكِبَ الْبَاطِلَ أَذَلَّهُ مَرْكَبُهُ. مَنْ تَعَدَّى الْحَقَّ ضَاقَ مَذْهَبُهُ؛

کسی که بر باطل سوار شود، مرکبش او را ذلیل خواهد کرد. کسی که از راه حق منحرف شود راه بر او تنگ خواهد شد.

عیون الحکم و المواعظ، ص ۴۴۴

### حدیث ۶۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ أَقْمَنُ عَمُودَ الْحَقِّ وَ هَزَمْنَا جُيُوشَ الْبَاطِلِ؛  
ما (اهل بیت) ستون های حق را استوار و لشکریان باطل را متلاشی کردیم.

عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۹۹

### حدیث ۶۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
امیر المؤمنین علی علیه السلام : الدُّنْيَا أَمَدٌ، الْآخِرَةُ أَبَدٌ ؛ ۴

دنیا تمام شدنی و آخرت، همیشگی است .

### حدیث ۶۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
امیر المؤمنین علی علیه السلام : التَّوَّاضُعُ يَرْفَعُ، التَّكْبُرُ يَضَعُ ؛ ۱۱

فروتنی بالا می برد و خودبزرگ بینی بر زمین می زند .

### حدیث ۶۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
امیر المؤمنین علی علیه السلام : الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَالْحَزْمُ بِالتَّجَارِبِ ؛ ۴۲

پیروزی با دوراندیشی و دوراندیشی با تجربه به دست می آید .

### حدیث ۶۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْحَازِمُ يَقْظَانُ، الْغَافِلُ وَسَنَانٌ ؛ ۱۰۰

دوراندیش، بیدار است و غافل، در آغاز خواب .

### حدیث ۶۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعِلْمُ يُنْجِيكَ ، الْجَهْلُ يُرْدِيكَ ؛ ۱۵۰

دانش، نجات می دهد و نادانی تباهت می کند .

### حدیث ۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَفْوُ أَحْسَنُ الْإِحْسَانِ ؛ ۲۵۹

گذشت، نیکوترین نیکی است .

### حدیث ۶۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْإِنْسَانُ عَبْدُ الْإِحْسَانِ ؛ ۲۶۳

انسان، بنده احسان است .

### حدیث ۶۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : اللَّهْوُ مِنْ ثَمَارِ الْجَهْلِ ؛ ۲۶۷

بیهوده کاری نتیجه نادانی است .

### حدیث ۶۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : السَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ ؛ ۳۰۶

بخشش ، بذر دوستی می افشانند .

### حدیث ۶۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْهَدِيَّةُ تَجْلِبُ الْمَحَبَّةَ ؛ ۳۱۶

هدیه دادن ، دوستی می آورد .

**حدیث ۶۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمَوَاعِظُ حَيَاةُ الْقُلُوبِ ؛ ۳۲۱  
 موعظه، مایه حیات دل هاست .

**حدیث ۶۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَجْبُ رَأْسُ الْحَمَاقَةِ ؛ ۳۴۸  
 خودپسندی ، سرآغاز کم خردی است .

**حدیث ۶۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَخْوَكُ مُوَأْسِيكَ فِي الشَّدَّةِ ؛ ۴۲۰  
 برادر تو کسی است که هنگام سختی با جان و مال به تو یاری رساند .

**حدیث ۶۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَجَلُ يُوجِبُ الْعِتَارَ ؛ ۴۳۲  
 شتابکاری ، موجب لغزش است .

**حدیث ۶۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمَرْءُ ابْنُ سَاعَتِهِ ؛ ۴۴۷  
 آدمی فرزند زمان خویش است .

**حدیث ۶۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْحَازِمُ مَنْ دَارَى زَمَانَهُ ؛ ۵۰۳

دوراندیش، کسی است که با زمانه اش مدارا کند .

### حدیث ۶۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمَطَامِعُ تُدَلُّ الرَّجَالَ ؛ ۶۳۳

طمع ها ، مردان را خوار می سازد .

### حدیث ۶۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلْمَنُّ يُفْسِدُ الْإِحْسَانَ ؛ ۷۸۴

منت گذاشتن ، عمل نیک را تباه می کند .

### حدیث ۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الطَّيْشُ يُنَكِّدُ الْعَيْشَ ؛ ۷۸۹

سبک سری بی خردی) زندگی را دشوار می کند .

### حدیث ۶۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْأَعْتَابُ يُثْمِرُ الْعِصْمَةَ ؛ ۸۷۹

عبرت آموزی ، نتیجه بخش ایمنی [از گناه و خطا] است .

### حدیث ۶۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلَنْدَمُ عَلَى الْخَطِيئَةِ يَمْحُوهَا ؛ ۸۹۴

پشیمانی از خطا، آن را از میان می برد.

### حدیث ۶۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: *الْغَيْبَةُ آيَةُ الْمُنَافِقِ*؛ ۸۹۹

غیبت کردن، نشانه انسان دوروست.

### حدیث ۶۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: *الْقَنَاعَةُ أَهْنًا عَيْشٍ*؛ ۹۳۳

قناعت، گواراترین زندگی است.

### حدیث ۶۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: *الْعُيُونُ مَصَائِدُ الشَّيْطَانِ*؛ ۹۵۰

[نگاه] چشم‌ها، دام‌های شیطان‌اند.

### حدیث ۶۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: *الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ*؛ ۹۷۸

آدمی در زیر زبانش پنهان است.

### حدیث ۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: *الْمَرْءُ لَا يَصْحَبُهُ إِلَّا الْعَمَلُ*؛ ۹۹۹

آدمی را همراهی جز عمل نباشد.

### حدیث ۶۶۹



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْحَسُودُ لَا يَسُودُ ؛ ۱۰۱۷

حسود ، سروری نمی یابد .

### حدیث ۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْإِسْتِشَارَةُ عَيْنُ الْهِدَايَةِ ؛ ۱۰۲۱

مشورت کردن ، سرچشمه هدایت است .

### حدیث ۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْبِشَاشَةُ حِبَالُ الْمَوَدَّةِ ؛ ۱۰۷۵

گشاده رویی ، دام دوستی است .

### حدیث ۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ غُصَّةٌ ؛ ۱۰۸۳

تباہ کردن فرصت، موجب اندوه است .

### حدیث ۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْحَلِيمُ مَنِ احْتَمَلَ إِخْوَانَهُ ؛ ۱۱۱۱

بردبار، کسی است که [لغزش های] برادرانش را بر تابد .

### حدیث ۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْكَبِيرُ مِصِيدَةٌ إِبْلِيسَ الْعُظْمَى ؛ ۱۱۳۲

خودبزرگ بینی ، دام بزرگ ابلیس است .

### حدیث ۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمَحْسِنُ مَنْ صَدَّقَ أَقْوَالَهُ أَفْعَالَهُ ؛ ۱۱۳۸

نیکوکار، کسی است که کردارش گفتارش را تصدیق می کند .

### حدیث ۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِظْهَارُ التَّبَاؤُسِ يَجْلِبُ الْفَقْرَ ؛ ۱۱۴۱

اظهار پریشانی و بیچارگی ، فقر می آورد .

### حدیث ۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمُعِينُ عَلَى الطَّاعَةِ خَيْرُ الْأَصْحَابِ ؛ ۱۱۴۲

بهترین یاران، کسی است که در راه طاعت خدا یاری کند .

### حدیث ۶۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْغِنَى وَالْفَقْرُ يَكْشِفَانِ جَوَاهِرَ الرِّجَالِ وَ أَوْصَافَهَا ؛ ۱۱۵۴

توانگری و ناداری، گوهرها و ویژگی های مردان را آشکار می کند .

### حدیث ۶۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : السُّكُوتُ عَلَى الْأَحْمَقِ أَفْضَلُ جَوَابِهِ ؛ ۱۱۶۰

سکوت در برابر احمق، بهترین جواب به اوست .

### حدیث ۶۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : السَّمْعُ لِلْغِيَةِ كَالْمُعْتَابِ ؛ ۱۱۷۱

شنونده غیبت ، مانند غیبت کننده است .

### حدیث ۶۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْجَمَالُ الظَّاهِرُ حُسْنُ الصُّورَةِ ، الْجَمَالُ البَاطِنُ حُسْنُ السَّرِيرَةِ ؛ ۱۱۹۳

زیبایی ظاهری ، نیکویی صورت است ، و زیبایی باطن ، نیکویی رفتار .

### حدیث ۶۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : آلهُ الرُّؤَسَاءِ سِعَةُ الصِّدْرِ ؛ ۱۲۵۶

سعه صدر، ابزار ریاست است .

### حدیث ۶۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَوَّلُ الْعِبَادَةِ إِنْتِظَارُ الْفَرْجِ بِالصَّبْرِ ؛ ۱۲۵۷

صبورانه چشم داشتن به گشایش ، برترین عبادت است .

### حدیث ۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْبُخْلُ بِالْمَوْجُودِ سُوءُ الظَّنِّ بِالْمَعْبُودِ ؛ ۱۲۵۸

بخل ورزی به آنچه موجود است، بدگمانی به معبود است .

### حدیث ۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعِشُّ مِنْ أَخْلَاقِ اللَّئَامِ ؛ ۱۲۹۹

ناراستی کردن [با مردم] از خصلت های فرومایگان است .

### حدیث ۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْأَيَّامُ تُوضِحُ السَّرَائِرَ الْكَامِنَةَ ؛ ۱۳۰۶

روزگار، رازهای پوشیده را آشکار می کند .

### حدیث ۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَجَلُ قَبْلَ الْإِمْكَانِ يُوجِبُ الْغُصَّةَ ؛ ۱۳۳۳

شتاب در کار پیش از [بررسی] امکان انجام دادن آن ، موجب اندوه می شود .

### حدیث ۶۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : اَلتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ رَأْسُ الْعَقْلِ ؛ ۱۳۴۵

مهرورزی با مردم ، اساس خردمندی است .

### حدیث ۶۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : اَلْمُجَاهِدُونَ تُفْتَحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ ؛ ۱۳۴۷

درهای آسمان بر روی مجاهدان گشوده می شود .

### حدیث ۶۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : اَلتَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَتَغْسِلُ الذُّنُوبَ ؛ ۱۳۵۵

توبه ، دل ها را پاک می کند و گناهان را می شوید .

### حدیث ۶۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْغَضَبُ يُفْسِدُ الْأَلْبَابَ وَيُبْعِدُ مِنَ الصَّوَابِ ؛ ۱۳۵۶

خشم ، عقل ها را فاسد و از راه درست، دور می کند .

### حدیث ۶۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِدْمَانُ الشَّيْبِ يُورِثُ أَنْوَاعَ الْوَجَعِ ؛ ۱۳۶۳

پیوسته پُر بودن شکم ، دردهای گوناگون در پی دارد .

### حدیث ۶۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْفِكْرُ فِي الْخَيْرِ يَدْعُو إِلَى الْعَمَلِ بِهِ ؛ ۱۳۹۵

اندیشیدن به نیکی ، [آدمی را] به عمل کردن به آن می کشاند .

### حدیث ۶۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُ النَّدَمَ ؛ ۱۴۱۷

عاقبت اندیشی پیش از شروع به کار، از پشیمانی ایمن می سازد .

### حدیث ۶۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : التَّقْرِيعُ أَشَدُّ مِنْ مَضَضِ الضَّرْبِ ؛ ۱۴۲۹

سرزنش شدن از درد کتک خوردن بدتر است .

**حدیث ۶۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمُؤْمِنُ هَيِّنٌ لِّئِنْ سَهَّلَ مُؤْتَمَنٌ ؛ ۱۴۵۴

مؤمن ، آسان گیر ، نرم خو ، سهل گیر و مورد اعتماد است .

**حدیث ۶۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمُؤْمِنُ سِيرَتُهُ الْقَصْدُ وَ سُنَّتُهُ الرُّشْدُ ؛ ۱۵۰۱

شیوه مؤمن ، میانه روی و طریقه او بالندگی است .

**حدیث ۶۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْبِشْرُ إِسْدَاءُ الصَّنِيعَةِ بِغَيْرِ مَوْوَنَةٍ ؛ ۱۵۰۳

گشاده رویی ، نیکوکاری ای است بدون هزینة .

**حدیث ۶۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الطَّمَأْنِينَةُ قَبْلَ الْخَيْبَةِ خِلَافُ الْحَزْمِ ؛ ۱۵۱۴

اعتماد کردن پیش از آزمودن ، خلاف دوراندیشی است .

**حدیث ۷۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْإِحْسَانُ إِلَى الْمُسِيِّ يَسْتَصْلِحُ الْعَدُوَّ ؛ ۱۵۱۷

نیکی کردن به بدکار ، دشمن را به صلاح می آورد .

**حدیث ۷۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الْحَيَاءُ مِنَ اللَّهِ يَمْحُو كَثِيرًا مِنَ الْخَطَايَا؛ ۱۵۴۸

شرم از خداوند، بسیاری از گناهان را پاک می‌کند.

### حدیث ۷۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الصَّدَقُ مُطَابَقَةُ الْمَنْطِقِ لِلْوَضْعِ الْإِلَهِيِّ؛ ۱۵۵۲

راستگویی، مطابقت گفتار است با نهاده الهی.

### حدیث ۷۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الْمُرَائِي ظَاهِرُهُ جَمِيلٌ وَبَاطِنُهُ عَلِيلٌ؛ ۱۵۷۷

ریاکار، ظاهرش زیباست و باطنش بیمار.

### حدیث ۷۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الْمَطْلُ وَالْمَنْ مُنْكَدَا الْإِحْسَانِ؛ ۱۵۹۵

تعلل و رزیدن و منت نهادن، از [ارزش] احسان می‌کاهد.

### حدیث ۷۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الدُّعَاءُ لِلْسَّائِلِ إِحْدَى الصَّدَقَتَيْنِ؛ ۱۶۲۰

دعا کردن برای حاجت‌خواه، یکی از دو صدقه است.

### حدیث ۷۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الْإِنْصَافُ يَرْفَعُ الْخِلَافَ وَيُوجِبُ الْإِتِّلَافَ؛ ۱۷۰۲

انصاف داشتن ، اختلاف را از میان برمی دارد و الفت می آورد .

### حدیث ۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الصَّبْرُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ أَهْوَنُ مِنَ الصَّبْرِ عَلَى عُقُوبَتِهِ ؛ ۱۷۳۱

صبر کردن بر اطاعت از خداوند، آسان تر از صبر کردن بر کیفر اوست .

### حدیث ۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَالِمُ مَنْ لَا يَشْعُ مِنْ الْعِلْمِ وَلَا يَشْتَعُ بِهِ ؛ ۱۷۴۰

دانشمند، کسی است که از دانش، سیری نپذیرد و به سیری از آن نیز وانمود نکند .

### حدیث ۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْكَمَالُ فِي ثَلَاثٍ : الصَّبْرُ عَلَى النَّوَائِبِ وَالتَّوَرُّعُ فِي الْمَطَالِبِ وَإِسْعَافُ الطَّالِبِ ؛ ۱۷۷۷

کمال آدمی در سه چیز است : شکیبایی بر ناگواری ها ، پارسایی در خواسته ها و برآوردن خواهش درخواست کننده .

### حدیث ۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْعَارِفُ مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا وَنَزَّهَهَا عَنْ كُلِّ مَا يُبْعَدُهَا وَيُوبِقُهَا ؛ ۱۷۸۸

عارف، کسی است که خود را بشناسد و خویشتن را از هر چیزی که [از راه راست] دورش می کند و به هلاکتش می اندازد ، آزاد و پاک گرداند .

### حدیث ۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْإِخْوَانُ فِي اللَّهِ تَعَالَى تَدْوَمُ مَوَدَّتُهُمْ لِدَوَامِ سَبَبِهَا ؛ ۱۷۹۵

کسانی که برای خدا برادری می ورزند ، دوستی شان می پاید؛ زیرا عامل آن دوستی پایدار است .



**حدیث ۷۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْكَيْسُ مَنْ كَانَ يَوْمُهُ خَيْرًا مِنْ أَمْسِهِ وَ عَقَلَ الدَّمَّ عَنْ نَفْسِهِ ؛ ۱۷۹۷

زیرک، کسی است که امروزش از دیروزش بهتر باشد و زبان مردم را از نکوهش خویش در بند کشد .

**حدیث ۷۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : التَّقَرُّبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمَسْأَلَتِهِ وَ اِلَى النَّاسِ بِتَرْكِهَا ؛ ۱۸۰۱

تقرّب به خداوند، به خواهش از اوست و تقرّب به مردم، به ترک خواهش .

**حدیث ۷۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِخْوَانُ الصُّدُقِ زِينَةٌ فِي السَّرَّاءِ وَ عُدَّةٌ فِي الضَّرَّاءِ ؛ ۱۸۰۵

برادران راستین در شادی ، زینت و در سختی ، ساز و سامان هم اند .

**حدیث ۷۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْمَرْؤَةُ اجْتِنَابُ الرَّجُلِ مَا يَشِينُهُ وَ اِكْتِسَابُهُ مَا يَزِينُهُ ؛ ۱۸۱۵

مردانگی در این است که مرد از آنچه او را بیلایند، دوری جوید و آنچه او را بیاراید، به دست آورد .

**حدیث ۷۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : الْحَاسِدُ يَرَى أَنَّ زَوَالَ النُّعْمَةِ عَمَّنْ يَحْسُدُهُ نِعْمَةٌ عَلَيْهِ ؛ ۱۸۳۲

حسود ، نابودی نعمت کسی را که به او رشک می برد، برای خود نعمتی می داند .

**حدیث ۷۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْعَامِلُ بِجَهْلٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ طَرِيقٍ فَلَا يَزِيدُهُ جِدُّهُ فِي السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا عَنْ حَاجَتِهِ ؛ ۱۸۴۷

کسی که جاهلانه دست به کاری می زند ، به رهروی می ماند که بی راهه می رود. پس تلاشش در رفتن جز دوری از خواسته اش سودی ندارد .

### حدیث ۷۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الدُّنُوبُ الدَّاءُ وَالدَّوَاءُ الإِسْتِغْفَارُ وَ الشِّفَاءُ أَنْ لَا تَعُودَ ؛ ۱۸۹۰

گناه، درد است، آرمزش خواهی داروی آن است و تکرار نکردن ، درمان آن .

### حدیث ۷۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الصَّبْرُ صَبْرَانِ : صَبْرٌ عَلَى مَا تَكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَمَّا تُحِبُّ ؛ ۱۸۹۲

صبر دو گونه است : صبر بر آنچه ناخوشایندش می دانی و صبر بر آنچه دوستش داری .

### حدیث ۷۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِكْمَالُ الْمَعْرُوفِ أَحْسَنُ مِنْ إِبْتِدَائِهِ ؛ ۱۸۹۹

تمام کردن نیکی، بهتر از شروع کردن آن است .

### حدیث ۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ مَنْ نَصَحَكَ فِي عَيْبِكَ وَ حَفِظَكَ فِي غَيْبِكَ وَ آثَرَكَ عَلَى نَفْسِهِ ؛ ۱۹۰۴

دوست راستین، کسی است که تو را در [برطرف کردن] عیب هایت پند دهد ، هنگام غیبت هوای تو را داشته باشد و تو را بر خود ترجیح دهد .

### حدیث ۷۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: الْحَزْمُ النَّظْرُ فِي الْعَوَاقِبِ وَ مُشَاوَرَةٌ ذَوِي الْعُقُولِ ؛ ۱۹۱۵

دوران‌دیشی، عاقبت نگری و رایزنی با خردمندان است .

### حدیث ۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَلَدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطِرَ وَ إِذَا كَانَ عَلَيْكَ فَاصْطَبِرْ؛ ۱۹۱۷

دنیا دو روز است: روزی به سود تو و روزی به زیان تو. هرگاه به سود تو بود، سرکشی نکن و وقتی به زیان تو بود، شکیبایی پیشه کن .

### حدیث ۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَلْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ ، أَلْعِلْمُ يَحْرُسُكَ وَ أَنْتَ تَحْرُسُ الْمَالَ ؛ ۱۹۲۳

دانش، برتر از ثروت است؛ [زیرا] دانش تو را پاس می دارد، اما ثروت را تو می پایی .

### حدیث ۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: التَّيَّبْتُ خَيْرٌ مِنَ الْعَجَلَةِ إِلَّا فِي فُرْصِ الْبِرِّ ؛ ۱۹۴۹

درنگ کردن [در کارها] بهتر از شتاب کردن است، مگر در فرصت های نیکوکاری .

### حدیث ۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَلْجُنُودُ عِزُّ الدِّينِ وَ حُصُونُ الْوَلَاةِ ؛ ۱۹۵۳

لشکریان، مایه عزت دین و دژهای حاکمان اند .

### حدیث ۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَلْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ أَفْضَلُ أَعْمَالِ الْخَلْقِ ؛ ۱۹۷۷

امر به معروف، برترین کار مردم است .

### حدیث ۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الطَّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ مِنْ قُصُورِ الْعَقْلِ ؛ ۱۹۸۰

اطمینان به هر کس قبل از آزمودن او نشانه کم خردی است .

### حدیث ۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْبُكَاءُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ يُنِيرُ الْقَلْبَ وَيَعِصِمُ مِنْ مُعَاوَدَةِ الذَّنْبِ ؛ ۲۰۱۶

گریستن از ترس خدا، دل را نورانی می کند و از بازگشت به گناه، ایمن می دارد .

### حدیث ۷۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهُ مُسْتَحَكِّمٌ ؛ ۲۰۴۰

تندخویی، گونه ای از دیوانگی است ؛ زیرا تندخو پشیمان می شود. اگر پشیمان نشود ، دیوانگی او استوار گشته است .

### حدیث ۷۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الْأَيَّامُ صَحَائِفُ آجَالِكُمْ ، فَخَلِّدُوهَا أَحْسَنَ أَعْمَالِكُمْ ؛ ۲۰۴۹

روزها، دفتر عمرهای شماست ؛ آنها را با نیکوترین کردارهایتان جاوید سازید .

### حدیث ۷۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : التَّيَقُّظُ فِي الدِّينِ نِعْمَةٌ عَلَى مَنْ رُزِقَهُ ؛ ۲۰۵۸

بیداری و آگاهی) در دین، نعمتی است بر آنکه روزی اش شده .

### حدیث ۷۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **الْمَتَّعِبُ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَحِمَارِ الطَّاحُونَةِ، يَدُورُ وَلَا يَبْرَحُ مِنْ مَكَانِهِ ؛ ۲۰۷۰**

عبادت کننده بی دانش، مانند الاغ آسیاست که می گردد، ولی از جایگاه خود، بیرون نمی رود .

### حدیث ۷۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **الْكَرِيمُ مَنْ صَانَ عِرْضَهُ بِمَالِهِ وَاللَّئِيمُ مَنْ صَانَ مَالَهُ بِعِرْضِهِ ؛ ۲۱۵۹**

بزرگوار، کسی است که آبرویش را با مالش حفظ کند و فرومایه، کسی است که مالش را با آبرویش حفظ کند .

### حدیث ۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **الْصَّلَاةُ حِصْنٌ مِنْ سَطَوَاتِ الشَّيْطَانِ ؛ ۲۲۱۲**

نماز، پناهگاهی است در برابر حمله های شیطان .

### حدیث ۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **إِنْسٍ رَفَدَكَ أذْكَرَ وَعَدَاكَ ؛ ۲۲۴۹**

عطایت را فراموش کن ؛ وعده ات را به یاد آر .

### حدیث ۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **أَعِنِ أَخَاكَ عَلَى هِدَايَتِهِ ؛ ۲۲۸۱**

برادرت را در راه بردن [به نیکی ها] یاری رسان .

### حدیث ۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : **أَحْسِنِ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ وَاعْفُ عَمَّنْ جَنَى عَلَيْكَ ؛ ۲۲۸۷**

به کسی که به تو بدی کرده، نیکی کن و از کسی که بر تو ناروایی روا داشته، درگذر.

### حدیث ۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَصْلِحِ الْمُسِيءَ بِحَسَنِ فِعَالِكَ وَ دَلَّ عَلَى الْخَيْرِ بِجَمِيلِ مَقَالِكَ؛ ۲۳۰۴

بدکار را یا کسی را که به تو بدی کرده است) با کردار نیکت اصلاح کن، و با گفتار نیک و زیباییت به خوبی رهنمون شو.

### حدیث ۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: إِحْفَظْ أَمْرَكَ وَلَا تُنْكِحْ خَاطِبًا سِرَّكَ؛ ۲۳۰۵

کارت را پوشیده دار و رازت را عروس هر خواستگاری نکن.

### حدیث ۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: اَرْضِ لِلنَّاسِ بِمَا تَرْضَاهُ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا؛ ۲۳۲۹

آنچه را برای خود می پسندی برای مردم بپسند، تا مسلمان باشی.

### حدیث ۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: اَرْضَ مِنَ الرِّزْقِ بِمَا قَسَمَ لَكَ تَعِشْ غَنِيًّا؛ ۲۳۳۲

به نصیب خود از روزی راضی باش تا بی نیاز زندگی کنی.

### حدیث ۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَكْرَمُ ضَيْفِكَ وَإِنْ كَانَ حَقِيرًا وَقَمَّ عَنْ مَجْلِسِكَ لِأَبِيكَ وَمُعَلِّمِكَ وَإِنْ كُنْتَ أَمِيرًا؛ ۲۳۴۱

مهمانت را گرامی بدار، اگر چه حقیر باشد، و به احترام پدر و معلمت از جایت برخیز، اگر چه فرمانروا باشی.

**حدیث ۷۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اِغْتَنِمَ مَنْ اسْتَقْرَضَكَ فِي حَالِ غِنَاكَ لِيَجْعَلَ قِضَاءَهُ فِي يَوْمِ عُسْرَتِكَ ؛ ۲۳۷۰

کسی را که در حال بی نیازی ات از تو قرض می خواهد، غنیمت شمار تا در وقت نیازت جبرانش کند .

**حدیث ۷۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَكْثَرَ النَّظَرِ إِلَى مَنْ فَضَّلَتْ عَلَيْهِ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ ؛ ۲۳۷۵

به آن که از تو کم نصیب تر است، بسیار بنگر ، که این از جمله راه های شکرگزاری است .

**حدیث ۷۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَشْعِرَ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ لِجَمِيعِ النَّاسِ وَالْإِحْسَانَ إِلَيْهِمْ وَلَا تُنْلِهِمْ حَيْفًا وَلَا تُكُنْ عَلَيْهِمْ سَيْفًا ؛ ۲۳۹۲

مهربانی با همه مردم و نیکی به ایشان را شعار دل خویش ساز و به آنها ستمی مرسان و شمشیری بر آنان مباش .

**حدیث ۷۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اسْتَفْرِغْ جُهْدَكَ لِمَعَادِكَ تُصْلِحْ مَثْوَاكَ وَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ ؛ ۲۴۱۱

تمام توان خود را برای آخرت به کارگیر تا جایگاهت را نیکو گردانی ، و آخرت را به دنیایت مفروش .

**حدیث ۷۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُهُ بِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ أَحْرَى أَنْ لَا يَتَوَاكَلُوا فِي خِدْمَتِكَ ؛ ۲۴۳۲

هر یک از زیر دستانت را به کاری بگمار ، چندان که آنان را بر آن کار،

بازخواست کنی [پاسخگوی مسئولیت خود باشند] که این کار، شایسته تر است و هر یک از آنان خدمتگزاری به تو را به عهده

دیگری نیندازد .

**حدیث ۷۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَبْدَلْ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ وَلَا تَبْدُلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأْنِينَةِ وَأَعْطِهِ مِنْ نَفْسِكَ كُلَّ الْمُوَاسَاةِ وَلَا تَقْصُصْ إِلَيْهِ بِكُلِّ أَسْرَارِكَ ؛ ۲۴۶۳

تمامت دوستی را نثار دوست کن ، اما به او یکسره اطمینان مکن ، و با او ، به کمال ، یک دل باش ، اما همه اسرار را با او بازگو مکن .

**حدیث ۷۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اصْبِرْ عَلَى مَرَارَةِ الْحَقِّ وَإِيَّاكَ أَنْ تَنْخَدِعَ لِحَلَاوَةِ الْبَاطِلِ ؛ ۲۴۷۲

بر تلخی حق ، شکیباش و زندهار از این که به شیرینی باطل ، فریب خوری !

**حدیث ۷۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَطِعْ مَنْ فَوْقَكَ يُطِيعَكَ مَنْ دُونَكَ ؛ ۲۴۷۵

از بالا دست خود فرمان بر ، تا زیر دستت از تو فرمان برد .

**حدیث ۷۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اِكْتَسِبُوا الْعِلْمَ يَكْسِبُكُمُ الْحَيَاةَ ؛ ۲۴۸۶

دانش کسب کنید تا به شما زندگی و بالندگی بخشد .

**حدیث ۷۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : الزَّمُوا الْجَمَاعَةَ وَاجْتَنِبُوا الْفُرْقَةَ ؛ ۲۴۸۸

همراه جماعت باشید و از تفرقه پرهیزید .

**حدیث ۷۵۴**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اِنْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ فَإِنَّهَا تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ؛ ۲۵۰۱

فرصت های نیک را دریابید که همچون ابر می گذرند .

### حدیث ۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اِتَّقُوا مَعَاصِيَ الْخَلَوَاتِ فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ ؛ ۲۵۲۴

از گناهان پنهانی پرهیزید که آن که شاهد است، همو داور است .

### حدیث ۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اَطْلُبُوا الْعِلْمَ تُعْرِفُوا بِهِ وَاعْمَلُوا بِهِ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهِ ؛ ۲۵۳۱

دانش را بجوید تا به آن شناخته شوید و به آن عمل کنید تا از اهلش باشید .

### حدیث ۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اضْرِبُوا بَعْضَ الرَّأْيِ بَبَعْضٍ يَتَوَلَّدُ مِنْهُ الصَّوَابُ ؛ ۲۵۶۷

آرای خود را با یکدیگر در میان گذارید تا اندیشه درست، پدید آید .

### حدیث ۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَجْمِلُوا فِي الْخِطَابِ تَسْمَعُوا جَمِيلَ الْجَوَابِ ؛ ۲۵۶۸

خطابتان را نیکو کنید تا جواب نیکو بشنوید .

### حدیث ۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : اِتَّهَمُوا عُقُولَكُمْ فَإِنَّهُ مِنَ الثَّقَةِ بِهَا يَكُونُ الْخَطَاءُ ؛ ۲۵۷۰

خردهای خود را خطا پذیر بدانید، که بسا اعتماد کردن به آن ، خطا باشد .

### حدیث ۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِحْذَرُ كُلَّ عَمَلٍ يَرْضَاهُ عَامِلُهُ لِنَفْسِهِ وَ يَكْرَهُهُ لِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ ؛ ۲۵۹۶

بپرهیز از هر کاری که انجام دهنده اش آن را برای خود می پسندد، اما برای عموم مسلمانان نمی پسندد .

### حدیث ۷۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِحْذَرُ كُلَّ قَوْلٍ وَ فِعْلٍ يُؤَدِّي إِلَى فَسَادِ الْآخِرَةِ وَ الدِّينِ ؛ ۲۵۹۷

دوری کن از هر گفتار و کرداری که به تباهی آخرت و دین می انجامد .

### حدیث ۷۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِحْذَرُ مُجَالَسَةَ قَرِينِ السُّوءِ فَإِنَّهُ يُهْلِكُ مُقَارِنَهُ وَ يُرْدِي مُصَاحِبَهُ ؛ ۲۵۹۹

از همنشینی با دوست بد، دوری کن که همدمش را تباه و همراهش را خوار می کند .

### حدیث ۷۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِحْذَرُوا ضِيَاعَ الْأَعْمَارِ فِيمَا لَا يَبْقَى لَكُمْ فَفَاتَتْهَا لَا يَعُودُ ؛ ۲۶۱۸

از تباه کردن عمر در آنچه ماندگار نیست، بپرهیزید، که عمر رفته، باز نمی گردد .

### حدیث ۷۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِيَّاكَ وَالْهَدَرَ فَمَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَتْ آثَامُهُ ؛ ۲۶۳۷

زَنهار از پُرگویی؛ زیرا هر که پُرگو باشد، گناهانش بسیار شود.

### حدیث ۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِيَّاكَ وَالنَّمِيمَةَ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ الضَّغِينَةَ وَتُبْعِدُ عَنِ اللَّهِ وَالنَّاسِ؛ ۲۶۶۳

پرهیز از سخن چینی که بذر کینه می افشاند و از خدا و مردم دور می کند.

### حدیث ۷۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِيَّاكَ وَالْمَنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنَّ الْإِمْتِنَانَ يُكَدِّرُ الْإِحْسَانَ؛ ۲۶۷۳

پرهیز از منت گذاشتن در احسان، که منت گذاری احسان را تیره می کند.

### حدیث ۷۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِيَّاكَ وَالنَّفَاقَ فَإِنَّ ذَا الْوَجْهَيْنِ لَا يَكُونُ وَجِيهاً عِنْدَ اللَّهِ؛ ۲۶۹۴

از دورویی دور باش، که دورو نزد خداوند آبرویی ندارد.

### حدیث ۷۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِيَّاكَ أَنْ تَجْعَلَ مَرَكَبَكَ لِسَانَكَ فِي غَيْبِهِ إِخْوَانِكَ أَوْ تَقُولَ مَا يَصِيرُ عَلَيْكَ حُجَّةً وَفِي الْإِسَاءَةِ إِلَيْكَ

عَلَّةً؛ ۲۷۲۴

پرهیز از اینکه زبانت را مَرکب غیبت برادرانت کنی، یا سخنی بگویی که حجت بر تو و بهانه بدی کردن به تو شود.

### حدیث ۷۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِيَّاكَمُ وَالْبِطْنَةَ فَإِنَّهَا مَقْسَاةٌ لِلْقَلْبِ مَكْسَلَةٌ عَنِ الصَّلَاةِ وَمَفْسَدَةٌ لِلْجَسَدِ؛ ۲۷۴۲

زَنهار از پُری شکم؛ زیرا موجب سخت دلی، کاهلی در نماز و تباهی بدن می شود.

**حدیث ۷۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ عَنِ أَهْلِ الْحَقِّ لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ ؛ ۲۷۴۷

از جدایی پرهیزید ؛ زیرا تنهای جدا مانده از اهل حق ، بهره شیطان است ، چنان که گوسفند جدا شده از گله، بهره گرگ است .

**حدیث ۷۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلَا مُسْتَقِظٌ مِنْ غَفَلَتِهِ قَبْلَ نَفَادِ مُدَّتِهِ ؛ ۲۷۵۲

آیا کسی نیست که پیش از پایان عمر از خواب غفلت بیدار شود؟

**حدیث ۷۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلَا وَإِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ وَأَشَدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضُ الْبَدَنِ وَأَشَدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضُ الْقَلْبِ ؛ ۲۷۷۵

آگاه باشید که تنگ دستی از جمله بلاهاست و بدتر از آن، بیماری جسم است و بدتر از آن، بیماری دل .

**حدیث ۷۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلَا لَا يَسْتَحْيِيَنَّ مَنْ لَا يَعْلَمُ أَنْ يَتَعَلَّمَ فَإِنَّ قِيَمَةَ كُلِّ امْرِئٍ مَا يَعْلَمُ ؛ ۲۷۸۷

آگاه باشید که آن که نمی داند، نباید از آموختن شرم کند ؛ زیرا ارزش هر کس به چیزی است که می داند .

**حدیث ۷۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَلَا لَا يَسْتَقْبِحَنَّ مَنْ سئِلَ عَمَّا لَا يَعْلَمُ أَنْ يَقُولَ لَا أَعْلَمُ ؛ ۲۷۸۸

بدانید کسی که از او پرسشی می کنند که پاسخ آن را نمی داند ، نباید «نمی دانم» گفتن را زشت بشمارد .

**حدیث ۷۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ ؛ ۲۸۷۳

برترین عبادت ، چیره آمدن بر عادت است .

### حدیث ۷۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الْأَمَانَةُ ؛ ۲۹۰۵

برترین ایمان، امانتداری است .

### حدیث ۷۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَسْوَأُ النَّاسِ عَيْشَا الْحَسُودِ ؛ ۲۹۳۱

حسود ، بدترین زندگی را در بین مردم دارد .

### حدیث ۷۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَشَدُّ الْقُلُوبِ غِلًّا قَلْبُ الْحَقُودِ ؛ ۲۹۳۲

ناصاف ترین دل ها ، دل کینه توز است .

### حدیث ۷۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْعَمَلِ مَا أُرِيدَ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ ؛ ۲۹۵۸

برترین کار ، کاری است که با آن خشنودی خدا خواسته شود .

### حدیث ۷۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْمَعْرُوفِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ ؛ ۲۹۵۹

برترین کار نیک ، فریادرسی ستم دیده است .

### حدیث ۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَكْبَرُ الْحَمَقِ الْإِعْرَاقُ فِي الْمَدْحِ وَالذَّمِّ ؛ ۲۹۸۵

بزرگ ترین حماقت ، زیاده روی در ستایش و نکوهش است .

### حدیث ۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ ؛ ۲۹۸۹

برترین مردم ، سودمندترین آنها برای مردم است .

### حدیث ۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَقْبَحُ الْعَدْرِ إِذَاعَةُ السَّرِّ ؛ ۳۰۰۵

زشت ترین بی وفایی ، فاش کردن راز است .

### حدیث ۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْوَرَعِ حُسْنُ الظَّنِّ ؛ ۳۰۲۷

برترین پارسایی ، خوش گمانی است .

### حدیث ۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَسْرَعُ شَيْءٍ عُقُوبَةُ الْيَمِينِ الْفَاجِرَةِ ؛ ۳۰۴۱

زودآینده ترین کیفر ، کیفر سوگند دروغ است .

**حدیث ۷۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَكثَرُ النَّاسِ أَمَلًا أَقَلُّهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا ؛ ۳۰۵۳

پُر آرزوترین آدمیان ، کسی است که از مرگ، کمتر یاد کند .

**حدیث ۷۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَبْصَرُ النَّاسِ مَنْ أَبْصَرَ عُيُوبَهُ وَ أَقَلَعَ عَنْ ذُنُوبِهِ ؛ ۳۰۶۱

بیناترین مردم، کسی است که عیب های خود را ببیند و از گناهان خویش باز ایستد .

**حدیث ۷۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَقْوَى النَّاسِ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ ؛ ۳۰۷۴

قوی ترین مردم، کسی است که بر خواهش دل خود غلبه کند .

**حدیث ۷۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَصْلُ الْمُرُوءَةِ الْحَيَاءُ وَ تَمَرَّتُهَا الْعِفَّةُ ؛ (۳۱۰۱)

ریشه مردانگی شرم است و میوه اش پاک دامنی .

**حدیث ۷۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ كَظَمَ غَيْظَهُ وَ حَلَمَ عَنْ قُدْرِهِ ؛ ۳۱۰۴

برترین مردم، کسی است که خشمش را فرو برد و با وجود قدرت بر انتقام ، بردباری کند .

**حدیث ۷۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَعْظَمُ النَّاسِ الْمُسَارِعُ إِلَى الْخَيْرَاتِ ؛ ۳۱۲۲

نیکو حال ترین مردم، کسی است که به سوی نیکی ها بشتابد .

### حدیث ۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ ذَنْبُ أَصْرَ عَلَيْهِ عَامِلُهُ ؛ ۳۱۳۱

بزرگ ترین گناه نزد خداوند ، گناهی است که صاحب گناه بر آن اصرار ورزد .

### حدیث ۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَدْلُ شَيْءٍ عَلَى عَزَاةِ الْعَقْلِ حُسْنُ التَّدْبِيرِ ؛ ۳۱۵۱

بزرگ ترین دلیل بر خردمندی ، نیک عاقبت نگری است .

### حدیث ۷۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ النَّاسِ رَأْيًا مَنْ لَا يَسْتَعْنِي عَنْ رَأْيِ مُشِيرٍ ؛ ۳۱۵۲

نیکو رأی ترین مردم، کسی است که خود را از رأی مشاور، بی نیاز نمی داند .

### حدیث ۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَفْضَلُ الْجُودِ إِيْصَالُ الْحُقُوقِ إِلَى أَهْلِهَا ؛ ۳۱۵۳

برترین بخشش ، رساندن حقوق به اهل آن است .

### حدیث ۷۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَكْبَرُ الْكُلْفَةِ تَعْنِيكَ فِيمَا لَا يَعْنِيكَ ؛ ۳۱۶۶



بزرگ ترین زحمت ، سختی کشیدن در چیزی است که سودی برایت ندارد .

### حدیث ۷۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَكْبَرُ الْعَيْبِ أَنْ تَعَيْبَ غَيْرَكَ بِمَا هُوَ فِيكَ ؛ ۳۱۶۷

بزرگ ترین عیب آن است که بر دیگری عیبی بگیری که در تو نیز هست .

### حدیث ۷۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَحْسَرُ النَّاسِ مَنْ قَدَرَ عَلَى أَنْ يَقُولَ الْحَقَّ وَلَمْ يَقُلْ ؛ ۳۱۷۸

زیانکارترین مردم، کسی است که بتواند حق را بگوید، ولی نگوید .

### حدیث ۷۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَبْخَلُ النَّاسِ مَنْ بَخِلَ بِالسَّلَامِ ؛ ۳۲۰۰

بخیل ترین مردم، کسی است که از سلام کردن بخل ورزد .

### حدیث ۸۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ طَلَبُ الْحَاجَةِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا ؛ ۳۲۱۳

سخت تر از مرگ ، حاجت خواستن از نااهل است .

### از ۸۰۱ تا ۱۰۰۰

### حدیث ۸۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : أَعْقَلُ النَّاسِ مَنْ كَانَ بِعَيْهِ بَصِيرًا وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ ضَرِيرًا ؛ ۳۲۳۳

خردمندترین مردم، کسی است که بینای عیب خود باشد و از عیب دیگران، کور.

### حدیث ۸۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: أَفْضَلُ الْأَدَبِ أَنْ يَقِفَ الْإِنْسَانُ عِنْدَ حَدِّهِ وَلَا يَتَعَدَّى قَدْرَهُ؛ ۳۲۴۱

بهترین ادب، آن است که انسان در حد و مرز خود بماند و از اندازه خویش درنگذرد.

### حدیث ۸۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ أَهْنَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا؛ ۳۳۹۷

گواراترین زندگی را کسی دارد که از آنچه خدا قسمت او کرده، خشنود باشد.

### حدیث ۸۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ لَيْنَ الْكَلَامِ وَإِفْشَاءَ السَّلَامِ؛ ۳۴۲۱

از جمله عبادت ها، نرمی کلام و آشکار کردن سلام است.

### حدیث ۸۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ أَوْعِيَةٌ فَخَيْرُهَا أَوْعَاهَا لِلْخَيْرِ؛ ۳۴۴۹

دل ها [مانند] ظرف اند و بهترین آنها ظرفی است که نیکی را بیشتر در خود نگاه دارد.

### حدیث ۸۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ بَشَرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ، وَقُوَّتَهُ فِي دِينِهِ وَحُزْنَهُ فِي قَلْبِهِ؛ ۳۴۵۴

شادی مؤمن در چهره اوست، قدرت وی در دینش، و اندوه او در دلش.

### حدیث ۸۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ ؛ ۳۵۴۹

دل ها چون تن ها افسرده شود ، برای [شادی] آنها حکمت های تازه بجویید .

### حدیث ۸۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِنَّ أَفْضَلَ الْخَيْرِ صَدَقَةُ السَّرِّ وَ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ وَ صَلَةُ الرَّحِمِ ؛ ۳۵۵۰

برترین خوبی ، صدقه پنهانی و نیکی به پدر و مادر و صلہ رحم است .

### حدیث ۸۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِنَّ النَّاسَ إِلَى صَالِحِ الْأَدَبِ أَحْوَجُ مِنْهُمْ إِلَى الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ ؛ ۳۵۹۰

مردم به ادب نیکو محتاج ترند تا به سیم و زر .

### حدیث ۸۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِنَّ حَوَائِجَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فَاعْتَنِمُوهَا وَلَا تَمَلُّوهَا فَتَتَحَوَّلَ نَقْمًا ؛ ۳۵۹۹

نیازمندی های مردم به شما نعمت خداست بر شما . آن را مغتنم بشمارید و از آن ملول نشوید که به نقیمت بدل می شود .

### حدیث ۸۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَخْرِجُوا مِنْ قُلُوبِكُمْ حُبَّ الدُّنْيَا ؛ ۳۷۴۷

اگر خدا را دوست دارید ، دوستی دنیا را از دل هایتان بیرون کنید .

### حدیث ۸۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنْ تَنَزَّ هُوَا عَنِ الْمَعَاصِي يُحِبِّكُمْ اللَّهُ ؛ ۳۷۵۹

اگر از گناهان پاک شوید ، خداوند شما را دوست می دارد .

### حدیث ۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّكَ إِنْ أَطَعْتَ اللَّهَ نَجَّكَ وَأَصْلَحَ مَثَاكَ ؛ ۳۸۰۶

اگر خدا را فرمان بری ، رستگارت کند و جایگاهت را نیکو گرداند .

### حدیث ۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّكَ لَنْ يُغْنِيَ عَنْكَ بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَّا صَالِحَ عَمَلٍ قَدَّمْتَهُ فَتَزَوَّدَ مِنْ صَالِحِ الْعَمَلِ ؛ ۳۸۱۵

بعد از مرگت جز کردار نیکت ، که از پیش فرستاده ای ، سودت نبخشد . پس کارهای نیک را توشه خود کن .

### حدیث ۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّمَا الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظْتَهُ التَّجَارِبُ ؛ ۳۸۶۳

خردمند ، کسی است که تجربه ها پندش دهد .

### حدیث ۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّمَا سُمِّيَ الْعَدُوُّ عَدُوًّا لِأَنَّهُ يَعْدُو عَلَيْكَ فَمَنْ دَاهَنَكَ فِي مَعَايِكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ الْعَادِي عَلَيْكَ ؛ ۳۸۷۶

«عدو» ، به این نام نامیده شد، چون به تو تعدی می کند . پس هرکس در بیان عیب هایت با تو دورویی کند ، عدویی است که بر تو تعدی می کند .

### حدیث ۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّمَا زُهِدَ النَّاسِ فِي طَلْبِ الْعِلْمِ كَثْرَةً مَا يَرَوْنَ مِنْ قَلْبِهِ مَنْ عَمِلَ بِمَا عَلِمَ ؛ ۳۸۹۵

آنچه مردم را به تحصیل دانش بی رغبت کرده ، این است که بسیار می بینند آنان که به آنچه آموخته اند عمل می کنند ، اندک اند .

### حدیث ۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَهْمَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ ؛ ۳۹۰۱

قلب نوجوان ، همچون زمین ناکشته است که هرچه در آن افکنده شود، می پذیرد .

### حدیث ۸۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِذَا صَنَعْتَ مَعْرُوفًا فَاسْتُرْهُ ؛ ۳۹۸۱

هرگاه کار نیکویی انجام دادی ، پنهانش دار .

### حدیث ۸۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِذَا صُنِعَ إِلَيْكَ مَعْرُوفٌ فَادْكُرْ ؛ ۴۰۰۰

هرگاه به تو خوبی شد ، آن را یاد آر .

### حدیث ۸۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ ؛ ۴۰۱۱

هرگاه خرد کامل شود ، سخن کم شود .

### حدیث ۸۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : إِذَا أَضْرَبَتِ النَّوَافِلُ بِالْفَرَائِضِ فَارْفُضْهُمَا ؛ ۴۰۱۵

هرگاه مستحبات به واجبات زیان می‌رساند، آن را رها کنید.

### حدیث ۸۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَايَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ؛ ۴۰۳۰

هرگاه جنایات آشکار شود، برکت‌ها از میان می‌رود.

### حدیث ۸۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِذَا رَأَيْتَ عَالِمًا فَكُنْ لَهُ خَادِمًا؛ ۴۰۴۴

هرگاه دانشمندی دیدی، به او خدمت کن.

### حدیث ۸۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَلْيَصِلْ صَلَاةَ مُوَدَّعٍ؛ ۴۰۵۰

هرگاه یکی از شما به نماز می‌ایستد، باید مانند کسی نماز بگذارد که گویی آخرین نماز اوست.

### حدیث ۸۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِذَا أَبْصَرْتَ الْعَيْنَ الشَّهْوَةَ عَمِيَ الْقَلْبُ عَنِ الْعَاقِبَةِ؛ ۴۰۶۳

هرگاه چشم شهوت بینا شد، چشم دل از دیدن سرانجام امور، نابینا می‌شود.

### حدیث ۸۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِذَا رَأَيْتَ مَظْلُومًا فَاعنه عَلى الظالم؛ ۴۰۶۸

هرگاه ستم‌دیده‌ای دیدی، او را در مقابل ستمگر یاری کن.

**حدیث ۸۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا رَغِبْتَ فِي الْمَكَارِمِ فَاجْتَنِبِ الْمَحَارِمَ ؛ ۴۰۶۹

اگر خواهان بزرگی ها هستی ، از حرام ها دوری کن .

**حدیث ۸۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا أَكْرَمَ اللَّهُ عَبْدًا شَغَلَهُ بِمَحَبَّتِهِ ؛ ۴۰۸۰

هرگاه خداوند، بنده ای را گرامی بدارد، او را به محبت خویش مشغول می کند .

**حدیث ۸۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا عَلَوْتَ فَلَا تُفَكِّرْ فِيمَنْ دُونَكَ مِنَ الْجُهَالِ وَلَكِنْ اقْتَدِ بِمَنْ فَوْقَكَ مِنَ الْعُلَمَاءِ ؛ ۴۰۹۲

هرگاه به مرتبه ای بلند رسیدی ، به زیردستان جاهل خود نیندیش ؛ بلکه به بالادستان عالم خود اقتدا کن .

**حدیث ۸۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا رَأَيْتَ فِي غَيْرِكَ خُلُقًا ذَمِيمًا فَتَجَنَّبِ مِنْ نَفْسِكَ أَمْثَالَهُ ؛ ۴۰۹۸

هرگاه در دیگری خوی نکوهیده ای دیدی ، مانند آن را از خودت دور دار .

**حدیث ۸۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَلْهَمَهُ الْقَنَاعَةَ وَ أَصْلَحَ لَهُ زَوْجَهُ ؛ ۴۱۱۵

وقتی خداوند خیرخواه بنده ای باشد، قناعت را در دل او می اندازد و همسرش را شایسته می گرداند .

**حدیث ۸۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ صَلَاحَ عَبْدٍ أَلْهَمَهُ قَلَّةَ الْكَلَامِ وَقَلَّةَ الطَّعَامِ وَقَلَّةَ الْمَنَامِ؛ ۴۱۱۷

هرگاه خداوند صلاح بنده ای را بخواهد ، کم گویی ، کم خوری و کم خوابی را در دلش می اندازد .

### حدیث ۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا هَمَمْتَ بِأَمْرٍ فَاجْتَنِبْ ذَمِيمَ الْعَوَاقِبِ فِيهِ ؛ ۴۱۱۹

هرگاه آهنگ کاری کردی ، از پیامدهای نکوهیده آن بپرهیز .

### حدیث ۸۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلْ تَفَقُّهَا وَلَا تَسْأَلْ تَعْتُنَا ؛ ۴۱۴۷

به گاه پرسش ، برای فهمیدن پرس نه برای آزمودن دیگران .

### حدیث ۸۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا كَتَبْتَ كِتَابًا فَأَعِدْ فِيهِ النَّظَرَ قَبْلَ خْتَمِهِ فَإِنَّمَا تَخْتِمُ عَلَى عَقْلِكَ ؛ ۴۱۶۷

آن گاه که نوشته ای را نگاشتی ، قبل از مهر کردن ، دوباره در آن نظر کن ؛ زیرا تو بر خرد خویش مهر می زنی .

### حدیث ۸۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : إِذَا رَغِبْتَ فِي صَلَاحِ نَفْسِكَ فَعَلَيْكَ بِالِاِقْتِصَادِ وَالْقُنُوعِ وَالتَّقَلُّلِ ؛ ۴۱۷۲

اگر اصلاح خویش را خواهانی ، میانه روی ، خشنودی به قسمت و کم خواهی را پیشه خود کن .

### حدیث ۸۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : بِحُسْنِ الْعِشْرَةِ تَدْوُمُ الْمَوَدَّةِ ؛ ۴۲۰۰

با نیکویی معاشرت، دوستی پایدار می شود .



**حدیث ۸۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِالْعَدْلِ تَتَضَاعَفُ الْبَرَكَاتُ ؛ ۴۲۱۱

با عدالت ، برکت ها دوچندان می شود .

**حدیث ۸۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِالْأَدْعَاءِ يُسْتَدْفَعُ الْبَلَاءُ ؛ ۴۲۴۰

با دعا، دفع بلا خواسته می شود .

**حدیث ۸۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِحُسْنِ الْأَخْلَاقِ يَطْيِبُ الْعَيْشُ ؛ ۴۲۶۳

با نیکویی اخلاق، زندگی خوش می شود .

**حدیث ۸۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِصِحَّةِ الْمِزَاجِ تُوجَدُ لَذَّةُ الطَّعْمِ ؛ ۴۲۸۹

با سلامت مزاج، گوارایی غذا احساس می شود .

**حدیث ۸۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِحُسْنِ الْعَمَلِ تُجْنَى ثَمَرَةُ الْعِلْمِ لَا بِحُسْنِ الْقَوْلِ ؛ ۴۲۹۶

با کردار نیک ، میوه علم چیده می شود ، نه با گفتار نیک .

**حدیث ۸۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِالتَّوْبَةِ تُمَحَّصُ السَّيِّئَاتُ ؛ ۴۳۲۴

گناهان ، با توبه‌بازگشت به سوی خدا) پاک می شود .

### حدیث ۸۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِالتَّعَبِ الشَّدِيدِ تُدْرِكُ الدَّرَجَاتُ الرَّفِيعَةَ وَ الرَّاحَةُ الدَّائِمَةُ ؛ ۴۳۴۵

درجات بلند و آسایش همیشگی، با سختی بسیار به دست می آید .

### حدیث ۸۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِادْرِ الْفُرْصَةِ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّةً ؛ ۴۳۶۲

فرصت را دریاب پیش از آنکه [با از دست رفتن] سبب اندوه شود .

### حدیث ۸۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِادِرُوا قَبْلَ قُدُومِ الْغَائِبِ الْمُنْتَظَرِ ؛ ۴۳۶۸

بشتابید، پیش از آمدنِ ناپیدایی که چشم به راهش هستید .

### حدیث ۸۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : بِادِرْ شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ ؛ ۴۳۸۱

جوانی ات را پیش از پیری، و سلامتی ات را پیش از بیماری دریاب .

### حدیث ۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: بُرِّ الرَّجُلِ ذَوَى رَحْمِهِ صَدَقَةٌ؛ ۴۴۲۷

نیکی مرد به خویشانش صدقه است.

### حدیث ۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: بُكَاءُ الْعَبْدِ مِنْ حَشِيئَةِ اللَّهِ يَمْحُصُ ذُنُوبَهُ؛ ۴۴۳۲

گریستن بنده از خوف خدا، گناهانش را از میان می برد.

### حدیث ۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: بَاكِرُوا فَالْبِرْكَةُ فِي الْمُبَاكِرَةِ وَشَاوِرُوا فَالْمُشَاوَرَةُ فِي الْمَشَاوَرَةِ؛ ۴۴۴۱

بامداد، در پی کسب و کار باشید، که برکت در کسب و کار بامداد است، و مشورت کنید که پیروزی در مشورت است.

### حدیث ۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: بُرُّوا آبَاءَكُمْ يَبْرِكُكُمْ أَبْنَاءُكُمْ؛ ۴۴۴۸

به پدرانتان نیکی کنید تا فرزندانتان به شما نیکی کنند.

### حدیث ۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْمَوْعِظَةِ حِجَابٌ مِنَ الْغَفْلَةِ وَالْغَرَّةِ؛ ۴۴۵۰

میان شما و اندرز، پرده ای از غفلت و فریفتگی است.

### حدیث ۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: تَضْيِيعُ الْمَعْرُوفِ وَضَعُهُ فِي غَيْرِ عَرُوفٍ؛ ۴۴۷۰

تباه کردن احسان، احسان کردن به کسی است که آن را نمی شناسد به نااهل).

**حدیث ۸۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام : تَقَرَّبُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ بِإِخْلَاصِ نِيَّتِهِ ؛ ۴۴۷۷

تَقَرَّبُ بِنْدِهِ بِهِ خَدَاوَنَدِ سُبْحَانَ ، بِإِخْلَاصِ كَرْدَنِ نِيَّتِ اسْت .

**حدیث ۸۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام : تَمَامُ الْعِلْمِ الْعَمَلُ بِمُوجِبِهِ ؛ ۴۴۸۲

کمال علم ، عمل کردن به مقتضای آن است .

**حدیث ۸۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام : تَهْوِينُ الذَّنْبِ أَعْظَمُ مِنْ رُكُوبِ الذَّنْبِ ؛ ۴۴۹۰

کوچک انگاشتن گناه، از ارتکاب گناه ، بزرگ تر است .

**حدیث ۸۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام : تَدَبَّرُوا آيَاتِ الْقُرْآنِ وَاعْتَبِرُوا بِهِ فَإِنَّهُ أْبْلَغُ الْعِبَرِ ؛ ۴۴۹۳

در آیات قرآن تدبّر کنید و از آن عبرت بگیرید ، که رساترین عبرت هاست .

**حدیث ۸۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام : تَرَكُ جَوَابِ السَّفِيهِ أْبْلَغُ جَوَابِهِ ؛ ۴۴۹۸

جواب نگفتن به نابخرد ، رساترین جواب به اوست .

**حدیث ۸۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَمَسَّكَ بِكُلِّ صَدِيقٍ أَفَادَتَكَ الشَّدَّةُ ؛ ۴۵۰۸

به دوستی چنگ در زن که سختی روزگار، او را به تو ارزانی داشته است .

### حدیث ۸۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَفَكَّرَ قَبْلَ أَنْ تَعَزَّمَ وَ شَاوَرَ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ وَ تَدَبَّرَ قَبْلَ أَنْ تَهْجُمَ ؛ ۴۵۴۵

پیش از تصمیم گیری بیندیش و پیش از اقدام، مشورت کن و پیش از داخل شدن [در کار] تدبّر کن .

### حدیث ۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَوَقَّوْا الْبَرْدَ فِي أَوَّلِهِ وَ تَلَقَّوْهُ فِي آخِرِهِ ، فَإِنَّهُ يَفْعَلُ فِي الْأَبْدَانِ كَمَا يَفْعَلُ فِي الْأَغْصَانِ أَوَّلُهُ يُحْرِقُ وَ آخِرُهُ يُورِقُ ؛ ۴۵۵۱

در آغاز سرما فصل پاییز) خود را از سرما نگه دارید و در آخرش فصل بهار) خود را به آن بسپارید ؛ زیرا سرما با تن ها همان می کند که با

شاخه های درخت : در آغاز می سوزاند و در پایان، به برگ و بار می نشاند .

### حدیث ۸۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَجَاوَزَ عَنِ الرَّزْلِ وَ أَقْبَلَ الْعَثْرَاتِ تُرْفَعُ لَكَ الدَّرَجَاتُ ؛ ۴۵۶۶

از خطاها چشم پبوش و از لغزش های دیگران درگذر تا رتبه هایت بلند گردد .

### حدیث ۸۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَعْجِيلُ الْبِرِّ زِيَادَةٌ فِي الْبِرِّ ؛ ۴۵۶۸

شتاب کردن در نیکی ، زیادت در نیکی است .

**حدیث ۸۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : تَدَارَكَ فِي آخِرِ عُمْرِكَ مَا أَضَعْتَهُ فِي أَوَّلِهِ تَسَعَدَ بِمُنْقَلَبِكَ ؛ ۴۵۷۲

آنچه را در اول عمر تباه ساخته ای ، در پایان عمر جبران کن تا در بازگشت خویش هنگام مرگ ( سعادت‌مند شوی .

**حدیث ۸۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ثَمَرَةُ الْحَزْمِ السَّلَامَةُ ؛ ۴۵۹۰

سلامتی ، میوه دوران‌دیشی است .

**حدیث ۸۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ثَمَرَةُ الْعَفَّةِ الصِّيَانَةُ ؛ ۴۵۹۳

میوه عفت ، خودنگاهداری است .

**حدیث ۸۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ثَمَرَةُ التَّوَّاضُعِ الْمَحَبَّةُ ؛ ۴۶۱۳

دوستی میوه فروتنی است .

**حدیث ۸۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ثَمَرَةُ التَّجَرِبَةِ حُسْنُ الْإِخْتِيَارِ ؛ ۴۶۱۷

میوه تجربه، انتخاب نیکوست .

**حدیث ۸۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: ثَمَرَةُ الْقَنَاعَةِ الْإِجْمَالُ فِي الْمُكْتَسَبِ وَالْعَزُوفُ عَنِ الطَّلَبِ؛ ۴۶۳۴

میوه قناعت، اعتدال در کسب و کار، و ناخوش داشتن درخواست است.

### حدیث ۸۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: ثَلَاثٌ لَا يُسْتَحْيَى مِنْهُنَّ: خِدْمَةُ الرَّجُلِ ضَيْفَهُ وَ قِيَامُهُ عَنِ مَجْلِسِهِ لِأَبِيهِ وَ مُعَلِّمِهِ وَ طَلَبُ الْحَقِّ وَ إِنْ قَلَّ؛ ۴۶۶۶

از سه چیز نباید شرم داشت: خدمت کردن مرد به میهمانش، برخاستن از جایش به احترام پدر و معلمش، و حق خواهی، اگر چه اندک باشد.

### حدیث ۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: ثَلَاثَةٌ تُدَلُّ عَلَى عُقُولِ أَرْبَابِهَا: الرَّسُولُ وَ الْكِتَابُ وَ الْهَدِيَّةُ؛ ۴۶۸۱

سه چیز نشانه خردمندی صاحبانش است: پیک، نامه و هدیه.

### حدیث ۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: ثَلَاثٌ يُوجِبْنَ الْمَحَبَّةَ: حُسْنُ الْخُلُقِ وَ حُسْنُ الرَّفْقِ وَ التَّوَاضُّعُ؛ ۴۶۸۴

سه خصلت موجب دوستی است: خوش خویی، مهربانی و فروتنی.

### حدیث ۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: ثَابِرُوا عَلَى صَلَاحِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُتَّقِينَ؛ ۴۷۰۳

صلاح مؤمنان و پرهیزگاران را پیوسته در نظر داشته باشید.

### حدیث ۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: جَالِسِ الْعُلَمَاءَ تَزِدَّ عِلْمًا؛ ۴۷۲۱

با دانشمندان همنشین باش تا دانشت افزون شود .

### حدیث ۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : جُودُوا بِمَا يَفْنَى تَعْتَاضُوا عَنْهُ بِمَا يَبْقَى ؛ ۴۷۳۲

ببخشید از آنچه ناپایاست در این دنیا) تا در عوضش آن گیرید که پایاست در آن دنیا) .

### حدیث ۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : جَاوِرٌ مِّنْ تَأْمَنُ شَرَّهُ ، وَ لَا يَعْدُوكَ خَيْرُهُ ؛ ۴۷۳۷

با کسی که از بدی اش ایمن باشی و خیرش از تو نگذرد ، همسایگی کن .

### حدیث ۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : جَمَالُ الْعِلْمِ نَشْرُهُ وَ تَمَرَّتُهُ الْعَمَلُ بِهِ ، وَ صِيَانَتُهُ وَضْعُهُ فِي أَهْلِهِ ؛ ۴۷۵۴

زیبایی علم به نشر آن است ، و میوه اش عمل کردن به آن ، و نگاهداشتن آن قراردادنش میان اهل آن .

### حدیث ۸۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : جِمَاعُ الْمَرْوَةِ أَنْ لَا تَعْمَلَ فِي السِّرِّ مَا تَسْتَحْيِي مِنْهُ فِي الْعَلَانِيَةِ ؛ ۴۷۸۵

همه مروت در این است که در نهان، کاری نکنی که در عیان از آن شرمت آید .

### حدیث ۸۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حُسْنُ الظَّنِّ رَاحَةُ الْقَلْبِ وَ سَلَامَةُ الدِّينِ ؛ ۴۸۱۶

خوش گمانی ، مایه آسایش دل و سلامت دین است .



**حدیث ۸۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حُسْنُ اللَّقَاءِ يَزِيدُ فِي تَأَكُّدِ الْإِخَاءِ ؛ ۴۸۲۷

برخورد خوب بر استحکام برادری می افزاید .

**حدیث ۸۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حُسْنُ الْإِسْتِدْرَاكِ عُنْوَانُ الصَّلَاحِ ؛ ۴۸۶۷

نیک کردن جبران کردن گناهان ، نشانه صلاح است .

**حدیث ۸۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حُبُّ الْإِطْرَاءِ وَالْمَدْحِ مِنْ أَوْثَقِ فُرْصِ الشَّيْطَانِ ؛ ۴۸۷۷

دوست داشتن ستایش دیگران، از مغتنم ترین فرصت های شیطان است .

**حدیث ۸۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حَلَاوَةُ الظَّفَرِ تَمْحُو مَرَارَةَ الصَّبْرِ ؛ ۴۸۸۲

شیرینی پیروزی ، تلخی صبر را از میان می برد .

**حدیث ۸۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : حِرَاسَةُ النَّعْمِ فِي صَلَةِ الرَّحِمِ ؛ ۴۹۲۹

پاسدداشت نعمت ها در پیوند با خویشان است .

**حدیث ۸۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: حَيَاءُ الرَّجُلِ مِنْ نَفْسِهِ ثَمَرَةُ الْإِيمَانِ ؛ ۴۹۴۴

شرم مرد از خودش ، نتیجه ایمان است .

### حدیث ۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: خَيْرُ أَمْوَالِكَ مَا وَقَى عِرْضَكَ ؛ ۴۹۵۸

بهترین دارایی تو آن است که آبرویت را نگه دارد .

### حدیث ۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: خَيْرُ الضُّحُكِ التَّبَسُّمُ ؛ ۴۹۶۴

بهترین خنده ، تبسم است .

### حدیث ۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ ذُووُ النَّهْيِ وَالْعِلْمِ ، وَأَوْلُوا التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ ؛ ۴۹۹۰

بهترین کسان برای مشورت، خردمندان و عالمان و دارندگان تجربه و دور اندیشان اند .

### حدیث ۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَمْ يَكُنْ عَلَى إِخْوَانِهِ مُسْتَقْصِياً ؛ ۴۹۹۷

بهترین برادران، کسی است که نسبت به برادرانش پُر توقع و سختگیر نباشد .

### حدیث ۸۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرِ وَجَذَبَكَ إِلَيْهِ وَأَمَرَكَ بِالْبِرِّ وَأَعَانَكَ عَلَيْهِ ؛ ۵۰۲۱

بهترین برادر تو کسی است که به سوی کارهای نیک بشتابد و تو را نیز به سوی آن بکشاند و به نیکوکاری فرمانت دهد و در انجام دادن آن، یاری ات کند .

### حدیث ۸۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خَيْرُ مَا وَرَثَ الْآبَاءُ الْأَبْنَاءُ الْأَدَبُ ؛ ۵۰۳۶

بهترین چیزی که پدران برای فرزندان به میراث می گذارند ، ادب است .

### حدیث ۸۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خُذِ الْقَصْدَ فِي الْأُمُورِ ؛ فَمَنْ أَخَذَ الْقَصْدَ خَفَّتْ عَلَيْهِ الْمُؤَنَ ؛ ۵۰۴۲

در کارها میانه روی پیشه کن. که هر کس میانه روی کند ، مخارج زندگی بر وی آسان شود .

### حدیث ۸۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خُذِ الْحِكْمَةَ مِمَّنْ أَتَاكَ بِهَا ، وَانظُرْ إِلَى مَا قَالَ وَلا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ ؛ ۵۰۴۸

حکمت را ، از هر که برایت آورد ، فراگیر ، و به گفتار بنگر و به گوینده منگر .

### حدیث ۸۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خَيْرُ الْأَعْمَالِ إِعْتِدَالُ الرَّجَاءِ وَالْخَوْفِ ؛ ۵۰۵۵

بهترین کارها ، برابری امید و بیم است .

### حدیث ۸۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خَالَفَ مَنْ خَالَفَ الْحَقَّ إِلَى غَيْرِهِ ، وَدَعَاهُ وَ مَا رَضِيَ لِنَفْسِهِ ؛ ۵۰۵۷

با کسی که از حق به غیر حق روی آورده، مخالفت کن ، و او را با آنچه به آن خشنود است ، واگذار .

**حدیث ۸۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خَالَطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مِثْمَ بَكَوْا عَلَيْكُمْ وَإِنْ غِبْتُمْ حُنُوءًا إِلَيْكُمْ ؛ ۵۰۷۰

با مردم آن گونه بیامیزید که اگر مُردید، بر شما بگریند و اگر غایب شوید ، مشتاق دیدار شما باشند .

**حدیث ۸۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خُلُوْ الصَّدْرِ مِنَ الْغُلِّ وَالْحَسَدِ مِنَ سَعَادَةِ الْعَبْدِ ؛ ۵۰۸۳

خالی بودن سینه از کینه و رشک ، از خوش بختی آدمی است .

**حدیث ۸۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : خَوَافِي الْأَخْلَاقِ تَكْشِفُهَا الْمَعَاشِرَةُ ؛ ۵۰۹۹

معاشرت ، خصلت های پوشیده را آشکار می کند .

**حدیث ۹۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : دَارِ النَّاسِ تَأْمَنُ غَوَائِلُهُمْ ، وَتَسْلَمُ مِنْ مَكَائِدِهِمْ ؛ ۵۱۲۸

با مردم مدارا کن تا از شرشان در امان ، و از مکرشان به سلامت باشی .

**حدیث ۹۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : دَعْ مَا لَا يَعْنيكَ ، وَاشْتَغِلْ بِمُهْمِكَ الَّذِي يُنْجِيكَ ؛ ۵۱۳۳

آنچه را به کارت نیاید ، رها کن و به کاری که رستگارت کند ، مشغول شو .

**حدیث ۹۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ذَكَرَ اللَّهُ مَطْرَدَهُ الشَّيْطَانِ ؛ ۵۱۶۲

یاد خدا ، شیطان را می تاراند .

**حدیث ۹۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ذُرُوءُ الْغَايَاتِ لَا يَنَالُهَا إِلَّا ذُووُ التَّهْدِيْبِ وَ الْمُجَاهِدَاتِ ؛ ۵۱۹۰

بر بلندای اهداف نرسد ، مگر کسی که خود را مهذب ساخته و با نفس خویش ، جهادها کرده باشد .

**حدیث ۹۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ذُو الْكَرَمِ جَمِيْلُ الشَّيْمِ مُسَدِّ لِلنَّعْمِ وَ صَوْلٌ لِلرَّحْمِ ؛ ۵۱۹۶

صاحب کرم ، کسی است که خلق و خویش زیبا ، برای هرگونه نعمتی سزاوار و در پیوند با خویشان ، پویا باشد .

**حدیث ۹۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ذُووُ الْعُيُوْبِ يُحِبُّوْنَ اِشَاعَةَ مَعَايِبِ النَّاسِ لِيَتَسَبَّحَ لَهُمُ الْعُذْرُ فِي مَعَايِبِهِمْ ؛ ۵۱۹۸

صاحبان عیب دوست دارند عیب های مردم فاش شود تا مجال عذرخواهی از عیب هایشان فراخ شود .

**حدیث ۹۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَحِمَ اللَّهُ اِمْرًا عَرَفَ قَدْرَهُ وَ لَمْ يَتَعَدَّ طَوْرَهُ ؛ ۵۲۰۴

خداوند ، رحمت کند مردی را که قدر خویش را بشناسد و از حد خود درنگذرد !

**حدیث ۹۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ أَمْرًا أَحْيَا حَقًّا وَأَمَاتَ بَاطِلًا وَأَدْحَضَ الْجَوْرَ وَأَقَامَ الْعَدْلَ ؛ ۵۲۱۷

خداوند ، رحمت کند مردی را که حقی را زنده کند و باطلی را بمیراند و ستم را برچیند و عدل را به پا دارد !

### حدیث ۹۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَأْسُ الْفَضَائِلِ مَلِكُ الْغَضَبِ وَإِمَاتَةُ الشَّهْوَةِ ؛ ۵۲۳۷

سرآمد فضیلت ها در دست داشتن زمام خشم و میراندن خواهش نفس است .

### حدیث ۹۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَأْسُ الْجَهْلِ مُعَادَاةُ النَّاسِ ؛ ۵۲۴۷

سرآغاز نادانی ، دشمنی با مردم است .

### حدیث ۹۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَأْسُ السِّيَاسَةِ اسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ ؛ ۵۲۶۶

سرلوحه سیاست ، به کار بردن مداراست .

### حدیث ۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَبُّ مُتَوَدِّدٍ مُتَّصِنٌ ؛ ۵۲۷۷

بسا دوستی که دوست ناست .

### حدیث ۹۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: رَبُّ كَلِمَةٍ سَلَبَتْ نِعْمَةً ؛ ۵۲۸۲

بسا سخنی که نعمتی را برباید .

**حدیث ۹۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَبِّ كَلَامٍ جَوَابُهُ السُّكُوتُ ؛ ۵۳۰۳

بسا سخنی که پاسخش سکوت است .

**حدیث ۹۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَبِّ وَاَعْظِ غَيْرُ مُرْتَدِعٍ ؛ ۵۳۶۱

بسا واعظی که خود [از گناه] باز نمی ایستد .

**حدیث ۹۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَغَبْتُكَ فِي زَاهِدٍ فِيكَ ذُلٌّ ؛ ۵۳۸۳

میل تو به کسی که از تو دوری می کند ، خواری است .

**حدیث ۹۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَدَعُ النَّفْسِ عَن زَخَارِفِ الدُّنْيَا ثَمَرَةُ الْعَقْلِ ؛ ۵۳۹۹

باز داشتن نفس از آرایه های دنیا ، میوه خرد است .

**حدیث ۹۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَوْ قَبْلِ الْعَمَلِ تَنْجٍ مِنَ الزَّلَّلِ ؛ ۵۴۰۱

پیش از عمل بیندیش تا از لغزش ها نجات یابی .

**حدیث ۹۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَضِيَ بِالذَّلِّ مَنْ كَشَفَ ضُرَّهُ لِغَيْرِهِ ؛ ۵۴۱۴

به خواری تن داده است آن که پریشانی خویش را برای دیگری آشکار کند .

### حدیث ۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رَأَى الرَّجُلَ عَلَى قَدَرِ تَجَرُّبَتِهِ ؛ ۵۴۲۶

[درستی] رأی مرد به اندازه تجربه اوست .

### حدیث ۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : رِضَا الْمَرْءِ عَنِ نَفْسِهِ بُرْهَانٌ سَخَافَةٌ عَقْلِهِ ؛ ۵۴۴۱

از خود راضی بودن آدمی ، دلیل سبک عقلی اوست .

### حدیث ۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : زَكَاةُ الْجَمَالِ الْعَفَافُ ؛ ۵۴۴۹

زکات زیبایی ، پاک دامنی است .

### حدیث ۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : زَلَّةُ الْعَالِمِ كَانْكَسَارِ السَّفِينَةِ ، تَغْرُقُ وَتُغْرَقُ مَعَهَا غَيْرَهَا ؛ ۵۴۷۴

لغزش عالم ، مانند شکستن کشتی است : خود غرق می شود و با خود ، دیگران را غرق می کند .

### حدیث ۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : زِيَادَةُ الشُّحِّ تَشِينُ الْفُتُوَّةَ وَتُفْسِدُ الْأُخُوَّةَ ؛ ۵۵۰۸



بسیاری بخل، جوان مردی را زشت و برادری را تباه می‌کند.

### حدیث ۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سَبَبُ الْإِثْلَافِ الْوَفَاءُ؛ ۵۵۱۱

وفاداری، سبب الفت است.

### حدیث ۹۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سَبَبُ الْمَحَبَّةِ الْبِشْرُ؛ ۵۵۴۶

خوش رویی موجب محبت است.

### حدیث ۹۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ الدُّعَاءُ؛ ۵۵۵۹

دعا، سلاح مؤمن است.

### حدیث ۹۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سُوسُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْوَرَعِ وَ دَاوُوا مَرَضَكُمْ بِالصَّدَقَةِ؛ ۵۵۸۸

جان‌های خود را با پرهیزگاری نگاه دارید، و بیماران خود را با صدقه درمان کنید.

### حدیث ۹۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سِيَاسَةُ الْعَدْلِ ثَلَاثٌ: لِينٌ فِي حَزْمٍ، وَ اسْتِقْصَاءٌ فِي عَدْلِ، وَ إِفْضَالٌ فِي قَصْدٍ؛ ۵۵۹۲

سیاست عادلانه را سه اصل است: نرمی در عین دوراندیشی، به نهایت رساندن [اجرای تمام عیار] عدالت، و بخشش در عین میانه روی.

**حدیث ۹۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَلَّ عَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ ؛ ۵۵۹۸

پیش از [خرید] خانه ، درباره همسایه پرس و جو کن .

**حدیث ۹۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَالِمِ النَّاسِ تَسْلَمَ ، وَ أَعْمَلِ لِالْآخِرَةِ تَغْنَمَ ؛ ۵۶۰۵

با مردم در آشتی باش تا سالم باشی و برای آخرت کار کن تا غنیمت یابی .

**حدیث ۹۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَلَامَةُ الْعَيْشِ فِي الْمُدَارَاهِ ؛ ۵۶۰۷

آسایش زندگی در مدارا کردن است .

**حدیث ۹۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَيِّئَةٌ تَسُوؤُكَ خَيْرٌ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ ؛ ۵۶۱۵

گاهی که اندوهگینت کند ، بهتر از کار نیکی است که تو را به شگفتی آورد .

**حدیث ۹۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَمِعُ الْأُذْنَ لَا يَنْفَعُ مَعَ غَفْلَةِ الْقَلْبِ ؛ ۵۶۱۸

شنیدن گوش با غفلت دل ، سودی نمی بخشد .

**حدیث ۹۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سِرُّكَ أَسِيرُكَ فَإِنْ أَفْشَيْتَهُ صِرْتَ أَسِيرَهُ ؛ ۵۶۳۰

راز تو در بند توست . اگر آن را فاش کنی ، تو در بند آنی .

### حدیث ۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سُوءُ الْخُلُقِ نَكَدُ الْعَيْشِ وَ عَذَابُ النَّفْسِ ؛ ۵۶۳۹

بدخویی موجب سختی زندگی و عذاب جان است .

### حدیث ۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : سَلُّوا الْقُلُوبَ عَنِ الْمَوَدَّاتِ فَإِنَّهَا شَوَاهِدُ لَا تَقْبَلُ الرِّشَا ؛ ۵۶۴۱

دوستی و محبت را از دل ها بپرسید که دل ها گواهانی هستند که رشوه نمی پذیرند .

### حدیث ۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : شُكْرُ الْمُؤْمِنِ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ ؛ ۵۶۶۱

سپاسگزاری مؤمن در عملش آشکار می شود .

### حدیث ۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ ، وَلَا يَقْبَلُ الذَّنْبَ ؛ ۵۶۸۵

بدترین مردم ، کسی است که عذر را نپذیرد و از لغزش در نگذرد .

### حدیث ۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ الْعَمَلِ مَا أَفْسَدَتْ بِهِ مَعَادَكَ ؛ ۵۶۹۵

بدترین عمل آن است که آخرت را با آن تباه کنی .

**حدیث ۹۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَرَى أَنَّهُ خَيْرُهُمْ ؛ ۵۷۰۱

بدترین مردم ، کسی است که خود را بهترینِ ایشان می داند .

**حدیث ۹۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يُبَالِي أَنْ يَرَاهُ النَّاسُ مُسِيئًا ؛ ۵۷۰۲

بدترین مردم ، کسی است که پروا نکند از این که مردم او را گناهکار ببینند .

**حدیث ۹۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ أَصْدِقَائِكَ مَنْ تَتَكَلَّفُ لَهُ ؛ ۵۷۰۶

بدترین دوست کسی است که برای او به زحمت افتی .

**حدیث ۹۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ الْأَوْطَانِ مَالِمٌ يَأْمَنُ فِيهِ الْقُطَّانُ ؛ ۵۷۱۲

بدترین وطن ، آن جاست که اقامت کنندگان در آن ، ایمن نباشند .

**حدیث ۹۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ ؛ ۵۷۳۲

بدترین مردم ، کسی است که به خیرش امید نرود و از شرش ایمنی نباشد .

**حدیث ۹۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَرُّ الْأَصْحَابِ السَّرِيعِ الْإِنْقِلَابِ ؛ ۵۷۴۲

بدترین یاران ، کسی است که زود دگرگون شود .

### حدیث ۹۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَاوِرٌ قَبْلَ أَنْ تَعِزَّمَ ، وَفَكْرٌ قَبْلَ أَنْ تُقَدَّمَ ؛ ۵۷۵۴

قبل از تصمیم گیری مشورت کن و پیش از اقدام ، بیندیش .

### حدیث ۹۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَيْئَانِ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَن فَقَدَهُمَا ؛ الشَّبَابُ وَالْعَافِيَةُ ؛ ۵۷۶۴

دو نعمت است که قدر آنها را نمی داند مگر کسی که از دستشان می دهد : جوانی و تن درستی .

### حدیث ۹۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَيْئَانِ لَا يُوزَنُ ثَوَابُهُمَا ؛ الْعَفْوُ وَالْعَدْلُ ؛ ۵۷۶۹

دو چیز است که ثوابشان فراتر از سنجش است : گذشت و دادگری .

### حدیث ۹۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : شَارِكُوا الَّذِي قَدْ أَقْبَلَ عَلَيْهِ الرِّزْقُ فَإِنَّهُ أَجْدَرُ بِالْحِظِّ وَأَخْلَقُ بِالْغِنَى ؛ ۵۷۹۰

با کسی که روزی به او روی آورده است ، شریک شوید ؛ زیرا وی به بهره مندی شایسته تر و به توانگری لایق تر است .

### حدیث ۹۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَلاَحُ الْعَمَلِ بِصَلاَحِ النَّيِّ ؛ ۵۷۹۲

درستی کردار به درستی نیت است .

### حدیث ۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَلَاحُ الْعِبَادَةِ التَّوَكُّلُ ؛ ۵۸۰۲

توکل ، سامان دهنده عبادت است .

### حدیث ۹۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَلَاحُ الْإِنْسَانِ فِي حَبْسِ اللِّسَانِ وَبَدْلِ الْإِحْسَانِ ؛ ۵۸۰۹

صلاح انسان در فرو بستن زبان و گشاده دستی است .

### حدیث ۹۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صِحَّةُ الْأَجْسَامِ مِنْ أَهْنَاءِ الْأَقْسَامِ ؛ ۵۸۱۲

سلامت جسم از گواراترین بهره هاست .

### حدیث ۹۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صِيَانَةُ الْمَرْأَةِ أَنْعَمَ لِحَالِهَا وَأَدْوَمَ لِجَمَالِهَا ؛ ۵۸۲۰

محفوظ داشتن زن ، به حال او مفیدتر ، و برای زیبایی اش پایدارتر است .

### حدیث ۹۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَاحِبُ السَّوِّ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ ؛ ۵۸۲۴

همنشین بد ، پاره ای از آتش دوزخ است .

### حدیث ۹۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَلَّةُ الْأَرْحَامِ تُثْمِرُ الْأَمْوَالَ وَتُنْسِيءُ فِي الْأَجَالِ ؛ ۵۸۴۷

پیوند با خویشاوندان ، دارایی ها را به بار می نشاند و مرگ را

به تأخیر می اندازد .

### حدیث ۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَدَقَةُ السَّرِّ تَكْفُرُ الْخَطِيئَةَ ، وَ صَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ مَثْرَاءٌ فِي الْمَالِ ؛ ۵۸۴۸

صدقه پنهانی گناه را می پوشاند ، و صدقه آشکارا بر مال می افزاید .

### حدیث ۹۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صُنْ دِينَكَ بِدُنْيَاكَ تَرْبِحَهُمَا وَلَا تَصْنُ دُنْيَاكَ بِدِينِكَ فَتَخْسِرَهُمَا ؛ ۵۸۶۱

دین خود را با دنیایت حفظ کن تا هر دو را ببری ، و دینت را وسیله حفظ دنیایت قرار مده ، که هر دو را می بازی .

### حدیث ۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صَمْتُ يُعْقِبُكَ السَّلَامَةُ خَيْرٌ مِنْ نُطْقٍ يُعْقِبُكَ الْمَلَامَةُ ؛ ۵۸۶۵

سکوتی که سلامت در پی دارد ، بهتر از سخنی است که سرزنش در پی آورد .

### حدیث ۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي الْآثَامِ أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ ؛ ۵۸۷۳

روزه گرفتن دل از فکر گناه ، برتر است از روزه گرفتن شکم از غذا .

### حدیث ۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ ؛ ۵۸۷۵

سینه خردمند ، گنجینه اسرار اوست .

### حدیث ۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ضَرُورَاتُ الْأَحْوَالِ تُذِلُّ رِقَابَ الرِّجَالِ ؛ ۵۸۹۲

احتیاج وضعیت های اضطراری است که گردن مردان را فرود می آورد .

### حدیث ۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : ضَادُّوا التَّوَانِي بِالْعَزْمِ ؛ ۵۹۲۷

سستی را با اراده از میان بردارید .

### حدیث ۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : طُوبَى لِلْمُنْكَسِرَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ أَجْلِ اللَّهِ ؛ ۵۹۳۷

خوشا دل شکستگان به خاطر خدا !

### حدیث ۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : طُوبَى لِمَنْ خَلَا مِنَ الْغُلِّ صَدْرُهُ وَ سَلِمَ مِنَ الْغِشِّ قَلْبُهُ ؛ ۵۹۴۱

خوشا آن که سینه اش از کینه تهی و دلش از ناصافی و خیانت ، پاک است !

### حدیث ۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



امیر المؤمنین علی علیه السلام: طُوبَى لِمَنْ قَصَرَ أَمَلَهُ وَاعْتَنَمَ مَهَلَّهُ ؛ ۵۹۴۸

خوشا آن که آرزویش را کوتاه کند و مهلتش عمرش را غنیمت شمرد!

### حدیث ۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: طَلَبُ الْجَنَّةِ بِإِعْمَالِ حُمُقٍ ؛ ۵۹۹۱

بی عمل ، بهشت خواستن ، حماقت است .

### حدیث ۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: طَلَبُ الْجَمْعِ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ خِدَاعِ النَّفْسِ ؛ ۵۹۹۵

به دنبال جمع میان دنیا و آخرت بودن از نیرنگ های نفس است .

### حدیث ۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: طَلَبُ الْمَرَاتِبِ وَالِدَّرَجَاتِ بِغَيْرِ عَمَلٍ جَهْلٌ ؛ ۵۹۹۷

بی عمل ، جایگاه بلند و درجات بالا خواستن ، نادانی است .

### حدیث ۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: طَرِيقَتُنَا الْقَصْدُ ، وَ سُنَّتُنَا الرُّشْدُ ؛ ۶۰۰۸

راه ما اهل بیت) ، میانه روی و روش ما بالندگی است .

### حدیث ۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: طَعَنُ اللِّسَانِ أَمْضُ مِنْ طَعْنِ السِّنَانِ ؛ ۶۰۱۱

زخم زبان ، دردناک تر از زخم نیزه است .

**حدیث ۹۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : طَهَّرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَنَسِ الشَّهَوَاتِ تُدْرِكُوا رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ؛ ۶۰۲۰

جان های خود را از آلودگی شهوت ها پاک کنید ، تا به درجات برین دست یابید .

**حدیث ۹۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ظَلَمَ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ ؛ ۶۰۵۴

ستم کردن بر ناتوان ، زشت ترین ستم است .

**حدیث ۹۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ظَلَمَ المَعْرُوفَ مَنْ وَضَعَهُ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ ؛ ۶۰۶۳

به نیکی ستم کرده است کسی که آن را به ناهلش روا بدارد .

**حدیث ۹۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : ظَلَمَ الْيَتَامَى وَالْأَيَامَى يُنْزِلُ النِّقَمَ وَيَسْلُبُ النَّعَمَ أَهْلِهَا ؛ ۶۰۷۹

ستم بر یتیمان و بیوه زنان ، کیفر الهی را فرود می آورد و نعمت را از اهل نعمت می ستاند .

**حدیث ۹۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَيْكَ بِالْآخِرَةِ تَأْتِكَ الدُّنْيَا صَاغِرَةً ؛ ۶۰۸۰

در کار آخرت باش تا دنیا ذلیلانه به تو رو آورد .

**حدیث ۹۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَيْكَ بِالسُّكِينَةِ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ زِينَةٍ ؛ ۶۰۸۸

با وقار باش که وقار ، برترین زینت است .

### حدیث ۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَيْكَ بِالشُّكْرِ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ ؛ ۶۰۹۲

در گشایش و سختی شکر گزار باش .

### حدیث ۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَيْكَ بِالبِشَاشَةِ فَإِنَّهَا حِبَالُهُ الْمَوَدَّةِ ؛ ۶۱۰۱

بر تو باد خوش رویی ، که خوش رویی ، کمند دوستی است .

### حدیث ۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَيْكَ بِإِخْوَانِ الصَّفَاءِ فَإِنَّهُمْ زِينَةٌ فِي الرَّخَاءِ وَ عَوْنٌ فِي الْبَلَاءِ ؛ ۶۱۲۸

بر تو باد برادران پاک نهاد ، که در گشایش زینت اند و در بلا یاور .

### حدیث ۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَى قَدْرِ الْمُؤْنَةِ تَكُونُ مِنَ اللَّهِ الْمُعُونَةُ ؛ ۶۱۷۲

یاری خدا ، به اندازه خرجی هزینه زندگی) است .

### حدیث ۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَى التَّوَاحِي فِي اللَّهِ تَخْلُصُ الْمَحَبَّةُ ؛ ۶۱۹۱

با برادری در راه خدا، محبت خالص می شود.

### حدیث ۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عَلَى الْمَشِيرِ الاجْتِهَادُ فِي الرَّأْيِ وَ لَيْسَ عَلَيْهِ ضَمَانُ النُّجْحِ؛ ۶۱۹۴

وظیفه مشورت شونده، کوشش در ارائه نظر [درست] است؛ اما ضمانت پیروزی بر عهده او نیست.

### حدیث ۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عِنْدَ تَعَاقُبِ الشَّدَائِدِ تَظْهَرُ فَضَائِلُ الْإِنْسَانِ؛ ۶۲۰۴

فضیلت های آدمی هنگام پی در پی آمدن سختی ها آشکار می شود.

### حدیث ۹۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عِنْدَ نُزُولِ الشَّدَائِدِ يُجَرَّبُ حِفَاظُ الْإِخْوَانِ؛ ۶۲۰۵

نگاه دارندگان برادری و دوستی هنگام فرود آمدن سختی ها آزمایش می شوند.

### حدیث ۹۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عِنْدَ بَدِيهِهِ الْمَقَالِ تُخْتَبَرُ عُقُولُ الرِّجَالِ؛ ۶۲۲۱

در هنگام بدیهه گویی است که خرد مردان آزموده می شود.

### حدیث ۹۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: عِنْدَ حُضُورِ الشَّهَوَاتِ وَاللَّذَاتِ يَتَّبِعُنَّ وَرَعَ الْأَتْقِيَاءِ؛ ۶۲۲۴

پارسایی پارسایان به هنگام روی آوردن خواهش های نفسانی و لذت ها آشکار می شود .

### حدیث ۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : عَوَّدَ نَفْسَكَ السَّمَّاحَ وَ تَجَنَّبَ الإِلْحَاحَ يَلْزَمَكَ الصَّلَاحُ ؛ ۶۲۳۵

خود را به بخشش و پرهیز از اصرار در طلب حاجت ، عادت ده تا شایستگی و نیکی پیوسته همراهت باشد .

### حدیث ۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : عَادَةُ اللَّئَامِ الْمُكَافَاةُ بِالْقَبِيحِ عَنِ الإِحْسَانِ ؛ ۶۲۳۸

خوبی را با زشتی جواب دادن ، عادت فرومایگان است .

### حدیث ۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : عَجِبْتُ لِمَنْ يَرَى أَنَّهُ يَنْقُصُ كُلَّ يَوْمٍ فِي نَفْسِهِ وَ عُمُرِهِ وَ هُوَ لَا يَتَأَهَّبُ لِلْمَوْتِ ؛ ۶۲۵۳

در شگفتم از کسی که می بیند هر روز از جان و عمر او کاسته می شود ، اما برای مرگ آماده نمی شود .

### حدیث ۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : عَجِبْتُ لِمَنْ يَحْتَمِي الطَّعَامَ لِأَذِيَّتِهِ كَيْفَ لَا يَحْتَمِي الذَّنْبَ لِأَلِيمِ عِقَابِيَّتِهِ ؛ ۶۲۵۴

در شگفتم از کسی که از بیم آسیب دیدن ، از غذا دوری می گزیند ، چگونه از بیم کیفر دردناک ، از گناه نمی پرهیزد .

### حدیث ۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : عَجِبْتُ لِمَنْ يَرْجُو فَضْلَ مَنْ فَوْقَهُ كَيْفَ يَحْرِمُ مَنْ دُونَهُ ؛ ۶۲۸۵

در شگفتم از کسی که به احسان فرا دستش امید دارد ، چگونه فرودستش را محروم می کند .

**حدیث ۹۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلِمَ بِلَا عَمَلٍ كَشَجَرٍ بِلَا ثَمَرٍ ؛ ۶۲۹۰

علم بی عمل ، درخت بی ثمر را می ماند .

**حدیث ۹۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَلَّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ وَخُدُّوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلُمَ ؛ ۶۳۰۵

به کودکان خود نماز بیاموزید و چون به سن بلوغ رسیدند ، آنان را برای نماز بازخواست کنید .

**حدیث ۹۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَيْنُ الْمُحِبِّ عَمِيَّةٌ عَنِ مَعَايِبِ الْمُحِبُّوبِ ، وَ أُذُنُهُ صَمَاءٌ عَنِ قُبْحِ مَسَاوِيهِ ؛ ۶۳۱۴

چشم عاشق از دیدن عیب های معشوق ، کور است و گوش او از [شنیدن] زشتی بدی هایش کر .

**حدیث ۹۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَاصٍ يُؤْتِرُ بَدَنِهِ خَيْرٌ مِنْ مُطِيعٍ يَفْتَخِرُ بِعَمَلِهِ ؛ ۶۳۳۴

گناه کاری که به گناهش اعتراف می کند ، بهتر است از طاعت کننده ای است که به عملش می بالد .

**حدیث ۹۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَامِلٌ سَائِرِ النَّاسِ بِالْإِنْصَافِ وَ عَامِلٌ الْمُؤْمِنِينَ بِالْإِيثَارِ ؛ ۶۳۴۲

با دیگر مردمان به انصاف رفتار کن و با مؤمنان به ایثار .

**حدیث ۹۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : غَايَةُ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْخِلِّ الْوَدُودِ وَ نَقْضُ الْعُهُودِ ؛ ۶۳۷۴

منتهای خیانت ، خیانت کردن به دوست صمیمی و شکستن پیمان است .

### حدیث ۹۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : غَضُّ الطَّرْفِ مِنْ أَفْضَلِ الْوَرَعِ ؛ ۶۴۰۰

پرهیز از نگاه ناروا ، برترین پرهیزگاری است .

### حدیث ۱۰۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : عَيَّرُوا الْعَادَاتِ تَسْهَلُ عَلَيْكُمُ الطَّاعَاتُ ؛ ۶۴۰۵

خوی و خصلت ها[ی خود] را دگرگون کنید تا طاعات بر شما آسان شود .

### از ۱۰۰۱ تا ۱۲۰۰

### حدیث ۱۰۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : غَلَبَةُ الْهَزْلِ تُبْطِلُ عَزِيمَةَ الْجِدِّ ؛ ۶۴۱۶

غلبه بیهودگی ، اهتمام و جدیت را نابود می کند .

### حدیث ۱۰۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : فِي تَصَارِيفِ الدُّنْيَا اِعْتِبَارٌ ؛ ۶۴۵۳

در دگرگونی های دنیا ، درس عبرت است .

### حدیث ۱۰۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فِي تَصَارِيفِ الْأَحْوَالِ تُعْرَفُ جَوَاهِرُ الرِّجَالِ ؛ ۶۴۷۰

در دگر گونی احوال [دنیا] ، مردانِ مرد شناخته می شوند .

### حدیث ۱۰۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فِي الضِّيقِ يَتَيَّنُّ حُسْنُ مُوَسَاةِ الرَّفِيقِ ؛ ۶۴۷۳

خوب یاری رساندن به دوست ، در تنگنا آشکار می شود .

### حدیث ۱۰۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فِي لُزُومِ الْحَقِّ تَكُونُ السَّعَادَةُ ؛ ۶۴۸۹

خوش بختی با پایبندی به حق به دست می آید .

### حدیث ۱۰۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فِي الْمَوَاعِظِ جَلَاءُ الصُّدُورِ ؛ ۶۵۰۹

دل ها با موعظه جلا یابد .

### حدیث ۱۰۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فَازَ مَنْ أَصْلَحَ عَمَلَ يَوْمِهِ وَاسْتَدْرَكَ فَوَارِطَ أَمْسِهِ ؛ ۶۵۴۰

رستگار شد آن که کار امروزش را سامان داد و کوتاهی های دیروزش را جبران کرد .

### حدیث ۱۰۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: فَازَ مَنْ تَجَلَّبَبَ الْوَفَاءَ وَادَّرَعَ الْأَمَانَةَ ؛ ۶۵۵۶

رستگار شد آن که جامه وفاداری پوشید و زره امانتداری بر تن کرد .



**حدیث ۱۰۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : فَضِيلَةُ السُّلْطَانِ عِمَارَةُ الْبُلْدَانِ ؛ ۶۵۶۲  
 فضیلت مندی حاکم ، مایه آبادی شهرهاست .

**حدیث ۱۰۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : قَدْ جَهِلَ مَنْ اسْتَنْصَحَ أَعْدَاءَهُ ؛ ۶۶۶۳  
 نادانی کرد آن که از دشمنانش راه صلاح را باز جست .

**حدیث ۱۰۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : قَدْ تُوِّرَتْ اللَّجَاجَةُ مَا لَيْسَ لِلْمَرْءِ إِلَيْهِ حَاجَةٌ ؛ ۶۶۸۰  
 گاه باشد که لجاجت ، آنچه را که آدمی به آن نیاز ندارد ، به بار آورد .

**حدیث ۱۰۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : قَدْ كَثُرَ الْقَبِيحُ حَتَّى قَلَّ الْحَيَاءُ مِنْهُ ؛ ۶۷۱۰  
 زشتی تا آنجا فزونی یافت که شرم از آن کاسته شد .

**حدیث ۱۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام : قَلِيلٌ تَدْوُمٌ عَلَيْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُولٍ ؛ ۶۷۴۰  
 اندکی که بر آن مداومت کنی ، بهتر است تا بسیاری که از آن به ستوه آیی .

**حدیث ۱۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : قَدَرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدَرِ هِمَّتِهِ ، وَعَمَلُهُ عَلَى قَدَرِ نِيَّتِهِ ؛ ۶۷۴۳

ارزش آدمی به اندازه همت او ، و عملش به اندازه نیت اوست .

### حدیث ۱۰۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : قَوْلُ «لَا أَعْلَمُ» نِصْفُ الْعِلْمِ ؛ ۶۷۵۸

گفتن «نمی دانم» ، نیمی از دانش است .

### حدیث ۱۰۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ ، وَبَيْنِ أَهْلِ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ ؛ ۶۸۰۵

با نیکوکاران همراه باش تا از آنان باشی ، و از بدکاران کناره جو تا از آنان جدا باشی .

### حدیث ۱۰۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : قِوَامُ الْعَيْشِ حُسْنُ التَّقْدِيرِ وَ مِلَاكَةُ حُسْنِ التَّدْبِيرِ ؛ ۶۸۰۷

پایداری زندگی به برنامه ریزی درست و وسیله رسیدن به آن ، مدیریت صحیح است .

### حدیث ۱۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُلُّ ذِي رُتْبَةٍ سَيِّئَةٌ مَحْسُودٌ ؛ ۶۸۶۲

بر هر بلند مرتبه ای حسد می برند .

### حدیث ۱۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُلُّ امْرَأٍ يَمِيلُ إِلَى مِثْلِهِ ؛ ۶۸۶۵

هر فردی، به همانند خود گرایش دارد.

### حدیث ۱۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كُلُّ دَاءٍ يُدَاوَى إِلَّا سُوءَ الْخُلُقِ؛ ۶۸۸۰

هر دردی درمان می شود، جز بد اخلاقی.

### حدیث ۱۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كُلُّ شَيْءٍ يَنْقُصُ عَلَى الْإِنْفَاقِ إِلَّا الْعِلْمَ؛ ۶۸۸۸

هر چیزی با بخشیدن کم می شود، مگر دانش.

### حدیث ۱۰۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كُلُّ شَيْءٍ لَا يَحْسُنُ نَشْرُهُ أَمَانَةٌ وَإِنْ لَمْ يُسْتَكْتَمْ؛ ۶۸۹۷

هر چیزی که افشای آن پسندیده نباشد، امانت است، اگر چه پنهان کردنش را درخواست نکرده باشند.

### حدیث ۱۰۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَمْ مِنْ صَعْبٍ تَسَهَّلَ بِالرَّفْقِ؛ ۶۹۴۶

بسا سختی که با مدارا آسان شد.

### حدیث ۱۰۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَمْ مِنْ مُسَوِّفٍ بِالْعَمَلِ حَتَّى هَجَمَ عَلَيْهِ الْأَجَلُ؛ ۶۹۵۴

بسا کسی که برای عمل کردن، امروز و فردا می کند تا آن گاه که مرگ بر او

هجوم آورد.

**حدیث ۱۰۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَيْفَ تَصْفُو فِكْرَهُ مَنْ يَسْتَدِيمُ الشَّيْءَ؟! ؛ ۶۹۷۵

چگونه بسامان می شود اندیشه کسی که همیشه سیر است!؟

**حدیث ۱۰۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَيْفَ يُفْرَحُ بِعَمْرِ تَنْقُصُهُ السَّاعَاتُ؟! ؛ ۶۹۸۳

چگونه می توان به عمری شادمان شد که لحظه ها از آن می کاهند!؟

**حدیث ۱۰۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَيْفَ يَجِدُ لَذَّةَ الْعِبَادَةِ مَنْ لَا يَصُومُ عَنِ الْهَوَىٰ؟! ؛ ۶۹۸۵

چگونه لذت عبادت را در می یابد، کسی که از هوس باز نمی ایستد!؟

**حدیث ۱۰۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَيْفَ يُصْلِحُ غَيْرَهُ مَنْ لَا يُصْلِحُ نَفْسَهُ؟! ؛ ۶۹۹۵

چگونه دیگری را اصلاح می کند، آن که خود را اصلاح نکرده است!؟

**حدیث ۱۰۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَيْفَ يَدَّعَى حُبَّ اللَّهِ مَنْ سَكَنَ قَلْبُهُ حُبَّ الدُّنْيَا؟! ؛ ۷۰۰۲

چگونه ادعای دوستی خدا می کند، کسی که دوستی دنیا در قلبش جای گرفته است!؟

**حدیث ۱۰۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى بِالشَّيْبِ نَذِيرًا ؛ ۷۰۱۹

موی سپید برای هشدار دادن ، بس است .

### حدیث ۱۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى بِالمرءِ فضيلَةً أَنْ يُنْقِصَ نَفْسَهُ ؛ ۷۰۳۹

همین فضیلت آدمی را بس که خود را ناقص شمارد .

### حدیث ۱۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى بِالمرءِ كَيْسًا أَنْ يَعْرِفَ مَعَايِبَهُ ؛ ۷۰۴۰

این زیرکی برای آدمی بس که کاستی های خود را بشناسد .

### حدیث ۱۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى بِالمرءِ جَهْلًا أَنْ يَضْحَكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ ؛ ۷۰۵۱

نادانی آدمی را همین بس که بی مورد بخندد .

### حدیث ۱۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى مُخْبِرًا عَمَّا بَقِيَ مِنَ الدُّنْيَا مَا مَضَى مِنْهَا ؛ ۷۰۵۷

برای آگاهی از آنچه از دنیا مانده ، آنچه از دنیا گذشته ، بسنده است .

### حدیث ۱۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : كَفَى بِالمرءِ غَفْلَةً أَنْ يَصْرِفَ هِمَّتَهُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ ؛ ۷۰۷۴

غفلت آدمی را همین بس که همتش را در آنچه به کارش نمی آید، صرف کند.

### حدیث ۱۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَفَاكَ مُؤَدِّبًا لِنَفْسِكَ تَجَنَّبُ مَا كَرِهْتَهُ مِنْ غَيْرِكَ؛ ۷۰۷۷

برای ادب کردن خود، همین بس که دوری کنی از آنچه آن را از دیگران خوش نمی داری.

### حدیث ۱۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَثْرَةُ الْمُزَاحِ تُسْقِطُ الْهَيْبَةَ؛ ۷۱۰۱

شوخی بسیار، هیبت را از میان می برد.

### حدیث ۱۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَثْرَةُ الْغَضَبِ تُزْرِى بِصَاحِبِهِ وَتُبْدِي مَعَايِبَهُ؛ ۷۱۰۷

خشم بسیار، صاحب خشم را خوار و عیب های او را آشکار می کند.

### حدیث ۱۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كُنْ سَمِيحًا وَلَا تَكُنْ مُبَدِّرًا؛ ۷۱۳۸

بخشنده باش و اسراف کننده مباش.

### حدیث ۱۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كُنْ مَشْغُولًا بِمَا أَنْتَ عَنْهُ مَسْئُولٌ؛ ۷۱۴۳

به کاری مشغول باش که از آن پرسیده خواهی شد.

**حدیث ۱۰۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُنْ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا ، وَ لِلظَّالِمِ حَصْمًا ؛ ۷۱۵۳

یار ستم‌دیده و دشمن ستمگر باش .

**حدیث ۱۰۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُنْ بَعِيدًا هَمَمٍ إِذَا طَلَبْتَ ، كَرِيمًا ظَفَرٍ إِذَا غَلَبْتَ ؛ ۷۱۶۱

هرگاه در پی چیزی هستی ، بلند همت باش و آن گاه که چیره شدی ، در پیروزی کریم باش .

**حدیث ۱۰۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُنْ بِأَسْرَارِكَ بَخِيلًا ، وَ لَا تُدْعِ سِرًّا أَوْدِعْتَهُ فَإِنَّ الْإِذَاعَةَ خِيَانَةٌ ؛ ۷۱۷۵

بخیلِ رازهای خود باش و رازی را که به تو سپرده شده است ، افشا مکن که افشای راز ، خیانت است .

**حدیث ۱۰۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَلِّمًا كَثُرَ خُرَانُ الْأَسْرَارِ كَثُرَ ضِيَاعُهَا ؛ ۷۱۹۷

هر چه بر خزانه داران رازها افزوده شود ، رازها بیشتر ضایع شود .

**حدیث ۱۰۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كَمَا تَدِينُ تُدَانُ ؛ ۷۲۰۸

از هر دست بدهی ، با همان دست پس می گیری .

**حدیث ۱۰۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : کَمَا تَزْرَعُ تَحْصُدُ ؛ ۷۲۱۵

آن گونه که می کاری ، می دروی .

### حدیث ۱۰۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : كُفْرَانُ النَّعْمِ يُرِلُّ الْقَدَمَ وَيَسْلُبُ النَّعْمَ ؛ ۷۲۳۹

کفران نعمت ، پای را می لغزاند و نعمت را می رُبايد .

### حدیث ۱۰۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِكُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجٌ ؛ ۷۲۶۶

هر تنگنایی را راه برون شدی است .

### حدیث ۱۰۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِكُلِّ مَقَامٍ مَقَالٌ ؛ ۷۲۹۳

هر جایگاهی را سخنی است .

### حدیث ۱۰۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ الْعَقْلِ احْتِمَالُ الْجُهَالِ ؛ ۷۳۰۱

برای هر چیز زکاتی است و زکات خرد ، تحمل نادانان است .

### حدیث ۱۰۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِطَالِبِ الْعِلْمِ عِزُّ الدُّنْيَا وَفَوْزُ الْآخِرَةِ ؛ ۷۳۴۹



جوینده دانش را عزت دنیا و رستگاری آخرت است .

### حدیث ۱۰۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ : سَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يُحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ ، وَ سَاعَةٌ يُخَلِّي بَيْنَ نَفْسِهِ وَ لَدَّتْهَا فِيمَا يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ ؛ ۷۳۷۰

مؤمن را سه وقت است : وقتی که با پروردگارش مناجات می کند ، وقتی که نفسش را به حساب می کشد ، و وقتی که با خود و لذت های حلال و زیبا خلوت می کند .

### حدیث ۱۰۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِيَكُنْ أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَيْكَ وَ أَبْعَدُهُمْ مِنْكَ أَطْلَبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ ؛ ۷۳۷۸

باید مبعوض ترین مردم و دورترین آنها از تو کسی باشد که بیش از همه از مردم عیب جوئی می کند .

### حدیث ۱۰۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَنْ يَفُوزَ بِالْجَنَّةِ إِلَّا السَّاعِي لَهَا ؛ ۷۴۰۴

به بهشت نخواهد رسید ، جز کسی که برای آن بکوشد .

### حدیث ۱۰۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَنْ يُجِدِيَ الْقَوْلَ حَتَّى يَتَّصِلَ بِالْفِعْلِ ؛ ۷۴۱۳

گفتار سودی ندارد ، مگر آن که با کردار همراه شود .

### حدیث ۱۰۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَنْ تُدْرِكَ الْكَمَالَ حَتَّى تَرْقِيَ عَنِ النَّقْصِ ؛ ۷۴۲۳

کمال را در نمی‌یابی تا آن‌گاه که نقصان را پشت سر گذاری .

### حدیث ۱۰۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ مَعَ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ نَمَاءٌ ؛ ۷۴۵۵

با بُریدن از خویشان ، افزایشی [در عمر و مال] نیست .

### حدیث ۱۰۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِيعُوهَا إِلَّا بِهَا ؛ ۷۴۹۲

جان شما را بهایی جز بهشت نیست ؛ آن را جز به بهشت نفروشید .

### حدیث ۱۰۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثَّقَةِ بِالظَّنِّ ؛ ۷۵۰۰

داوری کردن درباره فرد امین ، با ظنّ و گمان ، عادلانه نیست .

### حدیث ۱۰۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنِ احْتَجَّتْ إِلَى مُدَارَاتِهِ ؛ ۷۵۰۳

برادر تو نیست آن کس که نیازمند به مدارای با او باشی .

### حدیث ۱۰۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنِ أَحْوَجَكَ إِلَى حَاكِمٍ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ ؛ ۷۵۰۵

برادر تو نیست آن کس که تو را به داوری بین تو و خودش نیازمند کند

فرد سومی را به عنوان قاضی قرار دهد) .

**حدیث ۱۰۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَيْسَ لِلْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ شَاخِصًا إِلَّا فِي ثَلَاثٍ : خُطْوَةٌ فِي مَعَادٍ ، أَوْ مَرَمَةٌ لِمَعَاشٍ أَوْ لَمَذَّةٍ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ ؛  
۷۵۲۴

عقل را روا نیست جز اینکه در پی یکی از سه [ کار ] باشد : بهره بری برای روز قیامت ، بهبود وضع زندگی ، و لذت حلال .

**حدیث ۱۰۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَمْ يَعْقِلْ مَوَاعِظَ الزَّمَانِ مَنْ سَكَنَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِالْأَيَّامِ ؛ ۷۵۴۹

کسی که با خوش گمانی به روزگار آرام گرفته ، پندهای زمانه را در نمی یابد .

**حدیث ۱۰۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَمْ يَعْقِلْ مَنْ وَلِيَ بِاللَّعِبِ وَاسْتَهْتَرَ بِاللَّهْوِ وَالطَّرَبِ ؛ ۷۵۶۸

خردمندی را دریافته ، آن که شیفته بازیچه شده و به بیهودگی و شادخواری حریص گشته است .

**حدیث ۱۰۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَوْ اعْتَبَرْتَ بِمَا أَضَعْتَ مِنْ مَاضِي عُمُرِكَ لَحَفِظْتَ مَا بَقِيَ ؛ ۷۵۸۹

اگر از عمر تباه شده گذشته ات پند بگیری ، عمر باقی مانده را پاس می داری .

**حدیث ۱۰۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّي مَا يَغْشَاهُ مِنَ الرَّحْمَةِ لَمَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ ؛ ۷۵۹۲

اگر نمازگزار می دانست چه رحمتی او را فراگرفته ، سر از سجده بر نمی داشت .

**حدیث ۱۰۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَوْ بَقِيَتِ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَمْ تَصِلْ إِلَى مَنْ هِيَ فِي يَدَيْهِ ؛ ۷۶۰۸

اگر دنیا برای کسی باقی می ماند ، دیگر به دست آن کسی که اکنون در دست اوست ، نمی رسد .

### حدیث ۱۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَيْكُنْ مَرَكَبَكَ الْقَصْدَ وَ مَطْلَبَكَ الرُّشْدَ ؛ ۷۶۱۹

باید بر مرکب میانه روی بنشیننی و به سوی مقصد بالندگی ره بسپاری .

### حدیث ۱۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَنْ لِمَنْ غَالَطَكَ فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَلِينَ لَكَ ؛ ۷۶۲۰

با کسی که با تو درشتی می کند ، نرم باش ، که دور نیست او هم با تو نرم شود .

### حدیث ۱۰۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لِقَاءُ أَهْلِ الْمَعْرِفَةِ عِمَارَةُ الْقُلُوبِ وَ مُسْتَفَادُ الْحِكْمَةِ ؛ ۷۶۳۵

دیدار با اهل معرفت ، مایه آبادانی دل ها و بهره بردن از حکمت است .

### حدیث ۱۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَذَّةُ الْكِرَامِ فِي الْإِطْعَامِ ، وَلَذَّةُ اللَّثَامِ فِي الطَّعَامِ ؛ ۷۶۳۸

لذت کریمان در خوراندن ، و لذت فرومایگان در خوردن است .

### حدیث ۱۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَنْصَفَ أَنْصَفَ ؛ ۷۶۹۲

هر که انصاف ورزد ، با او انصاف ورزند .

### حدیث ۱۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَحْسَنَ الْمَسْأَلَةَ أُسْعِفَ ؛ ۷۶۹۳

هر کس به روشی نیکو درخواست کند ، خواسته اش برآورده می شود .

### حدیث ۱۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ مَدَحَكَ فَقَدْ ذَبَحَكَ ؛ ۷۷۶۶

هر که تو را ستود ، سر از تنت ستاند .

### حدیث ۱۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ دَخَلَ مَدَاخِلَ الشُّوْءِ اتُّهِمَ ؛ ۷۷۷۸

هر کس به جاهای بد وارد شود ، بدنام می شود .

### حدیث ۱۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ نَسِيَ اللَّهَ أَنْسَأَهُ نَفْسَهُ ؛ ۷۷۹۷

هر کس خدا را فراموش کند ، خدا او را به خود فراموشی دچار می کند .

### حدیث ۱۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَسَاءَ خُلِقَهُ عَذَبَ نَفْسَهُ ؛ ۷۷۹۸

هر کس خود را بدخو گرداند ، خود را عذاب می دهد .

### حدیث ۱۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عَجَلَ كَثْرَ عِثَارُهُ ؛ ۷۸۳۸

هر کس شتاب کند ، لغزشش بسیار شود .

### حدیث ۱۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لِهَجِّ بَدِّكَرِهِ ؛ ۷۸۵۱

هر که چیزی را دوست بدارد ، یاد آن ورد زبانش می شود .

### حدیث ۱۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ قَبِضَ يَدَهُ مَخَافَةَ الْفَقْرِ فَقَدْ تَعَجَّلَ الْفَقْرَ ؛ ۷۸۷۷

هر کس از ترس فقر ، دست از بخشش فرو بندد ، به سوی فقر شتافته است .

### حدیث ۱۰۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ نَظَرَ فِي الْعَوَاقِبِ سَلِمَ ؛ ۷۹۱۲

هر کس در سرانجام کارها اندیشه کند ، سالم می ماند .

### حدیث ۱۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ جَهَلَ مَوْضِعَ قَدَمِهِ زَلَّ ؛ ۷۹۲۰

هر کس جای پای خود را نشناسد ، می لغزد .

**حدیث ۱۰۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ وَعَظَكَ أَحْسَنَ إِلَيْكَ ؛ ۷۹۲۴

هر کس اندرزت دهد ، به تو نیکی کرده است .

**حدیث ۱۰۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ وَاَفَقَ هَوَاهُ خَالَفَ رُشْدَهُ ؛ ۷۹۵۷

هر کس با هوس خود موافقت کند ، با بالندگی خود مخالفت کرده است .

**حدیث ۱۰۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَحْسَنَ إِلَى جِيرَانِهِ كَثُرَ خَدَمُهُ ؛ ۷۹۶۷

هر کس به همسایگانش نیکی کند ، خادمانش زیاد شوند .

**حدیث ۱۰۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَظْهَرَ عَزْمَهُ بَطَلَ حَزْمُهُ ؛ ۷۹۸۰

هر کس تصمیم خود را آشکار کند ، دوراندیشی اش باطل شود .

**حدیث ۱۰۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عَشَّ نَفْسَهُ لَمْ يَنْصَحْ غَيْرَهُ ؛ ۸۰۰۸

آن که با خود یک رنگ نباشد ، با دیگران نیز یک رنگ نیست .

**حدیث ۱۰۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عُرِفَ بِالْكَذِبِ لَمْ يُقْبَلْ صِدْقُهُ ؛ ۸۰۱۰

کسی که به دروغگویی شناخته شود ، سخن راستش نیز پذیرفته نمی شود .

### حدیث ۱۰۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَعْمَلَ اجْتِهَادَهُ بَلَغَ مُرَادَهُ ؛ ۸۰۵۸

هر کس تلاشش را به کار گیرد ، به خواسته اش می رسد .

### حدیث ۱۰۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْرًا فَصَدَّقَ ظَنَّهُ ؛ ۸۰۶۶

هر کس به تو گمان نیکو بُرد ، [با رفتار خود] گمانش را راست گردان .

### حدیث ۱۰۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ رَجَاكَ فَلَا تُخَيِّبْ أَمَلَهُ ؛ ۸۰۶۷

امید آن کس را که به تو امید بست ، ناامید مکن .

### حدیث ۱۰۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عَلِمَ أَنَّهُ مُؤَاخَذٌ بِقَوْلِهِ فَلْيَقْصِرْ فِي الْمَقَالِ ؛ ۸۱۲۴

آن که می داند برای سخن گفتن خود بازخواست می شود ، باید سخن کوتاه کند .

### حدیث ۱۰۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ خَلَا بِالْعِلْمِ لَمْ تُوحِشْهُ خَلْوَةٌ ؛ ۸۱۲۵



هر کس با دانش خلوت کند ، هیچ خلوتی او را به وحشت نمی اندازد .

### حدیث ۱۰۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ تَسَلَّى بِالْكِتَابِ لَمْ تَقْتَهُ سَلْوَةً ؛ ۸۱۲۶

هر که با کتاب آرامش یابد ، هیچ آرامش بخشی را از دست نداده است .

### حدیث ۱۰۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ لَمْ يُحْرَمِ الإِجَابَةَ ؛ ۸۱۴۳

هر که را توفیق دعا داده شود ، از پذیرش آن محروم نشود .

### حدیث ۱۰۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ جَانَبَ الإِخْوَانَ عَلَى كُلِّ ذَنْبٍ قَلَّ أَصْدِقَاؤُهُ ؛ ۸۱۶۶

هر کس به دلیل هر خطایی که از دوستانش سر می زند ، از آنان کناره گیرد ، دوستانش اندک می شوند .

### حدیث ۱۰۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَبَانَ لَكَ عَيْبَكَ فَهُوَ وَدُودُكَ ؛ ۸۲۱۰

هر کس عیب تو را برایت آشکار کند ، همو دوستدار توست .

### حدیث ۱۰۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عَرَفَ النَّاسَ لَمْ يَعْتَمِدْ عَلَيْهِمْ ؛ ۸۲۳۲

هر کس مردم را بشناسد ، به آنها اعتماد نمی کند .

**حدیث ۱۰۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ سَأَلَ فِي صِغَرِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ ؛ ۸۲۷۳

هر که در خردسالی بپرسد ، در بزرگ سالی پاسخ می دهد .

**حدیث ۱۱۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ قَرَعَ بَابَ اللَّهِ فَتُحَّ لَهُ ؛ ۸۲۹۲

هر کس در خانه خدا را بکوبد ، به رویش گشوده می شود .

**حدیث ۱۱۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ شَرَفَتْ هِمَّتُهُ عَظُمَتْ قِيَمَتُهُ ؛ ۸۳۲۰

آن که همتش والاست ، ارزشش بیش باشد .

**حدیث ۱۱۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَطَاعَ هَوَاهُ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا ؛ ۸۳۵۴

هر که از هوس خود پیروی کند ، آخرتش را به دنیایش فروخته است .

**حدیث ۱۱۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ حَسُنَتْ عِشْرَتُهُ كَثُرَ إِخْوَانُهُ ؛ ۸۳۹۲

هر کس معاشرتش نیکو باشد ، برادرانش بسیار شوند .

**حدیث ۱۱۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ اَتَجَرَ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَقَدْ اَرْتَضَمَ فِي الرَّبَا*؛ ۸۴۰۱  
 هر کس بدون آگاهی از دانش [فقه] به تجارت پردازد، در ربا فرو می رود.

### حدیث ۱۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ قَالَ مَا لَا يَتَّبِعِي سَمِعَ مَا لَا يَشْتَهِي*؛ ۸۴۱۷  
 هر کس آنچه را که شایسته نیست بگوید، آنچه را دوست ندارد می شنود.

### حدیث ۱۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ كَظَّتْهُ الْبِطْنَةُ حَجَبَتْهُ عَنِ الْفِطْنَةِ*؛ ۸۴۵۹  
 هر که در رنج و زحمت پُر خوری افتد، از دانایی و هوشیاری باز می ماند.

### حدیث ۱۱۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ دَارَى النَّاسَ أَمِنْ مَكْرَهُمْ*؛ ۸۴۶۵

هر کس با مردم مدارا کند، از مکرشان در امان می ماند.

### حدیث ۱۱۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ أَحْبَبْنَا فَلْيَعْمَلْ بِعَمَلِنَا وَ لِيَتَجَلَّبِبِ الْوَرَعَ*؛ ۸۴۸۳

هر کس ما اهل بیت علیهم السلام را دوست دارد، باید چون ما عمل کند، و جامه پارسایی بر تن کند.

### حدیث ۱۱۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 امیر المؤمنین علی علیه السلام: *مَنْ طَلَبَ شَيْئًا نَالَهُ أَوْ بَعْضَهُ*؛ ۸۴۹۰

هر که جوینده چیزی باشد، به آن یا به بخشی از آن، دست می‌یابد.

### حدیث ۱۱۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ يَطْلُبُ الْهِدَايَةَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا يَضِلُّ؛ ۸۵۰۱

هر که طالب هدایت از نااهل باشد، گمراه می‌شود.

### حدیث ۱۱۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ جَالَسَ الْجُهَالَ فَلَيْسَتْ عِدَّةٌ لِلْقَيْلِ وَالْقَالِ؛ ۸۵۰۵

آن که با نادانان همنشینی می‌کند، آماده بگو مگو سخن‌های بی پایه باشد.

### حدیث ۱۱۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ رَقِيَ دَرَجَاتِ الْهِمَمِ عَظَّمَتْهُ الْأُمَّمُ؛ ۸۵۲۶

هر کس از نردبان همت بالا رود، مردمان او را بزرگ می‌دارند.

### حدیث ۱۱۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ كَشَفَ ضُرَّهُ لِلنَّاسِ عَذَّبَ نَفْسَهُ؛ ۸۵۴۲

هر کس پریشان حالی اش را برای مردم آشکار کند، خودش را عذاب داده است.

### حدیث ۱۱۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ أَظْهَرَ فَقْرَهُ أَذَلَّ قَدْرَهُ؛ ۸۵۵۵

هر کس ناداری اش را آشکار کند، ارزش خود را فرو کاسته است.

**حدیث ۱۱۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا ؛ ۸۵۶۱

هر کس بسیار به گناهان بیندیشد ، گناهان او را به سوی خود می کشانند .

**حدیث ۱۱۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ اسْتَنكَفَ مِنْ أَبْوِيهِ فَقَدْ خَالَفَ الرُّشْدَ ؛ ۸۶۲۳

هر که [از سرِ خود بزرگ بینی] از پدر و مادرش روی گرداند ، با رشد و کمال خویش مخالفت کرده است .

**حدیث ۱۱۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ بَخِلَ عَلَى نَفْسِهِ كَانَ عَلَى غَيْرِهِ أَبْخَلَ ؛ ۸۶۲۵

هر کس بر خود بخیل باشد ، بر دیگران بخیل تر است .

**حدیث ۱۱۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ ظَلَمَ الْعِبَادَ كَانَ اللَّهُ خَصَمَهُ ؛ ۸۶۳۷

هر کس به بندگان [خدا] ستم کند ، خداوند دشمن اوست .

**حدیث ۱۱۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَسْرَعَ فِي الْجَوَابِ لَمْ يُدْرِكِ الصَّوَابَ ؛ ۸۶۴۰

هر کس در پاسخ دادن شتاب کند ، پاسخ درست را در نمی یابد .

**حدیث ۱۱۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ عَمِلَ بِالْحَقِّ مَالَ إِلَيْهِ الْخَلْقُ ؛ ۸۶۴۶

هر که به حق عمل کند ، مردم به او روی می آورند .

### حدیث ۱۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ مَدَحَكَ بِمَا لَيْسَ فِيكَ فَهُوَ خَلِيقٌ أَنْ يَذُمَّكَ بِمَا لَيْسَ فِيكَ ؛ ۸۶۵۸

هر کس تو را به چیزی که در تو نیست ، ستاید ، سزاوار است که تو را به آنچه در تو نیست ، سرزنش کند .

### حدیث ۱۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ كَافَأَ الْإِحْسَانَ بِالْإِسَاءَةِ فَقَدْ بَرِيَءَ مِنَ الْمَرْؤَةِ ؛ ۸۶۷۴

از مردانگی به دور است آن که نیکی را با بدی جزا می دهد .

### حدیث ۱۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ كَرَّمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ لَمْ يُهِنْهَا بِالْمَعْصِيَةِ ؛ ۸۷۳۰

هر که دارای کرامتِ نفس است ، خود را با گناه خوار نمی کند .

### حدیث ۱۱۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ ضَعُفَ عَنْ سِرِّهِ فَهُوَ عَنْ سِرِّ غَيْرِهِ أَوْ ضَعُفٌ ؛ ۸۷۵۷

هر که از حفظ راز خود ناتوان باشد ، از حفظ راز دیگری ناتوان تر است .

### حدیث ۱۱۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَسْهَرَ عَيْنَ فِكْرَتِهِ بَلَغَ كُنْهَ هِمَّتِهِ ؛ ۸۷۸۴

هر کس چشم اندیشه اش را بیدار بدارد ، به اوج خواسته اش می رسد .

### حدیث ۱۱۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ تَطَلَّعَ عَلَيَّ أُسْرَارِ جَارِهِ انْهَتَكَتَ أُسْتَارُهُ ؛ ۸۷۹۸

هر که در پی آگاهی از اسرار همسایه اش باشد ، پرده اش دریده می شود .

### حدیث ۱۱۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ كَثُرَ فِي لَيْلِهِ نَوْمُهُ فَاتَهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا لَا يَسْتَدْرِكُهُ فِي يَوْمِهِ ؛ ۸۸۲۷

هر که در شب بسیار بخوابد ، کارهایی از او فوت می شود که در روز جبرانشان نمی کند .

### حدیث ۱۱۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ كَانَتْ هِمَّتُهُ مَا يَدْخُلُ بَطْنَهُ كَانَتْ قِيَمَتُهُ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ ؛ ۸۸۳۰

هر کس همتش صرف چیزی شود که وارد شکمش می شود ، ارزشش به اندازه همان چیزی است که از شکمش بیرون می آید .

### حدیث ۱۱۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ أَصْلَحَ أَمْرَ آخِرَتِهِ أَصْلَحَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَ دُنْيَا ؛ ۸۸۵۷

هر کس کار آخرتش را سامان دهد ، خداوند ، کار دنیايش را سامان می دهد .

### حدیث ۱۱۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ يَكْتَسِبُ مَالًا مِنْ غَيْرِ جَلِّهِ يَصْرِفُهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ ؛ ۸۸۸۳

هر کس مالی را از حرام به دست آورد ، آن را در راه ناشایست خرج می کند .

### حدیث ۱۱۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ اسْتَعَانَ بِدَوَى الْأَبَابِ سَلَكَ سَبِيلَ الرَّشَادِ ؛ ۸۹۱۲

هر که از خردمندان یاری جوید ، راه بالندگی را پوید .

### حدیث ۱۱۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ لَمْ يَتَعَلَّمْ فِي الصَّغَرِ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الْكِبَرِ ؛ ۸۹۳۷

هر که در کودکی نیاموزد ، در بزرگی پیشرفت نمی کند .

### حدیث ۱۱۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ لَمْ تَسْكُنِ الرَّحْمَةَ قَلْبُهُ قَلَّ لِقَاؤُهَا لَهُ عِنْدَ حَاجَتِهِ ؛ ۸۹۷۴

هر که دلش منزلگاه مهربانی نباشد ، هنگام نیازمندی کمتر به دیدارش می آیند .

### حدیث ۱۱۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ طَلَبَ رِضَى اللَّهِ بِسَخَطِ النَّاسِ رَدَّ اللَّهُ ذِمَّتَهُ مِنَ النَّاسِ حَامِدًا ؛ ۹۰۳۵

هر که با خشم مردم جویای خشنودی خدا باشد ، خداوند ، مردم نکوهشگر را ستاینده او می کند .

### حدیث ۱۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَنْ اقْتَصَدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ فَقَدْ اسْتَعَدَّ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ ؛ ۹۰۴۸

هر که در حال دارایی و ناداری میانه روی کند ، با ناگواری های روزگار آماده [ی روبه رو شدن] است .

### حدیث ۱۱۳۶



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ افْتَحَرَ بِالتَّبْدِيرِ احْتِقَرَ بِالْإِفْلَاسِ ؛ ۹۰۵۷

آن که به اسراف می بالد ، با تهی دستی خُرد و خوار می شود .

### حدیث ۱۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ دَنَتْ هِمَّتُهُ فَلَا تَصْحَبُهُ ؛ ۹۰۸۶

دو ن همت را همدم مباش .

### حدیث ۱۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَرْجُ خَيْرَهُ ؛ ۹۰۸۷

هر که خود را خوار شمارد ، به خیرش امید مدار .

### حدیث ۱۱۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ نَقَلَ إِلَيْكَ نَقْلَ عَنكَ ؛ ۹۱۳۳

کسی که [از دیگران] برای تو خبر می آورد ، از تو [برای دیگران] خبر می برد .

### حدیث ۱۱۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ بَرَّ وَالِدَيْهِ بَرَّهُ وَلَدُهُ ؛ ۹۱۴۵

هر که به پدر و مادرش نیکی کند ، فرزندش به او نیکی می کند .

### حدیث ۱۱۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَنْ لَمْ يَتَغَافَلَ وَلَا يَغُضَّ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْأُمُورِ تَنَغَّصَتْ عَيْشَتُهُ ؛ ۹۱۴۹

هر کس در بسیاری از امور خود را به غفلت نزند و از آنها چشمپوشی نکند، زندگی اش تیره می شود.

### حدیث ۱۱۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ شَبَّ نَارَ الْفِتْنَةِ كَانَ وَقُودًا لَهَا؛ ۹۱۶۳

هر که آتش فتنه بر افروزد، خود هیزم آن می شود.

### حدیث ۱۱۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ ادَّعى مِنَ الْعِلْمِ غَايَتَهُ فَقَدْ أَظْهَرَ مِنْ جَهْلِهِ نِهَائَتَهُ؛ ۹۱۹۳

هر که ادعا کند به نهایت دانش رسیده است، نهایت نادانی اش را آشکار کرده است.

### حدیث ۱۱۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مِنْ شَرَايِطِ الْإِيْمَانِ حُسْنُ مُصَاحَبَةِ الْإِخْوَانِ؛ ۹۲۸۲

از شرایط ایمان، نشست و برخاست نیک با برادران داشتن است.

### حدیث ۱۱۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مِنْ أَحْسَنِ الْفَضْلِ قَبُولُ عُذْرِ الْجَانِي؛ ۹۲۹۴

پذیرش عذر گنهکار، از نیکوترین فضیلتهاست.

### حدیث ۱۱۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مِنْ أَشْرَفِ أَعْمَالِ الْكَرِيمِ تَغَاْفُلُهُ عَمَّا يَعْلَمُ؛ ۹۳۲۱

از جمله شرافتمندانه ترین کارهای فرد کریم ، چشمپوشی از چیزهایی است که می داند .

### حدیث ۱۱۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مِنْ أَمَارَاتِ الْخَيْرِ الْكَفُّ عَنِ الْأَذَى ؛ ۹۳۳۰

از جمله نشانه های خوبی ، خودداری از آزردهن [مردم] است .

### حدیث ۱۱۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مِنْ أَمَارَاتِ الدَّوْلَةِ الْيَقِظَةُ لِحِرَاسَةِ الْأُمُورِ ؛ ۹۳۶۰

از نشانه های [پایداری] دولت ، بیداری برای حراست از امور است .

### حدیث ۱۱۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ السَّعْيُ فِي إِصْلَاحِ الْجُمهُورِ ؛ ۹۳۶۱

تلاش برای مصلحت عموم مردم ، کمال سعادت‌مندی است .

### حدیث ۱۱۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مِنْ أَعْظَمِ الشَّقَاوَةِ الْقَسَاوَةُ ؛ ۹۳۷۶

سخت دلی از بزرگ ترین بدبختی هاست .

### حدیث ۱۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مِنَ الْاِقْتِصَادِ سَخَاءٌ بَغَيْرِ سَرْفٍ ، وَ مُرُوَّةٌ مِنْ غَيْرِ تَلْفٍ ؛ ۹۴۱۹

بخشنده‌گی بدون اسراف و مردانگی بدون تباه کردن [و ایجاد نابسامانی ]

نشانه میانه روی است .

**حدیث ۱۱۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مِنْ كَمَالِ الْإِنْسَانِ وَ وَفُورِ فَضْلِهِ اسْتِشْعَارُهُ بِنَفْسِهِ النُّقْصَانَ ؛ ۹۴۴۲

آگاهی آدمی از نقصان خویش ، نشانه کمال و فراوانی فضل اوست .

**حدیث ۱۱۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَا عَزَّ مَنْ ذَلَّ جِيرَانُهُ ؛ ۹۴۸۶

عزت نیافت آن که همسایه اش را خوار کرد .

**حدیث ۱۱۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَا تَزَيَّنَ مُتَزَيِّنٌ بِمِثْلِ طَاعَةِ اللَّهِ ؛ ۹۴۸۹

هیچ آراسته ای به زیوری مانند طاعت خدا آراسته نشد .

**حدیث ۱۱۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَا أَكْثَرَ الْعِبْرَ وَ أَقَلَّ الْإِعْتِبَارَ ؛ ۹۵۴۲

چه بسیارند عبرت ها ، و چه اندک است عبرت گرفتن .

**حدیث ۱۱۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : مَا اتَّقَى أَحَدٌ إِلَّا سَهَّلَ اللَّهُ مَخْرَجَهُ ؛ ۹۵۶۵

هیچ کس پرهیزکاری پیشه نکرد ، مگر این که خدا راه برون شدن از سختی ها را برایش آسان کرد .

**حدیث ۱۱۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا حُفِظَتِ الْأُخُوَّةُ بِمِثْلِ الْمُوَاسَاةِ ؛ ۹۵۷۸

[دوستی و] برادری با هیچ چیزی به مانند یاری کردن با مال و جان ، محفوظ نمی ماند .

### حدیث ۱۱۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا اخْتَلَفَتْ دَعْوَتَانِ إِلَّا كَانَتْ إِحْدَاهُمَا ضَالَّةً ؛ ۹۵۹۲

دو دعوت با یکدیگر مخالف نمی شوند ، مگر اینکه یکی از آن دو گمراهی است .

### حدیث ۱۱۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا لَا يَتَّبِعِي أَنْ تَفْعَلَهُ فِي الْجَهْرِ فَلَا تَفْعَلَهُ فِي السِّرِّ ؛ ۹۶۳۶

آنچه نمی شاید آشکارا انجام دهی ، در نهان نیز انجام مده .

### حدیث ۱۱۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا أَكْثَرَ الْإِخْوَانَ عِنْدَ الْجِفَانِ ، وَأَقَلَّهُمْ عِنْدَ حَادِثَاتِ الزَّمَانِ ؛ ۹۶۵۷

چه بسیارند برادران در هنگام [پُری] کاسه [اقبال دنیا به آدمی] ، و چه اندک اند به هنگام پیشامدهای روزگار !

### حدیث ۱۱۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا تَزَيَّنَ الْإِنْسَانُ بِزِينَتِهِ أَجْمَلَ مِنَ الْفُتُوَّةِ ؛ ۹۶۵۹

انسان به زیوری زیباتر از جوان مردی آراسته نشد .

### حدیث ۱۱۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : مَا لُمْتُ أَحَدًا عَلَى إِذَاعَةِ سِرِّي إِذْ كُنْتُ بِهِ أَضَيِّقَ مِنْهُ ؛ ۹۷۰۶

هرگز کسی را برای افشای رازم سرزنش نکردم؛ چرا که خود [در نگهداری آن] از او ناپردبارتر بودم.

### حدیث ۱۱۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَلَائِكُ الْأُمُورِ حُسْنُ الْخَوَاتِمِ؛ ۹۷۲۹

ملائک [نیکی] کارها، فرجام نیک آنهاست.

### حدیث ۱۱۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مُذْبِحُ الْفَاحِشَةِ كَفَاعِلِهَا؛ ۹۷۵۹

فاش کننده زشتی مانند انجام دهنده آن است.

### حدیث ۱۱۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَرَارَةُ الْيَأْسِ خَيْرٌ مِنَ التَّضَرُّعِ إِلَى النَّاسِ؛ ۹۷۹۵

[تحمل] تلخی ناامیدی بهتر از زاری کردن نزد مردم است.

### حدیث ۱۱۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَجَالِسُ اللَّهِ تُفْسِدُ الْإِيمَانَ؛ ۹۸۱۵

نشست های بیهوده، ایمان را تباه می کند.

### حدیث ۱۱۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَثَلُ الدُّنْيَا كَظِّلِكَ إِنْ وَقَفْتَ وَقَفَ وَإِنْ طَلَبْتَهُ بَعُدَ؛ ۹۸۱۸

حکایت دنیا، حکایت سایه توست: اگر بایستی، می ایستد و اگر دنبالش کنی، دور می شود.

**حدیث ۱۱۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : نِعَمَ زَادَ الْمَعَادِ الْإِحْسَانُ إِلَى الْعِبَادِ ؛ ۹۹۱۲

چه نیکو توشه ای است برای آن جهان ، نیکی کردن به بندگان .

**حدیث ۱۱۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : نِعَمَ عَوْنُ الدُّعَاءِ الْخُشُوعُ ؛ ۹۹۴۵

خشوع ، چه نیک یآوری است برای دعا .

**حدیث ۱۱۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : نَفْسُ الْمَرْءِ خُطَاةٌ إِلَى أَجَلِهِ ؛ ۹۹۵۵

نفس های آدمی ، قدم های اوست به سوی مرگ .

**حدیث ۱۱۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : نِعْمَةٌ لَا تُشْكُرُ كَسَيْئَةٍ لَا تُغْفَرُ ؛ ۹۹۵۹

نعمتی که سپاس گفته نشود ، مانند گناهی است که بخشوده نشود .

**حدیث ۱۱۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : نُصْحُكَ بَيْنَ الْمَلَأِ تَقْرِيعٌ ؛ ۹۹۶۶

پند دادن میان جمع ، سرکوفت است .

**حدیث ۱۱۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : نِظَامُ الدِّينِ حَاصِلَتَانِ : اِنْصَافُكَ مِنْ نَفْسِكَ ، وَ مُوَاسَاةُ اِخْوَانِكَ ؛ ۹۹۸۳

رشته پیوند دین دو ویژگی است : انصاف داشتن با خود ، و با جان و مال به یاری برادران شتافتن .

### حدیث ۱۱۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : نَزَلَ نَفْسَكَ دُونَ مَنْزِلَتِهَا تُنْزِلُكَ النَّاسُ فَوْقَ مَنْزِلَتِكَ ؛ ۹۹۸۵

خود را در جایی فروتر از منزلت خویش بنشان تا مردم تو را در جایی فراتر از منزلت بنشانند .

### حدیث ۱۱۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : نِفَاقُ الْمَرْءِ مِنْ ذُلِّ يَجِدُهُ فِي نَفْسِهِ ؛ ۹۹۸۸

دو رویی آدمی از ذلتی است که در خود می یابد .

### حدیث ۱۱۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : هُدِيَ مَنْ تَجَلَّبَبَ جِلْبَابَ الدِّينِ ؛ ۱۰۰۱۲

هدایت یافت آن که جامه دینداری بر تن کرد .

### حدیث ۱۱۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : هَلَكَكَ مَنْ لَمْ يَعْرِفْ قَدْرَهُ ؛ ۱۰۰۲۰

هلاک شد آن که قدر خویش نشناخت .

### حدیث ۱۱۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام : وَ لَدَّ السُّوءِ يَهْدِمُ الشَّرْفَ ، وَ يَشِينُ السَّلَفَ ؛ ۱۰۰۶۵



فرزند بد ، شرافت را بر باد می دهد و مایه ننگ پیشینیان می شود .

### حدیث ۱۱۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : وَقَرُّوا كِبَارَكُمْ يُوقِّرُكُمْ صِغَارُكُمْ ؛ ۱۰۰۶۹

پیرانتان را حرمت نهدید تا کودکان شما را حرمت نهند .

### حدیث ۱۱۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : وَيَلُّ لِمَنْ غَلَبَتْ عَلَيْهِ الْغَفْلَةُ فَنَسِيَ الرَّحْلَةَ وَ لَمْ يَسْتَعِدَّ ؛ ۱۰۰۸۸

وای بر کسی که غفلت بر او چیره شود ؛ کوچ خود را فراموش کند و آماده نشود !

### حدیث ۱۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : وَحَدَّةُ الْمَرْءِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ قَرِينِ السُّوءِ ؛ ۱۰۱۳۶

تنهایی آدمی برای او از همنشین بد ، بهتر است .

### حدیث ۱۱۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تَأْسَ عَلَى مَافَاتٍ ؛ ۱۰۱۵۳

بر آنچه از دست رفته است ، اندوه مخور .

### حدیث ۱۱۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تَطْمَعُ فِيمَا لَا تَسْتَحِقُّ ؛ ۱۰۱۵۷

بر آنچه شایسته اش نیستی ، طمع مدار .

**حدیث ۱۱۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تَتَّقَنَّ بِعَهْدٍ مَنْ لَا دِينَ لَهُ ؛ ۱۰۱۶۳

به پیمان کسی که دین ندارد ، اعتماد نکن .

**حدیث ۱۱۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تُحَدِّثْ بِمَا تَخَافُ تَكْذِيبَهُ ؛ ۱۰۱۷۳

سخنی که از تکذیبش می ترسی بر زبان مران .

**حدیث ۱۱۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تُعِدِّ بِمَا تَعْجِزُ عَنِ الْوَفَاءِ بِهِ ؛ ۱۰۱۷۷

به آنچه از وفای به آن ناتوانی ، وعده مده .

**حدیث ۱۱۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تَعْزِمِ عَلَى مَا لَمْ تَسْتَبِينَ الرُّشْدَ فِيهِ ؛ ۱۰۱۸۳

بر کاری که درستی آن بر تو معلوم نیست ، مصمم نباش .

**حدیث ۱۱۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا تُمَسِّكْ عَنِ إِظْهَارِ الْحَقِّ إِذَا وَجَدْتَ لَهُ أَهْلًا ؛ ۱۰۱۸۸

از آشکار کردن حق ، هنگامی که برای آن اهلی یافتی ، خودداری نکن .

**حدیث ۱۱۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تُمَارِئَنَّ اللَّجُوجَ فِي مَحْفَلٍ؛ ۱۰۲۰۳

با لجوج در هیچ مجلسی جدل مکن .

### حدیث ۱۱۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تُعَاتِبِ الْجَاهِلَ فَيَمُقَّتَكَ، وَ عَاتِبِ الْعَاقِلَ يُحِبِّكَ؛ ۱۰۲۱۵

نادان را سرزنش مکن که دشمنت می شود؛ عاقل را سرزنش کن تا دوستت بدارد .

### حدیث ۱۱۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تَسْتَصْغِرَنَّ عَدُوًّا وَ إِنِ ضَعُفَ؛ ۱۰۲۱۶

هیچ دشمنی را کوچک مشمار ، هر چند ناتوان باشد .

### حدیث ۱۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تُلَاحِ الدَّنِيَّ فَيَجْتَرِيَّ عَ عَلَيْكَ؛ ۱۰۲۲۱

با فرومایه نزاع مکن که بر تو جرئت می ورزد .

### حدیث ۱۱۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تُؤَيِّسِ الضُّعْفَاءَ مِنْ عَدْلِكَ؛ ۱۰۲۲۵

ضعیفان را از دادگری خود ، ناامید مساز .

### حدیث ۱۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تَعْمَلْ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً وَلَا تَتْرُكُهُ حِيَاءً؛ ۱۰۲۵۴

هیچ کار خیری را از روی ریا انجام مده و از سرِ شرم، آن را وا مگذار.

### حدیث ۱۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَا تَتَّقِ بِالصَّدِيقِ قَبْلَ الْخُبْرَةِ؛ ۱۰۲۵۷

پیش از آزمایش، به دوست اعتماد مکن.

### حدیث ۱۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَا تَسْتَحِي مِنْ إِعْطَاءِ الْقَلِيلِ؛ فَإِنَّ الْجِرْمَانَ أَقْلُ مِنْهُ؛ ۱۰۲۶۳

از بخشش اندک شرم مکن که محروم کردن، از آن کم تر است.

### حدیث ۱۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَا تَظْلِمَنَّ مَنْ لَا يَجِدُ نَاصِرًا إِلَّا اللَّهَ؛ ۱۰۲۸۴

ستم مکن به کسی که جز خدا یابوری نمی یابد.

### حدیث ۱۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَا يَشْغَلَنَّكَ عَنِ الْعَمَلِ لِالْآخِرَةِ شُغْلٌ؛ فَإِنَّ الْمُدَّةَ قَصِيرَةٌ؛ ۱۰۲۸۶

هیچ کاری تو را از کار برای آخرت باز ندارد که وقت، تنگ است.

### حدیث ۱۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَا تَفْرِحَنَّ بِسَقَطِهِ غَيْرِكَ لَا تَدْرِي مَا يُحْدِثُ بِكَ الزَّمَانُ؛ ۱۰۲۹۰

از زمین خوردن کسی شاد مشو، که نمی دانی گردش روزگار برای تو چه در آستین دارد.

**حدیث ۱۲۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَجْعَلْ عِرْضَكَ غَرَضًا لِقَوْلِ كُلِّ قَائِلٍ ؛ ۱۰۳۰۴

آبروی خود را هدف تیر گفتار هر گوینده ای نساز .

**از ۱۲۰۱ تا ۱۴۰۰****حدیث ۱۲۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَسْتَبِدَّ بِرَأْيِكَ ، فَمَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ ؛ ۱۰۳۱۱

خود رأی مباح ، که هر کس خود رأیی کند ، هلاک شود .

**حدیث ۱۲۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تُسَيِّءِ الْخِطَابَ فَيَسُوءَكَ نَكِيرُ الْجَوَابِ ؛ ۱۰۳۲۴

با کسی به زشتی خطاب مکن ، که زشتی پاسخ ، تو را ناخوشایند می آید .

**حدیث ۱۲۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَسْتَبِطِيءِ إِجَابَةَ دُعَائِكَ وَقَدْ سَدَدْتَ طَرِيقَهُ بِالذُّنُوبِ ؛ ۱۰۳۲۹

اجابت دعایت را دیر مپندار ، وقتی با گناه راه اجابت آن را فرو بسته ای .

**حدیث ۱۲۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تُدْخِلَنَّ فِي مَشُورَتِكَ بَخِيلًا فَيَعْدِلَ بِكَ عَنِ الْقَصْدِ ، وَيَعْدَكَ الْفَقْرَ ؛ ۱۰۳۴۸

هیچ بخیلی را به مشورت خود درنیاور ، که تو را از میانه روی بازمی گرداند و از فقر می ترساند .

**حدیث ۱۲۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تُشْرِكَنَّ فِي رَأْيِكَ جَبَانًا يُضَعِّفُكَ عَنِ الْأَمْرِ وَيُعْظِمُ عَلَيْكَ مَا لَيْسَ بِعَظِيمٍ؛ ۱۰۳۴۹

هیچ ترسویی را به مشورت مگیر ، که تو را از کار ناتوان می کند و کاری را که بزرگ نیست ، بر تو بزرگ می نمایاند .

**حدیث ۱۲۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَسْتَشِرِ الْكَذَّابَ ؛ فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ يُقَرِّبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ ، وَيُبْعِدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ ؛ ۱۰۳۵۱

با دروغگو مشورت مکن ، که دروغگو سراب را می ماند : دور را در نظرت نزدیک و نزدیک را در نظرت دور می نمایاند .

**حدیث ۱۲۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تُشْرِكَنَّ فِي مَشَوْرَتِكَ حَرِيصًا يُهَوِّنُ عَلَيْكَ الشَّرَّ وَيَزِينُ لَكَ الشَّرَّ ؛ ۱۰۳۵۳

با هیچ آزمندی مشورت مکن ، که بدی را بر تو آسان می نماید و حرص و ولع را در نظرت می آراید .

**حدیث ۱۲۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تُؤَخِّرْ إِنَاءَ الْمُحْتَاجِ إِلَى عَدٍ ؛ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا يَعْزِضُ لَكَ وَ لَهْ فِي عَدٍ ؛ ۱۰۳۶۴

بخشش به نیازمند را به فردا مینداز ؛ چه ، نمی دانی فردا برای تو و او چه پیش خواهد آمد .

**حدیث ۱۲۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَنْقُضَنَّ سُنَّةَ صَالِحَةٍ عَمِلَ بِهَا وَاجْتَمَعَتِ الْأَلْفَةُ لَهَا وَ صَلَحَتِ الرَّعِيَّةُ عَلَيْهَا ؛ ۱۰۳۷۷

هیچ رسم پسندیده ای را که به آن عمل می شود و رشته پیوند مردم و صلاح توده ها در آن است ، در هم نشکن .

**حدیث ۱۲۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تَصْحَبْ مَنْ يَحْفَظُ مَسَاوِيكَ، وَيَنْسِي فَضَائِلَكَ وَمَعَالِيكَ؛ ۱۰۴۱۹

با کسی که بدی های تو را به خاطر می سپارد و نیکی ها و بزرگواری های تو را فراموش می کند، دوستی مکن.

### حدیث ۱۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ فَتَنْتَهَمَ بِإِخْبَارِكَ بِمَا تَعْلَمُ؛ ۱۰۴۲۶

آنچه را نمی دانی بر زبان مران تا در خیر دادن از آنچه می دانی بر تو گمان بد نبرند.

### حدیث ۱۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا فِطْنَةَ مَعَ بَطْنِهِ؛ ۱۰۵۲۸

با شکمبارگی هوشمندی به بار نمی آید.

### حدیث ۱۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا جِهَادَ كَجِهَادِ النَّفْسِ؛ ۱۰۵۵۱

هیچ جهادی مانند جهاد با نفس نیست.

### حدیث ۱۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا يَجْتَمِعُ الْبَاطِلُ وَالْحَقُّ؛ ۱۰۵۸۴

حق و باطل با هم جمع نمی شوند.

### حدیث ۱۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا لِبَاسٍ أَجْمَلُ مِنَ السَّلَامَةِ؛ ۱۰۶۳۵

هیچ لباسی زیباتر از سلامت نیست.

**حدیث ۱۲۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا دِينَ لِمُسُوْفٍ بِتَوْبَتِهِ ؛ ۱۰۶۶۰

دین ندارد آن که در توبه کردن ، امروز و فردا می کند .

**حدیث ۱۲۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا عَيْشَ لِمَنْ فَارَقَ أَحِبَّتَهُ ؛ ۱۰۶۶۱

کسی را که از دوستانش جدا شده است ، آسایشی نیست .

**حدیث ۱۲۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا يُدْرِكُ الْعِلْمُ بِرَاحَةِ الْجِسْمِ ؛ ۱۰۶۸۴

دانش با تن آسایی به دست نمی آید .

**حدیث ۱۲۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا يَشْبَعُ الْمُؤْمِنُ وَ أَخُوهُ جَائِعٌ ؛ ۱۰۶۹۱

مؤمن ، سیر سر بر بالین نمی نهد در حالی که برادرش گرسنه است .

**حدیث ۱۲۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لَا يَسْتَعْنِي الْعَاقِلُ عَنِ الْمَشَاوَرَةِ ؛ ۱۰۶۹۳

خردمند ، خود را از مشورت بی نیاز نمی بیند .

**حدیث ۱۲۲۱**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا خَیْرَ فِی لَذَّةٍ لَا تَبْقَى ؛ ۱۰۷۰۷

در لذتی که نمی‌پاید ، خیری نیست .

### حدیث ۱۲۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا عَیْشَ أَهْنًا مِّنَ الْعَافِیَةِ ؛ ۱۰۷۲۸

آسایشی گواراتر از عافیت نیست .

### حدیث ۱۲۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا خَیْرَ فِیْمَنْ یَهْجُرُ أَخَاهُ مِنْ غَیْرِ جُرْمٍ ؛ ۱۰۷۴۱

خیری نیست در آن که از دوستانش بی هیچ جرمی کناره می‌گیرد .

### حدیث ۱۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا تَكْمُلُ الْمَكَارِمُ إِلَّا بِالْعَفَافِ وَالْإِثَارِ ؛ ۱۰۷۴۵

کرامت های اخلاقی جز با پاک دامن‌ی و از خودگذشتگی کامل نمی‌شوند .

### حدیث ۱۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا عَدُوَّ أَعْدَى عَلَی الْمَرْءِ مِنْ نَفْسِهِ ؛ ۱۰۷۶۰

آدمی را دشمنی دشمن تر از نفس نیست .

### حدیث ۱۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا يُغْتَبَطُ بِمَوَدَّةٍ مَنْ لَا دِينَ لَهُ؛ ۱۰۸۰۳

به دوستی فرد بی دین، شادی نمی کنند.

### حدیث ۱۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا يَرْضَى الْحَسُودُ عَمَّنْ يَحْسُدُهُ إِلَّا بِالْمَوْتِ أَوْ بِزَوَالِ النُّعْمَةِ؛ ۱۰۸۱۲

حسود، جز به مرگ یا از بین رفتن نعمت کسی که بر او حسد می ورزد، خشنود نمی شود.

### حدیث ۱۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي غَيْبَتِهِ وَنَكِيَّتِهِ وَوَفَاتِهِ؛ ۱۰۸۲۱

دوست، دوست نیست، مگر آن که در غیاب دوستش و گرفتاری و مرگ او حق دوستی را به جای آورد.

### حدیث ۱۲۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ؛ ۱۰۸۳۹

هیچ مخلوقی با نافرمانی خالق، فرمان برده نمی شود.

### حدیث ۱۲۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا يَفُوزُ بِالْجَنَّةِ إِلَّا مَنْ حَسَنَتْ سَرِيرَتُهُ وَخَلَصَتْ نِيَّتُهُ؛ ۱۰۸۶۸

به بهشت دست نمی یابد، مگر کسی که باطنش نیکو و نیتش خالص شود.

### حدیث ۱۲۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

امیر المؤمنین علی علیه السلام: لَا خَيْرَ فِي قَوْمٍ لَيْسُوا بِنَاصِحِينَ وَلَا يُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ؛ ۱۰۸۸۴

قومی را که خود خیرخواه نیستند و خیرخواهان را هم دوست ندارند، خیری نباشد.

**حدیث ۱۲۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا خَیْرَ فی أَخٍ لا یُوجِبُ لَکَ مِثْلَ الَّذِی یُوجِبُ لِنَفْسِهِ ؛ ۱۰۸۹۱

خیری نیست در دوست و) برادری که مانند آنچه را برای خود واجب می داند ، برای تو واجب نداند .

**حدیث ۱۲۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا نِعْمَةَ أَهْنَأُ مِنَ الْأَمْنِ ؛ ۱۰۹۱۱

هیچ نعمتی گواراتر از امنیت نیست .

**حدیث ۱۲۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : لا خَیْرَ فی قَلْبٍ لا یَخْشَعُ ، وَ عَیْنٍ لا تَدْمَعُ ، وَ عِلْمٍ لا یَنْفَعُ ؛ ۱۰۹۱۳

دل بی خشوع ، چشم بی گریه و دانش بی سود را خیری نباشد .

**حدیث ۱۲۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : یُسْتَدَلُّ عَلَی عَقْلِ کُلِّ امْرِءٍ بِمَا یَجْرِی عَلَی لِسَانِهِ ؛ ۱۰۹۵۷

آنچه بر زبان آدمی رانده می شود ، نشان اندیشه اوست .

**حدیث ۱۲۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : یُسْتَدَلُّ عَلَی کَرَمِ الرَّجُلِ بِحُسْنِ بَشَرِهِ ، وَ بَدَلِ بَرِّهِ ؛ ۱۰۹۶۳

خوش رویی و احسان مرد ، دلیل کرامت اوست .

**حدیث ۱۲۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : یَسِيرُ الرِّيَاءِ شَرِّكَ ؛ ۱۰۹۷۶

ریا ، اندکش نیز شرک است .

### حدیث ۱۲۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : یَسِيرُ الْعَطَاءِ خَيْرٌ مِنَ التَّعَلُّلِ بِالْإِعْتِدَارِ ؛ ۱۰۹۹۱

بخشش اندک ، از عذرخواهی بهانه جویانه بهتر است .

### حدیث ۱۲۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : یَبْلُغُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ مَا لَا يَبْلُغُهُ الْكَاذِبُ بِاحْتِيَالِهِ ؛ ۱۱۰۰۶

راستگو با راستی اش به چیزی می رسد که دروغگو با چاره جویی به آن نمی رسد .

### حدیث ۱۲۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : يُمْتَحَنُ الرَّجُلُ بِفِعْلِهِ لَا بِقَوْلِهِ ؛ ۱۱۰۲۶

مرد ، نه با گفتار ، که با کردارش آزموده می شود .

### حدیث ۱۲۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : يَوْمُ الْمَظْلُومِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ يَوْمِ الظَّالِمِ عَلَى الْمَظْلُومِ ؛ ۱۱۰۲۹

روز ستمدیده بر ستمگر سخت تر است تا روز ستمگر بر ستمدیده .

### حدیث ۱۲۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امیرالمؤمنین علی علیه السلام : يَكْتَسِبُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ ثَلَاثًا : حُسْنَ الثَّقَةِ بِهِ ، وَ الْمَحَبَّةَ لَهُ ، وَ الْمَهَابَةَ عَنْهُ ؛ ۱۱۰۳۸

راستگو "با راست گویی اش سه چیز به دست می آورد: به او نیک اعتماد کنند، دوستی اش بر دل ها نشیند، و از وی اندیشه کنند.

### حدیث ۱۲۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّ بُنَى! ... أَمْسِكْ عَنِ طَرِيقِ إِذَا خَفَتْ ضَلَالُهُ، فَإِنَّ الْكَفَّ عَنِ حَيْرِهِ الضَّلَالَةُ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ؛  
پسر عزیزم! ... در راهی که از گمگشتگی در آن بیم داری، گام مزنی؛ زیرا خود را از سرگردانی گمراهی نگاه داشتن، بهتر از  
برنشستن بر مرکب هراس هاست.

### حدیث ۱۲۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ أَنْ تُوجِفَ بِكَ مَطَايَا الطَّمَعِ فَتُورِدَكَ مَنَاهِلَ الْهَلَكَةِ؛  
مبادا مرکب های آرزو، تو را بتازانند و به پرتگاه های هلاکت اندازند!

### حدیث ۱۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنْ قَارَفْتَ سَيِّئَةً فَعَجِّلْ مَحْوَهَا بِالتَّوْبَةِ؛  
اگر به گناهی آلوده شدی، بی درنگ آن را به توبه بشوی.

### حدیث ۱۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِمْحَاضُ أَخَاكَ النَّصِيحَةَ حَسَنَةٌ كَانَتْ أَوْ قَبِيحَةً؛  
با برادرت اندرز بی غرضانه گوی، خواه در نیکی باشد یا بازداشتن از ناپسند.

### حدیث ۱۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِعْلَمْ أَيُّ بُنَى! أَنَّهُ مَنْ أَبْصَرَ عَيْبَ نَفْسِهِ شُغِلَ عَنِ عَيْبِ غَيْرِهِ؛  
پسر عزیزم! بدان هر که عیب خود را ببیند، از پرداختن به عیب دیگران، باز می ماند.

### حدیث ۱۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ دَخَلَ مَدَاخِلَ السُّوءِ أَتَّهَمَ؛

هر که به جایگاه های نامناسب رود ، متهم شود.

### حدیث ۱۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّ بَنِي! لَا تُؤَيِّسْ مُدْنِيًّا ، فَكَمْ مِنْ عَاكِفٍ عَلَى ذَنْبِهِ حُتِمَ لَهُ بِخَيْرٍ؛

پسر عزیزم! هیچ گنهکاری را ناامید مکن . چه بسیار گناه آلوده ای که عاقبتی نیکو یافته است.

### حدیث ۱۲۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَحَرَّى الصَّدَقَ خَفَّتْ عَلَيْهِ الْمُؤْنُ؛

هر که در پی راستی بکوشد ، سبک بار شود.

### حدیث ۱۲۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَمَنْ تَوَرَّطَ فِي الْأُمُورِ غَيْرِ نَاطِرٍ فِي الْعَوَاقِبِ فَقَدْ تَعَرَّضَ لِمُفْضِحَاتِ النَّوَائِبِ؛

آگاه باشید که هر کس بی فرجام نگری ، خود را در کارها افکند ، با پیشامدهای رسواکننده روبه رو شود.

### حدیث ۱۲۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّدْبِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ النَّدَمَ؛

عاقبت اندیشی پیش از اقدام به کار ، تو را از پشیمانی باز می دارد.

### حدیث ۱۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ عَرَفَ مَوَاقِفَ الْخَطَاءِ؛

هر که به پیشواز نظرهای گوناگون برود ، جایگاه های خطا را بشناسد.

### حدیث ۱۲۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْخَدِيعَةَ فَإِنَّهَا مِنْ خُلُقِ اللَّثَامِ؛

از نیرنگ بهره‌یز ، که خوی فرومایگان است.

**حدیث ۱۲۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَزَّ الْمُؤْمِنُ غِنَاهُ عَنِ النَّاسِ ؛  
عزّت مؤمن ، بی نیازی او از مردم است.

**حدیث ۱۲۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَيْسَ مَعَ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ نِمَاءٌ ؛  
با گسستن پیوند ، خویشاوندی آدمی را رشدی (وفایده ای) نیست .

**حدیث ۱۲۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَثْرَةُ الزِّيَارَةِ تُورِثُ الْمَلَالَهَ ؛  
دیدار بسیار ، دل تنگی (و ملال) می آورد .

**حدیث ۱۲۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِحْدَرُوا الذُّنُوبَ ؛ فَإِنَّ الْعَبْدَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَحْبَسُ عَنْهُ الرِّزْقُ ؛  
از گناهان پرهیزید ؛ زیرا روزی بنده ای که دست به گناه آلاید ، بند آید.

**حدیث ۱۲۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا عَالَ امْرُؤٌ اقْتَصَدَ ؛  
مرد میانه رو ، درویش نشود.

**حدیث ۱۲۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الِدَّاعِي بِلا عَمَلٍ كَالزَّامِي بِلا وَتَرٍ ؛  
دعا کننده بی عمل ، چون تیرانداز بی زه باشد.

**حدیث ۱۲۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ؛

روزی را با صدقه دادن ، درخواست کنید.

### حدیث ۱۲۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْعَجَلَةَ بِالْأُمُورِ قَبْلَ أَوَانِهَا وَالتَّسَاقُطَ فِيهَا عِنْدَ زَمَانِهَا؛

مبادا در کارها ، پیش از فرا رسیدن زمانشان ، شتاب ورزی یا هنگامی که زمانشان رسید [در انجام دادن آن] سهل انگاری کنی .

### حدیث ۱۲۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُهُمْ لِرَبِّهِ وَأَعَشُّهُمْ لِنَفْسِهِ أَعْصَاهُمْ لَهُ؛

به راستی خیراندیش ترین مردم نسبت به خویش ، فرمانبردارترین ایشان از پروردگارش ، و خودفریب ترین آنها ، نافرمان ترینشان از خداست.

### حدیث ۱۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أُسِيءَ إِلَيْكُمْ فَأَعْفُوا وَاصْفَحُوا كَمَا تُحِبُّونَ أَنْ يُعْفَى عَنْكُمْ؛

اگر بر شما بدی رفت ، همان سان که دوست دارید شما را ببخشایند ، ببخشایید و در گذرید.

### حدیث ۱۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا كَمِيلُ! لَا تَأْخُذْ إِلَّا عَنَّا تَكُنْ مِنَّا؛

ای کمیل! [دیانت و فقاقت را] جز از ما مگیر تا از ما باشی.

### حدیث ۱۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ؛

ای کمیل! هیچ حرکت (و عملی) نیست ، مگر آن که در آن به شناخت آن نیازمندی.



**حدیث ۱۲۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُ اللَّهُ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا خَيْرُ الْعَمَلِ ، إِنَّهَا عِمَادُ دِينِكُمْ ؛  
 خدا را ، خدا را درباره نماز ، که بهترین کردار و ستون دین شماست !

**حدیث ۱۲۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَمْ يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَهُ وَلَمْ يَشْغَلِ الْحَلَالُ شُكْرَهُ ؛  
 زاهد دنیا کسی است که حرام ، صبرش را نرباید و حلال ، از شکرش باز ندارد.

**حدیث ۱۲۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

**حدیث ۱۲۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ، فَمَنْ لَاصَبَرَ لَهُ لَا إِيْمَانَ لَهُ ؛  
 صبر نسبت به ایمان ، مانند سر است به پیکر . پس هر که صبر ندارد ، ایمان ندارد.

**حدیث ۱۲۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ : الصَّبْرُ عَلَى الْمُصِيبَةِ وَالصَّبْرُ عَلَى الطَّاعَةِ وَالصَّبْرُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ ؛  
 صبر بر سه گونه است : صبر (یا شکیبایی) بر مصیبت ، صبر (یا استقامت) بر فرمانبرداری ، و صبر (یا خودداری) از گناه.

**حدیث ۱۲۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَدَّهْرُ يَوْمَانِ : فَيَوْمٌ لَكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ ، فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطُرْ وَإِذَا كَانَ عَلَيْكَ فَلَا

تَحْزَنُ ، فَبِكُلَيْهِمَا سَتُخْتَبَرُ ؛

دنیا دو روز است : روزی به سود توست و روزی به زیانت . اگر به سود تو بود ، شادان مشو و اگر به زیانت بود ، اندوه مخور ؛ زیرا  
 به این دو آزمایش می شوی.

**حدیث ۱۲۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَدَمَ أَشْبَهُ شَيْءٍ بِالْمِيعَارِ ، إِذَا نَاقِصٌ بِجَهْلٍ أَوْ رَاجِحٌ بِعِلْمٍ ؛  
آدمیزاده ، شبیه ترین چیز به ترازوست : یا با نادانی سبک شود و یا به دانش ، سنگین گردد.

### حدیث ۱۲۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّعِيدُ مَنْ وَعِظَ بِغَيْرِهِ ؛  
نیک بخت آن کس است که از سرگذشت دیگری پند آموزد.

### حدیث ۱۲۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّاكُمْ وَالْأَخْلَاقَ الدِّينِيَّةَ فَإِنَّهَا تَضَعُ الشَّرِيفَ وَتَهْدِمُ الْمَجْدَ ؛  
از اخلاق پست پرهیزید ، که والا را پست می سازد و بزرگواری را نابود می کند.

### حدیث ۱۲۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ لِأَخِيهِ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَهُ فِي نَكْبَتِهِ وَغَيْبَتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ ؛  
دوست ، برای برادر خود دوست [واقعی] نیست ، مگر آن که وی را در گرفتاری و غیبت [و نیز] پس از وفاتش حامی (و نگهبان) باشد.

### حدیث ۱۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَرَّضَ نَفْسَهُ لِلتُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ ؛  
کسی که خود را در معرض تهمت قرار دهد ، نباید بدگمان به خویش راسرزنش کند.

### حدیث ۱۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ! اتَّقُوا اللَّهَ ، فَإِنَّ الصَّبْرَ عَلَى التَّقْوَى أَهْوَنُ مِنَ الصَّبْرِ عَلَى عَذَابِ اللَّهِ ؛  
ای مردم ! تقوای الهی پیشه سازید ؛ زیرا صبر بر تقوا (خودداری) ، آسان تر از صبر بر عذاب خداست.

### حدیث ۱۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَشْيَاءَ لَمَّا از دَوَجَتْ إِزْدَوْجَ الْكَسَلِ وَالْعَجْزُ فَنَتِيحُ مِنْهُمَا الْفَقْرُ؛

چون چیزها به همسری یکدیگر درآمدند [و ملازم یکدیگر گشتند]، تنبلی و ناتوانی به هم آمیختند و فقر از آن دو بزاد.

### حدیث ۱۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَدَّرَ رِزْقَهُ اللَّهُ وَمَنْ بَدَّرَ حَرَمَهُ اللَّهُ؛

هر که اندازه نگه دارد، خدایش روزی فزاید، و هر که اسراف کند، خدایش محروم سازد.

### حدیث ۱۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُئِلَ مَا الْمُرُوءَةُ؟ فَقَالَ: لَا تَفْعَلْ شَيْئًا فِي السَّرِّ تَسْتَحْيِي مِنْهُ فِي الْعَلَانِيَةِ؛

[از امام علی علیه السلام] پرسیدند: مردانگی چیست؟ فرمود: [آن که] در نهان، کاری نکنی که در عیان از آن شرم می کنی.

### حدیث ۱۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَظِّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالْتَّعَافُلِ عَنِ الدُّنْيَا مِنَ الْأُمُورِ؛

با بی اعتنایی به کارهای پست، قدر خود را بالا برید.

### حدیث ۱۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَامَ وَنَوَّمَنِي وَزَوَّجَتْنِي فَاطِمَةُ وَابْنَتِي الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ، وَأَلْقَى عَلَيْنَا عَبَاءَهُ قَطَوَائِيَّةً، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ

وَتَعَالَى فِينَا: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا». وَقَالَ جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَنَا مِنْكُمْ يَا مُحَمَّدُ؟ فَكَانَ

سَادِسُنَا جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله خوابید و من و همسرم فاطمه و دو پسر حسن و حسین را هم خواباند و عبایی

قطوانی بر ما افکند و خداوند این آیه را در حق ما نازل فرمود: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».

جبرئیل گفت: من هم با شمایم ای محمد. پس جبرئیل، ششمین ما بود.

الخصال: ۱ / ۵۸۰ عن مكحول .

### حدیث ۱۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمَعَنَا رَسُولُ اللَّهِ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَا وَفَاطِمَةُ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا، ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي كِسَاءٍ لَهُ، وَأَدْخَلَنَا مَعَهُ،

ثُمَّ صَدَّمْنَا، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي، فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَنَا؟ - وَدَدْتُ مِنْهُ -

فَقَالَ: أَنْتِ مِمَّنْ أَنْتِ مِنْهُ، وَأَنْتِ عَلَى خَيْرٍ. أَعَادَهَا رَسُولُ اللَّهِ، ثَلَاثًا يَصْنَعُ ذَلِكَ

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ما - من، فاطمه، حسن و حسین - را در خانه ام سلمه گرد آورد و سپس حضرتش با عبايي که داشت وارد شد و ما هم با او وارد شدیم. حضرت صلی الله علیه و آله ما را در آغوش گرفت و فرمود: خدایا! اینان اهل بیت من هستند، پس هر گونه پلیدی را از آنها دور کن و کاملاً پاکشان گردان. ام سلمه گفت: من چه یا رسول الله؟ و نزدیک پیامبر شد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: تو از کسی هستی که اصلت از اوست و بر خیر و خوبی هستی، پیامبر صلی الله علیه و آله سه بار این سخن را تکرار کرد.

شواهد التنزیل: ۲ / ۵۲ / ۶۷۲ عن عیسی بن عبد الله عن ابيه عن جدّه .

### حدیث ۱۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَأْتِينَا كُلَّ غَدَاةٍ فَيَقُولُ: الصَّلَاةَ رَحِمَكُمُ اللَّهُ الصَّلَاةَ «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله هر بامداد به نزد ما می آمد و می فرمود: رحمت خدا بر شما باد، هنگام نماز است «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».  
 أمالی المفید: ۴ / ۳۱۸، أمالی الطوسی: ۱۳۸ / ۸۹، بشاره المصطفی: ۲۶۴ کلها عن الحارث .

### حدیث ۱۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَسْعَدُ النَّاسِ مَنْ عَرَفَ فَضْلَنَا، وَتَقَرَّبَ إِلَى اللَّهِ بِنَا، وَأَخْلَصَ حُبَّنَا، وَعَمِلَ بِمَا إِلَيْهِ نَدَبْنَا، وَانْتَهَى عَمَّا عَنْهُ نَهَيْنَا، فَذَاكَ مِنَّا، وَهُوَ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ مَعَنَا

امام علی علیه السلام: نیک بخت ترین مردم کسی است که فضل ما را شناخت و با ما به خدا تقرب جست و محبت ما را خالص گرداند و بدان چیزی پرداخت که ما بر آن می خوانیم و از آن چه ما باز می داریم دست شست. چنین کسی از ماست و در فردوس برین با ما خواهد بود.  
 غرر الحکم: ۳۲۹۷ .

### حدیث ۱۲۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا كُمَيْلُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِي قَوْلًا وَالْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ مُتَوَافِرُونَ يَوْمًا بَعْدَ الْعَصْرِ، يَوْمَ النُّصْفِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، قَائِمًا عَلَيَّ قَدَمِيهِ فَوْقَ مِثْرِهِ: عَلَيَّ وَابْنَايَ مِنْهُ الطَّيِّبُونَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ، وَهُمْ الطَّيِّبُونَ بَعْدَ أُمَّهِمْ، وَهُمْ سَفِينَةٌ، مَنْ رَكِبَهَا نَجَا، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَوَى، النَّاجِي فِي الْجَنَّةِ وَالْهَاقِي فِي لُظَى

امام علی علیه السلام: ای کمیل! پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روزی بعد از نماز عصر در نیمه ماه رمضان در حالی که مهاجران و انصار گرد آمده بودند و حضرت صلی الله علیه و آله با دو پای بر منبر ایستاده بود به من فرمود: علی و دو پسر من از او که پاکند از منند و من از آنها، پس از مادرشان ایشان پاکند، آنها کشتی هستند، هر که بر آن درآید نجات یابد و هر که از آن بازماند فرو درافتد، رها یابنده در فردوس و فرو در افتنده در آتش خواهد بود.

بشاره المصطفی : ۳۰ عن بصیر بن زید بن أرتاء .

### حدیث ۱۲۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ سَبَطَا هَذِهِ الْأُمَّةَ ، وَهُمَا مِنْ مُحَمَّدٍ كَمَا كَانَ الْعَيْنِينَ مِنَ الرَّأْسِ ، وَأَمَّا أَنَا فَكَمَا كَانَ الْيَدَيْنِ مِنَ الْبَيْدِنِ ، وَأَمَّا فَاطِمَةُ فَكَمَا كَانَ الْقَلْبَ مِنَ الْجَسَدِ . مَثَلْنَا مَثَلُ سَفِينَةِ نُوحٍ ، مَنْ رَكِبَهَا نَجَا ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ

امام علی علیه السلام : حسن و حسین دو نوه این امت هستند و آنها نسبت به محمد چونان جای دو چشمند برای سر و من چونان جای دو دستم برای پیکر و فاطمه چونان قلب برای جسم است، مثل ما همچون کشتی نوح است که هر کس بدان در آمد نجات یافت و هر که از آن بازماند غرق شد.

کتاب سلیم بن قیس : ۲ / ۸۳۰ .

### حدیث ۱۲۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اتَّبَعَ أَمْرَنَا سَبَقَ ، مَنْ رَكِبَ غَيْرَ سَفِينَتِنَا غَرِقَ

امام علی علیه السلام : هر که از امر ما پیروی کرد پیشی گرفت و هر که به کشتی جز ما سوار شد غرقه گشت.

غرر الحکم : ۷۸۹۳ و ۷۸۹۴ .

### حدیث ۱۲۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ بَابُ حِطَّةٍ وَهُوَ بَابُ السَّلَامِ ، مَنْ دَخَلَهُ نَجَا ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ هَوَى

امام علی علیه السلام : ما «باب حطه» هستیم و آن «باب السلام» است، هر که از آن در آید نجات یابد و هر که از آن کنار ماند هلاک شود.

الخصال : ۶۲۶ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تفسير فرات الكوفی : ۳۶۷ / ۴۹۹ ،

غرر الحکم : ۱۰۰۰۲ وفيه «من دخله سلم ونجا ، ومن تخلف عنه هلك» .

### حدیث ۱۲۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ألا- إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِي هَيَّطَ بِهِ آدَمُ وَجَمِيعَ مَا فَضَّلَتْ بِهِ النَّبِيُّونَ إِلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ فِي عِتْرَةِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ ، فَأَيُّنَ يُتَاهُ بِكُمْ وَأَيُّنَ تَذْهَبُونَ ؟ وَإِنَّهُمْ فِيكُمْ كَأَصْحَابِ الْكَهْفِ ، وَمِثْلُهُمْ بَابُ حِطَّةٍ ، وَهُمْ بَابُ السَّلَامِ ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ

امام علی علیه السلام : هان، علمی که آدم آن را فرود آورد و هر آن چه پیامبران تا واپسین ایشان بدان ترجیح داده می شوند در عترت خاتم پیامبران و مرسلان قرار دارد، پس کجا شما را حیران و سرگردان کرده اند و به کجا روانید؟ ای گروه پیمان شکن از نسل اصحاب سفینه (نوح)! سفینه هم نظیر همان است که در میان شماست، پس همان طور که در آن ماجرا آنان که باید نجات

یافتند در میان شما نیز همان ها که باید، نجات می یابند، به پیمانم سوگند، وای به حال کسی که از آنها بر کنار ماند، آنان در میان شما همچون اصحاب کهف هستند و چونان «باب حطّه»، آنها دروازه سلامتند پس همگی به سلامت در آید و از گامهای شیطان پیروی نکنید.

ینابیع المودّه: ۱ / ۳۳۲ / ۴، وراجع تفسیر العیاشی: ۱/۱۰۲/۳۰۰ عن مسعد بن صدقه عن الإمام الصادق عن آبائه علیهم السلام، الغیبه للنعمانی: ۴۴، المسترشد: ۴۰۶.

### حدیث ۱۲۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا إِنَّ آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَمَثَلِ نُجُومِ السَّمَاءِ، إِذَا خَوَى نَجْمٌ طَلَعَ نَجْمٌ  
امام علی علیه السلام: هان، خاندان محمد همچون اختران آسمان است که هر گاه یکی  
ناپدید شود دیگری پیدا آید.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۰۰.

### حدیث ۱۲۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَأَنَا نَائِمٌ عَلَى الْمَنَامَةِ، فَاسْتَسْقَى الْحَسَنُ - أَوِ الْحُسَيْنُ - فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَيَّ  
شَاءَ لَنَا بَكِيٌّ  
امام علی علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله بر من وارد شد در حالی که من در بستر خفته بودم. حسن - یا حسین - آب خواست. پیامبر صلی الله علیه و آله به سوی گوسفندمان رفت که شیرش کم شده بود. پیامبر صلی الله علیه و آله آن را دوشید و شیر از پستانش جاری شد. حسن سوی پیامبر رفت ولی پیامبر او را دور کرد. فاطمه عرض کرد: یا رسول الله! گویی، آن یک را بیشتر دوست می داری؟ حضرت صلی الله علیه و آله فرمود: چنین نیست، بلکه او زودتر آب خواسته بود. سپس فرمود: من و تو و این دو و این که در بستر است در روز رستاخیز در یک جا خواهیم خفت.  
بَكَاتِ النَّاقَةُ وَالشَّاءُ تَبْكَا بَكًا... وَهِيَ بَكِيٌّ وَبَكِيَّةٌ: قَلَّ لَبْنُهَا، وَقِيلَ: انْقَطَعَ. (لسان العرب: ۱ / ۳۴).

### حدیث ۱۲۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَنَّ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَنَا وَفَاطِمَةُ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمُجِبُونَا؟ قَالَ:  
مِنْ وَرَائِكُمْ

امام علی علیه السلام: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مرا آگاهانید که نخستین کسانی که به بهشت در می آیند من هستم به همراه فاطمه، حسن و حسین. من عرض کردم: یا رسول الله! دوستداران ما چه؟ فرمود: پشت سر شما به بهشت در خواهند آمد.  
المستدرک علی الصحیحین: ۳ / ۱۶۴ / ۴۷۲۳، بشاره المصطفی: ۴۶ کلاهما عن عاصم بن ضمره، ذخائر العقبی: ۱۲۳.

### حدیث ۱۲۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِطَاعَةِ الرَّسُولِ لِأَنَّهُ مَعْصُومٌ مُطَهَّرٌ ، لَا يَأْمُرُ بِمَعْصِيَةِ بَيْتِهِ . وَإِنَّمَا أَمَرَ بِطَاعَةِ أَوْلِي الْأَمْرِ لِأَنََّّهُمْ مَعْصُومُونَ مُطَهَّرُونَ ، لَا يَأْمُرُونَ بِمَعْصِيَتِهِ

امام علی علیه السلام : خداوند به فرمانبری از رسول فرمان داده است زیرا که او معصوم و پاک است و به معصیت او فرمان نمی دهد. خداوند به فرمانبری از اولی الامر فرمان داده، چه، آنها معصوم و پاک هستند و به معصیت او فرمان نمی دهند.

الخصال : ۱۳۹ / ۱۵۸ ، علل الشرایع : ۱۲۳ کلاهما عن سلیم بن قیس ، کتاب سلیم بن قیس : ۲ / ۸۸۴ / ۵۴ .

### حدیث ۱۲۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَضَّلَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ ، وَكَيْفَ لَا يَكُونُ كَذَلِكَ وَاللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ : «إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ

تَطْهِيرًا»؟! فَقَدْ طَهَّرَنَا مِنَ الْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ ، فَحَنُّ عَلَى مِنْهَا الْحَقُّ

امام علی علیه السلام : همانا خداوند عز و جل ما اهل بیت را برتری داده است و چگونه چنین نباشد حال آن که خداوند عز و جل

در کتابش فرموده است: «انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت ويطهركم تطهيرا»؟! خداوند ما را از پلیدیهای پنهان

و پیدا پاک کرده است پس ما راه حق را می پوییم.

تأويل الآيات الظاهرة : ۴۵۰ عن محمد بن عماره عن الإمام الصادق عن أبيه عليهما السلام .

### حدیث ۱۲۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ لِكُمَيْلٍ - : يَا كُمَيْلُ ، نَحْنُ الثَّقَلُ الْأَصْغَرُ ، وَالْقُرْآنُ الثَّقَلُ الْأَكْبَرُ ، وَقَدْ أَسْمَعَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَقَدْ جَمَعَهُمْ فَنَادَى فِيهِمُ الصَّلَاةَ جَامِعَةً يَوْمَ كَذَا وَكَذَا ، وَأَيَّامًا سَبْعَةً وَقْتِ كَذَا وَكَذَا ، فَلَمْ يَتَخَلَّفْ أَحَدٌ ، فَصَعِدَ الْمِثْبَرِ فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : مَعَاشِرَ النَّاسِ ، إِنِّي مُؤَدِّدٌ عَنْ رَبِّي عَزَّوَجَلَّ وَلَا مُخَيَّرٌ عَنْ نَفْسِي ، فَمَنْ صَدَّقَنِي فَاللَّهُ صَدَّقَ وَمَنْ صَدَّقَ اللَّهُ أَثَابَهُ الْجَنَانَ ، وَمَنْ كَذَّبَنِي كَذَّبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ ، وَمَنْ كَذَّبَ اللَّهُ أَعَقَبَهُ النَّيْرَانُ . ثُمَّ نَادَانِي فَصَعِدْتُ ، فَأَقَامَنِي دُونَهُ وَرَأْسِي إِلَى صَدْرِهِ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَنِ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ ، ثُمَّ قَالَ : مَعَاشِرَ النَّاسِ ، أَمَرَنِي جِبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى - إِنَّهُ رَبِّي وَرَبُّكُمْ - أَنْ أَعْلِمَكُمْ أَنَّ الْقُرْآنَ الثَّقَلُ الْأَكْبَرُ ، وَأَنْ وَصِيِّي هَذَا وَابْنِي

امام علی علیه السلام :- در سفارشش به کمیل :- ای کمیل! ما، ثقل اصغر هستیم و قرآن، ثقل اکبر. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله

این سخن را به گوش مردم رساند آن گاه که آنها را برای نماز جماعت در روز فلان در فلان وقت، هفت روز گرد آورده بود و در

آن ندای نماز سر می دادند و در این هنگام هیچ کس نبود که حاضر نشود. پیامبر بر منبر بالا رفت و خدای را حمد و سپاس گزارد

و فرمود: ای گروه مردم! من از سوی خودم نه، که از سوی خداوند عزوجل به شما خبر می دهم و هر که به خدا دروغ بندد آتش

در پی او خواهد آورد. پیامبر سپس مرا خواند و من از منبر بالا رفتم. او مرا در برابر خود ایستاده نگاه داشت در حالی که سر من بر

سینه اش بود و حسن و حسین در راست و چپ او قرار داشتند. سپس فرمود: ای گروه مردم! جبرئیل از سوی خداوند متعال که هم

خدای من است و هم خدای شما به من دستور داده است که به آگاهی شما برسانم قرآن، ثقل اکبر است و این جانشین من و دو

پسر من و آنان در پی ایشان از پشت آنها می آیند و در بردارنده وصایای ایشان هستند، ثقل اصغر می باشند. ثقل اکبر، گواه ثقل

اصغر و ثقل اصغر، گواه ثقل اکبر است و هر یک از آن دو، ملازم دیگری است و از آن جدایی نپذیرد تا بر خدا وارد شوند و خداوند میان آن دو و بندگان حکم کند.  
فی المصدر «ابنای» والظاهر أن الصواب ما أثبتناه .

### حدیث ۱۲۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فی جمع عَسْكَرِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ - : أُنشِدُكُمْ اللَّهَ ، أَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَامَ خَطِيْبًا وَلَمْ يَخْطُبْ بَعْدَهَا وَقَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَصِلُوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا : كِتَابَ اللَّهِ وَ (عِتْرَتِي) أَهْلَ بَيْتِي ، فَإِنَّهُ قَدْ عَاهَدَ إِلَيَّ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ ، فَقَالُوا : اللَّهُمَّ نَعَمْ ، قَدْ شَهِدْنَا ذَلِكَ كُلَّهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ  
عمر بن ابی سلمه به نقل از امام علی علیه السلام - در جمع لشکریان خود از مهاجران و انصار - : شما را به خدا سوگند آیا می دانید که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در واپسین خطبه خود فرمود: ای مردم! من در میان شما دو امر به یادگار می نهم که تا زمانی که به آن دو چنگ در زیند هرگز گمراه نشوید: کتاب خدا و (عترت من) اهل بیتم. خداوند دانای کاردان با من عهد کرده است که این دو از یکدیگر جدایی نپذیرند تا کنار حوض کوثر بر من وارد شوند؟ همگی گفتند: به خدا چنین است، ما گواهی می دهیم که این همه از پیامبر است.  
کتاب سلیم بن قیس : ۲ / ۷۶۳ .

### حدیث ۱۲۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى طَهَّرَنَا وَعَصَيْمَنَا ، وَجَعَلَنَا شُهَدَاءَ عَلَى خَلْقِهِ ، وَحُجَّتَهُ فِي أَرْضِهِ ، وَجَعَلَنَا مَعَ الْقُرْآنِ ، وَجَعَلَ الْقُرْآنَ مَعَنَا ، لَا نُفَارِقُهُ وَلَا يُفَارِقُنَا  
امام علی علیه السلام : همانا خداوند تبارک و تعالی ما را پاک گرداند و معصوم داشت و ما را بر خلقش گواه گرفت و حجّتش در زمین قرار داد و ما را در کنار قرآن نهاد و قرآن را در کنار ما، نه ما از آن جدایی پذیریم نه آن از ما کناره بگیرد.  
الکافی : ۱ / ۱۹۱ / ۵ ، کمال الدین : ۲۴۰ / ۶۳ ، بصائر الدرجات : ۸۳ / ۶ کلّها عن سلیم بن قیس الهلّالی .

### حدیث ۱۳۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فی صِفَةِ الْإِمَامِ الْمَهْدِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : قَدْ لَبَسَ لِلْحِكْمَةِ جُتَّتَهَا  
امام علی علیه السلام - در توصیف امام مهدی علیه السلام - : زره حکمت را پوشیده و آداهش را که عبارت است از توجّه و شناختن و خود را فارغ ساختن (از علاقه به دنیا) فرا گرفته، پس حکمت نزد آن حضرت گمشده ای است که آن را جسته و نیازی است که آن را طلییده، پس آن بزرگوار غریب است هر گاه اسلام غریب گردد و (مانند شتر خسته) دم بر زمین نهد و گردن بچسباند و برنخیزد، او جانشینی از جانشینهای پیغمبران خدا می باشد.



جَنَّةُ الْحِكْمَةِ: ما يحفظها على صاحبها من الزهد والورع، فالجَنَّةُ هيالسترَةُ أو الدرع . (لسان العرب : ۱۳/۹۴).

### حدیث ۱۳۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ - : هُمُ الْأَيْمَةُ الطَّاهِرُونَ ، وَالْعِتْرَةُ الْمَعْصُومُونَ ، وَالذَّرِيَّةُ الْأَكْرَمُونَ ، وَالْخُلَفَاءُ الرَّاشِدُونَ  
امام علی علیه السلام : در توصیف خاندان محمد صلی الله علیه و آله - : آنان امامان پاک و عترت معصوم و ذریه ارجمند و جانشینان رهیافته اند.  
مشارق أنوار الیقین : ۱۱۸ عن طارق بن شهاب .

### حدیث ۱۳۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَتَى رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَيُّ الْخَلْقِ أَحَبُّ إِلَيْكَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - وَأَنَا إِلَى جَنبِهِ - : هَذَا وَابْنَاهُ وَأُمَّهُمَا ، هُم مَنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ ، وَهُمْ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا - وَجَمَعَ بَيْنَ إِبْصَعَيْهِ -  
امام علی علیه السلام : مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله رسید و عرض کرد: یا رسول الله! چه کسی نزد تو محبوبتر است؟  
پیامبر صلی الله علیه و آله - در حالی که من در کنارش بودم - فرمود: این و دو فرزندش و مادر فرزندانش، آنها از من هستند و من از آنها. ایشان در بهشت با من چنین اند - و دو انگشتش را به یکدیگر چسباند.  
أمالی الطوسی : ۴۵۲ / ۱۰۰ عن زید بن علی عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي خُطْبَةٍ يَصِفُ بِهَا النَّبِيَّ الْأَعْظَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - : عِتْرَتُهُ خَيْرُ الْعِتْرِ ، وَأُسْرَتُهُ خَيْرُ الْأُسْرِ ، وَشَجَرَتُهُ خَيْرُ الشَّجَرِ  
امام علی علیه السلام - در خطبه ای در توصیف پیامبر و الامقام صلی الله علیه و آله - : خاندان او بهترین خاندان ها و خانواده او بهترین خانواده ها و تبار او بهترین تبارهاست.  
نهج البلاغه : الخطبة ۹۴ .

### حدیث ۱۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : سُرَّكَائِي الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَبِي وَأَنْزَلَ فِيهِمْ : «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ» ، فَإِنْ خِفْتُمْ تَنَازَعًا فِي أَمْرٍ فَأَرْجِعُوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ وَأُولَى الْأَمْرِ ، قُلْتُ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ ، مَنْ هُمْ ؟ قَالَ : أَنْتَ أَوْلُهُمْ  
امام علی علیه السلام : پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: شریکان من کسانی هستند که خداوند آنها را به خود و به من پیوند داد و این آیه را درباره آنها نازل فرمود: «یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول... الآیه»، پس اگر از اختلاف در امری ترسیدید آن را به خدا و رسول و اولی الامر ارجاع دهید. عرض کردم: یا رسول الله! ایشان کیانند؟ فرمود: تو نخستین آنهايي.  
شواهد التنزیل : ۱ / ۱۸۹ / ۲۰۲ ، وراجع الاعتقادات و تصحیح الاعتقادات : ۵ / ۱۲۱ کلاهما عن سلیم بن قیس ، کتاب سلیم بن قیس

: ۶ / ۶۲۶

**حدیث ۱۳۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا قَدِمَ إِلَى الْكُوفَةِ - : عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ هَذَا الْمِصْرِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَةِ مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ ، الَّذِينَ هُمْ أَوْلَى بِطَاعَتِكُمْ فِيمَا أَطَاعُوا اللَّهَ فِيهِ مِنَ الْمُتَحَلِّينَ الْمُدَّعِينَ الْمُقَابِلِينَ إِلَيْنَا ، يَتَفَضَّلُونَ بِفَضْلِنَا ، وَيُجَاهِدُونَآ ، وَيُنَازِعُونَآ حَقَّنَا ، وَيَدْفَعُونَآ عَنْهُ . وَقَدْ ذَاقُوا وَبَالَ مَا اجْتَرَحُوا فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ عَذَابًا

امام علی علیه السلام - هنگام آمدن به کوفه - : ای مردم این شهر! بر شما باد تقوای الهی و فرمانبری از کسی که از خدا فرمان می برد و از خاندان پیامبر شماست، آنها در آن چه از خدا فرمان می برند به فرمانبری شما شایسته تر هستند تا کسانی که دروغ پردازند و مدّعی و در برابر ما قرار دارند، در پرتو برتری ما برتری می فروشند و ما را انکار می کنند و با حقّ ما به ستیز برمی خیزند و ما را از آن دور می دارند. آنها کیفر جنایت خود را چشیده اند و به زودی به سزای این تبهکاری (در آخرت) خواهند رسید.

أمالی المفید : ۱۲۷ / ۵ عن عبدالرحمن بن عبید ، الإرشاد : ۱ / ۲۶۰ نحوه .

**حدیث ۱۳۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ أَهْلُ الذِّكْرِ

امام علی علیه السلام : اهل ذکر، ما هستیم.

ینابیع المودّة : ۱ / ۳۵۷ / ۱۲ ، المناقب لابن شهر آشوب : ۳ / ۹۸ ، العمدّة : ۲۸۸ / ۴۶۸ کلّها عن تفسیر الثعلبی .

**حدیث ۱۳۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّ الذِّكْرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، وَنَحْنُ أَهْلُهُ ، وَنَحْنُ الرَّاْسِخُونَ فِي الْعِلْمِ ، وَنَحْنُ مَنَارُ الْهُدَى ، وَأَعْلَامُ التَّقَى ، وَلَنَا ضُرْبَتِ الْأَمْثَالِ

امام علی علیه السلام : بدانید که مقصود از «ذکر» پیامبر خداست و اهل ذکر، ما هستیم و ماییم راسخان در علم و نشان هدایت و سران پرهیز که برای ما مثل زده می شود.

المناقب لابن شهر آشوب : ۳ / ۹۸ .

**حدیث ۱۳۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي خُطْبَةٍ يَذْكُرُ فِيهَا فَضَائِلَ أَهْلِ الْبَيْتِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ - : نَحْنُ الشُّعَارُ

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که در آن فضائل اهل بیت علیهم السلام را بر می شمارد : ماییم خواصّ و اصحاب و خزانه داران و درها و جز از در، به خانه در نیایند و هر کس از جز در خانه وارد شود دزدش نامند.

الشعار : الثوب الذي يلي الجسد لأنه يلي شعره ، ويراد به الخاصّة والبطانة . (النهاية : ۲ / ۴۸۰) .

## حدیث ۱۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَوْ شَاءَ لَعَرَفَ الْعِبَادَ نَفْسَهُ ، وَلَكِنْ جَعَلْنَا أَبْوَابَهُ وَصِرَاطَهُ ، وَسَبِيلَهُ وَالْوَجْهَ الَّذِي يُؤْتِي مِنْهُ ، فَمَنْ عَدَلَ عَن وَّلَايَتِنَا أَوْ فَضَّلَ عَلَيْنَا غَيْرَنَا فَإِنَّهُمْ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَّا كِبُونَ ، فَلَا سَوَاءَ مَنِ اعْتَصَمَ النَّاسُ بِهِ

امام علی علیه السلام : اگر خداوند تبارک و تعالی بخواهد خود را به بندگانش می شناساند، لیکن ما را درها و راه خود گرداند و طریق و سویی قرار داد که از آن می آیند، پس هر که از ولایت ما کناره گیرد یا دیگری را بر ما برتری دهد از راه منحرف شده است. هر که مردم بدو چنگ در زنند در هدایت یکسان نیست و برابر نیستند کسانی که مردم را به چشمه های ناصافی راه برند که در یکدیگر می ریزند و کسی که با ما باشد به چشمه هایی گوارا می رسد که به امر پروردگار در جوشش است و هیچ خشکی و کاستی نپذیرد.

قال الفيض الكاشاني : يعنيليس كل من اعتصم به الناس سواء في الهداية ، ولا سواء فيما يسقيهم ، بل بعضهم يهديهم إلى الحق وإلى صراط مستقيم ، ويسقيهم من عيون صافية ، وبعضهم يذهب بهم إلى الباطل وإلى طريق الضلال ، ويسقيهم من عيون كدره ، كما يفسره فيما بعد ، «يفرغ» أي يصب بعضها في بعض حتى يفرغ (الوافي : ۲ / ۸۷) .

## حدیث ۱۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الْأَيْمَةُ قُورَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ ، وَعُرْفَاؤُهُ عَلَى عِبَادِهِ ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْكَرَهُمْ وَأَنْكَرُوهُ

امام علی علیه السلام : همانا امامان، کارگزاران خداوند در میان خلق او و کدخدایان او در میان بندگانش. به بهشت درنیاید مگر آن کسی که آنها را بشناسد و ایشان هم او را بشناسند و به آتش در نیاید مگر کسی که آنها را نشناسد و آنها هم او را نشناسند.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۲ ، غرر الحکم : ۳۹۱۱ .

## حدیث ۱۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- في أحوال القيامة - : الأوصياء أصحاب الصراط ، وقوف عليه ، لا يدخل الجنة إلا من عرفهم وعرفوه ، ولا يدخل النار إلا من أنكرهم وأنكروه ، لأنهم عرفاء الله ، عرفهم عليهم عند أخذ الموائيق عليهم ، ووصفهم في كتابه فقال جل وعز : «وعلى الأعراف رجال يعرفون كلاً بسيماهم

امام علی علیه السلام : در توصیف قیامت - : اوصیا، صاحبان صراط هستند و بر آن ایستاده اند، به بهشت وارد نشود مگر کسی که آنها را بشناسد و آنها هم او را بشناسند و به آتش در نیاید مگر کسی که ایشان را نشناسد و آنها هم او را نشناسند، زیرا آنها کدخدایان خداوند و خداوند هنگام گرفتن پیمان از ایشان، اوصیا را بدیشان شناسانده است و در کتاب خود چنین توصیفشان کرده است: «و بر اعراف (بلندیهای حایل میان بهشت و دوزخ) مردانی هستند که همه را به نشانیان می شناسند»، آنها گواهان دوستان خود هستند و پیامبر گواه بر ایشان است.

الأعراف : ۴۶ .

**حدیث ۱۳۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ بَيْتُ التُّبُوَّةِ ، وَمَعْدِنُ الْحِكْمَةِ ، أَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ ، وَنَجَاةٌ لِمَنْ طَلَبَ

امام علی علیه السلام : ما خانه نبوت و کان حکمت و موجب امان زمینیان و رهایی کسانی هستیم که طالب رهایی باشند.  
نثر الدرّ : ۱ / ۳۱۰ .

**حدیث ۱۳۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ قَدْ جَعَلَ لِلْخَيْرِ أَهْلًا ، وَلِلْحَقِّ دَعَائِمَ ، وَلِلطَّاعَةِ عِصْمًا

امام علی علیه السلام : بدانید که خداوند سبحان برای خیر، اهلی و برای حق، بنیان‌هایی و برای طاعت، نگاه دارندگانی قرار داده است.

نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۴ ، مختصر بصائر الدرجات : ۱۹۵ .

**حدیث ۱۳۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ دُعَاةُ الْحَقِّ وَأَنْمَةُ الْخَلْقِ وَالسَّنَةُ الصِّدْقِ ، مَنْ أَطَاعَنَا مَلَكَ ، وَمَنْ عَصَانَا هَلَكَ

امام علی علیه السلام : ما دعوتگران به سوی حق و امامان مردم و زبانهای راستگو هستیم . هر که از ما فرمان برد چیرگی یابد و هر که از ما سرکشی کند نابود شود.  
غرر الحکم : ۱۰۰۰۱ .

**حدیث ۱۳۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ أَقْمَنُ عَمُودِ الْحَقِّ ، وَهَزَمْنَا جُيُوشَ الْبَاطِلِ

امام علی علیه السلام : ستون حق را ما برافراشتیم و لشگریان باطل را ما شکست دادیم.  
غرر الحکم : ۹۹۶۹ .

**حدیث ۱۳۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ أُمَّةٌ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ ، وَمُقِيمُو الْحَقِّ فِي بِلَادِهِ ، بِنَا يَنْجُو الْمُوَالِي وَبِنَا يَهْلِكُ الْمُعَادِي

امام علی علیه السلام : ما معتمدان خدایم در میان خلقش و برافرازندگان حقیم در سرزمینش، دوست با ما نجات می یابد و دشمن با ما به نابودی می رسد.  
غرر الحکم : ۱۰۰۰۴ .

## حدیث ۱۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَزَلُوا عَنِ الْحَقِّ وَأَهْلِهِ ، فَإِنَّهُ مَنْ اسْتَبَدَلَ بِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ هَلَكَكَ وَفَاتَتْهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ

امام علی علیه السلام : از حق و اهل آن منحرف نشوید که هر کس دیگری را به جای ما اهل بیت بگیرد، هلاک شود و دنیا و آخرت را از دست دهد.

غرر الحکم : ۱۰۴۱۳ ، الخصال : ۶۲۶ / ۱۰ عن ابي بصير ومحمد بن مسلم وفيه «لاتزلوا عن الحق وولايه اهل الحق...».

## حدیث ۱۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّا لَأَمْرَاءُ الْكَلَامِ ، وَفِينَا تَنْشَبُتُ عُرُوقُهُ

امام علی علیه السلام : ما ییم سرداران سخن که ریشه های آن در ما فرو رفته و شاخه هایش بر ما آویزان شده است.

تنشبت العروق : علق و ثبت ، والمراد من العروق الأفكار العالیة والعلوم السامیة . (کما فی هامش نهج البلاغه ، صبحیالصالح) .

## حدیث ۱۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِی حَدِيثٍ أَخْبَرَهُ فِيهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا يَقَعُ عَلَى أُمَّتِهِ مِنَ الْفِتَنِ بَعْدَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَتَّى يُدْرِكَهُمْ الْعَدْلُ - : يَا رَسُولَ

اللَّهِ ، الْعَدْلُ مِنَّا أَمْ مِنْ غَيْرِنَا ؟

فَقَالَ : بَلْ مِنَّا ، بِنَا فَتَحَ اللَّهُ وَبِنَا يَخْتِمُ ، وَبِنَا أَلْفَ اللَّهِ بَيْنَ الْقُلُوبِ بَعْدَ الشَّرِكِ ، وَبِنَا يُؤَلَّفُ بَيْنَ الْقُلُوبِ بَعْدَ الْفِتْنَةِ ، فَقُلْتُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا وَهَبَ لَنَا مِنْ فَضْلِهِ

امام علی علیه السلام - در حدیثی که پیامبر صلی الله علیه و آله فتنه هایی را به آگاهی او می رساند که پس از حضرتش صلی الله علیه و آله بر امت می رسد تا این که عدالت به داد آنها می رسد - : یا رسول الله ! عدالت از ماست یا از جز ما؟ پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید: از ماست، خداوند دین را با ما می آغازد و با ما به پایان می برد و در پرتو وجود ما پس از شرک، میان دلها انس می افکند و پس از فتنه، به دلها الفت می بخشد. گفتم:

سپاس خدای را برای آن چه از فضل خود به ما بخشیده است.

أمالی الطوسی : ۹۶ / ۶۶ ، أمالی المفید : ۲۹۰ / ۹ ، كلاهما عن عمر بن علي ، شرح نهج البلاغه لابن أبي الحديد : ۲۰۶ / ۹ قال بعد الحديث : قد رواه كثير من المحدثين .

## حدیث ۱۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا الْمَهْدِيُّ أَمْ مِنْ غَيْرِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : بَلْ مِنَّا (بِنَا) يَخْتِمُ اللَّهُ كَمَا بِنَا فَتَحَ ، وَبِنَا يُسْتَقَدُونَ مِنَ الشَّرِكِ ، وَبِنَا يُؤَلَّفُ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ بَعْدَ عِدَاوَةِ بَيْنِهِ ، كَمَا بِنَا أَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ بَعْدَ عِدَاوَةِ الشَّرِكِ .

قال الإمام علي عليه السلام : أمؤمنون أم كافرون ؟ فقال صلى الله عليه وآله : مفتون وكافرون

عمر بن علی به نقل از پدرش امام علی علیه السلام نقل می کند که حضرت علیه السلامه پیامبر صلی الله علیه و آله عرض کرد: یا رسول الله! آیا مهدی از ماست یا از جز ما؟ فرمود: از ماست، (با ما) خداوند پایان می بخشد و با ما می آغازد و همه با ما از شرک، رهایی می یابند و خداوند با ما، دلها را پس از خصومتی آشکار، الفت می بخشد، چنان که پس از دشمنی شرک، دل هایشان را با یکدیگر مأنوس ساخت. امام علی علیه السلام عرض کرد: آیا آنها مؤمن هستند یا کافر؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: فریب خورده و کافر.

المعجم الأوسط : ۱ / ۵۷ / ۱۵۷ ، الحاوی للفتاوی : ۲ / ۲۱۷ .

### حدیث ۱۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا عَلِيُّ ، بِكُمْ يُفْتَحُ هَذَا الْأَمْرُ ، وَبِكُمْ يُخْتَمُ ، عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ ، فَإِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ  
امام علی علیه السلام : پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به من فرمود: ای علی! این امر با شما آغاز می شود و با شما پایان می پذیرد، صبر در پیش گیرید که انجام کار، از آن پرهیزگاران است.  
أمالی المفید : ۱۱۰ / ۹ عن محمد بن عبد الله عن الإمام الرضا عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۳۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِنَا فَتَحَ اللَّهُ الْإِسْلَامَ ، وَبِنَا يَخْتَمُهُ  
امام علی علیه السلام : خداوند اسلام را با ما آغاز کرد و با ما به پایان می برد.  
الاحتجاج : ۱ / ۵۴۴ / ۱۳۱ عن الأصْبَغِ بْنِ نَبَاتَةَ .

### حدیث ۱۳۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِنَا يَفْتَحُ اللَّهُ ، وَبِنَا يَخْتَمُ اللَّهُ  
امام علی علیه السلام : خداوند با ما آغاز می کند و با ما به پایان می برد.  
الخصال : ۶۲۶ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تحف العقول : ۱۱۵ ، غرر الحکم : ۴۴۵۹ وفيه «بنا فتح الله وبنا يختم» .

### حدیث ۱۳۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ بِنَا مَيِّزَ اللَّهِ الْكَذِبِ ، وَبِنَا يُفَرِّجُ اللَّهُ الزَّمَانَ الْكَلْبَ ، وَبِنَا يَنْزِعُ اللَّهُ رَبَقَ الدُّلِّ مِنَ أَعْنَاقِكُمْ ، وَبِنَا يَفْتَحُ اللَّهُ ، وَبِنَا يَخْتَمُ اللَّهُ  
امام علی علیه السلام : ای مردم! ما خاندانی هستیم که خداوند با ما دروغ را مشخص می سازد و با ما بیماری سخت را از میان می برد و با ما ریسمان خواری را از گردنهای شما می گشاید و با ما می آغازد و با ما به پایان می برد.

کتاب سلیم بن قیس : ۱۷ / ۷۱۷ / ۲ .

### حدیث ۱۳۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُقَاسُ بِآلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنَ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ ، وَلَا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَرَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَدًا

امام علی علیه السلام : هیچ کس از این امت با خاندان محمد سنجیده نمی شود و هرگز کسی که نعمتهای این خاندان به سوی او روان است با آنها مساوی دانسته نمی شود.

نهج البلاغه : الخطبه ۲ ، غرر الحکم : ۱۰۹۰۲ .

### حدیث ۱۳۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ لَا يُقَاسُ بِنَا أَحَدٌ ، فِينَا نَزَلَ الْقُرْآنُ ، وَفِينَا مَعِدُنُ الرِّسَالَةِ

امام علی علیه السلام : ما اهل بیتی هستیم که هیچ کس با ما سنجیده نمی شود، قرآن در میان ما نازل شده است و خاستگاه رسالت در میان ماست.

عیون أخبار الرضا علیه السلام : ۲ / ۶۶ / ۲۹۷ عن حسن بن عبد الله التميمي عن أبيه عن الإمام الرضا علیه السلام ، كشف الغمّة : ۱ / ۴۰ إلى قوله «بنا أحد» .

### حدیث ۱۳۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ النَّجْبَاءُ ، وَأَفْرَاطُنَا أَفْرَاطُ الْأَنْبِيَاءِ ، حِزْبُنَا حِزْبُ اللَّهِ ، وَالْفِئَةُ الْبَاغِيَّةُ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ، مَنْ سَاوَى بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَدُوِّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

امام علی علیه السلام : ماایم بزرگواران و جلوداران ما جلوداران انبیا هستند، حزب ما حزب خداست و گروه سرکش، حزب شیطان هستند، هر کس ما را همسنگ دشمنان بداند از ما نیست.

فضائل الصحابة لابن حنبل : ۲ / ۶۷۹ / ۱۱۶۰ ، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام علی علیه السلام» : ۳ / ۱۴۴ / ۱۱۸۹ ، أمالی الطوسی : ۲۷۰ / ۵۰۲ ، بشاره المصطفی : ۱۲۸ کلها عن حبه العرنی ، وراجع مناقب الإمام امیرالمؤمنین علیه السلام لملکوفی : ۲ / ۱۰۷ .

### حدیث ۱۳۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ ، وَمَوْضِعُ الرِّسَالَةِ ، وَمُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ ، وَبَيْتُ الرَّحْمَةِ ، وَمَعْدِنُ الْعِلْمِ

امام علی علیه السلام : ما اهل بیت، شجره نبوت و جایگاه رسالت و مکان آمد و شد فرشتگان و خانه رحمت و خاستگاه دانش هستیم.

الکافی : ۱ / ۲۲۱ / ۲ عن إسماعيل بن أبي زياد عن الإمام الصادق عن أبيه عليهما السلام ، بصائر الدرجات : ۵۶ / ۱ عن الضحاک بن مزاحم الخراساني عن رسول الله صلى الله عليه وآله ، وذكر أيضًا في : ۵۸ / ۸ عن علي بن جعفر عن أخيه موسى بن جعفر عن أبيه عليهما السلام عنه صلى الله عليه وآله .

**حدیث ۱۳۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُصِّصْنَا بِخَمْسَةٍ : بِفَصَاحَةٍ ، وَصَبَاحَةٍ ، وَسَمَاحَةٍ ، وَنَجْدَةٍ ، وَحُطْوَةٍ عِنْدَ النِّسَاءِ

امام علی علیه السلام : پنج سرشت تنها از آن ماست: گشاده زبانی، زیبایی، بخشش، دلیری و منزلت نزد زنان.

الخصال: ۲۸۶ / ۴۰ عن محمد بن خلیلان بن علی العباسی عن أبيه عن جدّه عن آبائه ، نثر الدرّ: ۱ / ۲۷۰ .

**حدیث ۱۳۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنْ قُرَيْشٍ - : أَمَا بَنُو مَخْزُومٍ فَرِيحَانَةٌ قُرَيْشٍ ، نُحِبُّ حَدِيثَ رِجَالِهِمْ ، وَالنِّكَاحَ فِي نِسَائِهِمْ . وَأَمَا بَنُو عَبْدِ شَمْسٍ فَأَبْعَدُهَا رَأْيًا ، وَأَمْتَعُهَا لِمَا وَرَاءَ ظُهُورِهَا . وَأَمَّا نَحْنُ فَأَبْدَلُ لِمَا فِي أَيْدِينَا ، وَأَسْمَحُ عِنْدَ الْمَوْتِ بِنُفُوسِنَا ، وَهُمْ أَكْثَرُ وَأَمْكُرُ وَأَنْكَرُ ، وَنَحْنُ أَفْصَحُ وَأَنْصَحُ وَأَصْبَحُ

امام علی علیه السلام : هنگامی که از امام علی علیه السلام درباره اوصاف قریش پرسیدند فرمود: اما بنی مخزوم، گل خوشبوی قریش هستند. هم صحبتی با مردانشان و زناشویی با زنانشان را دوست داریم و اما بنی عبد شمس، دوراندیش ترین قریش می باشند و در حمایت و نگهداری آن چه پشت سرشان دارند استوارترند و اما ما بخشنده تریم آن چه را که در دستمان است و سخاوتمندتریم به جان دادن هنگام مرگ و ایشان (بنی عبد شمس) بیشترند و فریبنده تر و زشت روتر و ما فصیحتر و نیکخواهتر و خوشروتر هستیم.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۲۰ .

**حدیث ۱۳۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي خُطْبَةٍ يَذْكُرُ فِيهَا فَضَائِلَ أَهْلِ الْبَيْتِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ - : فِيهِمْ كَرَائِمُ الْقُرْآنِ ، وَهُمْ كُنُوزُ الرَّحْمَنِ ، إِنْ نَطَقُوا صَدَقُوا ، وَإِنْ صَيَّمُوا لَمْ يُسَبِّحُوا

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که پیرامون فضائل اهل بیت ایراده کرده - : آیات کریمه و مدح و منقبت قرآن درباره ایشان نازل شده و آنان گنج های خداوند بخشنده هستند، اگر به گفتار لب بگشایند راست گویند و اگر خاموش باشند دیگری بر آنان پیشی نگیرد.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۴ .

**حدیث ۱۳۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَاللَّهِ ، لَقَدْ عَلَّمْتُ تَبْلِيغَ الرِّسَالَاتِ ، وَإِتْمَامَ الْعِدَاتِ ، وَتَمَامَ الْكَلِمَاتِ ،

وَعِنْدَنَا أَهْلُ الْبَيْتِ أَبْوَابُ الْحِكْمِ ، وَضِيَاءُ الْأَمْرِ

امام علی علیه السلام : سوگند به خدا، رساندن پیغامها و وفای به وعده ها و همه معانی را



یاد گرفتیم و ابواب علم و معرفت و راه روشن در نزد ما اهل بیت است.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۲۰.

### حدیث ۱۳۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِنَا اهْتَدَيْتُمْ فِي الظُّلْمَاءِ ، وَتَسَيَّرْتُمْ ذُرُوءَ الْعِلْيَاءِ ، وَبِنَا أَفْجَرْتُمْ (انْفَجَرْتُمْ) عَنِ السَّرَارِ . وَقِرَّ سَمِعٌ لَمْ يَفْقَهْ (يَسْمَعِ) الْوَاعِيَةَ ، وَكَيْفَ يُرَاعِي النَّبَأَ مَنْ أَصَمَّتْهُ الصَّيْحَةُ ؟ رُبَّ جَنَانٍ لَمْ يُفَارِقْهُ الْخَفَقَانُ

امام علی علیه السلام: آن هنگام که در تاریکی گمراهی و نادانی بودید به وسیله ما هدایت شدید و به راه راست قدم نهادید و بر کوهان بلندی سوار شدید و به واسطه ما از تیرگی شب داخل روشنایی صبح گردیدید. کرباد گوشی که از فریاد راهنما پند نگرفته است و چگونه گوشی که از صدای رسا سنگین و کر گشته، صدای آهسته را می شنود و دلی که از خوف و ترس خدا مضطرب و نگران است مطمئن باشد.

نهج البلاغه: الخطبه ۴.

### حدیث ۱۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا وَإِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ أَبْوَابُ الْحِكْمِ ، وَأَنْوَارُ الظُّلْمِ ، وَضِيَاءُ الْأُمِّ

امام علی علیه السلام: آگاه باشید که ما اهل بیت، درهای حکمت و پرتو تاریکیها و نور امتهایم.  
م غرر الحکم: ۲۷۸۶.

### حدیث ۱۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَحْنُ أَنْوَارُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَسَيُّفُنُ النَّجَاةِ ، وَفِينَا مَكُونُ الْعِلْمِ ، وَإِلَيْنَا مَصِيرُ الْأُمُورِ ، وَبِمَهْدِيَّتِنَا تُقَطَّعُ الْحَجَرُ ، فَهُوَ خَاتَمُ الْأَيَّامِ ، وَتُنْقَضُ الْأُمَّةُ ، وَتُنْتَهَى الثَّوَرِ ، وَغَامِضُ السَّرِّ ، فَلْيَهْنِ مَنْ اسْتَمْسَكَ بِعُرْوَتِنَا ، وَحُشِرَ عَلَيَّ مَحَبَّتِنَا

امام علی علیه السلام: ما نور آسمانها و زمین و کشتیهای نجات هستیم و نهفته های دانش در میان ماست و سرنوشت امور در دست ماست و با مهدی ماست که حجتها تمام می شود و اوست خاتم امامان و رهایی بخش امت و پایانه روشنی و سرسیر به مهر، پس گوارای کسی که به حلقه ما چنگ در زند و بر محبت ما برانگیخته شود.

تذکره الخواص: ۱۳۰ عن أحمد بن عبد الله الهاشمي عن الإمام العسکري عليه السلام، وراجع مروج الذهب: ۱ / ۳۳ عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام.

### حدیث ۱۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ ، نَحْنُ أَبْوَابُ الْحِكْمَةِ ، وَمَفَاتِيحُ الرَّحْمَةِ ، وَسَادَةُ الْأُمَّةِ ، وَأُمْنَاءُ الْكِتَابِ ، وَفَصْلُ الْخِطَابِ ، وَبِنَا يُثِيبُ اللَّهُ ، وَبِنَا يُعَاقِبُ

امام علی علیه السلام: ای مردم! ما ییم درهای حکمت و کلیدهای رحمت و سروران امیت و معتمدان قرآن و سخن پایانی و

سرنوشت ساز. خداوند به سبب ما پاداش می دهد و کیفر می کند.

مشارق أنوار الیقین : ۵۱ عن أبی سعید الخدری .

### حدیث ۱۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّ الْعِلْمَ الَّذِي هَبَطَ بِهِ آدَمٌ وَجَمِيعٌ مَا فَضَّلَتْ بِهِ النَّبِيُّونَ إِلَى خَاتَمِ النَّبِيِّينَ فِي عِتْرَةِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَأَيْنَ يُتَاهُ بِكُمْ وَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ؟ !

امام علی علیه السلام : آگاه باشید علمی که آدم آن را فرود آورد و هر آن چه پیامبران تا خاتم الانبیاء بدان ترجیح داده شده اند در

خاندان خاتم الانبیا والمرسلین حضرت محمد صلی الله علیه و آله است، پس به کدام کثر راه می روید و به کدام سو روانید؟

الإرشاد: ۱ / ۲۳۲ ، تفسیر العیاشی: ۱ / ۱۰۲ / ۳۰۰ عن مسعدة بن صدقة عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تفسیر القمی: ۱ / ۱

۳۶۷ عن ابن أذينة عن الإمام الصادق عليه السلام من دون «فأين...» ، وذكره أيضًا في : ۱ / ۴ .

### حدیث ۱۳۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَقَدْ عَلِمَ الْمُسْتَحْفِظُونَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ قَالَ : إِنِّي وَأَهْلُ بَيْتِي مُطَهَّرُونَ ، فَلَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَضَلُّوا ، وَلَا تَتَخَلَّفُوا

عَنْهُمْ فَتَتَرَّلُوا ، وَلَا تُخَالِفُوهُمْ فَتُجْهَلُوا ، وَلَا تُعَلِّمُوهُمْ فَإِنَّهُمْ أَعْلَمُ مِنْكُمْ ، هُمْ أَعْلَمُ النَّاسِ كِبَارًا ، وَأَحْلَمُ النَّاسِ صِغَارًا

امام علی علیه السلام : اصحاب سر از اصحاب محمد صلی الله علیه و آله می دانند که ایشان صلی الله علیه و آله فرموده است: من و

خاندانم پاک هستیم، پس از آنها پیشی نگیرید که گمراه شوید و از آنها عقب هم نمانید که بلغزید و با آنها به مخالفت برنخیزید

که نادانی یابید و به آنها نیاموزید که آنها از شما داناتر هستند، آنها داناترین مردم هستند در بزرگی و خردمندترین آنها در خردی.

تفسیر القمی: ۱ / ۴ ، إثبات الهداة: ۱ / ۶۳۱ / ۷۲۴ نقلًا عن تفسیر القمی .

### حدیث ۱۳۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ كُلِّ مُتَعَمِّقٍ فِي عِلْمِنَا أَنْ يَجْهَلَ

امام علی علیه السلام : غایت هر ژرف اندیشی در دانش ما آن است که نداند.

شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد : ۲۰ / ۳۰۷ / ۵۱۵ .

### حدیث ۱۳۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيْنَ الَّذِينَ زَعَمُوا أَنََّّهُمُ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ دُونَنا ، كَذِبًا وَبَعِيًّا عَلَيْنَا أَنْ رَفَعْنَا اللَّهُ وَوَضَعَهُمْ ، وَأَعْطَانَا وَحَرَمَهُمْ ، وَأَدْخَلْنَا وَأَخْرَجَهُمْ ؟ ! بِنَا

يُسْتَعطَى الْهُدَى ، وَيُسْتَجَلَى الْعَمَى

امام علی علیه السلام : کجايند کسانی که گمان کرده اند راسخان در علم آنهايند نه ما. آنان دروغ می گویند و به حق ما تجاوز می

کنند. خداوند، ما را بالا برده و آنها را پست کرده است و به ما بخشیده و آنها را محروم ساخته است و ما را داخل کرده و آنها را

بیرون برده است. در پرتو وجود ماست که هدایت ارمغان می شود و پرده از ناینایی برگرفته می شود.  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۴۴، المناقب لابن شهر آشوب: ۱ / ۲۸۵، غررالحکم: ۲۸۲۶ و فیهما «العمی لا بهم».

### حدیث ۱۳۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَرَضَ عَلَى الْأُمَّةِ طَاعَةَ وُلائِهِ أَمْرِهِ الْقَوَامِ بِدِينِهِ، كَمَا فَرَضَ عَلَيْهِمْ طَاعَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ».

امام علی علیه السلام: خداوند فرمانبری از والیان امر خود را که به دین او می پردازند واجب ساخته است، چنان که فرمانبری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را بر آنها واجب کرده است. خداوند می فرماید: «از خدا و رسول و اولوالامرتان فرمان برید». خداوند سپس جایگاه والیان امرش را که به تأویل کتابش علم و آگاهی دارند روشن کرده می فرماید: «و اگر آن را به پیامبر صلی الله علیه و آله و پیشوایان ارجاع می کردند از حقیقت امر آگاه می شدند».

همه مردم جز ایشان از شناخت کتاب او ناتوانند، زیرا آنان راسخان در علم هستند و در تأویل قرآن (از خطا) ایمن قرار داده شده اند. خداوند می فرماید: «و تأویل آن را هیچ کس نمی داند مگر خدا و راسخان در علم».  
 النساء: ۵۹.

### حدیث ۱۳۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَحْنُ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ، وَمَحَطُّ الرَّسَالَةِ، وَمُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ، وَمَعَادِنُ الْعِلْمِ، وَيَنَابِيعُ الْحُكْمِ، نَاصِرُنَا وَمُجِيبُنَا يَنْتَظِرُ الرَّحْمَةَ، وَعَدُوْنَا وَمُبْغِضُنَا يَنْتَظِرُ السَّطْوَةَ

امام علی علیه السلام: ما درخت نبوت و فرودگاه رسالت و مکان آمد و شد فرشتگان و کانهای دانش و سرچشمه های حکمت هستیم. یار و دوستدار ما رحمت را چشم می کشد و دشمن و کینه توز ما یورش را انتظار برد.  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۹، غررالحکم: ۱۰۰۰۵.

### حدیث ۱۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- وَقَدْ خَطَبَ النَّاسَ بِالْمَدِينَةِ -: أَمَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسِيمَةَ، لَوْ اقْتَبَسْتُمْ الْعِلْمَ مِنْ مَعْدِنِهِ، وَشَرِبْتُمْ الْمَاءَ بِعَدْوِيَّتِهِ، وَادَّخَرْتُمْ الْخَيْرَ مِنْ مَوْضِعِهِ، وَأَخَذْتُمْ الطَّرِيقَ مِنْ وَاضِحِهِ، وَسَلَكْتُمْ مِنَ الْحَقِّ نَهْجَهُ، لَنَهَجْتُمْ بِكُمْ السُّبُلَ، وَبَدَّتْ لَكُمْ الْأَعْلَامُ، وَأَضَاءَ لَكُمْ الْإِسْلَامَ  
 امام علی علیه السلام - در خطبه ای برای مردم مدینه - : آگاه باشید، سوگند به خدایی که دانه را شکافت و انسان را آفرید، اگر دانش را از کاننش برگیرید و آب را با گوارایش بنوشید و خیر را از جایگاهش ببندوزید و راه روشن را در پیش گیرید و در پیمودن حق، مسیر آن را بیمایید، راهها بر شما هویدا شود و نشانه ها بر شما رخ نماید و اسلام برای شما پرتو افشانی کند.  
 الکافی: ۸ / ۳۲ / ۵ عن أبي الهيثم بن التيهان .

## حدیث ۱۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ خُطْبَةٍ لَهُ يَذْكُرُ فِيهَا آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ -: هُمْ عَيْشُ الْعِلْمِ ، وَمَوْتُ الْجَهْلِ ، يُخْبِرُكُمْ حِلْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ ، وَظَاهِرُهُمْ عَنْ بَاطِنِهِمْ ، وَصَمْتُهُمْ عَنْ حُكْمِ مَنْطِقِهِمْ ، لَا يُخَالِفُونَ الْحَقَّ وَلَا يَخْتَلِفُونَ فِيهِ

امام علی علیه السلام - با بیان خطبه ای در توصیف خاندان محمد صلی الله علیه و آله - : آنان زنده دارنده علم و دانش و میراننده جهل و نادانی هستند. بردباری ایشان خیر از علم آنان می دهد و ظاهرشان حکایت از باطنشان دارد و سکوتشان پرده از حکمت گفتارشان بر می گیرد. آنها مخالف حق نیستند و در آن با یکدیگر اختلاف نمی کنند.  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۳۹ ، وراجع تحف العقول : ۲۲۷ .

## حدیث ۱۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ لَنْ تَعْرِفُوا الرَّشِدَ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَرَكَهُ ، وَلَنْ تَأْخُذُوا بِمِشَاقِ الْكِتَابِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي نَقَضَهُ ، وَلَنْ تَمَسَّكُوا بِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي تَبَدَّدَهُ ، فَالْتَمِسُوا ذَلِكَ مِنْ عِنْدِ أَهْلِهِ ، فَإِنَّهُمْ عَيْشُ الْعِلْمِ وَمَوْتُ الْجَهْلِ ، هُمُ الَّذِينَ يُخْبِرُكُمْ حُكْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ ، وَصَمْتُهُمْ عَنْ مَنْطِقِهِمْ ، وَظَاهِرُهُمْ عَنْ بَاطِنِهِمْ ، لَا يُخَالِفُونَ الدِّينَ وَلَا يَخْتَلِفُونَ فِيهِ ، فَهُوَ بَيْنَهُمْ شَاهِدٌ صَادِقٌ ، وَصَامِتٌ نَاطِقٌ

امام علی علیه السلام : و بدانید هرگز به راه راست پی نخواهید برد تا کسی را که آن را وا گذاشته، بشناسید و هرگز به عهد و پیمان قرآن وفا نمی کنید تا کسی را که نقض عهد کرده بشناسید و هرگز به کتاب خدا چنگ نمی زنید تا کسی را که آن را دور انداخته بشناسید. پس راه راست و وفای به عهد و پیمان و چگونگی وابسته شدن به قرآن را از اهل آن درخواست نمایید، زیرا ایشان زنده دارنده علم و دانش و میراننده جهل و نادانی هستند. حکمت ایشان خبر از علم آنان می دهد و سکوتشان پرده از گفتارشان بر می گیرد و ظاهرشان حکایت از باطنشان دارد. آنها مخالف حق نیستند و در آن با یکدیگر اختلاف ندارند. پس دین درباره آنان گواهی است راستگو و خاموشی است گویا.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۷ ، الکافی : ۸ / ۳۹۰ / ۵۸۶ نحوه عن محمد بن الحسين عن أبيه عن جدّه عن أبيه .

## حدیث ۱۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : « قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ » - : أَنَا هُوَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ  
امام علی علیه السلام - درباره این آیه « قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ » - : من هستم که علم کتاب نزد اوست.

بصائر الدرجات : ۲۱ / ۲۱۶ عن سلمان الفارسی .

## حدیث ۱۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَلُونِي عَنْ كِتَابِ اللَّهِ ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ آيَةٍ إِلَّا وَقَدْ عَرَفْتُ بَلِيلَ نَزَلَتْ أُمَّ بِنَهَارٍ ، فِي سَهْلٍ أُمَّ فِي جَبَلٍ

امام علی علیه السلام: پیرامون کتاب خدا از من پرسید، چه، آیه ای نازل نشده است مگر آن که من می دانم در شب فرود آمده یا در روز و در دشت یا در کوهستان.

الطبقات الكبرى: ۲/۳۳۸، تاریخ الخلفاء: ۲۱۸، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام علی علیه السلام»: ۳/۲۱/۱۰۳۹، تفسیر العیاشی: ۲/۲۸۳ / ۳۱ / کله‌ها عن أبی الطفیل، وراجع أمالی الصدوق: ۱۳ / ۲۲۷، أمالی المفید: ۳ / ۱۵۲.

### حدیث ۱۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَلُونِي عَنِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَتْ آيَةٌ مِنْهُ فِي لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ وَلَا مَسِيرٍ وَلَا مُقَامٍ إِلَّا وَقَدْ أَقْرَأْنِيهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَعَلَّمَنِي تَأْوِيلَهَا. فَقَالَ ابْنُ كَوَّاءٍ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَمَا كَانَ يَنْزِلُ عَلَيْهِ وَأَنْتَ غَائِبٌ عَنْهُ؟ قَالَ: كَانَ يَحْفَظُ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا كَانَ يَنْزِلُ عَلَيْهِ مِنَ الْقُرْآنِ وَأَنَا عَنْهُ غَائِبٌ حَتَّى أَقْدَمَ عَلَيْهِ فَيَقْرَأَنِيهِ وَيَقُولُ لِي: يَا عَلِيُّ، أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ بَعْدَكَ كَذَا وَكَذَا وَتَأْوِيلُهُ كَذَا وَكَذَا، فَيَعْلَمُنِي تَنْزِيلَهُ وَتَأْوِيلَهُ

امام علی علیه السلام: پیرامون کتاب خداوند عز و جل از من پرسید که به خدا سوگند، آیه ای از آن در شب یا روز و در طول راه یا جای باشی نازل نشده مگر آن که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قرائت آن را با تأویلش به من آموخته است. ابو کواء گفت: یا امیرالمؤمنین! درباره آیاتی که بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد و تو حضور نداشتی چه می گویی؟ امام علیه السلام فرمود: هنگامی که من حضور نداشتم پیامبر آیاتی را که بر ایشان نازل می شد، حفظ می کرد تا آن که خدمتشان می رسیدم و پیامبر قرائت آن را به من می آموخت و می فرمود: ای علی! پس از رفتن تو، خداوند این آیات را بر من نازل فرمود و تأویل آن چنین و چنان است و بدین ترتیب تنزیل و تأویل آن را به من می آموخت.

أمالی الطوسی: ۵۲۳ / ۱۱۵۸، بشارة المصطفی: ۲۱۹ کلاهما عن المجاشعی عن الإمام الرضا عن آبائه عليهم السلام، الاحتجاج: ۱ / ۶۱۷ / ۱۴۰ عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، وراجع کتاب سُلیم ابن قیس: ۲ / ۸۰۲.

### حدیث ۱۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا نَزَلَتْ عَلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ آيَةٌ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا- أَقْرَأْنِيهَا وَأَمْلَاهَا عَلَيَّ فَكَتَبْتُهَا بِخَطِّي، وَعَلَّمَنِي تَأْوِيلَهَا وَتَفْسِيرَهَا، وَنَاسِخَهَا وَمَنْسُوخَهَا، وَمُحَكَّمَهَا وَمُتَشَابِهَهَا، وَخَاصَّهَا وَعَامَّهَا

امام علی علیه السلام: آیه ای از قرآن بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل نشده است مگر آن که قرائت آن را به من آموخته و بر من املا فرموده و من آنها را با خط خود نوشته ام و تأویل و تفسیر و ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و خاص و عام آن را به من یاد داده است.

الکافی: ۱/۶۴/۱، الخصال: ۲۵۷/۱۳۱، کمال الدین: ۲۸۴/۳۷، تفسیر العیاشی: ۱/۲۵۳/۱۷۷، کله‌ها عن سُلیم بن قیس الهلالی.

### حدیث ۱۳۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ كَمَا عَلَّمَهُ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، وَكُلَّ دَائِيَّةٍ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ

امام علی علیه السلام: ما همچون سلیمان بن داود، با زبان پرندگان و هر جانور خشکی یا دریایی آشنایی یافته ایم.

المناقب لابن شهر آشوب: ۲ / ۵۴، بصائر الدرجات: ۳۴۳ / ۱۲ کلاهما عن زرارة عن الإمام الصادق عليه السلام.

### حدیث ۱۳۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
عَلَّمَنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ، وَأُوتِينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ، إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْعَظِيمُ  
امام علی علیه السلام: ما با زبان پرندگان آشنایی یافته ایم و از هر چیزی بهره برده ایم که این خود فضلی بزرگ است.  
إثبات الوصیة: ۱۶۰، الاختصاص: ۲۹۳ عن محمد بن مسلم عن الإمام الباقر علیه السلام.

### حدیث ۱۳۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
لَوْلَا آيَةٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ لَأَخْبَرْتُكُمْ بِمَا كَانَ وَبِمَا يَكُونُ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَهِيَ هَذِهِ الْآيَةُ: «يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ»  
امام علی علیه السلام: اگر یک آیه در کتاب خدا نبود، من درباره آن چه بوده و هست و تا روز رستاخیز خواهد بود آگاهتان می کردم و آن آیه شریفه، این است: «هر چه را بخواهد محو یا اثبات می کند و اصل کتاب نزد اوست».  
الرعد: ۳۹.

### حدیث ۱۳۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ عَلَّمْنَا عِلْمَ الْمَنَايَا وَالْبَلَايَا وَالْأَنْسَابِ . وَاللَّهِ ، لَوْ أَنَّ رَجُلًا مَنَّا قَامَ عَلَى جِسْرِ ثُمَّ عَرَضَتْ عَلَيْهِ هَذِهِ الْأُمَّةُ لَحَدَّثْتُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَنْسَابِهِمْ  
امام علی علیه السلام: ما خاندانی هستیم که آگاهی از مرگ و میرها و بلاها و نَسَبها را به ما آموخته اند . به خدا سوگند، اگر کسی از ما بر سر پُلّی بایستد و این امت همگی بر او عرضه شوند اسم و نسب همه ایشان را به آنها می گوید.  
بصائر الدرجات: ۲۶۸ / ۱۲ عن الأصْبَغِ بْنِ نَبَاتَةَ .

### حدیث ۱۳۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
كُنْتُ إِذَا سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أُعْطَانِي ، وَإِذَا سَكَتُ ابْتَدَأَنِي  
امام علی علیه السلام: هرگاه از پیامبر نکته ای می جویدم، در اختیار من می نهاد و اگر سکوت می کردم، او سخن می آغازید.  
سنن الترمذی: ۵ / ۶۳۷ / ۳۷۲۲، و: ۶۴۰ / ۳۷۲۹، المستدرک علی الصحیحین: ۳ / ۱۳۵ / ۴۶۳۰، أسد الغابة: ۴ / ۱۰۴، خصائص الإمام أميرالمؤمنین علیه السلام للنسائی: ۲۲۱ / ۱۱۹، أمالی الصدوق: ۲۰۲ / ۱۳، کلها عن عبد الله بن عمرو بن هند الجبلی، وراجع العمدة: ۲۸۳ / ۴۶۱، الکافی: ۱ / ۶۴ / ۱، الاحتجاج: ۱ / ۶۱۶ / ۱۳۹، روضة الواعظین: ۳۰۸، غرر الحکم: ۳۷۷۹ و ۷۲۳۶، المناقب لابن شهر آشوب: ۲ / ۴۵.

## حدیث ۱۳۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ كَلِمًا أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ كَانَ يَسْأَلُهُ وَيَسْتَفْهِمُهُ ، حَتَّىٰ إِنْ كَانُوا لَيَجِبُونَ أَنْ يَجِيءَ الْأَعْرَابِيُّ وَالطَّارِئُ فَيَسْأَلَهُ عَلَيْهِ السَّلَامِ حَتَّىٰ يَسْمَعُوا . وَكَانَ لَا يَمُرُّ بِي مِنْ ذَلِكَ شَيْءٍ إِلَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ وَحَفِظْتُهُ

امام علی علیه السلام : چنین نبود که همه اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله از آن حضرت پرسیده و برای فهم آن کنجکاوی نمایند، حتی که دوست داشتند بادیه نشین و غریبی از راه برسد و از آن حضرت بپرسد تا ایشان بشنوند، ولی در این باب چیزی بر من نگذشت مگر این که از آن حضرت پرسیده و آن را حفظ کردم.

نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۰ .

## حدیث ۱۳۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا قَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ : لَقَدْ أُعْطِيَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عِلْمَ الْغَيْبِ ! فَضَحِكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ لِلرُّجُلِ ، وَكَانَ كَلْبِيًّا - : يَا أَخَا كَلْبٍ ، لَيْسَ هُوَ بِعِلْمِ غَيْبٍ ، وَإِنَّمَا هُوَ تَعَلُّمٌ مِنْ ذِي عِلْمٍ . وَإِنَّمَا عِلْمُ الْغَيْبِ عِلْمُ السَّاعَةِ ، وَمَا عَيَّدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ : «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَازَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ...»

امام علی علیه السلام : در پاسخ به یکی از اصحابش که عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! خداوند به تو علم غیب عطا فرموده، خنده ای کرد و به او که از قبیله کلب بود فرمود: ای مرد کلبی! آن چه گفتم علم غیب نیست بلکه تعلّم و آموختنی است از صاحب علم و دانش و علم غیب منحصر است به دانستن وقت قیامت و آن چه خداوند سبحان در گفتارش شمرده است: «خداست که می داند قیامت چه وقت می آید. اوست که باران می باراند و از آن چه در رحماست آگاه است و هیچ کس نمی داند فردا چه چیز به دست خواهد آورد و کسی نمی داند در کدام زمین خواهد مرد». پس خداوند سبحان می داند آن چه در رحماست، پسر است یا دختر، زشت است یا نیکو، بخشنده است یا بخیل، بدبخت است یا نیک بخت و می داند چه کسی هیزم آتش دوزخ و چه کسی در بهشت با پیامبران، همراه است. پس اینها که شمرده شد علم غیب است که هیچ کس آن را نمی داند مگر خدا. لیکن جز اینها علمی هست که خداوند به پیامبر خود آموخته و او هم به من یاد داده است و دعا فرمود که سینه من آن را نگاه دارد و دنده هایم احاطه اش نماید.

لقمان : ۳۴ .

## حدیث ۱۳۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صَفَةِ آلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - : هُمْ مَوْضِعُ سِرِّهِ ، وَلَجِيءُ أَمْرِهِ ، وَعَيْيَةُ عِلْمِهِ ، وَمَوْئِلُ حُكْمِهِ ، وَكُهُوفُ كُتُبِهِ ، وَجِبَالُ دِينِهِ ، بِهِمْ أَقَامَ انْحِنَاءَ ظَهْرِهِ ، وَأَذْهَبَ ارْتِعَادَ فَرَائِصِهِ

امام علی علیه السلام - در توصیف خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله - : خاندان پیامبر، جایگاه راز او (خدا) و پناه فرمان او و خزانه دانش او و مرجع حکمت‌های او و حافظان کتاب‌های او می باشند و مانند کوه‌هایی هستند برای دین آن حضرت علیه السلام. پیامبر به کمک آنها پشتش را راست کرد و لرزش بدنش را زایل نمود.

نهج البلاغه: الخطبة ۲.

### حدیث ۱۳۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عِنْدَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَفَاتِيحُ الْعِلْمِ ، وَأَبْوَابُ الْحِكْمَةِ ، وَضِيَاءُ الْأَمْرِ ،  
وَفَصْلُ الْخِطَابِ

امام علی علیه السلام: کلیدهای دانش و درهای حکمت و روشنی امر و سخن انجامین نزد ماست.

المحاسن: ۱ / ۳۱۶ / ۶۲۹ عن أبي الطفيل، بصائر الدرجات: ۳۶۴ / ۱۰ عن أبي المفضل.

### حدیث ۱۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شِيعَتُنَا الْمُتَبَاذِلُونَ فِي وِلَايَتِنَا ، الْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا ، الْمُتَزَاوِرُونَ فِي إِحْيَاءِ أَمْرِنَا ، الَّذِينَ إِنْ غَضِبْنَا لَمْ يَظْلِمُوا ، وَإِنْ رَضُوا لَمْ يُسْرِفُوا ،  
بِرَّكَهُ عَلَى مَنْ جَاوَرُوا ، سَلِمَ لِمَنْ خَالَطُوا

امام علی علیه السلام: شیعیان ما، در راه دوستی ما به یکدیگر بذل و بخشش می کنند و در پرتو محبت ما یکدیگر را دوست می دارند و برای زنده نگاهداشتن یاد ما به دیدار یکدیگر می شتابند، آنها کسانی هستند که هرگاه خشمگین شوند، ستم روا ندارند و هرگاه خشنود شوند، زیاده روی نکنند. برای همسایگان خود مایه برکت هستند و با هر که آمیزش یابند، راه آشتی در پیش گیرند.

الکافی: ۲ / ۲۳۶ / ۲۴ عن أبي المقدم عن الإمام الباقر عليه السلام، وراجع الخصال: ۳۹۷ / ۱۰۴، صفات الشيعة: ۹۱ / ۲۳، تحف العقول: ۳۰۰، مشکاة الأنوار: ۶، التمهيد: ۶۹ / ۱۶۸، شرح الأخبار: ۳ / ۵۰۴ / ۱۴۴۹.

### حدیث ۱۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شِيعَتُنَا هُمُ الْعَارِفُونَ بِاللَّهِ ، الْعَامِلُونَ بِأَمْرِ اللَّهِ ، أَهْلُ الْفَضَائِلِ ، وَالنَّاطِقُونَ بِالصَّوَابِ ، مَا كَوَّلَهُمُ الْقُوَّةَ ، وَمَلَبَسَهُمُ الْإِقْتِصَادَ ، وَمَشِيَهُمُ  
التَّوَّاضِعَ ... تَحَسَّبُ بِهِمْ مَرَضَى وَقَدْ خَوْلَطُوا وَمَا هُمْ بِذَلِكَ ، بَلْ خَامَرَهُمْ مِنْ عَظَمَةِ رَبِّهِمْ وَشِدَّةِ سُلْطَانِهِ مَا طَاشَتْ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَذَهَلَتْ مِنْهُ  
عُقُولُهُمْ ، فَإِذَا اسْتَقَامُوا مِنْ ذَلِكَ بَادَرُوا إِلَى اللَّهِ بِالْأَعْمَالِ الزَّكِيَّةِ ، لَا يَرْضَوْنَ لَهُ بِالْقَلِيلِ ، وَلَا يَسْتَكْبِرُونَ الْجَزِيلَ

امام علی علیه السلام: شیعیان ما خداشناسند و به امر الهی عمل می کنند. آنها اهل فضیلت هستند و سخن به درستی گویند. خوراکشان، اندک است و پوشاکشان، میانه روی و رفتارشان به فروتنی است... آنها را بیمار می انگاری و می پنداری که دیوانه اند، در حالی که چنین نیستند و عظمت خدایشان آنها را به بیماری افکنده و شدت هیبت پروردگار، دلهای آنها را بی پروا و عقلهایشان را پریشان کرده است و هرگاه از این ها فارغ آیند، با انجام اعمال نیکو، به درگاه الهی بشتابند، آنها نه به (عمل) کم راضی اند و نه اعمال زیاد را فراوان می شمارند.

مطالب السؤل: ۵۴ عن نوف البكالي.



## حدیث ۱۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كَلَامِهِ بِالْبَصْرَةِ حِينَ ظَهَرَ عَلَى الْقَوْمِ ، بَعْدَ حَمْدِ اللَّهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ - : أَمَا بَعْدُ ، فَإِنَّ اللَّهَ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ ، وَمَغْفِرَةٍ دَائِمَةٍ ، وَعَفْوٍ جَمٍّ ، وَعِقَابٍ أَلِيمٍ ، قَضَى أَنْ رَحِمْتَهُ وَمَغْفِرَتَهُ وَعَفْوَهُ لِأَهْلِ طَاعَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ ، وَبِرَحْمَتِهِ اهْتَدَى الْمُهْتَدُونَ ، وَقَضَى أَنْ نَقَمْتَهُ وَسَطَوَاتِهِ وَعِقَابَهُ عَلَى أَهْلِ مَعْصِيَتِي مِنْ خَلْقِهِ ، وَبَعْدَ الْهُدَى وَالْبَيِّنَاتِ مَا ضَلَّ الضَّالُّونَ . فَمَا ظَنُّكُمْ يَا أَهْلَ الْبَصْرَةِ وَقَدْ نَكَّشْتُمْ بَيْعَتِي وَظَاهَرْتُمْ عَلَيَّ عَدُوِّي ؟ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ : نَظُنُّ خَيْرًا ، وَنَرَاكَ قَدْ ظَفِرْتَ وَقَدَّرْتَ ، فَإِنْ عَاقَبْتَ فَقَدْ اجْتَرَمْنَا ذَلِكَ ، وَإِنْ عَفَوْتَ فَالْعَفْوُ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ ، فَقَالَ : قَدْ عَفَوْتُ عَنْكُمْ ، فَإِيَّاكُمْ وَالْفِتْنَةَ ، فَإِنَّكُمْ أَوْلُ الرَّعِيَّةِ نَكَّتَ الْبَيْعَةَ وَشَقَّ عَصَا هَذِهِ الْأُمَّةِ .

ثُمَّ جَلَسَ لِلنَّاسِ فَبَايَعُوهُ

امام علی علیه السلام در سخن خود در بصره، هنگام چیرگی بر ایشان، پس از سپاس و ستایش خداوند فرمود: امّا بعد، همانا خداوند، رحمتی گسترده و آمرزشی پیوسته و گذشتی فراوان و کیفری دردناک دارد و حکم کرده است که رحمت و آمرزش و گذشتش برای خلق اوست که اهل طاعتند و در پرتو رحمت او، ره یافتگان ره یافتند و حکم کرده است که انتقام و قدرت و کیفرش برای خلق اوست که اهل سرکشی هستند و دیگر پس از هدایت و دلایل آشکار گمراهان گمراه نشدند. ای اهل بصره! اینک گمان شما چیست که بیعت مرا شکستید و دشمنم را یاری رساندید؟ مردی برخاست و گفت: گمان خیر داریم و تو را می بینیم که چیرگی و توانایی یافته ای، اگر ما را به کیفر رسانی، آن مقتضای جرم ما خواهد بود و اگر درگذری، پس نزد خدا گذشت، محبوبتر است. علی علیه السلام فرمود: از شما درگذشتم، لیکن از فتنه بر کنار باشید که شما نخستین مردمانی هستید که بیعت شکستید و اجتماع امت را پراکندید. راوی می گوید: آن گاه امام در برابر مردم نشست و آنها با او بیعت کردند.

الإرشاد : ۱ / ۲۵۷ ، وراجع الجمل : ۴۰۷ عن الحارث بن سریع .

## حدیث ۱۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عَبَدْتُكَ طَمَعًا فِي جَنَّتِكَ ، وَلَا خَوْفًا مِنْ نَارِكَ ، وَلَكِنْ وَجَدْتُكَ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ فَعَبَدْتُكَ

امام علی علیه السلام : خدایا تو را نه به آرز بهشت پرستیدم و نه از هراس دوزخت، لیکن تو را شایسته پرستش یافتم و پرستیدم.

عوالی اللآلی : ۱ / ۴۰۴ / ۶۳ ، و : ۲ / ۱۱ / ۱۸ ، شرح نهج البلاغة لابن میثم البحرانی : ۵ / ۳۶۱ و فیه : «ما عبدتك خوفاً من عقابك ولا طمعا في ثوابك بل ...» ، شرح مائة كلمة لأمر المؤمنين عليه السلام : ۲۳۵ .

## حدیث ۱۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ رَغْبَةً فَتِلْكَ عِبَادَةُ التُّجَّارِ ، وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ رَهْبَةً فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ ، وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ شُكْرًا فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ

امام علی علیه السلام : جماعتی خدا را از سر امید پرستیدند که این پرستش بازرگانان است و جماعتی از سر ترس که این پرستش بردگان است و جماعتی او را از سر سپاس پرستیدند که این، پرستش آزادگان است.

نهج البلاغة : الحكمة ۲۳۷ ، تحف العقول : ۲۴۶ عن الإمام الحسين عليه السلام وزاد في آخره «وهي أفضل العبادات»، تاريخ دمشق

«ترجمه الإمام زین العابدین علیه السلام»: ۱۱۱ / ۱۴۱ ، حلیه الأولیاء : ۳ / ۱۳۴ کلاهما عن إبراهیم العلوی عن الإمام الصادق عن أبيه عن الإمام زین العابدین علیهم السلام .

### حدیث ۱۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ تَسْأَلُهُ خَادِمًا ، فَقَالَ : أَلَا أُخْبِرُكَ مَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ مِنْهُ ؟ تُسَبِّحِينَ اللَّهَ عِنْدَ مَنَامِكَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَتَحْمَدِينَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَتُكَبِّرِينَ اللَّهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ . فَمَا تَرَكْتَهَا بَعْدُ ، قِيلَ : وَلَا لِيَمَهُ صَفِينٌ ؟ قَالَ : وَلَا لَيْلَهُ صَفِينٌ

امام علی علیه السلام: فاطمه علیها السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله رفت تا از او خدمتکاری بخواهد. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: آیا آن چه را برای تو بهتر است، به آگاهی تو برسانم؟ هنگام خوابیدن، سی و سه بار «سبحان الله» بگو و سی و سه بار «الحمد لله» بگو و سی و چهار بار «الله اکبر». من هنوز آن را ترک نکرده‌ام. پرسیدند: حتی در شب صفین. فرمود: حتی در شب صفین.

صحیح البخاری : ۵ / ۲۰۵۱ / ۵۰۴۷ ، صحیح مسلم : ۴ / ۲۰۹۱ / ۲۷۲۷ ، مسند الحمیدی : ۱/۲۴/۴۳ ، تاریخ بغداد : ۳ / ۲۴ / کلها عن عبدالرحمن بن أبی لیلی ، مسند ابن حنبل : ۱/۳۲۲/۱۳۱۲ عن ابن أعبد .

### حدیث ۱۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- إِنَّهُ كَانَ يَوْمًا فِي حَرْبٍ صَفِينٌ مُشْتَغَلًا بِالْحَرْبِ وَالْقِتَالِ وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ بَيْنَ الصَّفِينِ يَرْقُبُ الشَّمْسَ ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذَا الْفِعْلُ ؟ - : أَنْظُرُ إِلَى الزَّوَالِ حَتَّى نُصَلِّيَ ، فَقَالَ لَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ : وَهَلْ هَذَا

وَقْتُ صَلَاةٍ ؟ ! إِنَّ عِنْدَنَا لَشُغْلًا بِالْقِتَالِ عَنِ الصَّلَاةِ ! فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : عَلِيٌّ مَا نُقَاتِلُهُمْ ؟ ! إِنَّمَا نُقَاتِلُهُمْ عَلَى الصَّلَاةِ

امام علی علیه السلام در جنگ صفین که به جنگ و نبرد مشغول بود، در میانه جنگ خورشید را هم زیر نظر داشت. ابن عباس به او عرض کرد: یا امیرالمؤمنین! چه می کنی؟ حضرت علیه السلام فرمود: می نگرم که چه هنگام، زوال

ظهر می شود تا

نماز بگزاریم. ابن عباس به حضرت علیه السلام عرض کرد: آیا حالا وقت نماز است؟! جنگ، ما را از نماز باز داشته است. حضرت علیه السلام فرمود: ما چرا با آنها می جنگیم؟! ستیز ما با آنها فقط بر سر نماز است.

إرشاد القلوب : ۲۱۷ .

### حدیث ۱۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا تَرَكْتُ صَلَاةَ اللَّيْلِ مُنْذُ سَجِعْتُ قَوْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : صَلَاةُ اللَّيْلِ نَوْرٌ . فَقَالَ ابْنُ الْكَوَّاءِ : وَلَا لَيْلَهُ الْهَرِيرِ ؟ قَالَ : وَلَا لَيْلَهُ الْهَرِيرِ

امام علی علیه السلام: از هنگامی که این سخن پیامبر صلی الله علیه و آله را شنیدم: «نماز شب، نور است» دیگر آن را ترک نکردم. ابن کواء گفت: حتی در شب هریر، امام علیه السلام فرمود: حتی در شب هریر.

المناقب لابن شهر آشوب : ۲ / ۱۲۳ .

### حدیث ۱۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبِّبَ إِلَيَّ الصَّوْمُ بِالصَّيْفِ

امام علی علیه السلام: روزه در تابستان، نزد من محبوب است.

مستدرک الوسائل : ۷ / ۵۰۵ / ۸۷۵۸ نقلاً عن لبّ اللباب للراوندى .

### حدیث ۱۳۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جُعْتُ مَرَّةً بِالْمَدِينَةِ جَوْعًا شَدِيدًا ، فَخَرَجْتُ أَطْلُبُ الْعَمَلَ فِي عَوَالِي الْمَدِينَةِ ، فَإِذَا أَنَا بِامْرَأَةٍ قَدْ جَمَعَتْ مَدْرًا ، فَظَنَنْتُهَا تُرِيدُ بَلَّهُ ، فَأَتَيْتُهَا فَقَاطَعْتُهَا كُلَّ ذَنْوبٍ

امام علی علیه السلام: یک بار در مدینه به شدت گرسنه شدم، برای پیدا کردن کاری، به بخشهای بالای مدینه رفتم، ناگاه زنی را دیدم که کلوخ جمع کرد، فهمیدم که می خواهد آنها را خیس کند. نزد آن زن رفتم و با او توافق کردم که برای آوردن هر دلو آب، یک خرما بگیرم، شانزده دلو پر، آب آوردم تا دستانم تاول زد، آن گاه آبی آوردم و بر دستم ریختم و نزد آن زن رفتم و گفتم: [بین] کف دستانم چنین شد و زن برای من شانزده خرما شمرد. من نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمدم و او را آگاه گردانیدم و حضرت صلی الله علیه و آله هم از آن خرما با من خورد.

الذَّنُوبِ : الدَّلُو الملائى ماء . (الصحيح : ۱ / ۱۲۹) .

### حدیث ۱۳۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - : أَجُودُ النَّاسِ كَفًّا ، وَأَشْرَحُهُمْ صَدْرًا ، وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً ، وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً ، وَأَكْرَمُهُمْ عَشْرَةً . مَنْ رَأَاهُ بَدِيهَةً هَابَةً ، وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ

امام علی علیه السلام در توصیف پیامبر صلی الله علیه و آله : پیامبر صلی الله علیه و آله ، بخشنده ترین، باظرفیت ترین، راستگو ترین، نرمخو ترین و خوش مشرب ترین مردم بود . هر کس در آغاز او را می دید، از او می هراسید و چون با او حشر و نشر می یافت، محبت حضرت صلی الله علیه و آله به دل او رسوخ می کرد.

سنن الترمذی : ۵ / ۵۹۹ / ۳۶۳۸ عن إبراهيم بن محمد من وُلِدَ عَلِيٌّ بن أبي طالب عليه السلام .

### حدیث ۱۳۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ حَلِيمٌ عَظِيمٌ رَحِيمٌ ، دَلَّنَا عَلَىٰ أَخْلَاقِهِ وَأَمَرَنَا بِالْأَخْذِ بِهَا وَحَمَلَ النَّاسَ عَلَيْهَا ، فَقَدْ أَدَّيْنَاهَا غَيْرَ مُتَخَلِّفِينَ ، وَأَرْسَلْنَاهَا غَيْرَ مُنَافِقِينَ ، وَصَدَّقْنَاهَا غَيْرَ مُكْذِبِينَ ، وَقَبَلْنَاهَا غَيْرَ مُرْتَابِينَ

امام علی علیه السلام: خداوند، بخشنده است و شکیبا و بزرگ و مهربان و ما را به اخلاق خود هدایت کرده است و دستور داده آنها

را فرستانیم و مردم را به [ستاندن] آن وا داشته است. ما بدون کوتاهی و کاستی آنها را ادا کرده ایم و بی هیچ نفاقی، آنها را جاری ساخته ایم و بدون دروغ گویی، آنها را تصدیق کرده ایم و بی هیچ تردیدی، آنها را پذیرفته ایم. تحف العقول: ۱۷۵، بشاره المصطفی: ۲۹ کلاهما عن کمیل.

### حدیث ۱۳۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مُكْفَرًا لَا يُشْكِرُ مَعْرُوفُهُ  
 امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ناسپاسی می شد و از کار نیکش سپاسگزاری نمی شد، احسان حضرت صلی الله علیه و آله هم قریشی را فرا می گرفت و هم عرب و هم عجم را و چه کسی کار نیکش و احسانش برای این مردم، بیش از رسول خدا صلی الله علیه و آله بود؟! ما اهل بیت نیز ناسپاسی می شویم و از ما تشکر نمی کنند و مؤمنان برگزیده ناسپاسی می شوند و احسانشان سپاسگزاری نمی شود.   
 فی المصدر «معروف» والصحيح ما في المتن .

### حدیث ۱۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ أَمِيرِنَا أَنْ نُطْعِمَ الطَّعَامَ، وَنُؤَدِّيَ فِي النَّاسِ الْبَائِئَةَ، وَنُصَلِّيَ إِذَا نَامَ النَّاسُ  
 امام علی علیه السلام: ما خاندانی هستیم که فرمان یافته ایم، خوراک اطعام کنیم و به مردم عطایا و صله دهیم و هنگامی که مردم خوابند، نماز بگزاریم.   
 الکافی: ۴ / ۵۰ / ۴ عن جابر عن الإمام الباقر عليه السلام .

### حدیث ۱۳۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 مَعَاشِرَ شِيعَتِي، اصْبِرُوا عَلَى عَمَلٍ لَا غِنَىٰ بِكُمْ عَنْ ثَوَابِهِ، وَاصْبِرُوا عَنْ عَمَلٍ لَا صَبْرَ لَكُمْ عَلَىٰ عِقَابِهِ، إِنَّا وَجَدْنَا الصَّبْرَ عَلَىٰ طَاعَةِ اللَّهِ أَهْوَنَ مِنَ الصَّبْرِ عَلَىٰ عَذَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ. اعْلَمُوا أَنَّكُمْ فِي أَجَلٍ مَّحْدُودٍ وَأَمَلٍ مَّعْدُودٍ وَنَفْسٍ مَّعْدُودٍ، وَلَا بُدَّ لِلْأَجَلِ أَنْ يَتَنَاهَىٰ وَلِلْأَمَلِ أَنْ يُطَوِّىٰ وَلِلنَّفْسِ أَنْ يُحْصَىٰ. ثُمَّ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ وَقَرَأَ: «وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لِحَافِظِينَ \* كِرَامًا كَاتِبِينَ \* يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ»  
 امام علی علیه السلام: ای گروه شیعیان من! برکاری که از پاداش آن بی نیاز نیستید، شکیبا باشید و در ترک کاری که تاب کیفرش را ندارید، پایداری ورزید، (زیرا) ما شکیبایی بر طاعت خدا را، آسانتر از شکیبایی بر عذاب خدای عز و جلیافته ایم. بدانید که شما عمری محدود و آرزویی دراز و نفسی شماره شده دارید و لاجرم عمر به سرآید و بساط آرزو درهم پیچیده شود و نفسها به شماره افتد. حضرت سپس اشک ریخت و این آیه را خواند: «همانا بر شما نگهبانانی گماشته شده اند. [فرشتگان] بزرگواری که نویسندگان [اعمال شما] هستند. آن چه را می کنید، می دانند» .   
 الانفطار: ۱۰ - ۱۲ .

### حدیث ۱۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ لِبْنِيهِ عِنْدَ احْتِضَارِهِ - : يَا بَنِيَّ ، عَاشِرُوا النَّاسَ عِشْرَةً إِنْ غَبْتُمْ حُنُوتًا إِلَيْكُمْ ، وَإِنْ فُقِدْتُمْ بَكَوْا عَلَيْكُمْ

امام علی علیه السلام - در وصیت به فرزندان خود، هنگام احتضار - : فرزندان من! با مردم چنان معاشرت کنید که هرگاه غایب شدید، مشتاق دیدار شما باشند و هرگاه از دست رفتید، بر شما بگریند.

أعلام الدین : ۲۱۵ ، تنبیه الخواطر : ۲ / ۷۵ .

### حدیث ۱۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِبْذِلْ لِأَخِيكَ دَمَكَ وَمَالَكَ ، وَلِعَدُوِّكَ عَدْلَكَ وَإِنصَافَكَ ، وَلِلْعَامَّةِ بِشْرَكَ وَإِحْسَانَكَ

امام علی علیه السلام : جان و مالت را، نثار برادرت کن و دادگری و انصافت را، به دشمنت و خوشرویی و احسانت را، به عموم مردم.

تحف العقول : ۲۱۲ .

### حدیث ۱۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِبْذِلْ لِصَدِيقِكَ نَصْحَكَ ، وَلِمَعَارِفِكَ مَعُونَتَكَ ، وَلِكَافَّةِ النَّاسِ بِشْرَكَ

امام علی علیه السلام : خیرخواهی [و اخلاص] خود را، نثار دوستت کن و یاریت را، نثار آشنایانت و خوشرویی ات را، به همه مردم ارزانی دار.

غرر الحکم : ۲۴۶۶ .

### حدیث ۱۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- عِنْدَ وَدَاعِ جَمَاعَةٍ مِنْ شِيعَتِهِ أَتَوْهُ مِنَ الْكُوفَةِ - : أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ، وَالْعَمَلِ بِطَاعَتِهِ ، وَاجْتِنَابِ مَعَاصِيهِ ، وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ لِمَنْ ائْتَمَنَكُمْ ، وَحُسْنِ الصَّحَابَةِ لِمَنْ صَحِبْتُمُوهُ ، وَأَنْ تَكُونُوا لَنَا دُعَاءَ صَامِتِينَ . فَقَالُوا : يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ ، وَكَيْفَ نَدْعُوا إِلَيْكُمْ وَنَحْنُ صُجُوتٌ ؟ قَالَ : تَعْمَلُونَ مَا أَمَرْنَاكُمْ بِهِ

مِنَ الْعَمَلِ بِطَاعَةِ اللَّهِ ، وَتَتَنَاهَوْنَ عَمَّا نَهَيْنَاكُمْ عَنْهُ مِنْ ارْتِكَابِ مَحَارِمِ اللَّهِ ، وَتُعَامِلُونَ النَّاسَ بِالصِّدْقِ وَالْعَدْلِ ، وَتُؤَدُّونَ الْأَمَانَةَ ، وَتَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ ، وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ، وَلَا يَطَّلِعُ النَّاسُ مِنْكُمْ إِلَّا عَلَى خَيْرٍ ، فَإِذَا رَأَوْا مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ قَالُوا : هَؤُلَاءِ الْفُلَانِيَّةُ ، رَحِمَ اللَّهُ فُلَانًا ، مَا كَانَ أَحْسَنَ مَا يُؤَدَّبُ أَصْحَابُهُ ، وَعَلِمُوا فَضْلَ مَا كَانَ عِنْدَنَا ، فَسَارَعُوا إِلَيْهِ . أَشْهَدُ عَلَى أَبِي مُحَمَّدٍ بْنِ عَلِيٍّ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَرَحْمَتُهُ وَبَرَكَاتُهُ ، لَقَدْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ : كَانَ أَوْلِيَاؤُنَا وَشِيعَتُنَا فِيمَا مَضَى خَيْرٌ مَن كَانُوا فِيهِ ، إِنْ كَانَ إِمَامٌ مَسْجِدٍ فِي الْحَيِّ كَانَ مِنْهُمْ ، وَإِنْ كَانَ مُؤَدِّنٌ فِي الْقَبِيلَةِ كَانَ مِنْهُمْ ، وَإِنْ كَانَ صَاحِبٌ وَدِيعَةٍ كَانَ مِنْهُمْ ، وَإِنْ كَانَ عَالِمٌ مِنَ النَّاسِ يَقْضِدُونَهُ لِدِينِهِمْ وَمَصَالِحِ أُمُورِهِمْ كَانَ مِنْهُمْ ، فَكُونُوا أَنْتُمْ كَذَلِكَ ، حَبِّبُوا إِلَى النَّاسِ ، وَلَا تَبْغُضُوا إِلَيْهِمْ

امام علی علیه السلام : هنگام خداحافظی با گروهی از شیعیان خود که از کوفه نزد وی آمده بودند - : شما را سفارش می کنم به پروا داشتن از خدا و به کار بستن فرمان او و دوری از نافرمانیش و باز گرداندن امانت به کسی که به شما امانتی سپرده است و حسن

معاشرت با کسی که با او همشینی می کنید و این که برای ما دعوتگرانی

خاموش باشید. عرض کردند: یابن رسول الله! چگونه با خاموشی به سوی شما دعوت کنیم؟ فرمود: این که به طاعت خدا که ما شما را بدان فرمان داده ایم، عمل کنید و از ارتکاب حرامهای خدا که ما شما را از آن باز داشته ایم، باز ایستید و با مردم به راستی و دادگری رفتار کنید و امانت را ادا کنید و به خوبیها فرا خوانید و از زشتیها باز دارید و مردم جز خوبی، چیزی از شما نبینند؛ زیرا هر گاه این صفات را در شما بیابند، گویند: اینان فلانیها هستند، خدا رحمت کند فلان را، چه نیکو یاران خود را تربیت کرده است. و به ارزش آن چه ما داریم پی می برند و در نتیجه به سوی ما بشتابند. گواهی می دهم که شنیدم، پدرم محمد بن علی - رضوان و رحمت و برکات خداوند بر او باد - می فرمود: دوستان و شیعیان ما در گذشته بهترین افراد جامعه خود بودند، اگر در میان تیره ای، پیشنماز مسجدی بود، از آنها بود، اگر در قبیله ای، مؤذنی بود، از آنان بود، اگر کسی بود که به او ودیعه ای می سپردند، از آنان بود، اگر امانت داری بود، از آنان بود، اگر عالمی بود که مردم، در مسائل دینی و مصلحت امور خود به او مراجعه می کردند، از آنان بود، پس شما نیز چنین باشید، ما را محبوب مردم گردانید و ما را نزد آنان، منفور نگردانید.

دعائم الإسلام: ۱ / ۵۶.

### حدیث ۱۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أما والذي فلق الحنّة وبرأ النسيمة، لولا - حضور الحاضر وقيام الحجة بوجود الناصر وما أخذ الله على العلماء أن لا يقاروا على كظّة ظالم ولا سغب مظلوم لآلقت حبلها على غاربها، ولسقيت آخرها بكأس أولها، ولآلقت دنيكم هذه أهد عندى من عطفة عنز امام علي عليه السلام: هان! سوگند به آن کسی که دانه را شکافت و خلاق را آفرید، اگر حضور مردم نبود و این که با وجود یار و یاور، حجت تمام است و اگر خدا از عالمان، پیمان نگرفته بود که در برابر شکمبارگی ستمگر و گرسنگی ستمدیده، آرام نگیرند، بی گمان، افسار آن [اشتر خلافت] را بر گردنش می انداختم (و رهایش می ساختم) و در پایان، آن را با همان جامی آب می دادم که در آغاز دادم و هر آینه می دیدید که این دنیای شما در نظر من از باد معده (یا آب بینی) بزی هم پست تر است.

نهج البلاغة: الخطبة ۳.

### حدیث ۱۳۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- في بيان صفات المتقين وصفات الفساق، والتنبية إلى مكان العترة الطيبة والظن الخاطيء لبعض الناس -: عباد الله، إن من أحبّ عباد الله إليه عبداً أعانته الله على نفسه، فاستشعر الحزن وتجلّبب الحوف، فزهر مصباح الهدى في قلبه، وأعد القرى ليومه النازل به ... فهو من معادين دينه وأوتاد أرضه. قد ألزم نفسه العبدل، فكان أول عديله نفى الهوى عن نفسه، يصف الحق ويعمل به، لا يدع للخير غايه إلا - أمها، ولا مظنة إلا قصيدها، قد أمكن الكتاب من زمامه، فهو قائده وإمامه، يحل حيث حل ثقله، وينزل حيث كان منزله.

و آخر قد تسمى عالماً وليس به، فاقبَس جهائل من جهال، وأضاليل من ضلال، ونصب للناس أشراكاً من حبال غرور، وقول زور، قد حيل الكتاب على آرائه، وعطف الحق على أهوائه، يؤمن الناس من العظائم، ويهون كبر الجرائم، يقول: أقف عند الشبهات وفيها وقع، ويقول: اعتزل البدع وبينها اضطلع، فالصورة صورة إنسان، والقلب قلب حيوان، لا يعرف باب الهدى فيتبعه، ولا باب العمى فيضد عنه، وذلك ميث الأحياء.

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ؟! وَأَنْتِ تُؤْفَكُونَ؟! وَالْأَعْلَامُ قَائِمَةٌ، وَالْآيَاتُ وَاضِحَةٌ، وَالْمَنَارُ مَنْصُوبَةٌ، فَأَيْنَ يَتَاهُ بِكُمْ؟! وَكَيْفَ تَعْمَهُونَ وَبَيْنَكُمْ عِتْرَةٌ نَبِيُّكُمْ وَهُمْ أَرْزَمَةُ الْحَقِّ، وَأَعْلَامُ الدِّينِ، وَالسِّنَّةُ الصَّادِقِ؟! فَأَنْزَلُوهُمْ بِأَحْسَنِ مَنَازِلِ الْقُرْآنِ، وَرِدُّوهُمْ وَرُودَ الْهِيمِ الْعِطَاشِ.

أَيُّهَا النَّاسُ، خُذُوهَا عَنْ خَاتَمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِنَّهُ يَمُوتُ مَنْ مَاتَ مِنَّا وَلَيْسَ بِمَيِّتٍ، وَيَبْلَى مَنْ بَلَى مِنَّا وَلَيْسَ بِبَالٍ، فَلَا تَقُولُوا بِمَا لَا تَعْرِفُونَ، فَإِنَّ أَكْثَرَ الْحَقِّ فِيمَا تُنْكِرُونَ، وَاعْذِرُوا مَنْ لَا حُجَّةَ لَكُمْ عَلَيْهِ وَهُوَ أَنَا. أَلَمْ أَعْمَلْ فِيكُمْ بِالثَّقَلِ الْأَكْبَرِ وَأَتْرَكْتُ فِيكُمْ الثَّقَلَ الْأَصْغَرَ؟! قَدْ رَكَزْتُ فِيكُمْ رَايَةَ الْإِيمَانِ، وَوَقَفْتُكُمْ عَلَى حُدُودِ الْحَلَالِ وَالْحَرَامِ، وَأَلْبَسْتُكُمْ الْعَافِيَةَ مِنْ عَدْلِي، وَفَرَشْتُكُمْ الْمَعْرُوفَ مِنْ قَوْلِي وَفِعْلِي، وَأَرَيْتُكُمْ كَرَائِمَ الْأَخْلَاقِ مِنْ نَفْسِي، فَلَا تَسْتَعْمِلُوا الرَّأْيَ فِيمَا لَا يُدْرِكُ قَعْرَهُ الْبَصَرُ، وَلَا تَتَغَلَّغَلْ إِلَيْهِ الْفِكْرُ

امام علی علیه السلام: در شرح ویژگیهای پرهیزگاران و صفات نابکاران و توجه دادن به منزلت اهل بیت پاک و گمان نادرست برخی مردم - :بندگان خدا، همانا یکی از محبوبترین بندگان خدا نزد او، بنده ای است که خداوند او را در برابر نفسش یاری رسانده است و از این رو، اندوه را جامه زیرین خود ساخته است و ترس [از خدا و معاد] را بالاپوش خویش. چراغ هدایت در دلش فروزان است و برای روز مرگ خود، توشه ای فراهم ساخته است... او یکی از کسانهای دین او و کوههای زمین اوست، خود را با عدالت پیوند زده و آغاز عدالت او، دور ساختن هوای نفس خویش است، حق می گوید و بدان عمل می کند، هیچ کار نیکی نمی یابد، مگر این که قصد آن می کند و در هر چیزی سودی بیابد، آهنگ آن می نماید، عنان خویش را به کتاب خدا سپرده است و آن جلودار و پیشوای اوست، هر کجا بارانندازد او نیز بار می اندازد و هر جا منزل کند او نیز منزل کند.

دیگری بنده ای است که خود را دانشمند می نامد، در حالی که چنین نیست، بلکه مشتی نادانی و گمراهی از عده ای نادان و گمراه به چنگ آورده و دامهایی از فریب و سخن دروغین، بر سر راه مردم، گسترانیده است، کتاب خدا را بر حسب اندیشه های خود، توجیه می کند و حق و حقیقت را به خواهشهای خویش متمایل می گرداند، مردم را از خطرهای [ای قیامت] آسوده خاطر می گرداند و گناهان بزرگ را کوچک جلوه می دهد؛ می گوید: به هنگام رو به رو شدن با شبهات درنگ می کنم، حال آن که در دام آنها گرفتار آمده است؛ می گوید: از بدعتها کناره می گیرم، در حالی که میان آنها غنوده است؛ چهره [او] چهره انسان است، اما دلش، دل حیوان، نه راه راست را می شناسد، تا آن را پپوید و نه بیراهه را، تا از آن باز دارد، این است آن مرده در میان زندگان.

پس، به کجای می روید؟! و به کدام سو از حق منحرفتان می کند؟! علامتها، بریاست و نشانه ها، آشکار و مناره ها بر افراشته، پس این سرگردانی تا چند؟! چرا سرگشته اید، با آن که خاندان پیامبران در میان شماست؟! که زمامداران حق و حقیقت اند و نشانه های دین و زبانهای راستی؟! پس آنان را همچون قرآن، حرمت نهید و فرمان برید و از چشمه فیض ایشان، چونان اشتران تشنه ای که بر گرد آب فراهم می آیند، سیراب شوید.

ای مردم! این سخن را از خاتم پیامبران صلی الله علیه و آله فرا گیرید که فرمود: آن که از ما می میرد، به ظاهر مرده است لیک در حقیقت، نمرده است و آن که از ما پوسیده شود، به ظاهر پوسیده شود اما در حقیقت، نپوسد. پس چیزی را که نمی دانید، نگویید؛ زیرا بیشتر حق و حقیقت، در چیزی است که انکار می کنید و معذور دارید کسی که شما را بر او حجتی نیست و آن کس منم. آیا من در میان شما ثقل اکبر (قرآن) را به کار نبستم؟! من پرچم ایمان را، در میان شما بر زمین فرو کردم و شما را با مرزهای حلال و حرام آشنا ساختم و از عدالت خویش، جامه عافیت بر قامت شما پوشاندم و بساط معروف را با گفتار و کردارم در میان شما گسترانیدم و خویهای والا را با رفتار و منش خویش به شما نمایاندم، پس در آن چه که بصیرت به ژرفایش نمی رسد و اندیشه را

بدان راه نیست، رأی و اندیشه خود را به کار نزنید.

نهج البلاغه: الخطبة ۸۷.

### حدیث ۱۳۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الإمام علی علیه السلام: لَنَا حَقٌّ، فَإِنْ أُعْطِينَاهُ، وَإِلَّا رَكَبْنَا أَعْجَازَ الْإِبِلِ وَإِنْ طَالَ الشَّرَى .

امام علی علیه السلام: ما را حقی است، اگر داده شدیم [چه بهتر] و گرنه بر دنباله اشتر می نشینیم [تن به سختی ها می دهیم]، هر اندازه هم [این] سفر شبانه [حق کشی] به درازا کشد.

### حدیث ۱۳۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

علیه السلام: مَنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ وَهُوَ عَلَى مَعْرِفَةِ حَقِّ رَبِّهِ وَرَسُولِهِ وَحَقِّ أَهْلِ بَيْتِهِ مَاتَ شَهِيدًا، وَوَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ، وَاسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ، وَقَامَتْ بَيْتُهُ مَقَامَ إِصْلَاتِهِ سَيْفَهُ، فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ أَجَلًا لَا يَعْدُوهُ

امام علی علیه السلام: هر کس در بستر خود بمیرد در حالی که حق پروردگار خویش و رسول او و حق خاندان رسول او را شناخته باشد شهید مرده است و مزدش با خدای سبحان است و مستوجب ثواب کردار شایسته ای باشد که نیت انجام آن را داشته است و نیت او به جای شمشیر کشیدنش باشد؛ زیرا هر چیزی را عمری و سررسیدی است که از آن فراتر نمی رود.

غررالحکم: ۹۰۶۱.

### حدیث ۱۳۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي وَصِيَّتِهِ -: اللَّهُ اللَّهُ فِي ذُرِّيَّتِي بَيْنَكُمْ، فَلَا يُظْلَمَنَّ بِحَضْرَتِكُمْ وَبَيْنَ ظَهْرَانِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقْدِرُونَ عَلَى الدَّفْعِ عَنْهُمْ

امام علی علیه السلام - در وصیتش -: خدا را، خدا را در حق فرزندان پیامبرتان؛ مبادا در حضور شما و در میان شما به آنان ستمی رود در حالی که شما می توانید آن ستم را از ایشان دور کنید.

الكافي: ۷ / ۵۲ / ۷ عن عبدالرحمن بن الحجاج عن الإمام الكاظم عليه السلام، التهذيب: ۹ / ۱۷۷ / ۷۱۴ عن جابر عن الإمام الباقر عليه السلام: رفعه إلى سليم بن قيس، الفقيه: ۴ / ۱۹۱ / ۵۴۳۳ عن سليم بن قيس، تحف العقول: ۱۹۸ وفيه «المنع» بدل «الدفع» ، كتاب سليم بن قيس: ۲ / ۹۲۶ وفيها «فلا يظلمن بين أظهركم» .

### حدیث ۱۳۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَمَّا وَلِيَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ مِصْرَ -: يَا عِبَادَ اللَّهِ، إِنْ اتَّقَيْتُمْ وَحَفِظْتُمْ بَيْنَكُمْ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ فَقَدْ عَيَّدْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا عُبِدَ، وَذَكَرْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا ذُكِرَ، وَشَكَرْتُمُوهُ بِأَفْضَلِ مَا شُكِرَ، وَأَخَذْتُمْ بِأَفْضَلِ الصَّبْرِ وَالشُّكْرِ، وَاجْتَهَدْتُمْ

أَفْضَلَ الْجِتْهَادِ، وَإِنْ كَانَ غَيْرُكُمْ أَطْوَلَ مِنْكُمْ صَلَاةً، وَأَكْثَرَ مِنْكُمْ صِيَامًا، فَأَنْتُمْ أَتَقَى اللَّهُ مِنْهُ وَأَنْصَحَ لِأَوْلَى الْأَمْرِ

امام علی علیه السلام - هنگامی که محمّد بن ابی بکر را استاندار مصر کرد -: ای بندگان خدا، اگر پرهیزگار باشید و اهل بیت



پیامبرتان را پاسداری کنید بی گمان خداوند را به بهترین وجه عبادت کرده اید و به نیکوترین شکل یادش نموده اید و به برترین وجه سپاسش گفته اید و به عالیترین نوع شکیبایی و شکرگزاری دست یافته اید و برترین کوشش [در عبادت] را به عمل آورده اید، هرچند دیگران نمازشان را طولانی تر از شما به جای آورند و بیشتر از شما روزه بگیرند؛ چرا که [در این صورت] شما از آنان خدا پرواترید و نسبت به زمامداران، خیر خواه تر.   
 أمالی الطوسی: ۲۷ / ۳۱ عن أبي إسحاق الهمداني .

### حدیث ۱۳۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكُمْ بِحُبِّ آلِ نَبِيِّكُمْ ، فَإِنَّهُ حَقُّ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَالْمَوْجِبُ عَلَى اللَّهِ حَقُّكُمْ ، أَلَا تَرَوْنَ إِلَى قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»  
 امام علی علیه السلام: بر شما باد دوست داشتن خاندان پیامبرتان؛ زیرا که آن حق خداست بر گردن شما و موجب حق شما بر خدا می شود. آیا نمی بینید این سخن خدای متعال را که: «بگو: من در ازای این از شما مزدی نمی خواهم مگر دوستی با خویشاوندانم».   
 غرر الحکم : ۶۱۶۹ .

### حدیث ۱۳۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُرْوَةُ الْوُثْقَى الْمَوَدَّةُ لِأَلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ  
 امام علی علیه السلام: آن دستگیره محکم [عروه الوثقی]، دوستی آل محمد صلی الله علیه و آله است.  
 ینابیع المودّة: ۱ / ۳۳۱ / ۲ عن حصين بن مخارق عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۳۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا عَلِيُّ ، ... أَنْتُمْ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَالْعُرْوَةُ الْوُثْقَى ، مَنْ تَمَسَّكَ بِهَا اهْتَدَى ، وَمَنْ تَرَكَهَا ضَلَّ  
 امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله به من فرمود: ای علی،... شما حجت خدا بر خلق او و آن دستگیره محکم هستید که هر کس بدان چنگ زند هدایت شود و هر که رهاش کند گمراه گردد.  
 أمالی المفید: ۱۱۰ / ۹ عن أبي جعفر محمد بن عبد الله بن علي بن الحسين بن زيد بن علي بن الحسين عن الإمام الرضا عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۳۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَمَسَّكَ بِنَا لِحَقٍّ ، مَنْ تَخَلَّفَ عَنَّا غَرِقَ  
 امام علی علیه السلام: هر که به ما چنگ زند به ساحل نجات رسد و هر که رهایمان کند غرق شود.

أمالی الطوسی : ۶۵۴ / ۱۳۵۴ ، المناقب لابن شهر آشوب : ۴ / ۲۰۶ ، کمال الدین : ۲۰۶ / ۲۰ و فيه «تأخر» بدل «تخلف» کلها عن خيثة الجعفی عن الإمام الباقر عليه السلام ، تحف العقول : ۱۱۶ ، غرر الحکم : ۷۸۹۱ ، ۷۸۹۲ وفيهما «محق» بدل «غرق» .

### حدیث ۱۳۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيْنَ تَذْهَبُونَ وَأَنْتِي تُؤْفَكُونَ ، وَالْأَعْلَامُ قَائِمَةٌ ، وَالْآيَاتُ وَاضِحَةٌ ، وَالْمَنَارُ مَنْصُوبَةٌ ؟! فَأَيْنَ يُتَاهُ بِكُمْ ؟! وَكَيْفَ تَعْمَهُونَ وَبَيْنَكُمْ عِتْرَةُ نَبِيِّكُمْ ، وَهُمْ أَرْمَةُ الْحَقِّ ، وَأَعْلَامُ الدِّينِ ، وَالسَّنَةُ الصَّدَقِ ؟! فَأَنْزَلُوهُمْ بِأَحْسَنِ مَنَازِلِ الْقُرْآنِ ، وَرِدُوهُمْ وَرُودَ الْهَيْمِ الْعِطَاشِ ، امام علی علیه السلام : به کجا می روید و به کدامین سو منحرفتان می کنید، در حالی که علامتها برپاست و نشانه ها آشکار است و منازحه ها بر افراشته است؟! از چه رو این چنین سرگشته و گمراهید با این که عترت پیامبرتان که زمامداران حقد و نشانه های دین و زبانهای راستی در میان شما هستند؟! پس، آنان را همچون قرآن حرمت نهید و فرمان برید و به سرچشمه فیض آنان درآید آن گونه که اشتران تشنه کام به آبشخور هجوم می برند.

نهج البلاغه : الخطبة ۸۷ .

### حدیث ۱۳۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَةِ مَنْ أَمَرَ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ ، الَّذِينَ هُمْ أَوْلَى بِطَاعَتِكُمْ فِيمَا أَمَرُوا اللَّهَ فِيهِ مِنَ الْمُنتَحِلِينَ الْمِدْعِينَ الْمُقَابِلِينَ إِلَيْنَا ، يَتَفَضَّلُونَ بِفَضْلِنَا وَيُجَاحِدُونَ أَمْرَنَا ، وَيُنَازِعُونَ حَقَّنَا وَيُدْفِعُونَ عَنْهُ ، فَقَدْ ذَاقُوا وَبَالَ مَا اجْتَرَحُوا ، فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا ، امام علی علیه السلام: بر شما باد به تقوای الهی و فرمانبری از کسی که از خدا فرمان می برد، یعنی اهل بیت پیامبرتان، همانان که به دلیل اطاعتشان از خدا سزاوارترند که فرمانشان برید تا از کسانی که به دروغ خود را به حق منتسب می کنند و دم از آن می زنند و رو در روی ما ایستاده اند؛ فضایل ما را به خود می بندند و همانها را در حق ما انکار می کنند، بر سر غصب حق ما، با ما می ستیزند و ما را از آن کنار می زنند؛ البته اینان کیفر آن چه را مرتکب شدند چشیدند و به زودی (در آخرت) به کیفر این تبهکاری خود خواهند رسید.

وقعه صفین : ۴ ، الإرشاد : ۱ / ۳۵۹ وفيه «القائلين : إلينا» كما في بعض نسخ وقعه صفين ، شرح نهج البلاغه لابن أبي الحديد : ۳ / ۱۰۳۰ نقلًا عن وقعه صفين وفيه «المستحلين» بدل «المنتحلين» و «يجاحدوننا» بدل «يجاحدوننا» وكذلك الفعلين الأخيرين ، وفي هامش وقعه صفين حذف نون الرفع لغير ناصب أو جازم ، وهي لغة صحيحة .

### حدیث ۱۳۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ ، فَالْزَمُوا سَمَتَهُمْ ، وَاتَّبِعُوا أَثَرَهُمْ ، فَلَنْ يُخْرِجُوَكُمْ مِنْ هُدًى ، وَلَنْ يُعِيدُوَكُمْ فِي رَدًى ، فَإِنْ لَبِدُوا فَالْبِيدُوا وَإِنْ نَهَضُوا فَانْهَضُوا ، وَلَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَضَلُّوا وَلَا تَتَأَخَّرُوا عَنْهُمْ فَتَهْلِكُوا ، امام علی علیه السلام: به اهل بیت پیامبرتان بنگرید و راه و روش آنان را در پیش گیرید و پیرو ایشان باشید؛ زیرا که آنان هرگز شما را از راه راست بیرون نمی برند و هیچ گاه به نابودی نمی کشانند؛ اگر آنها نشستند شما نیز بنشینید و اگر برخاستند برخیزید و بر ایشان پیشی نگیرید که گمراه می شوید و از آنها عقب نمانید که به هلاکت می افتید.

نهج البلاغه: الخطبة ۹۷.

### حدیث ۱۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَنَا رَأْيَةُ الْحَقِّ، مَنْ اسْتَظَلَ بِهَا كُنْتَهُ، وَمَنْ سَبَقَ إِلَيْهَا فَازَ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا هَلَكَ، وَمَنْ فَارَقَهَا هَوَى، وَمَنْ تَمَسَّكَ بِهَا نَجَا  
امام علی علیه السلام: رایت حق در دست ماست، هر که در سایه آن در آید او را پناه دهد و هر که به سوی آن بشتابد رستگار شود و هر که از آن واپس ماند نابود شود و هر که از آن جدا گردد [به وادی هلاکت و ضلالت] فرو افتد و هر که بدان چنگ زند نجات یابد.

الخصال: ۶۳۳ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام.

### حدیث ۱۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ تَمَسَّكَ بِنَا لِحَقِّ، وَمَنْ سَلَكَ غَيْرَ طَرِيقَتِنَا غَرِقَ. لِمُحِبِّينَا أَفْوَاجٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ، وَلِمُبْغِضِينَا أَفْوَاجٌ مِنْ غَضَبِ اللَّهِ. وَطَرِيقُنَا الْقَصْدُ، وَفِي أَمْرِنَا الرُّشْدُ

امام علی علیه السلام: هر که به دامن ما چنگ زند به ساحل نجات رسد و هر که جز راه ما را ببیماید غرق گردد، برای دوستداران ما فوجهایی از رحمت خداست و برای دشمنان و کینه توزان ما فوجهایی از خشم خدا، راه ما مستقیم است و امر ما باعث هدایت و رستگاری است.

الخصال: ۶۲۷ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تفسير فرات الكوفی: ۳۶۸ / ۴۹۹ عن عبید بن کثیر معنعناً وفيه «من أتبع أمرنا لحق».

### حدیث ۱۳۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي أَوَّلِ خُطْبَتِهِ خَطَبَهَا بَعْدَ بَيْعَةِ النَّاسِ لَهُ عَلَى الْأَمْرِ - : أَلَا إِنَّ أِبْرَارَ عَتَرَتِي وَأَطَائِبَ أُرُومَتِي أَحْلَمُ النَّاسِ صِغَارًا، وَأَعْلَمُ النَّاسِ كِبَارًا. أَلَا وَإِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ مِنْ عِلْمِ اللَّهِ عَلِمْنَا، وَبِحُكْمِ اللَّهِ حَكَمْنَا، وَبِقَوْلِ صَادِقٍ أَخَذْنَا، فَإِن تَتَّبِعُوا آثَارَنَا تَهْتَدُوا بِبَصَائِرِنَا، وَإِن لَمْ تَفْعَلُوا يُهْلِكْكُمْ اللَّهُ بِأَيْدِينَا. مَعَنَا رَأْيَةُ الْحَقِّ، مَنْ تَبِعَهَا لَحِقَ، وَمَنْ تَأَخَّرَ عَنْهَا غَرِقَ، أَلَا وَبِنَا تُدْرِكُ تِرَّةَ كُلِّ مُؤْمِنٍ، وَبِنَا تُخْلَعُ رِبْقَةُ الدُّلِّ مِنْ أَعْنَاقِهِمْ، وَبِنَا فُتِحَ لَكُمْ، وَبِنَا يُخْتَمُ لَكُمْ

امام علی علیه السلام: ابو عبیده معمر بن مثنی و دیگران: امیرمؤمنان در نخستین خطبه ای که پس از بیعت مردم با او بر امر خلافت ابراز فرمود: بدانید که نیکان خاندان من و پاکان نژاد من در خردسالی بردبارترین مردمند و در بزرگی داناترین مردم. بدانید ما اهل بیتی

هستیم که علم ما برگرفته از علم خداست و به حکم خدا حکم می کنیم و سخن راست را گرفته ایم، پس اگر از ما پیروی کنید به واسطه بینشهای ما راه را بیابید

و اگر چنین نکنید خداوند با دستهای ما شما را نابود خواهد کرد؛ رایت حق با ماست، هر که در پی آن حرکت کند به ساحل نجات رسد و هر که از آن عقب ماند غرق شود؛ بدانید که به واسطه ما انتقام هر مؤمنی گرفته می شود و به واسطه ما طوق خواری از

گردنهایشان باز می‌گردد و به ما آغاز می‌شود نه به شما و به ما پایان می‌پذیرد نه به شما.  
 الإرشاد: ۱ / ۲۴۰ عن أبي عبيدة معمر بن المثنى، شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد: ۱ / ۲۷۶، ينابيع المودة: ۱ / ۸۰ / ۱۹ كلاهما  
 عن أبي عبيدة عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، العقد الفريد: ۳ / ۱۱۹ عن الإمام الصادق عليه السلام، وراجع إحقاق الحق  
 : ۹ / ۴۷۶، كنز العمال: ۱۴ / ۵۹۲ / ۳۹۶۷۹، كتاب سليم بن قيس: ۲ / ۷۱۶.

### حدیث ۱۳۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

هُمُ أَسَاسُ الدِّينِ وَعِمَادُ الْيَقِينِ، إِلَيْهِمْ يَفِيءُ الْغَالِي، وَبِهِمْ يَلْحَقُ التَّالِي، وَلَهُمْ خَصَائِصُ حَقِّ الْوَلَايَةِ، وَفِيهِمُ الْوَصِيَّةُ وَالْوَرَاثَةُ  
 امام علی علیه السلام: آنان (آل محمد) بنیاد دین و تکیه گاه یقینند، تدرونده به سوی ایشان بر می‌گردد و واپس مانده به آنان  
 ملحق می‌شود، و ویژگیهای حق ولایت (و امامت) در آنهاست و بس و وصیت و وراثت منحصر به آنان است.  
 نهج البلاغة: الخطبة ۲.

### حدیث ۱۳۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَنَا عَلَى النَّاسِ حَقُّ الطَّاعَةِ وَالْوَلَايَةِ، وَلَهُمْ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ حُسْنُ الْجَزَاءِ  
 امام علی علیه السلام: ما را بر عهده مردم حق فرمانبری و ولایت است و برای این کار از خداوند سبحان پاداش نیک خواهند گرفت.  
 غرر الحكم: ۷۶۲۸.

### حدیث ۱۳۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي خُطْبَةٍ لَهُ فِي رَسُولِ اللَّهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ -: أَرْسَلَهُ بِأَمْرِهِ صَادِعًا (نَاطِقًا)، وَبِهِدْ كَرِهَ نَاطِقًا (قَاطِعًا)، فَأَدَى أَمِينًا، وَمَضَى  
 رَشِيدًا، وَخَلَّفَ فِينَا رَايَةَ الْحَقِّ، مَنْ تَقَدَّمَ مَرَقَ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَهَقَ، وَمَنْ لَزِمَهَا لَحِقَ  
 امام علی علیه السلام - در خطبه ای راجع به رسول خدا و اهل بیت او - : خداوند او [محمد] را فرستاد تا فرمانش را آشکار سازد و  
 یارش را زنده گرداند و او رسالت خود را با امانت ادا کرد و رهیافته و رستگار، جهان را وداع گفت و پرچم حق را در میان ما  
 گذاشت، هر که از آن پیشی گیرد از دین به در رود و هر که از آن واپس ماند هلاک شود و هر که همراهی آن کند [به ساحل  
 رستگاری و نجات] برسد.  
 نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۰.

### حدیث ۱۳۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَمَّا خَطَبَ أَبُو بَكْرٍ قَامَ إِلَيْهِ أَبِي بَنُ كَعْبٍ، وَكَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوَّلَ يَوْمٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَقَالَ: ... أَلَسْتُمْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ:  
 أَوْصِيكُمْ بِأَهْلِ بَيْتِي خَيْرًا، فَقَدِّمُوهُمْ وَلَا تَقَدِّمُوهُمْ، وَأَمُّرُوهُمْ وَلَا تَأْمُرُوا عَلَيْهِمْ... فَقَامَتْ إِلَيْهِ رِجَالٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالُوا (لَهُ): أَقْعَدَ  
 رَحِمَكَ اللَّهُ يَا أَبُي، فَقَدَّ أَدَيْتَ مَا سَمِعْتَ وَوَفَيْتَ بَعْدَكَ

امام علی علیه السلام: هنگامی که ابوبکر خطبه [خلافت] خواند و آن روز، آدینه بود و مصادف با نخستین روز از ماه رمضان، اُبی بن کعب برخاست و به او گفت: ... آیا نه این که می دانید رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: شما را درباره اهل بیتم سفارش به نیکی می کنم؛ آنان را جلودار خود سازید و بر ایشان پیشی نگیرید و آنان را فرمانروا سازید و بر ایشان فرمانروایی و امارت نکنید...

در این هنگام گروهی از مردان انصار برخاستند و به اُبی گفتند: رحمت خدا بر توای اُبی، بنشین تو آن چه را شنیده بودی گفتی و به پیمانت وفا کردی.

الاحتجاج: ۱ / ۲۹۷ / ۵۲ عن محمد و یحیی ابْنی عبد الله بن الحسن عن أبيهما عن جدّهما عنه عليه السلام، اليقين: ۴۴۸ باب ۱۷۰ عن يحيى بن عبد الله بن الحسن عن جدّه عنه عليه السلام.

### حدیث ۱۳۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ذِكْرُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءٌ مِنَ الْعِلَلِ وَالْأَسْقَامِ وَوَسْوَاسِ الرَّيْبِ

امام علی علیه السلام: یاد ما اهل بیت شفا بخش بیماریها و ناخوشیها و درمانگر وسوسه شک است.

الخصال: ۶۲۵ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تفسير فرات الكوفي: ۳۶۷ / ۴۹۹ عن عبيد بن كثير معنعنا.

### حدیث ۱۳۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: يَا عَلِيُّ، إِنَّ الْإِسْلَامَ عُرْيَانٌ، لِبَاسُهُ التَّقْوَى، وَرِيَاشُهُ الْهُدَى، وَزِينَتُهُ الْحَيَاءُ، وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ، وَمَلَائِكَةُ الْعَمَلِ الصَّالِحِ، وَأَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي

امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله به من فرمود: ای علی، اسلام [به منزله پیکری] برهنه است که لباس آن، پرهیزگاری می باشد و اثاث خانه اش، هدایت و زیورش، حیا و ستونش، پارسایی و قوامش، کردار نیک و بنیاد اسلام، دوست داشتن من و دوست داشتن اهل بیت من است.

کنز العمال: ۱۳ / ۶۴۵ / ۳۷۶۳۱ عن ابن عساکر عن علي بن حمزة الصوفي عن أبيه عن موسى بن جعفر عن آبائه عليهم السلام، كنز العمال: ۱۲ / ۱۰۵ / ۳۴۲۰۶ عن ابن عساکر عن علي عليه السلام.

### حدیث ۱۴۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- مِنْ خُطْبَةٍ لَهُ يَذْكُرُ فِيهَا آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ -: هُمْ دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ، وَوَلَانِجُ الْإِعْتِصَامِ، بِهِمْ عَادَ الْحَقُّ إِلَى نِصَابِهِ، وَانزَاحَ الْبَاطِلُ عَن مَقَامِهِ، وَانْقَطَعَ لِسَانُهُ عَن مَنبِتِهِ

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که طی آن از خاندان محمد سخن می گوید - : آنان تکیه گاه های اسلامند و پناهگاه های امن، به واسطه [پایمردی] ایشان، حق به جایگاه خود بازگشت و باطل از جایش برکنده و دور شد و زبانش از بیخ قطع گردید.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۳۹.

## از ۱۴۰۱ تا ۱۶۰۰

## حدیث ۱۴۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ ، وَأَنْتَ يَا عَلِيُّ وَالْأَيْمَةُ مِنْ بَعْدِكَ سَادَةُ أُمَّتِي ، مَنْ أَحَبَّنَا فَقَدْ أَحَبَّ اللَّهَ ، وَمَنْ أَبْغَضَنَا فَقَدْ أَبْغَضَ اللَّهَ ، وَمَنْ وَالَانَا فَقَدْ وَالَى اللَّهَ ، وَمَنْ عَادَانَا فَقَدْ عَادَى اللَّهَ ، وَمَنْ أَطَاعَنَا فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ، وَمَنْ عَصَانَا فَقَدْ عَصَى اللَّهَ .

امام علی علیه السلام: از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرماید: من سرور فرزندان آدم هستم و تو، ای علی و امامان پس از تو، سروران امت من هستید؛ هرکس ما را دوست بدارد، خدا را دوست داشته است و هرکس ما را دشمن داشته باشد، خدا را دشمن داشته است، هر که با ما دوستی ورزد، با خدا دوستی ورزیده و هرکس با ما دشمنی کند، با خدا دشمنی ورزیده است. هرکس از ما اطاعت کند، از خدا اطاعت کرده و هر که از ما نافرمانی کند، خدا را نافرمانی کرده است.   
 أمالی الصدوق : ۳۸۴ / ۱۶ ، بشارة المصطفی : ۱۵۱ کلاهما عن الأصبغ بن نباتة .

## حدیث ۱۴۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْحَسَنَاتِ حُبُّنَا ، وَأَسْوَأُ السَّيِّئَاتِ بُغْضُنَا

امام علی علیه السلام: بهترین نیکیها، محبت و علاقه به ماست و بدترین بدیها، دشمن داشتن ماست.   
 غرر الحکم : ۳۳۶۳ .

## حدیث ۱۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا أَبَا ذَرٍّ ، مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَى أَوَّلِ النَّعْمِ . قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَا أَوَّلُ النَّعْمِ ؟ قَالَ : طَيْبُ الْوِلَادَةِ ، إِنَّهُ لَا يُحِبُّنَا إِلَّا مَنْ طَابَ مَوْلِدُهُ

امام علی علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: ای اباذر! هر که ما اهل بیت را دوست دارد پس خدا را بر نخستین نعمت سپاس گوید. ابوذر پرسید: ای رسول خدا، نخستین نعمت کدام است؟ فرمود: حلال زادگی. ما را دوست نمی دارد، مگر کسی که حلال زاده باشد.

أمالی الطوسی : ۴۵۵ / ۱۰۱۸ عن الحسين بن زيد وعبد الله بن إبراهيم الجعفری عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، وراجع معانی الأخبار : ۱ / ۱۶۱ ، أمالی الصدوق : ۳۸۳ / ۱۲ ، علل الشرائع : ۱ / ۱۴۱ ، المحاسن : ۱ / ۲۳۲ / ۴۱۹ کلها عن الحسين بن زيد عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام .

## حدیث ۱۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا يُحِبُّنِي كَافِرٌ وَلَا وَكِدَ زَنًا

امام علی علیه السلام: کافر و زنازاده مرا دوست ندارند.

شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید: ۴ / ۱۱۰ عن ابی مریم الأنصاری، وراجع شرح الأخبار: ۱ / ۱۵۲ / ۹۲، و ص ۴۴۷ / ۱۲۸، المناقب لابن شهر آشوب: ۳ / ۲۰۸.

### حدیث ۱۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لا يُحِبُّنَا عَبْدٌ إِلَّا كَانَ مَعَنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَاسْتَظَلَّ بِظِلِّنا وَرَافَقَنَا فِي مَنَازِلِنَا. وَاللَّهِ وَاللَّهِ، لَا يُحِبُّنَا عَبْدٌ حَتَّى يُطَهِّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَلَا يُطَهِّرَ قَلْبَهُ حَتَّى يُسَلِّمَ لَنَا، وَإِذَا سَلِمَ لَنَا سَلِمَ اللَّهُ مِنْ سَوْءِ الْحِسَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَمِنَ مِنَ الْفَرْعِ الْأَكْبَرِ. إِنَّمَا يَغْتَبِطُ أَهْلُ هَذَا الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَتْ نَفْسٌ أَحَدِهِمْ إِلَى هَذِهِ - وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ -

امام صادق علیه السلام: هیچ بنده ای ما را دوست ندارد مگر این که روز قیامت با ما باشد و در سایه ما پناه گیرد و در منازل ما، همراه ما باشد. به خدا قسم، به خدا قسم، هیچ بنده ای نیست که ما را دوست بدارد مگر این که خداوند دلش را پاک گرداند و دلش را پاک نکرد، مگر این که تسلیم ما شد و چون تسلیم ما شود، خداوند او را از سختی حساب روز قیامت به سلامت دارد و از هراس بزرگ (آن روز) ایمنش سازد. بی گمان اهل این موضوع، هنگامی شادمان می شوند که نفس هریک از آنان به این جا رسد - و با دست خود به گلویش اشاره کرد -.

دعائم الإسلام: ۱/۷۳، شرح الأخبار: ۳/۴۷۱/۱۳۶۷ عن عبدالعزیزین أعین إلى قوله «الفرع الأكبر».

### حدیث ۱۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ، وَ(أَهْلِي) أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ، وَعِترَتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ عِترَتِهِ، وَذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ بنده ای ایمان نیاورده باشد، مگر آن گاه که مرا از خودش بیشتر دوست داشته باشد و کسان مرا بیشتر از کسان خودش و خاندان مرا بیشتر از خاندان خودش و مرا بیشتر از خودش.

المعجم الأوسط: ۶ / ۵۹ / ۵۷۹۰، المعجم الكبير: ۷ / ۷۵ / ۶۴۱۶ من دون «وعترتی أحبّ إليه من عترته»، الفردوس: ۵ / ۱۵۴ / ۷۷۹۶، أمالی الصدوق: ۹ / ۲۷۴، علل الشرائع: ۳ / ۱۴۰، بشارة المصطفى: ۵۲ کلها عن عبد الرحمن بن ابی لیلی عن ابیه، روضة الواعظین: ۲۹۸ مرسلًا.

### حدیث ۱۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مِمَّنْ امْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ مَوَدَّتَنَا عَلَى قَلْبِهِ، فَهُوَ يُحِبُّنَا. وَلَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مِمَّنْ سَخَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ إِلَّا وَهُوَ يَجِدُ بَغْضَنَا عَلَى قَلْبِهِ، فَهُوَ يُبْغِضُنَا. فَأَصْبَحَ مُحِبُّنَا يَنْتَظِرُ الرَّحْمَةَ، وَكَأَنَّ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ قَدْ فُتِحَتْ لَهُ. وَأَصْبَحَ مُبْغِضُنَا عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، فَهَنِيئًا لِأَهْلِ الرَّحْمَةِ رَحْمَتُهُمْ، وَتَعَسًا لِأَهْلِ النَّارِ مَثْوَاهُمْ

امام علی علیه السلام: هان! هیچ بنده ای از بندگان خدا نیست که خداوند دلش را برای ایمان خالص کرده باشد مگر این که دوستی ما را در دلش می یابد و لذا ما را دوست می دارد و هیچ بنده ای از بندگان خدا نیست که خداوند بر او خشم گرفته باشد

مگر این که دشمنی با ما را در دلش می یابد و از این رو ما را دشمن می دارد. بنابراین، دوستدار ما، چشم به راه رحمت است و گویی درهای رحمت به رویش گشوده شده است و کینه توز ما، بر لبه پرتگاهی در حال ریزش است که با آن، در آتش دوزخ فرو می افتد. پس، گوارا بادا اهل رحمت را، رحمتشان و نابود بادا جایگاه دوزخیان .

أمالی الطوسی : ۳۴ / ۳۴ ، أمالی المفید : ۲ / ۲۷۰ ، بشارة المصطفی : ۴۸ ، كشف الغمّة : ۱ / ۱۴۰ کلّها عن الحارث الأعور .

### حدیث ۱۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ لِعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَا يُبْغِضُكَ مُؤْمِنٌ ، وَلَا يُحِبُّكَ مُنَافِقٌ

أم سلمة: شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام می فرماید: مؤمن، تو را دشمن نمی دارد و منافق، دوست نمی دارد.

مسند ابن حنبل : ۱۰ / ۱۷۶ / ۲۶۵۶۹ ، سنن الترمذی : ۵ / ۶۳۵ / ۳۷۱۷ وفيه «لا يحب عليًا منافق ولا يبغضه مؤمن» ، البداية والنهاية : ۷ / ۳۵۵ ، تاريخ دمشق «ترجمة الإمام علي عليه السلام» : ۲ / ۲۰۸ / ۹۹ ، وراجع : ۱ / ۲۴۷ / ۳۱۳ ، المحاسن : ۱ / ۲۴۸ / ۴۶۵ ، أعلام الدين : ۲۷۸ ، عوالي اللآلي : ۴ / ۸۵ / ۹۵ ، الاحتجاج : ۱ / ۱۴۹ ، شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد : ۴ / ۸۳ قال : قد اتفقت الأخبار الصحيحة التي لا ريب فيها عند المحدّثين على أن النبي صلى الله عليه وآله قال : «لا يبغضك إلا منافق ولا يحبك إلا مؤمن» .

### حدیث ۱۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا اجْتَرَّ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَيْنَا فَحَدَّثْتَهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ وَتَرَكَ مَا يُنْكِرُونَ

امام صادق علیه السلام :

رحمت خدا بر آن بنده ای که دوستی مردم را به سوی ما بکشاند؛ احادیثی را که می پذیرند، برایشان بگوید و آنچه را انکار می کنند، وانهد!

أمالیالصدوق : ۸۸/۷ عن مدرک بن زهیر ، بشارة المصطفی : ۱۵ ، شرح الأخبار : ۳ / ۵۹۰ / ۱۴۵۶ كلاهما عن مدرک بن الهزهاز ، وراجع الخصال : ۲۵ / ۸۹ .

### حدیث ۱۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَمَعِيَ عِترتي وَسِبْطاي عَلَى الْحَوْضِ ، فَمَنْ أَرَادَنَا فَلْيَأْخُذْ بِقَوْلِنَا وَلْيَعْمَلْ عَمَلِنَا

امام علی علیه السلام: من با رسول خدا صلی الله علیه و آله و خاندانم و دو فرزندم در کنار حوض (کوثر) هستیم؛ پس هر که ما را می خواهد باید به سخن ما چنگ زند و به کردار ما عمل کند.

الخصال : ۶۲۴ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمّد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تفسير فرات الكوفی : ۳۶۷ / ۴۹۹ نحوه ، جامع الأخبار : ۴۹۵ / ۱۳۷۶ ، غرر الحكم في هامش : ۳۷۶۳ نحوه .

### حدیث ۱۴۱۱



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا بُنَيَّ ، إِنَّكَ إِنْ خَالَفْتَنِي فِي الْعَمَلِ لَمْ تَنْزِلْ مَعِيَ غَدًّا فِي الْمَنْزِلِ . ثُمَّ قَالَ : أَبِي اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْ يَتَوَلَّى قَوْمًا قَوْمًا يُخَالِفُونَهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ يَنْزِلُونَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، كَلَّا وَرَبِّ الْكَعْبَةِ

حماد بن لحام از حضرت صادق علیه السلام نقل می کند که پدرش فرمود: فرزندم! تو هم اگر بر خلاف عمل من رفتار کنی فردا [ی قیامت] با من در یک منزل فرود نخواهی آمد. سپس فرمود: خداوند عزوجل نپذیرفته است که مردمی ولایت و دوستی عده ای را بپذیرند و بر خلاف کردار آنها عمل کنند و با این حال، روز قیامت با آنها هم منزل [و درجه] شوند؛ به خداوند کعبه سوگند که هرگز چنین نشود.

الکافی : ۸ / ۲۵۳ / ۳۵۸ ، تنبیه الخواطر : ۲ / ۱۷۶ .

### حدیث ۱۴۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِيمَا وَرَدَ عَنْهُ إِلَى الشَّيْخِ الْمُفِيدِ - : فَلْيَعْمَلْ كُلُّ امْرِيٍّ مِنْكُمْ بِمَا يَقْرُبُ بِهِ مِنْ مَحَبَّتِنَا ، وَلْيَتَجَنَّبْ مَا يُدْنِيهِ مِنْ كِرَاهَتِنَا وَسَخَطِنَا ، فَإِنَّ أَمْرًا بَعَثَهُ فُجَاءَةً حِينَ لَا تَنْفَعُهُ تَوْبَةٌ وَلَا يُنْجِيهِ مِنْ عِقَابِنَا نَدْمٌ عَلَى حَوْبِهِ

امام مهدی علیه السلام - در نامه ای از آن حضرت به شیخ مفید - : هر یک از شما باید کاری کند که به محبت ما نزدیک شود و از کاری که او را به نفرت و خشم ما نزدیک می سازد دوری کند؛ زیرا که قضیه [ظهور] ما ناگهانی و بی خبر اتفاق می افتد به طوری که دیگر نه توبه ای به حالش سودمند می افتد و نه پشیمانی از گناه، از کیفر ما می رهاشد.

الاحتجاج : ۲ / ۵۹۹ .

### حدیث ۱۴۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصَابَ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ خِصَامَةً فَبَلَغَ ذَلِكَ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ ، فَخَرَجَ يَلْتَمِسُ عَمَلًا لِيُصِيبَ مِنْهُ شَيْئًا يَبْعَثُ بِهِ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَأَتَى بُسْتَانًا لِرَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ ، فَاسْتَقَى لَهُ سَبْعَةَ عَشَرَ دَلْوًا كُلُّ دَلْوٍ بِتَمْرَةٍ ، فَخَيَّرَهُ الْيَهُودِيُّ مِنْ تَمْرِهِ سَبْعَ عَشْرَةَ تَمْرَةً عَجْوَةً ، فَجَاءَ بِهَا إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ : مِنْ أَيْنَ هَذَا يَا أَبَا الْحَسَنِ ؟ قَالَ : بَلَغَنِي مَا بِكَ مِنَ الْخِصَامَةِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَخَرَجْتُ أَلْتَمِسُ عَمَلًا - لِأُصِيبَ لِمَكَ طَعَامًا . قَالَ : فَحَمَلَمَكَ عَلَى هَذَا حُبُّ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ؟ قَالَ عَلِيٌّ : نَعَمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ ، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : وَاللَّهِ مَا مِنْ عَبْدٍ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِلَّا الْفَقْرُ أَسْرَعُ إِلَيْهِ مِنْ جَرِيَةِ السَّيْلِ عَلَى وَجْهِهِ ، مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَلْيَعِدَّ تَجْفَافًا ، وَإِنَّمَا يَعْنِي الصَّبْرَ

ابن عباس: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نیازمند شد. این خبر به گوش علی علیه السلام رسید و از خانه بیرون رفت تا بلکه کاری پیدا کند و از طریق آن چیزی به دست آورد و برای پیامبر صلی الله علیه و آله بفرستد. آن حضرت به باغ مردی یهودی رفت و در برابر دریافت هفده دانه خرما، هفده دلو آب برایش از چاه کشید. مرد یهودی علی علیه السلام را در گرفتن هفده خرما انباشته [در ظرف خرما] مخیر کرد و علی آنها را برای پیامبر خدا صلی الله علیه و آله آورد. پیامبر فرمود: اینها از کجاست، ای ابو الحسن؟ عرض کرد: ای پیامبر خدا، مطلع شدم که شما نیازمند شده اید و من در جستجوی کار بیرون رفتم تا برایتان غذایی فراهم آورم. رسول خدا فرمود: پس عشق و محبت به خدا و رسول او تو را به این کار واداشت؟ علی عرض کرد: آری، ای پیامبر خدا. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: به خدا سوگند، هیچ بنده ای نیست که خدا و رسول او را دوست داشته باشد، مگر این که فقر به سوی او شتابنده

تر می رود تا سرعت حرکت سیلاب به سمت جلو. هر که خدا و رسولش را دوست می دارد باید پوششی تهیه کند. مقصود صبر و شکیبایی است.

السنن الکبری: ۶ / ۱۹۷ / ۱۱۶۴۹، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام علی علیه السلام»: ۲ / ۴۴۹ / ۹۶۶ نحوه .

### حدیث ۱۴۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي وَأُمِّي أَنْتَ ، إِنَّهُ لَيْسَ وَرْنِي الْتَدَى أَرَى بَوَجْهِكَ وَعَمَّا هُوَ ؟ قَالَ : فَنَظَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَى وَجْهِ الرَّجُلِ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ : الْجَوْعُ .  
فَخَرَجَ الرَّجُلُ يَعْدُو - أَوْ شَيْئًا بِالْعِيدِ - حَتَّى أَتَى بَيْتَهُ فَالْتَمَسَ فِيهِ الطَّعَامَ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا ، فَخَرَجَ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ فَأَجْرَ نَفْسَهُ بِكُلِّ دَلْوٍ يَنْزَعُهَا تَمْرَةً حَتَّى جَمَعَ حَفْنَةً أَوْ كَفًّا مِنْ تَمْرٍ ، ثُمَّ رَجَعَ بِالتَّمْرِ حَتَّى وَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي مَجْلِسٍ لَمْ يَرَمْ عِنْمَةَ الْجَهْنِيِّ : رُوِيَ بِإِمْرٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِيْرُونَ آمَدَ وَدِرَاهِمَ ، مَرْدِيٌّ مِنْ أَنْصَارٍ بِهَآ أَنِ حَضْرَتِ بِرْخُورِدِ وَعَرَضَ كَرْدِ : بِدِرْ وَ مَادِرْمِ فِدَايَتِ اِي رَسُولِ خُدَا ، حَالَتِ نَارَا حَتِ كُنْدَه اِي دِر چِهْرَه شِمَا مِي بِيْنِمِ ، عَلْتَشِ چِيْسْتِ ؟ عِنْمَه مِي گوِيْدِ : بِإِمْرٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَخْتِي بِه صُورَتِ اَن مَرْدِ نِگَا هِ كَرْدِ وَ سِپَسِ فَرْمُودِ : گِرْسَنگِي .

آن مرد دوان دوان یا با حالتی شبیه دویدن به منزل خود رفت و در جستجوی غذایی برآمد، اما چیزی نیافت. پس نزد بنی قریظه رفت و به کارگری پرداخت و قرار گذاشت در قبال هر دلو آبی که از چاه می کشد یک دانه خرما بگیرد. او از این طریق یک مشت یا یک کف دست خرما جمع کرد و آن گاه با خرماها برگشت و دید پیامبر صلی الله علیه و آله از همان جایی که نشسته بود، تکان نخورده است. خرماها را در برابر پیامبر گذاشت. رسول خدا صلی الله علیه و آله به او فرمود: این خرماها را از کجا آوردی؟ مرد انصاری ماجرا را برای حضرت بازگو

کرد. رسول خدا صلی الله علیه و آله به او فرمود: من گمان می کنم که تو، خدا و رسول او را دوست داری؟ عرض کرد: آری، سوگند به آن که تو را به حق برانگیخت، تو را از خودم و فرزندانم و عیالم و داراییم بیشتر دوست دارم. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: پس در این صورت برای فقر، تمرین شکیبایی کن و برای بلا پوششی فراهم آر؛ زیرا سوگند به آن که مرا به حق برانگیخت فقر و بلا به سوی کسی که دوستدار من است شتابنده تر می آید تا فرود آمدن آب از فراز کوه به پایین آن.

رام بالمکان : أقام وثبت ، ولم یزل فیه . (المنجد : ۲۹۰) .

### حدیث ۱۴۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّنَا فَلْيَعِدَّ لِلْبَلَاءِ جِلْبَابًا

امام علی علیه السلام: هر که ما را دوست دارد، پس بااپوشی برای بلا آماده کند.

غرر الحکم : ۹۰۳۷ .

### حدیث ۱۴۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَلَّانا فَلْيَلْبَسِ لِلْمِحْنِ إِهَابًا

امام علی علیه السلام: هر که ولایت ما را پذیرفت، باید که برای رنج و گرفتاریها لباسی پوستی در پوشد.  
غرر الحکم : ۹۰۳۸ .

### حدیث ۱۴۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

امام علی علیه السلام: هنگامی که آیه «هان، با یاد خداست که دلها آرام می گیرد» نازل شد،

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: این درباره کسی است که خدا و رسول او را دوست بدارد و اهل بیت مرا صادقانه و نه به دروغ دوست بدارد و مؤمنان را در پیش رو و پشت سر آنان دوست بدارد. هان، با یاد خداست که هم دیگر را دوست می دارند.  
الرعد : ۲۸ .

### حدیث ۱۴۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَعْتُونَا فِي الطَّلَبِ وَالشَّفَاعَةِ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا قَدَّمْتُمْ . . . لَنَا شَفَاعَةٌ وَلِأَهْلِ مَوَدَّتِنَا شَفَاعَةٌ ، فَتَنَافَسُوا فِي لِقَائِنَا عَلَى الْحَوْضِ ، فَإِنَّا نَذُودُ عَنْهُ أَعْدَاءَنَا وَنَسْقِي مِنْهُ أُجْبَاءَنَا وَأَوْلِيَاءَنَا

امام علی علیه السلام: با کارهایی که می کنید ما را مانع از آن نشوید که در روز قیامت برایتان خواهش و شفاعت کنیم... ما حق شفاعت داریم و دوستداران ما نیز حق شفاعت دارند. پس برای دیدار ما در کنار حوض کوثر با یکدیگر رقابت کنید؛ زیرا ما دشمنان خود را از حوض دور می کنیم و دوستان و علاقه مندان خود را از آن آب می دهیم.  
الخصال : ۶۱۴ و ۶۲۴ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۴۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَخْخَذَ بِيَدِ حَسَنِ وَحُسَيْنٍ فَقَالَ : مَنْ أَحَبَّنِي وَأَحَبَّ هَذَيْنِ وَأَبَاهُمَا وَأُمَّهُمَا كَانَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ

امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله دست حسن و حسین را گرفت و فرمود: هر که مرا و این دو و پدر و مادر این دو را دوست داشته باشد، روز قیامت در کنارم هم درجه من خواهد بود.

سنن الترمذی : ۵ / ۶۴۱ / ۳۷۷۳۳ ، مسند ابن حنبل : ۱ / ۱۶۸ / ۵۷۶ ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ۲ / ۶۹۴ / ۱۱۸۵ ، تاریخ بغداد : ۱۳/۲۸۷ ، المناقب للخوارزمی : ۱۳۸/۱۵۶ ، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام الحسن علیه السلام» : ۵۲ / ۹۵ و ۹۶ ، أمالی الصدوق : ۱۹۰ / ۱۱ ، بشاره المصطفى : ۳۲ ، وذكره أيضاً في : ۵۲ كلها عن علي بن جعفر عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام ، وراجع إحقاق الحق : ۱۷۴ / ۹ .

**حدیث ۱۴۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ : أَنَا وَفَاطِمَةُ وَحَسَنٌ وَحُسَيْنٌ مُجْتَمِعُونَ وَمَنْ أَحَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، نَأْكُلُ وَنَشْرَبُ حَتَّى يُفَرَّقَ بَيْنَ الْعِبَادِ . فَبَلَغَ ذَلِكَ رَجُلًا مِنْ النَّاسِ ، فَسَأَلَ عَنْهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ : كَيْفَ بِالْعَرَضِ وَالْحِسَابِ ؟ فَقُلْتُ لَهُ : كَيْفَ كَانَ لِصَاحِبِ يَاسِينَ بِذَلِكَ حِينَ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ سَاعَتِهِ ؟

امام علی علیه السلام: از قول پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: من و فاطمه و حسن و حسین و دوستان ما در روز قیامت، گرد هم می آیم و می خوریم و می آشامیم، تا زمانی که حساب رسیندگان تمام شود. این خبر به گوش یکی از مردم رسید و درباره آن سؤال کرد و من خبر را برای او گفتم. او گفت: پس عرضه اعمال و حساب رسی چه می شود؟ من به او گفتم: این امر برای صاحب یاسین چگونه بود، حال آن که در دم به بهشت می رفت؟

المعجم الكبير: ۳ / ۴۱ / ۲۶۲۳ عن عمر بن علي، وراجع تهذيب تاريخ دمشق: ۴ / ۲۱۳ .

**حدیث ۱۴۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَأَعَانَنَا بِلِسَانِهِ وَقَاتَلَ مَعَنَا أَعْدَاءَنَا بِيَدِهِ فَهُوَ مَعَنَا فِي الْجَنَّةِ فِي دَرَجَتِنَا . وَمَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَأَعَانَنَا بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُقَاتِلْ مَعَنَا أَعْدَاءَنَا فَهُوَ أَسْفَلُ مِنْ ذَلِكَ بِدَرَجَتَيْنِ ، وَمَنْ أَحَبَّنَا بِقَلْبِهِ وَلَمْ يُعِنَّا بِلِسَانِهِ وَلَا يَدِيَهُ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ

امام علی علیه السلام: هر که در دل ما را دوست بدارد و با زبانش یاریمان رساند و در کنار ما عملاً با دشمنانمان بجنگد، در بهشت با ما همدرجه خواهد بود و هر که در دل ما را دوست بدارد و با زبانش یاریمان رساند، ولی در کنار ما با دشمنانمان نجنگد، دو درجه پایین تر از آن قرار خواهد گرفت و هر که در دل ما را دوست بدارد، اما با زبان و دست خود یاریمان نرساند، او نیز در بهشت خواهد بود.

الخصال: ۶۲۹ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، جامع الأخبار: ۴۹۶ / ۱۳۷۷، وذكره أيضاً في: ۵۰۶ / ۱۴۰۰، أمالي المفيد: ۳۳ / ۸ عن عمرو بن أبي المقدم عن أبيه عن الإمام الحسن بن عليّ عليهما السلام، غرر الحكم: ۸۱۴۶ و ۸۱۴۷ و ۸۱۷۳، تحف العقول: ۱۱۸ .

**حدیث ۱۴۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِلْحَارِثِ الْأَعْوَرِ - : لَيَنْفَعَنَّكَ حُبُّنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ : عِنْدَ نُزُولِ مَلِكِ الْمَوْتِ ، وَعِنْدَ مَسْأَلَتِكَ فِي قَبْرِكَ ، وَعِنْدَ مَوْقِفِكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ - امام علی علیه السلام - به حارث اعور - : علاقه و محبت به ما بی گمان در سه جا، تو را سود خواهد بخشید: هنگام فرود آمدن فرشته مرگ، هنگام سؤال قبر و آن گاه که در پیشگاه خداوند بایستی.

أعلام الدين: ۴۶۱ عن جابر الجعفي عن الإمام الباقر عليه السلام .

**حدیث ۱۴۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ عَظَمَ إِحْسَانُهُ وَرَجَحَ مِيزَانُهُ ، وَقَبِلَ عَمَلُهُ وَغُفِرَ زَلُّهُ ، وَمَنْ أَبْغَضَنَا لَا يَنْفَعُهُ إِسْلَامُهُ

امام علی علیه السلام: هر که ما اهل بیت را دوست بدارد، نیکوکاری او زیاد شود و در ترازوی اعمالش، کفه حسناتش سنگین تر شود و عملش پذیرفته (درگاه حق) گردد و لغزشهایش بخشوده شود و کسی که ما را دشمن بدارد، اسلامش او را سودی نبخشد. مشارق أنوار الیقین: ۵۱ عن ابي سعيد الخدری .

### حدیث ۱۴۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَشَدُّ الْعَمَى مَنْ عَمِيَ عَنِ فَضْلِنَا وَنَاصِيَةِ بَنِي الْعِدَاوَةِ بِلَا ذَنْبٍ سَبَقَ إِلَيْهِ مِنَّا ، إِلَّا أَنَا دَعَوْنَا إِلَى الْحَقِّ ، وَدَعَاهُ مَنْ سَوَانَا إِلَى الْفِتْنَةِ وَالْدُّنْيَا ، فَأَتَاهُمَا وَنَصَبَ الْبِرَاءَةَ مِنَّا وَالْعِدَاوَةَ لَنَا

امام علی علیه السلام: بدترین کوری، کوری کسی است که از دیدن برتری ما کور باشد و بی آن که از ما نسبت به او خطایی سر زده باشد، در برابرمان به دشمنی برخیزد، جز این که [تنها گناه ما این است که] ما او را به سوی حق فرا خوانده ایم و دیگران وی را به سوی فتنه و دنیا و او فتنه و دنیا را برگزید و پرچم بیزاری و دشمنی در برابر ما برافراشت.

الخصال: ۶۳۳ / ۱۰ عن ابي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، غرر الحكم: ۳۲۹۶ وفيه «أشد الناس عمى من عمى عن حبنا وفضلنا . . .» .

### حدیث ۱۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ أَرْبَعُونَ جُنَّةً

امام علی علیه السلام: هیچ بنده ای نیست، مگر این که برای او چهل پرده کشیده شده است، تا این که چهل گناه کبیره مرتکب شود. و چون چهل کبیره مرتکب شود، پرده ها از او برداشته شود. پس خداوند به آن [فرشته]ها وحی فرماید که بنده ام را با بالهای خود بپوشانید و فرشتگان با بالهایشان او را بپوشانند. سپس هیچ کار زشتی نباشد، مگر این که آن را انجام دهد، تا جایی که به واسطه کردار زشت خود بر مردم فخر فروشد. آن گاه فرشتگان گویند: پروردگارا، این بنده تو هر کار زشتی را مرتکب می شود و ما از آن چه او می کند، خجالت می کشیم. پس خداوند عز و جل به آنها وحی فرماید که بالهای خود را از روی او بردارید و چون کارش بدین جا کشد، دشمنی با ما اهل بیت را در پیش گیرد و در این هنگام است که پرده او در آسمان و زمین دریده شود و فرشتگان گویند: پروردگارا! این بنده تو بی پرده شده است. خداوند عز و جل به آنان وحی فرماید که: اگر خدا به او نیازی (و توجهی) داشت به شما دستور نمی داد که بالهای خود را از او بردارید.

الجُنَّةُ - بِالضَّمِّ - : السُّتْرَةُ ، وَالْجَمْعُ : جُنُنٌ - بِضَمِّ الْجِيمِ وَفَتْحِ النُّونِ . - (لسان العرب: ۱۳ / ۹۴) .

### حدیث ۱۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لِمُبْغِضِنَا أَفْوَاجٌ مِّنْ سَخَطِ اللَّهِ

امام علی علیه السلام: برای کینه توزان ما فوجهایی از خشم و ناخشنودی خداست.

تحف العقول: ۱۱۶ ، الخصال: ۶۲۷ / ۱۰ عن ابي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، غرر الحكم:

۷۳۴۲ نحوه .

**حدیث ۱۴۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاللَّهِ ، لَأَذُودَنَّ بِيَدَيَّ هَاتَيْنِ الْقَصِيرَتَيْنِ عَنْ حَوْضِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَعْدَاءَنَا ، وَلَأُورِدَنَّهُ أَجْبَاءَنَا  
 امام علی علیه السلام: به خدا قسم که من با همین دو دست کوتاه خود، دشمنانمان را از رسیدن به حوض (کوثر) رسول خدا صلی  
 الله علیه و آله دور می کنم و دوستانمان را به کنار آن می آورم.  
 بشاره المصطفی: ۹۵ عن أبي الأسود الدؤلي ، كشف الغمّة: ۱۵ / ۲ .

**حدیث ۱۴۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَمَعِيَ عِترَتِي عَلَى الْحَوْضِ ، وَإِنَّا لَنَذُودُ عَنْهُ أَعْدَاءَنَا وَنَسْقِي مِنْهُ أَوْلِيَاءَنَا ، فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ شَرِبَهُ لَمْ  
 يَظْمَأْ بَعْدَهَا أَبَدًا

امام علی علیه السلام: من با رسول خدا صلوات الله علیه و عترم در کنار حوض [کوثر]

هستیم ، و ما دشمنان خود را از آن دور می کنیم و دوستانمان را از آن آب

می دهیم ، هر که شربتی آب از آن بنوشد، دیگر هرگز تشنه نمی شود.

غرر الحكم: ۳۷۶۳ ، وراجع تفسیر فرات الکوفی: ۴۹۹ / ۳۶۷ .

**حدیث ۱۴۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ وَأَعَانَ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَيَدِهِ فَهُوَ مَعَ عَدُوِّنَا فِي النَّارِ . وَمَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ وَأَعَانَ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ فَهُوَ فِي النَّارِ ، وَمَنْ أَبْغَضَنَا بِقَلْبِهِ  
 وَلَمْ يُعِنْ عَلَيْنَا بِلِسَانِهِ وَلَا يَدِهِ فَهُوَ فِي النَّارِ

امام علی علیه السلام: هر آن کس که در دلش ما را دشمن بدارد و با زبان و دستش علیه ما یاری رساند، او به همراه دشمن ما در

آتش باشد و هر آن کس که در دلش ما را دشمن بدارد و با زبانش بر ضد ما یاری رساند، او نیز در آتش باشد؛ و هر آن کس که

در دلش ما را دشمن بدارد، ولی با دست و زبانش علیه ما کاری نکند، او هم جایش در آتش است.

الخصال: ۶۲۹ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، وراجع تحف العقول: ۱۱۹ ، شرح

الأخبار: ۱ / ۱۶۵ / ۱۲۰ ، و: ۳ / ۱۲۱ ، جامع الأخبار: ۴۹۶ / ۱۳۷۷ ، و: ۵۰۶ / ۱۴۰۰ .

**حدیث ۱۴۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَخَذَ بِيَدِي ، وَنَحْنُ نَمْشِي فِي بَعْضِ سِكَكِ الْمَدِينَةِ ، إِذْ أَتَيْنَا عَلَى حَدِيقَةٍ ، فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ  
 ، مَا أَحْسَنَ نَهْجًا مِنْ حَدِيقَةٍ ! قَالَ : لَكَ فِي الْجَنَّةِ أَحْسَنُ مِنْهَا . ثُمَّ مَرَرْنَا بِأُخْرَى فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا أَحْسَنَ نَهْجًا مِنْ حَدِيقَةٍ ! قَالَ : لَكَ  
 فِي الْجَنَّةِ أَحْسَنُ مِنْهَا . حَتَّى مَرَرْنَا بِسَبْعِ حَدَائِقَ ، كُلُّ ذَلِكَ أَقُولُ : مَا أَحْسَنَهَا ! وَيَقُولُ : لَكَ فِي الْجَنَّةِ أَحْسَنُ مِنْهَا .

فَلَمَّا خَلَا لَهُ الطَّرِيقُ اعْتَنَفَنِي ، ثُمَّ أَجْهَشَ بَاكِيًا . [قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا يُبْكِيكَ ؟ قَالَ : ضَعَايُنُ فِي صُدُورِ أَقْوَامٍ لَا يُبَدُونَهَا لَكَ إِلَّا مِنْ بَعْدِي] . قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِي ؟ قَالَ : فِي سَلَامَةٍ مِنْ دِينِكَ

امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله دستم را گرفته بود و با هم در یکی از کوچه های مدینه راه می رفتیم، تا این که به باغی رسیدیم. من گفتم: ای رسول خدا، چه باغ زیبایی! فرمود: از این زیباتر در بهشت برای توست. سپس از باغ دیگری گذشتیم و من دوباره عرض کردم: ای رسول خدا، عجب باغ زیبایی! فرمود: از این زیباتر در بهشت برای توست. ما از هفت باغ گذشتیم و هر بار من می گفتم: عجب باغ زیبایی! و پیامبر می فرمود: از این زیباتر در بهشت برای توست.

چون رسول خدا به جای خلوتی رسید، مرا در آغوش گرفت و ناگهان گریست. [من عرض کردم: ای رسول خدا، چرا گریه می کنی؟ فرمود: به خاطر کینه های نهفته در دل های گروهی از مردم که پس از من، آنها را نسبت به تو آشکار خواهند کرد]. عرض کردم: ای رسول خدا، آیا دینم سالم خواهد ماند؟ فرمود: دینت سالم خواهد ماند.

مسند ابی یعلی : ۱ / ۲۸۵ / ۵۶۱ ، وراجع تاریخ بغداد : ۱۲ / ۳۹۸ ، المناقب للخوارزمی : ۶۵ / ۳۵ ، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام علی علیه السلام» : ۲ / ۳۲۱ / ۸۲۷ - ۸۳۱ ، الايضاح : ۴۵۴ ، فضائل الصحابة لابن حنبل : ۲ / ۶۵۲ / ۱۱۰۹ .

### حدیث ۱۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَارَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَعَمَلْنَا لَهُ حَرِيرَةً ، وَأَهْدَتْ لَنَا أُمَّ أَيْمَنَ فَعَبَا مِنْ لَبَنِ وَزُبْدًا وَصَحْفَةً مِنْ تَمْرٍ ، فَأَكَلَ النَّبِيُّ وَأَكَلْنَا مَعَهُ ، ثُمَّ وَصَّاتُ رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَامَ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَدَعَا اللَّهَ مَا شَاءَ . ثُمَّ أَكَبَ عَلَى الْأَرْضِ بِدُمُوعٍ غَزِيرَةٍ مِثْلِ الْمَطَرِ ، فَهَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ نَسْأَلَهُ ، فَوَثَبَ الْحُسَيْنُ فَقَالَ : يَا أَبَتِي ، رَأَيْتَكَ تَصْنَعُ مَا لَمْ أَرَكْ تَصْنَعُ مِثْلَهُ ! فَقَالَ : يَا بَنِي ، إِنِّي سُرِرْتُ بِكُمْ الْيَوْمَ سُورًا لَمْ أُسَرَّ بِكُمْ مِثْلَهُ ، وَإِنَّ حَبِيبِي جَبْرِئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّكُمْ قَتَلْتُمْ ، وَأَنَّ مَصَارِعَكُمْ شَتَّى ، فَدَعَوْتُ اللَّهَ لَكُمْ وَأَحْزَنْتَنِي ذَلِكُمْ . فَقَالَ الْحُسَيْنُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَمَنْ يَزُورُنَا عَلَى تَشْتِئِنَا ، وَيَتَعَاهِدُ قُبُورَنَا ؟ قَالَ : طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُرِيدُونَ بَرِي وَصَلَتِي ، فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَهِدَتْهَا بِالْمَوْقِفِ ، وَأَخَذَتْ بِأَعْضَادِهَا فَانْجَحَتْهَا وَاللَّهِ مِنْ أَهْوَالِهِ وَشَدَائِدِهِ

امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله به دیدن ما آمد. برای آن حضرت حریره ای تهیه کردیم و ام ایمن قدحی شیر و کره و طبقی خرما آورد. پیامبر شروع به خوردن کرد و ما نیز با آن حضرت خوردیم. سپس رسول خدا را وضو دادم و آن حضرت برخاست و رو به قبله ایستاد و مقداری دعا کرد. سپس چشمانش را به زمین دوخت و مانند باران اشک ریخت. ما جرأت نکردیم علت را از رسول خدا صلی الله علیه و آله جویا شویم. حسین از جا پرید و عرض کرد: پدرجان، عملی از شما دیدم که قبلاً ندیده بودم چنان کاری انجام دهید! پیامبر فرمود: فرزند عزیزم، من امروز از ملاقات شما چنان شاد و خوشحال شدم که سابقه نداشته است و دوستم جبرئیل نزد من آمد و به من خبر داد که شماها کشته خواهید شد و هر کدامتان در جایی دفن خواهید شد. لذا من برای شما دعا کردم و این خبر باعث غم و اندوه من گشت. حسین عرض کرد: ای رسول خدا، با این پراکندگی، چه کسی به زیارت ما خواهد آمد و چه کسی از قبرهای ما مواظبت خواهد نمود؟ پیامبر فرمود: گروهی از امتم که خواهان نیکی و ارتباط با من هستند. پس، چون روز قیامت شود، من این عده را در موقف می بینم و بازوانشان را می گیرم و به خدا قسم، آنان را از هول و هراسها و سختیهای موقف نجات می دهم.

مقتل الحسين للخوارزمی : ۲ / ۱۶۶ ، بشارة المصطفى : ۱۹۵ نحوه ، كلاهما عن محمد بن الحسين عن جدّه الإمام زين العابدين عن الإمام الحسين بن علي عليهم السلام ، إعلام الوری : ۴۴ .

**حدیث ۱۴۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... حَتَّى إِذَا قَبِضَ اللَّهُ رَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ رَجَعَ قَوْمٌ عَلَى الْأَعْقَابِ ، وَغَالَتْهُمْ السُّبُلُ ، وَاتَّكَلُوا عَلَى الْوَلَائِحِ ، وَوَصَلُوا غَيْرَ الرَّحِمِ ، وَهَجَرُوا السَّبَبَ الَّذِي أَمَرُوا بِمَوَدَّتِهِ ، وَنَقَلُوا الْبِنَاءَ عَنِ رِصِّ أُسَاسِهِ ، فَبَنَوْهُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ . مَعَادِنُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ، وَأَبْوَابُ كُلِّ ضَارِبٍ فِي غَمْرَةٍ

امام علی علیه السلام: تا این که چون خداوند جان رسول خود را گرفت قومی به عقب برگشتند و در راههای گوناگون هلاکتبار قدم نهادند و بر اندیشه های نادرست خویش تکیه کردند و با غیر خویشاوند [پیامبر] پیوند برقرار کردند و از وسیله ای که به دوستی آن مأمور شده بودند (یعنی اهل بیت) دور گشتند و بنا [ی دین و امامت] را از روی بنیاد استوارش حرکت دادند و آن را در غیر جایش بنا کردند. اینان معدن هر خطایی بودند و دروازه هایی گشوده به روی هر کسی که خواهان گام نهادن در باطل و گمراهی بود.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۰.

**حدیث ۱۴۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي خُطْبَةٍ لَهُ يَذْكُرُ فِيهَا آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - : بِهِمْ عَادَ الْحَقُّ إِلَى نِصَابِهِ ، وَانْتَرَاخَ الْبَاطِلُ عَنِ مَقَامِهِ

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که طی آن از آل محمد صلی الله علیه و آله یاد می کند - : به واسطه (پایمردی) ایشان حق به محل خود بازگشت و باطل از جایگاهش رانده شد.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۳۹.

**حدیث ۱۴۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعَفُوا فِي

الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» - : هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ ، يَبْعَثُ اللَّهُ مَهْدِيَّهُمْ بَعْدَ جَهْدِهِمْ ، فَيُعِزُّهُمْ وَيُدِلُّ عَدُوَّهُمْ

امام علی علیه السلام - درباره آیه «و می خواهیم بر کسانی که در زمین فرودست نگه داشته

شده اند منت نهیم و آنان را پیشوایان گردانیم و وارثان قرارشان

دهیم» - : آنان (مستضعفان) آل محمد هستند. خداوند، پس از آن که رنجها و سختیها کشیدند، مهدی آنان را می فرستد و ایشان را

عزت می بخشد و دشمنشان را، ذلیل و خوار می گرداند.

الغیبة للطوسی: ۱۸۴ / ۱۴۳ عن محمد بن الحسين بن علي عن أبيه عن جده .

**حدیث ۱۴۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَيَجِيءُ لَكَ يَا طَالِقَانُ ، فَإِنَّ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ بِهَا كُنُوزًا لَيْسَتْ مِنْ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ ، وَلَكِنْ بِهَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ عَرَفُوا اللَّهَ حَقَّ مَعْرِفَتِهِ ، وَهُمْ



### أَنْصَارُ الْمَهْدِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ

امام علی علیه السلام: زهی بر تو ای طالقان؛ خدای عز و جل در آن جا گنجهایی دارد که از زر و سیم نیستند، بلکه در آن، مردان مؤمنی هستند که خداوند را چنان که باید، شناخته اند. اینان، یاران مهدی علیه السلام در آخر الزمان می باشند.

الفتوح : ۲/۳۲۰ ، کفایه الطالب : ۴۹۱ کلاهما عن ابن أعمش الكوفی ، منابع المودّة : ۳ / ۲۹۸ / ۱۲ نحوه .

### حدیث ۱۴۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُنْتَظَرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

امام علی علیه السلام: آن که منتظر امر ما (دولت و حکومت اهل بیت) باشد همچون کسی است که در راه خدا، به خون خود درغلتد.

الخصال : ۱۰ / ۶۲۵ ، کمال الدین : ۶ / ۶۴۵ کلاهما عن محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تحف العقول : ۱۱۵ .

### حدیث ۱۴۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِينَا ، قُولُوا : إِنَّا عِبِيدُ رَبِّبُونِ ، وَقُولُوا فِي فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ

امام علی علیه السلام: از تندروی درباره ما بپرهیزید. ما را بنده و دست پرورده خداوند بدانید و آن گاه هرچه خواستید در فضیلت ما بگویید.

الخصال : ۱۰ / ۶۱۴ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، غرر الحكم : ۲۷۴۰ وفيه «واعقدوا في فضلنا» ، تحف العقول : ۱۰۴ ، نوادر الأخبار : ۱۳۷ .

### حدیث ۱۴۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغُلَاةِ كِبْرَاءَهُ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ مِنَ النَّصَارَى ، اللَّهُمَّ اخْذُلْهُمْ أَبَدًا وَلَا تَنْصُرْ مِنْهُمْ أَحَدًا

امام علی علیه السلام: بار خدایا، من از غالیان بیزارم، همان گونه که عیسی بن مریم از نصارا بیزار بود؛ بار خدایا! برای همیشه آنان را تنها و بی یاور گذار و احدی از ایشان را یاری نرسان.

أمالی الطوسی : ۶۵۰ / ۱۳۵۰ عن الأصبغ بن نباتة ، المناقب لابن شهر آشوب : ۱ / ۲۶۳ .

### حدیث ۱۴۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَتَجَاوَزُوا بِنَا الْعُبُودِيَّةَ ، ثُمَّ قُولُوا مَا شِئْتُمْ وَلَنْ تَبْلُغُوا ، وَإِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ كَغُلُوِّ النَّصَارَى ، فَإِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْغَالِينَ

امام علی علیه السلام: ما را از مرز بندگی فراتر نبرید، آن گاه هرچه خواستید [در فضیلت ما] بگویید که باز هم کم گفته اید [و حق مطلب را ادا نکرده اید]، مبادا همچون نصارا غلو کنید که من از غلوکنندگان بیزارم.

الاحتجاج : ۲ / ۴۵۳ / ۳۱۴ عن الإمام العسکری عن الإمام الرضا علیهما السلام ، التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیہ السلام : ۲۴ / ۵۰ .

### حدیث ۱۴۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَهْلِكُ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَرِيقَانِ : مُحِبُّ مَطَرٍ ، وَبَاهِتٌ مُفْتَرٍ  
 امام علی علیه السلام: دو گروه درباره ما اهل بیت تباہ می شوند: دوستداری که در مدح و ستایش ما زیادہ روی کند و دشمنی که به ما تهمت و افترا بندد.  
 السنۃ لابن اَبی عاصم : ۴۷۰ / ۱۰۰۵ عن النزال بن بصرۃ .

### حدیث ۱۴۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَهْلِكُ فِي رَجُلَانِ : مُفْرِطٌ غَالٍ ، وَمُبْغِضٌ قَالٍ  
 امام علی علیه السلام: دو کس درباره من تباہ می شوند: یکی [دوست] افراطی غالی مذهب و دیگری دشمن کینه توز.  
 فضائل الصحابة لابن حنبل : ۲ / ۵۷۱ / ۹۶۴ عن اَبی مریم ، وراجع نهج البلاغه : الحکمة ۱۱۷ ، خصائص الأئمة علیهم السلام : ۱۲۴ ، شرح نهج البلاغه لابن اَبی الحديد : ۲۰ / ۲۲۰ .

### حدیث ۱۴۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي خُطْبَتِهِ - : سَيَهْلِكُ فِي صِنْفَيْنِ : مُحِبُّ مَفْرِطٌ يَذْهَبُ بِه الْحُبُّ إِلَى غَيْرِ الْحَقِّ ، وَمُبْغِضٌ مُفْرِطٌ يَذْهَبُ بِه الْبُغْضُ إِلَى غَيْرِ الْحَقِّ ، وَخَيْرُ النَّاسِ فِي حَالِ النَّمَطِ الْأَوْسَطِ فَالزَّمُوهُ  
 امام علی علیه السلام: در یکی از خطبه هایش - : به زودی دو گروه درباره من تباہ شوند: یکی دوستدار افراطی که دوستی و محبتش [نسبت به من] او را از راه حق دور سازد و دیگری دشمن افراطی که دشمنیش (با من) او را به ناحق کشاند. بهترین حالت را نسبت به من مردمی دارند که راه میانه را برگزینند، با اینان همراهی کنید.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۷ .

### حدیث ۱۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فَيَكُ مَثَلٌ مِنْ عِيسَى ، أَبْغَضْتَهُ الْيَهُودُ حَتَّى بَهَتُوا أُمَّهُ ، وَأَحْبَبْتَهُ النَّصَارَى حَتَّى أَنْزَلُوهُ بِالْمَنْزِلَةِ الَّتِي لَيْسَ بِه . ثُمَّ قَالَ : يَهْلِكُ فِي رَجُلَانِ : مُحِبُّ مَفْرِطٌ يُقَرِّطُنِي بِمَا لَيْسَ فِيَّ ، وَمُبْغِضٌ يَحْمِلُهُ شَنَّانِي عَلَى أَنْ يَبْهَتَنِي  
 ربعۃ بن ناجذ از امام علی علیه السلام: پیامبر صلی الله علیه و آله به من فرمود: تو در یک مورد حکایت عیسی را خواهی داشت: یهود تا بدانجا با او دشمنی ورزیدند که به مادرش تهمت زدند و نصارا چندان دوستش داشتند که او را به مقامی که سزاوارش نبود، رساندند. حضرت علی علیه السلام سپس فرمود:

درباره من دو کس تباه و نابود می شوند: دوستدار افراطی که از من ستایشهای بی جا کند و دشمنی که عداوتش با من، او را وادارد که به من بهتان زند.

مسند ابن حنبل: ۱ / ۳۳۶ / ۱۳۷۶ ، مسند أبی یعلی: ۱ / ۲۷۴ / ۵۳۰ ، تاریخ دمشق «ترجمه الإمام علی علیه السلام»: ۲ / ۲۳۷ / ۷۴۲ ، أمالی الطوسی: ۲۵۶ / ۴۶۲ کلها عن ربیعہ بن ربیعہ بن ناجذ ، الصواعق المحرقة: ۱۲۳ نقلاً عن البزار وأبی یعلی والحاکم ، وراجع عیون أخبار الرضا علیه السلام: ۲ / ۶۳ / ۲۶۳ ، المناقب لابن شهر آشوب: ۲ / ۲۶۰ .

### حدیث ۱۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فی وصف سلمان الفارسی: - أدركَ عِلْمَ الأوَّلِ وَعِلْمَ الآخِرِ ، بحرٌ لا يُدرِكُ قَعْرَهُ ، وَهُوَ مِنَّا أَهْلَ البیتِ

امام علی علیه السلام - در وصف سلمان فارسی - : به دانش اول و آخر رسیده است؛ دریایی است که ژرفایش ناپیداست. او از ما خاندان است.

تهذیب تاریخ دمشق: ۶ / ۲۰۱ عن أبی البختری ، ونحوه فی أمالی الصدوق: ۲۰۹ / ۸ عن المسیب بن نجیة ، الاختصاص: ۱۱ ، رجال الکشی: ۱ / ۵۲ / ۲۵ کلاهما عن زرارة عن الإمام الصادق علیه السلام ، الطرائف: ۱۱۹ / ۱۸۳ عن ربیعہ السعدی عن رسول الله صلی الله علیه و آله ، الدرجات الرفیعة: ۲۰۹ عن أبی البختری .

### حدیث ۱۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا سُمِّيتِ الدُّنْيَا دُنْيَا ؛ لِإِنَّهَا أَدْنَى

امام علی علیه السلام: دنیا را دنیا نامیده اند ، چون فرومایه تر از هر چیزی است.

قال العلامة المجلسی قدس سره: أي أقرب بحسب المكان أو بحسب الزمان ، أو أحسن وأرذل (بحار الأنوار: ج ۵۷ ص ۳۵۶) .

### حدیث ۱۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ألا إنَّ الدُّنْيَا دارٌ لا يُسَلَّمُ مِنْهَا إِلاَّ فِيهَا

امام علی علیه السلام: هان! دنیا سرایی است که از آن ، به سلامت نتوان رست مگر [به زهد] در آن، و با هر آنچه برای دنیا باشد ، نجات نمی توان یافت . مردم از بهر آزمایش ، گرفتار دنیا شده اند . پس آنچه را از دنیا برای دنیا بگیرند ، از کفشان بیرون می رود و برای آن حسابرسی خواهند شد، و آنچه را از دنیا برای غیر آن (آخرت) بگیرند ، به آن خواهند رسید و با آن خواهند زیست.

فی شرح ابن أبی الحدید: «تقدیر الکلام أنَّ الدُّنْيَا دارٌ لا يُسَلَّمُ مِنْهَا إِلاَّ فِيهَا ، وهذا حق . . .» ، لکن يبدو أنَّ فی الکلام سقط والأصل كان: «إنَّ الدُّنْيَا دارٌ لا يُسَلَّمُ مِنْهَا إِلاَّ بِالزَّهْدِ فِيهَا» كما فی «عیون الحکم والمواعظ ص ۱۰۷» ، و يؤیِّد هذا النظر ما فی بعض نسخ نهج البلاغة حيث أضيفت كلمة «الزهد» بعد «إلاَّ فيها» بين القوسين .

### حدیث ۱۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ وَبِالْعَدْرِ مَعْرُوفَةٌ ، لَا تَدُومُ أَحْوَالُهَا ، وَلَا يَسْلَمُ نُزَالُهَا ، أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ ، وَتَارَاتُ

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - : سرایی است که به رنج و بلا اندر است و به بی وفایی و عهدشکنی شهره. حالاتش نمی پاید و ساکنانش را ایمنی نیست. احوالش دیگرگون است و هر دم به رنگی در می آید. زندگی در آن ، نکوهیده است و آسودگی در آن ، نایاب ؛ بلکه مردم آن در دنیا هدف هایی نشانه رفته اند، و دنیا ، تیرهایش را به سوی آن ها پرتاب می کند، و با خدنگ های مرگ ،

نابودشان می گرداند.

التَّارَةُ : الحين والمرّة ، والجمع تارات (القاموس المحيط : ج ۱ ص ۳۸۱ «تور»).

### حدیث ۱۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُ أَنَّ الدُّنْيَا دَارٌ بَلِيَّةٌ ، لَمْ يَفْرُغْ صَاحِبُهَا فِيهَا قَطُّ سَاعَةً إِلَّا كَانَتْ فَرَعَتْهُ عَلَيْهِ حَسْرَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

امام علی علیه السلام : بدان که دنیا ، بلاخانه ای است که صاحبش هرگز دمی در آن نیاورد ، مگر این که آن آسودگی اش در روز قیامت ، مایه افسوس او شد.

نهج البلاغه : الكتاب ۵۹ ، عوالی اللالی : ج ۱ ص ۲۹۶ ح ۲۰۱ وفيه «الدنيا دار بليئة» فقط ، بحار الأنوار : ج ۳۳ ص ۵۱۱ ح ۷۰۸ .

### حدیث ۱۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: هِيَ دَارٌ عُقُوبَةٌ وَزَوَالٌ ، وَفَنَاءٌ وَبَلَاءٌ ، نُورٌهَا ظُلْمَةٌ ، وَعَيْشُهَا كَدْرٌ ، وَعَيْشُهَا فَقِيرٌ ، وَصَحِيحُهَا سَقِيمٌ ، وَعَزِيزُهَا ذَلِيلٌ ، فَكُلُّ مُنْعَمٍ بِرَغْدِهَا

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - : دنیا ، سرای کیفر و زوال، و نابودی و بلاست. روشنایی آن ، تاریکی است و عیش آن ، مکدر. توانگرش نادر، تن درستش ناخوش و عزیزش خوار. هر برخوردار از نعمت های آن ، شوربخت است و هر سرمست از زر و زیورهای آن ، فریفته. آن گاه که پرده کنار برود ، پشیمانی بالا می گیرد و آغاز [کار] ، ستایش یا نکوهش می شود.

فی المصدر : «فكُلُّ نَعْمٍ يَرِغْدُهَا» ، والتصويب من بحار الأنوار . وَرَعْدُ الْعَيْشِ : اتسع ولانَ فهو رَعْدُ (المصباح المنير : ص ۲۳۱ «رغد»)

### حدیث ۱۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُ... أَنَّ الدُّنْيَا لَمْ تَكُنْ لِيَسْتَقَرَّ إِلَّا عَلَى مَا جَعَلَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ مِنَ النِّعْمِ وَالْإِبْتِلَاءِ وَالْجَزَاءِ فِي الْمَعَادِ ، أَوْ مَا شَاءَ مِمَّا لَا تَعْلَمُ .

امام علی علیه السلام - : در سفارش به فرزندش امام حسن علیه السلام - : بدان . . . بدرستی که دنیا ، جز بر آن روال که خداوند قرارش داده است بر برخورداری و گرفتاری (یا: آزمایش) و سزادهی در معاد، و یا آنچه که او خواسته است و تو نمی دانی ، قرار نمی گیرد.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، تحف العقول : ص ۷۲ نحوه ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۲۰ ح ۲ .

**حدیث ۱۴۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ مِّحْنٍ وَمَحَلُّ فِتْنٍ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا، سرای محنت‌ها و جایگاه فتنه‌هاست.  
 غرر الحکم : ح ۳۶۷۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۵ ح ۳۲۳۴ .

**حدیث ۱۴۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ظَفِرَ بِالدُّنْيَا نَصِبَ  
 امام علی علیه السلام : هر که به دنیا دست یافت ، رنج بُرد و هر که از دستش داد ، به مشقت افتاد.  
 نَصِبَ الرَّجُلُ : أَعْيَا وَتَعِبَ (لسان العرب : ج ۱ ص ۷۵۸ «نصب»).

**حدیث ۱۴۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُصَاحِبُ الدُّنْيَا هَدَفُ النَّوَائِبِ وَالْغَيْرِ  
 امام علی علیه السلام : دنیا ، دار آماجِ بلاها و پیشامدهاست.  
 أى تغيّر الحال وانتقالها عن الصلاح إلى الفساد . والغيّر : الاسم ؛ من قولك : غيّرت الشيء فتغيّر (النهاية : ج ۳ ص ۴۰۱ «غیر»).

**حدیث ۱۴۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَهْلُ الدُّنْيَا غَرَضُ النَّوَائِبِ ، وَدَرِيَّةُ  
 امام علی علیه السلام : مردم دنیا، آماج بلاها، و هدف مصیبت‌ها، و تاراج رنج‌ها و صدمات.  
 الدَّرِيَّةُ : مَا يُتَعَلَّمُ عَلَيْهِ الطَّعْنُ (القاموس المحيط : ج ۴ ص ۳۲۷ «دری»).

**حدیث ۱۴۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا مَلِيئَةٌ بِالْمَصَائِبِ ، طَارِقَةٌ بِالْفَجَائِعِ وَالنَّوَائِبِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا، مالا مال از مصیبت‌هاست و با فاجعه‌ها و رویدادهای تلخ ، فرا می‌رسد.  
 غرر الحکم : ح ۱۷۲۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲ ح ۱۳۵۱ و لیس فیہ «طارقة بالفجائع» .

**حدیث ۱۴۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا مَصَائِبٌ مُفْجِعَةٌ ، وَمَنَايَا مَوْجِعَةٌ ، وَعَيْرٌ مُّقْطَعَةٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا، [سراسر] مصیبت هایی جگرسوز است، مرگ هایی دردناک و مجازات هایی خُرد کننده.  
غُرر الحکم : ح ۲۰۴۲ .

### حدیث ۱۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا جَمٌّ

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دنیا، پُر مصیبت است . آبشخورهایش تلخ است و دوستی را از دوستی بهره مند نمی گرداند.

الجَمُّ : الكثير (الصحاح : ج ۵ ص ۱۸۸۹ «جم»).

### حدیث ۱۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ فَجَائِعٌ ، مَنْ عَوَّلَ فِيهَا فُجِعَ بِنَفْسِهِ ، وَمَنْ أَمْهَلَ فِيهَا فُجِعَ بِأَحَبِّهِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، سرای ناگواری هاست. هر که در آن مهلت داده نشود ، به مصیبت مرگ خویش ، گرفتار می آید و هر که در آن مهلت داده شود ، به مرگ عزیزانش داغدار می شود.

غُرر الحکم : ح ۳۶۵۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۵ ح ۳۲۲۳ .

### حدیث ۱۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا مَحَلُّ الْآفَاتِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، جایگاه آسیب هاست.

غُرر الحکم : ح ۵۷۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۵ ح ۲۶۸ .

### حدیث ۱۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَيْنُ الدَّهْرِ تَطْرِفُ بِالْمَكَارِهِ وَالنَّاسُ بَيْنَ أَجْفَانِهِ .

امام علی علیه السلام : چشم روزگار به ناگواری ها پلک می زند و مردم در میان پلک های او قرار دارند.

إرشاد القلوب : ص ۱۱۲ .

### حدیث ۱۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّذِي ضَرَبَ الْأَمْثَالَ . . . وَأَنْذَرَكُمْ بِالْحُجَجِ الْبَوَالِغِ ، فَأَحْصَاكُمْ عَدَدًا وَوَضَّافَ لَكُمْ مُدَدًا

امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! شما را به پروا از آن خدایی سفارش می‌کنم که نمونه‌ها آورده... و با حجت‌های رسا هشدارتان داده است، شمار شما را می‌داند، و عمری برایتان مقرر کرده است، در جایگاه آزمایش و سرای عبرت. شما در دنیا آزمایش می‌شوید و برای آن، مورد حسابرسی قرار می‌گیرید.

المُدَّةُ: طائفه من الزمان؛ تقع علی القلیل والکثیر (النهاية: ج ۴ ص ۳۰۹ «مدد»).

### حدیث ۱۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَبْلَغُ نَاصِحٍ لَكَ الدُّنْيَا لَوْ انْتَصَحْتَ؛ بِمَا تُرِيكَ مِنْ تَغَايِرِ الْحَالَاتِ، وَتُوذُنُكَ بِهِ مِنَ الْبَيْنِ

امام علی علیه السلام: بهترین پندآموز برای تو دنیاست، اگر از دگرگونی حالاتی که به تو نشان می‌دهد و از جدایی و پراکندگی ای که به تو اعلام می‌کند، پندگیری.

الْبَيْنُ: البعد والفراق (النهاية: ج ۱ ص ۱۷۵ «بین»).

### حدیث ۱۴۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا الدُّنْيَا مَتَاعٌ أَيَّامٌ قَلِيلٌ، ثُمَّ تَزُولُ كَمَا يَزُولُ السَّرَابُ، وَتُقَشَّعُ

امام علی علیه السلام: دنیا، در حقیقت، برخورداری چند روزه ای اندک است. سپس، همچون سراب از میان می‌رود و به سان ابر، پراکنده می‌شود.

قَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ - مِنْ بَابِ نَفَعَ - أَي كَشَفْتَهُ، فَانْقَشَعَتْ وَتَقَشَّعَتْ (مجمع البحرين: ج ۳ ص ۱۴۸۱ «قشع»).

### حدیث ۱۴۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْأَمْرُ قَرِيبٌ، وَالْإِصْطِحَابُ قَلِيلٌ.

امام علی علیه السلام: مرگ، نزدیک، و همراهی [با دنیا] اندک است.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۶۸، خصائص الأئمة عليهم السلام: ص ۱۰۹، غرر الحکم: ح ۱۰۰۳۹ وفيه «هون عليك فإن الأمر قريب، والاصطحاب قليل، والمقام يسير»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۳۰ ح ۱۳۵.

### حدیث ۱۴۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ؛ وَمَتَاعُ الدُّنْيَا بَطِيءُ الْاجْتِمَاعِ، قَلِيلُ الْإِنْتِفَاعِ، سَرِيعُ الْإِنْقِطَاعِ.

امام علی علیه السلام: زندگی دنیا، کالایی بیش نیست و کالای دنیا، دیر فراهم می‌آید و اندک به کار می‌آید و زود از کف می‌رود.

تنبيه الخواطر: ج ۲ ص ۱۰۲.

**حدیث ۱۴۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوْقَاتُ الدُّنْيَا وَإِنْ طَالَتْ قَصِيرَةً ، وَالْمُنْعَةُ بِهَا وَإِنْ كَثُرَتْ يَسِيرَةً .  
 امام علی علیه السلام : اوقات دنیا، اگرچه بلند باشد، کوتاه است و بهره مندی از آنها، هرچند بسیار باشد، اندک است.  
 غرر الحکم : ح ۲۱۸۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۶۷ ح ۱۶۹۸ .

**حدیث ۱۴۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا عَيْشُهَا قَصِيرٌ وَخَيْرُهَا يَسِيرٌ ، وَإِقْبَالُهَا خَدِيعَةٌ وَإِدْبَارُهَا فَجِيعَةٌ ، وَلَذَاتُهَا فَايَةٌ وَتَبِعَاتُهَا بَاقِيَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا، زندگی اش کوتاه و خیرش اندک است ، رو آوردنش مکر و پشت کردنش مصیبت است ، خوشی هایش رفتنی و پیامدهای آن ، ماندنی است.  
 غرر الحکم : ح ۳۶۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۶ ح ۳۲۳۹ .

**حدیث ۱۴۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا مَنْزِلٌ قُلْعَةٌ وَلَيْسَتْ بِدَارٍ نُجْعَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا ، منزلگاه کوچیدن است و سرای آرمیدن نیست ، خوبی آن ، ناچیز است و بدی اش آماده ؛ مُلکش از چنگ می رود و آبادش ویران می گردد.  
 مَنْزِلٌ قُلْعَةٌ : إِذَا لَمْ تَصْلِحْ لِلْإِسْطِطَانِ . وَالنُّجْعَةُ : طَلَبُ الْكَلَأِ مِنْ مَوَاضِعِهِ . وَحَاصِلُهُ : أَنَّهَا لَيْسَتْ دَارَ رَاحَةٍ وَطَيْبِ عَيْشٍ (مجمع البحرين : ج ۳ ص ۱۷۵۳ «نجع»).

**حدیث ۱۴۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا مَنْزِلٌ قُلْعَةٌ وَلَيْسَتْ بِدَارٍ نُجْعَةٍ ، قَدْ تَزَيَّنَتْ بِغُرُورِهَا وَعَزَّتْ بِزِينَتِهَا .  
 امام علی علیه السلام : شما را از دنیا برحذر می دارم ، که دنیا ، منزلگاه کوچیدن است و سرای آرمیدن نیست ؛ با فریبندگی اش خود را آراسته و با آرایشش می فریبد.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳ ، تنبيه الخواطر : ج ۱ ص ۷۷ ، كشف الغممة : ج ۱ ص ۱۷۲ و ليس فيهما ذيله ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۴ ح ۵۳ ؛ مطالب السؤل : ص ۳۲ و ليس فيه ذيله .

**حدیث ۱۴۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِعْلَمْ يَا بَنِيَّ أَنَّكَ إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا ، وَلِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ ، وَلِلْمَوْتِ لَا لِلْحَيَاةِ ، وَأَنَّكَ فِي قُلْعَةٍ وَدَارٍ بُلْعَةٍ وَطَرِيقٍ



إِلَى الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندش حسن علیه السلام - : بدان، ای فرزندانم، که تو در حقیقت برای آخرت آفریده شده ای ، نه برای دنیا ؛ برای رفتن ، نه برای ماندن ؛ برای مُردن ، نه برای زنده ماندن، و تو در حال کوچیدنی و در سرای توشه برگرفتن و در راهی به سوی آخرت.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، تحف العقول : ۷۶ ، كشف المحجّة : ص ۲۲۸ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۱۱۷ و ليس فيه «وللموت لا- للحياة» ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۰۵ ح ۱ ؛ كتر العمّال : ج ۱۶ ص ۱۷۳ ح ۴۴۲۱۵ نقلًا عن وكيع والعسکری فی المواعظ .

### حدیث ۱۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أوصيكم عباد الله بتقوى الله ، وأحذركم الدنيا ؛ فإنّها دارٌ سُخُوصٍ

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! شما را به پروا از خدا سفارش می کنم و از دنیا برحذرتان می دهم؛ زیرا که دنیا ، سرای رفتن است و جایگاه تلخی ها ؛ ساکن آن ، کوچ گراست و مقیم آن ، از دنیا جدا می شود.  
شَخَصَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ شَخُوصًا : أَي ذَهَبَ . وَأَشْخَصَهُ غَيْرُهُ (الصّحاح : ج ۳ ص ۱۰۴۳ «شخص»).

### حدیث ۱۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ سُخُوصٍ وَمَحَلَّةٌ تَنْغِيصٍ ، سَاكِنُهَا ظَاعِنٌ ، وَقَاطِنُهَا بَائِسٌ ، وَبَرَقُهَا خَالِبٌ

امام علی علیه السلام : دنیا ، سرای رفتن است و جایگاه تلخی ها ؛ ساکن آن ، کوچنده است و مقیم آن ، از دنیا جدا می شود ؛ آذرخشش بی باران است ، گفتارش دروغ ، دارایی هایش به غارت رونده و نفایسش از کف رونده. بدانید که دنیا سخت گیر و سرکش و چموش است و دروغ گویی خیانت پیشه است.

يَقَالُ لِلسَّحَابِ يَوْمَئِذٍ بَرَقَهُ حَتَّى يُرْجَى مَطَرُهُ ، ثُمَّ يُخْلِفُ وَيُقْلِعُ وَيَنْقَشِعُ : الخُلبُ ؛ وَكَأَنَّهُ مِنَ الخِلَابَةِ : وَهِيَ الخِدَاعُ بالقول اللطيف (أنظر النهاية : ج ۲ ص ۵۸ «خلب»).

### حدیث ۱۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ لَا دَارَ مَقَرٍّ ، وَالنَّاسُ فِيهَا رَجُلَانِ : رَجُلٌ بَاعَ فِيهَا

نَفْسَهُ فَأَوْبَقَهَا

امام علی علیه السلام : دنیا، گذرگاه است ، نه قرارگاه ؛ و مردم در آن دو دسته اند: دسته ای که در دنیا خود را فروختند و به نابودی افکندند، و دسته ای که خود را خریدند و آزاد کردند.

وَبَقِيَ : إِذَا هَلَكَ ، وَأَوْبَقَهُ غَيْرُهُ (النهاية : ج ۵ ص ۱۴۶ «وبق»).

**حدیث ۱۴۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تُخْلَقْ لَكُمْ دَارَ مُقَامٍ ، بَلْ خُلِقَتْ لَكُمْ مَجَازًا لِتَرْوِدُوا مِنْهَا الْأَعْمَالَ إِلَى دَارِ الْقَرَارِ . فَكُونُوا مِنْهَا عَلَى أَوْفَازٍ  
 امام علی علیه السلام : دنیا آفریده نشده که سرای ماندن شما باشد، بلکه آفریده شده، که گذرگاه شما باشد تا از آن برای سرای  
 ماندگاری تان توشه عمل بگیرید. پس، در دنیا همواره مهیای سفر باشید و مرکب ها را برای رفتن ، آماده سازید.  
 علی أوفاز : علی سفر (النهاية: ج ۵ ص ۲۱۰ «وفز»).

**حدیث ۱۴۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا لَمْ تُخْلَقْ لَكُمْ دَارَ مُقَامٍ وَلَا مَحَلَّ قَرَارٍ ، وَإِنَّمَا جُعِلَتْ لَكُمْ مَجَازًا لِتَرْوِدُوا مِنْهَا الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ لِإِمْدَارِ الْقَرَارِ . فَكُونُوا مِنْهَا عَلَى  
 أَوْفَازٍ ، وَلَا تَخْدَعَنَّكُمْ مِنْهَا الْعَاجِلَةُ وَلَا تَغُرَّنَّكُمْ فِيهَا الْفِتْنَةُ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا آفریده نشده که برای شما سرای ماندن و جای آسودن باشد ؛ بلکه گذرگاه شما قرار داده شده است تا  
 از آن برای سرای استقرارتان توشه اعمال نیک بردارید . پس، در دنیا همواره آماده باشید ؛ و زنهار که خوشی های زودگذر آن ،  
 شما را نفریبند و فریبندگی هایش شما را گول نزند.  
 غرر الحکم : ح ۳۶۹۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۸ ح ۳۲۵۱ .

**حدیث ۱۴۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْتَبِرْ بِمَا مَضَى مِنَ الدُّنْيَا لِمَا بَقِيَ مِنْهَا ؛ فَإِنَّ بَعْضَهَا يُشْبِهُ بَعْضًا ، وَآخِرُهَا لِاحِقٌ بِأَوَّلِهَا ، وَكُلُّهَا حَائِلٌ مُفَارِقٌ  
 امام علی علیه السلام : از گذشته دنیا برای آینده اش عبرت بگیر؛ زیرا همه اجزای آن ، شبیه یکدیگرند و انجام آن به آغازش می  
 پیوندد و تماماً دگرگون شونده و از کف رفتنی است.  
 حائل : ای مُتَغَيِّرُ ، وَكُلُّ مُتَغَيِّرٍ حَائِلٌ (النهاية: ج ۱ ص ۴۶۳ «حول»).

**حدیث ۱۴۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا دَارٌ مُنِيٌّ

امام علی علیه السلام : دنیا ، سرایی است که نابودی برای آن رقم خورده است.  
 مَنِيٌّ لَهُ : أَي قُدْرٍ (لسان العرب : ج ۱۵ ص ۲۹۲ «منی»).

**حدیث ۱۴۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فَنَاءٍ وَعَنَاءٍ ، وَغَيْرٍ وَعَبْرٍ ؛ فَمِنَ الْفَنَاءِ أَنَّ الدَّهْرَ مَوْتَرٌ قَوْسُهُ

امام علی علیه السلام: دنیا، سرای نابودی و رنج، و پیشامدها و عبرت هاست. از نشانه نابودگری [دنیا] آن که روزگار، زه کمان خویش را بر کشیده است، تیرهایش به خطا نمی رود و زخم هایش درمان نمی پذیرد؛ زندگان را با تیر مرگ نشانه می رود، تن درستان را با تیر بیماری، و رهیدگان را با تیر هلاکت؛ خورنده ای (آدمخواری) است که سیر نمی شود و نوشنده ای (خون آشامی) است که سیراب نمی گردد. و از نشانه رنج بودن دنیا آن که آدمی، آنچه را که نمی خورد، گرد می آورد، و بنایی را که در آن سُکنا نمی گزیند، می سازد.

أوترت القوس: شددت وترها (المصباح المنیر: ص ۶۴۷ «وتر»).

### حدیث ۱۴۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَجِبْتُ لِعَامِرِ الدُّنْيَا دَارِ الْفَنَاءِ، وَهُوَ نَازِلٌ دَارَ الْبَقَاءِ.

امام علی علیه السلام: در شگفتم از کسی که دنیا، این سرای نیستی را آباد می کند، حال آن که در سرای ماندگاری اقامت خواهد گزید.

أعلام الدین: ص ۲۹۶، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۹۴ ح ۱۰۷.

### حدیث ۱۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ، أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ فَنَاءٍ وَالْآخِرَةُ دَارُ بَقَاءٍ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ، وَلَا تَهْتِكُوا أَسْتَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ لَا تَخْفَى عَلَيْهِ أَسْرَارُكُمْ.

امام علی علیه السلام: ای مردم! بدانید که دنیا، سرای نیستی است و آخرت، سرای ماندگاری. پس، از گذرگاهتان برای اقامتگاهتان [توشه] بگیرید و در نزد کسی که رازهای شما بر او پوشیده نیست، پرده دری نکنید.

عیون أخبار الرضا: ج ۱ ص ۲۹۸ ح ۵۶، الأمالی للصدوق: ص ۱۷۲ ح ۱۷۴ کلاهما عن أحمد بن الحسن الحسيني عن الإمام العسكري عن آبائه عليهم السلام، مشكاة الأنوار: ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۷، روضة الواعظین: ص ۴۸۵، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۸ ح ۵۶.

### حدیث ۱۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَوْ بَقِيَتِ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدِكُمْ، لَمْ تَصِلْ إِلَى مَنْ هِيَ فِي يَدَيْهِ.

امام علی علیه السلام: اگر دنیا برای کسی از شما باقی می ماند، به کسی که دنیا در دست اوست، نرسیده بود.

غرر الحکم: ح ۷۶۰۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۱۷ ح ۷۰۸۶.

### حدیث ۱۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مِنْ نَكَدٍ

امام علی علیه السلام: از بی خبری دنیاست که بر یک حال نمی ماند و از دگرگونی خالی نیست؛ با خراب کردن گوشه ای، گوشه ای دیگر را آباد می کند و با ناراحت کردن دوستی، دوستی دیگر را شاد می کند. پس بودن در دنیا با خطرها همراه است و اعتماد کردن به آن، فریب خوردن است و دل بستن به آن، نشاید و تکیه کردن به آن، خطاست.  
التَّكْدُ: الشُّؤْمُ وَاللُّؤْمُ (لسان العرب: ج ۳ ص ۴۲۷ «نکد»).

### حدیث ۱۴۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَفَاكَ مِنْ عُيُوبِ الدُّنْيَا أَلَّا تَبْقَى .  
امام علی علیه السلام: از عیب های دنیا، همین تو را بس که نمی ماند.  
المواعظ العددیة: ص ۶۰.

### حدیث ۱۴۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِحْذَرُوا الزَّائِلَ الشَّهِيَّ ، وَالْفَانِيَ الْمَحْبُوبَ .  
امام علی علیه السلام: از آن دلخواهی که زوال می پذیرد و از آن دلداری که نیستی می گیرد، دوری کنید.  
غرر الحکم: ح ۲۵۸۷.

### حدیث ۱۴۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ أَحْوَالِ الدُّنْيَا زَلْزَالٌ ، وَمِلْكُهَا سَلْبٌ وَانْتِقَالٌ .  
امام علی علیه السلام: احوال دنیا، همه لرزان است و دارایی آن، گرفتی و قابل سپردن به دیگری.  
غرر الحکم: ح ۶۹۱۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۷۶ ح ۶۳۷۱.

### حدیث ۱۴۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الدُّنْيَا مُنْتَقِلَةٌ فَائِيَةٌ ، إِنْ بَقِيَتْ لَكَ لَمْ تَبَقْ لَهَا .  
امام علی علیه السلام: دنیا، در حال انتقال از یکی به دیگری است و از کف رفتنی است. گیرم که دنیا برای تو بماند، تو برای آن نمی مانی.  
غرر الحکم: ح ۱۸۰۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۲ ح ۱۵۱.

### حدیث ۱۴۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ مُدَّةٍ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى انْتِهَاءٍ ، وَكُلُّ حَيٍّ فِيهَا إِلَى مَمَاتٍ وَفَنَاءٍ .

امام علی علیه السلام: هر زمانی از دنیا، سرانجام به پایان می‌رسد و هر زنده‌ای در آن، رو به سوی مرگ و نیستی است.  
غرر الحکم: ح ۶۹۲۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۷۷ ح ۶۳۷۴ و ۶۳۷۵.

### حدیث ۱۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَتَنَافَسُوا فِي عِزِّ الدُّنْيَا وَفَخْرِهَا، وَلَا تَعَجَبُوا بِزَيْنَتِهَا وَنَعِيمِهَا، وَلَا تَجَزَعُوا مِنْ ضَرَائِهَا وَبُؤْسِهَا؛ فَإِنَّ عِزَّ الدُّنْيَا وَفَخْرَهَا إِلَى انْقِطَاعٍ، وَإِنَّ زَيْنَتَهَا وَنَعِيمَهَا إِلَى زَوَالٍ، وَإِنَّ ضَرَّهَا وَبُؤْسَهَا إِلَى نَفَادٍ، وَكُلُّ مُدَّةٍ مِنْهَا إِلَى مُنْتَهَىٍّ، وَكُلُّ حَيٍّ مِنْهَا إِلَى فَنَاءٍ وَبَلَاءٍ.

امام علی علیه السلام: در کسب عزت و افتخارات دنیوی با هم به رقابت برنخیزید و به زیور و نعمت آن، سرخوش نشوید و بر سختی و مشقت دنیا، بی تابی نکنید؛ زیرا که عزت و افتخارات دنیا به سر می‌آید و زیور و نعمت آن، زوال می‌گیرد و سختی و مشقتش به پایان می‌رسد. هر زمانی از دنیا پایانی دارد و هر زنده‌ای از آن، به نیستی و پوسیدگی می‌انجامد.

کتاب من لایحضره الفقیه: ج ۱ ص ۴۳۰ ح ۱۲۶۳، نهج البلاغه: الخطبة ۹۹، تنبیه الخواطر: ج ۲ ص ۲۵۴ و لیس فیهما «وبلاء»، مصباح المتهجد: ص ۳۸۱ ح ۵۰۸ عن زید بن وهب وفیه «ارتجاع» بدل «زوال» و لیس فیہ «فناء»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۱۳ ح ۱۰۹ نقلاً عن عیون الحکم والمواعظ.

### حدیث ۱۴۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ دَارَ الْفَنَاءِ أَنْ يَعْمَلَ لِدَارِ الْبَقَاءِ.

امام علی علیه السلام: برای کسی که سرای نیستی را شناخته، سزاوار است که برای سرای ماندگاری کار کند.  
غرر الحکم: ح ۱۰۹۲۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۵۱ ح ۱۰۱۶۸.

### حدیث ۱۴۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ... وَكُونُوا قَوْمًا صِيحَّ بِهِمْ فَانْتَبَهُوا، وَعَلِمُوا أَنَّ الدُّنْيَا لَيْسَتْ لَهُمْ بَدَارٍ فَاسْتَبَدَلُوا.

امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! از خدا پروا کنید... و [چونان] مردمانی باشید که بر آنان، بانگ زده شد و بیدار شدند و دریافتند که دنیا، خانه آنها نیست و از این رو، جایگزینش کردند.

نهج البلاغه: الخطبة ۶۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۹۶ ح ۶۶۹۷ وح ۶۷۰۰ وفیه «بدارهم» بدل «لهم بدار».

### حدیث ۱۴۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيْنَ الَّذِينَ مَلَكَوْا مِنَ الدُّنْيَا أَقَاصِيَهَا؟!

امام علی علیه السلام: کجايند آنان که تا دور دست های زمین، پادشاهی کردند؟!

غرر الحکم: ح ۲۸۱۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۲۹ ح ۲۹۳۰.

**حدیث ۱۴۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيْنَ الَّذِينَ بَلَّغُوا مِنَ الدُّنْيَا أَقَاصِيَ الْهَيْمَمِ؟!

امام علی علیه السلام : کجایند آنان که به دورترین خواست های دنیوی رسیدند؟!

غرر الحکم : ح ۲۸۱۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۳۰ ح ۲۹۳۶ .

**حدیث ۱۴۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْبَابُ الدُّنْيَا مُنْقَطِعَةٌ ، وَعَوَارِيهَا مُرْتَجِعَةٌ .

امام علی علیه السلام : اسباب دنیا از هم گسیختنی است و عاریه های آن ، بازگشتنی .

غرر الحکم : ح ۱۳۶۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۷۰ ح ۱۷۷۷ و ص ۱۲۷ ح ۲۸۹۳ و فیهما «وَأَحْبَابُهَا بِهَا مُتَفَجِّعَةٌ» بدل «وعواریها

مرتجعَةٌ» .

**حدیث ۱۴۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

إِنَّ الَّذِينَ بَنَوْا فَطَالَ بِنَاؤُهُمْ وَاسْتَمْتَعُوا بِالْأَهْلِ وَالْأَوْلَادِ

جَرَّتِ الرِّيَاحُ عَلَى مَحَلِّ دِيَارِهِمْ فَكَأَنَّهُمْ كَانُوا عَلَى مِيعَادٍ

وَأَرَى النَّعِيمَ وَكُلَّ مَا يُلْهَى بِهِ يَوْمًا يَسِيرٌ إِلَى بَلِيٍّ وَنَفَادٍ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

آنان که بناهای بلند بر ساختند و از زن و فرزندان ، برخوردار شدند . بادها بر خانه هایشان همی وزید

انگار که بر این قرار ، وعده داشتند . ونعمت ها و همه سرگرمی ها را می بینم

که روزی کهنه و نابود می شوند .

الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ص ۲۰۶ الرقم ۱۳۴ .

**حدیث ۱۴۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

تَحَرَّزْ مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّ فَنَاءَهَا مَحَلٌّ فَنَاءٍ لَا مَحَلَّ بَقَاءٍ

فَصَفْوَتُهَا مَمْرُوجَةٌ بِكُدُورَةٍ وَرَاحَتُهَا مَقْرُونَةٌ بِعَنَاءٍ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان :-  
 حَذْرُ از دنیا، که دنیای فانی منزلگاه رفتن است ، نه جای ماندن .  
 زلالی اش آمیخته با تیرگی است و آسودگی اش قرین رنج .  
 الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۳۸ الرقم ۱۰ .

### حدیث ۱۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا فَنَاءٌ لَيْسَ لِلدُّنْيَا ثُبُوتٌ  
 إِنَّمَا الدُّنْيَا كَبَيْتٍ نَسَجْتَهُ الْعَنْكَبُوتُ  
 وَلَقَدْ يَكْفِيكَ مِنْهَا أَيُّهَا الطَّالِبُ قُوْتُ  
 وَلَعَمْرِي عَنْ قَلِيلٍ كُلُّ مَنْ فِيهَا يَمُوتُ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان :-

جز این نیست که دنیا فانی است دنیا را پایندگی نیست .

دنیا ، همانند خانه ای است که عنکبوت آن را بتند .

تو را از دنیا بسنده کند ای دنیاجوی، قوتی .

به جانم سوگند که به زودی هر که در آن است ، می میرد .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۱۶۲ الرقم ۹۰ .

### حدیث ۱۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أذْكُرُوا عِنْدَ تَصَيَّرُفِهَا بِكُمْ سُرْعَةَ انْقِضَائِهَا عَنْكُمْ ، وَوَشَكَ زَوَالِهَا ، وَضَعْفَ مَجَالِهَا ، أَلَمْ تَجِدُوا عَلَى مِثَالِ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ ، وَوَجَدَتْ  
 مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ عَلَى مِثَالِ مَنْ كَانَ قَبْلَهُمْ ، جِيلٌ بَعْدَ جِيلٍ ، وَأُمَّةٌ بَعْدَ أُمَّةٍ ، وَقَرْنٌ بَعْدَ قَرْنٍ ، وَخَلْفٌ بَعْدَ خَلْفٍ ، فَلَا هِيَ تَسْتَحْيِ مِنَ الْعَارِ  
 ، وَمَا لَا يَتَّبِعِي مِنَ الْمُبْدِيَاتِ ، وَلَا تَخْجَلُ مِنَ الْغَدْرِ .

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا :- در هنگام برگشتن دنیا از شما، به یاد آورید که دنیا بر شما زود می گذرد، محکوم به

زوال است و عرصه اش تنگ. آیا شما را به مانند کسانی که پیش از شما بودند، نیافت، و پیشینان شما را نیز به مانند پیشینان آنان:

نسلی از پی نسلی، و امتی از پس امتی و قومی از پس قومی؟ پس، دنیا از ننگ و از رسوایی ها شرم نمی کند و از خیانت و بی

وفایی خجالت نمی کشد.

بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۱۵ ح ۱۰۹ نقلاً عن عيون الحكم والمواعظ .

### حدیث ۱۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا سَرِيعَةُ التَّحْوُلِ ، كَثِيرَةُ التَّنْقُلِ ، شَدِيدَةُ الْعَدْرِ ، دَائِمَةُ الْمَكْرِ ، فَأَحْوَالُهَا تَتَزَلْزَلُ ، وَنَعِيمُهَا يَتَبَدَّلُ ، وَرَخَاؤُهَا يَتَنَقَّصُ ، وَلَدَاتُهَا

تَتَنَغَّصُ ، وَطَائِبُهَا يَذَلُّ ، وَرَاكِبُهَا يَزَلُّ .

امام علی علیه السلام: دنیا، زود از حالی به حالی در می آید و بسیار جا به جا می شود، سخت عهدشکن و بی وفاست و پیوسته ، مکاری می کند. احوال آن ، لرزان است و نعمت هایش در حال تغییر ؛ آسودگی اش کاستی می پذیرد و خوشی هایش به تلخی می گراید. جوینده آن ، خوار می شود و سوار بر آن ، می لغزد.  
غرر الحکم : ح ۳۶۸۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۷ ح ۳۲۴۵ .

### حدیث ۱۴۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْلَا تَرَى أَنَّ الدُّنْيَا سَاعَةٌ بَيْنَ سَاعَتَيْنِ ؛ سَاعَةٌ مَضَتْ ، وَسَاعَةٌ بَقِيَتْ ، وَسَاعَةٌ أَنْتَ فِيهَا!

امام علی علیه السلام: نمی بینی که دنیا ساعتی است میان دو ساعت: ساعتی که گذشته و ساعتی که باقی مانده، و ساعتی که تو در آنی؟!

التحصین لابن فهد : ص ۱۶ ح ۲۸ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۱۲ ح ۱۰۹ نقلاً عن عیون الحکم والمواعظ .

### حدیث ۱۵۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا حُلْوَةٌ خَصِرَةٌ

امام علی علیه السلام: من ، شما را از دنیا برحذر می دارم؛ زیرا که دنیا شیرین و خرم است و تمایلات نفسانی آن را در میان گرفته است ؛ با لذت های زودگذرش دل می برد و با [متاع] اندک خود ، جلوه گری می کند ؛ به آرزوها آراسته است و با زیور فریب ، خود را می آراید ؛ ناز و نعمتش پایدار نیست و از مصائب آن ، ایمنی نیست ؛ گول زنده است و آسیب رسان ؛ دگرگون شونده است و زوال پذیر ؛ پایان پذیر است و نابود شونده ؛ آدمخوار است و مرگبار.  
خَصِرَةٌ : أَي غَضَّةٌ نَاعِمَةٌ طَرِيَّةٌ (النهاية: ج ۲ ص ۴۱ «خضر»).

### حدیث ۱۵۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِغَيْرِهَا وَلَمْ تُخْلَقْ لِنَفْسِهَا .

امام علی علیه السلام: دنیا ، برای غیر خود آفریده شده و برای خودش آفریده نشده است.  
نهج البلاغه : الحکمة ۴۶۳ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۳ ح ۱۳۶ .

### حدیث ۱۵۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الدُّنْيَا حَيِّتُمْ ، وَلِلْآخِرَةِ خُلِقْتُمْ .

امام علی علیه السلام: در دنیا زندگی می کنید ؛ اما برای آخرت ، آفریده شده اید.

عیون أخبار الرضا : ج ۱ ص ۲۹۸ ح ۵۶ ، الأمالی للصدوق : ص ۱۷۲ ح ۱۷۴ کلاهما عن أحمد بن الحسن الحسيني عن الإمام



العسکری عن آبائه علیهم السلام، مشکاة الأنوار: ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۷، الإرشاد: ج ۱ ص ۲۹۶، إرشاد القلوب: ص ۱۹ وفيهما «حبستهم» بدل «حییتهم»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۸ ح ۵۶.

### حدیث ۱۵۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 إِنَّكَ مَخْلُوقٌ لِلاَّخِرَةِ فَاعْمَلْ لَهَا. إِنَّكَ لَمْ  
 امام علی علیه السلام: تو برای آخرت آفریده شده ای. پس برای آن کار کن. تو هرگز برای دنیا خلق نشده ای. پس از دنیا دل  
 برکن و از آن، روی بگردان.  
 فی المصدر «لن» بدل «لم»، وما فی المتن أثبتناه من عیون الحكم و المواعظ.

### حدیث ۱۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 أَلَا وَإِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا الَّتِي أَصْبَحْتُمْ تَتَمَنَّوْنَهَا وَتَرَعَّبُونَ فِيهَا وَأَصْبَحْتُمْ تُغْضِبُكُمْ وَتُرْضِيكُمْ، لَيْسَتْ بِدَارِكُمْ، وَلَا مَنَزِلِكُمْ الَّذِي خُلِقْتُمْ لَهُ وَلَا  
 الَّذِي دُعِيتُمْ إِلَيْهِ. أَلَا وَإِنَّهَا لَيْسَتْ بِبَاقِيَةٍ لَكُمْ وَلَا تَبْقَوْنَ عَلَيْهَا، وَهِيَ وَإِنْ غَرَّتْكُمْ مِنْهَا فَقَدْ حَذَّرَتْكُمْ شَرِّهَا، فَدَعُوا غُرُورَهَا لِتَحْذِيرِهَا،  
 وَأَطْمَاعَهَا لِتَخْوِيفِهَا، وَسَابِقُوا فِيهَا

إِلَى الدَّارِ الَّتِي دُعِيتُمْ إِلَيْهَا.

امام علی علیه السلام: هان! این دنیایی که شما آرزویش را دارید و خواهان آنید، ولی او شما را گاه ناخشنود و گاه خشنود می  
 سازد، آن سرا و منزلگاهی نیست که برایش آفریده شده اید، و نه آن جایی که بدان فرا خوانده شده اید.  
 هان! دنیا برای شما ماندگار نیست و شما نیز در آن باقی نمی مانید. دنیا، اگر چه شما را می فریبد؛ اما همو، خود، شما را از شر  
 خویش برحذر داشته است. پس، هشدارش را بگیریید و فریش را بگذارید و بیم دادنش را بگیریید و طمع هایش را وانهید و در  
 آن برای سرایی از یکدیگر سبقت بگیریید که به آن، فرا خوانده شده اید.  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۷۳، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۹۵ ح ۱ وراجع تحف العقول: ص ۱۸۴.

### حدیث ۱۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، وَابْتَلَى فِيهَا أَهْلَهَا لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا، وَلَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلُقْنَا، وَلَا بِالسَّعْيِ لَهَا أَمْرُنَا، وَإِنَّمَا وَضِعْنَا  
 فِيهَا لِنُبْتَلَى بِهَا، وَنَعْمَلَ فِيهَا لِمَا بَعْدَهَا.

امام علی علیه السلام: خداوند بلند مرتبه، دنیا را برای پس از آن آفرید و مردمش را در آن به بوته آزمایش نهاد تا معلوم شود که  
 چه کسی بهتر عمل می کند. ما برای دنیا آفریده نشده ایم و به تلاش برای آن، مأمور نشده ایم؛ بلکه در دنیا نهاده شده ایم تا به  
 وسیله آن، آزموده شویم و در دنیا برای جهان پس از آن، کار کنیم.

غرر الحكم: ح ۳۶۹۶، نهج البلاغه: الكتاب ۵۵ و لیس فیہ ذیلہ، معادن الحكمة: ج ۱ ص ۲۷۷، بحار الأنوار: ج ۳۳ ص ۱۱۶ ح  
 ۴۰۹.

**حدیث ۱۵۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَهِيَ كَرُوضَةٌ اِعْتَمَّ

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - : دنیا چون مرغزاری است که گیاهانش قد کشیده و بیننده اش را خوش می آید ، آبش گواراست و خاکش خوش . از آوندهایشان تری می تراود و از شاخه هایشان ژاله می چکد ، و چون سبزه هایش رشد کنند و گل و گیاهانش قامت بیفزایند ، به ناگاه ، بادی وزیدن می گیرد و برگ ها را فرو می ریزد و آن همه نظم و هماهنگی را از هم می پراکند و چنان می شود که خداوند فرموده است : «و چنان خشک گردید که بادهای پراکنده اش کردند ، و خداست که همواره بر هر کاری تواناست . دنیا را بنگرید که از آنچه شما را خوش می آید ، چه فراوان دارد و آنچه شما را سودمند می افتد ، چه اندک دارد» .  
اِعْتَمَّ : يقال للنبت إذا طال : قد اعتَمَّ (النهاية : ج ۳ ص ۳۰۲ «عمم»).

**حدیث ۱۵۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما يَصْنَعُ بِالْمَالِ وَالْوَالِدِ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا وَيُحَاسِبُ عَلَيْهَا؟! عُرَاءٌ دَخَلْتُمُ الدُّنْيَا وَعُرَاءٌ تَخْرُجُونَ مِنْهَا ، وَإِنَّمَا هِيَ قَنْطَرَةٌ فَمَاعْبُرُوا عَلَيْهَا وَانْتَظِرُوهَا .

امام علی علیه السلام - در ترغیب به بی اعتنایی به دنیا - : مال و فرزند ، کسی را که از دنیا می رود و برای آن حسابرسی می شود ، چه به کار می آید؟! برهنه به دنیا در آمدید و برهنه از آن برون می روید . دنیا ، در حقیقت ، پلی است . پس ، از آن بگذرید و مراقبش باشید .  
إرشاد القلوب : ص ۱۹ .

**حدیث ۱۵۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا مَعْبَرَةٌ الْآخِرَةُ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، گذرگاه آخرت است .  
غرر الحکم : ح ۴۳۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۹ ح ۶۴ .

**حدیث ۱۵۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا ظِلٌّ زَائِلٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، سایه ای ناپایدار است .  
غرر الحکم : ح ۳۱۸ و ح ۳۶۶۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۹ ح ۶۲ .

**حدیث ۱۵۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا ظِلُّ الْعَمَامِ ، وَحُلْمُ الْمَنَامِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، سایه ابر است و خوابی که خفته می بیند.

غرر الحکم : ح ۱۹۶۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۱ ح ۱۲۶ .

### حدیث ۱۵۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَغُرَّنْكُمْ مَا أَصْبَحَ فِيهِ أَهْلُ الْغُرُورِ ، فَإِنَّمَا هُوَ ظِلٌّ مَمْدُودٌ إِلَى أَجَلٍ مَعْدُودٍ .

امام علی علیه السلام : زنهار، برخورداری فریب خوردگان [دنیا] شما را نفریبید؛ زیرا که در دنیا [چون] سایه ای است که تا زمانی محدود ، پهن می شود.

نهج البلاغه : الخطبة ۸۹ ، تحف العقول : ص ۲۱۲ وفيه «إنما الدنيا ظلٌّ ممدودٌ إلى أجلٍ معدودٍ» فقط ، بحار الأنوار : ج ۳۴ ص ۲۵۳ ح ۱۰۰۱ .

### حدیث ۱۵۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا ظِلُّ الْعَمَامِ ، وَحُلْمُ الْمَنَامِ ، وَالْفَرَحُ الْمَوْصُولُ بِالْعَمِّ ، وَالْعَسَلُ الْمَشُوبُ بِالسَّمِّ ، سَلَابَةُ النَّعْمِ ، أَكَالَةُ الْأُمَمِ ، جَلَابَةُ النَّقَمِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، سایه ابر است، خوابی است که خفته می بیند، شادی پیوسته به غم و شهد آمیخته به شرنگ است؛ رباینده نعمت ها خورنده ملت ها و جلب کننده رنج و عذاب هاست.

غرر الحکم : ح ۳۶۸۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۴ ح ۳۲۱۷ .

### حدیث ۱۵۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مَثَلُ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي إِلَّا كَمَثَلِ غَيْمٍ عَلَا فَاسْتَعْلَى ، ثُمَّ اسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى ، ثُمَّ تَمَزَّقَ فَانْجَلَى .

امام علی علیه السلام : حکایت دنیای شما در نزد من نیست ، مگر به سان حکایت ابری که [به تدریج] بالا و بالاتر می آید و سبتر و پُر می شود و سپس از هم می پراکند و از بین می رود.

الاحتجاج : ج ۱ ص ۲۴۶ ح ۴۸ ، معادن الحکمة : ج ۱ ص ۳۸۱ ح ۶۸ .

### حدیث ۱۵۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: إِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَفَىءِ الظِّلِّ ؛ بَيْنَا تَرَاهُ سَابِعًا

امام علی علیه السلام - در توصیف دنیا - : دنیا در نظر خردمندان ، چون حرکت سایه است که هنوز پهن نشده ، جمع می شود و هنوز زیاد نشده ، کم می شود.

شیء سابع : أى كاملٌ وافٍ (الصحاح : ج ۴ ص ۱۳۲۱ «سبع»).

**حدیث ۱۵۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَثَلُ الدُّنْيَا كَظَلِّكَ ، إِنْ وَقَفْتَ وَقَفَ ، وَإِنْ طَلَبْتَهُ بَعُدَ .  
 امام علی علیه السلام : حکایت دنیا، به سان سایه توست که اگر بایستی ، می ایستد و اگر دنبالش کنی ، دور می شود.  
 غرر الحکم : ح ۹۸۱۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۷ ح ۹۰۲۰ .

**حدیث ۱۵۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 :  
 إِنَّمَا الدُّنْيَا كَظِلٍّ زَائِلٍ أَوْ كَصَيْفٍ بَاتَ لَيْلًا فَارْتَحَلَ  
 أَوْ كَنَوْمٍ قَدْ يَرَاهُ نَائِمٌ أَوْ كَبَرْقٍ لَاحَ فِي أَفْقِ الْأَمَلِ  
 امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
 دنیا ، چون سایه ناپایدار است/ یا چون میهمانی که شبی بیتوته کند و سپس برود .  
 یا چون رؤیایی که خفته می بیند/ یا چون آذرخشی که در افق آرزو بر می جهد .  
 ال دیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ص ۴۰۴ الرقم ۳۱۹ ، عیون أخبار الرضا : ج ۲ ص ۱۷۷ ح ۷ عن یحیی بن أبی عباد  
 عن عمّه عن الإمام الرضا علیه السلام ؛ البداية والنهاية : ج ۱۰ ص ۲۵۰ عن الإمام الرضا علیه السلام وفيهما : إِنَّمَا الدُّنْيَا كَظِلٍّ زَائِلٍ  
 حَلَّ فِيهِ رَاكِبٌ ثُمَّ ارْتَحَلَ

**حدیث ۱۵۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَعَى فِي طَلَبِ السَّرَابِ ، طَالَ تَعَبُهُ وَكَثُرَ عَطَشُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در پی سراب بدود، خسته تر و تشنه تر می شود.  
 غرر الحکم : ح ۹۰۶۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۲۵ ح ۷۲۰۷ .

**حدیث ۱۵۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَهْلُ الدُّنْيَا كَرَكِبٍ يُسَارُ بِهِمْ وَهُمْ نِيَامٌ .  
 امام علی علیه السلام : مردم دنیا، به سان کاروانی خفته اند که می بَرندشان.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۶۴ ، تنبيه الخواطر : ج ۱ ص ۷۷ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۲۸ ح ۱۳۱ .

**حدیث ۱۵۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا كَرَكِبٍ؛ بَيْنَا هُمْ حَلَّوْا إِذْ صَاحَ بِهِمْ سَائِقُهُمْ فَارْتَحَلُوا .

امام علی علیه السلام: مردم دنیا، چونان کاروانیانی هستند که هنوز بار نیفکنده، ساربان بر آنان بانگ [الرحیل] می زند و می کوچند.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۱۵، مشکاة الأنوار: ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۳، روضه الواعظین: ص ۴۸۳، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۳۲ ح ۱۳۶؛ مطالب السؤل: ص ۵۷.

### حدیث ۱۵۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: إِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهَا كَرَكِبٍ سَلَكَوْا سَبِيلًا فَكَأَنَّ قَدْ قَطَعُوهُ، وَأَفْضُوا إِلَى عِلْمٍ

امام علی علیه السلام- در توصیف دنیا-: حکایت شما و حکایت دنیا، به سان مسافرانی است که در راهی قدم گذاشتند و گویی، آن را پشت سر نهاده اند و به سوی نشانی رفتند و چنان است که بدان رسیده اند. آن که [مَرَكِب خویشت را] به سوی هدفی تازاند، چند امید است که بتازد تا بدان رسد و آن که عمر یک روزه ای بیش ندارد و جوینده ای شتابان (یعنی مرگ) در دنیا او را می راند تا از دنیا جدا شود، چند امید است که بماند؟!

العَلَم: شَيْءٌ يُنْصَبُ فِي الْفُلُوتِ تَهْتَدِي بِهِ الضَّالَّةُ (لسان العرب: ج ۱۲ ص ۴۱۹ «علم»).

### حدیث ۱۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عِبَادَ اللَّهِ! أَوْصِيكُمْ بِالرَّفْضِ لِهَذِهِ الدُّنْيَا... فَإِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهَا كَسَفَرٍ

امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! شما را به روی برتافتن از این دنیا سفارش می کنم... زیرا حکایت شما و حکایت آن، به مانند مسافرانی است که در راهی قدم گذاشته اند و گویی آن را پشت سر نهاده اند و آهنگ نشانه ای کردند و چنان است که بدان رسیده اند.

السَّفَرُ: جَمْعُ سَافِرٍ، وَالْمُسَافِرُونَ جَمْعُ مُسَافِرٍ، وَالسَّفَرُ وَالْمَسَافِرُونَ بِمَعْنَى (النهاية: ج ۲ ص ۳۷۱ «سفر»).

### حدیث ۱۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ الدُّنْيَا لَيْسَتْ لَكُمْ بَدَارٍ وَلَا قَرَارٍ، إِنَّمَا أَنْتُمْ فِيهَا كَرَكِبٍ عَرَّسُوا

امام علی علیه السلام: ای مردم! دنیا، نه سرای شهادت و نه ماندنگاهتان است؛ بلکه شما در آن به سان کاروانی هستید که اواخر شب در جایی اتراق می کنند و می آسایند، و صبحگاهان بر می نشینند و می کوچند، زود در می آیند و زود می روند، از رفتن گزیری نمی یابند و به آنچه بر جای نهاده اند، بازگشتی ندارند. آنان را به شتاب وا داشتند و شتافتند، و به دنیا میل کردند و خود را آماده نساختند، تا آن که حلقومشان گرفته شد و به سرای مردمانی در آمدند که قلم هایشان خشکید و از بیشتر آنان، نام و نشانی نماند. در دنیا، اندک ماندند و زود، رهسپار آخرت شدند و شما در خانه های آنان، مقیم شدید و در پی آنان می کوچید و مَرَكِب ها، بی هیچ خستگی و سستی، شما را می برند. روزتان، جسم های شما را می فرساید و شبتان، جان های شما را می بَرَد و شما، حکایتگر حال آن رفتگان می شوید و به راه آنان می روید. پس، زنهار که زندگی دنیا شما را نفریبد؛ چه، شما در دنیا

مسافرانی هستید فرود آمده [در این منزلگاه]، و مرگ در میان شما فرود آمده و با تیرهای نابودی آماجتان قرار

داده و مرکب‌های آن، خبرهای شما را به سوی سرای پاداش و کیفر و سزا و حساب می‌برد.  
التعریس: نزول المسافر آخر الليل نزلهُ للنوم والاستراحة، يقال: عرس (النهاية: ج ۳ ص ۲۰۶ «عرس»).

### حدیث ۱۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: يَا بَنِيَّ إِنِّي قَدْ أَبْتَأْتُكَ عَنِ الدُّنْيَا وَحَالِهَا وَزَوَالِهَا وَانْتِقَالِهَا، وَأَبْتَأْتُكَ عَنِ الْآخِرَةِ وَمَا أُعِدُّ لَأَهْلِهَا فِيهَا، وَضَرَبْتُ لَكَ فِيهِمَا الْأَمْثَالَ، لَتَعْتَبِرَ بِهَا، وَتَحْذُو عَلَيْهَا.

إِنَّمَا مَثَلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا كَمَثَلِ قَوْمٍ سَفَرُوا نَبَا

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندش حسن علیه السلام - : فرزندم! من، تو را از دنیا و حال و روز آن، و از کف رفتن و دست به دست شدنش آگاه ساختم، و از آخرت و آنچه برای اهل آخرت در آن جا آماده شده است، تو را آگاه ساختم، و درباره آن، برایت نمونه‌هایی آوردم تا از آنها درس بیاموزی و راه درست پویی.

همانا حکایت آن که حقیقت دنیا را شناخت، [مردم دنیا در نظرش] حکایت گروه مسافرانی است که فرود آمدن در منزلگاهی خشک و بی آب و علف را خوش ندارند و آهنگ منزلگاهی سرسبز و ناحیه ای خرم کنند. پس دشواری راه و فراق یار و سختی سفر و ناگواری خوراک را تحمل کنند تا به سرای دلباز و منزلگاه آسوده خود در آیند. چنین مسافرانی از هیچ یک از این سختی‌ها درد و رنجی احساس نمی‌کنند و از خرج کردن در این باره، زیان نمی‌بینند و هیچ چیز برایشان دوست داشتنی تر از آن چیزی نیست که آنان را به سرمزمل مقصود و بارافکنشان نزدیک می‌گرداند.

و حکایت کسی که فریفته دنیا شود، حکایت گروهی است که در منزلگاهی سرسبز و خرم، فرود آمده باشند و از آن جا به منزلگاهی خشک بگویند. برای چنین گروهی، چیزی ناخوشایندتر و وحشتناک تر از آن نیست که از آن جایی که بوده اند، جدا شوند و به آن جایی که می‌کوچ اند و رهسپار آن اند، بروند.

نَبَا بِهِ مَنْزِلَهُ: إِذَا لَمْ يُوَافِقَهُ (النهاية: ج ۵ ص ۱۱ «نبا»).

### حدیث ۱۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عِبَادَ اللَّهِ، اللَّهُ اللَّهُ فِي أَعَزِّ الْأَنْفُسِ عَلَيْكُمْ، وَأَحَبِّهَا إِلَيْكُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ

أَوْضَحَ لَكُمْ سَبِيلَ الْحَقِّ وَأَنَارَ طُرُقِهِ، فَشَقْوَةٌ لَازِمَةٌ، أَوْ سَعَادَةٌ دَائِمَةٌ؛ فَتَزَوَّدُوا فِي أَيَّامِ الْفَنَاءِ لِأَيَّامِ الْبَقَاءِ، قَدْ دُلُّتُمْ عَلَى الزَّادِ، وَأَمْرُكُمْ بِالظَّلْعِ، وَحُثِّتُمْ عَلَى الْمَسِيرِ، فَإِنَّمَا أَنْتُمْ كَرَكِبٍ وَقُوفٍ، لَا يَدْرُونَ مَتَى يُؤْمَرُونَ بِالسَّيْرِ. أَلَا فَمَا يَصْنَعُ بِالْدُّنْيَا مَنْ خُلِقَ لِلْآخِرَةِ؟!

امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! خدای را در نظر آورید و به آن که در نزد شما عزیزترین و محبوب ترین است (یعنی خودتان) بیندیشید، که خداوند، مسیر

حق را برای شما آشکار نموده و راه هایش را روشن ساخته است. پس [در نهایت] یا شوربختی ماندگار است یا نیک بختی پایدار.

بنا بر این، در روزهای رفتنی، برای روزهای ماندگاری [خود] توشه برگیرید. توشه به شما نشان داده شده و به کوچیدن فرماتان داده اند و به رفتن، ترغیب شده اید. شما به سان کاروانی هستید که توقف کرده و نمی دانند که چه وقت فرمان حرکت داده می شوند. هان! با دنیا چه کند آن که برای آخرت آفریده شده است؟! نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۷، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۴۳۱ ح ۴۶.

### حدیث ۱۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عِبَادَ اللَّهِ! إِنَّكُمْ وَمَا تَأْمُلُونَ مِنْ هَذِهِ الدُّنْيَا أَثَوِيَاءُ  
امام علی علیه السلام: بندگان خدا! شما و آرزوهای شما در این دنیا، میهمانانی موقت هستید.  
الثَّوَيِّ: الضيف (الصحاح: ج ۶ ص ۲۲۹۶ «ثوی»).

### حدیث ۱۵۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّمَا لَكَ مِنْ دُنْيَاكَ مَا أَصْلَحَتْ بِهِ مَثْوَاكَ .  
امام علی علیه السلام: در حقیقت، از دنیای تو آن چیز مال توست که با آن، آرامگاهت را آباد کنی.  
نهج البلاغه: الكتاب ۳۱، خصائص الأئمة عليهم السلام: ص ۱۱۷، تحف العقول: ص ۸۳، كشف المحجبة: ص ۲۳۳، بحار الأنوار: ج ۶ ص ۱۳۳ ح ۶۶؛ كنز العمال: ج ۱۶ ص ۱۸۰ ح ۴۴۲۱۵ نقلاً عن وكيع والعسکری فی المواعظ .

### حدیث ۱۵۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يُقَالُ: سَبْعَةُ آلَافٍ، ثُمَّ لَا تَحْدِيدَ .  
امام علی علیه السلام- در پاسخ به سؤال مردی از عمر دنیا-: گفته می شود: هفت هزار است؛ اما مشخص نیست.  
قوله: «يقال» إيعاز إلى عدم ارتضائه بذلك، ويمكن أيضا أن يكون السائل سأل عن ابتداء خلقه آدم عليه السلام إلى زمانه لا ابتداء تكون الأرض ووجودها. هذا بالنسبة إلى الابتداء، وأما الانتهاء فقال: لا تحديد، أي لا نهاية، ولعله بالنسبة إلى نوع الدنيا لا أرضنا هذه بالخصوص (بحار الأنوار: ج ۱۰ ص ۱۲۷).

### حدیث ۱۵۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ رَزَقَ الدِّينَ فَقَدْ رَزِقَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .  
امام علی علیه السلام: هر که دین روزی اش شود، خیر دنیا و آخرت، روزی اش شده است.  
غرر الحکم: ح ۸۵۲۳، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۰ ح ۸۰۰۰.

### حدیث ۱۵۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا وَآجِلِ الْآخِرَةِ ، فَشَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَلَمْ يُشَارِكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ ، سَكَنُوا الدُّنْيَا بِأَفْضَلِ مَا سَكِنَتْ ، وَأَكَلُوا بِأَفْضَلِ مَا أَكَلَتْ ، فَحَظُّوا مِنَ الدُّنْيَا بِمَا حَظَّ بِهِ الْمُتَرَفُونَ ، وَأَخَذُوا مِنْهَا مَا أَخَذَهُ الْجَبَابِرَةُ الْمُتَكَبِّرُونَ ، ثُمَّ انْقَلَبُوا عَنْهَا بِالزَّادِ الْمُبْلَغِ وَالْمَتَجَرِّ الرَّابِحِ . أَصَابُوا لَذَّةَ زُهْدٍ

امام علی علیه السلام : بدانید، ای بندگان خدا که پرهیزگاران ، هم دنیای زودگذر دارند ، هم آخرت ماندگار. با اهل دنیا در دنیایشان شریک اند ، ولی اهل دنیا در آخرت ایشان با آنان شریک نیستند. در دنیا به بهترین وجه زیستند و به بهترین وجه ، خوردند، و از دنیا همان گونه بهره مند شدند که متمولان شدند و از آن ، همانی را برگرفتند که قدرتمندان متکبر گرفتند . سپس با توشه کافی و تجارتي سودآور از دنیا رفتند. در دنیای خویش به لذت [زهد در] دنیا رسیدند و یقین کردند که فردا در آخرتشان همجوار خدا هستند، هیچ دعایی از دعا‌های آنان رد نمی شود و از لذتشان [در آخرت] چیزی کم نمی گردد.

التأمل فی مضمون الروایة يدل علی منافاة کلمة «الزهد» لما یروم الإمام علیہ السلام بیانہ ، ولهذا فالذی یدو هو أنّ هذه الکلمة من إضافة النسخ ، أو لعلها تصحیف لکلمة «أهل» . والذی يؤید ما ذکرنا هو الروایة اللاحقة الی میکن أن تعد المتن الأصلي لهذه الروایة ، حیث إنها خالیة من کلمة «الزهد» .

### حدیث ۱۵۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: عَلَیْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ؛ فَإِنَّهَا تَجْمَعُ مِنَ الْخَيْرِ مَا لَا يَجْمَعُ غَيْرُهَا ، وَيُدْرِكُ بِهَا مِنَ الْخَيْرِ مَا لَا يُدْرِكُ بِغَيْرِهَا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَخَيْرِ الْآخِرَةِ ، قَالَ اللَّهُ : «وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلِلَّذِينَ اتَّقَوْا خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ» .

امام علی علیه السلام - در نامه اش به محمد بن ابی بکر و مصریان - : بر شما باد پروا داشتن از خدا؛ زیرا هیچ چیز به مانند پروای از خدا ، جامع خوبی ها نیست و به هیچ چیز چون تقوا نمی توان به خیر دنیا و آخرت رسید . خداوند می فرماید: «به آنان که تقوا پیشه کرده اند ، گفته می شود : پروردگارتان چه فرو می فرستاد؟ می گویند: خوبی. برای آنان که نیکی کردند ، در این دنیا نیکی است، و البته سرای آخرت ، بهتر است، و چه نیکوست جایگاه تقوا پیشگان» .

بدانید ای بندگان خدا که مؤمن ، برای سه پاداش کار می کند: یا برای خیر دنیا؛ زیرا که خداوند ، او را در همین دنیا برای کارش پاداش می دهد. خدای

سبحان درباره ابراهیم فرموده است: «و مزدش را در دنیا به او دادیم و در آخرت نیز از شایستگان خواهد بود» . پس، هر که برای خدای متعال کار کند ، خداوند ، مزدش را در دنیا و آخرت به او می دهد و در هر دو جا خواست های او را بر می آورد. خداوند فرموده است: «ای بندگان من که ایمان آورده اید! از پروردگارتان بترسید. برای آنان که خوبی کردند ، در این دنیا خوبی است، و زمین خدا پهناور است . براستی که شکیبایان مزد خویش را بی حساب ، دریافت خواهند کرد» . پس خداوند ، آنان را بدانچه در دنیا عطایشان کرده است ، در آخرت حسابرسی نمی کند. خداوند فرموده است: «برای آنان که کار نیک کنند ، پاداش نیک است و افزونی» . مراد از پاداش نیک، بهشت است و از افزونی، دنیا.

و یا برای خیر آخرت [کار می کند]؛ زیرا که خداوند در برابر هر کار نیکی یک گناه می بخشد. خدای می فرماید: «همانا خوبی ها بدی ها را از بین می برند. این ، پندی است برای پندگیرندگان» تا این که چون روز قیامت شود ، خوبی هایشان برای آنان محاسبه گردد، سپس به شمار هریک از آنها ، ده تا هفتصد برابر به ایشان عطا کند. خداوند می فرماید: «این ، پاداشی است از پروردگار تو



؛ عطایی از روی حساب». و می فرماید: «پس، برای آنان دو برابر آنچه انجام داده اند، پاداش است و آنها در غرفه‌ها [ی بهشتی] آسوده خاطر خواهند بود» پس - خدایتان رحمت کناد - به این همه پاداش، روی آورید و برای آن کار کنید و به ترغیب یکدیگر پردازید.

بدانید، ای بندگان خدا، که تقوای پیشگان، خیر دنیا و آخرت را به دست آوردند: با اهل دنیا در دنیایشان شریک اند؛ لیکن اهل دنیا در آخرت آنان شریکشان نیستند. خداوند، از دنیا به آن اندازه ای که بسنده شان کند و بی نیازشان سازد، برایشان مباح و روا ساخت. خداوند بلند نام می فرماید: «بگو: چه کسی زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده و روزی های

پاکیزه، را حرام گردانیده است؟ بگو: همه اینها در زندگی دنیا از آن کسانی است که ایمان آورده اند و روز قیامت نیز ویژه آنان است. این گونه، آیات خود را برای گروهی که می دانند، به روشنی بیان می کنیم». آنان در دنیا به بهترین وجه زیستند، به بهترین وجه، خوردند و با اهل دنیا در دنیایشان شریک اند. در کنار آنان، از خوراک های پاکیزه ای که اهل دنیا می خوردند خوردند و از نوشیدنی های گوارایی که ایشان می نوشند، نوشیدند و از بهترین لباس هایی که می پوشند، پوشیدند و در بهترین خانه هایی که ایشان سکونت می کنند، سکونت کردند و مانند آنها با بهترین همسران، ازدواج کردند و بر بهترین مرکب ها سوار شدند؛ همانند اهل دنیا از لذت دنیا بهره مند شدند و فردا [ی قیامت] هم در جوار خداوند هستند و از او آرزو و تمنا می کنند و خدا آرزوهایشان را بر می آورد؛ نه دعا و درخواستی از ایشان را رد می کند و نه از بهره لذت هایشان چیزی می کاهد. پس، ای بندگان خدا! هر که را خردی باشد، به چنین چیزی اشتیاق می ورزد و برای آن کار می کند و تقوای الهی در پیش می گیرد. هیچ توش و توانی نیست، مگر به واسطه خداوند.

النحل: ۳۰.

### حدیث ۱۵۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

خَيْرُكُمْ مَنْ لَمْ يَدَعْ آخِرَتَهُ لِدُنْيَاهُ، وَلَا دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ.

امام علی علیه السلام: بهترین شما کسی است که آخرتش را به خاطر دنیایش فرو نگذارد و دنیایش را به خاطر آخرتش. کنز العمال: ج ۳ ص ۷۳۲ ح ۸۶۰۴ نقلاً عن علی بن معبد فی کتاب الطاعة والعصيان.

### حدیث ۱۵۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا وَإِنَّ الْمِضْمَارَ الْيَوْمَ وَالسَّبَّاقَ غَدًا، أَلَا وَإِنَّ السُّبْقَةَ الْجَنَّةَ وَالْغَايَةَ النَّارَ.

امام علی علیه السلام: بدانید که امروز، روز آماده سازی (خودسازی) است و فردا، [روز] مسابقه. بدانید که جایزه این مسابقه، بهشت است و خط پایان [برای بازنده]، آتش.

کتاب من لا يحضره الفقيه: ج ۱ ص ۵۱۶ ح ۱۴۸۲، نهج البلاغة: الخطبة ۲۸، الإرشاد: ج ۱ ص ۲۳۵، تحف العقول: ص ۱۵۳، مصباح المتهجد: ص ۶۶۱ ح ۷۲۸ عن جندب بن عبد الله الأزدي عن أبيه، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۲۹۴ ح ۲؛ تاریخ دمشق: ج ۴۲ ص ۴۹۷ عن أوفى بن دلهم وفيه صدره، مطالب السؤل: ص ۵۱.

**حدیث ۱۵۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا مُنْتَهَى بَصِيرِ الْأَعْمَى ؛ لَا يُبْصِرُ مِمَّا وَّرَاءَهَا شَيْئًا ، وَالْبَصِيرُ يَنْفَعُهَا بَصِيرُهُ وَيَعْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَّرَاءَهَا ، فَالْبَصِيرُ مِنْهَا شَاخِصٌ ، وَالْأَعْمَى إِلَيْهَا شَاخِصٌ ، وَالْبَصِيرُ مِنْهَا مُتَرَوِّدٌ ، وَالْأَعْمَى لَهَا مُتَرَوِّدٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، آخرین دیدرسِ شخص کور[دل] است و از آنچه فرا سوی آن است ، چیزی نمی بیند ؛ اما شخص بینا ، نگاهش از دنیا فراتر می رود و می داند که سرای حقیقی ، در ورای این دنیا است . پس ، بینا از دنیا دل بر می کند و کوردل ، به آن رو می کند . بینا ، از آن توشه بر می گیرد و کوردل ، برای آن توشه فراهم می آورد .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۳۳ ، إرشاد القلوب : ص ۱۹ وفيه «البوار» بدل «الدار» وليس فيه «والأعمى لها متروود» .

**حدیث ۱۵۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالدُّنْيَا تُحْرَزُ

امام علی علیه السلام : با دنیا است که آخرت به دست می آید .

أَحْرَزَ الشَّيْءَ : حَازَهُ . يُقَالُ : أَحْرَزْتُ الشَّيْءَ ؛ إِذَا حَفِظْتَهُ وَضَمَمْتَهُ إِلَيْكَ وَصُنَّتَهُ عَنِ الْأَخْذِ (لسان العرب: ج ۵ ص ۳۳۳ «حرز»).

**حدیث ۱۵۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالدُّنْيَا تَجُوزُ الْقِيَامَةَ

امام علی علیه السلام : با دنیا است که قیامت را به چنگ می آوری .

قال العلامة المجلسي قدس سره : على صيغة الخطاب من الجواز ، وفي بعض النسخ بصيغة الغيبة ؛ أي يجوز المؤمن أو الإنسان ، وفي بعضها : «يُجَاز» على بناء المجهول ، وهو أظهر ، وفي بعضها : «يُحَاز» بالحاء المهملة من الحيازة ؛ أي تُحَازُ مَثُوبَاتُ الْقِيَامَةِ . . . ومنهم من قرأ : «تَحُوزُ» بالحاء المهملة ؛ أي بسبب الدنيا وأعمالها تجمع القيامة الناس للحساب والجزاء (بحار الأنوار : ج ۶۸ ص ۳۶۴) .

**حدیث ۱۵۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَجِبْتُ لِمَنْ عَرَفَ أَنَّهُ مُنْتَقِلٌ عَنِ دُنْيَاهُ ، كَيْفَ لَا يُحْسِنُ التَّرَوُّدَ لِأَخْرَاهُ!

امام علی علیه السلام : در شگفتم از کسی که می داند از دنیا منتقل می شود ، چگونه برای آخرتش توشه فراهم نمی آورد!  
غرر الحکم : ح ۶۲۷۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۲۹ ح ۵۶۴۰ وفيه «علم» بدل «عرف» .

**حدیث ۱۵۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَرَوُّدُوا مِنَ الدُّنْيَا مَا تَحُوزُونَ

امام علی علیه السلام: از دنیا، توشه ای بردارید که فردای قیامت، با آن خود را حفظ کنید و از سرای نیستی برای سرای ماندگاری برگزید.

حازه یحوزه: إذا قبضه وملكه واستبدَّ به (النهاية: ج ۱ ص ۴۵۹ «حوز»).

### حدیث ۱۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَزَوَّدُوا فِي الدُّنْيَا مِنَ الدُّنْيَا مَا تُحْرِزُونَ بِهِ أَنْفُسَكُمْ غَدًا.

امام علی علیه السلام: در دنیا، از دنیا توشه ای برگزید که فردای قیامت، با آن خویشتن را حفظ کنید.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۸ و ۶۴، تنبیه الخواطر: ج ۲ ص ۸، تحف العقول: ص ۱۵۳، إرشاد القلوب: ص ۳۴ و فیه «تنجون» بدل «تحرزون» و لیس فیهما «غدا»، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۳۳۳ ح ۲۱؛ مطالب السؤل: ص ۵۹ و فیه «تحرزوا» بدل «تحرزون».

### حدیث ۱۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَلَعِنَمَ دَارُ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِهَا دَارًا، وَمَحَلُّ مَنْ لَمْ يُوْطِنَهَا مَحَلًّا.

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - نیکو سرایی است دنیا برای آن کس که آن را خانه [ی همیشگی] خویش نداند، و نیکو منزلگاهی است برای آن کس که آن را وطن خویش نگیرد.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۲۳.

### حدیث ۱۵۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الأعمالُ فِي الدُّنْيَا تِجَارَةٌ الآخِرَةُ.

امام علی علیه السلام: کارها [ی نیک] در دنیا، تجارت آخرت است.

غرر الحکم: ح ۱۳۰۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۷ ح ۱۱۹۳ و فیه «فی الآخرة».

### حدیث ۱۵۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ تِجَارَةٍ، وَرَبِحُهَا أَوْ خُسْرُهَا

الآخِرَةُ، فَالْسَّعِيدُ مَنْ كَانَتْ بِضَاعَتُهُ فِيهَا الأَعْمَالُ الصَّالِحَةَ، وَمَنْ رَأَى الدُّنْيَا بِعَيْنِهَا وَقَدَّرَهَا بِقَدْرِهَا.

امام علی علیه السلام - در نامه ای به معاویه - دنیا، تجارت خانه ای است و سود یا زیان آن، آخرت است [و در آخرت معلوم می شود]. پس سعادت مند، کسی است که کالای او در دنیا، کارهای نیک باشد و کسی که دنیا را به چشم دنیا دید و به آن در همان حدّ خویش ارزش نهاد.

شرح نهج البلاغه: ج ۱۶ ص ۱۳۳؛ بحار الأنوار: ج ۳۳ ص ۸۵ ح ۴۰۰.

**حدیث ۱۵۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا ، وَالْوَالِدُ مَطْبُوعٌ عَلَى حُبِّ أُمِّهِ .  
امام علی علیه السلام : مردمان ، فرزندان دنیا هستند و فرزند ، بر عشق به مادرش سرشته شده است .  
غرر الحکم : ح ۱۸۵۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۵ ح ۱۴۲۳ .

**حدیث ۱۵۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا ، وَلَا يُلَامُ الرَّجُلُ عَلَى حُبِّ أُمِّهِ .  
امام علی علیه السلام : مردم ، فرزندان دنیا هستند و آدمی ، بر دوست داشتن مادرش ملامت نمی شود .  
نهج البلاغه : الحکمة ۳۰۳ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۱ ح ۱۳۵ .

**حدیث ۱۵۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَوَى عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَجُلًا قَامَ إِلَيْهِ ، فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، مَا بَالُنَا نُحِبُّ الدُّنْيَا ؟  
قَالَ : لِأَنَّهَا مِنْهَا ، وَهَلْ يَأْتِمُّ الرَّجُلُ بِحُبِّهِ لِأَبِيهِ وَأُمِّهِ ؟  
قَالَ : وَأَنْشَدَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَزْدِيُّ ، قَالَ : أَنْشَدَنَا ثَعْلَبُ :  
وَنَحْنُ بَنُو الدُّنْيَا خُلِقْنَا لِغَيْرِهَا وَمَا كُنْتُمْ مِنْهُ فَهَوُ شَيْءٌ مُحِبَّبٌ  
تیسیر المطالب - به نقل از ابو الحسن علی بن مهدی طبری - : روایت شده است که مردی از امیر مؤمنان علیه السلام پرسید: ای امیر مؤمنان! به چه سبب ما دنیا را دوست داریم؟  
فرمود: «چون ما از دنیا هستیم. آیا گناه است که انسان ، پدر و مادرش را دوست بدارد؟» .  
راوی می گوید: ابو عبد الله ازدی این بیت را از ثعلب برایمان خواند:

ما فرزندان دنیاییم که برای غیر آن ، آفریده شده ایم/ و تو ، آنچه را از آنی ، دوست می داری .  
تیسیر المطالب : ص ۳۴۰ .

**حدیث ۱۵۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَإِنْ ذَمَّمْتَهَا لِصَبْرِهَا فَاَمَدَحْهَا لِشَهَادِهَا ،  
وَالْإِذَا فَاطَرَحَهَا لَا مَدْحَ وَلَا ذَمَّ ، قَدْ مُتَّتَ لَكَ نَفْسُكَ حَتَّى مَا يُعْنِي عَنكَ بُكَاءُكَ ، وَلَا يَرَحْمُكَ إِخَاؤُكَ .  
امام علی علیه السلام - در حدیثی نظیر حدیث پیشین ، با این افزوده - : اگر دنیا را بر شَرَنگش نکوهش می کنی ، برای شهیدش نیز او

را بستای، و گرنه رهائش کن ؛

نه بستای و نه نکوهش نمای . نفس تو برایت نمونه آورده شده است تا جایی که نه گریه ات گِره از کار تو می گشاید، و نه برادری و رفاقتت به تو رحم می کند.

مطالب السؤل : ص ۵۱ ؛ بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۱۸ ح ۷۴ .

### حدیث ۱۵۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَيْسَ فِي أُمَّتِي رَهْبَانِيَّةٌ ، وَلَا سِيَّاحَةٌ

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا فرمود: «رهبانیت و سیاحت و زَم (یعنی سکوت) در امت من نیست».

السِّيَّاحَةُ : الذهاب في الأرض للعبادة والترهب (لسان العرب : ج ۲ ص ۴۹۲ «سیح»).

### حدیث ۱۵۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْمَلْ لِدُنْيَاكَ بِقَدْرِ مُقَامِكَ فِيهَا .

امام علی علیه السلام : برای دنیایت به اندازه ماندنت در آن، کار کن.

جامع الأخبار : ص ۵۱۱ ح ۱۴۳۲ .

### حدیث ۱۵۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: يَا بَنَ آدَمَ ، لَيْسَ بِكَ غَنَاءٌ عَن نَّصِيكَ مِنْ

الدُّنْيَا ، وَأَنْتَ إِلَى نَّصِيكَ مِنَ الْآخِرَةِ أَفْقَرُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : ای پسر آدم! تو را از سهم

دنیایت بی نیازی نیست ؛ اما به سهم آخرت نیازمندتری.

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۲۱ ح ۶۸۸ ، المعجم الكبير : ج ۲۰ ص ۳۵ ح ۴۹ عن معاذ بن جبل من دون إسنادٍ إلى المعصوم .

### حدیث ۱۵۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: الدُّنْيَا مَطِيئَةُ الْمُؤْمِنِ ، عَلَيْهَا يَرْتَحِلُ إِلَى رَبِّهِ ، فَأَصْلِحُوا مَطَايَاكُمْ تُبَلِّغْكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دنیا ، مَرَكَب مؤمن است که با آن به سوی پروردگارش سفر می کند .

پس مَرَكَب هایتان را به سازید تا شما را به پروردگارتان برسانند.

شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۱۷ ح ۶۴۰.

### حدیث ۱۵۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا أَمْسَى قَالَ: «... اللَّهُمَّ إِنَّكَ بِجَمِيعِ حَاجَتِي عَالِمٌ، وَإِنَّكَ عَلَى جَمِيعِ نَجِجِهَا قَادِرٌ، اللَّهُمَّ أَنْجِحِ اللَّيْلَةَ كُلَّ حَاجَةٍ لِي، وَلَا تَزِدْنِي فِي دُنْيَايَ، وَلَا تَنْقُصْنِي فِي آخِرَتِي»، وَإِذَا أَصْبَحَ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ.

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا، شب که می شد، می گفت: «... بار خدایا! تو از همه حاجت هایم آگاهی و به برآوردن همه آنها توانایی. بار خدایا! امشب هر حاجتی که دارم، برآورده ساز و در دنیایم میفرزای و از آخرتم مکاه...». صبح که می شد نیز چنین دعایی می کرد.

المعجم الأوسط: ج ۷ ص ۳۳۴ ح ۷۶۵۷ عن الحارث، كنز العمال: ج ۲ ص ۶۳۴ ح ۴۹۵۱.

### حدیث ۱۵۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا لِي سِجْنًا، وَلَا فِرَاقَهَا عَلَيَّ حُزْنًا،

أَعُوذُ بِكَ مِنْ دُنْيَا تَحْرِمُنِي الْآخِرَةَ، وَمِنْ أَمَلٍ يَحْرِمُنِي الْعَمَلَ، وَمِنْ حَيَاةٍ تَحْرِمُنِي خَيْرَ الْمَمَاتِ.

امام علی علیه السلام - دعا - : بار خدایا! دنیا را برایم زندان مگردان و جدایی آن را مایه اندوهم مساز. به تو از دنیایی که مرا از آخرت محروم گرداند و از امیدی که

مرا از عمل باز بدارد، و از زندگی ای که مرا از بهترین مُردن محروم سازد، به تو پناه می برم».

نثر الدر: ج ۱ ص ۲۸۴.

### حدیث ۱۵۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنْ جَعَلْتَ دُنْيَاكَ تَبَعًا لِدِينِكَ، أَحْرَزْتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ، وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْفَائِزِينَ.

امام علی علیه السلام: اگر دنیایت را تابع دینت قرار دهی، دین و دنیایت را به دست می آوری و در آخرت از کامیابان خواهی بود.

غرر الحکم: ح ۳۷۵۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۶۱ ح ۳۴۴۴.

### حدیث ۱۵۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا كَانَتْ لَكَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ حَاجَةٌ فَايَّدْ بِمَسْأَلَةِ الصَّلَاةِ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، ثُمَّ سَلْ حَاجَتَكَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ أَكْرَمُ مَنْ أَنْ يُسْأَلَ حَاجَتَيْنِ فَيَقْضِي إِحْدَاهُمَا وَيَمْنَعُ الْأُخْرَى.

امام علی علیه السلام: هرگاه از خدای سبحان حاجتی داری، ابتدا درخواست درود فرستادن بر پیامبرش را بکن، سپس حاجت را بخواه؛ زیرا خداوند، کریم تر از آن است که دو حاجت از او خواسته شود و یکی را برآورد و دیگری را برنیورد. نهج البلاغه: الحکمه ۳۶۱، نزهة الناظر: ص ۴۸ ح ۱۷، الدعوات: ص ۲۲ ح ۲۶، روضة الواعظین: ص ۳۵۴ و فیهما «علی النبئی وآله» بدل «علی رسوله»، بحار الأنوار: ج ۹۳ ص ۳۱۳ ح ۱۸.

### حدیث ۱۵۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: ما أعطی الله سبحانه العبد شیئا من خیر الدنیا والآخرة إلا بحسن خلقه وحسن یتیه. امام علی علیه السلام: خداوند سبحان، چیزی از خیر دنیا و آخرت به بنده نداد، مگر به سبب حسن خلق او و حسن یتیش. غرر الحکم: ح ۹۶۷۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۸۳ ح ۸۹۱۵.

### حدیث ۱۵۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: جُمِعَ خَیْرُ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ فِی كِتْمَانِ السَّرِّ وَمُصَادَقَةِ الْأَخْيَارِ، وَجُمِعَ الشَّرُّ فِی الْإِذَاعَةِ وَمُؤَاخَاةِ الْأَشْرَارِ. امام علی علیه السلام: خیر دنیا و آخرت، در رازداری و دوستی با خوبان گرد آمده است، و بدی در افشای راز و دوستی با بدان، جمع شده است. الاختصاص: ص ۲۱۸، بحار الأنوار: ج ۷۴ ص ۱۷۸ ح ۱۷.

### حدیث ۱۵۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: الْخَيْرُ الَّذِي لَا شَرَّ فِيهِ: الشُّكْرُ مَعَ النِّعْمَةِ، وَالصَّبْرُ عَلَى النَّازِلَةِ. امام علی علیه السلام: خیری که شری در آن نیست: سپاس‌گزاری بر نعمت است، و شکیبایی در گرفتاری و مصیبت. النازلة: المصيبة الشديدة (المصباح المنیر: ص ۶۰۱ «نزل»).

### حدیث ۱۵۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: خَيْرُ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ فِی خَصَلَتَيْنِ: الْغِنَى، وَالتَّقْوَى. امام علی علیه السلام - در حکمت‌های منسوب به ایشان - : خیر دنیا و آخرت، در دو چیز است: توانگری و پرهیزگاری. شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۰۱ ح ۴۴۶.

### حدیث ۱۵۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْیَا وَالْآخِرَةِ: صِدْقُ حَدِيثٍ، وَأَدَاءُ أَمَانَةٍ، وَعِفَّةُ بَطْنٍ، وَحُسْنُ خُلُقٍ.

امام علی علیه السلام: چهار چیز است که به هر کس داده شود خیر دنیا و آخرت به او داده شده است: راستگویی، امانتداری، حلال خواری، و خوش خویی.

غرر الحکم: ح ۲۱۴۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۷۴ ح ۱۸۰۷.

### حدیث ۱۵۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أُعْطِيَ أَرْبَعَ خِصَالٍ فِي الدُّنْيَا فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَفَازَ بِحَظِّهِ مِنْهُمَا: وَرَعَ يَعِصُهُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ، وَحَسُنَ خُلُقٍ يَعِيشُ بِهِ فِي النَّاسِ، وَجَلَمٌ يَدْفَعُ بِهِ جَهْلَ الْجَاهِلِ، وَزَوْجَةٌ صَالِحَةٌ تُعِينُهُ عَلَى أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

امام علی علیه السلام: به هر کس در دنیا چهار خصلت داده شود، خیر دنیا و آخرت به او داده شده و به بهره خود از هر دو رسیده است: پارسایی ای که او را از حرام های خدا نگه دارد؛ خوش خویی ای که با آن در میان مردم زندگی کند؛ بردباری ای که با آن، نادانی و جسارت نادان را دفع کند؛ و همسر شایسته ای که او را در کار دنیا و آخرت، کمک کند.

الأمالی للطوسی: ص ۵۷۷ ح ۱۱۹۰ عن فاطمة بنت الحسين عن أبيها عن الإمام علي عليه السلام، تنبيه الخواطر: ج ۲ ص ۷۱ عن نوف بن عبد الله البكالي وليس فيه «في الدنيا»، بحار الأنوار: ج ۶۹ ص ۴۰۴ ح ۱۰۶.

### حدیث ۱۵۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ: عَلَّمَنِي عَمَلًا يُحِبُّنِي اللَّهُ عَلَيْهِ، وَيُحِبُّنِي الْمَخْلُوقُونَ، وَيُثْرِي اللَّهُ مَالِي، وَيُصِحِّحُ بَدَنِي، وَيُطِيلُ عُمُرِي، وَيَحْشُرُنِي مَعَكَ.

فَقَالَ: هَذِهِ سِتُّ خِصَالٍ، تَحْتَاجُ إِلَى سِتِّ خِصَالٍ؛ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُحِبَّكَ اللَّهُ فَخَفِّهِ وَاتَّقِهِ، وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُحِبَّكَ الْمَخْلُوقُونَ فَأَحْسِنْ إِلَيْهِمْ وَارْفُضْ مَا فِي أَيْدِيهِمْ.

امام علی علیه السلام: مردی نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: به من کاری بیاموز که خداوند، به سبب آن، مرا دوست بدارد و آفریدگان نیز دوستم بدارند، و خدا دارایی ام را فزون گرداند و تن درستم بدارد و عمرم را طولانی گرداند و مرا با تو محشور کند.

فرمود: «اینها [بی که گفتی] شش چیز است که به شش چیز، نیاز دارد: اگر می خواهی خدا تو را دوست بدارد، از او بترس و تقوا داشته باش. اگر می خواهی آفریدگان دوستت بدارند، به آنان نیکی کن و به آنچه دارند، چشم مدوز. اگر می خواهی خدا دارایی ات را فزونی بخشد، زکات آن را بپرداز. اگر می خواهی خدا بدنت را سالم بدارد، صدقه بسیار بده. اگر می خواهی خداوند عمرت را طولانی گرداند، به خویشاوندانت رسیدگی کن؛ و اگر می خواهی خداوند تو را با من محشور کند، در پیشگاه خدای یگانه قهار، سجده طولانی کن.

فی المصدر «یدیهم» والصحیح ما أثبتناه كما فی بحار الأنوار.

### حدیث ۱۵۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

طَلَبْتُ الْقَدَرَ وَالْمَنْزِلَةَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِالْعِلْمِ؛ تَعَلَّمُوا يَعْظُمَ قَدْرُكُمْ فِي الدَّارَيْنِ.



وَطَلَبْتُ الْكِرَامَةَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِالتَّقْوَى ؛ اتَّقُوا لِتَكْرُمُوا .

وَطَلَبْتُ الْغِنَى فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِالقِنَاعَةِ ؛ عَلَيْكُمْ بِالقِنَاعَةِ تَسْتَعْنُوا .

وَطَلَبْتُ الرِّاحَةَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِتَرْكِ مُخَالَطَةِ النَّاسِ إِلَّا لِقَوَامِ عَيْشِ الدُّنْيَا ؛ اتْرُكُوا الدُّنْيَا وَمُخَالَطَةَ النَّاسِ تَسْتَرِيحُوا فِي الدَّارَيْنِ وَتَأْمَنُوا مِنَ الْعَذَابِ .

وَطَلَبْتُ السَّلَامَةَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِطَاعَةِ اللَّهِ ؛ أَطِيعُوا اللَّهَ تَسَلَّمُوا .

وَطَلَبْتُ الْخُضُوعَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِقَبُولِ الْحَقِّ ؛ اقْبَلُوا الْحَقَّ فَإِنَّ قَبُولَ الْحَقِّ يُبْعِدُ مِنَ الْكِبَرِ .

وَطَلَبْتُ الْعَيْشَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِتَرْكِ الْهَوَى ؛ فَاتْرُكُوا الْهَوَى لِيُطِيبَ عَيْشَكُمْ .

وَطَلَبْتُ الْمَدْحَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِالسَّخَاوَةِ ؛ كُونُوا أَسْخِيَاءَ تُمَدَّحُوا .

وَطَلَبْتُ نَعِيمَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِهَذِهِ الْخِصَالِ الَّتِي ذَكَرْتُهَا .

امام علی علیه السلام : قدر و منزلت را جُستم و آن را جز به دانش نیافتم. [پس] دانش بیاموزید ، تا قدر و منزلت شما در هر دو سرا بالا برود. ارجمندی را جُستم و آن را جز به تقوا نیافتم. [پس] تقوا پیشه کنید تا ارجمند شوید. توانگری را جُستم و آن را جز به قناعت نیافتم پس قانع باشید تا بی نیاز و توانگر شوید. آسایش را جُستم و آن را جز در ترک آمیزش با مردم، مگر در حد گذران

زندگی دنیا نیافتم . پس دنیا و آمیزش با مردم را ترک گویند تا در دو جهان ، آسوده شوید و از عذاب [و رنج] در امان باشید. سلامت را جُستم و آن را جز در اطاعت از خدا نیافتم . پس از خدا اطاعت کنید تا به سلامت مانید. فروتنی را جُستم و آن را جز در پذیرش حق نیافتم . پس حق را بپذیرید؛ زیرا که پذیرش حق [آدمی را] از تکبر دور می سازد. [لذت] زندگی را جُستم و آن را جز در ترک هوس نیافتم. پس هوس را رها کنید تا زندگی شما خوش و گوارا شود. ستایش را جُستم و آن را جز در سخاوت نیافتم . پس سخاوتمند باشید تا ستوده شوید. آسایش و سعادت دنیا و آخرت را جُستم و آن را جز با [تحقق] این اموری که نام بردم ، نیافتم.

جامع الأخبار : ص ۳۴۱ ح ۹۵۰ ، بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۳۹۹ ح ۹۱ .

### حدیث ۱۵۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَرْتُ

امام علی علیه السلام : کِشت ، دو گونه است: کِشت دنیا ، مال و فرزند است، و کِشت آخرت ، باقیات صالحات (اعمال صالح). گاه خداوند ، همه اینها را به عده ای می دهد.

الْحَرْتُ : الْكَسْبُ ؛ يُقَالُ : فَلَانٌ يَحْرُثُ لِعِيَالِهِ وَيَحْتَرُّ ؛ أَي يَكْتَسِبُ (مجمع البحرين : ج ۱ ص ۳۸۱ «حرث»).

### حدیث ۱۵۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمَالَ وَالبَنِينَ حَرْتُ الدُّنْيَا ، وَالعَمَلُ الصَّالِحُ حَرْتُ الْآخِرَةِ ، وَقَدْ يَجْمَعُهُمَا اللَّهُ لِإِعْقَامِ .

امام علی علیه السلام : مال و فرزند ، کِشت دنیا است و کار نیک ، کِشت آخرت . گاهی اوقات خداوند ، هر دو اینها را به عده ای

می دهد.

الکافی : ج ۵ ص ۵۷ ح ۶ عن حسن ، نهج البلاغه : الخطبة ۲۳ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۱۰۲ ، تحف العقول : ص ۲۱۷ ، تفسیر القمی : ج ۲ ص ۲۷۴ ، قرب الإسناد : ص ۳۹ ح ۱۲۳ کلاهما عن بکر بن محمد الأزدي عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۲ ص ۶۳ ح ۸ ؛ تاریخ دمشق : ج ۴۲ ص ۵۰۲ عن يحيى بن يعمر ، كنز العمال : ج ۱۶ ص ۱۹۲ ح ۴۴۲۱۶ نقلًا عن وكيع نحوه .

### حدیث ۱۵۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ فِي الدُّنْيَا عَامِلَانِ : عَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا ، قَدْ شَغَلَتْهُ دُنْيَاهُ عَنْ آخِرَتِهِ ، يَخْشَى عَلَى مَنْ يَخْلُفُهُ الْفَقْرَ ، وَيَأْمَنُهُ عَلَى نَفْسِهِ ، فَيَفْنِي عُمْرَهُ فِي مَنَفَعَةٍ غَيْرِهِ . وَعَامِلٌ عَمِلَ فِي الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا ، فَجَاءَهُ الَّذِي لَهُ مِنَ الدُّنْيَا بِغَيْرِ عَمَلٍ ، فَأَحْرَزَ الْحَظَّيْنِ مَعًا وَمَلَكَ الدَّارَيْنِ جَمِيعًا ، فَأَصْبَحَ وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ لَا يَسْأَلُ اللَّهُ حَاجَةً فَيَمْنَعُهُ .

امام علی علیه السلام : مردم در دنیا دو گونه عمل می کنند: یکی در دنیا برای دنیا کار می کند ، به طوری که دنیایش او را از آخرتش باز داشته است ، برای بازماندگانش از فقر می ترسد ، اما به فقر خودش [در آخرت] نیست. از این رو ، عمر خود را در راه منفعت دیگران صرف می کند و دیگری در دنیا برای بعد از دنیا کار می کند و از دنیا آنچه برای او مقدر است ، بدون زحمت و تلاش به او می رسد . چنین کسی هر دو بهره را جمع کرده و هر دو سرا را به دست آورده است و نزد خداوند با آبرو شده ، به طوری که هر حاجتی از خدا بخواهد ، به او بدهد.

نهج البلاغه : الحکمة ۲۶۹ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۹۸ ، أعلام الدين : ص ۲۹۶ و ليس فيهما من «أحرز» إلى «جميعا» وفيهما «ملكا» بدل «وجيها» ، غرر الحکم : ح ۲۱۳۹ و ليس فيه ذيله ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۱ ح ۱۳۵ .

### حدیث ۱۵۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما أَحْسَنَ الدِّينَ وَالْدُّنْيَا إِذَا اجْتَمَعَا لَا بَارَكَ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا بِلَا دِينٍ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

چه نیکوست دین و دنیا، هر گاه با هم جمع شوند/ خداوند به دنیای بدون دین برکت نمی دهد

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۵۹۲ الرقم ۴۴۹ .

### حدیث ۱۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ فَتَى دُنْيَاهُ مَوْفُورَةٌ لَيْسَ لَهُ مِنْ بَعْدِهَا آخِرَةٌ

وَآخِرُ دُنْيَاهُ مَذْمُومَةٌ تَتَّبِعُهَا آخِرَةٌ فَآخِرَةٌ

وَآخِرُ فَازٍ بِكِلْتَيْهِمَا قَدْ جَمَعَ الدُّنْيَا مَعَ الْآخِرَةِ

وَأَخْرُ يُحْرَمُ كِلْتَيْهِمَا لَيْسَ لَهُ الدُّنْيَا وَلَا الْآخِرَةُ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

بسا جوانی که برخوردار از دنیا/ اما بی بهره از آخرت است!

و دیگری که دنیاش نکوهیده/ اما آخرتش افتخار آفرین است!

و دیگری که برخوردار از هر دو/ و گردآورنده دنیا و آخرت با هم است!

و دیگری که محروم است از هر دو/ نه دنیایی دارد و نه آخرتی!

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۷۲ الرقم ۱۹۴ .

### حدیث ۱۵۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

أَرْبَعَةٌ فِي النَّاسِ مَيَّزَتْهُمْ أَحْوَالُهُمْ مَكْشُوفَةٌ ظَاهِرَةٌ

فَوَاحِدٌ دُنْيَاةً مَقْبُوضَةً تَتَّبِعُهَا آخِرَةٌ فَآخِرَةٌ

وَوَاحِدٌ دُنْيَاةً مَحْمُودَةً لَيْسَ لَهُ مِنْ بَعْدِهَا آخِرَةٌ

وَوَاحِدٌ فَازَ بِكِلْتَيْهِمَا قَدْ جَمَعَ الدُّنْيَا مَعَ الْآخِرَةِ

وَوَاحِدٌ مِنْ بَيْنِهِمْ ضَائِعٌ لَيْسَ لَهُ دُنْيَا وَلَا آخِرَةٌ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

مردم را به چهار دسته متمایز می کنم/ که دارای چهار حالت آشکار و نمایان اند :

یکی دستش از دنیا تهی/ اما دارای آخرتی افتخار آمیز است .

یکی دنیایش پسندیده/ اما از آخرت ، محروم است .

یکی به هر دو رسیده/ و دنیا را با آخرت ، گرد آورده است .

و یکی هر دو را از دست داده/ و نه دنیا دارد ، نه آخرت .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۷۲ الرقم ۱۹۵ .

### حدیث ۱۵۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا أَتَاكَ وَتَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنكَ ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَنْفَعَلْ فَأَجْمِلْ فِي الطَّلَبِ .

امام علی علیه السلام : از دنیا آنچه را که به تو می رسد ، بگیر و از آنچه از تو روی می گرداند ، رو بگردان و اگر چنین نمی کنی

[ و در پی دنیا می روی ] ، پس در طلب آن ، راه اعتدال بپوی .

نهج البلاغة : الحكمة ۳۹۳ ، تحف العقول : ص ۷۸ ، بحار الأنوار : ج ۱۰۳ ص ۳۸ ح ۸۳ .

### حدیث ۱۵۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا دُولٌ، فَاطْلُبْ حَظَّكَ مِنْهَا بِأَجْمَلِ الطَّلَبِ حَتَّى تَأْتِيكَ دَوْلَتُكَ .

امام علی علیه السلام: دنیا، نوبتی است. پس بهره خود از دنیا را با آرامی تمام طلب کن تا آن که نوبت تو فرا رسد.  
الخصال: ص ۶۳۳ ح ۱۰ عن ابی بصیر و محمّد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه علیهم السلام، کنز الفوائد: ج ۱ ص ۶۱،  
أعلام الدین: ص ۱۷۳ و لیس فیهما «حتی تأتیک دولتک»، غرر الحکم: ح ۱۹۱۳ و فیہ «فأجمل فی طلبها واصطبر» بدل «فاطلب  
حظک منها بأجمل الطلب»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۱ ح ۴۳.

### حدیث ۱۵۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أُحْذِرُكُمْ الدُّنْيَا فَإِنَّهَا لَيْسَتْ بِدَارِ غِبْطَةٍ

امام علی علیه السلام: شما را از دنیا برحذر می دارم، که دنیا، سرای خوشی و شادمانی نیست، بلکه فریبکارانه، خود را آراسته و  
با آراستگی و زیورش کسی را که به او بنگرد، می فریبد. پس دنیا را نیک بشناسید.  
الغِبْطَةُ: النعمة والسرور (النهاية: ج ۳ ص ۳۴۰ «غبط»).

### حدیث ۱۵۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ جُمِعَ فِيهِ سِتُّ خِصَالٍ مَا يَدْعُ لِلْجَنَّةِ مَطْلَبًا وَلَا عَنِ النَّارِ مَهْرَبًا: مَنْ عَرَفَ اللَّهَ فَأَطَاعَهُ، وَعَرَفَ الشَّيْطَانَ فَعَصَاهُ، وَعَرَفَ الْحَقَّ فَاتَّبَعَهُ،  
وَعَرَفَ الْبَاطِلَ فَاتَّقَاهُ، وَعَرَفَ الدُّنْيَا فَرَفَضَهَا، وَعَرَفَ الْآخِرَةَ فَطَلَبَهَا .

امام علی علیه السلام: هر که شش خصلت در او گردد آمده باشد، همه اسباب رسیدن به بهشت و رهایی از آتش را به دست آورده  
است. هر که خدا را شناخت و فرمانش برد؛ و شیطان را شناخت و نافرمانی اش کرد؛ حق را شناخت و پیروی اش کرد؛ باطل را  
شناخت و از آن پرهیز کرد؛ دنیا را شناخت و دورش افکند؛ و آخرت را شناخت و در طلب آن برآمد.  
تنبيه الخواطر: ج ۱ ص ۱۳۵، جامع الأخبار: ص ۲۹۶ ح ۸۰۶؛ إحياء علوم الدين: ج ۳ ص ۳۰۴.

### حدیث ۱۵۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَقُولُ اللَّهُ: «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ \* أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ  
إِلَّا النَّارُ وَ حَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَ بَطُلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»

امام علی علیه السلام: خداوند می فرماید: «آنان که زندگی دنیا و زیورش را می خواهند، کردارشان را در آن درست به آنان باز  
می دهیم و از ایشان در آن هیچ نمی کاهند. آنان، کسانی اند که در آخرت، جز آتش ندارند و هرچه در آن کرده اند، هیچ شده  
است و تباه است آنچه می کرده اند». پس، چه بد سزایی است [دنیا] برای کسی که از آن نهراسد و در آن، بیمناک نباشد!  
هود: ۱۵ و ۱۶.

### حدیث ۱۵۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِرْكَبِ الْحَقَّ وَإِنْ خَالَفَ هَوَاكَ ، وَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ .

امام علی علیه السلام: همواره با حق حرکت کن ، هرچند بر خلاف میل تو باشد و آخرت را به دنیایت مفروش.  
غرر الحکم: ح ۲۲۹۷ ، عیون الحکم والمواعظ: ص ۷۹ ح ۱۹۰۷ .

### حدیث ۱۵۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

رِضَاكَ بِالدُّنْيَا مِنْ سَوْءِ اخْتِيَارِكَ وَشَقَاءِ جَدِّكَ

امام علی علیه السلام: راضی بودن تو به دنیا ، از بدانتخابی تو و از شوربختی توست.  
الجدُّ: الحظُّ والبخت (الصحاح: ج ۲ ص ۴۵۲ «جدد»).

### حدیث ۱۵۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ ، اتَّقُوا اللَّهَ ، فَمَا خُلِقَ امْرُؤٌ عَبْتًا فَيَلْهُوْ ، وَلَا تُرِكَ سَيْدِي فَيَلْعُوْ ، وَمَا دُنْيَاهُ الَّتِي تَحَسَّنَتْ لَهُ بِخَلْفٍ مِنَ الْآخِرَةِ الَّتِي قَبَحَهَا سَوْءُ النَّظَرِ عِنْدَهُ ، وَمَا الْمَغْرُورُ الَّذِي ظَفَرَ مِنَ الدُّنْيَا بِأَعْلَى هِمَّتِهِ كَالْآخِرِ الَّذِي ظَفَرَ مِنَ الْآخِرَةِ بِأَدْنَى سَهْمَتِهِ .

امام علی علیه السلام: ای مردم! از خدا بترسید؛ زیرا هیچ کس بیهوده آفریده نشده است تا در نتیجه ، عمر خویش را به سرگرمی بگذرانند، و سر خود رها نشده است تا در نتیجه ، زندگی اش را به پوچی و باطل سپری کند، و دنیای او که خویشتن را برایش آراسته ، نمی تواند جایگزین آخرتی شود که بد نگریستن به آن ، او را در نظرش زشت جلوه گر ساخته است، و فریب خورده ای که به بالاترین خواست خویش از دنیا دست یافته ، مانند کسی نیست که [حتی] به کم ترین بهره خویش از آخرت ، دست یافته باشد.

نهج البلاغه: الحکمة ۳۷۰ ، تنبیه الخواطر: ج ۱ ص ۷۹ ، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۳۲ ح ۱۳۶ .

### حدیث ۱۵۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَلَسْتُمْ فِي مَسَاكِنٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَطْوَلَ أَعْمَارًا ، وَأَبْقَى آثَارًا ، وَأَبْعَدَ آمَالًا ، وَأَعْيَدَ عَدِيدًا ، وَأَكْتَفَ جُنُودًا! تَعَبَّدُوا لِلدُّنْيَا أَيْ تَعَبَّدُوا ، وَآثَرُوهَا أَيْ إِثَارًا ، ثُمَّ ظَعَنُوا

امام علی علیه السلام - بخشی از خطبه ایشان در نکوهش دنیا - : آیا شما در خانه های همان کسانی نیستید که پیش از شما بودند و از شما عمری درازتر داشتند و آثاری ماندگارتر و آرزوهایی دورتر و نیروهایی آماده تر و لشکریانی انبوه تر؟! دنیا را بندگی کردند ، چه بندگی ای! و آن را برگزیدند ، چه برگزیدنی! اما سرانجام ، بی هیچ توشه ای رساننده [به سرمنزل مقصود] و مرکبی راهوار [طاعات و عبادات] از آن کوچیدند.

آیا هرگز شنیده اید که دنیا جانی فدای آنها کرده باشد، یا کمکی در اختیارشان نهاده باشد، یا با آنان خوش مصاحبتی کرده باشد؟! نه؛ بلکه چونان خوره به جانشان افتاد و آنان را به کمند بلاها افکند و با مصیبت ها از پا درآوردشان و بینی هایشان را به خاک مالید و لگد کوبشان کرد و پیشامدهای بد روزگار را علیه شان یاری رساند.

شما خود دیده اید که دنیا به هر کس ، سر در فرمانش نهاد و آن را [بر آخرت] برگزید و بدان گرایید ، ناآشنایی و بی اعتنایی

نمود، آن گاه که برای همیشه از دنیا کوچیدند. آیا دنیا، جز گرسنگی توشه ای در اختیارشان نهاد، یا

جز تنگی [معیشت] بر آنها چیزی روا داشت، یا جز تاریکی، نوری به آنها داد، یا جز پشیمانی برایشان بر جای گذاشت؟! پس، آیا چنین دنیایی را بر می‌گزینید، یا به آن اطمینان می‌کنید، یا بر آن حرص می‌زنید؟ بدسرایی است [دنیا] برای کسی که به آن بدگمان نباشد و از آن، در بیم و هراس به سر نبرد!  
ظَعَنَ : اِرْتَحَلَ (المصباح المنیر : ص ۳۸۵ «ظعن»).

### حدیث ۱۵۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

يَا مُؤْتِرُ الدُّنْيَا عَلَي دِينِهِ وَالتَّائِهَةِ الْحَيْرَانَ عَن قَصْدِهِ  
أَصْبَحَتْ تَرْجُو الخُلْدَ فِيهَا وَقَدْ أَبْرَزَ نَابُ المَوْتِ عَن حَدِّهِ  
هَيْهَاتَ إِنَّ المَوْتَ ذُو أُسْهُمٍ مَن يَرِمُهُ يَوْمًا بِهَا يُرِدُهُ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

ای آن که دنیا را بر دین، برگزیده ای / و سرگشته ای و از راه به در رفته ای  
و امید جاودانگی در دنیا داری / - حال آن که نیش مرگ، نمایان است - !  
چه دور است [جاودانگی]؛ چرا که دنیا تیرها دارد / که هرگاه و بر هر که آنها را بیفکند، نابود می‌کند .  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۰۲ الرقم ۱۳۱ .

### حدیث ۱۵۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُكُونُ النَّفْسِ إِلَى الدُّنْيَا مِنْ أَعْظَمِ الغُرُورِ .

امام علی علیه السلام : اعتماد کردن به دنیا، از بزرگ ترین فریب هاست.  
غرر الحکم : ح ۵۶۵۰، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۵ ح ۵۱۵۵ .

### حدیث ۱۵۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي أُحذِّرُكُمْ الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا حُلُوهٌ خَصِرَةٌ ... كَمِ مِنْ وَائِقٍ بِهَا قَدْ فَجَعَتْهُ ، وَذِي طُمَأْنِينَةٍ إِلَيْهَا قَدْ صَرَعَتْهُ ، وَذِي أُبْهَةٍ

امام علی علیه السلام : من، شما را از دنیا برحذر می‌دارم؛ زیرا که دنیا شیرین و خرم است... چه بسیار کسانی که به دنیا اعتماد کردند و دنیا، آنان را دردمند ساخت، و چه بسیار کسانی که به دنیا دل خوش کردند و دنیا، آنان را زمین زد، و چه بسیار افراد با جاه و جلالتی که دنیا، حقیرشان کرد!

الأُبْهَةُ : العَظْمَةُ والبَهَاءُ (النهاية : ج ۱ ص ۱۸ «أبه»).

**حدیث ۱۵۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَمَّا بَعْدُ ، فَإِنَّ الَّذِي أَعْجَبَكَ مِنَ الدُّنْيَا مِمَّا نَزَعَتْكَ إِلَيْهِ نَفْسُكَ وَوَثِقَتْ بِهِ مِنْهَا لَمُنْقَلِبُ عَنكَ وَمُفَارِقُ لَكَ ، فَلَا تَطْمَئِنُّ إِلَى الدُّنْيَا فَإِنَّهَا غَرَارَةٌ . وَلَوْ اعْتَبَرْتَ بِمَا مَضَى لَحَفِظْتَ مَا بَقِيَ ، وَانْتَفَعْتَ بِمَا وُعِظْتَ بِهِ .

امام علی علیه السلام - در نامه اش به عمرو بن عاص در جنگ صفین - : اما بعد، این دنیایی که تو را خوش آمده و نفست مشتاق آن گشته و بدان ، دل بسته ای، بی گمان ، به تو پشت خواهد کرد و از تو جدا خواهد شد . پس به دنیا دل خوش مکن که دنیا . فریبنده است . اگر از آنچه گذشته است ، عبرت گیری ، آنچه را مانده است ، حفظ خواهی کرد و از پند و اندرزهایش استفاده خواهی کرد .

وقعه صفین : ص ۴۹۸ ، بحار الأنوار : ج ۳۲ ص ۵۳۹ ح ۴۵۱ .

**حدیث ۱۵۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا تُخْلِقُ الْأَبْدَانَ وَتُجَدِّدُ الْأَمَالَ ، وَتُقَرِّبُ الْمَيِّتَةَ وَتُبَاعِدُ الْأَمِيَّةَ ، كُلَّمَا اطْمَأَنَّ صَاحِبُهَا مِنْهَا إِلَى سُرُورٍ أَشْخَصَتْهُ مِنْهَا إِلَى مَحْذُورٍ .

امام علی علیه السلام : دنیا، بدن ها را کهنه و آرزوها را نو می کند، مرگ را نزدیک و امید را دور می سازد. هرگاه صاحب دنیا به خوشی ای از آن آسوده خاطر گشت ، دنیا او را از آن خوشی به محذوری کشاند.

غرر الحکم : ح ۳۶۷۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۶ ح ۳۲۴۳ .

**حدیث ۱۵۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اعْتَمَدَ عَلَى الدُّنْيَا فَهُوَ الشَّقِيُّ الْمَحْرُومُ .

امام علی علیه السلام : هر که به دنیا تکیه کند ، بدبخت و بی بهره است .

غرر الحکم : ح ۹۰۸۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۲۵ ح ۷۱۹۸ .

**حدیث ۱۵۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالدُّنْيَا تَمَكَّنَتْ مِنْهُ الْمِحْنَةُ .

امام علی علیه السلام : هر که به دنیا خوش گمان باشد ، گرفتار رنج و سختی می شود .

غرر الحکم : ح ۸۸۴۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۵ ح ۷۵۲۸ .

**حدیث ۱۵۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هَلَكَ مَنْ اسْتَنَامَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَمَهَرَهَا دِينَهُ ، فَهُوَ حَيْثُمَا مَالَتْ مَالٌ إِلَيْهَا ، قَدِ اتَّخَذَهَا هَمَّهُ وَمَعْبُودَهُ .

امام علی علیه السلام: هر که به دنیا خو گرفت و دینش را کابین آن قرار داد، به هر طرف که دنیا رو آورد، او نیز رو می کند [و در واقع]، دنیا را آرمان و معبود خویش گرفته است.  
غرر الحکم: ح ۱۰۰۳۳، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۱۱ ح ۹۳۱۲.

### حدیث ۱۵۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا تَعْصِمُ الدُّنْيَا مَنْ لَجَأَ إِلَيْهَا.  
امام علی علیه السلام: دنیا از کسی که به آن پناه ببرد، پاسداری نمی کند.  
غرر الحکم: ح ۱۰۷۰۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۳۸ ح ۹۹۴۱.

### حدیث ۱۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- عِنْدَ تِلَاوَتِهِ: «يَأْتِيهَا الْأَيْنَسُ مَا عَزَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ»  
امام علی علیه السلام - در هنگام تلاوت آیه «ای انسان! چه چیز تو را به پروردگار کریمت بیهوده امیدوار ساخت؟» - به راستی می گویم، دنیا تو را فریب نداد؛ بلکه تو به آن فریفته شدی. دنیا به تو پندها [و درس های عبرت آموز] داد و عادلانه و یکسان (همانند دیگران) آگاهی ساخت و به آنچه تو را وعده می دهد، از قبیل: رسیدن رنج و درد به جسمت و کاستی یافتن نیرویت، راستگوتر و وفادارتر از آن است که به تو دروغ بگوید یا فریبت بدهد. دنیا، راهنماهای بسیار دارد، اما تو بدانها بدگمانی و خبرهای راست فراوان دارد، لیکن تو دروغشان می پنداری.  
اگر دنیا را در خانه های بر باد رفته و منزلگاه های تهی گشته [از سکنه]

بکاوی، آن را در نیکو اندرزدهی و پند رسا دادن، چونان یار دلسوز و سخت علاقه مند به خود، خواهی یافت!  
[دنیا] نیکو سرایی است برای کسی که آن را سرای [مانند گاری] خود نداند و خوب منزلگاهی است برای کسی که در آن منزلگاه، وطن نگزیند. نیک بختان به دنیا، فردا [ی قیامت] آنان اند که امروز از آن گریزان اند.  
الانفطار: ۶.

### حدیث ۱۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الدُّنْيَا حُلُوَّةٌ، الْحَلَاوَةُ لِمَنْ اغْتَرَّ بِهَا.  
امام علی علیه السلام: دنیا، شیرین است؛ شیرینی [دنیا] برای کسی است که فریفته آن شود.  
الاحتجاج: ج ۱ ص ۳۹۷ ح ۸۳ عن عبدالله بن الحسن، بحار الأنوار: ج ۳۲ ص ۲۲۳ ح ۱۷۳؛ كُنز العَمَال: ج ۱۶ ص ۱۸۶ ح ۴۴۲۱۶ نقلًا عن  
وکیع .

### حدیث ۱۵۸۸



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا الْعَاجِلَةُ خَدَعَتْكَ ، وَلَكِنْ بِهَا انْخَدَعْتَ .

امام علی علیه السلام : دنیا تو را گول نزده است ؛ بلکه تو گول آن را خورده ای .

غرر الحکم : ح ۹۶۵۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۷۹ ح ۸۷۹۰ .

### حدیث ۱۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا حُلْمٌ ، وَالْإِغْتِرَارُ بِهَا نَدَمٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا یک رؤیاست و فریفته شدن به آن ، مایه پشیمانی است .

غرر الحکم : ح ۱۳۸۴ .

### حدیث ۱۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْذَرْ أَنْ يَخْدَعَكَ الْغُرُورُ بِالْحَائِلِ

امام علی علیه السلام : پرهیز از این که فریفته شدن به [این دنیای] دگرگون شونده ناچیز ، تو را گول بزندی ، یا شاد گشتن به این فناپذیر بی ارزش ، تو را بلغزانند .

الْحَائِلُ : الْمُتَغَيِّرُ (النهاية: ج ۱ ص ۴۶۳ «حول»).

### حدیث ۱۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: تَجَافَوْا عَنْهَا ، فَإِنَّ الْمُعْتَرَّ مَنِ اغْتَرَّ بِهَا .

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : از دنیا دوری کنید؛ زیرا فریب خورده [ی واقعی] ، کسی است که فریب دنیا را بخورد .

الکافی : ج ۸ ص ۱۷۴ ح ۱۹۴ عن محمد بن النعمان أو غيره عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۳۵۱ ح ۳۱ .

### حدیث ۱۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا قَدَّمْتَ فَهُوَ لِلْمَالِكِينَ ، وَمَا أَخَّرْتَ فَهُوَ لِلْوَارِثِينَ ، وَمَا مَعَكَ فَمَا لَكَ عَلَيْهِ سَبِيلٌ سِوَى الْغُرُورِ بِهِ . كَمْ تَسْعَى فِي طَلَبِ الدُّنْيَا؟ وَكَمْ تَرَعَى؟ أَفْتَرِيدُ أَنْ تُفْقِرَ نَفْسَكَ وَتُغْنِيَ غَيْرَكَ؟!

امام علی علیه السلام : آنچه [برای آخرت] پیش بفرستی ، همان از آن دارندگان است [و به خودت می رسد] و آنچه بر جای بگذاری ، از آن وارثان است و آنچه با توست ، راهی جز فریفته شدن به آن نیست . چه قدر در پی دنیا می کوشی و چه قدر می

چری؟ آیا می خواهی خودت را فقیر و دیگران (وارثان) را توانگر سازی؟!

مصباح الشریعة : ص ۳۰۱ ، بحار الأنوار : ج ۷۱ ص ۳۵۶ ح ۱۷ .

**حدیث ۱۵۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا الْمَعْلَلُ نَفْسُهُ بِالْدُّنْيَا ، الرَّائِضُ عَلَى حَبَائِلِهَا

امام علی علیه السلام : ای آن که خویشتن را به دنیا سرگرم ساخته ای و بر ریسمان های [پوسیده] آن می دوی و در آباد کردن دنیایی که به زودی خراب می شود ، می کوشی! آیا به گورهای پوسیده پدران و پیکرهای خفته در زیر سنگ ها

و خاک های فرزندان ننگریسته ای؟ چه بسیار کسانی که با دست خود ، پرستاری شان کردی و به معالجه آنان پرداختی، از پزشکان برایشان نسخه و دارو خواستی و از دوستان ، برایشان رضایت طلبیدی ؛ اما تلاش تو سودشان نبخشید و دارو و درمانت ، در آنان کارگر نیفتاد.

الْحَبَائِلُ : جمع حِبَالَةٍ وَأَحْبُولُهُ وَهُوَ الشَّرْكُ (المصباح المنیر : ص ۱۱۹ «حبل»).

**حدیث ۱۵۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

فَلَمْ أَرَ كَالدُّنْيَا بِهَا اغْتَرَّ أَهْلُهَا وَلَا كَالْيَقِينِ اسْتَوْحَشَ الدَّهْرَ صَاحِبُهُ

أُمْرٌ عَلَى رَمْسٍ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

چیزی چون دنیا ندیدم که اهلش فریب آن را بخورند/ و نه چون یقین (مرگ) که صاحب آن ، از روزگار بگریزد.

بر گورِ نزدیکان می گذرم، اما گویی/ بر گور کسی می گذرم که هیچ نسبتی با او ندارم .

به خدا سوگند ، اگر نبود که هر ساعتی/ هر گاه بخواهم، کسی را می بینم که یارش مُرده است ،

هرگز، به هیچ روی، در برابر روزگار صبر نمی کردم/ روزگاری که هرروز ، مصیبت هایش غمی تازه می آفریند .

الرَّمْسُ : الْقَبْرُ (القاموس المحيط : ج ۲ ص ۲۲۰ «رمس»).

**حدیث ۱۵۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

أَحْسَنْتَ ظَنِّكَ بِالْأَيَّامِ إِذْ حَسُنَتْ وَلَمْ تَخَفْ سَوْءَهَا يَأْتِي بِهِ الْقَدَرُ

وَسَأَلَمْتُكَ اللَّيَالِي فَاعْتَرَّتْ بِهَا وَعِنْدَ صَفْوِ اللَّيَالِي يَحْدُثُ الْكَدْرُ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

به روزها نیک گمان گشتی ، آن گاه که [با تو] نیک شدند و از بدی آنها که دست تقدیر می آورد ، نترسیدی.

شب ها با تو سر سازش نشان داد و تو فریب آنها را خوردی اما در همان زلالی شب هاست که تیرگی پدید می آید.

الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ص ۲۶۰ الرقم ۱۸۲ ؛ البداية والنهاية : ج ۱۱ ص ۱۸۴ من دون إسناد إلى المعصوم

وفیه «یوما» بدل «سوءها» .

### حدیث ۱۵۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خُذْ مِنْ قَلِيلِ الدُّنْيَا مَا يَكْفِيكَ ، وَدَعْ مِنْ كَثِيرِهَا مَا يُطْغِيكَ .  
 امام علی علیه السلام : از دنیا ، اندکی که کفایت کند ، برگیر و بسیار آن را که به طغیانت بکشاند ، فرو بگذار.  
 غرر الحکم : ح ۵۰۴۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۴۱ ح ۴۵۹۱ .

### حدیث ۱۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَسِيرُ الدُّنْيَا يَكْفِي ، وَكَثِيرُهَا يُرْدِي .  
 امام علی علیه السلام : اندک دنیا کفایت می کند و بسیار آن ، نابود می کند.  
 غرر الحکم : ح ۱۰۹۸۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۵۵ ح ۱۰۲۳۸ .

### حدیث ۱۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَسِيرُ الدُّنْيَا خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِهَا ، وَبُلْعَتُهَا  
 امام علی علیه السلام : کم دنیا بهتر از زیاد آن است و به کفاف آن بسنده کردن ، سزاوارتر است تا گرفتار شدن به هلاکت آن [بر  
 اثر فزون خواهی].  
 البُلْعَةُ : مَا يُتْبَلَّغُ [أَي يَكْتَفَى] بِهِ مِنَ الْعَيْشِ وَلَا يَفْضُلُ (المصباح المنير : ص ۶۱ «بلغ»).

### حدیث ۱۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَقَلَّ مِنْهَا اسْتَكْتَرَّ مِمَّا يُؤْمِنُهُ ، وَمَنْ اسْتَكْتَرَّ مِنْهَا اسْتَكْتَرَّ مِمَّا يُوْبِقُهُ  
 امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : آن کس که از دنیا کم بر گرفت ، بر آنچه او را ایمن و آسوده می گرداند ، افزود و آن  
 کس که از دنیا زیاد بر گرفت ، بر آنچه او را به نابودی می کشاند ، افزود.  
 يُوبِقُهُ : يُهْلِكُهُ (الصحيح : ص ۴ ح ۱۵۶۲ «وبق»).

### حدیث ۱۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَا بَنَ آدَمَ ، مَا كَسَبْتَ فَوْقَ قَوْلِكَ فَأَنْتَ فِيهِ خَازِنٌ لِعَيْرِكَ .  
 امام علی علیه السلام : ای پسر آدم! آنچه بیش از کفایت به دست آوری ، در واقع ، تو خزانه دار آن برای دیگران هستی.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۹۲ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۱۱۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۴۴ ح ۲۸ .

## از ۱۶۰۱ تا ۱۸۰۰

## حدیث ۱۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَكَى رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْحَاجَّةَ ، فَقَالَ لَهُ : إِعْلَمْ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ تُصِيبُهُ مِنَ الدُّنْيَا فَوْقَ قَوْتِكَ أَنْتَ فِيهِ خَازِنٌ لِعَيْرِكَ .  
الخصال - به نقل از علی بن حسین بن رباط، که سند آن را به معصوم علیه السلام رسانده است - : مردی به امیر مؤمنان از نیازمندی اش شکایت کرد . به او فرمود: «بدان که آنچه از دنیا بیش از کفایت به دست آوری ، در واقع ، تو خزانه دار آن برای دیگرانی» .  
الخصال : ص ۱۶ ح ۵۸ ، روضة الواعظین : ص ۴۶۸ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۹۰ ح ۶۱ .

## حدیث ۱۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَيْلُ لِمَنْ جَمَعَ الدُّنْيَا وَأُورِثَهَا مَنْ لَا يَحْمَدُهُ ، وَقَدِمَ عَلَى مَنْ لَا يَعْدِرُهُ

امام علی علیه السلام : وای بر کسی که [مال] دنیا را جمع کند و آن را برای کسی به ارث بگذارد که از او سپاس گزاری نمی کند و [خود] بر کسی (خداوند) وارد شود که عذر و بهانه اش را نمی پذیرد. دنیا ، سرای منافقان است و سرای تقوایستگان نیست. پس باید بهره ات از دنیا به اندازه ای باشد که قوت بدنت ، نگهدار جانت و توشه ای برای معادت باشد.  
فی المصدر : «یغدره» ، والتصویب من بحار الأنوار .

## حدیث ۱۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ مِّنِّي لَهَا

امام علی علیه السلام : دنیا، سرایی است که برای آن ، نیستی رقم خورده است و برای اهلش رخت بریستن از آن. دنیا ، شیرین و دل پذیر است و شتابان به سراغ خواهانش می رود و به دل بیننده می نشیند . پس با بهترین توشه ای که در اختیار دارید ، از دنیا بکوچید و در آن ، بیش از کفاف خواهید و از آن ، بیش از آنچه شما را به مقصد می رساند ، نطلبید.  
مُنِّيْ لَه : أَى قَدَّر (لسان العرب : ج ۱۵ ص ۲۹۲ «منی»).

## حدیث ۱۶۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: لَا تَكُنِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّكَ .

امام علی علیه السلام - از سفارش های ایشان به فرزندش حسن علیه السلام در هنگام وفات - : دنیا، بزرگ ترین هم و غمت نباشد.  
الأمالی للمفید : ص ۲۲۱ ح ۱ ، الأمالی للطوسی : ص ۷ ح ۸ کلاهما عن الفجیع العقیلی عن الإمام الحسن علیه السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۹۸ ح ۱ .

## حدیث ۱۶۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا بَنَ آدَمَ، لَا يَكُنْ أَكْبَرَ هَمِّكَ يَوْمَكَ الَّذِي إِنْ فَاتَكَ لَمْ يَكُنْ مِنْ أَجْلِكَ، فَإِنَّ كُلَّ يَوْمٍ تَحْضُرُهُ

يَأْتِي اللَّهُ فِيهِ بِرِزْقِكَ، وَاعْلَمْ أَنَّكَ لَنْ تَكْتَسِبَ شَيْئًا فَوْقَ قُوَّتِكَ إِلَّا كُنْتَ فِيهِ خَازِنًا لِعَيْرِكَ؛ يَكْثُرُ فِي الدُّنْيَا بِه نَصِيبُكَ، وَيَحْطَى بِه وَارِثُكَ، وَيَطُولُ مَعَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِسَابُكَ!

فَاسْعِدْ بِمَالِكَ فِي حَيَاتِكَ، وَقَدِّمْ لِيَوْمِ مَعَادِكَ زَادًا يَكُونُ أَمَامَكَ؛ فَإِنَّ السَّفَرَ بَعِيدٌ، وَالْمَوْعِدَ الْقِيَامَةُ، وَالْمَوْرِدَ الْجَنَّةُ أَوْ النَّارُ.

امام علی علیه السلام - در تشویق به دل برکنیدن از دنیا و ترغیب به کارهای آخرت - : ای پسر آدم! بزرگ ترین هم و غمت آن روزت نباشد که چون از دست رفت، از عمر تو نباشد؛ زیرا هر روزی که وارد آن می شوی، خداوند در آن، روزی ات را می رساند. بدان که هرگز، چیزی بیش از قوتت به دست

نمی آوری، مگر این که تو خزانه دار آن برای دیگران باشی. [فقط] مایه رنج بسیار تو در دنیا می شود و وارثت از آن بهره مند می گردد و به سبب آن، حسابرسی تو در روز قیامت به درازا می کشد!

پس با مال خود در زندگی ات [آینده خود را تأمین کن و] خوش بخت شو و برای معادت که در پیش داری، توشه ای بفرست؛ زیرا سفری دور و دراز پیش رو داری و وعده گاه، قیامت است و محلّ ورود، بهشت یا آتش.

الإرشاد: ج ۱ ص ۲۳۴، بحار الأنوار: ج ۱۰۳ ص ۳۱ ح ۵۸ نقلًا عن تفسير العنّاشي بزيادة «فإن همك يوم» بعد «من أجلك» وراجع نثر الدرّ: ج ۱ ص ۲۹۵.

### حدیث ۱۶۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّائِسُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَصْنَافٍ... وَمِنْهُمْ مَنْ يَطْلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ، وَلَا يَطْلُبُ الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا، قَدْ طَامَنَ

امام علی علیه السلام : مردم، چهار دسته اند : ... دسته ای از ایشان، کسانی اند که با اعمال آخرت، دنیا را می طلبند و با کار دنیا، در پی به دست آوردن آخرت نیستند، تظاهر به فروتنی و وقار می کنند، گام هایشان را نزدیک به هم بر می دارند [آهسته و سر به زیر، راه می روند]، دامن جامه شان را [برای حفظ از آلودگی] جمع می کنند، خویشتن را امانتدار جلوه می دهند و پرده پوشی خداوند [از گناهان] را وسیله ای برای گناه و نافرمانی قرار می دهند.

طَامَنَ : سَكَنَ وَانْخَفَصَ (المعجم الوسيط: ج ۲ ص ۵۶۶ «طمان»).

### حدیث ۱۶۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَلْتَمِسِ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ، وَلَا تُؤَثِّرِ الْعَاجِلَةَ عَلَى الْآجِلَةِ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ شِيمَةُ الْمُنَافِقِينَ وَسَجِيَّةُ الْمَارِقِينَ

امام علی علیه السلام : دنیا را با کار آخرت مجوی و این جهان را بر آن جهان برمگزین که این، خوی منافقان و خصلت از دین خارج شدگان است.

المارق: الخارج عن الدين (مجمع البحرين: ج ۳ ص ۱۶۸۹ «مرق»).

**حدیث ۱۶۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الشَّرِّ .

امام علی علیه السلام : دنیا، کشتزار بدی است.

غرر الحکم : ح ۴۰۱ وح ۶۹۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۸ ح ۸۳۴ .

**حدیث ۱۶۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا مَعْدِنُ الشَّرِّ وَمَحَلُّ الْغُرُورِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، معدن بدی و جایگاه فریب است.

غرر الحکم : ح ۱۴۷۳ .

**حدیث ۱۶۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا سَوْقُ الْخُسْرَانِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، بازار زیان است.

غرر الحکم : ح ۳۹۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۸ ح ۱۸ .

**حدیث ۱۶۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ ، لَا تُغْرِنَكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ ، وَبِالْفَنَاءِ مَعْرُوفَةٌ ، وَبِالْغَدْرِ مَوْصُوفَةٌ .

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! زنده‌گی دنیا شما را نفریبد که دنیا، سرایی است آکنده از گرفتاری، شناخته شده به نابودی و موصوف به بی وفایی.

تاریخ دمشق : ج ۴۲ ص ۵۰۰ عن صالح العجلی ، تذکره الخواصّ : ص ۱۲۳ نحوه ، المناقب للخوارزمی : ص ۳۷۰ ح ۳۸۹ کلاهما

عن عبد الله بن صالح العجلی عن رجل من بنی شییان وزاد فیهما «ولا یغرنکم باللّه الغرور» بعد «الدنیا» ، کنز العمال : ج ۱۶ ص ۲۰۱

ح ۴۴۲۲۴ ؛ بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۱۷ ح ۱۰۹ نقلاً عن عیون الحکم والمواعظ وفیه «بالعناء» بدل «بالفناء» .

**حدیث ۱۶۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا رَنْقٌ

امام علی علیه السلام : دنیا، آبشخورش تیره است، چشمه اش گل آلود است، ظاهرش شگفتی آور و درونش هلاکت بار است.

فریبی از میان رونده است [سراب گونه است]، نوری غروب کننده، سایه ای رفتنی و تکیه گاهی ناستوار است.

ماء رَنَقٌ وَعَيْشٌ رَنَقٌ : أَيْ كَدِرٍ (الصَّحاح : ج ۴ ص ۱۴۸۵ «رَنَقٌ»).

### حدیث ۱۶۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا غُرُورٌ حَائِلٌ ، وَسَرَابٌ زَائِلٌ ، وَسِنَاءٌ مَائِلٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، فریبی از میان رفتنی است و سرابی زایل شدنی و تکیه گاهی ناستوار.

غرر الحکم : ح ۲۰۵۳ و ح ۳۶۶۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۰ ح ۱۱۲ و ص ۱۴۵ ح ۳۲۳۳ نحوه .

### حدیث ۱۶۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: تَغَرُّ وَتَضَرُّ وَتَمُرُّ ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَها ثَوَابًا لِإِئْتِيائِهِ ، وَلَا عِقَابًا لِإِئْتِيائِهِ .

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - : می فریبد و زیان می زند و می گذرد. خداوند متعال ، آن را نه به عنوان پاداشی برای

دوستان خود پسندیده است ، نه کیفری برای دشمنانش.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۱۵ ، روضه الواعظین : ص ۴۸۳ ، غرر الحکم : ح ۵۱۳ و فیه صدره ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۲ ح ۱۳۶ ؛

مطالب السؤل : ص ۵۷ .

### حدیث ۱۶۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: عَزَاةٌ ؛ غُرُورٌ مَا فِيهَا ، فَإِنَّهُ ؛ فَإِنَّ مَنْ عَلِيَّهَا ، لَا خَيْرَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَزْوَادِهَا إِلَّا التَّقْوَى .

امام علی علیه السلام - نیز در وصف دنیا - : بس فریبنده است . هر آنچه در دنیا است ، فریب است . فناپذیر است . هر که در آن است

، از میان می رود. در هیچ یک از توشه های آن ، بجز تقوا، خیری نیست.

نهج البلاغه : الخطبه ۱۱۱ ، تحف العقول : ص ۱۸۱ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۱۴ ح ۱۰۹ نقلاً عن عیون الحکم والمواعظ .

### حدیث ۱۶۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُوا الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا غَدَارَةٌ غَدَارَةٌ خَدُوعٌ ، مُعْطِيَةٌ مَنُوعٌ ، مُلْبِسَةٌ نَزُوعٌ ، لَا يَدُومُ رِخَاؤُهَا ، وَلَا يَنْقُضِي عَنَاؤُهَا ، وَلَا يَرْكُدُ بِلَاؤُهَا .

امام علی علیه السلام : از دنیا بر حذر باشید که دنیا ، بس بی وفا و فریبنده و حيله گر است ؛ هم می دهد و هم دریغ می ورزد، هم

می پوشاند و هم برهنه می سازد. آسایش آن ، نمی پاید و رنجش ، به سر نمی آید و [توفان] گرفتاری ها و بلايش ، آرام نمی

گیرد.

نهج البلاغه : الخطبه ۲۳۰ ، غرر الحکم : ح ۳۶۷۷ نحوه ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۸۳ ح ۴۶ .

### حدیث ۱۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُرورُ الدُّنْیا غُرورٌ ، وَمَتاعُها تُبورُّ

امام علی علیه السلام : شادی دنیا ، فریب [و پوچ] است و کالایش نابودی و زیان.  
التُّبورُ : الهلاک والخسران (الصحاح : ج ۲ ص ۶۰۴ «تبر»).

### حدیث ۱۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْیا تُغوی .

امام علی علیه السلام : دنیا، اغوا می کند.

غرر الحکم : ح ۲۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۶ ح ۷۳۴ .

### حدیث ۱۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَطَرُ الدُّنْیا یَسیرٌ ، وَحاصِلُها حَقیرٌ ، وَبَهْجَتُها زورٌ ، وَمَواهِبُها غُرورٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، اندک است و حاصلش ناچیز و شادی اش دروغ و دِهش هایش پوچ.

غرر الحکم : ح ۵۰۷۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۴۲ ح ۴۶۱۴ و فيه «وعاجلها» بدل «وحاصلها» .

### حدیث ۱۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ألا وإنَّ الدُّنْیا دارٌ غَرارَةٌ خَداعَةٌ ، تَنکِحُ فی کُلِّ یومٍ بَعلاً ، وَتَقْتُلُ فی کُلِّ لیلَةٍ أَهلاً ، وَتُفَرِّقُ فی کُلِّ ساعَةٍ شَمَلاً ؛ فَکَمِ مِنْ مُنَافِسٍ فیها وَراکِبٍ إلیها مِنَ الأَمَمِ السَّالِفَةِ قَدْ قَدَفْتَهُمْ فی الهاویَةِ ، وَدَمَّرْتَهُمْ تَدَمیراً ، وَتَبَّرْتَهُمْ

امام علی علیه السلام : بدانید که دنیا ، سرایی فریبکار و نیرنگباز است ، هر روز شوهری می کند و هر شب ، خانواده ای را می گُشد و هر ساعت ، انجمنی را از هم می پاشاند . چه بسیار مردمانی از ملت های پیشین که در پی دنیا کوشیدند و به آن گراییدند ؛ اما دنیا به ورطه نابودی افکندشان و به سختی نابودشان کرد و به کلی آنان را درهم شکست و به کام دوزخ سپردشان!

تَبَّرَهُ تَبیراً : کَسَّرَهُ وَأَهْلَكَه (الصحاح : ج ۲ ص ۶۰۰ «تبر»).

### حدیث ۱۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: إلهی ، کَیْفَ نَبْتَهجُ فی دارِ حُفْرَتِ لَنا فیها حَفائِرٌ صَرَعتِها ، وَفُتِلتْ بِأیدی المَنایا حَبائِلُ عَدَرَتِها ، وَجَرَعَتِنا مُکْرَهینَ جُجْرَعِ

مَرارتِها ، وَدَلَّتْنا النَّفْسُ عَلَی انْقِطاعِ عِشَّتِها ، لَولا ما صَعَتِ

امام علی علیه السلام - در مناجات - : معبود من! چگونه شاد باشیم در سرایی که در آن برای ما گورها حفر شده و دام های بی وفایی اش با دستان مرگ ، رشته شده و جرعه های شرنگش را به زور به ما نوشانده است و نفس ، ما را از پایان پذیری زندگی اش آگاه ساخته است ؛ اگر نبود که این نفس ها به خرمی لذت هایش



میل کرده اند و فریفته زرق و برق های فراوان و فناپذیر آن شده اند. معبود من! از ترفندهای فریبکارانه دنیا به تو پناه می بریم و برای گذشتن از پُل آن ، از تو یاری می جوییم.  
صَعَتْ : مَالَتْ (المصباح المنیر : ص ۳۴۲ «صغی»).

### حدیث ۱۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَضَى الدَّهْرُ وَالْأَيَّامُ وَالذَّنْبُ حَاصِلٌ وَأَنْتَ بِمَا تَهْوَى عَنِ الْحَقِّ غَافِلٌ  
سُرُورُكَ فِي الدُّنْيَا غُرُورٌ وَحَسْرَةٌ وَعَيْشُكَ فِي الدُّنْيَا مُحَالٌ وَبَاطِلٌ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
روزگار و روزها گذشت و حاصلش گناه بود /  
و تو به سبب هواهای نفسانی ات ، از حق غافل .  
شادی تو در دنیا ، فریب و حسرتی بیش نیست  
و زیستن تو در دنیا ، محال و ناشدنی است .  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۴۱۲ الرقم ۳۲۶ .

### حدیث ۱۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمِيعُ فَوَائِدِ الدُّنْيَا غُرُورٌ وَلَا يَبْقَى لِمَسْرُورٍ سُرُورٌ  
فَقُلْ لِلشَّامِتِينَ بِنَا أَفِيقُوا فَإِنَّ نَوَائِبَ الدُّنْيَا تَدُورُ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
همه منافع دنیا فریب است / و شادی هیچ شادمانی پایدار نمی ماند .  
به دشمنی شادان ما بگو: به هوش باشید / که مصیبت های دنیا می چرخد [و نوبت شما هم می رسد].  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۵۸ الرقم ۱۷۸ .

### حدیث ۱۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَبِئْسَتِ الدَّارُ لِمَنْ لَمْ يَتَهَيَّبْهَا وَلَمْ يَكُنْ فِيهَا عَلِيٌّ وَجَلَّ ، وَعَلِمُوا - وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ - أَنْكُمْ تَارِكُوهَا لِابْتِدَاءِ ، وَإِنَّمَا هِيَ كَمَا نَعَتَ اللَّهُ : «لَعِبٌ  
وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ» .  
امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : بد سرایی است برای کسی که از آن نهراسد و در دنیا ، بیمناک نباشد، و بدانید و می  
دانید که به ناچار ، دنیا را ترک خواهید کرد، و دنیا چنان است که خداوند ، وصف کرده است: «بازی و سرگرمی و آرایش و

فخر فروشی میانتان و فزون جویی در دارایی‌ها و فرزندان است.» .

تحف العقول : ص ۱۸۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۹۸ ح ۸۱ .

### حدیث ۱۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ خَبَالٍ

امام علی علیه السلام : دنیا، سرای تباهی و گزند و دگرگونی و جا به جایی است، خوشی‌های آن با تلخی‌هایش برابری نمی‌کند، و خوش بختی‌هایش با بدبختی‌هایش همسان نیست، و فرازش با نشیبش یکسان نیست.  
الْخَبَالُ : الفساد ، و يكون في الأفعال والأبدان والعقول (النهاية : ج ۲ ص ۸ «خبل»).

### حدیث ۱۶۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ أَنَّهُ لَا يُعْصَى إِلَّا فِيهَا ، وَلَا يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِتَرْكِهَا .

امام علی علیه السلام : از خواری و بی‌مقداری دنیا در نزد خداست که او ، جز در دنیا نافرمانی نمی‌شود و جز با ترک آن ، به آنچه [از بهشت و نعمت‌های ابدی که] نزد خداست ، نمی‌توان رسید.  
نهج البلاغه : الحكمة ۳۸۵ ، غرر الحكم : ح ۳۶۶۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۲ ح ۱۳۶ .

### حدیث ۱۶۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَارُ الْفَنَاءِ مَقِيلٌ

امام علی علیه السلام : این سرای نیستی، خوابگاه نیم‌روزی نافرمانان است و جایگاه شوربختان و تجاوزگران.  
المَقِيلُ : الاستراحة نصف النهار إذا اشتدَّ الحرُّ ، والمَقِيلُ - أيضا - : الموضوع (لسان العرب : ج ۱۱ ص ۵۷۸ و ص ۵۷۷ «قيل»).

### حدیث ۱۶۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ كُنْتُمْ لِلنَّعِيمِ طَالِبِينَ ، فَأَعْتِقُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَارِ الشَّقَاءِ .

امام علی علیه السلام : اگر خواهان نیک بختی و راحتی هستید ، پس جان‌هایتان را از [بندگی این] سرای شوربختی ، آزاد سازید.  
غرر الحكم : ح ۳۷۴۵ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۱۶۳ ح ۳۴۷۹ و فيه «شقاء الدنيا» بدل «دار الشقاء» .

### حدیث ۱۶۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا دَارُ الْغُرَبَاءِ ، وَمَوْطِنُ الْأَشْقِيَاءِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، خانه [موقت] غریبان است و وطن شوربختان.

غرر الحکم: ح ۱۲۰۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۶ ح ۱۱۳۱.

### حدیث ۱۶۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: الدَّارُ دَارٌ مِّنْ لَا دَارَ لَهُ، وَبِهَا يَفْرَحُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ، فَأَنْزَلُوهَا مَنْزِلَتَهَا.

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان -: دنیا، سرای کسی است که سرایی ندارد و کسی به آن شاد می شود که خرد ندارد. پس دنیا را در جایگاه [واقعی] خودش قرار دهید.  
شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۰۹ ح ۵۴۲.

### حدیث ۱۶۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَقْرَبُ دَارٍ مِّنْ سَخَطِ اللَّهِ، وَأَبْعَدُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ؛ فَغُضِّ وَاعْنُكُمْ - عِبَادَ اللَّهِ - غُمُومَهَا وَأَشْغَالَهَا، لِمَا قَدْ أُيَقِّنْتُمْ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَرُّفِ حَالَاتِهَا.

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا -: نزدیک ترین سرا به خشم و ناخشنودی خداوند و دورترین سرا به خشنودی خداست. پس - ای بندگان خدا - غم ها و

مشغله های دنیا را از خود، کم کنید؛ زیرا به جدایی دنیا و ناپایداری حالات آن، یقین دارید.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۱.

### حدیث ۱۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَهْرَبُوا مِنَ الدُّنْيَا وَاصْرِفُوا قُلُوبَكُمْ عَنْهَا، فَإِنَّهَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ؛ حَظُّهُ مِنْهَا قَلِيلٌ، وَعَقْلُهُ بِهَا عَلِيلٌ، وَنَاطِرُهُ فِيهَا كَلِيلٌ

امام علی علیه السلام: از دنیا بگریزید و دل هایتان را از آن بگردانید؛ زیرا دنیا، زندان مؤمن است، بهره اش از آن اندک است و خردش در [کار] آن، ناتوان است و چشمش در [دیدن] آن، ضعیف است!  
الکلیل: الذی لم یحَقِّقِ الْمَنْظُورَ (النهاية: ج ۴ ص ۱۹۸ «کلیل»).

### حدیث ۱۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ، وَالْمَوْتُ تُحَفَّتُهُ

امام علی علیه السلام: دنیا، زندان مؤمن است و مرگ، هدیه ای است به او و بهشت، سرپناه اوست.  
التُّحَفَةُ: طَرْفَةُ الْفَاكِهِةِ، ثُمَّ تَسْتَعْمَلُ فِي غَيْرِ الْفَاكِهِةِ مِنَ الْأَلْطَافِ (النهاية: ج ۱ ص ۱۸۲ «تحف»).

### حدیث ۱۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا جَنَّةُ الْكَافِرِ ، وَالْمَوْتُ مُشْخَصَةٌ

امام علی علیه السلام : دنیا، بهشت کافر است و مرگ ، کوچاننده او و آتش ، جایگاهش.

يقال للرجل إذا أتاه ما يُقْلِقُه : قد شُخِّصَ به . ومنه شخوص المسافر : خروجه عن منزله (النهاية : ج ۲ ص ۴۵۰ «شخص»).

### حدیث ۱۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ السَّمِّ ؛ يَأْكُلُهُ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ .

امام علی علیه السلام : مثل دنیا ، مثل سم است . کسی سم را می خورد که نمی داند.

الإرشاد : ج ۱ ص ۲۹۶ ، إرشاد القلوب : ص ۱۹ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۴۱۸ ح ۴۰ .

### حدیث ۱۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا كَالسَّمِّ ؛ يَأْكُلُهُ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ .

امام علی علیه السلام : دنیا، در حقیقت، مانند سم است . کسی سم را می خورد که آن را نمی شناسد.

عيون أخبار الرضا : ج ۱ ص ۲۹۸ ح ۵۶ ، الأمالی للصدوق : ص ۱۷۲ ح ۱۷۴ كلاهما عن أحمد بن الحسن الحسيني عن الإمام

العسكري عن آبائه عليهم السلام ، مشكاة الأنوار : ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۷ ، روضة الواعظين : ص ۴۸۵ ، غرر الحكم : ح ۱۴۱۱ ، بحار

الأنوار : ج ۷۳ ص ۸۸ ح ۵۶ .

### حدیث ۱۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ : لَيِّنٌ مَسُّهَا ، قَاتِلٌ سَمُّهَا ، فَأَعْرِضْ عَمَّا يُعْجِبُكَ فِيهَا لِقَلِّهَ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا ، وَضَعْ عَنكَ هُمُومَهَا لِمَا أَيْقَنْتَ بِهِ

مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَرُّفِ حَالَاتِهَا ، وَكُنْ أَنَسًا مَا تَكُونُ بِهَا أَحَدَرًا مَا تَكُونُ مِنْهَا ؛ فَإِنَّ صَاحِبَهَا كُلَّمَا اطْمَأَنَّ فِيهَا إِلَى سُورٍ اشْخَصَتْهُ

امام علی علیه السلام : مثل دنیا ، مثل مار است: پوستش نرم است و زهرش کشنده. پس، از آنچه در دنیا برایت جاذبه دارد ، روی

بگردان ؛ زیرا آنچه از آن تو را همراهی می کند ، اندک [کفنی] است . دغدغه های آن (دنیا) را از خود ، دور کن؛ چرا که به جدا

شدن از آن و ناپایداری حالاتش یقین داری و آن گاه که با دنیا بیشترین انس را داری ، بیشترین ترس و حذر را از آن داشته باش؛

زیرا که دنیا دار ، هر زمان که در آن به خوشی و لذتی اطمینان کرد، دنیا او را از آن خوشی به مشکلی کشاند، یا هرگاه انسی

گرفت ، انس او را تبدیل به تنهایی و وحشت کرد .

شَخَّصَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ : أَي ذَهَبَ ، وَأَشْخَصَهُ غَيْرُهُ (الصحاح : ج ۳ ص ۱۰۴۳ «شخص»).

### حدیث ۱۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

وَمَنْ يَذُقِ الدُّنْيَا فَإِنِّيَطْعَمَتُهَا وَسِيقَ إِلَيْنَا عَذْبُهَا وَعَذَائِبُهَا  
فَلَمْ أَرَهَا إِلَّا غُرُورًا وَبَاطِلًا كَمَا لَاحَ فِي أَرْضِ الْفَلَاةِ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

هر که می خواهد دنیا را بچشد، من آن را مزه کرده ام/ شیرینی و شرنگک آن به ما رسیده است .

من ، آن را جز فریب و پوچ نیافتم/ همچون سرابی که در بیابان می درخشد .

دنیا ، لاشه گنبدیده ای بیش نیست/ که سگ ها بر سر آن ، کشمکش می کنند .

اگر از دنیا دوری کنی ، با اهل آن آسوده به سر میبری/ و اگر آن را بکشی، سگ ها بر سر آن با تو کشمکش می کنند.

الفلاة : القفر من الأرض ، لأنها فُلَيْت - أي فُطِمت وعُزلت - من كل خير (تاج العروس : ج ۲۰ ص ۵۶ «فلو»).

### حدیث ۱۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا كَالْغُولِ

امام علی علیه السلام : دنیا ، به سانِ غول است . هر که را از آن فرمان ببرد ، گم راه می سازد و هر که را اجابتش کند ، نابود می

گرداند. دنیا به سرعت زوال می پذیرد و زود [به دیگری] منتقل می شود.

الغُول : هی جنس من الجنّ والشیاطین ، وكانت العرب تزعم أنّ الغول فی الفلاة تراءى للناس فتغول تغولاً : أي تتلون تلوناً فی صور

شئی ، وتغولهم أي تُصلِّهم عن الطريق وتهلكهم (النهاية : ج ۳ ص ۳۹۶ «غول»).

### حدیث ۱۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا شَرَكٌ

امام علی علیه السلام : دنیا، در حقیقت، یک دام است . کسی در دام می افتد که نمی داند.

الشَّرَك - محرّكٌ - : حبال الصّید ، وما يُنصب للطیر (القاموس المحيط : ج ۳ ص ۳۰۸ «شرك»).

### حدیث ۱۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا شَرَكُ النُّفُوسِ ، وَقَرَارَةُ كُلِّ ضُرٍّ وَوُؤَسٍ .

امام علی علیه السلام : دنیا، دام جان ها و جایگاه هر رنج و گزند است.

غرر الحکم : ح ۲۰۴۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۶۲ ح ۱۶۱۴ ولس فیہ «کل» .

### حدیث ۱۶۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا كَالشَّبَكَةِ ؛ تَلْتَفُّ عَلَيَّ مِنْ رَغَبٍ فِيهَا وَتَتَحَرَّزُ

امام علی علیه السلام : دنیا ، همانند تور [صیادی] است ؛ بر هر که به آن روی آورد ، می پیچد و به کسی که از آن روی بگرداند ،

در نمی پیچد. پس، به دنیا دل میند و بدان روی میاور که تو را در تور خویش می افکند و به هلاکت می اندازد. احترازت و تحرزت من کذا: تَوْقِيْتَهُ (الصحاح: ج ۳ ص ۸۷۳ «حرز»).

### حدیث ۱۶۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 إِنَّ مَثَلَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ كَرَجُلٍ لَّهُ امْرَأَتَانِ، إِذَا أَرْضَى إِحْدَاهُمَا أَسَخَطَ الْآخَرَى.   
 امام علی علیه السلام: حکایت دنیا و آخرت، حکایت مردی است که دو زن دارد. هرگاه یکی از آن دو را خشنود گرداند، دیگری را ناخشنود می سازد.   
 غرر الحکم: ح ۳۵۳۱، مشکاة الأنوار: ص ۴۶۷ ح ۱۵۵۹، روضه الواعظین: ص ۴۹۰ و فیهما «ضرتان» بدل «امراتان»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۲۲ ح ۱۱۰.

### حدیث ۱۶۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ ضَرَّتَانِ؛ فَبَقَدِرِ مَا تُرْضَى إِحْدَاهُمَا تُسَخِطُ الْآخَرَى.   
 امام علی علیه السلام: دنیا و آخرت، دو هویند. پس به اندازه ای که یکی از آن دو را خشنود سازی، دیگری را ناخشنود می گردانی.   
 إحياء علوم الدين: ج ۳ ص ۳۰۷؛ تنبيه الخواطر: ج ۱ ص ۱۳۸ عن عيسى عليه السلام.

### حدیث ۱۶۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 مَثَلُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَثَلُ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ؛ مَتَى از دَدَّتْ مِنْ أَحَدِهِمَا قُرْبًا از دَدَّتْ مِنَ الْآخِرِ بَعْدًا.   
 امام علی علیه السلام: مثل دنیا و آخرت، مثل مشرق و مغرب است. هر اندازه به یکی از آنها نزدیک تر شوی، از دیگری دورتر می افتی.   
 الأمالی للسیّد المرتضی: ج ۱ ص ۱۰۷، تنبيه الخواطر: ج ۲ ص ۲۴ نحوه.

### حدیث ۱۶۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدُوَانِ مُتَفَاوِتَانِ، وَسَيِّلَانِ مُخْتَلِفَانِ؛ فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَتَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَعَادَاهَا.   
 وَهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا شِ بَيْنَهُمَا؛ كُلُّمَا قَرَّبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعُدَ مِنَ الْآخَرِ، وَهُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ.   
 امام علی علیه السلام: دنیا و آخرت، دو دشمن متفاوت و دو راه مختلف اند. پس، هر که دنیا را دوست بدارد و با آن دوستی ورزد، از آخرت نفرت دارد و با آن دشمنی می ورزد. [نیز] دنیا و آخرت، به منزله مشرق و مغرب اند که هر کس میان آن دو را بپیماید، هر چه به یکی نزدیک شود، از دیگری دور می شود. از اینها بالاتر، دنیا و آخرت، هوی هم اند.   
 نهج البلاغه: الحکمه ۱۰۳، خصائص الأئمة عليهم السلام: ص ۹۶، غرر الحکم: ح ۳۶۹۲، تحف العقول: ص ۲۱۲ نحوه، بحار

الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۲۹ ح ۱۳۳ .

### حدیث ۱۶۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا رُبَّمَا أَقْبَلَتْ عَلَى الْجَاهِلِ بِالِاتِّفَاقِ ، وَأَدْبَرَتْ عَنِ الْعَاقِلِ بِالِاسْتِحْقَاقِ ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ مِنْهَا سَيِّئَةٌ مَعَ جَهْلٍ أَوْ فَاتَتْكَ مِنْهَا بُعِيَّةٌ مَعَ عَقْلِ ، فَإِيَّاكَ

أَنْ يَحْمِلَكَ ذَلِكَ عَلَى الرَّغْبَةِ فِي الْجَهْلِ وَالزُّهْدِ فِي الْعَقْلِ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُزِرِي

امام علی علیه السلام : دنیا ، گاه تصادفاً به نادان روی می آورد و به حق ، از خردمند بر می گردد. پس اگر با وجود نادانی ات ، بهره ای از دنیا به تو رسید یا با وجود خردمندی ات ، به مطلوبی از آن دست نیافتی، مبدا این امر ، تو را وا دارد که به

نادانی رغبت کنی و به خرد و دانایی پشت نمایی که این ، تو را بی مقدار می کند و به نابودی می کشاند.

يقال : أزرى بأخيه إزراءً ؛ أي أدخل عليه عيباً (تاج العروس : ج ۱۹ ص ۴۹۲ «زری»).

### حدیث ۱۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَقْبَلَتْ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدٍ أَعَارَتْهُ مَحَاسِنَ غَيْرِهِ ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ عَنْهُ سَلَبَتْهُ مَحَاسِنَ نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه دنیا به کسی رو کند ، خوبی های دیگران را نیز به او عاریت می دهد و هرگاه از او برگردد ، خوبی های خودش را هم از او می گیرد.

نهج البلاغة : الحكمة ۹ ، عيون أخبار الرضا : ج ۲ ص ۱۳۰ ح ۱۱ عن إبراهيم بن العباس عن الإمام الرضا عن أبيه عليهما السلام ، مشكاة الأنوار : ص ۴۶۹ ح ۱۵۶۹ ، نثر الدرّ : ج ۱ ص ۳۵۳ ، روضة الواعظين : ص ۴۸۸ والأربعة الأخيرة عن الإمام الصادق عليه السلام وفيها «أعطته» بدل «أعارته» ، جامع الأخبار : ص ۵۰۹ ح ۱۴۱۸ ، غرر الحكم : ح ۴۱۲۶ وفيه «كسته» بدل «أعارته» ، بحار الأنوار : ج ۷۵ ص ۳۵۷ ح ۷۱ .

### حدیث ۱۶۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا تُقْبَلُ إِقْبَالَ الطَّالِبِ ، وَتُدْبَرُ إِدْبَارَ الْهَارِبِ ، وَتَصِلُ مُوَاصَلَةَ الْمُلُوكِ ، وَتُفَارِقُ مُفَارَقَةَ الْعَجُولِ .

امام علی علیه السلام : دنیا ، به سان شخص جوینده می آید و همانند شخص گریزنده می رود و چون شاهان ، پیوند برقرار می کند و مانند کسی که عجله دارد ، جدا می شود.

غرر الحكم : ح ۳۶۶۶ ، عيون الحكم والمواعظ : ص ۱۴۵ ح ۳۲۳۰ وفيه «الملول» بدل «الملوك» .

### حدیث ۱۶۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ أُقْبِلَتْ غَرَّتْ ، وَإِنْ أَدْبَرَتْ ضَرَّتْ .

امام علی علیه السلام - در توصیف دنیا - : دنیا ، اگر روی آورد ، می فریبد و اگر پشت کند ، زیان می زند .  
مطالب السؤل : ص ۵۳ ؛ بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۲۳ ح ۸۸ .

### حدیث ۱۶۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أُقْبِلَتِ الدُّنْيَا أُقْبِلَتْ عَلَى حِمَارٍ قَطُوفٍ :

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دنیا وقتی می آید ، سوار بر الاغی گند رو ، می آید و وقتی می رود ، با بُراق می رود .

القَطُوفُ مِنَ الدَّوَابِّ وَغَيْرِهَا : البطیء (المصباح المنیر : ص ۵۰۹ «قطف»).

### حدیث ۱۶۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

فَمَنْ يَحْمَدُ الدُّنْيَا بَعِيشٍ يَسُرُّهُ فَسَوْفَ لَعَمْرِي عَنْ قَلِيلٍ يَلُومُهَا  
إِذَا أُقْبِلَتْ كَانَتْ عَلَى الْمَرْءِ فِتْنَةً وَإِنْ أَدْبَرَتْ كَانَتْ كَثِيرًا هُمُومًا

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

هر که دنیا را از سر خوشی بستاید ، / سوگند به جانم که به زودی آن را خواهد نکوهید .

دنیا ، هر گاه بیاید ، مایه گرفتاری آدمی است / و هر گاه پشت کند ، آه و افسوس هایش بسیار است .

الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ص ۵۲۲ الرقم ۳۹۶ .

### حدیث ۱۶۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْذَرُوا هَذِهِ الدُّنْيَا الْخَدَاعِيَةَ الْعَرَّازَةَ . . . فَمَا لَهَا عِنْدَ اللَّهِ قَدْرٌ وَلَا وَزَنٌ ، وَلَا خَلْقٌ - فِيمَا بَلَّغْنَا - خَلَقًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنْهَا ، وَمَا نَظَرَ إِلَيْهَا مُدَّ  
خَلْقَهَا . وَلَقَدْ عَرَضَتْ عَلَيَّ نَبِيْنَا مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِمَفَاتِيحِهَا وَخَزَائِنِهَا لَا يَنْقُصُهُ ذَلِكَ مِنْ حَظِّهِ مِنَ الْآخِرَةِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَهَا ؛  
لِعِلْمِهِ أَنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ ثَنَاؤُهُ - أَبْغَضَ شَيْئًا فَأَبْغَضَهُ ، وَصَيَّرَ شَيْئًا فَصَيَّرَهُ ، وَالْأَلَا يَرَفَعُ مَا وَضَعَ اللَّهُ - جَلَّ ثَنَاؤُهُ - وَالْأَلَا يُكْتَرُ مَا أَقَلَّ اللَّهُ -  
جَلَّ وَعَزَّ - ، وَلَوْ لَمْ يُخْبِرَكَ عَنْ صِغَرِهَا عِنْدَ اللَّهِ ، إِلَّا أَنَّ اللَّهَ - جَلَّ

وَعَزَّ - أَصْغَرَهَا عَنْ أَنْ يَجْعَلَ خَيْرَهَا ثَوَابًا لِلْمُطِيعِينَ ، وَأَنْ يَجْعَلَ عُقُوبَتَهَا عِقَابًا لِلْعَاصِينَ

امام علی علیه السلام : از این دنیای مکار فریبکار ، بر حذر باشید... که دنیا در نزد خداوند هیچ قدر و وزنی ندارد ، و تا آن جا که به ما خبر رسیده است ، خداوند هیچ مخلوقی نیافریده است که در نزد او منفورتر از دنیا باشد ، و از زمانی که دنیا را آفرید ، به آن نگاه نکرد . کلیدها و خزانه های دنیا به پیامبران محمد صلی الله علیه و آله پیشنهاد شد ، بی آن که از بهره آخرتش چیزی کم شود ؛ اما او از پذیرفتن آن سر باز زد؛ زیرا می دانست که خداوند چه چیز را ناخوش می دارد ، او هم آن را ناخوش داشت ، و چه چیز را



کوچک می شمارد ، او هم

کوچکش شمرد، و آنچه را خداوند پایین آورده است ، او بالا نبرد، و آنچه را خداوند کم قرار داده ، او زیادش نگرداند. اگر درباره خُردی دنیا در نزد خداوند ، تو را جز همین اندازه خبر نداده بود که خداوند آن را کوچک تر از آن دانسته که خوبی اش (خوشی اش) را پاداشی برای اهل طاعت قرار دهد و کیفرهایش را کیفری برای اهل معصیت [ ، همین، کفایت می کرد]. جواب «لو» محذوف و تقدیره : «لکفی» کما فی بحار الأنوار .

### حدیث ۱۶۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ ذَمَامَةِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ أَلَّا يُنَالَ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِتَرْكِهَا .

امام علی علیه السلام : از نکوهیدگی دنیا در نزد خداوند است که آنچه در نزد اوست، جز با ترک دنیا به دست نمی آید. غرر الحکم : ح ۹۳۶۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۷۰ ح ۸۵۸۵ و فیه «حقاره» بدل «ذمامه» .

### حدیث ۱۶۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَتَتْ الدُّنْيَا بِأَحْسَنِ زِينَتِهَا ، ثُمَّ قَالَتْ : يَا رَبِّ ، هَبْنِي لِبَعْضِ أَوْلِيَائِكَ . فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : إِذْهَبِي فَأَنْتِ لَا شَيْءَ ، أَنْتِ أَهْوَنُ عَلَيَّ أَنْ أَهْبِكَ لِبَعْضِ أَوْلِيَائِي ، فَتَطْوِي كَمَا يُطْوَى الثُّوبُ الْخَلْقُ ، فَتَلْقَى فِي النَّارِ .

امام علی علیه السلام : چون روز قیامت شود، دنیا با زیباترین زیور خود می آید و می گوید: پروردگارا! مرا به یکی از دوستانت ببخش.

خداوند متعال می فرماید: «برو، که تو هیچی. تو در نزد من ، بی ارزش تر از آنی که به یکی از دوستانم ببخشم». پس مانند پارچه ای کهنه مچاله و در آتش افکنده می شود.

حلیة الأولیاء : ج ۱ ص ۷۲ عن زید بن أسلم عن الإمام زین العابدین علیه السلام ، کنز العمال : ج ۳ ص ۷۱۸ ح ۸۵۶۱ .

### حدیث ۱۶۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ مَحْمُودَةً

امام علی علیه السلام : اگر دنیا در نزد خداوند پسندیده بود، آن را به دوستانش اختصاص می داد ؛ اما او دل های آنان را از دنیا بگردانید و مطامع دنیوی را از آنان پاک ساخت.

فی الطبعة المعتمدة : «محمودا» ، والتصویب من طبعة بیروت وطهران .

### حدیث ۱۶۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِمَّا يَدُلُّكَ عَلَى دَنَاءَةِ الدُّنْيَا ، أَنَّ اللَّهَ - جَلَّ ثَنَاؤُهُ - زَوَاهَا عَنِ أَوْلِيَائِهِ وَأَحْبَائِهِ نَظْرًا وَاخْتِيَارًا ، وَبَسَطَهَا لِأَعْدَائِهِ فَتَنَةً وَاخْتِيَارًا .

امام علی علیه السلام: از جمله چیزهایی که تو را به پستی دنیا رهنمون می‌شود، این است که خداوند از سر لطف و خیرخواهی، دنیا را از نزدیکان و دوستانش دور ساخت، و از بهر آزمایش و امتحان، آن را برای دشمنانش گسترانید.

بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۱۰ ح ۱۰۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۶۸ ح ۶۲۰۵ نحوه وفی صدره «فی ذکر رسول الله صلی الله علیه و آله: قد حقرّ الدنيا وأهون بها وهونها وعلم أنّ الله سبحانه زواها...».

### حدیث ۱۶۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: دَارُ هَانَتْ عَلَى رَبِّهَا، فَخَلَطَ حَلَالُهَا بِحَرَامِهَا، وَخَيْرَهَا بِشَرِّهَا، وَحَيَاتُهَا بِمَوْتِهَا، وَحُلُوهَا بِمُرِّهَا، لَمْ يُصْفِهَا اللَّهُ تَعَالَى لِأَوْلِيَائِهِ، وَلَمْ يَضِنَّ

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : سرایی است که نزد خداوندش بی ارزش است. از این رو، حلال آن را با حرامش، و نیکش را با بدش، و زندگی اش را با مرگش، و شیرینی اش را با تلخی اش آمیخت. خداوند متعال، آن را برای دوستانش ناب نگردانید، و از دشمنانش دریغ نورزید.

ضَنْبَتْ بِالشَّيْءِ : بخلت به (الصباح: ج ۶ ص ۲۱۵۶ «ضنن»).

### حدیث ۱۶۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ دُنْيَاكُمْ عِنْدِي لِأَهْوَنَ مِنْ وَرَقَةٍ فِي فَمِّ جَرَادَةٍ تَقْضُمُهَا

امام علی علیه السلام: دنیای شما در نزد من، از یک برگ در دهان ملخی که آن را می‌جود، بی ارزش تر است. علی را با نعمت های نابود شونده و لذت های ناپایدار، چه کار؟!

قَضَمَتِ الدَّابَّةُ الشَّعِيرَ تَقْضُمُهُ : کسرت به باطراف الأسنان (المصباح المنیر: ص ۵۰۷ «قضم»).

### حدیث ۱۶۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَمَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، لَوْلَا حُضُورُ الْحَاضِرِ، وَوَقِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ، وَمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يُقَارُوا عَلَى كِطَّةٍ

امام علی علیه السلام: هان! سوگند به آن که دانه را شکافت و جان را آفرید، اگر حضور آن جمعیت [بیعت کننده] نبود و این که با وجود یاوران، حجت تمام می‌شود، و این که خداوند از دانایان پیمان گرفته است که در برابر شکمبارگی ستمگر و گرسنگی رنج آورستم دیده آرام نگیرند، هر آینه مهار [اشتر] خلافت را بر گردن آن می‌انداختم (به حال خود رهاش می‌کردم) و آخر آن را با همان جام نخستینش آب می‌دادم، و می‌دیدید که این دنیای شما، در نزد من، ناچیزتر از تیز دادن یک بز است.

الْكِطَّةُ: شئ يعترى الإنسان من الامتلاء من الطعام حتى لا يطيق التنفس (مجمع البحرين: ج ۳ ص ۱۵۷۴ «كظظ»). والمراد استئثار الظالم بالحقوق.

### حدیث ۱۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَاللَّهِ لَدُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَهْوَنُ فِي عَيْنِي مِنْ عِرَاقٍ

امام علی علیه السلام: به خدا سوگند که این دنیای شما در چشم من، بی ارزش تر از استخوان یک خوک در دست یک جذامی است.

العَرَقُ: العظم إذا أخذ عنه معظم اللحم، والجمع عِرَاق (النهاية: ج ۳ ص ۲۲۰ «عرق»).

### حدیث ۱۶۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: لَدُنْيَاكُمْ أَهْوَنُ عِنْدِي مِنْ وَرَقَةٍ فِي فِي جَرَادَةٍ تَقْضُمُهَا، وَأَقْدَرُ عِنْدِي مِنْ عِرَاقِهِ خِنْزِيرٍ يَقْدِفُ بِهَا أَجْدَمُهَا، وَأَمْرٌ عَلَى فُؤَادِي مِنْ حَنْظَلَةٍ يَلُوكُهَا

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا و یادکرد مردی که برای ایشان مقداری شیرینی آورد - : هر آینه دنیای شما در نزد من، از برگی که یک ملخ در دهانش می جود، بی ارزش تر، و از استخوان خوکی که یک جذامی به دور می افکند، کثیف تر، و از حنظلی که یک بیمار در دهان می چرخاند و با نفرت آن را تُف می کند، به مذاق جانم تلخ تر است. پس چگونه بسته هایی را که محکم بسته ای، و شیرینی ای را که گویا با آب دهان مار و یا استفراغ آن درست شده است، بپذیریم؟! بار خدایا! من از دنیا ریمده ام، آن سان که کره اسب از داغ کردنش می رمد. من ستاره سُها را به او نشان می دهم و او ماه را به من نشان می دهد. من که از برداشتن پَرِ کُرکی افتاده از یک ماده اشتر جوان خودداری می کنم، [چگونه] شتری را که در آغوش بسته است، بلعم؟! آیا عقرب های زهر آگین را از سوراخشان بگیرم، یا مارهای سَمی کشنده را در خوابگاه خویش ببندم؟! رهایم کنید تا از دنیای شما به نمک و چند گرده نانم بسنده کنم، که با پروا کردن از خداوند، امید رهایی خویش دارم.

علی را با نعمتی که فنا می پذیرد و لذتی که از معاصی بر می خیزد، چه کار؟ من و شیعیانم با چشمانی زردی گرفته و شکم هایی گود افتاده، پروردگارانمان را ملاقات خواهیم کرد: «و تا خدا کسانی را که ایمان آورده اند، خالص گرداند و کافران را نابود سازد».

يَلُوكُهَا: أَي يَمَضُغُهَا. وَاللُّوكُ: إِدَارَةُ الشَّيْءِ فِي الْفَمِ (النهاية: ج ۴ ص ۲۷۸ «لوک»).

### حدیث ۱۶۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَأْمُومٍ إِمَامًا يَقْتَدِي بِهِ، وَيَسْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ، أَلَا وَإِنَّ إِمَامَكُمْ قَدْ اِكْتَفَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطَمْرِيه

امام علی علیه السلام - در نامه اش به عثمان بن حنیف، کارگزار ایشان در بصره - : هان! هر پیروی را پیشوایی است که به او اقتدا می کند و از نور دانشش روشنایی می گیرد. هان! پیشوای شما از دنیای خود به دو جامه کهنه، و از خوراکش به دو قرص نان، بسنده کرده است. البته شما توانایی این کار را ندارید؛ اما با [در پیش گرفتن] پارسایی و سختکوشی [در کار و عبادت] و پاک دامنی و راستی، مرا یاری رسانید.

به خدا سوگند که از دنیای شما زر و سیمی نیندوختم، و از غنایم آن، مالی فراوان پس انداز نمودم، و بر دو جامه کهنه ام جامه ای نیفزودم، و از زمین آن، یک وجب به دست نیاوردم، و از خوراک آن جز به اندازه خوراک ماده الاغی ریش پشت برنگرفتم. دنیا در چشم من، ناقابل تر و بی ارزش تر از یک دانه مازوی تلخ است.

الطمر : الثوب الخلق (المصباح المنیر : ص ۳۷۸ «طمرت»).

### حدیث ۱۶۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاللَّهِ مَا دُنْيَاكُمْ عِنْدِي إِلَّا كَسَفْرِ عَلَى مَنْهَلٍ حَلَّوْا ، إِذْ صَاحَ بِهِمْ سَائِقُهُمْ فَارْتَحَلُوا ، وَلَا لَذَاذُتْهَا فِي عَيْنِي إِلَّا كَحَمِيمٍ أَشْرَبُهُ غَسَاقًا  
امام علی علیه السلام : به خدا سوگند که دنیای شما در نظر من نیست ، مگر به سان کاروانیانی که در آبگاهی فرود آمده باشند و ناگهان کاروان سالارشان بانگ کوچ برآورد و آنها بکوچند ، و خوشی های آن در نگاه من نیست ، مگر چونان چرکابه جوشانی که بنوشم ، یا حنظلی شرنگین که جرعه جرعه سر کشم ، یا زهر ماری که کاسه کاسه به کامم ریخته شود ، یا گردنبد آتشی که به گردنم آویزند.

من ، این تن پوش خود را چندان پینه زده ام که دیگر از پینه دوز آن ، خجالت می کشم. او به من گفت: «این را همچون ماده الاغ ها به دور انداز» و حاضر نشد که آن را وصله کند. بدو گفتم: از من دور شو، که در بامدادان، شبروان ستوده می شوند و رنج بی خوابی از ما زدوده می شود.

الغساق - بالتخفيف والتشديد - : ما يسيل من صديد أهل النار وغسلتهم (النهاية : ج ۳ ص ۳۶۶ «غسق»).

### حدیث ۱۶۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي طَلَقْتُ الدُّنْيَا ثَلَاثًا بَتَاتَا لَا رَجْعَةَ لِي فِيهَا ، وَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا .

امام علی علیه السلام : من دنیا را سه طلاقه قطعی کرده ام که دیگر مرا بدان رجوعی نیست، و ریسمانش را بر دوش آن افکنده ام.  
غرر الحکم : ح ۳۷۸۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۰ ح ۳۵۶۷ .

### حدیث ۱۶۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: يَسْتَوْحِشُ مِنَ الدُّنْيَا وَزَهْرَتِهَا ، وَيَأْتِسُ بِاللَّيْلِ وَظُلْمَتِهِ ، وَكَأَنِّي بِهِ وَقَدَ

أُرَخِّي اللَّيْلُ سُدُولَهُ

مروج الذهب - به نقل از ضرار بن ضمره ، در پاسخ به درخواست معاویه برای توصیف امام علی علیه السلام - : از دنیا و زرق و برق آن ، گریزان بود و با شب و تاریکی آن ، انس داشت . گویا می بینم در حالی که شب ، پرده هایش را افکنده

و ستارگانش ناپدید شده اند ، او در محراب خویش محاسنش را به دست گرفته و چون مار گزیده به خود می پیچد و به سان مصیبت زده می گیرد و می گوید:

«ای دنیا! غیر مرا بفریب. آیا خود را به من عرضه می کنی، یا که خویشتن را برایم می آرایی؟ مباد، مباد که آن روز برسد! من تو را سه طلاقه کرده ام، که مرا در آن رجوعی نیست. عمر تو کوتاه است، و عیشت حقیر، و اهمیت ناچیز. آه از کمی توشه، و دوری سفر و تنهایی [در] راه.

سَدَلِ الثَّوْبِ سَدْلًا: أرخاه ، وسَدَلْتُ سِتْرَهَا وشَعَرَهَا (أساس البلاغَة: ص ۲۰۶ «سدل»).

### حدیث ۱۶۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْدَرِ الدُّنْيَا؛ فَإِنَّهَا شَبَكَةُ الشَّيْطَانِ وَمَفْسَدَةُ الْإِيمَانِ .

امام علی علیه السلام: از دنیا بر حذر باش؛ چرا که دام شیطان و تباہ کننده ایمان است.

غرر الحکم: ح ۲۶۰۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۰۴ ح ۲۳۴۰.

### حدیث ۱۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْدَرُوا الدُّنْيَا؛ فَإِنَّهَا غَدَارَةٌ غَرَارَةٌ خَدْوَعٌ، مُعْطِيَةٌ مَنْوَعٌ، وَمُلْبِسَةٌ نَزْوَعٌ .

امام علی علیه السلام: از دنیا حذر کنید؛ (چرا که خیانتکار، فریبنده، حيله گر، عطاکننده و دریغ ورزنده، و پوشاننده و برهنه کننده است.

نهج البلاغَة: الخطبة ۲۳۰، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۳ ح ۴۶.

### حدیث ۱۶۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْدَرُوا هَذِهِ الدُّنْيَا الْخَدَاعَةَ الْغَرَارَةَ، الَّتِي قَدْ تَزَيَّنَتْ بِحُلِيِّهَا، وَفَتَنْتِ بِغُرُورِهَا، وَغَرَّتْ بِأَمَالِهَا، وَتَشَوَّفَتْ لِخُطَابِهَا، فَأَصْبَحَتْ كَالْعُرُوسِ الْمَجْلُوءَةِ، وَالْعُيُونُ إِلَيْهَا نَاطِرَةٌ، وَالنُّفُوسُ بِهَا مَشْغُوفَةٌ، وَالْقُلُوبُ إِلَيْهَا تَائِقَةٌ، وَهِيَ لِإِعْزَاجِهَا كُلِّهَا قَاتِلَةٌ، فَلَا الْبَاقِيَ بِالْمَاضِي مُعْتَبِرٌ، وَلَا الْآخِرُ بِسُوءِ أَثَرِهَا عَلَى الْأَوَّلِ مُزْدَجِرٌ، وَلَا اللَّيْبُ

امام علی علیه السلام: از این دنیای حيله گر فریبنده، بر حذر باشید؛ دنیایی که خویشتن را با زیورهایش آراسته، و با فریبایی اش مفتون می سازد، و با آرزوهایش می فریبد، و برای خواستگارانیش خودآرایی می کند، و همچون عروس نقاب برکشیده ای شده است که چشم ها بدو خیره گشته، و جان ها شیدایش شده، و دل ها شیفته اش گردیده اند، و در حالی که او قاتل همه شوهران خویش است، نه شوهران آینده از شوهران گذشته عبرت می گیرند، و نه بدرفتاری او با اولی، عامل بازدارنده آخری است، و نه خردمند از این تجربه ها سود می برد.

اللَّيْبُ: الْعَاقِلُ (الصَّحَاح: ج ۱ ص ۲۱۶ «لب»).

### حدیث ۱۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الدُّنْيَا خَدَاعَةٌ صَرَاعَةٌ، مَكَارَةٌ غَرَارَةٌ سَحَارَةٌ، أَنْهَارُهَا لَامِعَةٌ، وَتَمْرَاتُهَا يَانِعَةٌ، ظَاهِرُهَا سُورٌ، وَبَاطِنُهَا غُرُورٌ، تَأْكُلُكُمْ بِأَضْرَاسِ الْمَنَايَا، وَتُبَيِّرُكُمْ

امام علی علیه السلام: دنیا، حيله گر است و به خاک افکن و نیرنگباز و فریبنده و افسونگر. جویبارهایش درخشان، و میوه هایش رسیده اند و ظاهرش خوش، و باطنش پوچ است. با دندان های مرگ، شما را می خورد، و با بلاهای ویرانگرش نابودتان می کند.

مردم در دنیا برای مرگ، زاده می‌شوند، با این حال، زینت دنیا را برگزیدند و جاه آن را طلبیدند. نادان مردی است آن مرد که شیفته لذت‌های دنیا شد، و به شادی آن دل خوش کرد، و از خیانت آن آسوده خاطر گشت. دنیا با مصیبت‌هایش شما را در میان گرفته، و با تیرهای مرگش شما را نشانه رفته است. او پیوسته جان‌های شما را می‌ستاند و شما پیوسته برای او [ثروت] گرد می‌آورید. برای مرگ، زاده می‌شوید، و به سوی گورها می‌برندتان، و در بستر خاک می‌خوابانندتان، و به دست کرم‌ها می‌سپارندتان، و برای حسابرسی برانگیخته خواهید شد.

المُبیر: أی المهلك، یُسرف فی إهلاك الناس (النهاية: ج ۱ ص ۱۶۱ «بور»).

### حدیث ۱۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ رَافَهُ زَبْرُجٌ

امام علی علیه السلام: هر که زیور دنیا، او را خوش آید، فریب‌ها [ی دنیا] اختیاردار او خواهند گشت.

الزَّبْرُجُ: الزینة من وَشِيٍّ أو جَوْهَرٍ أو نَحْوِ ذَلِكَ (الصَّحاح: ج ۱ ص ۳۱۸ «زبرج»).

### حدیث ۱۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْذَرُوا الدُّنْيَا؛ فَإِنَّهَا عَدُوَّةُ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَعَدُوَّةُ أَعْدَائِهِ، أَمَّا أَوْلِيَاؤُهُ فَغَمَّتْهُمْ، وَأَمَّا أَعْدَاؤُهُ فَفَعَّرَتْهُمْ.

امام علی علیه السلام: از دنیا بر حذر باشید؛ چرا که هم دشمن دوستان خداست و هم دشمن دشمنان او. دشمن دوستان اوست؛ چون غمگینشان می‌سازد، و دشمن دشمنان اوست؛ چون فریبتان می‌دهد.

تنبيه الخواطر: ج ۲ ص ۱۱۵.

### حدیث ۱۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْذَرُوا الدُّنْيَا الحِذْرَ كُلَّهُ، وَضَعُوا عَنْكُمْ ثِقَلَ هُمُومِهَا لِمَا تَيَقَّنْتُمْ لَوْشِكِ زَوَالِهَا، وَكُونُوا أَسِيرًا مَا تَكُونُونَ فِيهَا أَحْذَرَ مَا تَكُونُونَ لَهَا، فَإِنَّ طَالِبِيهَا كُلَّمَا اطْمَأَنَّ مِنْهَا إِلَى سُورٍ أَشْخَصَهُ عَنْهَا مَكْرُوهٌ، وَكُلَّمَا اغْتَبَطَ مِنْهَا بِإِقْبَالِ نَعْصِهِ

امام علی علیه السلام: از دنیا کاملاً بر حذر باشید و باراندوه‌های آن را از دوش خویش بردارید؛ چون یقین دارید که به زودی از شما جدا می‌شود، و آن گاه که بیش از هر زمان دیگر در دنیا شادید، بیش از همیشه از آن بر حذر باشید؛ چرا که طالب دنیا هر گاه به شادی ای از آن دل گرم شود، پیشامدی ناگوار، او را از آن شادی خارج می‌سازند، و هر گاه با اقبالی از دنیا شادمان شود، ادباری از آن، شادی او را به کامش تلخ می‌گرداند، و هر گاه دنیا گامی برای او بردارد، گامی به او پشت می‌کند. پس، شادکننده دنیا فریبنده است، و سودمند آن، زیانمند. آسایشش به گرفتاری پیوسته است، بودنش به نابودی واگذار شده است، شادی اش با اندوه، آمیخته است، و غم‌هایش به ناتوانی می‌انجامد.

نَعْصُهُ: كَدْرَةٌ (القاموس المحيط: ج ۲ ص ۳۲۱ «نقص»).

### حدیث ۱۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إحذروها حَذَرَ الشَّفِيقِ النَّاصِحِ ، وَالْمُجِدِّ الكَادِحِ .

امام علی علیه السلام : از دنیا حذر کنید ، همچون حذر کردن دلسوز خیرخواه، و کوشای رنجبر.  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۱ .

### حدیث ۱۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: قَالَ اللهُ تَعَالَى . . . يَا أَحْمَدُ ، احذِرْ أَنْ تَكُونَ مِثْلَ الصَّبِيِّ إِذَا نَظَرَ إِلَى الْأَخْضَرِ وَالْأَصْفَرِ [ أَحَبَّهُ ]

امام علی علیه السلام - در یادکرد معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خدای متعال فرمود: «... ای احمد! پرهیز از این که چون کودک باشی که هر گاه چشمش به سبز و زردی (چیزی رنگارنگ) می افتد، آن را می خواهد، و هر گاه شیرینی و ترشی به او داده

می شود، فریب می خورد».

ما بین المعقوفین أثبتناه من بحار الأنوار .

### حدیث ۱۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إتَّقُوا غُرُورَ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا تَسْتَرْجِعُ أَبَدًا مَا خَدَعَتْ بِهِ مِنَ الْمَحَاسِنِ ، وَتُرْعِجُ

امام علی علیه السلام : از فریب دنیا بترسید زیرا دنیا همیشه آنچه را که فریبکارانه داده است ، پس می گیرد، و کسی را که آسوده خاطر در آن اقامت گزیده است ، می راند.

يقال : أَرَعَجْتُ فلانا عن مَوْضِعِهِ ؛ إِذَا أَرَلْتَهُ عَنْهُ (أنظر المصباح المنير : ص ۲۵۳ «زعج»).

### حدیث ۱۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَا تَعْرَنُّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ، فَإِنَّمَا أَنْتُمْ فِيهَا سَفَرٌ حُلُولٌ ، الْمَوْتُ بِكُمْ نُزُولٌ ، تَنْتَضِلُّ

امام علی علیه السلام : زندهار که زندگی دنیا ، شما را نفریبد! شما در دنیا مسافرانی هستید که اُتراق کرده اید . مرگ نیز در میان شما منزل گزیده است ؛ شما را آماج تیرهای خود کرده است، و مرکب های آن ، خبرهای شما را به سرای ثواب و عقاب و سزا و حساب می برند.

يقال : انْتَضَلَ القَوْمُ وتناضلوا : أَى رَمَوْا لِلسَّبِقِ (النهاية : ج ۵ ص ۷۲ «نضل»).

### حدیث ۱۶۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَعْزَنُّكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا ، لِقَلِّهِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام: زنهار که جاذبه های فراوان دنیا شما را نفرینند؛ چرا که از دنیا، اندکی (کفنی) با خود می برید! نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۳، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۱۸ ح ۱۰۹ نقلاً عن عیون الحکم والمواعظ؛ مطالب السؤل: ص ۵۱.

### حدیث ۱۶۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا یَعْرُتْکُمْ ما أَصْبَحَ فیهِ أَهْلُ العُرُورِ، فَإِنَّمَا هُوَ ظِلٌّ مَمْدُودٌ إِلَى أَجَلٍ مَعْدُودٍ.  
امام علی علیه السلام: زنهار که بر خورداری فریب خوردگان [دنیا] شما را نفریند؛ زیرا آن همه، در حقیقت، سایه ای است که تا مدتی محدود ادامه می یابد!  
نهج البلاغه: الخطبة ۸۹.

### حدیث ۱۶۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عِبَادَ اللَّهِ، لا تَعْرُتْکُم الحِیَاةُ الدُّنْیَا، فَإِنَّهَا دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ، وَبِالْفَنَاءِ مَعْرُوفَةٌ، وَبِالْعَدْرِ مَوْصُوفَةٌ، وَکُلُّ ما فیها إِلَى زَوَالٍ، وَهِيَ بَیْنَ أَهْلِهَا دَوْلٌ وَسِجَالٌ  
امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! زنهار که زندگی دنیا شما را نفریند. دنیا، سرایی است که بلا از هر سو آن را در میان گرفته است، و به نابودی معروف است، و بی وفایی، صفت آن است. هر آنچه در دنیا است، رو به زوال است، و آن، میان اهلش به نوبت می چرخد و هر روز به کام یکی است. ساکنانش هرگز از گزند او در امان نیستند؛ گاه در امید و شادمانی به سر می برند و گاه در رنج و ناکامی.

زندگی آن، نکوهیده [و نامطلوب] است، و آسایشش دوام ندارد. مردم دنیا، در آن هدف های نشانه رفته ای هستند که دنیا تیرهایش را به سوی آنان می افکند، و با مرگ خردشان می کند.  
سِجَال: آی مرّة لنا و مرّة علينا (النهاية: ج ۲ ص ۳۴۴ «سجل»).

### حدیث ۱۶۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عُرُورُ الدُّنْیَا یَصْرَعُ.  
امام علی علیه السلام: فریب دنیا [آدمی را] به خاک می افکند.  
غرر الحکم: ح ۶۳۸۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۴۷ ح ۵۸۷۲.

### حدیث ۱۶۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اغْتَرَّ بِالدُّنْیَا اغْتَرَّ بِالْمُنَى.  
امام علی علیه السلام: هر که فریب دنیا را بخورد، فریب آرزوها را خورده است.



غُرر الحکم: ح ۸۳۵۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۵ ح ۸۲۰۶.

### حدیث ۱۶۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا أُسْرَى الرَّغْبَةَ أَفْصِرُوا؛ فَإِنَّ الْمُعْرَجَ عَلَى الدُّنْيَا لَا يَرَوْعُهُ مِنْهَا إِلَّا صَرِيفُ

امام علی علیه السلام: ای اسیران خواهش ها! کوتاه بیایید؛ زیرا دنیاگرایان را تنها غرّ غرّ نیش های [هیولای] مصائب روزگار، از دنیا می ترساند.

الصریف: صریر الباب، و صریر ناب البعیر (تاج العروس: ج ۱۲ ص ۳۲۰ «صرف»).

### حدیث ۱۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ أَنْ يَنْزِلَ بِكَ الْمَوْتُ وَأَنْتَ آبِقُ

امام علی علیه السلام: مبدا مرگ، در حالی به سراغت بیاید که تو از پروردگار خویش گریخته ای و در طلب دنیایی! أَبَقُ العبد: هَرَبَ (النهاية: ج ۱ ص ۱۵ «أبق»).

### حدیث ۱۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّكُمْ إِنْ رَغِبْتُمْ فِي الدُّنْيَا أَفْنَيْتُمْ أَعْمَارَكُمْ فِيمَا لَا تَبْقُونَ لَهُ وَلَا يَبْقَى لَكُمْ.

امام علی علیه السلام: شما اگر دنیاخواهی پیشه کنید، عمر خویش را در راه چیزی صرف کرده اید که نه شما برای آن می مانید و نه آن برای شما می ماند.

غُرر الحکم: ح ۳۸۴۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۷۵ ح ۳۶۳۴.

### حدیث ۱۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الرَّغْبَةُ فِي الدُّنْيَا تَوْجِبُ الْمَقْتِ

امام علی علیه السلام: دنیاخواهی، موجب دشمنی می شود.

المقت: أَشَدُّ الْبُغْضِ (النهاية: ج ۴ ص ۳۴۶ «مقت»).

### حدیث ۱۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صِحَّةُ الدُّنْيَا أَسْقَامٌ، وَلَدَائِبُهَا آلامٌ.

امام علی علیه السلام: تن درستی دنیا، بیماری است و لذت هایش، دردند.

غُرر الحکم: ح ۵۸۱۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۰۳ ح ۵۴۰۰.

**حدیث ۱۶۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا مَعَكُوسَةٌ مَعَكُوسَةٌ ، لَدَاتُهَا تَنْغِيصٌ وَمَوَاهِبُهَا تَغْصِيصٌ

امام علی علیه السلام : همانا دنیا وارونه و باژگونه است: خوشی هایش تیرگی می آورد و بخشش هایش اندوه می آورد ( / گلوگیرند ) ، و زندگی اش رنج است و بقایش فنا. جوینده خود را بی اختیار می برد، و سوار خویش را به خاک هلاکت می افکند. به کسی که به او اعتماد کند ، خیانت می ورزد و کسی را که بدان آرام گیرد ، بی قرار (پریشان خاطر) می سازد. اتحاد آن ، به پراکنندگی می انجامد و پیوندش ، به جدایی.

الْغُصْبَةُ : مَا غَضَّ بِهِ الْإِنْسَانُ مِنْ طَعَامٍ أَوْ غِيْظٍ (المصباح المنیر : ص ۴۴۸ «غصص»).

**حدیث ۱۶۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: سُلْطَانُهَا دَوْلٌ

امام علی علیه السلام - در توصیف دنیا - : قدرتش نوبتی است، عیشش تیره است، گوارایش شور است، شیرینش تلخ است، غذایش زهر است، ریسمان هایش پوسیده است، زنده اش دست خوش مرگ است، سالمش در معرض بیماری

است ، دارایی اش از کف رفتنی است، قدرتمندش شکست خوردنی است ، ثروتمندش اسیر [رنج و گرفتاری] است، و پناهنده به آن ، تاراج شونده است.

تَدَاوَلَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ تَدَاوُلًا : هُوَ حَصُولُهُ فِي يَدِ هَذَا تَارَةً وَفِي يَدِ هَذَا أُخْرَى ، وَالاسْمُ : الدُّوْلَةُ ، وَالْجَمْعُ دَوْلٌ (المصباح المنیر : ص ۲۰۳ «دول»).

**حدیث ۱۶۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: عَزَّهَا ذُلٌّ ، وَجِدُّهَا هَزَلٌ ، وَعُلُوُّهَا سُفْلٌ .

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : عزتش خواری، و جدی اش شوخی ، و بلندی اش پستی است.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۱ ، غرر الحکم : ح ۳۴۴۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۵ ح ۳۲۳۲ و ص ۱۵۰ ح ۳۲۹۴ .

**حدیث ۱۶۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثْرَةُ الدُّنْيَا قِلَّةٌ ، وَعِزُّهَا ذِلَّةٌ ، وَرَخَائِرُهَا مُضِلَّةٌ ، وَمَوَاهِبُهَا فِتْنَةٌ .

امام علی علیه السلام : زیاد دنیا اندک است، و عزتش خواری، و زیورهایش گم راه کننده، و دهبش هایش مایه گرفتاری.

غرر الحکم : ح ۷۱۲۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۹۰ ح ۶۶۱۰ .

**حدیث ۱۶۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
سُلْطَانُ الدُّنْيَا ذُلٌّ ، وَعُلُوُّهَا سُفْلٌ .

امام علی علیه السلام : قدرت دنیا ، خواری است و بلندی اش ، پستی .  
غرر الحکم : ح ۵۵۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۳ ح ۵۰۹۵ .

**حدیث ۱۶۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا التَّدَّ أَحَدٌ مِنَ الدُّنْيَا لَدَّةً إِلَّا كَانَتْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُصَّةٌ .

امام علی علیه السلام : هیچ کس از دنیا لذتی نمی چشد ، مگر آن که در روز قیامت ، مایه اندوه او می گردد (/گلوگیر او می شود).

غرر الحکم : ح ۹۶۱۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۰ ح ۸۸۱۶ .

**حدیث ۱۶۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لِلْمُسْتَحْلِ لَدَّةَ الدُّنْيَا غُصَّةٌ .

امام علی علیه السلام : آن که لذت دنیا را شیرین یابد ، به اندوه گرفتار می آید.

غرر الحکم : ح ۷۳۳۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۴ ح ۶۸۲۳ ، مستدرک الوسائل : ج ۱۱ ص ۳۴۶ ح ۱۳۲۱۷ .

**حدیث ۱۶۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَرَارَةُ الدُّنْيَا حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ ، وَحَلَاوَةُ الدُّنْيَا مَرَارَةُ الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : تلخی دنیا ، شیرینی آخرت است و شیرینی دنیا ، تلخی آخرت.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۵۱ ، روضه الواعظین : ص ۴۸۳ ، غرر الحکم : ح ۹۷۹۳ و فیه صدره ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۱ ح ۱۳۵ .

**حدیث ۱۶۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حَلَاوَةُ الدُّنْيَا تَوْجِبُ مَرَارَةَ الْآخِرَةِ وَسُوءَ الْعُقْبَى .

امام علی علیه السلام : شیرینی دنیا ، موجب تلخی آخرت و بدی عاقبت می شود.

غرر الحکم : ح ۴۸۸۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۲ ح ۴۴۳۶ .

**حدیث ۱۶۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَرَوَةُ الدُّنْيَا فَقْرُ الآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : ثروت دنیا، فقر آخرت است.

غرر الحکم : ح ۴۷۰۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۱۷ ح ۴۲۶۷ .

### حدیث ۱۶۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما زادَ فی الدُّنْیا نَقَصَ فی الآخِرَةِ . ما نَقَصَ مِنَ الدُّنْیا زادَ فی الآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : آنچه در دنیا می افزاید ، در آخرت می کاهش دهد ، و آنچه در دنیا می کاهش دهد ، در آخرت می افزاید.

غرر الحکم : ح ۹۶۱۹ و ۹۶۲۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۰ ح ۸۸۱۷ و ۸۸۱۸ .

### حدیث ۱۶۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَغْنَى النَّاسِ فِي الآخِرَةِ أَفْقَرُهُمْ فِي الدُّنْیا . أَوْفَرُ النَّاسِ حَظًّا مِنَ الآخِرَةِ أَقْلُهُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْیا .

امام علی علیه السلام : توانگرترین مردم در آخرت ، درویش ترین آنان در دنیا است ، و بهره مندترین مردم از آخرت ، کم بهره ترین آنان از دنیا است.

غرر الحکم : ح ۳۲۲۱ و ۳۲۲۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۵ ح ۲۵۵۴ و ص ۱۲۲ ح ۲۷۸۰ .

### حدیث ۱۷۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنَّ إِعْطَاءَ الْمَالِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ تَبْذِيرٌ وَإِسْرَافٌ ، وَهُوَ يَرْفَعُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْیا وَيَضَعُهُ فِي الآخِرَةِ ، وَيُكْرِمُهُ فِي النَّاسِ وَيُهِينُهُ عِنْدَ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : آنگاه باشید که بخشیدن نابه جای مال ، ریخت و پاش و اسراف است. این کار ، صاحب مال را در دنیا بالا می برد ؛ اما در آخرت ، پست می گرداند ، و در میان مردم ، ارجمندش می سازد ؛ ولی نزد خدا بی مقدارش می کند.

نهج البلاغه : الخطبه ۱۲۶ ، الأمالی للمفید : ص ۱۷۶ ح ۶ ، الأمالی للطوسی : ص ۱۹۵ ح ۳۳۱ کلاهما عن ربیعہ وعمارہ ، تحف العقول : ص ۱۸۵ ، الغارات : ج ۱ ص ۷۶ کلها نحوه ، بحار الأنوار : ج ۳۲ ص ۴۸ ح ۳۲ .

### حدیث ۱۷۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّا كُمْ وَحُبُّ الدُّنْیا ؛ فَإِنَّهَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ، وَبَابُ كُلِّ بَلِيَّةٍ ، وَقِرَانُ كُلِّ فِتْنَةٍ ، وَدَاعِي كُلِّ رَزِيئَةٍ .

امام علی علیه السلام : ای مردم! از دنیا دوستی بپرهیزید که ریشه هر خطا، و در هر بلا، و جفت هر فتنه، و فراخواننده هر مصیبتی است.

تحف العقول : ص ۲۱۵ ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۵۴ ح ۹۷ .

**حدیث ۱۷۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا وَحُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ، وَبَابُ كُلِّ بَلِيَّةٍ ، وَمَجْمَعُ كُلِّ فِتْنَةٍ ، وَدَاعِيَةُ كُلِّ رِيْبَةٍ  
 امام علی علیه السلام : هان! دنیا دوستی ، ریشه هر خطا، و در هر بلا، و مجمع هر فتنه، و باعث هر سوء ظنی است.  
 الرِّيْبَةُ : الشُّكُّ ، وقيل : الشُّكُّ مع التُّهْمَةِ (النهاية: ج ۲ ص ۲۸۶ «ریب»).

**حدیث ۱۷۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَحُبُّ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا أَصْلُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ، وَمَعْدِنُ كُلِّ بَلِيَّةٍ .  
 امام علی علیه السلام : از دنیا دوستی بپرهیز؛ چرا که ریشه هر خطا و معدن هر بلائی است.  
 غرر الحكم : ح ۲۶۶۹ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۹۶ ح ۲۲۲۰ .

**حدیث ۱۷۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ مِنْ أَهْوَاءِ تَتَّبِعُ ، وَأَحْكَامِ تُبْتَدَعُ .  
 امام علی علیه السلام : سرآغاز پیدایش فتنه ها، در حقیقت ، پیروی از هوس ها و بدعت نهادن در احکام است.  
 الکافی : ج ۸ ص ۵۸ ح ۲۱ عن سلیم بن قیس الهلالی ، نهج البلاغه : الخطبة ۵۰ ، کتاب سلیم بن قیس : ج ۲ ص ۷۱۹ ح ۱۸ ، بحار  
 الأنوار : ج ۲ ص ۲۹۰ ح ۸ .

**حدیث ۱۷۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْظَمُ الْخَطَايَا حُبُّ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : بزرگ ترین خطاها، دنیا دوستی است.  
 غرر الحكم : ح ۲۹۹۹ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۱۱۸ ح ۲۶۶۱ .

**حدیث ۱۷۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ الْفِتَنِ مَحَبَّةُ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : بدترین فتنه ها [و گرفتاری ها] ، حب دنیا است.  
 غرر الحكم : ح ۵۷۴۷ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۲۹۵ ح ۵۲۹۰ .

**حدیث ۱۷۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَلَةُ

امام علی علیه السلام : شیفتگی به دنیا ، بزرگ ترین فتنه است .

الْوَلَةُ : ذَهَابُ الْعَقْلِ وَالتَّخَيَّرُ مِنْ شِدَّةِ الْوَجْدِ (النهاية : ج ۵ ص ۲۲۷ «وله»).

### حدیث ۱۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ الْفِتَنِ وَأَصْلُ الْمِحَنِ .

امام علی علیه السلام : دنیادوستی ، منشأ فتنه ها و ریشه رنج هاست .

غرر الحکم : ح ۴۸۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۱ ح ۴۴۲۴ و فیهِ «رأس» بدل «أصل» .

### حدیث ۱۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْمِحَنِ حُبُّ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : بدترین رنج ها ، دنیادوستی است .

غرر الحکم : ح ۵۷۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۹۳ ح ۵۲۲۲ .

### حدیث ۱۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الْآفَاتِ الْوَلَةُ بِالدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : منشأ همه آفت ها ، عشق به دنیاست .

غرر الحکم : ح ۵۲۶۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۶۴ ح ۴۷۹۶ و فیهِ «بالذات» بدل «بالدنيا» .

### حدیث ۱۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمَا أَنَّ الشَّمْسَ وَاللَّيْلَ لَا يَجْتَمِعَانِ ، كَذَلِكَ حُبُّ اللَّهِ وَحُبُّ الدُّنْيَا لَا يَجْتَمِعَانِ .

امام علی علیه السلام : چنان که خورشید و شب با هم جمع نمی شوند ، خدادوستی و دنیادوستی نیز با هم جمع نمی شوند .

غرر الحکم : ح ۷۲۱۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۹۷ ح ۶۷۲۰ .

### حدیث ۱۷۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ... يَا أَحْمَدُ ، لَوْ صَلَّى الْعَبْدُ صَلَاةَ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، وَصَامَ صِيَامَ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ،

وطوی

امام علی علیه السلام - در یادکرد حدیث معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خداوند متعال فرمود: «... ای احمد! اگر بنده به اندازه نمازهای اهل آسمان و زمین نماز بخواند، و به اندازه روزه های اهل آسمان و زمین روزه بگیرد، و چون فرشتگان غذا نخورد، و مانند برهنگان جامه بپوشد، اما در دل او ذره ای حُبّ دنیا یا شهرت آن یا ریاست آن یا زر و زیور آن بینم، هرگز در خانه ام به جوار من در

نخواهد آمد، و محبت خود را از دل او برخواهم کند. سلام و محبت من، بر تو باد!  
رجلٌ طیان: لم يأكل شيئاً؛ طوی - کرصی - طوی. فإن تعمد ذلك فطوی - کرصی - (القاموس المحيط: ج ۴ ص ۳۵۸ «طوی»).

### حدیث ۱۷۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إن کُنتُم تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَخْرِجُوا مِنْ قُلُوبِكُمْ حُبَّ الدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام : اگر به راستی ، خدا را دوست می دارید ، دوستی دنیا را از دل هایتان بیرون کنید.  
غرر الحکم : ح ۳۷۴۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۶۳ ح ۳۴۷۴ .

### حدیث ۱۷۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَيْفَ يَدْعَى حُبَّ اللَّهِ مَنْ سَكَنَ قَلْبُهُ حُبَّ الدُّنْيَا؟!  
امام علی علیه السلام : کسی که دوستی دنیا در دلش خانه کرده است ، چگونه ادعای دوستی خدا می کند؟!  
غرر الحکم : ح ۷۰۰۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۸۳ ح ۶۴۷۴ .

### حدیث ۱۷۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
طالِبُ الدُّنْيَا تَفَوُّتُهُ الْآخِرَةُ وَيُدْرِكُهُ الْمَوْتُ حَتَّى يَأْخُذَهُ بَغْتَةً ، وَلَا يُدْرِكُ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا قَسَمَ لَهُ .  
امام علی علیه السلام : جوینده دنیا، آخرت را از دست می دهد و مرگ ، او را در می رسد و ناگهان او را فرو می گیرد، و از دنیا جز به آنچه قسمت اوست ، نمی رسد.  
غرر الحکم : ح ۶۰۱۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱۷ ح ۵۵۲۲ و فيه «بعنقه» بدل «بغته» .

### حدیث ۱۷۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا ظَفِرَ بِالْآخِرَةِ مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا مَطْلَبَهُ .  
امام علی علیه السلام : کسی که دنیا مطلوب او باشد ، به آخرت دست نمی یابد.  
غرر الحکم : ح ۹۵۵۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۷۷ ح ۸۷۴۸ .

**حدیث ۱۷۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ مَلَكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا ، فَاتَهُ مِنَ الْآخِرَةِ أَكْثَرُ مِمَّا مَلَكَ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس چیزی از دنیا را به دست آورد ، بیشتر از آنچه به دست آورده ، از آخرت از دست می دهد.  
 غرر الحکم : ح ۸۹۰۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۴ ح ۷۵۰۱ .

**حدیث ۱۷۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ رَغِبَ فِي زَخَارِفِ الدُّنْيَا ، فَاتَهُ الْبَقَاءُ الْمَطْلُوبُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس خواهان تجملات دنیا باشد ، زندگی جاویدان مطلوب را از دست می دهد.  
 غرر الحکم : ح ۸۸۰۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۶ ح ۷۵۴۱ و فی «التقاء» بدل «البقاء» .

**حدیث ۱۷۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَلَبُ الْجَمْعِ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ خِدَاعِ النَّفْسِ .  
 امام علی علیه السلام : خواهان جمع میان دنیا [ی نکوهیده] و آخرت بودن ، از نیرنگ های نفس است.  
 غرر الحکم : ح ۵۹۹۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱۷ ح ۵۵۳۳ .

**حدیث ۱۷۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَأْتِيَارِ حُبُّ الْعَاجِلِ صَارَ مَنْ صَارَ إِلَى سَوْءِ الْآجِلِ .  
 امام علی علیه السلام : با برگزیدن دوستی دنیا است که آدمیان به سوء عاقبت ، گرفتار می شوند.  
 غرر الحکم : ح ۴۳۱۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۸۸ ح ۳۸۷۸ .

**حدیث ۱۷۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَجْتَمِعُ الْآخِرَةُ وَالْدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : آخرت و دنیا [ی نکوهیده] ، با هم جمع نمی شوند.  
 غرر الحکم : ح ۱۰۵۷۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۳۳ ح ۹۷۲۸ .

**حدیث ۱۷۲۲**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَنْفَعُ الْعَمَلُ لِالْآخِرَةِ مَعَ الرَّغْبَةِ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : با وجود دنیاخواهی، کار برای آخرت، سودی نمی بخشد.

غرر الحکم : ح ۱۰۸۲۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۴۲ ح ۱۰۰۶۹ .

### حدیث ۱۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَيْفَ يَعْمَلُ لِالْآخِرَةِ الْمَشْغُولُ بِالدُّنْيَا !

امام علی علیه السلام : کسی که سرگرم دنیا است، چگونه برای آخرت کار کند؟!

غرر الحکم : ح ۶۹۷۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۸۳ ح ۶۴۶۱ .

### حدیث ۱۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: قَالَ اللَّهُ ... يَا أَحْمَدُ أَبْغِضِ الدُّنْيَا وَأَهْلَهَا وَأَحِبِّ الْآخِرَةَ وَأَهْلَهَا .

امام علی علیه السلام - در یادکرد حدیث معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خداوند فرمود : «... ای احمد! دنیا و دنیاخواهان را دشمن بدار، و آخرت و آخرتگرایان را دوست بدار».

إرشاد القلوب : ص ۲۰۱ ، الجواهر السنیة : ص ۱۹۴ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۳ ح ۶ .

### حدیث ۱۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ غَلَبَتِ الدُّنْيَا عَلَيْهِ ، عَمِيَ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ .

امام علی علیه السلام : کسی که دنیا بر او چیره گردد ، از دیدن آنچه پیش روی اوست ، کور می شود.

غرر الحکم : ح ۸۸۵۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۷ ح ۸۲۸۱ .

### حدیث ۱۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَصَرَ نَظْرَهُ عَلَى أَبْنَاءِ الدُّنْيَا ، عَمِيَ عَنِ سَبِيلِ الْهُدَى .

امام علی علیه السلام : هر که نگاه کردنش را به دنیاطلبان محدود کند ، از [دیدن] راه درست ، کور می شود.

غرر الحکم : ح ۸۸۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۸ ح ۸۲۹۵ و لیس فیہ «أبناء» .

### حدیث ۱۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: مَنْ رَاقَهُ زَبْرُجُهَا أَعْقَبَتْ نَاطِرِيهِ كَمَهَا

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : آن که تجملات پوچ دنیا خیره اش سازد ، دنیا دو دیده اش را کور می گرداند .  
الکمه : العمی (النهاية : ج ۴ ص ۲۰۱ «کمه»).

### حدیث ۱۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْفُضِ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يُعْمَى وَيُصِمُّ وَيُبِكِّمُ وَيُذِلُّ الرَّقَابَ ، فَتِدَارَكَ مَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِكَ وَلَا تَقُلْ : عَدَا أَوْ بَعْدَ عَدٍ ؛ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَالْتِسْوِيفِ ، حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَعْتَهُ وَهُمْ غَافِلُونَ ، فَتَقَلُّوا

عَلَى أَعْوَادِهِمْ إِلَى قُبُورِهِمْ الْمُظْلِمِيَّةِ الضَّيِّقَةِ ، وَقَدْ أَسْلَمَهُمُ الْأَوْلَادُ وَالْأَهْلُونَ . فَانْقَطِعْ إِلَى اللَّهِ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ مِنْ رَفْضِ الدُّنْيَا ، وَعَزْمٍ لَيْسَ فِيهِ انْكِسَارٌ وَلَا انْخِرَالٌ

امام علی علیه السلام : دنیا را رها کن؛ چرا که دنیا دوستی ، کور و کر و لال و زبون می کند . و باقی مانده عمرت را دریاب و مگو: فردا و پس فردا؛ زیرا آنان که پیش از تو بودند ، از آن روی به هلاکت در افتادند که به آرزوها و امروز و فردا کردن تکیه نمودند ، تا آن که فرمان خدا (مرگ) ، ناگهان و بی خبر برایشان در رسید ،

و بر تابوت هایشان به سوی گورهای تنگ و تاریکشان برده شدند و فرزندان و خانواده شان آنها را تنها گذاشتند . پس ، با دلی توبه کننده و دست از دنیا شسته و عزمی استوار ، به خدا رو کن .  
الانخِرَالُ : مَشِيَّةٌ فِيهَا تَثَاقُلُ (القاموس المحيط : ج ۳ ص ۳۶۷ «خزل»).

### حدیث ۱۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِحُبِّ الدُّنْيَا صَمَّتِ الْأَسْمَاعُ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ ، وَعَمِيَّتِ الْقُلُوبُ عَنْ نَوْرِ الْبَصِيرَةِ .

امام علی علیه السلام : از دنیا دوستی است که گوش ها از شنیدن حکمت ، کر گشته و دل ها از [دیدن] نور بینش ، کور شده اند .  
غرر الحکم : ح ۷۳۶۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۴ ح ۶۸۴۱ .

### حدیث ۱۷۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ عَرَّتَهُ الدُّنْيَا بِمُحَالِ الْأَمَالِ ، وَخَدَعَتْهُ بِزُورِ الْأَمَانِيِّ ، أَوْرَثَتْهُ كَمَهَا ، وَأَلْبَسَتْهُ عَمَى ، وَقَطَعَتْهُ عَنِ الْأُخْرَى ، وَأَوْرَدَتْهُ مَوَارِدَ الرَّدَى .

امام علی علیه السلام : کسی که دنیا او را با آرزوهای دست نیافتنی بفریبید و با امیدهای دروغین گولش زند ، برایش کوری به ارث می نهد و بر او نابینایی می پوشاند ، و از آخرت بریده اش می گرداند و او را به آبشخورهای هلاکت در می آورد .  
غرر الحکم : ح ۳۵۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۵۲ ح ۳۳۳۷ .

### حدیث ۱۷۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَبَبُ فَسَادِ الْعَقْلِ حُبُّ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : عَلَتْ تَبَاهِي خِرْد، دنیادوستی است.

غُرر الحکم : ح ۵۵۴۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۱ ح ۵۰۵۶ .

### حدیث ۱۷۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَخَارِفُ الدُّنْيَا تُفْسِدُ الْعُقُولَ الضَّعِيفَةَ .

امام علی علیه السلام : زیب و زر دنیا ، خِرْدِهای ناتوان را تباه می گرداند.

غُرر الحکم : ح ۵۴۹۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۷۵ ح ۵۰۰۳ .

### حدیث ۱۷۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبُّ الدُّنْيَا يُفْسِدُ الْعَقْلَ ، وَيُصِمْ الْقَلْبَ عَنِ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ ، وَيُوجِبُ أَلِيمَ الْعِقَابِ .

امام علی علیه السلام : دنیادوستی ، خِرْد را تباه می کند، گوش را از نیوشیدن حکمت ، کر می سازد، و موجب عذاب دردناک می گردد.

غُرر الحکم : ح ۴۸۷۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۱ ح ۴۴۲۱ و فيه «و یصم» بدل «و یهّم» .

### حدیث ۱۷۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا مَصْرَعُ الْعُقُولِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، قتلگاه خِرْدِهاست.

غُرر الحکم : ح ۹۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵ ح ۷۰۴ .

### حدیث ۱۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَهَجَ قَلْبُهُ بِحُبِّ الدُّنْيَا التَّاطَ قَلْبُهُ مِنْهَا بِثَلَاثٍ : هَمٌّ لَا يُعْبَهُ

امام علی علیه السلام : آن که دلش غرق دنیادوستی شود ، سه چیز از دنیا به دل او درمی آمیزد: اندوهی که دمی از او جدا نمی شود، حرصی که از او دست بر نمی دارد، و آرزویی که به آن نمی رسد.

أَغْبَبْتُ الْقَوْمَ وَعَبَّيْتُ عَنْهُمْ : إِذَا جِئْتَ يَوْمًا وَتَرَكْتَ يَوْمًا . وَفَلَانَ لَا يُعْبِنَا عَطَاؤُهُ : أَي لَا يَأْتِينَا يَوْمًا دُونَ يَوْمٍ ؛ بَلْ يَأْتِينَا كُلُّ يَوْمٍ (الصَّحاح ج ۱ ص ۱۹۰ و ۱۹۱ «غیب»). فالمعنى : هَمٌّ لَا يَفَارِقُهُ .

### حدیث ۱۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَمَا بَعْدُ ، فَإِنَّ الدُّنْيَا مَشْغَلَةٌ عَنْ غَيْرِهَا ، وَلَمْ يُصِبْ صَاحِبُهَا مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ حِرْصًا عَلَيْهَا وَلَهَجًا

امام علی علیه السلام - در نامه اش به معاویه - : اَمَا بَعْدُ ؛ دُنْيَا مَایِه بَاز دَاشْتَن اَز غَیْرِ خُود (آخِرْت) اسْت ، وَ دُنْیَاخُوَاه ، بَه چِیزِی اَز آن نَمِ رَسَد ، جَز آن کِه دَرِی اَز آزْمَنْدِی وَ شِیْفَتِگِی بَه دُنْیَا بَر رُویْش گِشُودَه مِی گِردَد ، وَ بَا آنچِه اَز دُنْیَا بَه دِست آوَرْدَه ، اَز آنچِه بَه دِست نِیاوَرْدَه اسْت ، هَر گِز احْساس بِی نِیازی نَمِ کِنْد ، دَر حَالِی کِه سِرانْجَام ، بَایَد آنچِه رَا گِرد آوَرْدَه اسْت ، بَگِذارَد وَ بَرُود وَ آنچِه رَا رِشْتَه اسْت ، پَنبِه کِنْد! وَ تُو اَگَر اَز آنچِه گِذِشْتَه اسْت ، پَنْد مِی گِرفْتِی ، آنچِه رَا مَاندِه اسْت ، پَاس مِی دَاشْتِی . بَدْرُود! یَلْهُجْ لَهْجًا : إِذَا أُغْرِيَ بِه فَتَابِرْ عَلِيَه (الصَّحاح : ج ۱ ص ۳۳۹ «لَهْج»).

### حدیث ۱۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَمَا بَعْدُ ، فَإِنَّ الدُّنْيَا مَشْغَلَةٌ عَنْ غَيْرِهَا ، وَصَاحِبُهَا مَقْهُورٌ فِيهَا ، لَمْ يُصِبْ مِنْهَا شَيْئًا قَطُّ إِلَّا فَتَحَتْ لَهُ حِرْصًا ، وَأَدْخَلَتْ عَلَيْهِ مَوْوَنَةً تَزِيدُهُ رَغْبَةً فِيهَا ، وَلَنْ يَسْتَعْنِيَ صَاحِبُهَا بِمَا نَالَ عَمَّا لَمْ يَبْلُغْهُ ، وَمِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ فِرَاقٌ مَا جَمَعَ ، وَالسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ . فَلَا تُحْبِطْ أَجْرَكَ أبا عَبْدِ اللَّهِ ، وَلَا تُجَارِيَنَّ مُعَاوِيَةَ فِي بَاطِلِهِ ، فَإِنَّ مُعَاوِيَةَ عَمَصٌ

امام علی علیه السلام - در نامه اش به عمرو بن عاص - : اَمَا بَعْدُ ؛ دُنْیَا مَایِه بَاز دَاشْتَن اَز غَیْرِ خُود (آخِرْت) اسْت ، وَ دُنْیَا پَرِست دَر آن ، شِکِست خُورْدَه اسْت . او هَر گِز بَه چِیزِی اَز دُنْیَا نَرَسِید ، مَگَر آن کِه دُنْیَا دَرِی اَز آزْمَنْدِی رَا بَه رُویْش گِشُود ، وَ هَزِیْنَه اِی بَر او بَار کَرْد کِه مَوجِب دُنْیَاخُوَاهِی بَیْشْتَر او شُد . دُنْیَا دَار ، هَر اَنْدازَه اَز دُنْیَا بَه دِست آوَرْد ، بَاز او رَا اَز آنچِه بَه دِست نِیاوَرْدَه اسْت ، بِی نِیاز نَمِ کِنْد ، دَر حَالِی کِه سِرانْجَام او ، جِدا شَدَن اَز چِیزِی اسْت کِه گِرد آوَرْدَه اسْت . خُوش بَخْت ، کِسی اسْت کِه اَز دِیگَران پَنْد گِیَرَد .

پس، ای ابو عبد الله! اجر خود را ضایع مکن، و با معاویه در راه باطلش همراهی منما؛ چرا که معاویه مردم را خوار می شمارد و برای حق، ارزشی قائل نیست.

عَمَصَ النَّاسِ : احْتَقَرَهُم (النَّهْأَةُ : ج ۳ ص ۳۸۶ «عَمَص»).

### حدیث ۱۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبُّ الدُّنْيَا يُوْجِبُ الطَّمَعِ .

امام علی علیه السلام : دُنْیَا دُوسْتِی ، مَوجِب طَمَعْکَاری مِی شُود .

غَرَرِ الْحَكْمِ : ح ۴۸۷۲ ، عِیونِ الْحَكْمِ وَالمَواعِظ : ص ۲۳۲ ح ۴۴۳۱ .

### حدیث ۱۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَظُمَتِ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ ، وَكَبُرَ مَوْقِعُهَا فِي قَلْبِهِ ، آتَتْهَا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى ؛ فَانْقَطَعَ إِلَيْهَا وَصَارَ عَبْدًا لَهَا .

امام علی علیه السلام : کِسی کِه دُنْیَا دَر نَظَرِش بَزرگ آید ، وَ دَر دِلْش جَایگَاهِی بَشِکُوه یابَد ، آن رَا بَر خُداوَنَد مَتعال مَقْدَم مِی دَارد ، پَس یِکسَره بَه دُنْیَا رُوی مِی آوَرْد وَ بَنْدَه آن مِی شُود .

نَهْجِ الْبَلَاغَةِ : الْخُطْبَةُ ۱۶۰ ، مِکارِمِ الْأَخْلَاقِ : ج ۱ ص ۳۶ ، أَعْلَامِ الدِّينِ : ص ۲۴۶ وَفِيهِ «وَعِظَم» بَدَل «وَكَبُر» .

## حدیث ۱۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَشَقَ شَيْئًا أَعَشَى بَصْرَهُ ، وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ ، فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ ، قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ ، وَوَلَّهَتْ عَلَيْهَا نَفْسَهُ ، فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا وَلَمْ يَنْفِ فِي يَدَيْهِ شَيْءٌ مِنْهَا ، حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا ، وَحَيْثُمَا أُقْبِلَتْ أُقْبِلَ عَلَيْهَا ، لَا يَنْزَجِرُ مِنَ اللَّهِ بِزَاجِرٍ ، وَلَا يَتَعَطَّ مِنْهُ بِوَاعِظٍ ، وَهُوَ يَرَى الْمَأْخُودِينَ عَلَى الْغُرَّةِ - حَيْثُ لَا إِقَالَهَ وَلَا رَجْعَةَ - كَيْفَ نَزَلَ بِهِمْ مَا كَانُوا يَجْهَلُونَ ، وَجَاءَهُمْ مِنْ فِرَاقِ الدُّنْيَا مَا كَانُوا يَأْمَنُونَ ، وَقَدِمُوا مِنَ الْآخِرَةِ عَلَى مَا كَانُوا يُوعَدُونَ ، فَغَيَّرَ مَوْصُوفٍ مَا نَزَلَ بِهِمْ .

امام علی علیه السلام : کسی که عاشق چیزی شود، آن چیز دیده [دل] او را کم سو می گرداند، و دلش را بیمار می کند. در نتیجه، چنین کسی با چشمی ناسالم می نگرد، و با گوشی ناشنوا می شنود. خواست های دنیوی، خرد او را از هم دریده، و دنیا دلش را میرانده، و جانش شیفته آن گردیده است. از این رو، بنده دنیا و بنده کسی است که چیزی از دنیا دارد. به هر کجا که دنیا برود، او نیز بدان جا می رود، و به هر سو که دنیا رو کند، او نیز بدان رو می کند. با هیچ نهی ای از جانب خدا، باز نمی ایستد، و از هیچ پندی از او، اندرز نمی گیرد، در حالی که می بیند مرگ، چه سان ناگهان گریبان دیگران را می گیرد و مجال پوزشخواهی و بازگشتی نمی دهد، و آنچه نمی دانستند، بر آنان فرود می آید، و از دنیا که خود را در آن ایمن می پنداشتند، جدا می شوند، و به آنچه در آخرت وعده داده می شدند، می رسند. آنچه بر سر آنان می آید، به راستی در وصف نمی گنجد.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۹.

## حدیث ۱۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّ الدِّينَارَ وَالدرْهَمَ فَهُوَ عَبْدُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : هر که درهم و دینار را دوست بدارد، بنده دنیاست.

الخصال: ص ۱۱۳ ح ۹۱ عن الأصْبَغِ بْنِ نَبَاتَةَ ، بحار الأنوار: ج ۲ ص ۱۰۷ ح ۴.

## حدیث ۱۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَبَبُ الشَّقَاءِ حُبُّ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : علت شقاوت، عشق به دنیاست.

غرر الحکم: ح ۵۵۱۶ ، عیون الحکم والمواعظ: ص ۹۸ ح ۲۲۶۹ نحوه .

## حدیث ۱۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْوَلَةَ بِالدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا تَوْرَثُكَ الشَّقَاءَ وَالْبَلَاءَ ، وَتَحْدُوكَ

امام علی علیه السلام : زنهار از شیفتگی به دنیا، که بدبختی و رنج برایت بر جای می نهد،

و به فروختن زندگی جاودانی به زندگی فناپذیر، وادارت می کند!  
حدّ الْإِبْلِ: زَجْرَهَا وَسَاقَهَا (القاموس المحيط: ج ۴ ص ۳۱۵ «حد»).

### حدیث ۱۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُكِمَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا بِالشَّقَاءِ وَالْفَنَاءِ وَالذَّمَارِ وَالْبَوَارِ.  
امام علی علیه السلام: مردم دنیا، محکوم به بدبختی و نیستی و نابودی و هلاکت اند.  
غرر الحکم: ح ۴۹۳۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۳۴ ح ۴۴۸۶.

### حدیث ۱۷۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا هَمَّهُ، طَالَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَقَاؤُهُ وَعَمُّهُ.  
امام علی علیه السلام: کسی که دنیا هم و غم او باشد، در روز قیامت شقاوت و اندوه او به درازا می کشد.  
غرر الحکم: ح ۹۱۱۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۲۵ ح ۷۱۸۹.

### حدیث ۱۷۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّهِ، طَالَ شَقَاؤُهُ وَعَمُّهُ.  
امام علی علیه السلام: کسی که بزرگ ترین اهتمامش دنیا باشد، گرفتاری و اندوهش به درازا می کشد.  
کنز الفوائد: ج ۱ ص ۳۴۵، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۱ ح ۴۳.

### حدیث ۱۷۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الدِّينُ يُجِلُّ، الدُّنْيَا تُذِلُّ.  
امام علی علیه السلام: دین، [آدمی را] ارجمند می گرداند، و دنیا، خوار می سازد.  
غرر الحکم: ح ۳، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۸ ح ۴۸ و ۴۹.

### حدیث ۱۷۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ مَنْ كَانَتْ الْعَاجِلَةُ أَمْلَكَ بِهِ مِنَ الْآجِلَةِ، وَأُمُورُ الدُّنْيَا أَعْلَبَ عَلَيْهِ مِنْ أُمُورِ الْآخِرَةِ، فَقَدْ بَاعَ الْبَاقِيَ بِالْفَانِي، وَتَعَوَّضَ الْبَائِدَ عَنِ الْخَالِدِ،  
، وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ وَرَضِيَ لَهَا بِالْحَائِلِ الرَّائِلِ، وَنَكَبَ بِهَا عَنِ نَهْجِ السَّبِيلِ.  
امام علی علیه السلام: کسی که زندگی کنونی، بیشتر از زندگی آینده اختیاردار او باشد و کارهای دنیا بر او چیره تر از کارهای آخرت باشد، هر آینه ماندگار را به فناپذیر فروخته، و جاویدان را با گذرا عوض کرده، و خویشتن را به نابودی افکنده، و زندگی

دگرگون شونده زوال پذیر را برای خود پسندیده، و از راه روشن به کج راهه رفته است.  
غرر الحکم: ح ۳۶۰۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۵۳ ح ۳۳۵۱.

### حدیث ۱۷۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَلَّمَا از دَادَ الْمَرْءُ بِالْدُنْيَا شُغْلًا وَزَادَ بِهَا وَلَهَا، أَوْرَدَتْهُ الْمَسَالِكَ وَأَوْقَعَتْهُ فِي الْمَهَالِكِ .  
امام علی علیه السلام: هر گاه مشغله انسان به دنیا بیشتر شود و علاقه اش به آن فزون تر گردد، دنیا او را به راه های گوناگون می برد و وی را در مهلکه ها می افکند.  
غرر الحکم: ح ۷۲۰۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۹۶ ح ۶۷۱۴.

### حدیث ۱۷۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ لَمْ يُبَالِ مَا رُزِيَ  
امام علی علیه السلام: کسی که هر گاه دنیایش سالم (و تأمین) باشد، برایش مهم نیست که چه بلایی بر سر آخرتش می آید، در هلاکت است.  
رزاته رزیتة: أصابته مصيبة (الصباح: ج ۱ ص ۵۳ «رزأ»).

### حدیث ۱۷۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
آفَةُ النَّفْسِ الْوَلَةُ  
امام علی علیه السلام: آفت نفس، شیفتگی به دنیا است.  
الْوَلَةُ: ذهابُ العقل والتَّحْيِيرُ من شِدَّةِ الْوَجْدِ (النهاية: ج ۵ ص ۲۲۷ «وله»).

### حدیث ۱۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زُهِدْكَ فِي الدُّنْيَا يُنْجِيكَ، وَرَغَبْتُكَ فِيهَا تُرْدِيكَ .  
امام علی علیه السلام: زهد تو در دنیا، تو را نجات می دهد، و دل بستگی تو به آن، تو را نابود می کند.  
غرر الحکم: ح ۵۴۷۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۷۶ ح ۵۰۳۱.

### حدیث ۱۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الرَّغْبَةُ مِفْتَاحُ الْعَطَبِ  
امام علی علیه السلام: دنیاخواهی، کلید نابودی است.

عَطِبَ عَطْبًا: هَلَكَ (المحيط في اللغة: ج ۱ ص ۴۱۰ «عطب»).

### حدیث ۱۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَلَمَّا نَهَضْتُ بِالْأَمْرِ نَكَّتُ:

امام علی علیه السلام - در خطبه معروف به شقشقیه - : چون زمام امور را به دست گرفتم ، گروهی پیمان شکستند، عده ای از فرمان به در شدند، و عده ای سر از فرمان حق برتافتند. گویی آنان نشنیده اند که خداوند سبحان می فرماید: «آن سرای آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که خواهان برتری جویی و تباہکاری در زمین نیستند ، و عاقبت ، از آن تقوای پیشگان است». آری! به خدا سوگند که آن را شنیدند و فهمیدند ؛ اما دنیا در چشم آنان زیبا نمود،

و زرق و برق آن خیره شان ساخت.

النَّكْتُ: نقض العهد (النهاية: ج ۵ ص ۱۱۴ «نکت»).

### حدیث ۱۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا اسْتَرَّاحَ قَلْبُهُ وَبَدَّئُهُ ، وَمَنْ رَغِبَ فِيهَا تَعَبَ قَلْبُهُ وَبَدَّئُهُ .

امام علی علیه السلام: آن که به دنیا زهد ورزید، دل و تنش آسود، و آن که در پی آن برآمد، دل و تنش خسته شد.   
إرشاد القلوب: ص ۱۲۵.

### حدیث ۱۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ رَغِبَ فِيهَا اتَّعَبْتُهُ وَأَشَقَّتُهُ .

امام علی علیه السلام - در تشویق به ترک دنیا - : هر که دنیاخواه شد ، دنیا او را خسته و رنجور ساخت.   
غرر الحکم: ح ۸۴۸۱ ، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۶ ح ۸۲۴۳.

### حدیث ۱۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ثَمَرَةُ الْوَالِدِ بِالْدُّنْيَا عَظِيمُ الْمِحْنَةِ .

امام علی علیه السلام: ثمره شیفتگی به دنیا، رنج بسیار است.

غرر الحکم: ح ۴۶۱۱ ، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۰۸ ح ۴۱۹۰.

### حدیث ۱۷۵۸



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُرِنَتِ الْمِحْنَةُ بِحُبِّ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : دنیا دوستی و رنج ، همنشین اند.

غرر الحکم : ح ۶۷۲۱ وح ۱۰۶۰ نحوه ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۶۹ ح ۶۲۱۸ .

### حدیث ۱۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْمُسْتَحْلِي لَذَّةَ الدُّنْيَا غُصَّةٌ .

امام علی علیه السلام : کسی که لذت دنیا را شیرین بشمرد ، اندوه به سراغش می آید.

غرر الحکم : ح ۷۳۳۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۴ ح ۶۸۲۳ .

### حدیث ۱۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُسْتَمْتِعُونَ بِالدُّنْيَا تَبْكِي قُلُوبَهُمْ وَإِنْ فَرِحُوا ، وَيَشْتَدُّ مَقْتُهُمْ لِأَنفُسِهِمْ وَإِنْ اغْتَبَطُوا بَبَعْضِ مَا مِنْهَا رَزَقُوا .

الدُّنْيَا فَاثِمَةٌ لَا بَقَاءَ لَهَا ، وَالْآخِرَةُ بَاقِيَةٌ لَا فَنَاءَ لَهَا . الدُّنْيَا مُقْبِلَةٌ إِلَى الْآخِرَةِ ، وَالْآخِرَةُ مَلْجَأُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : برخورداران از دنیا، دل هایشان می گرید ، اگرچه [به ظاهر] شاد باشند ، و از خویشتن سخت در خشم اند ،

اگرچه برای آنچه از دنیا روزی داده شده اند ، مورد غبطه دیگران باشند.

دنیا ، فناپذیر است و بقایی ندارد، و آخرت ، ماندگار است و فنا نمی پذیرد. دنیا رو به آخرت دارد، و آخرت ، پناهگاه دنیاست.

مطالب السؤل : ص ۵۲ ؛ بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۲۱ ح ۸۲ .

### حدیث ۱۷۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: مَنْ اسْتَشَعَرَ الشَّعْفَ

امام علی علیه السلام - در بیان زیان های دنیا دوستی - : آن که دل باخته دنیا شود، دنیا اندرون او را آکنده از اندوه ها (نگرانی ها)

می کند که در سویدای دلش به رقص در می آیند . اندوهی او را به خود مشغول می سازد، و غصه ای اندوهگینش می کند، تا آن

که گلویش گرفته ، شاه رگ هایش از کار می افتند و در گوشه ای افکنده می شود. خداوند ، به آسانی نابودش می کند، و

دوستان ، به راحتی در گورش می افکنند.

شُعْفٌ بِالشَّيْءِ : أُولِعَ بِهِ (تاج العروس : ج ۱۲ ص ۳۰۸ «شعف»).

### حدیث ۱۷۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

أَفُّ عَلَى الدُّنْيَا وَأَسَابِهَا فَإِنَّهَا لِلْحُزْنِ مَخْلُوقَةٌ

هُمُومُهَا مَا تَنْقُضِي سَاعَةً عَنْ مَلِكٍ فِيهَا وَعَنْ سَوْفَهُ  
 امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
 تفو بر دنیا و اسباب آن / که برای غم و اندوه آفریده شده است  
 غم هایش دمی پایان نمی گیرند/ نه برای شاه و نه برای رعیت .  
 الادیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ص ۳۹۰ الرقم ۳۰۱ .

### حدیث ۱۷۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا هِمَّتَهُ ، اشْتَدَّتْ حَسْرَتُهُ عِنْدَ فِرَاقِهَا .  
 امام علی علیه السلام : هر که مطلوبش دنیا باشد، در هنگام جدایی از آن ، افسوس بسیار می خورد.  
 کتاب من لا یحضره الفقیه : ج ۴ ص ۳۸۲ ح ۵۸۳۳ ، معانی الأخبار : ص ۱۹۸ ح ۴ ، الأملی للطوسی : ص ۴۳۵ ح ۹۷۴ نحوه ،  
 الأملی للصدوق : ص ۴۷۷ ح ۶۴۴ کلها عن عبدالله بن بکر المرادی عن الإمام الكاظم عن آبائه علیهم السلام ، مشکاه الأنوار : ص  
 ۲۰۸ ح ۵۶۶ ، تنبیه الخواطر : ج ۲ ص ۱۷۳ عن الإمام زین العابدین علیه السلام ، روضه الواعظین : ص ۴۸۷ ، بحار الأنوار : ج ۷۷  
 ص ۳۷۶ ح ۱ .

### حدیث ۱۷۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَسَادُ الدِّينِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : دنیا ، مایه تباهی دین است .  
 غرر الحکم : ح ۶۵۵۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵۷ ح ۶۰۴۰ .

### حدیث ۱۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَفْسَدَ الدِّينَ كَالدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : هیچ چیزی مانند دنیا، دین را تباه نکرد .  
 غرر الحکم : ح ۹۴۷۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۰ ح ۸۸۳۱ .

### حدیث ۱۷۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَمَّرَ دُنْيَاهُ ، أَفْسَدَ دِينَهُ وَأَخْرَبَ أُخْرَاهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس دنیای خویش را آباد ساخت ، دینش را تباه و آخرتش را ویران نمود .  
 غرر الحکم : ح ۸۸۵۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۷ ح ۸۲۸۳ .

**حدیث ۱۷۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا لَمَفْسَدَةٌ الدِّينِ وَمَسَلَبَةُ الْيَقِينِ ، وَإِنَّهَا لِرَأْسِ الْفِتْنِ وَأَصْلُ الْمِخَنِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا ، مایه تباهی دین و از بین رفتن یقین است ، و اساس فتنه ها و ریشه رنج هاست .  
 غرر الحکم : ح ۳۵۱۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۵۲ ح ۳۳۳۰ .

**حدیث ۱۷۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَرَامٌ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَوَلِّهِ بِالدُّنْيَا أَنْ يَسْكُنَهُ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : بر هر دلی که شیفته دنیا است ، حرام است که تقوا در آن ، خانه کند .  
 غرر الحکم : ح ۴۹۰۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۳ ح ۴۴۷۲ .

**حدیث ۱۷۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 :  
 مَا هَذِهِ الدُّنْيَا لِطَالِبِهَا إِلَّا عَنَاءٌ وَهُوَ لَا يَدْرِي  
 إِنْ أَقْبَلَتْ شَغَلَتْ دِيَانَتَهُ إِنْ أَدْبَرَتْ شَغَلَتْهُ بِالْفَقْرِ  
 امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
 این دنیا برای جوینده اش نیست / مگر رنج، و او خود نمی داند  
 دنیا اگر روی آورد، او را از دینش باز می دارد/ و چون برود ، او را به فقر گرفتار می سازد .  
 الادیان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ص ۲۶۲ الرقم ۱۸۴ .

**حدیث ۱۷۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 : أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّهُ لَمْ يَزَلْ أَمْرِي مَعَكُمْ عَلَى مَا أَحْبَبْتُ حَتَّى نَهَكْتُمْ الْحَرْبَ ، وَقَدْ وَاللَّهِ أَخَذْتُ مِنْكُمْ وَتَرَكْتُ ، وَهِيَ لِعَيْدِكُمْ أَنْهَكُ .  
 لَقَدْ كُنْتُ أَمْسِ أَمِيرًا فَأَصْبَحْتُ الْيَوْمَ مَأْمُورًا ! وَكُنْتُ أَمْسِ نَاهِيًا فَأَصْبَحْتُ الْيَوْمَ مَنهِيًا ! وَقَدْ أَحْبَبْتُمُ الْبَقَاءَ ، وَلَيْسَ لِي أَنْ أَحْمِلُكُمْ عَلَى  
 مَا تَكْرَهُونَ .

امام علی علیه السلام - در خطبه اش که پس از برآشفتن یارانش از کار حکمیت ایراد کرد - : ای مردم! کار من با شما پیوسته چنان بود که من دوست داشتم ، تا آن که جنگ ، شما را فرسوده ساخت ، و به خدا سوگند که شماری از شما را گرفت و شماری را باقی گذاشت؛ هرچند برای دشمن شما فرساینده تر بود .

من تا دیروز ، فرمانده بودم و امر و نهی می کردم؛ ولی امروز [کار به جایی رسیده که] به من امر و نهی می شود! شما زنده ماندن را دوست دارید و من نمی توانم شما را به آنچه دوست ندارید ، وا دارم .

نهج البلاغه: الخطبة ۲۰۸، المعیار والموازنة: ص ۱۷۵، وقعه صفین: ص ۴۸۴ نحوه، بحار الأنوار: ج ۳۲ ص ۵۳۵ ح ۴۵۰ وج ۱۰۰ ص ۴۱ ح ۴۸.

### حدیث ۱۷۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أُفُّ:

امام علی علیه السلام - در فرا خواندن مردم به جنگ با شامیان، پس از یکسره کردن کار خوارج - آه از شما! خسته شدم، از بس که سرزنش‌تان کردم! آیا به جای آخرت، به زندگی دنیا رضایت داده اید؟! و عزت را بر ذلت برگزیده اید؟! هرگاه شما را به جهاد با دشمنان فرا خواندم، چشمانتان پیچ و تاب برداشت، آن سان که گویی در سیکرات مرگ گرفتار آمده اید، یا در گنجی مستی به سر می برید!

أُفُّ: معناه الاحتقار والاستقلال، وهی صوت إذا صوّت به الإنسان عُلِمَ أَنَّهُ متضجّر متکّرّه (النهاية: ج ۱ ص ۵۵ «أفف»).

### حدیث ۱۷۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أُسْرِفَ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا مَاتَ فَقِيرًا.

امام علی علیه السلام: هر که در طلب دنیا زیاده روی کند، فقیر از دنیا می رود.

غرر الحکم: ح ۸۶۰۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۶۰ ح ۸۳۳۹.

### حدیث ۱۷۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزَّاهِدُونَ فِي الدُّنْيَا مُلُوكُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ لَمْ يَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا وَرَغِبَ فِيهَا فَهُوَ فَقِيرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. وَمَنْ زَهَدَ فِيهَا مَلَكَهَا، وَمَنْ رَغِبَ فِيهَا مَلَكَتَهُ.

امام علی علیه السلام: بی رغبتان به دنیا، پادشاهان دنیا و آخرت اند. و هر که به دنیا رغبت نشان دهد و به آن دل ببندد، در دنیا و آخرت، فقیر است. و هر که نسبت به دنیا زهد ورزد، مالک آن می شود، و هر که به دنیا دل ببندد، دنیا مالک او می شود. إرشاد القلوب: ص ۲۰.

### حدیث ۱۷۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ خَسِرَ هُمَا.

امام علی علیه السلام: هر که آخرتش را به دنیایش بفروشد، هر دوی آنها را از کف می دهد.

غرر الحکم: ح ۸۲۳۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۴۵ ح ۷۸۱۸؛ مطالب السؤل: ص ۴۸.

### حدیث ۱۷۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ بَاعَ جَنَّةَ الْمَأْوَى لِعَاجِلِهِ الدُّنْيَا تَعَسَّ جُدُّهُ

امام علی علیه السلام : هر کس بهشت جاویدان را به دنیای گذرا بفروشد ، بدبخت می شود و در این معامله زیان می کند.  
الجدُّ : الحظُّ والبخت (الصحاح : ج ۲ ص ۴۵۲ «جدد»).

### حدیث ۱۷۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُصْلِحُ دُنْيَاكَ بِمَحَقِّ

امام علی علیه السلام : دنیایت را با از بین بردن دینت آباد مکن که در این صورت ، از زیانکارترین مردمان خواهی بود.  
مَحَقُّهُ : أى أَبْطَلُهُ وَمَحَاهُ (الصحاح : ج ۴ ص ۱۵۵۳ «محق»).

### حدیث ۱۷۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَعَاشِرَ النَّاسِ ! اتَّقُوا اللَّهَ ، فَكَمْ مِنْ مُؤْمِلٍ مَا لَا يَبْلُغُهُ ، وَبَانٍ مَا لَا يَسْكُنُهُ ، وَجَامِعٍ مَا سَوْفَ يَتْرُكُهُ ، وَلَعَلَّهُ مِنْ بَاطِلٍ جَمَعَهُ ، وَمِنْ حَقٍّ مَنَعَهُ ، أَصَابَهُ حَرَامًا ، وَاحْتَمَلَ بِهِ آثَامًا ، فَبَاءَ بِوِزْرِهِ ، وَقَدِمَ عَلَى رَبِّهِ آسِفًا لَاهِفًا ، قَدْ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ، ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ .

امام علی علیه السلام : ای گروه های مردم! پروا مندی از خداوند ، در پیش گیرید؛ زیرا چه بسیار است آرزومند چیزی که به آن نمی رسد ، و سازنده بنایی که در آن ، [مهلت سکونت نمی یابد ، و گرد آورنده مالی که به زودی آن را [برای دیگران] بر جای می گذارد ، و شاید آن را از راه نادرست ، یا از نپرداختن حقی ، گرد آورده است . [ در این صورت ، ] از حرام به آن رسیده و با این کار ، گناہانی به دوش کشیده است . پس وزر و وبال آن را بر عهده می گیرد ، و با افسوس و اندوه بر پروردگارش وارد می شود . او دنیا و آخرت را زیان کرده است و این ، همان زیان آشکار است .

نهج البلاغه : الحکمة ۳۴۴ ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۸۳ ر ۸۸ .

### حدیث ۱۷۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْسَرُ النَّاسِ مَنْ رَضِيَ الدُّنْيَا عِوَضًا عَنِ الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : زیانکارترین مردم ، کسی است که دنیا را به جای آخرت بپذیرد.  
غرر الحکم : ح ۳۰۷۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۲۰ ح ۲۷۳۰ .

### حدیث ۱۷۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَخْسِرَ النَّاسِ صِيفَةً وَأَخْيَبَهُمْ سَعِيًا ، رَجُلٌ أَخْلَقَ بَدَنَهُ فِي طَلَبِ آمَالِهِ وَلَمْ تُسَاعِدْهُ الْمَقَادِيرُ عَلَى إِرَادَتِهِ ؛ فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِخَسْرَاتِهِ ، وَقَدِمَ عَلَى الْآخِرَةِ بِتَبِعَاتِهِ .

امام علی علیه السلام : پر زیان ترین معامله و بی حاصل ترین تلاش را آن مردی کرده که بدنش را در رسیدن به آرزوهایش

فرسوده و مقدرات، او را در رسیدن به خواستش یاری نکرده اند، و در نتیجه، با آه و حسرت ها از دنیا رفته و با کوله باری از گناه، ره سپار آخرت شده است.

غرر الحکم: ح ۳۵۹۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۵۷ ح ۳۴۱۱.

### حدیث ۱۷۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَخْسَرَ مِمَّنْ تَعَوَّضَ عَنِ الْآخِرَةِ بِالدُّنْيَا!؟

امام علی علیه السلام: کیست زیانکارتر از آن که آخرت را با دنیا عوض کند؟

غرر الحکم: ح ۸۵۰۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۴۹ ح ۷۹۸۸.

### حدیث ۱۷۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: مَا أَخْسَرَ صَفْقَةَ الْمُلُوكِ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ، بَاعُوا الْآخِرَةَ بِنَوْمِهِ!

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان -: چه پر زیان است معاملت شاهان - مگر آن کسی که خدا نگاهش بدارد

- که آخرت را به خوابی فروختند!

شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۴۶ ح ۹۷۱.

### حدیث ۱۷۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَعْتَبَ مِمَّنْ بَاعَ الْبَقَاءَ بِالْفَنَاءِ!؟

امام علی علیه السلام: کیست مغبون تر از آن که جهان باقی را به دنیای فانی فروخت؟!؟

غرر الحکم: ح ۸۵۰۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۴۹ ح ۷۹۸۷.

### حدیث ۱۷۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

النَّاسُ ثَلَاثَةٌ أَصْنَافٍ: زَاهِدٌ مُعْتَرِمٌ، وَصَابِرٌ عَلَى مُجَاهَدَةِ هَوَاهُ، وَرَاعِبٌ مُنْقَادٌ لِشَهْوَاتِهِ؛ فَالزَّاهِدُ لَا يُعْظَمُ مَا آتَاهُ اللَّهُ فَرَحًا بِهِ وَلَا يُكْتَبُ عَلَيْهِ مَا فَاتَهُ أَسْفًا. وَالصَّابِرُ نَازَعَتْهُ إِلَى الدُّنْيَا نَفْسُهُ فَقَدَعَهَا

امام علی علیه السلام: مردم، سه دسته اند: زاهد مصمم، شکیبا در مبارزه با هوس، و خواهنده و پیرو خواهش های نفسانی.

زاهد، آنچه را خداوند به او می دهد، از سر شادی بزرگ نمی شمارد و آنچه را که از دست می دهد، از سر افسوس، بزرگ نمی

داند. شکیبا، نفسش او را به سوی دنیا کشاند؛ اما او آن را باز داشت، و نفسش به لذت های آن چشم دوخت؛ لیکن او مانعش شد.

و خواهنده، نفسش او را به دنیا فرا خواند و او اجابتش کرد و به برگزیدن دنیا [بر آخرت] دستورش داد و او اطاعتش کرد، و بدین

ترتیب، آبروی خویش را لگه دار ساخت، و به خاطر دنیا شرافت خود را به پستی کشاند، و آخرتش را تباه کرد.

القدح: الکف والمنع (النهاية: ج ۴ ص ۲۴ «قدح»).

**حدیث ۱۷۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَرَعَبَ فِي الدُّنْيَا فَتُخَسَّرَ آخِرَتُكَ .  
 امام علی علیه السلام : به دنیا راغب مشو که آخرت تباہ می گردد.  
 غرر الحکم : ح ۱۰۲۱۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۱۸ ح ۹۴۱۰ .

**حدیث ۱۷۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَمَلَ لِلدُّنْيَا خَسِرَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که برای دنیا کار کرد، زیان کرد.  
 غرر الحکم : ح ۷۸۷۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۳ ح ۸۱۳۳ .

**حدیث ۱۷۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْ رَغِبْتُمْ إِلَى الدُّنْيَا خَسِرْتُمْ وَهَلَكْتُمْ .  
 امام علی علیه السلام : اگر خواهان دنیا شوید ، زیان می کنید و نابود می گردید.  
 غرر الحکم : ح ۳۸۵۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۳ ح ۳۶۰۵ .

**حدیث ۱۷۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَرَعَبَ فِي كُلِّ مَا يَفْنَى وَيَذْهَبُ ، فَكَفَى بِذَلِكَ مَضْرُوءًا .  
 امام علی علیه السلام : به هر آنچه نابود می شود و از کف می رود ، رغبت مکن که این (رغبت) ، خود ، بالاترین زیان است.  
 غرر الحکم : ح ۱۰۱۹۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲۰ ح ۹۴۶۰ .

**حدیث ۱۷۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكَ لَنْ تَلْقَى اللَّهَ سُبْحَانَهُ بِعَمَلٍ أَضَرَ عَلَيْكَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : تو هرگز خداوند سبحان را با عملی که برایت زیانبارتر از دنیادوستی است ، ملاقات نخواهی کرد.  
 غرر الحکم : ح ۳۸۱۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۲ ح ۳۶۰۱ .

**حدیث ۱۷۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَبَدَ الدُّنْيَا وَآثَرَهَا عَلَى الْآخِرَةِ ، اسْتَوَحَمَ

امام علی علیه السلام : هر که بندگی دنیا کند و آن را بر آخرت مقدم بدارد ، فرجامی سخت و ناگوار در انتظار اوست .  
 يقال : هذا الأمر وَخِيمٌ الْعَاقِبَةُ ؛ أى ثقيل رديء (النهاية : ج ۵ ص ۱۶۴ «وخم»).

### حدیث ۱۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّكُمْ إِنْ آثَرْتُمْ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ، أَسْرَعْتُمْ إِجَابَتَهَا إِلَى الْعَرْضِ الْأَدْنَى ، وَرَحَلْتُمْ مَطَايَا آمَالِكُمْ إِلَى الْغَايَةِ الْقُصْوَى ، تَوَرَّدُ مَنَاهِلَ عَاقِبَتِهَا النَّدَمَ ، وَتُذَيِّقُكُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِالْأُمَّمِ الْخَالِيَةِ وَالْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ؛ مِنْ تَغْيِيرِ الْحَالَاتِ وَتَكَوُّنِ الْمَثَلَاتِ  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! شما چنانچه دنیا را بر آخرت برگزینید ، [در واقع] در پذیرش دعوت آن به متاع پست ، شتافته اید ، و مرکب های آرزوهایتان به سوی دورترین هدف ، تاخت برداشته اند و شما را به آبخورهایی می برند که فرجامشان پشیمانی است ، و آنچه را با امت های پیشین و نسل های گذشته کرده اند ، یعنی از کف رفتن نعمت ها و فرود آمدن کیفرها ، به شما می چشانند .

المَثَلَةُ : نِقْمَةٌ تَنْزِلُ بِالْإِنْسَانِ فَيَجْعَلُ مَثَلًا يَرْتَدِعُ بِهِ غَيْرُهُ ، وَجَمْعُهُ مَثَلَاتٌ وَمَثَلَاتٌ (مفردات ألفاظ القرآن : ص ۷۶۰ «مثل»).

### حدیث ۱۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرَّغْبَةُ فِي الدُّنْيَا تُفْسِدُ الْإِيْقَانَ .

امام علی علیه السلام : میل به دنیا ، یقین را به تباهی می کشاند .

غرر الحكم : ح ۴۸۳۹ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۲۲۹ ح ۴۴۱۳ وفيه «حب الدنيا» بدل «الرغبة في الدنيا» .

### حدیث ۱۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ مَلَكَتْهُ الدُّنْيَا كَثُرَ صَرَعُهُ

امام علی علیه السلام : هر که مملوک دنیا شود ، زیاد زمین می خورد .

الصَّرَعُ : الطَّرْحُ عَلَى الْأَرْضِ (القاموس المحيط : ج ۳ ص ۴۹ «صرع»).

### حدیث ۱۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طَلَبُ الدُّنْيَا رَأْسُ الْفِتْنَةِ .

امام علی علیه السلام : دنیاطلبی ، ریشه فتنه [و گناه] است .

غرر الحكم : ح ۵۹۹۰ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۳۱۷ ح ۵۵۲۹ .

### حدیث ۱۷۹۴



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا ضِحْكُهُ مُسْتَعْبِرٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا، مسخره کسی است که آن را درست ارزیابی کند.

غرر الحکم : ح ۴۰۳ .

### حدیث ۱۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا كَمَا تَجَبَّرُ تَكْسِرُ .

امام علی علیه السلام : دنیا، همان گونه که می بندد، می شکند.

غرر الحکم : ح ۱۲۲۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶ ح ۱۱۴۴ .

### حدیث ۱۷۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا تُسَلِّمُ .

امام علی علیه السلام : دنیا، [آدمی را] و می نهد.

غرر الحکم : ح ۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵ ح ۶۷۸ .

### حدیث ۱۷۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَلِيلُ الدُّنْيَا يَذْهَبُ بِكَثِيرِ الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : اندک دنیا، بسیار آخرت را از بین می برد.

غرر الحکم : ح ۶۷۹۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۷۲ ح ۶۳۰۸ و فيه «من الآخرة» .

### حدیث ۱۷۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ طَلَبَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئًا فَاتَهُ مِنَ الْآخِرَةِ أَكْثَرُ مِمَّا طَلَبَ .

امام علی علیه السلام : هر که از دنیا چیزی بجوید، در آخرت، بیشتر از آنچه جُسته است، از دست می دهد.

غرر الحکم : ح ۸۸۹۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۴ ح ۷۴۸۸ نحوه .

### حدیث ۱۷۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: الدُّنْيَا طَوَاحُهُ

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دنیا سرگردان کننده، دور افکننده، رسواگر، پرستار و زخم بند است.  
طَاحٌ يَطْوُحُ وَيَطِيحُ : هلك ، وسقط ، وتاه فى الأرض . وَطَوَّحَهُ فَتَطْوُحُ : تَوَّهَهُ . وَطَوَّحَتْهُ الطَّوَّاحُ : قَدَفَتْهُ الْقَوَازِفُ (القاموس المحيط : ج ۱ ص ۲۳۸ «طاح»).

### حدیث ۱۸۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خَيْرُ الدُّنْيَا حَسْرَةٌ ، وَشَرُّهَا نَدَمٌ .  
امام علی علیه السلام : خوب ، دنیا ، [ مایه ] افسوس است و بد آن ، [ مایه ] پشیمانی .  
غزر الحکم : ح ۴۹۶۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۹ ح ۴۵۵۴ .

### از ۱۸۰۱ تا ۲۰۰۰

### حدیث ۱۸۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا صَفْقَةٌ مَغْبُونٍ ، وَالْإِنْسَانُ مَغْبُونٌ بِهَا .  
امام علی علیه السلام : دنیا، سودایی زیانبار است، و [در این سودا] انسان، زیان کننده .  
غزر الحکم : ح ۱۸۸۳ وراجع عیون الحکم والمواعظ : ص ۶۲ ح ۱۶۰۱ .

### حدیث ۱۸۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
غِذَاءُ الدُّنْيَا سِمْامٌ  
امام علی علیه السلام : خوراک دنیا سم است و ریسمان هایش پوسیده .  
السُّمُّ : ما يقتل ، وجمعه سُموْمٌ وَسِمْامٌ (المصباح المنیر : ص ۲۸۹ «سم»).

### حدیث ۱۸۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جودُ الدُّنْيَا فَنَاءٌ ، وَرَاحَتُهَا عَنَاءٌ ، وَسَلَامَتُهَا عَطَبٌ ، وَمَوَاهِبُهَا سَلَبٌ .  
امام علی علیه السلام : بخشش دنیا فناست، و آسایشش رنج، و سلامتیش نابودی، و دهبش هایش پس گرفتنی .  
غزر الحکم : ح ۴۷۳۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۲۱ ح ۴۳۰۱ .

### حدیث ۱۸۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
المُؤَاصِلُ لِلدُّنْيَا مَقْطُوعٌ .

امام علی علیه السلام: آن که به خاطر دنیا پیوند برقرار کند، پیوندش گسستنی است.  
غرر الحکم: ح ۶۲۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۵ ح ۲۵۶.

### حدیث ۱۸۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تُتَافَسُ فِي مَوَاهِبِ الدُّنْيَا؛ فَإِنَّ مَوَاهِبَهَا حَقِيرَةٌ.  
امام علی علیه السلام: در مواهب دنیا رقابت مکن؛ چرا که مواهب آن، خرد است.  
غرر الحکم: ح ۱۰۲۸۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۲۲ ح ۹۵۰۳.

### حدیث ۱۸۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ أَرْبَاحِ الدُّنْيَا خُسْرَانٌ.  
امام علی علیه السلام: همه سودهای دنیا، زیان است.  
غرر الحکم: ح ۶۸۵۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۷۵ ح ۶۳۳۴.

### حدیث ۱۸۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ الدُّنْيَا تُعْطَى وَتُرْتَجَعُ، وَتَنْقَادُ وَتَمْتَنِعُ، وَتَوْحِشُ وَتُؤْنِسُ، وَتُطْمَعُ وَتُؤْيِسُ، يُعْرَضُ عَنْهَا السُّعْدَاءُ، وَيَرْغَبُ فِيهَا الْأَشْقِيَاءُ.  
امام علی علیه السلام: دنیا می دهد و پس می گیرد، فرمان می برد و سر می پیچد، رم می دهد و انس می گیرد، و امیدوار می کند و نومید می گرداند. نیک بختان از آن روی می گردانند، و شوربختان به آن می گرایند.  
غرر الحکم: ح ۳۶۷۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۴۶ ح ۳۲۳۶.

### حدیث ۱۸۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ مَا لَا يَنْفَعُ يَضُرُّ، وَالدُّنْيَا مَعَ حَلَاوَتِهَا تَمُرُّ، وَالْفَقْرُ مَعَ الْغِنَى بِاللَّهِ لَا يَضُرُّ.  
امام علی علیه السلام: هر چیزی که سود نرساند، زیان می زند، و دنیا با وجود شیرینی اش تلخ است، و درویشی دنیا با وجود توانگری به خدا (داشتن سرمایه ای چون خداوند)، زیانی [به انسان] نمی رساند.  
غرر الحکم: ح ۷۲۰۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۹۶ ح ۶۷۱۵ و فيه «بعد الغناء» بدل «مع الغنى».

### حدیث ۱۸۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ يَسَارِ الدُّنْيَا إِعْسَارٌ.  
امام علی علیه السلام: هر توانگری ای در دنیا، تنگ دستی است.

غرر الحکم: ح ۶۹۰۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۷۷ ح ۶۳۸۰.

### حدیث ۱۸۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ! مَتَاعُ الدُّنْيَا حُطَامٌ مَوْبِئٌ

امام علی علیه السلام: ای مردم! کالای دنیا [چون] خاشاکی است طاعون زده. پس، از خریدن در آن، دوری کنید. رخت بر بستن از آن، خوش تر از آرمیدن در آن است، و قدری از آن به اندازه کفاف، پاک تر از ثروت آن است.  
الْوَبَاءُ: المرض العام (النهاية: ج ۵ ص ۱۴۴ «وبا»).

### حدیث ۱۸۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

:

حَلَاوَةٌ دُنْيَاكَ مَسْمُومَةٌ فَلَا تَأْكُلُ الشَّهَدَ إِلَّا بِسَمِّ

مَحَامِدُ دُنْيَاكَ مَذْمُومَةٌ فَلَا تَكْسِبُ الْحَمْدَ إِلَّا بِدَمِّ

إِذَا تَمَّ أَمْرٌ بَدَأَ نَقْصُهُ تَوَقَّعْ زَوَالًا إِذَا قِيلَ تَمَّ

وَكَمْ قَدَرٍ دَبَّ فِي غَفْلَةٍ فَلَمْ يَشْعُرِ النَّاسُ حَتَّى هَجَمَ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان -:

شاهد دنیای تو شرنگین است پس شاهد را جز با شرننگ نمی خوری

ستوده های دنیای تو نکوهیده است / پس ستایش را جز با نکوهش به دست نمی آوری

هر گاه کاری کامل شود، کاستی اش نمایان می شود / هر گاه گفته شد: کامل شد، منتظر نابود شدنش باش

چه بسیار تقدیری که در دل غفلتی خزید / و تا مردم به خود آمدند، بر آنان یورش آورد!

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام: ص ۵۲۴ الرقم ۳۹۷.

### حدیث ۱۸۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عُرِّيَ يَا دُنْيَا مَنْ جَهَلَ حَيْكِكَ، وَخَفِيَ عَلَيْهِ حَبَائِلُ

امام علی علیه السلام: ای دنیا! کسی را بفریب که حيله های تو را نمی شناسد، و دام های نیرنگ تو بر او پوشیده است.

حَبَائِلُ: جمع حِبَالَةٍ؛ وهي المَصْبِيْدَةُ (تاج العروس: ج ۱۴ ص ۱۳۴ «حبل»).

### حدیث ۱۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا تُعَايِنُ مِنْهَا جَهْلٌ.

امام علی علیه السلام: دل بستگی به دنیا، با وجود آنچه از آن می بینی، نادانی است.  
 نهج البلاغه: الحکمة ۳۸۴، تنبیه الخواطر: ج ۲ ص ۲۹۷، بحار الأنوار: ج ۷۱ ص ۱۹۰ ح ۵۶؛ مطالب السؤل: ص ۵۷.

### حدیث ۱۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يُعَايَنُ مِنْ غَيْرِهَا جَهْلٌ.  
 امام علی علیه السلام: دل بستگی به دنیا، با وجود مشاهده دگرگونی های (پیشامدهای) آن، نادانی است.  
 غرر الحکم: ح ۱۹۷۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۹ ح ۱۵۰۸.

### حدیث ۱۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يُعَايَنُ مِنْ سُوءِ تَقَلُّبِهَا جَهْلٌ.  
 امام علی علیه السلام: دل بستگی به دنیا، با وجود مشاهده دگرگونی های نابه جایش، نادانی است.  
 غرر الحکم: ح ۲۰۳۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۶۲ ح ۱۶۱۱.

### حدیث ۱۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 العَاجِلَةُ غُرُورُ الحَمَقِ.  
 امام علی علیه السلام: دنیا، مایه فریب کم خردان است.  
 غرر الحکم: ح ۸۹۶.

### حدیث ۱۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الإِغْتِرَارُ بِالعَاجِلَةِ خُرْقٌ  
 امام علی علیه السلام: فریفته شدن به دنیا، حماقت است.  
 الخُرْقُ - بالضم - : الجهل والحُمق (النهاية: ج ۲ ص ۲۶ «خرق»).

### حدیث ۱۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الدُّنْيَا غَنِيمَةُ الحَمَقِ.  
 امام علی علیه السلام: دنیا، غنیمت کم خردان است.  
 غرر الحکم: ح ۱۱۱۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۴ ح ۱۰۸۱.

**حدیث ۱۸۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَرَحُ بِالدُّنْيَا حُمُقٌ .

امام علی علیه السلام : شاد شدن به دنیا، کم خردی است.

غرر الحکم : ح ۴۵۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱ ح ۵۰۱ .

**حدیث ۱۸۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ الدُّنْيَا تَغُرُّ الْمُؤْمِلَ لَهَا وَالْمُخْلِدَ إِلَيْهَا ، وَلَا تَنْفَسُ بِمَنْ نَافَسَ فِيهَا

امام علی علیه السلام : ای مردم! دنیا کسی را که آرزومندش باشد و به آن بگراید ، فریب می دهد، و کسی را که عزیزش بدارد ،

عزیز نمی دارد، و کسی را که بر آن چیره شود (/ چیرگی بجوید) ، مغلوب می کند.

لا- تَنْفَسُ بِمَنْ نَافَسَ فِيهَا : لا- تَضَنَّ [أى لا- تبخل] به ؛ أى من نَافَسَ فى الدنيا فإن الدنيا تُهينه ولا تَضَنَّ به كما يُضَنَّ بالعلق النفيس

(شرح نهج البلاغه : ج ۱۰ ص ۶۱) .

**حدیث ۱۸۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما أَطَالَ عَبْدٌ أَمَلَ الْأَمَلِ إِلَّا أَسَاءَ الْعَمَلَ وَطَلَبَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : هیچ بنده ای آرزو را دور و دراز نکرد ، مگر این که کردار را بد کرد و در پی دنیا بر آمد.

الدعوات : ص ۲۳۶ ح ۶۵۵ ، بحار الأنوار : ج ۸۲ ص ۱۷۲ ح ۶ .

**حدیث ۱۸۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ سَأَلَ رَبَّهُ سُبْحَانَهُ لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ فَقَالَ : ... يَا رَبِّ وَمَنْ أَهْلُ الدُّنْيَا وَمَنْ أَهْلُ الْآخِرَةِ؟

قال : أهل الدنيا من كثر أكله وضحكه ونومه وغضبه ، قليل الرضا ، لا يعتذر إلى من أساء إليه ، ولا يقبل عذر من اعتذر إليه ، كسلان

عند الطاعة ، شجاع عند المعصية ، أمله بعيد وأجله قريب ، لا يحاسب نفسه ، قليل المنفعة ، كثير الكلام ، قليل الخوف ، كثير الفرح

عند الطعام ، وإن أهل الدنيا لا يشكرون عند الرخاء ، ولا يصبرون

امام علی علیه السلام : پیامبر صلی الله علیه و آله در شب معراج از پروردگار پاکش پرسید:... ای پروردگار من! اهل دنیا چه کسی

است و اهل آخرت کیست؟

فرمود: «اهل دنیا ، کسی است که : خوراک و خنده و خواب و خشمش بسیار است؛ خشنودی اش اندک است؛ نه از کسی که به

وی بدی کرده است ، پوزش می طلبد، و نه پوزش کسی را که از او پوزش می طلبد، می پذیرد؛ در طاعت ، تنبل است، و در

معصیت ، گستاخ؛ آرزویش دور و دراز است و اجلس نزدیک؛ از نفس خویش حساب نمی کشد؛ کم خیر است؛ پُرگوست؛ کم

ترس [از خدا] است؛ و هنگام غذا خوردن ، بسیار شاد است.

اهل دنیا در هنگام آسایش، سپاس گزار نیستند، و هنگام بلا (سختی) شکیبیا نیستند؛ زیاد مردم، در نظر آنان اندک است؛ خویشان را به کارهای ناکرده می ستایند، و ادعای چیزهایی را می کنند که ندارند، و از چیزهایی سخن می گویند که آرزو دارند؛ و بدی های مردم را می گویند و خوبی های آنان را پوشیده می دارند».

پیامبر صلی الله علیه و آله گفت: ای پروردگار من! همه این عیب ها، در اهل دنیاست؟!]

[فرمود: «ای احمد! در اهل دنیا، نادانی و کم بخردی های بسیار است: در برابر کسی که از او دانش می آموزند، فروتنی نمی کنند، و خویشان را عاقل می پندارند، در حالی که به نزد فهمیدگان، مردمانی کم خردند».

فی المصدر «لا یُبصرون» والأصح ما أثبتناه كما فی بحار الأنوار.

### حدیث ۱۸۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حُكِمَ عَلَي مُكْثَرِي أَهْلِ الدُّنْيَا بِالْفَاقَةِ ، وَأَعِينَ مَنْ عَنِيَ عَنْهَا بِالرَّاحَةِ .

امام علی علیه السلام: ثروتمندان اهل دنیا، محکوم به نیازمندی اند، و هر که از دنیا بی نیازی بجوید، آسایش به یاری او می آید.

غرر الحکم: ح ۴۹۳۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۳۳ ح ۴۴۷۱ و فی «بالقناعه بالراحه».

### حدیث ۱۸۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: سُبْحَانَكَ خَالِقًا وَمَعْبُودًا! بِحُسْنِ بِلَائِكَ عِنْدَ خَلْقِكَ خَلَقْتَ دَارًا ، وَجَعَلْتَ فِيهَا مَأْدِيَةً ؛ مَشْرَبًا وَمَطْعَمًا ، وَأَزْوَاجًا وَخَدَمًا ، وَقُصُورًا ، وَأَنْهَارًا ، وَزُرُوعًا وَثِمَارًا ، ثُمَّ أَرْسَلْتَ دَاعِيًا يَدْعُو إِلَيْهَا ، فَلَا الدَّاعِيَ أَجَابُوا ، وَلَا فِيهَا رَغَبَتْ رَغْبُوا ، وَلَا إِلَى مَا شَوَّقَتْ إِلَيْهِ اشْتَقُوا .

أَقْبَلُوا عَلَي جِيفَةٍ قَدِ افْتَضَّحُوا بِأَكْلِهَا ، وَاصْطَلَحُوا عَلَي حُبِّهَا ، وَمَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعَشَى

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که در آن، نافرمانی خلق را توضیح می دهد - : پاکی تو، ای آفریدگار و معبودی که از سر عنایتت به بندگانت، سرایی (آخرت) آفریدی و در آن، خوانی از انواع نوشیدنی و خوردنی، و همسران و چاکران، و کاخ ها و رودها، و محصولات و میوه ها گسترانیدی، و سپس دعوتگری فرستادی تا [مردم را] به سوی آن [سرای و خوان گسترده] فرا بخواند؛ امّا نه دعوتگر را اجابت کردند و نه به آنچه تو ترغیبشان کردی، رغبت نمودند، و نه بر آنچه تشویقشان کردی، شوقی نشان دادند!

[آنان] به لاشه ای روی آوردند که با خوردن آن رسوا گشتند، و در دوستی آن، با یکدیگر سازش کردند. و هر که عاشق چیزی شود، آن چیز، چشم او را کور و دلش را بیمار می گرداند، و چنین کسی با چشمی ناسالم می نگرد، و با گوشی ناشنوا می شنود.

[عاشق دنیا، [شهوآت، خرد او را از هم دریده، دنیا دلش را میرانده، و جانش سرگشته دنیا شده است. از این رو، بنده دنیا و بنده کسی است که از دنیا چیزی دارد. به هر سو که دنیا برود، او نیز می رود، و به هر طرف که دنیا رو کند، او نیز رو می کند. نه با بازدارنده ای از سوی خدا باز می ایستد و نه از هیچ پندآموزی از سوی او، پند می گیرد.

العشا: سوء البصر، وقيل: هو ذهاب البصر (لسان العرب: ج ۱۵ ص ۵۶ «عشا»).

### حدیث ۱۸۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: يَتَنَافَسُونَ فِي دُنْيَا دَرِيئَةٍ ، وَيَتَكَالَبُونَ

امام علی علیه السلام - در توصیف ستمگران - : در دنیایی پست رقابت می کنند، و بر سر لاشه ای گندیده [همچون سگان] به جان یکدیگر می افتند؛ اما زودا که پیرو از رهبر ، و رهبر از پیرو بیزاری بجوید، و با نفرت ، از یکدیگر جدا شوند، و هنگام دیدار ، یکدیگر را لعنت کنند. يتكالبون : أي يتواثبون (المصباح المنير : ص ۵۳۷ «کلب»).

### حدیث ۱۸۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا عَيْبِدَ الدُّنْيَا ، كَيْفَ تُخَالِفُ فُرُوعَكُمْ أَصُولَكُمْ ، وَعُقُولَكُمْ أَهْوَاءَكُمْ ، قَوْلُكُمْ شِفَاءٌ يُبْرِئُ الدَّاءَ ، وَعَمَلُكُمْ دَاءٌ لَا يَقْبَلُ الدَّوَاءَ ؛ وَلَسْتُمْ كَالْكَرْمَةِ

امام علی علیه السلام - در سخنان کوتاه منسوب به ایشان - : ای بندگان دنیا! چرا شاخه هایتان با ریشه هایتان ، و خردهایتان با هوس هایتان ناسازگار است؟ گفتارتان ، دارویی است که درد را شفا می بخشد؛ ولی کردارتان ، دردی است که درمان نمی پذیرد. شما نه چون تاکید که برگ هایش نیکو و میوه اش خوش و بالا رفتن از آن ، آسان است؛ بلکه چون درختی هستید که کم برگ و پر خار است و میوه اش غیر قابل خوردن، و بالا رفتن از آن ، دشوار است.

شما دانش (معرفت) را زیر پاهایتان نهادید، و دنیا را بالای سرهایتان. از این رو، دانش در نزد شما خوار و بی مقدار است. و [با شما] به دنیا هم نمی توان رسید، که شما هر کسی را از رسیدن به آن ، مانع می شوید. پس، شما نه آزادگانی آقامنشید و نه بردگانی پرهیزگار.

بدا به حالتان ، ای مزدوران بد! مزد را می گیرید و کار نمی کنید. اگر هم کار کنید ، کار را تباه می کنید. به زودی ، کردار خود را می بینید، و کارفرما به کار تباهی که برایش کرده اید و به مزدی که از او گرفته اید ، رسیدگی خواهد کرد! ای بدهکاران بد! دین خود را نمی پردازید و هدیه می دهید؛ مستحبات را به جا می آورید و واجبات را نمی گزارید. بستانکار ، هدیه را نمی پذیرد تا آن که طلب او پرداخت شود. الكرم: العنب (القاموس المحيط : ج ۴ ص ۱۷۰ «کرم»).

### حدیث ۱۸۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَضَعُوا مَنْ رَفَعْتَهُ التَّقْوَى ، وَلَا تَرْفَعُوا مَنْ رَفَعْتَهُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : آن کس را که پرهیزگاری بالا برده است ، پست بشمارید، و آن کس را که دنیا بالا برده است، بلندمرتبه بشمارید.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۱ ، غرر الحکم : ص ۱۰۲۲۸ و ۱۰۲۲۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۱۸ ح ۹۳۹۲ و ۹۳۹۳ و فيه «تضع ... ترفع» بدل «تضعوا ... ترفعوا» .

### حدیث ۱۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



## خُلِطَةُ أبنَاءِ الدُّنْيَا تَشِينُ

امام علی علیه السلام: آمیزش با فرزندان دنیا (دنیا پرستان)، دین را زشت، و یقین را سست می کند.  
الشَّيْنُ: العيب، وقد شَانَهُ يَشِينُهُ (النهاية: ج ۲ ص ۵۲۱ «شین»).

## حدیث ۱۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خُلِطَةُ أبنَاءِ الدُّنْيَا رَأْسُ البُلُوْیِ وَفَسَادُ التَّقْوَى .  
امام علی علیه السلام: معاشرت با فرزندان دنیا، منشأ گرفتاری و تباه کننده پرهیزگاری است.  
غرر الحکم: ح ۵۰۶۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۴۱ ح ۴۵۹۸.

## حدیث ۱۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
وَدُّ أبنَاءِ الدُّنْيَا یَنْقَطِعُ لِانْقِطَاعِ أسبابِهِ .  
امام علی علیه السلام: دوستی فرزندان دنیا، با قطع شدن اسباب آن، قطع می شود.  
غرر الحکم: ح ۱۰۱۱۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۰۵ ح ۹۲۷۴.

## حدیث ۱۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَوَدَّةُ أبنَاءِ الدُّنْيَا تَزُولُ لِإِدْنِ عَارِضٍ یَعْرِضُ .  
امام علی علیه السلام: دوستی فرزندان دنیا، با بروز کوچک ترین پیشامدی، از بین می رود.  
غرر الحکم: ح ۹۸۲۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۸۷ ح ۹۰۰۳.

## حدیث ۱۸۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زُهْدُكَ فِی رَاغِبٍ فِیكَ نُقْصَانٌ حَظٌّ ، وَرَغْبَتُكَ فِی زَاهِدٍ فِیكَ ذُلٌّ نَفْسٍ .  
امام علی علیه السلام: بی رغبتی تو به کسی که به تو راغب است، کم بختی است، و رغبت تو به کسی که به تو بی رغبت است،  
[مایه] خواری نفس است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۵۱، بحار الأنوار: ح ۶۷، ص ۱۹۵.

## حدیث ۱۸۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الرُّهْدُ كُلُّهُ بَیْنَ کَلِمَتَیْنِ مِنَ الْقُرْآنِ ، قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «لِکَثْرَةِ تَأْسُؤِ عَلَی مَا فَاتَکُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاکُمْ» ، وَمَنْ لَمْ یَأْسَ عَلَی الْمَاضِیِ  
وَلَمْ یَفْرَحْ بِالْآتِیِ فَقَدْ أَخَذَ الرُّهْدَ بِطَرْفِیهِ .

امام علی علیه السلام: تمام زهد، در دو جمله از قرآن [گرد آمده] است. خداوند سبحان فرموده است: «تا بر آنچه از دست شما رفته، افسوس نخورید و برای آنچه به شما داده است، شادمان نشوید». کسی که بر گذشته افسوس نخورد و برای آنچه به دستش می‌رسد، شاد نشود، هر دو جانب زهد (زهد کامل) را گرفته است.

نهج البلاغه: الحکمة ۴۳۹، مشکاة الأنوار: ص ۲۰۷ ح ۵۶۳، روضة الواعظین: ص ۴۷۵، بحار الأنوار: ج ۷۰ ص ۳۱۷ ح ۲۳ وراجع غرر الحکم: ح ۸۵۸۶.

### حدیث ۱۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا النَّاسُ ثَلَاثَةٌ: زَاهِدٌ وَرَاغِبٌ وَصَابِرٌ. فَأَمَّا الزَّاهِدُ فَلَا يَفْرَحُ بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا أَتَاهُ وَلَا يَحْزَنُ عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا فَاتَهُ، وَأَمَّا الصَّابِرُ فَيَتَمَنَّاها بِقَلْبِهِ، فَإِنْ أَدْرَكَ مِنْهَا شَيْئًا صَرَفَ عَنْهَا نَفْسَهُ لِمَا يَعْلَمُ مِنْ سُوءِ عَاقِبَتِهَا، وَأَمَّا الرَّاْغِبُ فَلَا يُبَالِي مِنْ حِلِّ أَصَابِهَا أَمْ مِنْ حَرَامٍ.

امام علی علیه السلام: مردم، سه دسته اند: زاهد، دنیاخواه و شکیبا. زاهد، هرگاه چیزی از دنیا به او برسد، بدان شاد نمی‌شود و برای از دست دادن چیزی از آن نیز اندوهگین نمی‌شود. شکیبا، در دل تمنای دنیا را دارد، امّا اگر به چیزی از آن دست یابد، چون عاقبت بدش را می‌داند، از آن روی بر می‌تابد. دنیاخواه، اهمیتی نمی‌دهد که از حلال به دنیا برسد یا از حرام.

التوحيد: ص ۳۰۷ عن الأصبغ بن نباتة، الأملی للصدوق: ص ۴۲۴ ح ۵۶۰، الاختصاص: ص ۲۳۷، بحار الأنوار: ج ۱۰ ص ۱۲۰.

وراجع: ح ۷۲۵ تحت عنوان (خسران الدنيا والآخرة).

### حدیث ۱۸۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

النَّاسُ ثَلَاثَةٌ أَصْنَافٍ: زَاهِدٌ مُعْتَرِمٌ، وَصَابِرٌ عَلَى مُجَاهَدَةِ هَوَاهُ، وَرَاغِبٌ مُنْقَادٌ لِشَهَوَاتِهِ. فَالزَّاهِدُ لَا يُعْظَمُ مَا آتَاهُ اللَّهُ فَرَحًا بِهِ، وَلَا يُكْثِرُ عَلَى مَا فَاتَهُ أَسْفًا ...

امام علی علیه السلام: مردم، سه گروه اند: زاهد ثابت قدم، شکیبای در مبارزه با هوای نفس، و دنیاخواه پیرو خواهش های خویش.

زاهد، نه برای آنچه خداوند به او می‌دهد، شادمانی بسیار می‌کند، و نه بر آنچه از دستش می‌رود، افسوس بسیار می‌خورد....

دستور معالم الحکم: ص ۱۲۰.

### حدیث ۱۸۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزُّهْدُ أَلَّا تَطْلُبَ الْمَفْقُودَ حَتَّى يَعدَمَ الْمَوْجُودُ.

امام علی علیه السلام: زهد، آن است که تا آنچه داری تمام نشود، در طلب آنچه نداری بر نیایی.

غرر الحکم: ح ۱۲۵۹.

### حدیث ۱۸۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا زُهْدَ كَالْكَفِّ عَنِ الْحَرَامِ.

امام علی علیه السلام: زهدی چون خویشنداری از حرام نیست.  
غرر الحکم: ح ۱۰۵۴۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۳۲ ح ۹۷۰۸.

### حدیث ۱۸۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا زُهْدَ كَالزُّهْدِ فِي الْحَرَامِ .

امام علی علیه السلام: هیچ زهدی مانند ترک حرام نیست.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۱۳، مشکاة الأنوار: ص ۲۰۷ ح ۵۶۳، روضه الواعظین: ص ۴۷۵، بحار الأنوار: ج ۷۰ ص ۳۱۷ ح ۲۳.

### حدیث ۱۸۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَمْ يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَهُ، وَلَمْ يَشْغَلِ الْحَلَالُ شُكْرَهُ.

امام علی علیه السلام: زاهد در دنیا، کسی است که حرام، بر شکیبایی اش چیره نگردد و حلال، او را سرگرم و از شکرگزاری غافل نسازد.

تحف العقول: ص ۲۰۰، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۳۷ ح ۳ وراجع نهج البلاغه: الخطبه ۸۱.

### حدیث ۱۸۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ، الرَّهَادَةُ قَصْرُ الْأَمَلِ، وَالشُّكْرُ عِنْدَ النَّعْمِ، وَالتَّوَرُّعُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ. فَإِنْ عَزَبَ ذَلِكَ عَنْكُمْ فَلَا يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَكُمْ، وَلَا تَنْسُوا عِنْدَ النَّعْمِ شُكْرَكُمْ.

امام علی علیه السلام: ای مردم! زهد، کوتاه کردن آرزو، گزاردن شکر نعمت ها، و خویشنداری از حرام هاست. اگر از عهده این هر سه بر نیامدید، [لااقل بکوشید که] در برابر حرام، صبر خویشان را از دست ندهید و سپاس گذاری از نعمت ها را فراموش نکنید.

نهج البلاغه: الخطبه ۸۱، الکافی: ج ۵ ص ۷۱ ح ۳، معانی الأخبار: ص ۲۵۱ ح ۲ کلاهما عن أبي الطفيل، الخصال: ص ۱۴ ح ۵۰، تحف العقول: ص ۲۲۰ و ص ۵۸ عن رسول الله صلى الله عليه وآله وكلها نحوه، روضه الواعظین: ص ۴۷۶، إرشاد القلوب: ص ۱۹، بحار الأنوار: ج ۷۰ ص ۳۱۷ ح ۲۳.

### حدیث ۱۸۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزُّهْدُ قَصْرُ الْأَمَلِ .

امام علی علیه السلام: زهد، کوتاه کردن آرزوست.

غرر الحکم: ح ۸۷۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۱ ح ۵۳۳.

**حدیث ۱۸۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ تَقْصِيرُ الْأَمَالِ وَإِخْلَاصُ الْأَعْمَالِ .  
 امام علی علیه السلام : زهد، کوتاه کردن آرزوها و اخلاص در اعمال است.  
 غرر الحکم : ح ۱۸۴۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۱ ح ۱۴۱ .

**حدیث ۱۸۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ظَلْفٌ  
 امام علی علیه السلام : بازداشتن نفس از لذت های دنیا ، همان زهد پسندیده است .  
 ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنِ الشَّيْءِ يَظْلِفُهَا ظَلْفًا : أى منعها من أن تفعله أو تأتيه (الصحاح : ج ۴ ص ۱۳۹۸ «ظلف»).

**حدیث ۱۸۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هِمَّةُ الزَّاهِدِ مُخَالَفَةُ الْهَوَى ، وَالسُّلُوكُ  
 امام علی علیه السلام : همت زاهد ، مخالفت کردن با هوای نفس است و شکیبایی در برابر خواهش ها.  
 سَلَوْتُ عَنْهُ سُلُوكًا : صَبَرْتُ (المصباح المنیر : ص ۲۸۷ «سلا»).

**حدیث ۱۸۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَيْفَ يَصِلُ إِلَى حَقِيقَةِ الزُّهْدِ مَنْ لَمْ يُيْتِ شَهْوَتَهُ؟!  
 امام علی علیه السلام : چگونه به حقیقت زهد برسد کسی که شهوت خویش را نکشته است؟!  
 غرر الحکم : ح ۷۰۰۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۸۳ ح ۶۴۷۲ و فیهِ «من أطاع فی الأصل» بدل «من لم یُمت» .

**حدیث ۱۸۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبَكَّى قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا ، وَيَسْتَدُّ حُزْنُهُمْ وَإِنْ فَرِحُوا ، وَيَكْثُرُ مَقْتُهُمْ أَنْفُسُهُمْ وَإِنْ اغْتَبَطُوا بِمَا رَزَقُوا .  
 امام علی علیه السلام : زاهدان به دنیا، دل هایشان گریان است ، اگرچه [در ظاهر] بخندند و سخت اندوهناک اند ، اگرچه [در ظاهر] شادی نمایند و از خود بسیار در خشم اند ، اگرچه به واسطه آنچه روزی شده اند ، مورد غبطه دیگران اند.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳ ، غرر الحکم : ح ۳۵۵۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۵۲ ح ۳۳۴۲ .

**حدیث ۱۸۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّاهِدُ عِنْدَنَا مَنْ عَلِمَ فَعَمِلَ ، وَمَنْ أَيْقَنَ فَحَدِرَ ، وَإِنْ أَمَسَى عَلَى عُسْرِ حَمِدَ اللَّهَ ، وَإِنْ أَصْبَحَ عَلَى يُسْرِ شَكَرَ اللَّهَ ، فَهُوَ الزَّاهِدُ .  
 امام علی علیه السلام : از نظر ما ، زاهد کسی است که دانست و عمل کرد، و کسی که یقین داشت و حذر کرد، و اگر در سختی و تنگ دستی بام خود را به شام رساند ، حمد خدا را به جای آورد، و اگر در آسایش و رفاه شام خویش را به بام رساند ، شکر خدای را بگذارد. چنین کسی زاهد است.  
 الجعفریات : ص ۲۳۲ عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۱۸۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: كَانُوا قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا وَلَيْسُوا مِنْ أَهْلِهَا ، فَكَانُوا فِيهَا كَمَنْ لَيْسَ مِنْهَا ، عَمِلُوا فِيهَا بِمَا يُبْصِرُونَ ، وَبَادَرُوا فِيهَا مَا يَحْذَرُونَ ، تَقَلَّبَتْ أْبْدَانُهُمْ بَيْنَ ظَهْرَانِي أَهْلِ الْآخِرَةِ ، وَيَرُونَ أَهْلَ الدُّنْيَا يُعْظَمُونَ مَوْتَ أَجْسَادِهِمْ وَهُمْ أَشَدُّ إِعْظَامًا لِمَوْتِ قُلُوبِ أَحْيَائِهِمْ .  
 امام علی علیه السلام - در وصف زاهدان - : آنان ، گروهی از مردم دنیا هستند؛ ولی اهل دنیا (دنیا دوست) نیستند. در این دنیا ، همچون کسانی هستند که از آن نیستند . در دنیا ، بر اساس بینش و بصیرت عمل می کنند و از آنچه می ترسند (یعنی: مرگ) پیشی گرفتند؛ بیکرهایشان در میان اهل آخرت می گردد (جز با اهل آخرت نمی آمیزند)؛ اهل دنیا را می بینند که مرگ تن هاشان را بزرگ می شمارند ، در حالی که آنان ، مرگ دل های زندگانشان را بزرگ تر می شمارند.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۳۰ ، بحار الأنوار : ج ۷۰ ص ۳۲۰ ح ۳۶ .

### حدیث ۱۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ وَعِظَ فَاتَّعَظَ ، وَمَنْ عَلِمَ فَعَمِلَ ، وَمَنْ أَيْقَنَ فَحَدِرَ ، فَالزَّاهِدُونَ فِي الدُّنْيَا قَوْمٌ وَعِظُوا فَاتَّعَظُوا ، وَأَيْقَنُوا فَحَدَرُوا وَعَلِمُوا فَعَمِلُوا ، إِنْ

أَصَابَهُمْ يُسْرٌ شَكَرُوا ، وَإِنْ أَصَابَهُمْ عُسْرٌ صَبَرُوا .

امام علی علیه السلام : زاهد به دنیا ، کسی است که پند داده شد و پند گرفت، و کسی است که علم آموخت و به کار بست، و کسی است که یقین یافت و حذر کرد. پس، زاهدان به دنیا ، آن مردمانی اند که پند داده شدند و پند گرفتند، و یقین کردند و حذر کردند ، و علم آموختند و عمل کردند؛ اگر آسایش به آنان برسد ، شکر می گویند و اگر به سختی در افتند ، شکیبایی می ورزند.

الجعفریات : ص ۲۳۳ عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام ، تنبيه الخواطر : ج ۲ ص ۲۱۳ ، إرشاد القلوب : ص ۱۴ كلاهما نحوه .

### حدیث ۱۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا كُلَّمَا زَادَتْ لَهُ تَحْلِيًّا زَادَ عَنْهَا تَوَلِّيًّا .

امام علی علیه السلام: کسی که به دنیا بی اعتناست، هرچه دنیا بیشتر خود را برایش بیاراید، او بیشتر از آن روی می‌گرداند.  
الإرشاد: ج ۱ ص ۲۹۸، کنز الفوائد: ج ۱ ص ۳۴۵ و فيه «تخلّیا» بدل «تولّیا»، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۱ ح ۴۳.

### حدیث ۱۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
: أَرَادَتْهُمْ الدُّنْيَا فَلَمْ يُرِيدُوا، وَأَسْرَتْهُمْ فَفَدَّوْا أَنْفُسَهُمْ مِنْهَا .  
امام علی علیه السلام - در بیان صفات پرهیزگاران - : دنیا آنها را خواست؛ اما آنها دنیا را نخواستند و دنیا اسیرشان کرد؛ اما آنان، سر بها دادند و خود را از بند دنیا رها کردند.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۳، روضه الواعظین: ص ۴۸۰، تحف العقول: ص ۱۵۹ و فيه «طلبتم فأعجزوها» بدل «وأسیرتهم...»، التمهیص: ص ۷۱ ح ۱۷۰ و فيه «طلبتم فأعجزوها» بعد «فلم يريدوها»، بحار الأنوار: ج ۶۷ ص ۳۱۵ ح ۵۰.

### حدیث ۱۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَفْضَلُ الزُّهْدِ إِخْفَاءُ الزُّهْدِ .  
امام علی علیه السلام: برترین زهد، پنهان داشتن زهد است.  
نهج البلاغه: الحكمة ۲۸، مشكاة الأنوار: ص ۲۰۷ ح ۵۶۳، روضه الواعظین: ص ۴۷۵.

### حدیث ۱۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ... يَا أَحْمَدُ، وَجْهَ الزَّاهِدِينَ مُصَفَّرَةً مِنْ تَعَبِ اللَّيْلِ وَصَوْمِ النَّهَارِ، وَأَلْسِنَتُهُمْ كِلَالٌ  
امام علی علیه السلام - در حدیث معراج - : خدای متعال فرمود: «... ای احمد! رخسار زاهدان از رنج شب خیزی و روزه داری زرد است و زبان هایشان جز از ذکر خدای متعال، درمانده است؛ دل هایشان، از کثرت خاموشی، در سینه هایشان ریش است؛ خویشتن را رنجه کرده اند، نه از ترس آتش و از شوق بهشت، بلکه در ملکوت آسمان ها و زمین، اندیشه و نظر می کنند و درمی یابند که خداوند سبحان، عبادت است.»  
كُلَّ يَكِلْ كَلَالَةً: تَعَبٌ وَأَعْيَا (المصباح المنير: ص ۵۳۸ «كل»).

### حدیث ۱۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا ثَلَاثَةٌ أَحْرَفٍ: زَاءٌ وَهَاءٌ وَدَالٌ؛ فَأَمَّا الزَّاءُ فَتَرْكُ الزَّيْنَةِ، وَأَمَّا الهَاءُ فَتَرْكُ الْهَوَى، وَأَمَّا الدَّالُ فَتَرْكُ الدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام: زهد به دنیا، از سه حرف تشکیل شده است: زاء و هاء و دال. زاء، یعنی ترک زینت؛ هاء، یعنی ترک هوا؛ و دال، یعنی ترک دنیا.  
جامع الأخبار: ص ۲۹۷ ح ۸۱۱.

**حدیث ۱۸۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ ، وَيُرْجَى  
 امام علی علیه السلام : از آنانی مباش که بدون عمل ، به آخرت امید می بندد و بر اثر داشتن آرزوی دراز ، توبه را به تأخیر می  
 اندازد؛ از دنیا همچون زاهدان سخن می گوید، ولی در عمل ، چون دنیاخواهان رفتار می کند.  
 أَرْجَأُ الْأَمْرَ وَأَرْجِيْتَهُ : إِذَا أَخْرَجْتَهُ (النهاية: ج ۲ ص ۲۰۶ «رجا»).

**حدیث ۱۸۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 : وَمِنْهُمْ مَنْ أَبْعَدَهُ عَنِ طَلَبِ الْمُلْكِ ضُؤُولَهُ نَفْسِهِ ، وَانْقِطَاعَ سَبَبِهِ ، فَقَصَّيْرَتُهُ الْحَالُ عَلَى حَالِهِ ، فَتَحَلَّى بِاسْمِ الْقِنَاعَةِ ، وَتَزَيَّنَ بِلِبَاسِ أَهْلِ  
 الزَّهَادَةِ ، وَلَيْسَ مِنْ ذَلِكَ فِي مَرَاكِحٍ وَلَا مَغْدَى .  
 امام علی علیه السلام - درباره گروه های مسلمانان - : گروهی از مردم را بی لیاقتی ذاتی و نداشتن اسباب و امکانات ، از طلب  
 حکومت ، باز داشته است. از این رو، به وضعی که دارند ، تن داده اند و خود را به نام خوش قناعت ، آراسته اند و جامه زیبای اهل  
 زهد پوشیده اند، در حالی که لحظه ای از شب و روز ، چنین نبوده اند.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۳۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۵ ؛ مطالب السؤل : ص ۳۲ .

**حدیث ۱۸۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا هَرَبَ الزَّاهِدُ مِنَ النَّاسِ فَاطْلُبْهُ ، وَإِذَا طَلَبَ الزَّاهِدُ النَّاسَ  
 فَاهْرَبْ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : هرگاه زاهد از مردم گریزان شد ، در طلب او بر آی و هرگاه زاهد در طلب مردم برآمد ، از او گریزان شو.  
 غرر الحکم : ح ۴۰۷۸ و ح ۴۰۷۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۳۶ ح ۳۰۸۷ و ح ۳۰۸۸ .

**حدیث ۱۸۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِبَادَ اللَّهِ ، أَوْصِيكُمْ بِالرَّفْضِ لِهَذِهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةَ لَكُمْ وَإِنْ لَمْ تُحِبُّوا تَرَكَهَا .  
 امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! شما را به ترک این دنیایی سفارش می کنم که علی رغم میلтан ، شما را ترک می گوید.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۹۹ ، مصباح المتهجد : ص ۳۸۱ ح ۵۰۸ عن زید بن وهب نحوه ، بحار الأنوار : ج ۸۹ ص ۲۴۳ ح ۶۸ .

**حدیث ۱۸۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَطَّعُوا عَلاَئِقَ الدُّنْيَا ، وَاسْتَظْهَرُوا بِرَادِ التَّقْوَى .

امام علی علیه السلام : دل بستگی های خود به دنیا را قطع کنید و از توشه تقوا ، کمک بگیرید.

نهج البلاغه : الخطبة ۲۰۴ ، غرر الحکم : ح ۲۸۲۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۳۰ ح ۲۹۴۶ کلاهما نحوه ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۴ ح ۱۳۸ .

### حدیث ۱۸۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللهُ امْرَأً غَالَبَ الْهَوَى ، وَأَفَلَّتْ مِنْ حَبَائِلِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : رحمت خدا بر آن کس که بر هوس ، چیره آمد و از دام های دنیا گریخت!

غرر الحکم : ح ۵۲۱۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۶۱ ح ۴۷۶۷ .

### حدیث ۱۸۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللهُ امْرَأً... رَاقِبَ رَبِّهٖ ، وَتَنَكَّبَ

امام علی علیه السلام : رحمت خدا بر آن کس که... پروردگارش را پیوسته در نظر گرفت و از گناه ، دوری کرد و با هوس خویش

، در افتاد و آرزو را دروغ شمرد... از دنیا روی گردان و بیزار شد و برای آخرتش کوشید و طریق احتیاط و هشیاری را پیمود.

تَنَكَّبَ ذَنْبِهٖ : اَى تَجَنَّبَه (مرآة العقول : ج ۲۶ ص ۵۰) .

### حدیث ۱۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْجِهَادِ جِهَادُ النَّفْسِ عَنِ الْهَوَى ، وَفِطَامُهَا عَنِ لَذَاتِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : برترین جهاد، جهاد با هوای نفس و بازداشتن آن از لذت های دنیاست.

غرر الحکم : ح ۳۲۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۲۲ ح ۲۷۸۳ .

### حدیث ۱۸۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ النَّاسِ مَنْ زَهَدَتْ نَفْسُهُ ، وَقَلَّتْ رَغْبَتُهُ .

امام علی علیه السلام : بهترین مردم ، کسی است که نَفْسش زاهد (قانع) و خواستش اندک باشد.

غرر الحکم : ح ۵۰۳۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۹ ح ۴۵۴۳ .

### حدیث ۱۸۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ تَزَهَّهَتْ نَفْسُهُ ، وَزَهَدَ عَنِ غُنْتِيهِ



امام علی علیه السلام: برترین مردم، کسی است که جانش وارسته باشد و با وجود توانگری در دنیا، زهد بورزد. يُقَالُ: غَنِيْتُ بكذا عن غيره: إذا استغْنَيْتَ به، والاسم الغِنْيَةُ، فأنا غنيّ (المصباح المنير: ص ۴۵۵ «غنى»).

### حدیث ۱۸۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُسْنُ الزُّهْدِ مِنْ أَفْضَلِ الْإِيمَانِ .  
امام علی علیه السلام: خوش زهدی، برترین درجه ایمان است.  
غرر الحکم: ح ۴۸۳۹.

### حدیث ۱۸۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يَزُكُو  
امام علی علیه السلام: نزد خداوند پاک، بالندگی نمی گیرد، مگر خرد شناسا و نفس روی گردان [از دنیا].  
الزُّكَاةُ: التَّمَاءُ وَالزِّيَادَةُ (المصباح المنير: ص ۲۵۴ «زكا»).

### حدیث ۱۸۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَعَزَّزَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا مُبِعَتْهُ بِقَلْبِهِ مَا يَصْحَبُكَ إِذَا أُوتِيَتْهُ .  
امام علی علیه السلام: هرگاه چیزی [از دنیا] به تو داده نشد، خویشتن را به این دلداری ده که اگر به تو داده شود، مدتی اندک با تو می ماند.  
غرر الحکم: ح ۴۵۵۵، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۰۰ ح ۴۰۴۳.

### حدیث ۱۸۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّكَ لَمْ تُخْلَقْ لِلدُّنْيَا؛ فَازْهَدْ فِيهَا وَأَعْرِضْ عَنْهَا .  
امام علی علیه السلام: تو هرگز برای دنیا آفریده نشده‌ای. پس دل از دنیا برکن و از آن، روی بگردان.  
عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۷۱ ح ۳۵۷۰، غرر الحکم: ح ۳۸۱۱.

### حدیث ۱۸۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا وَاعْرِضْ عَنْهَا .  
امام علی علیه السلام: دل از دنیا برکن و بدان، پشت کن.  
غرر الحکم: ح ۲۳۹۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۸۵ ح ۲۰۴۹.

**حدیث ۱۸۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِيَكُنْ زُهْدُكَ فِيمَا يَنْفَدُ وَيَزُولُ ، فَإِنَّهُ لَا يَبْقَى لَكَ وَلَا تَبْقَى لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : به آنچه که تمام شدنی و زوال پذیر است ، زهد بورز؛ چرا که نه آن برای تو می ماند و نه تو برایش می مانی.  
 غرر الحکم : ح ۷۳۸۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۵ ح ۶۸۵۸ .

**حدیث ۱۸۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، ازْهَدُوا فِي الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّ عَيْشَهَا قَصِيرٌ ، وَخَيْرَهَا يَسِيرٌ .  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! به دنیا زهد ورزید؛ زیرا که زندگی آن ، کوتاه و خیرش اندک است.  
 غرر الحکم : ح ۱۱۰۰۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۵۶ ح ۱۰۲۴۳ .

**حدیث ۱۸۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْ كُنْتُمْ فِي الْبَقَاءِ رَاغِبِينَ ، فَازْهَدُوا فِي عَالَمِ الْفَنَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : اگر خواهان جهان باقی هستید ، پس به جهان فانی زهد بورزید.  
 غرر الحکم : ح ۳۷۴۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۶۳ ح ۳۴۷۳ .

**حدیث ۱۸۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوْصِيكَ يَا بُنَيَّ بِالصَّلَاةِ عِنْدَ وَقْتِهَا . . . وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا ، فَإِنَّكَ رَهْنُ مَوْتٍ ، وَعَرَضُ  
 امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندش حسن علیه السلام - : فرزندم! تو را به خواندن نماز در وقتش... و زهد (بی اعتنایی) به دنیا سفارش می کنم؛ چرا که تو گروگان مرگ ، آماج رنج (بلا)، و دست خوش بیماری هستی .  
 الْعَرَضُ : الْهَدَفُ الَّذِي يُرْمَى فِيهِ (الصحاح : ج ۳ ص ۱۰۹۳ «عرض»).

**حدیث ۱۸۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ أَقْلٌ مَا يُوَجَدُ وَأَجَلٌ مَا يُعْهَدُ ، وَيَمْدَحُهُ الْكُلُّ وَيَتْرُكُهُ الْجُلُّ  
 امام علی علیه السلام : زهد ، کمترین چیزی است که یافت می شود و ارزشمندترین چیزی است که سفارش می شود. همگان ، آن را می ستایند اما بیشتر مردم به آن عمل نمی کنند.

جُلُّ الشَّيْءِ : مُعْظَمُهُ (الصحاح : ج ۴ ص ۱۶۵۸ «جلل»).

### حدیث ۱۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ أَصْلُ الدِّينِ .  
 امام علی علیه السلام : زهد، ریشه دین است.  
 غرر الحکم : ح ۴۸۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵ ح ۶۹۱ .

### حدیث ۱۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سِتُّ مِنْ قَوَاعِدِ الدِّينِ . . . وَالزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : شش چیز از پایه های دین است : ... و زهد به دنیا.  
 غرر الحکم : ح ۵۶۳۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۷ ح ۵۱۸۳ .

### حدیث ۱۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ أَسَاسُ الْيَقِينِ .  
 امام علی علیه السلام : زهد، پایه یقین است.  
 غرر الحکم : ح ۵۱۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۵ ح ۲۷۹ .

### حدیث ۱۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ بِالزُّهْدِ فَإِنَّهُ عَوْنُ الدِّينِ .  
 امام علی علیه السلام : بر تو باد زهد؛ زیرا که آن ، کمک دین است.  
 غرر الحکم : ح ۶۰۹۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۳۵ ح ۵۷۴۲ .

### حدیث ۱۸۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْفِطَامُ عَنِ الْخُطَامِ :  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : خودداری از خُطام دنیا ، سخت است.  
 خُطَامُ الدُّنْيَا : كُلُّ مَا فِيهَا مِنْ مَالٍ يَفْنَى وَلَا يَبْقَى (لسان العرب : ج ۱۲ ص ۱۳۸ «حطم»).

### حدیث ۱۸۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الزَّهَادَةُ .

امام علی علیه السلام : برترین عبادت، زهد است.

غرر الحکم : ح ۲۸۷۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۳ ح ۲۴۶۷ .

### حدیث ۱۸۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الطَّاعَاتِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : برترین طاعت ها زهد به دنیاست.

غرر الحکم : ح ۲۹۹۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۸ ح ۲۶۶۰ .

### حدیث ۱۸۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَيْنُ الْحِكْمَةِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : زیبایی حکمت ، در زهد به دنیاست.

غرر الحکم : ح ۵۴۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۷۶ ح ۵۰۲۲ .

### حدیث ۱۸۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ السَّخَاءِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : گذشتن از دنیا، اوج سخاوت است.

غرر الحکم : ح ۵۲۵۱ .

### حدیث ۱۸۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزُّهْدُ مَتَجَرُّ رَابِحٌ .

امام علی علیه السلام : زهد، سودایی سودآور است.

غرر الحکم : ح ۵۵۰ وح ۸۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳ ح ۱۹۹ .

### حدیث ۱۸۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزُّهْدُ ثَرَوَةٌ .

امام علی علیه السلام: زهد، یک ثروت است.

غرر الحکم: ح ۱۴۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۸ ح ۸۰۲.

### حدیث ۱۸۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزُّهْدُ مِفْتَاحُ صَلَاحٍ .

امام علی علیه السلام: زهد، کلید خوبی و پاکی است.

غرر الحکم: ح ۷۴۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۰ ح ۴۹۰.

### حدیث ۱۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزُّهْدُ شِیمَةُ الْمُتَّقِينَ ، وَسَجِيَّةُ الْأَوْابِينَ

امام علی علیه السلام: زهد، خوی پرهیزگاران و خصلت توبه کاران است.

الأوابون: جمع أواب؛ وهو الكثير الرجوع إلى الله تعالى بالتوبة، وقيل: هو المطيع (النهاية: ج ۱ ص ۷۹ «أوب»).

### حدیث ۱۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْمُؤْمِنُ دَأْبُهُ زَهَادَتُهُ .

امام علی علیه السلام: مؤمن، پیشه اش زهد است.

غرر الحکم: ح ۲۱۰۳.

### حدیث ۱۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الزُّهْدُ سَجِيَّةُ الْمُخْلِصِينَ .

امام علی علیه السلام: زهد، خصلت بندگان ناب است.

غرر الحکم: ح ۶۶۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۴ ح ۲۴۴.

### حدیث ۱۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَانَ لِي فِيهَا مَضَىٰ أَخٌ فِي اللَّهِ ، وَكَانَ يُعَظِّمُهُ فِي عَيْنِي صِغَرُ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ ...

امام علی علیه السلام: در گذشته، برادری دینی داشتم که خردی دنیا در نگاه او، وی را در نظرم بزرگ می نمود...

نهج البلاغه: الحکمة ۲۸۹، غرر الحکم: ح ۷۲۶۴، تحف العقول: ص ۲۳۴ عن الإمام الحسين عليه السلام وفيه «كان من أعظم

الناس في عيني، وكان رأس ما عظم به في عيني صغر الدنيا في عينه»، بحار الأنوار: ج ۶۷ ص ۳۱۴ ح ۴۹.

**حدیث ۱۸۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 : الزَّاهِدُ فِي الدِّينَارِ وَالدَّرْهَمِ أَعَزُّ مِنَ الدِّينَارِ وَالدَّرْهَمِ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : بی اعتنای به دینار و درهم ، با ارزش تر از دینار و درهم است .  
 شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۰۱ ح ۴۳۶ .

**حدیث ۱۸۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَفِظَ الْعَقْلَ بِمُخَالَفَةِ الْهَوَى ، وَالْعُرُوفَ عَنِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : نگهداری خرد ، به سرپیچی از هوس و دوری گزیدن از دنیا است .  
 غرر الحکم : ح ۴۹۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۳ ح ۴۴۷۹ و فيه «بغلبه» بدل «بمخالفة» .

**حدیث ۱۸۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِزْهَدِ فِي الدُّنْيَا يَبْصُرَكَ اللَّهُ عَوْرَاتِهَا ، وَلَا تَعْطَلْ فَلَسْتَ بِمَغْفُولٍ عَنْكَ .  
 امام علی علیه السلام : از دنیا دل بر کن تا خداوند ، تو را به عیب های آن بینا گرداند ، و غافل مباش که از تو غافل نیستند .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۱ ، تنبیه الخواطر : ج ۲ ص ۲۹۷ ، غرر الحکم : ح ۲۳۶۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۰ ص ۳۱۹ ح ۳۴ .

**حدیث ۱۸۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا وَلَمْ يَجْزَعْ مِنْ ذُلِّهَا وَلَمْ يُنَافِسْ فِي عِزِّهَا ، هَدَاهُ اللَّهُ بِغَيْرِ هِدَايَةٍ مِنْ مَخْلُوقٍ وَعَلَّمَهُ بِغَيْرِ تَعْلِيمٍ ، وَأَثَبَتْ الْحِكْمَةَ فِي صَدْرِهِ وَأَجْرَاهَا عَلَى لِسَانِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به دنیا پشت کند و از خواری در آن ، بی تابی نکند و برای عزتمندی در آن [با جاه و مقام ،] به رقابت نپردازد ، خداوند او را بی هدایت مخلوقی ، هدایت می کند و بی آموختن از کسی ، دانشش می آموزد و حکمت را در سینه اش ثابت می دارد و آن را بر زبانش جاری می گرداند .  
 تحف العقول : ص ۲۲۳ ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۶۳ ح ۱۵۵ .

**حدیث ۱۸۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالزُّهْدِ تُثْمِرُ الْحِكْمَةُ .  
 امام علی علیه السلام : با زهد است که حکمت ، ثمر می دهد .  
 غرر الحکم : ح ۴۲۲۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۸۶ ح ۳۷۷۲ .

**حدیث ۱۸۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ صَلَاحِ النَّفْسِ الْعُرُوفُ عَنِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : راه پاک شدن نفس ، پشت کردن به دنیاست.  
 غرر الحکم : ح ۵۵۲۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۲ ح ۵۰۸۲ .

**حدیث ۱۸۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا أَعْتَقَ نَفْسَهُ وَأَرْضَى رَبَّهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که دل از دنیا برکند، خویش را [از اسارت دنیا] آزاد ، و پروردگارش را خوشنود ساخت.  
 غرر الحکم : ح ۸۸۱۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۲ ح ۸۴۰۵ .

**حدیث ۱۸۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ ، وَأَمْتَهُ بِالزَّهَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : دلت را با اندرز ، زنده بدار، و آن را با زهد ، بمیران.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، كشف المحجّة : ص ۲۲۱ عن عمر بن أبي المقدم عن الإمام الباقر عنه عليهما السلام ، تحف العقول : ص ۶۹ ، نزهة الناظر : ص ۶۱ ح ۴۲ عن ابن عيّاس ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۱۷ ح ۲ ؛ كنز العمال : ج ۱۶ ، ص ۱۶۸ ، ح ۴۴۲۱۵ نقلاً عن وكيع والعسکری فی المواعظ .

**حدیث ۱۸۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ زَهَدْتُمْ فِي الشَّهَوَاتِ لَسَلِمْتُمْ مِنَ الْآفَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : اگر به خواهش های نفس بی اعتنایی کنید ، از آفت ها به سلامت می مانید.  
 غرر الحکم : ح ۷۵۸۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۱۶ ح ۷۰۶۷ .

**حدیث ۱۹۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا تَسَلَّمَ .  
 امام علی علیه السلام : از دنیا روی بگردان تا به سلامت مانی.  
 غرر الحکم : ح ۵۸۳۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۰۴ ح ۵۴۰۸ .

**حدیث ۱۹۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا وَإِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ لَا يُسَلَّمُ مِنْهَا إِلَّا بِالزُّهْدِ فِيهَا ، وَلَا يُنْجَى مِنْهَا بِشَيْءٍ كَانَ لَهَا .  
 امام علی علیه السلام : هان! دنیا سرایی است که از آن ، جز با زهدورزی در آن ، به سلامت نمی توان ماند ، و با چیزی از امور دنیوی نمی توان از دنیا رهید.  
 غرر الحکم : ح ۲۷۶۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۰۷ ح ۲۳۶۳ .

**حدیث ۱۹۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : . . . يَا أَحْمَدُ ، إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَكُونَ أَوْرَعَ النَّاسِ فَازْهَدْ فِي الدُّنْيَا وَارْغَبْ فِي الْآخِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام - در یادکرد حدیث معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خداوند متعال فرمود : «... ای احمد! اگر دوست داری که پارساترین مردم باشی ، از دنیا روی برتاب و به آخرت بگرای».  
 إرشاد القلوب : ص ۱۹۹ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۲ ح ۶ .

**حدیث ۱۹۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا حَصَّنَ دِينَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در دنیا زهد بورزد ، دین خود را نگه داشته است.  
 غرر الحکم : ح ۸۴۶۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۹ ح ۷۹۶۰ و فيه «حَسَّنَ دِينَهُ» بدل «حَصَّنَ دِينَهُ» .

**حدیث ۱۹۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَفُورُ الْعِرْضِ بِإِتِّدَالِ الْمَالِ ، وَصَلَاحُ الدِّينِ بِإِفْسَادِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : بسیاری آبرومندی ، به بخشش مال است و درست‌ی دین ، به خراب کردن دنیا.  
 غرر الحکم : ح ۱۰۱۲۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۰۵ ح ۹۲۷۷ .

**حدیث ۱۹۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ يُرْشِدُكَ إِلَى مَا أَمَرَكَ اللَّهُ بِهِ ، وَالزُّهْدُ يُسَهِّلُ لَكَ الطَّرِيقَ إِلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : دانش ، تو را به آنچه خداوند فرمانت داده است ، رهنمون می شود، و زهد ، راه رسیدن به آن را بر تو آسان می سازد .  
 غرر الحکم : ح ۱۸۳۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۲ ح ۱۴۳ .



**حدیث ۱۹۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَصَى الدُّنْيَا أَطَاعَتْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که دنیا را نافرمانی کند ، دنیا از او فرمان می برد.

غرر الحکم : ح ۷۷۸۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۲ ح ۸۰۸۵ .

**حدیث ۱۹۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا تُدْنِي الأَجَالَ وَتُبَاعِدُ الأَمَالَ ، وَتُبِيدُ الرِّجَالَ وَتُعَيِّرُ الأَحْوَالَ ، مَنْ غَالَبَهَا غَلَبَتْهُ ، وَمَنْ صَارَعَهَا صَارَعَتْهُ ، وَمَنْ عَصَاهَا أَطَاعَتْهُ ، وَمَنْ تَرَكَهَا أَتَتْهُ .

امام علی علیه السلام : دنیا، آجل ها را نزدیک ، آرزوها را دور و دراز، مردان را نابود ، و احوال (اوضاع) را دگرگون می کند. هر

که با دنیا در افتد ، دنیا بر او چیره می گردد، هر که با آن پنجه در افکند ، دنیا به خاکش می افکند، هر که از دنیا نافرمانی کند ، دنیا

از او فرمان می برد، و هر که دنیا را وا نهد ، دنیا خود به سراغش می آید.

غرر الحکم : ح ۳۶۷۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۶ ح ۳۲۴۲ .

**حدیث ۱۹۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ شَيْءٍ يَعْصِيكَ إِذَا أَعْصَبَتْهُ إِلَّا الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا تُطِيعُكَ إِذَا أَعْصَبَتْهَا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هر چیزی ، هر گاه به خشمش آوری ، از تو نافرمانی می کند ، بجز دنیا

که هر گاه به خشمش آوری ، از تو فرمان می برد.

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۰۰ ح ۴۱۹ .

**حدیث ۱۹۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَزَفَ عَنِ الدُّنْيَا أَتَتْهُ صَاغِرَةٌ .

امام علی علیه السلام : هر که از دنیا دوری کند ، دنیا با زبونی نزد او می آید.

غرر الحکم : ح ۸۵۲۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۰ ح ۷۹۹۹ و فیه «زهد» بدل «عزف» .

**حدیث ۱۹۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا أَتَتْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که از دنیا روی گرداند ، دنیا نزد او می آید.

غُرر الحکم : ح ۷۷۹۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۲ ح ۸۰۸۶ .

### حدیث ۱۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَلَ

امام علی علیه السلام : هر که از دنیا دست بشوید ، دنیا به رغم میل خود نزد او می آید .  
سَلَوْتُ عَنْهُ : صَبْرْتُ عَنْهُ (المصباح المنیر: ص ۲۸۷ «سلا»).

### حدیث ۱۹۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَعَدَ عَنْ طَلَبِ الدُّنْيَا قَامَتْ إِلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : هر که از طلب دنیا فرو نشیند ، دنیا پیش رویش قامت می افرازد .  
غُرر الحکم : ح ۸۵۶۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۷ ح ۸۲۷۲ .

### حدیث ۱۹۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكَ إِنْ أَدْبَرْتَ عَنِ الدُّنْيَا أَقْبَلْتَ .

امام علی علیه السلام : تو اگر به دنیا پشت کنی ، دنیا به تو رو می کند .  
غُرر الحکم : ح ۳۷۹۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۱ ح ۳۵۷۴ .

### حدیث ۱۹۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَنْ يَفْتَقِرَ مَنْ زَهَدَ .

امام علی علیه السلام : آن که زهد بورزد ، هرگز به فقر نمی افتد .  
غُرر الحکم : ح ۷۴۴۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۸ ح ۶۹۰۶ .

### حدیث ۱۹۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا لَمْ تَفْتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که به دنیا زهد ورزد، دنیا از دستش نمی رود [و به نصیب خود از دنیا خواهد رسید].  
غُرر الحکم : ح ۸۴۸۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۶ ح ۸۲۴۲ .

### حدیث ۱۹۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ خَدَمَ الدُّنْيَا اسْتَخْدَمَتْهُ ، وَمَنْ خَدَمَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ خَدَمَتْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که به خدمت دنیا در آید ، دنیا او را به خدمت خویش می گیرد، و هر که خدمت خداوند سبحان کند ، دنیا به او خدمت می نماید.

غرر الحکم : ح ۹۰۹۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۵ ح ۸۴۷۰ .

### حدیث ۱۹۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا لِمَنْ تَرَكَهَا ، وَالْآخِرَةُ لِمَنْ طَلَبَهَا .

امام علی علیه السلام : دنیا از آن کسی است که ترک آن کند، و آخرت ، از آن کسی است که آن را بطلبد.

کنز الفوائد : ج ۱ ص ۳۴۵ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۸۱ ح ۴۳ .

### حدیث ۱۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ زَهَّدَ هَانَتْ عَلَيْهِ الْمِحْنُ .

امام علی علیه السلام : هر که دل از دنیا بر کند ، رنج ها بر او آسان می شوند.

غرر الحکم : ح ۸۳۲۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۷ ح ۷۸۸۹ .

### حدیث ۱۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ... يَا أَحْمَدُ ، أَهْلَ تَعْرِفُ مَا لِلزَّاهِدِينَ عِنْدِي؟

قَالَ : لَا يَا رَبِّ!

قَالَ : يُبَعَثُ الْخَلْقُ وَيُنَاقَشُونَ الْحِسَابَ

امام علی علیه السلام - در یاد کرد حدیث معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خداوند متعال فرمود : «... ای احمد! آیا می دانی زاهدان ، چه مقامی در نزد من دارند؟» .

گفت: نه ، ای پروردگارم!

فرمود: «در روزی که مردم برانگیخته می شوند و به حسابشان رسیدگی می شود ، آنان از این حسابرسی در امان اند. کمترین چیزی که در آخرت به زاهدان می دهم ، این است که همه کلیدهای بهشت ها را در اختیارشان می نهم تا هر دری را که می خواهند ، باز کنند، و روی خود را از آنان پنهان نمی دارم، و از انواع لذت سختم برخوردارشان می سازم، و آنان را بر جایگاهی راستین می نشانم ، و کارهایی را که در دنیا کرده اند و رنج هایی را که کشیده اند ، به یادشان می آورم، و چهار در را برایشان می گشایم: دری که از آن ، در هر صبح و شام ، ارمغان های من برایشان برده می شود، دری که از آن به راحتی به من ، هر گونه که بخواهند ، می نگرند، دری که از آن ، آتش را می بینند و به

ستمکاران [و گنهکاران] می نگرند که چگونه عذاب می شوند، و دری که از آن ، کنیزکان و حورالعین بر آنان وارد می شوند».

فی بحار الأنوار : «بالحساب» .

### حدیث ۱۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الزُّهْدُ قُرْبَةٌ .

امام علی علیه السلام : زهدورزی ، مایه تقرب [به خداوند] است .  
دستور معالم الحكم : ص ۲۱ .

### حدیث ۱۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّسُرُّكَ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ غَدًا فِي الْقِيَامَةِ وَهُوَ عَلَيْكَ رَاضٍ غَيْرِ غَضَبَانَ؟ كُنْ فِي الدُّنْيَا زَاهِدًا وَفِي الْآخِرَةِ رَاضِيًا .

امام علی علیه السلام : آیا خوش داری که فردای قیامت ، خداوند را در حالی دیدار کنی که از تو خشنود است و در خشم نیست؟  
به دنیا بی رغبت باش و به آخرت ، راغب .  
غرر الحكم : ح ۲۸۲۷ .

### حدیث ۱۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَلَاحَ عَنْ مَوَاهِبِ الدُّنْيَا عَزَّ .

امام علی علیه السلام : هر که از مواهب دنیا چشم ببوشد ، عزت می یابد .  
غرر الحكم : ح ۹۱۸۴ .

### حدیث ۱۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْزَفَ عَنِ دُنْيَاكَ ، تَسْعَدُ بِمُنْقَلَبِكَ وَتُصْلِحُ مَثْوَاكَ .

امام علی علیه السلام : از دنیایت دل بر کن تا در بازگشتگاهت نیک بخت شوی و خانه ات (آخرت) را آباد کنی .  
غرر الحكم : ح ۲۲۹۸ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۷۸ ح ۱۸۸۱ و فیه «أعزب» بدل «اعزف» .

### حدیث ۱۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْعَدُ النَّاسِ بِالدُّنْيَا التَّارِكُ لَهَا ، وَأَسْعَدُهُمْ بِالْآخِرَةِ الْعَامِلُ لَهَا .

امام علی علیه السلام : بهره مندترین مردم از دنیا ، کسی است که آن را ترک گوید، و بهره مندترین مردم از آخرت ، کسی است  
که برای آن کار کند .

غرر الحكم : ح ۳۳۱۰ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۱۲۵ ح ۲۸۳۹ .

**حدیث ۱۹۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْظَمُ النَّاسِ سَعَادَةً أَكْثَرُهُمْ زَهَادَةً .  
 امام علی علیه السلام : نیک بخت ترین مردم ، زاهدترین آنهاست .  
 غرر الحکم : ح ۳۱۰۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۲ ح ۲۴۴۸ .

**حدیث ۱۹۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكُمْ إِنْ زَهَدْتُمْ خَلَصْتُمْ مِنْ شَقَاءِ الدُّنْيَا ، وَفُرْتُمْ بِدَارِ الْبَقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : به یقین اگر زهد بورزید ، از بدبختی های دنیا خلاص می شوید و به سرای جاودانگی دست می یابید .  
 غرر الحکم : ح ۳۸۴۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۳ ح ۳۶۰۸ .

**حدیث ۱۹۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ السُّعْدَاءَ بِالدُّنْيَا عَدَا هُمْ الْهَارِبُونَ مِنْهَا الْيَوْمَ .  
 امام علی علیه السلام : بهره مندترین افراد از دنیا در فردای قیامت ، کسانی هستند که امروز از آن می گریزند .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۳ ، غرر الحکم : ح ۳۵۶۲ ، بحار الأنوار : ج ۷ ص ۱۱۵ ح ۵۱ .

**حدیث ۱۹۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي الْعُرُوفِ عَنِ الدُّنْيَا دَرَكُ النَّجَاحِ .  
 امام علی علیه السلام : کامیابی ، در گرو دل بر کردن از دنیاست .  
 غرر الحکم : ح ۶۴۴۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵۴ ح ۵۹۹۳ .

**حدیث ۱۹۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زُهِدُكَ فِي الدُّنْيَا يُنْجِيكَ .  
 امام علی علیه السلام : دل بر کردن تو از دنیا، تو را نجات می دهد .  
 غرر الحکم : ح ۵۴۷۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۷۶ ح ۵۰۳۱ .

**حدیث ۱۹۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِزْهَدَ فِي الدُّنْيَا تَنْزِلَ عَلَيْكَ الرَّحْمَةُ .

امام علی علیه السلام : در دنیا زاهد باش تا رحمت بر تو نازل شود.

غرر الحکم : ح ۲۲۷۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۸۳ ح ۱۹۹۲ .

### حدیث ۱۹۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَالِفِ الْهَوَى تَسَلَّمَ ، وَأَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا تَغْنَمَ .

امام علی علیه السلام : با هوای نفس ، مخالفت کن تا به سلامت بمانی ، و از دنیا روی گردان تا غنیمت ببری.

غرر الحکم : ح ۵۰۶۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۴۱ ح ۴۵۹۹ .

### حدیث ۱۹۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا ، قَوَّتْ عَيْنُهُ بِجَنَّةِ الْمَأْوَى .

امام علی علیه السلام : هر که چشم از دنیا بپوشد ، چشمش به بهشت برین روشن می گردد.

غرر الحکم : ح ۹۰۷۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۲۵ ح ۷۲۰۶ .

### حدیث ۱۹۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا ، تَسْكُنْ جَنَّةَ الْمَأْوَى .

امام علی علیه السلام : از دنیا روی بگردان تا در بهشت برین ساکن شوی.

غرر الحکم : ح ۵۸۳۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۰۱ ح ۵۳۴۵ .

### حدیث ۱۹۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا ، لَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ فِي جَنَّةِ الْمَأْوَى .

امام علی علیه السلام : هر که دل از دنیا بر نکند ، او را در بهشت برین سهمی نیست.

غرر الحکم : ح ۹۰۹۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۵ ح ۸۴۶۹ .

### حدیث ۱۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا ، قَوَّتْ عَيْنُهُ بِمَا يَرَى مِنْ ثَوَابِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : هر که در دنیا زهد بورزد ، دیده اش به پاداش خداوند روشن می گردد.

الأمالی للمفید: ص ۱۱۹ ح ۳ عن الحسن بن أبی الحسن البصری، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۴۲۲ ح ۴۱.

### حدیث ۱۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَمَرَةُ الْعَقْلِ مَقْتُ الدُّنْيَا، وَقَمْعُ الْهَوَى.  
امام علی علیه السلام: میوه خرد، بیزاری از دنیا و مهار کردن هوس است.  
غرر الحکم: ح ۴۶۵۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۰۸ ح ۴۱۵۷.

### حدیث ۱۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَاقِلُ مَنْ يَزْهَدُ فِيمَا يَرْغَبُ فِيهِ الْجَاهِلُ.  
امام علی علیه السلام: خردمند، کسی است که به آنچه نادان رغبت دارد، بی رغبت است.  
غرر الحکم: ح ۱۵۲۳، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۸ ح ۱۲۲۶.

### حدیث ۱۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَاقِلُ مَنْ زَهَدَ فِي دُنْيَا فَاثِيَهُ دِينَهُ، وَرَغِبَ فِي جَنَّةِ سَيِّئِهِ خَالِدَةً عَالِيَهُ.  
امام علی علیه السلام: خردمند، کسی است که از دنیای فناپذیر پست، چشم پوشد و بهشت برین جاوید و بلندمرتبه را بخواند.  
غرر الحکم: ح ۱۸۶۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۶ ح ۱۴۳۵.

### حدیث ۱۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ سَخَتْ نَفْسُهُ عَنِ مَوَاهِبِ الدُّنْيَا، فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الْعَقْلَ.  
امام علی علیه السلام: کسی که از مواهب دنیا سخاوتمندانه می گذرد، خرد را به کمال رسانیده است.  
غرر الحکم: ح ۸۹۰۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۳۴ ح ۷۴۹۰.

### حدیث ۱۹۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُنْ زَاهِدًا فِيمَا يَرْغَبُ فِيهِ الْجَهْلُ.  
امام علی علیه السلام: به آنچه نادان رغبت دارد، تو بی رغبت باش.  
غرر الحکم: ح ۷۱۴۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۹۳ ح ۶۶۵۷ و فیهِ «الجاهل».

### حدیث ۱۹۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَلِمَ سُرْعَةَ زَوَالِ الدُّنْيَا أَنْ يَزْهَدَ فِيهَا .

امام علی علیه السلام : کسی که می داند دنیا با چه سرعتی زوال می یابد ، سزاوار است که به آن ، زهد بورزد.

غرر الحکم : ح ۱۰۹۳۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۴۹ ح ۱۰۱۳۰ .

### حدیث ۱۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُونُوا مِمَّنْ عَرَفَ فَنَاءَ الدُّنْيَا فَرَّهَدَ فِيهَا ، وَعَلِمَ بَقَاءَ الْآخِرَةِ فَعَمِلَ لَهَا .

امام علی علیه السلام : از کسانی باشید که فناپذیری دنیا را شناختند و از این رو به آن بی رغبت شدند، و ماندگاری آخرت را دانستند، پس برای آن کار کردند.

غرر الحکم : ح ۷۱۹۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۹۶ ح ۶۶۹۱ .

### حدیث ۱۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَسِيرُ الْمَعْرِفَةُ يُوْجِبُ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : اندکی شناخت ، موجب زهدورزی در دنیا می شود.

غرر الحکم : ح ۱۰۹۸۴ .

### حدیث ۱۹۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْمَعْرِفَةِ الْعُزُوفُ عَنِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : ثمره شناخت، روی گردانی از سرای نیستی است.

غرر الحکم : ح ۴۶۵۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۰۸ ح ۴۱۵۶ نحوه .

### حدیث ۱۹۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ صَحَّتْ مَعْرِفَتُهُ ، انصَرَفَتْ عَنِ الْعَالَمِ الْفَانِي نَفْسُهُ وَهَمَّتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که شناختش درست باشد، جان و خواستش از دنیای فانی ، روی گردان می شوند.

غرر الحکم : ح ۹۱۴۲ .

### حدیث ۱۹۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



مَنْ عَرَفَ الدُّنْيَا تَزَهَّدَ .

امام علی علیه السلام: هر که دنیا را شناخت، زاهد شد.

غرر الحکم: ح ۷۸۳۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۲ ح ۸۱۰۳.

### حدیث ۱۹۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَرَفَ خِدَاعَ الدُّنْيَا لَمْ يَغْتَرَّ مِنْهَا بِمُحَالَاتِ الْأَحْلَامِ .

امام علی علیه السلام: کسی که فریبکاری دنیا را بشناسد، فریب رویاهای پوچ آن را نمی خورد.

غرر الحکم: ح ۸۹۳۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۶۳ ح ۸۴۲۵.

### حدیث ۱۹۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَحَقُّ النَّاسِ بِالزَّهَادَةِ مَنْ عَرَفَ نَقْصَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: سزاوارترین مردم به زهدورزی، کسی است که نقص دنیا را بشناسد.

غرر الحکم: ح ۳۲۰۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۲۲ ح ۲۷۷۴ و فيه «أعرف» بدل «أحق».

### حدیث ۱۹۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ الدُّنْيَا أَنْ يَزَهَّدَ فِيهَا وَيَعْرِفَ عَنِهَا .

امام علی علیه السلام: سزاوار است کسی که دنیا را شناخته است، نسبت به آن، زهد بورزد و از آن، دوری گزیند.

غرر الحکم: ح ۱۰۹۲۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۵۵ ح ۱۰۲۲۸.

### حدیث ۱۹۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَرَفَ الدُّنْيَا لَمْ يَحْزَنْ عَلَى مَا أَصَابَهُ .

امام علی علیه السلام: کسی که دنیا را بشناسد، از رنج‌هایی که به او می رسد، اندوهگین نمی شود.

غرر الحکم: ح ۸۹۳۵، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۳۵ ح ۷۵۱۶.

### حدیث ۱۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

العَالِمُ هُوَ الْهَارِبُ مِنَ الدُّنْيَا لِأَنَّ الرَّاغِبُ فِيهَا ؛ لِأَنَّ عِلْمَهُ دَلَّ عَلَى أَنَّهُ سَمٌّ قَاتِلٌ فَحَمَلَهُ عَنِ الْهَرَبِ مِنَ الْهَلَكَةِ ، فَإِذَا التَّقَمَّ السَّمَّ عَرَفَ النَّاسُ أَنَّهُ كَاذِبٌ فِيمَا يَقُولُ .

امام علی علیه السلام: دانا کسی است که از دنیا بگریزد، نه آن که به دنیا بگراید؛ زیرا دانایی [و شناخت] او رهنمونش می سازد

که دنیا زهری کشنده است و همین ، او را به گریختن از مهلکه وا می دارد. پس، اگر زهر را بخورد ، مردم می فهمند که او در آنچه می گوید ، صادق نیست.

إرشاد القلوب : ص ۱۵ .

### حدیث ۱۹۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا ، وَاسْتَعَلُّوا بِأَجْلِهَا إِذَا اسْتَعَلَّ النَّاسُ بِعَاجِلِهَا ، فَأَمَاتُوا مِنْهَا مَا خَشُوا أَنْ يُمَيِّتَهُمْ ، وَتَرَكَوا مِنْهَا مَا عَلِمُوا أَنَّهُ سَيَتَرَكُهُمْ ، وَرَأَوْا اسْتِكْثَارَ غَيْرِهِمْ مِنْهَا اسْتِقْلَالًا ، وَدَرَكَهُمْ لَهَا فَوْتًا ، أَعْدَاءُ مَا سَأَلَ النَّاسُ ، وَسَلَّمَ مَا عَادَى النَّاسُ ، بِهِمْ عُلِمَ الْكِتَابُ وَبِهِ عَلِمُوا ، وَبِهِمْ قَامَ الْكِتَابُ وَبِهِ قَامُوا ، لَا يَزُونَ مَرْجُؤًا فَوْقَ مَا يَرْجُونَ ، وَلَا مَخُوفًا فَوْقَ مَا يَخَافُونَ .

امام علی علیه السلام : اولیای خدا کسانی هستند که به باطن دنیا نگریند ، آن گاه که مردم ظاهر آن را دیدند، و به آینده دنیا پرداختند ، آن گاه که مردم به اکنون آن سرگرم شدند. از این رو، از دنیا آنچه را که ترسیدند آنان را بمیراند ، میراندند، و آنچه را که دانستند به زودی ترکشان خواهد کرد ، ترک گفتند، و آنچه را دیگران بسیار [و ارزشمند] شمردند ، اندک [و بی ارزش] شمردند، و دستیابی شان به دنیا را از دست دادن [آخرت] دانستند . با آنچه مردم آشتی کردند ، دشمنی ورزیدند، و با آنچه مردم دشمنی کردند ، آشتی نمودند . قرآن ، به واسطه آنان دانسته شده است و آنان ، به قرآن دانایند . قرآن به وسیله آنان برپاست و آنان به قرآن برپایند. بالاتر از آنچه بدان امید دارند ، چیزی را شایسته امیدواری نمی بینند، و بالاتر از آنچه از آن می ترسند ، چیزی را سزاوار ترس نمی دانند.

نهج البلاغه : الحکمة ۴۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۶۰ ح ۳۴۳۶ ، بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۳۱۹ ح ۳۶ .

### حدیث ۱۹۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَيْفَ يَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا يَعْرِفُ قَدْرَ الْآخِرَةِ !

امام علی علیه السلام : کسی که قدر آخرت را نمی شناسد ، چگونه در دنیا زهد بورزد؟!

غرر الحکم : ح ۶۹۸۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۸۴ ح ۶۴۸۹ .

### حدیث ۱۹۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: فَلَوْ رَمَيْتَ بِبَصْرِ قَلْبِكَ نَحْوَ مَا يُوَصِّفُ لَكَ مِنْهَا ،

لَعَرَفْتَ نَفْسُكَ عَنْ بَدَائِعِ مَا أُخْرِجَ إِلَى الدُّنْيَا مِنْ شَهَوَاتِهَا وَلَذَاتِهَا وَزَخَارِفِ مَنَاطِرِهَا .

امام علی علیه السلام - در وصف بهشت - : اگر با چشم دلت به آنچه از بهشت برایت وصف می شود ، نظر افکنی ، بی گمان جان

تو از خواهش ها و خوشی های

دل انگیز دنیا و منظره های فریبای آن ، دوری خواهد کرد.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۵، تنبيه الخواطر: ج ۱ ص ۶۸، بحار الأنوار: ج ۸ ص ۱۶۲ ح ۱۰۴.

### حدیث ۱۹۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 أَصْلُ الزُّهْدِ حُسْنُ الرَّغْبَةِ فِيمَا عِنْدَ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام: ریشه زهد، رغبت شایسته است به آنچه نزد خداست .  
 غرر الحکم: ح ۳۰۸۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۲۱ ح ۲۷۳۹.

### حدیث ۱۹۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الزُّهْدُ ثَمَرَةُ الْيَقِينِ .  
 امام علی علیه السلام: زهد، ثمره یقین است.  
 غرر الحکم: ح ۴۵۹ وح ۴۶۰۱ نحوه، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۶ ح ۲۹۸.

### حدیث ۱۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 زُهْدُ الْمَرْءِ فِيمَا يَفْنَى عَلَى قَدْرِ يَقِينِهِ بِمَا يَبْقَى .  
 امام علی علیه السلام: زهد انسان نسبت به آنچه ناپایدار است، به اندازه یقین اوست به آنچه ماندگار است.  
 غرر الحکم: ح ۵۴۸۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۷۷ ح ۵۰۴۰.

### حدیث ۱۹۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الْيَقِينُ أَفْضَلُ الزَّهَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام: یقین، برترین زهد است.  
 غرر الحکم: ح ۳۹۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۸ ح ۸۳۳.

### حدیث ۱۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 أَصْلُ الزُّهْدِ الْيَقِينُ، وَثَمَرَتُهُ السَّعَادَةُ .  
 امام علی علیه السلام: ریشه زهد، یقین است و میوه اش نیک بختی .  
 غرر الحکم: ح ۳۰۹۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۲۱ ح ۲۷۴۹.

### حدیث ۱۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يُسْتَدَلُّ عَلَى الْيَقِينِ بِقَصْرِ الْأَمَلِ ، وَإِخْلَاصِ الْعَمَلِ ، وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : نشانه های برخورداری از یقین ، کوتاه کردن آرزو، اخلاص در عمل، و زهدورزی در دنیا هستند .  
 غرر الحکم : ح ۱۰۹۷۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۵۵ ح ۱۰۲۳۴ .

### حدیث ۱۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ ثَمَرَةُ الدِّينِ .  
 امام علی علیه السلام : زهد، میوه دین است .  
 غرر الحکم : ح ۴۱۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۳ ح ۶۰۹ .

### حدیث ۱۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَرَّمَ دِينَهُ عِنْدَهُ هَانَتْ الدُّنْيَا عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که دینش برای او ارجمند باشد ، دنیا در نظرش خوار می آید .  
 غرر الحکم : ح ۸۶۰۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۰ ح ۸۳۵۰ .

### حدیث ۱۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ ، قَلَّتْ فِي الدُّنْيَا رَغْبَتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که بسیار یاد مرگ کند ، رغبتش به دنیا کم می شود .  
 غرر الحکم : ح ۸۷۶۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۸ ح ۷۶۰۰ .

### حدیث ۱۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ صَوَّرَ الْمَوْتَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ، هَانَ أَمْرُ الدُّنْيَا عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که [پیوسته] مرگ را در برابر دیدگان خود مجسم کند ، دنیا برایش بی اهمیت می شود .  
 غرر الحکم : ح ۸۶۰۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۰ ح ۸۳۴۹ و فيه «خَفَّ الْإِهْتِمَامُ بِأَمْرِ الدُّنْيَا» بدل «هان أمر الدنيا» .

### حدیث ۱۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ ، رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِالْيَسِيرِ .

امام علی علیه السلام: هر که بسیار یاد مرگ کند، از دنیا به اندک، قناعت می‌ورزد.  
 نهج البلاغه: الحکمة ۳۴۹، تحف العقول: ص ۸۹ و ص ۱۰۰، کنز الفوائد: ج ۱، ص ۶۳، روضة الواعظین: ص ۵۳۷، بحار  
 الأنوار: ج ۷۱، ص ۲۶۷، ر ۱۶؛ دستور معالم الحکم: ص ۲۹.

### حدیث ۱۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أوصيكم بِذِكْرِ الْمَيِّتِ وَإِقْلَالِ الْغَفْلَةِ عَنْهُ، وَكَيْفَ غَفَلْتُمْ عَمَّا لَيْسَ يُغْفَلُكُمْ، وَطَمَعُكُمْ فِيمَنْ لَيْسَ يُمَهِّلُكُمْ! فَكَفَىٰ وَاِعْظَا بِمَوْتِي عَايِنْتُمُوهُمْ، حُمِلُوا إِلَىٰ قُبُورِهِمْ غَيْرَ رَاكِبِينَ، وَأَنْزَلُوا فِيهَا غَيْرَ نَازِلِينَ، فَكَأَنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا لِلدُّنْيَا عُمَارًا، وَكَأَنَّ الْآخِرَةَ لَمْ تَزَلْ لَهُمْ دَارًا، أَوْحَشُوا مَا كَانُوا يُوطِنُونَ، وَأَوْطَنُوا مَا كَانُوا يُوحِشُونَ، وَاشْتَغَلُوا بِمَا فَارَقُوا، وَأَضَاعُوا مَا إِلَيْهِ انْتَقَلُوا، لَا عَن قَبِيحٍ يَسْتَطِيعُونَ انْتِقَالَ، وَلَا فِي حَسَنٍ يَسْتَطِيعُونَ ازْدِيَادًا، أَنْسُوا بِالْدُّنْيَا فَغَرَّتْهُمْ، وَوَثِقُوا بِهَا فَصَرَعَتْهُمْ.

امام علی علیه السلام: شما را سفارش می‌کنم که به یاد مرگ باشید و غفلت از آن را کم کنید. چگونه غافلید از چیزی که از شما غافل نیست، و به کسی (ملک الموت) طمع بسته‌اید که شما را مهلت نمی‌دهد؟! مشاهده مردگان، خود، برای پند آموختن، بسنده است؛ مردگانی که به گورهایشان حمل شدند، بی‌آن که سوار بر مرکبی باشند، و در گورهایشان فرود آورده شدند، بی‌آن که [به اختیار] خود فرود آیند. تو گویی آبادگران [و ساکنان] دنیا نبوده‌اند، و گویی همیشه آخرت، سرای آنان بوده است! جایی را که وطن خود می‌پنداشتند، خالی کردند و در جایی وطن گزیدند که از آن می‌رمیدند [و آن را خانه خود نمی‌پنداشتند]. به دنیایی که از آن جدا می‌گشتند، سرگرم شدند و آخرتی را که به آن منتقل می‌شدند، تباه نمودند، و [اکنون]، نه از کار زشتی می‌توانند برگردند، و نه بر کار نیکی می‌توانند بیفزایند. به دنیا آنس گرفتند؛ ولی دنیا آنان را گول زد، و به دنیا اعتماد کردند؛ ولی دنیا آنان را به خاک افکند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۸.

### حدیث ۱۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا كَرَّمَتْ عَلَيَّ عَبْدٌ نَفْسُهُ إِلَّا هَانَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ.

امام علی علیه السلام: هیچ بنده ای کرامت نفس نیافت، مگر آن که دنیا در چشمش خوار شد.  
 غرر الحکم: ح ۹۸۶۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۸۲ ح ۸۸۸۹.

### حدیث ۱۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ كَرَّمَتْ نَفْسُهُ صَغُرَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ.

امام علی علیه السلام: کسی که کرامت نفس داشته باشد، دنیا در نظرش کوچک می‌شود.  
 غرر الحکم: ح ۹۱۳۰.

### حدیث ۱۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْزَمُكُمْ أَزْهَدُكُمْ .

امام علی علیه السلام : دوراندیش ترین شما، زاهدترین شماست.

غرر الحکم : ح ۲۸۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۳ ح ۲۴۵۸ .

### حدیث ۱۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّزَهُدُ يُؤَدِّي إِلَى الزُّهْدِ .

امام علی علیه السلام : خود را به زهدورزی وا داشتن ، به زاهد شدن می انجامد.

غرر الحکم : ح ۱۱۲۰ .

### حدیث ۱۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوَّلُ الزُّهْدِ التَّزَهُدُ .

امام علی علیه السلام : آغاز زاهد شدن ، خود را به زهد واداشتن است.

غرر الحکم : ح ۲۹۲۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۸ ح ۲۶۲۹ .

### حدیث ۱۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : ... يَا أَحْمَدُ ، إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَكُونَ أَوْرَعَ النَّاسِ فَازْهَدْ فِي الدُّنْيَا وَارْغَبْ فِي الْآخِرَةِ ، فَقَالَ [ رَسُوْلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

و آله ] : إلهي كَيْفَ أَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا؟ فَقَالَ : خُذْ مِنَ الدُّنْيَا حُفْنًا مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَاللِّبَاسِ وَلَا تَدْخِرْ لِعَدِّ ، وَدُمْ عَلَى ذِكْرِي .

امام علی علیه السلام - یاد کرد حدیث معراج پیامبر صلی الله علیه و آله - : خدای متعال فرمود : «... ای احمد! اگر دوست داری که

پارساترین مردم باشی، به دنیا زاهد و به آخرت ، راغب باش».

[پیامبر خدا] گفت: معبودا! چگونه به دنیا زهد بورزم؟

فرمود: «از دنیا چند مشت غذای و آب و پوشاک بگیر و برای فردا میندوز، و همواره به یاد من باش».

إرشاد القلوب : ص ۱۹۹ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۲ ح ۶ .

### حدیث ۱۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: وَارْزُقْنِي مِنَ الدُّنْيَا وَزَهَّدْنِي فِيهَا .

امام علی علیه السلام - در دعا - : روزی مرا از دنیا عطا کن و مرا به آن ، بی رغبت گردان.

الکافی : ج ۲ ص ۵۹۰ ح ۳۰ عن يعقوب بن شعيب عن الإمام الصادق عليه السلام .

## حدیث ۱۹۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي عَلَا أَنْ تَمُنَّ عَلَيَّ بِوَجِبِ شُكْرِي نِعْمَتَكَ ، رَبِّ مَا أَحْرَصَنِي عَلَى مَا زَهَّدْتَنِي فِيهِ وَحَشَّشْتَنِي عَلَيْهِ ، إِنْ لَمْ تُعِنِّي عَلَى دُنْيَايَ بَزُهْدٍ

امام علی علیه السلام - در دعایی در روز جمل ، پیش از وقوع جنگ - : به حق آن نام بلندت ، از تو درخواست می کنم که بر من منت نهی تا وظیفه شکرگزاری نعمت را به جای آورم.

پروردگارا! چه آزمندم من به آنچه تو مرا نسبت بدان ترغیب به زهد کردی و بر این ، تشویق نمودی! اگر به من کمک نکنی که در دنیایم زهد بورزم و برای آخرتم تقوا بیندوزم ، نابود خواهم شد.

پروردگار من! دعوتگران (انگیزه های) دنیا، از زن و فرزند، مرا فرا خواندند و من به سرعت ، اجابتشان کردم و با میل ، به دنیا گراییدم. و دعوتگران آخرت، از زهد و کوشش در عبادت، مرا فرا خواندند و من صدای آنها را خاموش کردم و آن سان که به سوی خاشاک خشکیده و خسی که بر باد می رود و سرابی که به زودی از میان می رود (دنیا) شتافتم ، به سوی آن دعوتگرها نشتافتم.

فی المصدر : «زهد» ، والتصویب من بحار الأنوار .

## حدیث ۱۹۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: هَلْ هِيَ إِلَّا كَلْعَمَةِ الْأَكْلِ ، وَمَذَقَهُ

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - : آیا دنیا جز مانند لقمه ای است که خورنده می خورد، و جرعه ای که نوشنده می نوشد، و خواب سبکی که شخص خفته دارد؟

المذَقَّةُ : الشربة من اللبن (النهاية : ج ۴ ص ۳۱۱ «مذق»).

## حدیث ۱۹۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا سَيْتَةٌ أَشْيَاءٌ : مَطْعُومٌ وَمَشْرُوبٌ وَمَلْبُوسٌ وَمَرْكُوبٌ وَمَنْكُوحٌ وَمَشْمُومٌ ؛ فَأَشْرَفُ الْمَطْعُومَاتِ الْعَسَلُ وَهِيَ مَذَقَةُ ذُبَابِهِ ، وَأَشْرَفُ الْمَشْرُوبَاتِ الْمَاءُ يَسْتَوِي فِيهِ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ ، وَأَشْرَفُ الْمَلْبُوسَاتِ الْحَرِيرُ وَهُوَ نَسْجُ دَوْدَةَ ، وَأَشْرَفُ الْمَرْكُوبَاتِ الْحَيْلُ وَعَلَيْهَا يُقْتَلُ الرَّجَالُ ، وَأَشْرَفُ الْمَنْكُوحَاتِ النَّسَاءُ وَهِيَ مَبَالٌ فِي مَبَالٍ ، وَإِنَّ الْمَرْأَةَ لَتَزِينُ أَحْسَنَ مَا فِيهَا وَيُرَادُ أَقْبَحُ مَا فِيهَا ، وَأَشْرَفُ الْمَشْمُومَاتِ هُوَ الْمِسْكُ وَهُوَ بَعْضُ دَمٍ .

امام علی علیه السلام : دنیا شش چیز است: خوردنی، نوشیدنی، پوشیدنی، سوار شدنی، آمیزشی ، و بوییدنی.

بهترین خوردنی ها ، عسل است و آن ، [شیره گیاهی] آمیخته با بزاق مگسی است . بهترین نوشیدنی ها ، آب است که نیک و بد ، در [استفاده از] آن یکسان اند. بهترین پوشیدنی ها ، ابریشم است و آن ، تار [تنیده شده به وسیله] کرمی است. بهترین سوارشدنی ها اسب است و بر پشت آن ، مردان به قتل می رسند. بهترین آمیزش کردنی ها ، زنان اند و آن ، داخل شدن مَبالی در مَبال دیگر است. زن ، بهترین عضو خود (چهره اش) را می آراید و مقصود اصلی ، زشت ترین عضو اوست. و بهترین بوییدنی ها ، مشک

است و آن ، لخته ای خون است.

تنبيه الخواطر : ج ۱ ص ۱۴۰ ، بحار الأنوار : ج ۶۴ ص ۲۴۰ .

### حدیث ۱۹۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا كَيَوْمٍ مَضَى ، وَشَهْرٍ انْقَضَى .

امام علی علیه السلام : دنیا، چونان روزی است که گذشت و ماهی که سپری گشت.

غرر الحکم : ح ۱۲۰۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶ ح ۱۱۳۰ .

### حدیث ۱۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَصْبَحَ عَلَى الدُّنْيَا حَزِينًا ، فَقَدْ أَصْبَحَ لِقَضَاءِ اللَّهِ سَاحِطًا .

امام علی علیه السلام : هر که برای دنیا اندوهناک شود، در واقع، از قضای خداوند خشمگین شده است.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۲۸ ، تحف العقول : ص ۲۱۷ ، تفسیر العیاشی : ج ۱ ص ۱۲۰ ح ۳۷۹ ، بحار الأنوار : ج ۷۲ ص ۱۹۶ ح ۲۱ ؛

تذکره الخواص : ص ۱۳۴ .

### حدیث ۱۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَحِزَّنُ أَحَدُكُمْ حَزِينَ الْأُمَّةِ عَلَى مَا زُوِيَ عَنْهُ مِنَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : مبدا یکی از شما برای آنچه از دنیا به او نرسیده است ، مانند کنیزان ، زار بزند!

غرر الحکم : ح ۱۰۳۹۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲۰ ح ۹۴۳۶ .

### حدیث ۱۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَعِ مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا فَلَا تُكْثِرْ عَلَيْهِ حَزَنًا .

امام علی علیه السلام - در نامه اش به ابن عباس - : آنچه را از دنیا از دست رفته است ، رها کن و زیاد برایش غم مخور.

الکافی : ج ۸ ص ۲۴۰ ح ۳۲۷ .

### حدیث ۱۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلَّمَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْءٌ فَهُوَ غَنِيمَةٌ .

امام علی علیه السلام : هر وقت چیزی از دنیا را از دست دادی ، در واقع ، غنیمتی است [ که آن را به دست آورده ای ].

غرر الحکم : ح ۷۲۰۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۹۵ ح ۶۶۸۹ .



## حدیث ۱۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِ لَهُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَقُولُ : «مَا انْتَفَعْتُ بِكَلَامٍ بَعْدَ كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانْتِفَاعِي بِهَذَا الْكَلَامِ» . - : أَمَّا بَعْدُ ، فَإِنَّ الْمَرْءَ قَدْ يَسْرُوهُ دَرَكٌ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفْوَتَهُ ، وَيَسُوؤُهُ قَوْتُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكُهُ ، فَلْيُكُنْ سُرُورُكَ بِمَا نِلْتَ مِنْ آخِرَتِكَ ، وَلْيُكُنْ أَسْفُكَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنْهَا . وَمَا نِلْتَ مِنْ دُنْيَاكَ فَلَا تُكْثِرْ بِهِ فَرَحًا ، وَمَا فَاتَكَ مِنْهَا فَلَا تَأْسَ عَلَيْهِ جَزَعًا ، وَلْيُكُنْ هَمُّكَ فِيمَا بَعَدَ الْمَوْتِ .

امام علی علیه السلام :- در نامه اش به عبد الله ابن عباس ، و عبد الله می گفت «بعد از سخن پیامبر خدا ، از هیچ سخنی به اندازه این سخن ، بهره نبردم» :- : اما بعد؛ آدمی گاه ، از رسیدن به چیزی شادمان می شود که حتماً به او می رسیده است، و از رسیدن به چیزی ناراحت می شود که هرگز به آن دست نمی یافت. پس، شادمانی تو ، باید برای رسیدن به چیزی باشد که به آخرت مربوط می شود، و اندوهت نیز باید برای از دست دادن چیزی از آخرت باشد. برای آنچه از دنیایت به دست آورده ای ، زیاد شاد مشو، و برای آنچه از آن از دست داده ای ، ناراحتی و بی تابی مکن؛ بلکه باید غمت ، برای پس از مرگ باشد.

نهج البلاغه : الكتاب ۲۲ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۹۵ ، تاریخ یعقوبی : ج ۲ ص ۲۰۵ نحوه ، و کلاهما عن ابن عباس ، غرر الحکم : ح ۳۵۸۶ و لیس فیہ : «وما نلت . . . جزعا» ، بحار الأنوار : ج ۳۳ ص ۴۹۵ ح ۷۰۰ ؛ تاریخ دمشق : ج ۴۲ ، ص ۵۰۳ ، دستور معالم الحکم : ص ۷۹ کلاهما عن ابن عباس نحوه .

## حدیث ۱۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِ لَهُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ بِرِوَايَةٍ أُخْرَى - : أَمَّا بَعْدُ ، فَإِنَّ الْمَرْءَ لَيَفْرَحُ بِالشَّيْءِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لِيَفْوَتَهُ ، وَيَحْزَنُ عَلَى الشَّيْءِ الَّذِي لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ ، فَلَا يَكُنْ أَفْضَلَ مَا نِلْتَ فِي نَفْسِكَ مِنْ دُنْيَاكَ بُلُوعَ لَمَذَّةٍ أَوْ شِفَاءَ غَيْظٍ ، وَلَكِنْ إِطْفَاءَ بَاطِلٍ أَوْ إِحْيَاءَ حَقٍّ ، وَلْيُكُنْ سُرُورُكَ بِمَا قَدَّمْتَ ، وَأَسْفُكَ عَلَى مَا خَلَّفْتَ ، وَهَمُّكَ فِيمَا بَعَدَ الْمَوْتِ .

امام علی علیه السلام :- در نامه اش به ابن عباس ، به روایتی دیگر - اما بعد؛ آدمی از رسیدن به چیزی شاد می شود که برایش از دست رفتنی نیست ، و برای [نداشتن چیزی غم می خورد که هرگز به آن نمی رسد. پس، نباید بهترین چیز در نزد تو از دنیایت ، رسیدن به لذتی و یا گرفتن انتقامی باشد؛ بلکه باید خاموش ساختن باطلی و یا زنده ساختن حقی باشد . و باید خوش حالی ات برای چیزی باشد که [برای فردایت] پیش فرستاده ای، و افسوست به خاطر چیزی باشد که به جا گذاشته ای تا دیگری بهره مند گردد [ و تو حسابش را پس بدهی ]، و غمت برای پس از مرگ باشد.

نهج البلاغه : الكتاب ۶۶ ، بحار الأنوار : ج ۳۳ ص ۴۹۲ ح ۶۹۸ و راجع الکافی : ج ۸ ص ۲۴۰ ح ۳۲۷ و وقعه صفین : ص ۱۰۷ و مطالب السؤل : ص ۵۲ .

## حدیث ۱۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: فَاحْذَرِ الدُّنْيَا ، فَإِنَّهُ لَا فَرْحَ فِي شَيْءٍ وَصَلَتْ إِلَيْهِ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام :- در نامه اش به معاویه - از دنیا بر حذر باش؛ چرا که رسیدن به هیچ چیز دنیا ، جای شادی ندارد.

وقعه صفین: ص ۴۹۳، بحار الأنوار: ج ۳۲ ص ۵۳۷ ح ۴۵۱.

### حدیث ۱۹۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 أَنْظُرْ إِلَى الدُّنْيَا نَظْرَ الزَّاهِدِ الْمَفَارِقِ، وَلَا تَنْظُرْ إِلَيْهَا نَظْرَ الْعَاشِقِ الْوَاقِعِ  
 امام علی علیه السلام: به دنیا چون زاهد دنیا‌گریز بنگر، و به آن، چونان عاشق شیدا منگر.  
 وَمَقَّةُ: أَحَبُّهُ، فَهُوَ وَاقِعٌ (الصَّحَاحُ: ج ۴ ص ۱۵۶۸ «ومق»).

### حدیث ۱۹۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 أَنْظُرُوا فِي الدُّنْيَا نَظْرَ الزَّاهِدِ الْمَفَارِقِ لَهَا، فَإِنَّهَا تُزِيلُ الثَّأْوِي السَّاكِنَ وَتَفْجَعُ الْمُتَرْفِ الْآمِنَ، لَا يُرْجَى مِنْهَا مَا تَوَلَّى فَادْبَرَ، وَلَا يُدْرَى مَا هُوَ آتٍ مِنْهَا فَيَنْتَظِرُ، وَصَلَ الْبَلَاءُ مِنْهَا بِالرَّخَاءِ، وَالْبَقَاءُ مِنْهَا إِلَى فَنَاءٍ، فَسُرُورُهَا مَشُوبٌ بِالْحُزْنِ، وَالْبَقَاءُ فِيهَا إِلَى الضَّعْفِ وَالْوَهْنِ.  
 امام علی علیه السلام: به دنیا چونان زاهد دنیا‌گریز بنگر؛ چرا که دنیا مقیم و ساکن خود را می‌کوچاند، و مرفه آسوده خاطر را دردمند می‌سازد. آنچه از دنیا پشت کرد و رفت، دیگر به بازگشتش امید نیست، و آنچه می‌آید، دانسته نیست تا بتوان در انتظارش نشست. رنج دنیا، با خوشی پیوسته است، و بقای آن به فنا می‌انجامد. شادی اش با اندوه آمیخته است، و زندگی در آن، به ناتوانی و سستی منتهی می‌شود.  
 الکافی: ج ۸ ص ۱۷ ح ۳، تنبیه الخواطر: ج ۲ ص ۳۹ نحوه و کلاهما عن محمد بن إسماعيل الهمداني عن الإمام الكاظم عليه السلام، تحف العقول: ص ۲۰۲، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۳۹ ح ۱۶ وراجع نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۳ وارشاد القلوب: ص ۳۴ ومطالب السؤل: ص ۵۱.

### حدیث ۱۹۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 يَا عَاشِقَ الدُّنْيَا لِعَبْرِكَ وَجْهَهَا وَلِتَنْدِمَنَّ إِذَا أَرْتَكَّ قَفَاها  
 امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان -:  
 ای عاشق دنیا! دنیا رو به دیگری دارد /  
 و هر گاه پشتش را به تو نشان دهد، هر آینه پشیمان خواهی شد.  
 ال دیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام: ص ۳۸ الرقم ۹.

### حدیث ۱۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 ذِكْرُ الدُّنْيَا أَدْوَأُ الْأَدْوَاءِ.  
 امام علی علیه السلام: ذکر دنیا، بدترین دردهاست.

غرر الحکم: ح ۵۱۷۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۵۵ ح ۴۷۲۱ و فیہ «الداء» بدل «الأدواء».

### حدیث ۱۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ يَأْمُلُ أَنْ يَعِيشَ غَدًا فَإِنَّهُ يَأْمُلُ أَنْ يَعِيشَ أَبَدًا، وَمَنْ يَأْمُلُ أَنْ يَعِيشَ أَبَدًا يَقْسُو قَلْبُهُ، وَيَرْغَبُ فِي دُنْيَاهُ، وَيَزْهَدُ فِي الَّذِي وَعَدَهُ رَبُّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى.

امام علی علیه السلام: هر که آرزو دارد که فردا [نیز در این دنیا] زندگی کند، در واقع، آرزو دارد که تا ابد زندگی کند، و هر که آرزوی زندگی کردن تا ابد را داشته باشد، دلش سخت می‌گردد، و به دنیا راغب می‌شود، و به آنچه پروردگارش - تبارک و تعالی - به او وعده داده است، بی‌رغبت می‌گردد.

الجعفریات: ص ۲۴۰ عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام، كنز الفوائد: ج ۱ ص ۶۲ عن رسول الله صلى الله عليه وآله وفيه صدره، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۶۷ ح ۳۱.

### حدیث ۱۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَخْرِجُوا مِنَ الدُّنْيَا قُلُوبَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهَا أَبْدَانُكُمْ، فَفِيهَا اخْتَبِرْتُمْ وَلِغَيْرِهَا خُلِقْتُمْ.

امام علی علیه السلام: پیش از آن که بدن هایتان از دنیا بروند، دل هایتان را از آن بیرون ببرید؛ زیرا دنیا آزمایشگاه شماسست و برای غیر آن، آفریده شده‌اید.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۰۳، عیون أخبار الرضا: ج ۱ ص ۲۹۸ ح ۵۶، الأمالی للصدوق: ص ۱۷۲ ح ۱۷۴ كلاهما عن أحمد بن الحسن الحسيني عن الإمام العسكري عن آبائه عليهم السلام، مشكاة الأنوار: ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۷، تنبيه الخواطر: ج ۲ ص ۲۱۸، روضة الواعظين: ص ۴۸۵ كلها نحوه؛ تذكرة الخواص: ص ۱۳۲ عن ابن عجلان عن الإمام الصادق عن أبيه عن جدّه عنه عليهم السلام.

### حدیث ۱۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُنْ فِي الدُّنْيَا بِدَنِكَ، وَفِي الآخِرَةِ بِقَلْبِكَ.

امام علی علیه السلام: با بدنت، در دنیا باش و با دلت، در آخرت.

حلیة الأولیاء: ج ۲ ص ۳۷؛ كشف الغمّة: ج ۲ ص ۱۹۳ كلاهما عن أبان بن الطفيل، غرر الحکم: ح ۷۱۶۴ وفيه «بقلبك وعملك».

### حدیث ۱۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الدُّنْيَا بِعَيْنِ الإِعْتِبَارِ ، وَيَقْتَاتُ مِنْهَا بِبَطْنِ الإِضْطِرَارِ ، وَيَسْمَعُ فِيهَا بِأُذُنِ المَقْتِ وَالإِبْغَاضِ .

امام علی علیه السلام : مؤمن به دنیا با دیده عبرت می نگردد، و از آن به اندازه ضرورت می خورد، و با گوش نفرت و دشمنی، به آن گوش می دهد.

نهج البلاغه : الحكمة ۳۶۷ ، غرر الحکم : ح ۲۱۲۶ ، تحف العقول : ص ۲۲۲ وفيه «النفث» بدل «المقت والابغاض» ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۱ ح ۱۳۵ .

### حدیث ۱۹۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلِ الدُّنْيَا شَوْكًا وَانْظُرْ أَيْنَ تَضَعُ قَدَمَكَ مِنْهَا ، فَإِنَّ مَنْ رَكَنَ إِلَيْهَا خَدَلَتْهُ ، وَمَنْ أُنْسَ بِهَا أَوْحَشَتْهُ ، وَمَنْ رَغِبَ فِيهَا أَوْهَنْتَهُ ، وَمَنْ انْقَطَعَ إِلَيْهَا قَتَلَتْهُ ، وَمَنْ طَلَبَهَا أَرْهَقَتْهُ ، وَمَنْ فَرِحَ بِهَا أَتْرَحَتْهُ

امام علی علیه السلام : دنیا را بوته خاری بدان و بنگر که پای خود را در کجای آن می نهی؛ زیرا هر که به دنیا تکیه کند، دنیا او را وا می نهد، و هر که به آن انس گیرد، دنیا تنهایش می گذارد، و هر که آن را بخواهد، دنیا او را خوار می گرداند، و هر که خود را وقف آن کند، دنیا او را می کشد، و هر که آن را بجوید، دنیا او را به سختی می اندازد، و هر که به آن شاد گردد، دنیا او را اندوهناک می کند، و هر که به آن طمع کند، دنیا او را به خاک می افکند، و هر که آن را پیش افکند، دنیا او را پس می افکند، و هر که به آن احترام بگذارد، دنیا به او اهانت روا می دارد، و هر که آن را ترجیح دهد، دنیا او را از آخرت دور می گرداند، و هر که از آخرت دور شود، به آتش نزدیک می گردد.

التَّرحُ : ضدُّ الفرح . وهو الهلاك والانقطاع أيضا (النهاية : ج ۱ ص ۱۸۶ «ترح»).

### حدیث ۱۹۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ رَضِيَ اللهُ لِإِئْهَالِهَا الفَنَاءَ ، وَقَدَّرَ عَلَيْهِم بِهَا الجَلَاءَ ، فَكُلُّ مَا فِيهَا نَافِئٌ ، وَكُلُّ مَنْ يَسْلُكُهَا بَاطِلًا ، وَهِيَ مَعَ ذَلِكَ حُلُوهٌ غَضِرَةٌ

امام علی علیه السلام - در خطبه روز فطر - : دنیا سرایی است که خداوند برای اهل آن، فنا خواسته، و کوچیدن از آن را برایشان مقدر ساخته است. بنا بر این، هر آنچه در دنیاست، تمام شدنی است، و هر که در آن گام نهد، از بین رفتنی. با وجود این، دنیا شیرین و لذیذ است، و خوشایند و دل نشین. خود را برای طالبش آرایش کرده است، و به دل خواهانش می چسبد. شخص آزمند، آن را خوش می یابد، و انسان بیمناک ترسان، از آن بیزار است.

پس - خدایتان رحمت کند - از دنیا با بهترین توشه ای که در اختیار شماست، کوچ کنید، و جز به قدر کفاف، از آن مجوید، و در دنیا چونان مسافرانی باشید که در منزلی فرود آمدند و از کمترین سایه آن استفاده کردند و سپس در پی کار خویش رفتند. در دنیا به ناز و نعمتی که مرفهان از آن

برخوردارند، چشم مدوزید، و در آن به خویشتن محرومیت دهید؛ چرا که این کار، حساب [روز قیامت] را سبک تر می کند و به نجات، نزدیک تر است.

عَيْشٌ غَضِرٌ : نَاعِمٌ رَافَةٌ (تاج العروس : ج ۷ ص ۳۱۲ «غضر»). وفي بعض نسخ المصدر : «خَصِرَةٌ» بدل «غضرة» .

## حدیث ۱۹۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا - عِبَادَ اللَّهِ - أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُصْبِحُ وَلَا يُمَسِي إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ

امام علی علیه السلام : بدانید - ای بندگان خدا - که مؤمن ، شب را به روز و روز را به شب نمی رساند ، مگر آن که نفسش در نزد او متهم است؛ پیوسته آن را سرزنش می کند و از آن ، [کار و عبادت] بیشتر می طلبد. پس ، همچون کسانی باشید که پیش از شما رفتند و کسانی که پیش روی شما در گذشتند . آنان ، همانند کوچ کنندگان ، خیمه خویش را از دنیا برچیدند و آن را منزل به منزل ، پیچیده داشتند .

ظَنُونٌ عنده : أى متهمة لديه بالخيانة والتقصير فى طاعة الله تعالى (مجمع البحرين : ج ۲ ص ۱۱۴۴ «ظنن»).

## حدیث ۱۹۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: كُونُوا عَنِ الدُّنْيَا نَزَاهًا وَإِلَى الآخِرَةِ وُلاَهَا

امام علی علیه السلام - در سفارش به زهد و رزی و پرهیزگاری - : از دنیا وارسته و به آخرت ، دل باخته باشید ، و آن را که پرهیزگاری ، بلندمرتبه اش ساخته است ، پست شمارید ، و آن را که دنیا رفعت بخشیده ، بلندمرتبه مپندارید .  
به آذرخش دنیا امید مبنید ، و به گوینده اش گوش مسپارید ، و به دعوتش پاسخ مدهید ، و از تابشش روشنایی مجوید ، و به کالاهای نفیس آن ، فریفته نشوید؛ چرا که آذرخش دنیا ، بی باران و گفتارش دروغ است ، و دارایی هایش تاراج و کالاهای نفیس آن [از کف شما] ربوده می شود.

آگاه باشید که دنیا [چونان مرکب] ، آزار دهنده است ، و [چون اسب] خودسر و سرکش است ، و دروغگو و خیانت پیشه است ، و حق ناشناس و ناسپاس است ، و ناسازگار و روی گردان است ، و پیوسته کزراهه می رود و طریق انحراف می پوید .  
خاصیت آن ، جا به جا شدن است ، و گام هایش لرزان ، و عزتش ذلت ، و جدی اش شوخی ، و بلندی اش پستی . سرای هجوم و ربودن و غارت و ویرانی است . اهل آن ، همواره آماده رفتن و پیوستن [به رفتگان] و جدا شدن [از مال و اولاد] اند . راه هایش همه سرگردانی اند ، گریزگاه هایش مایه درماندگی اند ، و خواسته هایش ناکام کننده (دست نیافتنی) . دژهای اهل خود را تسلیم [دشمن] می کنند ، و خانه هایش آنان را از خود بیرون می افکنند ، و چاره گری هایش ناتوانشان می گرداند . پس ، برخی از آنان ، رهیده ای زخم آلودند ، عدّه ای گوشتی پاره پاره ، عدّه ای پیکری بی سر ، و عدّه ای خونی ریخته شده . یکی دست به دندان می گزد ، دیگری کف بر کف می زند ، یکی زانوی غم در بغل می گیرد ، و دیگری اندیشه خویش را سرزنش می کند ، و آن دیگری ، از تصمیم خویش بر می گردد . چاره اندیشی ، بی حاصل گشته ، و مرگ غافلگیرانه روی آورده است و دیگر ، فرصت گریختن نیست .

هیئات ، هیئات! گذشته ها گذشتند ، و رفته ها رفتند ، و دنیا از پس کار خویش رفت «و آسمان و زمین برایشان نگریست و مهلت داده نشدند» .

الْوَلَهُ : ذهاب العقل ، والتخیر من شدّة الوجد (النهاية : ج ۵ ص ۲۲۷ «وله»).

## حدیث ۱۹۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلْتَكُنِ الدُّنْيَا فِي أَعْيُنِكُمْ أَصْغَرَ مِنْ حُثَالِهِ الْقَرْظِ

امام علی علیه السلام : باید دنیا در چشمتان ، خردتر از تفاله برگ درخت قرظ و خرده ریزه‌هایی باشد که از قیچی پشم زنی می افتند.

حُثَالَةُ الْقَرْظِ : نفايته . وَالْقَرْظُ : شَجَرٌ يُدْبِغُ بِهِ ، وَقِيلَ : هُوَ وَرَقُ السَّلْمِ يُدْبِغُ بِهِ الْأَدَمُ (لسان العرب : ج ۱۱ ص ۱۴۲ «حثل» و ج ۷ ص ۴۵۴ «قرظ»).

### حدیث ۱۹۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ ، وَاعْتِنَامِ مَا اسْتَطَعْتُمْ عَمَلًا بِهِ مِنْ طَاعَتِهِ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ، وَبِالزَّفْرِضِ لِهَذِهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةِ لَكُمْ وَإِنْ لَمْ تَكُونُوا تُحِبُّونَ تَرْكَهَا ، وَالْمُبِيلِيَّةِ

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! شما را سفارش می کنم به پروا کردن از خداوند و این که تا می توانید ، این ایام زودگذر عمر را غنیمت بشمرید و به طاعت خدا پردازید، و رها کنید این دنیایی را که شما را ترک می کند - هر چند دوست ندارید شما را ترک گوید - ، و پیکر شما را فرسوده می گرداند - هر چند شما دوست دارید که آن را نو گردانید - .  
بَلَى : خَلِقَ فَهُوَ بِالِ (المصباح المنیر : ص ۶۲ «بلی»).

### حدیث ۱۹۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ارْفُضُوا هَذِهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةَ لَكُمْ وَإِنْ لَمْ تُحِبُّوا تَرْكَهَا ، وَالْمُبِيلِيَّةِ أَجْسَادَكُمْ

عَلَى مَحَبَّتِكُمْ لِتَجْدِيدِهَا .

امام علی علیه السلام : رها کنید این دنیایی را که شما را ترک می کند ، هر چند ترک گفتن آن را دوست ندارید، و جسم های شما را فرسوده می گرداند ، هر چند دوست دارید آن را تازه گردانید.  
غرر الحکم : ح ۲۵۷۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۸۸ ح ۲۰۹۶ .

### حدیث ۲۰۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ارْفُضُوا هَذِهِ الدُّنْيَا ذَمِيمَةً ، فَقَدْ رَفَضَتْ مَنْ كَانَ أَشْعَفَ

امام علی علیه السلام : این دنیای نکوهیده را رها کنید؛ چرا که کسانی از شما را که به آن دل بسته بودند ، رها کرد.  
الشعف : شِدَّةُ الْحَبِّ وَمَا يَغْشَى قَلْبَ صَاحِبِهِ (النهاية : ج ۲ ص ۴۸۱ «شعف»).

### از ۲۲۰۰ تا ۲۰۰۱

### حدیث ۲۰۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ مِنْ مُلَابَسَةِ الدُّنْيَا رَفْضُهَا .

امام علی علیه السلام : از صمیمیت با دنیا ، بهتر رها کردن آن است.

غرر الحکم : ح ۳۰۴۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۹ ح ۲۷۰۰ .

### حدیث ۲۰۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَلَاحُ الْآخِرَةِ رَفْضُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : آبادانی آخرت ، در ترک دنیا است.

غرر الحکم : ح ۵۸۰۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۰۳ ح ۵۳۹۹ .

### حدیث ۲۰۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ ؛ فَإِنَّهَا النَّجَاءُ غَدَاً وَالْمَنْجَاءُ أَيْدِيًا ، رَهَبٌ فَأَبْلَغُ ، وَرَعَبٌ فَأَسْبَغُ ، وَوَصَفَ لَكُمْ الدُّنْيَا وَانْقِطَاعَهَا وَزَوَالَهَا وَانْتِقَالَهَا ، فَأَعْرِضُوا عَمَّا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا ، وَأَقْرَبُ دَارٍ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ وَأَبْعَدُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ .  
فَعُضُّوا (ارفضوا) عَنْكُمْ - عِبَادَ اللَّهِ - غُمُومَهَا وَأَشْغَالَهَا ، لِمَا قَدْ أُيْقِنْتُمْ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَيَّرُفِ حَالَاتِهَا ، فَاحْذَرُوا حَدَرَ الشَّفِيقِ النَّاصِحِ ، وَالْمُجِدِّ الْكَادِحِ .

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! شما را به پروا کردن از خدا و فرمان برداری از او سفارش می کنم؛ چرا که [ مایه ] نجات در فردا [ای قیامت] و رهایی ابدی [از عذاب الهی] اند . خداوند در تهدید و ترغیب شما ذره ای فروگذار نکرده، و دنیا و ناپایداری و زوال و انتقال آن [به دیگری] را به شما شناسانده است. پس، از آنچه در دنیا خوشایند شماست ، روی گردانید؛ چرا که [ فقط ] اندکی از آن را با خود می برید.

دنیا نزدیک ترین جا به خشم خدا و دورترین جا از خشنودی اوست. پس ، ای بندگان خدا! غم ها و گرفتاری های دنیا را از خود دور کنید - چرا که به جدایی دنیا و دگرگونی حالات آن ، یقین دارید - و از آن حذر کنید ، همچون حذر کردن دلسوز خیرخواه، و کوشای رنجبر.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۱ .

### حدیث ۲۰۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا لَا تَفِي لِصَاحِبٍ وَلَا تَصْفُو لِشَارِبٍ ، نَعِيمُهَا يَنْتَقِلُ وَأَحْوَالُهَا تَتَبَدَّلُ ، وَلَذَاتُهَا تَفْنِي وَتَبِعَاتُهَا تَبْقَى ، فَأَعْرِضْ عَنْهَا قَبْلَ أَنْ تُعْرِضَ عَنْكَ ،

وَاسْتَبْدِلْ بِهَا قَبْلَ أَنْ تَسْتَبْدِلَ بِكَ .

امام علی علیه السلام: دنیا با هیچ یاری وفا نمی کند، و برای هیچ آشامنده ای زلال نیست. نعمتش جا به جا می گردد و حالانش دگرگون می شوند و لذت هایش از بین می روند و پیامدهای آنها باقی می مانند. پس، پیش از آن که دنیا از تو روی گرداند، تو از آن روی بگردان، و پیش از آن که او کسی دیگر را جایگزین تو کند، تو دیگری (آخرت) را جایگزین آن کن. غرر الحکم: ح ۳۶۸۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۴۴ ح ۳۲۱۹ و لیس فیہ «لا تفتی لصاحب، ولا تصفو لشارب».

### حدیث ۲۰۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
طوبی لِمَنْ رَكِبَ الطَّرِيقَةَ الْغَرَاءَ، وَلَزِمَ الْمَحَجَّةَ الْبَيْضَاءَ، وَتَوَلَّى بِالْآخِرَةِ وَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا.  
امام علی علیه السلام: خوشا به حال کسی که راه روشن را در پیش گرفت، و از مسیر درست جدا نشد، و شیفته آخرت شد و از دنیا روی گرداند!  
غرر الحکم: ح ۵۹۷۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۱۴ ح ۵۴۸۷.

### حدیث ۲۰۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَعْرَبُوا عَنِ الدُّنْيَا كَأَشَدِّ مَا أَنْتُمْ عَنْ شَيْءٍ تَعْرَبُونَ، فَإِنَّهَا غُرُورٌ وَصَاحِبُهَا مِنْهَا فِي غِطَاءٍ مُعْتَنٍ  
امام علی علیه السلام: از دنیا به شدیدترین وجهی که از یک چیز دوری می کنید، دوری نمایید؛ زیرا دنیا فریبنده است و دنیادار در پرده ای از آن، اسیر است.  
عنا: حبسه وأسره (الصحاح: ج ۶ ص ۲۴۴۰ «عنا»).

### حدیث ۲۰۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الدُّنْيَا مُطْلَقَةٌ الْأَكْيَاسِ  
امام علی علیه السلام: دنیا، مُطْلَقَةٌ زیرکان است.  
الکیس: العاقل [والجمع: أکیاس] (النهاية: ج ۴ ص ۲۱۷ «کیس»).

### حدیث ۲۰۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
: طَلَّقِ الدُّنْيَا ثَلَاثًا وَاطْلُبِي زَوْجًا سِوَاهَا  
إِنَّهَا زَوْجَةٌ سَوْءٌ لَا تُبَالِي مَنْ أَتَاهَا  
وَإِذَا نَالَتْ مِنْهَا مِنْهُ وَلَّتْهُ قَفَاهَا  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
دنیا را سه طلاقه کن / و جفتی دیگر بجوی



که دنیا زن بدی است/ برایش مهم نیست چه کسی شوی اوست

کامش را که از او برگرفت/ در پی شوهر دیگری می رود .

الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام: ص ۳۶ الرقم ۸، المناقب لابن شهر آشوب: ج ۲ ص ۱۰۲ وليس فيه البيت الأخير، بحار الأنوار: ج ۴۰ ص ۳۲۸ ح ۱۰ .

### حدیث ۲۰۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: كَأَنَّكَ بِالْدُنْيَا لَمْ تَكُنْ ، وَكَأَنَّكَ بِالْآخِرَةِ لَمْ تَزَلْ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : گویا اصلاً در دنیا نبوده ای، و گویا که پیوسته در آخرت بوده ای! شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۰۹ ح ۵۴۰؛ تفسیر التبیان: ج ۶ ص ۴۸۸ .

### حدیث ۲۰۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُلُّ مَاضٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ .

امام علی علیه السلام: هر سپری شونده ای، مثل این است که [اصلاً] نبوده است. غرر الحکم: ح ۶۸۶۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۷۵ ح ۶۳۳۸ .

### حدیث ۲۰۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الدُّنْيَا عَنْ قَلِيلٍ لَمْ يَكُنْ ، وَمَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الْآخِرَةِ لَمْ يَزَلْ .

امام علی علیه السلام: آنچه از دنیا وجود دارد، تو گویی اصلاً نبوده است، و آنچه از آخرت وجود دارد، تو گویی همواره بوده است!

مطالب السؤل: ص ۵۲؛ عیون الحکم والمواعظ: ص ۹۱ ح ۲۱۴۵، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۲۱ ح ۸۱ .

### حدیث ۲۰۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: مَا أَصِفُ مِنْ دَارٍ أَوْلَاهَا عَنَاءٌ وَآخِرُهَا فَنَاءٌ ، فِي حَلَالِهَا حِسَابٌ وَفِي حَرَامِهَا عِقَابٌ ، مَنْ اسْتَعْنَى فِيهَا فُتِنَ ، وَمَنْ افْتَقَرَ فِيهَا حَزِنَ ، وَمَنْ سَاعَاهَا

امام علی علیه السلام - در توصیف دنیا - : چه بگویم در وصف دنیایی که آغازش رنج است و انجامش نابودی، و در حلالش حساب است و در حرامش کیفر؟ هر که در دنیا بی نیاز شد، گرفتار گردید، هر که فقیر شد، اندوه دامنگیرش شد، هر که در پی دنیا دوید، به آن نرسید، هر که از طلب آن باز ایستاد، دنیا خود به سراغش رفت، هر که با دنیا دید، دنیا او را بینا گردانید، و هر که به دنیا نگریست، دنیا نابینایش گردانید.

ساعاها: سابقها (النهاية: ج ۲ ص ۳۷۰ «سعی»).

**حدیث ۲۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا خَيْرُهَا زَهِيدٌ ، وَشَرُّهَا عَتِيدٌ

امام علی علیه السلام : دنیا خوبش ناچیز است و بدش حاضر و آماده . لذتش اندک است و افسوسش طولانی . خوشی اش با رنج آمیخته است ، خوش بختی اش با بدبختی قرین است ، سودش به زیان پیوسته است ، و شیرینی اش با تلخی ممزوج است .  
العَتِيدُ : الحاضر المُهَيَّأ (القاموس المحيط : ج ۱ ص ۳۱۲ «عتد»).

**حدیث ۲۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهُ لَمْ يُصِبِ امْرُؤٌ مِنْكُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَبْرَةً

امام علی علیه السلام : هیچ فردی از شما در این دنیا به شادی ای نرسید ، مگر این که دنیا برای او اشکی به بار آورد ، و شبی را در پناه ایمنی به صبح نمی رساند ، مگر این که از فرود آمدن بلایی یا از دست رفتن نعمتی یا از بین رفتن سلامتی بیمناک است .  
الْحَبْرَةُ : النعمة وسعة العيش ، وكذلك الحبور (النهاية : ج ۱ ص ۳۲۷ «حبر»).

**حدیث ۲۰۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ يَكُنْ امْرُؤٌ مِنْهَا فِي حَبْرَةٍ إِلَّا أَعْقَبَتْهُ بَعْدَهَا عِبْرَةٌ ، وَلَمْ يَلْقَ فِي سَرَائِهَا بَطْنًا إِلَّا مَنَحَتْهُ مِنْ ضَرَائِهَا ظَهْرًا ، وَلَمْ تَطُلْ فِيهَا دِيْمَةٌ رَخَاءٍ إِلَّا هَتَّتْ

امام علی علیه السلام - در نکوهش دنیا - : هیچ انسانی در دنیا به شادی ای نرسید ، مگر این که در پی آن ، دنیا به او اشک [ و اندوه ] داد ، و از خوشی های دنیا به نوایی نرسید ، مگر این که دنیا از سختی هایش به او چشاند ، و در آن ، بارانی از آسایش او را تر نکرد ، مگر این که ابر رنج بر او فرو بارید .

این ، رسم دنیا است که هر گاه صبحگاهان یاور انسان شود ، شامگاهان به دشمن بدل می گردد ، و اگر بخشی از آن گوارا و شیرین باشد ، بخش دیگرش تلخ و ناگوار است . هیچ کس از خوشی های آن به مرادی نمی رسد ، مگر آن که دنیا با مصیبت های خود ، او را به ستوه می آورد ، و [ هیچ کس ] روز را با آسودگی خیال ، به شب نمی رساند ، مگر آن که شب را بر بال های ترس به روز می رساند .

هَتَّتِ السَّمَاءُ : صَبَّتْ . وَمَطَّرَ هُتُونٌ : هَطُول (لسان العرب : ج ۱۳ ص ۴۳۰ «هتن»).

**حدیث ۲۰۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَأَنَّ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الدُّنْيَا عَنْ قَلِيلٍ لَمْ يَكُنْ ، وَمَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الْآخِرَةِ لَمْ يَزَلْ . إِي وَاللَّهِ ، عَنْ قَلِيلٍ تُشَقِي الْمُتَرَفَ ، وَتُحَرِّكُ السَّاكِنَ ، وَتُزِيلُ الثَّوَى .

صَفْوَهَا مَشُوبٌ بِالْكَدَرَةِ ، وَشِرُورُهَا مَنْسُوجٌ بِالْحُزْنِ ، وَآخِرُ حَيَاتِهَا مُقْتَرِنٌ بِالضَّعْفِ ، فَلَا يُعْجِبُكُمْ مَا يُعْزِّنُكُمْ مِنْهَا ، فَعَن كَثَبٍ تُنْقَلُونَ عَنْهَا ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ قَرِيبٌ وَ «هُنَالِكَ تَبْلُغُوا كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقِّ وَ ضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ» امام علی علیه السلام: آنچه از دنیا وجود دارد، [چنان می‌شود که] پس از اندکی گویا نبوده، و آنچه از آخرت وجود دارد، [گویا] از آغاز بوده است. آری، به خدا! زودا که دنیا، برخوردار مرفه را به روز سیاه نشانند، و آرام گرفته را حرکت دهد، و اقامت گزیده را بکوچاند. زلالی دنیا، آمیخته به تیرگی، شادی اش بافته با اندوه، و پایان زندگی اش همراه با ناتوانی است. پس مبادا فریبندگی های دنیا شما را خوش آید؛ چرا که به زودی از آن می‌روید، و هر آنچه آمدنی است، نزدیک است و «آن جاست که هر کس آنچه را از پیش فرستاده است، می‌آزماید و [همگان] به سوی خدا، مولای حقیقی خود، باز گردانیده می‌شوند و آنچه به دروغ بر می‌ساخته اند، از دستشان به در می‌رود» .  
یونس : ۳۰ .

### حدیث ۲۰۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
: أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّمَا أَنْتُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا غَرَضٌ تَنْتَضِلُّ  
امام علی علیه السلام - در یکی از خطبه هایش - : ای مردم! شما در این دنیا آماج تیرهای مرگ هستید: با هر جرعه ای، در گلو جستنی هست، و با هر لقمه ای، گلوگیر شدنی. از دنیا به هیچ نعمتی نمی‌رسید، مگر با از دست دادن نعمتی دیگر، و هیچ یک از شما روزی به عمرش افزوده نمی‌گردد، مگر با کم شدن روزی از اجلش، و هیچ خوراکی نو به او افزوده نمی‌شود، مگر با از بین رفتن چیزی از روزی قبل او، و هیچ رد و نشانی برایش زنده نمی‌شود، مگر با از بین رفتن رد و نشانی دیگر، و هیچ چیز تازه ای برایش به وجود نمی‌آید، مگر پس از کهنه شدن چیز تازه ای از او، و هیچ خوشه ای برای او نمی‌روید، مگر آن که خوشه ای دیگر قابل درویدن شود. ریشه‌هایی که ما شاخه‌های آنها هستیم، رفتند، و با رفتن ریشه، آیا شاخه ای باقی می‌ماند؟!  
الغَرَضُ : الِهْدَفُ الَّذِي يُرْمَى إِلَيْهِ . وَتَنَاضُلُ الْقَوْمِ : تَرَامُوا لِلسَّبْقِ (المصباح المنير : ص ۴۴۵ «غرض» و ص ۶۱۰ «نزل»).

### حدیث ۲۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنْ نَكَدٍ  
امام علی علیه السلام : از شومی دنیا، این است که لذت گرد هم آمدن را با پراکندن، و شادی را با غصه مکدر می‌کند.  
النَّكَدُ : الشُّؤْمُ وَاللُّؤْمُ (لسان العرب : ج ۳ ص ۴۲۷ «نكد»).

### حدیث ۲۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا لَا تَصْفُو لِشَارِبٍ ، وَلَا تَفِي لِصَاحِبٍ .  
امام علی علیه السلام : دنیا برای هیچ نوشنده ای زلال نمی‌شود و به هیچ یاری وفا نمی‌کند .  
غُرر الحکم : ح ۱۷۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳ ح ۱۷۳ و ص ۱۴۴ ح ۳۲۱۸ .

## حدیث ۲۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَكَثْرَةِ ذِكْرِ الْمَوْتِ ، وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا الَّتِي لَمْ يَتَمَتَّعْ بِهَا مَنْ كَانَ فِيهَا قَبْلَكُمْ ، وَلَنْ تَبْقَى لِأَعْيَادٍ مِنْ بَعْدِكُمْ ، وَسَبِيلِكُمْ فِيهَا سَبِيلُ الْمَاضِينَ . أَلَا تَرَوْنَ أَنَّهَا قَدْ تَصَرَّمَتْ وَأَذَنْتْ بِانْقِضَاءِ ، وَتَتَكَّرُ مَعْرُوفُهَا وَأَدْبَرَتْ حَذَاءَ

امام علی علیه السلام - در خطبه نماز عید قربان و عید فطر - : ای بندگان خدا! شما را سفارش می‌کنم به پروا کردن از خدا، و یاد کردن بسیار از مرگ، و دل برکندن از دنیا؛ دنیایی که پیشینیان شما از آن بهره‌ای (لذتی) نبردند، و بعد از شما نیز برای هیچ کس باقی نمی‌ماند، و راه شما در دنیا، همان راهی است که گذشتگان پیمودند. آیا نمی‌بینید که دنیا سپری گشته، و اعلام به سر آمدن کرده، و خوبی‌هایش دگرگون گشته، و شتابان، پشت کرده است و می‌رود؟

دنیا از نیست شدن، خبر می‌دهد و [چون ساربان که برای راندن شتران حُدی می‌خواند]، برای ساکنان خود، آواز مرگ سر می‌دهد. شیرینی‌های آن تلخ شده و زلالی‌هایش تیره گشته است، و از دنیا جز ته مانده‌ای به اندازه ته مانده آب در ته مشک، و جرعه‌ای مانند جرعه باقی مانده و در ته ظرفی که تشنه کامی آن را می‌مکد، اما عطش او را فرو نمی‌نماید، باقی نمانده است. پس، ای بندگان خدا! عزم رفتن از این سرایی کنید که «رفتن» برای اهل آن، رقم خورده و زندگی در آن برای مردمانش قدغن شده، و جان‌هایشان مقهور مرگ گشته است، چندان که هیچ زنده‌ای طمع ماندگاری ندارد، و هیچ جانی نیست، مگر این که به مرگ اذعان دارد [و طعم آن را می‌چشد]. پس مبادا آرزو بر شما چیره آید، و مدت عمر برایتان طولانی نماید، و در دنیا فریفته آرزوها شوید!

حَدَّثَنَا : أَيْ خَفِيفَةُ سَرِيعَةُ (النهاية: ج ۱ ص ۳۵۶ «حذذ»).

## حدیث ۲۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِمَّا يَدُلُّكَ عَلَى دَنَاءَةِ الدُّنْيَا أَنَّ اللَّهَ - جَلَّ تَنَاؤُهُ - زَوَّاهَا عَنْ أَوْلِيَائِهِ وَأَحِبَّائِهِ نَظْرًا وَاخْتِيَارًا ، وَبَسَّطَهَا لِأَعْدَائِهِ فِتْنَةً وَاخْتِبَارًا ، فَأَكْرَمَ عَنْهَا مُحَمَّدًا نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حِينَ عَصَبَ عَلَى بَطْنِهِ مِنَ الْجَوْعِ ، وَحَمَّاهَا مُوسَى نَجِيَّهُ الْمُكَلَّمُ ، وَكَانَتْ تُرَى خُضْرَةَ الْبَقْلِ مِنْ صِفَاقِ

امام علی علیه السلام : از نشانه‌هایی که تو را به پستی دنیا رهنمون می‌شود، این است که خداوند آن را، از روی التفات و نیکخواهی، از اولیا و دوستانش گرفت، و آن را برای دشمنانش، به قصد امتحان و آزمایش، گسترانید.

[مثلاً] پیامبرش محمد صلی الله علیه و آله را از دنیا وارسته داشت، به طوری که از شدت گرسنگی، شکم خود را می‌بست. نیز آن را از هم راز و هم سخن خود، موسی، باز داشت، به طوری که از شدت لاغر، سبزی علف‌ها از زیر پوست شکمش دیده می‌شد و با این حال، آن روز که به سایه‌ای پناه برد، از خداوند جز غذایی برای خوردن، چیزی نخواست؛ چرا که گرسنگی، او را بی‌تاب کرده بود. درباره او روایت رسیده است که به وی وحی می‌شد: «هر گاه دیدی «توانگری» روی کرده است، بگو: [اثر] گناهی است که در کیفش شتاب شده است، و هر گاه دیدی که «فقر» روی کرده است، بگو: خوش آمدی، ای نشانه نیکان!».

و نیز از صاحب روح و کلمه [ی الهی]، عیسی بن مریم علیهما السلام، [دنیا را باز داشت]، آن گاه که گفت: «نانخورش من، گرسنگی است، و جامه زیرینم، ترس [از خدا]، و جبه‌ام پشمینه، و ستورم دو پایم، و چراغ شبم، ماه، و وسیله گرم کردنم در زمستان، آفتاب، و میوه ام، آنچه زمین برای حیوانات می‌رویاند. شب را به صبح می‌رسانم، در حالی که هیچ چیز ندارم، و با این

همه ، هیچ کسی توانگرتر و بی نیازتر از من نیست».

و یا سلیمان بن داوود علیهما السلام ، با آن سلطنتی که به او داده شد، نان جو می خورد و به کسانش نان گندم می خوراند، و چون شب می شد ، پلاس می پوشید و دستش را به گردنش می بست و تا صبح می گریست و پیوسته می گفت: «پروردگارا! من به خویشتم ستم بسیار کرده ام و اگر مرا نیامرزی و به من رحم نکنی ، از زیانکاران خواهم بود . معبودی جز تو نیست . منزهی تو، و من از ستمکارانم».

آری! اینان ، پیامبران خدا و برگزیدگان و اولیای او بودند که از دنیا وارسته گشتند و از آن به آنچه خداوند آنان را به زهد ترغیب کرد ، قناعت ورزیدند، و آنچه را او دشمن می داشت ، دشمن داشتند، و آنچه را او خرد می شمرد ، خرد شمردند. سپس مردان نیک ، از آنان پیروی کردند و راه هایشان را پیمودند، و دقیق اندیشیدند، و از عوامل عبرت آموز ، بهره بردند، و در این عمر کوتاه ، از کالای فریبنده دنیا - که از کف می رود ، اما باید برایش حساب پس داد - صبورانه چشم پوشیدند. با خردهای خویش به پایان دنیا نگرستند نه به آغاز آن، و به باطن دنیا نگرستند نه به ظاهر آن، و در تلخی فرجام آن اندیشیدند و در نتیجه، شیرینی اکنون آن ، تکانشان نداد . صبر را به جان خریدند، و دنیا را چون مردار دانستند که خوردن از آن ، جز در حال اضطرار، حرام است ، و از آن به اندازه ای که رفع گرسنگی کنند و زنده بمانند ، خوردند، و دنیا را به منزله لاشه ای گرفتند که بوی تعفنش همه جا را گرفته است ، به طوری که هر کس از کنارش می گذرد ، بینی اش را می گیرد. از این لاشه گندیده ، به کمترین قوت ، بسنده می کنند و هرگز سیر نمی خورند، و از کسی که از آن سیر می خورد و بدان چنان نصیبی رضایت می دهد ، تعجب می کنند.

الصَّفَاقُ : الجلد الذی علیہ الشَّعر (الصَّحاح : ج ۴ ص ۱۵۰۸ «صفا»).

## حدیث ۲۰۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَافٍ لَكَ فِي الْأَسْوَةِ ، وَدَلِيلٌ لَكَ عَلَى ذَمِّ الدُّنْيَا وَعَيْبِهَا ، وَكَثْرَةُ مَخَازِبِهَا وَمَسَاوِيهَا ، إِذْ قَبِضَتْ عَنْهُ أَطْرَافُهَا ، وَوُطِّئَتْ لِغَيْرِهِ أَكْنَافُهَا

امام علی علیه السلام - در یکی از خطبه هایش :- [زندگی] پیامبر خدا، خود ، برای تو الگویی بسنده است، و دلیلی برای تو بر نکوهیدگی و عیبناکی دنیا، و انبوهی ننگ ها و بدی های آن؛ چرا که دنیا از ایشان گرفته شد و برای دیگران فراهم گشت، از شیر [ مادر ] دنیا باز گرفته شد و از زرق و برق آن ، دور نگه داشته شد.

و اگر بخواهی، به عنوان دومین الگو ، از موسی کلیم الله - که درود و سلام خدا بر او باد - یاد می کنم که گفت : «پروردگارا! من به خیری که برایم فرو می فرستی ، نیازمندم» . به خدا سوگند ، او از خداوند ، جز نانی برای خوردن چیزی نخواست؛ چرا که [ پیوسته ] از رستنی های زمین می خورد ، به طوری که از شدت لاغری و آب شدن گوشت بدنش، سبزی علف ها از زیر پوست شکمش نمایان بود.

و اگر بخواهی ، به عنوان سومین الگو ، از داوود - که درود و سلام خدا بر او باد - آن صاحب مزامیر و قاری اهل بهشت ، یاد می کنم که با دست خود ، از لیف خرما زنبیل می بافت و به یارانش می گفت: «کدام یک از شما این را برایم می فروشد؟» و از پول آنها نان جو می خرید و می خورد.

و اگر بخواهی ، از عیسی بن مریم علیه السلام برایت می گویم که سنگ را بالش خود می کرد و جامه درشت می پوشید، و خوراک خشک می خورد، و خورش وی گرسنگی بود، و چراغش در شب ، ماه، و پناهگاهش در زمستان ، شرق و غرب عالم، و

میوه و سبزیجاتش، علف‌هایی که زمین برای چارپایان می‌رویاند. نه همسری داشت که مایه گرفتاری او شود، نه فرزندی که غمش را بخورد، نه ثروتی که او را مشغول خود سازد، و نه طمعی که موجب خواری او گردد. مَرکبش دو پای او بود و خدمتکارش، دو دست او.

پس، به پیامبرت - که از همه پاک‌تر و وارسته‌تر است - تأسی بجوی که در او الگویی است برای هر که در پی الگوست، و مایه شکیبایی برای هر که خواهان

شکیبایی [در برابر از دست دادن دنیا] است. محبوب‌ترین بندگان در نزد خداوند، کسی است که به پیامبرش تأسی بجوید و از او پیروی کند. او از دنیا چندان نخورد که دهان را پر کند، و بدان چندان ننگریست که [حتی] گوشه چشمی بدان افکند. پهلوهایش از همه لاغرتر و شکمش از همه تهی‌تر بود. دنیا به او پیشنهاد شد؛ اما از پذیرفتنش سر باز زد و دانست که خدای سبحان چیزی (علاقه مندی به دنیا) را دشمن می‌دارد، او هم آن را دشمن گرفت، و چیزی را خوار می‌دارد، او هم آن را خوار داشت، و چیزی را خرد می‌شمارد، او هم آن را خرد شمرد.

اگر در ما هیچ [عیبی] نبود، جز همین که آنچه را خدا و پیامبر او دشمن داشته‌اند، دوست داشته باشیم و آنچه را خدا و پیامبرش خرد کرده‌اند، بزرگ شماریم، همین خود برای مخالفت ما با خدا و سرپیچی از فرمانش کافی بود.

او روی زمین [بدون فرش] غذا می‌خورد، و چون بردگان می‌نشست و با دست خود کفشش را می‌دوخت، و با دست خود جامه اش را وصله می‌زد، و بر الاغ برهنه سوار می‌شد و یک نفر را هم در ترک خود می‌نشاند. و [آن گاه که] پرده‌ای نگارین بر در اتاقش آویخته دید، به همسرش فرمود: «فلانی! این را از برابر چشم من دور کن؛ زیرا هر گاه چشمم به آن می‌افتد، به یاد دنیا و زیورهای آن می‌افتم».

آری! او از صمیم دل از دنیا روی برتافت، و یاد آن را در جان خویش میراند، و دوست داشت که زیب و زیور دنیا از برابر چشمش دور باشد تا از آن، جامه‌ای زیبا تهیه نکند، و دنیا را جای ماندن نداند، و به اقامت در آن، امیدوار نشود. پس، دنیا را از جان خویش به در کرد، و آن را از دل دور ساخت، و از چشمش پنهان داشت. آری! این چنین است کسی که چیزی را دشمن می‌دارد: از نگاه کردن به آن و از این که نام آن در حضور او برده شود، نفرت دارد.

راه و رسم پیامبر خدا، تو را به بدی‌ها و عیب‌های دنیا رهنمون می‌شود؛ چون او و نزدیکانش در دنیا همیشه گرسنه بودند، و با وجود آن منزلت بزرگی که [نزد خداوند] داشت، زیورهای دنیا از او دور داشته شدند. پس، هر بیننده‌ای باید با خرد خویش بنگرد و ببیند که: آیا خداوند با این کار، محمّد را تکریم کرده است، یا خوارش داشته است؟ اگر بگوید: خوارش داشته، به خدای بزرگ، سوگند که دروغ

و بهتانی بزرگ بسته است، و اگر بگوید: او را تکریم کرده است، پس بدانند که خداوند، دیگران را خوار داشته است؛ چرا که دنیایی را که از نزدیک‌ترین کسان خود گرفته، برای آنان گسترده است.

پس، آن که در پی الگوست، از پیامبر خویش الگو بگیرد و پیروی او نماید و هر جا که او در آمده است، در آید، و گرنه از تباه شدن، ایمن نخواهد بود؛ چرا که خداوند، محمّد صلی الله علیه و آله را نشانه قیامت، و نوید دهنده بهشت، و بیم دهنده از کیفر قرار داد. او با شکم گرسنه از دنیا رفت، و با سلامت به آخرت در آمد. سنگی بر سنگ نهاد، تا آن که از دنیا رفت، و دعوتگر پروردگارش را اجابت کرد. پس، خداوند چه منت بزرگی بر ما نهاده که نعمت وجود او را به ما ارزانی داشت. پیشروی است که ما پیروی اش می‌کنیم، و پیشوایی است که گام در جای گام او می‌نهیم.

به خدا سوگند، من این جامه پشمین خویش را چندان پینه کرده‌ام که از پینه دوزش خجالت می‌کشم. یکی به من گفت: نمی‌خواهی این را به دور بیندازی؟ گفتم: از من دور شو که در بامدادان، مردم، شبروان را می‌ستایند.

الْكَنْفُ : الجانب (الصَّحاح : ج ۴ ص ۱۴۲۴ «كف»).

### حدیث ۲۰۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: قَدْ حَقَّرَ الدُّنْيَا وَصَيَّرَهَا وَأَهْوَنَ بِهَا وَهَوَّنَهَا ، وَعَلِمَ أَنَّ اللَّهَ زَوَّاهَا عَنْهُ اخْتِيَارًا ، وَبَسَّطَهَا لِغَيْرِهِ احْتِقَارًا ، فَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا بِقَلْبِهِ ، وَأَمَاتَ ذِكْرَهَا عَنْ نَفْسِهِ ، وَأَحَبَّ أَنْ تَغِيبَ زِينَتُهَا عَنْ عَيْنِهِ ؛ لِكَيْلَا يَتَّخِذَ مِنْهَا رِيَاشًا ، أَوْ يَرْجُوَ فِيهَا مُقَامًا . بَلَغَ عَنِ رَبِّهِ مُعْذِرًا ، وَنَصِيحًا لِأُمَّتِهِ مُنْذِرًا ، وَدَعَا إِلَى الْجَنَّةِ مُبَشِّرًا ، وَخَوْفَ مِنَ النَّارِ مُحْذِرًا .

امام علی علیه السلام - در یادکرد پیامبر صلی الله علیه و آله - : دنیا را خرد و کوچک شمرد، و آن را خوار و بی مقدار داشت، و دانست که اگر خداوند دنیا را از او گرفت، از روی طیب خاطر بود، و اگر برای دیگران گسترد، از سر تحقیر است. پس، قلباً از دنیا روی گرداند، و نام و یاد آن را در جان خویش میراند، و دوست داشت که زیور دنیا از برابر چشمش دور شود تا مبادا از آن، جامه ای فاخر برای خویش برگیرد، یا به ماندن در دنیا امید ببندد.

پیام پروردگارش را رساند و حجت را تمام کرد، امت خویش را نصیحت کرد و هشدار داد، به بهشت خواند و بشارتش را داد، و از آتش ترساند و از آن بر حذر داشت.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۰۹ ، غرر الحکم : ح ۶۷۰۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۶۸ ح ۶۲۰۵ و فیهما صدره إلی «وبسطها لغيره احتقارا» و فیهما «اختبارا» بدل «احتقارا» ، بحار الأنوار : ج ۱۶ ، ص ۲۸۵ ، ر ۱۳۶ .

### حدیث ۲۰۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا الَّذِي أَهَنْتُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : من آنم که دنیا را بی مقدار شمردم.

تاریخ دمشق : ج ۴۲ ص ۴۸۹ ، البدایة والنهایة : ج ۸ ص ۵ .

### حدیث ۲۰۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا كَابُّ الدُّنْيَا لَوَجْهِهَا ، وَقَادِرُهَا بِقَدْرِهَا ، وَنَاطِرُهَا بِعَيْنِهَا .

امام علی علیه السلام : من دنیا را به رو در افکندم، و به اندازه خودش بدان بها می دهم، و با نگاه خودش به آن می نگرم.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۸ ، غرر الحکم : ح ۳۷۶۲ و فیهِ «ورادها علی عقبها» بدل «وناظرها بعینها» ، بحار الأنوار : ج ۴۱ ص ۳۳۴ ح ۵۵ وراجع مشارق أنوار اليقين : ص ۲۰۳ .

### حدیث ۲۰۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُمِّيَتِ الْآخِرَةُ آخِرَةً ؛ لِأَنَّ فِيهَا الْجَزَاءَ وَالثَّوَابَ .

امام علی علیه السلام : آخرت را به این دلیل آخرت نامیده اند که سزا و پاداش در آن جاست.

علل الشرائع : ص ۲ ح ۱ عن علی بن محمد ، بحار الأنوار : ج ۵۷ ص ۳۵۵ ح ۱ .

### حدیث ۲۰۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الموتُ أوَّلُ عدلِ الآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : مرگ ، نخستین مرحله عدالت [و داوری] آخرت است.

غرر الحکم : ح ۱۴۳۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸ ح ۳۸۱ .

### حدیث ۲۰۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الموتُ بابُ الآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : مرگ ، دروازه آخرت است.

غرر الحکم : ح ۳۱۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۹ ح ۸۶۰ .

### حدیث ۲۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا سَمَاعُهُ أَعْظَمُ مِنْ عِيَانِهِ ، وَكُلُّ شَيْءٍ مِنَ الآخِرَةِ

عِيَانُهُ أَعْظَمُ مِنْ سَمَاعِهِ ، فَلْيَكْفِكُمْ مِنَ الْعِيَانِ السَّمَاعُ وَمِنَ الْغَيْبِ الْخَبْرُ .

امام علی علیه السلام : هر چیز دنیا [از خیر و شرش] ، شنیدنش بزرگ تر از دیدن آن است ، و هر چیز آخرت [از پاداش ها و

کیفرهایش] ، دیدنش بزرگ تر از

شنیدن آن است .

پس ، برای دیدن [امور آخرت] به شنیدن [اوصاف آنها] بسنده کنید و برای [آگاهی از] غیب ، به خبر [ی که پیامبران و مُخبران

صادق درباره آن به شما داده اند] ، اکتفا نمایید.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۱۴ ، عده الداعی : ص ۹۹ عنهم عليهم السلام وليس فيه ذيله من «فليکفکم...» ، غرر الحکم: ح ۶۹۰۸ و ح ۶۹۰۷

و ح ۷۳۶۰ ، بحار الأنوار : ج ۸ ص ۱۹۱ ح ۱۶۸ .

### حدیث ۲۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما المَغْرورُ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الدُّنْيَا بِأَعْلَى هِمَّتِهِ ، كَالْآخِرِ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الآخِرَةِ بِأَدْنَى سَهْمَتِهِ .

امام علی علیه السلام : فریب [دنيا] خورده ای که از دنیا به بالاترین خواست خویش رسیده ، همانند کسی نیست که از آخرت به

کمترین بهره خویش دست یافته است .

نهج البلاغه: الحکمة ۳۷۰ ، تنبيه الخواطر : ج ۱ ص ۷۹ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۲۴ ح ۱۱۲ .



**حدیث ۲۰۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ مَا نَرَى مِنْ خَلْقِكَ! وَمَا أَصْغَرَ كُلَّ عَظِيمَةٍ فِي جَنْبِ قُدْرَتِكَ! وَمَا أَهْوَلَ مَا نَرَى مِنْ مَلَكُوتِكَ! وَمَا أَحَقَّرَ ذَلِكَ فِيمَا غَابَ عَنَّا مِنْ سُلْطَانِكَ! وَمَا أَسْبَغَ

امام علی علیه السلام - در تمجید خداوند - : منزهی تو ، ای خداوند! وه که چه باعظمت است آنچه از آفرینش تو می بینیم! و چه خُرد و ناچیز است هر عظمتی در برابر قدرت تو! و چه هول انگیز است آنچه از ملکوت تو می بینیم! و چه حقیرند اینها در برابر آنچه از پادشاهی تو از ما پنهان است! و چه فراوان و فراگیر است نعمت های تو در دنیا! و چه خُرد و اندک اند اینها در برابر نعمت های آخرت!

سَبَغَتِ النِّعْمَةُ: اتَّسَعَتْ. وَأَسْبَغَ اللَّهُ عَلَيْهِ النِّعْمَةَ: أَيُ أَتَمَّهَا (الصحاح: ج ۴ ص ۱۳۲۱ «سبغ»).

**حدیث ۲۰۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ أَنْ تُخَدَعَ عَنْ دَارِ الْقَرَارِ وَمَحِلِّ الطَّيِّبِينَ الْأَخْيَارِ وَالْأَوْلِيَاءِ الْأَبْرَارِ ، الَّتِي نَطَقَ الْقُرْآنُ بِوَصْفِهَا وَأَثْنَى عَلَى أَهْلِهَا ، وَدَلَّكَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَلَيْهَا وَدَعَاكَ إِلَيْهَا.

امام علی علیه السلام : زنهاری که سرای ماندن و آن جایگاه پاکان نیک سرشت و اولیای نیکوکار را به فریب [ - شیطان ] از کف بدهی ؛ سرایی که قرآن آن را وصف کرده و اهلش را ستوده ، و خداوند سبحان ، تو را به آن رهنمون شده و تو را به سوی آن فرا خوانده است!

غرر الحکم : ح ۲۷۳۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۰۰ ح ۲۳۰۰.

**حدیث ۲۰۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَجَازٍ وَالْآخِرَةُ دَارٌ قَرَارٍ ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ.

امام علی علیه السلام : دنیا ، [در حقیقت]، سرای گذر است و آخرت ، سرای ماندن . پس ، از گذرگاه خود ، برای قرارگاهتان توشه بردارید.

نهج البلاغه : الخطبة ۲۰۳ ، تنبیه الخواطر : ج ۲ ص ۲۱۸ نحوه ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۳۴ ح ۱۳۸ ؛ تذكرة الخواص : ص ۱۳۲ نحوه .

**حدیث ۲۰۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌّ وَالْآخِرَةُ دَارٌ مُسْتَقَرٌّ ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمُسْتَقَرِّكُمْ ، وَلَا تَهْتِكُوا أَسْتَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ يَعْلَمُ أَسْرَارَكُمْ.

امام علی علیه السلام : دنیا [در حقیقت] ، سرای گذر است و آخرت ، سرای ماندن . پس ، از گذرگاه خود ، برای قرارگاهتان توشه بگیرید و پرده هایتان را در نزد کسی که رازهای شما را می داند ، ندرید.

غرر الحکم: ح ۳۸۹۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۷۷ ح ۳۶۳۹.

### حدیث ۲۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَوْمٌ لَمْ تَزَلِ الْكِرَامَةُ تَتَمَادَى بِهِمْ حَتَّى حَلُّوا دَارَ الْقَرَارِ، وَأَمِنُوا نُقْلَةَ الْأَسْفَارِ.

امام علی علیه السلام - در توصیف بهشتیان - : آنان گروهی هستند که همواره از کرامت [الهی] بهره مندند ، تا آن گاه که در سرای ماندن فرود آیند و از جابه جایی سفرها آسوده گردند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۵، تنبیه الخواطر: ج ۱ ص ۶۸، بحار الأنوار: ج ۸ ص ۱۶۳ ح ۱۰۴.

### حدیث ۲۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْآخِرَةُ دَارٌ مُسْتَقَرٌّ كُمْ، فَجَهِّزُوا إِلَيْهَا مَا يَبْقَى لَكُمْ.

امام علی علیه السلام: آخرت، سرای ماندن شماست. پس، آنچه را برای شما می ماند، برای آن سرا آماده سازید.

غرر الحکم: ح ۲۰۵۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۶۲ ح ۱۶۱۶ و فیه «فرارکم» بدل «مستقرکم».

### حدیث ۲۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ! أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ فَنَاءٍ وَالْآخِرَةُ دَارٌ بَقَاءٍ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ.

امام علی علیه السلام: ای مردم! بدانید که دنیا سرای نیستی است و آخرت، سرای ماندگاری است. پس، از گذرگاه خود، برای اقامتگاهتان توشه برگزید.

عیون أخبار الرضا: ج ۱ ص ۲۹۸ ح ۵۶، الأمالی للصدوق: ص ۱۷۲ ح ۱۷۴ کلاهما عن أحمد بن الحسن الحسيني عن الإمام العسكري عن آبائه عليهم السلام، مشكاة الأنوار: ص ۴۶۸ ح ۱۵۶۷، روضة الواعظين: ص ۴۸۵، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۸۸ ح ۵۶.

### حدیث ۲۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَجِبْتُ لِعَامِرِ دَارِ الْفَنَاءِ، وَتَارِكِ دَارِ الْبَقَاءِ!

امام علی علیه السلام: در شگفتم از کسی که سرای نیستی را آباد می کند و سرای ماندگاری را فرو می گذارد!

نهج البلاغه: الحکمة ۱۲۶، خصائص الأئمة عليهم السلام: ص ۱۰۱، تنبیه الخواطر: ج ۱ ص ۶۲ و فیه «لعامل» بدل «لعامر»، غرر الحکم: ح ۶۲۵۱، بحار الأنوار: ج ۷۲ ص ۱۹۹ ح ۲۸.

### حدیث ۲۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

دَارُ الْبَقَاءِ مَحَلُّ الصَّدِيقِينَ ، وَمَوْطِنُ الْأَبْرَارِ وَالصَّالِحِينَ .

امام علی علیه السلام : سرای ماندگاری ، جایگاه صدیقان و اقامتگاه نیکان و درستکاران است .

غرر الحکم : ح ۵۱۲۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۵۱ ح ۴۷۰۲ .

### حدیث ۲۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمْ يَا بُنَيَّ ، أَنَّكَ إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا ، وَلِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ ، وَلِلْمَوْتِ لَا لِلْحَيَاةِ ، وَإِنَّكَ فِي قُلْعِهِ

امام علی علیه السلام - در نامه ای به پسرش حسن علیه السلام - : بدان - ای پسر - که تو در حقیقت ، برای آخرت آفریده شده ای

نه برای دنیا ، و برای رفتن نه برای ماندن [در این سرای خاکی] ، و برای مُردن نه برای زیستن . تو در یک کوچگاه هستی ، در

سراییی که باید از آن [برای سفر آخرت] ، توشه برداری و در راهی منتهی به آخرت .

ای دار تحوّل وارتحال (النهاية: ج ۴ ص ۱۰۲ «قلع»).

### حدیث ۲۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكُمْ إِنَّمَا خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا ، وَلِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ .

امام علی علیه السلام : همانا شما برای آخرت آفریده شده اید ، نه برای دنیا ، و برای ماندگاری آفریده شده اید ، نه برای نابودی .

غرر الحکم : ح ۳۸۴۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۴ ح ۳۶۲۹ .

### حدیث ۲۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ الْآخِرَةِ الْبَقَاءُ .

امام علی علیه السلام : پایان آخرت ، ماندگاری است .

غرر الحکم : ح ۶۳۵۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۴۸ ح ۵۹۰۸ .

### حدیث ۲۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِكُلِّ شَيْءٍ مِّنَ الْآخِرَةِ خُلُودٌ وَبَقَاءٌ .

امام علی علیه السلام : هر چیزِ آخرت ، جاویدان و ماناست .

غرر الحکم : ح ۷۲۹۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۲ ح ۶۷۸۳ .

### حدیث ۲۰۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا أَمَدٌ ، الْآخِرَةُ أَبَدٌ .

امام علی علیه السلام: دنیا موقتی است و آخرت، ابدی.  
غرر الحکم: ح ۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۶ ح ۷۱۲.

### حدیث ۲۰۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يَتَّبِعِي لِمَنْ أَيْقَنَ بِبَقَاءِ الْآخِرَةِ وَدَوَّامِهَا أَنْ يَعْمَلَ لَهَا.  
امام علی علیه السلام: کسی که به ماندگاری و پایداری آخرت یقین دارد، سزاوار است که برای آن کار کند.  
غرر الحکم: ح ۱۰۹۳۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۵۵ ح ۱۰۲۲۹.

### حدیث ۲۰۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
قَالَ اللَّهُ: ... يَا أَحْمَدُ ... إِنَّ أَهْلَ الْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ فِي أَجْوَفِهِمْ قَدْ قَرِحَتْ، يَقُولُونَ: مَتَى نَسْتَرِيحُ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ إِلَى دَارِ الْبَقَاءِ؟  
امام علی علیه السلام- در حدیث معراج-: خداوند فرمود: «... ای احمد! ... همانا اهل آخرت، دل هایشان در درونشان مجروح گشته است و می گویند: کی از سرای نیستی آسوده می شویم و به سرای ماندگاری می رویم؟».  
بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۲۱-۲۵ ح ۶ نقلاً عن إرشاد القلوب.

### حدیث ۲۰۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اللَّهُمَّ وَأَسْأَلُكَ... نَشَاطًا لِتَبْدِ كَرِّكَ مَا اسْتَعْمَرْتَنِي فِي أَرْضِكَ، فَإِذَا كَانَ مَا لَا يُبَدُّ مِنْهُ الْمَوْتُ فَاجْعَلْ مَيَّتِي قَتْلًا فِي سَبِيلِكَ بِبَيْدِ شَرِّ خَلْقِكَ، وَاجْعَلْ مَصِيرِي فِي الْأَحْيَاءِ الْمَرْزُوقِينَ عِنْدَكَ فِي دَارِ الْحَيَاةِ.  
امام علی علیه السلام- از دعای ایشان در روز صفین-: بارخدا یا! از تو درخواست می کنم... تا وقتی مرا در زمینت سکونت [و عمر] می دهی، همواره به یاد خودت کوشا [بیم] بداری. و هر گاه مرگ- که از آن گریزی نیست- مرا فرا می رسد، مردنم را کشته شدن در راه خودت به دست بدترین آفریده ات قرار بده، و در آن سرای زندگی [حقیقی]، مرا در میان زندگانی که نزد تو روزی می خورند، جای ده.  
مُهْجِ الدَّعَوَاتِ: ص ۱۳۱ عن سعد بن عبد الله، بحار الأنوار: ج ۹۴ ص ۲۳۹ ح ۹.

### حدیث ۲۰۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الدُّنْيَا عَرَضٌ حَاضِرٌ يَأْكُلُ مِنْهُ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ، وَالْآخِرَةُ دَارُ حَقِّ يَحْكُمُ فِيهَا مَلِكٌ قَادِرٌ.  
امام علی علیه السلام: دنیا متاعی نقد است که نیک و بد، از آن استفاده می کنند، و آخرت، سرای حق است که پادشاهی مقتدر در آن حکم می راند.  
غرر الحکم: ح ۱۹۳۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۸ ح ۱۴۸۰.

**حدیث ۲۰۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - وَعَزَّ وَجَلَّ قَسَمَ الدُّنْيَا لِلْبَلَاءِ ، وَقَسَمَ الْآخِرَةَ لِلْجَزَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند متعال دنیا را برای آزمایش ، معین کرد و آخرت را برای سزا دادن .  
 الجعفریات : ص ۲۴۰ عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام .

**حدیث ۲۰۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي الْآخِرَةِ حِسَابٌ وَلَا عَمَلٌ .  
 امام علی علیه السلام : در آخرت ، حسابرسی است و عمل در کار نیست .  
 غرر الحكم : ح ۶۴۹۵ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۳۵۴ ح ۵۹۷۷ .

**حدیث ۲۰۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا دَارُ بَلَاءٍ ، وَالْآخِرَةُ دَارُ الْجَزَاءِ وَدَارُ الْبَقَاءِ ؛ فَأَعْمَلْ لِمَا بَقِيَ ، وَاعْدِلْ عَمَّا يَفْنَى ، وَلَا تَنْسَ نَصِيحَكَ مِنَ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام - در نامه اش به محمد بن ابی بکر ، آن گاه که او را به حکومت مصر گماشت - : دنیا سرای آزمایش [و عمل] است و آخرت ، سرای سزا دیدن و خانه ماندگاری است . پس برای آنچه ماندگار است ، کار کن و از آنچه نابود می شود ، روی بگردان و [در عین حال ،] بهره ات از دنیا را فراموش مکن .  
 الأمالی للمفید : ص ۲۶۸ ح ۳ ، الأمالی للطوسی : ص ۳۰ ح ۳۱ بزیاده «ودار فناء» بعد «دار بلاء» و كلاهما عن أبي إسحاق الهمداني ، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۳۹۰ ح ۱۱ .

**حدیث ۲۰۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا مَتْنَةُ الْأَشْقِيَاءِ ، الْآخِرَةُ فَوْزُ السُّعْدَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا آرزوی تیره بختان است ؛ آخرت ، کامیابی نیک بختان است .  
 غرر الحكم : ح ۶۹۴ و ۶۹۵ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۲۴ ح ۲۳۳ و ۲۳۲ و فيه «فتنه» بدل «منية» .

**حدیث ۲۰۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا بِالْإِتِّفَاقِ ، الْآخِرَةُ بِالِاسْتِحْقَاقِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا بر حسب اتفاق است و آخرت بر حسب استحقاق (شایستگی) است .  
 غرر الحكم : ح ۲۲۸ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۲۷ ح ۳۶۳ و ۳۶۴ .

**حدیث ۲۰۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أحوالُ الدُّنیا تَتَّبِعُ الإِتِّفَاقَ ، وَأحوالُ الآخِرَةِ تَتَّبِعُ الإِسْتِحْقَاقَ .  
 امام علی علیه السلام : احوال دنیا ، تابع اتفاق است و احوال آخرت ، تابع شایستگی است .  
 غرر الحکم : ح ۲۰۳۶ .

**حدیث ۲۰۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لِلجائِلِیقِ  
 امام علی علیه السلام : - در پاسخ جائلیق که پرسید : آیا بهشت در همین دنیا است ، یا در آخرت است ؟ و آخرت در کجای دنیا است ؟  
 - : دنیا در [دل] آخرت است و آخرت ، محیط بر دنیا است ؛ زیرا که انتقال از زندگی به مرگ ، آشکار است و در واقع ، این آخرت است که سرای زندگی است . ای کاش مردم می دانستند که دنیا گذرگاه است و آخرت ، زندگی و اقامتگاه ! حکایت آن ، حکایت شخص خفته است : جسم می خوابد ؛ اما روح نمی خوابد . [همین طور] بدن می میرد ؛ اما روح نمی میرد . خداوند می فرماید : «و سرای آخرت ، سرای زندگی است . ای کاش می دانستند!» .  
 دنیا نمادِ (مثال) آخرت است و آخرت ، نماد دنیا است . نه دنیا ، [خود] آخرت است و نه آخرت ، دنیا است . هر گاه روح از بدن جدا شود ، هر یک از آن دو ، به آن جایی که از آن شروع شده و آفریده شده است ، باز می گردد .  
 بهشت و دوزخ نیز ، هم در دنیا موجودند و هم در آخرت ؛ زیرا که بنده ، هر گاه بمیرد ، به خانه ای در زمین می رود که یا باغی از باغ های بهشت است و یا سرزمینی از سرزمین های دوزخ . و روحش نیز به یکی از دو سرای می رود : یا به سرای پر نعمت مانا که در آن نمی میرد و یا به سرای عذابی دردناک که در آن [نیز] نمی میرد .  
 تمثیل (تشابه میان دنیا و آخرت) ، برای کسی که خردمند است ، موجود و آشکار است . خداوند می فرماید : «هرگز چنین نیست ! اگر علم یقین دارید ، به یقین ، دوزخ را می بینید . سپس آن را قطعاً به عین یقین درمی یابید . سپس در همان روز است که از نعمت [ - روی زمین ] پرسیده خواهید شد» .  
 و درباره کافران می فرماید : «آنان از یاد من غافل بودند و توانایی شنیدن [حق] را [نداشتند] . اگر انسان می دانست که پس از مرگ ، چه خبر است ، از ترسِ مرگ می مُرد ، و هر کس نجات یابد ، به برکت یقین است» .  
 الجائلیق: رئیس النصارى فى بلاد الإسلام (مجمع البحرين: ج ۱ ص ۲۷۰ «جئلق»).

**حدیث ۲۰۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنیا دَنِيَّةٌ خُلِقَتْ لِلْفَنَاءِ ، وَالْخَيْرُ خَيْرٌ الْآخِرَةِ ، فَإِنَّهَا خُلِقَتْ لِلْبَقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا پست است و برای نیست شدن آفریده شده است . و خیر ، خیر آخرت است ؛ زیرا که آخرت برای ماندگاری آفریده شده است .  
 المناقب للخوارزمی : ص ۲۴۷ .

**حدیث ۲۰۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكُمْ إِلَى الْآخِرَةِ صَائِرُونَ ، وَعَلَى اللَّهِ مُعْرَضُونَ .  
 امام علی علیه السلام : شما به سوی آخرت ره سپارید و به پیشگاه خداوند برده می شوید.  
 غرر الحکم : ح ۳۸۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۴ ح ۳۶۱۵ .

**حدیث ۲۰۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا الْحَازِمُ مَنْ كَانَ بِنَفْسِهِ كُلِّ شُغْلِهِ ، وَلِدِينِهِ كُلِّ هَمِّهِ ، وَلَا آخِرَتِهِ كُلِّ جِدِّهِ .  
 امام علی علیه السلام : دوراندیش واقعی ، کسی است که تمام مشغولیتش به [اصلاح] [نفسش] ، تمام همتش برای دینش ، و تمام تلاشش برای آخرتش باشد .  
 غرر الحکم : ح ۳۸۹۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۹ ح ۳۶۷۵ .

**حدیث ۲۰۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هُمُ الْمُؤْمِنِ لِآخِرَتِهِ ، وَكُلِّ جِدِّهِ لِمُنْقَلَبِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هم و غم مؤمن ، برای آخرتش است و تمام کوشش او برای بازگشتگاهش است .  
 غرر الحکم : ح ۱۰۰۵۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۱۱ ح ۹۳۱۰ .

**حدیث ۲۰۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكُمْ إِلَى الْإِهْتِمَامِ بِمَا يَصْحَبُكُمْ إِلَى الْآخِرَةِ أَحْوَجُ مِنْكُمْ إِلَى كُلِّ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنَ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : شما به اهتمام ورزیدن به آنچه تا آخرت همراهتان است ، نیازمندترید تا به آنچه در دنیا با شماست .  
 غرر الحکم : ح ۳۸۳۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۴ ح ۳۶۱۷ .

**حدیث ۲۰۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اجْعَلْ هَمَّكَ وَجِدَّكَ لِآخِرَتِكَ .  
 امام علی علیه السلام : همت و تلاشت را برای آخرت قرار بده .  
 غرر الحکم : ح ۲۲۸۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۷۸ ح ۱۸۷۹ و فيه هكذا «اجعل همك لمعادك تصلح» .

**حدیث ۲۰۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إَجْعَلْ هَمَّكَ لِآخِرَتِكَ وَحُزْنَكَ عَلَى نَفْسِكَ ؛ فَكَمْ مِنْ حَزِينٍ وَقَدَّ بِهِ حُزْنُهُ عَلَى سُورِ الْأَبْدِ ، وَكَمْ مِنْ مَهْمُومٍ أَدْرَكَ أَمَلَهُ .

امام علی علیه السلام : همت خود را متوجه آخرت کن و اندوهت را بر خودت قرار ده ؛ زیرا بسا اندوهناکی که اندوهش ، او را به شادی ابد رساند و بسا [دلواپس و ]غم زده ای که به آرزوی خود رسید .  
غرر الحکم : ح ۲۴۵۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۷۶ ح ۱۸۴۲ .

### حدیث ۲۰۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَمَّا بَعْدُ ؛ فَإِنَّ الدُّنْيَا أُدْبِرَتْ وَأَذَنْتَ بِوَدَاعٍ ، وَإِنَّ الْآخِرَةَ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَشْرَفَتْ بِاطِّلَاعٍ ، أَلَا وَإِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارُ

امام علی علیه السلام : - در یکی از خطبه هایش - دنیا پشت نموده و اعلام بدرود کرده است و آخرت ، روی آورده و در آستانه ورود است . بدانید که امروز ، روز آماده شدن است و فردا هنگام مسابقه ... بدانید که شما در روزهای امید و آرزویی هستید که از پس آن ، مرگ است ... پس ، هر که در روزهای امیدواری اش ، پیش از آن که مرگش فرارسد ، کار کند ، کارش او را سود می بخشد و مُردنش او را زیان نمی رساند ، و هر کس در ایام امیدواری اش ، پیش از فرا رسیدن اجلش ، کوتاهی ورزد ، زیانکار می شود و مرگش به او زیان می رساند .

أَيُّ الْيَوْمِ الْعَمَلُ فِي الدُّنْيَا لِلْإِسْتِبْقَاءِ فِي الْجَنَّةِ . وَالْمِضْمَارُ : الْمَوْضِعُ الَّذِي تُضَمَّرُ فِيهِ الْخَيْلُ ، وَتَضْمِيرُ الْخَيْلِ : هُوَ أَنْ يُظَاهَرَ عَلَيْهَا بِالْعَلْفِ حَتَّى تَسْمَنَ ، ثُمَّ لَا تَعْلَفُ إِلَّا قَوْلًا لِتُخَفَّ (النهاية: ج ۳ ص ۹۹ «ضمير»).

### حدیث ۲۰۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْرِضُوا عَنِ كُلِّ عَمَلٍ بِكُمْ غِنَى عَنْهُ ، وَاشْغَلُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ بِمَا لَا بُدَّ لَكُمْ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : از هر کاری که شما را بدان نیازی نیست ، روی بگردانید و از کار آخرت ، به آنچه شما را گزیری از آن نیست ، بپردازید .

غرر الحکم : ح ۲۵۵۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۹۲ ح ۲۱۵۸ .

### حدیث ۲۰۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِ اللَّهِ : «وَلَا تَنْسَ نَفْسِيكَ مِنَ الدُّنْيَا»

امام علی علیه السلام : - درباره آیه شریف «و بهره ات را از دنیا ، فراموش مکن» - : بهره گیری از تن درستی و توانایی و فراغت و جوانی و نیرویت را در راه تحصیل آخرت ، فراموش مکن .  
القصص : ۷۷ .

### حدیث ۲۰۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



إَجْعَلْ لِآخِرَتِكَ مِنْ دُنْيَاكَ نَصِيبًا.

امام علی علیه السلام: از دنیایت برای آخرت سهمی قرار بده.

غرر الحکم: ح ۲۴۲۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۸۵ ح ۲۰۵۷.

### حدیث ۲۰۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

طوبی لِمَنْ وُفِّقَ لِطَاعَتِهِ ، وَحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ ، وَأَحْرَزَ أَمْرَ آخِرَتِهِ .

امام علی علیه السلام: خوشا به حال کسی که موفق به طاعت خداوند شود و اخلاقش نیکو گردد و کار آخرتش را پاس بدارد!

غرر الحکم: ح ۵۹۶۵، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۱۴ ح ۵۴۸۴.

### حدیث ۲۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ أَحْيَا عَقْلَهُ ، وَأَمَاتَ شَهْوَتَهُ ، وَأَتَعَبَ نَفْسَهُ لِصَلَاحِ آخِرَتِهِ .

امام علی علیه السلام: برترین مردم در نزد خداوند، کسی است که خردش را زنده گرداند و شهوتش را بمیراند و برای اصلاح

آخرتش، خود را به زحمت اندازد.

غرر الحکم: ح ۳۵۷۹.

### حدیث ۲۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُنْ فِي الدُّنْيَا بِبَدَنِكَ ، وَفِي الآخِرَةِ بِقَلْبِكَ .

امام علی علیه السلام: با بدنت در دنیا باش و با قلبت در آخرت.

حلیه الأولیاء: ج ۲ ص ۳۷ عن أبان بن الطفیل؛ كشف الغمّة: ج ۲ ص ۱۹۳، غرر الحکم: ح ۷۱۶۴.

### حدیث ۲۰۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: الَّذِي يَسْتَحِقُّ اسْمَ السَّعَادَةِ عَلَى الْحَقِيقَةِ سِعَادَةَ الآخِرَةِ ، وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَنْوَاعٍ : بَقَاءٌ بِإِفْنَاءٍ ، وَعِلْمٌ بِإِجْهَالٍ ، وَقُدْرَةٌ بِإِعْجَازٍ ، وَغِنَى بِإِبْلَاقٍ .

امام علی علیه السلام - در گفتارهای کوتاه منسوب به ایشان - : آنچه حقیقتاً سزاوار نام سعادت است، سعادت آخرت است و آن،

چهار نوع است: ماندگاری ای که فنا ندارد، علمی که با جهل همراه نیست، قدرتی که با عجز همراه نیست، و توانگری ای که با

فقر همراه نیست.

شرح نهج البلاغه: ج ۲ ص ۳۰۶ ح ۵۰۹.

### حدیث ۲۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلْيَصِدُقْ رَائِدٌ

امام علی علیه السلام : پیشرو باید به کسان خود ، راست بگوید و خردش را به کار بگیرد و فرزند [و اهل] آخرت باشد ؛ زیرا که از آن جا آمده و به آن جا برمی گردد.

أصل الرائد : الذي يتقدم القوم يبصر لهم الكلاً ومساقت الغيث (النهاية : ج ۲ ص ۲۷۵ «رود»). ويحتمل أن يكون المراد بالرائد - هنا - الإنسان نفسه ؛ فإنه كالرائد لنفسه في الدنيا يطلب فيه لآخرته ماءً ومرعى . . . أي لينصح نفسه ولا- يغشها بالتسويق والتعليل . أو المعنى : ليصدق كل منكم أهله وعشيرته ومن يعنيه أمره ، وليبلغهم ما عرف من فضلنا وعلو درجتنا (بحار الأنوار : ج ۲۹ ص ۶۰۳) .

### حدیث ۲۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الرَّجُلَ لَيُعْجِبُهُ مِنْ شِرَاكٍ نَعْلُهُ أَنْ يَكُونَ أَجْوَدَ مِنْ شِرَاكٍ صَاحِبِهِ فَيَدْخُلُ فِي قَوْلِهِ : «تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجَعُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ» .

امام علی علیه السلام : آدمی را از این که بند کفشش نیکوتر از بند کفش دوستش باشد ، خوش می آید و [بدین سبب] مشمول این سخن خداوند می شود که : «آن سرای آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که در زمین ، خواستار برتری (سرکشی) و فساد نیستند ، و فرجام ، از آن پرهیزگاران است» .

تفسیر الطبری : ج ۱۱ ، الجزء ۲۰ ص ۱۲۲ عن أبي سلمان الأعرج ، تفسير ابن كثير : ج ۶ ص ۲۶۹ عن أبي سلام الأعرج ، الكشاف : ج ۳ ص ۱۸۰ ؛ سعد السعود : ص ۸۸ ، مجمع البيان : ج ۷ ص ۴۲۰ عن أبي سلام الأعرج نحوه .

### حدیث ۲۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ عَلَامَةَ الرَّاعِبِ فِي ثَوَابِ الْآخِرَةِ ، زُهْدُهُ فِي عَاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْيَا ، أَمَا إِنَّ زُهْدَ الرَّاهِدِ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَا يَنْقُضُهُ مِمَّا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ فِيهَا وَإِنْ زَهَدَ ، وَإِنْ حَرَصَ الْحَرِيصِ عَلَى عَاجِلِ زَهْرَةِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَا يَزِيدُهُ فِيهَا وَإِنْ حَرَصَ ، فَالْمَغْبُونُ مَنْ حُرِمَ حَظُّهُ مِنَ الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : نشانه کسی که خواهان پاداش آخرت است ، زهدورزی او به زرق و برق این دنیای گذراست . بدانید که زهد زهدورزی به این دنیا ، چیزی از آنچه خداوند در دنیا قسمت او کرده است ، نمی کاهد ، هرچند به آن بی میل باشد ، و آزمندی شخص آزمندی به زرق و برق زندگی دنیایی ، چیزی در آن ، [افزون بر آنچه خداوند در دنیا قسمت او کرده است] بر او نمی افزاید ، هرچند حرص بورزد . زیان دیده ، کسی است که از بهره آخرتش محروم گردد.

الكافي : ج ۲ ص ۱۲۹ ح ۶ عن محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عليه السلام ، مشكاة الأنوار : ص ۲۰۶ ح ۵۵۴ عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۵۲ ح ۲۴ .

### حدیث ۲۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْآخِرَةَ لَهَا أَهْلٌ ظَلَمَتْ

امام علی علیه السلام : همانا آخرت را اهلی است که جان هایشان از فخرفروشی به اهل دنیا باز ایستاده است . [آنان] نه درباره دنیا

به رقابت برمی خیزند، نه به لذت‌ها و خوشی‌های آن شادمان می‌شوند، و نه از ناخوشی‌های آن اندوهگین می‌گردند. **ظَلَّفَتْ نَفْسِي عَنْ كَذَا: أَي كَفَّتْ (الصحاح: ج ۴ ص ۱۳۹۹ «ظلف»).**

### حدیث ۲۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ... يَا أَحْمَدُ، إِنَّ أَهْلَ الْخَيْرِ وَأَهْلَ الْآخِرَةِ رَقِيقَةٌ وَجُوهُهُمْ، كَثِيرٌ حَيَاؤُهُمْ، قَلِيلٌ حُمَقُهُمْ، كَثِيرٌ نَفْعُهُمْ، قَلِيلٌ مَكْرُهُمْ، النَّاسُ مِنْهُمْ فِي رَاحَةٍ، أَنْفُسُهُمْ مِنْهُمْ فِي تَعَبٍ، كَلَامُهُمْ مَوْزُونٌ، مُحَاسِبِينَ لِأَنْفُسِهِمْ مُتَعَبِينَ

امام علی علیه السلام - در حدیث معراج - : خدای متعال فرمود: «... ای احمد! همانا اهل خیر و اهل آخرت، کم رو و پُرحیاند، حماقتشان اندک و سودشان بسیار است، کمتر نیرنگ می‌زنند، مردم از آنان در آسایش اند، نفس‌هایشان از آنان در رنج است، گفتارشان سنجیده است، محاسبه نفس می‌کنند و بر آن خُرده می‌گیرند، چشمانشان می‌خوابد و دل‌هایشان نمی‌خوابد، دیدگان‌شان گریان است و دل‌هایشان به یاد خداست، آن‌گاه که مردم از غافلان نوشته می‌شوند، آنان از ذاکران قلمداد می‌شوند، در آغاز هر نعمتی حمد می‌گویند و در آخرش شکر به جا می‌آورند، دعای آنان به درگاه خداوند، بالا می‌رود و سخنشان [به نزد او] شنیده می‌شود، فرشتگان به آنان شاد می‌شوند و دعایشان در آن سوی حجاب‌ها می‌گردد، پروردگار دوست دارد که

سخنشان را بشنود - چنان که مادر فرزند را دوست می‌دارد -، چشم بر هم زدنی از او باز نمی‌ماند، علاقه‌ای به پرخوری و پرگویی و جامه زیاد ندارند، مردم در نظر آنان مردگان اند و خداوند در نظرشان زنده و کریم است، پشت‌کنندگان را از روی کرم‌فرا می‌خوانند و روی آورندگان را مهربانی می‌افزایند، و دنیا و آخرت در نزد آنان، یکی شده است. **فِي بَحَارِ الْأَنْوَارِ: «مُتَعَبِينَ لَهَا».**

### حدیث ۲۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَالَ اللَّهُ ... يَا أَحْمَدُ، إِنَّ أَهْلَ الْآخِرَةِ لَا يَهْنُوهُمْ الطَّعَامُ مُنْذُ عَرَفُوا رَبَّهُمْ، وَلَا يَشْغَلُهُمْ مُصِيبَةٌ مُنْذُ عَرَفُوا سَيِّئَاتِهِمْ، يَبْكُونَ عَلَيَّ خَطَايَاهُمْ، يُتَعَبُونَ أَنْفُسَهُمْ وَلَا يُرِيحُونَهَا، وَإِنَّ رَاحَةَ أَهْلِ الْجَنَّةِ فِي الْمَوْتِ، وَالْآخِرَةُ مُسْتَرَاخُ الْعَابِدِينَ، مُؤَسِّدِهِمْ دُمُوعُهُمُ الَّتِي تَفِيضُ عَلَى خُدُودِهِمْ، وَجُلُوسُهُمْ مَعَ الْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ عَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ، وَمُنَاجَاتُهُمْ مَعَ الْجَلِيلِ الَّذِي فَوْقَ عَرْشِهِ.

امام علی علیه السلام - در حدیث معراج - : خداوند فرمود: «... ای احمد! همانا اهل آخرت، از آن هنگام که پروردگارشان را شناختند، غذایی خوش از گلویشان پایین نرفت و از آن هنگام که گناهانشان را شناختند، هیچ مصیبتی آنان را به خود مشغول نساخت. بر گناهان خویش می‌گریند، نفس‌هایشان را به رنج می‌افکنند و آنها را آسوده نمی‌گذارند. آسایش اهل بهشت، در مردن است و آخرت، آسایشگاه عبادت‌پیشگان است. مونس آنان، اشک‌هایشان است که بر گونه‌هایشان سرازیر می‌شود، و همنشینی آنان، با فرشتگانی است که در راست و چپ آنان قرار گرفته‌اند، و راز و نیازشان با خداوند شکوهمندی است که بر فراز عرش خویش است».

بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۲۱-۲۵ ح ۶ نقلاً عن إرشاد القلوب، والطبعة التي بأيدينا خالية منه.

### حدیث ۲۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُ كُلِّ قَوْلٍ وَفِعْلٍ يُؤَدِّي إِلَى فَسَادِ الْآخِرَةِ وَالْدِّينِ.

امام علی علیه السلام : پرهیز از هر گفتار و کرداری که به تباهی آخرت و دین ، می انجامد.

غرر الحکم : ح ۲۵۹۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۰۴ ح ۲۳۴۳ .

### حدیث ۲۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِإِصْلَاحِ مَعَادِهِ.

امام علی علیه السلام : مؤمن نیست کسی که به اصلاح معادش اهتمام نورد.

غرر الحکم : ح ۷۵۳۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۱۲ ح ۷۰۱۲ .

### حدیث ۲۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مِنَ الشَّقَاءِ إِفْسَادَ الْمَعَادِ.

امام علی علیه السلام : تباه کردن معاد ، از بدبختی است .

غرر الحکم : ح ۳۳۹۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۴۳ ح ۳۱۹۵ .

### حدیث ۲۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَعْمَلْ لِلْآخِرَةِ لَمْ يَنْلِ أَمَلَهُ.

امام علی علیه السلام : کسی که برای آخرت کار نکند ، به آرزویش نمی رسد .

غرر الحکم : ح ۸۹۹۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۲۷ ح ۷۲۴۶ .

### حدیث ۲۰۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَحْسَرَ مَنْ لَيْسَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ نَصِيبٌ.

امام علی علیه السلام : چه زیانکار است کسی که او را در آخرت ، بهره ای نیست!

غرر الحکم : ح ۹۶۲۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۰ ح ۸۸۲۱ .

### حدیث ۲۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا بِالْكُمْ تَفْرَحُونَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الدُّنْيَا تُدْرِكُونَهُ وَلَا يَحْزُنُكُمْ الْكَثِيرُ مِنَ الْآخِرَةِ تُحْرَمُونَهُ ! وَيُقَلِّقُكُمْ الْيَسِيرُ مِنَ الدُّنْيَا يَفُوتُكُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ ذَلِكَ فِي وُجُوهِكُمْ ، وَقَلَّةٌ صَبْرُكُمْ عَمَّا زُوِيَ مِنْهَا عَنْكُمْ ؛ كَأَنَّهَا دَارُ مَقَامِكُمْ وَكَأَنَّ مَتَاعَهَا بَاقٍ عَلَيْكُمْ !

امام علی علیه السلام: شما را چه می شود که به اندک چیزی از دنیا که به دست می آورید، شادمان می شوید؛ ولی از دست دادن بسیاری از آخرت، شما را اندوهگین نمی سازد؟! و اندک دنیا که از دستتان می رود، شما را ناراحت و بی تاب می سازد، چندان که این بی تابی در چهره های شما و در ناشکیبایی تان بر آنچه از شما گرفته شده است، آشکار می گردد. گویی دنیا اقامتگاه دائمی شماست و کالایش برایتان ماندگار است!

نهج البلاغه: الخطبة ۱۱۳، غرر الحکم: ح ۹۶۵۲ و فیه صدره إلی «تحر مونه».

### حدیث ۲۰۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

دَعَاكُمْ اللَّهُ سُبْحَانَهُ إِلَى دَارِ الْبَقَاءِ وَقَرَارَةِ الْخُلُودِ وَالنَّعْمَاءِ وَمُجَاوَزَةِ الْأَنْبِيَاءِ وَالسَّعَادَةِ، فَعَصَيْتُمْ وَأَعْرَضْتُمْ، وَدَعَاكُمْ الدُّنْيَا إِلَى قَرَارَةِ الشَّقَاءِ وَمَحَلِّ الْفَنَاءِ وَأَنْوَاعِ الْبَلَاءِ وَالْعَنَاءِ، فَأَطَعْتُمْ وَبَادَرْتُمْ وَأَسْرَعْتُمْ.

امام علی علیه السلام: خداوند سبحان، شما را به سوی سرای ماندگاری و اقامتگاه جاودانی و نعمت ها و همسایگی با پیامبران و نیک بختان فرا خواند و شما نافرمانی کردید و روی گردانید؛ اما دنیا شما را به اقامتگاه بدبختی و جایگاه نیستی و انواع گرفتاری ها و رنج ها فرا خواند و شما اطاعت کردید و از یکدیگر پیشی گرفتید و شتافتید!

غرر الحکم: ح ۵۱۵۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۵۰ ح ۴۶۹۲ و ح ۴۶۹۳ نحوه.

### حدیث ۲۰۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا عَرَضَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ فَأَبْدَأَ بِهِ، وَإِذَا عَرَضَ شَيْءٌ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَتَأَنَّهُ حَتَّى تُصِيبَ رُشْدَكَ فِيهِ.

امام علی علیه السلام - از سفارش های ایشان به فرزندش حسن علیه السلام، در هنگام وفاتش - : هر گاه چیزی از کار آخرت برایت پیش آمد، [زود] آن را شروع کن، و هر گاه چیزی از کار دنیا برایت پیش آمد، درنگ کن تا راه درست را در آن بیابی.

الأمالی للمفید: ص ۲۲۱ ح ۱، الأمالی للطوسی: ص ۷ ح ۸ کلاهما عن الفجیع العقیلی عن الإمام الحسن علیه السلام، بحار الأنوار: ج ۷۱ ص ۲۱۵ ح ۱۶.

### حدیث ۲۰۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا الدَّهْرُ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٌ أَنْتَ فِيهَا بَيْنَهُنَّ:

مَضَى أَمْسٍ بِمَا فِيهِ فَلَا يَرْجَعُ أَبَدًا؛ فَإِنْ كُنْتَ عَمِلْتَ فِيهِ خَيْرًا لَمْ تَحْزَنْ لِذَهَابِهِ وَفَرِحْتَ بِمَا اسْتَقْبَلْتَهُ مِنْهُ، وَإِنْ كُنْتَ قَدْ فَرَطْتَ فِيهِ فَحَسْرَتُكَ شَدِيدَةٌ لِذَهَابِهِ وَتَفْرِيطُكَ فِيهِ. وَأَنْتَ فِي يَوْمِكَ الَّذِي أَصْبَحْتَ فِيهِ مِنْ عَدٍ فِي غُرَّةِ

امام علی علیه السلام: روزگار، سه روز است و تو در میانه آنهایی:

دیروزی که با هر آنچه در آن بود، گذشت و هرگز بر نمی گردد. پس، اگر در آن نیکی انجام داده ای، از رفتنش اندوهی نداری و از آمدنش خوش حال گشته ای، و اگر در آن [در انجام دادن اعمال نیک] کوتاهی کرده ای، از رفتنش و کوتاهی کردنت در آن، سخت افسوس می خوری.

و تو، در امروزی که در آن به سر میبری، از فردایش خبر نداری، و نمی دانی، که شاید به آن نرسی و اگر هم برسی، شاید در

آن ، همان گونه کوتاهی ورزی که در دیروز گذشته کوتاهی کرده ای .

پس ، از آن سه روز ، یکی ، روزی است که گذشته است و تو در آن ، کوتاهی ورزیده ای ، و دیگری ، روزی است که چشم به راهش هستی و یقین

نداری که در آن ، کوتاهی نمی کنی . تنها روز تو ، آن روزی است که تو در آن به سر میبری ، و تو را سزّاد که در کوتاهی کردن دیروز از دست رفته ات بیندیشی و فکر کنی که چه کارهای نیکی را از دست داده ای و در صدد کسب آنها برنیامده ای و چه بدی ها و گناهانی که در انجام دادنشان کوتاهی نکرده ای . و تو ، با این حال ، با فردایی روبه رو هستی که مطمئن نیستی بدان می رسی ، و یقین نداری که در آن ، کار نیکی (ثوابی) کسب می کنی و یا از بدی (گناهی) تباہ کننده [اعمال نیک] باز می ایستی .

بنا بر این ، حالت تو نسبت به روزی که پیش رو داری ، همانند روزی است که پشت سر گذاشته ای . پس ، همانند کسی عمل کن که از روزها امیدی ندارد ، مگر به همان روز و شبی که در آن به سر می برد . پس ، عمل کن یا واگذار ، و خدا بر این کار ، یاور است .

الغزّة : الغفلة (النهاية : ج ۳ ص ۳۵۵ «غرر» ) .

### حدیث ۲۰۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طوبی لمن ركب الطریفة الغراء ولزم المحجّة البيضاء ، وتولّه

امام علی علیه السلام : خوشا به حال کسی که راه روشن ، در پیش گرفت و در مسیر

درست ، حرکت کرد و شیفته آخرت شد و از دنیا روی گرداند!

الولة : ذهاب العقل ، والتحیر من شدة الوجد ، وقد ولیه وتولّه وأتله (الصحيح : ج ۶ ص ۲۲۵۶ «وله» ) .

### حدیث ۲۰۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كونوا عن الدنيا نزاها ، وإلى الآخرة ولاءها .

امام علی علیه السلام : وارسته از دنیا و شیفته آخرت باشید .

نهج البلاغة : الخطبة ۱۹۱ ، غرر الحکم : ح ۷۱۹۰ .

### حدیث ۲۰۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شيمه ذوی الألباب والنهی الإقبال علی دار البقاء ، والإعراض عن دار الفناء ، والتولّه بجنّة المأوی .

امام علی علیه السلام : خوی و خصلت صاحب دلان خردمند ، روی آوردن به سرای ماندگاری ، روی گرداندن از سرای ناپایداری

، و شیفتگی به قرارگاه بهشتی است .

غرر الحکم : ح ۵۷۹۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۹۷ ح ۵۳۰۵ .

**حدیث ۲۰۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَعِدُّوا لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ ، وَتَتَدَلَّهُ  
 امام علی علیه السلام : خود را آماده سازید برای آن روزی که در آن ، چشم ها خیره می گردند و از هراس آن ، خِرَدها از کف می  
 روند و دل ها سرگردان می شوند .  
 دلّه عقلی : حَيَّرَهُ وَأَدْهَشَهُ ، وَقَدْ دَلَّهُ يَدُلُّهُ (النهاية : ج ۲ ص ۱۳۱ «دلّه»).

**حدیث ۲۰۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْإِسْتِعْدَادِ مَا أُصْلِحَ بِهِ الْمَعَادُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین [ابزار] آمادگی ، آن است که با آن ، معاد [انسان] آباد شود .  
 غرر الحكم : ح ۵۰۱۰ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۲۳۸ ح ۴۵۲۹ .

**حدیث ۲۰۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكَ فِي سَبِيلٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ ، فَاجْعَلْ جِدَّكَ لِآخِرَتِكَ وَلَا تَكْثِرْ بِعَمَلِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : تو در همان راهی می روی که پیشینیان تو رفتند . پس ، کوششت را برای آخرت قرار بده و به کار دنیا اعتنا  
 مکن .  
 غرر الحكم : ح ۳۷۸۶ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۱۷۱ ح ۳۵۸۰ .

**حدیث ۲۰۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ بِالْجِدِّ وَالْإِجْتِهَادِ فِي إِصْلَاحِ الْمَعَادِ .  
 امام علی علیه السلام : بر تو باد تلاش و کوشش در راه آباد کردن معاد!  
 غرر الحكم : ح ۶۱۳۵ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۳۳۴ ح ۵۶۹۰ .

**حدیث ۲۰۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اصْرِفْ إِلَى الْآخِرَةِ وَجْهَكَ ، وَاجْعَلْ لِلَّهِ جِدَّكَ .  
 امام علی علیه السلام : روی خویش را به سوی آخرت بگردان و کوششت را برای خدا قرار بده .  
 غرر الحكم : ح ۲۴۰۷ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۸۲ ح ۱۹۶۳ و لیس فیہ ذیلہ .

**حدیث ۲۰۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَاهِدْ نَفْسَكَ وَاعْمَلْ لِالْآخِرَةِ جَهْدَكَ.

امام علی علیه السلام : با نفس خود ، مبارزه کن و با تمام توانت ، برای آخرت کار کن.

غرر الحکم : ح ۲۴۰۶ .

### حدیث ۲۰۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَزِيمَةُ الْكَيْسِ وَجِدُّهُ لِإِصْلَاحِ الْمَعَادِ ، وَالِاسْتِكْثَارِ مِنَ الرَّادِ.

امام علی علیه السلام : تصمیم شخص زیرک و تلاش او ، برای آباد کردن معاد و فراهم آوردن هر چه بیشتر توشه و زاد است .

غرر الحکم : ح ۶۳۳۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۲ ح ۴۴۵۱ نحوه .

### حدیث ۲۰۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكَ مَخْلُوقٌ لِالْآخِرَةِ فَاعْمَلْ لَهَا.

امام علی علیه السلام : تو برای آخرت ، آفریده شده ای . پس برای آن ، کار کن.

غرر الحکم : ح ۳۸۱۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۲ ح ۳۵۹۷ .

### حدیث ۲۰۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَالِمِ النَّاسِ تَسَلَّمَ ، وَاعْمَلْ لِالْآخِرَةِ تَغْنَمَ.

امام علی علیه السلام : با مردم در آشتی باش تا سلامت بمانی ، و برای آخرت کار کن تا سود ببری .

غرر الحکم : ح ۵۶۰۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸۵ ح ۵۱۴۸ .

### حدیث ۲۰۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَشْغَلُنَّكَ عَنِ الْعَمَلِ لِالْآخِرَةِ شُغْلٌ ؛ فَإِنَّ الْمُدَّةَ قَصِيرَةٌ.

امام علی علیه السلام : مبادا هیچ کاری تو را از کار برای آخرت باز دارد ؛ زیرا که فرصت ، کم است .

غرر الحکم : ح ۱۰۲۸۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲۲ ح ۹۵۰۲ نحوه .

### حدیث ۲۰۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ ، وَيُرْجَى التَّوْبَةَ بِطَوْلِ الْأَمَلِ.



امام علی علیه السلام - خطاب به مردی که از ایشان موعظتی خواست - : از آن کسانی مباش که بدون عمل ، به آخرت چشم امید بسته اند و بر اثر آرزوی دراز ، توبه را به تأخیر می افکنند.

نهج البلاغه : الحکمة ۱۵۰ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۱۰۹ ، تحف العقول : ص ۱۵۷ وفيه «یرجو» بدل «یرجی» ، بحار الأنوار : ج ۶ ص ۳۷ ح ۶۰ ؛ تذکره الخواص : ص ۱۳۴ نحوه ، کنز العمال : ج ۱۶ ص ۲۰۵ ح ۴۴۲۲۹ نقلاً عن ابن النجار .

### حدیث ۲۱۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا مُتَرَوِّدٌ لِأَخْرَجْتِهِ قَبْلَ أَرْوَفٍ

امام علی علیه السلام : آیا کسی نیست که پیش از نزدیک شدن زمان کوچیدنش [از دنیا ، برای آخرتش توشه برگیرد؟  
أَرْوَفٌ : دنا و قَرَبٌ (النهاية : ج ۱ ص ۴۵ «أَرْوَفٌ»).

### حدیث ۲۱۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَفَكَّرُوا أَيُّهَا النَّاسُ وَتَبَصَّرُوا وَاعْتَبِرُوا وَاتَّعِظُوا، وَتَزَوَّدُوا لِلْآخِرَةِ تَسْعَدُوا.

امام علی علیه السلام : ای مردم! بیندیشید و بینا شوید و درس عبرت بگیرید و پند بیاموزید و برای آخرت توشه بردارید تا سعادتمند شوید.

غزر الحکم : ح ۶۵۸۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۵۹ ح ۶۰۸۹ .

### حدیث ۲۱۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اجْعَلُوا عِبَادَ اللَّهِ اجْتِهَادَكُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا التَّرْوُدَ مِنْ يَوْمِهَا الْقَصِيرِ لِيَوْمِ الْآخِرَةِ الطَّوِيلِ ؛ فَإِنَّهَا دَارُ عَمَلٍ ، وَالْآخِرَةُ دَارُ الْقَرَارِ وَالْجَزَاءِ.

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! کوشش خود را در این دنیا صرف توشه برگرفتن از این چند روز کوتاه آن برای دوره طولانی آخرت کنید ؛ زیرا که دنیا سرای کار است و آخرت ، سرای اقامت و پاداش.

الکافی : ج ۸ ص ۱۷۴ ح ۱۹۴ عن محمد بن النعمان أو غيره عن الإمام الصادق عليه السلام ، تنبيه الخواطر : ج ۲ ص ۱۵۰ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۳۵۱ ح ۳۱.

### حدیث ۲۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَصْبَحَ وَالْآخِرَةَ هُمُّهُ اسْتَعْنَى بِغَيْرِ مَالٍ ، وَاسْتَأْنَسَ بِغَيْرِ أَهْلِ ، وَعَزَّ بِغَيْرِ عَشِيرَةٍ.

امام علی علیه السلام : هر کس روز خود را آغاز کند ، در حالی که هم و غم او آخرت باشد ، در عین بی پولی ، بی نیاز خواهد بود و در عین بی کسی ، از تنهایی به در می آید و با وجود نداشتن قوم و قبیله ، عزیز و قدرتمند خواهد بود.

الأمالی للطوسی : ص ۵۸۰ ح ۱۱۹۸ عن عبد الله بن محمد بن عبيد عن الإمام الهادي عن آبائه عن الإمام الصادق عليهم السلام ، تنبيه الخواطر : ج ۲ ص ۷۱ عن محمد بن عجلان عن الإمام الهادي عن آبائه عن الإمام الصادق عنه عليهم السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۰

ص ۳۱۸ ح ۲۹ .

**حدیث ۲۱۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلْ هَمَّكَ لِمَعَادِكَ تَصْلَحْ .

امام علی علیه السلام : همت خود را صرف معادت کن تا معادت آباد شود.

غرر الحکم : ح ۲۳۰۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۷۸ ح ۱۸۷۹ .

**حدیث ۲۱۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَتْ هِمَّتُهُ آخِرَتَهُ ، كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّهُ مِنَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : کسی که همتش آخرتش باشد ، خداوند هم و غم دنیای او را برطرف می سازد.

الکافی : ج ۸ ص ۳۰۷ ح ۴۷۷ عن السکونی عن الإمام الصادق علیه السلام ، کتاب من لا یحضره الفقیه : ج ۴ ص ۳۹۶ ح ۵۸۴۵ عن

إسماعیل بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عنه عليهم السلام ، الخصال : ص ۱۲۹ ح ۱۳۳ عن السکونی عن الإمام الصادق عن

آبائه عنه عليهم السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۱ ص ۱۸۱ ح ۳۶ .

**حدیث ۲۱۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَعَلَ كُلَّ هَمِّهِ لِآخِرَتِهِ ، ظَفَرَ بِالْمَأْمُولِ .

امام علی علیه السلام : هر کس تمام هم و غمش را برای آخرتش قرار دهد ، به آرزو می رسد .

غرر الحکم : ح ۸۵۱۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۹ ح ۷۹۹۱ .

**حدیث ۲۱۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَتْ الْآخِرَةُ هِمَّتَهُ ، بَلَغَ مِنَ الْخَيْرِ غَايَةَ أُمَّيَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : کسی که آخرت همت او باشد ، در خوبی ، به نهایت آرزویش می رسد.

غرر الحکم : ح ۸۹۰۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۴ ح ۷۴۸۹ .

**حدیث ۲۱۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِشْتِغَالُكَ بِإِصْلَاحِ مَعَادِكَ يُنْجِيكَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ .

امام علی علیه السلام : پرداختن تو به آباد کردن معادت ، تو را از عذاب آتش می رهاند.

غرر الحکم : ح ۱۴۸۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۷۰ ح ۱۷۷۵ و ص ۱۲۷ ح ۲۹۱۱ و لیس فیهما «عذاب» .

**حدیث ۲۱۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

یا جابرُ، قوامُ الدِّینِ وَالدُّنْیَا بِأَرْبَعَةٍ: عَالِمٌ مُسْتَعْمِلٌ عِلْمَهُ، وَجَاهِلٌ لَا یَسْتَنْکِفُ أَنْ یَتَعَلَّمَ، وَجَوَادٌ لَا یَبْخُلُ بِمَعْرُوفِهِ، وَفَقِیرٌ لَا یَبِیْعُ آخِرَتَهُ بِدُنْیَاهُ. فَإِذَا ضَبَّحَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَنْکَفَ الْجَاهِلُ أَنْ یَتَعَلَّمَ،

وَإِذَا بَخَلَ الْعَنُیُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِیرُ آخِرَتَهُ بِدُنْیَاهُ.

امام علی علیه السلام - خطاب به جابر - : ای جابر! سامان یافتن دین و دنیا، به چهار چیز است : عالمی که علمش را به کار می گیرد ، جاهلی که از آموختن خودداری نمی کند ، بخشنده ای که در بخشش خویش بخل نمی ورزد ، و فقیری که آخرتش را به دنیایش نمی فروشد . پس هر گاه عالم ، علم خود را تباه کند ، جاهل [ نیز ] از آموختن ، خودداری خواهد کرد و هر گاه توانگر در بخشش خود بخل ورزد ، فقیر [ نیز ] آخرتش را به دنیایش خواهد فروخت .

نهج البلاغه : الحکمة ۳۷۲ ، زهه الناظر : ص ۷۰ ح ۶۶ عن ابن عباس نحوه وفيه «قيام الدنيا» بدل «يا جابر ، قوام الدين والدنيا» ، الدعوات : ص ۲۲۹ ح ۶۳۷ عن جابر ، التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام : ص ۴۰۲ ح ۲۷۴ نحوه وليس فيه ذيله من «إِذَا ضَبَّحَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ اسْتَنْكَفَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ» ، بحار الأنوار : ج ۷۴ ص ۴۱۷ ح ۳۹ .

**حدیث ۲۱۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَرَصَ عَلَى الْآخِرَةِ مَلَكَ ، مَنْ حَرَصَ عَلَى الدُّنْيَا هَلَكَ.

امام علی علیه السلام : هر کس حریص آخرتش باشد ، آن را به دست می آورد ؛ و هر کس برای دنیا حرص بزند ، نابود می شود .  
غرر الحکم : ح ۸۴۴۱ و ح ۸۴۴۲ .

**حدیث ۲۱۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ تُدْهِبُ مَضَاضَةَ

امام علی علیه السلام : شیرینی آخرت ، رنج و درد گرفتاری دنیا را می برد .

مَضُضَتْ مِنَ الشَّيْءِ: تَأَلَّمْتُ (المصباح المنير: ص ۵۷۴ «مضض»).

**حدیث ۲۱۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ذِكْرُ الْآخِرَةِ دَوَاءٌ وَشِفَاءٌ، ذِكْرُ الدُّنْيَا أَدْوَاءُ الْأَدْوَاءِ.

امام علی علیه السلام : یاد آخرت ، دارو و درمان است . یاد دنیا ، بدترین دردهاست .

غرر الحکم : ح ۵۱۷۵ و ۵۱۷۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۵۶ ح ۴۷۴۸ و ص ۲۵۵ ح ۴۷۲۱ .

## حدیث ۲۱۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ رَأَيْتُ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَمَا أَرَى أَحَدًا يُشَبِّهُهُمْ مِنْكُمْ! لَقَدْ كَانُوا يُصْبِحُونَ شُعْثًا غُبْرًا ، وَقَدْ بَاتُوا سُجَّدًا وَقِيَامًا يُرَاحُونَ بَيْنَ جِبَاهِهِمْ وَخُدُودِهِمْ ، وَيَقْفُونَ عَلَى مِثْلِ الْجَمْرِ مِنْ ذِكْرِ مَعَادِهِمْ.

امام علی علیه السلام : من یاران محمد صلی الله علیه و آله را دیده ام و هیچ یک از شما را شبیه آنان نمی بینم! آنان صبح می کردند ، در حالی که موهایشان ژولیده و چهره هایشان غبارآلود بود و شب را تا صبح به سجده و قیام می گذراندند و پیشانی ها و گونه هایشان را [در پیشگاه خداوند] به خاک می ساییدند و از یاد معادشان چنان ناآرام بودند که گویی بر روی آتش ایستاده اند. نهج البلاغه : الخطبة ۹۷ ، بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۳۰۷ ح ۲۹.

## حدیث ۲۱۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: وَبَقِيَ رِجَالٌ غَضُّ أَبْصَارِهِمْ ذِكْرَ الْمَرْجِعِ ، وَأَرَأَقَ دُمُوعُهُمْ خَوْفُ الْمَحْشَرِ ، فَهُمْ بَيْنَ شَرِيدٍ نَادٍ

امام علی علیه السلام - بخشی از خطبه ایشان که در آن ، از جور زمانه اش می گوید و مردم روزگارش را به پنج گروه تقسیم می کند و سپس به زهد (بی رغبتی به دنیا) فرا می خواند - : و [معدود] مردانی باقی مانده اند که یاد بازگشتگاه (قیامت) ، دیدگان آنان را [بر هر حرام و ناروایی] فرو بسته است و ترس رستاخیز ، اشک هایشان را جاری ساخته است . برخی از آنان رانده و آواره شده اند ، برخی ترسان و مقهور گشته اند ، برخی خاموشی اختیار کرده و لب فرو بسته اند ، برخی مخلصانه همچنان [به حق و حقیقت] دعوت می کنند ، برخی گریان و دردمندند و تقیه آنها را به گم نامی کشانده و ناتوانی ، وجودشان را فرا گرفته است ، چنان که گویی در دریایی تلخ فرو رفته اند. دهان هایشان بسته و دل هایشان جریحه دار است . آن قدر نصیحت کرده اند که خسته شده اند ، و چندان مقهور [و سرکوب] گشته اند که به خواری و ناتوانی درافتاده اند ، و چندان کشته داده اند که شمارشان اندک گشته است.

نَدَّ : أَيْ شَرِدَ وَذَهَبَ عَلَى وَجْهِهِ (النهاية : ج ۵ ص ۳۵ «ندد»). و فِي بَحَارِ الْأَنْوَارِ : «نَاءٍ» .

## حدیث ۲۱۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُودُوا مَرْضَاكُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَكُمْ وَزُورُوا قُبُورَ مَوْتَاكُمْ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُدَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ.

امام علی علیه السلام : از بیمارانتان عیادت کنید و در تشییع جنازه هایتان شرکت نمایید و به زیارت قبور مردگانتان بروید ؛ زیرا که این کارها شما را به یاد آخرت می اندازد.

مسند زید : ص ۱۸۰ عن الإمام زين العابدين عن أبيه عليهما السلام .

## حدیث ۲۱۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا أَهْلَكَ النَّاسَ خَصَلَتَانِ؛ هُمَا أَهْلَكْتَا مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ وَهُمَا مُهْلِكَتَانِ مَنْ يَكُونُ بَعْدَكُمْ : أَمَلٌ يُنْسِي الْآخِرَةَ ، وَهَوًى يُضِلُّ عَنِ السَّبِيلِ.

امام علی علیه السلام: در حقیقت، دو خصلت، مردم را به نابودی کشانده است. این دو، کسانی را که پیش از شما بوده اند، نابود کرده و همین دو، کسانی را که بعد از شما نیز می آیند، نابود خواهد کرد: آرزو که آخرت را از یاد [انسان] می برد، و هوای نفس که [انسان را] گم راه می سازد.

الغارات: ج ۲ ص ۵۰۱ عن یحیی بن سعید عن أبیه، بحار الأنوار: ج ۷۳ ص ۱۶۷ ح ۳۰.

### حدیث ۲۱۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا حَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يَكْرَهُ، وَوَفَّقَهُ لِمَا يَرْضَاهُ، وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ سُوءًا أَغْرَاهُ بِالْأَلْبَانِ وَأَنْسَأَهُ الْآخِرَةَ، وَبَسَّطَ لَهُ أَمَلَهُ، وَعَاقَبَهُ عَمَّا فِيهِ صَلاَحُهُ.

امام علی علیه السلام: خدای متعال هر گاه خیر بنده ای را بخواهد، میان او و آنچه ناخوش می دارد، حائل می شود و او را به طاعت خودش موفق می دارد؛ و خدا هر گاه برای بنده ای بدی اراده کند، او را فریفته دنیا می گرداند و آخرت را از یادش می برد و آرزویش را دراز می سازد و او را از آنچه صلاح او در آن است، باز می دارد.

شرح نهج البلاغه: ج ۱۶ ص ۱۵۳؛ بحار الأنوار: ج ۳۳ ص ۹۷ ح ۴۰۳.

### حدیث ۲۱۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ أَنْ تَعْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَيْهَا، وَتَكَالِبِهِمْ عَلَيْهَا؛ فَقَدْ تَبَاكَ اللَّهُ عَنْهَا، وَنَعَتْ هِيَ لَكَ عَنْ نَفْسِهَا، وَتَكَشَفَتْ لَكَ عَنْ مَسَاوِئِهَا؛ فَإِنَّمَا أَهْلُهَا كِلَابٌ عَاوِيَةٌ، وَسَبَاعٌ ضَارِيَةٌ، يَهْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، وَيَأْكُلُ عَزِيْرُهَا ذَلِيْلَهَا، وَيَقْهَرُ كَبِيْرُهَا صَغِيْرَهَا، نَعْمٌ مُعَقَّلَةٌ

امام علی علیه السلام: مبادا چسبیدن دنیاپرستان به دنیا و حرص و آزمندی شان به آن، تو را بفریبد؛ چرا که خداوند تو را از حال دنیا آگاه ساخته، و دنیا، خود نیز از حقیقت خویش، پرده برداشته و بدی هایش را برای تو آشکار ساخته است.

همانا دنیاپرستان، [چونان] سگان پارس کننده و ددان درنده اند که بر یکدیگر خرناس می کشند. نیرومندشان ناتوانشان را می خورد و بزرگ ترهایشان کوچک ترهایشان را مغلوب می کنند، [یا چونان] اُشترانی (/ چارپایانی) هستند، برخی پای بسته و برخی دیگر رها شده [در بیابان] که خردهایشان را از دست داده اند و راه بیابان خشک در پیش گرفته اند، [یا چونان] رمه هایی آفت زده که به صحرایی شنزار رو کنند، نه چوپانی دارند که آنها را سر و سامان دهد و نه چراننده ای که به چراگاهشان برد.

دنیا آنان (دنیاپرستان) را به راه کوری (بیراهه) کشانده و دیدگانشان را از مناره هدایت فرو پوشانده است. از این رو، در حیرانی های دنیا سرگردان اند و در ناز و نعمت های آن غرقه گشته اند و آن را به پروردگاری گرفته اند. دنیا آنها را به بازی گرفته است و آنان نیز با دنیا بازی می کنند و فراسوی دنیا (آخرت) را از یاد برده اند. مشتاب، که به زودی، تاریکی برطرف می شود، گویا مسافران به منزل رسیده اند و آنان که می شتابند، به زودی [به کاروانیان] می پیوندند.

المُعَقَّلَةُ: المشدودة (النهاية: ج ۳ ص ۲۸۱ «عقل»).

### حدیث ۲۱۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَكْثَرَ ذِكْرِ الْآخِرَةِ وَمَا فِيهَا مِنَ النَّعِيمِ وَالْعَذَابِ الْأَلِيمِ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُزْهَدُكَ فِي الدُّنْيَا وَيُصَغِّرُهَا عِنْدَكَ.

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندش حسن علیه السلام - : آخرت و نعمت ها و عذاب دردناک آن را بسیار یاد کن ؛ زیرا که این کار ، تو را به دنیا بی رغبت می سازد و آن را در نزد تو کوچک می گرداند .  
تحف العقول : ص ۷۶ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۰۵ ح ۱ نقلاً عن كشف المحجبه .

### حدیث ۲۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْآخِرَةِ قَلَّتْ مَعْصِيَتُهُ .  
امام علی علیه السلام : هر کس بسیار یاد آخرت کند ، کمتر مرتکب گناه می شود .  
غرر الحکم : ح ۸۷۶۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۷ ح ۷۵۶۳ .

### حدیث ۲۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ فَاسْتَكْتَرَّ مِنَ الزَّادِ .  
امام علی علیه السلام : خوشا آن که به یاد معاد بود و در نتیجه ، توشه افزود!  
غرر الحکم : ح ۵۹۵۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱۴ ح ۵۴۹۴ .

### حدیث ۲۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ فَأَحْسَنَ .  
امام علی علیه السلام : خوشا آن که به یاد معاد بود و در نتیجه ، کار نیک کرد!  
غرر الحکم : ح ۵۹۸۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱۳ ح ۵۴۷۸ .

### حدیث ۲۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَجَبًا لِابْنِ النَّابِغَةِ ! يَزْعُمُ لِأَهْلِ الشَّامِ أَنْ فِيَّ دُعَابَةٌ وَأَنِّي امْرُؤٌ تَلْعَابَةٌ .  
امام علی علیه السلام - در نکوهش عمرو بن عاص - : شگفتا از پسر نابغه! به اهل شام گفته است که من مردی لوده و بازیگوشم ، و [مدام] شوخی و بازیگری می کنم!  
حقاً که یاوه گفته است و زبان به گناه آلوده است . بدانید که او - در حالی که بدترین سخن ، [سخن دروغ است - کارش دروغ گفتن است ، کارش خُلف وعده است ، کارش بخل ورزیدن است ، و در خواستن ، سماجت می کند . عهدشکن و بُرنده پیوند خویشاوندی است .

در هنگام جنگ ، تا شمشیرها به حرکت درنیامده اند، چه امر و نهی کننده ای است ؛ اما همین که شمشیرها سرها را نشانه می روند ، بزرگ ترین نیرنگش این است که ما تحتش (عورتش) را برای بزرگ مرد (/جماعت) نمایان می سازد!

هان که به خدا سوگند، یاد مرگ، مرا از پرداختن به سرگرمی و بازیچه، باز می‌دارد، و از یاد بردن آخرت، او را از گفتن حق، مانع می‌شود. او با معاویه بیعت نکرد، مگر آن گاه که با او شرط نمود عطیه‌ای به او بدهد و در قبال دست برداشتن از دینش، آن دهنش ناچیز (حکومت مصر) را عطايش کند.

التَّلْعَابَةُ: الكثير اللبب والمرح. والتاء زائدة (النهاية: ج ۱ ص ۱۹۴ «تلعب»).

### حدیث ۲۱۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَمَرَ دُنْيَاَهُ خَرَّبَ مَا لَهُ، مَنْ عَمَرَ آخِرَتَهُ بَلَغَ آمَالَهُ.

امام علی علیه السلام: آن که دنیايش را آباد می‌کند، بازگشتگاهش را ویران می‌کند؛ [و] آن که آخرتش را آباد می‌کند، به آرزوهایش دست می‌یابد.

غرر الحکم: ح ۸۳۴۷ و ح ۸۳۴۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۵ ح ۸۲۰۲ و ح ۸۲۰۳.

### حدیث ۲۱۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَلَا إِنَّ كُلَّ حَارِثٍ مُبْتَلَىٰ فِي حَرْثِهِ وَعَاقِبَتُهُ عَمَلُهُ غَيْرَ حَرْثِهِ الْقُرْآنِ؛ فَكُونُوا مِنْ حَرْثِيهِ وَأَتْبَاعِهِ، وَاسْتَدِلُّوهُ عَلَىٰ رَبِّكُمْ، وَاسْتَنْصِحُوهُ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ، وَأَتَّهِمُوا عَلَيْهِ آرَاءَكُمْ، وَاسْتَغْشُوا

امام علی علیه السلام: روز قیامت، منادی ای بانگ می‌زند: «هان! امروز، [هر کشتگری گرفتار] و در گرو [کشته خویش و فرجام کار خود است، بجز کشتگران قرآن].

پس، شما از کشتگران قرآن و پیروان آن باشید و از آن به پروردگارتان راه ببرید و آن را مشاور خود قرار دهید و آرایتان را با آن بسنجید و خواست‌ها (عقاید و کیش‌ها) یتان را در برابر آن، ناخالص بدانید.

اسْتَعَشَّه: ضِدُّ انتصحه واستنصحه، أو ظنَّ به الغش (القاموس المحيط: ج ۲ ص ۲۸۱ «غش»).

### حدیث ۲۱۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لَعَبْدًا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ، جَائِرًا عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ سَائِرًا بَغَيْرِ دَلِيلٍ، إِنْ دُعِيَ إِلَى حَرْثِ الدُّنْيَا عَمِلَ، وَإِنْ دُعِيَ إِلَى حَرْثِ الْآخِرَةِ كَسَلَ! كَأَنَّ مَا عَمِلَ لَهُ وَاجِبٌ عَلَيْهِ، وَكَأَنَّ مَا وَنَى

امام علی علیه السلام: از منفورترین مردمان در نزد خدای متعال، بنده ای است که خداوند او را به خود وا گذاشته، از راه راست به در رفته و بی راهنما حرکت می‌کند. اگر به کشت دنیا فرا خوانده شود، عمل می‌کند و اگر به کشت آخرت دعوت شود، تنبلی می‌ورزد! تو گویی آنچه برای آن عمل می‌کند (کار دنیایی)، بر او واجب است و آنچه در آن سستی و کوتاهی می‌ورزد (کار آخرت)، از او برداشته است.

وَنَى: فَتَرَ وَقَصَّرَ (النهاية: ج ۵ ص ۲۳۱ «ونا»).

### حدیث ۲۱۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَارِعُوا إِلَى مَنْزِلِكُمْ - رَحِمَكُمُ اللَّهُ - الَّتِي أَمَرْتُمْ بِعِمَارَتَيْهَا ، الْعَامِرَةُ الَّتِي لَا تَخْرُبُ ، الْبَاقِيَةُ الَّتِي لَا تَنْفَدُ ، الَّتِي دَعَاكُمْ إِلَيْهَا وَحَضَّكُمْ عَلَيْهَا وَرَغَّبَكُمْ فِيهَا ، وَجَعَلَ الثَّوَابَ عِنْدَهُ عَنْهَا.

امام علی علیه السلام : خدایتان رحمت کناد! به سوی منزلگاه هایتان که به آباد کردن آنها مأمور شده اید ، بشتابید ؛ منزلگاه های آبادی که [هرگز] خراب نمی شوند و منزلگاه های ماندگاری که [هیچ گاه] از بین نمی روند ؛ منزلگاه هایی که [خداوند] ، [شما را] به سوی آنها فرا خوانده و به آنها تشویقتان کرده و پاداش خود را در آنها قرار داده است.

الکافی : ج ۸ ص ۳۶۱ ح ۵۵۱ عن الأصبغ بن نباتة ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۳۶۴ ح ۳۳.

### حدیث ۲۱۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكُمْ إِلَى عِمَارَةِ دَارِ الْبَقَاءِ أَحْوَجُ مِنْكُمْ إِلَى عِمَارَةِ دَارِ الْفَنَاءِ.

امام علی علیه السلام : شما به آباد کردن سرای ماندن ، نیازمندترید تا به آباد کردن سرای رفتن .

غرر الحکم : ح ۳۸۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷۳ ح ۳۶۱۱ .

### حدیث ۲۱۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يُقَدِّمَ لِآخِرَتِهِ وَيَعْمُرَ دَارَ إِقَامَتِهِ.

امام علی علیه السلام : سزاوار است که خردمند ، آخرت خویش را مقدم بدارد و سرای اقامتش را آباد سازد.

غرر الحکم : ح ۱۰۹۳۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۵۵ ح ۱۰۲۳۱ .

### حدیث ۲۱۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ دُنْيَاهُمْ لِإِصْلَاحِ آخِرَتِهِمْ إِلَّا عَوَّضَهُمُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ خَيْرًا مِنْهُ.

امام علی علیه السلام : مردم ، چیزی از دنیایشان را برای اصلاح آخرتشان فرو نگذاشتند ، مگر آن که خداوند سبحان ، بهتر از آن چیز را عوضشان داد.

غرر الحکم : ح ۱۰۸۳۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۴۱ ح ۱۰۰۴۱ .

### حدیث ۲۱۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرِّزْقُ رِزْقَانِ : طَالِبٌ وَمَطْلُوبٌ ؛ فَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا طَلَبَهُ الْمَوْتُ حَتَّى يُخْرِجَهُ عَنْهَا ، وَمَنْ طَلَبَ الْآخِرَةَ طَلَبَتُهُ الدُّنْيَا حَتَّى يَسْتَوْفِيَ رِزْقَهُ مِنْهَا.

امام علی علیه السلام : روزی ، دو گونه است : روزی ای که طالب توست و روزی ای که تو طالب آنی . پس هر که طالب دنیا باشد ، مرگ ، او را خواهد طلبید تا از دنیا بیرونش کند ، و هر که طالب آخرت باشد ، دنیا او را خواهد طلبید تا روزی اش را به تمامی به او برساند .



نهج البلاغه: الحکمه ۴۳۱، بحار الأنوار: ج ۱۰۳ ص ۳۸ ح ۸۶.

### حدیث ۲۱۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا وَإِنَّهُ لَا يَضُرُّكُمْ تَضْيِيعُ شَيْءٍ مِنْ دُنْيَاكُمْ بَعْدَ حِفْظِكُمْ قَائِمَةً دِينَكُمْ، أَلَا وَإِنَّهُ لَا يَنْفَعُكُمْ بَعْدَ تَضْيِيعِ دِينِكُمْ شَيْءٌ حَافِظْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دُنْيَاكُمْ.

امام علی علیه السلام: بدانید که با وجود حفظ بنیان دینتان، هر چه از دنیایان از دست بدهید، زبانی به شما نمی زند. بدانید که در صورت ضایع کردن دینتان، هر آنچه از دنیایان حفظ کنید، سودی به شما نمی رساند.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۷۳.

### حدیث ۲۱۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَيْكَ بِالْآخِرَةِ تَأْتِيكَ الدُّنْيَا صَاغِرَةً.

امام علی علیه السلام: به آخرت چنگ در زن تا دنیا زبونانه، خود، نزد تو آید.  
غرر الحکم: ح ۶۰۸۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۳۵ ح ۵۷۱۱.

### حدیث ۲۱۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

طَالِبُ الْآخِرَةِ يُدْرِكُ مِنْهَا أَمَلَهُ، وَيَأْتِيهِ مِنَ الدُّنْيَا مَا قُدِّرَ لَهُ.

امام علی علیه السلام: طالب آخرت، به آرزوی خود از آن می رسد و از دنیا، [همه] آنچه برایش مقدر شده، به او می رسد.  
غرر الحکم: ح ۶۰۱۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۱۷ ح ۵۵۲۱.

### حدیث ۲۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّكَ إِنْ عَمِلْتَ لِلْآخِرَةِ فَازَ قِدْحُكَ

امام علی علیه السلام: تو اگر برای آخرت کار کنی، به نصیبت دست می یابی.  
قِدْحُكَ - بالكسر - : آی نصیبک، مأخوذ من قِدَاحِ المِيسِرِ (بحار الأنوار: ج ۱۰۱ ص ۲۵۱).

### حدیث ۲۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَمِلَ لِدِينِهِ كَفَاهُ اللَّهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ.

امام علی علیه السلام: هر که برای دینش کار کرد، خداوند، کار دنیایش را کفایت کرد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۲۳، روضه الواعظین: ص ۴۰۷، بحار الأنوار: ج ۷۱ ص ۳۶۷ ح ۱۷.

**حدیث ۲۱۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَمِلَ لِلْمَعَادِ ظَفَرَ بِالسَّدَادِ.

امام علی علیه السلام : هر که برای معاد کار کرد ، به راه درست دست یافت.

غرر الحکم : ح ۸۰۴۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۱ ح ۷۴۱۸ .

**حدیث ۲۱۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَصْلَحَ الْمَعَادَ ظَفَرَ بِالسَّدَادِ.

امام علی علیه السلام : هر که معاد را آباد کرد ، به راه درست دست یافت.

غرر الحکم : ح ۸۳۶۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۷ ح ۷۹۰۱ و فیهِ «بالرشاد» بدل «بالسداد» .

**حدیث ۲۱۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَحُ النَّاسِ مَنْ اشْتَرَى بِالْدُّنْيَا الْآخِرَةَ.

امام علی علیه السلام : سود کننده ترین مردم ، کسی است که آخرت را به دنیا خرید.

غرر الحکم : ح ۳۰۷۶ ، عیون الحکم و المواعظ : ص ۱۲۰ ح ۲۷۲۹ .

**حدیث ۲۱۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّابِحُ مَنْ بَاعَ الْعَاجِلَةَ بِالْآجِلَةِ.

امام علی علیه السلام : سود برنده ، کسی است که این جهان را با آن جهان ، سودا کرد.

غرر الحکم : ح ۱۴۸۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۸ ح ۳۷۰ .

**حدیث ۲۱۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُدْرِكُ أَحَدٌ رِفْعَةَ الْآخِرَةِ إِلَّا بِإِخْلَاصِ الْعَمَلِ ، وَتَقْصِيرِ الْأَمَلِ ، وَلُزُومِ التَّقْوَى.

امام علی علیه السلام : هیچ کس به جایگاه رفیع آخرت نمی رسد ، مگر با اخلاص در عمل ، کوتاه کردن آرزو و در پیش گرفتن تقوا.

غرر الحکم : ح ۱۰۸۶۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۴۳ ح ۱۰۰۹۵ .

**حدیث ۲۱۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَمَرَ دَارَ إِقَامَتِهِ فَهُوَ الْعَاقِلُ.

امام علی علیه السلام : کسی که سرای اقامتش را آباد کند ، خردمند است.

غرر الحکم : ح ۸۲۹۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۶ ح ۷۸۴۵ .

### حدیث ۲۱۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ غَلَبَ هَوَاهُ ، وَلَمْ يَبِعْ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ.

امام علی علیه السلام : خردمند ، کسی است که بر هوس خویش چیره شود و آخرتش را به دنیایش نفروشد.

غرر الحکم : ح ۱۹۸۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۹ ح ۱۵۱۱ و فی «العالم» بدل «العقل» .

### حدیث ۲۱۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ هَجَرَ شَهْوَتَهُ ، وَبَاعَ دُنْيَاةً بِآخِرَتِهِ.

امام علی علیه السلام : خردمند ، کسی است که از شهوتش دوری کند و دنیایش را به آخرتش بفروشد.

غرر الحکم : ح ۱۷۲۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲ ح ۱۳۵۲ .

### حدیث ۲۱۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يُؤْثِرِ الْآخِرَةَ عَلَى الدُّنْيَا فَلَا عَقْلَ لَهُ.

امام علی علیه السلام : کسی که آخرت را بر دنیا ترجیح ندهد ، از خرد ، بی بهره است.

غرر الحکم (طبعة طهران ، ترجمه: محمد علی الأنصاری) : ص ۶۹۹ ح ۱۳۰۱ .

### حدیث ۲۱۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّ فَوْزَ الْآخِرَةِ فَعَلَيْهِ بِالتَّقْوَى.

امام علی علیه السلام : هر کس رستگاری آخرت را دوست دارد ، باید تقوا پیشه کند.

غرر الحکم : ح ۸۹۰۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۳۴ ح ۷۴۹۲ .

### حدیث ۲۱۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَعَى لِدَارِ إِقَامَتِهِ ، خُلِصَّ عَمَلُهُ وَكَثُرَ وَجَلُهُ.

امام علی علیه السلام: کسی که برای سرای اقامتش بکوشد، عملش خالص می‌گردد و بيمش فزونی می‌گیرد.  
غرر الحکم: ح ۸۵۹۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۵۹ ح ۸۳۳۵.

### حدیث ۲۱۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ سَلِمَ مِنَ الْمَعَاصِي عَمَلُهُ، بَلَغَ مِنَ الْآخِرَةِ أَمَلَهُ.  
امام علی علیه السلام: هر کس اعمالش از معصیت به سلامت ماند، به آرزویش از آخرت، دست می‌یابد.  
غرر الحکم: ح ۸۸۳۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۳۶ ح ۷۵۳۲.

### حدیث ۲۱۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنْ رَغِبْتُمْ فِي الْفَوْزِ وَكَرَامَةِ الْآخِرَةِ، فَخُذُوا فِي الْفَنَاءِ لِلْبَقَاءِ.  
امام علی علیه السلام: اگر خواهان رستگاری و عزتمندی آخرت هستید، در این سرای فانی، برای سرای باقی [، توشه] برگیرید.  
غرر الحکم: ح ۳۷۴۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۶۳ ح ۳۴۸۰.

### حدیث ۲۱۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَوَّدَ نَفْسَكَ فِعْلَ الْمَكَارِمِ وَتَحَمَّلَ أَعْيَابَ الْمَغَارِمِ؛ تَشْرَفْ نَفْسُكَ، وَتُعَمَّرْ آخِرَتُكَ، وَيَكْثُرْ حَامِدُوكَ.  
امام علی علیه السلام: خود را به انجام دادن [و کسب] خصلت‌های والای انسانی و به دوش کشیدن بار غرامت‌ها و بدهی‌ها [دیگران و پرداختن از طرف آنها] عادت بده تا جانت شریف گردد و آخرت آباد شود و ستاینندگان فزونی گیرند.  
غرر الحکم: ح ۶۲۳۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۴۱ ح ۵۸۱۷.

### حدیث ۲۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حَصِّلُوا الْآخِرَةَ بِتَرْكِ الدُّنْيَا، وَلَا تُحْصِلُوا بِتَرْكِ الدُّنْيَا.  
امام علی علیه السلام: با ترک [علاقه به] دنیا، آخرت را تحصیل کنید و با ترک دین، دنیا را تحصیل نکنید.  
غرر الحکم: ح ۴۹۱۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۳۳ ح ۴۴۷۶.

### حدیث ۲۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ رَغِبَ فِي نَعِيمِ الْآخِرَةِ فَتَعَبَ فِي سَيْرِ الدُّنْيَا.  
امام علی علیه السلام: کسی که به نعمت‌های آخرت راغب باشد، به اندک دنیا قناعت می‌ورزد.  
غرر الحکم: ح ۸۵۰۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۴۹ ح ۷۹۸۶.

**حدیث ۲۱۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَيْقَنَ بِالْآخِرَةِ سَلَا

امام علی علیه السلام : کسی که به آخرت یقین داشته باشد ، دنیا را فراموش می کند.

سَلَا عَنْهُ : نَسِيَهُ (لسان العرب: ج ۱۴ ص ۳۹۴ «سلا»). . آي نَسِي ذِكْرَهَا وَذَهَلَ عَنْهَا .

**حدیث ۲۱۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَيْقَنَ بِالْآخِرَةِ أَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : کسی که به آخرت یقین داشته باشد ، از دنیا روی می گرداند.

غُرر الحکم : ح ۸۴۲۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۸ ح ۷۹۴۷ و فیهِ «آمن» بدل «ایقن» .

**حدیث ۲۱۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ذَلَّ فِي نَفْسِكَ وَعَزَّ فِي دِينِكَ ، وَصُنْ آخِرَتَكَ وَابْدُلْ دُنْيَاكَ .

امام علی علیه السلام : در نَفْسَتِ خوار و در دینت عزیز باش و آخرت را حفظ کن و دنیایت را ببخش.

غُرر الحکم : ح ۵۱۹۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۵۶ ح ۴۷۲۹ .

**حدیث ۲۱۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُدْرِكُ أَحَدٌ مَا يُرِيدُ مِنَ الْآخِرَةِ إِلَّا بَتَرَكَ مَا يَشْتَهِي مِنَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : هیچ کس به آنچه از آخرت می خواهد ، نمی رسد ، مگر با رها کردن آنچه از دنیا می خواهد.

غُرر الحکم : ح ۱۰۸۲۲ .

**حدیث ۲۱۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّ الدَّارَ الْبَاقِيَةَ لِهَيْئِ

امام علی علیه السلام : هر که سرای ماندگار را دوست دارد ، از لذت ها روی می گرداند.

لِهَيْئِ عَنِ الشَّيْءِ : إِذَا سَلَوَتْ عَنْهُ وَتَرَكَتْ ذِكْرَهُ وَأَضْرَبَتْ عَنْهُ (الصحاح: ج ۶ ص ۲۴۸۷ «لها»).

**حدیث ۲۱۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زِيَادَةُ الدُّنْيَا تُفْسِدُ الْآخِرَةَ.

امام علی علیه السلام : فزونى دنیا ، آخرت را تباه می کند.

غرر الحکم : ح ۵۴۹۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۷۵ ح ۵۰۰۰ و فی «النقصان فی» بدل «تفسد» .

### حدیث ۲۱۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَضِيَ بِالدُّنْيَا فَاتَتْهُ الْآخِرَةُ.

امام علی علیه السلام : کسی که به دنیا رضایت بدهد ، آخرت از دستش می رود.

غرر الحکم : ح ۸۳۷۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۸ ح ۷۹۲۳ .

### حدیث ۲۱۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا ظَفِرَ بِالْآخِرَةِ مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا مَطْلَبَهُ.

امام علی علیه السلام : کسی که دنیا مقصود او باشد ، به آخرت دست نمی یابد.

غرر الحکم : ح ۹۵۵۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۷۷ ح ۸۷۴۸ .

### حدیث ۲۱۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا زَادَ فِي الدُّنْيَا نَقَصَ فِي الْآخِرَةِ.

امام علی علیه السلام : آنچه بر دنیا بیفزاید ، از آخرت می کاهد .

غرر الحکم : ح ۹۶۱۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۸۰ ح ۸۸۱۷ .

### حدیث ۲۱۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَلَاوَةُ الدُّنْيَا تَوَجِبُ مَرَارَةَ الْآخِرَةِ وَسُوءَ الْعُقُوبَى.

امام علی علیه السلام : شیرینی دنیا ، موجب تلخی آخرت و بدی عاقبت می شود.

غرر الحکم : ح ۴۸۸۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳۲ ح ۴۴۳۶ .

### حدیث ۲۱۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَاَجَرَ اللَّهُ رَیْحَ.

امام علی علیه السلام : آن که با خدا سودا کرد ، سود بُرد.

غرر الحکم : ح ۷۸۷۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۵۳ ح ۸۱۳۱ .

### حدیث ۲۱۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَاجِرِ اللَّهِ تَرَبِّحُ .

امام علی علیه السلام : با خدا سودا کن تا سود بری .

غرر الحکم : ح ۴۴۶۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۰۱ ح ۴۰۶۶ .

### حدیث ۲۱۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: صَبَرُوا أَيَّامًا قَصِيرَةً أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً ، تِجَارَةٌ مُرَبِحَةٌ يَسَّرَهَا لَهُمُ رَبُّهُمْ .

امام علی علیه السلام - در توصیف تقوایندگان - : چند روزی کوتاه ، شکیبایی کردند و در پی آن ، به آسایش طولانی دست یافتند ؛ سودایی سودآور که پروردگارشان برایشان فراهم آورد .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۳ ، الأمالی للصدوق : ص ۶۶۷ ح ۸۹۷ عن عبد الرحمان بن كثير الهاشمي عن الإمام الصادق عن أبيه عنه عليهم السلام ، تحف العقول : ص ۱۵۹ وليس فيه «تجارة» ، كنز الفوائد : ج ۱ ص ۹۰ عن نوف البكالي نحوه ، بحار الأنوار : ج ۶۷ ص ۳۱۵ ح ۵۰ .

### حدیث ۲۱۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي لَمِ أَرِ مِثْلَ الْجَنَّةِ نَامٍ طَالِيهَا ، وَلَا كَالنَّارِ نَامٍ هَارِيهَا ، وَلَا أَكْثَرَ مُكْتَسِبًا مِمَّنْ كَسَبَهُ الْيَوْمَ

امام علی علیه السلام : چیزی چون بهشت ندیدم که طالب آن خفته باشد ؛ و چیزی همانند آتش ندیدم که گریزان از آن ، در خواب رفته باشد ؛ و سود برنده تر از کسی ندیدم که برای روزی ، کسب کند که در آن روز ، اندوخته ها اندوخته می شود و نهان ها آشکار می گردد .

فی بحار الأنوار : «لِیَوْمٍ» ، والظاهر أنه هو الصواب .

### حدیث ۲۱۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِيعُوا مَا يَفْنَى بِمَا يَبْقَى ، وَتَعَوَّضُوا بِنَعِيمِ الْآخِرَةِ عَنِ شَقَاءِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : آنچه را که از بین می رود ، به آنچه می ماند ، بفروشید و سختی و رنج دنیا را با ناز و نعمت آخرت ، عوض کنید .

غرر الحکم : ح ۴۴۵۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۹۶ ح ۴۰۱۷ .

### حدیث ۲۱۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ مَا نَقَصَ مِنَ الدُّنْيَا وَزَادَ فِي الْآخِرَةِ خَيْرٌ مِمَّا نَقَصَ مِنَ الْآخِرَةِ وَزَادَ فِي الدُّنْيَا ، فَكَمْ مِنْ مَنْقُوصٍ رَابِحٍ وَمَزِيدٍ خَاسِرٍ .

امام علی علیه السلام : بدانید که آنچه از دنیا می کاهد و به آخرت می افزاید ، بهتر است از آنچه از آخرت می کاهد و به دنیا می افزاید ؛ زیرا چه بسیار اندکی که سود کرد و [چه بسیار] افزونی که زیان کرد!  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۴ .

### حدیث ۲۱۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا حُرٌّ يَدْعُ هَذِهِ اللَّمَاطَةَ

امام علی علیه السلام : آیا آزاده ای یافت نمی شود که این ته مانده غذا در دهان را برای کسی که در خور آن است ، وا نهد؟ به راستی که جان های شما را بهایی جز بهشت نیست . پس ، آنها را جز به بهشت مفروشید .  
اللَّمَاظَةُ : ما يبقى في الفم من أثر الطعام (النهاية : ج ۴ ص ۲۷۱ «لمظ»). والمراد بها الدنيا ؛ أي : ألا يوجد حرّ يترك هذا الشيء الدنيء لأهله .

### حدیث ۲۱۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ بَاعَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ الْجَنَّةِ فَقَدْ عَظُمَتْ عَلَيْهِ الْمِحْنَةُ .

امام علی علیه السلام : هر کس خود را به چیزی جز بهشت بفروشد ، رنج بسیار می کشد .  
غرر الحکم : ح ۳۴۷۴ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۵۰ ح ۳۳۰۹ .

### حدیث ۲۱۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّهُ قَدْ أَدْبَرَ مِنَ الدُّنْيَا مَا كَانَ مُقْبِلًا وَأَقْبَلَ مِنْهَا مَا كَانَ مُدْبِرًا ، وَأَزْمَعَ

امام علی علیه السلام : آنگاه باشید که آنچه از دنیا روی آورده بود ، پشت کرده است و آنچه از آن پشت کرده بود ، روی آورده است و بندگان نیک خدا ، بار کوچیدن بر بستند و این دنیای اندک نامانا را به آخرت بسیار مانا فروختند .  
أَزْمَعَ الْأَمْرُ وَبِهِ وَعَلَيْهِ : مَضَى فِيهِ وَتَبَّتْ عَلَيْهِ عَزْمَهُ (لسان العرب : ج ۸ ص ۱۴۳ «زمع»). .

### حدیث ۲۱۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَلَا رَجُلٌ يَشْرِي نَفْسَهُ لِلَّهِ وَيَبِيعُ دُنْيَاهُ بِآخِرَتِهِ؟

امام علی علیه السلام - در روز صفین - : آیا مردی نیست که جان خویش را به خدا بفروشد و آخرتش را به دنیایش بخرد؟  
وقعه صفین : ص ۳۰۸ عن عمر بن سعد ، الغارات : ج ۲ ص ۴۷۹ ، بحار الأنوار : ج ۳۲ ص ۴۸۳ ح ۴۱۹ ؛ شرح نهج البلاغه : ج ۵ ص ۲۴۳ .



**حدیث ۲۱۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَيْسَ مَنْ ابْتَاعَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا كَمَنْ بَاعَ نَفْسَهُ فَأَوْبَقَهَا.  
امام علی علیه السلام : آن که جان خویش را خرید و آزادش ساخت ، همانند آن کسی نیست که جانش را فروخت و به هلاکتش افکند.

الإرشاد : ج ۱ ص ۲۹۸ ، كشف اليقين : ص ۱۸۱ ح ۲۲۳ ، معدن الجواهر : ص ۲۶ نحوه ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۴۱۹ ح ۴۰ .

**حدیث ۲۱۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرَّابِحُ مَنْ بَاعَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ، وَاسْتَبَدَلَ بِالْآجِلَةِ عَنِ الْعَاجِلَةِ .  
امام علی علیه السلام : سود برنده ، کسی است که دنیا را به آخرت فروخت و این جهان را به آن جهان ، عوض کرد .  
غرر الحكم : ح ۱۸۷۹ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۵۶ ح ۱۴۴۲ نحوه .

**حدیث ۲۱۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِضَاعَةِ الْآخِرَةِ كَاسِدَةٌ  
امام علی علیه السلام : [بازار] کالای آخرت ، کساد است . پس ، در زمان کساد آن ، از این کالا بسیار فراهم آور .  
كَسَدَ الشَّيْءُ : لَمْ يَنْفَقْ ؛ لِقَلَّةِ الرِّغْبَاتِ (المصباح المنير : ص ۵۳۳ «كَسَدَ»).

**حدیث ۲۱۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ اتَّخَذَ طَاعَةَ اللَّهِ بِضَاعَةً أَتَتْهُ الْأَرْبَاحُ مِنْ غَيْرِ تِجَارَةٍ .  
امام علی علیه السلام : کسی که طاعت خدا را کالا (سرمایه تجارت) قرار دهد ، بی آن که تجارتي کند ، سودها به سوی او سرازیر می شوند .

غرر الحكم : ح ۸۸۶۴ ، عیون الحكم والمواعظ : ص ۴۵۸ ح ۸۲۸۹ .

**حدیث ۲۱۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا رِبْحَ كَالثَّوَابِ .  
امام علی علیه السلام : هیچ سودی چون ثواب نیست .  
نهج البلاغه: الحكمة ۱۱۳ ، غرر الحكم: ح ۱۰۴۶۷ ، بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۴۰۹ ح ۱۲۲ ؛ مطالب السؤل: ص ۵۷ .

**حدیث ۲۱۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِكْتِسَابُ الثَّوَابِ اَفْضَلُ الْاَرْبَاحِ ، وَالْاِقْبَالُ عَلٰى اللّٰهِ رَأْسُ النَّجَاحِ .  
 امام علی علیه السلام : کسب کردن ثواب ، برترین سود است ، و روی آوردن به خدا ، اساس کامیابی است .  
 غرر الحکم : ح ۱۹۷۱ .

**حدیث ۲۱۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِكْتِسَابُ الْحَسَنَاتِ مِنْ اَفْضَلِ الْمَكَايِبِ .  
 امام علی علیه السلام : کسب کردن حسنات ، از برترین درآمدهاست .  
 غرر الحکم : ح ۱۵۷۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۲۵ ح ۲۸۶۰ .

**حدیث ۲۱۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا دَارٌ صِدْقٍ لِمَنْ عَرَفَهَا ، وَمِضْمَارُ الْخَلَاصِ لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا ، هِيَ مَهْبِطٌ وَحِي اللّٰهِ وَمَتَجِرٌ اَوْلِيَائِهِ ، اَتَّجَرُوا فَرَبِحُوا الْجَنَّةَ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا سرای راستی است برای آن کس که آن را شناخت ، و میدان رهایی است برای آن کس که از آن توشه برداشت . دنیا فرودگاه وحی خداوند و تجارت خانه اولیای اوست . [آنان] تجارت کردند و بهشت را سود بردند .  
 الإرشاد : ج ۱ ص ۲۹۶ ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۴۱۸ ح ۴۰ ؛ تاریخ دمشق : ج ۴۲ ص ۴۹۸ عن عاصم بن ضمره و كذلك عن محمد بن معروف المکی عن أبيه و كلاهما نحوه ، كنز العمال : ج ۳ ص ۷۳۲ ح ۸۶۰۳ .

**حدیث ۲۱۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اِتَّبَعَ اٰخِرَتَهُ بِدُنْيَاہُ رَبِحَہُمَا .  
 امام علی علیه السلام : کسی که آخرتش را به دنیایش بخرد ، هر دو را سود می برد .  
 غرر الحکم : ح ۸۲۳۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۵ ح ۷۸۱۷ .

**حدیث ۲۱۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صُنْ دِیْنَكَ بِدُنْيَاكَ تَرْبِحْهُمَا ، وَلَا تَصْنُ دُنْيَاكَ بِدِیْنِكَ فَتُخْسِرْهُمَا .  
 امام علی علیه السلام : دینت را با دنیایت نگه دار تا هر دو را سود ببری ، و دینت را ابزار نگهداری دنیایت قرار مده که هر دو را از کف می دهی .  
 غرر الحکم : ح ۵۸۶۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۰۳ ح ۵۳۷۸ .

**حدیث ۲۱۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: إِنَّ اللَّهَ دَلَّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنَجِّكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ وَتُشْفِي

امام علی علیه السلام - در تحریک و ترغیب لشکریان در جنگ صفین - : خداوند شما را به تجارتی رهنمون شده که شما را از عذابی دردناک می رها کند و شما

را به خیر ، نزدیک می سازد : ایمان آوردن به خدا و جهاد کردن در راه خدا . او پاداش آن را آمرزش گناه و سکونتگاه هایی خوش و پاک در باغ های بهشت قرار داد ، و خداوند فرمود : «همانا خدا دوستدار کسانی است که در راه او ، صف در صف ، جهاد می کنند ، چنان که گویی بنایی شربی اند» .

أشفی علی الشیء : أشرف علیه (الصحاح : ج ۶ ص ۲۳۹۴ «شفی»).

**حدیث ۲۱۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تِجَارَةَ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ .

امام علی علیه السلام : هیچ تجارتی چون کار نیک نیست.

نهج البلاغه : الحكمة ۱۱۳ ، مشكاة الأنوار : ص ۲۰۷ ح ۵۶۳ ، روضة الواعظین : ص ۴۷۵ ، غرر الحکم : ح ۱۰۵۴۵ ، بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۴۰۹ ح ۱۲۲ ؛ مطالب السؤل : ص ۵۷ .

**حدیث ۲۱۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَعْمَالُ فِي الدُّنْيَا تِجَارَةٌ الْآخِرَةُ .

امام علی علیه السلام : اعمال در دنیا ، تجارت آخرت اند .

غرر الحکم : ح ۱۳۰۷ ، عیون الحکم و المواعظ : ص ۴۷ ح ۱۱۹۳ .

**حدیث ۲۱۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَمَلُ بِطَاعَةِ اللَّهِ أَرْبَحُ ، وَلِسَانُ الصِّدْقِ أَزِينُ وَأَنْجَحُ .

امام علی علیه السلام : عمل کردن به طاعت خداوند ، سودمندتر ، و زبان راستی (نام نیک) ، زینت بخش تر و موفقیت آمیزتر است .

غرر الحکم : ح ۱۸۶۲ ، عیون الحکم و المواعظ : ص ۵۵ ح ۱۴۳۱ و فيه «أرجح» بدل «أنجح» .

**حدیث ۲۱۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الطَّاعَةِ كُنُوزُ الْأَرْبَاحِ .

امام علی علیه السلام: در طاعت [خداوند]، گنج های سود، نهفته است.  
غرر الحکم: ح ۶۴۴۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۵۳ ح ۵۹۵۴.

### حدیث ۲۱۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الطَّاعَةُ وَفِعْلُ الْبِرِّ هُمَا الْمَتَجَرُّ الزَّابِحُ.  
امام علی علیه السلام: طاعت [خداوند] و انجام دادن کار نیک، تجارت هایی سودآورند.  
غرر الحکم: ح ۲۱۵۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۶۸ ح ۱۷۱۸.

### حدیث ۲۱۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَطْعَ تَرَبِیحُ.  
امام علی علیه السلام: اطاعت [خدا] کن تا سود بری.  
غرر الحکم: ح ۲۲۴۱، عیون الحکم والمواعظ: ص ۷۸ ح ۱۸۹۸.

### حدیث ۲۱۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَمَلُ بِطَاعَةِ اللَّهِ أَرْبِحُ.  
امام علی علیه السلام: عمل کردن به طاعت خداوند، سودمندترین [تجارت] است.  
غرر الحکم: ح ۱۳۲۰، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۹ ح ۴۱۲.

### حدیث ۲۱۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فِي الْإِنْفِرَادِ لِعِبَادَةِ اللَّهِ كُنُوزُ الْأَرْبَاحِ.  
امام علی علیه السلام: در تنهایی عبادت خداوند، گنج های سود، نهفته است.  
غرر الحکم: ح ۶۵۰۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۵۴ ح ۵۹۷۹.

### حدیث ۲۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ عَمِلَ بِالْحَقِّ رَبِحَ.  
امام علی علیه السلام: هر که به حق عمل کند، سود می برد.  
غرر الحکم: ح ۷۶۹۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۲۳ ح ۷۱۲۷.

**حدیث ۲۱۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَمَلَقْتُمْ

امام علی علیه السلام : هر گاه فقیر شدید ، به وسیله صدقه دادن ، با خدا سودا کنید.

الإملاق: الافتقار (الصحاح: ج ۴ ص ۱۵۵۷ «ملق»).

**حدیث ۲۱۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَزْكَى الْمَالِ مَا اشْتَرِيَ بِهِ الْآخِرَةَ.

امام علی علیه السلام : پاک ترین (بالبندۀ ترین) مال ، مالی است که با آن ، آخرت خریده شود.

غرر الحکم : ح ۳۰۴۰ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۱۹ ح ۲۶۹۹ .

**حدیث ۲۱۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدَقَةُ أَكْبَرُ الرِّبْحِينَ.

امام علی علیه السلام : صدقه ، بزرگ ترین سوداست.

غرر الحکم : ح ۱۶۷۳ .

**حدیث ۲۱۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِالْإِحْسَانِ ؛ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ زِرَاعَةٍ وَأَرْبَحُ بِضَاعَةٍ.

امام علی علیه السلام : احسان کنید که آن ، برترین کشت و سودآورترین کالا (سرمایه) است.

غرر الحکم : ح ۶۱۱۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۳۴ ح ۵۷۰۴ .

**حدیث ۲۱۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ أَنْ تَبِيحَ حَظَّكَ مِنْ رَبِّكَ وَزُلْفَتَكَ

امام علی علیه السلام : زنده‌ای که بهره ات از پروردگارت و قرب و منزلتت در نزد او را به متاع کوچک دنیا بفروشی!

الزُّلْفَةُ وَالزُّلْفَى : الْقُرْبَةُ وَالْمَنْزِلَةُ (الصحاح: ج ۴ ص ۱۳۷۰ «زلف»).

**حدیث ۲۱۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ لِاسْتِصْلَاحِ دُنْيَاهُمْ ، إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضْرُّ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : مردم ، امری از امور دین خود را به خاطر آباد کردن دنیایشان فرو نمی گذارند ، مگر آن که خداوند ، زیانبارتر از آن را برایشان می گشاید .

نهج البلاغه : الحکمة ۱۰۶ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۹۷ ، بحار الأنوار : ج ۷۰ ص ۱۰۷ ح ۵ .

### حدیث ۲۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَبِيعُوا الْآخِرَةَ بِالدُّنْيَا ، وَلَا تَسْتَبَدُّوا الْفَنَاءَ بِالْبَقَاءِ .

امام علی علیه السلام : آخرت را به دنیا مفروشید و بقا (آخرت) را با فنا (دنیا) عوض نکنید .

غرر الحکم : ح ۱۰۳۳۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۲۴ ح ۹۵۴۵ و فيه «البقاء بالفناء» بدل «الفناء بالبقاء» .

### حدیث ۲۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّكُمْ إِنْ آتَرْتُمْ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ أَسْرَعْتُمْ إِجَابَتَهَا إِلَى الْعَرَضِ الْأَدْنَى ، وَرَحَلَتْ مَطَايَا آمَالِكُمْ إِلَى الْغَايَةِ الْقُصْوَى ، تَوَرَّدُ مَنَاهِلَ عَاقِبَتِهَا النَّدْمُ ، وَتُذَيِّقُكُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِالْأُمَّمِ الْخَالِيَةِ وَالْقُرُونِ الْمَاضِيَةِ ؛ مِنْ تَغْيِيرِ الْحَالَاتِ وَتَكُونِ الْمَثَلَاتِ

امام علی علیه السلام : ای مردم! شما اگر دنیا را بر آخرت برگزینید ، در [قبول] کالای پست و بی ارزش آن ، به آن ، زود پاسخ داده اید و مرکب آرزوهایتان را تا دورترین مقصد تازانده اید ، و آن ، شما را به آبشخورهایی می برد که فرجامش پشیمانی است و طعم دگرگونی حالات و کیفی‌هایی را که به امت های پیشین و نسل های گذشته چشانید ، به شما نیز می چشانند .

المثلات : عقوبات أمثالهم من المكذبين . يقال : المثلات : الأشباه والأمثال مما يعتبر به (مجمع البحرين : ج ۳ ص ۱۶۷۱ «مثل» ) .

### از ۲۴۰۰ تا ۲۲۰۱

### حدیث ۲۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ عَنِ الْآخِرَةِ عَوْضٌ ، وَلَيْسَتِ الدُّنْيَا لِلنَّفْسِ بَتَمَنٍ .

امام علی علیه السلام : آخرت ، عوض ندارد و دنیا ، بهای جان [آدمی] نیست .

غرر الحکم : ح ۷۵۰۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۱۱ ح ۶۹۹۹ .

### حدیث ۲۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِسْتَفْرِغْ جَهْدَكَ لِمَعَادِكَ تُصْلِحْ مَثْوَاكَ ، وَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ .

امام علی علیه السلام : نیرویت را صرف معادت کن تا جایگاه [ابدی] خود را آباد کنی ، و آخرتت را به دنیایت مفروش .

غرر الحکم : ح ۲۴۱۱ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۸۵ ح ۲۰۵۲ .

**حدیث ۲۲۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَصْلِحْ مَثْوَاكَ ، وَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ .  
 امام علی علیه السلام : اقامتگاه [بدی] خویش را آباد کن و آخرت را به دنیایت مفروش .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، تحف العقول : ص ۶۹ ، كشف المحجّرة : ص ۲۲۲ عن عمر بن أبی المقدام عن الإمام الباقر عنه  
 عليهما السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۱۷ ح ۲ .

**حدیث ۲۲۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ الْمَتَجِرُّ أَنْ تَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِكَ تَمَنَّا وَمِمَّا لَكَ عِنْدَ اللَّهِ عَوْضًا .  
 امام علی علیه السلام : بد تجارتمی است این که دنیا را بهای جانت و عوضی که نزد خدا داری ، بدانی!  
 نهج البلاغه : الخطبة ۳۲ ، غرر الحکم : ح ۷۳۵۵ وفيه «ليس» بدل «لبئس» ، عيون الحکم والمواعظ : ص ۴۰۴ ح ۶۸۴۵ .

**حدیث ۲۲۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أُغْبِنُ مِمَّنْ بَاعَ الْبَقَاءَ بِالْفَنَاءِ؟!  
 امام علی علیه السلام : کیست مغبون تر از کسی که بقا [و آخرت جاویدان] را به فنا [و دنیای گذرا] بفروشد؟  
 غرر الحکم : ح ۸۵۰۸ ، عيون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۹ ح ۷۹۸۷ .

**حدیث ۲۲۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَخْسَرَ مِمَّنْ تَعَوَّضَ عَنِ الْآخِرَةِ بِالدُّنْيَا؟!  
 امام علی علیه السلام : کیست زیان دیده تر از کسی که آخرت را با دنیا عوض کرد؟!  
 غرر الحکم : ح ۸۵۰۹ ، عيون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۹ ح ۷۹۸۸ .

**حدیث ۲۲۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَخْسَرُ النَّاسِ مَنْ رَضِيَ الدُّنْيَا عَوْضًا عَنِ الْآخِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : زیانکارترین مردم ، کسی است که به جای آخرت ، به دنیا رضایت داد .  
 غرر الحکم : ح ۳۰۷۷ ، عيون الحکم والمواعظ : ص ۱۲۰ ح ۲۷۳۰ .

**حدیث ۲۲۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ بَاعَ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا حَسِرَهُمَا .

امام علی علیه السلام : کسی که آخرتش را به دنیایش بفروشد ، هر دو را باخته است .

غرر الحکم : ح ۸۲۳۷ ؛ مطالب السؤل : ص ۴۸ .

### حدیث ۲۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَوْمُ الدُّنْيَا بَارِبَعَهُ : بِعَالِمٍ مُسْتَعْمِلٍ لِعِلْمِهِ ، وَبِغَيٍّ بَاذِلٍ لِمَعْرُوفِهِ ، وَبِجَاهِلٍ لَا يَتَكَبَّرُ أَنْ يَتَعَلَّمَ ، وَبِفَقِيرٍ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ .

وَإِذَا عَطَلَ الْعَالِمُ عِلْمَهُ ، وَأَمْسَكَ الْغَنِيُّ مَعْرُوفَهُ ، وَتَكَبَّرَ الْجَاهِلُ أَنْ يَتَعَلَّمَ ، وَبَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ فَعَلَيْهِمُ الثُّبُورُ

امام علی علیه السلام : استواری دنیا ، به چهار چیز است : عالمی که علمش را به کار می گیرد ، توانگری که نیکی (بخشش) می

کند ، نادانی که از آموختن تکبر نمی ورزد ، و ناداری که آخرتش را برای دنیای دیگری نمی فروشد .

هر گاه عالم ، علمش را به کار نبندد و توانگر ، از نیکی (بخشش) دریغ کند و نادان از آموختن تکبر ورزد و نادار ، آخرتش را

برای دنیای دیگری بفروشد ، نابودی گریبانگیرشان می شود .

الثُّبُورُ : الهلاك (النهاية : ج ۱ ص ۲۰۶ «ثبر»).

### حدیث ۲۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا قِيلَ لَهُ : أَيُّ الْخَلْقِ أَشْقَى ؟ - : مَنْ بَاعَ دِينَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ .

امام علی علیه السلام : - در پاسخ این پرسش که شقاوتمندترین مردم کیست؟ - : کسی که دینش را برای دنیای دیگری بفروشد .

کتاب من لا يحضره الفقيه : ج ۴ ص ۳۸۳ ح ۵۸۳۳ ، معانی الأخبار : ص ۱۹۸ ح ۴ ، الأمالی للصدوق : ص ۴۷۸ ح ۶۴۴ ، الأمالی

للطوسي : ص ۴۳۵ ح ۹۷۴ کلها عن عبد الله بن بكر [بكران] المرادی عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام ، تنبيه الخواطر : ج ۲

ص ۱۷۴ عن الإمام زين العابدين عنه عليهما السلام وفيه «آخرته» بدل «دينه» ، بحار الأنوار : ج ۷۵ ص ۳۰۱ ح ۱ .

### حدیث ۲۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِئْسَ الرَّجُلُ مَنْ بَاعَ دِينَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ .

امام علی علیه السلام : بد مردی است کسی که دینش را برای دنیای دیگری می فروشد!

غرر الحکم : ح ۴۴۰۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۹۳ ح ۳۹۶۹ .

### حدیث ۲۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الْإِسْلَامَ صِرَاطًا مُنِيرَ الْأَعْلَامِ ، مُشْرِقَ الْمَنَارِ ، فِيهِ تَأْتَلَفُ الْقُلُوبُ ، وَعَلَيْهِ تَأَخَى الْإِخْوَانُ .

امام علی علیه السلام : خداوند عز و جل ، اسلام را راهی با نشانه های روشنگر و نشانی درخشان قرار داد که در آن ، دل ها با



یکدیگر خو می گیرند و بر اساس آن ، برادری برادران شکل می گیرد .  
الکافی : ۵ / ۳۷۱ / ۳ عن جابر عن الإمام الباقر علیه السلام .

### حدیث ۲۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَأْسُ الْعَقْلِ التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ .  
امام علی علیه السلام : اساس عقل ، دوستی با مردم است .  
غرر الحکم : ۵۲۴۶ و ۱۳۴۵ .

### حدیث ۲۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَوَّلُ الْعَقْلِ التَّوَدُّدُ .  
امام علی علیه السلام : سرآغاز عقل ، دوستی [با مردم] است .  
غرر الحکم : ۲۹۲۳ .

### حدیث ۲۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَوَدَّةُ قَرَابَةٌ مُسْتَفَادَةٌ .  
امام علی علیه السلام : دوستی ، [نوعی] خویشاوندی است .  
الکافی : ۸ / ۲۳ / ۴ عن جابر بن یزید عن الإمام الباقر علیه السلام ، کتاب من لا یحضره الفقیه : ۴ / ۳۸۹ / ۵۸۳۴ ، نهج البلاغه :  
الحکمه ۲۱۱ ، تحف العقول : ۹۷ ، کنز الفوائد : ۱/۹۳ ، أعلام الدین : ۱۷۸ ، بحار الأنوار : ۷۴/۱۷۸/۱۹ .

### حدیث ۲۲۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَوَدَّةُ نَسَبٌ .  
امام علی علیه السلام : دوستی ، خویشاوندی است .  
غرر الحکم : ۸۱ .

### حدیث ۲۲۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَوَدَّةُ نَسَبٌ مُسْتَفَادٌ .  
امام علی علیه السلام : دوستی ، خویشی اکتسابی است .  
غرر الحکم : ۶۴۷ .

**حدیث ۲۲۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ إِحْدَى الْقَرَابَتَيْنِ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ، یکی از دو خویشاوندی [ سببی و نسبی ] است .  
 غرر الحکم : ۱۶۲۷ .

**حدیث ۲۲۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَفَاءُ كَرَمٌ ، الْمَوَدَّةُ رَحْمٌ .  
 امام علی علیه السلام : وفاداری ، بزرگواری است ، و دوستی ، [گونه ای] خویشاوندی .  
 غرر الحکم : ۱۰ .

**حدیث ۲۲۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ نَسَبٍ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ، نزدیک ترین خویشاوندی است .  
 غرر الحکم : ۲۸۵ .

**حدیث ۲۲۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ رَحِمٍ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ، نزدیک ترین خویشی است .  
 غرر الحکم : ۶۴۹ .

**حدیث ۲۲۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ أَشْبَهُكَ الْأَنْسَابِ ، وَالْعِلْمُ أَشْرَفُ الْأَحْسَابِ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ، به هم پیوسته ترین خویشاوندی است و دانش ، شریف ترین تبار است .  
 الإرشاد : ۱ / ۲۹۸ ، کنز الفوائد : ۱ / ۳۱۹ ، بحار الأنوار : ۷۷ / ۴۱۹ / ۴۰ .

**حدیث ۲۲۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقْرَبُ الْقُرْبِ مَوَدَّاتُ الْقُلُوبِ .

امام علی علیه السلام : نزدیک ترین خویشاوندی ها، دوستی دل هاست .

غرر الحکم : ۳۰۲۹ .

### حدیث ۲۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الأخُّ الْمُكْتَسَبُ فِي اللَّهِ أَقْرَبُ الْأَقْرَبَاءِ ، وَأَحْمُّ مِنَ الْأُمَّهَاتِ وَالْآبَاءِ .

امام علی علیه السلام : برادر به دست آمده در راه خدا ، نزدیک ترین خویشاوند و [ حتی ] نزدیک تر از پدر و مادر است .

غرر الحکم : ۱۸۴۵ و فی طبعه النجف «أرحم» بدل «أحم» .

### حدیث ۲۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ قَرِيبٍ أَبْعَدُ مِنْ بَعِيدٍ . وَرُبَّ بَعِيدٍ . أَقْرَبُ مِنْ قَرِيبٍ .

امام علی علیه السلام : بسا خویشاوندی که از بیگانه دورتر است و بسا بیگانه ای که از خویشاوند ، نزدیک تر .

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، تحف العقول : ۸۴ ، الکافی : ۸ / ۲۴ / ۴ عن جابر بن یزید عن الإمام الباقر عنه علیهما السلامولیس فیہ

صدره ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۵ / ۲۸ ؛ ربيع الأبرار : ۳ / ۵۳۸ ، كنز العمال : ۱۶ / ۱۸۱ / ۴۴۲۱۵ عن وکیع والعسکری فی المواعظ .

### حدیث ۲۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ أَقْرَبُ الْأَقْرَابِ .

امام علی علیه السلام : دوست ، نزدیک ترین خویشاوندان است .

غرر الحکم : ۶۷۴ .

### حدیث ۲۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ قَرَابَةٍ تَحْتَاجُ إِلَى مَوَدَّةٍ .

امام علی علیه السلام : هر خویشاوندی ای ، نیازمند دوستی است .

مطالب السؤل : ۵۰ ؛ بحار الأنوار : ۷۸ / ۷ / ۵۹ .

### حدیث ۲۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَحْتَاجُ الْقَرَابَةُ إِلَى مَوَدَّةٍ ، وَلَا تَحْتَاجُ الْمَوَدَّةُ إِلَى قَرَابَةٍ .

امام علی علیه السلام در حکمت های منسوب به ایشان - : خویشاوندی ، نیازمند دوستی است ، حال آن که دوستی ، نیازمند خویشاوندی نیست .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۰۵ / ۴۸۹ .

### حدیث ۲۲۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَوَدَّةُ الْآبَاءِ قَرَابَةٌ بَيْنَ الْأَبْنَاءِ ، وَالْقَرَابَةُ إِلَى الْمَوَدَّةِ أَحْوَجُ مِنَ الْمَوَدَّةِ إِلَى الْقَرَابَةِ .  
امام علی علیه السلام : دوستی پدران ، [ باعث ] خویشاوندی فرزندان است ؛ و خویشاوندی به دوستی ، نیازمندتر از دوستی به خویشی است .  
نهج البلاغه : الحکمة ۳۰۸ ، غرر الحکم : ۹۸۰۵ و فيه «نسب بین الأبناء» و ليس فيه ذيله ؛ مطالب السؤل : ۵۷ نحوه .

### حدیث ۲۲۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ عَشِيرٍ غَيْرٍ حَبِيبٍ .  
امام علی علیه السلام : بسا خویشاوندی که دوست نیست .  
غرر الحکم : ۵۳۳۵ .

### حدیث ۲۲۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ أَخٍ لَمْ تَلِدْهُ أُمَّكَ .  
امام علی علیه السلام : بسا برادری که مادرت او را نزاده است .  
غرر الحکم : ۵۳۵۱ .

### حدیث ۲۲۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صَدِيقُكَ أَخُوكَ لِأَبِيكَ وَأُمَّكَ . وَلَيْسَ كُلُّ أَخٍ لَكَ مِنْ أَبِيكَ وَأُمَّكَ .  
صَدِيقُكَ .  
امام علی علیه السلام : دوست ، برادر تنی دوست ، حال آن که هر برادر تنی تو ، دوست نیست .  
کتاب من لا يحضره الفقيه : ۴ / ۳۹۰ / ۵۸۳۴ .

### حدیث ۲۲۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الصَّدِيقُ نَسِيبُ الزَّوْجِ ، وَالْأَخُ نَسِيبُ الْجِسْمِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دوست ، خویشاوند روح است و برادر ، خویشاوند تن .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۰۰ / ۴۲۹ .

### حدیث ۲۲۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَنْفَعُ الْكُنُوزِ مَحَبَّةُ الْقُلُوبِ .  
امام علی علیه السلام : سودمندترین گنج ها، دوستی دل هاست .  
غرر الحکم : ۲۹۷۳ ؛ دستور معالم الحکم : ۲۳ .

### حدیث ۲۲۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الصَّدِيقُ إِنْسَانٌ ، هُوَ أَنْتَ إِلَّا أَنَّهُ غَيْرُكَ .  
امام علی علیه السلام : دوست ، انسانی است که همان خودت است ، جز آن که [ کالبدش ] غیر از توست .  
غرر الحکم : ۱۸۵۶ .

### حدیث ۲۲۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْأَصْدِقَاءُ نَفْسٌ وَاحِدَةٌ فِي جُجُومٍ مُتَفَرِّقَةٍ .  
امام علی علیه السلام : دوستان ، یک جان اند در کالبدهای پراکنده .  
غرر الحکم : ۲۰۵۹ .

### حدیث ۲۲۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنَ النَّعْمِ الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ .  
امام علی علیه السلام : دوستِ راستین ، از نعمت هاست .  
غرر الحکم : ۹۲۴۷ .

### حدیث ۲۲۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الإِخْوَانُ زِينَةٌ فِي الرَّخَاءِ ، وَعُدَّةٌ فِي الْبَلَاءِ .  
امام علی علیه السلام : برادران ، در آسایش، زیورند و در سختی، ساز و برگ [ و یاور ] .  
غرر الحکم : ۱۵۲۷ .

**حدیث ۲۲۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ يَا خَوَانَ الصَّفَا؛ فَإِنَّهُمْ زَيْنَةُ فِي الرَّخَاءِ، وَعَوْنٌ فِي الْبَلَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : برادرانِ یکرنگ به دست آر که در آسایش ، زیورند و در سختی ، یاور .  
 غرر الحکم : ۶۱۲۸ .

**حدیث ۲۲۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِخْوَانُ الصَّدَقِ زَيْنَةُ فِي السَّرَّاءِ، وَعُدَّةٌ فِي الضَّرَّاءِ .  
 امام علی علیه السلام : برادرانِ راستین ، در خوشی ، زیورند و در ناخوشی ، ساز و برگ [و یاور] .  
 غرر الحکم : ۱۸۰۵ .

**حدیث ۲۲۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ يَا خَوَانَ الصَّدَقِ فَأَكْثَرُ مِنْ اِكْتِسَابِهِمْ؛ فَإِنَّهُمْ عُدَّةٌ عِنْدَ الرَّخَاءِ، وَجُنَّةٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : برادرانِ راستین به دست آر و بر شمارشان بیفزای که به هنگام آسایش ، ساز و برگ اند و به هنگام سختی ، سپر .  
 الأموال للصدوق : ۴۸۳ / ۳۸۰ عن أبي الجارود عن الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام ، الاختصاص : ۲۲۶ عن أبي الجارود رفعه وفيه «جندا» بدل «جُنَّة» ، تحف العقول : ۳۶۸ عن الإمام الصادق عليه السلام وليس فيه «فأكثر من اكتسابهم» ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۸۷ / ۷ .

**حدیث ۲۲۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِخْوَانُ الصَّدَقِ فِي النَّاسِ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَيُورَثُهُ . لَا يَزِدَادَنَّ أَحَدُكُمْ فِي أَخِيهِ زُهْدًا، وَلَا يَجْعَلُ مِنْهُ يَدِيلاً إِذَا لَمْ يَرَ مِنْهُ مَرْفَقًا أَوْ يَكُونُ مَقْفُورًا مِنَ الْمَالِ . لَا يَغْفَلَنَّ أَحَدُكُمْ عَنِ الْقَرَابَةِ يَرَى بِهِنَّ الْخِصَاصَةَ أَنْ يَسُدَّهَا مِمَّا لَا يَضُرُّهُ إِنْ أَنْفَقَهُ وَلَا يَنْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكَهُ .  
 امام علی علیه السلام : برادرانِ راستین در میان مردم ، از ثروتی که شخص از آن برخوردار شود و به ارث گذارد ، بهترند . مبادا کسی از شما نسبت به برادرش زیاده بی رغبتی کند ، و اگر از او منفعتی ندید و یا او را بی چیز دید ، مبادا کسی را جایگزین او نماید . مبادا کسی از شما از نیاز خویشاوندش که اگر آن را برآورد ، به او زبانی نمی زند و اگر آن را باز دارد ، سودی به او نمی رساند ، غفلت کند .  
 الزهد للحسين بن سعيد : ۳۷ / ۹۸ عن يحيى بن أم الطويل ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۰۱ / ۵۳ .

**حدیث ۲۲۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعَجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ اِكْتِسَابِ الْاِخْوَانِ ، وَأَعَجَزُ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفِرَ بِهِ مِنْهُمْ .

امام علی علیه السلام: ناتوان ترین مردم، کسی است که از به دست آوردن برادران، ناتوان باشد و ناتوان تر از او، کسی است که برادری را که به دست آورده است، از دست بدهد.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۲، بحار الأنوار: ۷۴ / ۲۷۸ / ۱۲.

### حدیث ۲۲۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَعَجَزُ النَّاسِ مَنْ قَصَرَ فِي طَلَبِ الصَّدِيقِ ، وَأَعَجَزُ مِنْهُ مَنْ وَجَدَهُ فَضَيَّعَهُ .

امام علی علیه السلام- در حکمت های منسوب به ایشان-: ناتوان ترین مردم، کسی است که در دوستیابی کوتاهی کند، و ناتوان تر از او کسی است که دوستی به دست آورد و سپس او را از دست بدهد.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۲۹۷ / ۳۹۴.

### حدیث ۲۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: لَيْكُنْ أَصْدِقًا وَكَ كَثِيرًا ، وَاجْعَلْ سِرِّكَ مِنْهُمْ إِلَى وَاحِدٍ .

امام علی علیه السلام- در حکمت های منسوب به ایشان-: دوستانت بسیار باشند؛ اما رازت را تنها با یکی از آنان [که بیش از دیگران مورد اعتماد است] در میان بگذار.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۲۴ / ۷۱۸.

### حدیث ۲۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: مَنْ لَا صَدِيقَ لَهُ لَا دُخْرَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: هر که دوستی ندارد، اندوخته ای ندارد.

غرر الحکم: ۸۷۶۰.

### حدیث ۲۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: الصَّدِيقُ أَفْضَلُ الدُّخْرَيْنِ .

امام علی علیه السلام: دوست، برترین دو اندوخته است (از اندوخته مالی برتر است).

غرر الحکم: ۱۶۶۹.

### حدیث ۲۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ لَا أَخَا لَهُ لَا خَيْرَ فِيهِ .

امام علی علیه السلام : هر که برادری ندارد ، خیری در او نیست .  
غرر الحکم : ۸۰۸۷ .

### حدیث ۲۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَا إِخْوَانَ لَهُ لَا أَهْلَ لَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که برادرانی ندارد ، خانواده ای ندارد .  
غرر الحکم : ۸۷۵۹ .

### حدیث ۲۲۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الإِخْوَانُ جَلَاءُ الْهُمُومِ وَالْأَحْزَانِ .

امام علی علیه السلام : برادران ، زداینده غم و اندوه اند .  
غرر الحکم : ۲۱۱۹ .

### حدیث ۲۲۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الإِخْوَانُ أَفْضَلُ الْعُدَدِ .

امام علی علیه السلام : برادران ، برترین ساز و برگ هاینند .  
غرر الحکم : ۱۰۴۵ .

### حدیث ۲۲۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْوَانٌ

امام علی علیه السلام : برادران راستین ، برترین ساز و برگ اند .  
فی الطبعة المعتمدة «الصدق أفضل عدّة» وأثبتناه ما نقلناه من طبعة مصر .

### حدیث ۲۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْعُدَدِ أَخٌ وَفِيٌّ ، وَشَقِيقٌ زَكِيٌّ .

امام علی علیه السلام : برترین ساز و برگ ها ، برادری وفادار است و همگنی پاک .  
غرر الحکم : ۳۱۶۱ .



**حدیث ۲۲۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ أَفْضَلُ الْعُدَّتَيْنِ .

امام علی علیه السلام : دوست ، برترین ساز و برگ است (با هر ساز و برگی سنجیده شود ، از آن برتر است) .

غرر الحکم : ۱۶۹۱ .

**حدیث ۲۲۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْعُدَدِ ثِقَاتُ الْإِخْوَانِ .

امام علی علیه السلام : برترین ساز و برگ ها ، برادران قابل اعتمادند .

غرر الحکم : ۳۰۲۴ .

**حدیث ۲۲۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِالْإِخْوَانِ ؛ فَإِنَّهُمْ عُدَّةٌ لِلدُّنْيَا ، وَعُدَّةٌ لِلْآخِرَةِ ؛ أَلَا تَسْمَعُ إِلَى قَوْلِ أَهْلِ النَّارِ : «فَمَا لَنَا مِنْ شَفِيعِينَ \* وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ»

امام علی علیه السلام : برادرانی به دست آورید که ساز و برگ دنیا و ساز و برگ آخرت هستند . آیا سخن دوزخیان را نشنیده ای :

«پس ما را نه شفیعانی است و نه دوستی نزدیک» .

الشعراء : ۱۰۰ ، ۱۰۱ .

**حدیث ۲۲۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَكَثَّرَ مِنَ الْإِخْوَانِ مَا سَطَعَتْ إِنْهُمِ عِمَادٌ إِذَا مَا اسْتُنْجِدُوا وَظَهَرُوا

وَلَيْسَ كَثِيرًا أَلْفٌ خَلٍ وَصَاحِبِوَانٌ عَدُوًّا وَاحِدًا لَكَثِيرٍ

امام علی علیه السلام :

تا آن جا که می توانی بر شمار برادران بیفزای که /

هر گاه از آنان یاری خواسته شود ، تکیه گاه و پشتیبان هستند .

هزار دوست و یاور ، بسیار نیست /

حال آن که یک دشمن نیز بسیار است .

الأمالی للصدوق : ۷۶۶ / ۱۰۳۲ عن محمد بن الحسن الصفار ، کنز الفوائد : ۱ / ۹۸ و لیس فیہ البیت الأول ، الدیوان المنسوب إلی

الإمام علی علیه السلام : ۲۰۷ و فیہ «علیک بإخوان الصفاء فإنهم» ، بحار الأنوار : ۱۳ / ۴۱۴ / ۴ .

**حدیث ۲۲۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عَيْشَ لِمَنْ فَارَقَ أَحِبَّتَهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که از دوستانش جدا شده باشد ، زندگی ندارد .

غرر الحکم : ۱۰۶۶۱ .

**حدیث ۲۲۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ هُنَّ الْمُحْرِقَاتُ الْمَوْبِقَاتُ : فَقْرٌ بَعْدَ غِنًى ، وَذُلٌّ بَعْدَ عِزٍّ ، وَفَقْدُ الْأَحِبَّةِ .

امام علی علیه السلام : سه چیز ، سوزنده و کُشنده است : فقر پس از دولتمندی ، خواری پس از عزت و از دست دادن دوستان .

غرر الحکم : ۴۶۸۲ .

**حدیث ۲۲۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ يَهْدُنَ الْقَوَى : فَقْدُ الْأَحِبَّةِ ، وَالْفَقْرُ فِي الْغُرْبَةِ ، وَدَوَامُ الشَّدَّةِ .

امام علی علیه السلام : سه چیز توان فرساست : از دست دادن دوستان ، فقر در غربت و ادامه یافتن سختی .

غرر الحکم : ۴۶۸۳ .

**حدیث ۲۲۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَقْدُ الْأَحِبَّةِ غُرْبَةٌ .

امام علی علیه السلام : از دست دادن دوستان ، غربت است .

نهج البلاغه : الحکمة ۶۵ ، کشف الغمّة : ۲ / ۳۱۴ عن الإمام زين العابدين عليه السلام ، غرر الحکم : ۶۵۳۲ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۷۸

۱۹ / ؛ البدايه والنهائة : ۹ / ۱۱۳ عن إبراهيم العلوي عن الإمام الصادق عن أبيه عن الإمام زين العابدين عليهم السلام .

**حدیث ۲۲۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ فَقَدَ أَخَا فِي اللَّهِ فَكَأَنَّمَا فَقَدَ أَشْرَفَ أَعْضَائِهِ .

امام علی علیه السلام : هر کس برادری خدایی را از دست بدهد ، گویی شریف ترین عضو خود را از دست داده است .

غرر الحکم : ۹۲۲۷ .

**حدیث ۲۲۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَقْدُ الْمُمْرِضُ فَقَدْ الْأَحْبَابِ .

امام علی علیه السلام : از دست دادنی که موجب بیماری می شود ، از دست دادنِ دوستان است .  
غرر الحکم : ۱۱۵۸ .

### حدیث ۲۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: الْأَشْرَافُ يُعَاقَبُونَ بِالْهَجْرَانِ لَا بِالْحِرْمَانِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : افراد شریف را با هجران ، کیفر می دهند ، نه با حرمان [از عطا] .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۵ / ۸۴۳ .

### حدیث ۲۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

أَحِبُّ لِيَالِي الْهَجْرِ لَا فَرْحًا

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

شب های هجران را دوست دارم ، نه این که بدانها شادمان باشم /  
بلکه به آرزوی آن که روزگار ، پس از آن ، [ایام] وصال را برساند .

ایام وصال را ناخوش می دارم ؛ زیرا /

می بینم که همه چیز ، در آستانه زوال است .

فی الطبعة المعتمدة «فرجا» والصحيح ما أثبتناه كما في الطبعة المحققة من قبل الدكتور أبو القاسم إمامي : ۴۵۰ .

### حدیث ۲۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوَدُّدُ يُمِّنُّ .

امام علی علیه السلام : اظهار دوستی [با مردم ، مایه] برکت است .

غرر الحکم : ۵۹ .

### حدیث ۲۲۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرَّفِيقُ فِي دُنْيَاكَ كَالرَّفِيقِ فِي دِينِهِ .

امام علی علیه السلام : رفیق دنیای شخص ، همچون رفیق دین اوست .

غرر الحکم : ۱۸۱۶ .

**حدیث ۲۲۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوَّلُ الْمُرُوءَةِ طَلَاقُ الْوَجْهِ ، وَآخِرُهَا التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : آغاز مروّت ، گشاده رویی و نهایتش اظهار دوستی با مردم است .  
 غرر الحکم : ۳۲۹۰ .

**حدیث ۲۲۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ النَّاسِ مَنَّهُ مَنْ بَدَأَ بِالْمَوَدَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : بیشترین منت را کسی دارد که دوستی را می آغازد .  
 غرر الحکم : ۳۱۱۱ .

**حدیث ۲۲۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 : أَلْزِمَ نَفْسَكَ التَّوَدُّدَ ، وَصَبَّرَ عَلَى مَوُونَاتِ النَّاسِ نَفْسَكَ ، وَابْدَلْ لِصَدِيقِكَ نَفْسَكَ وَمَالَكَ ، وَلِمَعْرِفَتِكَ رِفْدَكَ وَمَحْضَرَكَ ، وَلِلْعَامَّةِ  
 بِشْرَكَ وَمَحَبَّتَكَ ، وَلِعَدْوِكَ عَدْلَكَ وَإِنصَافَكَ ، وَوَاضِنِ بَدِينِكَ وَعِرْضِكَ عَنْ كُلِّ أَحَدٍ ؛ فَإِنَّهُ أَسْلَمَ لِدِينِكَ وَدُنْيَاكَ .  
 امام علی علیه السلام - در وصیت خویش به پسرش محمد بن حنفیه - : خود را به اظهار دوستی با مردم پایبند کن ؛ جان خود را بر  
 دشواری های مردم ، صبوری ده ؛ جان و مالت را بر دوستت ، عطا و حضورت را بر آشنایان ، گشاده رویی و دوستی ات را بر  
 عموم مردم ، و عدالت و انصافت را بر دشمنان ، نثار کن ، و دین و آبروی خود را از هر کس دریغ دار ، که این کار ، برای دین و  
 دنیایت ایمنی بخش تر است .  
 الخصال : ۱۴۷ / ۱۷۸ عن حماد بن عيسى عن عمّن ذكره عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۷۵ / ۶ .

**حدیث ۲۲۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَبَاغَضُوا ؛ فَإِنَّهَا الْحَالِقَةُ .  
 امام علی علیه السلام : با یکدیگر دشمنی نکنید ، که زداینده [ایمان] است .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۶ ، تحف العقول : ۱۵۲ ، بحار الأنوار : ۷۷ / ۲۹۲ / ۲ .

**حدیث ۲۲۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ضَاقَتِ الدُّنْيَا عَلَى الْمُتْبَاغِضِينَ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا ، بر دشمنان یکدیگر، تنگ است .

المواعظ العددیة : ۵۸ .

### حدیث ۲۲۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَقْطَعُ صَدِيقًا وَإِنْ كَفَرَ .

امام علی علیه السلام : از هیچ دوستی مبر ، گر چه کافر شود .

غرر الحکم : ۱۰۱۹۶ .

### حدیث ۲۲۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: عَلَيَّكُمْ يَا بَنِيَّ بِالتَّوَّاصِلِ وَالتَّبَاذُلِ وَالتَّبَارِّ ، وَإِيَّاكُمْ

وَالتَّقَاطِعِ وَالتَّدَابُرِ وَالتَّفَرُّقِ .

امام علی علیه السلام - به هنگام رحلتش - : فرزندانم ! پایبند پیوند با یکدیگر ، بخشش

به یکدیگر و نیکی در حق یکدیگر باشید و از گسستن از یکدیگر ، رویگردانی از یکدیگر و جدایی پرهیزید .

الکافی : ۷ / ۵۲ / ۷ ، تهذیب الأحکام : ۹ / ۱۷۸ / ۷۱۴ عن سلیم بن قیس الهلالی وفيه «وإياكم والنفاق و...»، تحف العقول : ۱۹۹

وفيه «والتبادر» بدل «والتبار» ، نهج البلاغة : الكتاب ۴۷ نحوه ، بحار الأنوار : ۴۲/۲۴۹/۵۱ ؛ مقاتل الطالبیین : ۵۳ وفيه «بالتواضع» بدل

«بالتواصل» ، المعجم الكبير : ۱ / ۱۰۲ / ۱۶۸ عن إسماعيل بن راشد نحوه ، المناقب للخوارزمي : ۳۸۶ / ۴۰۱ وليس فيه «التبار» .

### حدیث ۲۲۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِالتَّوَّاصِلِ وَالتَّمُؤَافَقَةِ ، وَإِيَّاكُمْ وَالتَّمُؤَافَقَةَ وَالتَّمُؤَافِقَةَ .

امام علی علیه السلام : پایبند پیوند با یکدیگر و موافقت با هم باشید و از گسستن از یکدیگر و هجران یکدیگر پرهیزید .

غرر الحکم : ۶۱۵۲ .

### حدیث ۲۲۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَصْرِمُ أَخَاكَ عَلَىٰ أَرْتِيَابٍ ، وَلَا تَقْطَعُهُ دُونَ اسْتِعْتَابٍ .

امام علی علیه السلام : از برادرت تنها به سبب گمان ، مبر و پیش از پی جویی و بازخواست [در مورد علت رفتاری که تو را رنجانده

است] ، از او جدا مشو .

کتاب من لا يحضره الفقيه : ۴ / ۳۹۱ / ۵۸۳۴ ، تحف العقول : ۲۰۵ ، غرر الحکم : ۱۰۲۶۸ نحوه ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۴۲ / ۳۰ .

### حدیث ۲۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا خَيْرَ فِيمَنْ يَهْجُرُ أَخَاهُ مِنْ غَيْرِ جُرْمٍ .

امام علی علیه السلام: خیری در آن که بی هیچ جرمی از برادرش دوری می کند، نیست.  
غرر الحکم: ۱۰۷۴۱.

### حدیث ۲۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا أَبْغَضْتَ فَلَا تَهْجُرْ .

امام علی علیه السلام: هرگاه [با کسی] دشمنی کردی، [از او] مبر [و راهی برای بازگشت بگذار].  
غرر الحکم: ۳۹۸۰.

### حدیث ۲۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا أَقْبَحَ الْقَطِيعَةَ بَعْدَ الصَّلَةِ! وَالْجَفَاءَ بَعْدَ الْإِحَاءِ! وَالْعَدَاوَةَ بَعْدَ الصَّفَاءِ! وَزَوَالَ الْأَلْفَةَ بَعْدَ اسْتِحْكَامِهَا!

امام علی علیه السلام: چه زشت است بریدن [از کسی] پس از پیوند، بی مهری پس از برادری، دشمنی پس از صفا [ی دوستی] و از میان رفتن الفت پس از استواری آن.

غرر الحکم: ۹۸۵۷، کشف المحجّة: ۲۱۸، وفيه «المودّة» بدل «الصفاء»، بحار الأنوار: ۷۷ / ۲۱۰.

### حدیث ۲۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْمِلْ نَفْسَكَ مِنْ أَخِيكَ عِنْدَ صَيْرَمِهِ عَلَى الصَّلَةِ، وَعِنْدَ صُدُودِهِ عَلَى اللَّطْفِ وَالْمُقَارَبَةِ، وَعِنْدَ جُمُودِهِ عَلَى الْبَدَلِ، وَعِنْدَ تَبَاغُدِهِ عَلَى الدُّنُوِّ، وَعِنْدَ شِدَّتِهِ عَلَى اللَّيْنِ، وَعِنْدَ جُرْمِهِ عَلَى الْعِذْرِ، حَتَّى كَأَنَّكَ لَهُ عَبْدٌ وَكَأَنَّهُ ذُو نِعْمَةٍ عَلَيْكَ. وَإِيَّاكَ أَنْ تَضَعَ ذَلِكَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ، أَوْ أَنْ تَفْعَلَهُ بِغَيْرِ أَهْلِهِ.

امام علی علیه السلام - در نامه ای به فرزندش امام حسن علیه السلام - : چون برادرت از تو ببرد، خود را به پیوند با او وادار و چون از تو روی گردانند، خود را به او نزدیک کن و چون بخل ورزد، به او بخشش کن و چون دوری کند، به او نزدیک شو و چون درشتی کند، نرمی کن و چون جرمی کند، برایش عذری بیاور، تا آن جا که گویی تو بنده او هستی و گویا او بر تو نعمتی دارد؛ اما مبدا که این کار را نابجا انجام دهی و یا در مورد ناهلش به کار بری.

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱، تحف العقول: ۸۱ وفيه «والمسألة» بدل «والمقاربة»، کشف المحجّة: ۲۳۲ عن عمر بن أبي المقدم عن الإمام الباقر عليه السلام، غرر الحکم: ۲۴۵۲ نحوه، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۸ / ۳۵؛ وراجع كنز العمیال: ۱۶ / ۱۷۸ / ۴۴۲۱۵.

### حدیث ۲۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْمِلْ نَفْسَكَ عِنْدَ شِدَّتِهِ أَخِيكَ عَلَى اللَّيْنِ، وَعِنْدَ قَطِيعَتِهِ عَلَى الْوَصْلِ، وَعِنْدَ جُمُودِهِ عَلَى الْبَدَلِ، وَكُنْ لِلَّذِي يَبْدُو مِنْهُ حَمُولًا، وَلَهُ

وَصَوْلًا .

امام علی علیه السلام: به هنگام درشتی برادرت، خود را به نرمی وادار و چون جدایی پیشه کند، به پیوند پرداز و چون بخل ورزد، بخشش کن و آنچه را از او سر می زند، تحمل کن و با او بپیوند.  
غرر الحکم: ۲۴۵۰.

### حدیث ۲۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: لا يَكُونَنَّ أَخُوكَ عَلَى قَطِيعَتِكَ أَقْوَى مِنْكَ عَلَى صَلَّتِهِ ، وَلَا عَلَى الْإِسَاءَةِ إِلَيْكَ أَقْوَى مِنْكَ عَلَى الْإِحْسَانِ إِلَيْهِ .

امام علی علیه السلام - در نامه ای به فرزندش محمد بن حنفیه - : مبادا که برادرت در بریدن از تو، قوی تر از پیوستنت به او، و در بدی کردن به تو، قوی تر از نیکی ات به او باشد.

کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴ / ۳۹۲ / ۵۸۳۴، نهج البلاغه: الكتاب ۳۱ نحوه، خصائص الأئمة عليهم السلام: ۱۱۷، تحف العقول: ۸۲، كشف المحجّة: ۲۳۲ عن عمر بن أبي المقدم عن الإمام الباقر عليه السلام عنه عليه السلاموفيهما «فی کتابه لابنه الحسن علیه السلام»، الدرّة الباهرة: ۲۰، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۸ / ۳۵، وراجع مشکاة الأنوار: ۱۰۶.

### حدیث ۲۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: لا تَقْطَعْ أَخَاكَ إِلَّا بَعْدَ عَجْزِ الْحِيلَةِ عَنِ اسْتِصْلَاحِهِ ، وَلَا تُتْبِعْهُ بَعْدَ الْقَطِيعَةِ وَقِيعَةً فِيهِ فَتُسَدَّ طَرِيقُهُ عَنِ الرُّجُوعِ إِلَيْكَ ، وَلَعَلَّ التَّجَارِبَ أَنْ تَزِدَّهُ عَلَيْكَ وَتُصْلِحَهُ لَكَ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : از برادرت مبر، مگر پس از آن که از به صلاح آوردنش عاجز گشتی، و پس از بریدن، از او بدگویی مکن، مبادا که راه بازگشتش را به سویت ببندی؛ باشد که تجربه ها او را به سویت بازگرداند و برایت اصلاحش کند.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۲۷ / ۷۴۸؛ أعلام الدین: ۲۹۲ عن الإمام الصادق عليه السلام نحوه وليس فيه «لا تقطع... عن استصلاحه» ، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۶ / ۳۱.

### حدیث ۲۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: إِنْ أُرِدْتَ قَطِيعَةَ أَخِيكَ فَاسْتَبِقْ لَهُ مِنْ نَفْسِكَ بَقِيَّةً يَرْجِعُ إِلَيْهَا إِنْ بَدَأَ لَهُ ذَلِكَ يَوْمًا مَا .

امام علی علیه السلام: اگر خواستی از برادرت ببری، از خودت چیزی (زمینه دوستی ای) برایش بگذار که اگر روزی نظرش بر آن قرار گرفت، باز گردد.

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱، كشف المحجّة: ۲۳۲ عن عمر بن أبي المقدم عن الإمام الباقر عليه السلام عنه عليه السلام، غرر الحکم: ۳۷۲۰، خصائص الأئمة عليهم السلام: ۱۱۷، تحف العقول: ۸۲ كلاهما نحوه، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۸ / ۳۵.

### حدیث ۲۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَهَى [رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ] عَنِ الْهَجْرَانِ . فَمَنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلَا يَهْجُرُ أَخَاهُ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ؛ فَمَنْ كَانَ مُهَاجِرًا لِأَخِيهِ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ كَانَتْ النَّارُ أَوْلَى بِهِ .

امام علی علیه السلام : [پیامبر خدا] از هجران نهی کرد . پس اگر کسی ناچار از آن شد ، بیش از سه روز از برادرش نبُرد که هر کس بیش از آن از برادرش بُرد ، آتش به او سزاوارتر است .

کتاب من لا یحضره الفقیه : ۴ / ۱۰ / ۴۹۶۸ ، الأمالی للصدوق : ۵۱۲ / ۷۰۷ کلاهما عن الحسین بن زید عن الإمام الصادق عن آبائه علیهم السلام ، مکارم الأخلاق : ۲ / ۳۷۹ / ۲۶۶۱ ، مشکاة الأنوار : ۲۰۹ کلاهما عن أبي ذرّ عن النبي صلى الله عليه و آلهنحوه ، بحار الأنوار : ۷۶ / ۳۳۱ / ۱ .

### حدیث ۲۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُكْثِرَنَّ الْعِتَابَ ؛ فَإِنَّهُ يُورِثُ الضَّغِينَةَ ، وَيَجُرُّ إِلَى الْبَغِيضَةِ ، وَكَثْرَتُهُ مِنْ سُوءِ الْأَدَبِ .  
 امام علی علیه السلام : بسیار سرزنش مکن ؛ زیرا کینه به بار می آورد و به دشمنی می انجامد و زیادی آن ، از بی ادبی است .  
 کنز الفوائد : ۱ / ۹۳ ، تحف العقول : ۸۴ و فی «واستعتب من رجوت اعتابه» بدل «و کثرتہ من سوء الأدب» ، أعلام الدین : ۱۷۹ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۶ / ۲۹ ؛ کنز العمّال : ۱۶ / ۱۸۱ / ۴۴۲۱۵ نقلًا عن وكيع والعسکری فی المواعظ و فی «المغضبه» بدل «البغیضه» .

### حدیث ۲۲۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمِزَاحُ يُورِثُ الضَّغَائِنَ .  
 امام علی علیه السلام - در وصیت خود به فرزندش حسن علیه السلام : شوخی ، کینه به بار می آورد .  
 تحف العقول : ۸۶ ، بحار الأنوار : ۷۷ / ۲۱۳ / ۱ ؛ دستور معالم الحکم : ۲۰ ، کنز العمّال : ۱۶ / ۱۸۲ / ۴۴۲۱۵ و فی «العداوة» بدل «الضغائن» .

### حدیث ۲۲۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوَّلُ الْقَطِيعَةِ السَّجَا .  
 امام علی علیه السلام : جفا ، سرآغاز جدایی است .  
 تحف العقول : ۲۱۴ ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۵۲ / ۸۵ .

### حدیث ۲۲۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



التَّجَنَّى رَسُولُ الْقَطِيعَةِ .

امام علی علیه السلام: نسبت ناروا دادن [به دوست]، بیک جدایی است.

غرر الحکم: ۵۳۲ و ۵۱۱ و فیه «أول» بدل «رسول»، شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۰۲ / ۴۵۶ و فیه «وافد» بدل «رسول».

### حدیث ۲۲۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لِيَهُودِيٌّ قَالَ لَهُ: فَلَقَدْ أَلْقَى اللَّهَ عِزُّهُ وَ جَلَّ عَلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ مَحَبَّةٌ مِنْهُ -: لَقَدْ كَانَ كَذَلِكَ ، وَلَقَدْ أُعْطِيَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله مَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا ، لَقَدْ أَلْقَى اللَّهَ عِزُّهُ وَ جَلَّ عَلَيْهِ مَحَبَّةٌ مِنْهُ ، فَمَنْ هَذَا الَّذِي يُشْرِكُهُ فِي هَذَا الْأَسْمِ إِذْ تَمَّ مِنَ اللَّهِ عِزُّهُ وَ جَلْبِهِ الشَّهَادَةُ ، فَلَا تَتِمُّ الشَّهَادَةُ إِلَّا أَنْ يُقَالَ : «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ» ! ؟ يُنَادِي بِهِ عَلَى الْمَنَابِرِ ، فَلَا يُرْفَعُ صَوْتُ بِذِكْرِ اللَّهِ إِلَّا رُفِعَ بِذِكْرِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله مَعَهُ .

امام علی علیه السلام: - به یهودی ای که به ایشان گفته بود خداوند ، محبتی از خود بر موسی بن عمران علیه السلام افکند: - آری! چنین بود؛ لیکن به محمد صلی الله علیه و آله برتر از این عطا شد. خدای عز و جل ، محبتی از خود بر او افکند. پس این کیست که در این نام ، شریک اوست؟ زیرا از سوی خدای عز و جل [کلمه] [شهادت با نام او تمام می گردد. پس شهادت کامل نمی گردد، جز آن که گفته شود: «شهادت می دهم که جز الله ، خدایی نیست و شهادت می دهم که محمد صلی الله علیه و آله پیامبر خداست». به این شهادت ، بر منبرها ندا می دهند و هیچ صدایی به یاد خدا بلند نمی شود ، مگر آن که همراه آن به یاد محمد صلی الله علیه و آله بلند می گردد.

الاحتجاج: ۱ / ۳۲۰.

### حدیث ۲۲۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْأَنْفُسُ أَشْكَالٌ ، فَمَا تَشَاكَلْ مِنْهَا اتَّفَقَ ، وَالنَّاسُ إِلَى أَشْكَالِهِمْ أَمِيلٌ .

امام علی علیه السلام: جان ها را شکل هایی است. پس آنان که هم شکل یکدیگرند ، با هم موافقت خواهند کرد و مردم ، به هم شکلان خود ، گرایش بیشتری دارند.

کنز الفوائد: ۲ / ۳۲ ، بحار الأنوار: ۷۸ / ۹۲ / ۱۰۰.

### حدیث ۲۲۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الْأَنْفُسَ إِذَا تَنَاسَبَتْ ائْتَلَفَتْ .

امام علی علیه السلام: جان ها چون با یکدیگر سازگار باشند ، الفت خواهند گرفت.

غرر الحکم: ۳۳۹۳.

### حدیث ۲۲۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ طِبَاعَكَ تَدْعُوكَ إِلَى مَا أَلْفَتَهُ .

امام علی علیه السلام: خصلت هایت، تو را بدانچه با آن الفت گرفته ای، فرا می خواند.  
غرر الحکم: ۳۴۲۰.

### حدیث ۲۲۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْمَوَدَّةُ تَعَاطَفُ الْقُلُوبِ فِي اِئْتِلَافِ الْأَرْوَاحِ .  
امام علی علیه السلام: دوستی، میل دل ها به یکدیگر است، به سبب الفت یافتن جان ها.  
غرر الحکم: ۲۰۵۷.

### حدیث ۲۲۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ امْرِيٍّ يَمِيلُ إِلَى مِثْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: هر کس، به همانند خودش گرایش دارد.  
غرر الحکم: ۶۸۶۵.

### حدیث ۲۲۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ شَيْءٍ يَمِيلُ إِلَى جِنْسِهِ .  
امام علی علیه السلام: هر چیز به هم جنس خود گرایش دارد.  
غرر الحکم: ۶۸۶۳.

### حدیث ۲۲۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُلُّ طَيْرٍ يَأْوِي إِلَى شَكْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: هر پرنده ای، کنار همانند خود فرود می آید.  
غرر الحکم: ۶۸۶۶.

### حدیث ۲۲۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَاقِلُ يَأْلَفُ مِثْلَهُ .  
امام علی علیه السلام: عاقل، با همانند خود الفت می گیرد.  
غرر الحکم: ۳۲۶.

**حدیث ۲۲۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّئِيمُ لَا يَتَّبِعُ إِلَّا شَكْلَهُ ، وَلَا يَمِيلُ إِلَّا إِلَى مِثْلِهِ .  
 امام علی علیه السلام : آدم پست ، تنها از همانند خود پیروی می کند و تنها به همانند خودش می گراید .  
 غرر الحکم : ۱۹۲۰ .

**حدیث ۲۳۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يُوَادُّ الْأَشْرَارَ إِلَّا أَشْبَاهُهُمْ .  
 امام علی علیه السلام : بدکاران ، جز با همانندان خود ، دوستی نمی کنند .  
 غرر الحکم : ۱۰۶۰۲ .

**حدیث ۲۳۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِزَالَةُ الرَّوَاسِي أَسْهَلُ مِنْ تَأْلِيفِ الْقُلُوبِ الْمُتَنَافِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : از جا کردن کوه های استوار ، آسان تر از الفت دادن دل های ریمیده از یکدیگر است .  
 مطالب السؤل : ۵۶ ؛ نثر الدرّ : ۱ / ۳۲۲ و لیس فی «المتنافرة» ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۱۱ / ۷۰ .

**حدیث ۲۳۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَا بَنِي ، إِنَّ الْقُلُوبَ جُنُودَ مُجَنَّدَةٍ ، تَتَلَاخِطُ بِالْمَوَدَّةِ وَتَتَنَاجَى بِهَا ، وَكَذَلِكَ هِيَ فِي الْبُغْضِ ؛ فَإِذَا أَحْبَبْتُمُ الرَّجُلَ مِنْ غَيْرِ سَبَقٍ مِنْهُ إِلَيْكُمْ فَارْجُوهُ ، وَإِذَا أَبْغَضْتُمُ الرَّجُلَ مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ سَبَقَ مِنْهُ إِلَيْكُمْ فَاحْذَرُوهُ .  
 امام علی علیه السلام - در وصیت خود به فرزندانش - : فرزندانم! دل ها سپاهیانى فراهم آمده هستند که با دوستی به یکدیگر می نگرند و بدین گونه با یکدیگر رازگویی می کنند . در باب دشمنی نیز چنین است . پس اگر کسی را بی آن که خود به سوی شما پیش دستی کرده باشد ، دوست داشتید ، بدو امیدوار باشید و هرگاه کسی را بی آن که بدی ای از او به شما رسیده باشد ، دشمن داشتید ، از او بپرهیزید .  
 الأمالی للطوسی : ۵۹۵ / ۱۲۳۲ عن جابر بن یزید عن الإمام الباقر علیه السلام ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۳ / ۲۶ .

**حدیث ۲۳۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : « سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا » ؟ قَالَ : يَا عَلِيُّ ، الْمَحَبَّةُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَفِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ . يَا عَلِيُّ ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَعْطَى الْمُؤْمِنِينَ ثَلَاثَةَ : الْمِقَّةَ ، وَالْمَحَبَّةَ ، وَالْمَهَابَةَ فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ .

امام علی علیه السلام: گفتم: ای پیامبر خدا! از این سخن خدای متعال خبرم ده: «به زودی [خدای] رحمان برایشان محبتی قرار می دهد». فرمود: «ای علی! محبت، نزد خداوند و ملائکه و در دل های مؤمنان است. ای علی! خداوند متعال به مؤمنان سه چیز داده است: مهر، محبت و شکوه در سینه های مؤمنان».

الجعفریات: ۱۷۷ عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام.

### حدیث ۲۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَيَأْتِيَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: «سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» مَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْمَحَبَّةُ - يَا عَلِيُّ - فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ. يَا عَلِيُّ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَعْطَى الْمُؤْمِنَ ثَلَاثًا: الْمَقْسَةَ، وَالْمَحَبَّةَ، وَالْمَلَاخِيَةَ، وَالْمَهَابَةَ فِي صُدُورِ الصَّالِحِينَ. فَمَنْ اصْطَنَعَهُ لِنَفْسِهِ قَبْلَ نَفْسِهِ؛ فَوَجِدَ لَهُ حَلَاوَةً وَمَلَاخِيَةً. وَمَنْ دَعَا فَأَجَابَهُ وَصَدَّقَهُ فِي الْإِجَابَةِ قَرَّبَهُ، فَقَبِلَ قَلْبُهُ، فَوَجِدَ لَهُ فِي الْقُلُوبِ وُدَّهُ وَهُوَ الْمَحَبَّةُ.

امام علی علیه السلام: از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله درباره گفتار خداوند: «به زودی [خدای] رحمان برایشان محبتی قرار خواهد داد»، پرسیدم که چیست؟ فرمود: «ای علی! محبت است که در سینه های مؤمنان و ملائکه مقرب است. ای علی! خداوند متعال، به مؤمن سه چیز داده است: مهر و محبت، نمکین بودن، و شکوه در سینه های صالحان. پس کسی که خداوند، او را برای خود برگزیند، جانش پذیرای آن می گردد و شیرینی و نمکی در او پدید می آید و کسی که خداوند، بخواندش و او اجابت کند و در این اجابت، راستی نشان دهد، او را مقرب می سازد. پس قلبش آن را می پذیرد و در دل ها دوستی او - که همان محبت است [که در آیه بدان اشاره شده] - پدیدار می شود.

نوادر الأصول: ۱ / ۴۲۶.

### حدیث ۲۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ حَسَنَتْ نَيْتَهُ كَثُرَتْ مَثُوبَتُهُ، وَطَابَتْ عَيْشَتُهُ، وَوَجِبَتْ مَوَدَّتُهُ.

امام علی علیه السلام: هر که خوش نیت گردد، پاداشش فراوان می شود، زندگی اش خوش می گردد و دوستی اش [بر دیگران] لازم می شود.

غرر الحکم: ۹۰۹۴.

### حدیث ۲۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَارَ مِنْهُمْ الْمَحَبَّةُ.

امام علی علیه السلام: هر که به مردم خوش گمان گردد، دوستی آنان را به دست می آورد.

غرر الحکم: ۸۸۴۲.

### حدیث ۲۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْأَخْلَاقِ يُدِيرُ الْأَرْزَاقَ وَيُونِسُ الرَّفَاقَ .

امام علی علیه السلام : خوش خویی ، روزی را فراوان می کند و دوستان را [با انسان] مأنوس می نماید .  
غرر الحکم : ۴۸۵۶ .

### حدیث ۲۳۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْخُلُقِ يورثُ الْمَحَبَّةَ ، وَيُوَكِّدُ الْمَوَدَّةَ .

امام علی علیه السلام : خوش خویی ، محبت به بار می آورد و دوستی را استوار می کند .  
غرر الحکم : ۴۸۶۴ .

### حدیث ۲۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِحُسْنِ الْخُلُقِ ؛ فَإِنَّهُ يَكْسِبُكَ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام : پایند خوش خویی باش که دوستی [مردم] را نصیب می کند .  
غرر الحکم : ۶۱۰۰ .

### حدیث ۲۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِحُسْنِ الْعِشْرَةِ تَأْنِسُ الرَّفَاقُ .

امام علی علیه السلام : با خوش رفتاری ، رفیقان ، انس می گیرند .  
غرر الحکم : ۴۲۳۳ .

### حدیث ۲۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي حُسْنِ الْمُصَاحَبَةِ يَرَعَبُ الرَّفَاقُ .

امام علی علیه السلام : با خوش رفتاری ، رفیقان [به دوستی با انسان] تمایل پیدا می کنند .  
غرر الحکم : ۶۵۱۴ .

### حدیث ۲۳۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِحُسْنِ الصُّحْبَةِ تَكْثُرُ الرَّفَاقُ .

امام علی علیه السلام : با خوش رفتاری ، رفیقان فراوان می شوند .

غرر الحکم : ۴۲۸۲ .

### حدیث ۲۳۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الصُّحْبَةِ يَزِيدُ فِي مَحَبَّةِ الْقُلُوبِ .  
 امام علی علیه السلام : خوش رفتاری ، بر محبت دل ها می افزاید .  
 غرر الحکم : ۴۸۱۲ .

### حدیث ۲۳۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ حَسَنَتْ عِشْرَتَهُ كَثُرَ إِخْوَانُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خوش رفتار باشد ، برادرانش فراوان می گردند .  
 غرر الحکم : ۸۳۹۲ .

### حدیث ۲۳۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَحْسَنَ الْمُصَاحِبَةَ كَثُرَ أَصْحَابُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خوش رفتاری پیشه کند ، دوستانش فراوان می شوند .  
 غرر الحکم : ۸۳۴۱ .

### حدیث ۲۳۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَارِ عَدُوِّكَ ، وَأَخْلِصْ لِدُودِكَ ؛ تَحْفَظِ الْأَخُوَّةَ ، وَتُحْرِزِ الْمُرُوَّةَ .  
 امام علی علیه السلام : با دشمنت مدارا کن و برای دوستت خالص شو ، تا [حق] برادری را حفظ کرده ، مرورت را به دست آورده باشی .  
 غرر الحکم : ۵۱۳۰ .

### حدیث ۲۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَحُولُ الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ عَنِ الْمَوَدَّةِ وَإِنْ جُفِيَ .  
 امام علی علیه السلام : دوست راستین ، از دوستی اش بر نمی گردد ، گرچه در حقش جفا شود .  
 غرر الحکم : ۱۰۸۲۴ .

**حدیث ۲۳۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

البِشَاشَةُ جِبَالَةُ المَوَدَّةِ .

امام علی علیه السلام : گشاده رویی ، دامی برای دوستی است .

نهج البلاغه : الحکمه ۶ ، مشکاه الأنوار : ۲۲۳ ، روضه الواعظین : ۴۱۳ ، غرر الحکم : ۱۰۷۵ و ۶۱۰۱ و فیه «علیک بالبشاشه» ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۷ / ۳۵ .

**حدیث ۲۳۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

البِشْرُ یونسُ الرِّفَاقِ .

امام علی علیه السلام : گشاده رویی ، رفیقان را [با انسان] مأنوس می کند .

غرر الحکم : ۷۳۶ .

**حدیث ۲۳۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَبَبُ المَحَبَّةِ البِشْرُ .

امام علی علیه السلام : گشاده رویی ، عامل دوستی است .

غرر الحکم : ۷۳۶ ، ۵۵۴۶ .

**حدیث ۲۳۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

البِشَاشَةُ فَتُخ المَوَدَّةَ .

امام علی علیه السلام : گشاده رویی ، وسیله شکار کردن دوستی است .

تحف العقول : ۲۰۲ ، کنز الفوائد : ۱ / ۹۳ ، أعلام الدین : ۱۷۸ ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۳۹ / ۱۳ .

**حدیث ۲۳۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالتَّوَدُّدِ تَکُونُ المَحَبَّةُ .

امام علی علیه السلام : با اظهار دوستی ، دوستی پدید می آید .

غرر الحکم : ۴۱۹۴ .

**حدیث ۲۳۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالتَّوَدُّدِ تَتَأَكَّدُ الْمَحَبَّةُ .

امام علی علیه السلام : با اظهار دوستی ، دوستی استوار می شود .

غرر الحکم : ۴۳۴۱ .

### حدیث ۲۳۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَأَلَّفَ النَّاسَ أَحَبَّوهُ ، مَنْ عَانَدَ النَّاسَ مَقْتَوْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که با مردم الفت گیرد ، دوستش خواهند داشت و هر که با مردم دشمنی کند ، با او دشمنی خواهند کرد .

غرر الحکم : ۷۸۹۵ و ۷۸۹۶ .

### حدیث ۲۳۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ التَّوَّاضُعِ الْمَحَبَّةُ .

امام علی علیه السلام : دوستی ، میوه فروتنی است .

غرر الحکم : ۴۶۱۳ ، شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۹۶ / ۳۸۹ .

### حدیث ۲۳۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَبَبُ الْإِيتِلَافِ الْوَفَاءُ .

امام علی علیه السلام : وفاداری ، عامل الفت گرفتن [مردم با شخص] است .

غرر الحکم : ۵۵۱۱ .

### حدیث ۲۳۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ ذَا حِفَاطٍ وَوَفَاءٍ لَمْ يَعدَمِ حُسْنَ الْإِخَاءِ .

امام علی علیه السلام : هر که با وفا و مرز نگهدار باشد ، برادری نیکو را از دست نمی دهد .

غرر الحکم : ۸۷۲۶ .

### حدیث ۲۳۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِنْصَافُ يُؤَلَّفُ

امام علی علیه السلام : انصاف ، دل ها را به یکدیگر می پیوندد .



المتن كما في طبعه طهران وهو الأصح ، وفي الطبعه المعتمده «يألف» ، كما أنه في بعض الطبقات «يتألف» .

### حدیث ۲۳۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإنصافُ يرفعُ الخلافَ ، ويوجبُ الائتلافَ .  
 امام علی علیه السلام : انصاف ، اختلاف را می‌زاید و الفت پدید می‌آورد .  
 غرر الحکم : ۱۷۰۲ .

### حدیث ۲۳۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإنصافُ يستديمُ المحبَّةَ .  
 امام علی علیه السلام : انصاف ، دوستی را پایدار می‌کند .  
 غرر الحکم : ۱۰۷۶ .

### حدیث ۲۳۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 على الإنصافِ ترسخُ المودَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : برپایه انصاف ، دوستی استوار می‌شود .  
 غرر الحکم : ۶۱۹۰ .

### حدیث ۲۳۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مع الإنصافِ تدومُ الأخوةُ .  
 امام علی علیه السلام : با انصاف ، برادری ادامه می‌یابد .  
 غرر الحکم : ۹۷۳۶ .

### حدیث ۲۳۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 المنصفُ كثيرُ الأولياءِ والأوداءِ .  
 امام علی علیه السلام : شخص با انصاف ، یاران و دوستان بسیاری دارد .  
 غرر الحکم : ۲۱۱۶ .

### حدیث ۲۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَكْتَسِبُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ ثَلَاثًا : حُسْنَ الثَّقَةِ بِهِ ، وَالْمَحَبَّةَ لَهُ ،  
وَالْمَهَابَةَ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام : شخص راستگو با راستگویی خود ، سه چیز را به دست

می آورد : اعتماد ، دوستی و شکوه [در دل ها] .

غرر الحکم : ۱۱۰۳۸ ، وفي بعض الطبقات «منه» بدل «عنه» .

### حدیث ۲۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَفِقُ الْمَرْءِ وَسَخَاؤُهُ يُحِبُّهُ إِلَى أَعْدَائِهِ .

امام علی علیه السلام : نرمی و بخشندگی انسان ، او را محبوب دشمنانش می کند .

غرر الحکم : ۵۴۲۹ .

### حدیث ۲۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَانَتْ غَرِيكْتَهُ وَجَبَتْ مَحَبَّتَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که نرمخو گردد ، دوستی اش [در دل ها] جایگیر می شود .

غرر الحکم : ۸۱۵۲ .

### حدیث ۲۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ يُلِنُ حَاشِيَتَهُ يَعْرِفَ صَدِيقَهُ مِنْهُ الْمَوَدَّةَ .

امام علی علیه السلام : هر که نرمخو گردد ، دوستش [آثار] دوستی را از او خواهد شناخت .

الكافي : ۲ / ۱۵۴ / ۱۹ عن يحيى عن الإمام الصادق عليه السلام .

### حدیث ۲۳۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الكَرِيمُ عِنْدَ اللَّهِ مَحْبُورٌ مُثَابٌ ، وَعِنْدَ النَّاسِ مَحْبُوبٌ مُهَابٌ .

امام علی علیه السلام : شخص بزرگوار ، نزد خداوند ، خرم و باپاداش است و نزد مردم ، محبوب و با شکوه .

غرر الحکم : ۲۱۴۶ .

### حدیث ۲۳۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
السَّخَاءُ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ ، وَيُزَيِّنُ الْأَخْلَاقَ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، دوستی را نصیب [انسان] می کند و اخلاق را زینت می بخشد .  
غرر الحکم : ۱۶۰۰ .

### حدیث ۲۳۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
سَبَبُ الْمَحَبَّةِ السَّخَاءُ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، عامل دوستی است .  
غرر الحکم : ۵۵۱۰ ، وراجع بحار الأنوار : ۱۵ / ۳۱ / ۴۸ .

### حدیث ۲۳۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
السَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، [بذر] دوستی را [در دل ها] می کارد .  
غرر الحکم : ۳۰۶ .

### حدیث ۲۳۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ بِالسَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ ؛ فَإِنَّهُمَا يَزِيدَانِ الرَّزْقَ ، وَيُوجِبَانِ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام : پایند بخشندگی و خوش خویی باشید؛ زیرا این دو ، روزی را افزایش می دهند و باعث دوستی می شوند .  
غرر الحکم : ۶۱۶۱ .

### حدیث ۲۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جُودُ الرَّجُلِ يُحِبُّهُ إِلَى أَوْلَادِهِ ، وَبُخْلُهُ يُبْغِضُهُ إِلَى أَوْلَادِهِ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی انسان ، او را محبوب مخالفانش می کند و بخلش او را منفور فرزنداناش می سازد .  
غرر الحکم : ۴۷۲۹ .

### حدیث ۲۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْجَوَادُ مَحْبُوبٌ مَحْمُودٌ وَإِنْ لَمْ يَصِلْ مِنْ جُودِهِ إِلَى مَا دَحِهِ شَيْءٌ ، وَالْبَخِيلُ ضِدُّ ذَلِكَ .

امام علی علیه السلام : آدم بخشنده ، محبوب و ستوده است ، گرچه از بخشش او چیزی به ستایشگرش نرسد ، برعکس شخص

بخیل .

غرر الحکم : ۱۹۰۹ .

### حدیث ۲۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّيِّدُ مَحْسُودٌ ، وَالْجَوَادُ مَحْبُوبٌ مَوْدُودٌ .

امام علی علیه السلام : انسان بزرگ ، مورد حسادت است و انسان بخشنده ، محبوب و دوست داشتنی است .

غرر الحکم : ۱۷۶۳ .

### حدیث ۲۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَرَكَ الْحَسَدَ كَانَتْ لَهُ الْمَحَبَّةُ عِنْدَ النَّاسِ .

امام علی علیه السلام : هر که حسادت را رها کند ، محبوب مردم می شود .

تحف العقول : ۸۹ و ص ۹۹ ، بحار الأنوار : ۱ / ۲۳۷ / ۷۷ .

### حدیث ۲۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَنَاسَ مَسَاوِيَّ الْإِخْوَانِ تَسْتَدِمُ وَدَّهْمٌ .

امام علی علیه السلام : بدی های برادران را فراموش کن ، تا دوستی شان را پایدار کنی .

غرر الحکم : ۴۵۸۴ .

### حدیث ۲۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِمَّا تَكْتَسِبُ بِهِ الْمَحَبَّةَ أَنْ تَكُونَ عَالِمًا كَجَاهِلٍ ، وَوَاعِظًا كَمَوْعِظٍ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : یکی از عوامل به دست آوردن دوستی ، آن است که دانا باشی [اما با

ظاهری] چون نادان ، و پند دهنده باشی ، [با ظاهری] چون پند گیرنده .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۰ / ۷۸۸ .

### حدیث ۲۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِحْسَانُ مَحَبَّةٌ .

امام علی علیه السلام : نیکوکاری [به مردم ، عامل] دوستی است .

غرر الحکم : ۱۰۹ .

**حدیث ۲۳۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْمَحَبَّةِ الْإِحْسَانُ .  
 امام علی علیه السلام : عامل دوستی ، نیکوکاری است .  
 غرر الحکم : ۵۵۱۸ .

**حدیث ۲۳۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَثُرَ إِحْسَانُهُ أَجَبَهُ إِخْوَانُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که بسیار نیکی کند ، برادرانش دوستش خواهند داشت .  
 غرر الحکم : ۸۴۷۳ .

**حدیث ۲۳۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَطَاءُ مَحَبَّةٌ .  
 امام علی علیه السلام : بخشش ، [عامل] دوستی است .  
 مطالب السؤل : ۵۶ .

**حدیث ۲۳۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ بَدَلَ مَعْرُوفَهُ كَثُرَ الرَّغْبُ إِلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که نیکی [و دارای] خود را ببخشد ، راغبان به او فراوان می گردند .  
 غرر الحکم : ۸۴۹۲ .

**حدیث ۲۳۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ بَدَلَ النَّوَالَ قَبْلَ السُّؤَالِ فَهُوَ الْكَرِيمُ الْمَحْبُوبُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که پیش از آن که از او بخواهند ، ببخشد و عطا کند ، بزرگوار و محبوب است .  
 غرر الحکم : ۸۶۴۳ .

**حدیث ۲۳۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَحَبَّبَ إِلَى النَّاسِ بِالزُّهْدِ فِي مَا أَيْدِيهِمْ تَفَزُّ بِالْمَحَبَّةِ مِنْهُمْ .

امام علی علیه السلام : با بی رغبتی به آنچه در دست مردم است ، با آنان دوستی بورز ، تا دوستی شان را به دست آوری .  
غرر الحکم : ۴۵۰۶ فی طبعه بیروت ص ۳۱۲ / ۴۶ و ط طهران ص ۳۴۹ / ۴۶ : بین ایدیهم .

### حدیث ۲۳۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَحَلَّ بِالْيَأْسِ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ تَسْلَمَ مِنْ غَوَائِلِهِمْ ، وَتُحْرِزِ الْمَوَدَّةَ مِنْهُمْ .

امام علی علیه السلام : با طمع نداشتن به آنچه در دست مردم است ، خود را بیارای ، تا از کینه هایشان ایمن گردی و دوستی شان را به دست آوری .  
غرر الحکم : ۴۵۰۷ .

### حدیث ۲۳۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَمِلَ بِالْحَقِّ مَالَ إِلَيْهِ الْخَلْقُ .

امام علی علیه السلام : هر که بر اساس حق رفتار کند، خلق به سوی او روی خواهند آورد .  
غرر الحکم : ۸۶۴۶ .

### حدیث ۲۳۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَسُنَتْ كِفَايَتُهُ أَحَبَّهُ سُلْطَانُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که کاردان باشد ، فرمانروایش او را دوست خواهد داشت .  
غرر الحکم : ۸۴۷۴ .

### حدیث ۲۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَلُّهُ الرَّحِمِ تَوْجِبُ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام : صله رحم ، سبب دوستی می شود .  
غرر الحکم : ۵۸۵۲ .

### حدیث ۲۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَأَنْتَ كَلِمَتُهُ وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که سخنش نرم شود، دوستی اش [بر دیگران] لازم می گردد.  
تحف العقول: ۹۱، غرر الحکم: ۷۹۴۱، بحار الأنوار: ۷۱ / ۳۹۶ / ۷۹؛ المناقب للخوارزمی: ۳۶۸ / ۳۸۵ و فیه «مودّته» بدل «محبتته».

### حدیث ۲۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَوْدٌ لِسَانَكَ لِيْنَ الْكَلَامِ وَبَدَلُ السَّلَامِ يَكْثُرُ مُجْبَوِكَ ، وَيَقِلُّ مُبْغُضُوكَ .  
امام علی علیه السلام: زیانت را به نرم گویی و سلام دادن [به همه]، عادت بده، تا دوستان فراوان شوند و دشمنانت اندک گردند.  
غرر الحکم: ۶۲۳۱.

### حدیث ۲۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ عَذَّبَ لِسَانَهُ كَثُرَ إِخْوَانُهُ .  
امام علی علیه السلام: هر که زبانش شیرین شود، برادرانش فراوان می گردند.  
مائه کلمه: ۲۴ / ۸، المناقب للخوارزمی: ۳۷۵ / ۳۹۵ عن الجاحظ.

### حدیث ۲۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْهَدِيَّةُ تَجْلِبُ الْمَحَبَّةَ .  
امام علی علیه السلام: هدیه دادن، دوستی را به دنبال می آورد.  
غرر الحکم: ۳۱۶.

### حدیث ۲۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
النَّصِيحَةُ تُثْمِرُ الْوُدَّ .  
امام علی علیه السلام: خیرخواهی، دوستی به بار می آورد.  
غرر الحکم: ۸۴۴.

### حدیث ۲۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
النُّصْحُ يُثْمِرُ الْمَحَبَّةَ .  
امام علی علیه السلام: خیرخواهی و یکرنگی، محبت به بار می آورد.  
غرر الحکم: ۶۱۴.

**حدیث ۲۳۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِتَابُ حَيَاةُ الْمَوَدَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : انتقاد ، [عامل] حیاتِ دوستی است .  
 غرر الحکم : ۳۱۵ .

**حدیث ۲۳۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُعَاتِبِ الْجَاهِلَ فَيَمُتُّكَ ، وَعَاتِبِ الْعَاقِلَ يُحْبِبِكَ .  
 امام علی علیه السلام : از جاهل انتقاد مکن ، که دشمنت می دارد و از عاقل انتقاد کن ، که دوستت می دارد .  
 غرر الحکم : ۱۰۲۱۵ .

**حدیث ۲۳۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِلْإِخْلَاءِ نَدَامَةٌ إِلَّا الْمُتَّقِينَ .  
 امام علی علیه السلام : دوستان را پشیمانی است ، جز پرهیزگاران .  
 تفسیر القمی : ۲ / ۲۸۷ ، بحار الأنوار : ۶۹ / ۲۳۷ / ۴ .

**حدیث ۲۳۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِخْوَانُ فِي اللَّهِ تَعَالَى تَدْوِمُ مَوَدَّتَهُمْ ؛ لِدَوَامِ سَبَبِهَا .  
 امام علی علیه السلام : برادری کنندگان در راه خدای متعال ، دوستی شان می پاید ؛ زیرا سبب آن ، پاینده است .  
 غرر الحکم : ۱۷۹۵ .

**حدیث ۲۳۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَوَدَّةُ ذَوِي الدِّينِ بَطِيئَةُ الْإِنْقِطَاعِ ، دَائِمَةُ الثَّبَاتِ وَالْبَقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی دینداران، دیر گسل است و ثبات و بقای آن، همیشگی .  
 غرر الحکم : ۹۸۰۶ .

**حدیث ۲۳۷۱**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْوَانُ الدِّينِ أَبْقَى مَوَدَّةً .

امام علی علیه السلام : دوستی برادران دینی ، پایدارتر است .

غرر الحکم : ۱۳۶۰ .

### حدیث ۲۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَدُّ أبنَاءِ الدُّنْيَا يَنْقَطِعُ ؛ لِانْقِطَاعِ أَسْبَابِهِ . وَدُّ أبنَاءِ الآخِرَةِ يَدُومُ ؛ لِدَوَامِ سَبَبِهِ .

امام علی علیه السلام : دوستی فرزندان دنیا ، بر اثر گسستن سبب آن ، می گسلد و دوستی فرزندان آخرت ، بر اثر پایایی سبب آن ،

می پاید .

غرر الحکم : ۱۰۱۱۷ و ۱۰۱۱۸ .

### حدیث ۲۳۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِحُسْنِ العِشْرَةِ تَدُومُ المَوَدَّةُ .

امام علی علیه السلام : با خوش رفتاری ، دوستی می پاید .

غرر الحکم : ۴۲۰۰ .

### حدیث ۲۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ العِشْرَةِ يَسْتَدِيمُ المَوَدَّةَ .

امام علی علیه السلام : خوش رفتاری ، دوستی را پایدار می کند .

غرر الحکم : ۴۸۱۱ .

### حدیث ۲۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحْسَنَ مُصَاحَبَةَ الإِخْوَانِ اسْتَدَامَ مِنْهُمْ الوُصْلَةَ .

امام علی علیه السلام : هر که با برادران خوش رفتاری کند ، پیوندش را با آنان پایدار می سازد .

غرر الحکم : ۸۷۱۴ .

### حدیث ۲۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحْسَنَ إِلَى النَّاسِ اسْتَدَامَ مِنْهُمْ المَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام: هر که به مردم نیکی کند، دوستی اش را با آنان پایدار می سازد.  
غرر الحکم: ۸۷۱۵.

### حدیث ۲۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِحَسَنِ الْمَوَاقِفِ تَدْوُمُ الصُّحْبَةِ.  
امام علی علیه السلام: با سازگاری نیکو، دوستی می پاید.  
غرر الحکم: ۴۱۸۳.

### حدیث ۲۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مُؤَافَقَةُ الْأَصْحَابِ تَدِيمُ الْأَصْطِحَابِ . وَالرَّفْقُ فِي الْمَطَالِبِ يُسَهِّلُ  
الْأَسْبَابَ .

امام علی علیه السلام: سازگاری یاران، دوستی را پایدار می کند. ملایمت در پیگیری خواسته ها، اسباب [برآوردن آنها] را آسان می سازد.  
غرر الحکم: ۹۱۷۳.

### حدیث ۲۳۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِالرَّفْقِ تَدْوُمُ الصُّحْبَةِ.  
امام علی علیه السلام: با ملایمت، دوستی پایدار می گردد.  
غرر الحکم: ۴۳۴۲.

### حدیث ۲۳۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَلِنْ كَنَفَكَ؛ فَإِنَّ مَنْ يُلِنْ كَنَفَهُ يَسْتَدِمُ مِنْ قَوْمِهِ الْمَحَبَّةَ.  
امام علی علیه السلام: ملایم باش؛ زیرا هر که ملایم باشد، همواره از دوستی کسانی برخوردار می شود.  
غرر الحکم: ۲۳۷۶.

### حدیث ۲۳۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ تَلَّنَ حَاشِيَتَهُ يَسْتَدِمُ مِنْ قَوْمِهِ الْمَوَدَّةَ.  
امام علی علیه السلام: هر که ملایمت پیشه کند، همواره از دوستی کسانی برخوردار می شود.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۳، المناقب لابن شهر آشوب: ۲ / ۴۸، غرر الحکم: ۸۵۸۳ وفيه «المحبة» بدل «المودة»، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۰۴ / ۶۶.

### حدیث ۲۳۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَحْتَاجُ الْإِخْوَةَ فِيمَا بَيْنَهُمْ إِلَى ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ، فَإِنْ اسْتَعْمَلُوهَا وَإِلَّا تَبَايَنُوا وَتَبَاغَضُوا، وَهِيَ: التَّنَاصُفُ، وَالتَّرَاحُمُ، وَنَفْيُ الْحَسَدِ. امام علی علیه السلام: برادران در میان خود به سه چیز نیازمندند که اگر آنها را به کار گیرند [دوستی شان پایدار می شود] وگرنه از یکدیگر جدا می شوند و با یکدیگر دشمنی می کنند. این سه عبارت است از: انصاف، مهربانی به یکدیگر و کنار گذاشتن حسادت.

تحف العقول: ۳۲۲، بحار الأنوار: ۷۸ / ۲۳۶ / ۶۸.

### حدیث ۲۳۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَصْفُو الْخَلَّةَ مَعَ غَيْرِ أَدِيبٍ.

امام علی علیه السلام: دوستی، جز با شخص با ادب، خالص نمی شود.

غرر الحکم: ۱۰۵۹۹.

### حدیث ۲۳۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَحْسَنَ مَا يَأْلَفُ بِهِ النَّاسُ قُلُوبَ أَوْلِيائِهِمْ وَنَفَقُوا بِهِ الضُّغْنَ عَنْ قُلُوبِ أَعْدَائِهِمْ حُسْنَ الْبِشْرِ عِنْدَ لِقَائِهِمْ، وَالتَّفَقُّدُ فِي غَيْبَتِهِمْ، وَالْبِشَاشَةُ بِهِمْ عِنْدَ حُضُورِهِمْ.

امام علی علیه السلام: بهترین چیزهایی که مردم با آنها، دل های دوستانشان را به دست می آورند و کینه ها را از دل های دشمنانشان می زدایند، خوش رویی به هنگام دیدارشان است، و پرسش حال آنها در هنگام نبودشان و گشاده رویی در حضورشان.

تحف العقول: ۲۱۸، بحار الأنوار: ۷۸ / ۵۷ / ۱۲۴.

### حدیث ۲۳۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعَقْلُ غِطَاءٌ سَتِيرٌ، وَالْفَضْلُ جَمَالٌ ظَاهِرٌ، فَاسْتُرْ خَلَلَ خُلُقِكَ بِفَضْلِكَ، وَقَاتِلْ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ، تَسَلَّمَ لَكَ الْمَوَدَّةُ، وَتَظَهَّرَ لَكَ الْمَحَبَّةُ.

امام علی علیه السلام: عقل، پرده پوش [کاستی ها] است و کمال، زیبایی آشکار. پس

کاستی های خوی خود را با کمالت بیوشان و با عقل خویش، هویت را از پای در آور، تا دوستی تسلیمت گردد و محبت، برایت آشکار شود.

الکافی : ۱ / ۲۰ / ۱۳ عن سهل بن زیاد رفعه .

### حدیث ۲۳۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَلَاقُ الْوَجْهِ بِالْبَشْرِ ، وَالْعَطِيَّةُ ، وَفِعْلُ الْبِرِّ ، وَبَدَلِ التَّحِيَّةِ ، دَاعٍ إِلَى مَحَبَّةِ الْبَرِيَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : گشاده رویی و خوش رویی ، بخشش کردن ، نیکوکاری و سلام دادن [به همه] ، دوستی مردم را فراچنگ می آورد .  
 غرر الحکم : ۶۰۳۲ .

### حدیث ۲۳۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا اسْتُحْلِبَتِ الْمَحَبَّةُ بِمِثْلِ السَّخَاءِ ، وَالرَّفْقِ ، وَحُسْنِ الْخُلُقِ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی با هیچ چیز همچون بخشندگی ، نرمی و خوش خویی به دست نمی آید .  
 غرر الحکم : ۹۵۶۱ .

### حدیث ۲۳۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَلَاثٌ يُوجِبْنَ الْمَحَبَّةَ : حُسْنُ الْخُلُقِ ، وَحُسْنُ الرَّفْقِ ، وَالتَّوَاضُّعُ .  
 امام علی علیه السلام : سه چیز عامل دوستی است : خوش خویی ، ملایمت نیکو و فروتنی .  
 غرر الحکم : ۴۶۸۴ .

### حدیث ۲۳۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا أَنْتُمْ إِخْوَانٌ عَلَى دِينِ اللَّهِ ، مَا فَرَّقَ بَيْنَكُمْ إِلَّا- حُبُّ السَّرَائِرِ وَسُوءُ الضَّمَائِرِ ، فَلَا- تَوَازَرُونَ ، وَلَا- تَنَاصِيحُونَ ، وَلَا- تَبَاذُلُونَ ، وَلَا تَوَادُّونَ .  
 امام علی علیه السلام : شما در حقیقت ، برادران دینی یکدیگرید و جز سرشت های پلید و نهادهای بد ، میان شما جدایی نیفکنده است . در نتیجه ، نه یکدیگر را یاری می کنید ، و نه خیرخواه یکدیگرید ، و نه به یکدیگر چیزی می بخشید ، و نه با یکدیگر دوستی می کنید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳ .

### حدیث ۲۳۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ فَلَاهُ مُصَاحِبُهُ وَرَفِيقُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که بدخو شود، همنشین و رفیقش دشمنش می‌گردند.  
غرر الحکم: ۸۷۷۳.

### حدیث ۲۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ أَعْوَزَهُ الصَّدِيقُ وَالرَّفِيقُ.  
امام علی علیه السلام: هر که بدخو شود، دوست و رفیقش نایاب می‌گردند.  
غرر الحکم: ۹۱۸۷.

### حدیث ۲۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ خَشِنَتْ عَرِيكَتُهُ أَقْفَرَتْ حَاشِيَتُهُ.  
امام علی علیه السلام: هر که درشت‌خویی کند، پیرامونش [از دوستان] تهی می‌گردد.  
غرر الحکم: ۸۵۸۱.

### حدیث ۲۳۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ تَتَبَعَ خَفِيَّاتِ الْعُيُوبِ حَرَمَهُ اللَّهُ مَوَدَّاتِ الْقُلُوبِ.  
امام علی علیه السلام: هر که عیب‌های نهانی را بکاود، خداوند از دوستی دل‌ها محرومش می‌کند.  
غرر الحکم: ۸۸۰۰.

### حدیث ۲۳۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ نَاقَشَ الْإِخْوَانَ قَلَّ صَدِيقُهُ.  
امام علی علیه السلام: هر که در کار برادرانش خرده‌گیری کند، دوستانش کم می‌شوند.  
غرر الحکم: ۸۷۷۲.

### حدیث ۲۳۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اسْتَقْصَى عَلَى صَدِيقِهِ انْقَطَعَتْ مَوَدَّتُهُ.  
امام علی علیه السلام: هر که بر دوستش خرده‌گیری کند [و بخواهد او را از ماست بکشد]، دوستی‌اش گسسته می‌شود.  
غرر الحکم: ۸۵۸۲.

**حدیث ۲۳۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَانَبَ الْإِخْوَانَ عَلَى كُلِّ ذَنْبٍ قَلَّ أَصْدِقَاؤُهُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که بر اثر هر گناهی از برادرانش کناره گیری کند ، دوستانش کم می شوند .  
 غرر الحکم : ۸۱۶۶ .

**حدیث ۲۳۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مَحَبَّةَ مَعَ مِرَاءٍ .  
 امام علی علیه السلام : با ستیزه گری ، دوستی ای در کار نیست .  
 المناقب للخوارزمی : ۳۷۵ / ۳۹۵ ، مائة كلمة : ۲۰ / ۳۶ ، الإعجاز والإيجاز للثعالبی : ۳۷ .

**حدیث ۲۳۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مَحَبَّةَ مَعَ كَثْرَةِ مِرَاءٍ .  
 امام علی علیه السلام : با ستیزه گری بسیار ، دوستی ای در کار نیست .  
 غرر الحکم : ۱۰۵۳۲ .

**حدیث ۲۳۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالسَّفَةَ ؛ فَإِنَّهُ يُوْحِشُ الرَّفَاقَ .  
 امام علی علیه السلام : از سبکسری بپرهیز که دوستان را می رماند .  
 غرر الحکم : ۲۶۵۵ .

**حدیث ۲۴۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا احْتَشَمَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ فَقَدْ فَارَقَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه شخص مؤمن ، برادرش را خجالت دهد ، از او جدا شده است .  
 نهج البلاغة : الحکمة ۴۸۰ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ۱۲۶ ؛ شرح نهج البلاغة : ۲۰ / ۲۵۱ / ۴۸۸ .

**از ۲۴۰۱ تا ۲۶۰۰****حدیث ۲۴۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زِيَادَةُ الشُّحِّ تَشِينُ الْفُتُوَّةَ ، وَ تُفْسِدُ الْأُخُوَّةَ .

امام علی علیه السلام : تنگ چشمی بسیار ، جوان مردی را زشت و برادری را تباه می کند .  
 غرر الحکم : ۵۵۰۸ .

### حدیث ۲۴۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِشَحِيحٍ رَفِيقٌ .  
 امام علی علیه السلام : شخص تنگ چشم ، دوستی ندارد .  
 غرر الحکم : ۷۴۶۵ .

### حدیث ۲۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِئِخْلِيلٍ حَيِّبٌ .  
 امام علی علیه السلام : شخص تنگ چشم ، یاری ندارد .  
 غرر الحکم : ۷۴۷۳ .

### حدیث ۲۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُسْرُ يَشِينُ الْأَخْلَاقَ ، وَ يُوْحِشُ الرَّفَاقَ .  
 امام علی علیه السلام : پریشانی ، خوی ها را زشت می کند و دوستان را می پراکند .  
 غرر الحکم : ۱۵۹۹ .

### حدیث ۲۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَلَلُ يُفْسِدُ الْأُخُوَّةَ .  
 امام علی علیه السلام : افسردگی ، برادری را تباه می کند .  
 غرر الحکم : ۱۱۰۸ .

### حدیث ۲۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا أُخُوَّةَ لِمَلُولٍ .

امام علی علیه السلام: شخص افسرده، هیچ برادری ندارد.  
غرر الحکم: ۱۰۴۳۷.

### حدیث ۲۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا حُلَّةَ لِمَلُولٍ .  
امام علی علیه السلام: شخص افسرده، هیچ دوستی ندارد.  
غرر الحکم: ۱۰۴۴۳.

### حدیث ۲۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا رَاحَةَ لِحَسُودٍ ، و لا مَوَدَّةَ لِمَلُولٍ .  
امام علی علیه السلام پیوسته می فرمود: - هیچ حسودی، آرامش و هیچ افسرده دلی، دوستی ندارد.  
الإرشاد: ۳۰۳ / ۱ ، تحف العقول: ۲۱۵ و فيه «لا عیش» بدل «لا راحة»، کنز الفوائد: ۱ / ۱۳۷.

### حدیث ۲۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
قَلَمًا تَنْجَحُ حَيْلَةَ الْعَجُولِ ، أَوْ تَدُومُ مَوَدَّةَ الْمَلُولِ .  
امام علی علیه السلام: کمتر می شود که چاره گری شخص شتابزده، به نتیجه رسد، یا دوستی افسرده دل، بیاید.  
غرر الحکم: ۶۷۴۱.

### حدیث ۲۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَيْسَ لِمُتَكَبِّرٍ صَدِيقٌ .  
امام علی علیه السلام: هیچ متکبری، دوستی ندارد.  
غرر الحکم: ۷۴۶۴.

### حدیث ۲۴۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اسْتَطَالَ عَلَى الْإِخْوَانِ لَمْ يَخْلُصْ لَهُ إِنْسَانٌ .  
امام علی علیه السلام: هر که بر برادران بزرگی فروشد، هیچ انسانی با او صمیمی نخواهد شد.  
غرر الحکم: ۸۳۹۳.



**حدیث ۲۴۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَفَاءُ يُفْسِدُ الْإِخَاءَ .  
 امام علی علیه السلام : جفاکاری ، برادری را تباه می کند .  
 غرر الحکم : ۵۶۲ .

**حدیث ۲۴۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالْجَفَاءَ ؛ فَإِنَّهُ يُفْسِدُ الْإِخَاءَ ، وَيُمَقِّتُ إِلَى اللَّهِ وَالنَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : از جفاکاری بپرهیز ، که برادری را تباه می کند و [جفاکار را] منفور خدا و مردم می سازد .  
 غرر الحکم : ۲۶۶۲ .

**حدیث ۲۴۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَطْلُبَنَّ الْإِخَاءَ عِنْدَ أَهْلِ الْجَفَاءِ ، وَاطْلُبُهُ عِنْدَ أَهْلِ الْحِفَاظِ وَالْوَفَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : برادری را نزد جفاکاران مجوی . آن را نزد پایبندان (جوان مردان) و وفاداران بجوی .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۲۱ .

**حدیث ۲۴۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مَوَدَّةَ لِحَقْوِدٍ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ کینه توزی را دوستی نیست .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۳۶ .

**حدیث ۲۴۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِحَقْوِدٍ أُخُوَّةٌ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ کینه توزی را برادری نیست .  
 غرر الحکم : ۷۴۸۳ .

**حدیث ۲۴۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسُودُ لَا خُلَّةَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: حسود را دوستی نیست .  
غرر الحکم: ۸۸۶ .

### حدیث ۲۴۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حَسَدُ الصَّدِيقِ مِنْ سُقْمِ الْمَوَدَّةِ .  
امام علی علیه السلام: حسادتِ دوست ، ناشی از نادرستی دوستی است .  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۱۸ ، غرر الحکم: ۴۹۲۸ ، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۳ / ۲۸ .

### حدیث ۲۴۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تَدْوُمُ مَعَ الْعَدْرِ صُحْبَةُ خَلِيلٍ .  
امام علی علیه السلام: با نیرنگبازی ، دوستی هیچ دوستی نمی پاید .  
غرر الحکم: ۱۰۶۰۱ .

### حدیث ۲۴۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ أَطَاعَ الْوَاشِيَ ضَيَّعَ الصَّدِيقَ .  
امام علی علیه السلام: هر که از سخن چین پیروی کند ، دوست را از دست می دهد .  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۳۹ ، بحار الأنوار: ۷۳ / ۱۶۰ / ۷ .

### حدیث ۲۴۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَثْرَةُ التَّفْرِيعِ تَوْغُرُ الْقُلُوبَ ، وَ تَوْحِشُ الْأَصْحَابَ .  
امام علی علیه السلام: سرزنش بسیار ، دل ها را کینه ور می کند و یاران را می پراکند .  
غرر الحکم: ۷۱۱۲ .

### حدیث ۲۴۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَرَكَ التَّعَاهُدَ لِلصَّدِيقِ دَاعِيَةَ الْقَطِيعَةِ .  
امام علی علیه السلام: جویا نشدن حال دوست ، به جدایی می انجامد .  
الإرشاد: ۱ / ۳۰۳ ، بحار الأنوار: ۷۷ / ۴۲۱ / ۴۰ .

**حدیث ۲۴۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَتَّعَاهِدْ مُوَادِدَةً فَقَدْ ضَيَّعَ الصَّدِيقَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که جوایای حال دوستش نشود ، دوستش را از دست داده است .  
 غرر الحکم : ۸۵۵۰ .

**حدیث ۲۴۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 :  
 الْفَضْلُ مِنْ كَرَمِ الطَّبِيعَةِ وَالْمَنْ مَفْسَدَةُ الصَّنِيعَةِ تَرَكَ التَّعَاهُدَ لِلصَّدِيقِ  
 يَكُونُ دَاعِيَةً الْقَطِيعَةَ  
 امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
 فضل و کمال ، از بزرگواری سرشت است /  
 و منت گذاشتن ، نیکوکاری را تباه می کند .  
 جوایا نشدن حال دوست /  
 به جدایی فرا می خواند .  
 الادیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ۲۵۶ ، تاریخ دمشق : ۴۲ / ۵۲۹ عن محمّد بن علی بن عبیدالله وفيه «الصبر» بدل  
 «الفضل» مع زیادة بیتین .

**حدیث ۲۴۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عُدِمَ إِنْصَافُهُ لَمْ يُصَحَبْ .  
 امام علی علیه السلام : هر که بی انصافی کند ، کسی با او دوست نمی شود .  
 غرر الحکم : ۸۱۱۴ .

**حدیث ۲۴۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْعُ خَيْرِكَ يَدْعُو إِلَى صُحْبَةِ غَيْرِكَ .  
 امام علی علیه السلام : نرسیدن خیرت [به دوستان] ، به دوستی [آنان] با دیگران می انجامد .  
 غرر الحکم : ۹۷۸۳ .

**حدیث ۲۴۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْعُجْبَ وَسُوءَ الْخُلُقِ وَقِلَّةَ الصَّبْرِ؛ فَإِنَّهُ لَا يَسْتَقِيمُ لِمَكَ عَلَى هَذِهِ الْخِصَالِ الثَّلَاثِ صَاحِبٌ، وَلَا يَزَالُ لَكَ عَلَيْهَا مِنَ النَّاسِ مُجَانِبٌ.

امام علی علیه السلام : از خودپسندی ، بدخویی و کم صبری پرهیز ؛ زیرا با این خصلت های سه گانه ، هیچ دوستی ای برایت راست نمی آید و همواره ، مردم از تو کناره می گیرند .

الخصال : ۱۴۷ / ۱۷۸ عن حماد بن عيسى عن ذكره عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ۷۲ / ۳۱۵ / ۱۶ و ۷۴ / ۱۷۵ / ۶ .

### حدیث ۲۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تَوْرَثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ، وَ مُجَالَسَةُ الْأَخْيَارِ تُلْحِقُ الْأَشْرَارَ بِالْأَخْيَارِ، وَ مُجَالَسَةُ الْفُجَّارِ لِلْأَبْرَارِ تُلْحِقُ الْفُجَّارَ بِالْأَبْرَارِ، فَمَنْ اشْتَبَهَ عَلَيْكُمْ أَمْرُهُ وَ لَمْ تَعْرِفُوا دِينَهُ فَانظُرُوا إِلَى خُلُطَائِهِ؛ فَإِنْ كَانُوا أَهْلَ دِينِ اللَّهِ فَهُوَ عَلَى دِينِ اللَّهِ، وَ إِنْ كَانُوا عَلَى غَيْرِ دِينِ اللَّهِ فَلَا حَظَّ لَهُ مِنْ دِينِ اللَّهِ.

امام علی علیه السلام : همنشینی با بدکاران ، بدبینی به نیکان را پدید می آورد و همنشینی با نیکان ، بدکاران را به نیکان می پیوندد . لذا هرگاه موقعیت کسی بر شما مبهم گشت و دین او را نشناختید ، به معاشرانش بنگرید . اگر اهل دین خدا بودند ، او نیز پیرو

دین خداست و اگر پیرو دین خدا نبودند ، او را نیز از دین خدا بهره ای نیست .

صفات الشيعة : ۸۴ / ۹ عن محمد بن قيس عن الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۹۷ / ۳۱ .

### حدیث ۲۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَرِينُ الْمَرْءِ دَلِيلُ دِينِهِ .

امام علی علیه السلام : همنشین انسان ، نشانه دین اوست .

المواعظ العددیة : ۶۰ .

### حدیث ۲۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَفِيقُ الْمَرْءِ دَلِيلُ عَقْلِهِ .

امام علی علیه السلام : رفیق انسان ، نشانه عقل اوست .

المواعظ العددیة : ۵۶ .

### حدیث ۲۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَلِيلُ الْمَرْءِ دَلِيلُ عَقْلِهِ .

امام علی علیه السلام : دوست انسان ، نشانه عقل اوست .

المواعظ العددیة : ۵۵ .

### حدیث ۲۴۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا تَرَعَبَنَّ فِی مَوَدَّةٍ مِنْ لَمْ تَكْشِفْهُ .  
امام علی علیه السلام : در دوستی کسی که به درونش پی نبرده ای ، رغبت مکن .  
غرر الحکم : ۱۰۱۶۷ .

### حدیث ۲۴۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا تَتَّقِ بِالصَّدِیقِ قَبْلَ الْخُبْرَةِ .  
امام علی علیه السلام : پیش از آزمون ، به دوست ، اعتماد مکن .  
غرر الحکم : ۱۰۲۵۷ .

### حدیث ۲۴۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَدَّمَ الْإِخْتِبَارَ فِی اتِّخَاذِ الْإِخْوَانِ ؛ فَإِنَّ الْإِخْتِبَارَ مِعْيَارٌ يَفْرُقُ بَيْنَ الْأَخْيَارِ وَالْأَشْرَارِ .  
امام علی علیه السلام : در برادر [و دوست] گرفتن ، آزمودن را مقدم دار ؛ زیرا آزمودن ، معیار جدا ساز میان نیکان و بدان است .  
غرر الحکم : ۶۸۱۰ .

### حدیث ۲۴۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ اتَّخَذَ أَخًا بَعْدَ حُسْنِ الْإِخْتِبَارِ دَامَتْ صُحْبَتُهُ ، وَتَأَكَّدَتْ مَوَدَّتُهُ .  
امام علی علیه السلام : هر کس پس از نیک آزمودن ، برادری برگیرد ، مصاحبتش می پاید و دوستی اش استوار می گردد .  
غرر الحکم : ۸۹۲۱ .

### حدیث ۲۴۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يَقْدَمْ فِی اتِّخَاذِ الْإِخْوَانِ الْإِعْتِبَارَ دَفَعَهُ الْإِعْتِرَاضُ إِلَى صُحْبَةِ الْفُجَّارِ .  
امام علی علیه السلام : هر کس در انتخاب برادران ، ارزیابی را مقدم ندارد ، فریب خوردگی ، او را به مصاحبت با بدکاران می کشاند .  
غرر الحکم : ۸۹۲۲ .

**حدیث ۲۴۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اتَّخَذَ أَحَا مِنْ غَيْرِ اخْتِبَارِ الْجَاهِ الْإِضْطِرَارُ إِلَى مُرَافَقَةِ الْأَشْرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که بی آزمودن ، برادری برگیرد ، بیچارگی او را به رفاقت با بدان ، ناگزیر می کند .  
 غرر الحکم : ۸۹۲۳ .

**حدیث ۲۴۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَدَّمَ الْإِخْتِبَارَ ، وَأَجِدَ الْإِسْتِظْهَارَ فِي اخْتِبَارِ الْإِخْوَانِ ، وَإِلَّا أَلْجَأَكَ الْإِضْطِرَارُ إِلَى مُقَارَنَةِ الْأَشْرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : در گزینش برادران ، آزمودن را مقدم دار و نیک احتیاط کن ، و گرنه بیچارگی ، تو را به همراهی با بدان ، ناگزیر می کند .  
 غرر الحکم : ۶۸۱۱ .

**حدیث ۲۴۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ قَلَّبَ الْإِخْوَانَ عَرَفَ جَوَاهِرَ الرُّجَالِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که برادران را [در آزمودن] زیر و رو کند ، گوهر کسان را خواهد شناخت .  
 کنز الفوائد : ۹۳ / ۱ .

**حدیث ۲۴۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَأْمَنُ صَدِيقَكَ حَتَّى تَخْتَبِرَهُ ، وَ كُنْ مِنْ عَدُوِّكَ عَلَى أَشَدِّ الْحَدْرِ .  
 امام علی علیه السلام : از دوستت ایمن مباش ، تا آن که او را بیازمایی ، و از دشمن خود ، سخت بپرهیز .  
 غرر الحکم : ۱۰۳۰۱ .

**حدیث ۲۴۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اِطْمَأَنَّ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ نَدِمَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که پیش از آزمودن [کسی ، به او] اطمینان کند ، پشیمان می شود .  
 غرر الحکم : ۹۱۷۸ .

**حدیث ۲۴۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّمَأْنِيَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ لَهُ عَجْزٌ .

امام علی علیه السلام : اطمینان به هر کس ، پیش از آزمودنش [نشانه] درماندگی است .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۸۴ ، تنبیه الخواطر : ۲ / ۲۹۷ ، بحار الأنوار : ۷۱ / ۱۹۰ / ۵۶ .

### حدیث ۲۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُعْرِفُ النَّاسُ إِلَّا بِالْإِخْتِبَارِ ، فَاخْتَبِرْ أَهْلَكَ وَوَلَدَكَ فِي غَيْبَتِكَ ، وَصِيْدِيْقَكَ فِي مُصِيْبَتِكَ ، وَذَا الْقَرَائِيْهٖ عِنْدَ فَاقَتِكَ ، وَذَا التَّوَدُّدِ وَالْمَلَقِ عِنْدَ عَطْلَتِكَ ؛ لِتَعْلَمَ بِذَلِكَ مَنْزِلَتَكَ مِنْهُمْ .

امام علی علیه السلام : مردم ، جز با آزمودن ، شناخته نمی شوند . پس خانواده و فرزندان را هنگام نبودت ، دوست را هنگام مصیبت ، خویشان را به هنگام ناداری ات ، و دوستان و مدعیان دوستی را به هنگام بیکاری ات ، بیازمای تا با آن ، منزلت خود را نزد آنان بدانی .

مطالب السؤل : ۵۶ ؛ بحار الأنوار : ۷۸ / ۱۰ / ۶۷ .

### حدیث ۲۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِنْدَ زَوَالِ الْقَدْرَةِ يَتَبَيَّنُ الصَّدِيقُ مِنَ الْعَدُوِّ .

امام علی علیه السلام : به وقت از دست رفتن توانایی ، دوست از دشمن پدیدار می شود .

غرر الحکم : ۶۲۱۴ .

### حدیث ۲۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الشَّدَّةِ يُخْتَبَرُ الصَّدِيقُ .

امام علی علیه السلام : دوست ، در سختی ، آزموده می شود .

غرر الحکم : ۶۴۷۲ .

### حدیث ۲۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالصُّحْبَةِ اخْتِبَارًا .

امام علی علیه السلام : برای آزمودن [دوستان] ، همین بس که همراه شوی .

غرر الحکم : ۷۰۳۴ .

### حدیث ۲۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِصْحَبْ تَخْتَبِر .

امام علی علیه السلام : مصاحبت کن ، تا [افراد را] بیازمایی .

غرر الحکم : ۲۲۳۸ .

### حدیث ۲۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سِنَّةٌ تُخْتَبَرُ بِهَا عُقُولُ الرَّجَالِ : الْمَصَاحَبَةُ ، وَ الْمَعَامَلَةُ ، وَ الْوِلَايَةُ ، وَ الْعَزْلُ ، وَ الْغِنَى ، وَ الْفَقْرُ .

امام علی علیه السلام : به شش چیز ، خردهای مردم سنجیده می شود : مصاحبت ، داد و ستد ، حکمرانی ، برکنار کردن ، دارایی و نداری .

غرر الحکم : ۵۶۰۰ .

### حدیث ۲۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أُرِدَتْ أَنْ تُصَادِقَ رَجُلًا فَانظُرْ مَنْ عَدُوُّهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه خواستی با کسی دوستی کنی ، بین دشمنش کیست .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۸۶ / ۲۷۱ .

### حدیث ۲۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أُرِدَتْ أَنْ تُصَادِقَ رَجُلًا فَأَغْضِبْهُ ، فَإِنْ أَنْصَفَكَ فِي غَضَبِهِ ، وَ إِلَّا فَدَعُهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه خواستی با کسی دوستی کنی ، او را خشمگین کن . پس اگر در حال خشم نیز با انصاف با تو رفتار کرد ، [با او دوستی کن] و گرنه رهایش ساز .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۲۵ / ۷۲۵ ، تفسیر الدرّ المنثور : ۶ / ۵۲۰ عن الحنظلی عن لقمان علیه السلام نحوه .

### حدیث ۲۴۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَقَلَّ الثَّقَةَ الْمُؤْتَمَنَ ، وَ أَكْثَرَ الْخَوَانَ !

امام علی علیه السلام : امین قابل اعتماد ، چه کم است و خیانتکار ، چه بسیار !

غرر الحکم : ۹۶۵۶ .

### حدیث ۲۴۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



مَنْ طَلَبَ صَدِيقَ صَدِيقٍ وَفِيَا طَلَبَ مَا لَا يُوْجَدُ .

امام علی علیه السلام: هرکس جوینده دوست راستین وفادار باشد، نایافتنی را می جوید.

غرر الحکم: ۹۰۸۵.

### حدیث ۲۴۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا أَكْثَرَ الْإِخْوَانَ عِنْدَ الْجِفَانِ ، وَأَقَلَّهُمْ عِنْدَ حَادِثَاتِ الزَّمَانِ!

امام علی علیه السلام: برادران، در کنار ظرف های بزرگ [غذا]، چه بسیارند و به هنگام حوادث روزگار، چه کم!

غرر الحکم: ۹۶۵۷.

### حدیث ۲۴۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَبْعَدُ النَّاسِ سَفْرًا مَنْ كَانَ سَفْرُهُ فِي ابْتِغَاءِ أَخٍ صَالِحٍ .

امام علی علیه السلام: طولانی ترین سفر، سفر کسی است که در جستجوی برادری صالح است.

غرر الحکم: ۳۲۸۸.

### حدیث ۲۴۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَبْعَدُ النَّاسِ سَفْرًا مَنْ كَانَ فِي طَلَبِ صَدِيقٍ يَرْضَاهُ .

امام علی علیه السلام- در حکمت های منسوب به ایشان -: طولانی ترین سفر، از آن کسی است که در جستجوی دوستی است که

او را پسندد.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۰۲ / ۴۵۱.

### حدیث ۲۴۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ فِي كُلِّ زَمَانٍ عَزِيزَةٌ ، وَهِيَ : الْإِخَاءُ فِي اللَّهِ ، وَالزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ الْأَلْفُ فِي دِينِ اللَّهِ ، وَالْوَلَدُ الرَّشِيدُ . وَمَنْ أَصَابَ إِحْدَى الثَّلَاثَةِ فَقَدْ أَصَابَ خَيْرَ الدَّارَيْنِ ، وَالْحِظَّ الْأَوْفَرَ مِنَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: سه چیز در هر روزگاری کمیاب است: برادری خدایی، زن صالح و دمساز همسو با دین خدا، و فرزند

هدایت یافته. هرکس یکی از این سه تا را به دست آورد، خیر دو سرا و بهره برتر دنیا را به دست آورده است.

مصباح الشریعة: ۳۰۷، بحار الأنوار: ۷۴ / ۲۸۲ / ۳.

### حدیث ۲۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

عِلْمِي غَزِيرٌ وَأَخْلَاقِي مُهْدَبَةٌ وَمَنْ تَهَدَّبَ يُشْقَى فِي مُهْدَبِهِ  
لَوْ رُمْتُ أَلْفَ عَدُوٍّ كُنْتُ وَاجِدَهُمْ لَوْ طَلَبْتُ صَدِيقًا مَا ظَفِرْتُ بِهِ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

دانشم فراوان و اخلاقم پیراسته است /

[اما] هرکس پیراسته شود ، در عین پیراستگی شوربخت می گردد .

اگر در جستجوی هزار دشمن برآیم ، آنان را خواهم یافت ؛ /

ولی اگر خواستار یک دوست باشم ، او را به دست نخواهم آورد .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ۷۲ .

### حدیث ۲۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

كُلُّ خَلِيلٍ لِي خَالَلتُهُ لَا تَرَكَ اللَّهُ لَهُ وَاضِحَهُ  
فَكُلُّهُمْ أَرَوْعٌ مِنْ تَعَلَّبِمَا أَشْبَهَ اللَّيْلَةَ بِالْبَارِحَةِ !

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

هر دوستی که با او دوستی کردم /

خداوند ، هیچ دندان پیشینی برایش مگذارم .

همگی آنان از روباه ، نیرنگبازترند /

امشب چه قدر مانند دیشب است (حال روزگار ، همواره یکسان است) .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ۱۲۹ .

### حدیث ۲۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

تَعَرَّبْتُ أَسْأَلُ مَنْ عَنَّ لِيَمَنَ النَّاسِ هَلْ مِنْ صَدِيقٍ صَدُوقٌ ؟  
فَقَالُوا : غَزِيرَانِ لَا يُوْجَدَانِ صَدِيقٌ صَدُوقٌ وَيَبِضُّ الْأَنْوَقُ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

از وطنم دور شدم و از مردمی که برابرم پدیدار می شدند ، پرسیدم : /

«آیا دوست راستینی یافت می شود؟» .

اما آنان گفتند که دو چیز کمیاب است و یافت نمی شود /

دوست راستین و تخم عقاب (چون آشیانه عقاب بر قلّه کوه های صعب العبور است) .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ۲۹۸ .

### حدیث ۲۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

هُمُومٌ رِجَالٍ فِي أُمُورٍ كَثِيرَةٍ وَهَمِّي مِنَ الدُّنْيَا صَدِيقٌ مُسَاعِدٌ  
يَكُونُ كَرُوحٍ بَيْنَ جِسْمَيْنِ قَسَمَتَفَجِسْمُهُمَا جِسْمَانِ وَالرُّوحُ وَاحِدٌ  
امام علی علیه السلام در دیوان منسوب به ایشان - :

مردم در اندیشه های فراوانی هستند /

حال آن که من ، تنها اندیشه ام در دنیا ، دوستی کمک کار است ،

که چون روحی در دو پیکر ، تقسیم شده باشد /

و در نتیجه ، دو پیکر باشند ، اما روحشان یکی باشد .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ۱۴۶ .

### حدیث ۲۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْدِقَاؤُكَ ثَلَاثَةٌ ، وَأَعْدَاؤُكَ ثَلَاثَةٌ ؛ فَأَصْدِقَاؤُكَ : صَدِيقُكَ ،

وَصَدِيقُ صَدِيقِكَ ، وَعَدُوُّ عَدُوِّكَ . وَأَعْدَاؤُكَ عَدُوُّكَ ، وَعَدُوُّ صَدِيقِكَ ، وَصَدِيقُ عَدُوِّكَ .

امام علی علیه السلام : دوستان سه گونه اند و دشمنان [نیز] سه گونه . اما دوستان

[عبارت اند از] : دوست ، دوستِ دوست و دشمنِ دشمن . دشمنان [نیز عبارت اند از] : دشمن ، دشمنِ دوست و دوستِ دشمن .

نهج البلاغه : الحکمه ۲۹۵ ، إرشاد القلوب : ۱۹۴ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۴ / ۲۸ .

### حدیث ۲۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ بِالْوَحْدَةِ آتِسُ مِنْكَ بِقُرْنَاءِ السَّوِّءِ .

امام علی علیه السلام : با تنهایی مأنوس تر باش تا بودن با همنشینان بد .

غرر الحکم : ۷۱۵۲ .

### حدیث ۲۴۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَاحِبُ السَّوِّءِ قَطَعَهُ مِنَ النَّارِ .

امام علی علیه السلام : یارِ بد ، پاره ای از آتش است .

غرر الحکم : ۵۸۲۴ ؛ شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۸ / ۸۷۵ وفيه «الرفیق» بدل «صاحب» .

### حدیث ۲۴۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُ مُجَالَسَةَ قَرِينِ السَّوِّءِ ؛ فَإِنَّهُ يُهْلِكُ مُقَارِنَهُ ، وَيُرْدِي مُصَاحِبَهُ .

امام علی علیه السلام : از همنشینی با همنشین بد بپرهیز ؛ زیرا او همنشین خود را هلاک می کند و یار خود را تباه می سازد .  
غرر الحکم : ۲۵۹۹ .

### حدیث ۲۴۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا سَعِدَ مَنْ شَقِيَ إِخْوَانَهُ .

امام علی علیه السلام : آن که برادرانش شوربخت اند ، نیک بخت نمی شود .  
غرر الحکم : ۹۴۸۵ .

### حدیث ۲۴۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْ رَفِيقِ السَّوِّءِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : تنهایی ، بهتر از رفیق بد است .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۴ / ۸۲۸ ؛ الاختصاص : ۳۳۷ عن لقمان وفيه «صاحب» بدل «رفیق» ، غرر الحکم : ۱۰۱۳۶ نحوه .

### حدیث ۲۴۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَصَاحِبَ السَّوِّءِ ؛ فَإِنَّهُ كَالسَّيْفِ الْمَسْلُوقِ يَرُوقُ مَنْظَرُهُ ، وَيَقْبُحُ أَثَرُهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : از یار بد بپرهیز ، که چون شمشیر برهنه است . جلوه اش زیبا و زخمش زشت است .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۷۳ / ۱۵۷ .

### حدیث ۲۴۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَوَحَّشْتُ فِي الْقَفْرِ الْبَلْقَعِ ، فَلَمْ أَرِ وَحْشَةً أَشَدَّ مِنْ قَرِينِ السَّوِّءِ !

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : در بیابان خشک و بی آب و علف ، تنها شدم ؛ اما تنهای ای سخت تر از همنشین بد ندیدم .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۹۳ / ۳۵۵ .

**حدیث ۲۴۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْوَانُ السَّوِّءِ كَشَجَرَةِ النَّارِ يُحْرِقُ بَعْضُهَا بَعْضًا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : برادران بد ، همچون درخت آتش هستند که پاره ای از آن ، پاره دیگرش را می سوزاند .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۴۳ / ۹۴۵ .

**حدیث ۲۴۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْإِخْوَانِ مَنْ تُكَلِّفُ لَهُ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادران ، کسی است که برایش به رنج افتند .

نهج البلاغه : الحکمة ۴۷۹ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ۱۲۵ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۵ / ۲۸ .

**حدیث ۲۴۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْإِخْوَانِ الْخَاذِلُ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادران ، فرو گذارنده [دوست خود به هنگام نیاز] است .

غرر الحکم : ۵۷۰۸ .

**حدیث ۲۴۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْإِخْوَانِ الْمَوَاصِلُ عِنْدَ الرَّخَاءِ وَالْمُفَاصِلُ عِنْدَ الْبَلَاءِ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادران ، کسی است که به هنگام آسایش ، [با دوست خود] رفت و آمد می کند و به هنگام سختی و

بلا ، [از او] می بُرد .

غرر الحکم : ۵۷۱۴ .

**حدیث ۲۴۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ إِخْوَانِكَ الْغَاشُّ الْمُدَاهِنُ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، شخص فریبکار چاپلوس است .

غرر الحکم : ۵۷۳۰ .

**حدیث ۲۴۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، کسی است که تو را از طریق باطل ، خشنود سازد .  
 غرر الحکم : ۵۶۹۰ .

**حدیث ۲۴۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ يَتَّبِعِي لَكَ شَرَّ يَوْمِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، کسی است که تلخی (بدی) روزش را برای تو می جوید .  
 غرر الحکم : ۵۷۰۴ .

**حدیث ۲۴۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ أَحْوَجَكَ إِلَى مُدَارَاهِ ، وَأَلْجَأَكَ إِلَى اعْتِدَارٍ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، کسی است که تو را به مدارا نیازمند کند و به عذرخواهی ناچار سازد .  
 غرر الحکم : ۵۶۹۹ .

**حدیث ۲۴۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ أَغْرَاكَ بِهَوَى ، وَوَلَّهَكَ بِالْدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، کسی است که تو را به هوا [ی نفس] برانگیزد و به دنیا شیفته ات کند .  
 غرر الحکم : ۵۷۱۵ .

**حدیث ۲۴۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ تَتَّبَطَّ عَنِ الْخَيْرِ وَتَبَطَّكَ مَعَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت ، کسی است که از خیر [رساندن] باز ایستد و تو را نیز با خود ، باز دارد .  
 غرر الحکم : ۵۷۳۳ .

**حدیث ۲۴۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ إِخْوَانِكَ وَأَعَشُّهُمْ لَكَ مَنْ أَعْرَاكَ بِالْعَاجِلَةِ ، وَأَلْهَاكَ عَنِ الْآجِلَةِ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادرانت و فریبکارترینشان در حق تو ، کسی است که تو را به سوی دنیا برانگیزد و از آخرت ، باز دارد .

غرر الحکم : ۵۷۳۸ .

### حدیث ۲۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ كَانَتْ فِي اللَّهِ مَوَدَّةٌ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که دوستی اش در راه خدا باشد .  
غرر الحکم : ۵۰۱۷ .

### حدیث ۲۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَمْ تَكُنْ عَلَى الدُّنْيَا أُخُوَّةً .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که برادری اش برای دنیا نباشد .  
غرر الحکم : ۵۰۱۶ .

### حدیث ۲۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ عَنَّفَكَ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادرانت ، کسی است که بر تو در راه پیروی از خدای سبحان ، سخت گیرد .  
غرر الحکم : ۴۹۸۶ .

### حدیث ۲۴۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ إِذَا اسْتَغْنَيْتَ عَنْهُ لَمْ يَزِدْكَ

فِي الْمَوَدَّةِ ، وَإِنْ احْتَجَّتْ إِلَيْهِ لَمْ يَنْقُصْكَ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : بهترین برادرانت ، کسی

است که هرگاه از او بی نیاز شدی ، بر دوستی خود نسبت به تو نیفزاید و اگر به او نیازمند شدی ، از دوستی خود نسبت به تو نکاهد .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۰ / ۷۹۰ .

### حدیث ۲۴۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَقْلُهُمْ مُصَانَعَةً فِي النَّصِيحَةِ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادرانت ، کسی است که در نیکخواهی تو ، کمترین چرب زبانی را به کار گیرد .  
غرر الحکم : ۴۹۷۸ .

### حدیث ۲۴۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَنْصَحُهُمْ . وَشَرُّهُمْ أَعْشُهُمْ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، نیک خواه ترینشان است و بدترین آنان ، فریبکارترینشان .  
غرر الحکم : ۵۰۱۴ .

### حدیث ۲۴۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ إِذَا فَقَدْتَهُ لَمْ تُحِبَّ الْبُقَاءَ بَعْدَهُ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که هرگاه او را از دست بدهی ، پس از او ، زندگی را دوست نداشته باشی .  
غرر الحکم : ۵۰۱۸ .

### حدیث ۲۴۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَمْ يَكُنْ عَلَى إِخْوَانِهِ مُسْتَقْصِياً .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که نسبت به برادرانش پُر توقع نباشد .  
غرر الحکم : ۴۹۹۷ .

### حدیث ۲۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ دَلَّكَ عَلَى هُدًى ، وَأَكْسَبَكَ تَقِيًّا ، وَصَدَّكَ عَنِ اتِّبَاعِ هَوًى .

امام علی علیه السلام : بهترین برادرانت ، کسی است که تو را به هدایتی رهنمون شود ، تقوایی نصیبت کند و از پیروی هوای نفسی بازت دارد .

غرر الحکم : ۵۰۲۹ ، وفي بعض النسخ «الْبَسَكَ» بدل «أَكْسَبَكَ» .

### حدیث ۲۴۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ كَثُرَ إِغْضَابُهُ لَكَ فِي الْحَقِّ .



امام علی علیه السلام: بهترین برادرانت، کسی است که در راه حق، بر تو بسیار خشم گیرد.  
غرر الحکم: ۵۰۰۹.

### حدیث ۲۴۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَا يُحَوِّجُ إِخْوَانَهُ إِلَى سِوَاهُ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادران، کسی است که برادرانش را به دیگری جز خود، نیازمند نکند.  
غرر الحکم: ۴۹۸۵.

### حدیث ۲۴۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ وَاسَاكَ بِخَيْرِهِ، وَخَيْرٌ مِنْهُ مَنْ أَغْنَاكَ عَنْ غَيْرِهِ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادرانت، کسی است که از مالش به تو ببخشد و بهتر از او کسی است که تو را از دیگری جز خود، بی نیاز کند.  
غرر الحکم: ۵۰۱۳.

### حدیث ۲۴۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ وَاسَاكَ، وَخَيْرٌ مِنْهُ مَنْ كَفَاكَ، وَإِنْ احتَاجَ إِلَيْكَ أَعْفَاكَ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادرانت، کسی است که از اموال خود به تو ببخشد و بهتر از او کسی است که تو را بی نیاز سازد و اگر خود به تو نیازمند گشت، تو را معاف دارد [و از تو چیزی نخواهد].  
غرر الحکم: ۴۹۸۸، بحار الأنوار: ۷۸ / ۱۲ / ۷۰؛ مطالب السؤل: ۵۶ و لیس فیہ ذیلہ.

### حدیث ۲۴۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ دَعَاكَ إِلَى صِدْقِ الْمَقَالِ بِصِدْقِ مَقَالِهِ، وَنَدَبَكَ إِلَى أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ بِحُسْنِ أَعْمَالِهِ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادرانت، کسی است که با راستگویی اش تو را به راستگویی بخواند و با اعمال نیک خود، تو را به برترین اعمال برانگیزد.  
غرر الحکم: ۵۰۲۲.

### حدیث ۲۴۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَعْوَنُهُمْ عَلَى الْخَيْرِ ، وَأَعْمَلُهُمْ بِالْبِرِّ ، وَأَرْفَقُهُمْ بِالْمُصَاحِبِ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که در به جای آوردن خیر ، برترین یاور ، و در نیکی عامل ترین ، و با مصاحبان ، ملایم ترین است .

غرر الحکم : ۵۰۹۵ .

### حدیث ۲۴۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرِ وَجَذَبَكَ إِلَيْهِ ، وَأَمَرَكَ بِالْبِرِّ وَأَعَانَكَ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : بهترین برادرانت ، کسی است که به سوی خیر بشتابد و تو را بدان جذب کند ؛ تو را به نیکی فراخواند و در انجام دادن آن به تو کمک برساند .

غرر الحکم : ۵۰۲۱ .

### حدیث ۲۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلَاثٍ : فِي نَكَبَتِهِ ، وَغَيْبَتِهِ ، وَوَفَاتِهِ .

امام علی علیه السلام : دوست ، دوست نخواهد بود ، مگر آن که برادرش را در سه حال نگه دارد : در سختی اش ، در غیبت او و پس از مرگش .

نهج البلاغه : الحکمة ۱۳۴ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ۱۰۳ ، نثر الدر : ۱ / ۳۰۵ نحوه ، إرشاد القلوب : ۱۹۳ ، غرر الحکم : ۱۰۸۲۱ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۳ / ۲۸ .

### حدیث ۲۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ مِنْ صَدَقَ غَيْبُهُ .

امام علی علیه السلام : دوست ، آن است که در نهمان ، به دوستی پایبند است .

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، تحف العقول : ۸۳ ، غرر الحکم : ۱۱۵۱ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۵ / ۲۸ ؛ كنز العمال : ۱۶ / ۱۸۰ / ۴۴۲۱۵ عن وكيع والعسکری فی المواعظ .

### حدیث ۲۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَسْبُ الْمَرْءِ ... مِنْ صَدَاقَتِهِ ، كَثْرَةُ مُوَافَقَتِهِ .

امام علی علیه السلام : در صداقت دوست ، همین بس که همراهی اش ، فراوان باشد .

أعلام الدین : ۱۲۷ ، كشف الغمّة : ۳ / ۱۳۸ ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۸۰ / ۶۶ .

**حدیث ۲۴۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ دَعَاكَ إِلَى الدَّارِ الْبَاقِيَةِ وَأَعَانَكَ عَلَى الْعَمَلِ لَهَا فَهُوَ الصَّدِيقُ الشَّفِيقُ .

امام علی علیه السلام : دوستِ مهربان ، آن کسی است که تو را به سرای آخرت فرا بخواند و در عمل کردن برای آن ، تو را یاری کند .

غرر الحکم : ۸۷۷۵ .

**حدیث ۲۵۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ مَنْ نَصَحَكَ فِي غَيْبِكَ ، وَحَفِظَكَ فِي غَيْبِكَ ، وَآتَرَكَ عَلَى نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : دوستِ راستین ، کسی است که نیکخواهانه عیبت را به تو بگوید ، در نبودت حافظ [آبرو و راز] تو باشد و تو را بر خود ، مقدم بدارد .

غرر الحکم : ۱۹۰۴ .

**حدیث ۲۵۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَحُولُ الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ عَنِ الْمَوَدَّةِ وَإِنْ جُفِيَ .

امام علی علیه السلام : دوستِ راستین ، از دوستی اش باز نمی گردد ، اگر چه به او جفا شود .

غرر الحکم : ۱۰۸۲۴ .

**حدیث ۲۵۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ بَصَّرَكَ غَيْبَكَ وَحَفِظَكَ فِي غَيْبِكَ فَهُوَ الصَّدِيقُ ، فَاحْفَظْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که تو را به عیبت بینا گرداند و در نبودت حافظ [آبرو و راز] تو باشد ، او همان دوست [حقیقی] است ، پس او را نگه دار .

غرر الحکم : ۸۷۴۶ .

**حدیث ۲۵۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ مَنْ كَانَ نَاهِيَا عَنِ الظُّلْمِ وَالْعُدْوَانِ ، مُعِينًا عَلَى الْبِرِّ وَالْإِحْسَانِ .

امام علی علیه السلام : دوست ، کسی است که از ستم و تجاوزگری بازدارد و بر انجام دادن خوبی و نیکویی یاری کند .

غرر الحکم : ۲۰۷۸ .

### حدیث ۲۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْوَكَ الصَّدِيقُ مَنْ وَقَاكَ بِنَفْسِهِ ، وَأَثْرَكَ عَلَى مَالِهِ وَوَلَدِهِ وَعَرْسِهِ .

امام علی علیه السلام : برادرِ راستینت ، کسی است که با جان خود ، تو را حفظ کند و تو را بر مال ، فرزند و همسر خود ، مقدم دارد .

غرر الحکم : ۲۰۱۴ .

### حدیث ۲۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَدِيقُكَ مَنْ نَهَاكَ ، وَعَدُوُّكَ مَنْ أَغْرَاكَ .

امام علی علیه السلام : دوست ، کسی است که تو را [از بدی ها] بازدارد و دشمنت ، آن کسی است که تو را [به سوی بدی ها] برانگیزد .

غرر الحکم : ۵۸۵۷ .

### حدیث ۲۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اهْتَمَّ بِكَ فَهُوَ صَدِيقُكَ .

امام علی علیه السلام : هر که به [نیازهای] تو توجه کند ، دوست توست .

غرر الحکم : ۸۲۶۳ .

### حدیث ۲۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَحَاكَ حَقًّا مَنْ غَفَرَ زَلَّتْكَ ، وَسَدَّ خَلَّتْكَ ، وَقَبَلَ عُدْرَتَكَ ، وَسَتَرَ عَوْرَتَكَ ، وَنَفَى وَجَلَكَ ، وَحَقَّقَ أَمْلَكَ .

امام علی علیه السلام : برادر حقیقی تو کسی است که لغزشت را ببخشد، نیازت را برطرف سازد ، عذرت را بپذیرد ، زشتی ات را بپوشاند ، ترست را بزدايد و آرزویت را برآورد .

غرر الحکم : ۳۶۴۵ .

### حدیث ۲۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْوَكَ الَّذِي إِنْ أَحْرَضَتْكَ مُلِمَّةٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَبْرَحْ لِيَّتْكَ وَاجْمَا

وَلَيْسَ أَخُوكَ بِالَّذِي إِنْ تَمَنَعْتَ عَلَيْكَ أُمُورٌ ظَلَّ يَلْحَاكَ لِإِذَا

امام علی علیه السلام در شعر منسوب به ایشان - :

برادرت، کسی است که چون گرفتاری روزگار رنجورت ساخت /

در برابر درد دل هایت خاموش نمی ماند [و به یاری ات می شتابد].

کسی که چون دچار مشکلات شدی /

همواره سرزنشگرانه توییخت می کند ، برادرت نیست .

وقعه صفین : ۵۳۲ ، الدیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ۴۰۶ نحوه ، بحار الأنوار : ۳۲/۵۵۴/۴۶۲ ؛ تاریخ الطبری : ۵ / ۶۳ نحوه .

### حدیث ۲۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

إِنَّ أَحَاكَ الصَّدَقَ مَنْ يَسْعَى مَعَكَ مَنْ يَضُرُّ نَفْسَهُ لِيَنْفَعَكَ

وَمَنْ إِذَا عَايَنَ أَمْرًا قَطَّعَكَ شَتَّتَ فِيهِ شَمْلَهُ لِيَجْمَعَكَ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

برادر راستین تو کسی است که در کنار تو می کوشد /

و به خود ، زیان می زند تا به تو سودی رساند .

و چون دید که مسئله ای تو را از هم گسیخته است /

خود را پراکنده خاطر می کند ، تا تو را جمعیت خاطر ببخشد .

الدیوان المنسوب إلى الإمام علی علیه السلام : ۲۵۳ و ص ۲۵۶ .

### حدیث ۲۵۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ لِي فِيهَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ ، وَكَانَ يُعْظِمُهُ فِي عَيْنِي صَدْرُ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ . وَكَانَ خَارِجًا مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ ، فَلَا يَشْتَهِي مَا لَا يَجِدُ ، وَلَا يُكَيِّرُ إِذَا وَجَدَ . وَكَانَ أَكْثَرَ دَهْرِهِ صَامِتًا ، فَإِنْ قَالَ بَدَّ الْقَائِلِينَ ، وَنَفَعَ غَلِيلَ السَّائِلِينَ . وَكَانَ ضَعِيفًا مُسْتَضْعَفًا ، فَإِنْ جَاءَ الْجِدُّ فَهُوَ كَيْتٌ غَابٍ ، وَصَلُّ

امام علی علیه السلام : در گذشته مرا برادری خدایی بود که کوچکی دنیا در چشمش، او را در چشم من بزرگ می داشت . مغلوب شکمش نبود. پس آنچه را نمی یافت ، آرزو نمی کرد و اگر می یافت ، از حد نمی گذراند . بیشتر روزگارش را خاموش بود؛ لیکن اگر سخن می گفت ، بر گویندگان پیشی می گرفت و تشنگی پرسندگان را فرو می نشاند . به ظاهر ، ناتوان می نمود ؛ لیکن به هنگام کوشش ، چون شیر بیشه و مار زهر آگین بیابان بود. جز در حضور قاضی، حجت آوری نمی کرد و کسی را به سبب کاری که در مثل آن ، پوزش می آورند ، سرزنش نمی کرد تا عذرش را بشنود . از هیچ دردی شکوه نمی کرد ، مگر پس از بهبودش. آنچه را می گفت، انجام می داد و آنچه را انجام نمی داد ، نمی گفت . اگر در گفتار مغلوب می شد ، در خاموشی مغلوب نمی گشت . بر شنیدن ، حریص تر از گفتن بود. اگر با دو

مسئله رویاروی می شد، می نگریست که کدام یک به هوای نفس، نزدیک تر است و با آن، مخالفت می کرد. پس این خوی ها را به چنگ آورد و پایبند آنها باشید و در کسب آنها با یکدیگر رقابت کنید. اگر هم نتوانستید همه آنها را کسب کنید، بدانید که به دست آوردن اندک، بهتر از رها کردن بسیار است.

الصِّل: الحیة من أخبث الحیات (المعجم الوسیط: ۱ / ۵۲۱).

### حدیث ۲۵۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لا تَسْتَبْدِلَنَّ بِأَخٍ لَكَ قَدِيمٍ أَخًا مُسْتَفَادًا مَا اسْتَقَامَ لَكَ؛ فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ فَقَدْ غَيَّرْتَ، وَإِنْ غَيَّرْتَ تَغَيَّرَتْ نِعْمُ اللَّهِ عَلَيْكَ.

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : برادر کهن را تا هنگامی که با تو صادق است، با برادری [تازه] به دست آمده، عوض مکن؛ زیرا اگر چنین کنی، تغییر داده ای و اگر تغییر بدهی، نعمت های خدا نیز بر ضد تو تغییر می کنند.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۲۴ / ۷۱۳.

### حدیث ۲۵۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِخْتَرِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ جَدِيدَهُ، وَمِنَ الْإِخْوَانِ أَقْدَمَهُمْ.

امام علی علیه السلام: از هر چیز، نَوش را برگزین؛ اما از برادران، قدیمی ترینشان را.

غرر الحکم: ۲۴۶۱.

### حدیث ۲۵۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حَیْرٌ كُلُّ شَيْءٍ جَدِيدُهُ، وَحَیْرُ الْإِخْوَانِ أَقْدَمُهُمْ.

امام علی علیه السلام: بهترین هر چیزی، نو آن است؛ اما بهترین برادران، قدیمی ترینشان است.

غرر الحکم: ۵۰۸۹.

### حدیث ۲۵۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ كَرَمِ الْمَرْءِ بُكَاءُهُ عَلَى مَا مَضَى مِنْ زَمَانِهِ، وَحَيْنُهُ إِلَى أوطَانِهِ، وَحِفْظُهُ قَدِيمِ إِخْوَانِهِ.

امام علی علیه السلام: نشانه بزرگواری آدمی، گریستن او بر روزگار از دست رفته، اشتیاق به وطن و حفظ برادران دیرین است.

کنز الفوائد: ۱ / ۹۴، بحار الأنوار: ۷۴ / ۲۶۴ / ۳.

### حدیث ۲۵۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا طَالَتِ الصُّحْبَةُ تَأَكَّدَتِ الْحُرْمَةُ.

امام علی علیه السلام: هرگاه مصاحب طولانی شود، حرمت [دوستی] استوارتر می‌گردد.  
غرر الحکم: ۴۰۱۷، ۷۲۰۶.

### حدیث ۲۵۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
رُبَّ مُتَوَدِّدٍ مُتَصَنَّعٍ .  
امام علی علیه السلام: چه بسا ابراز کننده دوستی که ظاهرسازی می‌کند.  
غرر الحکم: ۵۲۷۷.

### حدیث ۲۵۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَانَ أَهْلُ ذَلِكَ الزَّمَانِ ذُنَابًا، وَسَيِّئَاتِي سَبَاعًا، وَأَوْسَاطُهُ أَكَالًا، وَفُقَرَاؤُهُ أَمَوَاتًا، وَغَارَ الصُّدُقُ، وَفَاضَ الكَذِبُ، وَاسْتَعْمَلَتِ  
المَوَدَّةُ بِاللِّسَانِ، وَتَشَاجَرَ النَّاسُ بِالقُلُوبِ .  
امام علی علیه السلام - درباره فتنه بنی امیه - : مردم آن روزگار، [همچون] اگرگ هاینده و حاکمانش درندگان، و مردم میانه حال  
آن، پرخوران و فقیرانش مردگان. راستی ناپدید می‌گردد و دروغ، سرریز می‌گردد و دوستی زبانی به کار بسته می‌شود و مردم  
، به دل با یکدیگر دشمنی می‌کنند .  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۰۸، غرر الحکم: ۶۴۳۸: وفيه ذيله .

### حدیث ۲۵۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
هَدَرَ فَنِيْقَ البَاطِلِ بَعْدَ كُظُومٍ، وَتَوَاحَى النَّاسُ عَلَى الفُجُورِ، وَتَهَاجَرُوا عَلَى الدِّينِ، وَتَحَابَّوْا عَلَى الكَذِبِ، وَتَبَاغَضُوا عَلَى الصُّدُقِ .  
امام علی علیه السلام - درباره فتنه بنی امیه - : شتر نرِ باطل، پس از خاموشی، بانگ می‌زند و مردم در بد کاری با یکدیگر برادر می  
شوند و در دین، جدایی می‌پذیرند؛ بر دروغ با یکدیگر دوستی می‌کنند و بر راستی با یکدیگر دشمنی می‌ورزند .  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۰۸.

### حدیث ۲۵۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يُفْسِدُكَ الظَّنُّ عَلَى صَدِيقٍ أَصْلَحَهُ لَكَ اليَقِيْنُ .  
امام علی علیه السلام: دوستی که به صالح بودن او مطمئن هستی، مبدا که بدگمانی، [نظر] تو را نسبت به او تباه سازد .  
کنز الفوائد: ۱ / ۹۳؛ شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۴۵ / ۹۶۳: وفيه: «يفسدك الظنُّ على صديق قد أصلحك اليقين له» .

### حدیث ۲۵۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَغْلِبَنَّ عَلَيْكَ سَوْءُ الظَّنِّ ؛ فَإِنَّهُ لَا يَدْعُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ خَلِيلٍ صَلَاحًا .

امام علی علیه السلام: مبادا که بدگمانی بر تو چیره شود، که [در این صورت]، میان تو و هیچ دوستی، رابطه دوستانه ای بر جای نمی گذارد.

تحف العقول: ۷۹، بحار الأنوار: ۷۷ / ۲۲۷ / ۲.

### حدیث ۲۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

غَشُّ الصَّدِيقِ وَالْعَدْرُ بِالْمَوَاقِفِ مِنْ خِيَانَةِ الْعَهْدِ .

امام علی علیه السلام: فریفتن دوست و زیر پا نهادن پیمان ها، از [موارد] خیانت به عهد [خداوند] است. غرر الحکم: ۶۴۱۷.

### حدیث ۲۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ عَلَامَةِ الشَّقَاءِ غَشُّ الصَّدِيقِ .

امام علی علیه السلام: از نشانه های شوربختی، فریفتن دوست است. غرر الحکم: ۹۲۹۷.

### حدیث ۲۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: إِذَا غَشَّكَ صَدِيقُكَ فَاجْعَلْهُ مَعَ عَدُوِّكَ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه دوست تو را فریفت، او را همسنگ دشمنت بشمار. شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۲۱ / ۶۸۳.

### حدیث ۲۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا خَيْرَ فِي صَدِيقٍ ضَنِينٍ .

امام علی علیه السلام: در دوستِ بخیل، خیری نیست. غرر الحکم: ۱۰۷۱۱.

### حدیث ۲۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْبُخْلُ يُوجِبُ الْبَغْضَاءَ .



امام علی علیه السلام: بخل، دشمنی به بار می آورد.

غرر الحکم: ۷۸۰.

### حدیث ۲۵۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ وَالتَّحَلَّى بِالْبُخْلِ؛ فَإِنَّهُ يُزْرِي بِكَ عِنْدَ الْقَرِيبِ، وَ يُمَقِّتُكَ إِلَى النَّسِيبِ.

امام علی علیه السلام: از آراستگی به بخل پرهیز؛ زیرا تو را نزد آشنا و نزدیک، خوار و نزد خویشان دشمن می سازد.

غرر الحکم: ۲۶۵۱.

### حدیث ۲۵۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْبُخْلُ يُدَلُّ مُصَاحِبَهُ، وَ يُعَزُّ مُجَانِبَهُ.

امام علی علیه السلام: بخل، همنشین خود را خوار می کند و دوری جوینده از خود را ارجمند می سازد.

غرر الحکم: ۱۴۰۹.

### حدیث ۲۵۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صَدِيقُ الْبُخِيلِ مَنْ لَمْ يُجَرِّبْهُ.

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : کسی دوست شخص بخیل است که او را نیازموده است.

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۲۹۲ / ۳۴۶.

### حدیث ۲۵۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكُمْ وَ الْبُخْلَ؛ فَإِنَّ الْبُخِيلَ يَمُقِّتُهُ الْعَرِيبُ، وَ يَنْفُرُ مِنْهُ الْقَرِيبُ.

امام علی علیه السلام: از بخل پرهیزید؛ زیرا بیگانه بخیل را دشمن می دارد و خویشاوند از او می گریزد.

غرر الحکم: ۲۷۴۸.

### حدیث ۲۵۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَكُنْ حُبُّكَ كَلْفًا، وَ لَا بُغْضُكَ تَلْفًا؛ أَحِبِّ حَبِيبَكَ هَوْنَا مَا، وَأَبْغِضْ بَغِضَكَ هَوْنَا مَا.

امام علی علیه السلام: دوستی ات، [در حد] شیدایی و دشمنی ات [مایه] هلاکت نباشد. دوست را به اندازه دوست بدار و دشمنت

را به اندازه دشمن بدار.

الأمالی للطوسی: ۱۵۰۵/۷۰۳ عن زید بن علی عن أبيه الإمام زين العابدين عليه السلام، بحار الأنوار: ۷۴/۱۷۸/۱۸.

**حدیث ۲۵۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ لَا يَحِيفُ عَلَى مَنْ يُبْغِضُ ، وَلَا يَأْتِمُّ فِيمَنْ يُحِبُّ .  
 امام علی علیه السلام : مؤمن ، بر آن که با او دشمنی می ورزد ، ستم نمی کند و به خاطر آن که دوستش دارد ، دست به گناه نمی زند .  
 الأمالی للطوسی : ۵۸۰/۱۱۹۹ ، نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۳ ، تحف العقول: ۱۶۱ ، بحار الأنوار: ۶۷/۳۱۱/۴۵ .

**حدیث ۲۵۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنِ اسْتَمْتَّ إِلَى وَدُودِكَ فَأَحْرِزْ لَهُ مِنْ أَمْرِكَ وَاسْتَبِقْ لَهُ مِنْ سِرِّكَ مَا لَعَلَّكَ أَنْ تَنْدَمَ عَلَيْهِ وَقْتًا مَا .  
 امام علی علیه السلام : اگر به دوست اعتماد کردی ، پاره ای از مسائل خود را از او نگه دار و از رازت چیزی را همچنان نزد خود حفظ کن . شاید که روزگاری به خاطر آن (آشکار کردن همه رازهایت) پشیمان شوی .  
 غرر الحکم : ۳۷۲۱ .

**حدیث ۲۵۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ابْدِلْ لِصِدِّيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ ، وَلَا تَبْدِلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأْنِينَةِ ، وَأَعْطِهِ كُلَّ الْمُؤَاسَاةِ ، وَلَا تُفْضِ إِلَيْهِ بِكُلِّ الْأَسْرَارِ ؛ تَوْفَى الْحِكْمَةَ حَقَّهَا ، وَالصَّدِيقَ وَاجِبَهُ .  
 امام علی علیه السلام : همه دوستی را نثار دوست کن ؛ اما همه اعتمادات را نثارش مکن . از جان و مالت در راهش بگذر و با او همدردی کن ؛ اما همه رازهایت را با او در میان مگذار. بدین ترتیب ، هم حق حکمت را به تمامی ادا کرده ای و هم حقوق دوستی را به جا آورده ای .  
 کنز الفوائد : ۱ / ۹۳ ، أعلام الدین : ۱۷۸ ، غرر الحکم : ۲۴۶۳ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۵ / ۲۹ .

**حدیث ۲۵۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَبْدِلَنَّ وَدَّكَ إِذَا لَمْ تَجِدْ مَوْضِعًا .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ات را ، اگر جایگاهی [برایش] نیافتی ، نثار مکن .  
 غرر الحکم : ۱۰۲۷۵ .

**حدیث ۲۵۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 السَّيِّدُ مَنْ تَحَمَّلَ أَثْقَالَ إِخْوَانِهِ ، وَأَحْسَنَ مُجَاوَرَةً جِيرَانِهِ .

امام علی علیه السلام: بزرگ، کسی است که سنگینی [مشکلات زندگی] برادرانش را بر دوش کشد و با همسایگانش نیک همسایه داری کند.  
غرر الحکم: ۲۰۰۲.

### حدیث ۲۵۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِرْفَقْ بِإِخْوَانِكَ، وَاکْفِهِمْ غَرْبَ لِسَانِكَ، وَأَجِرْ عَلَيْهِمْ سَبَبَ إِحْسَانِكَ .  
امام علی علیه السلام: با برادرانت نرمی کن، تندی زبانت را از آنان بازدار و عطا و دهنش خود را شامل آنان کن.  
غرر الحکم: ۲۳۸۱.

### حدیث ۲۵۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تُتَابِدْ عَدُوَّكَ، وَ لَا تُقَرِّعْ صَدِيقَكَ، وَاقْبَلِ الْعُدْرَ وَ إِنْ كَانَ كِذْبًا، وَدَعْ الْجَوَابَ عَن قُدْرَةٍ وَ إِنْ كَانَ لَكَ .  
امام علی علیه السلام: دشمنی ات را با دشمنت آشکار مکن، با دوست خود، درشتی منما و عذر را بپذیر - گرچه دروغین باشد -، و پاسخگویی را - گرچه به سودت باشد -، از سر قدرت رها کن.  
غرر الحکم: ۱۰۳۵۸.

### حدیث ۲۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ الْمُسْلِمَ أَخُو الْمُسْلِمِ؛ فَلَا تُتَابِرُوا، وَ لَا تَخَادِلُوا؛ فَإِنَّ شَرَّ أَعْيُنِ الدِّينِ وَاحِدَةٌ، وَ سُبُلُهُ قَاصِدَةٌ، مَنْ أَخَذَ بِهَا لَحِقَ، وَ مَنْ تَرَكَهَا مَرَقَ، وَ مَنْ فَارَقَهَا مَحَقَ .  
امام علی علیه السلام: مسلمان، برادر مسلمان است. پس، از یکدیگر عیب مگیرید و یکدیگر را تنها مگذارید، که راه های دین، یکی است و طریقت هایش میانه است. هر کس در آن گام نهد، [به مقصد] می رسد و هر کس آن را رها کند، از دین خارج می شود و هر کس از آن جدا گردد، نابود می شود.  
الأمالی للمفید: ۲۳۴ / ۵، الأمالی للطوسی: ۱۱ / ۱۳، کلاهما عن الأصبح بن نباتة، تحف العقول: ۲۰۳، وقعه صفین: ۲۲۴ عن أبي سنان الأسلمی وفيه «تتابدوا» بدل «تتابروا»، بحار الأنوار: ۳۲ / ۵۹۵ / ۴۷۴.

### حدیث ۲۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكَ أَنْ تُخَدِّعَ عَن صَدِيقِكَ، أَوْ تُغْلَبَ عَن عَدُوِّكَ .  
امام علی علیه السلام: مبادا تو را نسبت به دوستت فریب دهند [و رابطه شما را قطع کنند] یا آن که [با رفتارت] مغلوب دشمنت شوی.  
غرر الحکم: ۲۶۴۴.

**حدیث ۲۵۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِصْحَبَ أَخَا التُّقَى وَالدِّينِ تَسْلَمَ ، وَاسْتَرَشِدَهُ تَعْنَمَ .  
 امام علی علیه السلام : با برادری پرهیزگار و دیندار مصاحبت کن ، تا سلامت مانی ، و از او راهنمایی بخواه ، تا سود بری .  
 غرر الحکم : ۲۳۳۴ .

**حدیث ۲۵۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحِبِّ الْإِخْوَانَ عَلَى قَدْرِ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : برادران را به مقدار تقوا [یی که دارند ،] دوست بدار .  
 الأُمالی للصدوق : ۳۸۰ / ۴۸۳ عن أبي الجارود عن الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام ، الاختصاص : ۲۲۶ عن أبي الجارود يرفعه ، تحف العقول : ۳۶۸ عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ۷ / ۱۸۷ / ۷۴ .

**حدیث ۲۵۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ أَنْ تُخْرِجَ صَدِيقَكَ إِخْرَاجًا يُخْرِجُهُ عَن مَوَدَّتِكَ ، وَاسْتَبَقِ لَهُ مِنْ أُنْسِكَ مَوْضِعًا يَتَّقُ بِالرُّجُوعِ إِلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : پرهیز از آن که چنان دوستت را از خود برانی که از [حدود] دوستی ات نیز بیرون برود ؛ بلکه برای او از دوستی خود ، جایی بگذار که برای بازگشت ، به آن اعتماد کند .  
 غرر الحکم : ۲۶۸۷ .

**حدیث ۲۵۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اسْتَفْسَدَ صَدِيقَهُ نَقَصَ مِنْ عَدَدِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به دوست خود بدی کند و [با رفتارش] او را تباه سازد ، [گویی] از شمار [نیروهای] خود کاسته است .  
 غرر الحکم : ۸۲۳۱ .

**حدیث ۲۵۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتِفْسَادُ الصَّدِيقِ مِنْ عَدَمِ التَّوْفِيقِ .  
 امام علی علیه السلام : تباه ساختن دوست ، از بی توفیقی است .  
 غرر الحکم : ۱۴۷۹ .

**حدیث ۲۵۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ أَنْ تُوْحِشَ مُوَادَّكَ وَحَسَهُ تُفْضِي بِهِ إِلَىٰ اخْتِيَارِهِ الْبُعْدَ عَنْكَ ، وَإِيثَارِ الْفُرْقَةِ .  
 امام علی علیه السلام : مبادا چنان دوست را از خود برمانی که دوری از تو را برگزیند و جدایی را ترجیح دهد .  
 غرر الحکم : ۲۶۸۹ .

**حدیث ۲۵۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحْسَنَ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِكَ فَلَا تَخْرُجْ إِلَيْهِ بِغَايَةِ بَرِّكَ ، وَ لَكِنْ اتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا تَزِيدُهُ إِيَّاهُ عِنْدَ تَبَيُّنِكَ مِنْهُ الزِّيَادَةَ فِي نَصِيحَتِهِ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه یکی از یاران ت نیکی کرد ، همه خوبی خودت را نثارش مکن و چیزی از آن را باقی بگذار ، تا به هنگام دیدن نیکیخواهی بیشتر او ، آن را نثارش کنی .  
 شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۱ / ۷۹۸ .

**حدیث ۲۵۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا كَانَ لَكَ صَدِيقٌ وَ لَمْ تَحْمَدِ إِخَاءَهُ وَ مَوَدَّتَهُ فَلَا تُظْهِرْ ذَلِكَ لِلنَّاسِ ؛ فَإِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَةِ السَّيْفِ الْكَلِيلِ فِي مَنْزِلِ الرَّجُلِ ؛ يُرْهَبُ بِهِ عَدُوُّهُ ، وَ لَا يَعْلَمُ الْعَدُوُّ أَصَارَهُ هُوَ أَمْ كَلِيلٌ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه دوستی داشتی که برادری و دوستی او را نمی پسندیدی ، آن را بر مردم آشکار مکن ؛ چون که او همچون شمشیر کندی است در خانه انسان ، که بدان دشمنش را می ترساند ، حال آن که دشمن نمی داند آن شمشیر ، برنده است یا کند .  
 شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۰۹ / ۵۵۰ .

**حدیث ۲۵۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا صَادَقْتَ إِنْسَانًا وَجِبَ عَلَيْكَ أَنْ تَكُونَ صَدِيقَ صَدِيقِهِ ، وَ لَيْسَ يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تَكُونَ عَدُوًّا عَدُوِّهِ ؛ لِأَنَّ هَذَا إِنَّمَا يَجِبُ عَلَىٰ خَادِمِهِ ، وَ لَيْسَ يَجِبُ عَلَىٰ مُمَاتِلٍ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه با کسی دوست شدی ، بر تو لازم است که با دوست او نیز دوست باشی ؛ لیکن بر تو لازم نیست که با دشمن او دشمن شوی ؛ زیرا این مسئله بر خدمتکار او لازم است ، نه بر همانند او .  
 شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۱ / ۷۹۲ .

**حدیث ۲۵۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: لَيْسَ يَضُرُّكَ أَنْ تَرَى صَدِيقَكَ عِنْدَ عَدُوِّكَ ؛ فَإِنَّهُ إِنْ لَمْ يَنْفَعَكَ لَمْ يَضُرَّكَ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : این که دوست را نزد دشمنت بینی ، به تو زیان نمی زند ؛ چون که اگر برای سودی نداشته باشد ، زبانی هم به تو نمی رساند .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۱ / ۳۳۶ / ۸۵۲ .

### حدیث ۲۵۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

مَا وَدَّعَنِي أَحَدٌ إِلَّا بَدَلْتُ لَهُ صَفْوَةَ الْمَوَدَّةِ مِنِّي آخِرَ الْأَبْدِ  
وَلَا قَلَانِي وَإِنْ كَانَ الْمُسِيءُ بِنَا إِلَّا دَعَوْتُ لَهُ الرَّحْمَنَ بِالرَّشْدِ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
کسی با من دوستی نکرد ، جز آن که /  
دوستی ناب خود را همواره نثارش کردم .  
و کسی با من دشمن نشد ، گرچه در حق ما بدی کرد /  
جز آن که همواره هدایت او را از خدای رحمان خواستار شدم .  
الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ۱۴۶ .

### حدیث ۲۵۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلصَّدِيقِ وَكُنْ لَهُ كَأَبٍ عَلَى أَوْلَادِهِ يَتَحَدَّثُ  
وَاطْلُبْهُمْ طَلَبَ الْمَرِيضِ شِفَاءَ هُوْدَعِ الْكَذُوبِ فَلَيْسَ مِمَّنْ يُصَحَّبُ  
وَإِحْفَظْ صَدِيقَكَ فِي الْمَوَاطِنِ كُلِّهَا وَعَلَيْكَ بِالْمَرْءِ الَّذِي لَا يَكْذِبُ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
مانند پدری که به فرزندان او مهربانی می کند /  
برای دوست فروتنی کن .

آنان را چونان بیماری که تندرستی خود را می جوید ، بجوی /  
و دروغگو را رها کن که شایسته مصاحبت نیست .  
دوستت را در همه حال ، حفظ کن /  
و شخصی را به دست آر که دروغ نمی گوید .  
الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ۴۹ .

### حدیث ۲۵۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يُكْثِرَ مِنْ صُحْبَةِ الْعُلَمَاءِ وَالْأَبْرَارِ ، وَ يَجْتَنِبَ مُقَارَنَةَ الْأَشْرَارِ وَالْفُجَّارِ .

امام علی علیه السلام : برای عاقل ، سزاوار است که با عالمان و نیکان ، بسیار مصاحبت کند و از همنشینی با بدان و تبهکاران پرهیزد .

غرر الحکم : ۱۰۹۴۹ .

### حدیث ۲۵۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عَلَيْكَ أَنْ تَصْحَبَ ذَا الْعَقْلِ وَإِنْ لَمْ تَحْمَدْ كَرَمَهُ ، وَ لَكِنْ ائْتَفِعْ بِعَقْلِهِ ، وَ احْتَرِسْ مِنْ سَيِّئِ أَعْلَاقِهِ . وَلَا تَدْعَنَّ صُحْبَةَ الْكَرِيمِ وَإِنْ لَمْ تَنْتَفِعْ بِعَقْلِهِ ، وَ لَكِنْ ائْتَفِعْ بِكَرَمِهِ بِعَقْلِكَ . وَ افرِرْ كُلَّ الْفِرَارِ مِنَ اللَّئِيمِ الْأَحْمَقِ .

امام علی علیه السلام : زیانی برای تو ندارد که با عاقل مصاحبت کنی ، گرچه کرم او را نستایی؛ لیکن از عقل او بهره گیر و از خوی بدش خود را نگه دار . مصاحبت با شخص کریم را فرو مگذار ، گرچه از عقلش بهره مند نشوی؛ لیکن با عقلت از کرم او بهره مند شو؛ اما تا می توانی از شخص بخیل احمق بگریز .

الکافی : ۲/۶۳۸ / ۱ عن عمّار بن موسی عن الإمام الصادق علیه السلام ، تحف العقول : ۲۰۶ ، الفقه المنسوب إلى الإمام الرضا علیه السلام : ۳۵۶ کلاهما نحوه ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۸۸ / ۱۲ و ج ۷۸ / ۴۳ / ۳۲ .

### حدیث ۲۵۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا خَيْرَ فِي قَوْمٍ لَيْسُوا بِنَاصِحِينَ وَ لَا يُجِبُونَ النَّاصِحِينَ .

امام علی علیه السلام : در مردمی که نه خود ، نیکخواهان اند و نه نیک خواهان را دوست دارند ، خیری نیست .  
غرر الحکم : ۱۰۸۸۴ .

### حدیث ۲۵۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْكُنْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيْكَ مَنْ هَدَاكَ إِلَى مَرَاثِدِكَ ، وَ كَشَفَ لَكَ عَنْ مَعَائِبِكَ .

امام علی علیه السلام : محبوب ترین مردم در نزد تو ، باید کسی باشد که تو را به راه های صواب ، هدایت می کند و عیب هایت را برایت آشکار می نماید .

غرر الحکم : ۷۳۷۴ .

### حدیث ۲۵۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْكُنْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيْكَ الْمُشْفِقُ النَّاصِحُ .

امام علی علیه السلام : محبوب ترین مردم در نزد تو ، باید شخص مهربان نیکخواه باشد .

غرر الحکم: ۷۳۸۶.

### حدیث ۲۵۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا شَفِیقَ كَالْوَدُودِ النَّاصِحِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ دلسوزی ، همچون دوست نیکخواه نیست .  
 غرر الحکم: ۱۰۵۴۶ .

### حدیث ۲۵۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَیْرُ الْاِخْتِیَارِ مُوَادَّةُ الْاِخْیَارِ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین انتخاب ، دوستی با نیکان است .  
 غرر الحکم: ۴۹۸۲ .

### حدیث ۲۵۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 یَا طَالِبَ الْعِلْمِ ، اِنَّ الْعِلْمَ ذُو فَضَائِلَ کَثِیْرَةٍ ؛ فَرَأْسُهُ التَّوَاضُّعُ . . . وَدَلِیْلُهُ الْهُدٰی ، وَرَفِیْقُهُ مَحَبَّةُ الْاِخْیَارِ .  
 امام علی علیه السلام : ای دانشجو ! دانش را فضیلت های بسیاری است : بنیادش فروتنی است ، راهنمایش هدایت است و رفیقش دوستی نیکان .  
 الکافی : ۱ / ۴۸ / ۲ ، منیة المرید : ۱۴۸ کلاهما عن ابي بصير عن الإمام الصادق علیه السلام ، تحف العقول : ۲۰۰ و لیس فیہ «یا طالب العلم» ، بحار الأنوار : ۱ / ۱۷۵ / ۴۱ ؛ کنز العمیال : ۱۰ / ۲۵۴ / ۲۹۳۶۲ نقلاً عن الخطیب البغدادی فی الجامع وفیه «ورفیکه صحبة الأخیار» .

### حدیث ۲۵۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَیْرُ الْاَصْحَابِ مَنْ یُسَدِّدُکَ عَلٰی الْخَیْرِ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین یاران ، کسی است که تو را بر نیکی استوار بدارد .  
 المواعظ العددیة : ۵۵ .

### حدیث ۲۵۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُعِیْنُ عَلٰی الطَّاعَةِ خَیْرُ الْاَصْحَابِ .  
 امام علی علیه السلام : یاور در فرمانبری [خدا] ، بهترین یاران است .



غرر الحکم : ۱۱۴۲ .

### حدیث ۲۵۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَحِبِّ فِي اللَّهِ مَنْ يُجَاهِدَكَ عَلَى صَلاَحِ دِينٍ ، وَ يَكْسِبُكَ حُسْنَ يَقِينٍ .  
امام علی علیه السلام : در راه خدا کسی را دوست بدار که بر اصلاح دینت بکوشد و یقین نیکو را نصیبت کند .  
غرر الحکم : ۲۳۵۸ .

### حدیث ۲۵۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَجِبُ عَلَيْكَ أَنْ تُشْفِقَ عَلَى وَلَدِكَ أَكْثَرَ مِنْ إِشْفَاقِهِ عَلَيْكَ .  
امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : بر تو واجب است که به فرزندت بیش از مهربانی اش به تو ، مهربانی کنی .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۷۲ / ۱۵۲ .

### حدیث ۲۵۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أُولَى مَنْ أَحَبَّتَ مَنْ لَا يَقْلَاكَ .  
امام علی علیه السلام : سزاوارترین کس به دوستی ، آن است که با تو دشمنی نکند .  
غرر الحکم : ۳۰۷۱ .

### حدیث ۲۵۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَالْأَكَّ مَنْ لَمْ يُعَادِكَ .  
امام علی علیه السلام : آن که با تو دشمنی نکند ، با تو دوستی کرده است .  
المواعظ العددیة : ۶۱ .

### حدیث ۲۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَمِنَتْ مِنْ أُذِيِّتِهِ فَارْغَبْ فِي أُخُوَّتِهِ .  
امام علی علیه السلام : هر که از آزارش در امانی ، به برادری با او رغبت کن .  
کنز الفوائد : ۱ / ۳۶۸ .

**حدیث ۲۵۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَقُّ مَنْ أَحْبَبْتَهُ مِنْ نَفْعِهِ لَكَ وَ ضَرُّهُ لِعَيْرِكَ .  
 امام علی علیه السلام : سزاوارترین کس به دوستی ، آن است که سودش برای تو و زیانش برای دیگری باشد .  
 غرر الحکم : ۳۳۷۴ .

**حدیث ۲۵۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّاحِبُ كَالرَّقْعَةِ ؛ فَاتَّخِذْهُ مُشَاكِلاً .  
 امام علی علیه السلام : دوست ، همچون وصله [بر جامه] است . پس آن را همانند [و همرنگ] خود برگزین .  
 غرر الحکم : ۱۱۷۹ .

**حدیث ۲۵۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الرَّفِيقُ كَالصَّدِيقِ ؛ فَاخْتَرَهُ مُوَافِقاً .  
 امام علی علیه السلام : رفیق [سفر - که رفاقتش غالباً کوتاه مدت است - نیز] همچون دوست است . پس او را [از جنس] مناسب خود ، انتخاب کن .  
 غرر الحکم : ۱۱۸۰ .

**حدیث ۲۵۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُوَاصِلَةُ الْأَفْضَلِ تَوْجِبُ الشُّمُوءَ .  
 امام علی علیه السلام : معاشرت با سرآمدان و دانشمندان ، باعث رفعت (بلندی مرتبت) است .  
 غرر الحکم : ۹۷۷۳ .

**حدیث ۲۵۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَمَسَّكَ بِكُلِّ صَدِيقٍ أَفَادَتَكَ الشَّدَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : هر دوستی را که دوران سختی ، او را نصیب تو ساخته است ، نیک نگه دار .  
 غرر الحکم : ۴۵۰۸ .

**حدیث ۲۵۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ ، وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ ، وَ اللَّطْفَ بِهِمْ .

امام علی علیه السلام : برای قلب خود ، لباسی از مهربانی به مردم و لطف و رحمت بر آنان تهیه کن! .

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳ ، تحف العقول : ۱۲۶ و فيه «و اللطف بالإحسان إليهم» بدل «و اللطف بهم» ، بحار الأنوار : ۳۳ / ۶۰۰ / ۷۴۴ و ج ۱ / ۲۴۱ / ۷۷ .

### حدیث ۲۵۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَنْ صَحِبَتْ مَنْ وَلَّهَكَ بِالْآخِرَى ، وَ زَهَدَكَ فِي الدُّنْيَا ، وَ أَعَانَكَ عَلَى طَاعَةِ الْمَوْلَى .

امام علی علیه السلام : بهترین مصاحب تو ، کسی است که تو را شیفته آخرت کند و به دنیا بی رغبت سازد و در فرمانبری از خداوند ، یاورت باشد .

غرر الحکم : ۵۰۳۰ .

### حدیث ۲۵۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِصْحَبْ مَنْ لَا تَرَاهُ إِلَّا وَ كَأَنَّهُ لَا غِنَاءَ بِهٍ عَنكَ ، وَ إِنْ أَسَأَتْ إِلَيْهِ أَحْسَنَ إِلَيْكَ وَ كَأَنَّهُ الْمُسَىءُ .

امام علی علیه السلام : با کسی مصاحبت کن که هرگاه او را ببینی ، گویی همواره به تو نیازمند است و اگر به او بدی کنی ، به تو نیکی کند ، گویی که او بدی کرده است .

غرر الحکم : ۲۳۹۷ .

### حدیث ۲۵۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَنْ صَحِبْتَهُ مَنْ لَا يُحَوِّجُكَ إِلَى حَاكِمٍ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ .

امام علی علیه السلام : بهترین مصاحب تو ، کسی است که تو را به داوری [کسی] میان او و تو نیازمند نکند .

غرر الحکم : ۵۰۱۲ .

### حدیث ۲۵۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخٌ تَسْتَفِيدُهُ خَيْرٌ مِنْ أَخٍ تَسْتَزِيدُهُ .

امام علی علیه السلام : برادری که به تو بهره ای رساند ، بهتر از آن برادری است که فقط بر شمار دوستانت بیفزاید .

غرر الحکم : ۱۳۶۲ .

### حدیث ۲۵۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِمَجَالَسِهِ أَصْحَابِ التَّجَارِبِ ؛ فَإِنَّهَا تُقَوِّمُ عَلَيْهِمِ بِالْغَلَاءِ ، وَ تَأْخُذُهَا مِنْهُمْ بِأَرْخَصِ الرَّخِصِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : با کارآزمودگان همنشین باش ؛ زیرا این تجربه ها برایشان به گران ترین قیمت ، حاصل شده است ، حال آن که تو آنها را از ایشان به ارزان ترین قیمت ، به دست می آوری .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۵ / ۸۴۶ .

### حدیث ۲۵۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ تَكْمُلُ فَضِيلَةُ الرَّجُلِ حَتَّى يَكُونَ صَدِيقًا لِمُتَعَادِيَيْنِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : انسان به کمال فضیلت نمی رسد ، مگر آن گاه که همزمان ، دوست دو کس باشد که دشمن یکدیگرند .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۱ / ۷۹۳ .

### حدیث ۲۵۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيْكَ مَنْ كَثُرَتْ أَيْدِيهِ عِنْدَكَ ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَمَنْ كَثُرَتْ أَيْدِيكَ عِنْدَهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : محبوب ترین مردم در نزد تو ، کسی است که نیکی های بسیار در حق تو کرده است . اگر چنین کسی نبود ، آن کسی است که نیکی های بسیاری در حقش کرده ای .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۰۸ / ۵۳۲ .

### حدیث ۲۵۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِصْحَبُوا مَنْ يَذْكُرُ إِحْسَانَكُمْ إِلَيْهِ ، وَيَنْسَى أَيْدِيَهُ عِنْدَكُمْ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : با کسی مصاحبت کنید که نیکی های شما را در حق خود ، به یاد می سپارد و نیکی های خود را به شما ، فراموش می کند .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۱۴ / ۶۰۳ .

### حدیث ۲۵۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

إِذَا مَا الْمَرْءُ لَمْ يَحْفَظْ ثَلَاثًا فَبِعَهُ وَ لَوْ بِكَفٍّ مِنْ رَمَادٍ

وَفَاءً لِلصَّدِيقِ وَ بَدَلَ مَالٍ وَ كِتْمَانَ السَّرَائِرِ فِي الْفُؤَادِ

امام علی علیه السلام در دیوان منسوب به ایشان - :

انسان ، هرگاه سه چیز را نگاه ندارد /  
 او را گرچه به مشتی خاکستر ، بفروش .  
 وفاداری برای دوست ، بخشش مال /  
 و نهفتن راز در دل .

الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ۱۴۳ .

### حدیث ۲۵۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ أَنْ تُحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ ، أَوْ تُصِفِيَّ وَذَكَكَ لِغَيْرِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ ؛ فَإِنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ مَعَهُمْ .

امام علی علیه السلام : مبدا که دشمنان خدا را دوست بداری و یا دوستی ات را برای غیر دوستان خدا ، خالص گردانی ؛ زیرا هرکه مردمی را دوست بدارد ، با آنان محشور خواهد شد .

غرر الحکم : ۲۷۰۳ ، راجع : ص ۳۳۶ (آثار المحبّة / فی الآخرة / الحشر مع المحبوب) .

### حدیث ۲۵۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُوَادُّوا الْكَافِرَ ، وَلَا تُصَاحِبُوا الْجَاهِلَ .

امام علی علیه السلام : با کافر ، دوستی و با جاهل ، مصاحبت مکنید .

غرر الحکم : ۱۰۲۳۸ .

### حدیث ۲۵۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْرَعُ الْمَوَدَّاتِ انْقِطَاعًا مَوَدَّاتُ الْأَشْرَارِ .

امام علی علیه السلام : زودگسل ترین دوستی ها ، دوستی شیران است .

غرر الحکم : ۳۱۲۴ .

### حدیث ۲۵۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تَكْسِبُ الشَّرَّ ، كَالرَّيْحِ إِذَا مَرَّتْ بِالْبَتْنِ حَمَلَتْ نَبْتًا .

امام علی علیه السلام : مصاحبت با شیران ، شر را نصیب [انسان] می کند ، همان گونه که باد ، بر اثر گذر از جای متعفن ، بدبو می شود .

غرر الحکم : ۵۸۳۹ .

### حدیث ۲۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُصَاحِبَةُ الْأَشْرَارِ رُكُوبُ الْبَحْرِ .

امام علی علیه السلام : مصاحبت با شریران ، [همچون] سفر دریایی است (خطرناک است) .

المواعظ العددیة : ۶۱ .

### حدیث ۲۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُصَاحِبُ الْأَشْرَارِ كَرَاكِبِ الْبَحْرِ ؛ إِنْ سَلِمَ مِنَ الْعَرَقِ لَمْ يَسَلَمْ مِنَ الْفَرَقِ .

امام علی علیه السلام : دوست شریران ، همچون مسافر دریاست که اگر از غرق شدن هم ایمن ماند ، از ترس ، ایمن نیست .

غرر الحکم : ۹۸۳۵ .

### حدیث ۲۵۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ : ... شَتَّانُ الْفَاسِقِ - يَعْنِي بُعْضَهُ - .

امام علی علیه السلام : برترین اعمال ، ... دشمنی با فاسقان است .

تنبيه الغافلين : ۹۵ / ۹۱ .

### حدیث ۲۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ : لَا تَصْحَبُوا الْفُجَّارَ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا فرمود : با بدکاران ، مصاحبت مکنید .

إرشاد القلوب : ۲۰ عن نوف البکالی .

### حدیث ۲۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ أَعْظَمِ الْحُمَقِ مُوَاخَاةُ الْفُجَّارِ .

امام علی علیه السلام : برادری با بدکاران ، از بزرگ ترین حماقت هاست .

غرر الحکم : ۹۳۱۲ .

### حدیث ۲۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُ مُصَاحِبَةِ الْفُسَّاقِ ، وَ الْفُجَّارِ ، وَ الْمُجَاهِرِينَ بِمَعَاصِي اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : از مصاحبت با فاسقان ، بدکاران و آنان که آشکارا مرتکب معصیت می شوند ، پرهیز .

غرر الحکم : ۲۶۰۱ .

### حدیث ۲۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اجْتَبِ مُصَاحِبَةَ الْكَذَّابِ ، فَإِنْ اضْطَرَّرْتَ إِلَيْهِ فَلَا تُصَدِّقْهُ ، وَلَا تُعَلِّمَهُ أَنَّكَ تُكَذِّبُهُ ؛ فَإِنَّهُ يَنْتَقِلُ عَنَّا وَدُكَّ وَلَا يَنْتَقِلُ عَنَّا طَبِيعِهِ .  
 امام علی علیه السلام : از مصاحبت دروغگو بپرهیز . اگر هم بدان ناگزیر شدی ، او را تصدیق مکن و به او مگو که تکذیبش می‌کنی ؛ چرا که از دوستی تو دست می‌کشد ؛ اما از طبیعتش دست نمی‌کشد .  
 غرر الحکم : ۲۴۱۶ .

### حدیث ۲۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَاسِدُ يُظْهِرُ وُدَّهُ فِي أَقْوَالِهِ ، وَ يُخْفِي بُغْضَهُ فِي أَعْمَالِهِ ؛ فَلَهُ اسْمُ الصَّدِيقِ وَ صِفَةُ الْعَدُوِّ .  
 امام علی علیه السلام : حسود ، دوستی اش را در گفتارش آشکار می‌کند و دشمنی خود را در کردارش نهان می‌سازد . پس نام دوست را دارد و صفت دشمن را .  
 غرر الحکم : ۲۱۰۵ .

### حدیث ۲۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ مَوَدَّةٍ عَقَدَهَا الطَّمَعُ حَلَّهَا اليَأْسُ .  
 امام علی علیه السلام : هر دوستی ای که طمع پدیدش آرد ، نومی‌دی از میانش می‌برد .  
 تنبیه الخواطر : ۱ / ۷۲ .

### حدیث ۲۵۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 : مَنْ أَحَبَّكَ لِشَيْءٍ مَلَكَكَ عِنْدَ انْقِضَائِهِ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هر که تو را برای چیزی دوست بدارد ، با برآورده شدنش تو را ملول خواهد ساخت .  
 شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۲۳ / ۷۰۹ .

### حدیث ۲۵۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ وَاذَّكَ لِأَمْرٍ وَّلِيَ عِنْدَ انْقِضَائِهِ .

امام علی علیه السلام: هر که برای کاری با تو دوستی کند، با برآورده شدنش از تو روی خواهد گرداند.  
غرر الحکم: ۸۵۵۲.

### حدیث ۲۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَوَدَّةُ الْجُهَالِ مُتَغَيِّرَةٌ الْأَحْوَالِ، وَشِيكَةُ الْإِنْتِقَالِ.  
امام علی علیه السلام: دوستی جاهلان، دگرگون شونده و زودگسلنده است.  
غرر الحکم: ۹۸۳۳.

### حدیث ۲۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ وَاذَّ السَّخِيفَ أَعَزَبَ عَنِ سُخْفِهِ.  
امام علی علیه السلام: هر که با سبک عقل دوستی کند، سبک عقلی خود را آشکار کرده است.  
غرر الحکم: ۸۲۲۹.

### حدیث ۲۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
:  
[ف] لَا تَصْحَبْ أَخَا الْجَهْلِ وَ إِيَّاكَ وَ إِيَّاهُ  
فَكَمِ مِنْ جَاهِلٍ أُرْدِيحَلِيمَا حِينَ آخَاهُ  
يُقَاسُ الْمَرْءُ بِالْمَرْءِ إِذَا مَا هُوَ مَاشَاهُ  
وَلِلشَّيْءِ مِنَ الشَّيْءِ مَقَائِيسٌ وَ أَشْبَاهُ  
[قِيَاسُ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ إِذَا مَا هُوَ حَاذَاهُ]  
امام علی علیه السلام - به مردی که دوست شدنش را با مردی سبک عقل خوش نداشت - :  
با جاهل، مصاحبت مکن /  
از او برحذرت می دارم .  
چه بسیار جاهلی که چون /  
با شخصی بردبار دوستی کرد، او را هلاک ساخت .  
انسان با کسی که با او همگام است /  
سنجیده می شود .  
برای هر چیز، سنجه /  
و همانندی در چیزهای دیگر است .  
نعل را با نعل می سنجند /



چون همسوی با آن باشد .  
و دل را به دل ، راهنمایی است /  
چون ببیندش .  
ما بین المعقوفین أثبتناه من تاریخ الخلفاء .

### حدیث ۲۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَوَدَّةُ الْحَمَقِيِّ تَزُولُ كَمَا يَزُولُ السَّرَابُ ، وَ تُقَشِّعُ كَمَا يُقَشِّعُ  
الضَّبَابُ .  
امام علی علیه السلام : دوستی احمقان ، چون سراب ، ناپدید می شود و چون مه ، می پراکند .  
غرر الحکم : ۹۸۲۹ .

### از ۲۶۰۱ تا ۲۸۰۰

### حدیث ۲۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَوَدَّةُ الْأَحْمَقِ كَشَجَرَةِ النَّارِ يَأْكُلُ بَعْضُهَا بَعْضًا .  
امام علی علیه السلام : دوستی احمق ، چونان درخت آتش است که [خود را می سوزاند و ]پاره ای از آن ، پاره دیگری را می  
خورد .  
غرر الحکم : ۹۸۲۷ .

### حدیث ۲۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِيَّاكَ وَ مَوَدَّةَ الْأَحْمَقِ ؛ فَإِنَّهُ يَضْرُكُ مِنْ حَيْثُ يَرَى أَنَّهُ يَنْفَعُكَ ، وَيَسُوؤُكَ وَ هُوَ يَرَى أَنَّهُ يَسْرُكُ .  
امام علی علیه السلام : از دوستی با احمق بپرهیز ؛ زیرا آن جا که می پندارد به تو سود می رساند ، به تو زیان می زند ، و غمگینت  
می کند ، حال آن که می پندارد شادت کرده است .  
غرر الحکم : ۲۷۳۱ ، راجع من لا ینبغی مودته - الجوامع .

### حدیث ۲۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَلَّمَا تَدُوْمُ مَوَدَّةُ الْمُلُوكِ وَالْحَوَانِ .  
امام علی علیه السلام : دوستی با پادشاهان و خیانتکاران ، کمتر می باید .  
غرر الحکم : ۶۷۲۵ .

**حدیث ۲۶۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَطْمَعَنَّ فِي مَوَدَّةِ الْمُلُوكِ ؛ فَإِنَّهُمْ يُوْحِشُونَكَ أَنْسَ مَا تَكُونُ بِهِمْ ، وَيَقْطَعُونَكَ أَقْرَبَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِمْ .  
 امام علی علیه السلام : به دوستی پادشاهان امید مبنی که در اوج الفت داشتن به آنان ، تنهایت می گذارند و در نهایت نزدیکی به آنان ، از تو می بُرنند .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۳۱ .

**حدیث ۲۶۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَوَادُّوا مَنْ يَسْتَحِلُّ الْمُسْكِرَ .  
 امام علی علیه السلام : با کسی که [مایعات] مست کننده را حلال می شمارد ، دوستی مکنید .  
 دعائم الإسلام : ۲ / ۱۳۲ / ۴۶۶ ، بحار الأنوار : ۶۶ / ۴۹۵ / ۴۱ .

**حدیث ۲۶۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَمْنَحَنَّ وُدَّكَ مَنْ لَا وَفَاءَ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی ات را نثار آن که وفا ندارد ، مکن .  
 غرر الحکم : ۱۰۱۶۴ .

**حدیث ۲۶۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَعْتَمِدْ عَلَيَّ مَوَدَّةً مَنْ لَا يُوْفِي بَعْهْدِهِ .  
 امام علی علیه السلام : به دوستی آن که به عهد خود وفا نمی کند ، اعتماد مکن .  
 غرر الحکم : ۱۰۲۶۰ .

**حدیث ۲۶۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَرْغَبْ فِي مَنْ زَهَدَ فِيكَ .  
 امام علی علیه السلام : به [دوستی] آن که به تو رغبتی ندارد ، رغبت مکن .  
 الکافی : ۸ / ۲۴ / ۴ عن جابر بن یزید الجعفی عن الإمام الباقر علیه السلام ، تحف العقول : ۹۸ ، بحار الأنوار : ۷۷ / ۲۸۷ / ۱ .

**حدیث ۲۶۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا وَجَدْتُ ذُلًّا مِثْلَ اشْتِغَالِ قَلْبِي بِفَارِغِ الْقَلْبِ مِنِّي .

امام علی علیه السلام : هیچ ذلتی را همچون توجه قلبی نسبت به آن که دلش از [محبت] من تهی است ، ندیدم .  
تنبيه الخواطر : ۱۶ / ۱ .

### حدیث ۲۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَوَدَّةُ أبنَاءِ الدُّنْيَا تَزُولُ لِأَدْنَى عَارِضٍ يَعْرِضُ .

امام علی علیه السلام : دوستی فرزندان دنیا ، با اندک پیشامدی ، ناپدید می شود .  
غرر الحکم : ۹۸۲۸ .

### حدیث ۲۶۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْوَانُ الدُّنْيَا تَنْقَطِعُ مَوَدَّتُهُمْ لِسُرْعَةِ انْقِطَاعِ أَسْبَابِهَا .

امام علی علیه السلام : دوستی برادران دنیایی ، بر اثر زود گسلی علل آن ، گسسته می شود .  
غرر الحکم : ۱۷۹۶ .

### حدیث ۲۶۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَصْحَبَنَّ أبنَاءَ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّكَ إِنْ أَقَلَّتْ اسْتَقْلَوْكَ ، وَ إِنْ أَكْثَرَتْ حَسَدَوْكَ .

امام علی علیه السلام : با فرزندان دنیا مصاحبت مکن ؛ زیرا چون نادار شوی ، سنگینت می شمارند و چون دارا شوی ، بر تو حسد می برند .

غرر الحکم : ۱۰۳۲۲ .

### حدیث ۲۶۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسْتَكْبِرَنَّ مِنْ إِخْوَانِ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّكَ إِنْ عَجَزْتَ عَنْهُمْ تَحَوَّلُوا أَعْدَاءً .

وَ إِنْ مَثَلْتَهُمْ كَمَثَلِ النَّارِ ؛ كَثِيرُهَا يُحْرِقُ ، وَ قَلِيلُهَا يَنْفَعُ .

امام علی علیه السلام : بر شمار برادران دنیایی میفزای که اگر از برآوردن نیازهایشان درمانده شوی ، به دشمنان تبدیل می شوند .  
حکایت آنان ، حکایت آتش است که بسیار آن ، می سوزاند و کم آن ، سود می رساند .

غرر الحکم : ۱۰۳۸۱ .

### حدیث ۲۶۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ تَكُنْ مَوَدَّةً فِي اللَّهِ فَاحْذَرُهُ ؛ فَإِنَّ مَوَدَّةً لثِيْمَةٌ ، وَ صُحْبَتُهُ مَشْوُومَةٌ .

امام علی علیه السلام : هر که دوستی اش خدایی نباشد ، از او پرهیز ، که دوستی اش پلید است و مصاحبت با او شوم .  
غرر الحکم : ۸۹۷۸ .

### حدیث ۲۶۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا تَوَاحَى قَوْمٌ عَلَى غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَّا كَانَتْ أُخُوَّتُهُمْ عَلَيْهِمْ تَرَةً يَوْمَ الْعَرْضِ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : هیچ مردمی در راه غیر خدا با یکدیگر برادر نمی شوند ، مگر آن که روز عرضه شدن بر خدای سبحان ، این برادری برایشان مایه نقص خواهد بود .  
غرر الحکم : ۹۶۷۲ .

### حدیث ۲۶۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ مَوَدَّةٍ مَبِيئَةٍ عَلَى غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ ضَلَالٌ ، وَالْإِعْتِمَادُ عَلَيْهَا مُحَالٌ .

امام علی علیه السلام : هر دوستی ای که بر غیر راه خدا استوار باشد ، گم راهی است و اعتماد بر آن ، محال .  
غرر الحکم : ۶۹۱۵ .

### حدیث ۲۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُعْتَبَطُ بِمَوَدَّةٍ مَنْ لَا دِينَ لَهُ .

امام علی علیه السلام : به دوستی آن که دین ندارد ، شادی نمی توان کرد .  
غرر الحکم : ۱۰۸۰۳ .

### حدیث ۲۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا مَنْ تُبِغِضُهُ قُلُوبُكُمْ .

امام علی علیه السلام : از آن که دل هایتان دوستش ندارد ، پرهیزید .  
نثر الدر : ۱ / ۳۲۳ ، الدرّة الباهرة : ۲۶ ، نزهة الناظر : ۶۳ / ۴۴ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۹۸ / ۳۴ .

### حدیث ۲۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَوَدَّةُ الْعَوَامِّ تَنْقَطِعُ كَانْقِطَاعِ السَّحَابِ ، وَ تَنْقَشِعُ كَمَا يَنْقَشِعُ السَّرَابُ .

امام علی علیه السلام: دوستی عوام، همچون ابر، پراکنده و همچون سراب، ناپدید می‌شود.  
غرر الحکم: ۹۸۷۲.

### حدیث ۲۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا خَيْرَ فِي صُحْبِهِ مَنْ تَجَمَّعَ فِيهِ سِتٌّ  
امام علی علیه السلام: در مصاحبت با آن که در او شش خصلت جمع است، خیری نیست: اگر با تو سخن بگویند، دروغ می‌گویند؛ و اگر با او سخن بگویی، سخنت را دروغ می‌شمارد؛ و اگر او را امانتدار خود سازی، به تو خیانت می‌کند؛ و چون تو را امانتدار خود سازد، [به خیانت] متهمت می‌کند؛ و اگر به او بخشش کنی، ناسپاسی می‌کند؛ و چون به تو بخشش کند، بر تو منت می‌گذارد.  
فی الأصل «ستة».

### حدیث ۲۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا آخَيْتَ فَأَكْرَمَ حَقَّ الْإِخَاءِ .  
امام علی علیه السلام: هرگاه با کسی برادری کردی، حق برادری را گرامی دار (حقوق دوستی را رعایت کن).  
غرر الحکم: ۴۰۰۶.

### حدیث ۲۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يَا بُنَيَّ... لَا تُضَيِّعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَيَّ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضَعَتْ حَقَّهُ .  
امام علی علیه السلام - در وصیت خویش به فرزندش محمد حنفیه -: پسرکم! ... حق برادرت را به اعتماد دوستی میان خودتان، ضایع مکن؛ زیرا آن که حقش را ضایع کرده‌ای، برادرت نیست.  
کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴ / ۳۹۲ / ۵۸۳۴، نهج البلاغه: کتاب ۳۱، تحف العقول: ۸۲، غرر الحکم: ۲۶۸۶ و ح ۲۶۸۸ نحوه، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۶۸ / ۳۵؛ کنز العمال: ۱۶ / ۱۷۹ / ۴۴۲۱۵ و فی «بر أخیک» بدل «حق أخیک» نقلاً عن العسکری فی المواعظ.

### حدیث ۲۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ دَلَائِلِ الْخِذْلَانِ الْإِسْتِهَانَةُ بِحُقُوقِ الْإِخْوَانِ .  
امام علی علیه السلام: خوار شمردن حقوق برادران، از نشانه‌های بی‌توفیقی است.  
غرر الحکم: ۹۴۱۲.

### حدیث ۲۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَشْرَفُ الشُّيَمِ رِعَايَةُ الْوُدِّ ، وَأَحْسَنُ الْهَمَمِ إِنْجَاؤُ الْوَعْدِ .

امام علی علیه السلام : ارجمندترین خصلت ، رعایت دوستی است و بهترین همت ، وفای به وعده است .  
غرر الحکم : ۳۳۲۸ .

### حدیث ۲۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ لِلْوُدِّ حَافِظًا وَإِنْ لَمْ تَجِدْ مُحَافِظًا .

امام علی علیه السلام : [پیمان دوستی را نگه دار ، گرچه دیگری آن را نگه ندارد .  
غرر الحکم : ۷۱۵۷ .

### حدیث ۲۶۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْرَمُ وُدِّكَ ، وَاحْفَظْ عَهْدَكَ .

امام علی علیه السلام : [پیمان دوستی ات را گرامی شمار و عهدهت را نگه دار .  
غرر الحکم : ۲۲۶۸ .

### حدیث ۲۶۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْمُرُوءَةِ حِفْظُ الْوُدِّ .

امام علی علیه السلام : بهترین جوان مردی ، نگهداشت دوستی است .  
غرر الحکم : ۳۰۱۷ .

### حدیث ۲۶۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْوَكُ فِي اللَّهِ مَنْ هَدَاكَ إِلَى رِشَادٍ ، وَنَهَاكَ عَنِ فُسَادٍ ، وَأَعَانَكَ إِلَى

امام علی علیه السلام : برادر خدایی تو کسی است که تو را به سمت هدایت و حق ، راهنمایی کند ؛ تو را از فساد ، باز دارد ؛ و بر  
اصلاح امور معاد ، تو را یاری کند .  
کذا فی المصدر والأنسب «علی» .

### حدیث ۲۶۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا نَبَتِ الْوُدُّ وَجِبَ التَّرَافُدُ وَالتَّعَاضُدُ .

امام علی علیه السلام: هرگاه [بذر] دوستی روید، کمک رساندن به یکدیگر و پشتیبانی از یکدیگر، واجب می‌گردد.  
غرر الحکم: ۴۱۳۲.

### حدیث ۲۶۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَكْرَمَ مَنْ وَدَّكَ ، وَاصْفَحَ عَن عَدُوِّكَ ، يَتِمَّ لَكَ الْفَضْلُ .

امام علی علیه السلام: هر که را دوست می‌دارد، گرامی بدار و از دشمن خود، گذشت کن تا فضل و برتری ات کامل گردد.  
غرر الحکم: ۲۳۶۸.

### حدیث ۲۶۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِبْذِلْ مَالَكَ فِي الْحُقُوقِ ، وَوَسِّ بِهِ الصَّدِيقِ ؛ فَإِنَّ السَّخَاءَ بِالْحَرِّ أَخْلَقُ .

امام علی علیه السلام: مال خود را در راه حقوق [دوستان] ببخش و از آن، به دوست برسان که بخشش، آزاده را سزاوارتر است.  
غرر الحکم: ۲۳۸۴.

### حدیث ۲۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا حُفِظَتِ الْأُخُوَّةُ بِمِثْلِ الْمُوَاسَاةِ .

امام علی علیه السلام: هیچ چیز، مانند همدردی [و بخشش]، برادری را حفظ نمی‌کند.  
غرر الحکم: ۹۵۷۸.

### حدیث ۲۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مُوَاسَاةَ الرَّفَاقِ مِنْ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ .

امام علی علیه السلام: همدردی با دوستان، نشان نژادگی و داشتن تبار والاست.  
غرر الحکم: ۳۴۰۵.

### حدیث ۲۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِبْذِلْ لِصَدِيقِكَ نَفْسَكَ وَمَالَكَ ، وَلِمَعْرِفَتِكَ رِفْدَكَ وَمَحْضَرَكَ ، وَلِلْعَامَّةِ بِشْرَكَ وَمَحَبَّتَكَ ، وَلِعَدُوِّكَ عَدْلَكَ وَإِنصَافَكَ . وَاضْنِ بِدِينِكَ وَعَرِضِكَ عَن كُلِّ أَحَدٍ .

امام علی علیه السلام: جان و مال خود را به دوست ببخش، عطا و مجلس خود را به آشنایان، محبت و گشاده رویی خود را به

عامه مردم، و انصافت را به دشمن؛ اما دین و ناموس خود را آزمندانه برای خود، نگه دار و از هر کس حفظ کن. الخصال: ۱۴۷ / ۱۷۸، بحار الأنوار: ۷۴ / ۱۷۵ / ۶؛ شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۱۲ / ۵۸۶ و فيه «تحننک» بدل «محتنک».

### حدیث ۲۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ، وَلَا شَيْءَ آتَرَ عِنْدَ كُلِّ أَخٍ مِنْ أَخِيهِ .  
 امام علی علیه السلام: مؤمنان، برادرند و نزد هیچ برادری، چیزی بر برادرش مقدم نیست (بر او ترجیح ندارد).  
 تحف العقول: ۱۷۳، بشاره المصطفی: ۲۶ کلاهما عن کمیل بن زیاد، بحار الأنوار: ۷۷ / ۲۶۹ / ۱.

### حدیث ۲۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 عَامِلٌ سَائِرِ النَّاسِ بِالْإِنصَافِ، وَعَامِلٌ الْمُؤْمِنِينَ بِالْإِثَارِ .  
 امام علی علیه السلام: با مؤمنان به ایثار رفتار کن (آنان را بر خود، مقدم بدار) و با دیگر مردمان، به انصاف.  
 غرر الحکم: ۶۳۴۲.

### حدیث ۲۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 تَحَبَّبَ إِلَى خَلِيلِكَ يُحِبِّبَكَ، وَأَكْرَمَهُ يُكْرِمَكَ، وَآثَرُهُ عَلَى نَفْسِكَ يُؤَثِّرَكَ عَلَى نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ .  
 امام علی علیه السلام: به دوست ابراز دوستی کن، تا دوست بدارد؛ گرامی اش بدار، تا گرامی ات بدارد؛ و او را بر خود مقدم بدار، تا تو را بر خود و خانواده اش مقدم بدارد.  
 غرر الحکم: ۴۵۳۰.

### حدیث ۲۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 يَا كَمِيلُ، الْمُؤْمِنُ مِرْآةُ الْمُؤْمِنِ؛ لِأَنَّهُ يَتَأَمَّلُهُ فَيَسُدُّ فَاقَتَهُ، وَيُجَمِّلُ حَالَتَهُ .  
 امام علی علیه السلام: ای کمیل! مؤمن، آینه مؤمن است؛ زیرا در [حال] او می نگرد. در نتیجه، نیازش را برطرف می کند و حالش را سامان می بخشد.  
 تحف العقول: ۱۷۳.

### حدیث ۲۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
 إِنَّمَا سُمِّيَ الصَّدِيقُ صَدِيقًا لِأَنَّهُ يَصْدُقُكَ فِي نَفْسِكَ وَمَعَايِبِكَ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَاسْتَمِمْ إِلَيْهِ؛ فَإِنَّهُ الصَّدِيقُ .  
 امام علی علیه السلام: در حقیقت، دوست از آن رو صدیق (راستگو) نامیده شده است که درباره تو و عیب هایت، به تو راست می



گوید . پس هر که چنین باشد ، به او اعتماد کن ، که او ، دوست راستین است .  
غرر الحکم : ۳۸۷۷ .

### حدیث ۲۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
تَمَرَةُ الْأُخُوَّةِ حِفْظُ الْغَيْبِ ، وَإِهْدَاءُ الْعَيْبِ .  
امام علی علیه السلام : میوه برادری ، به نیکی یاد کردن در غیاب و هدیه کردن عیب ها [در حضور] است .  
غرر الحکم : ۴۶۳۳ .

### حدیث ۲۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَبَانَ لَكَ عَيْبَكَ فَهُوَ وَدُودُكَ .  
امام علی علیه السلام : هر که عیبت را برایت روشن کند ، دوست توست .  
غرر الحکم : ۸۲۱۰ .

### حدیث ۲۶۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا أَخْلَصَ الْمَوَدَّةَ مَنْ لَمْ يَنْصَحْ .  
امام علی علیه السلام : هر که نیکخواهی نکند ، دوستی را خالص نساخته است .  
غرر الحکم : ۹۵۸۰ .

### حدیث ۲۶۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَحْبَبَكَ نَهَاكَ ، وَمَنْ أَبْغَضَكَ أَغْرَاكَ .  
امام علی علیه السلام : هر که تو را دوست بدارد ، [از بدی] بازمی داردت و هر که تو را دشمن بدارد ، برمی انگیزدت .  
کنز الفوائد : ۱ / ۲۷۹ ، أعلام الدین : ۲۹۸ عن الإمام الحسين عليه السلام ، غرر الحکم : ۷۷۱۸ و ۷۷۱۹ ، بحار الأنوار : ۷۸ / ۹۱ / ۹۵ .

### حدیث ۲۶۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكَ بِمِدَارَةِ النَّاسِ ، وَإِكْرَامِ الْعُلَمَاءِ ، وَالصَّفْحِ عَنِ زَلَّاتِ الْإِخْوَانِ ؛ فَقَدْ أَدَّبَكَ سَيِّدُ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ بِقَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ :  
أَعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ ، وَصِلْ مَنْ قَطَعَكَ ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ .

امام علی علیه السلام: بر تو باد مردمداری، گرمی داشتن عالمان و گذشت کردن از لغزش های برادران، که سرور اولین و آخرین صلی الله علیه و آله، تو را با این سخن، ادب آموخته است: «از آن که به تو ستم می کند، بگذر؛ با آن که از تو می گسلد، بپونند؛ و به آن که تو را [از عطای خود] محروم می کند، ببخش».

تذکره الخواص: ۱۳۶؛ بحار الأنوار: ۷۸ / ۷۱ / ۳۴.

### حدیث ۲۶۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْتَمِلْ زَلَّةَ وَلِيِّكَ لَوْ قَتِ وَثْبُهُ عَدُوَّكَ .

امام علی علیه السلام: لغزش دوستت را برای هنگام یورش دشمنت، تحمل کن.

الإرشاد: ۱ / ۲۹۹، کنز الفوائد: ۱ / ۹۳، بحار الأنوار: ۷۷ / ۴۱۹ / ۴۰.

### حدیث ۲۶۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تُبْتَنِي الْأُخُوَّةُ فِي اللَّهِ عَلَى التَّنَاصُحِ فِي اللَّهِ، وَالتَّبَادُلِ فِي اللَّهِ، وَالتَّعَاوُنِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ، وَالتَّنَاهِي عَنِ مَعَاصِي اللَّهِ، وَالتَّنَاصُرِ فِي اللَّهِ، وَإِخْلَاصِ الْمَحَبَّةِ .

امام علی علیه السلام: برادری در راه خدا، بر اساس نیکخواهی برای یکدیگر در راه خدا، بخشش به یکدیگر در راه خدا، کمک به یکدیگر برای فرمانبری از خدا، بازداشتن یکدیگر از نافرمانی خدا، یاری رساندن به یکدیگر در راه خدا و خالص کردن دوستی، بنیاد نهاده می شود.

غرر الحکم: ۴۵۳۲.

### حدیث ۲۶۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا اتَّخَذَكَ وَوَلِيَّكَ أَخَا فَكُنْ لَهُ عَبْدًا، وَامْنَحْهُ صِدْقَ الْوَفَاءِ، وَحُسْنَ الصَّفَاءِ .

امام علی علیه السلام: هرگاه دوستت تو را به برادری گرفت، برایش [چون] بنده باش و وفاداری صادقانه و صفای نیکو را نثارش کن.

غرر الحکم: ۴۱۴۱.

### حدیث ۲۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَلُوا الْقُلُوبَ عَنِ الْمَوَدَّاتِ؛ فَإِنَّهَا شَوَاهِدٌ لَا تَقْبَلُ الرُّشَا .

امام علی علیه السلام: از دل ها درباره دوستی ها پرسید، که گواهانی رشوه ناپذیرند.

غرر الحکم: ۵۶۴۱؛ شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۳۲ / ۸۰۵.

**حدیث ۲۶۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
: إِذَا شَكَّكَ فِي مَوَدَّةِ إِنْسَانٍ فَاسْأَلِ قَلْبَكَ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه درباره دوستی کسی شک کردی ، از دل خود درباره او بپرس .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۲۳ / ۷۰۱ .

**حدیث ۲۶۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَصْدَقُ الْإِخْوَانِ مَوَدَّةٌ أَفْضَلُهُمْ لِإِخْوَانِهِ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ مُوَاسَاةٌ .

امام علی علیه السلام : راست ترین برادران در دوستی ، کسانی هستند که در خوشی و ناخوشی با برادران خود [با جان و مال خویش] ، بیشتر همدردی می کنند .  
غرر الحکم : ۳۲۳۸ ، راجع : ص ۳۱۲ (المحبّة / الحقوق - المواساة) .

**حدیث ۲۶۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فِي الضِّيقِ وَالشَّدَّةِ يَظْهَرُ حُسْنُ الْمَوَدَّةِ .  
امام علی علیه السلام : در تنگنا و سختی ، دوستی راستین ، آشکار می شود .  
غرر الحکم : ۶۵۱۱ .

**حدیث ۲۶۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لَهَجَ بِذِكْرِهِ .  
امام علی علیه السلام : هرکس چیزی را دوست بدارد ، شیفته یادکردش می شود .  
غرر الحکم : ۷۸۵۱ .

**حدیث ۲۶۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّمَا يُحِبُّكَ مَنْ لَا يَتَمَلَّقُكَ ، وَيُثْنِي عَلَيْكَ مَنْ لَا يُسْمِعُكَ .

امام علی علیه السلام : در حقیقت ، کسی تو را دوست دارد که برایت چاپلوسی نکند و کسی تو را می ستاید که [ستایش خود را] به گوش تو نرساند .  
غرر الحکم : ۳۸۷۵ .

**حدیث ۲۶۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ صِيَمَتِ الدَّهْرَ كُلَّهُ ، وَقُمْتَ اللَّيْلَ كُلَّهُ ، وَقُتِلْتَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ ، بَعَثَكَ اللَّهُ مَعَ هَوَاكَ بِالْغَا مَا بَلَغَ ؛ إِنْ فِي جَنَّةٍ فَفِي جَنَّةٍ وَإِنْ فِي نَارٍ فَفِي نَارٍ .

امام علی علیه السلام : اگر همه روزها را روزه بگیری و همه شب ها را به نماز بایستی و میان رُکن و مقام [کعبه] کشته شوی ، باز خداوند ، تو را با علاقه ات برخواهد انگیخت ، هرچه که باشد . اگر بهشتی باشد ، پس بهشتی [خواهی بود] و اگر دوزخی باشد ، پس دوزخی .

الغارات : ۲ / ۵۸۸ عن حَبِئَةَ العَرْنِيِّ ، بحار الأنوار : ۳۹ / ۲۹۵ / ذیل ح ۹۶ و ج ۶۸ / ۷۵ / ذیل ح ۱۳۳ ؛ شرح نهج البلاغه : ۴ / ۱۰۵ عن حَبِئَةَ العَرْنِيِّ وزاد فی صدره «من أحبني كان معي» .

### حدیث ۲۶۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذْ مِنْ صَالِحِ العَمَلِ ، وَخَالِلِ خَيْرِ خَلِيلٍ ؛ فَإِنَّ لِلْمَرْءِ مَا اكْتَسَبَ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مَعَ مَنْ أَحَبَّ .

امام علی علیه السلام : از شخص درستکار ، فراگیر و با بهترین دوست ، دوستی کن ؛ زیرا بهره انسان ، همان است که به دست آورده است و در روز قیامت ، همراه کسی است که دوستش می دارد .  
غرر الحکم : ۵۰۹۶ .

### حدیث ۲۶۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَيْنُ الْمُحِبِّ عَمِيَّةٌ عَنِ مَعَايِبِ الْمَحْبُوبِ ، وَأُذُنُهُ صَمَاءٌ عَنِ قُبْحِ مَسَاوِيهِ .

امام علی علیه السلام : دیده دوست ، از [دیدن] عیب های محبوب ، نابینا و گوشش از [شنیدن] زشتی نقص هایش ناشناست .  
غرر الحکم : ۶۳۱۴ .

### حدیث ۲۶۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: العِشْقُ مَرَضٌ لَيْسَ فِيهِ أَجْرٌ وَلَا عَوَضٌ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : عشق ، بیماری ای است که نه پاداشی دارد و نه عوضی .  
شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۲۶۰ / ۴۶ .

### حدیث ۲۶۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: العِشْقُ جَهْدٌ عَارِضٌ ، صَادَفَ قَلْبًا فَارِغًا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : عشق ، رنجی است که با دل فارغ [از اندیشه و کار] ، رویاروی می شود

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۳۲ / ۸۰۷ .

### حدیث ۲۶۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الهِجْرَانُ عُقُوبَةُ الْعِشْقِ .

امام علی علیه السلام : جدایی ، کیفر عشق است .

مطالب السؤل : ۵۶ ؛ بحار الأنوار : ۷۸ / ۱۱ / ۷۰ .

### حدیث ۲۶۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ صَبَابَةٍ غَرَسَتْ مِنْ لَحْظَةٍ .

امام علی علیه السلام : بسا [نهال] شیفگی که با یک نگاه ، غرس شده است .

غرر الحکم : ۵۳۱۴ .

### حدیث ۲۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعْسَى (أَعْمَى) بَصْرَهُ ، وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ ، فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ ، قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ ، وَوَلَّهَتْ عَلَيْهَا نَفْسُهُ ، فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا وَلَمْ يَنْفِ فِي يَدَيْهِ شَيْءٌ مِنْهَا ، حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا ، وَحَيْثُمَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَ عَلَيْهَا ، لَا يَنْزَجِرُ مِنَ اللَّهِ بِزَاجِرٍ ، وَلَا يَتَّعِظُ مِنْهُ بِوَاعِظٍ ، وَهُوَ يَرَى الْمَأْخُودِينَ عَلَى الْغُرَّةِ .

امام علی علیه السلام : هر که عاشق چیزی شود ، [آن چیز ،] دیده اش را کم سو (نابینا) و دلش را بیمار می کند . در نتیجه ، او با چشمی نادرست می نگردد و با گوشی ناشنوا می شنود . شهوت ها [پرده] خردش را دریده اند و دنیا ، دلش را میرانده و جاننش شیفته آن شده است . پس او بنده دنیا و بنده کسی است که از آن ، بهره ای دارد و [دنیا] به هر جا رفت ، او نیز می رود و به هر سو روی آورد ، او نیز روی می آورد . در پی هیچ یک از فرمان های بازدارنده خدا باز نمی ایستد و از هیچ پند دهنده از جانب او پند نمی گیرد ، حال آن که خود ، کسانی را که مرگ ، بی خبر ، گرفتارشان ساخته است ، می بیند .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۰۹ .

### حدیث ۲۶۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءٌ لَا دَوَامَ لَهَا : الْمَالُ فِي يَدِ الْمُبَدِّرِ ، وَسَحَابَةُ الصَّيْفِ ، وَغَضَبُ الْعَاشِقِ .

امام علی علیه السلام : - در حکمت های منسوب به ایشان - : سه چیز ، ناپایدار است : مال در دست گشاده دست ، ابر تابستانی و

خشم عاشق!

شرح نهج البلاغه: ۲۰ / ۳۰۱ / ۴۳۵.

### حدیث ۲۶۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى مُوسَى: ... يَا مُوسَى، ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ، وَزِيَارَتِي لِلْمُشْتَاكِرِينَ، وَجَنَّتِي لِلْمُطِيعِينَ، وَأَنَا خَاصَّةٌ لِلْمُحِبِّينَ.

امام علی علیه السلام: خداوند به موسی علیه السلام وحی کرد: ای موسی! یادم برای یادآوران است و بهشتم برای فرمانبران؛ اما من ویژه دوستداران هستم.

إرشاد القلوب: ۱۰۰ و ص ۶۰، أعلام الدین: ۲۷۹، بحار الأنوار: ۱۴ / ۴۰ / ۲۳ و ج ۷۷ / ۴۲ کلها نحوه من دون إسناد إليه علیه السلام.

### حدیث ۲۶۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: إِلَهِي، وَعِزَّتِكَ وَجَلَالِكَ لَقَدْ أَحْبَبْتُكَ مَحَبَّةً اسْتَقَرَّتْ حَلَاوَتُهَا فِي قَلْبِي، وَمَا تَنَعَّقِدُ ضَمَائِرُ مُوَحِّدِكَ عَلَيَّ أَنْكَ تَبْغِضُ مُحِبِّيكَ.

امام علی علیه السلام - در نیایشش - : بارالها! به عزت و جلالت سوگند که چنان تو را دوست دارم که شیرینی آن، در دلم استوار گشته است. هرگز جان های کسانی که تو را به یگانگی می پرستند، به این باور نمی رسند که تو دوستانت را دشمن می داری.

البلد الأمين: ۳۱۸ عن الإمام العسکری عن آبائه عليهم السلام، بحار الأنوار: ۱۴ / ۱۰۸ / ۹۴.

### حدیث ۲۶۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: يَا إِلَهِي وَرَبِّي وَسَيِّدِي وَمَوْلَايَ، لِأَيِّ الْأُمُورِ إِلَيْكَ أَشْكُو؟! وَلِمَا مِنْهَا أَضِجُ وَأُبْكِي؟! لِأَلِيمِ الْعَذَابِ وَشِدَّتِهِ؟! أَمْ لِطَوْلِ الْبَلَاءِ وَمُدَّتِهِ؟! فَلَيْتَ صَدِيرَتِي لِلْعُقُوبَاتِ مَعَ أَعْدَائِكَ، وَجَمَعَتَ بَيْنِي وَبَيْنَ أَهْلِ بِلَايَتِكَ، وَفَرَّقَتَ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحِبَائِكَ وَأَوْلِيَائِكَ، فَهَبْنِي - يَا إِلَهِي وَسَيِّدِي وَمَوْلَايَ وَرَبِّي - صَبْرْتُ عَلَى عَذَابِكَ فَكَيْفَ أَصْبِرُ عَلَى فِرَاقِكَ!؟

امام علی علیه السلام - در دعایش - : بارالها! پروردگارا! سرور و مولای من! از چه چیز به تو شکایت برم و برای کدام یک از آنها بمویم و بگریم؟ برای عذاب دردناک و سختی آن؟ یا برای طولانی بودن کیفر (مجازات) و مدت آن؟ پس اگر مرا برای کیفرها در کنار دشمنانت بگذاری و مرا با کیفردیدگانت گردآوری و میان من و اولیا و دوستانت جدایی بیندازی - ای اله و سرور و مولا و پروردگارم! -، گریم که بر عذابت صبر کردم؛ چگونه بر فراقت صبر کنم!؟

مصباح المتهجد: ۸۴۷، إقبال الأعمال: ۳/۳۳۵ کلاهما عن کمیل بن زیاد النخعی، البلد الأمين: ۱۹۰.

### حدیث ۲۶۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إخْتَرْتُ مِنَ التَّوْرَةِ اثْنَيْ عَشْرَةَ آيَةً فَنَقَلْتُهَا إِلَى الْعَرَبِيَّةِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ؛ الْأُولَى: يَا بَنَ آدَمَ، لَا تَخَافَنَّ سُلْطَانًا مَا دَامَ سُلْطَانِي عَلَيْكَ بَاقٍ، وَسُلْطَانِي عَلَيْكَ بَاقٍ أَبَدًا. الثَّلَاثِيَّةُ: يَا بَنَ آدَمَ، لَا تَأْنَسْ

بِأَحَدٍ مَا وَجَدْتَنِي ، فَمَتَى أَرَدْتَنِي مَمْلُوءٌ ، وَخَزَائِنِي مَمْلُوءَةٌ أَبَدًا . الثَّالِثَةُ : يَا بَنَ آدَمَ ، لَا تَأْنَسْ بِأَحَدٍ مَا وَجَدْتَنِي ، فَمَتَى أَرَدْتَنِي وَجَدْتَنِي بَارًا قَرِيبًا . الرَّابِعَةُ : يَا بَنَ آدَمَ ، إِنِّي أُحِبُّكَ فَأَنْتَ أَيْضًا أُحِبِّنِي ... العَاشِرَةُ : يَا بَنَ آدَمَ كُلُّ يُرِيدُكَ لِأَجَلِهِ وَأَنَا أُرِيدُكَ لِأَجَلِكَ فَلَا تَفِرَّ مِنِّي !... .

امام علی علیه السلام : از تورات ، دوازده آیه برگزیدم و آنها را به عربی ترجمه کردم. اینک ، هر روز ، سه بار به آنها می نگرم . نخستین آیه این است : ای آدمیزاد ! از هیچ سیطره ای تا هنگامی که سیطره من بر تو پایدار است ، مترس . سیطره من نیز همیشه پایدار است .

دوم : ای آدمیزاد ! چون مرا یافتی ، با هیچ کس اُنس مگیر . پس هرگاه مرا خواستی ، [مرا] سرشار خواهی یافت و خزانه های من ، همواره سرشار است .

سوم : ای آدمیزاد ! چون مرا یافتی ، با هیچ کس اُنس مگیر . پس هرگاه مرا خواستی ، مرا نزدیک و نیکی کننده خواهی یافت . چهارم : ای آدمیزاد ! من تو را دوست دارم. پس تو نیز مرا دوست بدار...

دهم : ای آدمیزاد ! هر کس ، تو را برای خودش می خواهد و من تو را برای خودت می خواهم . پس از من مگریز . المواعظ العددیة : ۴۲۰.

### حدیث ۲۶۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَطْيَبَ شَيْءٍ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي حُبُّ اللَّهِ ، وَالْحُبُّ فِي اللَّهِ ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ .

امام علی علیه السلام : بهترین و لذیذترین چیز در بهشت ، دوستی خدا ، دوستی در راه خدا و ستایش خداست . مصباح الشریعة : ۵۲۷ ، بحار الأنوار : ۶۹ / ۲۵۱ / ۳۰ .

### حدیث ۲۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: ثُمَّ إِنَّ هَذَا الْإِسْلَامَ دِينَ اللَّهِ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ ، وَاصْطَفَعَهُ عَلَى عَيْنِهِ ، وَأَصْفَاهُ خَيْرَةَ خَلْقِهِ ، وَأَقَامَ دَعَائِمَهُ عَلَى مَحَبَّتِهِ .

امام علی علیه السلام - درباره برتری اسلام - : وانگهی این اسلام ، آیین خداست که آن را برای خود برگزید و بر دیده اش پرورید و بهترین آفریدگانش را ویژه [ابلاغ] آن گرداند و ستون هایش را بر دوستی خود ، استوار کرد . نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۸ ، بحار الأنوار : ۶۸ / ۳۴۴ / ۱۶ .

### حدیث ۲۶۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَكْرَمَ اللَّهُ عَبْدًا شَغَلَهُ بِمَحَبَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند ، بنده ای را گرامی بدارد ، او را به دوستی خود مشغول می سازد . غرر الحکم : ۴۰۸۰ .

### حدیث ۲۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى شَرَابًا لِأَوْلِيَائِهِ ، إِذَا شَرِبُوا سَكِرُوا ، وَإِذَا سَكِرُوا طَرِبُوا ، وَإِذَا طَرِبُوا طَابُوا ، وَإِذَا طَابُوا ذَابُوا ، وَإِذَا ذَابُوا خَلَصُوا ، وَإِذَا خَلَصُوا طَلَبُوا ، وَإِذَا طَلَبُوا وَجَدُوا ، وَإِذَا وَجَدُوا وَصَلُوا ، وَإِذَا وَصَلُوا اتَّصَلُوا ، وَإِذَا اتَّصَلُوا لَمْ يَفْرَقْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ حَبِيبِهِمْ .

امام علی علیه السلام : خداوند متعال را برای دوستانش شرابی است که هر گاه بنوشند، مست شوند و چون مست شوند ، به طرب در آیند و چون به طرب در آیند ، شیرین گردند و چون شیرین گردند ، ذوب شوند و چون ذوب شوند ، خالص شوند و چون خالص شوند ، بجویند و چون بجویند ، بیابند و چون بیابند ، برسند و چون برسند ، بیوندند و چون بیوندند ، میانشان و میان محبوبشان تفاوتی بر جای نماند .

التحفة السیة للفیض الکاشانی: ۸۶، ده رساله للفیض : ۲۴۲ نحوه ، و فی مصابیح القلوب : ۱۷۳ «فإذا شربوا طلبوا وإذا طلبوا طربوا وإذا طربوا طاروا وإذا طاروا وصلوا وإذا وصلوا انفصلوا وإذا انفصلوا اتصلوا، وإذا اتصلوا خلصوا» و فی المثنوی لجلال الدین الزومی: ۱۰۷۴ «إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى شَرَابًا أَعَدَّهُ لِأَوْلِيَائِهِ...» و لم نجد في المصادر الأولیة .

### حدیث ۲۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: ثُمَّ خَلَقَ سُبْحَانَهُ لِأَسْكَانِ سَمَاوَاتِهِ وَعِمَارَةِ الصَّفِيحِ الْأَعْلَى مِنْ مَلَكَوْتِهِ خَلْقًا يَدْعَا مِنْ مَلَائِكَتِهِ . . . قَدْ اسْتَفْرَغَتْهُمْ أَشْغَالُ عِبَادَتِهِ ، وَوَصَلَتْ حَقَائِقُ الْإِيمَانِ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَعْرِفَتِهِ ، وَقَطَعَهُمُ الْإِيْقَانُ بِهِ إِلَى الْوَلَةِ إِلَيْهِ ، وَلَمْ تُجَاوِزْ رَغْبَاتُهُمْ مَا عِنْدَهُ إِلَى مَا عِنْدَ غَيْرِهِ ، قَدْ ذَاقُوا حَلَاوَةَ مَعْرِفَتِهِ ، وَشَرِبُوا بِالْكَأْسِ الرَّوِيَّةِ مِنْ مَحَبَّتِهِ .

امام علی علیه السلام - در وصف ملائکه - : آن گاه خداوند سبحان ، برای جای دادن در آسمان هایش و آباد کردن بخش برین ملکوتش ، آفریدگانی نوپدید از ملائکه اش بیافرید . . . اشتغال به عبادتش ، آنان را از هر چیز دیگر بازداشته است و حقایق ایمان ، آنان را به معرفت پروردگارش پیوند داده است و یقین به او ، آنان را از دیگران بریده و شیفته او ساخته است و خواسته هایشان از آنچه نزد اوست ، به آنچه نزد دیگری است ،

در نمی گذرد . آنان ، شیرینی معرفتش را چشیده و از جام لبریز محبتش نوشیده اند .

نهج البلاغة : الخطبة ۹۱ ، بحار الأنوار : ۵۷ / ۱۰۹ / ۹۰ و ج ۱۷ / ۳۲۰ / ۷۷ .

### حدیث ۲۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّوْقُ خُلْصَانُ الْعَارِفِينَ .

امام علی علیه السلام : شوق ، دوست صمیمی عارفان است .

غرر الحکم : ۸۵۵ .

### حدیث ۲۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّوْقُ شِيْمَةُ الْمُوقِنِينَ .

امام علی علیه السلام : شوق ، خوی صاحبان یقین است .



غرر الحکم : ۶۶۳ .

### حدیث ۲۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

یا غایةَ آمالِ العارِفینَ ، یا غیةَ المُستَغیثینَ ، یا حَبیبَ قُلُوبِ الصّادِقینَ .

امام علی علیه السلام - در دعایش - : ای غایت آرزوی عارفان ! ای فریادرس کمک خواهان و ای محبوب دل های صادقان !  
مصباح المتهجد: ۸۴۷، إقبال الأعمال: ۳/۳۳۵ کلاهما عن کمیل بن زیاد النخعی، البلد الامین: ۱۹۰ .

### حدیث ۲۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَهَّرَ العیونَ بِذِکْرِ اللَّهِ خُلصانُ العارِفینَ ، وُحُلوانُ المُقَرَّبینَ .

امام علی علیه السلام : بیداری چشمها به یاد خدا ، دوست صمیمی عارفان و شیرینی مقربان است .  
غرر الحکم : ۵۶۱۲ .

### حدیث ۲۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذِّکْرُ مِفْتَاحُ الأُنسِ .

امام علی علیه السلام : یاد خدا ، کلید انس گرفتن است .  
غرر الحکم : ۵۴۱ .

### حدیث ۲۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ذِکْرُ اللَّهِ قُوَّةُ النُّفُوسِ وَمُجَالَسَةُ المَحْبُوبِ .

امام علی علیه السلام : یاد خدا ، خوراک جان ها و همنشینی با محبوب است .  
غرر الحکم : ۵۱۶۶ .

### حدیث ۲۶۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

توبوا إلى اللَّهِ عز و جل ، وادخلوا فی مَحَبَّتِهِ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ

امام علی علیه السلام : به سوی خداوند عز و جل توبه کنید و به دوستی اش درآیید که خداوند ، توبه کاران و پاکیزگان را دوست دارد ، و مؤمن ، توبه کار است .

ی جمیلۃ عن الإمام الصادق علیه السلام وزاد فيه «ومن لم يكن ذلك منه كان أفضل» وليس فيه «المؤمن» .

**حدیث ۲۶۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْ تَنَزَّهُوا عَنِ الْمَعَاصِي يُحِبِّكُمْ اللَّهُ .  
 امام علی علیه السلام : اگر خود را از معصیت ها پاک کنید ، خداوند ، دوستان خواهد داشت .  
 غرر الحکم : ۳۷۵۹ .

**حدیث ۲۶۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأَسِّي بِنَبِيِّهِ ، وَالْمُقْتَصِّ لِأَثَرِهِ .  
 امام علی علیه السلام : محبوب ترین بندگان در نزد خداوند ، اقتدا کننده به پیامبرش و پی سپار راه اوست .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۰ ، غرر الحکم : ۳۰۵۵ ، بحار الأنوار : ۱۶ / ۲۸۵ / ۱۳۶ .

**حدیث ۲۶۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي التَّحْرِيزِ عَلَى اتِّبَاعِهِ وَالتَّرْغِيبِ فِي تَصَدِيقِهِ وَالْقَبُولِ لِإِدْعَاوَتِهِ : «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحِبُّكُمْ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ» فَاتَّبَاعُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَحَبَّةُ اللَّهِ وَرِضَاةُ اللَّهِ وَغَفْرَانُ الذُّنُوبِ وَكَمَالُ الْفَوْزِ وَوُجُوبُ الْجَنَّةِ .  
 امام علی علیه السلام - در خطبه معروف به «وسيله» - : خداوند متعال در مقام تشویق و ترغیب به تصدیقش و پذیرش دعوتش می فرماید : «بگو : اگر خدا را دوست می دارید ، از من پیروی کنید ، تا خدا دوستانت بدارد و گناهانتان را بپامزد» . پس پیروی از او ، [موجب] دوستی خداست و رضایتش ، [موجب] آمرزش گناهان و رستگاری کامل و واجب شدن بهشت .  
 الکافی : ۴ / ۲۶ / ۸ عن جابر بن عبد الله عن الإمام الباقر عليه السلام .

**حدیث ۲۶۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَحَبَّبَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ بِالرَّغْبَةِ فِيمَا لَدَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : با رغبت (علاقه داشتن) به آنچه نزد خداوند است ، با او دوستی کن .  
 غرر الحکم : ۴۵۰۳ .

**حدیث ۲۶۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَنْظِفُوا بِالْمَاءِ مِنَ النَّيِّنِ الرَّيْحِ الَّذِي يَتَأَذَى بِهِ ، تَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَتَأَذَى بِهَذَا الَّذِي يَتَأَذَى بِهِ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : خود را با آب از بوی آزارنده پاک کنید و به خودتان برسید که خداوند عز و جل بنده پلشتی را که هر کس

کنارش بنشیند، از [بوی بد] او رنجه شود، دشمن می‌دارد.

الخصال: ۶۲۰ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تحف العقول: ۱۱۰ نحوه وفيه «يتأفف» بدل «يتأنف»، بحار الأنوار: ۱۰ / ۹۹ / ۱.

### حدیث ۲۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُحِبُّ السَّهْلَ النَّفْسَ، السَّمْحَ الْخَلِيقَةَ، الْقَرِيبَ الْأَمْرَ.

امام علی علیه السلام: خداوند - پاک و بلند مرتبه - دوست می‌دارد هموارنفس، بخشنده خوی، نزدیک کار را. غرر الحکم: ۳۴۷۶.

### حدیث ۲۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ

امام علی علیه السلام: محبوب ترین کارها نزد خدا بر روی زمین، دعاست. مکارم الأخلاق: ۲ / ۹ / ۱۹۸۵.

### حدیث ۲۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنْتَظِرُوا الْفَرَجَ، وَلَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ؛ فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْتَظِرُوا الْفَرَجَ، مَا دَامَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ.

امام علی علیه السلام: در انتظار فرج باشید و از رحمت خدا نومید مشوید که محبوب ترین کارها نزد خداوند عز و جل انتظار فرج است، تا وقتی که بنده مؤمن، بر آن مداومت ورزد.

الخصال: ۶۱۶ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تحف العقول: ۱۰۶.

### حدیث ۲۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سِتُّ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَعَنْ يَمِينِهِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ الَّذِي يُحِبُّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ، وَيَكْرَهُ لَهُ مَا يَكْرَهُ لِنَفْسِهِ، وَيُنَاصِحُهُ الْوَلَايَةَ، وَيَعْرِفُ فَضْلِي، وَيَطَأُ عَقْبِي، وَيَنْتَظِرُ عَاقِبَتِي.

امام علی علیه السلام: هر که دارای شش صفت باشد، در کنار خدا و در سمت راستش خواهد بود. خداوند، شخص مسلمانی را دوست دارد که: آنچه را برای خودش خوش می‌دارد، برای برادرش نیز خوش بدارد؛ و آنچه را برای خود ناخوش می‌دارد، برای برادرش نیز ناخوش بدارد؛ و با او برای ولایت حق، خیرخواهی می‌کند؛ و فضیلت مرا می‌شناسد؛ و گام جای پای من می‌نهد؛ و منتظر فرجام من است.

المحاسن: ۱ / ۷۲ / ۲۸ عن علي بن عثمان بن رزين عمّن رواه، بحار الأنوار: ۲۷ / ۸۹ / ۴۱.

**حدیث ۲۶۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُحِبُّ الْمُتَعَفِّفَ الْحَيِّ التَّقِيَّ الرَّاضِيَ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان ، شخص خویشتر آزرمتگین پرهیزگار خرسند را دوست دارد .  
غرر الحکم : ۳۴۳۸ .

**حدیث ۲۶۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَرُوا ذُنُوبَكُمْ وَتَحَبَّبُوا إِلَى رَبِّكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَصَلَةِ الرَّحِمِ .

امام علی علیه السلام : با دادن صدقه و پیوند با خویشاوندان ، گناهانتان را پاک کنید و محبوب خداوند شوید .  
غرر الحکم : ۷۲۵۸ .

**حدیث ۲۶۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ : عَلَّمَنِي عَمَلًا يُحِبُّنِي اللَّهُ عَلَيْهِ ، وَيُحِبُّنِي الْمَخْلُوقُونَ ، وَيُثْرِي اللَّهُ مَالِي ، وَيُصَحِّحُ يَدَيَّ ، وَيُطِيلُ عُمْرِي ، وَيَحْشُرُنِي مَعَكَ .

فَقَالَ : هَذِهِ سِتُّ خِصَالٍ ، تَحْتَاجُ إِلَى سِتِّ خِصَالٍ : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُحِبَّكَ اللَّهُ

فَخَفَهُ وَأَتَقَهُ . وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُحِبَّكَ الْمَخْلُوقُونَ فَأَحْسِنَ إِلَيْهِمْ ، وَارْفُضْ مَا فِي أَيْدِيهِمْ . وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُثْرِيَ اللَّهُ مَالَكَ فَزَكَّهُ . وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُصَحِّحَ بَدَنَكَ فَأَكْثِرْ مِنَ الصَّدَقَةِ . وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يُطِيلَ اللَّهُ عُمْرَكَ فَصِلْ ذَوِي أَرْحَامِكَ . وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ يَحْشُرَكَ اللَّهُ مَعِيَ فَأَطِلِ السُّجُودَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ .

امام علی علیه السلام : مردی نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت : به من کاری بیاموز که با انجام دادنش ، خداوند مرا دوست بدارد ، آفریدگان نیز دوستم بدارند ، خداوند دارایی ام را بیفزاید ، تندرستم گرداند ، عمرم را طولانی کند و مرا با تو محشور سازد .

حضرت فرمود : «اینها شش صفت است که نیازمند شش صفت دیگر

است : هرگاه خواستی خداوند دوستت بدارد ، از او بترس و تقوای او را پیشه کن؛ و هرگاه خواستی آفریدگان دوستت بدارند ، به آنان نیکی کن و آنچه را در دست دارند ، رها کن؛ و هرگاه خواستی خداوند دارایی ات را بیفزاید ، زکات بپرداز؛ و هرگاه خواستی خداوند تندرستت گرداند ، بسیار صدقه بده؛ و هرگاه خواستی خداوند عمرت را طولانی کند ، به دیدار خویشاوندانت برو؛ و هرگاه خواستی خداوند تو را با من محشور سازد ، در برابر خدای یگانه قهار ، سجده ات را طولانی کن» .

أعلام الدین : ۲۶۸ ، المواعظ العددیة : ۲۹۱ نحوه ، بحار الأنوار : ۸۵ / ۱۶۴ / ۱۲ .

**حدیث ۲۶۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

یا کَمِیلُ ، إِنَّ أَحَبَّ مَا تَمَثَّلَهُ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ - بَعْدَ الْإِقْرَارِ بِهِ وَأَوْلِيَائِهِ - التَّعَفُّفُ ، وَالتَّحَمُّلُ ، وَالْإِصْطِبَارُ .

امام علی علیه السلام - به کمیل بن زیاد - : ای کمیل ! محبوب ترین چیزی که بندگان - پس از اقرار به خدا و اولیایش - به درگاهش پیش می آورند ، خویشتن داری ، تحمل و شکیبایی است .  
تحف العقول : ۱۷۳ ، بحار الأنوار : ۳۸ / ۴۱۴ / ۷۷ .

### حدیث ۲۶۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ ، إِنَّ مِنْ أَحَبِّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَيْهِ عَبْدًا أَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ ، فَاسْتَشَعَرَ الْحُزْنَ وَتَجَلَّبَبَ الْخَوْفَ ؛ فَزَهَرَ مِصْبَاحُ الْهُدَى فِي قَلْبِهِ ، وَأَعَدَّ الْقِرَى لِيَوْمِهِ النَّازِلِ بِهِ ، فَقَرَّبَ عَلَى نَفْسِهِ الْبَعِيدَ ، وَهَوَّنَ الشَّدِيدَ .

امام علی علیه السلام - در بیان صفت های پرهیزگاران - : ای بندگان خدا ! محبوب ترین بندگان نزد خداوند ، بنده ای است که خداوند ، او را بر نفس خود یاری داده است . پس اندوه را زیرپوش و ترس را بالاپوش خود قرار داده و در نتیجه ، چراغ هدایت ، در دلش درخشیده و برای میزبانی روزی که به سراغش می آید ، خود را مهیّا ساخته است . پس دور را بر جان خود نزدیک ، و سخت را آسان نموده است .

نهج البلاغه : الخطبة ۸۷ ، غرر الحکم : ۳۵۷۷ ، بحار الأنوار : ۲ / ۵۶ / ۳۶ .

### حدیث ۲۶۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ مَقَّتْ نَفْسَهُ أَحَبَّهُ اللَّهُ .

امام علی علیه السلام : هر که خود را دشمن بدارد ، خداوند ، دوستش خواهد داشت .  
غرر الحکم : ۷۸۹۷ .

### حدیث ۲۶۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ الْمُؤْمِنَ الْعَالِمَ الْفَقِيهَ الزَّاهِدَ الْخَاشِعَ الْحَيِّيَّ الْعَلِيمَ الْحَسَنَ الْخُلُقَ الْمُقْتَصِدَ الْمُنِصِفَ .

امام علی علیه السلام : خداوند متعال ، مؤمن دانا، ژرف اندیش، پارسای فروتن، آزرمتگین دانشور خوش خوی میانه رو با انصاف را دوست دارد .

مطالب السؤل : ۴۸ ؛ بحار الأنوار : ۷۸ / ۶ / ۵۶ .

### حدیث ۲۶۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينِ .

امام علی علیه السلام : خداوند عز و جلیشه و درستکار را دوست دارد .

الكافی: ۵/۱۱۳/۱ عن محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عليه السلام، كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳ / ۱۵۸ / ۳۵۸۰ ، الخصال :

۶۲۱/۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عنه عليهم السلام ، تحف العقول : ۱۱۱ ، بحار الأنوار : ۱۰ / ۱۰۰ . ۱ /

### حدیث ۲۶۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ الْخَلْقِ أَقْضَاهُمْ بِالْحَقِّ ، وَأَحْبُّهُمْ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَقْوَلُهُمْ لِلصِّدْقِ .  
امام علی علیه السلام : برترین خلق ، کسی است که بیشتر از همه بر اساس حق ، داوری کند و محبوب ترینشان نزد خدای سبحان ، راستگوترینشان است .  
غرر الحکم : ۳۳۲۳ .

### حدیث ۲۶۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَمَا أَنَّ الشَّمْسَ وَاللَّيْلَ لَا يَجْتَمِعَانِ كَذَلِكَ حُبُّ اللَّهِ وَحُبُّ الدُّنْيَا لَا يَجْتَمِعَانِ .  
امام علی علیه السلام : همچنان که خورشید و شب با یکدیگر جمع نمی شوند ، خدا دوستی و دنیا دوستی با یکدیگر جمع نمی شوند .  
غرر الحکم : ۷۲۱۹ .

### حدیث ۲۶۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ سَلَا عَنِ الدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام : هر که دوستدار دیدار خداوند سبحان شود ، دنیا را فراموش می کند .  
غرر الحکم : ۸۴۲۵ .

### حدیث ۲۶۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَيْفَ يَدَّعَى حُبَّ اللَّهِ مَنْ سَكَنَ قَلْبُهُ حُبَّ الدُّنْيَا ؟ !  
امام علی علیه السلام : آن که دنیا دوستی در قلبش جای گرفته است ، چگونه ادعای خدا دوستی می کند ؟  
غرر الحکم : ۷۰۰۲ .

### حدیث ۲۷۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَأَخْرِجُوا مِنْ قُلُوبِكُمْ حُبَّ الدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام : اگر خداوند را دوست دارید ، دنیا دوستی را از دل هایتان بیرون کنید .

غرر الحکم : ۳۷۴۷ .

### حدیث ۲۷۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: حُبُّ الرَّئِيسَةِ شَاغِلٌ عَنِ حُبِّ اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : ریاست دوستی ، از دوستی خدای سبحان باز می دارد .

شرح نهج البلاغه : ۲۰ / ۳۰۷ / ۵۱۹ .

### حدیث ۲۷۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ مَنْ خَلَقَهُ الْأَشْمَطَ الزَّانِي ، وَالْغَنِيَّ الظَّلُومَ ، وَالْعَائِلَ الْمُسْتَكْبِرَ .

امام علی علیه السلام : خداوند از خلقش ، پیرِ سفیدمویِ زناکار ، دولت‌مندِ ستمکار و مستمندِ مستکبر را دشمن می دارد .

الطبقات الكبرى : ۶ / ۲۴۳ عن الأغر بن حنظلة .

### حدیث ۲۷۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لِيُبْغِضُ الْوَقِيحَ الْمُتَجَرِّئَ عَلَى الْمَعَاصِي .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان ، شخصِ بی شرمِ گستاخ بر گناهان را دشمن می دارد .

غرر الحکم : ۳۴۳۷ .

### حدیث ۲۷۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لِيُبْغِضُ الطَّوِيلَ الْأَمْلُ السَّيِّئِ الْعَمَلُ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان ، شخصِ دراز‌آرزویِ بدکار را دشمن می دارد .

غرر الحکم : ۳۴۵۵ .

### حدیث ۲۷۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْعَبْدَ فَاغْرَا فَاهُ وَيَقُولُ : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي ، وَيَتْرُكُ الطَّلَبَ .

امام علی علیه السلام : خداوند ، بنده ای را که دهان خود را می گشاید و می گوید : «بارالها ! به من روزی بده» ، ولی دست از

طلبِ روزی می کشد ، دشمن می دارد .

عوالی اللالی : ۴ / ۲۲ / ۶۶ ، کتاب من لا يحضره الفقيه : ۳ / ۱۹۲ / ۳۷۲۱ عن علي بن عبد العزيز وفيه «إني لأبغض الرجل ...» .

## حدیث ۲۷۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ الْعَالِمُ الْمُتَجَبَّرُ .  
 امام علی علیه السلام : دشمن ترین بندگان در نزد خداوند سبحان ، عالم متکبر است .  
 غرر الحکم : ۳۱۶۴ .

## حدیث ۲۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَبْغَضَ خَلْقِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ رَجُلٌ قَمَشَ عِلْمًا مِنْ أَعْمَارِ عَشْوِهِ وَأَوْبَاشِ فِتْنَتِهِ ، فَهُوَ فِي عَمَى عَنِ الْهُدَى الَّذِي أَتَى مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ ، وَضَالٌّ عَنِ سُنَّةِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، يُظُنُّ أَنَّ الْحَقَّ فِي صَحْفِهِ .  
 امام علی علیه السلام : دشمن ترین خلق خدا در نزد خدا ، کسی است که دانش را به صورت پراکنده از جاهلانی شب کور و اوباشی فتنه جو ، گرد آورده است . در نتیجه ، نسبت به هدایتی که از سوی پروردگارش برایش آمده ، کور است و از سنت پیامبرش گم راه است و می پندارد که حق ، همان است که در نوشته های او موجود است .  
 الأمالی للطوسی : ۲۳۵ / ۴۱۶ عن خالد بن طلیق ، بحار الأنوار : ۲ / ۳۰۰ / ۲۹ ؛ وراجع كنز العمال : ۱۶ / ۱۹۸ / ۴۴۲۲۰ .

## حدیث ۲۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَرَجُلَيْنِ :  
 رَجُلٌ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ ؛ فَهُوَ جَائِرٌ عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ ، مَشْعُوفٌ بِكَلَامِ بَدْعَةٍ ، قَدْ لَهَجَ بِالصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ ، فَهُوَ فِتْنَةٌ لِمَنْ افْتَنَّ بِهِ ، ضَالٌّ عَنِ هَدْيِ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ ، مُضِلٌّ لِمَنْ اقْتَدَى بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ مَوْتِهِ ، حَمَالٌ خَطَايَا غَيْرِهِ ، رَهْنٌ بِخَطِيئَتِهِ .  
 وَرَجُلٌ قَمَشَ جَهْلًا فِي جُهَالِ النَّاسِ ، عَانَ بِأَغْبَاشِ الْفِتْنَةِ ، قَدْ سَمَّاهُ أَشْبَاهُ النَّاسِ عَالِمًا وَلَمْ يَغْنِ فِيهِ يَوْمًا سَالِمًا .  
 امام علی علیه السلام : دو تن هستند که از دشمن ترین خلق در نزد خداوند :  
 آن که خداوند ، او را به خود وا گذاشته است و در نتیجه ، از راه راست منحرف شده ، شیفته سخنی بدعت آمیز گشته و دل بسته روزه و نماز شده است . پس او مایه فریفتگی فریب خوردگان است و از راه هدایت پیشینیان خود ، گم راه گشته و گم راه کننده کسی است که در زمان حیاتش و پس از مرگش از او پیروی کند و بارکش گناهان دیگران و در گرو گناه خود است .  
 و دیگری آن که جهلی از مردمان جاهل ، گرد آورده و راهی تاریکی های فتنه است . مردم نمایان ، او را عالم نامیده اند ، حال آن که حتی یک روز نیز در فضای علم ، به سلامت نزیسته است .  
 الکافی : ۱/۵۵/۶ عن مسعدة بن صدقة عن الإمام الصادق عليه السلام و ابن محبوب رفعه ، نهج البلاغة : الخطبة ۱۷ ، الإرشاد : ۱/۲۳۱ ، الاحتجاج : ۱/۶۲۱/۱۴۳ ، دعائم الإسلام : ۱ / ۹۷ / ۱ کلها نحوه ، بحار الأنوار : ۲ / ۲۸۴ / ۲ .

## حدیث ۲۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



إِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لَعَبْدًا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ ، جَائِرًا عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ ، سَائِرًا بِغَيْرِ دَلِيلٍ ، إِنْ دُعِيَ إِلَى حَرْثِ الدُّنْيَا عَمِلَ ، وَإِنْ دُعِيَ إِلَى حَرْثِ الآخِرَةِ كَسِلَ ، كَأَنَّ مَا عَمِلَ لَهُ وَاجِبٌ عَلَيْهِ ، وَكَأَنَّ مَا وَنَى فِيهِ سَاقِطٌ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام : از دشمن ترین مردم در نزد خداوند متعال ، بنده ای است که خداوند ، او را به خود وانهاده و او از راه راست ، منحرف شده است و بی راهنما پیش می رود . اگر برای کشت دنیا خوانده شود ، دست به کار می شود و اگر برای کشت آخرت خوانده شود ، تنبلی می کند؛ گویی آنچه انجام داده ، بر او واجب است و آنچه در آن سستی کرده ، از او برداشته شده است .  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۳ ، إرشاد القلوب : ۳۵ نحوه ، بحار الأنوار : ۲ / ۵۸ / ۳۷ .

### حدیث ۲۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَبْغَضُ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ الْمُعْتَابُ .  
امام علی علیه السلام : دشمن ترین آفریدگان در نزد خداوند ، غیبت کننده است .  
غرر الحکم : ۳۱۲۸ .

### حدیث ۲۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَمَقَّتُ الْعِبَادَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ مَنْ كَانَ هَمَّتُهُ بَطْنَهُ وَفَرَجَهُ .  
امام علی علیه السلام : منفورترین بندگان در نزد خداوند سبحان ، کسی است که جز در اندیشه شکم و شرمگاهش نیست .  
غرر الحکم : ۳۲۹۴ ، تحف العقول : ۱۲۰ و فيه «أبعد ما يكون العبد من الله إذا كانت همته بطنه وفرجه» .

### حدیث ۲۷۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَبْعَدُ الْخَلَائِقِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى الْبَخِيلُ الْعَيْتِيُّ .  
امام علی علیه السلام : دورترین آفریدگان از خداوند متعال ، دولت مند بخیل است .  
غرر الحکم : ۳۱۶۲ .

### حدیث ۲۷۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَمَقَّتُ الْعِبَادَ إِلَى اللَّهِ الْفَقِيرُ الْمَرْهُو ، وَالشَّيْخُ الزَّانِ ، وَالْعَالِمُ الْفَاجِرُ .  
امام علی علیه السلام : منفورترین بندگان در نزد خداوند ، فقیر متکبر ، پیر زناکار و عالم بدکار است .  
غرر الحکم : ۳۱۶۰ و راجع ۳۱۱۹ .

### حدیث ۲۷۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْغَضُ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْجَاهِلُ ؛ لِأَنَّهُ حَرَمَهُ مَا مَنَّ بِهِ عَلَى خَلْقِهِ ؛ وَهُوَ الْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام : دشمن ترین آفریدگان در نزد خداوند متعال ، شخص نابخرد است ؛ زیرا او را از آنچه بدان بر خلقش منت نهاده ، یعنی عقل ، محروم ساخته است .  
غرر الحکم : ۳۳۵۹ .

### حدیث ۲۷۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْقَلْبُ الْمُحِبُّ لِلَّهِ يُحِبُّ كَثِيرًا النَّصَبَ لِلَّهِ ، وَالْقَلْبُ اللَّاهِي عَنِ اللَّهِ يُحِبُّ الزَّاحَةَ ، فَلَا تَظُنَّ يَا بَنَ آدَمَ أَنَّكَ تُدْرِكُ رِفْعَةَ الْبِرِّ بِغَيْرِ مَشَقَّةٍ ؛ فَإِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مُرٌّ ، وَالْبَاطِلَ خَفِيفٌ حُلُوٌّ وَنَيْئٌ .

امام علی علیه السلام : قلب دوستدار خدا ، خستگی برای خدا را بسیار دوست دارد و قلب بی خبر از یاد خدا ، آسایش را دوست دارد . پس ای آدمیزاد ! گمان مبر که مقام والا نیکی را بدون سختی به دست می آوری؛ زیرا حق ، سنگین و تلخ است و باطل ، سبک ، شیرین و سست .

تنبيه الخواطر : ۲ / ۸۷ عن زيد بن علي عن الإمام زين العابدين عليه السلام .

### حدیث ۲۷۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

لَا تُخَدَعَنَّ فَلِلْمُحِبِّ دَلَائِلُ وَلِدَيْهِ مِنْ نَجْوَى الْحَبِيبِ رَسَائِلُ  
مِنْهَا تَنْعَمُهُ بِمَا يُبْلَى بِهِ وَسُرُورُهُ فِي كُلِّ مَا هُوَ فَاعِلٌ  
فَالْمَنْعُ مِنْهُ عَطِيَّةٌ مَعْرُوفَةٌ وَالْفَقْرُ إِكْرَامٌ وَلُطْفٌ عَاجِلٌ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ أَنْ يُرَى مُتَحَفِّظًا مُتَمَشِّفًا فِي كُلِّ مَا هُوَ نَازِلٌ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ أَنْ تَرَاهُ مُشْمَرًا فِي خِرْقَتَيْنِ عَلَى شُطُوطِ السَّاحِلِ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ زُهْدُهُ فِيمَا تَرَى مِنْ دَارِ دُؤْلٍ وَالنَّعِيمِ الزَّائِلِ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ أَنْ يُرَى فِي عَزْمِهِ طَوْعَ الْحَبِيبِ وَإِنْ أَلَحَّ الْعَاذِلُ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ أَنْ يُرَى مِنْ شَوْقِهِ مِثْلَ السَّقِيمِ وَفِي الْفُؤَادِ غَلَائِلُ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ أَنْ يُرَى مِنْ أُنْسِهِ مُسْتَوْحِشًا مِنْ كُلِّ مَا هُوَ شَاغِلٌ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ ضِحْكُهُ بَيْنَ الْوَرَى وَالْقَلْبُ مَحْزُونٌ كَقَلْبِ الثَّائِلِ  
وَمِنَ الدَّلَائِلِ حُزْنُهُ وَنَحِيْبُهُ جَوْفَ الظَّلامِ

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :

فریفته مشو ، که دوستدار را نشانه هایی است /

و از نجوای محبوب ، نزدش نامه هایی .

از جمله آن دلایل ، حُرْمی اوست ، به هر آن بلایی که دچارش می شود /

و شادمانی اوست ، به هر آنچه محبوب می کند .

لذا منع از سوی محبوب ، خود ، بخششی نیک است /  
و فقر ، گرامیداشت و لطفی بی درنگ .  
نشانه دیگر آن دوستدار ، این که هر چه بر سرش فرود می آید /  
خود را نگاه می دارد و ساده زندگی می نماید .  
نشانه دیگر ، آن که او را جامه به کمر بسته /  
بر کناره آب و آماده هر کار می بینی .  
نشانه دیگر ، بی رغبتی اوست /  
به آنچه از سرای ذلت و نعمت گذرا می بینی .  
نشانه دیگر ، آن است که عزمش /  
بر فرمانبری محبوب استوار است؛ گرچه سرزنشگر ، پافشاری کند .  
نشانه دیگر ، آن است که بر اثر شوقش /  
همچون بیماری به چشم می آید که قلبش [از شدت تشنگی] می سوزد .  
نشانه دیگر ، آن است که به سبب انس با محبوب /  
از هر چیزی که او را از محبوب بازدارد ، می رمد .  
نشانه دیگر ، آن است که در میان مردم ، می خندد /  
اما قلبش چون عزیز از دست دادگان ، غمگین است .  
نشانه دیگر ، اندوه و مویه اوست در پناه /  
تاریکی های شب ، که هیچ چیز او را از آن ، باز نمی دارد .  
نشانه دیگر ، آن است که شیفته برآوردن /  
درخواست کسی است که از آن بهره مند می شود .  
نشانه دیگر ، آن است که چون عاقلی /  
او را در کار زشتی ببیند ، گریانش می یابی .  
نشانه دیگر ، آن است که او را پویا /  
در راه جهاد و هر کار با فضیلتی می بینی .  
نشانه دیگر ، آن است که او را می بینی /  
که همه کارها را به فرمان روای عادل سپرده است .  
فی الطبعه المعتمده «الظلم» وما أثبتناه من طبعه آخری .

### حدیث ۲۷۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يَعْلَمَ كَيْفَ مَنَزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ مَنَزِلَتُهُ اللَّهُ مِنْهُ عِنْدَ الذُّنُوبِ ، كَذَلِكَ تَكُونُ مَنَزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى .  
امام علی علیه السلام : هر یک از شما که می خواهد بداند موقعیتش نزد خدا چگونه است ، به موقعیت خدا نزد خودش به هنگام  
گناه بنگرد ؛ موقعیت او نزد خداوند متعال ، همان گونه است .

الخصال: ۶۱۷ / ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تحف العقول: ۱۰۷، مكارم الأخلاق: ۱ / ۳۱۷ / ۱۰۱۶ عن الإمام الصادق عن آبائه عنه عليهم السلام وفيهما إلى «الذنوب»، بحار الأنوار: ۷۰ / ۱۸ / ۱۱.

### حدیث ۲۷۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ كَيْفَ مَنَزَلَتْهُ عِنْدَ اللَّهِ فَلْيَنْظُرْ كَيْفَ مَنَزَلَهُ اللَّهُ عِنْدَهُ؛ فَإِنَّ كُلَّ مَنْ خَيْرَ لَهُ أَمْرٍ؛ أَمْرُ الدُّنْيَا وَأَمْرُ الآخِرَةِ، فَاخْتَارَ أَمْرَ الآخِرَةِ عَلَى الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي يُحِبُّ اللَّهَ، وَمَنْ اخْتَارَ أَمْرَ الدُّنْيَا فَذَلِكَ الَّذِي لَا مَنَزِلَةَ لِلَّهِ عِنْدَهُ.

امام علی علیه السلام: هر که دوست دارد بدانند نزد خدا چه موقعیتی دارد، به موقعیت خدا نزد خودش بنگرد؛ زیرا به هر که حق انتخاب دو کار داده شود: کار این جهانی و کار آن جهانی، و او کار آن جهانی را بر کار این جهانی برگزیند، او کسی است که خدا را دوست دارد؛ و هر که کار این جهانی را برگزیند، او کسی است که خدا نزد او منزلتی ندارد.

جامع الأخبار: ۵۰۵ / ۱۳۹۸، بحار الأنوار: ۷۰ / ۲۵ / ۲۷.

### حدیث ۲۷۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُؤْنِسُكَ بِذِكْرِهِ فَقَدْ أَحَبَّكَ.

امام علی علیه السلام: هر گاه دیدی خداوند عز و جل تو را همدم یاد خود ساخته، در حقیقت، تو را دوست داشته است. غرر الحکم: ۴۰۴۰.

### حدیث ۲۷۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الذِّكْرُ لَذَّةُ الْمُحِبِّينَ.

امام علی علیه السلام: یاد خدا، لذت دوستداران [خدا] است.

غرر الحکم: ۶۷۰.

### حدیث ۲۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

:اللَّهُمَّ إِلَيْكَ حَنَّتْ قُلُوبُ الْمُخْتَبِينَ، وَبِكَ أُنْسَتْ عُقُولُ الْعَاقِلِينَ.

امام علی علیه السلام - در یکی از دعاهایش - : بارها! دل های افتادگان، مشتاق توست و خردهای خردمندان، با تو همدم شده است.

بحار الأنوار: ۸۷ / ۲۴۲ / ۵۱ نقلاً عن مصباح السيد ابن الباقي.

### حدیث ۲۷۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَنْسُ الْإِنْسِينَ لِأَوْلِيائِكَ ، وَأَحْضَرُهُمْ بِالْكَفَايَةِ لِلْمَتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ ، تُشَاهِدُهُمْ فِي سِرَائِرِهِمْ ، وَتَطَّلِعُ عَلَيْهِمْ فِي ضَمَائِرِهِمْ ، وَتَعْلَمُ مَبْلَغَ بَصَائِرِهِمْ ؛ فَاسْرَأْهُمْ لِمَكَ مَكْشُوفَةً ، وَقُلُوبُهُمْ إِلَيْكَ مَلْهُوفَةً ، إِنْ أَوْحَشْتَهُمُ الْغُرْيَةَ أَنْسَرَهُمْ ذِكْرُكَ ، وَإِنْ صَبَّتَ عَلَيْهِمُ الْمَصَائِبُ لَجَّوْا إِلَى الْإِسْتِجَارَةِ بِكَ ؛ عَلِمَا بِأَنَّ أَرْمَةَ الْأُمُورِ بِيَدِكَ ، وَمَصَادِرُهَا عَنْ قَضَائِكَ .

امام علی علیه السلام - در دعایی که در آن به خدا پناهنده می شود تا او را به راه درست ، هدایت فرماید - : بارالها ! تو برای دوستانت همدم ترین همدمانی و برای توکل کنندگان به تو ، از همه کاردان تر . بر نهانی هایشان بینایی ، و از درون هایشان باخبر ، و از حدّ بینش آنان آگاه . رازهایشان بر تو آشکار است و دل هایشان شیفته تو . اگر غربت به وحشتشان اندازد ، یاد تو آرامشان می سازد و اگر مصیبت ها بر آنان فرو بارد ، به سوی تو پناه می آورند ؛ زیرا می دانند که سر رشته کارها به دست توست و خاستگاه آنها قضای تو .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۷ .

### حدیث ۲۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَمْنَحُ الْمَالَ مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ ، وَلَا يَمْنَحُ الْعِلْمَ إِلَّا مَنْ أَحَبَّ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان ، مال را به آن که دوست می دارد و دشمن می دارد ، می بخشد؛ اما دانش را جز به کسی که دوست دارد ، نمی بخشد .

غرر الحکم : ۳۵۲۲ .

### حدیث ۲۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَبْدًا بَعْضَ إِلَيْهِ الْمَالِ ، وَقَصَرَ مِنْهُ الْأَمَالَ .

امام علی علیه السلام : هر گاه خداوند سبحان ، بنده ای را دوست بدارد ، دارایی را مورد نفرتش قرار می دهد و آرزوهایش را کوتاه می گرداند .

غرر الحکم : ۴۱۱۰ .

### حدیث ۲۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِمَّا يَدُلُّكَ عَلَى دَنَاءَةِ الدُّنْيَا أَنَّ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ زَوَّاهَا عَنْ أَوْلِيَائِهِ وَأَجْبَائِهِ ؛ نَظَرًا وَاخْتِيَارًا ، وَبَسَطَهَا لِأَعْدَائِهِ ؛ فِتْنَةً وَاخْتِبَارًا .

امام علی علیه السلام : از جمله چیزهایی که پستی دنیا را به تو نشان می دهد ، آن است که خداوند عز و جل بساط آن را از روی عنایت و خیرخواهی ، از سر اولیا و دوستانش برکشیده و از روی ابتلا و آزمون ، آن را برای دشمنانش گسترده است . بحار الأنوار : ۷۳ / ۱۱۰ / ۱۰۹ نقلاً عن عيون الحکم والمواعظ .

### حدیث ۲۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ الصِّدْقَ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند، بنده ای را دوست بدارد ، راستی را به او الهام می کند.  
غرر الحکم : ۴۱۰۱ .

### حدیث ۲۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا زَيَّنَّهُ بِالسَّكِينَةِ وَالْحِلْمِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند ، بنده ای را دوست بدارد ، او را با آرامش و بردباری می آراید .  
غرر الحکم : ۴۰۹۹ .

### حدیث ۲۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا حَبَّبَ إِلَيْهِ الْأَمَانَةَ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند، بنده ای را دوست بدارد، امانتداری را محبوبش می گرداند.  
غرر الحکم : ۴۰۷۳ .

### حدیث ۲۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ رُشْدَهُ ، وَوَفَّقَهُ لِمَطَاعَتِهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند ، بنده ای را دوست بدارد ، راه صواب و هدایتش را به او می نماید و او را توفیق فرمانبری از خود می دهد .  
غرر الحکم : ۴۱۷۷ .

### حدیث ۲۷۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا وَعَظَّمَهُ بِالْعَبْرِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند، بنده ای را دوست بدارد ، او را با عبرت ها پند می دهد.  
غرر الحکم : ۴۰۳۲ .

### حدیث ۲۷۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا رَزَقَهُ قَلْبًا سَلِيمًا ، وَخُلُقًا قَوِيمًا .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند ، بنده ای را دوست بدارد ، قلبی سلیم و پاک و خوی استوار ، روزی اش می کند .

غرر الحکم : ۴۱۱۲ .

### حدیث ۲۷۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ وَالشَّجَاعَةُ غَرَائِزُ شَرِيفَةٌ ، يَضَعُهَا اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِيمَنْ أَحَبَّهُ وَامْتَحَنَهُ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی و دلاوری، صفاتی ارجمند هستند که خداوند سبحان، آنها را در وجود هر که دوستش بدارد و آزموده باشد، می نهد .

غرر الحکم : ۱۸۲۰ .

### حدیث ۲۷۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ أَحَبَّ حَبِيبًا أُنْسَ بِهِ ، وَمَنْ أُنْسَ بِحَبِيبٍ صَدَقَ قَوْلُهُ وَرَضِيَ فِعْلُهُ ، وَمَنْ وَثَقَ بِحَبِيبٍ اعْتَمَدَ عَلَيْهِ ، وَمَنْ اشْتَقَّ إِلَى حَبِيبٍ جِدَّ فِي السَّيْرِ إِلَيْهِ . يَا مُوسَى ، ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ ، وَزِيَارَتِي لِلْمُشْتَاقِينَ ، وَجَنَّتِي لِلْمُطِيعِينَ ، وَأَنَا خَاصَّةٌ لِلْمُحِبِّينَ .

امام علی علیه السلام : خداوند به موسی علیه السلام وحی کرد : «هر که محبوبی را دوست بدارد، با او همدم می شود و هر که با محبوبی همدم گشت، سخنش را تصدیق می کند و از کردارش خشنود می شود، و هر که به محبوبی اطمینان کند، به او اعتماد می ورزد و هر که مشتاق محبوبی شود، در رفتن به سویش می کوشد .

ای موسی ! یادم از آن یادآوران، دیدارم از آن شیفتگان، و بهشتم از آن فرمانبران است و من خود، ویژه دوستدارانم هستم» .

إرشاد القلوب : ۱۰۰ ، عدّه الداعی : ۲۳۷ ، أعلام الدین : ۲۷۹ کلاهما عن وهب بن متبه نحوه وفيهما «أوحى الله إلى داود عليه السلام»، بحار الأنوار : ۷۷ / ۴۲ / ۱۰ ، راجع : الترغيب / فضل محبة الله .

### حدیث ۲۷۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَزُورُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الرَّبَّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ ، وَذَكَرَ مَا يُعْطُونَ ، قَالَ : ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : اِكْشِفُوا الْحُجُبَ . فَيَكْشِفُونَ حِجَابًا ثُمَّ حِجَابًا حَتَّى يَتَجَلَّى لَهُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَنْ وَجْهِهِ فَكَأَنَّهُمْ لَمْ يَزُوا نِعْمَةً قَبْلَ ذَلِكَ ، وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى : «وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ» .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود : «بهشتیان هر روز جمعه با پروردگار متعال دیدار می کنند» . سپس حضرت، آنچه را که به آنان عطا می شود یاد کرد و افزود: «آن گاه خداوند متعال می فرماید: " پرده ها را بردارید . " پس از آن پرده ها یکی یکی برداشته می شوند، تا آن که خداوند متعال با رخسار بزرگوارش چنان بر آنان تجلی می کند که گویی پیش از آن، هیچ نعمتی ندیده اند؛ و این است معنای گفته خداوند متعال : «و بیش از آن نزد ماست» .

کنز العمال : ۲ / ۵۰۹ / ۴۶۱۴ نقلاً عن أبي القاسم اللالكائي .

### حدیث ۲۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبُّ اللَّهِ نَارٌ لَا يَمُرُّ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا احْتَرَقَ ، وَنُورُ اللَّهِ لَا يَطْلُعُ عَلَى شَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ .

امام علی علیه السلام : دوستی خدا ، آتشی است که بر هر چه بگذرد ، می سوزد و نور خدا بر هر چه بتابد ، درخشیدن می گیرد .  
مصباح الشریعة : ۵۲۳ ، بحار الأنوار : ۲۳ / ۷۰ / ۲۳ .

### حدیث ۲۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاصِلُوا مَنْ تَوَاصَلْتُمْ فِي اللَّهِ ، وَاهْجُرُوا مَنْ تَهَجَّرْتُمْ فِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : با هر که می پیوندید و دوستی می کنید ، در راه خدا دوستی کنید و از هر که می بُرید ، در راه خدای سبحان بُرید .

غرر الحکم : ۱۰۱۲۰ .

### حدیث ۲۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَادُّوا مَنْ تَوَادَّدْتُمْ فِي اللَّهِ ، وَأَبْغَضُوا مَنْ تَبْغَضْتُمْ فِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : با هر که دوستی می کنید ، در راه خدا دوستی کنید و با هر که دشمنی می کنید ، در راه خدا دشمنی کنید .  
غرر الحکم : ۱۰۱۱۹ .

### حدیث ۲۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ عِبَادَ اللَّهِ الْمُسْتَحْفَظِينَ عِلْمُهُ يَصُونُونَ مَصُونَهُ ، وَيُفَجِّرُونَ عُيُونَهُ ، يَتَوَاصِلُونَ بِالْوِلَايَةِ ، وَيَتَلَقَّوْنَ بِالْمَحَبَّةِ ، وَيَتَسَاقَوْنَ بِكَأْسِ رَوْيَةٍ ، وَيَصْدُرُونَ بِرِيَّةٍ ، لَا تَشُوْبُهُمُ الرِّبِيَّةُ ، وَلَا تُسْرِعُ فِيهِمُ الْغِيْبَةُ . عَلَى ذَلِكَ عَقَدَ خَلْقَهُمْ وَأَخْلَاقَهُمْ ، فَعَلَيْهِ يَتَحَابُّونَ ، وَبِهِ يَتَوَاصِلُونَ .

امام علی علیه السلام - در وصف عالمان - : بدانید که بندگانی که نگاهدار علم خدایند ، دانش محفوظ او را می پابند ، و چشمه هایش را می گشایند ، و به دوستی با هم پیوند دارند ، و با محبت ، با یکدیگر دیدار می کنند ، و از جام لبریز [محبت] به یکدیگر می نوشانند و سیراب ، بازمی گردند . نه دچار تردید می شوند و نه غیبت به میانشان می شتابد . بدین سان ، آفرینش و خلق و خویشان ، شکل یافته است و بر اساس آن ، یکدیگر را دوست می دارند و با یکدیگر می پیوندند .

نهج البلاغة : الخطبة ۲۱۴ ، بحار الأنوار : ۶۹ / ۳۱۱ / ۳۲ .

### حدیث ۲۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَفْضَلَ الدِّينِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضُ فِي اللَّهِ ، وَ الْأَخْذُ فِي اللَّهِ وَ الْعَطَاءُ فِي اللَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : برترین مرتبه دین ، دوستی در راه خداست و دشمنی در راه خدا ، و گرفتن در راه خدا و بخشیدن در راه خدای سبحان .



غرر الحکم : ۳۵۴۰ .

### حدیث ۲۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَقَرُّوا اللَّهَ سُبْحَانَهُ ، وَاجْتَنِبُوا مَحَارِمَهُ ، وَاجْبُوا أَحِبَّاءَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند سبحان را بزرگ بدارید ، از محرّماتش دوری کنید و دوستانش را دوست بدارید .  
 غرر الحکم : ۱۰۱۰۳ .

### حدیث ۲۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ فِي اللَّهِ أَقْرَبُ نَسَبٍ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی در راه خداوند ، نزدیک ترین خویشاوندی است .  
 غرر الحکم : ۱۴۰۲ .

### حدیث ۲۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ فِي اللَّهِ أَكْمَلُ النَّسَبِينَ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی در راه خدا ، کامل ترین دو [نوع] خویشاوندی است .  
 غرر الحکم : ۱۶۴۹ .

### حدیث ۲۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَوَدَّةُ فِي اللَّهِ آكَدُ مِنْ وَشِيحِ الرَّجْمِ .  
 امام علی علیه السلام : دوستی در راه خدا ، استوارتر از پیوند خویشاوندی است .  
 غرر الحکم : ۱۵۳۸ .

### حدیث ۲۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 جِمَاعُ الْخَيْرِ فِي الْمَوْلَاةِ فِي اللَّهِ وَالْمُعَادَاةُ فِي اللَّهِ ، وَالْمَحَبَّةُ فِي اللَّهِ وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : همه نیکی ، در دوستی کردن در راه خدا و دشمنی کردن در راه خداست ، و دوستی در راه خدا و دشمنی در راه خدا .  
 غرر الحکم : ۴۷۸۱ ، راجع النظر / النظر إلى هؤلاء عبادة .

**حدیث ۲۷۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طوبی لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ عِلْمَهُ وَعَمَلَهُ ، وَ حُبَّهُ وَ بُغْضَهُ ، وَ أَخَذَهُ وَ تَرَكَهُ ، وَ كَلَامَهُ وَ صَمْتَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خوشا آن که دانش و کردارش ، دوستی و دشمنی اش، گرفتن و وا گذاشتنش ، و گفتن و خاموشی اش را  
 برای خداوند ، خالص کرده است .  
 غرر الحکم : ۵۹۶۴ .

**حدیث ۲۷۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ آخَى فِي اللَّهِ غَنِمَ . مَنْ آخَى فِي الدُّنْيَا حُرِمَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در راه خدا برادری کند ، سود برد و هر که در راه دنیا برادری کند ، بی بهره ماند .  
 غرر الحکم : ۷۷۷۶ و ۷۷۷۷ .

**حدیث ۲۷۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ كَانَتْ فِي اللَّهِ مَوَدَّتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادران ، کسی است که برادری اش در راه خدا باشد .  
 غرر الحکم : ۵۰۱۷ .

**حدیث ۲۷۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ اخِ الْإِخْوَانَ فِي اللَّهِ ، وَ أَحَبِّ الصَّالِحِ لِصَلَاحِهِ .  
 امام علی علیه السلام : در راه خدا با برادران ، برادری کن و صالحان را به خاطر صالح بودنشان دوست مدار .  
 الأمالی للمفید : ۲۲۲ / ۱ ، الأمالی للطوسی : ۸ / ۸ کلاهما عن الفجیع العقیلی عن الإمام الحسن علیه السلام ، بحار الأنوار : ۲۷۵ / ۷۴ .  
 ۲ /

**حدیث ۲۷۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالتَّوَاخَى فِي اللَّهِ تُثْمِرُ الْأُخُوَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : با برادریِ خدایی است که [درخت] برادری به بار می نشیند .  
 غرر الحکم : ۴۲۲۵ .

**حدیث ۲۷۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ آخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ؛ جَعَلَ الْمَوَارِيثَ عَلَى الْأَخُوَّةِ فِي الدِّينِ لَا فِي مِيرَاثِ الْأَرْحَامِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوَأُوا وَنَصَرُوا أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ» إِلَى قَوْلِهِ سُبْحَانَهُ: «وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجَرُوا»

امام علی علیه السلام : چون پیامبر خدا به مدینه آمد ، میان یاران مهاجر و انصار خود ، پیمان برادری برقرار ساخت و میراثبری را بر اساس برادری دینی گذاشت ، نه بر اساس خویشاوندی. این گفته خداوند متعال نیز اشاره به این مطلب است : « کسانی که ایمان آورده و هجرت کرده اند و در راه خدا با مال و جان خود ، جهاد نموده اند و کسانی که [مهاجران را] پناه داده و یاری کرده اند ، آنان خویشاوندان یکدیگرند » ، تا آن جا که خداوند سبحان می فرماید : « کسانی که ایمان آورده اند ، ولی هجرت نکرده اند ، خویشاوندان شما نیستند ، تا آن که هجرت کنند » . بدین ترتیب ، خویشاوندان [سببی و نسبی] را از حکم میراث ، خارج ساخت و آن را مخصوص اهل مهاجرت و خاص اهل دین قرار داد .

سپس خداوند متعال باز به این مطلب بازگشت و فرمود : « آنان که کفر ورزیدند ، خویشاوندان یکدیگرند و اگر چنین نکنید [و کافران را نیز میراث خود قرار دهید] ، فتنه و فساد بزرگی در زمین ، رخ خواهد داد » . در نتیجه ، اگر از مسلمانان کسی می مُرد ، میراث و آنچه برجای می نهاد ، تنها به برادر دینی اش می رسید ، نه به خویشان و خویشاوندان نزدیک.

چون اسلام نیرومند گشت ، خداوند ، این آیه را نازل ساخت : « پیامبر به مؤمنان ، از خودشان سزاوارتر است و زنانش ، مادران مؤمنان هستند و در کتاب خدا ، خویشاوندان ، نسبت به یکدیگر ، سزاوارتر از مؤمنان و مهاجران اند ، مگر آن که بخواهید به دوستان خود نیکی کنید . این حکم ، در کتاب خدا نوشته شده است » . این است معنای نسخ آیه میراث .  
الأنفال : ۷۲ .

### حدیث ۲۷۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى التَّوَاخِي فِي اللَّهِ تَخْلُصُ الْمَحَبَّةُ .

امام علی علیه السلام : بر اساس برادری در راه خداست که دوستی به یکرنگی می انجامد .  
غرر الحکم : ۶۱۹۱ وفی طبعه بیروت : ۲/۲۸/۲۰ وطبعه طهران : ۴۸۸/۲۰ «علی قدر» بدل «علی» .

### حدیث ۲۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَتْ صُحْبَتُهُ فِي اللَّهِ كَانَتْ صُحْبَتُهُ كَرِيمَةً ، وَمَوَدَّتُهُ مُسْتَقِيمَةً .

امام علی علیه السلام : هر که مصاحبتش در راه خدا باشد ، مصاحبتش گرامی و دوستی اش راست و درست است .  
غرر الحکم : ۸۹۷۷ .

### حدیث ۲۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

وَكُلُّ مَوَدَّةٍ لِلَّهِ يَصْفُو وَلَا يَصْفُو مِنَ الْفِسْقِ الْإِخَاءُ يُدِيمُونَ الْمَوَدَّةَ مَا رَأَوْنِي  
وَيَبْقَى الْوُدُّ مَا بَقِيَ اللَّقَاءُ أَخْلَاءٌ إِذَا اسْتَعْنَيْتُ عَنْهُمْ  
وَأَعْدَاءٌ إِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ وَإِنْ غُيِّبْتُ عَنْ أَحَدٍ قَلَانِي  
وعاقبتنی بما فیہ اکتفاء

امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان آمده است - :

هر دوستی برای خدا ، به یکرنگی می انجامد /

حال آن که هیچ برادری ای بر بنیاد فسق، به یکرنگی نمی انجامد .

تا مرا می بینند، دوستی را ادامه می دهند /

و تا دیدار می باید ، دوستی پاینده است .

هر گاه از آنان بی نیاز شوی ، دوستان هستند /

و چون مصیبتی دور شوم ، دشمنان اند .

و چون از یکی دور شوم ، با من دشمنی می کند /

و چنان کیفرم می دهد که مرا بس باشد .

الديوان المنسوب إلى الإمام علي عليه السلام : ۲۸ .

### حدیث ۲۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّيَّاسُ إِخْوَانٌ ، فَمَنْ كَانَتْ إِخْوَانُهُ فِي غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ فَهِيَ عِدَاوَةٌ ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : «الْأَخْلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ» .

امام علی علیه السلام : مردم ، برادران اند . پس هر که برادری اش در جهت خدا نباشد ، در حقیقت دشمنی است ؛ و این است

گفتار خداوند عز و جل : «دوستان در آن روز ، دشمن یکدیگرند ، جز پرهیزگاران» .

کنز الفوائد : ۱ / ۹۳ ، کشف الغمّة : ۳ / ۱۳۹ ، بحار الأنوار : ۷۴ / ۱۶۵ / ۲۹ .

### حدیث ۲۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَوَدَّتَنَا فِي الدِّينِ ، وَحَلَّانَا وَإِيَّاكُمْ حَلِيَّةَ الْمُتَّقِينَ ، وَأَبْقَى لَكُمْ طَاعَتَكُمْ حَتَّى يَجْعَلَنَا وَإِيَّاكُمْ بِهَا إِخْوَانًا عَلَى سِرِّرٍ مُتَقَابِلِينَ

امام علی علیه السلام : خداوند متعال ، دوستی ما را جزو دین قرار داد و ما را به زیور پرهیزگاران آراست و فرمانبری شما را برایتان

نگه داشت تا ما و شما را بدان وسیله برادرانی بر تخت هایی روبه روی هم ، قرار دهد .

هذا تلميح للآية الشريفة :

### حدیث ۲۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَرَامٌ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ مُتَوَلِّئٍ بِالدُّنْيَا أَنْ تَسْكُنَهُ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : جای گرفتن تقوا در دلی که شیفته دنیا باشد، حرام باشد.  
 غرر الحکم : ۴۹۰۴.

### حدیث ۲۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاللَّهِ ، مَا أَرَى عَبْدًا يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ حَتَّى يَخْزِنَ لِسَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : به خدا قسم هیچ بنده ای را ندیده ام که تقوایش سودمند باشد، مگر اینکه زبانش را نگه دارد.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۶

### حدیث ۲۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ مَنْ خَاصَمَ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که دشمنی ورزد ، نمی تواند از خدا پروا داشته باشد .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۲۹۸.

### حدیث ۲۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا كَرَمَ أَعَزُّ مِنَ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : هیچ کرامتی عزیزتر از تقوا نیست.  
 بحار الأنوار : ۷۰/۲۸۸/۱۶

### حدیث ۲۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِفْتَاحُ الْكَرَمِ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : کلید ارجمندی، تقواست.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۹/۶۵.

### حدیث ۲۷۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَخَذَ بِالتَّقْوَى ... هَطَلَتْ عَلَيْهِ الْكَرَامَةُ بَعْدَ فُحُوطِهَا ، وَتَحَدَّدَتْ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ بَعْدَ نُفُورِهَا ، وَتَفَجَّرَتْ عَلَيْهِ النُّعْمُ بَعْدَ نُضُوبِهَا ، وَوَبَلَّتْ عَلَيْهِ الْبِرَّكَهَ بَعْدَ إِرْذَاذِهَا .

امام علی علیه السلام: هر که تقوا پیشه کند... باران بند آمده کرامت دوباره بر او فرو ریزد و رحمت گریخته به سوی او باز گردد و چشمه فروکش کرده نعمت‌ها دگر باره برایش جوشان شود و بارش کاستی گرفته برکت دوباره بر او سرازیر شود.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۸.

### حدیث ۲۷۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءٌ قُلُوبِكُمْ، وَبَصِيرَةٌ عَمَى أَعْيُنِكُمْ، وَشِفَاءٌ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ، وَصِيْلَةٌ فِى فِئَةِ دُورِكُمْ، وَطَهْرٌ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ، وَجَلَاءٌ عِشَاءِ أَبْصَارِكُمْ، وَأَمْنٌ فِرْعَ جَائِحِكُمْ، وَضِيَاءٌ سَوَادِ ظُلْمَتِكُمْ.  
امام علی علیه السلام: همانا تقوای خدا داروی درد قلب‌های شماست و بینا کننده کوری دل‌هایتان و شفابخش بیماری جسم‌هایتان و برطرف کننده تباهی سینه‌هایتان و پاک کننده آلودگی جان‌هایتان و روشنی بخش ضعف چشم‌هایتان و فرو نشاننده ترس و اضطراب دل‌هایتان و زداینده سیاهی ظلمتتان.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۸.

### حدیث ۲۷۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
فَاعْتَصِمُوا بِتَقْوَى اللَّهِ؛ فَإِنَّ لَهَا حَبْلًا وَثِيقًا عُرْوَتَهُ، وَمَعْقَلًا مَنِيعًا ذُرْوَتَهُ.  
امام علی علیه السلام: به تقوای خدا چنگ زنید؛ زیرا تقواریسمانی دارد که دستگیره اش استوار است و پناهگاهی دارد که بلندایش سر به فلک کشیده است.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۰.

### حدیث ۲۷۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
مَنْ غَرَسَ أَشْجَارَ التَّقْوَى جَنَى ثَمَارَ الْهُدَى.  
امام علی علیه السلام: هر که درختان تقوا بکارد، میوه‌های هدایت بچیند.  
بحار الأنوار: ۷۸/۹۰/۹۵.

### حدیث ۲۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ، فَإِنَّهَا الزَّمَامُ وَالْقَوَامُ، فَتَمَسَّكُوا بِوَتَائِقِهَا، وَاعْتَصِمُوا بِحَقَائِقِهَا.  
امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! شما را به تقوای خدا سفارش می‌کنم؛ زیرا که تقوا مهار است و تکیه گاه. پس بندهای محکم آن را بچسبید و به حقایق آن چنگ در زنید.  
نهج البلاغه: ۱۹۵.

**حدیث ۲۷۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ؛ فَإِنَّهَا غِبْطَةُ الطَّالِبِ الرَّاجِي ، وَتَقَةُ الْهَارِبِ اللَّاجِي ، وَاسْتَشْعَرُوا التَّقْوَى شِعَارًا بَاطِنًا .  
 امام علی علیه السلام : شما را به تقوای خدا سفارش می کنم؛ زیرا که آن آرمان هر جوینده امیدواری است و مورد اعتماد هر فراری پناه جویی، تقوا را جامه زیرین خود کنید.  
 الکافی : ۸/۱۷/۳.

**حدیث ۲۷۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ... وَأَشْعِرُوا قُلُوبَكُمْ ، وَارْحَضُوا بِهَا دُنُوبَكُمْ ... أَلَا فَصُونُوهَا وَتَصَوَّنُوا بِهَا .  
 امام علی علیه السلام : شما را به تقوای خدا سفارش می کنم... آن را شعار دل های خود کنید و گناهانتان را با آن بشوید... هان!  
 تقوا را حفظ کنید و خود را [نیز] به وسیله آن محفوظ بدارید.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۱ .

**حدیث ۲۷۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ التَّقْوَى فِي الْيَوْمِ الْحَرِّ وَالْجَنَّةُ ، وَفِي غَدِ الطَّرِيقِ إِلَى الْجَنَّةِ ، مَسْلُكُهَا وَاضِحٌ  
 وَسَالِكُهَا رَابِحٌ .  
 امام علی علیه السلام : همانا تقوا امروز پناهگاه است و حفاظ و فردا راهی است به سوی بهشت،  
 جاده اش روشن است و رهپوش برنده.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۱

**حدیث ۲۷۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ ، وَذَخِيرَةُ مَعَادٍ ، وَعَتَقٌ مِنْ كُلِّ مَلَكَهٍ ، وَنَجَاةٌ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ ، بِهَا يَنْجِيحُ الطَّالِبُ ، وَيَنْجُو الْهَارِبُ ، وَتُنَالُ  
 الرَّغَائِبُ .  
 امام علی علیه السلام : تقوای خدا کلید پاکی و درستی و اندوخته ای برای بازگشتگاه و باعث آزادی از هر بندگی و رهایی از هر  
 نابودی است. به وسیله تقواست که جوینده به مطلوبش می رسد و گریزان [از عذاب و کیفر الهی] رهایی می یابد و به خواست ها  
 رسیده می شود.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۳۰.

**حدیث ۲۷۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ التَّقْوَى مُنْتَهَى رِضَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ وَحَاجَتِهِ مِنْ خَلْقِهِ .

امام علی علیه السلام : تقوا نهایت خشنودی خداوند از بندگان خود و [نهایت] خواسته او از آفریدگانش می باشد.  
غرر الحکم : ۳۶۲۰.

### حدیث ۲۷۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّتِي هِيَ الزَّادُ وَبِهَا الْمَعَادُ ، زَادٌ مُبْلَغٌ ، وَمَعَادٌ مُنْجِحٌ .

امام علی علیه السلام : ای بندگان خدا! شما را به پرواداشتن از خدا سفارش می کنم، که آن توشه است و پناهگاه ، توشه ای است رساننده (به سر منزل مقصود) و پناهگاهی رهاننده .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۴

### حدیث ۲۷۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ التَّقْوَى أَفْضَلُ كَنْزٍ ، وَأَحْزَنُ حِرْزٍ ، وَأَعَزُّ عِزٍّ ، فِيهِ نَجَاةُ كُلِّ هَارِبٍ ، وَدَرَكُ كُلِّ طَالِبٍ ، وَظَفَرُ كُلِّ غَالِبٍ .

امام علی علیه السلام : براستی که تقوا بهترین گنج و محکمترین پناهگاه و عزیزترین عزت و اقتدار است، نجات هر گریزنده ای [از] هلاکت و دوزخ [و امید هر جوینده ای و پیروزی هر چیره جویی در تقواست.

بحار الأنوار : ۷۷/۳۷۴/۳۶.

### حدیث ۲۷۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي اللَّهُ بَعْضَ التُّقَى وَإِنْ قَلَّ ، وَاجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ سِتْرًا وَإِنْ رَقَّ .

امام علی علیه السلام : از خداوند بترس گرچه اندکی، و میان خود و خدا پرده ای [از شرم] بیفکن هرچند نازک باشد.  
نهج البلاغه : الحکمه ۲۴۲.

### حدیث ۲۷۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التُّقَى رِئِيسُ الْأَخْلَاقِ .

امام علی علیه السلام : تقوا، رئیس خوی هاست.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۱۰.

### حدیث ۲۷۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



لَا يُسْتَعَانُ ... عَلَى الْوَقَارِ إِلَّا بِالْمَهَابَةِ .

امام علی علیه السلام : برای وقار جز از هیبت . . . کمک گرفته نشود.

بحار الأنوار : ۷۸/۷/۵۹.

### حدیث ۲۷۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عُرِفَ بِالْحِكْمَةِ لَحِظَتْهُ الْعُيُونُ بِالْوَقَارِ وَالْهَيْبَةِ .

امام علی علیه السلام : هر کس حکیم شناخته شود ، دیده ها با وقار و هیبت او را می نگرند .

الکافی : ۴ / ۲۳ / ۸ .

### حدیث ۲۷۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَقَّرَ وَوَقَّرَ .

امام علی علیه السلام : هر که باوقار باشد احترام شود.

غرر الحکم : ۷۶۶۶ .

### حدیث ۲۷۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَقَارُ حِلْيَةُ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام : وقار، زیور خرد است.

غرر الحکم : ۲۷۰ .

### حدیث ۲۷۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِتَكُنْ شَيْمَتُكَ الْوَقَارَ ، فَمَنْ كَثُرَ خُرْقُهُ اسْتُرِدَلَ .

امام علی علیه السلام : باید که خصلت تو وقار باشد زیرا هر که تندی و درشتی او زیاد باشد، پست و زبون شمرده شود.

غرر الحکم : ۷۳۹۷ .

### حدیث ۲۷۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمَالُ الرَّجُلِ الْوَقَارُ .

امام علی علیه السلام : زیبایی مرد، وقار است.

غرر الحکم : ۴۷۴۴ .

**حدیث ۲۷۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْوَقَارِ الْجِلْمُ .  
 امام علی علیه السلام : سبب وقار، بردباری است.  
 غرر الحکم : ۵۵۳۴

**حدیث ۲۷۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالصُّمْتِ يَكْتُمُ الْوَقَارُ .  
 امام علی علیه السلام : با سکوت، وقار زیاد می شود.  
 غرر الحکم : ۴۱۸۲

**حدیث ۲۷۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْأَمَانَةِ الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ .  
 امام علی علیه السلام : برترین امانتداری، پایبندی به عهد است.  
 غرر الحکم : ۳۰۱۸

**حدیث ۲۷۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الصَّدَقِ الْوَفَاءُ بِالْعُهُودِ .  
 امام علی علیه السلام : بالاترین صداقت، وفای به پیمان هاست.  
 غرر الحکم : ۳۰۲۰

**حدیث ۲۷۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَعْتَمِدْ عَلَى مَوَدَّةٍ مَنْ لَا يُوفِي بِعَهْدِهِ .  
 امام علی علیه السلام : به دوستی کسی که به عهد خود وفادار نیست، اعتماد مکن.  
 غرر الحکم : ۱۰۲۶۰

**حدیث ۲۷۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَفَاءُ عُنْوَانُ وَفُورِ الدِّينِ ، وَقُوَّةُ الْأَمَانَةِ .

امام علی علیه السلام : وفاداری، نشان دینداری زیاد و امانتداری قوی است.

غرر الحکم: ۱۴۳۰

### حدیث ۲۷۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَفَاءُ حِصْنُ السُّودِدِ .

امام علی علیه السلام : وفاداری، دژ سروری است.

غرر الحکم: ۱۰۴۴

### حدیث ۲۷۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ؛ إِنَّهُ مَنْ اسْتَنْصَحَ اللَّهَ وَفَّقَ ، وَمَنْ اتَّخَذَ قَوْلَهُ دَلِيلًا هَدِيَ لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ ؛ فَإِنَّ جَارَ اللَّهِ آمِنٌ ، وَعَدُوَّهُ خَائِفٌ .

امام علی علیه السلام : ای مردم! هر که خدا را مرشد و خیرخواه خود بگیرد، توفیق یابد و هر که گفتار او را راهنمای خویش قرار

دهد، به راه و آیینی که استوارتر است رهنمون شود؛ زیرا که پناهنده خدا در امان است و دشمن او در هراس.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۴۷.

### حدیث ۲۷۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْفِيقُ مُمِدُّ الْعَقْلِ ، الْخِذْلَانُ مُمِدُّ الْجَهْلِ .

امام علی علیه السلام : توفیق، مددکار خرد است و خذلان (یاری نرساندن خدا) مددکار نادانی.

غرر الحکم: ۷۱۸ و ۷۱۹.

### حدیث ۲۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ التَّوْفِيقِ الْوُقُوفُ عِنْدَ الْحَيْرَةِ .

امام علی علیه السلام : درنگ کردن هنگام حیرت، یکی از توفیقات است .

تحف العقول: ۸۳

### حدیث ۲۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ التَّوْفِيقِ حِفْظُ التَّجْرِبَةِ .

امام علی علیه السلام: حفظ تجربه از توفیق [الهی] است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۱۱.

### حدیث ۲۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا قائد کالتوفیق.  
امام علی علیه السلام: هیچ رهبری چون توفیق نیست.  
نهج البلاغه: الحکمه ۱۱۳

### حدیث ۲۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
التوفیق رأس السعاده.  
امام علی علیه السلام: توفیق، اساس خوشبختی است.  
غرر الحکم: ۸۵۸.

### حدیث ۲۷۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
التوفیق أول النعمه.  
امام علی علیه السلام: توفیق، نخستین نعمت است.  
غرر الحکم: ۵۴۵

### حدیث ۲۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا ینفع اجتهاد بغير توفیق.  
امام علی علیه السلام: هیچ کوششی بدون توفیق سود نمی بخشد.  
غرر الحکم: ۱۰۸۰۲

### حدیث ۲۷۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
التوفیق رحمه.  
امام علی علیه السلام: توفیق، رحمت [الهی] است.  
غرر الحکم: ۱۶۲

**حدیث ۲۷۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوْفِيقُ عِنَايَةٌ .

امام علی علیه السلام : توفیق، عنایت [الهی] است.  
غرر الحکم : ۷۳

**حدیث ۲۷۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْوَعْظَ الَّذِي لَا يُمُجِّهُ سَمْعٌ، وَلَا يَعْدِلُهُ نَفْعٌ ، مَا سَكَتَ عَنْهُ لِسَانُ الْقَوْلِ وَنَطَقَ بِهِ لِسَانُ الْفِعْلِ .

امام علی علیه السلام : اندرزی که هیچ گوش‌ی آن را دور نمی‌اندازد و هیچ سودی با آن برابری نمی‌کند، آن اندرزی است که زبانِ گفتار از آن خاموش شود و زبانِ کردار بدان گویا گردد.  
غرر الحکم : ۳۵۳۸

**حدیث ۲۷۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، اسْتَصْبِحُوا مِنْ شُعْلِهِ مِصْبَاحٍ وَاغْضُوا مِصْبَاحَ ، وَاغْضُوا مِنْ صَفْوِ عَيْنٍ قَدْ رُوِّقَتْ مِنَ الْكَدْرِ .

امام علی علیه السلام : ای مردم! از شعله چراغِ پندگویی پندنیوش روشنی برگیرید، و از زلال چشمه‌ای آب بردارید که آبش از گل و لای صاف است.  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۵.

**حدیث ۲۸۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ زَاجِرٍ غَيْرِ مُزْدَجِرٍ ، رُبَّ وَاغِظٍ غَيْرِ مُرْتَدِعٍ .

امام علی علیه السلام : بسا بازدارنده‌ای که خود باز نمی‌ایستد و بسا پندگویی که خود پند نمی‌پذیرد.  
غرر الحکم : ۵۳۶۰ - ۵۳۶۱.

**از ۲۸۰۱ تا ۳۰۰۰****حدیث ۲۸۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُنْ مِمَّنْ ... يُبَالِغُ فِي الْمَوْعِظَةِ وَلَا يَتَّعِظُ ، فَهُوَ بِالْقَوْلِ مُدِلٌّ وَمِنَ الْعَمَلِ مُقِلٌّ ، يُنَافِسُ فِي مَا يَفْنَى ، وَيُسَامِحُ فِي مَا يَبْقَى ، يَرَى الْعُنْمَ مَغْرَمًا ، وَالْغَرَمَ مَغْتَمًا .

امام علی علیه السلام : از آن دسته مباش که... در پنددادن می‌کوشند و خود پند نمی‌پذیرند، پُر می‌گویند و کم عمل می‌کنند،

برای آنچه فانی می شود سخت می کوشند و در آنچه ماندگار است، سهل انگارند، سود را زیان می بینند و زیان را سود می شمارند.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۵۰.

### حدیث ۲۸۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْمَوْعِظَةِ حِجَابٌ مِنَ الْغُرَّةِ .

امام علی علیه السلام: میان شما و اندرز پرده ای از بی خبری آویخته است.

نهج البلاغه: الحکمة ۲۸۲.

### حدیث ۲۸۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ لَمْ يُعْنَهُ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ لَمْ يَنْتَفِعْ بِمَوْعِظَةٍ وَاعِظٌ .

امام علی علیه السلام: کسی که خدا او را بر نفسش کمک نکند، از پند هیچ پندگویی سود نبرد.

غرر الحکم: ۹۰۱۰.

### حدیث ۲۸۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْجَاهِلُ لَا يَرْتَدِعُ، وَبِالْمَوْاعِظِ لَا يَنْتَفِعُ .

امام علی علیه السلام: نادان باز نمی ایستد (هیچ نهی و بازداشتی در او اثر نمی کند) و پند و اندرزها سودش نمی دهد.

غرر الحکم: ۱۷۲۹.

### حدیث ۲۸۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ كَانَ لَهُ فِي نَفْسِهِ وَاعِظٌ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ .

امام علی علیه السلام: هر که واعظی درونی داشته باشد، او را از جانب خداوند نگهدارنده است.

بحار الأنوار: ۷۸/۶۷/۱۱.

### حدیث ۲۸۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نُصْحُكَ بَيْنَ الْمَلَأِ تَقْرِيعٌ .

امام علی علیه السلام: نصیحت کردند در میان جمع، سرکوفت است.

غرر الحکم: ۹۹۶۸.

**حدیث ۲۸۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَانَتْ لَهُ فِكْرَةٌ فَلَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ عِبْرَةٌ .

امام علی علیه السلام : هر که اندیشه ای داشته باشد ، برای او در هر چیزی عبرتی است .  
 غرر الحکم : ۹۲۳۶ .

**حدیث ۲۸۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ فِي كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَعِبْرَةً لِدَوَى اللَّبِّ وَالْإِعْتِبَارِ .

امام علی علیه السلام : به راستی که در هر چیزی برای خردمندان و پندآموزان ، پند و عبرتی است .  
 غرر الحکم : ۳۴۶۰ .

**حدیث ۲۸۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِلْكَئِيسِ فِي كُلِّ شَيْءٍ اتِّعَاطٌ .

امام علی علیه السلام : انسان زیرک ، از هر چیزی پندی می آموزد .  
 غرر الحکم : ۷۳۳۸ .

**حدیث ۲۸۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاتَّعِظُوا بِمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ قَبْلَ أَنْ يَتَّعِظَ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ .

امام علی علیه السلام : از پیشینیان خود پند گیرید ، پیش از آنکه آیندگان از شما پند گیرند .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۳۲ .

**حدیث ۲۸۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا وَاعِظَ أْبْلَغَ مِنَ النَّصِيحِ .

امام علی علیه السلام : هیچ واعظی تأثیرگذارتر از خیرخواهی نیست .  
 غرر الحکم : ۱۰۶۲۲ .

**حدیث ۲۸۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لَمْ يَعِظْ أَحَدًا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ .

امام علی علیه السلام : خداوند پاک هیچ کس را به چیزی چون این قرآن اندرز نداده است.  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۶.

### حدیث ۲۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْلَغَ الْعِظَاتِ الْاِعْتِبَارُ بِمَصَارِعِ الْأَمْوَاتِ .

امام علی علیه السلام : رساترین پندها عبرت گرفتن از آرامگاه های مردگان است.  
غرر الحکم : ۳۱۲۳.

### حدیث ۲۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ الدُّنْيَا - : إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ مَوْعِظَةٌ لِمَنْ اتَّعَظَ بِهَا ... ذَكَرْتَهُمُ الدُّنْيَا فَتَذَكَّرُوا ،  
وَحَدَّثْتَهُمْ فَصَدَّقُوا ، وَوَعَّظْتَهُمْ فَاتَّعَظُوا .

امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - فرمود : هماناندیا سرای پند است برای کسی که از آن پند  
گیرد... دنیا به آنان یادآوری کرد و ایشان یادآور شدند، آنان را [از رویدادها و سرگذشت ها] خبر داد و ایشان تصدیق کردند،  
آنان را پند داد و ایشان پندش را پذیرفتند.  
نهج البلاغه : الحکمة ۱۳۱.

### حدیث ۲۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ فَهِمَ مَوَاعِظَ الزَّمَانِ لَمْ يَسْكُنْ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِالْأَيَّامِ .

امام علی علیه السلام : هر که پندهای زمانه را بفهمد، به روزگار خوشبین نباشد.  
غرر الحکم : ۸۹۳۸.

### حدیث ۲۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ يَذْهَبْ مِنْ مَالِكَ مَا وَعَظَكَ .

امام علی علیه السلام : از مال تو آنچه تو را پند دهد از کف نرفته است.  
نهج البلاغه : الحکمة ۱۹۶.

### حدیث ۲۸۱۷



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا وَعَظَّهُ بِالْعَبْرِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، او را با عبرت ها پند دهد.

غرر الحکم : ۴۰۳۲

### حدیث ۲۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى عِظَةً لِدَوَى الْأَبَابِ مَا جَزَّبُوا .

امام علی علیه السلام : برای خردمندان، تجربه های آنان پندی است کافی.

غرر الحکم : ۷۰۵۹

### حدیث ۲۸۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظَتْهُ التَّجَارِبُ .

امام علی علیه السلام : خردمند کسی است که تجربه ها او را پند دهند.

تحف العقول : ۸۵

### حدیث ۲۸۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالْمَوَاعِظِ تَنْجَلِي الْغَفْلَةَ .

امام علی علیه السلام : با اندرزهاست که پرده غفلت کنار می رود.

غرر الحکم : ۴۱۹۱

### حدیث ۲۸۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَوَاعِظُ صَقَالُ النَّفُوسِ ، وَجَلَاءُ الْقُلُوبِ .

امام علی علیه السلام : اندرزها صیقل بخش جان ها و جلادهنده دل هاست.

غرر الحکم : ۱۳۵۴

### حدیث ۲۸۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ - : أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوَاعِظِ .

امام علی علیه السلام - در مقام اندرز به فرزند خود - فرمود : دلت را با اندرز زنده بدار.

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۲۸۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَعْدَنَّ عِدَّةً لَا تَتَّقُ مِنْ نَفْسِكَ بِإِنجَازِهَا .  
 امام علی علیه السلام : هرگز وعده ای نده که نسبت به انجام آن از خود مطمئن نیستی.  
 غرر الحکم : ۱۰۲۹۷.

### حدیث ۲۸۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَعْدُ مَرَضٌ وَالْبِرُّ إِنجَازُهُ .  
 امام علی علیه السلام : وعده دادن ، گونه ای بیماری است که درمانش ، عمل به آن است .  
 غرر الحکم : ۱۱۳۴.

### حدیث ۲۸۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَعْدُ أَحَدُ الرَّقِيقِ ، إِنجَازُ الْوَعْدِ أَحَدُ الْعِتْقَانِ .  
 امام علی علیه السلام : وعده یک نوع بندگی است. انجام دادن وعده یک نوع آزادی [از قید بندگی] است.  
 غرر الحکم : ۱۶۴۶ و ۱۶۴۷.

### حدیث ۲۸۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَسْئُولُ حُرٌّ حَتَّى يَعِدَ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که از او چیزی خواسته می شود، آزاد است تا آن هنگام که وعده دهد.  
 نهج البلاغه: الحکمة ۳۳۶.

### حدیث ۲۸۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا بَاتَ لِرَجُلٍ عِنْدِي مَوْعِدًا قَطُّ فَبَاتَ يَتَمَلَّمُ عَلَى فِرَاشِهِ لِيُغْدَوْ بِالظَّفَرِ بِحَاجَتِهِ ، أَشَدَّ مِنْ تَمَلُّمِي عَلَى فِرَاشِي حِرْصًا عَلَى الْخُرُوجِ إِلَيْهِ مِنْ دِينَ عِدَّتِهِ ، وَخَوْفًا مِنْ عَائِقِ يُوجِبُ الْخُلْفَ ؛ فَإِنَّ خُلْفَ الْوَعْدِ لَيْسَ مِنْ أَخْلَاقِ الْكِرَامِ .  
 امام علی علیه السلام : بی قراری شبانه مردی در بسترش که به او وعده ای داده ام، تا صبح شود و به مرادش برسد بیشتر از بی قراری من در بسترم نیست که جوش می زدم صبح شود و از دین وعده ای که به او داده ام بیرون آیم و از ترس اینکه مبادا مانعی باعث

خُلف وعده شود؛ زیرا که خلف وعده از خصلت های کریمان نیست.

غرر الحکم : ۹۶۹۲.

### حدیث ۲۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقلُ فی العُربِ قُربُهُ ، الحُمقُ فیالوطنِ عُربُهُ .

امام علی علیه السلام : خردمندی در غربت آشنایی است. نابخردی در وطن غربت است.

غرر الحکم : ۱۲۹۱ و ۱۲۹۲.

### حدیث ۲۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَیسَ فی العُربِ عارٌ ، إنَّما العارُ فیالوطنِ الافتقارُ .

امام علی علیه السلام : در غریب بودن ننگی نیست، بلکه نیازمندی و ناداری است که در وطن هم ننگ است .

غرر الحکم : ۷۵۱۷

### حدیث ۲۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الغنی فی العُربِ وطنٌ ، والفقرُ فی الوطنِ عُربُهُ .

امام علی علیه السلام : توانگری در غربت، در وطن بودن است و ناداری در وطن، غربت.

نهج البلاغه : الحکمه ۵۶.

### حدیث ۲۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اغزُوهم قَبْلَ أَنْ یغزوکم ، فوالله ما غزى قومَ قَطُّ فی عقرِ دارِهِم إلَّا ذلُّوا ، فتواکلتم وتخاذلتم حتی سُنت علیکم الغاراتُ، ومِلکت علیکم الأوطانُ .

امام علی علیه السلام : پیش از آنکه با شما بجنگند با آنان بجنگید ؛ زیرا به خدا قسم که هیچ قومی هرگز در عمق خاکشان مورد حمله قرار نگرفتند مگر اینکه خوار و مغلوب شدند. اما شما کار جنگ را به یکدیگر حواله دادید و دست از یاری هم شستید، تا جایی که مورد حملات پیاپی واقع شدید و وطن های شما از تصرفتان خارج شد.

نهج البلاغه : الخطبه ۲۷

### حدیث ۲۸۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَمَرَتِ البُلدانُ بِحُبِّ الأوطانِ .

امام علی علیه السلام: کشورها با میهن دوستی آباد شده اند.

بحار الأنوار: ۷۸/۴۵/۵۰

### حدیث ۲۸۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ كَرَمِ الْمَرْءِ بُكَاءُهُ عَلَى مَا مَضَى مِنْ زَمَانِهِ، وَخَيْبَتُهُ إِلَى أَوْطَانِهِ، وَحِفْظُهُ قَدِيمَ إِخْوَانِهِ.

امام علی علیه السلام: از بزرگواری انسان است، گریستن او بر زمان سپری شده اش و علاقه او به میهنش و نگهداشتن دوستان دیرینه اش.

بحار الأنوار: ۷۴/۲۶۴/۳

### حدیث ۲۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حَسْبُ الْمَرْءِ... مِنْ تَوَاضُعِهِ مَعْرِفَتَهُ بِقَدْرِهِ .

امام علی علیه السلام: انسان را از فروتنی همین بس که اندازه خود را بشناسد.

بحار الأنوار: ۷۸/۸۰/۶۶

### حدیث ۲۸۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ عَظَمَةَ اللَّهِ أَنْ يَتَّعَظَمَ؛ فَإِنَّ رِفْعَةَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ مَا عَظَمْتَهُ أَنْ يَتَوَاضِعُوا لَهُ .

امام علی علیه السلام: سزاوار نیست کسی که بزرگی خدا را می شناسد خود را بزرگ شمارد؛ زیرا رفعت کسانی که عظمت خدا را می شناسند در این است که در برابر او فروتن باشند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۴۷.

### حدیث ۲۸۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

التَّوَضُّعُ ثَمَرَةُ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام: فروتنی، ثمره دانایی است.

غرر الحکم: ۳۰۱.

### حدیث ۲۸۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يُسْتَعَانُ ... عَلَى التَّوَضُّعِ إِلَّا بِسَلَامَةِ الصَّدْرِ .

امام علی علیه السلام: ... برای رسیدن به فروتنی جزا سلامت صدر (دل پاک) کمک نتوان گرفت.

بحار الأنوار : ۷۸/۷/۵۹.

**حدیث ۲۸۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّوَّاضُعُ يَنْشُرُ الْفَضِيلَةَ ، التَّكْبِيرُ يُظْهِرُ الرَّذِيلَةَ .  
 امام علی علیه السلام : فروتنی فضیلت را منتشر می سازد و تکبر رذیلت را آشکار می گرداند.  
 غرر الحکم : ۵۲۳.

**حدیث ۲۸۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِخَفْضِ الْجَنَاحِ تَنْتَظِمُ الْأُمُورُ .  
 امام علی علیه السلام : با فروتنی، کارها سامان می یابد.  
 غرر الحکم : ۴۳۰۲ ؛ ۵۲۲

**حدیث ۲۸۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّوَّاضُعُ يَكْسُوكَ الْمَهَابَةَ .  
 امام علی علیه السلام : فروتنی جامه ابهت بر قامت تو می پوشاند .  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۸۷/۱.

**حدیث ۲۸۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ التَّوَّاضُعِ الْمَحَبَّةُ ، ثَمَرَةُ الْكِبَرِ الْمَسَبَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : ثمره فروتنی دوستی است، ثمره تکبر ناسزا [شنیدن] است .  
 غرر الحکم : ۴۶۱۳ ، ۴۶۱۴ .

**حدیث ۲۸۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَحْسَنَ تَوَّاضِعَ الْأَغْنِيَاءِ لِلْفُقَرَاءِ طَلْبًا لِمَا عِنْدَ اللَّهِ ، وَأَحْسَنُ مِنْهُ تِيَةُ الْفُقَرَاءِ عَلَى الْأَغْنِيَاءِ اتِّكَالًا عَلَى اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : چه نیکوست فروتنی توانگران در برابر تهیدستان به قصد رسیدن به اجر خداوند ، و نیکوتر از آن بی اعتنائی  
 و سرفرازی درویشان است در برابر توانگران از سر اعتماد به خداوند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۴۰۶.

**حدیث ۲۸۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوَّاضُعُ يَنْشُرُ الْفَضِيلَةَ .  
امام علی علیه السلام : فروتنی باعث انتشار فضایل (انسان متواضع در میان مردم) می شود .  
غرر الحکم : ۵۲۲ .

**حدیث ۲۸۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي صِفَةِ الْمُتَّقِينَ - : وَمَلَبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ ، وَمَشِيَّتُهُمُ التَّوَّاضُعُ .  
امام علی علیه السلام - در وصف پرهیزگاران - : پوشاکشان میانه روانه است و راه رفتن و رفتارشان فروتنانه .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۳ .

**حدیث ۲۸۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكَ بِالتَّوَّاضُعِ ؛ فَإِنَّهُ مِنْ أَعْظَمِ الْعِبَادَةِ .  
امام علی علیه السلام : بر تو باد فروتنی ؛ زیرا که آن از بزرگترین عبادت هاست .  
بحار الأنوار : ۷۵/۱۱۹/۵ .

**حدیث ۲۸۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوَّاضُعُ زَكَاةُ الشَّرَفِ .  
امام علی علیه السلام : فروتنی، زکات شرافت (بزرگ زادگی) است .  
غرر الحکم : ۹۳۹ .

**حدیث ۲۸۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا حَسَبَ كَالتَّوَّاضُعِ .  
امام علی علیه السلام : هیچ شرافت خانوادگی ای چون فروتنی نیست .  
نهج البلاغه : الحكمة ۱۱۳ .

**حدیث ۲۸۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَيْنَةُ الشَّرِيفِ التَّوَّاضِعِ .

امام علی علیه السلام : زیور انسان شریف (بزرگ زاده) فروتنی است.  
بحار الأنوار : ۷۵/۱۲۰/۱۱.

### حدیث ۲۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحْسَنَ الطَّهَوْرَ ثُمَّ مَشَى إِلَى الْمَسْجِدِ ، فَهُوَ فِي صَلَاةٍ مَا لَمْ يُحْدِثْ .

امام علی علیه السلام : هر که درست طهارت بگیرد و سپس به مسجد برود، تا زمانی که حدیثی از او سر نزده، همواره در حال نماز [محسوب] می شود.

بحار الأنوار : ۸۰/۲۳۷/۱۱.

### حدیث ۲۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَيْفُ فِي الْوَصِيَّةِ مِنَ الْكِبَائِرِ .

امام علی علیه السلام : ستم و حق کشی در وصیت، از گناهان کبیره است.  
کتاب من لا يحضره الفقيه : ۴/۱۸۴/۵۴۲۰.

### حدیث ۲۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَوْصَى وَلَمْ يَحِمْفْ وَلَمْ يُضَارَّ كَانَ كَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فِي حَيَاتِهِ .

امام علی علیه السلام : هر کس وصیت کند و [در وصیت خود] ستم نکند و [به وارث] زیان وارد نیاورد، مانند کسی است که آن [مال مورد وصیت] را در زمان حیات خود صدقه داده باشد.

الکافی : ۷/۶۲/۱۸.

### حدیث ۲۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْإِحْسَانِ مُوَاسَاةُ الْإِخْوَانِ .

امام علی علیه السلام : بهترین احسان، همدردی با برادران است.  
غرر الحکم : ۳۰۲۳.

### حدیث ۲۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَعُدَّنْ صَدِيقًا مَن لَّا يُوَاسِي بِمَالِهِ .

امام علی علیه السلام: کسی را که با مال خود (به تو) یاری نمی رساند، هرگز دوست مشمار. غرر الحکم: ۱۰۲۷۶.

### حدیث ۲۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مُؤَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.  
امام علی علیه السلام: همدردی با برادر دینی، روزی را زیاد می کند.  
بحار الأنوار: ۲۲ / ۳۹۵ / ۷۴.

### حدیث ۲۸۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ذَكَرْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ شِفَاءً مِنَ الْوَعَكِ وَالْأَسْقَامِ وَوَسْوَاسِ الزَّيْبِ.  
امام علی علیه السلام: یاد ما اهل بیت، شفابخش هر ناخوشی و بیماری و وسوسه تردیدآور است.  
بحار الأنوار: ۸۱/۲۰۳/۵.

### حدیث ۲۸۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ - أَرْبَعَاءَ بَيْنَ خَمْسِينَ - وَصَوْمٌ شَعْبَانَ يَذْهَبُ بَوَسْوَاسِ الصَّدْرِ، وَبَلَابِلِ الْقَلْبِ.  
امام علی علیه السلام: روزه گرفتن در سه روز از هر ماه - پنجشنبه اول و آخر ماه و چهارشنبه وسط آن - و روزه ماه شعبان و سواس سینه و پریشانی های دل را از بین می برد.  
الخصال: ۶۱۲/۱۰.

### حدیث ۲۸۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَوْرَعُ النَّاسِ أَنْزَهُهُمْ عَنِ الْمَطَالِبِ.  
امام علی علیه السلام: پارساترین مردم دورترین آنها از خواهش ها و نیاز خواهی است.  
غرر الحکم: ۳۳۶۸.

### حدیث ۲۸۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَكْبَسُكُمْ أَوْرَعُكُمْ.  
امام علی علیه السلام: زیرکترین شما، پارساترین شماست.  
غرر الحکم: ۲۸۳۹.



**حدیث ۲۸۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَرَعُ الْوُقُوفُ عِنْدَ الشُّبْهَةِ .  
 امام علی علیه السلام : پارسایی، درنگ کردن به هنگام رو به رو شدن با شبهه است.  
 غرر الحکم : ۲۱۶۱.

**حدیث ۲۸۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَصْلُ الْوَرَعِ تَجَنُّبُ الْآثَامِ ، وَالتَّنَزُّهُ عَنِ الْحَرَامِ .  
 امام علی علیه السلام : ریشه پارسایی، دوری کردن از گناهان و پرهیز از حرام است.  
 غرر الحکم : ۳۰۹۷.

**حدیث ۲۸۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا خَيْرَ فِي نُسُكِ لَا وَرَعٍ فِيهِ .  
 امام علی علیه السلام : در عبادتی که با پارسایی همراه نباشد، خیری نیست.  
 المحاسن : ۱/۶۵/۹.

**حدیث ۲۸۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَرَعُ أَسَاسُ التَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : پارسایی، بنیاد تقواست.  
 غرر الحکم : ۱۱۰۷.

**حدیث ۲۸۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَزُكُو الْعِلْمُ بِغَيْرِ وَرَعٍ .  
 امام علی علیه السلام : علم (معرفت) بدون پارسایی پاک نمی شود (رشد نمی کند).  
 غرر الحکم : ۱۰۶۸۹.

**حدیث ۲۸۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْوَرَعِ صَالِحُ النَّفْسِ وَالذِّينِ .

امام علی علیه السلام : ثمره پارسایی، درست شدن نفس و دین است.

غرر الحکم : ۴۶۳۶

### حدیث ۲۸۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَرَعُ يَحْجِزُ عَنِ ارْتِكَابِ الْمَحَارِمِ .

امام علی علیه السلام : پارسایی، مانع ارتکاب حرام ها می شود.

غرر الحکم : ۱۴۳۶

### حدیث ۲۸۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّنَا فَلْيَعْمَلْ بِعَمَلِنَا وَلْيَسْتَعِنْ بِالْوَرَعِ؛ فَإِنَّهُ أَفْضَلُ مَا يُسْتَعَانُ بِهِ فِي أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : هر که ما را دوست دارد باید به کردار ما رفتار کند و از پارسایی مدد گیرد؛ زیرا که پارسایی، بهترین مدد در

کار دنیا و آخرت است.

بحار الأنوار : ۷۰/۳۰۶/۳۰.

### حدیث ۲۸۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا مَعْقِلَ أَحْسَنُ مِنَ الْوَرَعِ .

امام علی علیه السلام : هیچ سنگری بهتر از پارسایی نیست.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۱

### حدیث ۲۸۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَرَعُ جُنَّةٌ .

امام علی علیه السلام : پارسایی، یک حفاظ است.

نهج البلاغه : الحکمه ۴.

### حدیث ۲۸۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَدُّ الشَّهْوَةِ أَقْضَى لَهَا ، وَقَضَاؤُهَا أَشَدُّ لَهَا .

امام علی علیه السلام: مخالفت با خواهش و هوس، فارغ کننده تر است از آن، و جواب مثبت دادن به آن محکم کننده تر آن است.  
غرر الحکم: ۵۳۹۰.

### حدیث ۲۸۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِمَلِكِ الشَّهْوَةِ التَّنَزُّهُ عَنْ كُلِّ عَابٍ.  
امام علی علیه السلام: پیراستگی از هر عیبی، با تسلط بر شهوت حاصل می شود.  
غرر الحکم: ۴۳۵۴.

### حدیث ۲۸۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ غَلَبَ شَهْوَتَهُ ظَهَرَ عَقْلُهُ.  
امام علی علیه السلام: هر که بر شهوت خود غالب آید، خردش آشکار گردد.  
غرر الحکم: ۷۹۵۳.

### حدیث ۲۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اشْتاقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَلَ عَنِ الشَّهَوَاتِ.  
امام علی علیه السلام: هر کس به سرای ماندگار عشق ورزد، لذت‌ها را از یاد ببرد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۱.

### حدیث ۲۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فَاتَّقُوا اللَّهَ - عِبَادَ اللَّهِ - تَقِيَّةً ذِي لُبٍّ، شَعَلَ التَّفَكُّرُ قَلْبَهُ ... ، وَظَلَفَ الزُّهْدُ شَهَوَاتِهِ  
امام علی علیه السلام: پس، از خدا پروا کنید، - ای بندگان خدا - همچون پروای خردمندی که اندیشیدن [درباره مبدأ و معاد] دل او را مشغول ساخته ... ، و بی رغبتی به دنیا جلو شهوت‌هایش را گرفته است.  
ظَلَفَ الزُّهْدُ شَهَوَاتِهِ : أَي كَفَّهَا وَمَنَعَهَا . (النهاية: ۳/۱۵۹).

### حدیث ۲۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعِفَّةُ تُضَعِفُ الشَّهْوَةَ.  
امام علی علیه السلام: خویشتنداری، شهوت را ناتوان می کند.

غرر الحکم : ۲۱۴۸ .

### حدیث ۲۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خویشتن را ارج نهد، شهوت هایش در نظر او بی ارج گردند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۴۴۹ .

### حدیث ۲۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلَّمَا قَوَّيْتَ الْحِكْمَةَ ضَعَفْتَ الشَّهْوَةَ .  
 امام علی علیه السلام : هر چه حکمت (خرد) قویتر گردد، شهوت ناتوانتر می شود.  
 غرر الحکم : ۷۲۰۵

### حدیث ۲۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَمَلَ عَقْلُهُ اسْتَهَانَ بِالشَّهَوَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که خردش کامل باشد، شهوت ها را خوار شمارد.  
 غرر الحکم : ۸۲۲۶

### حدیث ۲۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَمْلِكْ شَهْوَتَهُ لَمْ يَمْلِكْ عَقْلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که اختیاردار شهوت خود نباشد، اختیاردار خرد خود نخواهد بود .  
 غرر الحکم : ۸۹۹۵ .

### حدیث ۲۸۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَرَامٌ عَلَى كُلِّ عَقْلٍ مَغْلُولٍ بِالشَّهْوَةِ أَنْ يَنْتَفِعَ بِالحِكْمَةِ .  
 امام علی علیه السلام : بر هر خردی که بسته به زنجیر شهوت باشد، حرام است که از حکمت بهره مند شود.  
 غرر الحکم : ۴۹۰۲

### حدیث ۲۸۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَوِيَ هَوَاهُ ضَعُفَ عَزْمُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که هوای نفسش نیرومند شود، اراده اش سست گردد.

غرر الحکم : ۷۹۵۹

### حدیث ۲۸۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرُّشْدُ فِي خِلَافِ الشَّهْوَةِ .

امام علی علیه السلام : هدایت، در مخالفت با شهوت است.

بحار الأنوار : ۷۸/۵۳/۸۷.

### حدیث ۲۸۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَالِبِ الشَّهْوَةِ قَبْلَ قُوَّةِ ضَرَاوَتِهَا ؛ فَإِنَّهَا إِنْ قَوِيَتْ مَلَكَتْكَ وَاسْتَقَادَتْكَ

امام علی علیه السلام : بر شهوت خود، پیش از آنکه ولع آن قدرت گیرد، چیره شو؛ زیرا اگر قدرت گیرد، بر تو مسلط شود و تو را

به دنبال خود کشد و تو توان ایستادگی در برابرش را نداری .

فی الطبعة المعتمدة «واستفادتک»، والصحیح ما أثبتناه کما فی طبعة النجف وطهران و بیروت.

### حدیث ۲۸۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَالِبُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى تَرْكِ الْعَادَاتِ تَغْلِبُوهَا ، وَجَاهِدُوا أَهْوَاءَ كُمْ تَمْلِكُوهَا .

امام علی علیه السلام : با نفس های خود بر سر ترک عادات ها بستیزید تا بر آنها چیره آید و با هوس های خود مبارزه کنید، تا بر آنها

تسلط یابید.

غرر الحکم : ۶۴۱۸ .

### حدیث ۲۸۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَالِبِ الْهَوَى مُغَالِبَةَ الْخَصْمِ خَصَمَهُ ، وَحَارِبُهُ مُحَارَبَةَ الْعَدُوِّ عَدُوَّهُ .

امام علی علیه السلام : بر هوس چنان چیره جویی کن که حریف برای چیره آمدن بر طرف مقابلش می کند و با آن چنان بجنگد،

که دشمن با دشمن خود می جنگد.

غرر الحکم : ۶۴۲۱

### حدیث ۲۸۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الْعَقْلِ مُجَاهِدَةُ الْهَوَى .

امام علی علیه السلام : مبارزه با هوس، رأس خرد است.

غرر الحکم : ۵۲۶۳

### حدیث ۲۸۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَدَّعَ النَّفْسِ عَنِ الْهَوَى الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ .

امام علی علیه السلام : بازداشتن نفس از هوس، جهاد اکبر است.

غرر الحکم : ۵۳۹۳

### حدیث ۲۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَلَذَّذَ بِمَعَاصِي اللَّهِ أَوْرَثَهُ اللَّهُ ذُلًّا .

امام علی علیه السلام : هر که از معصیت های خدا لذت برد، خداوند او را خوار گرداند.

غرر الحکم : ۸۸۲۳

### حدیث ۲۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمْ مِنْ عَقْلٍ أُسِيرَ تَحْتَ هَوَى أَمِيرٍ !

امام علی علیه السلام : بسا خردی که اسیر هوسی فرمانرواست!

نهج البلاغه : الحکمه ۲۱۱.

### حدیث ۲۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَطَاعَ نَفْسَهُ فِي شَهَوَاتِهَا فَقَدْ أَعَانَهَا عَلَى هُلْكِهَا .

امام علی علیه السلام : هر که در شهوت هایش از نفسخود فرمان برد، آن را در هلاکتش کمک کرده است.

غرر الحکم : ۸۷۹۴

### حدیث ۲۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَرِينُ الشَّهْوَةِ مَرِيضُ النَّفْسِ ، مَعْلُولُ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام: کسی که شهوت پرست باشد، جانش بیمار دل و ناقص عقل است.

غرر الحکم: ۶۷۹۰

### حدیث ۲۸۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَبْدُ الشَّهْوَةِ أَذْلُ مِنْ عَبْدِ الرَّقِّ .

امام علی علیه السلام: بنده شهوت، خوارتر از بنده زر خرید است.

غرر الحکم: ۶۲۹۸.

### حدیث ۲۸۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَوَّلُ الشَّهْوَةِ طَرَبٌ ، وَ آخِرُهَا عَطَبٌ .

امام علی علیه السلام: آغاز شهوت، سرمستی است و فرجامش هلاکت و نابودی.

غرر الحکم: ۳۱۳۳

### حدیث ۲۸۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكُمْ وَغَلَبَةَ الشَّهَوَاتِ عَلَى قُلُوبِكُمْ؛ فَإِنَّ بَدَائِعَهَا مَلَكَةٌ ، وَنَهَائِهَا هَلَكَةٌ .

امام علی علیه السلام: زنهار از چیره آمدن شهوت هابر دل هایتان؛ زیرا که آغاز آنها بندگی است و انجامشان نابودی.

غرر الحکم: ۲۷۴۶

### حدیث ۲۸۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الهُوَى شَرِيكُ الْعَمَى .

امام علی علیه السلام: هوس، شریک کوردلی است.

نهج البلاغه: کتاب ۳۱.

### حدیث ۲۸۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ أَعْمَاهُ ، وَأَصَمَّهُ ، وَأَذَلَّهُ ، وَأَضَلَّهُ .

امام علی علیه السلام: هر که از هوس خود پیروی کند، هوس او را کوردل و کر باطن و خوار و گمراه می سازد.

غرر الحکم: ۹۱۶۸

**حدیث ۲۸۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوْصِيكُمْ بِمُجَابَبَةِ الْهَوَى ؛ فَإِنَّ الْهَوَى يَدْعُو إِلَى الْعَمَى ، وَهُوَ الضَّلَالُ فِي الْآخِرَةِ وَالْدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : شما را به دوری گزیدن از هوس سفارش می کنم؛ زیرا هوس به کوردلی فرا می خواند و آن [باعث  
 ]گمراهی در آخرت و دنیا است.  
 دعائم الإسلام : ۲/۳۵۰ .

**حدیث ۲۸۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَلَّ مَنْ غَرِيَ بِاللَّذَاتِ إِلَّا كَانَ بِهَا هَلَاكُهُ .  
 امام علی علیه السلام : کمتر پیش می آید که کسی آزمند لذت ها شود و به واسطه آنها نابود نشود.  
 غرر الحكم : ۶۸۱۳ .

**حدیث ۲۸۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعِ الْفِتَنِ أَهْوَاءُ تُتَّبَعُ ، وَأَحْكَامٌ تُبْتَدَعُ ... .  
 امام علی علیه السلام : در حقیقت نقطه آغاز فتنه ها هوس هایی است که پیروی می شود و احکامی است که بدعت نهاده می  
 شود....  
 نهج البلاغه : الخطبة ۵۰ .

**حدیث ۲۸۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَغْلَبِ السَّلَاطِينِ وَأَقْوَاهَا قَالَ - : الْهَوَى .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که : چیره ترین و نیرومندترین سلاطین کیست؟ - فرمود: هوس.  
 بحار الأنوار : ۷۰/۷۶/۶ .

**حدیث ۲۹۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْجِنَّةَ حُفَّتْ بِالْمَكَارِهِ ، وَإِنَّ النَّارَ حُفَّتْ (حُجِبَتْ) بِالشَّهَوَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : بهشت به امور ناخوشایند درپيچیده شده است و دوزخ به شهوت ها.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۶ .

**حدیث ۲۹۰۱**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّذَّةُ تُلْهِي .

امام علی علیه السلام : لذت، باعث غفلت [از یاد خدا و آخرت] است.

غرر الحکم : ۲۷

### حدیث ۲۹۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَاهِلُ عَبْدُ شَهْوَتِهِ .

امام علی علیه السلام : نادان، بنده شهوت خویش است.

غرر الحکم : ۲۲۱۸ ؛ ۴۴۹.

### حدیث ۲۹۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْهَوَىٰ إِلَهٌ مَّعْبُودٌ ، الْعَقْلُ صَدِيقٌ مَّحْمُودٌ .

امام علی علیه السلام : هوس، الهه ای پرستیده است و خرد دوستی پسندیده.

غرر الحکم : ۲۲۱۷

### حدیث ۲۹۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَبْعَدَ الْخَيْرِ مِمَّنْ هَمَّتْهُ بَطْنُهُ وَفَرَجُهُ!

امام علی علیه السلام : چه دور است خیر و خوبی از کسی که هم و غمش شکم و شرمگاه اوست.

غرر الحکم : ۹۶۴۲ .

### حدیث ۲۹۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَتْ هِمَّتُهُ مَا يَدْخُلُ بَطْنَهُ ، كَانَتْ قِيَمَتُهُ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : هر که همتش چیزی باشد که وارد شکمش می شود، ارزش او به اندازه همان چیزی است که از شکمش

خارج می شود.

غرر الحکم : ۸۸۳۰

### حدیث ۲۹۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا هِمَّةَ لِمَهِينٍ .

امام علی علیه السلام: آدم حقیر، همت ندارد.

بحار الأنوار: ۷۸/۱۰/۶۷.

### حدیث ۲۹۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ صَغُرَتْ هِمَّتُهُ بَطَلَتْ فَضِيلَتُهُ.

امام علی علیه السلام: هر که همتش حقیر باشد، فضیلتش از بین برود.

غرر الحکم: ۸۰۱۹.

### حدیث ۲۹۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ صِغَرِ الْهِمَّةِ حَسَدُ الصَّدِيقِ عَلَى النَّعْمَةِ .

امام علی علیه السلام: رشک بردن بر نعمت دوست، از دون همتی است.

غرر الحکم: ۹۲۵۶.

### حدیث ۲۹۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شَجَاعَةُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ .

امام علی علیه السلام: شجاعت مرد، به اندازه همت اوست.

غرر الحکم: ۵۷۶۳.

### حدیث ۲۹۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِقَدْرِ الْهِمَمِ تَكُونُ الْهُمُومُ .

امام علی علیه السلام: اندوه ها به اندازه همت ها و خواسته هاست.

غرر الحکم: ۴۲۷۷.

### حدیث ۲۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَى قَدْرِ الْهِمَّةِ تَكُونُ الْحَمِيَّةُ .

امام علی علیه السلام: حمیت (عار داشتن از زشتی ها) به اندازه همت است.

غرر الحکم: ۱۶۷۴.

**حدیث ۲۹۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْفِعْلُ الْجَمِيلُ يُبَيِّنُ عَنْ عُلُوِّ الْهَمَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : کردار زیبا، از بلندی همت خبر می دهد.  
 غرر الحکم : ۱۳۸۸

**حدیث ۲۹۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَرْمُ نَتِيجَةُ عُلُوِّ الْهَمَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : کرم داشتن، زائیده بلندی همت است.  
 غرر الحکم : ۱۴۷۷

**حدیث ۲۹۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ شَرَفَتْ هِمَّتُهُ عَظُمَتْ قِيَمَتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که همتش والا باشد، ارزشش عظیم شود.  
 غرر الحکم : ۸۳۲۰

**حدیث ۲۹۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ تَوْأَمَانِ يُتَّبِعُهُمَا عُلُوُّ الْهَمَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : بردباری و وقار دو همزادند که از بلندی همت زاده می شوند.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۴۶۰ .

**حدیث ۲۹۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ .  
 امام علی علیه السلام : ارزش مرد، به اندازه همت اوست.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۴۷ .

**حدیث ۲۹۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هَلَكَ فِئِ رُجُلَانِ: مُحِبُّ غَالٍ، وَ مُبْغِضٌ  
 قَالَ .

امام علی علیه السلام : در [راه] من دو گروه هلاک شوند:  
 دوست افراطی و دشمن کینه توز.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۷.

### حدیث ۲۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هَلَكَ مَنْ بَاعَ الْيَقِينَ بِالشَّكِّ ، وَالْحَقَّ بِالْبَاطِلِ ، وَالْأَجَلَ بِالْعَاجِلِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که یقین را به شک فروخت و حق را به باطل و آخرت را به دنیا ، نابود شد .  
 غرر الحکم : ۱۰۰۳۰.

### حدیث ۲۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هَلَكَ امْرُؤٌ لَمْ يَعْرِفْ قَدْرَهُ .  
 امام علی علیه السلام : انسانی که قدر و اندازه خود را نشناسد، نابود شود.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۴۹.

### حدیث ۲۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِرُكُوبِهِمُ الْمَعَاصِي ، وَلَمْ يَنْهَهُمُ الرَّبَّائِيُونَ وَالْأَحْبَارُ... .  
 امام علی علیه السلام : پیشینیان شما که نابود شدند در حقیقت بدان سبب به هلاکت در افتادند که مرتکب گناهان می شدند و علما  
 و احبار آنان را نهی نمی کردند... .  
 تاریخ دمشق : ۴۲/۵۰۲.

### حدیث ۲۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُمَّ نَصِفْ الْهَرَمَ .  
 امام علی علیه السلام : اندوه ، نیمی از پیری است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۴۳.

### حدیث ۲۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ طُولِ الْحَيَاةِ السَّقَمُ وَالْهَرَمُ .

امام علی علیه السلام : حاصل زندگی دراز، بیماری و پیری است.

غرر الحکم : ۴۶۲۳.

### حدیث ۲۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَهَى عَنْ زَيْدِ الْمُشْرِكِينَ ؛ يُرِيدُ هَدَايَا أَهْلِ الْحَرْبِ .

امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله از پذیرفتن عطای مشرکان نهی فرمود؛ منظورش هدایای حریان بود.

الجعفریات : ۸۲.

### حدیث ۲۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَأَنَّ أُهْدِيَ لِأَخِي الْمُسْلِمِ هَدِيَّةً تَنْفَعُهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِمِثْلِهَا .

امام علی علیه السلام : اگر به برادر مسلمان خود هدیه ای دهم که به کارش آید، خوشتر است نزد من از اینکه همانند آن هدیه

صدقه دهم.

الکافی : ۵/۱۴۴/۱۲.

### حدیث ۲۹۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْكِبَائِرِ قَتْلُ الْمُؤْمِنِ عَمْدًا... وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهِجْرَةِ .

امام علی علیه السلام : از جمله گناهان بزرگ ، کشتن عمدی مؤمن و ... و بازگشت به جاهلیت پس از هجرت است .

مستدرک الوسائل : ۱۱ / ۹۰ / ۱۲۴۹.

### حدیث ۲۹۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الهِجْرَةُ قَائِمَةٌ عَلَى حَدِّهَا الْأَوَّلِ ، مَا كَانَ لِلَّهِ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ حَاجَةٌ مِنْ مُسْتَسِرِّ الْأُمَّةِ وَمُعَلِنِهَا، لَا يَقَعُ اسْمُ الْهِجْرَةِ عَلَى أَحَدٍ (إِلَّا) بِمَعْرِفَةِ الْحُجَّةِ فِي الْأَرْضِ ، فَمَنْ عَرَفَهَا وَأَقْرَبَهَا فَهُوَ مُهَاجِرٌ ، وَلَا يَقَعُ اسْمُ الْأَسْتِضْعَافِ عَلَى مَنْ بَلَغَتْهُ الْحُجَّةُ فَسَمِعَتْهَا أُذُنُهُ وَوَعَاها قَلْبُهُ .

امام علی علیه السلام : هجرت همچنان به قوت اولیه خود باقی است. خداوند را نیازی به مردم روی زمین نیست، چه به آنان که

ایمان خویش را پنهان دارند و چه به آنان که آشکارش سازند. نام هجرت بر کسی نهاده نمی شود، مگر به شناخت حجّت خدا در

زمین. پس کسی که آن حجّت را بشناسد و بدان اقرار کند، مهاجر است و کسی که حجّت به او برسد و گوشش آن را بشنود و

دلش پذیرایش گردد، مستضعف خوانده نمی شود.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۸۹.

**حدیث ۲۹۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عِنْدَ فَسَادِ النَّيِّهِ تَرْتَفِعُ الْبِرَكَّةُ .  
امام علی علیه السلام : با فاسد شدن نیت، برکت می رود.  
غرر الحکم : ۶۲۲۸

**حدیث ۲۹۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا فَسَدَتِ النَّيُّهُ وَقَعَتِ الْبَلِيَّةُ .  
امام علی علیه السلام : هر گاه نیت فاسد شود، بلا و گرفتاری پیش آید.  
غرر الحکم : ۴۰۲۱

**حدیث ۲۹۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
سُوءُ النَّيِّهِ دَاءٌ دَفِينٌ .  
امام علی علیه السلام : بد نیتی، دردی پنهان و نهفته است.  
غرر الحکم : ۵۵۶۸

**حدیث ۲۹۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جَمِيلُ النَّيِّهِ سَبَبٌ لِابْلُوغِ الْأَمْنِيِّهِ .  
امام علی علیه السلام : نیت نیکو، سبب رسیدن به آرمان و آرزوست.  
غرر الحکم : ۴۷۶۶

**حدیث ۲۹۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حُسْنُ النَّيِّهِ جَمَالُ السَّرَائِرِ .  
امام علی علیه السلام : نکویی نیت، زیبایی درون هاست.  
غرر الحکم : ۴۸۰۶

**حدیث ۲۹۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَى قَدْرِ النَّيِّهِ تَكُونُ مِنَ اللَّهِ الْعَطِيَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : دهش خداوند به هر کس، به اندازه نیت اوست.  
 غرر الحکم : ۶۱۹۳.

### حدیث ۲۹۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّيِّهُ الصَّالِحَةُ أَحَدُ الْعَمَلِينَ .  
 امام علی علیه السلام : نیت خوب، خود یک عمل است.  
 غرر الحکم : ۱۶۲۴.

### حدیث ۲۹۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّيِّهُ أَسَاسُ الْعَمَلِ .  
 امام علی علیه السلام : نیت ، شالوده کار است .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۰ .

### حدیث ۲۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّوْمُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَوْجُهُ: الْأَنْبِيَاءُ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ تَنَامُ عَلَى أَقْفِيَّتِهِمْ مُسْتَلْقِينَ وَأَعْيُنُهُمْ لَا تَنَامُ مُتَوَقِّعَةً لَوْحِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ، وَالْمُؤْمِنُ يَنَامُ عَلَى يَمِينِهِ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ، وَالْمَلُوكُ وَأَبْنَاؤُهَا تَنَامُ عَلَى شِمَائِلِهَا لِيَسْتَمِرُّوا مَا يَأْكُلُونَ ، وَإِبْلِيسُ وَإِخْوَانُهُ وَكُلُّ مَجْنُونٍ وَذُو عَاهِرَةٍ يَنَامُ عَلَى وَجْهِهِ مُتَبَطِّحًا .

امام علی علیه السلام : خوابیدن چهار صورت دارد: پیامبران علیهم السلام به پشت دراز می کشند و می خوابند، اما چشمانشان بیدار و منتظر وحی خداوند عز و جل است. مؤمن به دست راست و رو به قبله می خوابد. شاهان و شاهزادگان به دست چپ می خوابند، تا غذایی را که می خورند به هضم رسانند و ابلیس و برادران او و هر دیوانه و آفت زده ای دمر می خوابند.  
 الخصال : ۲۶۳ / ۱۴۰.

### حدیث ۲۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ خَافَ الْبَيَاتَ قَلَّ نَوْمُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از شیخون [مرگ] بترسد، خوابش کم شود.  
 الأموال للصدوق : ۴۷۸ / ۶۴۴ .

**حدیث ۲۹۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما أَنْقَضَ النَّوْمَ لِعَزَائِمِ الْيَوْمِ !

امام علی علیه السلام : چه بسیار خواب‌ها [ی شبانه] که تصمیمات روز را برهم زده است.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۴۰ و الخطبه ۲۴۱.

**حدیث ۲۹۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا- يَنَامُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ جُنْبٌ ، ولا- يَنَامُ إِلَّا عَلَى طَهْوَرٍ ، فَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ فَلْيَتَيَّمْ بِالصَّعِيدِ ؛ فَإِنَّ رُوحَ الْمُؤْمِنِ تَرُوحُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَيَلْقَاهَا وَيُبَارِكُ عَلَيْهَا ، فَإِنْ كَانَ أَجْلُهَا قَدْ حَضَرَ جَعَلَهَا فِي مَكْنُونِ رَحْمَتِهِ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ أَجْلُهَا قَدْ حَضَرَ بَعَثَ بِهَا مَعَ أَمْنَائِهِ مِنْ مَلَائِكَتِهِ فَيُرُدُّوهَا فِي جَسَدِهِ .

امام علی علیه السلام : مسلمان در حال جنابت نمی خوابد و جز با طهارت به خواب نمی رود؛ زیرا روح مؤمن به سوی خداوند عز و جل می رود و خدا آن را می پذیرد و برکتش می دهد و چنانچه اجلش رسیده باشد، آن را در پناه رحمت خود قرار می دهد و اگر هنوز اجلش نرسیده باشد، آن را به همراه فرشتگان امین خود می فرستد و آن را به کالبدش بر می گردانند.

بحار الأنوار : ۸۱ / ۱۵۳ / ۸ .

**حدیث ۲۹۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ إِلَى آدَمَ شَرُّعَ سَوَاءٍ .

امام علی علیه السلام : مردم تا آدم با یکدیگر یکسان و برابرند.

بحار الأنوار : ۷۸ / ۵۷ / ۱۱۹ .

**حدیث ۲۹۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ فِي الْحَقِّ سَوَاءٌ .

امام علی علیه السلام : مردم در برابر حق یکسان اند.

نهج السعادة : ۲ / ۹۷ .

**حدیث ۲۹۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ كَالشَّجَرِ ؛ شَرَابُهُ وَاحِدٌ وَثَمَرُهُ مُخْتَلِفٌ .

امام علی علیه السلام : مردم مانند درختان هستند که همگی از یک آب آبیاری می شوند اما میوه هایشان گوناگون است.



غرر الحکم : ۲۰۹۷.

### حدیث ۲۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ عَلِيَّ كُلَّ حَقٍّ حَقِيقَةً ، وَعَلَى كُلِّ صَوَابٍ نُورًا .  
 امام علی علیه السلام : با هر امر حقی، حقیقتی است و با هر امر درستی، نوری.  
 الکافی : ۲ / ۵۴ / ۴.

### حدیث ۲۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكثَرُ صَمْتِكَ يَتَوَفَّرُ فِكْرُكَ ، وَيَسْتَنْزِلُ قَلْبُكَ ، وَيَسْلَمُ النَّاسُ مِنْ يَدَيْكَ .  
 امام علی علیه السلام : بسیار خموشی گزین تا اندیشه ات بارور شود و دلت روشنایی گیرد و مردم از دست تو در امان مانند.  
 غرر الحکم : ۳۷۲۵.

### حدیث ۲۹۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا رُحْصَةَ فِي فَرَضٍ ، وَلَا شِدَّةَ فِي نَافِلَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : در هیچ فریضه ای کوتاهی نباید و در هیچ نافله ای سختگیری نشاید.  
 بشاره المصطفی : ۲۸.

### حدیث ۲۹۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَضْرَبْتَ النَّوَافِلَ بِالْفَرَائِضِ فَارْضُوهَا .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه مستحبات به واجبات لطمه زنند، مستحبات را کنار بگذارید.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۲۷۹

### حدیث ۲۹۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا قُرْبَةَ بِالنَّوَافِلِ إِذَا أَضْرَبْتَ بِالْفَرَائِضِ .  
 امام علی علیه السلام : اگر مستحبات باعث لطمه خوردن به واجبات شوند، مایه نزدیکی به خدا نگردند .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۹.

### حدیث ۲۹۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالنَّمِيمَةَ ؛ فَإِنَّهَا تَزْرَعُ الضَّغِينَةَ وَتُبْعِدُ عَنِ اللَّهِ وَالنَّاسِ .

امام علی علیه السلام : از سخن چینی پرهیز، که آن تخم کینه می افشاند و از خدا و مردم دور می گرداند.

غرر الحکم : ۲۶۶۳

### حدیث ۲۹۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْوَأُ الصَّدَقِ النَّمِيمَةُ .

امام علی علیه السلام : بدترین راستی، سخن چینی است.

غرر الحکم : ۲۹۳۹ .

### حدیث ۲۹۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ... لِأَصْحَابِهِ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشِرَارِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ: الْمَشَاوُونَ بِالنَّمِيمَةِ، الْمُفَرَّقُونَ بَيْنَ الْأَجْبَةِ، الْبَاغُونَ لِلْبِرِّ آءِ الْعَيْبِ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به اصحابش فرمود : آیا شما را از بدترین افرادتان آگاه نکنم؟ عرض کردند : چرا ای رسول خدا، فرمود : کسانی که سخن چینی می کنند، آنان که میان دوستان جدایی می افکنند، کسانی که برای افراد پاک و بی گناه عیب می تراشند.

الخصال : ۱۸۲ / ۲۴۹ .

### حدیث ۲۹۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَيْقَنَ بِالْخَلْفِ جَادًا بِالْعَطِيَّةِ .

امام علی علیه السلام : هر که به عوض یقین داشته باشد، داد و دهش کند.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۳۸ .

### حدیث ۲۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : إِنَّمَا لَكَ مِنْ دُنْيَاكَ مَا أَصْلَحَتْ بِهِ مَثْوَاكَ ، فَأَنْفِقْ فِي حَقِّ وَلَا تُكُنْ خَازِنًا لِغَيْرِكَ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - فرمود : در حقیقت بهره تو از دنیایت همان است که با آن آخرتت را بسازی. پس در راه حق خرج کن و خزانه دار دیگران مباش.

تحف العقول : ۸۳ .

**حدیث ۲۹۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكُمْ إِلَىٰ إِتْفَاقِ مَا اكْتَسَبْتُمْ أَحْوَجُ مِنْكُمْ إِلَىٰ اكْتِسَابِ مَا تَجْمَعُونَ .  
 امام علی علیه السلام : شما به اتفاق کردن آنچه به دست آورده اید محتاجترید تا به دست آوردن آنچه گرد می آورید.  
 غرر الحکم : ۳۸۲۷.

**حدیث ۲۹۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طُوبَىٰ لِمَنْ أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ كَلَامِهِ .  
 امام علی علیه السلام : خوشا کسی که زیادی مال خویش را انفاق کند و جلوی زیاده گویی خود را بگیرد.  
 بحار الأنوار : ۹۶ / ۱۱۷ / ۹.

**حدیث ۲۹۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكُمْ أَغْبَطُ بِمَا بَدَلْتُمْ مِنَ الرَّاعِبِ إِلَيْكُمْ فِيمَا وَصَلَهُ مِنْكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : سودی که شما از آنچه بخشیده اید می برید بیشتر از سود کسی است که با خواهش از شما چیزی به او می رسد.  
 غرر الحکم : ۳۸۳۴.

**حدیث ۲۹۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَقَدْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنِّي لَا أَخَافُ عَلَىٰ أُمَّتِي مُؤْمِنًا وَلَا مُشْرِكًا ، أَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيَمْنَعُهُ اللَّهُ بِإِيْمَانِهِ ، وَأَمَّا الْمُشْرِكُ فَيَقْمَعُهُ اللَّهُ بِشْرِكِهِ ، وَلَكِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ كُلَّ مُنَافِقِ الْجَنَانِ ، عَالِمِ اللِّسَانِ ، يَقُولُ مَا تَعْرِفُونَ ، وَيَفْعَلُ مَا تُنْكِرُونَ .  
 امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله به من فرمود : من برای امتم نه از مؤمن می ترسم و نه از مشرک؛ زیرا مؤمن را خداوند به واسطه ایمانش جلوگیری می کند و مشرک را خداوند به سبب شرکش از پای در می آورد. اما ترس من برای شما از منافق زبان بازی است که مطابق اعتقادات شما سخن می گوید و برخلاف آنچه معتقدید عمل می کند.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۲۷.

**حدیث ۲۹۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَظْهَرَ النَّاسِ نِفَاقًا مَنْ أَمَرَ بِالطَّاعَةِ وَلَمْ يَعْمَلْ بِهَا ، وَنَهَىٰ عَنِ الْمَعْصِيَةِ وَلَمْ يَنْتَهَ عَنْهَا .

امام علی علیه السلام: آشکارترین منافق کسی است که به طاعت [خدا] فرا خواند و خودش بدان عمل نکند و از معصیت باز دارد و خودش از آن باز نیستد.

غرر الحکم: ۳۲۱۴

### حدیث ۲۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَشَدُّ النَّاسِ نِفَاقًا مَنْ أَمَرَ بِالطَّاعَةِ وَلَمْ يَعْمَلْ بِهَا ، وَنَهَى عَنِ الْمَعْصِيَةِ وَلَمْ يَنْتَهَ عَنْهَا .

امام علی علیه السلام: بدترین منافق کسی است که به طاعت [خدا] امر کند و خودش بدان عمل نکند و از معصیت باز دارد و خودش از آن باز نیستد.

غرر الحکم: ۳۳۰۹

### حدیث ۲۹۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَوْ ضَرَبْتُ خَيْشُومَ الْمُؤْمِنِ بِسَيْفِي هَذَا عَلَى أَنْ يُبَغِّضَنِي مَا أَبْغَضَنِي ، وَلَوْ صَبَبْتُ الدُّنْيَا بِجَمَاتِهَا عَلَى الْمُنَافِقِ عَلَى أَنْ يُجَبِّنِي مَا أَحَبَّنِي ، وَذَلِكَ أَنَّهُ قَضَى فَاَنْقَضَى عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، أَنَّهُ قَالَ : يَا عَلِيُّ ، لَا يُبَغِّضُكَ مُؤْمِنٌ ، وَلَا يُجِبُّكَ مُنَافِقٌ .

امام علی علیه السلام: اگر با این شمشیرم بنی مؤمن را بزنم تا با من دشمنی ورزد هرگز دشمنی نخواهد کرد و اگر همه دنیا را به پای منافق بریزم تا مرا دوست داشته باشد، هیچ گاه مرا دوست نخواهد داشت و این از آن روست که قلم قضا بر این امر رقم خورده و این قضای الهی بر زبان پیامبر امی صلی الله علیه و آله گذشته است که فرمود: ای علی! هیچ مؤمنی با تو دشمنی نمی کند و هیچ منافقی تو را دوست نمی دارد.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۵.

### حدیث ۲۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْمُنَافِقُ إِذَا نَظَرَ لَهَا ، وَإِذَا سَكَتَ سَهَا ، وَإِذَا تَكَلَّمَ لَهَا ، وَإِذَا اسْتَعْنَى طَعَا ، وَإِذَا أَصَابَتْهُ شِدَّةٌ ضَغَا ، فَهُوَ قَرِيبُ الشُّخْطِ بَعِيدُ الرِّضَا ، يُسِخِطُهُ عَلَى اللَّهِ الْيَسِيرُ ، وَلَا يُرْضِيهِ الْكَثِيرُ ، يَنُودُ كَثِيرًا مِنَ الشَّرِّ وَيَعْمَلُ بِطَائِفَةٍ مِنْهُ ، وَيَتَلَهَّفُ عَلَى مَا فَاتَهُ مِنَ الشَّرِّ كَيْفَ لَمْ يَعْمَلْ بِهِ !

امام علی علیه السلام: منافق هرگاه نگاه می کند برای سرگرمی است، هرگاه سکوت می کند همراه غفلت است، وقتی سخن می گوید بیهوده گویی می کند، هرگاه بی نیاز شود طغیان می کند، وقتی گرفتاری به او رسد داد و فریاد راه می اندازد، زود ناراحت می شود و دیر خشنود می گردد، از اندک خدا ناخشنود می شود و بسیارش هم او را خشنود نمی سازد، شر بسیار در سر می پروراند و مقداری از آنها را به کار می بندد و افسوس می خورد که چرا فلان کار بد را انجام نداده است.

تحف العقول: ۲۱۲.

### حدیث ۲۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نِفَاقُ الْمَرْءِ مِنْ ذُلِّ يَجِدُهُ فِي نَفْسِهِ.

امام علی علیه السلام: نفاق انسان، از ذلتی است که در خود حس می کند.  
غرر الحکم: ۹۹۸۸.

### حدیث ۲۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ كَرُمَتْ نَفْسُهُ صَغُرَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ .

امام علی علیه السلام: هر که کرامت نفس داشته باشد، دنیا در چشمش خرد و ناچیز آید.  
غرر الحکم: ۹۱۳۰.

### حدیث ۲۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

النِّفَاقُ أَخُو الشَّرِّكَ .

امام علی علیه السلام: نفاق، برادر شرک است.  
غرر الحکم: ۴۸۳.

### حدیث ۲۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا أَقْبَحَ بِالْإِنْسَانِ ظَاهِرًا مُوَافِقًا، وَبَاطِنًا مُنَافِقًا !

امام علی علیه السلام: چه زشت است که انسان ظاهری موافق داشته باشد و باطنی منافق!  
غرر الحکم: ۹۵۵۹.

### حدیث ۲۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ لَمْ يُهْنَهَا بِالْمَعْصِيَةِ .

امام علی علیه السلام: هر که برای نفس (شخصیت) خود احترام قائل باشد، آن را با معصیت خوار نمی گرداند.  
غرر الحکم: ۸۷۳۰.

### حدیث ۲۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهْوَتُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که برای خود احترام قائل باشد خواهش های نفسانیش در نظرش بی ارزش باشد.  
غرر الحکم: ۸۷۷۱.

**حدیث ۲۹۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ذَمَّ نَفْسَهُ أَصْلَحَهَا ، مَنْ مَدَحَ نَفْسَهُ ذَبَحَهَا .  
 امام علی علیه السلام : هر که نفس خود را نکوهش کند آن را اصلاح گرداند و هر که نفس خویش را بستايد آن را بکشد.  
 غرر الحکم : ۹۱۰۳ و ۹۱۰۴ .

**حدیث ۲۹۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يُهْدَبْ نَفْسَهُ فَضَحَهُ سُوءُ الْعَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خود را مهذب نسازد، عادت های زشت او را رسوا کند.  
 غرر الحکم : ۹۱۷۰ .

**حدیث ۲۹۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَتَعَاهِدِ التَّقَصُّصَ مِنْ نَفْسِهِ غَلَبَ عَلَيْهِ الْهَوَى ، وَمَنْ كَانَ فِي نَقْصِ فَاَلْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به نقص خود رسیدگی نکند، هوا و هوس بر او چیره گردد و هر که نقص داشته باشد، مرگ برایش بهتر است.  
 الأمالی للصدوق : ۴۷۸ / ۶۴۴ .

**حدیث ۲۹۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِمْلِكُوا اَنْفُسَكُمْ بِدَوَامِ جِهَادِهَا .  
 امام علی علیه السلام : از طریق جهاد پیگیر با نفس هایتان بر آنها مسلط شوید.  
 غرر الحکم : ۲۴۸۹ .

**حدیث ۲۹۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِنَّ تَقْوَى اللّٰهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ... وَطَهْرٌ دَنْسِ اَنْفُسِكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : تقوای الهی داروی درد دل های شماست... و پاک کننده آلودگی جان هایتان.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۸ .

**حدیث ۲۹۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقْبَلَ عَلِيٌّ عَلَى نَفْسِكَ بِالْإِدْبَارِ عَنْهَا .

امام علی علیه السلام : با پشت کردن به نفس [آماره] خود به [نفس فاضله و ناطقه انسانی] خویشتن روی کن.

غرر الحکم : ۲۴۳۴

### حدیث ۲۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، تَوَلَّوْا مِنْ أَنْفُسِكُمْ تَأْدِيبِيهَا ، وَاعْدِلُوا بِهَا عَنْ ضَرَاوَةِ عَادَاتِهَا .

امام علی علیه السلام : ای مردم! به تربیت نفس های خود پردازید و آن را از آزمندی به عادت هایش باز دارید.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۵۹.

### حدیث ۲۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّفْسُ الْأَمِيرَةُ الْمَسْئُولَةُ تَمْلُقُ تَمْلُقَ الْمُنَافِقِ ، وَتَصَيِّغُ بِشَيْمَةِ الصِّدِّيقِ الْمُوَافِقِ ، حَتَّى إِذَا خَدَعَتْ وَتَمَكَّنَتْ تَسَلِّطُ تَسْلُطَ الْعِيدُو ، وَتَحَكِّمَتْ تَحَكُّمَ الْعُتُو ، فَأُورِدَتْ مَوَارِدَ الشُّوْءِ .

امام علی علیه السلام : نفس بد فرمان ظاهر آرا، همچون منافق چالپوسی می کند و خود را چون دوستی سازگار و دلسوز جلوه می دهد و همین که فریب داد و [بر انسان] دست یافت، چون دشمن مسلط می شود و با خودخواهی و قلدری فرمان می راند و [شخص را] به جایگاه های بدی و هلاکت می کشاند.

غرر الحکم : ۲۱۰۶.

### حدیث ۲۹۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالتَّوَاضُعِ تَتِمُّ النِّعْمَةُ .

امام علی علیه السلام : با فروتنی، نعمت کامل می شود.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۲۴

### حدیث ۲۹۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَبِمُوا نِعْمَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ عَلَى طَاعَتِهِ ، وَالْمُجَانَبَةِ لِمَعْصِيَتِهِ .

امام علی علیه السلام : با شکیبایی بر طاعت خدا و دوری از معصیت او، نعمت هایش را بر خویش کامل سازید.

نهج البلاغه : الخطبه ۱۸۸.

### حدیث ۲۹۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، وَيُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ النِّعْمَةِ عَلَى عَبْدِهِ .

امام علی علیه السلام : خداوند زیباست و زیبایی را دوست می دارد و دوست دارد اثر نعمت را در بنده اش ببیند.

الکافی : ۶ / ۴۳۸ / ۱

### حدیث ۲۹۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ مُنْعَمٍ عَلَيْهِ مُسْتَدْرِجٍ بِالنُّعْمَى ، وَرُبَّ مُبْتَلَىٍّ مَصْنُوعٍ لَهُ بِالْبَلْوَى .

امام علی علیه السلام : بسا نعمت داده ای که به تدریج به خشم خدا نزدیکتر می شود و بسا بلا زده ای که با آن بلا به او خوبی می شود.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۷۳ .

### حدیث ۲۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ، لِيُرْكُمْ اللَّهُ مِنَ النِّعْمَةِ وَجَلِيلٍ كَمَا يَرَاكُمْ مِنَ النُّقْمَةِ فَرِيقَيْنِ ؛ إِنَّهُ مَنْ وَسَّعَ عَلَيْهِ فِي ذَاتِ يَدِهِ فَلَمْ يَرَ ذَلِكَ اسْتِدْرَاجًا فَقَدْ أَمِنَ مَخُوفًا ، وَمَنْ ضَيَّقَ عَلَيْهِ فِي ذَاتِ يَدِهِ فَلَمْ يَرَ ذَلِكَ اخْتِبَارًا فَقَدْ ضَيَّعَ مَأْمُولًا .

امام علی علیه السلام : ای مردم! همان گونه که خداوند شما را از سختی و عذاب ترسان می بیند باید از نعمت نیز هراسان ببیند؛ زیرا هر که در نعمت به رویش گشوده شود و آن را مهلت خداوندی نداند از پیشامدی ترسناک خود را ایمن پنداشته است و هر کس به تنگدستی گرفتار آید و آن را آزمایشی [الهی] نداند، پاداشی را که در انتظار اوست از دست داده است.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۵۸

### حدیث ۲۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَابْنَ آدَمَ ، إِذَا رَأَيْتَ رَبِّكَ سَبَّحَانَهُ يُتَابِعُ عَلَيْكَ نِعْمَهُ وَأَنْتَ تَعْصِيهِ فَاحْذَرُهُ .

امام علی علیه السلام : ای فرزند آدم! هرگاه دیدی که گناه می کنی و با این حال پروردگار پاک نعمت هایش را پیاپی به تو ارزانی می دارد، از او برحذر باش.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۵

### حدیث ۲۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقْلُ مَا يَلْزَمُكُمْ لِلَّهِ أَلَّا تَسْتَعِينُوا بِنِعْمِهِ عَلَى مَعْصِيِهِ .

امام علی علیه السلام : کمترین وظیفه شما در قبال خداوند این است که از نعمت های او در راه معصیتش کمک نگیرید.



نهج البلاغه: الحکمه ۳۳۰.

### حدیث ۲۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِحْدَرُوا نِفَارَ النَّعْمِ ؛ فَمَا كُلُّ شَارِدٍ بِمَرْدُودٍ .  
 امام علی علیه السلام : مواظب باشید که نعمت‌ها نرُمند؛ زیرا هر گریخته‌ای باز نمی‌گردد.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۲۴۶.

### حدیث ۲۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَثُرَتْ نِعْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ ، فَمَنْ قَامَ لِلَّهِ فِيهَا بِمَا يَجِبُ فِيهَا عَرَّضَهَا لِلدَّوَامِ وَالْبَقَاءِ ، وَمَنْ لَمْ يَقُمْ فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَّضَهَا لِلزَّوَالِ وَالْفَنَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از نعمت‌های خدا بیشتر بهره‌مند باشد، نیازهای مردم به او زیاد شود. پس، هر کس برای رضای خدا وظیفه خود را در قبال نعمت‌ها به جا آورد، آنها را در معرض دوام و پایداری قرار دهد و هر که به وظیفه خود در این باره عمل نکند، آن نعمت‌ها را در معرض زوال و نابودی نهاده است.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۳۷۲

### حدیث ۲۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْسِنُوا صُحْبَةَ النَّعْمِ قَبْلَ فِرَاقِهَا ؛ فَإِنَّهَا تَزُولُ وَتَشْهَدُ عَلَى صَاحِبِهَا بِمَا عَمِلَ فِيهَا .  
 امام علی علیه السلام : برای نعمت‌ها، پیش از آنکه از شما جدا شوند، همدمی نیکو باشید؛ زیرا نعمت‌ها می‌روند و به نحوه رفتاری که همدمشان با آنها کرده است گواهی می‌دهند.  
 علل الشرائع: ۴۶۴/۱۲.

### حدیث ۲۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَانَ فِي النَّعْمَةِ جَهْلًا قَدَرَ الْبَلِيَّةَ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که در نعمت باشد، قدر گرفتاری را نمی‌داند.  
 بحار الأنوار: ۷۸ / ۱۲ / ۷۰

### حدیث ۲۹۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَنْظَفُوا بِالْمَاءِ مِنَ التَّنِّ الرِّيحِ الَّذِي يُتَأَذَى بِهِ ، تَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُبْغِضُ مِنْ عِبَادِهِ الْقَادُورَةَ الَّذِي يَتَأَنَّفُ بِهِ مَنْ جَلَسَ

إِلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : خودتان را با آب از بوی نامطبوعی که مایه آزار دیگران است پاکیزه سازید، به [سر و وضع] خودتان برسید؛ زیرا خداوند عز و جل از بندگان پلشت و کثیف خود، که هر کس با او می‌نشیند از وی بیزار می‌شود، نفرت دارد.  
الخصال : ۱۰ / ۶۲۰.

### حدیث ۲۹۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نَظَّفُوا بُيُوتَكُمْ مِنْ حَوْكِ الْعَنْكَبُوتِ ؛ فَإِنَّ تَرَكَهُ فِي الْبَيْتِ يُورِثُ الْفَقْرَ .  
امام علی علیه السلام : اتاق‌های خود را از تار عنکبوت تمیز کنید؛ زیرا باقی گذاشتن آن در خانه فقر می‌آورد.  
وسائل الشیعة : ۳ / ۵۷۵ / ۲.

### حدیث ۲۹۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا يَبْلُغُ مِدْحَتَهُ الْقَائِلُونَ ، وَلَا يُحْصِي نِعْمَاءَهُ الْعَادُّونَ .  
امام علی علیه السلام : سپاس خداوندی را که سخنوران در ستودنش در مانند و شمارندگان ، شمردن نعمت هایش را ندانند.  
نهج البلاغه : الخطبة ۱.

### حدیث ۲۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي وَصِيَّتِهِ لِكُمَيْلٍ - : يَا كُمَيْلُ ، إِنَّهُ لَا تَخْلُو مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ عِنْدَكَ وَعَافِيَّتِهِ ، فَلَا تَخُلْ مِنْ تَحْمِيدِهِ وَتَمَجِيدِهِ وَتَسْبِيحِهِ وَتَقْدِيسِهِ وَشُكْرِهِ وَذِكْرِهِ عَلَيَّ كُلِّ حَالٍ .  
امام علی علیه السلام - در سفارش به کمیل - فرمود : ای کمیل! تو هیچ‌گاه از نعمت و عافیت خداوند عز و جل بی بهره نیستی. پس در هیچ حال از ستایش و تمجید و تسبیح و تقدیس و شکر و یاد او دست بردار.  
بشارة المصطفى : ۲۸.

### حدیث ۲۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
النَّظِيفُ مِنَ الثِّيَابِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ ، وَهُوَ طَهْرٌ لِلصَّلَاةِ .  
امام علی علیه السلام : لباس تمیز غم و اندوه را می‌برد و موجب پاکیزگی برای نماز است.  
الکافی : ۶ / ۴۴۴ / ۱۴.

### حدیث ۲۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی وَصِيَّتِهِ لِكَمِيلٍ -: يَا كَمِيلُ، فِي كُلِّ صَنِيفٍ قَوْمٌ أَرْفَعُ مِنْ قَوْمٍ، فَإِيَّاكَ وَمُنَاطِرَةَ الْخَسِيسِ مِنْهُمْ، وَإِنْ أَسْمَعُوكَ فَاحْتَمِلْ وَكُنْ مِنَ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى بِقَوْلِهِ: «وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا»

امام علی علیه السلام - در سفارش به کمیل - فرمود: ای کمیل! در میان هر طبقه ای از مردم، گروهی هستند که از دیگران برتر و ارجمندترند. پس، از بحث و مناظره کردن با گروه های پست و دون پایه آنها پرهیز کن و اگر سخن ناخوشایندی به تو گفتند، بردباری کن و از کسانی باش که خداوند متعال در وصف ایشان فرموده است: «و هرگاه نادانان ایشان را طرف خطاب قرار دهند، به ملایمت پاسخ می دهند».

الفرقان: ۶۳.

### حدیث ۲۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ امْرَأَةً تُعَجِّبُهُ فُلْيَاتِ أَهْلَهُ؛ فَإِنَّ عِنْدَ أَهْلِ مِثْلِ مَا رَأَى، وَلَا يَجْعَلَنَّ لِلشَّيْطَانِ إِلَى قَلْبِهِ سَبِيلًا، وَلْيَصْرِفْ بَصِيرَةَ عَنَّا، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ زَوْجَةً فَلْيُصَلِّ رَكَعَتَيْنِ وَيَحْمَدِ اللَّهَ كَثِيرًا، وَيُصَلِّيَ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ، ثُمَّ لِيَسْأَلِ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهُ يُبِيحُ لَهُ بِرَأْفَتِهِ مَا يُغْنِيهِ.

امام علی علیه السلام: هرگاه فردی از شما زنی را دید و از او خوشش آمد، برود و با همسر خود همبستر شود؛ زیرا نظیر آنچه دیده است در همسر خود او نیز هست. و هرگز شیطان را به دل خود راه ندهد و چشم خود را از آن زن برگرداند. اگر زن ندارد دو رکعت نماز بخواند و بسیار حمد خدا گوید و بر پیامبر و آل او صلوات فرستد و آنگاه از خداوند مسألت کند که از فضل خویش عطایش فرماید. خداوند از روی مهر و رأفت خود نیاز او را برطرف خواهد ساخت.

بحار الأنوار: ۱۰ / ۱۱۵ / ۱.

### حدیث ۲۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ غَضَّ طَرْفَهُ أَرَاخَ قَلْبِهِ.

امام علی علیه السلام: کسی که چشم خود را پایین اندازد، دلش را آسوده گرداند.

غرر الحکم: ۹۱۲۲.

### حدیث ۲۹۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعِيُونُ مَصَائِدُ الشَّيْطَانِ.

امام علی علیه السلام: چشم ها، دام های شیطانند.

غرر الحکم: ۹۵۰.

### حدیث ۲۹۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَمَى الْبَصَرَ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ مِنَ النَّظْرِ.

امام علی علیه السلام: کوری چشم بهتر از بسیاری نگاه هاست.

تحف العقول: ۹۵.

### حدیث ۲۹۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَطْلَقَ نَاطِرَهُ أَتَعَبَ حَاضِرَهُ، مَنْ تَتَابَعَتْ لِحَظَاتِهِ دَامَتْ حَسْرَاتُهُ.

امام علی علیه السلام: کسی که [عنان] چشم خود را رها کند، زندگی اش را به زحمت اندازد؛ کسی که نگاه هایش بیایی باشد حسرت هایش بیاید.

بحار الأنوار: ۱۰۴ / ۳۸ / ۳۳.

### حدیث ۲۹۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعَيْنُ جَاسُوسُ الْقَلْبِ وَبَرِيدُ الْعَقْلِ.

امام علی علیه السلام: چشم، جاسوس دل و قاصد خرد است.

بحار الأنوار: ۱۰۴ / ۴۱ / ۵۲.

### حدیث ۲۹۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْقَلْبُ مُصْحَفٌ

امام علی علیه السلام: دل، کتاب دیده است.

أى ما يتناوله البصر يُحفظ فى القلب كأنه يُكتب فيه . (كما فى هامش نهج البلاغه ضبط الدكتور صبحى الصالح).

### حدیث ۲۹۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعَيْنُ بَرِيدُ الْقَلْبِ.

امام علی علیه السلام: نگاه، قاصد دل است.

غرر الحکم: ۳۶۸.

### حدیث ۲۹۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَنْتَصِفُ الْبِرُّ مِنَ الْفَاجِرِ، لَا يَنْتَصِفُ عَالِمٌ مِنَ جَاهِلٍ.

امام علی علیه السلام: نیکوکار از نابکار داد خود نمی ستاند؛ هیچ شخص دانا و فهمیده ای از نادان داد خود را نمی گیرد.

غرر الحکم: ۱۰۷۳۲ و ۱۰۷۳۳.

**حدیث ۳۰۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي عَهْدِهِ إِلَى مَالِكِ الْأَشْطَرِ - : أَنْصِفِ اللَّهَ وَأَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ وَمِنْ خَاصَّةِ أَهْلِكَ وَمَنْ لَكَ فِيهِ هَوَى مِنْ رَعِيَّتِكَ ، فَإِنَّكَ إِلَّا تَفْعَلْ تَظْلِمُ ! ...

امام علی علیه السلام - در فرمان خود به مالک اشتر - نوشت : حق خدا و مردم را از خودت و خویشان و نزدیکانت و هر رعیتی که مورد توجه و علاقه توست، بستان؛ زیرا اگر چنین نکنی ستم کرده‌ای! ...  
نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

**از ۳۰۰۱ تا ۳۲۰۰****حدیث ۳۰۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْتَصِفُونَ مِنْ ثَلَاثَةٍ أَبَدًا : الْعَاقِلُ مِنَ الْأَحْمَقِ ، وَالْبِرُّ مِنَ الْفَاجِرِ ، وَالكَرِيمُ مِنَ اللَّئِيمِ .

امام علی علیه السلام : سه گروهند که هرگز از سه گروه داد خود نمی ستانند : خردمند از نابخرد، نیکوکار از نابکار و بزرگوار از فرومایه.

غرر الحکم : ۴۶۷۴

**حدیث ۳۰۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْصَفُ النَّاسِ مَنْ أَنْصَفَ مِنْ نَفْسِهِ مِنْ غَيْرِ حَاكِمٍ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : با انصافترین مردم کسی است که بی آنکه پای داوری در میان باشد از خودش دادخواهی کند.  
غرر الحکم : ۳۳۴۵.

**حدیث ۳۰۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّهُ مَنْ يُنْصِفُ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا .

امام علی علیه السلام : بدانید که هر کس نسبت به مردم از خود انصاف به خرج دهد، خداوند جز بر عزت او نمی افزاید.  
الکافی : ۲ / ۱۴۴ / ۴.

**حدیث ۳۰۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَسْبُ الْمَرْءِ ... مِنْ عَقْلِهِ إِنْصَافُهُ مِنْ نَفْسِهِ ... وَمِنْ إِنْصَافِهِ قَبُولُهُ الْحَقَّ إِذَا بَانَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: در خردمندی انسان همین بس که از خود انصاف به خرج دهد... و در انصافداری او همین بس که هرگاه حقیقت برایش روشن شد آن را بپذیرد.  
کشف الغمّة: ۳ / ۱۳۷، ۱۳۸.

### حدیث ۳۰۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَعْدَلَ النَّاسِ مَنْ أَنْصَفَ مَنْ ظَلَمَهُ .  
امام علی علیه السلام: عادلترین مردم کسی است که در حقّ ستم کننده اش با انصاف عمل کند.  
غرر الحکم: ۳۱۸۶.

### حدیث ۳۰۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زَكَاةُ الْقُدْرَةِ الْإِنْصَافُ .  
امام علی علیه السلام: زکاتِ قدرت، انصاف است.  
غرر الحکم: ۵۴۴۸.

### حدیث ۳۰۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْمُؤْمِنُ يُنْصَفُ مَنْ لَا يُنْصِفُهُ .  
امام علی علیه السلام: مؤمن [حتّی] با کسی که نسبت به او انصاف به خرج نمی دهد، با انصاف عمل می کند.  
غرر الحکم: ۱۴۱۰.

### حدیث ۳۰۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِالنَّصْفَةِ تَدْوُمُ الْوُصْلَةِ .  
امام علی علیه السلام: با رعایت انصاف است که پیوندها دوام می یابد.  
غرر الحکم: ۴۱۹۰.

### حدیث ۳۰۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِالنَّصْفَةِ يَكْتُمُ الْمَوَاصِلُونَ .  
امام علی علیه السلام: انصاف داشتن، باعث افزایش دوستان می گردد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۲۴.

**حدیث ۳۰۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِنصَافُ يُؤَلِّفُ الْقُلُوبَ .

امام علی علیه السلام : انصاف ، دل ها را الفت می بخشد.

غررالحکم: ۱۱۳۰ ، وفي الطبعة المعتمدة «يألف» والصحيح ما أثبتناه كما في طبعة طهران .

**حدیث ۳۰۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- في قوله تعالى «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ»

امام علی علیه السلام - درباره آیه «همانا خداوند به عدل و احسان فرمان می دهد» - فرمود : عدل، انصاف دادن است و احسان،

دست بخشش گشودن.

النحل : ۹۰ .

**حدیث ۳۰۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ أَطَاعَ نَاصِحًا يَهْدِيهِ ، وَتَجَنَّبَ غَاوِيًا يُرْدِيهِ .

امام علی علیه السلام : خوشا کسی که از نصیحت کننده اش که او را ارشاد می کند اطاعت نماید و از گمراهی که وی را به

هلاکت می افکند دوری کند.

غررالحکم: ۵۹۴۴

**حدیث ۳۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ خَالَفَ النَّصِيحَ هَلَكَ .

امام علی علیه السلام : هر که از نصیحت و راهنمایی سرپیچد، هلاک گردد.

غررالحکم: ۷۷۴۳.

**حدیث ۳۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَسْبُ الْمَرْءِ ... مِنْ نَصِيحِهِ نَهْيُهُ عَمَّا لَا يَرْضَاهُ لِنَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : در خیرخواهی انسان همین بس که [دیگران را] از آنچه برای خود نمی پسندد نهی کند.

كشف الغمّة : ۳ / ۱۳۷ ، ۱۳۸ .

**حدیث ۳۰۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُهُمْ لِرَبِّهِ، وَإِنَّ أَعَشَّهُمْ لِنَفْسِهِ أَعْصَاهُمْ لِرَبِّهِ .

امام علی علیه السلام : خیرخواه ترین مردم به خود، فرمانبردارترین آنان از پروردگار خویش است و خیانتکارترین آنان به خود، کسی است که در برابر پروردگارش نافرمان تر باشد.

نهج البلاغه : الخطبة ۸۶.

**حدیث ۳۰۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

امْحَضْ أَخَاكَ النَّصِيحَةَ ، حَسَنَةً

كَانَتْ أَوْ قَبِيحَةً .

امام علی علیه السلام : برادرت را خالصانه نصیحت

(راهنمایی) کن، خواه آن نصیحت خوشایند باشد یا ناخوشایند.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

**حدیث ۳۰۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، إِيَّاكُمْ وَتَعَلَّمِ النُّجُومِ إِلَّا مَا يُهْتَدَى بِهِ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ ، فَإِنَّهَا تَدْعُو إِلَى الْكِهَانَةِ ، وَالْمُنَجِّمِ كَالكَاهِنِ ، وَالكَاهِنُ كَالسَّاحِرِ ، وَالسَّاحِرُ كَالكَاْفِرِ ، وَالكَاْفِرُ فِي النَّارِ .

امام علی علیه السلام : ای مردم ، از آموختن اخترشناسی پرهیزید ، مگر آن مقداری که در بیابان یا دریا ، وسیله راهیابی می شود ؛ زیرا اخترشناسی به کهنات و پیشگویی می انجامد و اخترگو مانند کاهن است ، و کاهن چون ساحر و ساحر همانند کافر و کافر در آتش است .

نهج البلاغه : الخطبة ۷۹.

**حدیث ۳۰۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمَّا نَزَلَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ « يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ \* قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا »

امام علی علیه السلام : وقتی آیه « ای جامه به خویشان فرو پیچیده، به پا خیز شب را مگر اندکی » بر پیامبر نازل شد، آن حضرت تمام شب را به عبادت می پرداخت تا جایی که پاهایش ورم کرد به طوری که [موقع نماز خواندن] یک پایش را بلند می کرد و یکی را روی زمین می گذاشت. پس جبرئیل بر آن حضرت فرود آمد و گفت : «طه» یعنی هر دو پایت را به زمین بگذار ای محمد «ما قرآن را بر تو نازل نکردیم که به رنج افتی» و نیز این آیه را نازل کرد : «پس، آنچه از قرآن میسر است تلاوت کنید» .

المزمل : ۱ و ۲ .



**حدیث ۳۰۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُنَّا إِذَا أَحْمَرَ الْبَأْسُ وَلَقِيَ الْقَوْمَ الْقَوْمَ اتَّقَيْنَا بَرَسُولِ اللَّهِ ، فَمَا يَكُونُ أَحَدٌ أَقْرَبَ إِلَى الْعَدُوِّ مِنْهُ .  
 امام علی علیه السلام : وقتی جنگ شدت می گرفت و دو سپاه به جان هم می افتادند، ما خود را در پناه رسول خدا قرار می دادیم و هیچ کس به دشمن نزدیکتر از آن حضرت نبود.  
 مکارم الأخلاق : ۱ / ۵۳ / ۲۶.

**حدیث ۳۰۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، وَسَيِّدُ عِبَادِهِ ، كُلَّمَا نَسَخَ اللَّهُ الْخَلْقَ فَرِقْتَيْنِ جَعَلَهُ فِي خَيْرِهِمَا .  
 امام علی علیه السلام : گواهی می دهم که محمد بنده و فرستاده خدا و مهتر بندگان اوست. هرگاه خداوند خلق را به دو گروه تقسیم کرد، او را در بهترین گروه آن قرار داد .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۴ .

**حدیث ۳۰۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَسْرَتْهُ خَيْرُ أُسْرَةٍ ، وَشَجَرْتُهُ خَيْرُ شَجَرَةٍ ، أَغْصَانُهَا مُعْتَدِلَةٌ ، وَثَمَارُهَا مُتَهَدِّلَةٌ ، مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ ، وَهِجْرَتُهُ بِطَبِيبَةَ ، عَلَا بِهَا ذِكْرُهُ ، وَامْتَدَّ مِنْهَا صَوْتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : دودمان او بهترین دودمان است و شجره اش بهترین شجره، شاخه هایش راست است و میوه هایش آویخته، زادگاهش مکه است و هجرتش به طیبه، در آن جا آوازه اش بلند شد و صدای [دعوت] او به همه جا کشیده شد.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۱

**حدیث ۳۰۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ مِنْ عِبِيدِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .  
 امام علی علیه السلام : جز این نیست که من غلامی از غلامان محمد صلی الله علیه و آله هستم.  
 التوحید : ۱۷۴ / ۳.

**حدیث ۳۰۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَيْبٌ دَوَارٌ بِطَيْبِهِ ، قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ ، وَأَحْمَى (أَمْضَى) مَوَاسِمَهُ ، يَضَعُ ذَلِكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ ، مِنْ قُلُوبِ عُمَى ، وَأَذَانِ صُمٍّ ، وَأَلْسِنَةِ بُكْمٍ ، مُتَّبِعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْغَفْلَةِ وَمِوَاطِنَ الْحَيْرَةِ ، لَمْ يَسْتَضِيئُوا بِأَضْوَاءِ الْحِكْمِيَّةِ ، وَلَمْ يَقْدَحُوا بِزِنَادِ الْعُلُومِ الثَّقَائِيَّةِ ، فَهُمْ فِي ذَلِكَ

كالْأَنْعَامِ السَّائِمَةِ ، وَالصُّخُورِ الْقَاسِيَةِ .

امام علی علیه السلام : طبیعی بود که با داروی خود میان مردم می گردید. مرهمهایش را درست و آماده کرده و ابزار داغ کردنش را تافته بود و آنها را بر هر جا که لازم بود، از دل های کور و گوش های کر و زبان های گنگ، می گذاشت. با داروی خود بیماری های غفلت و سرگردانی را در کسانی که از پرتوهای حکمت روشنایی برنگرفته بودند و با آتش زنه های دانش های درخشان شعله ای برنیفروخته بودند، و همچون حیوانات چرنده و تخته سنگهای سخت بودند، درمان می کرد.

نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۸.

### حدیث ۳۰۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا بَرَأَ اللَّهُ نَسَمَةً خَيْرًا مِنْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

امام علی علیه السلام : خداوند انسانی بهتر از محمد صلی الله علیه و آله نیافریده است.

الکافی : ۱ / ۴۴۰ / ۲.

### حدیث ۳۰۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عَرَضَ لَهُ أَمْرَانِ إِلَّا أَخَذَ بِأَشَدِّهِمَا .

امام علی علیه السلام : هیچ گاه دو کار برای آن حضرت پیش نیامد، مگر اینکه سخت ترش را انتخاب کرد.

مکارم الأخلاق : ۱ / ۶۱ / ۵۵.

### حدیث ۳۰۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ شَهِيدًا وَبَشِيرًا وَنَذِيرًا ، خَيْرَ الْبَرِيَّةِ طِفْلًا ، وَأَنْجَبَهَا كَهْلًا ، وَأَطَهَرَ الْمُطَهَّرِينَ شِيَمَةً ، وَأَجْوَدَ الْمُسْتَمْطَرِينَ دِيَمَةً .

امام علی علیه السلام : ... تا آنکه خداوند محمد صلی الله علیه و آله را به عنوان گواه و نوید دهنده و هشدار دهنده فرستاد. در کودکی بهترین مردم بود و در میانسالی نجیب ترین خلائق. اخلاق و خصالش، پاکتر از همه پاکان بود و جود و کرمش، سرشارتر و مداومتر از بخشنندگان.

نهج البلاغه : الخطبه: ۱۰۵.

### حدیث ۳۰۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنْ صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُوَ مُحْتَبٌ بِحَمَائِلِ سَيِّفِهِ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ - : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَيْضَ اللَّوْنِ مُشْرَبًا حُمْرَةً ، أَدْعَجَ الْعَيْنِ ، سَبَطَ الشَّعْرَ ، كَثَّ اللَّحْيَةَ ، سَهَلَ الْخَدَّ ، ذَا وَفْرَةٍ ، دَقِيقَ الْمَسْرَبَةِ ، كَأَنَّ عُنُقَهُ إِبْرِيْقُ فِضَّةٍ ، لَهُ شَعْرٌ مِنْ لَبْتِهِ إِلَى سُرْرَتِهِ يَجْرِي كَالْقَضِيبِ ، لَيْسَ فِي بَطْنِهِ وَلَا صَدْرِهِ شَعْرٌ غَيْرُهُ ، شَنَّ الْكَفَّ وَالْقَدَمَ ، إِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَنْخَلِدُ مِنْ صَبَبٍ ،

وَإِذَا قَامَ كَأَنَّمَا يَنْقَلِعُ مِنْ صَيْخِرٍ، إِذَا التَّفَّتَ التَّفَّتَ جَمِيعًا، كَأَنَّ عَرَقَهُ فِي وَجْهِهِ اللَّوْؤُ، وَلرِيحُ عَرَقِهِ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالطَّوِيلِ، وَلَا بِالْعَاجِزِ وَلَا اللَّئِيمِ، لَمْ أَرْ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ.

امام علی علیه السلام - وقتی مردی از ایشان که در مسجد کوفه حمایل شمشیرش را به خود پیچیده بود، درباره خصوصیات [جسمی] پیامبر سؤال کرد - فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله رخساری سفید و گلگون داشت و چشمانی سیاه و درشت و موهایی صاف و نرم و ریشی انبوه و گونه‌هایی کم گوشت و استخوانی و گیسوانی که تا نرمه گوشش می رسید و گردنی چون جام سیمین و از زیر گلو تا نافش خط باریکی از مو چون نی رسته بود و جز آن مویی بر سینه و شکمش وجود نداشت. دست و پایش درشت و استخوانی بود. هرگاه راه می رفت، مثل این بود که از سرازیری فرود می آید و به هنگام برخاستن چابک و سریع بود. وقتی به طرفی برمی گشت، با تمام بدنش برمی گشت. دانه های عرق بر چهره اش چون مروارید بود، عرق بدنش خوشبوتر از مشک تند بود، نه کوتاه قامت بود و نه بلند، نه ناتوان بود و نه پست. کسی را چون او ندیده ام، نه پیش از او و نه پس از او.

الطبقات الكبرى: ۱ / ۴۱۰.

### حدیث ۳۰۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَمَّا سَأَلَهُ بَعْضُ الْيَهُودِ عَنْ سِجِّنِ طَافَ أَقْطَارَ الْأَرْضِ بِصَاحِبِهِ -: يَا يَهُودِيُّ، أَمَا السَّجُّنُ الَّذِي طَافَ أَقْطَارَ الْأَرْضِ بِصَاحِبِهِ فَإِنَّهُ الْحُوتُ الَّذِي حَبَسَ يُونُسُ فِي بَطْنِهِ.

امام علی علیه السلام - وقتی که مردی یهودی از ایشان پرسید: آن کدام زندان بود که زندانی خود را در اطراف و اکناف زمین چرخاند؟ - فرمود: ای مرد یهودی! آن زندانی که زندانی خود را به اطراف و اکناف زمین چرخاند، ماهی ای بود که یونس در شکم او زندانی شد.

بحار الأنوار: ۱۴/۳۸۲/۲.

### حدیث ۳۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي صِفَةِ عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ -: وَإِنْ شِئْتِ قُلْتِ فِي عَيْسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَلَقَدْ كَانَ يَتَوَسَّدُ الْحَجَرَ، وَيَلْبَسُ الْخَشْنَ، وَيَأْكُلُ الْجَشِبَ، وَكَانَ إِدَامُهُ الْجُوعَ، وَسِرَّاجُهُ بِاللَّيْلِ الْقَمَرَ، وَظِلَالُهُ فِي الشِّتَاءِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا، وَفَاكِهَتُهُ وَرِيحَانُهُ مَا تُنْبِتُ الْأَرْضُ لِلْبَهَائِمِ، وَلَمْ تَكُنْ لَهُ زَوْجَةٌ تَفْتِنُهُ، وَلَا وَلَدٌ يَحْزِنُهُ (يَحْزِنُهُ)، وَلَا مَالٌ يَلْفِتُهُ، وَلَا طَمَعٌ يَذُلُّهُ، دَابَّتْهُ رِجْلَاهُ، وَخَادِمُهُ يَدَاؤُهُ!

امام علی علیه السلام - در وصف عیسی علیه السلام - فرمود: و اگر خواهی، از عیسی بن مریم علیه السلام برایت بگویم؛ او سنگ را بالش خود می کرد و جامه خشن می پوشید و نان خشک و گلو آزار می خورد. خورش او گرسنگی بود و چراغش در شب، ماه و سرپناش در زمستان، آفتابگیرهای صبح و عصر و میوه و سبزیجاتش، علف و گیاهانی که زمین برای چهار پایان می رویاند. نه زنی داشت که مایه گرفتاری او باشد و نه فرزندی که اندوهگینش سازد و نه مال و ثروتی که دل او را به خود مشغول گرداند و نه طمعی که به خواریش اندازد. مرکب او دو پایش بود و خدمتکارش دو دست او!

نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۰.

### حدیث ۳۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ أَنَّ أَحَدًا يَجِدُ إِلَى الْبَقَاءِ سُبُلًا، أَوْ لِدَفْعِ الْمَوْتِ سَبِيلًا، لَكَانَ ذَلِكَ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، الَّذِي سُخِّرَ لَهُ مُلْكُ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ،  
مَعَ  
النُّبُوَّةِ وَعَظِيمِ الزُّلْفَةِ، فَلَمَّا اسْتَوْفَى طُعْمَتَهُ، وَاسْتَكْمَلَ مِدَّتَهُ، رَمَتْهُ قِسِيَةُ الْفَنَاءِ بِنِوَالِ الْمَوْتِ، وَأَصْبَحَتِ الدِّيَارُ مِنْهُ خَالِيَةً، وَالْمَسَاكِينُ  
مُعْطَلَةً، وَوَرِثَهَا قَوْمٌ آخَرُونَ.

امام علی علیه السلام: اگر بنا بود کسی برای بالارفتن به سوی جاودانگی نردبانی بیابد یا برای دور کردن مرگ از خود راهی پیدا کند، بی گمان آن کس سلیمان بن داوود علیه السلام بود که افرون بر مقام نبوت و منزلت والا، سلطنت بر جن و انس نیز در اختیار او نهاده شد. چون روزی خود را به طور کامل دریافت کرد و مدت عمرش به سر آمد، کمان های نابودی او را آماج تیرهای مرگ قرار دادند و خانه ها از او خالی گشت و مسکن ها بی صاحب ماند و گروهی دیگر وارث آنها شدند.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۲.

### حدیث ۳۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّكَ نِعَمَ الْعَبْدِ لَوْلَا أَنَّكَ تَأْكُلُ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَلَا تَعْمَلُ بِيَدِكَ شَيْئًا. قَالَ: فَبَكَى دَاوُدُ  
عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى الْحَدِيدِ: أَنْ لِنَ لِعَبْدِي دَاوُدَ، فَلَانَ، فَلَانَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ الْحَدِيدَ، فَكَانَ يَعْمَلُ كُلَّ يَوْمٍ دِرْعًا  
فِيئُهَا بِالْفِ دِرْهَمٌ، فَعَمَلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَلَاثِمِائَةً وَسِتِّينَ دِرْعًا فَبَاعَهَا بِثَلَاثِمِائَةٍ وَسِتِّينَ أَلْفًا، وَاسْتَعْنَى عَنِ بَيْتِ الْمَالِ.  
امام علی علیه السلام: خداوند عز و جل به داوود علیه السلام وحی کرد: تو چه بنده خوبی هستی اگر نبود که از بیت المال می خوری و با دست خود هیچ کاری نمی کنی. داوود علیه السلام گریست. پس خداوند عز و جل به آهن وحی کرد: برای بنده ام، داوود نرم شو. پس آهن نرم شد، البته خداوند متعال آهن را برای او نرم کرد. از آن پس، داوود روزی یک زره می بافت و آن را به هزار درهم می فروخت. او ۳۶۰ زره بافت و آنها را به ۳۶۰ هزار درهم فروخت و از بیت المال بی نیاز شد.  
کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۱۶۲/۳۵۹۴.

### حدیث ۳۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی بیان زهد الأنبياء -: وَإِنْ شئتَ تَنَيْتُ بِمُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ حَيْثُ يَقُولُ: «رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ»  
امام علی علیه السلام: - در بیان زهد انبیا - و اگر بخواهم نمونه دومی - از زهد انبیا - را بیاورم، از موسی کلیم الله یاد می کنم، آنجا که می فرماید: «پروردگارا! من به آن خوبی ای که تو برایم فرو فرستی نیازمندم». به خدا سوگند که او از خداوند چیزی جز نانی برای خوردن نخواست؛ زیرا از علف و سبزه زمین تغذیه می کرد.  
القصص: ۲۴.

### حدیث ۳۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَمْدُ لِلَّهِ ... الَّذِي كَلَّمَ مُوسَى تَكْلِيمًا ، وَأَرَاهُ مِنْ آيَاتِهِ عَظِيمًا ، بِلَا جَوَارِحٍ وَلَا أَدْوَاتٍ ، وَلَا نُطْقٍ وَلَا لَهَوَاتٍ .

امام علی علیه السلام : سپاس و ستایش خدایی را... که با موسی به تمام و کمال سخن گفت و از نشانه های خود آیتی بزرگ به او نمایاند، بی آنکه عضو و ابزاری یا زبان و زبانچه ای داشته باشد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۸۲ .

### حدیث ۳۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّمَا يَجْمَعُ النَّاسَ الرَّضَى وَالسُّخْطُ ، وَإِنَّمَا عَقَرَ نَاقَهُ ثَمُودَ رَجُلٌ

وَاحِدٌ فَعَمَّهُمُ اللَّهُ بِالْعَذَابِ لَمَّا عَمَوْهُ بِالرِّضَا ، فَقَالَ سَبْحَانَهُ : «فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ»

امام علی علیه السلام : ای مردم! جز این نیست که راضی بودن و راضی نبودن [به یک عمل] است که مردم را گرد هم می آورد.

ناقه ثمود را فقط یک مرد پی کرد، اما خداوند همه آنان را عذاب کرد؛ چون همه آنان به این کار او راضی بودند. خدای سبحان می فرماید : «آن را پی کردند، پس پشیمان گشتند». عذاب آنها این بود که سرزمینشان صدایی همچون صدای فرو رفتن میخ گداخته در زمین نرم و هموار، برآورد و فرو رفت.

الشعراء : ۱۵۷ .

### حدیث ۳۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... فَلَمَّا مَهَّدَ أَرْضَهُ ، وَأَنْفَذَ أَمْرَهُ ، اخْتَارَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَيْرَةً مِنْ خَلْقِهِ ، وَجَعَلَهُ أَوَّلَ جِبِلَّتِهِ

امام علی علیه السلام : ... چون زمینش را آماده ساخت و فرمانش را روان ساخت، آدم علیه السلام را به عنوان مخلوق برتر خود برگزید و او را نخستین آفریده خود [از نوع انسان] قرار داد.

ای خلقت ه .

### حدیث ۳۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَتِهِ خَلَقَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : ثُمَّ جَمَعَ سَبْحَانَهُ مِنْ حَزْنِ الْأَرْضِ وَسَهْلِهَا ، وَعَذْبِهَا وَسَبْخِهَا ، تُرْبَةً سَنَّاها (سَنَّاها) بِالْمَاءِ حَتَّى خَلَصَتْ ، وَلَاطَهَا بِالْبَلَّةِ حَتَّى لَزِبَتْ ، فَجَبَّلَ مِنْهَا صُورَةً ذَاتَ أَحْنَاءٍ وَوُصُولٍ ، وَأَعْضَاءٍ وَفُصُولٍ ، أَجْمَدَهَا حَتَّى اسْتَمْسَكَتْ ، وَأَصْلَدَهَا حَتَّى صَلَّيْتُ ، لَوْ قَتِ مَعْدُودٍ وَأَمِيدٍ مَعْلُومٍ . ثُمَّ نَفَخَ فِيهَا مِنْ رُوحِهِ فَمَثَلَتْ (فَمَثَلَتْ) إِنْسَانًا ذَا أَذْهَانٍ يُجِيلُهَا وَفِكْرٍ يَنْصِيرُفُ بِهَا ... مَعْجُونًا بَطِينَةَ الْأَلْوَانِ الْمُخْتَلِفَةِ ، وَالْأَشْبَاهِ الْمُؤْتَلَفَةِ ، وَالْأَضْدَادِ الْمُتَعَادِيَةِ ، وَالْأَخْلَاطِ الْمُتَبَايِنَةِ ، مِنَ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ ، وَالْبَلَّةِ وَالْجُمُودِ .

امام علی علیه السلام - در بیان آفرینش آدم علیه السلام - فرمود : سپس، خداوند سبحان از قسمت های سخت و نرم زمین و شیرین و شوره زار آن، خاکی برداشت و بر آن آب ریخت تا پاک و خالص شد و با رطوبت بیامیختش تا آنکه چسبناک گشت. آن گاه از آن هیکلی بیافرید، دارای اعضا و پیوندها و گسستگی ها؛ مدتی مشخص و زمانی معلوم آن را بداشت تا اینکه خشکید و به هم پیوست و چون سفال سخت شد. آن گاه از روح خویش در آن دمید، تا به صورت انسانی گردید صاحب ذهن هایی که آنها را به حرکت در می آورد و اندیشه ای که با آن [در کارهایش] دخل و تصرف می کند... آمیخته به طینتی با رنگ های گوناگون و

چیزهایی همانند یکدیگر و حالاتی متضاد و آمیخته‌هایی ناهمگون از قبیل گرمی و سردی و رطوبت و خشکی .  
نهج البلاغه: الخطبه ۱ .

### حدیث ۳۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صَفَةِ الْأَنْبِيَاءِ :- : كَانُوا قَوْمًا مُسْتَضْعَفِينَ ، قَدِ اخْتَبَرَهُمُ اللَّهُ بِالْمَخْمَصِيَّةِ ، وَابْتَلَاهُمُ بِالْمَجْهَدَةِ ، وَامْتَحَنَهُمُ بِالْمَخَاوِفِ ، وَمَخَضَهُمُ بِالْمَكَارِهِ ... وَلَقَدْ دَخَلَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ وَمَعَهُ أَخُوهُ هَارُونُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ عَلَى فِرْعَوْنَ وَعَلَيْهِمَا مَدَارِعُ الصُّوفِ ، وَبِأَيْدِيهِمَا الْعِصِيُّ ... وَلَوْ أَرَادَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لِأَنْبِيَائِهِ حَيْثُ بَعَثَهُمْ أَنْ يَفْتَحَ لَهُمْ كُنُوزَ الذُّهْبَانِ ، وَمَعَادِنَ الْعِقْيَانِ ، وَمَغَارِسَ الْجِنَانِ ... لَفَعَلَ ، وَلَوْ فَعَلَ لَسَقَطَ الْبِلَاءُ ، وَبَطَلَ الْجَزَاءُ ...

ولكنَّ الله سبحانه جَعَلَ رُسُلَهُ أَوْلَى قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ ، وَضَعَفَهُ فِيمَا تَرَى الْأَعْيُنُ مِنْ حَالَاتِهِمْ ، مَعَ قَنَاعِيهِ تَمَلُّ الْقُلُوبِ وَالْعُيُونَ غِنَى ، وَخَصَاصِيهِ تَمَلُّ الْأَبْصَارِ وَالْأَسْمَاعِ أَدَى .

امام علی علیه السلام - در وصف پیامبران علیهم السلام - فرمود : آنان مردمی به ظاهر ناتوان بودند که خداوند آنها را با گرسنگی آزمود و به سختی‌ها مبتلایشان فرمود و با ترس و هراس‌ها امتحانشان نمود و در بوته‌های ناملايمات زیر و روشن کرد... موسی بن عمران به همراه برادرش هارون، علیهما السلام در حالی نزد فرعون رفتند که لباس پشمین برتن و عصای چوبین در دست داشتند... و اگر خداوند سبحان، آن گاه که پیامبرانش را برانگیخت، می‌خواست گنجینه‌های طلا و کان‌های زر ناب و باغ‌های پر درخت را به رویشان بگشاید... هر آینه این کار را می‌کرد و اگر چنین می‌کرد، آن گاه آزمایش از میان می‌رفت و پاداش منتفی می‌شد... .

اما خداوند سبحان فرستادگان خود را صاحب اراده‌هایی استوار قرار داد و از نظر حالات ظاهریشان فقیر گردانید، اما توأم با قناعتی که دل‌ها و چشم‌ها را از بی‌نیازی می‌آکند، و نیازمندی و فقری که چشم‌ها و گوش‌ها را از ناراحتی لبریز می‌سازد.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۹۲ .

### حدیث ۳۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَبَعَثَ فِيهِمْ رُسُلَهُ وَوَاتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءَهُ ؛ لِيَسْتَأْذُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ ، وَيُذَكِّرُوهُمْ مَنْسِيَّ نِعْمَتِهِ ، وَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِمُ بِالتَّبْلِيغِ ، وَيُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ ، وَيُرُوهُمْ آيَاتِ الْمَقْدِرَةِ .

امام علی علیه السلام : پس [خداوند] رسولان خود را در میان آنان برانگیخت و پیامبرانش را پیاپی سوی ایشان فرستاد، تا از آنان بخواهند عهد الهی را که در فطرتشان نهاده است، بگزارند و نعمت فراموش شده او را به یادشان آورند و با رساندن پیام الهی حجت را بر آنان تمام کنند و گنجینه‌های خردهایشان را بیرون آورند و نشانه‌های قدرت [خدا] را به آنها نشان دهند.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱ .

### حدیث ۳۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرُوا إِلَى مَوَاقِعِ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ حِينَ بَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولًا - فَعَقَدَ بِمِلَّتِهِ طَاعَتَهُمْ ، وَجَمَعَ عَلَى دَعْوَتِهِ الْفَتْهُمْ : كَيْفَ نَشَرَتِ النِّعْمَةُ عَلَيْهِمْ

جَنَاحِ كَرَامَتِهَا ، وَأَسَأَلْتَ لَهُمْ جَدَاوِلَ نَعِيمِهَا ، وَالتَّفَتِ الْمِلَّةُ بِهِمْ فِي عَوَائِدِ بَرَكَتِهَا ، فَأَصْبَحُوا فِي نِعْمَتِهَا غَرِقِينَ !  
 امام علی علیه السلام : بنگرید به نعمت های بزرگی که خداوند عطایشان فرمود آنگاه که پیامبری سوی آنان فرستاد و فرمانبرداری ایشان را به آیین خود پیوند داد و ایشان را برگرد دعوت خویش همدل و همداستان ساخت؛ [بنگرید که] چگونه این نعمت ، بال کرامت خویش را بر سر آنان گسترد و نهرهای نعمت هایش را برایشان روان ساخت و این آیین ، با فواید و حاصل های برکت خویش ، آنان را فروگرفت و در نعمت آن غرق شدند!  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲ ، انظر تمام الکلام .

### حدیث ۳۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ عِبَادِهِ إِلَى عِبَادَتِهِ ، وَمِنْ عُهْدٍ عِبَادِهِ إِلَى عُهْدِهِ ، وَمِنْ طَاعَةِ عِبَادِهِ إِلَى طَاعَتِهِ ، وَمِنْ وِلَايَةِ عِبَادِهِ إِلَى وِلَايَتِهِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند تبارک و تعالی محمد صلی الله علیه و آله را به حق برانگیخت، تا بندگان خود را از عبادت بندگان به بندگی خویش ، از تعهدات بندگان به تعهدات خود ، از طاعت بندگان به طاعت خود و از ولایت بندگان به ولایت خود بکشد.  
 الکافی : ۸/۳۸۶/۵۸۶ .

### حدیث ۳۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ مَا لَكَ مَا أَعَانَكَ عَلَى حَاجَتِكَ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین دارایی تو، آن است که برای رفع نیازت به تو کمک کند.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۱۲/۷۰ .

### حدیث ۳۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْمَالِ مَا وَقِيَ بِهِ الْعِرْضُ ، وَوُقِضَتْ بِهِ الْحُقُوقُ .  
 امام علی علیه السلام : برترین دارایی آن است که با آن آبرو حفظ و حقوق [خدا و مردم] پرداخته شود.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۷/۶۰ .

### حدیث ۳۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَالُ مَا أَفَادَ الرَّجَالَ .  
 امام علی علیه السلام : دارایی آن است که مردم را سود رساند.

غرر الحکم : ۵۰۸

### حدیث ۳۰۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَالُ يُكْرِمُ صَاحِبَهُ مَا بَدَلَهُ ، وَيُهِينُهُ مَا بَخَلَ بِهِ .  
 امام علی علیه السلام : مال و ثروت، صاحب خود را تا زمانی که آن را بذل و بخشش کند، گرامی می گرداند و هرگاه بخل ورزد خوارش می سازد.  
 غرر الحکم : ۱۸۳۸ .

### حدیث ۳۰۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمْسِكْ مِنَ الْمَالِ بِقَدْرِ ضَرُورَتِكَ ، وَقَدِّمِ الْفَضْلَ لِيَوْمِ حَاجَتِكَ .  
 امام علی علیه السلام : از مال و دارایی به اندازه ضرورت خود نگه دار و زیادی آن را برای روز نیازمندی خود پیش فرست.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۲۱ .

### حدیث ۳۰۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ يَكْسِبُ مَالًا مِنْ غَيْرِ حَقِّهِ يَصْرِفُهُ فِي غَيْرِ أَجْرِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس مالی را به ناحق کسب کند، آن را در راهی خرج کند که اجری نداشته باشد.  
 تحف العقول : ۹۴ .

### حدیث ۳۰۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَثْرَةُ الْمَالِ تُفْسِدُ الْقُلُوبَ وَتُنَشِئُ الذُّنُوبَ .  
 امام علی علیه السلام : فراوانی مال و ثروت، دل ها را تباه می کند و گناهان را پدید می آورد.  
 غرر الحکم : ۷۱۰۹ .

### حدیث ۳۰۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغِنَى فِي الْغُرْبَةِ وَطَنٌ ، وَالْفَقْرُ فِي الْوَطَنِ غُرْبَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : توانگری، در غربت وطن است و ناداری در وطن غربت.  
 نهج البلاغه : الحكمة ۵۶ .



**حدیث ۳۰۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَالُ يُفْسِدُ الْمَالَ ، وَيُوسِّعُ الْأَمَالَ .  
 امام علی علیه السلام : مال، آینده را تباه می کند و آرزوها را گسترش می دهد.  
 غرر الحکم : ۱۴۲۷

**حدیث ۳۰۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُبُّ الْمَالِ يُوهِنُ الدِّينَ ، وَيُفْسِدُ الْيَقِينَ .  
 امام علی علیه السلام : مال دوستی، دین را سست و یقین را تباه می کند.  
 غرر الحکم : ۴۸۷۶

**حدیث ۳۰۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَالُ يُقْوِي الْأَمَالَ .  
 امام علی علیه السلام : مال ، آرزوها را تقویت می کند.  
 غرر الحکم : ۵۷۷

**حدیث ۳۰۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَالُ مَادَّةُ الشَّهَوَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : مال ، مایه شهوت هاست .  
 نهج البلاغه: الحکمه ۵۸.

**حدیث ۳۰۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ نَدْفِنَ مَوْتَانَا وَسَطَ قَوْمِ صَالِحِينَ ؛ فَإِنَّ الْمَوْتَى يَتَأَدُّونَ بِجَارِ السَّوِّءِ كَمَا يَتَأَدَّى بِهِ الْأَحْيَاءُ .  
 امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله به ما دستور داد مردگانمان را میان مردمانی صالح به خاک بسپاریم؛ زیرا  
 مردگان نیز همچون زندگان از همسایه بد رنج می برند.  
 کنز العمال : ۴۲۹۱۶

**حدیث ۳۰۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّنِي وَجَدَنِي عِنْدَ مَمَاتِهِ بِحَيْثُ يُحِبُّ ، وَمَنْ أَبْغَضَنِي وَجَدَنِي عِنْدَ مَمَاتِهِ بِحَيْثُ يَكْرَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که مرا دوست داشته باشد، در هنگام مرگش مرا آن گونه که خوشایند اوست بیابد و هر که مرا دشمن داشته باشد، به هنگام مرگش مرا بدان گونه که ناراحت شود بیابد.  
صحیفه الإمام الرضا : ۸۶/۲۰۳ .

### حدیث ۳۰۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلْمَوْتِ لَعَمْرَاتٍ هِيَ أَفْظَعُ مِنْ أَنْ تُسْتَعْرَقَ بِصِفِّهِ ، أَوْ تَعْتَدَلَ عَلَى عُقُولِ أَهْلِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : مرگ را سختی هایی است دشوارتر از آنکه در وصف گنجد یا با خردهای مردم جهان سنجیده شود.  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۱ .

### حدیث ۳۰۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِلْحَارِثِ الْهَمْدَانِيُّ - : وَأَكْثَرُ ذِكْرِ الْمَوْتِ وَمَا بَعْدَ الْمَوْتِ ، وَلَا تَتَمَنَّ الْمَوْتَ إِلَّا بِشَرِّهِ وَثِقِي .

امام علی علیه السلام - به حارث همیدانی - فرمود : مرگ و پس از مرگ را فراوان یاد کن و هرگز آرزوی مرگ مکن، مگر با شرطی استوار.  
نهج البلاغه : الكتاب ۶۹ .

### حدیث ۳۰۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سِئِلَ عَنِ الْإِسْتِعْدَادِ لِلْمَوْتِ - : أَدَاءُ الْفَرَائِضِ ، وَاجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ ، وَالِاسْتِمَالُ عَلَى الْمَكَارِمِ ، ثُمَّ لَا يُبَالِي أَوْقَعَ عَلَى الْمَوْتِ أَمْ وَقَعَ الْمَوْتُ عَلَيْهِ . وَاللَّهِ ، مَا يُبَالِي ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَوْقَعَ عَلَى الْمَوْتِ أَمْ وَقَعَ الْمَوْتُ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که آماده شدن برای مرگ به چیست؟ - فرمود : به جای آوردن واجبات و دوری کردن از حرام ها و داشتن خوی های نیک. با رعایت این امور، دیگر آدمی را چه باک که او به سراغ مرگ رود یا مرگ به سراغش آید.  
سوگند به خدا، که پسری طالب را باکی نیست که خود به سراغ مرگ رود یا مرگ به سراغ او آید.  
الأمالی للصدوق : ۱۷۲/۱۷۳ .

### حدیث ۳۰۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَنْزَلَ الْمَوْتَ حَقَّ مَنَزَلَتِهِ مَنَ عَدَّ عَدَامِينَ أَجَلِهِ .

امام علی علیه السلام : کسی که فردا را از عمر خود به شمار آورد، مرگ را در جایگاه شایسته اش قرار نداده است.  
الكافی : ۳/۲۵۹/۳۰ .

**حدیث ۳۰۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بَادِرُوا الْمَوْتَ وَعَمَّرَاتِهِ ، وَامْهَدُوا لَهُ قَبْلَ حُلُولِهِ ، وَأَعِدُّوا لَهُ قَبْلَ نُزُولِهِ .  
 امام علی علیه السلام : پیش از مرگ و سختی های آن کاری بکنید و قبل از رسیدنش، مقدمات آن را فراهم آورید و پیش از فرود آمدنش، برای آن آماده شوید.  
 نهج البلاغه : الخطبه ۱۹۰ .

**حدیث ۳۰۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِسْتَعِدُّوا لِلْمَوْتِ فَقَدْ أَظْلَكُمْ ، وَكُونُوا قَوْمًا صِيحَّ بِهِمْ فَانْتَبَهُوا ، وَعَلِمُوا أَنَّ الدُّنْيَا لَيْسَتْ لَهُمْ بَدَارٍ فَاسْتَبَدَّلُوا ... .  
 امام علی علیه السلام : برای مرگ آماده شوید؛ زیرا مرگ بر سر شما سایه افکننده است و همچون گروهی باشید که بر سر آنها فریاد زده شد و بیدار گشتند و دانستند که دنیا سرای آنها نیست و از این رو آن را [با جهان دیگر] عوض کردند... .  
 نهج البلاغه : الخطبه ۶۴ .

**حدیث ۳۰۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَمْرًا لَا تَعْلَمُ مَتَى يَفْجُؤُكَ يَنْبَغِي أَنْ تَسْتَعِدَّ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَغْشَاكَ .  
 امام علی علیه السلام : چیزی که نمی دانی چه وقت غافلگیرت می کند، سزاست که پیش از آنکه تو را فرا گیرد، خویشتن را برایش آماده سازی.  
 غرر الحکم : ۳۴۶۸

**حدیث ۳۰۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَجِبْتُ لِمَنْ يَرَى أَنَّهُ يُنْقَضُ كُلَّ يَوْمٍ فِي نَفْسِهِ وَعُمُرِهِ وَهُوَ لَا يَتَأَهَّبُ لِلْمَوْتِ !  
 امام علی علیه السلام : در شگفتم از کسی که می بیند هر روز از جان و عمر او کاسته می شود و با این حال برای مرگ آماده نمی شود؟!  
 غرر الحکم : ۶۲۵۳ .

**حدیث ۳۰۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : يَا بُنَيَّ ، أَكْثَرُ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ ، وَذِكْرِ مَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ وَتُفْضِي بَعْدَ الْمَوْتِ إِلَيْهِ ، حَتَّى يَأْتِيكَ  
 امام علی علیه السلام - به فرزند بزرگوارش حضرت حسن علیه السلام - نوشت : فرزندم! بسیار به یاد مرگ و به یاد آنچه در آن می

افتی و پس از مرگ به سوی آن کشانده می شوی باش، تا آن گاه که بر تو درآید با تمام توان در برابرش آماده و برای آن کمر بسته باشی، نه آنکه ناگهان بر تو درآید و چشمانت را خیره گرداند.  
فی بحار الأنوار: (۷۷/۲۰۵) «واجعله أمامك حیث (تراه حتی) یأتیک وقد أخذت منه حذرک».

### حدیث ۳۰۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا غائب أقرب من الموت .  
امام علی علیه السلام : هیچ غایبی نزدیکتر از مرگ نیست.  
بحار الأنوار: ۷۱/۲۶۳/۲.

### حدیث ۳۰۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إذا كنت في إقبالٍ والموت في إقبالٍ ، فما أسرع الملتقى !  
امام علی علیه السلام : هنگامی که تو عقب می رویی و مرگ جلو می آید، پس چه زود به یکدیگر بر می خورد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۹

### حدیث ۳۰۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرحيل وشيك .  
امام علی علیه السلام : زمان کوچیدن نزدیک است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۱۸۷ .

### حدیث ۳۰۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أنتم طرداء الموت ، إن أقمتم له أخذكم ، وإن فررتم منه أدرركم ، وهو الزم لكم من ظلكم ، الموت معقود بنواصيكم .  
امام علی علیه السلام : شما فراریان (و تعقیب شدگان) مرگ هستید. اگر برایش بایستید، شما را می گیرد و اگر هم از آن بگریزید، به شما می رسد. او از سایه شما به شما پیوسته تر است. مرگ به ناصیه های شما گره خورده است.  
نهج البلاغه: الكتاب ۲۷.

### حدیث ۳۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- من وصاياہ لابنہ الحسن علیہ السلام - : اعلم یا بنی أنك إنما خلقت للآخرة لا للدنيا ، وللبقاء لا للقاء ، وللموت لا للحياة ، وأنتك في قلعة ودار بلغة وطريق إلى الآخرة ، وأنتك طريق الموت الذي لا ينجو منه هارب ، ولا يفوته طالب ، ولا بد أنه مدرک ، فكن منه علی

حَذَرَ أَنْ يُدْرِكَكَ وَأَنْتَ عَلَى حَالٍ سَيِّئَةٍ، قَدْ كُنْتَ تُحَدِّثُ نَفْسَكَ مِنْهَا بِالتَّوْبَةِ فَيَحُولُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ ذَلِكَ، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ أَهْلَكْتَ نَفْسَكَ .  
 امام علی علیه السلام - در سفارش های خود به فرزند بزرگوارش حضرت حسن علیه السلام - نوشت : بدان ای فرزندم! که تو در حقیقت، برای آخرت آفریده شده ای نه برای دنیا، برای رفتن نه برای ماندن، برای مردن نه برای زیستن. تو در منزلگاهی کوچ کردنی و در سرایی ناپایدار و عاریتی و در راه آخرت هستی. تو فراری و تعقیب شده مرگ هستی؛ مرگی که نه گریزنده اش را از چنگ آن رهایی است و نه جوینده اش از دست او به در رود، بلکه ناگزیر به او می رسد. پس، بترس از اینکه مرگ، تو را به هنگامی در رسد که در حال گناهی باشی که خودت را به توبه از آن وعده می دادی و او نگذارد توبه کنی و آن گاه است که خود را به هلاکت در افکنده ای.

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱

### حدیث ۳۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا رَأَيْتُ إِيمَانًا مَعَ يَقِينٍ أَشْبَهَ مِنْهُ بِشَكِّكَ عَلَى هَذَا الْإِنْسَانِ ؛ إِنَّهُ كُلَّ يَوْمٍ يُودَّعُ إِلَى الْقُبُورِ وَيُسَيِّعُ ، وَإِلَى غُرُورِ الدُّنْيَا يَرْجِعُ ، وَعَنِ الشَّهْوَةِ وَالذُّنُوبِ لَا يُقْلَعُ ، فَلَوْ لَمْ يَكُنْ لِابْنِ آدَمَ الْمَسْكِينِ ذَنْبٌ يَتَوَكَّفُهُ وَلَا حِسَابٌ يَقِفُ عَلَيْهِ إِلَّا مَوْتُ يُبَدِّدُ شَمْلَهُ وَيُفَرِّقُ جَمْعَهُ وَيُوتِمُ وُلْدَهُ ، لَكَانَ يَتَّبَعِي لَهُ أَنْ يُحَاذِرَ مَا هُوَ فِيهِ بِأَشَدِّ النَّصَبِ وَالتَّعَبِ .

امام علی علیه السلام : هیچ ایمان توأم با یقینی ندیدم که برای این انسان به شک شبیه تر باشد؛ او هر روز مردگان را به سوی گورستان تودیع و تشییع می کند و با این حال باز به دنیای فریبنده روی می آورد و از شهوت و گناهان دست نمی کشد. اگر این بینوا فرزند آدم را نه گناهی بود که مرتکب شود و نه حساب و کتابی در کارش بود به جز همین مرگ که اجتماع او را پراکنده و جمعش را متفرق و فرزندانش را یتیم می کند، بی گمان سزاوار بود که از این دنیای پُر رنج و خستگی حذر کند.  
 بحار الأنوار : ۶/۱۳۷/۴۰ .

### حدیث ۳۰۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالْمَوْتِ تُخْتَمُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : با مرگ، دنیا پایان می پذیرد.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۶ .

### حدیث ۳۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَوْتُ بَابُ الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : مرگ، دروازه آخرت است.

غرر الحکم : ۳۱۹ .

### حدیث ۳۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي صَفَةِ الْمَلَائِكَةِ - : هُمْ أَعْلَمُ خَلْقِكَ بَكَ ، وَأَخَوْفُهُمْ لَكَ ، وَأَقْرَبُهُمْ مِنْكَ ، لَمْ يَسْكُنُوا الْأَصْلَابَ ، وَلَمْ يُضَمَّنُوا الْأَرْحَامَ ، وَلَمْ يُخْلَقُوا مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ، وَلَمْ يَتَشَبَّعْهُمْ رَيْبُ الْمَنُونِ ، وَإِنَّهُمْ عَلَى مَكَانِهِمْ مِنْكَ ، وَمَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَكَ ، وَاسْتِجْمَاعِ أَهْوَائِهِمْ فِيكَ ، وَكَثْرَةِ طَاعَتِهِمْ لَكَ ، وَقَلَّةِ غَفْلَتِهِمْ عَنْ أَمْرِكَ ، لَوْ عَايَنُوا كُنْهَ مَا خَفِيَ عَلَيْهِمْ مِنْكَ لَحَقَّوْا أَعْمَالَهُمْ .

امام علی علیه السلام - در وصف فرشتگان - فرمود : آنان داناترین آفریدگانت به تو هستند و ترسانترین آنها از تو و نزدیکترینشان به تو. در پشتها [ی نرینگان] نبوده و در زهدان ها جای نداشته اند. از آبی پست آفریده نشده اند و حوادث روزگار آنها را پریشان نساخته است. آنان با همه مقام و منزلتی که نزد تو دارند و با اینکه همه وجودشان عشق به توست و با وجود طاعت بسیارشان از تو و کمی غفلتشان از امر تو، اگر حقیقت و کنه آنچه را که از تو بر آنان پوشیده است مشاهده کنند، بی گمان اعمال خود را کوچک خواهند شمرد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۰۹ .

### حدیث ۳۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثُمَّ خَلَقَ سُبْحَانَهُ لِإِسْكَانِ سَمَاوَاتِهِ ، وَعِمَارَةِ الصَّفِيحِ الْأَعْلَى مِنْ مَلَائِكَتِهِ ، خَلَقَا بَدِيعًا مِنْ مَلَائِكَتِهِ ، وَمَلَأَ بِهِمْ فُرُوجَ فِجَاجِهَا ، وَحَشَا بِهِمْ فُتُوقَ أَجْوَانِهَا (أَجْوَابِهَا) .

امام علی علیه السلام : سپس، خداوند سبحان برای اسکان دادن در آسمان های خود و آباد ساختن آسمان بلند ملکوت خویش، مخلوقاتی بدیع، یعنی فرشتگانش را بیافرید و به وسیله آنها شکاف های راه های گشاده آسمان ها را پر کرد و فاصله های میان فضاها را با آنان بیاکند.

نهج البلاغه : الخطبة ۹۱ .

### حدیث ۳۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَقُّ عَلَى الْمَلِكِ أَنْ يَسُوسَ نَفْسَهُ قَبْلَ جُنْدِهِ .

امام علی علیه السلام : بر پادشاه است که پیش از سپاهیان، به سیاست و تربیت خودش پردازد.

غرر الحکم : ۴۹۴۰

### حدیث ۳۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَعَلَ مَلِكُهُ خَادِمًا لِدِينِهِ انْقَادَ لَهُ كُلُّ سُلْطَانٍ ، مَنْ جَعَلَ دِينَهُ خَادِمًا لِمَلِكِهِ طَمَعَ فِيهِ كُلُّ إِنْسَانٍ .

امام علی علیه السلام : هر کس حکومت خود را در خدمت دینش قرار دهد، هر سلطانی مطیع او شود؛ هر کس دینش را در خدمت حکومتش در آورد، هر انسانی در او طمع کند.

غرر الحکم : ۹۰۱۶ و ۹۰۱۷

**حدیث ۳۰۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا بُنِيَ الْمُلْكُ عَلَى قَوَاعِدِ الْعَدْلِ وَدَعَمْبَدَعَائِمِ الْعَقْلِ ، نَصَرَ اللَّهُ مُوَالِيَهُ وَخَذَلَ مُعَادِيَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه حکومت بر پایه های دادگری بنا شود و با ستون های خرد برپا گردد، خداوند دوستداران آن را یاری رساند و دشمنانش را تنها و بی یاور گذارد.  
 غرر الحکم : ۴۱۱۸ .

**حدیث ۳۰۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْسَنُ الْمُلُوكِ حَالًا مَنْ حَسُنَ عَيْشُ النَّاسِ فِي عَيْشِهِ ، وَعَمَّ رِعِيَّتُهُ بَعْدَلِهِ .  
 امام علی علیه السلام : نکو حال ترین شاهان، کسی است که مردم در روزگار او به نیکی زندگی کنند و عدالتش را در میان رعیت خود بگسترانند.  
 غرر الحکم : ۳۲۶۱ .

**حدیث ۳۰۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَجْلُ الْمُلُوكِ مَنْ مَلَكَ نَفْسَهُ وَبَسَطَ الْعَدْلَ .  
 امام علی علیه السلام : ارجمندترین پادشاهان کسی است که بر نفس خود پادشاهی کند و عدالت را بگستراند.  
 غرر الحکم : ۳۲۰۶ .

**حدیث ۳۰۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْقَلُ الْمُلُوكِ مَنْ سَاسَ نَفْسَهُ لِلرَّعِيَّةِ بِمَا يُسْقِطُ عَنْهُ حُجَّتَهَا ، وَسَاسَ الرَّعِيَّةَ بِمَا تَثْبُتُ بِهِ حُجَّتُهُ عَلَيْهَا .  
 امام علی علیه السلام : برترین پادشاهان کسی است که کردار و پندارش نیکو باشد و با ارتش و ملتش به عدالت رفتار کند.  
 غرر الحکم : ۳۳۵۰ .

**حدیث ۳۰۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْمُلُوكِ مَنْ أَمَاتَ الْجَوْرَ وَأَحْيَا الْعَدْلَ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین پادشاهان، آن است که بیدار را بمیراند و دادگری را زنده سازد.  
 غرر الحکم : ۵۰۰۵ .

**حدیث ۳۰۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُكْثِرَنَّ الدُّخُولَ عَلَى الْمُلُوكِ؛ فَإِنَّهُمْ إِنْ صَحِبْتَهُمْ مَلُوكٌ ، وَإِنْ نَصَحْتَهُمْ غَشُوكٌ .

امام علی علیه السلام : زنهار از مراده بسیار با شاهان؛ زیرا این جماعت اگر با آنان مصاحبت کنی تو را ملول می کنند و اگر تو با آنان رو راست باشی آنان با تو ناراستی می کنند .

غرر الحکم : ۱۰۳۲۱

### حدیث ۳۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَكَائَةُ مِنَ الْمُلُوكِ مِفْتَاحُ الْمِحْنَةِ وَيَذْرُ الْفِتْنَةَ .

امام علی علیه السلام : منزلت داشتن نزد شاهان، کلیدرنج و محنت است و تخم فتنه و گرفتاری .  
غرر الحکم : ۲۱۸۴ .

### حدیث ۳۰۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ مَالِكٍ غَيْرُهُ مَمْلُوكٌ .

امام علی علیه السلام : هر مالکی غیر از او (خدا) مملوک است .  
نهج البلاغه : الخطبه ۶۵ .

### حدیث ۳۰۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ مَزَّحَ اسْتُخِفَّ بِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که شوخی کند، سبک می شود .  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۳۵/۳ .

### حدیث ۳۰۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ هَزَلٍ

امام علی علیه السلام : بسا شوخی ای که به جد انجامد .  
هزل فی کلامه هزلاً : مزح (المصباح المنیر : ۶۳۸) .

### حدیث ۳۰۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



ما مَزَحَ امْرُؤٌ (رَجُلٌ) مَزَحَةً إِلَّا مَجَّ مِنْ عَقْلِهِ مَجَّةٌ .

امام علی علیه السلام: هیچ انسانی (مردی) شوخی نکرد، مگر این که پاره ای از عقل خود را دور انداخت. نهج البلاغه: الحکمة ۴۵۰.

### حدیث ۳۰۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

المِزَاحُ يُورِثُ الضَّغَائِنَ .

امام علی علیه السلام: شوخی، کینه بر جای می گذارد.

تحف العقول: ۸۶.

### حدیث ۳۰۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سِتَّةٌ لَا يُمَارَوْنَ: الْفَقِيهَ، وَالرَّئِيسَ، وَالذَّنِي، وَالْبَدِي، وَالْمَرْأَةَ، وَالصَّبِيَّ .

امام علی علیه السلام: شش کس اند که با آنها مجادله نشاید: فقیه، رئیس، بدنی، فرمایه، بدزبان، زن و کودک.

غرر الحکم: ۵۶۳۴.

### حدیث ۳۰۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكُمْ وَالْمِرَاءَ وَالْخُصُومَةَ؛ فَإِنَّهُمَا يُمْرِضَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِخْوَانِ، وَيَبْثِثُ عَلَيْهِمَا التَّفَاقُ .

امام علی علیه السلام: از مجادله و ستیزه کردن پرهیزید؛ زیرا این دو کار دل ها را نسبت به برادران بیمار می کنند و نفاق می

رویانند.

الکافی: ۲/۳۰۰/۱.

### حدیث ۳۰۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ ضَنَّ بِعَرَضِهِ فَلْيَدَعْ الْمِرَاءَ .

امام علی علیه السلام: هر که آبروی خود را می خواهد، باید مجادله را رها کند.

نهج البلاغه: الحکمة ۳۶۲.

### حدیث ۳۰۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ الْعُودِ أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ لَمَنْ إِذَا عَادَ أَحَاهُ خَفَّفَ الْجُلُوسَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْمَرِيضُ يُحِبُّ ذَلِكَ وَيُرِيدُهُ وَيَسْأَلُهُ ذَلِكَ .

امام علی علیه السلام: بزرگترین پاداش را نزد خداوند عز و جل آن عیادت کننده ای دارد که هر گاه به عیادت برادرش برود، زمان

کوتاهی نزد او بنشیند، مگر این که خود بیمار دوست داشته باشد و از او بخواهد که بیشتر بنشیند.

الکافی : ۳/۱۱۸/۶

### حدیث ۳۰۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَتَمَ الْأَطِبَاءَ مَرَضَهُ خَانَ بَدَنَهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که بیماری خود را از پزشکان پوشیده بدارد، به بدن خود خیانت کرده است.

غرر الحکم : ۸۵۴۵

### حدیث ۳۰۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَتَمَ مَكُونَ دَائِهِ عَجَزَ طَبِيبُهُ عَنِ شِفَائِهِ .

امام علی علیه السلام : کسی که درد نهفته خود را کتمان کند، طبیبش از درمان او ناتوان شود .

غرر الحکم : ۸۶۱۲

### حدیث ۳۰۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَتَمَ وَجَعًا أَصَابَهُ ثَلَاثَةٌ أَيَّامٍ مِنَ النَّاسِ وَشَكَاَ إِلَى اللَّهِ ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعَافِيَهُ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس دردی را که به او رسیده است سه روز از مردم پنهان بدارد و به خدا شکایت کند، بر خداست که او

را از آن درد بهبود بخشد.

الخصال : ۶۳۰/۱۰

### حدیث ۳۰۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالصَّدَقِ تَكْمَلُ الْمُرُوءَةُ .

امام علی علیه السلام : با صدق و راستی است که مردانگی کامل می شود.

غرر الحکم : ۴۲۲۴

### حدیث ۳۰۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالرَّقِيقِ تَنْتَمُّ الْمُرُوءَةُ .

امام علی علیه السلام : با نرمی و مداراست که مردانگی به کمال می رسد.

غرر الحکم : ۴۲۰۱

**حدیث ۳۰۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْمُرُوءَةِ - : لَا تَفْعَلْ شَيْئًا فِي السِّرِّ تَسْتَحْيِي مِنْهُ فِي الْعَلَانِيَةِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به سؤال : مردانگی چیست؟ - فرمود : این که در نهان کاری نکنی که آشکارا از انجام آن شرم داشته باشی.

تحف العقول : ۲۲۳.

**حدیث ۳۰۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَتِمُّ مُرُوءَةُ الرَّجُلِ حَتَّى يَتَفَقَّهَ (فیدینه)، وَيَقْتَصِدَ فِي مَعِيشَتِهِ، وَيَصْبِرَ عَلَى النَّائِبَةِ إِذَا نَزَلَتْ بِهِ، وَيَسْتَعِدِّبَ مَرَارَةَ إِخْوَانِهِ .

امام علی علیه السلام : مردانگی مرد کامل نشود، مگر آن گاه که در دینش فقیه و دانا شود، در زندگیش میانه روی کند، در برابر پیشامدهای سختی که به او می رسد شکیبا باشد و تلخی برادران را شیرین یابد.

تحف العقول : ۲۲۳.

**حدیث ۳۰۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الْوَلَةِ بِالنِّسَاءِ، وَالْإِعْرَاءِ بِلَدَّاتِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ الْوَلَةَ بِالنِّسَاءِ مُمْتَحَنٌ، وَالْغَرِيَّ بِاللَّدَاتِ مُمْتَهَنٌ .

امام علی علیه السلام : بپرهیز از شیفتگی به زنان و آزمندی به لذت های دنیا؛ زیرا شیفته زنان در رنج و محنت است و آزمند لذت ها خوار.

غرر الحکم : ۲۷۲۱.

**حدیث ۳۱۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفِتْنُ ثَلَاثٌ: حُبُّ النِّسَاءِ وَهُوَ سَيْفُ الشَّيْطَانِ... فَمَنْ أَحَبَّ النِّسَاءَ لَمْ يَنْتَفِعْ بِعَيْشِهِ .

امام علی علیه السلام : فتنه ها سه تاست: زن دوستی، که این شمشیر شیطان است... کسی که زن دوست باشد از زندگیش بهره ای نمی برد.

الخصال : ۱۱۳/۹۱.

**حدیث ۳۱۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خِيَارُ خِصَالِ النِّسَاءِ شَرَارُ خِصَالِ الرِّجَالِ : الزُّهْوُ، وَالْجُبْنُ، وَالْبُخْلُ؛ فَإِذَا كَانَتِ الْمَرْأَةُ مَرْهُوَّةً لَمْ تُمَكِّنْ مِنْ نَفْسِهَا، وَإِذَا كَانَتْ بَخِيلَةً

حَفِظَتْ مَالَهَا وَمَالَ بَعْلِهَا ، وَإِذَا كَانَتْ جَبَانَةً فَرَقَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يَعْرِضُ لَهَا .

امام علی علیه السلام : بهترین خصلت های زنان، بدترین خصلت های مردان است: غرور، ترسوئی و بخل؛ زیرا زن هرگاه مغرور باشد خودش را در اختیار [نامحرم] نمی گذارد. هرگاه بخیل (ممسک) باشد مال خود و شوهرش را نگه می دارد و هرگاه ترسو باشد از هر چیزی که برایش پیش آید (مایه بد نامی باشد) وحشت می کند.  
نهج البلاغه : الحکمه ۲۳۴.

### حدیث ۳۱۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- من کتابه للأشتر - : الصَّقُّ بأهلِ الوَرَعِ وَالصَّدَقِ ، ثُمَّ رُضُّهُمْ عَلَى أَلَّا يُطْرُوكَ ، وَلَا يُبْجُوكَ بِبَاطِلٍ لَمْ تَفْعَلْهُ ؛ فَإِنَّ كَثْرَةَ الإِطْرَاءِ تُحْدِثُ الزَّهْوَ ، وَتُدْنِي مِنَ الْعِزَّةِ (الْعُرَّة) .

امام علی علیه السلام - در بخشی از نامه خود به مالک اشتر - نوشت : به اهل پارسایی و راستی پیوند و آنها را چنان تربیت کن که در ستایش تو اغراق نکنند و با ستودن کاری که نکرده ای دلشادت نسازند؛ زیرا که ستایش زیاد، خودپسندی آرد و به سرکشی و تکبر کشاند.

نهج البلاغه : الكتاب : ۵۳.

### حدیث ۳۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ مَدَحَكَ بِمَا لَيْسَ فَيْكَ فَهُوَ ذَمٌّ لَكَ إِنْ عَقَلْتَ .

امام علی علیه السلام : کسی که تو را به آنچه نداری بستاید، اگر عاقل باشی، این کار [در واقع] نکوهش توست.  
غررالحکم : ۹۰۴۲.

### حدیث ۳۱۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْذَرُ مَنْ يُطْرِيكَ بِمَا لَيْسَ فَيْكَ فَيُوشِكُ أَنْ تَنْهَتَكَ بِمَا لَيْسَ فَيْكَ .

امام علی علیه السلام : از کسی که تو را بی جهت مدح و ستایش می کند، پرهیز کن؛ زیرا زود باشد که بی جهت نیز [توسط او] بی حرمت و آبرو شوی.

تنبيه الخواطر : ۲/۱۷.

### حدیث ۳۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا مَدَحَهُ قَوْمٌ فِي وَجْهِهِ - : اللَّهُمَّ إِنَّكَ أَعْلَمُ بِي مِنْ نَفْسِي ، وَأَنَا أَعْلَمُ بِنَفْسِي مِنْهُمْ . اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا خَيْرًا مِمَّا يَظُنُّونَ ، وَاعْفِرْ لَنَا مَا لَا يَعْلَمُونَ .

امام علی علیه السلام - هنگامی که عده ای در حضور امام او را ستودند - گفت : خدایا! تو مرا بهتر از خودم می شناسی و من خود را

بهرتر از آنان می شناسم. خدایا! ما را بهتر از آن چیزی قرار ده که آنان گمان می کنند و آنچه را هم که درباره ما نمی دانند بر ما ببخشای.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۰۰.

### حدیث ۳۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَقَدْ كَرِهْتُ أَنْ يَكُونَ جَالَ فِي ظَنِّكُمْ أَنِّي أَحِبُّ الْإِطْرَاءَ وَاسْتِمَاعَ الثَّنَاءِ، وَلَسْتُ - بِحَمْدِ اللَّهِ - كَذَلِكَ. وَلَوْ كُنْتُ أَحِبُّ أَنْ يُقَالَ ذَلِكَ لَتَرَكْتُهُ انْحِطَاطًا لِلَّهِ سُبْحَانَهُ عَنْ تَنَاوُلِ مَا هُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنَ الْعِظْمَةِ وَالْكَبْرِيَاءِ، وَرَبَّمَا اسْتَحْلَى النَّاسُ الثَّنَاءَ بَعْدَ الْبَلَاءِ، فَلَا تُشْنُوا عَلَيَّ بِجَمِيلِ ثَنَاءٍ لِإِخْرَاجِي نَفْسِي إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَإِلَيْكُمْ مِنَ التَّقِيَّةِ (الْبَقِيَّةِ) فِي حُقُوقٍ لَمْ أُفْرَغْ مِنْ أَدَائِهَا وَفَرَائِضٍ لَا يُدَّ مِنْ إِمضَائِهَا، فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ، وَلَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يُتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَةِ، وَلَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ.

امام علی علیه السلام: خوش ندارم حتی در ذهن شما بگذرد که من ستایش اغراق آمیز و شنیدن مدح و ثنا را دوست دارم. من - بحمد الله - چنین نیستم. و اگر هم [به فرض] دوست می داشتم که مرا مدح و ثنا گویند، این میل را به خاطر خضوع در برابر خداوند پاک که به عظمت و کبریایی زینده تر است، رها می کردم. ممکن است مردم مدح و ستایش را پس از تحمل رنج و مشقت [در کاری] شیرین بیابند. اما شما مرا مدح و ثنا نگویند؛ زیرا [این که می بینید خود را به رنج و سختی می افکنم برای این است که] می خواهم خود را از مسؤولیت حقوقی که از جانب خدا و شما بر گردنم هست خارج سازم؛ حقوقی که هنوز از انجام آنها فراغت نیافته ام و واجبات و وظایفی که باید به جا آورم. پس آن گونه که با زمامداران گردنکش سخن می گویند، با من سخن مگویند و محافظه کاری هایی که در حضور فرمانروایان عصبانی می شود در حضور من به جا نیاورید و با ظاهرسازی و تملق با من رفتار ننمایید.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۱۶

### حدیث ۳۱۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا مَدَحْتَ فَاخْتَصِرْ، إِذَا ذَمَمْتَ فَاقْتَصِرْ.

امام علی علیه السلام: هر گاه ستودی مختصر کن. هر گاه نکوهیدی کوتاه کن.

غرر الحکم: ۳۹۸۳ و ۳۹۸۴.

### حدیث ۳۱۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ، اعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ بِعَاقِلٍ مَنْ انْزَعَجَ مِنْ قَوْلِ الزُّورِ فِيهِ، وَلَا بِحَكِيمٍ مَنْ رَضِيَ بِنَاءِ الْجَاهِلِ عَلَيْهِ.

امام علی علیه السلام: ای مردم! بدانید که هر کس از سخن دروغ و ناحق درباره خود رنجیده شود، خردمند نیست و هر کس از مدح و ثنای نادان درباره خود خوشحال شود، حکیم نمی باشد.

تحف العقول: ۲۰۸.

**حدیث ۳۱۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُخْبِرُ تَقْلِهِ

امام علی علیه السلام : بیازمای تا دشمن بداری.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۳۴.

**حدیث ۳۱۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِنْدَ الْاِمْتِحَانِ يُكْرَمُ الرَّجُلُ اَوْ يُهَانُ .

امام علی علیه السلام : در امتحان است که آدمی سربلند یا سرافکنده می شود.

غرر الحکم : ۶۲۰۶

**حدیث ۳۱۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُمْتَحَنُ الرَّجُلُ بِفِعْلِهِ لَا بِقَوْلِهِ .

امام علی علیه السلام : مرد به کردارش آزموده می شود، نه به گفتارش.

غرر الحکم : ۱۱۰۲۶

**حدیث ۳۱۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ يُمْتَحَنُ بِهَا عُقُولُ الرَّجَالِ ، هُنَّ : الْمَالُ ، وَالْوَلَايَةُ ، وَالْمُصِيبَةُ .

امام علی علیه السلام : سه چیز است که خردهای آدمیان با آنها آزموده می شود: دارایی، دوستی و مصیبت.

غرر الحکم : ۴۶۶۴.

**حدیث ۳۱۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالْأَوْلِيَاءِ - : قَدْ اخْتَبَرَهُمُ اللَّهُ بِالْمَخْمَصَةِ ، وَابْتَلَاهُمْ بِالْمَجْهَدَةِ ، وَامْتَحَنَهُمُ بِالْمَخَاوِفِ .

امام علی علیه السلام - در وصف انبیا و اولیا - فرمود : خداوند آنان را به گرسنگی آزمود و به [انواع] سختی گرفتارشان ساخت و به

بیم و هراس ها امتحانشان نمود.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲

**حدیث ۳۱۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَمْرَنَا صَعِبٌ مُسْتَصْعَبٌ، لَا يَحْمِلُهُ إِلَّا عَبْدٌ مُؤْمِنٌ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ .

امام علی علیه السلام : همانا قضیه ما دشوار و دیریاب است و جز بنده مؤمنی که خداوند دلش را برای ایمان آزموده باشد، کسی آن را بر نمی تابد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۸۹

### حدیث ۳۱۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشُّرْكِ ... وَتَزَكَّ اللُّوْطُ تَكْثِيراً لِلنَّسْلِ .

امام علی علیه السلام : خداوند ایمان را برای پاک کردن از لوث شرک واجب فرمود... و ترک لواط را از بهر افزایش نسل.  
نهج البلاغه : الحكمة ۲۵۲.

### حدیث ۳۱۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَجَالِسُ اللّٰهُوِ تُفْسِدُ الْإِيمَانَ .

امام علی علیه السلام : مجالس سرگرمی [و خوشگذرانی]، ایمان را تباه می کند.  
غرر الحکم : ۹۸۱۵.

### حدیث ۳۱۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُجَالَسَةُ أَهْلِ اللّٰهُوِ يُنْسِي الْقُرْآنَ وَيُحْضِرُ الشَّيْطَانَ .

امام علی علیه السلام : همنشینی با اهل لهو، مایه فراموشی قرآن و حضور شیطان است.  
تحف العقول : ۱۵۱.

### حدیث ۳۱۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ - : مَشْغُولٌ وَقْتُهُ .

امام علی علیه السلام - در وصف مؤمن - فرمود : وقتش پُر است.  
نهج البلاغه : الحكمة ۳۳۳.

### حدیث ۳۱۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَ لَهْوُهُ قَلَّ عَقْلُهُ .

امام علی علیه السلام: کسی که زیاد به سرگرمی بپردازد، عقلش کم است.  
غرر الحکم: ۸۴۲۶.

### حدیث ۳۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اللَّهُوُ يُفْسِدُ عَزَائِمَ الْجِدِّ .  
امام علی علیه السلام: سرگرمی، تصمیمات جدی را تباه می کند.  
غرر الحکم: ۲۱۶۵.

### حدیث ۳۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَبْعَدُ النَّاسِ مِنَ النَّجَاحِ الْمُسْتَهْتَرُ بِاللَّهْوِ وَالْمِزَاحِ .  
امام علی علیه السلام: دورترین مردم از موفقیت، کسی است که شیفته سرگرمی و شوخی است.  
غرر الحکم: ۳۳۳۳.

### حدیث ۳۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اللَّهُوُ يُسَخِّطُ الرَّحْمَنَ ، وَيُرْضِي الشَّيْطَانَ ، وَيُنْسِي الْقُرْآنَ .  
امام علی علیه السلام: سرگرمی کردن، خداوند مهربان را به خشم می آورد و شیطان را خشنود می سازد و قرآن را از یاد می برد.  
بحار الأنوار: ۷۸/۹/۶۶.

### حدیث ۳۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اللَّهُوُ قُوْتُ الْحَمَاقَةِ .  
امام علی علیه السلام: سرگرمی (غفلت)، خوراک حماقت است.  
غرر الحکم: ۹۳۷.

### حدیث ۳۱۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
شَرُّ مَا ضَيِّعَ فِيهِ الْعُمْرُ اللَّعْبُ .  
امام علی علیه السلام: بدترین چیزی که عمر در آن تلف می شود، بازیگوشی است.  
غرر الحکم: ۵۷۲۹.



**حدیث ۳۱۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ سَلَا عَنِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : کسی که دوستدار دیدار خداوند سبحان باشد، دنیا را از یاد ببرد.  
 غرر الحکم : ۸۴۲۵.

**حدیث ۳۱۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ ، اتَّقُوا اللَّهَ ؛ فَمَا خُلِقَ امْرُؤٌ عَبْتًا فَيَلْهَوْ ، وَلَا تُرِكَ سُدَى فَيَلْغَوْ !  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! از خدا بترسید؛ زیرا هیچ کسی عبث آفریده نشده، تا به سرگرمی و غفلت [وقت] گذرانند و مهمل  
 رها نشده تا بیهودگی کند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۰.

**حدیث ۳۱۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ كِتَابِهِ إِلَى أَهْلِ مِصْرَ - : وَإِنِّي أَلِي لِقَاءِ اللَّهِ لَمُشْتَاقٌ ، وَحُسْنِ ثَوَابِهِ لَمُنْتَظَرٌ رَاجٍ .  
 امام علی علیه السلام : در نامه خود به مردم مصر - نوشت : همانا من به دیدار خداوند مشتاقم و چشم به راه و امیدوار به پاداش  
 نیکوی او هستم.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۶۲.

**حدیث ۳۱۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ كِتَابٍ لَهُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ - : أَمَّا بَعْدُ ، فَاطْلُبْ مَا يَعْنِيكَ وَاتْرُكْ مَا لَا يَعْنِيكَ ؛ فَإِنَّ فِي تَرْكِ مَا لَا يَعْنِيكَ  
 .  
 امام علی علیه السلام - در نامه ای به عبدالله بن عباس - نوشت : اما بعد، چیزی را بجوی که سودمند است و آنچه را که بیهوده است  
 فرو گذار؛ زیرا فرو گذاشتن چیزهای بیهوده، باعث رسیدن به کارهای سودمند است.  
 تحف العقول : ۲۱۸.

**حدیث ۳۱۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَعْرِضْ لِمَا لَا يَعْنِيكَ بِتَرْكِ مَا يَعْنِيكَ .  
 امام علی علیه السلام : با فرو گذاشتن آنچه سودمند است، خود را در معرض آنچه بیهوده است قرار مده.

بحار الأنوار : ۷۸/۷/۵۹.

**حدیث ۳۱۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ قَوْلٍ لَيْسَ لِلَّهِ فِيهِ ذِكْرٌ فَلَعُوْ .  
 امام علی علیه السلام : هر سخنی که در آن یاد خدا نباشد، بیهوده است.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۹۲/۱۰۱

**حدیث ۳۱۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِسَانُ الْعَاقِلِ وَرَاءَ قَلْبِهِ ، وَقَلْبُ الْأَحْمَقِ وَرَاءَ لِسَانِهِ .  
 امام علی علیه السلام : زبان خردمند، در پس دل اوست و دل نابخرد، در پس زبان او.  
 نهج البلاغه : الحكمة ۴۰.

**حدیث ۳۱۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «لَا يَسْتَقِيمُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ ، وَلَا يَسْتَقِيمُ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ» فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَلْقَى اللَّهَ تَعَالَى وَهُوَ نَقِيُّ الرَّاحَةِ مِنْ دِمَائِ الْمُسْلِمِينَ وَأَمْوَالِهِمْ ، سَلِمَ اللِّسَانَ مِنْ أَعْرَاضِهِمْ ، فَلْيَفْعَلْ .  
 امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: «ایمان هیچ بنده ای درست نشود، تا آن که دلش درست شود و دلش درست نشود، تا آن گاه که زبانش درست شود». بنابراین، هر کس از شما که می تواند با دستی نیالوده به خون و اموال مسلمانان و زبانی سالم از [هتک] آبرو و حیثیت ایشان خداوند متعال را دیدار نماید، باید چنین کند.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۶

**حدیث ۳۱۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَقَّ بِطُولِ السَّجْنِ مِنَ اللِّسَانِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ چیز به اندازه زبان، سزاوار زندان طولانی مدت نیست.  
 بحار الأنوار : ۷۱/۲۷۷/۱۱.

**حدیث ۳۱۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللِّسَانُ سَبْعٌ ، إِنْ خُلِّيَ عَنْهُ عَقَرَ .  
 امام علی علیه السلام : زبان درنده ای است که اگر رها شود، گاز می گیرد.

نهج البلاغه: الحکمه ۶۰.

### حدیث ۳۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ضَرَبُ اللِّسَانِ أَشَدُّ مِنْ ضَرَبِ السِّنَانِ .  
امام علی علیه السلام : ضربت زبان، دردناکتر از ضربت سرنیزه است.  
بحار الأنوار : ۷۱/۲۸۶/۴۲.

### حدیث ۳۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ حَفِظَ لِسَانَهُ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ .  
امام علی علیه السلام : هر که زبانش را نگهدارد، خداوند عیبش را پوشاند.  
بحار الأنوار : ۷۱/۲۸۳/۳۶.

### حدیث ۳۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لِسَانُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ .  
امام علی علیه السلام : زبان تو، ترجمان خرد توست.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۳۱/۲.

### حدیث ۳۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْإِنْسَانُ لُجْبَةُ لِسَانِهِ ، وَعَقْلُهُ دِينُهُ .  
امام علی علیه السلام : انسان، دلش زبان اوست و خردش دین او.  
بحار الأنوار : ۷۸/۵۶/۱۱۹.

### حدیث ۳۱۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
تَكَلَّمُوا تُعَرَفُوا ؛ فَإِنَّ الْمَرْءَ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ .  
امام علی علیه السلام : سخن گوید، تا شناخته شوید؛ زیرا آدمی در زیر زبان خود، پنهان است.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۲.

### حدیث ۳۱۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللِّسَانُ مِيزَانُ الْإِنْسَانِ .

امام علی علیه السلام : زبان، ترازوی انسان است.

غرر الحکم : ۱۲۸۲.

### حدیث ۳۱۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْأَخْلَاقِ أَبْعَدُهَا عَنِ اللَّجَاجِ .

امام علی علیه السلام : بهترین خوی ها، دورترین آنها از لجاجت است.

غرر الحکم : ۴۹۷۵.

### حدیث ۳۱۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَجَّ وَتَمَادَى فَهُوَ الزَّائِكِسُ الَّذِي رَانَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ ، وَصَارَتْ دَائِرَةُ السَّوِّ عَلَى رَأْسِهِ .

امام علی علیه السلام : آن که لجاجت کند و بر لجاجت خویش پای فشرد، همان بخت برگشته ای است که خداوند بر دلش پرده

[غفلت] زده و پیشامدهای ناگوار بر فراز سرش قرار گرفته است.

نهج البلاغه : الكتاب ۵۸

### حدیث ۳۱۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْعَجَلَمَةَ بِالْأُمُورِ قَبْلَ أَوَانِهَا ، أَوِ التَّنَسُّقُطِ (التَّسَاقُطُ - التَّثْبُطُ) فِيهَا عِنْدَ إِمْكَانِهَا ، أَوِ اللَّجَاجِيَّةَ فِيهَا إِذَا تَنَكَّرَتْ ، أَوِ الْوَهْنَ عَنِهَا إِذَا اسْتَوْضَحَتْ ، فَضَعَّ كُلَّ أَمْرٍ مَوْضِعَهُ .

امام علی علیه السلام : پرهیز از شتابزدگی در کارها پیش از فرا رسیدن زمان آنها، یا کندی کردن در کارها به هنگام رسیدن زمان

آنها، یا لجاجت در آنها هرگاه مبهم و ناشناخته باشند و یا سستی کردن در آنها هرگاه روشن و آشکار باشند. بنابراین، هر چیزی را

در جایگاه خودش بگذار.

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

### حدیث ۳۱۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الإِفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشُبُّ نِيرَانَ اللَّجَاجِيَّةِ .

امام علی علیه السلام : زیاده روی در سرزنش کردن، آتش لجاجت را شعله ور می کند.

بحار الأنوار : ۷۷/۲۱۲/۱.

**حدیث ۳۱۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِحْذَرِ اللَّجَاجَ تَنْجُ مِنْ كَبَوْتِهِ .  
 امام علی علیه السلام : از لجاجت حذر کن، تا از به زمین خوردن آن رهایی یابی.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۱۰/۶۸

**حدیث ۳۱۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ أَنْ تَجْمَعَ بِكَ مَطِيئَةُ اللَّجَاجِ .  
 امام علی علیه السلام : زنهار که مرکب لجاجت، سرکشانه تو را به سوی مهلکه ها ببرد.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

**حدیث ۳۱۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ أَنْ تَطِيحَ بِكَ مَطِيئَةُ اللَّجَاجِ .  
 امام علی علیه السلام : مبادا، مرکب لجاجت تو را به هلاکت درافکند.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۸/۱.

**حدیث ۳۱۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِلْجَوْجِ تَدْبِيرٌ .  
 امام علی علیه السلام : لجوج را تدبیر نیست.  
 غرر الحکم : ۷۴۷۸

**حدیث ۳۱۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّجَاجُ يُنْتِجُ الْحُرُوبَ وَيُوغِّرُ الْقُلُوبَ .  
 امام علی علیه السلام : لجاجت، جنگها به بار می آورد و دل ها را کینه ور می سازد.  
 غرر الحکم : ۱۷۱۸.

**حدیث ۳۱۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّجَاجَةُ تَسُلُّ الرَّأْيَ .

امام علی علیه السلام: لجاجت، اندیشه را می برد.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۷۹.

### حدیث ۳۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اللَّجُوجُ لَا رَأْيَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: لجوج را رأی و اندیشه ای نیست.

غرر الحکم: ۸۸۷

### حدیث ۳۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي صِفَةِ الْمُتَّقِينَ - : مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ ، وَمَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ .

امام علی علیه السلام- در وصف پرهیزگاران - فرمود: گفتارشان حق و درست و پوشاکشان توأم با میانه روی است.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۳.

### حدیث ۳۱۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِلْبَسُوا ثِيَابَ الْقَطَنِ ؛ فَإِنَّهَا لِيَابِسُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، وَهُوَ لِيَابِسُنَا .

امام علی علیه السلام: لباس پنبه ای (کریاس) بپوشید، که آن لباس رسول خدا صلی الله علیه و آله و لباس ما (اهل بیت) است.

الکافی: ۶/۴۴۶/۴

### حدیث ۳۱۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْكَيْسُ مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ وَأَخْلَصَ أَعْمَالَهُ .

امام علی علیه السلام: زیرک کسی است که خود را بشناسد و اعمالش را [برای خدا] خالص گرداند.

غرر الحکم: ۱۱۳۹

### حدیث ۳۱۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْكَيْسُ مَنْ كَانَ يَوْمُهُ خَيْرًا مِنْ أَمْسِيهِ ، وَعَقَلَ الدَّمَّ عَنْ نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام: زیرک کسی است که امروزش از دیروزش بهتر باشد و نکوهش را از خود باز دارد.

غرر الحکم: ۱۷۹۷.

**حدیث ۳۱۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَكْبَسِ النَّاسِ - : مَنْ أَبْصَرَ رُشْدَهُ مِنْ غَيْبِهِ فَمَالَ إِلَى رُشْدِهِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به سؤال از زیرکترین مردم - فرمود : کسی که هدایت خود را از گمراهی باز شناسد و به هدایت و رستگاری خود، رو کند.

بحار الأنوار : ۷۷/۳۷۸/۱.

**حدیث ۳۱۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْبَسُكُمْ أَوْرَعُكُمْ .

امام علی علیه السلام : زیرکترین شما، پارساترین شماست.

غرر الحکم : ۲۸۳۹.

**حدیث ۳۱۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمَالُ الْإِنْسَانِ الْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام : کمال انسان، خرد است.

غرر الحکم : ۷۲۴۴.

**حدیث ۳۱۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كَمَالِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَجْمَلُ بِهِ .

امام علی علیه السلام : از کمال آدمی است که آنچه رازبنده او نیست فرو گذارد.

أعلام الدین : ۲۹۲.

**حدیث ۳۱۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَسْرِبِلِ الْحَيَاءِ وَادْرَاعِ الْوَفَاءِ وَاحْفَظِ الْإِخَاءَ وَأَقْلِلْ مُحَادَثَةَ النِّسَاءِ ، يَكْمُلُ لَكَ السَّنَاءُ .

امام علی علیه السلام : جامه شرم بپوش و زره وفاداری به تن کن و برادری را نگه دار و با زنان کم سخن گوی، تا بلند مرتبگی تو کامل شود.

غرر الحکم : ۴۵۳۶.

**حدیث ۳۱۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الکمالُ فی الدُّنیا مَفْقُودٌ .

امام علی علیه السلام : کمال، در دنیا نایاب است.

غرر الحکم: ۳۳۱.

**حدیث ۳۱۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

کمالُ الرَّجُلِ بِسِتِّ خِصَالٍ : بِأَصْغَرِيهِ ، وَأَكْبَرِيهِ ، وَهَيْئَتِيهِ ؛ فَأَمَّا أَصْغَرَاهُ فَحَلْبُهُ وَلِسَانُهُ ، إِنْ قَاتَلَ قَاتَلَ بِجَنَانٍ ، وَإِنْ تَكَلَّمَ تَكَلَّمَ بِلِسَانٍ ، وَأَمَّا أَكْبَرَاهُ فَعَقْلُهُ وَهَمَّتُهُ ، وَأَمَّا هَيْئَتَاهُ فَمَالُهُ وَجَمَالُهُ .

امام علی علیه السلام : کمال مرد به شش خصلت است: به دو عضو کوچک او و دو شیء بزرگش و دو هیئت او. دو عضو کوچک او دل و زبان اوست؛ اگر بیجنگد، با دلش می‌جنگد و اگر سخن بگوید، با زبانش سخن می‌گوید. دو عضو بزرگ او، خرد و همت اوست و دو هیئت او مال و جمال اوست.

معانی الأخبار: ۱۵۰/۱.

**حدیث ۳۱۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العَاقِلُ يَطْلُبُ الكَمَالَ ، الجَاهِلُ يَطْلُبُ المَالَ .

امام علی علیه السلام : دانا، طالب کمال است و نادان جویای مال.

غرر الحکم: ۵۷۹.

**حدیث ۳۱۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِن كَمَالِ الْإِنْسَانِ وَوُفُورِ فَضْلِهِ اسْتِشْعَارُهُ بِنَفْسِهِ النُّقْصَانَ .

امام علی علیه السلام : آگاهی انسان از ناقص بودنش، نشانه کمال و فراوانی فضل اوست.

غرر الحکم: ۹۴۴۲.

**حدیث ۳۱۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الكَلَامِ مَا لَا يُمَلُّ وَلَا يَقِلُّ .

امام علی علیه السلام : بهترین سخن، آن است که نه ملال آورد و نه اندک باشد [اطناب ممل و ایجاز مخل در آن نباشد].

غرر الحکم: ۴۹۶۹.



**حدیث ۳۱۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا لَا تَمُجُّهُ الْأَذَانُ وَلَا يُتَعَبُ فَهْمُهُ الْأَفْهَامُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین سخن، آن است که گوشها از شنیدن آن رنج و بیزار نشود و فهمیدن آن، اندیشه‌ها را به رنج نیندازد.  
 غرر الحکم : ۳۳۷۱

**حدیث ۳۱۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا زَانَهُ حُسْنُ النَّظَامِ ، وَفَهْمُهُ الْخَاصُّ وَالْعَامُّ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین سخن، آن است که به زیبایی نظم (حسن تألیف و ترکیب) آراسته باشد و خاص و عام آن را بفهمند.  
 غرر الحکم : ۳۳۰۴

**حدیث ۳۱۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَصْرُ خَيْرٌ مِنَ الْهَذَرِ .  
 امام علی علیه السلام : ناتوانی در سخن گفتن، بهتر از یاوه گویی است.  
 غرر الحکم : ۱۲۶۶.

**حدیث ۳۱۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَمْتُ يُعَقِّبُكَ السَّلَامَةُ خَيْرٌ مِنْ نُطْقٍ يُعَقِّبُكَ الْمَلَامَةُ .  
 امام علی علیه السلام : خاموشی ای که برای تو سلامت در پی آورد، بهتر از گفتاری است که برایت ملامت به بار نشاند.  
 غرر الحکم : ۵۸۶۵

**حدیث ۳۱۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَمْتُ يَكْسُوكَ الْكِرَامَةَ خَيْرٌ مِنْ قَوْلٍ يُكْسِبُكَ النَّدَامَةَ .  
 امام علی علیه السلام : خاموشی ای که جامه کرامت بر تو پوشاند، بهتر از سخنی است که برایت ندامت آورد.  
 غرر الحکم : ۵۸۶۶

**حدیث ۳۱۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْخَرَسُ خَيْرٌ مِنَ الْكَذِبِ .

امام علی علیه السلام : گنگ و لال بودن، بهتر از دروغ گفتن است.

غرر الحکم : ۲۸۳

### حدیث ۳۱۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَمْتُ يُكْسِبُكَ الْوَقَارَ خَيْرٌ مِنْ كَلَامٍ يَكْسُوكَ الْعَارَ .

امام علی علیه السلام : خاموشی ای که تو را وقار بخشد، بهتر از سخن گفتنی است که جامه عار بر تو پوشد.

غرر الحکم : ۵۸۶۷

### حدیث ۳۱۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْقَوْلُ بِالْحَقِّ خَيْرٌ مِنَ الْعِيِّ وَالصَّمْتِ .

امام علی علیه السلام : سخن حق گفتن، بهتر از درماندگی در سخن و خاموش ماندن است.

غرر الحکم : ۱۴۶۲.

### حدیث ۳۱۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَلَامُ بَيْنَ خَلْتِي سَوْءٍ ، هُمَا : الْإِكْتَارُ وَالْإِقْلَالُ ، فَالْإِكْتَارُ هَذَرٌ ، وَالْإِقْلَالُ عَيٌّْ وَحَصْرٌ .

امام علی علیه السلام : سخن، میان دو خصالت زشت قرار گرفته است: پرگویی و کم گویی؛ زیرا پرگویی به یاوه گویی می انجامد و

کم گویی، نشانگر درماندگی و عجز در سخن گفتن است.

غرر الحکم : ۱۸۵۴.

### حدیث ۳۱۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَلَامُ كَالدَّوَاءِ ؛ قَلِيلُهُ يَنْفَعُ ، وَكَثِيرُهُ قَاتِلٌ .

امام علی علیه السلام : سخن چون داروست، اندکش سود می بخشد و بسیارش کشنده است.

غرر الحکم : ۲۱۸۲

### حدیث ۳۱۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ ، بَلْ لَا تَقُلْ كُلَّ مَا تَعْلَمُ ، فَإِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيَّ جَوَارِحَكَ كُلَّهَا فَرَانَصَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

امام علی علیه السلام: آنچه نمی دانی مگوی، حتی تمام آنچه را هم که می دانی مگوی؛ زیرا خداوند بر کلیه اعضای بدن تو فرایضی واجب کرده است، که روز قیامت به وسیله آنها بر ضد تو حجت می آورد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۸۲.

### حدیث ۳۱۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ عَلِمَ أَنَّ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ قَلَّ كَلَامُهُ إِلَّا فِيمَا يَعْنِيهِ .  
امام علی علیه السلام: کسی که بداند گفتار او در شمار کردار اوست [و بازخواست می شود]، گفتار او جز در مواردی که مفید است، اندک شود.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۴۹

### حدیث ۳۱۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا تَكَلَّمْتَ بِالْكَلِمَةِ مَلَكَتَكَ ، وَإِذَا أَمَسَكْتَهَا مَلَكَتَهَا .  
امام علی علیه السلام: هر گاه سخنی گفتی، آن سخن مالک توست و هر گاه آن را، نگه داشتی در اختیار توست.  
غرر الحکم: ۴۰۸۴.

### حدیث ۳۱۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْكَلَامُ فِي وَثَاقِكَ مَا لَمْ تَتَكَلَّمْ بِهِ ، فَإِذَا تَكَلَّمْتَ بِهِ صَدَرَتْ فِي وَثَاقِهِ ، فَاحْزُنْ لِسَانَكَ كَمَا تَحْزُنُ ذَهَبَكَ وَوَرَقَكَ ، فَرُبَّ كَلِمَةٍ سَلَبَتْ نِعْمَةً وَجَلَبَتْ نِقْمَةً .  
امام علی علیه السلام: تا سخن را به زبان نیاورده ای، سخن در بند توست. همین که آن را به زبان آوردی، تو در بند سخن در می آیی. پس همان گونه که زر و سیم خود را در گنجینه می نهی، زبانت را نیز در گنجخانه دهان نگه دار؛ که بسا سخنی نعمتی را از کف برده و خشم و کیفری [الهی] را آورده است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۸۱.

### حدیث ۳۱۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ .  
امام علی علیه السلام: هر گاه عقل کامل شود، سخن گفتن کاستی گیرد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۷۱

### حدیث ۳۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَكَثْرَةَ الْكَلَامِ ؛ فَإِنَّهُ يُكْثِرُ الزَّلَلَ وَيُورِثُ الْمَلَلَ .

امام علی علیه السلام : زنهار از پرگویی؛ زیرا که لغزشها را زیاد می کند و ملال می آورد.  
غور الحکم : ۲۶۸۰.

### حدیث ۳۱۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طوبى لِمَنْ ... أَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ ، وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ لِسَانِهِ .

امام علی علیه السلام : از زیاده گویی بپرهیز، که آن عیبهای پنهان تو را آشکار می سازد و کینه های آرام گرفته دشمنانت را بر ضد تو تحریک می کند.  
نهج البلاغه : الحکمه ۱۲۳.

### حدیث ۳۱۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العالم لا يتكلم بالفضول .

امام علی علیه السلام : خوشا به حال کسی که ... زیادی مال خود را انفاق کرد و زبانش را از زیاده گویی نگه داشت.  
مشکاة الأنوار : ۵۵۱/۱۸۵۰.

### حدیث ۳۱۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَكَلَّمُ بِمَا لَا يَنْفَعُهُ فِي دُنْيَاةٍ وَلَا يُكْتَبُ لَهُ أَجْرُهُ فِي أُخْرَاةٍ .

امام علی علیه السلام : در شگفتم از کسی که سخنانی می گوید که نه در دنیایش به او سود می رساند و نه در آخرتش برای او اجری نوشته می شود.  
غور الحکم : ۶۲۸۳.

### حدیث ۳۱۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْهَذَرَ ؛ فَمَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَتْ آثَامُهُ .

امام علی علیه السلام : زنهار از یاوه گویی؛ زیرا هر که پرگو باشد، گناهانش بسیار شود.  
غور الحکم : ۲۶۳۷.

### حدیث ۳۱۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا مَرَّ بِرَجُلٍ يَتَكَلَّمُ بِفُضُولِ الْكَلَامِ - : إِنَّكَ تُمَلِي عَلَى حَافِظِيكَ كِتَابًا إِلَى رَبِّكَ ، فَتَكَلَّمْ بِمَا يَعْنِيكَ وَدَعْ مَا لَا يَعْنِيكَ .

امام علی علیه السلام - وقتی بر مردی گذشت که زیاده گویی می کرد - فرمود : بدان که تو بر دو فرشته نگهبان اعمالت نوشته ای املا می کنی و به سوی پروردگارت می فرستی . پس ، سخنانی بگو که برایت سودمند باشد و از سخنان بیهوده دم فرو بند .  
الأمالی للصدوق : ۸۵/۵۳ .

### حدیث ۳۱۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُنَّةُ اللَّئَامِ قُبْحُ الْكَلَامِ .

امام علی علیه السلام : شیوه فرومایگان ، زشتگویی است .  
غرر الحکم : ۵۵۵۱ .

### حدیث ۳۱۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَمُسْتَهْجَنَ الْكَلَامِ ؛ فَإِنَّهُ يُوْغِرُ الْقَلْبَ .

امام علی علیه السلام : زنهار از سخن زشت ؛ که دل را کینه ور می سازد .  
غرر الحکم : ۲۶۷۵

### حدیث ۳۱۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَاءَ كَلَامُهُ كَثُرَ مَلَامُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که گفتارش بد باشد ، ملامت بسیار شنود .  
غرر الحکم : ۸۴۹۶

### حدیث ۳۱۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَمَا يُسْتَهْجَنُ مِنَ الْكَلَامِ ؛ فَإِنَّهُ يَحْبِسُ عَلَيْكَ اللَّئَامَ وَيُنْفِرُ عَنْكَ الْكِرَامَ .

امام علی علیه السلام : زنهار ، از به زبان آوردن سخنان زشت ؛ زیرا که فرومایگان را گرد تو جمع می کند و گرانمایگان را از تو می رماند .

غرر الحکم : ۲۷۲۲

### حدیث ۳۱۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صُورَةُ الْمَرْأَةِ فِي وَجْهِهَا ، وَصُورَةُ الرَّجُلِ فِي مَنْطِقِهِ .

امام علی علیه السلام : چهره (زیبایی) زن در رخسار اوست و چهره (زیبایی) مرد در گفتار او.  
بحار الأنوار : ۷۱/۲۹۳/۶۳.

### حدیث ۳۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ كَلَامٍ أَنْفَذَ مِنْ سِهَامٍ .  
امام علی علیه السلام : بسا سخنی که از تیر ، کارگرتر است.  
غرر الحکم : ۵۳۲۲.

### حدیث ۳۱۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ قَوْلٍ أَنْفَذَ مِنْ صَوْلٍ .  
امام علی علیه السلام : بسا سخنی که از یورش کارگرتر است.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۴.

### حدیث ۳۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ أَمَرَ عِبَادَهُ تَخِيْرًا ، وَنَهَاهُمْ تَحْذِيرًا ، وَكَلَّفَ يَسِيرًا ، وَلَمْ يُكَلِّفْ عَسِيرًا ، وَأَعْطَى عَلَى الْقَلِيلِ كَثِيرًا ، وَلَمْ يُعْصِ مَغْلُوبًا ،  
وَلَمْ يُطْعَ مُكْرَهًا ، وَلَمْ يُرْسَلِ الْأَنْبِيَاءُ لَعِبًا ، وَلَمْ يُنَزَلِ الْكِتَابُ لِلْعِبَادِ عَبَثًا ، وَلَا خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا : «ذَلِكَ ظَنُّ  
الَّذِينَ كَفَرُوا قَوْلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ»  
امام علی علیه السلام : خداوند سبحان، بندگان خود را فرمان داده است، حال آنکه آنان مختارند و بازشان داشته است برای این که  
به آنان هشدار داده باشد و تکلیف آسان فرموده و تکلیف دشوار نداده است و کار اندک را پاداش فراوان می دهد، نه با زور  
نافرمانی می شود و نه با اکراه و اجبار فرمانبری. پیامبران را از سر بازیچه نفرستاد و برای بندگان بیهوده کتاب آسمانی نازل نکرد و  
آسمانها و زمین و آنچه را میان آنهاست به باطل نیافرید «این گمان کسانی است که کفر ورزیدند. پس وای بر کافران از آتش» .  
ص : ۲۷ .

### حدیث ۳۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِعْلَمُوا أَنَّ مَا كَلَّفْتُمْ بِهِ يَسِيرٌ ، وَأَنَّ ثَوَابَهُ كَثِيرٌ ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِيمَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِنَ الْبَغْيِ وَالْعُدْوَانِ عِقَابٌ يُخَافُ لَكَانَ فِي ثَوَابِ اجْتِنَابِهِ مَا  
لَا عُذْرَ فِي تَرْكِ طَلْبِهِ .  
امام علی علیه السلام : بدانید که آنچه بدان مکلف شده اید، اندک و ثوابش بسیار است. اگر برای ستم و تجاوز که خداوند از آنها  
نهی فرموده است کیفری ترسناک هم نبود، باز پاداش خودداری از آنها چندان بزرگ است که در ترک آنها بهانه ای نیست.

نهج البلاغه: الكتاب ۵۱.

### حدیث ۳۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ عَابَ عَيْبٍ، وَمَنْ شَتَّمَ أُجِيبَ، وَمَنْ عَرَسَ أَشْجَارَ التُّقَى اجْتَنَى ثِمَارَ الْمُنَى .  
 امام علی علیه السلام: هر که عیبجویی کند، عیبجویی شود و هر که ناسزا گوید، پاسخ [ناسزا] شنود و هر که درختهای تقوا بنشانند، میوه های آرزوها بچینند.  
 كشف الغمّة: ۳/۱۳۶.

### حدیث ۳۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: كَمَا تَدِينُ تُدَانُ .  
 امام علی علیه السلام: از هر دست بدهی، با همان دست پس می گیری.  
 غرر الحکم: ۷۲۰۸.

### حدیث ۳۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ حَفَرَ بَثْرًا لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهَا، وَمَنْ هَتَكَ حِجَابَ غَيْرِهِ انْكَشَفَتْ عَوْرَاتُ بَيْتِهِ .  
 امام علی علیه السلام: هر که برای برادرش چاهی کند، خود در آن افتد و هر که پرده [حرمت] دیگری را بدرد، عیبهای درون خانه او بر ملا شود.  
 تحف العقول: ۸۸.

### حدیث ۳۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: التَّسْرُوعُ إِلَى الْإِنْتِقَامِ أَعْظَمُ الذُّنُوبِ .  
 امام علی علیه السلام: شتاب در انتقامگیری، بزرگترین گناهان است.  
 غرر الحکم: ۶۷۶۶.

### حدیث ۳۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: أَقْبَحُ أَعْمَالِ الْمُقْتَدِرِ الْإِنْتِقَامُ .  
 امام علی علیه السلام: زشت ترین کارهای شخص قدرتمند، انتقام گرفتن است.  
 غرر الحکم: ۳۰۰۳.

## از ۳۴۰۰ تا ۳۲۰۱

## حدیث ۳۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَقْبَحُ الْمُكَافَاةِ الْمُجَازَاةُ بِالْإِسَاءَةِ .  
 امام علی علیه السلام : زشت ترین تلافی، پاداش دادن [نیکی] با بدی است.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۵۳/۸۵.

## حدیث ۳۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ كَمَالِ الْإِيمَانِ مُكَافَاةُ الْمُسِيِّ بِالْإِحْسَانِ .  
 امام علی علیه السلام : از [نشانه های] کمال ایمان این است که بدی کننده را به نیکی پاداش دهی.  
 غرر الحکم : ۹۴۱۳.

## حدیث ۳۲۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا سُودَ مَعَ انْتِقَامٍ .  
 امام علی علیه السلام : با انتقامگیری، سروری در کار نیست.  
 غرر الحکم : ۱۰۵۱۸.

## حدیث ۳۲۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا حُيِّتَ بِحَسَنَةٍ فَحَيِّ بِأَحْسَنَ مِنْهَا ، وَإِذَا أُسْدِيَتْ إِلَيْكَ يَدٌ فَكَافِئْهَا بِمَا يُرَبِّي عَلَيْهَا ، وَالْفَضْلُ مَعَ ذَلِكَ لِلْبَادِي .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه به تو درودی گفته شد، با درودی بهتر از آن پاسخ گوی و هر گاه احسانی به تو شد، به احسانی بهتر از آن جبران کن. با وجود این، فضیلت از آن آغازگر [نیکی] است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۶۲.

## حدیث ۳۲۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَطْلُ يَدَكَ فِي مُكَافَاةٍ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْكَ ، فَإِنْ لَمْ تَقْدِرْ فَلَا أَقْلَ مِنْ أَنْ تَشْكُرَهُ .  
 امام علی علیه السلام : برای عوض دادن به کسی که به تو نیکی کرده است دستت را دراز کن و اگر توانایی [جبران] نداشته‌ی، دست کم از او تشکر کن.



غرر الحکم : ۲۳۸۳.

### حدیث ۳۲۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی بیان الحقوق - : ثُمَّ جَعَلَ سُبْحَانَهُ مِنْ حُقُوقِهِ حُقُوقًا افْتَرَضَهَا لِبَعْضِ النَّاسِ عَلَى بَعْضٍ ، فَجَعَلَهَا تَكَافُؤًا فِي وُجُوهِهَا .  
وَيُوجِبُ بَعْضُهَا بَعْضًا ، وَلَا يُسْتَوْجَبُ بَعْضُهَا إِلَّا بِبَعْضٍ .

امام علی علیه السلام - در بیان حقوق - فرمود : آن گاه خداوند سبحان از جمله حقوق خویش، برای مردم حقوقی نسبت به یکدیگر واجب فرمود. و آنها را به گونه ای قرار داد که یکدیگر را جبران می کنند و هر یک موجب دیگری می شود و هر حقی جز در مقابل حقی دیگر، واجب نمی شود.  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۶.

### حدیث ۳۲۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُنِيَ الْكُفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ : الْفِسْقُ ، وَالْغُلُوُّ ، وَالشُّكُّ ، وَالشُّبْهَةُ .

امام علی علیه السلام : کفر، بر چهار ستون استوار است: بیرون شدن از فرمان [خدا]، غلو [در دین]، شک و شبهه.  
الکافی : ۲/۳۹۱/۱

### حدیث ۳۲۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَأْخِيرُ الْعَمَلِ عُنْوَانُ الْكَسَلِ .

امام علی علیه السلام : به تأخیر افکندن کار، نشانه تنبلی است.  
غرر الحکم : ۴۴۷۱.

### حدیث ۳۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَادُّوا التَّوَانِي بِالْعَزْمِ .

امام علی علیه السلام : با عزم و اراده، به جنگ سستی بروید.  
غرر الحکم : ۵۹۲۷.

### حدیث ۳۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ التَّوَانِي يَتَوَلَّدُ الْكَسَلُ .

امام علی علیه السلام : یکی از عوامل محرومیت، سستی [در کار] است.

غرر الحکم : ۹۲۸۴

### حدیث ۳۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَطَاعَ التَّوَانِيَّ ضَيَّعَ الْحُقُوقَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از سستی فرمان برد، حقوق را تباه سازد.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۲۳۹ .

### حدیث ۳۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَسَلُ يُفْسِدُ الْآخِرَةَ .  
 امام علی علیه السلام : تنبلی، آخرت را تباه می کند.  
 مستدرک الوسائل : ۱۳/۴۵/۱۴۶۹۵ .

### حدیث ۳۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ يَرْغَبُ فِي مَا يَبْقَى ، وَيَزْهَدُ فِي مَا يَفْنَى ... بَعِيدٌ كَسَلُهُ ، دَائِمٌ نَشَاطُهُ .  
 امام علی علیه السلام : مؤمن به آنچه ماندنی است راغب است و از آنچه رفتنی است رویگردان... از تنبلی به دور است و پیوسته سرزنده و کوشاست.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۲۶/۹۲ .

### حدیث ۳۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ النُّجْحِ الْكَسَلُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت موفقیت، تنبلی است.  
 غرر الحکم : ۳۹۶۸ .

### حدیث ۳۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَوْدُ نَفْسِكَ فِعْلَ الْمَكَارِمِ ، وَتَحْمُلُ أَعْيَاءِ الْمَغَارِمِ ، تَشْرَفُ نَفْسُكَ .  
 امام علی علیه السلام : خودت را به انجام کارهای نیک و به دوش کشیدن بارهای دیون [مردم] عادت بده، تا شرافت نفس یابی.  
 غرر الحکم : ۶۲۳۲ .

**حدیث ۳۲۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ مَكْرَمَةً صَنَعْتَهَا إِلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ إِنَّمَا أَكْرَمْتَ بِهَا نَفْسَكَ وَزَيَّنْتَ بِهَا عِرْضَكَ ، فَلَا تَطْلُبْ مِنْ غَيْرِكَ شُكْرَ مَا صَنَعْتَ إِلَى نَفْسِكَ .  
 امام علی علیه السلام : اگر کسی را گرامی بداری، در حقیقت خودت را گرامی داشته‌ای و حیثیت خویش را با آن آراسته‌ای.  
 بنابراین، به خاطر خوبی و احترامی که به خودت کرده‌ای، از دیگری انتظار سپاسگزاری نداشته باش.  
 غرر الحکم : ۳۵۴۲

**حدیث ۳۲۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا كَرَمَ كَالْتَّقْوَى .  
 امام علی علیه السلام : هیچ بزرگواری و کرامتی چون پرهیزگاری، نیست.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۳.

**حدیث ۳۲۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ مِنْ شِمِّ الْكِرَامِ تَعْجِيلُ الْإِنْتِقَامِ .  
 امام علی علیه السلام : شتاب در انتقام‌گیری از خصلتهای بزرگواران نیست.  
 غرر الحکم : ۷۴۹۰

**حدیث ۳۲۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يُجَازِ الْإِسَاءَةَ بِالْإِحْسَانِ فَلَيْسَ مِنَ الْكِرَامِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که بدی را به نیکی پاسخ ندهد از بزرگواران نیست.  
 غرر الحکم : ۸۹۵۸.

**حدیث ۳۲۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكِبْرُ وَالْخِيَانَةُ لَيْسَا مِنْ أَخْلَاقِ الْكِرَامِ .  
 امام علی علیه السلام : دروغ و خیانت از اخلاق بزرگواران نیست.  
 غرر الحکم : ۱۵۰۷

**حدیث ۳۲۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْكَرَامِ فَضِيلَةُ الْمُبَادَرَةِ إِلَى فِعْلِ الْمَعْرُوفِ وَإِسْدَاءِ الصَّنَائِعِ .

امام علی علیه السلام : فضیلتِ شتاب به سوی نیکوکاری و احسان، از آن بزرگواران است.

غرر الحکم : ۷۳۵۳

### حدیث ۳۲۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُنَّةُ الْكَرَامِ الْجُودُ .

امام علی علیه السلام : شیوه بزرگواران، بخشندگی است.

غرر الحکم : ۵۵۵۸ .

### حدیث ۳۲۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُبَادَرَةُ إِلَى الْعَفْوِ مِنْ أَخْلَاقِ الْكَرَامِ ، الْمُبَادَرَةُ إِلَى الْإِنْتِقَامِ مِنْ شِيمِ اللَّئَامِ .

امام علی علیه السلام : شتاب در عفو و گذشت از خویهای بزرگواران است و شتاب در انتقامگیری از خصلتهای فرومایگان است.

غرر الحکم : ۱۵۶۶ و ۱۵۶۷

### حدیث ۳۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّصِيحَةُ مِنْ أَخْلَاقِ الْكَرَامِ ، الْعِشُّ مِنْ أَخْلَاقِ اللَّئَامِ .

امام علی علیه السلام : خلوص و یکرنگی از اخلاق بزرگواران است و ناخالصی از خویهای فرومایگان است.

غرر الحکم : ۱۲۹۸ و ۱۲۹۹

### حدیث ۳۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَرِيمُ يَتَغَافَلُ وَيَتَخَدَّعُ .

امام علی علیه السلام : آدم بزرگوار، خود را به غفلت می زند و فریب می خورد.

غرر الحکم : ۴۴۶

### حدیث ۳۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَرِيمُ إِذَا وَعَدَ وَفَى ، وَإِذَا تَوَعَّدَ عَفَا .

امام علی علیه السلام : بزرگوار هر گاه وعده دهد، به کاربندد و هر گاه وعید و بیم دهد در گذرد.

غرر الحکم : ۱۵۲۸

### حدیث ۳۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الکَرِیْمُ مَنْ أَكْرَمَ عَنِ ذُلِّ النَّارِ وَجْهَهُ .  
امام علی علیه السلام : بزرگوار، کسی است که کرامت چهره خویش را از خواری آتش نگه دارد.  
بحار الأنوار : ۷۸/۸۲/۸۲.

### حدیث ۳۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنَ الْكَرَمِ الْوَفَاءُ بِالذَّمِّ .  
امام علی علیه السلام : وفاداری به پیمانها، از بزرگواری است .  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۹/۱.

### حدیث ۳۲۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ كَرَمَتْ نَفْسُهُ صَغُرَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ .  
امام علی علیه السلام : هر که برای خود کرامتی قائل باشد، دنیا در نظرش کوچک آید.  
غرر الحکم : ۹۱۳۰.

### حدیث ۳۲۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نِعَمَ الْخُلُقِ التَّكْرُمُ .  
امام علی علیه السلام : نیکو خصلتی است بزرگواری نمودن.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۱۱/۱.

### حدیث ۳۲۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تُمَكِّنِ الْعَوَاةَ مِنْ سَمْعِكَ .  
امام علی علیه السلام : گمراهان را بر گوش خود مسلط مکن.  
نهج البلاغه : الكتاب ۱۰ .

### حدیث ۳۲۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فوالله لَأَنْ أَخِرَّ مِنَ السَّمَاءِ أَوْ تَخَطَّفَنِي الطَّيْرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَكْذِبَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

امام علی علیه السلام : به خدا قسم اگر از آسمان فرو افتم یا پرنده مرا در زُبايد، خوشتر دارم از این که بر رسول خدا صلی الله علیه و آله دروغ بندم.

قرب الإسناد : ۱۳۳/۴۶۶.

### حدیث ۳۲۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ أَخْفَى مِنَ الْحَقِّ وَلَا أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ ، وَلَا أَكْثَرَ مِنَ الْكُذْبِ عَلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ .

امام علی علیه السلام : به زودی پس از من روزگاری بر شما آید که در آن زمان، چیزی پوشیده تر از حق و آشکارتر از باطل و رایج تر از دروغ بستن به خدا و رسول او نیست.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۷ .

### حدیث ۳۲۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اعْتِيَادُ الْكِذْبِ يُورِثُ الْفَقْرَ .

امام علی علیه السلام : عادت به دروغگویی فقر می آورد.

بحار الأنوار : ۷۲/۲۶۱/۳۶

### حدیث ۳۲۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَكْتَسِبُ الْكَاذِبُ بِكَذِبِهِ ثَلَاثًا : سَخَطَ اللَّهِ عَلَيْهِ ، وَاسْتِهَانَةَ النَّاسِ بِهِ ، وَمَقَتَ الْمَلَائِكَةِ لَهُ .

امام علی علیه السلام : دروغگو با دروغگویی خود سه چیز به دست می آورد: خشم خدا، نگاه تحقیرآمیز مردم و دشمنی فرشتگان .  
غرر الحکم : ۱۱۰۳۹ .

### حدیث ۳۲۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَرَفَ بِالْكَذِبِ قَلَّتِ الثِّقَةُ بِهِ ، مَنْ تَجَنَّبَ الْكُذْبَ صُدِّقَتْ أَقْوَالُهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که به دروغگویی شناخته شود اعتماد به او کم می شود و کسی که از دروغ اجتناب ورزد گفته هایش باور می شود.

غرر الحکم : ۸۸۸ و ۹۱۸۱

### حدیث ۳۲۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَذَبَ أَفْسَدَ مُرُوتَهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که دروغ بگوید، مرّوت خود را تباه کرده است.

غرر الحکم: ۷۷۹۴

### حدیث ۳۲۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَذِبُ يُؤَدِّي إِلَى النِّفَاقِ .

امام علی علیه السلام : دروغ، به نفاق می انجامد.

غرر الحکم: ۱۱۸۱

### حدیث ۳۲۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْكَذِبِ الْمَهَانَةُ فِي الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ فِي الْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : نتیجه دروغ، خواری در دنیا و عذاب در آخرت است.

غرر الحکم: ۴۶۴۰

### حدیث ۳۲۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثْرَةُ الْكَذِبِ تُفْسِدُ الدِّينَ وَتُعْظِمُ الْوِزَرَ .

امام علی علیه السلام : دروغگویی زیاد، دین را تباه و گناه را بزرگ می گرداند.

غرر الحکم: ۷۱۲۳

### حدیث ۳۲۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتْرُكَ الْكَذِبَ هَزْلَهُ وَجِدَّهُ .

امام علی علیه السلام : هیچ بنده ای طعم ایمان را نچشد، مگر آن گاه که دروغ، شوخی یا جدی آن را، ترک گوید.

بحار الأنوار: ۷۲/۲۴۹/۱۴

### حدیث ۳۲۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَانِبُوا الْكَذِبَ ؛ فَإِنَّهُ مُجَانِبٌ لِلْإِيمَانِ ، الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مَنجَاهٍ وَكَرَامَةٍ ، وَالكَاذِبُ عَلَى شَرَفٍ مَهْوَاهٍ وَمَهَانَةٍ .

امام علی علیه السلام: از دروغ کناره گیرید؛ زیرا دروغ از ایمان بر کنار است. شخص راستگو در آستانه نجات و کرامت است و شخص دروغگو، بر لبه پرتگاه و خواری.  
نهج البلاغه: الخطبة ۸۶.

### حدیث ۳۲۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الصِّدْقُ أَمَانَةٌ، وَالكَذِبُ خِيَانَةٌ.  
امام علی علیه السلام: راستی، امانتداری است و دروغ خیانت.  
بحار الأنوار: ۷۲/۲۶۱/۳۷.

### حدیث ۳۲۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
شَرُّ الْقَوْلِ الْكُذْبُ.  
امام علی علیه السلام: بدترین سخن، دروغ است.  
نهج البلاغه: الخطبة ۸۴.

### حدیث ۳۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
(عَلَامَةٌ) الْإِيمَانِ أَنْ تُؤَثِّرَ الصِّدْقُ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكُذْبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ.  
امام علی علیه السلام: [نشانه] ایمان، این است که راستگویی را هر چند به زیان تو باشد بر دروغگویی، گرچه به سود تو باشد، ترجیح دهی.  
نهج البلاغه: الحكمة ۴۵۸.

### حدیث ۳۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الكَاذِبُ مُهَانٌ ذَلِيلٌ.  
امام علی علیه السلام: دروغگو، حقیر و خوار است.  
غرر الحکم: ۳۳۹.

### حدیث ۳۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا سُوءَ أَسْوَأُ مِنْ الْكُذْبِ.  
امام علی علیه السلام: هیچ بدی ای بدتر از دروغ نیست.



بحار الأنوار : ۷۲/۲۵۹/۲۳

**حدیث ۳۲۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طوبى لِكُلِّ عَبْدٍ نُومِيَ ، عَرَفَ النَّاسَ وَلَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ ، عَرَفَهُ اللَّهُ بِرِضْوَانٍ ، أَوْلَيْكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى ، يَكْشِفُ اللَّهُ عَنْهُمْ كُلَّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ ، سَيَدْخُلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ ، لَيْسَ أَوْلَيْكَ بِالْمَذَابِيعِ الْبُدْرِ وَلَا الْجَفَاءِ الْمُرَائِنِ .

امام علی علیه السلام : خوشا به حال هر بنده بی نام و نشانی که مردم را می شناسد و مردم او را نمی شناسند. خداوند او را به خشنودی [از خدا] می شناسد؛ اینان چراغهای هدایتند، خداوند هر گونه فتنه تاریکی را از آنان می زداید. به زودی آنان را غرق رحمتی از رحمتهای خود می کند. نه سخن پراکن و فاش کننده اسرار هستند و نه نافرهیخته و ریاکار.

حلیة الأولیاء : ۱/۷۶ ، وانظر الکافی : ۲/۲۲۵/۱۲.

**حدیث ۳۲۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّمْتُ حُكْمٌ ، وَالشُّكُوتُ سَلَامَةٌ ، وَالكِتْمَانُ طَرْفٌ مِنَ السَّعَادَةِ .

امام علی علیه السلام : خاموشی حکمت است و سکوت [مایه] سلامت و راز داری گوشه ای از خوشبختی. تحف العقول : ۲۲۳.

**حدیث ۳۲۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كِتَابُ الرَّجُلِ عُنْوَانُ عَقْلِهِ وَبُرْهَانُ فَضْلِهِ .

امام علی علیه السلام : نوشته (نامه) مرد، نشان خرد او و دلیل فضل اوست.

غرر الحکم : ۷۲۶۰

**حدیث ۳۲۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُقُولُ الْفَضْلَاءِ فِي أَطْرَافِ أَقْلَامِهَا .

امام علی علیه السلام : خردهای دانشمندان، در نوک خامه های آنهاست.

غرر الحکم : ۶۳۳۹.

**حدیث ۳۲۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَسَلَّى بِالْكِتَابِ لَمْ تَفْتَهُ سَلْوَةٌ .

امام علی علیه السلام : کسی که خود را با کتابها آرامش دهد، هیچ آرامشی را از دست ندهد.

غرر الحکم : ۸۱۲۶.

### حدیث ۳۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَسُولُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ ، وَكِتَابُكَ أبلغ ما يَنْطِقُ عَنْكَ .  
امام علی علیه السلام : فرستاده تو ترجمان خردتوست، و نوشته ات رساترین سخنگوی تو.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۰۱.

### حدیث ۳۲۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نِعَمَ الْمُحَدَّثُ الْكِتَابُ .  
امام علی علیه السلام : خوب سخنگویی است، کتاب (نامه).  
غرر الحکم : ۹۹۴۸

### حدیث ۳۲۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْكُتُبُ بِسَاتِينُ الْعُلَمَاءِ .  
امام علی علیه السلام : کتابها، بوستانهای دانشمندانند.  
غرر الحکم : ۹۹۱

### حدیث ۳۲۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ تَكَبَّرَ عَلَى النَّاسِ ذَلٌّ .  
امام علی علیه السلام : هر که بر مردم بزرگی فروشد، خوار شود.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۳۵/۳.

### حدیث ۳۲۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يَتَعَلَّمُ مَنْ يَتَكَبَّرُ .  
امام علی علیه السلام : کسی که تکبر داشته باشد، عالم نمی شود.  
غرر الحکم : ۱۰۵۸۶.

### حدیث ۳۲۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِرْصُ وَالْكِبْرُ وَالْحَسَدُ دَوَاعٍ إِلَى التَّقَحُّمِ فِي الذُّنُوبِ .

امام علی علیه السلام : آزمندی و تکبر و حسادت، انگیزه های فرو رفتن در گناهانند.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۱.

### حدیث ۳۲۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ لِمُتَكَبِّرٍ صَدِيقٌ .

امام علی علیه السلام : شخص متکبر، از دوست بی بهره است.

غرر الحکم : ۷۴۶۴

### حدیث ۳۲۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا مِنَ الشَّرِكِ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهَا عَنِ الْكِبْرِ .

امام علی علیه السلام : خداوند، ایمان را برای پاک کردن از [آلودگیهای] شرک واجب فرمود و نماز را برای دور کردن از کبر.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۵۲.

### حدیث ۳۲۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ ، إِخْرَاجًا لِلتَّكْبَرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ ، وَإِسْكَانًا لِلتَّذَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ ، وَلِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ .

امام علی علیه السلام : لیکن خداوند بندگان خود را به انواع سختیها می آزماید و از طریق مجاهدتهای گوناگون آنان را به عبادت و

بندگی می گیرد و به انواع ناملایمات و ناخوشایندیها امتحانشان می کند، تا تکبر را از دلهایشان بیرون برد و خاکساری را در

جانهایشان بنشانند و نیز تا این آزمایشها را درهای گشوده ای به سوی فضل (احسان) خویش قرار دهد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲

### حدیث ۳۲۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا تَكْبَرُ إِلَّا وَضِيعٌ .

امام علی علیه السلام : تکبر نوزد، مگر کسی که پست است.

غرر الحکم : ۹۴۶۷.

### حدیث ۳۲۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَجِبْتُ لَابْنِ آدَمَ ؛ أَوْلَاهُ نُطْفَهُ وَ آخِرُهُ جِيفَهُ ، وَهُوَ قَائِمٌ بَيْنَهُمَا وَعَاءٌ لِلْغَائِطِ ، ثُمَّ يَتَكَبَّرُ !

امام علی علیه السلام : در شگفتم از آدمیزاد، که آغازش نطفه ای است و فرجامش لاشه ای و در این میان انبار غائط است و با این همه تکبر می ورزد!  
بحار الأنوار : ۷۳/۲۳۴/۳۳.

### حدیث ۳۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طَلَبْتُ الْخُضُوعَ فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بَقْبُولِ الْحَقِّ ، اِقْبَلُوا الْحَقَّ ، فَإِنَّ قَبُولَ الْحَقِّ يُبَعِّدُ مِنَ الْكِبَرِ .

امام علی علیه السلام : فروتنی را جستیم و آن را جز در پذیرش حق، نیافتیم. پس حق پذیر باشید؛ زیرا پذیرش حق [انسان را] از تکبر دور می سازد.  
بحار الأنوار : ۹۰/۳ ؛ ۶۹/۳۹۹/۹۱.

### حدیث ۳۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاعْتَبِرُوا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ بِإِبْلِيسَ ، إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ وَجَهْدَهُ الْجَهِيدَ ... عَنْ كَبِيرٍ سَاعَةً وَاحِدَةً ! فَمَنْ ذَا بَعَدَ إِبْلِيسَ يَسَلِّمُ عَلَى اللَّهِ بِمِثْلِ مَعْصِيَتِهِ !؟

امام علی علیه السلام : از کاری که خدا با ابلیس کرد پند گیرید. آن گاه که، به خاطر لحظه ای تکبر، کار طولانی و کوشش طاقت فرسای [عبادی]... او را بر باد داد! پس، بعد از ابلیس [با آن همه مقامی که داشت] کیست که با معصیتی چون معصیت او از خشم و کيفر خدا ایمن باشد؟  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۳۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يُقْنِعْهُ الْيَسِيرُ لَمْ يَنْفَعُهُ الْكَثِيرُ .

امام علی علیه السلام : کسی که اندک قانعش نکند، مال بسیار سودش ندهد.  
بحار الأنوار : ۷۸/۷۱/۳۳.

### حدیث ۳۲۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالْقَنَاعَةِ يَكُونُ الْعِزُّ .

امام علی علیه السلام : با قناعت است که عزت به دست می آید.

غرر الحکم : ۴۲۴۴

### حدیث ۳۲۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْعَمَ النَّاسُ عَيْشًا مَن مَنَحَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْقَنَاعَةَ وَأَصْلَحَ لَهُ زَوْجُهُ .  
 امام علی علیه السلام : خوشترین زندگی را کسی دارد که خداوند سبحان قناعت را ارزانی اش دارد و همسری پاک و شایسته نصیبش گرداند.  
 غرر الحکم : ۳۲۹۵.

### حدیث ۳۲۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْوَنُ شَيْءٍ عَلَى صَلاَحِ النَّفْسِ الْقَنَاعَةُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین کمک برای خودسازی، قناعت است.  
 غرر الحکم : ۳۱۹۱

### حدیث ۳۲۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ قَنَعَ لَمْ يَغْتَمَّ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که قانع باشد، اندوهگین نشود.  
 غرر الحکم : ۷۷۷۱

### حدیث ۳۲۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَقَلَ قَنَعَ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که عاقل باشد، قانع است.  
 غرر الحکم : ۷۷۲۴.

### حدیث ۳۲۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَى قَدْرِ الْعِفَّةِ تَكُونُ الْقَنَاعَةُ .  
 امام علی علیه السلام : قناعت، به اندازه خویشنداری و عزت نفس بستگی دارد.  
 غرر الحکم : ۶۱۷۹

**حدیث ۳۲۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا كَنْزَ أَغْنَى مِنَ الْقَنَاعَةِ .  
 امام علی علیه السلام : قناعت، سر توانگری است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۱.

**حدیث ۳۲۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشَكَرَ النَّاسَ أَفْنَعَهُمْ ، وَأَكْفَرَهُمْ لِلنَّعَمِ أَجْشَعُهُمْ .  
 امام علی علیه السلام : شاکرترین مردم، قانع ترین آنهاست و ناسپاس ترین آنان از نعمتها، آزمندترین آنها.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۴۲۲/۴۰

**حدیث ۳۲۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَلَبْتُ الْغِنَى فَمَا وَجَدْتُ إِلَّا بِالْقَنَاعَةِ ، عَلَيْكُمْ بِالْقَنَاعَةِ تَسْتَعْنُوا .  
 امام علی علیه السلام : توانگری را جستم و آن را جز در قناعت نیافتم. قانع باشید تا توانگر شوید.  
 بحار الأنوار : ۶۹/۳۹۹/۹۱.

**حدیث ۳۲۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى : «فَلْنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً» - : هِيَ الْقَنَاعَةُ .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از آیه «فلنحيينه حياة طيبة» - فرمود : مقصود، قناعت است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۲۲۹.

**حدیث ۳۲۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ مَا أَلْهَى عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَهُوَ مِنَ الْمَيْسِرِ .  
 امام علی علیه السلام : هر چیزی که از یاد خدا غافل گرداند، آن چیز در شمار میسر است.  
 الأمالی للطوسی : ۳۳۶/۶۸۱.

**حدیث ۳۲۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ ... وَتَوَزَّهُ بِالْحِكْمَةِ .

امام علی علیه السلام : دلت را با موعظه، زنده گردان... و آن را با حکمت، روشنایی بخش.  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۳۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ رُئِيَ عَلَيْهِ إِزَارٌ خَلَقَ مَرْقُوعٌ فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ - : يَخْشَعُ لَهُ الْقَلْبُ ، وَتَدُلُّ بِهِ النَّفْسُ ، وَيَقْتَدِي بِهِ الْمُؤْمِنُونَ .

امام علی علیه السلام - وقتی جامه ای کهنه و وصله خورده بر تن امام علیه السلام دیدند و علت را پرسیدند- فرمود: این جامه، دل را فروتن می کند و نفس را خوار و رام، می گرداند و برای مؤمنان، سر مشق است.  
نهج البلاغه: الحکمة ۱۰۳.

### حدیث ۳۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ - أَيْ بُنَى - وَلُزُومِ أَمْرِهِ ، وَعِمَارَةِ قَلْبِكَ بِذِكْرِهِ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - نوشت: تو را ای فرزندم! به پروای از خدا و پایبندی به فرمان او و آباد کردن دلت با یاد او سفارش می کنم.  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۳۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِقَاءِ أَهْلِ الْخَيْرِ عِمَارَةُ الْقَلْبِ .

امام علی علیه السلام : دیدار با اهل خیر و نیکی، مایه آبادی دلهاست.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۸/۱.

### حدیث ۳۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : أَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ ، وَأَمِّتْهُ بِالزَّهَادَةِ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - نوشت : دل خویش را با موعظه، زنده کن و با دل بر کردن از دنیا، بمیرانش.  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۳۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَلَّ وَرَعُهُ مَاتَ قَلْبُهُ ، وَمَنْ مَاتَ قَلْبُهُ دَخَلَ النَّارَ .

امام علی علیه السلام : هر که پارسایی اش اندک باشد، دلش بمیرد و هر که دلش بمیرد، به دوزخ رود.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۹.

### حدیث ۳۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعَشَى (أَعْمَى) بَصْرَهُ ، وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ ، فَهُوَ يَنْظُرُ بَعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ ، قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که عاشق چیزی شود ، دیده اش را کور گرداند و دلش را بیمار . در نتیجه با چشمی عیناک بنگرد و با گوشی ناشنوا بشنود . شهوتها ، خرد او را از هم بدرد و دنیا ، دلش را بمیراند .  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۹.

### حدیث ۳۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا وَجَعَ أَوْجَعُ لِلْقُلُوبِ مِنَ الذُّنُوبِ .

امام علی علیه السلام : هیچ دردی برای دلها، دردآورتر از گناهان نیست.  
الکافی : ۲/۲۷۵/۲۸.

### حدیث ۳۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ، وَبَصِيرَةٌ عَمَى أَفْتَدِيكُمْ ، وَشِفَاءٌ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ (أَجْسَامِكُمْ) ، وَصِيْلَةٌ لِفَسَادِ صُدُورِكُمْ ، وَطَهْرٌ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ ، وَجَلَاءٌ عَشَا (عِشَاءً) أَبْصَارِكُمْ .

امام علی علیه السلام : همانا پروای از خدا، داروی درد قلوب شماست و بینا کننده کوری دلهایتان و شفا بخش بیماری جسمهایتان و درست کننده تباهی سینه هایتان و پاک کننده آلودگی جانهایتان و زداینده کوری [پرده] دیدگانتان.  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۹۸.

### حدیث ۳۲۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكُمْ وَالْمِرَاءَ وَالْخُصْمَةَ؛ فَإِنَّهُمَا يَمْرِضَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِخْوَانِ وَيَنْبُتُ عَلَيْهِمَا النَّفَاقُ .

امام علی علیه السلام : از مجادله و ستیزه کردن پرهیزید؛ زیرا این دو کار، دلها را نسبت به برادران بیمار می کند و از آنها نفاق می روید.

الکافی : ۲/۳۰۰/۱



**حدیث ۳۲۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ كَثْرَةَ الْمَالِ مَفْسَدَةٌ لِلدِّينِ، مَقْسَاةٌ لِلْقُلُوبِ .  
 امام علی علیه السلام : بسیاری مال و ثروت، مایه تباهی دین و سختی دل است.  
 تحف العقول : ۱۹۹

**حدیث ۳۲۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّظْرُ إِلَى الْبَخِيلِ يُقْسِي الْقَلْبَ .  
 امام علی علیه السلام : نگاه کردن به شخص بخیل، دل را سخت می گرداند.  
 تحف العقول : ۲۱۴

**حدیث ۳۲۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ ، وَمَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الذُّنُوبِ .  
 امام علی علیه السلام : اشکها نخشکید مگر به سبب سخت شدن دلها و دلها سخت نشد مگر به سبب فزونی گناهان.  
 علل الشرائع : ۸۱/۱

**حدیث ۳۲۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَهَّرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ دَنَسِ الشَّهَوَاتِ تُدْرِكُوا رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : جانهای خود را از چرک شهوات پاک کنید تا به درجات بلند دست یابید.  
 غرر الحکم : ۶۰۲۰

**حدیث ۳۲۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُلُوبُ الْعِبَادِ الطَّاهِرَةِ مَوَاضِعُ نَظَرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ، فَمَنْ طَهَّرَ قَلْبَهُ نَظَرَ إِلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : دل‌های پاک بندگان، نظرگاه‌های خداوند سبحان است. پس هر که دلش را پاک سازد خداوند به آن بنگرد.  
 غرر الحکم : ۶۷۷۷

**حدیث ۳۲۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی المناجاة -: إلهی هب لی کمال الانقطاع إلیک ، وأزیر أبصار قلوبنا بضیاء نظرها إلیک ، حتی تحرق أبصار القلوب حجب النور ، فتصل إلی معدن العظمه ، وتصیر ارواحنا معلقه بعز قدسک .

امام علی علیه السلام - در مناجات - گفت: معبودا! بریدن از هر چیز و روی کردن کامل به خودت را ارزانیم دار و دیدگان دلهای ما را به واسطه نور نگاهشان به تو روشن فرما، تا دیدگان دلها پرده های نور را از هم بدرند و به معدن عظمت پیوندند و جانهای ما به عزت قدس تو بیاویزند.

الإقبال : ۳/۲۹۹.

### حدیث ۳۲۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا یسلم لک قلبک حتی تحب للمؤمنین ما تحب لنفسک .

امام علی علیه السلام : دلت برای تو سالم نخواهد شد، مگر آن گاه که برای مؤمنان همان پسندی که برای خود می پسندی.  
بحار الأنوار : ۷۸/۸/۶۴.

### حدیث ۳۲۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

القلب مُصحف البصر .

امام علی علیه السلام : دل، کتاب دیده است.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۰۹

### حدیث ۳۲۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إن هذه القلوب أوعیة ، فحیها أوعاها .

امام علی علیه السلام : این دلها ظرفهایی است و بهترین آنها جایگزینترین آنهاست.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۴۷ .

### حدیث ۳۲۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خمسیه أشياء یجب علی القاضی الأخذ فیها بظاهر الحکم : الولایة والمناکح والموارث والذبايح والشهادت ، إذا كان ظاهر الشهود مأمونا جازت شهادتهم ولا یسأل عن باطنهم .

امام علی علیه السلام : پنج چیز است که باید قاضی [درباره آنها] به ظاهر حکم عمل کند: ولایت (حق ولایت و سرپرستی که خدا یا امام برای هر کس یا ولی طفل قرار داده است)، همسران (یعنی مسأله زناشویی که بین مسلمانان مشهور است)، میراثها، ذبايح (حلال بودن کشتار مسلمانان) و شهادت. هر گاه شهود، ظاهر امین و در خور اعتماد باشند، شهادتشان پذیرفته است و لازم نیست از باطن آنها جستجو کرد.

الخصال : ۳۱۱/۸۸.

**حدیث ۳۲۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ النَّاسِ قُضَاءُ الْحَقِّ .

امام علی علیه السلام : بهترین مردم ، قاضیان حق اند .

بحار الأنوار : ۲۰ / ۲۶۶ / ۱۰۴ .

**حدیث ۳۲۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْدَلُ الْخَلْقِ أَقْضَاهُمْ بِالْحَقِّ .

امام علی علیه السلام : دادگرتترین مردمان ، بهترین داوربر اساس حق است .

غرر الحکم : ۳۰۱۴ .

**حدیث ۳۳۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ رَأْسِ الْحَاكِمِ تُزْفَرُ بِالرَّحْمَةِ ، فَإِذَا حَافَ وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : دست رحمت خدا بر فراز سرقاضی در حرکت است. پس هر گاه ستم (حق کشی) کند، خداوند او را به

خودش وا می گذارد.

الکافی : ۷/۴۱۰/۱ .

**حدیث ۳۳۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِشَرِيحٍ - : وَلَا تَقْعُدَنَّ فِيمَجْلِسِ الْقَضَاءِ حَتَّى تَطْعَمَ .

امام علی علیه السلام - خطاب به شریح - فرمود : هرگز در مجلس قضاوت منشین، مگر این که قبلاً چیزی بخوری.

الکافی : ۷/۴۱۳/۱ .

**حدیث ۳۳۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِشَرِيحٍ - : لَا تُسَارَّ أَحَدًا فِيمَجْلِسِكَ ، وَإِنْ غَضِبْتَ فَقُمْ ، فَلَا تَقْضِيَنَّ فَأَنْتَ غَضْبَانٌ .

امام علی علیه السلام - خطاب به شریح - فرمود : در مجلس قضا با کسی در گوشی صحبت مکن و اگر عصبانی شدی، برخیز و در

حال خشم هرگز داوری مکن.

الکافی : ۷/۴۱۳/۵ .

## حدیث ۳۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِشَرِيحٍ - : إِيَّاكَ وَالتَّضَجُّرَ وَالتَّأَذَى فِي مَجْلِسِ الْقَضَاءِ ، الَّذِي أَوْجَبَ اللَّهُ فِيهِ الْأَجْرَ ، وَيُحْسِنُ فِيهِ الذُّخْرَ لِمَنْ قَضَى بِالْحَقِّ .

امام علی علیه السلام - به شریح - فرمود : مبادا در مجلس قضاوت اظهار خستگی و ناراحتی کنی؛ مجلسی که خداوند در آن پاداش قرار داده و برای کسی که به حق داوری کند ذخیره خوبی در نظر گرفته است.

الکافی : ۷/۴۱۳/۱.

## حدیث ۳۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِأَبِي الْأَسْوَدِ الدُّؤَلِيِّ لَمَّا سَأَلَهُمْ عِلَّةَ عَزْلِهِ عَنِ الْقَضَاءِ وَهُوَ لَمْ يَخُنْ وَلَمْ يَجِنِ - : إِنِّي رَأَيْتُ كَلَامَكَ يَعْلُو عَلَى كَلَامِ الْخَصْمِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به ابو الاسود دؤلی که پرسید چرا او را با آن که مرتکب خیانت و جنایتی نشده است از منصب قضا برکنار کرد - فرمود : دیدم که صدایت را از صدای خصم بالاتر می بری.

عوالی اللآلی : ۲/۳۴۳/۵ .

## حدیث ۳۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِشَرِيحٍ - : ثُمَّ وَاسِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ بَوَجهِكَ وَمَنْطِقِكَ وَمَجْلِسِكَ ، حَتَّى لَا يَطْمَعُ قَرِيْبُكَ فِي حَيْفِكَ ، وَلَا يَيْأَسُ عَدُوُّكَ مِنْ عَدْلِكَ .

امام علی علیه السلام - به شریح - فرمود : میان مسلماناندر نگاه کردن و سخن گفتن و نشستنت برابری را رعایت کن، تا نزدیکانت به جانبداری (ستم) تو امید نبندند و دشمنانت از دادگری تو، نومید نشوند.

وسائل الشیعة : ۱۸/۱۵۵/۱ .

## حدیث ۳۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِ كَتَبَهُ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلِمَاءُ عَلِيٍّ مِصْرَ - : ثُمَّ اخْتَرَهُ لِلْحُكْمِ بَيْنَ النَّاسِ أَفْضَلَ رَعِيَّتِكَ فِي نَفْسِكَ ، مِمَّنْ لَا تَضِيْقُ بِهِ الْأُمُورُ ، وَلَا تُمَحِّكُهُ الْخُصُومُ ، وَلَا يَتَمَادَى فِي الرِّزْلَةِ ، وَلَا يَحْصِرُ مِنَ الْفَمِّ إِلَى الْحَقِّ إِذَا عَرَفَهُ ، وَلَا تُشْرِفُ نَفْسُهُ عَلَى طَمَعٍ ، وَلَا يَكْتَفِي بِأَدْنَى فَهْمٍ

دُونَ أَفْصَاهُ ، وَأَوْفَقَهُمْ فِي الشُّبُهَاتِ ، وَآخَذَهُمْ بِالْحُجَجِ وَأَقْلَبَهُمْ تَبَرُّمًا بِمُرَاجَعَةِ الْخَصْمِ ، وَأَصْبَرَهُمْ عَلَى تَكْشُفِ الْأُمُورِ ،

وَأَصْرَمَهُمْ عِنْدَ اتِّضَاحِ الْحُكْمِ ، مِمَّنْ لَا يَزْدَهِيهِ إِطْرَاءٌ ، وَلَا يَسْتَمِيلُهُ إِغْرَاءٌ ، وَأَوْلَكَ قَلِيلًا ، ثُمَّ أَكْثَرَ تَعَاهُدًا (تَعَهَّدَ) قَضَائِهِ .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت : برای داوری میان مردم، بهترین و برترین فردی را که به

نظرت می رسد از میان رعیت انتخاب کن؛ کسی که کارها بر او تنگ نیاید [و از حل اختلافات در نماند] و [ستیزه گری طرفین

دعوا او را به لجاجت و پافشاری در رأی خویش و ندارد، در لغزش فرو نرود و هر گاه حقیقت را شناخت [و به حکم نادرست

خود پی برد]، از بازگشت به حق خودداری نکند و خویشان را در پرتگاه طمع نشانند و به فهم سطحی قضایا بسنده نکند و دنبال

فهم عمیق و دقیق آنها باشد. در موارد شبهه ناک بیش از همه درنگ و

احتیاط کند و بیش از همه دنبال دلیل و برهان باشد و از مراجعه داد خواهان کمتر به ستوه آید و در کشف حقیقت دعاوی، از همه شکیباتر باشد و چون حقیقت روشن شد [در صدور حکم]، از هر کس دیگر بیشتر قاطعیت نشان دهد. کسی باشد که مدح و ستایش، او را فریفته و خودبین نسازد و تشویق و تحریک، او را به سویی متمایل نسازد و البته چنین کسانی اندک شمارند. آن گاه، خودت به کار قضاوت او بسیار رسیدگی کن.

نهج البلاغه: الكتاب ۵۳.

### حدیث ۳۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَشْرِیحٍ - : یا شْرِیحُ ، قد جَلَسْتَ مَجْلِسًا لا یَجْلِسُهُ إِلَّا نَبِیُّ أَوْ وَصِیُّ نَبِیِّ أَوْ شَقِیٌّ .

امام علی علیه السلام - به شریح - فرمود: ای شریح! تودر جایی نشسته ای که جز پیامبری یا وصی پیامبری و یا شقاوتمندی در آن جا نمی نشیند.

الکافی: ۷/۴۰۶/۲.

### حدیث ۳۳۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- عِنْدَ انصِرَافِهِ مِنْ صَفِّینَ فِیجِوابَ شَیخٍ سَأَلَهُ عَنِ مَسیرِهِمْ إِلَى الشَّامِ : أَبِقِضَاءِ وَقَدَرٍ ؟ - : وَالذِّی خَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ ، ما قَطَعْنَا وادِیا وَلَا عَلَوْنَا تَلَعَهُ إِلَّا بِقِضَاءِ وَقَدَرٍ ... لَعَلَّكَ ظَنَنْتَهُ قِضَاءً لَازِمًا وَقَدَرًا حَاتِمًا ، لو كانَ ذلِكَ لَسَقَطَ الوَعْدُ وَالوَعیدُ وَبَطَلَ الثَّوابُ وَالعِقَابُ ، وَلا أَتَتْ لائِمَةٌ مِنَ اللَّهِ

لِالمِذنبِ وَلا- مَحْمِدةٌ مِنَ اللَّهِ لِمُحسِنٍ ، وَلا- كانَ المَحسِنُ أُولی بَثْوابِ الإحسانِ مِنَ المِذنبِ ، ذلِكَ مَقالُ أَحزابِ عِبَدَةِ الأوثانِ ... وَمَجْوسِها ، وَلَكِنَّ اللَّهَ أَمَرَ بِالخَیرِ تَخیرًا وَنَهَى عَنِ الشَّرِّ تَحذیرًا ، وَلَمْ یُعْصَ مَغْلُوبًا وَلَمْ یُطْعَ مُكْرَها ، وَلا یَمْلُکُ تَفویضًا .

امام علی علیه السلام - وقتی از صفین بازمی گشت، پیرمردی از او پرسید که آیا رفتنشان به جنگ شامیان به قضا و قدر خدا بوده است - : سوگند به آن که دانه را آفرید و آدمیان را به وجود آورد ، هیچ درّه ای را نیمودیم و بر هیچ تپه ای بالا نرفتیم ، جز با قضا و قدر ... انگار تو قضا را امری لازم و قدر را موضوعی حتمی و

گریزناپذیر می دانی (به طوری که از تو سلب اختیار کند). اگر چنین بود ، نوید و بیم و پاداش و کیفر معنا نداشت و گنهکار ، از سوی خدا سرزنش نمی شد و نیکوکار ، مورد ستایش او قرار نمی گرفت و سزاواری نیکوکار به پاداش احسان و نیکوکاریش از بدکار بیشتر نبود . این سخن ، سخن گروه های بت پرست ... و مجوس این امت است . خداوند ، به کارهای خوب فرمان داده است و انسان از روی اختیار آنها را انجام می دهد و از باب برحذر داشتن از بدی نهی کرده است ، نه به زور ، نافرمانی می شود و نه به زور و اجبار ، اطاعت می گردد و اختیارات خود را هم تفویض نکرده است .

کنز العمال : ۱۵۶۰ .

### حدیث ۳۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَصْبَحَ عَلَی الدُّنیا حَزینًا فَقَدْ أَصْبَحَ لِقِضائِ اللَّهِ سَاحِطًا .

امام علی علیه السلام: هر که برای دنیا اندوه خورد، از قضای الهی ناخشنود است.  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۲۸.

### حدیث ۳۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُتَسَخِّطُ لِقَضَاءِ اللَّهِ.  
امام علی علیه السلام: معذبترین مردم در روز قیامت، کسی است که از قضای خداوند ناخشنود باشد.  
غرر الحکم: ۳۲۲۵.

### حدیث ۳۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يَغْلِبُ الْمِقْدَارُ عَلَى التَّقْدِيرِ، حَتَّى تَكُونَ الْأَفْءُ فِي التَّدْبِيرِ.  
امام علی علیه السلام: تقدیر، بر حسابگری (ما) بدان گونه چیره است، که تدبیر مایه آفت و گزند می شود.  
نهج البلاغه: الحکمة ۴۵۹.

### حدیث ۳۳۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَذِلُّ الْأُمُورُ لِلْمَقَادِيرِ حَتَّى يَكُونَ الْحَتْفُ فِي التَّدْبِيرِ.  
امام علی علیه السلام: کارها رام مقدراتند، چندان که تدبیر، به مرگ می انجامد.  
نهج البلاغه: الحکمة ۱۶.

### حدیث ۳۳۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْقَدَرُ سِرٌّ مِنْ سِرِّ اللَّهِ، وَسِتْرٌ مِنْ سِتْرِ اللَّهِ وَحِرْزٌ مِنْ حِرْزِ اللَّهِ مَرْفُوعٌ فِي حِجَابِ اللَّهِ، مَطْوِيُّ عَنْ خَلْقِ اللَّهِ.  
امام علی علیه السلام: قدر (و سرنوشت) رازی از رازهای خدا و نهانی از نهانی های خداودری از درهای دست نیافتنی خداست،  
که در پس حجاب خداست و از خلق خدا پنهان است.  
التوحید: ۳۲ / ۳۸۳.

### حدیث ۳۳۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- وَقَدْ سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنِ الْقَدْرِ - : بَحْرٌ عَمِيقٌ فَلَا تَلْجُهُ . قَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، أَخْبِرْنَا عَنِ الْقَدْرِ . قَالَ : سِرُّ اللَّهِ فَلَا تَتَكَلَّفُهُ . قَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، أَخْبِرْنَا عَنِ الْقَدْرِ . قَالَ : أَمَا إِذَا أَبَيْتَ فَإِنَّهُ أَمْرٌ بَيْنَ أَمْرَيْنِ لَا جَبْرَ وَلَا تَفْوِيزَ .  
امام علی علیه السلام - در پاسخ مردی که از تقدیر پرسید - : دریایی ژرف است ، در آن فرو مرو . عرض کرد : ای امیر مؤمنان ! مرا

از تقدیر، آگاه کن. فرمود: راز خداست، خود را (برای دانستن آن) به زحمت مینداز. (سه باره) پرسید: ای امیر مؤمنان! مرا از تقدیر آگاه فرما. فرمود: حال که اصرار داری، بدان که تقدیر، امری است میان دو امر؛ نه جبر است و نه تفویض (واگذاری امور).

کنز العمال: ۱۵۶۷.

### حدیث ۳۳۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فی تَحْمِیدِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ -: أَحْمَدُهُ إِلَى نَفْسِهِ كَمَا اسْتَحَمَدَ إِلَى خَلْقِهِ، وَجَعَلَ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا، وَلِكُلِّ قَدْرٍ أَجَلًا، وَلِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابًا. امام علی علیه السلام: در ستایش خدای سبحان، می فرماید: خدا را آن گونه سپاس می گزارم که از آفریدگان خویش خواسته است و برای هر چیزی مقدار و اندازه ای معین فرموده و برای هر اندازه ای، اجلی و برای هر اجلی، نوشته ای (که در آن ثبت و ضبط است).

نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۳.

### حدیث ۳۳۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا مِنَ الشُّرْكِ ... وَالْقِصَاصَ حَقْنَا لِلدَّمَاءِ.

امام علی علیه السلام: خداوند ایمان را واجب فرمود برای پاک کردن از [آلودگی] شرک... و قصاص را، برای حفظ خونها. نهج البلاغه: الحکمة ۲۵۲.

### حدیث ۳۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الِاقْتِصَادُ يُنْمِي الْقَلِيلَ، الْإِسْرَافُ يُفْنِي الْجَزِيلَ.

امام علی علیه السلام: میانه روی، مال اندک را رشد می دهد و اسراف، مال زیاد را نابود می کند. غرر الحکم: ۳۳۴، ۳۳۵.

### حدیث ۳۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الِاقْتِصَادُ بُلْغَةٌ.

امام علی علیه السلام: میانه روی، کفاف زندگی را تأمین می کند. بحار الأنوار: ۷۸/۱۰/۶۷.

### حدیث ۳۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فی وصیته لابنه الحسن علیه السلام عند وفاته - : اَقْتَصِدْ يَا بُنَيَّ فِي مَعِيشَتِكَ .

امام علی علیه السلام - هنگام وفات و در سفارش به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - فرمود: فرزندم! در امور معاش خود، میانه رو باش .

الأمالی للطوسی : ۸/۸.

### حدیث ۳۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المؤمن سیرته القصد، وسنته الرشد.

امام علی علیه السلام : مؤمن، شیوه اش میانه روی است و روشش پیمودن راه راست .  
غرر الحکم : ۱۵۰۱.

### حدیث ۳۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ صَحِبَ الْاِقْتِصَادَ دَامَتْ صُحْبُهُ الْغِنَى لَهُ ، وَجَبَرَ الْاِقْتِصَادُ فَقْرَهُ وَخَلَّاهُ .

امام علی علیه السلام : هر که با میانه روی همنشین شد، همنشینی توانگری با او دوام یافت و میانه روی فقر و کاستی او را جبران کرد.

غرر الحکم : ۹۱۶۵

### حدیث ۳۳۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اِقْتَصَدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ فَقَدْ اسْتَعَدَّ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ .

امام علی علیه السلام : هر که در توانگری و تهیدستی میانه روی کند، خود را در برابر حوادث سخت روزگار آماده (بیمه) کرده است .

غرر الحکم : ۹۰۴۸.

### حدیث ۳۳۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَحَرَّى الْقَصْدَ خَفَّتْ عَلَيْهِ الْمُؤُنُ .

امام علی علیه السلام : هر که میانه روی پیشه کند، هزینه زندگیش سبک شود.

بحار الأنوار : ۷۱/۳۴۲/۱۵.

### حدیث ۳۳۲۴



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی وصیّته لابنه الحسن علیهما السلام - : وَإِذَا وَجِدتَ مِنْ أَهْلِ الْفَاقَةِ مَنْ يَحْمِلُ لَكَ زَادَكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَيُؤَافِيكَ بِهِ عَمْدًا حَيْثُ تَحْتَاجُ إِلَيْهِ فَاعْتَنِمُهُ وَحَمَلُهُ إِتَاءَهُ ، وَأَكْثَرُ مِنْ تَرْوِيدِهِ وَأَنْتَ قَادِرٌ عَلَيْهِ فَلَعَلَّكَ تَطْلُبُهُ فَلَا تَجِدُهُ ، وَاعْتَنِمَ مَنْ اسْتَفْرَضَكَ فِي حَالِ غِنَاكَ ، لِيَجْعَلَ قَضَاءَهُ لَكَ فِي يَوْمِ عُسْرَتِكَ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - فرمود : اگر تهیدستی دیدی که توشه تو را تا روز قیامت برایت به دوش کشد و فردا هنگامی که به آن توشه نیاز داری آن را تحویل تو دهد، وجود او را غنیمت دان و توشه خویش را بر دوش او نه و تا جایی که می توانی این بار توشه را زیاد کن؛ زیرا ممکن است که دگر باره او را بجویی و نیایی. اگر توانگر بودی و کسی از تو وامی خواست، وجود او را غنیمت دان تا در روز تنگدستی آن را به تو باز پس دهد.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۳۳۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كِفَاءً ، وَمَنْ سَأَلَهُ أَعْطَاهُ ، وَمَنْ أَقْرَضَهُ قَضَاءً ، وَمَنْ شَكَرَهُ جَزَاهُ .

امام علی علیه السلام : هر که به خدا توکل کند، خداوند کفایتش کند و هر که از خدا بخواهد، خداوند به او عطا کند و هر که به خدا وام دهد، خداوند آن را باز پس دهد و هر که خدا را سپاس گوید، خداوند به او پاداش دهد.

نهج البلاغه : الخطبة ۹۰.

### حدیث ۳۳۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِبِصَدَقِ الْإِخْلَاصِ وَحُسْنِ الْيَقِينِ ، فَإِنَّهُمَا أَفْضَلُ عِبَادَةِ الْمُقَرَّبِينَ .

امام علی علیه السلام : بر شما باد اخلاص راستین و یقین نیکو؛ زیرا که این دو برترین عبادت مقربان است.

غرر الحکم : ۶۱۵۹.

### حدیث ۳۳۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَقَرَّبُ الْعَبْدِ إِلَى اللَّهِ سِبْحَانَهُ بِإِخْلَاصِ نِيَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : مقرب شدن بنده به خداوند سبحان، با خالص کردن نیت او [شدنی] است.

غرر الحکم : ۴۴۷۷.

### حدیث ۳۳۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ صَبَرَ عَلَى اللَّهِ وَصَلَ إِلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : هر که در راه رسیدن به خدا شکیبایی ورزد، به او برسد.

الدعوات : ۲۹۲/۳۹.

**حدیث ۳۳۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی المناجاة الشَّعْبَانِيَّةِ - : إلهي هَبْ لِي كَمَالَ الْإِنْقِطَاعِ إِلَيْكَ ، وَأَنْزِ أَبْصَارَ قُلُوبِنَا بِضِيَاءِ نَظَرِهَا إِلَيْكَ ، حَتَّى تَحْرِقَ أَبْصَارَ الْقُلُوبِ حُجُبَ النُّورِ ، فَتَصِلَ إِلَى مَعْدِنِ الْعَظْمَةِ .

امام علی علیه السلام - در مناجات شعبانیه - گفت : الهی! نعمت بریدن کامل از همه و رویکردن کامل به خودت را به من ارزانی دار و دیدگان دل‌های ما را

به نور نگاهشان به تو، روشن گردان، تا دیدگان دل‌ها، پرده‌های نور را بدرزند و به معدن عظمت و بزرگی پیوندند.

الإقبال : ۳/۲۹۹.

**حدیث ۳۳۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَيْسَ فِيهَا تَدَبُّرٌ ، أَلَا لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَفَقُّهُ .

امام علی علیه السلام : بدانید که در قرآن خواندنی که باتدبیر همراه نباشد، خیری نیست؛ بدانید که در عبادتی که با فهم و اندیشه توأم نباشد، خیری نیست.

بحار الأنوار: ۹۲/۲۱۱/۴.

**حدیث ۳۳۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ ، وَيُحَسِّنَ أَدَبَهُ ، وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ .

امام علی علیه السلام : حقوق فرزند بر پدر، این است که نامی نیکو بر او بنهد و نیکو تربیتش کند و قرآن را به او بیاموزد. نهج البلاغه : الحكمة ۳۹۹.

**حدیث ۳۳۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُخْلِقُهُ كَثْرَةُ الرَّدِّ وَوُلُوجِ السَّمْعِ .

امام علی علیه السلام : قرآن هر اندازه هم تکرار شود و به گوش خورد، باز کهنه نمی شود.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۶ .

**حدیث ۳۳۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُ لَآلَهُ فِي الْقُرْآنِ ، لَا يَسْبِقُكُمْ بِالْعَمَلِ بِهِ غَيْرُكُمْ .

امام علی علیه السلام: خدا را! خدا را! درباره قرآن، مبدا دیگران با عمل به آن، بر شما پیشی گیرند.  
نهج البلاغه: کتاب ۴۷.

### حدیث ۳۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَعَلَّمُوا كِتَابَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ وَأَبْلَغُ الْمَوْعِظَةِ، وَتَفْقَهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رَبِيعُ الْقُلُوبِ، وَاسْتَشْفُوا بِنُورِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ، وَأَحْسِنُوا تِلَاوَتَهُ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْقَصَصِ.  
امام علی علیه السلام: کتاب خداوند تبارک و تعالی را بیاموزید؛ زیرا که آن نیکوترین سخن و رساترین اندرز است و قرآن را بفهمید؛ زیرا که آن بهار دلهاست و از نور آن شفا جوید؛ زیرا که آن شفابخش بیماریهای سینه هاست و آن را نیکو تلاوت کنید؛ زیرا که آن بهترین داستان (تاریخ) است.  
تحف العقول: ۱۵۰.

### حدیث ۳۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ، وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنَّفَاقُ، وَالغَيُّ وَالضَّلَالُ.  
امام علی علیه السلام: در قرآن، درمان بزرگترین دردهاست: درد کفر و نفاق و تباهی و گمراهی.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۷۶.

### حدیث ۳۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فَتَجَلَّى لَهُمْ سُبْحَانَهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا رَأَوْهُ بِمَا أَرَاهُمْ مِنْ قُدْرَتِهِ.  
امام علی علیه السلام: خداوند سبحان، قدرت خویش را در کتابش نمایان ساخت و بدین سان خویشتن را به بندگانش، بی آن که او را ببینند، نشان داد.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۴۷.

### حدیث ۳۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فَإِنَّكُمْ لَوْ قَدْ عَايَنْتُمْ مَا قَدْ عَايَنَ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ لَجَزِعْتُمْ وَوَهَلْتُمْ وَسَمِعْتُمْ وَأَطَعْتُمْ، وَلَكِنْ مَحْجُوبٌ عَنْكُمْ مَا قَدْ عَايَنُوا، وَقَرِيبٌ مَا يُطْرَحُ الْحِجَابُ  
امام علی علیه السلام: اگر آنچه را رفتگان شما دیده اند می دیدید، هر آینه بی تاب می شدید و وحشت می کردید و حرفش می دادید و فراموش می کردید. اما آنچه آنها دیده اند، از شما پوشیده است و زود باشد که پرده فرو افتد.  
نهج البلاغه: الخطبه ۲۰.

**حدیث ۳۳۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا عِبَادَ اللَّهِ ، مَا بَعَدَ الْمَوْتِ لِمَنْ لَمْ يُعْفَرْ لَهُ أَشَدَّ مِنَ الْمَوْتِ ؛ الْقَبْرِ ، فَاحْذَرُوا ضَيْقَهُ وَضَنْكَهُ وَظُلْمَتَهُ وَغُرْبَتَهُ ... وَإِنَّ الْمَعِيشَةَ الضَّنْكَ  
الَّتِي حَذَّرَ اللَّهُ مِنْهَا عَذَابُ الْقَبْرِ .

امام علی علیه السلام : بندگان خدا! برای کسی که آمرزیده نشده، از مرگ سخت تر قبر است. پس، از تنگی و فشار و تاریکی و تنهایی قبر بترسید ... آن زندگی تنگی که خداوند به دشمن خود نسبت به آن هشدار داده، عذاب قبر است.  
الأمالی للطوسی : ۲۸/۳۱.

**حدیث ۳۳۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جاوِرِ الْقُبُورِ تَعْتَبِرْ .

امام علی علیه السلام : با گورها مأنوس باش تا عبرت گیری.  
غرر الحکم : ۴۸۰۰.

**حدیث ۳۳۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا .

امام علی علیه السلام : کسی که زیاد درباره گناهان بیندیشد، گناهان او را به سوی خود بکشاند.  
غرر الحکم : ۸۵۶۱.

**حدیث ۳۳۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَفَكَّرَ فِي ذَاتِ اللَّهِ أَلْحَدَ .

امام علی علیه السلام : هر که در ذات خدا بیندیشد، ملحد می شود .  
غرر الحکم : ح ۸۴۸۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۹ ح ۷۹۷۶ .

**حدیث ۳۳۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَلَّ أَكْلُهُ صَفَا فِكْرُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که کم بخورد، اندیشه اش صاف گردد.  
غرر الحکم : ۸۴۶۲

**حدیث ۳۳۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَيْفَ تَصْفُو فِكْرَهُ مَنْ يَسْتَدِيمُ الشُّبْحَ ؟ !

امام علی علیه السلام : چگونه صاف و زلال گردد اندیشه کسی که پیوسته شکمش سیر است؟

غرر الحکم : ۶۹۷۵

### حدیث ۳۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفِكْرُ فِي غَيْرِ الْحِكْمَةِ هَوَسٌ .

امام علی علیه السلام : اندیشیدن در غیر حکمت، هوس است.

غرر الحکم : ۱۲۷۸

### حدیث ۳۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفِكْرُ مِرْآةٌ صَافِيَةٌ .

امام علی علیه السلام : اندیشه، آینه ای صاف است.

نهج البلاغه : الحکمه ۵ .

### حدیث ۳۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عِلْمَ كَالْتَّفَكْرِ .

امام علی علیه السلام : هیچ دانشی چون اندیشیدن نیست.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۳

### حدیث ۳۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَكْثَرَ الْفِكْرَ فِيمَا تَعَلَّمَ أَتَقَنَّ عِلْمَهُ، وَفَهُمْ مَا لَمْ يَكُنْ يَفْهَمُ .

امام علی علیه السلام : هر که در آنچه آموخته است بسیار اندیشه کند، دانش خود را استوار گرداند و آنچه را نمی فهمیده است، بفهمد.

غرر الحکم : ۸۹۱۷

### حدیث ۳۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّفَكُّرُ يَدْعُو إِلَى الْبِرِّ وَالْعَمَلِ بِهِ.

امام علی علیه السلام: اندیشیدن، به نیکی و عمل به آن فرا می خواند.  
الکافی: ۲/۵۵/۵.

### حدیث ۳۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ تَفَكَّرَ أَبْصَرَ .

امام علی علیه السلام: هر که بیندیشد، بینا شود.

نهج البلاغه: کتاب ۳۱.

### حدیث ۳۳۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا- أَخْبِرُكُمْ بِالْفَقِيهِ حَقَّ الْفَقِيهِ؟ مَنْ لَمْ يُرَخِّصِ النَّاسَ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ ، وَلَمْ يُفَنِّطْهُمْ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، وَلَمْ يُؤْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ ، وَلَمْ يَدْعِ الْقُرْآنَ رَغْبَةً عَنْهُ إِلَى مَا سِوَاهُ .

امام علی علیه السلام: آیا شما را از فقیه حقیقی آگاه نکنم؟ کسی که جواز معصیت خدا به مردم ندهد و از رحمت خدا نومیدشان نکند و از مکر و عذاب خدا آسوده خاطرشان نسازد و از قرآن، به چیز دیگر رو نکند.

تحف العقول: ۲۰۴.

### حدیث ۳۳۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يُقْنِطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، وَلَمْ يُؤْيِسْهُمْ مِنْ رُوحِ اللَّهِ ، وَلَمْ يُؤْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام: دین شناس حقیقی کسی است که مردم را از رحمت خدا نا امید نکند و آنان را از نسیم رحمت الهی مأیوس نسازد و از مکر خداوند در امانشان ندارد .

نهج البلاغه: حکمه ۹۰.

### حدیث ۳۳۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ ؛ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ ، وَتَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رَبِيعُ الْقُلُوبِ .

امام علی علیه السلام: قرآن را بیاموزید، که آن بهترین سخن است و در آن دانا شوید، که آن بهار دلهاست.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۱۰.

### حدیث ۳۳۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

العَفَافُ زَيْنَةُ الْفَقْرِ .

امام علی علیه السلام : خویشنداری (مناعت طبع) زیور فقر است.

نهج البلاغه : الحکمة ۶۸.

### حدیث ۳۳۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ فَتَحَ عَلَي نَفْسِهِ بَابًا مِنَ الْمَسْأَلَةِ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابًا مِنَ الْفَقْرِ .

امام علی علیه السلام : هر که دری از نیازخواهی به روی خود بگشاید، خداوند دری از فقر به رویش باز کند.

بحار الأنوار : ۴ / ۲۰ / ۱۰۳

### حدیث ۳۳۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُكِمَ بِالْفَاقَةِ عَلَي مُكْتَبَرِهَا - يَعْنِي الدُّنْيَا - وَأَعِينَ بِالرَّاحَةِ مَنْ رَغِبَ عَنْهَا .

امام علی علیه السلام : فزونخواه دنیا محکوم به فقر است ، و رویگردان از دنیا آسایش یار اوست.

تحف العقول : ۲۲۱.

### حدیث ۳۳۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَاوُوا الْفَقْرَ بِالصَّدَقَةِ وَالْبَدْلِ .

امام علی علیه السلام : فقر را با صدقه و بخشش، درمان کنید.

غرر الحکم : ۵۱۵۶.

### حدیث ۳۳۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُحَقِّرُوا ضُعَفَاءَ إِخْوَانِكُمْ ؛ فَإِنَّهُ مَنِ احْتَقَرَ مُؤْمِنًا لَمْ يَجْمَعْ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بَيْنَهُمَا فِي الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَتُوبَ .

امام علی علیه السلام : برادران تهیدست خود را تحقیر نکنید؛ زیرا هر کس مؤمنی را حقیر شمارد، خداوند عز و جل میان آن دو در

بهشت جمع نکند، مگر این که توبه نماید.

الخصال : ۶۱۴/۱۰.

### حدیث ۳۳۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا فَقْرَ بَعْدَ الْجَنَّةِ ، وَلَا غِنَى بَعْدَ النَّارِ .

امام علی علیه السلام : با وجود بهشت ، فقری نیست و با وجود دوزخ ، توانگری نه .

تحف العقول : ۲۱۶

**حدیث ۳۳۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَقَرَّ النَّفْسِ شَرُّ الْفَقْرِ .  
 امام علی علیه السلام : فقر نفس ، بدترین فقر است .  
 غرر الحکم : ۶۵۴۷ .

**حدیث ۳۳۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغِنَى وَالْفَقْرُ بَعْدَ الْعَرَضِ عَلَى اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : توانگری و فقر (واقعی) آن گاه معلوم شود ، که اعمال به پیشگاه خدا عرضه شود .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۴۵۲ .

**حدیث ۳۳۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - وَقَدْ سُئِلَ : أَيُّ فَقْرٍ أَشَدُّ ؟ - : الْكُفْرُ بَعْدَ الْإِيمَانِ .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که سخت ترین فقر کدام است - : کفر بعد از ایمان .  
 بحار الأنوار : ۱ / ۳۷۷ / ۷۷ .

**حدیث ۳۳۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْبَرُ الْفَقْرِ الْحُمُقُ .  
 امام علی علیه السلام : بزرگترین فقر ، کم خردی است .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۸ .

**حدیث ۳۳۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا فَقْرَ كَالْجَهْلِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ فقری چون نادانی نیست .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۵۴ .

**حدیث ۳۳۶۴**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَرُرُ الْفَقْرِ أَحْمَدُ مِنْ أَشْرِ الْغِنَى .

امام علی علیه السلام : زیان فقر ، ستوده تر از سرمستی توانگری است .

غرر الحکم : ۵۹۰۴ .

### حدیث ۳۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَقْرُ فِي الْوَطَنِ غُرْبَةٌ .

امام علی علیه السلام : فقر در زادگاه ، غربت است .

نهج البلاغه : الحکمه ۵۶ .

### حدیث ۳۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لاینه محمد بن الحنفیه - : يَا بَنِي ، إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ ، فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ ؛ فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ ، مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ ، دَاعِيَةٌ لِلْمَقْتِ .

امام علی علیه السلام - به فرزندش محمد بن حنفیه - : فرزندم ! من از فقر و ناداری برای تو بیمناکم . پس ، از آن به خدا پناه بر ؛

زیرا که فقر باعث کاستی در دین و سرگشتگی خرد است و مایه کینه و دشمنی .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۱۹

### حدیث ۳۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لاینه الحسن علیه السلام - : لَا تَلْمُ إِنْسَانًا يَطْلُبُ قُوَّتَهُ ، فَمَنْ عَدِمَ قُوَّتَهُ كَثُرَتْ خَطَايَاهُ . يَا بَنِي ، الْفَقِيرُ حَقِيرٌ لَا يُسْمَعُ كَلَامُهُ ، وَلَا يُعْرَفُ

مَقَامُهُ ، لَوْ كَانَ الْفَقِيرُ صَادِقًا يُسْمَوْنَهُ كَاذِبًا ، وَلَوْ كَانَ زَاهِدًا يُسْمَوْنَهُ جَاهِلًا . يَا بَنِي ، مَنْ ابْتُلِيَ

بِالْفَقْرِ فَقَدْ ابْتُلِيَ بِأَرْبَعِ خِصَالٍ : بِالضَّعْفِ فِي يَقِينِهِ ، وَالتَّقْصَانِ فِي عَقْلِهِ ، وَالرَّقَّةِ فِي دِينِهِ ، وَقِلَّةِ الْحَيَاءِ فِي وَجْهِهِ ، فَتَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفَقْرِ .

امام علی علیه السلام - به پسرش حسن علیه السلام - : کسی را که در پی روزی است ، سرزنش مکن ؛ که هر کس بی روزی ماند ،

خطاهایش بسیار می شود . فرزندم ! آدم فقیر ، حقیر است . سخنش خریدار ندارد و مقام و مرتبتش شناخته و دانسته نمی شود . فقیر

اگر راستگو باشد ، او را دروغگو می نامند و اگر زاهد و دنیاگریز باشد ، نادانش می خوانند . فرزندم ! هر که به فقر گرفتار آید ، به

چهار خصلت مبتلا شود: به سستی در یقین و

کاستی در خرد و شکنندگی در دین و کمی شرم و حیا در چهره . پس ، پناه می بریم به خدا از فقر .

جامع الأخبار : ۸۱۸ / ۳۰۰ .

### حدیث ۳۳۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَقْرُ يُخْرِسُ الْفَطْنَ عَنْ حُجَّتِهِ ، وَالْمُقِلُّ غَرِيبٌ فِي بَلَدَتِهِ .

امام علی علیه السلام: فقر، زبان شخص زیرک را از بیان دلیلش، فرو می بندد و آدم فقیر در شهر خود، غریب است. نهج البلاغه: الحکمه ۳.

### حدیث ۳۳۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الْفَقْرَ مَذَلَّةٌ لِلنَّفْسِ ، مَدَهَشَةٌ لِلْعَقْلِ ، جَالِبٌ لِلْهُمُومِ .

امام علی علیه السلام: هر آینه فقر، خواری جان است و مایه سرگشتگی عقل و آورنده اندوه. غرر الحکم: ح ۳۴۲۸.

### حدیث ۳۳۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَكْبَرُ .

امام علی علیه السلام: فقر، مرگ سخت تر است.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۶۳

### حدیث ۳۳۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ كَانَ الْعَمَلُ بِالْحَقِّ أَحَبَّ إِلَيْهِ - وَإِنْ نَقَصَهُ وَكَرَّهَهُ - مِنَ الْبَاطِلِ وَإِنْ جَزَّ إِلَيْهِ فَائِدَةٌ وَزَادَهُ .

امام علی علیه السلام: همانا برترین مردم نزد خداوند، کسی است که عمل به حق را از عمل به باطل بیشتر دوست داشته باشد، اگر چه حق برای او کمبود و اندوه به بار آورد و باطل سود و فزونی به سوبش بکشاند.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۲۵.

### حدیث ۳۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ، هُدًى وَهَدًى، فَأَقَامَ سُنَّةَ مَعْلُومَةٍ، وَأَمَاتَ بِدْعَةً مَجْهُولَةً .

امام علی علیه السلام: برترین بندگان خدا نزد خداوند، پیشوای دادگری است که رهیافته باشد و رهنما. پس، سنتی دانسته و شناخته شده را بر پا دارد و بدعتی ناشناخته را بمیراند.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۶۴

### حدیث ۳۳۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

غَايَةُ الْفَضَائِلِ الْعِلْمُ .

امام علی علیه السلام : اوج فضیلتها دانش است .  
غرر الحکم : ۶۳۷۹ .

### حدیث ۳۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا فَضِيلَةَ أَجَلٌ مِنَ الْإِحْسَانِ .  
امام علی علیه السلام : هیچ فضیلتی والاتر از احسان نیست.  
غرر الحکم : ۱۰۶۲۵

### حدیث ۳۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَأْسُ الْفَضَائِلِ مِلْكُ الْغَضَبِ ، وَإِمَاتَةُ الشَّهْوَةِ .  
امام علی علیه السلام : تسلط بر خشم و میراندن شهوت سرآمد فضایل است.  
غرر الحکم : ۵۲۳۷

### حدیث ۳۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْإِنصَافُ أَفْضَلُ الْفَضَائِلِ .  
امام علی علیه السلام : انصاف، برترین فضیلتهاست.  
غرر الحکم : ۸۰۵

### حدیث ۳۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حِفْظُ اللِّسَانِ وَبَدَلُ الْإِحْسَانِ مِنْ أَفْضَلِ فَضَائِلِ الْإِنْسَانِ .  
امام علی علیه السلام : نگه داشتن زبان و بذل احسان، از برترین فضایل انسان است.  
غرر الحکم : ۴۸۹۹

### حدیث ۳۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَحْسَنَ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْهِ فَقَدْ أَخَذَ بِجَوَامِعِ الْفَضْلِ .  
امام علی علیه السلام : هر کس به کسی که به او بدی کرده است، خوبی کند، بیگمان مجمع فضایل را در اختیار گرفته است.  
غرر الحکم : ۸۹۰۵

**حدیث ۳۳۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُنْ عَفْوًا فِي قُدْرَتِكَ ، جَوَادًا فِي عُسْرَتِكَ ، مُؤَثِّرًا مَعَ فَاقَتِكَ ؛ يَكْمُلُ لَكَ الْفَضْلُ .  
 امام علی علیه السلام : در زمان قدرتمندی با گذشت باش و در گاه سختی و تنگدستی بخشنده و با وجود تهیدستی ایثارگر، تا فضیلت و برتری تو کامل شود.  
 غرر الحکم : ۷۱۷۹.

**حدیث ۳۳۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَقَدْ أَخَذَ بِجَوَامِعِ الْفَضْلِ مَنْ رَفَعَ نَفْسَهُ عَنِ سُوءِ الْمُجَازَاةِ .  
 امام علی علیه السلام : بیگمان کسی که خود را برتر از آن داند که [خوبی را] به بدی پاداش دهد، مجمع فضایل را فرا چنگ آورده است.  
 غرر الحکم : ۵۱۳۹.

**حدیث ۳۳۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَضِيلَةُ السَّادَةِ حُسْنُ الْعِبَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : برتری مرتبه مهتران، به نیکویی عبادت است.  
 غرر الحکم : ۶۵۵۹.

**حدیث ۳۳۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَالْمُتَّقُونَ فِيهَا هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ: مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ ، وَمَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ .  
 امام علی علیه السلام : پرهیزگاران در دنیا اهل فضایلند: گفتارشان بر پایه راستی و درستی است و پوشاکشان (رفتارشان) بر پایه میانه روی.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۳.

**حدیث ۳۳۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْفَضِيلَةُ بِحُسْنِ الْكَمَالِ وَمَكَارِمِ الْأَفْعَالِ ، لَا بِكَثْرَةِ الْمَالِ وَجَلَالَةِ الْأَعْمَالِ .  
 امام علی علیه السلام : برتری به حسن کمال و کردارهای والاست، نه به بسیاری مال و بزرگی کارها (منصبها).  
 غرر الحکم : ۱۹۲۵.

**حدیث ۳۳۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لو أَنَّ النَّاسَ حِينَ تَنْزَلُ بِهِمُ النَّعْمُ ، وَتَزُولُ عَنْهُمْ النَّعْمُ ، فَرَعُوا إِلَى رَبِّهِمْ بِصِدْقٍ مِنْ تَيَاتِبِهِمْ ، وَوَلَّهِ مِنْ قُلُوبِهِمْ ، لَرَدَّ عَلَيْهِمْ كُلَّ شَارِدٍ ، وَأَصْلَحَ لَهُمْ كُلَّ فَاسِدٍ .

امام علی علیه السلام : اگر مردم آن گاه که خشم و بلاها بر آنان فرود می آید و نعمتها از میانشان می رود، با نیتهای راست و درست و دل‌های مشتاق به پروردگارشان پناه برند، بیگمان هر گریخته و از دست رفته ای را به آنان بازگرداند و هر فساد را برای آنان اصلاح کند.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۸.

**حدیث ۳۳۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنَ الْفَسَادِ (الْمَفْسَدَةِ) إِضَاعَةُ الزَّادِ ، وَمَفْسَدَةُ الْمَعَادِ .  
 امام علی علیه السلام : ضایع ساختن رهتوشه و تباه کردن معاد، از جمله موارد فساد (اسرافکاری) است.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

**حدیث ۳۳۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَأَيُّمُ اللَّهِ ، مَا اخْتَلَفَتْ أُمَّةٌ بَعْدَ نَبِيِّهَا إِلَّا ظَهَرَ بَاطِلُهَا عَلَى حَقِّهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ .  
 امام علی علیه السلام : سوگند به خدا که هیچ امتی پس از پیامبر خود دچار اختلاف نشدند، جز آن که باطل آن بر حق آن چیره گشت مگر این که خدا نخواست.  
 الأمالی للمفید : ۲۳۵/۵.

**حدیث ۳۳۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَحَقَّ الْإِنْسَانَ أَنْ تَكُونَ لَهُ سَاعَةٌ لَا يَشْغَلُهُ عَنْهَا شَاغِلٌ !  
 امام علی علیه السلام : چه سزاوار است که انسان لحظاتی برای خود داشته باشد که هیچ بازدارنده ای، او را از آن لحظه ها باز ندارد!  
 غرر الحکم : ۹۶۸۴.

**حدیث ۳۳۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ يَكُنِ الشُّغْلُ مَجْهَدَةً فَاتِّصَالَ الْفَرَاغُ مَفْسَدَةً .

امام علی علیه السلام: اگر کار کردن مایه زحمت است، پیوسته بیکار بودن نیز موجب فساد است.  
بحار الأنوار: ۷۷/۴۱۹/۴۰.

### حدیث ۳۳۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِعْلَمَنَّ أَنَّ الدُّنْيَا دَارُ بَلِيَّةٍ لَمْ يَفْرُغْ صَاحِبُهَا فِيهَا قَطُّ سَاعَةً إِلَّا كَانَتْ فَرَعَتْهُ عَلَيْهِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
امام علی علیه السلام: بدان که دنیا سرای آزمایش و گرفتاری است، که آدمی هرگز در آن ساعتی آسوده و بیکار نشود، مگر این که آن بیکاری در روز قیامت مایه افسوس او گردد.  
نهج البلاغه: الكتاب ۵۹.

### حدیث ۳۳۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنَ الْفِرَاقِ تَكُونُ الصَّبْوَةُ .  
امام علی علیه السلام: هوا و هوس برخاسته از فراغت است.  
غرر الحکم: ۹۲۵۱.

### حدیث ۳۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَمَّا مَا فَرَضَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِي كِتَابِهِ فِدَعَائِمِ الْإِسْلَامِ ، وَهِيَ خَمْسُ دَعَائِمَ . وَعَلَى هَذِهِ الْفَرَائِضِ الْخَمْسِ بُنِيَ الْإِسْلَامُ ، فَجَعَلَ سُبْحَانَهُ لِكُلِّ فَرِيضَةٍ مِنْ هَذِهِ الْفَرَائِضِ أَرْبَعَةَ حُدُودٍ لَا يَسَعُ أَحَدًا جَهْلُهَا ، أَوْلُهَا : الصَّلَاةُ ، ثُمَّ الزَّكَاةُ ، ثُمَّ الصِّيَامُ ، ثُمَّ الْحَجُّ ، ثُمَّ الْوَلَايَةُ ، وَهِيَ خَاتِمَتُهَا وَالْجَامِعَةُ لِجَمِيعِ الْفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ .  
امام علی علیه السلام: اما آنچه خداوند سبحان در کتاب خود فریضه قرار داده ، تکیه گاههای اسلام است و آن پنج تکیه گاه می باشد و اسلام بر این پنج فریضه بنا شده است. خداوند سبحان برای هر یک از این فرایض چهار حدّ قرار داده که همگان موظفند آنها را بدانند . نخستین این فرایض نماز است و سپس زکات و بعد از آن روزه و آن گاه حج و زان پس ولایت که این آخری تمام کننده و به کمال رساننده و جامع همه واجبات و مستحبات است .  
بحار الأنوار: ۶۸ / ۳۸۸ / ۳۹.

### حدیث ۳۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى جَوَارِحِكَ كُلِّهَا فَرَائِضَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
امام علی علیه السلام: خداوند بر همه اندامهای تو فرایضی نهاد که روز قیامت به وسیله آنها با تو احتجاج کند.  
نهج البلاغه: الحکمة ۳۸۲.

**حدیث ۳۳۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشُّرْكِ ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبَرِ ، وَالزَّكَاةَ تَسْبِيحاً لِلرِّزْقِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند ایمان را فرض کرد، برای پاک کردن از شرک ، و نماز را برای دور کردن از کبر و نخوت ، و زکات را تا سبب روزی [نیازمندان] باشد.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۲۵۲

**حدیث ۳۳۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ ، فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُتَّعَ بِهِ غَنِيٌّ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند سبحان خوراک تهیدستان را در اموال توانگران واجب فرموده است. بنابراین، هیچ فقیری گرسنه نماند مگر بدان سبب که توانگری از حق او بهره مند شد.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۳۲۸

**حدیث ۳۳۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَى أُمَّةِ الْعَدْلِ (الْحَقِّ) أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ ، كَيْلَا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند متعال بر پیشوایان عدل(حق) فرض کرده است که خود را با مردم تهیدست برابر سازند، تا فقر فقیر او را برنیاشوبد.  
 نهج البلاغه: الخطبه ۲۰۹

**حدیث ۳۳۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا عِبَادَةَ كَأْدَاءِ الْفَرَائِضِ .  
 امام علی علیه السلام : عبادتی چون انجام فرایض نیست.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۱۱۳.

**حدیث ۳۳۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكَ إِنْ اشْتَغَلْتَ بِفَضَائِلِ النَّوَافِلِ عَنِ أَدَاءِ الْفَرَائِضِ ، فَلَنْ يَقَوْمَ فَضْلٌ تَكْسِبُهُ بِفَرَضٍ تُضَيِّعُهُ .  
 امام علی علیه السلام : اگر با پرداختن به فضیلت مستحبات از به جا آوردن فرایض باز مانی، هرگز آن فضیلتی که به دست می آوری با [گناه] آن فریضه ای که ضایعش می کنی برابری نمی کند.

غرر الحکم : ۳۷۹۳.

### حدیث ۳۳۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَادِعُ نَفْسِكَ فِي الْعِبَادَةِ ، وَارْفُقْ بِهَا وَلَا تَقْهَرْهَا ، وَخُذْ عَفْوَهَا وَنَشَاطَهَا ، إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ ؛ فَإِنَّهُ لَا يُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَتَعَاهِدِهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا .

امام علی علیه السلام : نفس خود را با لطایف الحیل به عبادت وادار و با آن مدارا کن و به آن زور مگو و به هنگام آرامش و نشاطش به عبادت پرداز، مگر در آن چیزهایی که بر تو فرض شده است که در این موارد باید آنها را به جای آوری و به موقع ادا کنی.

نهج البلاغه : الكتاب ۶۹

### حدیث ۳۳۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلُوا مَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ مِنْ طَلِبِكُمْ ، وَاسْأَلُوهُ مِنْ أَدَاءِ حَقِّهِ مَا سَأَلَكُمْ .

امام علی علیه السلام : آنچه را خداوند بر شما فرض کرده است، وجهه همت خویش قرار دهید و برای ادای حق او که از شما خواسته است از او توفیق و کمک طلبید.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳

### حدیث ۳۴۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَرَائِضَ الْفَرَائِضَ ! أَدُوها إِلَى اللَّهِ تُؤَدِّكُمْ إِلَى الْجَنَّةِ .

امام علی علیه السلام : [بر شما باد] فرایض! فرایض! آنها را برای خدا ادا کنید تا شما را به بهشت رسانند.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۷

### از ۳۴۰۱ تا ۳۶۰۰

### حدیث ۳۴۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأُمُورُ مَرْهُونَةٌ بِأَوْقَاتِهَا .

امام علی علیه السلام : کارها، گروگان زمانهای خود هستند .

بحار الأنوار : ۱۶۵/۲ / ۷۷.

### حدیث ۳۴۰۲



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْخُرْقِ الْمُعَاجِلَةِ قَبْلَ الْإِمْكَانِ ، وَالْأَنَاةَ بَعْدَ الْفُرْصَةِ .

امام علی علیه السلام : شتافتن [در کاری] پیش از آن که فرصت دست دهد و درنگ و کندی پس از دست دادن فرصت، نشانه نادانی است.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۶۳.

### حدیث ۳۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُرْصَةُ سَرِيعَةُ الْفَوْتِ ، وَبَطِيئَةُ الْعَوْدِ .

امام علی علیه السلام : فرصت، زودگذر است و دیرباب.

غرر الحکم : ۲۰۱۹

### حدیث ۳۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُرْصَةُ غُنْمٌ .

امام علی علیه السلام : فرصت، غنیمت است.

غرر الحکم : ۱۹۴.

### حدیث ۳۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ غُصَّةٌ .

امام علی علیه السلام : از دست دادن فرصت، مایه اندوه است.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۸.

### حدیث ۳۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُرْصَةُ تَمْرٌ مَرَّ السَّحَابِ ، فَانْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ .

امام علی علیه السلام : فرصت، چون ابر می گذرد. پس، فرصتهای کار خوب را غنیمت شمرد.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۱.

### حدیث ۳۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا ذَكَرَ لِنَفْسِهِ فَضِيلَةً قَالَ : وَلَا فَخْرَ .

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله هرگاه فضیلتی از خود یاد می کرد، می فرمود: [قصدم] فخر فروشی نیست.  
بحار الأنوار: ۱۶/۳۴۱/۳۳

### حدیث ۳۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ما لابنِ آدمَ والفخرِ؟ ! أَوْلُهُ نُطْفَةٌ، وَآخِرُهُ جِيفَةٌ، وَلَا يَرْزُقُ نَفْسَهُ، وَلَا يَدْفَعُ حَتْفَهُ.  
امام علی علیه السلام: آدمیزاد را چه به فخر فروشی! آغازش نطفه ای است و فرجامش مرداری. نه می تواند خود را روزی دهد و نه می تواند جلو مرگ خویش را بگیرد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۵۴.

### حدیث ۳۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَهْلَكَ النَّاسَ اثْنَانِ: خَوْفُ الْفَقْرِ، وَطَلَبُ الْفَخْرِ.  
امام علی علیه السلام: دو چیز مردم را نابود کرده است: ترس از ناداری، و فخرجویی.  
الخصال: ۶۹/۱۰۲.

### حدیث ۳۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ضَعَّ فَخْرَكَ، وَاحْطَطْ كِبْرَكَ، وَادْكُرْ قَبْرَكَ.  
امام علی علیه السلام: فخر فروشی را کنار بگذار و تکبر را فرو نه و به یاد قبرت باش.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۹۸.

### حدیث ۳۴۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تُحْمَقْ أَعْظَمَ مِنَ الْفَخْرِ.  
امام علی علیه السلام: حماقتی بزرگتر از فخر فروشی نیست.  
غرر الحکم: ۱۰۶۵۵.

### حدیث ۳۴۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ مِنْ أَسْخَفِ حَالَاتِ الْوَلَاةِ عِنْدَ صَالِحِ النَّاسِ، أَنْ يُطَنَّ بِهِمْ حُبُّ الْفَخْرِ، وَيُوضَعَ أَمْرُهُمْ عَلَى الْكِبْرِ.  
امام علی علیه السلام: از پست ترین حالات زمامداران نزد مردمان نیک، این است که گمان رود دوستدار فخر و خودستایی گشته

اند و

کردارشان بر تکبر حمل شود.

نهج البلاغه: الخطبه ۲۱۶.

### حدیث ۳۴۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ما أفحشَ کریم قَطُّ .

امام علی علیه السلام: انسان بزرگوار، هرگز دشنام ندهد.

غرر الحکم: ۹۴۷۸.

### حدیث ۳۴۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فیما کتَبَ إلی قُثمِ بنِ العباسِ - : وَاجْلِسْ لَهُمُ الْعَصْرِينَ، فَأَفْتِ الْمُسْتَفْتَى، وَعَلِّمِ الْجَاهِلَ، وَذَاكِرِ الْعَالِمَ .

امام علی علیه السلام - در نامه خود به قثم بن عباس - نوشت: در صبح و عصر با آنان (مردم) بنشین و برای کسی که از تو حکم و

مسأله ای می پرسد، فتوا بده و نادان را بیاموز و با دانا گفتگوی علمی کن.

نهج البلاغه: الكتاب ۶۷ .

### حدیث ۳۴۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّبُونِ ؛ لَا ظَهْرَ فَيُرَكَّبُ ، وَلَا ضَرْعَ فَيُحَلَبُ (فِيحْتَلَبُ) .

امام علی علیه السلام: به گاه فتنه همچون شتر نر دوساله باش که نه پشت [و نیرویی] دارد که بر او سوار شوند و نه پستانی که از آن

شیر دوشند.

نهج البلاغه: الحکمه ۱.

### حدیث ۳۴۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ شَبَّ نَارَ الْفِتْنَةِ كَانَ وَقُودَهَا .

امام علی علیه السلام: هر کس آتش فتنه را برافروزد، خود آتشگیره آن شود.

غرر الحکم: ۹۱۶۳.

### حدیث ۳۴۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَالْظُلْمُ غَشُومٌ خَيْرٌ مِنْ فِتْنَةٍ تَدُومٌ .

امام علی علیه السلام: زمامدار ستمکار و بیرحم، بهتر از فتنه (هرج و مرجی) است که دائمی باشد.

غرر الحکم: ۱۰۱۰۹.

### حدیث ۳۴۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا مِنَ الْفِتَنِ ، وَنُورًا مِنَ الظُّلْمِ .

امام علی علیه السلام: بدانید که هر کس تقوای الهی درپیش گیرد، خداوند برای او راه خروجی از فتنه‌ها قرار دهد و نوری در تاریکیها.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۳.

### حدیث ۳۴۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لِرَجُلٍ يُسَمَّى حَرْبًا يَمْشِي مَعَهُ وَهُوَ رَاكِبٌ - : اَرْجِعْ ، فَإِنَّ مَشِيَ مِثْلَكَ مَعَ مِثْلِي فِتْنَةٌ لِلْوَالِي ، وَمَذَلَّةٌ لِلْمُؤْمِنِ .

امام علی علیه السلام: به مردی به نام حَرْب که در رکاب آن حضرت پیاده می رفت - فرمود: برگرد؛ زیرا پیاده آمدن کسی چون تو در رکاب کسی چون من باعث فتنه و غرور والی و مایه خواری مؤمن است.

نهج البلاغه: الحکمه ۳۲۲.

### حدیث ۳۴۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْفِتْنُ ثَلَاثٌ : حُبُّ النِّسَاءِ وَهُوَ سَيِّفُ الشَّيْطَانِ ، وَشُرْبُ الخَمْرِ وَهُوَ فَوْخُ الشَّيْطَانِ ، وَحُبُّ الدِّينَارِ وَالدَّرْهَمِ وَهُوَ سَهْمُ الشَّيْطَانِ ، فَمَنْ أَحَبَّ النِّسَاءَ لَمْ يَنْتَفِعْ بِعَيْشِهِ ، وَمَنْ أَحَبَّ الْأَشْرِبَةَ حَرَمَتْ عَلَيْهِ الْجَنَّةُ ، وَمَنْ أَحَبَّ الدِّينَارَ وَالدَّرْهَمَ فَهُوَ عَبْدُ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: فتنه‌ها سه چیزند: زن دوستی، که شمشیر شیطان است و شرابخواری که دام شیطان است و عشق به درهم و دینار که تیر شیطان است. کسی که عشق به زنان داشته باشد، از زندگیش بهره مند نشود و کسی که مشروبات را دوست داشته باشد، بهشت بر او حرام گردد و کسی که عشق به درهم و دینار داشته باشد، بنده دنیاست.

بحار الأنوار: ۷۳/۱۴۰/۱۲.

### حدیث ۳۴۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : إِيَّاكَ وَالتَّغَايِرَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِ الْغَيْرَةِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ مِنْهُنَّ إِلَى السَّقَمِ ، وَلَكِنْ أَحْكِمْ أَمْرَهُنَّ فَإِنَّ رَأْيَتَ عَيْبًا فَعَجَّلِ التَّنْكِيرَ عَلَى الْكَبِيرِ وَالصَّغِيرِ

امام علی علیه السلام: در سفارش به فرزند خود حسن علیه السلام - فرمود: از غیرت نابجا [نسبت به زنان] پرهیز که آن، زن سالم را به بیماری می کشاند و پاکدامن را به بدگمانی (اندیشه گنهکاری)، بلکه درباره آنان محکم کاری کن. آن گاه اگر عیبی دیدی

در مجازات کوچک و بزرگ درنگ مکن.

فی نهج البلاغه: الكتاب ۳۱: «وإياك والتغایر فی غیر موضع غیره، فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُو الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ، وَالْبَرِيئَةَ إِلَى الرَّيْبِ».

### حدیث ۳۴۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ اللَّهَ يَغَارُ لِلْمُؤْمِنِ، فَلْيَغْرُ مَنْ لَا يَغَارُ؛ فَإِنَّهُ مَنكُوسُ الْقَلْبِ.

امام علی علیه السلام: همانا خداوند نسبت به مؤمن غیرت دارد؛ پس، بی غیرت از خود غیرت نشان دهد؛ زیرا که آدم بی غیرت واژگونه دل (زیبا بیننده زشتی) است.

المحاسن: ۱/۲۰۴/۳۵۵.

### حدیث ۳۴۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ ... وَشَجَاعَتُهُ عَلَى قَدْرِ أَنْفَتِهِ، وَعِفَّتُهُ عَلَى قَدْرِ غَيْرَتِهِ.

امام علی علیه السلام: ارزش مرد به اندازه همت اوست... و دلیری او، به اندازه ننگ داشتن اوست [از تن دادن به پستیها و زبونیها] و پاکدامنی او به اندازه غیرت او.

نهج البلاغه: الحكمة ۴۷

### حدیث ۳۴۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا زَنَى غَيُورٌ قَطُّ.

امام علی علیه السلام: هیچ غیرتمندی هرگز زنا نمی کند.

نهج البلاغه: الحكمة ۳۰۵.

### حدیث ۳۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- وَقَدْ نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ يَغْتَابُ رَجُلًا عِنْدَ ابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : يَا بَنِيَّ، نَزَّهَ سَمْعَكَ عَنْ مِثْلِ هَذَا؛ فَإِنَّهُ نَظَرَ إِلَى أَخْبَثِ مَا فِي وَعَائِهِ فَأَفْرَغَهُ فِي وَعَائِكَ!

امام علی علیه السلام - وقتی ملاحظه کرد که شخصی در حضور فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام از کسی غیبت می کند - فرمود: فرزندم! گوش خود را از چنین کسی به دور دار؛ زیرا او به پلید و نجس ترین چیزهایی که در ظرف خود دارد نگرسته و آنها را در ظرف تو خالی کرده است.

الاختصاص: ۲۲۵.

### حدیث ۳۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ .

امام علی علیه السلام : غیبت کردن، کار شخص ناتوان است.

نهج البلاغه : الحکمة ۴۶۱.

### حدیث ۳۴۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا قَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ (وَكَانَ كَلْبِيًّا) : لَقَدْ أُعْطِيَْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عِلْمَ الْغَيْبِ ، فَصَحِّحْكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : يَا أَخَا كَلْبٍ ، لَيْسَ هُوَ بِعِلْمِ غَيْبٍ ، وَإِنَّمَا هُوَ تَعَلُّمٌ مِنْ ذِي عِلْمٍ ، وَإِنَّمَا عِلْمُ الْغَيْبِ عِلْمُ السَّاعِيَةِ ، وَمَا عَيَّدَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ بِقَوْلِهِ : «إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعِيَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ»

امام علی علیه السلام - وقتی یکی از یاران ایشان [از قبیله کلب] به آن حضرت عرض کرد : «ای امیرالمؤمنین! علم غیب به تو داده شده است»، پس از خنده ای - فرمود : ای مرد کلبی! این علم غیب نیست، بلکه بر اثر فرا گرفتن از صاحب علمی است. علم غیب، علم داشتن به زمان قیامت است و آنچه خداوند سبحان آنها را بر شمرده و فرموده است : «همانا علم قیامت نزد خداست و باران فرو می فرستد و آنچه را که در زهدانهاست، می داند» .

لقمان : ۳۴ .

### حدیث ۳۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا وَزَرَ أَعْظَمُ مِنْ وَزَرَ غَنَى مَنْعِ الْمُحْتَاجِ .

امام علی علیه السلام : گناهی، بزرگتر از گناه ثروتمندی نیست که نیازمند را [از حقش] محروم کرده باشد.

غرر الحکم : ۱۰۷۳۸ .

### حدیث ۳۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ ، فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُنِعَ بِهِ غَنَى ، وَاللَّهُ تَعَالَى سَأَلَهُمْ عَنْ ذَلِكَ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان خوراک تهیدستانرا در اموال توانگران قرار داده است. پس، هیچ تهیدستی گرسنه نماند، مگر به سبب این که ثروتمندی از حق او بهره مند شده است. و خدای بزرگ در این باره از آنان بازخواست می کند.

نهج البلاغه : الحکمة ۳۲۸.

### حدیث ۳۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى الْأَغْنِيَاءِ فَيَأْمُرُهُمْ بِقَدْرِ مَا يَكْفِي فُقَرَاءَهُمْ ، وَإِنْ جَاعُوا وَعَزُّوا وَجَهَدُوا فَبِمَنْعِ الْأَغْنِيَاءِ ، وَحَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُحَاسِبَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيُعَذِّبَهُمْ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام: همانا خداوند در اموال ثروتمندان به اندازه ای که [نیاز] تهیدستانشان را کفایت کند، حق واجب فرموده است و اگر تهیدستان گرسنه و برهنه و رنجور شوند، به سبب آن است که ثروتمندان حق آنان را نداده اند و خدا حق دارد که روز قیامت ثروتمندان را بازخواست و برای این کار عذابشان کند.  
کنز العمال: ۱۶۸۴۰.

### حدیث ۳۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِفْتَاحُ الْغِنَى الْيَقِينُ .  
امام علی علیه السلام: کلید توانگری، یقین است.  
بحار الأنوار: ۷۸/۹/۶۵.

### حدیث ۳۴۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يَكُونُ غَنِيًّا حَتَّى يَكُونَ عَفِيفًا .  
امام علی علیه السلام: [آدمی] توانگر نباشد، مگر آن گاه که خویشندار باشد.  
بحار الأنوار: ۷۸/۸/۶۴.

### حدیث ۳۴۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ أَصْبَحَ وَالْآخِرَةَ هَمُّهُ اسْتَعْنَى بِغَيْرِ مَالٍ ، وَاسْتَأْنَسَ بِغَيْرِ أَهْلِ ، وَعَزَّ بِغَيْرِ عَشِيرَةٍ .  
امام علی علیه السلام: هر که روز خود را بی‌آغازد و آخرت هم و غم او باشد، با وجود ناداری، توانگر باشد و با وجود بی کسی، تنها نباشد و بدون داشتن ایل و تبار، نیرومند باشد.  
الأمالی للطوسی: ۵۸۰/۱۱۹۸.

### حدیث ۳۴۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْغِنَى الْأَكْبَرُ الْيَأْسُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ .  
امام علی علیه السلام: بزرگترین توانگری، چشم نداشتن به دست مردم است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۴۲.

### حدیث ۳۴۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ أَعْنَى الْغِنَى الْعَقْلُ ، وَأَكْبَرُ الْفَقْرِ الْحُمُقُ .

امام علی علیه السلام: سرشارترین توانگری، خردمندی است و بزرگترین تهیدستی، نابخردی.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۸.

### حدیث ۳۴۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اسْتَعْنَى بِاللَّهِ افْتَقَرَ النَّاسُ إِلَيْهِ .  
امام علی علیه السلام: هر که به خدا توانگر شود، مردم به او نیازمند گردند.  
کشف الغمّه: ۳/۱۳۷.

### حدیث ۳۴۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا غِنَى كَالْعَقْلِ .  
امام علی علیه السلام: هیچ ثروتی چون خرد نیست.  
نهج البلاغه: الحکمه ۵۴.

### حدیث ۳۴۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا كَنْزَ أَغْنَى مِنَ الْقَنَاعَةِ .  
امام علی علیه السلام: هیچ گنجی سرشارتر از قناعت نیست.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۷۱.

### حدیث ۳۴۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- فِي صِفَةِ أَعْجَبِ مَا فِي الْإِنْسَانِ وَهُوَ الْقَلْبُ - : إِنْ أَفَادَ مَالًا أَطْعَاهُ الْغِنَى ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ فَضَحَّهَ الْجَزَعُ .  
امام علی علیه السلام - در وصف شگفت‌ترین عضو انسان؛ یعنی دل - فرمود: اگر به ثروتی برسد، توانگری او را یاغی می‌کند و اگر مصیبتی بدو رسد، بیتابی رسوایش می‌گرداند.  
نهج البلاغه: الحکمه ۱۰۸.

### حدیث ۳۴۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تَتَجَاوَزُوا بِنَا الْعُبُودِيَّةِ ثُمَّ قُولُوا مَا شِئْتُمْ وَلَنْ تَبْلُغُوا ، وَإِيَّاكُمْ وَالْغُلُوكَ كَغُلُوكَ النَّصَارَى ؛ فَإِنِّي بَرِيٌّ مِنَ الْغَالِينَ .  
امام علی علیه السلام: ما را از مرز بندگی [خدا] فراتر نبرید؛ آن‌گاه هر چه خواستید بگویید، که کم گفته‌اید. زنه‌ار که مانند نصارا غلو کنید؛ زیرا من از غلوکنندگان بیزارم.



بحار الأنوار: ۲۵ / ۲۷۴ / ۲۰

**حدیث ۳۴۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّا كُمْ وَالْعُلُوَّ فِينَا ، قُولُوا إِنَّا عِبِيدٌ مَّرْبُوبُونَ ، وَقُولُوا فِي فَضْلِنَا مَا شِئْتُمْ .  
 امام علی علیه السلام : از غلو کردن درباره ما پرهیزیدو ما را بندگان پروریده بدانید. آن گاه هر چه خواستید در فضیلت ما بگویید.  
 الخصال : ۶۱۴/۱۰.

**حدیث ۳۴۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُمَّ إِنِّي بَرِيءٌ مِنَ الْعُلَاةِ كِبْرَاءِ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ مِنَ النَّصَارَى ، اللَّهُمَّ اخذُلَّهُمْ أَبَدًا ، وَلَا تَنْصُرْ مِنْهُمْ أَحَدًا .  
 امام علی علیه السلام : بار خدایا! همچنان که عیسی بن مریم از نصارا بیزاری جست، من نیز از غالیان [در حق خود] بیزارم؛ بار خدایا! آنان را برای همیشه تنها و بی یاور گذار و هیچ کدام آنان را یاری مرسان.  
 بحار الأنوار : ۲۵/۲۸۴/۳۲.

**حدیث ۳۴۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هَلَكَكَ فِي رَجُلَانِ : مُجَبُّ غَالٍ ،  
 وَمُبْغِضٌ قَالَ .  
 امام علی علیه السلام : در باب من دو کس به هلاکت افتادند : دوست افراطی و دشمن کینه ورز.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۴۶۹.

**حدیث ۳۴۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغُلُّ بَدْرُ الشَّرِّ .  
 امام علی علیه السلام : کینه، تخم بدی است.  
 غرر الحکم : ۵۴۷

**حدیث ۳۴۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغُلُّ يُحِبُّ الْحَسَنَاتِ .

امام علی علیه السلام: کینه، کارهای نیک را از بین می برد.

غرر الحکم: ۶۴۲

### حدیث ۳۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَشَدُّ الْقُلُوبِ غِلًّا قَلْبُ الْحَقُّودِ .

امام علی علیه السلام: بد کینه ترین دلها، دل شخص کینه توز است.

غرر الحکم: ۲۹۳۲.

### حدیث ۳۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الْعَاقِلَ نِصْفُهُ احْتِمَالٌ، وَنِصْفُهُ تَغَافُلٌ .

امام علی علیه السلام: خردمند، نصفش تحمل و بردباری است و نصف دیگرش نادیده گیری.

غرر الحکم: ۲۳۷۸.

### حدیث ۳۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ أَشْرَفِ أَعْمَالِ (أَحْوَالِ) الْكَرِيمِ غَفْلَتُهُ عَمَّا يَعْلَمُ .

امام علی علیه السلام: از بهترین رفتارهای (حالات) شخص بزرگوار، نادیده گرفتن چیزی [از خطاها و بدیهای مردم] است که می داند.

نهج البلاغه: الحکمه ۲۲۲.

### حدیث ۳۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

دَوَامُ الْعَفْلَةِ يُعْمِي الْبَصِيرَةَ .

امام علی علیه السلام: ادامه یافتن غفلت، دیده بصیرت را کور می کند.

غرر الحکم: ۵۱۴۶

### حدیث ۳۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ وَالْعَفْلَةَ وَالْإِغْتِرَارَ بِالْمُهْلَةِ؛ فَإِنَّ الْعَفْلَةَ تُفْسِدُ الْأَعْمَالَ .

امام علی علیه السلام: زنهار از غفلت و فریب مهلت [عمر] را خوردن؛ زیرا که غفلت کارها را تباه می کند.

غرر الحکم: ۲۷۱۷

**حدیث ۳۴۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ طَالَتْ غَفْلَتُهُ تَعَجَّلَتْ هَلَكَتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که غفلتش به درازا کشد، هلاکتش شتاب گیرد.  
غرر الحکم : ۸۳۱۸

**حدیث ۳۴۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ غَلَبَتْ عَلَيْهِ الْغَفْلَةُ مَاتَ قَلْبُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که غفلت بر او چیره گردد، دلش بمیرد.  
غرر الحکم : ۸۴۳۰

**حدیث ۳۴۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ مَنْ عَرَفَ الْأَيَّامَ لَمْ يَغْفُلْ عَنِ الْأَسْتِعْدَادِ .

امام علی علیه السلام : هر که (تحولات) ایام را شناخت، از آماده شدن [برای آخرت] غافل نگشت.  
التوحید : ۷۴/۲۷.

**حدیث ۳۴۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِدَوَامِ ذِكْرِ اللَّهِ تَنْجَابُ الْغَفْلَةِ .

امام علی علیه السلام : با پیوسته به یاد خدا بودن است که پرده غفلت کنار می رود.  
غرر الحکم : ۴۲۶۹.

**حدیث ۳۴۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمْ مِنْ غَافِلٍ يَنْسُجُ ثَوْبًا لِيَلْبَسَهُ وَإِنَّمَا هُوَ كَفَنُهُ ! وَيَبْنِي بَيْتًا لِيَسْكُنَهُ وَإِنَّمَا هُوَ مَوْضِعُ قَبْرِهِ !

امام علی علیه السلام : ای بسا غافلی که پارچه ای می بافت تا آن را بپوشد، اما کفن او می شود و خانه ای می سازد تا در آن بنشیند،  
اما همان جا قبر او می شود.

بحار الأنوار : ۷۷/۴۰۱/۲۶

**حدیث ۳۴۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَأَفْقُ أَئِهَا السَّامِعُ مِنْ سَكْرَتِكَ ، وَاسْتَيْقِظُ مِنْ غَفْلَتِكَ ، وَاخْتَصِرُ مِنْ عَجَلَتِكَ .

امام علی علیه السلام : ای شنونده! از مستی خود به هوش آی و از خواب غفلتت بیدار شو و از شتابت بکاه.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۳

### حدیث ۳۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ غَيْرِ الْمَغْفُولِ عَنْهُمْ ، وَالتَّارِكُونَ الْمَأْخُودَ مِنْهُمْ ، مَالِي أُرَاكُمْ عَنِ اللَّهِ ذَاهِبِينَ ، وَإِلَى غَيْرِهِ رَاغِبِينَ ؟ !

امام علی علیه السلام : ای مردمی که از کار شما غافل نیستند و ای مردمی که [خدا و اوامر او را] رها کرده اید و از شما گرفته می

شود [هر چه دارید] ، چه شده است که می بینم از خدا رویگردان شده اید و به غیر او روی آورده اید؟

نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۵ .

### حدیث ۳۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَيَا لَهَا حَسْرَةً عَلَى كُلِّ ذِي غَفْلَةٍ أَنْ يَكُونَ عُمُرُهُ عَلَيْهِ حُجَّةً ، وَأَنْ تُؤَدِّيَهُ أَيَّامُهُ إِلَى الشَّقْوَةِ !

امام علی علیه السلام : ای دریغا بر هر غافلی که عمرش بر ضد او حجت باشد و روزهایش او را به سوی بدبختی کشاند .

نهج البلاغه : الخطبة ۶۴

### حدیث ۳۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَفْلَةُ ضَلَالَةٌ .

امام علی علیه السلام : غفلت، گمراهی است.

غرر الحکم : ۱۹۶ .

### حدیث ۳۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الاسْتِغْفَارُ مَعَ الْإِصْرَارِ ذُنُوبٌ مُجَدَّدَةٌ .

امام علی علیه السلام : آمرزش خواهی [ها] با وجود ادامه دادن به گناه، خود گناهانی تازه اند.

تحف العقول : ۲۲۳ .

### حدیث ۳۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِسْتَعْفِرُ تُرْزَقُ .

امام علی علیه السلام: استغفار کن تا روزی داده شوی.

غور الحکم: ۲۲۲۸ .

### حدیث ۳۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الاستِغْفَارُ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ .

امام علی علیه السلام: آمرزش خواهی، روزی رامی افزاید.

بحار الأنوار: ۹۳/۲۷۷/۴.

### حدیث ۳۴۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وقد جعلَ اللهُ سُبْحَانَهُ الاستِغْفَارَ سَبَبًا لِذُرُورِ الرِّزْقِ وَرَحْمَةً الخَلْقِ ، فقالَ سُبْحَانَهُ : «اِسْتَعْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا»

امام علی علیه السلام: خداوند سبحان، آمرزش خواهی را سبب فزونی روزی و رسیدن رحمت به خلق قرار داده و فرموده است: «از پروردگارتان طلب آمرزش کنید که او بسی آمرزنده است» پس، رحمت خدا بر کسی که به توبه روی آورد و گذشتن از گناهش را بخواهد و پیش از مرگش کاری بکند.

نوح: ۱۰ .

### حدیث ۳۴۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أُعْطِيَ الاستِغْفَارَ لَمْ يُحْرَمِ المَغْفِرَةَ .

امام علی علیه السلام: به هر کس [نعمت] استغفار داده شود از آمرزیده شدن محروم نشود.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۳۵.

### حدیث ۳۴۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَعَطَّرُوا بالاستِغْفَارِ لا تَفْضَحْكُمْ رِوَاثُ الذُّنُوبِ .

امام علی علیه السلام: با آمرزش خواهی، خود را معطر کنید تا بوی گناهان شما را رسوا نکند.

بحار الأنوار: ۹۳/۲۷۸/۷.

### حدیث ۳۴۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْتَطُ وَمَعَهُ الاستِغْفَارُ !

امام علی علیه السلام: در شگفتم از کسی که آمرزش خواهی را دارد و با این حال نوید می شود.  
نهج البلاغه: الحکمه ۸۷.

### حدیث ۳۴۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ شَتَّى الْفَاسِقِينَ وَغَضِبَ لِلَّهِ ، غَضِبَ اللَّهُ لَهُ وَأَرْضَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
امام علی علیه السلام: هر که با نابکاران دشمنی ورزد و برای خدا خشم گیرد، خداوند به خاطر او خشم گیرد و روز قیامت  
خشودش گرداند.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۱.

### حدیث ۳۴۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يَغْضَبُ لِلدُّنْيَا ، فَإِذَا أَغْضَبَهُ الْحَقُّ لَمْ يَعْرِفْهُ أَحَدٌ وَلَمْ يَقُمْ لِعِغْضِهِ شَيْءٌ حَتَّى يَنْتَصِرَ لَهُ .  
امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله برای دنیا به خشم نمی آمد اما هرگاه حق او را به خشم می آورد، هیچ کس او  
را نمی شناخت و هیچ چیز نمی توانست جلو خشم او را بگیرد تا آن گاه که انتقام [حق را] می گرفت.  
المحجّة البيضاء: ۵/۳۰۳.

### حدیث ۳۴۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
دَاوُوا الْغَضَبَ بِالصَّمْتِ ، وَالشَّهْوَةَ بِالْعَقْلِ .  
امام علی علیه السلام: خشم را با خاموشی درمان کنید و خواهش نفس را با خرد.  
غرر الحکم: ۵۱۵۵.

### حدیث ۳۴۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ ، فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهُ مُسْتَحْكِمٌ .  
امام علی علیه السلام: خشم و تندی، نوعی از دیوانگی است؛ زیرا صاحب آن پشیمان می شود و اگر پشیمان نشود، دیوانگیش  
قطعی است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۵۵.

### حدیث ۳۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْحَجَرُ الْعَصِيبُ

امام علی علیه السلام: سنگ غضبی در خانه، ضامن ویرانی آن خانه است. فی شرح نهج البلاغه: ۱۹/۷۲ «الغضب» بدل «الغصیب».

### حدیث ۳۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ عَشَّ النَّاسَ فِي دِينِهِمْ فَهُوَ مُعَانِدٌ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ. امام علی علیه السلام: هر که در دین مردم با آنها دغلكاری کند، دشمن خدا و پیامبر اوست. غرر الحکم: ۸۸۹۱.

### حدیث ۳۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: - مِنْ عَهْدِهِ إِلَى بَعْضِ عُمَّالِهِ -: إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمَّةِ، وَأَفْظَعَ الْغِشِّ غِشُّ الْأُمَّةِ. امام علی علیه السلام - در سفارش به یکی از کارگزاران خویش - نوشت: همانا بزرگترین خیانت، خیانت به امت است و زشت ترین دغلكاری، دغلكاری نسبت به پیشوایان است. نهج البلاغه: الكتاب ۲۶.

### حدیث ۳۴۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ سَارَ إِلَى بَدْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، وَافْتَتَحَ مَكَّةَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ. امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در ماه رمضان به جنگ بدر رفت و در ماه رمضان نیز مکه را فتح کرد. الأمالی للطوسی: ۳۴۲/۷۰۱.

### حدیث ۳۴۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لَمَّا انْجَلَى النَّاسُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَوْمَ أُحُدٍ نَظَرْتُ فِي الْقَتْلِ فَلَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَقُلْتُ: وَاللَّهِ مَا كَانَ لِيَفِرَّ وَمَا أَرَاهُ فِي الْقَتْلِ، وَلَكِنْ أَرَى اللَّهَ غَضِبَ عَلَيْنَا بِمَا صَيَّرْنَا فَرَقَعَ نَبِيِّهِ، فَمَا فِيَّ خَيْرٌ مِنْ أَنْ أُقَاتَلَ حَتَّى أُقْتَلَ، فَكَسَّرْتُ جَفْنَ سَيْفِي، ثُمَّ حَمَلْتُ عَلَى الْقَوْمِ فَأَفْرَجُوا لِي، فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَيْنَهُمْ. امام علی علیه السلام: در جنگ احد هنگامی که مردم از گردپیامبر خدا پراکنده شدند، من در میان کشتگان نگاه کردم، اما پیامبر خدا صلی الله علیه و آله را ندیدم. با خود گفتم: به خدا قسم او اهل فرار نبود و در میان کشته ها هم نمی بینمش. فکر می کنم خداوند از این رفتار ما به خشم آمده و پیامبرش را به آسمان برده است. پس، وجود من دیگر بی فایده است و باید بجنگم تا کشته شوم. لذا غلاف شمشیرم را شکستم و به دشمن حمله کردم و آنان از برابر من دور شدند و ناگاه دیدم که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در میان آنهاست. کنز العمال: ۳۰۰۲۷.

**حدیث ۳۴۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ حَضَرْنَا بَدْرًا وَمَا فِيْنَا فَارِسُ غَيْرِ الْمِقْدَادِ بْنِ الْأَسْوَدِ ، وَلَقَدْ رَأَيْنَا لَيْلَةَ بَدْرٍ وَمَا فِيْنَا إِلَّا مَنْ نَامَ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَإِنَّهُ كَانَ مُتَّصِبًا فَيَأْصِلُ شَجَرَهُ يُصَلِّي وَيَدْعُو حَتَّى الصَّبَاحِ .

امام علی علیه السلام : زمانی که در جنگ بدر شرکت کردیم، جز مقداد بن اسود سواره دیگری در میان ما نبود. در شب جنگ بدر هر که با ما بود خوابید، مگر پیامبر خدا صلی الله علیه و آله که در زیر درختی ایستاده بود و تا صبح نماز می خواند و دعا می کرد.

الإرشاد : ۱/۷۳.

**حدیث ۳۴۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ رَأَيْنَا يَوْمَ بَدْرٍ وَنَحْنُ نَلُوذُ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُوَ أَقْرَبُنَا إِلَى الْعَدُوِّ ، وَكَانَ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ بَأْسًا .

امام علی علیه السلام : در جنگ بدر ما خود را در پناه پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قرار می دادیم و آن حضرت از همه ما به دشمن نزدیکتر بود و در آن روز از همه شجاعت بیشتری نشان می داد.

کنز العمال : ۲۹۹۴۳.

**حدیث ۳۴۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَزَّكَ عِزُّكَ ، فَصَارَ قُصَارُ ذَلِكَ ذَلِكَ ، فَآخَشَ فَاحِشَ فِعْلِكَ ، فَعَلَّكَ بِهَذَا تُهْدَى .

امام علی علیه السلام : عزت، تو را فریفت و سرانجام آن خواری تو باشد. پس، از کردار زشت خویش بترس، شاید بدین وسیله هدایت شوی.

بحار الأنوار : ۷۸/۸۳/۸۶.

**حدیث ۳۴۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَهَلَ اغْتَرَّ بِنَفْسِهِ ، وَكَانَ يَوْمَهُ شَرَّامِنْ أَمْسِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که نادان باشد، فریب نفس خود را بخورد و امروزش بدتر از دیروزش باشد.

غرر الحکم : ۸۷۴۴.

**حدیث ۳۴۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَيِّمَاءُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَوْمَ بَدْرٍ الصُّوْفُ الْأَبْيَضُ .



امام علی علیه السلام: در جنگ بدر، چهره اصحاب پیامبر خدا صلی الله علیه و آله، مانند پشم سفید بود.

کنز العمال: ۲۹۹۴۲

### حدیث ۳۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شُكُونُ النَّفْسِ إِلَى الدُّنْيَا مِنْ أَعْظَمِ الْغُرُورِ .

امام علی علیه السلام: دل بستن نفس به دنیا، بزرگترین فریب است.

غرر الحکم: ۵۶۵۰.

### حدیث ۳۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِتَّقُوا غُرُورَ الدُّنْيَا ؛ فَإِنَّهَا تَسْتَرْجِعُ أَبَدًا مَا خَدَعَتْ بِهِ مِنَ الْمَحَاسِنِ ، وَتُزَعِّجُ الْمُطْمَئِنِّ إِلَيْهَا وَالْقَاطِنَ .

امام علی علیه السلام: از فریب دنیا پرهیزید؛ زیرا دنیا هرگز خوبی و نعمتی که فریبکارانه به انسان دهد، همواره پس می‌گیرد و کسی را که به دنیا دل بندد و در آن جا خوش کند، کوچ دهد.

غرر الحکم: ۲۵۶۲

### حدیث ۳۴۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مِنَ الْغِرَّةِ بِاللَّهِ أَنْ يُصِرَّ الْعَبْدُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ وَيَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ الْمَغْفِرَةَ .

امام علی علیه السلام: پا فشاری کردن بنده در معصیت و آرزوی آمرزش داشتن از خدا، مغرور شدن به خداست.

تنبيه الخواطر: ۲/۷۲

### حدیث ۳۴۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَمْ مِنْ مُسْتَدْرَجٍ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ ، وَمَغْرُورٍ بِالسُّتْرِ عَلَيْهِ ، وَمَفْتُونٍ بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ ! .

امام علی علیه السلام: بسا کسانی که با احسان خداوندانند که اندک به عذاب حق نزدیک شده اند و به خاطر پوشاندن گناهانشان مغرور و فریفته شده اند و به سبب تعریف و تمجید [مردمان] از آنان به فتنه و تباهی افتاده اند!

نهج البلاغه: الحکمه ۱۱۶.

### حدیث ۳۴۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مِنَ الْعِصْمَةِ أَلَّا تَغْتَرُّوا بِاللَّهِ .

امام علی علیه السلام: یکی از عوامل مصون ماندن از گناهان، این است که به خدا مغرور نشوید (به او طمع بیهوده مبندید و خود را

از عذاب او ایمن میندازید).

تحف العقول : ۱۵۰.

### حدیث ۳۴۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْمَوْعِظَةِ حِجَابٌ مِنَ الْعِزَّةِ .

امام علی علیه السلام : میان شما و موعظه، پرده ای از غفلت است.

نهج البلاغه: الحکمه ۲۸۲.

### حدیث ۳۴۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَكَرُ الْغَفْلَةِ وَالْغُرُورِ أَبْعَدُ إِفَاقَةً مِنْ شُكْرِ الْخُمُورِ .

امام علی علیه السلام : مستی غفلت و فریب، دیرتر از مستی مسکرات زایل می شود.

غرر الحکم : ۵۶۵۱

### حدیث ۳۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ غَرَّهُ السَّرَابُ تَقَطَّعَتْ بِهِ الْأَسْبَابُ .

امام علی علیه السلام : هر که فریب سراب [دنیا] را بخورد، ریسمانهای [سعادت] او از هم بگسلد.

غرر الحکم : ۹۲۲۴.

### حدیث ۳۴۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ لَمْ تَقْتُلْهُ قَاتِلَاتُ الْغُرُورِ .

امام علی علیه السلام : خوشا به حال کسی که فریبهای کشنده او را نکشته است .

غرر الحکم : ۵۹۷۳

### حدیث ۳۴۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْعَمُ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ مَنَحَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْقَنَاعَةَ ، وَأَصْلَحَ لَهُ زَوْجُهُ .

امام علی علیه السلام : خوشترین و آسوده ترین زندگی را کسی دارد که خداوند پاک او را قناعت ببخشد و همسری شایسته

عطایش فرماید.

غرر الحکم : ۳۲۹۵.

**حدیث ۳۴۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَطْيَبُ الْعَيْشِ الْقَنَاعَةُ .  
 امام علی علیه السلام : خوشترین زندگی، در قناعت است.  
 غرر الحکم : ۲۹۱۸

**حدیث ۳۴۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَهْنَى الْعَيْشِ اطْرَاحُ الْكُلْفِ .  
 امام علی علیه السلام : گواراترین زندگی، دور افکندن تکلفات و تشریفات است.  
 غرر الحکم : ۲۹۶۴

**حدیث ۳۴۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَيْبُكَ مَسْتَوْرٌ مَا أَسْعَدَكَ جُدُّكَ .  
 امام علی علیه السلام : تا بخت یار توست، عیب پوشیده است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۵۱.

**حدیث ۳۴۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ قَصَرَ عَنِ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ عَابَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از شناخت چیزی درماند، بر آن خرده گیرد.  
 الإرشاد : ۱/۳۰۱.

**حدیث ۳۴۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَهَلَ شَيْئًا عَابَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که چیزی را نداند، آن را عیب شمارد.  
 كشف الغمّة : ۳/۱۳۷.

**حدیث ۳۴۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ ثَوْبَهُ ، لَمْ يَزِ النَّاسُ عَيْبَهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس که شرم و حیا جامه خود را بر قامت او بپوشاند، مردم عیبش را نبینند.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۲۳.

### حدیث ۳۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَسَاهُ الْعِلْمُ ثَوْبَهُ ، اخْتَفَى عَنِ النَّاسِ عَيْبُهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس که دانش جامه خود را بر قامت او بپوشاند، عیبش از مردم پوشیده ماند.

تحف العقول : ۲۱۵.

### حدیث ۳۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الاحْتِمَالُ قَبْرُ الْعُيُوبِ .

امام علی علیه السلام : تحمل، گور عیبهاست.

نهج البلاغه : الحکمه ۶.

### حدیث ۳۴۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غِطَاءُ الْعُيُوبِ الْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام : پرده عیبهها، خرد است.

غرر الحکم : ۶۴۳۴.

### حدیث ۳۵۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَابَ عَيْبَ ، وَمَنْ شَتَّمَ أُجِيبَ .

امام علی علیه السلام : هر که عیب جوئی کند، عیب جوئی شود و هر که دشنام دهد، پاسخ شنود.

کنز الفوائد : ۱/۲۷۹.

### حدیث ۳۵۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَبْتَهِّجَنَّ بِخَطَايَا غَيْرِكَ ؛ فَإِنَّكَ لَنْ تَمْلِكَ الْإِصَابَةَ أَبَدًا .

امام علی علیه السلام : از خطای دیگران هرگز شادمان مشو؛ زیرا تو نیز برای همیشه از خطا کردن مصون نیستی.

غرر الحکم : ۱۰۲۹۴.

### حدیث ۳۵۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَأْمَلُ الْعَيْبِ عَيْبٌ .

امام علی علیه السلام : کاوش کردن در عیب [دیگران]، خود عیبی است.

غرر الحکم : ۴۴۸۹.

### حدیث ۳۵۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وُلِّاهُ مِصْرَ - : وَلْيَكُنْ أَبْعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ ، وَأَشْنَأَهُمْ عِنْدَكَ ، أَطْلَبُهُمْ لِمَعَايِبِ النَّاسِ ؛ فَإِنَّ فِي النَّاسِ عُيُوبًا ، الْوَالِي أَحَقُّ مَنْ سَتَرَهَا ، فَلَا تَكْشِفَنَّ عَمَّا غَابَ عَنْكَ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت : باید دورترین افراد ملت از تو و دشمن ترین آنها نزد تو، عیبجوترین آنها از مردم باشد؛ زیرا مردم [خواه ناخواه] عیبهایی دارند و زمامدار سزاوارترین کس به پوشاندن آنهاست. بنابراین، درباره آن دسته از عیبهای مردم که بر تو پوشیده است، پی جویی و کنجکاوی مکن.

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

### حدیث ۳۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَاشَفَكَ فِي عَيْبِكَ حَفِظَكَ فِي عَيْبِكَ ، مَنْ دَاهَنَكَ فِي عَيْبِكَ عَابَكَ فِي عَيْبِكَ .

امام علی علیه السلام : هر که عیبت را به تو اظهار کند، پشت سرت آبروی تو را حفظ نماید. هر که در گفتن عیبت به تو ملاحظه کاری کند، پشت سرت عیب تو را بگوید.

غرر الحکم : ۸۲۶۰ و ۸۲۶۱.

### حدیث ۳۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ أَنْ يَسْتَقْبَلَ أَخَاهُ بِمَا يَخَافُ مِنْ عَيْبِهِ إِلَّا مَخَافَهُ أَنْ يَسْتَقْبَلَهُ بِمِثْلِهِ ، قَدْ تَصَافَيْتُمْ عَلَي رَفْضِ الْأَجْلِ وَحُبِّ الْعَاجِلِ !

امام علی علیه السلام : آنچه مانع هر یک از شما می شود که عیب برادرش را پیش روی او بگوید، این است که می ترسد او نیز عیبش را رو به رویش بگوید. شما در راه دور افکندن آخرت و دوستی دنیا با هم رفیق شده اید.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳.

### حدیث ۳۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْبَرُ (أَكْثَرُ) الْعَيْبِ أَنْ تَعِيبَ مَا فِيكَ مِثْلَهُ .

امام علی علیه السلام: بزرگترین (بیشترین) عیب این است که از چیزی خرده گیری، که مانند آن در خودت وجود دارد.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۵۳.

### حدیث ۳۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ فَأَنْكَرَهَا ثُمَّ رَضِيَهَا لِنَفْسِهِ ، فَذَلِكَ الْأَحْمَقُ بِعَيْنِهِ .

امام علی علیه السلام: هر کس عیبهای مردم را ببیند و آنها را زشت شمارد و همان عیبها را در خودش بیسندد، احمق واقعی است!  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۴۹.

### حدیث ۳۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَعْقَلَ النَّاسِ مَنْ كَانَ بِعَيْنِهِ بَصِيرًا ، وَعَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ ضَرِيرًا .

امام علی علیه السلام: خردمندترین مردم کسی است که بینای عیب خود باشد و کور عیب دیگران.  
غرر الحکم: ۳۲۳۳.

### حدیث ۳۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَبْصَرَ عَيْبَ نَفْسِهِ شُغِلَ عَنْ عَيْبِ غَيْرِهِ .

امام علی علیه السلام: کسی که عیب خود را ببیند، از پرداختن به عیب دیگران باز ایستد.  
تحف العقول: ۸۸.

### حدیث ۳۵۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ .

امام علی علیه السلام: خوشا به حال آن کس که عیب خودش، او را از پرداختن به عیبهای مردم باز دارد.  
نهج البلاغه: الخطبه ۱۷۶.

### حدیث ۳۵۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَيِّرُوزُنَا كُلُّ يَوْمٍ .

امام علی علیه السلام: نوروز ما، هر روز است.

کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴۰۷۴/۳/۳۰۰.

### حدیث ۳۵۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- قَالَ فِي بَعْضِ الْأَعْيَادِ -: إِنَّمَا هُوَ عِيدٌ لِمَنْ قَبَلَ اللَّهُ صِيَامَهُ وَشَكَرَ قِيَامَهُ ، وَكُلُّ يَوْمٍ لَا يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ .

امام علی علیه السلام - در یکی از اعیاد - فرمود: همانا این عید برای کسی عید است که خداوند روزه و نمازش را پذیرفته باشد و هر روزی که در آن نافرمانی خدا نشود، آن روز عید است.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۲۸.

### حدیث ۳۵۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ ، تَوَلَّوْا مِنْ أَنْفُسِكُمْ تَأْدِيبَهَا ، وَاعْدِلُوا بِهَا عَنْ ضَرَاوَةِ عَادَاتِهَا .

امام علی علیه السلام: ای مردم! تربیت نفسهای خود رابه عهده گیرید و آنها را از آزمندی و ولع عاداتهایشان باز دارید.

نهج البلاغه: الحکمه ۳۵۹.

### حدیث ۳۵۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْعَبُ السِّيَاسَاتِ نَقْلُ الْعَادَاتِ .

امام علی علیه السلام: دشوارترین سیاستها، تغییر دادن عاداتهاست.

غرر الحکم: ۲۹۶۹

### حدیث ۳۵۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُلُّ شَيْءٍ يُسْتَطَاعُ ، إِلَّا نَقْلَ الطَّبَاعِ .

امام علی علیه السلام: هر کاری شدنی است، مگر تغییر دادن طبایع.

غرر الحکم: ۶۹۰۶.

### حدیث ۳۵۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ذَلَّلُوا أَنْفُسَكُمْ بِتَرْكِ الْعَادَاتِ ، وَقُودُهَا إِلَى فِعْلِ الطَّاعَاتِ ، وَحَمَلُوهَا أَعْبَاءَ الْمَغَارِمِ ، وَحَلُّوهَا بِفِعْلِ الْمَكَارِمِ ، وَصُونُوهَا عَنْ دَنْسِ الْمَآثِمِ .

امام علی علیه السلام: با ترک کردن عاداتها، نفسهای خود را رام کنید و آنها را به سوی انجام طاعات بکشانید و بارهای تاوانها و

جریمه ها را بر دوش آنها نهدید و با به کار بستن کارهای نیکو، آنها را بیارایید و از پلشتی گناهان، دورشان نگه دارید.

غرر الحکم: ۵۱۹۹

### حدیث ۳۵۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَبَّيْرُوا الْعَادَاتِ تَسَهَّلْ عَلَيْكُمْ الطَّاعَاتُ .  
امام علی علیه السلام : عاداتها را تغییر دهید، تا طاعات بر شما آسان شود.  
غرر الحکم: ۶۴۰۵

### حدیث ۳۵۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ .  
امام علی علیه السلام : برترین عبادت، چیره شدن بر عادت است.  
غرر الحکم: ۲۸۷۳

### حدیث ۳۵۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِعَلْبَةِ الْعَادَاتِ الْوُصُولُ إِلَى أَشْرَفِ الْمَقَامَاتِ .  
امام علی علیه السلام : با چیره شدن بر عاداتهاست که می توان به بالاترین مقامات رسید.  
غرر الحکم: ۴۳۰۰

### حدیث ۳۵۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَوْدُ نَفْسِكَ فِعْلَ الْمَكَارِمِ ، وَتَحْمَلُ أَعْبَاءَ الْمَغَارِمِ ، تَشْرَفُ نَفْسُكَ ، وَتُعَمَّرُ آخِرَتُكَ ،  
وَيَكْثُرُ حَامِدُوكَ .  
امام علی علیه السلام : خود را به انجام کارهای نیک عادت ده و بارهای تاوان و جریمه ها را بر دوش  
کش، تا شرافت نفس بیابی و آخرت آبادان شود و ستاینده گانت بسیار شوند.  
غرر الحکم: ۶۲۳۲

### حدیث ۳۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْفُضَيْلَةُ غَلْبَةُ الْعَادَةِ .  
امام علی علیه السلام : فضیلت، چیره شدن بر عادت است.  
غرر الحکم: ۳۵۷



**حدیث ۳۵۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا أُتِيَ بِفَالْوَدَجِ فُوضِعَ قُدَّامَهُ - : إِنَّكَ طَيِّبُ الرِّيحِ حَسَنُ اللُّوْنِ طَيِّبُ الطَّعْمِ ، وَلَكِنْ أَكْرَهُ أَنْ أُعَوِّدَ نَفْسِي مَا لَمْ تَعْتَدُ .

امام علی علیه السلام - وقتی فالوده ای (حلوایی تهیه شده از آرد و آب و عسل) آورده در برابر آن حضرت گذاشتند - فرمود : تو خوشبو و خوشرنگ و خوشمزه هستی، اما من خوش ندارم نفسم را به چیزی عادت دهم که بدان عادت نکرده است.  
کنز العمال : ۳۶۵۴۹.

**حدیث ۳۵۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُسْرِعَنَّ إِلَى الغَضَبِ فَيَتَسَلَّطَ عَلَيْكَ بِالْعَادَةِ .

امام علی علیه السلام : هرگز به سوی خشم مشتتاب، که به عادت بر تو مسلط می شود.  
غرر الحکم : ۱۰۲۸۸.

**حدیث ۳۵۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ لَابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ ، فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسُوَ قَلْبُكَ ، وَيَسْتَعْلِلَ لُبُّكَ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - فرمود : دل نوجوان مانند زمین خالی است که هر چه در آن افکنده شود، آن را می پذیرد. از این رو، من پیش از آن که دلت سخت گردد و خردت مشغول شود، به تأدیب و تربیت تو شتافتم.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

**حدیث ۳۵۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِسَانُكَ يَسْتَدْعِيكَ مَا عَوَّدْتَهُ ، وَنَفْسُكَ تَقْتَضِيكَ مَا أَلْفَتَهُ .

امام علی علیه السلام : زبان تو، از تو همان می خواهد که بدان عادتش داده ای و نفست از تو همان تقاضا می کند که بدان خو گرفته ای.

غرر الحکم : ۷۶۳۴.

**حدیث ۳۵۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْعَادَةِ عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ سُلْطَانٌ .

امام علی علیه السلام : عادت، بر هر انسانی سلطه دارد.

غُرر الحکم : ۷۳۲۷

### حدیث ۳۵۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَيْرُ مُدْرِكِ الدَّرَجَاتِ مَنْ أَطَاعَ الْعَادَاتِ .

امام علی علیه السلام : هر که از عادت‌ها پیروی کند، به درجات [عالیه] نرسد.

غُرر الحکم : ۶۴۰۹

### حدیث ۳۵۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَادَةُ طَبْعٌ ثَانٍ .

امام علی علیه السلام : عادت، طبیعت دوم است.

غُرر الحکم : ۷۰۲

### حدیث ۳۵۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَذَلِكَ يَوْمٌ يَجْمَعُ اللَّهُ فِيهِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ لِنِقَاشِ الْحِسَابِ وَجَزَاءِ الْأَعْمَالِ ، خُضُوعًا قِيَامًا ، قَدْ أَلْجَمَهُمُ الْعَرَقُ ، وَرَجَفَتْ بِهِمُ الْأَرْضُ ، فَأَحْسَنُهُمْ حَالًا مَنْ وَجَدَ لِقَدَمَيْهِ مَوْضِعًا ، وَلِنَفْسِهِ مَتْسَعًا !

امام علی علیه السلام : روز قیامت روزی است که خداوند همگان را، از اولین نفر تا آخرین نفر، برای رسیدگی به حسابشان و جزای اعمالشان گرد می آورد، در حالی که به فروتنی ایستاده اند و عرق از سر و رویشان می ریزد و زمین آنها را می لرزاند. [در آن روز] نیکو حالترین مردم کسی است که جایگاهی بیابد و برای خود جایی پیدا کند!

نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۲.

### حدیث ۳۵۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِسْمَعُ يَا ذَا الْعَقْلَةِ وَالتَّصْرِيفِ مِنْذَى الْوَعظِ وَالتَّعْرِيفِ ، جُعِلَ يَوْمُ الْحَشْرِ يَوْمَ الْعَرْضِ وَالسُّؤَالِ وَالْحِجَابِ وَالنَّكَالِ ، يَوْمَ تُقَلَّبُ إِلَيْهِ أَعْمَالُ الْأَنَامِ ، وَتُحْصَى فِيهِ جَمِيعُ الْأَثَامِ ، يَوْمَ تَذُوبُ مِنَ النَّفُوسِ أَحْدَاقُ عُيُونِهَا، وَتَضَعُ الْحَوَامِلُ مَا فِي بُطُونِهَا .

امام علی علیه السلام : ای بی خبر کجرو! بشنو از اندرزگوی راهنما؛ روز رستاخیز، روز عرضه اعمال و بازخواست و پاداش و کیفر قرار داده شده است، روزی که کارهای مردم به آن جا برگردانده می شود و همه گناهان شماره می گردد، روزی که حدقه چشمها گذاخته می شود

و آبستن‌ها آنچه در شکم دارند فرو می نهند.

الأمالی للطوسی : ۶۵۳/۱۳۵۳.

### حدیث ۳۵۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْفَرَتِ السَّاعَةُ عَنْ وَجْهِهَا ، وَظَهَرَتِ الْعَلَامَةُ لِمُتَوَسِّمِهَا .

امام علی علیه السلام : قیامت ، چهره خویش آشکار کرده و نشانه آن برای هوشمندان علامت شناس هویدا گشته است .  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۸ .

### حدیث ۳۵۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَيْقَنَ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ يَزَعْ عَهْدَهُ وَذِمَّتَهُ .

امام علی علیه السلام : به خدا یقین ندارد، کسی که پیمان و زنهار خود را رعایت نکند.  
غرر الحکم : ۹۵۷۷.

### حدیث ۳۵۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وَلَّاهُ مِصْرَ - : لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِمَاعًا - مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَائِهِمْ ، وَتَشْتُّتِ آرَائِهِمْ - مِنْ تَعْظِيمِ الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ .

امام علی علیه السلام - در عهد نامه خود به مالک اشتر هنگامی که او را به ولایت مصر گماشت - : هیچ یک از فرایض خداوند مثل وفای به عهد نیست که مردم ، با وجود داشتن خواسته های گوناگون و آرا و اندیشه های متفاوت، در بزرگداشت آن یکدل باشند.  
نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

### حدیث ۳۵۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ .

امام علی علیه السلام : خوش قولی (و پایبندی به عهد و پیمان) از ایمان است .  
کنز العمال : ۱۰۹۳۷.

### حدیث ۳۵۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعُهُودَ فَلَانْدُ فِي الْأَعْنَاقِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ نَقَضَهَا خَذَلَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ اسْتَحَفَّ بِهَا خَاصَمَتْهُ إِلَى الَّذِي أَكْذَبَهَا وَأَخَذَ خَلْقَهُ بِحِفْظِهَا .

امام علی علیه السلام: همانا پیمانها، قلابه‌هایی است که تا روز قیامت بر گردن است، هر که آنها را رعایت کند خداوند به او احسان نماید و هر که آنها را بشکند خداوند او فروبگذارد و هر که پیمانها را سبک شمارد پیمانها از او نزد آن کس که بر پیمانها تأکید کرده و از خلق خود خواسته است تا آنها را پاس دارند، شکایت برد.  
غرر الحکم: ۳۶۵۰.

### حدیث ۳۵۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صَاحِبُ الْيَمِينِ يَكْتُبُ الْحَيَاتِ ، وَصَاحِبُ الشَّمَالِ يَكْتُبُ السَّيِّئَاتِ ، وَمَلِكَا النَّهَارِ يَكْتُبَانِ عَمَلَ الْعَبْدِ بِالنَّهَارِ ، وَمَلِكَا اللَّيْلِ يَكْتُبَانِ عَمَلَ الْعَبْدِ فِي اللَّيْلِ .

امام علی علیه السلام: فرشته دست راست کارهای نیک را می نویسد و فرشته دست چپ گناهان را و دو فرشته روز، اعمال روز بنده را می نویسند و دو فرشته شب، اعمال شب او را می نگارند.  
بحار الأنوار: ۵/۳۲۷/۲۲.

### حدیث ۳۵۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ وَكُلَّ عَمَلٍ إِذَا ذُكِرَ لِصَاحِبِهِ أَنْكَرَهُ .

امام علی علیه السلام: پرهیز از هر کاری که هر گاه به کننده آن یاد آوری شود، به زشتی آن کار اعتراف کند.  
بحار الأنوار: ۷۱/۳۶۹/۱۹.

### حدیث ۳۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْدَرُ كُلِّ عَمَلٍ يَعْمَلُ بِهِ فِي السَّرِّ ، وَيُسْتَحَى مِنْهُ فِي الْعَلَانِيَةِ .

امام علی علیه السلام: از هر کاری که در نهم انجام می شود و در آشکار از انجام آن شرم می شود، دوری کن.  
نهج البلاغه: کتاب ۶۹.

### حدیث ۳۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْدَرُ كُلِّ عَمَلٍ يَرْضَاهُ صَاحِبُهُ لِنَفْسِهِ ، وَيَكْرَهُهُ لِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ .

امام علی علیه السلام: از هر کاری که کننده اش آن را برای خود می پسندد و بر مردم مسلمان نمی پسندد، دوری کن.  
شرح نهج البلاغه: ۱۸/۴۱.

### حدیث ۳۵۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ الْعَمَلِ مَا أُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام: برترین عمل، عملی است که برای خدا باشد.

غرر الحکم: ۲۹۵۸

### حدیث ۳۵۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ لُزُومُ الْحَقِّ .

امام علی علیه السلام: برترین عمل، پایبندی به حق است.

غرر الحکم: ۳۳۲۲.

### حدیث ۳۵۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ مَا أَكْرَهْتَ عَلَيْهِ نَفْسَكَ .

امام علی علیه السلام: برترین عمل، عملی است که نفس خود را بر انجام آن مجبور گردانی.

بحار الأنوار: ۷۸/۶۹/۲۰.

### حدیث ۳۵۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَلِيلٌ تَدْوَمُ عَلَيْهِ ، أَرْجَى مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُولٍ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام: عمل اندک که بر آن مداومت ورزی، از عمل بسیار که از آن خسته شوی امیدوار کننده تر است.

نهج البلاغه: الحکمه ۲۷۸.

### حدیث ۳۵۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْمُدَاوَمَةُ الْمُدَاوَمَةُ ! فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ لِعَمَلِ الْمُؤْمِنِينَ غَايَةً إِلَّا الْمَوْتَ .

امام علی علیه السلام: مداومت ورزید، مداومت ورزید؛ زیرا که خداوند برای عمل مؤمنان پایانی جز مرگ قرار نداده است.

مستدرک الوسائل: ۱/۱۳۰/۱۷۷.

### حدیث ۳۵۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا- تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بَغَيْرِ الْعَمَلِ ... يُحِبُّ الصَّالِحِينَ وَلَا يَعْمَلُ عَمَلَهُمْ ، وَيُبْغِضُ الْمُنَافِقِينَ وَهُوَ أَحَدُهُمْ ... يَخَافُ عَلَى غَيْرِهِ بِأَدْنَى

مِنْ ذَنْبِهِ ، وَيَرْجُو لِنَفْسِهِ بِأَكْثَرِ مِنْ

عَمَلِهِ ... يُقَصِّرُ إِذَا عَمِلَ ، وَيُبَالِغُ إِذَا سَأَلَ ... فَهُوَ بِالْقَوْلِ مُدِلٌّ ، وَمِنَ الْعَمَلِ مُقِلٌّ !

امام علی علیه السلام : چونان کسی مباش که بدون عمل به آخرت امید می بندد... مردمان نیک کردار را دوست می دارد، اما اعمال آنها را انجام نمی دهد، گنهکاران را دشمن دارد اما خود در جرگه آنهاست... برای دیگری به گناهی کمتر از گناه خود ترسان می شود و برای خود بیش از کردارش امید پاداش دارد... در کار [نیک] کوتاهی می ورزد و در درخواست پاداش اصرار می کند... حرف زیاد می زند و عمل کم می کند!

نهج البلاغه : الحکمه ۱۵۰.

### حدیث ۳۵۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَبْطَأَ بِهِ عَمَلُهُ ، لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسْبُهُ (حَسْبُهُ) .  
امام علی علیه السلام : هر کس عملش او را عقب بیندازد، نسبش [حَسْبَش] او را شتابان نبرد.  
نهج البلاغه : الحکمه ۲۳ ، ۳۸۹.

### حدیث ۳۵۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْعَمَلُ الْعَمَلُ ، ثُمَّ النَّهَايَةُ النَّهَايَةُ ، وَالِاسْتِقَامَةُ الْاسْتِقَامَةُ ، ثُمَّ الصَّبْرُ الصَّبْرُ ، وَالْوَرَعُ الْوَرَعُ ، إِنَّ لَكُمْ نِهَائَةً فَانْتَهَوْا إِلَى نِهَائَتِكُمْ .  
امام علی علیه السلام : به جد، عمل کنید و حتما آن را به پایانش رسانید و در آن پایداری کنید، آن گاه سخت شکیبایی ورزید و به راستی پارسا باشید. همانا شما را پایانی است؛ پس، خود را به آن پایان (بهشت) رسانید.  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۷۶

### حدیث ۳۵۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَرَادَ الْبَقَاءَ - وَلَا بَقَاءَ فَلْيَبَاكِرِ الْعَدَاءَ ، وَلْيَجُودِ الْجِدَاءَ ، وَلْيُخَفِّفِ الرِّدَاءَ ، وَلْيُقِلِّ غُشْيَانَ النِّسَاءِ .  
امام علی علیه السلام : هر کس طالب ماندن است، که البته ماندنی در کار نیست، صبح زود صبحانه بخورد، کفش خوب بپوشد، قرض خود را کم کند و با زنان کمتر نزدیکی کند.  
عیون أخبار الرضا : ۲/۳۸/۱۱۲ .

### حدیث ۳۵۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فِيهَا حَسْرَةٌ عَلَى كُلِّ ذِي عَفْلَةٍ أَنْ يَكُونَ عُمُرُهُ عَلَيْهِ حُجَّةً ، وَأَنْ تُؤَدِّيَهُ أَيَّامُهُ إِلَى الشَّقْوَةِ !  
امام علی علیه السلام : دریغا بر غافلانی که عمرش بر او حجت باشد و دوران زندگانش او را به سوی بدبختی براند!  
نهج البلاغه : الخطبه ۶۴ .

**حدیث ۳۵۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُمُرُ الَّذِي أَعَذَرَ اللَّهُ فِيهِ إِلَى ابْنِ آدَمَ سِتُونَ سَنَةً .  
 امام علی علیه السلام : مدت عمری که خداوند در آن عذر آدمی را می پذیرد، شصت سال است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۲۶

**حدیث ۳۵۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ عُمْرَكَ مَهْرٌ سَعَادَتِكَ إِنْ أَنْفَدْتَهُ فِي طَاعَةِ رَبِّكَ .  
 امام علی علیه السلام : عمر تو مهریه خوشبختی توست به شرط این که آن را در راه طاعت پروردگارت بگذرانی.  
 غرر الحکم : ۳۴۲۹.

**حدیث ۳۵۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 احذروا ضیاع الأعمار فيما لا يبقى لكم ، ففانئها لا يعود .  
 امام علی علیه السلام : زندهار که عمر خود را برای چیزی هدر دهید که برایتان باقی نمی ماند؛ زیرا عمرهای از دست رفته بر نمی گردد.  
 غرر الحکم : ۲۶۱۸.

**حدیث ۳۵۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً عَلِمَ أَنَّ نَفْسَهُ خُطَاةٌ إِلَى أَجَلِهِ ، فَبَادَرَ عَمَلَهُ وَقَصَرَ أَمَلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : رحمت خدا بر آن کس که دانست نفسهایش گامهایی است که به سوی مرگ بر می دارد. پس، به عمل شتافت و آرزو را کوتاه کرد.  
 غرر الحکم : ۵۲۱۴.

**حدیث ۳۵۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ ! الْآنَ الْآنَ مِنَ قَبْلِ النَّدَمِ ، وَمِنْ قَبْلِ « أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتِي عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ »  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! اینک، اینک زمان را دریابید، پیش از آن که پشیمان شوید و پیش از آن که هر کسی بگوید: ای دریغا! که در کار خدا کوتاهی کردم.  
 الزمر : ۵۶ .

**حدیث ۳۵۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ماضی یومک فائت ، و آتیہ متهم ، و وقتک معتتم .  
امام علی علیه السلام : گذشته روز تو رفته است و آینده اش محل تردید است و زمان حال مغتم است.  
غرر الحکم : ۹۸۴۰ .

**حدیث ۳۵۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ما أسرع الساعات فی الیوم ، وأسرع الأيام فی الشهر ، وأسرع الشهور فی السنه ، وأسرع السنین (السنه) فی العمر !  
امام علی علیه السلام : چه زود می گذرد ساعات روز و روزهای ماه و ماههای سال و سالهای عمر!  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۸۸ .

**حدیث ۳۵۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إنه لئن یستقبل أحدکم یوما من عمره إلا بفراق آخر من أجله .  
امام علی علیه السلام : هیچ یک از شما به استقبال روزی از عمر خویش نمی رود، مگر این که روزی از عمرش را پشت سر می گذارد.  
تنبيه الخواطر : ۲/۲۱۸ .

**حدیث ۳۵۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إن عمرک عدد أنفاسک ، و علیها رقیب یحصیها .  
امام علی علیه السلام : عمر تو، شماره نفسهای توست و این نفسها را نگهبانی شمارش می کند.  
غرر الحکم : ۳۴۳۴ .

**حدیث ۳۵۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لو اقتبستم العلم من معدنه ، و شربتم الماء بعدوئیه ، و ادخرتم الخیر من موضعه ، و أخذتم الطريق من واضحه ، و سلکتم من الحق نهجه ،  
لنهجت بکم السبل ، و بدت لکم الأعلام .  
امام علی علیه السلام : اگر دانش را از معدن آن فرا می گرفتید و آب را از سرچشمه زلالش می نوشیدید و خویبها را از کانونش می اندوختید و راه روشن را در پیش می گرفتید و جاده حق را می پیمودید، بیگمان راهها بر شما آشکار می شد و نشانه ها [ی راه  
]برایتان هویدا می گشت.



الکافی : ۸/۳۲/۵.

**حدیث ۳۵۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْلَمُ النَّاسِ الْمُسْتَهْتَرِ بِالْعِلْمِ .  
 امام علی علیه السلام : داناترین مردم کسی است که آزمند دانش باشد.  
 غرر الحکم : ۳۰۷۹.

**حدیث ۳۵۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْعُلُومِ مَا أَصْلَحَكَ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین دانشها، دانشی است که تو را اصلاح کند.  
 غرر الحکم : ۴۹۶۲.

**حدیث ۳۵۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُلُومُ أَرْبَعَةٌ : الْفِقْهُ لِلْأَدْيَانِ ، وَالطُّبُّ لِلْأَبْدَانِ ، وَالنَّحْوُ لِلْسَانَ ، وَالنُّجُومُ لِمَعْرِفَةِ الْأَزْمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : دانشها چهار گونه اند: دین شناسی، پزشکی، دستور زبان و ستاره شناسی برای شناخت زمانها.  
 بحار الأنوار : ۱/۲۱۸/۴۲ .

**حدیث ۳۵۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَعَالِمٌ أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ ، وَلَا يُنْتَفَعُ بِعِلْمٍ لَا يَحِقُّ تَعَلُّمُهُ .  
 امام علی علیه السلام : بدان که در دانش ناسودمند خیری نیست و آموختن دانشی که سزاوار آموختن نیست، سودی ندهد.  
 نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

**حدیث ۳۵۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زَلَّةُ الْعَالِمِ كَانِكِسَارِ السَّفِينَةِ تَغْرَقُ ، وَتُغْرَقُ .  
 امام علی علیه السلام : لغزش عالم مانند شکسته شدن کشتی است که سرنشینان خود را غرق می کند و خودش هم غرق می شود.  
 بحار الأنوار : ۲/۵۸/۳۹.

**حدیث ۳۵۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْتَوِي عِنْدَ اللَّهِ فِي الْعُقُوبَةِ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ، نَفَعَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ بِمَا عَلِمْنَا ، وَجَعَلَهُ لِرُجُوعِهِ خَالِصًا ، إِنَّهُ سَمِيعٌ مُجِيبٌ .

امام علی علیه السلام : کیفر کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند، نزد خداوند یکسان نیست. خداوند ما و شما را از علمی که داریم بهره مند سازد و آن را برای خود خالص گرداند، همانا او شنوا و پذیرنده [دعا] است.  
الإرشاد : ۱/۲۳۰.

### حدیث ۳۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ ، فَمَنْ عَلِمَ بِالْعَمَلِ ، وَالْعِلْمُ يَهْتَفُ بِالْعَمَلِ ، فَإِنْ أَجَابَهُ وَإِلَّا ارْتَحَلَ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام : علم و عمل همدوشند. پس هر که بداند عمل کند؛ علم عمل را صدا می زند اگر پاسخ داد می ماند وگرنه از پیش او می رود.  
نهج البلاغه : الحكمة ۳۶۶.

### حدیث ۳۵۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى الْعَالِمِ أَنْ يَعْمَلَ بِمَا عَلِمَ ، ثُمَّ يَطْلُبَ تَعَلَّمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ .

امام علی علیه السلام : بر دانشمند است که آنچه رامی داند به کار بندد و سپس در پی یاد گرفتن دانشی رود که نمی داند.  
غرر الحکم : ۶۱۹۶.

### حدیث ۳۵۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَعَلَيْهِ أَنْ يَبْدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ ، وَلَيْكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ ، وَمُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَمُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنَ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَمُؤَدِّبِهِمْ .

امام علی علیه السلام : هر که خود را پیشوای مردم قرار دهد، باید پیش از آموزش دیگران به آموزش خود پردازد و پیش از آن که به زبان [مردم] تربیت کند، با کردار و رفتارش تربیت نماید آن که آموزگار و مربی خویش است، بیشتر سزاوار احترام و تجلیل است تا آن که آموزگار و مربی مردم است.  
بحار الأنوار : ۲/۵۶/۳۳.

### حدیث ۳۵۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَصَمَ ظَهْرِي عَالِمٌ مُتَهْتِكٌ ، وَجَاهِلٌ مُتَنَسِّكٌ ، فَالْجَاهِلُ يُعْشُّ النَّاسَ بِتَنَسُّكِهِ ، وَالْعَالِمُ يَنْفَرُهُمْ بِتَهْتِكِهِ .

امام علی علیه السلام : دانشمند پرده در و عابد نادان، پشت مرا شکستند؛ زیرا نادان با عبادت خود مردم را فریب می دهد و دانشمند

با تباهاکاری های خود آنان را فراری می دهد.

منیة المرید : ۱۸۱.

### حدیث ۳۵۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اعقلوا الخبر إذا سمعتموه عقل رعايه لا عقل روايه ؛ فإن رواة العلم كثير ورعائه قليل .

امام علی علیه السلام : هر گاه خبری را شنیدید، دراندیشه به کار بستن آن باشید، نه به فکر نقل کردنش؛ زیرا بازگو کنندگان دانش بسیارند و به کار برندگان آن اندک.

نهج البلاغه : الحکمه ۹۸ .

### حدیث ۳۵۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العلم بلا عمل وبال ، العمل بلا علم ضلال .

امام علی علیه السلام : علم بدون عمل وبال است؛ عمل بدون علم گمراهی است.

غرر الحکم : ۱۵۸۷ ، ۱۵۸۸ .

### حدیث ۳۵۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنيا كلها جهل إلا مواضع العلم ، والعلم كله حجة إلا ما عمل به .

امام علی علیه السلام : دنیا همه اش نادانی است، مگر آن جاها که علم باشد و علم همه اش حجت است، مگر علمی که به آن عمل شود.

بحار الأنوار : ۲/۲۹/۹ .

### حدیث ۳۵۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إنما زهد الناس في طلب العلم كثرة ما يرون من قلة من عمل بما علم .

امام علی علیه السلام : آنچه مردم را به تحصیل دانش بی رغبت کرده، این است که می بینند کمتر عالمی است که به علمش عمل کند.

غرر الحکم : ۳۸۹۵ .

### حدیث ۳۵۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العالمُ الَّذِي لَا يَمَلُّ مِنْ تَعَلُّمِ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام : عالم کسی است که از آموختن دانش خسته نشود.  
غرر الحکم : ۱۳۰۳ .

### حدیث ۳۵۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العالمُ مَنْ لَا يَشْبَعُ مِنَ الْعِلْمِ ، وَلَا يَتَشَبَّعُ بِهِ .

امام علی علیه السلام : عالم کسی است که از دانش سیر نشود و وانمود به سیر شدن از آن نیز نکند.  
غرر الحکم : ۱۷۴۰

### حدیث ۳۵۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْعِلْمِ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ .

امام علی علیه السلام : میوه دانش، خالص گردانیدن عمل [برای خدا] است.  
غرر الحکم : ۴۶۴۲ .

### حدیث ۳۵۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْعِلْمِ الْعِبَادَةُ .

امام علی علیه السلام : میوه دانش، پرستش است.  
غرر الحکم : ۴۶۰۰ .

### حدیث ۳۵۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْعِلْمِ الْعَمَلُ بِهِ .

امام علی علیه السلام : میوه دانش، به کار بستن آن است.  
غرر الحکم : ۴۶۲۴ .

### حدیث ۳۵۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ .

امام علی علیه السلام : عالمان، فرمانروای بر مردمند.  
غرر الحکم : ۵۰۷ .

**حدیث ۳۵۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَكْثَرَ الْفِكْرَ فِيمَا تَعَلَّمَ أَتَقَنَّ عِلْمَهُ، وَفَهِمَ مَا لَمْ يَكُنْ يَفْهَمُ .

امام علی علیه السلام : هر که در آموخته هایش زیاد بیندیشد، دانش خود را استوار گرداند و آنچه را نمی فهمیده است بفهمد.  
غرر الحکم : ۸۹۱۷.

**حدیث ۳۵۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُحِرِّزُ الْعِلْمَ إِلَّا مَنْ يُطِيلُ دَرَسَهُ .

امام علی علیه السلام : دانش را به دست نیاورد مگر کسی که مدتها بیاموزد.  
غرر الحکم : ۱۰۷۵۸.

**حدیث ۳۵۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى الْمُتَعَلِّمِ أَنْ يَدْتَبَ نَفْسَهُ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ ، وَلَا يَمَلَّ مِنْ تَعَلُّمِهِ ، وَلَا يَسْتَكْبِرَ مَا عَلِمَ .

امام علی علیه السلام : بر دانش آموز است که خود را در طلب علم کوشا سازد و از آموختن دانش خسته نشود و دانسته های خود را زیاد نشمارد.  
غرر الحکم : ۶۱۹۷.

**حدیث ۳۵۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا رَأَيْتَ عَالِمًا فَكُنْ لَهُ خَادِمًا.

امام علی علیه السلام : هر گاه دانشمندی را دیدی، خدمت او کن.  
غرر الحکم : ۴۰۴۴.

**حدیث ۳۵۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَقَّرَ عَالِمًا فَقَدْ وَقَّرَ رَبَّهُ .

امام علی علیه السلام : هر که دانشمندی را احترام نهاد خدا را احترام کرده است .  
غرر الحکم : ۸۷۰۴.

**حدیث ۳۵۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ التَّمَلُّقُ وَلَا الْحَسَدُ إِلَّا فِي طَلْبِ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام : چاپلوسی و حسادت از اخلاق مؤمن نیست، مگر در تحصیل دانش.

کنز العمال : ۲۹۵۲۰ نحوه ؛ ۲۹۳۶۴ و ۲۸۹۳۷ نحوه.

### حدیث ۳۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ حَقِّ الْعَالِمِ عَلَيْكَ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى الْقَوْمِ عَامَّةً وَتَخْصَهُ دُونَهُمْ بِالتَّحِيَّةِ ، وَأَنْ تَجْلِسَ أَمَامَهُ ، وَلَا تُشِيرَنَّ عِنْدَهُ بِيَدِكَ ، وَلَا تَغْمِزَنَّ بَعْيَيْكَ ، وَلَا تَقُولَنَّ : « قَالَ فُلَانٌ » خِلَافًا لِقَوْلِهِ ، وَلَا تَغْتَابَنَّ عِنْدَهُ أَحَدًا ، وَلَا تُسَارَّ فِي مَجْلِسِهِ ، وَلَا تَأْخُذَ بِثَوْبِهِ ، وَلَا تَلِجَ

امام علی علیه السلام : از جمله حقوق شخص دانشمند بر تو این است که [هر گاه در میان جمعی بود] بر همگان سلام کنی و به او نیز اختصاصا سلام گویی، روبه رویش بنشینی، در حضور او با دست و چشم و ابرو اشاره نکنی، در مخالفت با نظر او نگویی: «فلانی چنین گفته است». نزد او از کسی غیبت نکنی، در مجلسش در گوشه صحبت نکنی، جامه اش را نگیری، اگر خسته بود، در سؤال کردن اصرار نوری. از طول مجالسش به تنگ نیایی؛ زیرا حکایت همنشینی با او حکایت درخت خرمایی است که انتظار می کشی تا کی از آن چیزی برای تو بیفتد.

كذا في المصدر، ولعلَّ الصحيح «تَلِجَ» .

### حدیث ۳۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذُوا مِنَ الْعِلْمِ مَا يَدَا لَكُمْ ، وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَطْلُبُوهُ لِخِصَالٍ أَرْبَعٍ : لِتُبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ ، أَوْ تُمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ ، أَوْ تُرَاوُوا بِهِ فِي الْمَجَالِسِ ، أَوْ تُصْرِفُوا وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْكُمْ لِلتَّرْوُسِ .

امام علی علیه السلام : از علم هر آنچه که برایتان پیش می آید فرا بگیرید و زندهار که آن را برای چهار کار بیاموزید: برای فخر فروشی بر علما، یا ستیزه کردن با نادانان، یا خودنمایی در مجالس، یا جلب کردن توجه مردم به خود و ریاست کردن بر آنها.

الإرشاد : ۱/۲۳۰.

### حدیث ۳۵۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذِ الْحِكْمَةَ مِمَّنْ أَتَاكَ بِهَا ، وَانظُرْ إِلَى مَا قَالَ ، وَلَا تَنْظُرْ

امام علی علیه السلام : حکمت را از هر که برایت آورد فراگیر و بنگر که چه گفت و منگر که گوینده کیست.

في الطبعة المعتمدة: «تنظره»، والصحيح ما أثبتناه كما في الطبقات الأخرى.

### حدیث ۳۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ شَيْءٍ يَنْقُصُ عَلَيَّ الْإِنْفَاقِ إِلَّا الْعِلْمَ .

امام علی علیه السلام: هر چیزی با خرج کردن کم می شود، مگر دانش.  
غرر الحکم: ۶۸۸۸.

### حدیث ۳۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ما أَخَذَ اللَّهُ عَلَى أَهْلِ الْجَهْلِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّى أَخَذَ عَلَى أَهْلِ الْعِلْمِ أَنْ يُعَلَّمُوا .  
امام علی علیه السلام: خداوند، نادانان را برای آموختن علم متعهد نکرد مگر این که بیشتر دانایان را به آموزش دادن آن متعهد و موظف ساخت.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۷۸.

### حدیث ۳۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ جَاءَهُ تَهْمٌ مَبْنِيٌّ وَهُوَ يَطْلُبُ الْعِلْمَ فَبَيْنَهُ وَبَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ دَرَجَةٌ .  
امام علی علیه السلام: هر کس در حال طلب دانش مرگش فرا رسد، میان او و پیامبران تنها یک درجه تفاوت باشد.  
مجمع البیان: ۹/۳۸۰.

### حدیث ۳۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَالِمُ حَيٌّ وَإِنْ كَانَ مَيِّتًا ، الْجَاهِلُ مَيِّتٌ وَإِنْ كَانَ حَيًّا .  
امام علی علیه السلام: عالم زنده است، گر چه مرده باشد؛ نادان مرده است، گر چه زنده باشد.  
غرر الحکم: ۱۱۲۴ - ۱۱۲۵.

### حدیث ۳۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
هَلَكَ خُزَانُ الْأَمْوَالِ وَهُمْ أَحْيَاءُ ، وَالْعُلَمَاءُ بَاقُونَ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ ، أَعْيَانُهُمْ مَفْقُودَةٌ ، وَأَمْثَالُهُمْ فِي الْقُلُوبِ مَوْجُودَةٌ .  
امام علی علیه السلام: مال اندوزان، با آن که زنده اند، مُرده اند و اهل علم، تا دنیا هست زنده اند. پیکرهایشان از میان می رود، اما یادشان در دلها هست.  
نهج البلاغه: الحکمه ۱۴۷.

### حدیث ۳۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- لِكُمِّيلٍ لَمَّا أَخَذَ بِيَدِهِ وَأَخْرَجَهُ إِلَى الْجَبَانِ

امام علی علیه السلام - وقتی دست کمیل بن زیاد را گرفت و او را به سوی گورستان برد و چون به صحرا رسید آهی از نهاد برکشید - فرمود: ای کمیل! دانش بهتر از دارایی است؛ زیرا دانش از تو نگهبانی می‌کند اما از دارایی تو باید نگهبانی کنی، دارایی با خرج کردن کم می‌شود، اما دانش با انفاق زیاد می‌گردد. و دست پرورده مال و ثروت با از بین رفتن آن از بین می‌رود (احترام و موقعیت اجتماعی خود را از دست می‌دهد).

الجبَّان والجبَّانة: الصَّحراء ، وتُسمَى بهما المقابر. (النهاية: ۱/۲۳۶).

### حدیث ۳۵۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إذا أُرذِلَ اللهُ عَبْدًا حَظَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمُ .

امام علی علیه السلام : هر گاه خداوند [بخواهد] بنده ای را پست گرداند، او را از علم بی بهره سازد.

نهج البلاغه: الحکمة ۲۸۸ .

### حدیث ۳۵۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِلْمُ حَيَاةٌ .

امام علی علیه السلام : دانش، زندگی است.

غرر الحکم : ۱۸۵ .

### حدیث ۳۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعِلْمَ حَيَاةُ الْقُلُوبِ ، وَنورُ الْأَبْصَارِ مِنَ الْعَمَى ، وَقُوَّةُ الْأَبْدَانِ مِنَ الضَّعْفِ .

امام علی علیه السلام : همانا دانش، [مایه] زندگی دلهاست و روشن کننده دیدگان کور و نیرو بخش بدنهای ناتوان.

الأمالی للصدوق : ۷۱۳/۹۸۲ .

### حدیث ۳۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ وَعَاءٍ يَضِيقُ بِمَا جُعِلَ فِيهِ إِلَّا وَعَاءَ الْعِلْمِ ؛ فَإِنَّهُ يَتَّسَعُ بِهِ .

امام علی علیه السلام : هر ظرفی وقتی چیزی در آن گذارند، گنجایش خود را از دست می‌دهد، مگر ظرف دانش که با افزودن آن

گنجایشش بیشتر می‌شود.

نهج البلاغه: الحکمة ۲۰۵

### حدیث ۳۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



الْعِلْمُ أَشْرَفُ الْأَحْسَابِ .

امام علی علیه السلام: دانش، شریفترین شرافت خانوادگی است.

کنز الفوائد: ۱/۳۱۹.

### حدیث ۳۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعِلْمُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ .

امام علی علیه السلام: دانش، گمشده مؤمن است.

عیون أخبار الرضا: ۲/۶۶/۲۹۵.

### از ۳۶۰۱ تا ۳۸۰۰

### حدیث ۳۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَفَى بِالْعِلْمِ شَرًّا أَنْ يَدَّعِيَهُ مَنْ لَا يُحْسِنُهُ ، وَيَفْرَحَ بِهِ إِذَا نُسِبَ إِلَيْهِ ، وَكَفَى بِالْجَهْلِ ذَمًّا يَبْرَأُ مِنْهُ مَنْ هُوَ فِيهِ .

امام علی علیه السلام: در ارجمندی، دانش همین بس که کسی هم که آن را نیک دانایست دم از داشتن آن می زند و هر گاه

نسبت علم و دانایی به او داده شود، خوشحال می گردد و در نکوهندگی نادانی همین بس، که حتی آدم نادان و بی بهره از دانش،

از آن بیزاری می جوید.

منیة المرید: ۱۱۰.

### حدیث ۳۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا كَنْزَ أَنْفَعَ مِنَ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام: هیچ گنجی، سودمندتر از دانش نیست.

الکافی: ۸/۱۹/۴.

### حدیث ۳۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا شَرَفَ كَالْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام: هیچ شرافتی، چون دانش نیست.

نهج البلاغه: الحکمة ۱۱۳

### حدیث ۳۶۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ قَائِدٌ ، وَالْعَمَلُ سَائِقٌ ، وَالنَّفْسُ حَرُونُ  
 امام علی علیه السلام : دانش، مهار را از جلو می کشد و عمل از پشت سر می راند و نفس توسنی می کند.  
 فرس حَرُون : لا ینقاد ، وإذا اشتدَّ به الجری وقف (الصحاح : ۵/۲۰۹۷) .

### حدیث ۳۶۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ مِصْبَاحُ الْعَقْلِ .  
 امام علی علیه السلام : دانش، چراغ خرد است.  
 غرر الحکم : ۵۳۶

### حدیث ۳۶۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ نِعَمُ الدَّلِيلُ .  
 امام علی علیه السلام : دانش، نیکو راهنمایی است.  
 غرر الحکم : ۸۳۷

### حدیث ۳۶۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأْسُ الْفَضَائِلِ الْعِلْمُ ، غَايَةُ الْفَضَائِلِ الْعِلْمُ .  
 امام علی علیه السلام : رأس فضیلتها، دانش است؛ نقطه پایان فضیلتها دانش است.  
 غرر الحکم : ۵۲۳۴ - ۶۳۷۹

### حدیث ۳۶۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِعْلَمُوا أَنَّ الْأَمَلَ يُسْهِى الْعَقْلَ ، وَيُنْسِي الذِّكْرَ .  
 امام علی علیه السلام : بدانید که آرزو خرد را دچار غفلت می سازد و یاد خدا را به فراموشی می سپارد.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۶

### حدیث ۳۶۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمْ مِنْ عَقْلٍ أُسِيرَ تَحْتَ هَوَى أَمِيرٍ !  
 امام علی علیه السلام : بسا خردی که اسیر هوسی چیره است.

نهج البلاغه: الحکمه ۲۱۱

### حدیث ۳۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَرَضَ اللَّهُ ... تَرَكَ شُرْبَ الْخَمْرِ تَحْصِينًا لِلْعَقْلِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند واجب فرمود... ترک شرابخواری را به منظور نگهداری از خرد.  
 نهج البلاغه: الحکمه ۲۵۲

### حدیث ۳۶۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ شَجَرَةٌ ، ثَمَرُهَا السَّخَاءُ وَالْحَيَاءُ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، درختی است که میوه اش بخشنده‌گی و حیاست.  
 غرر الحکم : ۱۲۵۴.

### حدیث ۳۶۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْهَوَى عَدُوُّ الْعَقْلِ .  
 امام علی علیه السلام : دشمن خرد، هوای نفس است.  
 مطالب السؤل : ۵۶.

### حدیث ۳۶۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ الْعَقْلِ مَقْتُ الدُّنْيَا ، وَقَمْعُ الْهَوَى .  
 امام علی علیه السلام : میوه خرد، دشمن داشتن دنیا و سرکوب کردن هوس است.  
 غرر الحکم : ۴۶۵۴

### حدیث ۳۶۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ الْعَقْلِ لُزُومُ الْحَقِّ .  
 امام علی علیه السلام : میوه خرد، پایبندی به حق است.  
 غرر الحکم : ۴۶۰۲

### حدیث ۳۶۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَمَرَةُ الْعَقْلِ اسْتِقَامَةٌ .

امام علی علیه السلام : میوه خرد، استقامت (پایداری در راه حق و راست) است.

غرر الحکم : ۴۵۸۹

### حدیث ۳۶۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثْرَةُ الْأَمَانِي مِنَ فَسَادِ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام : فراوانی آرزوها، از تباهی خرد است.

غرر الحکم : ۷۰۹۳

### حدیث ۳۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَلَّ عَقْلُهُ سَاءَ خِطَابُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که خردش کم باشد، بد سخن گوید.

غرر الحکم : ۷۹۸۵

### حدیث ۳۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ عَدَمِ الْعَقْلِ مُصَاحِبَةٌ ذَوَى الْجَهْلِ .

امام علی علیه السلام : همنشینی با نادانان، از بی خردی است.

غرر الحکم : ۹۲۹۹

### حدیث ۳۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا قَلَّتِ الْعُقُولُ كَثُرَ الْفُضُولُ .

امام علی علیه السلام : هر گاه خردها کاستی پذیرد، زیادیها فزونی گیرد.

غرر الحکم : ۴۰۴۳

### حدیث ۳۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَرَكَ اسْتِمَاعَ مَنْ ذَوَى الْعُقُولِ مَاتَ عَقْلُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که به خردمندان گوش نسیارد، خردش بمیرد.  
کنز الفوائد: ۱/۱۹۹.

### حدیث ۳۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ صَحِبَ جَاهِلًا نَقَصَ مِنْ عَقْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: هر که با نادان همنشینی کند، از خردش کاسته شود.  
کنز الفوائد: ۱/۱۹۹.

### حدیث ۳۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا مَزَحَ امْرُؤٌ مَرَحَةً إِلَّا مَجَّ مِنْ عَقْلِهِ مَجَّةً .  
امام علی علیه السلام: هیچ کس شوخی و مزاحی نکند مگر این که اندکی از عقل او کاسته شود.  
نهج البلاغه: الحکمة ۴۵۰.

### حدیث ۳۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ضَيَاعُ الْعُقُولِ فِي طَلَبِ الْفُضُولِ .  
امام علی علیه السلام: تباه شدن خردها در جستن فزونیهاست.  
غرر الحکم: ۵۹۰۱.

### حدیث ۳۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ دَلِيلٌ عَلَى ضَعْفِ عَقْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: خودپسندی آدمی، نشانگر سستی خرد اوست.  
کنز الفوائد: ۱/۲۰۰.

### حدیث ۳۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَمَلَ عَقْلُهُ اسْتَهَانَ بِالشَّهَوَاتِ .  
امام علی علیه السلام: هر که خردش کامل باشد، به شهوات بهایی ندهد.  
غرر الحکم: ۸۲۲۶.

**حدیث ۳۶۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ذَهَابُ الْعَقْلِ بَيْنَ الْهَوَى وَالشَّهْوَةِ .  
 امام علی علیه السلام : بر اثر هوس و شهوت، خرد از بین می رود.  
 غرر الحکم : ۵۱۸۰

**حدیث ۳۶۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه خرد کامل شود، سخن گفتن اندک شود.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۷۱.

**حدیث ۳۶۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِنْدَ بَدِيهِهِ الْمَقَالِ تُخْتَبَرُ عُقُولُ الرِّجَالِ .  
 امام علی علیه السلام : در هنگام بدیهه گویی است که خرد مردان آزموده می شود.  
 غرر الحکم : ۶۲۲۱

**حدیث ۳۶۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأَى الرَّجُلَ مِيزَانَ عَقْلِهِ .  
 امام علی علیه السلام : نظر مرد، سنجه خرد اوست.  
 غرر الحکم : ۵۴۲۲

**حدیث ۳۶۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَثْرَةُ الصَّوَابِ تُبَيِّنُ عَنِ وُفُورِ الْعَقْلِ .  
 امام علی علیه السلام : فراوانی کار درست، از فراوانی خرد خیر می دهد.  
 غرر الحکم : ۷۰۹۱.

**حدیث ۳۶۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سِنَّةٌ تُخْتَبَرُ بِهَا عُقُولُ الرِّجَالِ: الْمُصَاحِبَةُ ، وَالْمُعَامَلَةُ ، وَالْوِلَايَةُ ، وَالْعَزْلُ ، وَالغِنَى ، وَالْفَقْرُ .

امام علی علیه السلام: شش چیز است که خردهای مردان با آنها آزموده می شود: همنشینی، داد و ستد، حکومت کردن، برکناری [از حکومت و قدرت]، توانگری و درویشی.

غرر الحکم : ۵۶۰۰

### حدیث ۳۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَسُولُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ ، وَكِتَابُكَ أبلغ ما يَنْطِقُ عَنْكَ .

امام علی علیه السلام: فرستاده تو بازگو کننده خردتوست، و نامه ات رساترین سخنگوی توست.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۰۱.

### حدیث ۳۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سِنَّةٌ تُخْتَبَرُ بِهَا عُقُولُ النَّاسِ : الْجِلْمُ عِنْدَ الْغَضَبِ ، وَالصَّبْرُ عِنْدَ الرَّهْبِ ، وَالْقَصْدُ عِنْدَ الرَّغْبِ ، وَتَقْوَى اللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ ، وَحُسْنُ الْمُدَارَاةِ ، وَقِلَّةُ الْمُمَارَاةِ .

امام علی علیه السلام: شش چیز است که با آنها خردهای مردم سنجیده می شود: بردباری در هنگام خشم، شکیبایی به گناه ترس، میانه روی به هنگام خواهش و میل، ترس از خدا در همه حال، خوش مدارا کردن و کمتر جدال کردن.

غرر الحکم : ۵۶۰۸

### حدیث ۳۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُسْتَدَلُّ عَلَى عَقْلِ كُلِّ امْرِئٍ بما يَجْرِي عَلَى لِسَانِهِ .

امام علی علیه السلام: از سخنان هر انسانی می توان به میزان خرد او پی برد.

غرر الحکم : ۱۰۹۵۷.

### حدیث ۳۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِتَرَكِ ما لا يَعْنِيكَ يَتَمُّ لَكَ الْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام: با فرو گذاشتن کارهای بیهوده، خردت کامل می گردد.

غرر الحکم : ۴۲۹۱.

### حدیث ۳۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقلُ غَرِيْزَةٌ تَزِيدُ بِالْعِلْمِ وَالتَّجَارِبِ .

امام علی علیه السلام : خرد، غریزه ای است که با دانش و تجارب افزایش می یابد.  
غرر الحکم : ۱۷۱۷.

### حدیث ۳۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ .

امام علی علیه السلام : سینه خردمند، صندوق راز اوست.  
نهج البلاغه : الحکمه ۶

### حدیث ۳۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقلُ عَقْلَانِ : عَقْلُ الطَّيِّعِ وَعَقْلُ التَّجْرِبِيِّ ، وَكِلَاهُمَا يُؤَدِّي الْمَنْفَعَةَ .

امام علی علیه السلام : خرد دو گونه است: خرد طبیعی (ذاتی) و خرد تجربی و هر دوی آنها سود آورند.  
مطالب السؤل : ۴۹ .

### حدیث ۳۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ ، وَخَيْرُ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظَكَ .

امام علی علیه السلام : خرد ، نگه داشتن تجربه هاست و بهترین تجربه ات آن تجربه ای است که تو را اندرز دهد .  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۳۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقلُ أَنْ تَقُولَ مَا تَعْرِفُ ، وَتَعْمَلَ بِمَا تَنْطِقُ بِهِ .

امام علی علیه السلام : خرد، آن است که دانسته سخن بگویی و به آنچه می گویی عمل کنی.  
غرر الحکم : ۲۱۴۱.

### حدیث ۳۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَعْنَى الْعِنَى الْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام : بهترین توانگری، خردمندی است.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۸.



**حدیث ۳۶۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ خَلِيلُ الْمَرْءِ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، دوست صمیمی انسان است.  
 الأمالی للطوسی : ۱۴۶/۲۴۰.

**حدیث ۳۶۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ رُقِيٌّ إِلَى عَلِيٍّ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، به سوی علیین بالا می رود.  
 غرر الحکم : ۱۳۲۵

**حدیث ۳۶۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ رَسُولُ الْحَقِّ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، فرستاده حق است.  
 غرر الحکم : ۲۷۲ .

**حدیث ۳۶۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ مُنْزَعٌ عَنِ الْمُنْكَرِ آمِرٌ بِالْمَعْرُوفِ .  
 امام علی علیه السلام : خرد از زشتکاری دور می گرداند و به نیکیها فرا می خواند.  
 غرر الحکم : ۱۲۵۰

**حدیث ۳۶۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ مُصْلِحٌ كُلِّ أَمْرٍ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، سامان دهنده هر کاری است.  
 غرر الحکم : ۴۰۴

**حدیث ۳۶۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العقل أقوى أساس .

امام علی علیه السلام : خرد، محکمترین پایه است.

غرر الحکم : ۴۷۵

### حدیث ۳۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما استودع الله امرأ عقلاً إلا استنقذه به يوم ما .

امام علی علیه السلام : خداوند در هیچ انسانی خردی به ودیعت نهاد مگر این که روزی به وسیله آن نجاتش داد.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۰۷.

### حدیث ۳۶۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العافية عشرة أجزاء ، تسعة منها في الصمت إلا بذكر الله ، وواحد في ترك مجالسة السفهاء .

امام علی علیه السلام : عافیت ده جزء است. نه جزء آن در دم فرو بستن است مگر از یاد خدا و یک جزء در ترک همنشینی با نابخردان.

تحف العقول : ۸۹.

### حدیث ۳۶۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا لباس أجمل من العافية .

امام علی علیه السلام : هیچ جامه ای زیباتر از عافیت نیست.

التوحيد : ۷۴/۲۷.

### حدیث ۳۶۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بالعافية تُوجد لذة الحياة .

امام علی علیه السلام : با عافیت و سلامتی است که لذت زندگی چشیده می شود.

غرر الحکم : ۴۲۰۷.

### حدیث ۳۶۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العافية أهنى النعم .

امام علی علیه السلام: عافیت، گواراترین نعمت‌هاست.  
غرر الحکم: ۹۷۳.

### حدیث ۳۶۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
وَلَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ؛ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبُرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ، وَإِسْكَانًا لِلتَّذَلُّلِ فِي نَفْسِهِمْ، وَلِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ، وَأَسْبَابًا ذُلًّا لِعَفْوِهِ.  
امام علی علیه السلام: لیکن خداوند بندگان خود را به انواع سختیها می آزماید و به واسطه کوششهای گوناگون به بندگیشان می کشد و به اقسام ناخوشایندها و ناملازمات مبتلایشان می کند تا بدین وسیله کبر را از دل‌هایشان بیرون برد و فروتنی را در جانهایشان جای دهد و آن را درهایی گشوده به سوی فضل خود و وسایل آسانی برای بخشش خویش قرار دهد.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۳۶۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ تَنَزَّهَ عَنْ حُرْمَاتِ اللَّهِ سَارَعَ إِلَيْهِ عَفْوُ اللَّهِ.  
امام علی علیه السلام: هر که از حرامهای خداوند خویشنداری کند، بخشش خدا به سوی او بشتابد.  
بحار الأنوار: ۷۸/۹۰/۹۵.

### حدیث ۳۶۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اللَّهُمَّ احْمِلْنِي عَلَى عَفْوِكَ وَلَا تَحْمِلْنِي عَلَى عَدْلِكَ.  
امام علی علیه السلام: بار خدایا! با من به عفو رفتار کن، نه به عدلت.  
نهج البلاغه: الخطبة ۲۲۷.

### حدیث ۳۶۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُسْأَلُكُمْ مَعَشَرَ عِبَادِهِ عَنِ الصَّغِيرَةِ مِنْ أَعْمَالِكُمْ وَالْكَبِيرَةِ، وَالظَّاهِرَةِ وَالْمَسْتَوْرَةِ، فَإِنْ يُعَذِّبْ فَأَنْتُمْ أَظْلَمُ، وَإِنْ يَعْفُ فَهُوَ أَكْرَمُ.  
امام علی علیه السلام: ای جماعت بندگان خدا! همانا خداوند متعال از کارهای ریز و درشت و بی پرده و در پرده شما باز خواستتان می کند. آن گاه، اگر کیفرتان دهد شما بیش از اینها ستمکار بوده اید و اگر گذشت کند او بیش از آن بخشایشگر است.  
نهج البلاغه: الكتاب ۲۷.

### حدیث ۳۶۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی المناجاة :- إلهی افکر فی عفوک فتھون علی خطیئتی ، ثم اذکر العظیم من أخذک فتعظم علی بیئتی .

امام علی علیه السلام - در مناجات - گفت : الهی! به بخشایش تو می اندیشم، در نتیجه خطا و گناهم بر من آسان می شود، سپس سختی کیفر تو را به یاد می آورم ، پس بلا و گرفتاریم بر من بزرگ می نماید.  
الأمالی للصدوق: ۱۳۶/۱۳۸.

### حدیث ۳۶۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جاز بالحسنه وتجاوز عن السيئه ما لم يكن ثلما في الدين أو وهنا في سلطان الإسلام .

امام علی علیه السلام : [بدی یا خوبی را] به نیکی پاداش ده و از بدی درگذر، به شرط آن که به دین لطمه ای نزنند یا در قدرت اسلام ضعفی پدید نیآورد.  
غرر الحکم : ۴۷۸۸.

### حدیث ۳۶۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العفو یفسد من اللئیم بقدر إصلاحه من الکریم .

امام علی علیه السلام : گذشت به همان اندازه که شخص بزرگوار را درست می کند، شخص فرومایه را تباه می گرداند.  
کنز الفوائد : ۲/۱۸۲.

### حدیث ۳۶۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی وصیته لابنه الحسن علیه السلام :- إذا استحق أحد منهم ذنبا فأحسین العیدل ؛ فإن العذل مع العفو أشد من الضرب لمن كان له عقل .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود : هر گاه فردی از آنان (غلامان و چاکران) به سبب گناهی سزاوار کیفر شد، او را به وجهی نیکو سرزنش کن؛ زیرا سرزنش همراه با گذشت برای کسی که عقل و فهمی دارد، دردناکتر از کتک زدن است.

تحف العقول : ۸۷.

### حدیث ۳۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العفو زكاة الظفر .

امام علی علیه السلام : گذشت، زکات پیروزی است.

نهج البلاغه : الحکمه ۲۱۱.

**حدیث ۳۶۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا قَدَّرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه بر دشمنت قدرت یافتی، گذشت از وی را شکرانه قدرت یافتنت بر او قرار ده.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۱

**حدیث ۳۶۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا عَفَا عَنِ الذَّنْبِ مَنْ قَرَّحَ بِهِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که به واسطه گناه کسی را سرزنش کند، گذشت نکرده است.  
 غرر الحکم : ۹۵۶۷.

**حدیث ۳۶۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالْعَفَافِ تَزَكُو الْأَعْمَالُ .  
 امام علی علیه السلام : با عفت است که اعمال پاکیزه می شود (رشد می یابد و پاداش آنها زیاد می گردد).  
 غرر الحکم : ۴۲۳۸.

**حدیث ۳۶۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ الْعَفَّةِ الصِّيَانَةُ .  
 امام علی علیه السلام : میوه پاکدامنی، مصونیت یافتن است.  
 غرر الحکم : ۴۵۹۳.

**حدیث ۳۶۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَفَّ خَفَّ وَزُرُّهُ ، وَعَظُمَ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که عفت ورزد، بار گناهانش سبک شود و منزلتش نزد خداوند، بالا رود.  
 غرر الحکم : ۸۵۹۷.

**حدیث ۳۶۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَمَرَةُ الْعَفَّةِ الْقَنَاعَةُ .

امام علی علیه السلام : میوه عفت، قناعت است.

غرر الحکم : ۴۶۳۷

### حدیث ۳۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِفَّةُ تُضَعِّفُ الشَّهْوَةَ .

امام علی علیه السلام : عفت، شهوت را ناتوان می کند.

غرر الحکم : ۲۱۴۸

### حدیث ۳۶۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَقَلَ عَفٌّ .

امام علی علیه السلام : هر که خردمند باشد، خویشندار گردد.

غرر الحکم : ۷۶۴۶.

### حدیث ۳۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرِّضَا بِالْكَفَافِ يُؤَدِّي إِلَى الْعَفَافِ .

امام علی علیه السلام : خرسند بودن به کفاف، منجر به عفاف (عفت از مال حرام) می شود.

غرر الحکم : ۱۵۱۲.

### حدیث ۳۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ ... وَعِفَّتُهُ عَلَى قَدْرِ غَيْرَتِهِ .

امام علی علیه السلام : ارزش و اندازه مرد به اندازه همت اوست... و پاکدامنی او به اندازه غیرتش.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۷.

### حدیث ۳۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ الْعَفَافِ الْقَنَاعَةُ، وَتَمَرَتُهَا قَلْبُ الْأَحْزَانِ .

امام علی علیه السلام : ریشه عفت قناعت است و میوه اش کم شدن اندوهها.

مطالب السؤل : ۵۰.

### حدیث ۳۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زَكَاهُ الْجَمَالِ الْعَفَافُ .  
 امام علی علیه السلام : زکات زیبایی، عفت است.  
 غرر الحکم : ۵۴۴۹.

### حدیث ۳۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَفَافُ يَصُونُ النَّفْسَ وَيُنَزِّهُهَا عَنِ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : عفت، نفس را مصون می‌دارد و آن را از پستیها دور نگه می‌دارد.  
 غرر الحکم : ۱۹۸۹.

### حدیث ۳۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِفَّةُ أَفْضَلُ الْفُتُوَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : عفت، برترین جوانمردی است.  
 غرر الحکم : ۵۲۹.

### حدیث ۳۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِفَّةُ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ .  
 امام علی علیه السلام : عفت، در رأس همه خوبیهاست.  
 غرر الحکم : ۱۱۶۸.

### حدیث ۳۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ ، لِكَادِ الْعَفِيفِ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که در راه خدا جهاد کند و شهید شود اجرش بزرگتر از کسی نیست که بتواند گناه کند و عفت ورزد .  
 انسان پاکدامن نزدیک است که فرشته ای از فرشتگان خدا شود.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۴۷۴.

**حدیث ۳۶۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی مُنَاجَاتِهِ - : إلهی ، لا- سبیلَ إلی الاحتراسِ مِنَ الذَّنْبِ إِلَّا بِعِصْمَتِكَ ، ولا وُصُولَ إلی عَمَلِ الخیرَاتِ إِلَّا بِمَشِيَّتِكَ ، فكیفَ لی بإفادِهِ ما أسلَفْتَنی فیهِ مَشِيَّتَكَ ؟! وکیفَ لی بالاحتراسِ مِنَ الذَّنْبِ ما إن لم تُدرِ کُنْی فیهِ عِصْمَتُكَ ؟!

امام علی علیه السلام - در مناجات - گفت : خدایا! برای خویشنداری از گناه راهی جز نگهداشت تو نیست و رسیدن به کارهای نیک جز با خواست تو میسر نمی باشد. پس، چگونه توانم به بهره ای دست یابم که خواست تو بر آن نیست و چگونه خود را از گناه نگه دارم اگر نگهداشت تو به دادم نرسد؟

البلد الأمين : ۳۱۵.

**حدیث ۳۶۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الحِکْمَةُ عِصْمَةٌ ، العِصْمَةُ نِعْمَةٌ .

امام علی علیه السلام : حکمت [مایه] عصمت است و عصمت یک نعمت.

غرر الحکم : ۱۲ .

**حدیث ۳۶۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ التَّقْوَى عِصْمَةٌ لَكَ فِي حَيَاتِكَ ، وَزُلْفَى لَكَ بَعْدَ مَمَاتِكَ .

امام علی علیه السلام : پرهیزگاری، در زمان حیات مایه عصمت و نگهداری تو [از گناه] است و بعد از مرگ موجب قرب منزلت تو می شود.

غرر الحکم : ۳۴۶۶

**حدیث ۳۶۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالتَّقْوَى قُرْنَتِ العِصْمَةُ .

امام علی علیه السلام : عصمت ، با تقوا قرین شده است.

غرر الحکم : ۴۳۱۶

**حدیث ۳۶۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الاعتبارُ يُثمِرُ العِصْمَةَ .

امام علی علیه السلام : عبرت آموزی، عصمت (لغزش ناپذیری) به بار می آورد.



غرر الحکم : ۸۷۹

**حدیث ۳۶۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْهَمِّ الْعِصْمَةُ مِنْ الزَّلَلِ .

امام علی علیه السلام : هر که عصمت به او الهام شود، از لغزشها در امان ماند.

غرر الحکم : ۸۴۶۹

**حدیث ۳۶۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ كُنْتُمْ لَا مَحَالَةَ مُتَعَصِّبِينَ فَتَعَصَّبُوا النَّصْرَةَ الْحَقَّ وَإِغَاثَةَ الْمَلْهُوفِ .

امام علی علیه السلام : اگر ناگزیر از داشتن تعصب هستید؛ پس، در راه یاری رساندن به حق و کمک به ستمدیده تعصب نشان دهید.

غرر الحکم : ۳۷۳۸.

**حدیث ۳۶۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ فَلْيُكْنِ تَعَصُّبُكُمْ لِمَكَارِمِ الْخِصَالِ ، وَمَحَامِدِ الْأَفْعَالِ ، وَمَحَاسِنِ الْأُمُورِ ، الَّتِي تَفَاضَلَتْ فِيهَا الْمُجْدَاءُ وَالنَّجْدَاءُ مِنْ بِيُوتَاتِ الْعَرَبِ ، وَيَعَاسِبُ الْقَبَائِلِ ، بِالْأَخْلَاقِ الرَّغِيَّةِ ، وَالْأَحْلَامِ الْعَظِيمَةِ ، وَالْأَخْطَارِ الْجَلِيلَةِ ، وَالْآثَارِ الْمَحْمُودَةِ . فَتَعَصَّبُوا لِخِلَالِ الْحَمْدِ مِنَ الْحِفْظِ لِلْجَوَارِ ، وَالْوَفَاءِ بِالذَّمَامِ ، وَالطَّاعَةِ لِلْبَرِّ ، وَالْمَعْصِيَةِ لِلْكَبِيرِ ، وَالْأَخْذِ بِالْفَضْلِ ، وَالْكَفِّ عَنِ الْبَغْيِ ، وَالْإِعْظَامِ لِلْقَتْلِ ، وَالْإِنْصَافِ لِلْخَلْقِ ، وَالْكَظْمِ لِلْغَيْظِ ، وَاجْتِنَابِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ .

امام علی علیه السلام : پس ، اگر چاره ای از داشتن تعصب نیست ، باید تعصیبتان به خاطر خصلتهای والای انسانی و کردارهای پسندیده و امور نیکویی باشد که خاندانهای شرافتمند و بزرگوار و دلیر عرب و بزرگان و مهتران قبایل در آنها بر یکدیگر برتری می جستند ؛ با خلقهای پسندیده و خردهای بزرگ و مقامهای بلند و آثار و رفتارهای پسندیده . بنا بر این ، برای خصلت های پسندیده تعصب به خرج دهید ، خصلتهایی چون : نگاهداشت حق و حرمت همسایگی و پابندی به عهد و پیمانها و فرمان بردن از نیکیهها و مخالفت با تکبر و گردنفرازی و اقدام به احسان و نیکوکاری و خویشنداری از زورگویی و تجاوز و بزرگ شمردن قتل نفس و انصاف داشتن با مردم و فرو خوردن خشم و دوری از ایجاد تباهی در جامعه .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲ .

**حدیث ۳۶۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي ذَمِّ إِبْلِيسَ - : فَافْتَحَرَ عَلَى آدَمَ بِخَلْقِهِ ، وَتَعَصَّبَ عَلَيْهِ لِأَصْلِهِ ، فَعَدُوُّ اللَّهِ إِمَامُ الْمُتَعَصِّبِينَ ، وَسَلَفُ الْمُسْتَكْبِرِينَ ، الَّذِي وَضَعَ أُسَاسَ الْعَصَبِيَّةِ ، وَنَازَعَ اللَّهَ رِذَاءَ الْجَبْرِيَّةِ ، وَادَّرَعَ لِيَاسَ التَّعَزُّزِ ، وَخَلَعَ قِنَاعَ التَّدَلُّلِ .

امام علی علیه السلام - در نکوهش ابلیس - فرمود: به سبب آفرینش خود [از آتش] بر آدم فخر فروخت و به خاطر اصل و گوهرش علیه او عصیّت ورزید. پس، این دشمن خدا پیشوای متعصبان و سر سلسله مستکبران و خود بزرگ بینان است و همو عصیّت را پایه گذاری کرد و بر سر ردای جبروتی و کبریا با خدا به کشمکش برخاست و جامه عزّت و نخوت [که خاص خداوند است] پوشید و نقاب فروتنی را به دور افکند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۳۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ما الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ .

امام علی علیه السلام: کسی که در راه خدا جهاد کند و به شهادت رسد، اجرش بیشتر از آن کسی نیست که بتواند گناه کند و عفت ورزد.

نهج البلاغه: الحكمة ۴۷۴.

### حدیث ۳۶۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَمَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعَشَى (أَعْمَى) بَصْرَهُ وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ ، فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ ، وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ ، قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ .

امام علی علیه السلام: هر که شیفته چیزی شود آن چیز دیده اش را کور و دلش را بیمار گرداند؛ چنین کسی با دیده ای ناسالم می نگرد و با گوشی ناشنوا می شنود؛ شهوتها خرد او را از هم گسیخته و دنیا دلش را میرانده است.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۹.

### حدیث ۳۶۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الهِجْرَانُ عُقُوبَةُ الْعَشِقِ .

امام علی علیه السلام: هجران، کیفر عشق است.

بحار الأنوار: ۷۸/۱۱/۷۰.

### حدیث ۳۶۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَبْدُلْ لِأَخِيكَ دَمَكَ وَمَالَكَ ، وَلِعَدُوِّكَ عَدْلَكَ وَإِنصَافَكَ ، وَلِلْعَامَّةِ بِشْرَكَ وَإِحْسَانَكَ .

امام علی علیه السلام: جان و مالت را فدای برادر خود کن و عدل و انصافت را نثار دشمنت و خوشرویی و احسانت را به عموم مردم ببخش .

بحار الأنوار: ۷۸/۵۰/۷۶.

**حدیث ۳۶۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْزِمَ نَفْسَكَ التَّوَدُّدَ ، وَصَبَّرَ عَلَى مُؤَنَاتِ النَّاسِ نَفْسَكَ .  
 امام علی علیه السلام : خویشتن را پایبند دوستی کن و خود را در راه تحمل زحمات (هزینه های) مردم به شکیبایی وادار.  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۷۵/۶

**حدیث ۳۶۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَسْرَعَ إِلَى النَّاسِ بِمَا يَكْرَهُونَ قَالُوا فِيهِ مَا لَا يَعْلَمُونَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که با مردم چنان رفتار کند که خوش ندارند، مردم درباره او ندانسته سخنها گویند.  
 بحار الأنوار : ۷۵/۱۵۱/۱۷

**حدیث ۳۶۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَالَطُوا النَّاسَ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَأَجْسَادِكُمْ ، وَزَايَلُوهُمْ بِقُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : با مردم با زبانها و پیکرهای خود معاشرت کنید و با دلها و کردارهایتان از آنان دوری گزینید .  
 غرر الحکم : ۵۰۷۱

**حدیث ۳۶۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : لَا يَكُنْ أَهْلَكَ أَشَقَى الْخَلْقِ بِكَ .  
 امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - نوشت : مبدا خانواده ات به سبب [رفتار] تو بدبخت  
 ترین مردمان باشند.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱

**حدیث ۳۶۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - كَانَ يَقُولُ - : لِيَجْتَمِعَ فِي قَلْبِكَ الْاِفْتِقَارُ إِلَى النَّاسِ ، وَالْاِسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ ، يَكُونُ اِفْتِقَارُكَ إِلَيْهِمْ فِي لَيْلٍ كَلَامِكَ وَحُسْنِ بَشْرِكَ ، وَيَكُونُ  
 اِسْتِغْنَاؤُكَ عَنْهُمْ فِي نَزَاهَةِ عَرْضِكَ وَبَقَاءِ عِزِّكَ .  
 امام علی علیه السلام پیوسته می فرمود: باید نیاز به مردم و بی نیازی از آنها، هر دو، در دلت جمع باشد، نیازت به آنها در نرم گویی  
 و خوشرویی تو باشد و بی نیازیت از آنها در حفظ آبرو و نگهداری عزت و سربلندیت.  
 معانی الأخبار : ۲۶۷/۱

**حدیث ۳۶۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَالَطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مِتُّم مَعَهَا بَكَوْا عَلَيكُمْ ، وَإِنْ عِشْتُمْ (غَبْتُمْ) حَنُّوا إِلَيْكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : با مردم چنان معاشرت کنید که اگر بمیرید بر شما بگریند و اگر زنده باشید [غایب شوید] مشتاق دیدن شما باشند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۰.

**حدیث ۳۶۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَزَى الثَّكْلَى أَظَلَّهُ اللَّهُ فَيُظِلُّ عَرْشَهُ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که مادر فرزند مرده ای را تسلی دهد، خداوند در آن روزی که هیچ سایه ای جز سایه عرش او نیست، وی را در سایه عرش خود جای دهد.  
 الکافی : ۳/۲۲۷/۳.

**حدیث ۳۶۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اعْتَرَلَ النَّاسَ سَلِمَ مِنْ شَرِّهِمْ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از مردم کناره گرفت، از شرشان سالم ماند.  
 غرر الحکم : ۸۱۵۱.

**حدیث ۳۶۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ انْفَرَدَ عَنِ النَّاسِ أُنْسَ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : پیوستن به خدا ، در بریدن از مردم است .  
 غرر الحکم : ۸۶۴۴

**حدیث ۳۷۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِنْفِرَادُ رَاحَةُ الْمُتَعَبِّدِينَ .  
 امام علی علیه السلام : تنهایی، آسایش عبادت پیشگان است.  
 غرر الحکم : ۶۶۱

**حدیث ۳۷۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِقْنَعْ تَعَزَّ .

امام علی علیه السلام : قانع باش تا عزیز گردی.

بحار الأنوار: ۷۸/۵۳/۹۰.

**حدیث ۳۷۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّهُ مَنْ يُنْصِفُ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا .

امام علی علیه السلام : بدانید که هر کس با مردم به انصاف رفتار کند، خداوند جز بر عزت او نیفزاید.

الکافی : ۲/۱۴۴/۴ .

**حدیث ۳۷۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي الْمُنَاجَاةِ - : إلهی کفی لی عزّاً أن أكون لك عبداً ، وكفی بی فخراً أن تكون لی ربّاً .

امام علی علیه السلام - در مناجات - گفت : الهی! همین عزت مرا بس که بنده تو هستم و همین افتخار مرا بس که تو خداوندگار

من هستی.

الخصال : ۴۲۰/۱۴ .

**حدیث ۳۷۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عِزَّ أَعَزُّ مِنَ التَّقْوَى .

امام علی علیه السلام : هیچ عزتی بالاتر از تقوا نیست.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۱.

**حدیث ۳۷۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا عِزَّ كَالْحِلْمِ .

امام علی علیه السلام : عزتی چون بردباری نیست.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۳.

**حدیث ۳۷۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَزِيزُ بِغَيْرِ اللَّهِ ذَلِيلٌ .

امام علی علیه السلام : عزیز غیر خدایی ، ذلیل است .

بحار الأنوار : ۷۸/۱۰/۶۷.

### حدیث ۳۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُ أَنَّهُ لَا عِزَّ لِمَنْ لَا يَتَدَلَّلُ لِلَّهِ ، وَلَا رِفْعَةَ لِمَنْ لَا يَتَوَاضَعُ لِلَّهِ .

امام علی علیه السلام : بدان که عزتمند نیست کسی که در برابر خدا ذلیل نباشد و بلندی نیابد کسی که در برابر خدا افتادگی نوزد.

تحف العقول : ۳۶۶.

### حدیث ۳۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَرْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ نَلْقَى أَهْلَ الْمَعَاصِي بُجُوهٍ مُكْفَهَرَةٍ .

امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله به ما دستور داد که با افراد گنهکار، با چهره ای درهم کشیده رو به رو شویم.

الکافی : ۵/۵۹/۱۰

### حدیث ۳۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَرَكَ إِتْكَارَ الْمُنْكَرِ بِقَلْبِهِ وَيَدِهِ وَلِسَانِهِ فَهُوَ مَيِّتٌ بَيْنَ الْأَحْيَاءِ .

امام علی علیه السلام : کسی که در برابر منکر با دل و دست و زبان خویش اعتراض نکند، او مرده ای است در میان زندگان.

تهذیب الأحکام : ۶/۱۸۱/۳۷۴.

### حدیث ۳۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَعَنَ اللَّهُ الْأَمْرِينَ بِالْمَعْرُوفِ التَّارِكِينَ لَهُ ، وَالنَّاهِينَ عَنِ الْمُنْكَرِ الْعَامِلِينَ بِهِ .

امام علی علیه السلام : نفرین خدا بر کسانی که به خوبی فرمان می دهند و خود آن را فرو می گذارند و بر کسانی که از زشتی باز می دارند و خود مرتکب آن می شوند.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۹

### حدیث ۳۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَانْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَنَاهَوْا عَنْهُ؛ فَإِنَّمَا أَمْرُكُمْ بِالنَّهْيِ بَعْدَ التَّنَاهِي .

امام علی علیه السلام: از زشتکاری نهی کنید و خود از آن باز ایستید؛ زیرا که شما فرمان دارید ابتدا خود از کار زشت باز ایستید و سپس دیگران را نهی کنید.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۵.

### حدیث ۳۷۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنِّي لَأَرْفَعُ نَفْسِي أَنْ أَنْهِيَ النَّاسَ عَمَّا لَسْتُ أَنْتَهِي عَنْهُ، أَوْ أَمُرُهُمْ بِمَا لَا أَسْبِقُهُمْ إِلَيْهِ بِعَمَلِي .

امام علی علیه السلام: من شأن خود را بالاتر از آن می دانم که آنچه را خودم ترک نمی کنم مردم را از آنها باز دارم، یا به کاری فرمانشان دهم که خود جلوتر به آن عمل نکنم.  
غرر الحکم: ۳۷۸۰.

### حدیث ۳۷۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِلْحَسَنَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ بَعْدَ أَنْ ضَرَبَهُ ابْنُ مَلْجَمٍ -: لَا تَتْرُكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَيُؤَلَّى عَلَيْكُمْ شِرَارُكُمْ ثُمَّ تَدْعُونَ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به حسنین علیهما السلام پس از ضربت خوردن توسط ابن ملجم - فرمود: امر به معروف و نهی از منکر را رها نکنید که در این صورت بدان شما زمام امورتان را به دست می گیرند و آن گاه هر چه دعا کنید، مستجاب نخواهد شد.  
نهج البلاغه: الكتاب ۴۷

### حدیث ۳۷۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الرَّاضِي بِفِعْلِ قَوْمٍ كَالِدَاخِلِ فِيهِ مَعَهُمْ، وَعَلَى كُلِّ دَاخِلٍ فِي بَاطِلِ إِثْمَانٍ: إِثْمُ الْعَمَلِ بِهِ، وَإِثْمُ الرِّضَا بِهِ .

امام علی علیه السلام: هر که به کردار عده ای راضی باشد، مانند کسی است که همراه آنان، آن کار را انجام داده باشد و هر کس به کردار باطلی دست زند او را دو گناه باشد: گناه به جا آوردن آن و گناه راضی بودن به آن.  
نهج البلاغه: الحكمة ۱۵۴.

### حدیث ۳۷۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اعْلَمُوا أَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ لَمْ يُقَرَّبَا أَجْلاً، وَلَمْ يَقْطَعَا رِزْقاً .

امام علی علیه السلام: بدانید که امر به معروف و نهی از منکر، اجل کسی را نزدیک نکرده اند و روزی کسی را نبریده اند.  
الكافی: ۵/۵۷/۶.

**حدیث ۳۷۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وما أعمال البرِّ كلها والجهد في سبيل الله عند الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر، إلا كنفته في بحر لجي .  
امام علی علیه السلام : همه کارهای خوب و جهاد در راه خدا، در مقایسه با امر به معروف و نهی از منکر نیست مگر همچون آب دهانی که در دریایی ژرف انداخته شود.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۴.

**حدیث ۳۷۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الأمر بالمعروف أفضل أعمال الخلق .  
امام علی علیه السلام : امر به معروف برترین کارهای آفریدگان است.  
غرر الحکم : ۱۹۷۷ .

**حدیث ۳۷۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قوام الشريعة الأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر، وإقامه الحدود .  
امام علی علیه السلام : قوام شریعت به امر به معروف و نهی از منکر و برپاداشتن حدود [الهی] است.  
غرر الحکم : ۶۸۱۷.

**حدیث ۳۷۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خير المعروف ما أصيب به الأبرار .  
امام علی علیه السلام : بهترین احسان آن است که به نیکان شود.  
غرر الحکم : ۴۹۸۳.

**حدیث ۳۷۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا تستصغر شيئا من المعروف قدرت على اصطناعه إيثارا لما هو أكثر منه ؛ فإن اليسير في حال الحاجة إليه أنفع لأهله من ذلك الكثير في حال الغناء عنه ، واعمل لكل يوم بما فيه ترشداً .  
امام علی علیه السلام : هیچ کار خوبی را که بر انجام آن توانایی، ناچیز مشمار و به خاطر خوبی بزرگتر آن را ترک مکن؛ زیرا خوبی و کمک اندک در صورتی که به آن نیاز باشد سودمندتر از آن خوبی و (کمک) بسیاری است که در حال بی نیازی به کسی شود. برای هر روز کاری کن که به سبب آن به راه راست در آیی.



الجعفریات : ۲۳۳.

### حدیث ۳۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يُرَبِّ مَعْرُوفَهُ فَقَدْ ضَيَعَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که خوبی و احسان خود را نپروراند، آن را تباہ کرده است.

غرر الحکم : ۹۱۱۵.

### حدیث ۳۷۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا صُنِعَ إِلَيْكَ مَعْرُوفٌ فَادْكُرْ ، إِذَا

صَنَعْتَ مَعْرُوفًا فَانْسَهُ .

امام علی علیه السلام : هر گاه به تو خوبی شد، آن را یاد آوری کن و هر گاه تو خوبی کردی، آن را

از یاد ببر.

غرر الحکم : ۴۰۰۰ - ۴۰۰۱

### حدیث ۳۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِلاكَ الْمَعْرُوفِ تَرْكُ الْمَنْ بِهِ .

امام علی علیه السلام : معیار خوبی کردن، منت نهادن به آن است . ر. ک : صدقه باب ۱۱۱۷ .

غرر الحکم : ۹۷۲۴.

### حدیث ۳۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخِي مَعْرُوفَكَ بِإِمَاتَتِهِ .

امام علی علیه السلام : با میراندن (فراموش کردن) احسان خود، آن را زنده گردان.

غرر الحکم : ۲۲۸۲.

### حدیث ۳۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَعْرُوفُ ذَخِيرَةُ الْأَبَدِ .

امام علی علیه السلام : خوبی کردن اندوخته ابدی است [یعنی همیشه ماندگار است و ذخیره روز قیامت].

غرر الحکم : ۹۸۰.

## حدیث ۳۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَعَلَ الْمَعْرُوفِ ، وَإِغَاثَهُ الْمَلْهُوفِ ، وَإِقْرَاءَهُ الضُّيُوفِ ، آلَهُ السِّيَادَةِ .  
امام علی علیه السلام : خوبی کردن، کمک به ستم‌دیده و میهمان نوازی، ابزار سروری است.  
غرر الحکم : ۶۵۸۵

## حدیث ۳۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ ، وَكَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِيقُ بِهِ ، وَكَمَالُ التَّصَدِيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ ، وَكَمَالُ تَوْحِيدِهِ الْإِخْلَاصُ لَهُ ، وَكَمَالُ الْإِخْلَاصِ لَهُ نَفْيُ الصِّفَاتِ عَنْهُ ؛ لِشَهَادَةِ كُلِّ صِفَةٍ أَنَّهَا غَيْرُ الْمَوْصُوفِ ، وَشَهَادَةِ كُلِّ مَوْصُوفٍ أَنَّهُ غَيْرُ الصِّفَةِ ، فَمَنْ وَصَفَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَقَدْ قَرَنَهُ ، وَمَنْ قَرَنَهُ فَقَدْ ثَنَاهُ ، وَمَنْ ثَنَاهُ فَقَدْ جَزَّاهُ ، وَمَنْ جَزَّاهُ فَقَدْ جَهَلَهُ ، (وَمَنْ جَهَلَهُ فَقَدْ أَشَارَ إِلَيْهِ)  
امام علی علیه السلام : آغاز دین شناخت خداست و اوج شناخت او باور کردن و اعتراف به وجود اوست و کمال تصدیق او یگانه دانستن اوست و کمال یگانه دانستنش، خالص داشتن اوست [از جسمیت و عرضیت و لوازم این دو] و کمال خالص دانستن او نفی صفات از اوست؛ چرا که هر صفتی گواه بر این است که با موصوف فرق می‌کند و هر موصوفی گواه بر این است که با صفت متفاوت است. پس، هر که خدا را وصف کند برایش قرین و هم‌تا آورده است و هر که برایش قرین آورد، او را دو تا دانسته است و هر که او را دو گانه بداند برایش جزء قائل شده و هر که او را دارای جزء بداند وی را نشناخته است و هر که او را شناسد به او اشاره کند و هر که به او اشاره کند، محدودش [به حد و جهتی] کرده است و هر که برایش حد تعیین کند او را به شمار در آورده است و هر که بگوید: «او در چیست؟» خدا را در جایی گنجانده است و هر که بگوید: «او بر فراز چیست؟» جایی را از او تهی دانسته است. هستی دارد اما هستیش حادث نیست. وجود دارد اما از عدم برنیامده است. با هر چیزی هست اما نه به نحوی که قرین او باشد و سواى هر چیزی است اما نه آن گونه که از آن جدا و بر کنار باشد. فاعل است اما نه این که فعالیت کند و ابزاری به کار گیرد. بینا بوده پیش از آن که آفریده‌ای باشد که متعلق بینایی او واقع شود. یگانه و تنها بود آن گاه که نه کسی و چیزی بود که با آن خو گیرد یا از نبودش احساس تنهایی کند.  
هذه الجملة ليست في غير واحد من النسخ المخطوطة العتيقة ولا في شرحي ابن ميثم وابن أبي الحديد، والظاهر أنها زيادة من النسخ . (كما في هامش بحار الأنوار : ۷۷/۳۰۰) .

## حدیث ۳۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَإِنَّهُ لَبِكُلِّ مَكَانٍ ، وَفِي كُلِّ حِينٍ وَأَوَانٍ ، وَمَعَ كُلِّ إِنْسٍ وَجَانٍّ .  
امام علی علیه السلام - در وصف خداوند سبحان - فرمود : او در هر جا و در هر زمانی و با هر انس و جتی هست.  
نهج البلاغة : الخطبة ۱۹۵ .

## حدیث ۳۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ عَزِيزٍ غَيْرُهُ ذَلِيلٌ .

امام علی علیه السلام : هر عزیزی، جز او، ذلیل است .

نهج البلاغه : الخطبه ۶۵

### حدیث ۳۷۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَبَسَ الْعِزَّ وَالْكَبْرِيَاءَ، وَاخْتَارَهُمَا لِنَفْسِهِ دُونَ خَلْقِهِ.

امام علی علیه السلام : سپاس و ستایش خدای را سزد که ردای عزت و کبریا پوشید و این دو صفت را برای خویش برگزید نه برای مخلوقش .

نهج البلاغه : الخطبه ۱۹۲.

### حدیث ۳۷۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ شَيْءٍ خَاشِعٌ لَهُ ، وَكُلُّ شَيْءٍ قَائِمٌ بِهِ ، غِنَى كُلِّ فَقِيرٍ ، وَعِزُّ كُلِّ ذَلِيلٍ ، وَقُوَّةُ كُلِّ ضَعِيفٍ .

امام علی علیه السلام : همه چیز در برابر او فروتن است و همه چیز ایستاده به اوست، بی نیاز کننده هر نیازمندی است و عزتبخش هر خواری و نیرو دهنده هر ناتوانی .

نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۹

### حدیث ۳۷۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَكَوْنُ قَوِيٍّ غَيْرُهُ ضَعِيفٌ .

امام علی علیه السلام : هر نیرومندی، جز او، ناتوان است .

نهج البلاغه : الخطبه ۶۵

### حدیث ۳۷۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَالسَّمِيعُ لَا بِأَدَاةٍ .

امام علی علیه السلام : خدا شنواست اما نه به واسطه ابزار شنیدن .

نهج البلاغه : الخطبه ۱۵۲ .

### حدیث ۳۷۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی تفسیر لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ - : إِنَّا لَا نَمْلِكُ مَعَ اللَّهِ شَيْئًا ، وَلَا نَمْلِكُ إِلَّا مَا مَلَكَنَا ، فَمَتَى مَلَكَنَا مَا هُوَ أَمْلَكُ بِهِ مِنَّا كَلَّفْنَا ، وَمَتَى أَخَذَهُ مِنَّا وَضَعَ تَكْلِيفَهُ عَلَيْنَا .

امام علی علیه السلام - در تفسیر «لا حول ولا قوة الا بالله» - فرمود: با وجود خدا ما مالک هیچ چیز نیستیم و تنها مالک آن چیزی هستیم که او خود آن را به ملکیت ما در آورده است. پس، وقتی آنچه را که او به مالکیتش سزاوارتر از ماست در اختیار ما نهد تکلیفی بر عهده ما نهاده است و هرگاه آن را از ما باز گیرد، تکلیف خویش را از عهده ما برداشته است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۰۴ .

### حدیث ۳۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كُلُّ مَالِكٍ غَيْرُهُ مَمْلُوكٌ .  
امام علی علیه السلام : هر مالکی، جز خداوند، مملوک است.  
نهج البلاغه: الخطبه ۶۵

### حدیث ۳۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الظَّاهِرُ بِعَجَائِبِ تَدْبِيرِهِ لِلنَّاطِرِينَ ، وَالْبَاطِنُ بِجَلَالِ عِزَّتِهِ عَنِ فِكْرِ الْمُتَوَهِّمِينَ .  
امام علی علیه السلام : به سبب شگفتیهای آفرینشش، برای بینایان آشکار است و به سبب شکوه عزتش از اندیشه و اوهام اندیشمندان و اندیشه گران پنهان است.  
نهج البلاغه: الخطبه ۲۱۳.

### حدیث ۳۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يُخْبِرُ لَا- بِلِسَانٍ وَلَهْوَاتٍ، وَيَسْمَعُ لَا- بِخُرُوقٍ وَأَدْوَاتٍ ، يَقُولُ وَلَا- يَلْفِظُ ، وَيَحْفَظُ وَلَا يَتَحَفَّظُ ... يَقُولُ لِمَنْ أَرَادَ كَوْنَهُ: «كُنْ» فَيَكُونُ ، لَا بِصَوْتٍ يُقْرَعُ ، وَلَا بِتَدَاءٍ يُسْمَعُ ، وَإِنَّمَا كَلَامُهُ سُبْحَانَهُ فِعْلٌ مِنْهُ ، أَنشَأَهُ وَمَثَّلَهُ ، لَمْ يَكُنْ مِنْ قَبْلِ ذَلِكَ كَائِنًا ، وَلَوْ كَانَ قَدِيمًا لَكَانَ إِلَهَا ثَانِيًا .

امام علی علیه السلام : خبر می دهد، اما نه به وسیله زبان و زبانچه ها و می شنود اما نه با سوراخهای گوش و ابزارهای شنیدن؛ سخن می گوید اما نه با تلفظ کردن و از بر می کند اما نه با حافظه... به هر چه اراده کند که هستی یابد، می گوید: «باش» و او هستی می یابد، اما این گفتن او نه با صدایی است که پرده گوش را بکوبد و نه با آوازی است که شنیده شود، بلکه گفتار خداوند سبحان فعل اوست که آن را ایجاد کرده و تجسم می بخشد و بیشتر وجود نداشته است؛ زیرا اگر [فعل او نیز] قدیم می بود آن خدای دومین بود.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۸۶ .

### حدیث ۳۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا قِيلَ لَهُ : هَلْ يَقْدَرُ رَبُّكَ عَلَى أَنْ يَدْخُلَ الدُّنْيَا فِي بَيْضَةٍ - : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يُنْسَبُ إِلَى الْعَجْزِ ، وَالَّذِي سَأَلْتَنِي لَا يَكُونُ .  
امام علی علیه السلام - آن گاه که به او گفته شد آیا پروردگار تو می تواند دنیا را در داخل تخم مرغی جای دهد - فرمود : نسبت عجز به خداوند تبارک و تعالی نمی توان داد، اما آنچه از من پرسیدی شدنی نیست.

التوحید : ۱۳۰/۹

### حدیث ۳۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْعَدْلِ - : الْعَدْلُ أَلَّا تَتَّهَمَهُ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که عدل چیست؟ - فرمود : عدل، آن است که خدا را متهم نکنی.  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۷۰ .

### حدیث ۳۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَأَشْهَدُ أَنَّهُ عَدْلٌ عَدَلٌ ، وَحَكَمٌ فَصَلَّ .

امام علی علیه السلام : گواهی می دهم که خداوند دادگری است که به عدل رفتار کرده و داوری است که حق و باطل را از هم جدا ساخته است.

نهج البلاغه : الخطبه ۲۱۴ .

### حدیث ۳۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَرَقَ عِلْمُهُ بَاطِنَ غَيْبِ السُّرَاتِ ، وَأَحَاطَ بِغَمُوضِ عَقَائِدِ السَّرِيرَاتِ .

امام علی علیه السلام : دانش او به آن سوی ناپیدای پرده ها نفوذ می کند و بر افکار و باورهای پیچیده درونها احاطه دارد.  
نهج البلاغه : الخطبه ۱۰۸ .

### حدیث ۳۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَعْلَمُ عَجِيجَ الْوُحُوشِ فِي الْفَلَوَاتِ ، وَمَعَاصِيَ الْعِبَادِ فِي الْخَلَوَاتِ ، وَاخْتِلَافَ النَّيَّانِ فِي بَحَارِ الْأَنْوَارِ الْغَامِرَاتِ ، وَتَلَاظِمَ الْمَاءِ بِالرِّيَّاحِ الْعَاصِفَاتِ .

امام علی علیه السلام : آوای وحوش در بیابانها و گناهان بندگان در خلوتها و آمد و شد ماهیان در دریاها بزرگ و برهم خوردن آنها از بادهای سخت رامی داند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۸

### حدیث ۳۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ولا- يَعْرُبُ عَنْهُ عِدَدُ قَطْرِ الْمَاءِ، ولا- نُجُومُ السَّمَاءِ ، ولا سَوَافِي الرِّيحِ فِي الْهَوَاءِ ، ولا دَيْبُ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا ، ولا مَقِيلُ الذَّرِّ فِي اللَّيْلَةِ الظَّلْمَاءِ ، يَعْلَمُ مَسَاقِطَ الْأُورَاقِ ، وَخَفِيَّ طَرْفِ الْأَحْدَاقِ .

امام علی علیه السلام : شمار قطره های آبها و ستارگان آسمان و ذرات گرد و غبار پراکنده در هوا و حرکت مور بر خرسنگ و خفتگاه مورچگان در شب تاریک، بر او پوشیده نیست. افتادن نگاههای برگها و برهم خوردن پلکها را می داند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۷۸

### حدیث ۳۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ سَأَلَهُ رَجُلٌ يَهُودِيٌّ: مَتَى كَانَ رَبُّنَا عَزَّوَجَلَّ؟ -: يَا يَهُودِيُّ ، (ما كَانَ) لَمْ يَكُنْ رَبُّنَا فَكَانَ ، وَإِنَّمَا يُقَالُ : «مَتَى كَانَ» لِشَيْءٍ لَمْ يَكُنْ فَكَانَ ، هُوَ كَائِنٌ بِلا كَيْنُونَةٍ كَائِنٌ لَمْ يَزَلْ لَيْسَ لَهُ قَبْلٌ ، هُوَ قَبْلَ الْقَبْلِ ، وَقَبْلَ الْغَايَةِ ، انْقَطَعَتْ عَنْهُ الْغَايَاتُ ، فَهُوَ غَايَةٌ كُلُّ غَايَةٍ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به مردی یهودی که پرسید: پروردگار عز و جل ما از کی بوده است؟ - فرمود: ای یهودی! چنین نبوده که پروردگار ما نبوده و سپس بود شده باشد. سؤال «از کی بوده؟» تنها درباره موجودی به کار می رود که نبوده و سپس بود شده است. خدا موجود است بی آن که حادث باشد. همواره بوده و قبل و نقطه آغازی ندارد. پیش از پیش است و پیش از نقطه نهایت [در جانب ازل]. غایت و نقطه پایان به او ختم می شود، او پایان هر پایانی است.

بحار الأنوار : ۷۷/۳۳۱/۱۸ .

### حدیث ۳۷۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا يَزُولُ أَبَدًا وَلَمْ يَزَلْ ، أَوَّلُ قَبْلِ الْأَشْيَاءِ بِلا أَوْلِيَّتِهِ ، وَآخِرُ بَعْدِ الْأَشْيَاءِ بِلا نِهَائِهِ .

امام علی علیه السلام : هیچ گاه زوال نپذیرد و همواره بوده است؛ پیش از همه چیز بوده بی آن که او را آغازی باشد و پس از همه چیز هست بی آن که نهایت و پایانی داشته باشد.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

### حدیث ۳۷۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلِ قَبْلَ كُلِّ أَوَّلٍ ، وَالْآخِرِ بَعْدَ كُلِّ آخِرٍ ، وَبِأَوْلِيَّتِهِ وَجَبَ أَنْ لَا آخِرَ لَهُ .

امام علی علیه السلام : سپاس و ستایش خدای را که اول است پیش از هر اولی و آخر است بعد از هر آخری و به سبب اول بودنش لازم است که او را آغازی نباشد و به سبب آخر بودنش واجب است که او را پایان و آخری نباشد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۰۱

**حدیث ۳۷۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فَيَوْصِيَّتُهُ لِإِبْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : وَعَلِمَ يَا بُنَيَّ أَنَّهُ لَوْ كَانَ لِرَبِّكَ شَرِيكَ لَأَتَتْكَ رُسُلُهُ ، وَلَرَأَيْتَ آثَارَ مُلْكِهِ وَسُلْطَانِهِ ، وَلَعَرَفْتَ أفعالَهُ وَصِفَاتِهِ ، وَلَكِنَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ كَمَا وَصَفَ نَفْسَهُ ، لَا يُضَادُّهُ فِي مُلْكِهِ أَحَدٌ ، وَلَا يَزُولُ أَبَدًا .

امام علی علیه السلام - در سفارش خود به فرزند بزرگوارش حسن علیه السلام - نوشت : بدان تو ای فرزندم که اگر پروردگارت را شریکی بود، بی گمان فرستادگان و رسولان او نیز نزد تو می آمدند و نشانه های پادشاهی و اقتدار او را می دیدی و افعال و صفاتش را می شناختی؛ اما خداوند همچنان که خود در وصف خویش فرموده، خدایی یگانه است و در ملکش رقیبی ندارد و هرگز زوال نمی پذیرد.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

**حدیث ۳۷۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْحِيدُ حَيَاةُ النَّفْسِ .

امام علی علیه السلام : توحید، زندگی بخش جان است.

غرر الحکم : ۵۴۰ .

**حدیث ۳۷۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْحِيدُ أَلَا تَتَوَهَّمُهُ .

امام علی علیه السلام : توحید، آن است که خداوند را به وهم در نیاوری.

نهج البلاغه : الحکمة ۴۷۰ .

**حدیث ۳۷۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَتَبَارَكَ اللَّهُ الَّذِي لَا يَبْلُغُهُ بَعْدُالْهِمَمِ ، وَلَا يَنَالُهُ حَدْسُ الْفِطَنِ .

امام علی علیه السلام : پاک و بلند مرتبه است خدایی که همتهای بلند و حدس و گمان هوشمندان به او دسترسی ندارد.

نهج البلاغه : الخطبة ۹۴

**حدیث ۳۷۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاحِدٌ لَا يَبْعَدُ ، وَدَائِمٌ لَا يَأْمَدُ ، وَقَائِمٌ لَا يَبْعَمَدُ .

امام علی علیه السلام : [خدا] یکی است اما نه به شماره (مفهوم عددی)، پاینده است اما نه به مفهوم زمانی آن [که غایت و نهایتی

داشته باشد]، ایستاست اما نه به وسیله ستونها و تکیه گاهها.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۸۵.

### حدیث ۳۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ وَصَفَهُ فَقَدْ حَدَّهُ ، وَمَنْ حَدَّهُ فَقَدْ عَدَّهُ ، وَمَنْ عَدَّهُ فَقَدْ أَبْطَلَ أَرْزَلَهُ ، وَمَنْ قَالَ : « كَيْفَ ؟ » فَقَدْ اسْتَوْصَفَهُ ، وَمَنْ قَالَ : « أَيْنَ ؟ » فَقَدْ حَيَّرَهُ .

امام علی علیه السلام: هر که خدا را وصف کند، برای او حدّ و مرز قائل شده است و هر که برای حدّ و مرز قائل شود، او را شمرده است (برایش اجزاء قائل شده است) و هر که او را بشمارد، ازلی بودنش را باطل ساخته است. کسی که پرسید: «چگونه است» ، بی گمان او را وصف کرده است و کسی که پرسید: «کجاست» او را در مکان قرار داده است.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۵۲

### حدیث ۳۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي صِفَةِ الْمَلَائِكَةِ - : وَإِنَّهُمْ عَلَى مَكَانِهِمْ مِنْكَ ، وَمَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَكَ ، وَاسْتِجْمَاعِ أَهْوَائِهِمْ فِيكَ ، وَكَثْرَةِ طَاعَتِهِمْ لَكَ ، وَقَلَّةِ غَفْلَتِهِمْ عَنِّكَ ، لَوْ عَايَنُوا كُنْهَ مَا خَفِيَ عَلَيْهِمْ مِنْكَ لَحَقَّرُوا أَعْمَالَهُمْ ، وَلَزَرُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ ، وَلَعَرَفُوا أَنََّّهُمْ لَمْ يَعْبُدُواكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ ، وَلَمْ يُطِيعُواكَ حَقَّ طَاعَتِكَ .

امام علی علیه السلام - در وصف فرشتگان - فرمود: آنانبا همه منزلتی که نزد تو دارند و همه وجودشان عشق به توست و با وجود فراوانی طاعتشان از تو،

و غافل نبودنشان از تو، اگر حقیقت آنچه را از تو بر آنان پوشیده است مشاهده کنند، بی گمان اعمال خویش را خرد شمارند و بر خویشان خرده گیرند و دریابند که تو را چنان که سزد عبادت نکرده اند و چنان که شایسته است طاعتت ننموده اند.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۰۹.

### حدیث ۳۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَلَسْنَا نَعْلَمُ كُنْهَ عَظَمَتِكَ ، إِلَّا أَنَا نَعْلَمُ أَنَّكَ حَيٌّ قَيُّومٌ ، لَا تَأْخُذُكَ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ ، لَمْ يَنْتَهَ إِلَيْكَ نَظَرٌ ، وَلَمْ يُدْرِكَكَ بَصَرٌ .

امام علی علیه السلام: ما از کنه عظمت تو چیزی نمی دانیم، تنها همین را می دانیم که تو زنده ای و همه چیز به تو پایدار است، نه چرت تو را می گیرد و نه خواب. دست هیچ اندیشه ای به [آستان بلند] تو نرسد و هیچ دیده ای تو را در نیابد.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۶۰.

### حدیث ۳۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِعْرِفُوا اللَّهَ بِاللَّهِ ، وَالرَّسُولَ بِالرَّسَالَةِ ، وَأُولَى الْأَمْرِ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ .



امام علی علیه السلام: خدا را به خدا شناسید و رسول را به رسالتش و اولوالامر را به فرمان دادنشان به نیکبها و عدالت و نیکوکاری.  
الکافی: ۱/۸۵/۱.

### حدیث ۳۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْبُكَاءُ مِنْ خِيفَةِ اللَّهِ لِلْبُعْدِ عَنِ اللَّهِ عِبَادَةُ الْعَارِفِينَ.  
امام علی علیه السلام: گریستن از ترس دور ماندن از خدا، عبادت عارفان است.  
غرر الحکم: ۱۷۹۱.

### حدیث ۳۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الشَّوْقُ خُلْصَانُ الْعَارِفِينَ.  
امام علی علیه السلام: شوق، یار یکرنگ عارفان است.  
غرر الحکم: ۸۵۵.

### حدیث ۳۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْخَوْفُ جِلْبَابُ الْعَارِفِينَ.  
امام علی علیه السلام: خوف، پیراهن عارفان است.  
غرر الحکم: ۶۶۴.

### حدیث ۳۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَارِفُ وَجْهُهُ مُسْتَبَشِرٌ مُتَبَسِّمٌ، وَقَلْبُهُ وَجِلٌ مَحْزُونٌ.  
امام علی علیه السلام: عارف چهره اش شاد و خندان است و دلش ترسان و اندوهگین.  
غرر الحکم: ۱۹۸۵.

### حدیث ۳۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَعْلَمُ النَّاسِ بِاللَّهِ أَكْثَرُهُمْ لَهُ مَسْأَلَةٌ.  
امام علی علیه السلام: داناترین مردم به خدا، پرخواهش ترین آنها از اوست.  
غرر الحکم: ۳۲۶۰.

**حدیث ۳۷۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 غَايَةُ الْمَعْرِفَةِ الْخَشْيَةُ .  
 امام علی علیه السلام : غایت شناخت، بیم است.  
 غرر الحکم : ۶۳۵۹

**حدیث ۳۷۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّهُ لَا يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ عَظَمَةَ اللَّهِ أَنْ يَتَعَزَّمُ ؛ فَإِنَّ رِفْعَةَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ مَا عَظَمْتُهُ أَنْ يَتَوَاضَعُوا لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که عظمت خدای را شناخت، نرسد که خویشتن را بزرگ بشمارد؛ زیرا بلند مرتبگی کسانی که عظمت خدا را می دانند به این است که در برابر او فروتن باشند.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۷ .

**حدیث ۳۷۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَسِيرُ الْمَعْرِفَةُ يُوجِبُ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : اندکی شناخت، موجب دل برکندن از دنیا می شود.  
 غرر الحکم : ۱۰۹۸۴ .

**حدیث ۳۷۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَكَنَ قَلْبُهُ الْعِلْمَ بِاللَّهِ سَكَنَهُ الْغِنَى عَنِ خَلْقِ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که علم (معرفت) به خدا در دلش جای گیرد، بی نیازی از خلق خدا در آن مأوی گزیند.  
 غرر الحکم : ۸۸۹۶ .

**حدیث ۳۷۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ الْعِلْمِ مَعْرِفَةُ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : ثمره دانش، شناخت خداست.  
 غرر الحکم : ۴۵۸۶

**حدیث ۳۷۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا يَسُرُّنِي لَوْ مِتُّ طِفْلاً وَأَدْخِلْتُ الْجَنَّةَ وَلَمْ أَكْبُرْ فَأَعْرِفَ رَبِّي عَزَّوَجَلَّ .

امام علی علیه السلام : دوست ندارم که در کودکی می مردم و به بهشت می رفتم و بزرگ نمی شدم تا پروردگارم، عز و جل، را بشناسم.

کنز العمال : ۳۶۴۷۲ .

### حدیث ۳۷۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَرَفَ اللَّهَ كَمَلَتْ مَعْرِفَتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که خدا را شناخت، معرفتش کامل گشت.

غرر الحکم : ۷۹۹۹

### حدیث ۳۷۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَعْرِفَةُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَعْلَى الْمَعَارِفِ .

امام علی علیه السلام : شناخت خداوند سبحان، بالاترین شناختهاست.

غرر الحکم : ۹۸۶۴ .

### حدیث ۳۷۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ أَنْ لَا يُفَارِقَهُ الْحُزْنُ وَالْحَدْرُ .

امام علی علیه السلام : کسی که خود را شناخته است، سزد که اندوه و حذر از او جدا نشود.

غرر الحکم : ۱۰۹۳۷ .

### حدیث ۳۷۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَلِمَ شَرَفَ نَفْسِهِ أَنْ يُتَزَهَّهَاعِنَ دَنَاءَةِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : کسی که به شرافت نفس خود پی برده باشد، سزاوار است که آن را از پستی دنیا منزّه دارد.

غرر الحکم : ۱۰۹۳۰

### حدیث ۳۷۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِمَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ أَنْ يَلْزَمَ الْقَنَاعَةَ وَالْعِفَّةَ .

امام علی علیه السلام: سزاوار است کسی که خود را شناخته است، پایبند قناعت و عفت باشد.

غرر الحکم: ۱۰۹۲۷

### حدیث ۳۷۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَكْثَرَ النَّاسِ مَعْرِفَةً لِنَفْسِهِ أَخَوْفُهُمْ لِزُبَّهِ .

امام علی علیه السلام: خودشناس ترین مردم، خداترس ترین آنهاست.

غرر الحکم: ۳۱۲۶

### حدیث ۳۷۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ عَرَفَ رَبَّهُ .

امام علی علیه السلام: هر که خود را شناخت، پروردگارش را شناخت.

غرر الحکم: ۷۹۴۶

### حدیث ۳۷۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَرَفَ اللَّهَ تَوَحَّدَ ، مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ تَجَرَّدَ ، مَنْ عَرَفَ الدُّنْيَا تَزَهَّدَ ، مَنْ عَرَفَ النَّاسَ تَفَرَّدَ .

امام علی علیه السلام: هر که خدا را شناسد، تنها شود. هر که خود را شناسد، [از علایق و دلبستگیهای دنیوی] رها شود. هر که دنیا

را شناسد، از آن دل بر کند. هر که مردم را شناسد، تنهایی گزیند.

غرر الحکم: ۷۸۲۹ - ۷۸۳۲

### حدیث ۳۷۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ جَاهَدَهَا ، مَنْ جَهِلَ نَفْسَهُ أَهْمَلَهَا .

امام علی علیه السلام: هر که نفس خود را شناخت، به جهاد با آن برخاست و هر که آن را نشناخت، به حال خود رهاش ساخت.

غرر الحکم: ۷۸۵۵ - ۷۸۵۶

### حدیث ۳۷۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كَيْفَ يَعْرِفُ غَيْرَهُ مَنْ يَجْهَلُ نَفْسَهُ ؟ !

امام علی علیه السلام: کسی که خود را نمی شناسد، چگونه دیگری را بشناسد؟

غرر الحکم : ۶۹۹۸

### حدیث ۳۷۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَعْرِفَةُ النَّفْسِ أَنْفَعُ الْمَعَارِفِ .

امام علی علیه السلام : خودشناسی، سودمندترین شناختهاست.

غرر الحکم : ۹۸۶۵

### حدیث ۳۷۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَالَ الْفَوْزَ الْأَكْبَرَ مَنْ ظَفِرَ بِمَعْرِفَةِ النَّفْسِ .

امام علی علیه السلام : کسی که موفق به خودشناسی شود، به بزرگترین پیروزی دست یافته است.

غرر الحکم : ۹۹۶۵

### حدیث ۳۷۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِلْمُ أَوَّلُ دَلِيلٍ، وَالْمَعْرِفَةُ آخِرُ نَهَائِيَّةٍ .

امام علی علیه السلام : علم، نخستین راهنماست و شناخت [حق تعالی] نقطه پایان است.

غرر الحکم : ۲۰۶۱

### حدیث ۳۷۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَعْرِفَةُ نُورُ الْقَلْبِ .

امام علی علیه السلام : شناخت، روشنایی دل است.

غرر الحکم : ۵۳۸.

### حدیث ۳۷۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْغِنَى مَا صِينَ بِهِ الْعِرْضُ .

امام علی علیه السلام : بهترین ثروت، آن است که مایه حفظ آبرو شود.

غرر الحکم : ۳۰۳۸.

### حدیث ۳۷۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ضَنَّ بِعَرَضِهِ فَلْيَدَعْ الْمِرَاءَ .

امام علی علیه السلام : هر که آبروی خود را دوست دارد، باید از مجادله بپرهیزد.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۶۲.

### حدیث ۳۷۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْقَلُ النَّاسِ أَعَذَّرُهُمْ لِلنَّاسِ .

امام علی علیه السلام : خردمندترین مردم، عذرپذیرترین آنها از مردم است.

غرر الحکم : ۲۹۸۸ .

### حدیث ۳۷۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْخَلُ النَّاسِ بِعَرَضِهِ ، أَسْخَاهُمْ بِعَرَضِهِ .

امام علی علیه السلام : بخیل ترین مردم در مال خویش بخشنده ترین آنهاست در آبروی خویش.

غرر الحکم : ۳۱۹۰ .

### حدیث ۳۷۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِقْبَلْ عُذْرَ أَخِيكَ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عُذْرٌ فَالْتَمِسْ لَهُ عُذْرًا .

امام علی علیه السلام : عذر برادرت را بپذیر و اگر عذری نداشت برایش عذری بتراش .

بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۵/۲۹ .

### حدیث ۳۷۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا .

امام علی علیه السلام : مردم، دشمن چیزی هستند که نمی دانند.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۷۲ ، ۴۳۸ .

### حدیث ۳۷۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسْتَصْغِرَنَّ عَدُوًّا وَإِنْ ضَعُفَ .

امام علی علیه السلام: هرگز هیچ دشمنی را دست کم مگیر، هر چند ناتوان باشد.

غرر الحکم: ۱۰۲۱۶

### حدیث ۳۷۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ اسْتَصْلَحَ عَدُوَّهُ زَادَ فِي عَدْدِهِ.

امام علی علیه السلام: هر که دشمن خود را به آشتی کشاند، بر عده [یاران و دوستان] خود بیفزاید.

غرر الحکم: ۸۲۳۰.

### حدیث ۳۷۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ اسْتَصْلَحَ الْأَضْدَادَ بَلَغَ الْمُرَادَ.

امام علی علیه السلام: هر که دشمنان خود را به آشتی کشاند، به مرادش دست یابد.

غرر الحکم: ۸۰۴۳.

### حدیث ۳۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ نَامَ عَنْ عَدُوِّهِ أَنْبَهَتْهُ الْمَكَائِدُ.

امام علی علیه السلام: هر که از دشمن خود غافل شود، دسیسه‌ها او را به خود آورد.

غرر الحکم: ۸۶۷۲.

### حدیث ۳۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ نَامَ لَمْ يَنْمَ عَنْهُ.

امام علی علیه السلام: هر که از دشمن خود غافل باشد، دشمن از او غافل نباشد.

نهج البلاغه: کتاب ۶۲.

### حدیث ۳۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لِكُلِّ شَيْءٍ بَذْرٌ وَبَذْرُ الْعِدَاوَةِ الْمِزَاحُ.

امام علی علیه السلام: هر چیزی را بذری است و بذر دشمنی، شوخی کردن است.

غرر الحکم: ۷۳۱۶.

**حدیث ۳۷۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بَطْنُ الْمَرْءِ عَدُوُّهُ .  
 امام علی علیه السلام : شکم آدم، دشمن اوست.  
 غرر الحکم : ۴۴۲۴ .

**حدیث ۳۷۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَّةُ الْمُعَادَاةِ قَلَّةُ الْمُبَالَاةِ .  
 امام علی علیه السلام : علت دشمنی کردن، بی پروایی است.  
 غرر الحکم : ۶۳۰۲ .

**حدیث ۳۷۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأْسُ الْجَهْلِ مُعَادَاةُ النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : رأس نابخردی، دشمنی کردن با مردم است.  
 غرر الحکم : ۵۲۴۷ .

**حدیث ۳۷۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْدَلُ الْخَلْقِ أَقْضَاهُمْ بِالْحَقِّ .  
 امام علی علیه السلام : عادلترین خلق، کسی است که بیش از همه به حق داوری کند.  
 غرر الحکم : ۳۰۱۴ .

**حدیث ۳۷۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 غَايَةُ الْعَدْلِ أَنْ يَعْدِلَ الْمَرْءُ فِي نَفْسِهِ .  
 امام علی علیه السلام : نهایت عدالت، این است که آدمی با خودش به عدالت رفتار کند.  
 غرر الحکم : ۶۳۶۸ .

**حدیث ۳۷۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



أَعْدَلَ النَّاسِ مَنْ أَنْصَفَ عَن قُوَّةٍ .

امام علی علیه السلام: عادلترین مردم، کسی است که با داشتن قدرت، انصاف ورزد.

غررالحکم: ۳۲۴۲

### حدیث ۳۷۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ ... وَبِالْعَدْلِ عَلَى الصَّدِيقِ وَالْعَدُوِّ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حسین علیه السلام - فرمود: تو را سفارش می‌کنم به پروای از خدا در روزگار توانگری و تهیدستی... و به رعایت عدالت با دوست و دشمن.

تحف العقول: ۸۸.

### حدیث ۳۸۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا عُمِّرَتِ الْبُلْدَانُ بِمِثْلِ الْعَدْلِ .

امام علی علیه السلام: با هیچ چیز مانند عدالت، شهرها آباد نگردیده است.

غررالحکم: ۹۵۴۳.

### از ۳۸۰۱ تا ۴۰۰۰

### حدیث ۳۸۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَمَّا سُئِلَ عَنِ أَفْضَلِيَّةِ الْعَدْلِ أَوْ الْجُودِ - : الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا، وَالْجُودُ يُخْرِجُهَا مِنْ جِهَتِهَا، وَالْعَدْلُ سَائِسٌ عَامٌّ، وَالْجُودُ عَارِضٌ خَاصٌّ، فَالْعَدْلُ أَشْرَفُهُمَا وَأَفْضَلُهُمَا .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که: عدالت برتر است یا بخشندگی؟ - فرمود: عدالت، هر چیزی را در جای خودش می‌گذارد و بخشندگی امور را از جهتشان خارج می‌سازد؛ عدالت، سیاستی فراگیر است اما بخشندگی، حالتی اختصاصی است (شامل فرد یا افرادی محدود می‌شود). پس، عدالت برتر است.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۳۷.

### حدیث ۳۸۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِالْعَدْلِ تَتَضَاعَفُ الْبِرَّكَاتُ .

امام علی علیه السلام: به سبب عدالت، برکتها دوچندان می‌شود.

غررالحکم: ۴۲۱۱

**حدیث ۳۸۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ نِظَامُ الْإِمْرَةِ .

امام علی علیه السلام : عدالت، رشته نظام بخش فرمانروایی است.

غررالحکم : ۷۷۴

**حدیث ۳۸۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ جُنَّةُ الدُّوَلِ .

امام علی علیه السلام : عدالت، حفاظ دولتهاست.

غررالحکم : ۱۸۷۳

**حدیث ۳۸۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالْعَدْلِ تَصْلُحُ الرَّعِيَّةُ .

امام علی علیه السلام : با عدالت است که مردم سامان می یابند .

غررالحکم : ۴۲۱۵

**حدیث ۳۸۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ قِوَامُ الرَّعِيَّةِ وَجَمَالُ الْوُلَاةِ .

امام علی علیه السلام : عدالت، برپادارنده مردم و زیور حکمرانان است.

غررالحکم : ۱۹۵۴

**حدیث ۳۸۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْعَدْلَ قِوَامًا لِلْأَنْامِ، وَتَنْزِيهَا مِنَ الْمَظَالِمِ وَالْآثَامِ، وَتَسْبِيَهُ لِلْإِسْلَامِ .

امام علی علیه السلام : خداوند پاک، عدالت را برپادارنده مردمان، مایه دوری از حق کشیها و گناهان و وسیله آسانی و گشایش

برای اسلام قرار داده است .

غررالحکم : ۴۷۸۹

**حدیث ۳۸۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ أَسَاسٌ بِهٖ قِوَامُ الْعَالَمِ .

امام علی علیه السلام : عدالت، شالوده ای است که جهان بر آن استوار است.

مطالب السؤل : ۶۱.

### حدیث ۳۸۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التُّؤَدَةُ مَمْدُوحَةٌ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي فُرْصِ الْخَيْرِ .

امام علی علیه السلام : درنگ در هر چیزی پسندیده است، مگر در فرصتهایی که برای انجام کار خوب دست می دهد.

غرر الحکم : ۱۹۳۷.

### حدیث ۳۸۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَعَ الْعَجَلِ يَكْثُرُ الزَّلَلُ .

امام علی علیه السلام : با شتابزدگی، لغزشها زیاد می شود.

غرر الحکم : ۹۷۴۰.

### حدیث ۳۸۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَجَلُ يُوْجِبُ الْعِثَارَ .

امام علی علیه السلام : شتابکاری، موجب لغزش است.

غرر الحکم : ۴۳۲.

### حدیث ۳۸۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا لِابْنِ آدَمَ وَالْعُجْبِ؟! وَأَوْلُهُ نُطْفَةٌ مَدْرَةٌ، وَآخِرُهُ جِيفَةٌ قَدْرَةٌ، وَهُوَ بَيْنَ ذَلِكَ يَحْمِلُ الْعَدْرَةَ؟!!

امام علی علیه السلام : آدمیزاده را چه به خودپسندی؟! آغازش نطفه ای گنبدیده است و فرجامش لاشه ای پلید و در این میان انبان

نجاست است!

غرر الحکم : ۹۶۶۶.

### حدیث ۳۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعُجْبُ يُفْسِدُ الْعَقْلَ .

امام علی علیه السلام: خودپسندی، خرد را تباه می کند.  
غرر الحکم: ۷۲۶.

### حدیث ۳۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الإعجابُ یمنعُ الازدیادَ .  
امام علی علیه السلام: خودپسندی و غرور، مانع پیشرفت و کمال است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۱۶۷.

### حدیث ۳۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الإعجابُ ضدُّ الصَّوابِ، وآفةُ الألبابِ .  
امام علی علیه السلام: خودپسندی، دشمن درستی و آفت خردهاست.  
تحف العقول: ۷۴.

### حدیث ۳۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
سَيِّئَةٌ تَسُوؤُكَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ .  
امام علی علیه السلام: گناهی که بر اثر آن ناراحت شوی، نزد خدا بهتر از کار نیکی است که تو را دچار خودپسندی کند.  
نهج البلاغه: الحکمه ۴۶.

### حدیث ۳۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكَ أَنْ تَرْضَى عَنْ نَفْسِكَ فَيَكْثُرَ السَّخَطُ عَلَيْكَ .  
امام علی علیه السلام: مبدا از خود راضی باشی که در این صورت ناراضیان از تو زیاد می شوند.  
غرر الحکم: ۲۶۴۲.

### حدیث ۳۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ثَمَرَةُ الْعُجْبِ الْبُغْضَاءُ .  
امام علی علیه السلام: میوه خودپسندی و غرور، دشمنی و کینه توزی است.  
غرر الحکم: ۴۶۰۶.

**حدیث ۳۸۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُجْبُ يُظْهِرُ التَّقِيصَةَ .  
 امام علی علیه السلام : خودپسندی، کمبود را آشکار می سازد.  
 غرر الحکم : ۹۵۴

**حدیث ۳۸۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُجْبُ حُمُقٌ .  
 امام علی علیه السلام : خودپسندی، حماقت است.  
 غرر الحکم : ۶۲

**حدیث ۳۸۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا وَحْدَةَ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ تنهایی ای وحشت انگیزتر از خودپسندی نیست.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۱۳.

**حدیث ۳۸۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَوَامُ الْاِعْتِبَارِ يُؤَدِّي إِلَى الْاِسْتِبْصَارِ، وَيُثْمِرُ الْاِزْدِجَارَ .  
 امام علی علیه السلام : عبرت گرفتن مداوم به بصیرت می انجامد و باز ایستادن [از گناه و خطا] را نتیجه می دهد.  
 غرر الحکم : ۵۱۵۰

**حدیث ۳۸۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَثُرَ اِعْتِبَارُهُ قَلَّ عِثَارُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که زیاد عبرت گیرد، کمتر بلغزد.  
 غرر الحکم : ۸۰۵۶

**حدیث ۳۸۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الاعتبارُ يُثْمِرُ الْعِصْمَةَ .

امام علی علیه السلام: عبرت گرفتن، مصونیت [از گناه و خطا] به بار می آورد.

غرر الحکم: ۸۷۹

### حدیث ۳۸۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ما أَكْثَرَ الْعِبْرَ، وَأَقَلَّ الْعِتَابَ!

امام علی علیه السلام: وه که چه بسیار است عبرتها و چه اندک است عبرت گرفتن!

نهج البلاغه: الحکمه ۲۹۷.

### حدیث ۳۸۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَاعْتَبِرُوا بِمَا أَصَابَ الْأُمَّمَ الْمُسْتَكْبِرِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ؛ مِنْ بَأْسِ اللَّهِ وَصَوْلَاتِهِ وَوَقَائِعِهِ وَمَثَلَاتِهِ.

امام علی علیه السلام: از عذاب خدا و یورشها و بلاها و کیفرهای او که بر سر ملت‌های گردنکش پیش از شما آمده است، درس گیرید .

. نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۳۸۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَاعْتَبِرُوا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ بِإِبْلِيسَ؛ إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ، وَجَهَدَهُ الْجَهِيْدَ (الْجَمِيْلَ) .

امام علی علیه السلام: از رفتار خدا با ابلیس پند گیرید، آن گاه که عمل طولانی مدت و کوشش توانفرسایش را بر باد داد .

. نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۳۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَوْ اعْتَبَرْتَ بِمَا أَضَعْتَ مِنْ مَاضِي عُمَرِكَ لَحَفِظْتَ مَا بَقِيَ .

امام علی علیه السلام: اگر از عمر گذشته خود که تلف کرده ای عبرت گیری، بی گمان باقیمانده عمرت را پاس داری.

غرر الحکم: ۷۵۸۹.

### حدیث ۳۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فِي تَصَارِيْفِ الدُّنْيَا اعْتِبَارًا .

امام علی علیه السلام: در پیشامدها و دگرگونیهای دنیا، عبرت آموزی است .

غرر الحکم : ۶۴۵۳

### حدیث ۳۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاعتبَارُ يَقُودُ إِلَى الرَّشَادِ .  
 امام علی علیه السلام : عبرت گرفتن، به راه راست می کشاند.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۹۲/۱۰۱.

### حدیث ۳۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اعْتَبَرَ أَبْصَرَ، وَمَنْ أَبْصَرَ فَهَمَّ، وَمَنْ فَهَمَّ عَلِمَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که عبرت گیرد، بینش یابد و هر که بینش یابد فهیم گردد و هر که فهیم شود، دانا گردد.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۲۰۸.

### حدیث ۳۸۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاعتبَارُ مُنْذِرٌ نَاصِحٌ، مَنْ تَفَكَّرَ اعْتَبَرَ، وَمَنْ اعْتَبَرَ اعْتَرَلَ، وَمَنْ اعْتَرَلَ سَلِمَ .  
 امام علی علیه السلام : عبرت گیری، هشدار دهنده ای صادق است، کسی که بیندیشد، عبرت گیرد و کسی که عبرت گیرد، [از گناهان و عوامل مهلک] کناره گیرد و کسی که کناره گیری کند سالم ماند.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۹۲/۱۰۱.

### حدیث ۳۸۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَهَلَ قَلَّ اعْتِبَارُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که نابخرد باشد، پند گرفتنش اندک است.  
 غرر الحکم : ۷۸۳۷.

### حدیث ۳۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الدُّنْيَا بِعَيْنِ الْعِتْبَارِ، وَيَقْتَاتُ مِنْهَا بِبَطْنِ الْاضْطِرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : مؤمن دنیا را با دیده عبرت می نگرد و از روی ناچاری، از آن خوراک بر می گیرد.  
 نهج البلاغه : الحکمة ۳۶۷.

**حدیث ۳۸۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : برترین عبادت، چیره آمدن بر عادت است.  
 غرر الحکم : ۲۸۷۳

**حدیث ۳۸۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الزَّهَادَةُ .  
 امام علی علیه السلام : برترین عبادت، دل برکندن از دنیا است.  
 غرر الحکم : ۲۸۷۲

**حدیث ۳۸۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِفَافُ .  
 امام علی علیه السلام : برترین عبادت، پاکدامنی است.  
 الکافی : ۲/۴۶۸/۸

**حدیث ۳۸۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّفَكُّرُ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عِبَادَةُ الْمُخْلِصِينَ .  
 امام علی علیه السلام : اندیشیدن در ملکوت آسمانها و زمین، عبادت مخلصان است.  
 غرر الحکم : ۱۷۹۲

**حدیث ۳۸۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ لَيْنَ الْكَلَامِ وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ .  
 امام علی علیه السلام : به نرمی سخن گفتن و سلام کردن به همگان عبادت است.  
 غرر الحکم : ۳۴۲۱

**حدیث ۳۸۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَفَقُّهُ.

امام علی علیه السلام: در عبادتی که با شناخت توأم نباشد، خیری نهفته نیست.

تحف العقول: ۲۰۴

### حدیث ۳۸۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعُبُودِيَّةُ خَمْسَةٌ أَشْيَاءُ: خَلَاءُ الْبَطْنِ، وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ، وَقِيَامُ اللَّيْلِ، وَالتَّضَرُّعُ عِنْدَ الصُّبْحِ، وَالبُكَاءُ مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ.

امام علی علیه السلام: بندگی در پنج چیز است: اندرون از طعام تهی داشتن، قرآن خواندن، شب را به عبادتگذراندن، و زاری

کردن [به درگاه خداوند] هنگام صبح، و گریستن از ترس خدا.

جامع الأخبار: ۵۰۵/۱۳۹۷.

### حدیث ۳۸۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ حُسْنَ الْعِبَادَةِ.

امام علی علیه السلام: هر گاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، نیکویی عبادت را در دل او افکند.

غرر الحکم: ۴۰۶۶.

### حدیث ۳۸۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا اسْتَوَلَى الصَّلَاحُ عَلَى الزَّمَانِ وَأَهْلِيهِ ثُمَّ أَسَاءَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ لَمْ تَظْهَرْ مِنْهُ حَوِيَّةٌ فَقَدْ ظَلَمَ، وَإِذَا اسْتَوَلَى الْفَسَادُ عَلَى الزَّمَانِ وَأَهْلِيهِ

فَأَحْسَنَ رَجُلٌ الظَّنَّ بِرَجُلٍ فَقَدْ عَرَّرَ.

امام علی علیه السلام: هر گاه درستی و پاکی بر روزگار و مردمش حکمفرما شد، اگر کسی به دیگری بی آن که گناهی از او

آشکار شود گمان بد برد ستم کرده است و هرگاه فساد و ناراستی بر روزگار و مردم آن چیره شد، اگر کسی به دیگری گمان

نیک برد و خوشبین باشد، فریب خورده است.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۱۴.

### حدیث ۳۸۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَسْوَأُ النَّاسِ حَالًا مَنْ لَمْ يَثِقْ بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ، وَلَمْ يَثِقْ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ.

امام علی علیه السلام: آن کس حال و روزش از همه بدتر است که به سبب بدگمانیش، به کسی اعتماد ندارد و به سبب

بدکرداریش دیگران نیز به او اعتماد نمی کنند.

کنز الفوائد: ۲/۱۸۲.

**حدیث ۳۸۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَحْسُنْ ظَنَّهُ اسْتَوْحَشَ مِنْ كُلِّ أَحَدٍ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خوشبین نباشد ، از همگان گریزان باشد (با هیچ کس خو نگیرد) .  
 غرر الحکم : ۹۰۸۴ .

**حدیث ۳۸۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُورِثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ .  
 امام علی علیه السلام : همنشینی با بدان ، بد گمانی به نیکان را در پی دارد .  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۹۷/۳۱ .

**حدیث ۳۸۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ دَخَلَ مَدَاحِلَ السُّوءِ أَتَاهُمْ، مَنْعَرَضَ نَفْسَهُ لِلتُّهْمَةِ فَلَا يُلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به جاهای بد آمد و شد کند ، متهم می شود و هر که خود را در معرض تهمت قرار دهد ، هرگز نباید کسی را که به او گمان بد برده است ، سرزنش کند .  
 کنز الفوائد : ۲/۱۸۲ .

**حدیث ۳۸۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ وَقَفَ نَفْسَهُ مَوْقِفَ التُّهْمَةِ فَلَا يُلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خود را در جایگاه تهمت و بد گمانی نهد ، هرگز نباید کسی را که به او گمان بد برده است سرزنش کند .  
 الأملی للصدوق : ۳۸۰/۴۸۳ .

**حدیث ۳۸۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّرِّيرُ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا؛ لِأَنَّهُ لَا يَرَاهُ إِلَّا بِطَبَعِ نَفْسِهِ .  
 امام علی علیه السلام : آدم شرور به هیچ کس گمان نیک نمی برد ؛ زیرا همگان را به خوی و خصلت خود می بیند .  
 غرر الحکم : ۱۹۰۳ .

**حدیث ۳۸۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ أَنْ تُسِيءَ الظَّنَّ؛ فَإِنَّ سُوءَ الظَّنِّ يُفْسِدُ الْعِبَادَةَ .

امام علی علیه السلام : از بد گمانی بپرهیز ؛ زیرا بد گمانی عبادت را تباه می کند .

غرر الحکم : ۲۷۰۹

### حدیث ۳۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُوءُ الظَّنِّ يُفْسِدُ الْأُمُورَ وَيَبْعَثُ عَلَى الشُّرُورِ .

امام علی علیه السلام : بد گمانی، کارها را تباه می کند و باعث روی آوردن به انواع بدیها می شود .

غرر الحکم : ۵۵۷۵

### حدیث ۳۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْبُخْلَ وَالْجُبْنَ وَالْحِرْصَ عَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ .

امام علی علیه السلام : همانا بخل و ترس و آزمندی خویهای متعددی هستند که در بد گمانی به خدا ریشه دارند .

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

### حدیث ۳۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا إِيمَانَ مَعَ سُوءِ الظَّنِّ .

امام علی علیه السلام : ایمان ، با بد گمانی سازگار نیست .

غرر الحکم : ۱۰۵۳۴

### حدیث ۳۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْوَرَعِ حُسْنُ الظَّنِّ .

امام علی علیه السلام : برترین پارسایی ، خوش گمانی است .

غرر الحکم : ۳۰۲۷.

### حدیث ۳۸۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَسَّنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَازَ مِنْهُمْ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام: هر که به مردم گمان نیک برد، محبت آنان را به دست آورد.  
غرر الحکم: ۸۴۲

### حدیث ۳۸۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُسْنُ الظَّنِّ رَاحَةُ الْقَلْبِ وَسَلَامَةُ الدِّينِ .  
امام علی علیه السلام: خوش بینی، مایه آسایش دل و سلامت دین است.  
غرر الحکم: ۴۸۱۶.

### حدیث ۳۸۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُسْنُ الظَّنِّ يُخَفِّفُ الْهَمَّ ، وَيُنَجِّي مِنَ تَقَلُّدِ الْإِثْمِ .  
امام علی علیه السلام: خوش بینی، اندوه را می‌کاهد و از افتادن در بند گناه می‌رهاند.  
غرر الحکم: ۴۸۲۳.

### حدیث ۳۸۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ضَعَّ أَمْرَ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِهِ حَتَّى يَأْتِيكَ مِنْهُ مَا يَغْلِبُكَ، وَلَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجْتَ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمِلًا .  
امام علی علیه السلام: رفتار برادرت را به بهترین وجه آن تفسیر کن تا زمانی که کاری از اوسر زنده که راه توجیه را بر تو ببندد، و هیچ گاه به سخنی که از دهان برادرت بیرون آید، تا وقتی برای آن توجیه خوبی می‌یابی، گمان بد مبر.  
الأمالی للصدوق: ۳۸۰/۴۸۳.

### حدیث ۳۸۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اتَّقُوا ظُنُونَ الْمُؤْمِنِينَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ .  
امام علی علیه السلام: از حدس و گمانهای مؤمنان بترسید؛ زیرا خداوند تعالی حق را بر زبانهای آنان قرار داده است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۰۹.

### حدیث ۳۸۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَنْفَذَ السَّهَامَ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ .

امام علی علیه السلام: کارگرتین تیرها، دعای ستمدیده است.  
غرر الحکم: ۲۹۷۹.

### حدیث ۳۸۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ظَنَّ الرَّجُلُ عَلَى قَدَرِ عَقْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: گمان مرد، به اندازه خرد اوست.  
غرر الحکم: ۶۰۳۸.

### حدیث ۳۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
ظَنَّ الْعَاقِلُ أَصْحَ مِنْ يَقِينِ الْجَاهِلِ .  
امام علی علیه السلام: گمان خردمند، از یقین نادان درست تر است.  
غرر الحکم: ۶۰۴۰.

### حدیث ۳۸۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- لِلْحَسَنَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - : قُولَا بِالْحَقِّ، وَاَعْمَلَا لِالْأَجْرِ، وَكُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَلِلْمَظْلُومِ عَوْنًا .  
امام علی علیه السلام - به امام حسن و امام حسین علیهما السلام - فرمود: حق بگوئید و برای ثواب کار کنید و خصم ستمگر و یار ستمدیده باشید.  
بحار الأنوار: ۱۰۰/۹۰/۷۵

### حدیث ۳۸۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يَوْمَ الْعَدْلِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ يَوْمِ الْجَوْرِ عَلَى الْمَظْلُومِ .  
امام علی علیه السلام: روز عدالت برای ستمگر، سخت تر از روز ستم بر ستمدیده است.  
نهج البلاغه: الحکمه ۳۴۱.

### حدیث ۳۸۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ أَفْحَشِ الظُّلْمِ ظُلْمُ الْكِرَامِ .  
امام علی علیه السلام: از زشت ترین ستمها، ستم کردن به مردمان بزرگوار است.  
غرر الحکم: ۹۲۷۲.

**حدیث ۳۸۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمَّا سُئِلَ : أَيُّ ذَنْبٍ أَعْجَلَ عُقُوبَتَهُ لِصَاحِبِهِ ؟ - : مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا نَاصِرَ لَهُ إِلَّا اللَّهُ ، وَجَاوَرَ النِّعْمَةَ بِالتَّقْصِيرِ ، وَاسْتَطَالَ بِالْبَغْيِ عَلَى الْفَقِيرِ .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که کیفر کدام گناه زودتر به گنهکار می رسد - فرمود : آن که به کسی ستم کند که یآوری جز خدا ندارد و آن که در گزاردن حق نعمتها کوتاهی کند و آن که با تعدی و ستم بر فقیر چیرگی یابد .  
 بحار الأنوار : ۷۵/۳۲۰/۴۳ .

**حدیث ۳۸۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ظُلْمُ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ .

امام علی علیه السلام : ستم کردن به ناتوان ، زشت ترین نوع ستم است .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ ، غرر الحکم : ۶۰۵۴ .

**حدیث ۳۸۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنَّ الظُّلْمَ ثَلَاثَةٌ : فَظُلْمٌ لَا يُغْفَرُ ، وَظُلْمٌ لَا يُتْرَكُ ، وَظُلْمٌ مَغْفُورٌ لَا يُطَلَبُ ، فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَالشَّرْكُ بِاللَّهِ ... وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يُغْفَرُ فَظُلْمُ الْعَبْدِ نَفْسَهُ عِنْدَ بَعْضِ الْهَنَاتِ ، وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يُتْرَكُ فَظُلْمُ الْعِبَادِ بَعْضِهِمْ بَعْضًا .

امام علی علیه السلام : بدانید که ظلم بر سه گونه است : ظلمی که هرگز بخشیده نمی شود ، ظلمی که بازخواست می شود و ظلمی که بخشوده می شود و بازخواست نمی گردد . اما ظلمی که هرگز بخشیده نمی شود ، شرک ورزیدن به خداست ... اما ظلمی که بخشوده می شود ستمی است که بنده با ارتکاب بعضی گناهان کوچک به خود روا می دارد و اما ظلمی که بازخواست خواهد شد ، ستم بندگان به یکدیگر است .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۷۶ .

**حدیث ۳۸۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَارَ أَهْلَكَ جَوْرَةً .

امام علی علیه السلام : هر که بیدادگری کند، ستمش او را هلاک گرداند .  
 غرر الحکم : ۷۸۳۵ .

**حدیث ۳۸۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَاكِبُ الظُّلْمِ يَكْتُبُ بِهِ مَرَكِبُهُ .

امام علی علیه السلام: کسی که بر مرکب سوار شود، مرکبش او را به سر در آورد.  
غرر الحکم: ۵۳۹۱

### حدیث ۳۸۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ ظَلَمَ قُصِمَ عُمُرُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که ستم کند، عمرش شکسته شود.  
غرر الحکم: ۷۹۴۰

### حدیث ۳۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللَّهِ وَتَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامَةِ عَلَى ظُلْمٍ؛ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ دَعْوَةَ الْمُضْطَّهِدِينَ (الْمَظْلُومِينَ)، وَهُوَ لِلظَّالِمِينَ بِالْمِرْصَادِ .

امام علی علیه السلام: در زوال نعمت خدا و شتاب بخشیدن به خشم و انتقام او، هیچ چیز کارگتر از ستمگری نیست؛ زیرا خداوند دعای ستمدیدگان را می شنود و همواره در کمین ستمگران است.  
نهج البلاغه: الكتاب ۵۳، غرر الحکم: ۷۵۲۳.

### حدیث ۳۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ؛ فَمَنْ ظَلَمَ كَرِهَتْ أَيَّامُهُ .

امام علی علیه السلام: زنده از ستمگری؛ زیرا هر که ستم کرد، روزگارش ناگوار شد.  
غرر الحکم: ۲۶۳۸.

### حدیث ۳۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- أَيْضًا -: وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتِ أَفْلَاكِهَا، عَلَى أَنْ أُعْصِيَ اللَّهَ فَيَنْمَلَهُ أَسْلُبُهَا جُلِبَ شَعِيرَةٌ مَا فَعَلْتُهُ .

امام علی علیه السلام - در همان خطبه - فرمود: به خدا سوگند اگر هفت اقلیم را با هر آنچه در زیر افلاک آن است به من دهند، بدین شرط که با گرفتن پوست جوی از دهان موری نافرمانی خدا کنم، هرگز چنین نخواهم کرد.  
نهج البلاغه: الخطبة ۲۲۴.

### حدیث ۳۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي خُطْبَيْهِ لَهُ يَتَبَرَّأُ مِنَ الظُّلْمِ - : وَاللَّهِ لَأَنْ أُبَيَّتَ عَلَى حَسَكِ السَّعْدَانِ مُسَيِّهًا، أَوْ أُجْرَفَ فِي الْأَغْلَالِ مُصَيِّهًا، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِمًا لِبَعْضِ الْعِبَادِ، وَغَاصَّةً بِأَلْشَىءٍ مِنَ الخُطَامِ، وَكَيْفَ أَظْلَمُ أَحَدًا لِنَفْسٍ يُسْرِعُ إِلَى الْبَلِي قُفُولُهَا، وَيَطُولُ فِي الثَّرَى حُلُولُهَا!؟

امام علی علیه السلام - در خطبه ای که ضمن آن از بیدادگری، بیزاری می جوید - فرمود: به خدا سوگند اگر شب را روی گیاه اشترخار بیدار مانم و مرا بسته در کند و زنجیر بکشانند، خوشتر دارم از این که در روز قیامت با دامنی آلوده به ستم بر یکی از بندگان خدا یا غضب کمترین چیزی از کالای پست دنیا، بر خدا و رسول او وارد شوم. چگونه به خاطر جسمی که تار و پودش به سوی پوسیدگی می شتابد و روزگاران درازی در زیر خاک می ماند، بر کسی ستم کنم؟!  
نهج البلاغه: الخطبة ۲۲۴.

### حدیث ۳۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الظُّلْمُ أُمُّ الرِّذَائِلِ .  
امام علی علیه السلام: ستم، پست ترین رذیلت است .  
غرر الحکم: ۸۰۴

### حدیث ۳۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الظُّلْمُ يُزِلُّ الْقَدَمَ، وَيَسْلُبُ النِّعَمَ وَيُهْلِكُ الْأُمَّمَ .  
امام علی علیه السلام: ستم، قدم را می لغزاند، نعمتها را سلب می کند و ملتها را به نابودی می کشاند .  
غرر الحکم: ۱۷۳۴.

### حدیث ۳۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الطَّيِّبُ نُشْرَةٌ .  
امام علی علیه السلام: عطر و بوی خوش، [مایه] شادمانی است .  
نهج البلاغه: الحکمة ۴۰۰.

### حدیث ۳۸۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ أَطَاعَ التَّوَانِي ضَيِّعَ الْحُقُوقِ، وَمَنْ أَطَاعَ الْوَأَشَى ضَيِّعَ الصِّدِّيقِ .  
امام علی علیه السلام: هر که از سستی فرمان برد، حقوق را ضایع گرداند و هر که به سخن سخن چین گوش سپارد، دوست را از دست بدهد .  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۳۹.



**حدیث ۳۸۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا فَالْحَيْدَرَ الْحَيْدَرَ مِنْ طَاعِيَةِ سَادَاتِكُمْ وَكِبْرَائِكُمُ الَّذِينَ تَكْبَرُوا عَنْ حَسَبِهِمْ، وَتَرَفَّقُوا فَوْقَ نَسَبِهِمْ ... وَلَا تُطِيعُوا الْأَدْعِيَاءَ الَّذِينَ شَرِبْتُمْ بِصَفْوِكُمْ كَدْرَهُمْ، وَخَلَطْتُمْ بِصِحَّتِكُمْ مَرَضَهُمْ، وَأَدَخَلْتُمْ فِي حَقِّكُمْ بَاطِلَهُمْ، وَهُمْ أَسَاسُ الْفُسُوقِ .

امام علی علیه السلام : هان! پرهیزید، پرهیزید از فرمانبری مهتران و بزرگانان که به حسب و نسب خود می نازند و بدین سبب خود را برتر از دیگران می پندارند ... از این بی بته های مدعی بزرگی که آب تیره آنان را با آب زلال خود نوشیدید و بیماریشان را به سلامتی خود درآمیختید و باطلشان را به حق خود راه دادید و بنیاد گناهانند ، اطاعت نکنید .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲

**حدیث ۳۸۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَاضَعَ قَلْبُهُ لِلَّهِ لَمْ يَسَأَمْ بَدَنَهُ مِنْ طَاعَةِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : هر که دلش در برابر خدا تواضع داشته باشد ، جسمش از طاعت خدا به ستوه نمی آید .

بحار الأنوار : ۷۸/۹۰/۹۵

**حدیث ۳۸۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِطَاعَةِ الْمَخْلُوقِ  
وَمَعْصِيَةِ الْخَالِقِ .

امام علی علیه السلام : کسی که به فرمانبری از مخلوق و

نافرمانی از خالق گردن نهد ، دین ندارد .

عیون أخبار الرضا : ۲/۴۳/۱۴۹ .

**حدیث ۳۸۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَطِعْ مَنْ فَوْقَكَ يُطِعَكَ مَنْ دُونَكَ .

امام علی علیه السلام : از فرادست خود فرمان بر تا زیردستت از تو فرمان برد .

غرر الحکم : ۲۴۷۵ .

**حدیث ۳۸۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَطِعِ الْعِلْمَ وَاعْصِ الْجَهْلَ تُفْلِحَ .

امام علی علیه السلام: از علم فرمان بر و جهل را نافرمانی کن تا رستگار شوی .  
غرر الحکم : ۲۳۰۹ .

### حدیث ۳۸۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَطِعِ الْعَاقِلَ تَعْنَمَ، اِعْصِ الْجَاهِلَ تَسَلَمَ .  
امام علی علیه السلام: از خردمند اطاعت کن تا سود بری، و به حرف نابخرد گوش مده تا سالم مانی.  
غرر الحکم : ۲۲۶۳ - ۲۲۶۴

### حدیث ۳۸۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَجْدِرُ النَّاسِ بِرَحْمَةِ اللَّهِ أَقْوَمُهُمْ بِالطَّاعَةِ .  
امام علی علیه السلام: سزاوارترین مردم به رحمت خدا، فرمانبردارترین آنهاست .  
غرر الحکم : ۳۱۹۲ .

### حدیث ۳۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ بِطَاعَةِ مَنْ لَا تُعْذِرُونَ بِجَهَالَتِهِ .  
امام علی علیه السلام: بر شما باد فرمانبرداری از کسی که در شناخت او معذور نیستید .  
بحار الأنوار : ۷۰/۹۵/۱

### حدیث ۳۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
طَاعَةُ اللَّهِ مِفْتَاحُ كُلِّ سَدَادٍ، وَصَلَاحُ كُلِّ فَسَادٍ .  
امام علی علیه السلام: طاعت خدا، کلید هر درستی است و مایه اصلاح هر گونه تباهی .  
غرر الحکم : ۶۰۱۲

### حدیث ۳۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنْ كُنْتُمْ لَا مَحَالَةَ مُتَطَهِّرِينَ فَتَطَهَّرُوا مِنْ دَنَسِ الْعُيُوبِ وَالذُّنُوبِ .  
امام علی علیه السلام: اگر برآستی جویای پاکی هستید خود را از پستی عیوب و گناهان پاک کنید .  
غرر الحکم : ۳۷۴۳ .

**حدیث ۳۸۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ... وَطَهُورُ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : همانا تقوای الهی، داروی بیماری دل‌های شماست ... و پاک کننده آرایش جانهایتان .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۸ .

**حدیث ۳۸۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَارْضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا مِنَ الشُّرْكِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند ایمان را برای پاک کردن از شرک واجب فرمود .  
 نهج البلاغه : الحكمة ۲۵۲

**حدیث ۳۸۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَلَقَ اللَّهُ الْمَاءَ طَهُورًا لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ، إِلَّا مَا غَيَّرَ لَوْنَهُ أَوْ طَعَمَهُ أَوْ رِيحَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند آب را پاک و پاک کننده آفرید و هیچ چیز آن را نجس نمی کند، مگر آنچه رنگ یا مزه یا بوی آن را تغییر دهد .  
 وسائل الشیعة : ۱/۱۰۱/۹

**حدیث ۳۸۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَجْتَمِعُ الْوَرَعُ وَالطَّمَعُ .  
 امام علی علیه السلام : پارسایی و طمع ، با هم جمع نمی شوند .  
 غرر الحکم : ۱۰۵۷۸ .

**حدیث ۳۸۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ .  
 امام علی علیه السلام : بیشترین هلاکتگاه های خردها، زیر درخشش طمعهاست .  
 نهج البلاغه : الحكمة ۲۱۹ .

**حدیث ۳۸۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا أَذِلُّ مِنْ طَامِعٍ .

امام علی علیه السلام : ذلیل تر از طمعکار ، وجود ندارد .

غرر الحکم : ۱۰۵۹۳ .

### حدیث ۳۸۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّامِعُ فِي وَثَاقِ الذُّلِّ .

امام علی علیه السلام : طمعکار ، در بند خواری است .

نهج البلاغه : الحکمه ۲۲۶

### حدیث ۳۸۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُزْرِي بِنَفْسِهِ مَنْ اسْتَشْعَرَ الطَّمْعَ .

امام علی علیه السلام : هر که جامه طمع به تن کند ، خود را خوار گرداند .

نهج البلاغه : الحکمه ۲ .

### حدیث ۳۸۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَرَادَ أَنْ يَعْيشَ حُرًّا أَيَّامَ حَيَاتِهِ فَلَا يُسْكِنِ الطَّمْعَ قَلْبَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که می خواهد ایام عمر خود را آزاد زندگی کند ، طمع را در دل خویش جای ندهد .

تنبيه الخواطر : ۱/۴۹ .

### حدیث ۳۸۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّمْعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ .

امام علی علیه السلام : طمعکاری ، بندگی همیشگی است .

نهج البلاغه : الحکمه ۱۸۰ .

### حدیث ۳۹۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَكَلْتَهُ رَاحٍ، وَمَا أَطْعَمْتَهُ فَاحٍ .

امام علی علیه السلام : آنچه بخوری ، برود و آنچه بخورانی فراوان و پر برکت شود .

غرر الحکم : ۹۶۳۴ .

### حدیث ۳۹۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قوتُ الأجسادِ الطَّعامُ ، وقوتُ الأرواحِ الإطعامُ .  
امام علی علیه السلام : خوراک بدن‌ها ، غذاست و خوراک جان‌ها ، اطعام کردن .  
مشکاه الأنوار : ص ۳۲۵ .

### حدیث ۳۹۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إمّشِ بِدَائِكَ مَا مَشَى بِكَ .  
امام علی علیه السلام : با درد خویش ، تا آن هنگام که باتو مدارا می‌کند ، مدارا کن .  
نهج البلاغه : الحکمة ۲۷ .

### حدیث ۳۹۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَكَلَ الطَّعَامَ عَلَى النِّقَاءِ ، وَأَجَادَ الطَّعَامَ تَمَضُّغًا ، وَتَرَكَ الطَّعَامَ وَهُوَ يَشْتَهِيهِ ، وَلَمْ يَحْبِسِ الْغَائِطَ إِذَا أَتَى ؛ لَمْ يَمْرُضْ إِلَّا مَرَضَ الْمَوْتِ .  
امام علی علیه السلام : هر کس در گرسنگی کامل غذا بخورد ، غذا را خوب بجود ، در حالی که هنوز میل خوردن دارد غذا را واگذارد و چون احساس قضای حاجت کرد آن را محبوس ندارد ، به هیچ بیماری ای جز بیماری مرکز مبتلا نمی‌شود .  
مکارم الأخلاق : ۱ / ۳۱۴ / ۱۰۰۳

### حدیث ۳۹۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- لَمَّا رَأَى حَزِينًا فَسُئِلَ عَنْ عِلَّتِهِ - : لَسَبِعَ أَتَتْ لَمْ يَضِفْ إِلَيْنَا ضَيْفٌ .  
امام علی علیه السلام - آنگاه که ایشان را غمگین یافتند و علت را جویا شدند - فرمود : هفت روز است که مهمانی بر ما وارد نشده است .  
بحار الأنوار : ۴۱ / ۲۸ / ۱ .

### حدیث ۳۹۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلْيَصِلْ بِهِ الْقَرَابَةَ ، وَلْيَحْسِنْ مِنْهُ الضِّيَافَةَ .  
امام علی علیه السلام : هر که خداوند به او ثروتی دهد ، باید با آن به خویشانش رسیدگی کند و نیک مهمانداری نماید .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۲ .

**حدیث ۳۹۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَضْمَنْ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَى الْوَفَاءِ بِهِ .  
 امام علی علیه السلام : چیزی را که از عهده انجام آن بر نمی آیی ضمانت نکن .  
 غرر الحکم : ۱۰۱۷۸ .

**حدیث ۳۹۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَطَبَّبَ أَوْ تَبَيَّرَ فَلْيَأْخُذْ بِالْبَرَاءَةِ مِنْ وَلِيِّهِ، وَإِلَّا فَهُوَ لَهُ ضَامِنٌ .  
 امام علی علیه السلام : طیب و دامپزشک هنگام مداوای مریض یا دام باید از ولی و صاحب آنها براءت نامه بگیرد و گرنه در قبال [صدمه زدن یا تلف کردن] او ضامن است .  
 الجعفریات : ۱۱۹ .

**حدیث ۳۹۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَعِينُوا بِهِ [أَيَّ الْقُرْآنِ] عَلَى لِأَوْلَائِكُمْ؛ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ، وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنَّفَاقُ، وَالغِي وَالضَّلَالُ .  
 امام علی علیه السلام : در گرفتاریهای خویش از قرآن کمک گیرید ؛ زیرا در قرآن شفای بزرگترین دردها، یعنی درد کفر و نفاق و انحراف و گمراهی است .  
 نهج البلاغه : الخطبه ۱۷۶

**حدیث ۳۹۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ هَذَا الْإِسْلَامَ دِينُ اللَّهِ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ ... وَهَدَمَ أَرْكَانَ الضَّلَالَةِ بِرُكْنِهِ .  
 امام علی علیه السلام : این اسلام دین خداست که آن را برای خود برگزید ... و پایه های گمراهی را با پایه آن ویران کرد .  
 نهج البلاغه : الخطبه ۱۹۸ .

**حدیث ۳۹۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي صِفَةِ الْمُنَافِقِينَ - : أَحَدٌ رُكِمَ أَهْلَ النَّفَاقِ ؛ فَإِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ ، وَالزَّالُونَ الْمُزِلُّونَ .  
 امام علی علیه السلام - در توصیف منافقان - فرمود : شما را از منافقان بر حذر می دارم ؛ زیرا که آنان هم خود گمراهند و هم گمراه کننده اند ، هم خویش لغزیده اند و هم لغزاننده اند .

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۴

### حدیث ۳۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَبْعَصَ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ رَجُلَانِ: رَجُلٌ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ، فَهُوَ جَائِرٌ عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ، مَشْغُوفٌ بِكَلَامِ بَدْعِيَّةٍ وَدُعَاءِ ضَلَالَةٍ، فَهُوَ فِتْنَةٌ لِمَنْ افْتَتَنَ بِهِ، ضَالٌّ عَنْ هَدْيِي مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، مُضِلٌّ لِمَنْ افْتَدَى بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ، حَمَالٌ خَطَايَا غَيْرِهِ، رَهْنٌ (رَهِينٌ) بِخَطِيئَتِهِ .  
امام علی علیه السلام: منفورترین خلائق نزد خدا دو مردند: مردی که خداوند او را به خودش وا گذاشته است، چنین کسی از راه راست منحرف گشته و به سخنان بدعت آمیز و دعوت‌های گمراه کننده دل می بندد، بنابراین، او سبب فتنه و فساد کسانی می شود که فریفته او می شوند، از راه [راست] پیشینیان خود بیرون است و گمراه کننده پیروان خود است. در زمان حیات و پس از مرگ خویش، بار گناهان دیگران را به دوش می کشد و گروگان خطاهای خویش است.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۷ انظر تمام الكلام

### حدیث ۳۹۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ يَطْلُبُ الْهِدَايَةَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا يَضِلُّ .

امام علی علیه السلام: هر کس هدایت را از کسی که اهل آن نیست بخواهد، گمراه شود.  
غرر الحکم: ۸۵۰۱.

### حدیث ۳۹۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَائِرٌ ضَلَّ وَضَلَّ بِهِ، فَأَمَاتَ سُنَّةَ مَاخُودَةَ (مَعْلُومَةً)، وَأَحْيَا بَدْعَهُ مَتْرُوكَةً .

امام علی علیه السلام: بدترین مردم نزد خدا، پیشوای ستمگری است که خود گمراه است و موجب گمراهی دیگران می شود، سنتی را که به آن عمل می شود می میراند و بدعتی را که متروک گشته است، زنده می کند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۴

### حدیث ۳۹۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَنْظُرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَالْزُمُوا سَمْتَهُمْ ... لَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَضَلُّوا، وَلَا تَتَأَخَّرُوا عَنْهُمْ فَتَهْلِكُوا .

امام علی علیه السلام: به اهل بیت پیامبرتان بنگرید و از راه و روش آنان جدا نشوید ... از آنان پیشی نگیرید که گمراه می شوید و از ایشان عقب نمانید که به هلاکت می افتید.

نهج البلاغه: الخطبة ۹۷ .

### حدیث ۳۹۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنَّ شَرَائِعَ الدِّينِ وَاحِدَةٌ، وَسُبُلُهُ قَاصِدَةٌ، مَنْ أَخَذَ بِهَا لِحِقَ وَغَنِمَ، وَمَنْ وَقَفَ عَنْهَا ضَلَّ وَنَدِمَ .

امام علی علیه السلام : بدانید که شرایع دین یکنواخت است و راههایش مستقیم . هر که در این راهها قدم گذاشت [به هدف] رسید و سود برد و هر که از پیمودن آنها باز ایستاد، گمراه و پشیمان شد.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۰

### حدیث ۳۹۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِكُلِّ ضَلَّهِ عِلَّةٌ، وَلِكُلِّ نَاكَيْتٍ شُبْهَةٌ .

امام علی علیه السلام : هر ضاللتی ، علتی دارد و برای هر پیمان شکنی ، شبهه ای است .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۸

### حدیث ۳۹۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَفْعُ اسْمُ الاستِضعافِ عَلَى مَنْ بَلَغَتْهُ الْحُجَّةُ فَسَمِعَتْهَا أُذُنُهُ وَعَاها قَلْبُهُ .

امام علی علیه السلام : نام مستضعف بر کسی که حجّت و برهان [خدا] به او برسد و گوشش آن را بشنود و دلش آن را فهم کند ، نهاده نمی شود .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۸۹ .

### حدیث ۳۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُّوا...» - : هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ، يَبْعَثُ اللَّهُ مَهْدِيَّهُمْ بَعْدَ جَهْدِهِمْ، فَيُعِزُّهُمْ وَيُدِلُّ عَدُوَّهُمْ .

امام علی علیه السلام - درباره آیه: «و ما اراده کردیم که بر کسانی که ناتوان نگه داشته شده اند ...» - فرمود : آنان [مستضعفان] [خاندان محمدند . خداوند ، پس از سختی و مشقت آنان ، مهدیشان را می فرستد ، پس او آنان را عزیز می گرداند و دشمنشان را ذلیل می سازد .

الغیبة للطوسی : ۱۴۳/۱۸۴ .

### حدیث ۳۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَ ضِحْكُهُ ذَهَبَتْ هَيْبَتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که زیاد بخندد ، ابهتش از بین برود .

تحف العقول : ۹۶ .



**حدیث ۳۹۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَانَ ضِحْكُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ التَّبَسُّمَ .  
 امام علی علیه السلام : خنده پیامبر صلی الله علیه و آله لبخند بود .  
 الأمالی للطوسی : ۵۲۲/۱۱۵۶ .

**حدیث ۳۹۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّيَامُ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ كَمَا يَمْتَنِعُ الرَّجُلُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ .  
 امام علی علیه السلام : روزه، دوری کردن از حرامهاست ؛ همچنان که آدمی از خوردن و آشامیدن خودداری می کند .  
 بحار الأنوار : ۹۶/۲۹۴/۲۱ .

**حدیث ۳۹۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَفَضَ الصَّوْتِ، وَغَضَّ الْبَصَرِ، وَمَشَى الْقَصْدِ، مِنْ أَمَارَةِ الْإِيمَانِ وَحُسْنِ التَّدْوِينِ .  
 امام علی علیه السلام : پایین آوردن صدا و فروهستن نگاه و راه رفتن میانه ، از نشانه های ایمان و حسن دینداری است .  
 غرر الحکم : ۵۰۷۳ .

**حدیث ۳۹۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْمُرُوءَةُ : غَضُّ الطَّرْفِ، وَغَضُّ الصَّوْتِ، وَمَشَى الْقَصْدِ .  
 امام علی علیه السلام : سه چیز نشان رادمردی است : فروهستن نگاه ، پایین آوردن صدا، و راه رفتن میانه .  
 غرر الحکم : ۴۶۶۰ .

**حدیث ۳۹۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْثَرُوا ذِكْرَ الْمَوْتِ، وَيَوْمَ خُرُوجِكُمْ مِنَ الْقُبُورِ، وَقِيَامِكُمْ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، تَهْوُنُ عَلَيْكُمُ الْمَصَائِبُ .  
 امام علی علیه السلام : مردن و روز بیرون آمدنتان از گورها و ایستادنتان در پیشگاه خداوند عز و جل را بسیار یاد کنید تا مصیبتها بر شما آسان شود .  
 الخصال : ۶۱۶/۱۰ .

**حدیث ۳۹۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صَوْتَانِ مَلْعُونَانِ يُغْضِبُهُمَا اللَّهُ : إِعْوَالٌ عِنْدَ مُصِيبَةٍ ،  
وَصَوْتُ عِنْدَ نِعْمَةٍ ؛ يَعْنِي النَّوْحَ وَالغِنَاءَ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود : «دو صدایند که نفرین شده اند و خداوند از آنها نفرت دارد :  
فغان کردن به هنگام مصیبت و صداهای هنگام خوشی و شادی» ؛ یعنی نوحه گری و آوازه خوانی .  
دعائم الإسلام : ۲۲۷ / ۱ .

### حدیث ۳۹۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ .  
امام علی علیه السلام : بزرگترین مصیبت ، نابخردی است .  
غرر الحکم : ۲۸۴۴ .

### حدیث ۳۹۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ وَالشَّقَاءِ الْوَلَهَ بِالْدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام : بزرگترین مصیبت و بدبختی ، شیفتگی به دنیا است .  
غرر الحکم : ۳۰۸۱ .

### حدیث ۳۹۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَشَدِّ الْمَصَائِبِ - : الْمُصِيبَةُ بِالْدِّينِ .  
امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از سخت ترین مصیبتها - فرمود : مصیبت دین .  
الأمالی للصدوق : ۴۷۹/۶۴۴ .

### حدیث ۳۹۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي عَلَامَةِ الْمُتَّقِي - : إِنْ صَمَتَ لَمْ يُعْمَهُ ، وَإِنْ ضَحِكَ لَمْ يَلُ صَوْتُهُ .  
امام علی علیه السلام - در بیان نشانه پرهیزگار - فرمود : اگر خاموشی گزیند ، در اندوه فرو نرود و اگر بخندد ، صدایش را بلند نمی  
کند .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۳ .

### حدیث ۳۹۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ، كَمَا أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ .

امام علی علیه السلام : در فرو بستن زبان از حکمت خیری نیست ، همچنان که در ندانسته سخن گفتن خیری نمی باشد .

نهج البلاغه : الحکمه ۱۸۲

### حدیث ۳۹۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِلْزَمِ الصَّمْتَ فَأَدْنَى نَفْعِهِ السَّلَامَةُ .

امام علی علیه السلام : خاموشی پیشه کن؛ زیرا، کمترین سود آن، سالم ماندن است .

غرر الحکم : ۲۳۱۴

### حدیث ۳۹۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّمْتُ رَوْضَةُ الْفِكْرِ .

امام علی علیه السلام : خاموشی ، باغستان اندیشه است .

غرر الحکم : ۵۴۶ .

### حدیث ۳۹۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ - : كَثِيرٌ صَمْتُهُ، مَشْغُولٌ وَقْتُهُ .

امام علی علیه السلام - در توصیف مؤمن - فرمود : خاموشیش بسیار است و اوقاتش پُر (پیوسته در کار و اندیشه خدا و آخرت است)

نهج البلاغه : الحکمه ۳۳۳ .

### حدیث ۳۹۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّمْتُ آيَةُ النَّبْلِ وَتَمَرَةُ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام : خاموشی، نشانه هوشمندی و میوه خرد است .

غرر الحکم : ۱۳۴۳ .

### حدیث ۳۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ حَتَّى يُصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

امام علی علیه السلام: هر دعایی محبوب است تا آن که بر پیامبر صلی الله علیه و آله صلوات فرستاده شود .  
کنز العمال: ۲۱۵۳ .

### حدیث ۳۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا کلامَ والِإمامِ یخطُبُ ولا التفتاتِ إلّا کما یجُلُ فی الصَّلَاةِ .  
امام علی علیه السلام: وقتی امام جمعه خطبه می خواند ، نه صحبت کردن جایز است نه روی گرداندن از قبله ، مگر در همان حدی که در نماز جایز است .  
کتاب من لایحضره الفقیه: ۱/۴۱۶/۱۲۳۰ .

### حدیث ۳۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- لِرَجُلٍ قَالَ لَهُ: إِنِّي حُرِمْتُ الصَّلَاةَ بِاللَّيْلِ - : أَنْتَ رَجُلٌ قَدْ قَيَّدَتْكَ ذُنُوبُكَ .  
امام علی علیه السلام - به مردی که عرض کرد: من از نماز شب محروم شده ام - فرمود: تو مردی هستی که گناهانت تو را به بند کشیده اند .  
الکافی: ۳/۴۵۰/۳۴ .

### حدیث ۳۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
قیامُ اللَّیْلِ مَصْحَةٌ لِلْبَدَنِ، وَمَرْضَاءٌ لِلرَّبِّ عَزَّ وَجَلَّ، وَتَعَرُّضٌ لِلرَّحْمَةِ، وَتَمَسُّكٌ بِأَخْلَاقِ النَّبِيِّينَ .  
امام علی علیه السلام: شب زنده داری مایه تندرستی است، و خشنودی پروردگار عز و جل، و قرار گرفتن در معرض رحمت خدا، و چنگ آویختن به اخلاق پیامبران .  
بحار الأنوار: ۸۷/۱۴۳/۱۷ .

### حدیث ۳۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- مِنْ كِتَابِهِ إِلَى أُمَرَاءِ الْبِلَادِ - : صَلُّوا بِهِمْ صَلَاةً أضعفهم، وَلَا تُكُونُوا قَتَانِينَ .  
امام علی علیه السلام - در نامه خود به فرمانداران شهرها - نوشت: با آنان همچون نماز ناتوان تریشان نماز بگزارید و فتنه جو مباشید .  
نهج البلاغه: الكتاب ۵۲ .

### حدیث ۳۹۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی وصیته لمحمد بن ابی بکر حین ولّاه مصر - : وَانظُرْ إِلَى صَلَاتِكَ كَيْفَ هِيَ فَإِنَّكَ إِمَامٌ لِقَوْمِكَ (يَتَّبِعِي لَكَ) أَنْ تُتَمَّهَا وَلَا تُخَفِّفَهَا ، فَلَيْسَ مِنْ إِمَامٍ يُصَلِّي بِقَوْمٍ يَكُونُ فِي صَلَاتِهِمْ نُقْصَانٌ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ ، لَا يَنْقُصُ مِنْ صَلَاتِهِمْ شَيْءٌ ، وَتَمَّتْهَا وَتَحَفَّظَ فِيهَا يَكُنْ لَكَ مِثْلَ أَجْرِهِمْ وَلَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا .

امام علی علیه السلام - در سفارش به محمد بن ابی بکر هنگام گماردن او به فرمانداری مصر - نوشت : به نمازت بنگر که چگونه است ؛ زیرا تو امام [جماعت] مردم خود هستی . [سزاوار است] که نماز را کامل به جای آوری و سبک و ناقص بر گزارش نکنی ؛ زیرا هر پیشنهادی که برای مردمی نماز گزارد و در نماز آنها کم و کاستی باشد ، گناهی به گردن اوست و از نماز آنها چیزی کم نمی شود . نماز را کامل به جای آر و بر آن مراقبت نما ، تا تو نیز همانند پادشاه همه آنها را داشته باشی و این [پادشاه تو] چیزی از ثواب آنها نمی کاهد .

الأمالی للطوسی : ۲۹/۳۱ .

### حدیث ۳۹۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِهِ لِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ - : اِرْتَقِبْ وَقْتِ الصَّلَاةِ فَصَلِّهَا لَوَقْتِهَا ، وَلَا تَعْجَلْ بِهَا قَبْلَهُ لِفَرَاغٍ ، وَلَا تُؤَخِّرْهَا عَنْهُ لِشُغْلٍ .  
امام علی علیه السلام - در نامه خود به محمد بن ابی بکر - نوشت : مراقب وقت نماز باش و آن را به هنگام بخوان ، نه به دلیل فارغ بودن ، آن را پیش از موقع بخوان و نه به سبب کاری آن را از وقتش به تأخیر انداز .  
بحار الأنوار: ۸۳/۱۴/۲۵ .

### حدیث ۳۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا غَلَبَتْكَ عَيْنُكَ وَأَنْتَ فِي الصَّلَاةِ فَاقْطَعْ الصَّلَاةَ وَنَمْ؛ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي تَدْعُو لَكَ أَوْ عَلَى نَفْسِكَ !  
امام علی علیه السلام : هر گاه در حال نماز خواب بر تو غلبه کرد ، نماز را قطع کن و بخواب ؛ زیرا در چنان حالی نمی دانی که خودت را دعا می کنی یا نفرین .  
بحار الأنوار : ۸۴/۲۸۳/۵ .

### حدیث ۳۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرْ فِيمَ تَصَلِّي ، إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ وَجْهِهِ وَحِلِّهِ فَلَا قَبُولَ .  
امام علی علیه السلام : بنگر که با چه [جامه و لباسی] نماز می خوانی ؛ اگر آن را از راه درست و حلال به دست نیاورده باشی ، نمازت پذیرفته نیست .  
بشارة المصطفى : ۲۸ .

### حدیث ۳۹۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيَخْشَعَ الرَّجُلُ فِي صَلَاتِهِ؛ فَإِنَّهُ مَنْ خَشَعَ قَلْبُهُ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ خَشَعَتْ جَوَارِحُهُ فَلَا يَعْثُبُ بِشَيْءٍ .

امام علی علیه السلام : انسان باید در نمازش خشوع داشته باشد ، کسی که دلش در برابر خداوند عز و جل خاشع باشد، جوارح او نیز خشوع خواهد داشت و بنابراین ، با چیزی بازی نمی کند .

الخصال : ۶۲۸/۱۰ .

### حدیث ۳۹۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا قَامَ الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ أَقْبَلَ إبليسُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ حَسداً ، لِمَا يَرَى مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ الَّتِي تَغْشَاهُ .

امام علی علیه السلام : هرگاه آدمی به نماز ایستد، ابلیس از این که می بیند رحمت خدا او را فرو پوشانده است حسودانه به وی می نگرَد .

الخصال : ۶۳۲/۱۰ .

### حدیث ۳۹۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّيُّ مَا يَغْشَاهُ مِنْ جَلالِ اللَّهِ مَا سَرَّهُ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ .

امام علی علیه السلام : اگر نمازگزار بداند که چه هاله ای از جلال خدا او را فرو می پوشاند، هرگز دوست ندارد که سر خود را از سجده اش بر دارد .

الخصال : ۶۳۲/۱۰ .

### حدیث ۳۹۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَتَى الصَّلَاةَ عَارِفاً بِحَقِّهَا غُفِرَ لَهُ .

امام علی علیه السلام : هر که نماز را با معرفت به حق آن به جای آورد ، آمرزیده است .

الخصال : ۶۲۸/۱۰ .

### حدیث ۳۹۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يُؤَثِّرُ عَلَى الصَّلَاةِ عِشَاءً وَلَا غَيْرَهُ، وَكَانَ إِذَا دَخَلَ وَقْتُهَا كَأَنَّهُ لَا يَعْرِفُ أَهْلًا وَلَا حَمِيمًا .

امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله و غیر شام را بر نماز مقدم نمی داشت و چون وقت نماز می رسید ، گویی نه خانواده ای می شناسد و نه رفیق شفیقی .

تنبيه الخواطر : ۲/۷۸ .

**حدیث ۳۹۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّلَاةُ تَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ .

امام علی علیه السلام : نماز، رحمت [الهی] را فرود می آورد .

غرر الحکم : ۲۲۱۴ .

**حدیث ۳۹۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی وصیّته لابنیه الحسن علیه السلام لَمَّا ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ - : وَاَعْلَمُ أَنَّ مَعَاوِيَةَ سَيُخَالِفُكَ كَمَا خَالَفَنِي، فَإِنْ وَاَدَعْتَهُ وَصَالِحَتُهُ كُنْتَ مُقْتَدِيًا بِجَدِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي مُوَادَعَتِهِ بَنِي ضَمْرَةَ وَبَنِي أَشْجَعٍ... فَإِنْ أَرَدْتَ مُجَاهِدَةَ عَدُوِّكَ فَلَنْ يَصْلِحَ لَكَ مِنْ شِيعَتِكَ مَنْ يَصْلِحُ لِأَيِّكَ .

امام علی علیه السلام - پس از ضربت خوردن به وسیله ابن ملجم ، در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - فرمود : بدان که معاویه همچنان که با من مخالفت کرد با تو نیز مخالفت خواهد کرد . پس اگر با او از در صلح و آشتی در آیی به جدت تأسی جسته ای که با بنی ضمیره و بنی اشجع ... صلح کرد و اگر بخواهی با دشمنت بجنگی [بدان که] هرگز آن صلاحیت و وفاداری که پیروان پدرت داشتند پیروان تو نخواهند داشت .

نهج السعادة : ۲/۷۴۲ .

**حدیث ۳۹۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وُلِّاهُ مِصْرَ - : وَلَا تَدْفَعَنَّ صَيْلِحًا دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ وَلِلَّهِ فِيهِ رِضْيٌ؛ فَإِنَّ فِي الصُّلْحِ دَعْوَةً لِجُنُودِكَ، وَرَاحَةً مِنْ هُمُومِكَ، وَأَمْنَا لِبِلَادِكَ، وَلَكِنَّ الْحَذَرَ كُلَّ الْحَذَرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صَيْلِحِهِ؛ فَإِنَّ الْعَدُوَّ رَبِّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ، فَخُذْ بِالْحَزْمِ، وَاتَّبِعْهُمْ فِي ذَلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت : اگر دشمن تو را به صلح فرا خواند و خشنودی خدا در آن بود هرگز آن را ردّ مکن ؛ زیرا صلح مایه آسایش سپاهیان تو و راحتی خودت از اندوهها و دردسرهاست و امّیت سرزمین توست . اما پس از صلح ، از دشمن خود سخت برحذر و هشیار باش ؛ زیرا گاه دشمن خود را نزدیک می سازد ، تا غافلگیر کند ؛ پس محتاط و دور اندیش باش و به دشمن خوشبین مباش .

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳ .

**حدیث ۳۹۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَجَدْتُ الْمُسَالَمَةَ - مَا لَمْ يَكُنْ وَهْنٌ فِي الْإِسْلَامِ - أَنْجَعَ مِنَ الْقِتَالِ .

امام علی علیه السلام : من صلح را - مادام که مایه وهن اسلام نباشد - کار سازتر از جنگ یافته ام .

غرر الحکم : ۱۰۱۳۸ .

### حدیث ۳۹۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَاهِلُ صَغِيرٌ وَإِنْ كَانَ شَيْخًا، وَالْعَالِمُ كَبِيرٌ وَإِنْ كَانَ حَدَاثًا .  
 امام علی علیه السلام : نادان ، بچه است اگر چه پیر باشد و دانا ، بزرگ است اگر چه نوجوان باشد .  
 بحار الأنوار : ۱/۱۸۳/۸۵ .

### حدیث ۳۹۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَأَلَ فِي صِغَرِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در دوران خردسالی پرسد ، در روزگار بزرگسالی اش پاسخ دهد .  
 غرر الحکم : ۸۲۷۳

### حدیث ۳۹۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَتَعَلَّمْ فِي الصَّغَرِ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الْكِبَرِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در خردسالی نیاموزد ، در بزرگسالی پیشرفت نکند .  
 غرر الحکم : ۸۹۳۷ .

### حدیث ۳۹۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يُجْهِدْ نَفْسَهُ فِي صِغَرِهِ لَمْ يَثْبُلْ فِي كِبَرِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در خردسالی اش رنج نبرد ، در بزرگسالی اش به ارجمندی نرسد .  
 غرر الحکم : ۸۲۷۲

### حدیث ۳۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَعَلِمُوا أَنَّ مَجَازُكُمْ عَلَى الصَّرَاطِ مَوَازِقُ دَحْصِهِ وَأَهَاوِيلِ زَلَلِهِ وَتَارَاتِ أَهْوَالِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بدانید که گذر شما از صراط است و از لغزشگاههای آن و هراسهای لغزیدنهایش و وحشتهای متناوبش .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۳ .

### حدیث ۳۹۵۸



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المَطْلُ والمَنْ مُنْكَدَا الإِحْسَانِ.

امام علی علیه السلام : تعلل ورزیدن و منت نهادن ، احسان را ناگوار می کنند .

غرر الحکم : ۱۵۹۵ .

### حدیث ۳۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، الإِيْمَانُ بِهِ وَبِرَسُولِهِ ... وَصَدَقَهُ السَّرُّ فَإِنَّهَا تُكْفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَصَدَقَهُ الْعَلَانِيَةُ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِيتَةَ السَّوْءِ .

امام علی علیه السلام : بهترین وسیله ای که متوسلان به خدای سبحان و متعال به آن چنگ می زنند ایمان به خدا و رسول اوست . .

. و صدقه نهانی که گناه را پاک می کند و صدقه آشکار که جلوی مردن دلخراش را می گیرد .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۰ .

### حدیث ۳۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَمَلْتُمْ فَتَاجِرُوا اللَّهَ بِالصَّدَقَةِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه نادر شدید ، با صدقه با خدا سودا کنید .

نهج البلاغه : الحکمة ۲۵۸ .

### حدیث ۳۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدَقَةُ دَوَاءٌ مُنْجِحٌ .

امام علی علیه السلام : صدقه ، دارویی مؤثر است .

نهج البلاغه : الحکمة ۷ .

### حدیث ۳۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ .

امام علی علیه السلام : روزی را ، با صدقه فرود آورید .

بحار الأنوار : ۷۸/۶۸/۱۳ .

### حدیث ۳۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدَقَةُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ .

امام علی علیه السلام : صدقه ، سپری در برابر آتش است .

وسائل الشیعه : ۶/۲۵۸/۱۷ .

### حدیث ۳۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المُعِينُ عَلَى الطَّاعَةِ خَيْرُ الْأَصْحَابِ .

امام علی علیه السلام : کسی که در راه طاعت خدا یاری کند، بهترین یاران است .

غرر الحکم : ۱۱۴۲

### حدیث ۳۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَقْطَعْ صَدِيقًا وَإِنْ كَفَرَ .

امام علی علیه السلام : از هیچ دوستی مبر، هر چند ناسپاس باشد .

غرر الحکم : ۱۰۱۹۶ .

### حدیث ۳۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُبَدِّلُ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ ، وَلَا تَبْدُلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأِينَةِ .

امام علی علیه السلام : هر چه محبت داری نثار دوستت بکن، اما هر چه اطمینان داری به پای او مریز .

بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۵/۲۹ .

### حدیث ۳۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ : مَنْ نَصَحَكَ فِي عَيْبِكَ ، وَحَفِظَكَ فِي غَيْبِكَ ، وَآثَرَكَ عَلَى نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : دوست راستین، کسی است که تو را در بر طرف کردن عیبهایت راهنمایی کند، در غیابت مواظب تو باشد و

تو را بر خودش ترجیح دهد .

غرر الحکم : ۱۹۰۴ .

### حدیث ۳۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَاقَشَ الْإِخْوَانَ قَلَّ صَدِيقُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که با برادران مناقشه کند، دوستانش کم شود.  
غرر الحکم: ۸۷۷۲.

### حدیث ۳۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ اسْتَقْصَىٰ عَلَىٰ صَدِيقِهِ انْقَطَعَتْ مَوَدَّتُهُ .  
امام علی علیه السلام: هر که از دوست خود پرس و جوی زیاد (حساب کشی) کند رشته دوستیش بگسلد.  
غرر الحکم: ۸۵۸۲.

### حدیث ۳۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حَسَدُ الصَّدِيقِ مِنْ سَقَمِ الْمَوَدَّةِ .  
امام علی علیه السلام: حسادت و رزیدن دوست، از ناسالم بودن دوستی است.  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۱۸.

### حدیث ۳۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يَغْلِبَنَّ عَلَيْكَ سَوْءُ الظَّنِّ ؛ فَإِنَّهُ لَا يَدْعُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ صَدِيقٍ صَفْحًا .  
امام علی علیه السلام: زنهاری که بدگمانی هرگز بر وجود تو چیره نشود؛ زیرا جایی برای دوستی تو با کسی باقی نمی گذارد.  
بحار الأنوار: ۷۷/۲۰۷/۱.

### حدیث ۳۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا احْتَشَمَ الرَّجُلُ أَخَاهُ فَقَدْ فَارَقَهُ .  
امام علی علیه السلام: هر گاه مرد برادر خود را عصبانی (خجالت زده) کند، او را از دست بدهد.  
بحار الأنوار: ۷۴/۱۶۵/۲۸.

### حدیث ۳۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
صَدِيقُ الْجَاهِلِ مَتَّعُوبٌ مَنكُوبٌ .  
امام علی علیه السلام: دوستِ آدم نادان، در رنج و سختی است.  
غرر الحکم: ۵۸۲۹.

**حدیث ۳۹۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفُسَّاقِ ؛ فَإِنَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ مُلْحَقٌ .  
 امام علی علیه السلام : از مصاحبان با فاسقان دوری کن؛ زیرا بدی به بدی می پیوندد .  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۹۹/۳۶

**حدیث ۳۹۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : يَا بُنَيَّ ، إِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ ؛ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضُرُّكَ .  
 امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - فرمود : فرزندم! از دوستی با احمق بپرهیز؛ زیرا او می  
 خواهد به تو سود رساند، اما زیان می زند .  
 بحار الأنوار : ۱۹۸/۳۵ /۷۴ .

**حدیث ۳۹۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِحْذَرُ مُصَاحِبَةَ الْفُسَّاقِ وَالْفُجَّارِ وَالْمُجَاهِرِينَ بِمَعَاصِي اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : از همنشینی با افراد فاسق و فاجر و متظاهر به معاصی خدا دوری کن .  
 غرر الحکم : ۲۶۰۱

**حدیث ۳۹۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَصْحَبْكَ مُعِينًا عَلَى نَفْسِكَ فَصَحْبَتُهُ وَبَالٌ عَلَيْكَ إِنْ عَلِمْتَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که همنشینی اش با تو به مبارزه با نفست کمکی نکند، آن همنشینی وبال توست، اگر بدانی .  
 غرر الحکم : ۹۰۴۱ .

**حدیث ۳۹۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْثَرُ الصَّلَاحِ وَالصَّوَابِ فِيصُحْبَةِ أَوْلَى النَّهْيِ وَالْأَلْبَابِ .  
 امام علی علیه السلام : بیشترین صلاح و درستی ، در همنشینی با خردمندان و صاحب‌دلان است .  
 غرر الحکم : ۳۱۲۹

**حدیث ۳۹۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ دَعَاكَ إِلَى الدَّارِ الْبَاقِيَةِ وَأَعَانَكَ عَلَى الْعَمَلِ لَهَا ، فَهُوَ الصَّدِيقُ الشَّفِيقُ .

امام علی علیه السلام : هر که تو را به سرای جاویدان فرا خواند و در راه کار کردن برای رسیدن به آن سرا یاریت رساند ، همو دوستی دلسوز است .

غرر الحکم : ۸۷۷۵ .

### حدیث ۳۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ امْرِئٍ يَمِيلُ إِلَى مِثْلِهِ .

امام علی علیه السلام : هر انسانی ، به همانند خود گرایش دارد .

غرر الحکم : ۶۸۶۵ .

### حدیث ۳۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الأَصْدِقَاءُ نَفْسٌ وَاحِدَةٌ فِي جُسُومٍ مُتَفَرِّقَةٍ .

امام علی علیه السلام : دوستان یک روحند ، در چند پیکر .

غرر الحکم : ۲۰۵۹ .

### حدیث ۳۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَنْفُسُ أَشْكَالٌ ، فَمَا تَشَاكَلْ مِنْهَا اتَّفَقَ ، وَالنَّاسُ إِلَى أَشْكَالِهِمْ أَمِيلٌ .

امام علی علیه السلام : جان ها گونه گونه گونند . پس آنهایی که همگون باشند با هم گرد آیند و مردم به همگنهای خود بیشتر گرایش دارند .

بحار الأنوار : ۷۸/۹۲/۱۰۰ .

### حدیث ۳۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّدِيقُ أَقْرَبُ الْأَقْرَبِ .

امام علی علیه السلام : دوست ، نزدیکترین خویشاوند است .

غرر الحکم : ۶۷۴ .

### حدیث ۳۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَا صَدِيقَ لَهُ لَا ذَخْرَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: کسی که دوستی ندارد، اندوخته ای ندارد.

غرر الحکم: ۸۷۶۰

### حدیث ۳۹۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْدَقُ الْمَقَالِ مَنْطِقٌ بِهِ لِسَانُ الْحَالِ .

امام علی علیه السلام: راست ترین سخن، آن است که زبان حال آن را بازگو می کند.

غرر الحکم: ۳۳۰۲.

### حدیث ۳۹۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَصْدَقِ الْأَقْوَالِ - : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که: راست ترین سخن چیست؟ - فرمود: شهادت دادن به این که معبودی جز خدا

نیست.

بحار الأنوار: ۱/۳۷۸/۷۷.

### حدیث ۳۹۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مَنْجَاةٍ وَكَرَامَةٍ ، وَالكَاذِبُ عَلَى شَرَفٍ مَهْوَاهٍ وَمَهَانَةٍ .

امام علی علیه السلام: راستگو، در آستانه نجات و بزرگواری است، و دروغگو بر لبه پرتگاه و خواری.

نهج البلاغه: الخطبة ۸۶.

### حدیث ۳۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ ، وَصِدْقُهُ عَلَى قَدْرِ مُرْوَعَتِهِ .

امام علی علیه السلام: ارزش مرد به اندازه همت اوست، و راستی او به اندازه مردانگیش.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۷

### حدیث ۳۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْتِرَ الصَّدَقَ حَيْثُ يَضُرُّكَ ، عَلَى الْكِذْبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ .

امام علی علیه السلام: ایمان آن است که راستی را، اگر چه به زیان باشد، بر دروغ، گرچه به سودت باشد، ترجیح دهی.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۵۸

### حدیث ۳۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّدْقُ صَلاَحٌ كُلُّ شَيْءٍ ، الكِذْبُ فَسَادٌ كُلُّ شَيْءٍ .  
 امام علی علیه السلام : راستی، مایه درستی هر چیزی است ؛ دروغ، مایه تباهی هر چیزی است .  
 غرر الحکم: ۱۱۱۵-۱۱۱۶

### حدیث ۳۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّدْقُ أَمَانَةٌ ، الكِذْبُ خِيَانَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : راستی، امانتداری است ، و دروغ، خیانت .  
 غرر الحکم: ۱۵.

### حدیث ۳۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّدْقُ مُطَابَقَةُ الْمَنْطِقِ لِلْوَضْعِ الْإِلَهِيِّ ، الكِذْبُ زَوَالُ الْمَنْطِقِ عَنِ الْوَضْعِ الْإِلَهِيِّ .  
 امام علی علیه السلام : راستی ، مطابقت گفتار است با نهاده (قانون) الهی، و دروغ دور شدن گفتار است از نهاده (قانون) الهی .  
 غرر الحکم: ۱۵۵۲-۱۵۵۳

### حدیث ۳۹۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّدْقُ لِسَانُ الْحَقِّ .  
 امام علی علیه السلام : راستی ، زبان حق است .  
 غرر الحکم: ۲۷۵

### حدیث ۳۹۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصُّدْقُ يُنْجِيكَ وَإِنْ خِفْتَهُ ، الكِذْبُ يُرْدِيكَ وَإِنْ أَمْتَهُ .  
 امام علی علیه السلام : راستی، تو را نجات می دهد ، هرچند از آن بیمناک باشی و دروغ، تو را نابود می کند ، گرچه از آن خطری  
 برای خود حس نکنی .  
 غرر الحکم: ۱۱۱۸-۱۱۱۹

**حدیث ۳۹۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّصَبُّرُ عَلَى الْمَكْرُوهِ يَعِصِمُ الْقَلْبَ .  
امام علی علیه السلام : واداشتن خود به شکیبایی در برابر امور ناخوشایند ، دل را نگاه می دارد .  
بحار الأنوار: ۷۷/۲۰۷/۱.

**حدیث ۳۹۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَوْدُ نَفْسِكَ التَّصَبُّرِ (الصَّبْرِ) عَلَى الْمَكْرُوهِ ، وَنِعْمَ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ .  
امام علی علیه السلام : خویشتن را در برابر آنچه ناخوشایند است به شکیب وادار که چه نیکو خصلتی است خود را به شکیب واداشتن در راه حق .  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

**حدیث ۳۹۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَصْلُ الصَّبْرِ حُسْنُ الْيَقِينِ بِاللَّهِ .  
امام علی علیه السلام : ریشه صبر ، داشتن یقین راستین به خداست .  
غرر الحکم : ۳۰۸۴ .

**حدیث ۳۹۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى كَدِّهِ صَبَرَ عَلَى الْإِفْلَاسِ .  
امام علی علیه السلام : هر که بر رنج کسب و کار صبر نکند ، باید رنج بی چیزی را تحمل کند .  
غرر الحکم : ۸۹۸۷ .

**حدیث ۳۹۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يُنْجِهِ الصَّبْرُ أَهْلَكَهُ الْجَزَعُ .  
امام علی علیه السلام : هر که را شکیبایی نرهاند ، ناشکیبی هلاکش گرداند .  
نهج البلاغه : الحکمة ۱۸۹ .

**حدیث ۴۰۰۰**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكَ إِنْ صَبَرْتَ جَرَّتْ عَلَيْكَ الْمَقَادِيرُ وَأَنْتَ مَأْجُورٌ ، وَإِنْ جَزَعْتَ جَرَّتْ عَلَيْكَ الْمَقَادِيرُ وَأَنْتَ مَأْزُورٌ .

امام علی علیه السلام : اگر شکیبایی کنی ، مقدرات الهی بر تو جاری می شود و مأجور خواهی بود و اگر ناشکیبی کنی ، بازهم مقدرات خداوند بر تو جاری می شود اما تو گناهکار خواهی بود .

جامع الأخبار: ۳۱۶/۸۸۲ .

از ۴۲۰۰ تا ۴۰۰۱

### حدیث ۴۰۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ صَبَرْتَ صَبَرَ الْأَكْرَامِ ، وَإِلَّا سَلَوْتَ سُلوَ الْبَهَائِمِ .

امام علی علیه السلام : اگر همچون بزرگواران صبر کنی [چه بهتر] وگرنه همچون ستوران [رنج را] فراموش خواهی کرد .  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۱۴ .

### حدیث ۴۰۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّبْرُ : إِمَّا صَبْرٌ عَلَى الْمُصِيبَةِ ، أَوْ عَلَى الطَّاعَةِ ، أَوْ عَنِ الْمَعْصِيَةِ ، وَهَذَا الْقِسْمُ الثَّلَاثُ أَعْلَى دَرَجَةٍ مِنَ الْقِسْمَيْنِ الْأَوَّلَيْنِ .

امام علی علیه السلام : شکیبایی، یا شکیبایی در برابر مصیبت است یا در انجام طاعت و یا در ترک معصیت که نوع سوم آن از دو گونه نخست برتر است .

شرح نهج البلاغه : ۱/۳۱۹ .

### حدیث ۴۰۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّبْرُ صَبْرَانِ : صَبْرٌ عَلَى مَا تَكَرَّهُ ،

وَصَبْرٌ عَمَّا تُحِبُّ .

امام علی علیه السلام : شکیبایی دو نوع است : شکیب در برابر آنچه ناخوشایند توست، و شکیب در (خویشنداری از) آنچه

دوست داری [مانند

لذتهای ناروا] .

نهج البلاغه: الحکمه ۵۵ .

### حدیث ۴۰۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّبْرُ أَنْ يَحْتَمَلَ الرَّجُلُ مَا يُؤْتِيهِ ، وَيَكْظِمُ مَا يُغْضِبُهُ .

امام علی علیه السلام: شکیبایی آن است که آدمی گرفتاری و مصیبتی را که به او می رسد تحمل کند، و خشم خود را فرو خورد. غرر الحکم: ۱۸۷۴.

#### حدیث ۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- فی صفة المتقین - : صَبْرُوا أَيَّامًا قَصِيرَةً ، أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً .  
امام علی علیه السلام - در وصف پرهیزگاران - فرمود: چند صبحی شکیب ورزیدند و در پی آن به آسایشی طولانی دست یافتند.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۳.

#### حدیث ۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ صَبَرَ عَلَى اللَّهِ وَصَلَ إِلَيْهِ .  
امام علی علیه السلام: هر که برای [وصال به] خدا شکیبایی ورزد، به او می رسد .  
بحار الأنوار: ۷۱/۹۵/۶۰.

#### حدیث ۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بِالصَّبْرِ تُدْرَكُ مَعَالِي الْأُمُورِ .  
امام علی علیه السلام: با شکیبایی است، که مقامات بلند فراچنگ آیند .  
غرر الحکم: ۴۲۷۶.

#### حدیث ۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الصَّبْرُ يُهَوِّنُ الْفَجِيعَةَ .  
امام علی علیه السلام: صبر، مصیبت را آسان می کند .  
غرر الحکم: ۵۳۳.

#### حدیث ۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الصَّبْرُ عَلَى الْبَلَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ فِي الرَّخَاءِ .  
امام علی علیه السلام: شکیبایی، در برابر گرفتاری بهتر است تا تن آسایی در رفاه .  
غرر الحکم: ۱۸۲۱.

**حدیث ۴۰۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَنُوفِ الْبِكَالِيَّ - : أَتَدْرِيَا نَوْفٌ مِّنْ شَيْعَتِي ؟ قَالَ : لَا وَاللَّهِ ، قَالَ : شَيْعَتِي الذُّبْلُ الشَّفَاهِ ، الخُمُصُ البُطُونِ ، الَّذِينَ تُعَرَفُ الرَّهْبَانِيَّةُ فِي وُجُوهِهِمْ ، رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ أَشَدُّ بِالنَّهَارِ .

امام علی علیه السلام - به نوف بکالی - فرمود : ای نوف! آیا می دانی شیعه من کیست؟ عرض کرد : نه ، به خدا . فرمود : شیعیان من آنانند که لبانشان [از تشنگی روزه داری] خشکیده است و شکمهایشان [از گرسنگی] به پشت چسبیده ، آنان که پارسایی در رخسارشان پیداست . راهبان شب اند و شیران روز .  
بحار الأنوار : ۷۸/۲۸/۹۵ .

**حدیث ۴۰۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَكَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَسِيدَ النَّاسِ إِيَّايَ ، فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ، إِنَّ أَوَّلَ أَرْبَعَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ أَنَا وَأَنْتَ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ ، وَذُرِّيَّتُنَا خَلْفَ ظُهُورِنَا ، وَأَجْبَاؤُنَا خَلْفَ ذُرِّيَّتِنَا ، وَأَشْيَاعُنَا عَن أَيْمَانِنَا وَشِمَائِلِنَا .

امام علی علیه السلام : از حسدورزی مردم نسبت به خودم نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله شکوه کردم . آن حضرت فرمود : ای علی! نخستین چهار نفری که وارد بهشت می شوند، من هستم و تو و حسن و حسین ، و پشت سر ما ذریه ما، وارد می شوند و پشت سر ذریه ما دوستان ما و شیعیان ما از سمت راست و چپ ما .  
الإرشاد : ۱/۴۳ .

**حدیث ۴۰۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا شَابَ الْعَاقِلُ شَبَّ عَقْلُهُ ، إِذَا شَابَ الْجَاهِلُ شَبَّ جَهْلُهُ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خردمند پیر شود، خرد او جوان گردد ، و هرگاه نادان پیر شود، نادانی او جوان گردد .  
غرر الحکم : ۴۱۶۹ - ۴۱۷۰ .

**حدیث ۴۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالشَّيْبِ نَذِيرًا .

امام علی علیه السلام : موی سپید، برای هشداردهی [مرگ] بس است!  
غرر الحکم : ۷۰۱۹

**حدیث ۴۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَقَارُ الشَّيْبِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَضَارَةِ الشَّبَابِ .

امام علی علیه السلام: وقار پیری، نزد من دوست داشتنی تر از خرمی جوانی است.  
غرر الحکم: ۱۰۰۹۹

#### حدیث ۴۰۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

المَشِيْبُ رَسُوْلُ الْمَوْتِ .

امام علی علیه السلام: موی سپید، پیک مرگ است.

غرر الحکم: ۱۲۰۲

#### حدیث ۴۰۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِسْتَشِرْ عَدُوَّكَ الْعَاقِلَ ، وَاحْذَرْ رَأَى صَدِيْقِكَ الْجَاهِلِ .

امام علی علیه السلام: با دشمن دانای خود مشورت کن و از نظر دوست نادان خود پرهیز.

غرر الحکم: ۲۴۷۱

#### حدیث ۴۰۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِسْتَشِرْ أَعْدَاءَكَ تَعْرِفْ مِنْ رَأْيِهِمْ مِقْدَارَ عِدَاوَتِهِمْ وَمَوَاضِعَ مَقَاصِدِهِمْ .

امام علی علیه السلام: با دشمنان مشورت کن تا از نظرشان به اندازه عداوت و هدف و مقصودشان پیبری.

غرر الحکم: ۲۴۶۲

#### حدیث ۴۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَسْتَشِرِ الْكَذَّابَ ؛ فَإِنَّهُكَالسَّرَابُ: يُقَرَّبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَيُبْعَدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ.

امام علی علیه السلام: با دروغگو مشورت مکن؛ چون دروغگو، مانند سراب، دور را در نظرت نزدیک نشان می‌دهد و نزدیک

را دور.

غرر الحکم: ۱۰۳۵۱

#### حدیث ۴۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا حُضُّ عَلَى الْمَشَاوِرَةِ لِأَنَّ رَأْيَ الْمَشِيرِ صِرْفٌ ، وَرَأَى الْمُسْتَشِيرِ مَشُوْبٌ بِالْهَوَى.

امام علی علیه السلام: به مشورت کردن تشویق شده است؛ چون نظر طرف مشورت، خالص [از انگیزه های شخصی] است و نظر

مشورت کننده، آمیخته به هوس (خواهشها و انگیزه های فردی) می باشد .  
غرر الحکم : ۳۹۰۸ .

### حدیث ۴۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا ظَهِيرَ كَالْمُشَاوِرَةِ .  
امام علی علیه السلام : هیچ پشتیبانی چون مشاوره نیست .  
نهج البلاغه: الحکمه ۵۴ .

### حدیث ۴۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الاستِشَارَةُ عَيْنُ الْهِدَايَةِ ، وَقَدْ خَاطَرَ مَنْ اسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ .  
امام علی علیه السلام : مشورت کردن ، دیده راهیابی است و کسی که به رأی و نظر خویش اکتفا کند ، خود را به خطر افکنده است .  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۱۱

### حدیث ۴۰۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا مِنْ عَبْدٍ يُرِيدُ أَنْ يَرْتَفَعَ فِي الدُّنْيَا دَرَجَةً ، فَارْتَفَعَ فِي الدُّنْيَا دَرَجَةً ، إِلَّا وَضَعَهُ اللَّهُ فِي الْآخِرَةِ دَرَجَةً أَكْبَرَ مِنْهَا وَأَطْوَلَ .  
امام علی علیه السلام : هیچ بنده ای نیست که خواهان بالا رفتن یک پله در دنیا [ ی نکوهیده ] باشد و آن یک پله را بالا رود ، مگر این که خداوند در آخرت پله ای بزرگتر و بلندتر از آن پایش آورد .  
کنز العمال : ۶۱۴۴ .

### حدیث ۴۰۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّكُمْ إِنْ لَا تُقَاتِلُوا تَمُوتُوا ، وَالَّذِي نَفْسٌ عَلَيَّ بِيَدِهِ ، لَأَلْفُ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ عَلَى الرَّأْسِ أَيْسَرُ مِنْ مَوْتِ عَلِيٍّ فِرَاشٍ .  
امام علی علیه السلام : شما اگر هم کشته نشوید ، می میرید . سوگند به آن که جان علی در دست اوست ، فرود آمدن هزار ضربه شمشیر بر سر آسانتر است از مردن در بستر .  
الإرشاد : ۱/۲۳۸ .

### حدیث ۴۰۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- لِشُرَيْحٍ - : اِعْلَمُ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ عُدُوْلُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، إِلَّا مَجْلُودًا فِي حَدٍّ لَمْ يَتَّبِ مِنْهُ ، أَوْ مَعْرُوفًا بِشَهَادَةِ الزُّورِ ، أَوْ ظَنِينًا .

امام علی علیه السلام - به شریح - فرمود: بدان که مسلمانان نسبت به یکدیگر عادل به شمار می آیند مگر کسی که به کیفر گناهی حدّ خورده و توبه نکرده باشد، یا به شهادت دروغ دادن شهرت داشته باشد، یا مظنون باشد .  
کتاب من لا یحضره الفقیه : ۳/۱۵/۳۲۴۳ .

### حدیث ۴۰۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
القِسْطُ رُوحُ الشَّهَادَةِ .  
امام علی علیه السلام : عدالت ، روح شهادت دادن است .  
غرر الحکم : ۳۵۶ .

### حدیث ۴۰۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الشَّكُّ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى التَّمَارِي ، وَالْهَوْلِ ، وَالتَّرَدُّدِ ، وَالْإِسْتِسْلَامِ ، فَمَنْ جَعَلَ الْمِرَاءَ دَيْدَنَا لَمْ يُصْبِحْ لَيْلُهُ ، وَمَنْ هَالَهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ نَكَصَ عَلَى عَقْبِيهِ ، وَمَنْ تَرَدَّدَ فِي الرَّيْبِ وَطِئَتْهُ سَنَابِكُ الشَّيَاطِينِ ، وَمَنْ اسْتَسَلَمَ لِهَلَاكِهِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ هَلَكَ فِيهِمَا .  
امام علی علیه السلام : شک چهار شاخه دارد : جدال کردن ، ترس ، سرگردانی، و تن دادن . کسی که جدال کردن را عادت خویش گرداند ، شب او صبح نشود ، و کسی که از آنچه رو یا رویش هست ، بترسد به عقب برگردد، و کسی که در [عالم] تردید و تشویش سرگردان ماند پایمال سُمهای شیاطین شود، و کسی که به هلاکت دنیا و آخرت تن دهد در هر دو سرای هلاک گردد .  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۱ .

### حدیث ۴۰۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا رَاتَبَ مُخْلِصٌ وَلَا شَكَّ مُوقِنٌ .  
امام علی علیه السلام : هیچ مخلصی دچار شبه نشد ، و هیچ یقین مندی شک نکرد .  
غرر الحکم : ۹۵۳۲ .

### حدیث ۴۰۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ وَهُوَ يَرَى خَلْقَ اللَّهِ !  
امام علی علیه السلام : در شگفتم از کسی که آفرینش خدا را می بیند و با این حال در [وجود] او شک دارد !  
نهج البلاغه : الحکمه ۱۲۶ .

### حدیث ۴۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّكُّ يُحِبُّ الْإِيمَانَ .

امام علی علیه السلام : شكّ ، ایمان را بر باد می دهد .

غرر الحکم : ۷۲۳

#### حدیث ۴۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّكُّ يُطْفِئُ نَوْرَ الْقَلْبِ .

امام علی علیه السلام : شكّ ، نور دل را خاموش می کند .

غرر الحکم : ۱۲۴۲

#### حدیث ۴۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمْرَةُ الشَّكِّ الْخَيْرَةُ .

امام علی علیه السلام : ثمره شكّ ، سرگردانی است .

غرر الحکم : ۴۶۱۹

#### حدیث ۴۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِتَكَرُّرِ الْفِكْرِ يَنْجَابُ الشَّكُّ .

امام علی علیه السلام : با اندیشیدن پیاپی، شكّ ناپدید می شود .

غرر الحکم : ۴۲۷۱ .

#### حدیث ۴۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَرْتَابُوا فَتَشْكُوا ، وَلَا تَشْكُوا فَتَكْفُرُوا ، وَلَا تُرْحَصُوا لِأَنْفُسِكُمْ فَتَدِينُوا .

امام علی علیه السلام : تردید (شبهه) به خود راه ندهید که گرفتار شكّ می شوید، و شك نکنید که به کفر گرفتار می آید، و به نفسهای خود رخصت ندهید که در این صورت [در دین] سهل انگار می شوید .

بحار الأنوار : ۲/۵۴/۲۴ .

#### حدیث ۴۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَتَا عَنْ أَمْرِ اللَّهِ شَكًّا ، وَمَنْ شَكَ تَعَالَى اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَذَلَّهُ بِسُلْطَانِهِ ، وَصَغَّرَهُ بِجَلَالِهِ كَمَا اغْتَرَّ بِرَبِّهِ الْكَرِيمِ وَقَطَّطَ فِي أَمْرِهِ .

امام علی علیه السلام: هر که درباره خدا گردنکشی کند، دستخوش شک شود و هر که شک کند، خداوند بر او چیره گردد و با قدرت خود وی را به خواری افکند و با جلال خود وی را حقیر گرداند، همچنان که او به پروردگار مهربان و بزرگوار خود مغرور شد و در کار خداوند کوتاهی کرده بود.

الکافی: ۲/۳۹۲/۱.

### حدیث ۴۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الشَّكُّ ثَمْرَةُ الْجَهْلِ .  
امام علی علیه السلام: شک، ثمره نادانی است.  
غرر الحکم: ۷۲۵.

### حدیث ۴۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا شَكَّكَتُ فِي الْحَقِّ مُذْ أُرِيْتُهُ .  
امام علی علیه السلام: از زمانی که حق به من نشان داده شده، در آن شک نکرده ام.  
غرر الحکم: ۹۴۸۲.

### حدیث ۴۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنِّي لَعَلَى يَقِينٍ مِنْ رَبِّي ، وَغَيْرِ شُبْهَةٍ مِنْ دِينِي .  
امام علی علیه السلام: من به پروردگار خود یقین دارم و در دین خود شک و شبهه ای ندارم.  
نهج البلاغه: الخطبة ۲۲، غرر الحکم: ۳۷۷۳.

### حدیث ۴۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَيْكَ بِلُزُومِ الْيَقِينِ وَتَجَنُّبِ الشَّكِّ ، فَلَيْسَ لِلْمَرءِ شَيْءٌ أَهْلَكَ لِذِيْنِهِ مِنْ غَلْبَةِ الشَّكِّ عَلَى يَقِينِهِ .  
امام علی علیه السلام: بر تو باد ملازمت با یقین و دوری جستن از شک؛ زیرا برای دین انسان، چیزی نبود کننده تر از چیره آمدن شک بر یقین او نیست.  
غرر الحکم: ۶۱۴۶.

### حدیث ۴۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَشْكُرُ النَّاسَ أَفْنَعُهُمْ ، وَأُكْفِرُهُمْ لِلنَّعَمِ أَجْشَعُهُمْ .



امام علی علیه السلام: شاکرترین مردم، قانع‌ترین آنهاست، و ناسپاس‌ترین آنها نسبت به نعمتها آزمندترین آنان است .  
الإرشاد: ۱/۳۰۴ .

#### حدیث ۴۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ .  
امام علی علیه السلام: شکر هر نعمتی، پرهیز کردن از حرامهای خداوند است .  
مشکاة الأنوار: ۷۵/۱۴۶ .

#### حدیث ۴۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ .  
امام علی علیه السلام: هر گاه بر دشمن تسلط یافتی، گذشت از او را شکرانه چیره آمدنت بر وی قرار ده .  
نهج البلاغه: الحکمة ۱۱ .

#### حدیث ۴۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَشَكَرَهَا بِقَلْبِهِ ، إِلَّا اسْتَوْجَبَ الْمَزِيدَ فِيهَا قَبْلَ أَنْ يُظَهَرَ شُكْرُهَا عَلَى لِسَانِهِ .  
امام علی علیه السلام: چون خداوند به بنده ای نعمتی دهد و بنده در دل شکر آن نعمت را بگذارد، پیش از آن که سپاسگزاری از آن را به زبان آورد، مستوجب افزایش آن نعمت گردد .  
الأمالی للطوسی: ۵۸۰/۱۱۹۷ .

#### حدیث ۴۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ عِلَامَاتِ الشَّقَاءِ الْإِسَاءَةُ إِلَى الْأَخْيَارِ .  
امام علی علیه السلام: از نشانه های شقاوت، بدی کردن به نیکان است .  
غرر الحکم: ۹۳۰۷ .

#### حدیث ۴۰۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الشُّكْرُ زِينَةُ الْغِنَى ، وَالصَّبْرُ زِينَةُ الْبُلُوْی .  
امام علی علیه السلام: شکر، زیور توانگری است و شکیبایی، زیور گرفتاری .

الإرشاد : ۱/۳۰۰ .

**حدیث ۴۰۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوَّلُ مَا يَجِبُ عَلَيْكُمْ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ ، شُكْرُ أَيَادِيهِ وَابْتِغَاءُ مَرَاضِيهِ .  
 امام علی علیه السلام : نخستین چیزی که بر شما در قبال خداوند سبحان واجب است، سپاسگزاری از نعمتهای او و فراهم آوردن  
 موجبات خشنودی اوست .  
 غرر الحکم : ۳۳۲۹ .

**حدیث ۴۰۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ عَلَامَةِ الشَّقَاءِ غِشُّ الصَّدِيقِ .  
 امام علی علیه السلام : از نشانه بدبختی، دغلکاری با دوست است .  
 غرر الحکم : ۹۲۹۷ .

**حدیث ۴۰۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - وَقَدْ سُئِلَ عَنْ أَشَقَى النَّاسِ - : مَنْ بَاعَ دِينَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که بدبخت ترین مردم کیست ؟ - فرمود : کسی که دین خود را به دنیای دیگری  
 بفروشد .  
 الأموال للصدوق : ۴۷۸/۶۴۴ .

**حدیث ۴۰۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الشَّقَاءِ حُبُّ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : علت بدبختی ، دنیا دوستی است .  
 غرر الحکم : ۵۵۱۶ .

**حدیث ۴۰۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الشَّقَى مَنْ حُرِمَ نَفْعَ مَا أُوتِيَ مِنَ الْعَقْلِ وَالتَّجْرِبَةِ .  
 امام علی علیه السلام : بدبخت کسی است که از عقل و تجربه خود بهره نگیرد .  
 نهج البلاغه: الكتاب ۷۸ .

**حدیث ۴۰۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَوَقَّوْا الْمَعَاصِيَ وَاحْبِسُوا أَنْفُسَكُمْ عَنْهَا ؛ فَإِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ أَطْلَقَ فِيهَا عِنَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : از گناهان باز ایستید و نفسهای خود را از آنها باز دارید ؛ زیرا بدبخت کسی است که عنان خود را در عرصه گناهان رها سازد .  
 غرر الحکم : ۴۴۹۹ .

**حدیث ۴۰۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّقِيَّ مَنْ انْخَدَعَ لِهَوَاهُ وَغُرُورِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بدبخت کسی است که فریفته هوا و هوس خود گردد .  
 نهج البلاغه: الخطبة ۸۶

**حدیث ۴۰۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَافِعُ الْخَلْقِ الْعَمَلُ بِالْحَقِّ وَلُزُومُ الصِّدْقِ .  
 امام علی علیه السلام : شفیع مردمان، عمل به حق است و پایبندی به صداقت و راستی .  
 غرر الحکم : ۵۷۸۹ .

**حدیث ۴۰۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَانَ شِعَارَ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَوْمَ بَدْرٍ : يَا مَنْصُورُ أُمَّتٍ .  
 امام علی علیه السلام : شعار یاران رسول خدا صلی الله علیه و آله در روز بدر «ای (خدای) ظفرمند! بمیران» بود .  
 الجعفریات : ۸۴ .

**حدیث ۴۰۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي شِعَارِ لَهُ لِيَوْمٍ مِنْ أَيَّامِ وَقَعَهُ الْجَمَلِ - : حَمٍ لَا يُنْصَرُونَ ، اللَّهُمَّ انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ النَّاكِثِينَ .  
 امام علی علیه السلام : یکی از شعارهای امیرالمؤمنین علیه السلام در جنگ جمل این بود : «حم ، لاینصرون ؛ خدایا! ما را بر مردمان پیمان شکن پیروز گردان» .  
 شرح نهج البلاغه : ۱/۲۶۲ .

**حدیث ۴۰۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَاءٌ لِلْإِيمَانِ وَمَحْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ .  
 امام علی علیه السلام : همنشینی با هوسرانان، موجب از یاد رفتن ایمان و حضور شیطان است .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۶ .

**حدیث ۴۰۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْثَرُ الدُّعَاءِ تَسْلَمُ مِنْ سَوْرَةِ الشَّيْطَانِ .  
 امام علی علیه السلام : زیاد دعا کن تا از گزند شیطان محفوظ مانی .  
 بحار الأنوار : ۷۸/۹/۶۴

**حدیث ۴۰۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّيْطَانُ مُوَكَّلٌ بِهِ [أَيُّ بِالْعَبْدِ] يُزَيِّنُ لَهُ الْمَعْصِيَةَ لِيُرْكَبَهَا ، وَيُمْتِنِيهِ التَّوْبَةَ لِيُسَوِّفَهَا .  
 امام علی علیه السلام : شیطان بر بنده گماشته شده است و معصیت را در نظرش می آراید تا مرتکب آن شود، و او را به توبه کردن امیدوار می سازد تا آن را به تأخیر اندازد .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۶۴ .

**حدیث ۴۰۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ - : يَا كَمِيلُ ، إِنَّ إبليسَ لَا يَعِدُ عَنْ نَفْسِهِ ، وَإِنَّمَا يَعِدُ عَنْ رَبِّهِ لِيَحْمِلَهُمْ عَلَى مَعْصِيَتِهِ فَيُؤَرِّطَهُمْ .  
 امام علی علیه السلام - به کمیل بن زیاد - : ای کمیل! ابلیس از طرف خود وعده نمی دهد ، بلکه از جانب پروردگارش وعده می دهد تا آنان را به معصیت او وا دارد و در ورطه هلاکتشان افکند .  
 بشارة المصطفى : ۲۷ .

**حدیث ۴۰۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي ذَمِّ أَتْبَاعِ الشَّيْطَانِ - : اتَّخَذُوا الشَّيْطَانَ لِأَمْرِهِمْ مَلَكَ ، وَاتَّخَذَهُمْ لَهُ أَشْرَاكَ ، فَبَاضَ وَفَرَّخَ فِي صُدُورِهِمْ ، وَدَبَّ وَدَرَجَ فِي حُجُورِهِمْ ، فَنَظَرَ بِأَعْيُنِهِمْ ، وَنَطَقَ بِالسِّتَاتِهِمْ ، فَرَكِبَ بِهِمُ الزَّلْزَلُ ، وَزَيَّنَ لَهُمُ الْخَطْلَ ، فِعَلَّ مَنْ قَدِ شَرِكَهُ الشَّيْطَانُ فِي سُلْطَانِهِ ، وَنَطَقَ بِالْبَاطِلِ عَلَى لِسَانِهِ !  
 امام علی علیه السلام - در نکوهش پیروان شیطان - فرمود : آنان در کارشان به شیطان تکیه کردند و شیطان هم آنها را دام خود قرار

داد . پس در سینه های آنان تخم کرد و جوجه گذاشت و بتدریج در خردهای آنان نفوذ کرد و با چشمهایشان نگریست و با زبانشان سخن گفت ؛ پس آنها را گرفتار خطاها و لغزشها کرد و نادرستی را در نظرشان آراست ؛ کارهای آنان مانند کار کسی است که شیطان در قدرتش شریک شده و زبان او را به باطل گویا کرده است!

نهج البلاغه : الخطبة ۷ .

### حدیث ۴۰۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْفِتْنُ ثَلَاثٌ : حُبُّ النَّسَاءِ وَهُوَ سَيْفُ الشَّيْطَانِ ، وَشُرْبُ الْخَمْرِ وَهُوَ فُحُّ الشَّيْطَانِ ، وَحُبُّ الدِّينَارِ وَالدَّرْهَمِ وَهُوَ سَهْمُ الشَّيْطَانِ .  
 امام علی علیه السلام : عوامل گمراه کننده سه تاست: زن دوستی، که شمشیر شیطان است ، و شرابخواری، که دام شیطان است، و عشق به درهم و دینار، که تیر شیطان است .  
 الخصال : ۱۱۳/۹۱ .

### حدیث ۴۰۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 احذروا عدواً نفذاً في الصدورِ خفياً ، ونفتاً في الآذانِ نجياً .  
 امام علی علیه السلام : بپرهیزد از آن دشمنی که پنهانی در سینه ها نفوذ می کند و آهسته در گوشها افسون می دمد .  
 غرر الحکم : ۲۶۲۳ .

### حدیث ۴۰۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْمَدُ اللَّهِ وَأَسْتَعِينُهُ عَلَى مَدَاحِرِ الشَّيْطَانِ وَمَزَاجِرِهِ (مَزَاجِرِهِ) ، وَالْإِعْتِصَامِ مِنْ حَبَائِلِهِ وَمَخَاتِلِهِ .  
 امام علی علیه السلام : خدا را می ستایم و در اموری که باعث راندن و دور کردن شیطان و محفوظ ماندن از دامها و نیرنگهایش می شود ، از او یاری می طلبم .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۱ .

### حدیث ۴۰۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَاعْتَبِرُوا بِمَا كَانَ مِنْ فِعْلِ اللَّهِ بِإِبْلِيسَ ؛ إِذْ أَحْبَطَ عَمَلَهُ الطَّوِيلَ وَجَهْدَهُ الْجَهِيدَ (الْجَمِيلَ) وَكَانَ قَدْ عَبَدَ اللَّهَ سِتَّةَ آلَافِ سِنِينَ ، لَا يُدْرِي أَمِنْ سِنِي الدُّنْيَا أَمْ مِنْ سِنِي الْآخِرَةِ عَنْ كَبِيرِ سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : از کاری که خدا با ابلیس کرد عبرت بگیرید ؛ چه ، کار دراز مدت و کوشش های توان فرسای او را ، به سبب لحظه ای تکبر ، باطل ساخت . او شش هزار سال خدا را پرستش کرده بود که معلوم نیست آیا از سالهای دنیاست یا از سالهای آخرت .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲ .

**حدیث ۴۰۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْرَهُ نَفْسَكَ عَلَى الْفَضَائِلِ ، فَإِنَّ الرِّذَائِلَ أَنْتَ مَطْبُوعٌ عَلَيْهَا .  
 امام علی علیه السلام : نفس خود را به پذیرش فضایل مجبور کن؛ زیرا رذیلت‌ها در نهاد تو سرشته شده است .  
 غرر الحکم : ۲۴۷۷ .

**حدیث ۴۰۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَاعِلُ الشَّرِّ شَرٌّ مِنْهُ .  
 امام علی علیه السلام : کننده بدی بدتر از خود بدی است .  
 نهج البلاغه: الحکمه ۳۲ .

**حدیث ۴۰۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِشَرٍّ مِنَ الشَّرِّ إِلَّا عِقَابُهُ ، وَلَيْسَ شَيْءٌ بِخَيْرٍ مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا ثَوَابُهُ .  
 امام علی علیه السلام : بدتر از بد، کیفر آن است و خوبتر از خوب، پاداش آن .  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۱۴

**حدیث ۴۰۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ أَنْزَلَ كِتَابًا هَادِيًا بَيْنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ ، فَخُذُوا نَهْجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا ، وَاصْدِفُوا عَنِ الشَّرِّ تَقْصِدُوا .  
 امام علی علیه السلام : خداوند سبحان کتابی راهنما فرستاد و در آن خوب و بد را روشن ساخت . پس راه خوبی را پیش گیرید تا هدایت شوید و از راه بدی دوری جوید تا به مقصد برسید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۷ .

**حدیث ۴۰۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا خَيْرٌ بِخَيْرٍ بَعْدَهُ النَّارُ ، وَمَا شَرٌّ بِشَرٍّ بَعْدَهُ الْجَنَّةُ ، وَكُلُّ نَعِيمٍ دُونَ الْجَنَّةِ فَهُوَ مَحْقُورٌ ، وَكُلُّ بَلَاءٍ دُونَ النَّارِ عَافِيَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : آن خوبی که در پی آن آتش باشد ، خوب نیست و آن بدی که به دنبالش بهشت باشد ، بد نیست . هر نعمتی در قیاس با بهشت ناچیز است و هر رنج و بلایی در مقابل دوزخ عافیت است .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۸۷

**حدیث ۴۰۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الشَّجَاعَةِ إِضَاعَةُ الْحَزْمِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت شجاعت، فرو گذاشتن احتیاط است .  
 غرر الحکم : ۳۹۳۸ .

**حدیث ۴۰۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا أَشْجَعُ مِنْ لَبِيبٍ .  
 امام علی علیه السلام : شجاعتر از خردمند ، وجود ندارد .  
 غرر الحکم : ۱۰۵۹۱ .

**حدیث ۴۰۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَقْوَى النَّاسِ أَعْظَمُهُمْ سُلْطَانًا عَلَى نَفْسِهِ .  
 امام علی علیه السلام : قویترین مردم کسی است که بر نفس خویش مسلط تر باشد .  
 غرر الحکم : ۳۱۸۸ .

**حدیث ۴۰۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشْجَعُ النَّاسِ مَنْ غَلَبَ الْجَهْلَ بِالْحِلْمِ .  
 امام علی علیه السلام : شجاعترین مردم کسی است که با بردباری (خردمندی) بر نادانی چیره آید .  
 غرر الحکم : ۳۲۵۷ .

**حدیث ۴۰۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشْجَعُ النَّاسِ أَسْخَاهُمْ .  
 امام علی علیه السلام : شجاعترین مردم ، بخشنده ترین آنهاست .  
 غرر الحکم : ۲۸۹۹ .

**حدیث ۴۰۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

علی قَدْرِ الْحَمِيَّةِ تَكُونُ الشَّجَاعَةُ .

امام علی علیه السلام : اندازه شجاعت به اندازه حمیت (مردانگی و ننگ از ذلت) است .  
غرر الحکم : ۶۱۸۰ .

### حدیث ۴۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَجَاعَةُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ ، وَغَيْرُ تَهَعُّلِي قَدْرِ حَمِيَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : شجاعت مرد به قدر همت اوست، و غیرتش به قدر تن ندادن او به ذلت .  
غرر الحکم : ۵۷۶۳

### حدیث ۴۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ ، وَصِدْقُهُ

عَلَى قَدْرِ مَرْوَتِهِ ، وَشَجَاعَتُهُ عَلَى قَدْرِ أَنْفَتِهِ .

امام علی علیه السلام : قدر مرد به قدر همت اوست ، و راستی و صداقتش به قدر مردانگی او ، و شجاعتش به قدر غیرت او .  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۷ .

### حدیث ۴۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جُبِلَتِ الشَّجَاعَةُ عَلَى ثَلَاثِ طَبَائِعٍ ، لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ فَضِيلَةٌ لَيْسَتْ لِلْآخَرَى : السَّخَاءُ بِالنَّفْسِ ، وَالْأَنْفَةُ مِنَ الدُّلِّ ، وَطَلْبُ الذِّكْرِ ، فَإِنْ تَكَامَلَتْ فِي الشُّجَاعِ كَانَ الْبَطْلُ الَّذِي لَا يُقَامُ لِسَبِيلِهِ ، وَالْمَوْسُومَ بِالْإِقْدَامِ فِي عَصْرِهِ ، وَإِنْ تَفَاضَلَتْ فِيهِ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ كَانَتْ شَجَاعَتُهُ فِي ذَلِكَ الَّذِي تَفَاضَلَتْ فِيهِ أَكْثَرَ وَأَشَدَّ إِقْدَامًا .

امام علی علیه السلام : شجاعت بر سه خصلت سرشته شده که هر یک از آنها را فضیلت و ارزشی است که دیگری فاقد آن است : از خود گذشتگی ، تن ندادن به خواری و ذلت ، و نامجویی . اگر این سه خصلت در آدم شجاع به طور یکسان و کامل وجود داشته باشند ، پهلوانی است که حریف ندارد و در روزگار خود به دلوری نامور باشد و اگر یکی از این خصلتها در او فروتر از دیگری باشد شجاعت او در آن خصلت بیشتر و اقدامش در آن شدیدتر است .  
بحار الأنوار: ۷۸/۲۳۶/۶۶ .

### حدیث ۴۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ تَمَيَّزَتِ الْأَشْيَاءُ لَكَانَ الصِّدْقُ مَعَ الشَّجَاعَةِ ، وَكَانَ الْجُبْنُ مَعَ الْكَذِبِ .

امام علی علیه السلام : اگر خصلتها از یکدیگر متمایز می شدند ، بیگمان راستی با شجاعت بود و بزدلی با دروغ .



غرر الحکم : ۷۵۹۷ .

### حدیث ۴۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّجَاعَةُ عِزٌّ حَاضِرٌ .

امام علی علیه السلام : شجاعت ، عزّتی نقد است .

غرر الحکم : ۵۷۲

### حدیث ۴۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّجَاعَةُ نُصْرَةٌ حَاضِرَةٌ وَفَضِيلَةٌ ظَاهِرَةٌ .

امام علی علیه السلام : شجاعت ، نصرتی نقد و فضیلتی آشکار است .

غرر الحکم : ۱۷۰۰

### حدیث ۴۰۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْذَرُوا الشُّبُهَةَ ؛ فَإِنَّهَا وُضِعَتْ لِلْفِتْنَةِ .

امام علی علیه السلام : از شبهه حذر کنید ؛ زیرا که شبهه به قصد فتنه (گمراه سازی) ساخته شده است .

تحف العقول : ۱۵۵ .

### حدیث ۴۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا سُمِّيتِ الشُّبُهَةُ شُبُهَةً لِأَنَّهَا تُشْبِهُ الْحَقَّ ، فَأَمَّا أَوْلِيَاءُ اللَّهِ فَضِيَاؤُهُمْ فِيهَا الْيَقِينُ وَدَلِيلُهُمْ سَمْتُ الْهُدَى ، وَأَمَّا أَعْدَاءُ اللَّهِ فَدَعَاؤُهُمْ فِيهَا الضَّلَالُ وَدَلِيلُهُمُ الْعَمَى .

امام علی علیه السلام : شبهه به این دلیل شبهه نامیده شده که شبهه حق است ؛ اما اولیای خدا به هنگام شبهه، روشنایی راهشان یقین است و راهنماییشان راه راست ؛ ولی دشمنان خدا به گاه شبهه دعوتشان گمراهی است و راهنماییشان کوری .

نهج البلاغه : الخطبه ۳۸ .

### حدیث ۴۰۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالأَرْضِ الْخَالِيَةِ ، مَا أَلْقَى فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ .

امام علی علیه السلام : قلب نوجوان ، در حقیقت چونان زمینی بایر است که هرچه در آن افکنده شود می پذیرد .

تحف العقول : ۷۰ .

**حدیث ۴۰۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَيْئَانِ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَنْ فَقَدَهُمَا : الشَّبَابُ ، وَالْعَاقِبَةُ .  
 امام علی علیه السلام : دو نعمت است که قدر آن را نداند مگر کسی که از دستشان دهد : جوانی و تندرستی .  
 غررالحکم : ۵۷۶۴ .

**حدیث ۴۰۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ ، وَيُرْجَى التَّوْبَةَ بِطَوْلِ الْأَمَلِ ... إِنْ عَرَضَتْ لَهُ شَهْوَةٌ أَسْلَفَ الْمَعْصِيَةَ وَسَوَّفَ التَّوْبَةَ .  
 امام علی علیه السلام : چونان کسی مباش که بدون عمل، به آخرت امیدوار است و به سبب آرزوی دراز، توبه را تأخیر می اندازد .  
 .. اگر شهوتی برایش پیش آید گناه را پیش افکند و توبه را پس اندازد .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۵۰ .

**حدیث ۴۰۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ مُعَاجِلٍ يَسْأَلُ الْإِنْظَارَ ، وَكُلُّ مُؤَجَّلٍ يَتَعَلَّلُ بِالتَّسْوِيفِ .  
 امام علی علیه السلام : هرکس که مهلتش به سر آید [برای جبران گذاشته] مهلتی می طلبد، و به هرکس که مهلتی داده شود در انجام کار، امروز و فردا می کند .  
 الحکمه ۲۸۵

**حدیث ۴۰۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ حَقِّ الْمَلِكِ أَنْ يَسُوسَ نَفْسَهُ قَبْلَ جُنْدِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بر فرمانرواست که پیش از سیاست سپاهیان خود ، نفس خویش را سیاست کند .  
 غرر الحکم : ۹۳۳۳ .

**حدیث ۴۰۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِيمَا كَتَبَهُ إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ - : فَتِدَارَكَ مَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِكَ ، وَلَا تَقُلْ : غَدًا وَبَعْدَ غَدٍ ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَالتَّسْوِيفِ ، حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَغْتَةً وَهُمْ غَافِلُونَ .  
 امام علی علیه السلام - در نامه ای به یکی از یاران خود - نوشت : آنچه را از عمر تو باقی مانده است ، دریاب و مگو : فردا و پس فردا ؛ زیرا پیشینیان تو به سبب تکیه کردن به آرزوها و امروز و فردا کردن هلاک شدند ؛ چرا که فرمان خدا (مرگ) ناگهان این

غافلان را در رسید .

بحار الأنوار : ۷۳/۷۵/۳۹ .

### حدیث ۴۰۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَاسَ نَفْسَهُ أَدْرَكَ السِّيَاسَةَ .

امام علی علیه السلام : هر که نفس خود را سیاست (تربیت) کند، به سیاست کردن [مردم] دست یابد .

غرر الحکم : ۸۰۱۳

### حدیث ۴۰۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُوسُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْوَرَعِ ، وداؤوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ .

امام علی علیه السلام : نفسهای خود را بر پارسایی سیاست (تربیت) کنید ، و بیماران را با صدقه درمان نمایید .

غرر الحکم : ۵۵۸۸

### حدیث ۴۰۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الاحْتِمَالُ زَيْنُ السِّيَاسَةِ .

امام علی علیه السلام : تحمّل کردن، زیور سیاست است .

غرر الحکم : ۷۷۲

### حدیث ۴۰۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِلَاكُ السِّيَاسَةِ الْعَدْلُ .

امام علی علیه السلام : اساس سیاست ، عدالت است .

غرر الحکم : ۹۷۱۴

### حدیث ۴۰۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ السِّيَاسَةِ اسْتِعْمَالُ الرَّفْقِ .

امام علی علیه السلام : نرمش به خرج دادن ، سرآمد سیاست است .

غرر الحکم : ۵۲۶۶

**حدیث ۴۰۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سُوءُ التَّدْبِيرِ سَبَبُ التَّدْمِيرِ .  
 امام علی علیه السلام : سوء تدبیر ، موجب ویرانی و نابودی است .  
 غرر الحکم : ۵۵۷۱

**حدیث ۴۰۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الزُّعْمَاءِ ضَعْفُ السِّيَاسَةِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت پیشوایان ، ناتوانی در سیاست است .  
 غرر الحکم : ۳۹۳۱

**حدیث ۴۰۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ السِّيَاسَةِ يَسْتَدِيمُ الرِّيَاسَةَ .  
 امام علی علیه السلام : حُسن سیاست ، موجب پایداری ریاست است .  
 غرر الحکم : ۴۸۲۰

**حدیث ۴۰۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ السِّيَاسَةِ قِوَامُ الرِّعِيَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : حُسن سیاست ، مایه استواری ملت است .  
 غرر الحکم : ۴۸۱۸

**حدیث ۴۰۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ التَّدْبِيرِ وَتَجَنُّبُ التَّبْدِيرِ مِنْ حُسْنِ السِّيَاسَةِ .  
 امام علی علیه السلام : حُسن تدبیر و پرهیز از حیف و میل ، از حُسن سیاست است .  
 غرر الحکم : ۴۸۲۱

**حدیث ۴۰۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُلْكُ سِيَّاسَةٌ .

امام علی علیه السلام : مُلْكِدَارِي ، سِيَّاسَتِ اسْت .

غُرر الْحَكْم : ۱۷ .

### حدیث ۴۱۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُنَازَعَةُ السُّفْلِ تَشِينُ السَّادَةَ .

امام علی علیه السلام : کَشْمَكِشْ بَا سَفَلْگَان، سُرُورِي رَا لَكِه دَار مِي كَنْد .

غُرر الْحَكْم : ۹۸۱۳ .

### حدیث ۴۱۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعُ خِصَالٍ يَسُودُ بِهَا الْمَرْءُ : الْعِفَّةُ ، وَالْأَدَبُ ، وَالْجُودُ ، وَالْعَقْلُ .

امام علی علیه السلام : چَهَار خِصَلْتِ اسْت کِه آدَمِي بَا آنَهَا سُرُور مِي شُود : عِفَّت ، اَدَب ، بَخْشَنْدِگِي وَ خِرْدْمَنْدِي .

بِحَار الْأَنْوَار : ۱/۹۴/۲۳

### حدیث ۴۱۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَضِيلَةُ السَّادَةِ حُسْنُ الْعِبَادَةِ .

امام علی علیه السلام : فَضِيلَتِ سُرُورَان ، بِه نِيكُويِي عِبَادَتِ اسْت .

غُرر الْحَكْم : ۶۵۵۹ .

### حدیث ۴۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّرِيفُ كُلُّ الشَّرِيفِ مَنْ شَرَّفَهُ عِلْمُهُ ، وَالسُّؤْدُدُ حَقُّ السُّؤْدُدِ لِمَنْ اتَّقَى اللَّهَ رَبَّهُ .

امام علی علیه السلام : شَرِيفِ تَمَامِ عِيَارِ كَسِي اسْت کِه عِلْمِ وَ دَانَايِي اش بِه او شَرَاْفَتِ بَخْشِيْدِه بَاشَد ، وَ سُرُورِي حَقِيْقِي از آن كَسِي

اسْت کِه از پُرُورْدِگَارِ خُوِيْشِ بَتَرَسَد .

بِحَار الْأَنْوَار : ۷۸/۸۲/۸۲ .

### حدیث ۴۱۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِاحْتِمَالِ الْمُؤْنِ يَجِبُ السُّؤْدُدُ .

امام علی علیه السلام : بِه دُوشِ كَشِيْدِنِ بَارِ هَزِيْنِه هَا [يِ مَرْدَمِ وَ نَانِ رَسَانْدِنِ بِه مَرْدَمِ] مُوَجِبِ سُرُورِي مِي شُود .

نهج البلاغه: الحکمه ۲۲۴.

### حدیث ۴۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَاتَّقُوا اللَّهَ عِبَادَ اللَّهِ تَقِيَّةَ ذِي لُبٍّ، شَغَلَ التَّفَكُّرُ قَلْبَهُ، وَأَنْصَبَ الْخَوْفُ بَدَنَهُ، وَأَسْهَرَ التَّهْجُدُ غِرَارَ نَوْمِهِ.

امام علی علیه السلام: بندگان خدا! از خدا بترسید همچون ترسیدن خردمندی که اندیشه [در مبدأ و معاد] دل او را به خود مشغول ساخته و ترس [از خدا و رستاخیز] پیکرش را رنجور کرده و عبادت شبانه، همان اندک خوابش را هم از او گرفته است.  
نهج البلاغه: الخطبه ۸۳.

### حدیث ۴۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ سَهْرُ الْعِيُونِ بِذِكْرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ.

امام علی علیه السلام: برترین عبادت، شب زنده داری به یاد خداوند سبحان است.  
غرر الحکم: ۳۱۴۹.

### حدیث ۴۱۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَهْرُ اللَّيْلِ فِي طَاعَةِ اللَّهِ رَبِّعِ الْأَوْلِيَاءِ وَرَوْضَةُ السُّعْدَاءِ.

امام علی علیه السلام: شب بیدار ماندن در طاعت خدا، بهار اولیاء است و بوستان نیکبختان.  
غرر الحکم: ۵۶۱۳.

### حدیث ۴۱۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

السَّهْرُ رَوْضَةُ الْمُشْتَاقِينَ.

امام علی علیه السلام: شب زنده داری، بوستان مشتاقان است.  
غرر الحکم: ۶۶۶.

### حدیث ۴۱۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي كِتَابٍ لَهُ إِلَى الْأَشْتَرِ لَمَّا وُلِّاهُ مِصْرَ - : لَا تَنْقُضْ سُنَّةَ صَالِحَةٍ عَمِلَ بِهَا صُدُورُ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَاجْتَمَعَتْ بِهَا الْأَلْفَةُ، وَصَلَحَتْ عَلَيْهَا الرَّعِيَّةُ، وَلَا تُحَدِّثَنَّ سُنَّةَ تُضَرُّ بِشَيْءٍ مِنْ مَاضِي تِلْكَ السَّنَنِ، فَيَكُونُ الْأَجْرُ لِمَنْ سَنَّهَا، وَالْوِزْرُ عَلَيْكَ بِمَا نَقَضْتَ مِنْهَا.

امام علی علیه السلام - در فرمان حکومت مصر به مالک اشتر - نوشت: روش پسندیده ای را که بزرگان این امت به آن رفتار کرده اند و موجب همدلی و همبستگی شده و کار مردم بر طبق آن سامان گرفته است، مشکن و هیچ گاه سنت و روشی پدید میاور که به

چیزی از این سنت‌های گذشته لطمه ای زند ؛ زیرا در این صورت پایه گذار آن روش گذشته مأجور خواهد بود و تو با شکستن آن گناهکار .

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳ .

### حدیث ۴۱۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَفَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ لَا تُصْعِيبَهُ إِلَى الْمَعَاصِي ، فَقَالَ عَزَّوَجَلَّ : «وَقَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا» .

امام علی علیه السلام : پس خداوند بر گوش این وظیفه را نهاد که با آن به معاصی گوش ندهی ؛ خداوند عز و جلفرموده است : «و در این کتاب بر شما نازل کرد که چون شنیدید کسانی آیات خدا را انکار می کنند و آن را به ریشخند می گیرند ، با آنان منشینید تا آن گاه که به سخنی دیگر پردازند و گرنه شما نیز همانند آنها خواهید بود ، خدا همه منافقان و کافران را در جهنم گرد می آورد» .

کتاب من لا يحضره الفقيه : ۲/۶۲۶/۳۲۱۵ .

### حدیث ۴۱۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَامِعُ ذِكْرِ اللَّهِ ذَاكِرٌ .

امام علی علیه السلام : شنونده ذکر خدا ، ذاکر است .

غرر الحکم : ۵۵۷۹ .

### حدیث ۴۱۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحْسَنَ الاسْتِمَاعَ تَعَجَّلَ الْاِنْتِفَاعَ .

امام علی علیه السلام : هر که خوب گوش کند ، زود بهره مند شود .

غرر الحکم : ۹۲۴۳ .

### حدیث ۴۱۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَوْدُ أُذُنِكَ حُسْنَ الاسْتِمَاعِ ، وَلَا تُصْغِ إِلَى مَا لَا يَزِيدُ فِي صَلَاحِكَ اسْتِمَاعُهُ .

امام علی علیه السلام : گوش خود را به خوب شنیدن عادت بده و به سخنانی که شنیدنشان بر اصلاح و پاکی تو چیزی نمی افزاید گوش فرامده .

غرر الحکم : ۶۲۳۴

**حدیث ۴۱۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا كُلُّ ذِي قَلْبٍ بَلِيْبٍ ، وَلَا كُلُّ ذِي سَمْعٍ بِسَمِيْعٍ ، وَلَا كُلُّ نَاطِرٍ بِبَصِيْرٍ .  
 امام علی علیه السلام : نه هر که دلی دارد خردمند است ، و نه هر که گوشی دارد شنواست ، و نه هر که چشمی دارد بیناست .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۸ .

**حدیث ۴۱۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا إِنَّ أَسْمَعَ الْأَسْمَاعِ مَا وَعَى التَّدَكِيْرَ وَقَبْلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بدانید که شنواترین گوشها ، گوشی است که پند و اندرز را بشنود و پذیرا شود .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۰۵ .

**حدیث ۴۱۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا لَمْ تَكُنْ عَالِمًا نَاطِقًا فَكُنْ مُسْتَمِعًا وَاعِيًا .  
 امام علی علیه السلام : اگر دانشمندی گویا نیستی ، پس شنونده ای گیرا باش .  
 غرر الحکم : ۴۰۹۰ .

**حدیث ۴۱۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 السَّلَامُ سَبْعُونَ حَسَنَةً ، تِسْعَةٌ وَسِتُّونَ لِلْمُبْتَدِي وَوَاحِدَةٌ لِلزَّادِ .  
 امام علی علیه السلام : سلام ، هفتاد ثواب دارد که شصت و نه تای آن برای سلام کننده است و یکی برای جواب دهنده .  
 بحار الأنوار : ۷۶/۱۱/۴۶ .

**حدیث ۴۱۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَوَاعِدُ الْإِسْلَامِ سَبْعَةٌ : فَأَوَّلُهَا الْعَقْلُ وَعَلَيْهِ يُبْنَى الصَّبْرُ ، وَالثَّانِي : صَوْنُ الْعَرِضِ وَصِدْقُ اللَّهْجَةِ ، وَالثَّلَاثَةُ : تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ عَلَى جِهَتِهِ ، وَالرَّابِعَةُ : الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالتَّبْغِضُ فِي اللَّهِ ، وَالخَامِسَةُ : حَقُّ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَمَعْرِفَةُ وَلَايَتِهِمْ ، وَالسَّادِسَةُ : حَقُّ الْإِخْوَانِ وَالْمُحَامَاةُ عَلَيْهِمْ ، وَالسَّابِعَةُ : مُجَاوَرَةُ النَّاسِ بِالْحُسْنَى .  
 امام علی علیه السلام : شالوده های اسلام هفت تاست: اولین آنها خرد است و صبر بر آن بنا شده است ؛ دوم : آبروداری و راستگویی ؛ سوم: تلاوت قرآن، به گونه صحیح؛ چهارم: دوستی و دشمنی برای خدا؛ پنجم: حق آل محمد صلی الله علیه و آله ، و شناخت ولایت آنها ؛ ششم : حق برادران و حمایت از آنها و هفتم: حُسن همسایگی با مردم .



تحف العقول : ۱۹۶ .

### حدیث ۴۱۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَعَانَ عَلَى مُسْلِمٍ فَقَدْ بَرَّئَ مِنَ الْإِسْلَامِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که بر ضد مسلمانی کمک کند ، از اسلام بدور است .  
 غرر الحکم : ۹۲۲۰ .

### حدیث ۴۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 جَاءُوا الْخِيَانَةَ ، فَإِنَّهَا مُجَانِبَةُ الْإِسْلَامِ .  
 امام علی علیه السلام : از خیانت دوری کنید ؛ که خیانت از اسلام بدور است .  
 غرر الحکم : ۴۷۴۲ .

### حدیث ۴۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 غَايَةُ الْإِسْلَامِ التَّسْلِيمُ ، غَايَةُ التَّسْلِيمِ الْفَوْزُ بِدَارِ النَّعِيمِ .  
 امام علی علیه السلام : نهایت اسلام ، تسلیم است ؛ پایان تسلیم رسیدن به سرای پر نعمت (بهشت) است .  
 غرر الحکم : (۶۳۴۹ - ۶۳۵۰) .

### حدیث ۴۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِسْلَامُ هُوَ التَّسْلِيمُ ، وَالتَّسْلِيمُ هُوَ الْيَقِينُ ، وَاليَقِينُ هُوَ التَّصَدِيقُ ، وَالتَّصَدِيقُ هُوَ الْإِقْرَارُ ، وَالْإِقْرَارُ هُوَ الْأَدَاءُ ، وَالْأَدَاءُ هُوَ الْعَمَلُ .  
 امام علی علیه السلام : اسلام همان تسلیم است و تسلیم، یقین و یقین، تصدیق و تصدیق، اقرار و اقرار، ادا و ادا، عمل .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۲۵ .

### حدیث ۴۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي وَصْفِ الْإِسْلَامِ - : فَهُوَ أَبْلَجُ الْمَنَاهِجِ ، وَأَوْضَحُ (وَأَضْحَى) الْوَلَائِحِ ، مُشْرِفُ الْمَنَارِ ، مُشْرِقُ الْجَوَادِّ ، مُضِيءُ الْمَصَابِيحِ .  
 امام علی علیه السلام - در توصیف اسلام - فرمود : اسلام روشنترین راهها و آشکارترین گذرگاهها است . مشعل آن بلند و مرتفع است و شاهراههایش درخشان و چراغهایش فروزان .  
 نهج البلاغه : انظر تمام الخطبة ، الخطبة ۱۰۶ .

**حدیث ۴۱۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ هَذَا الْإِسْلَامَ دِينُ اللَّهِ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ ، وَاصْطَنَعَهُ عَلَى عَيْنِهِ ، وَأَصْفَاهُ خَيْرَ خَلْقِهِ ، وَأَقَامَ دَعَائِمَهُ عَلَى مَحَبَّتِهِ ، أَذَلَّ الْأَدْيَانَ بِعِزَّتِهِ ،  
 وَوَضَعَ الْمِلَلَ بِرَفْعِهِ .

امام علی علیه السلام : براستی این اسلام همان دین خداست، که برای خود برگزید و زیر نظر خویش پروردش و بهترین آفریدگانش را برای آن گزینش نمود و پایه های آن را بر محبت خویش برنهاد و با عزت آن ، ادیان دیگر را خوار کرد و با بلند کردن آن ، آینههای دیگر را به زیر کشید.  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۸

**حدیث ۴۱۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا شَرَفَ أَعْلَى مِنَ الْإِسْلَامِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ شرافتی ، بالاتر از اسلام نیست .  
 نهج البلاغه: الحكمة ۳۷۱

**حدیث ۴۱۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ فِي سُلْطَانِ اللَّهِ عِصْمَةً لِأَمْرِكُمْ ، فَأَعْطُوهُ طَاعَتَكُمْ غَيْرَ مُلَوَّمِيَةٍ (مُتَلَوِّمِينَ) وَلَا مُسْتَكْرَهٍ بِهَا ، وَاللَّهُ لَتَفْعَلَنَّ أَوْ لَيَنْقُلَنَّ اللَّهُ عَنْكُمْ سُلْطَانَ الْإِسْلَامِ ، ثُمَّ لَا يَنْقُلُهُ إِلَيْكُمْ أَبَدًا حَتَّى يَأْرِزَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : همانا سلطان خدا مایه نگهداری و سامان یافتن کار شماست ؛ پس بی درنگ و با میل و اختیار او را اطاعت کنید . سوگند به خدا که یا این کار را می کنید، یا خداوند سلطان اسلام (حکومت حق اسلامی) را از شما می گیرد و دیگر هرگز آن را به شما منتقل نمی کند ، تا به دست دیگری سپرده شود .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۹ .

**حدیث ۴۱۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 السُّلْطَانُ وَرَعَاةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ .  
 امام علی علیه السلام : فرمانروایان ، پاسداران [احکام] خدا در زمین اویند .  
 نهج البلاغه : الحكمة ۳۳۲

**حدیث ۴۱۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَاعِدِ السُّلْطَانَ لِتَأْمَنَ خُدَعَ الشَّيْطَانِ .

امام علی علیه السلام: از سلطان دوری کن تا از نیرنگهای شیطان ایمن مانی .

بحار الأنوار: ۷۷/۲۱۵/۱

### حدیث ۴۱۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صَاحِبُ السُّلْطَانِ كِرَاكِبِ الْأَسَدِ ، يُغَبِّطُ بِمَوْقِعِهِ ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَوْضِعِهِ .

امام علی علیه السلام: ملازم سلطان ، همچون کسی است که بر شیر سوار باشد ؛ مردم به موقعیت او غبطه می خورند، در حالی که

خودش بهتر می داند در چه وضعیتی [خطرناک] اقرار دارد .

نهج البلاغه: الحکمه ۲۶۳ .

### حدیث ۴۱۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شَكَرُ الْعَقْلِ وَالْغُرُورِ أَبْعَدُ إِفَاقَةً مِنْ سُكْرِ الْخُمُورِ .

امام علی علیه السلام: مستی غفلت و غرور ، دیرتر از مستی خمر از سر می پرد .

غرر الحکم: ۵۶۵۱.

### حدیث ۴۱۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنَ الْعَنَاءِ أَنْ الْمَرْءَ يَجْمَعُ مَا لَا يَأْكُلُ وَيَبْنِي مَا لَا يَسْكُنُ ، ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لَا مَالًا حَمَلَ ، وَلَا بِنَاءً نَقَلَ !

امام علی علیه السلام: یکی از رنجها این است که انسان چیزی را فراهم آورد که نمی خورد و بنایی بسازد که در آن سکونت نمی

کند و سپس به جانب خداوند متعال می رود در حالی که نه مالی با خود می برد و نه ساختمانی منتقل می کند!

نهج البلاغه: الخطبه ۱۱۴ .

### حدیث ۴۱۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَحْتَرِسَ مِنْ سِيْرِ الْمَالِ ، وَسِيْرِ الْقُدْرَةِ ، وَسِيْرِ الْعِلْمِ ، وَسِيْرِ الْمَدْحِ ، وَسِيْرِ الشَّبَابِ ، فَإِنَّ لِكُلِّ ذَلِكَ رِيَاحًا خَبِيثَةً تَسْلُبُ الْعَقْلَ وَتَسْتَحْفُفُ الْوَقَارَ .

امام علی علیه السلام: سزاوار است که خردمند از مستی ثروت و مستی قدرت و مستی دانش و مستی ستایش و مستی جوانی پرهیز

کند ؛ زیرا هر یک از این مستیها بادهای پلیدی دارد که عقل را می رباید و وقار را از بین می برد .

غرر الحکم: ۱۰۹۴۸

### حدیث ۴۱۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السُّكْرُ أَرْبَعُ سَكَرَاتٍ : سُكْرُ الشَّرَابِ ، وَسُكْرُ الْمَالِ ، وَسُكْرُ النَّوْمِ ، وَسُكْرُ الْمَلِكِ .

امام علی علیه السلام : مستی چهار گونه است : مستی شراب ، مستی ثروت ، مستی خواب و مستی حکومت .  
بحار الأنوار: ۱۰/۱۱۴/۱.

### حدیث ۴۱۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَخْرُجُ الرَّجُلُ فِي سَفَرٍ يَخَافُ فِيهِ عَلَى دِينِهِ وَصَلَاتِهِ .

امام علی علیه السلام : انسان نباید به سفری رود که می ترسد در آن به دین و نمازش لطمه ای وارد آید .  
بحار الأنوار : ۱۰/۱۰۸/۱

### حدیث ۴۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَصْحَبَنَّ فِي سَفَرٍ مَنْ لَا يَرَى لَكَ الْفَضْلَ عَلَيْهِ كَمَا تَرَى لَهُ الْفَضْلَ عَلَيْكَ .

امام علی علیه السلام : هرگز با کسی همسفر نشو که برای تو بر خودش برتری نمی بیند ، آن چنان که تو برای او بر خویش برتری می بینی .  
بحار الأنوار: ۷۶/۲۶۷/۸.

### حدیث ۴۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَلِّ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ الطَّرِيقِ ، وَعَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ .

امام علی علیه السلام : پیش از سفر ، از همسفر جویا شو ، و پیش از [خرید] خانه ، بین همسایه ات کیست .  
نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۴۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْظَمُ النَّاسِ سَعَادَةً أَكْثَرُهُمْ زَهَادَةً .

امام علی علیه السلام : خوشبخت ترین مردم کسی است که بیش از همه پارسایی داشته باشد .  
غرر الحکم : ۳۱۰۰ .

### حدیث ۴۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا مَنْ عَدَلَ عَمَّا يَعْرِفُ ضُرَّهُ ، وَإِنَّ أَشْقَاهُمْ مَنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ .

امام علی علیه السلام : خوشبخت ترین مردم در دنیا کسی است که از آنچه می داند برایش زیان آور است دوری کند، و بدبخت ترین آنان کسی است که از هوای نفس خود پیروی کند .  
 وقعه صفین : ۱۰۸ .

### حدیث ۴۱۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَسْعَدُ النَّاسِ مَنْ عَرَفَ فَضْلَنَا ، وَتَقَرَّبَ إِلَى اللَّهِ بِنَا ، وَأَخْلَصَ حُبَّنَا ، وَعَمِلَ بِمَا إِلَيْهِ نَدَبْنَا ، وَانْتَهَى عَمَّا عَنْهُ نَهَيْنَا ، فَذَاكَ مِنَّا وَهُوَ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ مَعَنَا .

امام علی علیه السلام :  
 خوشبخت ترین مردم کسی است که فضل و مقام ما را بشناسد و به وسیله ما به خدا نزدیک شود و در دوستی ما یکدل و مخلص باشد و به آنچه ما بدان فرا خواندیم عمل کند و از آنچه ما نهی کردیم دست بردارد . چنین کسی از ماست و در سرای ماندگاری (بهشت) با ماست .

غرر الحکم : ۳۲۹۷

### حدیث ۴۱۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَسْعَدُ النَّاسِ مَنْ تَرَكَ لَذَّةً فَإِنَّهُ لِلذَّهِ بَاقِيَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : خوشبخت ترین مردم، کسی است که لذت گذرا را به خاطر لذت ماندگار ترک کند .  
 غرر الحکم : ۳۲۱۸ .

### حدیث ۴۱۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِنْدَ الْعَرَضِ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ تَحَقُّقُ السَّعَادَةِ مِنَ الشَّقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : در هنگام عرضه اعمال بر خدای سبحان است که خوشبختی حقیقی از بدبختی حقیقی باز شناخته می شود .  
 غرر الحکم : ۶۲۲۳ .

### حدیث ۴۱۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ حَقِيقَةَ السَّعَادَةِ أَنْ يُخْتَمَ لِلْمَرْءِ عَمَلُهُ بِالسَّعَادَةِ ، وَإِنَّ حَقِيقَةَ الشَّقَاءِ أَنْ يُخْتَمَ لِلْمَرْءِ عَمَلُهُ بِالشَّقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : خوشبختی حقیقی این است که کار انسان به خوشبختی بینجامد و بدبختی حقیقی این است که [فرجام] کار آدمی به بدبختی ختم شود .  
 معانی الأخبار : ۳۴۵/۱ .

**حدیث ۴۱۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خُلُوْهُ الصَّدْرِ مِنَ الْعِلِّ وَالْحَسَدِ مِنْ سَعَادَةِ الْعَبْدِ .  
 امام علی علیه السلام : خالی بودن دل از کینه و حسادت، از خوشبختی بنده است .  
 غرر الحکم : ۵۰۸۳

**حدیث ۴۱۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنَ السَّعَادَةِ ، التَّوْفِيقُ لِصَالِحِ الْأَعْمَالِ .  
 امام علی علیه السلام : توفیق داشتن برای انجام کارهای نیک، از خوشبختی است .  
 غرر الحکم : ۹۲۹۶

**حدیث ۴۱۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ فِي إِصْلَاحِهَا سَعِدَ ، مَنْ أَهْمَلَ نَفْسَهُ فِي لَذَائِهَا شَقِيَ وَبُعِدَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که نفس خود را در راه اصلاح آن به رنج افکند ، خوشبخت شود و هر که آن را با لذتهایش واگذارد ، بدبخت گردد و [از درگاه حق] دور شود .  
 غرر الحکم : ۸۲۴۶-۸۲۴۷

**حدیث ۴۱۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ سَعِدَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به محاسبه نفس خود پردازد ، خوشبخت شود .  
 غرر الحکم : ۷۸۸۷

**حدیث ۴۱۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي لُزُومِ الْحَقِّ تَكُونُ السَّعَادَةُ .  
 امام علی علیه السلام : خوشبختی ، در پایبندی به حق است .  
 غرر الحکم : ۶۴۸۹

**حدیث ۴۱۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْمَلُوا بِالْعِلْمِ تَسَعَّدُوا .

امام علی علیه السلام : به علم عمل کنید ، تا خوشبخت شوید .

غرر الحکم : ۲۴۷۹

### حدیث ۴۱۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَالِسِ الْعُلَمَاءِ تَسَعَّدُ .

امام علی علیه السلام : با دانشمندان باش ، تا خوشبخت شوی .

غرر الحکم : ۴۷۱۷

### حدیث ۴۱۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّعِيدُ مَنْ أَخْلَصَ الطَّاعَةَ .

امام علی علیه السلام : خوشبخت، کسی است که در طاعت [خدا] اخلاص داشته باشد .

غرر الحکم : ۱۲۹۳ .

### حدیث ۴۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعَةٌ لَا قَطْعَ عَلَيْهِمْ : الْمُخْتَلِسُ ، وَالْغُلُولُ ، وَمَنْ سَرَقَ مِنَ الْغَنِيمَةِ ، وَسَرَقَهُ الْأَجِيرُ ؛ فَإِنَّهَا خِيَانَةٌ .

امام علی علیه السلام : چهار نفرند که دستشان (چنانچه دزدی کنند) قطع نمی شود : اختلاس کننده ، کسی که خیانت کند ، کسی

که از غنیمت بدزدد، و دزدی اجیر ؛ زیرا کار اینها خیانت محسوب می شود [نه دزدی . پس کیفر دیگری دارند] .

الکافی : ۷/۲۲۶/۶ .

### حدیث ۴۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْطَاءُ الْمَالِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ تَبْذِيرٌ وَإِسْرَافٌ .

امام علی علیه السلام : خرج کردن به ناحق مال ، حیف و میل و اسراف است .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۶ .

### حدیث ۴۱۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّرْفُ مَثْوَاءٌ ، وَالْقَصْدُ مَثْرَاءٌ .

امام علی علیه السلام: اسراف، موجب هلاکت است و میانه روی، مایه زیاد شدن ثروت.  
بحار الأنوار: ۷۲/۱۹۲/۹.

### حدیث ۴۱۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
وَيْحَ الْمُسْرِفِ، مَا أَبْعَدَهُ عَنِ صَلَاحِ نَفْسِهِ وَاسْتِدْرَاكِ أَمْرِهِ!  
امام علی علیه السلام: بیچاره اسرافکار! چه دور است از اصلاح نفس و جبران کار خود.  
غرر الحکم: ۱۰۰۹۲.

### حدیث ۴۱۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فَوَالَّذِي وَسِعَ سَمْعُهُ الْأَصْوَاتَ، مَا مِنْ أَحَدٍ أَوْدَعَ قَلْبًا سُرُورًا إِلَّا وَخَلَقَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ السُّرُورِ لُطْفًا، فَإِذَا نَزَلَتْ بِهِ نَائِيَةٌ جَرَى إِلَيْهَا  
كَالْمَاءِ فِي انْحِدَارِهِ حَتَّى يَطْرُقَهَا عَنْهُ، كَمَا تُطْرُقُ غَرِيبَةً الْإِبِلُ.  
امام علی علیه السلام: سوگند به آن که همه آواها را می شنود، هیچ کس دلی را شادمان نسازد، مگر آن که خداوند از آن  
شادمانی لطفی بیافریند و بدان گاه که گرفتاری و مصیبتی بدو رسد آن لطف، همچون آبی که در نشیب روان گردد، به سوی آن  
مصیبت و گرفتاری سرازیر شود و آن را از او دور گرداند، همچنان که شتر غریبه [از میان رمه شتران] رانده می شود.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۵۷.

### حدیث ۴۱۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا يُسْتَعَانُ عَلَى السُّرُورِ إِلَّا بِاللَّيْنِ.  
امام علی علیه السلام: برای شادی جز از نرمخویی یاری نتوان گرفت.  
مطالب السؤل: ۵۰.

### حدیث ۴۱۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَصْلُ الْعَقْلِ الْقُدْرَةُ، وَثَمَرُهَا السُّرُورُ.  
امام علی علیه السلام: ریشه خرد، توانمندی است و میوه آن شادی.  
بحار الأنوار: ۷۸/۷/۵۹.

### حدیث ۴۱۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَكَانَ يَقُولُ: مَا انْتَفَعْتُ بِكَلَامٍ بَعْدَ كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانْتِفَاعِي بِهَذَا الْكَلَامِ -:



أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ الْمَرْءَ قَدْ يَسِيرُهُ دَرَكُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيْفُوتَهُ، وَيَسُوؤُهُ فَوْتُ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكُهُ، فَلْيَكُنْ سِيرُورُكَ بِمَا نِلْتَ مِنْ آخِرَتِكَ، وَلْيَكُنْ أَسْفُكَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنْهَا.

امام علی علیه السلام - به عبد الله بن عباس رحمه الله که پس از شنیدن کلام ایشان، می گفت: با هیچ گفتاری پس از گفته رسول خدا، چنین بهره مند نشدم - فرمود: اما بعد، آدمی را گاه به دست آوردن چیزی شاد می کند که در هر حال به آن می رسید و چیزی اندوهگین می کند که هرگز به آن نمی رسید. پس، شادی تو در جایی باشد که به امری از امور آخرت دست یابی و اندوهت آن جا باشد که امری از امور آخرت را از دست دهی.

نهج البلاغه: الكتاب ۲۲.

### حدیث ۴۱۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تُودِعْ سِرَّكَ إِلَّا عِنْدَ كُلِّ ثَقَةٍ.  
امام علی علیه السلام: راز خود را جز به کسی که مورد اعتماد است مسپار.  
بحار الأنوار: ۷۷/۲۳۵/۳.

### حدیث ۴۱۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ ضَعَفَ عَنِ حِفْظِ سِرِّهِ لَمْ يَقْوَلِ سِرًّا غَيْرَهُ.  
امام علی علیه السلام: کسی که در نگه داشتن راز خود ناتوان باشد، در حفظ راز دیگران توانا نباشد.  
غرر الحکم: ۸۹۴۱.

### حدیث ۴۱۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنْفِرِدِ بِسِرِّكَ؛ وَلَا تُوَدِّعْهُ حَازِمًا فَيَزِلَّ، وَلَا جَاهِلًا فَيَخُونَ.  
امام علی علیه السلام: رازت را تنها برای خودت نگه دار و آن را [حتی] به شخصی پخته مسپار، که ممکن است بلغزد، و به نادان هم مسپار که خیانت می کند.  
غرر الحکم: ۲۳۰۶.

### حدیث ۴۱۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تُودِعَنَّ سِرَّكَ مَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ.  
امام علی علیه السلام: هرگز راز خود را به کسی که امانتدار نیست، مسپار.  
غرر الحکم: ۱۰۱۶۶.

**حدیث ۴۱۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُسِرَّ إِلَى الْجَاهِلِ شَيْئًا لَا يُطِيقُ كِتْمَانَهُ.  
 امام علی علیه السلام : با نادان ، رازی که طاقت کتمانش را ندارد ، در میان مگذار .  
 غرر الحکم : ۱۰۲۶۵

**حدیث ۴۱۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا بَأْسَ بَأَنَّ لَا يُعْلَمَ سِرُّكَ .  
 امام علی علیه السلام : چه باک که رازت دانسته نشود؟  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۶۹/۱ .

**حدیث ۴۱۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْجَحِ الْأُمُورِ مَا أَحَاطَ بِهِ الْكِتْمَانُ .  
 امام علی علیه السلام : موفقترین کارها ، کاری است که با کتمان کامل صورت گیرد .  
 غرر الحکم : ۳۲۸۴ .

**حدیث ۴۱۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أُبْدَلُ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ وَلَا تَبْدُلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأْنِينَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هرچه محبت داری نثار دوست کن ، اما هرچه اطمینان داری به پای او مریز .  
 غرر الحکم : ۲۴۶۳

**حدیث ۴۱۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ .  
 امام علی علیه السلام : سینه خردمند ، صندوق راز اوست .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۶ .

**حدیث ۴۱۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَلَّمَا كَثُرَ خُزَانُ الْأَسْرَارِ كَثُرَ ضَيَاعُهَا .

امام علی علیه السلام : هر چه تعداد کسانی که اسرار را می دانند بیشتر باشد ، آن اسرار فاش کنندگانش بیشتر هستند .  
غرر الحکم : ۷۱۹۷

### حدیث ۴۱۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سِرُّكَ أَسِيرُكَ فَإِنْ أَفْشَيْتَهُ صِرْتَ أَسِيرَهُ .

امام علی علیه السلام : راز تو در بند توست . اگر آن را فاش کنی تو در بندش خواهی شد .  
غرر الحکم : ۵۶۳۰ .

### حدیث ۴۱۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَتَمَ سِرَّهُ كَانَتْ الْخَيْرَةُ بِيَدِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که راز خود را بپوشاند ، قدرت انتخاب در دست اوست .  
نهج البلاغه : الحکمه ۱۶۲

### حدیث ۴۱۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ ، وَالْحَزْمُ بِإِجَالِهِ الرَّأْيِ ، وَالرَّأْيُ بِتَحْصِينِ الْأَسْرَارِ .

امام علی علیه السلام : پیروزی با احتیاط به دست می آید ، و احتیاط ، با اندیشیدن و سنجیدن ، و اندیشیدن و سنجیدن ، با رازداری .  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۸ .

### حدیث ۴۱۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ أَنْ تَكُونَ بِمَالِكَ مُتَبَرِّعًا وَعَنْ مَالِ غَيْرِكَ مُتَوَرِّعًا .

امام علی علیه السلام : بخشندگی آن است که مال خود را بذل و بخشش کنی و در برابر ثروت دیگران پارسایی نشان دهی .  
غرر الحکم : ۱۹۲۸ .

### حدیث ۴۱۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ يُكْسِبُ الْمَحَبَّةَ وَيُزَيِّنُ الْأَخْلَاقَ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، دوستی می آورد و اخلاق را می آراید .

غرر الحکم : ۱۶۰۰ .

#### حدیث ۴۱۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ يَزْرَعُ الْمَحَبَّةَ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی، بذر دوستی می افشاند .

غرر الحکم : ۳۰۶

#### حدیث ۴۱۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ ثَمَرَةُ الْعَقْلِ، وَالْقَنَاعَةُ بُرْهَانُ النَّبْلِ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، میوه خرد است، و قناعت ، دلیل شرافت .

غرر الحکم : ۲۱۴۵

#### حدیث ۴۱۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُسْتَعَانُ عَلَى اللَّبِّ إِلَّا بِالسَّخَاءِ .

امام علی علیه السلام : برای یاری خرد ، جز از بخشندگی کمک گرفته نشود .

بحار الأنوار : ۷/۵۹ / ۷۸ .

#### حدیث ۴۱۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ قُرْبَةٌ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی موجب نزدیکی [به خدا و مردم] است .

بحار الأنوار : ۷۲/۱۹۳/۹

#### حدیث ۴۱۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَرِيمُ الْمَسْجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا ، وَالْجِوَارُ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ أَرْبَعَةِ جَوَانِبِهَا .

امام علی علیه السلام : حریم مسجد چهل گز باشد و همسایگی آن چهل خانه از چهار طرف مسجد .

الخصال : ۵۴۴/۲۰ .

#### حدیث ۴۱۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي لَأَكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ تَرَى جَبْهَتَهُ جَلْحَاءَ لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ .

امام علی علیه السلام : من برای مرد نمی پسندم که بالای پیشانی اش صاف دیده شود و اثری از سجده در آن نباشد .  
بحار الأنوار : ۷۱/۳۴۴/۴ .

### حدیث ۴۱۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَطِيبُوا السُّجُودَ ، فَمَا مِنْ عَمَلٍ أَشَدَّ عَلَى إِبْلِيسَ مِنْ أَنْ يَرَى ابْنَ آدَمَ سَاجِدًا ، لِأَنَّهُ أُمِرَ بِالسُّجُودِ فَعَصَى .

امام علی علیه السلام : سجده را طول دهید ؛ زیرا هیچ چیز برای ابلیس سخت تر و ناخوشایندتر از این نیست که فرزند آدم را در حال سجده ببیند ؛ چرا که به او فرمان سجده کردن داده شد ، اما سرپیچی کرد .  
الخصال : ۶۱۶/۱۰ .

### حدیث ۴۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُقَرَّبُ مِنَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ إِلَّا كَثْرَةُ السُّجُودِ وَالرُّكُوعِ .

امام علی علیه السلام : [بندۀ را] به خدای سبحان نزدیک نکند مگر سجود و رکوع بسیار .  
غرر الحکم : ۱۰۸۸۸ .

### حدیث ۴۱۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِقَبْرِ وَقَدْ رَامَ أَنْ يَشْتِمَ شَاتِمَهُ - : مَهْلًا يَا قَبْرِ ! دَعِ شَاتِمَكَ مُهَانًا تُرْضِ الرَّحْمَنَ وَتُسَخِّطُ الشَّيْطَانَ وَتُعَاقِبُ عَدُوَّكَ ، فَوَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ مَا أَرْضَى الْمُؤْمِنُ رَبَّهُ بِمِثْلِ الْحِلْمِ ، وَلَا أَسْخَطَ الشَّيْطَانَ بِمِثْلِ الصَّمْتِ ، وَلَا عُوقِبَ الْأَحْمَقُ بِمِثْلِ الشُّكُوتِ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام - به قنبر ، که خواست به کسی که بدو ناسزا گفته بود ناسزا گوید - فرمود : آرام باش قنبر! دشنامگویی خود را خوار و سرشکسته بگذار، تا خدای رحمان را خشنود و شیطان را ناخشنود کرده و دشمنت را کیفر داده باشی . قسم به خدایی که دانه را شکافت و خلائق را بیافرید ، مؤمن، پروردگار خود را با چیزی همانند بردباری و گذشت خشنود نکرد و شیطان را با حربۀ ای چون خاموشی به خشم نیاورد و احمق به چیزی مانند سکوت در مقابل او مجازات نشد .  
الأمالی للمفید : ۱۱۸/۲ .

### حدیث ۴۱۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسْتَحِ مِنْ إِعْطَاءِ الْقَلِيلِ ؛ فَإِنَّ الْحِرْمَانَ أَقْلُ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : از عطای اندک شرم مکن ؛ زیرا محروم کردن اندکتر از آن است .

نهج البلاغه: الحکمة ۶۷.

### حدیث ۴۱۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَرُدُّ سَائِلًا وَلَوْ مِنْ شَطْرِ حَبِّهِ عَنَبٍ أَوْ شِقِّ تَمْرَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ سائلی را دست خالی بر مگردان ، حتی اگر با نیمدانه ای از انگور یا خرما باشد .  
 تحف العقول : ۱۷۲.

### حدیث ۴۱۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَوُتَّ الْحَاجَّةُ أَهْوَنُ مِنْ طَلْبِهَا إِلَى غَيْرِ أَهْلِهَا .  
 امام علی علیه السلام : با نیازمندی به سر بردن ، آسانتر است از دست نیاز به سوی نااهل دراز کردن .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۶۶.

### حدیث ۴۱۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَاءٌ وَجْهِيكَ جَامِدٌ يُثْقِرُهُ السُّؤَالُ، فَانظُرْ عِنْدَ مَنْ تُقَطِرُهُ .  
 امام علی علیه السلام : آبروی تو ، یخ منجمد است و سؤال و خواهش ، آن را قطره قطره می چکاند . پس ، بنگر که آن را نزد چه کسی فرو می چکانی .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۳۴۶

### حدیث ۴۱۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَأَلَ غَيْرَ اللَّهِ اسْتَحَقَّ الْجِرْمَانَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از غیر خدا چیزی بخواهد ، سزاوار محرومیت باشد .  
 غرر الحکم : ۷۹۹۳.

### حدیث ۴۱۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَرَكَ قَوْلَ «لَا أُدْرِي» أُصِيبَتْ مَقَاتِلُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که جمله «نمی دانم» را ترک گوید ، به هلاکت درافتد .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۸۵.

**حدیث ۴۱۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْتَحْيِي الْعَالِمُ إِذَا سُئِلَ عَمَّا يَعْلَمُ أَنْ يَقُولَ : لَا عِلْمَ لِي بِهِ .

امام علی علیه السلام : عالم هر گاه از او سؤالی شود که پاسخش را نمی داند، از این که بگوید : «پاسخش را نمی دانم» ، شرم نکند .

المحاسن : ۱/۳۲۸/۶۶۴ .

**حدیث ۴۱۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِسَائِلِ سِئَالِهِ عَنْ مُعْضَلِهِ - : سَلْ تَفَقَّهًا ، وَلَا تَسْأَلْ تَعْتًا ؛ فَإِنَّ الْجَاهِلَ الْمُتَعَلَّمَ شَبِيهُ بِالْعَالِمِ ، وَإِنَّ الْعَالِمَ الْمُتَعَسِّفَ (الْمُتَعَنَّفَ) شَبِيهُ بِالْجَاهِلِ الْمُتَعَنَّفِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به مردی که از ایشان سؤال معماگونه ای پرسید - فرمود : به قصد چیز یاد گرفتن پرسش نه برای آزرده و درمانده کردن ؛ زیرا جاهلی که در صدد آموختن باشد همانند عالم است و عالمی که در بیراهه قدم نهد همچون جاهلی است که به قصد درمانده کردن می پرسد .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۲۰ .

**حدیث ۴۱۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ امْرِئٍ مَسْئُولٌ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ وَعِيَالِهِ .

امام علی علیه السلام : هر مردی درباره کنیزان و خانواده خود بازخواست می شود .

غرر الحکم : ۷۲۵۴ .

**حدیث ۴۱۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبَهَائِمِ ، أَطِيعُوا اللَّهَ وَلَا تَعْصُوهُ .

امام علی علیه السلام : از خدا بترسید درباره بندگان او و سرزمینهایش ؛ زیرا شما حتی نسبت به قطعه های زمین ها و چارپایان نیز باید پاسخگو باشید . از خدا اطاعت کنید و نافرمانی او نکنید .

نهج البلاغه : الخطبه ۱۶۷ .

**حدیث ۴۱۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زِينَةُ الْبُوطَانِ أَجْمَلُ مِنْ زِينَةِ الظُّوَاهِرِ .

امام علی علیه السلام: زیور درون، زیباتر از زیور برون است.

غرر الحکم: ۵۵۰۳

### حدیث ۴۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

زَيْنُ الْإِيمَانِ طَهَارَةُ السَّرَائِرِ وَحُسْنُ الْعَمَلِ فِي الظَّاهِرِ .

امام علی علیه السلام: زیور ایمان، پاکی درونهاست و نیک رفتاری برون.

غرر الحکم: ۵۵۰۴.

### حدیث ۴۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا تَزَيْنَنَّ مُتَزَيْنٌ بِمِثْلِ طَاعَةِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام: هیچ آراسته‌ای به زیوری مانند طاعت خدا، آراسته نشد.

غرر الحکم: ۹۴۸۹

### حدیث ۴۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَحْسَنَ الرِّئَى مَا خَلَطَكَ بِالنَّاسِ وَجَمَلَكَ بَيْنَهُمْ وَكَفَّ أَلْسِنَتَهُمْ عَنْكَ .

امام علی علیه السلام: نیکوترین هیئت (سلوک) آن است که تو را با مردم آمیزش دهد و در میان آنها زیبایت گرداند و زبان

[بدگویی] آنان را از تو باز دارد.

غرر الحکم: ۳۴۷۰

### حدیث ۴۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لِيَتَزَيْنَنَّ أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ إِذَا أَتَاهُ كَمَا يَتَزَيْنَنَّ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ .

امام علی علیه السلام: هر یک از شما، همان گونه که خود را برای غریبه‌ای که دوست دارد وی را در بهترین حالت ببیند، آراسته

و مرتب می‌کند، برای رفتن نزد برادر مسلمانش نیز خود را بیاراید.

بحار الأنوار: ۷۹/۲۹۸/۳

### حدیث ۴۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

زُورُوا مَوَاتِكُمْ؛ فَإِنَّهُمْ يَفْرَحُونَ بِزِيَارَتِكُمْ، وَلِيُطَلَّبَ الرَّجُلُ حَاجَتَهُ عِنْدَ قَبْرِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ بَعْدَمَا يَدْعُو لَهُمَا .

امام علی علیه السلام: اموات خود را زیارت کنید؛ زیرا آنان از دیدار شما خوشحال می‌شوند؛ و انسان باید بعد از آن که بر سر



قبر پدر و مادر خود برایشان دعا کرد حاجت خود را [از خدا] بخواهد .  
الخصال : ۶۱۸/۱۰ .

### حدیث ۴۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : كَثْرَةُ الزِّيَارَةِ تُورِثُ الْمَلَائِكَةَ .  
امام علی علیه السلام - در وصیت به فرزند خود حسین علیه السلام - فرمود : دیدار زیاد ، ملال آور است .  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۳۷/۱ .

### حدیث ۴۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا وَثِقْتَ بِمَوْدَّةِ أَحَبِّكَ ، فَلَا تُبَالِ مَتَى لَقِيْتَهُ وَلَقِيَكَ .  
امام علی علیه السلام : هرگاه به دوستی برادر خود اطمینان یافتی ، دیگر به این اهمیتی نده که چه وقت به دیدنش بروی و یا او به دیدنت بیاید .  
غرر الحکم : ۴۰۸۷ .

### از ۴۲۰۱ تا ۴۴۰۰

### حدیث ۴۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
زُورُوا فِي اللَّهِ وَجَالِسُوا فِي اللَّهِ ، وَأَعْطُوا فِي اللَّهِ وَامْنَعُوا فِي اللَّهِ ، زَابِلُوا أَعْدَاءَ اللَّهِ وَوَصَلُوا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ .  
امام علی علیه السلام : برای خدا دیدار کنید ، برای خدا همنشین کنید ، برای خدا بخشش کنید و برای خدا از دهش خودداری ورزید . از دشمنان خدا بپسندید و با دوستان خدا پیوند زنید .  
غرر الحکم : ۵۴۹۲ - ۵۴۹۳ .

### حدیث ۴۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِيمَا أَوْصَى ابْنَهُ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : لَا يَكُنْ أَهْلَكَ أَشَقَى الْخَلْقِ بِكَ .  
امام علی علیه السلام : در ضمن وصیت به فرزندش حسن علیه السلام ، می فرماید : نباید خانواده ات بدبخت ترین مردمان نزد تو باشند .  
بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۲۹ ح ۲ .

### حدیث ۴۲۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الزُّهْدِ إِخْفَاءُ الزُّهْدِ .

امام علی علیه السلام : برترین زهد ، پوشیده داشتن زهد است .

نهج البلاغه : الحکمه ۲۸ .

#### حدیث ۴۲۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا هَرَبَ الزَّاهِدُ مِنَ النَّاسِ فَاطْلُبْهُ ، إِذَا طَلَبَ الزَّاهِدُ النَّاسَ فَاهْرُبْ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : هر گاه زاهد از مردم گریزان شد ، در طلب او برآی و هر گاه زاهد در طلب مردم برآمد ، از او گریزان شو .

غرر الحکم : ۴۰۷۸ - ۴۰۷۹ .

#### حدیث ۴۲۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُنْ مِمَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا ... يَقُولُ فِي الدُّنْيَا قَوْلَ الزَّاهِدِينَ ، وَيَعْمَلُ فِيهَا عَمَلَ الرَّاغِبِينَ .

امام علی علیه السلام : چونان کسی مباش که با کار دنیا آخرت را می خواهد ... در دنیا همچون مردمان زاهد سخن می گوید و

در عمل چون دنیاخواهان رفتار می کند .

بحار الأنوار : ۷۸/۶۸/۱۶ .

#### حدیث ۴۲۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا تَنْزِلَ عَلَيْكَ الرَّحْمَةُ .

امام علی علیه السلام : به دنیا زاهد و بی رغبت باش ، تا رحمت بر تو فرود آید .

غرر الحکم : ۲۲۷۵

#### حدیث ۴۲۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعُظْمَى .

امام علی علیه السلام : دل کندن از دنیا، بزرگترین آسایش است .

غرر الحکم : ۱۳۱۶ .

#### حدیث ۴۲۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا ، وَلَمْ يَجْزَعْ مِنْ ذُلِّهَا ، وَلَمْ يُنَافِسْ فِي عِزِّهَا ، هَدَاهُ اللَّهُ بِغَيْرِ هِدَايَةٍ مِنْ مَخْلُوقٍ ، وَعَلَّمَهُ بِغَيْرِ تَعْلِيمٍ ، وَأَثَبَتْهُ الْحِكْمَةَ

فی صدره وأجراها علی لسانه .

امام علی علیه السلام : هر که دل از دنیا برکند و از خواری آن بیتابی نکند و برای رسیدن به ارجمندی آن به رقابت برنخیزد ، خداوند او را هدایت کند، بی هدایت مخلوقی و علمش آموزد، بی آن که از کسی تعلیم گیرد و حکمت را در سینه اش استوار دارد و آن را بر زبانش جاری سازد .

بحار الأنوار : ۷۸/۶۳/۱۵۵ .

### حدیث ۴۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحَقُّ النَّاسِ بِالزَّهَادَةِ مَنْ عَرَفَ نَقْصَ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : سزاوارترین مردم به زهدورزی ، کسی است که عیب و نقص دنیا را بشناسد .

غرر الحکم : ۳۲۰۹

### حدیث ۴۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَيْفَ يَزْهَدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا يَعْرِفُ قَدْرَ الْآخِرَةِ ؟ !

امام علی علیه السلام : چگونه به دنیا پشت کند ، کسی که ارزش آخرت را نمی داند؟

غرر الحکم : ۶۹۸۷ .

### حدیث ۴۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبِكِي قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا ، وَيَشْتَدُّ حُزْنُهُمْ وَإِنْ فَرِحُوا ، وَيَكْثُرُ مَقْتُهُمْ أَنْفُسُهُمْ ، وَإِنْ اغْتَبَطُوا بِمَا رَزَقُوا .

امام علی علیه السلام : بی رغبتان به دنیا، گر چه [به ظاهر] خندانند اما دل‌هایشان گریان است و هر چند [به ظاهر] شادند ، لیکن سخت اندوهناکند ؛ و هر چند به آنچه روزی شان شده خرم و شادمانند، اما بر خود بسیار خشمناکند .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳ .

### حدیث ۴۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّاهِدُ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَمْ يَغْلِبِ الْحَرَامُ صَبْرَهُ ، وَلَمْ يَشْغَلِ الْحَلَالُ شُكْرَهُ .

امام علی علیه السلام : بی رغبت به دنیا کسی است که در مقابل حرام ، شکیبایی خود را از دست نهد و حلال ، او را از گزاردن شکرش غافل نسازد .

بحار الأنوار : ۷۸/۳۷/۳ .

### حدیث ۴۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرَّهْدُ كَلِمَةٌ بَيْنَ كَلِمَتَيْنِ ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : «لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ» فَمَنْ لَمْ يَأْسَ عَلَى الْمَاضِي ، وَلَمْ يَفْرَحْ بِالْآتِي فَقَدْ أَخَذَ الرَّهْدَ بِطَرْفِيهِ .

امام علی علیه السلام : زهد در دو جمله فراهم آمده است ؛ خدای متعال فرموده : «تا بر آنچه از دستتان رفته اندوهگین نشوید و به آنچه دستتان می آید شادمانی نکنید . و خدا هیچ متکبر فخرفروشی را دوست ندارد» . بنابراین ، کسی که برای از دست رفته افسوس نخورد و برای آنچه به دستش می رسد شاد نشود ، هر دو جانب زهد را رعایت کرده است .

بحار الأنوار: ۷۰/۳۱۷/۲۳

### حدیث ۴۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مِنْ أَعْوَنِ الْأَخْلَاقِ عَلَى الدِّينِ الرَّهْدَ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام : از خویهایی که بیشترین کمک را به دین می کند ، بی رغبتی به دنیا است .  
الکافی : ۲/۱۲۸/۳ .

### حدیث ۴۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرَّهْدُ شِيْمَةُ الْمُتَّقِينَ وَسَجِيَّةُ الْأَوَابِينَ .

امام علی علیه السلام : زهد خوی پرهیزگاران است و خصلت همیشه توبه کنندگان .  
غرر الحکم : ۱۷۱۳ .

### حدیث ۴۲۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الرِّزْنَا يُورِثُ الْفَقْرَ .

امام علی علیه السلام : زنا ، فقر به بار می آورد .

بحار الأنوار : ۷۹/۲۳/۱۸ .

### حدیث ۴۲۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا زَنَى عَيُورٌ قَطُّ .

امام علی علیه السلام : غیرتمند ، هرگز زنا نمی کند .

نهج البلاغه : الحکمة ۳۰۵ .

### حدیث ۴۲۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَانَدَ الزَّمَانَ أَرْغَمَهُ ، وَمَنْ اسْتَسَلَّمَ إِلَيْهِ لَمْ يَسَلَمْ .  
 امام علی علیه السلام : هر که با زمانه بستیزد ، زمانه او را به خاک مذلت افکند و هر که تسلیم آن شود ، در امان نباشد .  
 غرر الحکم : ۹۰۵۴ .

### حدیث ۴۲۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَابَرَ الزَّمَانَ عَطِبَ ، وَمَنْ يَنْقِمَ عَلَيْهِ غَضِبَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که با روزگار بستیزد ، هلاک شود و هر که آن را سرزنش کند ، [خود] در خشم شود .  
 تحف العقول : ۸۵ .

### حدیث ۴۲۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَتَبَ عَلَى الزَّمَانِ طَالَتْ مَعْتَبَتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که از زمانه گلایه کند ، گلایه اش به درازا کشد .  
 عیون أخبار الرضا : ۲/۵۳/۲۰۴ .

### حدیث ۴۲۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَشَاغَلَ بِالزَّمَانِ شَغَلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که با زمانه سرگرم شود ، زمانه [نیز] او را مشغول سازد .  
 غرر الحکم : ۷۸۹۰ .

### حدیث ۴۲۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزَّمَانُ يَخُونُ صَاحِبَهُ ، وَلَا يَسْتَعْتَبُ لِمَنْ عَاتَبَهُ .  
 امام علی علیه السلام : زمانه به صاحب خود خیانت می کند و هر کس را ملامت کند ، از او رضایت و پوزش نطلبد .  
 غرر الحکم : ۲۰۹۳ .

### حدیث ۴۲۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَمَرَ الزَّمَانَ خَانَهُ ، وَمَنْ تَعَطَّمَ عَلَيْهِ أَهَانَهُ ، وَمَنْ تَرَعَّمَ عَلَيْهِ أَرْغَمَهُ ، وَمَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ أَسْلَمَهُ ، وَلَيْسَ كُفْلٌ مَنْ رَمَى أَصَابَ ، وَإِذَا تَغَيَّرَ

السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ .

امام علی علیه السلام: هر که زمانه را امین داند همو به وی خیانت کند و هر که بر او بزرگی کند، خوار و حقیرش سازد و هر که بر وی خشم گیرد، او نیز وی را به خشم آورد و هر که بدو پناه برد، او تسلیمش کند؛ چنین نیست که هر تیراندازی به هدف زند، و چون حکومت تغییر کند، زمانه تغییر کند.

بحار الأنوار: ۱ / ۷۷ / ۲۱۳ .

#### حدیث ۴۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ وَثِقَ بِالزَّمَانِ صُرِعَ .

امام علی علیه السلام: کسی که به زمانه اعتماد کند، زمین خورد.

عیون أخبار الرضا: ۲ / ۵۴ / ۲۰۴ .

#### حدیث ۴۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَمِنَ الزَّمَانَ خَانَهُ ، وَمَنْ أَعْظَمَهُ أَهَانَهُ .

امام علی علیه السلام: هر که زمانه را امین داند (به آن اعتماد ورزد) زمانه به او خیانت کند و هر که آن را بزرگ شمارد، همو خوارش کند.

غرر الحکم: ۸۰۲۸ .

#### حدیث ۴۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَعْرَفُ النَّاسِ بِالزَّمَانِ ، مَنْ لَمْ يَتَعَجَّبْ مِنْ أَحْدَاثِهِ .

امام علی علیه السلام: آگاهترین مردمان به روزگار، کسی است که از حوادث آن تعجب نکند.

غرر الحکم: ۳۲۵۲ .

#### حدیث ۴۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حَسْبُ الْمَرْءِ ... مِنْ عِرْفَانِهِ ، عِلْمُهُ بِزَمَانِهِ .

امام علی علیه السلام: برای آگاهی انسان همین بس که زمان خود را بشناسد.

بحار الأنوار: ۷۸ / ۸۰ / ۶۶ .

#### حدیث ۴۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَدَّى زَكَةَ الْفِطْرَةِ تَمَّمَ اللَّهُ لَهُ بِهَا مَا نَقَصَ مِنْ زَكَةِ مَالِهِ .

امام علی علیه السلام: هر که زکات فطره را بدهد، خداوند به سبب آن، نقص حاصل از زکات مالش را جبران کند.  
وسائل الشیعة: ۶/۲۲۰/۴.

#### حدیث ۴۲۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زَكَةُ الصَّحَّةِ ، السَّعْيُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ .  
امام علی علیه السلام: زکات تندرستی، کوشیدن در طاعت خداست.  
غرر الحکم: ۵۴۵۴

#### حدیث ۴۲۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زَكَةُ الشَّجَاعَةِ ، الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ .  
امام علی علیه السلام: زکات شجاعت، جهاد در راه خداست.  
غرر الحکم: ۵۴۵۵

#### حدیث ۴۲۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ ؛ فَإِنَّهُ زَكَةُ الْبَدَنِ .  
امام علی علیه السلام: بر تو باد روزه گرفتن، که آن زکات بدن است.  
بحار الأنوار: ۷۸/۹۹/۱

#### حدیث ۴۲۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زَكَةُ الْيَسَارِ ، بُرِّ الْجِرَانِ وَصِلَّةُ الْأَرْحَامِ .  
امام علی علیه السلام: زکات توانگری، نیکی کردن به همسایگان و پیوند با خویشان است.  
غرر الحکم: ۵۴۵۳

#### حدیث ۴۲۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
زَكَةُ الْقُدْرَةِ ، الْإِنصَافُ .  
امام علی علیه السلام: زکات قدرت، انصاف داشتن است.  
غرر الحکم: ۵۴۴۸

**حدیث ۴۲۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زكَاةُ الْجَمَالِ ، الْعَفَافُ .  
 امام علی علیه السلام : زکات زیبایی ، پاکدامنی است .  
 غرر الحکم : ۵۴۴۹

**حدیث ۴۲۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَصَّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ .  
 امام علی علیه السلام : داراییهای خود را با [دادن] زکات حفظ کنید .  
 بحار الأنوار: ۷۸/۶۰/۱۳۸

**حدیث ۴۲۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعُظْمَى .  
 امام علی علیه السلام : دل برکندن از دنیا، بزرگترین آسایش است .  
 غرر الحکم : ۱۳۱۶ .

**حدیث ۴۲۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اِقْتَصَرَ عَلَى بُلْعَةِ الْكَفَافِ فَقَدْ اِنْتَضَمَ الرَّاحَةَ ، وَتَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به اندازه کفاف بسنده کند ، آسایش یابد و در منزلگاه آسودگی فرود آید .  
 نهج البلاغه: الحکمة ۳۷۱ .

**حدیث ۴۲۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزَّوْجَةُ الْمُوَافِقَةُ إِحْدَى الرَّاحَتَيْنِ .  
 امام علی علیه السلام : زن سازگار نیمی از آسایش است .  
 غرر الحکم : ۱۶۳۳ .

**حدیث ۴۲۳۹**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَثِقَ بَأَنَّ مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ لَنْ يَفُوتَهُ اسْتِرَاحَ قَلْبِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که اطمینان داشته باشد که آنچه خدا برایش مقدر کرده است به او می رسد ، دلش آرام گیرد .

غرر الحکم : ۸۷۶۳

### حدیث ۴۲۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلْجِسْمِ سِتَّةَ أَحْوَالٍ: الصَّحِيَّةُ، وَالْمَرَضُ، وَالْمَوْتُ، وَالْحَيَاءُ، وَالنَّوْمُ، وَالْيَقَظَةُ، وَكَذَلِكَ الرُّوحُ، فحَيَاتُهَا عِلْمُهَا، وَمَوْتُهَا جَهْلُهَا، وَمَرَضُهَا شَكُّهَا، وَصِحَّتُهَا يَقِينُهَا، وَنَوْمُهَا غَفْلَتُهَا، وَيَقَظَتُهَا حِفْظُهَا .

امام علی علیه السلام : بدن را شش حالت دست می دهد : سلامت ، بیماری ، مرگ ، زندگی ، خواب و بیداری . روح نیز چنین است . زندگی آن ، دانش اوست و مرگش ، نادانی او و بیماری اش ، شک او و سلامتش ، یقین او و خوابش ، غفلت او و بیداری اش ، هشیاری او .

بحار الأنوار : ۶۱/۴۰/۱۰ .

### حدیث ۴۲۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَوَدَّةُ تَعَاطَفُ الْقُلُوبِ فَيَاثِلُفِ الْأَرْوَاحِ .

امام علی علیه السلام : دوستی ، میل کردن دلهاست به یکدیگر به سبب الفت روحها .

غرر الحکم : ۲۰۵۷ .

### حدیث ۴۲۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ خَطَبْنَا ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَهَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ، شَهْرٌ هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ، وَأَيَّامُهُ أَفْضَلُ الْأَيَّامِ، وَلَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِيِ، وَسَاعَاتُهُ أَفْضَلُ السَّاعَاتِ، هُوَ شَهْرٌ دُعَيْتُمْ فِيهِ إِلَى ضِيَاءِ اللَّهِ وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ، أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسِيحُ، وَنَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ، وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ، وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ مُسْتَجَابٌ... فَقَمْتُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِيهِذَا الشَّهْرِ؟ فَقَالَ: يَا أَبَا الْحَسَنِ، أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْوَرَعُ عَنِ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ

امام علی علیه السلام : روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله برای ما خطبه ای ایراد کرد و فرمود : ای مردم! همانا ماه خدا ، با برکت و رحمت و آمرزش، به شما روی آورده است . این ماه نزد خدا ، بهترین ماه است و روزهایش بهترین روزها و شبهایش بهترین شبها و ساعت هایش بهترین ساعتها . در این ماه شما به میهمانی خدا دعوت شده اید و در زمره بهره مندان از کرامت خداوند قرار گرفته اید . در این ماه نفسهای شما تسیح خداست و خواب شما عبادت است و اعمال شما پذیرفته و دعایتان مستجاب ...

من برخاستم و عرض کردم : ای رسول خدا! بهترین عمل در این ماه چیست؟ پیامبر فرمود : ای ابالحسن! بهترین عمل در این ماه ، خویشتنداری از حرامهای خداوند عز و جل است .

الأمالی للصدوق : ۱۵۴/۱۴۹ .

### حدیث ۴۲۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يُحْصِيَ عَلَى نَفْسِهِ مَسَاوِيَهَا فِي الدِّينِ وَالرَّأْيِ وَالْأَخْلَاقِ وَالْأَدَبِ ، فَيَجْمَعُ ذَلِكَ فِي صَدْرِهِ أَوْ فِي كِتَابٍ وَيَعْمَلُ فِي إِزَالَتِهَا .

امام علی علیه السلام : بر خردمند است که بدیهای دینی و فکری و اخلاقی و تربیتی خود را شماره کند و آنها را در سینه خویش یا به صورت نوشته گرد آورد و در از بین بردن آنها بکوشد .

بحار الأنوار : ۷۸/۶/۵۸

### حدیث ۴۲۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللَّهُ أَمْرًا (عَبْدًا) سَمِعَ حُكْمًا فَوَعَى ، وَدُعِيَ إِلَى رِشَادٍ فَدَنَا ، وَأَخَذَ بِحُجْرَةِ هَادٍ فَنَجَا ، رَاقِبَ رَبَّهُ ، وَخَافَ ذَنْبَهُ .

امام علی علیه السلام : خدا رحمت کند کسی (بنده ای) را که سخن حکیمانه ای بشنود و پذیرایش شود، و به راه راست فرا خوانده شود پس به آن نزدیک گردد و کمر بند راهنمایی را بگیرد و نجات یابد ، پروردگارش را در نظر داشته باشد و از گناه خویش بترسد .

نهج البلاغه : الخطبه ۷۶ .

### حدیث ۴۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إَجْعَلْ مِنْ نَفْسِكَ عَلَى نَفْسِكَ رَقِيبًا ، وَاجْعَلْ لِآخِرَتِكَ مِنْ دُنْيَاكَ نَصِيبًا .

امام علی علیه السلام : از خود مراقبی بر خود بگمار ، و از دنیای خویش برای آخرت بهره ای بر گیر .

غرر الحکم : ۲۴۲۹

### حدیث ۴۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ مُهْمِنًا عَلَى نَفْسِهِ ، مُرَاقِبًا قَلْبَهُ حَافِظًا لِسَانَهُ .

امام علی علیه السلام : سزاوار است که آدمی نگهبان نفس خود و مراقب دل و نگهدار زبان خویش باشد .

غرر الحکم : ۱۰۹۴۷ .

### حدیث ۴۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ عَلَيْكُمْ رِصْدًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ ، وَعُيُونًا مِنْ جَوَارِحِكُمْ ، وَحِفَاطًا صِدْقٍ يَحْفَظُونَ أَعْمَالَكُمْ ، وَعَدَدًا أَنْفَاسِكُمْ ، لَا تَسْتُرُكُمْ

مِنْهُمْ ظَلَمَهُ لَيْلٍ دَاجٍ ، وَلَا يُكِنُّكُمْ مِنْهُمْ بَابٌ ذُو رِتَاجٍ .

امام علی علیه السلام: بدانید ای بندگان خدا که دیده بانانی از وجود شما و جاسوسانی از اعضای بدن شما و نگهبانان صادقی بر شما گماشته شده اند که اعمال شما و شمار نفسهایتان را ثبت می کنند. نه سیاهی شب تاریک [اعمال] شما را از دید آنها پوشیده می دارد و نه دروازه محکم و بسته، شما را از آنان مخفی می کند.  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۷.

### حدیث ۴۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الرَّفْقُ يُسِّرُ الصَّعَابَ ، وَيُسَهِّلُ شَدِيدَ الْأَسْبَابِ .  
امام علی علیه السلام: ملایمت، دشواریها را آسان و چاره جویی های سخت را ساده می سازد.  
غرر الحکم: ۱۷۷۸.

### حدیث ۴۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَادِعٌ نَفْسَكَ فِي الْعِبَادَةِ ، وَارْفُقْ بِهَا وَلَا تَقْهَرْهَا ، وَخُذْ عَفْوَهَا وَنَشَاطَهَا ، إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ ، فَإِنَّهُ لَا يُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَتَعَاهُدا عِنْدَ مَحَلِّهَا .  
امام علی علیه السلام: برای عبادت کردن نفس خود را بفریب و با آن ملایمت کن و به زور [به عبادت] وادارش مکن و در زمان فراغت و نشاطش او را به عبادت گیر، مگر در عباداتی که بر تو واجب گشته است که در این صورت باید آنها را به موقع انجام دهی و بر آنها مواظبت کنی.  
نهج البلاغه: الكتاب ۶۹.

### حدیث ۴۲۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الرَّفْقُ مِفْتَاحُ النَّجَاحِ .  
امام علی علیه السلام: ملایمت و مهربانی، کلید کامیابی است.  
غرر الحکم: ۲۹۴.

### حدیث ۴۲۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- فِيمَا كَتَبَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ -: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تُسِخَطَ رَبُّكَ بِرِضَا أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ فَافْعَلْ؛ فَإِنَّ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ خَلْفًا مِنْ غَيْرِهِ ، وَلَيْسَ فِي شَيْءٍ سِوَاهُ خَلْفٌ مِنْهُ .  
امام علی علیه السلام- در نامه خود به محمد بن ابی بکر- نوشت: اگر بتوانی کاری کنی که برای خشنودی آفریده ای از آفریدگان خدا، پروردگارت را ناخشنود نکنی، چنین کن؛ زیرا [خشنودی] خدا جانشین هر خشنودی ای هست اما هیچ چیز جایگزین

خشنودی خدا نمی شود .

الأمالی للطوسی : ۲۹/۳۱ .

### حدیث ۴۲۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَامَةُ رِضَا اللَّهِ سُبْحَانَهُ عَنِ الْعَبْدِ ، رِضَاهُ بِمَا قَضَى بِهِ سُبْحَانَهُ لَهُ وَعَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : نشانه خشنودی خدای سبحان از بنده ، خشنودی اوست به آنچه خدای سبحان به سود و زیان او مقدر فرموده است .

غرر الحکم : ۶۳۴۴ .

### حدیث ۴۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَسْحَطَ بَدَنَهُ أَرْضَى رَبَّهُ ، وَمَنْ لَمْ يُسْخِطْ بَدَنَهُ عَصَى رَبَّهُ .

امام علی علیه السلام : هر که بدن خود را ناخشنود سازد پروردگارش را خشنود کند و هر که بدن خود را ناخشنود نکند پروردگارش را نافرمانی کرده است .

بحار الأنوار : ۷۰/۳۱۲/۱۱ .

### حدیث ۴۲۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصَاكُمْ بِالتَّقْوَى ، وَجَعَلَهَا مُنْتَهَى رِضَاهُ وَحَاجَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ .

امام علی علیه السلام : خداوند شما را به پرهیزگاری سفارش کرد و آن را منتهای خشنودی خود و خواسته اش از بندگان خویش قرار داد .

نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۳ .

### حدیث ۴۲۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رِضَا اللَّهِ سُبْحَانَهُ مَقْرُونٌ بِطَاعَتِهِ .

امام علی علیه السلام : خشنودی خداوند سبحان ، قرین طاعت اوست .

غرر الحکم : ۵۴۱۰ .

### حدیث ۴۲۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ يُبَلِّغُنَ بِالْعَبْدِ رِضْوَانَ اللَّهِ : كَثْرَةُ الِاسْتِغْفَارِ ، وَخَفْضُ الْجَانِبِ ، وَكَثْرَةُ الصَّدَقَةِ .

امام علی علیه السلام: سه چیز است که بنده را به خشنودی خدا می رساند: استغفار زیاد، فروتنی، و صدقه دادن زیاد.

بحار الأنوار: ۷۸/۸۱/۷۴

### حدیث ۴۲۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الرِّضَا يَنْفِي الْحُزْنَ .

امام علی علیه السلام: خشنودی، غم و اندوه را می برد.

غرر الحکم: ۴۱۰

### حدیث ۴۲۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَهْنَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا .

امام علی علیه السلام: گواراترین زندگی را کسی دارد که به آنچه خدا قسمت او کرده خشنود باشد.

غرر الحکم: ۳۳۹۷

### حدیث ۴۲۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْلُ الرِّضَا حُسْنُ الثِّقَةِ بِاللَّهِ .

امام علی علیه السلام: ریشه خشنودی، حسن اعتماد به خداست.

غرر الحکم: ۳۰۸۵

### حدیث ۴۲۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نِعَمَ الْقَرِينُ الرِّضَا .

امام علی علیه السلام: نیکو همنشینی است خشنودی.

نهج البلاغه: الحکمه ۴

### حدیث ۴۲۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَوَقَّوْا عَلٰی أَوْلَادِكُمْ لَبَنَ الْبَغِيْمِ النَّسَاءِ ، وَالْمَجْنُونَةَ ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعْدِي .

امام علی علیه السلام: کودکان خود را از شیر زنان بدکاره و دیوانه، دور نگه دارید؛ زیرا شیر اثر می گذارد.

بحار الأنوار: ۱۰۳/۳۲۳/۹

**حدیث ۴۲۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْظُرُوا مَنْ تُرَضِعُ أَوْلَادَكُمْ؛ فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشْبُ عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : دقت کنید که چه کسی فرزندان شما را شیر می دهد؛ زیرا کودک با شیر رشد می کند .  
 الکافی : ۶/۴۴/۱۰

**حدیث ۴۲۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «أَكَاوَنَ لِلسُّحْتِ» - هُوَ الرَّجُلُ يَقْضِي لِأَخِيهِ الْحَاجَةَ ثُمَّ يَقْبَلُ هَدِيَّتَهُ .  
 امام علی علیه السلام - درباره آیه «بسیار حرام خوارند» - : مراد کسی است که مشکل برادر (دینی) خود را بر طرف می سازد ، سپس هدیه او را می پذیرد .  
 بحار الأنوار : ۱۰۴ / ۲۷۳ / ۵ .

**حدیث ۴۲۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالِدُمَاءِ وَالْمَغَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامِيهِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ ... وَلَا الْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحَقُوقِ، وَيَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ .  
 امام علی علیه السلام : و شما می دانید که مسئول ناموس و جان و غنایم (اموال) و احکام و پیشوایی مسلمانان ، نباید شخصی بخیل باشد ... و نه در داوری رشوه گیر که در این صورت حقوق را پایمال می کند و حق را به حقدار نمی رساند .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۳۱ .

**حدیث ۴۲۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ مَعُوا النَّاسَ الْحَقَّ فَاشْتَرَوْهُ ، وَأَخَذُوهُمْ بِالْبَاطِلِ فَاقْتَدَوْهُ .  
 امام علی علیه السلام : پیشینیان شما از این رو به هلاکت در افتادند که مردمان را از حق [شان] باز داشتند و آنان [ناچار با رشوه] آن را خریدند و آنان را به ارتکاب باطل و نادرستی وا داشتند و مردم هم از آن پیروی کردند .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۷۹

**حدیث ۴۲۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ حَسُنَتْ نَيْتُهُ ، زِيدَ فِي رِزْقِهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که خوش نیت باشد ، روزی اش زیاد شود .

بحار الأنوار: ۱۰۳ / ۲۱ / ۱۸

**حدیث ۴۲۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَزِنُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ .  
 امام علی علیه السلام : با صدقه دادن ، روزی را فرود آورید .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۳۷ .

**حدیث ۴۲۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتِعْمَالُ الْأَمَانَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ .  
 امام علی علیه السلام : امانتداری ، روزی را می افزاید .  
 بحار الأنوار: ۷۵/۱۷۲/۸ .

**حدیث ۴۲۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُوَسَّأَةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ .  
 امام علی علیه السلام : کمک مالی کردن به برادر دینی ، روزی را زیاد می کند .  
 بحار الأنوار: ۲۲ / ۷۴ / ۳۹۵

**حدیث ۴۲۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الرِّزْقَ رِزْقَانِ : رِزْقٌ تَطْلُبُهُ ، وَرِزْقٌ يَطْلُبُكَ ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ .  
 امام علی علیه السلام : روزی دو گونه است : یک روزی که تو در پی آنی و روزی دیگر که آن در پی توست و اگر تو سراغش  
 نروی او خود نزد تو آید .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

**حدیث ۴۲۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الرِّزْقُ يَطْلُبُ مَنْ لَا يَطْلُبُهُ .  
 امام علی علیه السلام : روزی، به دنبال کسی است که در طلب او نیست .  
 غرر الحکم : ۱۴۰۸ .

**حدیث ۴۲۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا أَتَاكَ وَتَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنكَ ، فَإِنَّكَ لَمْ تَفْعَلْ فَأَجْمِلْ فِي الطَّلَبِ .

امام علی علیه السلام : از دنیا آنچه به تو رسد برگیر و آنچه را به تو پشت کرده است رها کن ؛ و اگر چنین نمی کنی [دست کم] در طلب دنیا آرام باش .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۳ .

**حدیث ۴۲۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ عَبْدًا وَإِنْ ضَعُفَتْ حِيلَتُهُ ، وَوَهَنْتْ مَكِيدَتُهُ أَنَّهُ لَنْ يُنْقِصَ مِمَّا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ ، وَإِنْ قَوِيَ عَبْدٌ فِي شِدَّةِ الْحِيلَةِ وَقُوَّةِ الْمَكِيدَةِ أَنَّهُ لَنْ يُزَادَ عَلَيَّ مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ .

امام علی علیه السلام : بدانید که آنچه خداوند برای بنده مقدر کرده است ، بی کم و کاست، به او برسد هر چند در چاره اندیشی و پیدا کردن راههای کسب روزی ناتوان باشد و نیز بیش از آنچه خداوند برایش مقدر کرده به او نرسد ، هر چند بسیار زرنگ و چاره اندیش باشد .

الأمالی للمفید: ۲۰۷/۳۹ .

**حدیث ۴۲۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَطْلُبُوا الرِّزْقَ فَإِنَّهُ مَضمونٌ لِطَالِبِهِ .

امام علی علیه السلام : روزی را بجوید ؛ زیرا روزی برای جوینده آن ضمانت شده است .

الإرشاد : ۱/۳۰۳ .

**حدیث ۴۲۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِيَالُهُ الْخَلَائِقُ ، ضَمِنَ أَرْزَاقَهُمْ ، وَقَدَّرَ أَقْوَاتَهُمْ .

امام علی علیه السلام : خلائق نان خورهای خدایند . خداوند روزی های آنها را ضمانت و خوراکشان را مقدر کرده است .

نهج البلاغه : الخطبة ۹۱ .

**حدیث ۴۲۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَهَذَا غُرَابٌ وَهَذَا عُقَابٌ ، وَهَذَا حَمَامٌ وَهَذَا نَعَامٌ ، دَعَا كُلَّ طَائِرٍ بِاسْمِهِ ، وَكَفَّلَ لَهُ بَرزِقِهِ .

امام علی علیه السلام : این کلاغ است و آن یکی عقاب ، این کبوتر است و آن دیگری شتر مرغ . هر مرغی را به نامی خوانده و



روزی او را ضمانت کرده است .

نهج البلاغه : الخطبه ۱۸۵

### حدیث ۴۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِكُلِّ ذِي رَمَقٍ قُوَّةٌ .

امام علی علیه السلام : هر جاننداری، روزی خود را دارد .

الأمالی للصدوق : ۳۹۹/۵۱۵ .

### حدیث ۴۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَقَدَّرَ الْأَرْزَاقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا ، وَقَسَمَهَا عَلَى الضُّعْفِ وَالسَّعْيِ ، فَعَدَلَ فِيهَا لِيَبْتَلِيَ مَنْ أَرَادَ ، بِمَيْسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا ، وَلِيُخْتَبِرَ بِذَلِكَ الشُّكْرَ وَالصَّبْرَ مِنْ غَيْرِهَا .

امام علی علیه السلام : روزی ها را مقدر فرمود و آن گاه، آنها را زیاد و کم و به تنگی و فراخی عادلانه تقسیم کرد ، تا هر که را بخواهد به وسعت روزی و یا تنگی آن بیازماید و از این طریق سپاسگزاری و شکیبایی توانگر و تهیدست را به آزمایش گذارد .

نهج البلاغه : الخطبه ۹۱ .

### حدیث ۴۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَمْلِكُ إِمْسَاكَ الْأَرْزَاقِ وَإِدْرَارَهَا إِلَّا الرَّزَاقُ .

امام علی علیه السلام : اختیار کم و زیاد شدن روزی ها جز در دست روزی رسان نیست .

غرر الحکم : ۱۰۸۳۸ .

### حدیث ۴۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه مردم قطع رحم کنند، ثروتها در دست تبهکاران قرار گیرد .

الکافی : ۳۴۸/۸ / ۲ .

### حدیث ۴۲۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَبْدُلُ الرَّحْمَةَ تُسْتَنْزَلُ الرَّحْمَةُ .

امام علی علیه السلام : با مهربانی به دیگران است که رحمت [خدا] فرود می آید .

غرر الحکم : ۴۳۴۳ .

### حدیث ۴۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِذِكْرِ اللَّهِ تُسْتَنْزَلُ الرَّحْمَةُ .

امام علی علیه السلام : با یاد خداوند، رحمت [او] فرود می آید .

غرر الحکم : ۴۲۰۹

### حدیث ۴۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِرْحَمِ مِنَ أَهْلِكَ الصَّغِيرَ وَوَقِّرْ مِنْهُمْ الْكَبِيرَ .

امام علی علیه السلام : با کودکان خانواده ات مهربان باش و بزرگان خانواده ات را احترام گذار .

الأمالی للمفید : ۲۲۲/۱ .

### حدیث ۴۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِرْحَمْ تُرْحَمَ .

امام علی علیه السلام : رحم کن، تا به تو رحم شود .

الأمالی للصدوق : ۲۷۸/۳۰۸ .

### حدیث ۴۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَجِبْتُ لِمَنْ يَرْجُو رَحْمَةً مِنْ فَوْقَهُ كَيْفَ لَا يَرْحَمُ مَنْ دُونَهُ؟! .

امام علی علیه السلام : در شگفتم از کسی که به رحم و شفقت فرا دست خود امید دارد ، چگونه به فرو دست خود رحم نمی کند .

غرر الحکم : ۶۲۵۵ .

### حدیث ۴۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلُوا كُلَّ رَجَائِكُمْ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ وَلَا تَرْجُوا أَحَدًا سِوَاهُ ، فَإِنَّهُ مَا رَجَا أَحَدًا غَيْرَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا خَابَ .

امام علی علیه السلام : هر چه امید دارید ، به خدای سبحان داشته باشید و به کسی جز او امید مبنیدید ؛ زیرا هیچ کس، به غیر

خداوند متعال امید نیست، مگر آن که نومید بازگشت .

غرر الحکم : ۲۵۱۱ .

**حدیث ۴۲۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لِرَجُلٍ سَأَلَهُ أَنْ يَعْطَهُ - : لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بَغَيْرِ الْعَمَلِ وَيُرْجَى التَّوْبَةَ بِطُولِ الْأَمَلِ ، يَقُولُ فِي الدُّنْيَا بِقَوْلِ الزَّاهِدِينَ وَيَعْمَلُ فِيهَا بِعَمَلِ الرَّاعِيْنَ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ مردی که از ایشان خواش کرد اندرزی به او دهد - فرمود : چونان کسی مباش که بدون عمل ، به آخرت امید دارد و با آرزوهای دراز ، توبه را به تأخیر می اندازد . در نکوهش دنیا چون پارسایان سخن می گوید اما رفتارش رفتار دنیا خواهان است .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۵۰ .

**حدیث ۴۲۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ رَاجٍ طَالِبٌ وَكُلُّ خَائِفٍ هَارِبٌ .  
 امام علی علیه السلام : هر امیدواری جوینده است و هر بیمناکی گریزان [از آنچه می ترسد].  
 الأمالی للمفید : ۲۰۷/۳۸ .

**حدیث ۴۲۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اتَّجَرَ بَغَيْرِ فِقْهِ فَقَدْ ارْتَضَمَ فِي الرَّبَا .  
 امام علی علیه السلام : آن که بدون دانستن احکام دین سوداگری کند ، به ورطه ربا افتد .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۴۴۷ .

**حدیث ۴۲۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَعَاشِرَ النَّاسِ ، الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتَجَرَ ، وَاللَّهِ لِلرَّبَا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا .  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! ابتدا احکام ، سپس تجارت! به خدا قسم که ربا در میان این امت، ناپیداتر از حرکت مورچه بر روی تخته سنگ سیاه است .  
 بحار الأنوار : ۱۱۷/۱۶ / ۱۰۳ .

**حدیث ۴۲۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اجْتَهَدَ رَأْيَهُ فِي نَصِيحَةِ الْعَامَّةِ فَلَهُ مَا نَوَى ، وَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که اندیشه خود را در راه خیر خواهی و ارشاد مردم به کار گیرد ، پاداش نیتش را بگیرد و وظیفه اش را

انجام داده باشد .

وقعه صفین : ۹۵ .

### حدیث ۴۲۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَوَابُ الرَّأْيِ بِالذُّوْلِ ، يُقْبَلُ بِإِقْبَالِهَا وَيَذْهَبُ بِذَهَابِهَا .

امام علی علیه السلام : رأی درست با دولت همراه است با آن روی آورد و با رفتنش برود .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۳۹ .

### حدیث ۴۲۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أُعْجِبَ بِرَأْيِهِ إِلَّا جَاهِلٌ .

امام علی علیه السلام : تنها جاهل است که شیفته رأی خویش است .

غرر الحکم : ۹۴۷۱ .

### حدیث ۴۲۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّجَاجَةُ تَسَلُّ الرِّأْيَ .

امام علی علیه السلام : لجاجت، رأی را از بین می برد .

نهج البلاغه : الحکمه ۱۷۹ .

### حدیث ۴۲۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِضْرِبُوا بَعْضَ الرِّأْيِ بِبَعْضٍ يَتَوَلَّدُ مِنْهُ الصَّوَابُ .

امام علی علیه السلام : رایزنی کنید تا اندیشه درست متولد شود .

غرر الحکم : ۲۵۶۷ .

### حدیث ۴۲۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ عَرَفَ مَوَاقِعَ الْخَطَأِ .

امام علی علیه السلام : هر کس آرای گوناگون را ببیند، جایگاههای خطا (نادرست اندیشی) را باز شناسد .

نهج البلاغه : الحکمه ۱۷۳ .

**حدیث ۴۲۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ النَّاسِ رَأْيًا مَنْ لَا يَسْتَعْنِي عَنْ رَأْيِ مُشِيرٍ .  
امام علی علیه السلام : رأی آن کس برتر است که خود را از رأی مشاور بی نیاز نداند .  
غرر الحکم : ۳۱۵۲ .

**حدیث ۴۲۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ ، وَمَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا .  
امام علی علیه السلام : هر که خود رأیی کند نابود شود و هر که با بزرگان مشورت کند ، در خردهایشان شریک گردد .  
نهج البلاغه : الحکمة ۱۶۱ .

**حدیث ۴۲۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرَّأْيُ مَعَ الْأَنَاةِ ، وَبِئْسَ الظَّهِيْرُ الرَّأْيُ الْفَطِيْرُ  
امام علی علیه السلام : اندیشه [ی درست] با تأنی به دست می آید . و چه بد پشتیبانی است اندیشه خام و نسنجیده .  
الفطیر : کلّ شیء أعجلته عن إدراکه ، يقال : إِيَّاكَ والرأی الفطیر (الصّحاح : ۲/۷۸۲) .

**حدیث ۴۳۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ لِلْمُرَائِي : يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ ، وَيَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ ، وَيُجِبُّ أَنْ يُحَمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ .  
امام علی علیه السلام : ریاکار را سه نشانه است : وقتی چشمش به مردم می افتد کوشا می شود ، وقتی تنهاست سستی و تنبلی می ورزد ، و دوست دارد که در هر کاری ستایش شود .  
الکافی : ۲/۲۹۵/۸ .

**حدیث ۴۳۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِعْلَمُوا أَنَّ يَسِيرَ الرِّيَاءِ شِرْكٌ .  
امام علی علیه السلام : بدانید که اندکی ریا هم ، شرک است .  
تحف العقول : ۱۵۱ .

**حدیث ۴۳۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما أَقْبَحَ بِالْإِنْسَانِ بَاطِنًا عَلِيًّا وَظَاهِرًا جَمِيلًا!

امام علی علیه السلام : چه زشت است که آدمی باطنی بیمار و ظاهری زیبا داشته باشد!  
غرر الحکم : ۹۶۶۱ .

### حدیث ۴۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ تَحْسَنَ فِیْلَامِعِيهِ الْعُيُونِ عَلَانِيَتِي ، وَتَقْبَحَ فِيمَا أُبْطِنُ لَكَ سِرِّي تَتِي ، مُحَافِظًا عَلَي رِئَاءِ النَّاسِ مِنْ نَفْسِي بِجَمِيعِ مَا أَنْتَ مُطَّلِعٌ عَلَيْهِ مِنِّي ، فَأَبِيدِي لِلنَّاسِ حُسْنَ ظَاهِرِي وَأُفْضِي إِلَيْكَ بِسُوءِ عَمَلِي ، تَقَرُّبًا إِلَى عِبَادِكَ وَتَبَاعُدًا مِنْ مَرْضَاتِكَ .

امام علی علیه السلام : خداوندا! به تو پناه می برم از این که ظاهرم در نگاه مردم نیکو باشد و باطنم که بر تو آشکار است زشت، و خود را ریاکارانه نزد مردم بیارایم به چیزی که تو بهتر از من بدان دانایی، پس ظاهر نکویم را برای مردم آشکار دارم و بدی کردارم را نزد تو آورم و بدین سان به بندگان تو نزدیک شوم و از خشنودی تو به دور مانم.

نهج البلاغه : الحکمة ۲۷۶ و فی شرح نهج البلاغه : ۱۹/۱۶۷/۲۸۲ «رثاء» بدل «ریاء» .

### حدیث ۴۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آلَةُ الرَّئِاسَةِ سَعَةُ الصَّدْرِ .

امام علی علیه السلام : سعه صدر ، ابزار ریاست است .

نهج البلاغه : الحکمة ۱۷۶ .

### حدیث ۴۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ جَادَ سَادَ ، وَمَنْ كَثُرَ مَالُهُ رَأَسَ .

امام علی علیه السلام : بخشنده آقایی کند، و ثروتمند ریاست .

تحف العقول : ۹۶ .

### حدیث ۴۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ : إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ ، وَالتَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ .

امام علی علیه السلام : رسیدن به فریاد ستمدیده و زدودن غم اندوهناک از کفارهای گناهان بزرگ است .

نهج البلاغه : الحکمة ۲۴ .

### حدیث ۴۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی المَرَضِ يُصِيبُ الصَّبِيَّ - : كَفَّارَةٌ لَوَالِدَيْهِ .

امام علی علیه السلام - درباره بیماری کودک - فرمود : کفارۀ گناهان پدر و مادر آنهاست .

بحار الأنوار : ۴۰ / ۸۱ / ۱۸۶ .

### حدیث ۴۳۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا ابْتَلَى اللَّهُ عَبْدًا أَسْقَطَ عَنْهُ مِنَ الذُّنُوبِ بِقَدْرِ عِلَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند بنده ای را دردمند کند به اندازه بیماری اش گناهان او را می زداید .

دعائم الإسلام : ۱ / ۲۱۸ .

### حدیث ۴۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مِنَ الشَّيْءِ عَبْدٌ يُقَارِفُ أَمْرًا نَهَيْنَا عَنْهُ فَيَمُوتُ حَتَّى يُبْتَلَى بِبَلِيَّةٍ تَمَحَّصُ بِهَا ذَنْبُهُ ، إِمَّا فِي مَالٍ ، وَإِمَّا فِي وَلَدٍ ، وَإِمَّا فِي نَفْسِهِ ، حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَمَا لَهُ ذَنْبٌ ، وَإِنَّهُ لَيَبْقَى عَلَيْهِ الشَّيْءُ مِنْ ذَنْبِهِ فَيَشَدُّ بِهِ عَلَيْهِ عِنْدَ مَوْتِهِ .

امام علی علیه السلام : هر یک از شیعیان ما که کاری را که ما نهی کرده ایم مرتکب شود ، پیش از آن که بمیرد به مال یا فرزند و یا به خودش بلایی برسد که به سبب آن گناهانش پاک شود و خداوند عز و جل را بدون گناه دیدار کند . اگر چیزی از گناهانش هنوز باقی مانده باشد در هنگام مردن بسختی جان دهد .

الخصال : ۶۳۵ / ۱۰ .

### حدیث ۴۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ ، وَمَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لكَثْرَةِ الذُّنُوبِ .

امام علی علیه السلام : اشکها نخشکید، مگر به سبب سختدلی و دلها سخت نشد، مگر به سبب کثرت گناه .

علل الشرائع : ۸۱ / ۱ .

### حدیث ۴۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَلَدَّدَ بِمَعَاصِي اللَّهِ أَوْرَثَهُ اللَّهُ ذُلًّا .

امام علی علیه السلام : هر که از نافرمانی خداوند لذت برد، خداوند او را به خواری افکند .

غرر الحکم : ۸۸۲۳ .

### حدیث ۴۳۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمَّا سُئِلَ عَنِ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ - : الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ ، وَالْإِيَّاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ، وَالْقَنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از بزرگترین کبایر - فرمود : ایمن و غافل بودن از مکر (عذاب و مهلت) خدا ، مأیوس شدن از گشایش خدا، و نومیادی از رحمت خدا .

کنز العمال : ۴۳۲۵ .

### حدیث ۴۳۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ ذَنْبٌ صَغُرَ عِنْدَ صَاحِبِهِ .

امام علی علیه السلام : بزرگترین گناه نزد خدای سبحان ، گناهی است که در نظر گنهکار خرد آید .

غرر الحکم : ۳۱۴۱ .

### حدیث ۴۳۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اتَّقُوا مَعَاصِيَ اللَّهِ فِي الْخَلَوَاتِ ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ .

امام علی علیه السلام : از معاصی خدا در تنهاییها [ی خود] بپرهیزید ؛ زیرا آن که شاهد است [یعنی خداوند] ، همان داور است .

بحار الأنوار : ۷۸/۷۰/۲۵

### حدیث ۴۳۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مِنْ عَزَائِمِ اللَّهِ فِي الذُّكْرِ الْحَكِيمِ ... أَنَّهُ لَا يَنْفَعُ عَبْدًا - وَإِنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ وَأَخْلَصَ فِعْلَهُ - أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الدُّنْيَا لَاقِيًا رَبَّهُ بِخَصْلَةٍ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا : أَنْ يُشْرِكَ بِاللَّهِ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْهِ مِنْ عِبَادَتِهِ ، أَوْ يَشْفِيَ غَيْظَهُ بِهَلَاكِ نَفْسٍ ، أَوْ يَعْرِ بِأَمْرِ فَعَلَهُ غَيْرُهُ ، أَوْ يَسْتَنْجِحَ حَاجَةً إِلَى النَّاسِ بِإِظْهَارِ بَدْعِهِ فِي دِينِهِ ، أَوْ يَلْقَى النَّاسَ بَوَجْهَيْنِ ، أَوْ يَمْشِيَ فِيهِمْ بِلِسَانَيْنِ .

امام علی علیه السلام : از جمله حکمهای قطعی خدا در قرآن حکیم ... این است که بنده چنانچه با یکی از این اعمال خدایش را ملاقات کند و از آنها توبه نکرده باشد - هر چند [در انجام اعمال نیک] خود را به زحمت انداخته و عملش را خالص کرده باشد - سودی نمی برد : در عبادت خدا که بر او واجب کرده است شرک ورزیده باشد ، یا آتش خشم خویش را با کشتن کسی فرو نشانده باشد ، یا کسی را به کاری ننگین متهم ساخته باشد که دیگری آن را انجام داده است، یا برای رسیدن به خواسته خود از مردم، بدعتی در دین پدید آورده باشد ، یا با مردم دو رو باشد و یا دو زبان باشد .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۳ .

### حدیث ۴۳۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ ذَنْبٌ أَصْرَّ عَلَيْهِ عَامِلُهُ .



امام علی علیه السلام: بزرگترین گناه نزد خداوند، گناهی است که مرتکبش بر آن اصرار ورزد.  
غرر الحکم: ۳۱۳۱.

### حدیث ۴۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَشَدُّ الذُّنُوبِ مَا اسْتَحَفَّ بِهِ صَاحِبُهُ.  
امام علی علیه السلام: بدترین گناه آن است که گنهکار آن را سبک شمارد.  
بحار الأنوار: ۷۳/۳۶۴/۹۶.

### حدیث ۴۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مُجَاهِرَةٌ اللَّهِ سَبْحَانَهُ بِالْمَعَاصِي تُعَجِّلُ النَّقْمَ.  
امام علی علیه السلام: خدای سبحان را آشکارا نافرمانی کردن، کیفرها را شتاب می بخشد.  
غرر الحکم: ۹۸۱۱.

### حدیث ۴۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
اجْتِنَابُ السَّيِّئَاتِ أَوْلَى مِنْ اِكْتِسَابِ الْحَسَنَاتِ.  
امام علی علیه السلام: دوری کردن از بدیها برتر از انجام خوبیهاست.  
غرر الحکم: ۱۵۲۲.

### حدیث ۴۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللَّهُ عَلَى مَعْصِيَتِهِ لَكَانَ يَجِبُ أَلَّا يُعْصَى شُكْرًا لِنِعْمِهِ.  
امام علی علیه السلام: اگر خداوند بر نافرمانی از خود بیم [آتش] هم نمی داد، باز واجب بود که به پاس نعمتهایش نافرمانی نشود.  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۹۰.

### حدیث ۴۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَجِبْتُ لِأَقْوَامٍ يَحْتَمُونَ الطَّعَامَ مَخَافَةَ الْأَذَى كَيْفَ لَا يَحْتَمُونَ الذُّنُوبَ مَخَافَةَ النَّارِ!؟  
امام علی علیه السلام: در شگفتم از مردمی که از ترس اذیت شدن، از غذا پرهیز می کنند چگونه از ترس آتش، از گناهان پرهیز نمی کنند!؟  
تحف العقول: ۲۰۴.

**حدیث ۴۳۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
یا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ ، مَا جَرَّأَكَ عَلَى ذَنْبِكَ ، وَمَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ ، وَمَا أَتَسَّكَ بِهَلَاكِهِ نَفْسِكَ ! ؟  
امام علی علیه السلام : ای انسان! چه چیز تو را به گناه کردن گستاخ کرده و چه چیز تو را به پروردگارت غرّه نموده و چه چیز تو را به تباه کردن خویش خو داده است؟!  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۳ .

**حدیث ۴۳۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الذُّنُوبُ الدَّاءُ ، وَالذُّوَاءُ الْاِسْتِغْفَارُ ، وَالشِّفَاءُ أَنْ لَا تَعُودَ .  
امام علی علیه السلام : گناهان دردند و داروی آنها [استغفار است و شفایش به این است که به گناه باز نگردی .  
غرر الحکم : ۱۸۹۰ .

**حدیث ۴۳۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
النَّاسُ مِنْ خَوْفِ الذُّلِّ مُتَعَجِّلُو الذُّلِّ .  
امام علی علیه السلام : مردم از ترس خواری به سوی خواری می شتابند .  
غرر الحکم : ۲۱۷۲ .

**حدیث ۴۳۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَضِيَ بِالذُّلِّ مَنْ كَشَفَ عَنْ ضُرِّهِ .  
امام علی علیه السلام : کسی که از گرفتاری خود پرده بردارد ، به خواری تن داده است .  
تحف العقول : ۲۰۱ ، شرح نهج البلاغه : ۱۸/۸۴ .

**حدیث ۴۳۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي مُنَاجَاتِهِ - : اللَّهُمَّ اجْعَلْ نَفْسِي أَوَّلَ كَرِيمَةٍ تَنْتَرِعُهَا مِنْ كَرَائِمِي ، وَأَوَّلَ وَدِيعَةٍ تَرْتَجِعُهَا مِنْ وَدَائِعِ نَعِيمِكَ عِنْدِي .  
امام علی علیه السلام - در مناجات خود - : خدایا : نخستین چیز گرامی که از من می گیری و نخستین امانت از نعمتهای امانت داده ات به من که باز می ستانی جان من باشد .  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۵ .

**حدیث ۴۳۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّقْلُّ وَلَا التَّدْلُّ .

امام علی علیه السلام : به اندک بسنده کنی و تن به خواری ندهی .

غرر الحکم : ۳۶۲ .

**حدیث ۴۳۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَيْتَةُ وَلَا الدَّيْتَةُ ، وَالتَّقْلُّ وَلَا التَّوَسُّلُ .

امام علی علیه السلام : مرگ آری امیا پستی و خواری هرگز و به اندک بسنده کردن آری امیا دست سوی این و آن دراز کردن

هرگز .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۶ .

**حدیث ۴۳۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَاعَةٌ ذُلٌّ لَا تَفِي بِعِزِّ الدَّهْرِ .

امام علی علیه السلام : یک ساعت ذلت به عزت روزگار نمی آرد .

غرر الحکم : ۵۵۸۰ .

**حدیث ۴۳۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَسِيَ اللَّهَ سَبَحَانَهُ أَنْسَاهُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَأَعْمَى قَلْبَهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس خدای سبحان را فراموش کند ، خداوند خودش را از یاد او ببرد و دلش را کور کند .

غرر الحکم : ۸۸۷۵ .

**حدیث ۴۳۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ مَا أَلْهَى عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَهُوَ مِنْ إِبْلِيسَ .

امام علی علیه السلام : هر آنچه از یاد خدا غافل کند ، از ابلیس است .

تنبيه الخواطر : ۲/۱۷۰ .

**حدیث ۴۳۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ مَا أَلْهَىٰ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَهُوَ مِنَ الْمَيْسِرِ .

امام علی علیه السلام : هر چیزی که از یاد خدا غافل کند ، در شمار مَیسِر (قمار) است .  
بحار الأنوار : ۷۳/۱۵۷/۲ .

### حدیث ۴۳۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لَهَجَ بِذِكْرِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که چیزی را دوست بدارد ، یاد آن ورد زبانش شود .  
غرر الحکم : ۷۸۵۱ .

### حدیث ۴۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ فِي الْمَعَاصِي أَشَدُّ مِنْ اتِّبَاعِ الشَّهْوَةِ ، فَلَا تُطِيعُوهَا فَتَشْغَلْكُمْ عَنِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : در میان گناهان [گناهی] سخت تر از پیروی شهوت نیست ، پس آن را فرمان نبرید که شما را از خدا غافل می سازد .  
غرر الحکم : ۷۵۲۰ .

### حدیث ۴۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِذَا دَخَلْتُمْ الْأَسْوَاقَ عِنْدَ اشْتِغَالِ النَّاسِ ، فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ وَزِيَادَةٌ فِي الْحَسَنَاتِ ، وَلَا تُكْتَبُوا فِي الْغَافِلِينَ .

امام علی علیه السلام : وقتی به بازار می روید و مردم سرگرم کارند خداوند عز و جل را بسیار یاد کنید ؛ زیرا این کار گناهان را می زداید و بر حسنات می افزاید و در زمره غافلان نوشته نمی شوید .  
الخصال : ۶۱۴/۱۰ .

### حدیث ۴۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا لَقَيْتُمْ عَدُوَّكُمْ فِي الْحَرْبِ فَأَقْلُوا الْكَلَامَ وَأَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ .

امام علی علیه السلام : هر گاه در جنگ با دشمن خود رو به رو شدید ، کمتر سخن بگویید و بیشتر خداوند عز و جل را یاد کنید .  
الخصال : ۶۱۷/۱۰ .

**حدیث ۴۳۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ذِكْرُ اللَّهِ مَطْرَدَةُ الشَّيْطَانِ .  
امام علی علیه السلام : یاد خدا ، باعث راندن شیطان است .  
غرر الحکم : ۵۱۶۲

**حدیث ۴۳۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ذِكْرُ اللَّهِ جَلَاءُ الصُّدُورِ وَطَمَأْنِينَةُ الْقُلُوبِ .  
امام علی علیه السلام : یاد خدا سینه ها را صیقل می دهد و دلها را آرامش می بخشد .  
غرر الحکم : ۵۱۶۵

**حدیث ۴۳۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الذِّكْرُ يَشْرَحُ الصَّدْرَ .  
امام علی علیه السلام : یاد خدا، شرح صدر می بخشد.  
غرر الحکم : ۸۳۵

**حدیث ۴۳۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ يُؤْنِسُكَ بِذِكْرِهِ فَقَدْ أَحْبَبَكَ ، إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُؤْنِسُكَ بِخَلْقِهِ وَيُوحِشُكَ مِنْ ذِكْرِهِ فَقَدْ أَبْغَضَكَ .  
امام علی علیه السلام : هر گاه دیدی که خداوند سبحان تو را انیس یاد خود کرده است ، بیگمان دوستت دارد و هر گاه دیدی که تو را با خلقتش انیس کرده و از یاد خویش جدایت ساخته است، بیگمان تو را ناخوش می دارد .  
غرر الحکم : ۴۰۴۰ - ۴۰۴۱

**حدیث ۴۳۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي الدُّعَاءِ - : يَا مَنْ اسْمُهُ دَوَاءٌ وَذِكْرُهُ شِفَاءٌ .  
امام علی علیه السلام - در دعا - گفت : ای آن که نامش درمان کننده است و یادش شفا دهنده .  
الإقبال : ۳/۳۳۷

**حدیث ۴۳۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذِّكْرُ مِفْتَاحُ الْأَنْسِ .

امام علی علیه السلام : یاد خدا، کلید انس است .

غرر الحکم : ۵۴۱

### حدیث ۴۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ جَعَلَ الذِّكْرَ جَلَاءً لِلْقُلُوبِ ، تَسْمَعُ بِهِ بَعْدَ الْوَقْرَةِ ، وَ تُبْصِرُ بِهِ بَعْدَ الْعَشْوَةِ ، وَ تَنْقَادُ بِهِ بَعْدَ الْمُعَانَدَةِ .

امام علی علیه السلام : خدای سبحان یاد خویش را صیقل دهنده دلها قرار داده است ، گوشهای سنگین شده دلها با یاد خدا شنوا می

شوند و چشمهای ضعیف شده دلها به وسیله آن تیز و بینا می گردند و دلهای معاند و ستیزه گر با آن رام می شوند .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۲ .

### حدیث ۴۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ ، فَإِنَّهُ نَوْرُ الْقُلُوبِ .

امام علی علیه السلام : بر تو باد ذکر خدا که آن روشنایی دلهاست .

غرر الحکم : ۶۱۰۳

### حدیث ۴۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَوَامُ الذِّكْرِ يُنِيرُ الْقَلْبَ وَالْفِكْرَ .

امام علی علیه السلام : مداومت بر یاد خدا دل و اندیشه را روشن می کند .

غرر الحکم : ۵۱۴۴ .

### حدیث ۴۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ذَكَرَ اللَّهُ قُوَّتُ النَّفْسِ وَمُجَالَسَةُ الْمَحْبُوبِ .

امام علی علیه السلام : یاد خدا، خوراک جانها و نشستن با محبوب است .

غرر الحکم : ۵۱۶۶

### حدیث ۴۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ صَلَاحِ الْقَلْبِ اشْتِغَالُهُ بِذِكْرِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام: ریشه صلاح و پاکی دل، مشغول داشتن آن به ذکر خداست.

غرر الحکم: ۳۰۸۳

### حدیث ۴۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ أَحْيَا اللَّهُ قَلْبَهُ وَنَوَّرَ عَقْلَهُ وَلُبَّهُ.

امام علی علیه السلام: هر که به یاد خدای سبحان باشد، خداوند دلش را زنده و اندیشه و خردش را روشن گرداند.

غرر الحکم: ۸۸۷۶

### حدیث ۴۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَمَرَ قَلْبَهُ بِدَوَامِ الذِّكْرِ حَسَّنَتْ أَعْمَالَهُ فِي السِّرِّ وَالْجَهْرِ.

امام علی علیه السلام: هر که دل خویش را با یاد پیوسته خدا آباد کند، در نهان و آشکار نیک کردار شود.

غرر الحکم: ۸۸۷۲

### حدیث ۴۳۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ اشْتَغَلَ بِذِكْرِ اللَّهِ طَيَّبَ اللَّهُ ذِكْرَهُ.

امام علی علیه السلام: هر که به یاد خدا مشغول باشد خداوند او را خوشنام گرداند.

غرر الحکم: ۸۲۳۵

### حدیث ۴۳۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ذَاكِرُ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ مُجَالِسُهُ.

امام علی علیه السلام: کسی که به یاد خدای سبحان باشد همنشین اوست.

غرر الحکم: ۵۱۵۹.

### حدیث ۴۳۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَسَأْ لُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَأَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ يُدِيمُ ذِكْرَكَ، وَلَا يَنْقُضُ عَهْدَكَ.

امام علی علیه السلام: از تو مسئلت دارم که بر محمد و آل محمد درود فرستی و مرا از آنان قرار دهی که پیوسته به یاد تو هستند و

عهد تو را نمی شکنند.

بحار الأنوار: ۹۴/۹۹/۱۳.

**حدیث ۴۳۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ وَصَايَاهُ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عِنْدَ الْوَفَاءِ - : وَكُنْ لِلَّهِ ذَاكِرًا عَلَى كُلِّ حَالٍ .  
 امام علی علیه السلام - در سفارشهای خویش به فرزندش حسن علیه السلام در هنگام وفات - فرمود : در همه حال به یاد خدا باش .  
 الأمالی للطوسی : ۸/۸ .

**حدیث ۴۳۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي الْمُنَاجَاةِ الشَّعْبَانِيَّةِ - : إِلَهِي، وَأَلْهَمْنِي وَلَهَا بِذِكْرِكَ إِلَى ذِكْرِكَ وَهَمَّتِي إِلَى رُوحِ نَجَاحِ أَسْمَائِكَ وَمَحَلِّ قُدْسِكَ .  
 امام علی علیه السلام - در مناجات شعبانیه - گفت : الهی! مرا با یاد خود، شیفته و سرگشته یاد خودت فرما و همت مرا متوجه نسیم  
 پیروز نام هایت و جایگاه قدست گردان .  
 بحار الأنوار: ۹۴/۹۸/۱۳

**حدیث ۴۳۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ فِي السِّرِّ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا .  
 امام علی علیه السلام : کسی که در نهران به یاد خدا باشد ، خدا را بسیار یاد کرده است .  
 بحار الأنوار : ۳۴۲/۱۱ /۹۳ .

**حدیث ۴۳۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ذَكَرَ اللَّهُ سَجِيَّةً كُلِّ مُحْسِنٍ وَشِيْمَةً كُلِّ مُؤْمِنٍ .  
 امام علی علیه السلام : یاد خدا کردن خوی هر نیکوکاری و خصلت هر مؤمنی است .  
 غرر الحکم : ۵۱۷۳ .

**حدیث ۴۳۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الذُّكْرُ لَذَّةُ الْمُحْسِنِينَ .  
 امام علی علیه السلام : یاد خدا لذت محبان است .  
 غرر الحکم : ۶۷۰

**حدیث ۴۳۵۸**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذَّكْرُ مُجَالَسَةُ الْمَحْبُوبِ .

امام علی علیه السلام : یاد کردن، [در واقع] همنشینی با محبوب است .

غرر الحکم : ۳۲۲

### حدیث ۴۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْخَلُ النَّاسِ بِعَرَضِهِ أَسْخَاهُمْ بِعَرَضِهِ .

امام علی علیه السلام : بخیل ترین مردم به مال خویش ، بخشنده ترین آنهاست در (برباد دادن) آبروی خویش .

غرر الحکم : ۳۱۹۰

### حدیث ۴۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثَرَةُ الَّذِينَ تُصَيِّرُ الصَّادِقَ كَاذِبًا وَالْمُنْجِرَ مُخْلِفًا .

امام علی علیه السلام : بدهکاری زیاد، راستگو را دروغگو می کند و خوش قول را بدقول .

غرر الحکم : ۷۱۰۵

### حدیث ۴۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الْمُسْتَحْفِظُونَ لِذِي اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ أَقَامُوا الدِّينَ وَنَصَرُوهُ ، وَحَاطُوهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ ، وَحَفِظُوهُ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ وَرَعَوْهُ .

امام علی علیه السلام : نگهبانان دین خدا همانانند که دین را بر پا داشتند و یاری اش کردند و از همه سو آن را در میان گرفتند و

آن را برای بندگان خدا نگه داشتند و آن را پاس داشتند و رعایت کردند .

غرر الحکم : ۳۹۱۲

### حدیث ۴۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ دِينِهِمْ لِأَنَّ صِلَاحَ دُنْيَاهُمْ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضْرُّ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : مردم برای سود و آبادانی دنیای خود امری از امور دین خود را فرو نگذارند مگر آن که خداوند، کاری برای

آنان پیش می آورد که زیانش از آن سود بیشتر است .

غرر الحکم : ۱۰۸۳۱

### حدیث ۴۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صُنْ دِينَكَ بِدُنْيَاكَ تَرْبِحَهُمَا ، وَلَا تَصُنْ دُنْيَاكَ بِدِينِكَ فَتَخْسِرَهُمَا .

امام علی علیه السلام : دین خود را با دنیایت حفظ کن، تا هر دو را ببری و دینت را وسیله حفظ دنیایت قرار مده که هر دو را می‌بازی .

غرر الحکم : ۵۸۶۱

### حدیث ۴۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فسادُ الدِّینِ الدُّنْیَا .

امام علی علیه السلام : تباهی دین ، دنیا [طلبی] است .

غرر الحکم : ۶۵۵۴ .

### حدیث ۴۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا خَضَرَتْ بِلْيَتُهُ فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ ، وَإِذَا نَزَلَتْ نَازِلَةٌ فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ ، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ ، وَالْحَرِيبَ مَنْ حَرِبَ دِينَهُ .

امام علی علیه السلام : چون بلایی [برای جانتان] فرا رسد مالهای خود را سپر جانهایتان کنید و چون حادثه ای [برای دینتان] پیش آید جانهایتان را فدای دینتان کنید و بدانید که هلاک گشته کسی است که دینش هلاک شده باشد و غارت شده کسی است که دینش به غارت رفته باشد .

الکافی : ۲/۲۱۶/۲ .

### حدیث ۴۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الدِّینِ سُوءُ الظَّنِّ .

امام علی علیه السلام : آفت دین، بدگمانی است .

غرر الحکم : ۳۹۲۴

### حدیث ۴۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ دَقَّ فِي الدِّينِ نَظْرَهُ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَطْرُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که در دین (دینداری) ریزین و دقیق باشد، در روز قیامت مقام بلندی یابد .

غرر الحکم : ۸۸۰۷

**حدیث ۴۳۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدِّینُ نُورٌ .  
 امام علی علیه السلام : دین، روشنایی است .  
 غرر الحکم : ۲۱۳ .

**حدیث ۴۳۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لا حَیَاةَ إِلَّا بِالذِّیْنِ ، وَلَا مَوْتَ إِلَّا بِجُحُودِ الْیَقِیْنِ .  
 امام علی علیه السلام : زندگی وجود ندارد مگر در سایه دین و مرگی نیست مگر به سبب انکار یقین .  
 بحار الأنوار : ۷۷/۴۱۸/۴۰ .

**حدیث ۴۳۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدِّینُ یَعِصُّمُ .  
 امام علی علیه السلام : دین ، مصونیت می بخشد .  
 غرر الحکم : ۱

**حدیث ۴۳۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدِّینُ أَقْوَى عِمَادٍ .  
 امام علی علیه السلام : دین ، محکم ترین تکیه گاه است .  
 غرر الحکم : ۴۸۹ .

**حدیث ۴۳۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَبِّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً وَالدَّاءُ دَوَاءً .  
 امام علی علیه السلام : چه بسا که دارویی خود درد و بیماری باشد و دردی که دارو و درمان باشد .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

**حدیث ۴۳۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَحْتَمِلْ مَرَارَةَ الدَّوَاءِ دَامَ أَلْمُهُ .

امام علی علیه السلام: هر که تلخی دوا را تحمل نکند، درد و بیماری اش ادامه یابد.  
غرر الحکم: ۹۲۰۹.

#### حدیث ۴۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

التَّجْوُوعُ أَنْفَعُ الدَّوَاءِ .

امام علی علیه السلام: گرسنگی کشیدن سودمندترین داروست.  
غرر الحکم: ۹۰۳.

#### حدیث ۴۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَتَدَاوَى الْمُسْلِمُ حَتَّى يَغْلِبَ مَرَضُهُ صِحَّتَهُ .

امام علی علیه السلام: مسلمان خود را مداوا نکند مگر آن گاه که بیماری او بر سلامتتش چیره گردد.  
الخصال: ۶۲۰/۱۰.

#### حدیث ۴۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لِكُلِّ عِلَّةٍ دَوَاءٌ .

امام علی علیه السلام: هر دردی دارویی دارد.  
غرر الحکم: ۷۲۷۵.

#### حدیث ۴۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مِنْ أَمَارَاتِ الدَّوْلَةِ الْيَقْظَةُ لِحِرَاسَةِ الْأُمُورِ .

امام علی علیه السلام: بیداری برای مراقبت امور، از نشانه های [پایداری] دولت است.  
غرر الحکم: ۹۳۶۰.

#### حدیث ۴۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا حُصِّنَ الدُّوْلُ بِمِثْلِ الْعَدْلِ .

امام علی علیه السلام: هیچ عاملی چون عدالت، دولتها را استوار نمی کند.  
غرر الحکم: ۹۵۷۴.

**حدیث ۴۳۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَبِرَ الدِّينَ حِصْنَ دَوْلَتِكَ ، وَالشُّكْرَ حِرْزَ نِعْمَتِكَ ، فَكُلُّ دَوْلَةٍ يَحُوطُهَا الدِّينُ لَا تُغْلَبُ ، وَكُلُّ نِعْمَةٍ يَحْرُزُهَا الشُّكْرُ لَا تُسَلَبُ .  
 امام علی علیه السلام : دین را دژ دولت خود گردان و شکر گزاری را حفاظ نعمت خود ؛ زیرا هر دولتی که در حصار دین باشد شکست ناپذیر است و هر نعمتی که در حفاظ شکر گزاری باشد ربوده نشود .  
 غرر الحکم : ۵۸۳۱

**حدیث ۴۳۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَأَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ سَبْحَانَهُ مِنْ تِلْكَ الْحُقُوقِ حَقُّ الْوَالِيِ عَلَى الرَّعِيَّةِ ، وَحَقُّ الرَّعِيَّةِ عَلَى الْوَالِيِ ... فَإِذَا أَدَّتِ الرَّعِيَّةُ إِلَى الْوَالِيِ حَقَّهُ وَأَدَّى الْوَالِيُ إِلَيْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ ، وَقَامَتِ مَنَاهِجُ الدِّينِ ، وَاعْتَدِلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ ، وَجَرَّتْ عَلَى أَذْلَالِهَا السُّنُنُ ، فَصَيَّلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ ، وَطُمِعَ فِي بَقَاءِ الدَّوْلَةِ ، وَيَسَّتْ مَطَامِعُ الْأَعْدَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : مهمترین این حقوق که خداوند واجب گردانیده حق زمامدار بر ملت و حق ملت بر زمامدار است . . . اگر ملت حق زمامدار را گزارد و زمامدار حق ملت را ، حق در میان آنان عزت و قدرت یابد و راههای روشن دین هموار گردد و نشانه های عدالت و دادگری برپا شود و راه و رسمها در مجرای صحیح خود قرار گیرند. بدین ترتیب ، اوضاع زمانه درست می شود و به پایداری دولت امیدواری می رود و دشمنان در رسیدن به مطامع خود مأیوس می گردند .  
 نهج البلاغه: الخطبة ۲۱۶.

**حدیث ۴۳۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَوْلَةُ الْأَكْبَرِ مِنْ أَفْضَلِ الْمَغَانِمِ ، دَوْلَةُ اللَّيْثِ مَدَلَّةُ الْكِرَامِ .  
 امام علی علیه السلام : دولت بزرگان از بهترین غنیمتهاست ، دولت لثیمان مایه خواری کریمان است .  
 غرر الحکم : ۵۱۱۲-۵۱۱۳.

**حدیث ۴۳۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يُسْتَدَلُّ عَلَى إِدْبَارِ الدُّوَلِ بِأَرْبَعٍ : تَضْيِيعِ الْأَصُولِ ، وَالتَّمَسُّكِ بِالْفُرُوعِ  
 امام علی علیه السلام : چهار چیز نشانه به سر آمدن دولتهاست: فرو گذاشتن اصول ، چسبیدن به فروع ، مقدم داشتن فرومایگان و عقب زدن مردمان با فضیلت و لایق .  
 فی المصدر: «بالغرور»، والصحيح ما أثبتناه كما في طبعه النجف وبيروت .

**حدیث ۴۳۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَعَمْرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالٍ مَنْ خَالَفَ الْحَقَّ ، وَخَابَطَ الْغَيَّ ، مِنْ إِدْهَانٍ وَلَا إِيْهَانٍ .

امام علی علیه السلام : به جان خودم سوگند که در جنگیدن با کسی که در برابر حق بایستد و در گمراهی فرو رود هرگز سهل انگاری و سستی روا نمی دارم .  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۴ .

### حدیث ۴۳۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُدَاهِنُوا فِي الْحَقِّ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكُمْ وَعَرَفْتُمُوهُ فَتَخَسَّرُوا خُسْرَانًا مُبِينًا .

امام علی علیه السلام : هرگاه با حق رو به رو شدید و دانستید که حق است درباره آن سهل انگاری نکنید که به سختی زیان خواهید دید .  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۹۱/۲ .

### حدیث ۴۳۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ دَاهَنَ نَفْسَهُ هَجَمَتْ بِهِ عَلَى الْمَعَاصِي الْمُحَرَّمَاتِ .

امام علی علیه السلام : هر که با نفس خود سازشکاری کند، او را به ارتکاب گناهان حرام بکشاند.  
غرر الحکم : ۹۰۲۲ .

### حدیث ۴۳۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فَيَنْفِسِكَ وَسَاتَرَكَ عَيْبِكَ .

امام علی علیه السلام : بدترین برادر تو آن است که درباره نفس تو با تو سازشکاری کند و عیبها را به تو نگوید .  
غرر الحکم : ۵۷۲۵ .

### حدیث ۴۳۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ لَا دَارَ مَقَرٍّ ، وَالنَّاسُ فِيهَا رُجُلَانِ : رَجُلٌ بَاعَ فِيهَا نَفْسَهُ فَأُوبِقَهَا ، وَرَجُلٌ ابْتَاعَ نَفْسَهُ فَأَعْتَقَهَا .

امام علی علیه السلام : دنیا سرای گذر است نه جای ماندن و مردم در آن دو دسته اند : کسی که در دنیا خود را فروخت و در نتیجه ، خویشتن را نابود (زندانی) کرد و کسی که خود را خرید و در نتیجه ، خویشتن را آزاد ساخت .  
نهج البلاغه : الحکمة ۱۳۳ .

### حدیث ۴۳۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ ، وَبِالْعَمَلِ مَعْرُوفَةٌ ، لَا تَدُومُ أَحْوَالُهَا ، وَلَا يَسْلَمُ نَزَالُهَا ، أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ ، تَارَاتُ مُتَّصِرَةٌ ، الْعَيْشُ فِيهَا مِذْمُومٌ ، وَالْأَمَانُ مِنْهَا مَعْدُومٌ .

امام علی علیه السلام : [دنیا] سرایی فرو رفته در بلا (گرفتاریها) و شناخته شده به بی وفایی است، احوال آن نپاید و ساکنان آن به سلامت نرهند؛ حالاتش گوناگون و نوبتهایش در حال تغییر است. زندگی در آن نکوهیده است و امنیت و آسایش در آن یافت نمی شود.

نهج البلاغه: الخطبة ۲۲۶.

### حدیث ۴۳۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدنیا مُنْتَقَلَةٌ فانیةٌ ، إِنْ بَقِيَتْ لَكَ لَمْ تَبَقْ لَهَا .  
 امام علی علیه السلام : دنیا رفتنی و نابود شدنی است؛ اگر آن برای تو بماند تو برای آن نمی مانی .  
 غرر الحکم : ۱۸۰۲ .

### حدیث ۴۳۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَجَازٍ وَالْآخِرَةُ دَارٌ قَرَارٍ ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : ای مردم! دنیا سرای گذر است و آخرت سرای ماندن. پس، از گذرگاه خود برای اقامتگاه خود [توشه] ابرگیرید .  
 نهج البلاغه: الخطبة ۲۰۳

### حدیث ۴۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَثَلُ الدُّنْيَا كَطَلِّكَ ؛ إِنْ وَقَفْتَ وَقَفَ ، وَإِنْ طَلَبْتَهُ بَعُدَ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا همانند سایه توست که اگر بایستی می ایستد و اگر دنبالش روی دور می شود .  
 غرر الحکم : ۹۸۱۸ .

### حدیث ۴۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْ جَعَلْتَ دِينَكَ تَبَعًا لِدُنْيَاكَ أَهْلَكَتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ، إِنْ جَعَلْتَ دُنْيَاكَ تَبَعًا لِدِينِكَ أَحْرَزْتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْفَائِزِينَ .  
 امام علی علیه السلام : اگر دینت را تابع دنیایت کنی، دین و دنیایت، هر دو را از بین برده ای و در آخرت از زیانکاران خواهی بود ، اما اگر دنیای خود را تابع دینت کنی دین و دنیایت، هر دو را به دست آورده ای و در آخرت از رستگاران خواهی بود .

غرر الحکم : ۳۷۵۰ - ۳۷۵۱ .

### حدیث ۴۳۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَرْتُ حَرْتَانِ : فَحَرْتُ الدُّنْيَا  
 الْمَالَ وَالتَّبْنَونَ، وَحَرْتُ الْآخِرَةَ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ ، وَقَدْ يَجْمَعُهُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لِأَقْوَامٍ .  
 امام علی علیه السلام : کشته دو نوع است : کشته دنیا ، که ثروت و فرزندان است و کشته آخرت ، که کارهای شایسته ماندنی است  
 . و گاهی  
 خداوند عز و جل این هر دو را برای مردمانی ، یکجا فراهم می آورد .  
 تاریخ دمشق : ۴۲/۵۰۳ .

### حدیث ۴۳۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَرَوَةُ الدُّنْيَا فَفَقْرُ الْآخِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : ثروت دنیا فقر آخرت است .  
 غرر الحکم : ۴۷۰۵ .

### حدیث ۴۳۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَرَارَةُ الدُّنْيَا حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ ، وَحَلَاوَةُ الدُّنْيَا مَرَارَةُ الْآخِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : تلخی دنیا، شیرینی آخرت است و شیرینی دنیا تلخی آخرت .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۲۵۱ .

### حدیث ۴۳۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طَلَبُ الْجَمْعِ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ خِدَاعِ النَّفْسِ .  
 امام علی علیه السلام : به دنبال جمع میان دنیا و آخرت بودن از نیرنگهای نفس است .  
 غرر الحکم : ۵۹۹۵ .

### حدیث ۴۳۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا التَّدُّ أَحَدٌ مِنَ الدُّنْيَا لَدَّةً إِلَّا كَانَتْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُصَّةً .  
 امام علی علیه السلام : هیچ کس در دنیا لذتی نچشد جز آن که در روز رستاخیز مایه اندوه او گردد .



غرر الحکم : ۹۶۱۸

**حدیث ۴۳۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عِدْوَانٌ مُتَّفَاوِتَانِ ، وَسَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ ، فَمَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَتَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَعَادَاهَا ، وَهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا شَبَّ بَيْنَهُمَا ، كَلَّمَا قَرَّبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعُدَ مِنَ الْآخَرِ ، وَهُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ .

امام علی علیه السلام : همانا دنیا و آخرت دو دشمن ناهماهنگ و دو راه جدا از هم هستند . پس ، هر که دنیا را دوست داشته باشد و با آن دوستی کند، از آخرت نفرت دارد و با آن دشمنی می ورزد . دنیا و آخرت به منزله مشرق و مغربند، که هر کس میان آن دو را ببیند هر چه به یکی نزدیک شود، از دیگری دور گردد. دنیا و آخرت هوی همنند.

نهج البلاغه : الحکمه ۱۰۳

**حدیث ۴۳۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ هَوَانَ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعْصِيَ إِلَّا فِيهَا ، وَلَا يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِتَرْكِهَا .

امام علی علیه السلام : در خواری و بی ارزشی دنیا نزد خداوند همین بس، که جز در دنیا معصیت او نمی شود و جز با ترک دنیا به آنچه نزد خداست (بهشت و رضوان الهی) نمی توان رسید .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۸۵ .

**حدیث ۴۴۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَبَدَ الدُّنْيَا وَآثَرَهَا عَلَى الْآخِرَةِ اسْتَوْخَمَ الْعَاقِبَةَ .

امام علی علیه السلام : هر که دنیا را پرستد و بر آخرت ترجیحش دهد ، فرجامی ناگوار خواهد داشت .

الخصال : ۶۳۲/۱۰ .

**از ۴۴۰۱ تا ۴۶۰۰****حدیث ۴۴۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ لِاسْتِصْلَاحِ دُنْيَاهُمْ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضْرُّ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : مردم برای سود دنیای خود امری از امور دین خود را وا نگذارند ، مگر آن که خداوند کاری برای آنان پیش می آورد که زیانش از آن سود بیشتر است .

نهج البلاغه : الحکمه ۱۰۶ .

**حدیث ۴۴۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّهِ طَالَ شَقَاؤُهُ وَعَمُّهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که بیشترین هم و غمّش دنیا باشد ، بدبختی و اندوهش به درازا کشد .

بحار الأنوار: ۷۳/۸۱/۴۳.

### حدیث ۴۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُنْظُرُوا إِلَى الدُّنْيَا نَظْرَ الزَّاهِدِ الْمُفَارِقِ ، وَلَا تَنْظُرُوا إِلَيْهَا نَظْرَ الْعَاشِقِ الْوَاقِعِ .

امام علی علیه السلام : به دنیا همچون کسی بنگر که به آن پشت کرده و از آن جدا می شود ، و به دنیا مانند دلباخته شیدا منگر .

غرر الحکم : ۲۳۸۶ .

### حدیث ۴۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُنْظُرُوا إِلَى الدُّنْيَا نَظْرَ الزَّاهِدِينَ فِيهَا ، فَإِنَّهَا عَنْ قَلِيلٍ تُزِيلُ السَّاكِنَ ، وَتَفْجَعُ الْمُتَرْفَ فَلَا تُعْرَنُّكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام : همچون دوری کنندگان از دنیا به آن بنگرید ؛ زیرا دنیا بزودی ساکنانش را از خود می راند و توانگر ناز پرورده را دردمند می کند ، پس زنهاری که فراوانی آنچه از دنیا خوشایند شماست فریبتان ندهد؛ زیرا آنچه از دنیا با خود می برید اندک است .

بحار الأنوار : ۷۸/۲۰/۷۹ .

### حدیث ۴۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا»

امام علی علیه السلام - درباره آیه شریفه: «زیر آن [دیوار] گنجی متعلق به آن دو بود» - فرمود: این گنج لوحی زرین بود که در آن نوشته شده بود: ... در شگفتی از کسی که دنیا و دیگر گونیهای احوال اهل آن را می بیند و باز به آن دل خوش می کند .

الکھف : ۸۲ .

### حدیث ۴۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

العَاجِلَةُ غُرُورُ الْحَمَقِيِّ .

امام علی علیه السلام : این سرای زودگذر، فریب [دهنده] مردمان احمق است .

غرر الحکم : ۸۹۶

**حدیث ۴۴۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَرَحُ بِالْدُنْيَا حُمُقٌ .

امام علی علیه السلام : شاد شدن به دنیا حماقت است .

غرر الحکم : ۴۵۴ .

**حدیث ۴۴۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُرِّيَ يَا دُنْيَا مَنْ جَهَلَ حَيْلَكَ وَخَفِيَ عَلَيْهِ حَبَائِلُ كَيْدِكَ .

امام علی علیه السلام : ای دنیا! کسی را بفریب که حیل‌های تو را نمی‌شناسد و از دام‌های نیرنگ تو بی‌خبر است .

غرر الحکم : ۶۴۱۳

**حدیث ۴۴۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُوا الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا عَدُوٌّ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ ، وَعَدُوٌّ أَعْدَائِهِ ، أَمَّا أَوْلِيَاؤُهُ فَعَمَّتَهُمْ ، وَأَمَّا أَعْدَاؤُهُ فَعَرَّتَهُمْ .

امام علی علیه السلام : از دنیا بپرهیزید که آن هم دشمنِ دوستان خداست و هم دشمنِ دشمنانِ خدا ؛ زیرا دوستان خدا را اندوهگین

می‌سازد و دشمنان او را می‌فریبد.

الأمالی للطوسی : ۶۸۵/۱۴۵۶ .

**حدیث ۴۴۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُوا الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا عَدَارَةٌ غَرَارَةٌ خَدُوْعٌ ، مُعْطِيَةٌ مَنْوَعٌ ، مُلْبِسَةٌ نَزُوْعٌ .

امام علی علیه السلام : از دنیا حذر کنید که دنیا بی‌وفا و پر مکر و فریب است ، عطا کننده ای است خسیس و پوشاننده ای است که

برهنه می‌سازد (چیزی را که بدهد پس می‌گیرد) .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۳۰ .

**حدیث ۴۴۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُوا هَذِهِ الدُّنْيَا الْخَدَاعَةَ الْعَدَارَةَ ، الَّتِي قَدْ تَزَيَّنَتْ بِحُلِيِّهَا ، وَفَتَّنَتْ بِغُرُورِهَا... فَأَصْبَحَتْ كَالْعُرُوسِ الْمَجْلُوءَةِ ، وَالْعِيُونُ إِلَيْهَا نَاطِرَةٌ .

امام علی علیه السلام : از این دنیای پر فریب بی‌وفا و غدار بپرهیزید ؛ دنیایی که به زیورهایش خود را آراسته و با زرق و برقش

دلربایی می‌کند . . . و همچون عروسی جلوه گر شده و چشمها به آن خیره گشته است .

بحار الأنوار : ۷۳/۱۰۸/۱۰۹ .

**حدیث ۴۴۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْدَرُوا الدُّنْيَا ، فَإِنَّ فِي حَلَالِهَا حِسَابًا [۱] ، وَفِي حَرَامِهَا عِقَابٌ [۱] ، وَأَوَّلُهَا عَنَاءٌ ، وَآخِرُهَا فَنَاءٌ .

امام علی علیه السلام : از دنیا بپرهیزید ، که حلال آن حساب دارد و حرام آن کیفر ؛ آغازش رنج است و پایانش نابودی .

بحار الأنوار : ۷۸/۲۳/۸۸

**حدیث ۴۴۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْدَرُكُمْ الدُّنْيَا ، فَإِنَّهَا حُلُوءَةٌ خَصِرَةٌ حُقَّتْ بِالشَّهَوَاتِ .

امام علی علیه السلام : شما را از دنیا برحذر می دارم ؛ زیرا آن شیرین و باطراوت است و خواهشهای نفسانی آن را فرا گرفته است .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۱ .

**حدیث ۴۴۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَزَارَةٌ عَرُورٌ مَا فِيهَا ، فإِنَّهُ فَإِنَّ مَنْ عَلَيْهَا ، لَا خَيْرَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَزْوَادِهَا إِلَّا التَّقْوَى .

امام علی علیه السلام : دنیا بسی فریبنده است و هر آنچه در آن است فریب باشد ؛ نابود شدنی است و هر که در آن می زید فانی

می شود . در هیچ یک از توشه های آن خیر و خوبی نیست مگر در توشه تقوا .

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۱ .

**حدیث ۴۴۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَا يُغْرَنُّكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا .

امام علی علیه السلام : هر گز شگفتی های فراوان دنیا شما را نفریبد ؛ زیرا اندکی از آن را با خود می برید .

بحار الأنوار : ۷۳/۱۱۸/۱۰۹ .

**حدیث ۴۴۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَدُنْيَاكُمْ أَهْوَنُ عِنْدِي مِنْ وَرَقَةٍ (فِي) فِي

جَرَادَةٍ تَقْضِمُهَا ، ... مَا لِعَلِيٍّ وَنَعِيمٍ يَفْنَى .

امام علی علیه السلام : هر آینه دنیای شما در نظر من ناچیزتر

است از برگ درختی در دهان ملخی که آن را خورد می کند ... علی را به نعمت فناپذیر چه کار!

بحار الأنوار : ۴۰/۳۴۸/۲۹ .

**حدیث ۴۴۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِلَيْكَ عَنِّي يَا دُنْيَا ، فَحَبْلِكَ عَلَى غَارِبِكَ ، قَدْ انْسَلَلْتُ مِنْ مَخَالِبِكَ ، وَأَفَلْتُ مِنْ حَبَائِلِكَ ، وَاجْتَنَبْتُ الذُّهَابَ فِي مَدَاحِضِكَ ... .  
امام علی علیه السلام : ای دنیا! از من دور شو که ریسمانت را بر پشتت افکندم (رهایت کردم). من از چنگال های تو رهیده ام و از دام های تو گریخته ام و از افتادن در لغزشگاههای تو دوری کرده ام .  
نهج البلاغه: الكتاب ۴۵.

**حدیث ۴۴۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلَا وَإِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ غَرَارَةٌ خَدَاعَةٌ ، تَنْكِحُ فِي كُلِّ يَوْمٍ بَعْلًا ، وَتَقْتُلُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ أَهْلًا ، وَتُفَرِّقُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ شَمْلًا .  
امام علی علیه السلام : بدانید که دنیا سرایی بس فریبنده و مکار است . هر روزی یک شوهر می کند و هر شبی خانواده ای را می کشد و هر دم و ساعتی جمعی را از هم می پراکند .  
الأمالی للطوسی : ۶۸۵/۱۴۵۶ .

**حدیث ۴۴۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
دُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَرْهَدُ عِنْدِي مِنْ عَفْطِهِ عَنَزٍ .  
امام علی علیه السلام : این دنیای شما نزد من از آب بینی یک بز هم ناچیزتر است .  
نهج البلاغه : الخطبة ۳ .

**حدیث ۴۴۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاللَّهِ لَدُنْيَاكُمْ هَذِهِ أَهْوَنُ فِيعَيْنِي مِنْ عِرَاقٍ خَنْزِيرٍ فِي يَدٍ مَجْدُومٍ .  
امام علی علیه السلام : به خدا سوگند ، که هر آینه دنیای شما در نظر من از استخوان یک خوک در دست جذامی بی ارزشتر است .  
نهج البلاغه : الحكمة ۲۳۶

**حدیث ۴۴۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حُبُّ الدُّنْيَا يُوجِبُ الطَّمَعِ .  
امام علی علیه السلام : دنیا دوستی، موجب طمعکاری می شود .  
غرر الحکم : ۴۸۷۲ .

**حدیث ۴۴۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُبُّ الدنیا یُفسِدُ العَقْلَ، وَیُصِمُّ

امام علی علیه السلام : دنیا دوستی خرد را تباه می کند و دل را از شنیدن حکمت کر می سازد و موجب عذاب دردناک می شود .  
فی المصدر: «وَبِهِمْ»، والصحیح ما أثبتناه کما فی طبعه النجف و بیروت.

#### حدیث ۴۴۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنیا تُذِلُّ .

امام علی علیه السلام : دنیا، [آدمی را] خوار می سازد .  
غرر الحکم : ۳ .

#### حدیث ۴۴۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنیا مزرعةُ الشرِّ .

امام علی علیه السلام : دنیا، کشتزار شرّ و بدی است .  
غرر الحکم : ۴۰۱ .

#### حدیث ۴۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنیا معدنُ الشرِّ ومحلُّ الغرورِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، معدن بدی و جایگاه فریب است .  
غرر الحکم : ۱۴۷۳ .

#### حدیث ۴۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنیا مَصْرَعُ العُقُولِ .

امام علی علیه السلام : دنیا، میدان به خاک افتادنِ خردهاست .  
غرر الحکم : ۹۲۱ .

#### حدیث ۴۴۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدنیا سُوقُ الخُسرانِ .

امام علی علیه السلام: دنیا، بازار زیان است.

غرر الحکم: ۳۹۶

### حدیث ۴۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا الدَّائِمُ لِلدُّنْيَا الْمُغْتَرُّ بِغُرُورِهَا الْمَخْدُوعُ بِأَبْطِلِهَا، أَتَغْتَرُّ بِالدُّنْيَا ثُمَّ تَذُمَّهَا؟ ! أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ عَلَيْهَا أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ؟ ! مَتَى اسْتَهْوَتْكَ أَمْ مَتَى غَرَّتْكَ؟ !... إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَّقَهَا، وَدَارٌ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهَمَّ عَنْهَا، وَدَارٌ غِنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا.

امام علی علیه السلام: ای کسی که دنیا را نکوهش می کنی، اما فریفته پوچیها و اباطیل آن هستی! فریفته دنیایی و نکوهشش می کنی؟ آیا تو او را مجرم و گناهکار می دانی یا او تو را چنان می داند؟ دنیا کی شیفته ات کرد یا کی فریبت داد؟... دنیا برای کسی که از در راستی با آن درآید سرای راستی است و برای کسی که آن را نیک بفهمد سرای عافیت و سعادت است و برای کسی که از آن توشه بردارد سرای توانگری و بی نیازی است.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۳۱.

### حدیث ۴۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ كَذِّبِكِ؛ إِنْ وَقَفْتَ وَقَفَ، وَإِنْ طَلَبْتَهُ بَعُدَ.

امام علی علیه السلام: حکایت دنیا، حکایت سایه توست که اگر بایستی می ایستد و اگر دنبالش کنی دور می شود.  
غرر الحکم: ۹۸۱۸.

### حدیث ۴۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الدُّنْيَا لِمَنْ تَرَكَهَا وَالْآخِرَةُ لِمَنْ طَلَبَهَا.

امام علی علیه السلام: دنیا از آن کسی است که آن را رها کند و آخرت برای کسی است که آن را بجوید.  
بحار الأنوار: ۷۳/۸۱/۴۳.

### حدیث ۴۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الدُّنْيَا دَارُ الْمُنَافِقِينَ وَلَيْسَتْ بَدَارِ الْمُتَّقِينَ، فَلْيَكُنْ حَظُّكَ مِنَ الدُّنْيَا قِوَامَ صَلْبِكَ، وَإِمْسَاكَ نَفْسِكَ، وَالتَّزَوُّدَ لِمَعَادِكَ.

امام علی علیه السلام: دنیا سرای منافقان است نه سرای پرهیزگاران، پس، از دنیا به اندازه ای بهره برگیر که به بدنت نیرو دهد و زنده بمانی و توشه ای برای معادت باشد.

مطالب السؤل: ۵۲.

**حدیث ۴۴۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لا تَسْأَلُوا فِيهَا فَوْقَ الْكَفَافِ ، وَلَا تَطْلُبُوا مِنْهَا أَكْثَرَ مِنَ الْبَلَاغِ .  
 امام علی علیه السلام : در دنیا بیش از احتیاج نجویدو بیش از کفاف از آن نخواهید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۴۵ .

**حدیث ۴۴۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لرجلٍ شكَا إليه الحاجَّةَ - : إعلم أن كلَّ شيءٍ تُصِيبُهُ مِنَ الدُّنْيَا فَوْقَ قُوَّتِكَ فَإِنَّمَا أَنْتَ فِيهِ خَازِنٌ لِعِيرِكَ .  
 امام علی علیه السلام - به مردی که از نیازمندی خود نزداو شکوه کرد - فرمود : بدان که هر چه از دنیا بیش از قوت و نیازت به تو رسد تو خزانه دار آن برای دیگران هستی .  
 بحار الأنوار : ۷۳/۹۰/۶۱ .

**حدیث ۴۴۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ قَدْ جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا ، وَابْتَلَى فِيهَا أَهْلِهَا ، لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، وَلَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلُقْنَا ، وَلَا بِالسَّعَى فِيهَا أُمْرُنَا .  
 امام علی علیه السلام : همانا خدای سبحان دنیا را برای پس از آن آفریده و اهل دنیا را در آن می آزمايد تا معلوم شود که چه کسی نیک کردارتر است ، ما برای دنیا آفریده نشده ایم و به کوشش در آن [برای به دست آوردن حطام دنیوی] مأمور نگشته ایم .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۵۵ .

**حدیث ۴۴۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالدُّنْيَا تُحَرَّزُ الْآخِرَةُ .  
 امام علی علیه السلام : آخرت با دنیا به دست می آید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۶

**حدیث ۴۴۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا سُمِّيَتِ الدُّنْيَا دُنْيَا لِأَنَّهَا أَدْنَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، وَسُمِّيَتِ الْآخِرَةُ آخِرَةً لِأَنَّ فِيهَا الْجَزَاءَ وَالثَّوَابَ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا از آن رو دنیا نام گرفته که پست ترین (نزدیکترین) چیزهاست . و آخرت از آن رو آخرت نامیده شده که سزا و پاداش در آن جاست .  
 علل الشرائع : ۱ / ۲ .



**حدیث ۴۴۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُفْتَنُكَ إِبْطَاءُ إِبْطَائِهِ ، فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَى قَدْرِ النَّيِّهِ ، وَرَبَّمَا أُخْرَتْ عَنْكَ الْإِجَابَةُ لِيَكُونَ ذَلِكَ أَعْظَمَ لِأَجْرِ السَّائِلِ وَأَجْزَلَ لِعَطَاءِ الْآمِلِ ، وَرَبَّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَمْ تُؤْتَاهُ وَأُوتِيَتْ خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ آجِلًا ، أَوْ صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ ، فَلَزَبَّ أَمْرٌ قَدْ طَلَبْتَهُ وَفِيهِ هَلَاكُ دِينِكَ لَوْ أُوتِيَتْهُ .

امام علی علیه السلام : هرگز تأخیر در اجابت دعا تو را نومید نگرداند ؛ زیرا بخشش [خداوند] بسته به نیت [او] است ؛ چه بسا که در برآوردن خواهش تأخیر شود تا بدین وسیله خواهند را پاداش بزرگتر و امیدوار [به بخشش الهی] را بخشش بیشتر دهد ؛ و بسا باشد که چیزی بخواهی و به تو داده نشود اما دیر یا زود بهتر از آن به تو داده شود ، یا برای خیر و مصلحت تو از تو دریغ شده است . و بسا خواسته ای که اگر برآورده شود موجب نابودی و تباهی دین تو گردد .  
کشف المحجبه : ۲۲۸ .

**حدیث ۴۴۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا صَاحِبَ الدُّعَاءِ ، لَا تَسْأَلْ عَمَّا لَا يَكُونُ وَلَا يَحِلُّ .

امام علی علیه السلام : ای کسی که دعا می کنی ! آنچه را ناشدنی و نارواست از خدا نخواه .  
الخصال : ۶۳۵/۱۰ .

**حدیث ۴۴۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصِيَّتِهِ إِلَى ابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : وَلَتَكُنْ مَسْأَلَتُكَ فِيمَا يَعْنِيكَ مِمَّا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ وَيُنْفَى عَنْكَ وَبِأَلِّهِ ، وَالْمَالُ لَا يَبْقَى لَكَ وَلَا تَبْقَى لَهُ .

امام علی علیه السلام - در وصیت خود به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود : باید برای خود ، آن چیزی را [از خدا] بخواهی که جمال و نیکی آن برایت بماند و وبال و آزارش از تو دور ماند . مال و ثروت برای تو نمی ماند و تو نیز برای آن نخواهی ماند .  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۵/۱ .

**حدیث ۴۴۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ كَرَمَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ لَا يَنْقُضُ حِكْمَتَهُ ، فَلِذَلِكَ لَا يَقَعُ الْإِجَابَةُ فِي كُلِّ دَعْوَةٍ

امام علی علیه السلام : کرم خدای سبحان حکمتش را نقض نمی کند ؛ از این روست که هر دعایی مستجاب نمی شود .  
غرر الحکم : ۳۴۷۸ .

**حدیث ۴۴۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَوْحَى إِلَى عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : قُلْ لِلْمَلَائِكَةِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ ... إِنِّي غَيْرُ مُسْتَجِيبٍ لِأَحَدٍ مِنْكُمْ دَعْوَةً وَلَا أَحَدٍ مِنْ خَلْقِي قَبْلَهُ مَظْلَمَةٌ .

امام علی علیه السلام : خداوند عز و جل به عیسی بن مریم علیه السلام وحی فرمود : به اشراف بنی اسرائیل بگو : ... من دعای هیچ یک از شما و هیچ یک از کسانی را که مظلومه ای به گردن دارند اجابت نمی کنم .  
الخصال : ۳۳۷/۴۰ .

#### حدیث ۴۴۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : «أُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ»

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که خداوند فرموده است : «مرا بخوانید ، اجابتتان می کنم» ، پس ، چرا دعا می کنیم ولی دعایمان اجابت نمی شود - فرمود : زیرا دل‌های شما هشت خیانت کرده است : نخستین آنها این است که شما خدا را شناختید اما حق او را چنان که بر شما واجب کرده است ادا نکردید ؛ بنا بر این ، شناخت شما به کارتان نیامد . . . وقتی درها و راه‌های دعا را بسته اید چه دعایی از شما مستجاب می شود؟!  
غافر : ۶۰ .

#### حدیث ۴۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَرَعَ بَابَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ فَتُخَّ لَه .

امام علی علیه السلام : هر که در [رحمت] خدای سبحان را بکوبد، آن در به رویش باز شود .  
غرر الحکم : ۸۲۹۲ .

#### حدیث ۴۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِدْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالْدُّعَاءِ ، مَا الْمُبْتَلَى الَّذِي اسْتَدْرَجَ بِهِ الْبَلَاءُ بِأَحْوَجَ إِلَى الدُّعَاءِ مِنَ الْمُعَافَى الَّذِي لَا يَأْمَنُ الْبَلَاءَ .

امام علی علیه السلام : امواج بلا را با دعا پس زنید ؛ بلا دیده ای که بلا جانش را به لب رسانده است نیازش به دعا بیشتر از عافیت چشیده ای نیست که از بلا در امان نیست .  
بحار الأنوار : ۹۳/۳۰۱/۳۷ .

#### حدیث ۴۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّعَاءُ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ .

امام علی علیه السلام : دعا سپر مؤمن است .

الکافی : ۲/۴۶۸/۴ .

**حدیث ۴۴۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَمِصْبَاحُ الظُّلْمَةِ .  
 امام علی علیه السلام : دعا کلید رحمت و چراغ تاریکی است .  
 بحار الأنوار : ۹۳/۳۰/۳۷ .

**حدیث ۴۴۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ .  
 امام علی علیه السلام : محبوبترین کارها نزد خداوند عز و جل در روی زمین دعاست .  
 الکافی : ۲/۴۶۷/۸ .

**حدیث ۴۴۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي وَصِيَّتِهِ لِإِبْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : اِعْلَمَنَّ أَنَّ الَّذِي بِيَدِهِ خَزَائِنُ مَلَكُوتِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَدْ أُذِنَ لِإِدْعَائِكَ ، وَتَكْفُلَ لِبِئْسَ مَا جَاءَكَ ، وَأَمْرَكَ أَنْ تَسْأَلَهُ لِيُعْطِيَكَ ، وَهُوَ رَحِيمٌ كَرِيمٌ ، لَمْ يَجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ مِنْ يَحْجُبُكَ عَنْهُ ، وَلَمْ يُلْجِئِكَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ لَكَ إِلَيْهِ ... ثُمَّ جَعَلَ فِي يَدِكَ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِهِ بِمَا أُذِنَ فِيهِ مِنْ مَسْأَلَتِهِ ، فَمَتَى شِئْتَ اسْتَفْتَحْتَ بِالْأَدْعَاءِ أَبْوَابَ خَزَائِنِهِ .  
 امام علی علیه السلام - در وصیت به فرزند خود حسن علیه السلام - فرمود : بدان که آن کسی که خزاین ملکوت دنیا و آخرت در دست اوست به تو اجازه داده است تا او را بخوانی و اجابت دعای تو را ضمانت کرده و به تو فرمان داده است که از او بخواهی تا به تو عطا کند و او مهربان و بخشنده است . میان تو و خودش حاجبی نهاده و تو را به آوردن واسطه و میانجی وادار نکرده است . . . سپس کلیدهای خزائن و گنجینه هایش را که همان دعا کردن و خواستن از اوست ، در اختیار تو نهاده است ؛ پس هر گاه تو بخواهی ، با دعا کردن درهای گنجینه های او را می گشایی .  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۴/۱ .

**حدیث ۴۴۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ كَلَامِهِ لَهُ يُؤَيِّخُ فِيهِ أَصْحَابَهُ - : كَمْ أَدَارِيكُمْ كَمَا تُدَارَى الْبِكَاؤُ الْعَمْدَةُ ، وَالشَّيْبُ الْمُتَدَاعِيَةُ ، كُلَّمَا حِيصَتْ مِنْ جَانِبٍ تَهْتَكُ مِنْ آخَرَ ... وَ إِنِّي لَعَالِمٌ بِمَا يُصْلِحُكُمْ وَيُقِيمُ أَوْدَكُمْ ، وَلَكِنِّي لَا أَرَى إِصْلَاحَكُمْ بِإِفسَادِ نَفْسِي .  
 امام علی علیه السلام - در سخنان خویش در سرزنش اصحابش - فرمود : تا چند با شما مانند شتران جوان زخمین پشت و جامه های پوسیده مدارا کنم! جامه هایی که چون از یک سو آنها را می دوزند از سوی دیگر پاره می شود . . . من می دانم که چه چیز شما را اصلاح می کند و کجی و انحراف شما را راست می گرداند ، اما من اصلاح شما را با تباہ کردن خودم روا نمی دانم .

نهج البلاغه: الخطبة ۶۹.

### حدیث ۴۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ لَمْ يُصْلِحْهُ حُسْنُ الْمُدَارَاهِ أَصْلَحَهُ سُوءُ الْمُكَافَاةِ .  
 امام علی علیه السلام: کسی که حُسن مدارا اصلاحش نکند، مکافات بد او را درست گرداند.  
 غرر الحکم: ۸۲۰۲.

### حدیث ۴۴۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: سَلَامَةُ الدِّينِ وَالدُّنْيَا فِي مُدَارَاةِ النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام: سلامت دین و دنیا، در مدارا کردن با مردم است.  
 غرر الحکم: ۵۶۱۰.

### حدیث ۴۴۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَنْ دَارَى أَوْضَادَهُ أَمِنَ الْمَحَارِبَ .  
 امام علی علیه السلام: هر که با دشمنان خود مدارا کند، از جنگجو در امان ماند.  
 غرر الحکم: ۸۵۳۹.

### حدیث ۴۴۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: تَمَرَّةُ الْعَقْلِ مُدَارَاةُ النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام: میوه خرد، مدارا کردن با مردم است.  
 غرر الحکم: ۴۶۲۹.

### حدیث ۴۴۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: مَا نَدِمَ مِنْ اسْتِخَارَ .  
 امام علی علیه السلام: کسی که از خدا طلب خیر کند، پشیمان نشود.  
 غرر الحکم: ۹۴۵۳.

### حدیث ۴۴۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَخِرْ وَلَا تَتَخَيَّرْ ، فَكَمْ مَنْ تَخَيَّرَ أَمْرًا كَانَ هَلَاكُهُ فِيهِ .

امام علی علیه السلام : از خدا طلب خیر کن و بدون آن، کاری را انتخاب نکن ؛ زیرا بسا کسی که [بدون طلب خیر از خدا] کاری را انتخاب کرده و آن موجب نابودی او شده است .

غرر الحکم : ۲۳۴۶ .

### حدیث ۴۴۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ بِخَيْرٍ مَنِ الْخَيْرِ إِلَّا ثَوَابُهُ .

امام علی علیه السلام : چیزی بهتر از خوبی وجود ندارد ، مگر پاداش آن .

غرر الحکم : ۷۴۸۷ .

### حدیث ۴۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ لَا يُعْرَفَانِ إِلَّا بِالنَّيَاسِ ، فَإِذَا أُرِدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الْخَيْرَ فَاعْمَلِ الْخَيْرَ تَعْرِفْ أَهْلَهُ ، وَ إِذَا أُرِدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الشَّرَّ فَاعْمَلِ الشَّرَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ .

امام علی علیه السلام : خوبی و بدی جز با مردم شناخته نمی شوند . پس اگر خواهی که خوبی را بشناسی، خوبی کن، اهل آن را می شناسی و اگر خواهی بدی را بشناسی، بدی کن، اهلش را می شناسی .

بحار الأنوار : ۷۸/۴۱/۲۶

### حدیث ۴۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

افْعَلُوا الْخَيْرَ وَلَا تَحْقِرُوا مِنْهُ شَيْئًا ؛ فَإِنَّ صَغِيرَهُ كَبِيرٌ ، وَقَلِيلُهُ كَثِيرٌ .

امام علی علیه السلام : کار خوب را انجام دهید و چیزی از آن را کوچک مشمارید ؛ زیرا خرد آن بزرگ است و اندک آن بسیار .

نهج البلاغه : الحکمه ۴۲۲ .

### حدیث ۴۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْأُمُورِ مَا سَهَلَتْ مَبَادِئُهُ ، وَحَسُنَتْ خَوَاتِمُهُ ، وَحُمِدَتْ عَوَاقِبُهُ .

امام علی علیه السلام : بهترین کارها آن است که آغازش آسان ، پایانش خوش و پیامدهایش پسندیده باشد .

غرر الحکم : ۵۰۳۲ .

### حدیث ۴۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَادِرُوا بِعَمَلِ الْخَيْرِ قَبْلَ أَنْ تُشْغَلُوا عَنْهُ بِغَيْرِهِ .

امام علی علیه السلام : در انجام کار خوب شتاب کنید، پیش از آن که به سبب پرداختن به کاری دیگر از آن بازمانید .  
الخصال : ۶۲۰/۱۰ .

### حدیث ۴۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَلْهَمَهُ الْقَنَاعَةَ ، وَأَصْلَحَ لَهُ زَوْجَهُ .

امام علی علیه السلام : وقتی خداوند خوبی بنده ای را بخواهد به او قناعت عطا کند، و همسرش را شایسته گرداند.  
غرر الحکم: ۴۱۱۵ .

### حدیث ۴۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أُعْطِيَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْعَبْدَ شَيْئًا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا بِحُسْنِ خُلُقِهِ وَحُسْنِ نِيَّتِهِ .

امام علی علیه السلام : خدای سبحان چیزی از خیر دنیا و آخرت را به بنده ای نداد مگر به سبب خوشخویی و نیت پاک او .  
غرر الحکم: ۹۶۷۰ .

### حدیث ۴۴۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ : صِدْقُ حَدِيثٍ ، وَأَدَاءُ أَمَانَةٍ ، وَعِفَّةُ بَطْنٍ ، وَحُسْنُ خُلُقٍ .

امام علی علیه السلام : چهار چیز است که به هر کس داده شود خیر دنیا و آخرت به او داده شده است: راستگویی ، امانتداری ، عفت شکم، و خوشخویی .  
غرر الحکم: ۲۱۴۲ .

### حدیث ۴۴۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوَلَدُكَ ، وَلَكِنَّ الْخَيْرَ أَنْ يَكْثُرَ عَلَمُكَ ، وَأَنْ يَعْظُمَ حِلْمُكَ ، وَأَنْ تُبَاهِيَ النَّاسَ بِعِبَادَةِ رَبِّكَ ، فَإِنْ أَحْسَنْتَ حَمِدَتَ اللَّهُ ، وَإِنْ أَسَأْتَ اسْتَعْفَرْتَ اللَّهُ .

امام علی علیه السلام : خیر و خوبی این نیست که مال و فرزند زیاد داشته باشی، بلکه خیر این است که تو را دانش بسیار و بردباری زیاد باشد، و با عبادت پروردگارت بر مردمان سرفرازی کنی، و هرگاه خوبی کنی خداوند را سپاس گویی، و چون بدی کنی از پروردگارت آمرزش خواهی.

نهج البلاغه: الحکمه ۹۴ .

**حدیث ۴۴۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَقَدَ رُزْقَ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، هُنَّ : الرِّضَا بِالْقَضَاءِ ، وَالصَّبْرُ عَلَى الْبَلَاءِ ، وَالشُّكْرُ فِي الرِّخَاءِ .  
امام علی علیه السلام : سه چیز است که هر کس داشته باشد خیر دنیا و آخرت روزیش شده است . آن سه چیز عبارتند از : راضی بودن به قضای الهی ، صبر کردن بر بلا و گرفتاری، و شکر کردن در هنگام آسایش و رفاه .  
غرر الحکم : ۴۶۷۰

**حدیث ۴۴۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جُمِعَ خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِيكُتْمَانِ السَّرِّ وَمُصَادَقَةِ الْأَخْيَارِ .  
امام علی علیه السلام : خوبی دنیا و آخرت در رازداری و دوستی با نیکوکاران گرد آمده است .  
بحار الأنوار : ۷۴/۱۷۸/۱۷ .

**حدیث ۴۴۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جِمَاعُ الْخَيْرِ فِي الْعَمَلِ بِمَا يَبْقَى ، وَالِاسْتِهَانَةُ بِمَا يَفْنَى .  
امام علی علیه السلام : عمل کردن به آنچه ماندنی است و حقیر شمردن آنچه از بین رفتنی است ، مجمع همه خوبیهاست .  
غرر الحکم : ۴۷۳۵

**حدیث ۴۴۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جِمَاعُ الْخَيْرِ فِي الْمَوَالِئِ فِي اللَّهِ ، وَالْمُعَادَاةِ فِي اللَّهِ ، وَالْمَحَبَّةِ فِي اللَّهِ ، وَالْبُغْضِ فِي اللَّهِ .  
امام علی علیه السلام : دوستی کردن برای خدا و دشمنی ورزیدن برای خدا و دوست داشتن برای خدا و نفرت داشتن برای خدا ،  
مجمع همه خوبیهاست .  
غرر الحکم : ۴۷۸۱ .

**حدیث ۴۴۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَلَاثٌ هُنَّ جِمَاعُ الْخَيْرِ : إِشْدَاءُ النَّعْمِ ، وَرِعَايَةُ الدَّمَمِ ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ .  
امام علی علیه السلام : سه چیز مجمع خوبیهاست : خیر رساندن [به دیگران] ، رعایت عهد و پیمانها، و صله رحم .  
غرر الحکم : ۴۶۷۵

**حدیث ۴۴۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْخَيْرُ أَسْهَلُ مِنْ فِعْلِ الشَّرِّ .

امام علی علیه السلام : کار خوب، آسانتر از کار بد است .

غرر الحکم : ۱۱۹۹ .

#### حدیث ۴۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ فَعَلَ الْخَيْرَ فَيَنْفُسِهِ بَدَأَ .

امام علی علیه السلام : هر کس کار خوب کند ، نتیجه اش پیش از همه به خود او رسد .

غرر الحکم : ۸۱۷۷

#### حدیث ۴۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَارِسُ شَجَرَةٍ الْخَيْرِ يَجْتَنِيهَا أَحْلَى ثَمَرَةٍ .

امام علی علیه السلام : کشتگر درخت خوبی ، شیرین ترین میوه را از آن می چیند .

غرر الحکم : ۶۴۴۲

#### حدیث ۴۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِعْلُ الْخَيْرِ ذَخِيرَةٌ بَاقِيَةٌ ، وَثَمَرَةٌ زَاكِيَةٌ .

امام علی علیه السلام : کار خوب ، اندوخته ای ماندنی و میوه ای پاکیزه [و خوشگوار] است .

غرر الحکم : ۶۵۴۵

#### حدیث ۴۴۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمَّةِ (الْأُمَّةِ) ، وَأَفْظَعَ الْغِشِّ غِشُّ الْأُمَّةِ .

امام علی علیه السلام : بزرگترین خیانت، خیانت به امت است و زشت ترین دغل ، دغلکاری با پیشوایان است.

نهج البلاغه : کتاب ۲۶ .

#### حدیث ۴۴۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَفْحَشِ الْخِيَانَةَ خِيَانَةُ الْوَدَائِعِ .



امام علی علیه السلام: یکی از زشت‌ترین خیانتها، خیانت در سپرده هاست.  
غرر الحکم: ۹۳۱۰.

### حدیث ۴۴۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
غَايَةُ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْخِلِّ الْوُدُودِ، وَنَقْضُ الْعُهُودِ.  
امام علی علیه السلام: اوج خیانت، خیانت کردن به دوست صمیمی و شکستن عهد و پیمانهاست.  
غرر الحکم: ۶۳۷۴.

### حدیث ۴۴۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْخَائِنُ مَنْ شَغَلَ نَفْسَهُ بَعِيرِ نَفْسِهِ، وَكَانَ يَوْمُهُ شَرًّا مِنْ أَمْسِهِ.  
امام علی علیه السلام: خیانتکار کسی است که خودش را رها کرده به معایب دیگران پردازد و امروزش بدتر از دیروزش باشد.  
غرر الحکم: ۲۰۱۳.

### حدیث ۴۴۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْخِيَانَةُ رَأْسُ النِّفَاقِ.  
امام علی علیه السلام: خیانت، در رأس نفاق است.  
غرر الحکم: ۹۶۹.

### حدیث ۴۴۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ لَمْ يُخَفْ أَحَدًا لَمْ يَخَفْ أَبَدًا.  
امام علی علیه السلام: هر که کسی را نترساند هرگز نترسد.  
غرر الحکم: ۸۹۵۵.

### حدیث ۴۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا هَيْبَتُ أَمْرًا فَفَقِعَ فِيهِ، فَإِنَّ شِدَّةَ تَوْقِيهِ أَكْبَرُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ.  
امام علی علیه السلام: هر گاه از کاری ترسیدی خود را به کام آن بینداز؛ زیرا ترس از آن کار زیانبارتر از اقدام به آن کار است.  
نهج البلاغه: الحکمة ۱۷۵.

**حدیث ۴۴۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا خِفْتَ صُعُوبَةَ أَمْرٍ فَاصْعُبْ لَهُ يَدِلْ لَكَ ، وَخَادِعِ الزَّمَانَ عَنْ أَخْدَائِهِ تَهْنُ عَلَيْكَ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه از سختی کاری ترسیدی در برابر آن سرسختی نشان ده ، رامت می شود، و در برابر حوادث روزگار چاره اندیشی کن ، بر تو آسان می شوند .  
 غرر الحکم : ۴۱۰۸

**حدیث ۴۴۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَمْرَةُ الْخَوْفِ الْأَمْنُ .  
 امام علی علیه السلام : میوه ترس ، امنیت است .  
 غرر الحکم : ۴۵۹۱

**حدیث ۴۴۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَوْفُ سِجْنُ النَّفْسِ عَنِ الذُّنُوبِ ، وَرَادِعُهَا عَنِ الْمَعَاصِي .  
 امام علی علیه السلام : ترس ، بازداشتگاه نفس از گناهان و جلوگیرنده آن از نافرمانیهاست .  
 غرر الحکم : ۱۹۸۷

**حدیث ۴۴۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَثُرَتْ مَخَافَتُهُ قَلَّتْ آفَتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که ترسش [از خدا] زیاد باشد کمتر آسیب بیند .  
 غرر الحکم : ۸۰۳۶

**حدیث ۴۴۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَخَفْ إِلَّا ذَنْبَكَ ، لَا تَرْجُ إِلَّا رَبَّكَ .  
 امام علی علیه السلام : جز از گناه خود مترس و جز به پروردگار خویش امید مبنده .  
 غرر الحکم : ۱۰۱۶۱ - ۱۰۱۶۲

**حدیث ۴۴۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا خِفتَ الخَالِقَ فَرَزْتَ إِلَيْهِ ، إِذَا خِفتَ المَخْلُوقَ فَرَزْتَ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : هر گاه از آفریدگار بترسی به سوی او گریزی و هر گاه از مخلوق بترسی از وی بگریزی.

غرر الحکم : ۴۰۲۷ - ۴۰۲۸ .

### حدیث ۴۴۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَخَافُوا ظُلْمَ رَبِّكُمْ ، وَلَكِنْ خَافُوا ظُلْمَ أَنْفُسِكُمْ .

امام علی علیه السلام : از ستم پروردگارتان نترسید [زیرا او به کسی ستم نمی کند] بلکه از ستم خود بر خویش بترسید .

غرر الحکم : ۱۰۲۳۴

### حدیث ۴۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ خَافَ رَبَّهُ كَفَّ ظُلْمَهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که از پروردگار خویش بترسد از ستمکاری خود داری کند .

بحار الأنوار : ۷۵/۳۰۹/۳

### حدیث ۴۴۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الخَوْفُ جِلْبَابُ العَارِفِينَ .

امام علی علیه السلام : ترس [از خدا] ردای خداشناسان است .

غرر الحکم : ۶۶۴ .

### حدیث ۴۴۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ شَرِبَ المُسْکِرَ لَمْ تُقْبَلْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً .

امام علی علیه السلام : کسی که مستی آور بنوشد تا چهل شبانه روز نمازش پذیرفته نشود .

الخصال : ۶۳۲/۱۰ .

### حدیث ۴۴۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُدْمِنُ الخَمْرِ يَلْقَى اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ

حِينَ يَلْقَاهُ كعَابِدٍ وَثَنٍ .

امام علی علیه السلام: دائم الخمر همچون بت پرست خدا را دیدار خواهد کرد .  
الخصال : ۶۳۲/۱۰ .

### حدیث ۴۴۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَرَضَ اللَّهُ ... تَزَكَّ شُرْبِ الْخَمْرِ تَحْصِينًا لِلْعَقْلِ .  
امام علی علیه السلام: ... خداوند برای حفظ عقل ، ترک شرابخواری را واجب گردانید .  
نهج البلاغه : الحکمه ۲۵۲ .

### حدیث ۴۴۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا كَانَ فِي رَجُلٍ خَلَّةٌ رَائِقَةٌ فَانْتَظِرُوا أَخْوَاتِهَا .  
امام علی علیه السلام: اگر در وجود کسی خصلتی پسندیده باشد انتظار خصلتهای پسندیده دیگری را نیز در او داشته باشید .  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۴۵ .

### حدیث ۴۴۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَشْرَفُ الْخَلَائِقِ التَّوَّاضِعُ وَالْحِلْمُ وَلِينُ الْجَانِبِ .  
امام علی علیه السلام: شریفترین خویها فروتنی و بردباری و نرمخویی است .  
غرر الحکم : ۳۲۲۳ .

### حدیث ۴۴۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَكْرَمُ الْأَخْلَاقِ السَّخَاءُ ، وَأَعْمُّهَا نَفْعُ الْعَدْلِ .  
امام علی علیه السلام: گرامیترین خویها بخشندگی است، و آن خوی که سودش فراگیرتر است دادگری است .  
غرر الحکم : ۳۲۱۹ .

### حدیث ۴۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ ضَاقَتْ سَاحَتُهُ قَلَّتْ رَاحَتُهُ .  
امام علی علیه السلام: هر که کم تحمل [و تندخو] باشد آسایشش اندک گردد .  
غرر الحکم : ۹۱۹۲ .

**حدیث ۴۴۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که اخلاقش بد باشد روزیش تنگ شود .  
 غرر الحکم : ۸۰۲۳ .

**حدیث ۴۴۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سُوءُ الْخُلُقِ نَكَدُ الْعَيْشِ وَعَذَابُ النَّفْسِ .  
 امام علی علیه السلام : بدخویی، مایه تیره روزی و شکنجه روح است .  
 غرر الحکم : ۵۶۳۹

**حدیث ۴۴۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ مَلَأَ أَهْلُهُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که بد اخلاق باشد خانواده اش از او دلتنگ و بیزار شوند .  
 غرر الحکم : ۸۵۹۵

**حدیث ۴۵۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَسِّنْ خُلُقَكَ يُخَفِّفِ اللَّهُ حِسَابَكَ .  
 امام علی علیه السلام : اخلاقت را نیکو گردان تا خداوند حسابت را آسان گرداند .  
 الأمالی للصدوق : ۲۷۸/۳۰۸ .

**حدیث ۴۵۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْكَرَمِ إِتْمَامُ النَّعْمِ .  
 امام علی علیه السلام : برترین کرم و بخشندگی، تمام کردن نعمت (بر دیگری) است .  
 غرر الحکم : ۲۹۸۳ .

**حدیث ۴۵۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْمَكَارِمِ الْإِيثَارُ .

امام علی علیه السلام: بالاترین مرتبه بخشندگی و کرامت، ایثار است.

غرر الحکم: ۴۹۵۳

### حدیث ۴۵۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَحْسَنُ الْمَكَارِمِ عَفْوُ الْمُقْتَدِرِ وَجُودُ الْمُفْتَقِرِ .

امام علی علیه السلام: بهترین مکارم اخلاق، گذشت توانا [بر انتقام] است و بخشش کسی که خود نیازمند است.

غرر الحکم: ۳۱۶۵

### حدیث ۴۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ثَابِرُوا عَلَى أَقْتِنَاءِ الْمَكَارِمِ .

امام علی علیه السلام: در راه کسب مکارم اخلاق پشتکار و پایداری ورزید.

غرر الحکم: ۴۷۱۲

### حدیث ۴۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَيْكُمْ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ فَإِنَّهَا رَفَعَةٌ ، وَإِيَّاكُمْ وَالْأَخْلَاقَ الدَّنِيَّةَ فَإِنَّهَا تَضَعُ الشَّرِيفَ وَتَهْدِمُ الْمَجْدَ .

امام علی علیه السلام: بر شما باد تحصیل مکارم اخلاق که آن مایه رفعت است و از خویهای پست دوری کنید که آن انسانهای

شریف را پست می کند و بزرگواری را از بین می برد.

بحار الأنوار: ۸۹/ ۷۸/ ۵۳

### حدیث ۴۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ بَدَلَ التَّحِيَّةِ مِنْ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ .

امام علی علیه السلام: همانا سلام کردن از خویهای نیک است.

غرر الحکم: ۳۴۰۴

### حدیث ۴۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

حُسْنُ الْخُلُقِ فِي ثَلَاثٍ : اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ ، وَطَلْبُ الْحَلَالِ ، وَالتَّوَسُّعُ عَلَى الْعِيَالِ .

امام علی علیه السلام: خوشخویی در سه چیز است: دوری کردن از کارهای حرام، طلب حلال، و فراهم آوردن آسایش و رفاه

برای خانواده .

بحار الأنوار : ۷۱/۳۹۴/۶۳ .

### حدیث ۴۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُنْوَانُ صَاحِبِئِهِ الْمُؤْمِنِ حُسْنُ خُلُقِهِ .

امام علی علیه السلام : سرلوحه نامه [اعمال] مؤمن ، خوشخویی اوست .

بحار الأنوار : ۷۱/۳۹۲/۵۹

### حدیث ۴۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْخُلُقِ رَأْسُ كُلِّ بَرٍّ .

امام علی علیه السلام : نیکخویی ، سرآمد همه نیکبهاست .

غرر الحکم : ۴۸۵۷ .

### حدیث ۴۵۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الدَّلِيلِ عَلَى إِثْبَاتِ الصَّانِعِ - : ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءُ : تَحْوِيلُ الْحَالِ ، وَضَعْفُ الْأَرْكَانِ ، وَتَقْضُؤُ الْهَمْمَةِ .

امام علی علیه السلام - وقتی از ایشان سؤال شد : دلیل بر اثبات صانع چیست؟ - فرمود : سه چیز : دگرگونی حالات ، سست و ناتوان

شدن اعضای بدن، و برهم خوردن خواست و اراده.

بحار الأنوار : ۳/۵۵/۲۹ .

### حدیث ۴۵۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- كَانَ كَثِيرًا مَا يَقُولُ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ - : أَشْهَدُ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا آيَاتٌ تَدُلُّ عَلَيْكَ ، وَشَوَاهِدٌ تَشْهَدُ بِمَا إِلَيْهِ

دَعَوْتَ . كُلُّ مَا يُؤَدِّي عَنْكَ الْحُجَّةَ وَيَشْهَدُ لَكَ بِالرُّبُوبِيَّةِ مَوْسُومٌ بِأَثَارِ نِعْمَتِكَ ، وَمَعَالِمٌ تَدْبِيرِكَ .

امام علی علیه السلام - در بیشتر اوقات که از نماز شب فراغت می یافت - می گفت : گواهی می دهم که آسمانها و زمین و آنچه

میان آنهاست، نشانه هایی بر وجود تو است و گواهیایی بر آنچه به سوی آن دعوت کردی . هر آنچه حجت تو را بیان می کند و به

پروردگاری تو گواهی می دهد، نشان آثار نعمتهای تو و علایم تدبیر تو را بر خود دارد.

شرح نهج البلاغه : ۲۰/۲۵۵ .

### حدیث ۴۵۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا الْمَخْلُوقُ السَّوِيُّ ، وَالْمُنْتَشَأُ الْمَرْعِيُّ ، فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْحَامِ وَمُضَاعَفَاتِ الْأَسْتَارِ ، بُدِئْتَ مِنْ سِيْلَالِهِ مِنْ طِينٍ ، وَوُضِعَتْ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ، إِلَى قَدَرٍ مَعْلُومٍ وَأَجَلٍ مَقْسُومٍ ، تَمُورُ فِي بَطْنِ أُمَّكَ جَنِينًا ، لَا تُحِيرُ دُعَاءً ، وَلَا تَسْمَعُ نِدَاءً ، ثُمَّ أُخْرِجَتْ مِنْ مَقَرِّكَ إِلَى دَارٍ لَمْ تَشْهَدْهَا ، وَلَمْ تَعْرِفْ سَبِيلَ مَنَافِعِهَا ، فَمَنْ هَدَاكَ لِاجْتِرَارِ الْغِذَاءِ مِنْ نَدْيِ أُمَّكَ ، وَعَرَّفَكَ عِنْدَ الْحَاجَةِ مَوَاضِعَ طَلَبِكَ وَإِرَادَتِكَ؟

امام علی علیه السلام : ای انسانی که در کمال اعتدال و تناسب آفریده شده ای و در تاریکیهای زهدانها و پرده های تو بر تو شکل گرفته و پرورده شده ای ، آفرینش از عصاره گلی آغاز شد و در جایگاهی آرام و امن تا زمانی مشخص و مهلتی تعیین شده نهاده شدی . آن گاه که جنین هستی، در شکم مادرت می جنبی، نه سخنی را پاسخ می دهی و نه آوازی را می شنوی . آن گاه از قرارگاه خود به سرای بیرون، آورده شدی، که آن را ندیده ای و راههای کسب سود و منافع آن را نمی دانی . چه کسی تو را به مکیدن شیر از پستان مادرت راهنمایی کرد؟ و چه کسی جایگاههای طلب و خواستن را به تو آموخت ؟  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۳ .

### حدیث ۴۵۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سُبْحَانَكَ مَا أَعْظَمَ مَا نَرَى مِنْ خَلْقِكَ ! وَمَا أَصْغَرَ كُلَّ عَظِيمَةٍ فِي جَنْبِ قُدْرَتِكَ !  
وَمَا أَهْوَلَ مَا نَرَى مِنْ مَلَكُوتِكَ ! وَمَا أَحْقَرَ ذَلِكَ فِيمَا غَابَ عَنَّا مِنْ سُلْطَانِكَ ! وَمَا أَسْبَغَ نِعْمَكَ فِي الدُّنْيَا ! وَمَا أَصْغَرَهَا فِي نِعَمِ الْآخِرَةِ !  
امام علی علیه السلام : ای خداوند سبحان ! چه عظیم و پرشکوه است آنچه از آفرینش تو می بینیم! و چه خرد است هر بزرگی در برابر قدرت تو ! و چه هول انگیز است آنچه ما از ملکوت تو می بینیم! و چه حقیر است آنچه ما می بینیم در برابر قدرت و سلطنت ناپیدای تو از دیدگان ما! و چه بسیار است نعمتهای تو در این دنیا ! و چه اندک است این نعمتها در برابر نعمتهای آخرت!  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۹ .

### حدیث ۴۵۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ يَخْلُقِ الْأَشْيَاءَ مِنْ أَصُولٍ أَزَلِيَّةٍ ، وَلَا مِنْ أَوَائِلٍ أَبَدِيَّةٍ ، بَلْ خَلَقَ مَا خَلَقَ فَأَقَامَ حَدَّهُ ، وَصَوَّرَ مَا صَوَّرَ فَأَحْسَنَ صُورَتَهُ .  
امام علی علیه السلام : اشیاء را از موادی ازلی یا نمونه هایی ابدی نیافرید، بلکه آفرید آنچه آفرید و اندازه اش را تعیین کرد و صورتی داد به آنچه داد و آن صورت را به نیکوترین شکل نگاشت .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۳ .

### حدیث ۴۵۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ سئِلَ عَنْ أَوَّلِ مَا خَلَقَ اللَّهُ - : خَلَقَ النُّورَ .

امام علی علیه السلام - وقتی از ایشان درباره نخستین آفریده خدا سؤال شد - فرمود : نور را آفرید .

بحار الأنوار : ۵۷/۷۳/۴۹ .



**حدیث ۴۵۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ سَكَتَ الْجَاهِلُ مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ .  
 امام علی علیه السلام : اگر نادان خاموشی می گزید، مردم دچار اختلاف نمی شدند .  
 بحار الأنوار : ۷۸/۸۱/۷۵ .

**حدیث ۴۵۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا أَنْتُمْ إِخْوَانٌ عَلَى دِينِ اللَّهِ ، مَا فَرَّقَ بَيْنَكُمْ إِلَّا خُبْتُ السَّرَائِرِ ، وَسُوءُ الضَّمَائِرِ ، فَلَا تَوَازَرُونَ (تأزرون) وَلَا تَنَاصِحُونَ ، وَلَا تَبَادُلُونَ وَلَا تَوَادُّونَ .  
 امام علی علیه السلام : شما برادر دینی یکدیگرید و آنچه میان شما جدایی انداخته، درون پلید و بدنهادی است ، به این سبب باری از دوش همدیگر بر نمی دارید و برای هم خیرخواهی نمی کنید و به هم بذل و بخشش نمی کنید و با هم دوستی نمی ورزید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۳ .

**حدیث ۴۵۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا اخْتَلَفَتْ دَعْوَتَانِ إِلَّا كَانَتْ إِحْدَاهُمَا ضَلَالَةً .  
 امام علی علیه السلام : هیچ گاه دو دعوت بر خلاف یکدیگر نشد مگر این که یکی از آن دو [دعوت به] گمراهی بود .  
 نهج البلاغه : الحكمة ۱۸۳ .

**حدیث ۴۵۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاللَّهِ ، لَأُظُنُّ أَنَّ هَوْلَاءِ الْقَوْمِ سَيَدَالُونَ مِنْكُمْ بِاجْتِمَاعِهِمْ عَلَيَّ بِاطْلَاهُمْ وَتَفَرُّقِكُمْ عَنِّي .  
 امام علی علیه السلام : به خدا سوگند ، گمان می کنم که این قوم بزودی بر شما چیره شوند ؛ زیرا آنان بر باطل خود همدستانند و شما در حق خود دچار تفرقه و پراکندگی هستید .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۵ .

**حدیث ۴۵۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَالزُّمُورُ السَّوَادُ الْأَعْظَمُ ، فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ ، وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ ، فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ ، كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ لِلذَّبِّ .  
 امام علی علیه السلام : با اکثریت [دین دار] جامعه همراه شوید ؛ زیرا دست خدا با جماعت است . و از پراکندگی بپرهیزید که جدا

شده از مردم، طعمه  
شیطان است، همچنان که گوسفند جدا شده از رمه، طعمه گرگ است .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۷

### حدیث ۴۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَخْلَصَ النَّيَّةَ تَنَزَّ عَنِ الدِّيْنِ .  
امام علی علیه السلام : هر که نیت را خالص گرداند، از پستی دور ماند .  
غرر الحکم : ۸۴۴۷ .

### حدیث ۴۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَضْلُ الإِخْلَاصِ الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ .  
امام علی علیه السلام : ریشه اخلاص ، چشم برکندن از دست مردمان است .  
غرر الحکم : ۳۰۸۸ .

### حدیث ۴۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَلَّ الأَمَالُ تَخْلُصَ لَكَ الأَعْمَالُ .  
امام علی علیه السلام : آرزوهایت را کم کن ، اعمالت خالص می شود .  
غرر الحکم : ۶۷۹۳ .

### حدیث ۴۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
سَبَبُ الإِخْلَاصِ الْيَقِينُ .  
امام علی علیه السلام : علت اخلاص ، یقین است .  
غرر الحکم : ۵۵۳۸ .

### حدیث ۴۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَمَرَةُ العِلْمِ إِخْلَاصُ العَمَلِ .  
امام علی علیه السلام : ثمره دانش ، اخلاص عمل است .  
غرر الحکم : ۴۶۴۲ .

**حدیث ۴۵۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَنْ لَا يَرْجُو الرَّجُلُ إِلَّا رَبَّهُ ، وَلَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ .  
 امام علی علیه السلام : عبادت خالص این است که آدمی جز به پروردگار خویش امید نبندد و جز از گناه خویش نترسد .  
 غرر الحکم : ۲۱۲۸ .

**حدیث ۴۵۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي الْإِخْلَاصِ يَكُونُ الْخَالِصُ .  
 امام علی علیه السلام : رهایی و نجات در اخلاص است .  
 تنبیه الخواطر : ۲/۱۵۴ .

**حدیث ۴۵۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 طُوبَى لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ عَمَلَهُ وَعِلْمَهُ ، وَحُبَّهُ وَبُغْضَهُ ، وَأَخَذَهُ وَتَرَكَهُ ، وَكَلَامَهُ وَصِمْتَهُ ، وَفَعَلَهُ وَقَوْلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خوشا آن که عمل و علمش، دوستی و دشمنیش، انجام دادن و ترک کردنش، سخن و سکوتش، و کردار و گفتارش فقط برای خدا باشد.  
 تحف العقول : ۱۰۰ .

**حدیث ۴۵۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَصْفِيَةُ الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ ، وَتَخْلِيصُ النَّبِيِّ عَنِ الْفَسَادِ أَشَدُّ عَلَى الْعَامِلِينَ مِنْ طُولِ الْجِهَادِ .  
 امام علی علیه السلام : خالص گردانیدن عمل، سخت تر از خود عمل است و پاک کردن نیت از فساد و ناخالصی برای عمل کنندگان، از جهاد طولانی دشوارتر است .  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۸۸/۱ .

**حدیث ۴۵۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِخْلَاصُ مِلَاكُ الْعِبَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : اخلاص اساس عبادت است .  
 غرر الحکم : ۸۵۹ .

**حدیث ۴۵۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإِخْلَاصُ أَعْلَى الْإِيمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : اخلاص ، اوج ایمان است .  
 غرر الحکم : ۸۶۰ .

**حدیث ۴۵۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإِخْلَاصُ عِبَادَةُ الْمُقَرَّبِينَ .  
 امام علی علیه السلام : اخلاص، عبادت مقربان است .  
 غرر الحکم : ۶۶۷ .

**حدیث ۴۵۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإِخْلَاصُ غَايَةُ الدِّينِ .  
 امام علی علیه السلام : اخلاص غایت دین است .  
 غرر الحکم : ۷۲۷ .

**حدیث ۴۵۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 افْتَحْ بَرِيَّةَ قَلَمِكَ ، وَأَسْمِكْ شَحْمَتَهُ ، وَأَيِّمِنْ قِطْعَكَ يَجِدُ خَطُّكَ .  
 امام علی علیه السلام : نوک قلمت را بشکاف و پره آن را ستبر گردان و آن را از راست برش بزن تا خطت خوش شود .  
 غرر الحکم : ۲۴۶۵ .

**حدیث ۴۵۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الخَطُّ لِسَانُ الْيَدِ .  
 امام علی علیه السلام : خط ، زبان دست است .  
 غرر الحکم : ۷۰۶ .

**حدیث ۴۵۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فيما قال لِكَاتِبِهِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ -: أَلِيقَ دَوَاتِكَ ، وَأَطِلْ جِلْفَةَ قَلَمِكَ ، وَفَرِّجْ بَيْنَ السُّطُورِ ، وَقَزِمِطَ بَيْنَ الحُرُوفِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ أَجْدَرُ بِصَبَاحَةِ الحَظِّ .

امام علی علیه السلام - به کاتب خود عبیدالله بن ابی رافع - فرمود : در دوات خود ليقه بگذار و نوک قلمت را دراز بتراش و میان خطها فاصله بگذار و حرفها را نزدیک هم بنویس ؛ زیرا این کار باعث زیبایی خط می شود .  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۱۵ .

### حدیث ۴۵۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ خَشَعَ قَلْبُهُ خَشَعَتْ جَوَارِحُهُ .  
امام علی علیه السلام : کسی که دلش خاشع شد، اندامهایش نیز خاشع شود .  
غرر الحکم : ۸۱۷۲ .

### حدیث ۴۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نَعْمَ عَوْنُ الدُّعَاءِ الخُشُوعُ .  
امام علی علیه السلام : خشوع، نیکو یآوری است برای دعا .  
غرر الحکم : ۹۹۴۵ .

### حدیث ۴۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ أَحْسَرَ النَّاسِ صَيْفُ مَقَّةً وَأَخْيَبَهُمْ سَيْعِيَا: رَجُلٌ أَخْلَقَ يَدَيْهِ فِي طَلَبِ مَالِهِ وَلَمْ تُسَاعِدْهُ المَقَادِيرُ عَلَى إِرَادَتِهِ ، فَخَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا بِحَشِيرَتِهِ ، وَقَدِمَ عَلَى الآخِرَةِ بِتَبَعَتِهِ .  
امام علی علیه السلام : زیانکارترین مردم در داد و ستد و ناکامترینشان در سعی و تلاش مردی است که تن خویش را در طلب مال بفرساید اما مقدرات با خواست او مساعدت نکند و آن گاه با دریغ و حسرت از دنیا رود و با وزر وبال آن به آخرت روی نهد .  
نهج البلاغه : الحکمه ۴۳۰ .

### حدیث ۴۵۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- وقد سئل : مَنْ العَظِيمُ الشَّقَاءِ ؟ - : رَجُلٌ تَرَكَ الدُّنْيَا لِلدُّنْيَا فَفَاتَتْهُ الدُّنْيَا وَحَسِرَ الآخِرَةَ ، وَرَجُلٌ تَعَبَدَ وَاجْتَهَدَ وَصَامَ رِثَاءَ النَّاسِ فَذَلِكَ الَّذِي حُرِمَ لَذَاتِ الدُّنْيَا وَلِحِقَّةِ التَّعَبِ الَّذِي لَوْ كَانَ بِهِ مُخْلِصًا لاسْتَحَقَّ ثَوَابَهُ .  
امام علی علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که : بدبخت بزرگ کیست ؟ - فرمود : مردی که دنیا را به خاطر دنیا واگذارد و بدین سبب دنیا را از دست دهد و آخرت را زیان کند و مردی که برای خودنمایی عبادت و کوشش کند و روزه بگیرد ؛ چنین کسی از لذتهای دنیا محروم گشته و خود را به رنجی در افکنده است که اگر برای خدا می بود سزاوار پاداش او می شد .

بحار الأنوار: ۹۲ / ۲۵۱.

**حدیث ۴۵۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تُقَاتِلُوا (تَقَاتِلُوا) الْخَوَارِجَ بَعْدِي؛ فَلَيْسَ مَنْ طَلَبَ الْحَقَّ فَأَخْطَأَهُ، كَمَنْ طَلَبَ الْبَاطِلَ فَأَذْرَكَهُ

امام علی علیه السلام: بعد از من با خوارج نجنگید (خوارج را نکشید)؛ زیرا کسی که طالب حق باشد و به آن نرسد همچون کسی نیست که جویای باطل باشد و به آن دست یابد.

نهج البلاغه: الخطبة ۶۱.

**حدیث ۴۵۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ، فَإِنِّي فَقَاتُ عَيْنَ الْفِتْنَةِ، وَلَمْ يَكُنْ لِيَجْتَرِيَّ عَلَيْهَا أَحَدٌ غَيْرِي بَعْدَ أَنْ مَاجَ غَيْبُهَا (ظَلَمْتُهَا)، وَاشْتَدَّ كَلْبُهَا.

امام علی علیه السلام: ای مردم! من چشم فتنه را در آوردم، در زمانی که تاریکیش موج می زد و هاری و سختی آن اوج گرفته بود و کسی جز من جرأت دفع آن را نداشت.

نهج البلاغه: الخطبة ۹۳.

**حدیث ۴۵۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لَمَّا قُتِلَ الْخَوَارِجُ فَقِيلَ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، هَلَكَ الْقَوْمُ بِأَجْمَعِهِمْ -: كَلَّا وَاللَّهِ، إِنَّهُمْ نَطَفُ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَقَرَارَاتِ النِّسَاءِ، كَلَّمَا نَجَمَ مِنْهُمْ قَرْنٌ قُطِعَ، حَتَّى يَكُونَ آخِرُهُمْ لُصُوصًا سَلَابِينَ.

امام علی علیه السلام - آن گاه که خوارج کشته شدند و به ایشان عرض شد: ای امیرمؤمنان! این جماعت همه نابود شدند. فرمود: هرگز، به خدا قسم که آنها نطفه‌هایی در پشت مردان و زهدانهای زنان هستند. هر گاه شاخی از آنان بروید، قطع گردد تا این که سرانجام از آنان عده‌ای راهزن و دزد بر جای ماند.

نهج البلاغه: الخطبة ۶۰.

**حدیث ۴۵۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- وَقَدْ مَرَّ بِقَتْلَى الْخَوَارِجِ -: بُوَسَا لَكُمْ! لَقَدْ ضَرَّرَكُمْ مَنْ عَرَّكُمْ. فَقِيلَ لَهُ: مَنْ عَرَّهُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: الشَّيْطَانُ الْمُضِلُّ، وَالْأَنْفُسُ الْأَمَارَةُ بِالسُّوءِ، عَرَّتْهُمْ بِالْأَمَانِيِّ، وَفَسَحَتْ لَهُمْ، بِالْمَعَاصِي، وَوَعَدَتْهُمْ الْإِظْهَارَ، فَافْتَحَمَتْ بِهِمُ النَّارَ.

امام علی علیه السلام - در هنگام عبور از جنازه خوارج - فرمود: بدا به حال شما! آن کس که فریبتان داد به شما زیان رساند. عرض شد: ای امیرمؤمنان! چه کسی فریبشان داد؟ فرمود: شیطان گمراه کننده و نفس فرمان دهنده به بدی؛ به آرزوهای خام فریبشان داد و میدان گناهان را بر آنان فراخ گردانید و به آنان وعده پیروزی داد و آن گاه آنان را در کام آتش فرو برد.

نهج البلاغه: الحكمة ۳۲۳.

**حدیث ۴۵۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ أَحْدَاثُ الْأَسْنَانِ ، سُفَهَاءُ الْأَخْلَامِ ، قَوْلُهُمْ مِنْ خَيْرِ أَقْوَالِ أَهْلِ الْبَرِيَّةِ ، صِدَائَتُهُمْ أَكْثَرُ مِنْ صِدَائَتِكُمْ ، وَقِرَاءَتُهُمْ أَكْثَرُ مِنْ قِرَاءَتِكُمْ ، لَا يُجَاوِزُ إِيمَانُهُمْ تَرَاقِيَهُمْ - أَوْ قَالَ حَنَاجِرَهُمْ - يَمْزُقُونَ مِنَ السُّدَيْنِ كَمَا يَمْزُقُ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَّةِ ، فَاقْتُلُوهُمْ .

امام علی علیه السلام : شنیدم که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرماید : در آخر الزمان مردمی سر برمی دارند کم سال و سبکسر . بهترین سخنان را به زبان می آورند ، بیش از شما نماز می خوانند ، بیش از شما قرآن تلاوت می کنند ، اما ایمان آنها از استخوان چنبره - یا فرمود : از حنجره هایشان - فراتر نمی رود . آنان همانند فراتر رفتن تیر از هدف ، از دین خارج می شوند . این افراد را بکشید .

شرح نهج البلاغه: ۲/۲۶۷ .

**حدیث ۴۵۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ تَلَا رَجُلٌ هَذِهِ الْآيَةَ بِحَضْرَتِهِ - : أَهْلُ حُرُورَاءَ مِنْهُمْ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به کسی که این آیه را در حضور آن حضرت تلاوت کرد - فرمود : حورریان (خوارج) از این افرادند .

شرح نهج البلاغه : ۲/۲۷۸ .

**حدیث ۴۵۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ أَرَدْتَ أَنْ يُؤْمِتَكَ اللَّهُ سُوءَ الْعَاقِبَةِ فَاغْلَمْ أَنَّ مَا تَأْتِيهِ مِنْ خَيْرٍ فَبَفْضِلِ اللَّهِ وَتَوْفِيقِهِ ، وَمَا تَأْتِيهِ مِنْ سُوءٍ فَبِإِمْهَالِ اللَّهِ وَإِنْظَارِهِ ، إِيَّاكَ وَحِلْمَهُ وَعَفْوَهُ عَنكَ .

امام علی علیه السلام : اگر می خواهی که خداوند تو را از بدعاقبتی نگه دارد بدان که هر خوبی که به تو می رسد از فضل و توفیق خداست و هر بدی که به تو می رسد خداوند به تو مهلت و فرصت داده است . از بردباری و گذشت او نسبت به خودت بترس . بحار الأنوار : ۷۰/۳۹۲/۶۰ .

**حدیث ۴۵۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ الْحَيَاءِ أَنْ يَسْتَحْيِيَ الْمَرْءُ مِنْ نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : اوج شرم این است که آدمی از خودش شرم کند .

غرر الحکم : ۶۳۶۹ .

**حدیث ۴۵۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَشْتَحِ مِنَ النَّاسِ لَمْ يَشْتَحِ مِنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که از مردم شرم نکند، از خداوند سبحان نیز شرم نمی کند .  
 غرر الحکم : ۹۰۸۱ .

**حدیث ۴۵۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اشْتَحَى مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ فَهُوَ أَحْمَقُ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که از گفتن حق شرم کند احمق است .  
 غرر الحکم : ۸۶۵۰ .

**حدیث ۴۵۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُرْنِ الْحَيَاءِ بِالْحِرْمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : کمرویی با محرومیت قرین است .  
 غرر الحکم : ۶۷۱۴ .

**حدیث ۴۵۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَيَاءُ يَمْنَعُ الرَّزْقَ .  
 امام علی علیه السلام : کمرویی مانع روزی است .  
 غرر الحکم : ۲۷۴ .

**حدیث ۴۵۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْعِفَّةِ الْحَيَاءُ .  
 امام علی علیه السلام : علت پاکدامنی، شرم است .  
 غرر الحکم : ۵۵۲۷ .

**حدیث ۴۵۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



أَعْقَلَ النَّاسِ أَحْيَاهُمْ .

امام علی علیه السلام : خردمندترین مردم، با شرم ترین آنهاست .

غرر الحکم : ۲۹۰۰

### حدیث ۴۵۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَيَاءُ يَصُدُّ عَنِ فِعْلِ الْقَبِيحِ .

امام علی علیه السلام : شرم ، مانع زشتکاری می شود .

غرر الحکم : ۱۳۹۳

### حدیث ۴۵۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ كُلِّ الْخَيْرِ .

امام علی علیه السلام : شرم، کلید همه خوبیهاست .

غرر الحکم : ۳۴۰

### حدیث ۴۵۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَيَاءُ سَبَبٌ إِلَى كُلِّ جَمِيلٍ .

امام علی علیه السلام : شرم، وسیله رسیدن به هر زیبایی است .

بحار الأنوار: ۱/۲۱۱/۷۷.

### حدیث ۴۵۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْحِيدُ حَيَاةُ النَّفْسِ .

امام علی علیه السلام : توحید، حیات جان است .

غرر الحکم : ۵۴۰ .

### حدیث ۴۵۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا حَيَاةَ إِلَّا بِالذِّينِ ، وَلَا مَوْتَ إِلَّا بِجُحُودِ الْيَقِينِ .

امام علی علیه السلام : زندگی، جز به دینداری نیست و مرگ، جز با از دست دادن یقین نیست .

الإرشاد : ۱ / ۲۹۶ .

**حدیث ۴۵۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اعلموا أنه ليس من شيء إلا وبكاد صاحبه يشبع منه ويملأه إلا الحياة ؛ فإنه لا يجد في الموت راحة .  
 امام علی علیه السلام : بدانید که هیچ چیزی نیست جز این که دارنده اش از آن سیر و خسته می شود، مگر زندگی ؛ زیرا در مرگ آسودگی نمی بیند .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۳۳ .

**حدیث ۴۵۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أخوك دينك، فاحتط لدينك بم شئت .  
 امام علی علیه السلام : برادر تو دین توست ؛ پس تا می توانی مواظب دین خود باش .  
 الأمالی للطوسی : ۱۱۰/۱۶۸ .

**حدیث ۴۵۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللهم لا تجعل بي حاية إلى أحد من شرار خلقك ، وما جعلت بي من حاية فاجعلها إلى أحسنهم وجها ، وأسرخاهم بها نفسا ، وأطلقهم بها لسانا ، وأقلهم علي بها متا .  
 امام علی علیه السلام : خدایا ! مرا به هیچ یک از بدان خلقت نیازمند مگردان ، و اگر مرا محتاج کسی کردی به خوشروترین و بخشنده ترین کس و آن که نیازم را با زبان خوش برآورد و کمتر بر من منت نهد ، محتاج گردان .  
 بحار الأنوار : ۷۸/۵۶/۱۱۱ .

**حدیث ۴۵۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 من احتجت إليه هنت عليه .  
 امام علی علیه السلام : به هر که نیاز پیدا کنی، نزدش خوار می شوی .  
 غرر الحکم : ۸۶۱۰ .

**حدیث ۴۵۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 امنن علی من شئت تكن أميره ، واحتج إلى من شئت تكن أسيره ، واشتغن عن من شئت تكن نظيره .  
 امام علی علیه السلام : به هر که خواهی خوبی کن، تا فرمانروای او شوی ، دست نیاز به سوی هر که خواهی دراز کن، تا اسیرش گردی و از هر که خواهی بی نیازی جوی، تا همتای او شوی .

الخصال : ۴۲۰/۱۴ .

**حدیث ۴۵۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَعَمُ الْبَيْتُ الْحَمَامُ ؛ تُذَكَّرُ فِيهِ النَّارُ ، وَيَذْهَبُ بِالدَّرَنِ .  
 امام علی علیه السلام : نیکو خانه ای است حمام : هم یادآور آتش [دوزخ] است، و هم چرک را می برد .  
 کتاب من لا یحضره الفقیه : ۱/۱۱۵/۲۳۷ .

**حدیث ۴۵۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَمَقُ النَّاسِ مَنْ أَنْكَرَ عَلَى غَيْرِهِ رَذِيلَةً وَهُوَ مُقِيمٌ عَلَيْهَا .  
 امام علی علیه السلام : احمق ترین مردم کسی است که عیب دیگران را زشت می شمارد، در حالی که خود آن عیب را داراست .  
 غرر الحکم : ۳۳۴۳

**حدیث ۴۵۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشُّكُوتُ عَلَى الْأَحْمَقِ أَفْضَلُ (مِنْ) جَوَابِهِ .  
 امام علی علیه السلام : سکوت در برابر احمق، بهتر از جواب دادن به اوست .  
 غرر الحکم : ۱۱۶۰ .

**حدیث ۴۵۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَمَقُ النَّاسِ مَنْ ظَنَّ أَنَّهُ أَغْقَلَ النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : احمق ترین مردم کسی است که خود را خردمندترین مردم می داند .  
 غرر الحکم : ۳۰۸۹

**حدیث ۴۵۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَمَقُ النَّاسِ مَنْ يَمْنَعُ الْبِرَّ وَيَطْلُبُ الشُّكْرَ ، وَيَفْعَلُ الشَّرَّ وَيَتَوَقَّعُ ثَوَابَ الْخَيْرِ .  
 امام علی علیه السلام : احمق ترین آدمها کسی است که مانع خوبی می شود و انتظار تشکر دارد و بدی می کند و توقع پاداش نیک دارد .  
 غرر الحکم : ۳۲۸۳

**حدیث ۴۵۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَزِدُّ عَلَى النَّاسِ كُلَّ مَا حَدَّثُوكَ ؛ فَكَفَى بِذَلِكَ حُمُقًا .  
 امام علی علیه السلام : سعی نکن هرچه مردم برای تو می گویند رد کنی که این نشانه حماقت است.  
 غرر الحکم : ۱۰۲۵۱ .

**حدیث ۴۵۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تُعْرَفُ حِمَاقَةُ الرَّجُلِ بِالْأَشْرِ فِي النُّعْمَةِ ، وَكَثْرَةُ الدُّلِّ فِي الْمِخْنَةِ .  
 امام علی علیه السلام : حماقت انسان، از این راه شناخته می شود که در هنگام برخورداری سرمست شود و در تنگدستی خود را بسیار خوار کند .  
 غرر الحکم : ۴۵۲۰ .

**حدیث ۴۵۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ أَمَارَاتِ الْأَحْمَقِ كَثْرَةُ تَلَوُّنِهِ .  
 امام علی علیه السلام : از نشانه های احمق این است که هر دم به رنگی در می آید .  
 غرر الحکم : ۹۴۴۵ .

**حدیث ۴۵۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ نَظَرَ فِي عُيُوبِ النَّاسِ فَأَنْكَرَهُاتُمْ رَضِيَهَا لِنَفْسِهِ فَذَلِكَ الْأَحْمَقُ بَعِينِهِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که عیبهای دیگران را ببیند و آنها را زشت شمارد اما همان عیبها را در خود ببیند، احمق واقعی است .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۹ .

**حدیث ۴۵۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْقَرُ الْفَقْرِ الْحُمُقُ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین فقر ، حماقت است .  
 غرر الحکم : ۲۸۴۹ .

**حدیث ۴۵۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا الْعَدُوُّ إِلَى عَدُوِّهِ أَشْوَأَ تَضْيِيعًا مِنَ الْأَحْمَقِ إِلَى نَفْسِهِ .  
 امام علی علیه السلام : زیانی که احمق به خود می زند دشمن به دشمنش نمی زند .  
 نهج السعادة : ۳/۲۲۵ .

### حدیث ۴۵۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحُمُقُ أَدْوَأُ الدَّاءِ .  
 امام علی علیه السلام : حماقت، بدترین درد است .  
 غرر الحکم : ۶۸۷

### حدیث ۴۵۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَحْلَمِ النَّاسِ - : الَّذِي لَا يَغْضَبُ .  
 امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از بردبارترین مردم - فرمود : کسی که خشمگین نمی شود .  
 الأمالی للصدوق : ۴۷۸/۶۴۴ .

### حدیث ۴۵۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَلِيمُ مَنِ احْتَمَلَ إِخْوَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بردبار کسی است که برادران خود را تحمل کند .  
 غرر الحکم : ۱۱۱۱ .

### حدیث ۴۵۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِلْمُ عِنْدَ شِدَّةِ الْغَضَبِ يُؤْمِنُ غَضَبَ الْجَبَّارِ .  
 امام علی علیه السلام : بردباری کردن در اوج خشم، آدمی را از خشم [خدای] جبار در امان می دارد .  
 غرر الحکم : ۱۷۷۶ .

### حدیث ۴۵۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَوْلَ عَوْضِ الْحَلِيمِ مِنْ خَضَلْتِهِ ، أَنَّ النَّاسَ أَعْوَانُهُ عَلَى الْجَاهِلِ .

امام علی علیه السلام: نخستین عوضی که بردبار از این خصلت خود می‌گیرد، این است که مردم در برابر نادان به یاری او بر می‌خیزند.  
جامع الأخبار: ۳۱۹/۸۹۶.

### حدیث ۴۵۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنْ لَمْ تُكُنْ حَلِيمًا فَتَحَلَّمْ؛ فَإِنَّهُ قَلٌّ مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ.  
امام علی علیه السلام: اگر بردبار نیستی، وانمود کن که بردباری؛ زیرا کمتر کسی است که خود را شبیه گروهی کند و بزودی یکی از آنان نشود.  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۰۷.

### حدیث ۴۵۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ حَلَّمَ سَادَ.  
امام علی علیه السلام: هر که بردبار باشد، آقایی کند.  
بحار الأنوار: ۷۷/۲۰۸/۱.

### حدیث ۴۵۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ حَلَّمَ عَنْ عَدُوِّهِ ظَفَرَ بِهِ.  
امام علی علیه السلام: آن که در برابر دشمنش بردباری نشان دهد بر او پیروز شود.  
کنز الفوائد: ۱/۳۱۹.

### حدیث ۴۵۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ تَوْأَمَانِ يُتْتَجُهُمَا عُلُوُّ الْهَمَّةِ.  
امام علی علیه السلام: بردباری و وقار دو همزادند که مولود بلندهمت‌ی هستند.  
نهج البلاغه: الحکمة ۴۶۰.

### حدیث ۴۵۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَيْكَ بِالْحِلْمِ؛ فَإِنَّهُ ثَمَرَةُ الْعِلْمِ.  
امام علی علیه السلام: بر تو باد بردباری، زیرا که ثمره دانایی است.

غرر الحکم : ۶۰۸۴ .

### حدیث ۴۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُؤْفُورِ الْعَقْلِ يَتَوَفَّرُ الْحِلْمُ .

امام علی علیه السلام : با زیاد شدن عقل بردباری زیاد می شود.

غرر الحکم : ۴۲۷۴

### حدیث ۴۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمَالُ الرَّجُلِ حِلْمُهُ .

امام علی علیه السلام : زیبایی مرد، بردباری اوست .

غرر الحکم : ۴۷۱۸ .

### حدیث ۴۵۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ نِظَامُ أَمْرِ الْمُؤْمِنِ .

امام علی علیه السلام : بردباری، مایه سامان یافتن کار مؤمن است .

غرر الحکم : ۱۴۲۰

### حدیث ۴۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ تَمَامُ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام : بردباری، کمال خرد است .

غرر الحکم : ۱۰۵۵

### حدیث ۴۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بَلْزُومِ الْحَلَالِ ، وَحُسْنِ الْبِرِّ بِالْعِيَالِ ، وَذِكْرِ اللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ .

امام علی علیه السلام : بر تو باد استفاده از حلال و نیکی کردن به خانواده و به یاد خدا بودن در همه حال .

غرر الحکم : ۶۱۳۱ .

### حدیث ۴۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْلَفُوا الظَّالِمَ إِذَا أَرَدْتُمْ يَمِينَهُ بِأَنَّهُ بَرِيءٌ مِنْ حَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ ، فَإِنَّهُ إِذَا حَلَفَ بِهَا كَاذِبًا عُوِجِلَ الْعُقُوبَةُ ، وَإِذَا حَلَفَ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَمْ يُعَاجَلْ ؛ لِأَنَّهُ قَدْ وَحَدَّ اللَّهُ تَعَالَى .

امام علی علیه السلام : هرگاه خواستید ستمگر را سوگند دهید، چنین سوگندش دهید که بگوید: «از حول و قوه خدا بدور باشم» زیرا اگر به دروغ چنین سوگندی یاد کند بی درنگ سزایش را خواهد چشید. اما اگر بگوید: «سوگند به خدایی که جز او خدایی نیست» در کیفر او درنگ خواهد شد؛ زیرا خداوند متعال را به یگانگی ستوده است.  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۵۳.

### حدیث ۴۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْحُكَمَاءَ ضَيَّعُوا الْحِكْمَةَ لَمَّا وَضَعُوهَا عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهَا .

امام علی علیه السلام : همانا حکیمان آن گاه حکمت را تباه کردند که آن را در اختیار ناهلان گذاشتند.  
قصص الأنبياء: ۱۶۰/۱۷۶.

### حدیث ۴۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَبَتَّ لَهُ الْحِكْمَةُ عَرَفَ الْعِبْرَةَ .

امام علی علیه السلام : هر که حکمت در دلش جای گیرد، عبرت شناس شود.  
غرر الحکم: ۸۷۰۶.

### حدیث ۴۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا حِكْمَةَ إِلَّا بِعِصْمَةٍ .

امام علی علیه السلام : حکمت، جز با خویشنداری از گناه به دست نمی آید.  
غرر الحکم: ۱۰۹۱۶.

### حدیث ۴۵۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَجْمَعُ الشَّهْوَةَ وَالْحِكْمَةَ .

امام علی علیه السلام : شهوت و حکمت با هم جمع نمی شوند.  
غرر الحکم: ۱۰۵۷۳.

### حدیث ۴۵۹۶



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الْحِكْمَةِ لُزُومُ الْحَقِّ وَطَاعَةُ الْمُحَقِّ .

امام علی علیه السلام : ملازمت با حق و فرمانبری از مُحَقِّ، سرآمد حکمت است .

غرر الحکم : ۵۲۵۸

### حدیث ۴۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَغْلِبِ الشَّهْوَةَ تَكْمُلْ لَكَ الْحِكْمَةُ .

امام علی علیه السلام : بر شهوت (خواهش نفس) چیره شو ، حکمتت به کمال می رسد .

غرر الحکم : ۲۲۷۲

### حدیث ۴۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْحَكِيمُ مَنْ لَمْ يُدَارِ مَنْ لَا يَجِدُ بُدًّا مِنْ مُدَارَاتِهِ .

امام علی علیه السلام : حکیم نیست آن که مدارا نکند با کسی که چاره ای جز مدارا با او ندارد .

تحف العقول : ۲۱۸ .

### حدیث ۴۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوَّلُ الْحِكْمَةِ تَرْكُ اللَّذَاتِ ، وَآخِرُهَا مَقْتُ الْفَانِيَاتِ .

امام علی علیه السلام : نخستین گام حکمت، وانهادن لذتهاست و آخرین گام آن، دشمن داشتن هر آنچه فانی می شود .

غرر الحکم : ۳۰۵۲

### حدیث ۴۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْحِكْمَةِ أَنْ لَا تُنَازِعَ مَنْ فَوْقَكَ ، وَلَا تَسْتَدِلَّ مَنْ دُونَكَ ، وَلَا تَتَعَاطَى مَا لَيْسَ فِي قُدْرَتِكَ ، وَلَا يُخَالِفَ لِسَانُكَ قَلْبَكَ ، وَلَا

قَوْلُكَ فِعْلَكَ ، وَلَا تَتَكَلَّمُ فِيمَا لَا تَعْلَمُ ، وَلَا تَتْرُكَ الْأَمْرَ عِنْدَ الْإِقْبَالِ وَتَطْلُبُهُ عِنْدَ الْإِذْبَارِ .

امام علی علیه السلام : از حکمت است که با فرا دست خود نستیزی و فرو دست خود را خوار نشماری و به کاری که در توان تو

نیست نپردازی و زبانت با دلت و گفتارت با کردارت ناسازگار نباشد و درباره آنچه نمی دانی سخن نگویی و وقتی کاری به تو رو

می آورد رهائش نکنی و چون از تو روی گرداند دنبالش نروی .

غرر الحکم : ۹۴۵۰ .

**حدیث ۴۶۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ ، فَخُذِ الْحِكْمَةَ وَلَوْ مِنْ أَهْلِ النِّفَاقِ .  
 امام علی علیه السلام : حکمت، گمشده مؤمن است؛ پس ، آن را، گر چه از منافقان، فرا گیر .  
 نهج البلاغه: الحکمه ۸۰ .

**حدیث ۴۶۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ بِحَكِيمٍ مَنْ قَصَدَ بِحَاجَتِهِ غَيْرَ كَرِيمٍ .  
 امام علی علیه السلام : حکیم نیست کسی که نیاز خود را نزد شخص غیر کریم برد .  
 غرر الحکم : ۷۴۹۹ .

**حدیث ۴۶۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ ، فَاطْلُبُوهَا وَلَوْ عِنْدَ الْمُشْرِكِ تَكُونُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا .  
 امام علی علیه السلام : حکمت، گمشده مؤمن است ؛ پس آن را بجوئید گر چه نزد مشرک باشد [زیرا که] شما بدان سزاوارتر و  
 شایسته ترید .  
 الأماالی للطوسی: ۶۲۵/۱۲۹۰ .

**حدیث ۴۶۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِكْمَةُ شَجْرَةٌ تَنْبُتُ فِي الْقَلْبِ ، وَتُثْمِرُ عَلَى اللِّسَانِ .  
 امام علی علیه السلام : حکمت درختی است که در دل می روید و بر زبان به بار می نشیند .  
 غرر الحکم : ۱۹۹۲ .

**حدیث ۴۶۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَرَفَ بِالْحِكْمَةِ لَحَظَّتْهُ الْعُيُونُ بِالْوَقَارِ وَالْهَيْبَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس به حکمت شناخته شود، چشمها با دیده وقار و شکوه به او بنگرند .  
 تحف العقول : ۹۷ .

**حدیث ۴۶۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِكْمَةُ رَوْضَةُ الْعُقَلَاءِ ، وَنُزْهَةُ التُّبَلَاءِ .

امام علی علیه السلام : حکمت، گلزار خردمندان است و گردشگاه فرزندانگان .

غرر الحکم : ۱۷۱۵

### حدیث ۴۶۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُحْتَكِرُ الْبَخِيلُ جَامِعٌ لِمَنْ لَا يَشْكُرُهُ ، وَقَادِمٌ عَلَى مَنْ لَا يَعْدِرُهُ .

امام علی علیه السلام : محتکرِ بخیل برای کسی (وارث) گرد می آورد که از او تشکر نمی کند و به سوی کسی (خداوند) می رود که عذرش را نمی پذیرد.

غرر الحکم : ۱۸۴۲ .

### حدیث ۴۶۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُحْتَكِرُ مَحْرُومٌ نِعْمَتُهُ .

امام علی علیه السلام : محتکر، از نعمت خود محروم است .

غرر الحکم : ۴۶۵

### حدیث ۴۶۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ حُكْرَةٍ تَضُرُّ بِالنَّاسِ وَتُغْلِي السَّعْرَ عَلَيْهِمْ فَلَا خَيْرَ فِيهَا .

امام علی علیه السلام : هر احتکاری که به مردم زیان رساند و نرخها را بالا برد خیر و برکتی ندارد.

دعائم الإسلام : ۲/۳۵/۷۸ .

### حدیث ۴۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِيمَا كَتَبَهُ لِلأَشْتَرِ حِينَ وَلاَهُ مِصْرَ - : ... وَاَعْلَمَ - مَعَ ذَلِكَ - أَنَّ فِي كَثِيرٍ مِنْهُمْ ضَمًّا فَاِحْشَا ، وَشُحًّا قَبِيحًا ، وَاِحْتِكَارًا لِلْمَنَافِعِ ، وَتَحَكُّمًا فِي الْبِيعَاتِ ، وَذَلِكَ بَابٌ مَضْرُؤٌ لِلْعَامَّةِ ، وَعَيْبٌ عَلَى الْوُلَاةِ ، فَاَمْنَعُ مِنَ الْاِحْتِكَارِ ؛ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنَعَ مِنْهُ .

امام علی علیه السلام - در فرمان زمامداری مصر به مالک اشتر - نوشت : ... با این همه ، بدان که بسیاری از تاجران در داد و ستد بیش از اندازه سختگیرند و بخل ورزی ناپسندی دارند و به منظور سود بیشتر کالا را احتکار می کنند و به دلخواه نرخ گران می بندند و این کار برای توده مردم زیانبار و برای حکمرانان عیب و ننگ است . بنابراین ، از احتکار جلوگیری کن ؛ زیرا که رسول خدا صلی الله علیه و آله از آن منع فرموده است .

نهج البلاغه : الكتاب ۵۳ .

**حدیث ۴۶۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاِخْتِكَارُ رَذِيلَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : احتکار، رذیلت است .  
 غرر الحکم : ۱۱۲ .

**حدیث ۴۶۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاِخْتِكَارُ مَطِيئَةُ النَّصَبِ .  
 امام علی علیه السلام : احتکار، مرکب رنج است .  
 الکافی : ۸/۱۹/۴ .

**حدیث ۴۶۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ طَبَائِعِ الْأَعْمَارِ إِثْعَابُ النَّفْسِ فِي الْاِخْتِكَارِ .  
 امام علی علیه السلام : به رنج افکندن خود برای احتکار از خصلتهای ابلهان است .  
 غرر الحکم : ۹۳۴۹ .

**حدیث ۴۶۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاِخْتِكَارُ دَاعِيَةُ الْجِرْمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : احتکار، موجب محرومیت است .  
 غرر الحکم : ۲۵۶ .

**حدیث ۴۶۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الاِخْتِكَارُ شِيْمَةُ الْفُجَّارِ .  
 امام علی علیه السلام : احتکار، خوی نابکاران است .  
 غرر الحکم : ۶۰۷ .

**حدیث ۴۶۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَأَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ [اللَّهُ] سُبْحَانَهُ مِنْ تِلْكَ الْحُقُوقِ : حَقُّ الْوَالِي عَلَى الرَّعِيَّةِ ، وَحَقُّ الرَّعِيَّةِ عَلَى الْوَالِي .

امام علی علیه السلام : از میان آن حقوق که خداوند سبحان واجب فرموده، مهمترینش حق زمامدار بر ملت است و حق ملت بر زمامدار .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۶ .

### حدیث ۴۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ حُقُوقَ عِبَادِهِ مُقَدَّمَةً لِحُقُوقِهِ ، فَمَنْ قَامَ بِحُقُوقِ عِبَادِ اللَّهِ كَانَ ذَلِكَ مُؤَدِّيًا إِلَى الْقِيَامِ بِحُقُوقِ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان حقوق مردم را پیش روی حقوق خود گردانید ، پس هر که حقوق بندگان خدا را رعایت کند، این کار به رعایت کردن حقوق خدا بینجامد .

غرر الحکم : ۴۷۸۰ .

### حدیث ۴۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... لَكِنَّهُ سُبْحَانَهُ جَعَلَ حَقَّهُ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يُطِيعُوهُ ، وَجَعَلَ جَزَاءَهُمْ عَلَيْهِ مُضَاعَفَةَ الثَّوَابِ تَفَضُّلاً مِنْهُ .

امام علی علیه السلام : ... اما خداوند سبحان حق خود را بر بندگان این قرار داد که او را فرمان برند و در مقابل ، برای آنان این حق را قائل شد که از روی تفضل خویش ، چند برابر پاداششان دهد .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۶ .

### حدیث ۴۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَمْتَعَنَّكُمْ رِعَايَةُ الْحَقِّ لِأَحَدٍ عَنِ إِقَامَةِ الْحَقِّ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : رعایت حق کسی هرگز نباید مانع شما از اقامه حق بر او شود .

غرر الحکم : ۱۰۳۲۸ .

### حدیث ۴۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَقُّ أَوْسَعُ الْأَشْيَاءِ فَيَا تَوَاصُفِ ، وَأَضْيَقُهَا فِي التَّنَاصُفِ ، لَا يَجْرِي لِأَحَدٍ إِلَّا جَرَى عَلَيْهِ ، وَلَا يَجْرِي عَلَيْهِ إِلَّا جَرَى لَهُ ، وَلَوْ كَانَ لِأَحَدٍ أَنْ يَجْرِيَ لَهُ وَلَا يَجْرِيَ عَلَيْهِ لَكَانَ ذَلِكَ خَالِصًا لِلَّهِ سُبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام : حق در توصیف و گفتار گسترده ترین چیزهاست، اما در عمل تنگترین چیزهاست. کسی را حقی نیست جز آن که بر او نیز حقی است و بر او حقی نیست جز آن که او را نیز [بر دیگری] حقی است. اگر بنا بود کسی را حقی باشد اما بر او حقی نه ، آن کس فقط خداوند سبحان بود .

نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۶ .

**حدیث ۴۶۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْحَقَّ لَا يَعْرِفُ بِالرَّجَالِ، اعْرِفِ الْحَقَّ تَعْرِفْ أَهْلَهُ .  
 امام علی علیه السلام : حقّ به شخصیتها شناخته نمی شود ؛ خود حقّ را بشناس تا پیروان آن را بشناسی .  
 مجمع البیان : ۱/۲۱۱ ، روضه الواعظین : ۳۹ .

**حدیث ۴۶۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ وصایاهُ لائِنِه الحُسینِ علیه السلام - : یا بُنَیَّ ، أُوصیکَ بِتَقویِ اللَّهِ فی الغنی والفقیرِ ، وَکَلِمَةِ الحَقِّ فی الرِّضا والغَضَبِ .  
 امام علی علیه السلام - در سفارشهای خود به فرزندش حسین علیه السلام - فرمود : فرزندم ! تو را سفارش می کنم به ترس از خدا در توانگری و تهیدستی، و گفتن حقّ در خشنودی و خشم.  
 تحف العقول : ۸۸ .

**حدیث ۴۶۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ كَانَ الْعَمَلُ بِالْحَقِّ أَحَبَّ إِلَيْهِ - وَإِنْ نَقَصَهُ وَكَرِهَتْهُ - مِنَ الْبَاطِلِ وَإِنْ جَرَّ إِلَيْهِ فَائِدَةٌ وَزَادَهُ .  
 امام علی علیه السلام : برترین مردم نزد خدا کسی است که عمل به حقّ را از عمل به باطل بیشتر دوست داشته باشد - اگر چه برای او زیانمند و غمبار باشد - و باطل برایش سودمند و فزاینده .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۲۵ .

**حدیث ۴۶۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فی قائمِهِ سَیْفٍ مِنْ سَیُوفِ رَسولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ صَحِيفَةٌ فِيهَا... قُلِ الْحَقُّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ .  
 امام علی علیه السلام : بر قبضه شمشیری از شمشیرهای رسول خدا صلی الله علیه و آله نوشته شده بود ... حقّ را بگو هر چند علیه خودت .  
 بحار الأنوار: ۷۴/۱۵۷/۲ .

**حدیث ۴۶۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ يَطْلُبُ الْعِزَّ بغيرِ حَقٍّ يَدِلُّ، وَمَنْ عَانَدَ الْحَقَّ لَزِمَهُ الْوَهْنُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس با تکیه به غیر حقّ جویای عزّت شود به ذلّت در افتد، و هر که با حقّ عناد ورزد خوار گردد .  
 تحف العقول : ۹۵ .

**حدیث ۴۶۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مَرِيءٌ ، وَإِنَّ الْبَاطِلَ خَفِيفٌ وَبِئْسَ .  
 امام علی علیه السلام : همانا حق سنگین است اما گوارا، و باطل سبک و آسان است اما کشنده.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۶ .

**حدیث ۴۶۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا وَإِنَّ الْحَقَّ مَطَايَا ذُلُّ ، رَكِبَهَا أَهْلُهَا وَأَعْطُوا أَرْمَتَهَا ، فَسَارَتْ بِهِمُ الْهُوَيْنَا حَتَّى أَتَتْ ظِلًّا ظَلِيلاً .  
 امام علی علیه السلام : هلا! حقّ ها مرکبهایی رام هستند که صاحبانشان بر آنها نشستند و زمام آنها را به دست گرفتند . پس ، این  
 مرکبها سواران خود را به آرامی و ملایمت بردند تا به سایه ای گسترده رسیدند .  
 نهج السعادة : ۳ / ۲۹۴ .

**حدیث ۴۶۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَقُّ أَقْوَى ظَهِيرٍ .  
 امام علی علیه السلام : حقّ، نیرومندترین پشتیبان است .  
 غرر الحکم : ۷۱۶ .

**حدیث ۴۶۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مَوَدَّةَ لِحَقْوِدٍ .  
 امام علی علیه السلام : کینه توز، پایبند دوستی و مودّتی نیست .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۳۶ .

**حدیث ۴۶۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْفِتَنِ الْحَقْدُ .  
 امام علی علیه السلام : علت فتنه ها و آشوبها کینه توزی است .  
 غرر الحکم : ۵۵۲۲ .

**حدیث ۴۶۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَقُّوْدُ مُعَذَّبُ النَّفْسِ ، مُتَضَاعَفُ الْهَمِّ .  
 امام علی علیه السلام : جانِ کینه توز در عذاب است و اندوهش دو چندان .  
 غرر الحکم : ۱۹۶۲

### حدیث ۴۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِقْدُ مَثَارُ الْعَصَبِ .  
 امام علی علیه السلام : کینه ، خشم برانگیز است .  
 غرر الحکم : ۵۳۰

### حدیث ۴۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِقْدُ شِيْمَةُ الْحَسَدِ .  
 امام علی علیه السلام : کینه توزی، خصمت حسودان و بدخواهان است.  
 غرر الحکم : ۵۳۰

### حدیث ۴۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِقْدُ نَارٌ لَا تُطْفَأُ إِلَّا بِالظَّفْرِ .  
 امام علی علیه السلام : کینه توزی، آتشی است که جز با پیروز شدن فرونشانده نمی شود .  
 غرر الحکم : ۲۲۰۳

### حدیث ۴۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِقْدُ أَلَمُ الْعُيُوبِ .  
 امام علی علیه السلام : کینه توزی، پست ترین عیبهاست .  
 غرر الحکم : ۹۶۶

### حدیث ۴۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ إِحْسَانَكَ إِلَى مَنْ كَادَكَ مِنَ الْأَضْدَادِ وَالْحُسَادِ ، لِأَغْيَظَ عَلَيْهِمْ مِنْ مَوَاقِعِ إِسَاءَتِكَ مِنْهُمْ ، وَهُوَ دَاعٍ إِلَى صَلَاحِهِمْ .



امام علی علیه السلام: خوبی کردن تو به دشمنان و بدخواهانت از بدی کردنت به آنها در ایشان مؤثرتر است و موجب اصلاح آنان می شود .  
غرر الحکم : ۳۶۳۷ .

### حدیث ۴۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ كَثُرَ إِحْسَانُهُ أَحَبَّهُ إِخْوَانُهُ .  
امام علی علیه السلام : آن که احسانش زیاد باشد، دوستان و برادرانش او را دوست بدارند .  
غرر الحکم : ۸۴۷۳

### حدیث ۴۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِالْإِحْسَانِ تُمَلِّكُ الْقُلُوبَ .  
امام علی علیه السلام : با نیکی کردن، دلها تصرف می شود .  
غرر الحکم : ۴۳۳۹ .

### حدیث ۴۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
زَكَاهُ الظَّفَرِ الْإِحْسَانُ .  
امام علی علیه السلام : زکات پیروزی ، نیکی کردن است .  
غرر الحکم : ۵۴۵۰

### حدیث ۴۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
نِعْمَ زَادَ الْمَعَادِ الْإِحْسَانُ إِلَى الْعِبَادِ .  
امام علی علیه السلام : چه نیکو توشه ای است برای معاد، نیکی کردن به بندگان .  
غرر الحکم : ۹۹۱۲

### حدیث ۴۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكَ بِالْإِحْسَانِ ، فَإِنَّهُ أَفْضَلُ زِرَاعَةٍ ، وَأَرْبَحُ بِضَاعَةٍ .  
امام علی علیه السلام : بر تو باد نیکوکاری، که آن بهترین کشت، و سود آورترین کالا است .  
غرر الحکم : ۶۱۱۲

**حدیث ۴۶۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكَ إِنْ أَحْسَنْتَ فَنَفْسَكَ تُكْرِمُ ، وَإِلَيْهَا تُحْسِنُ ، إِنَّكَ إِنْ أَسَأْتَ فَنَفْسَكَ تَمْتَهِنُ ، وَإِيَّاهَا تَغْبِنُ .

امام علی علیه السلام : تو اگر نیکی کنی خودت را گرامی داشته ای و به خودت نیکی کرده ای ؛ اگر بدی کنی خودت را خوار کرده ای و به خودت زیان رسانده ای .

غرر الحکم : ۳۸۰۸ - ۳۸۰۹ .

**حدیث ۴۶۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَعْظَمَ الْحَسَرَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، حَسْرَةُ رَجُلٍ كَسَبَ مَالًا فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ ، فَوَرِثَهُ رَجُلٌ فَأَنْفَقَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ، فَدَخَلَ بِهِ الْجَنَّةَ ، وَدَخَلَ الْأَوَّلَ بِهِ النَّارَ .

امام علی علیه السلام : بزرگترین افسوس در روز قیامت ، افسوس مردی است که مالی را به ناروا گرد آورده و آن را برای کسی بر جای گذاشته و او آن را در راه طاعت خداوند سبجان خرج کرده باشد و بدان سبب به بهشت رود و او به دوزخ .

نهج البلاغه : الحکمه ۴۲۹ .

**حدیث ۴۶۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسُودُ كَثِيرُ الْحَسَرَاتِ ، مُتَضَاعَفُ السَّيِّئَاتِ .

امام علی علیه السلام : حسود، پُر حسرت است، و گناهانش مضاعف.

غرر الحکم : ۱۵۲۰ .

**حدیث ۴۶۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسُودُ لَا يَسُودُ .

امام علی علیه السلام : حسود، آقا و سرور نمی شود.

غرر الحکم : ۱۰۱۷ .

**حدیث ۴۶۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا رَأَيْتُ ظَالِمًا أَشْبَهَ بِمَظْلُومٍ مِنَ الْحَاسِدِ : نَفْسٌ دَائِمٌ ، وَقَلْبٌ هَائِمٌ ، وَحُزْنٌ لَازِمٌ .

امام علی علیه السلام : ستمگری چون حسود ندیدم، که به ستمدیده شبیه تر باشد : جانی سرگردان دارد و دلی بیقرار و اندوهی

پیوسته .

بحار الأنوار : ۷۳/۲۵۶/۲۹ .

### حدیث ۴۶۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَسِبُ الحَاسِدِ ما یَلْقَى .

امام علی علیه السلام : آنچه حسود [از حسادت خود] می کشد، او را پس است .

کنز الفوائد : ۱/۱۳۶ .

### حدیث ۴۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الحَاسِدُ یَرى أَنَّ زَوَالَ النِّعْمَةِ عَمَّنْ یَحْسُدُهُ نِعْمَةٌ عَلَیْهِ .

امام علی علیه السلام : حسود، زوال نعمت از محسود را برای خود نعمت می داند .

غرر الحکم : ۱۸۳۲ .

### حدیث ۴۶۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلَّهِ دَرُّ الحَسَدِ ما أَعَدَّ لَهُ ! بَدَأَ بِصَاحِبِهِ فَقَتَلَهُ .

امام علی علیه السلام : آفرین بر حسادت ! چه عدالت پیشه است ! پیش از همه صاحب خود را می کشد !

شرح نهج البلاغه : ۱/۳۱۶ .

### حدیث ۴۶۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الحَسَدِ شَقَاءُ الدُّنْیا وَالْآخِرَةِ .

امام علی علیه السلام : ثمره حسادت، رنج و بدبختی در دنیا و آخرت است .

غرر الحکم : ۴۶۳۲

### حدیث ۴۶۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الحَسَدُ شَرُّ الْأَمْرَاضِ .

امام علی علیه السلام : حسادت، بدترین بیماری است .

غرر الحکم : ۳۳۲

### حدیث ۴۶۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الرَّذَائِلِ الْحَسَدُ .

امام علی علیه السلام : حسد، سر آمد رذیلت هاست .

غرر الحکم : ۵۲۴۲ .

### حدیث ۴۶۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسَدُ حَبْسُ الرُّوحِ .

امام علی علیه السلام : حسادت، زندان روح است .

غرر الحکم : ۳۷۲

### حدیث ۴۶۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَالنَّاسُ يَوْمئِذٍ عَلَى طَبَقَاتٍ وَمَنَازِلَ، فَمِنْهُمْ مَن يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا وَيُنْقَلَبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا، وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ؛ لَأَنَّهُمْ لَمْ يَتَلَبَّسُوا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا بِشَيْءٍ، وَإِنَّمَا الْحِسَابُ هُنَاكَ عَلَى مَن تَلَبَّسَ بِهَا هَاهُنَا، وَمِنْهُمْ مَن يُحَاسَبُ عَلَى النَّقِيرِ وَالْقَطْمِيرِ وَيَصِيرُ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ .

امام علی علیه السلام : در آن روز مردم چند گروهند : برخی از آنان مختصری حسابرسی می شوند و شادمان نزد خانواده خود برمی گردند ، برخی بدون حسابرسی وارد بهشت می شوند ؛ زیرا هیچ آلودگی دنیوی ندارند ؛ کسی در آن جا حسابرسی می شود که در این جا به دنیا آلوده شده باشد ؛ بعضی هم درباره گودی زیر هسته خرما و پوست نازک بین خرما و هسته آن (درباره کمترین جزئیات اعمالشان) باز خواست و به عذاب آتش شعله ور گرفتار می شوند .

الاحتجاج : ۱/۵۷۲/۱۳۷ .

### حدیث ۴۶۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَى الطَّعَامِ لَمْ يُسَأَلْ عَنْ نَعِيمِ ذَلِكَ الطَّعَامِ أَبَدًا .

امام علی علیه السلام : هر کس در هنگام خوردن غذا نام خدا را بگوید، درباره نعمت آن خوراک هرگز مورد سؤال قرار نخواهد گرفت .

الأمالی للصدوق : ۳۷۴/۴۷۲ .

### حدیث ۴۶۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ سَعِدَ .

امام علی علیه السلام: هر که نفس خود را حسابرسی کند نیکبخت شود.  
غرر الحکم: ۷۸۸۷.

### حدیث ۴۶۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ رَيْحًا، وَمَنْ غَفَلَ عَنْهَا حَسِيرًا، وَمَنْ خَافَ أَمِينَ.  
امام علی علیه السلام: هر که به حساب نفس خود برسد سود برد، و هر کس از آن غافل ماند زیان کند، و هر کس بترسد ایمن ماند.  
بحار الأنوار: ۷۰/۷۳/۲۷.

### حدیث ۴۶۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ وَقَفَّ عَلَى عُيُوبِهِ، وَأَحَاطَ بِذُنُوبِهِ، وَاسْتَقَالَ الذُّنُوبَ، وَأَصْلَحَ الْعُيُوبَ.  
امام علی علیه السلام: هر که به محاسبه نفس خود پردازد به عیبهای آگاه شود و به گناهانش پی ببرد و گناهان را جبران کند و عیبه‌ها را برطرف سازد.  
غرر الحکم: ۸۹۲۷.

### حدیث ۴۶۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
قَيِّدُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْمُحَاسَبَةِ، وَأَمْلِكُوهَا بِالْمُخَالَفَةِ.  
امام علی علیه السلام: نفسهای خود را با حسابرسی به بند کشید؛ و با مخالفت کردن با آن، زمامش را در اختیار گیرید.  
غرر الحکم: ۶۷۹۴.

### حدیث ۴۶۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْحِسَابُ قَبْلَ الْعِقَابِ، الثَّوَابُ بَعْدَ الْحِسَابِ.  
امام علی علیه السلام: حسابرسی پیش از کیفر است؛ پاداش بعد از حسابرسی [اعمال].  
غرر الحکم: ۳۸۰.

### حدیث ۴۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَسَلُ الثِّيَابِ يُذْهِبُ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ.  
امام علی علیه السلام: شستن جامه‌ها (نظافت لباس)، غم و اندوه را می برد.

الخصال : ۱۰ / ۶۱۲ .

**حدیث ۴۶۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَعَمْ طَارِدُ الْهُمُومِ الْيَقِينُ

امام علی علیه السلام : چه نیکو غم زدایی است، یقین .

بحار الأنوار : ۱ / ۲۱۱ / ۷۷ .

**حدیث ۴۶۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْجَزَعَ ؛ فَإِنَّهُ يَقَطُّعُ الْأَمَلَ ، وَيُضْعِفُ الْعَمَلَ ، وَيُورِثُ الْهَمَّ .

امام علی علیه السلام : از بیتابی کردن پرهیز ؛ که آن امید را قطع می کند و عمل را ضعیف می گرداند و اندوه می آورد .

دعائم الإسلام : ۱/۲۲۳ .

**حدیث ۴۶۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا رَأَيْتُ ظَالِمًا أَشْبَهَ بِمَظْلُومٍ مِنَ الْحَاسِدِ؟ نَفْسٌ دَائِمٌ، وَقَلْبٌ هَائِمٌ، وَحُزْنٌ لَازِمٌ .

امام علی علیه السلام : ستمگری ندیدم که به ستمدیده مانده تر باشد مگر حسود ؟ او جانی خسته دارد و دلی سرگشته و اندوهی

پیوسته .

بحار الأنوار : ۷۳/۲۵۶/۲۹ .

**حدیث ۴۶۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ قَصَّرَ فِي الْعَمَلِ ابْتُلِيَ بِالْهَمِّ .

امام علی علیه السلام : هر که در عمل کوتاهی کند، به اندوه گرفتار آید .

نهج البلاغه : الحكمة ۱۲۷ .

**حدیث ۴۶۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ غَضِبَ عَلَيَّ مِنْ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَضُرَّهُ ، طَالَ حُزْنُهُ وَعَدَّ بِنَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که بر کسی خشم گیرد که توان آسیب رساندن به او را ندارد، اندوهش دراز گردد و خود را عذاب دهد.

تحف العقول : ۹۹ .

**حدیث ۴۶۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُمَّ يَذِيبُ الْجَسَدَ .  
 امام علی علیه السلام : غصّه و اندوه، بدن را آب می کند .  
 غرر الحکم : ۱۰۳۹ .

**حدیث ۴۶۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُمَّ نَصِفُ الْهَرَمَ .  
 امام علی علیه السلام : اندوه، نیمی از پیری است .  
 تحف العقول : ۲۱۴ .

**حدیث ۴۶۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْزَمُكُمْ أَرْهَدُكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : دور اندیش ترین شما، زاهدترین شماست .  
 غرر الحکم : ۲۸۳۲ .

**حدیث ۴۶۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَازِمُ مَنْ يُؤَخِّرُ الْعُقُوبَةَ فِي سُلْطَانِ الْعُضْبِ ، وَيُعَجِّلُ مُكَافَأَةَ الْإِحْسَانِ اغْتِنَامًا لِفُرْصَةِ الْإِمْكَانِ .  
 امام علی علیه السلام : دور اندیش کسی است که در هنگام برافروخته شدن آتش خشم، کیفر دادن را به تأخیر اندازد و به محض دست دادن فرصت ممکن، برای جبران کردن احسان بشتابد .  
 غرر الحکم : ۲۱۷۹ .

**حدیث ۴۶۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَازِمُ مَنْ لَمْ يَشْغَلْهُ غُرُورُ دُنْيَاةٍ عَنِ الْعَمَلِ لِأَخْرَاهُ .  
 امام علی علیه السلام : دور اندیش کسی است که فریبندگی دنیا او را از کار برای آخرتش باز ندارد .  
 غرر الحکم : ۱۹۸۴ .

**حدیث ۴۶۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَازِمُ مَنْ تَخَيَّرَ لِحُلَّتِهِ ؛ فَإِنَّ الْمَرْءَ يُوزَنُ بِحَلِيلِهِ .

امام علی علیه السلام : دور اندیش کسی است که دوست خوب برگزیند ؛ زیرا آدمی به دوست خود سنجیده می شود .  
غرر الحکم : ۲۰۲۶

### حدیث ۴۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَازِمُ مَنْ لَا يَشْغَلُهُ النَّعْمَةُ عَنِ الْعَمَلِ لِلْعَاقِبَةِ .

امام علی علیه السلام : دور اندیش کسی است که برخورداری از نعمت و ثروت او را از کار برای آخرت باز ندارد .  
غرر الحکم : ۱۸۷۸

### حدیث ۴۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا خَيْرَ فِي عَزْمِ بِلَا حَزْمٍ .

امام علی علیه السلام : در تصمیمی که با دور اندیشی همراه نباشد خیری نیست .  
غرر الحکم : ۱۰۶۸۲

### حدیث ۴۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَزْمُ النَّظَرُ فِي الْعَوَاقِبِ ، وَمُشَاوَرَةُ ذَوِي الْعُقُولِ .

امام علی علیه السلام : دور اندیشی، عاقبت نگری است و رایزنی با خردمندان .  
غرر الحکم : ۱۹۱۵

### حدیث ۴۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ الْحَزْمِ الْوُقُوفُ عِنْدَ الشُّبْهَةِ .

امام علی علیه السلام : ریشه دور اندیشی باز ایستادن در هنگام شبهه است .  
تحف العقول : ۲۱۴

### حدیث ۴۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّمَأْنِينَةُ قَبْلَ الْخُبْرَةِ خِلَافُ الْحَزْمِ .

امام علی علیه السلام : اعتماد کردن پیش از آزمودن، خلاف دور اندیشی است .



غرر الحکم : ۱۵۱۴

### حدیث ۴۶۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَالْحَزْمُ بِالْحَزْمِ .  
امام علی علیه السلام : پیروزی، با دور اندیشی و اراده پایدار به دست می آید .  
عوالی اللآلی : ۱/۲۹۲/۱۶۴ .

### حدیث ۴۶۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ تَوَرَّطَ فِي الْأُمُورِ بِغَيْرِ نَظَرٍ فِي الْعَوَاقِبِ فَقَدْ تَعَرَّضَ لِلنَّوَابِ .  
امام علی علیه السلام : هر کس بدون عاقبت اندیشی در کارها دست به کاری زند، خود را گرفتار سختیها و مصائب کند .  
تحف العقول : ۹۰ .

### حدیث ۴۶۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْقَلُ النَّاسِ أَنْظَرُهُمْ فِي الْعَوَاقِبِ .  
امام علی علیه السلام : خردمندترین مردم، عاقبت اندیش ترین آنهاست .  
غرر الحکم : ۳۳۶۷ .

### حدیث ۴۶۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَخَذَ بِالْحَزْمِ اسْتَظْهَرَ ، مَنْ أَضَاعَ الْحَزْمَ تَهَوَّرَ .  
امام علی علیه السلام : آن که دور اندیش باشد، احتیاط کند و آن که دور اندیشی را رها کند بی باک شود .  
غرر الحکم : ۷۹۱۳ ، ۷۹۱۴ .

### حدیث ۴۶۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوْبَةُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ .  
امام علی علیه السلام : اندیشیدن پیش از کار، تو را از پشیمانی ایمن می دارد .  
عیون أخبار الرضا : ۲/۵۴/۲۰۴ .

### حدیث ۴۶۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَزْمُ كِيَاسَةٌ .

امام علی علیه السلام : دور اندیشی، زیرکی است .

بحار الأنوار : ۷۱/۳۳۹/۸ .

### حدیث ۴۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ خُطْبَةٍ لَهُ يَصِفُ فِيهَا الْمُنَافِقِينَ - : فَهَمُّ لُئِمَةُ الشَّيْطَانِ ، وَحُمَةُ النَّيْرَانِ ، أَوْلَيْكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ .  
امام علی علیه السلام - در قسمتی از خطبه خویش در توصیف منافقان - فرمود : آنان گروه شیطان و شعله آتش جهنم هستند. آنان حزب شیطانند و بدانید که حزب شیطان بازنده و زیانکارند .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۴ .

### حدیث ۴۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّمَا بَدَأَ وَقُوعَ الْفِتَنِ  
أَهْوَاءُ تُتَّبَعُ ... وَلَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ لَمْ يَكُنْ اخْتِلَافٌ ، وَلَكِنْ يُؤَخِّدُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَمِنْ هَذَا ضِعْفٌ فَيُمَزَّجَانِ فَيَجِيئَانِ مَعَا ، فَهُنَالِكَ اسْتَحْوَذَ الشَّيْطَانُ عَلَى أَوْلِيَائِهِ ، وَنَجَا الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْحُسْنَى .  
امام علی علیه السلام : ای مردم ! جز این نیست که فتنه ها، به سبب پیروی از خواهشهای نفسانی، آغاز می شود ... اگر حق خالص و یکدست بود اختلافی پیش نمی آمد . اما اندکی از حق و مشتی از باطل گرفته و درهم آمیخته می شوند . در این جاست که شیطان بر  
دوستداران خود چیره می شود ، اما آنان که نیکی (لطف) خداوند پیشاپیش شامل حالشان شده نجات یابند .  
الکافی : ۱/۵۴/۱ .

### حدیث ۴۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّسْرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ حِزْبِ اللَّهِ الْغَالِبِينَ ؟ اتَّقِ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَأَحْسِنْ فِي كُلِّ أَمْرِكَ ؛ فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ .  
امام علی علیه السلام : آیا خوش داری که از حزب پیروز خدا باشی ؟ از خداوند سبحان بترس و در همه کارهایت خوب عمل کن ؛  
زیرا که خداوند با تقوا پیشگان و نیکوکاران است .  
غرر الحکم : ۲۸۲۸ .

### حدیث ۴۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ لَمْ يَنْهَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَنِ مَحَارِمِهِ لَوْجِبَ أَنْ يَجْتَنِبَهَا الْعَاقِلُ .

امام علی علیه السلام: اگر خداوند سبحان هم از حرامهایش نهی نمی کرد، بر خردمند لازم بود که از آنها دوری کند.  
غرر الحکم: ۷۵۹۵.

### حدیث ۴۶۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ أَحْسَنِ الْمَكَارِمِ تَجَنُّبُ الْمَحَارِمِ .  
امام علی علیه السلام: از بهترین مکارم اخلاق، دوری کردن از حرامهاست.  
غرر الحکم: ۹۳۸۲.

### حدیث ۴۶۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا رَغِبْتَ فِي الْمَكَارِمِ فَاجْتَنِبِ الْمَحَارِمَ .  
امام علی علیه السلام: اگر خواهان صفات عالی هستی از حرامها دوری کن.  
غرر الحکم: ۴۰۶۹.

### حدیث ۴۶۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
تَعَرَّضُوا لِلتَّجَارَةِ؛ فَإِنَّ فِيهَا غِنًى لَكُمْ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْعَبْدَ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينَ .  
امام علی علیه السلام: به تجارت پردازید، که آن شما را از آنچه در دست مردم است بی نیاز می گرداند و خداوند عز و جل بنده  
پیشه ور درستکار را دوست دارد.  
الخصال: ۶۲۱/۱۰.

### حدیث ۴۶۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
شِدَّةُ الْحِرْصِ مِنْ قُوَّةِ الشَّرِّهِ وَضَعْفُ الدِّينِ .  
امام علی علیه السلام: آزمندی زیاد، ناشی از نیروی سیری ناپذیری و سستی دین است.  
غرر الحکم: ۵۷۷۲.

### حدیث ۴۶۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَى الشُّكِّ وَقِلَّةِ التَّقْوَةِ بِاللَّهِ، مَبْنَى الْحِرْصِ وَالشُّحِّ .  
امام علی علیه السلام: بنای آزمندی و بخل شدید بر شک و کم اعتمادی به خدا استوار است.

غرر الحکم : ۶۱۹۵

### حدیث ۴۶۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَرِیصُ لَا یُکْتَفَى .  
امام علی علیه السلام : آزمند، بسنده نمی کند .  
غرر الحکم : ۳۶۵ .

### حدیث ۴۶۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ حَرَصَ شَقِیٌّ وَتَعَتَى .  
امام علی علیه السلام : آن که حریص شد خود را در بدبختی و رنج افکند .  
غرر الحکم : ۷۷۲۳ .

### حدیث ۴۶۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَرِیصُ فَقِیْرٌ وَلَوْ مَلَكَ الدُّنْیَا بِحَدَافِیْرِهَا .  
امام علی علیه السلام : آزمند، نیازمند است اگر چه مالک همه دنیا باشد .  
غرر الحکم : ۱۷۵۳ .

### حدیث ۴۶۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرِّزْقُ مَقْسُومٌ ، الْحَرِیصُ مَحْرُومٌ .  
امام علی علیه السلام : روزی، قسمت شده است ؛ حریص، محروم است .  
غرر الحکم : ۹۶ .

### حدیث ۴۶۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- وَقَدْ سُئِلَ : أَيْ ذُلٌّ أَدْلُّ - : الْحِرْصُ عَلَى الدُّنْیَا .  
امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که : کدام خواری بدتر است ؟ - فرمود : آزمندی به دنیا .  
الأمالی للصدوق : ۴۷۸/۶۴۴ .

### حدیث ۴۶۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِرْصُ لَا يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ ، وَلَكِنْ يُدِلُّ الْقَدْرَ .

امام علی علیه السلام : آزمندی روزی را زیاد نمی کند، بلکه قدر و منزلت را خوار می سازد .

غرر الحکم : ۱۸۷۷

### حدیث ۴۶۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَرِيصُ أَسِيرٌ مَهَانَةٌ لَا يُفَكُّ أَسْرَهُ .

امام علی علیه السلام : آزمند، اسیری زبون است که از بند اسارت هرگز نرهد .

غرر الحکم : ۱۳۷۰ .

### حدیث ۴۷۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الْحِرْصِ : مَا هُوَ ؟ - : هُوَ طَلَبُ الْقَلِيلِ بِإِضَاعَةِ الْكَثِيرِ .

امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که : آزمندی چیست ؟ - فرمود : به دست آوردن اندک، با از دست دادن بسیار .

بحار الأنوار : ۷۳/۱۶۷/۳۱ .

### حدیث ۴۷۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِرْصُ عَنَاءٌ مُؤَبَّدٌ .

امام علی علیه السلام : آزمندی، رنجی جاویدان است .

غرر الحکم : ۹۸۲

### حدیث ۴۷۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِرْصُ يُزْرِي بِالْمُرُوَّةِ .

امام علی علیه السلام : آزمندی، جوانمردی را لکه دار می کند .

غرر الحکم : ۱۱۰۷

### حدیث ۴۷۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِرْصُ مَطِيئَةُ التَّعَبِ .

امام علی علیه السلام: آزمندی، مرکب رنج است.

غرر الحکم: ۲۸۰

### حدیث ۴۷۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

العَبْدُ حُرٌّ مَا قَنَعَ ، الْحُرُّ عَبْدٌ مَا طَمَعَ .

امام علی علیه السلام: بنده قانع، آزاد است و آزادطمعکار، بنده.

غرر الحکم: ۴۱۳.

### حدیث ۴۷۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيُّهَا النَّاسُ ، إِنَّ آدَمَ لَمْ يَلِدْ عَبْدًا وَلَا أُمَّةً ، وَإِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ أحرارٌ .

امام علی علیه السلام: ای مردم! آدم نه بنده ای زایید و نه کنیزی. مردم همه آزادند.

نهج السعادة: ۱/۱۹۸.

### حدیث ۴۷۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَكُونَنَّ عَبْدًا غَيْرَكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ حُرًّا .

امام علی علیه السلام: هرگز بنده دیگران مباش که خداوند سبحان تو را آزاد آفریده است.

غرر الحکم: ۱۰۳۷۱

### حدیث ۴۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الطَّلَاقُ شِيْمَةُ الْحُرِّ .

امام علی علیه السلام: گشاده رویی، خصلت آزاد مرد است.

غرر الحکم: ۴۶۷

### حدیث ۴۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعِفَّةَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ ، وَإِنَّهُمَا لَسَجِيَّةُ الْأحرارِ وَشِيْمَةُ الْأبرارِ .

امام علی علیه السلام: حیا و عفت از خصلت‌های ایمان است. و این دو، سرشت آزادگان و خوی نیکان است.

غرر الحکم: ۳۶۰۵

## حدیث ۴۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّصُّ الْمُحَارِبُ فَاقْتُلْهُ ، فَمَا أَصَابَكَ فِدْمُهُ فِي عُنُقِي .  
 امام علی علیه السلام : دزد محارب را بکش و نگران نباش ؛ خونش به گردن من .  
 المحاسن : ۲/۱۰۷/۱۲۸۹ .

## حدیث ۴۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - عِنْدَ لِقَاءِ الْعِدِّوِّ مُحَارِبًا - : اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَفْضَتِ الْقُلُوبُ ، وَمُيِّدَتِ الْأَعْنَاقُ ... اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ غَيْبَةَ نَبِينَا ، وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا ، وَتَشْتِئَتْ أَهْوَانُنَا .  
 امام علی علیه السلام - هنگام رویارو شدن با دشمن در جنگ - گفت : خدایا! دلها به سوی تو پرکشیده و گردنها سوی تو کشیده شده است ... پروردگارا! ما از نبودن پیامبرمان و زیادی دشمنانمان و پراکندگی خواسته هایمان ، به درگاه تو شکایت می آوریم .  
 نهج البلاغه : کتاب ۱۵ .

## حدیث ۴۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لِأَصْحَابِهِ فِي حَرْبِ صِفِّينَ - : عَاوِدُوا الْكَرَّ ، وَاسْتَحْيُوا مِنَ الْفَرِّ ؛ فَإِنَّهُ عَارِضٌ فِي الْأَعْقَابِ  
 امام علی علیه السلام - به یارانش در جنگ صفین - فرمود : پیاپی یورش برید و از گریختن شرم کنید ، که گریز از میدان جنگ ننگی است جاویدان در میان اعقاب و روزگاران آینده و موجب آتش در روز حسابرسی . با رضایت خاطر بجنگید و شادمان و سبک جان به سوی مرگ گام بردارید .  
 فی نهج السعادة : «فإنه عارٍ باقٍ فی الأعقابِ والأعناقِ» .

## حدیث ۴۷۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ يُلْقَى السَّمُّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ .  
 امام علی علیه السلام : رسول خدا صلی الله علیه و آله از مسموم کردن شهرهای مشرکان نهی فرمود .  
 الکافی : ۵/۲۸/۲ .

## حدیث ۴۷۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُقَاتِلُوهُمْ حَتَّى يَبْدُؤُوكُمْ ، فَإِنَّكُمْ بِحَمْدِ اللَّهِ عَلَى حُجَّتِهِ ، وَتَرْكُكُمْ إِيَّاهُمْ حَتَّى يَبْدُؤُوكُمْ حُجَّةٌ أُخْرَى لَكُمْ عَلَيْهِمْ ، فَإِذَا كَانَتِ الْهَزِيمَةُ بِإِذْنِ اللَّهِ فَلَا تَقْتُلُوا مُدْبِرًا ، وَلَا تُصِيبُوا مُعَوَّرًا ، وَلَا تُجْهِزُوا عَلَى جَرِيحٍ ، وَلَا تَهَيِّجُوا النِّسَاءَ بِأَذَى .

امام علی علیه السلام: با دشمن نجنکید تا او جنگ را آغاز کند؛ زیرا شما بحمدالله حجت دارید و این که شما آنان را بگذارید تا آغازگر جنگ باشند، خود، حجت دیگری برای شما در برابر آنان است. اگر به اذن خداوند، دشمن شکست خورد و فراری شد، پشت کرده را نکشید و به آن که در چنگتان گرفتار آمده است صدمه نزنید و کار زخمی را نسازید و زنان را با آزار و اذیت نینگیزید.

نهج البلاغه: الخطبه الكتاب ۱۴.

### حدیث ۴۷۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَقَدِّمُوا الدَّارِعَ، وَأَخْرُوا الحَاسِرَ، وَعَضُّوا عَلَى الأَضْرَاسِ؛ فَإِنَّهُ أُنْبَى للْسُيُوفِ عَنِ الهَامِ، وَالتَّوَّأ فِي أَطْرَافِ الرِّمَاحِ؛ فَإِنَّهُ أُمُورٌ لِلأَبْسَانِ، وَعَضُّوا الأَبْصَارَ؛ فَإِنَّهُ أَرْبَطُ للْجَاشِ وَأَسْكَنُ للْقُلُوبِ، وَأَمِينُوا الأَصْوَاتَ؛ فَإِنَّهُ أَطْرَدُ للْفَشْلِ.

امام علی علیه السلام: زره داران را در صف جلو و بی زرهان را در صفوف عقب قرار دهید و دندانها را بر هم بفشارید؛ که این کار تأثیر شمشیر را بر سر کمتر می کند، در اطراف نیزه ها پیچ و تاب خورید، که با این کار در برابر نیزه ها بهتر می توان جا خالی کرد، دیدگانتان را فرو اندازید که این کار بیشتر قوت قلب و آرامش دل می بخشد، صداهای خود را خاموش کنید که این کار در زدودن ترس و سستی مؤثرتر است.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۲۴

### حدیث ۴۷۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي وَصِيَّتِهِ لَزِيَادِ بْنِ النَّضْرِ - : اَعْلَمَنَّ أَنَّ مَقْدَمَةَ القَوْمِ عِيُونُهُمْ، وَعِيُونَ المَقْدَمَةِ طَلَائِعُهُمْ، فَإِذَا أَنْتَ خَرَجْتَ مِنْ بِلَادِكَ وَدَنَوْتَ مِنْ عَيْدُوكَ فَلَا تَسِيَأْ مِنْ تَوْجِيهِ الطَّلَائِعِ فِي كُلِّ نَاحِيَةٍ وَفِي بَعْضِ الشَّعَابِ وَالشَّجَرِ وَالحَمْرِ وَفِي كُلِّ جَانِبٍ؛ حَتَّى لَا يُغَيِّرَ كُمْ عَيْدُوكُمْ، وَيَكُونَ لَكُمْ كَمِينٌ.

امام علی علیه السلام - در سفارش به زیاد بن نضر - فرمود: بدان که پیشقراولان سپاه چشمهای آن هستند و چشمان پیشقراولان، طلایه داران ایشانند. پس، هرگاه از مرزهای سرزمین خود بیرون رفتی و به دشمنت نزدیک شدی، بیدرنگ طلایه داران را به هر سو و به پاره ای از دره ها و درخت زارها و کمینگاهها و به هر گوشه ای روانه ساز تا مبادا دشمن تان در کمین شما باشد و ناگهان بر شما بتازد.

تحف العقول: ۱۹۱، انظر تمام الحدیث.

### حدیث ۴۷۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي صَفِينٍ - : فوالله ما دَفَعْتُ الحَرْبَ يَوْمًا إِلَّا وَأَنَا أَطْمَعُ أَنْ تَلْحَقَ بِي طَائِفَةٌ فَتَهْتَدِي بِي، وَتَعْشُو إِلَى صَوْتِي، وَذَلِكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَقْتَلَهَا عَلَى ضَلَالِهَا.

امام علی علیه السلام - در صفین - فرمود: به خدا سوگند یک روز جنگ را به تأخیر نینداختم مگر از این رو که امید داشتم گروهی به من پیوندند و به سبب من هدایت شوند و در پرتو من بیارامند؛ این را خوشتر دارم تا آنان را در حالی که گمراهند بکشم.



نهج البلاغه: الخطبه ۵۵.

### حدیث ۴۷۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ألا- وإني قد دعوتكم إلى قتال هؤلاء القوم ليلاً ونهاراً، وسيراً وإعلاناً، وقلت لكم: اغزؤهم قبل أن يغزؤكم، فوالله ما غزى قوم قط في عقر دارهم إلا ذلوا.

امام علی علیه السلام: هان! من شما را شب و روز و در آشکار و نهان به نبرد با این قوم فرا خواندم و به شما گفتم: پیش از آن که آنان به شما یورش آورند، شما بر آنان بتازید؛ زیرا به خدا سوگند با هیچ مردمی در دل سرزمین شان جنگ نشد مگر آن که به خواری و شکست افتادند.

نهج البلاغه: الخطبه ۲۷.

### حدیث ۴۷۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إياك ومدموم اللجاج، فإنه يثير الحروب.

امام علی علیه السلام: از لجاجت بیجا و نکوهیده پرهیز که آن جنگها بر می افروزد. غرر الحکم: ۲۶۷۴.

### حدیث ۴۷۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

ليس على مستكره حد ولا على مستكرهه حد

امام علی علیه السلام: زن و مرد وا داشته شده [به گناه]، حد ندارند. جعفریات: ۱۳۶.

### حدیث ۴۷۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الخلف مثار الحروب.

امام علی علیه السلام: اختلاف و ناسازگاری، جنگ خیز است. غرر الحکم: ۷۰۵.

### حدیث ۴۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اللجاج مثار الحروب.

امام علی علیه السلام: لجاجت، خیزشگاه جنگهاست.

غرر الحکم : ۴۰۶

**حدیث ۴۷۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما عاقَبَ اللهُ عَبْدًا مُؤْمِنًا فِيهِذِهِ الدُّنْيَا إِلَّا كَانَ أَجْوَدَ وَأَمْجَدَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عِقَابِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند بنده مؤمنی را در این دنیا کیفر دهد بخشنده تر و بزرگوارتر از آن است که روز قیامت نیز او را دوباره کیفر دهد .

تحف العقول : ۲۱۴ .

**حدیث ۴۷۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا أُقِيمُ عَلَى أَحَدٍ حَدًّا بَارِضِ الْعَدُوِّ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهَا ، لِنَلَّا تَلَحُّقَهُ الْحَمِيَّةُ فَيُلْحَقَ بِالْعَدُوِّ .

امام علی علیه السلام : در سرزمین دشمن بر هیچ کسی حدی جاری نمی کنم تا زمانی که از آن جا خارج شود ؛ زیرا ممکن است غیرتی شود و به دشمن بیوندد .

علل الشرائع : ۱ / ۵۴۵ .

**حدیث ۴۷۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا كَفَالَةَ فِي حَدٍّ مِنَ الْحُدُودِ .

امام علی علیه السلام : در هیچ حدی از حدود ، کفالت وجود ندارد .

دعائم الإسلام : ۲/۶۵/۱۸۱ .

**حدیث ۴۷۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا حَدَّثْتُمْ بِحَدِيثٍ فَاسْنُدُوهُ إِلَى الَّذِي حَدَّثَكُمْ ، فَإِنْ كَانَ حَقًّا فَلَكُمْ وَإِنْ كَانَ كَذِبًا فَعَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه حدیثی را روایت می کنید آنرا به کسی که برایتان روایت کرده اسناد دهید ، در اینصورت چنانچه راست گفته باشد (نفعش) برای شماست و چنانچه دروغ گفته باشد (ضررش) بر ضد اوست .

الکافی : ۷ / ۵۲ / ۱

**حدیث ۴۷۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِالذَّرَايَاتِ لَا بِالرُّوَايَاتِ .

امام علی علیه السلام : همتتان درایت و فهم حدیث باشد و نه روایت و نقل آن .

کنز الفوائد : ۲/۳۱ .

**حدیث ۴۷۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
هِمَّةُ السُّفَهَاءِ الرَّوَايَةُ ، وَهِمَّةُ الْعُلَمَاءِ الدَّرَايَةُ .

امام علی علیه السلام : اهتمام کم خردان نقل کردن [حدیث] است، و اهتمام دانایان فهمیدن [آن].  
بحار الأنوار : ۲/۱۶۰/۱۳ .

**حدیث ۴۷۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قال رسول الله صلى الله عليه وآله : اللَّهُمَّ ارْحَمْ خُلَفَائِي - ثلاثا - قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَنْ خُلَفَاؤُكَ ؟ قَالَ : الَّذِينَ يَبْلَغُونَ حَدِيثِي وَسُنَّتِي ، ثُمَّ يُعَلِّمُونَهَا أُمَّتِي .  
امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله سه بار فرمود : خدایا ! جانشینان مرا رحمت کن. عرض شد: ای رسول خدا! جانشینان شما چه کسانی هستند؟ فرمود: آنان که حدیث و سنت مرا فرامی گیرند و سپس آن را به امت من آموزش می دهند.  
الأمالی للصدوق : ۲۴۷/۲۶۶ .

**حدیث ۴۷۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَرْضِهِ حُجَّةٌ وَلَا حِكْمَةٌ أُبْلَغَ مِنْ كِتَابِهِ .  
امام علی علیه السلام : خداوند تبارک و تعالی را در زمین حجّت و حکمتی رساتر از کتابش نباشد.  
نهج السعادة : ۱/۳۴۷ .

**حدیث ۴۷۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ حُجَّةٌ فِي أَرْضِهِ أَوْ كَدُّ مِنْ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، وَلَا حِكْمَةٌ أُبْلَغَ مِنْ كِتَابِهِ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ .  
امام علی علیه السلام : ای مردم! خداوند سبحان رادر زمین حجّت استوارتر از پیامبر ما محمد صلی الله علیه و آله و حکمتی رساتر از کتابش نیست.  
غرر الحکم : ۱۱۰۰۴ .

**حدیث ۴۷۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ صَدَقَتْ لَهُجَّتُهُ قَوِيَتْ حُجَّتُهُ .

امام علی علیه السلام: کسی که گفتارش راست است، حجّتش قوی است.  
غرر الحکم: ۸۴۸۲.

### حدیث ۴۷۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قُوَّةُ سُلْطَانِ الْحُجَّةِ أَعْظَمُ مِنْ قُوَّةِ سُلْطَانِ الْقُدْرَةِ .

امام علی علیه السلام: قدرت حاکمیت حجّت و دلیل، بیشتر از نیروی قدرت و زور است.  
غرر الحکم: ۶۷۸۱.

### حدیث ۴۷۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ تَرَكَ الْحَجَّ لِحَاجَةٍ مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا لَمْ يُفْضَ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى الْمُحَلِّقِينَ .

امام علی علیه السلام: هر کس حجّ را به سبب مشکل و نیازی دنیوی ترک کند، تا زمانی که حاجیان را نبیند (حاجیان از حج برگردند یا خودش به حج رود) نیاز و مشکلش برطرف نشود.  
ثواب الأعمال: ۲۸۱/۱.

### حدیث ۴۷۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَتَمُّوا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَجَّكُمْ إِذَا خَرَجْتُمْ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ ، فَإِنَّ تَزَكَّهُ جَفَاءً ، وَبِذَلِكَ أَمْرُكُمْ ، (وَأَتَمُّوا) بِالْقُبُورِ الَّتِي أَلَزَمَكُمُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ حَقَّهَا وَزِيَارَتَهَا ، وَاطْلُبُوا الرِّزْقَ عِنْدَهَا .

امام علی علیه السلام: هرگاه به زیارت خانه خدا رفتید با [زیارت] پیامبر خدا صلی الله علیه و آله حجّ خود را کامل کنید که ترک زیارت رسول خدا جفای به اوست؛ شما به این کار فرمان دارید و حجّ خود را با زیارت قبوری که خداوند حقّ و زیارت آنها را بر شما لازم کرده است کامل گردانید و از [برکت وجود] این قبرها روزی بطلبید.  
الخصال: ۶۱۶/۱۰.

### حدیث ۴۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَفَرَضَ عَلَيْكُمْ حَجَّ بَيْتِهِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلَهُ قِبْلَةً لِلْأَنَامِ ، يَرُدُّوَنَهُ وَرُودَ

الأنعام ، وَيَأْلَهُونَ إِلَيْهِ وُلُوهَ الْحَمَامِ ، وَجَعَلَهُ سَبْحَانَهُ عِلَامَةً لِنَوَاضِعِهِمْ لِعِظَمَتِهِ وَإِدْعَانِهِمْ لِعِزَّتِهِ .

امام علی علیه السلام: خداوند زیارت بیت الحرام خود را

که قبله مردمانش قرار داد، بر شما واجب کرد. آنان همانند چارپایان [که بر آب وارد شوند] به آن جا وارد می شوند و همچون کبوتران [که به آشیانه خود باز می گردند] مشتاقانه به آن جا روی می آورند. خداوند آن خانه را نشانه ای برای فروتنی مردمان در

برابری عظمت خویش و اعترافشان به قدرت و عزت‌ش قرار داد.

نهج البلاغه: الخطبه ۱.

### حدیث ۴۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَقَدْ أَلَّهَ ، وَيَجُوبُهُ بِالْمَغْفِرَةِ .

امام علی علیه السلام: زائر حج و عمره میهمان خداست و خداوند به او آمرزش هدیه می کند.

الخصال: ۶۳۵/۱۰.

### حدیث ۴۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْحَجُّ جِهَادٌ كُلُّ ضَعِيفٍ .

امام علی علیه السلام: حج، جهاد هر ناتوانی است.

الخصال: ۶۲۰/۱۰.

### حدیث ۴۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَفَقَةُ دِرْهَمٍ فِي الْحَجِّ تَعْدِلُ أَلْفَ دِرْهَمٍ .

امام علی علیه السلام: [ثواب] یک درهم هزینه کردن در حج با هزار درهم برابری می کند.

الخصال: ۶۲۸/۱۰.

### حدیث ۴۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِيمَا أَوْصَى عِنْدَ وَفَاتِهِ -: اللَّهُ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ ، لَا تُخْلُوهُ مَا بَقِيْتُمْ ، فَإِنَّهُ إِنْ تَرَكَ لَمْ تُنَاطَرُوا .

امام علی علیه السلام - در وصیت خود به هنگام وفات - فرمود: خدا را! خدا را! در حق خانه پروردگارتان. تا زنده آید آن را وا

مگذارید که اگر رها شود، [از عذاب الهی] مهلت داده نخواهید شد.

نهج البلاغه: الكتاب ۴۷.

### حدیث ۴۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صِيَانَةُ الْمَرْأَةِ أَنْعَمُ لِحَالِهَا وَأَدْوَمُ لِجَمَالِهَا .

امام علی علیه السلام: صیانت زن او را شادابتر و زیبایی اش را پایدارتر می کند.

غرر الحکم: ۵۸۲۰.

## حدیث ۴۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْتُ قَاعِدًا فِي الْبَقِيعِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي يَوْمِ دَجْنٍ وَمَطَرٍ ، إِذْ مَرَّتْ امْرَأَةٌ عَلَى حِمَارٍ ، فَهَوَتْ يَدُ الْحِمَارِ فِي وَهْدَةٍ فَسَقَطَتِ الْمَرْأَةُ ، فَأَعْرَضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بِوَجْهِهِ ، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهَا مُتَسَرِّوْلَةٌ . قَالَ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُتَسَرِّوْلَاتِ - ثَلَاثًا - يَا أَيُّهَا النَّاسُ ، اتَّخَذُوا السَّرَاوِيْلَاتِ فَإِنَّهَا مِنْ أَشْتَرِ ثِيَابِكُمْ ، وَحَصَّنُوا بِهَا نِسَاءَكُمْ إِذَا خَرَجْنَ .

امام علی علیه السلام : من و پیامبر در یک روز ابری و بارانی در بقیع نشسته بودیم که زنی سوار بر الاغ از آن جا گذشت و دست الاغش در گودالی فرو رفت و زن به زمین افتاد. پیامبر صلی الله علیه و آله رویش را برگرداند. حاضران عرض کردند: ای رسول خدا! آن زن شلوار به پا دارد. پیامبر سه بار فرمود: خدایا! زنان شلوار پوش را بیامرز. ای مردم! شلوار بپوشید که شلوار پوشاترین جامه های شماسست و زنان خود را در موقعی که بیرون می آیند با شلوار حفظ کنید.

تنبيه الخواطر : ۲/۷۸ .

## حدیث ۴۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لابنه الحسن علیه السلام - : وَاكْفُفْ عَلَيْهِنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ بِحَجَبِكَ إِيَّاهُنَّ ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ خَيْرٌ لَكَ وَلَهُنَّ .  
 وفى نقل: ... فَإِنَّ شِدَّةَ الْحِجَابِ أَبْقَى عَلَيْهِنَّ .

امام علی علیه السلام - به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود : برای اینکه دیده شان به نامحرمان نیفتد آنها (زنان) را در پرده نگه دار؛ زیرا هر چه بیشتر در پرده باشند برای تو و آنها بهتر است .  
 در نقلی دیگر آمده است : ... زیرا هر چه بیشتر در پرده باشند محفوظ ترند .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

## حدیث ۴۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَبْسُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ الْحَقِّ ظُلْمٌ .

امام علی علیه السلام : زندانی کردن کسی، بعد از روشن شدن حقیقت، ظلم است.

دعائم الإسلام : ۲/۵۳۹/۱۹۱۶

## حدیث ۴۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَبْسُ الْإِمَامِ بَعْدَ الْحَدِّ ظُلْمٌ .

امام علی علیه السلام : اگر امام (حاکم اسلامی) بعد از جاری کردن حد بر کسی او را زندانی کند ظلم کرده است.

تهذیب الأحكام : ۶/۳۱۴/۸۷۰ .

**حدیث ۴۷۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا ارْتَدَّتِ الْمَرْأَةُ عَنِ الْإِسْلَامِ لَمْ تُقْتَلْ ، وَلَكِنْ تُحْبَسُ أَبَدًا .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه زن از اسلام برگردد کشته نمی شود، بلکه به حبس ابد محکوم می گردد.  
 تهذیب الأحکام : ۱۰/۱۴۲/۵۶۴ .

**حدیث ۴۷۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَجِبُ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْبِسَ الْفُسَّاقَ مِنَ الْعُلَمَاءِ ، وَالْجُهَّالَ مِنَ الْأَطِبَّاءِ ، وَالْمَفَالِيسَ مِنَ الْأَكْرِيَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : بر امام واجب است که عالمان فاسق و پزشکان نادان و کرایه کنندگان بی چیز و ورشکسته را بازداشت کند.  
 کتاب من لا يحضره الفقيه : ۳/۳۱/۳۲۶۶ .

**حدیث ۴۷۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَانَتْ صُحْبَتُهُ فِي اللَّهِ ، كَانَتْ صُحْبَتُهُ كَرِيمَةً ، وَمَوَدَّتُهُ مُسْتَقِيمَةً .  
 امام علی علیه السلام : کسی که رفاقتش برای خدا باشد، رفاقت او کریمانه و دوستی اش بی غل و غش است .  
 غرر الحکم : ۸۹۷۷ .

**حدیث ۴۷۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَى التَّوَّاحِي فِي اللَّهِ تَخْلُصُ الْمَحَبَّةُ .  
 امام علی علیه السلام : در برادری برای خداست که دوستی ، خالص می شود .  
 غرر الحکم : ۶۱۹۱ .

**حدیث ۴۷۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ حُسْنَ الْعِبَادَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، نیکویی عبادت را به دل او اندازد.  
 غرر الحکم : ۴۰۶۶ .

**حدیث ۴۷۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّكَ نَهَاكَ .

امام علی علیه السلام: هر که تو را دوست داشته باشد، [از زشتیها] نهیت کند.

غرر الحکم: ۷۷۱۸

### حدیث ۴۷۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لَهَجَ بِذِكْرِهِ .

امام علی علیه السلام: هر کس عاشق چیزی باشد به ذکر آن خود می گیرد.

غرر الحکم: ۷۸۵۱.

### حدیث ۴۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَيْنُ الْمُحِبِّ عَمِيَّةٌ عَنِ مَعَايِبِ الْمَحْبُوبِ ، وَأُذُنُهُ صَمَاءٌ عَنِ قُبْحِ مَسَاوِيهِ .

امام علی علیه السلام: چشم عاشق از دیدن عیبهای معشوق کور است و گوش او از شنیدن زشتیهایش کر.

غرر الحکم: ۶۳۱۴

### حدیث ۴۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ أَنْ تُحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ ، أَوْ تُصْفِيَ وُدَّكَ لِعَبَائِدِ اللَّهِ ، فَإِنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حَسِرَ مَعَهُمْ .

امام علی علیه السلام: مبادا دشمنان خدا را دوست بداری، یا دوستیت را نثار کسی جز دوستان خدا کنی که هر کس مردمی را

دوست بدارد با آنان محشور شود.

غرر الحکم: ۲۷۰۳.

### حدیث ۴۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَسْرَعُ الْمَوَدَّاتِ انْقِطَاعًا مَوَدَّاتُ الْأَشْرَارِ .

امام علی علیه السلام: رشته دوستیهای بدکاران زودتر از هر دوستی دیگری از هم می گسلد.

غرر الحکم: ۳۱۲۴

### حدیث ۴۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَمُنَّحَنَّ وُدَّكَ مَنْ لَا وَفَاءَ لَهُ .

امام علی علیه السلام: هرگز دوستی خود را ارزانی کسی مدار که وفا ندارد.



غرر الحکم : ۱۰۱۶۴

### حدیث ۴۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ثَلَاثٌ يُوجِبْنَ الْمَحَبَّةَ : حُسْنُ الْخُلُقِ ، وَحُسْنُ الرَّفْقِ ، وَالتَّوَاضُّعُ .  
امام علی علیه السلام : سه خصلت موجب جلب محبت می شود: خوشخویی، ملایمت و فروتنی.  
غرر الحکم : ۴۶۸۴ .

### حدیث ۴۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْقَرَابَةُ إِلَى الْمَوَدَّةِ أَحْوَجُ مِنَ الْمَوَدَّةِ إِلَى الْقَرَابَةِ .  
امام علی علیه السلام : خویشاوندی به دوستی نیازمندتر است تا دوستی به خویشاوندی.  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۰۸ .

### حدیث ۴۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَوَدَّةُ قَرَابَةٌ مُسْتَفَادَةٌ .  
امام علی علیه السلام : دوستی ، خویشاوندی است اکتسابی.  
تحف العقول : ۹۷ .

### حدیث ۴۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حَرِيمُ الْمَسْجِدِ أَرْبَعُونَ ذِرَاعًا ، وَالْجَوَارُ أَرْبَعُونَ دَارًا مِنْ أَرْبَعَةِ جَوَانِبِهَا .  
امام علی علیه السلام : حریم مسجد چهل ذراع است و تا چهل خانه از چهار طرف منزل همسایه به شمار می آیند.  
الخصال : ۵۴۴/۲۰ .

### حدیث ۴۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنْ حُسْنِ الْجَوَارِ تَفْقُدُ الْجَارِ .  
امام علی علیه السلام : از نشانه های حسن همسایگی جو یا شدن از احوال همسایه است.  
تحف العقول : ۸۵ .

### حدیث ۴۷۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- عند وفاته - : اللَّهُ اللَّهُ فِي جِرَانِكُمْ فَإِنَّهُمْ وَصِيَّةُ نَبِيِّكُمْ ، مَا زَالَ يُوصِي بِهِمْ حَتَّى ظَنَّنَا أَنَّهُ سَيُورَثُهُمْ .

امام علی علیه السلام - هنگام شهادت - فرمود : خدارا، خدا را درباره همسایگانتان ، که آنان سفارش شده پیامبر شمایند ، و حضرتش صلی الله علیه و آله چندان درباره همسایگان سفارش کرد که گمان بردیم آنها را ارث برقرار دهد. نهج البلاغه: الكتاب ۴۷.

### حدیث ۴۷۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْجُودِ مَا كَانَ عَنْ عُسْرَةٍ .

امام علی علیه السلام : برترین بخشندگی ، آن است که با وجود تنگدستی باشد. غرر الحکم : ۳۱۸۵.

### حدیث ۴۷۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُودُ مِنْ كَرَمِ الطَّبِيعَةِ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، از بزرگ منشی است. الإرشاد : ۱/۳۰۳ .

### حدیث ۴۷۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُودُ عِزٌّ مَوْجُودٌ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی ، عزتی نقد است. غرر الحکم : ۳۳۰ .

### حدیث ۴۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جُودُ الرَّجُلِ يُحِبُّهُ إِلَى أَضْدَادِهِ ، وَيُخْلَهُ يُبْغِضُهُ إِلَى أَوْلَادِهِ .

امام علی علیه السلام : بخشندگی مرد ، او را محبوب دشمنانش می کند و بخلش ، او را [حتی] نزد فرزندانش منفور می سازد. غرر الحکم : ۴۷۲۹ .

### حدیث ۴۷۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جُدِّ بِمَا تَجِدُ تُحَمِّدُ .

امام علی علیه السلام: آنچه را به دست می آوری، ببخش تا مورد ستایش قرار گیری.  
غرر الحکم: ۴۷۱۶

### حدیث ۴۷۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
رُبَّ كَلَامٍ جَوَابُهُ الشُّكُوتُ .  
امام علی علیه السلام: بسا سخنی که پاسخش سکوت است.  
غرر الحکم: ۵۳۰۳ .

### حدیث ۴۷۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا حَلَمْتَ عَنِ الْجَاهِلِ فَقَدْ أَوْسَعْتَهُ جَوَابًا .  
امام علی علیه السلام: چون در برابر نادان بردباری نشان دهی بیگمان بهترین جواب را به او داده باشی.  
غرر الحکم: ۴۱۰۴

### حدیث ۴۷۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ بُرْهَانِ الْفَضْلِ صَائِبُ الْجَوَابِ .  
امام علی علیه السلام: از نشانه های فضل و دانش، دادن پاسخ درست است.  
غرر الحکم: ۹۴۱۷

### حدیث ۴۷۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
دَعِ الْجِدَّةَ وَتَفَكَّرْ فِي الْحُجْبَةِ وَتَحَفَّظْ مِنَ الْخَطَلِ ، تَأْمِنِ الزَّلَّلَ .  
امام علی علیه السلام: تندی را کنار بگذار و در دلیل بیندیش، و خویشتن را از یاوه گویی نگه دار تا از لغزش در امان مانی.  
غرر الحکم: ۵۱۳۶

### حدیث ۴۷۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ أَسْرَعَ فِي الْجَوَابِ لَمْ يُدْرِكِ الصَّوَابَ .  
امام علی علیه السلام: هر کس در جواب دادن شتاب کند پاسخ درست را نیابد.  
غرر الحکم: ۸۶۴۰

**حدیث ۴۷۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَبِّمَا أُرْتَجَّ عَلَى الْفَصِيحِ الْجَوَابِ .  
 امام علی علیه السلام : گاه باشد که زبان آور [نیز] در پاسخ فروماند.  
 غرر الحکم : ۵۳۷۸

**حدیث ۴۷۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَرَدَ حَمَّ الْجَوَابِ خَفِيئًا لَصَوَابٍ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه پاسخها انبوه شوند، پاسخ درست پوشیده ماند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۲۴۳ .

**حدیث ۴۷۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُتَسَخِّطُ لِقَضَاءِ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : سخت ترین عذاب را در روزستائیز ، آن کسی دارد که از قضای الهی ناخشنود باشد.  
 غرر الحکم : ۳۲۲۵ .

**حدیث ۴۷۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشَدُّ النَّاسِ عُقُوبَةً رَجُلٌ كَافَأَ الْإِحْسَانَ بِالْإِسَاءَةِ .  
 امام علی علیه السلام : کیفر آن کس از همه سخت تر است که خوبی را به بدی پاداش دهد.  
 غرر الحکم : ۳۲۱۷

**حدیث ۴۷۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَمَّا غَلَى الرَّقُومُ وَالضَّرِيعُ فِي بُطُونِهِمْ كَعَلِيٍّ الْحَمِيمِ سَأَلُوا الشَّرَابَ ، فَأَتُوا بِشَرَابٍ غَسَاقٍ وَصَدِيدٍ ، يَنْجَرُّهُ وَلَا يَكَادُ يُسِغُهُ ،  
 وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ .  
 امام علی علیه السلام : هنگامی که زقوم و ضریع که زقوم و ضریع در شکم دوزخیان، همچون آب جوشان، به جوش آید، آب بخواهند، پس نوشیدنی غساق (خون و چرکی که از پوست تن دوزخیان جاری شود) و صدید (چرکابه) به آنها داده شود، که آن را با سختی جرعه جرعه می نوشند و از هر سو مرگ گریبانشان را می گیرد، اما نمی میرند.  
 بحار الأنوار: ۸/۳۰۲/۵۸ .

**حدیث ۴۷۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نارٌ شَدِيدٌ كَلْبُهَا ، عَالٍ لَجْبُهَا ، سَاطِعٌ لَهْبُهَا ، مُتَأَجِّجٌ سَعِيرُهَا ، مُنْغِيظٌ زَفِيرُهَا ، بَعِيدٌ خُمُودُهَا ، ذَاكٌ وَقُودُهَا ، مُتَخَوِّفٌ وَعِيدُهَا .  
 امام علی علیه السلام : آتشی است سخت گزنده، امواجش خروشان و بلند، زبانه اش شعله ور، خروشش خشم آلود، فسرده شدنش دور و دیر، آتش گیره اش فروزان و تهدیدش هراس انگیز.  
 غرر الحکم : ۹۹۹۵ .

**حدیث ۴۷۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 احذروا نارا لَجْبُهَا عَتِيدٌ ، وَلَهْبُهَا شَدِيدٌ ، وَعَذَابُهَا أَبَدٌ جَدِيدٌ .  
 امام علی علیه السلام : بترسید از آتشی که موج خروشان آن تناور است و زبانه اش گسترده و عذابش همواره تازه.  
 غرر الحکم : ۲۶۲۰ .

**حدیث ۴۷۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تُعَادُوا مَا تَجْهَلُونَ ؛ فَإِنَّ أَكْثَرَ الْعِلْمِ فِيمَا لَا تَعْرِفُونَ .  
 امام علی علیه السلام : با آنچه نمی دانید دشمنی نکنید؛ زیرا بیشتر دانش در چیزهایی است که شما نمی دانید.  
 غرر الحکم : ۱۰۲۴۶ .

**حدیث ۴۷۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُلْتُ أَرُبِعًا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى تَصْدِيقِي بِهَافِي كِتَابِهِ... قُلْتُ : مَنْ جَهَلَ شَيْئًا عَادَاهُ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ : «بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعَلْمِهِ»  
 امام علی علیه السلام : من چهار سخن گفتم و خداوند متعال درستی آنها را در کتابش فرو فرستاد ... گفتم: هر که چیزی را نداند آن را دشمن دارد پس خداوند متعال این آیه را فرو فرستاد: «چیزی را دروغ شمردند که به دانش آن دست نیافته بودند» .  
 یونس : ۳۹ .

**حدیث ۴۷۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوهُ .  
 امام علی علیه السلام : مردم دشمن آن چیزی هستند که نمی دانند.  
 مطالب السؤل : ۵۷ .

**حدیث ۴۷۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَهَلَ شَيْئًا عَابَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس چیزی را نداند نکوهشش می کند.  
 كشف الغمّة : ۳/۱۳۷ .

**حدیث ۴۷۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَغْبَتُكَ فِي الْمُسْتَحِيلِ جَهْلٌ .  
 امام علی علیه السلام : آرزوی محال داشتن ، نادانی است.  
 غرر الحکم : ۵۳۸۴ .

**حدیث ۴۷۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا تُعَايِنُ مِنْهَا جَهْلٌ .  
 امام علی علیه السلام : دل بستن به دنیا، با وجود آن همه رنجهایی که از او می بینی، نادانی است.  
 نهج البلاغۃ : الحکمۃ ۳۸۴ .

**حدیث ۴۷۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَتَكَلَّمُ بِكُلِّ مَا تَعَلَّمَ فَكَفَى بِذَلِكَ جَهْلًا .  
 امام علی علیه السلام : هر چه می دانی به زبان میاور که این نشان نادانی است .  
 غرر الحکم : ۱۰۱۸۷ .

**حدیث ۴۷۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَجْهَلَ قَدْرَهُ .  
 امام علی علیه السلام : در نادانی آدمی همین بس که قدر و اندازه خود را نشناسد.  
 غرر الحکم : ۷۰۵۴ .

**حدیث ۴۷۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَسْبُكَ مِنَ الْجَهْلِ أَنْ تُعَجِبَ بِعِلْمِكَ .

امام علی علیه السلام: در نادانی تو همین بس که به دانش خود مغرور شوی.  
الأمالی للطوسی: ۵۶/۷۸.

### حدیث ۴۷۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَعْظَمُ الْجَهْلِ جَهْلُ الْإِنْسَانِ أَمْرَ نَفْسِهِ .  
امام علی علیه السلام: بزرگترین نادانی، ناآگاهی انسان از شأن و منزلت خویش است.  
غرر الحکم: ۲۹۳۶.

### حدیث ۴۷۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَرْتَكِبَ مَا نَهَى عَنْهُ .  
امام علی علیه السلام: در نادانی مرد همین بس که آنچه را از آن نهی شده است انجام دهد.  
مطالب السؤل: ۵۵.

### حدیث ۴۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
غَايَةُ الْجَهْلِ تَبْجُحُ الْمَرْءِ بِجَهْلِهِ .  
امام علی علیه السلام: اوج نادانی این است که آدمی به نادانی خود بیابد.  
غرر الحکم: ۶۳۷۱.

### حدیث ۴۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَجْهَلُ النَّاسِ الْمُعْتَرِّ بِقَوْلِ مَادِحٍ مُتَمَلِّقٍ ، يُحَسِّنُ لَهُ الْقَبِيحَ وَيُبَغِّضُ إِلَيْهِ النَّصِيحَ .  
امام علی علیه السلام: نادانترین مردم کسی است که فریفته سخنان ستاینده چاپلوسی شود که زشت را در نظر او زیبا جلوه می دهد  
و خیر خواه را دشمن او معرفی می کند.  
غرر الحکم: ۳۲۶۲.

### حدیث ۴۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ الْجَاهِلَ مَنْ عَيَّدَ نَفْسَهُ - بِمَا جَهَلَ مِنْ مَعْرِفَةِ الْعِلْمِ - عَالِمًا ، وَبِرَأْيِهِ مُكْتَفِيًا ، فَمَا يَزَالُ لِلْعُلَمَاءِ مُبَاعِدًا وَعَلَيْهِمْ زَارِيًا ، وَلِمَنْ خَالَفَهُ مُخَطِّئًا ،  
وَلِمَا لَمْ يَعْرِفْ مِنَ الْأُمُورِ مُضَلِّلًا ، فَإِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنَ الْأُمُورِ مَا لَمْ يَعْرِفْهُ أَنْكَرَهُ وَكَذَّبَ بِهِ وَقَالَ بِجَهَالَتِهِ : مَا أَعْرِفُ هَذَا ! وَمَا أَرَاهُ كَانَ !

وما أظنُّ أنْ يَكُونُ! وأنى كانَ؟! وذلكَ لِثِقَتِهِ بِرَأْيِهِ وَقَلَّةِ مَعْرِفَتِهِ بِجَهَالَتِهِ! فَمَا يَنْفَكُ بما يَرى مِمَّا يَلْتَبِسُ عَلَيْهِ رَأْيُهُ مِمَّا لَا يَعْرِفُ لِلْجَهْلِ مُسْتَفِيدًا، ولِلْحَقِّ مُنْكَرًا، وفي الْجَهَالَةِ مُتَحَيِّرًا، وعن طَلَبِ الْعِلْمِ مُسْتَكْبِرًا.

امام علی علیه السلام: نادان کسی است که خود را - به آنچه نمی داند - دانا شمارد و به رأی و نظر خود بسنده کند و پیوسته از دانشمندان دوری کند و از آنان عیب و ایراد گیرد و مخالفان خود را بر خطا داند و آنچه را نفهمیده گمراه کننده شمارد. هرگاه به مطلبی برخورد که آن را نمی داند منکرش شود و آن را دروغ شمارد و از روی نادانی خود گوید: من چنین چیزی را نمی شناسم و فکر نمی کنم که وجود داشته باشد و گمان نمی کنم وجود داشته باشد و کجا چنین چیزی هست؟! و این از آن روست که به نظر خود اعتماد دارد و از نادانی خویش بی خبر است! از این رو به سبب نادانی خویش پیوسته از جهل بهره مند شود و حق را انکار کند و در نادانی سرگشته ماند و از طلب دانش تکبر ورزد.

تحف العقول: ۷۳.

### حدیث ۴۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَمَلُ الْجَاهِلِ وَبَالٌ، وَعِلْمُهُ ضَلَالٌ.  
امام علی علیه السلام: کار نادان مایه زیان است و دانش او مایه گمراهی.  
غرر الحکم: ۶۳۲۷.

### حدیث ۴۷۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْجَاهِلُ عَبْدٌ شَهْوَتِهِ.  
امام علی علیه السلام: نادان، بنده خواسته های نفسانی خود است.  
غرر الحکم: ۴۴۹.

### حدیث ۴۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّمَا الْجَاهِلُ مَنْ اسْتَعْبَدَتْهُ الْمَطَالِبُ.  
امام علی علیه السلام: نادان، در حقیقت، کسی است که خواهشها او را برده خود کرده باشند.  
غرر الحکم: ۳۸۶۴.

### حدیث ۴۷۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تَرَى الْجَاهِلَ إِلَّا مُفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا.  
امام علی علیه السلام: نادان را همیشه در حال افراط یا تفریط می بینی.  
نهج البلاغه: الحکمه ۷۰.



**حدیث ۴۷۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَاهِلُ مَنْ أَخَذَ لِهَوَاهُ وَغُرُورِهِ .  
 امام علی علیه السلام : نادان کسی است که فریب هوی و هوس و اندیشه های باطل خود را بخورد.  
 غرر الحکم : ۱۲۸۵ .

**حدیث ۴۷۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَاهِلُ مَيِّتٌ وَإِنْ كَانَ حَيًّا .  
 امام علی علیه السلام : نادان مرده است هر چند [به ظاهر] زنده باشد.  
 غرر الحکم : ۱۱۲۵ .

**حدیث ۴۷۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَاهِلُ لَا يَعْرِفُ تَقْصِيرَهُ وَلَا يَقْبَلُ مِنَ النَّصِيحِ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : نادان ، به تقصیر (عیب) خود آگاه نیست و نصیحت خیر خواه خود را [هم] نمی پذیرد.  
 غرر الحکم : ۱۸۰۹ .

**حدیث ۴۸۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِرْضُ وَالشَّرُّ وَالْبُخْلُ نَتِيجَةُ الْجَهْلِ .  
 امام علی علیه السلام : آزمندی و سیری ناپذیری و بخل نتیجه نادانی است.  
 غرر الحکم : ۱۶۹۴ .

**از ۴۸۰۱ تا ۵۰۰۰****حدیث ۴۸۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَهْلُ أَدْوَأُ الدَّاءِ .  
 امام علی علیه السلام : نادانی، بدترین درد است.  
 غرر الحکم : ۸۲۰ .

**حدیث ۴۸۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَهْلُ مُمِيتٌ الْأَحْيَاءِ وَمُخَلِّدٌ الشَّقَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : نادانی مایه مرگ زندگان و جاودانی رنج و بدبختی است.  
 غرر الحکم : ۱۴۶۴

### حدیث ۴۸۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَهْلُ فَسَادٌ كُلُّ أَمْرٍ .  
 امام علی علیه السلام : نادانی، مایه تباهی همه چیز است.  
 غرر الحکم : ۹۳۰

### حدیث ۴۸۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَهْلُ أَضْلُّ كُلِّ شَرٍّ .  
 امام علی علیه السلام : نادانی، ریشه همه بدیهاست.  
 غرر الحکم : ۸۱۹

### حدیث ۴۸۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَدْعُ النَّفْسِ وَجِهَادُهَا عَنْ أَهْوِيَّتِهَا يَرْفَعُ الدَّرَجَاتِ وَيُضَاعِفُ الْحَسَنَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : جهاد با نفس و بازداشتن آن از خواهشهایش درجات را رفعت می بخشد و حسنات را دو چندان می کند.  
 غرر الحکم : ۵۴۰۷

### حدیث ۴۸۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالْمُجَاهَدَةِ صَلَاحُ النَّفْسِ .  
 امام علی علیه السلام : اصلاح نفس با مجاهدت حاصل می شود.  
 غرر الحکم : ۴۳۱۹

### حدیث ۴۸۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكُمْ بِالْجِدِّ وَالْاجْتِهَادِ، وَالتَّاهُبِ وَالِاسْتِعْدَادِ .

امام علی علیه السلام: بر شما باد تلاش و سختکوشی و مهیا شدن و آماده گشتن .  
نهج البلاغه: الخطبة ۲۳۰ .

### حدیث ۴۸۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
طَاعَةُ اللَّهِ سَبْحَانَهُ لَا يَحُوزُهَا إِلَّا مَنْ بَدَلَ الْجِدَّ ، وَاسْتَفْرَغَ الْجُهْدَ .  
امام علی علیه السلام: به طاعت خداوند سبحان دست نیابد مگر آن که تلاش ورزد و نهایت کوشش خود را به کار گیرد.  
غرر الحکم: ۶۰۰۹ .

### حدیث ۴۸۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
جَاهِدْ شَهْوَتَكَ وَغَالِبْ غَضَبَكَ وَخَالِفْ سُوءَ عَادَتِكَ ، تَزَكُّ نَفْسُكَ ، وَيَكْمُلُ عَقْلُكَ ، وَتَسْتَكْمِلُ ثَوَابَ رَبِّكَ .  
امام علی علیه السلام: با خواهش [نفس] خود جهاد کن، بر خشمت چیره شو و با عاداتهای بد خود مخالفت نما تا نفست پاکیزه شود، خردت کمال یابد و از پاداش پروردگارت بهره کامل بری.  
غرر الحکم: ۴۷۶۰ .

### حدیث ۴۸۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
امْلِكُوا أَنْفُسَكُمْ بِدَوَامِ جِهَادِهَا .  
امام علی علیه السلام: با پیکار بی امان با نفسهایتان زمام آنها را در اختیار خود بگیرید.  
غرر الحکم: ۲۴۸۹ .

### حدیث ۴۸۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
جَاهِدْ نَفْسَكَ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ مُجَاهِدَةَ الْعَدُوِّ عَدُوَّهُ ، وَغَالِبِهَا مُغَالِبَةَ الضُّدِّ ضِدَّهُ ؛ فَإِنَّ أَقْوَى النَّاسِ مَنْ قَوِيَ عَلَى نَفْسِهِ .  
امام علی علیه السلام: در راه طاعت خدا، با نفس خود مبارزه کن همچون مبارزه دشمن با دشمنش، و با آن گلاویز شو همچون گلاویز شدن حریف با حریفش، زیرا نیرومندترین مردمان کسی است که بر نفس خویش چیره آید.  
غرر الحکم: ۴۷۶۱ .

### حدیث ۴۸۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَفْضَلُ الْجِهَادِ جِهَادُ النَّفْسِ عَنِ الْهَوَى ، وَفِطَامُهَا عَنِ لَذَاتِ الدُّنْيَا  
امام علی علیه السلام: برترین جهاد، مبارزه کردن با هوای نفس و باز گرفتن آن از لذت‌های دنیاست.

غرر الحکم : ۳۲۳۲ .

### حدیث ۴۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَعَثَ سِرِّيَّةً ، فَلَمَّا رَجَعُوا قَالَ: مَزَحَبًا بِقَوْمٍ قَضَوْا الْجِهَادَ الْأَصْغَرَ وَبَقِيَ عَلَيْهِمُ الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ . قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: جِهَادُ النَّفْسِ . وَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَفْضَلُ الْجِهَادِ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ الَّتِي بَيْنَ جَنَبَيْهِ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله سپاهی را به جنگ اعزام کرد. وقتی برگشتند فرمود: خوشامد می گویم به مردمانی که جهاد اصغر را گذارند ولی جهاد اکبر همچنان بر عهده آنان باقی مانده است. عرض شد: ای رسول خدا! جهاد اکبر چیست؟ فرمود: جهاد با نفس. امام علیه السلام فرمود: برترین جهاد آن است که انسان با نفس نهفته در میان دو پهلوی خود بجنگد. معانی الأخبار : ۱۶۰/۱ .

### حدیث ۴۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُدَّ عَن نَفْسِكَ عِنْدَ الشَّهَوَاتِ ، وَأَقِمَّهَا عَلَى كِتَابِ اللَّهِ عِنْدَ الشُّبُهَاتِ .

امام علی علیه السلام : در هنگام خواهشها جلونفست را بگیر و در هنگام شبهات، آن را به کتاب خدا ارجاع ده. غرر الحکم : ۵۴۰۶ .

### حدیث ۴۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جِهَادُ النَّفْسِ مَهْرُ الْجَنَّةِ .

امام علی علیه السلام : جهاد با نفس کابین بهشت است.

غرر الحکم : ۴۷۵۵ .

### حدیث ۴۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ .

امام علی علیه السلام : جهاد زن این است که خوب شوهرداری کند.

الخصال : ۶۲۰/۱۰ .

### حدیث ۴۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجِهَادِ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالصَّدَقِ فِي الْمَوَاطِنِ وَشَتَّانِ الْفَاسِقِينَ .

امام علی علیه السلام : جهاد چهار شاخه دارد: امر به معروف، نهی از منکر، پایداری در جبهه های جنگ و دشمنی با تبهاران.

الخصال : ۲۳۲/۷۴ .

**حدیث ۴۸۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُ اللَّهُ فِيالْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : خدا را، خدا را، در جهاد کردن با مالها و جانها و زبانهایتان در راه خدا.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۴۷ .

**حدیث ۴۸۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَيْدِيكُمْ، فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِأَلْسِنَتِكُمْ ، فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِقُلُوبِكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : در راه خدا با دستهای خود بجنگید، اگر نتوانستید با زبانهای خود بجنگید و اگر باز هم نتوانستید با دلهای خود بجنگید.  
 بحار الأنوار : ۱۰۰/۴۹/۲۳ .

**حدیث ۴۸۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُجَاهِدُونَ تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : درهای آسمان به روی مجاهدان گشوده است.  
 غرر الحکم : ۱۳۴۷ .

**حدیث ۴۸۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي كِتَابِهِ إِلَى عَامِلِهِ مِخْنَفٍ - : فَإِنَّ جِهَادَ مَنْ صَيَدَفَ عَنِ الْحَقِّ رَغْبَةً عَنْهُ ، وَعَبَّ فِي نُعَاسِ الْعَمَى وَالضَّلَالِ اخْتِيَارًا لَهُ ، فَرِيضَةٌ عَلَى الْعَارِفِينَ .  
 امام علی علیه السلام : در نامه ای به کارگزار خود مخنف ، نوشت : همانا جهاد کردن با کسی که به سبب بیزاری از حق ، از آن روی گردانده و کوری و گمراهی را برگزیده و در خواب آن فرو رفته ، بر آگاهان واجب است .  
 شرح نهج البلاغه : ج ۳ ص ۱۸۲ .

**حدیث ۴۸۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْجِهَادَ أَشْرَفُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْإِسْلَامِ ، وَهُوَ قِوَامُ الدِّينِ ، وَالْأَجْرُ فِيهِ عَظِيمٌ مَعَ الْعِزَّةِ وَالْمَنْعَةِ ، وَهُوَ الْكِرَّةُ ، فِيهِ الْحَسَنَاتُ وَالْبُشْرَى بِالْجَنَّةِ

بَعْدَ الشَّهَادَةِ .

امام علی علیه السلام : همانا جهاد شریفترین کارها بعد از اسلام است. جهاد مایه پایداری دین است و علاوه بر آن که عزت و اقتدار می آورد اجری بزرگ دارد. جهاد، سخت است و پاداش دار و در آن نوید بهشت است پس از شهادت.  
بحار الأنوار : ۳۳/۴۴۷/۶۵۹ .

### حدیث ۴۸۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ الْجِهَادَ وَعَظَّمَهُ وَجَعَلَهُ نَصْرَهُ وَنَاصِرَهُ. وَاللَّهُ ، مَا صَلَّحْتُ دُنْيَا وَلَا دِينَ إِلَّا بِهِ .  
امام علی علیه السلام : خداوند جهاد را واجب گردانید و آن را بزرگ داشت و یاری خود و یاور خود قرارش داد. به خدا سوگند کار دنیا و دین جز با جهاد درست نمی شود.  
وسائل الشیعة : ۱۱/۹/۱۵ .

### حدیث ۴۸۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ ، وَهُوَ لِبَاسِ التَّقْوَى ، وَدِرْعُ اللَّهِ الْحَصِينَةُ ، وَجَنَّتُهُ الْوَثِيقَةُ .  
امام علی علیه السلام : همانا جهاد یکی از درهای بهشت است که خداوند آن را برای اولیای خاص خود گشوده است. جهاد جامه تقوی و زره استوار خداوند و سپر محکم اوست.  
نهج البلاغة : الخطبة ۲۷ .

### حدیث ۴۸۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْجِهَادُ عِمَادُ الدِّينِ ، وَمِنْهَاجُ السُّعْدَاءِ .  
امام علی علیه السلام : جهاد ستون دین و راه روشن نیکبختان است.  
غرر الحکم : ۱۳۴۶ .

### حدیث ۴۸۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ ؛ لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ ، فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهُ مُسْتَحْكِمٌ .  
امام علی علیه السلام : عصبانیت نوعی دیوانگی است زیرا آدم عصبانی پشیمان می شود و اگر پشیمان نشود دیوانگی اش قطعی و ثابت است.  
نهج البلاغة : الحکمة ۲۵۵ .

### حدیث ۴۸۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَادَةٌ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْأَسْخِيَاءُ وَالْمُتَّقُونَ .  
 امام علی علیه السلام : سروران اهل بهشت ، سخاوتمندان تقوا پیشه اند .  
 غرر الحکم : ۵۵۸۴ .

### حدیث ۴۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَادَةٌ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْأَتْقِيَاءُ الْأَبْرَارُ .  
 امام علی علیه السلام : سروران اهل بهشت ، تقوا پیشگان نیکوکارانند .  
 غرر الحکم : ۵۵۹۹ .

### حدیث ۴۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَادَةٌ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْمُخْلِصُونَ .  
 امام علی علیه السلام : سروران اهل بهشت ، اهل اخلاصند .  
 غرر الحکم : ۵۵۹۱ .

### حدیث ۴۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي صَفَةِ الْجَنَّةِ - : دَرَجَاتٌ مُتَفَاوِضَاتٌ ، وَمَنَازِلٌ مُتَفَاوِثَاتٌ .  
 امام علی علیه السلام - در وصف بهشت - فرمود : بهشت دارای درجاتی است که یکی بر دیگری برتری دارد و دارای منازلی است که با هم تفاوت دارند .  
 نهج البلاغه : الخطبة ۸۵ .

### حدیث ۴۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاوُونَ مَنَازِلَ شَبَعَتْنَا كَمَا يَتَرَاءَى الرَّجُلُ مَنُكُمُ الْكَوَاكِبَ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : منازل شیعه ما به دیده بهشتیان چنان به نظر می رسد که هر یک از شما ستارگان را در کرانه آسمان می بیند .  
 غرر الحکم : ۳۵۱۴ .

### حدیث ۴۸۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ: بَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ النَّبِيُّونَ وَالصَّادِقُونَ ، وَبَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ الشُّهَدَاءُ وَالصَّالِحُونَ ، وَخَمْسَةٌ أَبْوَابٌ يَدْخُلُ مِنْهَا شَرِيْعَتُنَا وَمُحِبُّونَا ... ، وَبَابٌ يَدْخُلُ مِنْهُ سَائِرُ الْمُسْلِمِينَ مِمَّنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَلَمْ يَكُنْ فِي قَلْبِهِ مِقْدَارُ ذَرَّةٍ مِنْ بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ .

امام علی علیه السلام: بهشت هشت دروازه دارد: دروازه ای که پیامبران و صدیقان از آن وارد می شوند، دروازه ای که شهیدان و صالحان از آن داخل می شوند و پنج دروازه دیگر که شیعیان و دوستداران ما از آنها وارد می شوند ... و یک دروازه دیگر که دیگر مسلمانانی که به یگانگی خدا گواهی می دهند و در دلشان ذره ای دشمنی نسبت به ما خاندان نیست، از آن به بهشت در می آیند.

الخصال: ۴۰۸ / ۶.

### حدیث ۴۸۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِالْمَكَارِهِ تُنَالُ الْجَنَّةُ .

امام علی علیه السلام: با ناملازمات است که بهشت به دست می آید.

غرر الحکم: ۴۲۰۴.

### حدیث ۴۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَمَنُّ الْجَنَّةِ الْعَمَلُ الصَّالِحُ .

امام علی علیه السلام: بهای بهشت، کار نیک است.

غرر الحکم: ۴۶۹۸.

### حدیث ۴۸۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَمَنُّ الْجَنَّةِ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: بهای بهشت، بی رغبتی به دنیا است.

غرر الحکم: ۴۷۰۰.

### حدیث ۴۸۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْجَنَّةُ دَارُ الْأَمَانِ .

امام علی علیه السلام: بهشت، سرای امنیت و آسایش است.

غرر الحکم: ۳۹۷.

### حدیث ۴۸۳۷



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهُ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ ، فَلَا تَتَّبِعُوا إِلَّا بِهَا .

امام علی علیه السلام : جان بهای شما جز بهشت نیست؛ پس آن را جز به بهشت مفروشید.

بحار الأنوار : ۷۸/۱۳/۷۱ .

### حدیث ۴۸۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَنَّةُ أَفْضَلُ غَايَةٍ .

امام علی علیه السلام : بهشت، برترین هدف است.

غرر الحکم : ۱۰۲۴ .

### حدیث ۴۸۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَإِنِّي لَمَ أَرَّ كَالْجَنَّةِ نَامَ طَائِبُهَا ، وَلَا كَالنَّارِ نَامَ هَارِبُهَا!

امام علی علیه السلام : هان! من چیزی مانند بهشت ندیده ام که جوینده اش خواب باشد و نه مانند دوزخ که گریزان از آن در

خواب باشد.

نهج البلاغه : الخطبة ۲۸ .

### حدیث ۴۸۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ خَذَلَ جُنْدَهُ نَصَرَ أُوْذَادَهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس از یاری سپاه خود دست کشد دشمنانش را یاری داده است.

غرر الحکم : ۸۳۲۹ .

### حدیث ۴۸۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْجُنْدِ مُخَالَفَةُ الْقَادَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت سپاه، سرپیچی از فرماندهان است.

غرر الحکم : ۳۹۳۲ .

### حدیث ۴۸۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- ایضا: - وَلِيَكُنْ آثَرُ رُؤُوسِ جُنْدِكَ عِنْدَكَ مَنْ وَاَسَاهُمْ فِي مَعُونَتِهِ ، وَأَفْضَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ جِدَّتِهِ ، بِمَا يَسِعُهُمْ وَيَسَعُ مَنْ وِرَاءَهُمْ مِنْ خُلُوفِ أَهْلِهِمْ ، حَتَّى يَكُونَ هَمُّهُمْ هَمًّا وَاحِدًا فِي جِهَادِ الْعَدُوِّ ، فَإِنَّ عَطْفَكَ عَلَيْهِمْ يَعِطِفُ قُلُوبَهُمْ عَلَيْكَ ... فَافْسَحْ فِي أَمَالِهِمْ ، وَوَاصِلْ فِي حُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِمْ ، وَتَعْدِيدِ مَا أُبْلِى ذَوُو الْبَلَاءِ مِنْهُمْ ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الذِّكْرِ لِحَسَنِ أفعالِهِمْ تَهْزُ الشُّجَاعَ ، وَتُحَرِّضُ النَّاِكِلَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ .

امام علی علیه السلام - در همان عهدنامه - نوشت: باید گزیده ترین سران سپاه نزد تو، آن کس باشد که با دیگران همیاری کند و آنچه دارد به آنان ببخشد، چندان که خود و خانواده شان را که بر جای گذاشته اند به خوبی تأمین کنند، تا همگی در جهاد و مبارزه با دشمن یکدل شوند. چه، مهربانی تو با آنان دل‌های ایشان را به تو مهربان می کند ... پس آرزوهای آنان را برآور و پیوسته از آنان ستایش و تقدیر کن و زحمت سختی دیدگان را به زبان آر که یاد کردن فراوان از کارهای خوب آنان دلیران را برمی انگیزد و ترسو را تحریک می کند. ان شاء الله .

نهج البلاغه: الكتاب ۵۳، انظر تمام الكلام .

### حدیث ۴۸۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وَلَّاهُ مِصْرَ - : فَالْجُنُودُ بِإِذْنِ اللَّهِ حُصُونُ الرَّعِيَّةِ ، وَزَيْنُ الْوَلَاةِ ، وَعِزُّ الدِّينِ ، وَسُبُلُ الْأَمْنِ ، وَلَيْسَ تَقْوَمُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ .  
امام علی علیه السلام - در فرمان [نامه] حکومت مصر به اشتر - نوشت : سپاهیان، به اذن خدا، دژهای مردمند و زیور والیان و مایه توانمندی و ارجمندی دین و وسیله امتیت. مردم جز با بودن سپاهیان پایدار نمی مانند .

نهج البلاغه: الكتاب ۵۳، انظر تمام الكلام .

### حدیث ۴۸۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَنَامُ الْمُسْلِمُ وَهُوَ جُبُّبٌ ، وَلَا يَنَامُ إِلَّا عَلَى طَهْوَرٍ ، فَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ فَلْيَتِيمَّمْ بِالصَّعِيدِ .  
امام علی علیه السلام : مسلمان، در حال جنابت نمی خوابد و جز با طهارت به بستر خواب نمی رود. پس اگر آب نیافت، باید با خاک تیمم کند.

وسائل الشيعة: ۱/۵۰۱/۳

### حدیث ۴۸۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ (جَعَلَ) صُورَةَ الْمَرَأَةِ فِي وَجْهِهَا ، وَصُورَةَ الرَّجُلِ فِي مَنْطِقِهِ .

امام علی علیه السلام : خداوند عز و جل سیمای زن را در رخسار او و سیمای مرد را در گفتارش قرار داده است.

بحار الأنوار: ۷۱/۲۹۳/۶۳.

### حدیث ۴۸۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا جَمَالَ أَحْسَنُ مِنَ الْعَقْلِ .

امام علی علیه السلام: هیچ جمالی زیباتر از خرد نیست.  
نهج السعادة: ۱/۵۱.

### حدیث ۴۸۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لا لِبَاسٍ أَجْمَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ .  
امام علی علیه السلام: جامه ای زیباتر از سلامت نیست.  
بحار الأنوار: ۷۷/۳۸۱/۵

### حدیث ۴۸۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
حُسْنُ وَجْهِ الْمُؤْمِنِ مِنْ حُسْنِ عِنَايَةِ اللَّهِ بِهِ .  
امام علی علیه السلام: زیبایی رخسار مؤمن از حسن عنایت خداست به او.  
غرر الحکم: ۴۸۴۸.

### حدیث ۴۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَطْرَفُوا أَهْلِيكُمْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ بِشَيْءٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ ، كَيْ يَفْرَحُوا بِالْجُمُعَةِ .  
امام علی علیه السلام: هر روز جمعه مقداری میوه به خانواده خود هدیه دهید تا از آمدن جمعه خوشحال شوند.  
بحار الأنوار: ۱۰۴/۷۳/۲۴

### حدیث ۴۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- وقد سُئِلَ عَنْ تَفْسِيرِ السُّنَّةِ وَالْبِدْعَةِ وَالْجَمَاعَةِ وَالْفُرْقَةِ -: السُّنَّةُ - وَاللَّهِ - سُنَّةُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، وَالْبِدْعَةُ مَا فَرَقَهَا ، وَالْجَمَاعَةُ - وَاللَّهِ - مُجَامَعَةُ أَهْلِ الْحَقِّ وَإِنْ قَلُّوا ، وَالْفُرْقَةُ مُجَامَعَةُ أَهْلِ الْبَاطِلِ وَإِنْ كَثُرُوا .  
امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از معنای سنت، بدعت، جماعت و تفرقه - فرمود: - به خدا سوگند - سنت همان سنت محمد صلی الله علیه و آله است و بدعت، آنچه از آن جدا باشد و به خدا قسم جماعت، همدست شدن با اهل حق است هر چند اندک باشند و تفرقه همدستی با اهل باطل است هر چند بسیار باشند.  
کنز العمال: ۱۶۴۴، بحار الأنوار: ۲/۲۳/۲۶۶ مع تفاوت سیر فی اللفظ.

### حدیث ۴۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَأَةٌ لِلْإِيمَانِ ، وَمَخْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ .

امام علی علیه السلام: همنشینی با هوسرانان باعث از یاد رفتن ایمان و حاضر شدن شیطان است.  
نهج البلاغه: الخطبة ۸۶.

### حدیث ۴۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكُمْ وَمُجَالَسَةَ الْمَوْتَى! قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ الْمَوْتَى؟ قَالَ: كُلُّ غَنِيٍّ أَطْعَاهُ غِنَاهُ.  
امام علی علیه السلام: آمیزش با دنیا پرستان دین را عیناک می کند و یقین را سست.  
تنبيه الخواطر: ۲/۳۲.

### حدیث ۴۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
جَالِسِ الْحُكَمَاءِ يَكْمُلُ عَقْلُكَ، وَتَشْرُفُ نَفْسُكَ، وَيَتْتَفِ عِنكَ جَهْلُكَ.  
امام علی علیه السلام: با فرزندگان همنشینی کن تا خردت کمال یابد و شرافت نفس یابی و نادانی از تو رخت بریندد.  
غرر الحکم: ۴۷۸۷

### حدیث ۴۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
جَالِسِ الْفُقَرَاءِ تَزِدُّ شُكْرًا.  
امام علی علیه السلام: با تهیدستان بنشین تا شکرگزاری ات [از خدا] زیاد شود.  
غرر الحکم: ۴۷۲۳.

### حدیث ۴۸۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
جَالِسِ الْعُلَمَاءِ يَزِدُّ عِلْمُكَ،  
وَيَحْسُنُ أَدْبُكَ، وَتَرْكُ نَفْسِكَ.  
امام علی علیه السلام: با دانشمندان بنشین تا بردانشت  
افزوده گردد، ادب تو نیکو شود و تزکیه نفس یابی.  
غرر الحکم: ۴۷۸۶

### حدیث ۴۸۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الذُّكْرِ.  
امام علی علیه السلام: بر تو باد [شرکت در] مجالس ذکر.

بحار الأنوار: ۷۵/۴۶۵/۶.

**حدیث ۴۸۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا تَجْلِسُوا عَلَى مَائِدِهِ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ، فَإِنَّ الْعَبْدَ لَا يَدْرِي مَتَى يُوْحَدُ .

امام علی علیه السلام : بر سفره ای که در آن شراب نوشیده می شود منشینید؛ زیرا بنده نمی داند که مرگش کی درمی رسد.

بحار الأنوار ، ۱۰/۹۸/۱

**حدیث ۴۸۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقُومُ مَكَانَ رِيْبَةٍ .

امام علی علیه السلام : هر که به خدا و روز واپسین ایمان دارد نباید در جای شبهه انگیز بایستد.

الکافی : ۲ / ۳۷۸/۱۰

**حدیث ۴۸۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُسْرِعَنَّ إِلَى أَرْفَعِ مَوْضِعٍ فِي الْمَجْلِسِ ، فَإِنَّ الْمَوْضِعَ الَّذِي تُرْفَعُ إِلَيْهِ خَيْرٌ مِنَ الْمَوْضِعِ الَّذِي تُحْطُّ عَنْهُ .

امام علی علیه السلام : هرگز به سوی بالاترین جای مجلس مشتاب؛ زیرا جایی که بالاتر است بکشدن بهتر است از جایی که پایین است آورند.

غرر الحکم : ۱۰۲۸۳.

**حدیث ۴۸۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَجْلِسُ فِي صَدْرِ الْمَجْلِسِ إِلَّا رَجُلٌ فِيهِ ثَلَاثُ خِصَالٍ : يُجِيبُ إِذَا سُئِلَ ، وَيَنْطِقُ إِذَا عَجَزَ الْقَوْمُ عَنِ الْكَلَامِ ، وَيُشِيرُ بِالرَّأْيِ الَّذِي فِيهِ صَلَاحٌ أَهْلِهِ ، فَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهُنَّ فَجَلَسَ فَهُوَ أَحْمَقُ .

امام علی علیه السلام : فقط کسی باید در صدر مجلس بنشیند که سه ویژگی داشته باشد: هرگاه از او پرسشی کنند پاسخ دهد، هرگاه دیگران از سخن گفتن درمانند او سخن بگویند، و نظری بدهد که خیر و صلاح مجلسیان در آن باشد. هر کس این ویژگیها را نداشته باشد و در صدر مجلس بنشیند احمق است.

بحار الأنوار: ۷۸/۳۰۴/۱.

**حدیث ۴۸۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی أوصافِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - : وما رَأَى مُقَدِّمًا رِجْلَهُ بَيْنَ يَدَيْ جَلِيسٍ لَهُ قَطٌّ .

امام علی علیه السلام - در بیان اوصاف پیامبر صلی الله علیه و آله - فرمود : هرگز دیده نشد که آن حضرت در حضور همنشین خود پایش را دراز کند.

بحار الأنوار : ۱۶/۲۳۶ .

### حدیث ۴۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ امْرِيٍّ يَلْقَى مَا عَمِلَ ، وَيُجْزَى بِمَا صَنَعَ .

امام علی علیه السلام : هر انسانی کرده خود رامی بیند و سزای کردارش را می گیرد.  
غرر الحکم : ۶۹۱۸ .

### حدیث ۴۸۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اغْلِبُوا الْجَزَعَ بِالصَّبْرِ ، فَإِنَّ الْجَزَعَ يُحْبِطُ الْأَجْرَ وَيُعْظِمُ الْفَجِيعَةَ .

امام علی علیه السلام : با شکیبایی کردن بر بیتابی چیره آید؛ زیرا بیتابی اجر را از بین می برد و مصیبت را بزرگ می کند.  
غرر الحکم : ۲۵۲۷ .

### حدیث ۴۸۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لَمَّا سَمِعَ بُكَاءَ النِّسَاءِ عَلَى قَتْلِي صَفِينٍ - : أَتَعْلِبُكُمْ نِسَاؤُكُمْ عَلَى مَا أَسْمَعُ ؟! أَلَا تَنْهَوْنَهُنَّ عَنْ هَذَا الرَّنِينِ ؟!

امام علی علیه السلام - چون صدای شیون زنان بر کشتگان صفین را شنید - فرمود : آیا زنان شما با این فریاد گریه که می شنوم بر شما چیره شده اند؟ چرا آنان را از این ناله و فغان باز نمی دارید؟!

نهج البلاغه : الحکمه ۳۲۲ .

### حدیث ۴۸۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْجَزَعَ ؛ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ الْأَمَلَ ، وَيُضْعِفُ الْعَمَلَ ، وَيُورِثُ الْهَمَّ . وَاعْلَمْ أَنَّ الْمَخْرَجَ فِي أَمْرَيْنِ : مَا كَانَتْ فِيهِ حِيلَةٌ فَلَاخْتِيَالُ ، وَمَا لَمْ تَكُنْ فِيهِ حِيلَةٌ فَلَاضْطِبَارُ .

امام علی علیه السلام : از بیتابی کردن پرهیز که آن امید را قطع می کند و کار را به ضعف می کشاند و اندوه به بار می آورد. بدان که دو راه نجات بیشتر نیست: یا مشکلی چاره دارد که باید چاره اندیشی کرد و یا چاره ندارد که در آن صورت باید شکیبایی ورزید.

بحار الأنوار : ۸۲/۱۴۴/۲۹ .

**حدیث ۴۸۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ غَرِيزَةٌ تَزِيدُ بِالْعِلْمِ وَالتَّجَارِبِ .  
 امام علی علیه السلام : خرد قریحه ای است که بادانش و تجارب زیاد می شود.  
 غرر الحکم : ۱۷۱۷

**حدیث ۴۸۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ .  
 امام علی علیه السلام : خرد، اندوختن تجربه هاست.  
 غرر الحکم : ۶۷۳ .

**حدیث ۴۸۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يُجَرِّبِ الْأُمُورَ خُدِعَ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس امور را تجربه نکند فریب می خورد.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۴۲۰/۴۰ .

**حدیث ۴۸۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَحْكَمَ التَّجَارِبَ سَلِمَ مِنَ الْمَعَاطِبِ ، مَنْ غَنِيَ عَنِ التَّجَارِبِ عَمِيَ عَنِ الْعَوَاقِبِ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس بدرستی تجربه آموزداز هلاکتها جان سالم به در می برد و هر کس از تجارب بی نیازی جوید  
 عواقب امور را نمی بیند.  
 غرر الحکم : ۸۰۴۰ - ۸۶۸۰ .

**حدیث ۴۸۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَفَى بِالتَّجَارِبِ مُؤَدِّبًا .  
 امام علی علیه السلام : تجربه ها بهترین آموزگارند .  
 غرر الحکم : ۷۰۱۶

**حدیث ۴۸۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأَى الرَّجُلَ عَلَى قَدَرِ تَجْرِبَتِهِ .

امام علی علیه السلام : اندیشه مرد به اندازه تجربه اوست.

غرر الحکم : ۵۴۲۶

### حدیث ۴۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لابنه علیه السلام - : فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسُوَ قَلْبُكَ وَيَسْتَغْلِبُكَ لَتَسْتَقْبِلَ بِجِدِّ رَأْيِكَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ كَفَاكَ أَهْلُ التَّجَارِبِ بُغْيَتُهُ وَتَجْرِبَتُهُ، فَتَكُونَ قَدْ كُفِّتَ مَوْنَهُ الطَّلَبِ وَعُوفِيَتْ مِنْ عِلَاجِ التَّجْرِبَةِ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزندبزرگوارش - فرمود : پیش از آن که دلت سخت و فکرت مشغول گردد به تربیت تو پرداختم تا با اندیشه استوارت به اموری که خداوندان تجربه آنها را جسته اند و آزموده اند روی آوری و بدین سان رنج جستجو از تو برداشته شود و از دست زدن به تجربه معاف گردی.

تحف العقول : ۷۰، شرح نهج البلاغه : ۱۶/۶۶.

### حدیث ۴۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّجَارِبُ عِلْمٌ مُسْتَفَادٌ .

امام علی علیه السلام : تجربه ها دانشی اکتسابی اند.

غرر الحکم : ۱۰۳۶.

### حدیث ۴۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي الْحِكْمِ الْمُنْسُوبَةِ إِلَيْهِ - : مُرُّوا الْأَحْدَاثَ بِالْمِرَاءِ وَالْجِدَالِ ، وَ الْكُهُولَ بِالْفِكْرِ ، وَالشُّيُوخَ بِالصَّمْتِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : بر جوانان با بگو مگو و مجادله و بر میان سالان با فکر و اندیشه و بر پیران با سکوت فرمانروایی کنید .

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۲۸۵ ح ۲۶۰ .

### حدیث ۴۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكُمْ وَالْجِدَالَ ؛ فَإِنَّهُ يُورِثُ الشُّكَّ .

امام علی علیه السلام : از جدال کردن بهره‌یزید که این کار شک و دو دلی به بار می آورد .

الخصال : ۶۱۵/۱۰.



**حدیث ۴۸۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَحِلُّ لِلْجَبَانِ أَنْ يَغْزَوْا لِأَنَّهُ يَنْهَزُمُ سَرِيعًا ، وَلَكِنْ لِيَنْظُرَ مَا كَانَ يُرِيدُ أَنْ يَغْزَوْا بِهِ فَلْيَجْهَظْ بِهِ غَيْرَهُ ؛ فَإِنَّ لَهُ مِثْلَ أَجْرِهِ وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ .

امام علی علیه السلام : روا نیست که آدم ترسو به جنگ برود؛ زیرا به سرعت فرار می کند. بلکه باید ببیند با چه ابزاری می خواست بجنگد، آن را در اختیار دیگری بگذارد. در این صورت همانند اجر آن جنگجو را دارد و از اجر او (جنگجو) نیز چیزی کم نمی شود.

بحار الأنوار : ۱۶/۱۰۰/۴۹.

**حدیث ۴۸۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اخذروا الجبن؛ فإنه عارٌ ومُنْقَصَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : از ترسویی دوری کنید که آن ننگ و کاستی است.  
 غرر الحکم : ۲۵۸۲

**حدیث ۴۸۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شِدَّةُ الْجَبَنِ مِنْ عَجْزِ النَّفْسِ وَضَعْفِ الْيَقِينِ .  
 امام علی علیه السلام : ترسویی زیاد، از ناتوانی نفس و سستی یقین است.  
 غرر الحکم : ۵۷۷۳.

**حدیث ۴۸۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالتَّجَبُّرَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ ؛ فَإِنَّ كُلَّ مُتَجَبِّرٍ يَقْصِمُهُ اللَّهُ .  
 امام علی علیه السلام : از جباری کردن بر بندگان خدا پرهیز؛ زیرا خداوند هر جبار پیشه ای را در هم می شکند.  
 غرر الحکم : ۲۶۹۵.

**حدیث ۴۸۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَبِينُ مُنْقَصَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : ترسویی، عیب و کاستی است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳.

**حدیث ۴۸۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجُبْنُ وَالْحِرْصُ وَالْبُخْلُ غَرَائِزُ سُوءٍ يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : ترسویی و آزمندی و بُخل، خویهای بدی هستند که از بدگمانی به خداوند سبحان مایه می گیرند.  
 غرر الحکم : ۱۸۳۷

**حدیث ۴۸۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَجَبَّرَ حَقْرَهُ اللَّهُ وَوَضَعَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس جباری کند خداوند او را خرد و پست می گرداند.  
 غرر الحکم : ۸۴۷۱

**حدیث ۴۸۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَجَبَّرَ كُسِرَ .  
 امام علی علیه السلام : هر که جباری کند در هم شکسته می شود.  
 غرر الحکم : ۷۶۹۷

**حدیث ۴۸۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَزُكُو عَمَلُ مُتَجَبِّرٍ .  
 امام علی علیه السلام : عمل انسان جبار منش، پاکیزه و بالنده نیست.  
 غرر الحکم : ۱۰۵۸۷.

**حدیث ۴۸۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَلَا تُكَلِّمُونِي بِمَا تُكَلِّمُ بِهِ الْجَبَابِرَةَ، وَلَا تَتَحَفَّظُوا مِنِّي بِمَا يُتَحَفَّظُ بِهِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِرَةِ، وَلَا تُخَالِطُونِي بِالْمُصَانَعَةِ .  
 امام علی علیه السلام : با من، آن گونه که با جباران سخن گفته می شود، سخن مگویید و چنان که از حاکمان بد خشم پرهیز می شود از من پرهیزید و با ظاهر سازی و تملق با من رفتار نکنید.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۲۱۶.

**حدیث ۴۸۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی بیان بطلان الجبر :- لو كان كذلك لبطل الثواب والعقاب ، والأمر والنهي والزجر ، ولسقط معنى الوعد والوعيد ، ولم تكن علی مَسِيءٍ لَانِيَّةً ، ولا لِمُحْسِنٍ مَحْمَدَةٌ ، ولكانَ الْمُحْسِنُ أَوْلَى بِاللَّائِمَةِ مِنَ الْمِيذِنِ ، وَالْمِيذِنُ أَوْلَى بِالْإِحْسَانِ مِنَ الْمُحْسِنِ ، تَلَكَّ مَقَالُهُ عِبْدَةَ الْأَوْثَانِ وَخُصَمَاءِ الرَّحْمَنِ .

امام علی علیه السلام - در بیان نادرستی جبر - فرمود: اگر چنین بود آن گاه ثواب و عقاب و امر و نهی و بازداشتن، از کارهای بوج بود و وعده و وعید معنایی نداشت و بدکار، سرزنش و نیکوکار، تشویق نمی شد و نیکوکار به سرزنش سزاوارتر می شد تا بدکار و بدکار به پاداش و احسان سزامندتر می شد تا نیکوکار. جبر، عقیده بت پرستان و دشمنان خدای رحمان است.

بحار الأنوار : ۵/۱۳/۱۹

### حدیث ۴۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَأَنِّي بِالْعَجْمِ فَسَاطِطُهُمْ فِي مَسْجِدِ الْكُوفَةِ، يُعَلِّمُونَ النَّاسَ الْقُرْآنَ كَمَا أَنْزَلَ .

امام علی علیه السلام : گویی عجمها (ایرانیان) رامی بینم که در مسجد کوفه چادر زده اند و قرآن را همان گونه که نازل شده است به مردم می آموزند.

الغیبة للنعمانی : ۳۱۸/۵.

### حدیث ۴۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَعْظَمَ الْمَثُوبَةِ مَثُوبَةُ الْإِنْصَافِ .

امام علی علیه السلام : بزرگترین پاداش، پاداش انصاف است.

غرر الحکم : ۳۳۸۷

### حدیث ۴۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَوَابُ الْجِهَادِ أَعْظَمُ الثَّوَابِ .

امام علی علیه السلام : پاداش جهاد بزرگترین پاداش است.

غرر الحکم : ۴۶۹۵

### حدیث ۴۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَيْئَانِ لَا يُورَثُنْ ثَوَابُهُمَا : الْعَفْوُ ، وَالْعَدْلُ .

امام علی علیه السلام : دو چیز است که پاداشی هموزن آن نیست: گذشت و دادگری.

غرر الحکم : ۵۷۶۹

**حدیث ۴۸۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَضَعَ الثَّوَابَ عَلَى طَاعَتِهِ وَالْعِقَابَ عَلَى مَعْصِيَتِهِ ذِيَادَةً لِعِبَادِهِ عَنِ نِقْمَتِهِ ، وَحِيَاشَهُ لَهُمْ إِلَى جَنَّتِهِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند سبجان برای اطاعت از خود پاداش در نظر گرفت و برای نافرمانی اش کیفر، تا بندگانش را از خشم و عذاب خویش دور دارد و به سوی بهشت خود براند.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۶۸ .

**حدیث ۴۸۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَوَابُ الْعَمَلِ عَلَى قَدْرِ الْمَشَقَّةِ فِيهِ .  
 امام علی علیه السلام : پاداش کار به اندازه رنج و زحمتی است که دارد.  
 غرر الحکم : ۴۶۹۰

**حدیث ۴۸۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَوَابُ الْآخِرَةِ يُنْسَى مَشَقَّةَ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : پاداش آخرت، رنج و سختی دنیا را از یاد می برد.  
 غرر الحکم : ۴۶۹۲ .

**حدیث ۴۸۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَوَابُ عَمَلِكَ أَفْضَلُ مِنْ عَمَلِكَ .  
 امام علی علیه السلام : پاداش عمل تو برتر از عملت است.  
 غرر الحکم : ۴۶۸۸

**حدیث ۴۸۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَزُكُّ الذَّنْبِ أَهْوَنُ مِنْ طَلْبِ التَّوْبَةِ .  
 امام علی علیه السلام : گناه نکردن آسانتر از توبه کردن است.  
 بحار الأنوار : ۷۳ / ۳۶۴ / ۹۶ .

**حدیث ۴۸۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ ، وَأَمَرْتُ جَوَارِحَهُ أَنْ تَشْتَرَّ عَلَيْهِ ، وَبِقَاعِ الْأَرْضِ أَنْ تَكْتُمَ عَلَيْهِ ، وَأُنْسِيَتِ الْحَفْظَةَ مَا كَانَتْ تَكْتُبُ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام : هر کس توبه کند خداوند او را می آمرزد و به جوارح او و جای جای زمین دستور داده می شود که آبروی او را حفظ کنند و عیبهایش را بپوشانند و گناهایی که فرشتگان حافظ اعمال برایش نوشته اند از یاد آنان برده می شود.  
بحار الأنوار : ۶/۲۸/۳۲.

### حدیث ۴۸۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُسَوِّفٌ نَفْسِهِ بِالتَّوْبَةِ ، مِنْ هُجُومِ الْأَجْلِ عَلَى أَعْظَمِ الْخَطْرِ .

امام علی علیه السلام : کسی که توبه را به فردا حواله دهد، از هجوم مرگ در معرض بزرگترین خطر است.  
غرر الحکم : ۹۸۷۶.

### حدیث ۴۸۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ قَارَفَتْ سَيِّئَةٌ فَعَجِّلْ مَحْوَهَا بِالتَّوْبَةِ .

امام علی علیه السلام : هر گاه گناهی مرتکب شدی، به محو آن با توبه بشتاب.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۸/۱.

### حدیث ۴۸۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْبَةُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ : نَدَمٌ بِالْقَلْبِ ، وَاسْتِغْفَارٌ بِاللِّسَانِ ، وَعَمَلٌ بِالْجَوَارِحِ ، وَعَزْمٌ أَنْ لَا يَعُودَ .

امام علی علیه السلام : توبه بر چهار پایه استوار است: پشیمانی در دل، آمرزش خواهی به زبان، عمل کردن با اعضای بدن، و تصمیم بر باز نگشتن به گناه.  
بحار الأنوار : ۷۸/۸۱/۷۴.

### حدیث ۴۹۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَاصٍ يُقَرُّ بَدَنِهِ خَيْرٌ مِنْ مُطِيعٍ يَفْتَحِرُ بِعَمَلِهِ .

امام علی علیه السلام : گنهکاری که به گناه خویش اعتراف کند بهتر از فرمانبرداری است که به کار خویش بیالد.  
غرر الحکم : ۶۳۳۴.

### حدیث ۴۹۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّدْمُ عَلَى الْخَطِيئَةِ اسْتِغْفَارٌ .

امام علی علیه السلام : پشیمانی از گناه، همان آمرزش خواهی است.

غرر الحکم : ۱۲۱۱

### حدیث ۴۹۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَدْمُ الْقَلْبِ يُكْفِّرُ الذَّنْبَ .

امام علی علیه السلام : پشیمانی دل، گناه را می پوشاند.

غرر الحکم : ۹۹۷۳.

### حدیث ۴۹۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أُعْطِيَ التَّوْبَةَ لَمْ يُحْرَمِ الْقَبُولَ، وَمَنْ أُعْطِيَ الْاسْتِغْفَارَ لَمْ يُحْرَمِ الْمَغْفِرَةَ .

امام علی علیه السلام : به هر کس [توفیق] توبه داده شود از قبول آن محروم نمی شود و به هر کس [توفیق] استغفار عطا گردد از

آمرزش محروم نمی ماند.

بحار الأنوار : ۶۹/۴۱۰/۱۲۴.

### حدیث ۴۹۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي وَصْفِ التَّائِبِينَ - : غَرَسُوا أَشْجَارَ ذُنُوبِهِمْ نَضَبَ عَيْنِهِمْ وَقُلُوبِهِمْ وَسَيَقَوْهَا بِمِيَاهِ النَّدَمِ، فَأَثْمَرَتْ لَهُمُ السَّلَامَةُ ، وَأَعْقَبَتْهُمْ الرِّضَا وَالكَرَامَةُ .

امام علی علیه السلام - در توصیف توبه گران - فرمود : درختهای گناهان خود را در برابر دیدگان و دلهای خویش نشانده اند و آنها

را با آب پشیمانی آبیاری کرده اند. این درختها برای آنان میوه سلامت داده و خشنودی و کرامت در پی آورده است.

بحار الأنوار : ۷۸/۷۲/۳۸

### حدیث ۴۹۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَتَغْسِلُ الذُّنُوبَ .

امام علی علیه السلام : توبه دلها را پاک می کند و گناهان را می شوید.

غرر الحکم : ۱۳۵۵.

### حدیث ۴۹۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المُسْتَأْكَلُ بِدِينِهِ حُظُّهُ مِنْ دِينِهِ مَا يَأْكُلُهُ .

امام علی علیه السلام : کسی که دین را دکان خود قرار دهد بهره او از دینش همان است که می خورد.  
تحف العقول : ۲۲۳.

### حدیث ۴۹۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ كَانَ أَبْعَدَ لَهُ مِمَّا طَلَبَ .

امام علی علیه السلام : کسی که با کاری آخرتی در طلب دنیا برآید از مطلوب خود دورتر می شود.  
غرر الحکم : ۸۹۰۱.

### حدیث ۴۹۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اتَّخَذَ طَاعَةَ اللَّهِ بِضَاعَةً أَتَتْهُ الْأَرْبَاحُ مِنْ غَيْرِ تِجَارَةٍ .

امام علی علیه السلام : هر کس فرمانبری از خدا را کالای خویش سازد ، بی آن که تجارت کند سودها به طرف او سرازیر می شود.  
غرر الحکم : ۸۸۶۴.

### حدیث ۴۹۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ بَاعَ نَفْسَهُ بِغَيْرِ الْجَنَّةِ فَقَدْ عَظُمَتْ عَلَيْهِ الْمِخْنَةُ .

امام علی علیه السلام : هر کس خود را به بهایی جز بهشت بفروشد به بدبختی و رنجی عظیم افتاده است.  
غرر الحکم : ۳۴۷۴.

### حدیث ۴۹۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبِحُ النَّاسِ مَنْ اشْتَرَى بِالدُّنْيَا الْآخِرَةَ .

امام علی علیه السلام : بیشترین سود را کسی برده است که آخرت را با دنیا بخرد.  
غرر الحکم : ۳۰۷۶.

### حدیث ۴۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تِجَارَةٌ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ ، وَلَا رِبْحٌ كَالثَّوَابِ .

امام علی علیه السلام : هیچ تجارتی چون عمل صالح نیست و هیچ سودی همچون ثواب [الهی] نیست.

بحار الأنوار : ۶۹/۴۰۹/۱۲۲.

**حدیث ۴۹۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا مَعَاشَرَ السَّمَاوِيَّةِ، أَقْلُوا الْإِيمَانَ، فَإِنَّهَا مَنْفَعَةٌ لِلسَّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلرِّيحِ.

امام علی علیه السلام : ای جماعت دلال ! کمتر سوگند یاد کنید ؛ زیرا [گرچه] این کار کالا را به فروش می رساند ولی سود [حقیقی] [را می برد.

الکافی : ۵/۱۶۲/۲.

**حدیث ۴۹۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِرَجُلٍ يُوصِيهِ وَمَعَهُ سِلْعَةٌ يَبِيعُهَا - : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : السَّمَاخُ وَجَهٌ مِنَ الرِّبَاحِ .

امام علی علیه السلام - در سفارش به مردی که مشغول فروختن کالایی بود - فرمود : از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: گذشت و آسان گیری نوعی سود است.

وسائل الشیعه : ۱۲/۲۸۸/۴.

**حدیث ۴۹۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا كَسَّ عَنْ دِرْهَمِيكَ ؛ فَإِنَّ الْمَغْيُونَ لَا مَحْمُودٌ وَلَا مَأْجُورٌ .

امام علی علیه السلام : برای دو درهمت هم چانه بزنی که زیان دیده ، نه ستوده است و نه پاداش دارد .

ربیع الأبرار : ج ۴ ص ۱۳۹ .

**حدیث ۴۹۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّاجِرُ الْجَبَانُ مَحْرُومٌ ، وَالتَّاجِرُ الْجَسُورُ مَرْزُوقٌ .

امام علی علیه السلام : تاجر ترسو بی روزی است و تاجر بی باک روزی دار.

کنز العمال : ۹۲۹۳.

**حدیث ۴۹۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا مَعَشَرَ التُّجَّارِ ، الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتَّجِرَ ، الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتَّجِرَ ، الْفِقْهَ ثُمَّ الْمَتَّجِرَ .



امام علی علیه السلام: ای جماعت تاجران! نخست احکام [داد و ستد را بیاموزید] سپس تجارت، نخست احکام سپس تجارت، نخست احکام سپس تجارت.

الکافی: ۵/۱۵۰/۱.

### حدیث ۴۹۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ، قَدِّمُوا الْأَسَدِيَّةَ تَخَارَةً، وَتَبَرَّكُوا بِالسُّهُولَةِ، وَاقْتَرَبُوا مِنَ الْمُتَبَاعِينَ، وَتَزَيَّنُوا بِالْحِلْمِ، وَتَنَاهَوْا عَنِ الْيَمِينِ، وَجَانِبُوا الْكَذِبَ، وَتَخَافُوا (تَجَافَوْا) عَنِ الظُّلْمِ، وَأَنْصِبُوا الْمَظْلُومِينَ، وَلَا تَقْرَبُوا الرَّبَا، وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ، وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ، وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

امام علی علیه السلام: ای جماعت تاجران! پیش از شروع کسب و کار از خداوند طلب خیر کنید و با آسانگیری در معامله از خداوند برکت جوید، به خریداران نزدیک شوید، به زیور بردباری آراسته شوید، از قسم خوردن پرهیزید، از دروغ گفتن دوری کنید، از ستم کردن و اجحاف بترسید، با مظلومان به انصاف و عدالت رفتار کنید و پیرامون ربا نگردید، و پیمان‌ها و ترازو را کامل کنید و چیزی از حق مردم فرونگذارید و در زمین (جامعه) به فساد مکوشید.

إشارة إلى الآية ۸۵ من سورة هود.

### حدیث ۴۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي كِتَابِهِ إِلَى أَهْلِ الْكُوفَةِ عِنْدَ مَسِيرِهِ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى الْبَصْرَةِ -: بَايَعَنِي النَّاسُ غَيْرَ مُسْتَكْرَهِينَ، وَلَا مُجْبَرِينَ، بَلْ طَائِعِينَ مُخْتَارِينَ.

امام علی علیه السلام - در نامه ای که خطاب به اهل کوفه هنگام حرکت از مدینه به بصره نگاشت - فرمود: مردم با من بیعت نمودند بدون آنکه از آن کراهت داشته و یا به جبر آنرا قبول کنند، بلکه با رغبت آنرا اختیار نمودند.

نهج البلاغه: کتاب ۱.

### حدیث ۴۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَكَأْتُمُ عَلَيَّ تَكَأْتُ الْإِبِلِ عَلَى حِيَاضِهَا؛ حِرْصًا عَلَى بَيْعَتِي.

امام علی علیه السلام: از شور و شوق بیعت با من، مانند شتران تشنه ای که دور آبگیرها جمع می شوند، گرد من جمع شدید.

الإرشاد: ۱/۲۶۰.

### حدیث ۴۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَعَرَّضُوا لِلتُّجَّارَاتِ، فَإِنَّ لَكُمْ فِيهَا غِنًى عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْمُحْتَرِفَ الْأَمِينَ.

امام علی علیه السلام: به کارهای تجاری پردازید که آن شما را از مال دیگران بی نیاز می کند. خداوند عز و جل پیشه ور درستکار را دوست دارد.

وسائل الشیعة: ۱۲/۴/۶ .

### حدیث ۴۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی جوابِ مَنْ سألَهُ: علی ما قاتلتَ طلحةَ والزُّبیرَ ؟ - : قاتلتُهُم علی نَفْصِهِم یَبِغَتِی وَقَتْلِهِم شِیعَتِی مِنَ الْمُؤْمِنِینَ .

امام علی علیه السلام - در جواب کسی که پرسیده بود: چرا با طلحه و زبیر جنگیدی؟ - فرمود: چون بیعت با من را شکستند و مؤمنان پیرو مرا کشتند.

کنز العمال: ۱۶/۱۹۱/۴۴۲۱۶ .

### حدیث ۴۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبُهْتَانُ عَلِی التَّبرِیِّءِ اعْظَمُ مِنَ السَّمَاءِ .

امام علی علیه السلام: بهتان زدن به آدم بیگناه بزرگتر از آسمان است.

بحار الأنوار: ۷۸/۳۱/۹۹ .

### حدیث ۴۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا قِبحَ كَالْبُهْتِ .

امام علی علیه السلام: هیچ وقاحتی چون بهتان زدن نیست.

غرر الحکم: ۱۰۴۵۵ .

### حدیث ۴۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِنْدَ تَناهِی البلاءِ یكونُ الفرجُ .

امام علی علیه السلام: با به اوج رسیدن بلا، گشایش حاصل می شود.

بحار الأنوار: ۷۸/۱۲/۷۰ .

### حدیث ۴۹۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُلْ عِنْدَ كُلِّ شِدَّةٍ: «لا حَوْلَ ولا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ العَظِیمِ» تُكفِّها .

امام علی علیه السلام: هنگام هر سختی و مشکلی بگو: «لا حول و لا قوه الا بالله العظیم»، تو را کفایت می کند.

بحار الأنوار: ۷۷/۲۷۰/۱ .

**حدیث ۴۹۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ما ابْتَلَى اللَّهُ أَحَدًا بِمِثْلِ الْإِمْلَاءِ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند هیچ کس را به چیزی همچون مهلت دادن به او نیازموده است.  
 بحار الأنوار: ۷۳/۳۸۳/۸.

**حدیث ۴۹۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ ، وَأَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ مَرَضُ الْبَدَنِ ، وَأَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ مَرَضُ الْقَلْبِ .  
 امام علی علیه السلام : بینوایی، بلاست و بدتر از بینوایی بیماری تن است و از آن بدتر بیماری دل است.  
 الأمالی للطوسی : ۱۴۶/۲۴۰.

**حدیث ۴۹۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ تَمْحِصَ ذُنُوبِ شِيعَتِنَا فِي الدُّنْيَا بِمِخْتَبِهِمْ، لِتَسْلَمَ بِهَا طَاعَتُهُمْ وَيَسْتَحِقُّوا عَلَيْهَا ثَوَابَهَا .  
 امام علی علیه السلام : سپاس و ستایش خدایی را که رنج و گرفتاری پیروان ما را مایه زدوده شدن گناهان آنان در دنیا قرار داد تا با این رنجها و بلاها طاعاتشان سالم ماند و سزاوار پاداش آن شوند.  
 بحار الأنوار : ۶۷/۲۳۲/۴۸.

**حدیث ۴۹۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا عَاقَبَ اللَّهُ عَبْدًا مُؤْمِنًا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا إِلَّا كَانَ اللَّهُ أُخْلَمَ وَأُمَجَّدَ وَأَجُودَ وَأَكْرَمَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عِقَابِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند بنده مؤمنی را در این دنیا کیفر دهد باگذشت تر و ارجمندتر و بخشنده تر و بزرگوارتر از آن است که روز قیامت نیز کیفرش رساند.  
 بحار الأنوار : ۱۷۹/۲۵ / ۸۱.

**حدیث ۴۹۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - وَقَدْ خَرَجَ لِلْأَشْتِ بِقَاءٍ - : إِنَّ اللَّهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الْأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَقْصِ الثَّمَرَاتِ وَحَبْسِ الْبَرَكَاتِ وَإِعْطَاقِ خَزَائِنِ الْخَيْرَاتِ ، لِتَيُوبَ تَائِبٌ وَيُقْلَعُ مُقْلَعٌ وَيَتَذَكَّرُ مُتَذَكِّرٌ وَيَزْدَجِرُ مُزْدَجِرٌ .  
 امام علی علیه السلام - هنگام بیرون رفتن برای طلب باران - فرمود : هرگاه بندگان خدا گناه و بدکرداری کنند خداوند آنان را به کاهش محصولات و بازداشت برکات و بستن در گنجینه های خیر مبتلا می سازد تا توبه گر توبه کند و گنهکار دل از گناه برکند و

پند گیرنده پند پذیرد و نهی شده [از گناه] باز ایستد.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۴۳.

### حدیث ۴۹۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا تَفْرَحَ بِالْغَنَاءِ وَالرِّخَاءِ ، وَلَا تَغْتَمَّ بِالْفَقْرِ وَالْبَلَاءِ ؛ فَإِنَّ الدَّهَبَ يُجْرَبُ بِالنَّارِ ، وَالْمُؤْمِنُ يُجْرَبُ بِالْبَلَاءِ .

امام علی علیه السلام: به ثروت و رفاه، دل شاد مشو و از تهیدستی و گرفتاری، اندوه به دل راه مده؛ زیرا طلا با آتش گداخته و ناب می شود و مؤمن با بلا و گرفتاری.

غرر الحکم: ۱۰۳۹۴.

### حدیث ۴۹۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ الْبَلَاءَ أَسْرَعُ إِلَى الْمُؤْمِنِ التَّقَى مِنَ الْمَطَرِ إِلَى قَرَارِ الْأَرْضِ .

امام علی علیه السلام: شتاب بلا به سوی مؤمن پرهیزگار بیشتر از شتاب باران به سوی زمین گود است.

بحار الأنوار: ۶۷/۲۲۲/۲۹.

### حدیث ۴۹۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُلَّمَا كَانَتْ الْبَلْوَى وَالْإِخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتْ الْمَثُوبَةُ وَالْجَزَاءُ أَجْزَلَ ، أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَبَحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوْلِيْنَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِلَى الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَابٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ ، وَلَا تُبْصِرُ وَلَا تَسْمَعُ ، فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لِلنَّاسِ قِيَامًا ...؟! وَلَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ ؛ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبِيرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ ، وَإِسْكَانًا لِلتَّدَلُّلِ فِي نَفْسِهِمْ ، وَلِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ ، وَأَسْبَابًا ذُلًّا لِعَفْوِهِ .

امام علی علیه السلام: هر چه امتحان و آزمایش بزرگتر باشد ثواب و پاداش فراوانتر است. مگر نمی بینید که خداوند سبحان پیشینیان را، از زمان آدم صلوات الله علیه تا آخرین نفر از مردم این جهان، با سنگهایی که زیان و سودی نمی رسانند و نمی توانند ببینند و بشنوند، آزمود و آن سنگها را خانه با حرمت خود ساخت؛ خانه ای که برای مردم بر پا گردانید...؟! اما خداوند بندگانش را با انواع سختیها می آزماید و با رنج و کوششهای گوناگون به بندگی و ادارشان می کند و با انواع ناخوشایندها امتحانشان می کند تا خود بزرگ بینی را از دلهایشان بیرون کند و فروتنی را در جانهاشان جای دهد و این را درهایی قرار دهد گشوده به سوی فضل و بخشش خود و وسایلی آماده برای گذشت و آمرزش خویش.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۲.

### حدیث ۴۹۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لِكَيْلِبُلْبُلٍ بَلْبَلُهُ ، وَلِتَغْرُبُلْنَ غَرْبَلُهُ ، حَتَّى يَعُودَ أَسْفَلُكُمْ أَعْلَاكُمْ ، وَأَعْلَاكُمْ أَسْفَلَكُمْ ، وَلِيَسْبِقَنَّ سَبَاقُونَ كَانُوا قَصْرًا ، وَلِيُقَصِّرَنَّ سَبَاقُونَ كَانُوا

سَبَقُوا .

امام علی علیه السلام: همانا به یقین شما درهم آمیخته و غربال خواهید شد تا آن که پایین است به رو آید و آن که بالاست به زیر رود و آنان که واپس مانده اند پیش برانند و آنان که پیش افتاده اند واپس مانند.  
بحار الأنوار: ۵/۲۱۸/۱۲.

### حدیث ۴۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَلَا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ كَشَفَ الْخَلْقَ كَشْفَهُ ، لَا أَنَّهُ جَهْلٌ مَا أَخْفَوْهُ مِنْ مَصُونٍ أَسِيرَارِهِمْ وَمَكْنُونٍ ضَمَائِرِهِمْ ، وَلَكِنْ لِيُبْلُوهُمْ أَهْلَهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ، فَيَكُونَ الثَّوَابُ جَزَاءً وَالْعِقَابُ بَوَاءً .

امام علی علیه السلام: بدانید که خداوند متعال درون مردمان را آشکار ساخت نه این که از رازهای نهفته و درونهای پوشیده شان آگاه نبود بلکه تا آنان را بیازماید که کدام یک بهتر عمل می کنند. آن گاه ثواب، سزای [کار نیک] باشد و عقاب، کیفر [کار بد].  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۴۴.

### حدیث ۴۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي ذِكْرِ فَضِيلَةِ الرَّسُولِ الْكَرِيمِ - : بَعَثَهُ وَالنَّاسُ ضَلَمَالٌ فِي حَيْرَةٍ ، وَحَاطِبُونَ فِي فِتْنَةٍ ... فَبَالَغَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي النَّصِيحَةِ ، وَمَضَى عَلَى الطَّرِيقَةِ ، وَدَعَا إِلَى الْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ .

امام علی علیه السلام - در بیان فضیلت رسول اکرم صلی الله علیه و آله - : [خداوند] زمانی او را به رسالت برانگیخت که مردم در سرگردانی گمراه و در فتنه غرق بودند ... پیامبر صلی الله علیه و آله خیرخواهی را به نهایت رساند و در مسیر راست ره پیمود و [مردم را] به حکمت و اندرز نیکو فرا خواند .  
نهج البلاغه: الخطبة ۹۵.

### حدیث ۴۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- فِي الْحِكْمِ الْمَنْسُوبَةِ إِلَيْهِ - : الْكَلِمَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْقَلْبِ وَقَعَتْ فِي الْقَلْبِ ، وَإِذَا خَرَجَتْ مِنَ اللِّسَانِ لَمْ تُجَاوِزِ الْأَذَانَ .  
امام علی علیه السلام - در حکمت‌های منسوب به ایشان - : هر گاه سخنی از دل برخیزد در دل می نشیند و هر گاه از زبان بیرون آید از مرز گوشها در نگذرد .  
شرح نهج البلاغه لابن ابی الحدید : ۲۰/۲۸۷/۲۷۹ .

### حدیث ۴۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا زَانَهُ حُسْنُ النَّظَامِ ، وَفَهْمُهُ الْخَاصُّ وَالْعَامُّ .

امام علی علیه السلام: بهترین گفتار آن است که به حسن ترتیب و نظم آراسته باشد و عالم و عامی آن را بفهمند.

غرر الحکم : ۳۳۰۴.

### حدیث ۴۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَبْلَغُ الْبَلَاغَةِ مَا سَهَّلَ فِي الصَّوَابِ مَجَازَةً وَحَسَّنَ إِيجَازَةً .  
 امام علی علیه السلام : بلیغ ترین سخن آن است که مقصود را براحتی برساند و ایجاز نیکو داشته باشد.  
 غرر الحکم : ۳۳۰۷

### حدیث ۴۹۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَلَاغَةُ مَا سَهَّلَ عَلَى الْمَنْطِقِ وَخَفَّ عَلَى الْفِطْنَةِ .  
 امام علی علیه السلام : بلاغت آن است که به گفتار، روان و به فهم، آسان باشد.  
 غرر الحکم : ۱۸۸۱

### حدیث ۴۹۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَلَاغَةُ أَنْ تُجِيبَ فَلَا تُبْطِئَ ، وَتُصِيبَ فَلَا تُخْطِئَ .  
 امام علی علیه السلام : بلاغت آن است که پاسخ دهی بی کندی و درست بگویی بی خطا.  
 غرر الحکم : ۲۱۵۰

### حدیث ۴۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَدْ يُكْتَفَى مِنَ الْبَلَاغَةِ بِالْإِيجَازِ .  
 امام علی علیه السلام : گاه از بلاغت به ایجاز بسنده می شود.  
 غرر الحکم : ۶۶۶۶.

### حدیث ۴۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَأَسْكُنِ الْأَمْصَارَ الْعِظَامَ ، فَإِنَّهَا جِمَاعُ الْمُسْلِمِينَ ، وَاخْذَرْ مَنَازِلَ الْعَفْلَةِ وَالْجَفَاءِ .  
 امام علی علیه السلام - در نامه خود به حارث همدانی - نوشت : در شهرهای بزرگ سکنی گزین که آن محلّ گرد آمدن مسلمانان است و از جاهایی که مردمش غافل و درشتخوینند دوری کن.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۶۹

**حدیث ۴۹۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ بَلَدٌ بِأَحَقَّ بِكَ مِنْ بَلَدٍ ، خَيْرُ الْبِلَادِ مَا حَمَلَكَ .  
 امام علی علیه السلام : برای تو شهری سزاوارتر از شهر دیگر نیست؛ [بلکه] بهترین شهر آن شهری است که تو را پذیرا بود .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۴۴۲.

**حدیث ۴۹۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ ، وَمَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الذُّنُوبِ .  
 امام علی علیه السلام : چشمها نخشکد مگر بر اثر سخت دلی و دلها سخت نشد مگر به سبب گناه زیاد.  
 بحار الأنوار : ۶۰ / ۷۳ / ۳۵۴.

**حدیث ۴۹۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُكَاءُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ يُنِيرُ الْقَلْبَ ، وَيَعْصِمُ مِنْ مُعَاوَدَةِ الذَّنْبِ .  
 امام علی علیه السلام : گریستن از ترس خدا دل را نورانی می کند و از خو گرفتن به گناه مصون می دارد.  
 غرر الحکم : ۲۰۱۶.

**حدیث ۴۹۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُكَاءُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ .  
 امام علی علیه السلام : گریستن از ترس خدا کلید رحمت است.  
 غرر الحکم : ۲۰۵۱.

**حدیث ۴۹۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بُكَاءُ الْعُيُونِ وَخَشْيَةُ الْقُلُوبِ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ ، فَإِذَا وَجَدْتُمُوهَا فَاعْتَنِمُوا الدُّعَاءَ .  
 امام علی علیه السلام : گریه چشمها و ترس دلها نشانه رحمت خدای بلندنام است. هرگاه این دو را در خود یافتید دعا کردن را غنیمت شمرد.  
 مکارم الأخلاق : ۱۰ / ۹۶ / ۲.

**حدیث ۴۹۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالْبَغْيَ فَإِنَّهُ يُعَجِّلُ الصَّرْعَةَ ، وَيُحِلُّ بِالْعَامِلِ بِهِ الْعِزَّ .  
 امام علی علیه السلام : از تعدی پرهیز که زود به خاک می افکند و متعدی را درس عبرت دیگران می کند.  
 غرر الحکم : ۲۶۵۷ .

### حدیث ۴۹۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْبَغْيَ يَقُودُ أَصْحَابَهُ إِلَى النَّارِ .  
 امام علی علیه السلام : تعدی، تعدی کننده را به سوی آتش می کشاند.  
 الکافی : ۲ / ۳۲۷ / ۴

### حدیث ۴۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَغْيُ يُوجِبُ الدَّمَارَ .  
 امام علی علیه السلام : تعدی، موجب نابودی می شود.  
 غرر الحکم : ۷۹۵

### حدیث ۴۹۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَغْيُ يَسْلُبُ النِّعْمَةَ .  
 امام علی علیه السلام : تعدی و ستم، نعمت را سلب می کند.  
 غرر الحکم : ۳۸۲

### حدیث ۴۹۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَلَ سَيْفَ الْبَغْيِ قُتِلَ بِهِ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که شمشیر تعدی و ستم برکشد خود به وسیله آن کشته می شود.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۹

### حدیث ۴۹۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ الْعَالِمُ الْمُتَجَبَّرُ .  
 امام علی علیه السلام : منفورترین بندگان نزد خداوند سبحان دانشمند مغرور و متکبر است.



غرر الحکم : ۳۱۶۴.

### حدیث ۴۹۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُمِّتُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ سَبْحَانَهُ مَنْ كَانَ هِمَّتُهُ (هَمُّهُ) بَطْنُهُ وَفَرْجُهُ .

امام علی علیه السلام : دشمن ترین بندگان نزد خداوند سبحان کسی است که هم و همش شکمبارگی و شهوترانی باشد.

غرر الحکم : ۳۲۹۴

### حدیث ۴۹۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْغَضُ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْجَاهِلُ .

امام علی علیه السلام : منفورترین مردمان نزد خداوند متعال شخص نابخرد است.

غرر الحکم : ۳۳۵۹.

### حدیث ۴۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَبْغَضَ خَلْقِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ رَجُلٌ قَمَشَ عِلْمًا ، غَارًا فِي أَعْبَاشِ الْفِتْنَةِ ، عَمِيًا بِمَا فِي غَيْبِ الْهُدْنَةِ ، سَيِّمًا أَشْبَاهُهُ مِنَ النَّاسِ عَالِمًا ، وَلَمْ يُعْنِ فِي الْعِلْمِ يَوْمًا سَالِمًا .

امام علی علیه السلام : همانا منفورترین خلق خدا نزد او مردی است که مشتکی دانش فراهم آورده، در تاریکیهای فتنه گرفتار غفلت و سرگشتگی است، مزایایی را که در صلح و آرامش نهفته است نمی بیند، مردمانی مانند خودش او را عالم نامند در حالی که یک روز تمام را صرف علم نکرده است.

کنز العمال : ۴۴۲۲۰.

### حدیث ۴۹۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْغَضُ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ الْمُعْتَابُ .

امام علی علیه السلام : منفورترین آفریدگان نزد خدا غیبت کننده است.

غرر الحکم : ۳۱۲۸

### حدیث ۴۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لَيُبْغِضُ الْوَقِيحَ الْمُتَجَرِّبِي عَلَى الْمَعَاصِي .

امام علی علیه السلام : همانا خداوند سبحان از آدم و قیح گستاخ در گناهان نفرت دارد.

غرر الحکم : ۳۴۳۷.

### حدیث ۴۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْمُعْبَسَّ فِي وَجْهِ إِخْوَانِهِ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرمود: همانا خداوند از کسی که به برادرانش رو ترش کند نفرت دارد.

مستدرک الوسائل : ۸ / ۳۲۱ / ۹۵۵۲.

### حدیث ۴۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَمْ مِنْ ضَلَالَةٍ زُخِرْفَتْ بِآيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ كَمَا يُرْخَرَفُ الدَّرْهَمُ النَّحَّاسُ بِالْفِضَّةِ الْمُمَوَّهَةِ!

امام علی علیه السلام : بسا گمراهی ای که با آیه ای از کتاب خدا آراسته شود همچنانکه درهم مسی با روکشی از نقره آراسته می

گردد!

غرر الحکم : ۶۹۶۹.

### حدیث ۴۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخْفَ عَلَى الْمُتَرَادِينَ ، وَلَوْ أَنَّ الْحَقَّ خَلَصَ مِنْ لُبِّسِ الْبَاطِلِ انْقَطَعَتْ عَنْهُ أَلْسُنُ الْمُعَادِينَ ، وَلَكِنْ يُؤَخَذُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَمِنْ هَذَا ضِعْفٌ .

امام علی علیه السلام : اگر باطل با حق در نیامیزد بر حقیقت جویان پوشیده نمی ماند و اگر حق با باطل آمیخته نشود، زبان دشمنان

آن بریده می شود، لیکن مستی از آن برداشته می شود و مستی از این [و بدین ترتیب حق و باطل در هم آمیخته می شود و شبیه

پیش می آید].

نهج البلاغه : الخطبة ۵۰.

### حدیث ۴۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعَ ... الْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ : سَمِعْتُ ، وَالْحَقُّ أَنْ تَقُولَ : رَأَيْتُ .

امام علی علیه السلام : هان! میان حق و باطل جز چهار انگشت فاصله نیست ... باطل، آن است که بگویی: «شنیدم» و حق، آن است

که بگویی: «دیدم».

نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۱.

### حدیث ۴۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَقُّ طَرِيقُ الْجَنَّةِ ، وَالْبَاطِلُ طَرِيقُ النَّارِ ، وَعَلَى كُلِّ طَرِيقٍ دَاعٍ .  
 امام علی علیه السلام : حق راه بهشت است و باطل راه آتش و بر سر هر راهی دعوتگری است.  
 نهج السعادة : ۳ / ۲۹۱.

### حدیث ۴۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ظَلَمَ الْحَقُّ مَنْ نَصَرَ الْبَاطِلَ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس باطل را یاری کند به حق ستم کرده است.  
 غرر الحکم : ۶۰۴۱.

### حدیث ۴۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَلَا تُقْبَلُ الْبَاطِلُ حَتَّى يَخْرُجَ الْحَقُّ مِنْ جَنْبِهِ .  
 امام علی علیه السلام : به یقین من باطل را خواهم شکافت تا حق از پهلو آن بیرون آید.  
 نهج البلاغه: الخطبة ۳۳.

### حدیث ۴۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَاطِلُ غَرُورٌ خَادِعٌ .  
 امام علی علیه السلام : باطل فریبنده ای گمراه کننده است.  
 غرر الحکم : ۵۴۹.

### حدیث ۴۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَقَدْ الْبَصِرِ أَهْوَنُ مِنْ فَقْدَانِ الْبَصِيرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : از دست دادن بینایی آسانتر است تا از دست دادن بینش.  
 غرر الحکم : ۶۵۳۶.

### حدیث ۴۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَبْصَرَ النَّاسَ مَنْ أَبْصَرَ عَيْوَبَهُ وَأَقْلَعَ عَنْ ذُنُوبِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بیناترین مردم کسی است که عیبهای خود را ببیند و از گناهان خویش دست شوید.

غرر الحکم : ۳۰۶۱.

### حدیث ۴۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَظَرَ البَصْرَ لَا يُجْدَى إِذَا عَمِيَتِ البَصِيرَةُ .

امام علی علیه السلام : اگر دیده بصیرت کور باشد نگرستن چشم سودی نمی دهد.

غرر الحکم : ۹۹۷۲.

### حدیث ۴۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَإِنَّمَا البَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ ، وَنَظَرَ فَأَبْصَرَ ، وَانْتَفَعَ بِالْعَبْرِ ، ثُمَّ سَلَكَ جَدًّا وَاضِحًا يَتَجَنَّبُ فِيهِ الصَّرْعَةَ فِي المَهَاوِي .

امام علی علیه السلام : بابصیرت کسی است که بشنود پس بیندیشد، نگاه کند پس ببیند، و از عبرتها بهره گیرد، آن گاه راه روشنی را ببیند که در آن از افتادن در پرتگاهها به دور ماند.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۳

### حدیث ۴۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَتْ الرِّوِيَّةُ كَالْمُعَايَنَةِ مَعَ الإِبْصَارِ ؛ فَقَدْ تَكْذِبُ العُيُونُ أَهْلَهَا ، وَلَا يَعْشُ العَقْلُ مَنْ اسْتَنْصَحَهُ .

امام علی علیه السلام : نگاه کردن چون بینایی یافتن نیست؛ زیرا گاه چشمها به صاحبان خود دروغ می گویند، اما عقل به کسی که از او نصیحت خواهد خیانت نمی کند.

نهج البلاغه : الحکمة ۲۸۱.

### حدیث ۴۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَحْسَنَ مَا يَأْلَفُ بِهِ النَّاسُ قُلُوبَ أَوْلَادِهِمْ ، وَتَفَّوْا بِهِ الصُّغْنَ عَنْ قُلُوبِ أَعْدَائِهِمْ : حُسْنُ البِشْرِ عِنْدَ لِقَائِهِمْ ، وَالتَّفَقُّدُ فِي غَيْبِهِمْ ، وَالبِشَاشَةُ بِهِمْ عِنْدَ حُضُورِهِمْ .

امام علی علیه السلام : همانا بهترین وسیله ای که مردم با آن دلهای دوستان خود را به دست می آورند و کینه ها را از دلهای دشمنانشان می زدایند، خوشرویی هنگام برخورد با آنان است و جویای احوال آنان شدن در غیابشان و گشاده رویی با آنان در حضورشان.

بحار الأنوار : ۷۸/۵۷/۱۲۴.

### حدیث ۴۹۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِشْرُكَ يَدُلُّ عَلَى كَرَمِ نَفْسِكَ .

امام علی علیه السلام: خوشرویی تو، نشانگر بزرگواری و کرامت نفس توست.

غرر الحکم: ۴۴۵۳.

### حدیث ۴۹۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا لَقَيْتُمْ إِخْوَانَكُمْ فَتَصَافَحُوا ، وَأَظْهَرُوا لَهُمُ الْبَشَاشَةَ وَالْبِشْرَ ، تَتَفَرَّقُوا وَمَا عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَوْزَارِ قَدْ ذَهَبَ .

امام علی علیه السلام: چون با برادران خود رو به رو شدید و دست دادید و خوشرویی و گشاده رویی نشان دادید، هنگام جدا شدن گناہانتان ریخته است.

بحار الأنوار: ۳ / ۲۰ / ۷۶

### حدیث ۴۹۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْبِشْرُ شِيمَةُ الْحُرِّ .

امام علی علیه السلام: خوشرویی، خوی آزاده است.

غرر الحکم: ۶۵۶

### حدیث ۴۹۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَبَبُ الْمَحَبَّةِ الْبِشْرُ .

امام علی علیه السلام: خوشرویی، ریسمان محبت است.

غرر الحکم: ۵۵۴۶

### حدیث ۴۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ بِشْرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ ، وَقُوَّتَهُ فِي دِينِهِ ، وَحُزْنَهُ فِي قَلْبِهِ .

امام علی علیه السلام: شادی مؤمن در چهره اوست، قدرتش در دینش و اندوهش در دلش.

غرر الحکم: ۳۴۵۴

### حدیث ۴۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْبَشَاشَةُ جِبَالَةُ الْمَوَدَّةِ .

امام علی علیه السلام: خوشرویی، کمند دوستی است.

بحار الأنوار: ۶۹ / ۴۰۹ / ۱۲۰.

### حدیث ۴۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِالْعَدْلِ تَتَضَاعَفُ الْبِرَّكَاتُ .

امام علی علیه السلام: با عدالت و دادگری، برکتها دو چندان می شود.

غرر الحکم: ۴۲۱۱

### حدیث ۴۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا ظَهَرَتِ الْجِنَايَاتُ اِزْتَفَعَتِ الْبِرَّكَاتُ .

امام علی علیه السلام: هرگاه گناهان، بسیار و آشکارا گردد برکتها از میان می رود.

غرر الحکم: ۴۰۳۰.

### حدیث ۴۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

التَّبْدِيرُ عُنْوَانُ الْفَاقَةِ .

امام علی علیه السلام: ولخرجی، سرلوحه فقر و ناداری است.

غرر الحکم: ۸۹۰

### حدیث ۴۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

التَّبْدِيرُ قَرِينٌ مُفْلِسٌ .

امام علی علیه السلام: ولخرجی، همنشینی بینواست.

غرر الحکم: ۱۰۴۳

### حدیث ۴۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ افْتَخَرَ بِالتَّبْدِيرِ احْتَقَرَ بِالْاِفْلَاسِ .

امام علی علیه السلام: هر که به ریخت و پاش افتخار کند با تهیدستی خُرد و خوار می شود.

غرر الحکم: ۹۰۵۷.

**حدیث ۴۹۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُنْ سَمِيحًا وَلَا تَكُنْ مُبَدِّرًا ، وَكُنْ مُقَدِّرًا وَلَا تَكُنْ مُقَتِّرًا .  
 امام علی علیه السلام : بخشنده باش اما ولخرج مباش؛ و صرفه جو باش لیکن خسیس مباش.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۳ .

**حدیث ۴۹۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا هَدَمَ الدِّينَ مِثْلُ الْبِدْعِ .  
 امام علی علیه السلام : چیزی مانند بدعتها دین را ویران نکرده است.  
 بحار الأنوار : ۷۸ / ۹۲ / ۹۸ .

**حدیث ۴۹۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمَا أَهْلُ الْبِدْعَةِ فَالْمُخَالَفُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَرَسُولِهِ ، الْعَامِلُونَ بِرَأْيِهِمْ وَأَهْوَائِهِمْ وَإِنْ كَثُرُوا .  
 امام علی علیه السلام : بدعتگذاران کسانی هستند که با فرمان خدا و کتاب او و پیامبرش مخالفت می ورزند و بر اساس رأی و گرایشهای خود عمل می کنند؛ هر چند شمارشان بسیار باشد.  
 كنز العمال : ۴۴۲۱۶ .

**حدیث ۴۹۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أُحْدِثَتْ بِدْعَةٌ إِلَّا تُرِكَ بِهَا سُنَّةٌ ، فَاتَّقُوا الْبِدْعَ وَالزَّمُوا الْمَهْيَجَ ، إِنَّ عَوَازِمَ الْأُمُورِ أَفْضَلُهَا ، وَإِنَّ مُحَدَّثَاتِهَا شِرَارُهَا .  
 امام علی علیه السلام : هیچ بدعتی نهاده نشد مگر آن که بدان سبب سنتی ترک شد. پس از بدعتها پرهیزید و راه روشن را در پیش گیرید، همانا بهترین کارها [در دین] آن است که خدا از تو به جدّ خواسته است و بدترین آنها آن است که نو پدید و بی سابقه باشد.  
 نهج البلاغه : الخطبة ۱۴۵ .

**حدیث ۴۹۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَثْرَةُ الْعِلَلِ آيَةُ الْبُخْلِ .  
 امام علی علیه السلام : بهانه تراشی زیاد، نشانه بخل است.  
 بحار الأنوار : ۷۷ / ۲۰۹ / ۱ .

**حدیث ۴۹۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 البخیلُ مُتَحَجِّجٌ بِالْمَعَاذِرِ وَالتَّعَالِيلِ .  
 امام علی علیه السلام : بخیل، انواع عذر و بهانه را می آورد.  
 غرر الحکم : ۱۲۷۵ .

**حدیث ۴۹۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ بَخَلَ عَلَى نَفْسِهِ بِمَالِهِ وَخَلَفَهُ لُورَاثِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بخیل ترین مردم کسی است که مال خویش را از خود دریغ دارد و برای وارثانش بگذارد.  
 غرر الحکم : ۳۲۵۳ .

**حدیث ۴۹۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُخْلُ بِإِخْرَاجِ مَا افْتَرَضَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مِنَ الْأَمْوَالِ أَقْبَحُ الْبُخْلِ .  
 امام علی علیه السلام : زشت ترین بخل، بخل ورزیدن در اخراج (آداء) اموالی است که خداوند سبحان آن را واجب فرموده است .  
 غرر الحکم : ۲۰۳۸ .

**حدیث ۴۹۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ لِبُخَيْلٍ حَيِّبٌ .  
 امام علی علیه السلام : بخیل، هیچ دوستی ندارد.  
 غرر الحکم : ۷۴۷۳ .

**حدیث ۴۹۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَجِبْتُ لِلْبُخَيْلِ يَسْتَعْجِلُ الْفَقْرَ الَّذِي يَمْنَهُ هَرَبٌ ، وَيُفَوِّتُهُ الْغِنَى الَّذِي إِيَّاهُ طَلَبَ ، فَيَعِيشُ فِي الدُّنْيَا عَيْشَ الْفُقَرَاءِ ، وَيُحَاسِبُ فِي  
 الْآخِرَةِ حَسَابَ الْأَغْنِيَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : در شگفتم از بخیل که فقری را که از آن گریزان است به سوی خود می کشد و ثروتی را که در پی آن است  
 از دست می دهد. او در دنیا  
 مانند تهیدستان به سر می برد و در آخرت همچون توانگران از او حسابرسی می شود.  
 بحار الأنوار : ۷۲/۱۹۹/۲۸



**حدیث ۴۹۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبَخِيلُ خَازِنُ لَوْرَثَتِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بخیل، خزانه دار وارثان خویش است.  
 غرر الحکم : ۴۶۴

**حدیث ۴۹۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُخْلُ يُذِلُّ مُصَاحِبَهُ ، وَيُعِزُّ مُجَانِبَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بخل همنشین خود را خوار می دارد و کناره گیر از خود را ارجمند .  
 غرر الحکم : ۱۴۰۹ .

**حدیث ۴۹۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُخْلُ بِالْمَوْجُودِ سُوءُ الظَّنِّ بِالْمَعْبُودِ .  
 امام علی علیه السلام : بخل ورزیدن در آنچه داری، بدگمانی به معبود است.  
 غرر الحکم : ۱۲۵۸

**حدیث ۴۹۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ بَخَلَ بِمَالِهِ ذَلٌّ ، مَنْ بَخَلَ بِدِينِهِ جَلٌّ .  
 امام علی علیه السلام : هر که در مال خود بخل ورزد خوار می شود و هر که در دین خود بخل ورزد سربلند می گردد.  
 غرر الحکم : ۷۹۲۱ - ۷۹۲۲

**حدیث ۴۹۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُخْلُ عَارٌ .  
 امام علی علیه السلام : بخل، ننگ است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳ .

**حدیث ۵۰۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبُخْلُ جِلْبَابُ الْمَسْكَنَةِ .

امام علی علیه السلام : بخل، ردای بینوایی است.

بحار الأنوار : ۷۷ / ۲۳۸ / ۱ .

## از ۵۰۰۱ تا ۵۲۰۰

### حدیث ۵۰۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ، وَهُوَ زِمَامٌ يُقَادُّ بِهِ إِلَى كُلِّ سُوءٍ .

امام علی علیه السلام : بخل، در بردارنده همه بدیها است و افساری است که [بخیل] به وسیله آن به سوی هر بدی کشانده می شود.

نهج البلاغه : الحکمه ۳۷۸، بحار الأنوار : ۷۳ / ۳۰۷ / ۳۶ .

### حدیث ۵۰۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ آفَاتِ الْعَقْلِ الْكِبْرُ .

امام علی علیه السلام : بدترین آفت خرد، خود بزرگی بینی است.

غرر الحکم : ۵۷۵۲ .

### حدیث ۵۰۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأْسُ الْآفَاتِ الْوَلَةُ بِاللَّذَاتِ .

امام علی علیه السلام : سرآمد آفتها، شیفتگی به لذتها (خوشگذرانی) است.

غرر الحکم : ۵۲۴۴

### حدیث ۵۰۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْاِقْتِدَارِ الْبَغْيُ وَالْعُتُوُّ .

امام علی علیه السلام : آفت نیرومندی، ستمگری و سرکشی است.

غرر الحکم : ۳۹۷۲

### حدیث ۵۰۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْخَيْرِ قَرِينُ السُّوءِ .

امام علی علیه السلام: آفت خوبی، همنشین بد است.

غرر الحکم: ۳۹۷۱

### حدیث ۵۰۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْأَمَلِ الْأَجَلُ .

امام علی علیه السلام: آفت آرزو، اجل است.

غرر الحکم: ۳۹۷۰

### حدیث ۵۰۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْغِنَى الْبُخْلُ .

امام علی علیه السلام: آفت توانگری، بخل است.

غرر الحکم: ۳۹۶۹

### حدیث ۵۰۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْكَلَامِ الْإِطَالَةُ .

امام علی علیه السلام: آفت سخن گفتن، پرگویی است.

غرر الحکم: ۳۹۶۶

### حدیث ۵۰۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْجُودِ التَّبَذِيرُ .

امام علی علیه السلام: آفت بخشش، ولخرجی است.

غرر الحکم: ۳۹۶۴

### حدیث ۵۰۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْمَعَاشِ سُوءُ التَّدْبِيرِ .

امام علی علیه السلام: آفت معاش، بی تدبیری است.

غرر الحکم: ۳۹۶۵

**حدیث ۵۰۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْفُقَهَاءِ عَدَمُ الصِّيَانَةِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت فقیهان، نداشتن صیانت [نفس] است.  
 غرر الحکم : ۳۹۶۳

**حدیث ۵۰۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْحَزْمِ قَوْتُ الْأَمْرِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت دوراندیشی و احتیاط، کار از کار گذاشتن است.  
 غرر الحکم : ۳۹۶۱

**حدیث ۵۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْأَمَانَةِ الْخِيَانَةُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت امانت، خیانت است.  
 غرر الحکم : ۳۹۶۲

**حدیث ۵۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْوَفَاءِ الْعَدْرُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت وفاداری، پیمان شکنی است.  
 غرر الحکم : ۳۹۶۰

**حدیث ۵۰۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْأَعْمَالِ عَجْزُ الْعَمَالِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت کارها، ناتوانی کار گزاران است.  
 غرر الحکم : ۳۹۵۸

**حدیث ۵۰۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفةُ الآمالِ حُضورُ الآجالِ .

امام علی علیه السلام : آفت آرزوها، فرا رسیدن اجلهاست .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۹

### حدیث ۵۰۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
آفةُ اللَّبِّ العُجْبُ .

امام علی علیه السلام : آفت خِزْد، خودپسندی است .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۶

### حدیث ۵۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
آفةُ الحدیثِ الکذبُ .

امام علی علیه السلام : آفت سخن، دروغ گفتن است .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۷

### حدیث ۵۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
آفةُ القُدرةِ منَعُ الإحسانِ .

امام علی علیه السلام : آفت قدرت، خودداری از نیکوکاری است .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۵

### حدیث ۵۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
آفةُ العَدلِ الظَّالِمُ القادرُ .

امام علی علیه السلام : آفت عدالت، ستمگرِ قدرتمند است .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۳

### حدیث ۵۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
آفةُ العُمرانِ جَوْرُ السُّلطانِ .

امام علی علیه السلام : آفت آبادانی، ستمگری فرمانرواست .  
غُرر الحکم : ۳۹۵۴

**حدیث ۵۰۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعَامَّةِ الْعَالَمِ الْفَاجِرُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت مردم، عالم فاسد است.  
 غرر الحکم : ۳۹۵۲

**حدیث ۵۰۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْجُودِ الْفَقْرُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت بخشنده‌گی، ناداری است.  
 غرر الحکم : ۳۹۵۱

**حدیث ۵۰۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعَمَلِ تَرْكُ الْإِخْلَاصِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت عمل، نداشتن خلوص است.  
 غرر الحکم : ۳۹۴۹

**حدیث ۵۰۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ النَّقْلِ كَذِبُ الرَّوَايَةِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت گزارش دادن، دروغ نقل کردن است.  
 غرر الحکم : ۳۹۴۷

**حدیث ۵۰۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعِلْمِ تَرْكُ الْعَمَلِ بِهِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت علم، عمل نکردن به آن است.  
 غرر الحکم : ۳۹۴۸

**حدیث ۵۰۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الرِّيَاسَةِ الفُخْرُ .

امام علی علیه السلام : آفت ریاست، فخر فروشی است.

غرر الحکم : ۳۹۵۰

### حدیث ۵۰۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ المُلْكِ ضَعْفُ الحِمَايَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت کشورداری، سستی در حمایت از کشور است.

غرر الحکم : ۳۹۴۵

### حدیث ۵۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ العُهُودِ قَلَّةُ الرِّعَايَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت پیمانها، خوب رعایت نکردن آنهاست.

غرر الحکم : ۳۹۴۶

### حدیث ۵۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الطَّلَبِ عَدَمُ النِّجَاحِ .

امام علی علیه السلام : آفت جستجو، کامیاب نشدن است.

غرر الحکم : ۳۹۴۴

### حدیث ۵۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الهَيِّئَةِ المِزَاحُ .

امام علی علیه السلام : آفت هیبت و شکوه، شوخی است.

غرر الحکم : ۳۹۴۳

### حدیث ۵۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الاقْتِصَادِ البُخْلُ .

امام علی علیه السلام : آفت صرفه جویی، بخل است.

غرر الحکم : ۳۹۴۲

### حدیث ۵۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْجِلْمِ الدَّلُّ .  
 امام علی علیه السلام : آفت بردباری، خواری است.  
 غرر الحکم : ۳۹۴۰

### حدیث ۵۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعَطَاءِ الْمَطْلُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت بخشش، تأخیر و تعلل ورزیدن است.  
 غرر الحکم : ۳۹۴۱

### حدیث ۵۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الشُّجَاعِ إِضَاعَةُ الْحَزْمِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت [شخص] شجاع، وانهادن دوراندیشی و احتیاط است.  
 غرر الحکم : ۳۹۳۸

### حدیث ۵۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْقَوَى اسْتِضْعَافُ الْخَضْمِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت قدرتمند، ناتوان شمردن دشمن است.  
 غرر الحکم : ۳۹۳۹

### حدیث ۵۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْقُضَاءِ الطَّمَعُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت قاضیان، طمع است.  
 غرر الحکم : ۳۹۳۶

### حدیث ۵۰۳۸



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْعُدُولِ قَلَّةُ الْوَرَعِ .

امام علی علیه السلام : آفت اشخاص عادل، کمی پارسایی است.

غرر الحکم : ۳۹۳۷

### حدیث ۵۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْجُنْدِ مُخَالَفَةُ الْقَادَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت لشکر، سرپیچی از فرماندهان است.

غرر الحکم : ۳۹۳۲

### حدیث ۵۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الرِّيَاضَةِ غَلْبَةُ الْعَادَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت تمرین و ریاضت، چیره شدن عادت است.

غرر الحکم : ۳۹۳۳

### حدیث ۵۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الرَّعِيَّةِ مُخَالَفَةُ الطَّاعَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت رعیت، نافرمانی کردن است.

غرر الحکم : ۳۹۳۴

### حدیث ۵۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْوَرَعِ قَلَّةُ الْقَنَاعَةِ .

امام علی علیه السلام : آفت پارسایی، کمی قناعت است.

غرر الحکم : ۳۹۳۵

### حدیث ۵۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الزُّعَمَاءِ ضَعْفُ السِّيَاسَةِ .

امام علی علیه السلام: آفت زمامداران، ضعف سیاست (تدبیر) است.

غرر الحکم: ۳۹۳۱

### حدیث ۵۰۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْوُزَرَاءِ حُبُّ السَّرِيرَةِ .

امام علی علیه السلام: آفت وزیران، بدسگالی است.

غرر الحکم: ۳۹۲۹

### حدیث ۵۰۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْعُلَمَاءِ حُبُّ الرَّئِاسَةِ .

امام علی علیه السلام: آفت عالمان، حب ریاست است.

غرر الحکم: ۳۹۳۰

### حدیث ۵۰۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْمَشَاوِرَةِ انْتِقَاضُ الْآرَاءِ .

امام علی علیه السلام: آفت مشورت، درهم شکستن آراء است.

غرر الحکم: ۳۹۲۷

### حدیث ۵۰۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْمُلُوكِ سُوءُ السَّيْرِ .

امام علی علیه السلام: آفت شاهان، بدرفتاری است.

غرر الحکم: ۳۹۲۸

### حدیث ۵۰۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ النَّفْسِ الْوَلَةُ بِالْدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: آفت نفس، شیفتگی به دنیا است.

غرر الحکم: ۳۹۲۶

**حدیث ۵۰۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعَقْلِ الْهَوَى .  
 امام علی علیه السلام : آفت خرد، [ پیروی از ] خواهشهای نفسانی است.  
 غرر الحکم : ۳۹۲۵

**حدیث ۵۰۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْمَجِدِّ عَوَاتِقُ الْقَضَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : آفت بلندپایگی، موانع قضا و قدر است.  
 غرر الحکم : ۳۹۲۲

**حدیث ۵۰۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الشَّرَفِ الْكِبْرُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت بزرگ زادگی، تکبر است.  
 غرر الحکم : ۳۹۱۹

**حدیث ۵۰۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الذِّكَاةِ الْمَكْرُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت زیرکی ، حيله گری است.  
 غرر الحکم : ۳۹۲۰

**حدیث ۵۰۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعِبَادَةِ الرَّيَاءُ .  
 امام علی علیه السلام : آفت عبادت، ریاست.  
 غرر الحکم : ۳۹۲۱

**حدیث ۵۰۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ السَّخَاءِ الْمَنْ .

امام علی علیه السلام: آفت سخاوت، منت گذاری است.

غرر الحکم: ۳۹۲۳

### حدیث ۵۰۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الدِّينِ سُوءُ الظَّنِّ .

امام علی علیه السلام: آفت دین، بدگمانی است.

غرر الحکم: ۳۹۲۴

### حدیث ۵۰۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ النَّعْمِ الْكُفْرَانُ .

امام علی علیه السلام: آفت نعمتها، ناسپاسی است.

غرر الحکم: ۳۹۱۷

### حدیث ۵۰۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الطَّاعَةِ الْعِضْيَانُ .

امام علی علیه السلام: آفت طاعت، نافرمانی کردن است.

غرر الحکم: ۳۹۱۸

### حدیث ۵۰۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

آفَةُ الْيَقِينِ الشُّكُّ .

امام علی علیه السلام: آفت یقین، شک است.

غرر الحکم: ۳۹۱۶

### حدیث ۵۰۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الهوى آفة الأبواب .

امام علی علیه السلام: هوس، آفت خردهاست.

غرر الحکم: ۳۱۴

**حدیث ۵۰۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْإِيمَانِ الشُّرْكَ .

امام علی علیه السلام : آفتِ ایمان، شرک است.

غرر الحکم : ۳۹۱۵

**حدیث ۵۰۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِكُلِّ شَيْءٍ آفَةٌ، وَآفَةُ الْعِلْمِ النَّسْيَانُ، وَآفَةُ الْعِبَادَةِ الرِّيَاءُ، وَآفَةُ اللَّبِّ الْعُجْبُ، وَآفَةُ النَّجَابَةِ الْكِبْرُ، وَآفَةُ الظَّرْفِ الصَّلْفُ، وَآفَةُ الْجُودِ السَّرْفُ، وَآفَةُ الْحَيَاءِ الضَّعْفُ، وَآفَةُ الْحِلْمِ الدَّلُّ، وَآفَةُ الْجِلْدِ الْفُحْشُ .

امام علی علیه السلام : هر چیزی آفتی دارد؛ آفت علم فراموشی است، آفت عبادت ریا، آفت خردمندی خودپسندی، آفت نجیب زادگی تکبر، آفت زیرکی غرور، آفت سخاوت زیاده روی، آفت حیا ناتوانی، آفت بردباری خواری و آفت نیرومندی از حد گذراندن [ در گفتار و کردار].

کنز العمال : ۴۴۲۲۶.

**حدیث ۵۰۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُبْنُ آفَةٌ .

امام علی علیه السلام : ترس، آفت است.

غرر الحکم : ۸۹

**حدیث ۵۰۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المرءُ بأصغَرِيهِ : بقلبه ولسانه ، إن قاتَلَ قَاتِلَ بَجْنَانٍ ، وإن نَطَقَ نَطَقَ بَبِيَانٍ .

امام علی علیه السلام : (ارزش) انسان به دو عضو کوچک است : دل و زبان . چون بجنگد با دل جنگد و چون زبان باز کند واضح و رسا بگوید .

غرر الحکم : ۲۰۸۹ .

**حدیث ۵۰۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَسْكِينُ ابْنِ آدَمَ ! مَكْتُومُ الْأَجَلِ ، مَكْنُونُ الْعِلَلِ ، مَحْفُوظُ الْعَمَلِ ، تُؤَلِّمُهُ الْبَقَّةُ ، وَتَقْتُلُهُ الشَّرْقَةُ ، وَتُنْتِنُهُ الْعَرَقَةُ .

امام علی علیه السلام : بینوا آدمی زاده! مرگش پوشیده است و بیماریهایش نهفته و کردارش نگاشته. پشه ای او را می آزارد و

جرعه ای گلوگیر او را از پای در می آورد و عرق وی را بدبو می کند.  
نهج البلاغه: الحکمة ۴۱۹.

### حدیث ۵۰۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
بِتَقْوَى اللَّهِ أُمِرْتُمْ ، وَلِلْإِحْسَانِ وَالطَّاعَةِ خُلِقْتُمْ .  
امام علی علیه السلام : شما به پروای از خدا فرمان یافته و برای نیکوکاری و فرمانبرداری [از خدا] آفریده شده اید.  
شرح نهج البلاغه : ۱۰۸ / ۳ .

### حدیث ۵۰۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَنْفَرَدَ عَنِ النَّاسِ أَنْسَ بِاللَّهِ سَبْحَانَهُ .  
امام علی علیه السلام : هر که از مردم جدا افتد با خداوند سبحان انس می پذیرد.  
غرر الحکم : ۸۶۴۴ .

### حدیث ۵۰۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْجَاهِلُ يَسْتَوْحِشُ مِمَّا يَأْنِسُ بِهِ الْحَكِيمُ .  
امام علی علیه السلام : نادان از آنچه انسان فرزانه به آن انس می گیرد گریزان است .  
غرر الحکم : ۱۷۷۲ .

### حدیث ۵۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يُؤْنِسُنَا إِلَّا الْحَقُّ ، وَلَا يُوحِشُنَا إِلَّا الْبَاطِلُ .  
امام علی علیه السلام : جز با حق انس مگیر و جز از باطل گریزان مباش .  
غرر الحکم : ۱۰۳۰۳ .

### حدیث ۵۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي عَهْدِهِ لِلْأَشْتَرِ - : وَإِنْ عَقَدْتَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ عَدُوِّكَ عُقْدَةً أَوْ أَلْبَسْتَهُ مِنْكَ ذِمَّةً فَحُطَّ بِعَهْدِكَ بِالْوَفَاءِ وَارَعَ ذِمَّتَكَ بِالْأَمَانَةِ ، وَاجْعَلْ  
نَفْسَكَ جُنَّةً دُونَ مَا أُعْطِيَ ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ النَّاسُ أَشَدُّ عَلَيْهِ اجْتِمَاعًا مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَائِهِمْ وَتَشْتُّتِ آرَائِهِمْ مِنْ تَعْظِيمِ  
الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ .

امام علی علیه السلام - در فرمانش به مالک اشتر - نوشت: اگر با دشمن خود پیمانی بستی یا بر او جامه امان پوشاندی، به پیمان خویش وفا کن و پیمانت را با امانت رعایت نما و خود را سپر امانی که داده ای گردان؛ زیرا مردم، با همه خواسته‌های گوناگون و آرای پراکنده ای که دارند، نسبت به هیچ فریضه ای از فرایض الهی، به شدت بزرگ شمردن وفای به پیمانها همداستان نیستند. نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۰۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَعْتَصِمُوا (اسْتَعَصِمُوا) بِالذَّمِّ فِي أَوْتَادِهَا .  
 امام علی علیه السلام : میخهای عهد و پیمانها را محکم کنید.  
 نهج البلاغه: الحکمة ۱۵۵

### حدیث ۵۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا قَوَّيْتَ الْأَمَانَةَ كَثُرَ الصَّدْقُ  
 امام علی علیه السلام : هرگاه امانتداری تقویت شود، صداقت و دوستی زیاد گردد.  
 غرر الحکم : ۴۰۵۳ .

### حدیث ۵۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَخُنْ مَنْ اِثْتَمَنَكَ وَإِنْ خَانَكَ ، وَلَا تُدْغِ سِرَّهُ وَإِنْ أَدَاعَ سِرَّكَ  
 امام علی علیه السلام : به کسی که تو را امین قرار داده است خیانت مکن هر چند او به تو خیانت کرده باشد، و راز او را فاش مساز اگر چه او راز تو را فاش ساخته باشد.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۲۰۸/۱ .

### حدیث ۵۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الْأَمَانَةُ ، أَقْبَحُ الْأَخْلَاقِ الْخِيَانَةُ  
 امام علی علیه السلام : برترین ایمان امانتداری است، زشت ترین اخلاق خیانت کردن است.  
 غرر الحکم : ۲۹۰۵ - ۲۹۰۶ .

### حدیث ۵۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيْمَانًا مَنْ كَانَ لِلَّهِ أَخْذُهُ وَعَطَاءُهُ وَسَخْطُهُ وَرِضَاؤُهُ .

امام علی علیه السلام: از مؤمنان آن کس ایمانش برتر است که داد و ستدش و خشم و خشنودی اش برای خدا باشد.  
غرر الحکم: ۳۲۷۸.

### حدیث ۵۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَفْضَلُ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُهُمْ تَقْدِمَةً مِنْ نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَمَالِهِ .  
امام علی علیه السلام: برترین مؤمنان آن کسی است که از جان و خانواده و دارایی خود [در راه خدا] بیشتر مایه بگذارد.  
نهج البلاغه: الكتاب ۶۹.

### حدیث ۵۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
وَلَمْ يُخْذِلْ أَرْضَهُ مِنْ عَالَمٍ بِمَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْخَلِيقَةُ، وَمَتَّعَلَّمَ عَلَى سَبِيلِ النَّجَاهِ، أَوْلَيْكَ هُمُ الْأَقْلُونَ عَيْدًا، وَقَدْ بَيَّنَّ اللَّهُ ذَلِكَ فِي أُمَّمِ الْأَنْبِيَاءِ، وَجَعَلَهُمْ مَثَلًا لِمَنْ تَأَخَّرَ، مِثْلُ قَوْلِهِ فِي قَوْمِ نُوحٍ: «وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ» .  
امام علی علیه السلام: خداوند زمین خود را از وجود کسی که به نیازهای مردم آگاه است و از کسی که در راه نجات و رستگاری دانش فرا می گیرد خالی نگذاشته است. والبته شمار اینان بسیار اندک است. خداوند این را در میان امت‌های پیامبران [گذشته] روشن ساخته و آنها را نمونه ای برای آیندگان قرار داده است. مثلاً درباره قوم نوح می فرماید: «و جز اندکی با او ایمان نیاوردند» .  
الاحتجاج: ۱ / ۵۸۱ / ۱۳۷.

### حدیث ۵۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْمُؤْمِنُ مَنْ طَهَّرَ قَلْبَهُ مِنَ الدَّيْنِيَّةِ .  
امام علی علیه السلام: مؤمن، کسی است که دل خود را از پستی پاک کرده باشد.  
غرر الحکم: ۱۹۵۶.

### حدیث ۵۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْمُؤْمِنُ مَنْ وَقَى دِينَهُ بَدْنِيَاةً، وَالْفَاجِرُ مَنْ وَقَى دُنْيَاةً بَدِينِهِ .  
امام علی علیه السلام: مؤمن کسی است که دین خود را با دنیای خود حفظ کند و فاجر کسی است که دنیای خود را با دینش ننگه دارد.  
غرر الحکم: ۲۱۶۰.

### حدیث ۵۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:



المؤمنُ شاکرٌ فی السَّراءِ ، صابرٌ فی البلاءِ ، خائفٌ فی الرِّخاءِ .

امام علی علیه السلام: مؤمن، هنگام خوشی و آسایش سپاسگزار است و هنگام گرفتاری و بلا، شکیبیا و به گاه ناز و نعمت ترسان. غرر الحکم: ۱۷۴۳

### حدیث ۵۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

المؤمنُ غرٌّ کریمٌ ، مأمونٌ علی نفسه ، حذرٌ محزونٌ .

امام علی علیه السلام: مؤمن خوشدل (بی شیله پیله) و بزرگوار است، امین نفس خویش و همواره بر حذر و اندوهگین است. غرر الحکم: ۱۹۰۱

### حدیث ۵۰۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

المؤمنُ بِشْرُهُ فی وجهِهِ ، وُحْزَنُهُ فی قلبِهِ ، أَوْسَعُ شَیْءٍ صَدْرًا ، وَأَذَلُّ شَیْءٍ نَفْسًا ، یُکْرَهُ الرِّفْعَةَ ، وَیُسْنَأُ الشُّمْعَةَ ، طَوِيلٌ غَمُّهُ ، بَعِيدٌ هَمُّهُ ، کَثِیرٌ صِیْمَتُهُ ، مَشْغُولٌ وَقْتُهُ ، شَکُورٌ ، صَبُورٌ ، مَغْمُورٌ بِفِکْرَتِهِ ، ضَنِینٌ بِخَلَّتِهِ ، سَهْلٌ الخَلِیقَةَ ، لَیِّنٌ العَرِیکَةَ ، نَفْسُهُ أَضَلَبُ مِنَ الصَّلْدِ ، وَهُوَ أَذَلُّ مِنَ العَبْدِ .

امام علی علیه السلام: مؤمن شادی اش در چهره اش می باشد و اندوهش در دلش، سینه اش فراختر است و نفسش از هر چیز رامتر؛ بلندپایگی را ناخوش می دارد و شهرت را دشمن می شمارد اندوهش دراز است و همتش بلند؛ بسیار خموش است و اوقاتش به بیکاری نمی گذرد؛ شکور است و شکیبیا؛ غرق در اندیشه خویش است و در پابندی به دوستی خود [با دیگران] حریص. نرمخو و مهربان است، اراده اش سخت تر از سنگ خار است و با این حال از یک برده، خوارتر و افتاده تر است. بحار الأنوار: ۶۹/۴۱۰/۱۲۷.

### حدیث ۵۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لا یدوق المرء من حقیقَةِ الإیمانِ حَتَّى یكونَ فیهِ ثلاثٌ خصالٍ: الفقهُ فی الدِّینِ، والصَّبْرُ علی المصائبِ ، وَحُسْنُ التَّقْدیرِ فی المعاشِ .  
امام علی علیه السلام: آدمی حقیقت ایمان را نمی چشد مگر سه خصلت در او باشد: فهم در دین، صبر در برابر مصائب، و برنامه ریزی درست در امر معاش.  
بحار الأنوار: ۲۹ / ۸۵ / ۷۱ .

### حدیث ۵۰۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لا یجدُ عبدٌ طعمَ الإیمانِ حَتَّى یتَرَکَ الکذبَ هَزْلَهُ وَجِدَّهُ .

امام علی علیه السلام: هیچ بنده ای طعم ایمان را نمی چشد مگر آنگاه که دروغ گفتن را، به شوخی یا جدی، ترک گوید.  
بحار الأنوار: ۱۴ / ۲۴۹ / ۷۲ .

**حدیث ۵۰۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعَمَ الْإِيمَانَ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيَخِطُّهُ ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ ، وَأَنَّ الضَّارَّ النَّافِعَ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ بنده ای مزه ایمان را نمی چشد مگر آن که بدانند آنچه بدو رسیده، ممکن نبود نرسد و آنچه به او نرسیده، ممکن نبود که برسد و اینکه زیان بخش و سودرسان ، خداوند عز و جل است و بس.  
 الکافی : ۲ / ۵۸ / ۷ .

**حدیث ۵۰۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَمِنْ الْإِيمَانِ مَا يَكُونُ ثَابِتًا مُسْتَقِيمًا فِي الْقُلُوبِ ، وَمِنْهُ مَا يَكُونُ عَوَارِيًّا بَيْنَ الْقُلُوبِ وَالصُّدُورِ ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ .  
 امام علی علیه السلام : قسمی از ایمان در دلها استوار و پابرجاست و قسمی دیگر میان دلها و سینه ها عاریت و ناپایدار تا زمانی معلوم (هنگام مرگ).  
 نهج البلاغه: الخطبة ۱۸۹ .

**حدیث ۵۰۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الْعَفَافِ وَالرِّضَا بِالْكَفَافِ مِنْ دَعَائِمِ الْإِيمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : خوشتنداری نیکو و خرسند بودن به قدر کفاف ، از پایه های ایمان است.  
 غرر الحکم : ۴۸۳۸ .

**حدیث ۵۰۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِيمَانُ عَلَى أَرْبَعَةٍ أَوْ كَانِ : التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ ، وَالتَّقْوِيضُ إِلَى اللَّهِ ، وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ ، وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان بر چهار رکن استوار است: توکل به خدا، واگذاشتن کارها به خدا، گردن نهادن به فرمان خدا، و راضی بودن به قضای خدا.  
 بحار الأنوار : ۷۸ / ۶۳ / ۱۵۴ .

**حدیث ۵۰۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْإِيمَانِ حُسْنُ الْإِيْقَانِ .  
 امام علی علیه السلام : برترین ایمان، یقین نیکو [به خدا] است.  
 غرر الحکم : ۲۹۹۲ .

**حدیث ۵۰۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْإِيمَانَ يَبْدُو لَمْظَةً بَيَّضَاءَ فِي الْقَلْبِ ، فَكَلَّمَا أَزْدَادَ الْإِيمَانَ عِظْمًا أَزْدَادَ الْبَيَاضِ ، فَإِذَا اسْتُكْمِلَ الْإِيمَانُ ابْيَضَّ الْقَلْبُ كُلُّهُ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان همچون نقطه سفیدی در قلب ظاهر می شود و هر چه بر ایمان افزوده شود آن سفیدی بزرگتر می شود  
 و چون ایمان کامل گردد تمام قلب سپید می شود.  
 کنز العمال : ۱۷۳۴

**حدیث ۵۰۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْمَلَكُمْ إِيْمَانًا أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا .  
 امام علی علیه السلام : آن کس از شما ایمانش کاملتر است که اخلاقش نیکوتر باشد.  
 بحار الأنوار : ۷۱ / ۳۸۷ / ۳۴ .

**حدیث ۵۰۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلَتْ إِيْمَانُهُ : الْعَقْلُ ، وَالْحِلْمُ ، وَالْعِلْمُ .  
 امام علی علیه السلام : سه چیز است که هر کس داشته باشد ایمانش کامل است: خرد، بردباری و دانش.  
 غرر الحکم : ۴۶۵۸

**حدیث ۵۰۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَكْمُلُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يُحِبَّ مَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ، وَيُبْغِضَ مَنْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان بنده ای کامل نمی شود مگر آن که آنچه را خداوند دوست دارد او نیز دوست داشته باشد و آنچه را خداوند دشمن دارد او نیز دشمن بدارد.  
 غرر الحکم : ۱۰۸۴۹ .

**حدیث ۵۰۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَصْدُقُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِهِ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان هیچ بنده ای راستین نباشد مگر زمانی که اطمینان او به آنچه نزد خداست بیشتر باشد از آنچه در دست خویش دارد.  
 بحار الأنوار : ۱۰۳ / ۳۷ / ۷۹

**حدیث ۵۰۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لو كَانَ الْإِيمَانُ كَلَامًا لَمْ يَنْزَلْ فِيهِ  
 صَوْمٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا حَلَالٌ وَلَا حَرَامٌ .  
 امام علی علیه السلام : اگر ایمان تنها گفتار بود، روزه و نماز و حلال و حرام نازل نمی شد.  
 بحار الأنوار : ۶۹ / ۱۹ / ۲ .

**حدیث ۵۰۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِيمَانُ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان، خالص کردن عمل است [برای خدا].  
 غرر الحکم : ۸۷۳

**حدیث ۵۰۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِيمَانُ صَبْرٌ فِي الْبَلَاءِ ، وَشُكْرٌ فِي الرَّخَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان، شکیبایی در سختی و گرفتاری است و سپاسگزاری در آسایش و نعمت.  
 غرر الحکم : ۱۳۵۰

**حدیث ۵۰۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأْسُ الْإِيمَانِ الصُّدْقُ .  
 امام علی علیه السلام : راستی اوج ایمان است.  
 غرر الحکم : ۵۲۲۲ .

**حدیث ۵۰۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ : «إِنَّ الْحَقَّ فِي آلِ مُحَمَّدٍ» فَعِنْدَ ذَلِكَ يَظْهَرُ الْمَهْدِيُّ عَلَى أَفْوَاهِ النَّاسِ ، وَيُشْرَبُونَ حُبَّهُ ، فَلَا يَكُونُ لَهُمْ ذِكْرٌ  
 غَيْرُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه آواز دهنده ای از آسمان آواز برآورد که: «همانا حق در میان خاندان محمد است» آن هنگام مهدی بر  
 سر زبانهای مردم می افتد و جام محبت او را سر می کشند و جز یاد و نام او بر زبان نمی آورند.  
 التشریف بالمنن : ۱۲۹ / ۱۳۶ ، کنز العمال : ۳۹۶۶۵ .

## حدیث ۵۰۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا هَلَكَ الْخَاطِبُ

امام علی علیه السلام : آنگاه که خاطب به هلاکت درمی افتد و امام عصر از دیدگان پنهان می شود و دل‌هایی شاداب و دل‌هایی دیگر فسرده می گردند، آرزومندان نابود می شوند و از هم فرو می پاشند و مؤمنان باقی می مانند که شمارشان اندک است، سبب نفر یا بیشتر. در رکاب این مؤمنان دسته ای [از فرشتگان] می جنگند که روز بدر در کنار پیامبر خدا صلی الله علیه و آله جنگیدند که نه کشته شدند و نه مردند.

لَعَلَّ الْمُرَادُ بِالْخَاطِبِ الطَّالِبُ لِلْخِلَافَةِ أَوْ الْخَطِيبُ الَّذِي يَقُومُ بِغَيْرِ الْحَقِّ أَوْ بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ أَيْ جَالِبِ الْحَطَبِ .  
الغیبة للنعمانی : ۱۹۵ الهامش الخامس .

## حدیث ۵۱۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

المهدیُّ رَجُلٌ مِنَّا مِنْ وُلْدِ فَاطِمَةَ .

امام علی علیه السلام : مهدی، مردی از ماست، از نسل فاطمه.

کنز العمال : ۳۹۶۷۵ .

## حدیث ۵۱۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- عِنْدَ ذَنْبِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ - : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي وَعَنْ ابْنَتِكَ النَّازِلَةِ فِي جِوَارِكَ وَالسَّرِيعَةَ اللَّحَاقِ بِكَ . قَلَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَن صَبْرِي وَرَقَّ عَنهَا تَجَلُّدِي ؛ إِلَّا أَنْ لِي فِي النَّاسِ بَعْظِيمُ فُرْقَةٍ وَفَادِحٌ مُصِيبَتِكَ مَوْضِعٌ تَعَزُّ ؛ فَلَقَدْ وَسَدْتُكَ فِي مَلْحُودَةِ قَبْرِكَ ، وَفَاضَتْ بَيْنَ نَحْرِي وَصَدْرِي نَفْسُكَ . فَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ . فَلَقَدْ اسْتَرْجَعْتُ الْوَدِيعَةَ ، وَأَخَذْتُ الرَّهْيْنَةَ . أَمَّا حُزْنِي فَسِرْمٌ ، وَأَمَّا لَيْلِي فَمُسْهَدٌ إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللَّهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ . وَسَتَبُئُّكَ ابْنَتُكَ بِتَضَافِرِ أُمَّتِكَ عَلَى هَضْمِهَا فَأَحْفِهَا السُّؤَالَ وَاسْتَخْبِرْهَا الْحَالَ . هَذَا وَلَمْ يَطَّلِ الْعَهْدُ وَلَمْ يَخْلُ مِنْكَ الذُّكْرُ . وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمَا سَيَّالَمَ مُودَعٍ لِقَالِ وَلَا سَيْئِمٍ . فَإِنْ أَنْصِرِفْ فَلَا عَن مَلَالَةٍ ، وَإِنْ أَقِمْ فَلَا عَن سُوءِ ظَنٍّ بِمَا وَعَدَ اللَّهُ الصَّابِرِينَ .

امام علی علیه السلام - هنگام خاکسپاری فاطمه علیها السلام فرمود : سلام بر تو - ای رسول خدا - از من و دخترم ، که در کنارت آرمیده و زودتر [از دیگران] به تو رسیده . ای رسول خدا ! از جدایی دردانه دخترم صبرم لبریز گشته و تاب توان از کفم رفته است . اما ، یادآوری فراق جانگداز تو و مصیبت بزرگ از دست رفتن تو در این هنگام ، مایه تسلای من است ؛ زیرا هرگز از یاد نمی برم آن لحظاتی را که سرت به سینه من بود و در آغوش من جان دادی و من با دست خود سر تو را بر سنگ آرامگاهت نهادم . همه ما از آن خداییم و همگی به سوی او باز می گردیم . اینک امانتی [که به من سپرده بودی] باز گردانیده شد و گروگان دریافت شد . اما از این پس ، اندوه من [از غم فراق شما] همیشگی خواهد بود و شبهایم به بیداری خواهد گذشت ، تا آن گاه که خداوند سرایی را که تو در آنی ، برایم برگزیند . بزودی دخترم تو را از ستمها و حق کشیهای که امتت ، همداستان ، در حق او روا داشتند ، آگاه خواهد ساخت . همه وقایع را از او پرس و اخبار اوضاع و احوال را از وی جویا شو . این ستمها در حالی شد که هنوز از رفتن تو

مدتی نگذشته ، و یادت از میان نرفته بود . بدرودتان باد ، بدرودی وداع گونه ، نه از سر نفرت و بیزاری. پس اگر از نزد شما بروم ، به سبب ملال و بی علاقه‌گی نیست و چنانچه بمانم نه از آن روست که به آنچه خداوند به شکیبایان وعده داده است ، بدگمانم .  
نهج البلاغه: الخطبه ۲۰۲ .

### حدیث ۵۱۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ما شَكَكْتُ فِي الْحَقِّ مُذُ أَرَيْتُهُ .  
امام علی علیه السلام : از آن زمان که حق به من نموده شد، در آن تردید نکرده ام.  
غرر الحکم : ۹۴۸۲ .

### حدیث ۵۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ - : مَا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ آيَةٌ هِيَ أَكْبَرُ مِنِّي .  
امام علی علیه السلام - همواره - می فرمود : خداوند عز و جل را آیتی بزرگتر از من نیست.  
الکافی : ۳ / ۲۰۷ / ۱ .

### حدیث ۵۱۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّمَا مَثَلِي بَيْنَكُمْ كَالسَّرَاجِ فِي الظُّلْمَةِ ، يَسْتَضِيءُ بِهَا مَنْ وَلَجَهَا .  
امام علی علیه السلام : همانا حکایت من در میان شما همچون چراغ در تاریکی است که هر کس به حریم آن درآید از نور آن روشنایی می گیرد.  
غرر الحکم : ۳۸۸۳ .

### حدیث ۵۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَنَا أَوَّلُ مَنْ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .  
امام علی علیه السلام : من نخستین کسی هستم که با پیامبر صلی الله علیه و آله نماز گزاردم.  
تاریخ دمشق : ۳۱ / ۴۲ .

### حدیث ۵۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَوْلَا كَيْ يَا عَلِيُّ ، مَا عُرِفَ الْمُؤْمِنُونَ مِنْ بَعْدِي .  
امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود : ای علی ! اگر تو نبودی بعد از من مؤمنان شناخته نمی شدند .

کنز العمال : ۳۶۴۷۷ .

**حدیث ۵۱۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

والله ، لَأَنْ أُبَيِّتَ عَلَى حَسَكِ السَّعْدَانِ مُسَهَّداً أَوْ أُجَزَّ فِي الْأَغْلَالِ مُصَفَّداً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظالماً ... .  
والله ، لو أُعْطِيتُ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بما تَحْتَ أَفلاكِهَا على أَنْ أعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمْلَةٍ أَسْلُبُهَا جُلْبَ شَعِيرَةٍ ما فَعَلْتُهُ .  
امام علی علیه السلام : به خدا سوگند اگر شب را بر روی اشتر خار تا صبح بیدار مانم و مرا در کُند و زنجیرها کت بسته بکشند خوش تر دارم از این که در روز رستاخیز، خدا و پیامبرش را با عنوان ستمکار دیدار کنم... .  
به خدا سوگند اگر هفت اقلیم را با آنچه زیر آسمانهای آنهاست به من دهند تا با گرفتن پوست جوی از دهان مورچه ای خدا را نافرمانی کنم چنین نخواهم کرد.  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۲۴ .

**حدیث ۵۱۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أنا أَوَّلُ مَنْ يَجْتُو لِلْخُصُومَةِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
امام علی علیه السلام : من نخستین کسی هستم که در روز قیامت برای دادخواهی [از دشمنان] در برابر خداوند عز و جلبر زانو می نشیند.  
تاریخ دمشق : ۴۲ / ۴۷۵

**حدیث ۵۱۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أنا أَوَّلُ مَنْ أَسْلَمَ .  
امام علی علیه السلام : من نخستین کسی هستم که اسلام آوردم.  
تاریخ دمشق : ۴۲ / ۳۱

**حدیث ۵۱۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أنا الهادی ، وأنا المَهْتَدَى ، وأنا أبو الْيَتَامَى وَالْمَساكِينِ ، وزوجُ الْأَراملِ ، وأنا مَلَجَأُ كُلِّ ضَعِيفٍ ، ومَأْمُنُ كُلِّ خائِفٍ ، وأنا قائدُ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى الْجَنَّةِ ، وأنا حَبْلُ اللَّهِ الْمُتِينِ ، وأنا عُرْوَةُ اللَّهِ الْوُثْقَى ، وكَلِمَةُ التَّقْوَى ، وأنا عَيْنُ اللَّهِ ، ولسانُهُ الصَّادِقُ ، وَيَدُهُ .

امام علی علیه السلام : من رهنمایم، من رهیافته ام. پدر یتیمان و مستمندانم ، سرپرست بیوه زنانم، پشت و پناه هر ناتوانی هستم و مأمن هر وحشترده ای؛ من رهنمای مؤمنان به سوی بهشتم، ریسمان استوار خدایم، حلقه و دستاویز محکم خدایم و کلمه تقوا؛ من چشم

خدایم و زبان راستگوی او و دست او.

التوحید : ۱۶۴ / ۲ .

### حدیث ۵۱۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا عَلَمُ الْهُدَى ، وَكَهْفُ التَّقَى ، وَمَحَلُّ السَّخَاءِ ، وَبَحْرُ النَّدَى ، وَطَوْدُ النَّهْيِ .

امام علی علیه السلام : من پرچم هدایت، و پناهگاه پرهیزگاری، و جایگاه سخاوت، و دریای جود و جوانمردی، و کوه خرد.

نهج السعادة : ۳ / ۷۹ .

### حدیث ۵۱۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا قَسِيمُ اللَّهِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، لَا يَدْخُلُهَا دَاخِلٌ إِلَّا عَلَى حَدِّ قَسَمِي ، وَأَنَا الْفَارُوقُ الْأَكْبَرُ ، وَأَنَا الْإِمَامُ لِمَنْ بَعْدِي ، وَالْمُؤَدِّي عَمَّنْ كَانَ قَبْلِي .

امام علی علیه السلام : من از جانب خدا قسمت کننده بهشت و دوزخم . هیچ کس وارد آن نمی شود مگر به تقسیم من . منم فاروق

اکبر (بزرگترین جداساز حق و باطل)، منم امام مردم پس از خودم، و اداکننده از جانب کسی که پیش از من بود (یعنی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله).

الکافی : ۱ / ۱۹۸ / ۳ .

### حدیث ۵۱۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَا يَعْسُوبُ الْمُؤْمِنِينَ ، وَالْمَالُ يَعْسُوبُ الْفَجَّارِ .

امام علی علیه السلام : من پیشوای مؤمنانم و مال و دارایی ، زمامدار فاجران .

نهج البلاغه : الحكمة ۳۱۶ .

قال الشريف الرضي : ومعنى ذلك أن المؤمنين يتبعونني والفجار يتبعون المال كما تتبع النحل يعسوبها وهو رئيسها .

### حدیث ۵۱۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي فِيكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ كَهَارُونَ فِي آلِ فِرْعَوْنَ ، وَكِبَابِ حِطَّةٍ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ ، وَكَسْفِينُهُ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْمِ نُوحٍ ، وَإِنِّي النَّبِيُّ الْأَعْظَمُ ، وَالصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ ، وَعَنْ قَلِيلٍ سَتَعْلَمُونَ مَا تُوَعَدُونَ .

امام علی علیه السلام : ای مردم! همانا من در میان شما مانند هارونم در میان فرعونیان و همچون باب حطه ام در میان بنی اسرائیل و

چونان کشتی نوح علیه السلام در میان قوم نوح، منم آن «نبا» اعظم و آن صدیق اکبر. و بزودی آنچه را وعده داده شده اید خواهید دانست.

تنبيه الخواطر : ۲ / ۴۱ .



**حدیث ۵۱۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنِّي لَمْ أَفِرَّ مِنَ الرَّحْفِ قَطُّ ، وَلَمْ يُبَارِزْنِي أَحَدٌ إِلَّا سَقَيْتُ الْأَرْضَ مِنْ دَمِهِ .  
 امام علی علیه السلام : همانا من هرگز از میدان جنگ و جهاد نگریخته ام و هیچ کس به پیکار من نیامد مگر آن که زمین را از  
 خونش سیراب کردم.  
 الخصال : ۱ / ۵۸۰ .

**حدیث ۵۱۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنَا الَّذِي أَهَنْتُ الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : منم که دنیا را خوار و بیمقدار شمردم.  
 تاریخ دمشق : ۴۲ / ۴۸۹ .

**حدیث ۵۱۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنَا صِنْتُ رَسُولَ اللَّهِ ، وَالسَّابِقُ إِلَى الْإِسْلَامِ ، وَكَاسِرُ الْأَصْنَامِ ، وَمُجَاهِدُ الْكُفَّارِ ، وَقَامِعُ الْأَضْدَادِ .  
 امام علی علیه السلام : من یار و برادر مهربان پیامبر خدایم و پیشگام در اسلام و شکننده بتها و ستیزنده با کافران و براندازنده  
 دشمنان دین.  
 غرر الحکم : ۳۷۶۱ .

**حدیث ۵۱۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنِّي لَا أُحْكُمُ عَلَى طَاعَةٍ إِلَّا وَأَسْبِقُكُمْ إِلَيْهَا ، وَلَا أَنهَأُكُمْ عَنْ مَعْصِيَةٍ إِلَّا وَأَتْنَاهِي قَبْلَكُمْ عَنْهَا .  
 امام علی علیه السلام : همانا من، شما را به طاعتی و انمی دارم مگر آن که خود جلوتر از شما آن را انجام می دهم و از گناهی باز  
 نمی دارم جز آن که خودم پیش از شما از آن باز می ایستم.  
 غرر الحکم : ۳۷۸۱ .

**حدیث ۵۱۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - وَقَدْ قِيلَ لَهُ : إِنَّكَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ [الْخِلَافَةِ] الْحَرِيصُ - : بَلْ أَنْتُمْ وَاللَّهِ لَأَحْرَصُ  
 وَأَبْعَدُ ، وَأَنَا أَحْصُ وَأَقْرَبُ ، وَإِنَّمَا طَلَبْتُ حَقَّ لِي وَأَنْتُمْ تَحُولُونَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ ، وَتَضْرِبُونَ وَجْهِي دُونَهُ ... اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَعْدِيكَ عَلَى قُرَيْشٍ  
 وَمَنْ أَعَانَهُمْ ، فَإِنَّهُمْ قَطَعُوا رَحِمِي ، وَصَغَّرُوا عَظِيمَ مَنَزِلَتِي ، وَأَجْمَعُوا عَلَيَّ مُنَازَعَتِي أَمْرًا هُوَ لِي

امام علی علیه السلام - وقتی به وی گفته شد: تو به این امر (خلافت) حریصی - فرمود: به خدا قسم که شما حریص ترید و دورتر (نالایق تر)، و من سزاوارترم و نزدیکتر (لایق تر و شایسته تر یا در خویشاوندی با پیامبر نزدیکتر). من، در حقیقت، حق خود را طلبیده ام و شما مانع رسیدن من به آن می شوید ... خدایا! من در برابر قریش و یاوران قریش از تو یاری می طلبم؛ زیرا آنان پیوند خویشاوندی مرا بریدند، منزلت والای مرا خرد شمردند و برای ستیز با من بر سر امری (خلافت) که از آن من است، همدستان شدند.

نهج البلاغه: الخطبه ۱۷۲.

### حدیث ۵۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُنْتُ أَرَى أَنَّ الْوَالِيَّ يَظْلِمُ الرَّعِيَّةَ، فَإِذَا الرَّعِيَّةُ تَظَلَّمُوا الْوَالِيَّ!

امام علی علیه السلام: من فکر می کردم که والی بر مردم ستم می کند اما اکنون می بینم که مردم بر والی ستم روا می دارند.

کنز العمال: ۳۶۵۴۱.

### حدیث ۵۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا لَقِيَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ مَا لَقَيْتُ.

امام علی علیه السلام: ظلمی که به من رسیده به احدی از مردم نرسیده است.

شرح نهج البلاغه: ۴ / ۱۰۳.

### حدیث ۵۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا زِلْتُ مُذْ قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَظْلُومًا.

امام علی علیه السلام: از همان زمان که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله رحلت کرد همواره مظلوم بوده ام.

خصائص الأئمة عليهم السلام: ۹۹.

### حدیث ۵۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَنْدَمَجْتُ عَلَى مَكْنُونٍ عَلِمَ لَوْ بُحْتُ بِهِ لَأَضْطَرُّبْتُمْ اضْطِرَابَ الْأَرْضِيَّةِ فِي الطَّوِيِّ الْبَعِيدَةِ.

امام علی علیه السلام: دانشی در سینه نهان دارم که اگر آن را آشکار سازم همچون ریسمانهای دلو آویخته در چاهی عمیق به لرزه درمی آید.

نهج البلاغه: الخطبه ۵.

### حدیث ۵۱۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی خُطْبَتِهِ لَمَّا بُوِيعَ بِالْخِلَافَةِ - : يامعشرَ النَّاسِ، سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي ، سَلُونِي فَإِنَّ عِنْدِي عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ . أَمَا وَاللَّهِ لَوْ تُنِي لِي الْوِسَادُ لَحَكَمْتُ بَيْنَ أَهْلِ التَّوَارِثِ بِتَوَارِثِهِمْ ...

- ثُمَّ قَالَ : - سَلُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي ، فوالذی فَلَاقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ لَوْ سَأَلْتُمُونِي عَنْ آيَةِ آيَةٍ لِأَخْبَرْتُكُمْ بِوَقْتِ نَزُولِهَا وَفِي مَنْ نَزَلَتْ .  
امام علی علیه السلام - در خطبه ای، پس از آن که مردم با او به عنوان خلیفه بیعت کردند - فرمود : ای مردم! پیش از آن که مرا از دست دهید از من پرسید . از من سؤال کنید ؛ زیرا دانش اولین و آخرین نزد من است . سوگند به خدا که اگر بر مسند داوری تکیه زخم میان پیروان تورات بر اساس تورات آنان داوری می کنم و ...

[آن گاه فرمود:] از من پرسید پیش از آن که مرا از دست دهید . سوگند به آن که دانه را شکافت و انسان را آفرید اگر از آیه آیه قرآن از من پرسید به شما خواهم گفت که چه وقت و درباره چه کسی نازل شده است .  
الإرشاد : ۱ / ۳۵ .

### حدیث ۵۱۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَايُمُ اللَّهِ ، لَوْلَا مَخَافَةُ الْفُرْقَةِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ ، وَأَنْ يَعُودُوا إِلَى الْكُفْرِ وَيَعُورَ الدِّينَ ، لَكُنَّا قَدْ غَيَّرْنَا ذَلِكَ مَا اسْتَطَعْنَا .  
امام علی علیه السلام : سوگند به خدا اگر بیم آن نبود که مسلمانان پراکنده شوند و به کفر بازگردند و دین صدمه ببیند، بی گمان تا آن جا که توان داشتیم این وضع را دگرگون می ساختیم .  
الأمالی للمفید : ۶ / ۱۵۵ .

### حدیث ۵۱۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الْهَدَى كَانَتْ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ ، وَلَا التَّمَسُّ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ ، وَلَكِنْ لِنُرَدَّ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ ، وَنُظَهِّرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ ، فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ ، وَتُقَامَ الْمَعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ .  
امام علی علیه السلام : بار خدایا! تو می دانی که آنچه از ما سرزد، نه از سر رغبت به کسب قدرت بود و نه برای به دست آوردن چیزی از متاع دنیا؛ بلکه می خواستیم نشانه های دین تو را [به جایگاهشان] بازگردانیم و اصلاح و آبادانی را در سرزمینهای تو پدیدار سازیم، تا بندگان ستم دیده ات امنیت و آسودگی یابند و حدود و احکام تعطیل شده ات دوباره بر پا شود .  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۳۱ .

### حدیث ۵۱۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا الْأَسْتِبْدَاءُ عَلَيْنَا بِهَذَا الْمَقَامِ - وَنَحْنُ الْأَعْلَوْنَ نَسَبًا وَالْأَشْدُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ نَوَاطًا - فَإِنَّهَا كَانَتْ أَثْرَةً ، شَحَّتْ عَلَيْهَا نَفُوسُ قَوْمٍ وَسَخَّتْ عَنْهَا نَفُوسُ آخِرِينَ ، وَالْحَكْمُ لِلَّهِ .  
امام علی علیه السلام : علت آن که در زمینه خلافت با ما خودکامانه و انحصارطلبانه رفتار کردند - با آن که نسب ما برتر و پیوند خویشی ما با پیامبر صلی الله علیه و آله استوارتر است - این بود که خلافت ، مرغوب و جذاب بود . گروهی آزمندانه به آن

چسبیدند و گروهی دیگر (اهل بیت) سخاوتمندانه از آن چشم پوشیدند. و داور [میان ما و ایشان] خداست.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۲

### حدیث ۵۱۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ السُّمْرَقَةُ الْوُسْطَى ، بِهَا يَلْحَقُ التَّالِي وَإِيَّهَا يَرْجِعُ الْغَالِي .

امام علی علیه السلام : ما تکیه گاه میان راهیم، هر که و ما ماند خود را به آن می رساند و آن که پیش تاخته است به سوی آن باز می گردد.

نهج البلاغه: الحکمه ۱۰۹.

### حدیث ۵۱۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الْأُئِمَّةُ قُورَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ ، وَعُرْفَاؤُهُ عَلَى عِبَادِهِ ، وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ ، وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْكَرَهُمْ وَأُنْكَرُوهُ .  
امام علی علیه السلام : همانا امامان از جانب خدا تدبیر کننده کار مردمانند و کار گزاران او بر بندگانش. به بهشت در نمی آید مگر کسی که آنان را بشناسد و آنها نیز او را، و به دوزخ وارد نمی شود مگر کسی که ایشان را انکار کند و ایشان نیز او را نشناسند و نپذیرند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۵۲

### حدیث ۵۱۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ شَجَرَةُ النَّبُوَّةِ ، وَمَحَطُّ الرِّسَالَةِ ، وَمُخْتَلَفُ الْمَلَائِكَةِ ، وَمَعَادِنُ الْعِلْمِ ، وَيَنَابِيعُ الْحُكْمِ .

امام علی علیه السلام : ما بیم درخت نبوت و جایگاه فرود آمدن رسالت و جای آمد و شد فرشتگان و کانهای دانش و چشمه های حکمت.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۹

### حدیث ۵۱۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّ مَثَلَ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَمَثَلِ نُجُومِ السَّمَاءِ ؛ إِذَا خَوَى نَجْمٌ طَلَعَ نَجْمٌ ، فَكَأَنَّكُمْ قَدْ تَكَامَلْتُمْ مِنَ اللَّهِ فِيكُمْ الصَّنَائِعُ ، وَأَرَاكُمْ مَا كُنْتُمْ تَأْمَلُونَ .

امام علی علیه السلام : هان! مثل خاندان محمد صلی الله علیه و آله مثل ستارگان آسمانند که هر گاه ستاره ای ناپدید شود ستاره ای دیگر آشکار می گردد، پس، چنان است که نعمتهای خداوند در میان شما کامل گشته و آنچه را آرزو می کردید به شما ارائه کرده است.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۰۰

**حدیث ۵۱۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

انظروا أهل بيت نبيكم ، فالزموا سمتهم ، واتبعوا أثرهم ، فلن يخرجوكم من هدى ، ولن يعيدوكم في ردى ، فإن لبدوا فالبدوا ، وإن نهضوا فانهضوا .

امام علی علیه السلام : به خاندان پیامبر خود بنگرید و راه آنان را در پیش گیرید و در پی آنها حرکت کنید؛ زیرا آنان هرگز شما را از راه راست منحرف نمی کنند و به هیچ هلاکتی در نمی افکنند. اگر نشستند شما نیز بنشینید و اگر بپا خاستند شما نیز بپا خیزید.  
نهج البلاغه : الخطبة ۹۷

**حدیث ۵۱۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بعت النبي صلى الله عليه وآله جيشا وأمر عليهم رجلاً وأمرهم أن يسمعوا له ويطيعوا ، فأجج ناراً وأمرهم أن يفتحوا فيها ، فأبى قوم أن يدخلوها وقالوا : إنا فرزنا من النار . وأراد قوم أن يدخلوها ، فبلغ ذلك النبي صلى الله عليه وآله فقال : لو دخلوها لم يزالوا فيها ، وقال : لا طاعة في معصية الله ، إنما الطاعة في المعروف .

امام علی علیه السلام : پیامبر صلی الله علیه و آله سپاهی را گسیل داشت و مردی را فرمانده آنان کرد و به سپاهیان فرمود تا دستورهای او را بشنوند و اطاعت کنند. او آتشی بیفروخت و به سپاهیان دستور داد خود را در آن بیندازند. گروهی از ورود به آتش سر باز زده گفتند: ما از آتش گریخته ایم و گروهی تصمیم گرفتند وارد آتش شوند. این خبر به پیامبر صلی الله علیه و آله رسید، فرمود: اگر به میان آتش می رفتند برای همیشه در آتش بودند. آن گاه فرمود: در معصیت خدا نباید از کسی اطاعت کرد بلکه فقط در خوبیها باید فرمان برد.  
تنبيه الخواطر : ۱ / ۵۱ .

**حدیث ۵۱۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إن شر الناس عند الله إمام جائر ضلّ و ضلّ به ، فأما سنّة مأخوذةً وأحيا بدعةً متروكةً ، وإنّي سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وآله يقول : يؤتى يوم القيامة بالإمام الجائر وليس معه نصير ولا عاذر ، فيلقى في نار جهنم ، فيدور فيها كما تدور الرحى ، ثمّ يرتبط في قعرها .

امام علی علیه السلام : بدترین مردم نزد خداوند پیشوای ستمگری است که هم خود گمراه است و هم سبب گمراهی است؛ زیرا سنت معمول را می میراند و بدعت متروک را زنده می کند. شنیدم پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرمود: در روز قیامت پیشوای ستمگر آورده می شود بی آن که پشتیبان و عذرخواهی داشته باشد. پس، در آتش دوزخ افکنده می شود و همچون سنگ آسیا در دوزخ به چرخش در می آید، سپس در قعر آن به بند کشیده می شود.  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۶۵ .

**حدیث ۵۱۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمْرًا بَعِيدٌ ، فَإِنَّ حَقًّا عَلَى الْوَالِي أَلَّا يُغَيِّرَهُ عَلَى رَعِيَّتِهِ فَضَّلَ نَالَهُ ، وَلَا طَوْلَ حُصِّ بِهِ ، وَأَنْ يَزِيدَهُ مَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ مِنْ نِعْمِهِ دُنُوًا مِنْ عِبَادِهِ ، وَعَظْفًا عَلَى إِخْوَانِهِ .

أَلَّا وَإِنَّ لَكُمْ عِنْدِي أَلَّا أُخْتَجَزَ دُونَكُمْ سِرًّا إِلَّا فِي حَرْبٍ ، وَلَا أُطَوَى دُونَكُمْ أَمْرًا إِلَّا فِي حُكْمٍ ، وَلَا أُؤَخَّرَ لَكُمْ حَقًّا عَنْ مَحَلِّهِ ، وَلَا أُقْفَ بِهِ دُونَ مَقْطَعِهِ ، وَأَنْ تَكُونُوا عِنْدِي فِي الْحَقِّ سَوَاءً ، فَإِذَا فَعَلْتُ ذَلِكَ وَجَبَتْ لِلَّهِ عَلَيْكُمُ النَّعْمَةُ وَلِي عَلَيْكُمُ الطَّاعَةُ .

امام علی علیه السلام : اما بعد، وظیفه حکمران است که اگر به زیادتی رسیدی یا به نعمتی مخصوص گشت موجب تغییر حال و دگرگونی رفتار او بر رعیتش نشود و نعمتهایی که خدا نصیبت کرده بر نزدیکی او به بندگان خدا و مهربانی او به برادرانش بیفزاید.

بدانید حق شماست بر من که رازی را از شما نپوشانم مگر در جنگ، و بدون ریزنی با شما کاری را نکنم مگر در قضاوت، و در ادای حق شما تأخیر نکنم (حقوق و عطایای شما را به موقع پردازم) و در رساندن آن درنگ نکنم و همه شما را در حق یکسان بدانم. پس، هرگاه چنین کردم، خداوند بر شما حق نعمت خواهد داشت و من بر شما حق اطاعت. نهج البلاغه: کتاب ۵۰.

### حدیث ۵۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَقُّ عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَحْكُمَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَأَنْ يُؤَدِّيَ الْأَمَانَةَ ، فَإِذَا فَعَلَ فَحَقُّ عَلَى النَّاسِ أَنْ يَسْمَعُوا لَهُ وَأَنْ يُطِيعُوا وَأَنْ يُجِيبُوا إِذَا دُعُوا .  
امام علی علیه السلام : امام وظیفه دارد بر طبق آنچه خدا نازل کرده است حکومت کند و امانت را ادا نماید. چون چنین کند مردم وظیفه دارند سخنش را بشنوند، فرمانش را ببرند و هرگاه آنان را فرا خواند، اجابت کنند. کنز العمال: ۱۴۳۱۳.

### حدیث ۵۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهُ لَيْسَ عَلَى الْإِمَامِ إِلَّا مَا حُمِّلَ مِنْ أَمْرِ رَبِّهِ : الْإِبْلَاحُ فِي الْمَوْعِظَةِ ، وَالْاجْتِهَادُ فِي النَّصِيحَةِ ، وَالْإِحْيَاءُ لِلشُّنَّةِ ، وَإِقَامَةُ الْحُدُودِ عَلَى مَسْتَحِقِّيَّهَا ، وَإِصْدَارُ الشُّهُمَانِ عَلَى أَهْلِهَا .

امام علی علیه السلام : چیزی بر عهده امام نیست جز همان وظایفی که پروردگار بر عهده اش نهاده است: جدیت در موعظه و اندرز، کوشش در خیرخواهی و ارشاد، زنده کردن سنت، اجرای حدود الهی بر آنان که سزاوار آند و رساندن سهام (بیت المال) به کسانی که سهم می برند. نهج البلاغه: الخطبه ۱۰۵.

### حدیث ۵۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَنِي إِمَامًا لِخَلْقِهِ ، فَفَرَضَ عَلَيَّ التَّقْدِيرَ فِي نَفْسِي وَمَطْعَمِي وَمَشْرَبِي وَمَلْبَسِي كَضُّ حَفَاءِ النَّاسِ ، كَيْفَقَدَيْ الْفَقِيرِ بِفَقْرِي ، وَلَا يُطْعَمِي الْغَنِيِّ غِنَاهُ .

امام علی علیه السلام: خداوند مرا پیشوای خلق خود قرار داد. از این رو، بر من واجب کرد که درباره خودم و خورد و خوراک و پوشاکم همانند مردمان تنگدست باشم تا نادار به ناداری من تاسی جوید و توانگر را توانگری اش به طغیان و سرکشی نکشاند.  
بحار الأنوار: ۴۰ / ۳۳۶ / ۱۷.

### حدیث ۵۱۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ عَلَى الْفُرُوجِ وَالِدْمَاءِ وَالْمَغَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامَةِ الْمُسْلِمِينَ: الْبَخِيلُ فَتُكُونَ فِي أَمْوَالِهِمْ نُهْمَتُهُ، وَلَا الْجَاهِلُ فَيَضِيضَ لَهُمْ بِجَهْلِهِ، وَلَا الْجَافِي فَيَقْطَعَهُمْ بِجَفَائِهِ، وَلَا الْحَائِفُ (الْجَائِفُ) لِلدُّوْلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ، وَلَا الْمُزْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحَقُوقِ وَيَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ، وَلَا الْمَعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيُهْلِكَ الْأُمَّةَ.

امام علی علیه السلام: دانستید که نباید مسؤولیت نوامیس، جانها، غنائم، احکام و پیشوایی مسلمانان را به دست بخیل سپرد تا که بر اموال آنان حریص گردد و نه به دست نادان که با نادانی خود ایشان را گمراه کند و نه به دست جفاکار که بر اثر جفا و بی وفایی اش از آنان ببرد و نه به دست بی عدالت در تقسیم مالها تا به مردمی ببخشد و مردمی را محروم سازد و نه به دست کسی که در حکم کردن رشوه ستاند تا حقوق مردم را پایمال کند و در رساندن حق به صاحبانش کوتاهی ورزد و نه به دست کسی که فروگذار سنت است تا امت را به نابودی کشاند.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۳۱.

### حدیث ۵۱۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كِبَارُ حُدُودِ وَلَايَةِ الْإِمَامِ الْمَفْرُوضِ الطَّاعَةِ أَنْ يُعْلَمَ أَنَّهُ مَعْصُومٌ مِنَ الْخَطَا وَالزَّلَلِ وَالْعَمْدِ، وَمِنَ الذُّنُوبِ كُلِّهَا صَغِيرِهَا وَكَبِيرِهَا، لَا يَزِلُّ، وَلَا يُخْطِئُ، وَلَا يَلْهُو بِشَيْءٍ مِنَ الْأُمُورِ الْمَوْبِقَةِ لِلدِّينِ، وَلَا بِشَيْءٍ مِنَ الْمَلَاهِي، وَأَنَّهُ أَعْلَمُ النَّاسِ بِحَلَالِ اللَّهِ وَحَرَامِهِ، وَقَرَائِصِهِ وَسَيِّئِهِ وَأَحْكَامِهِ، مُسْتَعْنٍ عَنِ جَمِيعِ الْعَالَمِ، وَغَيْرُهُ مُحْتَاجٌ إِلَيْهِ، وَأَنَّهُ أَسْخَى النَّاسِ وَأَشْجَعُ النَّاسِ.

امام علی علیه السلام: شرط ها و نشانه های اصلی ولایت امامی که اطاعتش واجب می باشد، این است که از خطا و لغزش و گناه عمدی و از همه گناهان، کوچک و بزرگ، مصون است، نه می لغزد و نه اشتباه می کند، به هیچ امر دین براندازی دل نمی بندد و هیچگاه عیاشی و خوشگذرانی نمی کند، داناترین مردم به حلال و حرام خدا و واجبات و مستحبات و احکام اوست، از همه جهانیان بی نیاز است و دیگران به او نیازمندند و بخشنده ترین و دلیرترین مردمان است.

بحار الأنوار: ۲۵ / ۱۶۴.

### حدیث ۵۱۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يُقِيمُ أَمْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَّا مَنْ لَا يُصَانِعُ وَلَا يُضَارِعُ وَلَا يَتَّبِعُ الْمَطَامِعَ.

امام علی علیه السلام: فرمان خدا را بر پا نمی دارد جز کسی که [در اجرای حکم خدا] سازش نکند و همرنگ جماعت نشود و در پی طمع خویش نرود.

نهج البلاغه: الحكمة ۱۱۰.

**حدیث ۵۱۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَحْتَأِجُ الْإِمَامُ إِلَى قَلْبِ عَقُولٍ، وَلِسَانِ قَوْلٍ، وَجَنَانٍ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ صَوُولٍ .  
امام علی علیه السلام : امام باید اندیشه ای خردورز، زبانی گویا و دلی خروشان در راه برپایی حق داشته باشد.  
غرر الحکم : ۱۱۰۱۰ .

**حدیث ۵۱۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ ، وَلْيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ ، قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ .  
امام علی علیه السلام : هر که خود را پیشوای مردم کند باید پیش از آموزش دیگران به آموزش خویش پردازد و پیش از آن که [دیگران را] به گفتار ادب کند باید به کردار خود تربیت نماید.  
نهج البلاغه : الحکمه ۷۳

**حدیث ۵۱۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يَحْمِلُ هَذَا الْأَمْرَ إِلَّا أَهْلُ الصَّبْرِ وَالْبَصْرِ وَالْعِلْمِ بِمَوَاقِعِ الْأَمْرِ .  
امام علی علیه السلام : این امر (امامت) را به دوش نمی کشد مگر کسی که اهل شکیبایی، بینش و آگاهی از سررشته امور باشد.  
شرح نهج البلاغه : ۳۶ / ۷ .

**حدیث ۵۱۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اللَّهُمَّ بَلِي، لَا تَخْلُو الْأَرْضَ مِنْ قَائِمٍ لَكَ بِحُجَجِهِ ، إِمَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا ، أَوْ خَائِفًا مَعْمُورًا لِنَلَّا تَبْطُلَ حُجَجُ اللَّهِ وَبَيِّنَاتُهُ .  
امام علی علیه السلام : صد البتّه زمین از کسی که حجّتهای خدا را بر پا دارد - آشکار و سرشناس یا بیمناک و گمنام - خالی نمی ماند، تا که حجّتها و برهانهای خداوند از بین نرود.  
بحار الأنوار : ۲۳ / ۴۶ / ۹۱

**حدیث ۵۱۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الإِمَامَةُ نِظَامُ الْأُمَّةِ .  
امام علی علیه السلام : امامت ، رشته کار امت است.  
غرر الحکم : ۱۰۹۵ .



**حدیث ۵۱۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَحْنُ شُهَدَاءُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ ، وَحُجَّتُهُ فِي أَرْضِهِ ، وَنَحْنُ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ : «وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا» .  
 امام علی علیه السلام : ماییم گواهان خدا بر آفریدگانش و حجت او در زمینش و ما همانان هستیم که خداوند - که بزرگ است  
 نامش - فرموده است: «واین چنین شما را امتی میانه گردانیدیم» .  
 شواهد التنزیل : ۱/۱۱۹/۱۲۹ .

**حدیث ۵۱۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَمَلَ إِنْسَانًا فَقَدْ هَابَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس به انسانی امید بندد، او را تکریم کرده است .  
 بحار الأنوار : ۷۸/۷۹/۶۱ .

**حدیث ۵۱۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَيْقَنَ أَنَّهُ يُفَارِقُ الْأَحْبَابَ ، وَيَسْكُنُ التُّرَابَ ، وَيُوَاجِهُ الْحِسَابَ ، وَيَسْتَعِينِي عَمَّا خَلْفَ ، وَيَفْتَقِرُ إِلَى مَا قَدَّمَ ، كَانَ حَرِيًّا بِقِصْرِ الْأَمَلِ وَطُولِ  
 الْعَمَلِ .  
 امام علی علیه السلام : هر که یقین کند که از دوستان جدا خواهد شد و در دل خاک خواهد خفت و حساب و کتابی در پیش رو  
 دارد و آنچه بر جای می نهد به کارش نخواهد آمد و به آنچه پیش فرستاده نیازمند است، سزاوار است که رشته آرزو را کوتاه و  
 دامنه عمل را دراز گرداند.  
 بحار الأنوار : ۷۳/۱۶۷/۳۱ .

**حدیث ۵۱۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اتَّسَعَ أَمَلُهُ قَصُرَ عَمَلُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که آرزویش دور و دراز شود عملش کم و کوتاه می گردد.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۴۲۱/۴۰ .

**حدیث ۵۱۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمَّا طَوْلُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْأَخِرَةَ .  
 امام علی علیه السلام : اما آرزوی دراز، آخرت را از یاد آدمی می زداید.

الکافی : ۲/۳۳۶/۳ ، انظر تمام الحدیث فی باب ۱۳۶ .

### حدیث ۵۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا وَإِنَّكُمْ فِي أَيَّامِ أَمَلٍ مِنْ وَرَائِهِ أَجَلٌ ، فَمَنْ عَمِلَ فِي أَيَّامِ أَمَلِهِ قَبْلَ حُضُورِ أَجَلِهِ فَقَدْ نَفَعَهُ عَمَلُهُ وَلَمْ يَضُرُّهُ أَجَلُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هان! شما در روزگار آرزویی هستید که اجل در پی آن است. پس هر که در روزگار آرزومندی، پیش از در رسیدن اجلش، کار کند، عملش به حال او سودمند می افتد و اجلش به او زیان نمی رساند.  
 بحار الأنوار : ۷۷/۳۳۳/۲۱ .

### حدیث ۵۱۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَخْلُو النَّفْسَ مِنَ الْأَمَلِ حَتَّى تَدْخُلَ فِي الْأَجَلِ  
 امام علی علیه السلام : نفس از آرزو تهی نمی شود مگر زمانی که اجل سر رسد.  
 غرر الحکم : ۱۰۸۴۴ .

### حدیث ۵۱۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَمَلُ يُنْسِي الْأَجَلَ .  
 امام علی علیه السلام : آرزو، اجل را از یاد انسان می برد.  
 غرر الحکم : ۸۷۴

### حدیث ۵۱۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَقْرَبُ شَيْءٍ الْأَجَلَ ، أَبْعَدُ شَيْءٍ الْأَمَلَ .  
 امام علی علیه السلام : نزدیکترین چیز [به انسان] اجل (مرگ) است. دورترین چیز آرزوست.  
 غرر الحکم : ۲۹۲۰ و ۲۹۲۱

### حدیث ۵۱۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ رَأَى الْعَبْدُ أَجَلَهُ وَسُرِعَتْهُ إِلَيْهِ أَبْغَضَ الْأَمَلَ .  
 امام علی علیه السلام : اگر انسان اجل و سرعت آن را [به سوی خود] می دید، آرزو را دشمن می داشت.  
 بحار الأنوار : ۷۳/۹۵/۷۹ ، وانظر أيضاً : ۱۶۴/۲۲ و ۱۶۶/۲۸ .

**حدیث ۵۱۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَمَلَ يَذْهَبُ الْعَقْلَ ، وَيُكْذِبُ الْوَعْدَ ، وَيُحْتُّ عَلَى الْعَقْلِ ، وَيُورِثُ الْحَسْرَةَ . فَأَكْذِبُوا الْأَمَلَ ؛ فَإِنَّهُ عَزُورٌ ، وَإِنَّ صَاحِبَهُ مَأْزُورٌ .

امام علی علیه السلام : آرزو عقل را می برد، وعده پوچ می دهد، به غفلت ترغیب می کند و حسرت به بار می آورد. پس، آرزو را دروغ شمارید، که آرزو فریبنده است و آرزومند گناهکار است.

بحار الأنوار : ۷۷/۲۹۳/۲

**حدیث ۵۱۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَمَلَ يُشْهِى الْقَلْبَ ، وَيُكْذِبُ الْوَعْدَ ، وَيُكْثِرُ الْعَقْلَةَ ، وَيُورِثُ الْحَسْرَةَ .

امام علی علیه السلام : آرزو، دل را به گمراهی می کشاند، وعده دروغ می دهد، غفلت بسیار به بار می آورد، و حسرت بر جای می گذارد.

بحار الأنوار : ۷۸/۳۵/۱۱۷

**حدیث ۵۱۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ الْأَمَلِ فَسَادُ الْعَمَلِ .

امام علی علیه السلام : ثمره آرزو، تباهی کار است .

غرر الحکم : ۴۶۴۱ .

**حدیث ۵۱۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَمَانِيُّ تَعْمَى عُيُونَ الْبَصَائِرِ .

امام علی علیه السلام : آرزوها، چشمان بصیرت را کور می کنند.

غرر الحکم : ۱۳۷۵

**حدیث ۵۱۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَمَلُ سُلْطَانُ الشَّيَاطِينِ عَلَى قُلُوبِ الْغَافِلِينَ .

امام علی علیه السلام : آرزو، مایه چیرگی شیطانها بر دل غافلان است.

غرر الحکم : ۱۸۲۸

**حدیث ۵۱۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الأملُ رفیقٌ مؤنسٌ .

امام علی علیه السلام : آرزو، رفیقی همدم است.

غرر الحکم : ۱۰۴۲ .

### حدیث ۵۱۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الأملُ لا غایةَ لَهُ .

امام علی علیه السلام : آرزو را پایانی نیست.

غرر الحکم : ۱۰۱۰ .

### حدیث ۵۱۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الآمالُ لا تنتهی .

امام علی علیه السلام : آرزوها، پایان ناپذیرند.

غرر الحکم : ۶۳۹ .

### حدیث ۵۱۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اتَّقُوا باطلَ الأملِ ، فَرَبُّ مُسْتَقْبَلِ یومٍ لیسَ بِمُسْتَدْبِرِهِ ، وَمَعْبُوطٍ فی أَوَّلِ لَیلِهِ

امام علی علیه السلام : از آرزوی پوچ و باطل پرهیزید؛ زیرا چه بسا کسی که به امید فردا بود، ولی آن را پشت سر نگذاشت و چه

بسا کسی که در آغاز شب به او غبطه می خورند ولی در پایان آن به حال او می گریند.

فی المصدر «فی أَوَّلِ لَیلِهِ» والصواب ما أثبتناه .

### حدیث ۵۱۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الأملُ كالسَّرَابِ : یَعْرِ مَنْ رآه ، ویُخَلِّفُ مَنْ رَجاهُ .

امام علی علیه السلام : آرزو چون سراب است که بیننده اش را می فریبد و امیدوارش را مأیوس می سازد.

غرر الحکم : ۱۸۹۶ .

### حدیث ۵۱۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فی کتابه إلی ابن عباسٍ - : أَمَا بَعْدُ ، فَلَا يَكُنْ حَظَّكَ فِي وَلَا يَتَّكِ مَالًا تَسْتَفِيدُهُ ، وَلَا غَيْظًا تَشْتَفِيهِ ، وَلَا كُنْ إِمَاتَةً بَاطِلٍ وَإِحْيَاءَ حَقٍّ .  
 امام علی علیه السلام - در نامه خود به ابن عباس - نوشت : اما بعد [ از حمد ]؛ مبدا بهره تو از حکومتت به دست آوردن مالی یا فرو نشاندن خشمی (انتقامگیری) باشد. بلکه باید بهره ات میراندن باطلی باشد و زنده کردن حقی.  
 بحار الأنوار : ۴۰/۳۲۸/۱۰ .

### حدیث ۵۱۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لابن عباسٍ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ وَقَالَ : إِنَّ الْحَاجَّ قَدْ اجْتَمَعُوا لَيْسَ مَعَا مِنْكَ ، وَهُوَ يَخْصِفُ نَعْلًا - : أَمَا وَاللَّهِ لَهُمَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَمْرِكُمْ هَذَا ، إِلَّا أَنْ أُقِيمَ حَدًّا أَوْ أُدْفَعَ بَاطِلًا .  
 امام علی علیه السلام - آنگاه که مشغول پینه زدن کفش خود بود و ابن عباس آمد و گفت: حاجیان گرد آمده اند تا سخنی از شما بشنوند - فرمود : سوگند به خدا این دو (لنگه کفش) را بیش از کار شما (حکومت) دوست می دارم مگر آنکه حدی را اجرا کنم یا باطلی را دور سازم.  
 المناقب لابن شهر آشوب : ۲/۱۰۱ .

### حدیث ۵۱۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَدُّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ ، يَعْمَلُ فِي أَمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ وَيَسْتَمْتِعُ فِيهَا الْكَافِرُ ، وَيُبْلَغُ اللَّهُ فِيهَا الْأَجَلَ ، وَيُجْمَعُ بِهِ الْفَيْءُ ، وَيُقَاتَلُ بِهِ الْعَدُوُّ ، وَتَأْمَنُ بِهِ السُّبُلُ ، وَيُؤْخَذُ بِهِ لِلضَّعِيفِ مِنَ الْقَوِيِّ ، حَتَّى يَسْتَرِيحَ بَرٌّ وَيُسْتَرَاخَ مِنْ فَاجِرٍ .  
 امام علی علیه السلام : مردم را ناچار فرمانروایی باید؛ نیکوکار یا تبهکار؛ زیرا در حکومت او فرد باایمان کار خویش (اطاعت خدا) می کند و کافر بهره خویش می برد و خداوند با وجود حکومت ، هر کس را به اجل مقدر می رساند و به وسیله او مالیاتها جمع آوری می شود و با دشمن جنگیده می شود و راهها امن می گردد و حق ناتوان از زورمند ستانده می شود و نیکوکار آسایش می بیند و از تبهکار در امان می ماند.  
 بحار الأنوار : ۷۵/۳۵۸/۷۲ .

### حدیث ۵۱۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَسَدٌ حَطُومٌ خَيْرٌ مِنْ سُلْطَانٍ ظَلُومٍ ، وَسُلْطَانٌ ظَلُومٌ خَيْرٌ مِنْ فِتْنٍ تَدُومٍ .  
 امام علی علیه السلام : شیر درنده بهتر است از فرمانروای ستمگر و فرمانروای ستمگر بهتر است از فتنه های دیرپای .  
 بحار الأنوار : ۷۵/۳۵۹/۷۴ .

### حدیث ۵۱۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي الْحَرْورِيَّةِ وَهُمْ يَقُولُونَ : لَا - حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ - : الْحُكْمُ لِلَّهِ ، وَفِي الْأَرْضِ حُكَّامٌ ، وَلَكِنَّهُمْ يَقُولُونَ : لَا إِمَارَةَ ، وَلَا يَدُّ لِلنَّاسِ مِنْ إِمَارَةٍ ؛

يَعْمَلُ فِيهَا الْمُؤْمِنُ ، وَيَسْتَمْتِعُ فِيهَا الْفَاجِرُ وَالْكَافِرُ ، وَيُبْلَغُ اللَّهُ فِيهَا الْأَجَلَ .

امام علی علیه السلام - درباره حروریه ( خوارج ) که می گفتند «حکم و داوری جز از آن خدا نیست» - فرمود : [آری] حکم [واقعا] از آن خداست و در زمین نیز حاکمان و داورانی هستند، اما آنان می گویند: فرمانروایی لزومی ندارد، حال آن که مردم را از حکومت گریزی نیست، تا مؤمن در آن حکومت، کار خویش کند و تبه‌کار و کافر بهره خود برند و خداوند در زمان آن هر کس را به اجل مقدر می رساند.

کنز العمال : ۳۱۵۶۷ .

### حدیث ۵۱۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مُعَاوِيَةَ سَيَظْهَرُ عَلَيْكُمْ ، قَالُوا : فَلِمَ نُقَاتِلُ إِذَا ؟ قَالَ : لَأُبَدَّ لِلنَّاسِ مِنْ أَمِيرٍ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ

امام علی علیه السلام : بزودی معاویه بر شما چیره خواهد شد ؛ گفتند : پس ، چرا با او بجنگیم ؟ فرمود : مردم را ناگزیر فرمانروایی باید ؛ نیکوکار باشد یا بدکار .

کنز العمال : ۱۴۳۶۶

### حدیث ۵۱۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُصْلِحُ النَّاسَ إِلَّا أَمِيرٌ ؛ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ .

امام علی علیه السلام : [وضع] مردم را به سامان نیاورد مگر فرمانروا؛ نیکو باشد یا بد.

کنز العمال : ۱۴۲۸۶

### حدیث ۵۱۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَضِيَةِ التَّحْكِيمِ - : إِنَّ هَؤُلَاءِ يَقُولُونَ : لَأِإِمْرَةَ ! وَلَأَبَدٌ مِنْ أَمِيرٍ يَعْمَلُ فِي إِمْرَتِهِ الْمُؤْمِنُ ، وَيَسْتَمْتِعُ الْفَاجِرُ .

امام علی علیه السلام - در قضیه حکمیت - فرمود : اینان (خوارج) می گویند فرمانروایی ضرورتی ندارد! حال آن که وجود فرمانروا لازم است تا در زمان حکومت او مؤمن کار خود کند و کافر بهره خود ببرد.

أنساب الأشراف : ۳/۱۳۵ .

### حدیث ۵۱۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ : «اللَّهُ» - : هُوَ الَّذِي تَأْتَلُهُ إِلَيْهِ عِنْدَ الْحَوَائِجِ وَالشَّدَائِدِ كُلُّ مَخْلُوقٍ عِنْدَ انْقِطَاعِ الرَّجَاءِ مِنْ جَمِيعِ مَنْ هُوَ دُونَهُ ، وَتَقَطُّعِ الْأَسْبَابِ مِنْ كُلِّ مَنْ سِوَاهُ .

امام علی علیه السلام - در بیان معنای «الله» - : او کسی است که هر مخلوقی ، به هنگام نیازها و سختی ها و قطع امید از همه چیزهای دیگر و دست نداشتن به غیر او ، شیدایش می شود .

التوحید : ۲۳۱/۵

**حدیث ۵۱۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُ مَعْنَاهُ الْمَعْبُودُ الَّذِي يَأْلَهُ فِيهِ الْخَلْقُ وَيُؤَلِّهُ إِلَيْهِ ، وَاللَّهُ هُوَ الْمَسْتُورُ عَنْ دَرَكِ الْأَبْصَارِ ، الْمَحْجُوبُ عَنِ الْأَوْهَامِ وَالْخَطَرَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : الله به معنای معبودی است که آفریدگان درباره او حیرانند و [نیز] کسی که بدو پناه برده می شود. الله ، هموست که از دیده ها پوشیده است و از وهم و خیال در پرده.

التوحید : ۸۹/۲

**حدیث ۵۱۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِزَالَةُ الرَّوَاسِي أَسْهَلُ مِنْ تَأْلِيفِ الْقُلُوبِ الْمُتَنَافِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : از جای کردن کوههای استوار آسانتر است تا الفت دادن دل‌های از هم رمیده.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۱۱/۷۰.

**حدیث ۵۱۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقْرَبُوا الْحَيَّ حَتَّى يَبْرَدَ ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَرَّبَ إِلَيْهِ طَعَامًا حَارًّا فَقَالَ : أَفْرُوهُ حَتَّى يَبْرَدَ ، مَا كَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِيُطْعَمَنَا النَّارَ ، وَالْبَرَكَهَةُ فِي الْبَارِدِ .  
 امام علی علیه السلام : غذای داغ را سرد کنید؛ زیرا غذای داغی در برابر پیامبر صلی الله علیه و آله نهاده شد، آن حضرت فرمود: آن را سرد کنید. خداوند عز و جله ما آتش نمی خوراند. برکت در غذای سرد است.  
 الکافی : ۶/۳۲۱/۱.

**حدیث ۵۱۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عِنْدَ طَعَامٍ أَوْ شَرَابٍ فِي أَوَّلِهِ ، وَحَمِدَ اللَّهَ فِي آخِرِهِ لَمْ يُسْأَلْ عَنْ نَعِيمِ ذَلِكَ الطَّعَامِ أَبَدًا .  
 امام علی علیه السلام : هر که در هنگام شروع خوردن غذا یا نوشیدنی، نام خدا را به زبان آورد و در پایان، خدا را حمد و سپاس گوید، هرگز درباره نعمت آن غذا از او سؤال نخواهد شد .  
 وسائل الشیعة : ۱۶/۴۸۴/۵ ، انظر أيضا : ص ۴۷۹ باب ۵۶ و ص ۴۸۲ باب ۵۷ .

**حدیث ۵۱۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ابْدُؤُوا بِالْمِلْحِ فِي أَوَّلِ طَعَامِكُمْ ، فَلَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْمِلْحِ لاختَارُوهُ عَلَى الدَّرِّيَاقِ الْمُجَرَّبِ .

امام علی علیه السلام: غذایتان را با خوردن نمک آغاز کنید؛ چه، اگر مردم می دانستند که نمک چه فوایدی دارد آن را بر پادزهر مجرب ترجیح می دادند.

وسائل الشیعة: ۱۶/۵۲۰/۳، انظر أيضا: ص ۵۱۹ باب ۹۵.

### حدیث ۵۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَجْتَمِعُ الْجُوعُ وَالْمَرَضُ.

امام علی علیه السلام: گرسنگی و بیماری با هم جمع نمی شوند.

غرر الحکم: ۱۰۵۶۹.

### حدیث ۵۱۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نِعْمَ الْعَوْنُ عَلَى أَشْرِ النَّفْسِ وَكَشْرِ عَادَتِهَا التَّجْوُّعُ.

امام علی علیه السلام: گرسنگی کشیدن، نیکو یآوری است برای به بند کشیدن نفس و درهم شکستن عاداتهای آن.

غرر الحکم: ۹۹۴۲.

### حدیث ۵۱۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نِعْمَ عَوْنُ الْمَعَاصِي الشُّبُعِ.

امام علی علیه السلام: سیری، یاور خوبی برای گناهان است.

غرر الحکم: ۹۹۲۲.

### حدیث ۵۱۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الشُّبُعُ يُفْسِدُ الْوَرَعَ.

امام علی علیه السلام: سیری شکم، پارسایی را نابود می کند.

غرر الحکم: ۶۵۹.

### حدیث ۵۱۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا مَلَأَ الْبَطْنُ مِنَ الْمُبَاحِ عَمِيَ الْقَلْبُ عَنِ الصَّلَاحِ.

امام علی علیه السلام: هرگاه شکم از خوردنیهای مباح انباشته شود، دل از دیدن خیر و صلاح نابینا می گردد.

غرر الحکم: ۴۱۳۹.



**حدیث ۵۱۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَجْتَمِعُ الْفِطْنَةُ وَالْطَّنَةُ .

امام علی علیه السلام : با پرخوری ، تیزهوشی [در کار] نیست .

غرر الحکم : ۱۰۵۷۲

**حدیث ۵۱۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَ أَكْلُهُ قَلَّتْ صِحَّتُهُ ، وَثَقَلَتْ عَلَى نَفْسِهِ مَوْتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر که خوراکش زیاد باشد سلامتی اش کم می شود و خرج زندگی را بر دوش خود سنگین می کند .

غرر الحکم : ۸۹۰۳

**حدیث ۵۱۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قِلَّةُ الْأَكْلِ مِنَ الْعَقَافِ ، وَكَثْرَتُهُ مِنَ الْإِسْرَافِ .

امام علی علیه السلام : کم خوری نشانه خویشتنداری است و پرخوری نشانه زیاده روی .

غرر الحکم : ۶۷۴۷

**حدیث ۵۱۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لِإِبْنَيْهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ لَمَّا ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ - : احْبِسُوا هَذَا الْأَسِيرَ ، وَأَطْعِمُوهُ ، وَاشْقُوهُ ، وَأَحْسِنُوا إِسَارَهُ .

امام علی علیه السلام - پس از آن که ابن ملجم بر او ضربت زد، به حسن و حسین علیهما السلام - فرمود : این اسیر را زندانی کنید و

به او غذا و آب دهید و در اسارت با وی خوشرفتار باشید .

قرب الإسناد : ۱۴۳/۵۱۵ .

**حدیث ۵۱۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِطْعَامُ الْأَسِيرِ وَالْإِحْسَانُ إِلَيْهِ حَقٌّ وَاجِبٌ ، وَإِنْ قَتَلْتَهُ مِنَ الْغَدِ .

امام علی علیه السلام : غذا دادن به اسیر و خوشرفتاری با او حقی است واجب، هر چند [بخواهی] فردا او را بکشی .

وسائل الشیعة : ۱۱/۶۹/۳ .

**حدیث ۵۱۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اشْتَوَسَرَ مِنْ غَيْرِ جِرَاحٍ مُثْقَلَةٍ فَلَا يُقْدَى مِنْ بَيْتِ الْمَالِ ، وَلَكِنْ يُقْدَى مِنْ مَالِهِ إِنْ أَحَبَّ أَهْلُهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس، بدون جراحت شدید، تن به اسارت دهد، نباید برای آزادی او از بیت المال سیربها داد؛ بلکه در صورت رضایت خانواده اش، سربهای او باید از مال خودش پرداخت شود.

الکافی : ۳/۵/۳۴

### حدیث ۵۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيُؤدَّنَ لَكُمْ أَفْصَحُكُمْ ، وَلِيُؤمِّمَكُمْ أَفْقَهُكُمْ .

امام علی علیه السلام : باید فصیح ترین فرد شما اذان بگوید، و آگاهترین شما به مسائل دینی، امامت [نمازتان] را به عهده گیرد. دعائم الإسلام : ۱/۱۴۷.

### حدیث ۵۱۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَصْلُحْ عَلَى أَدَبِ اللَّهِ لَمْ يَصْلُحْ عَلَى أَدَبِ نَفْسِهِ .

امام علی علیه السلام : هر که با ادب [تعالیم] خداوند اصلاح نشود، با ادب خویش [نیز] اصلاح نمی گردد. غرر الحکم : ۹۰۰۱.

### حدیث ۵۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدْبٌ .

امام علی علیه السلام : بلا برای ستمگر تأدیب (تنبیه) است . بحار الأنوار : ۸۱/۱۹۸/۵۵.

### حدیث ۵۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَأَدَّبَ بِآدَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَدَّاهُ إِلَى الْفَلَاحِ الدَّائِمِ .

امام علی علیه السلام : هر که به آداب خداوند عز و جل مؤدب شود ، او را به رستگاری جاوید می رساند. بحار الأنوار : ۹۲/۲۱۴/۱۳.

### حدیث ۵۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَاتِبَ أَخَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ ، وَازْدُدْ شَرَّهُ بِالْإِنْعَامِ عَلَيْهِ .

امام علی علیه السلام: برادرت را با نیکی کردن به او سرزنش کن و بدی اش را با بخشش به او پاسخ ده.  
بحار الأنوار: ۷۱/۴۲۷/۷۶.

### حدیث ۵۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْلَحَ الْمُسَىءَ بِحُسْنِ فِعَالِكَ ، وَدُلَّ عَلَى الْخَيْرِ بِجَمِيلِ مَقَالِكَ .

امام علی علیه السلام: بدکار را [یا کسی را که به تو بدی کرده است] با کردار نیکت اصلاح کن، و با گفتار نیکو و زیباییت او را به خیر رهنمون شو.  
غرر الحکم: ۲۳۰۴.

### حدیث ۵۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اسْتِصْلَاحُ الْأَخْيَارِ بِأَكْرَامِهِمْ ، وَالْأَشْرَارِ بِتَأْدِيبِهِمْ .

امام علی علیه السلام: اصلاح کردن نیکان با گرامی داشتن آنهاست، و اصلاح کردن بدکاران با تأدیب (تنبیه) آنان.  
بحار الأنوار: ۷۸/۸۲/۸۱

### حدیث ۵۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَزْجُرِ الْمُسَىءَ بِثَوَابِ الْمُحْسِنِ .

امام علی علیه السلام: با پاداش دادن به نیکوکار، بدکار را از بدکرداری باز دار.  
نهج البلاغه: الحکمة ۱۷۷.

### حدیث ۵۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- لِلْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ - : إِمَّا قَلْبُ الْحَدَثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبْلَهُ ، فَبَادَرْتُكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَفْسُوَ قَلْبُكَ وَيَشْتَغَلَ لُبُّكَ .

امام علی علیه السلام - به امام حسن علیه السلام - فرمود: دل نوجوان همچون زمین خالی است که هر چه در آن افکنده شود می پذیرد؛ از این رو، من پیش از آن که دلت سخت و فکرت مشغول شود به تأدیب و تربیت تو پرداختم.  
نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### از ۵۲۰۱ تا ۵۴۰۰

### حدیث ۵۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَبِطَ النَّفْسَ عِنْدَ الرَّغْبِ وَالرَّهْبِ مِنْ أَفْضَلِ الْأَدَبِ .

امام علی علیه السلام : خویشتنداری در بیم و امید ، از برترین ادبهاست.

غرر الحکم : ۵۹۳۲ .

### حدیث ۵۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْأَدَبِ أَنْ يَقِفَ الْإِنْسَانُ عِنْدَ حَدِّهِ وَلَا يَتَعَدَّى قَدْرَهُ .

امام علی علیه السلام : برترین ادب آن است که انسان در حدّ خود بماند و از اندازه خویش تجاوز نکند.

غرر الحکم : ۳۲۴۱

### حدیث ۵۲۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسَنُ الْأَدَابِ مَا كَفَّفَكَ عَنِ الْمَحَارِمِ .

امام علی علیه السلام : نیکوترین ادب آن است که تو را از حرام ها باز دارد.

غرر الحکم : ۳۲۹۸

### حدیث ۵۲۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالْعَبْدِ أَدْبًا أَنْ لَا يُشْرِكَ فِي نِعْمِهِ وَأَرْبَهُ غَيْرَ رَبِّهِ .

امام علی علیه السلام : در ادب بنده همین بس که در ناز و نیازهایش کسی جز پروردگار خود را شریک نسازد.

بحار الأنوار : ۹۴/۹۴/۱۲ .

### حدیث ۵۲۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَاكَ أَدْبًا لِنَفْسِكَ اجْتِنَابُ مَا تَكْرَهُهُ مِنْ غَيْرِكَ .

امام علی علیه السلام : برای تأدیب خود همین بس که از آنچه در دیگران نمی پسندی دوری کنی.

بحار الأنوار : ۷۰/۷۳/۲۷

### حدیث ۵۲۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَلَّفَ بِالْأَدَبِ قَلَّتْ مَسَاوِيهِ .

امام علی علیه السلام: هر که دلداده ادب باشد بدیهایش کاستی می گیرد.

غرر الحکم: ۸۲۷۱

### حدیث ۵۲۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِالْأَدَبِ تُشْحَذُ الْفِطْنُ .

امام علی علیه السلام: تربیت، سبب تیزهوشی می شود.

غرر الحکم: ۴۳۳۳ .

### حدیث ۵۲۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَبَبُ تَرْكِيهِ الْأَخْلَاقِ حُسْنُ الْأَدَبِ .

امام علی علیه السلام: تربیت نیکو، سبب ترک اخلاق است.

غرر الحکم: ۵۵۲۰

### حدیث ۵۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا زَادَ عِلْمُ الرَّجُلِ زَادَ أَدْبُهُ، وَتَضَاعَفَتْ خَشِيَّتُهُ لِرَبِّهِ .

امام علی علیه السلام: چون دانش آدمی فزونی گیرد، ادبش افزون می شود و ترسش از پروردگارش دوچندان می گردد.

غرر الحکم: ۴۱۷۴

### حدیث ۵۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

جَالِسِ الْعُلَمَاءِ يَزِدُّدَ عِلْمَكَ وَيَحْسُنُ أَدْبُكَ وَتَزْكُ نَفْسُكَ .

امام علی علیه السلام: با دانشمندان همنشینی کن تا بر دانشت افزوده، ادبت نیکو و جانت پاکیزه گردد.

غرر الحکم: ۴۷۸۶

### حدیث ۵۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَوَلَّوْا مِنْ أَنْفُسِكُمْ تَأْدِيبَهَا، وَاعْدِلُوا بِهَا عَنْ ضَرَاوَةِ عَادَاتِهَا .

امام علی علیه السلام: به تأدیب و تربیت نفسهای خود پردازید و آنها را از شیفتگی به عاداتشان بازدارید .

غرر الحکم: ۴۵۲۲ .

**حدیث ۵۲۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَمُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مَعْلَمِ النَّاسِ وَمُؤَدِّبِهِمْ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که آموزگار و مربی خود باشد ، بیشتر در خور بزرگداشت است از کسی که آموزگار و مربی مردم باشد .  
 بحار الأنوار : ۲/۵۶/۳۳ .

**حدیث ۵۲۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ زَادَ أَدْبُهُ عَلَى عَقْلِهِ كَانَ كَالزَّاعِي بَيْنَ غَنَمٍ كَثِيرَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : هر که ادبش بر خردش افزون باشد، همچون شبانی است در میان گوسپندان بسیار.  
 غرر الحکم : ۸۸۸۶ .

**حدیث ۵۲۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلُّ شَيْءٍ يَحْتَاجُ إِلَى الْعَقْلِ ، وَالْعَقْلُ يَحْتَاجُ إِلَى الْأَدَبِ .  
 امام علی علیه السلام : هر چیزی نیازمند خرد است و خرد نیازمند ادب .  
 غرر الحکم : ۶۹۱۱ .

**حدیث ۵۲۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَدَبُ فِي الْإِنْسَانِ كَشَجَرَةٍ أَصْلُهَا الْعَقْلُ .  
 امام علی علیه السلام : ریشه درخت ادب در انسان، خرد است .  
 غرر الحکم : ۲۰۰۴ .

**حدیث ۵۲۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا زِينَةَ كَالْآدَابِ .  
 امام علی علیه السلام : [برای آدمی] هیچ زیوری زیننده تر از ادب نیست .  
 غرر الحکم : ۱۰۴۶۶ .

**حدیث ۵۲۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَسَدَّ حَسَبُ مَنْ لَيْسَ لَهُ أَدَبٌ .

امام علی علیه السلام : کسی که ادب ندارد، شرافت خانوادگی اش تباہ است .  
تحف العقول : ۹۶.

### حدیث ۵۲۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَيِّتُكُمْ الْأَدَبُ .

امام علی علیه السلام : زیور شما ادب است.  
نهج السعادة : ۲/۵۰.

### حدیث ۵۲۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا حَسَبَ أَنْفَعُ مِنَ الْأَدَبِ .

امام علی علیه السلام : شرافتی سودمندتر از ادب نیست.  
بحار الأنوار: ۷۱/۴۲۸/۷۸.

### حدیث ۵۲۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِالْأَدَبِ فَإِنَّهُ زَيْنُ الْحَسَبِ .

امام علی علیه السلام : ادب پیاموز که زیور شرافت است.  
غرر الحکم : ۶۰۹۶.

### حدیث ۵۲۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْأَدَبِ يَتُوبُ عَنِ الْحَسَبِ .

امام علی علیه السلام : ادب نیکو، جایگزین شرافت می شود.  
بحار الأنوار: ۷۵/۶۸/۸.

### حدیث ۵۲۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَا وَرَثَ الْأَبَاءُ الْأَبْنَاءَ الْأَدَبُ .

امام علی علیه السلام : بهترین چیزی که پدران برای فرزندان به میراث می گذارند، ادب است.

غرر الحکم : ۵۰۳۶

### حدیث ۵۲۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ النَّاسَ إِلَى صَالِحِ الْأَدَبِ أُخْوَجُ مِنْهُمْ إِلَى الْفِضَّةِ وَالذَّهَبِ .  
 امام علی علیه السلام : مردم به تربیت نیک نیازمندترند تا به زر و سیم.  
 غرر الحکم : ۳۵۹۰

### حدیث ۵۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الْأَدَبِ أَفْضَلُ نَسَبٍ وَأَشْرَفُ سَبَبٍ .  
 امام علی علیه السلام : ادب نیکو، برترین تبار و والاترین خویشاوندی است.  
 غرر الحکم : ۴۸۵۳

### حدیث ۵۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَدَبُ أَحْسَنُ سَجِيئَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : ادب، بهترین خوی است.  
 غرر الحکم : ۹۶۷

### حدیث ۵۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَدَبُ كَمَالُ الرَّجُلِ .  
 امام علی علیه السلام : ادب، کمال انسان است.  
 غرر الحکم : ۹۹۸.

### حدیث ۵۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَا مُؤْمِنُ ، إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ تَمَنُّ نَفْسِكَ ، فَاجْتَهِدْ فِي تَعَلُّمِهِمَا ، فَمَا يَزِيدُ مِنْ عِلْمِكَ وَأَدَبِكَ يَزِيدُ فِي تَمَنِّكَ وَقَدْرِكَ .  
 امام علی علیه السلام : ای مؤمن! این دانش و ادب جان بهای توست، پس در فراگرفتن آن دو کوشا باش که هر چه بر دانش و ادب افزوده شود، قدر و ارزشش فزونی می گیرد.  
 مشکاة الأنوار : ۲۳۹/۶۸۹.



**حدیث ۵۲۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يُكَلِّفُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ الطَّلَبَ إِذَا عَرَفَ حَاجَتَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه یکی از شما بداند که برادرش نیازمند است، زحمت خواهش را از دوش او بردارد [و در برآوردن آن پیشدستی کند].  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۶/۲۹

**حدیث ۵۲۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ وَعَظَ أَخَاهُ سِرًّا فَقَدْ زَانَهُ ، وَمَنْ وَعَظَهُ عَلَانِيَةً فَقَدْ شَانَهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که برادر خود را پنهانی اندرز دهد او را آراسته و هر که آشکارا پندش دهد او را تباه کرده است.  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۶/۲۹

**حدیث ۵۲۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اتَّخَذَ أَخًا بَعْدَ حُسْنِ الْاِخْتِبَارِ دَامَتْ صُحْبَتُهُ وَتَأَكَّدَتْ مَوَدَّتُهُ . مَنْ اتَّخَذَ أَخًا مِنْ غَيْرِ اِخْتِبَارٍ أَلْجَأَهُ الْاَضْطِرَارُ إِلَى مُرَافَقَةِ الْأَشْرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس پس از آزمایش درست ، برادری را انتخاب کند، رفاقتش می پاید و دوستی اش استوار می گردد. هر که بدون آزمایش، برادری را انتخاب کند به ناچار به همنشینی با بدان دچار خواهد شد.  
 غرر الحکم : ۸۹۲۱، ۸۹۲۳.

**حدیث ۵۲۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - لَمَّا سُئِلَ : أَيُّ صَاحِبٍ شَرٌّ ؟ - : الْمُرْتَبِنُ لَكَ مَعْصِيَةَ اللَّهِ .  
 امام علی علیه السلام - وقتی از وی پرسیده شد: بدترین همنشین کدام است؟ - فرمود : آن که معصیت خدا را در نظرت زیبا جلوه دهد.  
 معانی الأخبار : ۱۹۸/۴.

**حدیث ۵۲۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ الْاِخْوَانِ مَنْ تُكَلِّفُ لَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین برادر آن است که مایه رنج و زحمت آدمی باشد.

نهج البلاغه : الحکمه ۴۷۹.

### حدیث ۵۲۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ كَثُرَ إِعْضَابُهُ لَكَ فِي الْحَقِّ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادر تو آن است که در راه حق، بر تو زیاد خشم گیرد.  
 غرر الحکم : ۵۰۰۹

### حدیث ۵۲۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ لَا يُحَوِّجُ إِخْوَانَهُ إِلَى سِوَاهُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادر آن است که برادران خویش را نیازمند دیگری نسازد.  
 غرر الحکم : ۴۹۸۵.

### حدیث ۵۲۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرِ وَجَذَبَكَ إِلَيْهِ ، وَأَمَرَكَ بِالْبِرِّ وَأَعَانَكَ عَلَيْهِ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادران تو کسی است که برای انجام کارهای نیک بشتابد و تو را نیز به نیکوکاری بکشانند و به نیکی فرمانت دهد و در آن یاری ات دهد.  
 غرر الحکم : ۵۰۲۱

### حدیث ۵۲۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَقْلُهُمْ مُصَانَعَةً فِي النَّصِيحَةِ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادر آن است که در نصیحت و ارشاد کمتر ملاحظه کند.  
 غرر الحکم : ۴۹۷۸

### حدیث ۵۲۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ وَاسَاكَ ، وَخَيْرٌ مِنْهُ مَنْ كَفَاكَ ، وَإِنْ احتاجَ إِلَيْكَ أَغْفَاكَ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادران تو کسی است که به تو یاری دهد و بهتر از او کسی است که تو را بسنده باشد و اگر به تو نیازمند شد از تو بگذرد.  
 غرر الحکم : ۴۹۸۸

**حدیث ۵۲۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ كَانَتْ فِي اللَّهِ مَوَدَّتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : بهترین برادران کسی است که دوستی اش برای خدا باشد .  
 غرر الحکم : ۵۰۱۷

**حدیث ۵۲۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِحْتِمَالُ زَيْنُ الرَّفَاقِ .  
 امام علی علیه السلام : تحمل [لغزشها] زیور همراهی و رفاقت است .  
 غرر الحکم : ۷۵۲

**حدیث ۵۲۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ يَحْتَمِلْ زَلَلَ الصَّدِيقِ مَاتَ وَحِيدًا .  
 امام علی علیه السلام : کسی که لغزشهای دوست را تحمل نکند [ به تدریج از آنها می بُرد و ] تنها می میرد .  
 غرر الحکم : ۹۰۷۹

**حدیث ۵۲۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 احْتَمِلْ زَلَّةً وَلِيَّكَ لَوْ قَتِ وَثْبُهُ عَدُوَّكَ .  
 امام علی علیه السلام : لغزش دوست خود را برای زمان یورش دشمنت تحمل کن .  
 بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۶/۲۹

**حدیث ۵۲۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَانَبَ الْإِخْوَانَ عَلَى كُلِّ ذَنْبٍ قَلَّ أَصْدِقَاؤُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس به خاطر هر خطایی از برادران کناره گیرد، دوستانش کاهش می یابند .  
 غرر الحکم : ۸۱۶۶

**حدیث ۵۲۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أخوك الذي لا يخذلك عند الشدة ،  
ولا يغفل عنك عند الجريرة ، ولا يخذعك حين تسأله .

امام علی علیه السلام : برادر تو آن کس است که گاه سختی نهایت نگذارد، و جور تو را بر دوش کشد و هر گاه از او چیزی بخواهی [یا پرسی] فریب ندهد.  
بحار الأنوار : ۷۷/۲۶۹/۱.

### حدیث ۵۲۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إن أحاك حقا من غفر زلتك ، وسد خلتك ، وقبل عذرك ، وستر عورتك ، ونفى وجلك ، وحقق أملك .  
امام علی علیه السلام : برادر حقیقی تو کسی است که از لغزشت در گذرد، نیازت را برآورد، پوزش تو را بپذیرد، عیبت را بپوشاند، ترس را از تو دور کند و آرزویت را برآورد.  
غرر الحکم : ۳۶۴۵.

### حدیث ۵۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أختر من كل شيء جديدة ، ومن الإخوان أقدمهم .  
امام علی علیه السلام : از هر چیزی جدیدش را برگزین و از برادران، قدیمی ترینشان را.  
غرر الحکم : ۲۴۶۱.

### حدیث ۵۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا تواخ من يستتر مناقبك ، وينشر مثالبك .  
امام علی علیه السلام : با کسی که خوبیهایت را می پوشاند و عیبهایت را پخش می کند، برادری مکن.  
غرر الحکم : ۱۰۴۲۰.

### حدیث ۵۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ليس لك بأخ من احتجت إلى مداراته .  
امام علی علیه السلام : کسی که نیازمند مدارا کردن با او باشی، برادر تو نیست.  
غرر الحکم : ۷۵۰۳.

### حدیث ۵۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَكُونَنَّ أَخُوكَ أَقْوَى عَلَى قَطِيعَتِكَ مِنْكَ عَلَى صَلَّتِهِ ، وَلَا تَكُونَنَّ عَلَى الْإِسَاءَةِ أَقْوَى مِنْكَ عَلَى الْإِحْسَانِ .

امام علی علیه السلام : هرگز نباید توانایی برادرت در قطع رابطه با تو بیشتر از توانایی تو در پیوند با او باشد و نباید توانایی او بر بدی کردن بیشتر از توانایی تو بر نیکی کردن باشد.

نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

### حدیث ۵۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَقْبَحَ الْقَطِيعَةَ بَعْدَ الصَّلَةِ ، وَالْجَفَاءَ بَعْدَ الْإِحَاءِ ، وَالْعَدَاوَةَ بَعْدَ الْمَوَدَّةِ !

امام علی علیه السلام : چه زشت است بریدن بعد از پیوستن، و بیگانگی پس از برادری، و دشمنی پس از دوستی!

بحار الأنوار: ۱/۲۱۰/۷۷.

### حدیث ۵۲۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ أُرِدَّتْ قَطِيعَةُ أَخِيكَ فَاسْتَبِقْ لَهُ مِنْ نَفْسِكَ بَقِيَّةً يَرْجِعُ إِلَيْهَا إِنْ بَدَأَ لَهُ ذَلِكَ يَوْمَ مَا .

امام علی علیه السلام : اگر خواستی از برادرت ببری، ته مانده ای از دوستی خود برای او باقی گذار که اگر روزی به فکرش رسید که آشتی کند به آن باز گردد.

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۵۲۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَاذَّكَ لِأَمْرٍ وَلَّى عِنْدَ انْقِضَائِهِ .

امام علی علیه السلام : کسی که برای کاری با تو دوستی می کند، پس از تمام شدن آن به تو پشت می کند.

غرر الحکم : ۸۵۵۲.

### حدیث ۵۲۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَلُوا الْقُلُوبَ عَنِ الْمَوَدَّاتِ ؛ فَإِنَّهَا شَوَاهِدٌ لَا تَقْبَلُ الرُّشَا .

امام علی علیه السلام : دوستیها و محبتها را از دلها بپرسید که دلها گواهانی رشوه ناپذیرند.

غرر الحکم : ۵۶۴۱.

### حدیث ۵۲۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالتَّوَّاحِي فِي اللَّهِ تُثْمِرُ الْأُخُوَّةَ .

امام علی علیه السلام : با برادری در راه خدا، برادری به بار می نشیند.

غرر الحکم : ۴۲۲۵

### حدیث ۵۲۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ تَكُنْ مَوَدَّتُهُ فِي اللَّهِ فَاحْذَرُهُ؛ فَإِنَّ مَوَدَّتَهُ لَتَيْمَةٌ، وَصُحْبَتَهُ مَشُومَةٌ.

امام علی علیه السلام : از کسی که دوستی اش برای خدا نیست بپرهیز؛ زیرا دوستی او پستی است و همنشینی با او شوم .

غرر الحکم : ۸۹۷۸

### حدیث ۵۲۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ آخَى فِي اللَّهِ غَنِمَ ، مَنْ آخَى فِي الدُّنْيَا حُرِمَ .

امام علی علیه السلام : هر که برای خدا برادری کند سود می برد و هر که برای دنیا برادری ورزد محروم می ماند.

غرر الحکم : ۷۷۷۶ و ۷۷۷۷

### حدیث ۵۲۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِخْوَانُ فِي اللَّهِ تَعَالَى تَدْوُمُ مَوَدَّتِهِمْ ، لِدَوَامِ سَبَبِهَا .

امام علی علیه السلام : کسانی که برای خدای متعال برادری ورزند دوستی شان می پاید ؛ چون سبب آن دوستی پایدار است.

غرر الحکم : ۱۷۹۵

### حدیث ۵۲۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى التَّوَّاحِي فِي اللَّهِ تَخْلُصُ الْمَحَبَّةُ .

امام علی علیه السلام : برادری کردن به خاطر خدا محبت را خالص می گرداند.

غرر الحکم : ۶۱۹۱

### حدیث ۵۲۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ يَا خَوَانَ الصِّدْقِ فَأَكْثَرُ مِنْ اِكْتِسَابِهِمْ؛ فَإِنَّهُمْ عُدَّةٌ عِنْدَ الرَّخَاءِ ، وَجُنَّةٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ .

امام علی علیه السلام : در پی دوستان راستین باش و بر شمارشان بیفزای که آنان ذخیره دوران آسایش و سپر روزگار بلایند!

الأمالی للصدوق : ۳۸۰/۴۸۳.

### حدیث ۵۲۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لا یكونُ أخوکَ أقوى مِنکَ علی مودَّتِهِ .  
امام علی علیه السلام : برادرت در دوستی اش [نسبت به تو] از تو قویتر نباشد.  
بحار الأنوار : ۷۴/۱۶۵/۲۹.

### حدیث ۵۲۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَحِبِّ الإِخْوَانَ عَلَى قَدْرِ التَّقْوَى .  
امام علی علیه السلام : برادران را به اندازه پرهیزگاری آنان دوست بدار.  
الاختصاص : ۲۲۶.

### حدیث ۵۲۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُبَّ أَخٍ لَمْ تَلِدْهُ أُمَّكَ .  
امام علی علیه السلام : بسی برادر که مادرت او را نزاد.  
غرر الحکم : ۵۳۵۱.

### حدیث ۵۲۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يَنْفَعُ الْعَمَلُ لِلْآخِرَةِ مَعَ الرَّغْبَةِ فِي الدُّنْيَا .  
امام علی علیه السلام : با رغبت به دنیا، کار برای آخرت بی فایده است.  
غرر الحکم : ۱۰۸۲۹.

### حدیث ۵۲۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ذِكْرُ الآخِرَةِ دَوَاءٌ وَشِفَاءٌ ، ذِكْرُ الدُّنْيَا أَدْوَاءُ الْأَدْوَاءِ .  
امام علی علیه السلام : یاد آخرت دارو و درمان است ، یاد دنیا بدترین درد و بیماری.  
غرر الحکم : ۵۱۷۵ و ۵۱۷۶.

### حدیث ۵۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْآخِرَةِ قَلَّتْ مَعْصِيَتُهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس که زیاد به یاد آخرت باشد، کمتر گناه می کند.

غرر الحکم : ۸۷۶۹.

### حدیث ۵۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنْيَا أَمَدٌ ، الْآخِرَةُ أَبَدٌ .

امام علی علیه السلام : دنیا تمام شدنی است، آخرت همیشگی است.

غرر الحکم : ۴.

### حدیث ۵۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ عَنِ الْآخِرَةِ عَوْضٌ ، وَلَيْسَتِ الدُّنْيَا لِلنَّفْسِ بِثَمَنِ .

امام علی علیه السلام : آخرت، هیچ جایگزینی ندارد، و دنیا بهای جان [آدمی] نیست.

غرر الحکم : ۷۵۰۲.

### حدیث ۵۲۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَمَّرَ دَارَ إِقَامَتِهِ فَهُوَ الْعَاقِلُ .

امام علی علیه السلام : کسی که سرای ماندگاری خود را آباد سازد، خردمند است.

غرر الحکم : ۸۲۹۸.

### حدیث ۵۲۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا سَمَاعَةٌ

أَعْظَمُ مِنْ عِيَانِهِ، وَكُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْآخِرَةِ عِيَانُهُ أَعْظَمُ مِنْ سَمَاعِهِ، فَلْيَكْفِكُمْ مِنَ الْعِيَانِ السَّمَاعُ، وَمِنَ الْعَيْبِ الْحَبْرُ .

امام علی علیه السلام : هر چیز دنیا، شنیدن آن بزرگتر از دیدن آن است؛ و هر چیز آخرت، دیدن آن بزرگتر از شنیدن آن است.

پس، به جای دیدن آخرت و مشاهده آنچه از دیدگان شما پنهان و

در پس پرده غیب است، به همان شنیدن و خبر یافتن [توسط پیامبران] اکتفا کنید.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱۴.

### حدیث ۵۲۶۹



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَيْكَ بِالْآخِرَةِ تَأْتِكَ الدُّنْيَا صَاغِرَةً .  
 امام علی علیه السلام : به آخرت چنگ درزن، دنیا خود با خواری پیش تو خواهد آمد.  
 غرر الحکم : ۶۰۸۰ .

### حدیث ۵۲۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا مُنْقَطِعَةٌ عَنْكَ ، وَالْآخِرَةُ قَرِيبَةٌ مِنْكَ .  
 امام علی علیه السلام : همانا دنیا از تو جدا شدنی و آخرت به تو نزدیک است.  
 نهج البلاغه : کتاب ۳۲ .

### حدیث ۵۲۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالصَّدَقَةِ تُفْسَحُ الْأَجَالُ .  
 امام علی علیه السلام : با صدقه دادن ، عمرها طولانی می شود.  
 غرر الحکم : ۴۲۳۹ .

### حدیث ۵۲۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الدُّنْيَا مُنِيَّةُ الْأَشْقِيَاءِ ، الْآخِرَةُ فَوْزُ السُّعْدَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : دنیا آرزوی شوربختان است، و آخرت پیروزی نیکبختان.  
 غرر الحکم : ۶۹۴ و ۶۹۵ .

### حدیث ۵۲۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَجَلُ حِصْنٌ حَصِينٌ .  
 امام علی علیه السلام : اجل ، دژی استوار است.  
 غرر الحکم : ۴۹۴ .

### حدیث ۵۲۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُدَّةً وَأَجَلًا .

امام علی علیه السلام: هر چیزی را مدتی است و اجلی.

نهج البلاغه: الخطبة ۱۹۰.

### حدیث ۵۲۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا، وَلِكُلِّ قَدْرٍ أَجَلًا.

امام علی علیه السلام: خداوند برای هر چیزی اندازه ای گذاشته است و برای هر اندازه ای، اجلی و سرآمدی.

غرر الحکم: ۴۷۷۸.

### حدیث ۵۲۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لا شَيْءَ أَصْدَقُ مِنَ الْأَجْلِ.

امام علی علیه السلام: چیزی راست تر از اجل (مرگ) نیست.

غرر الحکم: ۱۰۶۴۸.

### حدیث ۵۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نِعْمَ الدَّوَاءُ الْأَجْلُ.

امام علی علیه السلام: خوب دارویی است اجل.

غرر الحکم: ۹۹۰۵.

### حدیث ۵۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَفْسُ الْمَرْءِ خُطَاهُ إِلَى أَجَلِهِ.

امام علی علیه السلام: نفسهای آدمی گامهای او به سوی مرگ است.

نهج البلاغه: الحکمة ۷۴.

### حدیث ۵۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كفَى بِالْأَجْلِ حَارِسًا.

امام علی علیه السلام: نگهبانی اجل، کافی است.

بحار الأنوار: ۵/۱۴۲/۱۴.

**حدیث ۵۲۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَهَى [ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ] أَنْ يُشْتَعْمَلَ أُجِيرٌ حَتَّى يُعْلَمَ مَا أُجْرَتُهُ .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نهی فرمود از این که کارگری، پیش از تعیین مزدش، به کار گرفته شود. کتاب من لا یحضره الفقیه : ۴/۱۰/۴۹۶۸.

**حدیث ۵۲۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَلَقَ الْأَجَالَ فَأَطَالَهَا وَقَصَّرَهَا ، وَقَدَّمَهَا وَأَخَّرَهَا ، وَوَصَلَ بِالْمَوْتِ أَسْبَابَهَا .

امام علی علیه السلام : [ خداوند ، ] اجلها (مدت عمرها) را مشخص ساخته، برخی را کوتاه و برخی را دراز گردانید و پاره ای را پس و برخی را پیش انداخت و عوامل آنها را به مرگ ، پیوند داد (موجبات به سرآمدن اجل را فراهم آورد). نهج البلاغه : الخطبة ۹۱ .

**حدیث ۵۲۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «نَحْنُ قَسَدٌ مِمَّنْ بَيْنَهُمْ مَعِيشَتُهُمْ» - : أَخْبَرَنَا سَبْحَانَهُ أَنَّ الْإِجَارَةَ أَحَدُ مَعَايِشِ الْخَلْقِ ، إِذْ خَالَفَ بِحُكْمَتِهِ بَيْنَ هِمَمِهِمْ وَإِرَادَتِهِمْ وَسَائِرِ حَالَاتِهِمْ ، وَجَعَلَ ذَلِكَ قِوَامًا لِمَعَايِشِ الْخَلْقِ ، وَهُوَ الرَّجُلُ يَسْتَأْجِرُ الرَّجُلَ ... وَلَوْ كَانَ الرَّجُلُ مَنَّا يُضْطَرُّ إِلَى أَنْ يَكُونَ بِنَاءً لِنَفْسِهِ أَوْ نَجَارًا أَوْ صَانِعًا فِي شَيْءٍ مِنْ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الصَّنَائِعِ لِنَفْسِهِ ... مَا اسْتَقَامَتْ أحوالُ الْعَالَمِ بِتِلْكَ ، وَلَا اتَّسَعُوا لَهُ ، وَلَعَجَزُوا عَنْهُ ، وَلَكِنَّهُ أَتَقَنَّ تَدْبِيرَهُ لِمُخَالَفَتِهِ بَيْنَ هِمَمِهِمْ ،

وَكُلُّ مَا يُطَلَّبُ مِمَّا تَنْصَرِفُ إِلَيْهِ هِمَّتُهُ مِمَّا يَقُومُ بِهِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ، وَلَيْسَتْغْنَى بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ فِي أَبْوَابِ الْمَعَايِشِ الَّتِي بِهَا صَلَاحُ أحوالِهِمْ .

امام علی علیه السلام - درباره آیه «ما روزی ایشان را میانشان قسمت می کنیم» - فرمود: خداوند سبحان [با این آیه] به ما خیر داده که اجاره و اجیری یکی از راههای معیشت مردمان است؛ زیرا به حکمت خود، همتها و خواستها و دیگر احوال مردم را متفاوت قرار داد و این امر را مایه قوام معیشت آنها ساخت. از این رو، مردی دیگر را اجیر می کند ... اگر هر کس ناچار می شد کار بنایی یا نجاری و یا هر کار دیگری را خودش انجام دهد، نه کارهای دنیا سامان می گرفت و نه مردم فرصت و توانایی انجام همه این کارها را داشتند؛ اما خداوند با متفاوت ساختن خواسته های مردم،

تدبیری استوار کرد تا انسان هر چه را بخواهد، دیگران برایش انجام دهند و بدین سان هر کدام با کمک دیگری آن طور که مصلحت حالش اقتضا دارد، امور زندگانی اش را پیش ببرد.

وسائل الشیعة : ۱۳ / ۲۴۴ / ۳.

**حدیث ۵۲۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ الْمَكَارِمِ الْإِيثَارُ.

امام علی علیه السلام: نقطه اوج خصلت های اخلاقی، ایثار است.

غرر الحکم: ۶۳۶۱

### حدیث ۵۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِالْإِيثَارِ يُسْتَرْقُ الْأَحْرَارُ.

امام علی علیه السلام: با ایثار، آزادگان به بندگی کشیده می شوند.

غرر الحکم: ۴۱۸۷.

### حدیث ۵۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَفْضَلُ السَّخَاءِ الْإِيثَارُ.

امام علی علیه السلام: برترین سخاوت، ایثار است.

غرر الحکم: ۲۸۸۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۱۱ ح ۲۴۰۵.

### حدیث ۵۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَامِلٌ سَائِرِ النَّاسِ بِالْإِنْصَافِ، وَعَامِلٌ الْمُؤْمِنِينَ بِالْإِيثَارِ

امام علی علیه السلام: با دیگر مردمان به انصاف رفتار کنو با مؤمنان به ایثار.

غرر الحکم: ۶۳۴۲

### حدیث ۵۲۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْإِيثَارُ أَفْضَلُ عِبَادَةٍ، وَأَجَلُ سِيَادَةٍ.

امام علی علیه السلام: ایثار، برترین عبادت و شکوهمندترین آقایی است.

غرر الحکم: ۱۱۴۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۹ ح ۴۳۹.

### حدیث ۵۲۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْإِيثَارُ أَحْسَنُ الْإِحْسَانِ، وَأَعْلَى مَرَاتِبِ الْإِيمَانِ.

امام علی علیه السلام: ایثار، بهترین احسان و بالاترین مرتبه ایمان است.

غرر الحکم: ۱۷۰۵.

**حدیث ۵۲۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإِثَارُ شِیمَةُ الْأَبْرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : ایثار ، خوی نیکان است .  
 غرر الحکم : ۶۰۶ و ۸۸۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۳ ح ۱۹۷ .

**حدیث ۵۲۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الإِثَارُ أَعْلَى الْمَكَارِمِ .  
 امام علی علیه السلام : ایثار ، عالی ترین خصلت اخلاقی است .  
 غرر الحکم : ۹۸۶ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۹ ح ۹۱ .

**حدیث ۵۲۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّقْوَى أَنْ يَتَّقِيَ الْمَرْءُ كُلَّ مَا يُؤْتِمُّهُ .  
 امام علی علیه السلام : تقوا این است که انسان از هر آنچه او را به گناه می کشاند، پرهیز کند .  
 غرر الحکم : ۲۱۶۲

**حدیث ۵۲۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ مَلَكَ شَهْوَتَهُ كَانَ تَقِيًّا .  
 امام علی علیه السلام : هر که بر شهوت خود مسلط باشد، با تقواست .  
 غرر الحکم : ۸۲۸۴ .

**حدیث ۵۲۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَتُدْعَوْنَ إِلَى سَبِيٍّ فَسُبُونِي ، وَتُدْعَوْنَ إِلَى الْبِرَاءَةِ مِنِّي فَمُدُّوا الرِّقَابَ ؛ فَإِنِّي عَلَى الْفِطْرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : به زودی از شما خواسته خواهد شد که مرا ناسزا گوئید ، اشکالی ندارد ، ناسزا بگوئید و از شما خواسته خواهد شد که از من بیزارای جوئید ، گردنتان را (جلو) بکشید (تا بزنند اما از من بیزارای نجوئید) زیرا که من بر فطرت (توحید و مسلمان) هستم .  
 أمالی الطوسی : ۲۱۰ / ۳۶۲ .

**حدیث ۵۲۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِيمَانُ لَهُ أَرْكَانٌ أَرْبَعَةٌ : التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ ، وَتَفْوِيضُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ ، وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ ، وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ .  
 امام علی علیه السلام : ایمان چهار رکن دارد: توکل بر خدا، واگذاری کار به خدا، راضی بودن به قضای خدا و تسلیم بودن در برابر فرمان خداوند عزوجل.  
 الکافی : ۲/۴۷/۲.

**حدیث ۵۲۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّوَكُّلُ حِصْنُ الْحِكْمَةِ .  
 امام علی علیه السلام : توکل، دژ حکمت است.  
 غرر الحکم : ۵۴۴.

**حدیث ۵۲۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ سُوءٍ ، وَحِرْزٌ مِنْ كُلِّ عَدُوٍّ .  
 امام علی علیه السلام : توکل بر خداوند، مایه نجات از هر بدی و محفوظ ماندن از هر دشمنی است.  
 بحار الأنوار : ۷۸/۷۹/۵۶.

**حدیث ۵۲۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي التَّوَكُّلِ حَقِيقَةُ الْإِيْقَانِ .  
 امام علی علیه السلام : حقیقت یقین ، در توکل است .  
 غرر الحکم : ۶۴۸۴ .

**حدیث ۵۲۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ ذَلَّتْ لَهُ الصَّعَابُ ، وَتَسَهَّلَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به خدا توکل کند، دشواری ها برای او آسان شود و اسباب برایش فراهم گردد.  
 غرر الحکم : ۹۰۲۸.

**حدیث ۵۲۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَثِقَ بِاللَّهِ أَرَاهُ الشُّرُورَ ، وَمَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كَفَاهُ الْأُمُورَ .

امام علی علیه السلام : هر که به خدا اعتماد کند، خداوند شادمانی نشانش دهد و هر که به او توکل کند، خداوند کارهایش را کفایت کند.

جامع الأخبار : ۳۲۲/۹۰۵

### حدیث ۵۳۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- لاینه محمد بن الحنفیة لما أعطاه الزایة یومَ الجمَلِ - : تزولُ الجِبَالُ ولا تزلُ ، غَضَّ علی ناجِدِكَ ، أَعْرَ اللّٰهَ جُمُجْمَتَكَ ، تَدُ فی الْأَرْضِ قَدَمَكَ ، أَرْمِ بِبَصْرِكَ أَقْصَى الْقَوْمِ ، وَغَضَّ بَصْرَكَ ، وَاَعْلَمَ أَنَّ النَّصْرَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ سَبْحَانَهُ .

امام علی علیه السلام - زمانی که در جنگ جمل پرچمرا به دست فرزندش محمد بن حنفیه داد - فرمود :

کوه ها از جای خود می جنبند اما تو نجنب، دندان هایت را بر هم بفشار و کاسه سرت را به خداوند عاریت ده، پای خود را در زمین میخکوب کن، نگاهت را به انتهای سپاه دشمن بدوز و دیده ات را [از برق شمشیرها و نیزه ها] فرو بند و بدان که پیروزی از جانب خداوند سبحان است.

نهج البلاغه : الخطبة ۱۱.

### حدیث ۵۳۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالثَّقَةَ بِنَفْسِكَ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَكْبَرِ مَصَائِدِ الشَّيْطَانِ .

امام علی علیه السلام : از اطمینان به خودت بپرهیز؛ زیرا که آن از بزرگترین دام های شیطان است.

غرر الحکم : ۲۶۷۸.

### حدیث ۵۳۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لا تَجْعَلَنَّ أَكْثَرَ شُغْلِكَ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ ؛ فَإِنْ يَكُنْ أَهْلُكَ وَوَلَدُكَ أَوْلِيَاءَ اللّٰهِ ، فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ أَوْلِيَاءَهُ ، وَإِنْ يَكُونُوا أَعْدَاءَ اللّٰهِ فَمَا هُمُّكَ وَشُغْلُكَ بِأَعْدَاءِ اللّٰهِ !؟

امام علی علیه السلام : مبادا بیشتر اوقات خود را صرف زن و فرزند خویش کنی ؛ زیرا اگر آنان دوست خدا باشند، خداوند دوستانش را وانی گذارد و اگر دشمن خدا باشند، چرا باید هم و غمت رسیدگی به دشمنان خدا باشد؟

نهج البلاغه : الحکمة ۳۵۲.

### حدیث ۵۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا سَأَلْتُ رَبِّي أَوْلَادًا نُضَرَ الْوَجْهَ ، وَلَا سَأَلْتُهُ وَلَمَّا حَسَنَ الْقَامَةِ ، وَلَكِنْ سَأَلْتُ رَبِّي أَوْلَادًا مُطِيعِينَ لِلَّهِ وَجِلِينَ مِنْهُ ؛ حَتَّى إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهِ

وَهُوَ مُطِيعٌ لِلَّهِ قَرَّتْ عَيْنِي .

امام علی علیه السلام: من از پروردگار خود، نه فرزندی زیبارو خواستم و نه فرزندی خوش قد و قامت، بلکه از پروردگارم فرزندی خواستم که فرمانبردار خدا باشند و از او بترسند تا وقتی به او نگاه کردم و دیدم از خداوند فرمان می برد شاد شوم.  
بحار الأنوار: ۱۰۴/۹۸/۶۶.

### حدیث ۵۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَبْصَرَ رَسُولُ اللَّهِ رَجُلًا لَهُ وَلَدَانِ فَقَبِلَ أَحَدَهُمَا وَتَرَكَ الْآخَرَ، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: فَهَلَّا وَاسَيْتَ بَيْنَهُمَا؟!

امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله مردی را دید که دو فرزند داشت و یکی را بوسید و دیگری را نبوسید. فرمود: چرا میان آن دو برابری نگذاشتی؟!  
بحار الأنوار: ۷۴/۸۴/۹۴.

### حدیث ۵۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِطَلَبِ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام: فرزندان خود را به آموختن دانش وادارید.  
کنز العمال: ۴۵۹۵۳.

### حدیث ۵۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلِّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ، وَخُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلُمَ .

امام علی علیه السلام: به کودکان خود نماز یاد دهید و چون به سن بلوغ رسیدند، برای (ترک) نماز، بر آنان سخت بگیرید.  
غرر الحکم: ۶۳۰۵.

### حدیث ۵۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- وَهُوَ يُؤَبِّخُ أَصْحَابَهُ -: أَمَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيَظْهَرَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمُ عَلَيْكُمْ، لَيْسَ لَأَنْتُمْ أَوْلَى بِالْحَقِّ مِنْكُمْ، وَلَكِنْ لِإِسْرَاعِهِمْ إِلَى بَاطِلٍ صَاحِبِهِمْ (بَاطِلِهِمْ)، وَإِبْطَائِكُمْ عَنْ حَقِّي .

امام علی علیه السلام - در توبیخ اصحاب خود - فرمود: هان! سوگند به آنکه جانم در دست اوست، این جماعت بی گمان بر شما چیره خواهند شد، نه به خاطر اینکه آنان از شما برحق ترند، بلکه بدان سبب که آنان در حمایت از باطل امیر خود می شتابند و شما در حمایت از حق من کندی می کنید.

نهج البلاغه: الخطبة ۹۷.



**حدیث ۵۳۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَّحَ أَكُولٌ حَطُومٌ خَيْرٌ مِنْ وَالٍ ظَلُومٍ عَشُومٌ .  
 امام علی علیه السلام : جانور درنده پرخور بی رحم، بهتر از حکمران ستمگر دژخیم است.  
 غرر الحکم : ۵۶۲۶

**حدیث ۵۳۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ الْوَلَاءِ مَنْ يَخَافُهُ الْبَرِيُّ .  
 امام علی علیه السلام : بدترین حکمرانان، کسی است که بیگناه از او بترسد.  
 غرر الحکم : ۵۶۸۷

**حدیث ۵۳۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَارَتْ وَلائِتُهُ زَالَتْ دَوْلَتُهُ .  
 امام علی علیه السلام : هر که حکومتش ستمکارانه باشد، دولتش به سر آید.  
 غرر الحکم : ۸۳۶۵

**حدیث ۵۳۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - مِنْ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلاَهُ مِصرَ - : إِنَّمَا يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحِينَ بِمَا يُجْرَى اللَّهُ لَهُمْ عَلَى ألسِنِ عِبَادِهِ ، فليكن أَحَبَّ الذَّخَائِرِ إِلَيْكَ ذَخِيرَةُ الْعَمَلِ الصَّالِحِ ، فاملكَ هَوَاكَ ، وَشَحَّ بِنَفْسِكَ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَكَ ؛ فَإِنَّ الشُّحَّ بِالنَّفْسِ الْإِنصَافُ مِنْهَا فِيمَا أَحَبَّتْ أَوْ كَرِهَتْ .  
 امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر بهمالک اشتر - نوشت : در حقیقت، مردمان نیکوکار و شایسته از طریق سخنانی شناخته می شوند که خداوند درباره آنان بر زبان بندگان خویش جاری می سازد. بنابراین، باید دوست داشتنی ترین اندوخته ها نزد تو، کردار نیک و شایسته باشد. پس، بر هوس خویش مسلط باش و آنچه را که برای حلال نیست از نفست دریغ دار؛ زیرا دریغ داشتن از نفس، وادار کردن او به پیمودن راه انصاف است در آنچه خوش دارد یا خوش ندارد.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۵۳.

**حدیث ۵۳۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - أَيْضاً - : أَنْصِفِ اللَّهَ وَأَنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ ، وَمِنْ خَاصَّةِ أَهْلِكَ ، وَمَنْ لَكَ فِيهِ هَوَى مِنْ رَعِيَّتِكَ ؛ فَإِنَّكَ إِلَّا تَفْعَلْ تَظَلِمَ .  
 امام علی علیه السلام - در همان فرمان - نوشت : داد خدا و مردم را از خودت و کسان نزدیکت و از رعایایی که مورد علاقه تو

هستند بگیر؛ زیرا اگر چنین نکنی ستم کرده‌ای.

نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- أيضا - : وَإِيَّاكَ وَالْإِعْجَابَ بِنَفْسِكَ ، وَالثَّمَّةَ بِمَا يُعْجِبُكَ مِنْهَا ، وَحُبَّ الْإِطْرَاءِ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْتَى فُرْصِ الشَّيْطَانِ فِي نَفْسِهِ لِيَمْحَقَ مَا يَكُونُ مِنْ إِحْسَانِ الْمُحْسِنِينَ .

امام علی علیه السلام - در همان فرمان - نوشت: زنهرا از خود پسندی و تکیه کردن به آنچه خود پسندی می آورد و زنهرا از اینکه شیفته ستایش مردم از خود باشی؛ زیرا این خصیصه از مطمئن ترین فرصت های شیطان است، تا نیکی نیکوکاران را بر باد دهد.  
نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- مِنْ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلَّاهُ مِصْرَ - : وَأَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ، وَالْمَحَبَّةَ لَهُمْ، وَاللُّطْفَ بِهِمْ ، وَلَا تَكُونَنَّ عَلَيْهِمْ سَبْعًا ضَارِيًا تَعْتَنِمُ أَكْلَهُمْ ؛ فَإِنَّهُمْ صِنْفَانِ : إِمَّا أُخِّ لَكَ فِي الدِّينِ ، أَوْ نَظِيرٌ لَكَ فِي الْخَلْقِ ، يَفْرُطُ مِنْهُمْ الزَّلْلُ ، وَتَعْرِضُ لَهُمُ الْعِلْلُ ، وَيُؤْتِي عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي الْعَمْدِ وَالْخَطَا ، فَأَعْطِيهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَصِفْحِكَ مِثْلَ الَّذِي تُحِبُّ وَتَرْضَى أَنْ يُعْطِيَكَ اللَّهُ مِنْ عَفْوِهِ وَصِفْحِهِ ، فَإِنَّكَ فَوْقَهُمْ ، وَوَالِي الأَمْرِ عَلَيْكَ فَوْقَكَ ، وَاللَّهُ فَوْقَ مَنْ وَوَلَاكَ !

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت: دل خود را آکنده از مهر و محبت و لطف نسبت به مردم گردان و مبادا برای آنان چون جانور درنده ای باشی که خوردنشان را غنیمت دانی؛ زیرا که مردم دو دسته اند: یا برادر دینی تو هستند و یا هممنوع تو. در معرض لغزش و خطا قرار دارند و گاه از روی عمد یا خطا دست به گناه و تجاوز می آیند. پس همان گونه که خود دوست داری خداوند نسبت به تو بخشش و گذشت کند، تو نیز نسبت به آنان بخشش و گذشت داشته باش؛ زیرا تو بالادست آنها هستی و فرمانروای بر تو بالادست تو می باشد و خداوند بالا دست کسی است که تو را به امارت گماشته است!  
نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- مِنْ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلَّاهُ مِصْرَ - : وَلْيَكُنْ أَحَبَّ الأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ ، وَأَعْمُهَا فِي الْعَدْلِ ، وَأَجْمَعُهَا لِرِضَا الرَّعِيَّةِ؛ فَإِنَّ سُخْطَ الْعَامَّةِ يُجْحِفُ بِرِضَا الْخَاصَّةِ ، وَإِنَّ سُخْطَ الْخَاصَّةِ يُغْتَفَرُ مَعَ رِضَا الْعَامَّةِ . وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الرَّعِيَّةِ أَثْقَلَ عَلَى الْوَالِي مَوْؤَنَةً فِي الرِّخَاءِ ، وَأَقْلَ مَعُونَةً لَهُ فِي الْبَلَاءِ ، وَأَكْرَهَ لِلإِنصَافِ ، وَأَسْأَلَ بِالإِلْحَافِ ، وَأَقْلَ شُكْرًا عِنْدَ الإِعْطَاءِ ، وَأَبْطَأَ عُذْرًا عِنْدَ الْمَنعِ ، وَأَضْعَفَ صَبْرًا عِنْدَ مُلِمَاتِ الدَّهْرِ ، مِنْ أَهْلِ الْخَاصَّةِ . وَإِنَّمَا عِمَادُ الدِّينِ وَجِمَاعُ المُسْلِمِينَ وَالْعُدَّةُ لِلأَعْدَاءِ : الْعَامَّةُ مِنَ الأُمَّةِ ، فَلْيَكُنْ صِغُوكَ لَهُمْ ، وَمِيلُكَ مَعَهُمْ .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت: باید میانه روی در حق و گستراندن عدالت و عمل به آنچه بیش از هر چیز

رضایت ملت را فراهم می آورد، محبوبترین کارها در نزد تو باشد؛ زیرا نارضایی توده مردم رضایت خواص را بی اثر می سازد و نارضایتی خواص، با رضایت توده مردم، بخشوده می شود. و هیچ یک از افراد ملت همچون طبقه خواص نیست؛ زیرا این طبقه به هنگام آسایش بار سنگین تری بر دوش حکمران هستند و در گرفتاری ها و مشکلات، کمتر به او کمک می کنند، دادگری را ناخوش می دارند، خواسته ها و توقعات بیشتری دارند، اگر به آنها چیزی داده شود، کمتر قدردانی می کنند و اگر دریغ شود دیرتر عذر می پذیرند و در پیشامدهای ناگوار روزگار ناشکیبا ترند. ستون دین و جامعه مسلمانان و نیروی همیشه آماده در برابر دشمنان، درحقیقت همان توده ملت است. پس باید گرایش و توجه تو به آنان باشد.

نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فیما کتب للأشتر لَمَّا وُلَّاهُ مِصرَ - : ثُمَّ انظُرْ فی أُمُورِ عُمَالیکَ ، فَاسْتَعْمِلْهُمُ اخْتِباراً ، وَلَا تُؤَلِّمِمْ مُحاباةً وَأَثَرَةً ؛ فَإِنَّهُمَا جِماعٌ مِنْ شُعَبِ الجُورِ وَالخِیانَةِ . وَتَوَخَّ مِنْهُمُ أَهْلَ التَّجْرِِبَةِ وَالْحِیاءِ مِنْ أَهْلِ البِیُوتاتِ الصَّالِحِیهِ ، وَالقَدَمِ فی الإسلامِ الْمُتَقَدِّمِ .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت : دیگر آنکه در کارهای کارگزاران اندیشه و تأمل کن و پس از آزمودن آنها، ایشان را به کار گمار و به صرف جانبداری یا علاقه به کسی او را عهده دار کاری مکن؛ زیرا این دو، کانون انواع ستم و خیانت است. کارگزاران خود را از میان افراد با تجربه و آبرومند از خاندان های نیک و خوشنام و پیشگام در اسلام انتخاب کن.

نهج البلاغه : کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ کِتابِهِ لِلأشترِ لَمَّا وُلَّاهُ مِصرَ - : ثُمَّ تَفَقَّدْ أَعْمالَهُمْ ، وَابْعَثِ العِیُونَ

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت : آنگاه به کارهای آنان (کارگزاران) رسیدگی کن و از میان افراد با صداقت و وفادار مراقبانی بر آنها بگمار؛ زیرا مراقبت نهانی تو در کارهای ایشان، آنان را به رعایت امانت و خوش رفتاری با مردم و با دقت مراقب دستیاران خویش باش و اگر یکی از آنان دست به خیانت گشود و گزارش های همه مراقبات آن را تأیید کرد، همان گزارش ها را شاهد بگیر و بی درنگ او را کیفر جسمانی ده و از ثروتی که از طریق مقامش به دست آورده بازخواست کن و او را به خواری بکشان و داغ خیانت بر پیشانی نشان و حلقه ننگ تهمت به گردنش بیاویز.

العین : الذی یبعث لیتجسس الخبر (لسان العرب : ۱۳/۳۰۱) .

### حدیث ۵۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ کِتابِهِ لِلأشترِ لَمَّا وُلَّاهُ مِصرَ - : فلا- تُطَوِّلَنَّ احتِجابَکَ عَنْ رَعِیَّتِکَ ، فَإِنَّ احتِجابَ الوُلاةِ عَنِ الرَّعِیَّةِ شُعْبَةٌ مِنَ الضِّیقِ ، وَقَلَّةُ عِلْمِ بالأُمُورِ ، وَالاحتِجابُ مِنْهُمُ یَقطَعُ عَنْهُمُ عِلْمَ ما احتِجابوا دُونَهُ ، فِیصَغُرُ عِنْدَهُمُ الکَبِیرُ ، وَیَعظُمُ الصَّغِیرُ ، وَیَقْبُحُ الحَسَنُ ، وَیَحسُنُ القَبِیحُ ، وَیُشابُّ

الْحَقُّ بِالْبَاطِلِ ...

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر بهمالک اشتر - نوشت: مبدا که خویشتن را زیاده از حد از مردم پنهان نگه داری؛ زیرا روی نهان داشتن حکمرانان از توده مردم، نوعی تنگ حوصلگی و سبب کم اطلاعی از امور است، و حکمران اگر از مردم روی نهان کند، باعث می شود که مردم از حقایق پشت پرده آگاه نشوند و از این رو کارهای بزرگ و مهم در نظر آنان کوچک و بی اهمیت می آید و کارهای کوچک، بزرگ. زیبا زشت جلوه می کند و زشت زیبا و حق و باطل در هم آمیخته می شود...  
نهج البلاغه: الكتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وُلَّاهُ مِصْرَ - : ... ثُمَّ اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى مِنَ الَّذِينَ لَا حِيلَةَ لَهُمْ ، مِنَ الْمَسَاكِينِ وَالْمُحْتَاجِينَ وَأَهْلِ الْبُؤْسَى وَالزَّمْنَى ، فَإِنَّ فِي هَذِهِ الطَّبَقَةِ قَانِعًا وَمُعْتَرًا ، وَاحْفَظْ لِلَّهِ مَا اسْتَحْفَظَكَ مِنْ حَقِّهِ فِيهِمْ ، وَاجْعَلْ لَهُمْ قِسْمًا مِنْ بَيْتِ مَالِكَ ... وَتَفَقَّدَ أُمُورَ مَنْ لَا يَصِلُ إِلَيْكَ مِنْهُمْ مِمَّنْ تَقْتَحِمُهُ الْعُيُونُ ، وَتَحْقِرُهُ الرِّجَالُ ، وَفَفَرَّغَ لِأَوْلِيكَ ثِقَتِكَ مِنْ أَهْلِ الْخَشْيَةِ وَالتَّوَاضِعِ ، فَلْيُرْفَعْ إِلَيْكَ أُمُورَهُمْ ، ثُمَّ اَعْمَلْ فِيهِمْ بِالْإِعْذَارِ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ تَلْقَاهُ ؛ فَإِنَّ هَؤُلَاءِ مِنْ بَيْنِ الرَّعِيَّةِ أَحْوَجُ إِلَى الْإِنصَافِ مِنْ غَيْرِهِمْ ، وَكُلُّ فَاعِذِرٍ إِلَى اللَّهِ فِي تَأْدِيَةِ حَقِّهِ إِلَيْهِ .

امام علی علیه السلام - در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت: ... دیگر آنکه درباره طبقه پایین، از کسانی که راه چاره ای ندارند و نیازمندان و بینوایان و رنجوران، خدا را در نظر گیر؛ زیرا در میان این طبقه تهیدستانی وجود دارند که دست نیاز سوی این و آن دراز می کنند و عده ای هم روی گدایی ندارند. بنابراین، حق آنان را که خداوند ادای آن را از تو خواسته است ادا کن و از بیت المال برای آنان هم سهمی در نظر گیر...

و به کار کسانی از آنان که به تو دسترسی ندارند و چشم ها آنان را خرد و بزرگان آنها را حقیر می شمارند، رسیدگی کن و برای این کار از افراد خداترس و فروتن مورد اعتماد خود کسانی را مأمور رسیدگی به امور ایشان کن تا احوال آنها را به تو گزارش دهند و آنگاه درباره آنان آن گونه عمل کن که روزی که خدا را دیدار می کنی عذرت را بپذیرد؛ زیرا این گروه از مردم به دادگری نیازمندتر از دیگران هستند. پس در ادای حق هر یک از اینان، در پیشگاه خدا عذر و حجتی داشته باش.  
نهج البلاغه: الكتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

- أَيْضًا - : وَاجْعَلِ لِتَدْوَى الْحَاجَاتِ مِنْكَ قِسْمًا تُفَرِّغُ لَهُمْ فِيهِ شَخْصَكَ ، وَتَجْلِسُ لَهُمْ مَجْلِسًا عَامًا ، فَتَتَوَاضَعُ فِيهِ لِلَّهِ الْبَدَى خَلْقَكَ ، وَتُقْعِدَ عَنْهُمْ جُنْدَكَ وَأَعْوَانَكَ مِنْ أَحْرَاسِكَ وَشُرَطِكَ ، حَتَّى يُكَلِّمَكَ مُتَكَلِّمُهُمْ غَيْرَ مُتَتَعِعٍ ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ فِي غَيْرِ مَوْطِنٍ : لَنْ تُقَدَّسَ أُمَّةٌ لَا يُؤْخَذُ لِلضَّعِيفِ فِيهَا حَقُّهُ مِنَ الْقَوِيِّ غَيْرَ مُتَتَعِعٍ .  
ثُمَّ احْتَمِلِ الْخُرْقَ مِنْهُمْ وَالْعِيَّ ، وَنَحِّ عَنْهُمْ الضُّبِقَ وَالْأَنْفَ ...

امام علی علیه السلام - در همان فرمان - نوشت: و مقداری از وقت خود را به نیازمندان خود اختصاص ده و با آنان در یک مجلس عمومی بنشین و شخصاً به مشکلاتشان رسیدگی کن و در آن مجلس برای خداوندی که تو را آفریده است فروتنی نما و سربازان و

یارانت را که از پاسداران و نگهبانان تو هستند از آنان دور مدار تا هر که می خواهد سخن بگوید بدون لکنت زبان و ترس و واهمه مطالبش را بگوید؛ چرا که من از رسول خدا صلی الله علیه و آله بارها شنیدم که می فرمود: ملّتی که در آن حق ناتوان بدون ترس و واهمه از قدرتمندان گرفته نشود هرگز روی رستگاری را نمی بیند. همچنین درشتی و درماندگی و ناتوانی آنان را در سخن گفتن تحمل کن و کم حوصلگی و تکبر را از خود دور گردان... .  
 نهج البلاغه: کتاب ۵۳.

### حدیث ۵۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا ، وَاسْتَعْلَوْا بِأَجْلِهَا إِذَا اسْتَعْلَى النَّاسُ بِعَاجِلِهَا ، فَأَمَاتُوا مِنْهَا مَا خَشَوْا أَنْ يُمَيِّتَهُمْ ، وَتَرَكَوا مِنْهَا مَا عَلِمُوا أَنَّهُ سَيَبْتَرُكُهُمْ ، وَرَأَوْا اسْتِكْثَارَ غَيْرِهِمْ مِنْهَا اسْتِقْلَالًا ، وَدَرَكَهُمْ لَهَا فَوْتًا ، أَعْدَاءُ مَا سَأَلَ النَّاسُ ، وَسَلَّمَ مَا عَادَى النَّاسُ ! بِهِمْ عُلِمَ الْكِتَابُ وَبِهِ عَلِمُوا ، وَبِهِمْ قَامَ الْكِتَابُ وَبِهِ قَامُوا ، لَا يَزُونَ مَرْجُؤًا فَوْقَ مَا يَرْجُونَ ، وَلَا مَخُوفًا فَوْقَ مَا يَخَافُونَ .

امام علی علیه السلام: دوستان خدا همان کسانی هستند که باطن دنیا را می نگرند در حالی که دیگر مردم به ظاهرش چشم دارند، و به آینده و فرجام دنیا مشغولند در حالی که سایر مردم به نقد و امروز آن سرگرمند. آنچه را از دنیا که می ترسند آنان را نابود کند، نابود می کنند و آنچه را از دنیا که می دانند بزودی آنان را ترک خواهد گفت، ترک می کنند و آنچه را که دیگران از دنیا زیاد و با ارزش می شمارند اندک و حقیرش می بینند و رسیدن خود به آنها را از دست دادن [سعادت و رستگاری خویش] می شمارند. دشمن چیزی هستند که مردم [دنیاطلب] با آن در صلح و سازشند و دوستدار چیزی هستند که مردم با آن دشمنی می ورزند! کتاب [خدا] به وجود آنان شناخته و دانسته می شود و آنان به آن دانا و عارفند، کتاب به آنان استوار است و آنان به کتاب استوارند، بالاتر از چیزی که بدان امید بسته اند امیدی نمی شناسند و ترسناکتر از چیزی که از آن می ترسند، چیزی را مایه ترس نمی دانند.

نهج البلاغه: الحکمه ۴۳۲.

### حدیث ۵۳۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ وَمَوَاطِنَ التُّهْمَةِ وَالْمَجْلِسَ الْمَظْنُونِ بِهِ السُّوءِ ، فَإِنَّ قَرِينَ السُّوءِ يَغُرُّ جَلِيْسَهُ .

امام علی علیه السلام: از رفت و آمد به جاهای تهمت برانگیز و مجالسی که گمان بد به آنها برده می شود بپرهیز؛ زیرا دوست بد همنشین خود را می فریبد.

بحار الأنوار: ۷۵/۹۰/۲

### حدیث ۵۳۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ وَقَفَ نَفْسَهُ مَوْقِفَ التُّهْمَةِ فَلَا يُلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنَّ .

امام علی علیه السلام: کسی که خود را در معرض تهمت قرار دهد هرگز نباید کسی را که به او گمان بد می برد سرزنش کند.

بحار الأنوار : ۷۵/۹۰/۴

**حدیث ۵۳۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ دَخَلَ مَدَاخِلَ السُّوءِ أَتَهُمْ .  
 امام علی علیه السلام : هر که به جاهای بد رفت و آمد کند، مورد بدگمانی و تهمت واقع می شود.  
 بحار الأنوار : ۷۵/۹۱/۸.

**حدیث ۵۳۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْظَمُ الْبَلَاءِ انْقِطَاعُ الرَّجَاءِ .  
 امام علی علیه السلام : بزرگترین بلا، نومیدی است.  
 غرر الحکم : ۲۸۶۰

**حدیث ۵۳۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَتَلَ الْقَنُوطُ صَاحِبَهُ .  
 امام علی علیه السلام : نومیدی ، صاحب خود رامی گُشد .  
 غرر الحکم : ۶۷۳۱ .

**حدیث ۵۳۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغِنَى الْأَكْبَرُ الْيَأْسُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : بزرگترین توانگری، چشم نداشتن به مال مردم است.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۲

**حدیث ۵۳۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَفِظْتُ مَا فِي يَدَيْكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَلَبِ مَا فِي يَدِي غَيْرِكَ ، وَمَرَارَةُ الْيَأْسِ خَيْرٌ مِنَ الطَّلَبِ إِلَى النَّاسِ .  
 امام علی علیه السلام : از نظر من، نگاهداری چیزی که در دست داری بهتر از طلب چیزی است که در دست دیگری است و تلخی  
 برکندن امید، بهتر از خواهش از مردمان است.  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱.

**حدیث ۵۳۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فَيَوْصِيَّتِهِ قَبْلَ شَهَادَتِهِ -: اللَّهُ اللَّهُ فِي الْإِيْتَامِ ، فَلَا تُعْبُوا

امام علی علیه السلام - در وصیت خود پیش از شهادت - فرمود : درباره یتیمان از خدا بترسید و مبادا یک روز سیرشان کنید و یک روز گرسنه بمانند و مبادا که با حضور شما آنان از بین بروند؛ زیرا از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می فرمود: هر کس یتیمی را سرپرستی کند تا آنکه بی نیاز شود، خداوند عز و جل با این کار بهشت را بر او واجب گرداند، همچنان که آتش دوزخ را بر خورنده مال یتیم واجب ساخته است.

أَغْبَ الْقَوْمَ : جَاءَهُمْ يَوْمًا وَتَرَكَ يَوْمًا (القاموس المحيط : ۱/۱۰۹) أَى: صَلُّوا أَفْوَاهَهُمْ بِالْإِطْعَامِ وَلَا تَقْطَعُوهُ عَنْهَا. ( كما في هامش نهج البلاغه ضبط الدكتور صبحي الصالح).

**حدیث ۵۳۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ ، سَلُوا اللَّهَ الْيَقِينَ ، وَارْغَبُوا إِلَيْهِ فِي الْعَافِيَةِ ؛ فَإِنَّ أَجَلَ النُّعْمَةِ الْعَافِيَةِ ، وَخَيْرُ مَا دَامَ فِي الْقَلْبِ الْيَقِينُ ، وَالْمَغْبُوتُ مَنْ غُيِبَ دِينُهُ ، وَالْمَغْبُوتُ مَنْ غُيِبَ يَقِينُهُ .

امام علی علیه السلام : ای مردم! از خداوند یقین بخواهید و عافیت از او مسألت کنید؛ زیرا بزرگترین نعمت عافیت است و بهترین چیزی که در دل پایدار ماند یقین است و زیان دیده، کسی است که در دینش زیان بیند و رشک برده، کسی است که در یقینش بر او رشک برند.

بحار الأنوار : ۷۰/۱۷۶/۳۳.

**حدیث ۵۳۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ما أعظم سعادة من بوشر قلبه ببرد اليقين !

امام علی علیه السلام : چه سعادت بزرگی دارد کسی که دلش خنکای یقین را چشیده باشد.  
غرر الحکم : ۹۵۵۶.

**حدیث ۵۳۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بِالْيَقِينِ تُدْرِكُ الْغَايَةَ الْقُصْوَى .

امام علی علیه السلام : با یقین است که هدف نهایی به دست می آید.  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۵۷.

**حدیث ۵۳۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَى قَدْرِ الدِّينِ تَكُونُ قُوَّةُ الْيَقِينِ .  
 امام علی علیه السلام : نیرومندی یقین به اندازه دینداری است.  
 غرر الحکم : ۶۱۸۴

### حدیث ۵۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْيَقِينُ عِمَادُ الْإِيمَانِ .  
 امام علی علیه السلام : یقین، پایه ایمان است.  
 غرر الحکم : ۳۹۸

### حدیث ۵۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَوْمٌ عَلَى يَقِينٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةٍ فِي شَكٍّ .  
 امام علی علیه السلام : خوابی که همراه یقین باشد، بهتر از نمازی است که همراه شک باشد.  
 غرر الحکم : ۹۹۵۸

### حدیث ۵۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِسْلَامُ هُوَ التَّسْلِيمُ ، وَالتَّسْلِيمُ هُوَ الْيَقِينُ ، وَالتَّسْلِيمُ هُوَ التَّصَدِيقُ ، وَالتَّصَدِيقُ هُوَ الْإِقْرَارُ ، وَالْإِقْرَارُ هُوَ الْأَدَاءُ ، وَالْأَدَاءُ هُوَ الْعَمَلُ .  
 امام علی علیه السلام : اسلام همان تسلیم [در برابر خدا] است و تسلیم همان یقین و یقین همان تصدیق و تصدیق همان اقرار و اقرار همان به جا آوردن و به جا آوردن همان عمل کردن.  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۲۵.

### حدیث ۵۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يُسْتَدَلُّ عَلَى الْيَقِينِ بِقَصْرِ الْأَمَلِ ، وَإِخْلَاصِ الْعَمَلِ ، وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا .  
 امام علی علیه السلام : کوتاهی آرزو، اخلاص در عمل و بی رغبتی به دنیا، دلیل بر داشتن یقین است.  
 غرر الحکم : ۱۰۹۷۰.

### حدیث ۵۳۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَيْقَنَ أَنَّهُ يُفَارِقُ الْأَحْبَابَ ، وَيَسْكُنُ التُّرَابَ ، وَيُوَاجِهُ الْحِسَابَ ، وَيَسْتَعْنِي عَمَّا خَلْفَ ، وَيَفْتَقِرُ إِلَى مَا قَدَّمَ ، كَانَ حَرِيًّا بِقَصْرِ الْأَمَلِ ،



و طُولِ الْعَمَلِ .

امام علی علیه السلام : کسی که یقین دارد از دوستان جدا می شود و در خاک جای می گیرد و با حساب رو به رو می شود و آنچه از خود برجای می گذارد به کارش نمی آید و به آنچه پیش می فرستد نیازمند است، سزاوار است که آرزو را کوتاه کند و در کار و عمل بکوشد.

بحار الأنوار : ۷۳/۱۶۷/۳۱

### حدیث ۵۳۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ يَتَّقِنَ أَنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يَرَاهُ وَهُوَ يَعْمَلُ بِمَعَاصِيهِ فَقَدْ جَعَلَهُ أَهْوَنَ النَّاطِرِينَ .

امام علی علیه السلام : کسی که یقین دارد خداوند سبحان او را می بیند و با این حال او را نافرمانی می کند، بی گمان خداوند را بی مقدارترین بینندگان قرار داده است.

بحار الأنوار : ۷۸/۹۲/۹۸

### حدیث ۵۳۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُفْسِدُ الْيَقِينَ الشَّكُّ وَغَلَبَةُ الْهَوَى .

امام علی علیه السلام : یقین را شک و چیره آمدن هوس، تباہ می سازد.

غرر الحکم : ۱۱۰۱۱

### حدیث ۵۳۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَدَلُ فِي الدِّينِ يُفْسِدُ الْيَقِينَ .

امام علی علیه السلام : مجادله کردن در دین، یقین را از بین می برد.

غرر الحکم : ۱۱۷۷

### حدیث ۵۳۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خِلَاطُهُ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا تَشِينُ الدِّينَ ، وَتُضْعِفُ الْيَقِينَ .

امام علی علیه السلام : معاشرت با دنیاپرستان دین را عیناک و یقین را سست می کند.

غرر الحکم : ۵۰۷۲

### حدیث ۵۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَايَةُ الْيَقِينِ الْإِخْلَاصُ ، غَايَةُ الْإِخْلَاصِ الْخَلَاصُ .

امام علی علیه السلام : غایت یقین، اخلاص است و غایت اخلاص، خلاص و رهایی.

غرر الحکم : ۶۳۴۷ و ۶۳۴۸

### حدیث ۵۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زُهِدُ الْمَرْءِ فِيمَا يَفْنَى عَلَى قَدَرِ يَقِينِهِ بِمَا يَبْقَى .

امام علی علیه السلام : بی رغبتی انسان به آنچه فناپذیر است، به اندازه یقین اوست به آنچه ماندنی می باشد.

غرر الحکم : ۵۴۸۸

### حدیث ۵۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوَكُّلُ مِنْ قُوَّةِ الْيَقِينِ .

امام علی علیه السلام : توکل، ناشی از نیرومندی یقین است.

غرر الحکم : ۶۹۹.

### حدیث ۵۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ كَشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا .

امام علی علیه السلام : اگر پرده [هم] کنار رود، بر یقین من چیزی افزوده نشود.

غرر الحکم : ۷۵۶۹.

### حدیث ۵۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ ... مَنْ عَمِلَ بِهِ سَبَقَ؛

بر شما باد رجوع به کتاب خدا (قرآن) ... کسی که به آن عمل کند از همه پیشی می گیرد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۵۵.

### حدیث ۵۳۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ السَّعْيُ فِي صَلَاحِ الْجُمْهُورِ؛

کوشش در راه اصلاح توده مردم، از کمال خوشبختی است.

غرر الحکم، ح ۹۳۶۱.

### حدیث ۵۳۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يُصْلِحْ نَفْسَهُ لَمْ يُصْلِحْ غَيْرَهُ؛  
هر کس خودش را اصلاح نکند، نمی تواند دیگران را اصلاح نماید.  
غرر الحکم، ح ۸۹۹۰.

### حدیث ۵۳۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِذَا سُئِلَ شَيْئًا فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَفْعَلَهُ قَالَ: نَعَمْ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ لَا يَفْعَلَ سَكَتَ وَكَانَ لَا يَقُولُ لِشَيْءٍ لَّا...؛  
هرگاه از رسول اکرم صلی الله علیه و آله چیزی تقاضا می شد، اگر ایشان آن را می خواستند انجام دهند، می فرمودند: بله و اگر نمی خواستند انجام دهند، سکوت می نمودند و هیچ گاه ایشان برای چیزی نه نمی گفتند.  
بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۲۷.

### حدیث ۵۳۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَإِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ وَتَفَكَّرَ، وَنَظَرَ وَأَبْصَرَ وَانْتَفَعَ بِالْعِبَرِ، وَسَلَكَ جَدَدًا وَاضِحًا يَتَجَنَّبُ فِيهِ الصَّرْعَةَ فِي الْمَهْوَى، يَتَنَكَّبُ طَرِيقَ الْعَمَى،  
وَلَا يُعِينُ عَلَى فَسَادِ نَفْسِهِ الْغَوَاةَ؛ بَتَعَسَفٍ فِي حَقِّ أَوْ تَحْرِيفٍ فِي نُطْقٍ أَوْ تَغْيِيرٍ فِي صِدْقٍ، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ؛  
بینا، کسی است که بشنود و بیندیشد، و بنگرد و ببیند، و از عبرت ها سود برد، و آن گاه جاده های روشن را ببیند و از افتادن در پرتگاه های گمراهی دوری گزیند و هرگز با ضایع ساختن حقی یا تحریف نمودن سخنی یا برهم زدن سنتی نیکو، و به قیمت آلوده ساختن روح خویش، فریبکاران را یاری ندهد، و البته هیچ قدرتی در کار نیست مگر از جانب خداوند یکتا.  
تحف العقول، ص ۱۵۵.

### حدیث ۵۳۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَا مُؤْمِنُ إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ وَالْأَدَبَ تَمُنُّ نَفْسَكَ فَاجْتَهِدْ فِي تَعْلُمِهَا فَمَا يَزِيدُ مِنْ عِلْمِكَ وَأَدَبِكَ يَزِيدُ فِي تَمَنِكَ وَقَدْرِكَ، فَإِنَّ بِالْعِلْمِ تَهْتَدِي إِلَى رَبِّكَ؛  
ای انسان با ایمان، در حقیقت این دانش و ادب، بهای توست، پس در آموختن آن بکوش، زیرا هرچه بر دانش و ادب افزوده شود، بر ارج و بهای تو افزوده می شود، چرا که با دانش به سوی پروردگارت هدایت می شوی.  
روضه الواعظین، ص ۱۱.

### حدیث ۵۳۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ فِي إِصْلَاحِهَا سَعِدَ، مَنْ أَهْمَلَ نَفْسَهُ فِي لَذَاتِهَا شَقِيَ وَبَعُدَ؛

هر کس برای اصلاح خود، خویشتن را به زحمت بیندازد، خوشبخت می شود. هر کس خود را در لذت ها رها کند، بدبخت می گردد و بی بهره می ماند.

غرر الحکم، ح ۸۲۴۶، ح ۸۲۴۷.

### حدیث ۵۳۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِأَصْحَابِهِ -: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِنَّصِبًا بِالصَّلَاةِ بَعْدَ التَّبَشِيرِ لَهُ بِالْجَنَّةِ لِقَوْلِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ «وَأْمُرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا»، فَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا أَهْلَهُ وَيُصَبِّرُ عَلَيْهَا نَفْسَهُ؛

در سفارش به یاران خود فرمودند: رسول خدا صلی الله علیه و آله با آن که بشارت بهشت به ایشان داده شده بود، باز برای نماز، خود را به زحمت می انداختند؛ زیرا خدای سبحان فرموده است «خانواده خود را به نماز، امر کن و [خود نیز] بر آن، شکیبایی نما» به همین دلیل، رسول خدا صلی الله علیه و آله خانواده اش را به نماز خواندن، فرمان می داد و خود را وادار به شکیبایی بر آن می کرد. نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۹.

### حدیث ۵۳۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عُجِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنَ الْعَقْلِ وَمَا تَمَّ عَقْلُ امْرِئٍ حَتَّى يَكُونَ فِيهِ خِصَالٌ شَتَّى: الْكُفْرُ وَالشَّرُّ مِنْهُ مَأْمُونَانِ وَالرُّشْدُ وَالْخَيْرُ مِنْهُ مَأْمُولَانِ وَفَضْلُ مَالِهِ مَبْدُولٌ وَفَضْلُ قَوْلِهِ مَكْفُوفٌ وَنَصِيْبُهُ مِنَ الدُّنْيَا الْقَوْتُ لَا يَشْبَعُ مِنَ الْعِلْمِ دَهْرُهُ الدُّلُّ أَحَبُّ إِلَيْهِ مَعَ اللَّهِ مِنَ الْعِزِّ مَعَ غَيْرِهِ وَالتَّوَاضُعُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنَ الشَّرَفِ يَشْتَكِي قَلِيلَ الْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِهِ وَيَشْتَقِلُّ كَثِيرَ الْمَعْرُوفِ مِنْ نَفْسِهِ وَيَرَى النَّاسَ كُلَّهُمْ خَيْرًا مِنْهُ وَ إِنَّهُ شَرُّهُمْ فِي نَفْسِهِ وَهُوَ تَمَامُ الْأَمْرِ؛

خداوند با چیزی بهتر از عقل عبادت نشده است، و عقل کسی کامل نشود، مگر در او چند خصلت باشد: کفر و بدی از او انتظار نمی رود، رشد و خوبی در او امید می رود، زیادی ثروتش بخشوده و زیادی سخنش نگه داشته شده است، بهره او از دنیا تنها غذای روزانه است، در طول زندگی از دانش سیر نمی شود، خواری را با خداوند از عزت با دیگران، بیشتر دوست دارد، تواضع نزد او دوست داشتنی تر از شرف و بزرگی است، خوبی کم دیگران را بسیار و خوبی بسیار خود را کم می شمرد، همه مردم را از خودش بهتر و خود را نزد خویش از همه بدتر می داند و این مهم ترین خصلت است.

کافی، ج ۱، ص ۱۸، ح ۱۲.

### حدیث ۵۳۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُسْلِمُ مَرَأَةٌ أَخِيهِ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْ أَحْبَابِكُمْ هَفْوَةً فَلَا تَكُونُوا عَلَيْهِ إِلَّا وَأَرْضِدُوهُ وَأَنْصَحُوا لَهُ وَتَرَفَّقُوا بِهِ ... ؛

مسلمان آینه برادر خویش است، هرگاه خطایی از برادر خود دیدید همگی او را مورد حمله قرار ندهید بلکه او را راهنمایی و نصیحت نمایید و با او مدارا کنید...

تحف العقول، ص ۱۰۸.

### حدیث ۵۳۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَتَيَأْسُ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ؛ فَإِنَّ فِيهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأْسَى وَعِزًّا لِمَنْ تَعَزَّى، وَ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأْسِي بِنَبِيِّهِ وَ الْمُقْتَصُّ لِإِثْرِهِ...؛

از پیامبر پاک و پاکیزه ات پیروی کن؛ چرا که [شخصیت] او، الگوی کاملی است برای آنها که [در زندگی] در پی الگویی هستند و راه او، بهترین راه است برای آنها که [در زندگی] در پی سر سپردن به راهی هستند و محبوب ترین بندگان در نزد خدا، کسی است که از پیامبر خویش پیروی کند و دنباله رو او باشد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۰.

### حدیث ۵۳۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ اسْتَسْمُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ، وَ الْمُحَافَظَةَ عَلَى مَا اسْتَحْفَظَكُمْ مِنْ كِتَابِهِ...؛

با پایداری در اطاعت از خدا و پابندی به آنچه خداوند در عمل به کتابش بر عهده شما گذاشته، نعمت های او را بر خود، تمام کنید.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۳.

### حدیث ۵۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ يَأْ لَفُ النَّاسِ وَيَأْ لَفَوْنَهُ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ؛

خوشا به سعادت کسی که در راه اطاعت خدا با مردم اُنس بگیرد و مردم نیز با او اُنس بگیرند.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۵۶، ح ۱۱۲.

### حدیث ۵۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِزَالَةُ الرِّوَاسِي أَسْهَلُ مِنْ تَأْلِيفِ الْقُلُوبِ الْمُتَنَافِرَةِ؛

از جای کردن کوه های استوار، آسان تر از انس و الفت دادن دل های از هم رمیده است.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۱۱، ح ۷۰.

### حدیث ۵۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَفَافُ يَصُونُ النَّفْسَ وَيُنْزِلُهَا عَنِ الدُّنْيَا؛

پاک دامنی، روح انسان را محافظت می کند و آن را از پستی ها، دور نگه می دارد.  
غرر الحکم، ح ۱۹۸۹.

### حدیث ۵۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْعَفَّةُ شِمَّةُ الْأَكْيَاسِ. الشَّرُّهُ سَجِيَّةُ الْأَرْجَاسِ؛  
پاکدامنی روش زیرکان، و سیری ناپذیری خصلت پلیدان است.  
غرر الحکم، ح ۷۲۹ و ۷۳۰.

### حدیث ۵۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ. لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ؛  
کسی که در راه خدا جهاد کند و شهید شود، اجرش بیشتر از کسی نیست که می تواند گناه کند، اما پاک دامنی پیشه می کند.  
انسان پاک دامن، نزدیک است فرشته ای از فرشتگان خدا شود.  
نهج البلاغه، حکمت ۴۷۴.

### حدیث ۵۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تُوَسِّسْ مِيزَانًا؛ فَكَمْ مِنْ عَاكِفٍ عَلَى ذَنْبِهِ خْتِمٌ لَهُ بِخَيْرٍ، وَ كَمْ مِنْ مُقْبِلٍ عَلَى عَمَلِهِ مُفْسِدٌ فِي آخِرِ عُمُرِهِ صَائِرٌ إِلَى النَّارِ نَعُودُ بِاللَّهِ مِنْهَا؛  
هیچ گنجهکاری را نا امید مکن! چه بسا کسی که عمری گناه کرده، عاقبت به خیر شده است و چه بسا کسی که عمری اهل عمل صالح بوده، در پایان عمرش فاسد شده و راهی جهنم گردیده است - که از آتش آن، به خدا پناه می بریم - .  
بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۲۳۹، ح ۱.

### حدیث ۵۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِلَهِي لَمْ أُسَلِّطْ عَلَى حُسْنِ ظَنِّي قُتُوطَ الْإِيَّاسِ، وَلَا أَنْقَطِعَ رَجَائِي مِنْ جَمِيلِ كَرَمِكَ؛  
خدایا! ناامیدی را بر خوش گمانی ام به تو، مسلط نمی گردانم و امیدم را از لطف زیبای تو، قطع نمی کنم.  
بحار الأنوار، ج ۹۴، ص ۹۹، ح ۱۳.

### حدیث ۵۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِعْلَمَنَّ أَنَّ الَّذِي يَبِيدُهُ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ أَدِنَ لَكَ فِي الدُّعَاءِ وَ تَكْفَلُ لَكَ بِالْإِجَابَةِ... فَلَا يُقْنِطَنَّكَ إِنْطَاءُ إِجَابَتِهِ؛ فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ

### علی قَدْرِ النَّيِّهِ؛

بدان، آن کسی که گنجینه‌های آسمان‌ها و زمین در دست اوست، خودش به تو اجازه درخواست کردن داده و اجابت نمودن آن را ضمانت کرده است... پس مبادا تأخیر او در اجابت دعا، تو را ناامید گرداند؛ زیرا که عطا، به چگونگی نیت [و مقدار اخلاص و اصرار در آن] بستگی دارد.  
نهج البلاغه، از نامه ۳۱.

### حدیث ۵۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا وَ آجَلِ الْآخِرَةِ فَشَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَ لَمْ يُشَارِكْهُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ سَكَنُوا الدُّنْيَا بِأَفْضَلِ مَا سُكِنَتْ وَ أَكَلُوا بِأَفْضَلِ مَا أُكِلَتْ فَحَضُوا مِنَ الدُّنْيَا بِمَا حَظِيَ بِهِ الْمُتَرَفُونَ وَ أَخَذُوا مِنْهَا مَا أَخَذَهُ الْجَبَابِرَةُ الْمُتَكَبِّرُونَ ثُمَّ انْقَلَبُوا عَنْهَا بِالزَّادِ الْمُبْلَغِ وَ الْمَتَجَرِّ الرَّابِحِ أَصَابُوا لَذَّةَ زُهَيْدِ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ وَ تَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ جِيرَانُ اللَّهِ غَدَا فِي آخِرَتِهِمْ لَا تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ وَ لَا يَنْقُصُ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنْ لَذَّةٍ؛

ای بندگان خدا، بدانید که تقوا پیشگان هم از این دنیای زود گذر و هم از آخرت که می آید بهره گرفتند، با مردم دنیا در کارهای دنیوی شریک شدند، ولی مردم دنیا با ایشان در کارهای اخروی شریک نشدند، (از راه حلال) در بهترین خانه‌ها زندگی کردند و از بهترین خوردنی‌ها خوردند. همان لذتی را که اهل ناز و نعمت از دنیا بردند، نصیبشان شد و از آن کامیاب گردیدند آنسان که جباران خودکامه کام گرفتند، سپس با توشه کافی و تجارت سودآور به جهان دیگر رفتند، لذت بی رغبت بودن به دنیا را بردند، و یقین کردند که در آخرت همسایگان خدایند. دعایشان بی جواب نمی ماند و بهره‌شان از لذت و خوشی کم نمی شود.  
نهج البلاغه، نامه ۲۷.

### حدیث ۵۳۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقُونَ فِيهَا (فِي الدُّنْيَا) هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ وَ مَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ وَ مَشِيئَتُهُمُ التَّوَاضُعُ؛  
تقوای پیشگان، در دنیا اهل فضایلند، گفتارشان راست و درست، روششان میانه روی و رفتارشان متواضعانه است.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۴.

### حدیث ۵۳۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَ بِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَ الْبِهَائِمِ؛  
تقوای الهی را درباره بندگان خدا و شهرهای او رعایت کنید؛ زیرا حتی از اماکن و حیوانات از شما سؤال خواهد شد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۶.

### حدیث ۵۳۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْغِنَى وَالتَّقَى وَشَرُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي خَصْلَتَيْنِ الْفَقْرُ وَالْفُجُورُ؛  
خیر دنیا و آخرت در دو خصلت بی نیازی و تقواست و شر دنیا و آخرت در دو خصلت نیازمندی و گناه است.  
شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۱، ح ۴۴۶.

### حدیث ۵۳۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
تَعَرَّبَ عَنِ الْأَوْطَانِ فِي طَلَبِ الْعُلَا وَسَافِرَ فِي الْأَسْفَارِ حَمْسُ فَوَائِدَ تَفْرُجُ هَمَّ وَاکْتِسَابُ مَعِيشَةٍ وَعِلْمٌ وَآدَابٌ وَصُحْبَةُ مَا جِدَّ؛  
برای کسب مجد و عظمت، از وطن خود دور شو و سفر کن که در مسافرت پنج فایده است: برطرف شدن اندوه، بدست آوردن  
روزی و دانش و آداب زندگی، و هم نشینی با بزرگواران.  
مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۱۱۵، ح ۹۱۹۹.

### حدیث ۵۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْحَمِدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا مَقْنُوطَ مِنْ رَحْمَتِهِ وَلَا مَخْلُوطٌ مِنْ نِعْمَتِهِ، وَلَا مُو؟يْسٌ مِنْ رَوْحِهِ، وَلَا مُسْتَنْكَفٌ عَنْ عِبَادَتِهِ الَّذِي بِكَلِمَتِهِ قَامَتِ  
السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ، وَاسْتَقَرَّتِ الْأَرْضُ الْمِهَادُ، وَتَبَّتِ الْجِبَالُ الزَّوَاسِي، وَجَرَّتِ الرِّيَّاحُ اللَّوَاقِحُ، وَسَارَ فِي جَوْ السَّمَاءِ السَّحَابُ وَقَامَتْ  
عَلَى حُدُودِهَا الْبِحَارُ؛  
ستایش، از آن خدایی است که کسی را از رحمتش نومید و از نعمت هایش محروم نمی کند؛ امید کسی را از لطف خویش نمی  
بُرد و کسی را از پرستش خود، باز نمی دارد؛ همان که به فرمانش، آسمان های هفتگانه برپا شدند و زمین هموار، برقرار شد و کوه  
های استوار سر به فلک کشیده، پابرجا گشتند و بادهای بارور کننده، روان شدند و ابرها در فضای آسمان به حرکت درآمدند و  
دریاها در کرانه های خود ایستادند.  
من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۵۱۴، ح ۱۴۸۲.

### حدیث ۵۳۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ اللَّهُ ! مَا سَأَلْتُ رَبِّي وَوَلَدًا نَضِيرَ الْوَجْهِ، وَلَا سَأَلْتُهُ وَوَلَدًا حَسَنَ الْقَامَةِ، وَ لَكِنِّ سَأَلْتُ رَبِّي وَوَلَدًا مُطِيعِينَ لِلَّهِ، خَائِفِينَ وَجِلِينَ مِنْهُ، حَتَّى إِذَا  
نَظَرْتُ إِلَيْهِ وَهُوَ مُطِيعٌ لِلَّهِ قَرَّتْ بِهِ عَيْنِي؛  
من از پروردگار خود، فرزندی زیبا یا فرزندی خوش قد و قامت نخواستم بلکه از پروردگار فرزندی خواستم که مطیع خدا و  
خدا ترس باشد، تا هر وقت به او نگریستم و دیدم خدا را اطاعت می کند، چشمم روشن شود.  
بحار الأنوار، ج ۴۳، ص ۲۷۹.

### حدیث ۵۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَتْ كَرَامِيَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَأَخْرَجَهُ مِنْ أَفْضَلِ الْمَعَادِنِ مَنِيَّتًا، ... وَ عَثْرَتْهُ خَيْرُ الْعِثْرِ... ، لَهَا فُرُوعٌ



طَوَالَ وَ تَمَّرَ لَا يُنَالُ، فَهُوَ إِمَامٌ مِّنِ اتَّقَى وَ بَصِيرَةٌ مِّنِ اهْتَدَى... سِيرَتُهُ الْقَصْدُ، وَ سُنَّتُهُ الرُّشْدُ، وَ كَلَامُهُ الْفَضْلُ، وَ حُكْمُهُ الْعَدْلُ؛  
 خدای پاک و بلند مرتبه، کرامت خویش (یعنی نبوت) را به محمد صلی الله علیه و آله‌ارزانی داشت و او را در بهترین خاندان [در  
 میان بنی هاشم] آروینانده... خانواده او، بهترین خانواده است؛ درختی است با شاخه‌های بلند که دست کسی به میوه‌هایش نمی‌رسد.  
 او پیشوای پرهیزگاران و [مایه] بصیرت ره‌یافتگان است... شیوه‌اش میانه‌روی و سنتش هدایت و سخنش جداکننده حق از باطل و  
 داوری‌اش عدل است.

نهج البلاغه، از خطبه ۹۴.

### حدیث ۵۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَعَثَ إِلَى الْجَنِّ وَالْإِنْسِ رُسُلَهُ لِيَكْتَسِبُوا لَهُمْ عَنْ غَطَائِهَا وَيُحَذِّرُوهُمْ مِنْ ضَرَائِهَا وَيَضْرِبُوا لَهُمْ أَمْثَالَهَا وَيُبَصِّرُوهُمْ عُيُوبَهَا وَيَهْجُمُوا  
 عَلَيْهِمْ بِمُعْتَبِرٍ مِّنْ تَصَرُّفِ مَصَاحِبِهَا وَأَسْقَامِهَا وَحَلَالِهَا وَحَرَامِهَا وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لِلْمُطِيعِينَ مِنْهُمْ وَالْعَصَاةِ مِنْ جَنَّةٍ وَنَارٍ وَكَرَامَةٍ وَهَوَانٍ؛  
 خداوند، رسولان خود را به سوی جن و انس فرستاد تا پرده این جهان را برای آنان کنار زنند و آنها را از بدی‌هایش برحذر دارند  
 و برایشان از دنیا مثل‌هایی بیاورند و آنان را به عیب‌های آن، بی‌ناگردانند و آنچه را مایه عبرت است، از دگرگونی احوال همچون  
 سلامتی و بیماری‌های دنیا و حلال و حرام آن و آنچه که خداوند از بهشت و جهنم و عزت و ذلت، برای اطاعت‌کنندگان و  
 معصیت‌کاران آنان فراهم آورده است، به گوش آنان بخوانند.  
 نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۳.

### حدیث ۵۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ أَنْ تُحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ أَوْ تُصَفِيَ وَذَكَ لِعَيْرِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ؛ فَإِنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُسْرًا مَعَهُمْ؛  
 مبادا دشمنان خدا را دوست بداری و یا با غیر دوستان خدا، دوستی خالصانه برقرارسازی؛ زیرا هر کس مردمی را دوست بدارد، با  
 آنان محشور خواهد شد.  
 غرر الحکم، ح ۲۷۰۳.

### حدیث ۵۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْفِيقُ مِنَ السَّعَادَةِ وَالْخِذْلَانُ مِنَ الشَّقَاوَةِ؛  
 توفیق [انجام کار نیک] از خوشبختی و بی‌توفیقی از بدبختی است.  
 بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۱۲، ح ۷۰.

### حدیث ۵۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّيْمُ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُسَلَّمُ مِنْ شَرِّهِ وَلَا يُؤْمَنُ مِنْ غَوَائِلِهِ؛

افراد پست به خیرشان امید و از شرشان امان و از به هلاکت انداختنشان ایمنی نیست.  
غرر الحکم، ح ۱۹۳۰.

### حدیث ۵۳۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ مَالَكَ لِحَامِدِكَ فِي حَيَاتِكَ، وَلِدَامِكَ بَعْدَ وَفَاتِكَ؛  
ثروت تو، در زنده بودن، از آن ستایشگر تو و بعد از مرگت، از آن سرزنش کننده توست.  
غرر الحکم، ح ۳۴۶۵.

### حدیث ۵۳۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْمَالُ وَبَالٌ عَلَى صَاحِبِهِ إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْهُ؛  
مال، گریبان صاحبش را خواهد گرفت، مگر مالی که در راه آخرت، خرج شده باشد.  
غرر الحکم، ح ۱۹۵۷.

### حدیث ۵۳۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ أَكْظَمَ الْغَيْظِ، وَ تَجَاوَزَ عِنْدَ الْمَقْدَرَةِ، وَ أَحْلَمَ عِنْدَ الْغَضَبِ، وَ أَضْفَحَ مَعَ الدَّوْلَةِ، تَكُنْ لَكَ الْعَاقِبَةُ؛  
خشم خود را فرو بر و به هنگام قدرت، گذشت کن و در هنگام عصبانیت، بردبار باش و در وقت توانایی [بر انتقام]، ببخش، تا  
عاقبت به خیر شوی.  
نهج البلاغه، از نامه ۶۹.

### حدیث ۵۳۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَتَوَكَّلُ عَلَى اللَّهِ نَجَاءً مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَحِزْزٌ مِنْ كُلِّ عَدُوٍّ؛  
توکل بر خداوند، مایه نجات از هر بدی و محفوظ بودن از هر دشمنی است.  
بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۷۹، ح ۵۶.

### حدیث ۵۳۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ ذَلَّتْ لَهُ الصَّعَابُ وَتَسَهَّلَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ؛  
هر کس به خدا توکل کند، دشواری ها برای او آسان می شود و اسباب برایش فراهم می گردد.  
غرر الحکم، ح ۹۰۲۸.

**حدیث ۵۳۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ يَضْحُكُ يَدُهُ عَلَى رَأْسِ يَتِيمٍ تَرَحُّمًا لَهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ يَدُهُ عَلَيْهَا حَسَنَةً؛

هیچ مرد و زن مؤمنی نیست که دست محبت بر سر یتیمی بگذارد، مگر این که خداوند به اندازه هر تار موئی که بر آن دست کشیده است، ثوابی برایش بنویسد.

بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۴، ح ۹.

**حدیث ۵۳۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْصَّلَاةُ حِصْنُ الرَّحْمَنِ وَمَدْحَرَةُ الشَّيْطَانِ؛

نماز، دژ محکم خداوند مهربان و وسیله راندن شیطان است.

غرر الحکم، ح ۲۲۱۳.

**حدیث ۵۳۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِحْسَانُ غَرِيزَةُ الْأَخْيَارِ، وَالْإِسَاءَةُ غَرِيزَةُ الْأَشْرَارِ؛

نیکی کردن، در سرشت نیکان است و بدی کردن، در سرشت بدان.

غرر الحکم، ح ۲۰۲۹.

**حدیث ۵۳۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَلِيسُ الْخَيْرِ نِعْمَةٌ، جَلِيسُ الشَّرِّ نِقْمَةٌ؛

همنشین خوب نعمت و همنشین بد، بلا و مصیبت است.

غرر الحکم، ح ۴۷۱۹ و ۴۷۲۰.

**حدیث ۵۳۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْزَلَ كِتَابًا هَادِيًا بَيْنَ فِيهِ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، فَخُذُوا نَهْجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا وَأَصْدِفُوا عَنِ سَمْتِ الشَّرِّ تَقْصِدُوا؛

خدای تعالی کتابی راهنما فرستاد و در آن خوب و بد را روشن ساخت. پس راه خوبی را پیش گیرید تا هدایت شوید و از راه بدی دوری جوید تا به مقصد برسید.

نهج البلاغه، خطبه ۱۶۷.

**حدیث ۵۳۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْسَّعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ وَ الشَّقِيُّ مَنْ انْخَدَعَ لِهَوَاهُ؛

خوشبخت کسی است که از (سرنوشت) دیگران پند بگیرد و بدبخت کسی است که فریب هوا و هوس خود را بخورد.  
نهج البلاغه، خطبه ۸۶.

**حدیث ۵۳۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ قَوْمًا مِنَ الْيَهُودِ سَأَلُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ عَنْ شَيْءٍ، فَقَالَ: أَتُنُونِي غَدًا - وَ لَمْ يَسْتَنْ - حَتَّى أُخْبِرُكُمْ، فَاحْتَسِبَ عَنْهُ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَبْعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ أَتَاهُ وَ قَالَ: «وَلَا تَقُولَنَّ لِسَيِّءٍ... إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ»؛

گروهی از یهود درباره چیزی از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدند. آن حضرت فرمودند: «فردا بیاید تا جوابتان را بدهم» و ان شاء الله نگفتند، پس تا چهل روز، از آمدن جبرئیل علیه السلام نزد پیامبر جلوگیری شد. بعد از چهل روز، جبرئیل بر پیامبر فرود آمد و گفت: هرگز در مورد چیزی مگو: «من فردا چنین می کنم»، مگر این که [بگویی] ان شاء الله .  
تفسیر عیاشی، ج ۲، ص ۳۲۴، ح ۱۴.

**حدیث ۵۳۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا زَنَى غَيْرُ قَطُّ؛

انسان با غیرت، هرگز زنا نمی کند.

نهج البلاغه، حکمت ۳۰۵.

**حدیث ۵۳۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ إِسْمَهُ وَ يُحَسِّنَ أَدَبَهُ، وَ يُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ ؛

حقّ فرزند بر پدر ، آن است که نام خوب بر او بگذارد و او را خوب تربیت کند و قرآن به او بیاموزد .  
نهج البلاغه ، حکمت ۳۹۹.

**حدیث ۵۳۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى لِسَانِ الْمُؤْمِنِ نُورٌ يَسْطَعُ وَعَلَى لِسَانِ الْمُنَافِقِ شَيْطَانٌ يَنْطِقُ؛

بر زبان مؤمن نوری (الهی) است و درخشان و برزبان منافق شیطانی است که سخن می گوید.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۰، ح ۲۱۸.

**حدیث ۵۳۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمُؤْمِنُ مُنِيبٌ مُسْتَغْفِرٌ تَوَّابٌ، أَلْمُنَافِقُ مَكُورٌ مُضِرٌّ مُرْتَابٌ؛  
 مؤمن بازگشت کننده به خدا، آمرزش خواه و توبه کننده است و منافق نیرنگباز، زیانبار و شکاک.  
 غرر الحکم، ح ۱۲۸۸ و ۱۲۸۹.

**حدیث ۵۳۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَرَعُ الْمُؤْمِنِ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ، وَرَعُ الْمُنَافِقِ لَا يَظْهَرُ إِلَّا عَلَى لِسَانِهِ؛  
 پرهیزکاری مؤمن در رفتارش آشکار می شود و پرهیزکاری منافق جز در زبانش ظاهر نمی شود.  
 غرر الحکم، ۱۰۱۲۹ و ۱۰۱۳۰.

**حدیث ۵۳۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَأَبْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ» - : أَنَا وَسِيلَتُهُ؛  
 درباره آیه «و برای تقرب به خداوند، وسیله بجوید» فرمودند: من وسیله او هستم.  
 مستدرک سفینه البحار، ج ۱۰، ص ۳۰۱.

**حدیث ۵۳۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يُخَاطَبَ الْجَاهِلَ مُخَاطَبَةَ الطَّيِّبِ الْمَرِيضِ؛  
 شایسته است که برخورد عاقل با نادان، مانند برخورد طیب با بیمار باشد.  
 غرر الحکم، ح ۱۰۹۴۴.

**حدیث ۵۳۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ دَوَّالْنَهَى وَالْعِلْمَ وَأَوْلُوا التَّجَارِبَ وَالْحَزْمَ؛  
 بهترین کسی که با او مشورت کنی کسی است که صاحب عقل و علم و تجربه ها و دوران‌دیشی باشد.  
 غرر الحکم، ح ۴۹۹۰.

**حدیث ۵۳۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ وَمَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا؛

هر کس خود رأی شد هلاک می شود و هر کس با افراد صاحب نظر مشورت کند در عقل آنان شریک می شود.  
نهج البلاغه، قصار ۱۶۱.

### حدیث ۵۴۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ رَأَيْتُمْ الْإِحْسَانَ شَخْصًا لَرَأَيْتُمُوهُ شَكْلًا جَمِيلًا يَفُوقُ الْعَالَمِينَ ؛

اگر می شد که نیکوکاری به صورت انسانی مجسم شود، بدون شک، آن را در چهره ای زیباتر از همه جهانیان می دیدید.  
غرر الحکم، ح ۷۶۰۱.

### از ۵۴۰۱ تا ۵۶۰۰

### حدیث ۵۴۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ لَا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ ، فَإِنَّكَ إِنِ تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ تُعَذِّبُنِي وَ لَمْ تَظْلِمْنِي ، أَصِيبِحْتُ أَتَقِي عَذْلَكَ وَ لَا أَخَافُ جَوْرَكَ ، يَا مَنْ هُوَ عَدْلٌ لَا يَجُورُ أَرْحَمَنِي ؛

خدایا! آن چنان که من سزاوارش هستم، با من رفتار نکن، زیرا اگر با من آن چنان رفتار کنی که سزاوار آنم، عذابم خواهی نمود، در حالی که بر من ظلم نکرده ای. من از عدالت تو می ترسم، نه ظلم کردن تو! پس، ای بسیار عادل که ظلم نمی کند، بر من رحم کن!

کافی، ج ۴، ص ۴۳۳، ح ۵.

### حدیث ۵۴۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّيْفُ فَاتِقٌ، وَ الدِّينُ رَاتِقٌ فَالدِّينُ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ، وَ السَّيْفُ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ»؛

شمشیر، جدا کننده و دین، وصل کننده است. دین به خوبی ها فرمان می دهد و شمشیر، از بدی ها باز می دارد. خدای تعالی می فرماید: «قصاص، برای شما، مایه حیات [و امتیت] است».

غرر الحکم، ح ۲۱۳۵.

### حدیث ۵۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَ مَحَاضِرِ الْفُسُوقِ فَإِنَّهَا مُسْخِطَةٌ لِلرَّحْمَنِ، مُصْلِيَةٌ لِلنَّيْرَانِ؛

از شرکت در مجالس گناه پرهیز که موجب خشم خدای مهربان و باعث افتادن در آتش است.

غرر الحکم، ح ۲۶۹۸.

**حدیث ۵۴۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْبَرَكَةُ فِي مَالٍ مِّنْ آتَى الزَّكَاةَ وَوَأَسَى الْمُؤْمِنِينَ وَوَصَلَ الْأَقْرَبِينَ؛  
 برکت در مال کسی است که زکات بپردازد، به مؤمنان مدد و یاری رساند و به خویشاوندان کمک نماید.  
 تحف العقول، ص ۱۷۲.

**حدیث ۵۴۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَعَنْ ذِيكَ مَا حَرَسَ اللَّهُ عِبَادَةَ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَوَاتِ وَمُجَاهِدَةَ الصِّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ تَسْكِينًا لِأَطْرَافِهِمْ وَتَخْشِيعًا  
 لِأَبْصَارِهِمْ وَتَذَلِيلًا لِنُفُوسِهِمْ وَتَخْفِيزًا (تَخْضِيعًا) لِقُلُوبِهِمْ؛  
 خداوند، بندگان مؤمن خود را به وسیله نمازها و زکات ها و جدیت در روزه داری روزهای واجب حفظ می کند، تا اعضا و  
 جوارحشان آرام، دیدگانشان خاشع، جان هایشان فروتن و دل هایشان خاشع گردد.  
 نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲.

**حدیث ۵۴۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ لَا يُعْرَفَانِ إِلَّا بِالنَّاسِ، فَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الْخَيْرَ فَاعْمَلِ الْخَيْرَ تَعْرِفَ أَهْلَهُ وَإِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ الشَّرَّ فَاعْمَلِ الشَّرَّ تَعْرِفَ  
 أَهْلَهُ؛  
 خوبی و بدی جز با مردم شناخته نمی شوند. پس اگر می خواهی خوبی را بشناسی، خوبی کن تا اهل آن را بشناسی و اگر می  
 خواهی بدی را بشناسی، بدی کن، تا اهلش را بشناسی.  
 بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۴۱، ح ۲۶.

**حدیث ۵۴۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فاعِلُ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنْهُ وَفَاعِلُ الشَّرِّ شَرٌّ مِنْهُ؛  
 خوبی کننده، بهتر از خود خوبی و بدی کننده، بدتر از خود بدی است.  
 نهج البلاغه، حکمت ۳۲.

**حدیث ۵۴۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْعَجْزُ مَعَ لُزُومِ الْخَيْرِ خَيْرٌ مِنَ الْقُدْرَةِ مَعَ رُكُوبِ الشَّرِّ؛  
 ناتوانی همراه با خیر، بهتر از توانمندی در خدمت شر است.

غرر الحکم، ح ۱۹۷۳.

### حدیث ۵۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَدَعَ الْإِسْرَافَ مُقْتَصِدًا وَ أَذْكَرَ فِي الْيَوْمِ عَدَا وَ أَمْسِكَ مِنَ الْمَالِ بِقَدْرِ ضَرُورَتِكَ وَ قَدَّمَ الْفَضْلَ لِيَوْمِ حَاجَتِكَ؛  
اسراف را رها کن و میانه روی در پیش گیر و امروز به یاد فردا باش و از مال به اندازه ضرورت نگه دار و اضافی آن را برای روز  
نیازمندیت (قیامت) پیش فرست.  
نهج البلاغه، نامه ۲۱.

### حدیث ۵۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَلَّةُ الْعَفْوِ أَقْبَحُ الْعُيُوبِ، وَ التَّسْرُّعُ إِلَى الْإِنْتِقَامِ أَكْبَرُ الذُّنُوبِ؛  
کم گذشت بودن، زشت ترین عیب است و عجله در گرفتن انتقام، بزرگ ترین گناه.  
غرر الحکم، ح ۶۷۶۶.

### حدیث ۵۴۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا خَيْرٌ بِخَيْرِ بَعْدَهُ النَّارُ وَ مَا شَرٌّ بِشَرِّ بَعْدَهُ الْجَنَّةُ وَ كُلُّ نَعِيمٍ دُونَ الْجَنَّةِ فَهُوَ مَحْقُورٌ وَ كُلُّ بَلَاءٍ دُونَ النَّارِ عَاقِبَةٌ؛  
خیری که به دنبال آن آتش باشد، خیر نیست و شری که به دنبال آن بهشت باشد، شر نیست. هر نعمتی جز بهشت ناچیز است و هر  
بلایی جز آتش، سلامتی.  
نهج البلاغه، حکمت ۳۸۷.

### حدیث ۵۴۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَمْؤُ؟ مِنْ يَعْفُ اللَّهُ وَ يَأْلَفُ الْجِدَّ؛  
مؤمن، از وقت گذرانی بیهوده، بیزار و با کوشش و تلاش، همدم است.  
غرر الحکم، ح ۱۵۰۲.

### حدیث ۵۴۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ عَيْدًا وَ أَنْ ضَمَعَتْ حَيْلَتَهُ وَ وَهَنْتْ مَكِيدَتُهُ أَنَّهُ لَنْ يُنْقَصَ مِمَّا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ وَ أَنْ قَوَى فِي شِدَّةِ الْحَيْلَةِ وَ قُوَّةِ الْمَكِيدَةِ أَنَّهُ لَنْ يُزَادَ  
عَلَى مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ؛

بدانید که آنچه خداوند برای انسان مقدر کرده است، بی کم و کاست به او می رسد، هر چند در چاره اندیشی و پیدا کردن راه



های کسب روزی ناتوان باشد و نیز بیش از آنچه خداوند برایش مقدر کرده به او نرسد، هر چند بسیار زرنک و چاره اندیش باشد. امالی مفید، ص ۲۰۷، ح ۳۹.

### حدیث ۵۴۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ وَهُوَ لِبَاسُ التَّقْوَى وَدَرَعُ اللَّهِ الْحَصِينَةِ وَجَنَّتَهُ الْوَثِيقَةُ؛

به راستی که جهاد یکی از درهای بهشت است که خداوند آن را برای اولیای خاص خود گشوده است. جهاد، جامه تقوا و زره استوار خداوند و سپر محکم اوست. نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

### حدیث ۵۴۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْقَتْلَ عَلَى قَوْمٍ وَالْمَوْتَ عَلَى آخَرِينَ وَكُلُّ آتِيهِ مَنِيَّتُهُ كَمَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ فَطُوبَى لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِهِ وَالْمَقْتُولِينَ فِي طَاعَتِهِ؛

به راستی که خداوند برای گروهی کشته شدن را مقدر فرموده و برای دیگران مردن را. هر گروهی به همان سرنوشت که خداوند مقدر کرده است، می رسد. پس، خوشا به سعادت مجاهدان در راه خدا و کشته شدگان در راه طاعت او. شرح نهج البلاغه، ج ۳، ص ۱۸۴.

### حدیث ۵۴۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَ سَاتَرَ عَيْبَكَ؛

بدترین دوست تو کسی است که با تمام خواسته های تو کنار می آید و عیب هایت را از تو پنهان می دارد. غرر الحکم، ح ۵۷۲۵.

### حدیث ۵۴۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَابَاتُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ؛

هرگاه گناهان آشکار شوند، برکت ها از میان می رود. غرر الحکم، ح ۴۰۳۰.

### حدیث ۵۴۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ فِيهِ ثَلَاثٌ سَلِمَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ: يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَأْتِمِرُ بِهِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُنْتَهِي عَنْهُ وَيُحَافِظُ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ جَلَّ وَ

علا؛

هر کس سه خصلت داشته باشد، دنیا و آخرتش سالم می ماند: به خوبی فرمان دهد و خود به آن عمل کند، از زشتی باز دارد و خود از آن باز ایستد و از حدود الهی پاسداری کند.  
غرر الحکم، ح ۹۰۷۶.

### حدیث ۵۴۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يُقَرَّبَانِ مِنْ أَجَلٍ وَلَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ، لَكِنَّ يُضَاعِفَانِ الثَّوَابَ وَيُعْظِمَانِ الْأَجْرَ وَأَفْضَلُ مِنْهُمَا كَلِمَةٌ عَدَلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ؛  
امر به معروف و نهی از منکر، نه اجلی را نزدیک می کنند و نه از روزی کم می نمایند، بلکه ثواب را دو چندان و پاداش را بزرگ می سازند و برتر از امر به معروف و نهی از منکر، سخن عادلانه ای است نزد حاکمی ستمگر.  
غرر الحکم، ح ۳۶۴۸.

### حدیث ۵۴۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صِفَتَانِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْأَعْمَالَ إِلَّا بِهِمَا: التَّقَى وَالْإِخْلَاصُ؛  
دو صفت است که خداوند سبحان، هیچ عملی را مگر همراه با آنها نمی پذیرد: تقوا و اخلاص.  
غرر الحکم، ح ۵۸۸۷.

### حدیث ۵۴۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يُقَاتِلُ أَهْلَ الْبَغْيِ وَيُقْتَلُونَ بِكُلِّ مَا يُقْتَلُ بِهِ الْمُشْرِكُونَ، وَيُسَيِّتَعَانِ بِكُلِّ مَا أَمَكَّنَ أَنْ يُسَيِّتَعَانَ بِهِ عَلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ، وَيُؤَسِّرُونَ كَمَا يُؤَسِّرُ الْمُشْرِكُونَ إِذَا قَدِرَ عَلَيْهِمْ؛  
با گروه های جنایتکار و ستمگر هم باید به همان شدت جنگ با مشرکان، جنگید و باید از تمام امکانات و توانایی های اهل قبله (مسلمانان) علیه آنان بهره گرفت و در صورت دست یافتن به آنها، همچون مشرکان، اسیرشان کرد.  
مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۶۵، ح ۱۲۴۳۷.

### حدیث ۵۴۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فِي يَوْمٍ تَشَخَّصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ، وَتُظْلَمُ لَهُ الْأَفْطَارُ... فَلَا شَفِيعَ يَشْفَعُ، وَلَا حَمِيمٍ يَدْفَعُ، وَلَا مَعْدِرَةَ تَنْفَعُ؛  
[قیامت] روزی است که در آن، چشم ها خیره می مانند و همه جا تیره و تاریک می شود... نه شفیع شفاعت (پا در میانی) می کند و نه خویشاوندی مانع عذاب می شود و نه عذری سودمند می افتد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۵.

### حدیث ۵۴۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِطَوْلِ آمَالِهِمْ، وَتَغَيَّبِ آجَالِهِمْ، حَتَّى نَزَلَ بِهِمُ الْمَوْعُودُ الَّذِي تُرَدُّ عَنْهُ الْمَعْدِرَةُ، وَتُزْفَعُ عَنْهُ التَّوْبَةُ، وَتَحُلُّ مَعَهُ الْقَارِعَةُ وَالتَّنْمَةُ؛

پیشینیان شما به علت آرزوهای دراز و از یاد بردن مرگ، به هلاکت در افتادند، تا آن که مرگ وعده داده شده، بر سر آنها فرود آمد؛ مرگی که هیچ عذری را نمی پذیرد و مهلتی برای توبه باقی نمی گذارد و فاجعه و مجازات را به همراه دارد. نهج البلاغه، از خطبه ۱۴۷.

### حدیث ۵۴۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَخَيَّرُوا لِلرِّضَاعِ كَمَا تَتَخَيَّرُونَ لِلنِّكَاحِ، فَإِنَّ الرِّضَاعَ يُعَيِّرُ الطَّبَاعَ؛

برای شیردادن، [دایه های شایسته] انتخاب کنید، همان گونه که برای ازدواج انتخاب می کنید، چرا که شیر، طبیعت ها را تغییر می دهد.

قرب الاسناد، ص ۹۳، ح ۳۱۲.

### حدیث ۵۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ خَوْفٍ مُّحَقَّقٍ إِلَّا خَوْفَ اللَّهِ فَإِنَّهُ مَغْلُولٌ... إِنَّهُ هُوَ خَافَ عَبْدًا مِنْ عِبِيدِهِ أَعْطَاهُ مِنْ خَوْفِهِ مَا لَا يُعْطَى رَبَّهُ، فَجَعَلَ خَوْفَهُ مِنَ الْعِبَادِ نَقْدًا، وَخَوْفَهُ مِنْ خَالِقِهِ ضِمَارًا وَوَعْدًا؛

هر ترسی، واقعی و ماندگار است، مگر ترس از خدا که ممکن است خیالی [و گذرا] باشد... انسان، اگر از بنده ای از بندگان خدا بترسد، آثار ترس، در رفتارش آشکار می شود؛ امّا در برابر پروردگارش چنین نیست. چنین کسی، ترسش از بندگان، نقد [و آشکار] است و ترسش از آفریدگار، پنهان و نسیه.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۰.

### حدیث ۵۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا كَسِرَتْ قُلُوبُهُمْ خَشْيَةَ اللَّهِ فَاسْتَيْتَكَفُوا عَنِ الْمَنْطِقِ، وَأَنْتَهُمْ لَفَصِيحَاءُ عَقْلَاءُ أَلْبَاءُ نُبْلَاءُ، يَسْبِقُونَ إِلَيْهِ بِالْأَعْمَالِ الزَّكَاةِ، لَا يَسْتَكْبِرُونَ لَهُ الْكَثِيرَ، وَلَا يَرْضَوْنَ لَهُ الْقَلِيلَ، يَرَوْنَ أَنْفُسَهُمْ أَنَّهُمْ شِرَارٌ وَإِنَّهُمْ الْأَكْيَاسُ الْأَبْرَارُ؛

خداوند، بندگانی دارد که ترس از خدا، دل هایشان را شکسته و از این رو، زبان در کام کشیده اند در حالی که مردمانی سخنور و عاقل و صاحب‌دل و نجیب اند؛ با اعمال پاک به سوی خدا می شتابند؛ اعمال زیاد را در پیشگاه خدا زیاد نمی دانند و به عمل کم، راضی نمی شوند؛ خود را بدترین مردم می دانند، در حالی که هشیارترین و نیکوکارترین مردمان اند.

بحار الأنوار، ج ۶۹، ص ۲۸۶، ح ۲۱.

### حدیث ۵۴۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَبَسَ الْخَيْرَ تَعَزَّى مِنَ الشَّرِّ؛  
 هر کس جامه «خوبی» به تن کند از «بدی» برهنه می گردد.  
 غرر الحکم، ح ۸۰۸۵.

### حدیث ۵۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِنَّهُ وَاللَّهِ الْجِدُّ لَا اللَّعِبُ، وَالْحَقُّ لَا الْكَذِبُ، وَمَا هُوَ إِلَّا الْمَوْتُ أَسْمَعَ دَاعِيَهُ، وَأَعْجَلَ حَادِيَهُ، فَلَا يُغَوِّثُكَ سِوَاكَ النَّاسُ مِنْ نَفْسِكَ؛  
 به خدا سوگند که جدی است، نه شوخی! و حقیقت است، نه دروغ! مرگ را می گویم که صدای خود را به گوش همگان می رساند و همه را به سرعت می میراند. پس انبوه مردمان [زنده]، تو را به خودت مغرور نسازد [که بینداری مرگی در کار نیست]!  
 نهج البلاغه، از خطبه ۱۳۲.

### حدیث ۵۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اتَّخَذَ دِينَ اللَّهِ لَهْوًا وَلَعِبًا، أَدْخَلَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ النَّارَ مُخَلَّدًا فِيهَا؛  
 هر کس دین خدا را بیهوده بشمارد و به بازیچه بگیرد، خدای سبحان، او را برای همیشه وارد جهنم خواهد کرد.  
 غرر الحکم، ح ۹۰۲۹.

### حدیث ۵۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَّا تَكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يُعَايَنُ مِنْ غَيْرِهَا جَهْلٌ؛  
 دل بستن به دنیا، با وجود این همه ناپایداری ها، عین جهل است.  
 غرر الحکم، ح ۱۹۷۹.

### حدیث ۵۴۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الدُّنْيَا كَالشَّبَكَةِ تَلْتَفُّ عَلَى مَنْ رَغِبَ فِيهَا؛  
 دنیا همچون دام است که به دست و پای دنیا خواهان می پیچد.  
 غرر الحکم، ح ۳۶۷۸.

**حدیث ۵۴۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْعَقْلُ شَجَرَةٌ أَضْيَلُهَا التَّقَى وَفَرْعُهَا الْحَيَاءُ وَتَمَرَتُهَا الْوَرَعُ فَالْتَّقَى تَدْعُو إِلَى خِصَالِ ثَلَاثٍ: إِلَى الْفَقْهِ فِي الدِّينِ وَالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَالْإِنْقِطَاعِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَالْحَيَاءِ يَدْعُو إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: إِلَى الْيَقِينِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ وَالتَّوَضُّعِ وَالْوَرَعُ يَدْعُو إِلَى خِصَالِ ثَلَاثٍ: إِلَى صِدْقِ اللِّسَانِ وَالْمُسَارَعَةِ إِلَى الْبِرِّ وَتَرْكِ الشُّبُهَاتِ؛

عقل، درختی است که ریشه آن تقوا، شاخه هایش حیا و میوه آن، پارسایی است. تقوا به سه چیز دعوت می کند: دین شناسی، بی رغبتی به دنیا و دل بستگی به خداوند، و حیا به سه چیز دعوت می کند: یقین، خوش اخلاقی و تواضع، و پارسایی به سه چیز دعوت می کند: راستگویی، سرعت و شتاب در نیکی ها و دوری از کارهای شبهه ناک.

مواعظ العددیه، ص ۱۶۰.

**حدیث ۵۴۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اتَّقَى اللَّهَ أَحَبَّهُ النَّاسُ؛

هر کس تقوای الهی پیشه کند، مردم او را دوست خواهند داشت.

کشف الغمه، ج ۳، ص ۱۳۹.

**حدیث ۵۴۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْتَّقَى ظَاهِرُهُ شَرَفُ الدُّنْيَا وَبَاطِنُهُ شَرَفُ الْآخِرَةِ؛

تقوا، ظاهرش شرافت دنیا و باطنش شرافت آخرت است.

غرر الحکم، ح ۱۹۹۰.

**حدیث ۵۴۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالبِهَائِمِ، أَطِيعُوا اللَّهَ وَ لَا تَعْصُوهُ؛

در کار بندگان خدا و سرزمین هایش تقوا پیشه کنید؛ چرا که شما، حتی درباره مکان ها و چارپایان باید پاسخگو باشید. [پس] از خدا اطاعت کنید و او را نافرمانی نکنید.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۷.

**حدیث ۵۴۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَارْعَوْا عِبَادَ اللَّهِ مَا بَرِعَاتِيهِ يَفُوزُ فَائِزُكُمْ، وَبِإِصَاعَتِهِ يَخْسِرُ مُبْطِلُكُمْ، وَبَادِرُوا آجَالَكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ فَإِنَّكُمْ مُرْتَهِنُونَ بِمَا أَسْلَفْتُمْ، وَ مَدِينُونَ

بِمَا قَدَّمْتُمْ؛

ای بندگان خدا! آنچه را که با رعایتش رستگارِ شما سود می‌برد و با رها کردنش باطل‌گرایتان زیان می‌بیند، رعایت کنید و قبل از رسیدن اجل‌هایتان کار کنید؛ زیرا شما در گرو چیزی که پیش می‌فرستید، هستید و در قبال آنچه کرده‌اید، جزا داده می‌شوید. نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۰.

### حدیث ۵۴۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَقْوِيلُ مَحْفُوظَةٌ، وَالسَّرَائِرُ مَبْلُوءَةٌ وَ «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ»، وَالنَّاسُ مَنْقُوصُونَ مَدْخُولُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ؛ گفته‌ها محفوظ می‌مانند و رازها آشکار می‌شوند و «هر کس در گرو اعمال خویش است» و مردم، ناقص و بیمارند، مگر کسی که خدا نگهش دارد. نهج البلاغه، حکمت ۳۴۳.

### حدیث ۵۴۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَسَلُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَلَا دَاءَ فِيهِ يُقِلُّ الْبُلْغَمَ وَيَجْلُو الْقَلْبَ؛ عسل شفای هر دردی است و هیچ دردی در آن نیست، بلغم را کم می‌کند و قلب را جلا می‌دهد. مکارم الأخلاق، ص ۱۶۶.

### حدیث ۵۴۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّيْبُ نُشْرَةٌ، وَالْعَسَلُ نُشْرَةٌ، وَالرُّكُوبُ نُشْرَةٌ، وَالنَّظَرُ إِلَى الْخَضِرَةِ نُشْرَةٌ؛ بوی خوش، عسل، سواری و نگاه کردن به سبزه، شادی آورند. عیون أخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۴۰، ح ۱۲۶.

### حدیث ۵۴۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي تَقَلُّبِ الْأَحْوَالِ عِلْمٌ جَوَاهِرِ الرَّجَالِ، وَالْأَيَّامُ تَوْضِيحُ لَكَ السَّرَائِرِ الْكَامِنَةِ؛ در دگرگونی‌های زمانه است که باطن انسان‌ها شناخته می‌شود و روزگار، اسرار نهفته را برای تو آشکار می‌سازد. بحار الأنوار، ج ۷۷، ص ۲۸۶، ح ۱.

### حدیث ۵۴۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُتَابِعُ عَلَيْكَ الْبَلَاءَ فَقَدْ آتَقَضَكَ. إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُتَابِعُ عَلَيْكَ النَّعَمَ مَعَ الْمَعَاصِي فَهُوَ اسْتِدْرَاجٌ لَكَ؛

هر گاه دیدی خدای پاک، پیاپی بر تو بلا نازل می کند، بدان که تو را [از خواب غفلت] بیدار کرده است. و چون دیدی خدای سبحان، با آن که گناه می کنی، پیاپی به تو نعمت می دهد، بدان که این، دامی [از طرف خداوند] برای غافلگیر کردن توست. غرر الحکم، ح ۴۰۴۶ و ۴۰۴۷.

### حدیث ۵۴۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ دَعَاكَ إِلَى صِدْقِ الْمَقَالِ بِصِدْقِ مَقَالِهِ وَ نَدَبَكَ إِلَى أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ بِحُسْنِ أَعْمَالِهِ؛

بهترین برادران (دینی) تو کسی است که با راستگویی اش تو را به راستگویی و با کردار نیکش تو را به بهترین کارها دعوت کند. غرر الحکم، ح ۵۰۲۲.

### حدیث ۵۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَكَلَ طَعَامًا فَسَمَّى اللَّهَ عَلَى أَوْلَاهِ وَ حَمِدَ اللَّهَ عَلَى آخِرِهِ، لَمْ يُسْئَلْ عَنْ نَعِيمِ ذَلِكَ الطَّعَامِ كَائِنًا مَا كَانَ؛

هر کس غذایی بخورد و در ابتدای خوردنش نام خدا را ببرد و در پایان آن نیز خدا را شکر کند، آن غذا برایش نعمتی است که هرگز مؤاخذه ای نخواهد داشت.

بحار الأنوار، ج ۶۶، ص ۳۶۸، ح ۲.

### حدیث ۵۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَثْرَةُ الْأَكْلِ وَالنَّوْمِ تُفْسِدَانِ النَّفْسَ، وَ تَجْلِبَانِ الْمَضْرَّةَ؛

پرخوری و پرخوابی روح انسان را تباه می کنند و زیان به بار می آورند.

عیون الحکم والمواعظ، ص ۳۸۹.

### حدیث ۵۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَكْرَمَ الْمَوْتِ الْقَتْلُ، وَ الَّذِي نَفْسُ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ بِيَدِهِ لَا لَفُ ضَرْبَهُ بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنْ مِيْتَةِ عَلِيٍّ عَلَى الْفِرَاشِ فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ !

در حقیقت، گرامی ترین مرگ، کشته شدن [در راه خدا] است و سوزگند به آن که جان علی بن ابی طالب در دست اوست، [تحمل] هزار ضربه شمشیر، برای من، آسان تر از آن است که در غیر طاعت خدا، در بستر، جان دهم.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۳۰۰.

### حدیث ۵۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنْ يُلْقَى السَّمُّ فِي بِلَادِ الْمُشْرِكِينَ؛

رسول خدا صلی الله علیه و آله از مسموم کردن شهرهای مشرکان، نهی فرمود.

فروع کافی، ج ۵، ص ۲۸، ح ۲.

### حدیث ۵۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَتَّبِعُوا مُؤَلِّيَا، وَلَا تُجِيزُوا عَلَيَّ جَرِيحًا، وَمَنْ أَعْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ؛

فراریان [صحنه] جنگ را تعقیب نکنید و بر زخمی شدگان، شمشیر نکشید و هر کس در خانه اش را بست، در امان است.

وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۵۵، ح ۳.

### حدیث ۵۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوُلْدُكَ، وَ لَكِنَّ الْخَيْرَ أَنْ يَكْثُرَ عَمَلُكَ وَيَعْظُمَ حِلْمُكَ، وَأَنْ لَا تُبَاهِيَ النَّاسَ بِعِبَادَةِ رَبِّكَ فَإِذَا أَحْسَيْتَ حَمِدَتَ اللَّهَ، وَإِذَا أَسَأْتَ اسْتَغْفَرْتَ اللَّهَ؛

خیر [و خوبی]، آن نیست که ثروت و فرزندان زیاد باشد؛ بلکه خیر [و خوبی]، آن است که عمل صالحت بسیار و بردباری ات فراوان باشد و با عبادت پروردگارت به مردم، فخر نفروشی و وقتی کار نیکی انجام دادی، خدا را شکر کنی و چون بدی ای از تو سر زد، از خداوند، آمرزش بخواهی.

محجّه البیضاء، ج ۵، ص ۳۱۳.

### حدیث ۵۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْعَمَلُ أَلْعَمَلُ، ثُمَّ النَّهْيَةُ النَّهْيَةُ، وَالْإِسْتِقَامَةُ الْإِسْتِقَامَةُ، ثُمَّ الصَّبْرُ الصَّبْرُ، وَالْوَرَعُ الْوَرَعُ إِنَّ لَكُمْ نَهْيَةً فَانْتَهُوا إِلَى نَهَائَتِكُمْ؛

در پی عمل باشید و در پی عمل باشید! و به عاقبت بیندیشید و به عاقبت بیندیشید! و استوار باشید و استوار باشید! و صبر پیشه کنید و صبر پیشه کنید! و پارسایی پیشه کنید و پارسایی پیشه کنید! بدانید که شما را پایانی است پس به سوی آن، رو بیاورید.

بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۱۹۰، ح ۵۶.

### حدیث ۵۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْكَفْرُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ: عَلَى التَّعَمُّقِ وَالتَّنَازُعِ وَالرِّبْغِ وَالشَّقَاقِ فَمَنْ تَعَمَّقَ لَمْ يُبْ إِلَى الْحَقِّ، وَمَنْ كَثُرَ نِزَاعُهُ بِالْجَهْلِ دَامَ عَمَاهُ عَنِ الْحَقِّ، وَمَنْ زَاغَ سَاءَتْ عِنْدَهُ الْحَسَنَةُ وَحَسِنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَسَيَّكَرَ سُكْرَ الضَّلَالَةِ، وَمَنْ شَاقَّ وَعَرَّتْ عَلَيْهِ طُرُقُهُ وَأَغْضَلَ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَضَاقَ عَلَيْهِ مَخْرَجُهُ؛

کفر، بر چهار پایه استوار است: تُندروی، بگومگو، انحراف از حق و دشمنی ورزیدن. کسی که تُندروی کند، به حق نمی رسد و کسی که ناآگاهانه بگومگو کند، همواره از دیدن حقیقت، محروم است و هر کس از حق منحرف گردد، خوبی را بدی و بدی را خوبی می پندارد و از باده گمراهی مست می شود و کسی که دشمنی بوززد، راه ها برایش ناهموار و کارش سخت می شود و راه



نجات، بر او بسته می ماند.

نهج البلاغه، از قصار ۳۱.

### حدیث ۵۴۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَنْ يَلْقَى جَزَاءَ الشَّرِّ إِلَّا عَامِلُهُ، لَنْ يُجْزَى جَزَاءَ الْخَيْرِ إِلَّا فَاعِلُهُ؛

هرگز سزای بدی را جز بدکار نمی بیند و هرگز سزای نیکی جز به نیکوکار نمی رسد.

غرر الحکم، ح ۷۴۰۵ و ۷۴۰۶.

### حدیث ۵۴۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ الْأُمُورِ فِي الْإِنْفَاقِ: طَلَبُ الْحَلَالِ لِمَا يُنْفِقُ، وَالرَّفْقُ فِي الطَّلَبِ؛

انفاق، بر دو اصل، استوار است: [یکی] در پی مال حلال بودن برای انفاق و [دیگری] ملایمت داشتن [و زیاد دست و پا نزدن] در طلب روزی.

مستدرک سفینه البحار، ج ۱۰، ص ۱۲۴.

### حدیث ۵۴۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُشْعِرْ قَلْبَكَ الْهَمَّ عَلَى مَا فَاتَ، فَيَشْغَلَكَ عَمَّا هُوَ آتٍ؛

به خاطر آنچه از دست رفته است، اندوهی به دلت راه مده، که تو را از توجه به آنچه در پیش است، باز خواهد داشت.

غرر الحکم، ح ۱۰۴۳۴.

### حدیث ۵۴۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْشَّيْءُ شَيْئَانِ: شَيْءٌ قَصِيرٌ عَنِّي لَمْ أَرْزُقْهُ فِيمَا مَضَى وَلَا أَرْجُوهُ فِيمَا بَقِيَ، وَشَيْءٌ لَا أَنَالُهُ دُونَ وَقْتِهِ وَلَا أَسْتَعْنُتُ عَلَيْهِ بِقُوَّةِ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، فَمَا أَعْجَبَ أَمْرَ هَذَا الْإِنْسَانِ! يَسِيرُهُ دَرَكٌ مَا لَمْ يَكُنْ لِيَفُوتَهُ، وَيَسُوؤُهُ قُوَّةٌ مَا لَمْ يَكُنْ لِيُدْرِكَهُ، وَكَوْنُهُ فَكَّرَ لِابْصَرِ وَكَوْنُهُ مُدَبَّرٌ، وَاقْتَصَرَ عَلَى مَا تَيْسَّرَ، وَلَمْ يَتَعَرَّضْ لِمَا تَعَسَّرَ، وَاسْتَرَاحَ قَلْبُهُ مِمَّا اسْتَوْعَرَ، فَبِأَيِّ هَذَيْنِ أُفْنَى عُمْرِي؟!؛

هر چیزی از دو حال، خارج نیست: یا چیزی است که پیش از این، روزی من نشده و امیدی به رسیدن به آن در آینده نیز ندارم و یا چیزی است که تا زمانش نرسد، من به آن نخواهم رسید، حتی اگر برای رسیدن به آن، از نیروی اهل آسمان ها و زمین، مددجویم. و چه تعجب آور است کار این انسان که از رسیدن به چیزی که حتما به او می رسد، شاد می شود و برای از دست دادن چیزی که هرگز به او نمی رسید، غمگین می گردد. اگر می اندیشید، دیده بصیرتش باز می شد و می فهمید که برای او از پیش، برنامه ریزی شده است و به آنچه آسان به دستش می رسد، اکتفا می کرد و به دنبال آنچه به دست آمدنی نیست، نمی رفت و دلش از آنچه به

دشواری به دست می آید، آسوده می شد. پس برای کدام یک از این دو چیز، عمر خود را تباه کنم؟

مطالب السئول، ص ۵۵.

### حدیث ۵۴۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ: إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَ التَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ؛  
 یاری رساندن ستم‌دیده فریاد خواه و شاد کردن غمناک، از کفاره های گناهان بزرگ است.  
 بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۲۱، ح ۲۱.

### حدیث ۵۴۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا وَزَرَ أَعْظَمَ مِنْ وَزْرِ غَنَى مَنْعِ الْمُحْتَاجِ؛  
 گناهی، بزرگ تر از گناه ثروتمندی که نیازمند را از حَقش محروم کند، نیست.  
 غرر الحکم، ح ۱۰۷۳۸.

### حدیث ۵۴۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ، وَ نَظَرَ فَأَبْصَرَ، وَ انْتَفَعَ بِالْعِبَرِ، ثُمَّ سَلَكَ جَدًّا وَاضِحًا يَتَجَنَّبُ فِيهِ الصَّرْعَةَ فِي الْمَهَاوِي؛  
 کسی اهل بصیرت است که بشنود و بیندیشد، و نگاه کند و دریابد، و از عبرت ها بهره گیرد و سپس راه های روشن را ببیند و بدین ترتیب، خود را از سقوط در پرتگاه ها حفظ کند.  
 شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۹، ص ۱۵۸.

### حدیث ۵۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَقَدْ بُصِّرْتُمْ إِنْ أَبْصَرْتُمْ، وَقَدْ هُدِيتُمْ إِنْ اهْتَدَيْتُمْ؛  
 اگر چشم بصیرت بگشایید، [خواهید دید که] بصیرت به شما عطا شده است و اگر به راه هدایت گام نهید، [خواهید دید که] هدایت در وجود شما نهاده شده است.  
 شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۸، ص ۳۷۶.

### حدیث ۵۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا إِنَّ أَبْصَرَ الْأَبْصَارِ مَا نَفَدَ فِي الْخَيْرِ طَرْفُهُ، أَلَا إِنَّ أَسْمَعَ الْأَسْمَاعِ مَا وَعَى التَّدْكِيرَ وَ قَبْلَهُ؛  
 آگاه باشید که بیناترین چشم ها چشمی است که تیزی نبینی اش صرف کارهای خیر شود. آگاه باشید که شنواترین گوش ها گوشه‌ای است که پند را دریابد و بپذیرد.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۱۶۷.

### حدیث ۵۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَتْ الرُّؤْيَةُ مَعَ الْإِبْصَارِ، فَقَدْ تَكْذِبُ الْعُيُونُ أَهْلَهَا، وَلَا يَعْشُ الْعَقْلُ مَنِ اسْتَنْصَحَهُ؛

دیدن، با نگاه کردن به وسیله چشم نیست؛ زیرا چشم‌ها گناه به صاحبان خود دروغ می‌گویند؛ امّا عقل، کسی را که از او خیرخواهی کند، فریب نمی‌دهد.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۱۹، ص ۱۷۳.

### حدیث ۵۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْمَنَّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ، أَوْ التَّرْتِيدَ فِيهَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ، أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُشْبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ فَإِنَّ الْمَنَّ يُبْطِلُ الْإِحْسَانَ، وَ التَّرْتِيدَ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ؛

مبادا به خاطر نیکی کردنت به مردم، بر آنان منت بگذاری یا کار نیکت را بیش از آنچه هست، جلوه دهی یا به آنان وعده ای بدهی و به آن عمل نکنی؛ زیرا منت گذاشتن، نیکی ات را ضایع می‌کند و بزرگ تر جلوه دادن کار، نور حق را [از دل] می‌برد. نهج البلاغه، از نامه ۵۳.

### حدیث ۵۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ عَلَى أَحَدٍ بَعْدَ الْقُرْآنِ مِنْ فَاقَةٍ، وَلَا لِأَحَدٍ قَبْلَ الْقُرْآنِ مِنْ غِنَى، فَاسْتَشْفُوهُ مِنْ أَدْوَانِكُمْ وَاسْتَعِينُوا بِهِ عَلَى لَأْوَانِكُمْ؛

بدانید که با داشتن قرآن [و آگاهی از آن و عمل به آن]، هیچ کس درمانده نخواهد شد و بدون قرآن، کسی به توانگری نخواهد رسید. پس درمان دردهای خود را در آن بجویید و در گرفتاری هایتان، از آن یاری بطلبید. نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۶.

### حدیث ۵۴۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ، وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنَّفَاقُ وَالْغِي وَ الضَّلَالُ؛

قرآن، درمان بزرگ ترین دردها یعنی کفر و نفاق و تباهی و گمراهی را در خود دارد. نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۶.

### حدیث ۵۴۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذُوا مِنْ كُلِّ عِلْمٍ أَحْسَنَهُ فَإِنَّ النَّحْلَ يَأْكُلُ مِنْ كُلِّ زَهْرٍ أَرْزِيئَهُ فَيَتَوَلَّدُ مِنْهُ جَوْهَرَانِ نَفِيسَانِ: أَحَدُهُمَا فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ وَالْآخَرُ يُسْتَضَاءُ بِهِ؛

از هر دانشی بهترینش را انتخاب کنید. زنبورِ عسل از هر گلی زیباترینش را می خورد. در نتیجه دو جواهر گران بها از آن تولید می شود: یکی (عسل) برای مردم شفاست و دیگری (موم) که از آن روشنایی می گیرند .  
غرر الحکم ، ح ۵۰۸۲ .

### حدیث ۵۴۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ما أَكَلْتُهُ رَاحَ، وَ مَا أَطْعَمْتُهُ فَاحَ؛  
آنچه خورده ای، از دست رفته است و آنچه به دیگران خورانده ای، منتشر شده است [و برای آخرت می ماند].  
غرر الحکم، ح ۹۶۳۴ .

### حدیث ۵۴۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تُخَلِّفَنَّ وَرَاءَكَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّكَ تُخَلِّفُهُ لِأَخِيهِ رَجُلَيْنِ إِمَّا رَجُلٌ عَمِلَ فِيهِ بِطَاعِيَهُ اللَّهُ فَسِعِدَ بِمَا شَقِيتَ بِهِ وَ أَمَّا رَجُلٌ عَمِلَ فِيهِ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَشَقِيَ بِمَا جَمَعَتْ لَهُ فَكُنْتَ عَوْنًا لَهُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ وَ لَيْسَ أَحَدٌ هَذَا حَقِيقًا أَنْ تُو؟ تِرُهُ عَلَى نَفْسِكَ؛  
پس از خودت، چیزی از دنیا بر جای مگذار؛ زیرا آن را برای یکی از این دو خواهی گذارد. یا کسی که آن را در طاعت خدا به کار می برد پس با چیزی که تو با آن بدبخت شده ای، خوشبخت می شود. و یا کسی که با آن نافرمانی خدا را می کند و با آنچه تو برای او فراهم کردی بدبخت می شود. پس تو در نافرمانی [خدا] یاور او هستی و هیچ یک از این دو را شایسته نیست بر خودت مقدم بداری.  
نهج البلاغه، حکمت ۴۱۶ .

### حدیث ۵۴۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى الْإِيمَانُ بِهِ وَ بَرَسُولِهِ ... وَ صَدَقَهُ السِّرُّ فَإِنَّهَا تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَ صَدَقَهُ الْعَلَانِيَةُ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِثَّةَ الشُّوْءِ؛  
بهترین چیزهایی که اهل توسل، با آنها به خدای پاک متعال متوسل می شوند، عبارت اند از: ایمان به خدا و رسول او ... و صدقه پنهانی که گناه را پاک می کند و صدقه آشکار که جلوی مرگ های بد را می گیرد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۱۰ .

### حدیث ۵۴۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
- فِي تَفْسِيرِ: لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ - : إِنَّا لَا نَمْلِكُ مَعَ اللَّهِ شَيْئًا، وَ لَا نَمْلِكُ إِلَّا مَا مَلَكَنَا، فَمَتَى مَلَكَنَا مَا هُوَ أَمْلِكُ بِهِ مِنَّا، كَلَّفْنَا وَ مَتَى أَخَذَهُ مِنَّا وَضَعَ تَكْلِيفَهُ عَنَّا؛  
در تفسیر «لا حول و لا قوة الا بالله» (هیچ توان و نیرویی به جز از جانب خدا نیست) فرمود: ما با وجود خداوند، مالک چیزی نیستیم

و جز آنچه او ما را مالکش گردانیده، چیزی نداریم. پس وقتی چیزی را به مالکیت ما درآورد که او نسبت به آن مالک تر از ماست، تکلیفی بر عهده ما نهاده است و وقتی آن را از ما بگیرد، [در واقع] تکلیف خود را از دوش ما برداشته است. نهج البلاغه، حکمت ۴۰۴.

### حدیث ۵۴۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَحْسَنَ الْوَفَاءَ اسْتَحَقَّ الْأَصْطِفَاءَ؛  
 هر کس خوش قول باشد، شایسته انتخاب شدن [برای دوستی] است.  
 غرر الحکم، ح ۸۶۹۰.

### حدیث ۵۴۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الصُّدُقِ الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ؛  
 بهترین راستگویی، وفا کردن به عهدها [و قول و قرارها] است.  
 غرر الحکم، ح ۳۰۲۰.

### حدیث ۵۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّ الْوَفَاءَ تَوْأَمُ الصُّدْقِ، وَلَا أَعْلَمُ جُنَّةً أَوْقَى مِنْهُ، وَمَا يَغْدِرُ مَنْ عَلِمَ كَيْفَ الْمَرْجِعِ، وَلَقَدْ أَصَيْبِحْنَا فِي زَمَانٍ قَدْ اتَّخَذَ أَكْثَرُ أَهْلِ الْغَدْرِ كَيْسًا، وَنَسَبَهُمْ أَهْلُ الْجَهْلِ فِيهِ إِلَى حُسْنِ الْحَيْلِ؛  
 ای مردم! وفای به عهد، همزاد راستگویی است و من سپری نگه دارنده تر از آن نمی شناسم. کسی که بداند آخرتی در پیش است، عهد شکنی نمی کند؛ اما اکنون در روزگاری به سر می بریم که بیشتر مردم آن، عهدشکنی را زیرکی می دانند و نادانان روزگار، عهد شکنی را زرنگی می نامند.  
 نهج البلاغه، از خطبه ۴۱.

### حدیث ۵۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَفَاءُ عُنْوَانُ وَفْوَرِ الدِّينِ وَقُوَّةُ الْأَمَانَةِ؛  
 وفای به عهد، نشانه دینداری زیاد و امانتداری شایسته است.  
 غرر الحکم، ح ۱۴۳۰.

### حدیث ۵۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِالْقَصْدِ فِي الْأُمُورِ فَمَنْ عَدَلَ عَنِ الْقَصْدِ جَارَ، وَمَنْ أَخَذَ بِهِ عَدَلَ؛

در کارها میانه رو باش، که هر کس میانه روی را ترک کند، ستم خواهد کرد و هر کس میانه روی پیشه کند، به عدالت رفتار خواهد کرد.

غرر الحکم، ح ۶۱۱۶.

### حدیث ۵۴۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ لِيَكُنَّ أَحَبَّ الْأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ وَأَعْمَهَا فِي الْعَدْلِ؛

باید دوست داشتنی ترین کارها در نزد تو، کاری باشد که بیش از همه و حقیقتاً با اعتدال (میانه روی) مطابقت کند و هر چه بیشتر، عدالت را همگانی سازد.

نهج البلاغه، از نامه ۵۳.

### حدیث ۵۴۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذِ الْقَصْدَ فِي الْأُمُورِ فَمَنْ أَخَذَ الْقَصْدَ خَفَّتْ عَلَيْهِ الْمُؤُنُ؛

در کارها، میانه روی پیشه کن، که هر کس میانه روی پیشه کند، سختی های زندگی برای او آسان می شود. عیون الحکم والمواعظ، ص ۲۴۱.

### حدیث ۵۴۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِلُزُومِ الْحَلَالِ، وَ حُسْنِ الْبِرِّ بِالْعِيَالِ، وَ ذِكْرِ اللَّهِ فِي كُلِّ حَالٍ؛

شما را به: در پی حلال بودن، خوبی کردن به خانواده و به یاد خدا بودن در همه حال، سفارش می کنم.

غرر الحکم، ح ۶۱۳۱.

### حدیث ۵۴۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُوا التَّمْرَ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنَ الْأَدْوَاءِ؛

خرما بخورید، چراکه شفای دردهاست.

مکارم الأخلاق، ص ۱۶۸.

### حدیث ۵۴۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكَلُ السَّفَرَجَلِ قُوَّةٌ لِلْقَلْبِ الضَّعِيفِ وَ هُوَ يُطَيِّبُ الْمِعْدَةَ وَ يَدَكِّي الْفُوَادَ وَ يُسَجِّعُ الْجَبَانَ وَ يُحَسِّنُ الْوَالِدَ؛

خوردن به، قلب ضعیف را قوی، معده را پاک، ترسو را شجاع و فرزند را زیبا می کند.  
تحف العقول، ص ۱۰۱.

### حدیث ۵۴۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْبُغْيُ يَضْرَعُ الرَّجَالَ، وَيُدْنِي الْأَجَالَ؛  
زورگویی، انسان را به خاک [مَدَلَّت] می افکند و مرگ ها را نزدیک می کند.  
غرر الحکم، ح ۱۴۹۴.

### حدیث ۵۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا مِنَ الشُّرْكِ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهَا عَنِ الْكِبْرِ؛  
خداوند، ایمان را برای پاک شدن از [آلودگی های] شرک، واجب فرمود و نماز را برای دور ماندن از تکبر.  
نهج البلاغه، حکمت ۲۵۲.

### حدیث ۵۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبُرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ، وَإِسْكَانًا  
لِلتَّذَلُّلِ فِي نُفُوسِهِمْ، وَلِيَجْعَلَ ذَالِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ؛  
خداوند، بندگان خود را با سختی های گوناگون، می آزماید و با [واداشتن آنها به] انواع کار و کوشش و آنها را به عبادت و  
بندگی خود می گیرد و با ناملايمات و ناخوشی های مختلف، امتحانشان می کند، تا تکبر را از دل هایشان بیرون برد و افتادگی و  
خاکساری را در جان هایشان بنشانند و نیز تا این آزمایش ها را درهای گشوده ای به سوی فضل [و احسان] خویش قرار دهد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۲.

### حدیث ۵۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَكُونُوا كَالْمُتَكَبِّرِ عَلَى ابْنِ أُمِّهِ مِنْ غَيْرِ مَا فَضَّلَ جَعَلَهُ اللَّهُ فِيهِ، سِوَى مَا أَلْحَقَتِ الْعَظَمَةُ بِنَفْسِهِ مِنْ عِدَاوَةِ الْحَسَنِ (الْحَسَبِ)، وَ  
قَدَحَتِ الْحَمِيَّةُ فِي قَلْبِهِ مِنْ نَارِ الْغَضَبِ، وَنَفَخَ الشَّيْطَانُ فِي أَنْفِهِ مِنْ رِيحِ الْكِبْرِ الَّذِي أَعَقَبَهُ اللَّهُ بِهِ النَّدَامَةَ؛  
مانند آن کسی (قابیل) نباشید که بر پسر مادر خود (هابیل)، بی آن که خداوند، او را بر وی برتری داده باشد، تکبر ورزید. جز اینها،  
خودبزرگ بینی، دشمنی ناشی از حسادت را در جان او افکند و تعصب و غرور، آتش خشم را در دلش شعله ور ساخت و شیطان،  
باد کبر را در بینی اش دمید؛ کبری که خداوند، عاقبتش را پشیمانی قرار داد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۲.

**حدیث ۵۴۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْبَخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي؟ نُعْيُوبٌ، وَهُوَ زِمَامٌ يُقَادُّ بِهِ إِلَى كُلِّ سُوءٍ ۲۵۶. کم بهره ترین انسان بُخُل، در بردارنده بدترین عیب هاست و افساری است که انسان، با آن، به سوی هر بدی ای کشانده می شود. نهج البلاغه، حکمت ۳۷۸.

**حدیث ۵۴۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْبَخِيلُ يَخْلُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْيَسِيرِ مِنْ دُنْيَاهُ، وَيَسْمَحُ لَوَرَائِهِ بِكُلِّهَا؛ بَخِيلٌ، حَتَّى كَمْتَرِينَ بَهْرَهُ أَيْ مِنْ دَارَائِهِ دُنْيَايَهُ رَا مِنْ خُودِش، دَرِيغٌ مِي كَنْد؛ وَلِي بَه نَآچَار، هَمَّه آن رَا بَرَاي وَارثَانِش مِي كَذَارَد. غرر الحکم، ح ۱۸۸۴.

**حدیث ۵۴۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

غَشَّكَ مِنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ وَأَغْرَاكَ بِالْمَلَاهِي وَالْهَزْلِ؛ هَر كَس تُو رَا بَا بَاطِل خَشْنُود سَاَزَد وَ بَه كَارَهَاي سَرَم كَرَم كَنْدَه وَ غَيْر جَدِّي تَشْوِيْق كَنْد، بَه تُو خِيَانَت كَرْدَه اسْت. غرر الحکم، ح ۶۴۱۵.

**حدیث ۵۴۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدُّنُوبُ الدَّاءُ، وَالدَّوَاءُ الْإِسْتِغْفَارُ، وَالشِّفَاءُ أَنْ لَا تَعُودَ؛ كِنَاهَان، دَرْد هَسْتَنْد وَ اسْتِغْفَار، دَارُوسْت وَ دَرْمَان [كِنَاهَان] بَه اَيْن اسْت كَه دِيكِر تَكَرَّر نَشُونَد. غرر الحکم، ح ۱۸۹۰.

**حدیث ۵۴۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ كَلَامِهِ قَبْلَ شَهَادَتِهِ -: اِنْ اَبَقَ فَاَنَا وَلِيُّ دَمِي، وَ اِنْ اَفَنَ فَالْفَنَاءُ مِيعَادِي، وَ اِنْ اَعَفْتُ فَالْعَفْوُ لِي قُرْبِيَّةٌ وَ هُوَ لَكُمْ حَسْبِيَّةٌ، فَاعْفُوا «أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ»؛

امام علی علیه السلام قبل از شهادتشان فرمودند: اگر زنده ماندم خودم صاحب اختیار خون خودم هستم و اگر رفتم، مرگ، وعده گاه من است. اگر او (قاتلم) را ببخشم، این بخشش، برای من، موجب قرب به خداست و شما هم اگر او را ببخشید، این بخشش، برایتان موجب ثواب خواهد بود. پس در گذرید «آیا دوست ندارید که خدا از شما درگذرد؟».

نهج البلاغه، از نامه ۲۳.



**حدیث ۵۴۸۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَبْصَرَ رَجُلًا لَهُ وَلَدَانِ فَقَبَّلَ أَحَدَهُمَا وَتَرَكَ الْآخَرَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فَهَلَّا وَسَّيْتَ بَيْنَهُمَا ؛

پیامبر صلی الله علیه و آله کسی را دیدند که دو فرزند داشت . یکی را بوسید و دیگری را رها کرد . پیامبر خدا به او فرمودند : چرا میان آنان یکسان عمل نکردی؟  
جعفریات ، ص ۵۵ .

**حدیث ۵۴۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الصَّبْرِ طَلِيعَةُ النَّصْرِ؛

خوب صبری کردن، سپیده دم پیروزی است.  
عیون الحکم والمواعظ، ص ۲۲۸ .

**حدیث ۵۴۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا بُنَيَّ، إِصْبِرْ عَلَى الْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا؛

فرزندم! در راه حق، صبور باش، حتی اگر [صبوری] تلخ باشد.  
اصول کافی، ج ۲، ص ۹۱، ح ۱۳ .

**حدیث ۵۴۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اعلموا! نَهَ لَيْسَ لِهَذَا الْجِلْدِ الرَّقِيقِ صَبْرٌ عَلَى النَّارِ، فَارْحَمُوا نَفْسَكُمْ فَإِنَّكُمْ قَدْ جَرَّبْتُمُوهَا فِي مَصَائِبِ الدُّنْيَا. أَفَرَأَيْتُمْ جَزَعَ أَحَدِكُمْ مِنَ الشُّوْكَهٖ تُصْبِيهِ وَ الْعَثْرَةَ تُدْمِيهِ وَ الرَّمْضَاءَ تُحْرِقُهُ؟! فَكَيْفَ إِذَا كَانَ بَيْنَ طَائِفَتَيْنِ مِنْ نَارٍ ضَجِيعِ حَجَرٍ، وَ قَرِينِ شَيْطَانٍ؟

بدانید که این پوست نازک، تحمل آتش را ندارد، پس به خودتان رحم کنید. شما در مصیبت های دنیا آزمایش کرده اید که وقتی خاری به بدن یکی از شما می رود و یا به زمین می خورد و خونی می شود و یا شن های داغ پایش را می سوزاند، چگونه بیتابی می کند؟! پس، چگونه خواهد بود اگر میان دو لایه از آتش قرار گیرد و هم بسترش سنگ و همدمش شیطان باشد؟!  
نهج البلاغه، خطبه ۱۸۳ .

**حدیث ۵۴۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شِيعَتُنَا الْمُتَبَادِلُونَ فِي وِلَايَتِنَا، أَلْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا أَلْمُتَرَاوِرُونَ فِي إِحْيَاءِ أَمْرِنَا الَّذِينَ إِنْ غَضِبُوا لَمْ يَظْلَمُوا وَإِنْ رَضُوا لَمْ يُسْرِفُوا، بَرَكَةٌ

عَلَى مَنْ جَاوَرُوا سَلْمًا لِمَنْ خَالَطُوا؛

شیعیان ما کسانی اند که در راه ولایت ما بذل و بخشش می کنند، در راه دوستی ما به یکدیگر محبت می نمایند، در راه زنده نگه داشتن امر و مکتب ما به دیدار هم می روند. چون خشمیگین شوند، ظلم نمی کنند و چون راضی شوند، زیاده روی نمی کنند، برای همسایگانشان مایه برکت اند و نسبت به هم نشینان خود در صلح و آرامش اند.

کافی، ج ۲، ص ۲۳۶، ح ۲۴.

### حدیث ۵۴۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «نَحْنُ قَسِدٌ مِمَّا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ...»: أَخْبَرَنَا سُبْحَانَهُ أَنَّ الْإِجَارَةَ أَحَدُ مَعَايِشِ الْخَلْقِ، إِذْ خَالَفَ بِحُكْمَتِهِ بَيْنَ هَمَمِهِمْ وَ إِرَادَتِهِمْ وَ سَائِرِ حَالَاتِهِمْ، وَ جَعَلَ ذَلِكَ قِوَامًا لِمَعَايِشِ الْخَلْقِ، وَ هُوَ الرَّجُلُ يَسْتَأْجِرُ الرَّجُلَ ... وَ لَوْ كَانَ الرَّجُلُ مِمَّا يُضْطَرُّ إِلَى أَنْ يَكُونَ بِنَاءً لِنَفْسِهِ أَوْ نَجَارًا أَوْ صَانِعًا فِي شَيْءٍ مِنْ جَمِيعِ أَنْوَاعِ الصَّانِعِ لِنَفْسِهِ ... مَا اسْتَقَامَتْ أحوالُ الْعَالَمِ بِتِلْكَ، وَ لَا اتَّسَعُوا لَهُ وَ لَعَجَزُوا عَنْهُ، وَ لَكِنَّهُ أَتَقَنَّ تَدْبِيرَهُ لِمُخَالَفَتِهِ بَيْنَ هَمَمِهِمْ، وَ كُلُّ مَا يَطْلُبُ مِمَّا تَنْصَرِفُ إِلَيْهِ هِمَّتُهُ مِمَّا يَقُومُ بِهِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ وَ لَيْسَتْغْنَى بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ فِي أَبْوَابِ الْمَعَايِشِ الَّتِي بِهَا صَلَاحُ أحوالِهِمْ؛

درباره آیه «ما روزی آنان را میانشان تقسیم می کنیم»، فرمودند: خداوند پاک، با این آیه به ما خبر داده که پیمانکاری، یکی از راه های معیشت مردمان است؛ زیرا خداوند، با حکمت خود، همت ها و خواست ها و دیگر احوال ایشان را متفاوت قرار داد و این تفاوت را مایه قوام معیشت مردمان ساخت که انسانی، انسان دیگر را به خدمت می گیرد ...؛ چرا که اگر هر یک از ما ناچار می شد کار بنایی یا نجاری و یا صنعتگری و یا دیگر کارهای خویش را خودش انجام دهد، با این وضعیت، کارهای دنیا رو به راه نمی شد و آنها فرصتش را نیز نداشتند و از انجام دادن آن ناتوان بودند. اما خداوند، تدبیری دقیق به کار بست که خواست هایشان را گوناگون ساخت، به گونه ای که خواست هر کس به چیزهایی تعلق می گیرد که دیگران آنها را انجام می دهند و نیاز هر کدام در زندگی، با کمک دیگری، به همان صورتی که مناسب حال اوست، برآورده می شود.

وسائل الشیعة، ج ۱۳، ص ۲۴۴، ح ۳.

### حدیث ۵۴۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَجَا شَيْئًا طَلَبَهُ، وَ مَنْ خَافَ شَيْئًا هَرَبَ مِنْهُ. مَا أَدْرَى مَا خَوْفُ رَجُلٍ عَرَضَتْ لَهُ شَهْوَةٌ فَلَمْ يَدْعُهَا لِمَا خَافَ مِنْهُ، وَ مَا أَدْرَى مَا رَجَاءُ رَجُلٍ نَزَلَ بِهِ بَلَاءٌ فَلَمْ يَصْبِرْ عَلَيْهِ لِمَا يَرْجُو!

هر کس به چیزی امیدوار باشد به دنبال آن می رود و هر کس از چیزی بترسد از آن فرار می کند. من نمی دانم کسی که با خواهشی نفسانی روبه رو می شود اما آن را، به سبب ترس [از عذاب و کیفر الهی] رها نمی کند، چه ترسی دارد؟ و نمی دانم کسی که به سختی و مصیبتی گرفتار می شود اما امیدش [به اجر و ثواب الهی] او را به صبر در برابر آن و امید دارد، چه امیدی دارد؟

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۵۱، ح ۸۲.

### حدیث ۵۴۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ خَافَ رَبَّهُ كَفَّ ظُلْمَهُ؛

هر کس از [مجازات] پروردگار خود بترسد، ظلم نمی کند.

بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۳۰۹، ح ۳.

### حدیث ۵۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَكِبَ الْبَاطِلَ أَذَلَّهُ مَرْكَبُهُ. مَنْ تَعَدَّى الْحَقَّ ضَاقَ مَذْهَبُهُ؛

کسی که بر باطل سوار شود، مرکبش او را ذلیل خواهد کرد. کسی که از راه حق منحرف شود راه بر او تنگ خواهد شد.

عیون الحکم والمواعظ، ص ۴۴۴.

### حدیث ۵۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِيَالُهُ الْخَلَائِقُ، ضَمِنَ أَرْزَاقَهُمْ وَقَدَّرَ أَقْوَاتَهُمْ؛

مردم، نانخوران خدایند که روزی آنها را ضمانت و خوراکشان را مقدر کرده است.

نهج البلاغه، از خطبه ۹۱.

### حدیث ۵۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَهَذَا غُرَابٌ وَ هَذَا عُقَابٌ، وَ هَذَا حَمَامٌ وَ هَذَا نَعَامٌ، دَعَا كُلُّ طَائِرٍ بِاسْمِهِ وَ كَفَلَ لَهُ بِرِزْقِهِ؛

این، کلاغ است و آن عقاب! این، کبوتر است و آن شتر مرغ! هر پرنده ای را به نامش خوانده و روزی او را ضمانت کرده است.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۵.

### حدیث ۵۴۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرُوا إِلَى النَّمْلَةِ فِي صِعْرِ جُثَّتِهَا وَ لَطَافَةِ هَيْئَتِهَا، لَا تَكَادُ تُنَالُ بِلِحْظِ الْبُصْرِ (النَّظْرِ) ... مَكْفُولٌ بِرِزْقِهَا، مَرْزُوقَةٌ بِوَفْقِهَا، لَا يُغْفَلُهَا الْمَنَانُ، وَ

لَا يَحْرِمُهَا الدِّيَانُ وَ لَوْ فِي الصَّفَا الْيَابِسِ وَ الْحَجْرِ الْجَامِسِ؛

به مورچه نگاه کنید که با آن همه کوچکی و ظرافت اندام که تقریباً به چشم نمی آید ... روزی اش تضمین شده و به فراخور

حالش روزی او می رسد. خداوند نعمت بخش، از او غافل نیست و پروردگار جزا دهنده، او را محروم نساخته است، اگر چه در دل

تخته سنگ سیاه و خشک و یا در میان صخره سخت باشد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۵.

### حدیث ۵۵۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَثَلُ مَنْ اغْتَرَّ بِهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ كَانُوا بِمَنْزِلٍ خَصِيبٍ فَبَا بِهَمَّ إِلَى مَنْزِلٍ حَدِيدٍ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِمْ وَلَا أَفْضَعَ عِنْدَهُمْ مِنْ مُفَارَقَتِهِ مَا كَانُوا فِيهِ إِلَى مَا يَهْجُمُونَ عَلَيْهِ وَيَصِيرُونَ إِلَيْهِ؛

مثل کسانی که فریب دنیا را خورده اند [در لحظه مرگ]، مثل گروهی است که از سرایی خرم و پر نعمت به سرایی بی نعمت و خشک، منتقل شده اند. پس برای آنان، چیزی ناخوشایندتر و دشوارتر از جدایی از جایی که در آن بوده اند و رسیدن به جایی که ناچار بدان وارد می شوند، نیست.

نهج البلاغه، نامه ۳۱.

### حدیث ۵۵۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَرَاةٌ غُرُورٌ مَا فِيهَا فَايَةٌ فَإِنَّ مَنْ عَلِيَّهَا، لَا خَيْرَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَزْوَادِهَا إِلَّا التَّقْوَى؛

دنیا، بس فریبنده است و هر آنچه در آن است، فریب است. نابود شدنی است و هر کس در آن است نیز نابود می شود. در هیچ یک از اندوخته های آن، خیری نیست، مگر در اندوخته تقوا.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۱۱.

### حدیث ۵۵۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا الْمَغْرُورُ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الدُّنْيَا بِأَعْلَى هِمَّتِهِ، كَالْآخِرِ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الْآخِرَةِ بِأَدْنَى سُهُمَتِهِ؛

آن فریفته دنیا که در دنیا به بالاترین خواسته هایش نیز رسیده است، هرگز به پای آن دیگری نمی رسد که کم ترین بهره ای از آخرت برده است.

نهج البلاغه، حکمت ۳۷۰.

### حدیث ۵۵۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا قَدَّمَتْ فَهَوَّ لِلْمَالِكِينَ، وَ مَا أَخَّرَتْ فَهَوَّ لِلْوَارِثِينَ، وَ مَا مَعَكَ فَمَا لَكَ عَلَيْهِ سَبِيلٌ سِوَى الْغُرُورِ بِهِ؛

آنچه [از دنیا] پیش فرستی (صرف آخرت کنی)، مال توست و آنچه بعد از تو بماند، از آن وارثان است و آنچه در حال حاضر داری، جز مایه فریب تو نیست.

بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۳۵۶، ح ۱۷.

### حدیث ۵۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا كَانَ اللَّهُ لِيُفْتَحَ عَلَى عَبْدٍ بَابَ الشُّكْرِ وَيُعْلَقَ عَنْهُ بَابَ الزِّيَادَةِ، وَلَا لِيُفْتَحَ عَلَى عَبْدٍ بَابَ الدُّعَاءِ وَيُعْلَقَ عَنْهُ بَابَ الْإِجَابَةِ، وَلَا لِيُفْتَحَ لِعَبْدٍ بَابَ التَّوْبَةِ وَيُعْلَقَ عَنْهُ بَابَ الْمَغْفِرَةِ؛

چنین نیست که خداوند، در شکر را به روی بنده ای باز کند و در زیاد شدن نعمت را به روی او ببندد یا در دعا را به روی بنده ای

باز کند و در اجابت را به رویش ببندد یا در توبه را به روی بنده ای باز کند و در آمرزش را به روی او ببندد. نهج البلاغه، حکمت ۴۳۵.

### حدیث ۵۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رُذِّ الْحَجَرِ مِنْ حَيْثُ جَاءَكَ فَإِنَّهُ لَا يَرُدُّ الشَّرَّ إِلَّا بِالشَّرِّ؛  
سنگ را به همان سمتی که از آن جا پرتاب شده است، برگردان؛ زیرا بدی، جز با بدی، دفع نمی شود.  
غرر الحکم، ح ۵۳۹۴.

### حدیث ۵۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ انْتَقَمَ مِنَ الْجَانِي اَبْطَلَ فَضْلَهُ فِي الدُّنْيَا، وَ فَاتَهُ ثَوَابُ الْآخِرَةِ ۲۷۴. نهایتا مقابله به مثل نه بیشتر  
هر کس از خطاکار انتقام بگیرد، ارزش خود را در دنیا از بین می برد و پاداش آخرت را از دست می دهد.  
غرر الحکم، ح ۸۸۶۳.

### حدیث ۵۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشُّرْكِ ... وَالْقِصَاصَ حَقْنَا لِلدِّمَاءِ؛  
خداوند، ایمان را برای پاک کردن [جامعه] از شرک ... و قصاص را، برای حفظ خون ها واجب فرموده است.  
نهج البلاغه، از حکمت ۲۵۲.

### حدیث ۵۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَا بَنَ آدَمَ! كُنْ وَصِيَّ نَفْسِكَ فِي مَالِكَ، وَ اَعْمَلْ فِيهِ مَا تُؤَثِّرُ أَنْ يُعْمَلَ فِيهِ مِنْ بَعْدِكَ؛  
ای فرزند آدم! وصی خودت در ثروت باش و با آن، چنان کن، که ترجیح می دهی پس از تو با آن، چنان کنند.  
نهج البلاغه، حکمت ۲۵۴.

### حدیث ۵۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
زَكَاهُ النَّعْمِ اِصْطِنَاعُ الْمَعْرُوفِ؛  
زکات نعمت ها، انجام دادن کارهای خیر است.  
غرر الحکم، ح ۵۴۵۷.

**حدیث ۵۵۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّوَكُّلُ التَّبَرُّؤُ مِنَ الْحَوْلِ وَالْقُوَّةِ وَانْتِظَارُ مَا يَأْتِي بِهِ الْقَدَرُ؛  
 توکل، قطع امید کردن از نیرو و توانایی [خود] و چشم به راه تقدیر (اراده) خداوند بودن است.  
 غرر الحکم، ح ۱۹۱۶.

**حدیث ۵۵۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَعَاشِرَ النَّاسِ، أَلْفَقَهُ ثُمَّ الْمَتَّجِرَ، وَاللَّهُ لِلرَّبِّا فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ النَّمْلِ عَلَى الصَّفَا؛  
 ای مردم! ابتدا احکام را یاد بگیرید، سپس تجارت کنید! به خدا قسم که ربا در میان این امت، ناپیداتر از حرکت مورچه بر روی  
 تخته سنگ است.  
 بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۱۱۷، ح ۱۶.

**حدیث ۵۵۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ الصِّدْقَ؛  
 هرگاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، راستگویی را به او الهام می نماید.  
 غرر الحکم، ح ۴۱۰۱.

**حدیث ۵۵۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَوْدُ أذْنِكَ حُسْنَ الْإِسْتِمَاعِ وَلَا تُصْغِحِ إِلَى مَا لَا يَزِيدُ فِي صَلَاحِكَ اسْتِمَاعُهُ فَإِنَّ ذَلِكَ يُصْدِي الْقُلُوبَ وَيُوجِبُ الْمَدَامَ؛  
 گوش خود را به شنیدن خوبی ها عادت بده و به آنچه که به صلاح و درستی تو نمی افزاید گوش مسپار؛ زیرا این کار، دل ها را  
 زنگار می زند و موجب سرزنش می شود.  
 غرر الحکم، ح ۶۲۳۴.

**حدیث ۵۵۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 - وَقَدْ سُئِلَ: مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ حَسْرَةً؟ - مَنْ رَأَى مَالَهُ فِي مِيزَانٍ غَيْرِهِ، فَادْخَلَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ، وَادْخَلَ وَارِثُهُ بِهِ الْجَنَّةَ؛  
 در پاسخ این سؤال که حسرتمندترین مردم کیست؟ فرمودند: کسی که ثروت خود را در ترازوی دیگری ببیند و خداوند به سبب  
 آن ثروت، او را به جهنم و وارث وی را [به خاطر هزینه کردن آن مال در راه خدا] به بهشت ببرد.  
 بحار الأنوار، ج ۱۰۳، ص ۱۵، ح ۶۸.

**حدیث ۵۵۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُصَاحِبْ هَمَّازًا فَتُعَدَّ مُرْتَابًا؛

با شخص عیب جو، هم نشینی مکن؛ چرا که تو هم مورد تردید [و عیب جویی] قرار می گیری.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۱۰، ح ۶۸.

**حدیث ۵۵۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْذِرْ مُصَاحِبَةَ الْفُسَّاقِ، وَالْفُجَّارِ، وَالْمُجَاهِرِينَ بِمَعَاصِي اللَّهِ؛

از هم نشینی با افراد فاسد و هرزه و کسانی که آشکارا معصیت خدا می کنند، پرهیز.

غرر الحکم، ح ۲۶۰۱.

**حدیث ۵۵۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْكَرِيمُ يَرَى مَكَارِمَ أَعْمَالِهِ دَيْنًا عَلَيْهِ يَقْضِيهِ، أَلَلْتِيمُ يَرَى سَوَالِفَ إِحْسَانِهِ دَيْنًا لَهُ يَقْتَضِيهِ؛

بزرگوار، نیکوکاری های خود را بدهی به گردن خود می داند که باید بپردازد و فرومایه، احسان های گذشته خود را بدهی به

گردن دیگران می داند که باید پس بگیرد.

غرر الحکم، ح ۲۰۳۱ و ۲۰۳۲.

**حدیث ۵۵۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِنَفْسٍ أَدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَرَضَهَا ... فِي مَعْشَرِ أَشْهَرِ عُيُونِهِمْ خَوْفُ مَعَادِهِمْ، وَتَجَافَتْ عَنْ مَضَاجِعِهِمْ جُنُوبُهُمْ، وَهَمَّهَتْ بِذِكْرِ رَبِّهِمْ

شِفَاهُهُمْ، وَتَقَشَّعَتْ بِطَوْلِ اسْتِغْفَارِهِمْ ذُنُوبُهُمْ، أَوْلَيْكَ حِزْبُ اللَّهِ إِلَّا إِنْ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ؛

خوشا به سعادت کسی که وظیفه خود را نسبت به پروردگارش انجام می دهد ... و از مردمی است که ترس روز قیامت، شب

هنگام، چشمانشان را بیدار نگه می دارد و پهلوهایشان را از بستر نرم، دور می سازد و لب هایشان به ذکر خداوند می جنبند و از

زیادی استغفار، گناهانشان پاک می شود. آنان حزب خدا هستند و بدانید که حزب خدا پیروز است.

نهج البلاغه، نامه ۴۵.

**حدیث ۵۵۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيَسْرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ حِزْبِ اللَّهِ الْغَالِبِينَ؟ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ، وَأَحْسِنُ فِي كُلِّ أَمْرِكَ، فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ؛

آیا دوست داری که از حزب پیروز خدا باشی؟ در برابر خداوند پاک، تقوا پیشه کن و در همه کارهایت درستکار باش؛ چرا که

خداوند، پشتیبان تقوایبشگان و درستکاران است.

غرر الحکم، ح ۲۸۲۸.

### حدیث ۵۵۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيَجْتَمِعَ فِي قَلْبِكَ الْإِفْتِقَارُ إِلَى النَّاسِ وَالْإِسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ فَيَكُونَ الْإِفْتِقَارُ كَالْإِيْهِمْ فِي لَيْنِ كَلَامِكَ وَحُسْنِ بَشْرِكَ وَيَكُونَ الْإِسْتِغْنَاءُ كَعَنْهُمْ فِي نَزَاهَةِ عِرْضِكَ وَبَقَاءِ عِزِّكَ؛

باید نیاز به مردم و بی نیازی از آنان، در دلت گرد آیند، تا نیازت به آنان، سبب نرمی در گفتار و خوش رویی ات شود و بی نیازی ات، سبب آبروداری و عزت باشد.

کافی، ج ۲، ص ۱۴۹، ح ۷.

### حدیث ۵۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَقُّ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فِي الْيُسْرِ الْبُرِّ وَالشُّكْرِ، وَفِي الْعُسْرِ الرِّضَا وَالصَّبْرُ؛

حق خداوند بر گردن شما، در روزگار آسایش، نیکوکاری و شکرگزاری و در روزگار سختی، خشنودی و صبر است.

عیون الحکم والمواعظ، ص ۲۳۲.

### حدیث ۵۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَبَّحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوْلِيْنَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ - صِلَاوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ - إِلَى الْأَخْرَيْنِ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَا تُبْصِرُ وَلَا تَسْمَعُ، فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلَهُ لِلنَّاسِ قِيَامًا، ثُمَّ وَضَعَهُ بِأَوْعَرِ بَقَاعِ الْأَرْضِ حَجْرًا، وَأَقْلَّ نَتَائِقِ الدُّنْيَا مَدْرًا، وَأَضْيَقَ بَطُونِ الْأَوْدِيَةِ قُطْرًا، بَيْنَ جِبَالٍ حَشَنَةٍ، وَرِمَالٍ دَمْتِيَّةٍ، وَعُيُونٍ وَشَيْلَةٍ، وَقَرَى مُنْقَطِعِيَّةً، لَا يَزُكُو بِهَا حُفٌّ وَلَا حَافِرٌ وَلَا ظَلْفٌ، ثُمَّ أَمَرَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَدَهُ أَنْ يَتَنَاوَأَ أَعْطَافَهُمْ نَحْوَهُ، فَصَارَ مَتَابِعَةً لِمُنْتَجِعِ أَسْفَارِهِمْ، وَغَايَةً لِمُلْقَى رِحَالِهِمْ، تَهْوَى إِلَيْهِ ثِمَارُ الْأَفْئِدَةِ مِنْ مَفَاوِزِ قِفَارٍ سَحِيقَةٍ، وَمَهَاوِي فِجَاجٍ عَمِيقَةٍ، وَجَزَائِرِ بَحَارٍ مُنْقَطِعَةٍ، حَتَّى يَهْزُوا مَنَاكِبَهُمْ ذُلًّا، يُهْلَلُونَ لِلَّهِ حَوْلَهُ، وَيَزْمَلُونَ عَلَى أَقْدَامِهِمْ شُعْنًا غُبْرًا لَهُ، قَدْ نَبَذُوا السَّرَابِيلَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ، وَشَوَّهُوا بِإِعْفَاءِ الشُّعُورِ مَحَاسِنَ خَلْقِهِمْ ائْتِنَاءً عَظِيمًا وَامْتِحَانًا شَدِيدًا وَاخْتِبَارًا مُبِينًا وَتَمْحِصًا بَلِيغًا، جَعَلَهُ اللَّهُ سَبَبًا لِرَحْمَتِهِ، وَوَصِيْلَةً إِلَى جَنَّتِهِ، وَلَوْ أَرَادَ سُبْحَانَهُ أَنْ يَضَعَ بَيْتَهُ الْحَرَامَ وَمَشَاعِرَهُ الْعِظَامَ بَيْنَ جَنَاتٍ وَأَنْهَارٍ، وَسَهْلٍ وَقَرَارٍ، جَمَّ الْأَشْجَارِ، دَانَى الثَّمَارِ، مُتَتَفِّ الْبُنَى، مُتَّصِلِ الْقُرَى، بَيْنَ بُرَّةٍ سَجْرَاءَ، وَرَوْضَةٍ خَضْرَاءَ، وَأَرْيَافٍ مُجَدِّفَةٍ، وَعِرَاصٍ مُعْدِقَةٍ، وَرِيَاضٍ نَاضِرَةٍ، وَطُرُقٍ عَامِرَةٍ، لَكَانَ قَدْ صَغُرَ قَدْرُ الْجَزَاءِ عَلَى حَسَبِ ضَعْفِ الْبَلَاءِ. وَلَوْ كَانَ الْأَسَاسُ الْمَحْمُولُ عَلَيْهَا وَالْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا بَيْنَ زُمْرَدَةٍ خَضْرَاءَ وَيَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ وَنُورٍ وَضِيَاءٍ لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشُّكِّ فِي الصُّدُورِ وَوَضَعَ مُجَاهِدَةً إِبْلِسَ عَنِ الْقُلُوبِ، وَكَفَى مُعْتَلَجَ الرَّيْبِ مِنَ النَّاسِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ، وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ، وَيَتَّبِلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمُكَارِهِ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبِيرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ، وَإِسْكَانًا لِلتَّدَلُّلِ فِي نَفْسِهِمْ، وَلِيَجْعَلَ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ، وَأَسْبَابًا ذُلًّا لِعَفْوِهِ؛

آیا نمی بینید که خدای سبحان، مردمان را از زمان آدم - صلوات الله علیه - تا پایان جهان، با سنگ هایی که نه زیانی می رسانند و نه سودی و نه می بینند و نه می شنوند، آزمایش کرد و آن سنگ ها را خانه با حرمت خود ساخت و آن جا را جایگاه گرد آمدن



مردم قرار داد. آن خانه را در سنگلاخ ترین مکان ها و بی گیاه ترین نقاط زمین و تنگ ترین درّه ها جای داد، در میان کوه های خشن و ریگ های داغ و چشمه های کم آب و آبادی های دور از هم که نه شتری آن جا فربه می شود، نه اسبی، نه گاوی و نه گوسفندی. سپس خداوند، آدم و فرزندان او را فرمود تا به سوی آن، روی آورند. پس، بیت الله الحرام سرمنزل مقصود و بار اندازشان گردید. مردم با تمام وجود از میان فلات ها و دشت های دور دست و از درون درّه های ژرف و از جزیره های از هم پراکنده دریاها به آن جا روی می آورند تا [به هنگام سعی] از روی فروتنی و خاکساری، شانه های خود را تکان دهند و لا اله الا الله گویان، برگرد آن [خانه] بچرخند و با موهای آشفته و پیکرهای گرد گرفته، هروله کنان بشتابند، در حالی که جامه های شخصی خود را به کناری انداخته اند و با اصلاح نکردن موها قیاله زیبای خود را تغییر داده اند تا آزمونی بزرگ و امتحانی سخت و آزمایشی آشکار و خالص شدن و پاک سازی مؤثری باشد که خداوند بزرگ، آن را سبب رحمت خود و وسیله رسیدن به بهشتش قرار داده است. اگر خدای سبحان می خواست خانه با حرمت خود و جایگاه های ارجمند خویش را در میان باغ ها و جویبارها و سرزمین های هموار و پردرخت و پرمیوه که خانه هایش به هم پیوسته و روستاهایش نزدیک به هم است، در میان گندم زارها و بستان های سرسبز و زمین های پر گیاه و دشت های پر آب و در وسط باغستان های خرم و بهجت زا و جاده های آباد قرار می داد، هر آینه به همان نسبت که آزمایش، ساده تر بود، پاداش هم کم تر بود. اگر شالوده کعبه و سنگ هایی که در ساخت آن به کار رفته از زُرد سبز و یاقوت سرخ و نور و روشنایی بود، از رخنه شک و تردید در سینه ها کم می کرد و کوشش شیطان را از دل ها به کنار می زد و تلاطم تردید و وسوسه را از مردم، دور می ساخت. اما خداوند، بندگانش را با انواع سختی ها می آزماید و با مجاهدت های گوناگون به بندگی می گیرد و با گرفتاری های مختلف امتحان می کند، تا کبر و خودپسندی را از دل هایشان بیرون کند و فروتنی و خاکساری را در جان هایشان بنشانند و درهای فضل و رحمتش را به روی آنان بگشاید و اسباب عفو خویش را به آسانی در اختیارشان گذارد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲.

### حدیث ۵۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رَكَّبَ فِي الْمَلَائِكَةِ عَقْلًا - بِلَا شَهْوَةٍ وَ رَكَّبَ فِي الْبَهَائِمِ شَهْوَةً بِلَا عَقْلِ وَ رَكَّبَ فِي بَنِي آدَمَ كِلَيْهِمَا فَمَنْ غَلَبَ عَقْلَهُ شَهْوَتُهُ فَهُوَ خَيْرٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَ مَنْ غَلَبَتْ شَهْوَتُهُ عَقْلَهُ فَهُوَ شَرٌّ مِنَ الْبَهَائِمِ؛

خداوند - عز و جل - ، در وجود فرشتگان، عقل بدون شهوت و در چارپایان، شهوت بدون عقل و در وجود انسان، عقل و شهوت را با هم قرار داد. پس هر کس که عقلش بر شهوتش پیروز گردد، از فرشتگان بهتر است و هر کس شهوتش بر عقلش پیروز گردد، از چارپایان بدتر است.

علل الشرایع، ص ۴، ح ۱.

### حدیث ۵۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَسَادَ الْأَخْلَاقُ بِمُعَاشَرَةِ السُّفَهَاءِ وَ صَلَاحُ الْأَخْلَاقِ بِمُنَافَسَةِ الْعُقَلَاءِ وَ الْخَلْقُ أَشْكَالٌ فَكُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ؛

معاشرت با نابخردان، اخلاق را فاسد و رقابت با عقلا، اخلاق را اصلاح می نماید و مردم متفاوتند، و هر کس بر حسب طینت خود، رفتار می کند.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۸۲، ح ۷۸.

### حدیث ۵۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ سَبَقَ إِلَى جَنَاتِ عَدْنٍ أَقْوَامٌ مَا كَانُوا أَكْثَرَ النَّاسِ لَا صَوْمًا وَلَا صَلَاةً وَلَا حَجًّا وَلَا اِعْتِمَارًا وَلَا لِكِنَّهُمْ عَقَلُوا عَنِ اللَّهِ مَوَاعِظَهُ؛  
گروه هایی به سوی بهشت برین (از دیگران) پیشی گرفتند که بیش از دیگران اهل روزه، نماز، حج و عمره نبودند، بلکه آنان در  
موعظه های الهی تعقل کردند.  
مجموعه ورام، ج ۲، ص ۲۱۳.

### حدیث ۵۵۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اِنْفَاقَ هَذَا اَلْمَالِ فِي طَاعَةِ اللّٰهِ اَعْظَمُ نِعْمَةٍ وَّ اِنَّ اِنْفَاقَهُ فِي مَعَاصِيهِ اَعْظَمُ مِحْنَةٍ؛  
خرج کردن در راه اطاعت خدا، بزرگ ترین نعمت است و خرج کردن آن در راه معصیت خدا، بزرگ ترین رنج [و عذاب].  
غرر الحکم، ح ۳۳۹۲.

### حدیث ۵۵۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ اَلْمُنْفِقَ بِمَنْزِلَةِ اَلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ، فَمَنْ اَيَقَنَ بِالْخَلْفِ جَادَ وَ سَخَتْ نَفْسُهُ بِاَلتَّفَقَةِ؛  
از آنچه خداوند - عز و جل - روزی تان کرده، انفاق کنید (به دیگران ببخشید)؛ چرا که انفاق کننده، همانند مجاهد راه خداست. هر  
کس یقین داشته باشد که خدا برایش جبران می کند، بخشنده خواهد شد و با انفاق کردن، سخاوت خود را نشان خواهد داد.  
خصال، ص ۶۱۹.

### حدیث ۵۵۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا اَتَاكَ، وَ تَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنْكَ، فَإِنَّ اَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَاجْمِلْ فِي الطَّلَبِ؛  
از دنیا، آنچه را به تو رو کرد، بگیر و آنچه را از تو روی گرداند [و به دست تو نیامد]، رها کن، و اگر این کار را نمی کنی، دست  
کم، در طلب دنیا، زیاده روی مکن.  
نهج البلاغه، حکمت ۳۹۳.

### حدیث ۵۵۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- فِي خُطْبَةٍ لَهُ فِي حَزْبِ صِتْمِينَ - : اَيُّهَا النَّاسُ! اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى ذِكْرُهُ قَدْ دَلَّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُتَّجِعُكُمْ مِنَ الْعَذَابِ وَ تُشْفِي بِكُمْ عَلَى الْخَيْرِ:  
ایمان بالله و رسوله و جهاد فی سبيله، و جعل ثوابه مغفرة الذنوب و مساکن طيبة فی جنات عدن، و رضوان من الله اکبر. و اخبركم

بِالَّذِي يُحِبُّ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ الَّذِي يُقَاتِلُونَ...» فَسَوُّوا صُفُوفَكُمْ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ، وَقَدِّمُوا الدَّارِعَ، وَآخِرُوا الْحَاسِرَ؛  
در خطبه ای در جنگ صفین فرمودند: ای مردم! خدا - که نامش بلند باد - شما را به تجارتی رهنمون شده که شما را از عذاب،  
نجات می دهد و به خیر و خوبی نزدیک می گرداند. آن تجارت، عبارت از ایمان به خدا و رسولش و جهاد در راه اوست و ثواب  
آن جهاد را هم آموزش گناهان و خانه های پاکیزه در بهشت های جاویدان قرار داده است و البته خشنودی خدا، بالاتر از این  
هاست. او کسی را که دوست می دارد، به شما معرفی کرده و فرموده است: «خدا، کسانی را دوست دارد که در راه او می جنگند و  
صفوفشان چنان [منظم و استوار] است که گویی بنایی از سرب اند» پس صفوف خود را همچون سازه ای برافراشته از سرب، استوار  
کنید؛ زره پوشان را جلو بیندازید و بی زرهان را در صفوف عقب قرار دهید.  
شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۵، ص ۱۸۷.

### حدیث ۵۵۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنْ عَقَلْتَ أَمْرَكَ وَ أَصَبْتَ مَعْرِفَةَ نَفْسِكَ فَأَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا وَ أَزْهَدْ فِيهَا فَإِنَّهَا دَارُ الْأَشْقِيَاءِ وَ لَيْسَتْ بِدَارِ السُّعْدَاءِ؛  
اگر در امور زندگی خود اندیشیده و خود را شناخته ای، پس از دنیا روی بگردان و از آن دل بکن؛ زیرا دنیا، سرای بدبختان است  
نه سرای خوشبختان.  
غرر الحکم، ح ۳۷۳۳.

### حدیث ۵۵۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا أَقْطَعُ فِي الدَّغَارَةِ الْمُغْلَنَةَ - وَ هِيَ الْخَلْسَةُ - وَ لَكِنْ أُعْزَّرُهُ؛  
در دزدی آشکارا یا همان قاپیدن، دست دزد را قطع نمی کنم بلکه او را تعزیر (تنبيه شرعی) می کنم.  
کافی، ج ۷، ص ۲۲۵، ح ۱.

### حدیث ۵۵۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يَفُوزُ بِالْجَنَّةِ إِلَّا مَنْ حَسَنَتْ سَرِيرَتُهُ وَ خَلَصَتْ نِيَّتُهُ؛  
به پاداش بهشت نمی رسد مگر آن کس که باطنش نیکو و نیتش خالص باشد.  
غرر الحکم، ح ۱۰۸۶۸.

### حدیث ۵۵۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ أَحْسَنَ الْقِصَصِ وَ أَبْلَغَ الْمُوعِظَةِ وَ أَنْفَعَ التَّدْكَرِ، كِتَابُ اللَّهِ - عَزَّ وَ جَلَّ -؛  
در حقیقت، بهترین داستان، مؤثرترین موعظه و پرسودترین تذکر، کتاب خدای - عز و جل - (قرآن) است.  
کافی، ج ۸، ص ۱۷۵، ح ۱۹۴.

**حدیث ۵۵۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَخَذَ دِينَهُ مِنْ أَفْوَاهِ الرِّجَالِ أَزَالَتْهُ الرِّجَالُ، وَمَنْ أَخَذَ دِينَهُ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، زَالَتِ الْجِبَالُ وَلَمْ يَزُلْ؛

هر کس دین خود را از دهان مردم بگیرد، [همان] مردم، او را از دین بر می گردانند و هر کس دین خود را از قرآن و سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله فراگیرد، کوه ها از بین می روند، ولی ایمان او ماندگار است.  
روضه الواعظین، ج ۱، ص ۲۸.

**حدیث ۵۵۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... كِتَابُ اللَّهِ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ، نَاطِقٌ لَا يَغِيَا لِسَانَهُ، وَبَيْتٌ لَا تُهْدَمُ أَرْكَانُهُ، وَعِزٌّ لَا تُهْزَمُ أَعْوَانُهُ؛

کتاب خدا (قرآن) در میان شماست. سخنوری است که زبانش هیچ وقت از گفتن خسته نمی شود، و خانه ای است که پایه هایش هرگز فرو نمی ریزد، و قدرتی است که حامیانش هیچ گاه شکست نمی خورند.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۳۳.

**حدیث ۵۵۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِنَّ فِيهِ عِلْمٌ مَا يَأْتِي وَالْحَدِيثَ عَنِ الْمَاضِي وَدَوَاءَ دَائِكُمْ وَنَظْمٌ مَا بَيْنَكُمْ؛

آگاه باشید که دانش آینده، اخبار گذشته و درمان دردهایتان و نظم میان شما، در قرآن است.  
نهج البلاغه، خطبه ۱۵۷.

**حدیث ۵۵۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْقُرْآنَ، ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ لَا تُفْنِي عَجَائِبُهُ وَلَا تُنْقِضِي غَرَائِبُهُ وَلَا تُكْشِفُ الظُّلُمَاتُ إِلَّا بِهِ؛

به راستی که قرآن، ظاهرش زیباست و باطنش عمیق، عجایبش پایان ندارد، اسرار نهفته آن، پایان نمی پذیرد و تاریکی های جهل، جز به وسیله آن رفع نخواهد شد.  
نهج البلاغه، خطبه ۱۸.

**حدیث ۵۵۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُوَّةُ الْأَجْسَامِ الْغِذَاءُ وَقُوَّةُ الْعُقُولِ الْحِكْمَةُ، فَمَتَى فَقَدَ وَاحِدٌ مِنْهُمَا قُوَّتَهُ بَارَ وَاضْمَحَلَّ؛

خوراک جسم ها، غذا و خوراک عقل ها، حکمت است و هر یک از این دو، چنانچه بی خوراک بماند، هلاک می گردد.  
شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۷۸، ح ۲۰۲.

**حدیث ۵۵۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي صَفَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: طَبِيبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ وَأَخْمَى (أَفْضَى) مَوَاسِمَهُ يَضَعُ ذَلِكُكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ مِنْ قُلُوبٍ عَمِيٍّ وَآذَانٍ صُمٍّ وَاللسنَةُ بِكُمْ مُتَّبِعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْعُقْلَةِ وَ مَوَاطِنَ الْحَيْرَةِ ...؛

پیامبر صلی الله علیه و آله پزشکی بودند که با دانش خود، همواره در میان مردم می گشتند، مرهم هایشان را به خوبی فراهم و ابزار کارشان را آماده می ساختند و آنها را هرجا که لازم بود، می گذاردند، در دل های کور و گوش های کر و زبان های گنگ، غفلتگاه ها و جایگاه های حیرت را جستجو و با داروی خود، آنها را درمان می کردند.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۰۸.

**حدیث ۵۵۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يَنْدُمُ أَحَدًا وَلَا يَعْيِّرُهُ وَلَا يَطْلُبُ عَثْرَاتِهِ وَلَا عَوْرَتَهُ وَلَا يَتَكَلَّمُ إِلَّا فِيمَا رَجَا ثَوَابَهُ؛

رسول خدا صلی الله علیه و آله، هرگز بدگویی کسی را نمی کردند، سرزنش نمی نمودند و در پی لغزش ها و اسرار دیگران نبودند و [درباره دیگران]، چیزی جز خیر (خوبی) نمی گفتند.

عیون أخبار الرضا، ج ۷، ص ۲، ص ۲۸۴.

**حدیث ۵۵۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلِ الدِّينَ كَهْفِكَ وَالْعَدْلَ سَيْفِكَ، تَنْجُ مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَ تَظْفَرُ عَلَى كُلِّ عَدُوٍّ؛

دین را پناهگاه و عدالت را اسلحه خود قرار ده، تا از هر بدی نجات پیدا کنی و بر هر دشمنی پیروز گردی.

غرر الحکم، ح ۲۴۳۳.

**حدیث ۵۵۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَعْمِلِ الْعَدْلَ وَ اخْذَرِ الْعُسْفَ وَ الْحَيْفَ، فَإِنَّ الْعُسْفَ، يَعُودُ بِالْجَلَاءِ وَ الْحَيْفَ، يَدْعُوا إِلَى السَّيْفِ؛

عدالت را اجرا کن و از زورگویی و ستمگری بپرهیز؛ زیرا زورگویی، مردم را به ترک از وطن وامی دارد و ستم، آنان را به قیام مسلحانه می کشاند.

نهج البلاغه، حکمت ۴۷۶.

**حدیث ۵۵۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، أَجُودُ النَّاسِ كَفًا وَ أَرْحَبُ النَّاسِ صِدْرًا وَ أَصِدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً وَ أَوْفَى النَّاسِ ذِمَّةً وَ أَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً وَ أَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً.

مَنْ رَأَهُ بَدِيهَةً، هَابَهُ وَ مَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً، أَحَبَّهُ. يَقُولُ نَاعِيْتُهُ: لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ مِثْلَهُ؛

او که خاتم پیامبران بود، بخشنده ترین، پرحوصله ترین، راستگو ترین، پایبندترین مردم به عهد و پیمان، نرم خوترین و خوش مصاحبت ترین مردم بود. هر کس بدون سابقه قبلی او را می دید، هیبتش او را می گرفت و هر کس با او معاشرت می نمود و او را می شناخت، دوستدارش می شد. هر کس می خواست او را تعریف کند، می گفت: نظیر او را پیش از او و پس از او ندیده ام. بحار الأنوار، ج ۱۶، ص ۱۹۰.

### حدیث ۵۵۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ سِرُّ الرَّجُلِ مِنْ أَصْحَابِهِ إِذَا رَأَهُ مَغْمُومًا بِالْمُدَاعَبَةِ وَ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يُغْضُ الْمُعْبَسَ فِي وَجْهِ إِخْوَانِهِ؛

هرگاه رسول اکرم صلی الله علیه و آله یکی از اصحاب خود را غمگین می دیدند، با شوخی او را خوشحال می کردند و می فرمودند: خداوند، کسی را که با برادران (دینی) اش با ترشروی و چهره عبوس، روبه رو شود، دشمن می دارد. رسائل شهید ثانی، ص ۳۲۶.

### حدیث ۵۵۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ الزُّمُومَا السَّوَادَ الْأَعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ. وَ إِيَّاكُمْ وَ الْفُرْقَةَ، فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ، لِلشَّيْطَانِ كَمَا أَنَّ الشَّاذَّ مِنَ الْغَنَمِ، لِلذَّنْبِ؛

با اکثریت جامعه همراه شوید؛ زیرا دست خدا با جماعت است. از پراکندگی بپرهیزید که جدا شده از مردم، طعمه شیطان است، همچنان که گوسفند جدا شده از گله، طعمه گرگ است. نهج البلاغه، از خطبه ۱۲۷.

### حدیث ۵۵۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيُزِدَّكُمْ الْإِسْلَامَ وَ وَقَارَهُ عَنِ التَّبَاغِي وَ التَّهَادِي، وَ لَتَجْتَمِعَ كَلِمَتُكُمْ وَ الزُّمُومَا دِينَ اللَّهِ الَّذِي لَا يَقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ غَيْرَهُ، وَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ الَّتِي هِيَ قِوَامُ الدِّينِ؛

باید که اسلام و متانت آن، شما را از ستمگری و یاوه گویی نسبت به یکدیگر، باز دارد و هم سخن و متحد شوید و به دین خدا که هیچ دینی جز آن از کسی پذیرفته نمی شود، پایبند باشید و از شعار توحید که جان مایه و اساس دین است، جدا نشوید. شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۴۵.

### حدیث ۵۵۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ أَطَاعَ نَاصِحًا يَهْدِيهِ وَ تَجَبَّبَ غَاوِيَا يُزِدِيهِ؛

خوشا به سعادت کسی که از خیرخواهی که او را هدایت می کند، اطاعت نماید و از گمراهی که به هلاکتش می اندازد، دوری

کند.

غرر الحکم، ح ۵۹۴۴.

**حدیث ۵۵۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَقَدْ سَبَقَ إِلَى جَنَاتِ عَدْنٍ، أَقْوَامٌ مَا كَانُوا أَكْثَرَ النَّاسِ لَا صَوْمًا وَلَا صَلَاةً وَلَا حَجًّا وَلَا اعْتِمَارًا، وَلَكِنَّهُمْ عَقَلُوا عَنِ اللَّهِ مَوَاعِظَهُ؛  
گروه‌هایی که به سوی باغ‌های بهشت جاویدان، پیشی گرفته‌اند، نسبت به دیگران، روزه و نماز و حج و عمره بیشتری انجام  
ندادند، بلکه در موعظه‌های خدا اندیشیدند و آنها را درک کردند.

تنبيه الخواطر، ج ۲، ص ۱۲۱.

**حدیث ۵۵۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَنْ كَثُرَ نِزَاعُهُ بِالْجَهْلِ، دَامَ عَمَاهُ عَنِ الْحَقِّ، وَمَنْ زَاعَ، سَاءَتْ عِنْدَهُ الْحَسَنَةُ وَحَسُنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَ سَكِرَ شُكْرُ الصَّلَاةِ؛  
هر کس از روی نادانی، بسیار بگومگو کند، کوردلی او در دریافت حق، دوام می‌یابد و هر کس از راه حق بیرون برود، خوبی در  
نظرش بدی و بدی در نظرش خوبی جلوه می‌کند و از مستی گمراهی، سرمست می‌شود.  
نهج البلاغه، از حکمت ۳۱.

**حدیث ۵۵۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقَسْوَةِ الْقُلُوبِ وَ مَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لِكَثْرَةِ الدُّنُوبِ؛  
اشک‌ها، نخشکیدند، مگر به خاطر سخت شدن دل‌ها و دل‌ها، سخت نشدند، مگر به خاطر زیاد شدن گناهان.  
علل الشرایع، ص ۸۱، ح ۱.

**حدیث ۵۵۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ، الْفَاقَةَ وَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ، مَرَضُ الْبَدَنِ وَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ، مَرَضُ الْقَلْبِ وَ إِنَّ مِنَ النِّعَمِ، سَعَةَ الْمَالِ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ، صِحَّةُ  
الْبَدَنِ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ، تَقْوَى الْقُلُوبِ؛  
یکی از بلاها، فقر است و بدتر از آن، بیماری جسم است و از آن بدتر، بیماری دل است. یکی از نعمت‌ها، ثروتمندی است و بهتر  
از آن، تندرستی است و از تندرستی، بهتر، تقوای دل‌هاست.  
أمالی طوسی، ص ۱۴۶، ح ۲۴۰.

**حدیث ۵۵۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَالِسِ الْعُلَمَاءِ يَزِدُّ عِلْمَكَ وَيَحْسُنُ أَدَبَكَ وَتَزُكُّ نَفْسُكَ؛

با علما هم نشین باش، تا علمت زیاد و ادبت نیکو و جانت پاک گردد.

غرر الحکم، ح ۴۷۸۶.

### حدیث ۵۵۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ، فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ، وَتَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رَبِيعُ الْقُلُوبِ، وَاسْتَشْفُوا بِنُورِهِ، فَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ؛

قرآن را بیاموزید که بهترین سخن است و در آن دانا شوید که بهار دل هاست و از نور آن شفا جویند که شفای سینه هاست.

نهج البلاغه، خطبه ۱۱۰.

### حدیث ۵۵۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ! لَا خَيْرَ فِي دِينٍ، لَا تَفَقَّهُ فِيهِ وَلَا خَيْرَ فِي دُنْيَا، لَا تَدْبُرُ فِيهَا وَلَا خَيْرَ فِي نَفْسِكَ، لَا وَرَعَ فِيهِ؛

ای مردم! دینداری ای که همراه با فهم و آگاهی نباشد، خیری در آن نیست و زندگی ای که همراه با تفکر نباشد، خیری در آن

نیست و عبادتی که همراه با تقوا نباشد، خیری در آن نیست.

محاسن، ج ۱، ص ۶۵، ح ۹.

### حدیث ۵۵۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي نَفَعَكُمْ بِمَوْعِظَتِهِ، وَوَعَّظَكُمْ بِرِسَالَتِهِ، وَآمَنَنَّ عَلَيْكُمْ بِنِعْمَتِهِ، فَعَبَّدُوا أَنْفُسَكُمْ لِعِبَادَتِهِ، وَاخْرُجُوا إِلَيْهِ مِنْ حَقِّ طَاعَتِهِ؛

از خدایی پروا کنید که با پندهای خویش، به شما سود رسانده و با فرستادن پیامبرانش، شما را اندرز داده و با نعمت هایش، بر شما

منت نهاده است. بنا بر این، روح های خود را برای عبادتش، رام سازید و با اطاعت کردن شایسته از او، به سوی او حرکت کنید.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۸.

### حدیث ۵۵۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذِّكْرُ، يونسُ اللَّبِّ وَ يُنِيرُ الْقَلْبَ وَ يَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ؛

یاد خدا، عقل را آرامش می دهد، دل را روشن می کند و رحمت او را فرود می آورد.

غرر الحکم، ح ۱۸۵۸.

### حدیث ۵۵۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبُغْيُ، يَصْرَعُ الرَّجَالَ وَ يُدْنِي الْأَجَالَ؛



ظلم و تجاوز، انسان را زمین می زند و مرگ ها را نزدیک می سازد.  
غرر الحکم، ح ۱۴۹۴.

### حدیث ۵۵۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْحَقُّوْهُ، مُعَذَّبُ النَّفْسِ، مُتَضَاعَفُ الْهَمِّ؛  
کینه توز، روحش در عذاب است و اندوهش دو چندان.  
غرر الحکم، ح ۱۹۶۲.

### حدیث ۵۵۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْجَبُ مَا فِي الْإِنْسَانِ قَلْبُهُ، وَ لَهُ مَوَارِدُ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ أَضْدَادُ مِنْ خِلَافِهَا، فَإِنْ سَدَّ لَهُ الرَّجَاءَ أَذَلَّهُ الطَّمَعُ، وَ أَنْ هَاجَ بِهِ الطَّمَعُ أَهْلَكَهُ  
الْحِرْصُ، وَ أَنْ مَلَكَهُ الْيَأْسُ قَتَلَهُ الْأَسْفُ... فَكُلُّ تَقْصِيرٍ بِهِ، مُضِرٌّ وَ كُلُّ إِفْرَاطٍ بِهِ، مُفْسِدٌ؛  
شگفت ترین عضو انسان، قلب اوست و قلب، مایه هایی از حکمت و ضد حکمت دارد. اگر آرزو به آن دست دهد، طمع، خوارش  
می گرداند و اگر طمع در آن سر برکشد، حرص، نابودش می کند و اگر ناامیدی بر آن مسلط شود، اندوه، او را می کشد... هر  
کوتاهی، برایش زیانبار است و هر زیاده روی، برایش تباهی آفرین.  
علل الشرایع، ص ۱۰۹، ح ۷.

### حدیث ۵۵۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَرْبَعٌ، مَنْ أُعْطِيَهُنَّ، فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْأُخْرَى: صِدْقُ حَدِيثٍ وَ آدَاءُ أَمَانَةٍ وَ عِفَّةُ بَطْنٍ وَ حُسْنُ خُلُقٍ؛  
چهار چیز است که به هر کس داده شود، خیر دنیا و آخرت به او داده شده: راستگویی، امانتداری، حلال خوری و خوش اخلاقی.  
غرر الحکم، ح ۲۱۴۲.

### حدیث ۵۵۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْحَقُّ، طَرِيقُ الْجَنَّةِ وَ الْبَاطِلُ، طَرِيقُ النَّارِ وَ عَلَى كُلِّ طَرِيقٍ، دَاعٍ؛  
حق، راه بهشت است و باطل، راه جهنم و بر سر هر راهی، دعوت کننده ای است.  
نهج السعادة، ج ۳، ص ۲۹۱.

### حدیث ۵۵۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعٍ - فَسُئِلَ عَنْ مَعْنَى قَوْلِهِ هَذَا، فَجَمَعَ أَصَابِعَهُ وَوَضَعَهَا بَيْنَ أُذُنِهِ وَعَيْنِهِ - ثُمَّ قَالَ: أَلْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ: سَمِعْتُ وَالْحَقُّ أَنْ تَقُولَ: رَأَيْتُ؛

هان! میان حق و باطل، جز چهار انگشت فاصله نیست. از آن حضرت درباره معنای این فرمایش سؤال شد. امام، انگشتان خود را به هم چسباند و آنها را میان گوش و چشم خود گذاشت و آن گاه فرمودند: باطل این است که بگویی: شنیدم و حق آن است که بگویی: دیدم.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۴۱.

### حدیث ۵۵۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ كَالشَّجَرِ، شَرَابُهُ وَاحِدٌ وَ تَمْرُهُ مُخْتَلِفٌ؛

مردم، همانند درختانند که آبشان یکی و میوه هایشان گوناگون است.

غرر الحکم، ح ۲۰۹۷.

### حدیث ۵۵۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا تَفَاوَتُوا، فَإِذَا اسْتَوَوْا هَلَكُوا؛

مردم، تا زمانی که متفاوتند، در خیرند، و هرگاه یکسان گردند، هلاک می شوند.

امالی شیخ صدوق، ص ۵۳۱، ح ۷۱۸.

### حدیث ۵۵۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَالِمٌ السَّرِّ مِنْ ضَمَائِرِ الْمُضْمِرِينَ، وَ نَجْوَى الْمُتَخَفِتِينَ، وَ خَوَاطِرِ رَجْمِ الظُّنُونِ وَ عَقَدِ عَزِيمَاتِ الْيَقِينِ؛

خداوند، به راز درون رازداران و پچ پچ نجواکنندگان و گمان‌هایی که در دل‌ها می‌گذرد و تصمیم‌های قطعی شده، آگاه است.

نهج البلاغه، از خطبه ۹۱.

### حدیث ۵۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَرَقَ عِلْمُهُ بَاطِنَ غَيْبِ الشُّرَاتِ، وَ أَحَاطَ بِغُمُوضِ عَقَائِدِ السَّرِيرَاتِ؛

علم خداوند، به درون ناپیدای پوشیده‌ها، نفوذ می‌کند و بر باورهای پیچیده درون‌ها، احاطه دارد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۰۸.

**حدیث ۵۵۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا يَخْفَى عَلَيْهِ مِنْ عِبَادِهِ، شُخُوصٌ لِحِطَّةٍ، وَلَا كُرُورٌ لِفُطْئَةٍ، وَلَا إِزْدِلَافٌ رَبْوَةٍ، وَلَا انْبِسَاطٌ خُطْوَةٍ فِي لَيْلٍ دَاجٍ وَلَا عَسَقٍ سَاجٍ؛  
هیچ عملی از اعمال بندگان خدا، بر او پوشیده نیست؛ نه نگاه خیره‌ای، نه تکرار کلمه‌ای، نه نزدیک شدن به تپه‌ای و نه برداشتن  
قدمی در شبی تیره و ظلمتی آرام.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۶۳.

**حدیث ۵۵۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ظَلَمَ ظَلِمَ \* مَنْ أَنْصَفَ أَنْصِفَ؛  
هر کس ستم کند، ستم می‌بیند. هر کس با انصاف باشد انصاف می‌بیند.  
غرر الحکم، احادیث ۷۶۸۸ و ۷۶۹۲.

**حدیث ۵۵۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ يَعْلَمُ الْمَصَلَّى، مَا يَغْشَاهُ مِنَ الرَّحْمَةِ، لَمَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ؛  
اگر نمازگزار، می‌دانست تا چه حد مشمول رحمت الهی است، هرگز سر خود را از سجده بر نمی‌داشت.  
غرر الحکم، ح ۷۵۹۲.

**حدیث ۵۵۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاطْلُبْ مَا يَعْنِيكَ وَاتْرُكْ مَا لَا يَعْنِيكَ، فَإِنَّ فِي تَرْكِ مَا لَا يَعْنِيكَ دَرْكَ مَا يَعْنِيكَ؛  
در جستجوی چیزی باش که مفید است و آنچه را بیهوده است، رها کن؛ زیرا رها کردن کارهای بیهوده، باعث رسیدن به امور مفید  
می‌شود.  
تحف العقول، ص ۲۱۸.

**حدیث ۵۵۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثَةٌ إِنْ أَنْتُمْ خَالَفْتُمْ فِيهِنَّ أَتَمَّتْكُمْ، هَلَكْتُمْ: جُمَعْتُمْ، وَجِهَادُ عَدُوِّكُمْ، وَمَنَاسِكُكُمْ؛  
در سه چیز، اگر با حاکم دینی تان مخالفت کنید، هلاک می‌شوید: نماز جمعه و جهاد با دشمن و مناسک حج.  
الجعفریات، ص ۵۲.

**حدیث ۵۵۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ عَمَلٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - مِنَ الصَّلَاةِ، فَلَا يَشْغَلَنَّكُمْ عَنْ أَوْقَاتِهَا شَيْءٌ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا؛  
 هیچ عملی نزد خداوند، محبوب تر از نماز نیست، پس هیچ کار دنیایی، شما را در وقت نماز، به خود مشغول ندارد.  
 خصال، ص ۶۲۱، ح ۱۰.

**حدیث ۵۵۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالْجَزَعَ، فَإِنَّهُ يَقَطُّعُ الْأَمَلَ، وَيُضْعِفُ الْعَمَلَ، وَيُورِثُ الْهَمَّ. وَأَعْلَمُ أَنَّ الْمَخْرَجَ، فِي أَمْرَيْنِ: مَا كَانَتْ فِيهِ حِيلَةٌ فَلِإِخْتِيَالٍ وَمَا لَمْ  
 تَكُنْ فِيهِ حِيلَةٌ فَلِإِضْطِبَارٍ؛  
 مبادا، بی تابی کنی که ناامیدی می آورد و کار را سست می کند و پریشانی می آورد، بدان که راه نجات، دو تاست: در آنچه چاره  
 هست، چاره اندیشی و در آنچه چاره نیست، صبر باید کرد.  
 بحار الأنوار، ج ۸۲، ص ۱۴۴، ح ۲۹.

**حدیث ۵۵۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اغْتَبُوا الْجَزَعَ بِالصَّبْرِ، فَإِنَّ الْجَزَعَ يُحْبِطُ الْأَجْرَ وَيُعْظِمُ الْفَجِيعَةَ؛  
 با صبر، بر بی تابی مسلط شوید که بی تابی، پاداش را از بین می برد و مصیبت را بزرگ می کند.  
 غرر الحکم، ح ۲۵۲۷.

**حدیث ۵۵۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هُوَ (رمضان) شَهْرٌ يَزِيدُ اللَّهُ فِيهِ الْأَزْزَاقَ وَالْأَجَالَ وَيَكْتُبُ فِيهِ وَفْدَ بَيْتِهِ وَ...؛  
 [رمضان] ماهی است که خداوند، روزی ها و عمرها را در آن می افزاید و زائران خانه اش را معین می کند.  
 فضائل الشهر الثلاثة، ص ۱۰۸.

**حدیث ۵۵۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ الصَّوْمُ الْأُمْسَاكُ عَنِ الْمَأْكَلِ وَالْمَشْرَبِ، الصَّوْمُ الْأُمْسَاكُ عَنْ كُلِّ مَا يَكْرَهُهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ؛  
 روزه، امساک از خوردن و آشامیدن نیست، بلکه روزه، خودداری از تمامی چیزهایی است که خداوند سبحان آنها را بد می داند.  
 شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۲۹۹، ح ۴۱۷.

**حدیث ۵۵۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفُئْتَهُ فِي بَحْرِ لُجِّيٍّ؛  
همه کارهای خوب و جهاد در راه خدا، در برابر امر به معروف و نهی از منکر، چون قطره ای است در دریای عمیق.  
نهج البلاغه، حکمت ۳۷۴.

### حدیث ۵۵۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ ... يَنْهَى وَ لَا يَنْتَهَى وَ يَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي...؛  
از کسانی مباش که بی عمل، به آخرت امید دارند... از گناه باز می دارد، اما خود باز نمی ایستد و به کارهای خوب فرمان می دهد، اما خود انجام نمی دهد.  
نهج البلاغه، از حکمت ۱۵۰.

### حدیث ۵۵۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ فِيهِ ثَلَاثٌ، سَلِمَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ: يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَأْتِمِرُ بِهِ وَ يَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَ يَنْتَهَى عَنْهُ وَ يُحَافِظُ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ - جَلَّ وَ عَلا -؛  
هر کس سه خصلت داشته باشد، دنیا و آخرتش سالم می ماند: به خوبی فرمان دهد و خود به آن عمل کند، از زشتی باز دارد و خود از آن باز ایستد و از حدود الهی پاسداری کند.  
غرر الحکم، ح ۹۰۷۶.

### حدیث ۵۵۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ آخِذًا بِالنَّاسِ بِمَا تَأْمُرُ بِهِ، وَ أَكْفَ النَّاسِ عَمَّا تَنْهَى عَنْهُ؛  
به هر چه فرمان می دهی، خود، بیش از همه، به آن پایبند باش و از هر چه نهی می کنی، خود، بیش از همه، از آن پرهیز کن.  
من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۷، ح ۵۸۳۴.

### حدیث ۵۵۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالْمَرْءِ غَوَايَةً، أَنْ يَأْمُرَ النَّاسَ بِمَا لَا يَأْتِمِرُ بِهِ، وَ يَنْهَاهُمْ عَمَّا لَا يَنْتَهَى عَنْهُ؛  
در گمراهی انسان همین بس که مردم را به چیزی فرمان دهد، که خود انجام نمی دهد و آنها را از چیزی نهی کند، که خود از انجام دادنش خودداری نمی کند.  
مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۲۰۷، ح ۱۳۸۹۵.

**حدیث ۵۵۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَحْنُ وَاللَّهِ عَنِّي بِذِي الْقُرْبَى وَهُمْ الَّذِينَ قَرَنَهُمُ اللَّهُ بِنَفْسِهِ وَنَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَقَالَ: «فَإِنَّ لِلَّهِ حُمْسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِلذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنِ السَّبِيلِ». مِمَّا خَاصَّةٌ وَلَمْ يَجْعَلْ لَنَا فِي سِرِّهِمُ الصَّدَقَةَ نَصِيبًا، أَكْرَمَ اللَّهُ نَبِيَّهُ وَأَكْرَمَنَا أَنْ يُطْعِمَنَا أَوْ سَاخَ أَيْدِي النَّاسِ؛

به خدا سوگند که ما میم مقصود از «ذی القربی» و آنها کسانی هستند که خداوند، نام آنها را در کنار نام خود و پیامبرش قرار داده و فرموده است: «همانا، خمس آن [مال غنیمت]، برای خدا و برای پیامبر و برای ذی القربی و یتیمان و مسکینان و در راه ماندگان است». این مخصوص ماست و خداوند برای ما از صدقه نصیبی قرار نداده است؛ چرا که او پیامبرش و ما را برتر از این قرار داده که آلودگی های در دست مردمان را روزی مان کند.

تهذیب الأحکام، ج ۴، ص ۱۲۶، ح ۳۶۲.

**حدیث ۵۵۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ فَزَّضَ الْجِهَادَ وَعَظَّمَهُ وَجَعَلَهُ نَصْرَهُ وَنَاصِرَهُ. وَاللَّهِ! مَا صَلَحَتْ دُنْيَا وَلَا دِينٌ إِلَّا بِهِ؛

در حقیقت، خداوند، جهاد را واجب گردانید و آن را بزرگ داشت و مایه پیروزی و یاور خود قرارش داد. به خدا سوگند! کار دنیا و دین، جز با جهاد درست نمی شود.

وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۹، ح ۱۵.

**حدیث ۵۵۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَاهِدْ شَهْوَتَكَ وَغَالِبْ غَضَبَكَ وَخَالِفْ سَوْءَ عَادَتِكَ، تَزَكُ نَفْسُكَ، وَيَكْمُلُ عَقْلُكَ وَتَسْتَكْمِلُ ثَوَابَ رَبِّكَ؛

با هوا و هوس خود، جهاد کن، بر خشم، مسلط شو و با عادت های بد خود، مخالفت کن؛ تا نفست پاکیزه شود، عقلت به کمال برسد و از پاداش پروردگارت بهره کامل ببری.

غرر الحکم، ح ۴۷۶۰.

**حدیث ۵۵۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَعْطَى اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْعَبْدَ شَيْئًا مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا بِحُسْنِ خُلُقِهِ وَحُسْنِ نَيْتِهِ؛

خداوند خیر دنیا و آخرت را جز به خاطر خوش اخلاقی و خوش نیتی به بنده نمی دهد.

غرر الحکم، ح ۹۶۷۰.

**حدیث ۵۵۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ اشْتَظَّهَرَ لِمَعَاشِهِ وَمَعَادِهِ؛

هر کس (تبت و عمل خود را) برای خدا خالص کند، برای دنیا و آخرت خود، پشتیبان فراهم کرده است.  
غرر الحکم، ح ۸۲۵۵.

### حدیث ۵۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَمْ يَسْتَنْصِرْكُمْ مِنْ ذُلٍّ... اسْتَنْصَرَكُمْ وَ لَهٗ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ... أَرَادَ أَنْ يَبْلُوكُمْ أَيْ كُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا؛

خداوند، از سر خواری از شما یاری نخواسته، بلکه در حالی یاری خواسته که سپاهیان آسمان ها و زمین از آن اوست و شکست ناپذیری حکیم است؛ او خواسته تا شما را بیازماید که کدامین نیکو کارترید.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۴.

### حدیث ۵۵۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَسْبِهْرُوا عُيُونَكُمْ، وَ أَضْمِرُوا بُطُونَكُمْ، وَ اسْتَعْمَلُوا أقدامَكُمْ، وَ أَنْفِقُوا أَمْوَالَكُمْ، وَ خُذُوا مِنْ أَجْسَادِكُمْ فَجُودُوا بِهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، وَ لَا تَبْخُلُوا بِهَا عَنْهَا، فَقَدْ قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ « أَنْ تَنْصِرُوا اللَّهَ يَنْصِرْكُمْ وَ يَثْبُتْ أقدامَكُمْ » وَ قَالَ تَعَالَى: « مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَ لَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ». فَلَمْ يَسْتَنْصِرْكُمْ مِنْ ذُلٍّ وَ لَمْ يَسْتَقْرِضْكُمْ مِنْ قُلٍّ؛

چشمانتان را به شب، بیدار بدارید و شکم هایتان را لا-غر سازید و گام هایتان را به کار گیرید و دارایی تان را انفاق کنید و از تنهایتان بگیریید و آنها را نثار جانتان کنید و در این کار بخل نورزید. زیرا خداوند سبحان فرموده است: «اگر خدا را یاری کنید، خدا هم شما را یاری می کند و ثابت قدمتان می گرداند». و فرموده است: «کیست که به [بندگان] خدا، وام نیکو دهد تا خدا آن را برایش چندین برابر گرداند و پاداشی شایسته داشته باشد». خداوند، از سر ناتوانی از شما یاری نخواسته و به علت ناداری از شما وام نطلبیده است.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۳.

### حدیث ۵۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ، وَ هُوَ لِبَاسِ التَّقْوَى وَ دَرَعُ اللَّهِ الْحَصِينَةُ وَ جَنَّتُهُ الْوَثِيقَةُ؛

به درستی که جهاد، یکی از درهای بهشت است که خداوند، آن را برای دوستان مخصوص خود گشوده است. جهاد، لباس تقوا و زره استوار و سپر محکمی از جانب خداوند است.  
نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

### حدیث ۵۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جاهدوا فی سبیلِ اللّٰهِ بِأَيْدِيكُمْ، فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِأَلْسِنَتِكُمْ فَإِنْ لَمْ تَقْدِرُوا فَجَاهِدُوا بِقُلُوبِكُمْ؛  
در راه خدا، با دست های خود جهاد کنید، اگر نتوانستید، با زبان های خود و اگر باز هم نتوانستید، با قلب خود جهاد کنید.  
بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۴۹، ح ۲۳.

### حدیث ۵۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ بِالْجِدِّ وَالْإِجْتِهَادِ وَالتَّهَبِ وَالِاسْتِعْدَادِ وَالتَّزَوُّدِ فِي مَنَزِلِ الزَّادِ وَلَا تَعْرَنُكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا كَمَا عَرَّتْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَّمِ  
الْمَاضِيَةِ وَالْقُرُونِ الْخَالِيَةِ؛  
بر شما باد، به تلاش و سختکوشی و مهیا شدن و آماده گشتن و توشه برداشتن از سرای توشه (دنیا). مبدا زندگی دنیا شما را بفریبد،  
چنان که ملت های گذشته و اقوام پیشین را فریفت.  
نهج البلاغه، خطبه ۲۳۰.

### حدیث ۵۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْمُجَاهِدَ نَفْسَهُ وَالْمُغَالِبَ غَضَبَهُ الْمُحَافِظَ عَلَى طَاعَةِ رَبِّهِ، يَرْفَعُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ لَهُ ثَوَابَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ وَيُنِيلُهُ دَرَجَةَ الْمُرَابِطِ الصَّابِرِ؛  
خدا، به مجاهد با نفس و چیره بر خشم و رعایتگر اطاعت پروردگار، پاداش روزه دار شب زنده دار و درجه مرزبان پایدار می دهد.  
غرر الحکم، ح ۳۶۵۳.

### حدیث ۵۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلَا وَإِنَّ اللَّيْبَ مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ بِفِكْرِ صَائِبٍ وَنَظَرٍ فِي الْعَوَاقِبِ؛  
بدانید عاقل، کسی است که با فکر درست، به استقبال نظرات گوناگون برود و در عواقب امور بنگرد.  
غرر الحکم، ح ۲۷۷۸.

### حدیث ۵۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَا طَالِبَ الْعِلْمِ! إِنَّ الْعِلْمَ ذُو فَضَائِلَ كَثِيرَةٍ: فَرَأْسُهُ التَّوَاضُعُ وَعَيْنُهُ الْبِرَاءَةُ مِنَ الْحَسَدِ وَأُذُنُهُ الْفَهْمُ وَلِسَانُهُ الصِّدْقُ وَحِفْظُهُ الْفَحْصُ وَقَلْبُهُ  
حُسْنُ النَّيَّةِ وَعَقْلُهُ مَعْرِفَةُ الْأَشْيَاءِ وَالْأُمُورِ وَيَدُهُ الرَّحْمَةُ وَرِجْلُهُ زِيَارَةُ الْعُلَمَاءِ وَهَمَّتُهُ السَّلَامَةُ وَحِكْمَتُهُ الْوَرَعُ وَمُسْتَقْرَرُهُ النَّجَاهُ وَقَائِدُهُ  
الْعَافِيَةُ وَمَرْكَبُهُ الْوَفَاءُ وَسِلَاحُهُ لِينُ الْكَلِمَةِ وَسَيِّفُهُ الرِّضَا وَقَوْسُهُ الْمِيدَارَةُ وَجَيْشُهُ مُحَاوَرَةُ الْعُلَمَاءِ وَمَالُهُ الْأَدَبُ وَذَخِيرَتُهُ اجْتِنَابُ  
الدُّنُوبِ وَزَادَهُ الْمَعْرُوفُ وَمَاوَاهُ الْمَوَادَعَةُ وَدَلِيلُهُ الْهُدَى وَرَفِيقُهُ مَحَبَّةُ الْأَخْيَارِ؛  
ای جوایب دانش! دانش، فضیلت های بسیاری دارد: سرش تواضع، چشمش دوری از حسد، گوشش فهم، زبانش راستگویی، حافظه  
اش جستجو، دلش خوش نیتی، عقلش شناخت اشیاء و امور، دستش رحمت، پایش دیدار دانشمندان، همتش سلامت، حکمتش  
تقوا، قرارگاهش نجات، جلودارش عافیت، مرکبش وفا، سلاحش نرمی سخن، شمشیرش خشنودی، کمانش سازگاری، سپاهش



گفتگو با دانشمندان، دارائیش ادب، اندوخته اش پرهیز از گناهان، توشه اش نیکی، جایگاهش گفت و گو و مذاکره، رهنمایش هدایت، و دوستش عشق به نیکان است.  
کافی، ج ۱، ص ۴۸، ح ۲.

### حدیث ۵۵۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ؛  
دل ها، چون بدن ها، خسته می شوند، پس برای آنها سخنان زیبای حکمت آمیز بجوید.  
نهج البلاغه، حکمت ۹۱.

### حدیث ۵۵۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ مَنْ صَرَخَتْ لَهُ الْعَبْرُ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ حَجَزَتْهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَعُّمِ الشُّبُهَاتِ؛  
به یقین، کسی که با دیده عبرت به کیفرهایی که بر سر پیشینیان آمده بنگردد، تقوا، او را از فرو افتادن در دام آلودگی ها (شبهات) باز می دارد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۱۶.

### حدیث ۵۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صِدْقٌ بِمَا سَلَفَ مِنَ الْحَقِّ، وَاعْتِبَرٌ بِمَا مَضَى مِنَ الدُّنْيَا لِمَا بَقِيَ مِنْهَا، فَإِنَّ بَعْضَهَا يُشْبِهُ بَعْضًا، وَآخِرُهَا لَاحِقٌ بِأَوَّلِهَا! وَكُلُّهَا حَائِلٌ مُفَارِقٌ؛  
آنچه را در گذشته حق بوده است، بپذیر (باور کن) و از گذشته دنیا برای آینده آن عبرت بگیر؛ زیرا پیشامدهای دنیا مانند یکدیگرند و پایان آن به آغازش می رسد و همه آن، نابود شدنی و از دست رفتنی است.  
نهج البلاغه، از نامه ۶۹.

### حدیث ۵۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كُلَّمَا أُرِدَادَ عِلْمِ الرَّجُلِ، زَادَتْ عِنَايَتُهُ بِنَفْسِهِ وَبَدَلًا فِي رِيَاضَتِهَا وَصَلَاحِهَا جُهْدُهُ؛  
هر اندازه دانش انسان بیشتر شود، توجه او به خودش بیشتر می گردد و در ریاضت و رشد و اصلاح نفس، کوشش بیشتری می نماید.  
غرر الحکم، ح ۷۲۰۴.

### حدیث ۵۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعَزُّ الْعِزِّ الْعِلْمُ؛ لِأَنَّ بِهِ مَعْرِفَةَ الْمَعَادِ وَالْمَعَاشِ، وَأَذَلُّ الذَّلِّ الْجَهْلُ؛ لِأَنَّ صَاحِبَهُ أَصَمُّ، أَبْكَمُّ، أَعْمَى، خَيْرَانُ؛

عزیزترین عزت، دانش است؛ چرا که با آن، معاد شناخته می شود و راه کسب معاش به دست می آید. و خوارترین خواری، نادانی است؛ چرا که نادان، کر و لال و کور و سرگردان است.

نزهة الناظر، ص ۷۰، ح ۶۵.

### حدیث ۵۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّكُمْ لَنْ تُحْصِلُوا بِالْجَهْلِ أَرْبًا، وَلَنْ تُبْلَغُوا بِهِ مِنَ الْخَيْرِ سَبَابًا، وَلَنْ تُدْرِكُوا بِهِ مِنَ الْآخِرَةِ مَطْلَبًا؛

شما هرگز با نادانی، به مهارتی دست نمی یابید و وسیله ای برای رسیدن به خیر پیدا نمی کنید و به خواسته ای آخرتی نمی رسید. غرر الحکم، ح ۳۸۵۶.

### از ۵۶۰۱ تا ۵۸۰۰

### حدیث ۵۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَبْلَغُ مَا تَسْتَدِرُّ بِهِ الرَّحْمَةَ أَنْ تُضْمَرَ لِجَمِيعِ النَّاسِ الرَّحْمَةَ؛

مؤثرترین وسیله جلب رحمت خدا این است که خیرخواه همه مردم باشی.

غرر الحکم، ح ۳۳۵۳.

### حدیث ۵۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - فَرَضَ عَلَى أُمَّةِ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرُهُ؛

خداوند - عز و جل -، بر پیشوایان عادل واجب کرده که سطح زندگی خود را با مردم ناتوان، برابر کنند تا فقیر را فقرش برآشفته نکند.

نهج البلاغه، خطبه ۲۰۹.

### حدیث ۵۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي قَائِمَةِ سَيْفٍ مِنْ سُيُوفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ صَحِيفَةٌ فِيهَا: ... قُلِ الْحَقُّ وَ لَوْ عَلَى نَفْسِكَ؛

بر دسته شمشیری از شمشیرهای حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین نوشته شده بود: ... حق را بگو، هر چند علیه خودت باشد.

بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۵۷، ح ۲.

**حدیث ۵۶۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَلَا يَأْبُ الشُّهَدَاءُ...»، أَي مَنْ كَانَ فِي عُنُقِهِ شَهَادَةٌ، فَلَا يَأْبُ إِذَا دُعِيَ لِإِقَامَتِهَا، وَلِيُقِيمَهَا وَلِيُنْصَحَ فِيهَا وَلَا يَأْخُذُ فِيهَا لَوْمَةً لَأَيْمٍ، وَلِيَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَلِيُنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ؛

درباره آیه «و شاهدان چون (به شهادت دادن) فراخوانده شدند، ابا نکنند»، فرمودند: یعنی کسی که در کاری (واقعه ای)، شاهد بودن را پذیرفته است، نباید هنگام دعوت به گواهی دادن، خودداری کند؛ بلکه باید شهادت دهد و در آن، خیرخواه باشد و از سرزنش هیچ سرزنشگری نترسد و باید به نیکی فرمان دهد و از بدی و زشتی باز دارد.

بحار الأنوار، ج ۱۰۴، ص ۳۱۳، ح ۲۲.

**حدیث ۵۶۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا حُيِّتَ بِتَحِيَّهِ، فَحَيِّ بِأَحْسَنَ مِنْهَا. وَإِذَا أُسْذِيتَ إِلَيْكَ يَدٌ فَكَافِئْهَا بِمَا يُرَبِّي عَلَيْهَا وَ الْفَضْلُ مَعَ ذَلِكَ لِلْبَادِي؟

هرگاه به شما سلام و احترام کردند، با بهتر از آن، پاسخ گوید و هرگاه به شما نیکی کردند، به بیشتر از آن، تلافی کنید؛ با این حال، برتری با آغاز کننده است.

نهج البلاغه، حکمت ۶۲.

**حدیث ۵۶۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ صَنَعَ بِمِثْلِ مَا صُنِعَ إِلَيْهِ فَإِنَّمَا كَافَاهُ، وَمَنْ أضعَفَهُ كَانَ شُكُورًا وَمَنْ شَكَرَ كَانَ كَرِيمًا؛

هر کس در برابر خوبی، خوبی کند، آن را جبران کرده است و هر کس بیشتر از آن، خوبی کند، قدرشناس و سپاسگزار است و هر کس قدرشناس باشد، از بزرگواران است.

کافی، ج ۴، ص ۲۸، ح ۱.

**حدیث ۵۶۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِأَهْلِ التَّقْوَى عِلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا: صِدْقُ الْحَدِيثِ وَ آدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ الْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ وَ قَلَّةُ الْفَخْرِ وَ الْبُخْلِ وَ صَلَّةُ الْأَرْحَامِ وَ رَحْمَةُ الضُّعْفَاءِ وَ قَلَّةُ الْمُوَاتَاةِ لِلنِّسَاءِ وَ بَيْذُلُ الْمَعْرُوفِ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ سِعَةُ الْجِلْمِ وَ اتِّبَاعُ الْعِلْمِ فِيمَا يَقْرَبُ إِلَى اللَّهِ - عَزَّ وَ جَلَّ - ، طُوبَى لَهُمْ وَ حُسْنُ مَا ب. وَ طُوبَى شَجَرَةً فِي الْجَنَّةِ، أَضْلُهَا فِي دَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ...؛

تقوایندگان، نشانه هایی دارند که با آنها شناخته می شوند: راستگویی، امانتداری، وفای به عهد، کم فخر فروشی، کم بخل ورزیدن، صلح رحم، رحیم به ضعیفان، کم موافقت کردن با زنان، به همه نیکی کردن، خوش اخلاقی، بردباری بسیار و پیروی از علم نزدیک کننده به خداوند. و آنان طوبی، و سرانجام نیک دارند. طوبی درختی است در بهشت که ریشه آن در خانه پیامبر خدا صلی الله علیه و آله است ...

خصال، ص ۴۸۳، ح ۵۶.

### حدیث ۵۶۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لِلْمُتَّقِي ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ: إِخْلَاصُ الْعَمَلِ وَقِصْرُ الْأَمَلِ وَاعْتِنَاؤُ الْمُهْلِ؛  
تقوایشه، سه نشانه دارد: اخلاص در عمل، کوتاهی آرزو، و غنیمت شمردن فرصت ها.  
غرر الحکم، ح ۷۳۷۰.

### حدیث ۵۶۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْأَتْقِيَاءَ كُلُّ سَخِيٍّ مُتَعَفِّفٍ مُحْسِنٍ؛  
همه تقوایشگان سخاوتمند، پاک دامن و نیکوکارند.  
غرر الحکم، ح ۳۴۰۱.

### حدیث ۵۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَسَادُ الْأَخْلَاقِ بِمُعَاشِرَةِ الشُّفَهَاءِ وَصَلَاحُ الْأَخْلَاقِ بِمُنَافَسَةِ الْعُقَلَاءِ. وَالْخَلْقُ أَشْكَالٌ، فَكُلُّ يَعْْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ؛  
معاشرت با نابخردان، اخلاق را فاسد و رقابت با خردمندان، اخلاق را اصلاح می نماید. و مردم متفاوتند، پس هر کس بر حسب  
ساختار و طینت خود عمل می کند.  
بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۸۲، ح ۷۸.

### حدیث ۵۶۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَكْتَسِبُ الصَّادِقُ بِصِدْقِهِ ثَلَاثًا: حُسْنَ الثَّقَةِ بِهِ وَالْمَحَبَّةَ لَهُ وَالْمُهَابَةَ عَنْهُ؛  
راستگو، با راستگویی خود، سه چیز را به دست می آورد: اعتماد، محبت و شکوه (در دل ها).  
غرر الحکم، ح ۱۱۰۳۸.

### حدیث ۵۶۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ التَّقْوَى مُتْنَهَى رِضَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ وَحَاجَتُهُ مِنْ خَلْقِهِ، فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْسَرَزْتُمْ عِلْمَهُ وَإِنْ أَعْلَنْتُمْ كَتَبَهُ؛  
نهایت خشنودی خداوند از بندگانش و خواسته او از آفریدگانش، تقواست، پس نسبت به خداوندی که اگر پنهان کنید می داند و  
اگر آشکار سازید می نویسد، تقوا داشته باشید.  
غرر الحکم، ح ۳۶۲۰.

**حدیث ۵۶۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَادَةٌ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْأَتْقِيَاءُ الْأَبْرَارُ؛  
 سروران اهل بهشت، تقوایندگان نیکوکارند.  
 غرر الحکم، ح ۵۵۹۹.

**حدیث ۵۶۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَهَلُمَّ أَيُّهَا النَّاسُ! إِلَى التَّعَاوُنِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - وَالْقِيَامِ بِعَدْلِهِ وَالْوَفَاءِ بِعَهْدِهِ وَالْإِنْصَافِ لَهُ فِي جَمِيعِ حَقِّهِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ الْعِبَادُ إِلَى شَيْءٍ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَى التَّنَاصُحِ فِي ذَلِكَ وَحُسْنِ التَّعَاوُنِ عَلَيْهِ؛  
 ای مردم! بیایید یکدیگر را بر اطاعت خدا یاری کنید و عدالت او را به پا دارید و به عهد خود با خدا وفا کنید و در تمامی حقوق الهی، منصفانه رفتار کنید؛ زیرا که بندگان خدا به چیزی نیازمندتر از این نیستند که در این امور یکدیگر را نصیحت و خوب یاری کنند.  
 کافی، ج ۸، ص ۳۵۴، ح ۵۵۰.

**حدیث ۵۶۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَبَنَّنِي الْأُخُوَّةَ فِي اللَّهِ عَلَى التَّنَاصُحِ فِي اللَّهِ وَالتَّبَادُلِ فِي اللَّهِ وَالتَّعَاوُنِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَالتَّنَاهِي عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ وَالتَّنَاصُحِ فِي اللَّهِ وَ إِيْلَاصِ الْمَحَبَّةِ؛  
 برادری در راه خدا، بر این پایه استوار است که با یکدیگر برای خدا نصیحت، بخشش، کمک بر طاعت، نهی از معصیت، همیاری و دوستی خالصانه داشته باشید.  
 غرر الحکم، ح ۴۵۳۲.

**حدیث ۵۶۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا عَلَى عِبْدِ رَبِّنَا، ثُمَّ اتَّقَى اللَّهُ، لَجَعَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْهُمَا مَخْرَجًا وَرَزَقَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛  
 اگر آسمان ها و زمین، بر بنده ای بسته شوند و او تقوای الهی پیشه کند، خداوند، حتما راهی برای او می گشاید و از جایی که گمان ندارد، روزی اش می دهد.  
 غرر الحکم، ح ۷۵۹۹.

**حدیث ۵۶۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُلُو الْقَلْبِ مِنَ التَّقْوَى يَمْلَأُهُ مِنْ فِتْنِ الدُّنْيَا؛  
دلی که از تقوا خالی باشد، فتنه های دنیا آن را پر کند.  
غرر الحکم، ح ۵۰۷۸.

### حدیث ۵۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي حَاصِلَتَيْنِ الْغِنَى وَالتَّقْوَى، وَ شَرُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي حَاصِلَتَيْنِ الْفَقْرُ وَالْفُجُورُ؛  
خیر دنیا و آخرت در دو خصلت است: بی نیازی و تقوا. و شرّ دنیا و آخرت در دو خصلت است: نیازمندی و گناه.  
شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۱.

### حدیث ۵۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْتَقَى سَابِقٌ إِلَى كُلِّ خَيْرٍ؛  
تقواپیشه، برای انجام هر کار خیری سبقت می گیرد.  
کنز الفوائد، ص ۱۲۸.

### حدیث ۵۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاللَّهِ مَا أَرَى عَبْدًا يَتَّقِي تَقْوَى تَنْفَعُهُ حَتَّى يَخْزِنَ لِسَانَهُ؛  
به خدا سوگند! بنده با تقوایی را نمی شناسم که تقوایش او را سود دهد مگر آن که زبانش را نگه دارد.  
نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶.

### حدیث ۵۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُتَّقُونَ أَنْفُسَهُمْ عَفِيفَةٌ وَ حَاجَاتُهُمْ خَفِيفَةٌ وَ خَيْرَاتُهُمْ مَأْمُولَةٌ وَ شُرُورُهُمْ مَأْمُونَةٌ؛  
تقواپیشگان، پاک دامن و کم خرج و زحمت اند و مردم به خیرشان، امید دارند و از شرشان، در امانند.  
غرر الحکم، ح ۱۹۳۱.

### حدیث ۵۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كُونُوا بِقَبُولِ الْعَمَلِ أَشَدَّ اهْتِمَامًا مِنْكُمْ بِالْعَمَلِ فَإِنَّهُ لَنْ يَقِلَّ عَمَلٌ مَعَ التَّقْوَى وَ كَيْفَ يَقِلُّ عَمَلٌ تُقْبَلُ؛  
همّتتان برای پذیرفته شدن عمل، بیشتر از خود عمل باشد؛ زیرا عملی که با تقوا همراه باشد، هرگز اندک نیست و چگونه اندک

باشد عملی که پذیرفته می شود.

کنز العمال، ح ۸۴۹۶.

### حدیث ۵۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اتَّقَى اللَّهَ سَبَّحَانَهُ، جَعَلَ لَهُ مِنْ كُلِّ هَمٍّ فَرْجًا وَمِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجًا؛

هر کس تقوای خدای سبحان را رعایت کند، خداوند، برای او از هر غمی گشایشی و از هر تنگنایی راه نجاتی فراهم می کند.

غرر الحکم، ح ۸۸۴۷.

### حدیث ۵۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَتَّقِيَ اللَّهَ مَنْ خَاصَمَ؛

هر کس ستیزه جوست، قدرت تقوای الهی را ندارد.

نهج البلاغه، حکمت ۲۹۸.

### حدیث ۵۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْمُتَّقِي مَيِّتُهُ شَهْوَتُهُ، مَكْظُومٌ غَيْظُهُ، فِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ وَ فِي الْمَكَارِهِ صَبُورٌ؛

تقوایش، هوا و هوسش مرده، خشمش فرو خورده، در آسایش، شکرگزار و در سختی ها، صبور است.

غرر الحکم، ح ۱۹۹۸.

### حدیث ۵۶۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ وَ بَصِيرَةٌ عَمَى أَعْيُنِكُمْ وَ شِفَاءٌ مَرَضِ أَجْسَادِكُمْ وَ صِيْلَاحٌ فَسَادِ صُدُورِكُمْ وَ طَهُورٌ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ وَ جَلَاءٌ

عَشَا أَبْصَارِكُمْ وَ أَمْنٌ فَرَعِ جَاشِكُمْ وَ ضِيَاءٌ سَوَادِ ظُلْمَتِكُمْ؛

تقوای الهی، داروی درد قلب ها، بیناکننده کوری دل ها، شفابخش بیماری جسم ها، برطرف کننده تباهی سینه ها، روشنی بخش

ضعف چشم ها، فرو نشاننده ترس و اضطراب دل ها و روشنایی سیاهی و تاریکی شماست.

نهج البلاغه، خطبه ۱۹۸.

### حدیث ۵۶۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ صَرَخَتْ لَهُ الْعَبْرُ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ حَجَزَتْهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَعُّمِ الشُّبُهَاتِ؛

آن کس که حوادث عبرت آموز روزگار را به چشم ببیند و از آن پند پذیرد، تقوا، او را از آلوده شدن به کارهای شبهه ناک باز

می دارد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶.

### حدیث ۵۶۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(الْمُتَّقُونَ) لَا يَرْضَوْنَ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الْقَلِيلَ، وَلَا يَشْتَكِرُونَ الْكَثِيرَ، فَهُمْ لِأَنْفُسِهِمْ مُتَّهِمُونَ وَمِنْ أَعْمَالِهِمْ مُشْفِقُونَ؛

تقوایندگان، از کار کم خود راضی نیستند و کارهای زیاد خود را، بسیار نمی شمارند، در نتیجه، خودشان را زیر سؤال برده و محاکمه می کنند و از کردار خود بیمناک اند.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۴.

### حدیث ۵۶۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَتَبْلُلَنَّ بِبَلَاءٍ وَ لَتَعْرَبَنَّ غَرْبَةً وَ لَتَسَاطِنَنَّ سَوَاطِنَ الْقَدْرِ حَتَّى يَعُودَ أَشْفَلُكُمْ أَغْلَاكُمْ وَ أَغْلَاكُمْ أَشْفَلَكُمْ؛

به یقین، همگی در غربال آزمایش، به هم در آمیخته و غربال می شوید [تا خوبتان از بد، جدا گردد] و همچون محتویات دیگ، زیر و رو می شوید تا فرودستان، فرادست گردد و فرادستان، فرودست شود.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۶.

### حدیث ۵۶۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَفْرَحَ بِالْغِنَاءِ وَ الرَّخَاءِ وَ لَا تَغْتَمَّ بِالْفَقْرِ وَ الْبَلَاءِ، فَإِنَّ الذَّهَبَ يُجَرَّبُ بِالنَّارِ وَ الْمُؤْمِنُ يُجَرَّبُ بِالْبَلَاءِ؛

به ثروت و رفاه، شادمانی مکن و از تهیدستی و گرفتاری، اندوه به دل راه مده؛ زیرا طلا با آتش، خالص می شود و مؤمن با بلا و گرفتاری.

غرر الحکم، ح ۱۰۳۹۴.

### حدیث ۵۶۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عَاقَبَ اللَّهُ عَبْدًا مُؤْمِنًا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا إِلَّا كَانَ اللَّهُ أَحْلَمَ وَ أَمَجَدَ وَ أَجْوَدَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عِقَابِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛

خداوند، هرگاه بنده مؤمنی را در این دنیا مجازات کند، بردبارتر و بزرگوarter و بخشنده تر از آن است که روز قیامت، بار دیگر مجازاتش کند.

تفسیر قمی، ج ۲، ص ۲۷۶.

### حدیث ۵۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدَبٌ وَلِلْمُؤْمِنِ إِمْتِحَانٌ وَلِلنَّبِيِّاءِ دَرَجَةٌ؛

بلا، برای ظالم، تنبیه، برای مؤمن، آزمایش و برای پیامبران، مقام و درجه است.

بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۲۳۵، ح ۵۴.

### حدیث ۵۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَتَقْوَى اللَّهِ أُمْرُتُمْ وَ لِلإِحْسَانِ وَ الطَّاعَةِ خُلِقْتُمْ؛

به تقوا، فرمان داده شده اید و برای نیکوکاری و اطاعت از خدا، آفریده شده اید.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۳، ص ۱۰۸.

### حدیث ۵۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا مِنَ الْفِتَنِ وَ نُورًا مِنَ الظُّلْمِ؛

بدانید که هر کس تقوا پیشه کند، خداوند، در برابر او، راهی برای خروج از فتنه ها و نوری در تاریکی ها قرار می دهد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۸۳.

### حدیث ۵۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَهْنَأَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا؛

هر کس به آنچه خداوند به او داده است راضی باشد، راحت ترین زندگی را دارد.

غرر الحکم، ح ۳۳۹۷.

### حدیث ۵۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا مَنْ عَدَلَ عَمَّا يَعْرِفُ ضَرَّهُ وَ إِنَّ أَشْقَاهُمْ مَنْ اتَّبَعَ هَوَاهُ؛

خوشبخت ترین مردم در دنیا کسی است که از آنچه می داند برایش ضرر دارد، دوری کند و بدبخت ترین مردم کسی است که از

هوا و هوس خود پیروی نماید.

وقعه صفین، ص ۱۰۸.

### حدیث ۵۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي وَصْفِ الَّذِينَ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ تَعَالَى:.... فَلَوْ رَأَيْتَهُمْ فِي نَهَارِهِمْ إِذَا لَرَأَيْتَ قَوْمًا يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَ يَقُولُونَ لِلنَّاسِ حُسَيْنًا «فَإِذَا

خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلامًا» «وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا» قَدْ قِيدُوا أَقْدَامَهُمُ التَّهْمَاتِ وَابْكُمُوا أَلَيْسَ نَتَهُمُ أَنْ يَتَكَلَّمُوا فِي أَعْرَاضِ النَّاسِ؛

در توصیف کسانی که خداوند متعال دوستشان دارد: ... اگر در روز آنها را ببینی، خواهی دید که در زمین آرام گام برمی دارند و با مردم به نیکی سخن می گویند «و هرگاه نادان ها آنان را صدا می کنند، می گویند سلام» «و هرگاه به لغو برخورد می کنند، بزرگوارانه از آن می گذرند». قدم هایشان از رفتن به جاهای تهمت خیز، بسته اند و زبانشان را از این که درباره ناموس مردم سخن بگویند خاموش کرده اند.  
صفات الشیعه، ص ۴۱-۴۲.

### حدیث ۵۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي صِفَةِ الْمُتَّقِينَ: بُعِيدَ عَنْ تَبَاعُدِ عَنِّهِ، زُهْدٌ وَ نَزَاهَةٌ وَ دُؤُوهٌ مِمَّنْ دَنَا مِنْهُ، لِينٌ وَ رَحْمَةٌ. لَيْسَ تَبَاعُدُهُ بِكِبَرٍ وَ عَظَمَةٍ وَ لَا دُؤُوهٌ بِمَكْرٍ وَ خَدِيعَةٍ؛

در وصف پرهیزگاران، می فرماید: اگر از کسی دوری می کند، به خاطر دنیاگریزی و پاک دامنی است و اگر به کسی نزدیک می شود، از سر خوش خوئی و مهربانی است، نه دوری کردنش از روی تکبر و نخوت است و نه نزدیک شدنش از روی مکر و فریب. نهج البلاغه، خطبه ۱۹۳.

### حدیث ۵۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَفْوُ تَاجُ الْمَكَارِمِ؛  
گذشت، أوج بزرگواری هاست.  
غرر الحکم، ح ۵۲۰.

### حدیث ۵۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ وَ مُعَلِّمِ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبِهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ؛

کسی که خود را پیشوای مردم قرار داده، باید پیش از آموزش دیگران، خود را آموزش دهد و پیش از آن که دیگران را با زبان، ادب بیاموزد، با کردارش ادب آموزد و البته آموزش دهنده و ادب آموز، خود بیش از آموزگار و ادب آموز مردم، شایسته تجلیل است.  
نهج البلاغه، حکمت ۷۳.

### حدیث ۵۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَهَلُمَّ أَيُّهَا النَّاسُ إِلَى التَّعَاوُنِ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - وَالْقِيَامِ بِعَدْلِهِ وَالْوَفَاءِ بِعَهْدِهِ وَالْإِنْصَافِ لَهُ فِي جَمِيعِ حَقِّهِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ الْعِبَادُ إِلَى شَيْءٍ أَحْوَجَ مِنْهُمْ إِلَى التَّنَاصُحِ فِي ذَلِكَ وَحُسْنِ التَّعَاوُنِ عَلَيْهِ؛

ای مردم! بیاید یکدیگر را بر اطاعت خدا، یاری کنید و عدالتش را بپادارید و به عهدش (در عبودیت او و ترک طاعت شیطان)، وفا کنید و در تمامی حقوق الهی، منصفانه رفتار کنید؛ زیرا که بندگان خدا به چیزی نیازمندتر از این نیستند که در این امور، یکدیگر را نصیحت و خوب یاری کنند.

کافی، ج ۸، ص ۳۵۴، ح ۵۵۰.

### حدیث ۵۶۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَشْبَهَ النَّاسَ بِأَنْبِيَاءِ اللَّهِ أَقْوَلُهُمْ لِلْحَقِّ وَأَصْبَرُهُمْ عَلَى الْعَمَلِ بِهِ؛

شبهه ترین مردم به پیامبران الهی، کسی است که در بیان حق، گویاتر و در عمل به حق، صابرت‌تر باشد.  
غرر الحکم، ح ۳۱۷۲.

### حدیث ۵۶۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَسَسَ الْقَرِينُ الْغَضَبُ: يُبْدِي الْمَعَائِبَ وَيُدْنِي الشَّرَّ وَيُبَاعِدُ الْخَيْرَ؛

خشم، هم نشین بسیار بدی است: عیب‌ها را آشکار، بدی‌ها را نزدیک و خوبی‌ها را دور می‌کند.  
غرر الحکم، ح ۴۴۱۷.

### حدیث ۵۶۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ! بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا الرِّمَامُ وَالْقَوَامُ فَتَمَسَّكُوا بِوَتَائِقِهَا وَاعْتَصِمُوا بِحَقَائِقِهَا تَوْ؟ لَكُمْ إِلَى أَكْنَانِ الدَّعَةِ وَالْأُطَانِ السَّعَةِ وَالْمَعَاوِلِ الْحِرْزِ وَمَنَازِلِ الْعِزِّ...؟

ای بندگان خدا! شما را به تقوای الهی سفارش می‌کنم، که تقوا، مهار است و مایه دوام، پس به ریسمان‌های استوار آن درآویزید و به حقایق آن چنگ زنید که شما را به نهانگاه‌های خوشی و سرزمین‌های گشایش و پناهگاه‌های امن و منزلگاه‌های عزت، رهنمون خواهد شد.

نهج البلاغه، خطبه ۱۸۶.

### حدیث ۵۶۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ! أَنَّ التَّقْوَى دَارُ حِصْنٍ عَزِيزٍ، وَالْفُجُورَ دَارُ حِصْنٍ ذَلِيلٍ لَا يَمْنَعُ أَهْلَهُ وَلَا يُحْرِزُ مَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ. أَلَا وَبِالتَّقْوَى تُقَطَّعُ حُمَةُ الْخَطَايَا؛

ای بندگان خدا! بدانید که تقوا، پناهگاهی نفوذناپذیر و استوار است و بدکاری و گناه، پناهگاهی سست که هر کس به آن پناه

ببرد، از آسیب در امان نمی ماند. آگاه باشید که با تقوا، می توان تب گناهان را قطع کرد. نهج البلاغه، از خطبه ۱۵۷.

### حدیث ۵۶۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَيْسَ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ شَيْءٌ أَشَدُّ عَلَيْهِ إِجْتِمَاعًا مَعَ تَفَرُّقِ أَهْوَانِهِمْ وَ تَشْتِتِ آرَائِهِمْ مِنْ تَعْظِيمِ الْوَفَاءِ بِالْعُهُودِ؛  
هیچ یک از فرائض الهی همانند وفای به عهد نیست که مردم با همه خواسته های گوناگون و دیدگاه های مختلف، بیشتر بر آن اتفاق نظر داشته باشند.  
نهج البلاغه، از نامه ۵۳.

### حدیث ۵۶۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ آيَاكَ ... أَنْ تَعِدَهُمْ فَتُتْبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ ... فَإِنَّ الْخُلْفَ يُوْجِبُ الْمَقْتَّ عِنْدَ اللَّهِ وَ النَّاسِ؛  
پرهیز از خلف وعده که آن موجب نفرت خدا و مردم از تو می شود.  
نهج البلاغه، از نامه ۵۳.

### حدیث ۵۶۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَعِدَنَّ عِدَّةً لَا تَتَّقُ مِنْ نَفْسِكَ بِأَنْجَازِهَا؛  
وعده ای نده که از وفای به آن، اطمینان نداری.  
غرر الحکم، ح ۱۰۲۹۷.

### حدیث ۵۶۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَعْتَمِدْ عَلَى مَوَدَّةٍ مَنْ لَا يُوْفِي بِعَهْدِهِ؛  
به دوستی که به عهد خود وفا نمی کند، اعتماد نکن.  
غرر الحکم، ح ۱۰۲۶۰.

### حدیث ۵۶۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خَيْرُ النَّاسِ مَنْ كَافَى عَلَى الْقَبِيحِ بِالْجَمِيلِ؛  
بهترین مردم کسی است که در برابر بدی، خوبی نماید.  
غرر الحکم، ح ۵۷۵۰.

**حدیث ۵۶۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَوْدُ لِسَانِكَ لَيْنَ الْكَلَامِ وَ بَدَلُ السَّلَامِ، يَكْثُرُ مُحِبُّوكَ وَ يَقَلُّ مُبْغِضُوكَ؛  
 زبان خود را به نرم‌گویی و سلام کردن عادت ده، تا دوستانت زیاد و دشمنانت کم شوند.  
 غرر الحکم، ح ۶۲۳۱.

**حدیث ۵۶۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّلَاةُ الْخَمْسُ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ، وَ هِيَ الَّتِي قَالَ اللَّهُ: «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ»؛  
 نمازهای پنج‌گانه، کفارۀ گناهان غیر کبیره ای است که در میان آنها انجام می‌شود و درباره آن، خداوند، فرموده است: «همانا،  
 خوبی‌ها، بدی‌ها را از بین می‌برند».  
 دعائم الإسلام، ج ۱، ص ۱۳۵.

**حدیث ۵۶۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَصْدُرُ عَنِ الْقَلْبِ السَّلِيمِ إِلَّا الْمَعْنَى الْمُسْتَقِيمُ؛  
 از قلب سالم، جز اندیشه درست بر نمی‌خیزد.  
 غرر الحکم، ح ۱۰۸۷۴.

**حدیث ۵۶۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، صِدْقُ حَدِيثٍ وَ آدَاءُ أَمَانَةٍ وَ عِفَّةُ بَطْنٍ وَ حُسْنُ خُلُقٍ؛  
 چهار چیز است که به هر کس داده شود، خیر دنیا و آخرت به او داده شده است: راستگویی، ادای امانت، حلال‌خوری و خوش  
 اخلاقی.  
 غرر الحکم، ح ۲۱۴۲.

**حدیث ۵۶۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّادِقُ، عَلَى شَفَا مَنْجَاهٍ وَ كَرَامَةٍ وَ الْكَاذِبُ، عَلَى شُرْفِ مَهْوَاهٍ وَ مَهَانَةٍ؛  
 راستگو، در آستانه نجات و بزرگواری است و دروغگو، در لبه پرتگاه و خواری.  
 نهج البلاغه، خطبه ۸۶.

**حدیث ۵۶۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَازَعَ وَ خَاصَمَ قَطَعَ بَيْنَهُمُ الْفِشْلُ وَ ذَاقُوا وَ بَالَ أَمْرِهِمْ وَ سَاءَتْ عِنْدَهُ الْحَسِبَةُ وَ حَسُنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَ مَنْ سَاءَتْ عَلَيْهِ الْحَسَنَةُ أَعْوَرَتْ عَلَيْهِ طُرُقَهُ وَ اعْتَرَضَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ وَ ضَاقَ عَلَيْهِ مَخْرَجُهُ وَ حَرِيٌّ أَنْ يَرْجَعَ مِنْ دِينِهِ وَ يَتَّبِعَ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ؛

کسانی که به کشمکش و دشمنی با یکدیگر پردازند، دچار سستی می شوند و سرانجام بد کارشان را می چشند و در نزدشان خوبی، بدی و بدی، خوبی جلوه می کند، در نتیجه راهشان را درست نمی بینند، کارشان دشوار و گریزگاهشان تنگ می شود. چنین کسان در معرض خروج از دین و پیروی از راه غیر مؤمنان هستند.

خصال، ص ۲۳۳.

**حدیث ۵۶۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ وَ أَعْلَمُهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ فِيهِ؛

شایسته ترین مردم برای اداره جامعه، توانمندترین آنها در این کار و داناترین شان به احکام خدا در این زمینه است. نهج البلاغه، از خطبه ۱۷۳.

**حدیث ۵۶۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ «فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ» فَرُدُّهُ إِلَى اللَّهِ أَنْ نَحْكُمَ بِكِتَابِهِ، وَ رَدُّهُ إِلَى الرَّسُولِ أَنْ نَأْخُذَ بِسُنَّتِهِ؛ فَإِذَا حُكِمَ بِالصَّدَقِ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَتَحْنُ أَحَقُّ النَّاسِ بِهِ، وَ إِنْ حُكِمَ بِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَتَحْنُ أَحَقُّ النَّاسِ وَ أَوْلَاهُمْ بِهِ؛

خداوند سبحان فرموده است: «هرگاه در چیزی با هم اختلاف و نزاع داشتید، به (حکم) خدا و رسول، مراجعه (و بدان عمل کنید)». عرضه کردن به خدا این است که طبق کتاب او حکم کنیم و عرضه کردن به رسول خدا صلی الله علیه و آله این است که براساس سنت او حکم نماییم. پس اگر حقیقتاً به کتاب خدا داوری شود، ما از دیگر مردم، بدان سزاوارتریم و اگر به سنت رسول خدا صلی الله علیه و آله داوری شود، ما از دیگران به آن، سزاوارتر و اولی تریم.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۲۵.

**حدیث ۵۶۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طَاعَةُ اللَّهِ ، مِفْتَاحُ كُلِّ سَدَادٍ وَ صَلَاحُ كُلِّ فَسَادٍ؛

اطاعت از خدا، کلید هر درستی و مایه اصلاح هر فساد است.

غرر الحکم، ح ۶۰۱۲.

**حدیث ۵۶۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ تَحُلْ مِنْ لُطْفِهِ مَطْرَفَ عَيْنٍ فِي نِعْمَةٍ يُحَدِّثُهَا لَكَ، أَوْ سَيِّئَةٍ يَسْتُرُهَا عَلَيْكَ، أَوْ بَلِيَّةٍ يَصْرِفُهَا عَنْكَ؛

چشم بر هم زدنی از لطف خدا بی بهره نیستی: در نعمتی که بر تو ارزانی می‌دارد، یا گناهی از تو که آن را می‌پوشاند، یا بلایی که از تو دور می‌سازد.

نهج البلاغه، از خطبه ۲۲۳.

### حدیث ۵۶۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْثَرُ أَنْ تَنْتَظِرَ إِلَى مَنْ فَضَّلْتَ عَلَيْهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ؛

به کسی که بر او برتری داده شده ای بسیار بنگر، زیرا این کار یکی از انگیزه های شکرگزاری است.

نهج البلاغه، از نامه ۶۹.

### حدیث ۵۶۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَثُرَتْ نِعْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَثُرَتْ حَوَائِجُ النَّاسِ إِلَيْهِ؛ فَمَنْ قَامَ لِلَّهِ فِيهَا بِمَا يَجِبُ فِيهَا عَرَضَهَا لِلدَّوَامِ وَالْبُقَاءِ وَمَنْ لَمْ يَقُمْ فِيهَا بِمَا يَجِبُ عَرَضَهَا لِلزَّوَالِ وَالْفَنَاءِ؛

هر کس نعمت های خدا برای او افزایش یابد، نیازهای مردم به او زیاد می‌شود. پس، هر کس برای خدا وظیفه خود را در برابر نعمت‌ها به جا آورد، آنها را در معرض دوام و ماندگاری قرار داده و هر کس به وظیفه خود در این باره عمل نکند، آن نعمت‌ها را در معرض زوال و نابودی نهاده است.

نهج البلاغه، از حکمت ۳۷۲.

### حدیث ۵۶۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقَلُّ مَا يَجِبُ لِلْمُنْعَمِ أَنْ لَا يُعْصِيَ بِنِعْمَتِهِ؛

کمترین وظیفه در برابر نعمت دهنده، آن است که با نعمتش نافرمانی وی نشود.

غرر الحکم، ح ۳۲۶۸.

### حدیث ۵۶۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ! فِي الْإِنْسَانِ عَشْرَ خِصَالٍ يُظْهِرُهَا لِسَانُهُ: شَاهِدٌ يُخْبِرُ عَنِ الضَّمِيرِ وَحَاكِمٌ يَفْصِلُ بَيْنَ الْخِطَابِ وَنَاطِقٌ يُرَدُّ بِهِ الْجَوَابُ وَشَافِعٌ يُدْرِكُ بِهِ الْحَاجَةَ وَوَاصِفٌ يُعْرِفُ بِهِ الْأَشْيَاءَ وَآمِرٌ يَأْمُرُ بِالْحَسَنِ وَوَاعِظٌ يَنْهَى عَنِ الْقَبِيحِ وَمُعِزٌّ تَسِيكُنُ بِهِ الْأَحْزَانَ وَحَاضِرٌ تُجَلَى بِهِ الضَّغَائِنُ وَمَوْثِقٌ تَلْتَدُّ بِهِ الْأَسْمَاعُ؛

ای مردم! انسان ده خصلت دارد که زبان او آنها را آشکار می‌سازد: زبان، گواهی است که از درون خبر می‌دهد. داوری است، که

به دعاها خاتمه می دهد. گویایی است که به وسیله آن به پرسش ها پاسخ داده می شود. واسطه ای است که با آن حاجت برآورده می شود. وصف کننده ای است که با آن اشیا شناخته می شود. فرماندهی است که به نیکی فرمان می دهد. پنددهنده ای است که از زشتی باز می دارد. تسلیت دهنده ای است که غم ها با آن آرامش می یابد. حاضری است که با آن کینه ها برطرف می شود و دلربایی است که گوش ها با آن از لذت برخوردار می شوند.

کافی، ج ۸، ص ۲۰، ح ۴.

### حدیث ۵۶۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَعَنْ ذِيكَ مَا حَرَسَ اللَّهُ عِبَادَةَ الْمُؤْمِنِينَ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَمُجَاهِدَةَ الصَّيَامِ فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ تَسْكِينًا لِأَطْرَافِهِمْ وَتَخْشِيعًا لِأَبْصَارِهِمْ وَتَذَلِيلًا لِنُفُوسِهِمْ وَتَخْفِيزًا لِقُلُوبِهِمْ وَإِذْهَابًا لِلْخَيْلَاءِ عَنْهُمْ... أَنْظُرُوا إِلَى مَا فِي هَذِهِ الْأَفْعَالِ مِنْ قَمْعِ نَوَاجِمِ الْفَخْرِ وَقَمْدَعِ طَوَالِعِ الْكِبْرِ؛

از این جاست که خداوند، بندگان مؤمن خود را به وسیله نمازها و زکات ها و جدیت در روزه داری در روزهای واجب، نگهبانی می کند؛ زیرا که این امور باعث آرام شدن اعضا و جوارح و خشوع دیدگان و فروتنی جان ها و خضوع دل ها و بیرون راندن کبر و نخوت از وجود آنان می شود... بنگرید، که این اعمال چگونه نموده‌های فخرفروشی را در هم می شکنند و آثار و نشانه های تکبر را می زداید!

نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۲.

### حدیث ۵۶۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَتَّقِي بِأَحَدٍ لِسُوءِ ظَنِّهِ وَلَا يَتَّقِي بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ؛

بدترین مردم کسی است که به خاطر بدگمانیش، به کسی اعتماد نمی کند و به خاطر کردار بدش، کسی به او اعتماد نمی نماید.

غرر الحکم، ح ۵۷۴۸.

### حدیث ۵۶۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُسْلِمَ أَخُو الْمُسْلِمِ، فَلَاتَخَاذَ لَوْا وَلَا تَنَابَرُوا؛

مسلمان، برادر مسلمان است، پس، از یاری یکدیگر دست برندارید و به هم توهینی روا مدارید.

تحف العقول، ص ۲۰۳.

### حدیث ۵۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لُقْمَانُ ابْنَهُ أَنْ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ! لِيَعْتَبِرَ مَنْ قَصِيرَ يَقِينُهُ وَضَعُفَتْ نَيْتُهُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ، أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ مِنْ أَمْرِهِ وَآتَاهُ رِزْقَهُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهَا كَسْبٌ وَلَا حِيلَةٌ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَيَرْزُقُهُ فِي الْحَالِ الرَّابِعَةِ... فِي



رَحِمَ أُمِّهِ... مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ... مِنْ كَسْبِ أَبِيهِ... حَتَّى إِذَا كَبِرَ وَعَقَلَ وَاکْتَسَبَ لِنَفْسِهِ ضَاقَ بِهِ أَمْرُهُ وَظَنَّ الظَّنَّ بِرَبِّهِ وَجَحَدَ الحُقُوقَ فِي مَالِهِ وَفَتَرَ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ، مَخَافَةَ إِقْتَارِ رِزْقٍ وَسَوْءِ يَقِينٍ بِالْخَلْفِ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؛

از جمله اندرزهای لقمان به فرزندش این بود: فرزندم! کسی که در به دست آوردن روزی، یقینش [به خدا] اندک و نیتش [به روزی رسان] سست است، باید از آن عبرت آموزد که خدای تبارک و تعالی او را در سه جا از خلقتش روزی داد؛ بی آن که خودش در آنها تلاش و برنامه ای داشته باشد. پس خدای تبارک و تعالی در مرحله چهارم نیز روزی او را خواهد داد... در رحم مادرش... و از شیر مادرش... و از درآمد والدینش روزی او را داد... تا آن که بزرگ شد و عقلش رشد کرد و مستقلاً درآمد کسب کرد. در این هنگام بر خود سخت گرفت و به پروردگارش بدگمان شد و از ترس تنگدستی و یقین نداشتن به وعده خدای تبارک و تعالی، حقوق مالی خود (نسبت به دیگران) را نادیده گرفت و خود و خانواده اش را در سختی و تنگنا قرار داد. خصال، ص ۱۲۲، ح ۱۱۴.

### حدیث ۵۶۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَمْعُ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَالتَّعْقِيبُ بَعْدَ الْغَدَاءِ وَبَعْدَ الْعَصْرِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَصَلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَكَشْحُ الْفَنَاءِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَمَوَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَالْبُكُورُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَالْإِسْتِغْفَارُ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَاسْتِعْمَالُ الْأَمَانَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَقَوْلُ الْحَقِّ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَإِجَابَةُ الْمُؤَدَّنِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَتَرْكُ الْكَلَامِ فِي الْخَلَاءِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَتَرْكُ الْحِرْصِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَشُكْرُ الْمُنْعَمِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَاجْتِنَابُ الْيَمِينِ الْكَاذِبَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَالْوُضُوءُ قَبْلَ الطَّعَامِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَأَكْلُ مَا يَشْفِقُ مِنَ الْخَوَانِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَمَنْ سَبَّحَ اللَّهَ كُلَّ يَوْمٍ ثَلَاثِينَ مَرَّةً دَفَعَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ أَيْسَرُهَا الْفَقْرُ؛

دو نماز (ظهر با عصر و مغرب با عشا) را با هم خواندن، تعقیب بعد از نماز صبح و عصر، صلۀ رحم، نطافت حریم خانه، همدردی و یاری نمودن برادر (دینی)، سحرخیزی در طلب روزی، استغفار، امانت داری، حق گویی، اجابت دعوت مؤذن، صحبت نکردن در توالف، ترک حرص، تشکر از ولی نعمت، پرهیز از قسم دروغ، شستن دست قبل از غذا، و خوردن آنچه بیرون از سفره می افتد، روزی را زیاد می کنند و کسی که هر روز سی مرتبه خدا را تسبیح بگوید، خدای - عز و جل - هفتاد نوع بلا را از او دور می کند که آسان ترین آن فقر است.

خصال، ص ۵۰۵.

### حدیث ۵۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَارِنُ أَهْلِ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ وَبَايِنُ أَهْلِ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ؛

با خوبان معاشرت کن تا از آنان باشی و از بدان دوری کن تا از آنان نباشی.

نهج البلاغه، نامه ۳۱.

### حدیث ۵۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاعْلَمْنَا سُبْحَانَهُ أَنَّهُ قَدْ أَمَرَهُمْ بِالْعِمَارَةِ لِيَكُونَ ذَلِكَ سَبَبًا لِمَعَايَشِهِمْ بِمَا يَخْرُجُ مِنَ الْأَرْضِ مِنَ الْحَبِّ وَالثَّمَرَاتِ وَمَا شَاكَلَ ذَلِكَ؛  
 خداوند سبحان، ما را آگاه کرد که مردم را به آباد کردن فرمان داده است تا با غلات و میوه‌ها و مانند آنها که از زمین بیرون می  
 آید، زندگی خویش را سامان دهند.  
 وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۱۹۵، ح ۱۰.

### حدیث ۵۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتُهَا وَلَا أَكْرَهْتُهَا عَلَىٰ أَمْرِ حَيَّتِي قَبَضَهَا اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - إِلَيْهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا وَقَدْ كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهَا  
 فَتَنَكَّشْتُ عَنِّي الْهُمُومُ وَالْأَحْزَانُ؛  
 به خدا سوگند که هرگز بر فاطمه علیها السلام مغضب نکردم و او را به کاری مجبور نساختم، تا آن که خداوند - عز و جل - او را به  
 نزد خویش بُرد و او نیز مرا خشمگین نساخت و هرگز بر خلاف خواست من عمل نکرد و من هرگاه به او نگاه می کردم، غصه‌ها و  
 اندوه‌هایم برطرف می شد.  
 كشف الغمّة، ج ۱، ص ۳۶۳.

### حدیث ۵۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَسَمَ أَرْزَاقَهُمْ وَأَخْصَىٰ آثَارَهُمْ وَأَعْمَالَهُمْ وَعَدَدَ أَنْفُسِهِمْ وَخَائِنَةَ أَعْيُنِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ مِنَ الضَّمِيرِ؛  
 خداوند، روزی‌های مردم را تقسیم فرموده و قدم‌ها و کرده‌ها و شمار نفس‌ها و نگاه‌های دزدانه چشم‌ها را و آنچه را که سینه‌ها  
 پنهان می دارند، می داند.  
 نهج البلاغه، از خطبه ۹۰.

### حدیث ۵۶۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صِيَانَةُ الْمَرْأَةِ أَتَعْمُ لِحَالِهَا وَأَدْوَمُ لِجَمَالِهَا؛  
 محفوظ بودن و پاک دامن‌ی، برای سلامت زن مفیدتر است و زیبایی او را بادوام تر می کند.  
 غرر الحکم، ح ۵۸۲۰.

### حدیث ۵۶۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلَّمَا كَانَتْ الْبُلُوبُ وَالْإِخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتْ الْمُثُوبَةُ وَالْجَزَاءُ أَجْزَلَ لَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ اخْتَبَرَ الْأَوَّلِينَ مِنْ لُدُنِ آدَمَ - صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ  
 - إِلَى الْأَخِيرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ وَلَا تَبْصُرُ وَلَا تَسْمَعُ فَجَعَلَهَا بَيْتَهُ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لِلنَّاسِ قِيَامًا...؟! وَلِكِنَّ اللَّهَ  
 يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَيَتَعَبَّدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ وَيَتَّبِلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجًا لِلتَّكْبِيرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَإِسْكَانًا لِلتَّذَلُّلِ فِي  
 نَفْسِهِمْ وَيَجْعَلُ ذَلِكَ أَبْوَابًا فَتْحًا إِلَى فَضْلِهِ وَأَسْبَابًا ذُلًّا لِعَفْوِهِ؛

هر چه گرفتاری و امتحان بزرگ تر باشد، پاداش [آن] بیشتر است. مگر نمی بینید که خدای سبحان از زمان آدم - صلوات الله علیه - تا آخرین نفر از مردم این جهان را با سنگ هایی که ضرر و نفعی نمی رسانند و نمی بینند و نمی شنوند، آزمود و آن سنگ ها را خانه حرمت خود ساخت؛ خانه ای که آن را وسیله قیام مردم قرار داد...؟! خداوند، بندگانش را با انواع سختی ها امتحان می کند و با رنج ها و کوشش های گوناگون، به بندگی و ادارشان می سازد و آنها را با امور ناخوشایند، می آزمايد تا خود بزرگ بینی را از دل هایشان بیرون کند و فروتنی را در جان هایشان ساکن سازد و این را دری گشوده به سوی لطف و بخشش خود و وسیله ای آماده برای گذشت و آمرزش خویش قرار دهد.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۱۳، ص ۱۵۶ - ۱۵۷.

### حدیث ۵۶۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَقَدَّرَ الْأَرْزَاقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا وَقَسَمَهَا عَلَى الضَّيْقِ وَالسَّعَةِ، فَعَدَلَ فِيهَا لِيَبْتَلِيَ مَنْ أَرَادَ بِمَيْسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا وَلِيُخْتَبِرَ بِذَلِكَ الشُّكْرَ وَالصَّبْرَ مِنْ غَنِيِّهَا وَفَقِيرِهَا؛  
 خداوند، عادلانه روزی ها را کم و زیاد قرار داد و به تنگی و گشایش قسمت نمود تا مردم را با آسانی و سختی روزی، و ثروتمند را با شکر، و فقیر را با صبر، بیازماید.

نهج البلاغه، از خطبه ۹۱.

### حدیث ۵۶۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا خَالِصًا تَخْتَوُوا بِهِ أَفْضَلَ الْحَيَاةِ وَتَسْلُكُوا بِهِ طُرُقَ النِّجَاةِ؛  
 خدا را خالصانه یاد کنید تا بهترین زندگی را داشته باشید و با آن، راه نجات و رستگاری را به پیمایید.

بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۳۹، ح ۱۶.

### حدیث ۵۶۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا مَاتَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ مَا قَدَّمَ؟ وَقَالَ النَّاسُ: مَا أَخَّرَ؟ فَقَدَّمُوا فَضْلًا يَكُنْ لَكُمْ وَلَا تُوْخِرُوا كُلاًَّ يَكُنْ عَلَيْكُمْ؛  
 بنده هر گاه بمیرد فرشتگان می گویند: چه پیش فرستاد؟ و مردم می گویند: چه باقی گذاشت؟ پس، از زیادی مال خویش پیش فرستید تا به نفع شما گردد و همه را باقی نگذارید تا به ضرر شما شود.

بحار الأنوار، ج ۹۶، ص ۱۱۵، ح ۳.

### حدیث ۵۶۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَغْنِيَاءِ أَقْوَاتَ الْفُقَرَاءِ فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مُتَّعَ بِهِ غَنِيٌّ، وَاللَّهُ تَعَالَى سَأَلَهُمْ عَنْ ذَلِكَ؛  
 خداوند سبحان، غذای فقرا را در اموال ثروتمندان قرار داده است، پس هیچ فقیری در دنیا گرسنگی نمی کشد مگر این که

ثروتمندی حق او را نداده باشد و خداوند از اغنیا در این باره خواهد پرسید.

نهج البلاغه، حکمت ۳۲۸.

### حدیث ۵۶۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْمَعْرُوفِ مَا لَمْ يَتَقَدَّمْهُ الْمَطْلُ وَلَمْ يَتَعَقَّبْهُ الْمَنْ؛

بهترین نیکی آن است که سریع انجام گیرد و منتی به دنبالش نباشد.

غرر الحکم، ح ۴۹۹۹.

### حدیث ۵۶۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- أَبُو الطَّفِيلِ: اشْتَرَى عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَوْبًا فَأَعْجَبَهُ فَتَصَدَّقَ بِهِ؛

ابوالطفیل می گوید: علی علیه السلام لباسی را خریدند و از آن، خوششان آمد. لذا آن را صدقه دادند.

مجمع البیان، ج ۲، ص ۷۹۲.

### حدیث ۵۶۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ - فَإِنَّ الْمُنْفِقَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَنْ آيَقَنَ بِالْخَلْفِ جَادَ وَ سَخَتْ نَفْسُهُ بِالتَّفَقُّهِ؛

از آنچه خدای - عز و جل - روزی شما کرده، انفاق کنید؛ چرا که انفاق کننده، مقام مجاهد در راه خدا را دارد. پس هر کس

مطمئن باشد که خداوند جبران می کند، بخشش می نماید و با انفاق کردن، سخاوت می ورزد.

خصال، ص ۶۱۹، ح ۱۰.

### حدیث ۵۶۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كِتَابِهِ إِلَى عَامِلِهِ بِالْبَصْرَةِ عُمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ: وَ مَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمٍ عَائِلُهُمْ مَجْفُوفٌ وَ غَيْبُهُمْ مَدْعُوفٌ؛

در نامه خود به عثمان بن حنیف، کارگزار آن حضرت در بصره، نوشتند: گمان نمی بردم که تو دعوت میهمانی قومی را بپذیری که

نیازمندانشان مورد بی مهری قرار گرفته و ثروتمندانشان دعوت شده اند.

نهج البلاغه، از نامه ۴۵.

### حدیث ۵۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَعَاهَدُوا أَمْرَ الصَّلَاةِ وَ حَافِظُوا عَلَيْهَا وَ اشْتَكِرُوا مِنْهَا وَ تَقَرَّبُوا بِهَا، فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا، أَلَا تَشْتَمِعُونَ إِلَى جَوَابِ أَهْلِ

النَّارِ حِينَ سُئِلُوا «مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ \* قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ»!؟

مراقب نماز باشید و آن را پاس بدارید و بسیار به جای آورید و به وسیله آن به خدا تقرّب جوید؛ زیرا نماز در وقت هایی تعیین شده، بر مؤمنان واجب شده است. آیا پاسخ دوزخیان را نمی شنوید که وقتی از آنها پرسیده می شود: «چه چیز شما را به دوزخ وارد ساخت؟» می گویند: «ما از نماز گزاران نبودیم»؟! نهج البلاغه، از خطبه ۱۹۹.

### حدیث ۵۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَثْرَةُ الْمَالِ تُفْسِدُ الْقُلُوبَ، وَ تُنْشِي ۡ الدُّنُوبَ؛  
ثروت زیاد، دل ها را فاسد می کند و گناه می آورد.  
غرر الحکم، ح ۷۱۰۹.

### حدیث ۵۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْفَيْنُ ثَلَاثٌ: حُبُّ النَّسَاءِ وَ هُوَ سَيْفُ الشَّيْطَانِ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ هُوَ فُحُّ الشَّيْطَانِ وَ حُبُّ الدِّينَارِ وَ الدَّرْهَمِ وَ هُوَ سَهْمُ الشَّيْطَانِ؛  
سه چیز فتنه خیز است: شیفتگی به زنان که شمشیر شیطان، می خوارگی که دام شیطان و ثروت دوستی که تیر شیطان است.  
خصال، ص ۱۱۳، ح ۹۱.

### حدیث ۵۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَ قَدْ سَجَّحَ قَوْمًا مِنْ أَصْحَابِهِ يَسْتَبُونَ أَهْلَ الشَّامِ أَيَّامَ حَرْبِهِمْ بِصَفَيْنَ: إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَائِينَ، وَ لَكِنَّا لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ وَ ذَكَرْتُمْ حَالَهُمْ كَانَ أَصُوبَ فِي الْقَوْلِ، وَ أَبْلَغَ فِي الْعِذْرِ، وَ قَلْتُمْ مَكَانَ سَبِّكُمْ إِنِّي أَهْمُ! اللَّهُمَّ! اخْقِنِ دِمَاءَنَا وَ دِمَاءَهُمْ، وَ أَصْلِحِ ذَاتَ بَيْنِنَا وَ بَيْنَهُمْ، وَ اهْدِهِمْ مِنْ ضَلَالَتِهِمْ حَتَّى يَعْرِفَ الْحَقَّ مِنْ جِهَلِهِ، وَ يَزْعُورَى عَنِ الْعُغْيَى وَ الْعُدْوَانِ مَنْ لَهَجَ بِهِ؛  
امام علی علیه السلام هنگامی که شنیدند گروهی از اصحابش در جنگ صفین، شامیان را دشنام می گویند، فرمودند: به راستی دوست ندارم که شما دشنام دهنده باشید؛ ولی اگر [در گفتارتان بر ضد آنها] اعمالشان را وصف کنید و به بیان حال آنها پردازید، سختتان درست تر و عذرتان پذیرفته تر است. پس به جای دشنام دادن آنها، بگوئید: بارخدا! خون های ما و خون های آنها را از ریخته شدن، نگه دار و میان ما و ایشان صلح و آشتی برقرار نما و ایشان را از گمراهی نجات ده، تا هر کس حق را نمی شناسد بشناسد و آن کس که شیفته گمراهی است از آن باز ایستد.  
نهج البلاغه، از خطبه ۲۰۶.

### حدیث ۵۶۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا زَالَتْ نِعْمَةٌ وَ لَا نَصَارَةٌ عَيْشٍ إِلَّا بِدُنُوبٍ اجْتَرَحُوا، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ؛  
هیچ نعمت و شادابی زندگی از دست نرفت مگر به سبب گناهایی که مرتکب شدند. همانا خداوند، به بندگان ستم نمی کند.

خصال، ص ۶۲۴.

### حدیث ۵۶۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَغْفُو عَنِ الزَّلَّةِ وَلَا يَشْتُرُ الْعُورَةَ؛  
 بدترین مردم کسی است که خطا را نمی بخشد و عیب (دیگران) را نمی پوشاند.  
 غرر الحکم، ح ۵۷۳۵.

### حدیث ۵۶۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مُتَتَبِعًا لِعُيُوبِ النَّاسِ عَمِيًّا لِمَعَايِهِ؛  
 بدترین مردم کسی است که در پی عیوب مردم باشد و عیوب خود را نبیند.  
 غرر الحکم، ح ۵۷۳۹.

### حدیث ۵۶۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِنْدَ تَنَاهَى الشَّدَةِ تَكُونُ الْفُرْجَةُ، وَعِنْدَ تَضَائِقِ حَلْقِ الْبَلَاءِ يَكُونُ الرَّخَاءُ؛  
 چون سختی به نهایت رسید، گشایش آید و چون حلقه های بلا، تنگ گردد، آسودگی فرا رسد.  
 نهج البلاغه، حکمت ۳۵۱.

### حدیث ۵۶۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الْأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَقْصِ الثَّمَرَاتِ، وَحَبْسِ الْبَرَكَاتِ، وَإِغْلَاقِ خَزَائِنِ الْخَيْرَاتِ، لِيَتُوبَ تَائِبٌ، وَيَقْلَعَ مُقْلَعٌ، وَ  
 يَتَذَكَّرُ مُتَذَكِّرٌ، وَيَزْدَجِرُ مُزْدَجِرٌ، وَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ سُجْحَانَهُ الْأَسْتِغْفَارَ سَبَبًا لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَرَحْمَةً الْخَلْقِ، فَقَالَ سُجْحَانُهُ: «اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ  
 كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا» فَرَحِمَ اللَّهُ أُمَّرَاءَ اسْتَقْبَلَ  
 تَوْبَتَهُ وَاسْتَقَالَ حَطِيئَتَهُ وَبَادَرَ مَنِيئَتَهُ؛

خداوند، بندگانش را هنگام ارتکاب اعمال ناشایست، با کمبود میوه ها و متوقف شدن برکت ها و بسته شدن گنجینه های خیرات  
 می آزمایشد تا توبه کننده توبه کند و گناهکار از گناه، باز ایستد و پندگیرنده پند گیرد و بازدارنده باز دارد. خدای پاک، توبه را  
 وسیله فراوانی روزی و مایه رحمت بر آفریدگان قرار داد و فرمود: «از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او همواره آمرزنده است،  
 تا از آسمان برای شما بارانی پی در پی فرو ریزد و شما را با مال و فرزند، یاری نماید و باغ های خرم و نهرهای جاری به شما عطا  
 فرماید». پس خدا رحمت کند کسی را که به توبه روی آورد و به خاطر خطاهای خود، [از خدا] بخشش بطلبد و برای مرگ، توشه  
 برگیرد.

نهج البلاغه، از خطبه ۱۴۳.

**حدیث ۵۶۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَهْنَ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ كَانَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ رَاضِيًا؛  
 هر کس به آنچه خداوند به او داده است راضی باشد، راحت ترین زندگی را دارد.  
 غرر الحکم، ح ۳۳۹۷.

**حدیث ۵۶۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْعَمُ النَّاسِ عَيْشًا مَنْ مَنَحَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ الْقِنَاعَةَ وَأَصْلَحَ لَهُ زَوْجُهُ؛  
 خوش ترین زندگی را کسی دارد که خداوند سبحان، قناعت را ارزانش داشته و همسری پاک و شایسته نصیبش گردانیده است.  
 غرر الحکم، ح ۳۲۹۵.

**حدیث ۵۶۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَذَاتُهَا لَا تُمَلُّ وَمُجْتَمِعُهَا لَا يَتَفَرَّقُ وَسُكَّانُهَا قَدْ جَاوَرُوا الرَّحْمَنَ وَقَامَ بَيْنَ أَيْدِيهِمُ الْغُلَمَانُ بِصِحَافٍ مِنَ الذَّهَبِ فِيهَا الْفَاكِهَةُ وَالرَّيْحَانُ؛  
 لذت‌ها و خوشی‌های بهشت، دل را نمی‌زند، انجمن آن از هم نمی‌پاشد، ساکنانش در پناه خدای رحمانند و در برابر آنان غلامانی با طبق‌های زرین پر از میوه و گل‌های خوشبو ایستاده‌اند.  
 امالی طوسی، ج ۱، ص ۲۹، ح ۳۱.

**حدیث ۵۶۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ... وَعِزًّا لَا تُهْزَمُ أَنْصَارُهُ...؛  
 قرآنی که بر پیامبر نازل شد... عزتی است که هوادارانش شکست نمی‌خورند...  
 نهج البلاغه، خطبه ۱۹۸.

**حدیث ۵۶۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا إِنَّهُ مَنْ يُنْصِفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا؛  
 بدانید که هر کس با مردم منصفانه رفتار کند، خداوند، جز بر عزت او نیفزاید.  
 کافی، ج ۲، ص ۱۴۴، ح ۴.

**حدیث ۵۶۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ فِيهِ ثَلَاثٌ سَلِمَتْ لَهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ: يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَيَأْتِمُرُ بِهِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَنْتَهِي عَنْهُ وَيُحَافِظُ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ - جَلَّ وَعَلَا -؛

هر کس سه خصلت داشته باشد، دنیا و آخرتش سالم می ماند: به خوبی فرمان دهد و خود به آن عمل کند، از زشتی باز دارد و خود از آن باز ایستد و از حدود الهی پاسداری کند.

غرر الحکم، ح ۹۰۷۶.

### حدیث ۵۶۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قِيمَةُ كُلِّ امْرِئٍ مَا يُحْسِنُهُ؛

ارزش هر کس به اندازه خوبی های اوست.

نهج البلاغه، حکمت ۸۱.

### حدیث ۵۷۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَوْدُ نَفْسِكَ الْجَمِيلَ فَبِاعْتِيَادِكَ إِيَّاهُ يَعُودُ لَذِيذِهَا؛

خودت را به کارهای زیبا عادت بده که اگر به آنها عادت کنی، برایت لذت بخش می شوند.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۶۶، ح ۹۲.

### حدیث ۵۷۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ خَلَا مِنَ الْغُلِّ صَدْرُهُ، وَ سَلِمَ مِنَ الْغِشِّ قَلْبُهُ؛

خوشا به سعادت کسی که سینه اش از کینه خالی و قلبش از خیانت و بداندیشی پاک باشد.

غرر الحکم، ح ۵۹۴۱.

### حدیث ۵۷۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ فِيهِنَّ النَّجَاةُ: لُزُومُ الْحَقِّ وَ تَجَنُّبُ الْبَاطِلِ وَ رُكُوبُ الْجِدِّ؛

نجات و رستگاری در سه چیز است: پایبندی به حق، دوری از باطل و سوار شدن بر مرکب جدیت.

غرر الحکم، ح ۴۶۶۱.

### حدیث ۵۷۰۳



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَوَّدَ نَفْسَكَ التَّصَبُّرَ عَلَى الْمَكْرُوهِ وَ نِعْمَ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ؛

خودت را در برابر ناملایمات، به صبر عادت بده، و چه اخلاق خوبی است صبر در راه حق.  
نهج البلاغه، از نامه ۳۱.

### حدیث ۵۷۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ التَّوْبَةِ اسْتِدْرَاكُ فَوَارِطِ النَّفْسِ؛

جبران خطاها، میوه توبه است.

غرر الحکم، ح ۴۶۵۷.

### حدیث ۵۷۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْبَةُ نَدَمٌ بِالْقَلْبِ وَ اسْتِغْفَارٌ بِاللِّسَانِ وَ تَرْكُ بِالْجَوَارِحِ وَ اِضْمَارٌ اَنْ لَا يَعُودَ؛

توبه، پشیمانی با دل است و آمرزش خواهی با زبان و ترک گناه در عمل و مصمم شدن بر تکرار نکردن آن.  
غرر الحکم، ح ۲۰۷۲.

### حدیث ۵۷۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تُوبُوا إِلَى اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - وَ اَدْخُلُوا فِي مَحَبَّتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ، وَ الْمُؤْمِنُ تَوَّابٌ؛

به درگاه خدای - عز و جل - توبه و به حلقه محبت او درآیید؛ زیرا خدای - عز و جل -، توبه کنندگان و پاک شوندگان را دوست دارد، و مؤمن، توبه کار است.

خصال، ص ۶۲۳، ح ۱۰.

### حدیث ۵۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْبَةُ، تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَ تَغْسِلُ الذُّنُوبَ؛

توبه، دل ها را پاک می کند و گناهان را می شوید.

غرر الحکم، ح ۱۳۵۵.

### حدیث ۵۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ، ذَنْبُ أَصْرَ عَلَيْهِ عَامِلُهُ؛

بزرگ‌ترین گناه در پیشگاه خدا، گناهی است که گناهکار بر آن، پافشاری کند.  
غرر الحکم، ح ۳۱۳۱.

### حدیث ۵۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ، إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ وَالتَّنْفِيسُ عَنِ الْمَكْرُوبِ؛  
یاری رساندن ستم‌دیده فریادخواه و شاد کردن غمناک، از کفاره‌های گناهان بزرگ است.  
بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۲۱، ح ۲۱.

### حدیث ۵۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَاءٌ لِلْإِيمَانِ وَ مَحْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ؛  
هم نشینی با هوسرانان، باعث از یاد رفتن ایمان و حاضر شدن شیطان است.  
نهج البلاغه، از خطبه ۸۶.

### حدیث ۵۷۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِخْذَرِ الْغَضَبَ فَإِنَّهُ جُنْدٌ عَظِيمٌ مِنْ جُنُودِ إِبْلِيسَ؛  
از خشم بپرهیز که آن، سپاهی بزرگ از سپاهیان شیطان است.  
نهج البلاغه، از نامه ۶۹.

### حدیث ۵۷۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّمَا قَلْبُ الْخِدْثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ، مَا أَلْقَى فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ فَبَادَرَتْكَ بِالْأَدْبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسِرَ  
قَلْبُكَ وَيَسْتَعْلِلَ لُبُّكَ؛  
در وصیت به فرزندش امام حسن علیه السلام: دل جوان، مانند زمین خالی، ما آلفی در آن چیزی که قبلیت پذیرد. از این  
رو، پیش از آن که دلت سخت گردد و خردت سرگرم شود، به تربیت تو همت گماشتم.  
نهج البلاغه، از نامه ۳۱.

### حدیث ۵۷۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُؤْمِنُ مَنْ كَانَ حُبُّهُ لِلَّهِ وَبُغْضُهُ لِلَّهِ وَآخِذُهُ لِلَّهِ وَتَرْكُهُ لِلَّهِ؛  
مؤمن، کسی است که دوستی و دشمنی و گرفتن و رها کردنش، برای خدا باشد.

غرر الحکم، ح ۱۷۴۲.

### حدیث ۵۷۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمُؤْمِنُ مُنَزَّرٌ مِنَ الرَّيْغِ وَالشَّقَاقِ؛  
 مؤمن، از بددلی و دشمنی با مردم، به دور است.  
 غرر الحکم، ح ۱۲۴۵.

### حدیث ۵۷۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمُؤْمِنُ غَرِيْرَتُهُ النَّصْحُ وَ سَجِيْتُهُ الْكُظْمُ؛  
 مؤمن، طبیعتش خیرخواهی و فرو خوردن خشم است.  
 غرر الحکم، ح ۱۳۰۵.

### حدیث ۵۷۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّفَاقُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ: عَلَى الْهَوَى وَالْهُوَيْنَا وَالْحَفِيْظَةِ وَالطَّمَعِ. فَالْهَوَى عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: عَلَى الْبُغْيِ وَالْعِيْدَانِ وَالشَّهْوَةِ وَالطُّغْيَانِ؛  
 فَمَنْ بَغَى كَثُرَتْ عَوَائِلُهُ وَ تَخَلَّى مِنْهُ وَقَصَرَ عَلَيْهِ، وَ مَنْ اعْتَدَى لَمْ يُؤْمِنْ بِوَائِقِهِ وَ لَمْ يَسْلَمْ قَلْبُهُ وَ لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَ مَنْ لَمْ  
 يَعْدِلْ نَفْسَهُ فِي الشَّهَوَاتِ خَاصًّا فِي الْخَبِيْثَاتِ وَ مَنْ طَغَى ضَلَّ عَلَى عَمْدٍ بِلا حُجَّةٍ. وَ الْهُوَيْنَا عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: عَلَى الْغِرَّةِ وَ الْأَمْلِ وَ الْهَيْبَةِ  
 وَ الْمُمَاطَلَةِ؛ وَ ذَلِكَ بَانَ الْهَيْبَةَ تَرُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَ الْمُمَاطَلَةَ تَفْرُطُ فِي الْعَمَلِ حَتَّى يَقْدَمَ عَلَيْهِ الْأَجَلُ، وَ لَوْ لَا الْأَمْلُ عَلِمَ الْإِنْسَانُ حَسَبَ مَا  
 هُوَ فِيهِ، وَ لَوْ عَلِمَ حَسَبَ مَا هُوَ فِيهِ مَاتَ خُفَاتًا مِنَ الْهَوْلِ وَ الْوَجَلِ، وَ الْغِرَّةُ تَقْصِرُ بِالْمَرْءِ عَنِ الْعَمَلِ. وَ الْحَفِيْظَةُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: عَلَى  
 الْكِبْرِ وَ الْفَخْرِ وَ الْحَمِيَّةِ وَ الْعَصِيْبِيَّةِ؛ فَمَنْ اسْتَكْبَرَ أَذْبَرَ عَنِ الْحَقِّ، وَ مَنْ فَخَرَ فَجَرَ وَ مَنْ حَمَى أَصِيْرَ عَلَى الذُّنُوبِ، وَ مَنْ أَخَذَتْهُ الْعَصِيْبِيَّةُ  
 جَارًا، فَبُسَّ الْأَمْرُ أَمْرًا بَيْنَ إِذْبَارٍ وَ فُجُورٍ وَ إِصْرَارٍ وَ جُورٍ عَلَى الصِّرَاطِ. وَ الطَّمَعُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: الْفَرَحُ وَ الْمَرَحُ وَ اللَّجَاجِيَّةُ وَ التَّكَاثُرُ؛  
 فَالْفَرَحُ مَكْرُوهٌ عِنْدَ اللَّهِ وَ الْمَرَحُ خِيْلَاءٌ، وَ اللَّجَاجِيَّةُ بَلَاءٌ لِمَنْ اضْطَرَّتْهُ إِلَى حَمْلِ الْأَثَامِ، وَ التَّكَاثُرُ لَهْوٌ وَ لَعِبٌ وَ شَغْلٌ وَ اسْتِبْدَالُ الَّذِي هُوَ  
 أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ. فَذَلِكَ النَّفَاقُ وَ دَعَائِمُهُ وَ شُعْبُهُ؛  
 نفاق، چهار پایه دارد: هوس، سهل انگاری، خشم و طمع.

هوس، خود، چهار شعبه دارد: ستم، تجاوز، شهوت و سرکشی. هر کس ستم کند، گرفتاری هایش زیاد می شود و تنها می ماند و  
 [دیگران] از کمک به او خودداری می کنند. هر کس تجاوز (زیاده خواهی) کند، مردم از بدی هایش در امان نیستند و دلش سالم  
 نمی ماند و نمی تواند در برابر خواسته های نفسانی اش خویشتنداری کند. هر کس شهوات خود را تعدیل نکند، در پلیدی ها فرو  
 می رود و هر کس سرکشی کند، خودخواسته و بی دلیل، به بی راهه می رود.

سهل انگاری نیز چهار شعبه دارد: غفلت، آرزو، ترس و امروز و فردا کردن. و این بدان جهت است که ترس، [انسان را] از حق، دور  
 می کند و امروز و فردا کردن، موجب کوتاهی کردن در انجام عمل [صالح] می شود تا اجل به سراغ انسان بیاید (اجل انسان فرا  
 رسد). و آرزو اگر نبود، انسان، حساب کار خود را می دانست و انسان، اگر حساب کار خود را می دانست، از نگرانی و دلهره جان

می سپرد، و غفلت، موجب کم گذاشتن در کار می شود.

خشم نیز چهار شعبه دارد: خودبرتربینی، فخرفروشی، غرور و تعصب. هر کس تکبر داشته باشد، از [راه] حق، منحرف می شود و هر کس فخرفروشی کند، به گناه می افتد و هر کس غرور داشته باشد، بر گناهان اصرار می ورزد (گناهان را تکرار می کند) و هر کس گرفتار تعصب شود، ستم خواهد کرد. پس چه بد چیزی است آن که نتیجه اش پشت کردن به حق باشد و گناه و اصرار بر گناه و انحراف از راه راست را نیز به دنبال بیاورد.

طمع نیز چهار شعبه دارد: سرمستی، خوش گذرانی، خیره سری (لجاجت) و ثروت اندوزی. سرمستی، در محضر خداوند، خوشایند نیست و خوش گذرانی، غرور است و خیره سری، بلایی است برای آدمی، که او را به کشیدن بار گناهان، وادار می کند و ثروت اندوزی، سرگرمی و بازی و گرفتاری و جایگزین کردن.

چیزی پست تر (یعنی دنیا) به جای چیزی بهتر (یعنی آخرت) است این بود [شرح] نفاق و پایه ها و شاخه های آن! کافی، ج ۲، ص ۳۹۳.

### حدیث ۵۷۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَلْتَمِسِ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ، وَلَا تُؤَثِّرِ الْعَاجِلَةَ عَلَى الْآجِلَةِ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ شِمَّةُ الْمُنَافِقِينَ وَ سَجِيَّةُ الْمَارِقِينَ؛

کار آخرتی را وسیله رسیدن به اهداف دنیایی قرار نده و دنیا را بر آخرت، ترجیح مده؛ زیرا این [دو]، خصلت منافقان و روش بی دینان است.

غرر الحکم، ح ۱۰۴۰۵.

### حدیث ۵۷۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحَدٌ ذُرُّكُمْ أَهْلَ النَّفَاقِ، فَابْتَهُمُ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ، وَالزَّالُونَ الْمَزِلُّونَ، يَتَلَوَّنُونَ الْوَانَا، وَيَفْتَنُونَ افْتِنَانَا، وَيَعِدُّونَكُمْ بِكُلِّ عِمَادٍ، وَ يَزُودُونَكُمْ بِكُلِّ مِرْصَادٍ. قُلُوبُهُمْ دَوِيَّةٌ، وَ صَفَا حُهُمْ نَقِيَّةٌ. يَمْسُونَ الْخَفَاءَ، وَ يَدَبُونَ الضَّرَاءَ. وَ صِفُهُمْ دَوَاءٌ، وَ قَوْلُهُمْ شِفَاءٌ، وَ فِعْلُهُمْ الدَّاءُ الْعِيَاءُ. حَسِيدَةُ الرَّخَاءِ، وَ مُؤَكَّدُو الْبَلَاءِ، وَ مَقْنَطُو الرَّجَاءِ لَهُمْ بِكُلِّ طَرِيقٍ صَيْرِيحٌ، وَ إِلَى كُلِّ قَلْبٍ شَفِيعٌ، وَ لِكُلِّ شَجْوٍ دُمُوعٌ. يَتَفَارِضُونَ الثَّنَاءَ، وَ يَتَرَاقِبُونَ الْجَزَاءَ. إِنْ سَأَلُوا أَلْحَفُوا، وَ إِنْ عَدَلُوا كَشَفُوا، وَ إِنْ حَكَمُوا أَسْرَفُوا. قَدْ أَعَدُوا لِكُلِّ حَقٍّ بَاطِلًا، وَ لِكُلِّ قَائِمٍ مَائِلًا، وَ لِكُلِّ حَقٍّ قَاتِلًا، وَ لِكُلِّ بَابٍ مِفْتَاحًا، وَ لِكُلِّ لَيْلٍ مَضِيحًا. يَتَوَصَّلُونَ إِلَى الطَّمَعِ بِالْيَأْسِ لِيُقِيمُوا بِهِ أَسْوَأَهُمْ، وَ يُنْفِقُوا بِهِ أَعْلَاهُمْ. يَقُولُونَ فَيْسَبُّهُونَ، وَ يَصِفُونَ فَيْمُوهُونَ. قَدْ هَوَّنُوا الطَّرِيقَ، وَ أَضْلَعُوا الْمَضِيقَ. فَهُمْ لَمِيَّةُ الشَّيْطَانِ، وَ حَمِيَّةُ النَّيرَانِ: «أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ إِلَّا إِنْ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ»؛

شما را از منافقان، بر خذر می دارم؛ چرا که آنان مردمانی گم راه و گم راه کننده اند. خود، لغزیده اند و دیگران را نیز می لغزانند. به رنگ های گوناگون در می آیند و از هر راهی [شما را] می فریبند و با هر وسیله ای قصد [ضربه زدن به] شما را می کنند و در هر کمینگاهی به کمین شما می نشینند.

دل هایشان بیمار است و ظاهرشان پاک [و آراسته]. پنهانی کار می کنند و برای آسیب رساندن، آهسته می خزند. شرح و بیانشان، دارو و گفتارشان، شفاست؛ اما رفتارشان، درد بی درمان است.

به آسایش [و رفاه] مردم، حسادت می ورزند و به گرفتاری آنان دامن می زنند و امیدشان را به نومییدی می کشانند. در هر سویی

زمین خورده ای و به هر دلی راهی و برای هر اندوهی اشک هایی [دروغین] دارند. تعریف و تمجید به هم قرض می دهند و از یکدیگر، انتظار پاداش دارند. اگر چیزی بخواهند، پافشاری می کنند و اگر سرزنش کنند، پرده دری می نمایند و اگر داوری کنند، از انصاف، خارج می شوند. در برابر هر حقی، باطلی و در برابر هر کار درستی، انحرافی و برای هر زنده ای قاتلی و برای هر دردی کلیدی و برای هر شبی چراغی آماده دارند.

زهدنمایی می کنند تا به طمع های خویش برسند و از این راه، بازار خود را گرم کنند و کالاهای خود را بفروشند. سخن می گویند و تردید می افکنند، و شرح می دهند و حقیقت را وارونه جلوه می دهند. راه ها را هموار نشان می دهند و سپس خود، روندگان را به تنگناها دچار می کنند.

اینان، دار و دسته شیطان و هیزم دوزخ اند. «آنان، حزب شیطان اند و بدانید که حزب شیطان، به یقین، زیانکار خواهند بود». نهج البلاغه، خطبه ۱۹۴.

### حدیث ۵۷۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهَا إِلَّا أَرْبَعَةٌ: الشَّبَابُ لَا يَعْرِفُ قَدْرَهُ إِلَّا الشُّيُوخُ ،

امام علی علیه السلام : ارزش چهار چیز را جز چهار گروه نمی شناسند : [ارزش] جوانی را جز پیران نمی شناسند؛ [ارزش] آرامش (آسایش) را جز گرفتاران نمی شناسند ؛ [ارزش] سلامت را جز بیماران نمی شناسند ، و [ارزش] زندگی را جز مُردگان نمی دانند .  
يقول المثل الحكيم : «أواه لو عرف الشباب ، و أواه لو قدر المشيب»، ومأساة الحياة أنها لاتعطينا الحكمة إلا حينما نشيب ويسلب منا الشباب . وفي الشباب نحن قادرون على الفعل ، ولكن فعل ماذا ونحن لا- نعرف؟! وفي الشيخوخة يكون العجز عن الفعل مع أننا نعرف! (المعجم الشامل لمصطلحات الفلسفة ، عبد المنعم الحنفي : ص ۴۳۳).

### حدیث ۵۷۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَيْثَانٍ لَا يَعْرِفُ فَضْلَهُمَا إِلَّا مَنْ فَقَدَهُمَا: الشَّبَابُ، وَالْعَاقِبَةُ .

امام علی علیه السلام : برتری (ارزش) دو چیز را جز آنان که آنها را از دست دهند، نمی شناسند : جوانی و آرامش .  
غرر الحکم : ح ۵۷۶۴ .

### حدیث ۵۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

:

شَيْثَانٍ لَوْ بَكَتِ الدَّمَاءُ عَلَيْهِمَا عَيْنَانِ حَتَّى تُؤْذِنَا بِذَهَابِ  
لَمْ تَبْلُغَا الْمِعْشَارَ مِنْ حَقِّيهِمَا فَقَدْ الشَّبَابُ وَفُرْقَةُ الْأَحْبَابِ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
دو چیز است که اگر دیدگان ، بر آن خون بگریند /

تا به مرز کوری برسند ،  
به یک دهم سزایشان نرسیده اند : /  
از دست دادن جوانی و جداییِ دوستان!  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۱۰۰ .

### حدیث ۵۷۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَكَيْتُ عَلَى شَبَابٍ قَدْ تَوَلَّيْتِ الشَّبَابَ لَنَا يَعُودُ  
فَلَوْ كَانَ الشَّبَابُ يُبَاعُ بِيَعَالٍ أُعْطِيَتْ الْمُبَاعِ مَا يُرِيدُ  
وَلَكِنَّ الشَّبَابَ إِذَا تَوَلَّيْتِ شُرْفٍ فَمَطْلَبُهُ بَعِيدُ  
امام علی علیه السلام - در دیوان منسوب به ایشان - :  
بر جوانی ، چون که بگذشت ، گریستم /  
کاش جوانی به سوی ما باز می گشت!  
اگر جوانی به فروش می رسید /  
به فروشنده اش هر چه می خواست ، می دادم .  
لیکن جوانی چون بر ستیغ کوه ها نشیند /  
به دست آوردنش دشوار است .  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۰۶ .

### حدیث ۵۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

- مِنْ وَصِيَّتِهِ لِلْإِمَامِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ - يَا عَلِيُّ ، بَادِرِ بِأَرْبَعٍ قَبْلَ أَرْبَعٍ : شَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتِكَ قَبْلَ سُقْمِكَ ، وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ ، وَحَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ .

پیامبر صلی الله علیه و آله - از سفارش ایشان به امام علی علیه السلام - : ای علی! چهار چیز را پیش از چهار چیز دریاب : جوانی ات را پیش از پیری؛ و تن درستی ات را پیش از بیماری؛ و بی نیازی ات را پیش از نیازمندی؛ و زندگی ات را پیش از مرگ .  
کتاب من لا يحضره الفقيه : ج ۴ ص ۳۵۷ ح ۵۷۶۲ ، الخصال : ص ۲۳۹ ح ۸۵ .

### حدیث ۵۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَادِرِ شَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتِكَ قَبْلَ سُقْمِكَ .

امام علی علیه السلام: جوانی ات را پیش از پیری، وتندرستی ات را پیش از بیماری دریاب.  
غرر الحکم: ح ۴۳۸۱.

### حدیث ۵۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تَكُونَ غُصَّةً .  
امام علی علیه السلام: فرصت را پیش از آن که اندوه گردد، دریاب.  
نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۵۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا أَقْرَبَ الدُّنْيَا مِنَ الذَّهَابِ وَالشَّيْبِ مِنَ الشَّبَابِ .  
امام علی علیه السلام: چه نزدیک است دنیا به نابودی، و جوانی به پیری!  
غرر الحکم: ح ۹۶۸۹.

### حدیث ۵۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا أَنْزَلَ الْمَوْتَ حَقَّ مَنَزِلَتِهِ مَنَ عَدَّ عَدًّا مِنْ أَجَلِهِ .  
امام علی علیه السلام: آن که فردا را از عمر خویش بشمارد، مرگ را در جای شایسته اش قرار نداده است.  
الکافی: ج ۳ ص ۲۵۹ ح ۳۰.

### حدیث ۵۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ؛ فَإِنَّهَا تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ .  
امام علی علیه السلام: از فرصت های خوب، بهره گیرید؛ زیرا مانند گذر ابرها، می گذرد.  
غرر الحکم: ح ۲۵۰۱.

### حدیث ۵۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
- فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «وَلَا تَنْسَ نَصِيحَكَ مِنَ الدُّنْيَا»  
امام علی علیه السلام - درباره آیه (و سهم خود را از دنیا فراموش مکن) - : [یعنی] سلامت، توانایی، فرصت، جوانی و شادابی ات را فراموش مکن، تا با آنها، آخرت را به دست آوری.  
القصص: ۷۷.

**حدیث ۵۷۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَزَالُ الْعَقْلُ وَالْحَمَقُ يَتَغَالَبَانِ عَلَى الرَّجُلِ إِلَى ثَمَانِي عَشْرَةَ سَنَةً فَإِذَا بَلَغَهَا غَلَبَ عَلَيْهِ أَكْثَرُهُمَا فِيهِ .

امام علی علیه السلام : خرد و نادانی تا هجده سالگی در آدمی در نبردند . وقتی آدمی به آن سن رسید ، هر کدام بیشتر باشد ، بر او غلبه می یابد .

کنز الفوائد : ج ۱ ص ۲۰۰ .

**حدیث ۵۷۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ صِغَارًا تَسُودُوا بِهِ كِبَارًا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : علم را در کم سالی بیاموزید ، تا در بزرگ سالی بدان بزرگی کنید .

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۲۶۷ ح ۹۸ .

**حدیث ۵۷۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يُجْهِدْ نَفْسَهُ فِي صِغَرِهِ لَمْ يَثْبُلْ فِي كِبَرِهِ .

امام علی علیه السلام : آن که در کم سالی ، خود را [برای تحصیل دانش و فضیلت] به کوشش وادار نسازد ، در بزرگ سالی به برتری (فضل) نمی رسد .

غرر الحکم : ح ۸۲۷۲ .

**حدیث ۵۷۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُرُوا الْأَحْدَاثَ بِالْمِرَاءِ وَالْجِدَالَ ، وَالْكَهُولَ بِالْفِكْرِ ، وَالشُّيُوخَ بِالصَّمْتِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : جوانان را به مباحثه و جدال [علمی] ، و میان سالان را به اندیشیدن ، و پیران را به سکوت ، فرمان دهید .

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۲۸۵ ح ۲۶۰ .

**حدیث ۵۷۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أَلْقَى فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ فَبَادَرَتْكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَقْسُوَ قَلْبُكَ ، وَيَسْتَعْلِلَ لُبُّكَ .

امام علی علیه السلام - در وصیت به فرزندش حسن علیه السلام - : همانا دل جوان ، مانند زمین کشت نشده است . آنچه در آن افکنده شود ، می پذیرد . از این رو ، پیش از آن که دلت سخت گردد و خردت سرگرم شود ، به تربیت تو همت گماشتم .



نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۵۷۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: وَأَجْمَعْتُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَبِكَ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ وَأَنْتَ مُقْبِلُ الْعُمْرِ ، وَمُقْتَبِلُ الدَّهْرِ ، ذُو نَيْئَةٍ سَلِيمَةٍ ، وَنَفْسٍ صَافِيَةٍ .

امام علی علیه السلام - در وصیت به فرزندش حسن علیه السلام - : [و آن گاه که] بر تربیت تو همت گماشتم ، چنان دیدم که در عنفوان جوانی و بهار زندگی ات هستی که نیتی درست و نهادی پاکیزه داری .

نهج البلاغه: الكتاب ۳۱.

### حدیث ۵۷۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْحَابُ الْمَهْدِيِّ شَبَابٌ لَا كُهُولٌ فِيهِمْ إِلَّا مِثْلُ كُحْلِ الْعَيْنِ وَالْمِلْحِ فِي الزَّادِ وَأَقْلُ الزَّادِ الْمِلْحُ .

امام علی علیه السلام: یاران مهدی (عج) جوان اند و کهن سالان ، در میان آنان ، اندک اند ، مانند سرمه در چشم و نمک در زاد و توشه ، که کمترین قسمت توشه ، نمک است .

الغیبه للطوسی : ص ۴۷۶ ح ۵۰۱ .

### حدیث ۵۷۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا مِنْ حَرَكَهٍ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ .

امام علی علیه السلام: هیچ فعلیتی نیست ، مگر آن که تو در آن ، نیازمند شناختی .

تحف العقول : ص ۱۷۱ .

### حدیث ۵۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا مَعْشَرَ الْفِتْيَانِ ، حَصِّنُوا أَعْرَاضَكُمْ بِالْأَدَبِ وَدِينَكُمْ بِالْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام: ای جوانان! آبروی خویش را با ادب (تربیت) ، و دین خویش را با دانش ، نگه دارید .

تاریخ یعقوبی : ج ۲ ص ۲۱۰ .

### حدیث ۵۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

: أَوْلَى الْأَشْيَاءِ أَنْ يَتَعَلَّمَهَا الْأَحْدَاثُ الْأَشْيَاءُ الَّتِي إِذَا صَارُوا رِجَالًا إِحْتَجَّوْا إِلَيْهَا .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : نخستین چیزهایی که جوانان می باید آنها را بیاموزند ، کارهایی است

که در بزرگی بدان نیازمند می شوند .  
شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۳۳ ح ۸۱۷.

### حدیث ۵۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
: لَا تَقْسِرُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى آدَابِكُمْ ، فَإِنَّهُمْ مَخْلُوقُونَ لِزَمَانٍ غَيْرِ زَمَانِكُمْ .  
امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : فرزندانتان را بر روش و آداب خویش ، مجبور مسازید؛ زیرا آنان ، برای زمانی دیگر ، جز زمان شما ، آفریده شده اند .  
شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۲۶۷ ح ۱۰۲ .

### حدیث ۵۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ الْحِكْمَةِ مَعْرِفَةُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ .  
امام علی علیه السلام : برترین حکمت ، خودشناسی انسان است .  
غرر الحکم : ح ۳۱۰۵ .

### حدیث ۵۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ انْتَهَى إِلَى غَايَةِ كُلِّ مَعْرِفَةٍ وَعِلْمٍ .  
امام علی علیه السلام : آن که خود را بشناسد ، به بالاترین قلّه دانش و معرفت ، رسیده است .  
غرر الحکم : ح ۸۹۴۹

### حدیث ۵۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَعْظَمُ الْجَهْلِ جَهْلُ الْإِنْسَانِ أَمْرَ نَفْسِهِ .  
امام علی علیه السلام : بدترین نادانی ، ناآگاهی انسان به خویشتن است .  
غرر الحکم : ح ۲۹۳۶ .

### حدیث ۵۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ لَمْ يَعْرِفْ نَفْسَهُ بَعْدَ عَن سَبِيلِ النَّجَاةِ ، وَخَبَطَ فِي الضَّلَالِ وَالْجَهَالَاتِ .  
امام علی علیه السلام : آن که خود را نشناسد ، از راه رستگاری دور می شود و در گم راهی و نادانی ها فرو می رود .  
غرر الحکم : ح ۹۰۳۴ .

**حدیث ۵۷۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَجِبْتُ لِمَنْ يُنْشِدُ ضَالَّتْهُ وَ قَدْ أَضَلَّ نَفْسَهُ فَلَا يَطْلُبُهَا .  
امام علی علیه السلام : در شگفتم از آن که در پی گمشده اش می گردد ؛ ولی خود را گم کرده و آن را نمی جوید .  
غرر الحکم : ح ۶۲۶۶ .

**حدیث ۵۷۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ جَاهَدَهَا وَ مَنْ جَهِلَ نَفْسَهُ أَهْمَلَهَا .  
امام علی علیه السلام : آن که خود را بشناسد ، با نفس خویش ، جهاد می کند و آن که آن را نشناسد ، رهاش می سازد .  
غرر الحکم : ح ۷۸۵۵ و ۷۸۵۶ .

**حدیث ۵۷۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ عَرَفَ قَدْرَ نَفْسِهِ لَمْ يُهِنِّهَا بِالْفَانِيَاتِ .  
امام علی علیه السلام : آن که شأن خود را بشناسد ، آن را با کارهای فانی ، خوار نمی سازد .  
غرر الحکم : ح ۸۶۲۸ .

**حدیث ۵۷۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ عَرَفَ رَبَّهُ .  
امام علی علیه السلام : آن که خود را بشناسد ، پروردگارش را شناخته است .  
غرر الحکم : ح ۷۹۴۶ .

**حدیث ۵۷۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَجِبْتُ لِمَنْ يَجْهَلُ نَفْسَهُ كَيْفَ يَعْرِفُ رَبَّهُ .  
امام علی علیه السلام : در شگفتم از آن که خود را نمی شناسد ، چگونه پروردگارش را می شناسد؟  
غرر الحکم : ح ۶۲۷۰ .

**حدیث ۵۷۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُلِقَ الْإِنْسَانُ ذَا نَفْسٍ نَاطِقَةٍ ، إِنْ زَكَّاهَا بِالْعِلْمِ وَالْعَمَلِ فَقَدْ شَابَهَتْ جَوْاهِرَ أَوْائِلِ عَالَمِهَا ، وَإِذَا اعْتَدَلَ مَزَاجُهَا وَفَارَقَتْ الْأَضْدَادَ ، فَقَدْ شَارَكَ بِهَا السَّبْعَ الشُّدَادَ

امام علی علیه السلام :- در روایتی منسوب به ایشان :- [خداوند ،] آدمی را ، دارای نفس ناطقه (دریابنده) آفریده است . اگر آن را با علم و عمل رشد دهد ، مانند گوهرهای (یا علت های) نخستین خود خواهد شد و اگر مزاج وی معتدل شود و از اضداد ، جدایی گیرند ، هر آینه با آن نفس ناطقه ، شریک آن هفت آسمان محکم خواهد شد .

### حدیث ۵۷۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: وَأَنْ أَبَدَيْتُكَ بِتَعْلِيمِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّتْ أَوَّلِيهِ وَشَرَائِعِ الْإِسْلَامِ وَأَحْكَامِهِ .

امام علی علیه السلام - در نامه ای به فرزندش حسن علیه السلام :- و این که نخست ، به تو کتاب خدا را بیاموزم و تفسیر قرآن و شریعت اسلام و احکام آن را به تو تعلیم دهم .  
نهج البلاغه : کتاب ۳۱ .

### حدیث ۵۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ الْإِيمَانِ الْعِلْمُ .

امام علی علیه السلام : اساس ایمان ، دانش است .  
بحار الأنوار : ج ۹۳ ص ۵۷ .

### حدیث ۵۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِيمَانُ وَالْعِلْمُ تَوَاقُفَانِ وَرَفِيقَانِ لَا يَفْتَرِقَانِ .

امام علی علیه السلام : ایمان و دانش ، همراه و رفیق اند و از هم جدا نمی شوند .  
غرر الحکم : ح ۱۷۸۵ .

### حدیث ۵۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَمَرَةُ الْعِلْمِ مَعْرِفَةُ اللَّهِ .

امام علی علیه السلام : دستاورد دانش ، خدا شناسی است .  
غرر الحکم : ح ۴۵۸۶ .

### حدیث ۵۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَأَلَ فِي صِغَرِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ .

امام علی علیه السلام : آن که در خردسالی پرسد ، در بزرگی سالی پاسخ می دهد .  
غرر الحکم : ح ۸۲۷۳ .

### حدیث ۵۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَكِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ رُسُلَهُ أَوْلَى قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ ، وَضَعَفَهُ فِيمَا تَرَى الْأَعْيُنُ مِنْ حَالَاتِهِمْ .

امام علی علیه السلام : خداوند سبحان ، پیامبران را صاحبان تصمیم های قوی ، اما در چشم مردم ، ناتوان قرار داد .  
نهج البلاغه : الخطبة ۱۹۲ .

### حدیث ۵۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَادُّوا التَّوَانِي بِالْعَزْمِ .

امام علی علیه السلام : از راه تصمیم راسخ گرفتن ، با سستی نبرد کنید .  
عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۱۰ ح ۵۴۵۴ .

### حدیث ۵۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا تَجْتَمِعُ غَرِيمَةٌ وَوَلِيمَةٌ ، مَا أَنْقَضَ النَّوْمَ لِعَزَائِمِ الْيَوْمِ ، وَأَمَحَى الظُّلْمَ لِتَذَاكِيرِ الْهَمَمِ !

امام علی علیه السلام : تصمیم راسخ و سورچرانی (تن پروری) با هم جمع نمی شوند . چه بسیار تصمیم های روز را که خواب شب می شکند ، و چه بسیار تاریکی هایی که یاد همت های بلند را از خاطر ، محو می کند .  
نهج البلاغه : الخطبة ۲۴۱ .

### حدیث ۵۷۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَدَامَ قَرَعَ الْبَابَ وَلَجَّ وَلَجَّ .

امام علی علیه السلام : آن که پیوسته ، کوبه در را بزند و اصرار ورزد ، داخل می شود .

### حدیث ۵۷۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ بَدَّلَ جُهْدَ طاقَتِهِ بَلَغَ كُنْهَ إِرَادَتِهِ .

امام علی علیه السلام : آن که نهایت کوشش خود را به کار گیرد ، نهایت خواسته هایش می رسد .

. غرر الحکم : ح ۹۱۶۰ ، ح ۸۷۸۵ .

### حدیث ۵۷۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ طَلَبَ شَيْئًا نَالَهُ أَوْ بَعْضَهُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که چیزی را جستجو کند ، به همه یا قسمتی از آن ، دست می یابد .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۳۸۶ .

### حدیث ۵۷۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 هَيْهَاتَ مِنْ نَيْلِ السَّعَادَةِ السُّكُونُ إِلَى الْهُوَيْنَا وَالْبَطَالَةُ .  
 امام علی علیه السلام : تن دادن به سستی و بیکاری ، چه دور است از دستیابی به خوش بختی !  
 غرر الحکم : ح ۱۰۰۲۸ .

### حدیث ۵۷۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا هَبَّتْ أَمْرًا فَفَقَعَ فِيهِ ، فَإِنَّ شِدَّةَ تَوَقُّيهِ أَعْظَمُ مِمَّا تَخَافُ مِنْهُ .  
 امام علی علیه السلام : اگر از کاری هراس داری ، خود را در آن بینداز؛ چرا که دلهره و هراس [از خطر] از خودِ خطر ، دشوارتر است .  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۷۵ .

### حدیث ۵۷۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا خِفْتَ صُعُوبَةَ أَمْرٍ فَاصْغَبْ لَهُ يَدْلًا لَكَ ، وَخَادِعِ الزَّمَانَ عَنْ أَحْدَاثِهِ تَهْنِ عَلَيْكَ .  
 امام علی علیه السلام : هر گاه از سختی کاری ترسیدی ، استوار باش تا در برابرت خوار گردد و با حوادث روزگار ، نیرنگ کن تا بر تو آسان شوند .  
 غرر الحکم : ح ۴۱۰۸ .

### حدیث ۵۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَانَ لِي فِيهَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ ... وَكَانَ ضَعِيفًا مُسْتَضْعَفًا ، فَإِنْ جَاءَ الْجِدُّ فَهُوَ كَيْتٌ غَابٍ ، وَصِلُّ وَاذِ .  
 امام علی علیه السلام : در گذشته مرا برادری بود که در راه خدا [با من برادری می کرد] . . . [به ظاهر ،] ضعیف و مستضعف بود و

[اما] اگر کاری جدی پیش می‌آمد، چون شیر بیشه [می‌خروشید] و مانند مار بیابان [حرکت می‌کرد]... .  
نهج البلاغه: الحکمه ۲۸۹.

### حدیث ۵۷۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ شَرَفَتْ هِمَّتُهُ عَظُمَتْ قِيَمَتُهُ .  
امام علی علیه السلام: آن که همتش بلند باشد، ارزش افزون می‌شود.  
غرر الحکم: ح ۸۳۲۰.

### حدیث ۵۷۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كُنْ بَعِيدَ الْهَمِّ إِذَا طَلَبْتَ .  
امام علی علیه السلام: هر گاه چیزی طلب می‌کنی، بلند همت باش.  
غرر الحکم: ح ۷۱۶۱.

### حدیث ۵۷۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ أَسْهَرَ عَيْنَ فِكْرَتِهِ بَلَغَ كُنْهَ هِمَّتِهِ .  
امام علی علیه السلام: آن که چشم اندیشه‌اش را باز کند، به نهایت آرزوهایش می‌رسد.  
غرر الحکم: ح ۸۷۸۴.

### حدیث ۵۷۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا رَفَعَ امْرَأً كَهَمَّتِهِ ، وَلَا وَضَعَهُ كَشَهْوَتِهِ .  
امام علی علیه السلام: هیچ چیز، آدمی را چون همت، بلند مرتبه نمی‌گرداند و هیچ چیز، او را مانند شهوت، خوار نمی‌سازد.  
عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۸۴ ح ۸۹۲۸.

### حدیث ۵۷۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ رَفَى دَرَجَاتِ الْهَمِّ عَظَّمَتْهُ الْأُمَّمُ .  
امام علی علیه السلام: آن که پله‌های همت را بپیماید، امت‌ها او را گرامی می‌دارند.  
غرر الحکم: ح ۸۵۲۶.

**حدیث ۵۷۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْرَمَ نَفْسِكَ عَنْ دَنِيَّةٍ وَإِنْ سَأَقْتِكَ إِلَى الرَّغَائِبِ ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبْدُلُ شَيْئًا مِنْ دِينِكَ وَعِرْضِكَ بِشَيْءٍ وَإِنْ جَلَّ .  
 امام علی علیه السلام : خود را از پستی برکنار دار ، گرچه تو را به خواسته هایت برساند؛ چرا که نمی توانی بهای دین و آبرویی را که می پردازی به دست آوری ، گرچه [دستاوردت] به ظاهر ، بزرگ باشد .  
 بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۰۶ .

**حدیث ۵۷۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْرَمَ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ دَنِيَّةٍ وَإِنْ سَأَقْتِكَ إِلَى الرَّغَائِبِ فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبْدُلُ مِنْ نَفْسِكَ عَرْضًا .  
 امام علی علیه السلام : خود را از هر پستی ای برکنار دار ، گرچه تو را به خواسته هایت برساند؛ چرا که در برابر آنچه از خود می پردازی ، چیزی به دست نخواهی آورد .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

**حدیث ۵۷۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَيِّتَةُ وَلَا الدَّيْنَةُ ، وَالتَّقَلُّ وَلَا التَّوَسُّلُ .  
 امام علی علیه السلام : مُردن ، آری! و تن به پستی دادن ، نه! و به اندک ساختن ، آری! و به این و آن متوسل شدن ، نه!  
 نهج البلاغه : الحكمة ۳۹۶ .

**حدیث ۵۷۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّقَلُّ وَلَا التَّنَدُّلُ .  
 امام علی علیه السلام : به اندک ساختن آری! و خواری ، نه!  
 غرر الحکم : ح ۳۶۲ .

**حدیث ۵۷۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ عَرَفَ قَدْرَ نَفْسِهِ لَمْ يُهِنِّهَا بِالْفَانِيَاتِ .  
 امام علی علیه السلام : آن که ارزش خود را بداند ، آن را با پرداختن به امور زوال پذیر ، سبک نمی گرداند .  
 غرر الحکم : ح ۸۶۲۸ .

**حدیث ۵۷۷۶**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغِنَى الْأَكْبَرُ ، الْيَأْسُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ .

امام علی علیه السلام : بزرگ ترین بی نیازی ، نومیدی از چیزهایی است که در دست مردم است .

نهج البلاغه : الحکمه ۳۴۲ .

### حدیث ۵۷۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الذُّلُّ فِي مَسْأَلَةِ النَّاسِ .

امام علی علیه السلام : خواری ، درخواستن از مردم است .

عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۷ ح ۱۱ .

### حدیث ۵۷۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَزِمَ الْإِسْتِقَامَةَ لَزِمَتْهُ السَّلَامَةُ .

امام علی علیه السلام : آن که پیوسته پایداری کند ، آرامش و سلامت ، پیوسته با اوست .

کنز الفوائد : ج ۱ ص ۲۸۰ .

### حدیث ۵۷۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى - يُبْغِضُ مِنْ عِبَادِهِ الْمُتَلَوَّنَ فَلَا تَزُولُوا عَنِ

الْحَقِّ وَوَلَايَةِ أَهْلِ الْحَقِّ ، فَإِنَّ مَنْ اسْتَبَدَلَ بِنَا هَلَكَ .

امام علی علیه السلام : بدانید که خداوند متعال ، بنده چند چهره را دشمن می دارد . پس ، از حق و دوستی اهل حق ، کناره

مگیرید؛ زیرا هر کس ما را با چیزی عوض

کند ، تباه می گردد .

الخصال : ص ۶۲۶ .

### حدیث ۵۷۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِمَنْهَجِ الْإِسْتِقَامَةِ ؛ فَإِنَّهُ يَكْسِبُكَ الْكِرَامَةَ وَيَكْفِيكَ الْمَلَامَةَ .

امام علی علیه السلام : بر تو باد شیوه پایداری؛ چرا که برای کرامت و بزرگواری فراهم می سازد و از سرزنش ، رهایت می کند .

غرر الحکم : ح ۶۱۲۷ .

### حدیث ۵۷۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هُوَ الَّذِي ... مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كَفَاهُ وَمَنْ سَأَلَهُ أَعْطَاهُ .

امام علی علیه السلام : اوست کسی که ... هر که بر او توکل کند ، برایش کافی است و هر که از او درخواست کند ، به وی می بخشد .

نهج البلاغه : الخطبة ۹۰ .

### حدیث ۵۷۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَازِمُ مَنْ تَخَيَّرَ لِحُلَّتِهِ ؛ فَإِنَّ الْمَرْءَ يوزنُ بِخَلِيلِهِ .

امام علی علیه السلام : دوراندیش ، کسی است که برای دوستی اش گزینش کند؛ چرا که آدمی با دوستش سنجیده می شود .  
غرر الحکم : ح ۲۰۲۶ .

### حدیث ۵۷۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْأَحْلَاءِ نَدَامَةٌ إِلَّا الْمُتَّقِينَ .

امام علی علیه السلام : برای دوستان ، پشیمانی است ، مگر [در دوستی با] پرهیزگاران .  
بحار الأنوار : ج ۶۹ ص ۲۳۷ ح ۴ .

### حدیث ۵۷۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَلِيلُ الْمَرْءِ دَلِيلٌ عَلَى عَقْلِهِ .

امام علی علیه السلام : دوست آدمی ، نشانه خرد اوست .  
غرر الحکم : ح ۵۰۸۸ .

### حدیث ۵۷۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ لَهُ عَجْزٌ .

امام علی علیه السلام : اطمینان به هر کسی پیش از آزمودنش ، ناتوانی است .  
نهج البلاغه : الحکمة ۳۸۴ .

### حدیث ۵۷۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدِّمِ الْإِخْتِيَارَ ، وَأَجِدِ الْإِسْتِظْهَارَ فِي إِخْتِيَارِ الْإِخْوَانِ ، وَإِلَّا أَلْجَأَكَ الْإِضْطِرَارُ إِلَى مُقَارَنَةِ الْأَشْرَارِ  
امام علی علیه السلام : آزمودن را جلو انداز ، و در انتخاب دوست ، احتیاط کن؛ و گرنه ، اضطرار ، تو را به دوستی یدان ، وامی  
دارد .

غرر الحکم : ح ۶۸۱۱ .

### حدیث ۵۷۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سِنَّةٌ تُخْتَبَرُ بِهَا عُقُولُ الرِّجَالِ : الْمُصَاحَبَةُ ، وَ الْمُعَامَلَةُ ، وَ الْوِلَايَةُ ، وَ الْعَزْلُ ، وَ الْغِنَى ، وَ الْفَقْرُ .

امام علی علیه السلام : با شش چیز ، اندیشه و خرد مردان ، آزموده می شود : همنشینی ، داد و ستد ، ریاست ، کناره گیری ، ثروت ،  
و تنگ دستی .

غرر الحکم : ح ۵۶۰۰ .

### حدیث ۵۷۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُعْرِفُ النَّاسُ إِلَّا بِالْإِخْتِيَارِ ، فَاخْتَبِرْ أَهْلَكَ وَوَلَدَكَ فِي غَيْبَتِكَ ، وَصِدِّيقَكَ فِي مُصِيبَتِكَ ، وَذَا الْقَرَابَةِ عِنْدَ فَاقَتِكَ ، وَذَا التَّوَدُّدِ  
وَ الْمَلَقِ عِنْدَ عَطَلَتِكَ ؛ لِتَعْلَمَ بِذَلِكَ مَنْزِلَتَكَ عِنْدَهُمْ .

امام علی علیه السلام : مردم ، جز با آزمایش ، شناخته نمی شوند . خانواده و فرزندان را در نبودت ، دوست را در گرفتاری ات ،  
خویشاوندان را در تنگ دستی ات ، و چاپلوسان و دوست نمایان را به هنگام بیکاری ات بیازمای ، تا جایگاه خودت را نزد آنان  
بدانی .

بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۱۰ ح ۶۷ .

### حدیث ۵۷۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسِمِ الرَّجُلَ صَدِيقًا - سِمَةً مَعْرِفَةً - حَتَّى تَخْتَبِرَهُ بِثَلَاثٍ : تُغْضِبُهُ فَنَنْظُرُ غَضْبَهُ يُخْرِجُهُ مِنَ الْحَقِّ إِلَى الْبَاطِلِ ، وَ عِنْدَ الدِّينَارِ وَ الدَّرْهِمِ ، وَ  
حَتَّى تُسَافِرَ مَعَهُ .

امام علی علیه السلام : کسی را برای دوستی حقیقی نشان مکن ، مگر این که او را در سه جا بیازمایی : او را به خشم آوری و  
بنگری که آیا خشم ، او را از حق به باطل به در می برد یا نه؛ و هنگام دستیابی به مال و منال؛ و هنگامی که با او هم سفر می شوی .

الأمالی للطوسی : ص ۶۴۶ ح ۱۳۳۹ .

### حدیث ۵۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْدِقَاؤُكَ ثَلَاثَةٌ وَأَعْدَاؤُكَ ثَلَاثَةٌ ، فَأَصْدِقَاؤُكَ : صِدِّيقُكَ ، وَصِدِّيقُ صِدِّيقِكَ ، وَعِدُوُّ عَدُوِّكَ . وَأَعْدَاؤُكَ : عَدُوُّكَ ، وَعَدُوُّ  
صِدِّيقِكَ ، وَصِدِّيقُ عَدُوِّكَ .

امام علی علیه السلام: دوستان تو سه گروه اند و دشمنان تو نیز سه گروه. دوستان تو عبارت اند از: دوست تو، دوستِ دوست تو، و دشمنِ دشمن تو. و دشمنان تو عبارت اند از: دشمن تو، دشمنِ دوست تو، و دوستِ دشمن تو.  
نهج البلاغه: الحکمة ۲۹۵.

### حدیث ۵۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ الْإِخْوَانِ أَقْلُهُمْ مُصَانَعَةً فِي النَّصِيحَةِ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادر کسی است که ساختگی خیرخواهی نکند.  
غرر الحکم: ح ۴۹۷۸.

### حدیث ۵۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ الْإِخْوَانِ مَنْ كَانَتْ فِي اللَّهِ مَوَدَّةٌ.  
امام علی علیه السلام: بهترین برادر، کسی است که دوستی اش برای خدا باشد.  
غرر الحکم: ح ۵۰۱۷.

### حدیث ۵۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خَيْرُ كُلِّ شَيْءٍ جَدِيدُهُ، وَخَيْرُ الْإِخْوَانِ أَقْدَمُهُمْ.  
امام علی علیه السلام: هر چیزی تازه اش بهتر است؛ ولی بهترین برادران، قدیمی ترین آنهاست.  
غرر الحکم: ح ۵۰۸۹.

### حدیث ۵۷۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
يَا رَبِّ، يَا رَبِّ! قَوِّ عَلَى خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي وَاشْدُدْ عَلَيَّ الْعَزِيمَةَ جَوَانِحِي.  
امام علی علیه السلام: پروردگارا، پروردگارا! اندام مرا بر خدمت گزاری ات نیرومند ساز و درونم را در تصمیم گیری قوی دار.  
مصباح المتهجد: ص ۸۴۹.

### حدیث ۵۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ: فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ، وَسَاعَةٌ يَرْمُ مَعَاشَهُ، وَسَاعَةٌ يُحَلِّي بَيْنَ نَفْسِهِ وَبَيْنَ لَذَّتِهَا فِيمَا يَحِلُّ وَيَجْمَلُ.  
امام علی علیه السلام: [سزاوار است] مؤمن را سه زمان باشد: زمانی که در آن با پروردگارش راز و نیاز کند؛ و زمانی که هزینه های زندگی را تأمین کند؛ و زمانی را به خوشی های حلال و زیبا، اختصاص دهد.

نهج البلاغه: الحکمه ۳۹۰.

### حدیث ۵۷۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الطَّيْبُ نُشْرَةٌ، وَالْعَسَلُ نُشْرَةٌ، وَالرُّكُوبُ نُشْرَةٌ، وَالنَّظَرُ إِلَى الْخُضْرَةِ نُشْرَةٌ.

امام علی علیه السلام: بوی خوش، نشاط آور است. عسل، نشاط آور است. سوارکاری، نشاط آور است. نگاه کردن به سبزه، نشاط آور است.

عیون اخبار الرضا علیه السلام: ج ۲ ص ۴۰ ح ۱۲۶.

### حدیث ۵۷۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

صَارَعَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَجُلًا فَصَرَعهُ، فَقَالَ الرَّجُلُ لِعَلِيٍّ: بَتَّكَ اللَّهُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ.

قَالَ عَلِيٌّ: صَدَرَكَ.

کنز العمال - به نقل از علی بن ابی ربیع - : علی علیه السلام با مردی کشتی گرفت و او را بر زمین زد. مرد به علی علیه السلام گفت: ای امیر مؤمنان! خداوند، تو را ثابت قدم گرداند.

علی علیه السلام فرمود: «مراقب سینه خود باش».

کنز العمال: ج ۱۳ ص ۱۳۰ ح ۳۶۴۱۴.

### حدیث ۵۷۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَعَدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَوْضِعَ الْجَنَائِزِ وَأَنَا مَعَهُ فَطَلَعَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ فَاعْتَرَكَمَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِيهَا حَسَنُ خُذْ حُسَيْنًا.

فَقَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَعَلَى حُسَيْنٍ تُوَالِيهِ وَهُوَ أَكْبَرُهُمَا؟

فَقَالَ: هَذَا جَبْرِيْلُ يَقُولُ: إِيهَا حُسَيْنُ.

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا، در کنار گورستان نشست و من، همراه وی بودم. حسن و حسین: آمدند و شروع به کشتی گرفتن کردند. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «حسن! حسین را بگیر».

علی علیه السلام گفت: ای پیامبر خدا! حسن را بر حسین تشویق می کنی با این که حسن، بزرگ تر است؟

فرمود: «جبرئیل دارد حسین را تشویق می کند».

تاریخ دمشق: ج ۱۴ ص ۱۶۵ ح ۳۴۹۸.

### حدیث ۵۷۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شَبَّ إِسْمَاعِيلُ وَإِسْحَاقُ فَتَسَابَقَا، فَسَبَقَ إِسْمَاعِيلُ، فَأَخَذَهُ إِبْرَاهِيمُ فَأَجْلَسَهُ فِي حِجْرِهِ وَأَجْلَسَ إِسْحَاقَ إِلَى جَنْبِهِ.

امام علی علیه السلام: اسماعیل و اسحاق ۸ به جوانی رسیدند و با یکدیگر مسابقه دادند. اسماعیل، برنده شد. ابراهیم علیه السلام، او را گرفت و در دامان خود نشاند و اسحاق را در کنار خود نشاند.  
بحار الأنوار: ج ۱۲ ص ۱۱۱ ح ۳۷.

### حدیث ۵۸۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، رَخَّصَ فِي السَّبْقِ بَيْنَ الْخَيْلِ، وَسَابَقَ بَيْنَهَا، وَجَعَلَ فِي ذَلِكَ أَوْاقِيَّ مِنْ فَضِّهِ.  
امام علی علیه السلام: پیامبر خدا، اجازه برگزاری مسابقه اسب سواری را داد و خود، آن را اجرا کرد و هفت مثقال نقره، [جایزه] مقرر کرد.  
دعائم الإسلام: ج ۱ ص ۳۴۵.

### از ۵۸۰۱ تا ۶۰۰۰

### حدیث ۵۸۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنْ قَارَفْتَ سَيِّئَةً فَعَجِّلْ مَحْوَهَا بِالتَّوْبَةِ.  
امام علی علیه السلام: اگر مرتکب گناه شدی، به سرعت، آن را با توبه نابود کن.  
تحف العقول: ص ۸۱.

### حدیث ۵۸۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
وَأَيُّ كَلِمَةٍ حُكِمَ جَامِعَةً: أَنْ تُحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ، وَتَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لَهَا؟!  
امام علی علیه السلام: چه سخن حکیمانه جامعی است این سخن که: آنچه برای خود دوست می داری، برای دیگران [نیز] دوست بدار، و آنچه برای خود نمی پسندی، برای دیگران [نیز] نپسند.  
تحف العقول: ص ۸۱.

### حدیث ۵۸۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يُنْكِرَ عَلَى النَّاسِ مَا يَأْتِي مِثْلَهُ.  
امام علی علیه السلام: برای نادانی آدمی همین بس که از دیگران، در آنچه خودش [نیز] انجام می دهد، خُرده بگیرد!  
غرر الحکم: ح ۷۰۷۳.

### حدیث ۵۸۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ النَّاسِ مَنْ كَانَ مُتَّبِعًا لِعُيُوبِ النَّاسِ ، عَمِيًّا لِمَعَايِبِهِ .

امام علی علیه السلام : بدترین مردم ، کسی است که پیجوی عیب های مردم باشد و نایبای عیب های خویش .  
غرر الحکم : ح ۵۷۳۹ .

### حدیث ۵۸۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: يَا بَنِيَّ اجْعَلْ نَفْسَكَ مِيزَانًا فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ غَيْرِكَ ، فَأَحِبِّ لِغَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَاکْرَهْ لَهُ مَا تَكْرَهُ لَهَا .

امام علی علیه السلام : در نامه به فرزندش حسن علیه السلام : فرزندم! خودت را ترازو میان خود و دیگران قرار ده . پس آنچه برای خود دوست می داری ، برای دیگران [نیز] دوست مدار ، و آنچه برای خود نمی پسندی ، برای دیگران [نیز] نپسند .  
نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

### حدیث ۵۸۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ يَعْمَلْ يَزِدُّ قُوَّةً ، مَنْ يُقْصِرْ فِي الْعَمَلِ يَزِدُّ فَتْرَةً .

امام علی علیه السلام : آن که کار کند ، نیرویش افزون گردد ، و آن که در کار کوتاهی کند ، سستی اش افزون گردد .  
غرر الحکم : ح ۷۹۹۰ و ۷۹۹۱ .

### حدیث ۵۸۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأَيْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَعْمَلُ فِي أَرْضٍ لَهُ قَدْ اسْتَنْقَعَتْ قَدَمَاهُ فِي الْعَرَقِ ، فَقُلْتُ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ! أَيْنَ الرَّجَالُ؟

فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ، قَدْ عَمِلَ بِالْيَدِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي فِي أَرْضِهِ وَمِنْ أَبِي .

فَقُلْتُ لَهُ : وَمَنْ هُوَ؟

فَقَالَ : رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَآبَائِي عَلَيْهِمُ السَّلَامُ كُلُّهُمْ كَانُوا قَدْ عَمَلُوا بِأَيْدِيهِمْ ، وَهُوَ مِنْ عَمَلِ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْأَوْصِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ .

الکافی به نقل از علی بن ابی حمزه - : ابو الحسن [امام کاظم] علیه السلام را دیدم که در زمینی کار می کرد و پاهایش از عرق ، خیس شده بود . گفتم : جانم فدایت! مردان (کارگران) کجایند؟

فرمود : «ای علی! کسی که از من و پدرم بهتر بود ، در زمینش با دستان خود ، کار می کرد» .

گفتم : او کیست؟

فرمود : «پیامبر صلی الله علیه و آله ، امیر مؤمنان و پدرانم . همه آنان ، با دستان خود ، کار می کردند و این ، شیوه پیامبران ، رسولان ، جانشینان آنها و صالحان است» .

الکافی : ج ۵ ص ۷۵ ح ۱۰ .

**حدیث ۵۸۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيْسُرُكَ أَنْ تَكُونَ مِنْ حِزْبِ اللَّهِ الْغَالِبِينَ؟ إِتَّقِ اللَّهَ سُبْحَانَهُ وَأَحْسِنِ فِي كُلِّ أَمْرِكَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ .  
 امام علی علیه السلام : آیا می خواهی که از حزب پیروز خداوند باشی؟ از خدا پروا کن و کارها را درست انجام بده؛ چرا که خداوند با کسانی است که تقوا پیشه اند و آنانی که کارها را نیکو (بی عیب و نقص) انجام می دهند .  
 غرر الحکم : ح ۲۸۲۸ .

**حدیث ۵۸۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِيَتَزَيَّنَ أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ ، كَمَا يَتَزَيَّنُ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يُحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هر یک از شما برای برادر مسلمانش خود را بپاراید ، چنان که برای غریبه ها خود را می آراید و دوست دارد او را در بهترین شمایل ببیند .  
 الکافی : ج ۶ ص ۴۳۹ ح ۱۰ .

**حدیث ۵۸۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَهَبْ أَنَّهُ لَا ثَوَابَ يُرْجَى وَلَا عِقَابَ يُتَّقَى ، أَفْتَرِّهَدُونَ فِي مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ؟!  
 امام علی علیه السلام : فرض کن ثواب و عقابی در میان نیست . آیا از رعایت کرامت های اخلاقی ، سر باز می زنید؟!  
 غرر الحکم : ح ۶۲۷۸ .

**حدیث ۵۸۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الْأَخْلَاقِ بُرْهَانُ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ .  
 امام علی علیه السلام : خُوش خُلُقِی ، نَشَانَه بَزْر گَوَارِیِ اصْل و نَسَبِ اسْت .  
 غرر الحکم : ح ۴۸۵۵ .

**حدیث ۵۸۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي سَعَةِ الْأَخْلَاقِ كُنُوزُ الْأَرْزَاقِ .  
 امام علی علیه السلام : در خوش خُلُقِی ، گنج های روزی نهفته است .  
 الکافی : ج ۸ ص ۲۳ .

**حدیث ۵۸۱۳**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْضَى النَّاسَ مَنْ كَانَتْ أَخْلَاقُهُ رَضِيَّةً .

امام علی علیه السلام : خشنودترین مردم ، کسی است که اخلاقش خوش باشد .

غرر الحکم : ح ۳۰۷۲ .

### حدیث ۵۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْمَلَكُمْ إِيمَانًا أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا .

امام علی علیه السلام : کامل ترین شما از جهت ایمان ، خوش اخلاق ترین شماست .

عیون أخبار الرضا علیه السلام : ج ۲ ص ۳۸ ح ۱۰۴ .

### حدیث ۵۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَعَفَّ بَطْنَهُ وَفَرَجَهُ .

امام علی علیه السلام : هرگاه خداوند ، خیر بنده ای را بخواهد ، او را از ناحیه شکم و شهوت ، عفیف می گرداند .

غرر الحکم : ح ۴۱۱۴ .

### حدیث ۵۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ . لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ

امام علی علیه السلام : مجاهد شهید در راه خداوند ، با اجرتر نیست از کسی که بتواند پاک دامنی پیشه سازد . پاک دامن ، نزدیک

است فرشته ای از فرشتگان باشد .

نهج البلاغه : الحکمه ۴۷۴ .

### حدیث ۵۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِفَّةُ تُضَعِّفُ الشَّهْوَةَ .

امام علی علیه السلام : پاک دامنی ، شهوت را سُست می گرداند .

غرر الحکم : ح ۲۱۴۸ .

### حدیث ۵۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَكَاهُ الْجَمَالِ الْعَفَافُ .

امام علی علیه السلام: زکات زیبایی، پاک دامنی است.

غرر الحکم: ح ۵۴۴۹.

### حدیث ۵۸۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعَفَافُ يَصُونُ النَّفْسَ وَيُنْزَهُهَا عَنِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: پاک دامنی، نفس را ایمن می‌سازد و آن را از پستی‌ها باز می‌دارد.

غرر الحکم: ح ۱۹۸۹.

### حدیث ۵۸۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْعِفَّةُ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ .

امام علی علیه السلام: پاک دامنی، پایه همه خوبی‌هاست.

غرر الحکم: ح ۱۱۶۸.

### حدیث ۵۸۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْحِرْفَةُ مَعَ الْعِفَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ .

امام علی علیه السلام: کارگری با پاک دامنی، بهتر است از ثروتمندی با شهوت رانی.

نهج البلاغه: کتاب ۳۱.

### حدیث ۵۸۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَنْ عَفَّتْ أَطْرَافَهُ حَسَّنَتْ أَوْصَافَهُ .

امام علی علیه السلام: آن که نگاه‌هایش پاک گردد، خصلت‌هایش نیکو می‌شود.

غرر الحکم: ح ۹۰۵۰.

### حدیث ۵۸۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَضُّ الطَّرْفِ مِنَ الْمُرُوَّةِ .

امام علی علیه السلام: چشم فرو بستن [در برخورد با نامحرمان]، نشانه جوان مردی است.

غرر الحکم: ح ۶۳۹۶.

**حدیث ۵۸۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْمُرُوءَةُ : غَضُّ الطَّرْفِ ، وَغَضُّ الصَّوْتِ ، وَمَشْيُ الْقَصْدِ .

امام علی علیه السلام : در سه چیز ، نشانه های جوان مردی است : چشم فرو بستن [در برابر نامحرمان] ، پایین آوردن صدا ، و اعتدال در راه رفتن .

غرر الحکم : ح ۴۶۶۰ .

**حدیث ۵۸۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ امْرَأَةً تُعْجِبُهُ فَلَیَاتِ أَهْلَهُ ؛ فَإِنَّ عِنْدَ أَهْلِهِ مِثْلَ مَا رَأَى ، وَلَا یَجْعَلَنَّ لِلشَّیْطَانِ إِلَى قَلْبِهِ سَبِيلًا ، وَلَیَصْرِفْ بَصِيرَةَ عَنْهَا ، فَإِنَّ لَمْ تَكُنْ لَهُ زَوْجَةً فَلِیَصِلَنَّ رَكَعَتَيْنِ وَیَحْمَدُ اللَّهَ كَثِیرًا ، وَیُصَلِّیْ عَلَی النَّبِیِّ وَآلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، ثُمَّ لَیَسْأَلِ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ ، فَإِنَّهُ یُبِیْحُ لَهُ بِرَأْفَتِهِ مَا یُغْنِیهِ .

امام علی علیه السلام : هرگاه کسی از شما زنی را دید که از او خوشش آمد ، نزد همسرش برود؛ چرا که همسرش ، همانی را دارد که دیده است و برای شیطان ، راهی به درون خود باز نکند ، و نگاهش را از آن زن ، بردارد ، و اگر همسر ندارد ، دو رکعت نماز بگذارد و خداوند را بسیار سپاس گوید و بر پیامبر صلی الله علیه و آله و دودمانش درود فرستد ، آن گاه از فضل خداوند ، [خواسته هایش را] بخواهد . به راستی که خداوند ، از روی رأفت و مهربانی ، آنچه او را بی نیاز کند ، به او خواهد بخشید .

الخصال : ص ۶۳۷ ح ۱۰ .

**حدیث ۵۸۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا نَظَرَ أَحَدُكُمْ إِلَى امْرَأَةٍ تُعْجِبُهُ فَلِیَلْمَسِ أَهْلَهُ ، فَإِنَّمَا هِيَ امْرَأَةٌ كَأَمْرَأَتِهِ .

امام علی علیه السلام - هنگامی که امام علیه السلام میان یارانش نشسته بود ، و زنی زیبا از کنار آنان گذشت و آنان ، به وی خیره شدند - : هرگاه کسی از ما به زنی نظر افکند که او را خوش آمد ، به سراغ همسر خویش برود ؛ چرا که او هم زنی است مانند همسر خودش .

نهج البلاغه : الحکمه ۴۲۰ .

**حدیث ۵۸۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْتُ قَاعِدًا فِي الْبَقِيعِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ فِي يَوْمِ دَجْنٍ وَمَطَرٍ ، إِذْ مَرَّتْ امْرَأَةٌ عَلَى حِمَارٍ فَوَقَعَ يَدُ الْحِمَارِ فِي وَهْدَةٍ فَسَقَطَتِ الْمَرْأَةُ فَأَعْرَضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهَا مُتَسَرِّوْلَةٌ .

قال : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُتَسَرِّوْلَاتِ - ثلاثا - أَيُّهَا النَّاسُ اتَّخَذُوا السَّرَاوِيْلَاتِ ، فَإِنَّهَا مِنْ أَسْتَرِ ثِيَابِكُمْ ، وَحَصَّنُوا بِهَا نِسَاءَكُمْ إِذَا خَرَجْنَ .  
امام علی علیه السلام : در روزی تاریک و بارانی به همراه پیامبر صلی الله علیه و آله در بقیع نشسته بودم که زنی ، سوار بر الاغ ،

گذشت . پای الاغ در چاله ای افتاد و زن ، از آن به پایین افتاد . پیامبر صلی الله علیه و آله ، رو گرداند . یاران پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند : ای پیامبر خدا! این زن ، شلوار به پا دارد .  
فرمود : «خدایا! زنان شلوار پوش رابخشای!» . سه مرتبه این دعا را تکرار کرد . [سپس فرمود :] «ای مردم! شلوار بر تن کنید؛ چرا که شلوار ، پوشنده ترین لباس هاست و زن ها را هنگامی که از خانه بیرون می روند ، با آن در امان بدارید .  
مستدرک الوسائل : ج ۳ ص ۲۴۴ ح ۳۴۹۰ .

### حدیث ۵۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يُظَهَّرُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ وَاقْتِرَابِ السَّاعِيَةِ - وَهُوَ شَرُّ الْأَزْمِنَةِ - نِسْوَةٌ كَاشِفَاتُ عَارِيَاتٍ ، مُتَبَرِّجَاتُ مِنَ الدِّينِ ، دَاخِلَاتُ فِي الْفِتَنِ ، مَاثِلَاتُ إِلَى الشَّهَوَاتِ ، مُسْرِعَاتُ إِلَى اللَّذَاتِ ، مُسْتَحِلَّاتُ لِلْمَحْرَمَاتِ ، فِي جَهَنَّمَ خَالِدَاتٌ .  
امام علی علیه السلام : در آخر زمان و هنگام نزدیکی قیامت - که بدترین زمان هاست - ، زن های برهنه و نُخت ، آشکار می گردند که از دین ، فاصله گرفته و در فتنه ها داخل شده اند ، تمایل به شهوات دارند و به سمت خوشی ها و لذت ها شتابان اند ، محرمات را حلال می شمردند ، و در دوزخ جاودانه اند .  
کتاب من لا يحضره الفقيه : ج ۳ ص ۳۹۰ ح ۴۳۷۴ .

### حدیث ۵۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَيَاءُ سَبَبٌ إِلَى كُلِّ جَمِيلٍ .  
امام علی علیه السلام : حیا ، وسیله ای به سوی همه زیبایی هاست .  
بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۲۱۱ ح ۱ .

### حدیث ۵۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَيَاءُ خُلُقٌ جَمِيلٌ .  
امام علی علیه السلام : حیا ، اخلاقی زیباست .  
عیون الحكم والمواعظ : ص ۴۰ ح ۹۱۹ .

### حدیث ۵۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ كُلِّ خَيْرٍ .  
امام علی علیه السلام : حیا ، کلید همه خوبی هاست .  
غرر الحكم : ح ۳۴۰ .

**حدیث ۵۸۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَيَاءُ يَصُدُّ عَنِ فِعْلِ الْقَبِيحِ .  
 امام علی علیه السلام : حیا ، از کار زشت ، باز می دارد .  
 غرر الحکم : ح ۱۳۹۳ .

**حدیث ۵۸۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَلَاثٌ لَا يُسْتَحْيَى مِنْهُنَّ : خِدْمَةُ الرَّجُلِ ضَيْفَهُ ، وَقِيَامُهُ عَنِ مَجْلِسِهِ لِأَبِيهِ وَمُعَلِّمِهِ ، وَطَلْبُ الْحَقِّ وَإِنْ قَلَّ .  
 امام علی علیه السلام : از سه چیز ، حیا نباید کرد : پذیرایی از میهمان ، بلند شدن در برابر پدر و معلم ، و گرفتن حق ، گر چه اندک باشد .  
 غرر الحکم : ح ۴۶۶۶ .

**حدیث ۵۸۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اسْتَحْيَا مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ فَهُوَ أَحْمَقُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که از گفتن سخن حق ، حیا کند ، نادان است .  
 غرر الحکم : ح ۸۶۵۰ .

**حدیث ۵۸۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّذْيِيرُ قَبْلَ الْعَمَلِ يُؤْمِنُكَ مِنَ النَّدَمِ .  
 امام علی علیه السلام : عاقبت اندیشی پیش از انجام دادن کار ، تو را از پشیمانی باز می دارد .  
 عیون أخبار الرضا علیه السلام : ج ۲ ص ۵۴ ح ۲۰۴ .

**حدیث ۵۸۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَوْ قَبْلَ الْفِعْلِ ، كَى لَا تُعَابَ بِمَا تَفْعَلُ .  
 امام علی علیه السلام : پیش از کار بیندیش ، تا بدانچه انجام می دهی ، سرزنش نشوی .  
 غرر الحکم : ح ۵۴۴۲ .

**حدیث ۵۸۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْقَلُ النَّاسِ أَنْظَرُهُمْ فِي الْعَوَاقِبِ .  
 امام علی علیه السلام : خردمندترین مردمان ، کسانی اند که بیشتر در پایان کارها بیندیشند .  
 غرر الحکم : ح ۳۳۶۷ .

### حدیث ۵۸۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مُظَاهَرَةَ أَوْثَقَ مِنَ الْمُشَاوَرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : هیچ پشتوانه ای محکم تر از مشورت نیست .  
 الکافی : ج ۸ ص ۲۰ ح ۴ .

### حدیث ۵۸۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا .  
 امام علی علیه السلام : بنده دیگری مباش که خداوند ، تو را آزاد آفرید .  
 نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

### حدیث ۵۸۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ تَرَكَ الشَّهَوَاتِ كَانَ حُرًّا .  
 امام علی علیه السلام : آن که شهوت ها را ترک کند ، آزاده است .  
 تحف العقول : ص ۹۹ .

### حدیث ۵۸۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْعِفَّةَ مِنْ خَلَائِقِ الْإِيمَانِ ، وَإِنَّهُمَا لَسَجِيَّةُ الْأَحْرَارِ وَشِيْمَةُ الْأَبْرَارِ .  
 امام علی علیه السلام : حیا و پاک دامنی ، از نشانه های ایمان است و آن دو ، سرشت آزادگان و خوی نیکان است .  
 غرر الحکم : ح ۳۶۰۵ .

### حدیث ۵۸۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِقْبَلْ عُذْرَ أَخِيكَ ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ عُذْرٌ فَالْتِمَسْ لَهُ عُذْرًا .  
 امام علی علیه السلام : عذر برادرت را بپذیر ، و اگر عذری ندارد ، برایش عذر بتراش .

تحف العقول : ص ۱۱۲ .

### حدیث ۵۸۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: لَا تَصْرِمِ أَخَاكَ عَلَىٰ أَرْتِيَابٍ ، وَلَا تَقْطَعْهُ دُونَ اسْتِعْتَابٍ لَعَلَّ لَهُ عُذْرًا وَأَنْتَ تَلُومُ .

امام علی علیه السلام - در سفارشش به محمّد بن حنفیه - : بر پایه تردید ، برادری ات را مشکن و بدون دلجویی ، از او جدا مشو . شاید عذری دارد و تو او را سرزنش می کنی . کتاب من لا یحضره الفقیه : ج ۴ ص ۳۹۱ ح ۵۸۳۴ .

### حدیث ۵۸۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: إِنْ يَكُنِ الشُّغْلُ مَجْهَدَةً ، فَاتِّصَالَ الْفَرَاغُ مَفْسَدَةً .

امام علی علیه السلام : اگر کار مشقت بار است ، بیکاری پیوسته ، مایه تباهی است . الإرشاد : ج ۱ ص ۲۹۸ .

### حدیث ۵۸۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: الْقَلْبُ الْفَارِغُ يَبْحَثُ عَنِ السَّوِّ ، وَالْيَدُ الْفَارِغَةُ تُتَارِعُ إِلَى الْإِثْمِ .

امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : دل بیکار ، بدی را جستجو می کند و دست بیکار ، به سوی گناه کشیده می شود . شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۰۳ ح ۴۷۳ .

### حدیث ۵۸۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: مِنَ الْفَرَاغِ تَكُونُ الصَّبْوَةُ .

امام علی علیه السلام : بیکاری ، مایه نادانی است . غرر الحکم : ح ۹۲۵۱ .

### حدیث ۵۸۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تَكْسِبُ الشَّرَّ ، كَالرَّيْحِ إِذَا مَرَّتْ بِالْبَتْنِ حَمَلَتْ نَبْتًا

امام علی علیه السلام : همنشینی با بدان ، بدی به دنبال می آورد ، همان گونه که باد اگر بر چیز گنبدیده بوزد ، با خود ، بوی گند می بزد .

غرر الحکم : ح ۵۸۳۹ .

### حدیث ۵۸۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِيمَا وَعَظَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : يَا عِيسَى ، اَعْلَمْ أَنَّ صَاحِبَ السَّوِّءِ يُعَدِي ، وَقَرِينَ السَّوِّءِ يُرْدِي ، وَاعْلَمْ مَنْ تُقَارِنُ ،  
 وَاخْتَرِ لِنَفْسِكَ إِخْوَانًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ  
 الکافی - به نقل از علی بن اسباط ، از امامان علیهم السلام - : در اندرزه‌های خداوند به عیسی علیه السلام آمده است : «ای عیسی !  
 بدان که همراه بد ، ستم می کند و همنشین بد ، آدمی را پست می کند . بدان با که همنشینی می کنی و برای خود ، برادرانی مؤمن  
 ، انتخاب کن» .  
 الکافی : ج ۸ ص ۱۳۴ ح ۱۰۳ .

### حدیث ۵۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاوَرَكَ عَيْبِكَ وَعَابَكَ فِي عَيْبِكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ ؛ فَاحْذَرُهُ .  
 امام علی علیه السلام : کسی که عیب تو را از تو بپوشاند و پشت سرت از تو عیبجویی کند ، دشمن توست . از او پرهیز .  
 غرر الحکم : ح ۸۷۴۵ .

### حدیث ۵۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اتَّقُوا مَنْ تُبْغِضُهُ قُلُوبُكُمْ .  
 امام علی علیه السلام : از آن که دل هایتان او را دشمن می دارد ، پرهیزید .  
 بحار الأنوار : ج ۷۴ ص ۱۹۸ ح ۳۴ .

### حدیث ۵۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ لَمْ تَكُنْ مَوَدَّتْهُ فِي اللَّهِ فَاحْذَرُهُ ؛ فَإِنَّ مَوَدَّتَهُ لَثِيْمَةٌ ، وَصُحْبَتُهُ مَشُومَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : از کسی که دوستی اش در راه خدا نباشد ، دوری کن ؛ چرا که دوستی او پست ، و همنشینی اش بدشگون  
 است .  
 غرر الحکم : ح ۸۹۷۸ .

### حدیث ۵۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



يَتَّبِعِي لِمَنْ أَرَادَ صَلَاحَ نَفْسِهِ وَإِحْرَازَ دِينِهِ أَنْ يَجْتَنِبَ مُخَالَطَةَ أُنْبَاءِ الدُّنْيَا .

امام علی علیه السلام: کسی که صلاح خویش و حفظ دینداری را می خواهد، از همنشینی با دنیاپرستان، دوری کند.  
غرر الحکم: ح ۱۰۹۵۱.

### حدیث ۵۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ أَرْضَاكَ بِالْبَاطِلِ .

امام علی علیه السلام: بدترین برادرانت، کسی است که در راه باطل، تو را راضی کند.  
غرر الحکم: ح ۵۶۹۰.

### حدیث ۵۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي نَفْسِكَ وَسَاتَرَكَ عَيْبِكَ .

امام علی علیه السلام: بدترین برادرانت، کسی است که با تو چاپلوسی کند و عیبت را از تو بپوشاند.  
غرر الحکم: ح ۵۷۲۵.

### حدیث ۵۸۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيَّاكَ أَنْ تُحِبَّ أَعْدَاءَ اللَّهِ أَوْ تُصْفِيَ وَدُّكَ لِغَيْرِ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ ، فَإِنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ مَعَهُمْ .

امام علی علیه السلام: بپرهیز از این که دشمنان خدا را دوست بداری یا دوستی ات را برای غیر اولیای خدا خالص کنی؛ چرا که هر کس مردمانی را دوست بدارد، با آنان محشور می گردد.  
غرر الحکم: ح ۲۷۰۳.

### حدیث ۵۸۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مُصَاحِبُ الْأَشْرَارِ كَرَاكِبِ الْبَحْرِ .

امام علی علیه السلام: همنشینِ بدان، مانند مسافر دریاست [که احتمال غرق شدن و توفان، برای او بسیار است].  
غرر الحکم: ح ۹۸۳۵.

### حدیث ۵۸۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَصْنَافُ السُّكْرِ أَرْبَعَةٌ: سُكْرُ الشَّبَابِ ، وَسُكْرُ الْمَالِ ، وَسُكْرُ النَّوْمِ ، وَسُكْرُ الْمَلِكِ .

امام علی علیه السلام: مستی، چهار نوع است: مستی جوانی، مستی ثروت، مستی خواب، و مستی پادشاهی.

تحف العقول : ص ۱۲۴ .

### حدیث ۵۸۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَحْتَرَسَ مِنْ شَيْكْرِ الْمَالِ ، وَشَيْكْرِ الْقُدْرَةِ ، وَشَيْكْرِ الْعِلْمِ ، وَشَيْكْرِ الْمَدْحِ ، وَشَيْكْرِ الشَّبَابِ ؛ فَإِنَّ لِكُلِّ ذَلِكَ رِيحًا خَبِيثَةً  
 تَسْلُبُ الْعَقْلَ وَتَسْتَخِفُّ الْوَقَارَ .  
 امام علی علیه السلام : سزاوار است که خردمند ، از مستی ثروت ، مستی قدرت ، مستی دانش ، مستی ستایش و مستی جوانی  
 پرهیزد؛ چرا که هر یک را بوهای پلیدی است که عقل را می دزدد و وقار و هیبت را کم می کند .  
 غرر الحکم : ح ۱۰۹۴۸ .

### حدیث ۵۸۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُيُونُ مَصَائِدُ الشَّيْطَانِ .  
 امام علی علیه السلام : چشم ها دام های شیطان اند .  
 غرر الحکم : ح ۹۵۰ .

### حدیث ۵۸۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَبْصَرْتَ الْعَيْنُ الشَّهْوَةَ عَمِيَ الْقَلْبُ عَنِ الْعَاقِبَةِ .  
 امام علی علیه السلام : آن گاه که چشم ، [صحنه های] شهوت آلود ببیند ، دل از دیدن پایان کارها ، نابینا می گردد .  
 غرر الحکم : ح ۴۰۶۳ .

### حدیث ۵۸۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمْ مِنْ صَبَابَةٍ أُكْتَسِبَتْ مِنْ لَحْظَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : چه عشق هایی که از یک نگاه ، حاصل شد!  
 غرر الحکم : ح ۶۹۳۹ .

### حدیث ۵۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رُبَّ صَبَابَةٍ غُرِسَتْ مِنْ لَحْظَةٍ .  
 امام علی علیه السلام : چه بسیار عشق هایی که از یک نگاه ، بذر آن کاشته شد!  
 غرر الحکم : ح ۵۳۱۴ .

**حدیث ۵۸۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمْ مِنْ شَهْوَةٍ سَاعَةٍ أَوْرَثَتْ خُزْنَنا طَوِيلًا .  
 امام علی علیه السلام : چه بسا یک ساعت هوسرانی که اندوهی طولانی به جای می گذارد!  
 الکافی : ج ۲ ص ۴۵۱ ح ۱ .

**حدیث ۵۸۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكُمْ وَغَلْبَةَ الشَّهَوَاتِ عَلَى قُلُوبِكُمْ ؛ فَإِنَّ بَدَائِئَهَا مَلَكَةٌ ، وَنِهَائِئَهَا هَلَكَةٌ .  
 امام علی علیه السلام : از غلبه کردن شهوت بر دل هایتان بپرهیزید؛ چرا که آغازش پادشاهی و پایانش تباهی است .  
 غرر الحکم : ح ۲۷۴۶ .

**حدیث ۵۸۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوَّلُ الشَّهْوَةِ طَرَبٌ ، وَآخِرُهَا عَطَبٌ .  
 امام علی علیه السلام : آغاز شهوت ، شادی و آخرش نابودی است .  
 غرر الحکم : ح ۳۱۳۳ .

**حدیث ۵۸۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ أَعْوَزَهُ الصَّدِيقُ وَالرَّفِيقُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که اخلاقش بد باشد ، دوست و رفیق برایش نایاب می شود .  
 غرر الحکم : ح ۹۱۸۷ .

**حدیث ۵۸۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ .  
 امام علی علیه السلام : آن که اخلاقش بد باشد ، روزی اش تنگ می شود .  
 غرر الحکم : ح ۸۰۲۳ .

**حدیث ۵۸۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْأُمُورِ الرِّضَا عَنِ النَّفْسِ .

امام علی علیه السلام : بدترین خصلت ، از خود راضی بودن است .

غرر الحکم : ح ۵۷۲۳ .

### حدیث ۵۸۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ كَانَ عِنْدَ نَفْسِهِ عَظِيمًا كَانَ عِنْدَ اللَّهِ حَقِيرًا .

امام علی علیه السلام : آن که پیش خود ، بزرگ باشد ، نزد خداوند ، ناچیز است .

غرر الحکم : ح ۸۶۰۹ .

### حدیث ۵۸۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَرِيصُ فَقِيرٌ وَلَوْ مَلَكَ الدُّنْيَا بِحِذَافِيرِهَا .

امام علی علیه السلام : آدم حریص ، فقیر است ، گرچه مالک تمام دنیا گردد .

غرر الحکم : ح ۱۷۵۳ .

### حدیث ۵۸۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسَدُ مَطِيئَةُ التَّعَبِ .

امام علی علیه السلام : حسادت ، مرکب رنج و عذاب است .

بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۱۳ ح ۷۱ .

### حدیث ۵۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسَدُ حَبْسُ الرُّوحِ .

امام علی علیه السلام : حسادت ، زندانی کردن روح است .

غرر الحکم : ح ۳۷۲ .

### حدیث ۵۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَسَدُ لَا يَجْلِبُ إِلَّا مَضْرَّةً وَغَيْظًا ، يُوهِنُ قَلْبَكَ ، وَيَمْرِضُ جِسْمَكَ ، وَشَرُّ مَا اسْتَشَعَرَ قَلْبُ الْمَرْءِ الْحَسَدُ .

امام علی علیه السلام : حسادت ، جز زیان و خشم ، دستاوردی ندارد . حسادت ، دل را سست و تن را بیمار می کند . بدترین چیزی

که قلب آدمی احساس می کند ، حسادت است .  
بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۲۵۶ ح ۲۹ .

### حدیث ۵۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَسُودُ أَبْدَا عَلِيلٌ .  
امام علی علیه السلام : حسود ، همیشه بیمار است .  
غرر الحکم : ح ۷۸۲ .

### حدیث ۵۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَسُودُ دَائِمُ السُّقْمِ وَإِنْ كَانَ صَحِيحَ الْجِسْمِ .  
امام علی علیه السلام : حسود ، همیشه بیمار [و رنجور] است ، گرچه جسمش سالم باشد .  
غرر الحکم : ح ۱۹۶۳ .

### حدیث ۵۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَسُودُ لَا يَسُودُ .  
امام علی علیه السلام : حسود ، به آقایی نمی رسد .  
غرر الحکم : ح ۱۰۱۷ .

### حدیث ۵۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْعَجَبُ لِعَقْلِهِ الْخُسَادِ عَنِ سَلَامَةِ الْأَجْسَادِ .  
امام علی علیه السلام : بی توجهی حسودان نسبت به سلامت خود ، شگفت آور است!  
غرر الحکم : ح ۱۸۰۳ .

### حدیث ۵۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْحَاسِدُ يُظْهِرُ وُدَّهُ فِي أَقْوَالِهِ ، وَيُخْفِي بُغْضَهُ فِي أَعْمَالِهِ ، فَلَهُ اسْمُ الصَّدِيقِ وَصِفَةُ الْعَدُوِّ .  
امام علی علیه السلام : حسود ، دوستی اش را در سخن ، آشکار می کند و کینه اش را در رفتارش پنهان می سازد . او به ظاهر ، نام دوست بر خود دارد و در حقیقت ، خصلت دشمن را .  
غرر الحکم : ح ۲۱۰۵ .

**حدیث ۵۸۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَمَرَةُ الْحَسَدِ شِقَاءُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : نتیجه حسادت ، بدبختی دنیا و آخرت است .  
 غرر الحکم : ح ۴۶۳۲ .

**حدیث ۵۸۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَقُودُ مُعَذِّبُ النَّفْسِ ، مُتَضَاعِفُ الْهَمِّ .  
 امام علی علیه السلام : آدم کینه توز ، در شکنجه و عذاب است و اندوه مضاعف دارد .

**حدیث ۵۸۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَطْرَحَ الْحِقْدَ اسْتَرَّاحَ قَلْبُهُ وَوُثِقَ .  
 امام علی علیه السلام : آن که کینه را کنار بگذارد ، قلب و عقلش آرامش می یابد .  
 غرر الحکم : ح ۱۹۶۲ ، ح ۸۵۸۴ .

**حدیث ۵۸۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ ، فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ  
 فَجُنُونُهُ مُسْتَحْكَمٌ .  
 امام علی علیه السلام : خشم (تندی) ، نوعی دیوانگی است؛ زیرا خشمگین ، پشیمان می گردد و اگر پشیمان نشود ، دیوانگی اش  
 قطعی است .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۲۵۵ .

**حدیث ۵۸۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّجَاجَةُ تَسْلُ الرِّأْيَ .  
 امام علی علیه السلام : لجاجت ، تدبیر را کُند می کند .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۱۷۹ .

**حدیث ۵۸۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّجَاجُ يُفْسِدُ الرَّأْيَ .

امام علی علیه السلام : لجاجت ، تدبیر را تباه می سازد .

غرر الحکم : ح ۱۰۷۸ .

### حدیث ۵۸۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَمَرَةُ اللَّجَاجِ الْعَطْبُ .

امام علی علیه السلام : دستاورد لجاجت ، تباهی است .

غرر الحکم : ح ۴۵۹۶ .

### حدیث ۵۸۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَاكِبُ اللَّجَاجِ مُتَعَرِّضٌ لِلْبَلَاءِ .

امام علی علیه السلام : آدم لجوج ، در معرض آسیب هاست .

غرر الحکم : ح ۵۳۸۹ .

### حدیث ۵۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنِّي لِأُبِغِضُ الرَّجُلَ - أَوْ أُبِغِضُ لِلرَّجُلِ - أَنْ يَكُونَ كَسْلَانَ عَنِ أَمْرِ دُنْيَاهُ ، وَمَنْ كَسَلَ عَنِ أَمْرِ دُنْيَاهُ فَهُوَ عَنِ أَمْرِ آخِرَتِهِ أَكْسَلُ .

امام علی علیه السلام : من مردی را که در کار دنیا سستی می کند ، خوش نمی دارم ؛ زیرا اگر در کار دنیا سستی کند ، در کار

آخرت ، بیشتر سستی خواهد کرد .

الکافی : ج ۵ ص ۸۵ ح ۴ .

### حدیث ۵۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَشْيَاءَ لَمَّا ازْدَوَجَتْ ازْدَوَجَ الْكَسَلُ وَالْعَجْزُ ، فَتَنَجَا بَيْنَهُمَا الْفَقْرُ .

امام علی علیه السلام : وقتی اشیا ، دو به دو جفت شدند ، سستی و ناتوانی با هم جفت شدند و فقر و تنگ دستی را به بار آوردند .

الکافی : ج ۵ ص ۸۶ ح ۸ .

### حدیث ۵۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: تَرَاهُ بَعِيدًا كَسَلُهُ ، دَائِمًا نَشَاطُهُ .

امام علی علیه السلام - در تبیین صفات مؤمن - : او را می بینی در حالی که سستی از او دور و شادابی اش همیشگی است .  
الکافی : ج ۲ ص ۲۳۰ ح ۱ .

### حدیث ۵۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ تَعَمَّقَ لَمْ يُنِبْ إِلَى الْحَقِّ .  
امام علی علیه السلام : آن که تندروی کند ، به حق نمی رسد .  
غرر الحکم : ح ۸۸۵۲ .

### حدیث ۵۸۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَرَى الْجَاهِلَ إِلَّا مُفْرِطًا أَوْ مُفْرَطًا .  
امام علی علیه السلام : نادان را نمی بینی ، مگر در حال زیاده روی یا کم گذاردن .  
نهج البلاغه : الحکمه ۷۰ .

### حدیث ۵۸۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
قَلَّ مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ إِلَّا أَوْشَكَ أَنْ يَكُونَ مِنْهُمْ .  
امام علی علیه السلام : کمتر کسی است که خود را شبیه گروهی کند و به زودی یکی از آنها نشود .  
نهج البلاغه : الحکمه ۲۰۷ .

### حدیث ۵۸۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي اللَّذَاتِ غَلَبَتْ عَلَيْهِ .  
امام علی علیه السلام : آن که در لذت ها (خوشی ها) بسیار اندیشه کند ، لذت ها بر او غالب می شوند .  
غرر الحکم : ح ۸۵۶۴ .

### حدیث ۵۸۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي الْمَعَاصِي دَعَتْهُ إِلَيْهَا .  
امام علی علیه السلام : آن که در گناهان ، بسیار اندیشه کند ، [این کار ،] او را به گناه می کشاند .  
غرر الحکم : ح ۸۵۶۱ .



**حدیث ۵۸۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَرَضَ اللَّهُ ... تَرَكَ شُرْبَ الْخَمْرِ تَحْصِينًا لِلْعَقْلِ .  
 امام علی علیه السلام : خداوند ، واجب کرد : ... ترک می گساری را برای حفظ عقل .  
 نهج البلاغه : الحکمة ۲۵۲ .

**حدیث ۵۸۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا عَاتَبْتَ الْحَدِيثَ فَاتَّزَكْ لَهُ مَوْضِعًا مِنْ ذَنْبِهِ لِئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجُ عَلَى الْمُكَابَرَةِ .  
 امام علی علیه السلام : - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه جوان را سرزنش می کنی ، از برخی گناهان در گذر تا سرزنش ، او را به سرسختی (مقابله) وادار نکند .  
 شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۳۳ ح ۸۱۹ .

**حدیث ۵۸۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشْبُ نِيرَانَ اللَّجَاجَةِ .  
 امام علی علیه السلام : زیاده روی در سرزنش ، آتش لجبازی را شعله ور می گرداند .  
 عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۲ ح ۱۵۹ .

**حدیث ۵۸۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا عَاتَبْتَ فَاسْتَبِقِ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه سرزنش کردی ، جایی [برای بازگشت] باقی بگذار .  
 غرر الحکم : ح ۳۹۷۷ .

**حدیث ۵۸۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا احْتَجَّتْ إِلَى الْمَشُورَةِ فِي أَمْرٍ قَدْ طَرَأَ عَلَيْكَ فَاسْتَبِدِهِ بِيَدَايَةِ الشُّبَّانِ ؛ فَإِنَّهُمْ أَحَدٌ أَذْهَانًا ، وَأَسْرَعُ حِدْسًا ، ثُمَّ رُدَّهُ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى رَأْيِ الْكُهُولِ وَالشُّيُوخِ لِيَسْتَعْقِبُوهُ وَيُحْسِنُوا الْإِخْتِيَارَ لَهُ ؛ فَإِنَّ تَجْرِبَتَهُمْ أَكْثَرُ .  
 امام علی علیه السلام - در حکمت های منسوب به ایشان - : هرگاه به مشورت نیازمند شدی ، نخست ، از مشورت با جوانان آغاز کن ؛ زیرا ذهن آنان ، تیزتر و حدس

آنان ، سریع تر است . پس مسئله را به میان سالان و پیرمردان ، واگذار تا در آن نقادی کرده ، بهترین را برگزینند؛ چرا که تجربه آنان ، بیشتر است .  
شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۳۷ ح ۸۶۶.

### حدیث ۵۹۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ شِئْتَ تَنَيْتُ بِمُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ - إِذْ يَقُولُ : «رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ» وَاللَّهُ مَا سَأَلَهُ إِلَّا خُبْرًا يَأْكُلُهُ ، لِأَنَّهُ كَانَ يَأْكُلُ بَقْلَةَ الْأَرْضِ . وَلَقَدْ كَانَتْ خُضْرَةُ الْبُقْلِ تُرَى مِنْ شَفِيفِ صِفَاقِ بَطْنِهِ ، لِهُزَالِهِ وَتَشَدُّبِ لَحْمِهِ .

امام علی علیه السلام : ... اگر می خواهی ، یکی دیگر [از انبیای الهی] ، را موسای کلیم الله - که درود و سلام خدا بر او باد - را نمونه [در تنگ دستی] بیاورم ، آن زمان که گفت : «پروردگارا! من به هر خیری که به سویم بفرستی سخت نیازمندم» . به خدا سوگند ، از خداوند ، جز نانی که بخورد ، نخواست؛ چرا که وی ، از سبزی های زمین می خورد ، چندان که به خاطر لاغری تن و تکیدگی گوشت بدن ، رنگ آن سبزی از پوست تنگ شکم او نمایان بود .  
نهج البلاغه: الخطبة ۱۶۰ .

### حدیث ۵۹۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَمَّا رَجَعَتْ

امام علی علیه السلام : چون دختران شعیب ، نزد پدر باز گشتند ، پدر ، بدانان گفت : «زود برگشتید؟!» .

آنان ، داستان موسی علیه السلام را باز گفتند ، ولی وی را نمی شناختند . شعیب علیه السلام ، به یکی از آنان گفت : «به سویش برو و او را فراخوان تا پاداش آب دادن به گوسفندان را به وی بدهیم» .  
دختر به سوی موسی علیه السلام آمد و آن چنان که خداوند در قرآن حکایت می کند : «با شرم ، راه می رفت» و گفت : پدرم ، تو را می خواند تا پاداش آب دادن به گوسفندان را به تو بدهد .

موسی علیه السلام به همراه دختر برخاست . دختر از جلو حرکت می کرد و چون باد لباسش را تکان داد و پشتش نمایان می شد ، موسی علیه السلام به وی گفت : «پشت سر من ، حرکت کن و مرا با ریگ هایی که به جلو پرتاب می کنی ، راهنمایی کن؛ چرا که ما مردمانی هستیم که به پشت سر زنان ، نگاه نمی کنیم» .

وقتی موسی علیه السلام بر شعیب علیه السلام وارد شد ، داستانش را برای شعیب علیه السلام ، باز گفت . شعیب علیه السلام به وی گفت : «مترس! از دست ستمگران ، نجات یافتی» .

یکی از دختران شعیب گفت : «ای پدر! او را استخدام کن؛ چرا که بهترین کسی است که استخدام می کنی . هم نیرومند [و هم] امانتدار است» .

شعیب علیه السلام به آن دختر گفت : نیرومندی اش را با کشیدن دلو از چاه به تنهایی ، دانستی ، امانتداری اش را از کجا شناختی؟  
دختر گفت : آن گاه که به من گفت : «پشت سر من حرکت کن و مرا راهنمایی نما؛ چرا که ما مردمانی هستیم که به پشت سر زنان ، نگاه نمی کنیم» ، دانستم که او از مردمانی است که به پشت سر زنان ، نگاه نمی کند و این ، نشانه امانتداری اش بود .

فی المصدر : «رجعتا ابنتا» وما أثبتناه هو الأصح .

## حدیث ۵۹۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ لَهُ - أَيْ لِمُوسَى - شُعَيْبٌ : «إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيْ هَيْتَيْنِ عَلَيَّ أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَنِي حَجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ» .

فَقَالَ لَهُ مُوسَى : «ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلِينَ فَضَيْتُ فَلَا عُذُونَ عَلَيَّ» أَيْ لَا سَبِيلَ عَلَيَّ إِنْ عَمِلْتُ عَشْرَ سِنِينَ أَوْ ثَمَانِي سِنِينَ ، فَقَالَ مُوسَى : «اللَّهُ عَلَيَّ مَا نَقُولُ وَكَيْلٌ» .

امام علی علیه السلام : شعیب علیه السلام به [موسی علیه السلام] گفت : «می خواهم یکی از آن دو دختر خود را به نکاح تو درآورم ، به این شرط که هشت سال برای من کار کنی ، و اگر ده سال را تمام گردانی ، اختیار با توست و نمی خواهم بر تو سخت بگیرم و مرا - این شاءالله - از درستکاران خواهی یافت» .

موسی علیه السلام به [شعیب علیه السلام] گفت : این ، قرارداد میان من و تو باشد که هر یک از دو مدت را به انجام رسانیدم ، بر من تعدی نباشد ؛ یعنی سلطه ای بر من نباشد اگر ده سال یا هشت سال کار کردم .

سپس موسی علیه السلام گفت : «و خدا بر آنچه می گوئیم ، وکیل است» .  
تفسیر القمی : ج ۲ ص ۱۳۸ .

## حدیث ۵۹۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَرَزَ الْإِيمَانَ كُلُّهُ إِلَى الشَّرِكِ كُلِّهِ .

پیامبر صلی الله علیه و آله - به هنگام رویارویی امام علی علیه السلام با عمرو بن عبد ود - : تمام ایمان در برابر تمام شرک ، ظاهر گشت .

کنز الفوائد : ج ۱ ص ۲۹۷ .

## حدیث ۵۹۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَأْمُومٍ إِمَامًا يَقْتَدِي بِهِ ، وَيَسْتَضِيءُ بِنُورِ عِلْمِهِ ، أَلَا وَإِنَّ إِمَامَكُمْ قَدْ اِكْتَفَى مِنْ دُنْيَاهُ بِطَمْرِيه

امام علی علیه السلام - در نامه اش به کارگزار خود در بصره ، عثمان بن حنیف - : بدان که هر پیروی را پیشوایی است که به او اقتدا می کند و به نور دانش او روشنایی می گیرد . بدان که پیشوای شما از دنیایش به دو تکه لباس و به دو گرده نان ، بسنده کرده است . بدان که شما بر این روش توان ندارید ، اما با ورع و تلاش و عفت و درستی مرا یاری کنید . به خدا سوگند ، از دنیای شما طلا و نقره ای ذخیره نکردم و از غنیمت های آن ، چیز زیادی نیندوختم و به جای لباس کهنه ام ، لباسی آماده نساختم .

الطَّمْرُ : الثَّوْبُ الْخَلَقَ (النهاية : ج ۳ ص ۱۳۸) .

## حدیث ۵۹۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَدُ السُّوءِ يَهْدِمُ الشَّرْفَ ، وَ يَشِينُ السَّلْفَ .

امام علی علیه السلام : فرزند ناشایست ، شرافت را تباه و نیاکان را بدنام می کند .  
غرر الحکم : ح ۱۰۰۶۵ .

### حدیث ۵۹۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَدُ السُّوءِ يَعْرِئُ

امام علی علیه السلام : فرزند ناشایست ، نیاکان را لگه دار و نسل را تباه می سازد .  
المعزة : الأمر القبيح المكروه والأذى (النهاية : ج ۳ ص ۲۰۵ «عرر»).

### حدیث ۵۹۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَدٌ عَفُوقٌ مِحَنَةٌ وَ شَوْمٌ .

امام علی علیه السلام : فرزند نافرمان ، [مایه] رنج و شوم است .  
غرر الحکم : ح ۱۰۰۷۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۵۰۴ ح ۹۲۴۷ .

### حدیث ۵۹۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَشَدُّ الْمَصَائِبِ سُوءُ الْخَلْفِ .

امام علی علیه السلام : سخت ترین مصیبت ها ، ناشایستی نسل است .  
غرر الحکم : ح ۲۹۶۳ .

### حدیث ۵۹۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْأَوْلَادِ الْعَاقُ .

امام علی علیه السلام : بدترین فرزندان ، فرزند نافرمان است .  
غرر الحکم : ح ۵۶۸۸ .

### حدیث ۵۹۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكُمْ وَ تَرْوِجِ الْحَمَقَاءِ ؛ فَإِنَّ صُحْبَتَهَا بَلَاءٌ ، وَ وُلْدَهَا ضَيَاعٌ .

امام علی علیه السلام : از ازدواج با زن کم خرد پرهیزید ؛ چرا که همراهی او بلاست و فرزندانش تباه .  
الکافی : ج ۵ ص ۳۵۳ ح ۱ ، تهذیب الأحکام : ج ۷ ص ۴۰۶ ح ۳۱ کلاهما عن السکونی عن الإمام الصادق علیه السلام .

## حدیث ۵۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى أَشْبِهِ النَّاسِ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا بَيْنَ عُنُقَيْهِ إِلَى وَجْهِهِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ. وَمَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى أَشْبِهِ النَّاسِ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَا بَيْنَ عُنُقَيْهِ إِلَى كَعْبِهِ خَلْقًا وَ لَوْنًا، فَلْيَنْظُرْ إِلَى الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ. امام علی علیه السلام : هر کس خوش حال می شود که به شبیه ترین مردم به پیامبر خدا از گردن تا صورت ، نگاه کند ، به حسن بن علی علیه‌السلام بنگرد و هر کس خوش حال می شود که به شبیه ترین مردم به پیامبر خدا از گردن تا پا ، از نظر شکل و رنگ نگاه کند ، به حسین بن علی علیه‌السلام بنگرد .

المعجم الكبير: ج ۳ ص ۹۵ ح ۲۷۶۸ ، تاریخ دمشق: ج ۱۴ ص ۱۲۵ وفيه «و ثغره» بدل «الی وجهه» و كلاهما عن هبيرة بن يريم.

## حدیث ۵۹۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى وَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا رَأْسِهِ إِلَى عُنُقَيْهِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى الْحَسَنِ، وَ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى مَا لَدُنْ عُنُقَيْهِ إِلَى رِجْلَيْهِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى الْحُسَيْنِ، اقْتِسَمَاهُ.

امام علی علیه السلام : هر کس می خواهد به سیمای پیامبر خدا ، از سر تا گردن ، نگاه کند ، به حسن بنگرد و هر کس می خواهد به پایین تر از گردن تا پای وی نگاه کند ، باید به حسین بنگرد . آن دو ، شباهت به وی را تقسیم کرده اند .

المعجم الكبير: ج ۳ ص ۹۵ ح ۲۷۶۹ عن هبيرة بن يريم كثر العمال: ج ۱۳ ص ۶۵۹ ح ۳۷۶۷۴.

## حدیث ۵۹۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَقْبَلَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذِهِ بِنْتُ عَمِّي، وَ أَنَا فَلَانُ ابْنُ فَلَانٍ، حَتَّى عَدَّ عَشْرَةَ آبَاءٍ، وَ هِيَ فَلَانَةُ بِنْتُ فَلَانٍ حَتَّى عَدَّ عَشْرَةَ آبَاءٍ، لَيْسَ فِي حَسْبِي وَلَا حَسْبِهَا حَبْشِيٌّ، وَ إِنَّهَا وَصَّعَتْ هَذَا الْحَبْشِيَّ! فَأَطْرَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: إِنَّ لَكَ تِسْعَةَ وَ تِسْعِينَ عِرْقًا، وَ لَهَا تِسْعَةٌ وَ تِسْعِينَ عِرْقًا، فَإِذَا اشْتَمَلَتْ اضْطَرَبَتِ الْعُرُوقُ، وَ سَيَأَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ عِرْقٍ مِنْهَا أَنْ يُذْهِبَ الشَّبَهَ إِلَيْهِ، قُمْ فَإِنَّهُ وَلَدُكَ، وَ لَمْ يَأْتِكَ إِلَّا مِنْ عِرْقٍ مِنْكَ أَوْ عِرْقٍ مِنْهَا.

قَالَ: فَقَامَ الرَّجُلُ وَ أَخَذَ بِيَدِ امْرَأَتِهِ، وَ أزدَادَ بِهَا وَ بَوْلَدِهَا عَجْبًا.

امام علی علیه السلام : یکی از انصار ، رو به پیامبر خدا کرد و گفت : ای پیامبر خدا! این ، دختر عموی من است و من ، فلانی پسر فلانی هستم (و تاده تن از نیاکان خود را شمرد) و او فلانی ، دختر فلانی است (و تاده تن از نیاکان او را شمرد) . نه در نسب من ، نه در نسب او هیچ سیاهپوستی وجود ندارد ، حال آن که او این سیاه پوست حبشی را به دنیا آورده است !

پیامبر خدا ، مدتی طولانی سر به زیر انداخت . سپس ، سر خود را بلند کرد و فرمود : «همانا تو ۹۹ ریشه داری و او هم ۹۹ ریشه دارد . هر گاه با او در آمیزی ، ریشه ها به حرکت درمی آیند و هر ریشه ای از خداوند متعال می خواهد که [فرزند] شباهت به او ببرد . برخیز که او فرزند توست و جز از بُن تو یا بُن او نیست» .

آن مرد ، برخاست و دست همسرش را گرفت و خرسندی اش نسبت به او و فرزندش افزون شد .

الجعفریات : ص ۹۰ ، النوادر : ص ۱۷۸ ح ۲۹۷ کلاهما عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۵۹۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
حُسْنُ الْأَخْلَاقِ بُرْهَانُ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ .  
امام علی علیه السلام : خوش اخلاقی ، دلیل کرامت ریشه هاست .  
غرر الحکم : ح ۴۸۵۵ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۲۸ ح ۴۳۹۷ .

### حدیث ۵۹۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا كَرَّمَ أَصْلَ الرَّجُلِ كَرَّمَ مَغْيَبَهُ وَ مَحْضَرَهُ .  
امام علی علیه السلام : هر گاه کسی از بزرگواری خانوادگی برخوردار باشد ، برخوردار او در پشت سر و پیش رو ، بزرگواران است .  
غرر الحکم : ح ۴۱۶۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۱۳۱ ح ۲۹۵۸ و فيه «أهل» بدل «أصل» .

### حدیث ۵۹۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ فِي طَلَبِ الْحَوَائِجِ بِشِرَافِ النُّفُوسِ ، ذَوَى الْأَصُولِ  
الطَّيِّبَةِ ؛ فَإِنَّهَا عِنْدَهُمْ أَقْصَى ، وَ هِيَ لَدَيْكُمْ أَرْكَى .  
امام علی علیه السلام : بر شما باد که در برآوردن نیازهایتان ، نزد انسان های  
شرافتمند دارای ریشه های نیکو بروید ؛ چرا که نیاز شما نزد آنان بیشتر برآورده می شود و آنان ، نزد شما پاکیزه ترند .  
غرر الحکم : ح ۶۱۶۲ .

### حدیث ۵۹۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِكُمْ بِكِرَامِ الْأَنْفُسِ وَ الْأَصُولِ ، تُنَجِّحُ لَكُمْ عِنْدَهُمْ مِنْ غَيْرِ مِطَالٍ وَ لَا مَنْ .  
امام علی علیه السلام : بر شما باد که در برآوردن نیازهایتان به سراغ انسان های کرامتمند و ریشه دار روید . نزد آنان ، بی درنگ و  
بی منت ، حاجت روا می شوید .  
غرر الحکم : ح ۶۱۵۸ .

### حدیث ۵۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَأَتَاهُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : فَضَرَبَهُ بِقَائِمِ سَيْفِهِ وَقَالَ : أَدْرَكَكَ عِرْقٌ مِنْ أُمَّكَ .

مروج الذهب - در یادکرد محمّد بن حنفیه هنگامی که در بحران جنگ جمل در مواجهه با نیزه ها و تیرها توقف کرد - امام علی علیه السلام به سوی او آمد و با غلاف شمشیر به او زد و فرمود: «رگی از مادرت در تو تأثیر گذاشته است!».

مروج الذهب: ج ۲ ص ۳۷۵، شرح نهج البلاغه: ج ۱ ص ۲۴۳.

### حدیث ۵۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَيْكُنْ أَوَّلُ مَا تَأْكُلُ النَّفْسَاءُ الرُّطْبَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ لِمَرْيَمَ: «وَهَزَى إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا جَيِّيًا».

امام علی علیه السلام: پیامبر خدا فرمود: «رطب، باید نخستین چیزی باشد که زائو می خورد؛ چرا که خداوند متعال به مریم [پس از تولد مسیح] فرمود: «وتنه درخت خرما را به سوی خود تکان ده، بر تو خرماي تازه فرو می ریزد»».

گفته شد: ای پیامبر خدا! اگر وقت رطب نباشد؟

فرمود: «هفت خرما از خرماي مدینه. اگر نبود، هفت خرما از خرماي شهرهایتان؛ چرا که خداوند عز و جلمی فرماید:» به عزت و جلال و عظمت و والایی جایگاهم، سوگند، زائو، روز زایمان رطب نمی خورد، مگر این که فرزند او، پسر باشد یا دختر، بردبار خواهد شد.»

مریم: ۲۵.

### حدیث ۵۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

خَيْرُ ثَمُورِكُمُ الْبُرْنِي،

امام علی علیه السلام: بهترین خرماي شما، برنی است. از آن به زنان در دوران نفاسشان بدهید تا فرزندانتان حکیم شوند.

البرني: ضَرْبٌ مِنَ التَّمْرِ أَحْمَرٌ مُشْرَبٌ بِصُفْرَةٍ، كَثِيرُ اللَّحَاءِ، عَذْبُ الْحَلَاوَةِ (لسان العرب: ج ۱۳ ص ۵۰ «برن»).

### حدیث ۵۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

جَمِيلُ الْمَقْصِدِ يُدُلُّ عَلَى طَهَارَةِ الْمَوْلِدِ.

امام علی علیه السلام: زیبایی هدف بر پاکی ولادت، دلالت دارد.

غرر الحکم: ح ۴۷۵۸.

### حدیث ۵۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يُبْغِضُكُمْ إِلَّا ثَلَاثَةٌ: وَلَدُ زِنَا، وَ مُنَافِقٌ، وَ مَنْ حَمَلَتْ بِهِ أُمُّهُ وَ هِيَ حَائِضٌ.

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - به علی علیه السلام - : جز [این] سه گروه، کسی شما را دشمن نمی دارد: زنازاده، منافق، و کسی

که مادرش در حال حیض ، باردار شده باشد .

علل الشرایع : ص ۱۴۲ ح ۶ عن أم سلمة ، بحار الأنوار : ج ۲۷ ص ۱۵۱ ح ۱۹.

### حدیث ۵۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّةَ عَلَى كُلِّ فَحَّاشٍ يَدِيءٌ قَلِيلٍ الْحَيَاءِ ، لَا يُبَالِي مَا قَالَ ، وَلَا مَا قِيلَ لَهُ ؛ فَإِنَّكَ إِنْ فَتَشْتَهُ لَمْ تَجِدْهُ إِلَّا لِعَيْتِهِ

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا فرمود : «همانا خداوند ، بهشت را بر هر بد زبان ناسزاگوی کم حیایی که نه از آنچه می گوید ، باکی دارد و نه از آنچه درباره اش گفته می شود ، حرام کرده است . اگر حال او را بررسی کنی ، او را جز زنازاده یا شریک شیطان نمی یابی» .

پرسیده شد : ای پیامبر خدا! آیا در میان انسان ها شریک شیطان وجود دارد ؟

پیامبر خدا فرمود : «آیا این سخن خداوند عز و جل [به شیطان] را نخوانده ای : «و در اموال و فرزندان با آنان شریک شو» ؟ لِعَيْتِهِ : أي مخلوق من زنا، نقيض لِرَشْدَةٍ (مجمع البحرين : ج ۲ ص ۱۳۴۳ «غوی»).

### حدیث ۵۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لُوِّمَ سَاءَ مِيلَادُهُ .

امام علی علیه السلام : هر کس پست باشد ، ولادتش ناشایست بوده است .

غرر الحکم : ح ۷۸۱۷.

### حدیث ۵۹۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ مُجَامَعَةَ زَوْجَتِهِ فَلْيَقُلْ : اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَحَلَلْتُ فَرْجَهَا بِأَمْرِكَ ، وَقَبَلْتُهَا بِأَمَانَتِكَ ، فَإِنْ قَضَيْتَ لِي مِنْهَا وَلَدًا فَاجْعَلْهُ ذَكَرًا سَوِيًّا ، وَلَا تَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ فِيهِ نَصِيبًا وَلَا شَرِيكًا .

امام علی علیه السلام : هرگاه یکی از شما قصد آمیزش با همسرش را داشت ، باید بگوید : «بار الها! شرمگاه او را به فرمان تو بر خود حلال کردم و او را به عنوان امانت تو پذیرفتم . پس اگر فرزندی از او برای من تقدیر کردی ، او را پسری سالم قرار ده و برای شیطان ، نه بهره ای در او قرار ده ، نه شراکتی» .

الخصال : ص ۶۳۷ ح ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تحف العقول : ص ۱۲۵ ، بحار الأنوار : ج ۱۰ ص ۱۱۵ ح ۱.

### حدیث ۵۹۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا عَلِيُّ ، لَا تُجَامِعْ امْرَأَتَكَ فِي أَوَّلِ الشَّهْرِ وَوَسَطِهِ وَآخِرِهِ ؛ فَإِنَّ الْجُنُونَ وَالْجُدَامَ وَالْخَبَلَ لِيُسْرِعُ إِلَيْهَا وَإِلَى وَلَدِهَا .



یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بَعْدَ الظَّهْرِ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ يَكُونُ أَحْوَلَ، وَالشَّيْطَانُ يَفْرَحُ بِالْحَوْلِ فِي الْإِنْسَانِ. يَا عَلِيُّ، لَا تُتَكَلَّمْ عِنْدَ الْجَمَاعِ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ لَا يُؤْمَنُ أَنْ يَكُونَ أَحْرَسَ، وَلَا يَنْظُرَنَّ أَحَدٌ إِلَى فَرْجِ امْرَأَتِهِ، وَلِيُغَضَّ بَصِيرَتَهُ عِنْدَ الْجَمَاعِ، فَإِنَّ النَّظَرَ إِلَى الْفَرْجِ يورثُ الْعَمَى فِي الْوَلَدِ.

یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بِشَهْوَةٍ امْرَأَةٌ غَيْرِكَ؛ فَإِنِّي أَحْشَى إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ أَنْ يَكُونَ مُحْتَنًا أَوْ مُؤَنَّنًا مُحْتَبَلًا ... .  
یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ مِنْ قِيَامٍ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ فِعْلِ الْحَمِيرِ، فَإِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ كَانَ بَوَالًا فِي الْفِرَاشِ، كَالْحَمِيرِ الْبَوَالَهُ فِي كُلِّ مَكَانٍ.

یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ فِي لَيْلَةِ الْأَضْحَى فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ لَهُ سِتُّ أَصَابِعٍ أَوْ أَرْبَعُ أَصَابِعٍ.  
یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ تَحْتَ شَجَرَةٍ مُثْمِرَةٍ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ جَلَادًا قَتَالًا أَوْ عَرِيفًا.  
یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ فِي وَجْهِ الشَّمْسِ وَتَأَلُّثُهَا إِلَّا أَنْ تُرَخِّي سِتْرًا فَيَسْتُرُكُمَا؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ لَا يَزَالُ فِي بُؤْسٍ وَفَقْرٍ حَتَّى يَمُوتَ.

یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ امْرَأَتَكَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ حَرِيصًا عَلَى إِهْرَاقِ الدَّمَاءِ.  
یا عَلِيُّ، إِذَا حَمَلَتْ امْرَأَتُكَ فَلَا تُجَامِعِهَا إِلَّا وَأَنْتَ عَلَى وُضوءٍ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ أَعْمَى الْقَلْبِ بَخِيلَ الْيَدِ.  
یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ فِي النُّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ مَشْوُومًا، ذَا شَأْمَةٍ فِي وَجْهِهِ.  
یا عَلِيُّ، لَا تُجَامِعِ أَهْلَكَ فِي آخِرِ دَرَجَتِهِ مِنْهُ إِذَا بَقِيَ يَوْمَانِ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ عَشَارًا  
پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در سفارش به علی علیه السلام - ای علی! با همسر خود در آغاز ماه و میانه آن و پایان آن، آمیزش نکن، چرا که دیوانگی و جذام و بی خردی با شتاب به سراغ همسر و فرزندش می رود.

ای علی! بعد از ظهر با همسرت آمیزش نکن، که اگر در این زمان فرزندی میان شما به وجود آید، لوچ می شود و شیطان از چپ بودن چشم انسان، خرسند می گردد.

ای علی! هنگام آمیزش سخن مگو؛ چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، از این که لال شود، ایمن نیست. نباید هیچ کس به شرمگاه همسرش نگاه کند و باید هنگام آمیزش، چشم خود را ببندد؛ چرا که نگریستن به شرمگاه، کوری فرزند را در پی می آورد.

ای علی! با شهوت زن دیگری با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که من بیم آن را دارم که اگر فرزندی میان شما به وجود آمد، خنتا باشد یا دختر دیوانه ....

ای علی! ایستاده با همسرت آمیزش مکن؛ چرا که این، کارِ درازگوش است. اگر میان شما فرزندی به وجود آید، بر بستر بول می کند، مانند درازگوش که در هر جا بول می کند.

ای علی! شبِ عید قربان با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، یا شش انگشتی می شود یا چهار انگشتی.

ای علی! زیر درخت میوه با همسر خود آمیزش مکن، چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، یا جلاّد آدم گش شود یا عریف.

ای علی! زیر خورشید و تابش آن با همسرت آمیزش مکن، مگر از رواندازی استفاده کنی که شما را بیوشاند؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، همواره در گرفتگی و فقر باشد تا بمیرد.

ای علی! میان اذان و اقامه با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، به خون ریزی حریص می گردد.

ای علی! هرگاه همسرت باردار شد، با او آمیزش مکن، مگر این که وضو داشته باشی؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، کوردل و خشک دست می گردد.

ای علی! در نیمه شعبان با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، شوم گشته و چهره ای زشت می یابد.

ای علی! دو روز مانده به آخر شعبان با همسرت آمیزش مکن؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، یا باج بگیر می شود و یا یاور ستمکاران، و نابودی گروهی از مردم به دست او خواهد بود.

ای علی! بر پشت بام ساختمان ها با همسرت آمیزش مکن؛ چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، منافق ریاکار بدعت گذار می شود.

ای علی! هرگاه برای مسافرت حرکت کردی، همان شب با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، مال خود را به ناحق مصرف می کند. «همانا تَبذیرِ گران، برادرانِ شیطان اند».

ای علی! هرگاه به اندازه سه روز و سه شب سفر کردی، با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، علیه تو یاور هر ستمگری می شود.

ای علی! آغاز شب با همسر خود آمیزش مکن؛ چرا که اگر میان شما فرزندی به وجود آید، از این که افسونگر و ترجیح دهنده دنیا بر آخرت شود، ایمن نیست.

العَشَّارُ: وَ هُوَ - مَنْ - أَخَذَ الْعُشْرَ مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِأَمْرِ الظَّالِمِ (مجمع البحرین: ج ۲ ص ۱۲۱۸ «عشر»).

## حدیث ۵۹۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَا عَلِيُّ، عَلَيْكَ بِالْجَمَاعِ لَيْلَةَ الْإِثْنَيْنِ؛ فَإِنَّهُ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ يَكُونُ حَافِظًا لِكِتَابِ اللَّهِ، رَاضِيًا بِمَا قَسَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .  
يَا عَلِيُّ، إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ فِي لَيْلَةِ الثَّلَاثَاءِ فَقُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ؛ فَإِنَّهُ يُرْزَقُ الشَّهَادَةَ بَعْدَ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، وَ لَا يُعَذِّبُهُ اللَّهُ مَعَ الْمُشْرِكِينَ، وَ يَكُونُ طَيِّبَ النَّكْهَةِ وَ الْفَمِّ، رَحِيمَ الْقَلْبِ، سَخِيَّ الْيَدِ، طَاهِرَ اللِّسَانِ مِنَ الْغِيْبَةِ وَ الْكِذْبِ وَ الْبُهْتَانِ .  
يَا عَلِيُّ، إِنْ جَامَعْتَ أَهْلَكَ لَيْلَةَ الْخَمِيْسِ فَقُضِيَ بَيْنَكُمَا وَ لَمَدٌ؛ فَإِنَّهُ يَكُونُ حَاكِمًا مِنَ الْحُكَّامِ، أَوْ عَالِمًا مِنَ الْعُلَمَاءِ . وَ إِنْ جَامَعْتَهَا يَوْمَ الْخَمِيْسِ عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ عَنِ كِبِدِ السَّمَاءِ فَقُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَقْرَبُهُ حَتَّى يَشِيْبَ، وَ يَكُونُ قِيْمًا،

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در سفارش به علی علیه السلام - : ای علی! بر تو باد آمیزش در شب دوشنبه؛ چرا که اگر فرزندی میان شما به وجود آید، حافظ کتاب خدا و راضی به قسمت خدا می شود.

ای علی! اگر شب سه شنبه با همسرت آمیزش کردی و فرزندی میان شما به وجود آمد، بعد از گواهی به این که «خدایی جز الله نیست» و این که «محمد، فرستاده خداست»، شهادت روزی اش می شود و خداوند، او را با مشرکان عذاب نمی کند. خوش بو دهان، دل مهربان و گشاده دست می شود، و از غیبت و دروغ و تهمت، پاک زبان می شود.

ای علی! اگر شب پنج شنبه با همسرت آمیزش کردی و فرزندی میان شما به وجود آمد، یا فرمان روایی از فرمان روایان و یا دانشمندی از دانشمندان می شود. و اگر روز پنج شنبه، هنگام مایل شدن خورشید از وسط آسمان با او آمیزش کردی و فرزندی میان

شما به وجود آمد، شیطان به او نزدیک نمی شود تا پیر شود و به سرپرستی می رسد و خداوند، سلامت دین و دنیا را روزی وی

می گرداند.

ای علی! واگر شب جمعه با او آمیزش کردی و فرزنددار شدید، گوینده سخنور زبان آور می شود و اگر عصر جمعه با او آمیزش کردی و فرزندى میان شما به وجود آمد، دانشمندی معروف و مشهور می گردد و اگر جمعه شب، بعد از نماز عشا با او آمیزش کردی، امید است که آن فرزند، از ابدال باشد، إن شاء الله تعالی!

الْقَيْمُ: السَّيِّدُ وَسَائِسُ الْأَمْرِ (لسان العرب: ج ۱۲ ص ۵۰۲ «قوم»).

### حدیث ۵۹۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ فَلْيَتَوَقَّ أَوَّلَ الْأَهْلِ وَأَنْصَافَ الشُّهُورِ؛ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَطْلُبُ الْوَلَدَ فِي هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ، وَالشَّيَاطِينُ يَطْلُبُونَ الشُّرْكَ فِيهِمَا، فَيَجِيؤُونَ وَيُحْبِلُونَ.

امام علی علیه السلام: هرگاه کسی از شما خواست به همسرش درآید، باید در اول ماه ها و نیمه ماه ها خودداری کند؛ چرا که شیطان در این دو زمان، فرزند خواهی می کند و شیطان ها در این زمان، خواستار مشارکت [در نطفه] هستند. از این رو، می آیند و باردار می کنند.

الخصال: ص ۶۳۷ ح ۱۰ عن أبي بصير ومحمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تحف العقول: ص ۱۲۵ وليس فيه «ذيله».

### حدیث ۵۹۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَوْلَمَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لِمَمَّةَ عَلَى بَعْضِ وُلْدِهِ، فَأَطَعَمَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ الْفَالُوذَجَاتِ

الکافی - به نقل از علی بن حکم، از یکی از شیعیان - : امام کاظم علیه السلام در تولد یکی از فرزندانش، تا سه روز با کاسه های بزرگ در مساجد و کوچه ها به مردم مدینه با فالوده، ولیمه داد.

الفالوذج: نوع من الحلواء (مجمع البحرين: ج ۳ ص ۱۴۱۴ «فلذج»).

### حدیث ۵۹۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَمَّا حَضَرَتْ وَوَلَادَةُ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا سَمَاءُ بِنْتُ عَمِيْسٍ وَأُمُّ سَلَمَةَ: إِحْضَرَاهَا، فَإِذَا وَقَعَ وَلَدُهَا وَاسْتَهَلَّ فَأَذِّنْ فِي أُذُنِهِ الْيَمْنَى وَأَقِيمَا فِي أُذُنِهِ الْيُسْرَى؛ فَإِنَّهُ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ بِمِثْلِهِ إِلَّا عَصِمَ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَلَا تُحَدِّثَا شَيْئًا حَتَّى آتِيَكُمَا. فَلَمَّا وَلَدَتْ فَعَلْتَا ذَلِكَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمَا وَوَلَدَهُمَا

امام علی علیه السلام: وقتی زمان زایمان فاطمه سلام الله علیها فرا رسید، پیامبر خدا به اسماء بنت عمیس و ام سلمه فرمود: «در کنارش باشید. وقتی فرزندش به دنیا آمد و گریست، در گوش راست او اذان و در گوش چپ او اقامه بگویید؛ چرا که هر جا همانند این کار انجام شده، نوزاد از شیطان در امان مانده است و هیچ نکنید تا من بیایم».

وقتی فاطمه علیها السلام [او را] به دنیا آورد، آنان همین کار را کردند سپس، پیامبر خدا آمد و ناف او را برید و نخستین خوراک را با آب دهانش به او داد و گفت: «خداوند! من او را و فرزندانش را از شر شیطان رانده شده، در پناه تو قرار می دهم».

أَلْبَاهُ بِرِيقِهِ : أَي صَبَّ رَيْقُهُ فِي فِيهِ (لسان العرب : ج ۱ ص ۱۵۰ «لبأ»).

### حدیث ۵۹۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانُوا يُؤْتَى بِالصَّبِيَّانِ فَيَبْرِكُ عَلَيْهِمْ وَيُحَنِّكُهُمْ.

صحیح مسلم - به نقل از عایشه - هنگامی که کودکان را نزد پیامبر خدا می آوردند ، ایشان آنان را متبرک می کرد و کام آنان را برمی داشت .

۱۴۱ . امام علی علیه السلام : کام فرزندان را با خرما بردارید . پیامبر صلی الله علیه و آله با حسن و حسین علیهما السلام این گونه کرد .

صحیح مسلم : ج ۳ ص ۱۶۹۱ ح ۲۷ ، المصنّف لابن أبي شيبة : ج ۵ ص ۴۳۰ ح ۴ .

### حدیث ۵۹۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَا إِنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ لَوْ حَنَّكَوْا أَوْلَادَهُمْ بِمَاءِ الْفُرَاتِ لَكَانُوا شِيعَةً لَنَا.

امام علی علیه السلام : آگاه باشید که اگر اهل کوفه ، کام فرزندان را با آب فرات برمی داشتند ، هر آینه ، پیرو ما می شدند .

الکافی : ج ۶ ص ۳۸۹ ح ۵ ، بحار الأنوار : ج ۶۶ ص ۴۴۸ ح ۵ .

### حدیث ۵۹۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَمَّوْا أَوْلَادَكُمْ قَبْلَ أَنْ يُولَدُوا ، فَإِنْ لَمْ تَدْرُوا أَذْكَرٌ أَمْ أُنْثَى فَسَمُّوهُمْ بِالْأَسْمَاءِ الَّتِي تَكُونُ لِلذَّكَرِ وَالْأُنْثَى ؛ فَإِنَّ أَسْقَاطَكُمْ إِذَا لَقَوْكُمْ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَمْ تُسَمُّوهُمْ يَقُولُ السَّقَطُ لِأَبِيهِ : أَلَا سَمَّيْتَنِي ؟ وَ قَدْ سَمَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمُ حَسِينَ قَبْلَ أَنْ يُولَدَ !

امام علی علیه السلام : بر فرزندان ، پیش از آن که زاده شوند ، نام بگذارید و اگر نمی دانید دخترند یا پسر ، آنان را به نام هایی که هم برای پسر است و هم برای دختر ، بنامید ؛ چرا که فرزندان سقط شده شما وقتی روز قیامت با شما ملاقات کنند در حالی که نام بر آنها نگذاشته اید ، به پدر خود می گوید : چرا بر من نام نهادی ؟ و پیامبر خدا ، محسن (فرزند سقط شده زهرا علیها السلام) را پیش از آن که به دنیا بیاید ، نام نهاد .

الکافی : ج ۶ ص ۱۸ ح ۲ ، عن أبي بصير عن الإمام الصادق عن أبيه عن جده عليهم السلام ، الخصال : ص ۶۳۴ .

### حدیث ۵۹۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَأَلْتُهُ عَنْ مَوْلُودٍ يُحَلَّقُ رَأْسُهُ بَعْدَ يَوْمِ السَّبْعِ ؟ فَقَالَ : إِذَا مَضَى سَبْعَةُ أَيَّامٍ فَلَيْسَ عَلَيْهِ حَلْقٌ .

الکافی - به نقل از علی بن جعفر - : از امام کاظم علیه السلام درباره نوزاد که آیا پس از روز هفتم سرش تراشیده می شود ، پرسیدم ؟

فرمود : «وقتی از هفت روز گذشت ، تراشیدن بر او نیست» .

الکافی: ج ۶ ص ۳۸ ح ۱، کتاب من لا یحضره الفقیه: ج ۳ ص ۴۸۹ ح ۴۷۲۹.

### حدیث ۵۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ خِتَانِ الصَّبِيِّ لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ؛ مِنَ السُّنَّةِ هُوَ أَوْ يُؤَخَّرُ؟ وَأَيُّهُمَا أَفْضَلُ؟  
قَالَ: لِسَبْعَةِ أَيَّامٍ مِنَ السُّنَّةِ، وَإِنْ أُخِّرَ فَلَا بَأْسَ.

الکافی - به نقل از علی بن یقطين - : از امام کاظم علیه السلام پرسیدم: ختنه پسر بچه در روز هفتم [تولد] از سنت است یا می توان آن را به تأخیر انداخت؟ و کدام برتر است؟

فرمود: «در روز هفتم، از سنت است و اگر عقب بیفتد، اشکالی ندارد».

الکافی: ج ۶ ص ۳۶ ح ۷، تهذیب الأحکام: ج ۷ ص ۴۴۵ ح ۱۷۸۰، وسائل الشیعه: ج ۱۵ ص ۱۶۵ ح ۱.

### حدیث ۵۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا مِنْ لَبَنٍ يُرَضَّعُ بِهِ الصَّبِيُّ أَعْظَمَ بَرَكَهَ عَلَيْهِ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ.

امام علی علیه السلام: هیچ شیری که کودک با آن تغذیه شود، با برکت تر از شیر مادرش نیست.

الکافی: ج ۶ ص ۴۰ ح ۱، تهذیب الأحکام: ج ۸ ص ۱۰۸ ح ۳۶۵ کلاهما عن طلحة بن زید عن الإمام الصادق علیه السلام، کتاب من لا یحضره الفقیه: ج ۳ ص ۴۷۵ ح ۴۶۶۳.

### حدیث ۵۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

تَخَيَّرُوا لِلرَّضَاعِ كَمَا تَتَخَيَّرُونَ لِلنِّكَاحِ؛ فَإِنَّ الرِّضَاعَ يُعَيِّرُ الطَّبَاعَ.

امام علی علیه السلام: برای شیر دادن، [دایه های شایسته را] گزینش کنید، همان گونه که برای ازدواج گزینش می کنید؛ چرا که شیر، طبیعت ها را تغییر می دهد.

قرب الإسناد: ص ۹۳ ح ۳۱۲ عن الحسين بن علوان عن الإمام الصادق عن أبيه عليهما السلام، بحار الأنوار: ج ۱۰۳ ص ۳۲۳ ح ۱۰.

### حدیث ۵۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَنْظَرُوا مَنْ تُرَضَّعُ أَوْلَادَكُمْ؛ فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشْبُ عَلَيْهِ.

امام علی علیه السلام: ببینید چه کسی فرزندانتان را شیر می دهد؛ چرا که فرزند، بر همان پایه رشد می کند.

الکافی: ج ۶ ص ۴۴ ح ۱۰ عن غياث بن إبراهيم عن الإمام الصادق علیه السلام.

### حدیث ۵۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَطْعَمُوا صِبْيَانَكُمْ الرُّمَانَ ؛ فَإِنَّهُ أَسْرَعُ لِالْسِتِّهِمْ .

امام علی علیه السلام : به کودکانتان انار بدهید ؛ چرا که مایه رویش شتابنده تر دندان ها است .  
الأمالی للطوسی : ص ۳۶۲ ح ۷۵۳ عن علی بن علی الدعبلی عن الإمام الرضا عن آبائه علیهم السلام عن النزال بن سیرة ، مکارم الأخلاق : ج ۱ ص ۳۷۱ ح ۱۲۲۷ .

### حدیث ۵۹۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِطَلَبِ الْعِلْمِ .

امام علی علیه السلام : فرزندانتان را به آموختن دانش ، امر کنید .  
کنز العمال : ج ۱۶ ص ۵۸۴ ح ۴۵۹۵۳ نقلاً عن جزء ابن عمشلیق .

### حدیث ۵۹۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَأَلَ فِي صِبْغِهِ أَجَابَ فِي كِبَرِهِ .

امام علی علیه السلام : هر کس در خردسالی پرسد ، در بزرگ سالی پاسخ می دهد .  
غرر الحکم : ح ۸۲۷۳ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۷ ح ۷۸۷۹ .

### حدیث ۵۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يَتَعَلَّمْ فِي الصَّغَرِ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الْكِبَرِ .

امام علی علیه السلام : کسی که در کودکی نیاموزد ، در بزرگ سالی پیش نمی افتد .  
غرر الحکم : ح ۸۹۳۷ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۶۳ ح ۸۴۲۴ .

### حدیث ۵۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَرَضَ بَنِيكَ عَلَى الْآدَابِ فِي الصَّغَرِ كَمَا تَقَرَّرَ بِهِمْ عَيْنَاكَ فِي الْكِبَرِ  
وَإِنَّمَا مَثَلُ الْآدَابِ تَجْمَعُهَا فِي عُقْفَوَانِ الصُّبَا كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ  
هِيَ الْكُنُوزُ الَّتِي تَنْمُو ذَخَائِرُهَا وَلَا يُخَافُ عَلَيْهَا حَادِثُ الْغَيْرِ  
امام علی علیه السلام :

پسرانت را در کودکی به [آموختن] آداب ، تشویق کن /

تا در بزرگ سالی ، چشمان تو به آنان روشن شود .

و همانا حکایت آدابی که آن را گرد می آوری /

در دوران کودکی ، همانند نقش کندن بر سنگ است .  
اینها گنجینه هایی اند که ذخایر آن رشد می کند /  
و بر آنها از حوادث دگرگون کننده ، بیمی نیست .  
الديوان المنسوب إلى الإمام عليّ عليه السلام : ص ۲۴۲ ح ۱۶۳ .

### حدیث ۵۹۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَى الْإِمَامِ أَنْ يَعْلَمَ أَهْلَ وَلايَتِهِ حُدُودَ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ .  
امام علی علیه السلام : بر پیشواست که به مردمان تحت حکومتش ، حدود اسلام و ایمان را بیاموزد .  
غرر الحکم : ح ۶۱۹۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۲۸ ح ۵۶۳۷ .

### حدیث ۵۹۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا ، وَ لَكُمْ عَلَيَّ حَقٌّ ؛ فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَيَّ فَالْنَّصِيحَةُ لَكُمْ ، وَ تَوْفِيرُ فَيْئِكُمْ عَلَيَّكُمْ ، وَ تَعْلِيمُكُمْ كَيْ لَا تَجْهَلُوا ،  
وَ تَأْدِيبُكُمْ كَيْمَا تَعْلَمُوا .  
امام علی علیه السلام : ای مردم ! مرا بر شما حقی است و شما را نیز بر من ، حقی است . اما حق شما بر من ، خیرخواهی برای شما ،  
افزایش ثروت هایتان و آموزش دادن به شماست تا در نادانی نمانید ، و پرورش شماست ، تا آگاه شوید .  
نهج البلاغه : الخطبة ۳۴ ؛ أنساب الأشراف : ج ۳ ص ۱۵۴ ، تاریخ الطبری : ج ۵ ص ۹۱ ، الکامل فی التاریخ : ج ۲ ص ۴۰۸ کلها  
نحوه ، الإمامة والسیاسة : ج ۱ ص ۱۷۱ وفيه «فالنصيحة في ذات الله» بدل «فالنصيحة لكم» .

### حدیث ۵۹۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مُنْصَبًا  
امام علی علیه السلام : پیامبر خدا ، این گونه بود که پس از [دریافت] بشارت بهشت ، از جانب پروردگارش [نیز] خودش را به  
زحمت می انداخت . از این رو ، خداوند عز و جلفرمود : «و خانواده ات را به نماز امر کن و خود بر آن ، شکبیا باش ...» و ایشان  
خانواده اش را به آن ، امر می کرد و خودش بر آن ، شکیبایی می ورزید .  
النَّصَبُ : التَّعَبُ (النهاية : ج ۵ ص ۶۲ «نصب»).

### حدیث ۵۹۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
«قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا» : عَلِّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ الْخَيْرَ .  
امام علی علیه السلام : - درباره سخن خداوند متعال «خودتان و خانواده تان را از آتش نگه دارید» - : به خودتان و خانواده تان ، خیر  
بیاموزید .

المستدرک علی الصحیحین: ج ۲ ص ۵۳۶ ح ۳۸۲۶، شعب الإیمان: ج ۶ ص ۴۱۱ ح ۸۷۰۴ کلاهما عن ربیع.

### حدیث ۵۹۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَعْنَاهُ: عَلَّمُوهُمْ مَا يَنْجُونَ بِهِ مِنَ النَّارِ.

امام علی علیه السلام: - در تفسیر سخن خداوند متعال «ای کسانی که ایمان آورده اید! خود و خانواده تان را از آتش، نگه دارید» - معنای آن، چنین است: به آنان، چیزهایی را بیاموزید که به وسیله آن از آتش، نجات یابند. منیة المرید: ص ۳۸۰.

### حدیث ۵۹۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا عَقَلَ الْغُلَامُ وَقَرَأَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ عَلَّمَ الصَّلَاةَ.

امام علی علیه السلام: هرگاه پسر به سن درک رسید و چیزی از قرآن را خواند، باید به او نماز آموخته شود. دعائم الإسلام: ج ۱ ص ۱۹۳، بحار الأنوار: ج ۸ ص ۱۳۳.

### حدیث ۵۹۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ، وَخُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا الْحُلُمَ.

امام علی علیه السلام: به کودکان خود، نماز یاد دهید و آن گاه که بالغ شدند، از آنان بازخواست کنید. غرر الحکم: ح ۶۳۰۵.

### حدیث ۵۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَلَّمُوا صِبْيَانَكُمْ الصَّلَاةَ، وَخُذُوهُمْ بِهَا إِذَا بَلَغُوا ثَمَانَ سِنِينَ.

امام علی علیه السلام: به کودکان خود، نماز یاد دهید و آن گاه که به هشت سالگی رسیدند، از آنان بازخواست کنید. الخصال: ص ۶۲۶ ح ۱۰ عن محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، تحف العقول: ص ۱۱۵.

### حدیث ۵۹۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

يَوْمَئِذٍ الصَّبِيُّ بِالصَّلَاةِ إِذَا عَقَلَ، وَبِالصَّوْمِ إِذَا أَطَاقَ.

امام علی علیه السلام: کودک، وقتی اهل درک شد، به نماز و وقتی توان یافت، به روزه امر می شود. دعائم الإسلام: ج ۱ ص ۱۹۳، بحار الأنوار: ج ۸ ص ۱۳۳ ح ۵.



**حدیث ۵۹۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ، وَيُحَسِّنَ أَدَبَهُ، وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ .

امام علی علیه السلام : حقّ فرزند بر پدر ، آن است که نام نیک بر او بگذارد و او را به نیکی تربیت کند و قرآن به او بیاموزد .  
نهج البلاغه : الحکمه ۳۹۹ ، شرح نهج البلاغه : ج ۱۹ ص ۳۶۵ .

**حدیث ۵۹۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلِّمُوا صِبْيَانَكُمْ مَا يَنْفَعُهُمُ اللَّهُ بِهِ ، لَا تَغْلِبْ عَلَيْهِمُ الْمَرْجِيئَةَ بِرَأْيِهَا .

امام علی علیه السلام : به کودکانتان چیزهایی را یاد بدهید که به خاطرش خداوند به آنان بهره برساند و نباید مرجئه با افکارشان بر آنان چیره شوند .

الخصال : ص ۶۱۴ ح ۱۰ عن محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام ، تحف العقول : ص ۱۰۴ .

**حدیث ۵۹۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ فِي الْقُرْآنِ كُلِّ عِلْمٍ إِلَّا الطَّبَّ؟ : أما إنَّ فِي الْقُرْآنِ لَأَيُّهُ تَجَمُّعُ الطَّبِّ كُلِّهِ : « وَكُلُّوْا وَاشْرَبُوْا وَلَا تُسْرِفُوْا »

امام علی علیه السلام : - در پاسخ به این پرسش که [چرا] در قرآن، هر دانشی جز دانش طب هست؟ - : هان! در قرآن ، آیه ای است که همه طب را یک جا در خود ، گردآورده است : «بخورید و بیاشامید و اسراف نکنید» .  
الأعراف : ۳۱ .

**حدیث ۵۹۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: لَا تَطْلُبِ الْحَيَاةَ لِتَأْكُلَ ، بَلِ اطْلُبِ الْأَكْلَ لِتَحْيَا .

امام علی علیه السلام : - در حکمت های منسوب به ایشان - زندگی را برای خوردن مخواه ؛ بلکه خوردن را برای زندگی بخواه .  
شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۳۳۳ ح ۸۲۴ .

**حدیث ۵۹۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّبِعِي لِلْعَاقِلِ أَنْ يَتَذَكَّرَ عِنْدَ حَلَاوَةِ الْغِدَاءِ مَرَارَةَ الدَّوَاءِ .

امام علی علیه السلام : - در حکمت های منسوب به ایشان - عاقل را بایسته است که به هنگام شیرینی غذا ، تلخی دارو را نیز به یاد داشته باشد .

شرح نهج البلاغه : ج ۲۰ ص ۲۷۲ ح ۱۴۹ .

**حدیث ۵۹۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَلَّةُ الْأَكْلِ يَمْنَعُ كَثِيرًا مِنْ أَعْلَالِ الْجِسْمِ .  
 امام علی علیه السلام : کم خوری ، مانع بسیاری از بیماری های جسم می شود .  
 غرر الحکم : ح ۶۷۶۸ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۷۰ ح ۶۲۴۸ .

**حدیث ۵۹۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ غَرَسَ فِي نَفْسِهِ مَحَبَّةَ أَنْوَاعِ الطَّعَامِ ، اجْتَنَى ثِمَارَ فُنُونِ الْأَسْقَامِ .  
 امام علی علیه السلام : هر کس در دل خود ، درخت علاقه به انواع غذاها را بکارد ، میوه گونه های ناتن درستی را می چیند .  
 غرر الحکم : ح ۹۲۱۹ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۲۶ ح ۷۲۱۹ .

**حدیث ۵۹۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمْ مِنْ أَكَلَةٍ مَنَعَتْ أَكْلَاتٍ .  
 امام علی علیه السلام : چه بسا خوردنی که مانع خوردن ها می شود !  
 نهج البلاغه : الحکمه ۱۷۱ ، خصائص الأئمة عليهم السلام : ص ۱۱۰ ، غررالحکم : ح ۶۹۳۳ ، بحار الأنوار : ج ۷۳ ص ۱۶۶ ح ۲۹ .

**حدیث ۵۹۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يُرَبِّي الصَّبِيَّ سَبْعًا ، وَيُؤَدِّبُ سَبْعًا ، وَيُسْتَخْدَمُ سَبْعًا ، وَمُنْتَهَى طَوْلِهِ فِي ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً ، وَعَقْلِهِ فِي خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ سَنَةً ، وَمَا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ فَبِالتَّجَارِبِ .  
 امام علی علیه السلام : کودک ، هفت سال پرورش یابد ، هفت سال ادب آموزی گردد و هفت سال به خدمت درآید . پایان قد کشیدنش در ۲۳ سالگی و پایان تکامل عقلی اش در ۳۵ سالگی است و آنچه پس از این باشد ، از راه تجربه است .  
 کتاب من لا يحضره الفقيه : ج ۳ ص ۴۹۳ ح ۴۷۴۶ ، مکارم الأخلاق : ج ۱ ص ۴۷۸ ح ۱۶۵۳ و فیه «یرخی» بدل «یُرَبِّي» .

**حدیث ۵۹۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَدَكَ رِيحَانَتُكَ سَبْعًا ، وَخَادِمُكَ سَبْعًا ، ثُمَّ هُوَ عَدُوُّكَ أَوْ صَدِيقُكَ .  
 امام علی علیه السلام : فرزندان ، هفت سال دسته گل تو و هفت سال خدمتکار توست . سپس یا دشمن توست و یا دوست تو .  
 شرح نهج البلاغه لابن أبي الحديد : ج ۲۰ ص ۳۴۳ ح ۹۳۷ .

**حدیث ۵۹۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: بَادَرْتُ بِوَصِيَّتِي إِلَيْكَ، وَأَوْرَدْتُ خِصَالًا مِنْهَا قَبْلَ أَنْ يَعْجَلَ بِي أَجْلِي دُونَ أَنْ أَفْضِيَ إِلَيْكَ بِمَا فِي نَفْسِي، أَوْ أَنْ أَنْقَصَ فِي رَأْيِي كَمَا نُقِصْتُ فِي جِسْمِي، أَوْ يَسْبِقُنِي إِلَيْكَ بَعْضُ غَلَبَاتِ الْهَوَى وَفِتَنِ الدُّنْيَا، فَتَكُونَ كَالصَّعْبِ

امام علی علیه السلام : در سفارش به فرزندش امام حسن علیه السلام : برای سفارش نمودن به تو اقدام کردم و ویژه های آن را آوردم ، پیش از آن که اجل به سوی من شتاب گیرد ، بدون آن که آنچه در دل دارم ، به تو برسانم ، یا همان گونه که جسمم ضعیف شده است ، اندیشه ام نیز ضعیف گردد ، و یا آن که پیش از من ، برخی هوس ها و فتنه های دنیا بر تو چیره شوند و در نتیجه ، سرکش و گریزان گردی . همانا قلب جوان ، همانند زمین خالی است که هر چه در آن افکنده شود ، می پذیرد . از این رو ، پیش از آن که دل تو سخت و فکر تو درگیر شود ، به تربیت تو مبادرت کردم . . . و چون همان را برای تو می خواهم که یک پدر دلسوز می خواهد ، خوب نگرستم و بر آن شدم که تربیت تو ، در حالی باشد که تو رو به زندگی داری و چیزی از روزگار نگذرانده ای ، و دارای یتیمی سالم و نهادی پاکی ، و [همچنین بر آن شدم که] تربیت تو را از آموزش کتاب خداوند عز و جل و تأویل آن ، و قوانین اسلام و احکام آن ، و حلال و حرام آن ، آغاز کنم .

الصَّعْبُ : نَقِضَ الدَّلُولَ وَأَصْعَبْتُ الْجَمَلَ : إِذَا تَرَكْتَهُ فِلم تَرَكْبَهُ وَلَمْ يَمَسَّسْهُ حَبْلٌ حَتَّى صَارَ صَعْبًا (الصَّحاح : ج ۱ ص ۱۶۳ «صعب»).

### حدیث ۵۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ كَالطَّيِّبِ الرَّفِيقِ الَّذِي يَضَعُ الدَّوَاءَ بِحَيْثُ يَنْفَعُ.

امام علی علیه السلام : همانند طیب همراه باش که دارو را جایی به کار می برد که سودمند است .

مصباح الشریعة : ص ۳۷۰، بحار الأنوار : ج ۲ ص ۵۳ ح ۲۱.

### حدیث ۵۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

از جِرِّ الْمُسَىءِ بِثَوَابِ الْمُحْسَنِ.

امام علی علیه السلام : بدکار را با پاداش دادن به نیکوکار ، [از کار ناشایست] باز دار .

نهج البلاغة : الحکمة ۱۷۷، خصائص الأئمة : ص ۱۱۰، بحار الأنوار : ج ۷۵ ص ۴۴ ح ۱۲.

### حدیث ۵۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عُقُوبَةُ الْعُقَلَاءِ التَّلْوِيحُ، عُقُوبَةُ الْجُهَلَاءِ التَّصْرِيحُ.

امام علی علیه السلام : مجازات خردمندان ، با تعریض و اشاره است و مجازات نابخردان ، با تصریح .

غرر الحکم : ح ۶۳۲۸ و ح ۶۳۲۹، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۳۹ ح ۵۷۷۶ و ۵۷۷۷ .

### حدیث ۵۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَلْوِيحُ زَلَّةِ الْعَاقِلِ لَهُ مِنْ أَمْضٍ

امام علی علیه السلام : تعریض و اشاره به لغزش خردمند ، از دردناک ترین سرزنش ها برای اوست .  
مَضْنَى الْجُرْحِ وَأَمْضَى : أَلْمَنَى وَأَوْجَعَنَى (لسان العرب ج ۷ ص ۲۳۳ «مضض»).

### حدیث ۵۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّعْرِضُ

امام علی علیه السلام : کنایه زدن به خردمند ، شدیدترین سرزنش برای اوست .  
التَّعْرِضُ : خِلاَفِ التَّصْرِیحِ (الصحاح : ج ۳ ص ۱۰۸۷ «عرض»).

### حدیث ۵۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ ذَنْبٍ مِقْدَارُ الْعُقُوبَةِ عَلَيْهِ إِعْلَامُ الْمُذْنِبِ بِهِ.

امام علی علیه السلام : چه بسا گناهی که اندازه مجازات آن ، آگاه کردن خطا کار از آن است .  
غَرَرِ الْحَكْمِ : ح ۵۳۴۲ ، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۶۷ ح ۴۸۹۷.

### حدیث ۵۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: فَاتَّقِ اللَّهَ وَارْجِعْ إِلَى هَوْلَاءِ الْقَوْمِ أَمْوَالَهُمْ ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ ثُمَّ أَمَكَّنِي اللَّهُ مِنْكَ لِأَعْدِرَنَّ إِلَى اللَّهِ فِيكَ ، وَلَأَضْرِبَنَّكَ بِسَيْفِي  
الَّذِي مَا ضَرَبْتُ بِهِ أَحَدًا إِلَّا دَخَلَ النَّارَ ، وَوَاللَّهِ لَوْ أَنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ فَعَلَا مِثْلَ الَّذِي فَعَلْتَ مَا كَانَتْ لَهُمَا عِنْدِي هَوَادَةٌ ، وَلَا ظَفِيرًا مِنِّي  
بِإِرَادَةٍ حَتَّى آخِذَ الْحَقِّ مِنْهُمَا ، وَأُزِيحَ الْبَاطِلَ عَنْ مَظْلَمَتَيْهِمَا .

امام علی علیه السلام - در نامه ای به یکی از کارگزارانش - : پروای الهی داشته باش و اموال این مردم را به آنان ، بازگردان که اگر  
چنین نکنی و خداوند ، امکان دستیابی به تو را به من بدهد ، درباره تو آن می کنم که [به وظیفه ام عمل کرده و ] نزد خدا معذور  
باشم و با این شمشیرم ، که هر کس را با آن زدم ، وارد دوزخ شد ، بر تو خواهم زد . به خدا سوگند ، اگر حسن و حسین هم  
کاری را که تو کردی ، انجام دهند ، هیچ هواداری از جانب من نبینند و در اراده من ، هیچ تأثیری نگذارد تا حق را از آنان بستانم و  
ستمهایی را که کرده اند ، برطرف سازم .

نهج البلاغه : الكتاب ۴۱ ، بحار الأنوار : ج ۴۲ ص ۱۸۲ ح ۴۰ .

### حدیث ۵۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ

تَعْلِيمِ غَيْرِهِ ، وَلِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ . وَمُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَمُؤَدِّبُهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنْ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَمُؤَدِّبِهِمْ .

امام علی علیه السلام: هر کس خود را پیشوای مردم قرار دهد، باید پیش از آموزش دادن مردم، از یاد دادن به خود آغاز کند، و باید پیش از تربیت زبانی، با رفتارش تربیت کند. آموزگار و مربی خود، بیش از آموزگار و مربی مردم، شایسته احترام است. نهج البلاغه: الحکمه ۷۳، بحار الأنوار: ج ۲ ص ۵۶ ح ۳۳.

### حدیث ۵۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الإِفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشُبُّ نِيرَانَ اللَّجَاجِ.  
امام علی علیه السلام: زیاده روی در سرزنش کردن، آتش لجاج را شعله ور می سازد.  
تحف العقول: ص ۸۴، غرر الحکم: ح ۱۷۶۸، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۲۱۲ ح ۱ نقلاً عن كشف المحجّة.

### حدیث ۵۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكَ أَنْ تُكَرِّرَ الْعُتْبَ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُغْرِي بِالذَّنْبِ، وَيُهَوِّنُ الْعُتْبَ.  
امام علی علیه السلام: پرهیز از این که پی در پی، سرزنش کنی؛ چرا که این کار، بر گناه جرئت می دهد و سرزنش را بی اثر می سازد.  
غرر الحکم: ح ۳۷۴۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۶۳ ح ۳۴۸۱.

### حدیث ۵۹۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِذَا عَاتَبْتَ الْحَدَّثَ فَأَتْرُكْ لَهُ مَوْضِعًا  
مِنْ ذَنْبِهِ؛ لئَلَّا يَحْمِلَهُ الْإِخْرَاجَ عَلَى الْمُكَابَرَةِ.  
امام علی علیه السلام- از حکمت های منسوب به ایشان -: هرگاه جوان را سرزنش کردی، جایی [برای عذر آوردن] از گناه برایش قرار ده تا قرار گرفتن در تنگنا، او را به درستی و سرسختی نکشاند.  
شرح نهج البلاغه: ج ۲۰ ص ۳۳۳ ح ۸۱۹.

### حدیث ۵۹۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا أَدَبَ مَعَ غَضَبٍ.  
امام علی علیه السلام: با خشم تربیت [ممکن] نیست.  
غرر الحکم: ح ۱۰۵۲۹، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۳۱ ح ۹۶۵۴.

### حدیث ۵۹۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدِمَ الْعَدْلَ عَلَى الْبَطْشِ تَظْفَرُ بِالْمَحَبَّةِ، وَلَا تَسْتَعْمِلِ الْفِعْلَ حَيْثُ يَنْجَعُ

امام علی علیه السلام : عدالت را بر خشونت ، پیش دار تا به محبت دست یابی ، و آن جا که سخن کارگر می افتد ، دست به کار مشو .

نَجَعَ فِيهِ الْقَوْلُ وَالْخَطَابُ وَالْوَعظُ : عمل فيه ودخل وأثر (لسان العرب : ج ۸ ص ۳۴۸ «نجع»).

### حدیث ۵۹۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَتَّعِزُّ الصَّبِيُّ لِسَبْعٍ، وَيُؤَمَّرُ بِالصَّلَاةِ لِتِسْعٍ، وَيُفَرِّقُ بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ لِعَشْرِ.

امام علی علیه السلام : کودک ، در هفت سالگی ، دندان هایش می ریزد و در نه سالگی به نماز وادار می گردد و در ده سالگی ، بستریهایشان جدا می شود .

الكافي : ج ۷ ص ۶۹ ح ۸ ، تهذيب الأحكام : ج ۹ ص ۱۸۳ ح ۷۳۸ كلاهما عن عيسى بن زيد عن الإمام الصادق عليه السلام.

### حدیث ۵۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُفِعَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ صِغَرِي وَعَلَى خِرْقَتِهِ وَقَدْ كُشِفَتْ عَوْرَتِي ، فَقَالَ : غَطُّوا حُرْمَةَ عَوْرَتِهِ ؛ فَإِنَّ حُرْمَةَ عَوْرَةِ الصَّغِيرِ كَحُرْمَةِ عَوْرَةِ الْكَبِيرِ، وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى كَاشِفِ عَوْرَةٍ.

المستدرک علی الصحیحین : به نقل از محمد بن بیاض : در خردسالی ام مرا خدمت پیامبر خدا بردند . پاره لباسی بر تنم بود و عورتم آشکار شد .

ایشان فرمود : «حریم عورتش را بپوشانید که حرمت عورت کودک ، همانند حرمت عورت بزرگ سال است و خداوند ، به آشکار کننده عورت نگاه نمی کند .

المستدرک علی الصحیحین : ج ۳ ص ۲۸۸ ح ۵۱۱۹ ، الإصابه : ج ۶ ص ۲۵ ح ۷۸۱۵.

### حدیث ۵۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُبَاشَرَةُ الْمَرْأَةِ إِذَا بَلَغَتْ سِتَّ سِنِينَ شُعْبَةٌ مِنَ الزَّوْنِ.

امام علی علیه السلام : تماس [بدنی] زن با دخترش ، وقتی به شش سالگی رسید ، بخشی از زناست .  
مکارم الأخلاق : ج ۱ ص ۴۷۹ ح ۱۶۶۰ عن الإمام الصادق عليه السلام ، بحار الأنوار : ج ۱۰۴ ص ۹۶.

### حدیث ۵۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَ أَبُو الْحَسَنِ

الماضی علیه السلام عند محمد بن إبراهيم والی مکه ، وهو زوج فاطمة بنت أبي عبد الله ، وكانت لمحمد بن إبراهيم بنت تلبسها

الثَّيَابِ وَتَجِيءُ إِلَى الرَّجَالِ فَيَأْخُذُهَا الرَّجُلُ وَيَضُمُّهَا إِلَيْهِ ، فَلَمَّا تَنَاهَتْ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَمَسَهَا بِيَدَيْهِ مَمْدُودَتَيْنِ ، قَالَ : إِذَا أَتَى عَلَى الْجَارِيَةِ سِتُّ سِنِينَ لَمْ يَجُزْ أَنْ يَقْبَلَهَا رَجُلٌ لَيْسَ هِيَ بِمَحْرَمٍ لَهُ ، وَلَا يَضُمُّهَا إِلَيْهِ .

تهذیب الأحكام - به نقل از علی بن عقبه ، از یکی از شیعیان - : امام کاظم علیه السلام نزد محمد بن ابراهیم ، فرماندار مکه و همسر فاطمه دختر

امام صادق علیه السلام بود . محمّد بن ابراهیم ، دختری داشت که لباس [زیبا] بر او می پوشاندند و نزد مردان می آمد و مردان ، او را گرفته ، به آغوش می کشیدند . هنگامی که به امام کاظم علیه السلام رسید ، ایشان ، در حالی که دستان خود را کشیده بود ، او را [از این که به آغوشش درآید] نگه داشت و فرمود : «وقتی دختر به شش سالگی رسید ، جایز نیست مردی که محرم او نیست ، او را ببوسد و در آغوش بکشد» .

تهذیب الأحكام : ج ۷ ص ۴۶۱ ح ۱۸۴۶ ، وسائل الشیعه : ج ۱۴ ص ۱۷۰ ح ۶ .

### حدیث ۵۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَتَى رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَلْ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أُمِّي إِذَا أَرَدْتُ الدُّخُولَ عَلَيْهَا؟ قَالَ : نَعَمْ ، أَيْسُرُكَ أَنْ تَرَاهَا عُريَانَةً؟! قَالَ : لَا . قَالَ : فَاسْتَأْذِنِ عَلَيْهَا إِذَا .

امام علی علیه السلام : کسی خدمت پیامبر خدا آمد و گفت : ای پیامبر خدا! آیا هرگاه خواستم بر مادرم وارد شوم ، از او اجازه بگیرم ؟

فرمود : «آری . آیا خوش‌ت می آید او را برهنه بینی ؟» . گفت : نه .

فرمود : «پس در این صورت ، از او اجازه بگیر» .

دعائم الإسلام : ج ۲ ص ۲۰۲ ح ۷۴۱ عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۵۹۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ يُجَامَعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَالصَّبِيَّ فِي الْمَهْدِ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا .

امام علی علیه السلام : پیامبر خدا ، نهی کرد از این که مرد با زنش آمیزش کند و در گهواره ، کودک را نگاه کند و به آنان بنگرد .

الجعفریات : ص ۹۶ ، النوادر للراوندي : ص ۱۲۰ ح ۱۲۹ كلاهما عن الإمام الكاظم عن آبائه عليهم السلام .

### حدیث ۵۹۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: لَا تَجْعَلَنَّ أَكْثَرَ شُغْلِكَ بِأَهْلِكَ وَوَلَدِكَ ، فَإِنَّ يَكُنْ أَهْلُكَ وَوَلَدُكَ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَوْلِيَاءَهُ ، وَإِنْ يَكُونُوا أَعْدَاءَ اللَّهِ فَمَا هُمُكَ وَشُغْلُكَ بِأَعْدَاءِ اللَّهِ !

امام علی علیه السلام - به یکی از یارانش - : همسر و فرزندان را همه فکر و ذکر خود قرار نده ؛ چرا که اگر همسر و فرزندان از

دوستان خدا باشند ، خداوند ، [زندگی] دوستان خود را تباه نمی سازد و اگر از دشمنان خدا باشند ، چرا [باید] اهتمام و فکر و ذکر اشتغال تو به دشمنان خدا باشد؟  
 نهج البلاغه : الحکمة ۳۵۲ ، مشکاة الأنوار : ص ۱۵۹ ح ۴۰۱ ، بحار الأنوار : ج ۱۰۴ ص ۷۳ ح ۲۰ .

### حدیث ۵۹۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَبْصَرَ رَجُلًا لَهُ وَلَدَانِ  
 امام علی علیه السلام : پیامبر صلی الله علیه و آله کسی را دید که دو فرزند داشت . یکی را بوسید و دیگری را رها کرد . [در این هنگام] پیامبر خدا [به وی] فرمود : «چرا میان آنان یکسان عمل نکردی؟!» .  
 فی المصدر : «ولدين» ، والتصويب من النوادر .

### حدیث ۵۹۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَصْلُحُ مِنَ الْكُذْبِ جِدٌّ وَلَا هَزْلٌ ، وَلَا أَنْ يَعِدَ أَحَدُكُمْ صَبِيَّهُ ثُمَّ لَا يَفِي لَهُ ، إِنَّ الْكُذْبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ .  
 امام علی علیه السلام : دروغ ، چه جدی و چه شوخی ، درست نیست و نیز این که کسی از شما به کودکش وعده بدهد و به آن وفا نکند ؛ چرا که دروغ ، [انسان را] به افسار گسیختگی می کشاند .  
 الأموال للصدوق : ص ۵۰۵ ح ۶۹۶ عن الحارث الاعور ، مشکاة الأنوار : ص ۳۰۲ ح ۹۳۵ و لیس فیہ «ولا» بعد «هزل» ، بحار الأنوار : ج ۷۲ ص ۲۵۹ ح ۲۴ .

### حدیث ۵۹۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَى طَعَامٍ دُعُوا لَهُ ، قَالَ : فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أُمَّامَ الْقَوْمِ وَحُسَيْنَ مَعَ الْغِلْمَانِ يَلْعَبُ ، فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ يَأْخُذَهُ ، فَطَفِقَ  
 المستدرک علی الصحیحین - به نقل از یعلی عامری - : او (یعلی) همراه پیامبر خدا به سوی محل میهمانی ای که دعوت شده بودند ، حرکت کرد . پیامبر خدا ، جلوی گروه حرکت می کرد و حسین علیه السلام با پسرهای بازی می کرد . پیامبر خدا خواست او را بگیرد ؛ ولی کودک ، گاهی به این سو فرار می کرد و گاهی به آن سو . پیامبر خدا ، او را می خنداند تا این که او را گرفت .  
 یکی از دستانش را زیر گردن او گذاشت و دست دیگر را زیر چانه او و دهانش را بر دهان او گذاشت و او را می بوسید .  
 پس فرمود : «حسین ، از من است و من ، از حسینم . خداوند ، کسی که حسین را دوست می دارد ، دوست دارد . حسین سبطی از اسباط است .  
 طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا : جَعَلَ يَفْعَلُ وَأَخَذَ (لسان العرب : ج ۱۰ ص ۲۲۵ «طفق»).

### حدیث ۵۹۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



مَنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ صَبَا.

امام علی علیه السلام: هر کس فرزندی دارد، باید کودکی کند.

الکافی: ج ۶ ص ۵۰ ح ۴ عن الأصبغ بن نباته.

### حدیث ۵۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

غَسَلُ الْيَدَيْنِ قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَهُ زِيَادَةٌ فِي الْعُمُرِ... وَيَجْلُو الْبَصَرَ.

امام علی علیه السلام: شستن دست ها پیش از غذا و پس از آن، مایه طول عمر است... و چشم را روشنی می بخشد.

الکافی: ج ۶ ص ۲۹۰ ح ۳ عن أبي بصير عن الإمام الصادق عليه السلام.

### حدیث ۵۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِرُّ الْوَالِدَيْنِ أَكْبَرُ فَرِيضَةٍ.

امام علی علیه السلام: نیکی کرن به پدر و مادر، بزرگ ترین واجب است.

غرر الحکم: ح ۴۴۲۳، عیون الحکم والمواظ: ص ۱۹۵ ح ۳۹۸۲.

### حدیث ۵۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

بِرُّ الْوَالِدَيْنِ مِنْ أَكْرَمِ الطَّبَائِعِ.

امام علی علیه السلام: نیکی کردن به پدر و مادر، از والاترین خوی هاست.

دستور معالم الحکم: ص ۲۳، تحف العقول: ص ۸۵ و فی «کرم الطبیعه» بدل «أكرم الطباع»، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۲۱۲ ح ۱.

### حدیث ۵۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قُمْ عَنِ مَجْلِسِكَ لِأَيِّكَ وَمُعَلِّمِكَ وَإِنْ كُنْتَ أَمِيرًا.

امام علی علیه السلام: برای پدر و آموزگارت از جای خود برخیز، هر چند فرمان روا باشی.

غرر الحکم: ح ۲۳۴۱.

### حدیث ۵۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا، وَإِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا، فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ شُبْحَانَهُ.

امام علی علیه السلام: بی شک، فرزند، حقی بر پدر دارد و بی شک، پدر، حقی بر فرزند دارد. حق پدر بر فرزند، این است که

از او در هر کاری جز معصیت خدا، فرمان برداری کند.

نهج البلاغه: الحکمه ۳۹۹.

### حدیث ۵۹۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْرَمَ ضَيْفِكَ وَإِنْ كَانَ حَقِيرًا، وَقَمَّ عَنْ مَجْلِسِكَ لِأَبِيكَ وَمُعَلِّمِكَ وَإِنْ كُنْتَ أَمِيرًا.  
 امام علی علیه السلام: میهمانت را گرامی بدار، هرچند حقیر باشد و برای پدر و آموزگارت از جای برخیز، هر چند فرمان روا باشی.  
 غرر الحکم: ح ۲۳۴۱.

### حدیث ۵۹۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ثَلَاثٌ لَا يُسْتَحْيَى مِنْهُنَّ: خِدْمَةُ الرَّجُلِ ضَيْفَهُ، وَقِيَامُهُ عَنِ مَجْلِسِهِ لِأَبِيهِ وَمُعَلِّمِهِ، وَطَلْبُ الْحَقِّ وَإِنْ قَلَّ.  
 امام علی علیه السلام: سه چیز است که نباید از آنها شرم کرد: خدمت کردن انسان به میهمانش؛ از جای برخاستن او برای پدر و آموزگارش؛ و حق خود را طلب کردن، هر چند اندک باشد.  
 غرر الحکم: ح ۴۶۶۶، عیون الحکم والمواعظ: ص ۲۱۲ ح ۴۲۳۰.

### حدیث ۵۹۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَسْتَخِفُّ بِالْعِلْمِ وَأَهْلِهِ إِلَّا أَحْمَقُ جَاهِلٌ.  
 امام علی علیه السلام: علم و اهل علم را جز نابخرد نادان، خوار نمی شمارد.  
 غرر الحکم: ح ۱۰۸۰۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۵۴۱ ح ۱۰۰۳۰.

### حدیث ۵۹۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ أَنْ تَسْتَخِفَّ بِالْعُلَمَاءِ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ يُزْرِي بِكَ، وَيُسِيءُ الظَّنَّ بِكَ وَالْمَخِيلَةَ فِيكَ.  
 امام علی علیه السلام: پرهیز از این که دانشمندان را خوار بشماری؛ چرا که این کار، خودت را خوار می سازد و گمان ها را نسبت به تو و تصوورها را درباره تو، منفی می نماید.  
 غرر الحکم: ح ۲۷۳۲، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۰۰ ح ۲۲۹۸.

### حدیث ۵۹۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَجْعَلَنَّ دَرْبَ  
 امام علی علیه السلام: تندی زبانت را بر کسی که به تو سخن آموخته است و سخنوری ات را علیه کسی که تو را استوار ساخته [و

تربیت کرده]، فرار مده .

ذَرَبَ لِسَانَهُ : إِذَا كَانَ حَادًّا لِّلْسَانِ لَا يُبَالِي (النهاية: ج ۲ ص ۱۵۶ «ذرب»).

### حدیث ۵۹۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلسَّلَامِ سَبْعُونَ حَسَنَةً ؛ تِسْعٌ وَسِتُّونَ لِلْمُبْتَدِئِ وَوَاحِدَةٌ لِلزَّادِ.

امام علی علیه السلام : سلام ، هفتاد حسنه دارد که ۶۹ تا برای آغاز کننده است و یکی برای پاسخ دهنده .

مشکاة الأنوار : ص ۳۴۶ ح ۱۱۰۶ ، تحف العقول : ص ۲۴۸ عن الإمام الحسين عليه السلام ، بحار الأنوار : ج ۷۶ ص ۱۱ ح ۴۶ .

### حدیث ۵۹۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

: يَا بَنِي ... لَا تُضَيِّعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اتِّكَالًا عَلَيَّ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مَنْ أَضَعَتْ حَقَّهُ.

امام علی علیه السلام - از سفارش او به محمد بن حنفیه - : ای فرزندانم! حق برادرت را به خاطر آنچه [از محبت که] میان تو و اوست

، پای مال نکن ؛ زیرا کسی که حق او را پای مال کنی ، [دیگر] برادر تو نیست .

کتاب من لا يحضره الفقيه : ج ۴ ص ۳۹۲ ح ۵۸۳۴ ، نهج البلاغه : الكتاب ۳۱ .

### حدیث ۶۰۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَقْبَحَ بِالرَّجُلِ أَنْ يَعْرِفَ أَخُوهُ حَقَّهُ، وَلَا يَعْرِفَ حَقَّ أَخِيهِ!

امام علی علیه السلام : چه زشت است برای انسان که برادرش ، حق او را بشناسد و او حق برادرش را نشناسد .

مصادقة الإخوان : ص ۱۴۴ ح ۵ عن مرزم .

### از ۶۰۰۱ تا ۶۲۰۰

### حدیث ۶۰۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيَتَأَسَّ صَغِيرُكُمْ بِكَبِيرِكُمْ ، وَلِيَرَأَفَ كَبِيرُكُمْ بِصَغِيرِكُمْ ، وَلَا تَكُونُوا كَجَفَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ ؛ لَا فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ ، وَلَا عَنِ اللَّهِ يَعْقلُونَ ،

كَقَيْضِ بَيْضٍ فِي أَدَاخٍ ؛ يَكُونُ كَسْرُهَا وَزَرًا ، وَيَخْرُجُ حِضَانُهَا شَرًّا

امام علی علیه السلام : کوچک تر ، باید از بزرگ تر الگو بگیرد و بزرگ تر باید به کوچک تر ، مهر بورزد . همانند انسان های

خشن جاهلیت نباشید که نه فهم دین داشتند ، نه درباره خدا اندیشه می کردند ؛ به سان تخم افعی ای که در لانه شترمرغ پیدا شود ،

که شکستن آن ، گناه است و جوجه ای هم که از آن خارج می شود ، زیانبار است .

القَيْضُ : الكسر والفلق . واستعارَ عليه السلام لفظه «الأداحي» للأعشاش مجازاً ؛ لِأَنَّ الأَدَاخِي لَا تَكُونُ إِلَّا لِلنَّعَامِ تَدَحُّوْهَا بِأَرْجُلِهَا

وَتَبِيضُ فِيهَا ، وَدَحْوُهَا : تَوْسِيعُهَا . شَبَّهَهُمْ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِبَيْضِ الأَفَاعِي فِي الأَعشاش ، يُظَنَّ بَيْضَ القِطَا فَلَا يَحِلُّ لِمَنْ رَأَاهُ أَنْ يَكْسِرَهُ لِأَنَّهُ

يُظَنُّ بِيضِ الْقَطَا، وَخِصَانِهِ يَخْرُجُ شَرًّا؛ لِأَنَّهُ يَفْقِصُ عَنْ أَفْعَى (شرح نهج البلاغه: ج ۹ ص ۲۸۲ و ۲۸۳).

### حدیث ۶۰۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِذَا نَبَتَ الْوُدُّ، وَجَبَ التَّرَافُدُ

امام علی علیه السلام: هرگاه دوستی برآید، همیاری و همکاری واجب می شود.

رَفَدَهُ: أَعْطَاهُ وَأَعَانَهُ (المصباح المنیر: ص ۲۳۲ «رغد»).

### حدیث ۶۰۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِيذِلْ مَالَكَ فِي الْحُقُوقِ، وَوَأَسِ بِهِ الصَّدِيقَ؛ فَإِنَّ السَّخَاءَ

بِالْحُرِّ أُخْلِقُ.

امام علی علیه السلام: مالت را در [ادای] حقوق، خرج کن و دوستت را در آن،

سهیم کن؛ چرا که بخشش به آزاده [ای که طلب نمی کند]، زینده تر است.

غُرر الحکم: ح ۲۳۸۴، عیون الحکم والمواعظ: ص ۸۵ ح ۲۰۴۴.

### حدیث ۶۰۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا حُفِظَتِ الْأُخُوَّةُ بِمِثْلِ الْمُوَاسَاةِ.

امام علی علیه السلام: هیچ چیز به اندازه سهیم سازی [دوست در مال]، برادری را نگاه نمی دارد.

غُرر الحکم: ح ۹۵۷۸، عیون الحکم والمواعظ: ص ۴۷۷ ح ۸۷۵۸.

### حدیث ۶۰۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّ مُوَاسَاةَ الرَّفَاقِ مِنْ كَرَمِ الْأَعْرَاقِ.

امام علی علیه السلام: بی گمان، سهیم کردن رفیقان، از بزرگواری ریشه خانوادگی است.

غُرر الحکم: ح ۳۴۰۵، عیون الحکم والمواعظ: ص ۱۴۳ ح ۳۱۹۳.

### حدیث ۶۰۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

كُنْ لِلْوُدِّ حَافِظًا وَإِنْ لَمْ تَجِدْ مُحَافِظًا.

امام علی علیه السلام: نگهدار دوستی باش، هر چند نگهداری نیابی.

غُرر الحکم: ح ۷۱۵۷، عیون الحکم والمواعظ: ص ۳۹۱ ح ۶۶۲۶.

**حدیث ۶۰۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ جَلَّ ذِكْرُهُ لِيَحْفَظَ مَنْ يَحْفَظُ صَدِيقَهُ .  
 امام علی علیه السلام : بی شک ، خداوند بِشکوه یاد، پاسدار کسی است که پاسدارِ دوستش باشد .  
 الکافی : ج ۸ ص ۱۶۲ ح ۱۶۶ عن عبید بن زراره .

**حدیث ۶۰۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا لَقَيْتُمْ إِخْوَانَكُمْ فَتَصَافَحُوا وَأَظْهِرُوا لَهُمُ الْبُشَاشَةَ وَالْبِشْرَ ؛ تَتَفَرَّقُوا وَمَا عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَوْزَارِ قَدْ ذَهَبَ .  
 امام علی علیه السلام : هرگاه با برادرانتان برخورد نمودید ، دست دهید و خوش رویی و خوش برخوردی خود را برای آنان نمایان سازید ، که [در این صورت] از هم جدا می شوید ، در حالی که گناہانتان ، بی شک از میان رفته است .  
 الخصال : ص ۶۳۳ ح ۱۰ عن أبي بصير و محمد بن مسلم عن الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام، بحار الأنوار : ج ۷۶ ص ۲۰ ح ۳ .

**حدیث ۶۰۰۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبُشَاشَةُ فَخُّ الْمَوَدَّةِ .  
 امام علی علیه السلام : خوش رویی ، دام دوستی است .  
 تحف العقول : ص ۲۰۲ ، بحار الأنوار : ج ۷۸ ص ۳۸ ح ۱۳ .

**حدیث ۶۰۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبْغِضُ الْمُعْبَسَّ فِي وُجُوهِ إِخْوَانِهِ .  
 امام علی علیه السلام : بی شک ، خداوند عز و جل ترش رو در چهره برادرانش را دشمن می دارد .  
 الفردوس : ج ۱ ص ۱۵۳ ح ۵۵۵ ، كنز العمال : ج ۳ ص ۴۴۱ ح ۷۳۵۰ .

**حدیث ۶۰۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِبْذِلْ لِصَدِيقِكَ نُصْحَكَ ، وَلِمَعَارِفِكَ مَعُونَتَكَ ، وَلِكَافَّةِ  
 امام علی علیه السلام : خیرخواهی ات را برای دوستت ، یاری ات را برای آشنایانت و خوش رویی ات را برای همه مردم ، نثار کن .  
 فی المصدر : «ولكأنة» وهو تصحيف ، والصحيح ما أثبتناه .

**حدیث ۶۰۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النُّصْحُ يُثْمِرُ الْمَحَبَّةَ.

امام علی علیه السلام : خیرخواهی محبت را به ثمر می‌رساند .  
غرر الحکم : ح ۶۱۴، عیون الحکم والمواعظ : ص ۳۲ ح ۵۵۸ .

**حدیث ۶۰۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُؤْمِنُ غَرِيزَتُهُ النَّصْحُ.

امام علی علیه السلام : سرشت مؤمن خیرخواهی است .  
غرر الحکم : ح ۱۳۰۵، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۷ ح ۱۱۹۱ .

**حدیث ۶۰۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُؤْمِنُ مِرْأَةُ الْمُؤْمِنِ ؛ لِأَنَّهُ يَتَأَمَّلُهُ فَيَسُدُّ فَاقَتَهُ، وَيُجَمِّلُ حَالَتَهُ .

امام علی علیه السلام : مؤمن ، آینه مؤمن است ؛ چرا که در آن می‌نگرد و نیازش را برطرف می‌کند و حالش را زیبا می‌سازد .  
تحف العقول : ص ۱۷۳، بحار الأنوار : ج ۷۷ ص ۴۱۴ ح ۳۸ .

**حدیث ۶۰۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَمَرَةُ الْأُخُوَّةِ حِفْظُ الْعَيْبِ، وَإِهْدَاءُ الْعَيْبِ.

امام علی علیه السلام : میوه برادری ، نگهداشتن در پشت سر و هدیه کردن عیب است .  
غرر الحکم : ح ۴۶۳۳، عیون الحکم والمواعظ : ص ۲۰۸ ح ۴۱۶۷ .

**حدیث ۶۰۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَبَانَ لَكَ عَيْبَكَ فَهُوَ وَدُودُكَ.

امام علی علیه السلام : هر کس عیب تو را برایت آشکار کرد ، او دوست توست .  
غرر الحکم : ح ۸۲۱۰، عیون الحکم والمواعظ : ص ۴۴۴ ح ۷۷۸۶ .

**حدیث ۶۰۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِمِدَارَةِ النَّيَاسِ، وَإِكْرَامِ الْعُلَمَاءِ، وَالصَّفْحِ عَنِ زَلَّاتِ الْإِخْوَانِ؛ فَقَدْ أَدَّبَكَ سَيِّدُ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ بِقَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ، وَصِلْ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ.

امام علی علیه السلام: بر تو باد مدارا کردن با مردم و گرمی داشت دانشمندان و گذشت از لغزش های برادران. بی گمان، سرور نخستین و آخرین [محمد صلی الله علیه و آله]، تو را با این سخنش تربیت کرده است: کسی را که به تو ستم کرده، ببخش و با کسی که رابطه اش را با تو قطع کرده، ارتباط برقرار کن و به کسی که تو را محروم کرده است، عطا کن. تذکره الخواص: ص ۱۳۶، بحار الأنوار: ج ۷۸ ص ۷۱ ح ۳۴.

### حدیث ۶۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِحْتَمِلْ زَلَّةَ وَلِيِّكَ لَوْ قَتِ وَثْبُهُ عَدُوَّكَ.

امام علی علیه السلام: لغزش دوستت را برای زمان یورش دشمنت، تحمل کن. الإرشاد: ج ۱ ص ۲۹۹، کنز الفوائد: ج ۱ ص ۹۳، بحار الأنوار: ج ۷۷ ص ۴۱۹ ح ۴۰.

### حدیث ۶۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

### حدیث ۶۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْحِرْفَةُ مَعَ الْعِفَّةِ خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى مَعَ الْفُجُورِ.

کار با عفت و پاکدامنی بهتر است از توانگری که با گناهان همراه است. همان، ن ۳۱، ص ۹۳۰.

### حدیث ۶۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

عَفَّةُ الرَّجُلِ عَلَى قَدَرِ عَيْرَتِهِ.

پاکدامنی مرد به اندازه غیرت او است. نهج البلاغه، ح ۴۴، ص ۱۱۱۰.

### حدیث ۶۰۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

النَّفْسُ الْكَرِيمَةُ لَا تُؤَثَّرُ فِيهَا النَّكَبَاتُ.

بدبختی ها در نفس بزرگ منش اثرگذار نباشد. شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۴۰۱.

**حدیث ۶۰۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِسْتِغَالُكَ بِمَعَايِبِ نَفْسِكَ يَكْفِيكَ الْعَارَ.  
 پرداختن به عیب های خودت ، تو را از ننگ برکنار می دارد.  
 همان ، ج ۱ ، ص ۳۸۴.

**حدیث ۶۰۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ اَكْرَمَ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ دَيْئَةٍ وَاِنْ سَاقَتَكَ اِلَى الرَّغَائِبِ.  
 نفس خویش را از پستی ها بازدار، هر چند تو را به آنچه خواهانی برساند.  
 همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۹.

**حدیث ۶۰۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاللَّهِ لَوْ اَعْطِيَتْ الْاَقَالِيْمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ اَفْلَاكِهَا، عَلَيَّ اِنَّ اَعْصَى اللّٰهَ فِي نَمْلَةٍ اَسْلُبُهَا جِلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ.  
 به خدا سوگند! اگر اقلیمهای هفتگانه با آنچه در زیر آسمانها است به من دهند که خداوند را با گرفتن پوست جوی از دهان مورچه ای نافرمانی کنم ، هرگز نخواهم کرد.  
 نهج البلاغه ، خ ۲۱۵ ، ص ۷۱۴.

**حدیث ۶۰۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اسْتَثْقَلَ الْحَقَّ اِنَّ يُقَالَ لَهُ اَوْ الْعَدْلَ اِنَّ يُعْرَضَ عَلَيْهِ، كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا اَثْقَلَ عَلَيْهِ.  
 کسی که شنیدن حق و عرضه عدالت بر او گران آید، عمل به آنها بر او گران تر است .  
 نهج البلاغه ، خ ۲۰۷ ، ص ۶۸۷.

**حدیث ۶۰۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِنَّ الْعَدْلَ مِيزَانُ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ.  
 عدالت ، ترازوی خدای سبحان است .  
 غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۵۰۸.

**حدیث ۶۰۲۸**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثَّقَةِ بِالظَّنِّ .  
 از عدالت نبود حکم نمودن به گمان .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۱ ، ص ۱۱۸۴ .

### حدیث ۶۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سِيَاَسَةُ الْعَدْلِ ثَلَاثٌ: لَيْنٌ فِي حَزْمٍ وَإِسْتِقْصَاءٌ فِي عَدَلٍ وَإِفْضَالٌ فِي قَصْدٍ. سِيَاَسَتِ عَدَلٍ فِي سَهٍ حَيْزٍ .  
 است : نرمش همراه با دوراندیشی ، موشکافی در عدالت و میانه روی در بخشش .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۱۳۶ .

### حدیث ۶۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَأَعْلَمُ أَنَّ أَفْضَلَ عِبَادِ اللَّهِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ عَادِلٌ هُدًى وَ هَدًى ، فَأَقَامَ سُنَّةَ مَعْلُومَةٍ وَأَمَاتَ بِدْعَةَ مَجْهُولَةٍ .  
 بدان که برترین بندگان خدا نزد او، پیشوایی است دادگر، هدایت یافته و هدایتگر که سنت و راه معلوم را برپا می دارد و بدعت  
 مجهول را از میان برمی دارد.  
 همان ، خ ۱۶۴ ، ص ۱۶۸ .

### حدیث ۶۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا، وَالْجُودُ يُخْرِجُهَا مِنْ جِهَتِهَا وَالْعَدْلُ سَائِسٌ عَامٌّ، وَالْجُودُ عَارِضٌ خَاصٌّ، فَالْعَدْلُ إِشْرَافُهُمَا وَأَفْضَلُهُمَا .  
 عدالت هر چیز را به جای خود قرار می دهد ولی سخاوت آن را از مسیرش فراتر می برد. عدالت ، قانونی همگانی است  
 ولی سخاوت جنبه خصوصی دارد، بنابراین عدالت شریفتر و برتر است .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۲۹ ، ص ۱۲۹۰ .

### حدیث ۶۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاللَّهِ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِنَّ النَّسَاءُ وَمَلَكَ بِهِنَّ الْأِمَاءَ لَرَدَدْتُهُنَّ فَإِنَّ فِي الْعَدْلِ سَعَةً وَمَنْ ضَاقَ عَلَيْهِ الْعَدْلُ فَالْجُورُ عَلَيْهِ أَضِيقٌ .  
 به خدا سوگند، آنچه از اموال تاراج شده بیت المال را بیابم به صاحبش بازگردانم گرچه با آن ازدواج کرده باشند، زیرا در  
 عدالت وسعت و گشایشی است و کسی که اجرای عدالت بر او سخت آید به یقین جور و ستم بر او سخت تر آید.  
 همان ، خ ۱۵ ، ص ۶۶ .

### حدیث ۶۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مَنْ صَرَحتَ لَهُ الْعَبْرُ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ، حَجَزَتْهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَحُّمِ الشُّبُهَاتِ.

هر کس از دگرگونی های چند روزه دنیا پند آموزد، پرهیزگاری او را از فرو افتادن در وادی شبهه ها باز می دارد. همان ، خ ۱۶، ص ۶۶.

### حدیث ۶۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلِ الدِّينَ كَهْفِكَ وَالْعَدْلَ سَيْفِكَ تَنْجُ مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَتَظْفَرُ عَلَى كُلِّ عَدُوٍّ.

دین را پناه و عدالت را شمشیر خویش قرار ده که از هر بدی برهی و بر هر دشمنی پیروز گردی . شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۶۲۱.

### حدیث ۶۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا يَعْتَبِرَنَّ بِكُمْ مَنْ اءْطَاعَهَا. اءْلا فَصُونُوهَا وَتَصَوَّنُوا بِهَا وَكُونُوا عَنِ الدُّنْيَا نَزَاهًا وَاِلَى الْاٰخِرَةِ وُلاَهَا.

نکند شما باعث عبرت دیگران شوید! به هوش باشید! تقوا را حفظ کنید و خویشتن را در پرتو آن حفظ نمایید. در برابر دنیا خویشتن دار و در برابر آخرت دلباخته باشید. نهج البلاغه ، خ ۲۳۳، ص ۷۷۰.

### حدیث ۶۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاتَّعَظُوا بِمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ.

از پیشینیان پند آموزید و عبرت گیرید. نهج البلاغه ، خ ۳۲، ص ۱۰۸.

### حدیث ۶۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَاوِرِ الْقُبُورِ تَغْتَبِرُ.

مجاور با قبرها باش (از کنار قبرها بگذر) تا عبرت بگیری . شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۳۷۷.

### حدیث ۶۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَرَفَ الْعِيْرَةَ فَكَأَنَّهَا كَانَتْ فِي الْأَوَّلِينَ.

هر کس (از تاریخ گذشتگان) عبرت آموزد، گویی که با پیشینیان بوده است .  
همان ، ح ۳۰ ، ص ۱۰۹۹ .

### حدیث ۶۰۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ شُكْرًا فَتَلَكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ .  
گروهی خدای را به انگیزه ی سپاس بندگی می کنند، که این عبادت آزادگان است .  
نهج البلاغه ، ح ۲۲۹ ، ص ۱۱۹۲ .

### حدیث ۶۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
... وَالصَّيَامُ ابْتِلَاءٌ لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ .  
[خداوند] روزه را برای آزمایش اخلاص مردمان [واجب کرده است] .  
همان ، ح ۲۴۴ ، ص ۱۱۹۷ .

### حدیث ۶۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الذُّكْرُ يَشْرَحُ الصَّدْرَ .  
یاد خدا [در دل و زبان] ، سعه صدر می آورد .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۱۰ .

### حدیث ۶۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاعْمَلُوا فِي غَيْرِ رِيَاءٍ وَلَا سُمْعَةٍ .  
به دور از خودنمایی و شهرت طلبی ، [و خالصانه] عمل ، کنید .  
نهج البلاغه ، خ ۲۳ ، ص ۸۴ .

### حدیث ۶۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْبُكَاءُ مِنْ خِيفَةِ اللَّهِ لِلْبُعْدِ عَنِ اللَّهِ عِبَادَةُ الْعَارِفِينَ .  
گریه از ترس [عظمت و هیبت] خدا برای دوری از خدا [به خاطر گناه و نافرمانی] تنها پرستش عارفان است و بس .  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۹ .

**حدیث ۶۰۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلُوا طَاعَةَ اللَّهِ شِعَارًا دُونَ دِثَارِكُمْ وَ دَخِيلًا دُونَ شِعَارِكُمْ. وَ لَطِيفًا بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ.

فرمانبرداری خدا را پوشش جان کنید نه رویه کار سازید و به درون فرمانبردار باشید نه در برون ، چندان که فرمانبرداری میان پهلوها و پشت شما بود.

نهج البلاغه ، خ ۱۹۸ ، ص ۶۳۶.

**حدیث ۶۰۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاعْتَصِمِ بِالَّذِي خَلَقَكَ وَ رَزَقَكَ وَ سَوَّاكَ فَلْيَكُنْ لَهُ تَعَبُّدُكَ وَ إِلَيْهِ رَغْبَتُكَ وَ مِنْهُ شَفَقَتُكَ.

چنگ زن به آن کس که تو را آفرید و روزی داد و اندام زیبایت را متعادل ساخت . باید پرستش و بندگیت برای او و روی آوردنت به سوی او و ترست از او باشد.

همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۷.

**حدیث ۶۰۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا قُرْبَةَ بِالْتَّوْفِئِلِ إِذَا أَضْرَبَتْ بِالْفُرَائِضِ.

در مستحباتی که به واجبات آسیب می رساند، نزدیک شدن به خدا نیست !

نهج البلاغه ، ح ۳۸ ، ص ۱۱۰۵.

**حدیث ۶۰۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْلَمُوا أَنَّهُ مَا مِنْ طَاعَةٍ لِلَّهِ شَيْءٌ إِلَّا يَأْتِي فِي كُرْهِهِ. وَ مَا مِنْ مَعْصِيَةٍ لِلَّهِ شَيْءٌ إِلَّا يَأْتِي فِي شَهْوَاهِ.

بدانید چیزی از طاعت خدا نیست جز آن که با کراهت انجام گیرد و چیزی از معصیت خدا نیست جز آن که با میل و رغبت .

همان ، خ ۱۷۵ ، ص ۵۶۶.

**حدیث ۶۰۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِنَفْسٍ آدَّتْ إِلَى رَبِّهَا فَزَضَهَا.

خوشا به حال کسی که آنچه پروردگارش برعهده وی نهاده ، پرداخته است .

همان ، ن ۴۵ ، ص ۹۷۴.

**حدیث ۶۰۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ فَإِنَّهَا النَّجَاةُ غَدًا وَالْمَنْجَاةُ أَبَدًا.

بندگان خدا! شما را به ترس از خدا و فرمانبرداری اش سفارش می کنم ، که سبب نجات فرداست و مایه رهایی جاودان . همان ، خ ۱۶۱ ، ص ۱۶۴ .

**حدیث ۶۰۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ مِنْ أَبْغَضِ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى لَعَبْدًا وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ جَائِرًا عَنْ قَصْدِ السَّبِيلِ، سَائِرًا بغيرِ دَلِيلٍ.

از دشمن ترین مردمان نزد خداوند، بنده ای است که خدا او را به خود واگذارد، تا از راه راست به یک سو شود و بی راهنما گام بردارد. همان ، خ ۱۰۲ ، ص ۳۰۴ .

**حدیث ۶۰۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا (ص) بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ إِلَى عِبَادَتِهِ وَمِنْ طَاعَةِ الشَّيْطَانِ إِلَى طَاعَتِهِ.

خداوند، محمد(ص) را به حق برانگیخت تا بندگان را از پرستش بتان به عبادت او درآورد و از پیروی شیطان به فرمان برداری او سوق دهد. نهج البلاغه ، خ ۱۴۷ ، ص ۴۴۶ .

**حدیث ۶۰۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْأَمْسَاكُ عَنِ الْمَعْصِيَةِ وَالْوُقُوفُ عِنْدَ الشُّبْهَةِ.

برترین عبادت ، خودداری از گناه و ایستادگی در برابر شبهه است . شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۳۳۶ .

**حدیث ۶۰۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عِبَادَةَ كَأَدَاءِ الْفَرَائِضِ.

عبادتی همچون ادای واجبات نیست . همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

**حدیث ۶۰۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُنَالُ مَرْضَاتُهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ.

جز از راه بندگی رضایت [خدا] به دست نمی آید.

همان ، خ ۱۲۹ ، ص ۴۰۱.

### حدیث ۶۰۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُقِيمُ أَمْرَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَّا مَنْ لَا يُضَارِعُ، وَلَا يُضَارِعُ، وَلَا يَتَّبِعُ الْمَطَامِعَ.

تنها کسی فرمان خدای را بر پا می دارد که : [در اقامه حق] مدارا نمی کند و خود را [در مقابل ستمکاران] خوار نمی

سازد و در مال مردم طمع نمی ورزد.

نهج البلاغه ، ح ۱۰۷ ، ص ۱۱۳۷.

### حدیث ۶۰۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمَالُ الْعَبْدِ الطَّاعَةِ.

زیبایی بنده در اطاعتش از خداوند است .

همان ، ج ۳ ، ص ۳۶۳.

### حدیث ۶۰۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَمَرَ عِبَادَهُ تَخْيِيراً وَ نَهَاهُمْ تَحْذِيراً.

بی گمان خدای سبحان ، بندگانش را در حال اختیار فرمان داده و به عنوان هشدار - نه سلب قدرت - از محرمات نهیشان کرده

است .

نهج البلاغه ، ح ۷۵ ، ص ۱۱۲۰.

### حدیث ۶۰۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللَّهُ عَلَى مَعْصِيَتِهِ لَكَانَ يَجِبُ أَنْ لَا يُعْصَى شُكْرًا لِنِعْمِهِ.

اگر خداوند از نافرمانی خود بیم نمی داد باز هم واجب بود که به پاس نعمتهایش سرپیچی نشود.

نهج البلاغه ، ح ۲۸۲ ، ص ۱۲۲۷.

### حدیث ۶۰۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّهْرُ رَوْضَةُ الْمُشْتَاقِينَ .

بیداری (در شبها و عبادت) باغ مشتاقان است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۷۵ .

### حدیث ۶۰۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُهُمْ لِرَبِّهِ .

همانا خیرخواه ترین مردم به خویشان ، مطیع ترین آنها به خداوند است .

همان ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸ .

### حدیث ۶۰۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَلِيلٌ تَدْوَمُ عَلَيْهِ أَرْجَى مِنْ كَثِيرٍ مَمْلُولٍ مِنْهُ .

اندک پیوسته از زیاد خسته کننده ، نتیجه بخش تر است .

نهج البلاغه ، ح ۲۷۰ ، ص ۱۲۲۲ .

### حدیث ۶۰۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هُدَى مَنْ أَطَاعَ رَبَّهُ وَخَافَ ذَنْبَهُ .

آن کس هدایت می یابد که از پروردگارش فرمان برد و از گناهش بترسد .

همان ، ج ۶ ، ص ۱۹۳ .

### حدیث ۶۰۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعِبَادَةُ الْخَالِصَةُ أَمْ لَا يَرْجُو الرَّجُلُ إِلَّا رَبَّهُ وَلَا يَخَافُ إِلَّا ذَنْبَهُ .

عبادت خالص ، این است که آدمی جز به پروردگارش امید نبندد، و جز از گناه خویش نترسد .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۴۴ .

### حدیث ۶۰۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّاعَةُ مَتَجَرٌّ رَابِعٌ .

فرمانبرداری از [دستورات دینی] ، تجارتی سودمند است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۵۵.

### حدیث ۶۰۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عِبَادَ اللَّهِ، إِنَّ مِنْ أَعْجَبِ عِبَادِ اللَّهِ إِلَيْهِ عَبْدًا عَانَهُ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ.  
بندگان خدا! محبوب ترین بندگان خدا، بنده ای است که خداوند او را بر تسلط بر نفسش یاری دهد.  
همان ، خ ۸۶، ص ۲۱۰.

### حدیث ۶۰۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَيُّهَا النَّاسُ، مَنْ سَلَكَ الطَّرِيقَ الْوَاضِحَ وَرَدَّ الْمَاءَ وَمَنْ خَالَفَ وَقَعَ فِي التُّبِيِّ.  
مردم! آن که راه آشکار را بپیماید به آب درآید، و آن که بیراهه را پیش گیرد، در بیابان بی نشان افتد.  
نهج البلاغه ، خ ۱۹۲، ص ۶۵۰.

### حدیث ۶۰۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ اعْتَزَّ بِغَيْرِ اللَّهِ أَهْلَكَهُ الْعِزُّ.  
هر که عزت را جز از خدا بجوید، عزت او را هلاک گرداند.  
شرح غررالحکم ، ج ۵، ص ۲۵۳.

### حدیث ۶۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِذَا طَلَبْتَ الْعِزَّ فَاطْلُبْهُ بِالطَّاعَةِ.  
هرگاه که عزت خواستی ، آن را با اطاعت بجوی .  
شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۱۳۵.

### حدیث ۶۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْصَّدَقَةُ تَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ.  
صدقه رحمت و آمرزش را فرود می آورد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۵۲.

### حدیث ۶۰۷۰



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ.  
 بیماران را با صدقه درمان کنید.  
 تحف العقول ، ص ۱۱۳.

### حدیث ۶۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سُو سُؤًا إِيْمَانَكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَ حَصَّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ.  
 ایمان خود را با صدقه دادن پاس دارید، و مالهایتان را با زکات دادن .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۳۸ ، ص ۱۱۵۴.

### حدیث ۶۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَدَقَةُ السِّرِّ تَكْفُرُ الْخَطِيئَةَ. وَ صَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ مِثْلَهُ السُّوءِ.  
 صدقه پنهانی گناهان را پاک و صدقه آشکار مردن بد را دفع می کند.  
 همان ، خ ۱۰۹ ، ص ۳۳۸.

### حدیث ۶۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّدَقَةُ دَوَاءٌ مُنْجِحٌ.  
 صدقه ، داروی نجاتبخش است .  
 همان ، ح ۶ ، ص ۱۰۹۱.

### حدیث ۶۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِإِحْتِمَالِ الْمُؤْنِ يَجِبُ السُّودُّ.  
 با تحمل رنجها، سروری به دست آید.  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۵ ، ص ۱۱۸۵.

### حدیث ۶۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ يُمَحِّصُ الرِّزْيَةَ.

شکیبایی مصیبت را کم می کند.  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۷۳.

### حدیث ۶۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۲- الصَّبْرُ صَبْرَانِ: صَبْرٌ فِي الْبَلَاءِ حَسَنٌ جَمِيلٌ وَ أَحْسَنُ مِنْهُ الصَّبْرُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ.  
صبر بر دو نوع است . یکی صبر بر بلا و مصیبت که آن زیباست اما نیکوتر از آن صبر بر کارهای حرام است .  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۰۸.

### حدیث ۶۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۱- الصَّبْرُ صَبْرَانِ: صَبْرٌ عَلَى مَا تُكْرَهُ وَ صَبْرٌ عَلَى مَا تُحِبُّ.  
شکیبایی دو گونه است : شکیبایی بر آنچه نمی پسندی و شکیبایی از آنچه دوست داری .  
همان ، ح ۵۲، ص ۱۱۱۲.

### حدیث ۶۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا يَعْدَمُ الصَّبْرُ الظَّفَرَ وَ أَنْ طَالَ بِهِ الزَّمَانُ.  
فرد صبور پیروزی را از دست نمی دهد هر چند پس از روزگاری دراز.  
همان ، ح ۱۴۵، ص ۱۱۶۳.

### حدیث ۶۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنْ كُنُوزِ الْإِيمَانِ، الصَّبْرُ عَلَى الْمَصَائِبِ.  
از گنجینه های ایمان ، شکیب بر گرفتاری ها است .  
شرح غررالحکم ، ج ۶، ص ۲۱.

### حدیث ۶۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَوْدُ نَفْسِكَ النَّصْبِ عَلَى الْمَكْرُوهِ.  
خود را به شکیبایی در برابر کار ناخوشایند عادت ده .  
نهج البلاغه ، ن ۳۱، ص ۹۱۰.

**حدیث ۶۰۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ مِنَ الْإِيْمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ .  
 نسبت صبر به ایمان مانند نسبت سر برای بدن است .  
 نهج البلاغه ، ح ۷۹ ، ص ۱۱۲۳ .

**حدیث ۶۰۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ يَهْوُنُ الْفَجِيْعَةَ .  
 شکیبایی ، مصیبت را آسان می گرداند .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۴۳ .

**حدیث ۶۰۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ يُزْغِمُ الْأَعْدَاءَ .  
 شکیبایی ، بینی دشمنان را به خاک می مالد .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۹۶ .

**حدیث ۶۰۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ أَدْفَعُ لِلْبَلَاءِ .  
 صبر ، بهترین دفع کننده بلا است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۹۵ .

**حدیث ۶۰۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّبْرُ كَفَيْلٌ لِلظَّنْرِ .  
 صبر و شکیبایی ، ضامن پیروزی است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۹۵ .

**حدیث ۶۰۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَغِيُّ يَجْلِبُ النَّعْمَ.

سرکشی ، عامل بلاها و بدبختی هاست .

همان ، ج ۱ ، ص ۱۸۷ .

### حدیث ۶۰۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ سَلَ سَيْفَ الْبَغِيِّ قُتِلَ بِهِ.

هر کس شمشیر ستم از غلاف بیرون کشد، خود با آن کشته شود.

نهج البلاغه ، ح ۳۴۱ ، ص ۱۲۴۹ .

### حدیث ۶۰۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الظُّلْمُ يُزِلُّ الْقَدَمَ وَيَسْلِبُ النَّعْمَ وَيُهْلِكُ الْأُمَّمَ.

ستمگری گام ها را می لغزاند، نعمت ها را می گیرد و امت ها را هلاک می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۶ .

### حدیث ۶۰۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَوْمَ الْمَظْلُومِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ يَوْمِ الظَّالِمِ عَلَى الْمَظْلُومِ.

روز دادخواهی ستمدیده از ستمگر، سخت تر از روز بیدادگری ستمگر بر ستمدیده است .

بحارالانوار، ج ۷۵ ، ص ۳۲۰ .

### حدیث ۶۰۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةِ اللَّهِ وَتَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامَةِ عَلَى ظُلْمٍ.

هیچ چیز چون بنیاد ستم نهادن ، نعمت خداوند را دگرگون نسازد.

همان ، ن ۵۳ ، ص ۹۹۶ .

### حدیث ۶۰۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ظُلْمُ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ.

ستم بر ناتوان زشت ترین ستم است .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۰ .

## حدیث ۶۰۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَانَتْ أُمُورُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ تَرْدٌ وَعَنْكُمْ تَصِيدٌ وَإِلَيْكُمْ تَرْجِعُ، فَمَكَّنْتُمُ الظَّالِمَةَ مِنْ مَنَزِلَتِكُمْ وَالْقَيْتُمُ إِلَيْهِمْ أَزْمَتَكُمْ وَأَسَلِمْتُمْ أُمُورَ اللَّهِ فِي أَيْدِيهِمْ يَعْمَلُونَ بِالشُّبُهَاتِ وَيَسِيرُونَ فِي الشَّهَوَاتِ.

داوری در احکام خدا را نزد شما می آوردند، و از سوی شما به دیگران می رسید و هم به شما باز می گردید. پس دست ستمکاران را بر خود گشادید و رشته های کار خویش به دست آنان دادید و داوری در حکم الهی را در کف آنان نهادید تا کارها به شبهت کنند و راه شهوت بسپرنند.

همان ، خ ۱۰۵ ، ص ۳۱۷.

## حدیث ۶۰۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَيَسِيرُونَ فِي الشَّهَوَاتِ، الْمَعْرُوفُ فِيهِمْ مَا عَرَفُوا وَالْمُنْكَرُ عِنْدَهُمْ مَا أَنْكَرُوا.

[ستمکاران] به شبهت ها کار می کنند و به راه شهوت می روند، معروف چیزی است که خود بشناسند و منکر آن است که خود زشت بشمارند.

همان ، خ ۸۷ ، ص ۲۱۹.

## حدیث ۶۰۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آتَاءُ مُرُونِي أَنْ أَطْلُبَ النَّصِيرَ بِالْجَوْرِ فِيمَنْ وُلِّيتُ عَلَيْهِ! وَاللَّهِ لَا أَطُورُ بِهِ مَا سَمَرَ سَمِيرٌ...! لَوْ كَانَ الْمَالُ لِي لَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمْ فَكَيْفَ وَإِنَّمَا الْمَالُ مَالُ اللَّهِ.

آیا مرا فرمان می دهید که در قلمرو زمامداری خود پیروزی را با ستم کاری بدست آورم! بخدا سوگند هرگز چنین کاری نمی کنم مادامی که شب و روز پشت سر هم می آیند و می روند و اگر مال از آن من بود، همه مردم را در تقسیم آن مساوی می گرفتم ، چه رسد به این که مال قطعاً مال خداست .

همان ، خ ۱۲۶ ، ص ۳۸۹.

## حدیث ۶۰۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلظَّالِمِ مِنَ الرَّجَالِ ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ: يَظْلِمُ مَنْ فَوْقَهُ بِالْمَعْصِيَةِ، وَمَنْ دُونَهُ بِالْغَلْبَةِ وَيُظَاهِرُ الْقَوْمَ الظَّالِمَةَ.

مردان ستمگر، سه نشانه دارند: با نافرمانی ، به مافوق خود ستم می کنند و با قهر و غلبه به زیردستان خویش ، ظلم روا می دارند و پشتیبان ستم پیشگانند.

نهج البلاغه ، ح ۳۴۲ ، ص ۱۲۵۱.

**حدیث ۶۰۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَظْلِمُ كَمَا لَا تُحِبُّ أَنْ تُظْلَمَ.  
 به دیگران ستم مکن چنانکه دوست نداری کسی به تو ستم کند.  
 همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۱.

**حدیث ۶۰۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَمَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللَّهِ كَانَ اللَّهُ خَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ.  
 آن که بر بندگان خدا ستم کند خدا به جای بندگانش دشمن او بود.  
 همان ، ن ۵۳ ، ص ۹۹۶.

**حدیث ۶۰۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَائِزٌ ضَلَّ وَضَلَّ بِهِ، فَأَمَاتَ سُنَّةَ مَاءِ خُوذَةَ وَأَحْيَى بِدْعَةَ مَثْرُوكَةَ.  
 بدترین مردم نزد خدا، امامی است ستمگر، گمراه و گمراه کننده . سُنَّتْ پذیرفته را بمیراند و بدعت رها شده را زنده گرداند.  
 همان ، خ ۱۶۴ ، ص ۱۶۸.

**حدیث ۶۰۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاللَّهِ لَوْ تَظَاهَرَتِ الْعَرَبُ عَلَيَّ قِتَالِي لَمَا وَلَّيْتُ عَنْهَا.  
 به خدا سوگند اگر عرب جملگی با هم به پیکار من درآیند بدان پشت نمی کنم .  
 نهج البلاغه ، ن ۴۵ ، ص ۹۷۱.

**حدیث ۶۱۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّجَاعَةُ زَيْنٌ، الْجُبْنُ شَيْنٌ.  
 شجاعت و دلیری زینت است و ترس ، عیب و عار.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۴.

**حدیث ۶۱۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْخُرْقِ الْمَعْجَلَةِ قَبْلَ الْإِمْكَانِ، وَالْإِنَاءُ بَعْدَ الْفُرْصَةِ.

از نشانه های نادانی است ، که شخص پیش از امکان شتاب کند و هنگام فرصت و موقعیت مناسب ، آن را از دست بدهد.  
نهج البلاغه ، ح ۳۵۵ ، ص ۱۲۵۵.

### حدیث ۶۱۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِيَّاكَ وَالْعَجَلَ فَإِنَّهُ عُنْوَانُ الْفُوتِ وَالنَّدَمِ.

از شتاب بپرهیز که مقدمه از دست دادن و پشیمان شدن است .  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۶۸۸.

### حدیث ۶۱۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِنَّمَا سُمِّيَتِ الشُّبْهَةُ شُبْهَةً لِأَنَّهَا تُشْبِهُ الْحَقَّ. فَأَمَّا أَوْلِيَاءُ اللَّهِ فَضِيَاؤُهُمْ فِيهَا الْيَقِينُ وَدَلِيلُهُمْ سَمْتُ الْهُدَى وَآمَّا أَعْدَاءُ اللَّهِ فَدَعَاؤُهُمْ فِيهَا الضَّلَالُ وَدَلِيلُهُمُ الْعَمَى .

به این دلیل شبهه را شبهه نامیده اند که حق را ماند. در این میان اولیای خدا با روشنایی یقین ، از جو شبهه ها می گذرند و به سوی رستگاری راه می پویند، ولی دشمنان خدا، فرصتی می یابند و دعوت گر خلق به سوی گمراهی می شوند و رهنمودی جز از کوری ندارند.

همان ، خ ۳۸ ، ص ۱۲۲.

### حدیث ۶۱۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا وَرَعَ كَالْوُقُوفِ عِنْدَ الشُّبْهَةِ.

هیچ پرهیزگاری همسنگ باز ایستادن در مقابل شبهه نیست .  
همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۱۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مَزَحَ امْرُؤٌ مَرِحَةً إِلَّا مَجَّ مِنْ عَقْلِهِ مَجَّةً.

هر شوخی که انسان می کند، مقداری از عقل خود را با آن از دست می دهد.  
نهج البلاغه ، ح ۴۴۲ ، ص ۱۲۹۴.

### حدیث ۶۱۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِفْرَاطُ فِي الْمَرْحِ خُرْقٌ.

زیاده روی در شوخی ، نادانی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۱۱.

### حدیث ۶۱۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشُّرُورُ يَنْسُطُ النَّفْسَ وَيُثِيرُ النَّشَاطَ.

شادی نفس را می گشاید و نشاط را برمی انگیزاند.

همان ، ج ۲، ص ۵۱۳.

### حدیث ۶۱۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الضُّحُكِ التَّبَسُّمُ.

بهترین خنده ، لبخند است .

همان ، ج ۳، ص ۴۲۳.

### حدیث ۶۱۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ كَلَامٍ جَوَابُهُ السُّكُوتُ.

بسیار سخن که پاسخش دم فرو بستن است .

شرح غررالحکم ، ج ۴، ص ۶۴.

### حدیث ۶۱۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ كَمَا إِنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ.

نه سکوت از بیان حق ، خوب است و نه سخن گفتن جاهلانه .

نهج البلاغه ، ح ۴۶۳، ص ۱۳۰۲.

### حدیث ۶۱۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَوْ سَكَتَ مَنْ لَا يَعْلَمُ سَقَطَ الْإِخْتِلَافُ.

اگر نادان سکوت کند، اختلاف از میان برخیزد.

بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۲۲.



**حدیث ۶۱۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّمْتُ آيَةُ الْجَلْمِ .  
 خاموشی نشان بردباری است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۲۳ .

**حدیث ۶۱۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بَكَثَرَهُ الصَّمْتُ تَكُونُ الْهَيْبَةُ .  
 با خاموش بودن بسیار، وقار پدیدار شود .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۵ ، ص ۱۱۸۵ .

**حدیث ۶۱۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الصَّمْتُ يُكْسِيكَ الْوَقَارَ وَيَكْفِيكَ مَوْنَةَ الْأَعْتِدَارِ .  
 خاموشی بر تو لباس وقار می پوشاند و تو را از زحمت عذرخواهی کفایت می کند .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۵۸ .

**حدیث ۶۱۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَثَاءُ بَاءَ كَثْرٍ مِنَ الْأَسْتِحْقَاقِ مَلَقٌ وَالتَّقْصِيرُ عَنِ الْأَسْتِحْقَاقِ عِيٌّ أَوْ حَسَدٌ .  
 ستایش بیش از استحقاق ، تملق است و کمتر از استحقاق درماندگی است یا حسد .  
 نهج البلاغه ، ح ۳۳۹ ، ص ۱۲۴۹ .

**حدیث ۶۱۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زَكَاةُ الْجَمَالِ الْعِفَافُ .  
 پاکدامنی ، زکات زیبایی است .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۱۰۵ .

**حدیث ۶۱۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجَمَالُ الْبَاطِنُ حُسْنُ السَّرِيرَةِ .  
 زیبایی باطن ، نیکویی خصلت ها و رفتارهاست .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۳۱۳ .

### حدیث ۶۱۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 التَّجَمُّلُ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ .  
 خودآرایی خوی مؤمنان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۰۷ .

### حدیث ۶۱۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِبَادَ اللَّهِ، اءَوْصِيكُمْ بِالرَّفْضِ لِهَذِهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةَ لَكُمْ وَ اِنْ لَمْ تُحِبُّوا تَرَكَهَا .  
 ای بندگان خدا شما را به ترک این دنیایی که سرانجام شما را رها می سازد توصیه می کنم گر چه شما ترک آن را دوست ندارید .  
 همان ، خ ۹۸ ، ص ۲۹۲ .

### حدیث ۶۱۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا زُهْدَ كَالزُّهْدِ فِي الْحَرَامِ .  
 هیچ زهدی چون زهد [و بی رغبتی] در امر حرام نیست .  
 همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

### حدیث ۶۱۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُبْصِرَكَ اللَّهُ عَوْرَاتِهَا وَلَا تَغْفُلْ فَلَسْتَ بِمَغْفُولٍ عَنْكَ ! .  
 در دنیا زاهد باش خدا زشتیهای آن را به تو می نمایاند و بی خبر ممان که از تو بی خبر نخواهند ماند .  
 همان ، ح ۳۸۳ ، ص ۱۲۷۲ .

### حدیث ۶۱۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءِيُّهَا النَّاسُ الزَّهَادَةُ قِصْرُ الْأَمَلِ وَالشُّكْرُ عِنْدَ النَّعْمِ وَالْوَرَعُ عِنْدَ الْمَحَارِمِ فَإِنْ عَزَبَ ذَلِكَ عَنْكُمْ فَلَا يَغْلِبُ الْحَرَامُ صَبْرَكُمْ .  
 ای مردم ! زهد یعنی کوتاهی آرزو، شکر و سپاس در برابر نعمت و پارسائی در مقابل گناه . اگر نتوانستید همه این

صفات را فراهم سازید، مواظب باشید حرام بر اراده و صبر شما چیره نگردد.  
نهج البلاغه، خ ۸۰، ص ۱۸۰.

### حدیث ۶۱۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
لَا تَطْلُبِ الْحَيَاةَ لِنَاءِ كُلِّ، بَلْ أَطْلُبِ الْأَكْلَ لِتَحْيَا.  
زندگی را برای خوردن مخواه، بلکه خوردن را برای زندگی کردن بخواه.  
شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۳۳.

### حدیث ۶۱۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
رُبَّ مَفْتُونٍ يَحْسِنُ الْقَوْلَ فِيهِ.  
بسا کسان که با ستوده شدن، فریفته شده اند.  
نهج البلاغه، ح ۴۵۴، ص ۱۲۹۷.

### حدیث ۶۱۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
رُبَّ فِتْنَةٍ آثَرَهَا قَوْلٌ.  
بسا فتنه که از یک گفته خیزد.  
شرح غررالحکم، ج ۴، ص ...

### حدیث ۶۱۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَا آءَ ضَمَرَ آءَ حُدِّ شَيْئًا إِلَّا ظَهَرَ فِي فَلَتَاتِ لِسَانِهِ وَ صَفَحَاتِ وَجْهِهِ.  
هیچ کس چیزی را در دل نهمان نکرد، جز آن که در سخنان بی اندیشه اش آشکار و در صفحه رخسارش پدیدار گشت.  
همان، ح ۲۵، ص ۱۰۹۸.

### حدیث ۶۱۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِيَّاكَ أَنْ تَذْكَرَ مِنَ الْكَلَامِ مَا يَكُونُ مُضْحِكًا وَإِنْ حَكَيْتَ ذَلِكَ عَنْ غَيْرِكَ.  
بپرهیز از آنکه در سخنت چیزی خنده دار آری، هر چند به نقل از دیگری باشد.  
همان، ن ۳۱، ص ۹۳۸.

**حدیث ۶۱۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ كَلَامَ الْحُكَمَاءِ إِذَا كَانَ صَوَابًا، كَانَ دَوَاءً، وَإِذَا كَانَ خَطَاءً، كَانَ دَاءً.  
 سخن حکیمان ، درستش دارو و نادرستش بیماری است .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۵۷ ، ص ۱۲۱۵.

**حدیث ۶۱۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَلَّةُ الْكَلَامِ يَشْتَرُ الْعُيُوبَ وَيَقَلُّ الذُّنُوبُ.  
 کم گویی ، عیب ها را می پوشاند و از گناهان می کاهد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۵۰۵.

**حدیث ۶۱۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ۲ - مَنْ أَكْثَرَ أَهْجَرَ.  
 پرگو، بیهوده گو می شود.  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۰.

**حدیث ۶۱۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ۱ - الْأَكْثَارُ يُزِلُّ الْحَكِيمَ وَيَمِلُّ الْحَلِيمَ.  
 پُرگویی ، حکیم را می لغزاند و بردبار را به ستوه می آورد.  
 همان ، ج ۲ ، ص ۱۰۹.

**حدیث ۶۱۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَضْلُ الرَّجُلِ يُعْرَفُ مِنْ قَوْلِهِ.  
 فضیلت مرد از کلامش دانسته می شود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۴۱۴.

**حدیث ۶۱۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ وَرَاءِ قَلْبِهِ وَإِنَّ قَلْبَ الْمُنافِقِينَ مِنْ وَرَاءِ لِسَانِهِ.  
 زبان مؤمن پشت قلب او، و قلب منافق پشت زبان او است.  
 همان، خ ۱۷۵، ص ۵۷۰.

### حدیث ۶۱۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 فَأَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ إِلَّا بِالْحَقِّ.  
 مسلمان [واقعی] کسی است که مسلمانان از دست و زبان او در امان باشند.  
 همان، خ ۱۶۶، ص ۱۷۴.

### حدیث ۶۱۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا تَقَرَّبْتُ بِهِ إِلَيْكَ بِلسَانِي ثُمَّ خَالَفَهُ قَلْبِي .  
 خدایا! بر من ببخشای آنچه را با زبان به تو نزدیکی جستم، آنگاه دلم با آن مخالفت ورزید.  
 نهج البلاغه، خ ۷۷، ص ۱۷۶.

### حدیث ۶۱۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 اتَّقُوا ظُنُونَ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ.  
 از گمان های مؤمنان بپرهیزید که خدا حق را بر زبان آنان نهاده است.  
 همان، ح ۳۰۱، ص ۱۲۳۳.

### حدیث ۶۱۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 لَا يَسْتَقِيمُ قَلْبٌ عِنْدَ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ.  
 قلب آدمی در راه راست استوار نمی ماند مگر آن که زبانش در این راه استوار باشد.  
 همان، خ ۱۷۵، ص ۵۷۱.

### حدیث ۶۱۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 لَا تَقُلْ مَا لَا تُحِبُّ أَنْ يُقَالَ لَكَ.  
 سخنی را که دوست نداری برای تو بگویند، به دیگران مگوی.  
 نهج البلاغه، ن ۳۱، ص ۹۲۱.

**حدیث ۶۱۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اُنْظُرْ إِلَى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرْ إِلَى مَنْ قَالَ.  
 به گفتار بنگر و نه به گوینده .  
 شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۴۴۲.

**حدیث ۶۱۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللِّسَانُ سَبْعٌ إِنْ خُلِيَ عَنْهُ عَقْرٌ.  
 زبان ، درنده ای است که اگر رها شود زخم می زند.  
 نهج البلاغه ، ح ۵۷ ، ص ۱۱۱۴.

**حدیث ۶۱۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللِّسَانُ مِغْيَازٌ أَطَاشَهُ الْجَهْلُ وَأَرْجَحَهُ الْعَقْلُ.  
 زبان ترازویی است که نادانی آن را سبک و عقل سنگین می سازد.  
 تحف العقول ، ص ۲۲۸.

**حدیث ۶۱۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِتْنَةُ اللِّسَانِ أَشَدُّ مِنْ ضَرْبِ السَّيْفِ.  
 [مشکلات] فتنه زبان بسیار شدیدتر از ضربه شمشیر است .  
 مستدرک الوسائل ، ج ۹ ، ص ۳۱.

**حدیث ۶۱۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَلَامُ فِي وَثَاقِكَ مَا لَمْ تَتَكَلَّمْ بِهِ، فَإِذَا تَكَلَّمْتَ بِهِ صَرَزْتَ فِي وَثَاقِهِ، فَأَخْرُجُ لِسَانَكَ كَمَا تَخْرُجُ ذَهَبَكَ وَوَرِقَكَ. فَرُبَّ كَلِمَةٍ سَلَبَتْ نِعْمَةً وَجَلَبَتْ نِقْمَةً.  
 تا سخن نگفته ای ، سخن در بند تو است و چون گفתי تو در بند سخنی . پس همان سان که زر و سیمات را در گنجینه می نهی ، زیانت را نیز نگهدار. چه بسا سخنی که نعمت از کف برد و نعمت پدید آورد.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۷۳ ، ص ۱۲۶۷.

**حدیث ۶۱۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَقُلْ مَا لَا تَعْلَمُ، بَلْ لَا تَقُلْ كُلَّ مَا تَعْلَمُ، فَإِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَى جَوَارِحِكَ كُلِّهَا فَرَائِضَ يَحْتَجُّ بِهَا عَلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.  
 آنچه نمی دانی مگو! بلکه همه آنچه را که می دانی نیز مگو زیرا خداوند بر اعضاء و جوارح تو واجباتی قرار داده که در قیامت از آنها بازخواست خواهد کرد.  
 همان ، ح ۳۷۴ ، ص ۱۲۶۸ .

**حدیث ۶۱۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ.  
 مرد، در زیر زبانش نهفته است .  
 غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۳ ، ردیف ۱۰۲۱ .

**حدیث ۶۱۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَهَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ مِنْ أَمْرٍ عَلَيْهَا لِسَانُهُ.  
 آن که زبانش را بر خود فرمانروا ساخت خود را از قیمت بینداخت .  
 نهج البلاغه ، ح ۲ ، ص ۱۰۸۸ .

**حدیث ۶۱۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اخذروا اللسان فإنه سهم يخطى .  
 از زبان بر حذر باشید؛ چه آن که تیری است که به خطا می رود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۶۷۱ .

**حدیث ۶۱۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَعْدٍ شَوْءًا، وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مُحْتَمَلًا.  
 هر سخنی که از دهان کسی خارج شد، تا احتمال درستی و نیکی در آن می یابی ، حمل بر فساد مکن .  
 نهج البلاغه ، ح ۳۵۲ ، ص ۱۲۵۴ .

**حدیث ۶۱۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللِّسَانُ تَرْجُمَانُ الْعَقْلِ .

زبان مترجم عقل است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۴۱ .

### حدیث ۶۱۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْقَوْلِ الْكَذِبُ .

بدترین گفتار، سخن دروغ است .

نهج البلاغه ، خ ۸۳، ص ۲۰۰ .

### حدیث ۶۱۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكَلَامُ كَالدَّوَاءِ؛ قَلِيلُهُ يَنْفَعُ، وَكَثِيرُهُ قَاتِلٌ .

سخن چون داروست ؛ اندکش سودمند و زیادش کشنده است .

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۵۹ .

### حدیث ۶۱۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْكِتَابُ تَرْجُمَانُ النَّيِّءِ .

نامه ، بازگو کننده ضمیر است .

همان ، ج ۱، ص ۸۰ .

### حدیث ۶۱۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ الْإِيمَانِ حِفْظُ اللِّسَانِ .

از نشانه های ایمان ، نگهداری زبان است .

همان ، ج ۶، ص ۱۵ .

### حدیث ۶۱۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ خَيْرَ الْقَوْلِ مَا نَفَعُ .

بهترین گفتار آن است که سودمند باشد .



نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۱۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءَحْسَنُ الْكَلَامِ مَا زَانَهُ حُسْنُ النَّظَامِ وَفَهْمُهُ الْخَاصُّ وَالْعَامُّ.  
 نیکوترین سخن آن است که به نظم نیکو زیور یابد و همگان آن را بفهمند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۶۳.

### حدیث ۶۱۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاعْلَمُوا أَنَّ يَسِيرَ الرِّيَاءِ شِرْكٌ.  
 بدانید که کمترین درجه ریا نیز، شرک است .  
 همان ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸.

### حدیث ۶۱۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الرَّأْيِيُّ بِتَخْصِينِ الْأَسْرَارِ.  
 نظریه [خوب و هدفمند] با حفظ اسرار به دست می آید.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۷۱.

### حدیث ۶۱۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ يَعْمَلْ لِغَيْرِ اللَّهِ يَكِلُهُ اللَّهُ لِمَنْ عَمِلَ لَهُ.  
 کسی که برای غیر خدا عمل کند، خداوند او را به همان شخص وامی گذارد.  
 نهج البلاغه ، خ ۲۳ ، ص ۸۴.

### حدیث ۶۱۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَدْرُ الْعَاقِلِ صُنْدُوقُ سِرِّهِ.  
 سینه خردمند، صندوق اسرار اوست .  
 همان ، ح ۵ ، ص ۱۰۹۰.

### حدیث ۶۱۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَهْتَكُوا أَسْرَارَكُمْ عِنْدَ مَنْ يَعْلَمُ أَسْرَارَكُمْ.  
 پرده خویش را پیش کسی که از اسرار تان آگاه است ندرید.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۹۴ ، ص ۶۵۳.

### حدیث ۶۱۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَذَاعَةُ شِيمَةُ الْأَعْيَارِ.  
 فاش ساختن اسرار [و شایعه سازی] خوی و خصلت بیگانگان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۷۱.

### حدیث ۶۱۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَطَاعَ الْوَأَشِيَ ضَيَّعَ الصَّدِيقَ.  
 هر کس از سخن چین پیروی کند، دوست خود را از دست می دهد.  
 نهج البلاغه ، ح ۲۳۱ ، ص ۱۱۹۳ .

### حدیث ۶۱۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا عَيْشَ لِمَنْ فَارَقَ أَحَبَّتَهُ.  
 کسی که از دوستانش جدا می شود، آسایش ندارد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۳۸۴.

### حدیث ۶۱۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حَسَدُ الصَّادِقِ مِنْ سُقْمِ الْمَوَدَّةِ.  
 حسادت دوستان به یکدیگر از آفات دوستی است .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۰۹ ، ص ۱۱۸۴.

### حدیث ۶۱۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اجْعَلْ رَفِيقَكَ عَمَلَكَ وَعَدُوَّكَ اءَمَلَكَ.

عملت را دوستِ خود، و آرزویت را دشمن خود قرار ده .  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۸۲.

### حدیث ۶۱۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۵- إِيَّاكَ وَ مَصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيُضُرُّكَ.  
از دوستی نادان پرهیز، چه او خواهد که تو را سود رساند لیکن دچار زیانت گرداند.  
همان ، ص ۱۱۰۴.

### حدیث ۶۱۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۴- إِيَّاكَ وَ مَصَادَقَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَقْعُدُ عَنْكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ.  
از دوستی بخیل پرهیز، چه آنچه را سخت بدان نیازمندی از تو دریغ دارد.  
همان .

### حدیث ۶۱۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۳- إِيَّاكَ وَ مَصَادَقَةَ الْفَاجِرِ فَإِنَّهُ يَبِيعُكَ بِالتَّافِهِ.  
از دوستی تبهکار پرهیز که به اندک بهایت بفروشد.  
همان .

### حدیث ۶۱۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۲- إِيَّاكَ وَ مَصَادَقَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ كَالسَّرَابِ. يُقَرِّبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَ يُبْعِدُ عَلَيْكَ الْقَرِيبَ.  
از دوستی دروغگو پرهیز، که او به سان سراب است ، دور را به تو نزدیک و نزدیک را به تو دور نمایاند.  
همان ، ح ۳۷، ص ۱۱۰۵.

### حدیث ۶۱۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
۱- إِيَّاكَ وَ مَصَابِحَةَ الْفُسَّاقِ فَإِنَّ الشَّرَّ بِالشَّرِّ مُلْحَقٌ.  
از همنشینی با فاسقان پرهیز که شر به شر پیوندد.  
نهج البلاغه ، ن ۶۹، ص ۱۰۷۰.

**حدیث ۶۱۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءَحِبِّ حَبِيبَكَ هَوْنًا مَا عَسَى اَنَّ يُعْصِيكَ يَوْمًا مَا .  
 در دوستی با دوست زیاده روی مکن ، چه بسا روزی ، تو را نافرمانی کند .  
 تحف العقول ، ص ۲۱۹ .

**حدیث ۶۱۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْمُعِينُ عَلَى الطَّاعَةِ خَيْرُ الْاَصْحَابِ .  
 یاری دهنده بر طاعت خداوند، بهترین یاران است .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۲۹۸ .

**حدیث ۶۱۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ عَلَامَةِ الشَّقَاءِ غَشُّ الصَّدِيقِ .  
 فریبکاری با دوست ، نشانه بدبختی آدمی است .  
 همان ، ج ۶ ، ص ۱۹ .

**حدیث ۶۱۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْمَوَدَّةُ اَقْرَبُ رَجْمِ .  
 دوستی ، نزدیکترین خویشاوندی است .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۰۳ .

**حدیث ۶۱۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلصَّدِيقُ اَقْرَبُ الْاَقَارِبِ .  
 دوست ، نزدیکترین خویشاوند است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۷۷ .

**حدیث ۶۱۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَلَّمَا طَالَتْ الصُّحْبَةُ تَاءً كَدَّتِ الْحُرْمَةُ.

هر چه همنشینی بیشتر، حرمت استوارتر.  
همان، ج ۳، ص ۱۲۴.

### حدیث ۶۱۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- الصَّدِيقُ مَنْ صَدَقَ غَيْبُهُ.

دوست خوب کسی است که در پنهانی نیز دوست باشد.  
همان، ج ۱، ص ۳۰۱.

### حدیث ۶۱۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- الصَّدِيقُ إِنْسَانٌ هُوَ أَنْتَ إِلَّا أَنَّهُ غَيْرُكَ.

دوست کسی است که با تو یکی است (تو را به منزله خود بداند) گر چه (به حسب ظاهر) غیر از تو است .  
شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۶۵.

### حدیث ۶۱۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَقَدْ الْأَجِنَّةُ غُرْبَةً.

از دست دادن دوستان، غربت است .  
نهج البلاغه، ح ۶۲، ص ۱۱۱۵.

### حدیث ۶۱۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَتَّخِذَنَّ عَدُوَّ صَدِيقِكَ صَدِيقًا فَتُعَادِيَ صَدِيقَكَ.

با دشمن دوستی دوستی مکن که با دوست خود دشمنی کرده ای .  
همان، ن ۳۱، ص ۹۳۳.

### حدیث ۶۱۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ عَجْزَ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الْكِنْسَابِ الْإِخْوَانِ وَأَنَّ عَجْزَ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفَرَ بِهِ.

ناتوان ترین مردم کسی است که از یافتن دوست ناتوان است و ناتوان تر از او کسی است که دوست یافته را تباہ گرداند.  
همان، ح ۱۱، ص ۱۰۹۳.

**حدیث ۶۱۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَطِيعَةُ الْجَاهِلِ تَعْدِلُ صِلَةَ الْعَاقِلِ .  
 جدایی از نادان ، همسان پیوستن به داناست .  
 همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۶ .

**حدیث ۶۱۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُلُوبُ الرِّجَالِ وَحَشِيَّتُهُ فَمَنْ تَاءَلَّفَهَا أَقْبَلَتْ عَلَيْهِ .  
 دل های مردمان رمنده است ، هر که آن را به خود خو داد ، به سوی او روی نهاد .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۷ ، ص ۱۱۱۱ .

**حدیث ۶۱۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَكُونُ الصَّدِيقُ صَدِيقًا حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلَاثٍ: فِي نَكْبَتِهِ وَغَيْبَتِهِ وَوَفَاتِهِ .  
 دوست هنگامی ، به حقیقت دوست است که دوستی برادرش را در سه حال نگاه دارد: به روزگار نکبت ، در هنگام  
 غیبت و پس از رحلت .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۲۹ ، ص ۱۱۵۰ .

**حدیث ۶۱۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أُبْدِلُ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ... وَلَا تَقْصُ إِلَيْهِ بِكُلِّ أَسْرَارِكَ .  
 همه محبت را به پای دوست به ریز ولی همه اسرار را در اختیار او نگذار .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۳۳ .

**حدیث ۶۱۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحَبُّ حَبِيبِكَ هَوْنًا مَا عَسَى أَنْ يَكُونَ بَغِيضَكَ يَوْمًا مَا .  
 با دوست ، در دوستی از اندازه مگذر ، بسا که روزی دشمن گردد و با دشمن مدارا کن ، باشد که روزی دوست گردد .  
 همان ، ح ۲۶۰ ، ص ۱۲۱۶ .

**حدیث ۶۱۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زُهِدْكَ فِي رَاغِبٍ فِيكَ تُقْصَانُ حَظًّا، وَرَغْبَتِكَ فِي زَاهِدٍ فِيكَ ذُلُّ نَفْسٍ.

بی میلی نسبت به آن کس که به تو علاقه مند است دلیل کمی بهره تو در دوستی است و تمایل تو نسبت به کسی که بی اعتنا است سبب خواری تو است .

نهج البلاغه ، ح ۴۵۱، ص ۱۲۹۴.

### حدیث ۶۱۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِالتَّوَّاضُعِ وَالتَّبَادُلِ.

بر شما باد به یکدیگر پیوستن و به هم بخشیدن .

همان ، ن ۴۷، ص ۹۷۸.

### حدیث ۶۱۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْمِلْ نَفْسَكَ مِنْ أَخِيكَ عِنْدَ صَرَمِهِ عَلَى الصَّلَاةِ.

چون برادرت از تو جدا شد، خود را به پیوند با او وادار.

نهج البلاغه ، ن ۳۱، ص ۹۳۲.

### حدیث ۶۱۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ إِخْوَانِكَ مَنْ دَلَّكَ عَلَى هُدًى...

بهترین برادران کسی است که تو را به راه راست راهنمایی کند.

شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۴۳۶.

### حدیث ۶۱۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْإِخْوَانِ مَنْ تَكَلَّفَ لَهُ.

بدترین برادران کسی است که برای او به رنج افتی !

نهج البلاغه ، ح ۴۷۱، ص ۱۳۰۵.

### حدیث ۶۱۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَرِيبُ مَنْ لَيْسَ لَهُ حَيِّبٌ.

غریب و تنها کسی است که دوستی نداشته باشد.

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۱۵.

### حدیث ۶۱۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْهَدِيَّةُ تَجْلِبُ الْمَحَبَّةَ.

هدیه فرستادن ، دوستی را جلب می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۸۳.

### حدیث ۶۱۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَشِقَ شَيْئًا أَعَشَى بَصْرَهُ وَآمَرَضَ قَلْبَهُ. فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ صَاحِحَةٍ وَيَسْمَعُ بِأُذُنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ.

آن کس که به چیزی عشق ورزد، آن عشق ، چشم او را کور و قلبش را بیمار می کند. چنین فردی با چشم ناسالم می نگرد و با

گوش ناشنوا می شود.

همان ، ح ۱۰۸، ص ۳۳۰.

### حدیث ۶۱۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهَا النَّاسُ! إِنَّمَا أَنْتُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا غَرَضٌ تَنْتَضِلُ فِيهِ الْمَنَايَا مَعَ كُلِّ جَرَعَةٍ شَرَقٌ وَفِي كُلِّ آءِ كَلَةٍ غَضَصٌ.

مردم ! همانا شما در این جهان ، نشانه اید که مرگ ، پی در پی بدان تیر می افکند. با هر جرعه ای آب ، در گلو جستی و در

هر لقمه ای گلوگیر شدنی است .

نهج البلاغه ، خ ۱۴۵، ص ۴۴۰.

### حدیث ۶۱۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْرَجُوا مِنَ الدُّنْيَا قُلُوبَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُخْرَجَ مِنْهَا أَعْبَادُكُمْ. فَفِيهَا اخْتَبِرْتُمْ وَلِغَيْرِهَا خُلِقْتُمْ.

پیش از اینکه بدنتان را از دنیا بیرون برند، قلبتان را از آن خارج سازید! در دنیا آزمایش می شوید و برای غیر آن آفریده شده اید.

همان ، خ ۱۹۴، ص ۶۵۳.

### حدیث ۶۱۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الدُّنْيَا مُنْتَهَى بَصَرِ الْأَعْمَى ، لَا يُبْصِرُ مِمَّا وَّرَاءَهَا شَيْئًا.



همانا دنیا نهایت دید کوردل است ، چیزی فراتر از آن را نمی بیند.

همان ، خ ۱۳۳ ، ص ۴۱۳.

### حدیث ۶۱۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَا نِلْتَ مِنْ دُنْيَاكَ فَلَا تُكْثِرْ بِهِ فَرَحًا، وَمَا فَاتَكَ مِنْهَا فَلَا تَأْسَ عَلَيْهِ جَزَعًا وَلْيُكُنْ هَمُّكَ فِيمَا بَعْدَ الْمَوْتِ.

به آنچه از دنیا می رسی آنقدر خوشحال مباش ! و آنچه را که از دنیا از دست می دهی بر آن تأسف مخور و جزع مکن !  
همتت در آن باشد که پس از مرگ به آن خواهی رسید.

نهج البلاغه ، ن ۲۲ ، ص ۸۷۳.

### حدیث ۶۱۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَأَزْمِعُوا عِبَادَ اللَّهِ الرَّحِيلَ عَنْ هَذِهِ الدَّارِ الْمَقْدُورِ عَلَيَّ أَهْلِهَا الزَّوَالُ وَلَا يَغْلِبَنَّكُمْ فِيهَا الْأَمَلُ وَلَا يَطُولَنَّ عَلَيْكُمْ فِيهَا الْأَمَدُ.

ای بندگان خدا! تصمیم کوچ نمودن از سرایی بگیرید که سرانجام به نیستی می گراید، مبادا آرزوها به شما چیره شوند خیال نکنید عمر طولانی خواهید داشت ! (بنابراین از مرکب غرور فرود آید و از دنیاپرستی و خودخواهی و تعدی و تجاوز بر دیگران دست بدارید).

همان ، خ ۵۲ ، ص ۱۳۹.

### حدیث ۶۲۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُضِلِّحْ دُنْيَاكَ بِمَحَقِّ دِينِكَ.

دنیای خود را با نابودی دین خود آباد مکن .

همان ، ن ۴۳ ، ص ۹۶۱.

### از ۶۲۰۱ تا ۶۴۰۰

### حدیث ۶۲۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ.

آخرتت را به دنیایت مفروش .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۲۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمَالُ وَالْبُنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ حَزَنُ الْآخِرَةِ.  
 مال و فرزند زینت زندگی دنیا و عمل شایسته کشت آخرت است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۶۲.

### حدیث ۶۲۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَعْقَبَلْتَ الدُّنْيَا عَلَى أَحَدٍ أَعَارَتْهُ مَحَاسِنَ غَيْرِهِ، وَإِذَا أَدْبَرْتَ عَنْهُ سَلَبْتَهُ مَحَاسِنَ نَفْسِهِ.  
 چون دنیا به کسی روی آورد، نیکویی های دیگران را به او عاریت دهد و چون به او پشت نماید، خوبی های او را بر باید.  
 همان ، ح ۸ ص ۱۰۹۲.

### حدیث ۶۲۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا، وَلَا يُلَامُ الرَّجُلُ عَلَى حُبِّ أُمَّهِ.  
 مردم فرزندان دنیایند و هیچ فرزندی را برای دوستی مادرش نتوان سرزنش کرد.  
 همان ، ح ۲۹۵، ص ۱۲۳۱.

### حدیث ۶۲۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَجَازٍ وَالْآخِرَةُ دَارُ قَرَارٍ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِكُمْ لِمَقَرِّكُمْ.  
 دنیا سرای گذر است و آخرت خانه قرار و همیشگی ! پس ، از گذرگاه خویش برای سر منزل قرار خود توشه تهیه کنید.  
 همان ، خ ۱۹۴، ص ۶۵۳.

### حدیث ۶۲۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا بِالْكُم تَفْرَحُونَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الدُّنْيَا تُدْرِكُونَهُ وَلَا يَحْزَنُكُمْ الْكَثِيرُ مِنَ الْآخِرَةِ تُحْرَمُونَهُ!  
 شما را چه شده که با رسیدن به مقدار کمی از دنیا فرحناک و با نشاط می شوید، ولی از دست رفتن و محرومیت فراوان آخرت ،  
 شما را محزون نمی کند؟!  
 نهج البلاغه ، خ ۱۱۲، ص ۳۵۰.

### حدیث ۶۲۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِالدُّنْيَا تُحْرَزُ الْآخِرَةُ.

بوسیله دنیا آخرت بدست می آید.

همان ، خ ۱۵۵ ، ص ۴۸۸.

### حدیث ۶۲۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدُوَانِ مُتَفَاوِتَانِ وَ سَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ... وَ مَا شِ بَيْنَهُمَا كَلِّمَا قَرُبَ مِنْ وَاجِدٍ بَعْدَ مِنَ الْآخِرِ.

دنیا و آخرت دو دشمن دو گانه و دو راه جدایند... و رونده میان آن ها چون به یکی نزدیک گردد، از دیگری دور شود.

همان ، ح ۱۰۰ ، ص ۱۱۳۳.

### حدیث ۶۲۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَ تَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَ عَادَاهَا.

هر کس دنیا را دوست بدارد و دل به ولایتش بسپارد، به آخرت کینه ورزیده ، آن را دشمن می دارد.

همان ، ح ۱۰۰ ، ص ۱۱۳۳.

### حدیث ۶۲۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَهْلُ الدُّنْيَا كَرُكِبٍ يُسَارُّ بِهِمْ وَ هُمْ نِيَامٌ.

اهل دنیا همچون سوارانند که در خوابند و آنان را می رانند.

نهج البلاغه ، ح ۶۱ ، ص ۱۱۱۵.

### حدیث ۶۲۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَنَالُونَ مِنْهَا نِعْمَةً إِلَّا بِفِرَاقِ آخَرِي .

از دنیا به نعمتی نمی رسید، جز آن که نعمتی را از دست می دهید.

نهج البلاغه ، خ ۱۴۵ ، ص ۴۴۰.

### حدیث ۶۲۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رُبَّ مُسْتَقْبِلٍ يَوْمًا لَيْسَ بِمُسْتَدْبِرِهِ وَ مَغْبُوطٍ فِي أَوَّلِ لَيْلِهِ قَامَتْ بِوَآكِيهِ فِي آخِرِهِ.

بسا کسانی که روزی را به پیشتاز شتابند که بدرقه اش را فرصتی نیابند (اجل او را به شب مهلت ندهد) و

بسا کسی که بر (خوشی) او در اول شب غبطه بردند و در آخرش گریه کنندگان بر او برخاستند (آری سر شب تخت و

تاج داشت و بامداد به زیر خاک رفت).

همان ، ح ۳۷۲ ، ص ۱۲۶۷ .

### حدیث ۶۲۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَاهِلِ الدَّهْرَ مَا ذَلَّ لَكَ قُعُودُهُ .

چندی که زمانه [چون شتر] رام تو گشته و ذلیلانه به پایت نشسته ، آسان گیر .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۲ .

### حدیث ۶۲۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الدَّهْرُ مُوَكَّلٌ بِتَشْتِيتِ الْأَلْفِ .

روزگار در پی پراکنده کردن دوستان است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۰۷ .

### حدیث ۶۲۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَخْفُوفَةٌ وَ بِالْعُدْرِ مَعْرُوفَةٌ ، لَا تَدُومُ إِخْوَالُهَا ، وَلَا يَسْلَمُ نَزَالُهَا .

(دنیا) سرایی است که بلاها آن را احاطه کرده و به بی وفایی و مکر معروف است ، حالاتش یکنواخت نمی ماند و ساکنانش ایمن نیستند .

نهج البلاغه ، خ ۲۱۷ ، ص ۷۱۶ .

### حدیث ۶۲۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- يَا دُنْيَا... عَيْشُكَ قَصِيرٌ وَ خَطْرُكَ يَسِيرٌ وَ أَمْلُكَ حَقِيرٌ .

ای دنیا... زندگانی تو کوتاه ، اهمیت تو اندک و آرزوی تو پست است .

همان ، ح ۷۴ ، ص ۱۱۱۹ .

### حدیث ۶۲۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۳- إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ: لَئِنْ مَسَّهَا قَاتِلٌ سَمَّهَا .

دنیا همچون مار است ؛ ظاهرش نرم و زهرش کشنده است .

همان ، ن ۶۸ ، ص ۱۰۶۵ .

**حدیث ۶۲۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۴- ... فَإِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَفَيْءِ الظِّلِّ بَيْنَنَا تَرَاهُ سَابِعًا حَتَّى قَلَصَ وَ زَائِدًا حَتَّى نَقَصَ .

به درستی که دنیا در نظر خردمندان همچون سایه ای است که هنوز گسترده نشده ، کوتاه می گردد و هنوز فزونی نیافته نقصان می پذیرد.

همان ، خ ۶۲ ، ص ۱۵۲.

**حدیث ۶۲۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْدَّهْرُ يَوْمَانِ يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ .

روزگار دو روز است : روزی به سود تو و روزی به زیان تو است .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۸۰.

**حدیث ۶۲۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- الدُّنْيَا دَارٌ مِّنِي لَهَا الْفَنَاءُ .

دنیا، خانه ای است که فنا و زوال از ویژگی های ذاتی آن است .

نهج البلاغه ، خ ۴۵ ، ص ۱۳۲.

**حدیث ۶۲۲۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَقَهَا وَ دَارٌ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهَمَ عَنْهَا وَ دَارٌ غَنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا وَ دَارٌ مَوْعِظَةٍ لِمَنْ اتَّعَطَّ بِهَا .

به راستی که دنیا برای راستان سرای راستی ، برای دنیاشناسان سرای عافیت ، برای توشه گیران سرای بی نیازی ، و برای پند پذیران سرای پند و اندرز است .

همان ، ح ۱۲۶ ، ص ۱۱۴۸.

**حدیث ۶۲۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَابْنَ آدَمَ لَا تَحْمِلْ هَمَّ يَوْمِكَ الَّذِي لَمْ يَأْتِكَ عَلَى يَوْمِكَ الَّذِي قَدْ آتَاكَ ، فَإِنَّهُ إِنْ يَكُ مِنْ عُمْرِكَ يَأْتِ اللَّهُ فِيهِ بَرِّزِقِكَ .

ای فرزند آدم ، غم روزی را که نیامده امروز مخور، چه ، اگر از عمرت باشد، خداوند روزی ات را می رساند.

همان ، ح ۲۵۹ ، ص ۱۲۱۶.

**حدیث ۶۲۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلدَّهْرُ يُخْلِقُ الْاِبْدَانَ وَ يَجِدُّدُ الْاِمَالَ .  
 روزگار بدن‌ها را فرسوده و آرزوها را نومی‌کند.  
 نهج البلاغه ، ح ۶۹ ، ص ۱۱۱۶ .

### حدیث ۶۲۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلدُّنْيَا مُطْلَقَةٌ الْاَكْيَاسِ .  
 دنیا طلاق داده مردان زیرک است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۲۰ .

### حدیث ۶۲۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ لَبِئْسَ الْمُنْجِرُ اَنْ تَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِكَ تَمَنَّا وَ مِمَّا لَكَ عِنْدَ اللّٰهِ عَوْضًا !  
 چه بد تجارته است که دنیا را بهای جان خویش بدانی و با آنچه که در نزد خداست معاوضه نمایی .  
 همان ، خ ۳۲ ، ص ۱۰۷ .

### حدیث ۶۲۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اَصْبَحَ عَلٰى الدُّنْيَا حَزِيْنًا فَقَدْ اَصْبَحَ لِقَضَاءِ اللّٰهِ سَاخِطًا ، وَ مَنْ اَصْبَحَ يَشْكُو مُصِيْبَةً نَزَلَتْ بِهٖ فَاِنَّمَا يَشْكُو رَبَّهُ .  
 آن که از دنیا اندوهناک است ، از قضای خدا خشمناک است و آن که از مصیبتی که بدو رسیده گله آرد ، از پروردگار خود شکوه کرده است .  
 همان ، ح ۲۱۹ ، ص ۱۱۸۷ .

### حدیث ۶۲۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِی حَلَالِهَا حِسَابٌ وَ فِی حَرَامِهَا عِقَابٌ .  
 [در آخرت ] حلال دنیا حساب و حرامش کیفر دارد .  
 نهج البلاغه ، خ ۸۱ ، ص ۱۸۱ .

### حدیث ۶۲۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَنْظُرُ إِلَى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِ الْمُفَارِقِ وَلَا تَنْظُرُ إِلَيْهَا نَظَرَ الْعَاشِقِ الْوَاقِعِ.  
به دنیا مانند انسان زاهد و روی گردان از آن ، بنگر، نه انسان عاشق و شیفته .  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۲۰۵.

### حدیث ۶۲۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا آتَاكَ، وَتَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنْكَ؛ فَإِنَّ أُمَّنْتَ لَمَتَّفَعَلْ فَأَجْمَلْ فِي الطَّلَبِ.  
از امر دنیا همان قدر بگیر که به تو می رسد و آنچه از تو روگردانده بدنبالش مشتتاب و اگر چنین نمی کنی لااقل تلاش معقولانه و مشروع کن !  
نهج البلاغه ، ح ۳۸۷، ص ۱۲۷۳.

### حدیث ۶۲۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
... وَمَنْ أَعْصَرَ بِهَا بَصَرَتَهُ، وَمَنْ أَعْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتَهُ.  
هر کس با چشم بصیرت و عبرت به دنیا بنگردد به او بینایی بخشد. و آن کس که چشمش به دنبال آن باشد و فریفته آن گردد از دیدن حقایق ناینایش کند!  
نهج البلاغه ، خ ۸۱، ص ۱۸۱.

### حدیث ۶۲۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْوَلُّهُ بِالدُّنْيَا أَعْظَمُ فِتْنَةٍ.  
عشق به دنیا بزرگترین فتنه است .  
شرح نهج البلاغه ، ج ۱، ص ۳۱۷.

### حدیث ۶۲۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدُّنْيَا سُوقُ الْخُسْرَانِ.  
دنیا، بازار زیان است .  
همان ، ج ۱، ص ۱۰۶.

### حدیث ۶۲۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَخْلِصْ فِي الْمَسَاءَلَةِ لِرُبِّكَ.

آنچه خواهی ، خالصانه از پروردگارت بخواه .  
نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰ .

### حدیث ۶۲۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِدْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالْدُّعَاءِ .  
موج های بلا را با دعا دفع کنید .  
نهج البلاغه ، ح ۱۳۸ ، ص ۱۱۵۴ .

### حدیث ۶۲۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْدُّعَاءُ سِلَاحُ الْأَوْلِيَاءِ .  
نیایش اسلحه دوستان نزدیک خداست .  
همان ، ص ۱۹۸ .

### حدیث ۶۲۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَمْرَانِ لَا يَنْفَكَاَنِ مِنَ الْكَذِبِ: كَثْرَةُ الْمَوَاعِيدِ، وَ شِدَّةُ الْأَعْتِدَارِ .  
دو چیز از دروغ جدا نمی شود: وعده های زیاد و پوزش های پیاپی و [همراه با تاء کید]  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۲۸۷ .

### حدیث ۶۲۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْكَذِبُ مَهَانَةٌ وَ خِيَانَةٌ .  
دروغگویی ، خواری و خیانت است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۷۹ .

### حدیث ۶۲۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الصَّادِقُ عَلَى شَفَا مَنْجَاهٍ وَ كَرَامَةٍ، وَالْكَاذِبُ عَلَى شَرَفِ مَهْوَاهٍ وَ مَهَانَةٍ .  
راستگو در مسیر نجات و بزرگواری و دروغگو بر لب پرتگاه سقوط و خواری قرار گرفته است .  
همان .



**حدیث ۶۲۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
جَاتِبُوا الْكُذِبَ فَإِنَّهُ مُجَانِبٌ لِلْإِيمَانِ .  
از دروغ دوری کنید که با ایمان ناسازگار است .  
نهج البلاغه ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸ .

**حدیث ۶۲۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
شُرِبَ الدَّوَاءُ لِلْجَسَدِ كَالصَّابُونِ لِلثَّوْبِ ؛ يُنْقِيهِ وَ لَكِنْ يُخْلِقُهُ .  
مصرف دارو برای بدن همچون صابون است نسبت به لباس که هر چند آن را پاک می کند ولی فرسوده اش می سازد .  
همان ، ص ۳۰۰ .

**حدیث ۶۲۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَفَاكَ خِيَانَةٌ أَنْ تَكُونَ أَمِينًا لِلْخَوْنَةِ .  
در خیانتکار بودن تو همین بس که امین خیانتکاران باشی .  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۳۲۱ .

**حدیث ۶۲۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ أَعْظَمَ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْأُمَّةِ ، وَأَعْظَمُ الْغِشِّ غِشُّ الْأَيْمَةِ .  
بزرگترین خیانت ، خیانت به امت و زشت ترین فریب ، فریب کاری نسبت به پیشوایان است .  
همان ، ن ۲۶ ، ص ۸۸۵ .

**حدیث ۶۲۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ ضَيَّعَهُ الْأَقْرَبُ أَيْتِيحَ لَهُ الْأَبْعَدُ .  
کسی را که خویشان نزدیک تر، رهایش کنند، بیگانه دورتر برای یاری او برانگیخته می شود .  
نهج البلاغه ، ح ۱۴ ، ص ۱۰۹۴ .

**حدیث ۶۲۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

صَلَّةُ الرَّحِمِ، مَثْرَاءَةٌ فِي الْمَالِ وَ مَنَسَاءَةٌ فِي الْأَجْلِ.  
 صله رحم سبب افزایش مال و طول عمر است .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۰۹ ، ص ۳۳۸.

### حدیث ۶۲۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صَلَّةُ الْأَرْحَامِ مِنْ أَفْضَلِ شَيْمِ الْكِرَامِ.  
 صله ارحام ، از بهترین اخلاق و منش کریمان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۲۱۸.

### حدیث ۶۲۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَا يَكُنْ أَهْلَكَ أَشَقَى الْخَلْقِ بِكَ.  
 مبادا با کسانی [ رفتاری کنی ] که بدبخت ترین مردم نسبت به تو باشند.  
 همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۳.

### حدیث ۶۲۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَأَعْ كَرِمٌ عَشِيرَتِكَ فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ الَّذِي بِهِ تَطِيرُ.  
 خویشاوندان را گرامی بدار که آنان چون بال تو هستند که بدان پرواز می کنی .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۹.

### حدیث ۶۲۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَحْمَدُ مَنْ يَعْلُظُ عَلَيْكَ وَيَعْظُكَ، لَا مَنْ يُزَكِّيكَ وَيَتَمَلَّقُكَ.  
 سپاسگزار کسی باش که به تو درستی می کند و پندت می دهد نه کسی که از تو تمجید می کند و زبان به چاپلوسی می گشاید.  
 شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۲۵۸.

### حدیث ۶۲۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِنَّ مَعْصِيَةَ النَّاصِحِ الشَّفِيقِ الْعَالِمِ الْمَجْرَبِ تُورِثُ الْحَسْرَةَ وَ تَعْقِبُ النَّدَامَةَ.  
 نافرمانی خیرخواه مهربان ، دانای کاردان ، حسرت و پشیمانی به دنبال دارد.  
 نهج البلاغه ، خ ۳۵.

**حدیث ۶۲۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا حَارَ مَنْ اسْتَخَارَ.

هر که از خدا خیر خواهد سرگردان نماند.

تحف العقول ، ص ۲۲۹ .

**حدیث ۶۲۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحِبُّ لِعَيْرِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ.

برای دیگران ، آن پسند که برای خود می پسندی .

همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۱ .

**حدیث ۶۲۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ. إِنَّ أَمْ نَصَحَ النَّاسَ لِنَفْسِهِ أَمْ طَوَّعَهُمْ لِرَبِّهِ؛ وَإِنَّ أَمْ غَشَّاهُمْ لِنَفْسِهِ أَمْ غَصَّاهُمْ لِرَبِّهِ.

آن کس که نسبت به خود از همه خیرخواه تر است در برابر خداوند از همه مطیع تر خواهد بود، و آن کس که خویشتن را بیشتر می فریبد گناهکارترین مردم در برابر خداست .

همان ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸ .

**حدیث ۶۲۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَذَرَكَ كَمَنْ بَشَّرَكَ.

آن که به تو هشدار می دهد بسان کسی است که مژده ات می دهد.

نهج البلاغه ، ح ۵۶ ، ص ۱۱۱۳ .

**حدیث ۶۲۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ مَالُكَ وَوَلَدُكَ وَ لَكِنِ الْخَيْرُ أَنْ يَكْثُرَ عِلْمُكَ وَأَنْ يَعْظُمَ جِلْمُكَ.

خیر - و ارزش - نه آن است که مال و فرزندان فراوان شود بلکه خیر - واقعی - آن است که دانش فراوان و حلم و بردباریت بزرگ و افزون گردد.

نهج البلاغه ، ح ۹۱ ، ص ۱۱۲۸ .

**حدیث ۶۲۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْخَطُّ لِسَانُ الْيَدِ .  
 خط، زبان دست است .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۸۶ .

**حدیث ۶۲۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 دَوَامُ الذِّكْرِ يُنِيرُ الْقَلْبَ وَالْفِكْرَ .  
 پیوستگی ذکر خدا، دل و اندیشه را نورانی کند .  
 همان ، ج ۴ ، ح ۵۱۴۴ ، ص ۲۱ .

**حدیث ۶۲۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِنْ لَمْ تَعْلَمْ مِنْ اَيِّنَ جِئْتَ لَمْ تَعْلَمْ اِلَى اَيِّنَ تَذْهَبُ .  
 اگر ندانی از کجا آمده ای هرگز نخواهی دانست که به کجا می روی .  
 شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۲۹۲ .

**حدیث ۶۲۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِشْحَنُ الْخَلْوَةَ بِالذِّكْرِ وَاَضْحَبُ النَّعْمَ بِالشُّكْرِ .  
 خلوت را با یاد خدا پر کن و نعمت ها را با شکر خدا همراه ساز .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۶۰۱ .

**حدیث ۶۲۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْتَقَرَّبَ اِلَى اللّٰهِ تَعَالٰى بِمَسْأَلَتِهِ وَاِلَى النَّاسِ بِتَرْكِهَا .  
 نزدیک شدن به خداوند با درخواست و سؤال از اوست و نزدیک شدن به مردم ، با ترک آن است .  
 همان ، ج ۲ ، ص ۴۵۲ .

**حدیث ۶۲۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَفِيضُوا فِي ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الذِّكْرِ.

در ذکر خدا بیشتر بکوشید؛ زیرا که ذکر او بهترین ذکر است .  
نهج البلاغه ، خ ۱۰۹ ، ص ۳۳۸.

### حدیث ۶۲۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَوْحَشَ عَنِ النَّاسِ اَنْسَ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ.

هر کس ، از مردم دوری جوید با خدای سبحان بیشتر انس گیرد.  
شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۳۷۳.

### حدیث ۶۲۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَزُجُونَ أَحَدًا مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ وَلَا يَخَافَنَّ إِلَّا ذَنْبَهُ.

هیچ یک از شما جز به پروردگار خود امید نیندد و جز از گناه خود نترسد.  
نهج البلاغه ، ح ، ص ۱۱۲۳.

### حدیث ۶۲۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَأَرْدُدْ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ مَا يُضِلُّعُكَ مِنَ الْخُطُوبِ وَيَشْتَبِيهِ عَلَيْكَ مِنَ الْأُمُورِ.

و آنجا که کار بر تو گران و حقیقت کارها نا آشکار شود، به خدا و رسولش رجوع کن .  
همان ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۰۸.

### حدیث ۶۲۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَعَانَ بِاللَّهِ أَعَانَهُ.

هر کس از خدا یاری طلبد، خداوند یاری اش کند.  
شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۱۵۶.

### حدیث ۶۲۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اءَظْهَرَ مِنْ آثَارِ سُلْطَانِهِ، وَ جَلَّالِ كِبْرِيَاءِهِ، مَا حَيَّرَ مُقَلَّ الْعُيُونِ مِنْ عَجَائِبِ قُدْرَتِهِ وَ رَدَعَ خَطَرَاتِ هَمَاهِمِ النُّفُوسِ عَنْ عِزِّهِ كُنْهِ صِفَتِهِ.

ستایش خداوندی را است که از آثار قدرت و جلال کبریایش آن قدر آشکار ساخته که چشم از عجایب قدرتش در

حیرت فرو رفته و اندیشه‌های بلند انسان‌ها را از شناختن کنه صفاتش بازداشته است!  
همان، خ ۱۸۶، ص ۶۲۸.

### حدیث ۶۲۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَظَمَ الْخَالِقِ عِنْدَكَ يُصَغَّرُ الْمَخْلُوقَ فِي عَيْنِكَ.  
درک بزرگی آفریدگار برای تو، آفریده را در نگاهت کوچک می‌نماید [و عظمت چیزی را با عظمت خالق جهان مقایسه نمی‌کنی].  
همان، ح ۱۲۴، ص ۱۱۴۶.

### حدیث ۶۲۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
كَيْفَ يَصِفُ إِلَهَهُ مَنْ يَعْجِزُ عَنْ صِفَةِ مَخْلُوقٍ مِثْلِهِ.  
چگونه می‌تواند خدای خود را وصف کند کسی که از وصف مخلوقی مانند خود ناتوان است.  
همان، خ ۱۱۱، ص ۳۴۸.

### حدیث ۶۲۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ وَ كَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِيقُ بِهِ، وَ كَمَالُ التَّصَدِيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ وَ كَمَالُ تَوْحِيدِهِ الْإِخْلَاصُ لَهُ.  
آغاز دین، شناخت خداست و کمال معرفت، تصدیق به ذات او، و کمال تصدیق، شهادت به یگانگی خداست، و کمال توحید اخلاص در عقیده و عمل است.  
نهج البلاغه، خ ۱، ص ۲۳.

### حدیث ۶۲۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ وَ هُوَ يَرَى خَلْقَ اللَّهِ.  
در شگفتم از کسی که در خداوند به تردید افتاده است، در حالی که آفریدگان خدا را می‌بیند.  
نهج البلاغه، ح ۱۲۱، ص ۱۱۴۵.

### حدیث ۶۲۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ ضَلُّ مَعْرِفَةِ اللَّهِ تَوْحِيدُهُ.  
پایه خداشناسی توحید است.

تحف العقول ، ص ۶۵.

### حدیث ۶۲۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ شَنَىءَ الْفَاسِقِينَ وَغَضِبَ لِلَّهِ غَضِبَ اللَّهُ لَهُ وَاءْرَضَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

هر کس با بدکاران دشمنی ورزد و برای خوشنودی خداوند بر آنان خشم گیرد، خدای نیز به خاطر او به خشم آید و در روز رستخیز خوشنودش گرداند.  
همان ، ح ۳۰، ص ۱۱۰۰.

### حدیث ۶۲۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اِكْظِمِ الْغَيْظَ وَتَجَاوَزْ عِنْدَ الْمَقْدَرَةِ.

خشم را فرو بر و هنگام دستیابی [به دشمن] از او بگذر.  
نهج البلاغ ، ن ۶۹، ص ۱۰۶۷.

### حدیث ۶۲۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاحْذِرِ الْغَضَبَ فَإِنَّهُ جُنْدٌ عَظِيمٌ مِنْ جُنُودِ إِبْلِيسَ.

از خشم پرهیز که خشم لشگری بزرگ از لشگرهای شیطان است .  
نهج البلاغه ، ن ۶۹، ص ۱۰۷۰.

### حدیث ۶۲۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَحْيَى مِنَ النَّاسِ وَلَمْ يَسْتَحْيِ مِنْ نَفْسِهِ فَلَيْسَ لِنَفْسِهِ عِنْدَ نَفْسِهِ قَدْرٌ.

آن که از مردم حیا کند، بی آن که از خویشتن شرمش آید، برای خود، ارزشی قائل نیست .  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۶۵.

### حدیث ۶۲۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَضَبُ نَارٌ مُوقَدَةٌ مِنْ كَظْمِهِ أَطْفَاءُهَا وَمَنْ أَطْلَقَهُ كَانَ أَوَّلَ مُحْتَرِقٍ بِهَا.

خشم آتشی است ، افروخته ، هر که آن را فرو خورد، آن را خاموش کرده است و هر که رها کند، اول کسی است که با آن آتش می سوزد.

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۴۷.

### حدیث ۶۲۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَسَاهُ الْحَيَاءُ تَوْبَهُ لَمْ يَزِ النَّاسُ عَيْبَهُ.  
 هر کس آزرم ، جامه خویش بر او پوشاند، مردم عیب او را نمی بینند.  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۴، ص ۱۱۸۵.

### حدیث ۶۲۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَيَاءُ مِفْتَاحُ كُلِّ الْخَيْرِ.  
 شرم و حیاء کلید هر خوبی است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۹۳.

### حدیث ۶۲۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ، فَاطْلُبُوهَا وَ لَوْ عِنْدَ الْمُشْرِكِ.  
 حکمت گمشده مؤمن است ، پس آن را بجویید حتی اگر نزد مشرک باشد.  
 همان ، ج ۲، ص ۹۷.

### حدیث ۶۲۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْقَلْبُ يَتَّبِعُ الْحِكْمَةَ وَالْأُذُنُ مُغِيضُهَا.  
 دل چشمه حکمت و گوش فرو برنده آن است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۱۹.

### حدیث ۶۲۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَمْ يَمُتْ... مَنْ نَشَرَ حِكْمَةً ذَكَرَ بِهَا.  
 آن که حکمتی را منتشر کند که همراه وی یاد می شود، هرگز نمی میرد.  
 بحارالانوار، ج ۲، ص ۲۴.

### حدیث ۶۲۸۱



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَوَزَّ قَلْبُكَ بِالْحِكْمَةِ.

دلت را با دانش و حکمت نورانی کن .

همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۰۹.

### حدیث ۶۲۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- خُذِ الْحِكْمَةَ أَنَّى كَانَتْ.

حکمت را در هر جا که باشد دریاب .

همان ، ح ۷۶ ، ص ۱۱۲۲.

### حدیث ۶۲۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- خُذِ الْحِكْمَةَ وَ لَوْ مِنْ أَهْلِ النِّفَاقِ.

حکمت را فراگیر هر چند از اهل نفاق .

همان ، ح ۷۷ ، ص ۱۱۲۲.

### حدیث ۶۲۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلْيَكُنْ طَلْبُكَ ذَلِكَ بِتَفَهُمٍ وَ تَعَلُّمٍ، لَا يَتَوَرَّطُ الشُّبُهَاتِ وَ عَلُوِّ الْخُصُومَاتِ.

بکوش تا جستجوی تو از روی درک عمیق و آموزش باشد نه به شبهه ها درافتادن و جدال را بالا بردن .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۵.

### حدیث ۶۲۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّيْبَ لَا يَتَأَثُّ فِي دَارِ الثَّقَلَةِ.

انسان خردمند در خانه نقل و انتقال [و ناپایدار دنیا] اثاث نمی اندوزد [و فقط به داشتن وسایل رفاه و آسایش بسنده می کند].

سفینه البحار، ج ۲ ، ص ۵۰۱.

### حدیث ۶۲۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَا كُلُّ ذِي قَلْبٍ بَلِيْبٍ، وَلَا كُلُّ ذِي سَمْعٍ بِسَمِيْعٍ وَلَا كُلُّ نَاطِرٍ بِبَصِيْرٍ.  
 نه هر صاحب دلی عاقل است ، نه هر صاحب گوشه ، شنونده و نه هر بیننده ای ، بینا!  
 نهج البلاغه ، خ ۸۷ ، ص ۲۱۹.

### حدیث ۶۲۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنَ الْعَقْلِ التَّرْوُدُ لِيَوْمِ الْمَعَادِ.  
 از [نشانه های] زیرکی و عقل ، توشه بر گرفتن برای روز بازگشت است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۳۳.

### حدیث ۶۲۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا تَمَّ الْعَقْلُ نَقَصَ الْكَلَامُ.  
 چون خرد کمال یابد، گفتار به کاستی گراید.  
 همان ، ح ۶۸ ، ص ۱۱۱۶.

### حدیث ۶۲۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَقْلُ حِفْظُ التَّجَارِبِ.  
 خرد، برخورداری از تجربه ها است .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۱.

### حدیث ۶۲۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَأَى الْعَاقِلُ يُنْجَى .  
 نظر اندیشمند نجات بخش است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۹۵.

### حدیث ۶۲۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَاطِرٌ قَلْبِ اللَّيْبِ بِهِ يُبْصِرُ أَمَدَهُ وَيَعْرِفُ غَوْرَهُ وَنَجْدَهُ.  
 شخص عاقل ، با چشم دل ، پایان [کارش] را می بیند و فراز و فرودش را می شناسد.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۵۴ ، ص ۴۴۸.

**حدیث ۶۲۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَاقِلُ مَهْمُومٌ مَعْمُومٌ.  
 شخص عاقل [همواره برای آخرت خود] اندوهناک و غمگین است .  
 همان ، ص ۲۳۷.

**حدیث ۶۲۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَاقِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى عَمَلِهِ وَالْجَاهِلُ يَعْتَمِدُ عَلَى اَمَلِهِ.  
 تکیه خردمند به کوشش و تکیه نادان به آرزو است .  
 همان ، ص ع ۳۲.

**حدیث ۶۲۹۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ مِضْبَاحُ الْعَقْلِ.  
 علم و دانش ، چراغ عقل و اندیشه است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۴۴.

**حدیث ۶۲۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ۲- الْعَاقِلُ مَنْ تَعَمَّدَ الذُّنُوبَ بِالْغُفْرَانِ.  
 خردمند کسی است که گناهان را با آمرزش ببوشاند.  
 همان ، ج ۲، ص ۴۲۹.

**حدیث ۶۲۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ۱- الْعَاقِلُ مَنْ وَعَظَتْهُ التَّجَارِبُ.  
 خردمند کسی است که تجربه ها او را پند دهد.  
 همان ، ج ۱، ص ۳۱۲.

**حدیث ۶۲۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَقْلُ وَالْعِلْمُ مَقْرُونَانِ فِي قَرْنٍ لَا يَفْتَرِقَانِ وَلَا يَتْبَايَنَانِ .

عقل و علم با هم به یک ریسمان بسته شده است ، نه از هم جدا می شوند و نه در برابر هم قرار می گیرند.  
همان ، ص ۴۶.

### حدیث ۶۲۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَلَالُ الْعَقْلِ أَشَدُّ ضَلَلَةً .

گمراهی عقل بدترین گمراهی هاست .  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۲۳۵.

### حدیث ۶۲۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَقْلُ غَرِيضَةٌ تَزِيدُ بِالْعِلْمِ وَالتَّجَارِبِ .

خرد غریزه ای است که با دانش و تجربه فزونی یابد.  
همان ، ج ۲ ، ص ۴۳۲.

### حدیث ۶۳۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا مَالَ أَعْوَدُ مِنَ الْعَقْلِ .

هیچ ثروتی سودمندتر از عقل و خرد نیست .  
همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۳۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِنْسَانُ بِعَقْلِهِ .

شخصیت انسان به عقل اوست .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۶۱.

### حدیث ۶۳۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَأَمَّا حَقِّي عَلَيْكُمْ فَأَلُوفَاءُ بِالْبَيْعَةِ، وَالنَّصِيحَةُ فِي الْمَشْهَدِ وَالْمَغِيبِ، وَالْإِجَابَةُ حِينَ أَدْعُوكُمْ وَالطَّاعَةُ حِينَ أُمُرُكُمْ .

و اما حق من بر شما وفادار بودن به بیعت ، و اخلاص و دوستی در آشکار و نهان و اجابت هنگام دعوت و اطاعت هنگام فرمان

است .

نهج البلاغه ، خ ۳۴ ، ص ۱۱۴ .

### حدیث ۶۳۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَا يُكُنْ حَظُّكَ فِي وِلَايَتِكَ إِلَّا مَاتَهُ بَاطِلٌ وَإِخْيَاءٌ حَقٌّ .

بهره تو از زمامداری نباید جز از میان بردن باطل و زنده داشتن حق باشد.

بحارالانوار، ج ۴۰، ص ۳۲۸ .

### حدیث ۶۳۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَاءَ النَّسَمَةَ لَوْ لَا حُضُورُ الْحَاضِرِ وَقِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ وَمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِذْ لَا يُقَارُّوا عَلَى كِطَّةٍ ظَالِمٍ وَلَا سَعْبٍ مَظْلُومٍ لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا وَلَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسِ إِهْوَالِهَا .

سوگند به خداوندی که دانه را شکافت و جان را آفرید، اگر آن جمعیت انبوه، برای بیعت، حاضر نمی شدند، و نبود

پیمانی که خداوند بر دانشمندان آگاه گرفته که شکمبارگی ستمگر و گرسنگی ستمدیده را نپسندند، مهار شتر خلافت را بر کوهان

آن می افکندم و پایانش را چون آغازش می انگاشتم و چون گذشته خود را به کناری می داشتم .

همان ، خ ۳ ، ص ۵۲ .

### حدیث ۶۳۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاللَّهِ مَا مُعَاوِيَةَ بِإِذْهِ مَنِي ، وَ لَكِنَّهُ يَغْدِرُ وَ يَفْجُرُ ، وَ لَوْ لَا - كَرَاهِيَّةُ الْغَدْرِ لَكُنْتُ مِنْ إِذْهِ النَّاسِ ، وَ لَكِنْ كُلُّ غَدْرَةٍ فَجْرَةٌ وَ كُلُّ فَجْرَةٍ كَفْرَةٌ .

به خدا سوگند، معاویه سیاستمدارتر از من نیست ، لیکن شیوه او، پیمان شکنی و گنهکاری است . اگر پیمان شکنی ناخوشایند

نمی بود، سیاستمدارتر از من ، کس نبود؛ اما هر نیرنگی گناه است و هر گناهی یک نوع کفر.

نهج البلاغه ، خ ۱۹۱ ، ص ۶۴۸ .

### حدیث ۶۳۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَنْبَغِي إِذْ أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالْدَّمَائِ وَالْمَغَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامَةِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ .

سزاوار نیست بخیل بر ناموس و جان ، و غنیمت ها، و احکام مسلمانان ، ولایت یابد و امامت آنان را عهده دار شود.

نهج البلاغه ، خ ۱۳۱ ، ص ۴۰۷ .

### حدیث ۶۳۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَيَّ أُمَّةَ الْعَدْلِ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفِهِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ!

خداوند بر پیششویان دادگر واجب فرموده خود را با مردم ناتوان برابر نهند تا مستمندی، تنگدست را به هیجان نیارد و به طغیان و اندارد.

همان، خ ۲۰۰، ص ۶۶۳.

### حدیث ۶۳۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحَبُّ لِعَامَّةِ رَعِيَّتِكَ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَأَهْلِ بَيْتِكَ.

آنچه برای خود و خانواده ات می پسندی برای عموم مردم نیز پسند.

بحارالانوار، ج ۷۵، ص ۲۷.

### حدیث ۶۳۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَفْضَلَ قُرَّةِ عَيْنِ الْوَلَاةِ اسْتِقَامَةُ الْعَدْلِ فِي الْبِلَادِ.

برترین چشم روشنی زمامداران پابرجایی دادگری در شهرها است.

نهج البلاغه، ن ۵۳، ص ۱۰۰۶.

### حدیث ۶۳۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَزِيدُنِي كَثْرَةُ النَّاسِ حَوْلِي عِزَّةً، وَلَا تَفَرُّقُهُمْ عَنِّي وَحْشَةً.

نه زیاد بودن مردم در پیرامون من، بر عزتم می افزاید و نه پراکندگی آنان از اطرافم، وحشتم را افزون می سازد.

همان، ن ۳۶، ص ۹۴۷.

### حدیث ۶۳۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِطَاعَةِ مَنْ لَا تُعْذَرُونَ بِجَهَالَتِهِ.

از کسی اطاعت کنید که در نشناختنش معذور نیستید [و نمی توانید بهانه ای بیاورید که او را نمی شناختیم].

نهج البلاغه، ح ۱۴۸، ص ۱۱۶۴.

### حدیث ۶۳۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُسْتَدَلُّ عَلَى إِدْبَارِ الدُّوَلِ بِإِزْعِجِ الْأَصُولِ، وَالتَّمَسُّكِ بِالْغُرُورِ، وَتَقْدِيمِ الْأَرَاذِلِ وَتَأْخِيرِ الْأَفْضَلِ.

عوامل سقوط دولت ها چهار چیز است . ضایع کردن اصل ها و دست زدن به غرور. روی کار آوردن افراد پست و فرومایه و کنار گذاشتن افراد آگاه و دانشمند.

همان ، ج ۶، ص ۴۵۰.

### حدیث ۶۳۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاللَّهِ لَهِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَمْرَتِكُمْ إِلَّا أَنْ أَقِيمَ حَقًّا.

سوگند به خدا که این کفش بی ارزش پیش من از حکومت بر شما، دوست داشتنی تر است مگر که حقی را بپا دارم . همان ، خ ۳۳، ص ۱۱۱.

### حدیث ۶۳۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ثَبَاتُ الدُّوَلِ بِإِقَامَةِ سُنَنِ الْعَدْلِ.

پایداری دولتها، به برپا داشتن راه و رسم دادگری است .

شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۳۵۳.

### حدیث ۶۳۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِجْعَلْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْ خَدَمِكَ عَمَلًا تَأْخُذُهُ بِهِ.

به هر خدمتکاری کاری ده و از کارش بپرس .

همان ، ن ۳۱، ص ۹۳۹.

### حدیث ۶۳۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَا تُطَوَّلَنَّ احْتِجَابَكَ عَنْ رَعِيَّتِكَ، فَإِنَّ احْتِجَابَ الْوَلَاةِ عَنِ الرَّعِيَّةِ شُعْبَةٌ مِنَ الضِّيْقِ وَقِلَّةٌ عِلْمٍ بِالْأُمُورِ.

خود را زیاد از مردم پنهان نکن که پنهان شدن والیان از رعیت شاخه و نمونه ای است از تنگ نظری و کم اطلاعی در کارها.

همان ، ن ۵۳، ص ۱۰۲۴.

### حدیث ۶۳۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّهُ لَيْسَ عَلَى الْأِمَامِ إِلَّا مَا حُمِّلَ مِنْ أَمْرِ رَبِّهِ: الْأِبْلَاحُ فِي الْمَوْعِظَةِ وَالْإِجْتِهَادُ فِي النَّصِيحَةِ وَالْإِحْيَاءُ لِلْسُّنَّةِ وَإِقَامَةُ الْحُدُودِ عَلَى

مُسْتَحَقِّيهَا وَإِصْدَارُ الشُّهُمَانِ عَلَى أَهْلِهَا.

همانا بر امام نیست جز آنچه از امر پروردگار به عهده او واگذار شده: کوتاهی نکردن در موعظت، و کوشیدن در نصیحت، و زنده کردن سنت و جاری ساختن حدود بر مستحقان، و رساندن سهم های بیت المال به در خور آن. نهج البلاغه، خ ۱۰۴، ص ۳۱۱.

### حدیث ۶۳۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
فَإِنَّ حَقًّا عَلَى الْوَالِي أَنْ لَا يُعَيِّرَهُ عَلَى رِعِيَّتِهِ فَضْلٌ نَالَهُ وَلَا طَوْلٌ خُصَّ بِهِ.   
بر والی و رهبر است که اگر به زیادتی - از مال - رسید، یا نعمتی مخصوص او گردید، موجب دگرگونی او به زیان ملت نشود. همان، ن ۵۰، ص ۹۸۲.

### حدیث ۶۳۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
وَإِيَّاكَ وَالْمَنْ عَلَى رِعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ، أَوْ التَّرْتِيدَ فِي مَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ... فَإِنَّ الْمَنْ يُبْطِلُ الْإِحْسَانَ.   
بپرهیز که با نیکی خود بر رعیت منت گذاری یا آنچه را کرده ای بزرگ شماری. به راستی که منت نهادن ارج نیکی را باطل سازد. همان، ن ۵۳، ص ۱۰۳۱.

### حدیث ۶۳۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
فَمَنْ اسْتِطَاعَ عِنْدَ ذَلِكَ أَنْ يَتَّقِيَ نَفْسَهُ عَلَى اللَّهِ فَلْيَفْعَلْ فَإِنْ أَطَعْتُمُونِي فَإِنِّي حَامِلُكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَلَى سَبِيلِ الْجَنَّةِ وَإِنْ كَانَ ذَا مَشَقَّةٍ شَدِيدَةٍ وَمَدَاقِفَةٍ مَرِيرَةٍ.   
در آن هنگام [حوادث بزرگ] هر کس بتواند نفس خود را برای خداوند عزوجل اختصاص بدهد، کوتاهی نوزد. پس اگر شما مرا اطاعت کنید، من شما را به خواست خداوند به بهشت رهنمون می گردم. اگر چه این تلاش دارای مشقت سخت و طعم تلخی است. نهج البلاغه، خ ۱۵۵، ص ۴۸۷.

### حدیث ۶۳۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
وَاجْعَلْ لِدَوَى الْحَاجَاتِ مِنْكَ قِسْمًا تَفْرُغُ لَهُمْ فِيهِ شَخْصَكَ.   
[ای مالک] بخشی از وقت خود را برای کسانی قرار بده که به تو نیاز دارند و خود را برای کار آنان فارغ دار. همان، ن ۵۳، ص ۱۰۲۱.

### حدیث ۶۳۲۲



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَحْتَأُجُ الْأِمَامُ إِلَى قَلْبِ عَقُولٍ، وَ لِسَانِ قَوْلٍ وَ جَنَانِ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ صَوُولٍ.

امام و پیشوا به قلبی خردورز، زبانی گویا و دلی خروشان در راه برپایی حق نیازمند است .  
شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۴۷۲.

### حدیث ۶۳۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْرِفْ لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ مَا أَعْلَى ، وَ لَا تُضَيِّفَنَّ بَلَاءَ أَمْرٍ إِلَى غَيْرِهِ ، وَ لَا تُقْصِرَنَّ بِهِ دُونَ غَايَةِ بَلَائِهِ.

(مالک!) مقدار رنج هر یک از نیروهایت را در نظر دار و رنج یکی را به حساب دیگری مگذار، و در پاداش او به اندازه رنجی که دیده و زحمتی که کشیده است تقصیر میار.  
نهج البلاغه ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۰۸.

### حدیث ۶۳۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا مَالِكُ: وَ أَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ وَ الْمَحَبَّةَ لَهُمْ.

ای مالک : قلب خود را از عطفوت به رعیت مالا مال ساز! و دوستدارشان باش!  
همان ، ن ۵۳ ، ص ۹۹۳.

### حدیث ۶۳۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَرُّ الْوُزَرَاءِ مَنْ كَانَ لِلْأَشْرَارِ وَزِيرًا.

بدترین وزرا کسی است که وزیر (و یاور) اشرار باشد.  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۱۶۷.

### حدیث ۶۳۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِحْتِمَالُ زِينَةُ السِّيَاسَةِ.

تحمل مشقات ، زینت سیاست و مدیریت است .  
همان ، ج ۱ ، ص ۱۹۷.

### حدیث ۶۳۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَيْسَتْ تَصْلُحَ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِصَلَاحِ الْوَلَاةِ، وَلَا تَصْلُحُ الْوَلَاةُ إِلَّا بِاسْتِقَامَةِ الرَّعِيَّةِ.

حال رعیت نیکو نگردد جز آنگاه که والیان نیکو رفتار باشند، و والیان نیکو رفتار نگردند، جز آنگاه که رعیت درستکار باشند. نهج البلاغه، خ ۲۰۷، ص ۶۸۳.

### حدیث ۶۳۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

(يَا مَالِكُ) وَلَا تَكُونَنَّ عَلَيْنِهِمْ سَبْعًا ضَارِيًا تَعْتِمُ أَكْلَهُمْ.

ای مالک: مبادا نسبت به مردم (چون) جانور درنده باشی که خوردنشان را غنیمت شماری. همان، ن ۵۳، ص ۹۹۳.

### حدیث ۶۳۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

(يَا مَالِكُ) لَا يَكُونَنَّ الْمُحْسِنُ وَالْمُسِيءُ عِنْدَكَ بِمَنْزِلَةٍ سَوَاءٍ.

ای مالک نباید نیکوکار و بدکار نزد تو یکسان باشند.

همان، ن ۵۳، ص ۱۰۰۰.

### حدیث ۶۳۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي ... الْخَائِفُ لِلدُّوَلِ فَيَتَّخِذَ قَوْمًا دُونَ قَوْمٍ وَلَا الْمُزْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحُقُوقِ وَيَقِفَ بِهَا دُونَ الْمُقَاتِعِ وَلَا الْمُعْطَلُ لِلسُّنَّةِ فَيَهْلِكَ الْأُمَّةُ.

نباید ولایت مسلمین به کسی سپرده شود که در ادای حقوق مالی بعضی را بر بعض دیگر ترجیح بدهد. و نباید زمامداری مسلمین را در اختیار کسی گذاشت که در حکم، رشوه بگیرد و حقوق مردم را ضایع کند و آن را چنان که باید ادا نکند. همچنین نباید والی مسلمین سنت را متوقف بسازد و امت اسلامی را از این راه به هلاکت بیندازد.

نهج البلاغه، خ ۱۳۱، ص ۴۰۷.

### حدیث ۶۳۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَأَجْعَلْ لِرَأْسِ كُلِّ أَمْرٍ مِنْ أُمُورِكَ رَأْسًا مِنْهُمْ لَا يَقْهَرُهُ كَبِيرُهَا، وَلَا يَتَشَتَّتْ عَلَيْهِ كَثِيرُهَا.

بر تارک هر شاخه ای از کارهایت، چنان سرپرستی بگمار که بزرگی کار بر او چیرگی نیابد و بسیاری کار، آشفته اش نکند. همان، ن ۵۳، ص ۱۰۱۶.

### حدیث ۶۳۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَتَوَخَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْرِبَةِ وَالْحَيَاءِ مِنْ أَهْلِ الْبُيُوتَاتِ الصَّالِحِيَّةِ وَالْقَدَمِ فِي الْأَسْلامِ الْمُتَقَدِّمَةِ فَابْتَهَمُوا كَرَمَ أَخْلَاقًا وَأَصْحَحُوا  
أَعْرَاضًا.

عاملانی اینچنین (خوب و کارآمد) را در میان کسانی جست و جو کن که حیا و تجربه دارند و اینان از خانواده هایی پارسا هستند که در مسلمانی هم پیش قدم بودند و اخلاق آنان گرامی تر و آبرویشان محفوظتر است .  
نهج البلاغه ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۱۱ .

### حدیث ۶۳۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَعْمَالُ تَسْتَقِيمُ بِالْعَمَالِ.

کارها با کارگزاران [درست و امین] سامان می یابد.

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۷۳ .

### حدیث ۶۳۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ فَضِيلَةُ السُّلْطَانِ.

دادگری فضیلت حکمرانان است .

همان ، ج ۱ ، ص ۱۵۴ .

### حدیث ۶۳۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِنْ ظَنَنْتَ الرَّعِيَّةَ بِكَ حَيْفًا فَأَعْصِرْهُمْ بِعُدْرِكَ.

و اگر رعیت بر تو گمان ستم برد، عذر خود را آشکارا با آنان در میان گذار.

نهج البلاغه ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۲۶ .

### حدیث ۶۳۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَدْلُ نِظَامُ الْأَمْرَةِ.

عدالت ، نظم دهنده فرمانروایی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۹۸ .

### حدیث ۶۳۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُلْكُ بِالذِّينِ يَبْقَى وَالدِّينُ بِالْمُلْكِ يَفُوى .

حکومت در پرتو دین ، ماندگار و دین به وسیله حکومت تقویت می شود.  
شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۲۸ .

### حدیث ۶۳۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الطَّاعَةُ جُنَّةُ الرَّعِيَّةِ وَالْعَدْلُ جُنَّةُ الدَّوْلِ .  
اطاعت ، سپر ملت ها و عدالت سپر دولت هاست .  
همان ، ج ۲، ص ۶۹ .

### حدیث ۶۳۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الدَّوْلَةُ كَمَا تُقْبَلُ تُدْبِرُ .  
دولت و حکومت ، همانطور که رو می آورد، پشت می کند و [از دست می رود].  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۲۱ .

### حدیث ۶۳۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اءَنْظُرْ فِي اُمُورِ عَمَّا لَكَ فَاسْتَعْمِلْهُمْ اِخْتِبَارًا وَلَا تَوَلَّهِمْ مُحَابَاةً وَّاءْتِرَةً .  
در کار عاملان خود بیندیش ، و پس از آزمودن در کارها، آنها را به کاری مخصوص بگمار و هرگز بدون مشورت با دیگران و تنها با میل خود چنین مکن .  
همان ، ن ۵۳، ص ۱۰۱۱ .

### حدیث ۶۳۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْوَلَايَاتُ مَصَامِيرُ الرَّجَالِ .  
حکمرانیها میدانهای آزمایش مردان است .  
نهج البلاغه ، ح ۴۳۲، ص ۱۲۹۱ .

### حدیث ۶۳۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ اءَحْسَنَ الْكِفَايَةَ اِسْتَحَقَّ الْوَلَايَةَ .  
هر کس با کفایت باشد، سزاوار زمامداری است .

شرح غررالحکم ، ج ۵، ص ۳۴۹.

### حدیث ۶۳۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلْيَصُدُّقُ رَأْدًا أَهْلَهُ وَالْيَحْضِرُ عَقْلَهُ وَلْيَكُنْ مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ.

هر رهبری باید به مردم خود راست بگوید، و عقل خود را به کار بیندازد و از اهل آخرت باشد.

نهج البلاغه ، خ ۱۵۳، ص ۴۸۰.

### حدیث ۶۳۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْفِضْ لِلرَّعِيَّةِ جَنَاحَكَ.

با رعیت فروتن باش .

نهج البلاغه ، ن ۴۶، ص ۹۷۶.

### حدیث ۶۳۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَذْكُرُ... عِنْدَ الْقُدْرَةِ قُدْرَةَ اللَّهِ عَلَيْكَ.

هنگام کسب قدرت ، قدرت خدا را به یاد آر که چگونه بر تو سلطه دارد.

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۹۳.

### حدیث ۶۳۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ... فَضَّلَ حُرْمَةَ الْمُسْلِمِ عَلَى الْحَرَمِ كُلِّهَا، وَشَدَّ بِالْإِخْلَاصِ وَالتَّوْحِيدِ حُقُوقَ الْمُسْلِمِينَ فِي مَعَاقِدِهَا.

خداوند، احترام و حرمت مسلمان را بر هر حرمتی برتری بخشیده و با اخلاص و توحید شیرازه‌ی حقوق مسلمانان را در نقطه‌های

پیوند به سختی گره زده است .

همان ، خ ۱۶۶، ص ۵۴۴.

### حدیث ۶۳۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُدْخِلُوا بُطُونَكُمْ لَعَقَ الْحَرَامِ.

شکم خود را با لقمه‌های حرام پر نکنید.

نهج البلاغه ، خ ۱۵۱، ص ۴۶۷.

**حدیث ۶۳۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ شَرَائِطِ الْمَرْوَةِ التَّنَزُّهُ عَنِ الْحَرَامِ .  
 پرهیز از حرام ، شرط مروّت و مردانگی است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۲۵ .

**حدیث ۶۳۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْيَمِينُ وَالشَّمَالُ مَضَلَّةٌ وَالطَّرِيقُ الْوَسْطَى هِيَ الْجَادَّةُ عَلَيْهَا بَاقِيَ الْكِتَابِ وَآثَارُ النَّبُوَّةِ .  
 چپ و راست کمینگاه گمراهی است ، راه مستقیم و میانه همان راه حق است ، راهی که بر کتاب ماندگار (قرآن) و آثار  
 نبوت استوار است .  
 همان ، خ ۱۶ ، ص ۶۹ .

**حدیث ۶۳۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ الْحَقَّ ثَقِيلٌ مَرِيءٌ وَإِنَّ الْبَاطِلَ خَفِيفٌ وَبِئْسَ  
 حق ، سنگین ولی گواراست ، و باطل ، سبک اما بلاخیز و مرگ آور.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۶۸ ، ص ۱۲۶۵ .

**حدیث ۶۳۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ لَمْ تَتَّحَاذِلُوا عَدُوَّ نَصْرِ الْحَقِّ، وَلَمْ تَهِنُوا عَنْ تَوْهِينِ الْبَاطِلِ لَمْ يَطْمَعِ فِيكُمْ مَنْ لَيْسَ مِثْلَكُمْ، وَلَمْ يَقْوِ مِنْ قَوَىٰ عَلَيْكُمْ .  
 اگر دست از یاری حق برنمی داشتید و برای خواری و زبون ساختن باطل سستی نمی کردید، آن که به پایه  
 شما نیست دیده طمع به شما نمی دوخت و هیچ نیرومندی بر شما سلطه پیدا نمی کرد.  
 همان ، خ ۱۶۵ ، ص ۵۴۲ .

**حدیث ۶۳۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَلَا يَكُنْ أَفْضَلَ مَا نَلْتَ فِي نَفْسِكَ مِنْ دُنْيَاكَ بُلُوغَ لَدَّةٍ أَوْ شِفَاءَ غَيْظٍ وَ لَكِنْ اِطْفَاءَ بَاطِلٍ وَ إِخْيَاءَ حَقٍّ .  
 مبادا بهترین و برترین چیز که از دنیای خود برخورداری ، دستیابی به لذات یا انتقامجویی از دشمن باشد؛ بلکه باید  
 (بهترین امور نزد تو) خاموش کردن آتش باطل و زنده کردن حق باشد.  
 نهج البلاغه ، ن ۶۶ ، ص ۱۰۶۲ .

**حدیث ۶۳۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِلْحَقِّ دَوْلَةٌ، لِلْبَاطِلِ جَوْلَةٌ.  
 حق جریان پیوسته دارد و باطل جولان مقطعی .  
 همان ، ج ۵ ، ص ۲۵.

**حدیث ۶۳۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً اءْحْيَا حَقًّا وَاَءَمَاتَ بَاطِلًا.  
 رحمت خدا بر کسی باد که حقی را زنده کند و باطلی را از میان بردارد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۴۵.

**حدیث ۶۳۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَكَعْمَرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالٍ مَنْ خَالَفَ الْحَقَّ وَخَابَطَ الْعَيَّ مِنْ اِذْهَانٍ وَلَا اِيْهَانٍ.  
 به جانم سوگند که در پیکار با آنان که با حق سر ستیز دارند و بر گمراهی پای می فشارند، نرمش و سازش نخواهم کرد.  
 همان ، خ ۲۴ ، ص ۴۰.

**حدیث ۶۳۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ صَارَعَ الْحَقَّ صَرَعهُ.  
 آن کس که با حق درگیر شود حق او را بر زمین می کوبد [هر که با حق درافتد ورافتد].  
 همان ، ح ۴۰۰ ، ص ۱۲۷۷.

**حدیث ۶۳۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَا يُدْرِكُ الْحَقُّ اِلَّا بِالْجِدِّ.  
 حق ، جز با تلاش به دست نمی آید.  
 نهج البلاغه ، خ ۲۹ ، ص ۱۰۳.

**حدیث ۶۳۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَعَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ حُقُوقَ عِبَادِهِ مُقَدَّمَةً لِحُقُوقِهِ فَمَنْ قَامَ بِحُقُوقِ عِبَادِ اللَّهِ كَانَ ذَلِكَ مُؤَدِّيًّا إِلَى الْقِيَامِ بِحُقُوقِ اللَّهِ.

خداوند متعال ، حقوق بندگان را مقدمه و زمینه ساز حقوق خود قرار داده است . پس آن که حقوق بندگان خدا را ادا نماید ، حقوق الهی را نیز ادا خواهد کرد.

شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۳۷۰.

### حدیث ۶۳۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِلْزَمُوا الْحَقَّ تَلْزَمُكُمْ النَّجَاةُ.

پیوسته ملازم حق باشید تا نجاتتان دهد.

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۴۰.

### حدیث ۶۳۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَاجَبَ حُقُوقَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ النَّصِيحَةَ بِمَبْلَغِ جُهِدِهِمْ وَالتَّعَاوُنَ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ بَيْنَهُمْ.

از حقوق واجب خداوند بر بندگان این است که به اندازه توانایی خود در خیرخواهی و نصیحت بندگان کوشش کنند و در راه برقراری حق در میان خود همکاری نمایند.

همان ، خ ۲۰۷ ، ص ۶۸۴.

### حدیث ۶۳۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خُضِّ الْعَمْرَاتِ لِلْحَقِّ حَيْثُ كَانَ.

برای حق به هر دشواری تن ده ، هر کجا و هر چه باشد.

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۳۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نِعْمَ الْخُلُقُ التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ.

شکیبایی ورزیدن در راه حق خصلت خوبی است .

همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۳۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِءْخَسَرَ النَّاسَ مَنْ قَدَرَ عَلَى أَنْ يَقُولَ الْحَقَّ وَلَمْ يَقُلْ.



زیانکارترین مردم کسی است که بتواند حق را بگوید ولی نگوید.

شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۴۳۴.

### حدیث ۶۳۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَفْضَلَ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ كَانَ الْعَمَلُ بِالْحَقِّ أَحَبَّ إِلَيْهِ وَإِنْ نَقَصَهُ وَكَرِهَتْهُ مِنَ الْبَاطِلِ وَإِنْ جَرَّ إِلَيْهِ فَايْدَهُ وَزَادَهُ.

بی گمان ، در پیشگاه خداوند برترین مردم کسی باشد که به اجرای حق بیشتر از باطل دل بسپارد، هر چند که اجرای حق برای او کاستی بخش و زیان آور و باطل برایش فزاینده و سودآور باشد.

همان ، خ ۱۲۵، ص ۳۸۷.

### حدیث ۶۳۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَأْخُذْكَ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَائِمٌ.

در راه خدا نکوهش هیچ نکوهشگری را به خود مگیر.

همان ، ن ۳۱، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۳۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... وَأَعْلَمُوا - رَحِمَكُمُ اللَّهُ - إِنَّكُمْ فِي زَمَانِ الْقَائِلِ فِيهِ بِالْحَقِّ قَلِيلٌ وَاللَّسَانُ عَنِ الصِّدْقِ كَلِيلٌ لَا يُعْظَمُ صِغِيرُهُمْ كَبِيرُهُمْ وَلَا يُعُولُ غَيْبُهُمْ فَقِيرُهُمْ.

... و بدانید - خدا رحمتان کند - در زمانی قرار گرفته اید که گوینده حق کم است و زبان از گفتار راست عاجز و حق جویان خوار و ذلیل . نه کوچکشان به بزرگشان احترام می کنند و نه ثروتمندشان به مستمندانشان یاری می رسانند.

نهج البلاغه ، خ ۲۲۳، ص ۷۷۱.

### حدیث ۶۳۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَعْدَى صَفْحَتَهُ لِلْحَقِّ هَلَكَ.

هر که در برابر حق سینه سپر کند، نابود شود.

همان ، ح ۱۷۹، ص ۱۱۷۲.

### حدیث ۶۳۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَلَوْ أَنَّ الْبَاطِلَ خَلَصَ مِنْ مِزَاجِ الْحَقِّ لَمْ يَخَفْ عَلَى الْمُؤْتَادِينَ... وَ لَكِنْ يُؤَخَذُ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ وَ مِنْ هَذَا ضِعْفٌ فَيَمُزَجَانِ.

اگر باطل با حق درنیامیزد، حقیقت جو آن را بشناسد... لیکن اندکی از این و آن گیرند، تا به هم درآمیزد. همان، خ شماره ۵۰، ص ۱۳۷.

### حدیث ۶۳۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَالِدُمَاءَ وَ سَفَكَهَا بِغَيْرِ حِلِّهَا فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى لِنِقْمَتِهِ، وَلَا أَعْظَمَ لِتَبِعِهِ وَلَا آخَرَ بِزَوَالِ نِعْمَتِهِ، وَأَنْقِطَاعِ مُدَّةِ، مِنْ سَفَكِ الدَّمَاءِ بِغَيْرِ حَقِّهَا.  
 از خون ریزی ناروا سخت بپرهیز که آن به خشم خدا نزدیکترین است و بزرگترین کیفر را بدنبال دارد و هم زوال نعمت و سرنگونی را زمینه سازترین است .  
 نهج البلاغه، ن ۵۳، ص ۱۰۲۹.

### حدیث ۶۳۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَقُّ مِنْجَاةٌ لِكُلِّ عَامِلٍ وَ حُجَّةٌ لِكُلِّ قَائِلٍ.  
 حق، عمل کننده اش را وسیله نجات است و گوینده اش را حجت .  
 شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۳۷۸.

### حدیث ۶۳۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَسُودُ أَبَدًا عَلِيلٌ.  
 شخص حسود همواره بیمار و رنجور است .  
 شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۱۹۹.

### حدیث ۶۳۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَجِبُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ أَحَدُ حَسَادِ عَقْلِهِ.  
 خود شگفتی آدمی، یکی از حسودان خرد اوست .  
 نهج البلاغه، ح ۲۰۳، ص ۱۱۸۲.

### حدیث ۶۳۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ مِنْ أَحْلَاقِ الْمُؤْمِنِ الْمَلَقُ وَلَا الْحَسَدُ إِلَّا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ .

مؤمن جز برای کسب دانش، چاپلوسی و حسودی نمی‌کند.

تحف العقول، ص ۲۲۸.

### حدیث ۶۳۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَعْجَبُ لِعَقْلِهِ الْخُسَادِ عَنْ سَلَامَةِ الْأَجْسَادِ.

شگفتا از غفلت حسودان نسبت به سلامتی تن خود.

نهج البلاغه، ح ۲۱۶، ص ۱۱۸۶.

### حدیث ۶۳۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَلَا تَحَاسَدُوا فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ.

حسد نورزید که حسد ایمان را می‌خورد چنان که آتش هیزم را.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۴، ص ۳۵۴.

### حدیث ۶۳۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَوَقَفُوا مَوَاقِفَ أَنْبِيَائِهِ وَتَشَبَّهُوا بِمَلَائِكَتِهِ الْمُطِيفِينَ بِعَرْشِهِ.

[حجاج بیت الله] در جایگاه پیامبران قرار می‌گیرند، و به فرشتگانی می‌مانند که اطراف عرش الهی طواف می‌کنند.

نهج البلاغه، خ ۱، ص ۴۰.

### حدیث ۶۳۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اللَّهُ اللَّهُ فِي بَيْتِ رَبِّكُمْ، لَا تَخْلُوهُ مَا بَقِيْتُمْ.

خدا را! خدا را! درباره خانه پروردگارتان، تا زنده اید آن را خالی نگذارید.

همان، خ ۴۷، ص ۹۷۸.

### حدیث ۶۳۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَفَدُّ اللَّهِ وَيَحْبُوهُ بِالْمَغْفِرَةِ.

حاجی و عمره گزار، میهمان خداست که به او آمرزش را هدیه می‌کند.

خصال صدوق، ص ۶۳۵.

**حدیث ۶۳۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَرَضَ اللَّهُ... الْحَجَّ تَقْوِيَةً لِلدِّينِ.  
 خداوند حج را برای تقویت دین واجب نمود.  
 نهج البلاغه ، ح ۲۵۲ ، ص ۱۱۹۷ .

**حدیث ۶۳۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 زِيَارَةُ بَيْتِ اللَّهِ آمِنٌ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ.  
 زیارت خانه خدا، موجب ایمنی از آتش دوزخ است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۷۶ .

**حدیث ۶۳۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِنْتِبَاهُ الْعُيُونِ لَا يَنْفَعُ مَعَ غَفْلَةِ الْقُلُوبِ.  
 بیداری چشم ها با غافل بودن دل ها سودی ندارد.  
 همان ، ج ۲ ، ص ۶۸ .

**حدیث ۶۳۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا إِنَّ أَبْصَرَ الْأَبْصَارِ مَا نَفَذَ فِي الْخَيْرِ طَرْفُهُ، أَلَا إِنَّ أَسْمَعَ الْأَسْمَاعِ مِا وَعَى التَّدْكِيرَ وَقَبْلَهُ.  
 آگاه باشید، تیزبین ترین چشمان ، چشمی است که همواره در خیر بنگردد، و شنواترین گوش ها، گوشی است که پند نبوش و پندپذیر باشد.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۰۴ ، ص ۳۱۱ .

**حدیث ۶۳۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُيُونُ طَلَائِعُ الْقُلُوبِ.  
 چشمها پیش قراولان قلبها هستند.  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۱۰ .

**حدیث ۶۳۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْعَيْنُ قَاصِدُ الْقَلْبِ .  
 چشم پیام آور دل است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۰۰ .

### حدیث ۶۳۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْقَلْبُ مُصْحَفُ الْبَصْرِ .  
 دل لوح دیده است .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۰۱ ، ص ۱۲۷۸ .

### حدیث ۶۳۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا تَزَيَّنَ الْإِنْسَانُ بِزِينَةٍ أَجْمَلَ مِنَ الْفُتُوَّةِ .  
 انسان به هیچ زیبایی آراسته نمی شود که از جوانمردی زیباتر باشد .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۹۶ .

### حدیث ۶۳۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِخْذَرُوا صَوْلَةَ الْكَرِيمِ إِذَا جَاعَ وَاللَّئِيمِ إِذَا شَبِعَ .  
 پرهیزید از شورش شخص کریم چون گرسنه شود و از ناکس و فرومایه چون سیر گردد .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۶ ، ص ۱۱۱۱ .

### حدیث ۶۳۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ كَذَبَ أَفْسَدَ مَرْوَتَهُ .  
 کسی که دروغ بگوید، جوانمردی خویش را تباه کرده است .  
 همان ، ج ۵ ، ص ۱۶۵ .

### حدیث ۶۳۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكَرْمُ أَعْطَفُ مِنَ الرَّحِمِ .  
 جوانمردی مهرآورتر از خویشاوندی است .

نهج البلاغه ، ح ۲۳۹ ، ص ۱۱۹۵ .

### حدیث ۶۳۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الضَّيْفَةُ رَأْسُ الْمَرْوَةِ.

مهمانی دادن ، نشان بارز جوانمردی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۴۲ .

### حدیث ۶۳۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُعْدُ الْمَرْءِ عَنِ الدَّيْتِ فَتْوَةٌ.

دوری جستن مرد از پستی و دنائت ، جوانمردی است .

همان ، ج ۳ ، ص ۲۶۰ .

### حدیث ۶۳۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إخْفَاءُ الْفَاقَةِ وَ الْأَمْرَاضِ مِنَ الْمَرْوَةِ.

پنهان داشتن فقر و بیماری از نشانه های جوانمردی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۹۹ .

### حدیث ۶۳۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْقِبُوا ذَوِي الْمَرْوَاتِ عَثْرَاتِهِنَّ فَمَا يَعَثُرُ مِنْهُنَّ عَاثِرٌ إِلَّا وَ يَدُ اللَّهِ بِيَدِهِ يَرْفَعُهُ.

از لغزش جوانمردان درگذرید که کسی از آنان نلغزید، مگر آن که دست خدا بالای سرش بود.

نهج البلاغه ، ح ۱۹ ، ص ۱۰۹۵ .

### حدیث ۶۳۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْلَى الْأَشْيَاءِ أَنْ يَتَعَلَّمَهَا الْأَحْدَاثُ الَّتِي إِذَا صَارُوا رِجَالًا اِحْتَاجُوا إِلَيْهَا.

بهترین مطالبی که باید نوجوانان یاد بگیرند چیزهایی است که در بزرگسالی مورد نیازشان باشد.

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۳۳۳ .

### حدیث ۶۳۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَلْبُ الْحَدِيثِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَةِ مَا أَلْقَى فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ.

دل جوان ، چون زمین کشت نشده است ؛ هر چه [بذری] در آن بیندازی می پذیرد.  
همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۲ .

### حدیث ۶۳۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَكُونُوا كَجَفَاةِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ وَلَا عَنِ اللَّهِ يَعْقِلُونَ.

شما هرگز همانند جفایندگان جاهلیت نباشید که نه در دین فهم عمیق داشتند و نه از خدا اندیشه ای !  
نهج البلاغه ، خ ۱۶۶ ، ص ۱۷۳ .

### حدیث ۶۳۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ كَبِيرَ الْفَقْرِ الْحُمُقُ.

حماقت بزرگترین ناداری است .  
همان ، ح ۳۷ ، ص ۱۱۰۴ .

### حدیث ۶۳۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ يُوجِسْ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ خَيْفَةً عَلَى نَفْسِهِ، أَشْفَقَ مِنْ غَلْبَةِ الْجُهَالِ وَ دَوْلِ الضَّلَالِ.

هراس موسی (ع) برای ترس از خویشتن نبود بلکه از آن بیم داشت که مبادا جاهلان و دولت های گمراه پیروز شوند.  
نهج البلاغه ، خ ۴ ، ص ۵۵ .

### حدیث ۶۳۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَجْهَلَ قَدْرَهُ.

مرد را نادانی همین بس که قدر خویش نداند.  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۵۸۰ .

### حدیث ۶۴۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأَناسُ أَعْدَاءُ مَا جَهِلُوا.

مردم دشمن آنند که نمی دانند.

همان ، ح ۱۶۳ ، ص ۱۱۶۸.

### از ۶۴۰ تا ۶۶۰۰

#### حدیث ۶۴۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُرَى الْجَاهِلُ إِلَّا مُفْرَطًا أَوْ مُفْرَطًا.

نادان جز در حال تُندروی و شتاب زدگی یا کُندروی و کاهلی ، دیده نمی شود.

نهج البلاغه ، ح ۶۷ ، ص ۱۱۱۶.

#### حدیث ۶۴۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ لَا تَزْكُنُوا إِلَى جَهَالَتِكُمْ وَلَا تَنْفَادُوا لِأَهْوَائِكُمْ، فَإِنَّ النَّازِلَ بِهَذَا الْمَنْزِلِ نَازِلٌ بِشَفَا جُرْفٍ هَارٍ.

بندگان خدا! در نادانی خود میارمید، و رام هوس های خود مگردید، که فرود آینده بدین منزل ، بر لب آبکندی فرود

آمده است بیقرار، ریزان و ناپایدار.

همان ، خ ۱۰۴ ، ص ۳۱۱.

#### حدیث ۶۴۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَبْغَضَ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ... رَجُلٌ قَمَشَ جَهْلًا.

دشمن ترین انسان نزد خدا، انسان جاهلی است که به جهل خود اصرار می ورزد.

نهج البلاغه ، خ ۱۷ ، ص ۷۱.

#### حدیث ۶۴۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْعَامِلَ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ طَرِيقٍ. فَلَا يَزِيدُهُ بَعْدَهُ عَنِ الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ إِلَّا بُعْدًا مِنْ حَاجَتِهِ.

همانا کسی که ناآگاهانه حرکت می کند، مانند کسی است که بیراهه می رود. هر اندازه که در آن راه جلوتر رود، از هدف خود

دورتر می گردد.

همان ، خ ۱۵۴ ، ص ۴۵۰.

#### حدیث ۶۴۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



لَوْ سَكَتَ الْجَاهِلُ مَا اخْتَلَفَ النَّاسُ.

اگر نادان سکوت کند، مردم با یکدیگر اختلاف نمی کنند.

بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۸۱.

### حدیث ۶۴۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَهْلُ يُفْسِدُ الْمَعَادَ.

نادانی ، آخرت انسان را تباه می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۵۷.

### حدیث ۶۴۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجَاهِلُ يَمِيلُ إِلَى شَكْلِهِ.

نادان به همتای خود می گراید.

همان ، ج ۱، ص ۸۶.

### حدیث ۶۴۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا فَقْرَ كَالْجَهْلِ.

هیچ ناداری مانند جهل نیست .

نهج البلاغه ، ح ۵۱، ص ۱۱۱۲.

### حدیث ۶۴۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا ضَرَّ إِخْوَانَنَا الَّذِينَ سُفِكَتْ دِمَائُهُمْ بِصَفِينٍ أَمْ أَنْ لَا يَكُونُوا الْيَوْمَ إِهْلَاءَ يُسِيغُونَ الْغُصَصَ وَيَشْرَبُونَ الرَّنِقَ. قَدْ وَاللَّهِ لَقُوا اللَّهَ فَوْقَهُمْ  
إِءْجُورَهُمْ وَإِءْحَلَّهُمْ دَارَ الْأَمْنِ بَعْدَ خَوْفِهِمْ.

برادران ما که خونشان در صفین ریخته شد زیان نکردند که امروز زنده نیستند (و به که ندیدند اینان که مانده اند، کیستند)  
تا پاپی ساغر غصه در گلو ریزند و آب تیره و ناگوار بنوشند. به خدا سوگند، آنان خدا را دیدار کردند و مزد آنان را  
به کمال پرداخت و آنان را پس از خوف در سرای امن خویش جای داد.

همان ، خ ۱۸۱، ص ۵۹۶.

### حدیث ۶۴۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ءَلا وَ قَدْ أَمَرَنِي اللَّهُ بِقِتَالِ أَهْلِ الْبَغْيِ وَ التَّكْثِ وَ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ.

بدانید که خدا به من فرمان داده است با تجاوزکاران و پیمان گسلان و تبهکاران در زمین پیکار کنم .

همان ، خ ۲۳۴ ، ص ۸۱۰ .

### حدیث ۶۴۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ لَكِنِّي أَضْرِبُ بِالْمُقْبِلِ إِلَى الْحَقِّ الْمُدْبِرِ عَنْهُ وَ بِالسَّمْعِ الْمُطِيعِ الْعَاصِيِ الْمُرِيبِ أَعْبَاداً حَتَّى يَأْتِيَ عَلَيَّ يَوْمِي .

من تا زنده ام به یاری جوینده حق ، رویگردان از آن را می زنم و به کمک فرمانبر یکدل و مطیع ، نافرمان بد دل را .

نهج البلاغه ، خ ۶ ، ص ۵۹ .

### حدیث ۶۴۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيْنَ إِخْوَانِي الَّذِينَ رَكِبُوا الطَّرِيقَ وَ مَضَوْا عَلَى الْحَقِّ؟ أَيْنَ عَمَّارٍ؟ وَ أَيْنَ ابْنِ التَّيْهَانِ؟ وَ أَيْنَ ذُو الشَّهَادَتَيْنِ؟ وَ أَيْنَ نَظْرَانُهُمْ مِنْ إِخْوَانِهِمْ الَّذِينَ تَعَاقَدُوا عَلَى الْمَيْتَةِ وَ أَعْبَرَدَ بِرُؤْسِهِمْ إِلَى الْفَجْرَةِ؟.

کجایند برادران من که در راه حق سوار شده و به راستی و درستی ، گذشتند؟ کجاست عمار؟ کجاست پسر تیهان؟ و

کجاست ذوالشهادتین؟ و کجایند همانندان ایشان از برادرانشان که با یکدیگر به مرگ پیمان بستند و سرهای آنان را به فاجران

هدیه کردند؟

همان ، خ ۱۸۱ ، ص ۵۹۶ .

### حدیث ۶۴۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَمَنْ تَرَكَهُ (الجهاد) رَغْبَةً عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللَّهُ تَوْبَ الدُّلِّ وَ شَمَلَةَ الْبَلَاءِ وَ دَيَّتْ بِالصَّغَارِ وَ الْقَمَاءِ وَ ضَرَبَ عَلَى قَلْبِهِ بِالْأَشْيَابِ وَ أُدِيلَ الْحَقُّ مِنْهُ بِتَضْيِيعِ الْجِهَادِ وَ سِيَمِ الْخَسْفِ وَ مَنَعَ النَّصْفِ.

هر کس از سر بی میلی جهاد را وانهد، خدا جامه ذلت بر اندامش فرو پوشد و در گرفتاریش بیچند، از درون به خود کم بینی و

بلاغت آلوده شود و پرده ای از کم اندیشی و پرگویی بر قلبش فرود آید و به کیفر تباه کردن جهاد، حق از او روی بگرداند، به

سختی و رنج گرفتار شود و از عدل و انصاف محروم بماند.

نهج البلاغه ، خ ۳۴ ، ص ۱۱۴ .

### حدیث ۶۴۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ.

جهاد دری است از درهای بهشت که خداوند به روی دوستان نزدیک خویش گشوده است .

همان ، خ ۲۷ ، ص ۹۴ .

**حدیث ۶۴۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِذَا كَانَتْ الْهَزِيمَةُ بِإِذْنِ اللَّهِ فَلَا تَقْتُلُوا مُدْبِرًا، وَلَا تُصِيبُوا مُعْوِرًا.  
 اگر به خواست خداوند (دشمنان) شکست خوردند و گریختند، آن را که پشت کرده نکشید و کسی را که نمی تواند از خود دفاع کند آسیب نرسانید.  
 همان ، ن ۱۴ ، ص ۸۵۸.

**حدیث ۶۴۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُ، اللَّهُ فِي الْجِهَادِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالسِّبِيلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.  
 خدا را، خدا را، درباره جهاد در راه خدا به مالهاتان و به جانهاتان و به زبانهاتان !.  
 همان ، ن ۴۷ ، ص ۹۷۸.

**حدیث ۶۴۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَرْوَةُ الْإِسْلَامِ.  
 جهاد در راه خدا سبب سربلندی اسلام است .  
 نهج البلاغه ، خ ۸۰۹ ، ص ۳۳۸.

**حدیث ۶۴۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْجِهَادُ عِمَادُ الدِّينِ وَمِنْهَاجُ السُّعْدَاءِ.  
 جهاد ستون دین و راه روشن نیکبختان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۵۴.

**حدیث ۶۴۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا طَرَفُوا إِهَالِيكُمْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ بِشَيْءٍ مِنَ الْفَاكِهَةِ، كُنِيَ يَفْرَحُوا بِالْجُمُعَةِ.  
 در روزهای جمعه مقداری میوه برای خانواده خود تهیه کنید تا از آمدن جمعه خوشحال شوند.  
 بحارالانوار، ج ۱۰۴ ، ص ۷۳.

**حدیث ۶۴۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا عَالَ أَمْرًا أَوْ اقْتَصَدَ.

آن که در مخارج خود میانه روی کند، فقیر نگردد.

نهج البلاغه ، ح ۱۳۴ ، ص ۱۱۵۳.

### حدیث ۶۴۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فَرَضَ فِي أَمْوَالِ الْأَعْيَاءِ أَعْقَابَ الْفُقَرَاءِ: فَمَا جَاعَ فَقِيرٌ إِلَّا بِمَا مَنَعَ عَنِّي، وَاللَّهُ تَعَالَى جَدُّهُ سَأَلَهُمْ عَنْ ذَلِكَ.

خداوند سبحان نیازمندان را در اموال توانگران واجب ساخته است . بنابراین بینوایی گرسنه نماند، مگر به خودداری توانگر؛ و خدای ، از این کارشان بازخواست می کند!

همان ، ح ۳۲۰ ، ص ۱۲۴۲.

### حدیث ۶۴۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا ابْنَ آدَمَ مَا كَسَبْتَ فَوْقَ قُوَّتِكَ فَأَنْتَ فِيهِ خَازِنٌ لِّغَيْرِكَ.

ای فرزند آدم در آنچه بیش از روزی ات بیندوزی خزانه دار دیگرانی .

همان ، ح ۱۸۳ ، ص ۱۱۷۵.

### حدیث ۶۴۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ آتَى غَنِيًّا فَتَوَاضَعَ لَهُ لِيُغْنَاهُ ذَهَبَ ثَلَاثًا دِينِهِ.

هر کس نزد توانگری آید و به خاطر توانگری اش فروتنی کند، دو سوم دینش از دست می رود.

همان ، ح ۲۱۹ ، ص ۱۱۸۷.

### حدیث ۶۴۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَتَجَرَ بِغَيْرِ فِقْهِ فَقَدْ ارْتَضَمَ فِي الرِّبَا.

هر کس بی فقاہت (بدون دانستن احکام معاملات ) به بازرگانی پردازد، در گرداب ربا درافتد.

نهج البلاغه ، ح ۴۳۹ ، ص ۱۲۹۳.

### حدیث ۶۴۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَنَامُ الرَّجُلُ عَلَى التُّكْلِ، وَلَا يَنَامُ عَلَى الْحَرْبِ.

فرزند مرده می خوابد ولی مال ربوده ، دیده بر هم نمی نهد.  
همان ، ح ۲۹۹، ص ۱۲۳۲.

### حدیث ۶۴۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَصْلُ النَّجْدَةِ الْقُوَّةُ وَتَمَرَتُهَا الظَّفَرُ.

ریشه دلاوری ، توانمندی و میوه اش پیروزی است .  
بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۷.

### حدیث ۶۴۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْمَالُ يَرْفَعُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْيَا وَيَضَعُهُ فِي الْآخِرَةِ.

مال صاحبش را در دنیا بلند مرتبه می گرداند و در آخرت او را پست می کند.  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۷۱.

### حدیث ۶۴۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَنْزِلُ الْمَعُونَةُ عَلَى قَدْرِ الْمُؤُونَةِ.

روزی به اندازه ی هزینه فرود می آید.  
نهج البلاغه ، ح ۱۳۳، ص ۱۱۵۳.

### حدیث ۶۴۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِكُلِّ أَمْرٍ فِي مَالِهِ شَرِيكَانِ . الْوَارِثُ وَالْحَوَادِثُ.

مال هر کس دو شریک دارد: وارث و حوادث .  
نهج البلاغه ، ح ۳۳۵.

### حدیث ۶۴۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رِزْقُ كُلِّ أَمْرٍ مُقَدَّرٌ كَتَقْدِيرِ أَجَلِهِ.

روزی هر کسی بسان اجلش تعیین شده است .  
شرح غررالحکم ، ج ۴، ص ۹۵.

**حدیث ۶۴۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَقْبَحَ ... الْجَفَاءَ عِنْدَ الْغِنَى .  
 چه زشت است ستمگری هنگام ثروتمند بودن .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۵ .

**حدیث ۶۴۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ سَكْرَةِ الْغِنَى فَإِنَّ لَهُ سَكْرَةً بَعِيدَةَ الْإِفَاقَةِ .  
 از مستی بی نیازی به خدا پناه برید. زیرا بی نیازی را نوعی مستی است که به هوش آمدن از آن دور است و طولانی .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۶۶۲ .

**حدیث ۶۴۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْمَالُ مَادَّةُ الشَّهَوَاتِ .  
 مال ، کار مایه شهوات [و تمایلات نفسانی] است .  
 نهج البلاغه ، ح ۵۵ ، ص ۱۱۱۳ .

**حدیث ۶۴۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَعَطَّرُوا بِالْإِسْتِغْفَارِ لَا تَفْضَحْكُمْ رَائِحَةُ الذُّنُوبِ .  
 (روح) خود را با استغفار معطر کنید تا بوی بد گناهان ، شما را نرنجانند .  
 شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۲۸۱ .

**حدیث ۶۴۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَجِبْتُ لِمَنْ يَقْنَطُ وَمَعَهُ الْإِسْتِغْفَارُ .  
 در شگفتم از کسی که استغفار را به همراه دارد و در این حال به ناامیدی می گراید .  
 همان ، ح ۸۴ ، ص ۱۱۲۴ .

**حدیث ۶۴۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَفُرُوا إِلَى اللَّهِ مِنَ اللَّهِ.

و از ((غضب)) خدا به ((رحمت)) او پناه ببرید.

همان ، خ ۲۴ ، ص ۸۸.

### حدیث ۶۴۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدْ جَعَلَ اللَّهُ الْإِسْتِغْفَارَ سَبَبًا لِدُرُورِ الرِّزْقِ وَ رَحْمَةً الْخَلْقِ... فَرَحِمَ اللَّهُ أُمَّرَاءَ اسْتَقْبَلَ تَوْبَتَهُ وَاسْتَقَالَ خَطِيئَتَهُ وَ بَادَرَ مَبِيئَتَهُ!

خداوند استغفار را سبب فروزی روزی و رحمت بر آفریده خود قرار داده است . رحمت خدا بر کسی باد که روی به توبه آورد و از گناهان خود طلب عفو کند و از مرگ خود استقبال .

نهج البلاغه ، خ ۱۴۳ ، ص ۴۳۳.

### حدیث ۶۴۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَغْفِرُ تُرْزِقُ.

استغفار کن ، روزی داده می شوی .

همان ، ج ۲ ، ص ۱۶۹.

### حدیث ۶۴۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوْبَةُ نَدْمٌ بِالْقَلْبِ وَ اسْتِغْفَارٌ بِاللِّسَانِ وَ تَرْكُ بِالْجَوَارِحِ وَ اِضْمَارُ اءَنْ لَا يَعُودَ.

توبه پشیمانی با دل است و آمرزش خواهی با زبان و ترک گناه در عمل و مصمم شدن بر تکرار نکردن گناه .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۲۶.

### حدیث ۶۴۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيْهِ كَفَاهُ.

آن کس که به خداوند توکل کند، او خود بی نیازش گرداند.

نهج البلاغه ، خ ۸۹ ، ص ۲۲۵.

### حدیث ۶۴۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّوَكَّلُ خَيْرٌ عِمَادٍ.

توکل بهترین تکیه گاه است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۳۳ .

### حدیث ۶۴۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَوْ رَخَّصَ اللَّهُ فِي الْكِبْرِ لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِهِ لَرَخَّصَ فِيهِ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَاءِهِ؛ وَلَكِنَّهُ سُبْحَانَهُ كَرِهَ إِلَيْهِمُ التَّكَاْبُرَ.  
اگر خداوند تکبر ورزیدن را به کسی اجازه می داد، حتماً در مرحله نخست ، آن را مخصوص پیامبران و اولیای خود می ساخت ، اما خداوند تکبر و خودبرتربینی را برای همه آنها منفور شمرده است .  
همان ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۸۹ .

### حدیث ۶۴۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْتَوَانِي فِي الدُّنْيَا إِضَاعَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسْرَةً.  
سستی ، در دنیا بی بهرگی و در آخرت پشیمانی آرد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۱ .

### حدیث ۶۴۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ قَصَرَ فِي الْعَمَلِ ابْتُلِيَ بِالْهَمِّ وَلَا حَاجَةَ لِلَّهِ فَيَمَنْ لَيْسَ لِلَّهِ فِي مَالِهِ وَنَفْسِهِ نَصِيبٌ.  
هر کس در کار کوتاهی ورزد به اندوه گرفتار گردد؛ و خداوند به کسی که در مال و جاننش بهره ای نیست ، نیازی ندارد.  
نهج البلاغه ، ح ۱۲۲ ، ص ۱۱۴۶ .

### حدیث ۶۴۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِيَّاكُمْ وَالْكَسَلَ فَإِنَّهُ مَنْ كَسَلَ لَمْ يُؤَدِّ حَقَّ اللَّهِ.  
از تنبلی بپرهیزید که تنبل حق خدای را ادا نکند.  
تحف العقول ، ص ۱۱۲ .

### حدیث ۶۴۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْأَشْيَاءَ لَمَّا اِزْدَوَجَتْ اِزْدَوَجَ الْكَسَلُ وَالْعَجْزُ فَتَنْجَا بَيْنَهُمَا الْفَقْرُ.  
آن روز که همه چیز به هم پیوند خوردند ((تنبلی)) و ((ناتوانی)) به هم آمیخته و از آن دو فرزندی به نام ((فقر و تهی دستی))



زاده شد!

الکافی ، ج ۵ ، ص ۸۶ .

### حدیث ۶۴۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَاكِرُوا فَالْبِرَكَةُ فِي الْمُبَاكِرَةِ.

سحرخیز باشید که برکت در سحرخیزی است .

شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۲۶۴ .

### حدیث ۶۴۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَجَلٌ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ التَّوْفِيقُ، وَ أَجَلٌ مَا يَصْعَدُ مِنَ الْأَرْضِ الْإِخْلَاصُ.

توفیق با ارزش ترین چیزی است که از آسمان فرود می آید و اخلاص بزرگترین چیزی است که از زمین بالا می رود.

شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰ ، ص ۲۹۱ .

### حدیث ۶۴۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ضَعُ فَخْرَكَ، وَاحْطُطْ كِبْرَكَ، وَادْكُرْ قَبْرَكَ.

فخرت را بشکن ، غرورت را فرو ریز و به یاد قبرت باش !

نهج البلاغه ، ج ۳۸۶ ، ص ۱۲۷۲ .

### حدیث ۶۴۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ فَعَلَ مَا شَاءَ لَقِيَ مَا سَاءَ.

آن که هر کاری را که بخواهد انجام دهد هر آنچه را که ناخوش دارد [به عنوان پاداش ] می بیند.

همان ، ج ۵ ، ص ۲۱۷ .

### حدیث ۶۴۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعُجْبُ رَأْسُ الْحِمَاقَةِ.

خودبینی ، ریشه حماقت است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۹۵ .

**حدیث ۶۴۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَا وَحْدَةَ أَوْحَشُ مِنَ الْعُجْبِ.  
 هیچ تنهایی ترسناکتر از خود پسندیدن نیست .  
 همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

**حدیث ۶۴۵۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ رَضِيَ عَنْ نَفْسِهِ كَثُرَ السَّخِطُ عَلَيْهِ.  
 هر کس از خود راضی باشد، دشمنانش زیاد می شود.  
 همان ، ح ۶ ، ص ۱۰۹۱ .

**حدیث ۶۴۵۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَيِّئَةٌ تَسُوُّكَ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ حَسَنَةٍ تُعْجِبُكَ.  
 گناهی که تو را زشت نماید، نزد خدا بهتر است از کار نیکی که به اعجابت وادارد.  
 همان ، حدیث ۴۳ ، ص ۱۱۱۰ .

**حدیث ۶۴۵۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ بُرْهَانُ نَقْصِهِ وَ عُنْوَانُ ضَعْفِ عَقْلِهِ.  
 خودبینی مرد، دلیل بر نقص وی و آدرسی بر ضعف عقل او است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۵۰۹ .

**حدیث ۶۴۵۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَسْتَبِدَّ بِرَأْيِكَ فَمَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ.  
 در راءى استبداد مکن ، هر کس در نظر دادن استبداد ورزد، سقوط می کند.  
 همان ، ج ۶ ، ص ۲۹۶ .

**حدیث ۶۴۵۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

التَّكْبُرُ فِي الْوِلَايَةِ ذُلٌّ فِي الْعَزْلِ.

کبر ورزی در دوران ولایتداری ، موجب خواری دوران برکناری است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۴۸.

### حدیث ۶۴۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَوْحَشُ الْوَحْشَةِ الْعُجْبُ.

خود پسندی [و خود شگفتی] ، هولناک ترین وحشت است .  
همان ، ح ۳۷ ، ص ۱۱۰۴.

### حدیث ۶۴۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْإِعْجَابُ ضِدُّ الصَّوَابِ وَ آفَةُ الْأَلْبَابِ.

عجب و خودپسندی ، مایه خطا و باعث تضعیف قوای فکری است .  
همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۱.

### حدیث ۶۴۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاللَّهِ فِي عَاجِلِ الْبُغْيِ، وَ آجِلِ وَ خَامَةِ الظُّلْمِ وَ سُوءِ عَاقِبَةِ الْكِبْرِ فَإِنَّهَا مَضِيْدَةٌ إِيْلَيْسَ الْعُظْمَى .

خدا را! خدا را! از کيفر تباهکاری در دنیا و زیان ستمگری در آخرت و بد فرجامی تکبر؛ که دام بزرگ شیطان است .  
نهج البلاغه ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۹۷ .

### حدیث ۶۴۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ.

هر که به راءى خود تکیه زند هلاک شود.  
نهج البلاغه ، ح ۱۶۱ ، ص ۱۱۶۳.

### حدیث ۶۴۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا تَكْبَرُ إِلَّا الْوَضِيعُ.

جز فرومایه کبر نورزد.

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۵۳.

**حدیث ۶۴۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَرَعُ أَفْضَلُ لِيَاسٍ .  
 پرهیزگاری برترین جامه است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۲۹ .

**حدیث ۶۴۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا لِابْنِ آدَمَ وَالْفَخْرِ: اءْوَلُهُ نُطْفَةٌ وَآخِرُهُ جِيْفَةٌ، وَلَا يَرْزُقُ نَفْسَهُ، وَلَا يَدْفَعُ حَتْفَهُ.  
 انسان را با تکبر چکار؟ در آغاز نطفه بود و سرانجام مرداری است . نه می تواند به خود روزی دهد و نه مرگ را از خود براند.  
 نهج البلاغه ، ح ۴۴۵ ، ص ۱۲۹۴ .

**حدیث ۶۴۶۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مَعْقِلَ أَحْسَنُ مِنَ الْوَرَعِ .  
 هیچ پناهگاهی بهتر از پرهیزگاری نیست .  
 نهج البلاغه ، ح ۳۶۳ ، ص ۱۲۶۰ .

**حدیث ۶۴۶۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَشْيَةُ مِنَ عَذَابِ اللَّهِ شِيْمَةُ الْمُتَّقِينَ .  
 ترس از عذاب الهی ، شیوه پرهیزگاران است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۱ .

**حدیث ۶۴۶۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّهْدُ ثَرْوَةٌ وَالْوَرَعُ جُنَّةٌ .  
 زهد، ثروت و پرهیزگاری سپر است

**حدیث ۶۴۶۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(الْمُتَّقُونَ) عُمَارُ اللَّيْلِ وَ مَنَارُ النَّهَارِ.

پرهیزگاران ، شب زنده داران در شب و روشنی بخشان روزند.

همان ، خ ۱۹۲ ، ص ۸۱۷.

### حدیث ۶۴۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُتَّقُونَ... مَشِيئُهُمُ التَّوَّاضِعُ... وَ مَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ... وَ مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ.

پرهیزگاران راه رفتنشان با فروتنی ، پوشاکشان با میانه روی است ، و منطقی استوار دارند.

همان ، خ ۱۸۴ ، ص ۶۱۲.

### حدیث ۶۴۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ وَ ذَخِيرَةُ مَعَادٍ وَ عِتْقٌ مِنْ كُلِّ مَلَكَهٍ وَ نَجَاةٌ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ.

ترس از خدا کلید درستی کردار است و اندوخته رستخیز و سبب آزادی از هرگونه بردگی و نجات از هرگونه هلاکت .

نهج البلاغه ، خ ۲۲۱ ، ص ۷۲۳.

### حدیث ۶۴۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَمَنْ أَشَعَرَ التَّقْوَى قَلْبَهُ بَرَزَ مَهْلَهُ وَ فَازَ عَمَلُهُ.

آن که ترس از خدا را شعار قلبی خود قرار دهد در کار خیر از اقران خود پیش تازد و کردارش پیروز و پسندیده است .

همان ، خ ۱۳۲ ، ص ۴۱۰.

### حدیث ۶۴۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ اِنَّ لَا تَبْعِيَا الدُّنْيَا وَ اِنَّ بَعْتِكُمَا.

شما را به تقوای الهی سفارش می کنم ، و [دیگر] این که دنیا را نخواهید هر چند دنیا پی شما آید!

همان ، ن ۴۷ ، ص ۹۷۷.

### حدیث ۶۴۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... فَاتَّقَى عَبْدٌ رَبَّهُ، نَصَحَ نَفْسَهُ وَ قَدَّمَ تَوْبَتَهُ وَ عَلَبَ شَهْوَتَهُ...

بنده باید از پروردگارش بترسد، خیرخواه خود باشد و پیش از رسیدن مرگ توبه کند و بر شهوتش چیره شود.

همان ، خ ۶۳، ص ۱۵۳.

### حدیث ۶۴۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا اللَّهَ تَقِيَّةً مَنْ شَمَّرَ تَجْرِيْدًا، وَجَدَّ تَشْمِيْرًا، وَءَاءَ كَمَشٍ فِي مَهَلٍ، وَبَادَرَ عَنَ وَجَلٍ، وَنَظَرَ فِي كَرَّةِ الْمَوْئِلِ، وَءَاعَبَهُ الْمَصْدَرِ، وَ مَعَبَهُ الْمَرْجِعِ.

تقوای الهی پیشه کنید، همچون کسی که از همه وابستگی ها برهد، دامن همت به کمر زند، چالاک و کوشا باشد و در فرصت زندگی ، بینا و سبک راه سپرد و در کار خیر پیشی گیرد و در بازگشت به پناهگاه خویش بنگرد و به پایان کارها که بازگشت به سوی پروردگار است چشم دوزد. نهج البلاغه ، ح ۲۰۱، ص ۱۱۸۱.

### حدیث ۶۴۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُلُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبِهَائِمِ، أَطِيعُوا اللَّهَ وَلَا تَعْصُوهُ. وَإِذَا رَأَيْتُمُ الْخَيْرَ فَخُذُوا بِهِ وَإِذَا رَأَيْتُمُ الشَّرَّ فَأَعْرِضُوا عَنْهُ.

تقوای خدا را در حق بندگان و سرزمین های خداوند پاس دارید؛ که شما مسؤل هستید، حتی در برابر سرزمین ها و چهارپایان ! اگر خیری دیدید آن را دریابید و اگر شری دیدید روی از آن برتابید. همان ، خ ۱۶۶، ص ۵۴۴.

### حدیث ۶۴۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا وَبِالتَّقْوَى تُقَطَّعُ حُمَةُ الْخَطَايَا وَبِالْيَقِيْنِ تُدْرَكُ الْغَايَةُ الْقُصْوَى .

بدانید که نیش خطاها، با تقوا [بیرون] کشیده می شود و تنها با پای یقین می توان راه را به پایان برد. همان ، خ ۱۵۷، ص ۴۶۲.

### حدیث ۶۴۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْتَصِمُوا بِتَّقْوَى اللَّهِ فَإِنَّ لَهَا حَبْلًا وَثِقًا عَزُوتُهُ وَمَعْقَلًا مَنِيعًا ذُرْوَتُهُ.

به تقوای الهی چنگ زنید که ریسمانی است با دستاویز استوار، و پناهگاهی با ستیغ بلند. همان ، خ ۱۹۰، ص ۲۰۶.

### حدیث ۶۴۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(یا مالک) وَالصُّقُ بِأَهْلِ الْوَرَعِ وَالصُّدُقِ.

مالکا! خود را هر چه بیشتر به پاکدامنان و راستگویان نزدیک کن.

نهج البلاغه، ن ۵۳، ص ۹۹۹.

### حدیث ۶۴۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَمَنْ آخَذَ بِالتَّقْوَى عَزَبَتْ عَنْهُ الشَّدَائِدُ.

آن که تقوا پیشه کند، سختی‌ها از او دوری‌گزیند.

همان، خ ۱۸۹، ص ۶۳۶.

### حدیث ۶۴۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

لَا كَرَمَ كَالتَّقْوَى .

هیچ بزرگواری مانند پرهیزگاری نیست.

همان، ح ۱۰۹، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۴۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا خَيْرٌ مَا تَوَاصَى الْعِبَادُ بِهِ وَخَيْرٌ عَوَاقِبِ الْأُمُورِ عِنْدَ اللَّهِ.

بندگان خدا! شما را به پرهیزگاری وصیت می‌کنم، که پرهیزگاری بهترین چیزی است که بندگان خدا هم‌دیگر را بدان

سفارش می‌کنند و در نزد خدا بهترین وسیله است برای فرجام کارها.

همان، خ ۱۷۳، ص ۱۷۹.

### حدیث ۶۴۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ وَبَصْرٌ عَمَى أَفْئِدَتِكُمْ.

به راستی که تقوای الهی درد قلب‌هایتان را دارو، و کوردلی‌هایتان را بینایی است.

نهج البلاغه، خ ۱۸۹، ص ۶۳۵.

### حدیث ۶۴۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إتَّقُوا اللَّهَ تَقِيَّةً مَنْ سَمِعَ فَخَشَعَ وَافْتَرَفَ فَأَعْتَرَفَ.

تقوای الهی پیشه کنید، تقوایی که همسان تقوای کسی باشد که با دریافت حقایق به خشوع گراید و چون به گناه آلوده شود، اعتراف کند.

نهج البلاغه، خ ۸۲، ص ۱۸۷.

### حدیث ۶۴۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَإِنَّ تَقْوَى اللَّهِ مِفْتَاحُ سَدَادٍ.

همانا ترس از خدا کلید درستکاری و صلاح اندیشی است.

همان، خ ۲۲۱، ص ۷۹۳.

### حدیث ۶۴۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْتَّقْوَى حِصْنٌ حَصِينٌ لِمَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ.

پرهیزکاری برای کسی که به آن پناه برد، قلعه ای است استوار.

شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۴۰۲.

### حدیث ۶۴۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

الْتَّقْوَى رَئِيسُ الْأَخْلَاقِ.

پرهیزکاری، سرآمد خصلت های نیکو است.

شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۱۹۴.

### حدیث ۶۴۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اتَّقُوا مَعَاصِيَ اللَّهِ فِي الْخُلُوتِ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ.

از نافرمانی خدا در خلوتگاه ها پرهیزید زیرا آن که بیننده است هم او داوری کننده است.

نهج البلاغه، ح ۳۱۶، ص ۱۲۴۰.

### حدیث ۶۴۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

زُنُوا أَعْنَافَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُؤْزَنُوا، وَحَاسِبُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تُحَاسَبُوا.

پیش از آنکه سنجیده شوید خود را بسنجید و پیش از آنکه به حسابتان برسند، خود به حساب خویش برسید.

همان، خ ۸۹، ص ۲۲۵.



**حدیث ۶۴۸۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفِكْرُ مِرْأَةٌ صَافِيَةٌ، وَالْإِعْتِبَارُ مُنْذِرٌ نَاصِحٌ. وَكَفَى آدَبًا لِنَفْسِكَ تَجَبُّبُكَ مَا كَرِهْتَهُ لِغَيْرِكَ.

اندیشه آینه ای است شفاف ، و عبرت گیری ، بیم دهنده ای است خیرخواه . و برای تاءدیب نفس خویش همین بس که از آنچه برای دیگران ناخشنودی ، پرهیزی .  
نهج البلاغه ، ح ۳۵۷ ، ص ۱۲۵۶ .

**حدیث ۶۴۹۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَوْ فَكَّرُوا فِي عَظِيمِ الْقُدْرَةِ وَجَسِيمِ النُّعْمَةِ لَرَجَعُوا إِلَى الطَّرِيقِ وَخَافُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ.

اگر مردم در عظمت قدرت و بزرگی نعمت خداوند متعال تفکر و اندیشه می کردند، به راه راست بازمی گشتند و از مشقت عذاب سوزان قیامت می هراسیدند.  
همان ، خ ۲۲۷ ، ص ۷۳۶ .

**حدیث ۶۴۹۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللَّهُ أُمَّرَاءَ تَفَكَّرَ فَأَعْتَبَرَ وَاعْتَبَرَ فَأَبْصَرَ.

خدا بیامرزد کسی را که بیندیشد و عبرت گیرد، عبرت گیرد و به بینایی و بصیرت دست یابد.  
همان ، خ ۱۰۲ ، ص ۳۰۲ .

**حدیث ۶۴۹۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَالنَّاطِرُ بِالْقَلْبِ الْعَامِلُ بِالْبَصْرِ يَكُونُ مُبْتَدَأَ عَمَلِهِ أَنْ يَعْلَمَ؛ أَعْمَلُهُ عَلَيْهِ أَمْ لَهُ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَضَى فِيهِ وَإِنْ كَانَتْ عَلَيْهِ وَقَفَ عَنْهُ.

کسی که با بینایی دلش می نگردد و با بصیرت عمل می کند، آغاز کارش این است که باید بداند آیا عمل او به ضرر اوست یا به نفع او؟ اگر به سود اوست ، حرکت خود را ادامه بدهد و اگر به زیان اوست ، از حرکت در مسیری که به زیان او می انجامد، بازایستد.  
همان ، خ ۱۵۴ ، ص ۴۵۰ .

**حدیث ۶۴۹۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَفَكَّرَ أَعْبَصَرَ.

کسی که (خوب) بیندیشد بینا می شود.

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۰ .

### حدیث ۶۴۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلْفِكْرُ فِي الْعَوَاقِبِ يُؤْمِنُ مَكْرُوهَ النَّوَائِبِ .  
 تفکر در فرجام کارها، انسان را از ناخوشی ها و حوادث ناگوار ایمن می دارد.  
 همان ، ج ۲ ، ص ۴۰۵ .

### حدیث ۶۴۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَكْرُ سَاعَةٍ قَصِيرَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةٍ طَوِيلَةٍ .  
 اندیشه ای کوتاه ، برتر است از عبادتی طولانی !  
 همان ، ج ۴ ، ص ۴۱۴ .

### حدیث ۶۴۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَكْرٌ قَبْلَ أَنْ تُقَدَّمَ .  
 پیش از هر اقدامی بیندیش .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۱۷۹ .

### حدیث ۶۴۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْزَلُ الْعِبَادَةِ الْفِكْرُ .  
 برترین عبادت ها اندیشیدن است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۸۱ .

### حدیث ۶۴۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لِيَتَأَسَّ صَغِيرُكُمْ بِكَبِيرِكُمْ وَلِيُزَاءَفَ كَبِيرُكُمْ بِصَغِيرِكُمْ .  
 باید خردسالتان از بزرگسالتان پیروی کند و بزرگسالتان به خردسالتان مهربان باشد.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۶۶ ، ص ۱۷۳ .

### حدیث ۶۴۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: حُبِّ نَبِيِّكُمْ وَحُبِّ أَهْلِ بَيْتِهِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ.

فرزندان خود را با سه خصلت تربیت کنید: ۱- دوست داشتن پیامبرتان ۲- دوست داشتن خاندان او ۳- خواندن قرآن .  
کنز العمال ، ج ۱۶ ، ص ۴۵۶.

### حدیث ۶۵۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَيُحَسِّنَ آدَبَهُ وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ.

حق فرزند بر پدر این است که بر او نامی نیکو بنهد و نیک ادبش کند و به او قرآن بیاموزد.  
همان ، ح ۳۹۱ ، ص ۱۲۷۴.

### حدیث ۶۵۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ.

حق پدر بر فرزند، آن است که او را در هر کاری ، جز نافرمانی خداوند، اطاعت نماید.  
نهج البلاغه ، ح ۳۹۱ ، ص ۱۲۷۴.

### حدیث ۶۵۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذْ يُهَيِّئُهَا النَّاسُ لَا تَشْتَوْحِشُوا فِي طَرِيقِ الْهُدَى لِقَلَّةِ أَهْلِهَا.

ای مردم ! در راه هدایت از کمبود پیروان و طرفداران حق ، نترسید.  
نهج البلاغه ، خ ۱۹۲ ، ص ۶۴۹.

### حدیث ۶۵۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْذَرُوا الْجُبْنَ فَإِنَّهُ عَارٌ وَمَنْقَصَةٌ.

از ترس بپرهیزید که ننگ و نقصان است .  
همان ، ج ۲ ، ص ۲۷۲.

### حدیث ۶۵۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْهَيْبَةُ حَيِّبَةٌ.

ترس [موجب] ناکامی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۴۹.

### حدیث ۶۵۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَأَى الشَّيْخَ إِحْبَابُ إِلَيَّ مِنْ جَلَدِ الْغُلَامِ.

تدبیر پیر را از دلیری جوان ، دوست تر می دارم .

نهج البلاغه ، ح ۸۳، ص ۱۱۲۴.

### حدیث ۶۵۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْأُمُورُ بِالتَّقْدِيرِ لَا بِالتَّدْبِيرِ.

کارها با تقدیر خداوند رخ می دهد، نه با تدبیر بندگان .

همان ، ج ۲، ص ۴۸۸.

### حدیث ۶۵۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنَ الْعَقْلِ مُجَانِبَةُ التَّيْبِيرِ وَحُسْنُ التَّدْبِيرِ.

دوری از اسراف و حسن تدبیر، از نشانه های خردورزی است .

شرح غررالحکم ، ج ۶، ص ۳۲.

### حدیث ۶۵۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عَقْلَ كَالْتَّدْبِيرِ.

خردی چون تدبیر نیست .

نهج البلاغه ، ح ۱۰۹، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۵۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْقِلُوا الْخَبَرَ إِذَا سَمِعْتُمُوهُ عَقْلَ رِعَايَةٍ لَا عَقْلَ رِوَايَةٍ.

هرگاه خبری را می شنوید، آن را با تدبیر مداوم ، حراست کنید نه با دیده نقل .

همان ، ح ۹۴، ص ۱۱۳۰.

**حدیث ۶۵۱۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْسَعِيدُ مَنْ وُعِظَ بِغَيْرِهِ، وَالشَّقِيُّ مَنْ اِنْخَدَعَ لِهَوَاهُ وَغُرُورِهِ.  
 خوشبخت کسی است که از دیگران موعظه بپذیرد و بدبخت کسی است که فریفته هوس و نخوت خویش گردد.  
 همان ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸.

**حدیث ۶۵۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرٌ مَا جَرَّبْتَ مَا وَعَظَكَ.  
 بهترین تجربه ات آن است که تو را پند دهد.  
 همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۱.

**حدیث ۶۵۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَتْ الرُّؤْيَةُ مَعَ الْاَبْصَارِ فَقَدْ تَكْذِبُ الْعِيُونَ اَهْلَهَا، وَلَا يَغْشُ الْعَقْلُ مَنَاسْتَنْصَحَهُ.  
 دیدن [حقایق] تنها با چشمها [ی ظاهری و حسی] نیست . چه بسا که چشم ها به صاحب خود دروغ بگویند، اما آن که از عقل راه  
 بجوید، عقل به او خیانت نکند.  
 همان ، ح ۲۷۳ ، ص ۱۲۲۳.

**حدیث ۶۵۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَيُّهَا النَّاسُ اِنِّي وَاللَّهِ مَا اَحْبَبْتُكُمْ عَلَي طَاعَةٍ اِلَّا وَاسَبِقُكُمْ اِلَيْهَا وَلَا اَنْهَاكُمْ عَنْ مَعْصِيَةٍ اِلَّا وَاتَّاهَى قَبْلَكُمْ عَنْهُ ا.  
 ای مردم ! به خدا سوگند، من شما را به طاعتی بر نمی انگیزم جز که خود پیش از شما به گزاردن آن برمی خیزم و شما را  
 از معصیتی باز نمی دارم جز آن که خود پیش از شما آن را فرومی گذارم .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۷۴ ، ص ۵۶۴.

**حدیث ۶۵۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَاعْلَمُوا اِنَّهُ مَنْ لَمْ يُعَنْ عَلَى نَفْسِهِ حَتَّى يَكُونَ لَهُ مِنْهَا وَاعِظٌ وَرَاجِرٌ. لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنْ غَيْرِهَا زَاجِرٌ وَلَا وَاعِظٌ.  
 آگاه باشید آن کس که به خویش کمک نکند و واعظ و مانعی از درون جانش برای او فراهم نگردد از دیگران واعظ و مانعی  
 نخواهد یافت .  
 همان ، خ ۸۹ ، ص ۲۲۵.

**حدیث ۶۵۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِمْحَضْ اَخَاكَ النَّصِيحَةَ حَسَنَةً كَانَتْ اَوْ قَبِيحَةً.  
 برای برادر خود پند را خالص گردان خواه برایش خوش آیند باشد یا ناخوش آیند.  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۳.

**حدیث ۶۵۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ اَكْبَرِ التَّوْفِيقِ الْاِخْتِذُ بِالنَّصِيحَةِ.  
 بزرگ ترین توفیق برای انسان ، پذیرش نصیحت است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۲۰.

**حدیث ۶۵۱۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَحْيِ قَلْبَكَ بِالْمَوْعِظَةِ.  
 دلت را با موعظه زنده بدار.  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۰۹.

**حدیث ۶۵۱۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 نَعَمْ الْهُدْيَةُ الْمَوْعِظَةُ.  
 پند و اندرز چه هدیه خوبی است .  
 همان ، ج ۶ ، ص ۱۵۷.

**حدیث ۶۵۱۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سُوءُ الْفِعْلِ دَلِيلُ لُؤْمِ الْاَضْلِ.  
 کار بد نشانه پستی سرشت آدمی است .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۱۳۱.

**حدیث ۶۵۲۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا لُؤْمَ أَشَدَّ مِنَ الْقَسْوَةِ.

پستی ای ، سخت تر از سنگدلی نیست .  
همان ، ج ۶ ، ص ۳۹۳.

### حدیث ۶۵۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنَ اللَّؤْمِ اِنَّ يَصُونَ الرَّجُلَ مَالَهُ وَيُذِلُّ عِرْضَهُ.  
از نشانه های پستی ، آن است که مرد، مالش را نگهدارد و آبرویش را ببخشد!  
شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۲۷.

### حدیث ۶۵۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَيِّئَةُ وَالْأَدْنِيَّةُ، وَالْتَقَلُّ وَالْأَتَوْسُلُ.  
مرگ آری ، پذیرش پستی هرگز! تنگدستی و فقر آری ! دست به دامن هر کس و ناکس شدن هرگز!  
نهج البلاغه ، ح ۳۹۰ ، ص ۱۲۷۳.

### حدیث ۶۵۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْأَنْفُسُ الدَّيِّئَةُ لَا تَنْفِكُ عَنِ الدَّنَائَاتِ.  
نفس فرومایه ، از پستی ها جدا نمی شود.  
همان ، ص ۲.

### حدیث ۶۵۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنْ عَلَامَةِ اللَّؤْمِ سُوءُ الْجَوَارِ.  
بدی بر همسایه (بد همسایگی) از نشانه های پستی و رذالت است .  
همان ، ج ۶ ، ص ۲۰.

### حدیث ۶۵۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
السَّعِيدُ مَنْ خَافَ الْعِقَابَ فَأَمَّنَ وَرَجَا الثَّوَابَ فَأَحْسَنَ.  
سعادت‌مند کسی است که از پی آمد گناه بترسد و ایمانش افزون شود، به پاداش نیک امید بندد و کار نیک انجام دهد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۵۹.

**حدیث ۶۵۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ شَكَرَهُ جَزَاءُ .  
 کسی که خدا را شکر گوید پاداش نیکو گیرد.  
 همان ، خ ۸۹ ، ص ۲۲۵ .

**حدیث ۶۵۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا حُيِّتَ بِتَحِيَّةٍ فَحَيَّ بِأَحْسَنَ مِنْهَا .  
 چون تو را درودی گویند، درودی از آن بهتر گوی .  
 همان ، خ ۵۹ ، ص ۱۱۱۴ .

**حدیث ۶۵۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا رِبْحَ كَالثَّوَابِ .  
 هیچ سودی مانند پاداش [الهی] نیست .  
 همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

**حدیث ۶۵۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمَا تَدِينُ تُدَانُ .  
 همان سان که کیفر دهی ، کیفر بینی .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۵۲ ، ص ۴۷۴ .

**حدیث ۶۵۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَأَنْظُرُ إِلَى مَا اجْتَمَعَ عِنْدَكَ مِنْ مَالِ اللَّهِ فَاصْرِفْهُ إِلَى مَنْ قَبْلَكَ مِنْ ذَوِي الْعِيَالِ وَالْمَجَاعَةِ مُصِيبًا بِهِ مَوَاضِعَ الْفَاقَةِ وَالْخَلَاتِ .  
 و در مال خدا که نزد تو فراهم شده بنگر و آن را به عیالمنندان و گرسنگانی که در محل هستند بده ؛ آن چنان که به  
 طور صحیح به دست فقرا و نیازمندان برسد .  
 همان ، ن ۶۷ ، ص ۱۰۶۳ .

**حدیث ۶۵۳۱**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَضْمِرُوا بُطُونَكُمْ.

شکم خود را لاغر سازید [از پرخوری به پرهیزید و درون خود را از غذای زیاد خالی دارید]  
نهج البلاغه ، خ ۱۸۲ ، ص ۶۰۷.

### حدیث ۶۵۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَقْلِلْ طَعَاماً تَقَلُّلٌ سِقَاماً.

غذای خود را کم کن تا بیماری ات کم شود.  
همان ، ج ۲ ، ص ۱۸۹.

### حدیث ۶۵۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ اِقْتَصَرَ فِي اَكْلِهِ كَثُرَتْ صِحَّتُهُ وَ صَلَحَتْ فِكْرَتُهُ.

کسی که به اندازه نیاز بخورد، سلامتی اش فزونی یابد و اندیشه اش سامان پذیرد.  
شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۳۷۲.

### حدیث ۶۵۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ رَأْسُ الرِّيَاسَةِ.

بردباری سر [لوحه] ریاست است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۹۷.

### حدیث ۶۵۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ اِخْلَمْ عِنْدَ الْغَضَبِ.

هنگام خشم ، خویشتن دار باش .  
همان ، ج ۶۹ ، ص ۱۰۶۷.

### حدیث ۶۵۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ وَالْاِنَاةُ تَوَاءَمَانِ يُنَبِّجُهُمَا عَلُوُّ الْهَمَّةِ.

بردباری و متانت ، فرزندان دوقلویی هستند که از همت بلند زاده شده اند.

نهج البلاغه ، ح ۴۵۲ ، ص ۱۲۹۷.

### حدیث ۶۵۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

و بِالْحِلْمِ عَنِ السَّفِيهِ تَكْتُرُ الْأَنْصَارُ عَلَيْهِ.

نخستین عوضِ بُردبار از بردباری خود، آن بود که مردم در برابر نادان یار او بوند.

همان ، ح ۲۱۵ ، ص ۱۱۸۵.

### حدیث ۶۵۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ حَلَمَ... عَاشَ فِي النَّاسِ حَمِيدًا.

آن که حلم ورزد در میان مردم با ستایش [و خوشنامی] می زید.

همان ، ح ۳۰ ، ص ۱۱۰۰.

### حدیث ۶۵۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحِلْمُ غِطَاءٌ سَاتِرٌ، وَالْعَقْلُ عَسَامٌ قَاطِعٌ. فَاسْتُرْ خَلَلَ خُلُقِكَ بِحِلْمِكَ وَقَاتِلْ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ.

حلم پرده ای است پوشنده و عقل شمشیری است برنده ، بنابراین ، عیوب اخلاقی ات را با حلمت بپوشان ، و هوس های سرکشت

را با عقلت بکش .

همان ، ح ۴۱۶ ، ص ۱۲۸۵.

### حدیث ۶۵۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا عِزَّ كَالْحِلْمِ.

هیچ عزت و سربلندیی همچون حلم و بردباری ، نیست .

نهج البلاغه ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۵۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِرَاةُ الْبِئْسَاءِ خَيْرٌ مِنَ الطَّلَبِ إِلَى النَّاسِ.

تلخی نومیادی از دراز کردن دست به سوی مردم بهتر است .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۰.

**حدیث ۶۵۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَجْعَلْ شُكْوَاكَ اِلَى مَنْ يَقْدِرُ عَلٰى غِنَاكَ .  
 شکایت خود را پیش کسی ببر که بتواند بی نیازت کند. [و مشکلت را حل و فصل نماید].  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۲۳۷ .

**حدیث ۶۵۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءَشْرَفُ الْغِنَى تَوَكُّؤُ الْمَتَى .  
 شریف ترین بی نیازی ، وانهادن آرزوهاست .  
 همان ، ح ۳۳ ص ۱۱۰۳ .

**حدیث ۶۵۴۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْعَفَافُ زَيْنَةُ الْفَقْرِ، وَالشُّكْرُ زَيْنَةُ الْغِنَى .  
 ((آبروداری)) زیور تنگدستی است ، و ((سپاسگزاری)) زیور توانگری .  
 نهج البلاغه ، ح ۶۵، ص ۱۱۱۶ .

**حدیث ۶۵۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْغِنَى فِى الْغُرْبَةِ وَطَنٌ وَالْفَقْرُ فِى الْوَطَنِ غُرْبَةٌ .  
 بی نیازی ، در غربت ، بسان زندگی در وطن است ولی ، فقر و ناداری در وطن ، [نوعی] زندگی در غربت است .  
 نهج البلاغه ، ح ۵۳، ص ۱۱۱۳ .

**حدیث ۶۵۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءَلْغِنَى بِاللّٰهِ اَعْظَمُ الْغِنَى .  
 بزرگترین توانگری ، توانگری به خدا (توکل بر خدا) است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۴۵۶ .

**حدیث ۶۵۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَوْ رَأَى الْعَبْدُ الْأَجَلَ وَمَصِيرَهُ، لَأَبْغَضَ الْأَمَلَ وَغُرُورَهُ.

اگر انسان سرآمد زندگی و عاقبت کارش را بنگرد آرزوها و غرورش را دشمن می‌شمارد.  
نهج البلاغه ، ح ۳۲۸ ، ص ۱۲۴۵.

### حدیث ۶۵۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
دَوَامُ الْغَفْلَةِ يُعْمِي الْبَصِيرَةَ.  
غفلت پیوسته ، بصیرت را کور گرداند.  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۲۲.

### حدیث ۶۵۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ وَنَظَرَ فَأَبْصَرَ وَانْتَفَعَ بِالْعِبَرِ، ثُمَّ سَلَكَ جَدَدًا وَاضِحًا.  
انسان با بصیرت کسی است که بشنود و خوب بیندیشد و بنگرد و ببیند و از تجارب دنیا بهره گیرد، سپس در راه روشن حرکت کند.  
نهج البلاغه ، خ ۱۵۲ ، ص ۴۷۴.

### حدیث ۶۵۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
ذَهَابُ الْبَصْرِ خَيْرٌ مِنْ عَمَى الْبَصِيرَةِ.  
کور چشمی به که کور دلی .  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۳۲.

### حدیث ۶۵۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خُذْ عَلَى عَدْوِكَ بِالْفَضْلِ فَإِنَّهُ أَحْلَى الظَّفَرَيْنِ.  
دشمن خویش را به بخشش گیر که شیرین ترین دو پیروزی است .  
نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۳.

### حدیث ۶۵۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مِنَ الْكُرَمِ احْتِمَالُ جِنَايَاتِ الْأَخْوَانِ.

از نشانه های بزرگواری ، چشم پوشی و تحمل جنایات برادران (مؤمن نسبت به خود) است .  
غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۱۶ .

### حدیث ۶۵۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْكَرِيمُ يَأْتِي الْعَارَ وَيُكْرِمُ الْجَارَ .  
بزرگوار از ننگ روی گردان است و همسایه را گرامی می دارد .  
همان ، ج ۲ ، ص ۵۰۷ .

### حدیث ۶۵۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ فَضَلَ الرَّجُلَ إِذْ لَا يَمُنُّ بِمَا احْتَمَلَهُ حِلْمُهُ .  
از بزرگواری مرد است که آنچه در پرتو حلم خود تحمل ورزید به دیگری منت نگذارد .  
شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۲۴ .

### حدیث ۶۵۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صِدْقُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ مُرْوَعَتِهِ .  
صداقت آدمی به قدر مروّت و جوانمردی اوست .  
همان ، ح ۴۴ ، ص ۱۱۱۰ .

### حدیث ۶۵۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَصَّكُمْ بِالْإِسْلَامِ وَاسْتَخْلَصَكُمْ لَهُ وَ ذَلِكَ لِأَنَّهُ اسْمُ سَلَامَةٍ وَ جَمَاعَةُ كَرَامَةٍ .  
همانا خداوند متعال شما را به اسلام مخصوص گردانید و برای اسلام برگزید، زیرا اسلام نشان و رمز سلامت و فراهم دارنده هر  
کرامت است .  
نهج البلاغه ، خ ۱۵۲ ، ص ۴۴۲ .

### حدیث ۶۵۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ كَرَمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ .  
هر که خویشتن خویش را گرامی دارد شهواتهایش در دیده وی خوار گردد .  
نهج البلاغه ، ح ۴۴۱ ، ص ۱۲۹۳ .

**حدیث ۶۵۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكُرْمُ حُسْنُ السَّجِيَّةِ وَاجْتِنَابُ الدَّيْتِ.  
 بزرگواری به خوش خلقی و پرهیز از رذالت و پستی است .  
 همان ، ص ۴۲۹.

**حدیث ۶۵۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّرْفُ بِالْهَمَمِ الْعَالِيَةِ لَا بِالرَّمَمِ الْبَالِيَةِ.  
 شرف و بلندی مرتبه به همت های بلند است نه به استخوان های کهنه شده (اجداد و انساب گذشته)  
 همان ، ج ۲، ص ۵۰۶.

**حدیث ۶۵۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَدْرُ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ.  
 ارزش هر کس به اندازه همت اوست .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴، ص ۵۰۰.

**حدیث ۶۵۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَمَا أُخْدِثَتْ بِدَعَاةٍ إِلَّا تَرَكَ بِهَا سُنَّتَهُ.  
 هر بدعتی که پدید آید سنتی از میان می رود

**حدیث ۶۵۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ أَبْغَضَ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ... (رَجُلٌ) مَشْعُوفٌ بِكَلَامٍ بِدْعَةٍ.  
 دشمن ترین آفریدگان نزد خدا...، مردی است که دلش شیفته بدعت است .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۷، ص ۷۱.

**حدیث ۶۵۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَخِيلُ خَازِنٌ لِّوَرَثَتِهِ.

بخیل خزانه دار وارثان خویش است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۲۷.

### حدیث ۶۵۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبُخْلُ جَامِعٌ لِمَسَاوِي الْعُيُوبِ، وَهُوَ زِمَامٌ يُقَادُّ بِهِ إِلَى كُلِّ سُوءٍ.

بخل کانون تمامی عیب هاست و مهاری است که آدمی با آن به سوی هر بدی کشیده می شود.  
نهج البلاغه ، ح ۳۷۰، ص ۱۲۶۶.

### حدیث ۶۵۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ مَا كَانَ اِئْتِدَاءً، فَأَمَّا مَا كَانَ عَنْ مَشَاءٍ لَهُ فَحَيَاءٌ وَتَدَمُّمٌ.

سخاوت بی خواستن بخشیدن است ، و آنچه به خواهش بخشند یا از شرم است و یا از بیم سخن زشت شنیدن .  
همان ، ح ۵۰، ص ۱۱۱۲.

### حدیث ۶۵۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُودُ حَارِسُ الْأَعْرَاضِ.

بخشندگی ، نگهبان حیثیت هاست .  
نهج البلاغه ، ح ۲۰۲، ص ۱۱۸۱.

### حدیث ۶۵۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّخَاءُ أَشْرَفُ عَادَةٍ.

سخاوت ، بهترین خصلت هاست .  
همان ، ج ۱، ص ۱۰۵.

### حدیث ۶۵۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُودُ رِيَاْسَةٌ.

بخشش مایه سروری است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۳.

**حدیث ۶۵۶۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَصْلَحَ سَرِيرَتَهُ أَصْلَحَ اللَّهُ عِلَانِيَتَهُ، وَمَنْ عَمِلَ لِدِينِهِ كَفَاهُ اللَّهُ أَمْرَ دُنْيَاهُ، وَمَنْ أَحْسَنَ فِي مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ أَحْسَنُ اللَّهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ.

آن که نهران خود را اصلاح نماید، خدا آشکار او را نیکو گرداند، و آن که به کار دینش همت گمارد، خداوند کار دنیای او را سامان دهد، و آن که رابطه خود و خدا را نیکو گرداند، خداوند رابطه او و مردمان را نیکو دارد.  
نهج البلاغه، ح ۴۱۵، ص ۱۲۸۴.

**حدیث ۶۵۷۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُرَى يَقِينُهُ فِي عَمَلِهِ وَأَنَّ الْمُنَافِقَ يُرَى شَكُّهُ فِي عَمَلِهِ.

(آثار) یقین مؤمن (به خدا و قیامت) در عملش دیده می شود و (آثار) شک منافق در کردارش پدیدار می گردد.  
غررالحکم، ج ۱، ص ۲۳۴، ردیف ۱۷۵.

**حدیث ۶۵۷۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَأَنِّي وُلِدْتُ عَلَى الْفِطْرَةِ وَسَبَقْتُ إِلَى الْإِيمَانِ وَالْهِجْرَةِ.

من بر سرشت توحید زاده شده ام و در ایمان و هجرت، پیشتاز بوده ام.  
نهج البلاغه، خ ۵۶، ص ۱۴۶.

**حدیث ۶۵۷۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

سَبِيلُ أَتْلُجِ الْمِنْهَاجِ، أَوْ نُورِ السَّرَاجِ. فَبِالْإِيمَانِ يُشْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحَاتِ وَبِالصَّالِحَاتِ يُشْتَدَلُّ عَلَى الْإِيمَانِ....

[ایمان] روشن ترین راه ها است و، چراغش روشن تر. با ایمان می توان برای اعمال شایسته راه برد. و با اعمال صالح می توان به ایمان دلیل آورد.  
همان، خ ۱۵۶، ص ۴۵۶.

**حدیث ۶۵۷۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يَصْدُقُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِهِ.

ایمان بنده به یقین نرسد، تا آنکه اعتمادش به آنچه نزد خداوند است، بیش از آن باشد که به داشته های خودش.  
همان، ح ۳۰۲، ص ۱۲۳۴.



**حدیث ۶۵۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَیْمَانُ عَلَىٰ أَرْبَعِ دَعَائِمٍ: عَلَى الصَّبْرِ وَالْيَقِينِ وَالْعَدْلِ وَالْجِهَادِ.  
 ایمان بر چهار پایه استوار است : شکیبایی ، یقین ، دادگری و جهاد.  
 همان ، ح ۳۰ ، ص ۱۰۹۹.

**حدیث ۶۵۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَبِالْإِيمَانِ يُعْمَرُ الْعِلْمُ.  
 دانش با ایمان آباد گردد.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۵۵ ، ص ۴۸۸.

**حدیث ۶۵۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَسْتَقِيمُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّىٰ يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ.  
 ایمان بنده راست نگردد تا آنکه دلش راست گردد.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۷۵ ، ص ۵۷۱.

**حدیث ۶۵۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَیْمَانُ بَرَىٰ عَمَّنَ الْحَسَدِ.  
 ایمان ، خالی و دور از حسادت است [و یک جا جمع نمی شوند].  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۶۰.

**حدیث ۶۵۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا إِيْمَانَ كَالْحَيَاءِ وَالصَّبْرِ.  
 ایمانی همچون آزر و شکیبایی نیست .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

**حدیث ۶۵۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا نَجَاةَ لِمَنْ لَا إِيمَانَ لَهُ.

آن کس که ایمان ندارد، رهایی نیابد.

شرح غررالحکم ، ج ۶، ص ۴۰۲.

### حدیث ۶۵۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِقَاحِ الْإِيمَانِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ.

باروری ایمان به تلاوت قرآن است .

همان ، ج ۵، حدیث ۷۶۳۳، ص ۱۳۱.

### حدیث ۶۵۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلَا إِيْمَانٌ شَجَرَةٌ أَعْصَلُهَا الْيَقِينُ وَفَرْعُهَا التُّقَى .

ایمان درختی است که ریشه اش یقین و شاخه اش پرهیزکاری است .

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۴۷.

### حدیث ۶۵۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(علامة) الْإِيْمَانُ أَنْ تُؤَثِّرَ الصِّدْقَ حَيْثُ يَضُرُّكَ عَلَى الْكَذِبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ.

نشان ایمان آن است که راستگویی را در آنجا که به تو زیان می رساند، بر دروغ در آنجا که سود دارد مقدم داری .

همان ، ح ۴۵۰، ص ۱۲۹۶.

### حدیث ۶۵۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِيْمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ.

ایمان معرفت است از روی دل ، اقرار است به زبان و عمل است به ارکان (اعضا و جوارح).

نهج البلاغه ، ح ۲۱۸، ص ۱۱۸۶.

### حدیث ۶۵۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ.

محبوب ترین کارها نزد خدای - عزوجل - انتظار فرج است .

بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۹۴.

### حدیث ۶۵۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَعْطِفُ الْهَوَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ ، اِذَا عَطَفُوا الْهُدَىٰ عَلَى الْهَوَىٰ . (آن پشیمانی را به هدایت .  
 آسمانی بازگرداند و آن هنگامی است که (مردم) رستگاری را تابع هوی ساخته اند.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۳۸ ، ص ۴۲۴.

### حدیث ۶۵۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُنْتَظَرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ .  
 آن که منتظر امر (فرج) ما است ، همچون کسی است که در راه خدا در خون خود تپیده باشد.  
 الوافی ، ج ۲ ، ص ۴۴۲.

### حدیث ۶۵۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَصْحَابُ الْمَهْدِيِّ شَبَابٌ لَا كُهُولٌ .  
 یاران مهدی جوان اند نه پیر .  
 الغیبه ، طوسی ، ص ۴۷۶.

### حدیث ۶۵۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَوْ قَدْ قَامَ قَائِمُنَا... لَدَهَبَتِ الشَّخْنَاءُ مِنْ قُلُوبِ الْعِبَادِ .  
 زمانی که قائم ما ظهور کند کینه ها از سینه بندگان بیرون می رود.  
 بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۱۶.

### حدیث ۶۵۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِّنْ مَّنْ وُلِدَ فَاطِمَةَ .  
 مهدی [عجل الله تعالی فرجه] مردی از ما و از فرزندان فاطمه [سلام الله علیها] است .  
 کنز العمال ، ح ۳۹۶۷۵.

### حدیث ۶۵۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَبِمَهْدِيْنَا تَقْطَعُ الْحُجُجُ، خَاتِمَةُ الْأَيْمَةِ وَ مُتَقَدُّ الْأُمَّةِ وَ غَايَةُ النُّورِ وَ مَصْدَرُ الْأُمُورِ.

با مهدی ما حجت ها پایان پذیرد؛ اوست پایان بخش امامان و نجات بخش امت و نهایت نور و بنیان امور.

مروج الذهب ، ج ۱، ص ۳۳.

### حدیث ۶۵۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ إِنِّي لَعَلِّي بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّي وَ مِنْهَاجٍ مِنْ نَبِيِّي ، وَ إِنِّي لَعَلِّي الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ إِذْ لَقِطُهُ لَقْطًا.

و من بر پی آن نشان ها می روم که پروردگارم نهاده و آن راه را می پیمایم که رسول خدا(ص) گشاده است . راه

راست و روشن حق را می پیمایم و با آگاهی ، آن را از کوره راه باطل جدا می سازم .

نهج البلاغه ، خ ۹۶ ، ص ۲۸۶.

### حدیث ۶۵۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ لَقَدْ آءَصْبَحَتِ الْأُمَّمُ تَخَافُ ظُلْمَ رُعَاتِيهَا، وَ آءَصْبَحَتْ آءَخَافُ ظُلْمَ رَعِيَّتِي .

ملت های جهان همواره از ستم حاکمان خود بیمناکند، در حالی که من از ستم رعیت و پیروان خویش می ترسم .

همان ، خ ۹۶ ، ص ۲۸۴.

### حدیث ۶۵۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَأَسَاءَ لُونِي قَبْلَ أَنْ تَفْقِدُونِي .

پس (آنچه می خواهید) از من برسید پیش از آن که مرا از دست دهید.

همان ، خ ۹۲ ، ص ۲۷۳.

### حدیث ۶۵۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَلِ أَنْدَمَجْتُ عَلَيَّ مَكُونِ عِلْمٍ لَوْ بُحْتُ بِهِ لِأَضْطَرُّبْتُمْ.

من از علوم و حوادثی آگاهم که اگر برای شما باز گویم مضطرب و سرگردان می شوید.

نهج البلاغه ، خ ۵ ، ص ۵۷.

### حدیث ۶۵۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُنْحَدِرُ عَنِّي السَّيْلُ وَلَا يَرْقَى إِلَيَّ الطَّيْرُ.

سیل [علوم و معارف] از من سرازیر می شود و هیچ پرواز کننده ای [در فضا و امواج علوم] به بلندای من نمی رسد.  
همان ، خ ۳ ، ص ۴۶.

### حدیث ۶۵۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ عَدُوَّ مُحَمَّدٍ (ص) مَنْ عَصَى اللَّهَ وَانْ قَرَّبَتْ قَرَابَتَهُ.

همانا دشمن محمد(ص) کسی است که خدا را نافرمانی کند، هر چند خویشاوند نزدیک محمد(ص) باشد.  
همان .

### حدیث ۶۵۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ وَلِيَّ مُحَمَّدٍ مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ وَانْ بَعَدَتْ لُحْمَتُهُ.

بی شک دوست محمد(ص) کسی است که خدا را فرمان برد اگر چه خویشاوندی او با آن حضرت دور باشد.  
همان ، خ ۹۲ ، ص ۱۱۲۹.

### حدیث ۶۵۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْإِمَامَةُ نِظَامُ الْأُمَّةِ.

امامت نظام امت است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۷۴.

### حدیث ۶۵۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَطَاعَ إِمَامَهُ فَقَدْ أَطَاعَ رَبَّهُ.

کسی که از امام خویش اطاعت کند به راستی از خدا اطاعت کرده است .  
همان ، ج ۵ ، ص ۳۵۲.

### حدیث ۶۶۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا الْأَئِمَّةُ قُورَامُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَعَرَفَاؤُهُ عَلَى عِبَادِهِ وَلَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ عَرَفَهُمْ وَعَرَفُوهُ وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا مَنْ أَنْكَرَهُمْ وَأَنْكَرُوهُ.

جز این نیست که پیشوایان (الهی)، تدبیر کنندگان و مدیران الهی مخلوقات او و عارفان آنان می باشند و کسی به بهشت داخل نمی شود، مگر این که پیشوایان الهی را بشناسد و آنان نیز او را بشناسند و کسی به دوزخ داخل نمی گردد مگر این که آنان را

منکر شود و آنان نیز او را منکر گردند.

نهج البلاغه، خ ۱۵۲، ص ۴۷۰.

## از ۶۶۰۱ تا ۶۸۰۰

### حدیث ۶۶۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَ خَلَفَ فِيكُمْ مَا خَلَفَتِ الْأَنْبِيَاءُ فِي أُمَّمِهَا إِذْ لَمْ يَتْرُكُوهُمْ هَمَلًا.

پیامبر اسلام (ص) در میان شما جانشینی گذاشت که همه پیامبران در امت های خود گذاشتند زیرا پیامبران مردم را هرگز بی سرپرست رها نکردند.

همان، خ ۱، ص ۳۵.

### حدیث ۶۶۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

إِنَّمَا مَثَلِي بَيْنَكُمْ مَثَلُ السَّرَاحِ فِي الظُّلْمَةِ يَسْتَضِيءُ بِهِ مَنْ وَلَجَهَا.

مثل من در میان شما، مثل چراغ در تاریکی است، آن که به تاریکی پای گذارد از آن چراغ روشنی جوید.

نهج البلاغه، خ ۲۲۹، ۷۵۶.

### حدیث ۶۶۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

هُم مَوْضِعُ سِرِّهِ وَ لَجَاءُ أَمْرِهِ وَ عَيْبَةُ عِلْمِهِ وَ مَوْئِلُ حِكْمِهِ وَ كُهُوفُ كُتُبِهِ وَ جِبَالُ دِينِهِ.

آنان (ائمه ع) دارندگان راز پیامبر (ص) و پشتیبان امر وی و ظرف علم و مرجع قوانین و دربردارنده کتب رسالت و کوه های پابرجای دین او هستند.

همان، خ ۲، ص ۴۴.

### حدیث ۶۶۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَحْنُ الشُّعَارُ وَالْأَصْحَابُ وَالْخَزَنَةُ وَالْأَبْوَابُ وَلَا تُؤْتَى الْبُيُوتُ إِلَّا مِنْ أَبْوَابِهَا فَمَنْ آتَاهَا مِنْ غَيْرِ أَبْوَابِهَا سُمِّيَ سَارِقًا.

ماییم مقربان و یاران خزانه داران معارف الهی و درهای ورود به خانه های علم و ایمان. به خانه ها وارد نمی شوند، مگر از درهای آن ها، پس هر کس از غیر درهای خانه ها وارد شود، دزد نامیده می شود!

همان، خ ۱۵۴، ص ۴۴۸.

### حدیث ۶۶۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْظَرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَالْزَمُوا سَمْتَهُمْ وَاتَّبِعُوا إِتْرَهُمْ.  
 به خاندان پیامبرتان بنگرید و هر سو رفتند در پی آنان بروید.  
 همان ، خ ۹۶ ، ص ۲۸۶.

### حدیث ۶۶۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ خَلَفَ فِينَا رِايَةَ الْحَقِّ، مَنْ تَقَدَّمَهَا مَرَقَ وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَهَقَ، وَ مَنْ لَزِمَهَا لِحَقَّ.  
 ... و (رسول خدا(ص)) پرچم حق را در میان ما بر جای نهاد، کسی که از آن پیش افتد از دین بیرون است ، و آن که پس  
 بماند تباہ و سرنگون و آن که همراهی کند رستگار خواهد شد.  
 نهج البلاغه ، خ ۹۹ ، ص ۲۹۵.

### حدیث ۶۶۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ اءَجَبْنَا فَلْيَعْمَلْ بِعَمَلِنَا وَلْيَتَجَلَّبِ الْوَرَعَ.  
 هر که ما (اهل بیت (ع)) را دوست می دارد باید چون رفتار ما عمل کند و جامه پارسایی دربرگیرد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۳۰۲.

### حدیث ۶۶۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يُقَاسُ بِآلِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ) مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَحَدٌ وَ لَا يُسَوَّى بِهِمْ مَنْ جَزَتْ نِعْمَتُهُمْ عَلَيْهِ أَبَدًا.  
 هیچ کسی را از این امت قیاس با آل محمد(ص) نتوان کرد و آنان را که نعمت ارشاد و هدایت آل محمد از سقوط نجات  
 داده است نمی توان با آن پیشوایان الهی مساوی گرفت .  
 نهج البلاغه ، خ ۲ ، ص ۴۵.

### حدیث ۶۶۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِنَا اهْتَدَيْتُمْ فِي الظُّلْمَاءِ وَ تَسَنَّمْتُمُ الْعُلِيَاءَ وَ بِنَا انْفَجَرْتُمْ عَنِ السَّرَارِ.  
 (ای مردم بصره!) از تاریکی های جهالت و گمراهی به وسیله ما هدایت شدید، و به کمک ما به اوج ترقی رسیدید. صبح سعادت  
 شما در پرتو شعاع وجود ما درخشیدن گرفت .  
 همان ، خ ۴ ، ص ۵۵.

### حدیث ۶۶۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هُم دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ وَوَلَائِحُ الْأَعْتِصَامِ بِهِمْ عَادَ الْحَقُّ فِي نِصَابِهِ وَانْزَاخَ الْبَاطِلُ عِنْدَ مَقَامِهِ.

آنان (اهل بیت) ستون‌های دینند و پناهگاه‌هایی که مردم را نگه می‌دارند. حق به یمن آنان به جای خود بازگشت و باطل از جایگاهش فرو افتاد.

نهج البلاغه، خ ۲۳۹، ص ۸۲۶.

### حدیث ۶۶۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَكِبَ غَيْرَ سَفِينَتِنَا غَرِقَ.

هر کسی بر غیر کشتی ما (اهل بیت) سوار شود غرق می‌شود.

شرح غررالحکم، ج ۵، ص ۱۸۴.

### حدیث ۶۶۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْلَى النَّاسِ بِنَا مَنْ وَالَانَا وَعَادَى مَنْ عَادَانَا.

نزدیک‌ترین مردم به ما کسی است که ما را دوست بدارد و با دشمنان ما دشمن باشد.

شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۴۸۳.

### حدیث ۶۶۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ يُعْطِ بِالْيَدِ الْقَصِيرَةِ يُعْطِ بِالْيَدِ الطَّوِيلَةِ.

هر آن که در حال تنگدستی انفاق کند، از راه گشاده دستی پاداش گیرد.

نهج البلاغه، ح ۲۲۴، ص ۱۱۸۹.

### حدیث ۶۶۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تَسْتَحِي مِنْ إِعْطَاءِ الْقَلِيلِ فَإِنَّ الْحِرْمَانَ أَقْلُ مِنْهُ.

از بخشش اندک شرم مدار، که محروم ساختن از آن، اندک تر است.

همان، ح ۶۴، ص ۱۱۱۵.

### حدیث ۶۶۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَرَهُمُ الْفَقِيرِ أَزْكَى عِنْدَ اللَّهِ مِنْ دِينَارِ الْغَنِيِّ.



در هم تهدست نزد خداوند، پاک تر از دینار توانگر است .

شرح غررالحکم ، ج ۴، ص ۱۳.

### حدیث ۶۶۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَمَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلْيَصِلْ بِهِ الْقَرَابَةَ، وَلْيُحْسِنْ مِنْهُ الضَّيَافَةَ، وَلْيُفِكْ بِهِ الْأَسِيرَ وَالْعَانِي، وَلْيُعْطِ مِنْهُ الْفَقِيرَ وَالْغَارِمَ.

ثروتمند عطا یافته از خداوند را سزاوار است که خویشاوندانش را دریابد، گرسنگان را خوان بگستراند، اسیران و گرفتاران را از بند و زندان برهاند، و از بخشش خود وام داران و درویشان را بهره ور سازد

### حدیث ۶۶۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُنْصِفُ كَثِيرُ الْأَوْلِيَاءِ وَالْأَوْدَاءِ.

با انصاف ، دوستان و نزدیکان فراوان دارد.

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۴۳.

### حدیث ۶۶۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ سَمْحًا وَلَا تَكُنْ مُبَدِّرًا.

بخشنده باش ولی نه به حد اسراف و بی جا.

نهج البلاغه ، ح ۳۲، ص ۱۱۰۳.

### حدیث ۶۶۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاءَنْصِفُوا النَّاسَ مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَأَصْبِرُوا لِحَوَائِجِهِمْ فَأَنْتُمْ خَزَانُ الرَّعِيَّةِ وَوَكَلَاءُ الْأُمَّةِ وَسَفَرَاءُ الْأُمَّةِ.

با مردمان به انصاف رفتار کنید و در برابر نیازشان بردبار باشید. چه ، شما خزانه داران رعیت ، و کیلان امت و نماینده پیشوایان جماعتید.

نهج البلاغه ، ن ۵۲، ص ۳۲۴.

### حدیث ۶۶۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِلَّا أَنَّهُ مَنْ يُنْصِفُ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَزِدْهُ اللَّهُ إِلَّا عِزًّا.

بدانید که هر کس با مردم به انصاف رفتار کند، خداوند جز بر عزت او نیفزاید.

کافی، ج ۲، ص ۱۴۴.

### حدیث ۶۶۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَنْصَافُ شِيمَةُ الْأَشْرَافِ.  
 انصاف خصلت بزرگان است .  
 شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۱۵۲.

### حدیث ۶۶۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَسْكِينُ ابْنِ آدَمَ: مَكَتُومُ الْأَجَلِ، مَكْنُونُ الْعَلَلِ، مَحْفُوظُ الْعَمَلِ، تُؤْلَمُهُ الْبِقَّةُ، وَ تَقْتُلُهُ الشَّرْقَةُ، وَ تُتِنُّهُ الْعَرْقَةُ.  
 بینوا و بیچاره فرزند آدم؛ مرگش پنهان، بیماری‌ها و دردهایش پوشیده و کردارش نگاشته است، و پشه‌ای او را آزار رساند، جرعه‌ای گلوگیر بکشدش و عرق، تن وی را گنده گرداند.  
 نهج البلاغه، ح ۴۱۱، ص ۱۲۸۲.

### حدیث ۶۶۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ الْبِلَادِ بَلَدٌ لَا أَمْنَ فِيهِ وَلَا خِصْبَ.  
 بدترین شهرها شهری است که در آن امنیت و ارزانی نباشد.  
 همان، ص ۱۶۵.

### حدیث ۶۶۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اعْجَبُوا لِهَذَا الْإِنْسَانِ، يَنْظُرُ بِشَحْمٍ، وَ يَتَكَلَّمُ بِلَحْمٍ، وَ يَسْمَعُ بِعَظْمٍ وَ يَتَنَفَّسُ مِنْ حُرْمٍ.  
 از این آدمی در شگفت شوید: با پیه می‌نگردد و با گوشت سخن می‌گوید و با استخوان می‌شنود و از شکافی دم برمی‌آورد.  
 نهج البلاغه، ح ۷، ص ۱۰۹۱.

### حدیث ۶۶۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رِفَاهِيَّةُ الْعَيْشِ فِي الْأَمْنِ.  
 آسایش زندگی در امنیت است .  
 همان، ج ۴، ص ۱۰۰.

**حدیث ۶۶۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا نِعْمَةَ أَهْنَاءَ مِنَ الْأَمْنِ .  
 هیچ نعمتی گواراتر از امنیت نیست .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۴۳۵ .

**حدیث ۶۶۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَرُّ الْأَوْطَانِ مَا لَمْ يَأْتِ فِيهِ الْقَطَانُ .  
 بدترین وطن ها آن است که اقامت کنندگان در آن ایمن نباشند .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۱۷۱ .

**حدیث ۶۶۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَلْعَنْ الْقَرْنَ الْمَاضِيَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلَّا لَتَرْكِهِمُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ .  
 خداوند سبحان نسل گذشته را مورد لعن و نفرین و عذاب خویش قرار نداد مگر به سبب اینکه امر به معروف و نهی از منکر را ترک کردند .  
 همان ، خ ۲۳۴ ، ص ۸۰۸ .

**حدیث ۶۶۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَنْكَرِ الْمُنْكَرَ بِيَدِكَ وَ لِسَانِكَ .  
 زشتی منکر را با دست و زبانت آشکار کن .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰ .

**حدیث ۶۶۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَعْنَةُ اللَّهِ الْأَمْرَيْنِ بِالْمَعْرُوفِ التَّارِكِينَ لَهُ وَالتَّاهِبِينَ عَنِ الْمُنْكَرِ الْعَامِلِينَ بِهِ ! .  
 لعنت خدا بر آنان باد که به معروف امر می کنند و خود آن را وامی گذارند و از منکر نهی می کنند و خود بدان دست می یازند .  
 همان ، خ ۱۲۹ ، ص ۳۸۶ .

**حدیث ۶۶۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَرَضَ اللَّهُ... النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَدْعًا لِلْسُّفَهَاءِ.  
 خداوند نهی از منکر را برای بازداشتن بی خردان واجب نمود.  
 نهج البلاغه ، ح ۲۴۴ ، ص ۱۱۹۷.

### حدیث ۶۶۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ اِزْغَمَ اَنْوَفَ الْفَاسِقِينَ.  
 هر کس نهی از منکر کند بینی فاسقان را بر خاک مالد.  
 همان ، ج ۵ ، ص ۲۵۹.

### حدیث ۶۶۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلِحَةٌ لِلْعَوَامِ.  
 امر به معروف ، مصلحتی است برای عموم جامعه .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۴۵۱.

### حدیث ۶۶۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِئْتُمِرْ بِالْمَعْرُوفِ تَكُنْ مِنْ أَهْلِهِ.  
 امر به معروف کن تا از اهل معروف باشی .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۱۴.

### حدیث ۶۶۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظُهُورَ الْمُؤْمِنِينَ.  
 هر کس امر به معروف کند پشت مؤمنان را سخت و محکم گرداند.  
 بحارالانوار، ج ۶۸ ، ص ۳۴۸.

### حدیث ۶۶۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَوَامُ الشَّرِيعَةِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ.

قوام شریعت به امر به معروف و نهی از منکر است .

شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۵۱۸.

### حدیث ۶۶۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَخُلُقَانِ مِنْ خُلُقِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَإِنَّهُمَا لَا يُقْرَبَانِ مِنْ آءِجَلٍ وَلَا يَنْقُصُ إِنْ مِنْ رِزْقٍ.

همانا امر به معروف و نهی از منکر دو خلق از اخلاق خداوندی است و این دو صفت و فعالیت نه مرگی را نزدیک می کنند و نه از روزی کسی می کاهند.

همان ، خ ۱۵۵ ، ص ۴۹۰.

### حدیث ۶۶۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ؛ إِلَّا كَنْفَتُهُ فِي بَحْرِ لُجِّي .

همه کارهای نیک و جهاد در راه خدا، در برابر امر به معروف و نهی از منکر بیش از قطره ای [آب دهانی] در برابر دریای خروشان نیست .

نهج البلاغه ، ح ۳۶۶ ، ص ۹۲۱.

### حدیث ۶۶۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكَ بِالْأَمَانَةِ فَإِنَّهَا أَفْضَلُ دِيَانَةٍ.

امانتدار باش که برترین (مرتبه) دیانت است .

همان ، ج ۴ ، ص ۲۹۰.

### حدیث ۶۶۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ آءِ فَحْشِ الْخِيَانَةِ خِيَانَةُ الْوُدَائِعِ.

بدترین نوع خیانت ، خیانت در امانت ها است .

همان ، ج ۶ ، ص ۲۰.

### حدیث ۶۶۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَدُّ الْأَمَانَةَ إِلَى مَنْ ائْتَمَنَكَ وَلَا تَخُنْ مَنْ خَانَكَ.

امانت آن کس که تو را امین دانسته ادا کن و به آن کس که به تو خیانت کرده است خیانت مکن .

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۸۸.

### حدیث ۶۶۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 ... صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ اَفْضَلُ مِنْ عَامَّةِ الصَّلَاةِ وَالصَّيَامِ .  
 آشتی دادن میان مردمان از همه نماز و روزه [مستحبی] بهتر است .  
 همان ، ن ۴۷، ص ۹۷۷.

### حدیث ۶۶۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلَا وَ اِنَّ اَعْطَاءَ الْمَالِ فِي غَيْرِ حَقِّهِ تَبْذِيرٌ وَ اِسْرَافٌ وَ هُوَ يَرْفَعُ صَاحِبَهُ فِي الدُّنْيَا وَ يَضَعُهُ فِي الْاٰخِرَةِ وَ يُكْرِمُهُ فِي النَّاسِ وَ يُهِنُّهُ عِنْدَ اللّٰهِ .  
 آگاه باشید که بخشیدن مال (بیت المال) در مورد ناشایست ، اسراف و تبذیر است و اسراف گرچه صاحبش را در دنیا بالا می برد ولی در آخرت ساقطش می نماید. و در میان مردم عزیز می دارد ولی در نزد خدا پست و خوارش می سازد.  
 همان ، خ ۱۲۶، ص ۳۹۰.

### حدیث ۶۶۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِسْتَقْبَحَ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَسْتَقْبِحُ مِنْ غَيْرِكَ .  
 آنچه برای دیگران زشت می دانی برای خود نیز زشت بدان .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱، ص ۹۲۱.

### حدیث ۶۶۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِنَّمَا الشَّرْفُ بِالْعَقْلِ وَالْاَدَبِ ، لَا بِالْمَالِ وَالْحَسَبِ .  
 همانا شرافت آدمی به سبب عقل و ادب است نه با مال و حسب .  
 همان ، ص ۷۷.

### حدیث ۶۶۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قُمْ عَنْ مَجْلِسِكَ لِاَيِّكَ وَ مَعْلَمِكَ وَ اِنْ كُنْتَ اَمِيْرًا .  
 به احترام پدر و معلّم از جای برخیز. اگر چه فرمانروا باشی .  
 همان ، ج ۲، ص ۱۹۱.

**حدیث ۶۶۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّكَ مُقَوِّمٌ بِأَدَبِكَ فَرْيْتَهُ بِالْحِلْمِ.  
 تو با ادب سنجیده می شوی ؛ پس آن را با بردباری زینت بخش .  
 همان ، ج ۳ ، ص ۵۷.

**حدیث ۶۶۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ فَضَّلَ الْأَدَبُ إِذْ يَقِفُ الْإِنْسَانُ عِنْدَ حَدِّهِ وَلَا يَتَعَدَّى قَدْرَهُ.  
 برترین ادب آن است که انسان حدّ خود را پاس دارد و از اندازه خویش پا فراتر ننهد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۴۷.

**حدیث ۶۶۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مِيرَاثَ كَالْأَدَبِ.  
 میراثی ماندگارتر و سودمندتر از ادب نیست .  
 نهج البلاغه ، ج ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

**حدیث ۶۶۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خَيْرٌ مَا وَرَثَ الْأَبَاءُ الْأَبْنَاءَ الْأَدَبُ.  
 بهترین ارث پدران برای فرزندان ، ادب است .  
 همان ، ج ۳ ، ص ۴۳۸.

**حدیث ۶۶۵۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ تَرْكِيهِ الْأَخْلَاقِ حُسْنُ الْأَدَبِ.  
 ادب نیکو سبب تزکیه اخلاق است .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۱۲۱.

**حدیث ۶۶۵۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّجَّاجُ عُنْوَانُ الْعَطْبِ.

خصوصیت کردن با مردم ، مبداء هلاکت است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۰۲ .

### حدیث ۶۶۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَخْصِدِ الشَّرَّ مِنْ صَدْرٍ غَيْرِكَ بِقَلْعِهِ مِنْ صَدْرِكَ.

با ریشه کن کردن بدی از سینه خود، بدی را از سینه دیگران ، بیرون کن !

نهج البلاغه ، ح ۱۶۹ ، ص ۱۱۷۰ .

### حدیث ۶۶۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ لَمْ يُصْلِحْ أَخْلَاقَهُ كَثُرَتْ بَوَائِقُهُ.

کسی که اخلاقش را اصلاح نکند گرفتاری هایش زیاد شود.

تحف العقول ، ص ۲۳۷ .

### حدیث ۶۶۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنْ كَانَ لَا بُدَّ مِنَ الْعَصَبِيَّةِ فَلْيُكُنْ تَعَصُّبُكُمْ لِمَكَارِمِ الْخِصَالِ وَ مَحَامِدِ الْأَفْعَالِ وَ مَحَاسِنِ الْأُمُورِ.

اگر قرار است تعصبی در کار باشد باید به خاطر اخلاق پسندیده ، کردار نیک و کارهای خوب باشد.

نهج البلاغه ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۹۹ .

### حدیث ۶۶۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرُ الْأَخْلَاقِ أَبْعَدُهَا مِنَ اللَّجَّاجِ.

بهترین خلق ها آن است که از ستیزه جویی دورتر باشد.

شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۴۲۵ .

### حدیث ۶۶۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُقَارَبَةُ النَّاسِ فِي أَخْلَاقِهِمْ أَمْثَلُ مِنْ عَوَائِلِهِمْ.

همانگی با اخلاق و رسوم مردم [در موارد مشروع] مایه امنیت از دشمنی و کینه آنان است .

نهج البلاغه ، ح ۳۹۳ ، ص ۱۲۷۵ .



**حدیث ۶۶۵۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْحِدَّةُ ضَرْبٌ مِنَ الْجُنُونِ، لِأَنَّ صَاحِبَهَا يَنْدَمُ، فَإِنْ لَمْ يَنْدَمْ فَجُنُونُهُ، مُسْتَحْكَمٌ.  
 تندخویی نوعی دیوانگی است . چرا که تندخو پشیمان گردد و اگر پشیمان نگشت دیوانگی اش استوار است .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۴۷ ، ص ۱۱۹۹ .

**حدیث ۶۶۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا لَقَيْتُمْ إِخْوَانَكُمْ فَتَصَافَحُوا وَآءَظْهَرُوا لَهُمُ الْبِشَاشَةَ.  
 وقتی برادرانتان را دیدار کردید با یکدیگر دست بدهید و خوشرویی خود را ظاهر کنید.  
 خصال ، شیخ صدوق ، ص ۶۳۳ .

**حدیث ۶۶۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا قَرَيْنَ كَحُسْنِ الْخُلُقِ.  
 هیچ همنشینی ، بسان خوش خلقی ، نیست .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

**حدیث ۶۶۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 حُسْنُ الْخُلُقِ يُورِثُ الْمَحَبَّةَ وَيُؤَكِّدُ الْمَوَدَّةَ.  
 خوش خلقی محبت به جای می گذارد و به مودت تحکیم می بخشد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۴۱۸ .

**حدیث ۶۶۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْبِشْرُ يُونسُ الرَّفَاقَ.  
 خوشرویی به دوستان انس بیشتری می دهد.  
 همان ، ص ۱۹۱ .

**حدیث ۶۶۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَشْرُ أَوَّلُ النَّوَالِ.

خوشرویی ، سرآغاز بخشش است .

همان ، ص ۱۶۷.

### حدیث ۶۶۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَشْرُ إِسْدَاءُ الصَّنِيعَةِ بِغَيْرِ مَوْوَنَةٍ.

خوشرویی احسانی است بی هزینة .

همان ، ص ۳۸۸.

### حدیث ۶۶۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الطَّلَاقُ شِيْمَةُ الْخُرِّ.

گشاده رویی خصلت آزاد مرد است .

همان ، ص ۱۲۷.

### حدیث ۶۶۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبَشْرُ يُطْفِئُ نَارَ الْمُعَانَدَةِ.

خوشرویی ، آتش دشمنی را خاموش می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۵۰.

### حدیث ۶۶۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَكْرَمُ الْحَسَبِ حُسْنُ الْخُلُقِ.

گرامی ترین حسب و اصالت خانوادگی ، خوش خلقی است .

نهج البلاغه ، ح ۳۷، ص ۱۱۰۴.

### حدیث ۶۶۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

حُسْنُ الْخُلُقِ خَيْرٌ قَرِينٍ.

خوش خوئی بهترین همدم است .

تحف العقول ، ص ۲۱۹.

### حدیث ۶۶۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَيَا عَجَبًا! وَمَالِي لَا اءَعْجَبُ مِنْ خَطَايَا هَذِهِ الْفِرْقِ عَلَيَّ اِخْتِلَافِ حُجَجِهَا فِي دِينِهَا لَا يَفْتَضُونَ اِئْتَرِ نَبِيٍّ ، وَلَا يَفْتَدُونَ بِعَمَلِ وَصِيٍّ .  
شگفتا! چرا تعجب نکنم؟ از خطا و اشتباه این گروه های پراکنده با این دلایل مختلفی که بر مذهب خود دارند؛ نه گام به جای گام پیغمبری می نهند و نه از عمل وصی پیغمبری پیروی می کنند.  
نهج البلاغه ، خ ۸۷ ، ص ۲۱۹.

### حدیث ۶۶۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّاذَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ.

از تفرقه و اختلاف پرهیزید، زیرا کسی که از مردم کناره گرفت و تنها گشت ، از آن شیطان خواهد بود.  
نهج البلاغه ، خ ۱۲۷ ، ص ۳۹۲.

### حدیث ۶۶۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ، ... عَرَّجُوا عَنْ طَرِيقِ الْمُنَافَرَةِ وَ، ضَعُوا تِيْجَانَ الْمُفَاخَرَةِ.

ای مردم ... از اختلاف و پراکندگی به درآید و تاج تفاخر و برتری جویی را از سر بنهید.  
همان ، خ ۵ ، ص ۵۷.

### حدیث ۶۶۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بُسِّ السَّعْيِ التَّفْرِقَةَ بَيْنَ الْاَلِيَمَيْنِ.

بدترین تلاش ، جدایی انداختن میان دو دوست است .  
شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۲۵۶.

### حدیث ۶۶۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا اِخْتَلَفَتْ دَعْوَتَانِ اِلَّا كَانَتْ اِحْدِيَهُمَا ضَلَالَةً.

هرگز دو دعوت اختلاف نکردند، مگر آن که یکی از آن دو گمراهی باشد.  
همان ، ج ۶ ، ص ۷۷.

**حدیث ۶۶۷۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا خَيْرٌ بِخَيْرِ بَعْدَهُ النَّارُ.

خوشی و نیکی که آتش (کیفر الهی) را به دنبال داشته باشد، خوشی و نیکی نیست .

همان ، ح ۳۸۰ ، ص ۱۲۷۰.

**حدیث ۶۶۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

و لِسَانُ الصَّادِقِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرًا لَهُ مِنَ الْمَالِ يَرِثُهُ غَيْرُهُ.

نیکنامی ای که خدا برای کسی در میان مردم ، مقرر می دارد بهتر است برای او از مالی که به عنوان ارث در میان دیگران به یادگار می ماند.

نهج البلاغه ، خ ۲۳ ، ص ۸۴.

**حدیث ۶۶۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْخَيْرُ لَا يَفْنَى .

کار خیر هرگز فانی نمی شود.

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۲۹.

**حدیث ۶۶۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْبِرُّ عَمَلٌ مُصْلِحٌ.

نیکی [در حق دیگران] عملی است اصلاحگر.

همان ، ج ۱ ، ص ۱۴۸.

**حدیث ۶۶۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إفْعَلُوا الْخَيْرَ وَلَا تَحْقِرُوا مِنْهُ شَيْئًا فَإِنَّ صَغِيرَهُ كَبِيرٌ وَقَلِيلُهُ كَثِيرٌ.

نیکوکار باشید و نیکوکاری را کوچک مشمرید، چرا که خرد آن بزرگ و اندکش بسیار است .

نهج البلاغه ، ح ۴۱۴ ، ص ۱۲۸۴.

**حدیث ۶۶۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْتَنِمُ صَنَائِعَ الْإِحْسَانِ وَأَرْعَ ذِمَمَ الْإِخْوَانِ.

[آنگاه که زمینه انجام ] کارهای نیک [پیش آمد، آن ] را غنیمت شمار؛ و عهدها و پیمان هایی را که با برادران بسته ای ، مراعات کن .

همان ، ج ۲ ، ص ۱۹۵.

### حدیث ۶۶۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُحْسِنُ مَنْ صَدَّقَ أَقْوَالَهُ أَفْعَالُهُ.

نیکوکار کسی است که کردار او گفتارش را تصدیق کند.

همان ، ج ۱ ، ص ۲۹۷.

### حدیث ۶۶۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِكْمَالُ الْمَعْرُوفِ أَحْسَنُ مِنْ ابْتِدَائِهِ.

به انجام رساندن نیکی بهتر از آغازیدن آن است .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۷۵.

### حدیث ۶۶۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا يُزْهَدَنَّكَ فِي الْمَعْرُوفِ مَنْ لَا يَشْكُرُهُ لَكَ، فَقَدْ يَشْكُرَكَ عَلَيْهِ مَنْ لَا يَسْتَمْتِعُ بِشَيْءٍ مِنْهُ وَقَدْ تُدْرِكُ مِنْ شُكْرِ الشَّاكِرِ أَكْثَرَ مِمَّا أَضَاعَ الْكَافِرُ.

هرگز ناسپاسی افراد از انجام دادن کار نیک دلسردت نکند، که کسانی نیز هستند که بی هیچ بهره یا منتی ، سپاست می گویند، و چه بسا که از سپاس سپاسگزاران بیش از آنچه ناسپاس ، تباه ساخته ، بهره مند شوی .

نهج البلاغه ، ح ۱۹۵ ، ص ۱۱۷۹.

### حدیث ۶۶۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمَنْ يُنْكَدُ الْإِحْسَانَ.

منت گذاری ، [وزن ] احسان و نیکی را سبک می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۷۸.

### حدیث ۶۶۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَاتِبَ أَحَاكَ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ، وَازْدَدَ شَرَّهُ بِالْإِنْعَامِ عَلَيْهِ.  
برادرت را با نیکی کردن به او، سرزنش کن ، و آزارش را با انعام پاسخ بده .  
نهج البلاغه ، ح ۱۵۰ .

### حدیث ۶۶۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَفْضَلُ الْمَعْرُوفِ إِغَاثَةُ الْمَكْهُوفِ .  
با ارزش ترین کارهای نیک ، فریادرسی ستم دیده است .  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۹۱ .

### حدیث ۶۶۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَحْسِنُ كَمَا تُحِبُّ أَنْ يُحْسَنَ إِلَيْكَ .  
[به دیگران ] نیکی کن ، چنان که دوست می داری به تو نیکی شود .  
نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۱ .

### حدیث ۶۶۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أُزْجِرُ الْمُسِيءَ بِثَوَابِ الْمُحْسِنِ .  
با پاداش به نیکوکار، بدکار را از بدی بازدار .  
همان ، ح ۱۶۸ ، ص ۱۱۷ .

### حدیث ۶۶۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمُحْسِنُ مَنْ عَمَّ النَّاسَ بِالْإِحْسَانِ .  
نیکوکار [واقعی و کامل ] کسی است که به همه مردم نیکی کند [و احسانش را از هیچ کس دریغ نوزد].  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۹ .

### حدیث ۶۶۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
خَيْرُ الْبِرِّ مَا وَصَلَ إِلَى الْمُحْتَاجِ .  
بهترین احسان [مالی ] آن است که به نیازمند به آن برسد .

همان ، ج ۳ ، ص ۴۲۵.

### حدیث ۶۶۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أُسْدِيَتْ إِلَيْكَ يَدُ فَكَاثِفِهَا بِمَا يُرَبِّي عَلَيْهَا.  
 هر گاه دست احسانی به سوی تو دراز شد آن را با احسانی افزون تر، پاداش ده .  
 نهج البلاغه ، ج ۵۹ ، ص ۱۱۱۴.

### حدیث ۶۶۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا يَنَارُ شِيمَةَ الْأَبْرَارِ .  
 از خود گذشتگی ، روش نیکان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۵۹.

### حدیث ۶۶۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَمْسِكْ عَنْ طَرِيقِ إِذَا خِفْتَ ضَلَالَتَهُ فَإِنَّ الْكَفَّ عِنْدَ حَيْرَةِ الضَّلَالِ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ .  
 از پیمودن راهی که بیم گمراهی در آن می رود خودداری کن . به یقین ، خودداری [از تصمیم و عمل ] هنگام حیرت گمراهی ،  
 بهتر از اقدام ترس آمیز است .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۰.

### حدیث ۶۶۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِسْعَ فِي كَدْحِكَ وَلَا تُكُنْ خَازِنًا لِغَيْرِكَ .  
 سعی در انجام عمل برای خود داشته باش و خزانه ای برای مال دنیای دیگران مباش (جمع کنی و برای دیگران بگذاری).  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۰۹.

### حدیث ۶۶۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ وَالرَّأْيُ بِتَخَصُّصِ الْأَسْرَارِ .  
 دوراندیشی در به کار انداختن اندیشه است و اندیشه به نگهداری اسرار.  
 نهج البلاغه ، ج ۴۵ ، ص ۱۱۱۰.

**حدیث ۶۶۹۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ نَظَرَ فِي الْعَوَاقِبِ سَلِمَ .  
 هر کس در عاقبت کار بیندیشد سالم می ماند.  
 همان ، ج ۵ ، ص ۱۸۸ .

**حدیث ۶۶۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَازِمُ مَنْ لَا يَشْغَلُهُ النَّعْمَةُ عَنِ الْعَمَلِ لِلْعَاقِبَةِ .  
 دوراندیش کسی است که نعمت او را از پرداختن به عمل برای آخرت باز ندارد.  
 همان ، ج ۲ ، ص ۷۰ .

**حدیث ۶۶۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَزْمُ بِضَاعَةٌ .  
 دوراندیشی سرمایه است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۲ .

**حدیث ۶۶۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكَ وَ مَا يُعْتَدَّرُ مِنْهُ .  
 از انجام کاری که عذرخواهی و شرمساری تو را در پی دارد، بپرهیز.  
 نهج البلاغه ، ن ۳۳ ، ص ۹۴۲ .

**حدیث ۶۶۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحَذَرُ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صَلَاحِهِ، فَإِنَّ الْعَدُوَّ رُبَّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ، فَخُذْ بِالْحَزْمِ وَأَنْتَهُمْ فِي ذَلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ .  
 [مالک!] از دشمن خود پس از آشتی بپرهیز که بسا دشمن به نزدیکی گراید تا غفلتی یابد - و کمین خود بگشاید - پس دور اندیش شو! و به راه خوش گمانی مرو.  
 همان ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۲۷ .

**حدیث ۶۷۰۰**



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تُغْلِقْ بَاباً يُعْجِزُكَ افْتِتَاحُهُ.

هرگز دری را که از باز کردنش وامی مانی ، به روی خودت مبنده.

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۲۶۷.

### حدیث ۶۷۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَذْكُرُوا انْقِطَاعَ اللَّذَاتِ وَبَقَاءَ التَّيْبَاتِ.

زودگذر بودن لذتها [ی نامشروع] و ماندگار بودن بازتاب آن را همواره به یاد داشته باشید.

نهج البلاغه ، ح ۴۳۳.

### حدیث ۶۷۰۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسِنُوا فِي عَقَبِ غَيْرِكُمْ تُحْفَظُوا فِي عَقَبِكُمْ.

در حق بازماندگان دیگران نیکی کنید تا شما را در نسل های آینده تان پاس دارند.

نهج البلاغه ، ح ۲۵۶ ، ص ۱۲۱۵.

### حدیث ۶۷۰۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ رَاقَبَ الْعَوَاقِبَ سَلَّمَ مِنَ النَّوَائِبِ .

آن که در عاقبت کارها دقیق شود از گرفتاری ها مصون می ماند.

همان ، ج ۵ ، ص ۳۴۶.

### حدیث ۶۷۰۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَعْقَلُ النَّاسِ أَنْظَرُهُمْ فِي الْعَوَاقِبِ .

عاقل ترین مردم کسی است که بیشتر در عاقبت کارهایش بیندیشد.

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۸۴.

### حدیث ۶۷۰۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ .

پیروزی با دوراندیشی و آینده نگری به دست می آید.

نهج البلاغه ، ح ۴۵ ، ص ۱۱۱۰.

### حدیث ۶۷۰۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْمَطَامِعِ .  
 لغزشگاه خرد، بیشتر در زیر برق طمع است .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۰.

### حدیث ۶۷۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَرِيصُ فَقِيرٌ وَلَوْ مَلَكَ الدُّنْيَا بِحَدَافِيرِهَا .  
 آزمند همواره فقیر است هر چند تمام دنیا را مالک شود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۹.

### حدیث ۶۷۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الطَّامِعُ فِي وَثَاقِ الدُّلِّ .  
 شخص آزمند، در بند خواری است .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۱۷ ، ص ۱۱۸۶.

### حدیث ۶۷۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْخَرِيصُ عَبْدُ الْمَطَامِعِ .  
 انسان حریص ، برده آزمندی ها [ی خود] است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۶۵.

### حدیث ۶۷۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كَمْ مِنْ مُسْتَدْرِجٍ بِالْإِحْسَانِ إِلَيْهِ، وَ مَغْرُورٍ بِالسُّتْرِ عَلَيْهِ، وَ مَفْتُونٍ بِحُسْنِ الْقَوْلِ فِيهِ، وَ مَا ابْتُلِيَ اللَّهُ أَحَدًا بِمِثْلِ الْأَمَلَاءِ لَهُ .  
 بسا کسان که نکو حالیشان دام بلا است ، خطاپوشی شان موجب غرور، و حُسن شهرت و خوشنامی شان سبب غلتیدن به گرداب فتنه . در میان آزمونه‌های الهی هیچ آزمونی همانند مهلت دادن به چنین کسانی نیست .  
 نهج البلاغه ، ح ۲۵۲ ، ص ۱۲۰۱.

**حدیث ۶۷۱۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فِي تَصَارِيفِ الْأَحْوَالِ تُعْرَفُ جَوَاهِرُ الرِّجَالِ .  
 در گردش روزگار و احوال ، حقیقت مردم شناخته می شود .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۳۹۸ .

**حدیث ۶۷۱۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ مُقَارِنٌ عَظِيمِ الْبَلَاءِ .  
 پاداش بزرگ با بلای بزرگ همراه است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۵۲۷ .

**حدیث ۶۷۱۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ وَيَعْبُدُهُمْ بِأَنْوَاعِ الْمَجَاهِدِ، وَيَبْتَلِيهِمْ بِضُرُوبِ الْمَكَارِهِ إِخْرَاجاً لِلتَّكْبَرِ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَاسْكَاناً  
 لِلتَّوَدُّلِ فِي نَفْسِهِمْ .  
 اما خداوند بندگانش را به انواع شداید می آزماید و با انواع مشکلات دعوت به عبادت می کند و به اقسام گرفتاریها مبتلا می نماید  
 تا تکبر را از قلبهایشان خارج سازد و خضوع و آرامش را در آنها جایگزین نماید .  
 نهج البلاغه ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۹۵ .

**حدیث ۶۷۱۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 كُلَّمَا كَانَتْ الْبُلُوبُ وَالْإِخْتِبَارُ أَعْظَمَ كَانَتْ الْمُثُوبَةُ وَالْجَزَاءُ أَجْزَلَ .  
 هر قدر امتحان و آزمایش بزرگ تر و مشکل تر باشد، ثواب و پاداش ، گرانقدرتر و بیشتر خواهد بود .  
 همان ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۹۲ .

**حدیث ۶۷۱۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَالطَّمَأْنِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِبَارِ لَهُ عَجْزٌ .  
 اعتماد کردن به هر کس پیش از آزمودن و ارزیابی [وی] ، نشان ناتوانی است .  
 نهج البلاغه ، ح ۳۷۶ .

**حدیث ۶۷۱۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِنْدَ تَعَاقِبِ الشَّدَائِدِ تَظْهَرُ فَضَائِلُ الْإِنْسَانِ.

ارزش آدمی به هنگام مواجهه با مشکلات آشکار می شود.

شرح غررالحکم ، ج ۴، ص ۳۲۰.

### حدیث ۶۷۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَقْصِمِ جَبَّارِي دَهْرٍ قَطُّ إِلَّا بَعْدَ تَمْهِيلٍ وَرَخَاءٍ، وَلَمْ يَجْبُرْ عَظَمَ إِحْدٍ مِنَ الْأُمَمِ إِلَّا بَعْدَ أَعْزَلٍ وَبَلَاءٍ.

خداوند هرگز جباران دنیا را در هم نشکسته مگر پس از آنکه به آنان نعمت فراوان بخشید. و هرگز استخوان شکسته زندگی ملتی را ترمیم نکرده مگر پس از آزمایش و تحمل مشکلات فراوان .

نهج البلاغه ، خ ۸۷، ص ۲۱۹.

### حدیث ۶۷۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُتَابِعُ عَلَيْكَ النَّعَمَ مَعَ الْمَعَاصِي فَهُوَ اسْتِدْرَاجٌ لَكَ.

هر گاه دیدی خداوند با وجود گناهان ، پیوسته به تو نعمت می دهد، به هوش باش که آنها برای تو نوعی غافلگیری و مرگ ناگهانی است .

شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۱۳۲.

### حدیث ۶۷۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْجُوعُ خَيْرٌ مِنَ الْخُضُوعِ.

[تحمل] [گرسنگی از خضوع] [در برابر دیگران] بهتر است .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۷۸.

### حدیث ۶۷۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا تُرَخِّصُوا لِأَنْفُسِكُمْ. فَتَذْهَبَ بِكُمْ الرِّخْصُ مَذَاهِبَ الظُّلْمَةِ. وَلَا تُدَاهِنُوا فَيَهْجَمَ بِكُمْ الْأَدْهَانُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ.

به خود بیش از حد آزادی مدهید که این شما را به ستمگری می کشاند، و آن قدر هم مداهنه و سستی نورزید که سستی شما را به معصیت (مصیبت) می کشاند.

نهج البلاغه ، خ ۸۵، ص ۲۰۶.

### حدیث ۶۷۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا.  
 بنده دیگران مباش ، در حالی که خداوند تو را آزاد آفریده است .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۲۹.

### حدیث ۶۷۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْظَمُ الْبَلَاءِ انْقِطَاعُ الرَّجَاءِ.  
 قطع امید بزرگترین مصیبت است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۷۳.

### حدیث ۶۷۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ اثْنَانِ: اتِّبَاعُ الْهَوَى وَ طُولُ الْأَمَلِ.  
 ای مردم ، بیشتر از همه ، از دو چیز بر شما می ترسم ، پیروی از هوس ، و آرزوی دراز.  
 نهج البلاغه ، خ ۴۲ ، ص ۱۲۷.

### حدیث ۶۷۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَا وَإِنَّكُمْ فِي أَيَّامِ أَمَلٍ مِنْ وَرَائِهِ أَجَلٌ.  
 بدانید که شما در روزهایی به سر می برید که فرصت جمع آوری توشه است و از پس آن ، مرگ است .  
 همان ، خ ۲۸ ، ص ۹۸.

### حدیث ۶۷۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَمَانِيُّ شِيمَةُ الْحَقْمِيِّ .  
 آرزوها [ی بسیار داشتن] خصلت کم خردان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۱۹.

### حدیث ۶۷۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَا يَغْلِبَنَّكُمْ فِيهَا الْأَمَلُ، وَلَا يَطْوِلَنَّ عَلَيْكُمْ فِيهَا الْأَمَدُ.

مبادا آرزوها بر شما در دنیا چیره شود، در صورتی که دوران عمر و مهلت شما طولانی نیست .  
نهج البلاغه ، خ ۵۲، ص ۱۳۹ و ۱۳۴۰.

### حدیث ۶۷۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الشَّقِيُّ مَنْ اعْتَرَى بِحَالِهِ وَأَنْخَدَعَ لِعُزُورِ آمَالِهِ.  
بدبخت کسی است که به حال خود مغرور شود و با آمال دور فریب خورد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۱.

### حدیث ۶۷۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ جَرَى فِي عِنَانِ أَمَلِهِ عَثَرَ بِأَجَلِهِ.  
آن که با زمام آرزویش حرکت کند ناگهان با فرا رسیدن مرگش به زمین می خورد.  
همان ، ح ۱۸، ص ۱۰۹۵.

### حدیث ۶۷۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ أَطَالَ الْأَمَلَ أَسَاءَ الْعَمَلَ.  
کسی که به آرزوی دراز دل سپارد عملش به بدی می گراید.  
نهج البلاغه ، ح ۳۵، ص ۱۱۰۳.

### حدیث ۶۷۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ الْأَمَلَ يُشْهِى الْعَقْلَ وَيُنْسِي الذُّكْرَ.  
آرزوهای نفسانی ، خرد را به غفلت وادارد و یاد خدا را به فراموشی سپارد.  
همان ، خ ۸۶، ص ۲۰۸.

### حدیث ۶۷۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَكْذِبُوا الْأَمَلَ فَإِنَّهُ غُرُورٌ وَصَاحِبُهُ مَغْرُورٌ.  
آرزو را راست مپندارید که فریبنده است و آرزومند فریب خورده .  
نهج البلاغه ، خ ۸۵، ص ۲۰۸.

**حدیث ۶۷۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ هَانَ عَلَيْهِ بَدْلُ الْأَمْوَالِ تَوَجَّهَتْ إِلَيْهِ الْأَمْالُ.  
 آن که بخشش اموال بر او سهل باشد، امیدها به او رو کنند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۵، ص ۲۲۹.

**حدیث ۶۷۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَشْرَفُ الْغِنَى ، تَزُكُّ الْمُنَى .  
 شرافتمندانه ترین توانگری ها، وانهادن آرزوها است .  
 نهج البلاغه ، ح ۳۳، ص ۱۱۰۳.

**حدیث ۶۷۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَغْبُوتُ مَنْ شُغِلَ بِالْدُّنْيَا وَفَاتَهُ حَظُّهُ مِنَ الْآخِرَةِ.  
 زیانکار کسی است که به دنیا مشغول گردد و بهره آخرت از او فوت شود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۱۰.

**حدیث ۶۷۳۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنَ الْفَسَادِ إِضَاعَةُ الزَّادِ وَ مَفْسَدَةُ الْمَعَادِ.  
 از جمله تباهکاری از دست دادن توشه و تباه ساختن آخرت است .  
 همان ، ن ۳۱، ص ۹۳۱.

**حدیث ۶۷۳۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَادُّكُرْ قَبْرَكَ فَإِنَّ عَلَيْهِ مَمْرَكَ.  
 گور خویش را به یاد آور، چرا که باید از آن بگذری .  
 همان ، خ ۱۵۲، ص ۴۷۴.

**حدیث ۶۷۳۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِلرَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا الرَّاعِبِينَ فِي الْآخِرَةِ.

خوشا به حال آنان که نسبت به دنیا زهد می ورزند و به آخرت گرایش دارند.  
همان ، ح ۱۰۱، ص ۱۱۳۳.

### حدیث ۶۷۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدْ دَلَلْتُمْ عَلَى الزَّادِ وَأَمَرْتُمْ بِالظَّعْنِ وَحَثَّيْتُمْ عَلَى الْمَسِيرِ، فَأِنَّمَا أَنْتُمْ كَرَكِبٍ وَقُوفٍ لَا يَدْرُونَ مَتَى تُؤْمَرُونَ بِالسَّيْرِ.

شما انسان ها، بر فراهم کردن توشه سفر رهنمون شده اید و فرمان کوچ یافته اید و حرکت را برانگیخته شده اید، داستان شما داستان کاروان بار افکنده ای را ماند که نمی داند چه زمانی فرمان حرکت می یابد.  
نهج البلاغه ، خ ۱۵۷، ص ۴۶۲.

### حدیث ۶۷۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ إِحْدَرُوا يَوْمًا تُفْحَصُ فِيهِ الْأَعْمَالُ وَيَكْثُرُ فِيهِ الزَّلْزَالُ وَتَشِيبُ فِيهِ الْأَطْفَالُ.

بندگان خدا! از روزی بترسید که عمل ها واری می شود و اضطراب در آن زیاد و کودکان پیر می شوند!  
همان ، خ ۱۵۶، ص ۱۸۰.

### حدیث ۶۷۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ تَدَكَّرَ بُعْدَ السَّفَرِ اسْتَعَدَّ.

هر کس دوری سفر (قیامت) را یاد کند آماده راه گردد.  
همان ، ح ۲۷۲، ص ۱۲۲۲.

### حدیث ۶۷۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ ذَكَرَ الْمَعَادَ وَعَمِلَ لِلْحِسَابِ وَقَعَّ بِالْكَفَافِ وَرَضِيَ عَنِ اللَّهِ.

خوشا به حال کسی که به یاد معاد باشد و برای روز حساب ، کار کند و به اندازه روزی خود قناعت نماید و از خدا خشنود باشد.  
نهج البلاغه ، ح ۴۱، ص ۱۱۰۸.

### حدیث ۶۷۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَمَلُ الصَّالِحُ حَرْثُ الْآخِرَةِ.

کردار نیک ، کشته ای برای آخرت است .



همان ، خ ۲۳ ، ص ۸۴.

### حدیث ۶۷۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَعْمَالُ الْعِبَادِ فِي عَاجِلِهِمْ نَضْبُ أَعْيُنِهِمْ فِي آجَلِهِمْ .  
 کردار امروز مردم ، فردا پیش روی آنهاست .  
 همان ، ح ۶ ، ص ۱۰۹۱.

### حدیث ۶۷۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَ لِكُلِّ غَادِرٍ لَوْاءٌ يُعْرَفُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .  
 خائنان در روز قیامت پرچمی دارند که بدان شناخته می شوند .  
 همان ، خ ۱۹۱ ، ص ۶۴۸.

### حدیث ۶۷۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 بِئْسَ الزَّادُ إِلَى الْمَعَادِ الْعُدْوَانُ عَلَى الْعِبَادِ .  
 بدترین توشه انسان برای معاد، تجاوز به بندگان خداست .  
 همان ، ح ۲۱۲ ، ص ۱۱۸۴.

### حدیث ۶۷۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَإِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابَ وَ غَدًا حِسَابٌ وَلَا عَمَلَ .  
 امروز روز کار است و روز حساب نیست و فردا روز حساب است و روز کار نیست .  
 نهج البلاغه ، خ ۴۲ ، ص ۱۲۸.

### حدیث ۶۷۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اجْعَلْ جِدَّكَ لِإِعْدَادِ الْجَوَابِ لِيَوْمِ الْمَسْئَلَةِ وَالْحِسَابِ .  
 بکوش تا برای پاسخگویی در روز پرسش و حساب رسی آماده باشی .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۶۲۳.

### حدیث ۶۷۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمَنَّ أَنَّ حِسَابَ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ حِسَابِ النَّاسِ .

بدان ! حسابرسی خداوند از حسابرسی مردم سخت تر است .

نهج البلاغه ، ن ۴۰ ، ص ۹۵۵ .

### حدیث ۶۷۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاجْعَلُوا اجْتِهَادَكُمْ فِيهَا التَّزَوُّدَ مِنْ يَوْمِهَا الْقَصِيرِ لِيَوْمِ الْأَخْرَةِ الطَّوِيلِ .

کوشش شما در دنیا این باشد که از این چند روزه کوتاه برای روزهای بلند آخرت توشه بگیرید .

نهج السعاده ، ج ۳ ، ص ۱۵۰ .

### حدیث ۶۷۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَتَزَوَّدُوا فِي أَيَّامِ الْفَنَاءِ لِأَيَّامِ الْبَقَاءِ .

مردم ! در روزهای فناپذیر، برای روزگار جاودان ، توشه بگیرید .

نهج البلاغه ، خ ۱۵۷ ، ص ۴۶۲ .

### حدیث ۶۷۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أُبْدَلُ مَالِكَ لِمَنْ بَدَلَ لَكَ وَجْهَهُ فَإِنَّ بَدَلَ الْوَجْهِ لَا يُوَازِيهِ شَيْءٌ .

مال خود را به کسی که برای تو از آبرویش گذاشته است ، ارزانی دار ، زیرا هیچ چیز با بخشیدن آبرو برابری نکند .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۳۶ .

### حدیث ۶۷۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَاءٌ وَوَجْهَكَ جَامِدٌ يُقَطِّرُهُ السُّؤَالُ ، فَانظُرْ عِنْدَ مَنْ تُقَطِّرُهُ .

آبروی تو بر جبین تو بسته است و خواهش ، آن را قطره قطره می چکاند . پس بنگر که آن را نزد چه کس فرو می چکانی !

همان ، ح ۳۴۷ .

### حدیث ۶۷۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ ضَنَّ بِعَرَضِهِ فَلْيَدْعِ الْمِرَاءَ .

هر که آبروی خود را دوست دارد، باید از بگو مگو بپرهیزد.

همان ، ح ۳۵۴ ، ص ۱۲۵۵.

### حدیث ۶۷۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا تَجْعَلْ عِرْضَكَ غَرَضًا لِنِبَالِ الْقَوْلِ.

آبرویت را آماج تیرهای گفتار قرار مده .

نهج البلاغه ، ن ۶۹ ، ص ۱۰۶۷.

### حدیث ۶۷۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

کتاب حاضر به پاسداشت سال امیرالمؤمنین (ع) (سال ۱۳۷۹ که توسط مقام معظم رهبری نامگذاری شد) تهیه و تدوین شده است . مطالب این کتاب مجموعه ای از هزار موضوع اقتصادی ، تربیتی ، سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی ، نظامی ، بهداشتی و هنری است که با استفاده از منابع روایی خصوصاً کتاب شریف نهج البلاغه و غررالحکم جمع آوری شده است .

### حدیث ۶۷۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَعْظَمِ أَجْرٍ مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ؛ لَكَادَ الْعَفِيفُ أَنْ يَكُونَ مَلَكًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ.

اجر مجاهد شهید در راه خدا بیشتر از کسی نیست که قدرت بر گناه دارد اما خویشنداری می کند. گویی که انسان پاکدامن ، فرشته ای است از فرشتگان !

همان ، ح ۴۶۶ ، ص ۱۳۰۳.

### حدیث ۶۷۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

دَلِيلٌ غَيْرُهُ الرَّجُلُ عَفَّتُهُ.

دلیل غیرت مرد عفت اوست .

غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۸.

### حدیث ۶۷۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاصْفَحْ مَعَ الدَّوْلَةِ تَكُنْ لَكَ الْعَاقِبَةُ.

در چیرگی چشم پوش ، تا سرانجام [نیکو] از آن تو باشد.

نهج البلاغه ، ن ۶۹ ، ص ۱۰۶۷.

**حدیث ۶۷۵۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَفْوُ زَكَاةُ الظَّفْرِ .

بخشش ، زکات پیروزی است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۹۷ .

**حدیث ۶۷۶۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَوْلَى النَّاسِ بِالْعَفْوِ أَقْدَرُهُمْ عَلَى الْعُقُوبَةِ .

سزاوارترین کس برای بخشودن ، اوست که تواناترین کس برای کیفر دادن باشد .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۹ ، ص ۱۱۱۲ .

**حدیث ۶۷۶۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ أَضَلُّ كُلِّ خَيْرٍ .

علم ، ریشه هر خوبی است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۰۵ .

**حدیث ۶۷۶۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ وَرَاثَةٌ كَرِيمَةٌ .

دانش ، میراثی ارجمند است .  
 نهج البلاغه ، ح ۴ ، ص ۱۰۸۹ .

**حدیث ۶۷۶۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَرْفَعِ الْعِلْمَ مَا ظَهَرَ فِي الْجَوَارِحِ وَالْأَرْكَانِ .

برترین دانش آن است که در همه اندام - و در اعضا و ارکان بدن - پدیدار شود .  
 همان ، ح ۸۸ ، ص ۱۱۲۷ .

**حدیث ۶۷۶۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا أَرَدَلَ اللَّهُ عَبْدًا حَطَرَ عَلَيْهِ الْعِلْمَ.  
 هر گاه خداوند خواری بنده ای را بخواهد، از دانش بی بهره اش کند.  
 همان ، ح ۲۸۰ ، ص ۱۲۲۵.

### حدیث ۶۷۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَيْسَ فِيهِ التَّفَكُّرُ.  
 علمی که با اندیشه همراه نباشد، سودمند نیست .  
 تحف العقول ، ص ۲۲۴.

### حدیث ۶۷۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْكُتُبُ بِسَاتِينُ الْعُلَمَاءِ.  
 کتاب ها، بستان های دانشورانند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۴۵.

### حدیث ۶۷۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ عِلْمَانِ: مَطْبُوعٌ وَ مَسْمُوعٌ وَ لَا يَنْفَعُ الْمَسْمُوعُ إِذَا لَمْ يَكُنِ الْمَطْبُوعُ.  
 علم دو گونه است : سرشته به طینت و شنیده شده به گوش ، مادامی که شنیده شده ، به طینت سرشته نباشد، سودی ندهد.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۳۱ ، ص ۱۲۴۵.

### حدیث ۶۷۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَطْعِ الْعِلْمَ وَاعْصِ الْجَهْلَ تُفْلِحَ.  
 از علم پیروی کن و با جهل مخالفت کن تا رستگار شوی .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۸۳.

### حدیث ۶۷۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ، الْعِلْمُ يَخْرُسُكَ، وَأَنْتَ تَخْرُسُ الْمَالَ.  
 دانش از مال بهتر است ، که دانش پاسبان توست و تو نگهبان مال .

نهج البلاغه ، ح ۱۳۹ ، ص ۱۱۵۵.

### حدیث ۶۷۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأَیْمَانُ وَالْعِلْمُ أَخَوَانِ تَوَاءَمَانِ وَرَفِیقَانِ لَا یَفْتَرِقَانِ .  
 ایمان و علم ، دو برادر همزاد و دو دوست جدایی ناپذیرند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۷.

### حدیث ۶۷۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَمَنْ عَلِمَ غَوَرَ الْعِلْمِ صَدَرَ عَنِ شَرَائِعِ الْحُكْمِ .  
 آن کس که به ژرفای دانش برسد، از آبشخور دین سیراب گردد.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۰ ، ص ۱۱۰۰.

### حدیث ۶۷۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اعْمَلُوا بِالْعِلْمِ تَسْعُدُوا .  
 به علم عمل کنید تا سعادت مند شوید.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۳۹.

### حدیث ۶۷۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعِلْمُ مَقْرُونٌ بِالْعَمَلِ : فَمَنْ عَمِلَ عَمَلًا ؛ وَالْعِلْمُ يَهْتَفُ بِالْعَمَلِ ، فَإِنْ آءَجَابَهُ وَإِلَّا ارْتَحَلَ عَنْهُ .  
 دانش همنشین با عمل است ؛ بنابراین هر کس عالم است ، عامل نیز هست . دانش (صاحب خویش را) به عمل فرامی  
 خواند، اگر پاسخ داد (که مطلوب است) و گرنه روی از او بگرداند.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۵۸ ، ص ۱۲۵۶.

### حدیث ۶۷۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَامِلُ بِالْعِلْمِ كَالسَّائِرِ عَلَى الطَّرِيقِ الْوَاضِحِ . فَلْيَنْظُرْ نَاطِرًا ؛ أَسَائِرُهُ هُوَ أَمْرٌ رَاجِعٌ ؟ .  
 کسی که آگاهانه عمل می کند، مانند کسی است که در راه روشن حرکت می نماید، پس هر بینا باید بنگرد که آیا واقعاً پیش  
 می رود یا پس می آید؟  
 همان ، خ ۱۵۴ ، ص ۴۵۰.

**حدیث ۶۷۷۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْعِلْمُ اَكْثَرُ مِنْ اَنْ يُحَاطَ بِهِ فَخُذُوا مِنْ كُلِّ عِلْمٍ اَحْسَنَهُ .  
 علم بیشتر از آن است که تمام قلمرو آن قابل احاطه باشد. پس ، از هر دانش بهترینش را برگزینید.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۶.

**حدیث ۶۷۷۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَبُّ عَالِمٍ قَدْ قَتَلَهُ جَهْلُهُ وَ عِلْمُهُ مَعَهُ لَا يَنْفَعُهُ .  
 چه بسیار دانشمند که نادانی اش او را هلاک کرده و علمش به او سودی نبخشیده است .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۰۴، ص ۱۱۳۵.

**حدیث ۶۷۷۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَلْعِلْمُ يُرْشِدُكَ وَالْعَمَلُ يَبْلُغُ بِكَ الْغَايَةَ .  
 علم به تو راه را نشان می دهد و عمل تو را به نهایت می رساند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۱۲۳.

**حدیث ۶۷۷۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْعِلْمِ تَزُكُّ الْعَمَلِ بِهِ .  
 آفت علم ، عمل نکردن به آن است .  
 همان ، ج ۳، ص ۱۰۷.

**حدیث ۶۷۷۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَوْضَعُ الْعِلْمِ مَا وَقَفَ عَلَى اللِّسَانِ .  
 بی ارزش ترین دانش ، دانشی است که تنها در زبان بماند - و به گفت و شنود، بسنده شود -  
 نهج البلاغه ، ح ۸۸، ص ۱۱۲۷.

**حدیث ۶۷۸۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّمَا الْعَالِمُ مَنْ دَعَاهُ عِلْمُهُ إِلَى الْوَرَعِ وَالتَّقَى .  
 عالم کسی است که علمش او را به پارسایی و خداترسی فراخواند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۹۴.

### حدیث ۶۷۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَالِمُ مَنْ عَرَفَ قَدْرَهُ .  
 دانا کسی است که قدر و اندازه خود را بشناسد.  
 همان ، ج ۱ ، ص ۳۲۴.

### حدیث ۶۷۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَلَى الْعَالِمِ أَنْ يَعْمَلَ بِمَا عِلْمٌ ثُمَّ يَطْلُبَ تَعَلُّمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ .  
 بر دانشمند است ، که آنچه را می داند به کار بندد و سپس در پی یاد گرفتن آنچه نمی داند برود.  
 همان ، ج ۴ ، ص ۳۱۷.

### حدیث ۶۷۸۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى أَهْلِ الْجَهْلِ أَنْ يَتَعَلَّمُوا حَتَّىٰ أَخَذَ عَلَىٰ أَهْلِ الْعِلْمِ أَنْ يُعَلِّمُوا .  
 خداوند پیش از آن که نادانان را به آموختن تکلیف کند، دانایان را به آموزش دادن متعهد ساخت .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۷۰ ، ص ۱۳۰۴.

### حدیث ۶۷۸۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ .  
 دانشوران ، بر مردم حاکمیت دارند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۳۷.

### حدیث ۶۷۸۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 جَمَالُ الْعَالِمِ عَمَلُهُ بِعِلْمِهِ .  
 زیبایی دانشمند، عمل کردن به علم خویش است .



همان ، ج ۳ ، ص ۳۶۳.

### حدیث ۶۷۸۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُلَمَاءُ أَطَهَرُ النَّاسِ أَخْلَاقًا وَأَقْلَهُمْ فِي الْمَطَامِعِ أَعْرَاقًا.  
 دانشوران پاک خوترین و کم آزرترین مردم اند.  
 همان ، ج ۲ ، ص ۵۴۰.

### حدیث ۶۷۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يُقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ.  
 دانای فهمیده و زیرک کسی است که مردم را از رحمت و آمرزش خدا مأیوس نکند.  
 نهج البلاغه ، ح ۸۷ ، ص ۱۱۲۶.

### حدیث ۶۷۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَءَاكُثْرُ مُدَارَسَةِ الْعُلَمَاءِ وَمُنَاقَشَةِ الْحُكَمَاءِ فِي تَنْبِيهِ مَا صَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرٌ بِلَادِكَ.  
 در آنچه کار شهرهایت را استوار می دارد، با دانشمندان فراوان گفتگو کن و با حکیمان فراوان سخن در میان گذار.  
 همان ، ن ۵۳ ، ص ۱۰۰۱.

### حدیث ۶۷۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ الْعَالِمُ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الصَّائِمِ الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ.  
 مؤمن دانشور، اجر و پاداشش بیش از روزه داری است که در راه خدا جهاد می کند.  
 بحارالانوار، ج ۲ ، ص ۱۷.

### حدیث ۶۷۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعُلَمَاءُ غُرَبَاءُ لِكَثْرَةِ الْجُهَالِ.  
 چون نادانان فزونی یابند، دانشوران غریب گردند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۳۳.

### حدیث ۶۷۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

هَلَكَ خَزَانُ الْأَمْوَالِ وَ هُمْ أَعْيَاءُ وَ الْعُلَمَاءُ بِأَقْوَنَ مَا بَقِيَ الدَّهْرُ.

گنجوران مال‌ها مرده‌اند، گرچه زنده‌اند، و دانشمندان چندان که روزگار پاید، پاینده‌اند.

نهج البلاغه، ح ۱۳۹، ص ۱۱۵۶.

### حدیث ۶۷۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- إِنْ أَبْغَضَ الْخَلَائِقَ إِلَى اللَّهِ... رَجُلٌ قَمَشَ جَهْلًا مَوْضِعَ فِي جُهَالِ الْأُمَّةِ غَارٌ فِي أَعْبَاشِ الْفِتْنَةِ، عَمَّ بِمَا فِي عَقْدِ الْهُدْنَةِ. قَدْ سَيَّمَاهُ أَشْبَاهُ النَّاسِ عَالِمًا وَ لَيْسَ بِهِ.

مبغوض‌ترین مردم در پیشگاه خداوند... کسی است که انبوهی از نادانی‌ها را در خود جمع کرده، در میان توده ناآگاه برای خود پایگاهی ساخته است، در امواج فتنه‌ها جولان می‌دهد و از راز صلح یکسره بی‌خبر است. ناآگاهان مردم نما دانشمندش می‌نامند در حالی که از هر علمی خالی است.

همان، خ ۱۷، ص ۷۱.

### حدیث ۶۷۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- وَ آخِرُ قَدْ تَسَمَّى عَالِمًا وَ لَيْسَ بِهِ فَاقْتَبَسَ جَهَائِلَ مِنْ جُهَالٍ وَ أَضَالِيلَ مِنْ ضَلَالٍ.

دسته‌ای، دانشمند نامیده می‌شوند ولی دانشمند نیستند، مقداری نادانی را از جاهلان برگرفته و مقداری مطالب گمراه‌کننده را از گمراهان گرد آورده‌اند [و به هم آمیخته‌اند تا خود را اندیشمند بخوانند]

همان، خ ۸۶، ص ۲۱۴.

### حدیث ۶۷۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

آفَةُ الْعَامَّةِ الْعَالِمِ الْفَاجِرِ.

آفت مردم، عالم آلوده دامن است.

شرح غررالحکم، ج ۳، ص ۱۰۸.

### حدیث ۶۷۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

زَلَّةُ الْعَالِمِ كَانِكِسَارِ السَّفِينَةِ تَغْرُقُ وَ يَغْرُقُ مَعَهَا خَلْقٌ.

لغزش دانشمند چون شکستن کشتی است که هم خود غرق می‌شود و هم جمعی با آن.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۴۳.

**حدیث ۶۷۹۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ فَهِمَ، عَلِمَ غَوْرَ الْعِلْمِ.  
 آن کس که فهمید به ژرفای دانش پی برد.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۰، ص ۱۱۰۰.

**حدیث ۶۷۹۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 خُذُوا مِنْ كُلِّ عِلْمٍ إِحْسَنَهُ فَإِنَّ النَّحْلَ يَأْكُلُ مِنْ كُلِّ زَهْرٍ إِزْوِينَهُ.  
 از هر دانشی بهترینش را بگیرید، همچون زنبور عسل که بهترین گلها را می خورد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۱۵۲۶.

**حدیث ۶۷۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنَّهُوَمَا نِ لَا يَشْبَعَانِ: طَالِبُ عِلْمٍ وَ طَالِبُ دُنْيَا.  
 دو آزمندند که سیر نشوند؛ آن که علم آموزد و آن که مال اندوزد.  
 نهج البلاغه ، ح ۴۴۹، ص ۱۲۹۶.

**حدیث ۶۷۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَاسْتَمِعُوا مِنْ رَبَّانِيكُمْ وَ أَخْضِرُوهُ قُلُوبَكُمْ وَ اسْتَيْقِظُوا إِنْ هَتَفَ بِكُمْ.  
 پس گفتار مرشد و عالم خداشناس خود را بشنوید، و قلب هاتان را در محضرش حاضر کنید، و با فریاد بیدار گرش از خواب گران برخیزید.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۰۷، ص ۳۲۴.

**حدیث ۶۸۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ، اسْتَضْبِحُوا مِنْ شُعْلَةِ مِصْبَاحِ وَعِظِ مُتَعِظٍ وَامْتَاخُوا مِنْ صَفْوَعَيْنِ قَدْ رُوِّقَتْ مِنَ الْكَدْرِ.  
 ای مردم ! چراغ دل را از شعله گفتار گویندگان با عمل روشن سازید! ظرف های خویش را از آب زلال چشمه هایی که از آلودگی ها پاک است پر کنید.  
 همان ، خ ۱۰۴، ص ۳۱۱.

**حدیث ۶۸۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا يَسْتَحِينَنَّ أَحَدٌ إِذَا لَمْ يَعْلَمْ الشَّيْءَ أَنْ يَتَعَلَّمَهُ.  
 اگر کسی ، چیزی را نمی داند نباید از یاد گرفتن آن شرم کند.  
 همان ، ح ۸۲ ، ص ۱۱۲۳.

**حدیث ۶۸۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَصْفِيَةُ الْعَمَلِ خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ.  
 پاک کردن عمل [از ناخالصیها] از عمل ارزشمندتر است .  
 بحارالانوار، ج ۷۸ ، ص ۹۰.

**حدیث ۶۸۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَرْءُ لَا يَصْحَبُهُ إِلَّا الْعَمَلُ.  
 تنها همراه مرد کردار اوست .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۴۶.

**حدیث ۶۸۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ قَصَرَ فِي أَيَّامِ أَمَلِهِ قَبْلَ حُضُورِ أَجَلِهِ فَقَدْ خَسِرَ عَمَلَهُ وَ ضَرَّهُ أَجَلُهُ.  
 کسی که قبل از فرا رسیدن مرگ در اعمال نیکو کوتاهی کند، حاصل کارش زیان است و مرگ او مایه خسران .  
 نهج البلاغه ، خ ۲۸ ، ص ۹۸.

**حدیث ۶۸۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ مَا أَكْرَهْتَ نَفْسَكَ عَلَيْهِ.  
 بهترین اعمال آن است که نفس خود را به انجامش ناگزیر سازی .  
 همان ، ح ۲۴۱.

**حدیث ۶۸۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ، إِنَّهُ لَيْسَ لِمَا وَعَدَ اللَّهُ مِنَ الْخَيْرِ مَتْرُكٌ وَلَا فِيمَا نَهَى عَنْهُ مِنَ الشَّرِّ مَرَعَبٌ.

بندگان خدا! نه در وعده های نیک خداوند بهانه ای بر ترک است و نه در کارهایی که از آن ها نهی کرده ، انگیزه ای برای عمل

نهج البلاغه ، خ ۱۵۷ ، ص ۴۶۲.

### حدیث ۶۸۰۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمَةٍ وَ لَكِنَّهُ فِي عُنُقِكَ إِئْمَانَةٌ.

فرمانداری ، نه لقمه ای است برای شکمت ، بلکه امانتی است بر گردنت !

همان ، ن ۵ ، ص ۲۷۴.

### حدیث ۶۸۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّيْنَةُ بِحُسْنِ الصَّوَابِ لَا بِحُسْنِ الثِّيَابِ.

زیبایی به نیکویی عمل است نه به زیبایی جامه ها.

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۳۸.

### حدیث ۶۸۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاعْمَلُوا وَالْعَمَلُ يُرْفَعُ، وَالتَّوْبَةُ تَنْفَعُ، وَالِدُّعَاءُ يُسْمَعُ، وَالْحَالُ هَادِنَةٌ وَالْأَقْلَامُ جَارِيَةٌ. وَبَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ عُمْرًا نَاكِسًا.

عمل کنید (تا هنگامی که ) عمل (شما به پیشگاه خدا) بالا می رود و توبه نفع می بخشد و به دعاها شما ترتیب اثر داده

می شود (عمل کنید تا زمانی که ) احوال آرام و قلمهای (فرشتگان برای نوشتن اعمال ) در جریان است ، به

انجام اعمال صالح مبادرت ورزید پیش از آنکه عمرتان پایان یابد.

نهج البلاغه ، خ ۲۳۰ ، ص ۷۲۳.

### حدیث ۶۸۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَمْ يَمُتْ مَنْ تَرَكَ إِعْفَالًا يُقْتَدَى بِهَا مِنَ الْخَيْرِ.

آن که کارهای شایسته پیروی به یادگار گذارد، نمرده است .

بحارالانوار، ج ۲ ، ص ۲۴.

### حدیث ۶۸۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ مَشْغُولًا بِمَا آتَتْ عَنْهُ مَشْغُولٌ.

تنها به کاری پرداز که از آن بازخواست می شوی .

شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۶۰۱.

### حدیث ۶۸۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعَمَلُ شِعَارُ الْمُؤْمِنِ.

شعار (واقعی) مؤمن ، عمل اوست .

میزان الحکمه ، ج ۷ ، ص ۸.

### حدیث ۶۸۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ عَلَيْكُمْ رَصْدًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَعَيْونًا مِنْ جَوَارِحِكُمْ وَحِفَاطًا صِدْقٍ يَحْفَظُونَ أَعْمَالَكُمْ وَعَدَدَ أَنْفُسِكُمْ.

بندگان خدا! بدانید که از خود شما برای شما نگهبانانی است و از اندامتان مراقبان و حافظانی صادق که اعمال شما و شمارش نفس هایتان را ثبت می کنند.

نهج البلاغه ، خ ۱۵۶ ، ص ۱۸۰.

### حدیث ۶۸۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ آءِ بَطَاءً بِهٖ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهٖ نَسْبَهُ.

کسی که عمل وی ، حرکتش را کند سازد، نَسَبش به او، شتاب نمی دهد.

نهج البلاغه ، ح ۲۲ ، ص ۱۰۹۷.

### حدیث ۶۸۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً... قَدَّمَ خَالِصًا وَعَمِلَ صَالِحًا.

خدا رحمت کند آن را که توشه ای خالص پیش فرستد و کردار نیک انجام دهد.

همان ، خ ۷۵ ، ص ۱۷۴.

### حدیث ۶۸۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا تِجَارَةَ كَالْعَمَلِ الصَّالِحِ.

هیچ تجارتی چون عمل صالح نیست .

همان ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹ .

### حدیث ۶۸۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

جَمِيلُ الْفِعْلِ يُنْبِيءُ عَنْ طَيْبِ الْأَصْلِ .

کار زیبا و پسندیده از پاکی نژاد خبر می دهد.

شرح غررالحکم ، ج ۳ ، ص ۳۶۹ .

### حدیث ۶۸۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْمَالَ وَالْبَنِينَ حَزْتُ الدُّنْيَا، وَالْعَمَلَ الصَّالِحَ حَزْتُ الْآخِرَةَ .

همانا مال و فرزندان ، بهره این جهان است و کردار نیک ، کشته ای برای آن جهان .

نهج البلاغه ، خ ۲۳ ، ص ۸۴ .

### حدیث ۶۸۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَفَاءُ عُنْوَانُ الصِّفَاءِ .

وفاداری ، نشانه صفای باطن است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۵۰ .

### حدیث ۶۸۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَفَاءُ سَجِيَّةُ الْكِرَامِ .

وفا به عهد ، خصلت کریمان است .

همان ، ج ۱ ، ص ۷۸ .

### حدیث ۶۸۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَفَاءُ تَوَاءَمُ الْأَمَانَةِ وَزَيْنُ الْأَخْوَةِ .

وفاداری ، همزاد امانت داری و زینت برادری است .

همان ، ج ۲ ، ص ۴۶۸ .

**حدیث ۶۸۲۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ الْوَفَاءَ تَوَاءَمُ الصَّدْقِ.  
 مردم! وفا با صداقت آمیخته است.  
 نهج البلاغه، خ ۴۱، ص ۱۲۶.

**حدیث ۶۸۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَصْلُ الدِّينِ آدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالْوَفَاءُ بِالْعُهُودِ.  
 ادای امانت و وفای به عهد، پایه دین است.  
 شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۱۵۳.

**حدیث ۶۸۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْوَفَاءُ لِأَهْلِ الْعَدْرِ عِنْدَ اللَّهِ، وَالْعَدْرُ بِأَهْلِ الْعَدْرِ وَفَاءٌ عِنْدَ اللَّهِ.  
 در نزد خداوند، وفاداری به خیانتکاران خیانت، و خیانت به آنان عین وفاست.  
 نهج البلاغه، ح ۲۵۱، ص ۱۲۰۱.

**حدیث ۶۸۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنْ عَقَدْتَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ عَدُوِّكَ عُقْدَةً أَوْ أَلْبَسْتَهُ مِنْكَ ذِمَّةً فَحُطَّ عَهْدُكَ بِالْوَفَاءِ.  
 اگر با دشمنت پیمانی بستنی و در ذمه خود، او را امان دادی، به عهد خویش وفا کن.  
 همان، ن ۵۳، ص ۱۰۲۷.

**حدیث ۶۸۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْعَدْرُ شِيمَةُ اللَّثَامِ.  
 پیمان شکنی، خصلت فرومایگان است.  
 شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۷۹.

**حدیث ۶۸۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :



بَعَثَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) لِإِنْجَازِ عِدَّتِهِ وَتَمَامِ تَبَوُّتِهِ، مَا عُنُوذًا عَلَى النَّبِيِّينَ مِيثَاقُهُ، مَشْهُورَةً سَمَاتُهُ، كَرِيمًا مِيلَادُهُ.

خداوند سبحان برای وفای به وعده و اكمال دين خود، محمد(ص) رسول خویش را مبعوث ساخت . در حالی که از همه پیامبران برای بشارت به آمدنش پیمان گرفته شده بود با سیمای معروف ، و سرزمینی گرانمایه .  
نهج البلاغه ، خ ۱، ص ۳۵ .

### حدیث ۶۸۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَدْرُ يُضَاعِفُ السَّيِّئَاتِ.

پیمان شکنی گناهان را چندین برابر می کند.

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۷۰.

### حدیث ۶۸۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قَدْ تَرَوْنَ عُهُودَ اللَّهِ مَنْقُوضَةً فَلَا تَغْضَبُونَ! وَءَأَنْتُمْ لِنَقْضِ ذِمَمِ آبَائِكُمْ تَأْتُونَ!

شما پیمان های خدا را شکسته می بینید و خشم نمی گیرید، در حالی که ننگ شکستن پیمان های پدرانتان را نمی پذیرید.

نهج البلاغه ، خ ۱۰۵، ص ۳۱۷.

### حدیث ۶۸۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْوَعْدُ وَجْهٌ وَالْإِنْجَازُ مَحَاسِنُهُ.

وعده ، صورت آدمی و عمل بدان ، آراستگی آن است .

شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۳۰۰ .

### حدیث ۶۸۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْحَدَرَ الْحَدَرَ فَوَاللَّهِ لَقَدْ سَتَرَ حَتَّى كَانَهُ قَدْ غَفَرَ.

به هوش باش و آگاه ! به خدا سوگند، خداوند گناه کسان را چنان می پوشاند که گویا آن را بخشیده است .

نهج البلاغه ، ح ۲۹، ص ۱۰۹۹.

### حدیث ۶۸۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ كِبْرَ الْعَيْبِ أَنْ تَعِيبَ مَا فِيكَ مِثْلَهُ.

بزرگترین زشتی آن است که زشت بدانی صفتی را که مانند آن در تو باشد.  
همان ، ح ۳۴۵ ، ص ۱۲۵۲.

### حدیث ۶۸۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
طُوبَى لِمَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ .  
خوشا آن که پرداختن به عیب خویش ، وی را از عیب دیگران بازدارد.  
همان ، خ ۱۷۷ ، ص ۵۷۶.

### حدیث ۶۸۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَلْيَكُنْ اَبْعَدُ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَاَشْنُوهُمْ عِنْدَكَ اَطْلَبْتَهُمْ لِمَعَائِبِ النَّاسِ .  
و از رعیت آن را از خود دورتر دار و با او دشمن باش که عیب مردم را بیشتر جوید.  
نهج البلاغه ، ن ۵۳ ، ص ۹۹۷.

### حدیث ۶۸۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْاَفْرَاطُ فِي الْمَلَامَةِ يَشُبُّ نَارَ اللِّجَاجَةِ .  
زیاده روی در نکوهش ، آتش لجاجت را شعله ور می سازد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۳.

### حدیث ۶۸۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَعْجَلْ فِي عَيْبِ أَحَدٍ بِدُنْيِهِ .  
در گفتن عیب کسی که گناهی کرده است ، شتاب مکن .  
نهج البلاغه ، خ ۱۴۰ ، ص ۴۲۹.

### حدیث ۶۸۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْغَفْلَةُ أَضْرُّ الْأَعْدَاءِ .  
غفلت زیان آورترین دشمنان است .  
همان ، ج ۱ ، ص ۲۰۳.

**حدیث ۶۸۳۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَفْ لَكُمْ... لَا يُتَامُ عَنْكُمْ وَأَنْتُمْ فِي غَفْلَةٍ سَاهُونَ.  
 نفرین بر شما، چشم دشمن برای تهاجم به شما خواب ندارد، در حالی که شما در غفلت و فراموشی زندگی می کنید.  
 نهج البلاغه ، خ ۳۴، ص ۱۱۳.

**حدیث ۶۸۳۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغَفْلَةُ شِيْمَةُ النَّوْكَى .  
 غفلت خوی نابخردان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۲۲۵.

**حدیث ۶۸۴۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغَيْبَةُ جُهْدُ الْعَاجِزِ .  
 غیبت ، تلاش ناتوان است .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۵۳، ص ۱۲۹۷.

**حدیث ۶۸۴۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنْ أَعْفَبِ اللُّؤْمِ غَيْبَةُ الْأَخْيَارِ .  
 زشت ترین پستی ها، غیبت نیکان است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶، ص ۲۱.

**حدیث ۶۸۴۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغَيْبَةُ آيَةُ الْمُنَافِقِ .  
 غیبت نشان منافق است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۲۲۶.

**حدیث ۶۸۴۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَى قَدْرِ الْحَمِيَّةِ تَكُونُ الْغَيْرَةُ.

غیرت هر کس به اندازه حمیت اوست .  
همان ، ج ۴ ، ص ۳۱۱.

### حدیث ۶۸۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
غَيْرَةُ الرَّجَالِ اِيْمَانٌ.

غیرت مردان ، (عین) ایمان است .  
نهج البلاغه ، ح ۱۱۹ ، ص ۱۱۴۴.

### حدیث ۶۸۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَا زَنَى غَيُورٌ قَطُّ.

غیرتمند هرگز زنا نکند.  
همان ، ح ۲۹۷ ، ص ۱۲۳۲.

### حدیث ۶۸۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهَا النَّاسُ شَقُّوا أَمْوَاجَ الْفِتَنِ بِسُفْنِ النَّجَاهِ وَعَرَّجُوا عَنِ طَرِيقِ الْمُنَافَرَةِ وَضَعُوا تِيْجَانَ الْمَفَاخِرَةِ.

ای مردم! با کشتی های نجات امواج فتنه را بشکافید و از راه عداوت و نفرت انگیزی برگردید و تاج های فخر فروشی را به یک سو نهدید و به زمین بگذارید.  
نهج البلاغه ، خ ۵ ، ص ۲۷.

### حدیث ۶۸۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّبُونِ؛ لَا ظَهْرَ فَيْزِكَ، وَلَا ضَرْعَ فَيْحَلَبَ.

هنگام فتنه چونان بچه شتر باش ، نه پشتی دارد برای سوار شدن و نه پستانی برای دوشیدن .  
همان ، ح ۱ ، ص ۱۰۸۸.

### حدیث ۶۸۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَإِنْ شَعَبَ شَاغِبٌ اشْتَعَبَتْ فَإِنْ أَبِي قُوتِلَ.

اگر فتنه گری ، به آشوب برخیزد، [استیضاح می شود و] مورد عتاب قرار می گیرد. اگر [از توبه] سر باز زند کشته می شود.

همان ، خ ۱۷۳ ، ص ۱۷۹ .

### حدیث ۶۸۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا فِتْنَةَ أَعْظَمَ مِنَ الشَّهْوَةِ .

فتنه ای عظیم تر از شهوت [و کشش انحرافی] نیست .

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۳۹۳ .

### حدیث ۶۸۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا كُلُّ فُرْصَةٍ تُصَابُ .

هر فرصتی دست یافتنی نیست .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۶ .

### حدیث ۶۸۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ عِصَّةٌ .

از کف دادن فرصت اندوهبار است .

همان ، ح ۱۱۴ ، ص ۱۱۴۱ .

### حدیث ۶۸۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُرْصَةُ سَرِيعَةُ الْغَوْتِ وَ بَطِيئَةُ الْعُودِ .

فرصت زود فوت می شود و دیر برمی گردد .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۱۳ .

### حدیث ۶۸۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْعُمُرُ تُفْنِيهِ اللَّحْظَاتُ .

لحظه ها [ی زود گذر] است که عمر را به [دست] فنا می سپارد .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۹۲ .

### حدیث ۶۸۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إَجْعَلْ زَمَانَ رَخَائِكَ عُدَّةً لِأَيَّامِ بَلَائِكَ.

زمان فراخی و گشاده دستی ات را ذخیره ای برای روزهای سخت خود قرار ده .  
همان ، ج ۲ ، ص ۶۰۳.

### حدیث ۶۸۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

رَحِمَ اللَّهُ أُمَّرَاءَ... إِغْتَنَّمَ الْمَهْلَ وَ بَادَرَ الْأَجَلَ.

خدا بیامرزد کسی را که فرصتها را غنیمت شمرد و قبل از مرگ ، خود را مهیای سفر آخرت کند.  
نهج البلاغه ، خ ۷۵ ، ص ۱۷۴.

### حدیث ۶۸۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ آمَنَ الزَّمَانَ خَانَهُ.

آن که از زمانه ایمن نشیند، خیانت آن بیند.  
همان ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۶.

### حدیث ۶۸۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

السَّاعَاتُ تَخْتَرِمُ الْأَعْمَارَ وَ تُدْنِي مِنَ الْبُؤَارِ.

ساعتها، عمرها را فرا می گیرند و به مرگ و هلاک نزدیک می کنند.  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۱۵.

### حدیث ۶۸۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الزَّمانُ يُرِيكَ الْعَيْبَ.

[گردش] روزگار عبرت ها را به تو می نمایاند.  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۵۷.

### حدیث ۶۸۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

بَادِرِ الْفُرْصَةَ قَبْلَ أَنْ تُكُونَ غُصَّةً.

فرصت را غنیمت شمار پیش از آن که اندوهی گلوگیر شود.  
نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۱.

### حدیث ۶۸۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْفُرْصُ تَمْرٌ مَرَّ السَّحَابِ .  
فرصت ها بسان ابرها [از دست ] می رود.

### حدیث ۶۸۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوَّاضُعُ يَرْفَعُ الْوَضِيعَ .  
فروتنی فرومایه را بلند گرداند.  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۸۲.

### حدیث ۶۸۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا حَسَبَ كَالْتَّوَّاضِعِ .  
هیچ بزرگواری چون فروتنی نیست .  
نهج البلاغه ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

### حدیث ۶۸۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
التَّوَّاضِعُ مَعَ الرَّفْعَةِ كَالْعَفْوِ عَنِ الْقُدْرَةِ .  
فروتنی با بلندمرتبگی ، مانند بخشودن از سر قدرت است .  
شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۸۹.

### حدیث ۶۸۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
رَأْسُ الْعِلْمِ التَّوَّاضِعُ .  
سر دانش فروتنی است .  
بحار الانوار ، ج ۷۸ ، ص ۶.

### حدیث ۶۸۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا أَقْبَحَ الْخُضُوعَ عِنْدَ الْحَاجَةِ.

چه زشت است فروتنی هنگام نیازمندی و تنگدستی .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۵.

### حدیث ۶۸۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْتَمِدُوا وَضَعَ التَّدَلُّلِ عَلَى رُؤُوسِكُمْ وَالْقَاءَ التَّعَزُّزِ تَحْتَ أَعْقَابِكُمْ وَخَلَعَ التَّكْبَرِ مِنْ أَعْنَاقِكُمْ وَاتَّخِذُوا التَّوَاضِعَ مَسَلِحَةً بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ عَدُوِّكُمْ إِبْلِيسَ وَجُنُودِهِ.

تاج تواضع و فروتنی را بر سر نهید و تکبر و خودپسندی را زیر پا افکنید و حلقه های زنجیر خودبرتر بینی را از گردن بنهید، و فروتنی و تواضع را سنگر میان خود و دشمنان یعنی ابلیس و سپاهیان او برگیرید.

نهج البلاغه ، خ ۲۳۴ ، ص ۷۸۲.

### حدیث ۶۸۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَكْبَرُ.

تهیدستی مرگ بزرگ تر است .

تحف العقول ، ص ۱۱۳.

### حدیث ۶۸۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يَا بَنِيَّ، إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ الْفَقْرَ، فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْهُ، فَإِنَّ الْفَقْرَ مَنْقَصَةٌ لِلدِّينِ مَدْهَشَةٌ لِلْعَقْلِ، دَاعِيَةٌ لِلْمَقْتِ!

امام علی (ع) به فرزندش محمد حنفیه فرمود: فرزندم! از فقر بر تو می ترسم ، از آن به خدا پناه ببر! چرا که فقر، دین انسان را ناقص و عقل و اندیشه او را مشوش و او را نسبت به مردم بدبین می سازد.

نهج البلاغه ، ح ۳۱۱ ، ص ۱۲۳۸.

### حدیث ۶۸۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَالْفَقْرُ يُخْرِسُ الْفِطْنَ عَنْ حُجَّتِهِ.

تنگدستی زیرک را از بیان حجت و دلیلش گنگ و لال می گرداند.

نهج البلاغه ، ح ۳.

### حدیث ۶۸۷۰



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ وَجَدَ مَاءً وَ تَرَابًا ثُمَّ افْتَقَرَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ.

کسی که آب و زمینی بیابد و نیازمند باشد، از رحمت خداوند به دور است .

بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۶۵.

### حدیث ۶۸۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَالْمَقِيلُ غَرِيبٌ فِي بَلَدَتِهِ.

بی چیز در دیار خویش هم غریب است .

نهج البلاغه ، ح ۳، ص ۱۰۸۹ .

### حدیث ۶۸۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ أَظْهَرَ فَقْرَهُ أَذَلَّ قَدْرَهُ.

هر کس نداری اش را ظاهر کند، ارزش خود را پایین آورده است .

شرح غررالحکم ، ج ۵، ص ۳۲۰.

### حدیث ۶۸۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْلَمُوا أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَا يَعْشُ، وَالْهَادِي الَّذِي لَا يُضِلُّ.

بدانید که این قرآن خیرخواهی است که خیانت نمی کند و رهبری است که گمراه نمی سازد.

نهج البلاغه ، خ ۱۷۶، ص ۱۸۲.

### حدیث ۶۸۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عَلَيْكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ الْحَبْلُ الْمَتِينُ وَالتُّورُ الْمُبِينُ، وَالشِّفَاءُ النَّافِعُ وَالرَّيُّ النَّافِعُ وَالْعِصْمَةُ لِلْمُتَمَسِّكِ وَالنَّجَاةُ لِلْمُتَعَلِّقِ.

تمسک کنید به کتاب خداوند، زیرا این کتاب طنابی است محکم و نوری است آشکار و شفای است سودمند، و چشمه ای است

سیراب کننده ، نگهبان برای کسی است که به او تمسک جوید و نجات برای کسی است که به آن درآویزد.

همان ، خ ۱۵۵، ص ۴۹۰.

### حدیث ۶۸۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِيَكُنْ سَمِيرُكَ الْقُرْآنُ.

باید که ندیمت قرآن باشد.

شرح غررالحکم ، ج ۵ ، ص ۵۱.

### حدیث ۶۸۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فِي الْقُرْآنِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ، وَخَيْرُ مَا بَعْدَكُمْ، وَحُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ.

خبر گذشته و آینده و قوانین مورد نیاز امروزتان ، همه در قرآن است .

نهج البلاغه ، ح ۳۰۵ ، ص ۱۲۳۵.

### حدیث ۶۸۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَاسْتَشْفُوهُ مِنْ آذَوَائِكُمْ وَاسْتَعِينُوا بِهِ عَلَى لَأْوَائِكُمْ.

بهبودی خود را از قرآن بخواهید، و در سختی ها از آن طلب یاری نمایید.

نهج البلاغه ، خ ۱۷۵ ، ص ۵۶۷.

### حدیث ۶۸۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ.

قرآن ، ظاهرش زیبا و باطنش ژرفاست .

همان ، خ ۱۸ ، ص ۷۵.

### حدیث ۶۸۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَحَدًا إِلَّا قَامَ عَنْهُ بَزِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ، زِيَادَةٌ فِي هُدًى وَنُقْصَانٍ مِنْ عَمَى.

کسی با قرآن همنشین نشد، مگر آنکه از کنارش با فزونی ای یا کاستی ای برخاست . فزونی در هدایت و کاهش از کوردلی .

همان ، خ ۱۷۵ ، ص ۲۰۵.

### حدیث ۶۸۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَتَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ.

قرآن را فرا گیرید که آن نیکوترین گفته ها است .

همان ، خ ۱۰۹ ، ص ۳۳۹.

**حدیث ۶۸۸۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَدَبَّرُوا آيَاتِ الْقُرْآنِ وَاعْتَبِرُوا بِهِ فَإِنَّهُ ابْلَغُ الْعِبَرِ.

در آیات قرآن به خوبی بیندیشید و از آن عبرت بگیرید. همانا قرآن رساترین عبرت هاست .

شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۲۸۴.

**حدیث ۶۸۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَحْسِنُوا تِلَاوَةَ الْقُرْآنِ فَإِنَّهُ أَنْفَعُ الْقِصَصِ وَاسْتَشْفُوا بِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءُ الصُّدُورِ.

قرآن را نیکو تلاوت کنید که سودمندترین داستانها است و از آن شفا بجوید که شفای سینه ها است .

همان ، ج ۲، ص ۶۵۷.

**حدیث ۶۸۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْلَمُوا، إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيَّ أَحَدٌ بَعْدَ الْقُرْآنِ مِنْ فَاقَةٍ، وَلَا لِأَحَدٍ قَبْلَ الْقُرْآنِ مِنْ غِنَى.

بدانید نه کسی را پس از قرآن تهیدستی است و نه پیش از قرآن توانگری .

نهج البلاغه ، خ ۱۷۶، ص ۱۸۲.

**حدیث ۶۸۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ.

دلها نیز همچون کالبدها خسته می گردد، برای آسایش دل ، در پی حکمت های نو و طرفه برآیید.

همان ، ح ۸۹، ص ۱۱۲۷.

**حدیث ۶۸۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلْقُلُوبِ إِقْبَالَاً وَإِدْبَاراً؛ فَإِذَا أَعْقَبَتْ فَاحْمِلُوهَا عَلَى التَّوْفَلِ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاقْتَصِرُوا بِهَا عَلَى الْفَرَائِضِ.

دل آدمی گاه روی می آورد و گاه روی برمی تابد. چون روی آورد به مستحباتش وادارید و چون روی برتافت به واجبات بسنده

کنید.

نهج البلاغه ، ح ۳۰۴، ص ۱۲۳۵.

**حدیث ۶۸۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَا مِنْ أَحَدٍ أَوْدَعَ قَلْبًا سُرُورًا إِلَّا وَخَلَقَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ السُّرُورِ لُطْفًا.

کسی که دلی را شاد کند خداوند عوض آن لطف و معنویتی را برایش می آفریند.

همان ، ح ۲۴۹ ، ص ۱۲۰۰.

### حدیث ۶۸۸۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِلَّا وَ إِنْ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ، وَ إِيَّ شِدُّ مِنَ الْفَاقَةِ مَرَضِ الْبَدَنِ وَ إِيَّ شِدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ مَرَضِ الْقَلْبِ.

آگاه باشید! فقر یکی از بلاهاست و بدتر از آن بیماری بدن است ، و از آن بدتر بیماری قلب است . [منظور امام از بیماری قلب فساد اخلاق و انحراف عقیده است .]

همان ، ح ۳۸۱ ، ص ۱۲۷۰.

### حدیث ۶۸۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

(طُوبَى لِمَنْ) قَنَعَ بِالْكَفَافِ وَ رَضِيَ عَنِ اللَّهِ.

خوشا به حال کسی که به مقدار کفاف قناعت ورزد و از خدا راضی باشد.

نهج البلاغه ، ح ۴۱ ، ص ۱۱۰۸.

### حدیث ۶۸۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْقِنَاعَةُ أَبْقَى عِزًّا.

قناعت پایدارترین عزت و شرف است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۶۳.

### حدیث ۶۸۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَزَّ النَّفْسَ لُزُومُ الْقِنَاعَةِ.

از نشانه های عزت نفس دوام بر قناعت است .

همان ، ج ۶ ، ص ۴۸ .

### حدیث ۶۸۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَلْقَانُجُ نَاجٍ مِنْ آفَاتِ الْمَطَامِعِ .  
قانع از آسیب‌های آزمندی مصون است .  
همان ، ج ۲ ، ص ۴۴۳ .

### حدیث ۶۸۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
عَلَيْكُمْ بِالْقَنَاعَةِ تَسْتَعْتُوا .  
قناعت پیشه کنید تا توانگر شوید .  
بحارالانوار، ج ۶۹ ، ص ۳۹۹ .

### حدیث ۶۸۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
أَلْقَانَةُ سَيْفٌ لَا يُبْجُو .  
قناعت شمشیری است [اقتصادی] که هرگز کند نمی‌شود .  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۳۴ .

### حدیث ۶۸۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ رَضِيَ بَرِّزِقِ اللَّهِ لَمْ يَخْزَنْ عَلَى مَا فَاتَهُ .  
هر کس به روزی که خدا داده خشنود شود، برای آنچه از دست داده اندوهگین نگردد .  
نهج البلاغه ، ح ۳۴۱ ، ص ۱۲۴۹ .

### حدیث ۶۸۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَلَيْكُنْ نَظْرُكَ فِي عِمَارَةِ الْأَرْضِ أَبْلَغَ مِنْ نَظْرِكَ فِي اسْتِجْلَابِ الْخَرَجِ لِأَنَّ ذَلِكَ لَا يُدْرِكُ إِلَّا بِالْعِمَارَةِ .  
باید توجه تو در آبادانی زمین بیشتر از تلاش تو در گرفتن مالیات (از کشاورزان) باشد؛ زیرا دریافت مالیات جز به آبادانی زمین  
ممکن نمی‌شود .  
همان ، ص ۱۰۱۳ .

### حدیث ۶۸۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّمَا يُؤْتَى خَرَابُ الْأَرْضِ مِنْ إِعْوَازِ أَهْلِهَا وَإِنَّمَا يُعَوِّزُ أَهْلُهَا لِأَشْرَافِ أَنْفُسِ الْوُلَاةِ عَلَى الْجَمْعِ وَ سَوْءِ ظَنِّهِمْ بِالْبَقَاءِ وَقَلَّةِ إِنْتِفَاعِهِمْ  
بِالْعَبْرِ .

خرابی زمین ناشی از تنگدستی کسانی است که بر روی آن کار می‌کنند. کشاورزان هنگامی تنگدست گردند که والیان و دولتمردان به گردآوری مال، روی آورده از رخدادهای عبرت‌ناگینند.  
نهج البلاغه، ح ۳۴۱، ص ۱۰۱۴.

### حدیث ۶۸۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْكَامِلُ مَنْ غَلَبَ جِدُّهُ هَزْلَةً.  
کامل کسی است که جدیتش بر شوخ طبعی او چیره گردد.  
شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۵۶۲.

### حدیث ۶۸۹۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْكَامِلُ فِي الدُّنْيَا مَفْقُودٌ.  
تمامی کمال‌ها در دنیا به دست نیاید.  
همان، ج ۱، ص ۹۱.

### حدیث ۶۸۹۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْكَامِلُ فِي ثَلَاثٍ الصَّبْرُ عَلَى النَّوَائِبِ وَالتَّوَرُّعُ فِي الْمَطَالِبِ وَاسْتِعَاْفُ الطَّالِبِ.  
کمال در سه چیز است: شکیبایی بر گرفتاری‌ها، پارسایی در خواسته‌ها و مهربانی با خواهندگان.  
همان، ج ۲، ص ۴۴۵.

### حدیث ۶۹۰۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ السَّعْيُ فِي صَلَاحِ الْجُمْهُورِ.  
از کمال سعادت [آدمی] تلاش در راه مصلحت توده مردم است.  
شرح غررالحکم، ج ۳، ص ۳۰.

### حدیث ۶۹۰۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
بُلُوغُ أَعْلَى الْمَنَازِلِ بَعْدَ اسْتِحْقَاقِ مِنْ أَكْبَرِ أَسْبَابِ الْهَلَاكَةِ.  
دستیابی به مراتب و پست‌های عالی بدون شایستگی، از عوامل و اسباب هلاکت آدمی است.  
شرح نهج البلاغه، ابن ابی‌الحدید، ج ۲۰، ص ۲۸۷.

**حدیث ۶۹۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْحِقْدُ مَثَارُ الْغَضَبِ .  
 کینه ، ابزار خشم است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۴۲ .

**حدیث ۶۹۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْغِلُّ دَاءُ الْقُلُوبِ .  
 بدخواهی ، درد دل ها است .  
 همان ، ص ۱۴۹ .

**حدیث ۶۹۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَلَا تَبَاغَضُوا فَإِنَّهَا الْحَالِقَةُ .  
 کینه مورزید که نابود کننده برکت ها است .  
 نهج البلاغه ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸ .

**حدیث ۶۹۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْفِتَنِ الْحِقْدُ .  
 مایه فتنه ها کینه است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ح ۵۵۲۲ ، ص ۱۲۱ .

**حدیث ۶۹۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَجِمَ اللَّهُ امْرَأَةً... رَاقِبَ رَبِّهٖ وَخَافَ ذَنْبَهُ .  
 خدای رحمت کند مردی را که خدای را در نظر گیرد و از گناه خویش بترسد .  
 نهج البلاغه ، خ ۷۵ ، ص ۱۷۴ .

**حدیث ۶۹۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

نَعْمَ عَوْنُ الْمَعَاصِي الشُّبُعِ.

چه نیک یاور است سیری بر [انجام] گناهان .

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۱۶۳ .

### حدیث ۶۹۰۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

كُلُّ يَوْمٍ لَا يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ عِيدٌ.

هر روزی که خدا نافرمانی نشود آن روز، روز عید است .

نهج البلاغه ، ح ۴۲۰ ، ص ۱۲۸۶ .

### حدیث ۶۹۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْذَرُوا الذُّنُوبَ الْمُورِطَةَ.

از گناهان تباه کننده بر حذر باشید.

همان ، خ ۸۲ ، ص ۱۹۸ .

### حدیث ۶۹۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مُذِيعُ الْفَاحِشَةِ كَفَاعِلِهَا.

فاش کننده زشتی ها، همانند انجام دهنده آنها است .

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۱۲۵ .

### حدیث ۶۹۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ إِغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ.

فریادرسی به ستم دیده از کفاره گناه کبیره محسوب می شود.

همان ، ص ۲۹ .

### حدیث ۶۹۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

طُوبَى لِمَنْ... يَبْكِي عَلَى خَطِيئَتِهِ.

خوشا کسی ... که بر گناه خود بگرید.



نهج البلاغه ، خ ۱۷۵ ، ص ۵۷۶.

### حدیث ۶۹۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
تَزُكُّ الذَّنْبِ اَهْوَنُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ.  
گناه نکردن آسان تر از توبه کردن است .  
بحارالانوار، ج ۷۳ ، ص ۳۶۴.

### حدیث ۶۹۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْندَمُ عَلَى الْخَطِيئَةِ يَمْحُوها.  
پشیمانی از گناه ، گناه را محو می کند.  
شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۲۵.

### حدیث ۶۹۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ هَلَكَ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِرُكُوبِهِمُ الْمَعَاصِيَ.  
هر کس پیش از شما گرفتار هلاکت شده است ، بی گمان به دلیل ارتکاب گناهان است .  
نهج السعاده ، ج ۱ ، ص ۴۷۷.

### حدیث ۶۹۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَا تَأْتِ مَنْ عَلَى نَفْسِكَ صَغِيرَ مَعْصِيَةٍ فَلَعَلَّكَ مُعَذَّبٌ عَلَيْهِ.  
بر گناه خُرد خویش ایمن مباش ، چه ، شاید تو را بر آن عذاب کنند.  
نهج البلاغه ، خ ۱۴۰ ، ص ۴۲۹.

### حدیث ۶۹۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
اَشَدُّ الذُّنُوبِ مَا اسْتَخَفَّ بِهِ صَاحِبُهُ.  
بدترین گناه ، همان است که گناهکار آن را سبک شمارد.  
همان ، ح ۴۶۹ ، ص ۱۳۰۴.

### حدیث ۶۹۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- الْمَعْصِيَةُ تَمْنَعُ الْإِجَابَةَ.

گناه ، مانع پذیرش دعاست .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۲۳۱.

### حدیث ۶۹۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- إِذَا ظَهَرَتِ الْجَنَائِبُ ارْتَفَعَتِ الْبَرَكَاتُ.

هر گاه جنایتها آشکار شود، برکت ها از میان می رود.

همان ، ج ۳، ص ۱۲۸.

### حدیث ۶۹۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۳- مُدَاوَمَةُ الْمَعَاصِي تَقْطَعُ الرِّزْقَ.

اصرار بر گناهان ، روزی را می بُرد.

همان ، ج ۶، ص ۱۲۷.

### حدیث ۶۹۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَذْكُرُوا عِنْدَ الْمَعَاصِي ذَهَابَ اللَّذَاتِ وَبَقَاءَ التَّعْبَاتِ.

هنگام ارتکاب گناه ، از بین رفتن لذت ها و باقی ماندن پیامدها را به یاد آورید.

همان ، ج ۲، ص ۲۴۵.

### حدیث ۶۹۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشَّهَوَاتُ سُؤْمُومٌ قَاتِلَاتٌ.

خواهش های نفسانی ، زهرهایی کشنده اند!

همان ، ج ۱، ص ۲۲۰.

### حدیث ۶۹۲۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا أَشْجَعُ مِنْ بَرِيءٍ.

هیچکس مانند بیگناه شجاع نیست .

شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۳۷۳.

### حدیث ۶۹۲۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ يَبْتَلِي عِبَادَهُ عِنْدَ الْأَعْمَالِ السَّيِّئَةِ بِنَفْصِ الثَّمَرَاتِ وَ حَبْسِ الْبَرَكَاتِ وَ إِغْلَاقِ خَزَائِنِ الْخَيْرَاتِ لِيَتُوبَ تَائِبٌ وَ يَقْلَعُ مُقْلَعٌ .  
خداوند بندگانش را به هنگام کارهای زشت به کاهش میوه ها و دریغ داشتن برکتها و فرو بستن گنجینه های خیر دچار می سازد تا توبه کار، توبه کند و معصیت کار دل از معصیت برکند.

نهج البلاغه ، خ ۱۴۳ ، ص ۴۳۳.

### حدیث ۶۹۲۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُجُورُ دَارٌ حِضْنٍ ذَلِيلٍ لَا يَمْنَعُ أَهْلَهُ وَ لَا يُحْرِزُ مَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ .

هرزگی جایگاهی سست و فرو ریخته است که اهلس را حراست نکند و بر پناهندگانش آغوش نگشاید.

همان ، خ ۱۵۶ ، ص ۴۹۴.

### حدیث ۶۹۲۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَ مِنْ أَوْلِيَائِهِ أَنْ يُعْصَى فِي الْأَرْضِ وَ هُمْ سَكُوتٌ مُذْعَنُونَ .

همانا خداوند از اولیاء خود نپسندیده است که در زمین گناه انجام گیرد و آنها همچنان ساکت و آرام باشند.

نهج السعاده ، ج ۲ ، ص ۲۲۶.

### حدیث ۶۹۲۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۱- الْمُؤْمِنُ مَنْ طَهَّرَ قَلْبَهُ مِنَ الدَّنِيَّةِ .

مؤمن کسی است که دل خود را از صفات پست پاک کند.

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۹۰.

### حدیث ۶۹۲۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

۲- الْمُؤْمِنُ مَنْ تَحَمَّلَ أَدَى النَّاسِ وَ لَا يَتَاءَذَى أَحَدٌ بِهِ .

مؤمن کسی است که آزار مردم را تحمل کند و کسی از او آزار نبیند.

همان ، ص ۱۵۳.

**حدیث ۶۹۲۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ عَفِيفٌ مُّقْتَبِعٌ مُتَنَزِّهٌ مُتَوَرِّعٌ.  
 مؤ من عفیف (بازدارنده خود از غیر حلال) دوری کننده (از محرّمات) و پرهیزگار است .  
 همان ، ص ۳۵.

**حدیث ۶۹۳۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ كَيْسٌ عَاقِلٌ.  
 مؤ من هشیار و عاقل است .  
 همان ، ج ۱، ص ۱۸۷.

**حدیث ۶۹۳۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ بَشَرَ الْمُؤْمِنِ فِي وَجْهِهِ وَقُوَّتُهُ فِي دِينِهِ وَحُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ.  
 شادی مؤ من در چهره ، قدرتش در دینش و اندوهش در دل اوست .  
 غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۰۴.

**حدیث ۶۹۳۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا احْتَشَمَ الْمُؤْمِنُ إِخَاهُ فَقَدْ فَارَقَهُ.  
 آن گاه که مؤ من برادر خود را خشمگین ساخت ، میان خود و او جدایی انداخت .  
 نهج البلاغه ، ح ۴۷۲، ص ۱۳۰۵.

**حدیث ۶۹۳۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَابُ الْمُؤْمِنِ فِسْقٌ.  
 دشنام دادن مؤ من فسق است .  
 تحف العقول ، ص ۲۳۴.

**حدیث ۶۹۳۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُؤْمِنُ إِذَا سُئِلَ اءَشْعَفَ وَإِذَا سَاءَلَ خَفَّفَ.

هر گاه از مؤمن چیزی خواسته شود برمی آورد و چون خود چیزی بخواهد آسان می گیرد. [اصرار نمی ورزد]  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۵۷.

### حدیث ۶۹۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ: فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ، وَ سَاعَةٌ يَرْمُ مَعَاشَهُ، وَ سَاعَةٌ يُخَلِّي بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَدَّتِهَا فِيمَا يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ.

مؤمن را سه ساعت است : ساعتی که در آن با پروردگارش به راز و نیاز است و ساعتی که در آن زندگانی خود را کارساز است و ساعتی که در حلال و نیکو با لذت نفس دمساز است .  
نهج البلاغه ، ح ۳۸۲، ص ۱۲۷۱.

### حدیث ۶۹۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ اِنِّي لَعَلَى بَيْتِهِ مِنْ رَبِّي وَ مِنْهَاجٍ مِنْ نَبِيِّ ، وَ اِنِّي لَعَلَى الطَّرِيقِ الواضِحِ.

همانا من بر دلیل روشن پروردگارم و بر راه آشکار پیامبر راه می روم و در راهی روشن قرار دارم .  
همان ، خ ۹۶، ص ۲۸۶.

### حدیث ۶۹۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَ ذَلِكَ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ نُومَةً. اِنْ شَهِدَ لَمْ يَعْرِفْ وَ اِنْ غَابَ لَمْ يُفْتَقَدْ.

[از روزگار نیامده ای سخن می گویم] و آن زمانی است که جز مؤمن ناب و نایاب و گمنام را، راه نجاتی نخواهد بود. هم  
او که چون به صحنه درآید کسی او را نشناسد، و اگر نباشد، کسی سراغش را نگیرد.  
همان ، خ ۱۰۲، ص ۳۰۵.

### حدیث ۶۹۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا نَظَرَ اَعْتَبَرَ.

مؤمن هر گاه بنگرد، پند گیرد.  
تحف العقول ، ص ۲۳۵.

### حدیث ۶۹۳۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ شَكَأَ الْحَاجَةَ إِلَى مُؤْمِنٍ. فَكَأَنَّه شَكَاهَا إِلَى اللَّهِ؛ وَمَنْ شَكَاهَا إِلَى كَافِرٍ، فَكَأَنَّهَا شَكَاهَا إِلَى اللَّهِ. کسی که حاجت خود را نزد مؤمنی برد، گویا نزد خدا برده و کسی که نزد کافری برد گویی از خدایش شکایت کرده. نهج البلاغه، ح ۴۱۹، ص ۱۲۸۶.

### حدیث ۶۹۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الْمَوَدَّةُ أَقْرَبُ رَجْمٍ.  
مهربانی کردن نزدیکترین خویشاوندی است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۰۳.

### حدیث ۶۹۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
يَهْلِكُ فِي رَجُلَانِ: مُحِبُّ مُفْرِطٍ وَبَاهِتٌ مُفْتَرٍ.  
دو تن درباره من تباه گردیدند؛ دوستی که از حد بگذراند و دروغ بافنده ای که از آنچه در من نیست ، سخن راند.  
نهج البلاغه ، ح ۴۶۱، ص ۱۳۰۱.

### حدیث ۶۹۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرَّفْقُ أَخُو الْمُؤْمِنِ.  
مدارا برادر مؤمن است .  
شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۲۴۰.

### حدیث ۶۹۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
لَنْ لِمَنْ غَالَطَكَ فَإِنَّهُ يُوشِكُ أَنْ يَلِينَ لَكَ.  
در برابر درشتخویی دیگران ، نرمی را پیشه خود ساز که بدون تردید او نیز به نرمخویی در برابر تو خواهد پرداخت .  
نهج البلاغه ، ن ۳۱، ص ۹۳۳.

### حدیث ۶۹۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرَّفْقُ يُبَسِّرُ الصَّعَابَ وَيُسَهِّلُ الشَّدِيدَ الْأَسْبَابِ.  
مدارا سختیها را آسان می کند و اسباب را هموار می سازد.  
شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۴۵.

**حدیث ۶۹۴۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِخْلَطِ الشَّدَّةَ بِرِفْقٍ وَارْفُقْ مَا كَانَ الرَّفْقُ اءَوْفَقَ.  
 شدت را با نرمی درآمیز و مهربانی کن (البته) تا زمانی که نرمی و مهربانی موافق تر برای پیشبرد کار باشد.  
 همان ، ص ۲۰۴.

**حدیث ۶۹۴۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الرَّفْقُ يُؤَدِّي إِلَى السَّلْمِ.  
 نرمی و مدارا کردن با مردم ، موجب آشتی می شود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۲۷.

**حدیث ۶۹۴۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اِذَا كَانَ الرَّفْقُ حُرْفًا ، كَانَ الْخُرْقُ رِفْقًا.  
 جایی که مدارا درشتی به حساب آید، به جای مدارا درشتی باید.  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۱.

**حدیث ۶۹۴۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْرًا فَصَدَّقْ ظَنَّهُ.  
 کسی که به تو حسن ظن دارد گمان او را [با نیکویی در کار] تصدیق کن .  
 همان ، ح ۲۴۰ ، ص ۱۱۹۵.

**حدیث ۶۹۴۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ جَعَلَ الْمِرَاءَ دِينًا لَمْ يُصْبِحْ لَيْلُهُ.  
 آن که جدال پیشه کند، شبش صبح نشود.  
 همان ، ح ۳۰ ، ص ۱۱۰۲.

**حدیث ۶۹۵۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 (سَلُّ) عَنِ الْجَارِ قَبْلَ الدَّارِ .  
 پیش از خانه از همسایه پرس .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۶ .

### حدیث ۶۹۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ بَلَدٌ بِأَحَقَّ بِكَ مِنْ بَلَدٍ خَيْرُ الْبِلَادِ مَا حَمَلَكَ .  
 شهری تو را از شهر دیگر بهتر نیست . بهترین شهرها آن است که زندگیت را هموار کند .  
 همان ، ح ۴۳۴ ، ص ۱۲۹۱ .

### حدیث ۶۹۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّهُ لَا يَضِلُّ مَنْ هَدَاهُ وَلَا يَتَلُ مَنْ عَادَاهُ وَلَا يَفْتَقِرُ مَنْ كَفَاهُ .  
 خدا هر که راه نماید، گمراه نباشد و دشمنش را کسی پناه نباشد و آن را که او کار گزار شد، نیازی [به مال و جاه] نباشد .  
 همان ، خ ۲ ، ص ۴۱ .

### حدیث ۶۹۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً... أَخَذَتْ بِحُجْرَةٍ هَادٍ فَنَجَا .  
 خدا بیامرزد مردی را که در پی راهنمایی افتاد و نجات یافت .  
 همان ، خ ۷۵ ، ص ۱۷۴ .

### حدیث ۶۹۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَيْسَ طَالِبُ الدِّينِ مَنْ خَبَطَ أَوْ خَلَطَ .  
 کسی که در اشتباه یا تحیر بسر می برد، طالب دین نیست .  
 نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۱۶ .

### حدیث ۶۹۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَخْلُقْكُمْ عَبَثًا وَلَمْ يَتْرُكْكُمْ سُدًى ، وَلَمْ يَدْعُكُمْ فِي جِهَالِهِ وَلَا - عَمَى . قَدْ سَمَىٰ ءِثَارَكُمْ وَعَلِمَ أَعْمَالَكُمْ وَكَتَبَ ءِجَالَكُمْ وَأَنْزَلَ عَلَيْكُمُ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ .



خداوند سبحان شما را پوچ نیافریده است و بی هدف رهایتان نکرده، و در نادانی و نابینایی، به خویشانتان وانهاده است. تمامی آثار وجودیتان را با نام و نشانی مشخص ضبط کرده، به اعمالتان آگاه است و اجل هاتان را رقم زده است. شما را کتابی فرو فرستاده که روشنگر همه چیز است.

همان، خ ۸۵.

### حدیث ۶۹۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 وَاتَّرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءُهُ، لِيَسْتَأْذِنُواهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ.  
 و پی در پی رسولان خود را به سوی آنان فرستاد تا پیمان فطرت را از آنان مطالبه نمایند.

همان، خ ۱، ص ۳۳.

### حدیث ۶۹۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 الْمُرْتَابُ لَا دِينَ لَهُ.  
 فرد شکاک دین ندارد.

شرح غررالحکم، ج ۱، ص ۲۵۲.

### حدیث ۶۹۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 وَقَدْ تَوَكَّلَ اللَّهُ لِأَهْلِ هَذَا الدِّينِ بِإِعْزَازِ الْخُزْرَةِ، وَسِتْرِ الْعُورَةِ.  
 خدای ضمانت کرده است که حدود و نواحی اهل اسلام را عزت بخشد و عیوبشان را پوشیده بدارد.

نهج البلاغه، خ ۱۳۴، ص ۱۳۵.

### حدیث ۶۹۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 فَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا تَتَّحَقَّقْ شِقْوَتُهُ.  
 پس هر که جز اسلام دینی را پیروی کند، به یقین بدبخت است.

همان، خ ۱۶۰، ص ۵۱۴.

### حدیث ۶۹۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
 اسْتَعِدُّوا لِلْمَسِيرِ إِلَى قَوْمٍ حَيَارَى عَنِ الْحَقِّ لَا يُبْصِرُونَهُ وَ مُوزَعِينَ بِالْجُورِ لَا يَغْدِلُونَ بِهِ جُفَاءً عَنِ الْكِتَابِ، نُكْبٍ عَنِ الطَّرِيقِ!  
 برای حرکت به سوی کسانی آماده شوید که در شناخت حق سرگردان اند و بینشی ندارند، در باتلاق تجاوز فرومانده اند و

خلاصی نمی یابند، از کتاب فاصله گرفته اند و از راه بیرون افتاده اند.  
همان ، خ ۱۲۵، ص ۳۸۷.

### حدیث ۶۹۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ وَ هُوَ عَلَى مَعْرِفَةِ حَقِّ رَبِّهِ وَ حَقِّ رَسُولِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ مَاتَ شَهِيداً، وَ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ.  
هر کس از شما در حالی که حق پروردگار و حق پیامبر(ص) و حق اهل بیت پیامبرش را شناخته باشد در بستر بمیرد، شهید از دنیا رفته و مزد او با خداست .  
نهج البلاغه ، خ ۲۳۲، ص ۷۶۵.

### حدیث ۶۹۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
الرَّائِحُ إِلَى اللَّهِ كَالظَّمْثَانِ يَرُدُّ الْمَاءَ.  
آن که به سوی خدا روی نماید چون تشنه ای است که به آب درآید.  
همان ، خ ۱۲۴، ص ۳۸۳.

### حدیث ۶۹۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
وَاللَّهِ لَا بُنَّ أَبَى طَالِبٍ آتَسُّ بِالْمَوْتِ مِنَ الطُّفْلِ بِتَدْيِ أُمِّهِ.  
به خدا سوگند که انس پسر ابی طالب به مرگ ، بیش از انسی است که نوزاد به پستان مادرش دارد.  
همان ، خ ۵، ص ۵۷.

### حدیث ۶۹۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
إِنَّ أَكْرَمَ الْمَوْتِ الْقَتْلُ.  
گرامی ترین مرگها کشته شدن - در راه خدا - است .  
همان ، خ ۱۲۲، ص ۳۸۰.

### حدیث ۶۹۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مَنْ ارْتَقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ.  
آن که مرگ را چشم داشت ، در کارهای نیک پای پیش گذاشت .

نهج البلاغه ، ح ۳۰ ، ص ۱۰۹۹ .

### حدیث ۶۹۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 أَلَمُوتُ فِي حَيَاتِكُمْ مَقْهُورِينَ وَالْحَيَاةُ فِي مَوْتِكُمْ قَاهِرِينَ .  
 مرگ و نابودی ، در زندگی توأم با شکست و زندگی ، در مرگ سرخ و پیروزی آفرین شما است .  
 همان ، خ ۵۱ ، ص ۱۳۸ .

### حدیث ۶۹۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِذَا فَادَكُرُوا هَادِمَ اللَّذَاتِ وَمُنْغَصَ الشَّهَوَاتِ وَقَاطِعَ الْأُمْنِيَّاتِ عِنْدَ الْمُسَاوَرَةِ لِلْأَعْمَالِ الْقَبِيحَةِ .  
 هان ! آنگاه که به کارهای زشت شتاب می آرید ، بر هم زننده لذت ها ، تیره کننده شهوت ها و برنده آرزوها را به یاد آرید .  
 همان ، خ ۹۸ ، ص ۲۹۳ .

### حدیث ۶۹۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِالْيُسْرِ .  
 هر که مرگ را بسیار یاد نماید ، به آندک از دنیا خشنود باشد .  
 همان ، ح ۳۴۱ ، ص ۱۲۵۰ .

### حدیث ۶۹۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمَكْرُ بِمَنْ ائْتَمَنَكَ كُفْرٌ .  
 به کار بردن حيله درباره کسی که به تو اطمینان کرده کفر [و ناسپاسی] است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۳۰۵ .

### حدیث ۶۹۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا كُلُّ مَفْتُونٍ يُعَاتَبُ .  
 هر فریب خورده را سرزنش نتوان کرد .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۵ ، ص ۱۰۹۴ .

### حدیث ۶۹۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَالْمَغْبُوتُ مَنْ غَبِنَ نَفْسَهُ. وَالْمَغْبُوتُ مَنْ سَلِمَ لَهُ دِينُهُ.

مغبون واقعی کسی است که خود را مغبون سازد. و آن کس مورد غبطه خواهد بود که دینش سالم بماند.

همان ، خ ۸۵ ، ص ۲۰۸.

### حدیث ۶۹۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ أَعَشَّ النَّاسِ أَعَشُّهُمْ لِنَفْسِهِ وَأَعْصَاهُمْ لِرَبِّهِ.

خیانتکارترین مردم ، خیانتکارترین آنها به خویشان و نافرمان ترینشان به پروردگار است .

غررالحکم ، ص ۲۴۰.

### حدیث ۶۹۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَشُّ يَكْسِبُ الْمَسَبَّةَ.

فریبکاری [و غش در معامله ] سبب بدگویی است .

شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۶۲.

### حدیث ۶۹۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْغَشُّ لِسَانُهُ حُلُوٌّ وَقَلْبُهُ مُرٌّ.

فریبکار زبانی شیرین و دلی تلخ دارد.

همان ، ج ۲ ، ص ۶.

### حدیث ۶۹۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَظَّمَ صِغَارَ الْمَصَائِبِ ابْتِلَاءُ اللَّهِ بِكِبَارِهَا.

آن که مصائب کوچک را بزرگ شمارد، خداوند او را به مصیبت های بزرگ مبتلا می سازد.

نهج البلاغه ، ح ۴۴۰ ، ص ۱۲۹۳.

### حدیث ۶۹۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَنْزِيلُ الْمَثُوبَةِ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ.

ثواب به اندازه مصیبت [به مصیبت زده] داده می شود.

شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۲۸۰.

### حدیث ۶۹۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْمُشَاوِرَةُ رَاحَةٌ لَكَ وَتَعَبٌ لِغَيْرِكَ.

مشورت کردن ، آسایش تو و زحمت دیگران است .

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۶۶.

### حدیث ۶۹۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

شَاوِرٌ قَبْلَ آءَنْ تَغْرَمَ.

پیش از تصمیم ، مشورت کن .

همان ، ج ۴، ص ۱۷۹.

### حدیث ۶۹۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ ذُو النُّهْيِ وَالْعِلْمِ وَأَوْلُو التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ.

بهترین کسان برای مشورت ، صاحبان خرد و دانش و افراد با تجربه و دوراندیش هستند.

همان ، ج ۳، ص ۴۲۸.

### حدیث ۶۹۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اسْتَشِرْ عَدُوَّكَ الْعَاقِلَ وَاخْذِرْ رَأْيَ صَدِيقِكَ الْجَاهِلِ.

با دشمن عاقل مشورت کن اما از رأی دوست نادان بپرهیز.

همان ، ج ۲، ص ۲۳۶.

### حدیث ۶۹۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الشُّرُكَةُ فِي الرَّأْيِ تُؤَدِّي إِلَى الصَّوَابِ.

شرکت در رأی (مشورت کردن) به خیر و صواب می انجامد.

شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۸۷.

**حدیث ۶۹۸۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا مُظَاهَرَةَ أَوْ تَقُّ مِنَ الْمَشَاوِرَةِ.  
 پشتوانه ای محکم تر از مشورت کردن نیست .  
 نهج البلاغه ، ح ۱۰۹ ، ص ۱۱۳۹.

**حدیث ۶۹۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِيَّاكُمْ فَضَّلْتُ النَّاسِ رَأْيًا مَنْ لَا يَسْتَعْنِي عَنْ رَأْيِ مُشِيرٍ.  
 بهترین شخص در نظر دادن کسی است که از نظریه مشاور احساس بی نیازی نکند.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۲۹.

**حدیث ۶۹۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا نَدِمَ مِنْ اسْتِشَارٍ.  
 آن کس که مشورت کند پشیمان نشود.  
 تحف العقول ، ص ۲۲۹.

**حدیث ۶۹۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اضْرِبُوا بَعْضَ الرِّئَاسِ بَعْضٌ يَتَوَلَّدُ مِنْهُ الصَّوَابُ.  
 بعض نظریه را با بعضی بیامیزید (و به یکدیگر عرضه کنید) تا رأی خوب و پسندیده به دست آید.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۲۶۶.

**حدیث ۶۹۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْإِسْتِشَارَةُ عَيْنُ الْهِدَايَةِ.  
 مشورت با دیگران سرچشمه هدایت [و رهیابی] است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۲۵۶.

**حدیث ۶۹۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّمَا النَّاسُ مَعَ الْمُلُوكِ وَالْدُّنْيَا إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ.

مردم معمولاً با سلاطین و دنیا هستند؛ مگر کسی که خداوند او را محفوظ دارد.  
نهج البلاغه، خ ۲۰۱، ص ۶۶۶.

### حدیث ۶۹۸۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

النَّاسُ كَالشَّجَرِ شَرَابُهُ وَاحِدٌ وَ ثَمَرُهُ مُخْتَلِفٌ.

مردمان همانند درختند. آبش یکی و میوه اش گوناگون .  
شرح غررالحکم، ج ۲، ص ۵۳۶.

### حدیث ۶۹۸۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ الشُّفْلَى ... وَاجْعَلْ لَهُمْ قِسْمًا مِنْ بَيْتِ مَالِكَ وَ قِسْمًا مِنْ غَلَاتِ صَوَا فِي الْإِسْلَامِ فِي كُلِّ بَلَدٍ.

خدا را! خدا را! در طبقه پایین از مردم در نظر آرید... و بخشی از بیت المال و بخشی از غله های زمین های خالص را  
در هر شهر به آنان واگذار.  
نهج البلاغه، ن ۵۳، ص ۱۰۱۹.

### حدیث ۶۹۹۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَرْضَ مِنَ النَّاسِ بِمَا تَرْضَاهُ لَهُمْ مِنْ نَفْسِكَ.

از [برخورد] مردمان خرسند باش به همان نسبت که دوست داری مردم از برخورد تو خرسند شوند.  
همان، ن ۳۱، ص ۹۲۱.

### حدیث ۶۹۹۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

خَالَطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مِتُّم مَعَهَا بَكُوا عَلَيْكُمْ وَإِنْ عَشْتُمْ حَتُّوا إِلَيْكُمْ.

با مردم چنان معاشرت کنید که اگر مردید بر شما بگریند و اگر زنده ماندید به شما مهربانی ورزند.  
همان، ح ۹، ص ۱۰۹۲.

### حدیث ۶۹۹۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفُحْشُ وَالْفُحْشُ لَيْسَا مِنَ الْإِسْلَامِ.

فحش دادن و ناسزا گویی به یکدیگر از (فرهنگ) اسلام نیست .

شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۹۰.

### حدیث ۶۹۹۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَا أَفْحَشَ كَرِيمٌ قَطُّ.

جو انمرد هرگز ناسزا نگوید.

شرح غررالحکم ، ج ۶، ص ۵۴.

### حدیث ۶۹۹۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَوْصِيكُمَا وَجَمِيعَ وُلْدِي وَأَهْلِي وَمَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ.

من شما - حسن و حسین ! - و همه فرزندان و خانواده ام و هر کسی را که این نوشته ام به او برسد به ترس از خدا و رعایت نظم

کارتان سفارش می کنم .

نهج البلاغه ، ن ۴۷، ص ۹۷۷.

### حدیث ۶۹۹۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِخْذَرُوا نِفَارَ النَّعْمِ فَمَا كُلُّ شَارِدٍ بِمَزْدُودٍ.

از دست در رفتن نعمتها به ترسید که هر رمیده ای بر نمی گردد.

همان ، ح ۲۳۸، ص ۱۱۹۵.

### حدیث ۶۹۹۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ عَاشَ فَعَلَيْهِ رِزْقُهُ.

کسی که زندگی می کند، رزق و روزیش با خداست .

همان ، خ ۱۰۸، ص ۳۲۶.

### حدیث ۶۹۹۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى فِي كُلِّ نِعْمَةٍ حَقًّا، فَمَنْ آدَاهُ زَادَهُ مِنْهَا، وَمَنْ قَصَرَ فِيهِ خَاطَرَ بَزَوَالِ نِعْمَتِهِ.

خداوند را در هر نعمتی حقی است . هر کس از عهده آن برآید خدا نعمتش را بر او بیافزاید و هر که نسبت به آن کوتاهی کند،

خود را در خطر زوال آن قرار داده است .

نهج البلاغه ، ح ۲۳۶، ص ۱۱۹۴.



**حدیث ۶۹۹۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اذْكَرُ مَعَ كُلِّ نِعْمَةٍ اِنْتِقَالَهَا.  
 به یاد داشته باش که هر نعمتی (روزی) از کف می رود.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۲۲۸.

**حدیث ۶۹۹۹**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّعْمُ يَسْلُبُهَا الْكُفْرَانُ.  
 کفران نعمت ، نعمتها را زایل می کند.  
 همان ، ج ۱، ص ۲۱۶.

**حدیث ۷۰۰۰**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَقْلُ مَا يَلْزَمُكُمْ لِلَّهِ شُبْحَانُهُ اَنْ لَا تَسْتَعِينُوا بِنِعْمِهِ عَلٰی مَعَاصِيهِ.  
 کمترین کاری که در پیشگاه خداوند بر شما واجب است آن است که از نعمت هایش در نافرمانی او مدد نجویید.  
 نهج البلاغه ، ح ۳۲۲، ص ۱۲۴۲.

**از ۷۰۸۷ تا ۷۰۰۱****حدیث ۷۰۰۱**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّفَاقُ اَخُو الشَّرِكِ.  
 نفاق ، برادر شرک به [خداوند] است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۱۳۰.

**حدیث ۷۰۰۲**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 النَّفَاقُ مَبْنِيٌّ عَلٰی الْمَيْنِ.  
 پایه نفاق بر دروغ گذاشته شده است .  
 همان ، ص ۳۰۲.

**حدیث ۷۰۰۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَللَّفَاقُ تَوَاءُ مُ الْكُفْرِ .  
 دورویی همزاد کفر است .  
 همان ، ص ۱۹۲ .

**حدیث ۷۰۰۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اءَحْذَرُكُمْ اءَهْلَ النَّفَاقِ، فَاِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ وَالزَّالُّونَ الْمُزِلُّونَ يَتَلَوَّنُونَ اءَلْوَانًا وَيَفْتَنُونَ اَفْتِنَانًا... .  
 ای مردم ! من شما را از منافقان برحذر می دارم زیرا آنها گمراه و گمراه کننده اند خطا کار و خطا اندازند، به رنگهای گوناگون بیرون می آیند و از هر وسیله ای برای فریفتن و در هم شکستن دیگران استفاده می کنند... .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۸۵ ، ص ۶۲۱ .

**حدیث ۷۰۰۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُنَافِقُ لِسَانُهُ يَسُرُّ وَ قَلْبُهُ يَضُرُّ .  
 منافق ، زبانش شادمان می کند و دل او زیان می رساند .  
 شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۴۰۶ .

**حدیث ۷۰۰۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يَتَوَصَّلُونَ اِلَى الطَّمَعِ بِالْاِيْمَانِ لِتَقِيْمُوا بِهِ اَسْوَأَهُمْ، وَيُنْفِقُوا بِهِ اَعْلَاهُمْ .  
 [منافقان و زاهد مآبان ] با تظاهر به نومیسی ، به طمع راه می جویند تا بدان ، بازارهای نفاق خویش را بر پا نگه دارند و کالاهایشان را ترویج کنند .  
 نهج البلاغه ، خ ۱۸۵ ، ص ۶۲۱ .

**حدیث ۷۰۰۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اَللَّهُ اَللَّهُ فِي الصَّلَاةِ فَاِنَّهَا عَمُوْدُ دِيْنِكُمْ .  
 خدا را! خدا را! درباره نماز، که ستون دین شماست .  
 همان ، ن ۴۷ ، ص ۹۷۸ .

**حدیث ۷۰۰۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَرَضَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ... الصَّلَاةَ تَنْزِيهًا عَنِ الْكِبْرِ.

خداوند سبحان نماز را برای پرهیز از خود بزرگ بینی واجب کرده است .

همان ، ح ۲۴۴ ، ص ۱۱۹۷ .

### حدیث ۷۰۰۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الصَّلَاةُ حِصْنُ الرَّحْمَنِ وَمُدْحَرَةُ الشَّيْطَانِ.

نماز قلعه خدای مهربان و وسیله دور کردن شیطان است .

شرح غررالحکم ، ج ۲ ، ص ۱۶۶ .

### حدیث ۷۰۱۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

تَعَاهَدُوا إِيمَانَ الصَّلَاةِ وَحَافِظُوا عَلَيْهَا وَاسْتَكْبَرُوا مِنْهَا وَتَقَرَّبُوا بِهَا فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا.

امر نماز را بر پا دارید و نگاهبانش باشید. آن را فراوان بگزارید و بدان وسیله تقرب جوئید، چرا که نماز واجبی است بر مؤ

منان با وقت معین شده .

نهج البلاغه ، خ ۱۹۰ ، ص ۶۴۳ .

### حدیث ۷۰۱۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَاعْلَمَ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبِعَ لِصَلَوَتِكَ.

بدان که ریز و درشت کارهایت تابع نماز تو است .

همان ، ن ۲۷ ، ص ۸۸۸ .

### حدیث ۷۰۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

لَا صَلَاةَ لِجَارِ الْمَسْجِدِ إِلَّا فِي الْمَسْجِدِ.

برای همسایه مسجد نماز [کامل] نیست مگر در مسجد.

بحارالانوار، ج ۸۳ ، ص ۳۷۹ .

### حدیث ۷۰۱۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِحْتِاجُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسَبِّحِ: إِقَامِ الصَّلَاةِ وَآيَتِ الزَّكَاةِ وَالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْقِسْمِ بِالسَّوِيَّةِ وَالْعَدْلِ فِي الرَّعِيَّةِ وَ إِقَامِ الْحُدُودِ.

روز قیامت در مورد هفت چیز از مردم بازخواست می‌کنم: اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، تقسیم بیت المال بطور مساوی، رعایت عدالت در میان مردم و اجرای حدود الهی. بحارالانوار، ج ۴۱، ص ۱۰۶.

### حدیث ۷۰۱۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
عَلَى قَدْرِ النَّيِّهِ تَكُونُ مِنَ اللَّهِ الْعَطِيَّةُ.  
عطیه الهی به اندازه نیت هر فرد است.  
شرح غررالحکم، ج ۴، ص ۳۱۶.

### حدیث ۷۰۱۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
مَنْ كَانَ غَرَضُهُ الْبَاطِلَ لَمْ يُدْرِكِ الْحَقَّ وَلَوْ كَانَ أَشْهَرَ مِنَ الشَّمْسِ.  
کسی که نیت باطل داشته باشد حق را در نمی‌یابد، اگر چه حق از خورشید مشهورتر و روشن تر باشد!  
همان، ج ۵، ص ۴۲۳.

### حدیث ۷۰۱۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
فَالْجَنُودُ بِإِذْنِ اللَّهِ حُصُونُ الرَّعِيَّةِ وَزِينَةُ الْوُلَاةِ وَعِزُّ الدِّينِ وَسُبُلُ الْأَمْنِ وَلَيْسَ تَقْوَمُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِهِمْ.  
پس سپاهیان به اذن خدا دژهای استوار ملت، و زینت زمامداران و مایه عزت دین و امنیت راه‌ها هستند. و مردم جز به وجود آنان قوام نمی‌یابند.  
نهج البلاغه، ن ۵۳، ص ۱۰۰۳.

### حدیث ۷۰۱۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
خُذُوا لِلْحَرْبِ أَهْبَتَهَا وَاعِدُّوا لَهَا عُدَّتَهَا، وَاسْتَشْعِرُوا الصَّبْرَ فَإِنَّهُ، أَدْعَى إِلَى النَّصْرِ.  
آماده جنگ باشید، نیرو گرد آورید و شعارتان را شکیبایی قرار دهید که پیروزی آفرین است.  
همان، خ ۲۶، ص ۹۲.

### حدیث ۷۰۱۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

أَيْنَ الْمَانِعِ لِلدَّمَارِ، وَالْغَائِثِ عِنْدَ نَزُولِ الْحَقَائِقِ مِنْ أَهْلِ الْحِفَاظِ؟ أَلْعَارُ وَرَاءَكُمْ وَالْجَنَّةُ أَمَامَكُمْ.  
 کجاست آزاد مردی که به حمایت مردم خویش برخیزد و غیرتمندی که هنگام نزول بلا بستیزد؟ ننگ را پشت سر  
 و بهشت را پیش رو دارید.  
 همان ، خ ۱۷۰، ص ۵۵۳.

### حدیث ۷۰۱۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَإِذَا نَزَلْتُمْ بَعْدُ وَأَوْ نَزَلَ بِكُمْ فَلْيُكِنُّ مَعَكُمْ كَرُّكُمْ فِي قَبْلِ الْأَشْرَافِ أَوْ سَفَاحِ الْجِبَالِ، أَوْ أَسْنَاءِ الْأَنْهَارِ كَيْمَا يَكُونَ لَكُمْ رَدْعًا وَدُونَكُمْ  
 مَرَدًّا.  
 چون هنگامی که بر سر [سپاه] دشمن فرود آمدید یا دشمن بر سر شما فرود آمد، لشکرگاهتان را بر فراز بلندی  
 ها، یا دامنه کوه ها، یا بین رودخانه ها قرار دهید تا شما را پناه و دشمن را مانعی بر سر راه بود.  
 نهج البلاغه ، ن ۱۱، ص ۲۷۸.

### حدیث ۷۰۲۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 تَزُولُ الْجِبَالُ وَلَا تَزُلُّ! عَضَّ عَلَى نَاجِذِكِ، أَعْرَى اللَّهُ جُمُجُمَتَكَ، تَذْفِي الْأَرْضِ قَدَمَكَ.  
 اگر کوه ها متزلزل شوند تو تکان مخور، دندان ها را به هم فشار ده ، سر را به خدا عاریت ده ، قدمهایت را بر زمین میخکوب کن .  
 همان ، خ ۱۱، ص ۶۲.

### حدیث ۷۰۲۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 فَوَلِّ مَنْ جُنُودَكَ أَعْصِي حَيْهَمُ فِي نَفْسِكَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِإِمَامِكَ وَأَنْفَاهُمْ جَيِّبًا... ثُمَّ تَفَقَّدْ مِنْ أُمَّمُورِهِمْ مَا يَتَفَقَّدُهُ الْوَالِدَانِ مِنْ  
 وَلَدِهِمَا.  
 پس از سپاهیان خود کسی را بگمار که خیرخواهی او برای خدا و رسول و امام تو بیشتر باشد و دامن او پاکتر. سپس  
 در کارهای آنان چنان بیندیش که پدر و مادر درباره فرزند خویش می نگرند.  
 همان ، ن ۵۳، ص ۱۰۰۵.

### حدیث ۷۰۲۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 آفَةُ الْجُنْدِ مُخَالَفَةُ الْقَادَةِ.  
 آفت لشکر مخالفت کردن با دستور فرمانده است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۳، ص ۱۰۳.

**حدیث ۷۰۲۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 لَا تَبْطَرَنَّ بِالظَّفْرِ فَأَيْ نَكَ لَا تَأْمَنُ ظَفَرَ الزَّمانِ بِكَ.  
 از پیروزی سرمست مشو، چرا که از پیروزی زمانه در امان نیستی .  
 همان ، ج ۶، ص ۲۹۱.

**حدیث ۷۰۲۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَالزُّمُومَا السَّوَادَ الْأَعْظَمَ فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ.  
 همراه توده مردم باشید زیرا دست خدا با جمعیت است و از جدایی و پراکندگی بپرهیزید.  
 نهج البلاغه ، خ ۱۲۷، ص ۳۸۰.

**حدیث ۷۰۲۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الزُّمُوا الْجَمَاعَةَ وَاجْتَنِبُوا الْفُرْقَةَ.  
 به جماعت روی آورید و از تفرقه و جدایی بپرهیزید.  
 شرح غررالحکم ، ج ۲، ص ۲۴۰.

**حدیث ۷۰۲۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 وَإِنِّي وَاللَّهِ لَأَظُنُّ أَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ سَيُدَاوُونَ مِنْكُمْ بِاجْتِمَاعِهِمْ عَلَيَّ بِاطْلِهِمْ وَتَفَرُّقِكُمْ عَن حَقِّكُمْ.  
 به خدا سوگند من یقین دارم که آنان (مزدوران معاویه)، به دلیل اتحادشان بر باطل و تفرقه شما بر حق، به زودی بر شما مسلط خواهند شد.  
 نهج البلاغه ، خ ۲۵، ص ۸۹.

**حدیث ۷۰۲۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 سَبَبُ الْفُرْقَةِ الْإِخْتِلَافُ.  
 اختلاف [نظر] به جدایی می انجامد.  
 شرح غررالحکم ، ج ۱، ص ۳۰۷.

**حدیث ۷۰۲۸**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عَمَرَتِ الْبُلْدَانُ بِحُبِّ الْأَوْطَانِ .  
 شهرها با وطن دوستی آباد می شوند.  
 تحف العقول ، ص ۲۲۹ .

### حدیث ۷۰۲۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 اللَّهُ، اللَّهُ فِي جِيرَانِكُمْ فَإِنَّهُمْ وَصِيَّةُ نَبِيِّكُمْ .  
 خدا را! خدا را! درباره همسایگانتان که آنها مورد سفارش پیامبرتان می باشند.  
 نهج البلاغه ، ن ۴۷ ، ص ۹۷۷ .

### حدیث ۷۰۳۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مِنَ الْمَرْوَةِ تَعَهُدُ الْجِيرَانَ .  
 رسیدگی به همسایگان از نشانه های مروت و انصاف است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۶ ، ص ۱۶ .

### حدیث ۷۰۳۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 صُحْبَةُ الْوَلِيِّ اللَّيِّبِ حَيَاةُ الرُّوحِ .  
 همنشینی با دوست خردمند، حیاتبخش روح است .  
 همان ، ج ۴ ، ص ۲۰۶ .

### حدیث ۷۰۳۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُورِثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ .  
 همنشینی با بدان ، موجب بدگمانی به نیکان است .  
 بحارالانوار، ج ۷۴ ، ص ۱۹۷ .

### حدیث ۷۰۳۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ وَبَيْنِ أَهْلِ الشَّرِّ تَبْنِ عَنْهُمْ .  
 با نیکوکاران پیوند تا از ایشان باشی و از بدان دوری گزین تا از آنان نشوی .

نهج البلاغه ، ن ۳۱ ، ص ۹۳۰.

### حدیث ۷۰۳۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صَاحِبُ السُّوءِ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ .  
همنشین بد پاره ای از آتش است .  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۲۰۱.

### حدیث ۷۰۳۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تَكْسِبُ الشَّرَّ .  
همنشینی با بدان ، بدی می آورد .  
همان ، ج ۴ ، ص ۲۰۵.

### حدیث ۷۰۳۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
فَاءَنَّ الصَّاحِبَ مُعْتَبَرٌ بِصَاحِبِهِ .  
هر کس را از همصحبت او توان شناخت .  
نهج البلاغه ، ن ۶۹ ، ص ۱۰۶۹.

### حدیث ۷۰۳۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
مُجَالَسَةُ أَهْلِ الْهَوَى مَنَسَاءٌ لِلْإِيمَانِ وَ مَحْضَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ .  
همنشینی با هواپرستان ایمان را به دست فراموشی می سپارد و شیطان را به حضور می کشاند .  
همان ، خ ۸۶ ، ص ۲۰۸.

### حدیث ۷۰۳۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
كَفَى بِالصُّحْبَةِ اخْتِبَارًا .  
برای آزمودن (افراد) همنشینی ، کافی است .  
شرح غررالحکم ، ج ۴ ، ص ۵۷۵.

### حدیث ۷۰۳۹



امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 مَا تَاءَ كَدَّتِ الْحُرْمَةُ بِمِثْلِ الْمُصَاحِبِ وَالْمَجَاوِرَةِ .  
 (رعایت) حرمت هیچ چیز به مانند حرمت همراهی (رفاقت) و همسایگی تاء کید نشده است .  
 همان ، ج ۶ ، ص ۶۵ .

### حدیث ۷۰۴۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْأُنْسُ فِي ثَلَاثَةٍ: الرِّوَجَةُ الْمُوَافِقَةُ وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ وَالْأَخُ الْمُوَافِقُ .  
 انس و الفت در سه چیز است : همسری که موافق راءى انسان باشد، فرزندی که صالح باشد و برادری که موافق راءى باشد .  
 همان ، ج ۲ ، ص ۱۴۱ .

### حدیث ۷۰۴۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْهَوَى دَاءٌ دَفِينٌ .  
 خواهش نفسانی دردی است پنهان .  
 همان ، ج ۱ ، ص ۱۵۹ .

### حدیث ۷۰۴۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْهَوَى آفَةٌ الْأَلْبَابِ .  
 هوا و هوس ، آفت عقل ها است .  
 شرح غررالحکم ، ج ۱ ، ص ۱۷۷ .

### حدیث ۷۰۴۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْهَوَى عَدُوُّ الْعَقْلِ .  
 هوای نفس دشمن خرد است .  
 همان ، ص ۶۸ .

### حدیث ۷۰۴۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الشَّقِيُّ مَنْ انْخَدَعَ لِهَوَاهُ وَغُرِّوْرِهِ .

بدبخت و سیاه روز، کسی است که فریب هوا و هوس خود را بخورد.

نهج البلاغه، خ ۸۵، ص ۲۰۸.

### حدیث ۷۰۴۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

وَاللَّهِ اَللَّهُ فِي الْاَيْتَامِ فَلَا تُعْبُوا اءَفْوَاهَهُمْ وَلَا يَضِيْعُوا بِحَضْرَتِكُمْ.

خدا را! خدا را! درباره یتیمان (در نظر آرید و) آنان را گاه گرسنه و گاه سیر مدارید.

همان، ن ۴۷، ص ۹۷۷.

### حدیث ۷۰۴۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَلَا مِنْ مُؤْمِنَةٍ يَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِ يَتِيمٍ تَرْتَحِمًا لَهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ يَدُهُ عَلَيْهَا حَسَنَةً.

هر مرد و زن با ایمانی که دست نوازش بر سر یتیمی بکشد، خداوند رحمان به هر تار مویی که از زیر دست او بگذرد برایش ثواب می نویسد.

بحارالانوار، ج ۷۲، ص ۴.

### حدیث ۷۰۴۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

نَوْمٌ عَلَى يَقِينٍ خَيْرٌ مِنْ صَلَاةٍ فِي شَكٍّ.

خواب همراه با یقین بهتر از نماز [مستجبی] همراه با شک و تردید است. [بسان خوارج که نسبت به علی (ع) تردید داشتند].

شرح غررالحکم، ج ۶، ص ۱۷۰.

### حدیث ۷۰۴۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَا تَدْرِكُهُ الشَّوَاهِدُ وَلَا تَحْوِيهِ الْمَشَاهِدُ وَلَا تَرَاهُ النَّوَاطِرُ وَلَا تَحْجُبُهُ السَّوَاتِرُ. الدَّلَالُ عَلَى قَدَمِهِ بِحُدُوثِ خَلْقِهِ وَبِحُدُوثِ خَلْقِهِ عَلَى وُجُوْدِهِ وَبِاشْتِبَاهِهِمْ عَلَى اَنْ لَا شَبَهَ لَهُ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

سپاس خداوندی را که تجربه ها او را دریافت نمی کند و در هیچ عرصه ای نمی گنجد، چشمها او را نمی بینند و پرده ها او را نمی پوشند. با آفرینش پدیدارها برقدیم بودن خود دلیل آورد و پدیده ها را دلیل هستی خود ساخت و همانندی آنها را گواه بی همانندی خود آورد.

نهج البلاغه، الخطب: ۱۸۵

### حدیث ۷۰۴۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

فَانظُرْ إِلَى الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ، وَالتَّبَاتِ وَالشَّجَرِ، وَالْمَاءِ وَالْحَجَرِ، وَاخْتِلَافِ هَذَا اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَتَفَجُّرِ هَذِهِ الْبِحَارِ، وَكَثْرَةِ هَذِهِ الْجِبَالِ، وَطُولِ هَذِهِ الْقِلَالِ. وَتَفَرُّقِ هَذِهِ اللُّغَاتِ، وَالْأَلْسِنِ الْمُخْتَلِفَاتِ. فَالْوَيْلُ لِمَنْ أَنْكَرَ الْمُقَدَّرَ، وَجَعِدَ الْمُدَبِّرَ! زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَالْتَّبَاتِ مَا لَهُمْ زَارِعٌ، وَلَا لِاخْتِلَافِ صُورِهِمْ صَانِعٌ؛ وَلَمْ يَلْجُؤُوا إِلَى حُجَّتِهِ فِيهَا ادَّعَوْا، وَلَا تَحْقِيقِ لِمَا أَوْعَوْا. وَهَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيْرِ بَانٍ، أَوْ جِنَايَةٌ مِنْ غَيْرِ جَانٍ!

حضرت علی علیه السلام فرمود:

خورشید و ماه و گیاه و درخت و آب و سنگ را بادقت بنگر، و نیز آمد و شد شب و روز را و درهم خروشیدن دریاها و انبوهی کوهها و بلندای قله ها را و نیز کثرت وازگان و گوناگونی زبانها را در نظر آر. با این همه، وای بر آنان که تقدیر گر آفرینش را انکار می کنند و مدبر نظام هستی را نادیده می گیرند. اینان می پندارند چون علفهای هرز، کشاورزی ندارند و چهره های گونه گون آنان را نگارگری نیست، بی آنکه برای پندار خود به دلیل و برهانی تکیه کنند و برای جنجال بیهوده شان پشتوانه تحقیق و پژوهشی داشته باشند.

نهج البلاغه، الخطب : ۱۸۵

### حدیث ۲۰۵۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

... فَبَعَثَ فِيهِمْ رَسُولَهُ، وَوَاتَرَ إِلَيْهِمْ أَنْبِيَاءَهُ، لِيَسْتَأْذِنَهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ، وَيُذَكِّرُوهُمْ مَنْسِيَّ نِعْمَتِهِ، وَيَحْتَجُّوا عَلَيْهِمْ بِالتَّبْلِغِ، وَيُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ، وَيُزَوِّوهُمْ آيَاتِ الْمَقْدَرَةِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود: - چنین بود که - خداوند فرستادگانش را در میان آنان - مردم برانگیخت و پیامبران خود را پی در پی به سوی آنها گسیل داشت تا: پایندی به میثاق فطرت الهی را از آنان مطالبه کنند، و نعمتهای از یاد رفته خداوندی را به یادشان آوردند، و با ابلاغ رسالت الهی حجت را بر آنان تمام کنند، و گنجینه های پنهان خردها را بر آشوبند و شکوفا کنند، و آیات قدرت و حکمت الهی را بر آنان بنمایانند.

نهج البلاغه ، الخطب : ۱ .

### حدیث ۲۰۵۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ بِالذِّينِ الْمَشْهُورِ، وَالْعِلْمِ الْمَيَّاتُورِ، وَالْكِتَابِ الْمَسْمُورِ، وَالنُّورِ السَّاطِعِ، وَالضِّيَاءِ اللَّامِعِ، وَالْأَمْرِ الصَّادِعِ، إِزَاحَةً لِلشُّبُهَاتِ، وَاحْتِجَاجًا بِالْبَيِّنَاتِ، وَتَحْذِيرًا بِالْآيَاتِ، وَتَخْوِيفًا بِالْمَثَلَاتِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

گواهی می دهم که محمد صلی الله علیه و آله بنده و فرستاده خداوند است که او را با آئینی پر آوازه و پرچمی برافراشته و کتابی نگاشته و فروغی درخشان و شعاعی تابان و فرمانی قاطع و بران، گسیل داشت. تا شبهه ها را بزدايد و با حقایق روشنگر برهان آورد و با آیات الهی هشدار دهد و با یاد آوری سنت های تاریخ مردم را بیم دهد.

نهج البلاغه، الخطب: ۲ .

### حدیث ۲۰۵۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

انظروا أهل بيت نبيكم فآلزموا سمئهم، واتبعوا أثرهم، فلن يخرجوكم من هدى، ولن يعيدوكم فيردى، فإن لبسوا فالبدوا، وإن نهضوا فانهضوا. ولا تشبهوهم فتصلوا، ولا تتأخروا عنهم فتهلكوا.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

خاندان پیامبرتان را به دقت بنگرید و خود را به همسویی با آنان ملزم کنید و گام به گام از آنان پیروی کنید، زیرا که آنان هرگز از راه هدایت بیرونتان نمی‌کنند و دیگر بار به پرتگاه جاهلیت شما را نمی‌افکنند. پس اگر نشستند، همراه آنان بنشینید و اگر برخاستند با نهضتشان هماهنگ شوید، نه بر آنان پیشی بگیرید که به گمراهی درافتید و نه از آنان واپس مانید که هلاک شوید. نهج البلاغه، الخطب: ۹۶.

### حدیث ۷۰۵۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

واعلموا أن هذا القرآن هو الناصح الذي لا يغش، والهادي الذي لا يضل، والمحدث الذي لا يكذب. وما جالس هذا القرآن أحد إلا قام عنه بزيادة أو نقصان: زيادة في هدى، أو نقصان من عمى.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

و نیز بدانید این قرآن تنها ناصحی است که نصیحت خود را به خیانت نمی‌آلاید، و تنها هدایتگری است که هرگز بگمراهی نمی‌کشد و تنها سخنگویی است که هیچگاه دروغ نمی‌گوید. کسی با قرآن هم نشین نشد مگر اینکه با فزونی و کاستی برخاست، فزونی هدایت و کاستی در کور دلی و ناآگاهی. نهج البلاغه، الخطب: ۱۷۴.

### حدیث ۷۰۵۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إن أمرنا صعبٌ مُستصعبٌ، لا يحتمله إلا عبد امتحن الله قلبه للإيمان، ولا يعي حديثنا إلا صدور أمينه، وأحلام رزينة.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

- تبعیت و همراهی با ما و - پیام و امر ما دشوار و پیچیده است، بر دوش کشیدن این بار سنگین را کسی نتواند مگر آن بنده ای که خداوند قلب او را برای ایمان آزموده باشد. چه اینکه جز سینه‌های امانتدار و اندیشه‌های استوار، ژرفای گفتار و حدیث ما را در نیابند.

غرر الحکم ۱: ۲۳۵ و تصنیفه، ص ۱۱۶.

### حدیث ۷۰۵۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إن الدنيا دارٌ صدق لمن صدقها، ودارٌ عافية لمن فهم عنها، ودارٌ غنى لمن تزود منها، ودارٌ موعظة لمن اتعظ بها. مسجد أحباء الله، ومصلى ملائكة الله، ومهبط وحى الله، ومخرج أولياء الله.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

بی گمان دنیا برای راستان سرای راستیو برای دنیاشناسان سرای عافیتو برای توشه گیران سرای بی نیازیو برای پند پذیران سرای پند و اندرز است. دنیا مسجد دوستان خدا و نمازخانه فرشتگان او و جایگاه فرود و حیو بازار اولیاء خداوند است. نهج البلاغه، الکلمات: ۱۳۲.

### حدیث ۷۰۵۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
وَإِنَّمَا الدُّنْيَا مُنْتَهَى بَصِيرِ الْأَعْمَى، لَا يُبْصِرُ مِمَّا وَرَاءَهَا شَيْئًا، وَالْبَصِيرُ يُنْفِذُهَا بَصْرَهُ، وَيَعْلَمُ أَنَّ الدَّارَ وَرَاءَهَا. فَالْبَصِيرُ مِنْهَا شَاخِصٌ، وَالْأَعْمَى إِلَيْهَا شَاخِصٌ. وَالْبَصِيرُ مِنْهَا مُتَرَوِّدٌ، وَالْأَعْمَى لَهَا مُتَرَوِّدٌ.   
حضرت علی علیه السلام فرمود:

دنیا، نگاه کور دلان را بن بست است که فراسویش هیچ نمی بینند، و چشمان دارای بصیرت از دنیا گذشته، سرای هستی را در آن سوی دنیا می یابد. چنین است که بینایان از دنیا - و با توشه ای که از آن گرفته اند - رخت سفر می بندند و کوردلان به دنیا چشم دوخته اند، اهل بینش از دنیا و کور دل برای دنیا توشه می گیرد.   
نهج البلاغه، الخطب: ۱۳۱.

### حدیث ۷۰۵۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
فَإِنَّ الدُّنْيَا أَذْبَرَتْ، وَأَذْنَتْ بَوْدَاعٍ، وَإِنَّ الْآخِرَةَ قَدْ أَقْبَلَتْ وَأَشْرَفَتْ بِاطْلَاعٍ، أَلَا وَإِنَّ الْيَوْمَ الْمِضْمَارَ، وَعَدَا السَّبَّاقَ، وَالسَّبْقَةَ الْجَنَّةَ، وَالْغَايَةَ النَّارَ.   
حضرت علی علیه السلام فرمود:

اینک دنیا روی گردانده است و وداع می کند و آخرت روی آورده است و طلایه های آن نمایان شده است. هشدار! که امروز زمان تمرین و آزمایش است و فردا هنگام مسابقه، مسابقه ای که بردش بهشت است و باخت آن، آتش.   
نهج البلاغه، الخطب: ۲۸.

### حدیث ۷۰۵۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:   
مَنْ أَسْتَحْكَمَتْ لِي فِيهِ خَصْلَةً مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ، إِحْتَمَلْتُهُ عَلَيْهَا وَاعْتَفَرْتُ فَقَدْ مَا سِوَاهَا، وَلَا أَعْتَفَرْتُ فَقَدْ عَقِلَ وَلَا دِينَ، لِأَنَّ مُفَارَقَةَ الدِّينِ مُفَارَقَةَ الْأَمْنِ، فَلَا يَتَهَنَّأُ بِحَيَاةٍ مَعَ مَخَافَةٍ، وَفَقْدُ الْعَقْلِ فَقَدْ الْحَيَاةِ وَلَا يُقَاسُ إِلَّا بِالْأَمْوَاتِ.   
حضرت علی علیه السلام فرمود:

هر که خصلتی از خصال نیک را به کار بندد و آن را در خود ملکه نماید او را با همان عادت پسندیده می پذیرم و از اتصاف به خصلت های نیک دیگر چشم می پوشم، اما هیچگاه نداشتن عقل و دین را نمی بخشم، زیرا نداشتن دین یعنی نداشتن امنیت و آسایش، و زندگی در سایه ترس و نگرانی گوارا نیست. چه اینکه نداشتن عقل بمعنای نداشتن خود زندگی است و حیات بدون عقل تنها به زندگی مردگان می ماند.

## حدیث ۷۰۵۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 شَيْئَانِ هُمَا مَلَائِكَةُ الدِّينِ: الْأَصْدُقُ وَالْيَقِينُ.  
 حضرت علی علیه السلام فرمود:  
 ملاک و میزان دینداری استی و باور آگاهانه - یقین - است.  
 غررالحکم ۱: ۴۴۹ فصل ۴۲ ح ۱۶.

## حدیث ۷۰۶۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 إِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ رَغْبَةً فِتْلِكَ عِبَادَةُ التَّجَارِ، وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ رَهْبَةً فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ، وَإِنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ شُكْرًا فِتْلِكَ عِبَادَةُ الْأَخْرَارِ.  
 حضرت علی علیه السلام فرمود:  
 گروهی خداوند را به سودای ثواب و پاداش بندگی می کنند، که نیایشی سودا گرانه است و گروهی دیگر از ترس کیفر و عذاب تن به بندگی می دهند، که بندگی بردگان است و گروهی دیگر خدای را به انگیزه سپاس و ستایش می پرستند و این عبادت آزادگان است.  
 نهج البلاغه ، الکلمات : ۲۳۹.

## حدیث ۷۰۶۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 عِبَادَ اللَّهِ ، إِنَّ مِنْ أَحَبِّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَيْهِ عَبِيدًا أَعَانَهُ اللَّهُ عَلَى نَفْسِهِ، فَاسْتَشَعَرَ الْحُزْنَ، وَتَجَلَّبَبَ الْخَوْفَ... وَصَارَ مِنْ مَفَاتِيحِ أَبْوَابِ الْهُدَى، وَمَغَالِقِ أَبْوَابِ الرَّدَى... قَدْ أُمِّكَنَّ الْكِتَابَ مِنْ زِمَامِهِ، فَهُوَ قَائِدُهُ وَإِمَامُهُ، يُحَلُّ حَيْثُ حَلَّ ثَقَلُهُ، وَيَنْزِلُ حَيْثُ كَانَ مَنْزِلُهُ.  
 حضرت علی علیه السلام فرمود:  
 ای بندگان خدا بی گمان محبوب ترین بندگان در پیشگاه خداوند، کسی است که خدا او را در نبرد با نفس خویش یاری کرده است. او حزن - دوری از خدای خود - را جامه زیرین و ترس از - عذاب - او را جامه زبرین خود نموده و ... خود به تنهایی کلید همه درهای هدایت و قفل همه درهای هلاکت و سقوط گردیده است. قرآن را رهبر و پیشوای خود قرار داده و زمام خود را به او سپرده است، هر جا که قرآن منزل کند او نیز فرود آید و هر جا که قرآن، برگزیند او نیز منزل کند.  
 نهج البلاغه ، الخطب : ۸۶.

## حدیث ۷۰۶۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 الْمُؤْمِنُ بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ، وَحُزْنُهُ فِي قَلْبِهِ، أَوْسَعُ شَيْءٍ صِدْرًا، وَأَذَلُّ شَيْءٍ نَفْسًا. يَكْرَهُ الرَّفْعَةَ، وَيَشْتَأُ السَّمْعَةَ. طَوِيلُ عَمَلِهِ، بَعِيدُ هَمُّهُ، كَثِيرُ صَمْتِهِ، مَشْغُولٌ وَقْتَهُ. شُكُورٌ صَبُورٌ، مَعْمُورٌ بِفِكْرَتِهِ، ضَمِينٌ بِخَلَّتِهِ، سَهْلٌ الْخَلِيقَةَ، لَيْسَ الْعَرِيكَهَ! نَفْسُهُ أَصْلَبُ مِنَ الصَّلْدِ، وَهُوَ أَذَلُّ مِنَ الْعَبْدِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

چهره مؤمن شاد و دل او گریان است، گستره سینه او از هر پهنه ای وسیع تر و خود او از همه متواضع تر است، برتری را خوش ندارد و آوازه و اشتها را زشت می‌شمرد، غمش طولانی و اندوهش ژرف و سکوتش بسیار و وقتش مشغول به کار است. پرسپاس و پرشکب و فرورفته در اندیشه است و نسبت به اظهار گرفتاری های خود برای دیگران بخل می‌ورزد، نرمخو و انعطاف پذیر است و با آنکه جانی با صلابت تر از سنگ خارا دارد در رفتارش از بندگان نیز خاکسارتر است.

نهج البلاغه، الکلمات: ۳۳۳

### حدیث ۷۰۶۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اعْقِلُوا الْخَبَرَ إِذَا سَمِعْتُمُوهُ عَقْلَ رِعَايَةَ لَا عَقْلَ رِوَايَةٍ، فَإِنَّ رِوَاةَ الْعِلْمِ كَثِيرٌ، وَرِعَايَتُهُ قَلِيلٌ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

چون خبری را شنیدید - همانند ژرف اندیشان و نه چون ظاهر بینان - ژرف در آن بیندیشید و تنها به شنیده خود بسنده نکنید زیرا که روایت گران دانش بسیارند و رعایت کنندگانش اندک.

نهج البلاغه، الکلمات: ۹۸ .

### حدیث ۷۰۶۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

الْفَقِيهُ كُلُّ الْفَقِيهِ مَنْ لَمْ يُقْنَطِ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ، وَلَمْ يُؤْيِسْهُمْ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ، وَلَمْ يُؤْمِنْهُمْ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

فقیه کامل کسی است که نه مردم را از رحمت خداوند دلسرد کند و نه از مهر و لطفش نومید سازد و نه از مکر خداوندی ایمنشان سازد.

نهج البلاغه، الکلمات : ۹۰.

### حدیث ۷۰۶۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

عِبَادَ اللَّهِ! زِنُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُوزِنُوا، وَحَاسِبُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تُحَاسَبُوا، وَتَنْفَسُوا قَبْلَ ضَيْقِ الْخِنَاقِ، وَأَنْقَادُوا قَبْلَ غُنْفِ السِّيَاقِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

ای بندگان خدا! پیش از آنکه سنجیده شوید خویشتان را بسنجید و پیش از آنکه به حسابتان رسیدگی شود حساب خود را تسویه کنید، پیش از آنکه گلویتان بسته شود و نفس به شماره افتد تنفس کنید و قبل از آنکه شما را به زور برانند خود، به راه افتید.

نهج البلاغه، الخطب : ۸۹.

### حدیث ۷۰۶۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

قُرِنَتِ الْهَيْبَةُ بِالْخَيْبَةِ، وَالْحَيَاءُ بِالْحِزْمَانِ، وَالْفُرْصَةُ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ، فَانْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

هیبت و ترس، قرین ناکامی و شرم و حیاء، زمینه ساز محرومیت است و فرصتها چونان ابر در گذرند پس فرصتهای نیک را دریابید. نهج البلاغه، الکلمات: ۲۰.

### حدیث ۷۰۶۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

فَإِنَّ الْغَايَةَ أَمَامَكُمْ، وَإِنَّ وِرَاءَكُمْ السَّاعَةَ تَخْذُوكُمْ. تَخَفُّوْا تَلْحَقُوا، فَإِنَّمَا يُنْتَظَرُ بِأَوْلِكُمْ آخِرُكُمْ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

پایان راه فرا روی شماست و قیامت از پشت سر، شما را به پیش می راند. سبکبار شوید تا به پیشتان بیوندید، چرا که اولین های این کاروان، آخرین نفرهایش را انتظار می برد. نهج البلاغه، الخطب: ۲۱.

### حدیث ۷۰۶۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

قِيلَ: إِنَّ الْحَارِثَ بْنَ حَوْطٍ أَتَاهُ فَقَالَ: أَتْرَانِي أَظُنُّ أَصِحَابَ الْجَمَلِ كَانُوا عَلَيَّ ضَلَالَةً؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا حَارِثُ، إِنَّكَ نَظَرْتَ تَحْتَكَ وَ لَمْ تَنْظُرْ فَوْقَكَ فِحِزَّتِكَ! إِنَّكَ لَمْ تَعْرِفِ الْحَقَّ فَتَعْرِفِ أَهْلَهُ، وَلَمْ تَعْرِفِ الْبَاطِلَ فَتَعْرِفِ مَنْ أَتَاهُ.

راوی:

آورده اند حارث بن حوط - در حادثه جمل - به حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام گفت: آیا از نظر شما من باید اصحاب جمل را گمراه بدانم؟ حضرت فرمود: ای حارث! تو جز پیش پای خود را نمی بینی و از بالا به مسائل نمی نگری و در نتیجه به حیرت افتاده ای. تو حق را را نشناخته ای تا اهلش را بازشناسی، باطل را نیز نمی شناسی، تا هر که را که به آن روی کرد، بشناسی. و در روایت دیگر آمده است که حضرت فرمود: ای حارث! مسائل بر تو مشتبه شده است و بی گمان اشخاص نمی توانند ملاک و معیار حق و باطل باشند، بلکه اول حق را بشناس تا اهل آن را بشناسی، و نیز اول باطل را بشناس تا هر که را که به سوی آن گام نهاد بازشناسی.

نهج البلاغه، الکلمات: ۲۶۲.

### حدیث ۷۰۶۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:

... فَالْحَقُّ أَوْسَعُ الْأَشْيَاءِ فَيَالْتَوَاصِفِ، وَأَضْيَقُهَا فَيَالْتَنَاصِفِ لَا يَجْرِي لِأَحَدٍ إِلَّا جَرَى عَلَيْهِ، وَلَا يَجْرِي عَلَيْهِ إِلَّا جَرَى لَهُ.

حضرت علی علیه السلام فرمود: حق، مقوله ویژه ای است که به هنگام سخن و توصیف، گسترده ترین واژه و مفهوم ولی در عمل و ملاحظه انصاف - مفهومی دقیق و - تنگنایی بی همانند است، زیرا هرگاه بسود کسی جاری شود به ضرر او نیز به کار رود و اگر به ضرر کسی اجرا شود به سود او نیز جریان می یابد.

نهج البلاغه، الخطب: ۲۱۶.



## حدیث ۷۰۷۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَيُّهُمَا أَفْضَلُ: أَلْعَدْلُ، أَوِ الْجُودُ؟ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْعَدْلُ يَضَعُ الْأُمُورَ مَوَاضِعَهَا، وَالْجُودُ يُخْرِجُهَا مِنْ جِهَتِهَا، وَالْعَدْلُ سَائِسٌ عَامٌّ، وَالْجُودُ عَارِضٌ خَاصٌّ، فَالْعَدْلُ أَشْرَفُهُمَا وَأَفْضَلُهُمَا.

از حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام پرسیدند

که از داد و دهش کدام ارزشمندتر است؟ حضرت فرمود: عدل و داد همه چیز را در جایگاه خود می نهد - امور را در مجرای خود جاری می کند - در حالی که جود و بخشش، کار را از مسیر طبیعی خود بیرون می برد. عدل، سیاستی فراگیر و، جود عارضه ای استثنایی است. در نتیجه: عدل برتر و بهتر از جود است. دهش وجود امور را از جهت طبیعی خود بیرون می برد. عدل، سیاسی فراگیر وجود، عارضه ای استثنایی است در نتیجه: عدل، اشرف و افضل از جود است.

نهج البلاغه، الکلمات : ۴۳۱.

## حدیث ۷۰۷۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافِسَةً فِي سُلْطَانٍ، وَلَا-الْتِمَاسَ شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْحُطَامِ، وَلَكِنْ لِنَرِدَ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَنُظَهِّرَ الْأَعْيُنَ فِي بِلَادِكَ، فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَتُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ حُدُودِكَ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

بارخدایا تو خود خوب می دانی که تلاش و کوشش ما برای کشمکش قدرت و فزون خواهی ثروت و ... نبود و انگیزه ای جز بارگشت شعائر دین تو و ایجاد اصلاح در سرزمین های تو نبوده است، تا بندگان مظلومت، امنیت و آسایش یابند و حدود و حقوق به تعطیل کشیده شده ات به اجرا در آیند.

نهج البلاغه، الخطب : ۱۲۹ .

## حدیث ۷۰۷۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

أَمَّا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَبَرَأَ النَّسْمَةَ، لَوْلَا حُضُورُ الْحَاضِرِ، وَقِيَامُ الْحُجَّةِ بِوُجُودِ النَّاصِرِ، وَمَا أَخَذَ اللَّهُ عَلَى الْعُلَمَاءِ إِلَّا يُقَارُوا عَلَى كِظِّ ظَالِمٍ، وَلَا سَغْبِ مَظْلُومٍ، لَأَلْقَيْتُ حَبْلَهَا عَلَى غَارِبِهَا، وَلَسَقَيْتُ آخِرَهَا بِكَأْسِ أَوْلِهَا.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

بهوش باشید! سوگند به آفریدگاری که دانه را شکافت و به جنبنده ها جان بخشید اگر: حضور انبوه مردم در صحنه نبود و اگر وجود این همه یاران، حجت را تمام نمی کرد و اگر نبود آن تعهدی که خدا از دانشمندان گرفته است تا در برابر شکمبارگی سمتگر و گرسنگی مظلوم بی تفاوت نمانند، مهار شتر خلافت را بر کوهانش می افکنند و آخرین شتر این کاروان را به کاسه اولین آن سیراب می کردم.

نهج البلاغه، الخطب : ۳.

## حدیث ۷۰۷۳

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَلَا تَطْنُوا بِنِصَابِي تَقَالًا فَيَحَقُّ قَيْلَ لِي، وَلَا أَلْتَمَسَ إِعْظَامَ لِنَفْسِي، فَإِنَّهُ مَنِ اسْتَقْتَلَ الْحَقَّ أَنْ يُقَالَ لَهُ أَوِ الْعَدْلَ أَنْ يُعْرَضَ عَلَيْهِ، كَانَ الْعَمَلُ بِهِمَا أَثْقَلَ عَلَيْهِ فَلَا تَكْفُوا عَن مَقَالِهِ بِحَقِّ، أَوْ مَشُورَهُ بِعَدْلٍ... فَإِنَّمَا أَنَا وَأَنْتُمْ عِبِيدٌ مَمْلُوكُونَ لِرَبِّ لَا- رَبَّ غَيْرُهُ؛ يَمْلِكُ مِنَّا مَا لَا نَمْلِكُ مِنْ أَنْفُسِنَا...

حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام در ضمن سخنرانی خود فرمود:

و چنین میندازید که اگر با من سخن حقی گفته شود مرا گران می آید و نیز گمان مبرید که من خواهان بزرگداشت خویش - تملق - هستم زیرا آن که از شنیدن حق و یا از پیشنهاد عدالت احساس سنگینی کند، عمل به آن دو، برایش سنگین تر خواهد بود. پس، از گفتن سخن حق و ارائه نظر عدل دریغ نکنید... واقعیت این است که من و شما همگی بندگان پروردگاری هستیم که جز او خدایی نیست و او بیش از آنچه ما نسبت به خود مالکیم بر ما تملک دارد.

نهج البلاغه، الخطب : ۲۱۶.

## حدیث ۷۰۷۴

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَإِنَّ عَمَلَكَ لَيْسَ لَكَ بِطُعْمَةٍ وَلَكِنَّهُ فَيُعْتَقُكَ أَمَانَةٌ، وَأَنْتَ مُسْتَرْعَى لِمَنْ فَوْقَكَ. لَيْسَ لَكَ أَنْ تَفْتَاتَ فِي رَعِيَّتِهِ، وَلَا تُخَاطِرَ إِلَّا بِوَثِيقَةٍ.

حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام به یکی از کارگزارانش نوشت:

بی گمان کاری که به تو سپرده شده است، لقمه ای چرب نیست، بلکه بار امانتی بر گردن تو است که در حفظ آن باید در برابر ما فوق خودت پاسخگو باشی. تو را نرسد که درباره مردم، خود سرانه تصمیم بگیری و یا بدون مجوز و پشتوانه اطمینان بخشی به کارهای خطرناک کنی.

نهج البلاغه، الکتب : ۵.

## حدیث ۷۰۷۵

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

مَنْ مَلَكَ اسْتَأْتَرَ وَمَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ، وَمَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

هر کس که فرمانروایی یابد خود را بر دیگران ترجیح دهد و هر که خود کامگی پیشه کند در گرداب نابودی درافتد و هر که با مردم مشورت کند در اندیشه آنان شرکت جوید.

نهج البلاغه، الکلمات : ۱۵۲ / آیتی

## حدیث ۷۰۷۶

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَمَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ، إِلَّا كَنْفَثَةٌ فِي بَحْرِ لُجِّي. وَإِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ

وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَا يُقَرَّبَانِ مِنْ أَجْلِ، وَلَا يَنْقُصَانِ مِنْ رِزْقٍ، وَأَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةٌ عَدَلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ.  
حضرت علی علیه السلام فرمود:

تمامی کارهای نیک و حتی جهاد در راه خدا در مقایسه با امر بمعروف و نهی از منکر چیزی نیست مگر در حدّ دمیدن انسان در برابر دریای خروشان. و نیز - معلوم است که - امر بمعروف و نهی از منکر نه در نزدیک نمودن مرگ انسان تأثیر دارد و نه در کاستن روزی مؤثر است. و بالاترین مرتبه این کار - امر بمعروف و نهی از منکر - شعار عدالتخواهی در برابر رهبری ستم پیشه است. نهج البلاغه، الکلمات: ۳۷۳.

### حدیث ۷۰۷۷

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
الْعَمَلُ الْعَمَلُ، ثُمَّ النَّهَايَةُ النَّهَايَةُ، وَالْإِسْتِقَامَةُ الْإِسْتِقَامَةُ، ثُمَّ الصَّبْرُ الصَّبْرُ، وَالْوَرَعُ الْوَرَعُ، إِنَّ لَكُمْ نِهَائَةً فَانْتَهُوا إِلَيْ نِهَائَتِكُمْ، وَإِنَّ لَكُمْ عِلْمًا فَاهْتَدُوا بِعِلْمِكُمْ، وَإِنَّ لِلْإِسْلَامِ غَايَةً فَانْتَهُوا إِلَيْ غَايَتِهِ.  
حضرت علی علیه السلام فرمود:

عمل، عمل! پس از آن: عاقبت، عاقبت! و نیز: استقامت، استقامت! و سپس: صبر، صبر! و: پارسایی، پارسایی! بی گمان هر یک از شما را نهایت و هدفی معین است، پس راه خود به آخر برید. و بی تردید برای شما پرچم و نشانی است، به دنبال پرچم خویش هدایت جوید، اسلام را نیز غایت و هدفی است، شما باید به سوی آن هدف نهایی به پیش روید. نهج البلاغه، الخطب: ۱۷۴.

### حدیث ۷۰۷۸

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
إِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ وَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ مَرَضُ الْبِدَنِ وَ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ مَرَضُ الْقَلْبِ . وَ إِنَّ مِنَ النُّعْمِ سَعَةَ الْمَالِ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ صِحَّةُ الْبَدَنِ وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ تَقْوَى الْقَلْبِ.  
حضرت علی علیه السلام فرمود:

بی گمان فقر و تنگدستی، نوعی بلاست و سخت تر از تنگدستی، بیماری تن است و بدتر از آن، بیماری قلب است. چه اینکه گشایش مادی نوعی نعمت است و بالاتر از ثروت مادی، تندرستی و بهتر از آن، تقوای قلبی است. الامالی للطوسی: ۱۴۶ ح ۲۴۰.

### حدیث ۷۰۷۹

امیرالمؤمنین علی علیه السلام:  
أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ أَحْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ اثْنَانِ: اتِّبَاعُ الْهَوَى، وَطُولُ الْأَمَلِ فَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيَصِيدُ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْأَخِرَةَ.  
حضرت علی علیه السلام فرمود:

ای مردم، دو چیز است که بیش از هر موضوع دیگر از گرفتاری شما به آنها نگران و بیمناکم: یکی تبعیت از هوی و هوس و دیگر آرزوی دور و دراز، زیرا پیروی از هوسها مانع - اجرا و عمل به - حق می شود و آرزوهای دراز، آخرت را به فراموشی می سپارد.

نهج البلاغه، الخطب: ۴۲.

### حدیث ۷۰۸۰

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: وَاللَّهُ مُشِدُّ تَأْدِيبِكُمْ شُكْرَهُ وَ مُورِّثُكُمْ أَمْرَهُ، وَ مُمَهِّلُكُمْ فِي مَضْمَارِ مَحْدُودٍ، لِتَتَنَازَعُوا سَبَقَهُ، فَشُدُّوا عَقْدَ الْمَآزِرِ، وَ اطُّوْا فُضُولَ الْخَوَاصِرِ، وَ لَا تَجْتَمِعْ عَزِيمَةٌ وَ وَلِيْمَةٌ. مَا أَنْقَضَ النَّوْمَ لِعَزَائِمِ الْيَوْمِ، وَ أَمْحَى الظُّلْمَ لِتَدَاكِيْرِ الْهَمَمِ! حضرت علی علیه السلام فرمود:

خدای تبارک و تعالی ادای شکر خویش را از شما طلبیده است و وارث امر خود قرارتان داده است. او شما را در میدان زندگی فرصت تمرین و آزمایش داده است تا از یکدیگر گوی سبقت برابید، پس کمر بندها را محکم ببندید شکم‌ها را از طعام افزون تهی نگه دارید، بدانید که هرگز عزم استوار با سور چرانی قابل جمع نیست! چه بسیار خواب شبانه، که اراده‌های روز را درهم می‌شکند و چه بسیار سیاهی‌ها و تاریکی‌ها - ی‌گونه گون - که بریاد آوری و توجه به اهداف پرده می‌پوشد. نهج البلاغه، الخطب: ۲۳۸.

### حدیث ۷۰۸۱

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: لِيَتَأَسَّ صِيغِيرُكُمْ بِكَبِيرِكُمْ، وَ لِيُرَافَ كَبِيرُكُمْ بِصِيغِيرِكُمْ؛ وَ لَا تَكُونُوا كَجُفَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ: لَا فِي الدِّينِ يَتَفَقَّهُونَ، وَ لَا عَنِ اللَّهِ يَعْقلُونَ؛ كَفَيْضِ بَيْضٍ فِي إِدَاحٍ يَكُونُ كَشْرَهَا وَ زَرَا، وَ يُخْرِجُ حِضَانَهَا شَرًّا. حضرت علی علیه السلام فرمود:

می‌باید کوچکترانتان از بزرگترانتان الگو گیرند و بزرگتران نیز با کوچکتران مهربان باشند. و هم چون جفایندگان جاهلیت نباشید که نه در دین ژرف می‌نگرند و نه از خداوند اندیشه‌ای درست دارند، چونان تخمی مرموز در لانه مرغان، که شکستنش و بال است و اگر بماند چه بسا از درونش شری برون آید. نهج البلاغه، الخطب: ۱۶۴.

### حدیث ۷۰۸۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ أَفْتَرَضَ عَلَيْكُمْ فَرَائِضَ، فَلَا تُصَيِّعُوهَا؛ وَ حَدَّ لَكُمْ حُدُودًا، فَلَا تَعْتَدُوهَا؛ وَ نَهَاكُمْ عَنْ أَشْيَاءَ، فَلَا تَنْتَهِكُوهَا؛ وَ سَوَّكَتَ لَكُمْ عَنْ أَشْيَاءَ وَ لَمْ يَدْعُهَا نَهْيَانًا، فَلَا تَتَكَلَّفُوهَا. حضرت علی علیه السلام فرمود:

خدای بزرگ فریضه‌هایی را بر شما واجب شمرده است، پس تباهاشان مسازید و مرزهایی تعیین کرده است، از آن حدود پا فراتر مگذارید و شما را از اموری نهی کرده است، حرمت این حریمها را نشکیند، در مواردی نیز سکوت کرده است که بی‌گمان از روی فراموشی آنها را وانهادده است پس خود را - با کاوش بیهوده در مورد آنها - به رنج و زحمت میندازید. نهج البلاغه، الکلمات: ۱۰۶.

**حدیث ۷۰۸۳**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

وَقَالَ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

إِنَّ مَنْ صَرَخَتْ لَهُ الْعَبْرُ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْمَثَلِ تَحَجَّرَتْهُ التَّقْوَى عَنْ تَقَّحُمِ الشُّبُهَاتِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

بی گمان کسی که حوادث عبرت آموز تاریخ، بازتاب های هشدار دهنده خود را فرا رویش نهاده باشد، پرهیزکاری - حاصل از تجربه های تلخ - او را از فرو افتادن در امواج فتنه ها و شبهات بازخواهد داشت.

**حدیث ۷۰۸۴**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

إِنَّ الْفِتْنَ إِذَا أَقْبَلَتْ شَبَّهَتْ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ نَبَّهَتْ؛ يُنْكَرُونَ مُقْبِلَاتٍ، وَيُعْرِفُونَ مُدْبِرَاتٍ، يُحْمَنُ حَوْمَ الرِّيَّاحِ، يُصْبِنُ بَلَدًا وَيُخْطِنُ بَلَدًا.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

بی گمان، فتنه ها چون روی می آورند فضا را به شبهه می آیند (فضا را مشتبه می کنند) و چون پشت می کنند، آگاهی می بخشند. بهنگام روی آوردن - در آغاز - ناشناخته اند، اما به گاه رفتن - و بروز آثار - شناخته می شوند هجومشان گردبادی کور را می ماند که به شهری فرود می آید و شهری دیگر را نادیده می گیرند.

نهج البلاغه ، الخطب : ۹۲.

**حدیث ۷۰۸۵**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

ذُورُوا الْعُيُوبَ يُحِبُّونَ إِشَاعَةَ مَعَايِبِ النَّاسِ لِتَسِعَ لَهُمُ الْعُدْرُ فِي مَعَايِبِهِمْ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

رسوایان آلوده، پخش و شیوع عیبهای مردم را دوست دارند تا برای بدنامی های خود زمینه عذرتراشی داشته باشند.

غرر الحکم ۱: ۴۰۷ فصل ۳۲ ح ۳۷.

**حدیث ۷۰۸۶**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :

يُسْتَدَلُّ عَلَى الْأُبَارِ بِأَرْبَعِ سُبُوءٍ التَّدْبِيرِ وَفُجْحِ التَّنْبِيرِ وَفَلَّةِ الْأُبَارِ وَكَثْرَةِ الْأُبَارِ تَرَارِ.

حضرت علی علیه السلام فرمود:

چهار چیز نشانه انحطاط و ارتجاع است: تدبیر و مدیریت بد، ولخرجی های زشت و ناپسند، از حوادث روزگار کم عبرت گرفتن و غرور و فریب دنیا را فراوان خوردن.

غررالحکم ۲، فصل ۸۸ ح ۴.

**حدیث ۷۰۸۷**

امیرالمؤمنین علی علیه السلام :  
 يُسْتَدَلُّ عَلَى إِذْبَارِ الدُّوْلِ بِأَرْبَعٍ: تَضْيِيعِ الْأُصُولِ وَ التَّمَسُّكِ بِالْفُرُوعِ وَ تَقْدِيمِ الْأَرَادِلِ وَ تَأْخِيرِ الْأَفْضَلِ.  
 حضرت علی علیه السلام فرمود:

چهار چیز نشانه سقوط و انحطاط دولت هاست: تباہ ساختن ریشه ها و دست یازیدن به شاخ و برگها و پیش انداختن فرومایگان و پس راندن فرزنانگان.  
 غرر الحکم ۲ فصل ۸۸ ح ۱۲ .

## درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحيم  
 جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)  
 با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند  
 بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

- الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
- ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه
- ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...



مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد.»





مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

# گام‌ها

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی  
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

[www.Ghaemiyeh.com](http://www.Ghaemiyeh.com)

[www.Ghaemiyeh.net](http://www.Ghaemiyeh.net)

[www.Ghaemiyeh.org](http://www.Ghaemiyeh.org)

[www.Ghaemiyeh.ir](http://www.Ghaemiyeh.ir)

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

